Quarta Centuria ECCLESIASTICAE HISTORIAE, CONTINENS DESCRIPTIONEM AMPLISSIMARVM RERVM IN REgno Christi, quæ quarto post eius natiuitatem seculo acciderunt, cum Imperium Romanū gubernarent CONSTANTINVS MAGNVS, eius filij, Iulianus, Iouianus, Valentinianus, Valens, Gratianus, Theodosius maior, & multa præclara lumina Doctorū in Ecclesia Christi fulgerent: eodem illustri ordine ac ueritate, quo priores Centuriæ, ex uetustissimis & optimis historicis, patribus, & alijs scriptoribus contexta:

Per aliquot studiosos & pios uiros in urbe Magdeburgica.

Accessit Rerum uerborumq́ in hac Centuria præcipuè memorabilium, tum locorum Scripturæ explicatorum geminus INDEX.

BASILEAE, PER IOANNEM *Oporinum.* 1560.

SERENISSIMAE AC POTENTISSIMAE REGINAE AC DOMINAE, D. ELIZABETHAE, ANGLIAE, FRANCIAE & Hyberniæ Reginæ, G. & P. per CHRISTVM.

ORNAMENTA Rerumpublicarum præcipua esse, leges honestas, et debitam earum executionem, omnes homines, saltem ratione naturali præditi, omnibus ætatib. iudicarūt. Ex his enim quasi fontibus, disciplina scaturit, & omnes præclaræ actiones emanāt, ipsaq; hominum societas crescit atq; conseruatur: excitantur & aluntur artes, toti uitæ humanæ in primis necessariæ & utiles. Vbi enim aut nullæ aut sceleratæ leges uigent, ibi, sicut inter immanes feras, aut in Cyclopum congregatione, omnia sursum ac deorsum turbari, profanari, excindi, ac deniq; interire necesse est. Geritur enim crudele bellum cōtra normam actionum, quæ adhuc ex dono Dei in mentibus humanis reliqua est. Sed longè maius bonū ac præstantius decus est rerumpublicarum & regnorum, uerbum Dei seu cœlestem doctrinam, ut est diuinitùs patefacta, de diuina lege, deq; omnibus articulis fidei, purè ac integrè habere. Causa eius rei nō est obscura. Est enim lex naturalis, ex qua florentissimarū rerumpub. & regnorū inter Ethnicos sanctiones atq; moderationes rerū omniū extructæ constitutæq; sunt, tantū particula quædā de lege diuina, quæ in secunda tabula summariè delineatur: eaq; ipsa miserè mutilata ac deprauata, multiplici hominū cæcitate & prauis cupiditatibus. Quā ob causam uidere est, etiā honestissimas & clarissimas politias, regnorumq; administrationes, nō raro turpiter contra illud ipsum fundamentū, unde extructæ sunt, impegisse. De articulis uerò fidei præcipuis, de uno trinoq; Deo, de hominis creatione, innocētia, lapsu: de peccato, de remissiōe peccatorū per fidē in CHRISTVM, de ueris Dei cultibus, de Inuocatione, de Resurrectione mortuorū, de Vita æterna, & similibus rebus, quia sunt mysteria diuina peculiariter reuelata, nihil humana ratio nouit. Etsi igitur homines aliàs opibus, potentia, pace, uirtutibus externis, gloria rerū gestarum, artiū scientia florent: tamē sub hanc tristē Prophetæ sententiam referūtur, quòd sint populus sedens in tenebris, & in regione umbræ mortis: imò sint filij iræ, mancipia diaboli, & æternæ damnationi destinati, ut pronūciat ipse Deus: siquidē præter illam legē naturalē nihil altius sapiant, ac luce uerbi diuinitùs patefacti, iusti-

cia,fauore Dei ac uita destituantur. Athenæ, Alexandria, Roma,& aliæ multæ nobilissimæ & clarissimæ ciuitates,regnaq; amplissima,maxima in hac uita ornamenta consecuta sunt,omnes paginas in historijs cum eximia celebratione obtinentes. nam Philosophi,Oratores,Medici,Iureconsulti, Musici, uariarumq; rerū in hac uita utiliū ac laudatissimarū solertissimi scrutatores,in ijs locis excelluerunt.Multi sapientissimi & fortissimi duces in ijs,& bello & pace nomina sua usq; ad astra,quod dicitur,extulerunt.Imperia patriasq; suas nō tantum ab iniusta hostiliq; ui ac iniuria præclarè defenderunt,sed & usq; in exteras Barbarasq; gentes gloriosè dilatarunt:opum atq; omnium commodorū deliciarumq; genere unà cum suis affluxerunt. Inuenta, dicta, facta, res magnæ atq; mirabiles illarum rerumpub. plurimis libris quasi æternitati consecratæ sunt,cunctisq; mortalibus ad imitationem exemplumq; propositę sunt. Verùm hęc omnia quid aliud fuerunt,aut sunt adhuc,quàm nauigatio in cæca nocte, quam horribiles tandem tempestates & fluctus ad scopulos immanes alliserūt ac perdiderunt:uel etiā,sicut quidam dixit,lugubris tragœdia? Lux enim Verbi diuini ipsis nō fulsit,& grauissimam sententiam in eos profert Christus: Qui nō credit, non habebit uitam æternam,sed ira Dei manet super eum. Est sanè seria disciplina iuxta legem naturæ instituta,ingens decus uerè lucens in genere humano tanquam hesperus in cœlo, ut præclarè dixit Ethnicus ille philosophus: sed tamen ea collatą ad eum Solē,qui ex uerbo diuino lucidissimos radios emittit, uerè exigua tantum scintilla est,& quidem uarijs nebulis,quę ex deprauata hominis natura exhalant, obscurata. Vbi igitur uerbum Dei inter homines fulget, atque arcem in gubernatione tam externarum, quàm Spiritualium rerum obtinet: ibi ceu paradisus pulcherrima ipsius omnipotentis Dei uiret, uernatq;. Nam in ijs locis homines ueram cognitionem Dei consequuntur: quæ nimirum sit eius essentia, quæ opera, quos cultus requirat: quantum quidem homines de his maximis rebus scire uoluit Deus. Discunt certè, unde sint & existant omnes creaturæ: quòd longè aliter homo sit à Deo in initio formatus,quàm qualis nunc existat: quomodo ingenita præstantia amissa, quomodo Euangelium de gratuita acceptatione generis humani per semen mulieris ab ipso Deo reuelatū:id quod aliàs nulla ullius creaturæ sapientia scrutari potuisset.quomodo simus redempti per Messiam, in cuius persona mirando & inenarrabili modo duæ naturæ, nempe diuina & humana, unitæ sunt: tantum eam ob causam, ut homines Deo reconciliarentur,nec perpetuò tyrannidi mortis ac Diaboli subiacerent.Discunt,quę sit iusticia nostra illa mutuaticia seu imputatiua, ex merito atq; obedientia CHRISTI per fidem accipienda,qua co-

ram

ram Deo consistimus, iusti censemur, & cōsequimur remissionem peccatorum. Discunt, quomodo Deum de omnibus rebus necessarijs compellare: eiq́ confidere debeant, quòd certò sit auxilium laturus. Discunt, quibus sigillis Deus promissionem gratiæ, ut euidentius applicari possit, & altius cor penetret, erigat & sustētet, obsignarit atq́ confirmarit. Discunt non modò quòd simus certò resurrecturi: sed etiam quomodo, & quo fine. Neq́ uerò ista tantum in speculatione inani uersantur: sed reuera Deus tali Ecclesiæ, (quæ quidem inde nomen sortita est, quòd sit peculiaris cœtus ex misericordia Dei electus ac uocatus) adest, eiq́ impertit atque largitur præter illam sapientiam, qua res omnium amplissimæ & grauissimæ, quæ aliàs ignotæ sunt humanæ rationi, solidè cognoscuntur, etiam alia dona omnium maxima: nempe iusticiam, quam CHRISTVS peperit: remissionem peccatorum, qua & delet peccata nostra omnia, & exornat nos eo decore, quo unicè delectatur: donat Spiritum sanctum, saluberrimum hospitem, gubernatorē & parastaten in omnibus aduersis: regenerat, transfert in regnū gratiæ, excitat ueram confessionem, præbet uictoriam aduersus Diabolum & mortem, ita quidem, ut credens in CHRISTVM non moriatur in æternum. Hæ scilicet sunt reuera arbores uitæ, uernantes in hac iucundissima Dei paradiso, sanguine ipsius CHRISTI rigatæ, & ex eo gratissimos fructus in odorē suauitatis Domino proferentes.

Neq́ uerò ea bona sola sunt. Nam ex uerbo Dei politia & œconomia suum uigorem, ornamenta & fructus, ueluti ex radice trahunt atq́ percipiunt. Propitio enim Deo, iuxta normam ab ipsomet traditā, hilari corde cuncta exequi, & præcipuè ad eum finem quem Deus requirit, cōniti possunt omnium ordinum homines. Ideo conditi & redempti sunt homines, ut Deum autorem rerum omnium celebrent. Ideo iam post lapsum uiuimus, ut renascamur per salutare lauacrū à CHRISTO institutū: & credentes in ipsum, æternis eius bonis ditemur & fruamur. Verbum Dei metas philosophiæ naturali præscribit, & eam mirificè illustrat: Reges, Principes & Magistratus omnes erudit, quòd sint custodes totius Decalogi: in cuius priori loco id sui officij esse intelligunt, ut non tantum ipsi Deum uerū rectè cognoscant, inuocent, celebrēt, sed & totas ei portas in uniuersa gubernatione aperiant, eiusq́ uerbum foueant, promoueant ac propagent, ac deinde in timore Domini etiam reliqua externa administrēt. Parentes uerbum Dei instruit, ut in uera pietate liberos à primis incunabulis educent, plantasq́ cœli suauissimo imbri uerbi cœlestis irrigēt. Sed ne nimis procul nostra cōmemoratio excurrat, nulla est conditio hominū, siue infima, siue summa, siue media, quam non illuminet, exornet ac regat

Verbũ Dei. Absq; eo enim omnia in profundissimis tenebris, imò in multiplici atq; pernicioso errore, uersari atq; perire necesse est.

Augetur autem splendor Ecclesiæ Dei multis modis, si & Magistratus ipsi, & populus simul ueræ istius Ecclesiæ Dei ciues existãt, diuinisq; illis beneficijs pari feruore atq; alacritate potiãtur. Quid putabimus in terris pulchrius fuisse, quàm cum Dauid, aut Salomon, aut alius pius Rex, in uniuersa religione cultuq; Dei uero, cũ toto suo populo consensit? Egregium fuit decus, quando illi eximij Heroes armati ferro, & stipati ingenti robore exercitus, fortissimis animis in prælia exierunt, & tanquã animosissimi leones contra hostes summa cum felicitate pugnauerunt. Sed longè fuit excellentius decus, quando illi in templo aut alibi mira grauitate sederunt, populumq; suum de rebus diuinis atq; æternis, singulari dexteritate & perspicuitate erudierunt. Non enim tantum propter pacem aut disciplinam, sicut Ethnici Imperatores, foris bella gesserunt: sed omnium maximè, ut uerbum Dei syncerè & rectè tradi discíq; posset, & homines agnito Messia, æterna salute fruerentur.

Etsi autem nulla fuit, est, aut erit Ecclesia Dei, quam non deformet Sâtan, in qua non plurima grauissimaq; scandala subinde exoriantur, & quæ non sub sancta cruce Domino militet: tamen ornamentis ac donis suis spiritualibus et corporalibus, de quibus suprà quædam strinximus, uerè & longè antecellit omnibus alijs hominibus, in toto orbe terrarum in summa temporalium atq; caducarum rerum abundantia uiuentibus. Præclarè igitur dictum est ab Hieremia: Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & nõ glorietur diues in diuitijs suis: sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam & iudicium & iusticiam in terra.

Deleta autem Paradiso terrena per diluuiũ, ut credibile est, propter tetrum primorũ hominum lapsum: spiritualem illam Paradisum, in qua uerbum Dei prouenit, ac salutarẽ animæ cibum adfert, non in uno tantum orbis terrarum loco plantare uoluit Deus: sed dilatandam atque ampliandam eam ex ingenti misericordia & potentia censuit quâq; uersum, ad omnes gentes. Etsi autem filius Dei omnibus ætatibus, tanquã conditor atque gubernator istius nouæ Paradisi, ipsemet totum mundum peragrauit: tamẽ post incarnationem, partamq; salutem totius generis humani, peculiari mandato certæ personæ ad hoc ministerium delectæ, atque miranda sapientia, robore fidei, ac parastate Spiritu sancto instructi, armati atque animati, ablegantur ad omnes gentes in toto terrarum orbe, ad annunciandam pœnitẽtiam & remissionem peccatorum in nomine CHRISTI: ut omnis qui baptisatus fuerit, & crediderit in CHRISTVM, saluus fiat, & habeat uitam æternam. Hoc pacto nulla

nulla est natio, quæ non eum sonum Dei altissimi perceperit, & in qua non Deus paradisum illam suam spiritualem plantarit. Etsi autem erroribus, abusibus, impœnitentia, & atrocibus sceleribus ea sæpe non tantum horribiliter polluta, uerùm etiam crudeliter excisa atque uastata sit: tamen subinde alium post alium locum delegit Deus, & adhuc in eo negocio occupatur, ut eam spiritualem Paradisum in diuersis nationibus adornet & excolat.

Digna res est admiratione, quòd breui tempore post CHRISTI ascensionẽ, passim per celeberrimas orbis habitati partes, eiusmodi Paradisus instituta est: licet rursus postea interierit, multis in partibus. Neque est postrema gloria alicui uel ciuitati uel nationi, statim in primis initijs uoce ministerij cœlestis uocatam atque illustratam, & Paradisum Domini factam esse. Vtinam uerò illæ antiquę historiæ primitiuæ Ecclesiæ tum literis atque memoriæ fuissent ueréac luculenter & cum quodam iudicio traditæ, tum & postea usque ad nos conseruatæ ac propagatæ: nihil profectò maiori uoluptate & fructu cognosci iam posset.

Est autem Britannia quoque inter eas regiones, quæ statim post exhibitum Messiam, lucem Verbi diuini accepit: & quã Deus hoc honore dignatus est, ut in ea Paradisum spiritualem plantaret atque excoleret. Sunt enim qui affirmare non dubitent, Iosephum illum Arimathiensem, qui corpus mortuũ CHRISTI mirabili fide in tãto Iudæorum furore de cruce leuauit, & cum certa spe resurrectionis sepulchro imposuit, in Britanniam uenisse circiter annum Domini sexagesimum tertium, ibique fidum colonum nouæ ac spiritualis paradisi ingenti zelo egisse. Excoluisse eam postea & Luciũ regem, de quo ob pietatem eximiam uana superstitio uaria (ut fieri solet) adiecit, fama est. Etsi autem subinde accidit, ut in agro Domini tribuli, spinę, urticę, aliaque zizania nascerentur: ac tandem Antichristus Romanus, tanquã aper in uinea Domini, homo peccati, furiosaque bestia, suas ibi disseminaret uenenatas corruptelas, tetrasque idolofatrias: tamẽ rursus crebrò diuina clementia quidam coloni industrij ac uera fide præstantes emicuerunt, qui in præaltis tenebris quosdam errores taxarunt, & paradisum Domini ab interitu uindicare conati sunt, licet parum feliciter successerit. Nã tantas tenebras Antichristus passim offuderat mentibus hominũ, ut illi non possent se omnino euoluere atque expedire. Hac etiam ętate, qua lux Euangelij, indicatis atque repudiatis corruptelis Antichristi, rursus uelut ex atra nube emicuit, cœpit Britannia rursus ad illud antiquum decus nonnihil aspirare. Sed tantum ualuit error inolitus & induratus, ut rursus ueluti densa nocte iubar solis obtenebratum sit. Sæpe autẽ eiusmodi pœnas ipsi Magistratus, sæpe populus, sæpe utrique commerentur. Nec potest ullum atro-

cius supplicium à Deo in hac uita infligi, quàm si patiatur zizanijs pestilentissimis totum agrũ obduci, deformari ac perdi, aut fame Verbi diuini populum excruciari & interire.

Hæc omnia pios ac prudentes gubernatores præcipuè expendere decet, ut agnoscant, quæ sint omnium maxima in uita humana: & in quibus rebus potissimum elaborare, suos subditos iuuare, totamq́ꝫ rerum suarum administrationem exornare debeant.

Ad te igitur nunc, Regina potentissima & serenissima, conuertimur. Audimus enim, te post accepta Regia sceptra, etiam de præcipuo fine ac munere tui officij, societatis ac uitæ totius omnium subditorum tuorum cogitare. Itaqꝫ non tantum lætis acclamationibus Regiæ tuæ dignitati gratulamur: sed toto etiam pectore patrem Domini nostri IESV CHRISTI inuocamus, ac rogamus, ut totam tuam terram, populorum frequentia, opibus, atqꝫ omnibus uitæ huius præsidijs atqꝫ splendoribus exuberantem, faciat nouam ac spiritualem Paradisum, in qua tu sis Ecclesiæ nutrix, & sedula colona: subditi tui omnes uerbo Christi irrigati, plantæ salutares in hac uita, & deniqꝫ regni æterni participes existant. Quod enim maius, excellentius, dignius, durabilius, magisq́ꝫ salutare tibi precemur, non habemus. Sed quia non satis est bene cœpisse, hortamur etiã te illustrissima & potentissima Regina, ut totis uiribus in id opus incumbas, ut Religio pura, integra, inuiolata in toto regno tuo instauretur, omnibus Antichristi crudelitatibus, uulneribus, pestibus ac carcinomatis rectè curatis, atqꝫ sublatis. Debes enim hunc honorem Deo conditori ac redemptori tuo, debes tibi ipsi, debes subditis tuis. Intelligis proculdubio, nequaquam te ad istud culmen à Deo euectam, ut tantum uel commodis quibusdam humanæ uitæ, quæ flori herbaceo cõparatur, studeas, uel disciplinam externam saltem custodias: sed omnium maximè, ut tanquam Dei ministra, operum primæ Tabulæ custos atqꝫ executor sis: hoc est, ut tua cura auxilioq́ꝫ subditi, uerbo Dei regenerati, cultores eius fiant, & æternam salutem percipiant.

O' infelices Reges, qui tantùm delicias huius uitæ, inanẽ gloriam aut potentiam uenantur: aut solummodo honestatis se moderatores arbitrantur. Nam ignari sui præcipui finis, & se & subditos tantum momẽtaneis ac perituris rebus pascunt, grauissimamq́ꝫ Deo in extremo iudicio sunt reddituri rationem: quòd non tantum suę ipsius animæ fuerunt parricidæ, sed simul tot innumerabilium animarũ damnationis semetipsos participes reosq́ꝫ fecerunt. Ac grassatur pœna impiorum regum non tantum in præsentes homines, tremendo Dei iudicio, sed etiam in longam posteritatem. Non est fortuitum quiddam, quòd admodum ueteres, uirtuteq́ꝫ, sapientia ac successibus clarę familię delentur, fiunt uarię cædes mutuęq́ꝫ

lanienæ

laniena inter cognatos,nutant regna, crebræ accidũt turbationes intestinæ,premunt hostes externi, & alia quæ enumerari non possunt omnia:sed proculdubio iram Dei, ex plurimis etiam antiquis maiorum peccatis,secum ferũt. Quid uerò in nouissimo illo die fiet,quando Rex regum in sua maiestate apparens,rationem uillicationis suæ ab omnibus hominibus seueriter flagitans, atrocitatem huius peccati regibus ob oculos ponet,quòd in tãtis dignitatibus à se ad hoc ipsum ut essent honori bono operi, utq; filio suo regni portas aperirent constituti, gloriam Dei & salutem suorũ subditorum non quæsierunt?

Decet igitur pios ac sapientes reges ista agnoscere atque expendere,ne similes calamitates sibi suisq; accersant: sed potius, ut benedictiones diuinas sibi suisq;,totiq; posteritati acquirant et relinquant. Testatur enim sua uoce Deus,se pios reges,& ueræ religionis hospites ac patronos, non tantum in hac uita præmijs ornaturum,& subditorum placidam gubernationem ac necessariarum rerum affluentiam eis largiturũ:sed etiam posteritati eorum clementer adfuturum esse. O quanta erit fœlicitas, quanta gloria in uita æterna piorum regum,qui regnũ ipsius Dei in terris summa alacritate, studio,opera,sumptibus periculisq; auxerũt & ornarunt.

Non es ignara,serenissima Regina,te aliquando istam tuam coronam ad pedes omnipotentis Dei unà cum mortali hoc corpore rursus depositurum esse,sicut fecerunt plurimi ante te.Eam ob causam,immarcessibilẽ illam, de qua Apostolus Christi concionatur, ut consequaris,prorsus tibi enitendum est.

Porrò ubi fax hæc uerbi Diuini palàm relucet, radiosq; suos liberè spargit:ibi etiam disciplina facilius homines reguntur,& educantẽ liberi in pietate,bonis moribus,et omnibus honestis artibus.

Illud uerò etiam non prætereundum est, cum iam uariæ passim grassentur quasi factiones opinionum,inter quas aliqui etiã testamentum Domini planè philosophicis rationibus ita euacuant, ut corpus & sanguinem Christi, quod ad præsentiam & communicationem, iuxta clarissima, euidentissima, ueracissima & potentissima uerba ipsius CHRISTI, prorsus, remoueant, miraque uerborum perplexitate fucum faciant: in primis uidendum tibi est, ut & articuli fidei sine pharisaico fermento, & Sacramenta à Christo instituta citra omnem adulterationem instaurentur.id quod te facturam esse, omnes pij sperãt, summisq; uotis à te contendunt.

Vt autem uniuersa Religio rectius institui & exerceri possit,utilissimum est sine dubio,statum antiquæ Ecclesiæ cognoscere. Cũ itaq; in ea describẽda occupati simus, & hanc partem iam in publicum demus: tuæ Maiestati eam nuncupare atq; inscribere placuit,

hanc

hanc prę́cipuè ob causam,ut tuos sanctos ac pios conatus, hac ipsa re,quantulum quidem pro nostra mediocritate possumus,adiuua remus. Commemorat enim hæc historia, quid de articulis fidei fuerit traditum aut receptũ quarto post CHRISTVM seculo, quę Diabolus per sua organa hæreticorum interspergere conatus sit, qui ritus in usu fuerint:& quomodo Antichristus subinde quasi ni dum suum parare cœperit, donec tandem constructis omnibus, longa incubatione id portentum excluserit, quod uoluit: & quali ratione Ecclesia fuerit gubernata,aliaq́ꝫ eius generis non pauca. Manifestum est, sacrosancto antiquitatis titulo plurimos quasi fascinari, ut citra omnem attẽtionem ,rectumq́ꝫ iudicium,quantumuis tetris erroribus applaudant. Monstrabit igitur hæc Centuria cum prioribus,quę sit illa antiquitas uera,quam omnes necesse sit immobiliter sequi: quæ sint falsa, siue uetera illa siue noua sunt, quæ necesse sit fugere atꝗ execrari. Speramus etiam hoc nomine istud Opus tuæ Maiestati gratum futurum, quòd non modò ex historicis, sed ex patribus, & alijs scriptoribus quoꝗ uetustis, res cognitione dignissimæ, graui multorum labore & perspicuo ordine sinceraq́ꝫ fide eruuntur atꝗ recensentur.

Deberi tuæ Maiestati insuper uidetur iste labor, quia eam ætatem describit,qua Constantinus ille Magnus habenis Imperij Romani potitus, de uniuersa Ecclesia CHRISTI optimè meritus est, æternumq́ꝫ nomen accepit. Cum enim ille,ut tradunt historiæ,in Britannia, et ex Britannica stirpe natus sit,idq́ꝫ regnum eximia pie tate & uirtute gubernarit: redit hic Constantinus iam ad te, adferens statum eius Ecclesiæ, quæ suo tempore totum orbẽ suo splen dore illustrauit. Ferrum & æs triplex circa pectus eum habere necesse est,quem nõ maiorum suorum res,piè,feliciter,ac cum eximia laude gestæ afficiunt. Cum autem tua Maiestas omnibus bonis literis sit exculta, nõ dubitauimus, Constantini Britannici Ecclesiasticas res tuæ Maiestati iucundissimas atꝗ acceptissimas fore,hoc ipso restaurationis ueræ Religionis tempore. Nostrũ certè studium atꝗ uoluntatem speramus tuam Maiestatem,pro pietate tua & animi celsitudine,improbaturam non esse.

Postremò,sunt iam postrema mundi tempora,ingruunt illa om nia quæ Christus prędixit in hac inclinatione rerum omniũ grassa tura esse:ideo nihil laudabilius atꝗ utilius Reges facient, quàm si contendent omni studio, totisq́ꝫ uiribus, ut uerbo Dei puro, homines ad poenitentiam uocentur, & ad iamiam uenturum & imminens iudiciũ Dei præparentur. Non dubitamus Antichristũ, eiusq́ꝫ satellites,ipsumq́ꝫ etiam Diabolum,uarias remoras atꝗ impedimenta obiecturum esse.Sed confisa dextera & potentia Dei, alacriter perge:omnes pij in toto orbe Christiano tecum pia uota

coniun-

coniungent. Ac nos quocq iam Deum patrē Domini nostri IESV CHRISTI ardentibus pectoribus oramus, ut Tuam Maiestatem, Spiritu suo sancto gubernet, successum illi ad puræ religionis instaurationē largiatur, frena inijciat molitionib. Diabolicis: donet deniq pacem, honestatem, & augeat etiam reliqua dona, ad nominis sui gloriam, & tam Tuæ Maiestatis quàm omnium subditorum tuorum salutem æternam, Amen.
Bene in Domino IESV, unico nostro Saluatore, Vale.

T. R. M.

A.

Mathias Flacius Illyricus.
Iohannes Uuigandus.
Matthæus Iudex.
Basilius Faber.

CAPVT I.

DESCRIPTIONEM hiſtoriæ ſequentis ſeculi, ſeu Centuriæ Quartæ poſt Domini natiuitatẽ, deinceps Ingredimur: initium conſtituentes ab anno Diocletiani Imperatoris decimotertio, ad Arcadium uſq;, qui Theodoſio magno ſucceſſit.

Fuit in eo ſeculo, Eccleſiæ CHRISTI facies & forma omnino illuſtris, & præclara. Etſi enim initiò attociſsima in ea uaſtatio facta eſt per Diocletianũ: tamen repẽtina non mulro pòſt per Conſtantinũ ſecuta reſtitutio, ſuperioris ſtatus fœlicitatem non reparauit modò, ſed & egregiè auxit. Rurſus tamen indefeſſum diaboli odium uide. Quantum ad externam pacem & tranquillitatem attinet, floret Eccleſia: deinde propagatur etiam doctrina CHRISTI: ſed interea ex ipſo Eccleſiæ pulcherrimo corpore auellũt ſe quædam membra, & bellũ inferunt triſte non minus et exitiale, quàm aut Decius, aut Diocletianus, aut ſi qui horũ immanitarem ſuperant, prius mouerãt. Ariũ dicim⁹, & ex eo quaſi ab hydra aliqua Lernæa natas portentoſa fœcũditate factiones, per quas Eccleſiæ non quaſſationes ſolum, & turbationes multiplices illatæ ſunt, ſed & producta ab illis piorum doctorum exilia, bonorum publicationes, tormenta, lacerationes, & mortes: quemadmodum in illis quæ ordine & loco ſuo ſubſequentur, oſtendetur.

CAPVT II.

DE LOCO ET PROPAGATIONE *Eccleſiæ.*

NVNC, quibus in locis hoc ſeculo hoſpitia ſua Eccleſia habuerit, aut quas alias ſibi ſedes apud alias gentes acquiſiuerit, breuiter explicabim⁹. Primùm Euſebi⁹ lib. 3 de uita Conſtantini, in hiſtoria Synodi illius celeberrimæ Nicenæ, Eccleſias fuiſſe indicat per omnem Aſiam, Africam & Europam. Conſpectum enim in ea ſynodo fuiſſe talem CHRISTVM profitentium cœtum, qualem poſt aſcenſionem Domini in Pẽntecoſte uiderant Hieroſolyma, ut Lucas ſcribit: Parthos ſcilicet, Medos, Elamitas, habitanres Meſopotamiam, Iudæam, Cappadociam, Pontum, Aſiam, Phrygiam, Pamphiliã, Ægyptnm, &c. Meminit & Arbanaſius, in libro de Fidei unitate & trinitate, eccleſiarũ ab Oriente ad Occidentẽ uſq;. & Arnobius aduerſus gentes lib. primo: Nónne uel hæc, inquit, ſaltem fidem uobis faciũt argumẽta credẽdi, quòd iam per omnes terras, in tam breui tempore, & paruo, immenſa nominis huius ſacramenta diffuſa ſunt? Et Iulius Firmicus Maternus, in libello ad Imperatores de abolendis idololatrijs ethnicis, inqnit: Quis locus in terra eſt, qui non CHRISTI nomen poſſederit? quà ſol oritur, quà occidit, quà erigitur ſeptentrio, quà uergit auſter, totum uenerãdi numinis maieſtas implenit. Et Optatus Mileuitanus libro ſecundo cõtra Parmenianum inquit: Concedite Deo, ut hortus eius ſit longè lateq; diffuſus. Quid illi negatis oriẽtis & ſeptẽtrionis, & iam occidenris prouinciarum omnium, & innumerabilium inſularũ populos Chriſtianos? Idem Baſilius ſentit epiſtola lxxij. Vniuerſa, inquit, Eccleſia ab orbis finibus uſq; ad fines, Euangeliũ recepit. Et de multitudine Epiſcoporum totius orbis, & eccleſijs in Piſidia, apud Lycaones, Phrygas, utroſq; Armenios, Macedones, Achæos, Illyrios, Gallos, Hiſpanos, Italos, Siculos, Apbros & Ægyptios, meminit epiſt. lxxv. Sic & eccleſiarũ per prouincias Romani imperij, Hilari⁹ lib. 6 de Trinitate, mentionem facit.

DE ECCLESIIS PER ASIAM.

IN Aſiaticis eccleſijs præcipui boc adhuc tempore nominis fuerunt hę, quæ per Palæſtinam ſitæ fuerunt, quarũ Euſebius meminit lib. 3 de uita Conſtantini, & Ruffinus lib. primo. Manſiſſe enim Hieroſolymis eccleſiam celeberrimam, ſucceſsio probat Epiſcoporum: quorum catalogum annorarunt Euſebius in libris hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, & in Chronico, & alij. Fuit & eccleſia CHRISTI Cæſareæ, quemadmodnm Euſebius & alij eius meminerunt. Recenſet & plurima loca Palæſtinæ, ex quibus ad Synodum œcumenicam, quam apud Nicæam Conſtantinus conuocatat, uenerunt Epiſcopi, eius Synodi hiſtoria, quæ extat in tom. j Conciliorum: ut Neapolim, Sebaſtiam, Aſcalonẽ, Gadaram, Nicopolim, Eleutheropolim, Maxi-

 minopo-

olim celebres fuêre,ita & hoc ſeculo permâſiſſe inde cognoſcuntur, quòd ex ijs epiſcopi in concilium Nicenum prodierunt.

De eccleſijs porrò in Phrygia, teſtimonia certa ponunt Euſeb. lib. 8. cap. 11, & Lactantius lib. 5. cap. 11. Plures in eadem Eccleſię ſedes hiſtoria de concilio Niceno numerat: ut Ilium, Synnadam, Eucarpiam, Hierapolim, Laodiceã, Sanidem, Azanam, Dorylam, &c. Et epiſcoporum Phrygiæ Euſebius meminit lib. 3. de uita Conſtantini: ut & Socrates lib. 2. cap. 42, Eleuſij epiſcopi apud Cyzicũ. Quin & in Lampſaco Synodus memorabilis contra Eudoxium & Acacium Arianæ factionis principes fuit, quemadmodũ in Valentiniano refert Paul. Diaconus.

In Bithynia fuiſſe eccleſias notũ inde eſt, quod ex ea epiſcopi in Synodum collectam apud Tyrum Phœniciæ ueniũt: ut Euſebius indicat lib. 4. de uita Conſtantini. In eiuſdem prouinciæ ciuitate Chalcedone, ut loco Eccleſię celebri, Synodus cõgregatur ſub Arcadio & Honorio: Socrates libro 6. cap. 15. Nicomedienſis uerò eccleſia teſtimonij ſatis habet ex initio perſecutionis, quod ibi dedit Diocletianus: quemadmodum Euſebius indicat lib. 8. cap. 5. & Ruffinus lib. 1. cap. 5. Nicenam denique eccleſiam Synodus illa magna, ab Imperatore Chriſtiano, in Chriſtianorum & Eccleſiæ clariſsimo loco, celebrat.

Hinc nec de Helleſpontiacis eccleſijs dubitari quicquam poteſt. Ex illis enim epiſcopi ueniunt in ſynodum Sardicenſem, ut Sozom. autor eſt lib. 2. cap. 2. ac recenſet epiſcopos per Helleſpontũ idem lib. 6. cap. 7. Meminit & Parthenij epiſcopi Helleſpontiaci, Niceph. lib. 8. cap. 42.

In Ponto uerò celebris eccleſia Neocæſarienſis fuit: cui ſub Conſtantino præfuiſſe epiſcopum Longinum, hiſtoria concilij Niceni teſtatur, quæ & Domni epiſcopi Trapezuntis meminit.

Habuit & Galatia eccleſias: eius enim epiſcoporum meminit Euſeb. in uita Conſtantini. Mittuntur inde epiſcopi in ſynodum Sardicẽſem, ut Theodoretus oſtendit lib. 2. cap. 8. Ac nominat Galatarum epiſcopũ Baſilium Sozom. lib. 2. cap. 33. Nobilis denique in Galatia Eccleſiæ ſedes Ancyra fuit metropolis, cuius epiſcopum Clementẽ nominat Niceph. lib. 7. cap. 14.

Galatis & Iſauri annumerãtur, apud quos celebres fuiſſe eccleſias hiſtoria Athanaſij probat, qui in Apolog. 2. omnes Iſauriæ epiſcopos ſecũ ſenſiſſe, ac ꝓ ſe ſubſcripſiſſe, narrat.

In Paphlagonia Pompeiopolis Philadelphum habuit, qui in ſynodum Nicenam uenit. Poſt eum Sophronius intereſt Synodo cõgregatę Seleuciæ, ut Socrat. autor eſt lib. 2. cap. 39. Recenſet & alia eius prouinciæ loca Catalogus epiſcoporum Niceni concilij, ex quibus ueniunt epiſcopi: ut Amaſtrim, Iunopolim. Meminit præterea Synodi in metropoli Paphlagonum Gangris, ſub Conſtantio, Sozom. lib. 3. cap. 14.

Eccleſiæ in Cappadocia præclarum habẽt teſtimonium Gregorij Nazanzeni, qui Saſimorum primùm ciuitatis Cappadociæ epiſcopus fuit, poſtea Nazanzi. Meminit & Theophronij epiſcopi Thyanenſis Athanaſius, de Synodo Ariminenſi & Seleuciæ. Plura loca concilium cõmemorat: ut Cæſaream, quę clara hoc tempore fuit prędantibus epiſcopis Gregorio, Baſilio, Gregorio Nyſſeno, ut Socrates indicat lib. 5. cap. 8. Sozomenus lib. 6. cap. 16 poſt eum uerò Helladio patriarcha: idem lib. 5. cap. 9. & Coloniã Comanam. Deniq; & in Cappadociam pertigiſſe Diocletiani perſecutionem, Euſeb. teſtatur lib. 8. cap. 12 & 13. Amaſeæ uerò perſecutionem motã fuiſſe à Licinio, Nicephorus ſcripſit lib. 7. cap. 44.

Sed & Armenos Chriſtianos, ac pietatis quidem præ cæteris ſtudioſos Euſebius uocat lib. 9. cap. 7. Habet Sebaſtia Armeniæ celebrem epiſcopũ Euſtathium, ut Socrat. indicat lib. 2. cap. 43. & Sozomenus lib. 4. cap. 24 eccleſię Satalorum meminit, in Armenia interiori: item Caſtabalenſis, cuius epiſcopũ Theophilũ nominat Socrates lib. 3. cap. 25. Plura ex utraq; Armenia oppida annotauit concilium Nicenum. Deniq; & in Melitina regione graſſatam perſecutionis tyrannidẽ, ſub Diocletiano, Niceph. ꝓdidit lib. 7. cap. 7. Optatus Mileuitanus in duab. Armenijs eccleſias collocat, lib 2 contra Parmenianũ.

Ita nec apud Perſas fuiſſe eccleſias dubiũ eſt. epiſcopi enim è Perſia mẽtio fit apud Euſebiũ lib. 3 de uita Conſtantini. Et numeroſiſsimas quidem fuiſſe in ea eccleſias, patet ex eodem lib. 4 de uita Conſtantini. Cum enim cõperiſſet Conſtantinus, felicẽ religionis Chriſtianę progreſſum in Perſia, & eccleſias multas, quas rex Perſarum Sapores perſequeretur, ad eum pro Chriſtianis ſcripſit. Indicat idem Theodoret. lib. 1. cap. 23. Teſtatur & Sozom. lib. 2. cap. 8, Perſas ab initio Chriſtianos fuiſſe, præſertim uerò regionẽ Diabenorum, quam in uniuerſum Chriſtianam fuiſſe ſcripſit lib. 2. cap. 12.

Et in Nomadũ prouincia Chriſtianorum uiguiſſe religionem, teſtatur Arnobius lib. 1. aduerſus gentes. imò & ultra Hyrcaniam, ut Athanaſi' monet lib. de humanitate Verbi.

Meminit & epiſcoporum è Scythia Euſebius lib. 3. de uita Conſtantini. Et Scythas cõſtantes uocat Sozom. lib 6. cap. 21. Cumq; in diuerſis habitent ciuitatibus, omnes tamen unius epiſcopi gubernationi Scythas ſe ultro ſubijcere, idem autor eſt lib. 7. cap. 19

Apud Indos poſtremò, Seras & Medos, Chriſtianos fuiſſe, Arnobius oſtendit lib. 1.

contra Gent. Ac meminit Pastoria Nitriæ presbyteri, Bergomensis.

DE ECCLESIIS PER AFRICAM.

IN Africa Ægyptus hoc adhuc tempore clarissima fuit multis illustribus ecclesijs, ex quibus præcipua erat Alexandrina. præstantes enim habuit doctores & episcopos, celebrem item scholam: de quibus ornamentis singulis infrà dicemus. Et laudat eam ecclesiam à pietatis singulari feruore Nazanzen. in orat. ad Heronem philosophū. Meminit quędam de ecclesia etiam in Mareote regione Alexandrina, Athanasius Apolog. 2. Post eas, aliæ in historijs horum temporum celebrantur non ignobiles ecclesiæ: ut Rhinocururæ, ubi episcopū fuisse Milanen, Sozom. scripsit lib. 6. cap. 31. Et Thmuitana, quę pręstantissimum sub Diocletiano episcopū Phileam: ut Eusebius indicat lib. 8. cap. 9, & 10. Scribit & ad Serapionem Thmuitanorū episcopum, Athanasius de Spiritu sancto. Paphnutius uerò, magnus & celeberrimus ille, multas uidetur in Ægypto ecclesias gubernasse. Nicephorus eum superioris Thebaidis episcopū fuisse scripsit, lib. 8. cap. 14. Numerat perplura Ægypti & Thebaidis loca cōcilij Niceni catalogus: ut Cynopolim, Pharbetum, Memphim, Pelusium, Panephysam, Heracleam, Ptolemaida, Tentyrá, Schediam, Antinoam, & Lycopolim.

In Libya deinde ecclesias fuisse, nō obscurè Eusebius indicauit lib 3 de uita Constantini. Nam & cōcilium Nicenum fratribus in Libya scribit, ut Sozom. indicat lib. 1. cap. 9. Fratribus item in Pentapoli, cuius ecclesiarum Eusebius etiā meminit, & Athanasius Apolog. 2. Canones item cōcilij Niceni, cap. 6. Fuit in Africa etiā Carthago uetusta Ecclesiæ sedes, cuius sub hoc seculo Constantinus meminit in epistola ad Cecilium episcopum Carthaginensem, apud Euseb. libro 10. cap. 5. ubi & Mauritaniæ ecclesiarum mentio fit, aliarumq; Africanarum, ut Numidiæ, in qua Hipponēsis ecclesia clara fuit, & episcopum habuit Valerium, iuxta Naucletum. Et Arnobius lib. 1. aduersus gentes, apud Getulos ecclesiam fuisse testatur.

Ecclesiarum deniq; apud Æthiopas, Athanasius libro de humanitate Verbi ita meminisse uidetur, quasi hoc tempore, ut omnino uerisimile est, adhuc durarint.

DE ECCLESIIS PER INSULAS *in mari mediterraneo.*

SCribit Arnobius lib. 2. aduersus Gentes, ecclesias Christi suo fuisse tempore in insulis, quascunq; sol oriens atq; occidens lustrat. Ac celebrantur à scriptoribus historiarum huius seculi, aliquot insignes Insulares ecclesiæ: ut quæ in Cypro fuerunt. meminit enim Ruffini historia lib. 1. cap. 5, & Sozom. lib. 1. cap. 11, Spiridionis episcopi in Thrymituntę Cypri, qui ad synodum Nicenam uenit: & Triphyllij episcopi Cypri Ledecēsis. Sic & Constantiæ Cypri, quæ hodie Salamina uocatur, episcopus Epiphanius fuit, clarissimus ille heresēōn confutator. Nec dubium est, diu ante eum, cùm hanc tum alias eius insulæ urbes, Ecclesiæ sedes fuisse. nam & Gelasium episcopū Salaminensem Catalogus concilij Niceni habet, ut & Cyrillum episcopum in Papho.

Fuisse & in Creta ecclesias, inde apparet, quòd ex ea episcopi mittuntur in synodum Sardicensem: quemadmodū Athanasius indicat Apolog. 2. Item in Cycladibus. nam & ex ijs doctores in Synodū eandē conueniūt: ut Sozom. ostendit lib. 2. cap. 8. Theodoret. lib. 2. cap. 8. & Hilari⁹ de Synodis. Meminit & cōcilij Niceni historia episcoporū in Rhodo, Coo, Lemno, & Corcyra. Habet testimonia præclara etiam Siculæ ecclesiæ. ad Chrestum enim Syracusiorum episcopū scribit Constantinus, & extat eius scripti exemplum apud Eusebium lib. 10. cap. 5. Scribit & Regino, fuisse in urbe Catanensium Siciliæ, persecutionem sub Diocletiano.

Est in mari Tyrrheno insula parua, nec habitationib. satis apta, Gallinaria, in qua Martinus Pannonius, cōstans Nicenæ fidei professor, ab Arianis pulsus aliquandiu delituit. Nec dubiū est, in eum locum ipsum sese recipere per fugam uoluisse, in quo Christianos esse nosset. Refert hoc de Martino Sozomenus lib. 3. cap. 14.

In Sardinia fuisse ecclesiā ex hoc satis constat, quòd Luciferū apud Caralam eius insulæ episcopū fuisse, Theodoretus narrat lib. 3. cap. 4, & ait Constantiū eò relegasse Christianos ex Thebaide Ægypti. Hinc etiam Ecclesiæ eius Hilari⁹ meminit ad Constantiū.

Habuit episcopos & Corsica insula, quos secum sensisse Athanasius scribit, ad solitariam uitam agentes.

DE ECCLESIIS PER *Europam.*

FUisse ecclesias per uniuersam Europam, aut maiorem certè eius partem, non est dubium. Omnium enim ecclesiarum per totam Europam episcopos in synodum Nicenam conuenisse, Eusebius scribit lib. 3. de uita Constantini. Ac nominatim ait, Achæos eò uenisse episcopos, item ex Thessalia & Thebis, ex Epiro & Macedonia: in qua Arethusa nobilis ciuitas episcopū habuit Marcum, cuius meminit Theodoret. lib. 3. cap. 7. Thessalonicensis uerò episcopi Socrates meminit lib. 5. cap. 6. ibiq; Theodosium in morbum subitò lapsum, baptizatum esse scribit. In tota Gręcia ecclesias esse, Optatus Mileuitanus lib. 2 aduersus Parmenianum docet: item in Macedonia, Achaia & Thracia. Veniunt eò & ex Thracia episcopi, ut Sozom. refert

refert lib.2.capite 8. Lib. uerò 6, cap. 7. meminit Hypatiani episcopi Heracleæ, Perinthi, Thraciæ. Constantinopolitanā ecclesiam commendant Euseb. lib. 4. de uita Constantini, & Sozom. lib. 2. cap. 3. Ac fuisse ibi Macedonium episcopū sub Constantio Constantini filio, indicat Socrates lib. 2. cap. 42. Plures etiam Constantinopolitanos episcopos enumerat lib. 6, aliquot capitibus, ut Nectarium, Ioannem Arsacium, & alios. Translatus in eam ecclesiam etiam sub Gratiano & Theodosio Gregorius Nazanzenus, sicut idem testatur lib. 5. cap. 6. Libro uerò 6. cap. 18. etiam Philippis in Thracia Ecclesiā fuisse significat, quia eorum episcopi Brisonis meminit. Ac fuisse ibi synodum sub Constantio & Constante, ex Socrate uidere est lib. 2. cap. 22. Et Athanasius Adrianopoli in Thracia Eutropiū episcopum fuisse indicat, in epist. ad solitaria uitam agentes. Denique & ecclesiarum Thracensium Ambrosius meminit lib. 2. De fide, cap. 4.

Tomis in Mysia inferiori ecclesiam fuisse, ex Sozomeno patet, qui lib. 7. cap. 9, Terentium Tomæorum episcopum nominat.

Illyricarum ecclesiarum frequens hoc toto seculo mentio fit. Meminit earū Sozom. lib. 1. cap. 2, & lib. 4. cap. 24. Et scribūt episcopi Romę cōgregati in Synodo, cui Damasus præfuit sub Constantio, magna reuerentia, ad fratres in Illyrico: ut Theodoretus indicat lib. 2. cap. 22.

Meminit & ecclesiarū apud Dalmatas Athanasius, in epistola ad fratres per Africam.

Nunc ad Italiam transeamus, in qua fuisse numerosas ecclesias, sequentia probabunt. Ac meminit earum Sozom. lib. 4. cap. 24. ubi & in fratrum apud Venetias in mari Adriatico positas mentionem incidit, quorum etiā mentio fit in epistola Synodi Romanæ sub Constantino apud Theodoret. lib. 2. cap. 22. Synodi Aquileiensis mentio fit apud Theodoretum libro quinto, capite nono.

Ad Romanos uerò episcopos Miltiadem & Marcum scribit Constantinus, apud Eusebiū lib. 10. cap. 5. Martyrum ex Bononiensium Ecclesia meminit Vincētij Speculū, lib. 12. cap. 49. Veronæ Zenonem fuisse episcopum sub Constantino, Bergomēsis indicat lib. 9. Meminit eius ecclesiæ Athanas. in Apolog. ad Constant. imperatorem. Capuæ episcopus fuit Iulianus, cuius Athanasius meminit ad solit. uit. agent. & Gennadius. Arimini apud Senones concilium celebratur sub Constantio: cuius præter Socratem, Sozomenum & Theodoretum, etiam Hilarius meminit contra Arianos.

In Campania & Calabris fuisse ecclesias, ex Sozomeno patet, qui episcopos inde uenisse in synodū Sardicēsem scripsit lib. 2. cap. 8. Meminit episcoporum Campaniæ Athanasi in Apologia ad Constant. imperatorem.

In Apulia Athanasius cū Constāte cōmoratus est, quod ipse refert in eadē Apologia.

Vercellæ apud Ligures, quæ Taurinū hodie dicitur, clarissimus fuit episcopus Eusebius Vercellēsis, cuius Socrates meminit lib. 2. cap. 26. et Hilarius ad Constant. Extat ad eandem ecclesiam Ambrosij epist. 82. lib. 10. in qua & Liguriæ, & Æmiliæ, & Venetiarum, aliarumq; finitimarum ecclesiarum meminit. Idem & Ecclesiæ in Foro Cornelij meminit lib. septimo, epist. 44. Albæ, quæ Italiæ metropolis est, episcopus fuit Dionysius: cuius meminerunt Theodoret. libro secundo, cap. 15. & Sozom. libro quarto, cap. nono.

Plura loca Italiæ, in quibus Ecclesiæ fuerint, Regino enumerat in persecutione sub Diocletiano: ut Spoletū, Cumas, Pergamū, Neapolim, Venusam. Leidæ & Pataui j episcoporū Athanasius meminit in Apolog. ad Constant. Idem & sensisse secū scribit episcopos ex Apulia & Brutia, in epist. ad solit. uit. agent. Ait postremò Sozom. lib. 1. cap. 6. sub Constantino Christianā religionē liberè usurpasse eos, qui ad Tyberim fluuiū, & Eridanū seu Padū, & circa Aquiliā habitarint.

Gallicæ porrò ecclesiæ in multis Synodis quæ hoc tempore diuersis in locis coactæ fuerunt, celebrantur. Constantinus in epistola ad Meltiadem & Marcum Romanos, Gallicos nominat episcopos, Rheticū, Maternum & Marinum: Euseb. libro decimo, cap. quinto. Gallicanarum ecclesiarum etiam Optatus Mileuitanus meminit, lib. 2. aduersus Parmenianum.

Clarior uerò præ cæteris Galliæ ecclesijs Mediolanensis fuit, cuius meminit Hilarius ad Constant. eamq; à doctrinæ puritate commendat, in libro cōtra Arianos & Auxentiū. Meminit eiusdē & Athanasius ad Constant. & ad solit. uit. agent. Denique & Ambrosij episcopi nomine celebris fuit.

Nec inferior fuisse uidetur Masiliensium ecclesia, cuius martyres sub Diocletiano, Regino recenset.

Pictauij Ecclesiā nō ignobilē fuisse, uel Hilarij episcopi testimonium probat: quem totam Franciam ab hæreticis defendisse, Antoninus prodidit lib. 14. cap. 23.

Post eas Lugdunensium ecclesia sine dubio non postrema fuit. Meminit Iusti episcopi Lugdunēsis Otto Phrys. libro quarto. Meminit & Viennēsis episcopi Nectarij sub Cōstantino, Chronicon Iuonis.

Denique & apud Vascones, qui in Gallia Aquitanica quondam consederant, fuisse ecclesiam, notū inde est, quòd Bituricensis cuiusdam synodi Hilarius meminit ad Constant. Et in Gallia Celtica episcopum fuisse Martinum, Sozom. ostendit lib. 3. cap. 14.

De ecclesijs in Hispania, si aliud nullum,

hoc certè firmum satis posset esse testimoniū,quòd in tanta hoc seculo autoritate Osius fuit, Cordubensis ille episcopus, cuius & in Nicena & Sytmiēsi synodo magna fuit existimatio: quemadmodum Eusebius, Socrates, Theodoret. & Sozomenus indicant. Deinde Hispanicarū ecclesiarum etiam Eusebius meminit libro 3. de uita Constantini. Et ex Lusitania martyres progressos ennmerat Prudentius περὶ στεφανῶν. Regino, & Cæsareæ Augustę & Compluti Diocletiani persecutionem grassatam fuisse scripsit libro 1.

In Gallia occidētali multę etiam præstantes fuerunt ecclesiæ: ut Arelati, ubi concilīū frequens fuit sub Constantino. Euseb. libro decimo, cap. quinto. cuius & Hilarius meminit ad Constant. & ex Augusta Rhetiæ martyres recenset Regino libro 1.

Apud Treuerim Athanasius iubetur habitare à Constantino, quemadmodum Sozomenus ostendit libro secūdo, cap. trigesimo secundo. qui & lib. tertio, capite undecimo, Treuerēsem episcopū nominat Maximum. Ac Rictionatium Galliæ præfectum, ingentem Treueri persecutionem exercuisse, Fasciculi temporum testantur, & martyres Regino recenset.

Idem & Colonienses martyres recitat, episcopum uerò Coloniensem Euphratem nominat Athanasius in epist. ad solit. uit. agēt. Meminit & Seuerini episcopi Coloniensis sub Theodosio, Otto Phrising. lib. 4.

Tungrorum etiam episcopi Seruationis meminit Sulpitius, sacræ historiæ lib. 2.

Vixisse inter Alemanos, Christianos scribit Arnobius lib. 1. aduersus gentes. quemadmodum & ad fratres & coepiscopos Germaniæ primæ & secundæ, Hilarius scribit.

Fuit & in Norico ecclesia. inde enim episcopus ad concilium Sardicense uocatus est: ut Athanasius indicat Apolog. secunda. Meminit & Mogūtiæ Ambrosius lib. 5. cap. 27.

Ex ecclesijs apud Mysios & Pannonios mittūtur episcopi, in synodum conuocatam à Constantino in Tyro Phœniciæ. Euseb. libro quarto de uita Constantini. Mittuntur ex ijsdem etiam in synodū Sardicensem episcopi, Hilario & Athanasio testibus. Ac in Sirmio quidem Pannoniæ imperator Constantinus synodum coegit, euocatis ad eam episcopis ex oriēte & occidente, contra Photinum. Socrates lib. 2. cap. 29. Et Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum, in tribus Pannonijs ecclesias esse contendit.

Fuisse & apud Datdanos Mysiæ populos, & Dacos, ecclesiam, cōiectura facilis est. Mittuntur enim inde etiam episcopi in synodū Sardicensem. Athanasius Apolog. 2. & Hilarius oratione 1. cōtra Arianos. Meminit & ecclesiarum Daciæ Ambros. lib. 2. de fide, cap. quarto, & Optatus Mileuitanus libro secundo contra Parmenianum.

Denique Constantij imperatoria ætate, in qua Hilarius floruit, annis scilicet post Christum passum plus minus CCCXX celebris iam & decantata fuit Christiana religio in omnibus tam Rhenanis quàm Danubianis prouincijs.

Mansit & in Lauteaco adhuc ecclesia. nominat enim eius episcopos Quirinū & Maximilianū, Chronicon Hartmanni Schedeli.

Gotthi, qui hoc tempore ulteriora Istri tenuerunt, episcopū primum habuerūt Theophilum, qui cōcilio Nicęno interfuit. Deinde Vlphilam: quem Socrat. lib. 4. cap. 33. & Sozom. lib. 6. cap. 34. sub Valentiniano & Valente Gotthicas literas inuenisse, & scripturas diuinas in Gotthicam linguam transtulisse tradiderunt. Meminit & alterius cuiusdam Gotthorū episcopi Selenæ, Socrat. lib. 5. cap. 23, & Sozom. lib. 7. cap. 17.

DE ECCLESIIS PER OCEANVM.

FVisse in Britannia pręclaras ecclesias, certum omnino est. scribit enim ad fratres in Britannia Hilarius: & Constantinus in epistola sua apud Theodoretū, libro primo, cap. 10, Britannicarū ecclesiarū meminit.

Et mouisse ibi persecutionem Maximianum, & alios, in capite sequēti ostendemus. Multa denique de Anglicis ecclesijs scripsit Beda lib. 1 Historiæ gentis Anglorum. Fuit & in Hybernia seu Scotia ecclesia: quæ qua occasione conuersa sit, paulo pòst dicemus. Ac Gotthiæ prouinciæ episcopi mentio fit in Catalogo eorum qui ad synodum Nicænam conuenerunt.

DE PROPAGATIONE.

PRopagationis Ecclesię sub Diocletiano factę exempla aliquot Vincētius in Speculo recenset, quorum & fidem & iudicium lectori permittimus. Primùm Firmiū quendam episcopum narrat lib. 12. cap. 79. in Gallias uenisse, ibiq; in quadam urbe quæ Andegauis ab ipso appellatur, annum cum tribus mensibus concionatum, multos conuertisse. Deinde in Beluacum transijsse: ubi tametsi aliquādiu uinctus, & flagris cæsus fuerit, solutus tamē prædicarit tandē, & Ecclesiam collegerit. Inde rursus digressus, ad Ambianensem uenerit ciuitatē, ibiq; tria hominum millia intra dies quadraginta baptizarit. Ambianis etiam Quintinum prædicasse refert lib. duodecimo, cap. 136: aliosq; quos nominat, alijs in locis Galliæ.

Idem, Felicem in Impuritana & Gerundensi ciuitate Hispaniæ concionatum, narrat libro duodecimo, capite 134. In eiusdem uerò regionis ciuitate quadā, eum multos ad fidem CHRISTI perduxisse, trium annorum spacio, idem indicat libro eodem, capite 152. ubi & Narcissum in Augusta ciuitate

uitate multos conuertisse narrat.

Sub Constantij imperio, qui fautor Christianæ religionis fuit, Sozom. scribit libro 1. cap. 6, propagatam esse doctrinã CHRISTI ad ulteriores Gallos, Italos & Britannos, eosq; qui circa montem Pyræneum ad Oceanum usq; occidentalẽ habitarint, Imperatore propagationẽ ita curante & iuuante. Constantini Magni uerò tempore, & propagationes & ampliationes multas memorabiles factas esse historiæ huius seculi omnes loquuntur. Edicta enim Constantinus misit ad omnes gentes quę Romanorum parebant imperio, ut pristinis idolorũ cultibus abnegatis, Christianã religionem amplecterentur. Theod. lib. 1. cap. 16. Hinc igitur memorabiles accessiones ad Ecclesiam CHRISTI factæ sunt. quod tum ex alijs constat, tum ex Pauli Diaconi historia, qui sic inquit lib. 11. in historia Constantini: Currebant assiduè omnes nationes ad fidem CHRISTI, & baptizabantur, patria simulachra conquassantes. Ait autem factum id fuisse miraculis sacerdotum eorum qui sub Galieno captiuati fuerant, quibus motæ gentes multæ, ad baptismum ultrò accesserint.

De occasionibus alijs Sozomenus scribit lib. 2. capite 5. uidelicet quòd Imperator cupiens totum orbem ad Christianã adducere religionem, doctores passim per urbes cum edictis, de quibus diximus, miserit, quibus ilico magnæ multitudines accesserint. Fecit ad hoc, quòd templis idolorum apertis, statuæ quas antea uenerandas & religiosas uulgus habuerat, stipula & fœno repletæ intus esse uiderentur. Ex qua re secutus ingens simulachrorum contemptus est. Alij uerò conspicientes, in magna esse gratia apud Imperatorem eos qui se Christianos profiterentur, æmulandi quasi studio, religionem Christianã sine mora amplexi sunt. Alij etiã, uel signis uel somnijs admoniti, accesserunt.

Scribit & Euseb. lib. 4. de uita Constantini, immẽsas multitudines in Persia Christianorum ecclesijs se adiunxisse, eaq; fama Imperatorem plurimùm delectatum esse. Scribit de ea uoluptate Constantinus ad Saporẽ Persarum regem, cuius scripti exemplum in Eusebio extat. Recitat ibidem, quomodo post diuulgationem scripti cuiusdam, ex sacris literis, Imperatoris mandato ab Eusebio Nicomediensi facti, duæ in Phœnicia ciuitates idololatriam, pietatis impulsu ultro deposuerint, & Christianæ religioni nomẽ suũ dederint, statuas deorum quas prius coluerant concremantes. Scripti eius exemplum Eusebius ibidem ponit: neq; has solũ Phœnicię ciuitates conuersas, sed & alias prouincias & ciuitates ad CHRISTVM accessisse, destructis simulachris & templis magnificentissimis, ibidem testatur.

Eodem tempore regio inter Indiã & Parthiam, multis uarijsque linguis & gentibus habitata, quam Indiam ulteriorem, seu interiorem seu ultimam nominant, & ad quam nulla adhuc Apostolicæ prædicationis uox peruenerat, eiusmodi occasiõe ad fidẽ CHRISTI adducta est. Tyrius uir quidam, cupiditate uisendi eam terram, cum duobus adolescentibus ex fratre suo nepotibus, iter in Indiam ultimam ingreditur. Fortè uerò barbari in eos irruentes, Tyrium ipsum interficiunt: adolescentes uero, quorum nomina fuere Aedesius & Frumẽtius, ad Regem captos deducunt. Rex admiratus eorum industriã, apud se eos retinet, & partem administrationis postea illis committit. Mortuus rex, hæredem regni relinquit filium suũ: apud quẽ in maiori honore & precio adolescentes esse incipiunt. Ibi paulatim, quos ad pietatẽ dociles animaduerrũt, seu mercatores, seu aliàs aduenas, amicè ad se inuitant, & pro more Christianæ religionis conuentus unà secum agere hortantur: hoc modo quasi fundamenta quædã pietatis Christianæ apud eam gentem iacientes. Interea eos desiderium patriæ incessit. Regem adeunt, potestatem reuisendæ suæ patriæ ab eo petunt. Permittit Rex: abeunt. Aedesius Tyri manet. Frumentius uerò, parentum & patriæ desiderio posthabĩto, Alexandriam proficiscitur: pręsulem eius urbis, qui tum Athanasius fuit, adit, docens qua sint Indi cupiditate discendi religionem Christianam. Ibi Athanasius: Neminem, inquit, instructiorem ad eam rem noui, præter te, qui religionis nostrę fundamenta sine dubio in illis terris nunc iecisti. Patria igitur relicta, in Indiã Frumentius reuertitur: & cooperante secum diuina gratia, gentem illã ad fidem Christianam cõuertit: Apostolicis miraculis, si qui doctrinę reluctarentur, permulcens. Narrat Theodoret. lib. 1. cap. 22. Sozom. lib. 2. cap. 24. Ruffin. lib. 1. cap. 9. qui, Aedesio eam rem referente, se cognouisse scribit.

Simili occasione etiã ad Iberos, qui ultra Armenios ad Arcton habitant, propagata Christiana fertur religio. Ad eos enim abducta Christiana quædam captiua mulier, Christum ibi suũ coluit, orationibus & ieiunijs assiduè uacans. Conspicati hęc exercitia Barbari, religionem mulieris paulatim admirari cœperũt. Fortè uenit ad eam mulier Barbara, infantem infirmũ gestãs, ac remedium, si quod ipsa nosset, ab ea petẽs. Illa precibus à Deo sanitatem infanti continuò impetrat. Nec multo pòst, difficili corrupta morbo ipsa eius gentis Regina, simile mulieris captiuæ beneficium experitur. mercedem quam uellet, postulare iubet. Illa nihil se aliud petere respondet, nisi ut pietatem Christianã regina accipiat, & à rege templũ impetret. Rex miraculosam sanationem admiratus quidẽ

eſt: attamen ſeu religionem eam amplecti,
ſeu templum ædificare nondũ inſtituit. Interea
uenatum profectus, à Domino, ut quondam
Paulus, conuerſus eſt. Etenim caligine
percuſſus, Dei quem captiua coleret recordatus
eſt: eoq; inuocato, lucem recepit. Mox à
captiua formam templi demonſtrari ſibi iubet,
deq; eiuſdem cõſilio legatos ad imperatorem
Conſtantinum mittit, doctores ab eo
petens. eos aũt ille ſummo cum gaudio miſit.
Atq; ad hunc modũ Iberi CHRISTUM cognouerunt.
Hæc ſic geſta fuiſſe, eius gentis
rex Bacurius ipſe Hieroſolymis poſtea confeſſus
eſt, cum Palæſtini limitis ducem ageret.
Ruffin. lib. 1. cap. 10. Socrates lib. 1. cap. 20.
Theodoret. lib. 1. cap 23. Sozom. lib. 2. cap. 6.

Simili occaſione etiam aliæ Barbaræ gentes
CHRISTO adductæ ſunt: quæ maximo numero
Thraciam egreſſæ, in Aſiam irruerant,
contra Romanos bellum molliẽtes. Quibus
tumultibus capti, & in ſedes earum abducti
multi ſacerdotes, plurimas ex ijs conuerterunt,
cum ægrotos eorum CHRISTO inuocato
curarent, & uita inculpabili uirtutibusq;
illis eſſent admirationi. Sozom. lib. 2. cap. 6.

Eſt ad fidem CHRISTI ſub eodem Imperatore
etiam conuerſus portus ciuitatis Gazæ
Maima dictus, in Palæſtina, qui antea ſuperſtitionibus
ethnicis celebris fuerat. Sozom.
libro 2. cap. 5. Conuerſos igitur Gazæos Imperator
plurimo adfecit honore, & portum
eorum urbẽ fecit, & de filij ſui nomine Conſtantiam
dixit.

Chriſtianiſmum receperunt etiam ad Rhenum
gentes quædam habitantes: Celti item
& Galatæ extremi ad Oceanũ. Sozom. ibid.

Addit & hoc Niceph. lib. 7. cap. 34. Anno eo
quo Cõſtantinus baptizatus ſit, duodecies
mille uiros, exceptis mulieribus & pueris ad
CHRISTUM acceſsiſſe, & baptizatos eſſe.

Sub Conſtantio & Conſtante, Conſtantini
filijs, Sozom. indicat lib. 3. cap. 14. nouæ
philoſophiæ, quæ ſub illa tẽpora cœpit, profeſſores,
ſeu monachos, Abrilium Anthedonium,
Alexionẽ à Bethagathone, & Alaphionem
ab Abſalea, Chriſtianam religionẽ in ciuitatib9
ethnicis plurimùm prouexiſſe. Atq;
ob id beneficium Palæſtinos illis anniuerſarium
publicum diem celebrare inſtituiſſe.

Sub eodem Imperatore Burgundiones,
gens numeroſa & ualida, qui in Gallijs habitãt,
Chriſtiani omnes facti ſunt. Indicat Oroſius
lib. 7. & Paul. Diacon. de geſt. Romanorum
lib. 12. Sed Eutropius ſub Valentiniano
Burgundionum conuerſionis meminit.

Eremitæ philoſophi ſolitudines Saracenis
uicinas occuparunt. Eorum igitur congreſsibus,
&, quia uicini eſſent, contubernijs
& familiaritate, Saraceni Chriſtiani effecti
& ipſi ſunt. Idq; non diu ante imperium
Valentis eueniſſe, Sozom. ſcripſit lib. 6. cap.
34. & 38. Aliam etiam occaſionem, qua ad
CHRISTI fidẽ Saraceni peruenerint, Socrat.
recitat lib. 4. cap. 36. nimirum quòd Moſen
quendam ex Saracenorum gente eremitam,
Mauia Saracenorum regina epiſcopũ à Romanis
petijt. Idem eadem occaſione, monachorum
ſcilicet cohabitatione, etiã apud Syros
& Perſas factũ, narrat libro eodẽ, cap. 34.

Cum Valẽs imperator monachos Alexandrinos
perſecutionib. adfligi lege præcepiſſet,
Lucius Arianus continuò monaſteria in
Ægypto tyrannide aggreſſus eſt: alijsq; poſt
alios diuerſis ſupplicijs affectis, alijs pulſis
& fugatis, patres monachorum qui tum ambo
Macarij erant, Ægyptius & Alexãdrinus
exilio multauit. Relegati igitur in inſulam
quandam Paludium, quæ neminẽ Chriſtianum
habebat incolam, templum ibi offendunt,
quod curabat ſacerdos, quem inſulani
omnes tanquam Deum uenerabantur. Confeſtim
autem horum præſentia turbati dæmones,
ſacerdotis eius filiam furore corripiunt.
Quæ omnia ſubuertens, horribiliter uociferabatur,
ad pios eos uiros hoſpites ſubinde
dicens: Ad quid huc uenistis nos eiecturi?
Illi igitur per gratiam Dei puellam à dæmone
liberant: reſtitutam ſanitati, in fide Chriſtiana
erudiunt, & conuertunt. Mox etiam
ſacerdotem ipſum, cum omnibus eius inſulæ
incolis baptizant. Atq; hac occaſione exilij
ſanctorum uirorum, ea inſula Chriſtiana
facta eſt. Recitat Ruffinus, qui ſe ſpectatorem
eius perſecutionis Lucij fuiſſe aſſeuerat, lib.
2. cap. 4. Socrates libro 4. cap. 24. Theodoret.
lib. 4. cap. 21. Sozom. lib. 6. cap. 20.

Edeſſæ item, quò cum præfecto Modeſto
uenit Imperator Valens, conuocantur è uicinia
epiſcopi, diaconi & presbyteri: quibus
blanda primùm & placida oratione Modeſtus,
Imperatoris nomine, pſuadere nititur,
ut cum Lucio conſentiant. recuſantes uerò,
deinde exilij minis terret: quas illi floccipendere.
Erant inter eos primarij, Eulogius, Protogenes,
presbyteri Edeſſeni: cum quibus octoginta
alij partim in Thraciam, partim in
Arabiã, partim in Thebaida deportantur. Eulogius
& Protogenes Antinoem in Thebaida
deducuntur: ubi eccleſiaſticos quidẽ conuentus,
ſed exiguos reperiunt. Sciſcitantib.
cauſam, reſpondetur, incolas Græcos infideles
eſſe. Ibi continuò uterque de incrementis
cogitat: pro quibus Eulogius aſsiduis precibus
Deum ſolicitat. Protogenes uerò ſcholã
aperit, & magiſtrum ſe formãdæ iuuentutis
profitetur. Ad profectum uerò pietatis Chriſtianæ,
non nugas poeticas, ſed Dauidica carmina
pueris proponit, & ediſcendos tradit
conuenientes Apoſtolicæ doctrinæ locos.
Theodorit. lib. 4. cap. 19.

Theodoſium Imperatorẽ leges ſcripſiſſe
de ſubuertendis fanis & lucis ſimulachrorũ

per

per totum orbem, Theodoretus narrat lib.5. cap.20. Qua occasione gentilismi superstitionibus reiectis, multi ad fidem Christianam perducti sunt: Alexandriæ Serapidis illud magnificẽtissimum templum repurgatum, & in ædem Christianorum mutatum est. In ea repurgatione cum literæ Hieroglyphicę crucis formam repræsentantes, & in lapide sculptæ: aliæ item literæ, significantes templum illud finem habiturũ, inuentæ essent: paganorum multi ad Christianismũ accesserunt, & peccata sua confessi baptizati sunt. Socrat.lib.5.cap.17. Sozom.lib.7.cap.15.

Paulo pòst Nilus in Ægypto immodicè effusus, fluentis suis etiam sublimiora loca attigit. Quæ inundatio hoc beneficij secum attulit, ut ea conterriti plurimi Ægyptiorũ, patria superstitione damnata, Christianã religionem amplexi sint. Sozom.lib.7.cap.20.

DE CONVERSIONIBVS.

Sub Diocletiano, in Creta, Affra meretrix conuertitur ab episcopo Narcisso. Vincent.lib.12.cap.151.

Sub eodam & Hermolaus presbyter baptizat Pantaleonem medicum Nicomediæ: qui postea etiam patri suo Eustorgio Senatori persuasit, ut Christianus efficeretur. Bergomensis lib.8.

Acceperat Constantinus Imperium hæreditarie à patre. Factus igitur Imperator, cum illa sibi animo proposuisset, quæ regno necessaria esse intelligeret, primùm omnium de Deo quem coleret cogitara cœpit: uidens firmiori sibi & potiori ad imperium rectè gerendum opus esse præsidio, quàm armati essent exercitus. In hac cogitatione, dũ in exempla superiorum Imperatorum intuetur, quorum alij alijs atq; alijs dijs freti, alij diuinationibus & oraculis res prosperas pollicẽtibus confisi, pessimum fuissent finẽ sortiti, adeò ut nec genus ipsis, nec nomen ullũ, aut memoria apud homines superesset: Deũ eũ quem pater suus Constantius coluisset, atq; regni custodem, & felicitatis omnis ac boni largitorem expertus esset, colere ipse quoq; secum constituit. Mox precibus inuocat eũ Deum: ac ut se, quis esset, ostenderet sibi, manumq; suã negocijs regni porrigeret, orat. Hæc indesinenter oranti ostentum trophæi crucis è luce constructi, in cœlo declinante die tum sibi, tum exercitui suo apparet, addi tam habens scripturã hanc, IN HOC VINCE. Obstupefactus eo signo, dum cogitabundus secum quærit, quorsum pertineat, aut quid moneat: nocte illa proximè sequenti, dormienti sibi adstitit, cum signo quod in cœlo uiderat, CHRISTVS, monens ut ad eius formã trophæum compararet, eoq; contra hostes præsidij loco uteretur. Hoc ab Imperatore audisse se iureiurando affirmari, Eusebius tradidit lib.1 de uita Constãtini. Tale igitur signũ fieri Imperator curat: iubet & illius similitudinem præferre omnem exercitũ. Deinde ad se sacerdores uocat, de Deo illo, & ratione signi, quod sibi apparuerat, doctrinam ab ijs exigens. Illi de Deo uno, ac filio suo, de causis aduentus eius in carnẽ, accuratissimè eũ instruũt. Ipse uerò cupidissimè, & cum gaudio quę dicerent illi animaduertit, et animũ ad lectionem diuinarum scripturarũ adiungit, cœlesti illa uisione & admonitione subinde sese confirmans.

Signum illud postea Imperator Maxentio uicto, Romam ingressus triumphãs intulit, Senatum exhortatus, ut ueri Dei cultũ amplecteretur. Senatus Imperatoris pedes complectitur, lachrymis obortis uexillis inclinat: CHRISTVM, cuius & nomen & signum arma triumphantia ostentabant, adorans:

Tum primum senio doctis sua secula Roma
Erubuit, pudet exacti iam temporis, odit
Præteritos fœdis cum relligionibus annos.

Prudentius contra Symmachum libro 1.

Idẽ et in Apotheosi narrat, sacerdotẽ quẽdã idolis, Imperatore cum alijs multis præsente, sacrificãtẽ, in medijs sacris exclamasse:

En quid ago? maius Rex optime, maius
Nescio quod numen nostris interuenit aris.
Accitas adeo longè dispergier umbras:
Nil agit arcanum murmur, nil Thessala prosunt
Carmina, turbatos reuocat nulla hostia manes:
Nescio quid certè subrepsit Christicolarum,
Hic inuentum.——
Dixit, & exanguis conlabitur, ac uelut ipsum
Cerneret exerto minitantem fulmine Christum, &c.
Tunc tremefacta cohors, Dominiq; oblita, supinas
Erigit ad cœlum facies, atq; inuocat Iesum.

Imperatoris uerò matrem Helenam à Syluestro Romano episcopo cõuersam esse, Niceph.scripsit lib.7.cap.40.

Venerant in synodum Nicænam ethnicorum sapientes aliqui, disputationibus exercitati: quorũ alij dogma, ob quod conuocata synodus erat, cognoscere quidẽ auidè expetebant: alij in gentilium superstitionibus educati, & Christianæ religioni infensi, pugnas de illa uerborũ monebant. Fortè inter eos unus erat nugosus uerborum ostentator, Christianis sacerdotibus illudẽs. Quod molestè ferens senex quidam simplex, celebris tamen propter confessionem, in disputationem cum eo descendit. Rident alij senis audaciam: alij moderatiores, ne ab artifice uerborum risui & ludibrio omnib. exponatur, metuunt. Sed quid fit? petit à philosopho se nex, ut quæ dicere uellet, sibi permitteret. Qui cum non recusaret, incipit ille: In nomine IESV CHRISTI, philosophe audi. Vnus est Deus cœli & terræ, omniumq; uisibilium & inuisibiliũ opifex, qui hæc omnia uerbi sui uirtute condidit, & sancti Spiritus sui sanctificatione confirmauit. Verbum hoc, inquit, quod

quod nos filium Dei appellamus,hominum errores ac bestialem conuersarionem misera tus,è muliere nasci, cumq; mortalibus conuersari, ac pro ipsis mori uoluit: reditur⁹ est autem,ad iudicandum ea quæ quisq; in uita sua commisit. Hæc ita se habere, sine scrupulositate credimus. Noli itaq; frustra fatigari, & redarguere quæ fide apprehenduntur: ac modum, quo ista uel possibilia sint, uel impossibilia, diuexare quærēs:sed si credis, interroganti mihi respōde. Hac oratione)con sternatus philosophus, continuò respondit, credere se:ac uictum se ultro confessus, senis sententiam probauit:eosq; qui antea secum senserant, monuit,ut & nunc sibi consentient:iurans,se non sine nnmine Dei,& arcana quadam & inexplicabili uirture ad Christianismum cōuersum esse.Sozom.lib.1.cap. 18. Arijetiā subita & fatali morte multos, qui ab eo prius decepti fuerant, conuersos, scribit Arhanas.in epistola ad Serapionem.

Antiochiæ paganus quidam ex ordine iudicum eius loci,eiusmodi occasione conuersus est:cum excubans scilicet noctu ad prætorium,ex tractu quodam & congerie stellarum ducta in cœlo, & descripta, legisset hæc uerba: HODIE IVLIANVS IN PERSIA OCCIDITVR. Siue enim tum ex nece Iuliani, religionem pro qua tantopere Iulianus depugnatat,falsam esse ratiocinatus est: siue quis alius accessit motus:hac uisionis occasione Christianam religionēm amplexus est. Narrat Zonaras Tom.3.in historia Iuliani.

Iuuentius Samariranus parentes suos paganos ad fidem conuertit. Monitus deinde ab angelo, Thessalonicam adit,idola conculcat, & uerbum Dei prædicat:Daciani postremò filiam à dæmōne liberatā, unà cum 200 hominib.baptizauit. Vincent.lib.13. cap.99.

Erat Iuliano sacerdos idolorum: cuius uxori amicitia intercesserat cū muliere Christiana: ad quam sæpe uenit prophani sacerdoris uxor, ducens secum filium adolescentulum. illa adolescētulum complexa,ad pietatem Christianam paulatim formauit. Mortua matre,adolescēs pro cōsuetudine ad mulierem illam quasi ad magistram accedit sæpius, doctrina eius eruditur, & Christianus constans euadit. Exosus igitur patris superstitionem, quęrit aliquando ex ea, quo nam pacto effugere patris sui superstitiones posset? Respondet illa,parrem deseri,& præferri ei Deum çreatorē oportere. Dar simul con silium,ut in aliam quandam ciuitarem se recipiat,in qua patrē latēre possit. Veniam igitur,inquit adolescens, ad te, animam meam apud te depositurus. Habitabat autem illa mulier Antiochiæ. Venit interea Iulianus Daphnen, ibiq; per septem dies publicū festum celebrat. Adest ibi sacerdos, adolescentis illius pater. oportet & ipsum interesse adolescentem: qui opportunitatem nactus, a patre fugit Antiochiam ad mulierem. Illa ducit eum in ædes Meletij, qui adolescenrem in superiori domo occulrare sese iussit. Sed pater insecutus, cum ad Meletij ædes uenisset, fortè prospicienrem per cancellos adolescentē agnoscit: in ædes irruit,abstrahit domumq; reducit. Ibi cū causam fortasse fugę fugæ,& odium superstitionis paternæ expofuisset, abripit eum:ac flagris & uerubus candentibus excruciarum prius, tandem in cubiculū concludit,ostio obseraro. Adolescens inde miraculose liberatus, postea etiam patri ipsi ut Christianus fieret, autor fuit. Hæc se ex ipso, sed iam sene audiuisse Theodoretus narrat, lib.3.cap.14.

Aliūs quidam Busyris nomine, de hæresi Encratirarū,sub Iuliano, quòd cōtra Erhnicos egisset, atrocibns apud Ancyram Galatiæ tormentis affectus,& in carcerem coniectus est. Ex eo uerò post Iuliani interitum solutus, hæresi damnata, ad Ecclesiam catholicam rrāsijt. Sozom. lib.5. cap.11. Qui in eodem libro cap.15 narrat, auum suum, natum ex patre gentili, cum omni sua familia Christianismum suscepisse in Bethelia, uico Gazæo. Deinde & Alaphionē quendā, quem à dæmone quo correpť fuerat,& nec Erhnicorum nec Iudæorum superstitiosis ritibus & incantationibus sanari potuerat, liberatum,ad Christianorū religionem cum omni familia conuertisse Hilarionē monachū.

Basilius Cęsareæ Capadocię episcopus,in reditu ex Ægypto, ubi sacros quosdā libros conquisierat,in Gręcia multos philosophos conuertit. Antiochię uerò, quò cum Eubolo præceptore suo uenerat, Libanium Sophistam,& discipulos eius. Recitat ex Amphilochio Vincēt.in Speculo,lib.14. cap.78. Eiusdem Basilij miraculo quodā, quod infrà suo loco cōmemorabimus, Arianos multos con uersos, scribit Nauclerus Gener.13.

De Saracenis,ad quos paulo ante imperiū Valentis religio Christiana propagata fuit, suprà diximus. Eorū princeps Zocomus, ad celebrem quendam abijt monachum, queritur se prole destitui: quod Saraceni maximæ infamiæ loco habent. Monachus prolem certam promittit, si in CHRISTVM credat. Principem bono esse animo, & in regiā suam reuerti iubet. Interea pro principis sobole preces assiduas ad Deum fundit. Exauditur,ac nascitur suo rempore Zocomo filius hæres. Hic euentus occasio fuit, ut & religionem Christianorū Zocomus acceperit, & subditis suis simul omnibus eandē amplecti pręceperit. Sozom. lib.6. cap.38.

DE AMPLIATIONIBVS *Ecclesiarum.*

BIzantij, quam urbem postea Constantinus à se instauratam & amplificatam Constan-

Coostaotinopolim dixit, ecclesiam fuisse, suprà diximus: sed auctam nō mediocri accessione & incremento hoc seculo apparet. Et magna adeò felicitas fuit, cum muris latius circumscriptis, diffunderetur etiam, et excresceret ad plures homines ecclesia. Scribit eadem Coustanrinus ipse ad Eusebiom Nicomediensem, ut Theodoret. indicat lib. 1. cap. 16. ad hunc modum. Io urbe quæ nostrū nomen complectitur, auxiliante saluatoris Dei prouidentia, ingens hominū multitudo sese addixit Ecclesiæ: ita admodum augescente omniū ibi numero, admodum dignum uidetur, etiā ecclesias iu ea plutes cōstrui, &c.

Scribit & Nicephorus lib. 7. cap. 34. maximas accessiones ad Ecclesiā factas esse eo aono, quo Constantinus baptizatus est. & addit, supra duodecies mille homioes, exceptis mulierib. & pueris, tū simul baptizatos.

Ecclesia in Beryto Phœniciæ, de qua suptà diximus, memorabilia accepit incrementa, cum terræmotu ingenti consternati plurimi gentilium, ultro sese Christisuis adiungereot, titus eorum se seruaturos spoodeutes. Eutrop. lib. 11, sub filijs Coostautioi. In eadem urbe etiam ex Iudæis plurimos & CHRISTVM accepisse, & ab episcopo ei⁹ loci baptizatos esse, motos miraculo sanguinis Christi, qui ex imagine Christi à Iudæo confossa effluxerat, apud Athanasiū lōga scribitur historia, in libello de Pasiōe imaginis Christi.

Ecclesia etiā in Ægypto, quamdiu ab Athanasio gubernabatur, quotidie crescebat accessiooibus multorum, tam ex gentibus quàm alijs hæresibus. Sozom. lib. 2. cap. 23.

In Armenia ecclesiam fuisse, suprà ostendimus. Sed fortasse nondū hoc tempote Christiana fuit uniuersa Armenia. Scribit eoim Sozom. lib. 2. cap. 7, Teiidatem cuiusdam Armeniorum gentis, occasione stupēdi cuiusdam miraculi, Christianum factum, omuibus suis subditis regio præcepisse edicto, ut religionem Chtistianorum amplecteteotur. Narrat idem Niceph. lib. 8. cap. 35, & mitaculum cuiusmodi fuetit explicat, quod ridiculum & de industria coofictum uidetur.

Sub Iuliano Socrat. scribit lib. 3. cap. 10, Hilarium Pictauiensem episcopum, in Illyria Eusngelij doctrinam propagasse. Obstupefactos item Iudæos noonullos prodigijs illis, quæ circa ædificationem templi Hierosolymis, quam Iulianus illudens Iudæis persuaserat, euenerūt, cōfessos esse, Deum illū esse, qui à maioribus ipsorū ligno fuisset affixus. Theodotetus indicat lib. 3. cap. 20. Quamuis Socrates diuersum tradat, ac nihil prorsus eā miraculorum uim apud eos effecisse scripserit, lib. 3. cap. 20.

Iulisni uerò monachi opera totā multitudinē Antiochiæ ad Christū transijsse, Theodoretus autot est libro 4. cap. 27.

DE INSTAVRATIONIBVS *Ecclesiarum.*

ARiani Alexandriæ, Gazæ, & in alijs locis sub imperio hæredum Constantini, pios episcopos expulerant, atq; Arianos in eotum locum surrogauerāt. Decernit igitur & scribit Synodus Sardicensis, expulsis rutsus Arianis per uim intrusis, ptiores doctores recipiēdos esse. Theodotet. lib. 2. ca. 8.

Intercedit & Athanasius apud Constātiū Imperatorem pro Alexandrinis, ut eorum ecclesiæ testaureutur. Impetrat & templum peculiare Christianis Antiochiæ: cùm Arianis, qui ecclesias omnes occupauersnt, coniuogi nollent. Theod. lib. 2. cap. 12. Sozom. lib. 3. cap. 20.

Lectus ab exercitu imperator Iouiniaous cum è Persia uenisset, motę sunt res Ecclesiasticæ. Adeunt enim Imperatorem ecclesiarū præsides, & speraut singuli habitutos eum se suæ fidei & senteutiæ suffragatorem. Iouinianus uerò ab initio cū Homoousianis senserat. Itaq; illi soli beoeuolum, & fidei sóciū, cæteris spe sua frustratis, Imperatoré habueruut. Cōfirmatur statim Imperstotis literis Athanasius, & reuocātur ab exilijs episcopi, qui à Constantio eiecti fuerant. pręterea etiā uniuersa Gentilium templa clauduntur. Socrat. lib. 3. cap. 24.

Scripsit & præsidibus teliquis ecclesiarū, ut cougregatis in ecclesijs fidelibus, Deum accuratè colereot, & solam chtistianam fidé profiteri & obsetuare subditos iussit. Reddidit & bona ecclesijs & clericis, ab antecessoribus suis surrepta. Sozom. lib. 6. cap. 3.

Tantum præterea aliquaudo turbæ, quas io expellendis & affligendis pijs doctoribus Imperator Valens mouit, effecerant, ut Constātinopoli nec episcopus esset, nec ecclesia. Metu itaq; eius periculi, ne Nicæna ibi prorsus fides extingueretur, Gregotius ex Nazianzeno episcopatu psruo, eò trāsfertur: qui ecclesiam collapsam, & in fide propemodū periclitantem testaurauit. Sozom. lib. 6. cap. 17. Socrates autem lib. 5. cap. 7 scribit. Gregorium psulo pòst quam eò translatus fuisset, pro paruo orstorio, in quo cōuētus primùm habuerit, maximum accepisse.

Valente extincto, Gratianus, Valentinianus iunior, et Theodosius imperiū sortiti, ecclesijs plurimū profuere. Gratian⁹ patrui sui Valentis impietatem execrarus, Christianos eos qui ab eo in exilia deportati erāt, reuocat: ac lege sancit ut Ariani pastores sacris ędibus expellaorur, ecclesię uerò pijs & rectè sentiētibus doctoribus restituantut. Socrat lib. 5. cap. 2: Theodor. li. 5. ca. 2 & Sozom. lib. 7. ca. 1. De Gratiano eriā Platina scripsit in uita Innocentij, eum pulsa Ariana hæresi, Ecclesias in tota

tota Italia ad uerę fidei cõfeſsionẽ reduxiſſe.

Theodoſius deinde bonum eccleſiæ conſtanrinopolitanæ ſtatũ contemplatus, ex eo quaſi exemplum & formã reſtaurandi alias eccleſias mutuatus eſt. Ac mox Demophilo, qui poſt Eudoxiũ in epiſcopatum Conſtantinopoli uenerat, mandat, ut aut ſocijs profeſsionis Nicænæ fidei conſenriat, aut eccleſiæ gubernarorem agere deſinat. Præclara in ea actione Imperatoris hæc uox fuit, cum ſe fidem Nicænam amplecti, & concordiã cum eius profeſſoribus fouere recuſaſſet: Si pacẽ & concordiam fugis, etiam te oratoria fugere iubeo. Sic igitur Ariani, cum per annos XL oraroria Conſtantinopoli tenuiſſent, urbe ſunt egreſsi: Homouſiani uerò ingreſsi, eccleſias receperũr. Socrat. lib. 5. cap. 7. Sozom. lib. 7. cap. 5. Theod. lib. 5. cap. 9.

Sub Theodoſio reſtaurarur eccleſia Mediolanenſis, cùm Auxẽtia. Ariano ibi defuncto, Ambroſius, & Imperaroris ipſius autoritate, & rectè ſentientium doctorũ iudicijs, epiſcop⁹ in ea cõſtituitur. Socrat. lib. 4. cap. 5.

Aodierat & Meletius Aotiochenus, ſapientiſsimus doctor, Germaniciam peſte Eudoxij infectã eſſe. Miſit igitur eò Stephanũ, qui ſatis fœliciter Ariana uenena ſuſtulir, & Eccleſiam eam priſtinæ puritati reſtituit. Theod. lib. 5. cap. 4.

CAPVT III.

DE PERSECVTIONE ET TRANquillitate Eccleſiæ ſub Diocletiano & Maximiano Herculio.

NVMERIANO egregiæ uirtutis adoleſcente, Apri inſidijs interfecto, ſucceſsit in Imperiũ, ab exercitu uictore è Perſide redeunte creatus, Diocletianus Dalmata: anno Domini, ut Euſebius annotat uit, CCLXXXVIII: idq; per annos XX, io annum uſq; Chriſti CCCVII geſsit. Referri is in ordinem laudatiſsimornm principum po tuiſſet, ſi non egregias uirtutes, quibus præſtabat, Chriſtianorum ſanguine obſcuraſſer. Ingenio enim fuit, ut Eutropius de eo ſcripſir, ac iudicio ſagax & ſubtilis, ſolers, ſeuerus & diligeos: quibus uirtutibus in imperio multa geſsit ſalutaria. Autor Pomponi⁹ Lætus eſt, Trebellium Pollionem de Diocletiano ſcriptũ reliqoiſſe, eum, cum priuatam adhuc uitam ageret, dicere ſolitũ, Nihil diffi cilius eſſe quàm bene imperare: Quemq; etiã ꝓ uoto ſuo, quę uellet, de principe loqui: Eum uerò cubiculo clauſum, uera minimè noſcere poſſe: ſed aures præbere illis quos ſuos eſſe puraret, eotumq; uerbis accendi & ſedari: Magiſtratus & iudices alios creare, quos fieri minimè oportear: alioa à repub. amouere, quos cõſultius interdum & regno utilius fuerat retinere. Deniq; ut maximè is qui imperaret bonus, cautus & optim⁹ eſſet, omnino tamẽ uendi eũ ab aulicis, ac decipi.

Inrerrogatum porrò, quæ in principe dos eſſet laudatiſsima, reſpõdiſſe eum Lætus ſcripſir, liberalitatem & clementiam. Quamobrem & ad imperium euectus, id ſummopere ſtuduerit, ut ab illis uirruribus cognomen quoddam ſortiretur: quod tandem ipſe ſibi finxit, ac ſe Iouium, quaſi iuuantẽ & largientem appellari uoluir.

Sed qood nihil eius ſeu uirtutis ſeu cognominis ſimile præſtiterit, euentus declarauit. Sanguine enim imperium ſibi pepererat, ſanguine etiam clauſit, infeliciſsimo & glorioſiſsimo (ut Euſebius ait lib. 8. cap. 1.) Eccleſiæ ſtatu perſecutionem mouens, quam crudelior & funeſtior uulla aut præceſſerat unquam, aut ſecuta eſt. Cum quidem prius in cõſortium regni æquale ſibi adſciuiſſet Herculium Maximianum, hominem (quemadmodum Lætus, Victor & Eutropius prodiderunr) palàm ferum, horridum, inſidum et crudelem, præterea & ad omnia atrocia Diocleriani conſilia obſequentem: ſtolidum tamen alioqui, quãtum ad commones mores pertinet, & libidinoſum.

Fuit hæc, ut Eutropios indicat, decima à Nerone Chriſtianorũ perſecutio, quam cum Herculio ſocio & ſubminiſtro crudelitatis ſuæ Diocletianus mouir, anno imperij ſui decimonono, Chriſti uerò treceonteſimo ſexto. Cuius cauſam hanc habuiſſe uidetur, quòd ſtudio reducendi in priſtinum ſtatum ac mores Regnum Romanum, à diſsimilitudine religionum è medio rollenda incipiendum eſſe duxerit. Huc acceſsit, quòd in iudicum amicirias inſinuanres ſe philoſophi & ſophiſtæ (qualis tũ Apollonios fuir, Chriſtianorum accuſator) ipſiq; tempori ſeruientes, ut Lactant. ſcribit lib. 1. cap. 1. & lib. 5. cap. 1. contra religionem nomenq; Chriſtianum libros euomuetunt: in quibus profeſsi ſunt, ſummam hanc eſſe officij uerè philoſophici, erroribus hominum ſubuenire, atque ad ueram eos uiam reuocare: nimirũ ueram eam uiam eſſe aſſerentes, cultum deorũ, quotum numine, maieſtate & potentia, uti dicebant, mundus gubernaretur: rationibus inſidioſe confictis, quòd noua eſſet, impia & anilis Chriſtianorum ſuperſtitio, prima uerò omnium & antiquiſsima exiſteret religio Ethnicorum.

Interiores cauſas et quaſi ſcaturigines quaſdam perſecutionũ, eriam haſce recenſet Euſebius lib. octauo, cap. primo: nempe quòd nimia pax & libertas Eccleſiæ, ira ut fit, ad molliciem & ſegniciem degenerarit, & exortę ſint inrer Eccleſiæ doctores ac gubernatores λογομαχίαι, ſeu certamina non neceſſaria, odijs

odijs atque ambitione inflammata. Vnde
& petulantia uulgi subsequuta est. Insu-
per & infanda hypocrisis, & simulatio ad
summum usq; maliciæ progressa est. Sensim
itaq; ac pedetentim iudicio quodam singu-
lari Dei persecutio cœpit ingruere, qua Ec-
clesiam suam, pace luxuriantem, & ueluti pe
stifera ulcera contraheutē, humiliaret, ad of-
ficium retraheret, sanaret & excitaret.

Fuit tum Imperatorū, qui in Oriente con
federāt, regia sedes Nicomedia. Cum igitur
ibi Diocletian⁹ esset, inde quasi ex Æthneo
quodam rapidissimoq; incēdio, ignes & ful
mina primùm eiaculatus est. Fortè ibi tum
quædā regia Imperatoris domus cōflagraue
rat. id statim maleuoli in Christianos trans-
ferunt, & Imperatorem contra eos exaspe-
rant atque inflammant. Eusebius lib. 8. cap.
6. Nec mora, quasi honesta causa accepta,
proponuntur mense Martio edicta uiolen-
tissima, de euertendis funditùs ac solo æ-
quandis Christianorum templis, per uniuer
sum Romani imperij orbem. Nec defuit edi
ctis strennua executio per præfectos. Tem-
pla enim ipsis diebus Paschæ destructa sunt.
Euseb. lib. 8. cap. 2. Proxima edictorum sen
tentia fuit, de exurendis diuinarum scriptu
rarū libris: quod in ipso etiam foro fecerūt.
Item, de exautorādis cum ignominia Magi-
stratibus, & honores quoscunq; in Imperio
gerentibus: priuatis uerò hominib. in serui-
tutē rapiendis, si qui Christianismū abiura-
re, & religioni ethnicę subscribere nollent.
Euseb. lib. 8. cap. 3. Niceph. lib. 7. cap. 4. Zo-
naras tomo secundo. Atq; hæc quidem ini-
tia fuerunt atrocitatis contra Christianos.

Breue intercedit interuallum, cum edicta
noua, nihilo prioribus mitiora proponun-
tur, de conijciendis in uincula & custodias
sacerdotibus, & ecclesiarum omnium ubiq;
locorum præsidibus: atque supplicijs omni-
bus adigendis, ut simulachris immolarent.
Accidit ibi factum admiratione & cōmemo
ratione dignum, hominis Christiani, nobi-
lis & præstātis, qui zelo Dei motus, postea-
quàm edictum contra ecclesias Nicomediæ
affixū esset, statim accurrit, & in publico ac
manifesto loco propositā edicti scripturam
sustulit, ac discerpsit: nihil ueritus, quòd tū
in urbe præsentes essent Imperatores duo.
ob quod facinus ad dirum suppliciū raptus
est, quod summa fide & constantia usque ad
extremum halitum pertulit. Euseb. lib 8.
cap. 3. & 5. Continuò autem in plurimos ec-
clesiarum gubernatores atrocissimis suppli-
cijs sæuitum est: quorum alij fortiter ea per-
tulerunt, neque ijs uicti sunt: alij uerò innu-
meri, metu et infirmitate, primo mox impul
su miserè lapsi sunt.

Processum inde in Orientem omnē & Oc
cidentem est Diocletianus enim, qui uniuer
sam Christianam religionē simul extingue-
re sibi proposuerat, persecutionem atrocissi
mam in Oriente, Maximianus in Occidente
exercuit. Sed Diocletianus insidiose admo-
dum & dolose orsus est. Periculum enim pri
mum in proprijs fecit castris, in quib. lustra-
tor exercitus, ut Euseb. scribit lib. 8. cap. 4. o-
ptionem militibus Christianis eam obtulit,
ut uel Imperatorio mandato, quo iubeban-
tur sacrificare, obsequētes, dignitates retine-
rent, & ordines ducerent: uel recusantes mi-
litiam deponerēt. Vbi animose quidā Chri
stiani milites responderunt, paratos se esse,
non ad militiam solum deponēdam, uerùm
mortem etiam, si acrius instaretur, subeun-
dā, potius quàm impijs Imperatoris edictis
obtēperare uellent. Plurimos ibi uidere erat,
qui cupidissimè priuatā uitā amplexi, hono
res quoscunq; ueræ pietati posthabebāt. In-
sidiosum eiusmodi seu artificium, seu princi
pium blandum & hoc fuit, quòd serius pie-
tatem abiurantibus, præmium proponeba-
tur libertas. Item, quòd primo persecutionis
tempore, pauci tormentis & supplicijs tenta
ti sunt: paulatim uerò deinde magis ac ma-
gis sic processum sit, ut ad enumeranda om-
nium certamina & afflictiones & supplicia
nullius sermo sufficere possit.

Narrat Euseb. lib. 8. cap. 7, nouisse se, qui in
Palæstina præclaros sese Martyres præbue-
rint. In Tyro uerò Phœniciæ, miraculosa e-
tiam facta martyria, ibidē narrat: ubi bestijs
immanissimis obiecti Christiani, nihil ab il-
lis, omnium circumstantiū cum admiratio-
ne & stupore, passi sunt: leonibus, ursis, par-
dalis, ne quidem incitatis accedere ad eos cu
pientibus: qui tamen in eos, à quibus in cir-
cum immissi essent, quiq; extra septa consi-
sterēt, crudelissimè sæuierūt, ac in aera prius
proiectos discerpserunt. Christiani uerò mar
tyres, quia à feris lædi nō potuerunt, gladio
tandem interfecti, & in maria abiecti sunt.
Martyrio tum perfuncti sunt, Tyrānion epi
scopus Tyri, & Zenobius Sydonis. Syluan⁹
uerò Gazensium episcopus, in Phœnices me
tallorum fodinis, cum alijs triginta nouem
capite plexus est. Cæsareæ Pamphilus pres-
byter, nobile illud decus eius ecclesiæ, mar-
tyr clarissimus obijt: cuius tum uitam, tum
martyrium laudatissimū, peculiari libro se
conscripsisse, aliquoties Eusebius indicat
lib. 8. cap. 13.

In Syria omnes Ecclesiarum præcipui do
ctores, carceribus primùm traditi sunt, tristi
admodum & crudeli spectaculo: episcopos,
presbyteros et diaconos, carceribus includi,
qui homicidis, aliorumq; flagitiorum reis
deputati erant. Euseb. libro eodem cap. 6.
Postea martyres ibidem factos, Tyrannionē

quendam alterum, qui in mare esca piscibus proiectus sit: & Zenobium Medicum optimũ, qui inter cruciatus lateribus adbibitos mortuus sit, recenset idem libro eodem, cap. 13. Præterea ibidem refert, alios nõ ad mortem, sed ad cruciatus diuturnitatẽ adustos esse: alios uerò ad sacrificia deductos, & sacrificare iussos, dextras potius in ignem immisisse, quàm sacrificia scelerata & prophana cõtigisse. Alios item, priusquam ab insidiatoribus caperẽtur, è sublimi præcipites se dedisse, ne quid comprehensi contra pietatẽ delinquerẽt. Rursus duę uirgines forma corporis et uenustate conspicuæ, cum matre, à qua ad pietatẽ ab ipsis incunabilis studiose informatæ fuerãt, quæsitę diu, ac tandem inuentę, & à custodibus obseruatæ, in fluuium, cum se secessuras paulisper custodibus dixissent, præcipites sese dedere. Aliæ item puellæ duæ, sorores, adolescentulæ, genere illustres, morumq; honestate & pietate insigni prędite, à persecutoribus in mare abijciebantur. Atq; hæc quidem Antiochiæ gesta sunt, ut narrat Eusebius libro eodem cap. 12. Emissæ uerò Syluanus episcopus, unà cum alijs aliquot, bestijs obiectus, martyr præclarus mortuus est. Eusebius libro eodẽ cap. 13.

Varij cruciatus & Christianis in Mesopotamia intẽtati sunt, ubi pedibus in sublime capite demisso suspensi, fumo ignis remissioris, martyres extincti sunt. Et in Cappadocia, in qua martyribus crura infracta sunt. Euseb. lib. eodem cap. 12. Tarsi Ciliciæ martyres recenset Henricus de Erphordia, Tharatum, Probum, & Andronicum. Attamẽ longè atrociora & exquisitißima suppliciorum genera sancti Martyres in regionibus Ponti perpeßi sunt, de quibus postea dicemus. Eusebius ibidem: Sed Nicomediæ in Bithynia atrox, ut diximus, Imperator persecutionis principiũ fecit, ubi nec ab Imperatorum puerorum, præcipuorumq; aulicorum principum, quos perinde ut filios proprios ante complexus fuerat, supplicijs & cæde sibi temperauit. Talis fuit Petrus, qui inter diuersißimos & multiplices cruciat9, quibus nudus in sublime sublatus, toto corpore flagris cæsus, laceratusq; est, ad oßium usq; nudationem, postea aceto sale mixto, in purulentis corporis partibus perfusus, postremò igne lento in modum carniũ uescendarum tostus, uictor tandem expirauit. Dorotheus ac Gorgonius, supremis apud Imperatorem honoribus perfuncti, post uaria certamina suspendio mulctati sunt. Post quos Anthimus Nicomedensis episcopus, edita præclara confeßione, ac secum ducens amplam & honestißimam Martyrum cateruã, capite cæsus est. His enim tanquam choragis è medio sublatis, reliquam omnem turbam facilè eò quò uellet se pertrahere posse, Imperator uanißimam sibi spem fecerat. Eusebius libro eodem cap. 4. 6 & 13. Eòdem productus & Lucianus Antiochenus presbyter, post recitatam coram Imperatore apologiam, martyr obijt. Euseb. libro eodẽ cap. 13. Hermannus Gigas etiam Serenam, Diocletiani Imperatoris uxorem, martyriũ pro fide Christiana constanter perpessam prodidit. Adeò immanitas persecutionis etiam naturalium affectuum prorsus obliuiscitur.

Martyres alios Nicomedienses Nicephorus lib. 7. cap. 14 recitat, Eulampium & Eulampiam. Et in eodẽ libro cap. 6, tale quiddam horroris & doloris plenum narrat. Conuenerant frequentes in die Natalis Domini, Christiani in templum, senes & adulti simul cum minoribus, alijsq; cuiusuis & ætatis & sexus hominibus, memoriam Natiuitatis CHRISTI celebraturi. Ibi Maximianus nactũ se occasionem peropportunam explendi sui in Christianos furoris ratus, misit eò, qui tẽplum undiq; prius clausum, incenderẽt. Veniunt illi, adferunt ignes: sed præconem clara uoce prius significare iubent, ut qui uiuere uellent, ex templo exirent, & in proxima Iouis ara adolerẽt: alioqui nisi hoc fecissent, cum ipsa æde conflagraturos omnes. Tum assurgens in templo unus, ingenti cum animo & libertate cæterorum omnium nomine respondit: Christianos se omnes esse, atq; unum, eumq; solũ Deum & regẽ credere esse CHRISTVM, ipsiq; ac patri eius & spiritui sancto se sacrificare. Nunc uerò etiam omnes se ei offerre paratos esse. Ad hanc uocem ignis succensus, templum omne complexus est, ac concremati sunt homines uicies mille. Sunt & in Arabia securibus cæsi multi martyres, ut Eusebius indicat libro 8. cap. 12.

In Phrygia ciuitas fuit, ad quam mandata aliquot, ut dijs sacrificarent, & simulachra adorarent, Imperator miserat. quæ quidem ciues illi omnes, & magistratus ipse, & quæstor ac dux, Christianos se esse cõfeßi, detrectauerunt, Cincta igitur obsidione ciuitas, et succensa, cum omni populo conflagrauit. Eusebius lib. eodem cap. 11.

In Melitina Armeniæ regione, episcopi & presbyteri in uincula cõiecti sunt. Eusebius lib. eodem cap. 6. In Arabrace uerò regione Armeniæ uicina, Eustratius martyr factus est: ut Nicephorus refert lib. 7. cap. 14.

Non minus et in Ægypto uniuersa hæc persecutio sęuijt. Martyres enim Ægyptios, Pelea & Nilum commemorat Eusebius lib. eodem, cap. 13. Sed Alexandriæ cumprimis præclara Martyria facta sunt, quæ Phileas Thmuitanus episcopus descripsit apud Eusebium lib. eodem cap. 10. Eorum martyrũ nobiliores ac pręcipuos Eusebius recitat, Petrum

trum Alexandrinum episcopũ cum presbyteris, martyribus egregijs, Fausto, Didio, & Ammonio. Phyleas etiã, Helychius, Pachymius & Theodorus, ecclesiarum aliarũ per Ægyptum episcopi, præterq; eos alij innumeri illustres uiri. Euseb. libro eodẽ, cap.13. ubi & in Thebaide insignia multorum fuisse martyria cõmemorat, quod & suprà cap.9 retulit. Thebis Ægypti, tota legio Christianorũ, cum Imperatoris mandato de adorandis idolia obedire noluisset, martyrio cõstanti uitã finijt. Narrat Vincentius in Speculo, lib.12.cap.2. Apud Antinonem uerò Christiani omnes studiose requisiti, supplicijs affecti sunt: interq; eos Ascla, Philemon, & Apollonius. Idẽ in eodẽ cap.50. Sed & in reliqua Africa, & Mauritania quoq;, persecutionẽ inualuisse, Euseb. scripsit lib. eodẽ, cap.6.

Nec desunt, qui in Insulis progressam persecutionem eam prodiderũt: ot in Lesbum, quod Sabellicus indicauit Ennead.7.lib.8. Item io Samum, cuius loci Chrooicon meminit: ac Sciliam, ubi septuaginta nouẽ martyres ob confessionem Christi trucidatos simul, scribit Henricus de Erfordia.

¶ Nunc ad Europam transeamus. Narrat Niceph. lib.7.cap.14. Nicopoli in Thracia, martyres crudelem & miserãdom in modũ tractos atq; raptatos fuisse, Lysia ibi orientia præfecto persecutionẽ exeqoente. In Chalcedone uerò passam esse Euphemiã sub Prisco procõsule, Vioceri⁹ narrat lib.12.cap.77.

Romæ martyriom fecisse Ioannem & Crispum ptesbyteros, narrat Henricus de Erfordia. Bononiæ uerò, Agticolam & Vitalem, Vincent lib.12. cap.49. Apud Aquileiam uerò, omnes è medio tollete Christianos Imperator iussit: eodem autote, libro eod.cap.58. Atq; ex illis martyribus recitat Felicẽ & Fortunatum, libto eodem, cap.159. In reliquis Italiæ locis grassatam persecurionẽ Regino scripsit, ut Florentiæ, Pergami, Neapoli io Campania, Beneuẽti, Veousæ in Apulia, & in Thuscia. Vetonæ meminit Henricua de Erfordia.

In Gallia sine dubio attocissimè sæuijt Rictionarus præfectus: cuius ingentem fuisse crudelitatem, contra Christianos præcipuè, historiæ memorant. Mediolani passum esse Victotẽ, Henric⁹ de Erfotdia indicat. Apud Massiliam uerò Maximianus decretum proposuit, ut aut omnes dijs sacrificarent, aut diuersis suppliciorum & mortis generibus interficerẽtut. Mulri igitur tum ibi Martyres pro Christi gloria interierunt. Antoninus et Vincent. lib.12.cap.2. In Beluaco uerò Lucianum passum, idem refert lib.12.cap.159.

In Hispanijs plures locos, ubi persecutio grassata est, Vincẽtius & Regino recensent: ut Emeritam, ubi Eulalia: Adulam, ubi Vincentius, Sabina & Christina: Toletum, ubi Leucadia uirgo: Cæsareã Augustam, ubi octodecim, alijque innumerabiles martyres sub Daciano præside occubuerunt, qui & omne Hispaniæ littus (ut Vincentius tefert) persecutione adflixit. Vinc. lib.12.cap. 123.124.128.130.134.

Treueri ad flumẽ Mosellam, Rictionarus maximam persecutionem exercuit, adeò ut Christianorum interfectorum sanguis riuulorum instar decurrens, totos amnes tinxerit. Nec satis hoc fuit: sed inde cum mandatis cursores hinc inde emisit, ot quisquis alicubi Christianum depræhendisset, ad mortem ilico proderet. Vincent. lib.12.cap.136.

Martyrum deniq; apud Coloniam Agrippinam & Augustam meminerunt Henricus Erfordensis & Regino. Idem & persecutiones in prouincia Rhetia fuisse dicit.

Beda etiam usq; ad Britannos peruasisse eam persecotionẽ scripsit, in libro de Ratione temporũ: & Martini Chronicon, ac Temporum fasciculus, indicarunt sublatos fuisse in uoiuersa Brytãnia omnes Christianos. ex quibus S. Albanum, Vincentij Speculũ martyrem præ cæteris illustrem commemorat.

Mortium porrò ac suppliciorum genera tot tantaq; in illa persecutione fuerũt, ut ad ea commemoranda nullius oratio sufficiat. Initium cum arte magis Imperator luderet, & insidijs, quàm asperitate, uincula & carceres minabatut. Mox uerò ubi seriò agi cæptum est, innumerabiles tormentorũ & cruciatuum formæ excogitatæ sunt: ut flagra, torturæ, tasuræ horrendæ. Euseb. lib.8.cap.3. Gladius, ignis, scaphæ, quib. in maris profundum impositæ Christianorum multitudines demersæ sunt. Euseb. lib. eodem, cap.6. Verberationes, & post eas subitũ cum bestijs hominiuoris, ut ursotum uarij generis, pardalorum, boumq; igne & ferro stimulatorum certamso. Idem libro eodem, cap.7. Suspendia in cruces, alligationes ad ttuocos capiribus demissis, patibula, in quibus uiui tanrispet asseruabantur, dum fame necarentut. Idem cap.8. Fodicationes per ungulas ad mortem usque, sublariones in aera capiti bus demissis: quales in Thebaide mulieribus fiebant, nudis & intectis corporibus, altero pede alligato sublatis in aera, atrocissimo & inhumanissimo spectaculo. alligationes ad arbores & ramos, distractiones membrorum alligatorũ ad ramos robustiores incuruatos. Idem cap.9. Secures, suffocationes per fumos ex igne lento & remisso, aurium & manuum mutilationes, ac reliquorum membrorum concisiones: qualia passi sunt sancti martyres Alexandtiæ. adustiones per carbones, non ad mortem, sed ad cruciatuum diuturnitatem: quo totmenti genete

martyres Antiochiæ afflicti sunt. In Ponto uerò alia horrenda auditu sunt passi, quorum in utraque manu digiti acutis calamis sub extremis unguibus sunt perforati: alij plumbo, igne liquefacto, bulliente sunt perfusi, & membris corporis potissimũ necessarijs mutilati: alij in arcanis membris & uisceribus turpes, intolerabiles & inenarrabiles cruciat⁹ perpessi sunt. Euseb. in eodẽ cap. 12.

Persecutionis deniq; Alexandriæ quanta fuerit immanitas, & quàm uarijs modis excogitata supplicia Christiani martyres pertulerint, Phileas Thmuitarũ episcopus, uir præclarus describit, in epistola ad Thmuitanos: quorum exemplum Euseb. habet libro eodem, cap. 10. ex quo & nos obiter quædam hic recitamus. Quoniam liberũ, inquit, uolentibus erat qualuis sanctis martyribus inferre contumelias, alij fustibus eos, alij uirgis, alij flagris, alij loris, alij funiculis percusserunt. Et erat spectaculum hoc uerberũ uarium, & multum habens maliciæ. Nam alij manibus post tergum uinctis, in ligno extollebantur, ac instrumentis quibusdam membratim extendebantur, atq; ita postea uniuersum corpus, tortores iussi, pendentes & extensos torquebant, & nõ sicut homicidas solis lateribus, sed & uentre & tibijs & genis ungularum asperitate dilaceratis cruciabant. Alij una manu à testudine pendentes uidebantur, qui acerbiorem iuncturarũ & membrorum extensionem sustinebant. Alij ad columnas ita ligabantur, ut frontibus aduersis sese aspicerent, & pedibus tamen non subsisterent, sed corporum pondere uiolenter adacti, ut uinculorum constrictione extensi torquerentur. Et hoc patiebantur non modò tantisper dum inquirerentur, neq; cũ illis præses quisquam agebat, sed tantum nõ per integrum diem. Dum enim transibat ad alios, interea potestatis suæ ministros prioribus attẽdere permittebat, an forsan quisquã ex illis tormentorum acerbitate uictus deprehenderetur: iubebatq; uincula incessanter restringere, ac deinde frigore periclitãtes in terrã deponere ac protrahere. Neq; enim uel tantillam nostri commiserationem esse habẽdam: sed ita debere eos in nos animari, & perinde ferocire, ac si amplius nõ essem⁹. Ideoq; & alterum hoc tormentum aduersarij excogitarunt, ac prioribus plagis adiecerunt. Ligno post uerbera imponebantur, ac per quatuor foramina utroq; pede sic extendebantur, ut necesse esset eos supinos esse in ligno, nec tamen corporis sui facultatem haberent, propter uulnera quæ toti erant corpori à plagis inflicta. Alij ad pauimentũ proiecti, densa tormentorum ui adurebantur, & acerbius spectaculum uisentibus præbuerũt quàm ipsa esset tormentorum efficacia, inq; corporibus suis uaria et uarijs modis excogitata supplicia pertulerunt. Refert Sabellicus Ennead. 7. lib. 8. Christianũ eum, qui impium Imperatoris edictum discerpserat Nicomediæ, nudatum pelle, & sale atq; aceto perfusum, atrocissimo eiusmodi cruciatu necatum esse. Eũ uerò ad cõstantiã exhortatos Dorotheũ & Gorgoniũ, Platina scripsit.

Sed ut erant exquisitissima omnia tormẽta, & industriè excogitata, dura item & atrocia: ita tamen ijs Martyres beati nõ uicti, sed confirmati magis sunt, ut alacres & exultantes ea omnia sustinuerint. Narrat Eusebius, spectatorẽ se fuisse crudelis eius persecutionis, qua in Thebaide sæuitum est, adeò ut lictorum gladij frequenti cæde hebetati sint: ipsi uerò lassati defecerint, ac sibi inuicẽ successerint: ubi tamen summam alacritatem ac diuinam reuera uirtutem animiq; promptitudinem, Christiani trucidati ostenderint, cum animo infracto, & cum gaudio & risu extremam de se latam sententiam susceperint, ac hymnos & gratiarũactiones Deo ad extremũ usq; halitum cecinerint. Talia de martyribus Alexandrinis etiam Phileas scripsit: Sancti martyres, inquit, Christum in pectore retinentes, zelo potiorum charismatũ ducti, quemuis laborẽ & omnis generis excogitata supplicia non semel tantum, sed & secundo quidam nunc sustinuerunt, & cunctas satellitum contra se non modò uerbis, sed & operibus contendentiũ, minas animo infracto, ac timore propter dilectionis perfectionem excluso pertulerunt. quorum uirtus, & in singulis tormentis fortitudo, nullo poterit sermone explicari. Ait & Sulpitius Sacræ historię lib. 2. Certatim in certamine glorioso Christianos tũ proruisse, multoq; auidius tum martyria expetita & quęsita esse, quàm nunc appetantur Episcopatus.

Nec defuerũt tamẽ, qui terrore & minis, quemadmodũ diximus. & infirmitate propria uicti defecerũt. Euseb. lib. 8. cap. 3. Inter eos Meletium Socrates nominat lib. 1. cap. 6. Et Athanasius Apolog. 2. episcopũ Lyci, ciuitatis paruæ Ægypti: quem Petrus Alexandrinus episcopus, ideo quòd Dijs in persecutione sacrificasset, excommunicauit. De Marcellini Rom. episcopi lapsu, dicẽdum nobis infrà erit, in cap. de Cõcilijs. Inductus enim is ab alijs, maximè uerò ab Imperatore ipso Diocletiano persuasus, sacrificauit, & postea excommunicatus ob eam culpã est: sed pœnitentia tandem acta, receptus, & martyr factus est. Refert Platina, et Compilator tomorum Conciliorum.

Martyrum autem numerus creuit quotidie, & aliquando supra decẽ, aliquando plures quàm uiginti occidebãtur. Interdũ non infra triginta, quandoq; & propè sexaginta: rursus

rurſus interdum centum una die, uiri cum mulieribus et liberis admodum paruulis, narijs ac ſubinde mutatis tormentis cōdemnabantur. Euſeb. libro eodem, cap. 9. Teſtes præterea ſunt, Damaſus, Beda de Temp. ration. Oroſius lib. 7. cap. 25. Honorius & alij, cæſa in hac perſecutione, ſpacio triginta dierum, martyrij nomine fuiſſe ſeptēdecim hominum millia: ac præter eā multitudinē, numerū aliū ingentē, metallorū effoſsionibus, lapidibusq; excidēdis pari ſęuitia damnatū.

Alexandriæ cum Petro epiſcopo, de quo diximus, trecenti alij, & amplius, ſecuri perculſi ſunt: ut Sabellicus refert. Gereon Coloniæ Agrippinæ, cum ſocijs trecentis & octodecim capite cæſus eſt. Henr. de Erford. Mauritius ductor Chriſtianæ legionis, cum ſocijs mille ſexcētis ſexaginta ſex. Victor in urbe Troia, quæ nunc Xanthus eſt, cum ſocijs trecentis ſexaginta. Otto Phryſingenſis lib. 3. cap. 45. Martyrum aliorum nomina plurima recitat Regino, ex Faſciculis temporum: ut Cyriacum Rom. diaconum, Largum, Smaragdum, Apronianū, Papiam, Maurum, Claudium, & Prepedignam cum filijs, Gabinium presbyterum, Caſtulum, Pancratium, Athemium cum uxore filia, Sebaſtianum, Marcum & Marcellianū, Marcellinū presbyterum, Petrum exorciſtam, Tranquillinum, Nicoſtratum, Zoen uxorem eius, Primum, Felicianū, Claudium, Caſtorium, Victorinum, Simphorianum, Baſiliſcum, Fauſtinum, Simpliciū & Beatricem, Tiburtium filium Coromatij. Suſannam uirginē, Ioannem, Criſpum, Genſium, Felicem & Audactum, Luciam & Geminianum, Sergium & Bacchum, Chryſogonum, Saturninum: quatuor coronatos, Theodorum, Pontianū, Prætextatum, & Thraſonem, apud Spoletū. Gregorium presbyterū, Sabinum epiſcopum, Exuperantium, & Marcellum diaconum. apud Inſulas Parmarias, Anaſtaſiam. Antiochiam, Iulianum & Baſiliſſam. In Hiſpania, ciuitate Cæſarauguſtana, Vincentium diaconum. in Barcinona, Eulaliam uirginem. apud Gerundam, Felicem. in Cucumis, Iulianam uirginē. apud Tyrum, Tyrannonem, Syluanū, Peneleum, atq; epiſcopos cum innumera multitudine. apud Sirmium, Sirenum, Nicomediā, Petrum & Lucianū preſbyterum Antiochenum, Antimum epiſcopum, Panthaleonem, Ioannem Adrianum, Dorotheum & Gorgonium, Eleutherium, Ireneum epiſcopum. In Palæſtina ciuitate, Garam, Siluanum. Mediolani, Victorem. apud Illyricum in ciuitate Siſcia, Qoirinū epiſcopum. apud Tharſum, Bonifacium. apud Aquileiam, Fœlicem & Fortunatū. apud Ciliam, Vitum & Modeſtum. Albanum, apud Maſsiliam. Victorem, apud Auguſtam. In Sicilia, ciuitate Catanenſium, Euplum diaconum. apud urbem Italię Pergamum, Alexandrum: in ciuitate Chalcedona, Euſemiam in Neapoli Campaniæ, Ianuarium epiſcopum Beneuentanum, Socium diaconū. in Meſenate ciuitate, Fauſtum & Deſiderium. In Palæſtina, Pelum & Nilum epiſcopos. In Cirzico, Fauſtam & Euilaſium, Agannonem. Cyprianum epiſcopum, cum Iuſtina, apud Egeam ciuitatem. Coſmam & Damianum, in Gallia. In Venuſa ciuitate Apuliæ, Felicem epiſcopum, Audacem, & Ianuarium presbyterum. Sueſsionia ciuitate, Criſpinū & Criſpinianū. apud Sidonem, Cenobium presbyterum. In territorio, Tiberium, Modeſtium & Florentiam. In Scythia, Mennam: Antiochiæ, Romanum: Alexandrię, Petrum epiſcopum. In Africa ciuitate, Criſpinam uirginē. In Hiſpania Leocadiam.

Scripſit porrò Beda, ſemel cœptam à Diocletiano perſecutionem, uſq; ad annū Imperij Conſtantini ſeptimū ſæuijſſe. Et Euſeb. lib. 8. cap. 16. ait, eam decimo demum deſijſſe anno. Anno tamen uno nondum exacto, ex eo die quo perſecutionem cōiunctis operis Diocletianus & Maximinianus inceperant, cū creſcere magis ipſi quàm diminui, quamcūque etiam oſtendiſſent immanitatem, Chriſtianorum numerum uiderent, ac de extinguenda Chriſtiana religione (qui primi eorum conatus extiterant) deſperarent, ſatietasq; eos cæpiſſet effundendi ſanguinis, ad placiditatē quandam & humanitatem, ipſorum ſcilicet iudicio, conuerſi ſunt, & morte afficere amplius Chriſtianos ſuperſederunt quidem: ſed immēſas multitudines, dextris oculis ferro effoſſis, ac poplitib. ſiniſtris cauterio infractis ac debilitatis, ad fodinas metallicas damnarūt, non tam uſus & laboris, quàm afflictionis ferendæ gratia. Hæc ſcilicet clementia fuit, & releuatio atrocitatis in Chriſtianos, eorum principum, qui nō oportere dixerāt inteſtino ſanguine ciuitates fœdare, & Imperatorum celſitudinem crudelitatis nomine infamem facere, ſed oſtendendam eſſe erga omnes ubiq; mortales regiam beneficentiam. Euſeb. lib. 8. cap. 10.

DE TRANQVILLITATE ECCLESIAE *ſub Conſtantio.*

CVm ſocium tenuiſſent Imperium Diocletian⁹ & Maximinianus annis uiginti, uterq; anno altero perſecutionis, Imperatoriam dignitatem, Diocletianus quidē Nicomediæ, Maximinianus uerò Mediolani depoſuerunt, & uitam priuatā ingreſsi ſunt: anno Chriſti trecenteſimo ſeptimo. Prębuit hæc rara ac mira planè mutatio, occaſionem πολυκοιρανίας: factumq; eſt, ut breui tempore multos ſimul Reſpublica Romana Imperatores habere cœperit. Quorum primus Con-

ſtantius fuit, cognomento ob palloré dictus Chlorus, patre natus Eutropio, Romanę gentis nobiliſsimo, qui (ut Lętus ſcripſit) ab Ænea gen⁹ duxerat, & Claudia Claudij Augusti filia. Caruit is omni latè dominandi libidine: proinde & regnū cum Galerio partitus, in Gallia tantū, Italia & Africa imperare uoluit, cęteris prouincijs ob magnitudinem & difficultaté gubernationis repudiatis. Princepa alioqui fuit, ut Eutropi⁹ de eo ſcripſit, egregius, ciuilis, mitis, benignus, & utilitati ac commodis prouincialium & priuatorum ſtudens. Ac ſicut quondam Cyrus dixit, ſe theſauros ſibi parare, dū amicos diuites redderet: ita Conſtantius in ore ſæpe habuiſſe fertur, melius eſſe, opes publicas à priuatis haberi, quàm intra unum ærarium conſeruari. Hinc & paucis natura contentiſsimus fuit, adeò ut & fictilibus (quod de Agathocle Siculo magna gloria prædicatur) uſus ſit, ac ſi quãdo menſam exornare res poſtularit, apparatū & uaſa argẽtea ab amicis cõquiſierit.

His uirtutibus, quas quies & tranquillitas in prouincijs ſecuta eſt, maius tamen & illuſtrius ornamentum addidit, pietaté, atq; erga uerbum Dei (ut Euſebius ait libro octauo, capite decimotertio) amorem & adfectum. Quo ductus, nec bellum ullum contra pietatem & religionem Chriſtianam geſsit ipſe, nec quidem alijs gerentibus ſocium ſe præbuit: nec domos ſacras demolitus eſt, ſed ſaluos Chriſtianos, quoad imperauit, atq; ab omni cõtumelia & iniurijs ſeruauit. Ac cum per alterum imperij orbem (ut Sozom. refert libro primo, capite ſexto) eccleſiæ perſecutionibus infeſtarentur, ſolus is Chriſtianis liberè & ſecurè ſecundū religionem ſuã uiuere cõceſsit. Pietatis enim Chriſtianæ ſincerū eum fuiſſe cultoré, præter alia, etiam hoc admirabile eius factū teſtatur.

Expulerãt ab aulis Imperatoris plerunq; omnes pios, ij qui inter Ethnicos primores haberentur, & prouincijs præeſſent. Ex aulis enim principum laudatiſsimi ferè martyres, & probatiſsimi exierant. unde & hoc ſecutum erat, ut & Imperatores ipſi tandè ſucceſsibus deſtituerentur, abactis illis qui cum pietate in eorū aulis uerſantes, pro Imperij felicitate & Imperatorum ſalute preces ad Deum fuderant. Volens igitur aliquãdo experiri Conſtantius, ecquos haberet adhuc in aula ſincerè Chriſtianos: omnes tū aulæ miniſtros, tum qui ſub præſidum erant poteſtate, in cœtum conuocat, optionem ſe eiuſmodi illis ferre ſimulans, ut qui dæmonibus ſacrificarent, in aula ſua manerent, ac conſuetis honoribus fungerentur: ſi qui uerò idem facere recuſarent, ex aula exirent, atq; ab omni ſua conſuetudine & gratia ſe excluſos ſcirent. Ad hanc conditioné aulico omni cœtu in duas partes diuiſo, deprehendit Imperator, qui uerè & conſtanter pij, qui minus eſſent: cum alij ſe ſacrificaturos ultro dicerent, alij palàm & confidenter negarent. Hic iam Imperator eos qui ſacrificare uoluiſſent, duriter obiurgat, atq; ut proditores Dei & perfidos damnat, indignos eos eſſe adſerẽs, qui cum in Deum perfidi ſint, cum Imperatore eſſent, ideoq; ab Imperatoria aula procul atcendos eſſe ſtatuit. Eorum uerò qui ſacrificare detrectaſſent, conſcientiã, qua Deum confeſsi fuerant, ſummis effert laudibus: dignos eos ſolos eſſe pronuncians, qui apud Imperatorem eſſent: ſimul præcipiens, ut deinceps & regni & ſalutis ſuæ cuſtodes fidi permaneant. illud ſimul addẽs: Tales ſolos dignos eſſe, quos inter amicos Imperator numeret, ac in maiori honore & precio habeat, quàm magnorum theſaurorum æraria. Narrat Euſebius libro primo de uita Cõſtantini: & Sozomenus libro primo, capite ſexto.

DE PERSECUTIONE ET TRANQUILLITATE *Eccleſiæ ſub Maximino.*

Imperator creatus cum Conſtantio etiam Galerius Maximin⁹ fuerat, uir (ut Eutropius ait) probè moratus, & in re militari egregius, amãs præterea ſapientū & literatorū, ingenio quieto, et aſpera nõ niſi per ebrietatem præcipiens: quorum tamẽ mox eum pœnituit, ut Victor ſcribit. Sed longè aliam de moribus huius Imperatoris narrationem Euſebius habet libro octauo, capite decimoquinto. ait enim, tyrannico eum fuiſſe ingenio præditum, meticuloſiſsimum, & ſuperſtitionis ac magię curioſiſsimum, adeò ut ſine diuinationibus & dæmonum reſponſis ne latum quidẽ unguem mouere quicquã auderet: ob eamq; rem incantatoribus ampliſsimos magiſtratus diſtribuit, & dignitates. Exactorem præterea & compilatorem facultatum ſuorum ciuium, largum in aſſentatores, crapulę & luxui deditū, uinolentū, & in ebrietate furioſo & inſanienti ſimilẽ, obſcœnū, adulterū: qui per nullã iter faceret ciuitatẽ, in qua nõ uirgines raperet, & mulieres corrumperet. Tantum denique idololatram, ut per ſingulas ciuitates templa erexerit, diruta uerò longa uetuſtate reſtaurarit, & ad ſacerdotes ſimulachrorū legerit ex politicis magiſtratibus illuſtriſsimos quoſq; & ut cū autoritate & dignitate eas functiones adminiſtrarẽt, militari ſatellitio & pompa inſtruxit. Chriſtianæ uerò pietati & religioni inimiciſsimus fuit, & perſecutionem in Oriẽte crudelem exercuit, executorib. ad eam uſus Peucetio Quintiano, Theotecno, ac pręſidibus alijs. Reuocatus eſt autem ab ea crudelitate, diuina correpť uindicta. Morbo enim fatali, turpiſsimo & deſperato ſubitò affectus, atq; ad ſe rediens, conuocauit omnes

nes quos ſecum habuit, edicens illis, ut Chri
ſtianos perſequi ceſſarent, legesq; & edicta
Imperialia de reſtaurãdis eorum templis af-
ſigerent: à Chriſtianis uerò hoc impetrarent,
ut in conuentibus, quos nunc liberè facere
non dubitarent, uota pro Imperatore face-
rent. Ceſſatur igitur à perſecutione, & pro-
ponunt ut edicta Imperialia per ciuitates, pa
linodiam eorum quæ aduerſus Chriſtianos
acta fuerant, ad hunc modum continentia.

*Imperator Cæſar Galerius Maximinus, inui-
ctus, Auguſtus, Pontifex Maximus,
Sarmaticus, &c.*

¶ Inter cætera quæ pro Reipub. utilitate
& commoditate ſtatuimus, uolebamus qui-
dem primùm cuncta ſecundum antiquas le-
ges, & publicam Romanorum diſciplinam
dirigere: & hac uti prouidẽtia, ut & Chriſtia
ni, qui parentum ſuorum religionẽ reliquc-
runt, ad rectum animi propoſitum redirent.
Etenim ſenſu quodam tanta eos excellendi
libido cepit, ut quæ olim ab antiquis ſunt
recepta, nõ ſequantur, quæ ſanè & patres eo-
rum antea cõſtituerunt: ſed iuxta ſuum pro-
poſitum, & pro ſua quiſque uoluntate, ſibi
ipſis leges finxerint, easq; obſeruent, ac ua-
rias uarijs locis multitudines congregent.
Igitur cum tale à nobis edictũ uulgaretur,
ut ad priſcorum ſtatuta redirẽt, plurimi peri-
culo ſubiecti, plurimi turbati, quęlibet mor
tis genera pertulerunt. Et quoniam multos
in eadem dementia permanentes, nec cœle-
ſtibus dijs debitum pręſtare cultũ, neq; Chri
ſtianorum Deum ſuſpicere uidemus: reſpi-
cientes ad noſtram benignitatẽ, ac diutinã
conſuetudinẽ, qua cunctis hominibus igno
ſcere ſolemus, etiam in hac cauſa indulgen-
tiam noſtram extẽdendam eſſe putauimus,
ut rurſus Chriſtiani ſint, ac domos in quib.
conuenerunt ſic denuò conſtituant, ut nihil
contra diſciplinam publicam faciant. Per a-
liam uerò epiſtolã Iudicibus indicabimus,
quid ipſi obſeruare debeant. Quapropter ſe
cundum hanc noſtram indulgentiam, Deo
ſuo pro ſalute noſtra, pro republica, proque
ſeipſis ſupplicẽt, ut omnibus ubiq; locis ſta-
tus reipub. retineatur ſanus, & ſecurè in lari-
bus ſuis uiuere ualeant. Euſeb. lib. 8. cap. ulti
mo. Palinodiam igitur eam per Aſiam paſ-
ſim, illiusq; prouincias propoſitam, Maxi-
minus alter ægerrimè tulit. Exemplo tamẽ
illo motus, quod principum eorum, penes
quos præcipua eſſet autoritas, Maximini ſci
licet & Conſtantini, uoluntati repugnare ſi-
bi minimè licere exiſtimaret, edictum qui-
dem à ſe nullum propoſuit: ſed præſidibus
ſuis coràm mandauit, ut à perſecutione ad-
uerſus Chriſtianos pauliſper quieſcerent. Id
mandati alij alijs per literas indicant. Sabi-
nus uerò, qui tum inter eos ſupremæ præfe-
cturæ nomine, præcipua ualebat dignitate,
ſingularũ gentium præſidibus eam Impera-
toris ſententiam per epiſtolam reſcripſit in
hanc formam.

¶ Dominorum noſtrorum Auguſtiſsimo
rum Imperatorum Maieſtas, ſumma diligen
tia ac deuotione cunctorum mortaliũ men-
tes ad ſanctam & rectam uiuendi uiam, iam
olim quidẽ inducere decreuit, quo & hi qui
à Romana conſuetudine aliena uiuendi ra-
tione diſcedere uidentur, cultus dijs immor
talibus debitos exhiberent. uerùm quorun
dam pertinacia ac mens omniũ obſtinatiſsi-
ma uſq; adeò reſtitit, ut neq; iuſta & æqua
ratione à propoſito auerti, nec ullis ſuppli-
cijs inflictis perterrefieri potuerint. Quoniã
igitur euenit, ut hac ratione multi ſeipſos in
diſcrimina coniecerint, Maieſtas Dominorũ
noſtrorum Potentiſsimorum Imperatorum
ſecundum pietatis ipſorum nobilitatẽ alie-
num ab auguſtiſsimo ipſorum propoſito iu
dicans, ob huiuſmodi cauſam mortales in
tantum diſcrimen conijcere: mihi præcepit,
ut per meam deuotionem induſtriæ tuę ſcri
bam, ut ſi Chriſtianorum quiſquam ſuę gen
tis religionem exercere deprehẽdatur, nihil
illi moleſtiæ ac diſcriminis inferas, nec quẽ-
quam propter hanc cauſam ſupplicio affici-
endum putes: cum tanti temporis tractu cõ-
ſtiterit, nulla eos ratione induci poſſe, ut ab
huius pertinacia deſiſtant. Debet igitur ſolet
tia tua, quæſtoribus, ducibus, ac præpoſitis
cuiuſq; ciuitatis ac pagi ſcribere, ut ſciant ſi-
bi ultra mandati huius præſcriptum non cõ
petere, ut aliquid in hac cauſa tentare præſu
mant. Euſebius libro nono, capite primo.

Præſides igitur omnium prouinciarum,
eam eſſe Imperatoris non ſimulatam uolun-
tatem opinantes, de ea primùm agreſtem &
paganam multitudinem certiorem faciunt:
deinde captiuos omnes, ad carceres & metal
la propter fidem damnatos, liberos dimit-
tunt. id enim Imperatori placere, per erro-
rem arbitrabantur.

Hic igitur quaſi lux quædam noua, in no
cte caliginoſa illuceſcit. Cõgregantur per ſin
gulas ciuitates eccleſiæ, habẽtur ſynodi, ad-
mirantur repentinam mutationem: ethnici
increduli. Chriſtianorum ſolum Deum, ue-
rum Deum prędicant: Chriſtiani libertatem
omnem recipiũt: ac ſi qui in certamine per-
ſecutionis lapſi antea fuerant, pœnitentiam
agunt, pœnitentia acta ad Eccleſias redeunt:
incedunt Chriſtiani alacres per ſingulas ciui
tates, hymnis & pſalmis Deum laudantes.
Euſebius ibidem.

Subita hæc & admiranda erat Eccleſiæ ex
infelici ſtatu in meliorem mutatio, ſed quã
ne per ſex quidem menſes tyrannus Maxi-
mianus integram permittere potuit. Quic-

quid igitur ad pacis uixdum naræ ſubuerſio
nem facere uideretur, meditari inſtituit. Ac
primùm omnium libertatem & poteſtatem
conueniendi in Cœmiterijs, prætextu quo-
dam, Chriſtianis omnẽ eripit: poſtea miſsis
flagitioſis ad Athenienſes hominibus, cõtra
Chriſtianos eos ſollicitat, ac impellit, ut abs
ſe ingẽtis beneficij loco id petant, ne quem-
piam Chriſtiauũ iu patria ſua habitare ſinat.

Erat inter eos omniũ ſceleratiſsim' Theo
tecnus quidam, incantator, & Chriſtiano-
rum hoſtis infenſiſsimus. Is omnem tũ mo-
uit lapidem, ut Chriſtlani apud Imperatorẽ
deferrentur, & accuſarentur. In quam frau-
dem idolum ſimul quoddam Iouis, incanta
tionibus ac præſtigijs ſtatuit, & ceremonias
fraudis & ueneficorum plenas comminiſci-
tur. Deniq; & hæc uerba idolum illud ſona-
re facit: Edicere Iouem, ut Chriſtiani in exi-
lium extra ciuitatem, ac ciuitatis agros, tan-
quam ſibi inimicl, expellantur.

Eandemq; contra Chriſtianòs ſentẽtiam
promulgãt reliqui omnes prouinciarũ præ-
ſides, atq; ita demum perſecutio contra eos
inardeſcit. Maximinus enim ſacerdotes ido-
lorum & pontifices ſummos per ſingulas ci
uitates cõſtituit, omnesq; quos ſub ſe habet
primores & ſubditos eò inducit, ut nihil nõ
contra Chriſtianos, ad ſuam uoluntatem &
gratiam faciant: ac nouis aduerſus eos exco-
gitatis accuſationibus, liberrimè quoſcunq;
poſsint, quouis modo interficiant.

Illi igitur acta quædam Pilati & Seruato-
ris blaſphemiæ plena confingunt, & in uni-
uerſum Maximini imperium mittunt, lite-
ris mandãtes, ut ubiuis illa locorum, tam in
agris quàm ciuitaribus omnibus exponerẽ-
tur: ludimagiſtris deniq; exhiberẽtur, ut ad
ea memoriæ mandanda pueros adigerent.

Poſtea præfectus quidam Caſtrorũ, quem
ducem Romani uocant, Damaſci Phœniciæ
infames aliquot è foro raptas mulierculas,
partim tormenris, parrim minis eò adducit,
ur ſcripto tradito publicè dicerent, fuiſſe ſe
aliquando Chriſtianas: ac noſſe, quas ſcele-
ſtas & laſciuas actiones Chriſtiani Domini-
cis diebus inter ſe exercere ſoleant: ac quę a-
lia ad calumnias Chriſtianorum augendas
idonea uiſa ſunr. Præfectus ea uerba in acta
relata Imperatori exhibet, Imperator ue-
rò continuò publicari ea per ſingulas ciuita-
tes mandat.

In medijs præterea ciuitatibus, quod an-
tea nunquam factum fuerar, edicta Impera-
torum cõtra Chriſtianos æneis inſculpra ta-
bulis ſuſpenduntur. Pueri uerò in ſcholis cũ
ſtrepitu & plauſu, Ieſum & Pilatum, ac quę-
cunq; alia contumeliæ faciendæ cauſa à præ
ſidibus cõficta erant, quotidie ſonabant. Eu-
ſebius lib. octauo, capite tertio, quarto, quin
to, ſexto, & ſeptimo.

Eſt autem hoc exemplum edicti affixi co-
lumnis à Maximino, plenum inſolẽtis & ar-
rogantis contra Deum & Chriſtum odij.

¶ Tandem imbecillis illa humanæ men-
tis rebellio, abiecta & diſsipata omni erroris
obſcuritate ac nebula, quæ hactenus nõ tam
impiorum quàm miſerorum hominum ſen
ſus pernicioſa ignorantiæ caligine inuolu-
tos obſedit, cognoſcere ualuit, gubernari ſe
ac corroborari per deorum immortaliũ pro-
uidenriam probitaris amantem: quæ res,
incredibile dictu eſt quàm accepta uobis, q̃
iucunda & grata fuerit, quamq; magnũ piæ
ueſtræ uolũtatis documentũ dederit: quan-
do & antea nemini fuit ignotum, qua obſer
uantis & pietate erga deos immortales fueri
tis, quorum fides non nudorum & ſubina-
nium uerborum, ſed firma & admirabilis il-
luſtrium operum cognoſcitur. Quapropter
& ciuitas ueſtra meritò deorum immorta-
lium ſedes & habitatio uocatur: multisq; e-
xemplis apparet, florere eam cœleſtium deo
rum præſenria. Ecce igitur ueſtra ciuitas
omuib. illis neglectis quæ ipſam peculiari-
ter concernuut, & contemptis ijs rebus quę
pro ipſa cum primis erant petendæ, ubi ma-
ledictam illam uanitatẽ rurſus ſerpere, & ue-
lut neglectum ac ſopitum incendium excita
ris denuò facibus maximas flammas eiacula
ri ſenſit, confeſtim ad noſtram pietatem, tau-
quam ad omnium diuinorum cultuum me-
tropolim, abſq; mora cõfugiens, remedium
& auxilium petijt: quem ſalutarẽ animum
proprer pietatis ueſtrę fidem, deos uobis in-
didiſſe patet. Ille igitur, ille inquam altiſsi-
mus & maximus Iupiter, qui illuſtriſsimæ
ueſtræ ciuitati præſider, ut patrios ueſtros
deos, uxores quoq; & liberos, & lares & do-
mos ab omni exitioſa corruptione liberet, ſa
lutarem hanc uoluntatem mentibus ueſtris
inſpirauit, demonſtrans et oſtendens, quàm
eximium, præclarum & ſalutare ſit, ad reli-
gionem & ſacros cultus deorum immorta-
lium debita cũ ueneratione accedere. Quis
enim adeò inſenſatus, & ab omni mente a-
lienus reperiri poterit, qui non intelligat, fa
uore deorum probitatis ſtudioſo hoc nobis
euenire, quod nec tellus accepta ſemina de-
negat, agricolarumq; ſpem uana expectatio-
ne fallit, nec facies illa impij belli ſuper ter-
ram in offenſione roboratur, nec corrupta
cœli temperies ſqualentia corpora in mortẽ
couijcit, nec mare immoderatis uentis æ-
ſtuans extollitur, neque procellę inopinatò
delapſę pernicioſam tempeſtatem excirant?
deniq; nec tellus, nutrimẽtum & mater om
nium, à ſuis ipſius infimis hiatibus terribili
motu mergitur: nec montes telluri impoſi-
ti, factis ſciſſuris abſorbentur? quę mala cun

cta,

c. a, illis etiam maiora, hactenus ſæpenume-
ro accidiſſe nemo ignorat. Et hæc omnia
propter pernicioſum errorem uanę ſtultitię
nefandorum illorum hominum facta ſunt,
quando turpitudo illa mentes eorum occu-
pauit, & propemodum (ſic dicendo) ubiq;
terrarum obtinuit. Deinde aliquanto pòſt
ſubijcit: Inſpiciant iam campum latè paren-
tem, florentes ſegetes, & ſpicis uelut inon-
dantes, & prata imbrium irrigatione plantis
ac floribus amœna, & redditam aeris conſti-
tutionem temperatam ac placidam. Deinde
gaudeant omnes, quòd per ueſtram pietatē,
ſacrificia & cultus, potentiſsimi ac rigidiſsi-
mi Martis potentia placata eſt: lętētur, quòd
ob eam cauſam placida pace conſtanter frui-
mur. Et quotquot cæco illo errore & ambi-
to per omnia relicto, ad rectam & optimam
mentem redieruot, magis gaudeant, tanquā
tempeſtate inopina uel graui morbo erepti,
& uitæ deinceps iucundę delectationē con-
ſequuti. Si uerò in execranda illa uanitate
permanſerint, quàm remotiſsimè à ueſtra ci
uitate & locis finitimis, ſicut petiſtis, ſepa-
rentur & abigantor, ut ciuitas ueſtra hoc pa-
cto ſecundum laudabilem ueſtrā diligentiā
ab omni impuritate & impietate ſemota,
pro inſito ipſi propoſito, debita cum uenera
tione Immortalium deorū ſacrificijs incum-
bat. Vt autem conſpicuò uobis ſit, quàm
grata nobis ſit ueſtra hac in re petitio, etiam
ſine ſuffragijs, & abſq; petitione, ſpontanea
uoluntate animus noſter ad prouehēda pro-
bitatis ſtudia propenſiſsimus, ueſtræ deuo-
tioni concedimus, ut quodcuoq; magnifi-
centię noſtrę munus uolueritis, pro pio hoc
ueſtro propoſito petatis. Et ut iam hoc fiat,
& accipiatis, petite. Etenim illud abſq; mo-
ra conſequemini, quod exhibitum ueſtræ ci
uitati perpetuum erit pietatis erga immorta
les deos teſtimonium: filijsq; ueſtris & poſte
ris documentum præbebit, condigna uos à
noſtra probitate, pro hac ueſtra rectę uitę uo
luntate conſecutos eſſe præmia. Euſebius li
bro nono, capite ſeptimo.

Ita igitur factum eſt, ut denuò cōtra Chri
ſtianos uires perſecutio ſumpſerit, inſole-
ſcentibus in eos prouinciarum præſidibus,
qui alios ad exilia, alios ad mortem damna-
runt. Inter quos tres Chriſtianos Emiſæ in
Phœnicia, cum quibus Syluanus epiſcopus
ſenex, Eccleſiaſtica gubernatione per annos
totos quadraginta functus, mortis ſentētiā
pertulit. Nicomediæ, Lucianus Antioche-
nus presbyter, eò pertractus poſt exhibitam
Imperatori pro doctrina Chriſtianorū apolo
giam, in carcerem coniectus & occiſus eſt. In
Amaſæa Cappadociæ, Bringes Maximiani
præfectus perſecutionem eodē tempore ex-
ercuit. Alexandriæ, Petrus, præclariſsimus
epiſcopus, gladio percuſſus eſt. Quod ſuppli
cium & alij plures Ægyptiorum epiſcopi ſu
bierunt. Euſeb. libro eodē, cap. ſeptimo: Ni-
cephorus lib. ſeptimo, cap. quadrageſimo-
quarto. Quirinus epiſcopus Sceſcanus ma-
nuali mola ad collum ligata, è ponte pręceps
datus in flumen, diutiſsimè ſupernatauit: &
cum adſtantibus collocutus, ne ſuo terrerē-
tur exemplo, uix orans ut mergeretur obti-
nuit. Chron. Euſebij.

Romæ uerò Meltiades epiſcopus, Platina
autore. item Timotheus presbyter, cū alijs
pluribus epiſcopis & ſacerdotibus, uitam
martyrio finierūt. Alij deniq; in alijs paſsim
locis, quorum nomina Faſciculi temporum
oſtentāt: ut Victorianus, Symphorianus, Ca
ſtorius cum uxore, Caſtulus, Cæſarius, Men
nas, Nobilis, Dorotheus, Gorgoni⁹, Petrus,
innumerabiles martyres, Eraſmus, Bonifa-
cius, 30000 martyrum, Iuliana, Coſmas, Da-
mianus, Baſilius cum 7, Dorothea, Theophi
lus, Theodoſia, Vitalis, Agricola, Aſcha, Phi
lemon, Hyreneus, Ianuarius, Feſtus, Deſide
rius, Gregorius Spol. Agapes, Chyonia, Hy
renea, Theodora, 270 martyres, Florianus,
Primus & Felicianus, Vitus & Modeſtus,
Creſcentia, Albinus, Rogatianus, Donatia-
nus, Pancrati⁹, Catharina, Margareta, Lucia
uirgo, & Anthias rex, 37000 martyrū, Sim-
plicius, Fauſtinus, Beatrix, Panthaleon, Ge-
orgius, Iuſtus, Leocandia, Anthonia, & alij
infiniti numero paſsi ſunt in hac perſecutio
ne: quorum nomina Deus ſcripſit in libro ui
tæ. item Felix. Victor cum parētibus, Lucia
uidua, Geminianus cum 79, Sabinus, Anaſta
ſia, Chryſogonus, Felix & Adauctus, Adria-
nus, Nathalia, Eugenia, Agnes 13 annorum
paſſa eſt.

¶ Suppliciorum & cruciatuū formas Eu-
ſebius lib. octauo, capite decimoquinto has
recenſet: Ignem ſcilicet, beſtias feroces, fer-
rum, crucifixiones, maris fundum, membro
rum amputationem & aduſtionem, oculo-
rum effoſsionem, corporis totius mutilatio
nem, famē, uincula, ac quaſcuoq; alias com-
miniſci atrocitates pręſides perſecutores po
tuerunt. Quæ tamen pij, potius quàm ut ſa-
crificare iubentibus obſequerentur, animo
forti perpeſsi ſunt. Nec mulierum in illis
perferendis minor fuit animus & alacritas:
nam ſollicitatæ ad libidinē, aut exilia potius
pertulerunt, aut mortem ſibi ultro intenta-
runt. Nec ſolitudines quidem liberæ Chri-
ſtianis manſerūt, ſed ex ijs protracti ſunt ad
ſupplicia & mortem: adeò etiam priori atro-
ciſsima perſecutione grauior fuit hæc, quæ
ſub Maximino tyranno magis quàm princi
pe graſſata eſt. Euſeb. lib. 9, cap. 6 & 10.

Refulgeſcebat autem pax quædam Eccle
ſiæ, cum Conſtātinus cum Licinio recte ad-
huc

huc sentiente. Maxentium, qui Romę tyrannidē exercebat, repressisset. Tum enim ipse & Licinius Romam uictores ingressi, legem pro Christianis perfectissimam promulgarunt. Maximinus uerò, qui in Oriente imperabat, Christianorum odio ardens, etsi tertius ea lege primùm quidem est: attamen ne alienus à Constantini & Licinij superiorum principum autoritate uideretur, pietatem simulauit, & edictum ipse quoq; pro Christianis tulit: cuius sententia hæc fuit.

Iouius Maximinus Augustus Sabino.

¶ Et dexteritati tuæ, & cunctis mortalib. manifestum esse confido, dominos nostros Diocletianum & Maximianum, patres nostros, cum omnes ferè mortales, deorum cultu relicto, Christianorū se genti commiscere uidissent, rectè pręcepisse, ut cuncti mortales à cultu deorum immortalium discedentes, indubitatis pœnis ac supplicijs ad religionem deorum reuocarentur. Verùm cum ego feliciter primùm in Oriētem uenissem, cognouissemq; plurimos homines, qui reipublicæ poterant esse usui, à iudicibus ob dictam causam in loca quædam exilio esse relegatos: cuilibet iudici hoc in mandatis dedi, ut nemo illorum cum prouincialibus deinceps seuerius agat: sed blanditijs potius & adhortationibus eos ad cultum deorum reuocet. Cum itaq; à iudicibus ista, sicuti inferam, perficerentur: hoc est consequutum, ut nemo ex Orientalibus partibus uel exilio relegaretur, uel contumax esset: sed ob id quòd nihil contra eos grauiter ac seuerè fiebat, ad cultū deorū reuocarentur. Postquam uerò anno pręterito, prospero successu Nicomediam uenissem, illicq; morarer, accesserūt ad me ciues urbis illius unà cum statuis deorum, obnixè orantes, ut huiusmodi gentem nullo modo in patria ipsorum habitare permitterē. Verùm quoniā sciebam quàm plurimos religionis illius uiros in ipsis habitare partibus, respōsum illis ad hunc modum temperaui: quòd petitione quidē ipsorum delectatus essem, uerùm eam non ab omnibus fieri uidissem. Quapropter, si qui in superstitione illa maneret, sic unicuiq; uoluntatis suę liberum reliqui propositū: etsi deorum cultum agnoscere uellet, ut simul cum Nicomedensibus eadem ciuitate, ac reliquis quoq; ciuitatibus uterentur, quę & ipsę consimilem ad me petitionem eo studio detulerunt, ut ne unus quidem ex Christianis in ciuitatibus ipsorum habitaret: necesse fuit, ut amicè & benignè illis responderē, quod hoc ipsum etiā antiqui Imperatores cuncti obseruarūt, & dijs ipsis probarur, propter quos uniuersi mortales & ipsa reipublicæ gubernacula consistunt. Placuit igitur, tantam petitionē, quam ad me pro summi Dei sui cultu detulerunt, confirmare. Quocirca, etiamsi potissimū deuotioni tuę etiam antea scriptum est, ac similiter mandatum, ne contra prouinciales huiusmodi gentem cōseruare satagentes, asperum quid agatur, sed illis patienter obtemperetur, et nec ab officialibus, nec alijs quibuscunq; contumelias uel exagitationes patiantur: rationi consentaneum putaui, etiam hisce literis dexteritatē tuam admonere, ut potius blanditijs & adhortationibus, prouinciales nostros deorum curam agnoscere facias. Quapropter si quis sua pte sponte deorum cultum agnoscendū esse duxerit, eiusmodi complecti conueniet. si uerò nulli religioni suæ peculiari adhærere noluerint, id illorū arbitrio relinques. Debet itaq; deuotio tua quod iniunctum est custodire: nec ulli data sit hæc potestas, ut prouinciales nostros cōtumelijs & cōcussionibus premat: quandoquidē, sicut & antea scriptū est, adhortationibus magis & blanditijs prouinciales nostros ad cultum deorum reuocari decet. Vt autē iussio hæc nostra omnibus prouincialibus nostris innotescat, constitutione abs te adiecta, quod mandatū est publicare debes. Eusebius libro nono, cap. nono.

Sed hęc tum simulabat. Paulo pòst autem in pugnam cum Licinio congressus, cum uictoriā amisisset, sacerdotes & prophetas deorum suorum, quos antea suspexerat & ueneratus erat, quorumq; responsis cōfisus bellum mouerat, tanquā incantatores atq; seductores, quiq; salutem suam omnino prodidissent, occidit. Ipse uerò subito oppressus morbo, Christianorum Deū glorificauit: ac legem pro illorum securitate, libertate & iure absolutissimam constituit, cuius exemplum hoc est:

¶ Imperator, Cæsar, Caius, Valerius, Maximinus, Germanicus, Pius, Fortunatus, Augustus. Prouincialium nostrorum profectibus indesinenter & quouis modo cōsulere, & ea nos illis exhibere uelle conuenit, quibus consequi possint quæ potissimum prosunt. Quæ uerò utilitati commoditatiq; cōmuni & reipub. compendijs conducant, ac uniuscuiusq; menti sint accepta, manifestū credimus, neminem esse qui ignoret: sed unumquenq; ad ipsum quod factum est recurrere, et quemuis mortalium hoc cognoscere, & in seipso habere. Cū igitur & antea scientiæ nostræ innotuerit, ex eadē causa propter quam à Diocletiano & Maximiniano felicis memorię parentibus nostris, Christianorum synodos amputari præceptum fuit, multos esse ab officialibus conquassatos & spoliatos, idq; etiamnum porrò fieri contra prouinciales nostros, quibus potissimū cōpetenter prospicere studemus, ita ut facultates

tates illorum abſumantur: miſsis literis ad uniuſcuiuſq; prouinciæ prçſides, anno prçterito ſtatuimus, ut ſi quis huiuſmodi ritibus, uel religionis illius obſeruantiæ adhærere uoluerit, huic licere ut inoffenſe propoſitum ſuum ſequatur, & à nemine impediatur ac prohibeatur: eſſeq; illis liberũ ſine ullo metu & ſuſpicione, quod cuiq; placuerit facere. Quin ne nunc quidem latère uos poteſt, iudices quoſdã iuſſa noſtra neglexiſſe, ac ſubditos noſtros de mandatis noſtris dubios reddidiſſe: idq; effeciſſe, ut cunctãtiua cultibus illis adhæſerint, qui ipſis tamẽ magis adlubeſcunt. Vt igitur poſthac omnis ſuſpicio, hçſitatio ac metus auferatur, edictum hoc publicare decreuimus, quo cunctis manifeſtum fiat, licere illis quotquot hæreſim illam & religionẽ ſectari uolunt, ex hac noſtra largitione, ſicut cuiq; cordi eſt, & adlubeſcit, ita religione illa uti, quam pro more ſuo exercere uoluerit. Quin & hoc illis permittitur, ut Dominica oratoria conſtruant. Ad hæc, ut maius ſit hoc noſtrum donum, etiam illud conſtituere dignati ſumus, ut ſi quæ domus & prçdia ad ius Chriſtianorum antea pertinẽtia, iuſſu maiorum noſtrorum ad ius fiſci tranſierunt, aut à ciuitate quapiã occupata, uel aliàs diuendita, ſiue dono cuipiam ſunt tradita: hæc omnia ad priſcũ Chriſtianorum ius reuocari iuſsimus, quo etiam hac in re pietatis ac prouidentiæ experientiam cuncti capiant. Euſebius lib. nono, capite decimo.

DE TRANQVILLITATE ET PERSEcutione *Eccleſiæ ſub Maxentio.*

INterea dum in Britania Conſtãtin⁹, Conſtantio patre mortuo, Imperator creatur, ut Eutropius ſcribit, Maxentius, Maximiani Herculij filius, non procul ab urbe in uilla quadam excitato tumultu, à militib. prætorianis Auguſtus nuncupatur, nõ abnuente (ut Lætus ſcripſit) Senatu: quanquã non ut Auguſtus, ſed ut tyrannus imperium geſſit, prætorianis eum ad ſæuitiam & crudelitatem impellentibus. Quamuis nec natura ipſius ab ijs uitijs aliena fuit. aſperitate enim patri Maximiano ſimilis fuit, ſæuitia Domitiano & Commodo. Nam pleroſq; claros uiros occidit, & bona eorum rapuit. Interdum uerò inſaniens, immenſam populi Romani multitudinem haſtis & armis (ut Euſebius narrat lib. octauo, capite decimoquarto) militum ſuorũ obiecit. Nullum etiam nec ſceleſtum nec laſciuum facinus intẽtatum relinquit: pudicitiæ uerò muliebris hoſtis erat ipſo nemo flagitioſior, qui honeſtas coniuges maritis ſuis claris ſenatorib. ereptas, cõtumelia & ludibrio affectas remiſit. à nullis adulterijs & corruptionibus abſtinebat: libidine enim ſtuprãdi mulieres ardebat inextinguibili. Narrat Lætus, captum eum aliquando amore nobiliſsimæ & caſtiſsimç fœminæ, miſiſſe ad eam libidinis ſuæ aulicos miniſtros, quos præ cæteris caros habebat, & cum quibus de Repub. conſultare conſueuerat. Maritũ ipſum, cum in ædes illi irruiſſent, tyranni & mortis metu, nõ prohibuiſſe mulierem abduci, nec potuiſſe quidem. Illam uerò, quia Chriſtiana eſſet, petijſſe à miniſtris breue orandi ſpacium, ac poſtea ſe ultrò quæ cuperent facturã promiſiſſe. Ingreſſam igitur in cubiculũ quaſi oraturam, manus ſibi ipſi inieciſſe. Milites uerò cum cunctari mulier diutius uideretur, moram moleſtè ferentes, in cubiculum irrupſiſſe, ac mortuam offendiſſe. Rem eam igitur ad Imperatorem detuliſſe. Qui, tantum abeſt ut triſti eo exemplo à flagitijs eiuſmodi deterritus ſit, ut etiam in plures appetendas magis fuerit incenſus.

Magicis etiam artibus, quibus exercendis aptior erat quàm Imperio, deditus fuit: & interdum mulieres prægnantes ſecuit, nonnunquam infantum recens natorum uiſcera inquiſiuit. Quandoq;, arcano quodã modo dæmones aduocauit, eorumq; reſponſis bellum quod ſibi à Conſtantino & Lycinio parari ſenſerat, amoliri conatus eſt. Vtq; magis ad ſententiam ſuam, quæ animo improbiſsimo concepiſſet, ſcelera & flagitia perpetrare poſſet, initio imperij ſui Chriſtianum ſe eſſe ſimulauit. In qua re ut populo ſeſe Rom. probaret, ſubditis ſuis mandauit, ut perſequi Chriſtianos deſinerẽt: ipſe interim à nullis cõtumelioſiſsimis eorum uexationibus quieſcens, donec ſe perſecutorem eſſe apertè præ ſe ferre cœpit: quo tempore, Romç in proximos quoſq; Chriſtianos, ut Zonaras ſcripſit, crudeliter ſçuijt, omnibus eos ærumnis exagitans. Quod eum non minus quam Maximinum feciſſe, etiam Euſebius indicare uidetur lib. octauo, capite decimoquinto. Et in uita Marcelli pontificis Platina refert, nobilem quandam Romanam fœminam, ideo quòd Eccleſiam hæredem bonorum ſuorum inſtituiſſet, relegaſſe.

DE PERSECVTIONE ET TRANquillitate *Eccleſiæ ſub Licinio.*

NAtus apud Dacos Licinius, ſimul cũ Conſtãtino ab exercitu Imperator factus erat, ac ſocium deinde cum eo imperiũ geſsit, homo auaritia inexplebili omnes ſuperans, luxui uenereo deditus, aſper, immitis, & ſupra modum impatiens: Literis uerò, quo nullum uitium principe indignius habere potuit, quod nullas ipſe didiciſſet, adeò infeſtus fuit, ut uirus eas ac peſtem publicã nominaret, præcipuè uerò forenſium artiũ & iuris cognitionem. Eutrop. Lætus, Egnatius, Euſebius libro 8, cap. decimotertio.

¶ Erat inter ipsum & Constantinum initiò magna familiaritas,ac tantus quidem cõsensus, ut sororem suam Constantiam (ut Aurel. Victor scribit) Constantinus ei matrimonio iungeret. Nec à religione Constantini alienum Licinium quis dixisset, adeò per omnia cum eo sentire uidebatur. Vnde & legem.ut diximus. pari cum Constantino sententia & uoluntate pro Christianis constituit.Eusebius libro nono,capite nono.

Ac talis quidem initio Licinius fuit. Verùm tyrannicos postea furores induens, insidias Constantino, à quo summis beneficijs & honorib. affectus fuerat, meditari cœpit: neq; naturę legibus,ut Eusebius ait, parcẽs, nec iuramentorum,nec sanguinis,nec pactorum memor. Sed cum insidijs se nihil proficere animaduerteret, ideo quòd diuina defensione Constantinus facilè tutus esset, odio in eum uehementi flagrare, & Christianam religionis & pietatis professionẽ non abijcere solum,sed & uiruléter odisse cœpit. Christianis uerò eam ob causam inimicum se esse dicebat,quòd in cõuentibus & solennitatibus non pro se,sed pro Constantino orarẽt. Primùm igitur,sensim ac tacitè Christianos, qui nihil quicquam imperio ipsius incõmodi attulissent,premere & oppugnare est aggressus,atque ex aula eos sua reiecit. deinde eos qui milites essent, ordinis honore,nisi dæmonibus sacrificare uellent, priuari mandauit. Eusebius libro decimo, capite octauo. Eam persecutionem postea ex aula sua in omnes prouincias deduxit,excogitatis & propositis iniquissimis legibus. Primùm,ne quacunq; ratione, aliqua in re communicatẽt inter se episcopi:nec cuiquam liceret ad uicinas adire ecclesias, aut Synodos conuocare,aut de rebus necessarijs & utilib. Ecclesię consultare. Deinde,ne uiri cum mulieribus ad orandum Deum, in cœtum congrederentur:nec mulieres ipsę honesta contubernia, in quibus uirtutis doctrina traderetur,frequentarent:nec ab episcopis in pietate instituerentur,sed mulieres alias, à quibus docerẽtur,inter se eligerent. Tertia lex omnium iniquissima & atrocissima erat, ne qui illis qui in custodias coniecti essent, humanitatis aut officij quicquam exhiberent: nec misericordiæ quicquam,si in famis periculum incidissent, impenderẽt: supplicium interminatus,quo, qui misericordiam præstitissent,perinde punirentur, atq; ij quibus eam declarassent: uinculisq; & carcerib. inclusi,pari supplicio cum afflictis adficerentur,qui aliquid humanitatis sui reuelatiõis in eos conferre deprehensi essent. Eusebius libro primo de uita Constantini. Hæ Licinij erant immanissimæ, quęq; naturã ipsam excederent,constitutiones.

Post eas autem,episcopos inuasit, nõ apertè quidẽ,metu Constantini:sed clàm, & per insidias:quibus qui inter doctores & præsules præstãtissimi essent, occidit. Circa Amaseam autem, ac reliquas Ponti ciuitates, ecclesias alias ad pauimẽtum usq; diruit: alias cõclusit,ne cuiquã pro more orare,Deumq; colere uolenti, aditus ad eas patẽtet: ideo q, malè sibi conscius, Christianos,ut diximus, pro Constantino tantum orare, pro se uerò nihil facere suspicaretur. Hinc & in Oriente ad Libyes, qui Ægyptijs cõtermini sunt,usque,Christiani nõ audebant propter immutatam Licinij in eos beneuolẽtiam, ecclesiasticos frequentare conuentus. Sozom. libro primo,capite secundo. Episcoporum pręterea nõnullos, etiam præsides, adulatores, hoc nomine gratificaturos ei arbitrati, supplicijs subiecerunt, abduxerunt: ac sine ulla causa, perinde ut sceleratos & homicidas, supplicijs & morte affecerũt:tanta in eorum aliquos usi immanitate, ut corpora ipsorum in frusta ac partes minutas conscinderint,laniorum in morem,& postea piscibus escam in fundum maris abiecerint. Eusebius libro decimo, capite octauo.

Quid de exilijs ac bonorum publicationibus dicemus? Omniũ enim facultates, quacunq; id posset specie,rapuit:mortem minatus, nisi cedere uoluissent. Exilijs nerò eos multauit,qui iniqui nihil commiserant. Generosos ac præclaros uiros abduci pręcepit. nec crudelitatis satis hoc ei fuit,sed & innuptas eorum puellas sceleratis seruis in contumeliam & probrum tradidit. Quin & Licinius ipse multas mulieres,coniuges ac uirgines,quantumuis corpore suo senio confecto,petulanter adortus est. Euseb. libro primo de uita Constantini.

Quę crudelitas pios uiros exilia etiã spontanea & fugas suscipere coegit: rursusq; factum est, ut agri, syluæ, solitudines & montes sanctorum Christianorum hospitia & habitacula essent. Eusebius libro decimo,capite decimoquarto.

Qui uerò Martyres sub ea persecutione egregij & illustres euaserint, Nicephorus indicat libro septimo, capite decimoquarto: Theodorus nimirum dux exercitus, qui in crucẽ primùm actus,deinde subulas in meatus corporis secretiores immissas pertulit, postremò capite truncatus est. Theodorus rursus alius, episcopus Tyri: tertius uerò quidem etiam Pergensis, & Basilius episcopus Amasenus: Nicolaus etiam Myrorũ episcopus, Gregorius Armenię maioris: Paulus denique; Neocæsariensis, qui ambarũ manuũ usu,Licinij improbitate, ferro ignito uenis atq; neruis perustis orbatus est. Præter eos urbs Sebastia, in stagno suo quadraginta egregios

egregios & diuinos uiros, milites Christianos, per frigus & undã ad mortem torqueri uidit cùm Losias adhuc, quem præfectum Orientis fuisse diximus, & Agricolaus, satellites Licinij propugnatoresq; superstites essent, & inueniendis aduersus martyres nouis cruciatibus apprimè pollerent. Illorum uerò coniuges, quæ & ipsæ quadraginta fuere, Heracleam Thraciæ abductæ, ibi cum Amone quodam diacono tormentis, quæ uix exprimere quisquam posit, generose & fortiter toleratis, cum insigni professione gladio cæsæ sunt. Hæc Nicephorus. Meminit & Sozomenus libro nono, capite secundo, eorundẽ martyrũ. Basilius in oratione quadam eorundem uidetur historiam commemorare: nisi quòd circunstantię quædam uariant, ut infrà de martyribus dicemus.

Habuerat autem in animo Licinius, quia ex sententia sua hęc prima persecutionis principia cessissent, in omnes ubique sæuire. ad quam rem nec cõsilium, nec animus, nec occasio ei forsan defuisset: nisi Deus Constantinum in eas partes, in quib. imperabat, deduxisset. ubi bello quod ipse prius mouerat, certior factus Constantinum insidias comperisse, cum Constantino congressus, turpiter ab eo uictus est. Quę occasio Christianis, ad serenissimam tranquillitatem fuit, & pacem altam, ut postea dicemus. Eusebius lib. 10, capite ultimo.

DE TRANQVILLITATE ECCLESIÆ SUB CONSTANTINO.

Repressis ad hunc modũ, & sublatis de medio omnibus tyrãnis, Imperij summa ad Constãtinum solũ & filios eius deuoluta est, circa annum Domini trecentesimũ, uicesimumquartum. Fuit autem Constantinus Constantij Imperatoris filius, bonus à bono, pius à pio, in Britãnijs obscuriori matrimonio (ut Eutropius ait) natus, ex matre Helena, quam stabulariam Ambrosius in oratione funebri de obitu Theodosij appellat: princeps cõmodissimus & salutaris, qui nutrire bonas artes, ac studia pręcipuè literarum, legere præterea ipse, scribere & meditari solebat. In rebus gerendis miræ felicitatis & successus, quod illi deinde ex eo prouenisse creditur, quòd fidei Christianæ plurimùm faueret, quã cum amplexus semel esset, religiosissimè deinceps & sanctissimè perpetuò coluit: eandemq; fidem, ut omnes in uniuerso Romani regni orbe profiterentur, per edicta mandauit. Idolorum cultum, cui impellente Fausta uxore sua aliquandiu adhęsit adeò ut etiã sacrificaret, post Maxentium deuictum abnegauit: baptismum uerò in senectam usq; distulit, quòd profectionẽ in Persas suscipere, & in Iordane baptizari secum constituisset. Eusebius libro quarto de uita Constantini. Quod ad animi & ingenij beneficia attinet, eloquẽtia non uulgari præditus fuit, nec philosophiæ expers, & in differendo solers & acutus.

Dicere frequenter solebat, Pro utilitate Reipub. Imperatorem nõ debere labores recusare: &, Partem corporis recidendam, si remedium non admitteret: sin contrà, fouendam. Hæc Aurelius Victor, Pomponius Lætus & Egnatius referunt. Autor & Ælius Lampridius est, in uita Heliogabali, dicere solitum Constantinum, Imperiũ fato dari: eum uerò cui datum sit, operã dare debere, ut imperio dignus fuisse uideretur. Meminit eius dicti etiam Augustinus libro 3 contra Cresconium, & epistola 49 & 50. Venit ad Imperium benignitate Dei, uolentis aliquando Ecclesię tot persecutionum fluctibus quassatæ tranquillum restituere portũ, anno Domini trecentesimo undecimo: quẽadmodum in Chronico Eusebius annotare uidetur. Imperauit autem annis triginta, iuxta Eutropiũ: triginta uerò duos minus mensibus duobus, iuxta Lætum.

Pax igitur Ecclesiæ altã sub hoc optimi principis imperio reddita est, nihil non pro Ecclesiæ salute suscipiente & agente laudatissimo hoc Imperatore. Primùm, edicta pro libertate Christianæ religionis, etiam antequam Liciniũ oppressisset, multa tulit, pro restituendis etiam bonis Ecclesiæ, pro reuocandis Christianis exulibus, pro tollẽdis ex Ecclesia doctorũ dissensionibus, pro liberatione ab oneribus publicis, &c. quemadmodum exempla constitutionum subiecta declarant, quæ commemorat Eusebius libro decimo, capite quinto.

Exemplum constitutionis Imperialis Constantini & Licinij, pro liberè colenda Christiana religione.

¶ Iam olim quidem considerantes, nõ esse religionis libertatem prohibẽdam, sed uniuscuiusq; animo & uoluntati facultatem tribuẽdam, res diuinas pro suo uoto quemlibet curare, & Christianis hęreseos ac religionis suæ fidẽ custodire iussimus: uerùm quoniam multæ ac uariæ hæreses per illam antigrapham pullulant, qua huiusmodi permissa est potestas, uisum est ea perspicuè adijcere, quibus forsan nõnulli ex illis paulo pòst ab huiusmodi obseruantia prohibiti sunt. Cùm igitur felici successu ego Constãtinus Augustus, & ego Licinius Augustus, Mediolanum uenissemus, & quæcunq; ad utilitatem & profectum reipublicæ facerent inquireremus, hæc inter alia multa cũctis pro futura uisa sunt, imò cum primis constituenda decreuimus, quibus reuerentia & cultus erga Deum comprehenduntur: hoc est, quibus etiam Christianis omnino liberã optionem

nem, religionem quam uelint sequendi daremus, quo quæ est usquam cœlestium rerum diuinitas, nobis & cunctis nostris subditis placida esse posit. Secundū hanc itaque nostram uoluntatē sano ac rectissimo iudicio decreuimus, nemini prorsus denegandam esse potestatem, Christianam obseruantiam uel religionem eligendi ac sequendi: sed unicuiq; dandam esse hanc facultatē, ut animū suum illi religioni addicat, quam ipse sibi competere putat, quo nobis Deus consuetam in omnibus diligentiam & probitatem præstet. Hæc ita nobis placere, necessarium erat ad te rescribere, quo ablatis in uniuersum hæresibus, quæ prioribus nostris literis deuotioni tuæ pro Christianis missis continentur: & quæ admodum ineptæ & à nostra clemētia alienæ uidentur, illæ abscindantur. Et nūc igitur liberè ac firmiter, quisquis hanc uoluntatem habet ut Christianorum religionem seruet, hoc ipsum sine omni molestia faciat. Hæc tuæ diligentiæ plenissimè significāda esse decreuimus, ut scias nos Christianis liberam & absolutam potestatem suam ipsorum seruandi religionem dedisse. Et quoniam absolutè est à nobis data potestas, obseruantiam & religionē suam exercendi, si qui uolunt: id tranquillitati nostrorum temporum conducere manifestum est, ut quisq; potestatem habeat eligendi & colēdi quodcunq; numē uoluerit. Hoc autem factum à nobis est, ne quid à nobis cuipiam cultui uel religioni demi uideatur.

Et hoc præter cæteros etiam ad ipsas Christianorum personas decernimus, ut loca sua recipiāt, in quibus antea cōuenire solebant: de quibus & prioribus literis ad deuotionem tuam missis, alia erat forma priori tempori attemperata. ut si qui uel à nostro illa ærario, uel quopiam alio coemissent, sine argento, & sine ulla impensi precij repetitione Christianis absq; omni negligētia & hæsitatione restituāt. Et si qui illa dono data adepti, à nostra honestate quicquam illorum nomine petierint, ad præfectum, eius loci Iudicem, accedant, ut & ipsorum à nostra benignitate ratio habeatur: quæ quidem omnia societati Christianorum, sedulitate tua sine omni dilatione dari petea. Et quoniam ipsi Christiani non solùm ea loca in quibus conuenire consueuerunt, sed & alia quædam peculiaria, non singulis priuatim, sed iuri societatis ipsorum competentia, habuisse cognoscuntur, omnia illa secundum legem, cuius mentionem fecimus, reiecta omni hæsitatione ipsis Christianis, hoc est cuilibet societati ac synodo illorū restitui iubeas: seruata interim dicta iā ratione, ut si qui illa sine recepto precio, sicut diximus, restituerint, indemnes se per nostram honestatem futuros sperent. In his omnibus dictæ iā societati Christianorum, summam debes impendere diligentiam, quò mandatū hoc nostrū quàm citissimè adimpleatur, & etiam hac in re per nostram clementiam communi ac publicæ tranquillitati prouideatur. Hac etenim ratione quemadmodum prædictum est, diuina erga nos beneficentia, quam in multis iā rebus experti sumus, omnibus temporibus immota permanebit. Vt autem cōstitutionis huius & honestatis nostræ determinatio omnibus innotescere ualeat, hæc scripta nostra passim proponi, & ad omniū cognitionem duci conueniet, ne quenquam honestatis huius nostræ constitutio latēre queat.

Exemplum alterius constitutionis Imperialis, per quam soli Catholicæ Ecclesiæ demum hoc competere significatur.

¶ S. Aniline nobis honoratissime, Modus honestatis huius nostræ hic est. Quæ alieno iuri competunt, non solùm nō occupari, sed restitui etiam uolumus. Quapropter uoluntas nostra est, ut quamprimum hasce literas acceperis, si qua ex illis bonis quæ ad catholicam Christianorum ecclesiam per singulas ciuitates, uel in alijs etiam locis pertinent, à ciuibus iam uel ab alijs quibusdam occupantur, ea confestim ecclesijs illorū restitui facias. Iā enim antea sic decreuimus, ut quæ ecclesiæ antea habuerunt, iuri illarum restituantur. Cùm itaq; deuotio tua manifestū hoc esse iussionis nostræ mandatum uideat, cura ut siue horti, siue domus, siue quæcunque alia ad ius ecclesiarum pertinuerūt, cunctā illis quàm uelocissimè restituantur, quo te huic nostro mandato quàm diligentissimè obtemperasse cognoscamus. Vale Aniline honoratissime ac desideratissime.

Exemplum epistolæ, per quam Ecclesiarum præsides publicis oneribus liberari præcipit.

¶ Salue Aniline honoratissime. Quoniā ex pluribus rebus apparet, religionē, in qua summa custoditur sanctitatis reuerentia, si extenuetur, magna pericula adferre rebus publicis: ac rursus eādem, si legitimè tractetur & custodiatur, maximam prosperitatem Romano nomini, & cunctis mortalium rebus præcipuam præstare felicitatem, diuina illam exhibente beneficentia: uisum est, ut uiri illi, qui debita sanctitate ac sedula legis huius obseruantia diuinę huic religioni ministrant, laborum suorum præmia reportēt. Quapropter illos qui in prouincia tibi concredita in catholica Ecclesia, cui Cecilianus præsidet, sanctæ huic religioni ministrant, quos clericos nominare solent, ab omnibus publicis oneribus in uniuersum liberos & immunes seruari uolo, ne fiat ut errore quopiam, uel exorbitatione sacrilega, à cultu diuinitati

uinitati debito abstrahantur, sed potius sine omni perturbatione suæ legi seruiát: qui dñi maxima diuini cultus ministeria perficiunt, communibus rebus plurimum prodesse uidentur. Vale Aniline honoratissime.

Exemplum Imperialis Epistolæ, per quam Synodus episcoporum Romæ ad uniendas Ecclesias congregari præcipitur.

¶ Constātinus Augustus Miltiadi episcopo Romano, & Marco. Quoniam plures huiusmodi literæ ab Anilino, illustrissimo Aphricæ proconsule, ad me missę sunt, in quibus Cecilianum Carthaginis episcopū à nō nullis collegis ipsius in Aphrica constitutis multis in rebus reprehendi fertur: & hoc mihi uehementer graue uidetur, etiam in istis prouincijs, quas deuotioni meæ diuina prouidentia peculiariter commendauit, magnā populi multitudinem ad peiora procliuem ac dissidentem, interq; episcopos discernentē reperiri: placuit mihi, ut ipse Cecilianus unà cum decem episcopis qui ipsum reprehendere uidentur, & decem alijs quos ipse causæ suæ putauerit accommodos, Romam nauigio ueniat, ut illic uobis præsentibus, unà cū Rheticio & Materno & Marino, collegis uestris, quos ob hanc causam Romam properare iussi, audiri possit, quo quæ religiosissimæ legi conueniunt cognoscatis. Vt autem & de his omnibus plenissimā cognitionem habere possitis, exempla literarum quas ad me misit Anilinus, literis meis subiecta, dictis uestris collegis misi: quibus lectis, integritas uestra probet, quomodo dicta iam causa, quàm accuratissimè discerni, & ad æquitatis normam terminari queat. Non enim latet uestrā diligentiam, tantum me reuerentiæ Ecclesiæ catholicæ tribuere, ut uelim uos nullum prorsus schisma uel dissidium aliquo in loco ferre. Diuinitas magni Dei multis uos annis custodiat.

Exemplum Imperialis Epistolæ, qua alteram Synodum ad tollendum uniuersum episcoporum dissidium præcipit.

¶ Constātinus Augustus Chresto episcopo Syracusiorum. Iam antea quidem, quando malè ac peruerse quidam à religione sanctæ & cœlestis uirtutis, ac hæresi catholica separari cœperunt, uolens ut huiusmodi illorum contentiones amputarentur, ita scripsi & constitui, ut quibusdam episcopis ex Gallia missis, deinde & ex Aphrica uocatis illis qui ex altera parte inter se cōtentiose ac pertinaciter dimicant, pręsente etiam Rom. episcopo, quicquid hoc dissidij obortum uidetur, in ipsorum præsentia summa cum diligentia discernendi corrigi queat. Verùm quoniam, sicuti euenit, nonnulli illorum & propriæ salutis, & reuerentiæ quæ sanctissimæ hæresi debetur, obliti, etiamnum inimicitias suas prorogare nō cessant, nolentes latæ iam sententiæ consentire: nec cōsiderant quòd etiamsi pauci quidam sententias suas protulerunt, non tamen citius quàm cuncta quæ debebant iniquiri exactè excuterētur, ad iudicandum admodum uelociter ac festinanter proruperūt. Ex his autem omnibus hæc euenerunt, quòd & ipsi, quorū erat fraternam & unanimē seruare concordiam, turpiter, imo flagitiose à se inuicem dissentiūt, & hominibus à sanctissima religione mente abalienatis, ludibrij occasionem præbent. Quapropter curandū mihi est, ut quod post latum iam iudicium ultro quiescere debebat, uel nunc tandē multis præsentibus terminetur. Quoniam igitur quàm plurimos episcopos ex uarijs & innumeris locis ad ciuitatem Arelatēsem Calendis Augusti conuenire iussimus, etiam tibi scribendum esse iudicauimus, ut accepto ab illustrissimo Latroniano Siciliæ præfecto, publico uehiculo: ac unà cum duobus quibusdam ex ijs qui secundi ordinis sunt, quos tu ipse seligēdos putaueris: quin & cum tribus seruis, qui nobis in itinere seruire ualeant: intra eundem diem ad locum iam dictū accurras, ut & per tuam integritatem, ac reliquorum qui conuenturi sunt, concordem & unanimem prudentiam, etiam hoc dissidiū quod hactenus malè, turpi quadam recalcitratione durauit, auditis cūctis quę dicēda sunt à dissidētibus quos similiter adesse iussimus, ad debitā religionē & fidem fraternamq; concordiam, uel serò tandē reditus fieri queat. Sanū te Deus omnipotens multos annos custodiat.

Exemplum Imperialis Epistolæ, per quam ecclesijs pecunias est largitus.

¶ Constantinus Augustus Cecilio episcopo Carthaginēsi. Quoniam per singulas prouincias Aphricæ, Numidiæ, & Mauritanię, certis quibusdā legitimæ & sanctissimæ catholicæ religionis ministris, aliquid sumptuum gratia suppeditare placuit, literas ad Vrsum illustriss. pręfectū Aphricę misi, illiq; significaui, ut integritati tuę ter mille ruffos numerari curet. Tu itaque, ubi dictam pecuniarum summā receperis, cunctis illam prædictis, secundū breue ad te ab Osio missum distribui iubeas. Si uerò ad hoc, ut erga hos omnes uoluntas mea perficiatur, aliquid desiderari cognoueris: ab Heraclida pecuniarū nostrarum quæstore indubitáter, quantum deesse noueris, petere debes. Etenim præsenti illi hoc in mādatis dedi, ut si quam ab ipso pecuniā integritas tua petierit, illam tibi sine dubitatione numerari curet. Et quoniā nonnullos animis inquietis percitos, populum sanctissimæ & catholicæ Ecclesiæ praua quadam corruptione peruertere uelle cognoui: scias me Anilino procōsuli, imò & pa

tricio præfectorum oicario præsentibus, huiusmodi mãdata dedisse, ut inter reliqua cuncta, etiam huius tei potissimùm competentem curã gerant, nec sustineant tale quid accidere. Quapropter si tales quosdam homines in hac oesania perdurare uideris, sine aliqua hæsitatione dictos iam iudices accede, & hoc illis significa, ut illi eos sicut præsentibus præcepi, conuertant. Magni Dei diuinitas per mulros anuos te custodiat.

Alia exempla edictorum Constantini, plena prolixissimis in Ecclesiã & Christianos beneficijs, recitat Eusebius libro secundo de uita Constantini, ad hunc modum.

Edictum Constantini pro Christianis ad prouinciales Palæstinæ.

¶ Victor Constantinus, Maximus, Augustus, prouincialib. Palæstinæ. Erat quidem & olim superioribus temporibus apud rectè ac moderatè de Deo tanquam potẽtiore sentientes, manifestum discrimen, omnẽ procul dubitationẽ excludens, quàm uidelicet exacta circa religiosissimã Christianismi culturam obseruãtia, ab illis qui eam impugnarunt & cõtempserũt discrepet: iam uerò magis etiam perspicuis factis, & illustrioribus uirtutibus demonstratũ est, quanta sit cùm dubitationis absurditas, tum magni Dei potentia: quando ijs qui sanctissimã legem uenerantur, nec quicquam præceptorum audent dissoluere, copiosa bona, & præstans quoddam robur conatibus ipsorũ, etiam bona cum spe respondẽs, alijs uerò impiam sententiam complexis, à uoluntate illorum abludentia, & præter expectationẽ contingentia usuueniunt. Etenim si quis bono quopiã potitus fuerit, Deum bonorũ autorem nec cognoscens, nec cõuenienter colere uolens, fidem ei, quod dicitur, etiam opera tribuũt. Itaq; si tempora quisquã inde ab initio huc usq; pertingentia, mente secum percurrerit, & priora facta cogitatione expenderit, cunctos eos qui iustum & bonũ rerum suarum fundamentum locarunt, ad bonum peruenisse conatuum suorum finem, et quasi de iucunda quadam radice suauem etiam reportasse fructum: rursus eos qui temeraria facinora aggressi sunt, nec iustum aliquẽ & æquum sensum erga genus humanum induerunt, sed exilia, ignominias, bonorum publicationes, cædes & huiusmodi alia multa au si, neq; pœnitentiam egerunr unquam, neq; mente ad honestiora cõuersi sunt, parem remunerationẽ recepisse deprehendet. Et hæc nec inconuenienter, nec præter rationẽ eueniunt. Quotquot enim animo bono ad res quasdam gerendas accedũt, & timorem Dei optimi in mente continuè, firma erga eum fide seruata, retinent, nec præsentis uitę terrores & pericula tanti faciunt, ut futuras illis spes postponant, etiamsi tempore tristiũ teneantur, propterea quòd potiores sibi repositos esse honores credunt, nec quæ ipsis aduersa contingunt molestè ferunt, sed tanto cõsequũtur illustriores glorias, quanto grauioribus etiam malis tentantur. Quotquot uerò id quod iustũ est, ignominiose cõtempserunt, uec Deum agnouerunt, & pręterea eos qoi iusticiæ fideliter incubuerunt, contumelijs ac supplicijs nefandis subijcere nõ dubitarunt, & seipsos non iudicarunt infelices, proptet eos quos talib. de causis puniebant: illos uerò felices et beatos, qui cum tantis etiam afflictionibus pietatẽ erga Deum retinuerunt: horum multi ceciderunt exercitus, multi in fugam conuersi sunt, & cuncta illorũ belli acies extremè deuicta est. Et hi grauium bellorum autores fuerunt, ex illis exitiales depopulationes prouenerũt, ex illis est rerum ad humanũ usum necessariarum diminutio, & impendẽtium malorum multitudo. Et hinc est, quòd tantæ impietatis autores, uel omni modum postremò exitium passi, infelices facti sunt: uel uiperinã uitam, quam egerunr, ipsa morte grauiorem cognouerunt, atq; ita ęqualia & iniquitatibus suis competentia supplicia reportarũt. Tantum enim calamitatis quisque inuenit, quantum ad expugnandum, sicuti putabat, diuinam legem, per dementiã impulsus est: ita ut illis non solum quę per hanc uitã contemunt, grauia sint, sed & timorẽ expectẽt multo quàm sint terrena tormenta sæuiorẽ. Cùm itaque talis tamq; grauis impietas tes humanas occupatet, ac respub. quasi pestifero quodam morbo penitus perdenda periclitaretur, salubriq; ac multa cura opus haberet, uide quodnam leuamen Deus, quamq; liberationem à malis excogitarit? Illud autem omnino diuinũ iudicandum est, quod solum & uerè est, & in uniuersum sufficientem habet temporis potentiam. Omnino uerò arrogans fuerit, eum qui diuinam beneficentiam confiteretur, iactanter loqui. Nam ministerium meum uoluntati suæ accommodum requisiuit & elegit, qui inde à mari Britannico & illis orbis partib. orsus, ubi solem occidere necessitate quadam constitutũ est, potentiore quadam uirtute cuncta illa mala quę orbem premebant, repulit ac disiecit, ut simul & genus humanuum ad sanctissimæ legis culturam, meo institutum ministerio reuocaretur, et beatissima fides sub potiote duce cresceret. Haud enim ingratus esse uelim, ut debitam gratiam, optimũ scilicet ministerium, negligam: hoc mihi donom concessum credens, per qood etiam ad Orientis usq; regiones progressus sum. Quòd autem grauioribus calamitatibus detinebatur, maiorem etiam curam à nobis efflagitauit. Certò

tò autem credidi, prorsus & totam animam & quicquid spiro, & omnino si quid intimū in mente uersatur, maximo à nobis deberi Deo. Noui quidem exactè, non egere eos humana beneuolentia, qui spem cœlestem rectè sectantur. Et qui hanc eximiam in diuinis locis accurate fundarunt, tanto maioribus sunt honorib. potiti, quanto illos à terrenis defectibus & malis securos separarūt. Necessitates tamen quæ illis successu temporis illatæ sunt, & afflictiones quas incompetentes nullis de causis, nulli culpæ obnoxij pertulerunt, iam nobis conuenire puto, ut procul arceamus. Alioqui absurdissimū fuerit, si cum ijs qui uiros istos propter cultū Dei persequi uoluerunt, tolerantia & fortitudo illorum innoruerit, gloria eorum à sera uo Dei in maiorem splendorem & felicitatem non exaltetur. Quotquot itaq; propterea quòd honorem cœlesti numini debitū ac fidem non neglexerunt, cui seipsos totis animabus consecrarunt, sæuis iudicum sententijs subiecti patriam exilio commutarūt, quibuscunq; singuli temporibus id perpessi sint, uel si qui curialium catalogo adnumerati sunt, priorem illorum numerum non adimplentes, hi patrijs locis ac consuetæ quieti restituti, omnium liberatori Deo gratiarū actiones persoluant, aut si qui bonis suis spoliati, & uniuersę facultatis iactura suppressi, mœstissimam hactenus uitam egerunt, antiquis suis & isti sedibus, cognationibusq; & facultatibus redditi, diuina beneficētia cum gaudio fruantur. Quinetiam quoquot in insulis præter animi sententiam detinērur, hac prouidentia nostra frui præcipimus: ut qui hactenus difficilibus mo utiū locis ac circumfluo inclusi mari fuerunt, inamœna & immani solitudine liberati, iucundissimis sese locis restituentes, uoti sui, sicuti desiderant, compotes euadant: & qui pauperculā uitam multo tempore in sordibus auersandis egerunt, hi cupidè ac raptim ad suos reuersi, & curis in posterum liberi, absq; metu uiuāt apud nos, qui nos Dei & gloriamur & credimus esse seruos, quibus non debeat absurdum quid ue ad aures qoidē uenire, nedum credi, quum & aliena delicta corrigere solemus. Quotquot igirur ita condemnati sunt, ut in laboriosis metallorum officinis laborēt, uel operibus publicis seruiaur, continuos labores dulci ocio, faciliorią; eorum qui liberè uiuunt uita commutantes, immoderatas laborū molestias in placidam quietem terminent. Et si qui à publica parrhesia exciderūt, & in ignominia infeliciter uiuūt, competenti cum lęticia, tanquam diuturna quadam peregrinatione liberati, ad patriam quisque suam properent. Quinetiam, si qui olim militaribua dignitatibus probati, illis propter atrocem & iniustam causam exciderunt, eo quòd diuinæ cognirionis cōfessionem dignitari quam habebāt prætulerunt. horum liberum sit arbitrio, uel, si militiam affectant, in gradu quo fuerunt manere, uel cum honorifica dimissione in libertate agere. Decet enim & conueniens est, ut qui tantam maguanimitatem & continentiam aduersus obiecta pericula ostendit, & ocio, si uolet, & honore, pro ipsius arbitrio fruatur. Adhæc, quotquot nobilitatis prærogatiua uioleuter priuari, talem aliquo pacto iudicii sustinuerunt sententiam, ut uel in gynæcia uel texendi officinas iniecti, iniucundum ac miserum ferant laborem, uel serui penuarij æstimentur, nec quicquam illis prior generis nobilitas cōferat: hi cùm honorum, quibus antea potiti fuerant, tnm libertatis bonis gaudentes, & ad cōsuetas dignitates reuocari, cum omni deinceps animi alacrıtate uitam ducant. Et qui libertate in seruitutem commutata, infandæ & inhumanæ ciuis cuiusdam arrogantię, sępenumero insueta eriam ministeria obire se deplorat, utpore quòd subitò se è libero seruū factum esse uideat, pristina secundū præsens hoc nostrum edictum libertate recepta, genitoribus suis sese restituat, eosq; labores obeat qui liberū hominem decent: & quibus antea non suis ministerijs molestat' fuit, ex animo suo proijciat. Adijciendę sunt autem facultates, nō quib. uarijs sint & alijs de causis priuari: sed siue quidam optimo ac diuino martyrij certamine tolerato, imperterrita & uirili mente bonorum priuationem sustinuerūt, & in confessione perdurantes, æternam sibi ipsis spem cōpararunt: siue aliquò demigrare coacti, & quoniam persequutoribus non cesserunt nt fidem proderēt, facultatibus suis priuati sunt & ipsi: uel si quidam morri adiudicati, spoliationē bonorum suorum miserè sustinuerunt, horum facultates cognatis restituendas esse pręcipimus. Est autem omnino cognit u facile, quibus uicinioribus inter cognatos hæreditatea competant, cùm de his ipsæ leges constiruant, et rationi congruum sit eos ad successionem uenire, qui & familiariores fuerūt, & ad hoc ultrò sunr à moriturisdestinati. Si uerò nemo ex uicinioribus superstes fuerit, ita ut nemo adsit prædictorum siue Martyrum siue Confessorum, siue eorum qui ob talem causam ad exiliū translati sunt, hęres cuiusq; loci ecclesia perpetuò deputata sit ad huiusmodi successionis hæreditatem. Nec erit id ullo pacto graue mortuis, si eam sortiātur hęredē, cuius gratia omnis generis pertulēre labores. Necessariū fuerit & hoc adijcere, quòd si prædictorū aliqui de facultatibus nōnihil, quibus uoluerunt, largiti fuerint, rationi cōgruum est, ut

propria illis maneat possesio. Ne uerò error aliquis in hoc appareat edicto, sed in promptu sit cuiuis quod æquum est cognoscere, sciendum est omnibus, siue agrum, siue domum, siue hortum, uel aliud quid prædictorũ possederint, bonum ipsis & utile fore, ut id confiteantur, & illis quam citissimè restituant. Quapropter etiam si uideantur quidam illorum ex iniusta possessione multum tulisse emolumenti, huius repetitionem nos nõ iudicamus esse iustam: ita tamen, ut ipsi quantum & unde collegerint agnoscentes, peccato isti ignosci à nobis petant: ut simul & pręterita auaricia huiusmodi emendatione destruatur: & maximus hoc Deus pœnitentiæ loco admittens, placatus erga eos qui deliquerunt reddatur. Etenim dicent fortè nonnulli, apologiæ sese uice excusantes, qui talium sunt facultatum possessores (si tamen dignum est, & fieri potest, ut tales appellentur) quòd impossibile fuerit ea tum temporis abstinere, cùm multifariũ esset omnium malorum spectaculum, quo tempore crebrę erant perditæq; ac temerè proiectæ publicationes eorum qui rei non erant, deinde & irremissæ persecutiones, ac facultatum distractiones. Si uerò talia uerba nõnulli obfirmauerint, & indefinentes admonitiones expectauerint, sentient id ipsis non fore impunè: præsertim cum nostri conatus tantopere ad seruiendũ Deo dirigantur. Periculosum itaque sit ea nunc retinere, quæ antea perniciosa necessitas accipere coegit. Alioqui necesse est quouis modo insatiabilem hanc auariciam, cùm rationibus, tum exemplis superare. Neq; enim ærarium ipsum, si quid prædictorum tenuerit, firmum retinere concedetur: sed, tanquã quod nihil ausit sanctis contradicere ecclesijs, quæ pro tempore non iustè possedit, ea iustè ecclesijs cedere patietur. Quæcunq; ecclesijs rectè cõpetere uidebuntur, siue domus sint quę possidentur, siue agri, siue horti, siue alia qualiacunq;, nullo eorum quæ ciuitatem hanc concernunt iure diminuto, sed cunctis integrè permanentibus restitui præcipimus. Quin & ipsa loca quę martyrum sunt corporibus honorata, & monumenta gloriosi recessus existũt, quis nam ecclesijs competere dubitabit, imò non præcipiet etiam? quando nec melius sit donum, neque gratiosior labor, plusq; utilitatis habens, quàm diuino dirigẽte spiritu de his rebus esse sollicitum, ac quæ malis sunt prætextibus à flagitiosissimis uiris ablata, sanctis ecclesijs restituere ac uindicare? Quoniã uerò ad perfectam prouidentiã pertinet, neque illos silentio transire, qui iusta quid emptione ab ærario compararunt, uel ex dono gratis concesso obtinuerunt, atq; ad huiusmodi bona inexplebilem suam cõcupiscen- tiam extenderũt: sciant qui tales sunt, quòd tametsi per istam emẽdi audaciam, alienam à seipsis nostram sunt benignitatem reddere conati: illius tamẽ possibili ac decenti modo compotes fieri poterunt.

Aliud exemplum epistolæ Constantini ad Eusebium, de restaurandis ecclesijs.

¶ Victor Constantinus, Maximus, Augustus, Eusebio. Quàm ad hoc usq; temporis impia illa sentẽtia, tyrãnideq;, ministros Seruatoris persequente, cunctarũ sint ecclesiarum ædificia uel propter incuriam labefactata, uel metu imminentis iniquitatis uendibilia ac uilia reddita, cognoui, & accuratè persuasus sum, frater dilectissime. Iam uerò libertate reddita, ac dracone illo à reipublicæ gubernatione maximi Dei prouidentia nostroq; ministerio expulso, cunctis arbitror manifestam esse factam diuinam potentiam, eosq; qui uel metu uel incredulitate in peccata quędam inciderunt, ac uerum bonum iam cognouerunt, ad ueram & rectam uitę constitutionẽ accessuros. Quotquot igitur ecclesijs uel ipse pręes uel alios suis quosque locis episcopos, presbyteros uel diaconos præesse nosti, admone ut diligentes sint circa ecclesiarũ structuras: ac uel existentes restaurent, aut auctiores reddant: uel ubi necessitas exigit, nouas ędificent. Petes uerò et ipse, & alij per te, à præsidibus magistratibusq; prouincialibus ea quę necessaria sunt. His enim scriptũ est, ut omni promptitudine quæ à sanctitate tua dicũtur, administrẽt.

Aliud exemplum epistolæ Constantini ad prouinciales Orientis.

¶ Victor Constantinus, Maximus, Augustus, prouincialibus per Orientem. Quęcunq; firmissimis naturæ legibus continentur, sufficientem cunctis, iuxta diuinam dispositionem, prouidentiæ & contemplationis sensum exhibent. Neq; reliqua est dubitatio aliqua his, quibus secundũ rectam scientiæ uiam ad scopum illũ mens dirigitur: ita ut sanæ rationis, & ipsius uisus exacta cõprehensio, unico uerę uirtutis momento ad scientiã Dei subuehatur. Quapropter nemo sensatus uir perturbabitur, si multos contraria proposita sectari uiderit. Fugit enim iussi pientes quæ sit uirtutis gratia, nisi è contrario peruersæ uecordiæ uitam malicia produxerit. Quare uirtutis quidem corona proposita est, iudicio uerò summus Deus pręsidet. Ego autẽ quàm maximè perspicuè fieri poterit, de spe quę in me est, uobis omnibus testificari ac confiteri conabor. Ego quidem Imperatores eos qui antehac fuerunt, propter morum ferocitatẽ, exortes Imperij ducebam: ac solus pater meus ea quæ mansuetudinis erant, Deum patrem admiranda pietate in cunctis suis actionibus inuocãs, exercebat.

ecbat. Reliqui uerò eunchi mentibus non ſanis prædıti, ferocitatem magis quàm manſuetudinem complectebantur: Illamq; abunde ſuis quiſq; temporibus fouêtes, ueritatis doctrinam ſubuertebant. Vſq; adeò autem maliciæ ipſis uehemētia accenſa eſt, ut cùm omnia tam diuina quàm humana tranquilla eſſent, inteſtina ab illis ſint excitata bella. Apollinem tum temporis ex antro quodam ac tenebricoſo ſeceſſu, non ex homine, reſpondiſſe ferebant, impediri ſe per eos qui iuſti eſſent in terra, quo minus uara proferret: atq; ob eam cauſam fieri, ut falſæ ex tripodis ederētur dioinationes. Et hoc uates, eum deiectos crines erexiſſet, diuinatione impulſa mortalibus cauſam eſſe malorum conquerebatur. Sed uideamus quē iſta conſequuta ſint finem. Te nuoc altiſsimū Deum inuoco. Cùm adhuc puer eſſem admodum, audiui, quomodo qui id temporis primas apud Romaoos Imperatores habebat, iofelix, reuera infelix, errore ſeductus à ſatellitibus ſuis, qui'oam iuſti illi io terra eſſent, curioſe quæſitir: & aliquis ex ſacerdotibus qui circa ipſum erant, reſpondens, Chriſtianos eſſe dixerir. Ille uerò reſponſo hoc quaſi melle quodam uorato, gladios, eootra ſcelera inocentos, contra irreprehenſibilem ſanctimoniam ac pietatem produxerit. Confeſtim igitur homicidis cruentorum, ut ita dicam, mucronibus mandata dedir, iudicibusque præcepit, ut ſi quam naturalem haberent induſtriam, ad grauiorum eam ſuppliciorum adinuentionem extenderent. Licebat tum, licebat inquam cernere, eum quanta licētia honeſtas illa pietatis per aſsiduam crudelitatem, haud uulgares quotidie cōtumelias ſuſtinuerit: ac temperantia, in quam nemo hoſtium unquam iniurius fuir, fureotibus ciuibus debacchationis occaſio fuerit. Qualis ignis, quales torturæ, qualis tormentorū ſpecies, oc cuiliber corpori & ætati indiſcriminatim adhibebantur? Tū terra dubio procul collachrymabat, & mundus omoia cōtinens, cruore inſperſus ac tinctus plorabat, ac dies ipſa ſtupore quodam ad luctum adacta coopericbatur. Sed qoid hæc ſunt? Gloriantur nunc ſuper illis barbari, qui tum fugientes à nobis receperūt, & benigna humanaq; captiuitate conſeruarunt. Non enim ſalutem modò, ſed & religionem illorum ſecurā reddideruot. Et iam Romana gens notam hanc & maculam continuè retinet, quam illi temporis illius Chriſtiani Romano orbe pulſi, & ad barbaros profugi incuſſerunt. Quid autem neceſſe eſt de threnis illis ac communi orbis luctu plura cōmemorare? Mortui ſunt poſtea & illi, qui ſcelerum iſtorum autores fuerunt: & ad continuum ſupplicium, Acherontis barathro turpiſsimo fine traditi ſunt. Inteſtinis quippe bellis implicıti, ueque nomen neq; genus ſuū ſuperſtes reliquerunt: quod ſanè ipſis non contigiſſet, niſi impia illa Pythiorum oraculorum diuinatio adulterinas uires habuiſſet. Te nunc maximum Deum oro, ſis Orientalibus tuis clemens ac placidus, & cunctis prouincialibus tuis temporaria calamitate preſsis, per me ſeruū tuū curam ac medelam adhibeas. Et hæc non temerè pero, ô Domine, Sancte omniū Deus. Tuis enim oraculis perſuaſus, res ſalutares inſtitui ac perfeci, ſigniq; tui obiectu inſtructiſsimum ſuperaui exercitum. Et ſi qua reipublicæ exegit neceſsitas, ipſa uirtutis tuæ ſymbola ſequutus, aduerſus hoſtes egreſſus ſum: ob eam cauſam animam meam tibi obtuli, amore ac timore purè mundatam. Etenim nomen tuū ſincerè diligo, potentiā uerò reuereor, quam multis indicijs oſtendiſti, ac fidem meam firmiorem reddidiſti. Satago igitur, & humeros meos ipſe ſubmitto, ut ſanctiſsimā domom tuam renouem, quam ſceleſti illi & impijſsimi importuna deſtructione uaſtarunt. Populum tuum pacificatū, & in tranquillitate firmum reddi cupio, idq; ad communem orbis cunctorumq; mortalium utilitatem. Parem cum fidelibus, ij qui errāt, pacis ac quietis fruitionem gaudentes accipiunt. Ipſa ſiquidem communicationis ac ſocietatis reſtitutio, ad rectam etiam ueritatis uiam ducere poteſt. Nemo cuiquam moleſtus ſit. Quiſque quod animo deſtinat, hoc etiam faciat. Debent autem rectè ſapientes perſuaſi eſſe, eos ſolos ſanctè ac purè uicturos, quos ipſe ad hoc uocas, ut in ſanctis tuis legibus recreentur. Si uerò ſe ipſi uolentes abſtrahunt, falſæ doctrinæ delubris adhærentes, habemus nos illuſtriſsimam ueritatis tuæ domum, quandoquidem ſecundum naturam dediſti. Optamus hoc etiā illis, ut communi uidelicet conſenſu, animi delectationem & ipſi reportent. Etenim religio noſtra nec noua, nec recentior eſt: ſed inde ab eo tempore, quo omnium conſtitutionē ſolidatā eſſe credimus, hanc cum cultu te decore mandaſti. Falſum eſt autem humanū genus, & uarijs impoſturis ſeductum. Tu uerò per filium tuum, ne malum nimium excreſceret, pura luce accenſa quoſuis ut ad te ueniant admonuiſti. Facta tua iſta comprobant. Potētia tua inſontes nos ac fideles reddit. Sol & luna legitimo curſu feruntur: nec aſtra inordinatum habent mundani circuli ambitum. Temporum uices legitimè reuoluuntur. Firma telluris cōſtitutio uerbo tuo conſiſtit, & ſpiritus tempore ſuperinducto motum facit. Decurrēs autem aquarum fluxus, inexplebilis fluctus mēſura prolabitur. Mare firmis cohibetur finib. Et quod unà cū tellure & Oceano extenditur, hoc totū admi

randis quibusdam & utilibus emolumentis fabricatur: quod nisi ad tuæ uoluntatis arbitrium factum esset, dubio procul tanta differentia, tamq; multa potestatis discretio, cuncta mortalium uitæ rebusq; usationē induxisset. Siquidem inter sese pugnantes aliquanto grauius, genus humanū impugnassent: id quod inuisibiles etiam faciunt. Plurima fit tibi gratia Domine, maxime Deus omnium. Quantum enim uarijs beneficijs humanitas tua innotescit, tantum ijs qui recte sapiunt, sincereq; uirtuti sedulò student, diuini uerbi disciplina cōmendatur. Verùm quisquis curam illius auertit, alijs hoc non imputet. Etenim medendi ars medicamentis præsides, omnibus est manifestè proposita: modò ne quis hoc labefactet, quod purū esse debere res ipsæ admonent. Vtamur igitur mortales uniuersi, præstiti boni consortio: hoc est, pacis bono, conscientiam uidelicet ab omni contrario separātes. Verùm nemo per hoc alium lædat, quod sibi ipsi comprobatum esse persuadet. Quod alius cognouit & intellexit, per id, si fieri queat, proximo profit: si uerò nequeat, desinat. Aliud enim est, immortalitatis certamen prompto animo exercere: & aliud, cum supplicio cogi. Hæc autem, hæc inquam fusius disserui, quàm mediocritatis meæ scopus exigebat: quoniā ueritatis fidem abscondi nolo, præsertim ob id, quòd quidam (ut audio) templorum consuetudines ac potestatem tenebrarum amputari queruntur: quod quidem omnibus consulerem mortalibus, nisi uiolenta flagitiosi erroris rebellio, quorundam animis nimium esset ad communem subuersionem ac perditionem infixa.

Hæc edicta Eusebius indicat per singulas gentes scripta esse ecclesiarū præsidibus, studio incredibili, in quo totus dies noctesq; erat Imperator, eripiendi omnibus hominib. errores idololatricos. Addit & hoc, summam Christianæ pietatis Imperatorem omnibus omnium gentium prouincialibus misisse: ac ueris rationibus subditos admonuisse, ut omnium Deum cognoscerēt, ipsumq; CHRISTVM seruatorem palàm nuncupatēt, & amplecterentur. Quid, quòd & aliarum nationum reges & gentes ad pietatem & religionem Christianam accipiendam adhortatus est? ut infrà dicetur.

Recitat autem hāc summam beneficiorū Constantini in Ecclesiam, Sozom. libro primo, capite octauo & nono. Primùm edixit, liberos reddendos esse, quotquot propter confessionem Christi, quoquomodo uel ad insulas, uel ad metalla, publica opera, gynecia, uel lanificia dānati essent. Deinde, eos qui infamia affecti essent, ab ea ignominia liberauit. Militari ordine & dignitate spoliatis, liberum reliquit, ut seu ad pristinum statum redirent, si uellent: seu honestè dimissi, in ocio & libertate uiuerent. Deniq; omnes ad libertatem p·-stinam, & honores consuetos reuocauit. Morte multatis, si quæ facultates ereptæ & publicatæ essent, earū hæredes propinquos & cognatos esse iussit. Sin nulli superessent, hæreditatis ius ecclesijs eius loci concessit. At, si uel priuatus aliquis, uel respublica, de illis facultatib. aliquid haberet, reddere iussit. Christianos solos magistratib. fungi uoluit: reliquis interdixit, ne aut sacrificarēt deinceps, aut diuinationibus & ceremonijs gentiliū uterentur, aut statuas ponerent, uel gentilium festa celebrarent. Correxit & mores Ecclesiæ detrimentosos per ciuitates, aut alioqui non satis honestos. Nam cubitus ille qui in Nili inundatione exigebatur, non amplius templis gentilium cessit, sed ad ecclesias Christianorum portabatur. Apud Romanos uerò publica cruenta spectacula prohibebatur, quæ certa lege Constantinus damnabat: & abrogabatur mos ille omnium turpissimus, quo apud Phœnices, qui Libanum inhabitabant, usitatū fuerat, uirgines desponsas, antequā sponsis traderentur, stupro exponi. Ecclesiæ ædes, si quæ collapsæ aut destructæ fuissent, restaurabātur: ac si quæ minus capaces & angustiores essent, amplificabātur. Vbi uerò nullę prorsus erant, ex ipsis fundamentis splendidè extruebantur. Ad quas res Imperator, ex Imperialibus thesauris pecunias suppeditabat. In qua re sumptuosus & profusus plus satis fuit, à quo dehortari debebant eum episcopi: sed ij immodicam in ornatu s templorum superfluos profusionem tum laudabant. De publicis item tributariæ terræ prouentibus certum per singulas ciuitates uectigal ademit, idq; cuiusque loci ecclesijs & cleris adiunxit: atq; eam munificentiam, ut perpetua & firma esset, lege sanxit. Sed & ex proprijs thesauris liberalissimè & profusissimè ecclesijs benefecit, opulentis eas & splendidis reditib. dotans: quēadmodū libro primo & quarto de uita Constantini Eusebius scripsit. Quid autem de donatione Cōstantini, ut uulgò appellatur, uano illo & impudentissimo quorūdā nugatorum cōmento, qui pontificibus Romanis turpiter adulati sunt, sentiendum sit, suo loco referemus.

Episcopi, si quid in synodis pium & utile constituissent, id confirmauit, & infringi à præsidibus prouinciarum noluit: dicens, Sacerdotes Dei quouis iudice probatiores esse. Militum præterea, si qui uetusti, ut fit, erroris tenaciores essent, arma crucis symbolo signauit, ut paulatim ad ueri Dei agnitionem & cultum eos hac ratione deduceret.

Quos

Quos non solum Deum uerum inuocare sedulò monebat, sed etiam cathechistæ mune re quasi fungi nō ueritus, formulam illis certam precandi præscripsit, quam Eusebius recitat lib. 4. de uita Constantini. In palatio Imperatorio ædem construxit, in qua, si domi esse liceret, de religione & cultu Christiano exercitus & aulici docerentur. Ad expeditiones uerè bellicas, tabernaculū ad templi formam ædificari curauit, quod militans circumuexit, ut neq; in solitudine orandi et colendi Deum occasio & locus deesset. Diē Dominicum liberum à iudicijs & negocijs, excepta tamen agricultura (quemadmodū in eius ipsa de re constitutione legitur) ac ut sacrum ab omnibus coli mandauit. Obiter admonemus, additicium in Sozomeno uideri, quod de die feriato, eo qui sabbatum præcedit, dicitur. nam neq; in lege, quam de Dominicæ diei ueneratione tulit, eius mentio fit: neq; Euseb. meminit, qui in libro quarto de uita Constantini, eam de Dominica die constitutionem prolixè recitauit. Turpia deinde alia multa, antea à nemine prohibita, ut uagos & liberos cōcubitus, interdixit. Ecclesiarum deniq; ministros & clericos ubiq; locorum, immunes esse constituit.

Scholas ecclesiasticas diligenter conseruauit & adiuuit: nec eas solum, uerùm & illas in quibus bonarum artium literarumq; studia propagantur, quas ualde curæ fuisse Constantino, leges ipsius testantur: ut qui optimè iudicaret, etiā illarum scholarum beneficijs seu subsidijs Ecclesiā carere non posse. Extat eius de immunitate artes docentium, & mercede, humanissima lex, in hunc modum: Medicos, grammaticos, & alios professores literarū, & doctores legū, cum uxoribus & liberis, nec nō & rebus quas in suis ciuitatibus possident, ab omni functione & ab omnibus muneribus ciuilibus uel publicis immunes esse præcipimus: & neq; in prouincijs hospites recipere, nec ullo fungi munere, nec ad iudicium deduci, nec eximi, uel iniuriam pati: uel si quis eos uexauerit, pœna arbitrio iudicis plectetur. Mercedes autem eorum, & salaria reddi iubemus, quo facilius liberalib. & memoratis artibus multos instituant.

Quid porrò de illo dicendum nobis beneficio est, quòd libros sacros quàm incorruptissimè describi, ecclesijs proponi publicè & posteritati omni ad æternam memoriam relinquendos instituit? Imitatus ea in re prudentis & religiosi principis exemplum, cui ea cura non postrema incumbit, ut publicis sumptibus Ecclesiæ libri descripti, in bibliothecis adseruentur. Fecit id fortasse eo diligentius, quòd perspiceret, quo animo & cō silio superiores tyranni sacros libros exuri iussissent, nimirum ut libris sublatis, facilius uniuersa Christiana religio corrueret. Fortè & hoc cogitauit, quantum damni & errorum in Ecclesiam irrepsisset ex eo ipso, quòd Marcion, & alij hæretici, sacras scripturas infinitis corruptelis adulterassent. Describi igitur quàm accuratissimè libros sacros, & ad posteritatē reponi, & necessarium omnino iudicauit, & nihil ad cōseruandam doctrinæ puritatē perinde facere prudentissimè censuit. Extat ea de re epistola ad Eusebium Nicomediēsem, cuius exemplum Eusebius recitat libro quarto de uita Constantini, hoc modo:

¶ Victor Constantinus, Maximus, Augustus, Eusebio. Accipe animo promptissimo, quod sit nostrum propositum. Conueniens uisum est prudentiæ tuæ significare, ut quinquaginta membranas, operculis impactas, quæ & commodè legi, & propter usum facilè portari queant, ab artificiosis librarijs, artē eam exactè scientibus, scribi iubeas: idq; ex diuinis scripturis, quorum potissimū instructionem & usum ad doctrinam Ecclesiæ necessariò pertinere nosti. Sunt autem literæ à nostra clementia ad uniuersalem gubernatorem ad hoc missæ, ut cuncta ad parādas hasce membranas accommoda exhiberi curet. Vt enim scriptæ hæ membranæ quàm citissimè parētur, tuæ solicitudinis opus erit. Conueniet enim, ut authoritate literarū istarum, duorum publicorum ministrorum potestatem adhoc accipias, ut paratæ membranæ adferantur, uno ex diaconis ecclesiæ tuæ id muneris obeunte: qui si ad nos usq; peruenerit, benignitatē nostram experietur. Deus te custodiat, frater dilecte.

Sciens uerò Esaiæ illud, fore ut Reges essent Ecclesiæ nutricij, liberalissima munificētia pauperes, seu adultos seu liberos qui à parentibus ali non possent, ex fisco proprio iuuit: idq; ut ubiq; fieret, ad prouinciales legē misit: in ore illud frequēter habens, Opulentos subire publicas necessitates oportet, pauperes uerò ecclesiarū diuitijs sustentari. Hic agros (inquit Eusebius libro quarto de uita Constant.) illic frumentorū largitiones: ad subsidium pauperū, uirorum, puerorumq; orphanorum, ac mulierum miserabilium largitus est. Denique & multa cum solicitudine nudis uestimēta procurauit. Iuuit & pauperum scholasticorum studia: maiori tamen eos amore cōplexus, qui in sacris literis studium suum posuissent. Eusebius ibidem.

Regia & hæc, ac commendatione digna liberalitas fuit, & beneficentia, quòd in omnibus Imperij sui locis cēnsus publicos diminuit, & quartam eorum partem agrorum dominis remisit. Eusebius ibidem.

DE TVRBATIONIBVS ET PERSECV-
tionibus Ecclesiæ sub Constantino.

SOpitæ iam erant per Constantinũ persecutiones, quę ab Ethnicis prius Imperatoribus, præsidibus, & gentili populo, Christianorum corporibus inferebantur. In animas autem deinceps Sathan sęuijt, excitatis pugnis, & bello tristissimo ac fuoesto inter ipsos doctores, qui in orthodoxos, Arianæ sententiæ propugnatores uiolenter grassati sunt in oriẽtalibus & Ægyptiacis ecclesijs, ut Theodoretus scribit lib. primo, cap. sexto. Datum autem eius contra pietatem belli signum & principium Antiochiæ primùm est, ab antesignanis & classicis doobus, Eusebio & Theogonio, quorum utrumq; synodus Nicena deposuerat. quod ipsum, simul & alia quędam ad Eusebij & Theogonij mores pertinentia, Constantinus Imperator Nicomediensibus hoc modo perscripsit.

¶ Quis imbuit talibus innocentem multitudinem? Nimirum Eusebius, crudelitate tyrãnica initiatus. Fuisse enim semper transfugam sanctorũ, multis est uidere argumentis. Hoc enim partim cædes episcopotum, sed uerè episcoporum, testantur: partim grauissima Christianorum iosectatio manifestè clamat. Nam de illios erga me contumelijs, nunc non loquar: quibus cùm sæuirent maximè aduersariorum concursiones, ipse oculos speculatores aduersum me intendebar, & propemodum armato ministerio præsto erat tyranno. Neq; quisquam arbitratus sit, non ad me hæc plana facienda paratum esse. Certissimum enim est indiciũ, quòd manifestò deprehendi à me contigerit presbyteros ac diaconos asseclas Eusebij. Sed hæc omittam, quæ nõ indignationis meæ, sed pudoris illorum gratia protulimus. Hoc autẽ exercet cogitarionem animi mei, quòd intelligo uos ad societatẽ criminis uocari. De Eusebij enim institurione & peruersione, conscientia uestra à ueritate discessit. Medicina tamen non sera fuerit, si nunc saltem delecto episcopo fideli & integro, respexeritis ad Deũ: quod & in præsentia est potestatis uestræ, & iampridem debuerat iudicio uestro perfectum esse. ille, quẽ memorauimus, Eusebius, magnopere à quibusdã tum adiutus, huc peruenit, & impudenter rectitudinẽ ordinis acquisiuit. Sed cũ de hoc Eusebio charirati uestræ pauca scribenda sint, meminit patientia uestra coactam esse Nicęę synodũ, cui & ego reuerenter affui ministerio cooscientiæ meæ, nullo alio consilio quàm ut omnes in concordiã redigerentor: utq; penitoa redargueretur exterminareturq; negocium illud, motom Arij primùm Alexandrioi dementia, confirmatum autem mox Eusebij absurdo & exitiali studio. Sed eundem illũ Eosebium, qoo censetis, Charissimi honorabilissimiq;, dilcursionis labore, nempe conscieotia superatum, quo'ue pudore cum cõuicto omni ex parte mẽdacio conflictatum esse? Suboroauit enimdiuersos, qui pro se apud nos deprecareorur: & ipse petijt auxilium nostrum, ne tanti delicti coodemnatus priuaretur honoribus suis. Deom facio horũ testẽ, qui nobis bonitate sua perpetuò assit. Me enim etiam peruertit, & indecenter seduxit ille, quod uos quoq; scire debetis. Nã tunc omnia quæ uoluerat obtinuit, cùm maliciam animo suo penitus absconderet. Sed quæ nuper, ut alia prætercam facinora prauitaris ipsius, cum Theogonio socio oesaniæ suæ designarit, quæso cognoscite. Imperaoeram, ut Alexandrini quidam, quòd à fide nostra defecissent, huc mitterẽtur: nã illorũ ministerio dissensionum uidebatur flamma excitari. At isti honesti boniq; episcopi, qoos semel synodi ueritas reseruauerat pœnitentiæ, eos non receperunt, ut essent tuto apud se loco, sed oitæ ioæ maliciam cum eis communicauerũt. Eam ob rem hoc cępimus adoersus ingratos istos coosilium, ut iuberemus arreptos ipsos in remotissima loca deportari. Quod restar, uestrũ est, ea fide Deũ spectare, qua ubiq; hoc fieri soleat, quaq; esse transigiq; omnia deceat. Ita nos, si habeamus episcopoa castos, orthodoxos, homanos, gaudemus. Quòd si quis audacter inconsulteq; ad memoriam, ad laudem pestium illarũ exarserit: illius statim audacia, ministri Dei, hoc est mea, execurione cohercebitur. Deus uos conseruet, fratres dilecti. Theodoret. libro primo, capite decimooono.

Sic igitur tum urerque hoooribus priuatus, & ecclesia sua eiectns fuit. Sed Eusebius & fraudis & improbiraris suę successu nsus, cùm Constantinopoli Alexander episcopus decessisset, eum pręsularum sibi rapuit, & in amicitiam Imperatoris denuò oenit. Cumq; apud eum frequens esset, hac eum aliquando fraude circumuenit. Fingit se teneri cupiditate ingenri & desiderio uisendi Hierosolyma, ubi magnificentissimum esset templi ædificium. Norat enim, earum rerom commemoratione Imperatorẽ delectari, & alioqui etiam amantem esse ad profusionem & luxum usq; structurarum. Eusebium igitur cum uehiculis, comitatu & cõmeatu dimittit. Abit ille, atq; in itinere Theogonium, socium improborum cõsiliorum suorum, adhibet. Venit cum eo Antiochiam, excipitur honestè & benignè, atqoe ut frater ab Eostathio eius loci episcopo amanter & reuerenter habetur: qui tum nihil minus suspicabatur, quàm insidias fieri sibi, aut uim ullã parari. Inde Hierosolyma pergũt. qoò cum uenissent, socios suos inueniõt, Eusebium Cæsariensem,

sariensem, Patrophilū Scythopolitam, Actium Liddæ, Theodotum Laodiceæ episcopum, aliosque aliquot Ariana labe infectos. Quibus consiliū suū de turbis sedandis Antiochiæ, & Eudoxio expellendo aperiunt. Consentiunt illi, & Antiochiā unà abeunt, accusationem sycophanticam & calumniosam Eustathio intendunt. Conducunt infamem muliereulam mercede, instruuntq; ut adulterij Eustathiū accuset. Illa ad diem Eustathio dictam ad iudices uenit, gestās infantem pendentem ab uberibus, eumque susceptum & genitū ex Eustathio coram iudicibus impudenter affirmat. Eustathius manifestam calumniā uidens, postulat, ut testem mulier aliquem producat. Illa, cùm ad eiusmodi facta testes & inspectores non admitti solere, ideoq; sibi testem neminem esse diceret, dare iubetur iuramentum. Post quod iudices cum Eusebij factione sentiētes, Eustathium adulterij reum & conuictum pronunciant. Ad hæc mendacia & calumnias conductam & coactam se mercede, ab Eusebij factione mulier postea graui & diuturno morbo correpta, sacerdotibus ultrò confessa est. adsunt in ea accusatione alij multi episcopi, qui sententiæ, ut iniustæ & uiolentę, apertè contradicunt: & Eustathium, ne ei se subijciat, aut pareat, monent. Ita fabulæ istius sceleratæ compositores ad Imperatorem abeunt, accusationem Eustathij apud eum retexūt: eamq; ut ueram, & sententiam condemnationis iustam ei persuadent: & exilium Eustathio, ut adultero, conficiunt. Ac sic in Illyricam quandam ciuitatem exulatum Eustathius missus est. Theodoret. libro primo, capite uigesimo, & uigesimoprimo. Addit Athanasius in epistola ad solit. uit. agent. Eustathium cum ingenti turba presbyterorum & diaconorum in exilium eiectū esse. Eoq; pulso, & Arianis in eius locum surrogatis, pietatis syncerè studiosi, populus & sacerdotes, relictis ecclesiasticis publicis conuentibus, priuatos cœtus habuerunt. Theodoret, ibidem.

Nec tamen odio & furijs Arianorum sycophanticum hoc, & indignissimū in Eustathium facinus, satisfacere potuit. Erat enim Alexādriæ Athanasius, animo in ueritate defendenda præsenti & inuicto semper præditus, & constans. Quem quia impedimento scelestis suis cōsilijs futurum uerebantur, ad eum propulsandum & reprimēdum, quasi ad turrim ingentem conuellendam, ut erat eorum flagitiosa audacia, accinguntur. Primùm apud Imperatorē eum accusant, quòd tumultus & seditiones in Ecclesijs excitaret, arceretq; ab ea qui se ei adiungere cum concordia uellent. Postea illi & episcopis quos sub se habebat tale crimē impingunt, quasi uinculis & carcere, plagis & uulneribus in alios sæuirēt, & templa succēdissent. Venit ad Imperatorem Athanasius, innocentiam suam ostendens: accusatores uerò suos à cōstitutionibus synodi Nicęnæ defecisse, fidem rectā impugnare, & aduersus rectè sentientes seditiones & contumelias exercere, declarat. Sed alterius accusationib. Imperator turbatus, studio tamen conciliandi concordiam, Athanasio ad hunc modū scripsit: Accepta uoluntatis meæ cognitione, omnibus ad Ecclesiam accedere uolentibus, liberum ingressum permittito. Etenim si resciuero, quòd aliquos eorum qui resipuerunt, ab ecclesia prohibueris, aut ab illius ingressu depuleris, mittam euestigiò aliquem qui te meo iussu deponat, & aliò trāsferat. Sozom. libro secūdo, capite uigesimoprimo. Sed hic eius causæ euentus Eusebij, & qui cum eo erant minimè probabatur.

Fortè tū in Ægypto & Thebaide factionem Meletius, quem Synodus Nicæna etiā deposuerat, habebat: ex hac conductis aliquot, ut qua de ipsorum accusatione suspicio esset, persuadet, ut ad Imperatorem celeriter abeant, & Athanasium calumniose insimulent exactionum, & tributi linearū uestium, quo Ægyptijs molestus sit: ex eaq; pecunias collectas mittat Philumeno cuidam, qui Imperatori insidias faciat. Nec pudet eos affirmare, missam Philumeno esse arcam plenam auri ab Athanasio. Quid ibi Imperator? Euocat Athanasiū Constantinopolim. attamen priusquam eò deuenit, accusationem sycophanticam & crimen mendax deprehendit, Alypio & Macario presbyteris Alexandrinis falsam & confictam sceleratè prorsus in Athanasium accusationem manifestè probantibus. Ita innocens declaratus Athanasius, saluus dimittitur, & Alexādriā cum cōmendatione remittitur. Theodoret. libro primo, cap. uigesimoquinto: Sozom. libro secundo, capite uigesimo secūdo. Exemplum partis epistolæ ad ecclesiā Alexandrinam pro Athanasio, Theodoretus habet libro eodem, cap. uigesimosexto, hoc modo:

Non potuit improbitas istorū, credite mihi fratres, nō potuit nocere episcopo uestro. Nihil aliud studuēre, quàm ut nostris temporibus consumptis, nullum haberent in ulta pœnitentiæ spacium. quare uobis ipsis auxilio sitis moneo, uestrum amorificū studiū urgete, omnibus uiribus exagitate eos qui cupiunt abolere gratiam concordiæ uestræ: & respicientes ad Deum, mutuo amore uos complectimini. Ego uestrum episcopum Athanasium libēter uidi, sicq; sum allocutus, ut quem uirum Dei esse crederem.

Hoc igitur conatu frustrati Meletiani, unum & idem cum Eusebianis studētes, ut è medio

uidemini, uos inquam nihil facitis, nisi quæ ad dissidia & odia tendont, & ut in summa dicam, quæ ad humani generis exitium uergunt. Verùm, sicuti iam dixi, properate ad nos uelociter omnes, persuasi quòd omnibus uiribus hoc perficere conabimur, ut quę in lege Dei comprehenduntur, præcipuè & illibatè custodiantur: quæ nec uituperiom, nec ulla infamia interuertere poterit: dissipatis uidelicet, ac funditùs protritis, & omnino deletis legis inimicis, qui sub prætextu sancti uominis, diuersas ac uarias blasphemias infligunt. Socrates libro eodem, capite trigesimotertio & trigesimoquarto.

Veniunt igitur Constantinopolim, qui cum Eusebio, Theogne, Mari, Patrophilo, Vrsatio & Valente erant: ac priores accosationes in Athanasium, de poculo contrito, de mensa sacra euersa, de interfecto Arsenio missas faciunt, aliamq; uiolentam comminiscuntur: quasi minatus Athanasius fuisset, se impediturum, ne frumentum quod ab Alexandria Constãtinopolim deuehi prius consueoisset, posthac eòdem mitteretur: ac nominant quosdã probatæ fidei episcopos testes, qui se id ex Athanasio audisse dixissent. Hæc demum efficax delatio fuit, suffulta scilicet eorum qui fide digni haberentur testimonio. Igitur ad iram cõcitatus Imperator, Athanasiom exulatum ad Treuirensium ciuitatem proficisci iubet. Socrates libro eodem capite trigesimoquinto.

DE PERSECVTIONE ECCLEsiæ sub Sapore Persarum rege.

SAporis nomen aliquot Persarũ reges habuerunt. Is uerò de quo nunc dicimus, Persarũ rex oonos fuit, qui patri Narseti in imperium successit, & in utero matris coronatus fuit. Initiũ Imperii eius Nicephorus libro septimo, capite uigesimo, in illud tẽpus reijcit, quo Galerius Maximinus in Oriente tyrannidem obtinuit, circa annum Christi CCCX. Imperauit autem annis LXX.

Crudeli eum fuisse ingenio, uel ex eo adparet, quòd nec à fratrũ persecutione, & supplicijs immanibus sibi temperauit. Alterum enim oculis priuauit, ut Zonatas scripsit: alterum Hormisdam nomine uinctum in carcerem couiecit.

Persecutionem in Christianos atrocem èxercuisse eom, circa annũ Domini (ut Eusebius in Chron. annotauit) CCCXLVII, scriptores rerum huius seculi testantur omoes. Atq; eius quidem mouendæ autores & impulsores, Sozomenus scripsit eum habuisse Magos, qui apud Persas proximo, ut Xenophon indicat, post reges loco sunt, & Persarum religionem per soccessionem custodiunt. Magis uerò illis communes operas locarunt Iudęi, odio incredibili & furore immani aduersus Christianos flagrantes.

Coniuncti igitur ij, Symeonem quendam præcipui nominis in Persia episcopũ, apud Saporem calumniose accusant hoc nomine, quòd Imperatori Romano gratus esset, illiq; res quæ apod Persas gererẽtur proderet. Adhibet fidem eiusmodi delationibus Sapores & Christianæ suæ ditionis primùm tributa immodica impooit: sic fore ratus, ut inopia & tributorum graui onere adacti, religiooẽ soam negligerent. Deinde sacerdotes & ministros Dei gladio necari, Christianorũ ecclesias soboerti, & sacra eorũ reposita publicari. Symeooem uerò, ut regni & religionis Persarum, quę Solis erat adoratio, hostẽ & proditorem publicè duci mandat. Magi statim Iudęorum aoxilio, oratorias Christianorum ædes demoliuntur, Symeonem in carcerem conijciuot. Accidit ibi factum quoddam admirabile Vsthazaræ, regis ipsius nutritoris quondã, seu pædagogi, ut Nicephorus ait. Is posteaquã Christo nomen aliquando dedisset, postea defecit, regi gratificatus. Dum aũt ad carcerem Symeon ducitur, uidet eum sedentem fortè ad ostium regiæ domus: excandescit, & grauiter eũ increpat, quòd cogi se ad adorandum solem passus esset. Vsthazares hac obiurgatione uenerãdi senis motus, lapsum suum acerrimè dolet: & à Deo peccati ueniam precatus, professionem abiectã repetit. Res defertur ad regem. Conatur eum rex partim blandè, partim minaciter reuocare: sed nihil efficit. Respondet enim Vsthazares, se præter animi sui sententiã adorare uisum fuisse. Deinceps uerò tam stolidum & demeotem se uonquam forurũ, ut Dei omnium cõditoris & opificis loco, culturus sit ea quæ ab ipso condita sint. Indignatus igitur rex, educi eum, & gladio cædi mandat.

Hebdomade deinde sexta ante passionis Dominicæ diem, Christiani centum, quorũ alij episcopi, alij presbyteri, alij alijs ecclesiasticis dignitatibus ornati erãt, in carcere una die occidũtur. quibus adstans Symeon, forti eos iubet esse animo, disserens illis multa de mortis sanctorum gloria, de resurrectione, et alijs quæ ad consolationẽ Martyrum facere uidebantur, quorum singula ex scripturis sacris probat. Moritur & ipse simul martyr, cũ Abedechalaa & Anania presbyteris.

Ananiam uerò ad constantiam hortatus Pusices, regius artifex, ex eoq; Christianus iudicatus, abripitur ipse quoq;, & crudele mortis genus perfert. perfossa enim circa *uiuerta* ceruice, linguam ipsi extrahunt. Atque hæc initia eius persecutionis dantur. Anno ineunte, die passionis CHRISTI, crudelissimum Saporis edictum per uniuersam Persarum terram euulgatur: quo mortis damnantur, quotquot usquã se Christianos esse con-

o fessi

fessi essent. Offerunt se statim edicti executores Magi, & Christianos per omnem Persiam studiosissimè explorant, capiunt, torquent, & sine ulla commiseratione necant. Vidisses ibi quosdā à nemine proditos, nec quæsitos, se ipsos ultro offerre, & Christianos se esse confiteri, ne silentio negare Christum uideantur. Innumerabilis igitur multitudo gladijs interimitur, nec Christianis qui in ipsis regijs essent parcitur. Fortè inter eos etiam Azades eunuchus regi charus abripitur. Quem interfectū rex percipiens, contristatur uehementer, & à communi & indifferenti illa Christianorum trucidatione quiescere mandat, persecutionem uerò in solos Christianæ religionis duces & doctores exerceri.

Arripiunt & hoc edictum, executuri pro atrocitate, Magi & archimagi: & per omnē Persiam sacerdotes, presbyteros & doctores Christianorum capiunt, & adfligunt: maximè per regionem Diabenorum, quam uniuersam Christianam fuisse, suprà diximus.

Inter reliquos Persarum martyres numeratur Trabula Symeonis filia, quam Iudæi apud reginam ægrotantem accusarūt, quòd patris mortem ulcisci uolens, ueneficijs sibi morbum parasset. Magi igitur eam cum aliquot alijs uirginibus captis condemnant, et medias eas dissecant, partesq; dissectas stipitibus alligant.

Martyr fit & Pusicæ filia. Alepsimas item episcopus, cum multis clericis. Iacobus presbyter, Acepsimam secutus Azadanas & Abdiesus diaconi.

Aithalas in tormentis nimium extensus, brachiorumq; luxationē passus, manus postea mortuas ac pendulas circumtulit, ut ex aliorū manibus cibum ori eius adhiberi necesse esset. Alij itē episcopi, ut Barbasymes, Paulus, Gaddiabes, Sabinus, Mareas, Moci*, Ioannes, Hormisdas, Papas, Romas, Maares Agas, Bochras, (seu Bocchoris. iuxta Nicephorum) Abdas, Ioānes alter, Abramius, Agdelas, Sabores, Isaac, Daulas: interfecti sunt.

Alia denique innumerabilis multitudo presbyterorum, diaconorum, monachorū, sacrarum uirginum, aliorumq; qui ecclesijs in Persia ministrauerant. Bicor item, cū Maureanda chorepiscopo, & clericis quos sub se habuerat, ad ducentos quinquaginta.

Omnium uerò martyrum in Persia interfectorum summa circiter sedecim millia uirorum ac mulierum fuisse dicitur, & præter illos multitudinē aliam innumerabilē. Hæc omnia ex Sozom. lib. secundo, capite octauo, nono, decimo, undecimo, duodecimo, decimotertio, & decimoquarto retulimus.

Egit tum Christianorum, ueluti diximus, causam apud Saporē Constātinus ipse, cum eos in Persia ab impijs affligi accepisset, ut Sozom. scripsit libro eodem, capite decimoquinto. Sed utrum eius intercesio aliquid mitigationis persequutioni attulerit, certū non legitur. Sozom. libro septimo, capite uigesimoprimo, etiam sub Cōstantio adhuc eam durasse significauit. Exemplum epistolæ ad Saporē, præter Theodoretū libro primo, capite uigemoquarto, Eusebius recitat libro quarto de uita Cōstantini, hoc modo.

¶ Diuinam fidem seruās, ueritatis lucem sortior. Veritatis luce ductus, diuinā fidem cognosco. Per ea igitur quibus illa res agendas confirmat, sanctissimam religionem cognitam reddo, & hunc me cultū doctorem cognitionis sancti Dei habere confiteor. Huius Dei potentiam auxiliatricem nactus, inde à terminis Oceani orsus, totū consequenter orbem firmis ac salutaribus spebus erexi, cū antea, quæcunq; Tyrānis seruiebant, quotidianis calamitatibus pressa essent, & iam firma. Hunc me Deum immortali memoria colere confiteor: hunc syncera ac pura mente, supremam possidentem potestatem, uehementer suspicio, hunc genu flexo inuoco cunctum execrabilem sanguinem & odores ingratos & auersandos fugiens, & omnem terrenū splendorem declinans: quibus omnibus scelestus & obscœnus error cōspurcatus, multos gentiliū ac totas gentes prostrauit, & infimorū sortibus adiunxit. Quæ namque Deus omnium humanæ prouidentiæ, propter philanthropiam suam necessitatis gratia in lucem produxit, ea ad cuiusuis libidinem trahi haudquaquam patitur: sed puram duntaxat mentem & animam immaculatam ab hominibus exigit, & uirtutis ac pietatis facta secundum hanc probat. Delectatur enim probitatis ac mansuetudinis operibus, mites diligens, odio habens turbulentos, fidem amans, incredulitatē puniens, cunctā arrogantem potentiam confringens: contumaciam superborum ulciscitur, fastu elatos funditus subuertit, animo submisso præditis & patientibus quæ condigna sunt impertit. Ita & regnum iustum plurimi faciens, subsidijs suis cōmunit, ac prudentiam regiam pacis ac tranquillitatis studioso custodit. Haud uideor mihi errare, frater, quòd hunc unum Deum omnium principem ac patrem cōfiteor: quem multi qui hic regnarunt, uesanis erroribus subiecti negare conati sunt. Sed illos quidem omnes tantum postremò suppliciū absumpsit, ut totum post eos mortalium genus calamitates eorum paradigmatis loco, illis qui post hos similia æmulatur obijciat. Horū unū eum fuisse iudico, quē ira Dei quasi fulmē quoddā hisce regnis pulsum, uestris partib. tradidit, qui turpitudinis hic apud nos ab ipsis perperratę di uulga-

uulgatum reddidit tropæum. At bono hoc cecidit, eo quòd talium supplició in hac nostri seculi parte cõspicuum exhibuit. Et ipse siquidem id in illis uidi, qui paulo antè infandis mandatis populum Deo cõsecratum confecerant. Quaptopter multa sit Deo gratia, quòd perfecta prouidentia cunctũ mortalium genus, diuinam legem colens, reddita pace exultat & tripodiat. Hinc & nobis ipsis persuasi sumus, quòd optimè & securissimè habeant omnia, quòd per puram illorũ & probatam religionem, concordiamq́; circa diuina cunctos ad seipsum aggregare dignatur. Quomodo me lætari putas, quòd istorũ hominum, Christianorum dico, catalogum, potissimá etiam Persidis partem plurimùm, sicuti cupio, exornasse audio? Cedat igitur id tibi optimè, & illis similiter, & tibi inquam & illis. Sic enim omnium Dominum patrem Deum propitium ac clemẽtem habebis. Hos igitur tibi cõmendo, propterea quòd tantus es: hos ipsos, quoniã pietate quoq; insignis es, complectere: hos dilige, sicut tuæ cõuenit philanthropiæ. Et tibi enim ipsi, & nobis immẽsam per fidem exhibebis gratiam.

DE PERSECVTIONE ET TRANquillitate ecclesiæ sub Constantio, Constantini filio.

Decedens post felicissimam gobernationem Constãtinus, sub annum Domini trecẽtesimum quadragesimumprimũ, filios tres hæredes, & nepotem unum ex fratre reliquerat. Erat is Dalmatius Cæsar, felicissima indole, quæ patrem quàm proximè referret, præditus: sed qui nõ multo pòst tumultu militari, & Constantio patruele suo cõniuente potius quàm iubente, oppressus est. Constantinus uerò iunior, cùm temerario bello cum fratre congressus esset, apud Aquileiam, trienio imperiali dignitate cum fratribus functus, occisus est, anno Domini trecentesimo quadragesimotertio. Constans Maguentij, qui per dolum Imperator factus erat, insidijs apud Helenam oppidum interficitur: anno ętatis suæ tricesimo, Imperij uerò sui 13, Anno Christi 354. Hoc igitur modo Imperij summa ad Constantium solũ relapsa est. Hæc Eutrop. Victor, Eusebius in Chronicis.

Is Constantius, quamuis natura & ingenio regio præditus esset: simulatione tamen & impietate omnia, quantũ in ipso quidem fuit, repleuit. quemadmodum de eo Athanasius scripsit ad Solitarios, ubi & hæreticis in morem mancipij ad omnia eum obsequentem uocat. Dixit & Sozom. lib. 2. cap. quinto. leuissimo Constantium fuisse animo, instabilitate (ut ipsius utamur uerbis) similis Euripo, & arundinibus à contrario uento agitatis. Talem etiam Constantij animũ fuisse, sequentia probabunt.

Ad naturam igitur improbam, mentemq́; uagam, ac nequaquam sibi cõstantem, accesserunt etiam magistri improbi, peruersi scilicet sacerdotes, & eunuchi, qui quocunq; uolunt, leuem & uersatilem Imperatoris animum transuersum agunt & præcipitẽ. Quibus dum fidem habet, nimiumq́; præter piũ & bonũ obsecundare & gratificari studet, autor est plurimarũ turbationũ & persecutionum, quibus ecclesias Ariani, ipsius fulti autoritate & præsidio, ubiq; terrarum miserandum in modum afflixerunt. Ruffinus libro primo, capite decimoquinto.

¶ Sed dicemus obiter, qua'nam fraude primùm Arianismo implicari cœperit. Cum morienti Constantino filiorum nullus adfuisset, eo defuncto statim ex Orientis partibus Constantius accersitus uenit. Erant autem tum, ut diximus, præcipui factionis Arianę duces, Eusebius & Theogonius. Hi eiusmodi dolo Constantium circumueniũt, & sibi demerẽtur. Instruunt suæ partis presbyterum qoendam, qui primùm Constantini testamentum, in quo Orientis administrationem Cõstantio delegauerat, ei exhibeat. Constantius, cui optatò Oriens contigerat, presbyterũ eum familiariter complectitur, & in aulam suam ingredi, qooties uelit, liberè iubet. Fit hoc beneficium ipsi presbytero atq; ijs à quibus sic instructus fuerat, occasio id qood maximè cuperẽt efficiẽdi. Primùm enim eunochum, Imperatoris præcipuum cubicularium, cum reliquis eunochis, dogmate Ariano inficit. Hi autẽ mox idẽ Imperatoris coniugi persuadent. Venit & ad Imperatorem ipsum hæc quęstio: oriuntur per totã aulam de fide disputationes: colloquuntur de ea eunuchi cũ mulieribus, quasi quæ (ut solent) flexibiliores essent: & fortasse meminerãt, per mulieres olim plurimùm profecisse hæreticos. Dispotant inter se & milites, ac ciuitas tota. Deniq; per alias quoque prouincias hoc malum grassatur. Hinc igitur perturbationum fiunt plena per Orientem uniuersum omnia, excepto Occidente & Illyria, ubi synodi Nicęnæ de fide constitutiones labefactari nolebãt. Socrates libro secũdo, capite secundo. Interea Constantinus iunior, Athanasium à patre in exiliũ relegatũ reuocat, anno Christi 348 (iuxta Eusebium) missis ad populũ Alexandrinõ pro Athanasio literis, qoarum exemplũ hoc est:

¶ Constantiuos Cæsar populo catholicæ Alexandrinæ ecclesiæ. Haud puto sanctæ mentis uestrę cognitionẽ latẽre, ob eam causam Athanasium, solius adorandi Dei interpretẽ, in Gallias ad tempus esse missum, ne per prauorum peruersitatem, quoniam cru-

delium & hostium inimicorum eius feritas periculo sacri ipsius capitis inhiabat, nefanda pateretur. Vt itaq; illa eluderetur, ereptus est faucibus uirorum qui illi insidiabantur. iussusq; ita agere sub meo principatu, ut in ciuitate hac, in qua cōuersatus est, omnium necessariorum copiam haberet. quamuis uenerabilis illius uirtus, diuino confisa subsidio, etiam asperioris fortunæ molestiam nihili faciat. Quapropter, quoniam Dominus noster beatæ memoriæ Constantinus Augustus, pater meus, eundem episcopum uestrę quidem amicitiæ pietati remittere, ac suo loco restituere uoluit: humana tamen sorte præuentus, antequam quod optabat perficeret, obdormiuit: cōsectaneū arbitratus sum, ut diuinæ recordationis Imperatoris uoluntatem successor illius adimpleam. Vbi uestro hoc potitus fuerit aspectu, quantā sit apud me consecutus reuerentiam cognoscetis. Haud enim mirū est, si quid illius gratia feci. Etenim animū meū imago quędam desiderij uestri, & tanti uiri aspectus ad hoc me monuit, & inuitauit. Diuina nos prouidentia custodiat, fratres dilecti. Socrat. lib. 2, cap. 3.

His igitur literis instructus Athanasius, rediјt Alexandriam, & à populo cupidissimè exceptus est. Mouebant eam ob causam continuas seditiones Ariani. Eusebius autem, Theogonius, et Theodorus Periothius, ad Imperatorem Constantium quotidie cursitant, plurima affirmātes ex ea Athanasij reductione mala exorta esse, quibus non Ægyptus solum implicetur, sed & Palæstina atq; Phœnicia, & aliæ gentes uicinæ. Nec aliam esse causam omnium eorum motuū, quàm pertinaciam eorum qui pro nusquam in scriptura reperta uoce digladiarentur, Consubstantialitatis. Restitutionem autem Athanasij, seditionē interpretantur: quia in Ecclesiam, præter eius leges, & episcoporum iudicia, inuasisset. Nec apud Imperatorem hoc fieri satis uidetur. sed conuocat Eusebius, qui iam Constantinopolim translatus erat, synodum Antiochiæ, in qua hoc unum agit, ut communi sententia Synodi de ijsdem criminibus Athanasius accusetur: nimirum quòd sine consensu sacerdotium recepisset: quòd ingressu suo occasionē tumultui & seditioni præbuisset, in qua mortui multi essent: tū quòd aliquos ipse cōtumeliose uerberasset, nōnullos etiam tribunalibus tradidisset. Socrates libro secundo, capite tertio & octauo: Theodoret. lib. 1, cap. 3. Sozom. lib. 3, cap. 2.

Oppugnatur confictis his criminibus leuissimus Imperatoris animus, & mandatū dat de Athanasio iterum expellendo. Mittitur igitur Alexandriam Syrianus præfectus militiæ, exercitu armato, & collecto (ut Athanasius scribit) ex opilionibus, bubulcis, & forensi uulgo: quem Ariani iuuant. Venit eò Syrianus, & agmen suum circa templum, in quo cum Ecclesia sua tū Athanasius erat, disponit, Athanasium comprehensurus: sed is psallentiū multitudine occultatus, inter canendum clam ex templo euadit, & Romā cōfugit. Persecutio uerò nihilominus in omnes mouetur à Syriano, Philagrio, præfectis: & Arascio eunucho. Mactantur alij, pedibus alij obteruntur, pleriq; conciduntur: multi in carcerem, multi in exilium conijciuntur. Fœminæ miseris modis raptatæ ad tribunalia crinibus trahuntur, & contumelijs indignissimis afficiuntur: quorundam etiam bona in fiscum compilantur, eam unam ob causam, ut ad Arianorum partes, & Gregorium quem Imperator miserat, accederent. Substituitur igitur in Athanasij locum Gregorius: sed id indignissimè ferebat populus Alexandrinus, adeò ut & ædē Dionysij incenderet. Socrates libro secundo, cap. 11. Sozom. lib. 3. cap. 6. Athanasius in epistola ad solit. uitam agentes, ubi quàm sanguinolentum ac Deo hominibusq; inimicum episcopatum gesserit, pluribus narrat. Episcopos enim per Ægyptum alios uirgis cædi, alios durissimis uinculis cōstringi, alios (inter quos Sarapam non fuit cōfessor) in exiliū mitti curauit. Alius itē cōfessor Potamō, qui altero oculorū in persecutione orbatus fuerat, plagis ita cōcisus est, ut pro mortuo sit abiectus, tandē uerò spiritu per fomenta recollecto, paulo pòst ex dolore & plagis mortuus sit. Episcopi cuiusdam matertera cruciatib. necata, ne humari quidem permissa, sed insepulta abiecta est.

In Apologia uerò sua ad Constantium, de alia quadam militū trium millium impressione facta in templum Christianorū die Paschę, scribit idem: in qua uim atrocē fœminę & pueri passi, plurimi interfecti sint, uirgines denudatæ, corporaq; plagis interfectorū sepulturę reddi negata, et canib. obiecta sint.

Ibidem & nonaginta in Ægypto & Lybia episcopos pulsos fuisse narrat, sedecim uerò in exilium actos: quorum omnium ecclesiæ Arianis traditæ sint.

Proximè post Athanasium, præcipuū Ecclesiæ lumē tum Paulus erat, Constantinopolitanus episcopus: quē Eusebio circa hæc tempora defuncto, populus Constantinopolitanus in ecclesiam suam restituit. Cum aūt autoritatē iā adepti essent, qui prius cum Eusebio operas communicarant, Theognis Nicææ, Maris Chalcedonius, Theodorus Hæracleæ Thraciæ, Vrsatius Singidonensis superioris Mysiæ, Valens uerò Mursensium Panoniæ superioris episcopus: ea licenter abusi, turbas multas tristes in ea Ecclesia dederunt, per hoc maximè, quòd cum Constantinopolitani Paulum sibi reddi expetijssent, il-

li

li Macedoniū ui obtruserunt. Hinc seditiones & turbę. Mittit tum Imperator Constantius Hermogenem prætorem Constantinopolim, ut Paulū eijciat. Perturbatur tota ciuitas: oritur seditio, Pauli iniurias uindicare uolētium. Hermogenes militari adsumpta manu, ædes eius circundat & incendit: sed dum imprudentius contra Paulum sæuit, à populo occiditur. Quam cædē cum audijsset Imperator, uenit ipse properans Constantinopolim, Paulū ex urbe eijcit, urbem mulcta premit: & frumentario reditu, quo beneficio urbem eam Constantinus affecerat, priuat. Socrates libro secundo, capite duodecimo & decimotertio.

Fuerant unà cum Athanasio & Paulo eiecti etiam Asclepas Gazensiū episcopus, Marcellus Ancyranus, & Lucius Adrianopolitanus. Qui cum Romam simul uenissent, causas suas Iulio episcopo exposuerunt, apud quem Eusebiani eos prius accusauerant. Iulius autem intelligens, calumnijs & iniurijs ista omnia agi, orientales episcopos, quasi qui à decretis Nicæni Concilij discedentes, ecclesias turbarent, & iniustis iudicijs pro fide Nicæna decertantes expellerent, duriter reprehendit: atq; Athanasio & Paulo, cæterisq;, qui cū ijs expulsi fuerāt ecclesias suas restituit. Sozom. libro tertio, capite octauo.

Arianis igitur hoc iterum molestissimum accidit. Conuocant synodum Antiochiæ, & Rom. episcopum per literas uicissim obiurgant. De Pauli uerò restitutione Imperator, qui tum Antiochiæ erat, certior factus, ægerrimè eam tulit. Misit igitur ad Philippū præsidem, proximę post ipsum autoritatis, mandatum, ut Paulum urbe eijceret, & Macedonium in locum eius substitueret. Veritus autem Philippus populi, qui à Paulo totus dependebat, tumultum, arte quadam Imperatoris edictum exequi tentat. Paulum ad balneas honestè inuitat, simulans se de necessarijs rebus cum ipso collocuturū. Venit Paulus: edictum Philippus ostendit, & clàm per fores occultas Paulū educit, ac naui ad id adornata exulatum Thessalonicā mittit. Fert eam sententiam pro re nata Paulus moderatè, ac se abduci patitur. Philippus Macedoniū militari manu in ecclesiam inducit. Prohibent ingressum Homousiani, & angustias obijciunt. Quas milites strictis gladijs perrumpunt, protritis, cæsis & oppressis hominibus ter mille centū & quinquaginta: Socrates libro secundo, cap. decimosexto. Sozom. libro tertio, capite nono. Hæc sic accidisse anno Christi 345, Eusebius in Chronico testatur.

Eodem tempore et in Athanasium nouas calumnias Ariani struxerūt: nimirum quòd reditus frumētarios pauperibus dicatos uenderet, ac in usus proprios cōuerteret. Iratus eam ob rem Imp. Athanasio uehementer, mortem ei interminatur. Athanasius minas eas ueritus, fuga sibi consulit: quem Iulius Rom. episcopus sine periculo in Ægypto latère minimè posse arbitratus, ad se accersit. Scribunt ad Iulium Ægyptij aliquot episcopi, Athanasiū excusantes, eaq; de quibus accusaretur falsa esse probātes. Fortè & Paulus Thessalonica relicta in Italiam uenit, ubi uterq; causam suā Imperatori Occidētis Constanti exponit. Cupit quidem utrumq; restitui Imperator, sed propter plebis motus assiduos nihil efficit. Petunt igitur qui cum Athanasio & Paulo sunt, Synodum: quā Sardicæ Imperator conuocat. Socrates libro secundo, capite decimoseptimo, decimooctauo, & uigesimo.

Conueniunt in eam synodum episcopi lecti & probatissimi quiq; 250. Adest & Athanasius, Asclepas, & Marcellus. Adsunt & qui eorum accusatores & iudices antè fuerant: sed qui constantia & sanitate synodi intellecta, statim se subduxerunt. Cum quorum improbitate etiam Constātij leuitas fratri Constanti innotescit. Mittit is igitur ex synodo delectos ad eam duos episcopos, cum tribuno Saliano, & literis non monitorijs solùm, sed & minacibus, ut Athanasium in locum suū restitui patiatur: aut nisi hoc faciat, uenturum seipsum Alexandriam, & quod ab eo nunc petat effecturum. Veritus igitur fratris minas Constātius, qui tum Antiochiæ erat, pollicetur facturum se quod uelit. Quæ res admodū molesta Arianis fuit, impulitq; ut scelestū quendam ludum episcopis illis præbuerint. Sed prius atrocia illa, quæ in fuga sua Ariani designarunt, cōmemoremus: de illo ludo postea dicturi.

Primùm enim, cum Adrianopolitani eorum communionem, ut hominum nocentium & condemnatorum auersarentur, rem eam ad Constantium, qui nunquam nō quę uellēt ipsi, fieri animo prompto patiebatur, deferūt. Is Adrianopolitanos capite truncari mandat. Effecerunt deinde, ut ab Alexandria in Armeniam duo presbyteri, & tres diaconi relegarētur. Arium porrò & Asterium, alterum in Petra Palæstinę, alterum in Petra Arabiæ episcopum, qui ab ipsis desciuerant, non solum in superiorē Africam relegarunt: sed & ut contumelias paterētur, operā dedēre. Lucij porrò Adrianopoleos episcopi plurima aduersus ipsos audacia utentis, & impietatem redarguentis, manus & ceruicem, iterum uti prius, ferro uinxerūt, uinctūq; in exilium deportarunt: ibiq; extinctus est. Diodorum quoq; episcopum suis sedibus expulerunt. Olympium item ex Aenis, & Theodulum ex Traianopoli, ambos episco

pos Thraciæ, bonos & orthodoxos uiros, infensos hæresi, calumnijs impetiuerũt. Curaueranr & edicta fieri, quibus portus & introirus ciuitatum obseruari iuberentur, ne quibus à Synodo concessum erat, reditua in ecclesias suas paterer: simulq; diplomata ad iudices Alexandrinos nominarim de Athanasio & presbyteris certis impetrauerũt, ut sine Athanasius, siue quispiam ex eius amicis, urbes aut fines illos ingredi deprehenderetur, capite plecteretur. Circumcursitãtes etiam, in quoscunq; inciderunt, qui uel fugam eorum carperẽt, uel hæresim auersarentur, indignis modis modò flagris conciderunt, modò uinculis constrinxerunt, partim è natali solo expulerunt. Tantus deniq; terror eorum hominum fuit, ut multos coegerint ad hæresis simulationem: multosq; eo metu affecẽre, ur maluerint in eremum defugere, quàm uel semel in illos incidere. Hæc fuerunt post fugam eorum audaciæ & insaniæ facinora: ut Athanasius ad solit. uit. agentes narrat.

Nunc quid spectaculi duobus episcopis à Concilio missis præbuerint, breuiter dicemus. Stephanus Antiochenus episcopus, qui hoc unũ agere pro more habebat, ut orthodoxos contumelia & iniurijs afficeret, per adolescentem quendam, perditissimum & audacissimum nebulonem (erat ei Onager nomen) scortum infame in hospitium illud, ad quod episcopi illi duo Euphrates & Vincentius diuetterant, uesperi clàm introduci curauit: & non procul ab illis ædibus constirui factionem, quæ per opportunitatem immissa, strepitum & rurbas excitaret, quasi episcopos fornicãtes deprehendissent, & improbos esse uociferarentur. quod & factum est. Muliet enim illa à iuuene sceleto in cubiculum usque ipsum, in quo episcoporũ alrer Euphrates cubabat, introducta, et factio statim subsecuta est. Sed clamore orto, cùm ipsi, tum alij qui in diuersorio cubabanr, excitati sunt. Ianua atrij, per quam ingressa factio erat, cõclusa, septem de illa comprehenderũt, mulieremq; ipsam simul. Quæ interrogata, à quo introducta esset, rem totã exposuit. Ductus deinde ad iudices, ex illis qui in diuersorio capti & comprehensi erãt, natu minimus, ultrò ac sine tormentis fabulam eam & compositionem scelestam omnẽ explicauit, Onagrum autorem esse cõfessus: qui adductus, fassus & ipse est, se, quicquid sit eius, fecisse Stephani iussu. Ita igitur Stephanus à Synodo depositus est. Constantius uerò, cognito tam flagitioso Arianorum scelere, ex eo de ceteris, si non iudicare, ramẽ suspicari cœpit, æquiorq; multo quàm antea orthodoxis factus est: nec tã ueritus fratris minas, qui nisi Athanasio reditum ad ecclesiam suam concessisset, bellum se ei illaturũ significauerat, quàm te ipsa quæ improbitas esser Arianorũ partis edoctus, Athanasium per literas reuocauit. Theodor. libro secundo, capite nono & decimo. Socrates libro secundo, capite uigesimosecundo.

Exemplum Epistolæ Constantij ad Athanasium.

¶ Constantius Victor, Augustus, Athanasio episcopo. Vt plurimũ fluctuares, ac ueluti ferocibus maris fluctibus iactareris, non permisit nostræ serenitatis cleméria: nec patrijs laribus spoliatum, ac proprijs rebus priuarum, inq; ferarum inuijs locis oberrãtem contempsit indefessa nostra pietas: quamuis maximè diu mentis meæ propositum scribere distulerim, expectans ut tuapte sponte ad nos uenires, ac laborum medelam ac solatiũ peteres. Verùm quoniam timore forsan uoluntaris tuæ impeditum est propositum, ob eam causam lireras liberalitate plenissimas, grauitati tuæ misimus, ut intrepidè ac properè præsentiam ruam nostris aspectibus exhibere satagas, ut & uotis tuis poriaris: ac beneuolentiam nostram expertus, rebus tuis restituaris. Hac enim de causa dominum ac fratrem meum Cõstantem Victorem Augustum ruo nomine hortatus sum, ut ueniedi ribi potestatem tribuat, quo utrisque nobis annuentibus patriæ restituare, & hoc gratię nostræ pignus habeas.

Alia eiusdem epistola ad eundem magnum Athanasium.

¶ Constantins Victor, Augustus, Athanasio episcopo. Quamuis tibi prioribus potissimũ lireris significauimus, ut securè ad nostrum comitatum uenires, propterea quòd te ad propria mittere uolumus: nihilo ramẽ minus & istas literas ad grauitatem tuam dimisimus. Quapropter hortamur, ut sine aliqua diffidentia ac metu, publica uehicula ascendas. & ad nos properes, quo quæ cupis consequi ualeas.

Rursus alia, eiusdem ad eundem.

¶ Constantius Victor Augustus Athanasio episcopo. Cum in Edessa commoraremur, præsenribus tuis presbyteris, placuit nobis, ut misso ad te presbytero, ad comitatum nostrum uenire studeres: quò uiso nostro aspectu, confestim Alexandriam proficisceretur. Verùm quoniam plurimum temporis interea præterijt, quo literis nostris acceptis ad nos nondũ accutristi, ob eam re causam etiãnum admonere curauimus, ut uel nunc præsentiam ruam nobis ueDociter exhibere studeas: atq; ita patrię tuæ restitui, ac uoti tui cõpos reddi ualeas. Vt uerò plenissimam causæ huius expositionẽ habeas, Achetam diaconum amandauimus, ex quo & animi nostri uoluntatẽ, & ea quæ desideras consequi

sequi possis. Hisce epistolis Athanasius Aquileiæ acceptis (nam illic, posteaquã Sardica discesserat, commorabatur) ostendit eas Iulio episcopo, & ecclesiam Romanorũ maximo gaudio affecit. Videbatur enim & Orientis Imperator ipsorum consentire fidei, propterea quòd ad se uocaret Athanasium. Iulius uerò Alexandrinis clericis & populis de Athanasio ad hunc modum scripsit:

Exemplum epistolæ Iulij episcopi Rom. ad plebem & clerum Alexandrinum, pro Athanasio.

¶ Iulius episcopus, presbyteris, diaconis ac populo Alexãdriam incolenti, dilectis fratribus in Domino salutem. Congratulor & ipse uobis dilecti, quòd fidei uestræ fructum iam ob oculos expositum uidetis. Hoc enim uerè in fratre & synepiscopo meo Athanasio fieri uideri licet, quem uobis Deus cùm propter uitæ puritatẽ, tum propter uestras preces reddit. unde cernere licet, quàm putas semper ad Deum & plenas dilectionis preces direxeritis. Memores enim cœlestium promissionum, & dilectiõis erga ipsas, quã ex doctrina prædicti fratris mei didicistis, ue rè cognouistis, et hoc secundum rectam quã habetis fidem intellexistis, quòd non perpetuò separandus à uobis ille fuerit, quem in pijs uestris mentibus semper tanquam præsentem habuistis. Non est itaq; mihi ad uos scribenti multis uerbis opus. Etenim quæcunq; uobis locutus fuero, eadem fides uestra iam antea percepit: & quæ communiter omnes precati estis, per CHRISTI sunt adimpleta gratiam. Gratulor itaq; uobis (ut hoc iterum dicam) quòd animos uestros inexpugnabiles in fide conseruastis. Et ipsi quoque fratri meo Athanasio haud minus congaudeo, quòd cũ multa sit tristia perpessus, nulla tamen hora dilectionis ac desiderij uestri oblitus est. Licet enim corpore ad tẽpus ulsus sit à uobis esse diuulsus, spiritu tamẽ uobiscum perpetuò tanquam præsens egit. Et ego, dilecti, cunctam hãc inflictam illi ten tationem nõ arbitror esse ingloriã. Per hanc enim & uestra & illius fides apud uniuersos innotuit, probataq; est reddita. Nisi enim tã ta illi accidissent, quis nã credidisset uel uos tantum iudicij tantumq; dilectionis erga tã lem habere episcopum: uel illum tantis esse uirtutibus præditum, propter quas etiam à cœlesti spe non sit alienus? Consecutus igitur quodammodo est tam in præsenti quàm futuro seculo, gloriosum confessionis testimonium. Multifariam enim cùm terra tum mari tentatus, cunctas Arianæ hæreseos insidias proculcauit: ac sæpenumero per inuidiam & insidias aduersariorum periculis iniectus, mortem cõtempsit: ab omnipotenti uerò Deo ac Domino nostro IESV CHRISTO custoditus, simul futurum sperauit, ut & hostium insidias declinaret, & ad uestri cõsolationem restitueretur, uobisq; simul maiorã ex uestra conscientia referret trophæa, quib. etiam ad terminos usq; totius terræ gloriosus apparuit, probatus scilicet in uita, & intrepidus proposito ac cœlesti doctrina: declaratus etiam, quòd immortali sit à uobis iudicio dilectus. Reuertitur igitur ad uos illustrior iam, quàm cum à nobis abiret. Si nãq; preciosas materias, aurum dico & argentũ, ad repurgãdum probat ignis: quid nam tanto uiro dignum dici poterit, qui tot ac tãtas tribulationes & pericula pertulit? Recipite ergo, dilecti fratres, cum omni secundũ Deũ gloria & gaudio, episcopum uestrum Athanasium, unà cũ illis qui cõsortes illius sunt & uoti uestri compotes facti gaudete, qui pastorem uestrũ desiderantẽ. &, ut ita dicam, sitientem uestram pietatem, salubribus scriptis aluistis ac potastis. Vos enim in peregrinatione hac solatium illi fuistis, & profligatum ac insidijs malorum afflictum fidelissimis uestris animabus ac mentibus confouistis. Ego quidem iam exhilaror, cogitans ac mente præuidens uniuscuiusq; uestrûm de reditu illius gaudium, piẽtissimosq; multitudinis occursus, ac gloriosum concurrentium festum. Et quis erit uobis & qualis ille dies, quo redibit ad uos frater meus, cessabuntq; hactenus perpessa: & precioso reditu obtento, ad lætitiã quandã plenissimũ gaudium cunctos cõiunget? Tale gaudiũ maxima sui parte ad uos usq; pertinget, quib. & hoc diuinitùs concessum esse constat, quòd in cognitionem tanti uiri uenire potuimus. Terminemus igitur epistolã oratiõe, sicuti decet: Deus omnipotẽs, & filius huius Dominus ac seruator noster IESVS CHRISTVS, gratiam hanc uobis continuam prę̨stet, pręmiumq; mirabili uestræ fidei largiatur, quã circa episcopum uestrum glorioso testimonio ostẽdistis: ut & uobis & posteris uestris cùm in pręsenti, tum futura uita meliora bona conseruentur, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec ad cor hominis ascenderunt, quæ scilicet Deus his qui se diligunt parauit, per Dominũ nostrum IESVM CHRISTVM, per quem omnipotenti Deo sit gloria in secula seculorum, Amen. Salutem uobis opto, fratres dilecti.

Alia rursus Constãtij Imperatoris epistola pro Athanasio, ad Alexandrinos, ut eum cupide suscipiant.

¶ Victor Constantius Maximus, Augustus, episcopis & presbyteris catholicæ Ecclesiæ. Non est gratia Christi destitutus uenerandissimus episcopus Athanasius: sed licet breui tẽpore humanæ probationi subiectus, nihilo tamẽ minus debitam ab omniũ

gubernatrice prouidentia sententiam retulit, ac uoluntate Dei, nostróq; iudicio simul & patriam & ecclesiam, cui diuino nutu pręfectus est, recepit. Oportet itaque, ut & reliqua consentanea à nostra illi clementia permittantur, ita ut quæ hactenus contra consortes illius definita sunt, obliuioni tradantur: & in posterum omnis contra eum concepta suspicio cesset: & immunitas, qua olim unà cum eo potiti sunt clerici, competenter ipsis confirmetur. Quin & hoc gratiæ, qua in illum afficimur, addendum iudicauimus, ut quotquot ad sacrum ordinem pertinent, securitatem cunctis ipsi adhærentibus, siue episcopis siue clericis, datā esse sciāt. Quàm autem recta quisque sit uoluntate præditus, ex eo satis declarabitur, si cum illo coadunetur. Quotquot enim plus habentes & iudicij & honestatis, huius se cōmunioni adiungunt, hos omnes ad similitudinem præcedentis prouidentię etiamnū, pro uoluntate Dei, gratia à nobis præstita potiri iussimus.

Alia item eiusdem epistola, Alexandrinæ plebi missa.

¶ Victor Constantius, Maximus, Augustus, populo catholicæ Ecclesiæ quæ est Alexandriæ. Quoniam ubiq; huc spectamus, ut æquitatem conseruemus: deinde haud ignoramus, quàm diu episcopali prouidentia priuatus sit Athanasius episcopus, uir omnib. cùm propter rectitudinem, tum propter ingenij morumque probitatem notus, ad uos eum remittere iudicauimus. Hunc pro more ac competenter recipiētes, & precibus ad Deum destinandis adiutorem cōstituentes, concordiam & pacem, & uobis conuenientem & nobis placitam, secundum Ecclesiæ consuetudinem continuè seruare satagite. Neq; enim consonum est rationi, ut dissensio aliqua uel seditio inter uos nostrorū temporum prosperitati contraria moueatur. Et hoc à uobis prorsus abesse uolumus: hortamurq; uos ô clarissimi Alexandrini, ut præsule & adiutore ipso, sicuti prædictū est, continuè utētes, in orationib. ad Deum pro more perseueretis, ut huiusmodi uestro proposito ad cunctorum uota perueniēte, etiam ex gentibus qui idolorum errori etiamnum sunt addicti, ad sacræ religionis cognitionē promptissimè accelerent. Hortor itaq; denuò, ut in prædictis permaneatis, & episcopum decreto Dei ac nostra sententia missum cum gaudio recipiatis, & tota animi sententia complectendum existimetis. Hoc enim & uos decet, & nostræ conuenire clementię constat. Vtenim omnis reluctatio & seditionis occasio illis amputetur, qui maleuolentia utūtur: iudicibus, qui apud uos sunt, per literas mādauimus, ut cunctos quos seditiosos deprehenderint, legū uindictę subijciant. Igitur utrunque spectantes, cùm nostram pariter & Dei sententiam, & rationem uobis ac concordiæ uestrę cōsulentem: tum uindictā, immorigeris & inordinatis paratam: quæcunq; sacræ religionis legi conueniunt & competunt custodite, prędictumq; uirum omni reuerētia & honore afficite, ac preces omniū Deo patri simul & pro uobis ipsis, & ut uitæ nostræ bene uelit, destinare satagite.

Eiusdem postrema epistola, de abolendis quæ in iudicijs contra Athanasium fuerant gesta, ad Nestorium & præsides in Augustomnica, Thebaide, Libya & Lycia.

¶ Victor Cōstantius Augustus, Nestorio. Siquid olim & hactenus gestum inuenitur, quod ijs qui cum Athanasio episcopo communicant, & noxium & cōtumeliosum sit, id iam abrogatum esse uolumus. Ministeriū enim ecclesiæ publicum, quod clerici illius habuerunt, idem eos iam denuò habere decernimus. Volumus autem, ut hoc nostrum mandatum custodiatur, ita ut Athanasio episcopo ecclesiæ reddito, qui illi cōmunicant, ministerio utātur quo semper sunt usi, quo utuntur & reliqui clerici, ut ad hunc modū & ipsi habentes lætentur. Socrates libro secundo, capite uigesimotertio.

His igitur literis fretus Athanasi°, ad Orientem redijt. Vbi etsi amicè ab Imperatore exceptus est, tamen per simulationem eum egisse, inde apparet, quòd ab eo petijt, ut Arianis secum cōmunicare nolentibus, in singulis ciuitatibus templum peculiare concederet. Restituti simul ecclesijs suis sunt, Marcellus Ancyranus, Paulus Constantinopolitanus, Asclepas Gazensis, & Lucius Adrianopolitanus, episcopi, ideo quòd à synodo recepti essent. Socrates ibidem.

Ariani uerò, qui fidem ueram, quod in ea Synodo clarum fiebat, oppugnarant calumnijs, uinculis, cędibus, uulneribus, falsarum literarum insidijs, pulsationibus, nudationibus uirginū, exilijs, expulsionibus & ecclesiarum incendijs, depositi sunt. Theod. libro secūdo, capite octauo, ex epistola Synodi Sardicensis.

Aderant etiam in Synodo qui uincula & ferrum ptomebant, quæ secum ab exilio, in quod ab Eusebianis expulsi fuerant, retulerant. Videbantur & cognati eorum qui uincti adhuc ab illis asseruabātur, eorūq; amici quos trucidauerāt. Aderāt & episcopi, quorū alij ferrū & catenas sibi ab ipsis impositas circūferebāt, aliqui & mortes calūnijs eorū alijs illatas detestabantur. Eò enim furoris processerāt, ut episcopos etiā interficere conati fuissent: & interfecissent, nisi eorū manibus erepti essent. sicut Theodulus Athanasij presbyter, per calūniam eorum interfici

ſici iuſſus, ſalutem ſibi fuga quæſiuit. Adarant & alij ictus gladiorum oſtentantes, alij famem toleratam conquerentes. Neq; harũ rerum uulgares homines, ſed integræ Eccleſiæ teſtes erant, quarũ nomina legati qui eò uenerant, de militum gladijs, turbarum fuſtuarijs, judicum minis, adulterijs, & ſubornatis falſis literis, documenta certa adferebant. Deniq; uis illa, quæ præcipuis totius Occidentis epiſcopis Oſio & Liberio intentata eſt, indicio, quid alij pertulerint, eſſe poteſt. Athanaſius Apol. 2.

Sic igitur ut profugis, & judicium declinantibus, Arianis damnatis, & in ſuum locũ reſtitutis ijs qui ab ipſis prius pulſi erãt, deinceps omnia in tuto fore ſperabatur: maximè cum ad ſe rediſſe Cõſtantius, & Arianorum ſceleribus cognitis, Orthodoxis (ut diximus) æquior factus uiſus eſſet. Quæ res fecit, ut Athanaſius per Oriẽtem demũ proficiſcẽs, per ciuitates omnes liberrimè doceret & moneret, ut Arianos, ceu peſtes nocentiſsimas auerſarentur, & homouſion confitentes amplecterentur. Vrſacius uerò & Valens, qui ſe prius acerrimos Arianæ hęreſeos defenſores, & Orthodoxorum perſecutores præbuerant, errorem ſuum reuocarunt. Romamq; profecti, pœnitentiæ libellum Iulio epiſcopo exhibuerunt, ac doctrinę Homouſij conſenſarunt. Socrates libro ſecundo, capite uigeſimoquarto. Sed præterquã quòd nondum ſublatum prorſus erat per ciuitates bellum, propter Athanaſiũ & uocem Homouſij, etiam illa quæ per reſtitutionẽ Athanaſij & aliorũ ſalutaria Eccleſiæ & tranquilla aueniſſe uiſa omnibus fuerãt, breuiſsimo durarunt interuallo.

Conſtans enim à Magnentio tyranno in Gallijs occiditur. Nacti igitur Ariani opportunitatẽ, ſublato ſcilicet Athanaſij defenſore, in eum iterum uiolenter ſæuiũt, cum Imperium ad Conſtantium ſolum nunc perueniſſe putaretur. Eum igitur, ſibi nunquã conſtantem, denuò ſuo ueneno imbuũt, ac perſuadent, ut quæcunq; paulo antè decreuerat, omnia mutaret. De Athanaſio inducunt eum, quaſi Ægyptum & Libyam omnẽ peruertat. & quia Alexandriam poſt Synodum Sardicenſem repetens, in aliquibus eccleſijs ordinauerat: in crimen & accuſationẽ illud etiam rapuerunt: quòd in alienis ſcilicet eccleſijs ordinandi authoritatem per uim ſibi uſurpaſſet. Paulum uerò Conſtantinopolitanum ſeditionis (ut Theodoretus indicat libro ſecundo, capite quinto) & aliorum quorundam criminum calumnioſe accuſabant. In eum igitur primũ Imperator leniſsimus, denuò ſeductus, furorem ſuum declarat, & in exilium eum abripi iubet. quem in Cappadociam deportatum, illi qui abduxerunt, perfidè ac ſcelaſtè in ſolitudine ſtrangulant: Socrates lib. ſecundo, capite uigeſimoquinto, & uigeſimoſexto: Theodoret. in Apologia Athanaſij libro ſecundo, capite quinto.

Poſt Paulũ proximè expellitur Marcellus Ancyranus epiſcopus. Lucius uerò Adrianopolitanus cathenis uinctus, & in carcerẽ coniectus, in eo perit. In Athanaſium deniq; adeò Imperatoris furor exarſerat, ut interimi, adduciq; ſibi ſeu uiuum ſeu mortuũ, ingenti mercede propoſita præciperet. Occidi ſimul iuſsit Theodulũ & Olympium, in Thracia epiſcopos. Athanaſius uerò de minis Imperatoris certior factus, per fugã euaſit. Socrat. ibidem: Theod. lib. 2. cap. 14. Sozomenus lib. 4. cap. 2.

Paulo igitur hoc modo ſceleſtis ſicariorũ inſidijs è medio ſublato, Macedonius eccleſijs Cõſtantinopolitanis denuò potitus eſt. Ibi demum triſtiſsimũ contra Orthodoxos bellum, Macedonij inſatiabili furore exortũ eſt. Munit is ſe confœderatione uicinorum epiſcoporũ, & monaſterijs multis, quæ Conſtantinopoli prius ipſe conſtituerat. Ita qui cũ Paulo aut ſenſiſſe, aut ſentire cognoſcuntur, ex eccleſijs eijciuntur, ad communionẽ eum Macedonio adiguntur, æquè atrociter atq; olim tyranni ad ſtatuas adorandas Chriſtianos coegerant: multi uerberibus uſq; ad mortem multantur, alij facultatibus, alij iure ciuitatis priuantur, alij ſtigmatis in fronte notantur: omnis deniq; generis contumelioſa ſupplicia & uariæ torturæ exercentur: ſic ut nõnulli in tormentis mortui ſint, alij in exilia abducti perierint. Quæ immanitas per totum quidem Oriẽtem graſſata eſt, atq; (ut Sozomenus ſcribit libro 4. cap. 27) per omnes gentes Imperii Romani, maximè uerò Cõſtantinopoli. nã ibi Martyrius & Marcianus, quorũ alter hypodiaconus, alter lector fuerat, Pauli domaſtici, accuſati falſo, quaſi autores fuiſſent occiſi Hermogenis, trucidantur. Socrates libro 2. cap. 27. Sozomenus lib. 4. cap. 3.

Armauerat Macedonij rabiem Imperator ipſe, qui ab eo poſtulatus, ut uaſtãti ſibi Homouſianorum eccleſias, opem ferret, lubens paruit: & Macedonium edictis inſtruxit, ut quicquid is pro libidine ſua gereret, id ſe lege facere teſtari poſſet. Qua fiducia Homouſianorũ eccleſias paſsim ſubuertit, Imperatoris ſe hoc edicto facere prætexẽs, ſubſeruiente ad id ei manu militari, ubicunq; ſæuiret.

Nec enim eos ſolum qui eccleſiæ accenſebantur adflixit, ſed & Nouatianos: quorum templum, quod Conſtantinopoli habebãt, deſtruxit: ipſos uerò intolerabilibus ſupplicijs, quia ſecum communicare nollent, affecit. Quibuſdam ligno uiolenter os aperuit, & myſteria impoſuit: mulieres uerò & paruulos

paruulos ſimul raptos initiari compoſit. Si quis uerò uel recuſabat, uel cōtradicebat, ſtatim plagas, uincula, carceres, aliaq́; tormenta experiebatur. Si mulieres communicare noluiſſent, ubera earum arcis compreſſa abſcidit: alijs eadem partim ferro candenti, partim ouis ad ſummum feruorem igne toſtis exuſsit. Erat tum Nouatianorum epiſcopus quidam Alexander Paphlagon, qui plagis in carcere cōfectus interijt. Et Auxanon presbyter, qui ab Arianis multa atrocia pertulit. Quod ſe ex ipſo audijſſe Socrates teſtatur lib.2.cap.28. Sozomenus libro quarto, capite uigeſimo.

Similis per omnia Eleuſij erat furor, quem Cyzicorum eccleſiæ Macedonius epiſcopatum nactus præfecerat. nam & is Chriſtianos undiq́; pellebat, & ſubuertebat. Nouatianorum uerò eccleſiam, quam Cyzici habebant, ſolo æquauit.

Macedonius, cum Mantini in Paphlagonia plurimos eſſe religioni Nouatianæ deditos competiſſet, quatuor militum cohortes ab Imperatore impetrauit, & in Paphlagoniam miſit: cum quibus apud Mantinū Nouatianorum multitudo, zelo religionis ſuæ accenſa, congreſſa eſt, pro armis utens ſecuribus, falcibus, clauis, alijsq́; quę furor miniſtraſſet, omnes eas cohortes, militibus paucis exceptis, interfecit: plurimis tamen Mantinenſium unà occumbentibus. Id ſe ex Agrio Paphlagone, qui ei pugnæ interfuit, audijſſe Socrates ſcripſit ibidem: & narrat Sozomenus lib.quarto, cap.21.

Talis deniq́; Macedonij rabies fuit, ut etiam Imperatorem ipſum, cuius tamen permiſſu, iuſſu, præſidijs & autoritate hæc deſignabat, offenderet: præſertim eo facto quod Conſtantinopoli oſſa Conſtātini ex ea æde in quā primùm collocata fuiſſent, in aliam tranſtulerat, repugnantibus pleriſque ciuibus, qui per religionem id minimè fieri contenderant: adeò ut & ad arma & pugnas res deueneit, tantaq́; multitudo in concurſu & ſeditione ob eam tranſlationem orta, interfecta ſit, ut ueſtibulū illius ædis & porticus contigua ad plateam uſq́;, ſanguine repleta ſint. Socrates ibidem: & Sozomenus lib.eodem, capite uigeſimo.

Erat inter perſecutores Homouſianorū, cæteris immaniſsimis nihilo mitior Sebaſtianus dux exercituum, profeſsione Manichæus: qui ſingulorum locorum præpoſitis & militaribus præfectis literas miſit, ut epiſcopos ueros perſequerētur, ac prò illis ſuffragatores hæreſeos in eccleſias introducerent. Quod & factitatum ab illis ſedulò eſt. Relegarūt enim epiſcopos ſenes admodum, & qui per multam ætatem epiſcopatus geſſerāt: ut Ammoniū, Muim, Pſenoſirin, Ilammona, Plenem, Marcum, Athenodotū, Dracontium, Philona, & alios quorum catalogum Athanaſius texit in epiſt. ad ſolit. uitā agentes. Nec eorum quidem qui aduerſa laborabant ualetudine, miſerti quicquā ſunt. Sed ſi qui propter imbecillitatem iter ferre non poſſent, eos lecticis deportari curarunt: addentibus qui ponè eos laſſos & ægros, ob mortis periculum, cum inſtrumentis funebralibus ſequerētur. Ex quorum certè numero extinctus unus eſt, cuius ne cadauer quidem ad ſuos reportari permiſerunt.

Si qui uerò in pauperes & uiduas beneficij aliquid & pietatis exercerēt, ſtatim ut rei ad tribunalia pertrahebantur, ac damnabantur, & uerberabantur, curāre ſibi gratum eiuſmodi ſpectaculum Sebaſtiano: ideo quòd apud Manichæos miſericordia nulla eſt, ac pro re hoſtili habetur beneficium & commiſeratio. Athanaſius ibidem.

Is igitur Sebaſtianus Georgij Cappadocis immanitatem, Scythica quauis et tyrannica crudelitate atrociorē, de qua nobis nunc dicendum eſt, ſtrenuè adiuuit. Fuerat Georgius eccleſiā Alexandrinā ingreſſus, quemadmodum in ouile lupus: cum Athanaſius certior factus de ijs quę in mandatis de ſe occidendo Imperator dediſſet, fuga ſibi conſuluiſſet. Mox igitur non Athanaſij ſolum abnegare ſocietatem & communionem, ſed & patrum fidem abiurare, quoſcunque poſſet, coegit. Sed quæ in primo ſtatim congreſſu deſignarit, ex ipſa Athanaſij narratione in epiſtola ad orthodoxos audiamus. Venerat Alexandriam in quadrageſima, cum præfecto Ægypti, qui literas in ſpeciem edicti publicè mox propoſuit, quibus declarabatur, Georgium ſucceſſorem Athanaſio datū eſſe. Quæ res perturbauit omnes: graviterque id omnib. ferentibus, ecce Philagrius iam olim in Eccleſiam & uirgines iniurius, per id tempus præfectus Ægypti, olim transfuga noſtræ religionis, Georgij cōterraneus, homo nequaquam ſpectatis moribus, fretus magiſtratus ſui autoritate, præſidioq́; ad quiduis audendum promptus, & quia apoſtata, in Eccleſiam infeſtus, & præceps, ethnicas tribus, Iudæosq́; item atq; alios proteruos homines adhortationibus, magnisq́ue promiſſis, quæ ſecundum pacta pro opera præſtita bene perſoluit, aduerſus Eccleſiam inſtigatos, cuneatim cum gladijs & fuſtibus contra populos in eccleſias immittit. Iam quid inde euenerit, non ſimplicem poſthac ſermonem requirit, quū ea res nec ſatis dignè explicari queat, aut ſine lachrymis & planctu uel ex minima parte recenſeri. Vbi enim apud priſcos talis tragœdia? aut quid ſimile in bello & perſecutione factum eſt unquā? Siquidem & eccleſija & baptiſterijs flammæ iniectæ,

iniectæ. Magnus igitur luctus, eiulatus & planctus per ciuitatem. Ciues ea quę agebantur indignè ferre, occlamare præsidi, uim protestari, eo quòd uirgines sanctæ & incontaminatæ nudatis corporibus nefaria paterentur: iisdemq; si contumacius obsisterent, periculum capitis ingereretur: monachi pedibus obtriti expirarent: alij fisco addicerentur, alij gladijs fustibusq; mactarentur, alij uulneribus plagisq; malè mulctati discederent. In sacrosanctam autem mensam (proh) quanta impietas & facinora commissa? Vidisses enim eos aues & nuces pineas immolare, idola sua laudibus efferre: in Dominum nostrum Saluatorem IESVM CHRISTVM & filium uiuentis conuicia, uerborumq; cõtumelias iacere: sacros scripturarũ libros, quos in ecclesijs inueniebant, comburere: in sacrũ baptisterium (proh superi) Christicidas Iudęos & atheos Ethnicos, nulla cum reuerentia ingressos, eam uerborum factorumq; turpitudinem nudatis corporibus designare, ut pudendum abominandumq; sit relatu. Nec defuêre impij homines, æmuli acerbissimorum persecutorum, qui uirgines, continentesq; iniectis manib. traherent, raptarent, & ad blasphemiã, dominiq; abnegationẽ cõpellerẽt: eosq; qui id facere recusarẽt cõciderẽt, pedibusq; obtererent. In hoc genere introitus sui splendidus ille & perquam egregius Georgius, lætus de istis malis, simulq; mercedem, præmisq; pro hac tam scelerata uictoria, Ethnicis, Iudæis, cæterisq; quorũ opera ad talia usus erat, dispensans, in prædam rapinasq; ecclesiam dabat. Semel autẽ istiusmodi genere scelerum & licentia data, multa tetriora quàm in bello, crudeliora quàm in latrocinio committebantur: quum & isti obuia diriperẽt, illi in cellis reposita diuiderẽt, magnamq; copiã uini aut ebiberẽt, aut effunderent, aut asportarent. oleumq; reconditũ prædarentur, fores cancellosq; tanquam reiectamenta gestarent. & candelabra inibi ad parietem deponerent, cereosq; ecclesiæ idolis adolerent. In summa, magna ubiq; in ecclesia depopulatio, & plurima mortis imago. non tamen ad ista impij Ariani ullo pudore commouebantur, quin tetriora adhuc, atrocioraque accumularent. Vidisses enim presbyteros & laicos in ius trahi: uirgines à cœtu suo diuulsas, ad tribunal pręsidis raptari, & in carcerẽ cõijci: alios fisco addici, alios flagellis cædi, panes sacrificiorum ministris & uirginib. interdici. Hæc autẽ sub Pascha, in sacra quadragesima acta sunt, per quod tempus ieiunijs dediti erant. Interim egregius ille Georgius, arrogatis sibi morib. Caiphæ, cum præside Pilato, contra pios Christi cultores debacchabatur. Certè ipso die Parasceues, ingressus in quandam ecclesiã cum duce & præside ethnicorum populorum, intellecto hominum odio, quo illius uiolentum introitum auersabantur, authorem consuasoremq; se præbuit crudelissimo pręsidi, ut eadem hora trigintaquatuor uirgines, & matronę item, uiriq; ingenui publicè flagellis cæderentur, & in uincula conijcerentur: inter quos uirginem quandam studiosam literarum, & adhuc Psalterium manibus retinentem, publicè flagellari iussit: ereptus uirgini à carnificibus liber, ipsa autem post flagra in carcerem reclusa est. Irruens rursus post Paschatis septimanam, militari manu, uirgines in carcerem abripi, episcopos à militibus uinctos duci, pupillorum uiduarumq; ædes populari, noctu in Christianorũ ædes irrui, Christianosque extrahi, ędesque ipsas obsignari iussit. In hebdomade deinde post Pentecosten, cum ad orandũ populus in cœmiterium conuenisset, ideo quòd à communione Georgij in templo abhorreret, sceleratissimus ipse, Sebastianũ copiarum ducem, de quo diximus, ad arma & uim faciendam incitat. Qui non cunctatus, militarem illico manum cogit, ac telis infestis, gladijs, arcubusq; irruptionem in cœtum orantem facit. uirgines nudas ad ignem in media urbe excitatũ adducit, fidemq; abnegare iubet. Sed cum inuitas eas animaduerteret, facies earũ ita contudit, ut aliquandiu cognosci, à suis etiam, non potuerint.

Quadraginta deinde uiros comprehensos nouo supplicio lacerauit. Virgis enim palmeis, aculeos suos adhuc habentibus, terga eorum ita cæcidit, ut alij sæpius à medicis, ob tenacius inhærentes aculeos, frustra curati sint: alij curationem non ferentes, interierint. Cæteros uerò omnes, quotquot cõprehendit, in magnam Oasin relegauit. Corpora interfectorum reddi suis noluit, sed occuli inhumata iussit: collocatis ad sepulchra occlusa custodibus, ne quis mortuorũ locum habere posset. Athanas. apologia de fuga sua: Socrat. libro secundo, cap. uigesimooctauo: Theodoretus libro secundo, capite decimoquarto.

Interea Ariani, Imperatori sequaci & flexibili ad quodcunq; ipsi uellent, persuadent, ut Synodum cogat Mediolani: in quam Orientales conueniunt, & de extrema in Athanasium sententia, qua ne unquam ad Ecclesiam suam patêre ei posset aditus, deliberare instituunt. Dionysius uerò Albæ metropolis Italię, & Eusebius Vercellẽsis episcopus, Rhodanus & Lucifer, cum Occidentales reliqui, quorum ad trecentos in eam Synodũ cõuenerant, siue metu, siue seductione, siue ignorantia ueri consensissent, dolum subesse, nec tam Athanasij exitium quàm fidei totius euersionem studiose quæri sentientes,

ex Synodo abeunt, & ab Imperatore postea exilio multantur. Socrates libro secundo, capite trigesimosexto: Sozomenus libro quarto, capite nono. Scribit & Theodoretus libro secũdo, capite decimoquinto, postulasse Imperatorem ab ea synodo, ut Athanasio ex Ecclesia proscripto, aliam fidei formulã, qui tum ad eam Synodum cõuenerant, exponerent. Sed id tantum abest ut fecerint, ut etiã Imperatori præsenti insultarint, palàm impium ipsius & iniustum imperiũ coarguentes: ob quam rem Ecclesijs eiecti, & in ultima orbis terrarum loca relegati sunt: Liberius scilicet episcopus Romanus, Paulinus metropolitanus Galliarum, Lucifer metropolitanus Sardiniæ, Osius Cordubensis, Hilarius, alijq́ue, nullam aliam ob causam, nisi quòd à secta Arianorum alieni essent, & contra Athanasiũ subscribere noluissent. Quod ita euenisse anno Christi 360, Eusebius in Chronico indicat. Ijsq; Pancratium Romanum presbyterum, & Hilarium diaconum adnumerat. Sed libet exemplum admirabilis illius sermonis, quẽ cum Imperatore Liberius habuit, obiter hic inserere.

¶ CONSTANTIVS Imperator inquit: Nos, quòd Christianus esses, dignum te iudicauimus episcopatu urbis nostræ. Et ideo accersiuimus, ut hortaremur te, nefariç dementiæ impij Athanasij abnegare societatem. Hoc enim orbis terrarum comprobauit, & decreto synodi alienũ ab Ecclesiastica societate pronunciauit. LIBERIVS episcopus inquit: Imperator, Ecclesiastica iudicia cum summa iusticiæ obseruatione fieri debent. Quare si tuæ pietati placet, iudicium cogi impera, ubi, si damnandus Athanasius uideatur, sententia in illũ ordine modoq; Ecclesiastico feratur. Nam fieri nequit, ut condemnetur à nobis, de quo iudicium datum non fit. CON. Imperator inquit: Totus orbis terrarũ condemnauit scelera illius, sed ipse à primis temporibus omnes eludit. LIB. episcopus inquit: Quotquot subscripsere, haud ipsi uiderant quæ facta essent: sed gloriæ & metus, & à te infamiæ causa. IMPERATOR: Quid est gloria, metus, infamia? LIB. Quicunq; gloriam Dei non diligentes, præferentesq; illi munera tua, quẽ nunquã oculis aspexerant, absque iudicio cõdemnarunt. quod est Christianis indignum. IMP. Atqui coràm est condemnatus in Tyria synodo, & cõdemnatus quidem ab episcopis omnibus totius orbis terrarum. LIB. Coràm ille nunquam est condemnatus. Quotquot enim tunc conuenerunt, & eum damnauerunt, fecere hoc nulla ratione, cum ille de iudicio recessisset. SVSEBIVS eunuchus inquit: In synodo certè Nicæna declaratum est, illum à catholica fide esse alienum. LIB. Quinq; tantummodo iudicarunt sociorum nauigationis ipsius in Mareote, quos miserãt, ut aduersus reum scripturas compararent: horum duo mortuĩ sunt, Theogonius & Theodor⁹: reliqui tres adhuc uiuunt, nempe Mares, Valens, Vrsatius. Ab his ipsis missis, huius rei causa, Sardicæ suffragia collecta sunt: qui Synodo etiã libellos obtulere, petentes ueniam, quòd in Mareota per calumniam scripturas fecĩssent in Athanasiũ: quos libellos etiamnum in manib. habemus. Vtris igitur adiungamur persuaderi nobis conuenit? Ijs ne qui prius damnarunt, & postea petierunt ueniã: an his qui illos nunc damnarunt? Inquit EPICTETVS episcopus: Imperator, non facit iste uerba tecũ, quo tantæ sibi curæ sit fides, aut Ecclesiastica iudicia: sed ut apud senatores Romanos gloriari possit, oratione cõclusum à se esse Imperatorem. Tum IMP. Liberio: Quota, inquit, pars tu es orbis terrarũ, qui solus facis cum homine scelerato, & orbis terrarum ac mundi totius pacem dissoluis? LIB. Non diminuitur solitudine mea uerbum fidei. Nam & olim TRES SOLV̈M inuenti fuêre, qui edicto resisterent. EVS. eunuchus: Facis tu, inquit, Imperatorem nostrum Nabuchodonosorem? LIB. Minimè quidem: sed sic tu absq; ratione condemnas hominem, qui in iudiciũ adductus non fuit. At ego prius generalem orbis subscriptionẽ proponi uolo, qua confirmatur fides exposita in Nicæa. Atq; ita reuocatis fratribus nostris de exilio, & restitutis in suum quoq; locum, si turbas cõsensu cum apostolica fide suo, in ecclesijs excitare uideantur, tum uniuersos conuenire Alexandriæ, ubi & reus & accusatores & defensores illorum sunt, & inquisitio in illos disceptatioque institui poterit. Inquit EPICT. episcopus: Sed neque publica uehicula sufficere poterunt episcoporum itineribus. LIB. Neq; indigẽt publicis uehiculis ecclesiastica, suisq; episcopis ad mare mittẽdis quæq; ecclesia suffecerit. IMP. Quorũ forma est expressa, retexi nequeũt. Plurimũ enim episcoporũ calculus ualere debet. Tu es unus qui amicitiã tueris scelerati illius. LIB. Nunquam auditum, inquit, est absente reo pronunciasse de scelere iudicem, tanquam priuato irritatum erga illum odio. IMP. Ille quidem læsit uniuersos, sed neminem æquè ac me. Qui non contentus interitu iunioris fratris mei, nunquã cessauit beatum Constantem impellere ad inimicitias nostras. sed nos summa mansuetudine & instigãtis & instigati impetus tulimus. Nullus mihi tãtus successus cordi est, neq; aduersus Magnentium, neq; aduersus Syluanũ, atq; scelesti huius à rebus Ecclesiasticis amotio. LIB. Ne ulciscare inimicitias, Imperator, in episcopis. Manus enim ecclesiasticorum sanctificationi

ædificationi uacare debet. Proinde si tibi uidetur, iube, in suum quemq; locum, restitui episcopos: & si fuerint congruentes uisi cum illo qui tuetur rectè sententiæ fidem exposită Nicææ, tum conuentu habito tractet de pace mundi: ne innocentem uirum oppressisse uidearis. IMP. Vnum est quod quæritur. Volo enim tibi gratum esse consensum cum ecclesijs, & Romam reuerti. quare consule paci: & cùm subscripseris, redito Romă. LIB. Vale iam dixi fratribus Romanis: potiores enim sunt mihi leges ecclesiasticę, quàm uita Romæ degĕda. IMP. Habes igitur spacium trium dierum, quo deliberes, uelis'ne post subscriptionem Romam reuerti, an aliquem locum quò traducaris eligere. LIB. Trium dierum, uel etiam mensium spacium rationĕ nŏ immutat. Quare mittas me licet, quò libet. Imperator post duos dies requisitum Liberium, & perseuerantem in sententia, impetuit relegari Beroeam, quæ est in Thracia. Liberio abeŭti, misit Imperator solidos quingentos in sumptus. Liberius illi qui attulerat: Abi inquit, redde Imperatori: opus enim his est, militibus ipsius. Similiter & regina misit ei totidem, quos & ipsos referri iussit ad Imperatorem, quòd esse illi opus diceret ad expeditiones. Si autem opus his Imperatori nŏ fuerit, det, inquit, Auxentio & Epicteto, quibus opus est. Cumq; ab illis noluisset accipere, detulit alios ei Eusebius eunuchus. cui Liberius: Deuastatis ecclesijs, inquit, orbis terrarŭ, nunc mihi eleemosynam offers, ut cŏdemnato? Quin tu abi, & Christianus prius efficere. Theodoretus libro secundo, capite decimosexto.

Sic igitur synceris plerisq; fidei doctoribus & propugnatoribus pulsis, Ariani occasionĕ stabiliendi dogmatis sui adepti sibi uisi, Imperatorem solicitant, ut Synodum tam Orientalium quàm Occidentalium aliquam cŏmunem indicat, in qua statui possit de tollendis ex fidei Nicænæ formula uocibus Essentiæ & Coessentialitatis, quæ in scriptura nusquam reperirentur. Cogitur itaq; ab Imperatore, ab Arianis fascinato, synodus Ariminum. Conueniunt eò frequentes tam Occidentales quàm Orientales. Vrgent causam suă Ariani strenuè: & Occidentalibus, quorum ducenti eò uenerăt, quiq; simplices & boni uidebantur, persuadere et imponere conantur, minimè ferendam esse distractionĕ corporis Ecclesiastici, propter duas tantum uoculas. At illi fraude, utut erant simplices, animaduersa, Arianos (quorŭ tum præcipui ibi fuerunt, ut Athanasius refert, Vrsatius & Valens, semper ad partes uincentium declinătes, Eudoxius, Auxentius, & Demophilus) hoc urgentes abdicarunt. Imperatori uerò suam sententiam duabus epistolis ad hunc modum significarunt: se ne latum quidem unguem à Nicænę fidei formula discessuros. Theodoretus lib. secundo, capite decimonono, & uigesimo: Athanasius in epistola ad Affricanos.

Adferuntur hæ literæ Imperatori, qui ijs irritatus, & ab Arianis magis inflămatus, potestatem eis facit, ut plerosq; Occidentaliŭ inuitos deducant Nicææ Thracię. Quò cum esset uentum, nouam fidei formulă componunt, eiq; alij per imposturam, alij per errorem subscribunt: qui antĕ ijs accedere nolebant, in ultimas terras deportabantur. Theodoretus libro eodem, cap. uigesimoprimo.

Fortè hoc tempore Leontius Antiochenus episcopus, qui et ipse uarijs fraudibus et simulationibus Ecclesiam ueram exercuit, moritur. Episcopatum eius Eudoxius Germanicia relicta inuasit: ibiq; non occultè, ut Leontius, sed rabie manifesta, aduersus defensores Apostolicorum dogmatŭ sæuijt: calamitatib. omnis generis, si qui sibi contradixissent, exagitans. Eius autem rabiĕ & scelera Basilius Ancyranus, & Eustathius Sebastiæ Armeniorum episcopus, ad Imperatorĕ deferunt. Is, quòd familiares sibi essent Basilius & Eustathius, admonitioni eorum obsecutus, Antiochenis rescribit, Eudoxium inuasisse in episcopatum, se nec uolente, nec permittente. Imperare itaq; se, ut urbe eum eijciant. Velle autem se, ubi uisum sibi esset, dignas ab eo pœnas sumere. Theodoretus libro eodem, cap. 25. & 26.

Atq; hæc quidem tum de Eudoxio Imperator censuit: supplicij uerò de eo nihil sumpsit. Quin & in mala causa paulo pòst uincere cum socio Acacio Cæsariensi permisit: & in gratiă ipsius, ut uidebatur, Eleusium Cyzicenum & Syluanum Constantino politanum, ecclesijs suis expulit. Theodoretus libro eodem, cap. 27.

Acacius uerò Hierosolymis Cyrillum expulit, commentus apud Imperatorem impudentissimam de eo fabulam: quòd uestem preciosam, quam Constantinus ecclesię Hierosolymitanæ dedisset, uendidisset scenico cuidam histrioni, qui ea indutus inter saltandum collapsus interijsset. Theodoretus lib. eodem, cap. uigesimosexto & uigesimoseptimo. Ac uendita quidĕ ab eo fuisse preciosa aliquot ornamĕta Ecclesiæ, in magna fame, ut ex eorŭ precio multitudini pauperi prospiceret, Sozomenus scripsit libro quarto, capite uigesimoquinto, quod illi in calumniă & crimen uocarunt.

Acacianos porrò, quòd ab Arianorum sententia abduci se non paterentur, paulo pòst Synodus Seleuciana deposuit. At illi prioribus, quæ in expellendis pijs doctoribus, Eleusin, Syluano & Cyrillo, ausi fuerant, mul

ro atrociora perpetrare occipiunt. Conueniunt Constantinopolim, eoq; ad se accersunt episcopos numero quinquaginta. Ibi post confirmationem scripturæ cuiusdam, quæ in Synodo Ariminēsi lecta fuerat, de abrogandis uocibus Essentiæ & Substantiæ, episcopos innumeros deponunt: Macedoniū quidem, eo quòd ei Imperator propter causas quas suprà exposuimus iratus esset: Eleusium uerò, quòd Heraclium Tyrium quendam incantatorem, Cyzici diaconum ordinasset, nec ab ecclesia postea, cum eum talē esse cōperisset, separasset. Basilium item Ancyranum, cui infinita obijciebant crimina: primum quòd Diogeni Alexādria Ancyram proficiscenti chartas abstulisset, ac uerbera inflixisset: deinde, quòd clericos Antiochenos ad Euphratē fluuium, Cilicasq; et Galatas et Asianos, exilijs alijsq; supplicijs sine iudicio præsidū affici iussisset: tum quòd præsides Hermogenem, Hipparchum & alios, ab executione edicti Imperatorij auocasset, & in suā uoluntatē pertraxisset. Item quòd Germanij clerū aduersus ipsum ad rebellionem, ne cum eo communicarent, excitasset: Valentiq; & Vrsatio scribens, eos apud episcopos Aphricanos detulisset: quòd accusatus aliquando negasset & peierasset, deprehensus uerò periuriū sophisticè eludere tentasset: & dissidij ac seditionis causam Illyrijs, Italis, Aphris & Romanis præbuisset. ad hæc, quòd ancillam quandam studiò in uincula coniectam, falsa contra heram suam testificari coegisset: ac uirum quendam adulterum & impurum baptizasset, eundemq; ad diaconatum euexisset: quòd ad sacram mensam coniurationes fecisset, ipseq; iurasset: & clericos, ne alius aliū accusaret ad iurandum induxisset, ut hoc artificio ille, quia clero præsideret, conquerentium accusationes subterfugeret. Atq; hęc quidem Basilio ab ipsis intentabantur.

Eustathij porrò deponēdi hasce causas habere prætexunt. primùm quòd presbyter ab Eulalio patre suo, Cæsariæ Cappadociæ episcopo, condemnatus olim & excommunicatus esset: postea etiā à Synodo Cæsareæ Ponti reiectus, & ab Eusebio Constantinopolitano episcopo depositus, ac propter dispensationes quasdam ipsi concreditas, condemnatus esset: præterea quòd à synodo Gangrensi episcopatu depositus esset, tanquā qui rectè nec doceret, nec sentiret. Ad hæc, quòd et in synodo Antiochena in periurio deprehensus, & Melitinensia synodi decreta peruertere conatus esset. Deniq;, quòd multis obnoxius criminibus, iudicem se ipsum constituisset, atq; alios heterodoxos appellasset.

Marin uerò Chalcedonensem episcopum qui cum Acacianis in ea synodo Constantinopoli tum fuit, deponunt, quòd uiros condemnatos, cùm Cyzicum uenissent, illegitimè ordinasset, Heortasiū uerò Sardensem, quòd sine consensu episcoporum Lydiæ Sardensia episcopus factus esset. Dracontium Pergamenū, quod cùm episcopus primùm in Galatia fuisset, utranq; ordinationem tanquam illegitimam soluisset. Sophronium quoque Pompeiopolitanum Paphlagoniæ, eam ob causam deponūt, quòd Ecclesiæ oblata defraudare, et pro lucro suo habere conatus esset: ac quòd post primam & alteram uocationem ægrè accurrens, ad accusationem respondere ipsis noluisset, sed ad iudices exteros appellasset. Neonem Seleuciæ Isauriæ episcopum ideo, quòd in sua ecclesia Arianum Antiochenum episcopum malo studio ordinasset: & quosdam sacrarum scripturarum ac legum Ecclesiasticarum ignaros & minus piè uiuentes, episcopos constituisset: qui postea pecuniarum possessionem sacerdotio prætulerint, scriptoq; testati sint malle se pecuniosos & benè nummatos esse ministros, quàm pecunia uacuos agere episcopos. Elpidium Satalorum episcopum ob eam causam, quòd in tumultu Basilio sese iunxisset, & cōfusionis doctor fuisset: ac contra Melitinensis synodi decreta, Eusebium, uirum depositū, presbyterio restituisset: & Nectarium quendam, propter uiolationem pactorum & iurisiurandi excōmunicatum, ad ministerium & honorem Ecclesiasticum admisisset. Deniq; & Theophilum Castabalensis ecclesiæ episcopum abdicant, quòd cum antea ab episcopis Palæstinæ Eleutheropolitanus episcopus ordinaretur, iuramēto sese obstrinxisset, se nullum alium episcopatum subiturū. Sozomenus libro quarto, cap. uigesimoquarto: et Socrat. lib 2, cap. 42.

Post illa Eudoxius & Acacius, scripturā lectam Arimini, cū additamēto suo, Non esse scilicet amplius in Deo substantiā aut essentiam nominandam, in omnem regionē mittunt, Imperatoris edicto instructi, cuius fiducia quotquot nō subscribebant, exilijs mulctari iusserunt. Secuta eam insolentiam ingens perturbatio est per omnes eas regiones, & Ecclesiæ persecutio incubuit, haud illi dissimilis quę sub ethnicis olim fuerat Imperatoribus. Sozomenus libro eodem, capite uigesimosexto. Nec ob aliā causam gratificatus illis Imperator Meletium, constantissimum Nicænæ fidei propugnatorem, ex Ecclesia eijci iussit nisi quòd homousion docebat, & ad obseruationem decretorum Nicenæ synodi exhortaretur. Sozomenus libro eodem, cap. uigesimooctauo.

Redijt hoc tempore, latitante adhuc Athanasio, Alexandriā Georgius, ibiq; nouis modis Christianos & Ethnicos à se dissidentes grauiter

grauiter adflixit. Sozomenus libro eodem, capite ultimo.

DE PERSECVTIONE ET TRANQVILLI *tate Ecclesiæ sub Iuliano.*

GEsserat Imperium Constantius per annos uiginti quinq;, cum non multo ante Imperij sui finem Iulianus, quòd contra Barbaros feliciter pugnasset, et uictor euasisset, à militibus Imperator creatus esset. Ex qua re in solicitudinem & periculum Constantius incidit, adeò ut exitium suum quasi præsagiens ipse sibi, baptizari ab Eozoio cuperet, & ad bellum aduersus Iulianū aggressus, inter Cappadociam & Ciliciam apoplexia (ut Socrates scripsit libro secundo, cap. quadragesimo sexto) ex mœrore contracta, seu, ut Romani de eo scriptores indicarunt, febri acerrima, & peruigili ex dolore, impatientia & indignatione contracta, in Mopsi uiculo (ut Hieronymus indicat in epitaphio Nepotiani ad Heliodorum) mortuus sit. Eo autē extincto, Imperiū Iuliano facilè cessit.

Erat autem Iulianus à pueritia ad pietatē institutus. Puer enim, informādus Eusebio Nicomediensi episcopo à parētibus, quemadmodū Lætus scripsit, traditus fuerat. Sed cùm Grammaticorum, Philosophorum & Rhetorum simul etiam disciplinæ & magisterio commissus esset, apud eos plus impietate, quàm apud Eusebium pietate profecit. Ab illis enim, præcipuè uerò à Libanio rhetore, & Maximo philosopho (quem postea Valentinianus, ut res magicas exercentem, interfici iussit) pietas eius expugnata, & in ethnicam superstitionē transformata est. Nam & philosophiam & religionem Maximi istius philosophi Iulianus imitat⁹ est. Et rectè Eutropius dixit, Christianum eum Imperatorem, antequam ad Imperium peruenisset, putatum tantū fuisse: cùm qualis esset dissimulasset primùm, sed mox palàm postea præ se tulisset.

Idem scribit, adolescentem eū adhuc, lectorem fuisse in ecclesia Nicomediensi. Ex quo & alij Christianum eum fuisse colligūt, quoad usque Imperator factus sit. Sed addit tamen Eutropius, eum munus illud legendi in Ecclesia sacros libros magis gessisse simulatione, ne se scilicet Constantius, de impetandi magis libidine, quam ei Maximus philosophus instillauerat, suspectum habere posset, quàm de recta, de Christiana religione, sententia.

Quod ipsum & inde probari potest, quòd clàm post lectionem sacrorum librorū, nihilominus legit libros philosophicos: ac paulo pòst Athenas missus, philosophos solos audiuit, semper in animo secum uersans Imperium, & Imperatoris maiestatem. Qua cogitatione mox per Hellada totam discurrit, uates responsa reddētes de imperio suo cōsulens. Quibus adde, quòd & magicis artibus, quas eum Maximus edocuerat, perpetuò dedit⁹ fuit, easq; exercuit. quod post interitum eius tandē deprehensum est, inuenta in templo, quod per milites accuratè, ne quis ingrederetur, custodiri iusserat, muliere crinibus suspensa, & manus extendente, cuius aluum in Persas profecturus aperuerat, ut seu uictoriam seu belli quemcunq; euentū in iecore eius rimaretur, & aspiceret. Autor est Eutropius in Iuliano.

Cæterùm quod ad ingenij dotes attinet, scientia philosophiæ, & Græcarū literarum magna in eo fuit. Nam in studijs earum tanta assiduitate usus est, ut somnū defraudans suum, noctes interdum totas illis daret. Fuit & facundia egregia & expedita præditus, quemadmodum de eo Aurelius Victor scripsit, & Eutropius.

Nec in cęteris quidē donis laude caruit, similis existimatus Tito, bellorum successibus comparatus Traiano, clementia Antonino Pio, moderatione M. Aurelio Antonino, literarū scientia magnis philosophis: patriæ deniq; ore & manu, ut ille ait, cōsultor.

Gloriæ tamen nimium cupidus fuit, arrogans etiam, & plus quàm imperatorē decet audax: testibus Eutropio & Victore ijsdem.

Ait et Gregorius Nazanzenus libro nono contra pagan. se mores Iuliani Athenis, cum ibi uterq; esset, propius inspexisse: ac nihil utile in eo deprehendisse, sed multa quæ leuissimorum sint hominum animaduertisse, ueluti ceruicem rigidam, humeros iactabiles, oculos currentes & incōstantes, pedesq; furiosè respiciētes. Crudelitatis uerò insignē notam eam dixit, quòd fratrem suum Gallū & regno & uita priuauerit.

Factus igitur Imperator sub annum Domini trecentesimum sexagesimumquiutū, cum Ecclesiæ status mediocris esset, in Occidente maximè propter Eusebiū & Hilariū, ut Ruffinus scripsit: in Oriēte uerò, frequenti concilio congregati censores, de Ecclesiæ tranquillitate consultarent: mitē se ilicò ac clementem præter spem Christianis ostendit, ratus se hac ratione paganismū facilius omnibus persuasurum. Ac quę simulatio magna erat, ne nō bonus uideretur, omnes eos qui à Constantio ob religionem exilijs mulctati fuerant reuocauit, proscriptis bona sua reddidit: populo uerò denunciari mandauit, ne quem Christianorum læderent, aut contumelia afficerent. Hęc enim de eo Sozomenus prodidit lib. 5, cap. 4, & quinto: & Theodoretus lib. tertio, capite quarto.

Sed ut est uirtutis & pietatis simulatio diuturna difficilis, paulo pòst apertè declarabat, quàm esset à religione Christianorum

alienus. Nam, ut Hieronymus in epitaphio Nepotiani dicit, Iulianus in Gallia Christũ negauit: & postea Pontificem se ipsum nominabat, ueniensq; ad templa paganorum sacrificabat, subditis suis idẽ suadens & præcipiens. Ac mox paganismũ nouis ac exquisitis artibus in regno suo dilatare & amplificare, Christianismum uerò procul exterminare instituit: primùm quidem Galilæorum filijs, quo nomine Christianos uocitabat, interdicens, ne poetarum aut philosophorum scripta legerẽt. in ore illud habens: Proprijs pennis uulnerantur: ex nostris enim armati conscriptionibus, contra nos bella mouent. Ludos igitur literarum illis solis qui deos deasque colerent, patêre permisit: ut Ruffinus scripsit libro primo, capite trigesimosecundo.

Deinde callidissimo commento, omnia quæ in paganismo essent, ad Christianorum cultum, mores, actiones, ritus, cõsuetudines attemperauit: templa sedibus & processionibus ornauit: lectores qui cœtus docerent & monerent instituit: horas certas precationibus destinauit: mulierum pariter atque uirorum in sacris suis haberi curã iussit: peregrinorum diuersoria & pauperũ habitacula instruxit, collationes præcepit, peccãtibus pœnitentiæ leges ordinauit: et post eã, mediocrem correptionem & receptionem. Notas deniq; et formas literarũ quas episcopi Christianorum pauperibus et peregrinis dabant, ipse quoq; imitabatur, persuadẽs sibi, his artibus et nouo fuco se effecturum, ut pagani breui omnes fierent. De quibus omnibus epistolam ad Arsacium pontificem Galatiæ ad hunc modum scripsit:

¶ Paganorũ ritus nondum agitur secundum intẽtionem nostram, propter cultores eius in negligentia positos. Nam deorũ claritas, magnitudo atque sublimitas, omni ratione, omniq; spe maior est. Sed propitij sint nostris animis dij, propter negligẽtiam quã habemus: cùm illorum prouidentia in paruo tempore tanta facta mutatio sit, quãtam nec orare primitùs quicunq; præsumpserat. Cur ergo credimus hoc posse sufficere: neque respicimus, quemadmodũ superstitionem Christianorum auxit cura peregrinorum, & circa sepulturas et mortuos multa solatia, honestaq; conuersationis studia, non uera, sed ficta? Quas res arbitror sub ueritate apud nos debere geri. Non itaque fas est te solum talẽ esse, sed omnes absolutè circa Galatiam sacerdotes: quos aut deprecare, aut orarione flecte, aut certè festinanter à sacerdotali ministerio remoue, nisi dijs, cum coniugibus & filijs atq; seruis colla submiserint, nõ ferẽtes ulterius eorum seruos aut filios hoc facere: contemnentes autem Galilæos, impiè cõtra Deos agentes, & impietates pietatibus præponẽtes. Deinde cunctos admone, ut sacerdos neq; ad spectacula procedat, neq; in tabernis bibat, aut cuilibet arti aut operibus turpibus aut impudentibus præsit. Qui obediunt, honorẽtur: inobedientes expelle. Xenodochia constitue per singulas ciuitates, ut nostra peregrini clementia perfruantur, non tantum nostri, sed etiam extranei pecunijs indigentes. Vt autem habeas unde fiat, interim decreui singulis annis trigiota milia modios tritici per uniuersam da ri Galatiã, & sexaginta milia uini sextarios. Horum quinta pars pauperibus templa obseruantibus debet expendi, reliqua peregrinis indigentibusq; distribui. Turpe nanque est, ut Iudæos quidem non abijciant, sed potius nutriant impij Galilæi, & suos pariter & nostros: nostri uerò nostrorum solatio deseratur. Quapropter doce etiam collationes facere paganos ad talia ministeria, paganorumq; uicos offerre dijs primitias frugũ, eosq; hoiusmodi benefactis institue, docens eos hoc opus olim fuisse nostrorum. Homerus enim hoc probat, introducẽs Eumæum talia facientem. Nos ergo neque bona nostrorum imitamur. sed alijs remittimus, negligentia nõ confusi, magis autem deorum reuerentiam respuentes. Si igitur hæc te facientem cognouero, ego lætitia plenus ero. Præsides prouinciarum rarius domi suscipe, frequenter eis scripta transmitte. Ingredientibus eis ciuitatem, nullus sacerdotum occurrat. Cumq; ad templa uenerint Deorum, intra ianuas eis nemo præcedat militum, aut fortè præcedentium officiorum: sed qui noluerit, subsequatur. Cumq; ad ipsum limen templi peruenerit, priuatus existat. Tu enim, sicut nosti, iudex intus es. hoc enim etiam sacra sanctio uidetur exigere. Obedientes igitur pro ueritate, pij sunt: reluctãtes uanæ gloriæ comprimantur. Quid enim patiatur, aut quod mereatur auxiliũ, qui matrem Deorum propitiam habere noluerit? Qui et go eam neglexerint, non solum sine querela non erunt, sed etiam nostræ indignationis impetum sustinebunt. Neque enim fas est ut illi parcatur, qui deos habuerit inimicos. Suade siquidem eis, ut si mea uoluerint frui tuitione, omnes matri Deorum studeant offerre culturam. Eutropius libro undecimo: Sozomenus libro quinto, capite decimosexto.

Adornauit & imagines imperij sui, ut ea occasione Deorũ suorũ admonitionẽ extorqueret. Ad hæc, aliud quoddam artificiũ excogitauit, quo in publica munerũ & cõsueta exhibitione ad manus suas thus adolere, munera accepturos instituit: non religionis nomine, ut putabatur, sed in gratiam Imperatoris

ratori munera benignè exhibenti. Quod tamē inuentū Christianismo profuit, paganismo suo obfuit. Historiā eā narrāt Eutropi⁹, Theodoretus lib. tertio, cap. decimosexto: et Sozomenus li. quinto, cap. decimoseptimo.

Omnino enim à tormentis & atrocioribus coactionibus abstinendum putauit, quòd supplicijs & tormentis Christianorum res ante se magis fuissent amplificatæ, ipsiq́; gloriosiores facti: quod ex Diocletiani extrema persecutione didicerat. Socrates lib. tertio, cap. decimotertio: Theodoretus lib. tertio, cap. octauo. tametsi non perpetuò ab ea crudelitate se abstinuerit, ut in sequentibus ostenderur.

In Palæstina igitur, Antiochiæ, apud Cæsaream, & in reliquis Orientis partibus, processum persecutio ad hunc modum habuit. Lege primùm, quemadmodum diximus, cauit, ne pueri Christianorum literis ac Græcorum disciplinis instituerentur, ne, si linguas (inquiens) acuerint, gentilium dialecticis repugnent. Sed huic scelesto conatui se opposuerunt Apolinaris & Gregorius, qui ad imitationem Ethnicorum res & dicta ueteris ac noui Testamenti, uersibus omnis generis complexi, Scholis insinuabāt, puerisq́; proponi iusserūt. Narrant Socrates libro tertio, cap. decimosexto: Sozomenus lib. quinto, cap. decimooctauo: Orosius lib. septimo, & Eutropius lib. undecimo.

Proxima deinde in Christianos Imperatoris lex fuit, ne militiam gererent, nec procurationes illis pecuniarum cōmitterentur: illud subinde superbè exprobrans, quòd lex etiam ipsorum gladio eos uti uetuisset. Ruffinus lib. primo, cap. trigesimosecundo: Socrates lib. tertio, cap. decimotertio: Sozomenus lib. quinto, cap. decimoquinto.

Tres igitur præcipui nominis in curia sua militantes, Valentinianus scilicet Tribunus plebis, Valens & Iouinianus ad sacrificandū coacti, militarem dignitatē ultrò deposuerunt, potius quàm impiæ Imperatoris uoluntati satisfacerent, & in professionē Christianam tam scelerate delinquerent. Fortè aliquando Iulianus cum cœtu & pompa ad fanum Fortunæ progreditur, in quo utrobique ad ianuas stabant æditui, introeuntes pro more aqua lustrali aspergētes, quod purgarionem dicebant. Præibat in ea pompa Imperatori Valentinianus, qui pòst Imperator factus est: cuius chlamydi cum uix guttā æditiuus aspersisset, pugnū illi inflixit, pollutū se ab illo, nō purgatū memorans. Quod indignè Iulianus ferēs, in Armeniā eum relegari mox imperauit: alio tamen, quàm quòd religionis Imperatoris sui contemptor esset, nomine. Theodoretus libro tertio, cap. decimosexto: Sozomenus libro sexto, cap. sexto.

Post hæc exactionibus & mulctis pecuniarijs persecutionem auxit, occasione sumpta ab expeditionibus, quas in Orientis partes, & contra Persas ducere decreuerat. Lege igitur proposita, sacrificare nolentibus mulctā imposuit: duras admodum exercens exactiones, quibus breui spacio ingentem pecuniarum aceruū cumulauit. Socrates lib. tertio, cap. tertio. Nactiq́; hanc occasionē prouinciarum præsides, ipsi etiam emolumenti sui causa, longè grauioribus exactionibus Christianos, quàm ab imperatore mandatū illis esset, exhauriebāt: nec à capitalibus quidem supplicijs interdū sibi temperantes. At uerò etsi de iniurijs & iniusta præfectorum ui querelæ ad Imperatorem perferebantur, sur dis eas tamen auribus præterijt, contumelia & sannis accusatoribus insuper illudens: Vestrum, inquit, est ferre, cum affligimini. hoc enim Dei uestri præceptum est. Socrat. libro tertio, cap. decimoquarto.

Sic Cæsariensiū facultates omnes, & pecunias aliarum etiam uicinarum ecclesiarum torturis inquiri, et in mediū cōferri coegit: quibus confestim trecentas auri libras in ærarium publicum cōfiscauit. Clericis præterea omnem immunitatem, honores, & annonam à Constantino ipsis deputatam ademit, legesq́; pro illis latas è medio tulit. Quodq́; ad uirgines & uiduas attinet, exigi & ab illis iussit, quæ antea ab ærario publico acceperant. Quin & in catalogū militū clericos conscribi iussit. Multitudinem uerò Christianorum omnem describi curauit, & tributum ab illis exigi præcepit. Ac quo se magis Christianæ religionis hostem declararet, Ecclesias Christianorum destruxit, auferēns ex illis quicquid pecuniarum & sacrorum uasorum inuenisset. Id enim Antiochię designauit, ubi per auunculū suum Iulianū plurima & preciosissima anathemata abripuit, & in thesauros suos referri iussit: ubi etiam ex omnibus oratorijs Clericis fugatis, Theodoritum presbyterū Iulianus auunculus, quasi qui sacrorū uasorū custos esset, comprehendit, flagris cæcidit, ac gladio tandem interfecit. Postquam uerò sacra uasa diripuit, proiectis illis in terram, Christum subsannans ac blasphemans, super illa consedit. Imperatori uerò ad eas rapinas et prophanationes (ut Theodoretus scripsit lib. tertio, cap. duodecimo) præter Iulianū, subseruierunt etiam Felix quæstor Imperialis thesauri, & Elpidius procurator: quorum uterque in grariam Imperatoris à religione Christiana defecerant. Atq; hæc quidem in templis Christianorum designata sunt.

Templa uerò paganorum sub Constantini & Constantij imperio diruta, ab illis qui ea demoliti fuerant restruere, aut æsti-

matã pro illis pecuniã soluere coegit. Quorum si qui præstare neutrum possent, grauiter torquebantur & in custodias cõijciebantur, sacerdotes & clerici, alijque Christiani multi. Cæsariensiũ uerò, qui templum Fortunæ destruxerant, alij occisi, alij exilio damnati sunt. Quo tempore & eorum episcopus Eupsychius occisus est. Sozomenus libro quinto, capite quarto, quinto, octauo & undecimo.

Sic scilicet à sanguine & supplicijs abstinuit Iulianus, cum & eos quos in munerum exhibitione, thuris incẽso astutè decepisset, occidi iusserit: posteaquã certiores facti quo id consilio Imperator fecisset, redijssent, peccatum suum per ignorantiã admissum confitentes, aurumq; quod acceperant ad pedes eius proijcientes. Vbi abreptus continuò, morte mulctádus, adolescens Romanus nomine. Sed is, cum eius facti Imperatorẽ pœnituisset, dimissus est: ac respõdit, se, ut Martyr appellaretur, non fuisse dignum. Recitant historiam Ruffinus lib. primo cap. trigesimosexto: & Theodoretus libro tertio, cap. decimoseptimo.

Etsi igitur, quod ad mortes & sanguinem attinet Christianorum, lentè ageret, inuidia eius gloriæ quam suppliciorum tolerãria & constantia antea sibi pepererant, ductus: tamen in ciuitatibus eos, ut Eutropius scribit, habitare nõ permisit: sed in exilia, in ultimas Romani Imperij terras extrusit, eos præsertim qui ecclesijs præsidebant, ideo ut cõuentus plebis dissolueret: efficeretq;, ut neq; ad ecclesias conuenientes, neq; doctores habentes, neq; de mysterijs participantes, diuturna cessatione & temporis progressu in obliuionem propriæ religionis deuenirent. Ita enim Athanasiũ, qui uix Alexandriã regressus erat, ac cœtus publicos colligere, multitudines docere, & Ethnicos cõuertere cœperat, ex urbe exire iussit: hoc in eum crimen fingens, quòd ab antecessoribus suis in exilium missus, episcopatũ & ecclesiã suam sine permissu & iudicio suo, & temeritate recepisset. Expulit Cyzico etiam Eleusiũ, accusationis in eum & criminis loco prætexens, quòd templa uastasset, delubra contomelijs affecisset, uiduis alimoniã, sacris uirginibus monasteria constituisset: denique gentilibus hortator fuisset, ut patrios cultus negligerent.

Interdixit autem ea ciuitate etiam aduenis Christianis, quorũ cum Eleusio magnus erat numerus. De Tito Bostrensibus scripsit, ut urbe eum expellerent: minatus, si unquam quisquam accidisset in ea urbe tumultus, se Titum ipsum & clericos cæteros pro seditionis autoribus condemnaturũ. Offert Imperatori Titus librum, significãs plebem Christianam Bostræ odisse quidem Ethnicorum religionem, illisq; aduersari: attamẽ ipsius ductam admonitionibus, nihil adhuc sediriosum meditari. Auget ex eo libro Imperator Tiri accusationem: & calumniose Bostrenis rescribit, cognouisse se ex Tiri scripto, se ad ciendam seditionem iamdudũ paratos esse, ac uix quiescere, retentos adhortatione episcopi sui. Ita igitur in Titum Bostrenses, ut delatorem & inimicum, irritati, orbe eum expellunt. Sozomenus libro quinto, capite decimoquinto.

Omnibus præterea ubiq; sceleratis impunitatis nomine liberum fecit, cõtumelijs et petulantia quacunq; uellent, in pios & honestos illudere: nec seu legibus seu iudicijs ullis eos subiecit, qui uiolenter & iniquè, si quid collibuisset, cõtra Christianos egissent. Quo cõsilio & honores domi militiæq; crudelissimo cuiq; demandauit.

Flagitiosi igitur tales plurimi, tum in Ascalone & Gaza Palæstinæ urbibus inueniebantur, qui sacerdotũ, mulierumq; uirginitatẽ profitentiũ aluos dissecabant, hordeoq; repletas porcis extrema contumelia obijciebant. Theodoretus lib. tertio, capite sexto: Sozomenus libro quinto, capite decimoquinto.

In primis uerò Gazæi præ cæteris, mira & exquisita in Christianos usi sunt petulantia. Alios enim flagris cõciderunt, alios pronos ac supinos traxerunt, & ad pauimenta illiserunt, lapidibus & fustibus uerberarũt, aqua ferventi perfuderunt, uerubus transfixerũt: capita eorum, quoad cerebrum extillaret, confregerunt, in loca cadauerum abiecerunt, igneq; succenso corpora eorum combusserunt: atq; ossium reliquias, quas ignis non absumpserat, inter ossa camelorum & asinorum miscuerunt, ne pro ossibus humanis agnosci, & facilè inuenire possent. Nestor ibi confessor comprehensus, uinculis & flagris exagitatus, & extra portas semianimis abiectus est: ut narrat Sozomenus lib. quinto, cap. nono.

Heliopoli Cyrillum diaconum, qui Constantino imperante multa simulachra, quæ in illis locis adorarẽtur, confregerat, nõ interemerũt modò idololatræ ethnici: uerùm etiam uentre dissecto, illius iecur gustarunt. Crudelitate enim Heliopolitæ facilè quosuis superarunt: cuius exemplum aliud Sozomenus recitat lib. quinto, cap. decimo. Sacras uirgines nudatas in publicum locum ad omnium spectaculum & irrisionem statuerunt, & postquam satis sibi pro libitu illusisse uisi sunt, tonsas dissecuerunt, & ad deuorandum uiscera eorum porcis obiecerunt: ideo quòd Constantinus olim Veneris templum, in quo pro more uirgines prostitue-

stituebantur, destruxisset, & stupra legibus prohibuisset. Dorostoli in Thracia, Æmilianum in certamine uictorem, Capitolinus præses Thraciæ rogo impositum concremauit. Apud Arethusios uerò, Marcus senex Cōstantino Imperante idolorū quoddam templum euerterat. ob id Arethusij, ani maduersa Iuliani uoluntate, eum comprehendunt, nudant, pulsant, totumq; uerberibus lacerant: mox in cloacas fœtidas abijciunt, atq; inde retractum, pueris stylis compungendum proponunt: postremò in corbe collatum, iusculoq; & melle in unctum suspendunt sub dio in grauissimo æstu, uespis & apibus arrodendum. Theodoretus lib. 3, capite septimo.

Apud Daphnen, ubi sacrificare Iulianus consueuit, impius quidam sacerdos filium à tenera ætate clanculum sd pietatem formatum, quòd aufugisset Antiochiam ad magistram suam, quę eum apud Meletium episcopum occultauerat, comprehendit, ac uerberibus primùm plurimis multat: mox etiam ueru candentia manibus, pedibusq; ac dorso infixit: tandemque conclusum in cubiculum obseratum reliquit, & abijt. puer uerò diuina ope miraculosè liberatus est. Theodoretus libro eodem, capite decimoquarto.

Ac quoniam in Daphnes mentionem historiæ ordo nos deduxit, etiam illud obiter adijciamus. Iulianus fontes omnes quibus in ipsa Daphne, & contigua Antiochia homines utebantur, sacris suis abominandis inquinauit: ne nō abominatio cum illis communicaretur, qui aquis eorum fontium uterentur. Quin & eò impietatis processit, ut quæ esui essent, & in macello uenderentur omnia, panes scilicet, carnes, fructus, olera, ac si quid amplius quotidiana uictus ratio exigit, lustratione pollueret. Quod Christiani magno quidem cum dolore spectarunt, & ut facinus infinitis modis impiū & nefandum execrati sunt. uti tamen pollutis illis rebus non dubitabant, quia Paulus edere iussisset absq; discrimine propter conscientiam, quicquid in macello uenale esset. Duo tamen excellentes milites, Imperatoris satellites, Christiani, Iuuentius & Maximianus, quodam in conuiuio, uehemētius aliquanto facinus illud nefarium deplorauerant, detorquentes in Imperatorem hæc uerba, quæ in Babylone quondam pueri illi eximij in regem impium usurpauerant: Tradidisti nos regi iniquo, & transfugæ super omnes gentes in terra. Proditi igitur ab improbo quodam, qui unà cum ijs in eodem conuiuio assederat, ab Imperatore accersiti sunt: & ab eo interrogati, quæ dixissent, intrepidè responderūt: eamq; quasi opportunitatem nacti reprehendendi impium Imperatoris factum, ingenti cum animo dixerunt: Nos in uera, Imperator, pietate educati, legibus optimis à Constantino laudatissimo, eiusque filijs nobilissimis, latis seruientes, de abominationibus tuis, & funestis sacris, quibus omnia repleri, cibosque et potus pollui aspeximus, questi sumus, ac deplorauimus: & nunc apud te cum dolore querimur, ut quos aliud in toto tuo Imperio nihil æquè offendit. Ob has uoces ad durissima & intolerabilia supplicia abrepti, morte mulctati sunt, hoc nomine, quòd petulantes & contumeliosi in Imperatorem fuissent. Eiusmodi autem criminis famam Imperator spargi iussit, ideo quòd martyrum nomen & honores illis inuideret. Recitat Theodoretus libro tertio, capite decimoquinto.

Nec Alexādria quidem persecutionis huius expers fuit: ut Sozomenus testatur libro quinto, cap. decimo. Libet unum commemorare exemplū, de ijs quæ in ea urbe Christiani in tumultu quodam à gentilibus passi sint, initio Imperij Iuliani. Locus ibi quidam fuerat desertus ac neglectus, & sordib' plenus, in quo gentiles olim Mythræ sacra peregerant, & homines mactauerant. Eum locum Constantius, tanquam iam antea uacuum ecclesiæ Alexandrinæ proprium esse cōcesserat. Georgius igitur templū in eo ædificare uolens, repurgari iussit: sed locum ædificio templi ineptum esse deprehendit, propter nimiam profunditatē, repletam cranijs hominū, & recens & iamdudum interfectorū in magicis Mythræ sacrificijs. Christiani tum studiosè hoc agentes, ut omnium risui & ludibrio impia gentilium mysteria exponerēt, crania reperta palàm ostentabāt, non sine illusionib. & execrationibus. Quo spectaculo cōmoti Ethnici qui Alexandriæ erant, furore ingenti in Christianos impetum fatiūt, atq; ex illis multos quouis mortis genere interficiunt: alios gladio, alios fustibus, alios lapidibus enecāt, alios funibus strangulant, nonullos crucifigunt, plurimos uerò uulnerant. Et in hoc tumultu, ut fit, ne à familiarissimis quidem sibi temperanti sed amicus amicum, frater fratrem, & parentes liberos percutiūt, & in mutuam cædem corruunt. Georgius uerò ex ecclesia protractus, camelo alligatur, ac cum eo à gentilibus comburitur. Socrates libro tertio, capite secundo.

Christianos porrò alicubi tanquam uictimas super aras accensas, præcipitatos fuisse, Nicephorus retulit libro decimo, capite decimotertio.

Nec fuit sine crudelitate hoc ipsum, quòd Iulianus Christianorum legationes,

iniurias acceptas ad eum deferentes, eosque à quibus læsi essent accusantes, non admisit, nec opem tulit: quemadmodum se id facturũ Nisibenis, quòd Christiani omnes essent, minitabatur. Ac ut uerbis interdum percussores & iniurias reprehendere uideretur, re tamen ipsa ad sæuitiã magis incitabat. Narrat Sozomenus lib. quinto, cap. tertio, & decimoquinto.

Sic contra ius legationũ oratores Persas, qui ad eum Chalcedonem uenerant, afflixit: propterea quòd Christianam religionem co lere illos cognouisset. Meminit Nicephorus lib. decimo, cap. undecimo: & Zonaras.

In metropoli Phrygiæ, Macedoni*, Theodulus & Tatianus, statuas quas præses Amachius in templa collocauerat, noctu confregêre. Cumq; præses in alios, quos suspectos de eo facto habebat, animaduertere uellet: ipsi prosiliêre, autores se esse cõfitētes. Abrepti igitur, omnis generis tormentis subiecti sunt: postremò uerò craticulis impositi, assati. Quod supplicium adeò forti animo sustinuerunt, ut etiam præsidi ad hunc modum insultarint: Si de carnibus assis, Amachi, gustare cupis, uerte nos prius in aliud latus, ne ad gustum tuum semiassi uideamur. Socrates libro tertio, cap. decimoquinto: Sozomenus lib. quinto, cap. undecimo.

His annumerari possunt eximij martyres: Artemius dux Ægyptiacorum militum, qui ideo quòd sub Constantino plurima simulachra deiecerat, capite truncatus est: Theodoretus lib. tertio, cap. decimooctauo. Donatus Grammaticus, quem cum parente utroque martyrio sub Iuliano functum, Gigas refert in Floreto temporum. Donatus itẽ alius episcopus Aretiæ: Hilarianus Hierosolymorum episcopus: Ptiscus presbyter Romanus, Priscillianus clericus, Benedicta fœmina, Pigmeni* presbyter, Gordianus, Demetria uirgo, Ioannes presbyter, Ioannes alius, & Paulus: qui quondam cubicularij fuerant, iuxta Iuonem, Constantiæ filiæ Constantini. Hæc ex Vincentij Speculo, & Reginone.

Explicasse autem ultimum suum actum Iulianus hoc modo fertur, ut his omnibus lõgè duriora & atrociora in Christianos excogitaturũ se minatus sit, ubi bellum Persicum confecisset: Quemadmodum Ruffinus lib. primo, cap. trigesimo sexto: & Theodoretus lib. tertio, cap. uigesimo primo indicarunt. Ac meditatum eum duriorem persecutionem fuisse, inde uerisimile fit, quòd in ipso eius belli medio ardore, septem libros contra Christum euomuisse proditur: cum & antea contra Christianos libris editis pugnare consueuisset, ut Eutropius refert.

Narrat & Orosius, li. septimo, Christianorũ eum sanguinem dijs suis uouisse: & palàm persecuturum se eos dixisse, si uictor à Persis redijsset. Proinde et theatrum Hierosolymis exstrui iussisse, in quo, cum reuersus fuisset, episcopos, monachos, omnesq; eius loci sanctos, bestijs obiectos laniari spectaret.

Sed quid animi tamen in his malis Christiani ostenderint, breuiter exponamus.

Basilius, qui Constantio regnante, perpetuum se hostem & reprehensorem Arianorum professus fortiter fuerat, etiam in hac sub Iuliani persecutione admodum se constantem in uera fide & syncerũ præbuit. Passim enim circumiens, Christianos publicè, solerti cum libertate adhortatus est, ut eam quam ipse traderet doctrinã fideliter custodirent, nec gentilium se abominationib. contaminarēt: nec præmijs quidem & honorib. ab Imperatore propositis, quorũ cum æterna perditione iniqua esset permutatio, mollescerent. Fortè aliquando eò uenit, ubi homines publica deorũ suorũ sacrificia celebrabant. Orat ibi cum gemitu & dolore Deum, ne quem Christianorũ implicari impijs abominationibus permitteret. Agnitus autem ibi ad supplicia, quæ forti tamen animo pertulit, abductus est. Sozomenus libro quinto, cap. undecimo.

Ostendit & Athanasius infractum & excelsum animum suum. Cum enim ad magorum, philosophorũ, aruspicum, augurumq; quos secum frequētes Iulianus habebat, uoluntatem, eum urbe egredi præcepisset, propterea quòd illi negassent id successurum, quod de extirpanda Christianorum religione animo concepisset, nisi Athanasium sustulisset: tale quiddam accidit, quod tacendum nobis minimè est. Venerat Alexandriam dux cum exercitu, qui Athanasium è medio tolleret. Athanasius fuga elabitur: & iam nauem conscensurus, populo mœsto & flenti se circunstanti dixit: Nolite, ô filij, conturbari: nubecula enim est, & citò pertransibit. Interea naui Nilum ingreditur. Sequitur eum citato cursu comes, iussus insequi Athanasium, & occidere. appellens autem Athanasius nauem ad quendam locum, à prætereuntibus comperit, imminere sibi percussorem suum. Terretur hac uoce cæteri, qui in naui simul cum Athanasio erant: atq; ut per secessum in solitudinem, tum suæ, tum ipsorum saluti consulat, hortantur. Sed ille: Nolite, inquit, filioli deterreri. Quin in occursum potius abeam* percussori nostro, ut intelligat is, quàm longè maior is sit qui nos defendit, quàm qui persequitur. Ita naui cõuersa, in occursum persecutori suo rectà pergit. Venit ille, sed Athanasij nauem esse nequaquam putat. Quærit igitur tanquã prætereũtes, sicubi Athanasium esse audijssent?

Respon-

Respondent, uidisse se eum non longè euntem. Omni igitur celeritate dux cōsectatus, frustra festinauit. Athanasius uerò Alexandriam redijt, ibiq; latens quoad persecutio cessaret, seruatus est. Ruffinus libro 1, cap. uigesimoterrio, & uigesimoquarto.

Rectè Ambrosius ait, Iulianum, persecutionem arte & subtilitate cœptam, implere non potuisse. Eum enim omnino finem habuit, ut nec ad Iuliani sententiam, quod in Christianos callidis artificijs instituerat, quicquam cesserit, nec Christianis obsuerit: offerentibus subinde se qui Imperatori seu blandienti, seu, ut superbissimè solebat, illudenti, & Christum aliàs Mariæ, aliàs fabri filium uocitanti, confidenter restiterūt. Antiochiæ Libanius sophista impius ludum literarium, quem tum magister eximiè eruditus & Christianus gubernabat, ingreditur, ac per illusionem magistrū eum compellat, Sciret ne quid fabri faceret filius? Respondit is, non sine futurorum euentuum diuinatione: Esse eum, quem per ludibrium fabri ipsi uocant filium, totius huius rerum uniuersitatis conditorē, qui sandapilam nunc pararet. Nec multo pòst fama de interitu furiosi Imperatoris uenit, occisum eum apud Persas, & in sandapila adferri. Theodoretus libro quarto, cap. uigesimotertio.

Erat in eadem urbe & Publia nobilissima fœmina, cœtus uirginū, quæ castitatem profitebantur, magistra. Assiduus is cœtus erat in laudando ac celebrando Deo. Quoties igitur pro more Imperator præteriret, altiori semper uoce canere iussit, quæ canere aliàs consueuissent: ideo tantum, ut risui ei cœtui furias suas esse, Imperator intelligeret. Accidebat autem potissimum ea, quibus infirmitas simulachrorum in psalmis incessitur: SIMVLACHRA gentium, argentū & aurum, opera manuū hominum. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes ijs confidentes. Audire hoc summo cum dolore Iulianus cogebatur. Igitur cœtui illi imperabat, ne quid se prætereunte prorsus accinerent. Sed Publia nihili faciens impij Imperatoris mandatū, chorum instituit, ut audacius deinceps, si quando præteriret, canerent: ac nominarim prioribus cantionibus adiungerent psalmū, EXVRGAT Deus, & dissipentur inimici eius. Grauiter id admodum & indignè ferens Iulianus, iussit eam in Palatium accersi, & alapas impingi. Quam contumeliam illa summum honorem suum interpretata, domum redijt, & ut antea cōsueuerat, sacras cantiones, quæ in eius furorem & impietatem cōpetere uiderentur, cum cœtu suo in eum frequenter cecinit. Theodoretus lib. quinto, cap. decimonono.

Quid uerò in translatione sepulchri Babylæ martyris factum sit à Christianis, notū est, ac nos suo suprà loco recitauimus. Cum enim apud Daphnen Apollo, pro more oracula postulatus, non respondisset, idq; se facere propter uicinum Babylæ sepulchrū affirmasset: Iulianus Antiochia Christianos uenire, & martyris monumentum auferre iussit. Conueniunt in Daphnen illi frequenti numero, & arcam cadaueris Babylælæti tollunt, & inter deferendum alta uoce canunt, Iuliano insultantes: CONFVNDANTVR omnes qui adorant sculprilia, & confidunt in simulachris suis. Qua re tanta quidem ibi rabie Imperator correptus est, ut Christianos eos omnes comprehendi, in custodias conijci, & tormentis ac supplicijs affici iusserit. Tortus autem, præter Theodorum, nemo tum est: ideo quòd Salustius præfectus, cui id negocij in Christianos commissum erat, à tali Imperatorem proposito retraxit. Ruffinus lib. primo, cap. trigesimoquinto.

Postremò et id persecutionem effecisse Socrates tradit, ut omnibus tum ueri, tum falsi Christiani facti sint manifesti. Qui etiam inquit, recta animi sententia Christiani erant, animo prompto & alacri uitam ponebant, omnia potius ferre quàm Christum negare parati: inter quos Iouinianus, Valentinianus & Valens fuêre. Reliqui uerò, qui non ex animo Christiani erant, sed pecunias uerę felicitati præferebant, sponte sacrificabant: è quibus Ecebolius Constantinopolitanus sophista, qui soto uri, & talis esse plerunque, quales Imperatores essent, solebat. Ante Iuliani enim imperium, Christianum esse se uehemēter simulauerat: sub Iuliano uerò, gentilism um præ se manifestè tulit. Socrates libro tertio, cap. decimotertio.

DE TRANQVILLITATE Ecclesiæ sub Iouiniano.

IMperauit Iulianus (ut Lætus ait, & in Chronico suo Eusebius) annum unum, & menses septem. Perijt tandē in bello Persico, siue ex ictu, quemadmodum infrà dicemus, incerto, siue uulnere à Dæmone facto, clamantibus communiter omnibus Antiochiæ: Maxime fatue, ubi sunt uaticinia tua? Vicit Deus, et CHRISTVS eius. Theodoretus lib. 4. cap. 27. Altera autem die Iouinianus Imperator creatus est anno Christi trecentesimo sexagesimoquinto, homo literarū studiosus, ciuilis, naturà admodum liberalis, & neq; imprudens neq; iners: qui Christianus constans, ut diximus, sub Iuliano fuerat, & militiam ac quamcunq; dignitatem amittere maluerat, quàm contra religionem suam Imperatori impia mandanti obtemperare. Nam & in ipsa electione illustrem exhibuit pietatis suæ speciem, cum iussus Impe-

Imperium capessere, & uiolenter quidem à militibus ad id tractua, respondit: Nolle se Christianum, hominibus imperare qui gentiles & idololatriti essent. Nec prius quidé, quàm cõmuni uoce omnes proclamassent, se Christianos fore, imperium suscepit. Eutropius lib. undecimo: Socrat lib. tertio, capite uigesimosecundo.

Digna deinde Imperatore & hęc in eo uirtus fuit, quòd amans fuit consensus & concordiæ in Ecclesia docentium. Proinde Macedonianis libellum, de ratione forsan fidei suæ, aut accusatione (ut uidetur) ab ijs dissentientium exhibẽtibus, aliud nihil respondit, quàm, cõtentionem se detestati, concordi uerò sententia cõiunctos diligere ac uenerari. Cum & aliàs subinde diceret: Eos se cõplexurum amanter, & præ reliquis hooo-taturũ, qui autores uniẽdæ Ecclesiæ essent. Huc pertinet, quòd Lucio presbytero Alexãdrino, ex illis qui à Georgio ordinati fuerant, Athanasium deferenti & accusanti, nihil tribuit, nec in aliquo assensit: sed cum interminatione mandauit, ut quiesceret. Narrat Sozomenus libro sexto, cap. quinto. In assentatores uerò lepidè illud dicebat: Deprehendi eos non Deum colere, sed purpurã: nec differre ab Euripo, fluctus suos huc atq; illuc subinde tapienti.

Ex eo igitur, quòd pietati, paci Ecclesiasticæ & concordiæ studuit, quam ei laudem synodus Antiochena, hoc tempore pro stabilienda fide Nicęna collecta, tribuit apud Sozomenum lib. sexto, cap. quarto: uidetur Ecclesiã in tranquillitate & respiratione aliqua fuisse, quantum quidem ad persecutionem externam attinet. Inter docentes enim, & ecclesijs præsidentes, pax & quies nulla fuit, alijs alios apud Imperatorẽ præuenientibus: quorum primi Macedoniani erant, qui libellum de exigẽdis ab ecclesijs Anomianis Imperatori obtulerunt. Refert Socrates lib. tertio, cap. 25. & Sozomenus lib. 6, cap. 4.

Ab externa tamen uexatione Christianorum cessatum est: & edicta quæ Iulianus publicauerat, gentilibua adempta sunt. Deinde episcopos omnes qui à Constantio in exilium pulsi, nec à Iuliano reuocati fuerãt, restituit. Socrat. lib. eodem, cap. uigesimoquarto. Et Valentinianum: quem Iulianus hoc quidem prætextu quòd milites negligenter gubernasset, re autem uera ideo quòd Christianus esset, exilio mulctauerat. Sozomenus lib. sexto, cap. sexto: Theodoretus li. tertio, cap. decimosexto. Qui & libro quarto, cap. quatto, hoc Iouinianũ in primis nomine laudat, quòd lege edita iusserit ecclesijs restitui frumẽtum, quod ijs de publico olim præstari iusserat Constantinus. Iulianus uerò prohibuerat.

OB PERSECUTIONS ET TRANquillitate Ecclesiæ sub Valentiniano & Valente.

SAlutaris maximè & regno & Ecclesiæ Imperator Iouinianus fuisset, nisi tam breue ei imperandi spacium cõtigisset. Post octo enim menses, quibus imperator fuerat, cruditate stomachi in lõgo itinere à Persis cõtracta, & suffocatione prunarum quas succẽdi nimias iusserat, extinctus est: ut Hieronymus in epitaphio Nepotiani, Aurelius Victor & Lætus scripserunt. In eius autem locum Nicææ in Bithynia ab exercitu lectus est Valentinianus Pannonius, anno Domini trecentesimo sexagesimooctauo: uir ingenio solerti prædirus, animo grauis, fortis, prudens, tẽperans, iustus, ac uitijs infensus, præsertim auaritiæ, in quam seuetis exemplis animaduertit: quemadmodum Eutropius & Lætus scripsetunt, ac Theodoretus lib. 4. cap. quinto.

Quod ad pietatis laodem attinet, dederat eius admodum illustre specimen sub Iuliano, ut dictum est: quòd sactificare iussus, tribunatus potius, quem sub eo gessit, honores amittere, quàm sactificare idolis uoluit. Cuius animi pietatisq; etiam frater eius initio Valens fuit: sed Ariano postea contagio infectus, pietatem posthabere cœpit, & fratri factus est dissimilimus. Socrat. libro quarto, cap. primo.

Asciuerat eum in regni cõsortium Valentinianus, post triginta electionis suæ dies, cùm, militibus suis cõsulentibus & monentibus, ut socium regni sibi aliquem adiungeret, festiniter respõdisset: Vestrum, inquiens, ô milites fuit, Imperatore nemine existente, Imperij habenas mihi committere: eas uerò qnoniam nunc ego suscepi, meum nunc est, non uestrum, de rebus communibus cogitare.

Plena pietatis eiusdem ad episcopos conuocatos post Auxentij episcopi Mediolanẽsis mortẽ, hæc oratio fuit: Nostis apertè, inquit, eruditi quippe eloquijs diuinis, cuiusmodi opoteat esse pontificem: cum nõ uerbo solum, sed & conuersatione, quam bonã & inculpatam esse necesse sit, gubernare deceat. Talem igitur eligite, & in pontificali sede constituite, cui & nos, penes quos impetiũ est, capita nostra syncerè submittamus, et cuius monita, sicubi humana fragilitate lapsi peccauerimus, tanquam salutaria nobis medicamenta, nõ inuiti accipiamua. Postea cum communibus suffragijs, in Auxentij locum Ambrosius lectus esset: Gratias, inquit tibi ago Domine Deus omnipotens, & Saluator noster, quia huic uiro ego quidẽ commisi corpora, tu autẽ animas. Ad Ambrosiũ uerò conquerentem, permultũ peccari à iudicibus,

dicibus,dixit:Festina sanare, quemadmodũ
in diuiua lege præcipitur,delicta animarum
nostrarum. Narrat Paulus Diaconus libro
duodecimo: & Theodoretus libro quarto,
capite septimo.

Facit huc, quòd cum in Asia & Phrygia
dissensiones super dogmatis esse inrellexis-
set, ad eas tollendas synodum in Illyrico
coegit:& episcopis ibi cõgregatis legem mi-
sit, Valentis sani adhuc tum consenlu,Chri-
stisnissimam, qua manifestè Valentiniani
prædicatur pietas: quamobrem & hic com-
memorare uisum est.

¶ Imperatotes Maximi, Diui, Victores,
Augusti,Valentinianus & Valens & Gratia-
nus, episcopis diœceseos Asianæ, Phrygiæ,
Carophrygiæ, Pacarianæ, in Domino salu-
tem. Synodo ingenti coacta in Illyrico,
post longam quæstionem de salutari uerbo,
demonstrarunt beatissimi episcopi,esse Tri-
nitatem coessentialem, patrem & filium &
spiritum Sanctum. Quam prorsus fungen-
tes debitis muneribus colũt, cultu inquam
magni regis.Er nostra porẽtia eandem præ-
dicari mandauit: sic tamen, ne qui dicant,
huius cultus promulgarionem esse Impera-
toris moderantis terræ huic,non ferentes e-
ius mandata, qui salutis nostræ curam ge-
rens, illa edixit. Vox enim est Euangelij
Dei nostri, quæ adhuc pertinet: Persoluite
Cæsari res Cæsaris, & res Dei Deo. Quid
uos dicitis episcopi, & antistites salutaris
uerbi?Si ad hunc se modum habẽt argumen
ta probationum uestrarum,tum uos mutuo
amore complectimini,& abuti Imperaroria
dignitate nolite: ne'ue persequimini ueros
ministros Dei,quorum precibus & bella se-
dantur in terra, & auertũtur incursus trans-
fugarũ angelorum. Qui omnes noxios dæ-
mones student abigere precibus suis, publi-
ca secundũ leges munia subire sciunt, poten
tiæ Imperatoris nõ obloquuntur,sed since-
rè & magni Imperatoris ac Dei mandata cu-
stodiunt, & nostris legibus subijciuntur. At
uos inobedientes reperti estis. Nos quidem
ordine à primo ad ultimum processimus tra
ctatione nostra:ipsi uerò uosmetipsos abalie
nastis.Volumus tamẽ à uobis puritatem re-
ti ueri:urq; Pilstus in iudicio de IESV Chri-
sto,cuius est administrario nostra, cum nol-
let interimete tantũ, & qui ad cruciatus sese
confirmasset,conuersus ad Orientalem pla-
gam,aquam iussit affundi manibus suis, &
lotis illis,Innocens sum,inquit,ego sangui-
nis huius iusti: ita & nostra potentia ubique
edixit, ne quis persequatur, ne'ue exagitet
aut irritet operatores in agro Christi,neu re-
pellat procuratores Magni Regis, ne hodie
quidem sub nostra poteutia gloriari uidea-
mini, ac cum illo cõfirmato ad cruciatus pa-
ti restamentũ ipsius quasi in sanguine Zacha
riæ. Sed quotquor quidẽ fecẽre,cum hoc di
rupti sunt, & traditi mortis cõdemnationi,
unà cum adiutore ipsorum noxio dæmone,
dũ ueniar supernus rex noster IESVS CHRI-
STVS. Theodoret. lib. 4, cap.8.

Atq; hæc quidem de Valentiniani pieta-
re citra inuidiam cogitari & commemorari
possunt. Valens uerò ab ea senrentia & cou-
stantia,quam sub Iuliano cum fratre in con-
fessione ostenderat, imperio suscepto defe-
cit. Ac primùm quidem Arianus factus est,
petsuasione uxoris suæ,quæ Ariani dogma-
ris laqueis prior irretita fuetar. Huc acces-
serat,quòd ab Eudoxio Constantinopolita-
no episcopo Ariano baptisatus fuerat, cuius
religionis zelo deinceps semper duci existi-
matus est.Eudoxium enim,aiunt,iureiuran
do eum in baptismo deuinxisse,ut defensio-
nem Ariani dogmatis, & diuersum sentien-
tium persecutionem ei sponderet. Theodo-
retus libro quarto, cap. 12. & decimorertio:
Socrates lib. quarto, cap.2.

Postea nec Arianus nec Christianus pro-
pemodũ esse uisus est. Antiochiæ enim Me-
letio expulso commorarus, licẽtiam omni-
bus dedit sua sacra celebrandi, gentib. scili-
cet ac Iudæis, nec non omnibus hæreticis
(nam & gentiles festiuitates agebãt, dæmo-
nibus ministrautes) & idololatricas uanita
tes à Iouiniano prius destructas, reflorescere
permisit: Iouisq;cultũ atq; Dionysij,sacraq;
Ceteris,iam non in occulto, tanquã sub pio
Imperatore,celebrabant: sed per medias pla-
teas bacchantes, ubiq; cursitabant,cùm illis
solum inimicum se princeps osteuderet,quĩ
doctrinam Apostolicam prædicare uideban-
rur.Paulus Diaconus & Theodoretus libro
quarto, cap. 24.

In occidenre igitur, quàm diu Valentinia
nus in uiuis fuit, pacem Ecclesia habuit, &
cum decretis Synodi Nicænæ sentiẽtes de-
fensi sunt, cum ne Arianis quidem Valenti-
nianus molestus esset. Socrates lib. quarto,
cap. primo.

Verùm Valens, qui ab Eudoxio, ut dixi-
mus, unà cum baptismo simul etiam accepe
rat Arianismum, Arianorum solum etiam
amicus & defensor extirir. Obiurgauerat
eum quidem Valentinianus,ut Zonaras scri
psit, per literas, ut ab eo instituto desisteret:
sed ijs ille animo suo indulgeus, magis etiã
contra rectè seutienres exasperatus est. Bel-
lũ enim irreconciliabile conrra eos mouit,
& ab Arianis dissenriẽtes acerbissimè tracta-
uit,expulsis uno & eodẽ tẽpore Meletio An
tiochia, Eusebio Samosatis, Pelagio Laodi-
cæa, Barse Edessa, reliquis itẽ omnib. quot-
quot cum Euzoio communicare noluissent:
quorũ alios uarijs insuper supplicijs affecit,
&

& uel pecunijs mulctauit, uel flagris cęcidit. Fertur etiā, quòd in flumine Oronte, quod Antiochiā præterlabitur, multos submerserit. Socrates libro quarto, cap. primo & secundo: Theodoretus libro quarto, cap. decimotertio, & decimosexto: Sozomenus libro sexto, cap. septimo & decimooctauo. Qui & libro eodem, capite octauo scribit, Valentē atrociora istis omnibus fuisse designaturum, nisi bellum cum Procopio tyranno Constantinopolitano interuenisset: quo occupatus, impetum cōtra Homousianos aliquantisper cohibuit. Socrates lib. 4, cap. 3.

Post confectum autē bellum illud, in quo uictoria potitus est, turbas contra Christianos de integro mouit: id unum efficere satagens, ut Ariana fieret omnis religio. Fortè interea Synodus eum Lampsacena exacerbauerat, quæ Arianos episcopos deposuerat. Persequi igitur Homousianos non destitit. Ac Constantinopoli quidē omnes expulit, quotquot Eudoxio communicare noluissent. In qua persecutione operam ei egregiā tum nauauit Eudoxius ipse. nec à sæuitia cessatū quicquā tū est, etiamsi persecutores multę pœnę diuinitus immissę arripuerint.

Erat tum Eleusius Macedonianus episcopus Cyzici, quem Imperator, ut in fidē Arianorum consentiret, coegit. ubi Eleusius negare quidem primùm se Arianis accessurū: postea uerò exilij minas & bonorum publicationem audiens, perterrefactus & consternatus, Ariano dogmati calculū addidit. Sed pœnitētia mox ductus, Cyzicum reuersus, uim sibi illatam esse conquestus, atq; ut aliū sibi episcopum quærerent hortatus est.

Propter reuerentiā tamen, Basilius & Gregorius, quorū hic Nazianzi, oppido exiguo Cæsareæ uicino, ille uerò Cæsareæ episcopus fuit, exilijs non sunt subiecti.

Constituerat quidem Valens Basiliū expellere, sed pœna diuinitùs subitò immissa prohibitus est. Nocte enim, posteaquam cōsilij id cæpisset, uxor pauoribus insuetis correpta est: et filius quem unicum habebat, ac regni successorē fore sperauerat, in febrim periculosam incidit. Itaq; ultionē hanc esse diuinā animaduertens, Basilio molestus esse destitit. Ac respirationem quandā rectè sentientibus hoc etiam præbuit, quòd eo ipso tempore furorem suum Imperator Valens contra Macedonianos conuerterat.

Irritatur tamen Eudoxij furor hoc ipso, quòd qui Eustathio cōsenserant, cū reliquis Homousianæ fidei socijs, in synodum Tharsi, pro confirmandis Nicæni conuentus constitutionibus, conuocarentur. Post quæ, edictum Valens de turbandis Homousianorū ecclesijs ad præfectos per Ægyptū misit: qui magno id studio agunt, ut ex ecclesia sua Athanasium expellant. Sed id populus animaduertens, in tumultum & seditionē coit. Quare fit, ut Athanasius ecclesiæ suæ custos maneat, nec ex eo usq; tempore ecclesia Alexandrina periculi quicquam sustinuerit.

Nam & rectè sentientium multitudo Alexandriæ superior Arianis facilè fuit: Sed illi in Syria, & uicinis gentibus, ac maximè Antiochiæ, ecclesias oppresserūt, cum frequentia & numero Homousianos superarēt. Accessit Valentis furor, quē in uniuerso Oriente, quicunq; Nicænis adhærerent decretis, tum experti sunt, cū lacerationib. & cædib. sancti expositi essent. Quod Orosi⁹ factū esse scribit, anno Imperij Valentis decimotertio.

Interea Constantinopoli Eudoxius moritur: cui Homousiani Eoagriū surrogare conantur, id autem ad Valentem Ariani deferunt, ac efficiunt, ut manum eò militarē Imperator mittat, quæ eos, à quibus ordinatus Euagri⁹ fuerat, exilijs afficiat. Quo fit, ut Eustathius Bizyam Thraciæ ciuitatem, Euagrius uerò in alium quendam locum exulatum proficisci iubeatur. Atq; hinc Ariani ferociores facti, ecclesias affligunt uerberationibus, conuicijs, carceribus, pecuniarum mulctis, alijsq; exagitationib⁹ nefandis. Socrates libro eodem, cap. sexto, decimo, duodecimo, decimotertio, decimoquinto: Sozomenus, lib. 6, cap. 12. 13. 16. & 20.

Peruadit ea persecutio ad ecclesias usque Thracenses, Dacicas & Pannonias: ut Ambrosius scribit libro quinto, epistola uigesimaseptima, & quinquagesimaseptima. In Gallijs uerò Treuirensium ecclesiam Maximus præfectus affligit: attamen in Campania, alijsq; Italiæ locis, ob preces piorū tranquillitas manet.

Veniunt selecti quidam Ecclesiastici uiri numero LXXXI Nicomediā, ac supplicationum libellos de iniurijs et malis quę perpessi fuerant, Imperatori exhibēt. Qui ira accensus & furens, Modesto præfecto clam mandat, ut comprehensos uiros eos morte mulctet. Præfectus multitudinis seditionem metuens, manifestè quidem nō occidit eos: sed nauim parari curat, simulans se eos in exiliū deportaturum. id uerò supplicij animose illi & fortiter accipiunt. Sed nautas in nauicula piscatoria ponè sequi iubet, & nauem succendere. Quod & ita factum est: ac sic cum naue ardente medijs in fluctib. hi uiri pereunt. Sed non diu hoc scelus pœna sua et uindicta, ut postea dicemus, caruit. Eulogius autē & Protogenes in Thebaida relegantur, ubi multos conuertunt, & ecclesias scholasq; instaurant.

Interea Nicomedia relicta Imperator Antiochiam uenit: ibiq; longius cōmoratus, eos qui Ariani esse nollēt, persequitur: nihil eo mo-

eo motus, quòd iam ab Ecclesijs per omnes ferè Orientis ciuitates Homousianos repulerat. Plures hic enim multo quàm pri' perdidit, & uarijs mortis generibus affecit: plerosq; uerò fluuijs mergendos tradidit. Socrates libro eodem, cap. decimosexto, decimoseptimo: Theodoretus lib. quarto, cap. decimooctauo, uigesimoquarto: & Sozomenus libro sexto, cap. decimooctauo.

Edessam postea, uisendi ibi reliquias S. Thomæ apostoli prætextu, Imperator se recepit. Vbi dum cognoscit omnes ab hæresi Ariana quàm maximè alienos esse, præfecto, ideo quòd initijs non obstitisset, & contra Arium sentiētes urbe expulisset, alapam impingit. Præfectus uel inuitus contumelia acceptam, animo Imperatoris & uoluntari obsequi studet. Ac cædem quidem nullam patrari cōstituit: attamen ne quis se martyrio offerat, clàm edicit. Sed hoc nec consilio nec comminatione quicquam efficit. Omnes enim die sequenti ad oratorium confluunt, mortem, si ita necessitas postulasset, ultrò obituri. Fortè præfecto interea obuiam uenit mulier paupercula, filiolum manu ducens, & ad martyriū festinans. Interrogata à præside, quo'nam sic properet? respondet, se eò abire, ubi animam tum suam, tum infantis sui, in martyrio cum alijs positura sit. Motus exemplo eo præfectus, Imperatorē adit, impium esse facinus dictitās, tantam multitudinem, tam breui, morti tradere. Persuaderi igitur sibi Imperator sinit, ut edictū abroget. Socrates lib. quarto, cap. decimooctauo: Theodoretus libro quarto, cap. decimo septimo: Sozomenus lib. sexto, cap. decimooctauo.

Eodem tempore Valens noua correptus insania, dæmonē interrogat, quis post eum Imperio potiturus esset. Dæmon obliquè respondet, & literas Græcas ostentat, ΘΕΟΔ: significans, hoc fore initium nominis eius qui sibi successurus esset. Ita occidi Valēs iubet omnes, quotquot in nominum suorum initijs haberent eas literas, Theodori nimirum, Theodoti, parentes Theodosij eius nimirum qui ad imperium postea uenit, Theoduli: interq; eos Theodosiolus, uir nobilis Hispanus. Cæteri noui periculi metu nomina sua mutant. Socrates libro eodem, cap. 19. Sozomenus lib. eodem, cap. trigesimoquinto: Paul. Diaconus libro duodecimo: Ioan. Zonaras Tomo tertio.

Pax tamen diuturna Alexandrinis, uti diximus, concedebatur Athanasio uiuo: cui plurimos adhærere Imperator cognouerat, ideoq; seditionem timuit. post mortem autem eius, Petrum successorem statim comprehendi, & in carcerem includi iussit. Quæ res cæteris metum ingentem incussit, adeò ut & clerici omnes dispersi tum sint. Noua igitur, nec mediocris persecutio Alexandrinis oritur, quam Magnus Imperatoris thesautarius exequitur: quemadmodum Socrates ostendit lib. eodem, cap uigesimoprimo: Theodoretus libro eodē, capite uigesimo: Sozomenus libro eodem, capite decimonono: Cuius magnitudinem & euentum omnem Petrus Alexandrinus explicat in epistola quadam prolixa, ex qua nos hæc describimus.

Gentis illius prætor erat Palladius, qui sectæ esset gentilis, quiq; simulachrorum gratia periclitari, & aduersum Christum bellum exercere nunquam dubitasset. Is igitur coactis memoratis copijs, tali in Ecclesiam impetu ferebatur, ac si barbaros subiugādos adoriretur. Tunc quidem deterrima accidère: quæ conatus exponere tantum, subijcien te maximum mihi dolorem memoria, ingentem lachrymarum uim profudi. Quod sanè fieret diutissimè, nisi diuina cogitatione à me reptessæ fuissent. Nam in Ecclesiam quæ Theonæ uocatur, introgressæ copiæ, pro uerbis grauibus simulachrorum laudes personabant, pro lectione sacræ scripturæ turpes plausus manuum & fractas fœdè uoces edebant: contumelias uerò eas erga Christi uirgines usurpabant, quas & memorare lingua nō sustinet ob turpitudinem: & quicunq; audierat si non desiperet modò, aduersus illas obturabat aures suas, optabatq; se surdum potius esse, quàm audire talem fœditatem. Atq; utinam uerbis tantum peccatent, ac nō reipsa uincerent orationis obscœnitatem. Ferri enim conuicia possunt qualiacunque ab ijs, in quibus cognitio Christi & doctrina diuina manet. Sed isti, qui essent uasa itæ comparata ad interitum, curuato naso obscœnos per nares sonos, clarum & quasi (ut ita dicam) de squę fistulis eiaculantes, discerpebant nestes sanctarum CHRISTI uirginum, quarum religiosa exercitatione sanctitatis imago exprimeretur: atque ita, sicut natura tulerat, nudas per urbem totam quasi triumphantes agebant, illudebantq; cum obscœnitate pro arbitrio suo: erantq; omnino crudelia & barbarica omnia. Quod si quis misericordia motus, dehottatione sua obsistere auderet, uulnerat' discedebat. Verùm, ô rem calamitosam, multis illarū uis uitiumq; oblatum, multæ illarum pulsatione fustium cum capita tunderentur, exanimatæ sunt: quarum neque sepulturæ corpora mandare concedebatur. Multa itaq; etiamnum, quiritantibus parentibus, corpora non comperent. Sed quid ego parua percurro, neq; ingentia potius exequor? Cur immoror his, et non festino ad urgentia? ad quorum narrationem satis scio admiratione perciti manebitis

bitis diu exanimati nobiſcum, ſtupentes cogitatione manſuetudinis Domini, qui non funditùs hanc uniuerſitatem cõfecerit. Quę enim, ut ſcriptum eſt, neq; facta, nec audita ſunt in diebus patrũ noſtrorũ, ea ſuper altari ipſo perpetrarunt impij. Tanquam enim in proſcenio diſſolutæ actiones, puerũ uirilem ſexum abnegantẽ, & affectantem muliebrẽ, ſtibio, ſicut ſcriptũ eſt, oculos litum, & fuco rubentem os, ueluti ipſorũ ſimulachra confuſa uirili ac muliebri figura, impoſuêre ſuper ſanctum altare, ubi Spiritus ſancti aduentum expetimus: qui illic circulari compoſitoq; motu huc & illuc manus torquẽs ſaltaret. huic illi & clarùm arridebant, & nefarias acclamabant uoces. Sed & hoc rati non nimiæ peruerſitatis opus, & præterita bella magis quàm nefanda eſſe, ex ipſis unum notiſsimæ turpitudinis, nudatum ueſtibus ſimul ac pudore, ita ut in lucem edimur, collocant in ſolio Eccleſiaſtico, appellantq; concionatorẽ turpẽ aduerſus CHRISTVM. Nam pro diuinis uerbis fœditatem, pro oratione graui obſcœnitates, pro pietate impietatem, pro cõtinentia fornicationem memorabat: docens commoda eſſe uitæ cùm alia, tum adulterium, uenerem maſculam, furta, crapulam, potationes. Inter hæc, eum ego ab eccleſia diſceſsiſſem, (quid enim facerẽ aliud, cum irruerent milites, cum eſſet conducta argento ad ſeditionẽ multitudo: ubi pecuniæ cupiditas, ubi gentilium copiæ, & maximæ promiſsiones?) tum igitur noſter ſucceſſor aduenit, epiſcopatũ ut aliquã dignitatẽ mundans in auro mercatus, Lucius, affectans improbitatem & geſta luporũ. Non hunc conſtituerat conuentus Orthodoxorũ epiſcoporum, non uerorũ clericorũ ſuffragia, non populi poſtulatio, quemadmodũ Eccleſiaſticis iubetur ſanctionibus. Aderant autẽ illi (ſimpliciter enim urbem ingredi nõ potuit) non aliqui epiſcopi, non presbyteri, nõ diaconi, nõ populi multitudo : nõ deducebatur à cultoribus uitæ ſolitarię, cum hymnorũ diuinę ſcripturæ cantu: ſed cum illo Euzoius erat, qui pridẽ cum Ario diaconus in urbe noſtra Alexandria, à ſynodo ſancta & magna Nicæna exautoratus fuerat, & nunc pręſularis eſt peſtis Antiochenorũ. Hunc comitabatur largitionũ comes, cũ ingenti militũ manu, in omni ſemper impietate nobilis, nomine Magnus: qui imperante Iuliano, eccleſiam Berytiorum, quæ illuſtris eſt urbs Phœnicũ, incenderat : fueratq; coactus eandem de ſua pecunia reſtituere, imperante felicis memoriæ Iouiano : neq; multum abfuit, quin capite trũcaretur, niſi multorũ interceſsione clemẽtiam Imperatoris obtinuiſſet. Nunc ueſtrum feruorẽ conſiderare decet, quẽ & oro, ut ad animaduerſionẽ incitare uelitis, quanta peccata in Eccleſiam Dei cõmiſſa fuerint, cum talis, qualẽ dixi, tyrannus bellũ nobis intuliſſet. ſimul enim ille à pietate ueſtra, & omnium ubiq; Orthodoxorũ epiſcoporũ ſæpenumero abdicatus Lucius, occupauit iuſtiſsimis ſibi de cauſis infenſam urbẽ: non enim hic modò, ut ille maledicus in Pſalmis inſipiens dicit, Non eſt Deus uerè Chriſtus, ſed & actionib. ſuis cùm perditus, tum exitialis eſt: cum gaudeat blaſphemijs, quæ in Seruatorẽ noſtrum immittũtur ab ijs qui neglecto creatore ſeruiũt creaturæ. Rectè enim hoc à me dicitur, cum ſceleſtus propè ita ut Græci, à recẽtium numinũ ueneratione non abhorreat. Nam tales laudationes coràm ei accinebant: Fauſtus aduẽtus tuus Epiſcope, qui filium negas: Serapis propitius te adduxit: nominantes ſimulachrum patrię ſuæ. Nullum interceſſerat momentũ, ſuprà memoratus Magnus impietatis illius inſeparabilis ſocius, & acerbus ſatelles, ac crudeliſsimus prætor, cogit ſuæ curæ commiſſas multitudines, comprehenſoſq; presbyteros & diaconos numero decem & nouem, quorum aliqui excederent annum ætatis ſuæ octogeſimũ, quaſi reos flagitij alicuius, aut legum Romanarum contrarij facinoris, in publicum iudiciũ abducit, ibiq; perpellere adoritur (ignarus legum uirtutis Chriſtianorum) ut paternam, ab Apoſtolis miniſterio patrum acceptam fidem, proderent uelint : affirmans hæc grata futura eſſe humaniſsimo quoque Auguſto Valenti, moueri uos infelices clara uoce clamãs. Sinite ut accedatis dogmati Ariano. Veniam enim uobis numen, etiamſi ueſtra ſit uera religio, facilè daturum eſt, qui nõ ueſtra ſponte, ſed ui coacti feceritis : coactioni enim ſemper relinquitur defenſio, uoluntatis autẽ eſt accuſatio. Proinde hac ob oculos cõſideratione poſita, accedite libenter, & abſque cunctatione ſubſcribendum dogmati Ariano, quod nunc iſte (nomine eum appellans) Lucius prædicat. Neque enim uos clàm eſt, ſi pareatis Imperatoribus, uos pecuniam, opes, honores conſecuturos : abnuẽtibus uerò, uincula, tormenta, quæſtiones, flagra, carnificines propoſitas: nec nõ pecunijs ac poſſeſsionibus ademptis patria carendum, & exilij triſtium quorundam locorum cõdemnationem ſubeundam eſſe. Ita ille uir egregius, temperatia affectu charitatis minis, hortatione ſua omnes deducere à ſententia pietatis nitebatur. At illi nullum maius tormentum eſſe arbitrati proditione pietatis, ſicuti reuera eſt, compulſi ad reſpondendum, talibus uerbis uſi ſunt, quib. uirtute & forti animo minas ſimul ac fraudes illius proſtrauerunt: Deſine de cætero, deſine huiuſmodi nos territare oratione, ceſſa uerba inania proferre.

Nos

Nos enim neq; nouitium uenerantes, neq; recentem Deum, etiamsi tu frustra undabundus spumes, irruasq; ut uentus uehemens, nō depellemur tamē de pietatis uita, quandiu uiuere licebit. Nunquā sensimus Deum esse à potentia, sapientia, ueritate remotum: nunquā eum qui modò pater, modò non pater foret, secundum istum impiū Arianum, cum opinione esse tempotalē aut momentaneum filium. Si enim, iuxta uesaniam Arianorum, creatura est filius, minimè coessentialis patri: ad nihilū recidet etiam pater, qui absque filij substantia, iuxta ipsos, pater aliquando non fuetit. Si uerò semper est pater, cum substantia nimirum ex ipso progeniti ueri, non quasi defluentis germinis, pati eū certè Deus nequit: an non sit demens ac rabiosus, qui asserat fuisse aliquando cum non esset filius? per quem omnia ut gratiosa essent, sunt cōstituta. Nostri igitur totius orbis patres, (à quibus alienati isti spurij sunt) ut conuenit, congregati Nicææ, extetminarunt anathemate prauitatem Arianæ sententiæ, quam nunc iunior iste defendit: neq; illi, quò tu adigis, diuersienrialem à patre filium perhibuēre, sed ex eadem essentia. quo rectè & piè intellecto, de collatis non paucis sacræ scriptutæ locis, coessentialem illum cōfessi sunt. Hæc & huiusmodi alia cum dicerent, in uincula couiectos multis diebus asseruauit, si quo modo posset à pietatis sententia dimouere. Sed illi potius, ut in spacio strenui in primis athletæ, omni formidine pulsa, petungentes sese rebus à patribus diuina mente fortiter gestis, confirmabantur in sensu pietatis, gymnasium quoddam uirtutis credentes esse tormenta. Ad hoc igitur certamen illorum cum essent, ut beatus Apostol⁹ inquit, spectaculo angelis & hominibus, accurrit tota ciuitas, usuri athletas Christi, qui fortitudine uincerēt tortoris iudicis flagra, & torphæa excitarent de impietate per suam patientiā, & de Arianis triumphos agerent: quos oppressos, acerbus iste hostis, minis, simul atque dolis prodere erga Christnm impiæ factioni uoluisset. Desperans igirur à tormentis infesto animo inflictis, omni populo querente ac multum lamentante, acetbus & ab humanitare protsus alienus ille, usitatam tutbulentiæ multitudinem rursum ad iudiciū, uel potius inanem condemnationē conuocat, in maris littore: ubi redemptæ mercede aduersus hos, uoces consueto more emittebantur à simulachrorum cultoribus atque Iudæis. cumq; nollent manifestæ impietati Ariani furoris cedere, fertur sententia, omni iudicium circumsistente populo deplorante: Alexandria eos deserta Heliopolim proficisci debere, cuius incolarū ne audire quidem quisquā Christi nomen sustinet: sunt enim simulachratores nniuersi. Post hæc, iussis nauē illis conscendere, ipse stans in littore (propè enim in publicis balneis pronunciata sententia fuerat) strictū ostentabat ensem, quo se terrorē incussurum speratet illis qui ancipiti gladio hostes dæmonas sæpe sauciauerāt: atq; ita iubet nauigare, nullo neq; cōmeatu, neq; omnino fugæ solatio attributo: quod in primis admirabile atq; incredibile sit, undabundo mari, atq; illo ipso facto, ut opinor, cōmoto, nolenteq;, ut sic dicam, ministerio suo illorū iniusti impij in parte uetsari: demōstrabat enim ignorantib. etiam barbaram iudicis illius uoluntatē. Verè igitur possumus de his dicere, Obstupuit cœlum. nam tota ciuitas, cum hæc fieret, lamentabatur, & nunc quoque in planctu est: quorū alij manib. alternis de pectore plausus excitabant claros: alij manibus oculisq; in cœlum sublatis, de ui testificabātur modò nō his uerbis: Audi cœlum, & auribus percipe terra, quàm indigna facinora cōmittantur. Deniq; eiulatu omnia erant plena, & lamentorū carmina ubiq; celebrabantur, deq; lachrymis omniū subitò manabat fluuius, inūdatione sua maris penè undas obscurans. Sed cum ille suprà dictus in littore astans, iam uela sustollete nautis imperaret: tum confusi eiulatus uirginū, mulierum, senum, adolsscentulorū, lamentaq; uehementibus implicata lachrymis, ac uniuersæ multitudinis clamotes, accumulatos undabundi maris strepentesq; impetus abscondebant. Illis autem ita Heliopolim uersus iter renéribus, ubi omnes essent superstitiosi, ubi diabolica uoluptaria uigetet uita, ubi horribiles bestiarū sedes, circū ubiq; montibus cœlum attingēribus: tum reliqua in media urbe multitudo, publicè priuatimq; luct⁹ ac querimoniæ uerba usutpabat, qui neque flere permittebantur, edicto prætoris ut bis Palladij, qui & ipse esset superstitiosissimus. Nam multi ex ijs qui lachrymas profudissent, arrepti & cōiecti in catcerē, deinde lacerati ictiq; flagris ac torti, Phennesia postea ac Proconnesia in metalla missi fuere, homines Ecclesiæ cum diuino feruote propugnatores: magna enim pats fuit solitariā uitam colentiū, & propter exercitia teligionis manentiū in desertis locis. cū quibus numero trium ac uiginti, paulo pòst diaconus etiam, qui attulerat nobis cōmunitatis ac consolationis literas ab amico nostro Damaso episcopo Romano, uinctis post tetgum manib. publicè à lictorib. ttahebatur, tanquam insignis aliquis maleficus: qui magis quàm ullus homicida tortus, saxis, & plumbi massis ceruice diu quassata, ad eundē modū ut alij nauem cōscendit, cum signū diuinæ crucis fronti affotmasset, & neglect⁹ omnisq; curæ

expers, in Phennesia metalla, quæ æris sunt, deducitur. Iudice autem insuper etiam tene ra puerorum corpora torquēte, aliqui intet tormenta iacuēre expertes exequiarū: cum haoc ab illo sibi unam et extremā consolatio nem peterent patētes, fratres, cognati, deni que uniuersa ciuitas. O' uerò singularem inhumanitatē iudicis, uel potius damnatoris. Veritatis pugiles trahuntur cū homicidis. & illotum insepulta manent corpora: sttenui athletæ proiecti, esca iacent feris ac uolucribus: qui patrū misericordia tangerentur pto pter conscientiā, capitib. tanquā ob scelerata facinora obtruncati fuēre. Quæ Romana lex, quæ Barbarorū sentētia puniuit ob patres su sceptum dolorē? Quando ueterū ullus simile facinus designaoit? Iussit olim Pharao necari masculi sexus Hebræorū fœtus, hoc expresserat mandatū coniūcta cum metu inuidia: quanto aotem his illa humaniora? quan ta in optione iniuriæ potiora, quàm in comparatiooe sceleris minus mala? quamuis sanè inter se scelera inseparabilia sint. Supetant fidem quæ memoramus inhumana, immania, crudelia, batbara, immitia, acerba. Ipsi ta men Ariani futoris ministri, inter hæc læta festa agitabant. Tota autem cioitate in luctum effusa (nō enim erat domus, ut in Exo do legitut, in qua non esset mortuus) haud acquieuēre petulantia obdurati, quo minus amplius ad scelera exetcetentur. Voluntatē enim incitātes ad deteriora, ad episcopos usque ptouinciæ uirus imptobitatis suæ protulere, usi satellite iniuriarum, comite largitionū, cui nomen Magno, ut suprà diximus: ac illorum aliquos ad iudiciū adduxerunt: alios, quibus ipsis libuit modis, circumuenere, undiq; omnibus ponētes laqueos, ut impietate possent capere: neq; quiequam inau sum telinquentes, sed circumeūtes ad exem plum diaboli, patris sectæ ipsorum, quæren tesq; quem deglutirent. Sed cum omnino il los conatus erga contos sui frustrarentur: tum undecim Ægyptiacos episcopos, uitos qui ab ineunte usq; ætate exercēdæ teligionis gratia in desettis locis cōsenuissent, quique pietatem fidei inculpabilis ptædicarēt, & educati lacte piorum dogmatū, uictoria sę pe potiti in cōgtessu dæmonum, uirtute sua uenerabiles aduersario, in Arianā sectam sapientissima oratione fuissent inuecti: eos igi tur, instructi ab isti' Magni crudelitare, exules eiecerūt in urbem nomine Diocęsaream, cuius incolæ Iudæi essent, trucidatores Domini. Et tamen, ut Orcus, nō saturati morte fratrum, audent dementes ac furiosi ubique terrarum monomenta crudelitatis suæ relin quere, affectātes famam nobilitatis facinoribus. Ecce enim rursum clericos catholicæ Ecclesiæ manentes Antiochiæ, cum quibus dam in solitaria uita spectatis, quòd constituissent nō relinquere intestata tragica illorum facta Imperatotijs obstrepere auribus, effecere, ut Neocæsariā in Pontum mitteren tur: qui fortasse, quę illorū locorū barbaries, uita etiā sunt spoliati. Tales tempora ista ttagœdias tulere, digna quidē obliuione ac silenrio: sed narratione comprehensas, ad opprobrium eorum qui linguas suas uibrarūt contra unigenitum: qui morbo blasphemiæ implicati, non modò configere Dominum huius uniuersitatis conantur, sed etiam aduersum pios famulos illius exitiale bellum susceperunt. Theodotetus libto eodem, cap. uigesimosecundo.

Ariaoi igitur pauci numero Alexandrinis ecclesijs potiuntur: nec multo pòst ex Imperatoris edicto Homousiani omnes tum Alexandria, tum ex Ægypto pelluntur, circumcursitantibus per urbem Arianis hostiū more, aliosque fugantibus, alios in carcere custodientibus, alios ungoibus lacerantibus, loris cædentibus, igni tradentibus, & nullo denique non supplicij atrocis genere afficientibus.

Fiunt inde Irrupriones in monasteria, quæ iam in Ægypti desertis monachi iostituerant. Trahuntur alij ad tribunalia, alij in carceres cōijciuntur. Antesignani sunt, dux Alexandtinus, & Lucius episcopus Arian', homo nequissimus & crudelissimus. Infestatut incursionibus Antonij monachi celebris unioersa sodalitas. Macarij uerò duo, clari monachi, relegantut in insulam quandam, quę ab impijs, qui nullum adhuc pieta tis magistrum habueiant, incolebatur: ex qua, cū fama incteboisset, multos in ea per monachos exules ad fidem Christianā conuerti, Lucius eos aliquanto pòst reuocauit, ac reditum ad suas sedes concessit. Socrates libro eodem, cap. uigesimosecundo: Theodoretus lib. eodem, capite uigesimoprimo: Sozomenus libto eodem, capite 19, & 20.

Imperatot uerò, ut Paulus Diaconus annotauit lib. duodecimo, legē tulit, qua monachorū mulritudo per deserta Ægypti habitans, ad militiam cogi, recusantes uerò per tribunos & milites fustibus cædi & interfici iussit. Interea ipse Ægypto relicta, Antiochiam profectus est: ibiq; cum pet Barbaros, suis se finibus continētes, quietus esset, petu lantius & ferocius in Homousianos sæuijt. Intercessit pro ijs Themistius philosophus, dedicato libro, quo Imperatorem monuit, iniquum esse, dogmatum paruam differentiam tam molestè ferre Imperatorē, qui inte rea sexcēta & amplius ferre posset gentilium dogmata. Qua enim libertate tū Anriochiæ, gentiles sua festa, ut Dialia, Bacchanalia & Cerealia, celebrari permiserit, suprà dixim'.

Modera-

Moderatior hoc quidem ſcripto Valens factus eſt, ita ut à piorum cæde abſtineret, mortis uerò loco exilia ijs decerneret. Socrates libro eodem, cap. 32.

Erat tum Antiochia, ut diximus, eiectus Meletius: cum eccleſiæ curã in ſe ultro tranſtulerũt Flauianus & Diodorus, qui ſe quaſi muros quoſdã Valentis perſecutioni opponunt, & fortiter & ſapienter gregẽ Domini paſcunt: & ab uno pulſi cum cõuentu ſuo loco, in aliũ ſe recipiunt. Addit ſe ijs sociũ Aphraates, celeberrimus monachus: qui de afflictionib. tantis piorũ ſub Valentis tyrãnide certior fact⁹, monaſticã uitã reliquit: atq; ut paſtor, pios cõfirmans circumijt. Erat tũ adhuc Antiochię ad Orontẽ Imperator, cui⁹ regiam in ea parte, qua Orontes præterfluit, & ingens porticus duplici culmine cum mœnibus urbis cõiungitur, ſolitudine egreſſus Aphraates, fortè præterit. Quem cum de porticu proſpiciẽs Imperator uidiſſet celeri gradu, & ſenem ac incuruum incedentem, percontatus eſt, quò iret? illè ſapienter ei ac cõmodè reſpondit: Oratũ eo pro Imperio tuo. At id, Imperator inquit, domi te facere oportuit. Tum Aphraates: Rectè, inquit, dicis Imperator: & facere quidem hoc quod mones debebam, & huculque facere non deſtiti, donec in pace eſſe Saluatoris ouibus licuit. Sed nunc ijs turbatis, & in diſcrimen ingens adductis, ne à lupis diripiantur, ipſa me neceſſitas adigit, omnem ad earum ſalutem adfectare uiam. Dic enim, obſecro, mihi Imperator, quid me, ſi uirgo eſſem, intus in thalamo paternę domus ut cuſtos deſidens, uiderem autem domum exorto incendio abſumi, quid inquam me facere tum cõueniret? Intus 'ne deſidentem negligere domus conflagrationem, & operiri uſquedum flamma inualeſceret: an potius thalamo deſerto ſurſum ac deorſum diſcurrere, aquas adferre, & flammã reſtinguere? Certè id fieri oportere, Imperator, affirmabis. Id igitur nunc ego ago. Ac quia tu ignem in domũ noſtram paternam eiaculatus es, cum alijs diſcurro, cupidus reſtinguendi illius. Ad hæc Imperator iratus, & cum interminatione obticuit. Sed non multo pòſt, quę uis fuiſſet orationis Aphraatæ, comperit miro exemplo, quod ſuo loco infrà commemorabimus. Attamen nec reprehenſione Aphraatæ, nec miraculo diuinitùs oſtenſo, impietatem ſuam Imperator abiecit: ſed ad exemplum Pharaonis obduratus, rabiem ſuam aduerſus pietatem exercere pertexit. Theodoretus lib. 4. cap. 26.

At non perpetuò ab Imperatore impio diuina ultio abfuit. Irruunt enim paulo pòſt in Romanorũ prouincias maxima frequentia Gotthi, quorum rex Athanaricus, ubicunque in Arianos incidiſſet, in eos atrociter ſæuijt, indignè ferens patriam ſuam uiolati religionem, & ſacrificia ab ijs fieri poſtulans. Quod quicunque facere recuſaſſent, igni traduntur. Declarant, ut & hoc addamus, ibi tamen cõſtantiam præclaram Ariani, uiri æquè ac mulieres, quæ infantes pendentes ab uberibus ſecum deducentes ad eccleſiam confugiunt, ac flammis ſubijci ſe & concremari patiuntur. Alij uerò ne uerbum quidem reſpondent, & occiduntur. Socrates libro eodem, cap. 33. Sozomenus libro 6. cap. 37. Oroſius lib. 7.

Mox Barbari, Romanas prouincias propius infeſtantes, Thracia potiuntur. Quæ occaſio tranquillitatis piorum fuit. His enim rebus Valens motus, ab eorum perſecutione deſtitit: & Antiochia relicta, Conſtantinopolim petit, rationes ibi belli contra Gotthos uaſtatores initurus. Socrates libro eodem, cap. 35. Sozomenus lib. 6. cap. 37.

Primùm ſuppetias à fratre petit. Qui reſpondet, impium uideri facinus, auxilium ferre bellum gerenti aduerſus Deum, meritoque audaciam huiuſmodi compeſcendam eſſe. Hæc ut triſtia quidem Imperatori miſero accidebant, hoſtilem tamen cõtra pietatẽ animũ nondũ exuit: Cuius rei exemplũ hic inſerere opportunũ nobis uiſum eſt.

Redit inter hæc ex Armenia, ubi trophæa fixerat, Terentius, dux clarus & pius. Iubet eum Valens pro rebus bene geſtis donũ petere, quodcunq; uelit. Petit autem ille, ut erat pius, non aurum, non agros, non præfecturam: ſed ædem unam pro Homouſianis, pericula pro fide ſua ſuſtinentibus. Indignatus Valens, petitionis eius libellum diſcindi iubet, & Terentium alia potius petere. Qui collectis libelli particulis: Accepi, inquit, Imperator à te donum, neq; aliud quicquam à te petiturus ſum. Quid uerò ego ſpectarim, iudicet huius uniuerſitatis Iudex.

Interea aduerſus Barbaros ducem Traianum cum exercitu miſit: qui prælio cum illis commiſſo turpiter uictus, redijt. Cui cum conuicia, ut molli & timido, Valens faceret, liberè ille reſpondit: At non ſum ego uictus, inquit, ſed tu uictoriam corrumpis Imperator, qui aduerſus Deũ aciem inſtruis, & fortunam belli Barbaris concilias. Nam quia tu bello perſequeris eum, ad Barbaros tranſit, ijsq; uictoriam confert. An te fugit, quos ab eccleſijs repuleris, & quibus illas commiſeris? Quæ ita ſe habere, ſimul alij duces Arintheus ac Victor affirmabant: petebantq;, ne reprehenſionibus cum ueritate coniunctis Imperator ſuccenſeret.

Aiunt et Iſaacem, religioſum monachum, in uicina ſolitudine habitantem, aduentaſſe: & Imperatoris equum, cum nouiſſimè ipſe ad prælium cum Gotthis committen-

dum processisset, apprehendisse, ac clara uoce proclamasse: Quò uadis Imperator, aduersum Deum pugnaturus, & Deum inimicũ habens? Qui & Barbaros contra te nunc incitauit: quia multorũ tu linguas ad blasphemiam contra ipsum exacuisti, & ab ecclesijs repulisti laudatores eius. Desine igitur tu, si sapis, pugnare: & bellum Deus sopiet. Redde gregibus pastores suos, cõtingetq; absq; labore tibi uictoria Sed si his neglectis ad pugnam perrexeris, ipsa te res docebit, quàm sit durum cõtra stimulum recalcitrare. Neque enim ipse reuertêre, neq; exercitum retinebis. Ibi iratus Imperator: Et reuertar, inquit, & reuersus suppliciũ exigã mẽdacis uaticinij tui. Theodoret' li. 4. ca. 31. 32. 33 & 34.

Ita igitur nata tandem Ecclesiæ tranquillitas est, maximè per Aegyptum, & Alexandriæ, & animum receperunt Nicænæ fidei professores. Sozomenus lib. sexto, cap. trigesimonono. Sed de magnitudine persecutionis, qua Valens impius tã diu ecclesiã afflixit, hæc in summa testificantur episcopi orthodoxi, congregati post Valentis exitium Constantinopoli: quæ & nos adscribimus.

¶ Recens est & ipsum persecutionis tempus, & memoriæ adhuc obstrepentis, non solum ijs qui tulêre, sed etiam quos illa propria esse ob charitatẽ ducere oporteat. Nam heri, ut ita loquamur, ac nudiustertius, aliqui uinculis exilij soluti, post mille afflictionea redière ad ecclesias suas: aliquorum in exilio mortuorum relatę sunt reliquię: aliqui etiam decurso spacio exilij, adhuc bullientem in furorem hæreticorum incidere, grauioraq; passi domi quàm foris, lapidibus obruti, ut beatus quondam Stephanus, oppetière mortẽ: aliqui uarijs lacerati modis, adhuc ferunt stigmata CHRISTI, ac uibices in corporibus suis. Pecuniæ uerò damna, & ciuitatum mulctas, tum singulatim publicationes bonorum, insidias, contumelias, carceres nemo omnium enumerauerit. Cunctæ enim certè afflictiones in nos accumulatæ sunt, incomprehensibiles numero, fortasse meritos peccatorum nostrorum hanc pœnam, fortasse etiam quos benignus Deus excitare magnitudine malorum uellet. Deo quidem gratias agimus, cum tantis in afflictionib. erudiuit seruos suos, nosq; pro magnitudine miserationũ suarum deduxit ad refrigerium. Theodoretus lib. 5, cap. 9.

DE PERSECUTIONE ET TRANquillitate Ecclesiæ sub Gratiano, Valentiniano iuniore, & Theodosio.

Imperauerat Valentinianus annis undecim, & mensibus octo, iuxta Lætum: tredecim uerò, & mensibus quinq;, secundum Eusebij Chronicon: cum iracunda uocis cõtentione arteriam rumpẽs, & sanguinem effundens mortuus est, in castro quod Bergitium uocant. Socrates lib. 4. cap. 31.

Valens uerò cum Valentiniano regnauerat annis decem, & mensibus quinque, cum ad fatale illud contra Barbaros bellum, excitatum (ut Ambrosius ait libro secundo de Fide) ab ipso Deo, in hoc, ut pœnas tandẽ perfidia Arianorũ daret, profectus, incautius pugnans, in acie uictus perijt: igne intra tugurij, in quod ex acie cum militib. cõfugerat, iniecto: quemadmodũ Victor, Lætus & Eutropi' prodiderũt: & Theodoret' li. 4. ca. 26.

Succedunt illis anno Domini (iuxta Eusebium) trecentesimo octuagesimosecũdo, filij Valentiniani, Gratianus natu maior, iunior uerò Valentinianus. Ac fuit quidem Gratianus homo literis non mediocriter institutus, adeò ut & carmen facere, ornatè loqui, & Rhetorum controuersias explicare posset. Cibi deinde, uini & libidinis uictor fuit: pietatis deniq; paternæ studiosus sectator, & in multis egregius princeps, nisi quòd ad gerendam Rempub. animũ negligentius intendebat: ut de eo Victor, P. Diaconus & Egnatius retulerunt.

Cum autem Imperium Romanum laborare, et Barbari inualescere cœpissent, opusq; esse Gratianus animaduerteret prudente aliquo & felice principe, Theodosium Imperij consortem adsumpsit, uirum ex nobili Hispaniæ prosapia (ut ueteri uerbo utamur) ortum, ac in rebus bellicis plurimum exercitatum, ob eamq; uirtutem etiam ante Gratiani electionem, Imperio dignum iudicatũ: ut Socrates indicauit libro quinto, cap. 2.

Quod ad reliquas uerò Theodosij laudes attinet, Imperator Christianus fuit, à progenitoribus suis, (teste Socrate eodem libro, cap. sexto) propagator atq; defensor Reipublicæ eximius, animo clementi, misericorde, & cõmuni in omnes honestos, simplicium ingeniorum amator, eruditorum admirator, largus in omnes profuse, pacis amans, bellorum negligens, pudoris & continentiæ studiosus, literis mediocriter tinctus, & in historiarum lectione diligens. Irascẽs quidem, sed ita, ut de eo meritò quis diceret:

Quo quisq; est maior, magis est placabilis iræ.

Benignus præterea & æquus in omnes fuit, etiam hosti parcens: qui onera à Republica quæcunq; auertit. & in cognatos supra modum pius fuit, adeò ut & adfines etiam pro suis ac ex sese genitis cõplecteretur: quemadmodum Victor, P. Diaconus, Egnatius & Sozomenus prodiderunt.

Sed pietatis excellentis, quæ in Theodosio fuit, exempla uideamus. Irruerant initio Imperij sui, quod communiter cum Gratiano gessit Theodosi', Gotthi magna ui in Thraciã: quos Theodosius summa felicitate multis

multis magnisq; prælijs uicit, acè Thracia pepulit, anno Domini (iuxta Eusebij Chronicon) trecentesimo octuagesimo secundo. Post uictoriam uerò, cum Constātinopolim properaret, uenit Thessalonicam, ubi morbo subito correptus, ab Acholio Thessalonicensi episcopo baptizari postulauit. Episcopus accersitus primùm eum interrogauit, quam fidem profiteretur? Respondit Imperator, se eā amplecti & profiteri fidem, quam ecclesiæ in Illyrico, Ariano dogmate nondū infectæ, obseruarent: eā nimirū quæ ab Apostolis iam olim tradita, & in Nicęna Synodo postea cōfirmata esset. Ita igitur ab episcopo cupidissimè baptizatus, & à morbo liberatus est. Socrates lib. quinto, cap. sexto.

Cum tertium iam annum cum filijs suis Arcadio & Honorio imperaret, anno Domini trecentesimo nonagesimo sexto, bellum contra Eugenium, qui Imperium sibi ut tyrannus rapuerat, mouere Theodosius coactus fuit. In ipsa igitur pugna, quæ anceps admodum erat, & Theodosij magis quàm Eugenij copiæ periclitari uidebantur. Imperator, qui aliàs semper plus orationi quàm militum multitudini cōfidere solebat, in terram ipse procubuit, & auxilium Dei implorauit: quod & accepit. Eugenium enim uicit tum, & peremit. Eusebius in Chronico: Socrates lib. quinto, cap. uigesimoquinto.

Ante hoc bellum autem, cum in seditione quadam orta Thessalonicæ, magistratus aliquot saxis obrutos, & contumeliose tractatos comperisset, ira ingenti percitus, & furore uictus, septem tum hominū millia Thessalonicæ interfici permiserat. Id magno dolore Ambrosius Mediolanensis episcopus cognouerat: Theodosium autē postea cum Mediolanum uenisset, templum solenniter ingredi uolentem prohibuit. Quod non ægre Imperator tulit: sed peccatum suum agnoscens, octo luxit mensibus, quo pœnitentiæ curriculo completo, ad templum postea cum lachrymis redijt, Domino supplicans, non stans, nec genu flectens, sed in terram pronum se prosternens, ac sic cum Dauide orans: Adhæsit pauimento anima mea: Viuifica me Domine, secundum uerbum tuum. Surgens uerò manibus barbam & capillos euellit, frontem cæcidit, & pauimentum lachrymis suis conspersit. Ac ueniam tandem petens, receptus ab Ambrosio est, populo pro eo deprecante. Narrant Theodoretus libro quinto, cap. decimoseprimo, & decimooctauo: Sozomenus libro septimo, capite uigesimoquarto: Paulus Diaconus libro decimotertio: Augustinus libro quinto de ciuitate Dei, capite uigesimosexto.

Coniunctis igitur studijs Theodosius ipse & Gratianus, sedulo pro pace & tranquillitate ecclesijs reddenda laborarunt. Gratianus quidem Valentis patrui sui crudelitatem, quam in Christianos tam diu exercuerat, palàm damnauit: eosque doctores & episcopos, qui ab eo in exilia pulsi erant, reuocauit, ac singulos Ecclesijs suis restituit. de qua re & legem tulit: ut Theodoretus testatur libro quinto, capite secundo: & Sozomenus libro septimo, capite secundo: Ambrosius lib. quinto Epistolarum, epistola uigesimasexta.

Igitur Ariani ex Oratorijs passim profligati sunt: ex qua te turbæ in ciuitatibus multæ cooriebantur. Sed ne sic quidem Homousianis pace integra frui licuit. Antiocheni enim eos qui Synodo Constantinopolitanæ interfuerant, condemnabant: quemadmodum de his iniurijs Synodus Constātinopolitana in epistola sua queritur apud Theodoretum lib. quinto, cap. nono. Quamuis, inquit, uehementia maximè persecutionum esse, & nunc serò tandē receptas ab hęreticis ecclesias reficere uideamur, tamen permolesti nobis sunt lupi, eiecti quidē caulis, sed in saltibus diripientes gregem, dum contrarios nobis conuentus celebrare audent, concitatoq; seditioso uulgo nihil intentatum ad detrimentum Ecclesiarum relinquunt.

Accessit huc, quòd Arianæ labe contaminata Iustina, Imperatorum Gratiani & Valentiniani fratrum mater, etiam alteri filiorum, Valentiniano scilicet, Arianismum persuaserat. Qui ut fenestram quàm maximè patentem sceleratæ hæresi patefaceret, Ambrosiū, sanctum episcopum, in sententiam suam pertrahere moliebatur. Sed spe sua fraudatus, cum nihil minus quàm Ambrosium seducere posset, centurijs nonnunquam grauis leuisq; armaturæ ecclesiam Mediolani cinxit, & exire iussit. Ad quod Ambrosius fortiter respondit: Nec se sponte hoc facturum, nec proditurum lupis ouile suum, nec templum Dei blasphematoribus cessurum. Quod si se interficere propositum haberet, in templo suo gladium in se defigeret. Licere enim sibi id, eamq; mortem sibi perquàm gratissimā futuram. Theodoretus libro quinto, capite decimotertio.

Egit toto studio & Iustina id, ut in exiliū Ambrosi⁹ eijceretur: sed restitit populi multitudo. Qua re accensa magis, conatus suos lege promulgata cōfirmare nititur. Accersit ad se Beneuolum legum scriptorem, atq; ut legem conscribat, iubet. Sed recusat ille: erat enim catholicus. Mox blanditijs & honorum promissionibus tentatus, detractū sibi ipsi cingulū ad pedes Imperatoris proijcit, significans se neq; pręsentem, neq; ampliorē honorē, pro impietatis mercede sibi cupere.

Alios igitur ad legis ſcriptionem ſolicitat, cuius hæc fuit ſententia: Vt qui cum Ariminēſi ſynodo, iiſq; qui Cōſtantinopoli poſtea congregati fuerunt, ſentirent, intrepidè conuenirent: ſi qui verò detrectarent, & uel impedirent, uel legi repugnarent, ſupplicium mortis ſubirent. Quæ dum ingenti conatu Regina agit, ecce properè nunciatur mors Gratiani, ab Andragatio Maximi duce occiſi. Sozom. lib. ſeptimo, cap. decimotertio.

Narrat id ſuum periculum Ambroſius in oratione inuectiua in Auxentium, & epiſtola trigeſimatertia ad Marcellinam ſororem, ac quæ & quanta cum auditoribus ſuis à Valentiniano ab Auxentio occupato perpeſſus ſit. Cum uerò iuſſus eſſet Eccleſiæ uala tradere, hoc ſe reſponſi dediſſe ibidē retulit: Si de meis aliquid poſceret, & uel aurū, uel argentum, uel fundū, ac quicquid mei iuris eſſet, libenter offerrem: ſed templo Dei nihil mihi licet decerpere, nec tradere illud, quod cuſtodiendum, non tradendum acceperim. Deinde & Imperatoris meum eſt ſaluti cōſulere: cui id accipere tam non expedit, quàm mihi tradere. Audiat igitur uocem liberi Sacerdotis, ſi conſultum ſibi eſſe experit. Sed hoc reſponſum quid ſecutum ſit, ibidem reritat: exilium ſcilicet decretum, & percuſſores, à quibus tamē diuino beneficio liberatus ſit: gemitus irem & lachrymas aliorū, cùm qui Eccleſijs præeſſent, iuſsi eſſent expelli, reſiſtentes uerò gladio feriri, aut proſcribi.

Baſilicas uerò à Valentiniano poſtulatas armata manu, quas tamen defenderit, ac Dei beneficio retinuerit, in epiſtola ad Marcellinam oratione prolixa hoc modo recitat: Die Veneris quæ præcedit Dominicam palmarum, Ambroſius conuentus à comitibus conſiſtorianis, ut & baſilicā traderet, & procuraret ne quid populus turbarū moueret: reſpondit: Templum Dei tradi à ſacerdote non poſſe. Hoc reſponſum epiſcopi ſui populus ſequenti die acclamatione ſua comprobauit in eccleſia: in quam etiā Præfectus uenit, ſuadens ut baſilica Porriana cedant.

Sequenti die, quæ eſt Dominica palmarū, Ambroſio in eccleſia docenti nunciatur, quod ad Portianam baſilicam de palatio decanos miſiſſent, & uela ſuſpenderent, populi partem eò pergere, & Caſtulum presbyterum Arianū in platea offenſum raptare. pro hoc Ambroſius in officio miſſo orat, ne ſanguis eius profundatur: & miſsis presbyteris & diaconis, ipſum populi iniuriæ eripit. Condemnationes ilico grauiſsimæ decernuntur, primò in corpus omne mercatorū. Itaq; ſanctis diebus hebdomadis ultimæ, quibus ſolebant debitorum laxari uincula, ſtridunt carenę, imponuntur collo innocentium, exiguntur ducenta pondo auri intra totum triduum. Reſpondent aliqui, ſe tantum, aut duplū, ſi peterentur, daturos, dummodò ſeruarent fidem. Erant pleni carceres negociatoribus. Palatina officia procurantibus interdicitur proceſſus in templū: & additur hic prætextus, ne interſint ſeditioni, ſimulq; honoratis triſtiſsima cōminantur, niſi baſilicam traderent. Comites & tribuni inſtant apud Ambroſiū ut baſilicæ traditionem maturent, dicentes, Imperatorem iure ſuo uti, eo quòd in poteſtate eius eſſent omnia. His reſpondet Ambroſius: Si à me peteret Imperator, quod meum eſſet, id eſt, fundum meum, argentum meum, ius huiuſmodi meum me non refragaturum: quanquam omnia quæ mea ſunt, eſſent pauperum. uerùm ea quæ ſunt diuina, Imperatoriæ poteſtati non eſſe ſubiecta. Si patrimonium petitur, inuadite: ſi corpus, occurram. Vultis in uincula rapere, uultis in mortem? uoluntati eſt mihi. Non ego me uallabo circumfuſione populorum, nec altaria tenebo uitam obſecrans, ſed pro altaribus gratius immolabor. Horrebam quippe animo, cum armatos ad baſilicam Eccleſię occupandam miſſos cognoſcerem: ne dum baſilicam uendicant, aliqua ſtrages fieret, quæ in perniciem totius uergeret ciuitatis. Orabam, ne tantæ urbis, uel totius Italiæ buſto ſuperuiuerem. Deteſtabar inuidiam fundendi cruoris: offerebā iugulum meū. Aderant Gotthi tribuni, adoriebar eòs dicens: propterea uos profeſsio Romana ſuſcepit, ut perturbationis publicę uos præbeatis miniſtros? Quò tranſibitis, ſi hæc deleta fuerint? Exigebatur à me, ut populum compeſcerem. referebam, in meo iure eſſe, ut non excitarem: Dei manu, ut mitigaret. Poſtremò, ſi me incentorem putarent, iam in me uindicari oportere, uel abduci me in quas uellent terrarum ſolitudines. His dictis illi abierunt: ego in baſilica ueteri totum exegi diem. inde domum cubitum me recepi, ut ſi quis abducere uellet, inueniret paratum.

Ante lucem, ubi pedem limine extuli, circumfuſo milite occupatur baſilica. Idq; à militibus Imperatori mandatum dicitur, ut ſi prodire uellet, haberet copiam: ſe tamē præſto futuros, ſi uiderent eum cum catholicis cōuenire. Alioquin ſe ad eum cœtum, quem Ambroſius cogeret, tranſituros. Prodire de Arianis nullus audebat, quia nec quiſquam de ciuibus erat, pauci de familia regia, nonnulli etiam Gotthi: quibus ut olim plauſtro ſedes erat, ita nunc plauſtrum Eccleſia eſt. Quocunq; fœmina iſta proceſſerit, ſecum ſuos omnes cœtus uehit.

Circumfuſam baſilicam eſſe gemitu populi intellexi: ſed dum leguntur lectiones, intimatur mihi, plenam populi eſſe baſilicam, etiam

etiam nouam: maloré uideri plebem quàm omnes com essent liberi: lectoré efflagitari. Quid plura? Milites ipsi qui uidebantur occupasse basilicá, cognito quòd præcepissem ut abstineretur à cōmunionis consortio, ad conuentum hunc nostrum uenire cœperút. Quibus uisis, turbantur mulierum animi, proripit se una. Ipsi tamen milites se ad oratiooem uenisse, non ad prælium, loquebantur. Clamauit aliqua populus: quàm moderatè, quàm constanter, qoàm fideliter poscebat, ut ad illam pergeremos basilicam? In illa quoque basilica fertur, quòd populus præsentiam flagitabat meam. Tunc ego hunc adorsus sermonem sum: Audistis filij librum legi Iob, qui solenni & munere est decursus, & tempore. Sciuit & usu hunc librum etiam diabolos intimandum, quo uirtus omnis suę tentationis aperitur & proditur. Et ideo se hodie motu maiore concussit. Sed gratias Deo nostro, qui nos ita firmauit fide atque patientia. Vnum Iob miraturus ascenderam, omnes Iob quos mirarer ioueni, &c. Quid enim præsentius dici potuit à Christianis uiris, quàm in quod hodie in uobis Spiritus sanctus est locutus? Rogamus Auguste, non pugnamus: non timemus, sed rogamus.

Mandatur denique: Trade basilicam. Respondeo: Nec mihi fas est tradere: nec tibi accipere, Imperator, expedit. Domum priuati nullo potes iure temerare, domum Dei existimas auferendam?

Allegatur: Imperatori licere omnia, ipsius esse uniuersa. Respondeo: Noli te grauare Imperator, ut putes te in ea quæ diuina sunt, Imperiale aliquod ios habere. Noli te extollere: sed si uis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est: Quæ Dei Deo, quæ Cæsaris Cæsari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem ecclesiæ. publicorum tibi mœnium ius commissum est, non sacrorum. Iterum dicitur mandasse: Debeo & ego uoam basilicam habere. Respondi: Non tibi licet illam habere. Quid tibi cum adultera? Adultera euim est, quæ non est legitimo Christi copulata coniugio. Dum hæc tracto, suggestum est mihi, cortinas regias esse collectas: refertam autem populo basilicam, præsentiam mei poscere. statimque eò conuerti sermonem meum, dicens: Quàm alta & profonda oracula sunt Spiritus Saocti? & cætera.

Nec mora, nunciatur Imperatorem iussisse, ut recederent milites de basilica: negociatoribus quoq;, quòd exacti de condemnatiooe fuerant, redderetur. Quæ tunc plebis læticia fuit? qui totius populi plausus? quæ gratia?

Erat autem dies qoo sese Dominos pro nobis tradidit, quo in Ecclesia pœnitentia relaxatur. Certatim hoc nunciare milites, irruentes in altaria, osculis significare pacis insigne.

Seditio interea & persecutio in Christianos Alexandriæ orta est, quòd templū Bacchi repurgare, simulachra eijcere è mysterijs gentilium aliquando conati fuissent. Commoti enim Pagani, armis in Christianos irruunt, alios occidunt, alios uulnerant. Comprehensos per tormenta sacrificare cogunt. Nolentes alios crucifigunt, aliorum crura frangunt, alios interimunt: nihil morantes Romanum Ægypti præsidem, & Euagrium Alexandriæ præfectum, præcipientes ut à seditione ea & crudelitate cessarent. Armauit ibi tum uulgi furorem Olympius sophista hac uoce, quòd cœlestes statuis inesse uirtutes diceret. Sozomenus libro septimo, cap. decimoseptimo.

Atq; hæc quidem orthodoxorom fortuna in regionibus fuit Orientalibus: cum interea Theodosio in Occidente imperante, ecclesiæ, præsertim in Italia, quietæ & tranquillæ essent: quemadmodum Ambrosius in oratione funebri de obitu Theodosij testatur. nam nec Eunomianis petulantiæ aliquid in eos exercere permisit, sed ab aula sua omnes quotquot Eunomium obseruarent, proscripsit. Narrat Nicephorus libro duodecimo, capite uigesimonono.

DE PERSECVTIONE SVB *Isdigerde Rege Persarum.*

THeodosio adhuc imperium obtinente, Isdigerdes Persarum rex contra Ecclesiam bellum eiusmodi mouit occasione. Audas quidam erat episcopus, plurimis ornatus uirtutibus. Is zelo motus diuino, πυρεῖον (sic illi templum Vestæ seu Flamminæ uocant) subuerterat. Hoc cum ex Magis rex cognouisset, ad se Audam uocauit: ac clementer prius obiurgatum, instaurare Pyreum iubet. Quod cum se facturum Audas negaret, uniuersas se rex destructurum interminatur Christianorum ecclesias: quod & factum est. Prius enim ibi uirum illum occidi, & destrui ecclesias rex imperauit. Hinc igitur initio sumpto, per annos contiuuos trigiota persecutio in Persia grassata est. Mortuo enim Isdigerde, filios Gororanes, persecutionis hæredem æquè se ac regni arbitratus, bellum contra pietatem exercuit. Qui & ipse moriens, ambo illa coniuncta filio suo successori reliquit.

Genera autem suppliciorū, & exquisitas pœnas, quibus pios excruciauerunt, non est

facile

facile nunc explicare. Aliorum namque manus excoriauerunt, aliorum dorsa, aliorum capita, à fronte inchoantes ad ceruices usq; pelle detracta, nuda reliquerunt. alios sectis per mediũ calamis, nudos operiẽtes, ipsasq; sectiones calamorum carnibus aptantes, à capite usq; ad pedes funibus stringebãt, ac postea calamos ex eorũ membris uiolenter trahebant, ut acutæ sectiones calamorum cum traherent, carnes secarent, & tormentum maximi doloris inferrent. Multos deinde la cubus accuratè occlusis inclusere, collecta eôdem glirium multitudine, à quibus corpora martyrum inclusorum depascerentur: alligatis quidem eorũ manibus ac pedibus, ne abigere à se glires infestantes possent. Ita glires fame compulsi, paulatim sanctorũ carnes per diuturnum & uehementem cruciatum absumebant. Et quamuis his atrociora tormenta excogitarunt, artificia illis subijciente diabolo, ueritatis hoste: non tamen fortitudinem generosorum pugilum uicẽre. Sua enim sponte accurrebãt, qui occasione mortis huius, incorruptibilis uitæ donũ percipere expetebant. Theodoretus libro 5, cap. trigesimonono.

DE POENIS PERSECUTIONUM.

Priusquam de pœnis, iusto Dei iudicio persecutores tyrãnos secutis, dicamus: de Maximino illo quem Imperij sui socium Diocletianus habuit, & Maximino altero quem Licinius tandem deuicit, pauca monebimus. Eusebij exemplar, quod Ruffini opera prodidit, simpliciter affirmat, lectũ in consortem regni à Diocletiano fuisse Maximianum Herculium, quo eum nomine & Romanarum historiarum scriptores aliqui uocarunt. Et inuentum Romæ in agro Forosempronienſi epigramma, inscriptum saxo quadrato, Lætus prodidit, in hanc formam: AETERNI IMPERATORES DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AVGVSTI, &c. Pro quo tamen nomine Græcum Eusebij exemplar, quemadmodum & Musculus indicat, ubiq; habet Galerius Maximinus: ut libro octauo, cap. ultimo. Sed perturbationem quandam inducit, quod eodem nomine ab Eusebio appellatur tyrannus Orientalis, ille qui à Licinio uictus, morbo tandem, quemadmodum dicemus, perijt.

Cum eo igitur seu Maximiano, seu Maximino Diocletiani socio, Diocletianus imperium deposuit per furorem, ut Nicephorus ait, & insaniam aduersus Christũ: quod propter fortes nobilium & generosorum martyrum, & constantes animos, illius nomen extirpare & tollere non potuissent. Priuatam autem uitam egerunt, hic Nicomediæ, ille uerò Mediolani. Postea uerò Diocletianus morbo, quo in ecstasin incidit (ut Eusebius ait lib. 8, capite 13) miserabiliter perijt. Ruffinus eum uarijs prius morbis cõflictatũ, tabe tandem corporis, & mentis insania perijsse indicat: qua correptum, uim sibi ipsi intulisse, Eusebius scripsit in oratione ad Conuentum sanctorũ: cum se prius, fulminis ictum metuens, abdidisset. Verùm hæc de interitu Diocletiani Nicephorus prodidit lib. 7. cap. 20. Diocletianus, inquit, diuinis expetitus plagis, toto primùm corpore tumorẽ ingentem concepit: quo deinde uariè disrupto, lentè ita emarcuit, ut blasphema eius & impia lingua, quæ iniquitatem in altum euomuerat, intra fauces ipsius uermium uim proferret: qui ex ore illius prorepentes, fœtore pessimo locum habitationis omnem replebãt. Postremò autem more canis quàm maximè latrãs, sceleratam & nefariam cum quadam uiolentia exhalauit animam. Gelasius uerò Cæsareæ Cappadocum episcopus memoriæ mandauit, eum cum Maximino, imperio deposito pœnitentia ductum, id recuperare uoluisse: sed Senatuscõsulto interfectũ esse. Romani scriptores, ut Aurelius Victor & Pomponius Lætus, metu eum extinctum fuisse scripserunt: cum à Constantino atque Licinio ad nuptiarum festiuitatẽ uocatus, se per senectam interesse non posse respondisset: postea uerò ab ijsdẽ minaces literas accepisset, quasi Maxentio amicus fuisset, & Maximino fauetet: ob quod necẽ ignominiosam suspectãs, uenenũ hauserit. Domũ etiã eius fulmine & cœlesti flamma consumptã fuisse, Eusebius in oratione ad Conuentũ indicat.

Eutropius autem lib. 10, & Orosius libro septimo, autores sunt, persecutionem Diocletiani secutum terræmotum ingentem in Syria, quo apud Tyrum & Sidonem ædium tecta concussa sint, & ruentia multa hominũ millia protriuerint. Tale quiddam & Romæ accidisse, Vincentius narrat lib. duodecimo, cap. quadragesimoprimo, ubi in terræmotu lapsus cameræ, sub qua iudex sedebat, Pirropogonem præfectum cum quadraginta ministris obruit. Spoleti uerò, lapsus regiæ ultra trecẽtos quinquaginta paganos idolis seruientes oppresit: eodem autore libro eodem, cap. quinquagesimoquarto. Et Flaccum præsidem, post martyrium Gregorij episcopi Spoletani, ab angelo percussum, interiora sua euomuisse, & expirasse tradidit. Dioscorus uerò, cum filiam suam Barbaram Christianam è medio tulisset, igne cœlesti consumptus est. Idem libro eodem, cap. 67. Alius rursus, quem Aptofrasium uocat, persecutionẽ apud Mendulas executus est: sed dæmon eum equo insidentem in terram præcipitauit. Idem libro eodem, cap. quadragesimosecundo.

De

De Maximini supplicio hæc Eusebi⁹ narrat, libro octauo, capite decimosexto: Corripuit, inquit, eum supplicium diuinitùs illatum, initio ex ipsa illius carne sumpto, & progressu ad animam usque facto. Etenim subitò illi accidit in medijs corporis arcanis suppuratio, deinde in imis illorum ulcus fistulosum, & ex his uis quædam mali interiora uiscera depascens, & indicibilis multitudo uermium ebulliens, & letiferum fœtorem exhalans: toto alioqui corporis tumore, ex abundantia cibi, etiam ante morbum, in nimiam pinguedinem mutato: quæ tum suppurata, intollerabile & horrendissimum appropinquantibus spectaculum præbuit. Itaq; medicorum alij incredibilem fœtorem ferre non ualentes occidebantur. Alij, quia toto corpore tumefacto, nulla superetat spes salutis, ideoq; medendo nihil efficere poterant, crudeliter interimebantur & ipsi. Additur in Ruffini exemplari, quendam ex ijs, quem iugulari præceperat Maximinus, inspiratū à Deo, Imperatori hæc obiecisse: Cur Imperator erras, & quod Deus infert, ab hominib. putas posse reuocari? Nec humanus est iste morbus, nec à medicis curatur. Sed recordare, quāta in seruos Dei egeris, quamq; in religionē diuinā impius & profanus extiteris: & intelliges, unde tibi sint poscēda remedia. Nam & ego quidē mori cum cæteris potero, tu tamen à medicis nō curaberis.

Post eum, seu Maximianū, seu Galerium Maximinū, Maximinus alter tyrānus Orientalis, qui se in literis ad Sabinum, apud Eusebium lib. 9, ca. 9. Iouium nominat, Maximinum in bello primùm turpi fuga euasit: deinde cum bellum denuò mouere conaretur, in morbum & cruciatus horribiles incidit, de quo hæc Eusebius lib. eodē, cap. decimo: Post legem pro Christianis latā, inquit, subita plaga Dei percussus, in altero belli conflictu moritur, non eo modo quo duces belli, pro uirtute & amicis uiriliter in bello decertantes, gloriosam mortem magnanimiter sustinent: sed sicut impius ac Deo rebellis, acie adhuc in campo stante, domi manens & abditus, competens supplicium sustinet, subita plaga Dei per totum corpus percussus: ita ut grauibus cruciatibus ac doloribus exagitatus, & inedia consumptus, pronus lecto deciderit, ac carnibus illius inuisibili ac diuinitus immisso igne protsus labefactatis, ita defluxerit, ut omnem priscæ formæ speciem amiserit, & sola illi arida ossa, instar simulachri lōgo tempore exiccati, reliqua fuerint: nec aliud ab adstantib. corpus eius esse iudicatum sit, quàm sepulchrum animæ, in mortuo iam & prorsus deciduo corpore defossæ. Cum aūt uehemētius adhuc, & magis quàm thermæ soleant, ex ipsis medullarū penetralibus cōflagraret, prosilierūt illi oculi, ac limites suos excedentes cæcū reddiderūt. Spirās aūt adhuc in istis cruciatibus, cōfessione Domino facta mortem aduocabat, ac tandē hęc se propter insaniā contra Christū præsumptā meritò, & ultionis uice perpeti cōfessus, animam reddidit. Hæc Eusebius. Sed alij, ut Zonaras indicauit, in fugam eum à Licinio uersum, sei psum interemisse scri pserunt.

Ad hunc igitur modū è medio Maximin⁹ sublatus, omnium Imperatorū impijssimus ignominiosissimus, ac Deo supra modū inuisos tyrannus, publicis est edictis declarat⁹. Tum quęcunq; literarū monomēta in illius liberorumq; eius honorē in singulis ciuitatibus cōstituta erant, è sublimi partim ad pauimentū deiecta, protritaq; sunt: partim ita sunt obscuro colore obducta et denigrata, ut aspici non potuerint. Præterea & statuæ, quęcunq; in honorem illius erectæ fuissent, ad eundē modū deiectæ & conculcatæ, omniumq; risui & illusionibus expositæ sunt. Deinde & aliorū pietatis hostiū insignia omnia sublata sunt: & occisi, quotquot Maximino fauerant, illi præsertim qui primatijs dignitatib. ab illo affecti fuerāt, ut ipsi assentarentur, & doctrinā ac religionē Christianā acerbius infestarent. Inter quos Peucetius erat, quē præ omnibus honoratissimū, obseruandissimum & amicorū intimum habuerat, bisq; ac terriò cōsulem, & omniū rerū præfectum supremū constituerat. Et Culcianus, qui omnis generis potestate sub eo potitus, fusoq; innumerorū Christianorū sanguine, per Ægyptū celebris factus fuerat. Quin & Theotecnum ultio affecuta diuina est, ob ea quę cōtra Christianos crudeliter perpetrauerat. Nā is propter statuā quā Antiochiæ erexerat gloriosus fact⁹, etiā præses fuerat à Maximino cōstitutus. Licinius aūt cum Antiochiā uenisset, ut incātatores cōprehenderet, statuæ nuper à Theotecno erectę prophetas & sacerdotes tormētis subiecit, & qua ratione seductionē illā palliassent inquisiuit. Illi igitur cruciatib. adacti, Theotecnū impostutæ illius autorē esse cōfessi sunt. Ita Licinius Theotecnū ipsum primùm, deinde & cæteros incātationis socios supplicijs affectos necari iussit. Quibus omnib. effectis, etiā liberi Maximini, quos iā ipse Imperialis honoris, tabularūq; & insigniū publicorū socios reddiderat: deinde et cognati, qui per insolentiā antea omnes oppresserāt, eadē supplicia sunt perpessi, Eusebius libro eodem, cap. ultimo.

Sed & præfectus castrorum, seu dux Maximini, qui, ut suprà diximus, Damasci Phœniciæ mulierculas infames à foro rapuerat, & falsa in Christianos cōminisci tormētis coegerat, paulo pòst mortē ipse sibi propria manu cōsciuit: ut Eus. testatur li. eodē, ca. 5. & 6.

De

¶ De Maxentio tyranno Romano dicendum nobis nunc est, qui aliquot à Constantino prælijs uictus, cum suis tandem in flumine perijt, ponte rupto, quem scaphis coniunctis, ut transire posset, ipse fecerat, & in proprium exitium parauerat. Euseb. lib. 9 cap. 9. Miluium eum pontem Nicephorus uocat, eiusq; Maxentij interitus Prudentius meminit hoc modo:

Tristis Christicolæ ducis aduentantis ad urbem
Miluius, exceptum Tyberina in stagna tyrannum
Præcipitans. ——

Verùm cū & Licinius ipse in pietate, quā initiò professus erat, non perstitisset: & religionem Christianorum exosus, bellum contra eam, ueluti diximus, & persecutionem mouisset, atq; ob illud bello eum Constantinus aggressus esset, uictus primùm: deinde iterum repugnans, Cōstantini mandato interfectus est. Eusebius libro secundo de uita Constantini: Socrates lib. 1, cap. 4. Sozomenus libro primo, capite septimo.

Atq; hæc tum in persecutionis autores diuina fuit animaduersio: quā & publicæ multæ calamitates consecutæ sunt, quas Eusebius recitat libro octauo, cap. decimoquinto: uidelicet, quòd eo toto persecutionis, cuius principium Diocletianus dederat, tyranni uerò postea Orientis & Occidentis continuauerant, decennio, nihil ipsis defuerit, quod ad mutuas insidias & bellum intestinum attineret. Mare nāq; nauigijs clausum & innauigabile erat: nec fieri poterat ut aliunde quis nauigio adpellens non omnis generis plagis & tormentis cruciaretur, & an ab hostibus explorator missus esset inquireretur, tandem uerò uel crucis uel ignis supplicio traderetur. Totum præterea tempus illud apparationi rerum ad expeditiones militares necessariarum tribuebatur, ut hastarum, thoracum, scutorum, triremium, aliorumq; armorum nauticorū: nec in metu & expectatione aliud ubique quicquam fuit, quàm hostium irruptiones. Quæ mala omnia fames & pestis consecutæ sunt. Fames quidem tanta, ut una tritici mensura bis mille & quingentis Atticis uenderetur. Factum inde est, ut per ciuitates infinita hominum multitudo fame confecta, mortua sit: maior uerò per uicos & agros pestilenti morbo. Alij igitur quæ charissima et preciosissima haberent, pro tenuissimo cibo ditioribus uendetent: alij possessionibus suis paulatim diuenditis, ad extremam egestatem redigeren tur. Quidā modicas graminis minutias mandentes, & letiferis herbis promiscuè uescentes, ualetudinem corrumperent. Nonnullæ etiam per ciuitates nobiles fœminæ, ad extremam inopiam adactæ, ad agros mendicandi gratia se reciperēt. Et alij quidem uiribus exhausti, uelut exanima simulachra, huc illuc uacillantes, nutantesq; & collabētes, in medijs plateis procideret: supiniq; palmis extensis, ut pauxillū sibi cibi porrigeretur, suppliciter orarēt: atq; in extremis cōstituti, animamq; agentes esurire se clamarent, ad hanc etiam uocē proferendā uix ualētes. Sic igitur in medio foro, & per angiportus, mortua ac nuda corpora pluribus diebus inhumata & proiecta, miserabile uisentibus spectaculum exhibebant. Cum & canum cibus nonnulli fierent: ob eamq; causam potissimum qui uiuebant canes interficerent, ueriti ne rabidi facti, ad uorandos & laniendos homines conuertetentur.

Pestis præterea in singulas domos & ætates horrēda sæuijt, eos præsertim absumens, quos propter alimentorum copiam fames absumere nequibat. Opulenti igitur, & principes, ac prçsides, alijq; infiniti qui Magistratibus fungerentur, hoc mortis genere miserandum in modum interibant. Erantq; omnia ubiq; luctu, planctibus & ploratibus plena. Et ad hunc modum duplici ueluti armatura mors belligerans, fame scilicet ac peste, totas familias breui tempore absumpsit. Quæ scilicet præmia erant iactantiæ Maximini, & edictorum quæ per ciuitates contra Christianos publicauit. Eusebius libro nono, capite octauo.

Recitat Sozomenus lib. secundo, cap. decimoquarto, Millem quendam episcopum, qui in persectione sub Sapore in Persia martyrium passus est, uenisse aliquando in ciuitatem Persicam, ac diligēter singulos ibi exhortatum esse, ut CHRISTO nomen darent: sed uerbera ibi multa passum, ac tractum per ciuitatem: nemini autem persuadere potuisse, ut Christianus fieret. Molestè igitur id eū tulisse, ciuitatiq; maledixisse, & abijsse. Paulò igitur pòst, cum in regem Persicum, magistratus ciuitaris eius quiddam deliquisset, missum eò fuisse exercitum, qui ciuitatem eam funditus euerterit.

Constantini uerò tempore Teridates quidam in Armenia persecutionē exercuit: ubi tum ab eo Gregorius Magnus ille, qui miraculis insignis fuit, multa passus, tandemq; in foueam cœnosam & caliginosam ad annos quatuordecim inclusus est. Post quod Teridates, eius gentis princeps, cum domo sua tota, & cum optimatibus, diuinç iræ uindictam expertus est: sic, ut in porcos omnes transformati, porcorum inter se more uixerint, seq; mutuò deuorarint. Narrat Nicephorus lib. octauo, cap. trigesimoquinto. Vera ne sit historia, an fabulosa, lector iudicet. Vetustiores certè autores eius rei non meminerunt.

Sub Constantio mulier illa infamis, quæ mercede

mercede ab Arianis conducta, Antiochię Eustathium episcopum adulterij falsò accusauerat, grauissimo & diuturno paulo pòst morbo correpta est: in quo, quomodo fabula illa ab Arianis composita, ipsaq; conducta esset, prodidit: Recitat Theodoretus lib. primo, cap. uigesimoprimo.

Sub eodem, post Synodum Antiochenã, in qua Athanasius condemnatus fuit, ciuitates Orientales, ac præsertim Antiochenorũ, maximis tertæmotibus quassatæ sunt: Sozomeno teste lib. tettio, cap. 6.

Cum primo Imperij sui anno Cõstantius Athanasium adfligete constituisset, Athanasius fuga euasit ad amicum quendam, qui eum in subterraneo & inaccesso loco occultauit: quod nemini tum constabat, nisi illis apud quos latitabat, & ancillæ, quæ fida esse ctedebatur, & ministra Athanasio addita erat. Cum autem magno eum studio Ariani quæretent, comptehensuri ubicunq; inuenissent, aucilla ea seu munetibus (ut uerisimile est) seu ptomissis inducta, prodidit eum. Sed insidias eas Athanasius diuinitus præmonitus iterum euasit: ancilla autem comptehensa est, & quasi contra dominos suos, qui & ipsi aufugerant, mentita esset, pœnas dedit. Sozomenus libro quarto, capite decimo.

Sed nec Constantius ipse perfidiam & improbitatem suam perpetuò impunè tulit. Primum enim infeliciter ei tes bellicæ, quas in Oriente getebat (ut Nicephotus scribit libro nono, capite uigesimooctauo) cessère. Deinde, sub exitum uitæ (ut Theodotetus narrat libro secundo, capite trigesimosecundo: & libro tertio, capite primo) miserè conquestus est, quòd fidem innouasset: quam rem inter mala, quæ regno suo indignè accidisse dicebat, quemadmodum Nazianzenus ait in otatione funebri in Athanasium, enumerabat. Tandem etiam in eo pœnitentię gemitu & quetelis, tristi ac uiolento motbo è uita excessit. Nunc de Iuliani interitu dicimus.

¶ Bellum is, ptofecturus in Persas, quemadmodum diximus, Christianis iutauetat, si uictotem se à Persis tedire contigisset. Sed in eo bello, exercitus primùm eius (ut Theodoretus indicat libro quarto, capite secundo) annonæ penuria laborauit. Ipse uerò Persæ cuiusdam dolo in deserta ductus, conto traiectus perijt. Sunt qui sagitta è cœlo missa uulneratum eum fuisse dicant: unde in nefatiam uocem (Vicisti Galilęæ) etumpens, pugillumq; ptoprij ctuoris in aerem ptoijciens occubuerit. Narrat Egnatius Venetus. Nazianzenus uerò in otatione sua, audisse se à quodam scribit, Iulianum tragicè ita & horribiliter mortuum, nec sepulchro conditum fuisse, sed à terra propter ipsum commota absorptum & concrematum esse.

Eius auunculus, qui & ipse Iulianus uocabatur, Antiochiæ in templo sacram mensam lotio emisso profanauerat. Euzoio uerò episcopo ob id eum obiurganti, alapam impegerat. Non multo autem pòst graui correptus motbo intestinorum putrescentiũ, miserè interijt, excrementis non amplius per meatus suos, sed per os sceleratum egredientibus. Theodoretus lib. 3. cap. 13. Sozomenus addit lib. 5. cap. 8. etiam carnem eius puttefactam, in uermes conuersam esse: qui in profundo abditi uiuã carnem tantisper depauerint, donec eum interemerint. Ita denique morbus inualuit, ut nullas medicorum artes aut pharmaca admitteret. Quo casu miserabili etiã thesaurarius Imperatoris, alijq; nonnulli superioribus dignitatibus in palatio Imperatoris fungentes, qui Ecclesiã adflixerant, uitam finierunt. Is enim thesaurarius, qui (ut diximus) cum Christianus antea fuisset, in gratiã Imperatoris ad superstitiones ethnicas defecerat, quiq; in eodem templo sacra conspicatus uasa, En qualibus, dixerat, uasis ministratur Mariæ filio? sanguine ex toto corpore per os emisso, misertimè perijt. Narrãt Theodoretus, & Sozomenus ibidem, & Nicephorus lib. 10, cap. 29.

Elpidius uerò Imperatoriæ domus præfectus, qui blasphemus in Christum fuerat, affectatæ tyrannidis suspicione bonis omnibus exut⁹, grauesq; ęrumnas in carcere perpessus, turpiter tandem uitam finijt: ut Nicephorus ibidem narrat.

Quod ad publicas calamitates attinet, sub Imperio Iuliani terræmotus fueront grauissimi, ædificia & domus passim subruentes, adeò ut tutum nusquam esset, uel domi uel sub æthere morari. Præterea siccitates immensæ, omnes terræ fructus perdiderunt. Quo factum est, ut homines necessariorum ex terra fructuum inopia, carnibus animantium brutorum, Alexandriæ & in Ægypto uesci coacti sint: ut Sozomenus indicat lib. sexto, cap. 2. Et Theodoretus libro quarto, cap. quarto scribit, famem illam ingentem, ob impietatem Iuliani, & frumentum ecclesijs à Constantino donatum, raptum, sub Iouiniano adhuc durasse.

Sub Valente porrò Constantinopoli delapsa grando adeò magna est, ut manum globus unus impleret, & lapidib. similis esset. Ac scribit autor Fasciculi temporum, grandinem eam tum homines tum iumenta interfecisse: eamq; per irã Dei demissam multi tum affirmarunt, eo quòd Imperator Valens ecclesiasticos multos uiros, ideo quòd Eudoxio communicare nollẽt, exilijs adflixisset.

Nec diu multo pòst terræmotus circa Bythyniam factus, Nicæam ciuitatem subuertit. Deinde & Germę ciuitatis Hellesponti multæ partes alio terræmotu deiectæ & cõcussæ sunt. Quibus tamen neq; Eudoxius, neq; Imperator motus, persequi à se dissentientea destiterunt. Socrates lib. quarto, capite decimo.

Sub eodem, propter combustos in naui octoginta presbyteros, quemadmodum suprà retulimus, subsecuta in Phrygia fames magna est: sic ut incolæ sedes mutare, alioq; confugere coacti fuerint. Idem lib. eodem, cap. decimosexto.

Valens ipse, occasione filij grauissimè ægrotantis, quem Basilius oratione à morbo liberauit, doctrinam Basilij accepit, eumque cõcionantem placidè audiuit. Verùm ad ingeniũ paulo pòst redijt: & Basiliũ odortus, cum ei nequaquam persuadere posset, ut alteri parti, Arianorum scilicet, accederet, perscribi inbet exilij legem. Cui cum subscribere ipse uellet, calamus subitò & miraculoso modo contritus, nullius eum permisit signa re literę apiculum. Accidit id etiam altero & tertio calamo: ubi dum nihilominus legem subscriptione confirmare nititur, dextram concuti sensit, & tremere. Ibiq; demum exhorrescens, chartam discidit. Theodoretus libro quarto, cap. decimonono.

Eius item cubicularius, quia Aphraatæ monacho, de quo dictum à nobis suprà est, Imperatorem liberius monenti, acrius com minatus fuerat, prodigioso planè modo, ut diuinæ ultionis uim intelligas, uitam finiuit. Iusserat eum Imperator adparare sibi balneum. Abijt ille paraturus. Balneum uerò ingressus, subitò mente captus, in aquã feruentem insilijt, ac interijt. Expectat Imperator, ut sibi lauandi tẽpus cubicularius nunciaret: sed nullus, cum diu quidem & molestè expectasset, nunciat. Mittuntur in balnei locũ alij, exploraturi quid de eo fieret. Qui cum eò uenissent, mortuum in aqua feruente, & feruore diffluẽtem cubicularium repererunt. Theod. ibid. cap. uigesimosexto.

Tandem uerò Valens ipse miserè perijt. In bello enim cõtra Gotthos infeliciter præliatus, & sagitta uulneratus est. Quamobrẽ in tuguriũ quoddam se recepit, quod à Gotthis igne iniecto incensum, cum ipso conflagrauit, & quo testimonium euidentius supplicij de eo diuinitus sumpti, posteritati extaret, & exemplo indignatiõis diuinæ esset, communi sepultura caruit. Socrates libro quarto, cap. trigesimooctauo: Theodoretus lib. quarto, cap. trigesimosexto: Sozomenus lib. septimo, cap. quadragesimo.

CAPUT IIII.

DE DOCTRINA.

HABUIT hęc ætas, si quæ unquã alia, plurimos præstãtes & illustres Doctores: ut Arnobiũ, Lactantiũ, Eusebiũ, Athanasiũ, Hilariũ, Victorinũ, Basiliũ Cæsariensem magnũ, Naziãzenũ, Ambrosiũ, Prudentiũ, Epiphaniũ, Theophilum Alexandrinum, Hieronymum, Faustinũ, Dydimum, Ephrem, Optatum Mileuitanũ, & alios: ex quibus potissimũ quæ doctrinæ forma hoc seculo usitata fuerit, breuiter indicabimus.

Magna aũt hac etiã ætate, sacræ Scripturę reuerẽtia & autoritas fuit. Sicut ea sola opus nobis esse, atq; in ea Deum expressisse quæcunque ad salutẽ necessaria sint homini, Lactãtius dixit lib. 2, cap. 9. In quã sententiã & Hilari⁹ li. 3. de Trinitate: Bene habet, inquit, ut ijs tantũ quæ scripta sunt, cõtentus sis. Et lib. 7. & 9. de Trinitate: Nõ relictus est homini eloquijs, de Dei rebus, alius præterq̃ Dei sermo. Et libro 12. de Trinitate: Dei sermo & ueræ sapiẽtiæ doctrina quę loquitur, & perfecta & absoluta sunt. Et Athanasius contra Gentes: Sufficiũt sanctæ ac diuinitus inspiratæ scripturę, ad omnẽ instructionẽ ueritatis. Idẽ de interpret. Psalmo 2, senis cuiusdã uerba fuisse indicat: Omnis apud uos, siue noua siue uetus scriptura, numinis afflatu prodijt, & idonea est ad erudiendum. Et grauissima uox Basilij est in sermone de Pœnitẽtia, qua ueteris & noui testamẽti scripturã thesaurũ uocat Ecclesiæ. ut quæ cœlestis sit doctrina, & à spiritu sancto conscripta, quemadmodũ in enarratiõe Psalmi primi idẽ testatur: Omnis, inquit, scriptura diuinitus inspirata, & utilis, & ob eã rem à spiritu sancto est cõscripta, ut uelut è cõmuni medẽdarum animarũ officina, uniuersi mortales, quisq; pro morbi sui ratione medelã deligerent. Idẽ rursus in explicatiõe Psalmi 59. Nostri sunt diuini sermones, & in Dei Ecclesia, ut diuinitus missa bona, ueluti cibus quidam animæ ex spiritu sancto procedens. Hinc in regulis contract. quæst. 1. grauiter monet, nihil unquam suscipiendũ esse fine scripturę sanctę testimonio.

Extat & Marij Victorini, de reuerẽtia sacrę scripturæ illustre testimoniũ, in lib. de generatione diuina: An scripturas, inquit, quas legimus, uanas opinaris? Si ut nomine, ita & re Christianus est quispiã, necesse habet uenerari scripturas. Hinc & reprehendi, ut rem sacrã, scripturã Ambrosius uetat, lib. 2. de paradiso, cap. 3. In scripturis, inquit, diuinis nõ facilè reprehendimus aliquid, quod intelligere nõ possumus. Sunt enim plurima, quæ nõ nostro ingenio metienda sunt, sed ex altitudine dispositionis & uerbi sunt ęstimãda.

Cæterùm

Cæterùm quas res contineát sacræ scripturæ, testantur dilucidè aliquot huius seculi, tum Synodorum, tum Doctorum erudita Symbola, magna (ut apparet) Scripturæ reuerentia accuratisimè composita. Eiusmodi est concilij Nicæni symbolum: Credimus in unū Deum, omnipotentem, uisibilium omnium & inuisibilium factorē. Et in unum Dominum nostrū IESVM CHRISTVM, filium Dei, natum ex patre, unigenitum: hoc est, ex substantia patris: Deum ex Deo, lumē ex lumine, Deum uerum ex Deo uero: natum, non factum: coessentialem patri, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlo sunt, & quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus, & homo factus est: et passus, tertia die resurrexit, & ascendit in cœlos, & uenturus est ad iudicandum uiuos et mortuos. Et in spiritum Sanctum. Eos autē qui dicunt: Fuit aliquando tempus quum non esset, aut nō erat priusquam fieret, quia ex non existentibus factus est: uel ex altera esse substantia aut essentia, uel creatum, uel mutabilem filium Dei dicunt: *anathematizat* catholica & apostolica Ecclesia. Socrates libro primo, capite octauo.

Et Eusebij apud eundem, ibidem: Credimus in unum Deum patrem omnipotentē, uisibilium omnium & inuisibilium factorē. Et in unum Dominum IESVM CHRISTVM Dei uerbum, Deum ex Deo, lumen è lumine, uitam è uita, filium unigenitum, primogenitum omnis creaturę, ante omnia secula ex Deo patre genitum: per quem etiam cuncta facta sunt. Qui salutis nostræ gratia incarnatus, & inter homines conuersatus, & passus est: & tertia die resurrexit, & ad patrē ascendit, uenturusq; est denuò ad iudicandum uiuos & mortuos. Credimus autem et in unum Spiritum sanctum. Horum unum quemque esse & existere credentes, patrem uerè patrem, & filium uerè filium, & spiritū sanctum uerè Spiritum sanctum cōfitemur: sicut & Dominus noster, cum discipulos suos ad prædicandū mitteret, dixit: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen patris, & filij, & spiritus sancti. de quibus quòd ita habeant, affirmamus: et quòd sic sentiamus, & ad hunc modum senserimus, et ad mortem usq; sensuri, & huic fidei adhæsuri simus, anathematizantes omnem impiam hæresim. Et apud eundem ibidē, occasione dictionis Homousij scriptū: Credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, uisibilium omnium & inuisibilium factorem. Et in unum Dominū IESVM CHRISTVM, filium Dei: genitum ex patre unigenitum: hoc est, ex substātia patris, Deum ex Deo, lumen è lumine, Deum uerum ex Deo uero: genitum, non factum: consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt, cùm quæ in cœlo, tum quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit, & incarnatus est, & homo factus & passus est: & resurrexit tertia die, & ascendit ad cœlos, ac uenturus est ad iudicandum uiuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, quòd fuerit aliquando tempus quum non esset, antequam gigneretur, & quòd factus sit ex non existentibus, aut eum ex alia substantia uel essentia esse, aut creatum, uel mutabilem, uel alterabilem filium Dei dicunt, anathematizat catholica & apostolica Ecclesia.

Athanasij item in Ecclesia celebre symbolum est: Quicunq; uult saluus esse, ante omnia opus est ut teneat Catholicam fidem: quam nisi quisque integram inuiolatamq; seruauerit, absq; dubio in æternum peribit. Fides autem catholica hęc est, ut unum Deū in Trinitate, & trinitatem in unitate ueneremur, neq; confundentes personas, neque substantiam separantes. Alia est enim persona patris, alia filij, alia spiritus sancti. Sed patris & filij & spiritus sancti una est diuinitas, æqualis gloria, & coæterna maiestas. Qualis pater, talis filius, talis spiritus sanctus. Increatus pater, increatus filius, increatus spiritus sanctus: immensus pater, immensus filius, immensus spiritus sanctus: æternus pater, æternus filius, æternus spiritus sanctus. Et tamen non tres æterni, sed unus æternus: sicut non tres increati, nec tres immensi, sed unus increatus, & unus immensus. Similiter omnipotens pater, omnipotens filius, omnipotens spiritus sanctus: & tamen non tres omnipotentes, sed unus omnipotens. Ita Deus pater, Deus filius, Deus spiritus sanctus: & tamen non tres Dij, sed unus est Deus. Ita Dominus pater, Dominus filius, Dominus spiritus sanctus: & tamen non tres Domini, sed unus est Dominus. Quia sicut singillatim unamquanque personam, Deum aut Dominum confiteri Christiana ueritate compellimur: ita tres Deos aut Dominos dicere, catholica religione prohibemur. Pater à nullo factus est, nec creatus, nec genitus: Filius à patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus: Spiritus sanctus à patre & filio, non factus, nec creatus, nec genitus est, sed procedens. Vnus ergo pater, non tres patres: unus filius, non tres filij: unus spiritus sanctus, non tres spiritus. Et in hac trinitate nihil prius aut posterius, nihil maius aut minus: sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales: ita ut per omnia, sicut iam suprà dictum est, & unitas in

trinitate, & trinitas in unitate ueneranda sit. Qui uult ergo saluus esse, ita de Trinitate sentiat. Sed necessarium est ad æternam salutem, ut incarnationem quoque Domini nostri IESV CHRISTI, fideliter credat. Est ergo fides recta, ut credamus & confiteamur, quia Dominus noster IESVS CHRISTVS Dei filius, Deus & homo est. Deus est ex substantia patris, ante secula genitus: homo ex substantia matris in seculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali, & humana carne subsistens. Æqualis patri secundum diuinitatem, minor patre secundum humanitatem. Qui licet Deus sit & homo, non duo tamen, sed unus est CHRISTVS. Vnus autem non conuersione diuinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum. Vnus omnino non confusione substantiæ, sed unitate personæ. Nam sicut anima rationalis & caro unus est homo, ita Deus & homo unus est CHRISTVS. Qui passus est pro salute nostra, descēdit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexterā Dei patris omnipotentis, inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos. Ad cuius aduentum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, & reddituri sunt de factis ꝓprijs ratione. Et qui bona egerunt, ibunt in uitam æternam: qui uerò mala, in ignem æternum. Hæc est fides Catholica: quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, saluus esse non poterit.

Item in epistola ad Epictetum contra hæreticos sic ait: Credimus in unum ingenitum Deum, patrem omnipotentem, omnium creatorem, uisibilium pariter & inuisibilium: qui ex se habet quod est. Et in unum unigenitum uerbum, sapientiam, filium ex patre initialiter & perpetuò genitum. Verbum porrò non elocutione pronunciatum, aut cogitatione in animo conceptum, non deriuatum à perfecto, neque item segmentum aut partem impatibilis illius naturæ, neq; quod inde productum sit, aut emanauerit: sed filium perfectum, uiuentem, ui agendi præditum, ueram imaginem patris: ut quemadmodum ueneramur patrem, ita quoque ueneremur & filium: Deum uerum ex Deo uero prosatum, ut inquit in sua Catholica Ioannes: Et sumus in uero filio eius IESV CHRISTO. Hic est uerus Deus, & uita æterna, omnipotens ex omnipotente. Omnibus enim quibus imperat & dominatur pater, imperat & dominatur quoque filius, & totus ex toto similis patri. ut & Dominus testatur: Qui uidet me, uidet & patrem meum. Genitus autem est ineffabiliter, & incomprehensibiliter: Generationem enim eius quis enarrabit? quod idem est ac si diceret, Nullus. Qui in consummatione seculorum descendens è sinu patris, ex impolluta Mariæ uirgine nostrum assumpsit hominem IESVM CHRISTVM: quem pro nobis passioni tradidit sponte, ac sua ipsius uoluntate, ut ait Dominus: Nemo tollit animam meam à me: potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo sumendi illam ipsam. In eo igitur homine cruci affixo, & mortuo pro nobis, resurrexit à mortuis, assumptusq; est in cœlum. Idemque nobis, ubi creatus esset, initium uiarum extitit: & cum in terris uersaretur, ex tenebris lucem, ex errore salutem, ex mortuis uitam, ingressumque in paradisum confecit, ex qua Adam eiectus fuit. in quam rursus Adam intrauit per latronem, ut inquit Dominus: Hodie mecum eris in paradiso. in quam ipse Paulus quoque ingressus fuit, adscensumque Deus in cœlos muniuit: quò præcursor homo, qui in eo fuit, pro nobis introijt, in quo homine iudicaturus est uiuos & mortuos. Credimus itidem in Spiritum sanctum, omnia operantem: excommunicantes omnes qui contra hæc dogmata sentiunt: & cætera.

Et Hilarius libro de Synodo tale symbolum profert: Confitemur planè in sancti Spiritus dono semper innocentes, & scribimus uolentes, non Deos duos, sed Deum unum, neque per id non & Deum Dei filium. est enim ex Deo Deus. Non innascibiles duos: quia autoritate innascibilitatis Deus unus est. Neque per id non & unigenitus Deus est: namque origo sua innascibilis substantia est. Non unum subsistentem, sed unam substantiam. Non differentem, non unum indissimilibus naturis Dei nomen: sed unius nominis atque naturæ indissimilem essentiam. Non præstantem quenquam cuiquam genere substantiæ, sed subiectum alterum alteri natiuitate naturæ. Patrem in eo maiorem esse quòd pater est: filium in eo minorem esse, quòd filius est. Significationem interesse, non interesse naturam. Patrem non intra tempora confiteri, sed contemporalem patri non negare. Patrem in filio prædicare, quia nihil in se habet filius à patre dissimile: filium in patre confiteri, quia non est aliunde quòd filius est. Mutuam sibi ac similem inuicem naturam non nescire, quia par sit quòd unus sit: non existimare, quia unum sunt, unum eos sic per indissimilis naturæ indifferentiam prædicare, ne unus sit.

Basilius Magnus in Asceticis hanc de Deo confessionem recitat: Credimus & confite-

mur

mus unum solum uerum & bonum Deum, & patrem omnipotentem, ex quo sunt omnia, Deum & patrē Domini ac Dei nostri IESV CHRISTI. Et unum illius filium unigenitum, dominū ac Deum nostrū IESVM CHRISTVM solum uerum, per quem omnia facta sunt, tam uisibilia q̄ inuisibilia, & in quo omnia cōsistūt: qui in principio erat apud Deū, & Deus erat. Qui cum in forma Dei esset, nō est rapinā arbitratus, parem esse Deo: sed seipsum exinaniuit, & per natiuitatem ex uirgine formam serui accepit, & habitu inuentus est ut homo: & omnia quæ in se, & de se scripta sunt, iuxta mandatū patris adimpleuit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Et tertia die excitatus à mortuis, secundum scripturas, uisus est sanctis suis discipulis, ac reliquis, sicut scriptū est: ascēditq; ad cœlos, ac sedet ad dexteram patris: unde uenturus est in consummatione seculi huius, ad excitandū omnes, & reddendum unicuiq; secundū facta ipsius: qnādo iusti quidem assumentur ad uitam æternam, & regnum cœlorum: peccatores uerò condemnabuntur ad supplicium æternum, ubi uermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Et unum tantum Spiritum sanctum, paracletum, in quo obsignati sumus ad diem redemptionis: spiritum ueritatis, spiritum adoptionis, in quo clamamus Abba pater: qui diuidit & operatur charismata à Deo data unicuique ad utilitatē, prout uult: qui docet & suggerit omnia, quæcunque audit à filio: qui bonus est, qui inducit in omnem ueritatem, & cōfirmat omnes credentes, ad cognitionem ueram & exactam, & pium Dei cultum, & adorationem spiritalem, & ueram confessionem Dei patris, & unigeniti filij eius Domini ac Dei nostri IESV CHRISTI, & sui ipsius. unoquoque nomine, proprietatem significationis suæ luculenter nobis discriminante, & de singulis significatis omnino præcipuis proprietatibus piè cōsideratis, patris in proprietate patris, filij in proprietate filij, sancti Spiritus in ipsius proprietate: neque sancto Spiritu ex seipso loquente, neque filio ex seipso quicquam faciente: & patre filium, filio uerò Spiritum sanctum mittente, ita sentimus atque ita baptizamus in Trinitatem unius essentiæ, iuxta mandatum Domini nostri IESV CHRISTI.

Gregorius Nazianzenus in oratione sancti lauacri talem summā perstringit: Crede uniuersum, quantū est uisibilis, quantumq; inuisibilis, ex nihilo à Deo factū, prouidentiaq; factoris gubernari, ac in melius suscepturum mutationem. crede nullam esse mali essentiam, neque illius regnum aut principio carere, aut à seipso subsistere, aut à Deo factum esse: sed nostrum hoc, & maligni qui nos ex nostra inertia inuadit, & non conditoris opus esse. Crede filium Dei, uerbum æternum, ex patre absque tempore & corpore natum. Hunc nouissimis diebus propter te genitum esse, ac filium hominis ex Maria uirgine processisse ineffabiliter, & absq; sorde ulla. Nil enim quod sordidum, Deus: & per quem salus est, totum hominē, & eundem Deum pro uniuersis passum, ut uniuersaliter tibi conferret salutē: uniuersam peccati dissoluens condemnationem, impassibili deitate, passibili humanitate: in tantum propter te hominē, ut tu propter illū Deus fieres. Hunc propter iniquitates nostras, mortem pertulisse, crucifixū, & sepultum, quantum mortem gustare fas erat: & tertia die resurgentem, ascendisse in cœlum, ut te deorsum iacentem, sursum adduceret: iterumq; rediturum aduētu suo glorioso, iudicantem uiuos & mortuos.

Symbolum & M. Victorinus Afer libro primo contra Arium texit: Confitemur igitur Deum patrem omnipotentem: confitemur filium unigenitum IESVM CHRISTVM, Deum de Deo, lumen uerum de uero lumine, formam Dei: qui habet substantiam de Dei substantia, naturam, generationem, filium simul cum patre cōsubstātiatū, quod Græci ὁμοούσιον appellant: primogenitū ante cōstitutionem mundi, & primogenitum ante omnem creaturā, hoc est, & ante in substantiam uiuendi, & regenerationis & reuiuendi: primogenitum à mortuis λόγον, qui sit omnium uniuersalis λόγος. λόγον autem ad Deum, λόγον in postremis temporibus incarnatum, & cruce uincentem mortem, & omne peccatum: Saluatorem nostrum iudicem omnium, semper cum patre consubstantialem & ὁμοούσιον: potentiam actiuam, à patris potentia & generantem & facientem omnia: & substantiam existendi omnium, & generationem, & reuiuiscentiam: quoniam uita est æterna, & Dei uirtus et sapientia: ipsum inuersibilem, immutabilem, mutabilem iuxta quod λόγος est, & quòd semper λόγος est: iuxta autem quod est creare omnia, et maximè iuxta in hyle actionem impassibiliter patientem. ut fons aquarum immutabilis, impassibilis, extra omnem motionem, cum fluit, & in flumen aduenit, iuxta alueū, & genera & qualitates terræ creditur pati, semper seruans potentiam aquæ suam, & sicuti flumen irrigat terram, nullam diminutionem sentiens, ad hoc quod est esse aquam: sic CHRISTVS ille est fluuius, de quo Propheta dicit. Qui irrigat & infundit totam terram. sed CHRISTVS totus omne irrigat, & uisibilia & inuisibilia, flumine uitæ omnium eorum quæ sunt substan-

tia rigat. In quo autem uita est Christus, in quo rigat Spiritus sanctus, in quo potentia est uitalitatis, pater & Deus, totū autē unus Deus. Confitemur ergo & Spiritum sanctum, ex Deo patre omnia habentem, τῷ λόγῳ, hoc est IESV CHRISTO, tradente illi omnia, quæ Christus habet à patre. Et isto huiusmodi modo simul confitemur esse hæc tria, ex isto quod unum, & unum Deum, & ὁμοούσια ista, & semper simul & patrem & filium & spiritum sanctum ineffabili potentia, & ineloquibili generatione filium Dei IESVM CHRISTVM, λόγον qui sit: & Deum, & imaginem, & formam, & characterem, & refulgentiam patris, & uirtutem, & sapientiam Dei, per quæ apparet & declaratur Deus in potentia omnium & existēs & manens, & agens omnia secundum actionem filij, id est τὸ λόγου IESV Christi. Quem incarnatum & crucifixum, & resurgentem à mortuis, & ascendentem in cœlos, & sedentem ad dexteram patris, & iudicem futurum uenire & uiuentiū & mortuorum, patrem omnis creaturæ, & saluatorem, & uoce & toto corde confitemur semper. Ἀμήν.

Epiphanius in Ancorato eiusmodi symbolum perstringit. Credimus in unū Deum patrem omnipotētem, omnium uisibilium & inuisibilium creatorem. Et in unum Dominum IESVM CHRISTVM, filium Dei, genitum ex Deo patre, unigenitum: hoc est ex essentia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum uerum de uero Deo: genitum, non factum: coessentialem patri, per quem omnia facta sunt, quę in cœlis sunt & in terra, uisibilia & inuisibilia. Qui propter nos homines, & propter nostram salutē descendit, & incarnatus est: hoc est, genitus est perfectè ex sancta Maria semper uirgine, per spiritum sanctum: & homo factus est, hoc est, perfectum hominem suscepit, animam, & corpus, ac mentem, & omnia quicquid est homo, præter peccatum: non ex semine uiri, neq; in homine, sed in seipsum carnem efformauit, in unam sanctam unitatem: non quemadmodum in prophetis inspirauit, & locutus est, ac operatus, sed perfectè homo factus. Verbum enim caro factum est, non mutationem passum, neq; transmutata deitate in humanitatē, sed ita ut counierit suam sanctam perfectionem, ac deitate in unam: Vnus enim Dominus IESVS Christus, & non duo: idem Deus, idem Dominus, idem Rex. Idem passus est in carne, & resurrexit, & ascendit in cœlos, in ipso corpore, in gloria ad iudicandum uiuos & mortuos. Cuius regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum credimus, qui locutus est in lege, & prædicauit in prophetis, & descēdit in Iordanem, & loquitur in Apostolis, atq; habitat in sanctis. Sic autem credimus in ipsum, quòd Spiritus sanctus, spiritus Dei, spiritus perfectus, spiritus paracletus, increatus, ex patre procedens, & à filio accipiens, ac fidem reperiens. Credimus in unam catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Et in unum baptisma pœnitentiæ, & in resurrectionem mortuorum. & iudicium iustum animarum ac corporum. Et in regnum cœlorum, & in uitam æternam.

Celebratur postremò & Damasi episcopi symbolum. Credimus in unum Deum, patrem omnipotentem. Et in unum Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, filium Dei: & in Spiritum sanctum, Deum, non tres Deos, sed patrem & filium & spiritum sanctū: unū Deum colimus & confitemur. Non sic unum Deum, quasi solitarium: nec eundem, qui ipse sibi pater sit, ipse & filius: sed patrem esse, qui genuit: & filium esse, qui genitus sit: Spiritum uerò sanctum, non genitum, neq; ingenitum: non creatum, neq; factum, sed de patre filioq; procedentem, patri & filio coæternum & coęqualē & cooperatorem: quia scriptum est, Verbo Dominī cœli firmati sunt: id est, à filio Dei, & spiritu oris eius, omnis uirtus eorū. Et alibi: Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabit faciem terræ. Ideoq; in nomine patris, et filij, & spiritus sancti, unum confitemur Deū: quod nomē est potestatis, nō proprietatis. Proprium nomē est, patri, Pater: et proprium nomen est filio, Filius: & proprium nomen spiritui sancto, Spiritus sanctus. In hac trinitate unum Deum colimus: quia ex uno patre quod est unius cum patre naturę est, unius substantiæ, & unius potestatis. Pater filium genuit, non uoluntate, nec necessitate, sed natura. Filius ultimo tempore ad nos saluandos, & ad implendas scripturas descendit à patre, qui nunquam desijt esse cum patre. Et conceptus est de spiritu sancto, & natus ex uirgine, carnem & animam & sensum, hoc est perfectum suscepit hominem: nec amisit quod erat, sed cœpit esse quod nō erat: ita tamē, ut perfect' in suis sit, & uerus in nostris. Nā qui Deus erat, homo natus est: & qui homo natus est, operatur ut Deus: & qui operatur ut Deus, ut homo moritur: et qui ut homo moritur, ut Deus resurgit. Qui deuicto mortis imperio, cū ea carne qua natus & passus et mortuus fuerat & resurrexit, ascendit ad patrem, sedetq; ad dexterā eius in gloria, quam semper habuit, & habet. In huius morte & sanguine credimus emendatos nos, & ab eo resuscitandos die nouissimo in hac carne, qua nūc uiuimus: & nos habemus spem, consecuturos præmium boni meriti, aut pœnam pro peccatis æterni supplicij. Hæc lege, hæc crede, hæc

hæc retine: huic fidei animam tuam subiuga, & uitam consequêris, & præmium à CHRISTO.

Extant & de utilitatibus scripturæ apud hos doctores grauissima testimonia, ut apud Basilium epistola prima: Potissima ad recti inuentionem uia est meditatio diuinarum scripturarum. In illis namq; & agendorum præcepta inueniuntur, & uita beatorum uirorum clarè depicta, instar animatarum quarundam imaginum quæ secundum Deum est conuersationis, ad bonorum operum imitationem tradita proponitur. Et quidem quacunque re indigere se quisque senserit, si illos uersauerit, quasi ex communi quadam rerum medicarum officina, commodum infirmitati suæ pharmacum inueniet. Et epistola 141. Dum frequenter de diuinis dogmatibus aliquid & dicitur & auditur, habitum quendam diuinarum cõtemplationum tenaciter inhærentem induimus.

Et Ambrosius epistola 44 ad Constantium sacerdotem: Mare est scriptura diuina, in quod plurima introierunt flumina. Sunt & fluuij dulces atq; perspicui, sunt & fontes niuei, qui saliant in uitam æternam: sunt & sermones boni, sicut faui mellis: & gratæ sententiæ, quæ animos audientium spirituali quodam potu irrigent. Sic & Hieronymus in proœmio enarrationis epistolæ ad Ephesios: In hac uita, inquit, uita sapientem uirũ tenet, & inter pressuras & turbines mundi æquo animo manere persuadet meditatio & scientia scripturarum. Epiphanius uerò libro 2. Tomo 2. inquit: Scriptura sibi ipsi non est contraria, sed omnia semper uera dicit. Et libro 3. Tomo 1. Quæcunq; dicit diuina scriptura, ea credere oportet quòd sunt. Item lib. eodem, Tom. 2. Quæcunq; dicit Apostolus, & omnes sanctæ scripturæ, uera sunt, etiamsi apud incredulos & male intelligentes aliter accipiantur. Idem in Ancorato: Scripturæ uita nostra sunt. Et libro 2. Tom. 2. In sacra scriptura nihil est obliquum, neq; tortuosum, sed omnia mirabiliter ad nostram salutem scripta sunt, & perfecta. In eandem sententiam Faustinus in libro de fide contra Arianos inquit: Scripturæ diuinæ ob hoc editæ sunt, ut secundum illarum sensum nostram fidem dirigamus. Ephrem quoq; libro de armatura generali ait: Studeamus iugiter lectiõi sanctarũ literarũ, ut nos doceant, quomodo laqueos diaboli possimus effugere, æternamq́; adipisci uitã. Ac Dionysius in epistola ad Titum: Diuina, & intelligibilia eloquia, & rori & aquæ, & lacti & melli, & uino assimilantur, propter uitæ generatiuam ipsorum, & augmentatiuã, sicut in lacte: & reuiuificatiuam, sicut in uino; & mundificatiuam simul & seruatiuam, sicut in melle. Hæc enim diuina sapientia donat accedentibus copiose ipsis, & indeficienter, alimentorum affluentiam largiẽs, & supermanans.

DE DEO.

Ex hisce compendijs doctrinæ de Deo, quæ hactenus commemorauimus, satis est manifestum, Doctores huius seculi doctrinam de Deo, puram & integram custodiuisse, summaq́; dexteritate propagasse,

Nunc tamẽ de singulis articulis pręcipua quædam testimonia proferemus, ut lector quid de singulis Doctores senserint, clarius perspiciat.

Noticiam ueram Dei necessariam esse, hac illustri sententia Ambrosius libro octauo aduersus Gentes testatur: Absq; noticia, inquit, Dei, nulla potest esse solida felicitas.

Non esse autem doctrinam de Deo notam humanæ rationi, sed ex uerbo Dei & illustribus operibus in toto mundo propositis petendam esse, disertè docent. Ambrosius libro primo de pœnitentia, capite quarto inquit: Nõ Deus alienis assertionibus, sed suis æstimandus uocibus est. Marius Victorinus libro tertio aduersus Arianos: Ideo nosse, inquit, uoluit se Deus, ideo mundum opera sua diuina constituit, ut eum per ista omnia cerneremus.

Quod autem non possit sensibus humanis comprehendi Deus, & satis sit firmiter tenere ac credere quòd sit Deus, & talis quidem qualem se patefecit, tali modo docuerunt. Gregorius Nazianzenus libro secundo de Theologia: Deus quid tandem in sua natura & essentia sit, hoc hominum nemo nouerit unquàm: sed quòd sit, hoc nemo nõ inuenerit. Et Lactantius libro secundo, capite quinto: Dei principium, quoniam nõ potest comprehendi, nec quæri debet quidem. Satis est homini ad plenã perfectamq́; prudentiam, si Deum esse intelligat, cuius intelligentiæ uis & summa hæc est, ut suscipiat & honorificet communem parentem generis humani, & rerum mirabilium fabricatorem. Ad eundem modum & Athanasius monet libro de Assumptione hominis, & de unitate ac sempiternitate substantiæ Trinitatis: Hæc ô Deus, inquit, melius sensarim, quàm ad liquidum dixerim: dum te Deus credendum, non definiendum mihi præbueris: & credere iussum sit, non discutere permissum. Idem ad Serapionem, de Spiritu sancto: Deitas non demonstratione rationum traditur, sed fide, & pia cogitatione, cum religione. Et Nazianzenus in libro de Fide: Deus credi se uoluit, non iudicari, nec examinari. Et Epiphanius libro tertio, Tomo primo: Deus secundum speciẽ non comprehenditur, uerùm per fidem co-

gnoſcitur. Gregorius Nyſſenus inquit in libro de uita Moſæ: Dei propriū eſt, ut cognitionem excedat. Item: Diuina natura inuiſibilis atq; incomprehenſibilis eſt. Omnis enim intellectus, qui phantaſtica quadam cogitatione, quaſi coniectura diuinam naturam apprehendit, ſimulachrum quidem Dei finxit in mente, Deum autem non intellexit.

Definitionem quidem integrā et accuratā hi Doctores in ijs ſcriptis, quæ nunc extant, nō colligunt, licet rem ipſam luculēter complectantur & explicēt: ideo generaliores tantum quaſdā deſcriptiones obiter ueluti ſtringunt. Gregorius Nazianzenus in libro de fide, quaſi definitionem quandā uidetur colligere: Quæ eſt, inquit, ſubſtantia DEI, niſi ipſum, quod DEVS ſimplex, ſingulare, purū, nulla conceptione permixtum, limpidum, bonum, perfectum, beatum, integrum, ſanctum, totum: quod tamē, ut iam dictum eſt, quatenus & qualis ſit, nec mente cōcipi, nec ſenſu æſtimari, nec animo definiri poteſt, dummodo conſtet eſſe quod creditur. Et in oratione in ſanctum lauacrum: Deus lumē eſt ſubtiliſſimū, inacceſſibile, ac ineffabile, quod neq; mente comprehendi, neq; ſermone exprimi poteſt, omnem naturā rationalem illuminans. Lactantius libro primo, capite quarto: DEVS eſt æterna mens, ex omni utiq; parte perfectę cōſummatæq; uirtutis. Et Gregorius Nyſſenus in libro de uita Moſę: Deus ſuprema eſt eſſentia, omniū cauſa, & à qua omnia dependent.

Incorporeum & inuiſibilem eſſe, Baſilius in ſermone de uerbis Moſi teſtatur: Attende, ait, tibi ipſi. In te ipſo, tanquam in diſtincta quadam rerum ſerie, magnam conditoris tui ſapientiam contemplaberis. Incorporeum noſſe ante omnia Deum, ex anima tua incorporea tibi inexiſtente, non loco circumſcriptum, quoniam neque mens tua præcipuam in loco manſionem habet, quamuis ob corporis coniunctionem in loco maneat. Inuiſibilem eſſe Deum crede, tui ipſius animam cognoſcens: quando & ipſa corporeis oculis deprehendi non poteſt. Non enim aut colore obducitur, aut figura circumſcribitur, aut charactere aliquo corporeo comprehenditur, ſed tantum ex actibus & geſtis cognoſcitur. Ne ergo in Deo per oculos noticiam quæras, ſed menti fidem committe, & ſpiritualem de illo cognitionem habe.

Docuerunt etiam, Deum eſſe æternum atq; immutabilem. nam Lactantius libro ſecundo, capite nono: Solus Deus eſt, inquit, qui factus non eſt: & idcirco deſtruere alia poteſt, ipſe deſtrui non poteſt: permanebit ſemper in eo quod fuit, quia non eſt aliunde generatus, nec ortus, nec natiuitas eius ex aliqua alia re pendet, quæ illum mutata diſſoluat. Ex ſe ipſo eſt: & ideo talis eſt, qualē ſe eſſe uoluit, impaſsibilis, immutabilis, incorruptus, æternus. Sic & Euſebius libro quinto de uita Coſtantini: Bonum illud quod omnia appetunt, cuius eſſentia Deus perpetuò exiſtit, natiuitatem non habet: igitur nec principium habet, ſed ipſum omnium eorum quæ naſcuntur principium eſt. Et Fauſtinus libro de fide contra Arianos: Deus ipſe ſolus, ſine initio bonus & perfectus & inconuertibilis, ſine initio quoque habens bonam & perfectam & inconuertibilem uoluntatem, non per inſtitutionem, neq; ex profectu obſeruationis habet bonam & perfectam & inconuertibilem uoluntatem, ſed ex naturæ indemutabilis ueritate, qua bonus & perfectus & inconuertibilis Deus eſt. Sic & Hieronymus in capite tertio epiſtolæ ad Epheſios inquit: Deus qui ſemper eſt, nec habet alicunde principium, & ipſe ſui origo eſt, ſuæque cauſa ſubſtantiæ, non poteſt intelligi aliunde habere quòd ſubſiſtit.

Quòd ſit ubiq; Deus, eiuſmodi uerbis tradiderunt. Hilarius libro primo de Trinitate inquit: Nullus ſine Deo, neq; ullus non in Deo locus eſt. In cœlis eſt, in inferno eſt, ultra maria eſt. Ineſt interior, excedit exterior. Ita cum habet atq; habetur, neq; in aliquo ipſe, neq; in omnibus eſt. Libro ſecundo de Trinitate: Deus & ubiq; eſt, & totus ubiq; eſt: Deus inuiſibilis, ineffabilis, infinitus: ad quem & eloquendum ſermo ſileat, & inueſtigandum ſenſus hebetetur, & complectendū intelligentia coarctetur. Et Ambroſius de fide libro ſecundo, cap. quarto: Diuinitas gradum neſcit, nec loco aliquo circumſcribitur, nec temporibus definitur. Prudentius in Apotheoſi:

——At Deus ingens,
Atq; ſuperfuſus trans omnia, nil habet in ſe
Extremum, ut claudi ualeat, ſenſu' ue teneri.
Incomprehenſa manet uirtus, cui linea deſit
Vltima, quam ſpacium non menſurabile tendit.

Deum non eſſe ocioſum, ſed autorem omnis boni, rectè docuerunt. ut Euſebius de præparatione Euangelica libro primo, capite primo: Non'ne Deus uitę, lucis, ueritatis, bonorumq; omnium ipſe fons atq; largitor eſt? An non ipſe, ut cuncta & ſint & uiuant, cauſam in ſe ipſo complectitur? Et in eodem libro octauo, capite ſecundo: Primùm omnium de Deo opinamur, quòd ipſe perfectiſsimus atq; beatiſsimus ſit, ſibi atq; cæteris ſufficiēs, omnium ipſe rerum principiū, ipſe medium, ipſe finis, operibus notiſsimus atq; manifeſtiſsimus, ſubſtantia penitus inuiſibilis: cui ſimile nec uidere, nec excogita-

re quicquam possumus. Quare nec materia
ulla ad imaginem eius suscipi, nec ars eum
imitari fingendo potest. Opera eius oculis
cernimus, cœlum, terram, solem, lunam, lu-
cem, fluuios, mare, animalia, plantas, quæ i-
pse fecit, non manibus, neque labore, nec ali
cuius auxilio: sed cum uoluerit omnia bene
fieri, omnia ilico facta sunt. Et Gregorius
Nazianzenus libro secundo de Theologia
inquit: Deum esse, eundemq; omnium effici
entem conseruatricemq; esse causam, & ocu
li & naturæ lex nos docent. Gregorius
Nyssenus libro de Prouidentia primo, con-
tra Aristotelem & Platonem negantem Deũ
singularium curam habere, probat esse pro-
uidentiam, etiam in singulis, & cõcludit: Si
incomprehensibilis nobis existit prouiden-
tiæ singularium sermo, non propterea dice-
re oportet non esse prouidentiam.

Vnum esse Deum, fideliter omnes isti sin-
ceri Doctores Ecclesiæ professi sunt. La-
ctantius libro tertio inquit: Vnus est Deus,
quia ad gubernationẽ mundi unus sufficit,
& quia diuidi Deus non potest. Athanasius
oratione contra Idol. Siquidem pat, inquit,
non est, ut plures unum mundum ædificẽt.
Si enim à multis fabricatus esset hic mun-
dus, imbecilles fuisse eius fabros arbitrandũ
foret, eo quòd multorum opera ad unum o-
pus requisita esset. Ipse opifex unum in uni-
uersum mundum condidit, ne de multorũ
numero multi etiam opifices existimarẽtur,
sed ex uno opere unusquoque illius autor
crederetur. Idem in oratione contra Aria-
nos: Quemadmodum unum principium, &
pro eo principio unus Deus: ita planè ac reue
ra una est essentia & hypostasis, quia dicit:
Ego sum qui sum, & nõ duplex, ne duo sint
principia. Ita & Hilarius libro primo de
Trinitate inquit: Diuinum & æternum ni-
hil nisi unum esse, & indifferens, pro certo
animus habebat.

DE TRIBVS PERSONIS.

In una essentia diuina, tres existere psonas
iuxta uerbũ & certas patefactiones, rectè &
sincerè docuerunt. Sic Epiphanius lib. 3. To-
mo primo scribit: Dignitas Dei patris & filij
ac spiritus S. omnẽ intelligentiã angelorũ &
ultra excedit. Et Arnobi⁹ super psal. 134. ita
trinitatẽ in una deitate cõiungit, ut tres uerè
dicã esse personas, & unã uerè dicã esse sub-
stantiam. Illustre & hoc dictum Athanasij est
de unita deitate: Vnita est deitas, quia nul-
la est in hac plenitudine Trinitatis ambigui
tas. Solus est Deus, quia sola deitas in trinita
te cõsistit. Vnus uer⁹ Deus, quia una uera est
natura diuinitatis. Vnus bon⁹ est Deus, qua
ten⁹ nulla diuersitas dispar sit, in una substã-
tia diuinę trinitatis: summus, qa ipsa summa
est substãtia trinitatis: un⁹ Domin⁹ est, quia
una dominatio est in natura sempiterna tri-
nitatis. Vna imago inuisibilis est trinitatis,
quia una eademq; deitas est in imagine ueri
tatis. Vnus est spiritus, quia una est natura
deitatis spiritus S. quæ in patre, filio & in se-
se consistens est. Et quia una est sempiterna
in hac ipsa trinitate plenitudo diuinitatis,
æqualis est una trinitas: quia & sempiterna
est in ipsa trinitate deitas. Idem de prop.
pers. Proculdubio in hoc sanè alius est pa-
ter, quòd uerè genuit. Et in hoc alius est fili-
us, quòd uere ab eo genitus est. Sed & in hoc
alius est spiritus hic principalis paracletus,
quòd in Pentecoste in Apostolos effusus est.
Vides quòd alter ab altero, siue alius ab alio,
in persona tantum differt, & non in plenitu-
dine diuinitatis οὐσίας. Et in sermone de E-
uangelio, de Dei par. Credimus in patrem &
filium, & spiritum S. trinitatem scilicet per-
sonarum indissolubilem, inter se distinctio-
nem & unitatem inconfusam possidentem.
Non enim secundum interualla locorũ dis-
iunctionem trium sanctarum personarum
constituamus, aut confusaneam unitatem,
sed inexempribilem distinctionem, & incõ-
fusam unitionẽ, cui nomen est Deus, secun-
dum unam singularitatẽ substantiæ. Siqui-
dem unum Deum in ternione personarum
confitemur: Deum inquam nullo principio
inchoatum, aut tempore circumscriptũ: sin-
gulis tamen personis proprietatem attribu-
entes, in patre naturam ingeniti, in filio ge-
niti, in spiritu sancto procedentis: nullo prin
cipio inchoatum, aut tempore circumscri-
ptum, spiritum sanctum confitentes: non ta
men ut prior sit pater, posterior filius & spi-
ritus sanctus, secundum unam & nunquam
inchoatã, extemporalemq;, & supersubstan
tialem unitatem naturæ: uenerantes unum
Deum, in tribus proprietatibus credentes,
nereq; glorificantes: non ut aliũ Deum pri-
usq; existentem patrem, & alium deum filiũ
postea superinductum, & alium Deum spi-
ritum sanctum postmodum excogitatũ, se-
cundum blasphemias hęreticorum: sed unũ
Deum in tribus subsistentijs prædicantes,
in quibus una sit substantia, uis & efficacia,
& quæcunq; huius generis circa substantiã
considerari possunt, & diuinitus in sacris li-
teris & hymnis prædicantur. Et ut formulã
demus sermoni nostro, consummationẽ ac
plenitudinem, ea quæ in sacris literis cele-
brantur, tenere oportebit. Sed quænam ea
sint, & circa quæ nã uersentur, deinceps au-
diemus: nimirũ eũ increatũ, incorporeũ, in-
temporeũ, expertẽ initij, sempiternũ, indefi-
nentẽ, infinitũ, æternũ, incognitum, ineffa-
bilem, nulla figura delineatum, imperscruta
bilem, Deum deorum, Dominum domino-
rum, Regem regum, summum Imperatorẽ,

creato-

creatorem, opificem, lumen, uitam, sanctitatem, bonitatem, immortalem, omnipotentem appellari, & quæcunque alia excellentiam huiusmodi & naturæ rationem præ se ferunt. Non quòd singula istorum substantia eius sint, sed quòd circa substantiam eius uersentur. Veluti quum duo plura'ue ad unum, cui attribuuntur, referri intelligimus, quod coaceruationem, plenitudinemq; diuinitatis in scripturis nuncupamus: non quòd ad unam tantummodo personam, sed æquè ad quemlibet ex Trinitate pertineant. Quapropter unigenitus Deus ait: Omnia quę habet pater, mea sunt. & ad patrem loquens: Omnia mea tua sunt, quemadmodum et tua mea, & glorificatus sum in ijs. In omnibus enim quib. glorificatur pater, illis ipsis quoque glorificatur filius, & spiritus sanctus. Atque hinc perfectus Deus pater dicitur, & perfectus Deus filius, & perfectus Deus spiritus sanctus: quoniá non singuli destituuntur plenitudine deitatis. sed ęqualitatem habent omnium earum proprietatum, quibus ęqualiter plenitudo diuinitatis intelligitur.

Hilarius uerò libro 2. de Trinit. inquit: Autor unus est omnium. Vnus est enim ingenitus Deus pater, ex quo omnia: & unus unigenitus Dominus noster IESVS CHRISTVS, per quem omnia: & unus spiritus, donum in omnibus. Omnia ergo sunt suis uirtutibus ac meritis ordinata: una potestas innascibilis, ex qua omnia: una ꝓgenies per quã omnia, perfectæ spei munus unum. Nec deesse quicquá consummationi tantæ reperietur, intra quam non sit in patre & filio & spiritu sancto, infinitus in æterno, species in imagine, usus in munere. Ac Victorinus lib. 4. aduers. Arian. Sit nobis fixa sentétia, quòd Deus spiritus sit, & spiritus de quo: & filius spiritus: & spiritus, spiritus S. De spiritu autem quod nascitur, spiritus est, &c. Sic libro contra eundem: Si sanctus spiritus, Dei spiritus est, & sanctus spiritus à Dei filio omnia habet, una substantia tribus, à substantia patris, *ὑποστάσεις* ergo tria. Præclarè & Basilius libro de Spiritu sancto, cap. 12. Fides perficitur per Baptismum, Baptismus uerò fundamento fidei nititur, & utraq; res per has uoces impletur. Sicut enim credimus in patrẽ & filium & spiritum sanctum, sic & baptizamur in nomine patris & filij & spiritus sancti. Et epistola 147. Confitendũ est, Deum esse patrem, Deum filium, Deum spiritum sanctum: quemadmodum diuinæ scripturę, & qui sublimiora contemplati sunt, docuere. Et in sermone contra Sabellium: Pater perfectam habens ac nullius indigam essentiam, radix & fons filij ac sancti spiritus existens, est uerè & filius in plena diuinitate uniens uerbum, & progenies patris nulla re deficiens. Plenus autem est & spiritus, non pars alterius, sed perfectus, & totus in seipso cõsiderandus. Coniunctus quidem indiuulse patri est filius, coniunctus item filio est spiritus. Eodem modo docet de operatiõibus communibus trium personarum, epistola octaua: Sanctificat, uiuificat, illuminat, consolatur, & omnia huiusmodi similiter operatur, & pater, & filius, & spiritus sanctus. Et nemo peculiariter potestatem sanctificandi tribuat spiritui sancto, cum audiat Seruatorem in Euangelio de discipulis ad patrem dicentem: Pater sanctifica eos in nomine tuo. Similiter & reliqua omnia æquè in ijs qui digni sunt, fiũt à patre & filio & spiritu sancto.

Eadem docet Gregorius Nazianzenus in Apologerico, & in oratiõe de funere patris. & oratione instructiua de statu episcopali. Necessarium est, inquit, ut & unum Deum retineamus, & tres hypostases, singulas cum sua proprietate confiteamur. Siquidẽ unum Deum in trinitate adorandum esse, tria uerò in unam deitatem contrahendam sciebat. Et in oratione de modestia in disceptatione obseruáda: Decet, ut unum agnoscamus patrem, principio carentem, nec genitum: similiter & filium unicum ex patre natum: spiritum quoq; unum, substantiam ex patre habentem: patri quidem, quòd is sit ingenitus: filio uerò, quia genitus sit, cedentem: in alijs autem naturæ eiusdem, parem dominatione, gloria & honore.

Consonat Ambrosius libro sexto Epistolarum, epistola 40. Professio fidei est, ut patrem Deum, & filium eius unigenitum, & spiritum sanctum ueneremur. Hanc trinitatem unius esse substantię, maiestatis, diuinitatis. In hoc nomine patris & filij & spiritus sancti, baptizare nos, quemadmodum scriptum est. Hunc articulum explicat quoq; Prudentius in præfatione Apotheosis:

Est tria summa Deus, trinum specimen, uigor unus:
Corde patris genita est sapientia, filius ipse est:
Sanctus ab æterno subsistit spiritus ore.
Tempore nec senior pater est, nec numine maior.
Nam sapiens retro semper deus, edidit ex se
Per quod semper erat gignenda ad secula Verbum.
Edere sed uerbum patris est, ac cætera Verbi.
Adsumptum gestare hominem, reparare peremptum,
Conciliare patri, dextraq; in sede locare.
Spiritus ista Dei complet, Deus ipse fidelis,
In populos charisma suum diffundere promptus,
Et patris & Christi uirtutem in corpora transfert.

Idem in ipsa Apotheosi:

Hæc est nostra salus, hinc uiuimus, hinc animamur:
Hoc sequimur, nunquam detracto nomine nati,
Appellare patrem, patris & sine nomine nunquam
Natum nosse Deum, nunquam nisi sanctus & unus
Spiritus intersit, natumq; patremq; uocare:
Sic tamen hæc constare tria, ut ne separe ductu

Tres faciam, tribus his subsistat, sed Deus unus.

Epiphanius lib.2, Tomo primo: Confite-
mur trinitatē, ait, unitatē in trinitate, et tri-
nitatē in nnitate, unā deitatē patris, filij, &
spiritus sancti. Non enim filius seipsum ge-
nuit, neq; pater trāsmutatns est ab eo quod
pater est: neq; Spiritus sanctus Christum sei
psum unq̄ nominanit, sed spiritū Christi, &
qui per Christū datur. et à patre procedit, &
à filio accipit. In substātia est pater, in substā
tia filius, in substātia spiritus sanctus. At nō
coniūctio est Trinitas, uelut Sabellius pnta
uit: neq; alterata à ꝓpria perpetuitate ac glo
ria, uelut Arrius docuir. Sed semper trinitas
est trinitas: & nunquam trinitas oppositio-
nē accipit, una existens deitas, una domina-
tio, una glorificatio: sed trinitas nnmeratur,
pater, filius, & spiritus sanctus: non uelut u-
num quiddā tribus nominib. appellatū, sed
uerè perfecta nomina perfectę substātiæ, ni-
hil immntatū. Pater aūt semper pater, & nō
erat tēpns quādo non erat pater: pater perfe
ctus existēs semper in substātia. Ex patre in
ueritate genitus, sine principio, sine tēpore,
& inenarrabiliter, nō cōfrater existēs patri,
nō anspicat⁹ ipsum esse, neq; qui intermise-
rit unq̄, uerùm semper filius genuinus cum
patte existēs, ex patre sine tēpore genitus,
æqualis existens Deus ex Deo, lumē de lu-
mine, Deus uerus ex Deo ueto, genitus, non
creat⁹, sed nō ipse pater, neq; pater ipse filius
sed semper Deus pater & filius & spirit⁹ san
ctus. Semper enim spiritus cū patre & filio,
nō consratet patri, nō genitus, nō creatus,
nō frater filij, nō soboles patris, uerùm ex pa
tre procedēs, & de filio accipiēs: nō alienus
à patre & filio, sed ex eadē essentia, ex eadē
deitate, ex patre ex filio. cū patre & filio, sem
per in substātia spiritus sanctus, spiritus diui
nus, spiritus gloriæ, spiritus Christi, spiritus
patris. Nam spiritus patris qui loquitur in
uobis, & spiritus meus cōsistit in medio ue
strum: tertius nomēclaturæ, æqualis Deita
te, non alteratus. præter patrem & filium,
uinculnm trinitatis, signaculum confessio-
nis. Filius enim dicit: Ego & pater unū su
mus. & non dixit, unus sum: sed, Ego & pa-
ter: significans in substātia patrem, & in sub
stantia filiū. & duo dixit, & non dixit unus.
Et rursns, Vnum sumus: & non, unus sum.

Hieronymus quoque adstipulatur in e-
pistola ad Marcellam: Nos patrem & filium
& spiritū sanctum, in sua unumquemq; per
sona ponimus, licet substantia copulemus.
Et in capite tertio ad Ephesios: Deus pater
Domini nostri IESV CHRISTI, iuxta sub-
stantiam pater est, & unigenitus nō est ado
ptionē filius, sed natura. Quicquid autem de
patre & filio dicimus, hoc sciamus dictū esse
de Spiritu sancto. Chromatius in quintū
capnt Matthæi: Perfecta fides est Trinitatis
ostensa, cum & pater Christum dominum
ac Deum nostrum, filium suum esse testatur
& spiritus sanctus, id est paracletus, in tanto
fidei sacramēto patri filioq; cōiūgitur, ut ue
rum patrē, uerū filium, uerū etiā spiritū san-
ctum crederemus, tres personas, sed unā di-
uinitatē trinitatis, unamq; substantiā. Sic
etiam docet Faustinus de fide contra Arian.
Vna est diuinitas patris, et filij, et spiritus san
cti: sicut & nna sanctitas eiusdē perfectæ &
inseparabilis trinitatis. Victorinus de gene-
ratione diuinitatis inquit: Ipse spiritus dif-
fert propria actione sua à filio, sicut & ipse fi-
lius actione differt à patre suo: qui tamen sit
pater, iuxta id quod est esse, sitq; istorū triū
unū, & idem existentiū una diuinitas, et nō
multifida maiestas, sed, [illegible]
sed tria unū, & unū tria, & ter posita unum,
idem atq; solum. Ita & Ephrem sermone
de Antichristo scribit: Trinitatē increatā, &
consubstantialē, & fontem unde hautimus
spē salutis nostræ. Et in sermone de trans-
figuratione Domini: Trinitatis mysteriū in
monte Thabor declaratur. Nam Deus patet
sonat in uoce, & filius apparet in transfigura
tò corpore, spiritus sanctus ostēditur in luci
da nube. Eusebius Emisenus in homilia
in festo Natiuitatis Domini: Deus, inquit, u-
nus est, qui in sapientia sus & in spiritu suo
omnia operatus est. Cuius sapientia carnem
suscepit, cuius spiritus in igne apparuit.
De Trinitate Optatus Mileuitan⁹ lib. quin-
to contra Parmenianum: Quia filius, ait, à pa
tre, Deus à Deo erat regēdus secundū quod
filius petijt, & spiritus promisit nnnciauit,
compleuit pater in Iordane. Qui, cum ueni-
ret filius Dei, Saluater noster, ad Ioānem o-
stensus est his uerbis: Ecce agnus Dei, hic
est qui tollit peccata mundi. Descendit in a-
quam, nō quia erat quod in Deo mundare-
tur: sed uenturū oleum aqua debuit antece-
dere, ad ministeria initianda, & ordinanda
& implenda, baptismatis locus cum in Ioan
nis manibus haberetur. Secutus est ordo mi
nisterij, & compleuit pater, quod rogauerat
filius, & quod nunciauerat spiritus sanctus.
Apertum est cœlum Deo patre ungente, &
spiritale oleum statim in imagine columbæ
descendit, & sedit capiti eius, & perfudit eū.
Cui ne manus imposita defuisse uideatur,
uox audita est Dei de nube dicentis: Hic est
filius meus, de quo bene sensi: hunc audite.

DE SINGVLIS PERSONIS, AC *primùm de Patre.*

Patrem esse æternum & immēsum docue
runt, ut Athanasius oratione secūda contra
Arian. Æternus est patet, immortalis, potēs,
lnx, Rex, Imperator, Deus, Dominus, condi
tor & factor. Quod etiam Hilarius lib.3. de

Trinitate

Trinitate his uerbis effert: Æternitas patris locum, tempora, speciem, et quicquid humano sensu concipi potest, excedit. Ipse extra omnia in omnibusq́;, capiēs uniuersa, & capiendus à nemine: non accessu, decessu'ue mutabilis, sed inuisibilis, incomprehensibilis, plenus, perfectus, æternus: non aliunde quod est sumens, sed ad id quod ita manet, sibi ipse sufficiens. De qua parte Basilius in sermone de Fide siue Trinitate inquit: Pater omnium principiū, omnium causa existentium, animantiū radix. Et Gregorius Nazianzenus oratione secunda Epipban. Pater pater est, & initio carens, non enim ex quopiam. Et in sermone de fide: Est ergo Deus pater immensus, æternus, incomprehensibilis, inæstimabilis. Quod & Prudentius in Apotheosi istis uersibus effert:

——Pater est, quem cernere nulli
Est licitum: pater est, qui nunquam uisus in orbe est,
Nec mundana inter radiauit lumina coram.
Ipse quidem in terris uirtute & numine præsens,
Semper adest quocunq́; loci, nec pars uacat ulla
Maiestate patris, nusquam est genitor Deus absens
Per uerbum, sed semper adest.—— Vnde Epiphanius quoque libro tertio, Tomo primo scribit: Pater semper ingenitus, & increatus, & incomprehensibilis.

DE FILIO DEI PATRIS.

Qualis sit filius Dei, quod ad substātiam, proprietates & officia eius attinet, diligenter exposuerunt huius Centuriæ scriptores. Eusebius de Demonstratione libro 4. cap. 3. ait: Cùm unus sit pater, filiū quoq; unum, non plures esse oportet: unumq́; perfectum solum genitū Deum de Deo, non autem plures. In pluribus enim diuersitas erit ac differentia, deteriorisq́; introductio. Quare unus Deus, unus filij perfecti atq; unici, non plurium deorum neq; filiorum pater: quoniam cum luminis quoque una sit essentia, ipsam item quæ ex eo generetur perfectam unam ponere, omnis cogit necessitas. Quam enim aliam præterea sobolē luminis cogitare possumus, nisi unum ipsum, qui ex ipso proficiscitur, omniaq́; cōplet atq; illustrat, radiū? Quicquid enim ab hoc alienum fuerit, tenebræ erunt, non lumē. Idcirco etiam supremi omnium parentis cum lumen sit, quod nullis uerbis comprehēdi potest: ne simile quidem ullum propriumue exēplar fuerit, præter ipsum hoc solum: quod quidē ipsum dicere item de filio fas est. Splendor enim est luminis sempiterni, speculumq́; immaculatum diuinæ euidentiæ, & imago bonitatis eius. Ex quo illud dictum est: Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, &c. De filio & Athanasius libro 5 de unitate et sempiterna substātia Trinitatis docet: Verum patrē sempiternum, uerus filius declarat sempiternus, qui de eo natus fuerat. Et uerum filium sempiternum, uerus pater demōstrat sempiternus, qui eum genuerat. Ac per hoc, ut dixi, sicut uerus pater, qui de semetipso genuerat filium, unàcum eo erat semper, ante omnia anterior: sic & uerus filius, qui iam inenarrabiliter natus fuerat à patre, unà cum eo fuit semper, ante omnia anterior. Hæc est, inquā in his anterior sempiternitas, quæ ante omne omnino principium fuit, & erat. Ideo nunquam pater sine filio, qui semper filius fuit cum patre, dum nullo modo potest pater hic dici sine filio. Et ibidem: Nos Deum esse patrem prædicamus, quia omnipotētem Deum: qualis ipse est in natura, talem genuit filiū: sicut in scripturis cautum inuenimus. Qui est, qui fuit, & qui uenturus est omnipotēs Deus. Idem, quomodo pater in filio, & filius in patre sit, explicat sermone quarto cōtra Arianos, ubi affirmat filium Dei nō esse in patre, quasi in uasa inania alter in alterū infusus: quia hoc proprium est corporum: neq; ut Deus in sanctis hominib. est, neq; ut nos in eo uiuimus, mouemur & sumus. Est autem filius in patre, quatenus intelligere cōceditur, eo quod quicquid est filius, id uniuersum sit propriū substantię patris: ueluti ex lumine proradiationem, & fluuium ex fonte: ut qui filium uideat, id uideat quod est patri suū ac propriū: ac intelligat, quòd filius sit, eam essentiā ex patre esse, atq; ita eum in patre existere. Estque uice uersa pater in filio, eoquòd id quod est patri propriū ac suum, idipsum sit filius, ut in radijs sol, mens in ratione, fons in flumine. atque ita quis uidens filium, uidet id quod propriū est substantię patris, & intelligit patrem in filio esse.

Idem Hilarius illustrat libro septimo de Trinitate: Filius in patre est, & in filio pater: non per transfusionem, refusionemq́; mutuam, sed per uiuentis naturæ perfectam natiuitatem. Ita in Deo patre, & filio, neque duos cōnumerabis deos, quia unum uterq; sunt: neq; singularē prædicabis, quia uterq; non unus est. Non habet igitur fides Apostolica duos deos, quia nec quos patres habet, nec duos filios. Confitēdo patrem, confessa filium est. Credēs in filium, credidit & in patrem: quia & nomē patris habet in se filij nomen, &c. De filio Dei Basilius in sermone contra Sabelliū, Arium & Anomios tractat inquiēs: Vnus Deus est, et pater: unus Deus & filius, nō dij duo. Nam patri filius similis est: non enim aliam in patre diuinitatem intueor, & aliam in filio: neq; aliam illius, & aliam huius naturam pono. Cum his consentit Ambrosius in 1. cap. epistolæ ad Galatas: Vtriusq; beneficio, tā patris, quàm filij, genus humanum subleuatū ostendit. Nec

minorem

minorem filium significat, cum eum Dominum nostrum uocat: neq; patrem maiorem quia uerum Deum nostrum appellat. Quia non erit uerus Deus pater, nisi & Dominus sit: neq; uerus Domin' filius, nisi & De' sit.

De eodem articulo Prudentius in Hamartigenia scribit:

Conditor ergo boni pater est, & cum patre Christus:
Nam Deus, atq; Deus pater est, & filius, unum.
Quippe unum natura facit, quæ constat utriq;,
Vna uoluntatis, iuris, uirtutis, amoris,
Non tamen idcirco duo nomina, nec duo rerum
Artifices, quoniam generis dissensio nulla est:
Atq; ideo nulla est operis distantia, nulla
Ingenij, peperit dona omnia conditor unus

Faustinus quoq; de fide cõtra Arium. cap. 3, idē docet: Cum Deus in Deo est, & nõ est Deus præter eum in quo Deus est, & ipse est Deus IsraelSaluator, ostēditur unitas diuinitatis in patre & filio, sicut & omnipotētię, & quicquid omnino diuinę substantię est: hoc solo differēs à patre filius, quod ille pater est & hic filius: id est, quod ille genuit, hic nat' est. Nõ tamē quia nat' est, minus habet aliquid q̃ quod in Deo patre est, imago Dei inuisibilis existēs, & splendor glorię, & character substātiæ eius. Et in eod. cap. 4. Eadē cum patre Christo imago est, eadē forma, eademq; substātia, eadē naturę unitas, eadē potestas, eadē libertas uoluntatis, idem honor & omnia omnino quę patris sunt, filij sunt: quia & quæ filij sunt, patris sunt. Eusebius Emisen' homilia de Natiuitate Domini, super illud, In principio erat uerbū: Nunq̃ pater sine filio fuit, quia nonq̃ sine uerbo, nūq̃ sine uirtute, nunquam sine sapientia esse potuit. Hæc aūt sapiētia, hæc uirtus, hic Dei filius, quāuis temporaliter de uirgine natus sit, in principio tamen & ante tempora fuit, etc. Nihil enim in Deo est, quod Deus nõ sit.

¶ Quo modo uerò fili' Dei ab æterno à patre genitus sit, id ut inuestigari nõ posse affirmāt, ita nimis curiose indagare uetant. Nam Lactantius de uera Sapiētia lib. 4, sic inquit: Quomodo igitur pcreauit? primùm nec sciri à quoq̃ possunt, nec narrari opera diuina, sed tamen sanctæ literę docēt, in quib. cautū est, illū Dei filiū, Dei esse sermonē. Et Ambrosius in lib. de fide ad Gratianū, sic inquit: Neq; enim angustis sermonib. nostris immēsæ magnitudinē possumus diuinitatis includere, cuius magnitudinis nõ est finis. Nàq; hominis generationē si definire cõtendas, tēpus ostēdis. Generatio aūt diuina supra omnia est, latè patet: supra omnes cogitationes ascendit, & sensus. Item: Quæro abs te quando aut quomodo filium putes esse generatum? Mihi enim impossibile est, generationis scire secretum. Meos deficit, uox silet, non mea tantū, sed & angelorū supra potestates, supra angelos, supra cherubin, supra seraphin, supra omnē sensū. Si pax Christi supra omnē sensum est, quomodo nõ est super omnem sensum tanta generatio? Tu quoq; manūori admoue: scrutari non licet superna mysteria. Licet scire quòd natus sit: nõ licet discutere quomodo natus sit. illud negare mihi nõ licet, hoc quærere metus est. Nam si Paulus ea quę audiuit raptus in tertium cœlū, ineffabilia dicit: quomodo nos exprimere possumus paternæ generationis arcanū, quod nec sentire potuim', nec audire? Quid te ista quæstionū tormēta delectāt? Incõprehēsibiliter generatur filius, impassibiliter generat pater: & tamē ex se generauit: & ante omnē intellectū generauit Deus uerus Deū uerū. Hilarius quoq; lib. 2 de Trinitate, affirmās filij natiuitatē sciri nõ posse, inquit: Habet igitur natiuitatis huius uterq; secretū. Et si quis fortè intelligētiæ suæ imputabit generationis huius sacramentū non posse se cõsequi, cū tamē et pater sit absolutè intelligēdus, & filius, maiore istud dolore à me audiet ignorari. Ego nescio, non requiro: & cõsolabor me tamē. Archāgeli nesciūt, angeli nõ audierūt, secula nõ tenēt, propheta nõ sensit, apostolus nõ interrogauit, filius ipse nõ edidit: cesset dolor querelarum. Nõ te, quisquis es qui hæc requiris, non reuoco in excelsum, nõ in amplitudinē tēdo, nõ deduco in profundum. Nonne æquanimiter ignorabis creatoris natiuitatē, ignorās originem creaturæ? Hoc saltē requiro, Sentis ne te genitū? Hæc, si potes, enarra, &c. Audi filium, imaginē, sapientiā, uirtutē, gloriā Dei, & intellige per prophetā clamantē Spiritū sanctum: Generationē eius quis enarrabit? Et obiurga Dominō testantē: Nemo nouit filium nisi pater, neq; patrē quis nouit nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Et insere te in hoc secretū: & inter unū ingenitū Deū, & unū unigenitū Deum, arcano te inopinabilis natiuitatis immerge. Sic etiam initio tertij libri dicit, Filium esse inenarrabiliter & incomprehensibiliter genitum.

Eodem modo Basilius in oratione de martyre Manante, de ijs quæ in diuinitate scrutanda nõ sint agens, hæc de generatione filij inquit: Tu uerò iactas, quòd illa deitatis cognoscantur, quæ tu tuo impudenti ore profers? Aut ex pręcedētib. nõ intelligis mensurā cognitiōis? Quid cognoscimus Dei? Oues meæ uocēmeā audiunt. Vide quomodo cognoscitur Deus, ex eo quòd nos audimus mandata ipsius, ex eo quòd audiētes facim'. Hæc est cognitio Dei, seruare mandata Dei. Quomodo nõ impertinēs curiositas de essentia Dei? Non inquisitio rerū supermundanarum, nõ consideratio inuisibiliū? cognoscūt me meę, & cognosco meas oues. Sufficit tibi

ſcire, paſtoré eſſe bonū, animā ſuam poſuiſſe pro ouibus. Terminus hic ſit diuinæ cognitionis. Quātus aūt ſit Deus, & quæ menſura ipſius, & qualis ſecūdū eſſentiā: talia periculoſa ſunt interrogāti, dubia uerò apud interrogatū. Silentiū autē taliū medela eſt. Meæ oues meā uocē audiūt, dixit: non inquirunt, hoc eſt, nō negligenter tranſmittunt, nō cōtētioſi ſunt. Audiuiſti filiū: Ne mihi MODOS GENERATIONIS proferas, Neq; ipſe āmbexigas: neq; ſub cauſarū RATIONEM cōttahe ea quę nulli cauſarū rationi ſubiacēt, neq; per fiſſurā diuide quod eſt coniunctū: propterea anteuertens te Euangeliſta pręmuniuit. Audiſti nuper (ſcilicet in Oratione ubi dicitur cur filius uocetur Verbum) & ſanè audis, In principio erat uerbū: ut ne filiū fœtū humanū putes, ex nō exiſtente productū eſſe. Verbum, tibi dixit: propter affectionis abſentiā. Erat, tibi dixit: propter temporis remotionem. Principiū, tibi dixit: quo genitum patri conuerteret. Vidiſti, quomodo ouicula obediens uocē Domini audit? Item de humana Chriſti generatione in die Natali: Chriſti generatio propria ac præcipua diuinitatis eſt, quę quidē ſilentio magis ac fide ueneranda eſt, q̄ diſputione aliqua noſtra, ſeu curioſitate ueſtiganda. Vbi enim nec tempus, neque æuū intercedit, neq; item modus intelligitur, nec ſpectator adfuit, nec eſt qui exponat quomodo mens aliquid imaginabitur? quomodo mentis cogitationib. lingua famulabitur? Pater erat, & filius eſt genitus. Ne dicas, quando: ſed neglige hanc quæſtionem. Ne quæras, quomodo? eſt enim hic impoſsibilis reſponſio. nam Quando, tempus habet. Quomodo uerò, ad modos corporeos imaginationē quādā. Dicere poſſum è ſactis noluminibus, q̄ ſplendor gloriæ & imago ex archetypo ſit: uerūtamē quoniā nec ratio nec cogitatio talib. renouationis uerbis tuæ curioſitati ſatisfacit, ad ineffabilē incōprehēſibilēq; gloriā cōfugio, & fateor indeprēſum ac uerbis humanis inenarrabilē diuinę generationis eſſe modū. Et Gregorius Nazianzenus de Theologia lib.3. ita ſcriptū reliquit: Quomodo ergo genitus eſt? Vnū pfectò teſtat tantū, quod reſpōderi rectè queat: uidelicet, filiū Dei, utcunq; natus ſit, aliter atque homo ſolet, natū eſſe. Alioqui quid magni haberet Dei generatio, ſi cōprehenderetur anguſtijs intellectus tui? qui tuā ipſius generationē uel in totū neſcis, uel quandā cognitionē eius adeò exiguā habes, ut dicere etiā ſit pudor? Et tu putas adhuc te tibi pomnia cognitū, exploratumq;, quū ſudaueris ſatis, priuſquā inueneris rationē quā ſis primùm cōpoſitus, format⁹. Eam ergo nobis expedi, & nō admodū uacabit in Dei generatiōe philoſophari: certè parū tutū eſt, hoc genus quęſtionib. indulgere. Nam ut maximè generationē tuā cognoſcas, nō tamen, ut & Dei cognoſcas cōtinuò ſequtur. Si uerò ne tuā ipſius quidē intelligēdo cōprehendere potes, quomodo diuinā generationē intelligēdo poteris cōplecti? tanto enim eam cōplecti eſt difficilius q̄ tuā, quāto Deū cognoſcere operoſi⁹ eſt q̄ hominē. Quin potius miſſos facito iſtos tuos fluxus, iſtas diuiſiones, iſtas ſectiones: in primis aūt peruerſum diſputandi ſtudiū de incorporea natura, perinde ac de corporea, & ſtatim aliqd diuina generatione dignū in mentē uenerit. Quomodo itaq; generatus eſt? Nā toties eandē cantilenā nō ſine moleſtia cano: Dei generatio ſilētio eſt colenda. Et quod ſanè generat⁹ ſit, didiciſſe te, magnū quiddā ſit. Verùm quomodo ſit generatus, noſſe: ne angelis quidē iſtis, nedū tibi, datū eſſe conceſſero. Porrò ſi iſto tuo Quō, niſi reſpōſo accepto, diſcedere nō potes: Reſpondeo, ſic generatū eſſe, ut nouit & q genuit pater, & qui genitus eſt fili⁹. Quod uerò bis excelſius eſt, hoc nebula tegitur, ut ingenij tui cęcutiētes oculos facile effugiat. Hac de re etiā Hieronymus ſuper Eſaiā cap. 53. inquit: Generationē eius quis enarrabit? Quod dupliciter intelligitur. Aut enim do diuinitate eius accipiēdū eſt, q̄ impoſsibile ſit diuinę natiuitatis noſſe myſteria. De qua ipſe loqtur in pꝛuerbijs: Ante omnes colles generauit me. Iuxta illud quod alibi legim⁹, Quis cognouit ſenſum Domini, aut quis cōſiliari⁹ eius fuit? id eſt, null⁹. Aut de partu uirginis, quod difficulter poſsit exponi. Idem ſuper Matth. lib.1. cap.1. Liber generationis IESV Chriſti. In Eſaia legimus: Generationem eius quis enarrabit? Nū ergo putemus Euangeliſtā prophetę eſſe cōttariū, ut quod ille impoſsibile dixit effatu, hic narrare incipiat? quia ibi de generatione diuinitatis, hic de incarnatione eſt dictū. Huc pertinet & Euſebij narratio li.5. de Demonſtratione Euangelica, cap.1. De ijs quę ad primā Dei filij generationē pertinent, nihil ſanè habemus amplius quod dicamus aut cogitem⁹, quàm illud, Generationē ei⁹ quis enarrabit? quod ſi quis ulterius progrediens, eò prouehatur audaciæ, ut quæ nulla prorſus intelligentia cōprehēdi poſſunt, ea uiſibilib. & corporeis exēplis aſsimilet: forſitā dicat ingeniti patris naturæ atq; ineffabilis eſſentiæ quaſi fragrātiā quandā ac lucis ſplendorē ipſum filiū ex infinitis ſeculis, ac potius ante omnia ſecula extitiſſe: dumq; exiſtit, ſimul eſſe: neq; patrem unquā relinquere, ſicut nec unguentū bonus odor, nec lucē ſplendor relinquit. Verùm exēpla hæc nō omnino integrā pręſtāt ſimilitudinē. Nā corpora inanimata, ipſum accidēs in qualitatib. retinēt. Splēdor enim cū ipſam lucis naturā comitetur, nec ipſam unquam

unquam lucis essentiam relinquat, extra id
ipsum in quo est, stare non potest. At uerò i-
psum Dei uerbum per seipsum & essentiam
obtinet, & consistit: neq; absq; gignendi ra-
tione cum patre existit simul, sed tanquam
unicus filius, qui solus ante omnia secula ex
patre sit genitus. Ephrem in libro ad eos
qui naturam filij Dei scrutari uolunt, cap. 1.
pag. 122. Si scrutari pergas substantiam Medi
ci, curiositati tuę nullus aditus, nullus trāsi-
tus, null' exitus patet. Quicunq; enim eius-
ce uestigatiōis iter incedere nititur, cōtinuò
uia illi omnis occluditur, & ante se nihil nisi
deserta loca & inuia conspicit, nullā prorsus
habentia mansionē aut requiem: pelagus im
mensum atq; infinitum est, unigeniti filij di
uina natiuitas: & ignis comburens est, diui-
næ naturæ uestigatio. Et in eodem capite:
Dic mihi temerarie, quomodo in mēte tua
ipsum effinxisti creaturæ totius autorē, infi
nitū, gloriosum atq; terribilē, cuius ab aspe-
ctu creatura omnis liquescit, ut cera à facie
ignis? Idem in eodē libro, cap. 2. Non stul-
te terreris: qui teipsum nescis, creatorem ex
plorare præsumis? Deus & Dominus unige
nitus patris, in excelsis ad patris dexteram
residet: angeli, archangeli, Cherubin & Sera
phin, cum metu et tremore astāt illi, pressis
deorsum cum horrore obtutibus: cinis au-
tem & puluis in terra sedens, scrutatur opifi
cem? Cherubin prope solium glorię sub alis
suis contegit faciem, neque in illam maiesta
tem infigere lumina sustinet: homo autem
terrenus et lute', qui seipsum et mortis suæ
tempus ignorat, Dominum omnium condi
torem perscrutatur? Et paulo pòst: Expri-
me angelorum naturā, figuram Cherubin,
Seraphin imaginem propriam, Gabrielis fa
ciem, ignem Michaelis profectò flagrantē:
flagrantis ignis ubi sunt oculi? ubi nares ad
requiem spiritus? Quę nam ipsorum staturę
sunt, erectæ in speciē honestæ proceritatis,
an globosę atq; rotundę? tractabiles sunt, an
intractabiles? Si te ista superant ignorator
ingrate, & inæstimabiles Domini creatu-
ras eloqui sufficis, creatorem ipsum qua te-
meritate circumscribere niteris? Idem in
eodem quoq; libro & capite: Infelix profe-
ctò, miser atq; impudētissimus est, qui scru-
tari cupit opificem suum. Millia millium, &
centies millies millena millia angelorum &
archangelorum cum horrore glorificāt, tre-
mentes adorant: & homines lutei, pleni pec
catis, de diuinitate intrepidè disserunt? Non
illotum exhorrescit corpus, non contremi-
scit animus: sed securi & garruli de CHRI-
STO Dei filio, qui pro me indigno peccatore
passus est, deque ipsius utraque generatione
loquuntur, nec saltem, quòd in lucem cæcu
tiant sentiunt. Qui filij Dei naturam scru-
tātur, curiosos magis quam fideles esse, asse-
rit idem Ephrem, eodem lib. cap. ultimo.

Athanasius in Sermone tertio cōtra Aria-
nos: Neque quærendum est, cum non tale
sit Dei uerbum, quale nostrū est: cum Deus
nequaquā talis sit, quales nos sumus, quem-
admodum dictum est, imò indecorum est
quærere, quomodo ex Deo Verbum sit, aut
quomodo sit Dei splendor, aut quomodo gi
gnat Deus, & quis sit modus generationis
Dei. Insan' erit enim qui talia auderet: quo-
niam rem ineffabilem, & propriam diuinæ
naturæ, & duntaxat ipsi ac filio suo cognitā
uerbis interpretari conatur. Simile est, ac si
ijdem quærerent, ubi Deus, aut quomodo
Deus sit, & quantus sit pater. Sed ut talia sci
scitari impium est, & eorum qui Deum i-
gnorant: ita quoq; fas non est, ut de filij Dei
natiuitate ad istum modum percunctatio-
nes facias, aut ad tuam naturam & imbecilli
tatem modificare studeas Deum, ac Dei sapi
entiam. Non tamen ob id præter ueritatem
aliquid cogitandū est: neq; si te in quęstione
nō explices, diffidendū est sacris scripturis:
quoniā melius est hæsitabundos ignorata
causa tacere & credere, quàm ideo nō crede-
re quia hęsitent: ea potissimū de causa, quòd
qui hęsitat, potest aliquo modo ueniā mere
ri, quòd quāuis quęsierit, intra quietē tamē
maneat. Qui aūt eo quòd in explicanda cau-
sa hæsitet, fingit animo quæ nequaquā de-
cēt, atq; ita de Deo indigna eloquitur, inde-
precabilē reportat suæ audaciæ punitionē.

Eusebius Emisenus homilia de Natiuita-
te Domini: Qualiter aūt sapientiā suam, uer
bum suum, & filium suum ipse genuerit,
quia solui non potest, quæri non debet.

IN IESV CHRISTO DVAS ESSE
naturas, diuinam & humanam.

De diuinitate CHRISTI etiamsi hactenus
satis multa testimonia cōmemorata sint, ta-
men pauca quædam hoc loco quoq; adijciē
da uidentur. Eusebius de præparatione e-
uangelica libro primo, capite primo inquit:
CHRISTVS Dei patris uerbum est, Deus
ipse quoq;. Et Athanasius de beatitudine
filij Dei: Filium cōfitearis, inquit, necesse est
Deū de Deo, lumē de lumine, uerū de uero,
filiū de patre, natū, nō factū, unius substantię
cū patre. Et in oratione quinta cōtra Aria-
nos: Vnū esse CHRISTVM, unū eundēq; illū
Deū cōfitemur, unā hypostasim, & unā per
sonam, non ut complementum aliquod
ad integritatem hypostaseos conferat cor-
pus: id enim prorsus impium, quum diui-
nitas per se integra & perfecta, incapax o-
mnis defectionis, simplex, uniformis & in-
cōposita, in partes non distinguatur: hoc est
quatenus uerbū Deus est, & uniforme, in
diuersitatem membrorum aut rerū, siue eæ

corporeæ sint, siue incorporeę, nō cadit. Verbum enim res absoluta est, & penitus incorporalis. non enim Deus ita incarnatus est, ut caro fieret: neque filius Dei ita humanū corpus sumpsit, ut in hominem mutaretur: neque Dominus gloriæ, serui formam gestauit, ut seruus redderetur: sed homo, & filius hominis est ille, qui est filius Dei: idemque seruus specie tenùs, qui est Dominus natura. Non corpus igitur nim habuit absoluēdæ diuinæ hypostaseos: sed ille qui uerè integer perfectusque est, id quod imperfectum erat, absoluit: & qui nullius indigus erat, coniunctus est & coadunitus cum carne: & qui nullius rei necessitatem sentit, dedidit se corpori necessarijs indigenti. Nullus enim eorum qui rectè sapiunt, aut quisquis sobrius est, aut mente non destituitur, de ea re dubius esse potest, quod quemadmodum uerbum perfectum est, & sua hypostasi absolutum, neutiquam opus habuit carne, ut Deus perfectus esset, ita neque corpus uerbo indiguit, ut integrum pro sua hypostasi fieret, sed cœlesti Saluatore indigebamus. Et Basilius libro quinto cōtra Eunomium: Deus ex seipso sine passione proprium filium genuit, æqualis honoris, æqualis gloriæ, eiusdem sedis consiliatorem, cooperantorem, consubstantialem patri: & duo, non diuersæ substantiæ, nec alienum ab eius sola deitate. Nam si ita non est, nec adorabilis est.

Et Faustinus libro de fide contra Arianū. Christus filius Dei & semper fuit, & semper inseparabilis à patre, & semper Deus.

Sic & Ambrosius lib. primo de Fide, cap. octauo: Deus ex Deo, lumen de lumine, uerus Deus de Deo uero: ex patre natus, non factus, unius substantiæ cum patre. Sic nempe nostri secundum scripturas dixerunt patres. Et in eodem lib. cap. quinto. Nos cum audimus ex utero filium, ex corde uerbum credamus: quia non plasmatus manibus, sed ex patre natus: non artificis opus, sed progenies est patris. Et ideo dicit, Hic est filius meus. non dixit, Hic est temporalis: non dixit, hæc est creatura mea, hic seruus meus: sed, Hic filius meus, quem uidetis in gloria.

De humanitate uerò Christi Ambrosius libro primo de sacramento: Memento, inquit, quod dixerim, Christus carnem suscepit: non sicut carnem, sed carnis ipsius ueritatem, uerè carnem Christus suscepit.

De unione duarum naturarum in Christo, Arnobius in psalmo uigesimoseptimo: In filio Dei perfectū Deum, perfectum hominem confitemur. Et rursus in psalmo sexagesimooctauo: In Domino nostro Iesu Christo duas substantias, Dei & hominis confitemur.

Et libro primo aduersus gentes: Quis est mortalium qui quæreret eum uidere, quis cernere, si talem uoluisset se inferre terris, qualis in primogenia natura est? Assumpsit igitur formā hominis, & sub nostri generis similitudine potentiā suam clausit, ut uideri posset, & conspici.

Eandem doctrinā Athanasius de incarnatione uerbi proponit: Nos Dominū nostrū spiritu quidē esse Deum, carne uerò hominē esse cōfitemur: tametsi increduli procreationē ex fœmina irrisui habeant, eamq́; carnis esse, non Deitatis ganniant. Dicimus igitur Deum carni coadunitum esse, & eatenus ex muliere formam & ortum accepisse, atque unum esse, ut Apostolus docuit. Et ibidem: Carnis unitio cum uerbi diuinitate, ex utero traxit originem. Ibi enim eam uerbum, cum è cœlo aduenisset, constituit: quippe quæ non erat, antequam cœlitus uerbum adueniret, aut quàm Dei para uirgo Maria sola ex Adam deriuaretur.

Congruit & Hilarius libro secundo de Trinitate: Est filius ab eo qui pater est, unigenitus ab ingenito, progenies à parente, uiuus à uiuo. Vt enim pater habet uitam in semetipso, ita & filio data est uita in semetipso. perfectus à perfecto, quia totus à toto: non diuisio aut scissio, quia alter in altero, & plenitudo diuinitatis in filio est. Incomprehensibilis ab incomprehensibili: nouit enim nemo, nisi inuicem. Inuisibilis ab inuisibili, quia imago Dei inuisibilis est: & quia qui uidet filium, uidet & patrem. Alius ab alio, quia pater & filius: non natura diuinitatis alia & alia, quia ambo unum. Deus à Deo, ab uno ingenito Deo. Vnus unigenitus Deus: non dij duo, sed unus ab uno. Non infiniti duo, quia natus est ab innato. Alter ab altero nihil differens, quia uita uiuentis in uiuo est. Sic & in libro nono de Trinitate: Ipse ex unitis in idipsum naturis, naturæ utriusq; res eadem est: ita tamen, ut neutro careret in utroque, ne fortè Deus esse homo nascendo desineret. & homo rursum Deus manendo non esset. Hæc itaq; humanæ beatitudinis fides uera est, Deum & hominem prædicare, uerbum & carnem confiteri, neque Deum nescire quòd homo sit, neque carnem ignorare quòd uerbum sit. Et libro quarto de Trinitate, & in psalmo sexagesimotertio: Totum quicquid est, ex eius operatione subsistit. Hic ergo onus est disponēs ad Abrahā, loquens ad Moisen, testans ad Israel, monēs in prophetis.

Nazianzenus sermone de sancto Lauacro: Credo filium Dei uerbum æternum, ex patre absq; tempore & corpore natum. Hunc nouissimis diebus propter te genitum esse, ac

ac filiũ hominis ex Maria uirgine processisse, ineffabiliter, & absq; sorde ulla. nil enim quod sordidum, Deus, & per quem salus est.

Prudentius in Psychomach. eandẽ doctrinam explicat:

—— Innupta Deum concepit femina Christum,
Mortali de matre hominum, sed cum patre numen.
Inde omnis iam dura caro est, quæ concipit illum,
Naturamq; Dei consorti fœdere sumit.
Verbum quippe caro factum, non desinit esse
Quod fuerat uerbum, carnis dum glutinat usum,
Maiestate quidem non degenerante per usum
Carnis, sed miseros ad nobiliora trahente.
Ille manet quod semper erat, quod non erat, esse
Incipiens. —— Ita & Epiphanius docet libro 1. Tom. 1. Complacuit Deo, ut ad salutem hominum proprium filium demitteret, ut in utero uirgineo cõciperetur, qui uerbum est de cœlo, ex paternis sinub. generat⁹, sine tẽpore, ac sine principio, & ut descẽderet in extremis diebus, Dei uerbũ existẽs, ex Deo patre uerè generatũ, qui coessentialis est patri, & nihil à patre immutat⁹, sed immutabilis et inalterabilis, purusq; ab affectib. et penit⁹ nõ patiẽs, cõpatiẽs aũt nostro generi. Qui descẽdit de cœlo et cõceptus est nõ à semine uiri, sed per spiritũ sanctũ: & uerè corpus de Maria habuit, sibiq; ipsiq; carnẽ de sancta matre efformauit, & animã ac mẽtem humanã accepit: & totum id quod est homo, excepto peccato, in seipsum per suã deitatẽ counivit. Et lib. 3, Tom. 1 Filius Dei λόγος seu uerbum uocatur, quoniã interpres est uolũtatũ Dei.

Hieronymus uerò sic scribit in tertium caput ad Galatas: Postquam ob nostrã salutẽ de uirginis utero dignatus est nasci, Dei & hominum, homo Christus IESVS, sequester est dictus. Antequam uerò humanũ corpus adsumeret, et esset apud patrẽ, in principio Deus uerbum, ad omnes sanctos, ad quos factus est sermo Dei, Enoch uidelicet, Noe, Abraham, Isaac, & Iacob, & postea Mosen, & cunctos prophetas, quos scriptura commemorat, sine additamẽto hominis, quem necdum assumpserat, mediator tantummodo nuncupatur. Item: Ille mortuus est, ut nos uiueremus: descendit ad inferos, ut nos cœlum ascenderemus.

De humanitate & officio Christi, Theophilus Alexãdrinus lib. 1. Paschali ita scribit: Ex tantis ac talib. assumpsit hominẽ duntaxat absq; peccato, ex quantis & qualib. nos omnes creati sum⁹: nõ ex parte, sed totus mediator Dei & hominũ, homo CHRISTVS IESVS: nulloq; quod nostræ similitudinis est caruit, nisi solo peccato, quod substãtiã nõ habuit inanimẽ sine anima. Ac paulo pòst: Sciendũ est, ex omni parte temperatũ, quantæ cõditionis exhibẽs sacramentũ, perfectã similitudinẽ nostræ cõditionis adsumpserit: nec carnẽ tantũ, ac animã irrationalem, & sine sensu: sed totum corpus, totamq; animã sibi socians, perfectũ in se hominẽ demõstrauit, ut perfectã cunctis hominib. in se & per se largiretur salutẽ: habẽsq; nostri cõsortiũ, qui de terra cõditi sum⁹, nec carnẽ duxit de cœlo nec animã. De causis unionis istius, etiam Ephrem lib. aduersus scrutantes naturam filij Dei disserit: Rex cœlestis, inquit, immortalis Domin⁹, filius unigenitus, dilect⁹ patris, qui per gratiã suã potestate diuina hominẽ finxit ex terra. & cũ uidisset humanũ genus infirmũ, in malis iacere descendit de cœlo uolũtate patris, & incarnatus in sanctæ uirginis utero, atq; ex ea genitus sua uolũtate processit, ut curaret omnes uarijs languorib. fatigatos, gratia atq; miserationib. suis.

De hac etiam Gregorius Nyssenus, oratione secunda de amandis pauperibus tractat: ipse Dominus angelorum, ipse cœlestis beatitudinis rex, propter te factus est homo, & sordidas istas abiectasq; carnis exuuiolas, unà cum anima quæ ipsis erat induta, sibi circumdedit, ut attactu suo his ægritudinibus mederetur.

Et Amonius in epistola tertia inquit: Scitis gratiam Domini nostri IESV CHRISTI, quòd propter nos pauper factus est, cum diues esset, ut nos paupertate illi⁹ ditaremur, seruitus autem illius liberauit nos, & infirmitas eius constituit ualidos: stultitia illius nos sapientes effecit.

Et Gregorius Nyssenus, de unione naturarum et humanitate suscepta, eiusq; causis, in lib. de uita Mosæ: Etsi natura, inquit, diuina nullo pacto mutari queat, in eo tamen quòd ad assumendũ hominẽ descẽdit, imbecillitatemq; nostrã uerè suscepit, cõmutatus dicitur. Et sicut Mosi man⁹ è sinu educta, uisa est cõmutata, rursumq; in sinũ reducta, in naturam suã reducta est: simili quoq; modo unigenitus Dei filius, cũ in sinu patris est, dextera excelsi est: cũ uerò è sinu patris ad nos uisitandos descẽdit, secundũ nos factus, quãuis immutabilis sit ipse natura, cõmutat⁹ tamẽ dicitur. At uerò postquã morbos nostros sanauit, naturamq; nostrã in sinum suum reduxit (sinus autem filij pater est) tunc ipse non mutatus, quippe qui impassibilis atq; incommutabilis est, mortalem hanc & corruptibilem naturam in immortalitatem atque immutabilitatem conuertit.

De operibus Christi in diuinitate Basilius sermone secundo de baptismo, capite ultimo: Dominus noster IESVS CHRISTVS, unigenitus uiuentis Dei filius, per quem omnia facta sunt, uisibilia & inuisibilia, uitã habet: sicut illam habet pater. Et Victorinus lib. 4. aduersus Ariũ: Hæc uiris fidelib. sanè probata sunt; & ante carnem fuisse, et in car

ne fuisse eundem filium, illum qui ante secula est genitus, illum qui in carne dicit: Redde mihi propter honorem meum, quem habui apud te, utq; supra cœlos & ante carnē illum, quia λόγος est, & in principio λόγος, & in xta Deum λόγος, & qui λόγος Deus est, & per quem λόγον facta sunt omnia, & sine quo factum est nihil.

De operibus CHRISTI in humanitate, Arnobius in psalmo 67. Prosperum iter crucis suæ fecit nobis Deus saluator noster, qui ideo conari uoluit, ut nos saluos faceret: ideo mortis exitium suscepit, ut conquassaret capita inimicorum suorum, & liberaret peccatores de manibus dæmonum. Et Eusebius li. 10. de Demonstratione euangelica: Cum Dei uerbū esset, ei placuit & serui formam recipere, & communi omnium nostro domicilio copulari: patientiū membrorum labores in seipsum assumpsit, & nostras ualetudinis infirmitates suas fecit, & ex legibus humanitatis & pro nobis omnibus & dolores & labores sustinuit. Cæterùm non modò rebus his gestis Dei agnus, uerùm etiam pro nobis tormenta passus, supplicioq; affectus, quo ipse quidem dignus minimè erat, sed nos ipsi propter multitudinē peccatorum, ut peccata nobis dimitterētur, autor existit: utpote qui pro nobis & mortem subierit, et uerbera & probra & contumelias, quibus nos digni eramus, in seipsum transtulerit: & execratio ꝓ nobis fact⁹, execrationē quę nobis debebatur, ad seipsum attraxerit. Quid, num aliud ille, quàm pro animis nostris precium? Et Athanasius de natura humanitatis suscepta, contra Apoll. Christi passio nostra est impatibilitas: illius mors, nostra immortalitas: illius fletus, nostra lætitia: illius sepultura, nostra resurrectio: illius baptisma nostra sanctificatio: illi⁹ uibices, nostra sunt sanitas: illius disciplina, pax no stra. ob pacē enim nostram ille castigatus est. illius ignominia, nostra gloria: unde gloriā petit in nostri gratiam. illius descensus, noster ascēsus. Et cum in cruce dicit, Pater in manus tuas commendo spiritum meum: nos omnes in se Deo commendat. Membra enim illius sumus, & multa ista mēbra onū corpus sunt, quod est Ecclesia. Et Hilarius libro quarto de Trinitate: Per uirginem natus ex spiritu sancto, aduersantes nobis, inimicosq; uirtutis ligno pasionis affigēs, mortem in inferno perimēs, spei nostrę fidem resurrectione confirmans, corruptionem carnis humanę gloria corporis sui perimēs. Soli hæc unigenito Deo propria sunt. Gregorius Nyssenus in libro de uita Mosæ: Contritam, inquit, naturam nostram in integritatem traduxit, qui languores nostros portauit, & sanauit ęgrotos, posteaquā in pristinā pulchritudinem dirutas naturæ nostrę tabulas restituit. Et rursus post pauca: Per eum, ne morsus mortē inferat, factum est. De descensu Christi ad inferos, Eusebius Emisenus de resurrectione Domini: Sciendum, inquit, est, quòd illa hora, qua Saluator noster inclinato capite emisit spiritum, corpore in cruce derelicto, anima simul cum diuinitate ad inferna spolianda descendit.

DE SPIRITU SANCTO.

Esse Spiritū sanctum, prolixè docent. Hilarius lib. 2. de Trinitate inquit: Est spiritus sanctus, quandoquidē donatur, arripitur, obtinetur: & qui confessioni patris & filij connexus est, non potest à cōfessione patris & filij separari.

Spiritum sanctū autem esse tertiā diuinæ essentiæ personam coessentialē, coæqualē et coomnipotentē cum patre & filio, multis illustrib. sentētijs docuerūt. Eusebius lib. 7. de præparatione Euangelica, cap. 7. Tertiò spiritus sanctus additur à scripturis, quem sicuti patrē & uerbū filij, eadē dignitate atq; bonore honorari præcipit. Athanasius de fide unitatis & trinitatis: Maximum in tota creatura testimonium de diuinitate spiritus sancti, corp⁹ Domini est, quod ex spiritu sancto esse creditur, secundū euāgelistā Matth. 1. sicut angel⁹ ad Ioseph dicit: Quod in ea natum est, de spiritu sancto est. Et in epist. ad Iouinianū Imperatorē, de fide: Nicęna synodus nō alienauit spiritū sanctum à patre et filio, & in una sanctæ Trinitatis fide, eo quòd una sit in sancta Trinitate deitas. Ac de beatitudine filij Dei: Spiritū sanctō qui de unita Trinitate consistit, cōfiteamur necesse est Deū uerū, lumē uerū, totum perfectū, totum plenum, integrū, sempiternū, in ipsa sapientia, uirtute, pręscicentia patris & filij consistentem. Item de humanitate naturę suscepta, contra Apoll. Impium igitur est, creatō aut factum esse Dei spiritum affirmare: cum omnis scriptura, tum uetus tum noua, eum unà cum patre & filio connumeret & glorificet. quoniā eiusdem deitatis est, & eiusdem potentiæ & essentiæ. Idem docet Basilius in epistola septuagesimatertia ad Monachos: Nos paracletum patri ac filio coniunctum, non creaturæ cōnumeratū esse confitemur. In patrem namq;, & filium, & spiritum sanctum credimus: deniq; in nomen patris, et filij, & spirit⁹ sancti baptizamur. Quapropter nunq̄ à cōiunctione patris & filij paracletū separamus. Mens enim nostra à spiritu sancto illustrata, ad filiū respicit, & in illo uelut imagine patrē contēplatur. Neq; igitur nomina ex nobis ipsis cōminiscimur, sed spiritū sanctū paracletū quoq; nominamus, neq; debitā illi gloriā cassari sustinem⁹. Coosentit & Nazianzenus in oratiōe de Modestia:

Decet

Decet ut agnoſcamns ſpiritum quoque unum, ſubſtantiam ex Deo habentem: patri quidē, quòd is ſit ingenitus, filio nerò, quia genirus ſit, cedeutem. in alijs autem naturæ eiuſdem, parem dominatione, gloria & honore. Et in orarione quinta in Pentecoſtē, Spiritus ſanctus erat quidem ſemper, & eſt, & erit, neq; iucipiens, neq; deſinēs, ſed ſemper patri & filio coordinarus, & connumeratus. Et paulo pòſt: Decebar, cum filius corporaliter nobiſcum cōuerſarus eſſet, ſpiritu ſancto quoq; corporaliter adparere. Ad eundem modum Ambroſius in tribus de ſpiritu ſancto libris, ſcriptis ad Grarianū Imperatorē, multis teſtimonijs probar, ſpiritum ſanctū eſſe uerè Deum, qui non ſit inter creaturas, uec inter omnia, ſed ſuper omnia: qui omnia repleat, qui ſempirernus ſit, qui peccata cōdonet, qui cum patre & filio ſit creator & conſeruator omnium: in ſumma, cui omnia attributa Dei competant, quem adorare, cui ſeruire debeamus. Idem ſpiritū ſanctum diſtinctam à patre & filio perſonam eſſe oſteudit libro primo de ſpiritu ſancto, capite octauo: Quod uō eſt creatione corpus, hoc ſpiritus eſt. ſed uon confuſus cum patre & filio ſpiritus ſanctus, uerum à patre diſtinctus, & à filio. Et in eodem libro, capite ſeptimo: Simul illud aduerte, quia Deus dat ſpiritum ſanctum. Nō enim humanum hoc eſt opus, neq; ab homine datur: ſed inuocatus à ſacerdote, à Deo traditur: in quo Dei munus, ſacerdotis miniſteriū eſt. Eandem doctrinā tradit etiam Epiphanius libro tertio, Tomo primo: Spirirus ſanctus eſt unicus, qui ab omnibus adotatur, & ab omnibus creatnris & facturis deſideratur, & nulli adæquatur, non angelo, uon alij ſpiritui, ſed unicus eſt. Cum enim multi ſpirit⁹ ſint, hic omnium ſpirituum ſupremus eſt, uelut exiſtens ſemper ex patre, & non de alijs ex nihilo factis exiſtens. Mulri ſunt ſpiritus: uuus autem eſt ſpiritus ſanctus. uelut unus Deus, & nnus unigenirus filius Dei: ſic et ſpiritus ſanctus Dei. A' Deo autem, & in Deo, ſpirirus incomprehenſibilis eſt: ex Deo autem, & uon alienus à patre & filio. Non autem eſt couiunctio cum patre & filio, ſed trinitas ſemper exiſtens, eiuſdem eſſentiæ, non alterius eſſentię à deitate. Non eſt enim deitas alia ab eſſentia, ſed ipſa per ſe deitas, & ex eadem deitate filius & ſpiritus ſanctus. Eſt ſpiritus quidem ex patre procedēs, & de filio accipiens, perſcrutans profuuditates Dei, annuncians quę filij ſuut in mundo, ſanctificans, ſanctos faciens per trinitatem, tertius nomenclatura. Hoc pacto Hieronymus in quartum caput ad Galatas ſeutit, ſpiritum ſanctum diſtinctā eſſe perſouam à cæteris, dicens: Alium eſſe ſpiritum ſanctum quàm Dei filiū, manifeſtè in Euangelio comprobatur. Quicnnq; dixerit uerbū contra filium hominis, dimittetur ei: quicunq; autē dixerit contra ſpiritū ſanctū, &c. Idē docet Didymus lib. 1. de ſpiritu ſancto: Ipſa uox ſpiritus ſancti uō eſt uacua appellatio, ſed ſubiacentis eſſentiæ demunſtratrix, patri filioque ſocia, & à creaturis penirus aliena. Item: Nemo ſuſpicetur alium ſpiritū ſanctū fuiſſe in ſanctis uiris ante aduentū Domini, & alium in Apoſtolis, cęterisq; diſcipulis, & quaſi nomina in differeutibus eſſe ſubſtantijs. Er in eam ſentētiā multa teſtimonia ex ſcriptura allegat. Itē exponir, quomodo procedat & mittatur ſpiritus ſanctus: Spirirus ſanctus conſolator à filio mittitur, non ſecundū angelorum aut prophetarū aut apoſtolorū miniſteriū, ſed ut mitti decet à ſapientia & ueritate ſpiritū Dei, indiuiſam habentem cum eadem ſapientia & ueritate naturā. Etenim filius miſſus à patre nō ſeparatur, nec diſiungitur ab eo, manens in eo, et habens illum in ſemetipſo. Quin ſpiritus ueritatis ſuprà dicto modo miſtus à filio de patre egreditur, nō aliunde ab alio tranſmigrans. Impoſſibile hoc quippe parirer, & blaſphemū eſt. Ineffabili itaq; & ſoli fidei noto ſermone credendum eſt, ſaluatorem dictū eſſe, exiſſe à Deo, & ſpiritum ueritatis à patre egredi. De officio ſpiritus ſancti Hilarius libro ſecundo inquit: Quod ſit officiū eius in nobis, ex uerbis ipſius Domini andiamus. ait enim: Adhuc multa habeo nobis dicere, &c. Et rurſum: Ego rogabo parrem meū, & alium aduocatum mitter uobis, ut uobiſcum ſit inęternū, ſpiritū ueritatis. Poſtea aceruat plura teſtimonia ex Paulo. Itē: Munus hoc quod in Chriſto eſt, uſq; in conſummationē ſæculi nobiſcū, hoc expectationis noſtræ ſolatiū, hoc in donorum operationibus futuræ ſpei pignus eſt, hoc mentium lumeu, hic ſplendor animarū eſt. Sic & Marius Victorinus lib. 3. contra Arium: Ipſe ſpiritus ſanctus dictus, quod ſauciat ſanctos, id eſt ſanctos facit, & certe ipſe eſt ſpiritus Dei. Dictus eſt enim prudenria, ſapientia, omniumq; rerum ſcieutia. Idem libro ſecundo de ſpiritu ſancto, de officijs ſpiritus ſancti: Spiritus ſanctus ſecundum aliam ſignificantiam paracletus, ab eo quod cōnſolatur in triſticia poſitos, nuncupatus eſt. Verùm noli ex filij & ſpiritus ſancti operatione diuerſa, uarias eſtimare naturas: ſiquidem in alio loco reperitur paraclerus ſpiritus, legari ad patrem perſona fungi, ut in illo: Spiritus ipſe interpellat pro nobis gemiribus inenarrabilibus. Spiritus igitur conſolator, & ſanctus, & ſpiritus ueritatis dicitur à patre, ut ſemper cum Chriſti diſcipulis commoretur.

DE CREATIONE.

Rectè Lactantius censuit, libro secundo, capite decimo, libros philosophicos nihil certi de creatione mundi docere: sed illa quæ de mundi fabricatione scimus, in arcanis tantum sanctæ religionis literis tradi. In eandem sententiam libro septimo, capite primò scribit: Plato, qui de mundi fabricatione disseruit, nec scire potuit, nec explicare: quippe qui cœleste mysterium, quod nō nisi prophetis ac Deo dicēte dicitur, ignorabat. Deum itaque causam, architectum & conditorem rerum omnium asserunt. Nam Arnobius in primo libro aduersus Gentes: Nonne huic omnes, inquit, debemus hoc ipsum, primùm quòd scimus? quòd esse homines dicimur; quòd ab eo missi uel lapsi cæcitate, hoc in corpore continemur? Nonne quòd incedimus, quòd spiramus & uiuimus, ab eo ad nos uenit, uiquè ipsa uiuendi efficit nos esse, & animali agitatione moueri? Nonne ab hoc effluunt causæ, per quas nostra fulcitur salus? Mundus iste, in quo degitis, cuius est? aut quis eius uobis tribuit fructum possessionemque retinere? Et Athanasius de Synodo Ariminensi & Seleuciana: Quia unusquisque hæreticorum, prout libet fingit, & de rerum natura fabulatur, necessariò beatus Paulus hæc uerba pronunciauit, Ex Deo: utque operatorem cognitum faceret, & ex eius uoluntate uniuersitatis architecturam declararet, statim certè intulit, Vnus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia. Quæ enim Dei esse dicuntur, ea omnia per filium facta sunt. Sic & Hilarius libro quarto de Trinitate: Pater in eo quod loquitur, efficit: filius in eo quod operatur, quæ fieri sunt dicta, componit. Personarum autem ita facta est discretio, ut opus referatur ad utrunque. Explicat hanc partem & Basilius, homilia prima in Hexameron: Non casu significat mundum extitisse, sed consilio Dei. Non euenit, inquit, fortuito usquam extructio cœli & terræ orta est, perinde ut quidam sunt opinati: sed originem ab ipso Deo, atq; causam sumpsit.

Ex nihilo mundum esse factum, testatur Lactantius libro primo, capite tertio: Virtute atque consilio Dei, ex nihilo est conflata immensitas diuini operis. Et libro secundo, capite nono: Nemo quærat ex quibus ista materija, tam magna, tam mirifica opera Deus fecerit. Omnia enim fecit ex nihilo. Postea subijcit confutationes quasdam philosophorum, qui mundum ex materia ortum senserunt. Et quidem uerbo omnia condita esse, testantur huius sæculi Doctores. Epiphanius libro tertio, Tomo secundo: Sancta Ecclesia confitetur, ex trinitate patris & filij & spiritus sancti omnia creata esse, non ut unquam fuerint, neque simul fuerint cum Deo, neque præexriterint: sed facta sint ex nihilo, ad hoc ut sint à patre, & filio, & spiritu sancto.

Et quidem uerbo omnia condita esse, testantur: ut Epiphanius libro primo, Tomo secundò: De conditione hominis pater aduocat filium, ut simul creet hominem, per quem etiam alia omnia fecit. Non autem solum filium, sed & spiritum sanctum. Verbo enim Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius, &c. Et Gregorius Nazianzenus in oratione de statu episcopali: Verbo, inquit, uniuersum constitit, & proposito. Ipse enim dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Cum igitur dicis, uerbo Dei omnia creata esse, nō humanam creationem introducis. Nemo enim ex nobis uerbo facit ea quæ sunt faciends: nihil enim nobis sublimius esset, & liberius, si dicendo opera adimpleri possent. Quod autem Deus uerbo creat creanda, non id humana facit ratione. Arnobius inquit, in psalmo centesimo quadragesimoseptimo: De omni creatura dicitur, Quia ipse dixit & facta sunt: hoc est, per uerbum Dei facta sunt, patre loquente, filio creante, & spiritu sancto animante. Et Basilius libro de spiritu sancto, capite decimosexto: Glorifica conditorem, in quo condita sunt omnia, siue uisibilia, siue innisibilia, siue principatus, siue potestates, siue uirtutes, siue throni, siue dominationes, siue aliæ quæpiam naturæ rationales, quæ nominari non possunt. In horum autem creatione, cogita mihi principalem causam eornm quæ fiunt, Patrem: deinde conditricem, Filium: perfectricem, Spiritum sanctum: ut uoluntate quidem patris sint administratorij spiritus, filij uerò oratione perducantur ut sint, spiritus autem aduentu perficiantur.

Porro breui tempore omnia esse à Deo perfecta, Athanasius sermone tertio contra Arianū: Tota rerum natura, inquit, intra sex dies condita est. Ac primo quidem lux, &c.

Bona autem omnia condita esse, similiter docent. Ambrosius libro de Isaac, capite septimo, Deum boni tantum esse côditorem, non malorum: Omnium bonorum, inquit, autor est Deus: & quæ sunt, eius profectò omnia sunt, & nusquam illic malum: & sine illo mens nostra manet, malum nescit. Et Prudentius in Hamartigenia:

Principio rerum Christus cum conderet orbem,
Vidit enim Deus esse bonum, uelut ipse Moyses,
Historicus mundi nascentis testificatur:
Vidit, ait, Deus esse bonum quodcunq; creauit.
Hoc sequar, hoc stabili conceptum mente tenebo,

Inspi-

Inspirante Deo, quod sanctus uaticinator
Prodidit, antiquæ recolens primordia lucis,
Esse bonum quicquid Deus est sapientia fecit:
Conditor ergo boni pater est, & cum patre Christus.

Et Hieronymus in epistola ad Demetriadem: Deus uniuersa mũdi, & quę intra mundum sunt, opera bona, & ualde bona fecisse uidetur. Gubernari etiam omnia à Deo cõditore, docet Eusebius lib. 6. de Præparatione Euangelica, cap. 5: Vniuersa diuina prouidentia existete ac gubernari, uera pietatis prædicant iura.

Ad quid porrò omnis sint condiia, docét: ut Lactantius lib. 2, cap. 9. Et mundum cum omnibus quæ sub eo cõtineantur, factũ sentit esse propter hominem, libro septimo, aliquot capitibus. Et Gregorius Nyssenus oratione prima de pauperibus: Deus & terrã procreauit, & ornatum cœli fabricatus est, et temporum uicissitudines statuit, & solis calorem, & glaciei refrigerantem naturam: omnia denique Deus ipse non sibi, cum nullius horum indigeat, sed nobis continenter pręstat, & conseruat.

De mundi interitu libro septimo, cap. primo: Ignorãs Plato cœleste mysterium, mundum dixit in perpetuũ esse fabricatũ: quod longè secus est. Quoniam quicquid est solido & graui corpore, ut initiũ cepit aliquando, ita finem capiat necesse est.

Addemus huc sentẽtiam Gregorij Nysseni, qui lib. de Anima, cap. 6. inquit: Principalissimum est, ex non entibus aliqua fieri. Et de creatiõe hominis, cap. 24. Omnia quæ sunt, ex Deo esse Scriptura pronunciat. Et pòst aliquanto: Hoc audiẽtes ex Deo esse omnia, scriptura dicente retinemus. Et qualiter ex Deo sint, quia super intellectum nostrum est, nequaquã curiose perquirimus, diuinã naturam creatricem credẽtes esse cunctorũ, quæ & quod ratio erat cõstituit, & constitutum iam in quam uoluerit quantitatẽ mira percunctatione perquirit. Libro eodem, capite 4, omnia disputat propter hominem facta esse, alia uerò aliorum gratia, ad usum tamen hominis. Libro de arbitrio, capite 3. sentit omnia in initio bona condita esse. Arbitror, inquit, ex his quæ dicta sunt demonstratum esse, rationales creaturas omnes à principio optimas fuisse conditas. Quod si deinde ita permansissent, ut à principio creatæ sunt, extra oẽm utiq; maliciam essent.

DE ANGELIS BONIS.

DEscriptionem qualemcunq; angelorum recitat Athansius, de communi essentia patris & filij & spiritus sancti. Quæ est definitio substantiæ angelicæ? Angelus est animal rationale, expers materiæ, hymnis dicendis aptum, immortale. De substantia ipsorum Basilius in Psalmo quadragesimoquarto ait: Angeli mutationem non patiuntur. Nullus enim apud eos puer, neq; adolescens, neq; senex: sed in quo ab initio creati sunt statu, in hoc perpetuò remanent, qui stabili firmaq; natura perseuerant. Et plures esse angelos, Dionysius de cœlesti Hierarchia, cap. decimoquarto docet: Danielis septimo, inquit, dicitur, Millia milliũ ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei. Quæritur igitur, num tantus sit numerus? Respondeo: Per hos maximos numeros, quo ad nos, significatur numerus eorum esse infinitus nobis, excedens materialẽ multitudinem. Et cap. 2. Non ęstimemus cœlestes & Deiformes animos multipedes esse, & multorum uultuum, & animalibus rebusq; corporeis similes, licet sacra scriptura utatur istis poeticis formationibus.

Angelos uerò creatos esse tum, cum cœlestia corpora Deus condidit, testatur Epiphanius lib. 2, Tom. 2: Firmamentũ terræ ac cœli, & cũ his angeli simul facti sunt. Nisi enim unà cum cœlo & terra angeli quoq; creati essent, nõ utiq; dixisset ad Iob: Quãdo genita fuerũt sidera, laudauerunt me omnes angeli.

De angelorum officio, & in quem finem conditi sint, Arnobius libro 2, cap. 15. docet: Angeli, inquit, ad tutelam cultumq; generis humani à Deo mittuntur. Eusebius lib. 3. de Demonstratione euangelica, cap. quinto: Ex Saluatoris decretis accepimus, esse quasdam post supremum Deum potestates, natura incorporeas, intelligentes, rationales, omniq; uirtute præditas, quæ circum regem uniuersi choros exerceãt: quarum plures etiã usq; ad homines, ipsius patris nutu, quadam salutari dispositione mittantur: quasq; & cognoscere & uenerari pro ratione graduq; dignitatis edocti sumus, ut soli Deo qui est rex uniuersi, adorationis honorem tribuamus. Et de Præparatione Euangelica libro septimo, capite sexto: Virtutes ministrantes, & spiritus qui ad ministerium mittuntur, propter eos qui æternæ consecuturi uitæ sunt hæreditatem, sanctos dico angelos Dei diuina luce fieri: ac idcirco luminaribus cœli cõferri, docti à scriptura didicimus. Sic etiam Athanasius de communi essentia patris & filij & spiritus sancti scribit: Opus angelorũ, quòd & hymnus irremissus, & amor incessabilis erga maiestatem Dei, fortasse etiam obseruatio cõtinua de salute nostra. Hilarius de officio angelorum sic loquitur, lib. secundo de Trinitate: Archangeli & dominatus, principatus & potestates, sine somno, sine occupatione, sine crimine, æternis & indefessis in cœlis uocib. Christũ laudãt. Et super Psalmũ 135. Sunt angeli paruulorũ, quotidie Deũ uidẽtes. Hi igitur spiritus ad salutẽ humani generis missi sunt. Neq; enim infirmitas

mitas nostra, nisi datis ad custodiam angelis, tot, taotisq; spiritualium cœlestiom nequitijs obsisteret, opus ad id fuit naturæ potioris auxilio, &c.

Basilius in psalmo trigesimotertio ait: Omni in Christum credenti angelus assistit, nisi nos illū ob nostra peccata absterreamus. fumus apes fugat, & fœtor columbas expellit: sic angelum uitæ oostrę custodem, lacrymosum ac graue olens peccatum. Si eoim io anima tua, ea quæ suot digna angelica custodia habueris, & mens diues ueritatis contemplatiooe, propter opera præclara, quæ secundū uirtutem egeris, tibi adsuerit, procul necessariò custodes & præsidia cōstituet tibi Deus, teq; angelorū muoitione circumuallabit. Considera igitur quanta sit angelorum natora: quoniā toti exercitui & castris frequentibus unus cōpararur angelus. Item libro 3. contra Apol. Eunomij. Omnes angeli sumunt appellationem onam, sicetiam naturam omnino eandem habent. Attamen alij ipsorum gentibus præsident, alij singulos credētes cōsequuntur. Quanto uerò præstantior est gens tota uoi uiro, tanto nimirū maiorem oecesse est esse angeli geotib. præsidentis dignitatem, supra eum cui singulorum præfectura commissa est.

Sic Gregorius Nazianzenus in Metaphrasi in Ecclesiastico, capite decimo, dicit: Habet ille qui solus Rex est ac diues & magnificns, angelos ueloces & alatos, qui omnia perferentes, spirituale simul & rationale ministerium exequuntur. Et Epiphanius libro secundo, Tomo primo, ex Proclo: Angeli facti sunt à Deo, ad prouidentiam eorum quæ ab ipso constructa sunt. Ac libro secundo, Tomo secundo: Angeli primùm munus culturæ Dei habent io assiduis hymnis, & sunt immortales secundum gratiam ab ipso creati, & nō secundū naturā: & immortalea fieri digni facti ex ipso immortali. et ob id nō suot in tremore, & sub examinatiooe, iosio ne ac mādato sanctæ deitatis seruitio presi.

Similiter docet Hieronym. lib. 3. in Esaiā: Angelorū multitudo in Dei mioisteriū præparata est. Itē super Matth. lib. 3. Magna dignitas animarū, ut unaquæq; habeat ab ortu natiuitatis in custodia sui angelū depntatū.

Ephrem quoque libro ad eos qui scrntari uolunt naturam filij Dei, capite secundo: In uisibilis est natura conditioois angelicæ: in sopernis immorantur deitatis ministri. Semper Deo adstant, eumq; cum tremore glorificant. Et in libro de extremo iudicio: In extremo die uidebitis angelos & archangelos per uniuersum mundū discurrere, & omnes sanctos & electos Dei congregare. Et in libro de pœnitentia: In illa hora cū nubes rapuerit omnes sanctos suos sursum in cœlos, ipsum diabolū & oēs impios angeli rapient, immittere eos in caminum ignis ardentia.

De officio angelorū & Dionysius in cœlesti Hierarchia, cap. 14. Omnes diuinæ illuminationes & uisiones à Deo mediatè fiunt, per ministerium angelorum: quin sacra legislatio, quę à Scriptura describitur, ut à persona Dei immediatè facta, Exodi 33. ministerio angelorum tradita est: ut ad Galatas tertio dicitur. Ergo multo magis hoc erit oerum in alijs illuminationibus. Item, Illuminationes de mysterio iocarnationis Christi, qoæ sunt oobilissimæ, factæ sunt ministerio angelorum, ut Luc. 1. &c. multo magis igitur aliæ illuminationes ab angelis fiunt. Et in epistola ad Demosthenē monachum, Angelos beneficos dicit, eosq; amare homines, miserari gētes, & pro illis bonū deprecari, perditas & malū operantes multitudioes increpare, cōtristari malo, lętari salutatione homioū.

DE ANGELIS MALIS.

De defectione uerò angelorum, & actionibus eorum post lapsum, hæc tradideruot.

Eusebius lib. 3. de Demonstratione euangelica, cap. 5. Peruersi quidam spiritus, cùm sua nequitia diuinam lucem suscipere nequiueriot, tenebræ factæ suot. Quorum primum, qui etiam alijs defectionis causa fuit, qoooiā penitus propter impietatem suam in terram decidit, qniq; totius uenenosæ praoitatis autor, sponte à lumine ad teoebras lapsum draeooem, serpentemq; Luciferi, ueneni productorem, ferocem beluam, & leonem humanis carnibus uiuentem, ac deniq; basiliscum scriptora solet appellare. Causa uerò, quare lapsus est, furor mentis & arrogantia dicitur fuisse. Sic Athanasius, de beatitudine filij Dei, affirmar angelum apostaticum in natura qua factus est, à Deo factum fuisse, & non à sese esse. Item, in mala natura non à Deo factū fuisse, sed à semetipso uoluntate sua malō cōcepisse. Quod & Basilius monet epistola centesima quadragesimaprima: Cōtrariæ potētię natura, fulguris instar de cœlo lapsa est, quæ uera uita excidit, propterea quòd creatam habent sanctitatē, primumq; illius consilium saoctitatis quoq; immutatio eom secuta sit. Cum ergo excidisset ex mooade, angelicamq; abiecisset dignitatē, ex ingenij prauitate diaboli oomē accepit, extincto primùm priore illius beatoq; habitu, deinde & aduersaria ista poteotia accensa. Et in sermone io aliquot scripturæ locos: Non enim diabolus statim creatus est diabolus, sed cùm angelicā potestatem accepisset, in dæmonis naturā conuersus est, & factus iniquus dæmō. Et in sermone de exhortatiōe ad baptismū: Vnus est qui oobis ad salutem obstruit uiā, ille torporem ac desperationem nobis inijcit, ille uana spe corda nostra deludit, ipsius

cogita-

cogitationes nou ignoremus. An non hodie
peccare, cras uerò iustè agere, & pietatẽ dif-
ferre hortatur? Dicit: Mihi hodie, cras Deo.
Serpens est, ad decipiendum argutus. Idem
tradit Lactantius libro secundo, cap. nouo:
Fecit Deus alterum spiritũ, in quo indoles
diuinæ stirpis uõ permansit. Itaq; suapte iu-
uidia tanquam ueneno iufectus est, & ex bo
no ad malũ transceudit, suoq; arbitrio quod
à Deo illi liberum datum erat, contrariũ sibi
nomen asciuit. Vnde apparet, cunctorũ ma-
lorũ fontẽ esse liuorẽ. Inuidit enim illi ante-
cessori suo, qui Deo patri perseuerando tum
probatus, tũ & charus est. Hũc ergo ex bono
per se malũ effectũ, gręci διάβολον appellant.

Epiphanius lib. 2, Tomo 2. Diabolus nõ à
creatione malus creatus est, sed sibi ipsi post-
tẽpus malũ facere excogitauit, de quo igno-
tũ nõ est qualis futurus sit. Verùm creat⁹ est
unà cũ omnib. bene, cũ Deus propter excel-
lentẽ iusticiã, & ob eximiã bonitatẽ, omnea
& omnia utilissima esse uoluerit, & sua bona
omuibus proposuerit. Eadẽ tractat quoq;
Faustinus libro de fide cõtra Arianos: Ange-
lus iste qui nũc diabolus est, anteq̃ fieret dia
bolus, bonã habuit uoluutatem. Sed ubi fa-
ctus est diabolus, proprij arbitrij agitatione
amisit bonã uoluntatẽ. Concordat Diony-
sius etiã, de diuinis nominibus cap. 4. Dęmo
nes à Deo facti non sunt mali. Etenim bonũ
bona producit, et subsistere facit. Dicũtur au
tẽ mali nõ secũdũ quod sunt, (ex bono enim
suut, & bonã obtinuerunt substantiã) sed se
cundũ quod nõ sunt, infirmi existẽtes (ut e-
loquia dicunt) seruare sui ipsius principiũ.

De causa lapsus, Athanasius in libro de uir-
ginitate: Satanas nõ ob scortationẽ, aut adul
teriũ, aut furtũ deiectus est è cœlo: sed super-
bia ipsum pręcipitauit infra ipsam abyssum,
cuius hæc uerba fuerunt: Ascendã, & ponã
soliũ e regionè Dei, & ero æqualis altissimo.
ob hæc uerba deiectus est. Sic in Quæstio
nibus scripturæ sacrę, quęstione sexta: Quan
do & quam ob causam è cœlo diabolus deci
dit? Fabulantur enim quidã, quòd ciderit,
eo quòd Adamũ adorare uoluerit. Respon-
sio. Hominũ stultorũ cõmẽta sunt hæc. Dia-
bolus enim, antequã creatus esset Adã, ceci-
dit. Constat uerò, cecidisse eũ propter super-
biã suã. ut inquit Esaias propheta: Cogitauit
apud semetipsum, supra nubes locabo soliũ
meũ, & altissimo similis ero. Hæc etiã Gre
gorius Nazianzenus seutit, oratione prima
de recõciliatione monachorũ: Ex angelis is
qui deficere, & supra dignitatem se attollere
est ausus, ac cõtra Dominũ omnipotentẽ re-
bellare, & cathedrã super uubes uerbi instar
ponere, dignas arrogantiæ suę pœnas dedit,
cõdemnatus ut pro luce caligo esset, seu (ut
uerius dicam) à semetipso caligo effectus.

Ambrosius lib. 10 Epistolarũ, epist. 84. Su
perbia à diabolo sumpsit exordium, qui quo
niã sua, quã à Creatore acceperat, potẽtia &
dignitate sibi placuit, seq; autoris sui gloriæ
cõparauit, cũ ijs angelis quos in consensum
impietatis suę traxerat, à cœlesti sublimitate
deiectus est. Congruit in hac doctrina Pru
dentius in Hamartigenia:

Sed factus de stirpe bonus, bonitatis in asum
Proditus, & primo-generis de fonte serenus:
Deterior mox sponte sua, dum decolor illum
Inficit inuidia, stimulisq; instigat amaris.
Arsit enim scintilla odij, de fomite zeli:
Et dolor ingenium subitus conflauit iniquum.
Viderat argillam, simulachrum & structile, flatu
Concaluisse Dei: Dominum quoq; conditionis,
Qui cunctum proprio regeret moderamine mundum,
Impositum natura soli, pelagiq; poliq;,
Vt famulans homini locupletem fundere partum
Nosset, & effusum terreno addicere regi.
Inflauit fermento animi stomachante tumorem
Bestia, deq; acidis uim traxit acerba medullis:
Bestia corde carens, cui tunc sapientia longę
Corporis eiusdem seruabat recta iuuentam.
Complicat ecce nouos sinuoso pectore nexus,
Inuoluens nitidam spiris torquentibus aluum:
Simplex lingua prius, uaria micat arte loquendi,
Et discissa dolis resonat sermone trisulco.
Hinc natale caput uitiorum, principe ab illo
Fluxit origo mali, qui se corrumpere primùm,
Mox hominem didicit, nullo informante magistrũ.

Ita & Hieronymus in epist. ad Antoniũ,
de modestia: Satanas ex angelico fastigio, nõ
aliã ob causam nisi ob cõtrariã humilitati su-
perbiã ruit. Et aduersus errores Iohan. Hie-
rosoly. Dęmones ꝓprio arbitrio cũ principe
suo Diabolo, de Dei ministerio recesserunt.

Quales igitur post lapsum facti sint, quęq;
eorũ studia sint & operationes, etsi in priori
bus etiã dictis attingitur, tamẽ plura collige
re nõ uidetur inopportunum. Lactantius li
bro secundo, capite decimoseptimo: Diabo-
li qui desciuerũt à Dei ministerio, quia sunt
ueritatis inimici, & præuaricatores, Dei no-
men sibi, & cultum deorũ uendicare conan
tur: non quòd ullum honorem desiderent,
(quis enim honor perditis est?) nec ut Deo
noceant, cui noceri non potest: sed ut homi-
nibus noceant, quos nituntur à cultu & no-
titia ueræ maiestatis auertere, ne immortali-
tatẽ adipisci possint, quã ipsi sua noticia per-
diderunt. Et libro tertio, cap. 29. Diabolus
insidiatur uniuersis: sed eos qui nesciũt Deũ,
errore impedit, stulticia obruit, tenebris cir-
cumfundit, ne quis possit ad diuini nomi-
nis peruenire noticiã, in quo una & sapiẽtia
cõtinetur, & uita ppetua. Eos autẽ qui Deũ
sciũt, dolis & astutia aggreditur, ut cupidita
te ac libidine irretiat, ac peccati blandimen-
tis deprauatos impellat ad mortẽ: uel si dolo

nihil

nihil profecerit, etiã uiolentia deijcere conatur. Et in eodem libro, cap. decimoquinto: Hi, ut dico, Spiritus contaminati ac perditi, per omnem terram uagantur, & solatiũ perditionis suæ perdendis hominibus operantur. Testatur idem Eusebius lib. 3. de Demonstratione Euangelica, cap. 5. A' saluatore didicimus, hostiles quasdam inimicasque humani generis, per hũc qui circum terram uersatur aerem uolare potestates dæmonũ, spirituumq; malorum, eorumq; qui in illis principatum tenent, quæ cum malis hominibus uersantur: quas ut omni conatu fugiamus, in præceptis habemus: tametsi uel quàm maximè deorum appellationes & cultus sibi ipsis atrogant: multoq; etiam magis ab illis esse declinãdum, propter hanc ipsam cum Deo repugnantiã, hasq; aduersus Deũ inimicitias. Et Gregorius Nazianzenus oratione prima de reconciliatione monachorũ: Diabolus homicida est, osor boni, in tenebris sagittat corpus Ecclesiæ, sophista est ac maleficus. Quod & Ambrosius lib. 10. epistolarum, epistola 80, ex Syricio papa tradit: Non patitur eos quietos ab incursione suã uacare hostis antiquus, ab initio mendax, inimicus ueritatis, æmulus hominis, quem ut deciperet, se antè decepit: pudicitię aduersarius, luxurię magister, crudelitatibus pascitur. Et in eodem libro, epistola 84. Cum per ineffabilem misericordiam Dei, captiuis libertas, perditis salus, mortuis uita reparatur, cum in sacramento crucis & resurrectionis CHRISTI ad nouitatem redit uetustas, & ad innocentiã regeneratur impietas, antiquus hostis fremit, & acrius inardescit, & cũ innumeris nocẽdi artibus humanum genus nititur euertere, ferens discordias, incitans iras, acuens cupiditates, suadens turpia, falsa commentans, & errorum laqueos per opinionum commenta multiplicans, plus uritur de uirtute stantium, quàm lætetur de fragilitate labentium. Sic Epiphanius lib. 3. tomo primo: Diabolus uolens perdere humanum genus, inuidia ductus aduersus hominis gloriam, diuersas artes excogitauit: primùm quidem per ignorantiam, deinde per idololatriam, aliquando per improbitatem, nunc uerò per errorẽ & hęresiũ fraudẽ.

Cbromatius in quintum caput Matthæi: Opus diaboli est, ut contra fidem, contra salutem, contra diuinam religionem suadeat, hortetur, extorqueat. Et Gregorius Nyssenus oratione secunda de pauperibus amandis: Neq; uel die uel nocte per aera aberrare unquam cessant flagitiorum autores & ministri: nobis autem omni studio moliuntur insidias. Quippe liuore liquefiunt, & tabescũt inuidia: quòd ad eam nos homines necessitudinis coniunctionem, cum ipso Deo, & felicitatis possessionem, è qua ipsi deiecti sunt, sumus peruenturi. Antonius etiam huius rei facit mentionem epistola secunda: Pro certo est, quòd cum se nouerit diabolus per superbiã & inanem gloriã cœlitus fuisse deiectum, ideo & illi, eos qui peruenerint, in magna mensura aggrediuntur, in primis artifices existentes per superbiam & inanẽ gloriam, ut sint aduersum se alterutrum, scientes quòd per ista segregat nos à Deo. Et quia nouerunt, quòd qui dilexerint proximum, diligant Deum: ideo & illi cùm sint uirtutis inimici, proprium seminant fomitem simulationum in corde nostro, ut possideamus inimicitiam magnam aduersus alterutrum.

De damnatione & pœnis lapsorum angelorum, Nazianzenus libro de uirginitate: Ignis æternus, illius hæreditas & portio factus est. Et oratione prima de reconciliatione monachorum: Dignas arrogantiæ suę pœnas dedit, condemnatus ut pro luce caligo esset, seu (ut uerius dicam) à semetipso caligo effectus. Ita & Hieronymus in Ecclesiasten: Omnibus per pœnitẽtiam ad inregrũ restitutis, inquit, solus diabolus in suo permanebit errore. Gregorius Nyssenus libro de uita Mosæ: Tyrannus ac hostis noster, humanæ naturę deprauator, semper studet ne ad cœlũ oculos eleuare possimus: sed in terram continuò inclinati, lateres in ea ex luto faciamus: id est, ad lutosas uoluptates inhiemus. Et in eodem: Hostis & aduersarius noster qui aduersus nos semper meditatur ac cogitat, si uno peccandi modo hominesnon uicerit, alio atq; alio conatur deijcere, ut cupiditate, superbia, ambitione.

DE PRAEDESTINATIONE.

Vnde sint mysteria diuina æstimanda, docet Ambrosius libro primo de uocatione gentium, cap. quarto: Profunditas diuinorum mysteriorum atq; iudiciorũ, à nobis non est persequenda. Neq; esse curiositati indulgendum, monet libro secundo de Vocatione gentium, capite primo: Non perscrutandum, sed simplicitate credẽdum est, quòd Deus uelit omnes homines saluos fieri, & in agnitionem ueritatis peruenire: & ad hoc hominẽ non suis meritis, sed ope atq; opere diuinæ gratiæ peruenire. Et libro primo de uocatione gentium, cap. sexto: Quia non frustra Dei filius uenit in hunc mundũ, & dedit semetipsum pro omnibus, mortuusq; est non tantum pro gente, sed etiam ut filios Dei dispersos cõgregaret in unum. & uniuersis dicit, Venite ad me omnes, &c. Et seruato sibi incognoscibilis electionis arbitrio, dat sui patrisq; noticiam, quibus eam uoluerit reuelare: omnes filij lucis, filij promissionis, filij Abrahæ, filij Dei, genus electum, regale sacerdotiũ, ueri Israhelitæ, præcogni-

cogniti & prædordinati in regnum Dei, qui eos uocauit non solum ex Iudæis, sed etiam ex gentibus, qui testimoniũ eius qui de cœlo uenit accipiunt. Et libro eodem, capite quarto: Quod si aliquos, sicut uidemus accidere, saluantis gratia præterierit, & pro eis oratio Ecclesiæ recepta non fuerit, ad occulta diuinæ iusticiæ iudicia referendũ: & agnoscendum est, secreti huius profunditatẽ nobis in hac uita patere non posse. Et lib. 2. de Abraham, cap. decimo: Vt agnoscas in prędestinatione fuisse semper Ecclesiam Dei, et pararam semper fidei fœcunditatem, quando iuberet Dominus prorumpere, sed uoluntati Domini certo reseruatam tempori. Et libro primo de Abraham, capite tertio: Eos Deus asciscit, quos dignos numero fidelium iudicauit, qui in Domini nostri IESV Christi passionem crederent. Idem docet quoque Prudentius contra Symmachum libro secundo:

Nemo nocens, si fata regunt quod uiuitur, ac fit:
Imò nocens, quicunq; uolens, quod non licet, audet:
Alterutrum quia uelle suum est, nec fata reatum
Imponunt homini: sed fit reus ipse suopte
Arbitrio, placitoq; nefas & facta rependit
Impia supplicijs, meritò, non sorte peremptus.
Qui fato putat esse locum, sciat omnipotentem
Esse Deum, nulli uetitum fatalibus astris.
Hic præscripto aliquo pellit pia uota Mathesis.
Spirat enim maiora animus, seq; altius effert
Sideribus, transitq; uias & nubila fati,
Et momenta premit pedibus, quæcunq; putantur
Figere propositam natali tempore sortem.
Huc ades omne hominũ genus, huc cõcurrite & urbes,
Lux immensa uocat, factorem noscite uestrum:
Libera secta patet, nil sunt fatalia: uel si
Sunt aliqua, opposito nanescunt irrita CHRISTO.

Hieronymus in primum caput ad Ephesios: Inter prędestinationem & propositum, hi qui solent inter uerba discutere, hoc afferunt interesse, quòd prædestinatio alicuius rei, multo antè in mente eius qui destinet quid futurum sit, pertiguret. Propositum autem, cum iam uicina sit machinatio, & penè cogitationem sequitur effectus. Et ibidem: Ad præscientiam Dei pertinet quod Paulus dicit: Elegit uos in ipso ante cõstitutionem mundi. Deo enim omnia futura iam facta sunt, & antequã fiãt, uniuersa sunt nota, &c.

DE HOMINE.

Mansit & de homine doctrina, in plerisq; capitibus adhuc integra. Primũ quid sit homo tradiderunt. Athanasius libro de communi essentia patris, filij & spiritus sancti: Homo est animal intellectu præditum, & quod sentit diuinam mentem, uitæ æternæ capax, & huius spoliatione mortale. Tale quiddam & autor definitionum apud eundem profert: Homo est animal rationale, mortale, mentis & scientiæ capax, erecto corpore incedens. Dicitur ἄνθρωπος, propterea quòd frõs illius sursum uidet: & propter efficaciam oculorũ, qua sursum spectat. Alludit ad definitionẽ Basilius homilia decima in Hexameron: Homo factura Dei est, rationalis, ad imaginem creatoris sui facta.

Præcipuas hominis partes complectitur Epiphanius in Ancorato: Quid est homo? Anima, corpus, mens, & si quid est aliud. Et libro secũdo, Tomo secundo: Homo est eminentissima super omnia in terra creatura, qui ad principatum creatus est à Deo, inenarrabili sapientia, cui tradidit Deus dominium omnium ab ipso creatorum. Et Gregorius Nyssenus de creatione hominis cap. tertio: Hominem definiunt animal rationale, mortale, cognitionis & disciplinæ capax.

De efficiente & materia ex qua hominis, Lactantius libro secundo, capite undecimo: Hominem Deus ipse figurauit ex limo terræ, unde homo nuncupatus est, quòd sit factus ex humo. Et Hilarius in Psalmum sexagesimum tertium: Qui prædicabit animę cum corpore occasum, audiat animam non esse terrenam, sed ex afflatu Dei ortam, elementis corporis admisceri.

Hominem ad imaginem Dei conditum esse docent. Fecit, inquit idem, ipse sibi simulachrum sensibile atq; intelligens: id est, ad imaginis suæ formam, qua nihil potest esse perfectius. Et in eodẽ, cap. 12. Deus ueri patris officio functus est. Ipse corpus effinxit. ipse animam qua spiramus infudit, illius est totum quicquid sumus. Quomodo id fecerit, si nos oporteret scire, docuisset sicut docuit cætera. Eadem in suis scriptis docet Epiphanius lib. primo, Tomo tertio: Adam in nomine patris & filij & spiritus sancti formatus est, iuxta id: Faciamus hominem, &c. Athanasius uerò libro de assumptione hominis contra Marcellinum, ita scribit: Planè Deus, Dei filius, ad imaginem uitæ immortalitatis suæ, et similitudinem æquitatis suę fecit hominem, ut homo in qua iusticia factus fuerat, imagine incorrupta permaneret, & similitudinem uoluntatis, per operationem spiritalem, factorẽ imitando possideret. Eadem proponit Eusebius libro septimo de præparatione Euangelica, capite quarto: In animam & corpus hominem diuidit Deus, uetumque hominem anima terminat, quæ in corpore, intellectualisq; substantiæ est, tanquam ad imaginem Dei creata: corpus uerò terrenum, & indumentum animæ esse cõfirmat. quibus tertiam partem addidit, spiritum scilicet uitæ, qui uirtus quædam est, qua terrenum corpus, & quæ ad imaginem Dei creata est anima, coniunguntur atq; uniuntur. Et lib. undecimo,

capite decimoquarto : Creauit De' hominẽ
ad imaginem et similitudinem suam, ad ima
ginem Dei creauit eum. Quomodo antem
aliter imago Dei, & Deo similis erit, quàm
secundum intelligendi uim? De imagine
etiam loquitur Hilarius lib. quinto de Tri-
nitate: Ad patris & filij imaginem homo cõ-
ditur. De hac præstantia similiter Basilius
disserit in Psalmo quadragesimooctauo: Ma
gna res homo, et preciosus uir misericors, ait
Salomon. Magna profectò ac preciosa res, si
exordiũ eius ac naturalẽ præparationem re-
spicimus. Quid enim aliud in terra ad Crea-
toris imaginẽ est conditũ? Cui nã alij pote-
stas data est, & imperium super omnia terre-
stria, aquatiliaq; & aeria animalia cõcessum?
Paulo minus ab angelis diminutus est, pro-
pter terreni corporis coniunctionẽ. Itaq; ho
minẽ ex terra quidẽ fecit Deus, & ministros
suos flammã ignis: attamẽ intelligendi, co-
gnoscendiq; suũ autorẽ uirtutẽ addidit. In-
sufflauit enim in faciẽ: hoc est, partẽ aliquam
propriæ gratiæ apposuit homini, ut in simi-
li similem cognosceres. Nam hęc Dei imago
quantum referat, ex eo deprehendere licet,
quòd ea de causa cœlo, soli, stellis omnib. est
honore prælatus. De eadẽ re Hieronymus
loquitur in epistola ad Demetriadẽ: Quanto
putes pręstantiorẽ ipsum hominẽ fecit, pro-
pter quẽ omnia etiã intelligitur illa cõdidis-
se? Quẽ dũ ad imaginẽ & similitudinẽ suam
facere disponit, antequã faciat, qualem sit fa
cturus ostendit. Deinde cum subiecit ei uni-
uersa animalia, eumq; etiã cõstituit eorũ do-
minũ, quæ uel mole corporis, uel uiriũ ma-
gnitudine, uel armis dentiũ multo ualentio
ra homine fecerit: satis declarat, quanto pul-
chrius sit homo ipse cõditus, quẽ uel ex hoc
uoluit naturæ suæ intelligere dignitatẽ, dũ
fortia sibi subiecta miratur animantia. Neq;
enim nudũ illũ ac sine præside reliquit, nec
diuersis piculis uelut exposuit infirmũ: sed
quẽ inermem extrinsecus fecerat, melius in-
tus armauit, ratione scilicet atq; prudentia,
ut per intellectũ uigorẽq; mentis, quo cæte-
ris præstabat animantibus, factorẽ omniũ so
lus agnosceret, & inde seruiret Deo, unde a-
lijs dominabatur. Quẽ tamẽ iusticiæ Domi-
nus uoluntariũ esse uoluit, non coactũ. Et i-
deo reliquit eũ in manu consilij sui, posuitq;
ante eum uitã & mortẽ, bonũ & malũ. Et
Gregori' Nazianzenus, in oratione in Theo
phania: Hoc opificis uerbum ostendere uo-
lens, animal unũ ex utrisq;, inuisibili inquã
& uisibili natura, hominẽ fabricat, ex mate-
riaq; iã existente corpus sumit, à semetipso
uerò uitã immittit: quã quidẽ animã rationa
lẽ, & Dei imaginẽ scriptura nominauit, tan-
quã mundũ secũdariũ quendã, in paruo ma-
gnum in terra statuit, angelũ aliũ, cultorem
mixtũ, uisibilis creaturæ spectatorẽ, intelli-
gibilis uerò mystẽ, eorũ quę in terra sunt re-
gem, supremo regimini subiectũ, terrestrẽ &
cœlestẽ, temporariũ et immortalẽ, uisibilem
& intelligibilẽ, mediũ inter magnitudinẽ &
humilitatẽ, eundẽ spiritum & carnẽ, spiritũ
propter gratiã, carnẽ propter elationẽ: illud
ut secũ maneat, ac benefactorẽ glorificet: hoc
ut patiatur, instruaturq;, ut ad magnitudinẽ
enitatur, patiẽsq; admonestur, animal quod
hic informetur, aliò uerò transferatur. Et
quod finis est mysterij, si ad Deum declinaue
rit, diuinitatem assumat. Et oratione sex-
ta in nouũ Dominicũ: Nil mirũ, si homo no-
uissimè prolatus est, manu Dei & imagine
honoratus. Oportebat enim tanquam regi,
prius regiã constituere, & ita demũ regẽ om
nibus iã stipatum introducere. Sic & Am-
brosius sermone decimo in Psalmo centesi-
mo decimooctauo: Etsi de luto corporis no-
stri substantia sit, carne induamur, & corpus
ossibus intexatur, & neruis: tamen quòd su-
mus preciosissimũ opus Dei, nemo dubita-
uerit. Nã & fabricã ipsam humani corporis,
si quis cõsiderare uelit, nihil poterit in terra
preciosius iudicare. Est enim homo statu cel
sus. Gregorius Nyssenus in libro de
creatione hominis, ca. 2. In quo statu homo
conditus fuerit: Si hominẽ à principio mor-
talem fecisset Deus, nequaquam peccantem
morte condemnasset: nam mortalem morta
litate nullo modo condemnat. Si aũt rursus
immortalem fecisset, nequaquam eum esca
indigentem creasset: nullum enim immorta
le esca corporali indiget. Melius igitur est
sentire, ꝙ mortalis quidẽ sit conditus: pote-
rit tamẽ ex perfecto perfectior factus immor
talis fieri: hoc est, potestate erat immortalis.

Et in eodem libro, capite tertio, de homi-
nis præstantia ante lapsum: Qualẽ esse opor-
teat hominem, & cuius primæ formæ simili
tudinem referat, ob quã causam fiat, quid ue
finitus efficiat, et quorũ dominatũ gerat, om
nia prius actione perspecta sunt, ut ante ge-
nerationẽ suã homo antiquiorẽ sortitus sit
dignitatem, priusquã subsisteret uniuersorũ
possidens principatũ. Dixit enim Deus: Fa-
ciamus hominem, &c. Sed fit, & nullũ pręce
dit consiliũ: cœlum quoq;, cui nihil in crea-
turis uisibilibus simile reperitur, uerbo solo
perficitur. Sic & singula quæque creatura-
rum, æther, stellæ, &c. uerbo tantummodo
producuntur ut sint, ad hominis autẽ solius
conditionem, cum consilio quodammodo
conditor uniuersitatis accedit, &c. Et li-
bro eodem, capite quinto: Quis huius nobi-
litatem animalis dignè admirabitur, quod
in se ipso immortalibus mortalia copulat,
& rationalia irrationalib. colligat, in sui i-
psius natura totius creationis simulachrum

serena,

ferens', quibus de causis & paruus mundus dictus est: qui tanta à Deo dignus est factus prouidentia, cuius gratia sunt omnia præsentia & futura, propter quem & Deus homo factus est, qui in incorruptibilitatē desinēs, & mortalitatē effugiens in cœlis regnat, & secundum imaginem & similitudinem Dei factus cū Christo cōuersatur, Dei quoq; filius est, omniū principatui & potestati præsidēs.

De imagine Dei, libro de homine, capite uigesimotertio: Imago quippe Dei perfecta, ab omni humana natura modum perfectionis est consecuta. Factus est igitur ad imaginem homo uniuersalis, scilicet natura Deo simillima: & factus est ab omnipotēti sapientia non pars totius, sed omnis naturæ simul plenitudo. Et libro eodem, capite decimoseptimo: Generali quadam uoce uniuersa simul scriptura complectens significare curauit, cum ad imaginem Dei factū hominem retulit. Aequale est enim hoc ac si diceret, humanam naturam omnis boni factā esse participem. Si enim bonitatis est plenitudo diuinitatis, & huius homo imago est, profectò & in plenitudine sit omnis boni hæc imago & iuxta primæuam formam similitudinem possideat necesse est.

De imagine uerò illa Dei in homine, Epiphanius sic libro tertio, tomo primo: Non conuenit omnino decernere aut affirmare, in qua parte id quod secundum imaginem est, impletur: sed confiteri, id quod secundū imaginem est, esse in homine, ut ne gratiam Dei reprobemus, & Deo diffidamus. Quæcunq; enim De⁹ dicit, uera sunt. Negare itaque hoc quod est secundum imaginem, non est credentis, neq; sanctæ Ecclesiæ Dei. Est enim omnis homo manifestè secundū imaginem: & Ecclesiastica doctrina credit, secundum imaginem esse totum hominem: non decernit aūt, in qua parte situm sit id quod est secundum imaginem. Et Ambrosius in exhortatione ad uirgines: Scire debet siue uir, siue mulier, quia ad imaginem Dei est, & similitudinem. In quo enim ad imaginē Dei sumus, nisi in animæ substantia, & mentis uigore? De eadem quoq; re Athanasius, sermone quarto contra Arianos: Nos ad imaginem Dei creati recitamur, & gloria et imago Dei nuncupati sumus, cum id non ex nostra indole fiat, sed ob imaginē Dei, & uerā eius gloriā in nobis habitantē, quæ quidē ipsa est ratio, siue uerbū Dei. Et Basilius homilia decima in Hexameron: Quomodo scriptura nos ad imaginem Dei factos esse dixit, quæ Dei sunt, doceamur, quę nostra, cogitemus: quòd illud, ad imaginē Dei factos esse, in forma corporis non habemus. Corrupto enim corpore, figura perit: Incorruptibile nō figuratur in corruptibile, &c. Ambrosius sermone octauo in Psalmum centesimum decimūoctauum: Dominus secundum animā te, ad imaginem & similitudinē sui fecit: hoc est, rationalē, iustū, pudicū. In eo enim ad imaginē Dei es, si sis iustus, ut sis imago iusticiæ: si sis castus, ut immaculata in te figura præfulgeat. Et in institutione uirginis, capite tertio: Ad imaginē Dei interior est homo. Et libro quinto in Hexameron: Ea est ad imaginem Dei, quæ non corporeo æstimatur, sed mentis uigore. Et Hieronymus in primū caput Ezechielis: Imago & similitudo Dei nō est corporis forma, sed mentis, descripta ad similitudinem ueræ imaginis Christi.

De fine hominis, Lactantius in Epitome capite decimo: Factus est à Deo mundus, ut homines nascerentur. Nascuntur autem homines, ut Deum patrē agnoscant, ut colant, in quo iusticia est. Colunt, ut mercedem immortalitatis accipiant. Accipiunt immortalitatem, ut in æternū Deo seruiant. Et Hilari⁹ in psalmo secūdo, & sexagesimotertio: Hominē Deus, non quòd officio eius in aliquo eguerit, instituit: sed qui bonus est, participem beatitudinis suæ condidit, & rationale animal in usum largiendæ æternitatis suæ uita sensuq; perfecit. Et Basilius homilia 11 in Hexameron: Ipsa figura corporis docet, ad quem finem sis factus. Factus es, ut ad Deum suspicias, non ut in terra uoluatur uita tua, non ut pecuino te more in terrenis delectes, sed ut cœlestem politiam obeas.

¶ De hominis lapsu, & statu eius post lapsum, Eusebius libro septimo de præparatione Euangelica, capite quarto: Hominem creatum in felicissimo paradisi loco, bonis immortalibus pleno constitutū, legeq; Dei munitū, Moses affirmat: transgressione autem diuini præcepti, ad hanc miseram uitam peruenisse. Et Athanasius de salutari aduentu Christi: Adam rationalis quidē erat, ac ui cogitandi instructus: sed ut libertate cogitationis, ita uitij inexpertus, solum quod bonum erat, cognitum habebat, ac simplex erat. Cæterū inobediens Dei præcepto, collapsus est in uitiosas cogitationes, obnoxiusq; redditus: non quòd Deus creauerit captiuatrices istas cogitationes, sed quòd per diabolū deceptus fuerit, qui eas superseminauerat rationali naturæ, iam in præuaricatione cōstitutæ. Et Basilius in sermone de humilitate: Debebat homo in gloria, quā apud Deū habebat, manere: & sublimitatē habuisset nō fictā, sed uerā: potentia Dei sublimis, sapiētia diuina præclatus, æterna uita illiusq; bonis sese oblectās & alacris. Postq̃ uerò diuinæ glorię desideriū mutauit, & maiorē sperauit, et quā nō poterat accipere, apprehendere satagens, quā habere poterat perdidit. Itē Gregorius Nazianzenus sermone in

nouum Dominicum: Si mansissemus quod eramus, mãdatumq; seruassemus, fuissemus quidem quod nõ sumus, post scientiæ lignũ ad uitæ lignũ accedentes. Et quod'nam facti fuissemus? Immortales nẽpe, & Deo appropinquantes. Postquã uerò maligni inuidia mors in mundum intrauit, & hominem dolose fefellit, tum quoq; propter uitia hæc, patitur Deus, factus homo. Item de hominis cõditione misera post lapsum, in oratione in funere Cæsarij fratris: Talis hic est ludus super terram, ut qui nõ sunt, gignantur: & qui geniti sunt, discedant. Somnium sumus nequaquam stabile, plasma quoddam incomprehensibile, uolatus auis prçteruolãtis, nauis in mari uestigio carens, cinis, uapor, ros matutinus, flos cum tẽpore uitẽs, & cũ tempore marcescens, dies hominis sicut fœnũ. Et Ambrosius lib. 5. de Sacramẽto, cap. 4: Si non acciperes alieni fœnoris pecuniam, non egeres: & ideo peccatum tibi imputatur. Habuisti pecuniam, cum qua diues nasceris. Diues eras, ad imaginem & similitudinem Dei factus. Perdidisti quod habebas, hoc est, humilitatẽ, dum arrogantiã desideras uendicare: perdidisti pecuniã, sicut Adam nudus es factus: accepisti à diabolo debitum, quod nõ erat necessariũ. Et ideo qui liber eras in Christo, debitor factus es diaboli. Et libro decimo Epistolarum, epistola 84. Diabolus primis hominibus nocere potuit: quia illis male credulis, per mẽdacia uenenata persuasit, ut meliores se futuros putarent, si in libertate sui arbitrij prosilirent, quàm si in legis datæ custodia permanerent. At Prudentius libro posteriori contra Symmachum:

Condideram perfectum hominem, spectare superna
Mandaram, totis conuersum sensibus in me
Recto habitu, celsoq; situ, & sublime tuentem:
Sed despexit humum, seq; inclinauit ad orbis
Diuitias, pepulitq; meum de pectore numen.
Restituendus erat mihimet, submissus in illum
Spiritus ipse meus descendit, & edita limo
Viscera diuinis uirtutibus informauit.
Iamq; hominem assumptum, summus Deus in deitatem
Transtulit, ac nostro docuit recalescere cultu.

Idem in Hamartigenia:

Vade, ait ipse parens opifexq; & conditor Adæ,
Vade homo, & adflatu nostri prænobilis oris,
In subiecta potens, rerum arbiter, arbiter idem
Et iudex mentis propriæ, mihi subdere soli
Sponte tua, quo sit subiectio & ipsa soluto
Libera iudicio: non cogo, nec exigo per uim,
Sed moneo iniustum fugias, iustumq; sequaris.
Lux comes est iusti, comes est mors horrida iniqui.
Elige rem uitæ, tua uirtus temet in æuum
Prouehat, æternum tua damnet culpa uicißim,
Præstet & alterutram permissa licentia sortem.
Hac pietate uigens, & tanto munere abundans,
Transit propositum fas, & lethalia prudens
Eligit atq; uolens, magis utile dum sibi credit,
Quod prohibente Deo persuasit callidus anguis.
Persuasit certè hortatu, non impulit acri
Imperio. hoc mulier rea criminis exprobranti
Respondit Domino, suadelis se malefabris
Illectam suasisse uiro: uir & ipse libenter
Consensit. licuit'ne hortantem spernere recti
Libertate animi? licuit. nanq; & Deus antè
Suaserat, ut meliora uolens sequeretur, at ille
Spernens consilium, sæuo plus credidit hosti.
Nunc inter uitæ dominum, mortisq; magistrum,
Consistit medius. uocat hinc Deus, inde tyrannus,
Ambiguum, atq; suis se motibus alternantem.

Hieronymus aduersus Iouinianum lib. 1: Cum boni creati simus, ipsi uitio nostro sumus ad peiora delapsi: & quod in paradiso iustum in nobis fuerat, egredientibus de paradiso deprauatum est.

DE LIBERO ARBITRIO.

DE libero arbitrio, quç commodè & tolerabiliter à Doctoribus huius ætatis tradita uidentur, sic habent. Arnobius in cõmentario in Psalmũ nonagesimũ: Libertatem arbitrij & negare periculũ est, & nudare peccatũ. Si enim negaueris, omnib. frena laxasti: si nudaueris, decepisti. Nam negas, si dixeris: Deus si uult, bonus sum: si nõ uult, bonus nõ sum. cũ cõstet, Deũ uelle omnes homines saluos fieri, & unusquisque suo sit iniquus arbitrio. Nudas aũt, cum tantũ ipsi arbitrio dederis, ut eum rebus diuini adiutorij denudaris. Et Hilarius in Psalmo 2: Vnicuiq; nostrûm libertatẽ uitæ sensumq; permisit. Quãuis hçc paulo obscuri⁹ dicta sint.

De libero arbitrio hominis ante lapsum, etiã in præcedẽti loco aliquid dictũ est. Eusebius de præparatione Euangelica lib. 6, capite quinto: Vnicuiq; rationali animç liberũ arbitriũ natura inest, bonum ergo est id ad eligenda bona creatũ. ideo quando male agit, non est natura culpanda: non enim natura, sed propter naturam malum agitur, cum sit electionis deprauatæ, non naturæ opus. Cũ enim uirtus ad eligenda bona inest, si ea non eligit, sed sponte melioribus spretis, mala imitatus sequitur, quis potest eũ dicere morbi sui causam nõ fuisse, præsertim cum insitam atq; salutarem legem uolens contempserit? Et Athanasius contra gentes: Anima condita est libera, potestq; bona ut eligere, ita & auersari. Agnoscens arbitrij sui libertatem, conspicit se posse in utramque partem membris corporis uti, siue ad ea quç sunt, siue ad ea quæ non sunt. Et libro de humanitate Verbi: Humanum genus ad suam ipsius imaginem effigurauit, deditque illis suæ rationis dotem, ut ueluti umbras quasdam ac lineamenta rationis possidentes, rationalesque effecti, perseuerare possent in beatitudine, uiuentes ueram & re-

uera

uera sanctorum in paradiso uitam. Animaduertens rursum arbitrium delectumq; hominis ad utraq; uergere, maturè hanc gratiam quam ipsis dederat, legis & loci præsidio cō munitam uoluit. Introduxit igitur eos in suam ipsius paradisum, edictumq; præscripsit, ut si gratiam illam cōseruarent, probiq; permanerét, fruerentur in paradiso sine mœrore, sine dolore, sine anxietate, hilarissima uita: præter etiam id quod ipsis in cœlo immortalitas destinata erat. Et Basilius in sermone, quòd Deus non sit autor malorum: Vnde anima, inquit, mali capax est? Quoniá libero facta est arbitrio, quod naturæ rationis participi maximè conueniebat. De libero arbitrio hominis ante lapsum, Prudentius in Hamartigenia:

Nescis stulte, tuæ uim libertatis ab ipso
Formatore datam? nesciśq; ab origine quanta
Sit concessa tibi famulo super orbe potestas?
Et super ingrato, proprio luxuq; soluto
Iure uoluntatis, liceat cui uelle, sequiq;
Quod placitum, nulliq; animum subiungere uinclo?

De libero arbitrio & uoluntate hominis corrupta post lapsum, Ambrosius libro primo de uocatione gentium, capite secundo: Ita humana natura in primi hominis præuaricatione uitiata, etiam inter beneficia, inter præcepta, & auxilia Dei, semper in deteriorem est procliuior uoluntatem: cui committi non est aliud, quàm dimitti. Hæc itaq; uoluntas uaga, incerta, instabilis, imperita, infirma ad efficiendum, facilis ad audendum, in cupiditatibus cæca, in honoribus tumida, curis anxia, suspicionibus inquieta, gloriæq; uirtutum auidior, famæ quàm constantię diligentior, & per omnem sui experiētiam miserior fruendo his quæ concupiuerit, quàm carēdo, nihil in suis habet uiribus, quàm periculi facilitatem. Et Gregorius Nazianzenus in oratione in dictum Euangelicum: Cum audis, Quibus datum est: adde, datum quidem ijs qui uolunt, & qui assentiuntur. Etenim cum audis, Non est uolētis, nec currentis, sed miserētis Dei, tibi cōsulo, ut hunc sermonem acceptes. Quoniam enim nōnulli sunt, qui ob iusticiam propriam tam magnificè sentiūt, ut totum sibi ipsis acceptum referant, ac nihil factori & instructori, bonorumq; tribuant largitori: hos sermo hic docet, quòd & bonū uelle diuino indigeat auxilio: seu potius eligere utilia, diuinū quid, & clementiæ suæ donum existat. Rursus paulo pòst: Quoniam uelle à Deo est, meritò totum acceptū fertur Deo. Quantumcunq; igitur cucurreris, quantumcūq; certaueris, indigebis eo qui coronam præbet.

In quibus deniq; rebus uoluntas humana libera sit, uel seruiat, Arnobius lib. secundo contra gentes docet: Vos uestrarum animarum salutem in ipsis uobis reponitis, fieriq; uos deos, uestro fidiris intestinoq; conatu. At uerò nos nobis nihil de nostra infirmitate promittimus, naturá intuentes nostrá uirium esse nullarum, et ab suis affectibus in omni rerum cōtentione superari. Vos cum primùm soluti membrorū abieritis, enodes alas uobis affuturas putatis, quibus ad cœlū pergere, atq; ad sidera uolare possitis: Nos tantam reformidamus audaciam, nec in nostra ducimus esse positum potestate, res superas petere. Sic & Hilarius in psalmo 123: Quis relictus est, inquit, nobis gloriandi locus, recordantibus omnia ex Deo esse? Si nō in omnibus opus est Dei misericordia, etiam omnia nobis, tanquam ex nostro sint uendicemus. Et Ambrosius lib. 1. de uocatione gentiū, cap. 9: Ex Deo utiq; esse, ut homo uiá Dei eligat, & ut surgat à lapsu, psalmus Dauidicus canit, dicens: A Domino gressus hominis dirigūtur, & uiá eius uolet: cum ceciderit, nō collidetur quia Dominus supponit manū suá. Et Prudentius in Hamartigenia:

En tibi signatum libertatis documentum,
Quod uoluit nos scire Deus, quocunq; sequendum est.
Sub nostra ditióne situm passimq; remissum,
Alterutram calcare uiam. duo cedere iussi
De Sodomis, alter se præripit, altera mussat.
Ille gradum celerat fugiens, contrà illa renutat:
Liber utriq; animus, sed dispar utriq; uoluntas.
Diuidit huc illuc rapiens sua quenq; libido.

Hieronymus aduersus Pelagianos: Nos ex eo differimus à brutis animalibus, quòd liberi arbitrij conditi sumus. Sed ipsum liberum arbitriū Dei nititur auxilio, illiusq; per singula ope indiget. In epistola ad Ctesiphontē: Sciamus nos nihil esse, nisi, quod donauit, in nobis ipse seruauerit, dicente Apostolo: Non est uolētis, neq; currentis, sed miserentis Dei. Velle & currere meum est, sed ipsum meū, sine Dei semper auxilio, non erit meū. Dicit enim idē Apostolus: Deus est qui operatur in nobis & uelle & perficere. Et Saluator in Euangelio: Pater meus usq; modò operatur, & ego operor. Semper largitor, semper donator est: nō mihi sufficit quòd semel donauit, nisi semper donauerit: peto ut accipiam: & cum accepero, rursus peto. auarus sum ad accipiendū beneficia Dei, nec ille deficit in dando, nec ego satior in accipiēdo: quanto plus bibo, tanto plus sitio. Item: Non uolentis, neq; currentis, sed miserentis est Dei. Ex quib. intelligimus, nostrū quidē esse uelle & currere: sed ut uolútas nostra cō pleatur, & cursus, ad Dei misericordiá pertinere. atq; ita fieri, ut & in uolútate nostra, & in cursu liberū seruetur arbitriū: & in cōsommatione uoluntatis & cursus, Dei cuncta potentiæ relinquantur. Scilicet nunc mihi scripturarū testimonia replicanda sunt, quomodo per-

do ꝑ singula Dei à sanctis flagitetur auxiliũ, & in singulis operibus suis illo adiutote & protectore unde desiderẽt. Lege totum psalteriũ, omnes sanctorũ uoces, nihil erit nisi ad Deũ in cunctis operibus deprecatio. Ex quo perspicuè ostenditur, te aut Dei negare gratiam, quam tollis in partibus: aut si in partibus dederis, quod nequaquã te uelle manifestum est, in nostrã sententiã transire, qui sic liberum arbitriũ homini seruamus, ut Dei per singula adiutorium non negemus. Et libro secundo commentariorũ in Hieremiã: Vbi sunt qui dicunt, hominem proprio regi posse arbitrio: & sic datam liberi arbitrij potestatẽ, ut Dei misericordia tollatur atq; iusticia? cũ scriptura sit, Non glorietur sapiens, &c. Et libro quinto cõmentariorũ in Hieremiã: In nostra est positũ potestate, uel facere quid, uel non facere: ita duntaxat, ut quicquid boni operis uolumus, expetimus, explemus, ad Dei gratiã referamus: qui, iuxta Apostolũ, dedit nobis & uelle & perficere.

DE PECCATO.

DE peccato, quòd hæret in genere humano, docuerunt. Vt Lactantius libro de Ira, cap. uigesimo: Subiecta est peccato fragilitas carnis, qua induti sumus. Et libro sexto cõtra gentes, cap. decimotertio: Nemo sine delicto esse potest quamdiu indumento carnis ornatus est. Et Basilius in sermone de pœnitentia: Nemo hominum sine peccato est. Sic etiam Gregorius Naziãzenus in oratione consolatoria de patre tecente: Cognoscimus, quòd penitus nil peccare, supra hominis sit uires, ac Dei solius. Et in oratione infamatrice in Iulianũ secunda: Penitus à peccato liberum esse, Deus supra humanam naturam ordinauit. Ambrosius libro primo, capite secundo: Quis est qui mundũ cor à peccatorum habeat colluuione? aut nõ delinquat in lingua sua? Et in Apologia Dauid, capite sexto: Non inuenitur quisquã illibatus à culpa. Habet quis bona merita, habet & uitia & peccata. Idem tractat Arnobius libro primo contra gentes: Proinde ad culpas, et ad libidinis uarios appetitus, uitio sumus infirmitatis ingenitæ.

Non esse à Deo, sed aliunde peccatum, tradiderũt. Athanasius de incarnatione: Mors, inuidia diaboli mundũ inuasit, excogitato inobedientiæ inuento: atq; ita ex inobedientia diuini præcepti, factus est homo capax superseminationis diaboli: ac peccatũ tũ inde in natura receptum, ad omnem cõcupiscentiam stimulabat. non tamen ut diabolus eã naturam finxerit, sed naturæ peruersio ex præuaricatione id efficit. Et Basilius in sermone, Quòd Deus non sit autor malorum: Principium & radix peccati in nobis est, & in nostra potestate. Et: Malum natura ex nobis oritur, iniusticia, lasciuia, inconsiderantia, timiditas, inuidia, cædes, ueneficia, astutia, fallacia, & reliqua huius mundi omnia, quia animam ad Dei imaginem solent inquinare. Sic quoque inquit Ambrosius, libro primo in Hexameron, capite octauo: Nunquid simul maliciam Deus creauit? sed ea ex nobis orta est, non à creatore Deo condita: morum leuitate generatur, non ullam creaturæ habens prærogatiuam, nec autoritatem substantiæ naturalis, sed mutabilitatis uitium, & errorem prolapsionis. Quod Epiphanius quoq; monet libro secundo tomo secundo: Causa transgressionis Adã non à formatione, neq; ab eo quòd factus est, peccatũ aut inobedientiam habuit, sed à propria uolũtate. Nõ enim quod fuit in homine ab initio, hoc est in Adã, id ipsum omnino ex opifice insonte sb Adæ peccato, peccãdi causa fuit, et propter hoc peccauit: sed liberũ arbitriũ ipsi dedit, & unusquisq; sibi ipsi causa peccati existit. Et Theophilus Alexandrinus li. 2. pasch. ait: Deus hominẽ, propria uoluntate peccantẽ, maledictione percussit.

Porro de discriminibus peccatorum, Lactantius libro sexto, cap. decimotertio: Carnis infirmitas triplici modo subiacet domino peccati: dictis, factis, cogitationibus. Basilius uerò sermone in principiũ Prouerbiorum inquit: Peccatorũ aliqua inuoluntaria sunt, aliqua uerò ex mente praua proueniunt. Et Ambrosius in caput quartum epistolæ ad Romanos: Tres gradus fecit (psalmus) propter delictorum uarietatem. Quorum primus gradus iniquitas est, uel impietas, dum nõ agnoscitur creator: secũdus grauium peccatorum operibus, tertius uerò leuium. Et Heronymus in caput secundũ ad Ephesios, distinguit inter παράπτωμα & ἁμαρτίαν, quòd illud sit cum cogitatio tacita subrepit, hæc uerò cum opere consummatũ est peccatũ. Item: Aut opere, aut lingua, aut cogitatione peccamus.

De discrimine inter peccatum piorum & impiorũ, Basilius in regulis contractis, quæstione 81. Differt peccatũ religiosi hominis & contemptoris. Nam religiosus cum sit timens Dei, ac certet & luctetur pro beneplacito Dei obtinendo, casu fit, & ferè cõtra animi sententiam, ut impingat & labatur. Contemptor uerò ille, nullam habens nec sui ipsius, nec Dei rationem, nec quicquã discernens inter peccatũ & rectè factũ, sicut indicat ipsum nomen ἀδιάφορος, primariis ac magnis malis laborat: aut contemptu Dei, uel quòd non credit esse Deum. nam ista duo causam dant animæ ad peccandum.

De ui peccati originalis, Ambrosius libro decimo Epistolarum, epistola decima: Quia filius Dei uenit, ut solueret opera diaboli, &

& ut quæreret ac saluaret quod perierat: manifestum est, omnes in Adam damnationi obnoxios esse nascendo, nisi in Christo liberati fuerint renascendo.

De propagatione peccati originalis, Hieronymus lib. 6 Cõmentariorũ in Ezechielẽ: Puuit Deus filios in tertiã & quartã generationẽ, quia patrum extiterũt æmulatores, & oderũt Deum, hæreditario malo & impietate in ramos quoq; de radice crescẽte. Et Athanasius de certaminibus essentiæ patris et filij & spiritus sancti: Iudæi, qui semper in Deum offendũt, duplicẽ blasphemiã aduersus Christum exercẽt. Aliqui in carnẽ impingunt, hoc est in filiũ hominis, eum prophetam, nõ Deum existimãtes: quibus ueniã dedit. id enim initium erat prædicationis, cum nõdum capax erat mundus ut Deum illum esse crederet, qui homo apparebat. Atq; hinc est quod Christus ait: Qui dixerit uerbum contra filium hominis, hoc est, in corpus eius, id ei cõdonabitur. Alij sunt qui in spiritum sanctum impingunt, atq; ita in Christi deitatẽ blasphemias dicunt, nimirum quòd in Belzebub principe dæmoniorum ejiceret dæmonia. De istis intelligendum quod ait: Non remittetur neq; in præsenti seculo, neque in futuro. Quin & hoc obseruãdum est, nõ dixisse Christum, blasphemanti & pœnitentiam agenti remissionem dandam nõ esse, sed blasphemanti, & in blasphemia manenti. Quandoquidem nullum est peccatũ irremissibile apud Deum, in illis qui uerè et ex animo, & ut par est pœnitentiam aguot. Et Basilius in regulis contractis, quæstione ducẽtesima septuagesima tertia, Quãdo quis sit blasphemus in spiritum sanctum: Ex ea blasphemia, quam tum committebãt Pharisæi, cõtra quos & iudicium hoc latum est, liquet, & hodie blasphemum esse in spiritum sanctũ, quicunq; operationes & fructus spiritus sancti aduersario adscribit: quod plerisque nobis accidit, quando pietatis ac uirtutum studiosum, plerumque ausu temerario, inanis gloriæ cupidum denominamus: & bonum alicuius zelum, iram falsò uocamus: & alia similia, ex malis suspicionibus mendaciter diffamia reddimus.

De effectu peccati Athanasius de incarnatione: Per præuaricationem mors tyrannidẽ habuit in omnes homines. Et Basilius de uita solitaria: Diuisio, dissidium & bellum inter homines non essent, nisi peccatum naturam diuisisset.

DE LEGE.

Vnde sit lex diuina, & quomodo data, scriptores ita docuerunt. Basilius lib. de spiritu sancto: Data est lex, inquit, dispositta per angelos, in manu sequestri, uidelicet Moysi. Et Hilarius autorẽ clarè exprimit in Psalmo sexagesimotertio: Christus, inquit, Dei filius, Moysi legẽ dedit. Totã trinitatẽ legẽ promulgasse, Epiphanius testatur lib. 3, tom. 2: Ecclesia credit, quòd ipse Deus dedit legẽ Moysi, pater & filius et spiritus sanctus, una deitas. Quomodo uerò lex sit lata, Athanasius docet quæstione 21: In caligine legem Deus dedit, quia in eo obscurè insertũ latebat mysterium dispẽsationis Christi Dei nostri.

De legibus ceremonialibus Hilarius lib. 5. de trinitate inquit: Lex est umbra futurorum, & sacramenta legis mysterium dispensationis Euãgelicæ præfigurant. Et de abrogatione ceremonialis legis, Basilius libro de spiritu sancto ait: Corporalis legis obseruatio in aduentu Christi abolita est, figuris ad ueritatem translatis. Et Hieronymus lib. 2, dialogo aduersus Pelagianos, de abrogatione legis sic inquit: Lex patribus data pro tempore iusta et sancta, et ueniente Euãgelij perfectione uiliora cessarunt. Item in eodẽ loco: In lege quędã prętermittẽda sunt. Mandata obseruare debemus, quæ ad uitã & mores pertinẽt corrigendos, de quibus dictum est: Mandatum Domini lucidum, illuminãs oculos. Quæ aũt ad ceremonias legis, & ritus sacrificiorũ pertinent, relinquenda sunt.

De lege Morali, ut uocatur, Ambrosius de uita seculi, hanc quasi diuisionẽ recitat: Lex gemina est, naturalis & scripta: naturalis in corde, scripta in tabulis. Et lib. 3. Officiorum, capite 3: Hæc utiq; lex naturæ est, quæ nos ad omnem stringit humanitatem, ut alter alteri, tanquã unius partes corporis, inuicem deferamus. Et Hilarius in Psalmo 118. legem naturalẽ describit: Lex ueluti naturalis est, iniuriã nemini inferre, nihil alienum præripere, fraude ac periurio abstinere, alieno coniugio nõ insidiari. Nouit & hanc Apostolus legẽ. Sic quoq; Epiphanius scribit: Ante legis promulgationẽ nondum erat lex scripta, sed lex naturalis, ex intelligentia & traditione, per successionẽ ex patribus ad filios. lib. 2, tom. 2. Idem explicat Ambrosius in epistolã ad Romanos cap. 5: Lex naturalis tres habet partes. cuius prima hęc est, ut agnitus honoretur creator, nec eius claritas & maiestas alicui de creaturis deputetur. Secunda aũt pars est moralis, hoc est, ut bene uiuatur modestia gubernante. cõgruit enim homini habenti noticiã creatoris, uitã suã lege frenare, ne frustretur agnitio. Tertia uerò pars est docilis, ut noticia creatoris Dei, & exemplum morum cæteris tradatur. Et libro nono Epistolarum, epistola septuagesima prima, ad Irenæum: Non fuit necessaria lex per Mosen. Deniq; subintrauit, quod utiq; non ordinarium, sed uelut fortuitum significare uidetur introitum, eo quòd in locum naturalis legis intrauerit. Itaque si ille

ille suum seruasset locum, hæc lex scripta ne quaquã esset ingressa: sed quia illam legem excluserat præuaricatio, ac propemodũ abo leuerat, pectorib⁹ humanis regnabat superbia, inobedientiaq; sese diffuderat: ideo successit ista, ut nos scripto cõuenirent, & omne os obstrueret, ut totum mundum faceret Deo subditum. Aliam quandam diuisionem legis idem Ambrosius habet in capite tertio epistolę ad Romanos: Triplex quidem lex est, ita ut prima pars de sacramento diuinitatis sit Dei: secunda autem, quæ congruit legi naturali, quæ interdicit peccatum: tertia uerò legis factorum, id est Sabbata, Næomeniæ, Circumcisio, &c. Et in eiusdem Pauli epistolæ capite septimo, quatuor quidem leges nominat: primam legem spiritalem, quæ est etiam naturalis, quæ reformata est per Mosen, & posita in autoritate ipsa est Dei lex. Deinde legem mentis, consentientem legi Dei. Tertiam legem peccati, quam ex præuaricatione primi hominis, in membris dicit habitare. Quartam uerò, quæ in membris, dum suggerit mala, & recedit. Sed hæ leges iteratæ quatuor uidentur, cum sint duæ: id est, boni & mali. Lex enim mentis, ipsa est lex spiritalis siue Moysi, quæ uocetur lex Dei. Peccati uerò lex, eadem est quæ & illa quam in mẽbris dicit uideri, quæ contradicit legi mentis nostræ.

De legis moralis sententia Basilius de uera uirginitate: Diuina lex non actum modò, sed & uoluntatis sententiam damnat. Et Lactantius libro sexto, capite nono: Legis caput est, primùm ipsum Dominum nosse, soli obtemperare, solum colere.

De legis fine & usu, Gregorius Nazianzenus oratione quarta in S. Pascha: Legis finis, peccatorũ est prohibitio. Nos uerò causas fermè ut opera reprehendimus.

Et in eodem: Propterea lex nobis in subsidium datur, tanquam uallum quoddam inter Deum & idola medium, ut ab illis nos abduceret, ad illum uerò reduceret.

De eadem re disserit Ambrosius, de Iacob & uita beata libro primo, capite sexto: Quid igitur profuit lex, ut promulgaretur, si profutura non erat? &c. Accessit uinculum, nõ solutio: addita est peccatorum cognitio, nõ remissio. peccauimus omnes, qui poteramus excusationem prætendere per ignorantiam. os obstructum est omnibus, profuit tamen mihi: cœpi cõfiteri quod negabam, cœpi delictũ meum cognoscere, & iniusticiam non operire: cœpi pronunciare aduersus me iniusticiam meam Domino, &c. Sed illud & mihi prodest, quòd non iustificamur ex operibus legis. Non habeo igitur unde gloriari in operibus meis possim, nõ habeo unde me iactem: & ideo gloriabor in Christo.

Et in eodem, capite quarto: Lex peccatum denunciauit, sed in conditione lubrica peni tus cohibere nõ potuit. Cognoui enim peccatum quod nesciebam, cognoui cõcupiscẽtiam. Quod ante per ignorantiã in me mortuum uidebatur, reuixit: ego aũt mortuus sum peccati uulnere. Cognitio culpæ, quæ mihi profutura uidebatur, hoc nocuit, ut scirem quod uitare nõ poteram. Peccatũ enim prodidit, & per bonũ denũciationis fuæ peccati ipsius acerbauit inuidiã. Itaq; supra modum factũ est peccatũ mihi, quia cumulatũ est denũciatione mandati. Crescit enim culpa, cum proditur, nec cauetur. Gregorius Nyssenus de uita Mosæ: Nec enim mancam aut truncã esse uirtutem, sed integram, atq; per omnes numeros perfectam lex uult.

Lex nõ iustificat. Hilarius lib. 9. de Trinitate: Iuuenis insolẽs p obseruantiã legis, & finem legis qui CHRISTVS est nesciens, & iustificatũ se in operib. existimans, et nõ intelligens uenisse eũ ad oues perditas domus Israel, & impossibile esse legi per fidem iustificationis saluare credentes: tanquã cõmuniũ pręceptorũ, & in lege scriptorũ magistrũ interrogat Dominũ legis & unigenitũ Deum. Ambrosius libro 5. in Auxentium: Iustum fides, non lex facit: quia non est per legem iusticia, sed per fidẽ. Et in cap. 1. epistolæ ad Galatas, Qui dedit seipsum pro peccatis nostris: apertè ostendit, nihil prodesse legem, quando Christũ dicit detulisse se, ut pro nobis pateretur, ut nos iustificaret, quos lex reos tenebat, ut eruti à lege per fidẽ Christi, iam nõ peccatores essemus, sed iustificari, secunda natiuitate filij Dei adpellati. Nilus in Gnomis: Quanto magis in lege ꝓficies, tanto plus ad perfectionẽ tibi deesse intelliges.

DE EVANGELIO.

Euangelium quid sit, exponit Eusebius de pręparatione Euangelica lib. 1, cap. 1. In primis quid nobis hoc Euãgelij nomine significetur, & quæ iam huius uerbi potestas sit, declarandũ esse arbitror. Euãgelium igitur dicimus, quod æternorũ atq; incorruptibilium bonorum, quæ certè suprema & maxima sunt, ex antiquissimis prędicta temporibus, nuper uerò splendore sui orbem illustrantia cunctis hominib. annũciat, quòd non cæcas caducasque huius seculi diuitias, nec breuem hanc calamitosamq; uitam, nec instabilia corporis commoda, sed animarum quæ intellectualis substantiæ sunt, à quibus etiam corporũ bona quasi umbra cõsequentia dependent, summã propriamq; nobis affert felicitatem, cuius quasi caput religio nostra est. Et Athanasius de communi essentia patris & filij & spiritus sancti, à subiecto descriptionẽ petit: Euangeliũ est Dei uerbi Domini IESV Christi præsentia, ad humani generis

neris salutem Incarnati, ex spiritu sancto de
Maria semper uirgine. Basilius uerò de Spi-
ritu sancto ita describit: Si quis definiens di-
cat, Euangelium esse formam uitæ, quæ est
ex resurrectione, mihi nequaquã uideretur
à uero aberrare. Rotũdè & Ambrosius de-
finit, in caput primũ epistolæ ad Romanos,
& in caput primum epistolæ ad Galatas: E-
uangelium Dei est bonum nunciũ, quo pec-
catores ad indulgentiam conuocantur.

Ab Euangelio neminẽ excludi, Eusebius
de præparatione Euangelica libro primo, ca
pite primo testatur: Hanc ergo salutarem ho
minum ad Deum conuersionem atq; amici-
tiam, ab omnipotenti Deo missus Deus uer-
bum, quasi lucis infinitę splẽdor, cunctis an-
nunciat. Non hinc aut aliunde, sed undique
cunctis ex gentibus ad Deum uerũ, Græcos
similiter & barbaros, omnẽ sexũ, omnẽ æta
tẽ, diuites & pauperes, sapiẽtes & cõtrà, libe
ros ac seruos, magna uoce conuocat, horta-
turq; omni studio ut hoc donũ suscipiamus.

De effectib. Euangelij, Athanasius de hu-
manitate uerbi, eiusq; corporali aduẽtu: Ho
mines anteq̃ Christo incipiũt credere, mortẽ
ut terribilẽ intuentur & expauescũt. Vbi aũt
ad illius fidẽ doctrinamq; trãsiere, tantopere
mortẽ aspernãtur, ut ad eam ultrò cõtendãt,
testesq; fiant Christi aduersus mortẽ resurre
ctionis. Siquidẽ etiamnũ pueri ætate, ad mor
tem festinant. exercitijs porrò & meditatio-
nibus ad id nõ uiri duntaxat, sed etiã fœmi-
næ sese instruũt. Nec mirũ, quũ iam tam im-
becillis sit, ut etiam fœminę, prius ab ea dece
ptæ, nunc illã ut mortuã dissipatamq; ludi-
brio habeãt: nõ aliter q̃ ubi debellato per le-
gitimum principem tyranno, manibus pedi
busq; eius intra uincula constrictis, omnes
quotquot ad id spectaculi superueniũt, ludi-
brijs ei insultãt, ꝓbris uerberibusq; proscin-
dunt, securi iam illius sæuitiæ & furoris, ob
principis sui de eo partã uictoriã. Ita quoque
mortẽ iam debellatã, & per Saluatorẽ nostrũ
IESVM Christũ in cruce triumphatã, manib.
ei⁹ pedibusq; obligatis, omnes eam in Chri-
sto pedibus proterũt: martyresq; Christo se
præbentes, sannis, ludibrijs, conuicijs exagi
tant, obiectantes & quæ superius dicta sunt
per apostolũ Paulum: Absorpta est mors ui-
ctoria tua, ubi Orce stimulus tuus? Et Basi-
lius in psalmo quadragesimoquarto: In con-
temptibilibus uerbis multam alliciendi &
attrahendi uim habet Euangelij prædicatio,
cui & animæ gentium omnium paruerunt,
& per gratiam Christi fidei immobilibus ac
perpetuis comprehensæ sunt dogmatis.

Distinguere potius uetus Testamentũ à
nouo, quàm discrimẽ aliquod legis & Euan
gelij tradere uidetur Eusebius, de demõstra-
tione Euangelica lib. 1, cap. 6. O' homo (in-
quit Saluator) & uniuersum mortalium ge
nus: Mosi quidem lex ab uno genere homi-
num incipiens, omniũ primum Iudæorũ ge
nus, illius promissionis gratia quæ ad pios
Deiq; amicos ipsorum patres facta est, ad u-
nius Dei agnitionẽ cultumq; uocabat, ut di-
cto audiẽtes, ab intolerabili dæmonũ tyran-
nide liberaret: ego autem omnibus homini-
bus, & quæ ubiq; terrarũ sunt gentibus sub-
limius prouectam Dei cognitionem et pieta
tem adportans, ut ad regulã eorum qui cum
Abrahã uixerunt, quiq; ante Mosi ætatẽ de-
gentes, ipso quoq; Abrahã antiquiores exti
tere, uitæ suæ moderẽtur, adhortor: in quib.
ab externis gentibus profecti, qui de laude
pietatis gloriã adepti sunt, plures memoran
tur. Secundò: Mosi lex ad certũ erat alliga-
ta locum: Euangeliũ uerò cõdonata liberta-
te, in unoquoq; loco Deum adorare atq; co-
lere præcipit. Tertiò: Mosi lex sacrificijs &
animalium cædibus, thure, igne, & alijs qui
busdã eius generis purgationibus corporis
Deũ colere hortabatur: Euangeliũ aũt sacra
animæ tradẽs, mente purissima, animoq; ni
tidissimo cũ modestia, uirtutũq; sectatrice
uita, rectisq; sentẽtijs, & pietatẽ præ se ferẽti
bus, diuinitatem uenerari imperat. Quartò:
Moses quidẽ illorum temporũ hominibus,
quasi ijs qui cædib. inquinari soliti essent, nõ
occidere imperabat: Euangeliũ aũt ijs, q hoc
ipsum antea didicerint, & primo illi præce-
pto satisfecerint, alterũ perfectius imponit,
atq; ut ne iræ perturbatione uineãtur præci-
pit. Quintò: Moses adulteris, dissolutisq; ho
minib. legẽ posuit nõ mœchari, marib. nõ mi
sceri, uoluptates præter naturã nõ sectari, &
suppliciũ mortis ijs q nõ obtẽperassent adiũ
xit: Euãgelium aũt uult, ne uideri quidẽ mu
lierẽ cũ petulãti cupiditate. Sextò: Et rursus
Moses dixit, Non peierabis, sed reddes Deo
quæ iuratus fueris: Euangeliũ uerò, Non iu-
rare omnino, sed erit sermo uester, est, est: nõ
nõ: quod aũt abundãti⁹ est, à malo est. Septi
mò: Moses iniurias ulcisci, & inferentib. eas-
dem referre hortabatur dicẽs, Oculũ ꝓ ocu-
lo, & dentẽ pro dente: Euangeliũ uerò, Non
resistere malo, sed si qs te percusserit in dex-
teram maxillã tuã, conuertito ad illum & al
terã: et q uelit tecũ iudicio cõtendere, & tuni
cam tuã tollere, dimitte ei & palliũ. Octauò:
Moses docebat amicũ diligere, & inimicos
insectari odio: Euangelium autem, ex abun-
dantia humanitatis & clemẽtię, ut inimicos
uestros diligatis, & pro persequentibus uos
oretis, legem ponit, ut sitis filij patris uestri
qui in cœlis est, qui solẽ suũ oriri facit super
bonos & malos, & pluit super iustos & iniu-
stos. Nonò: Moses quidẽ se ad multorũ du-
riciã accõmodabat, & ijs apta q pturbationi-
bus pleni essent præcipiebat, atq; immutatũ
quendam

quendam à uetere illo, inferiorem q; religionis modum tradebat: Euangelium autem ad piam religiosamq; uitam eorum qui priscis illis temporibus sanctè uixerunt, reuocat uniuersos. Decimò, Moses terram fluentem lac & mel, quasi paruulis promittebat: Euangeliũ autẽ ijs qui capere possunt, regnũ cœleste promittit. Hæc atq; huiusmodi alia noui Testamenti ratio, docente Christo, omnib. gentib. nunciauit. Et hęc ipsa sunt, quæ suos discipulos Christus Dei, ut omnib. gentibus nunciarẽt, hortabatur dicẽs: Euntes discipliná uestrâ trádite gentib. omnibus, &c. Propriè autẽ de discrimine Legis et Euangelij docet Ambrosius, de fuga seculi ca. 7: Lex factũ dãnat, nõ aufert maliciã. Ipse Dominus IESVS peccatũ donauit, autorẽ eius distulit, ut esset per quẽ iusti probarentur. Et in primum caput epistolæ ad Romanos: Quãtum distat seruus à Domino, tantũ distat Euangeliũ à Lege: nõ quòd mala sit lex, sed quia melius est Euangeliũ. Et in caput tertiũ epistolæ ad Galatas: Lex Mosi posita est in medio, inter cœptã promissionem & semẽ, cui facta promissio est: hoc est, inter Abrahã et Saluatorem. Ideo longè data post factã promissionem, ut ipsa distinctione aliud lex, aliud ꝓmissio uideretur, ut populũ Dei à gentibus segregatum erudiret sub Dei timore, ut dignus fieret ad accipiendam promissionem, quæ est CHRISTVS. Idem monet Chromatius tractatu in quintum caput Matthæi: In lege seueritas est, in Euãgelio gratia: illic terror incredulis incutitur, hic credentibus benedictionum manus infunditur. Ac Hieronymus in tertium caput ad Galatas: Lex Moysi populo lasciuienti ad instar pędagogi seuerioris apposita est, ut custodiret eos, & firmæ fidei præpararet: quę postquã uenit, et credimus in Christũ, iam nõ sumus sub pædagogo, tutor à nobis curatorq; discedũt: & legitimũ ætatis tempus ineuntes, ueri Dei filij nominamur, cui nos generat nõ lex abolita, sed mater fides quæ est in Christo IESV. Et libro primo Dialog. aduersus Pelagianos: Aliud est damnare legẽ, quod Manichæus facit: aliud legi præferre Euãgelium, quæ Apostolica doctrina est. In illa enim serui, in hoc pręsens Dominus loquitur: ibi promittitur, hic impletur: ibi initia, hic perfectio est: in illa operum fundamẽta iaciuntur, hic fidei & gratiæ culmen imponitur.

OE DISCRIMINE VETERIS ET *Noui testamenti.*

DE ueteri et nouo Testamenro in genere Eusebius de demonstratione Euangelica, cap. sexto sic loquitur: Non putemus nouum Testamentum aliud esse, quàm antiquissimam illam Mosaicorum operum religioni coniunctam ciuilem rationem. & uetus pariter, & idem nouũ possumus dicere. Vetus quidẽ, ꝑpter ea quæ demõstrata sunt: Nouum aĩt, propterea quòd longo pòst interuallo quasi hominib. absconditum, rursus per Saluatoris nostri doctrinã reuixerit.

De consensu ueteris & noui Testamenti, Epiphanius libro 2, Tomo 2 sic scribit: Duo sunt Testamẽta unius Dei. Dicit enim Apostolus: Primum testamẽtum in monte Syna datum est, generans in seruitutẽ. mons enim Syna est in Arabia. Etsi enim duæ sunt mulieres, at unus est uir. Sic etiamsi sunt duo testamenta: at unus est Deus, qui ambo legauit. Et propterea nõ duo uocauit noua, neq; duo uetera: sed unum uetus & unum nouũ. Et dicit: Testamentum autẽ ob mortuos firmum est. quapropter etiam primum sine sanguine non cõsistit. Accepit enim Moses sanguinẽ hircorum, & aspersit ipsum librum & populum. Et ideo etiam secundũ testamentum ad mortem Saluatoris datum est, quando maximè ambo inter se cõsona sunt, illud quidẽ dicẽs: Non deficiet princeps ex Iuda, neq; dux ex femorib. ipsius, &c. secundum uerò: Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non imputans ipsis delicta. Et lib. 2, tomo primo: Testamentum uetus & nouum cõcordant de una deitate, & cogitationẽ prædicant. Itam Gregorius Nazianzenus lib. 5. de Theologia: Vetus testamentũ patrem manifestè prædicauit, filium autem obscurius. At nouum, cum filium clarissimè ostenderit, spiritus deitatem tantum subindicauit. Nunc uerò spiritus nobiscum inter nos habitat, argumenta sui illustriora nobis exhibens, &c. Et Ambrosius libro primo Officiorum, cap. 48. Hic umbra, hic imago, illic ueritas. Vmbra in lege, imago in Euangelio, ueritas in celestibus. Antè agnus offerebatur, offerebatur uitulus: nunc Christus offertur, sed offertur quasi homo, quasi recipiens passionem: & offert se ipse quasi sacerdos, ut peccata nostra dimittat. Hic in imagine, ibi ueritate, ubi apud patrem pro nobis quasi aduocatus interuenit. Et in epistola ad Galatas: In lege, ait, & de Deo patre, & de Christo filio eius, & de spiritu sancto cõtinetur, prædestinatum in tempore, quod manifestum est in prædicatione. Et Prudentius in Apotheosi:

—Cadit in faciem plebs, non uisura profundæ
Legis in effigie, scriptum per ænigmata Christum.

Epiphanius lib. 1, tomo primo: Figuræ in lege fuerunt, ueritas autem in Euangelio. Illic enim circumcisio fuit carnalis, quæ inseruijt tempori, usq; ad magnã circumcisionẽ, hoc est baptismũ, qui circumcidit nos à peccatis, & obsignat nos in nomẽ Dei. Erat illic sabbatum, detinẽs nos in magnum sabbatũ: hoc est, in requiẽ Christi, ut in Christo sabbatum

tum agamus à peccatis. Et erat illic agnus ir rationalis, qui sacrificabatur, deducens nos ad magnum agnum ac cœlestem, pro nobis & toto mundo mactatum.

De abrogatione ueteris testamenti Hieronymus in prolegomenis epistolæ ad Galatas: Nullus Apostoli sermo est, uel per epistolam, uel præsentis, in quo non laboret docere, antiquæ legis onera deposita, & omnia illa quæ in typis & imaginibus præcesserunt (id est, ocium sabbati, circumcisionis iniuriam, calendarum & trium per annum solennitatum recursus, scrupulositatē ciborū, & per dies singulos lauacra iterum sordidāda:) gratia Euangelij surrepente cessasse: quam nō sanguis uictimarū, sed fides animæ credentis imploret.

DE IVSTIFICATIONE.

AVtorem uitæ atq; iusticiæ nostrę, qua corā Deo cōsistimus iusti; cēsemur, esse ipsum Deum, docet Lactantius libro septimo, cap. primo: Sola est iusticia, quæ uitā homini parit æternam: & solus Deus, qui æternæ uitæ præmium largitur. Idem tradit Arnobius libro 2. contra gentes: Christū & mortem sustulisse, & causam esse nostræ salutis. Et ibidem: Vnius, inquit, pontificis CHRISTI est, dare animis salutem, & spiritum perpetuitatis adponere. Eleganter & Epiphanius scribit libro tertio, tomo secundo: CHRISTVS extra passionem, salutem nostram non perfecit: sed in eo quòd pro nobis mortuus est, & seipsum obtulit patri, sacrificium pro nostris animis, in sanguine suo, mundatione nostra facta, & chirographo contra nos fisso, & in crucem affixo. Idem monet Hilarius libro secundo de Trinitate: Virgo, partus & corpus, postquam crux, mors, inferi, salus nostra est. Humani enim generis causa, Dei filius natus ex uirgine est. Et Arnobius lib. 2. contra gentes expresse affirmat, nemīnē seu operibus seu precibus commendaticijs, aut sacrificijs saluum fieri, sed solo auxilio CHRISTI. De eadē salutis causa, Basilius sermone de Baptismo sic loquitur: Gratia immensæ humanitatis Dei nos in dilectiōe Christi IESV Domini nostri præuenit, cuius nobis ad mortem usq; obedientia, sicut scriptū est, facta est redemptio. Et Ambrosius lib. nono Epistolarum, epistola septuagesimaprima: Veniens Dominus IESVS, peccatum omnibus, quod nemo poterat euitare, donauit, & chirographū nostrū sui sanguinis effusiōe deleuit. Hoc est quod ait: Superabundauit peccatum per legem, superabundauit aūt gratia per IESVM Christū. Quia postquam totus mundus subditus factus est, totius mundi peccatum abstulit, sicut testificatus est Ioānes dicēs: Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Et ideo nemo glorietur in operibus, quia nemo factis suis iustificatur: sed qui iustus est, donatum habet, quia post lauacrum iustificatus est. Fides ergo est quę liberat per sanguinem Christi. Quia beatus ille, cui peccatū remittitur, & uenia donatur. Item Ambrosius lib. primo de Iacob, capite quinto: Venit Dominus IESVS, qui passiones nostras cruci suæ affigeret, peccata donaret: in cuius morte iustificati sumus, ut totus mūdus eius mundaretur sanguine. Et in cap. 4. ad Galatas: Christus non gratis mortuus est: mors enim eius iustificatio peccatorum est.

De formali porrò iustificationis, Basilius in Psalmo trigesimotertio docet: Non in uirtute, non in sapiētia humana, sed in Dei gratia est salus. Et Hieronymus aduersus Pelagianos: Tunc iusti sumus, quando nos peccatores esse fatemur: & iusticia nostra nō ex proprio merito, sed ex Dei cōsistit misericordia. Item de dicto Pauli, Existimamus fide iustificari hominem, &c. Manifestè ostendit, non in hominis merito, sed in Dei gratia esse iusticiam. Sic & Arnobius libro secundo cōtra gentes expresse affirmat, neminem seu operibus seu precibus commendaticijs, aut sacrificijs saluum fieri, sed solo auxilio CHRISTI. Ita & Hilarius in Psalmo quinquagesimoprimo ait: Christus est iusticia. Basilius etiam ita scribit libro de diuina iusticia: Vera iusticia est CHRISTVS qui nobis ex Deo factus est & sapientia, & iusticia, & sanctificatio, & redemptio. Et Ambrosius lib. 9. Epistolarū, epistola septuagesimaprima: Nemo glorietur in operibus, quia nemo factis suis iustificatur: sed qui iustus est, donatum habet, quia post lauacrū iustificatus est. Et in capite secundo ad Galatas: Christus nō gratis mortuus est: mors enim eius iustificatio peccatorum est.

De fide apprehendente misericordiā Dei, & applicante iusticiam, Ambrosius ibidem: Fides est, quę liberat per sanguinem Christi. Quia beatus est ille, cui peccatū remittitur, & uenia donatur. Et Epiphanius in Ancorato: Factus est mihi iusticia, sanctificatio & redemptio. Iusticia quidem, quoniam per fidem ipsius peccata dissoluit: sanctificatio uerò, quia per aquā & spiritum & uerbum suū me liberauit. Redemptio autem est sanguis ipsius, dum precium redemptionis agni ueri pro me seipsum tradidit, propitiationē purgationis mundi, recōciliationis omnium in cœlo & terra. Et Basilius de spiritu sancto: Christiani unde nos? utiq; per fidem, dicet quilibet. seruamur autem quomodo? nimirum regenerati per gratiā, quæ confertur in baptismo. Idem docet Hilarius in Matth. canone 7. Salus gentiū omnis ex fide est, & in præceptis Domini uita est uniuersorum.

Etiam

Etiam patres in ueteri testamento per fidem iustificatos esse, Athanasius oratione prima contra Arrianos docet: Abraham non morte ad coronam uenit, sed fide in Deum. aliiq; item sancti, Gedeon, Baruch, Samson, Iephta, Dauid, Samuel, sociiq; illorum, non effuso sanguine cõsummati sunt, sed per fidẽ iustificati sunt. Ita & Ambrosius de exitu et uita Theodosij scribit: Nos non subtrahimus nos ad dispendium animæ, sed inhæremus fidei, ad animæ nostræ acquisitionem: quoniam in hac fidei militia, testimonium cõsecuti sunt seniores nostri, Abrahã, Isaac, Iacob, & ideo hæreditatem fidei nobis reliquerunt. Et in caput secundũ ad Galatas: Quicunq; iusti sunt, ex fide iustificati sunt, sicut Abraham, Isaac, Iacob, & cæteri sancti. Et de fide omnes ex æquo iustificante, libro primo de pœnitentia, capite decimo: Qui fidem habet, habet uitam ęternam: qui uitam habet, non est exclusus à uenia. Omnis, inquit, qui credit in eum, nõ peribit. Cum Omnis dicitur, nullus excluditur, nullus excipitur. Et in primum caput epistolæ prioris ad Corinthios: Hoc constitutum est à Deo, ut qui credit in Christum, saluus sit sine opere, SOLA FIDE gratis accipiens remissionem peccatorum. Ita & Hieronymus docet, in epistola ad Galatas, capite secundo: Sancti qui antiquitùs fuerunt, ex fide Christi iustificati sunt. Et in caput decimum epistolæ ad Romanos: Deus ex sola fide iustificat. Idem tradit Arnobius in psalmo centesimo uigesimonono: Christianus est, qui se credit per fidem ad misericordiam peruenire eius, qui regnat in secula seculorum. Porrò Eusebius in præfatione in historiam Ecclesiasticam, affirmat patres omnes ante Abraham fuisse Christianos, etiamsi nõ nomine, re tamen & religione: & fidem secutos eius quẽ nos nunc sequamur. Et Marius Victorinus libro primo aduersus Arium scribit: Credendum in filium Dei, ut uita in nobis sit. Et Basilius libro de humilitate: Dicit aũt Apostolus: Qui gloriatur, in Domino glorietur. ibi dixit, quòd Christus nobis fact⁹ sit à Deo sapientia, iusticia sanctificatio & redemptio. ut, sicut scriptum est, Qui gloriatur, in Domino glorietur. Nam eademũ perfecta & omnimoda gloriatio est in Deo, quando neque propter suam ipsius quis iusticiã extollitur, sed agnoscit se quidem uera destitui iusticia, uerùm sola in Christum fide iustificatũ esse. Et gloriatur in eo Paulus, quòd suam ipsius iusticiam contemnat: sectetur aũt per Christum eam iusticiam quæ ex Deo est in fide. Ita & Epiphanius in Ancorato ait: Ex fide iusticia, citra opera legis.

De effectibus iustificationis, Basilius oratione de baptismo: Ex redemptione Christi est libertas à morte, quæ in peccato mundi regnauit: recõciliatio cum Deo, facultas placendi Deo, iusticię donũ, cõmunio sanctorũ in uita sempiterna, regni cœlorũ hæreditas, & mille aliorum bonorum brabium.

DE BONIS OPERIBUS.

De causa efficiente bonorum operum, Chromatius in caput quintũ in Matthæum: Quia in lucerna mandatũ Dei, siue lumẽ legis significatur, idcirco lucernam in manibus portare iubemur, ut illuminati gratia spiritus sancti, operibus iusticiæ ac fidei luceamus. secũdum quod Salomon retulit: Viæ iustorum similiter ut lux fulgebũt, &c.

Deum in nobis bene operari, Ambrosius libro primo de Cain & Abel: Disce quemadmodum unusquisque moneatur, ne se autorem esse suorum putet bonorum. Ne dicas, inquit, in corde tuo, uirtus mea & patientia mea fecit mihi uirtutem hanc magnam: sed in mẽte tua habebis Dominum Deum tuũ, quoniam ipse dat uires, ut facias uirtutes. Et in epistola ad Ephesios, cap. 1. Homines sine Deo quomodo possunt operari bonũ?

De operibus Christianorum proprijs, & animo prompto atq; alacri præstandis, Hilarius in psalmo centesimo trigesimotertio: Eleuanda, inquit, opera nostra sunt, in Dei sancta: id est, in nudis uestiendis, in esurientibus cibandis, in sitientibus potandis, in afflictis consolandis, in oppressis adiuuandis, in omnibus diligendis. Hęc enim nos in hac corporis nostri infirmitate sanctificant, hæc Deo placita & sancta sunt. Cũ Dei igitur benedictione semper orandum est, ne cum panem inopi prębeas, metu factus tristis sis: ne cum sumptum indignum offeras, damnum putes: ne cum nudum ueste induas, exui te existimes. Hilarem enim datorẽ amat Deus. Et Basilius in Epistola ad Canonicam quandam, de operib⁹ pręceptis à Deo, multa monet: licet quædã monastica simul interserat.

Gregorius Nazianzenus in oratione, cur à functione Ecclesiastica tam diu abstineat: Iudicium iudicemus iustum, pauperis & inopis misereamur, simul & uiduæ & orphani, liberemus occidendos, uel (ut modestius loquar) ne occidamus ipsi: non despiciamus nobis supplicantes, à mensa usq; ad animas: non negligamus male affectum, aut in portis nostris uulneratum, non exultemus ob aduersitates aliorum, non abominemur conseruum nostrum, non fiamus amici et fratres partis ditioris, ne doleam⁹ in flamma, & uasto hiatu distemus à sanctis: nerogare cogamur, ut Lazarus mendicus summo digito linguam nostram refrigeret, non tamen id assequamur: fiamus boni, misericordes, compatientes: Domini bonitatem imitemur, qui solem suum bonis & malis oriri

oriri finit, ac omnes pariter pluuia sua nutrit. Ne aliorum paupertate ditescere quæramus, nec adeò à diuina exorbitemus æquitate, neq; diuitias nostras ex aliorum colligamus lachrymis. Hęc pręcepta ad omnes pertinent pariter. Et Ambrosius lib. 9. Epistolarum, epist. 70, enumerat aliquot Christianorũ opera, ut mercedem soluere, pecuniã ad usuram nõ dare, hospitio benignè & non molestè excipere indigentes. Item, seueros esse & mansuetos, ibidem epist. 72. Beneficos & humanos, libro tertio Officiorum, capite tertio.

Prudentius in hymno Ieiunantium:

Est quippe & illud grande uirtutis genus
Operire nudos, indigentes pascere,
Opem benignam ferre supplicantibus,
Vnam parentẽq; sortis humanæ uicem
Inter potentes atq; egenos ducere.
Satis beatus quisq; dextram porrigit,
Laudis rapacem, prodigam pecuniæ,
Cuius sinistra dulce factum nesciat.
Illum perennes protinus complent opes,
Ditatq; fructus fœnerantem centuplex.

Pulchrè autem Theophilus Alexãdrinus lib. 3. Paschali: Lex norma est, inquit, & dux bonorum operum. Et Nilus episcopus & martyr in Gnomis: Timorẽ pariter & desiderium erga Deum habere necesse est, erga homines uerò cunctos puro conscientiæ testimonio uti decet. Pauperes foueto. Vę impio, uæ blasphemo, uæ iniusto, uæ auaro, uæ socordi, uæ superbo, uæ scortatori, uæ delicatis, uæ hypocritæ.

Valere uerò opera, & placere Deo, si proficiscantur ex fide, Gregorius Nazianzenus adserit, in oratione post reditũ ex agro: Nullum, inquit, opus sine fide est adprobatũ. Et in oratione in sancto lauacro: Opera fine fide mortua sunt. Idem docet Ambrosius in Luca, cap. 12. Opera sine fide uana sunt. Et Basilius in Asceticis: In quiet aliquis, scriptũ est: Quisquis inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Igitur & ipsa inuocatio nominis Dei saluare potest inuocantem. Verùm audiat iste uicissim Apostolũ dicentẽ: Quomodo inuocabunt, in quem nõ credant? Si uerò credis, audi dicentem Dominum: Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui, &c. Quandoquidem & qui uolũtatem Domini facit quidem, non autem secundum uoluntatem Dei, neq; ex dilectionis erga Deum affectu facit, inutile habet operis studium.

Deo perambono rũ fine, Basilius in Psalmo cẽtesimo decimoquarto: Manet, inquit, requies sempiterna illos, qui in hac uita legitimè certauerint: non tanquam debitum operibus redditum, sed ob munificentissimi Dei gratiam, in quo sperauerunt exhibitam

Fidei uerò et iustificationis fructus esse opera, idem testatur in enarratione Psal. 48. Si quis in Christum credens, non consequentes fidem actiones reddat: is quòd improbũ dogma sequatur, quòd scripturæ autoritatem non rectè exceperit, sibi ipsi ædificat in petra monumentum. Et in regulis contract. quæstione ducentesima octuagesimaseptima: Qui sunt digni resipiscẽtia fructus? opera iustitiæ, peccato opposita, quæ resipiscens uelut fructum proferre debet, faciens illud Apostoli, In omni opere bono fructificantes. Item in quæstione ducentesima octuagesimaoctaua: Necesse est ut fructus ferantur, qui deceant resipiscentiã iuxta quod scriptum est: Facite fructus resipiscentia dignos. Et Lactantius lib. 6. cap. 13. Tũ magis iustitiam debet operari, cum factus est iustus. Item Gregorius Nazianzenus in oratione post reditum ex agro: Ex operibus ostendite fidem. Et Ambrosius libro secundo de Cain & Abel: Ante omnia fides nos cõmendare Deo debet. Cum fidem habuerimus, elaboremus ut opera nostra perfecta sint. Et in caput sextum ad Galatas: Christiani facti, tempus habent operandi bonũ ad omnes homines, ut post acceptam fidem bonum opus proficiat mercedis promissæ. Tempus enim idcirco conceditur uitæ, ut iam iustè uersemur, exemplum dantes gẽtilibus. Appellat & Hieronymus libro primo commentariorũ in lamentationem Hieremiæ, uirtutes & opera bona fructus fidei. Et Chromatius in quintum caput Matthæi inquit: Neq; accendunt lucernam & ponunt eam sub modio, &c. Quod ideo Dominus commemorat, quò sciremus, & nos idcirco gratia fidei accensos, & luce spiritus illuminatos, ut & ipsi per opera fidei atque iustitiæ, uelut lucerna spiritualiter luceremus: & hos qui in tenebris erroris sunt positi, ignorantiæ nocte depulsa, ueritatis ipsius lumine illustraremus. Vnde Apostolus ait: Inter quos lucetis, sicut luminaria in hoc mundo, uerba fide continentes.

Postremò, non esse perfectam impletionem legis opera nostra, nec iudicio Dei opponi posse, Basilius rectè affirmat in expositione Psalmi trigesimisecundi: Si per se, inquit, iudicium Dei satis esset, ac seuerè ex meritis nostris nobiscum ageret, quæ nobis spes reliqua esset? quis ex omnibus saluus fieret? Et Hilarius in Psalmo quinquagesimoprimo: Non illa iustitiæ opera sufficient ad perfectæ beatitudinis meritum, nisi misericordia Dei, etiam in hac iustitiæ uoluntate humanarum demutationum & motuum uitia non reputet. Et Ambrosius libro primo de Vita æterna: Non habeo unde gloriari in operibus meis possim, non habeo

beo unde me iactem: & ideo gloriabor in Chriſto. Conſonat Hieronymus lib. 14. cõmentariorũ in Ezechielem: Omnis homo, uniuerſa creatura, qnamuis ad perfectionem uenerit, tamen indiget miſericordia Dei: & plenam perfectionem ex gratia, non ex merito poſsidet. Sic & Chromatius in quintum caput Matthęi: Oſtendit Dominus, meritum nos perfectæ dilectionis habere non poſſe.

DE POENITENTIA.

Doctrinam de pœnitẽtia, ut grauis per ſeſe, & magni eſt momẽti, ita ſatis tenuiter & frigidè, quantum quidem ex ſcriptis eius uidere eſt, quemadmodum & in ſuperioribus ſeculis, tractatũ uideas ab hac ætate. Nos igitur ea quæ de hac parte mediocriter & rectè & utiliter dicta eſſe uidentur, recitabimus.

Primùm neceſſariam eſſe pœnitentiam oſtendũt. ut Lactantius lib. 7. cap. 24. Nec deficiat aliquis, aut de ſeipſo deſperet, ſi aut cupiditate uictus, aut libidine impulſus, aut errore deceptus, aut ui coactus, ad iniuſticiæ uiam lapſus eſt. Poteſt enim reduci ac liberari, ſi eum pœniteat actorũ: & ad meliora conuerſus, ſatisfaciat Deo. Et libro de ira Dei, cap. 21. Deus non thure, non hoſtia, non precioſis muneribus, quę omnia ſunt corruptibilia, ſed morum emendatione placatur: & qui peccare deſinit, iram Dei mortalem facit. Idcirco enim non ad præſens noxium quenq; punit, ut habeat homo reſipiſcendi ſui facultatem. Idem monet Arnobius in Pſal. 105: Verus Chriſtianus ille, qui quotidie pro ſuis peccatis exorat. Et Ambroſius lib. 2. de pœnitentia, cap. 5. Arbitror quòd etiam Iudas potuiſſet tanta Dei miſeratione non excludi à uenia, ſi pœnitentiam non apud Iudæos, ſed apud Chriſtum egiſſet. De pœnitentia Baſilius in Pſal. 32 ſic ſcribit: Vult miſereri iudex, teq; miſerationib. ſuis complecti: modò poſt admiſſa, humilem te factum, & pœnitentem, & lugentem, & male facta plurimùm deplorantem inueniat. Et Gregorius Nazianzenus: Nulla re adeò delectatur Deus, quemadmodũ hominis emẽdatione & ſalute: Oratione ſecunda in Epiphania. Eodem modo Epiphanius lib. 2. tomo 1. tradit: Si quis præoccupatus fuerit, in quocunque ſanè delicto, pœnitentiam agat. Suſcipit enim Deus pœnitentiã, etiam poſt baptiſma, ſi quis lapſus fuerit. Neque igitur promittimus libertatẽ omnino his qui poſt baptiſmum lapſi ſunt, neq; deſperamus de uita ipſorum: Deus enim miſericors eſt, ſi ex tota anima pœnitentiam agimus à delictis. Habet enim in manu uitam, & ſalutis benignitatem & damnum non eſt à pœnitentia: neque deſperatus eſt, qui pœnitentiam agit ab omnibus delictis ſuis. Hieronymua ad Ruſticum prolixè monet, lapſos ad Deum redire poſſe, & ſalutem conſequi, ſi ueram agant pœnitentiam. Et in Hiob: Magna res eſt, Deoq; plurimùm acceptabilis, ut homo errores ſuos confiteri non erubeſcat. Et in Oſeam: Quotidie Deus, & eos qui extra Eccleſiam ſunt, & qui peccant, in Eccleſia commorantes, prouocat ad pœnitentiam, & dicit eis, Miſericordiam uolo, &c. Et in Ioelem: Cum hoc feceritis, redite ad Dominum Deum ueſtrum, quem uobis priora peccata alienum fecerant, nec deſperetis ueniam ſcelerũ magnitudine: quia magna peccata magna delebit miſericordia. Et Hieronymus libro 18, commentariorum in Eſaiam: Qui, dum in hoc uiuit corpore, ueniam peccatorum non fuerit conſecutus, & ſic de uita exceſſerit, Deo perit, & eſſe deſiſtit, licet ſibi ſubſiſtat in pœnis.

Quid ſit agere pœnitentiã, Lactantius lib. 6. cap. 13 monet, quamuis nimis generaliter: Agere pœnitentiã nihil aliud eſt, quàm profiteri & affirmare ſe ulterius non peccaturũ. Et in libro de diuinis inſtitutionibus, cap. 9. Pœnitentia non minimum locum inter uirtutes habet, quia ſui correctio eſt: ut cum forte aut re aut uerbo lapſi fuerimus, ſtatim reſipiſcamus, ant nos deliquiſſe fateamur, oremusq; à Deo ueniam. Et lib. 7. de diuino præmio, cap. 24. Is quem facti ſui pœnitet, errorem ſuum priſtinũ intelligit: ideoq; Græci melius & ſignificantius μετάνοιαν dicunt, quam nos latinè poſſumus reſipiſcentiã dicere. Reſipiſcit enim, ac mentem ſuam quaſi ab inſania recipit, quẽ errati piget, caſtigatq; ſeipſum dementiæ, & cõfirmat animũ ſuum ad rectius uiuendum: tum illud ipſum maximè cauet, ne rurſus in eoſdem laqueos inducatur. Et Athanaſius de interpretatione Pſalmorum: In ſcripturis exprimitur, pœnitentiam agendam eſſe: & pœnitentiam eſſe, à peccatis deſinere: ſed in Pſalmis, quomodo pœnitentia ſit agenda, & quid dicendum ſit in pœnitentia, exprimitur. Et in quæſtione centeſima ſexageſimaſecunda: Eſt pœnitentia non tantum inclinatio genuum, ſed abſtinentia à malo: item labores, lachrymæ, & preces ad Deum, pro præteritorum peccatorũ remiſsione. Nam ideo pœnitentia, reſipiſcentia dicitur, quòd mentem à malo ad bonum transferat. Sic & Hilarius deſcribit in Pſal. 2. Pœnitentia eſt, deſinere à peccatis. Et in Pſal. centeſimo decimooctauo: Peccati pœnitẽtia eſt, ab eo quod pœnitendum intellexeris deſtitiſſe.

Baſili' in Regulis cõtract. quæſt. 10. Cum quãto timore, & quib. lachrymis à peccatis ſecedere debeat anima, quæ multis eſt afflicta peccatis, ac qua ſpe & affectu ad Dominũ

poſtea

postea accedere. Principiò quidē debet damnatam pristinam uitam odio prosequi, & ipsam memoriam illius execrari ac detestari: deinde cōminationem æterni iudicij ac supplicij, pro timoris Dei doctrina complecti: & tempus pœnitentiæ, tempus esse lachrymarum cognoscere.

De partibus pœnitentiæ præcipuis, etsi aliquáto obscurius, docent. ut Lactantius lib. 5. cap. 13. Multo firmior est fidea, quam reponit pœnitentia. Et Ambrosius lib. 1. de pœnitentia, cap. 1. Nemo potest bene agere pœnitentiam, nisi qui sperauerit indulgentiam. Et lib. 2. de pœnitentia, cap. 5. Arbitror quòd & Iudas non potuisset excludi à uenia, si apud Christum pœnitentiá egisset. Et lib. 1. Epistolarum, epist. 3. Tantæ pietatis est Dominus IESVS, ut & ipsi Iudæ donaret ueniá, si Christi expectasset misericordiam. Et de uera & falsa pœnitentia: Nunquid potest placere Domino, si quis, cum adhuc uersetur in iniquitatibus, & iniusticiam corde inclusam teneat, dicat se agere pœnitentiá? Simile est, ac si quis æger se sanum simulet, magis ægrotabit: quia nihil ei prodesse potest simulatio sanitatis. Et paulo pòst: Illos itaq; sanauit, in quibus simplicem & puram reperit confessionem, nihil malignum, nihil fraudulentum. Deniq; Iudas ad remedium peruenire non potuit, cum diceret, Peccaui quòd tradiderim sanguinem iustum: qui alienū ignem uoluebat in pectore suo, qui eum inflammauit ad laqueū. Indignus enim remedio fuit, quia nō intimo mentis cōuersus ingemuit, & sedulò gessit pœnitentiam. Hanc ergo culpam sacerdotes nō auferunt, neq; peccatum eius qui in dolo se offert, & adhuc in studio delinquendi est.

De contritione Arnobius in psalmo quinquagesimoquarto: Primus cōuersationis status est, ut contristetur homo in execratione delictorum, & cōturbetur potius quàm delectetur à uoce inimici & tribulatione peccatorū. Idem docet Ambrosius lib. 1. de pœnitentia, cap. 4. Indignatio eius, nō ultionis executio, sed magis absolutionis operatio est. Sic enim dixit: Si conuersus ingemueris, saluus eris. Expectat gemitꝰ nostros, sed temporales, ut remittat perpetuos. Expectat lachrymas nostras, ut profundat pietátem suá. Et Chromatius in concione de octo beatitudinibus: Mens hominis Christiani, postquá per luctus & lachrymas sua peccata digesserit, iam solam Dei iusticiam esurit atq; sitit, & meritò eius quam desiderat satietate gaudebit. Et Lactantius libro de Diuinitate instituenda, cap. 9. Magnum est pœnitentiæ auxilium, magnum solatium: illa est uulnerum peccatorumq; sanatio, illa spes, illa portus salutis: quam qui tollit, uiam uitio sibi amputat: quia nemo esse tam iustus potest, ut nunquam sit ei pœnitétia necessaria. Nos uerò, etiamsi nullum sit peccatum, confiteri tamen debemus, & pro debitis nostris identidem deprecari, gratias agere etiam in malis. Hoc enim semper obsequium Domino deferamus. Humilitas enim tam chara & amabilis Deo est, ut cum angelis suscipiat peccatorem confitentem: quem in regijs cœlestibus faciat pro humilitate sublimari. Hæc sunt quæ cultor Dei debet exhibere: hę sunt uictimæ, hoc sacrificium placabile: hic uerus est cultus, cum homo mentis suę pignora in aram Dei confert, summa illa maiestas hoc cultore lætatur: hunc ut filium suscipit sibi, quia donū immortalitatis impartitur. Et Ambrosius lib. 1. de pœnitentia, cap. 10. Quid est bene uiuere post pœnitentiam? doce nos. Dico uobis, abstinere ab ebriositate, à concupiscentia, à furto, à malo eloquio, &c. Et Epiphanius lib. 2. Tom. 1. In futuro seculo, post hominis mortem, non ieiunij suppeditatio, nō pœnitentię concio, nō eleemosynę ostentatio, imò neq; criminalia opera, non bellum, non adulteriū, non petulantia, imò neq; iusticia & pœnitentia, &c. Cum autem adhuc sunt omnes in certamine, etiá post casum est resurrectio, adhuc spes, adhuc medela, adhuc cōfessio, etiamsi nō perfectissima, attamen aliorum salus non est desperata.

DE SACRAMENTIS.

QVid sint Sacramenta, docuerūt, licet paulo obscurius. ut Dionysius de Ecclesiastica hierarchia, cap. 2. Sacramenta uisibilia uocat ritus. Item: Sunt ea quidem sacra, quæ sensu percipiuntur, eorum quæ in animo cernuntur, imagines, & ad ea uia & introductio. Sic & Ambrosius sermone decimoquarto in Psalmum centesimum decimumoctauum, inquit: Bona pascua diuina Sacramenta sunt. Et de fine Sacramentorum, lib. 2. de pœnitentia, cap. 10. Sacramenta sunt remedia peccantium. Et in libro de Sacramentis: Sacramentis pascit Ecclesiam suam Christus, quibus animæ firmatur substantia. Et libro de Spiritu sancto, cap. 16. Neq; uerò potest esse gratia Sacramentorū, nisi ubi fuerit uenia peccatorum. Optatus Mileuitanus lib. 5. inquit: Sacramenta per se sunt sancta, non per homines.

DE BAPTISMO.

AD descriptionem, quid sit Baptismus, hæ sententiæ pertinent. Basilius contra Eunomium lib. 3. inquit: Baptismus est sigillum fidei. Et in exhortatione ad baptismū: Baptismus est tessera Christiani militis. Et in libro de instituendis ad baptismum uenientibus: Baptismus est similitudo crucis, mortis, sepulturæ, ac resurrectionis mortuorum. Sic & Gregorius Nazian-

zenus sermone in sanctum lauacrū ait: Baptismatis uis, cum Deo uitæ secūdæ, ut purioris cōuersationis est pactum censendum. Ambrosius in sextum caput ad Romanos: Baptismus resurrectionis pignus & imago est. Idem Epiphanius libro primo, tomo secundo tradit: Durauit circumcisio tempori inseruiens, donec maior circumcisio accesfit, hoc lauacrū regenerationis. Quòd uerò omnes baptismo indigeamus, Hieronymus libro duodecimo Commētariorum in Ezechielem docet: Non solum prima indigemus natiuitate, sed & secunda, ut nati in carne, renascamur in spiritu.

De materiali Baptismi, Arnobius in psal. 74. Congregasti capita draconum in aquis, inquit Psalmus: hoc est, capita draconum in baptismate. Quod autem Aquis dixit, uoluit ostendere, unum baptisma in aquis posse omnibus celebrari, fluminum, maris, fontium, torrentum, stagnorum. ibi capita cōfringuntur dæmonū: id est, in omnib. aquis.

De formali Athanasius sermone tertio cōtra Arianos: Non quasi non sufficiat pater, ideo unà cōmemoratur filius in baptismate: sed quoniā filius est uerbum Dei, & propria sapientia splendorq; illius, & cum eo, utpote cum patre suo semper existit: ideo impossibile est, ut præbente patre, non præbeat in filio & ipsum quod præbet. Item: Sacrum baptisma in filio cōfirmat pater. Item: Quē baptizat pater, baptizat & filius: & quem filius baptizat, is in spiritu sancto initiatur. Egregiè & Basilius hac de re scripsit lib. 3. cōtra Eunomium: Baptismus noster est secundum traditionem Domini, in nomine patris & filij & spiritus sancti. Et in libro de spiritu sancto, capite duodecimo: Sicut enim credimus in patrem & filium & spiritum sanctum, sic & baptizamur in nomine patris & filij & spiritus sancti. Gregorius Nazianzenus in oratione de funere patris: Accedebat ipse ad regenerationem, quæ fit per aquam & spiritum, &c.

Quomodo baptismus conferendus sit, etiam Ambrosius libro primo de spiritu sancto, capite tertio docet: Plenū est baptismatis sacramentum, si patrem et filium spiritumq; fatearis. Et Epiphanius libro tertio, tomo primo: Clarum est, quod ipsa sola trinitas in nomen sui ipsius baptizet. Consonat quoque Hieronymus in caput quartū ad Ephesios: Vna fides, unum baptisma. una fides dicitur, quia similiter in patrem & in filium & spiritū sanctum credimus. Eodem enim modo & in patrem & in filium & in spiritū sanctum baptizamur: & ter mergimur, ut trinitatis unum appareat Sacramentum. Et baptizamur non in nominibus patris & filij & spiritus sancti: sed in uno nomine, quod intelligitur Deus. Item: Vnum est baptisma in aqua, in spiritu, & in igne. Pertinet huc etiam Theophili Alexandrini lib. 1. Paschali sententia: Origenes dixit, spiritum sanctum non ad irrationabilia peruenire. Quod adsciens, non recogitat aquas in baptismate mysticas, aduentu spiritus sancti consecrari.

De baptismi ratione disserit quoq; Didymus, libro secundo de spiritu sancto: Non arbitror quenquam tam uecordem atque insanum futurū, ut perfectum baptisma putet, quod datur in nomine patris & filij, sine assumptione spiritus sancti, filij uocabulo prætermisso: aut certè in nomine filij & spiritus sancti, non præposito uocabulo patris.

De fine & effectu baptismi ita docent. Arnobius in psal. 31. Quod dicit psalmus, In diluuio aquarum multarum ad eum non adproximabunt: ostendit, per ueram aquā baptismatis Deo homines proximare, quæ est refugium à pressura dæmonum quę circundat nos. Et in psal. 41. Homo recuperatus est, non angelus, non aliqua alia creatura, quando in die mandauit Dominus misericordiā suam, gratis in baptismo remittendo peccata. Et Lactantius lib. 4. cap. 15. Tinctus est Christus à Ioanne propheta in Iordane flumine, ut lauacro spiritali peccata non sua, quæ utiq; nō habebat, sed carnis, quam gerebat, aboleret: ut quemadmodū Iudæos suscepta circumcisione, sic etiam gentes baptismo, id est purifici roris perfusione saluaret. Et Hilarius in psal. 63. Quis non renasci in innocentiam uolet, cum peccati remissionem sacramentum nouæ natiuitatis indulgeat? Et contra Arianos: Sacramento baptismi uerè filius Dei unusquisq; perficitur. Idem tradit Marius Victorinus lib. 3. aduersus Arium: Omnis qui baptizatur, & credere se dicit, & fidem accipit, spiritum accipit ueritatis: id est, spiritum sanctum, fitq; sanctior à spiritu sancto. Hunc locum illustrat Basilius etiam in exhortatione ad baptismum. In baptismo homo renouatur, nec cōflatur: refingitur, nec tōteritur: curuatur, nec dolorē sentit. Ex seruitute peccati in libertatē restituitur, angelorū consors ac ciuis efficitur, fit filius Dei per gratiā, hæres cœlestium bonorū cōstituitur. Et in libro de baptismo: Quicunq; baptizatur, siue Iudęus, siue Græcus, siue masculus, siue fœmina, &c. quacunq; generis differētia nominatus, exutus in sanguine CHRISTI ueterē hominē cū actib. suis, & per doctrinā ipsius nouū in spiritu sancto indutus, qui secundū Deum cōditus est in iustitia & sanctitate ueritatis, ac renouatur ad agnitionem secundū imaginem eius qui cōdidit ipsum, dignus reddatur qui pertingat ad beneplacitum Dei, &c. Et in eodem; Aqua in mortem Domini baptizati,

zari, quasi scripto quodã pepigimus & professi sumus, quòd mortui sumus peccato & mundo, uiuificati uerò iustitię, atq; in nomine sancti spiritus baptizati ac regenerati sumus. Regenerati uerò, & in nomine filij baptizati sumus, & filij Dei declarati. Opus itaq; deinceps, ut nutriamur cibo uitæ æternæ. Congruit Gregorius Nazianzenus sermone in sanctum lauacrum. Generatio ex baptismate diuina, libera & passionum solutiua, omnes generationis sordes abscindens, & ad supremam uitam producens. Idem oratione tertia in sanctum lauacrum: Ipsa baptismatis gratia ac uis, non mundi diluuium, ut olim, sed uniuscuiusque peccati continet purgationem, & omnimodum fœditatum & inquinationum, quæ à prauitate ingressæ sunt, reiectionem. De hac re Ambrosius sic docet libro 1 Epistolarum, epist. 1. Nec fides sola ad perfectionem satis est, nisi etiam baptismatis adipiscatur gratiã, & sanguinem Christi redemptus accipiat. Et libro nono Epistolarum, epistola septuagesimaseptima: Futurũ erat uerum illud unum in spiritu & aqua Sacramentum, quo totus redimitur homo. Et libro tertio de Sacramento: In baptismate omnis culpa abluitur. Item libro primo de Sacramẽto: Per eum fontem transitur à terrenis ad cœlestia. hoc est enim pascha, hoc est transitus eius, transitus à peccato ad uitam, à culpa ad gratiam, ab inquinamento ad sanctificationem. Qui per hunc fontem transit, non moritur, sed resurgit. Hoc tractans Epiphanius libro primo, tomo secundo, inquit: Christus uenit, & impleuit circumcisionem, data perfecta circumcisione mysteriorum suorum, non in uno solo membro, sed toto corpore obsignato ac circumciso à peccatis. & non unam partem populi saluãs, hoc est uitos solos: sed totum populum Christianorum. Et in Ancoratu: Aquæ non in uno hominis membro fiunt, sed totum hominis corpus purificant ac circumcidunt, & ab omnibus malis liberant. Optatus Mileuitanus libro quinto: In Sacramento baptismatis, inquit, celebrando tres esse species constat. prima species est in Trinitate, secunda in credẽte, tertia in operante. Sed non pari libramine ponderandæ sunt singulæ. Duas enim uideo necessarias, & unam quasi necessariã. Et ptin palem locum Trinitas possidet, sine qua res ipsa non potest geri. Hanc sequitur fides credentis. Iam persona operantis uicina est, quę simili autoritate esse non potest. Duæ priores permanẽt semper immutabiles & immotæ. Trinitas enim semper ipsa est, fides in singulis una est, uim suam semper retinent ambæ. Persona uerò operantis, intelligitur duabus prioribus speciebus par esse nõ posse: i-

deo quòd sola esse uideatur mutabilis. Item libro quarto: Neminem fugit, quòd omnis homo qui nascitur, quamuis de parentibus Christianis nascatur, sine spiritu mundi esse non possit, quem necesse sit ante salutare lauacrum ab homine excludi & separari. Hoc exorcismus operatur, per quem spiritus immundus depellitur, & in loca deserta fugatur. Fit domus uacua in pectore credẽtis, fit domus munda, intrat Deus & habitat, Apostolo dicente: Vos estis templũ Dei, & in uobis Deus habitat. De effectu baptismi scribit Hieronymus in apologia aduersus Ruffinum: Nos dicimus ueterem Adam in lauacro totum mori, & nouum cum Christo in baptismate suscitari: perire choicum, & nasci supercœlestem. Et Chromatius in Matthæum capite quinto: Renatis in baptismo, cœlorum regna patent: quę nobis filius Dei, in corpore ad cœlum ascendens, primus aperuit. Ephrem quoq; in libro de pœnitentia, capite quinto, recenset opera diaboli, quibus in baptismo renunciamus: ut fornicationi, adulterio, immundiciæ, mendacio, furto, inuidiæ. Gregorius Nyssenus libro de uita Mosæ: Oportet omnes qui sacramentalem baptismatis aquam transeunt, uniuersum uitiorum exercitum in aqua occidere: ut auaritiam, rapacem mentem, luxuriam, libidinem, superbiam, elationem animi, inuidiam, cuncta hæc & his similia. Nec solũ esse ctus uitiorum, sed animi motus atq; perturbationes, quę hominum naturam quodammodo consequuntur, in quantum possibile est, in aqua submersos relinquere debemus. Et paulo pòst: Docuit, ne uitiorum reliquias sequenti post fidem uitæ immisceamus, sed quasi ab initio uiuere incipiamus, peccandi seriem ad fidem usque continuatam dirumpentes. Ita hoc in loco Aegyptum omnem, id est, omnem peccãdi speciem in aqua submergendã; re ipsa instruxit, ut inde soli absque peccato emergamus.

De discrimine reliquorum baptismatum, Ambrosius libro de Sacramentis loquitur: Multa sunt baptismatum genera, sed unum baptisma dicit Apostolus. Gentium baptismata sunt tantùm lauacra, non baptismata: caro lauatur, non culpa dimittitur. Erant autem baptismata Iudæorum alia superflua, alia in figura.

De baptismo infantiũ, Gregorius Nazianzenus oratione in sanctum lauacrum tertia: Omni ætati baptisma conuenit, omni uitæ formæ, omnibus cõgruit hominibus. Quòd si tibi infans est, non surripiat malitia tempus, ex pueritia sanctificetur, ex unguib. cõsecretur. Item: Dicet quispiam, Quid de infantib. ais, qui neq; quid gratia, quid ue sit pœna cognorũt, num & illos baptizemus?

Maximè quidem, si periculum aliquod imminet. Melius est enim nondum rationis cõpotes sanctificari, quàm non signatos & initiatos uita excedere. Idque nobis designat, post octauum diem circumcisio illa, quæ figuralis fuit signaculum, ac propter irrationales adhuc introducta. De eadem re scribit Ambrosius libro secundo de Abraham, capite undecimo: Egregiè infantiæ in primis uagitibus circumcidi mares lex iubet, etiā uernaculos: quia sicut ab infantia circūcisio, ita & morbus. Nullum tempus uacuum debet esse tutelę, quia nullum est culpa uacuū. Et infans reuocandus à peccato est, &c. Nec senex ergo proselytus, nec infans uernaculus excipitur: quia omnis ætas peccato obnoxia, & ideo omnis ætas sacramento idonea. Eadem ratione baptismum asserit paruulorum, libro decimo Epistolarum, epistola octuagesimaquarta. Hieronymus quoq; libro tertio Dialogorum aduersus Pelagianos, Critobul. sic scribit: Dic quæso, & me omni libera quæstione, quare infantuli baptizentur? Attic. Vt eis in baptismate peccata dimittantur. Critob. Quid autem commeruere peccati? Quisquam' ne solutus nō ligatus? Attic. Me interrogas? Respondebit tibi Euangelica tuba, doctor gentiū, uas aureū in toto orbe resplendens: Regnauit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccauerunt, in similitudinem præuaricationis Adam, qui est forma futuri. Cæterū omnes homines aut antiqui propagatoris Adam, aut suo nomine tenentur obnoxij. Qui paruulus est, parentis in baptismo uinculo soluitur. Sic & beatus martyr Cyprianus, in epistola quam scribit ad episcopum Fidū, de infantibus baptizādis hæc memorat: Porrò si etiam grauissimis delictorib. & in Deū multo antè peccantibus, cum postea credide rint, remissio peccatorum datur, & à baptismo atque gratia nemo prohibetur: quanto magis prohiberi nō debet infans, qui recens natus nihil peccauit, nisi quòd secundum Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ, prima natiuitate contraxit? qui ad remissionem peccatorum accipiendam, hoc ipso facilius accedit, quòd illi remittuntur nō propria, sed aliena peccata. Et idcirco frater charissime, hæc fuit in cōcilio nostra sententia, à baptismo atq; gratia Dei, qui omnibus misericors & benignus & pius est, neminem per nos debere prohiberi. Quod cū circa uniuersos obseruandum sit atq; retinendum, magis circa infantes ipsos & recens natos obseruandum puta: qui hoc ipso de ope nostra ad diuinam misericordiam plus merentur, quòd in primo statim natiuitatis suę ortu plorantes ac flentes, nihil aliud faciunt quàm deprecantur.

DE CLAVIBVS.

QVid sint claues, Ambrosius sermone sexagesimosexto de natali apostolorum Petri & Pauli uidetur exponere: Clauis inquam est, quæ & conscientiam & confessionem peccati aperit. & gratiam ad æternitatem mysterij salutaris includit. Quamuis hęc descriptio tantum ad alterā clauem propriè pertineat. Et libro tertio de Spiritu sancto, capite decimooctauo, docet qualis sit ea potestas: Homines in remissionem peccatorum ministerium suum exhibent, non ius alicuius potestatis exercēt. Neq; enim in suo, sed in patris & filij & spiritus sancti nomine peccata dimittunt. Isti rogant, diuinitas donat: humanum enim obsequium, sed munificentia supernæ est potestatis. Et libro secundo de Cain & Abel, capite quarto: Remittuntur peccata per Dei uerbū, cuius Leuites interpres, & quidem executor est. Remittuntur etiam per officium sacerdotis, sacrumq; ministerium. De hac re similiter docet Basilius in regulis contract. quęstione decimaquinta: Quid sit illud, Quoties peccabit in me frater meus, et remittā ei: & in quibus delictis quisquam remittere queat? R. Potestas remittendi peccata non est absolutè data: sed in resipiscentis obedientia, & cōsensu cum eo qui animæ ipsius curam gerit, sita est. De talibus enim scriptum est: Si duo ex uobis consenserint super terram, de quacunq; re consenserint, si illam petierint, fiet ipsis à patre meo qui est in cœlis. Illud uerò, in quibus delictis quisque possit remittere, non est quod rogetur: cum nouum Instrumentum nihil hic statuat differentiæ, sed cuiusq; peccati remissionem dignè acceriè resipiscentibus annunciet: & maximè cum ipse Domin' in propria persona sit pollicitus, De quacunq; re cōsenserint, &c. Idem de uita solitaria. capite uigesimotertio: Hoc ab ipso Christo docemur, qui Petrum post se Ecclesiæ suæ pastorem constituit: Petre enim, inquit, amas me? pasce oues meas. Et consequenter omnibus pastoribus & doctoribus eandem potestatem tribuit: cuius signū est, quòd omnes ex æquo & ligant & absoluūt, quemadmodum ille.

DE EXCOMMVNICATIONE.

BAsilius de excommunicatione, in libro de ieiunio, capite uigesimosecundo, inquit: Apostolus docet, ut separemus nos ab omni fratre inquietè agente: percutiamus eum gladio spiritali, qui est uerbum Dei. Nō fratris, nō propriam accipiamus personam: sed omnē immundū à Christi secernamus altaribus, ut emundet & corrigat lapsus suos, quo ad sacramenta Christi redire mereantur. Et Officiorum libro secundo, capite uigesimoseptimo: Cum dolore amputatur

etiam quæ putruit pars corporis, & diu tractatur, si potest sanari medicamentis: si non potest, tunc à medico bono abscinditur. Sic episcopi affectus boni est, ut optet sanare infirmos, serpentia auferre ulcera, adurere aliqua, non abscindere: postremò, quod sanari non potest, cum dolore abscindere.

DE CONFESSIONE.

De confessione coram Deo, Hilarius in psalmo centesimo trigesimoquinto: Confessio erroris, professio est desinendi. Desinendum ergo à peccato est ob quod peccati cœpta confessio est. Cæterùm extra ueniã est, qui peccatum cognouit, nec cognitũ cõfitetur. Confitendum autem semper est: nõ quod peccandũ semper sit, ut semper sit confitẽdum: sed quia peccati ueteris & antiqui utilis sit indefessa confessio. Docet aũt spiritus sanctus semper cõfitendum, cum ait per Prophetam: Iustus ipse sibi accusator est in primo sermone suo, &c. Hæc est illa iusti uiri uera confessio, qui iustitiam præsentem, ex præteritorum conscientia & confessione cõmendat. Ad quam & alibi per prophetam monemur: Cõfitẽre, inquit, peccata tua prior, ut iustificeris. Ad hanc ergo cõfessionem in Psalmo uocamur: Quoniam Deus bonus est, quoniam in secula misericordia eius. Confessionia nostræ hunc impensiore maximę fidei fiducia inuocantes: quia cui confitemur, & bonus est, & nescit misericors esse desinere. Et in psal. 137. Confessio peccati ea est, ut Id quod à te gestũ est per cognitionem peccati, cõfitearis esse peccatũ. Nullus autem & quod peccatum esse confessus est, deinceps debet admittere: quia confessio peccari, professio est desinendi. & orandnm semper ad Deum est, ut in cohibendis peccaris, extinguendisque incentiuis eorum, pendula uoluntatis nostræ studia confirmet. Idem in Psalmo centesimo decimooctauo: Vera peccati confessio est, sine intermissione temporis pœnitere. Et Gregorius Nazianzenus in oratione consolatoria de patris silentio, inquit: Magnum maliciæ remedium est confessio, & fuga peccati. Sic etiam Basilius in Hexamero, homilia undecima: Septuplam retributionem peccatorib. delatam remittet Dominus in hac uita, per confessionem ac resipiscentiam à nobis placatus. Et in Psalmo quadragesimoquarto: Non ut multis manifestus fiam, ore tantum fateor: sed corde ipso, clausis oculis tibi soli respicienti arcana, mecum ipse lugens, ostendo meos gemitus. Non enim multis uerbis mihi opus est ad confessionem, ad quam & cordis mei suspiria, & ex animæ penetralibus imis, ad te Deum meũ iterati questus satis existunt. Sic quoq; docet Ambrosius lib. 2. Epistolarum, epistola septima: Non erubescamus peccatum nostrum fateri. Vide quàm liber, qui poterat dicere: Non reueritus sum multitudinem populi, ut non annunciarem in conspectu omnium peccatum meum. Qui enim cõfitetur Domino, exuitur à seruitute: Iustus enim, ac cusator est sui in principio sermonis. Simul enim cõfessus qs fuerit, absoluitur. Deniq;, Dixi, pronunciabo aduersus me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. Mora ergo absolutionis in confitendo est, confessionem sequitur peccatorũ remissio. Et lib. 1. de interpellatione, cap. 5. O' homo, fatere peccatum, ut ueniam consequaris: dic iniquitates, ut iustificeris Quid erubescis fateri eas, in quibus natus es?

De confessione coram ministro, Basilius in regulis contract. quæstione 229. Reuelatio peccatorum eandem habet rationem, quam habet & manifestatio corporaliũ passionum. Quemadmodum igitur corporis morbos nõ quibuslibet reuelant homines, sed ijs qui curandi habent experientiam: ita & peccatorum reuelatio ijs fieri debet, quĩ mederi norunt. Et quæstione 288. Necessarium est ut ijs fiat confessio peccatorum, quibus dispensatio mysteriorum Dei concredita est. Nam hoc pacto, & qui olim inter sanctos pœnitentiam egerunt, fecisse reperiuntur. Scriptũ enim est in Euangelio, quòd Ioanni Baptistæ peccata confessi sunt. In Actis uerò, Apostolis, à quibus baptizabantur, confessi sunt omnes.

De confessione publica Ambrosius lib. 2. de Pœnitentia, cap. 10. Mulros necesse est ambias, obsecres, ut dignentur interuenire: fleat pro te mater Ecclesia, & culpam tuam lachrymis lauet: uideat te Christus morientẽ, ut dicat, Beati tristes, &c.

DE COENA DOMINI.

Nazianzenus in oratione in funere patris, cœnã Domini uocat eucharistiã. Et oratione ad subditos & Imperatorẽ irascentem, Mensam & Mystagogiam. Ambrosius uerò in prioris ad Corinthios epistolæ cap. 11. Medicinã spiritalem. Et lib. 4. de fide, mortis Dominicæ sacramẽtũ. Et li. de ijs qui initiãtur, spiritalẽ escã. Dionysius de Ecclesiastica hierarchia, cõmunionem, societatem, synaxim siue collectionẽ appellat.

Quid aũt cœna sit, ibidẽ Dionysius docet. Eucharistia, inqt, est sacramẽtorũ cõsumma tio. Eusebius lib. 1. cap. 10. de Demõstratione Euangelica, appellat eam, memoriã sacrificij IESV Christi, & mysteriũ. Ambrosius uerò lib. 4. de Sacramẽto, cap. 4 inquit: Didicisti quia quod accipis, corpus Christi est. Et lib. 6. de Sacramẽto, cap. 1. Sicut uerus est Dei filius Dominus noster IESVS Christus, nõ quẽadmodũ homines per gratiam, sed quasi fili-

us ex ſubſtantia patris: ita uera caro, ſicut ipſe dixit, quam accipimus, & uerus eſt potus. Fortè dicas, quomodo uera, qui ſimilitudinē uideo, non uideo ſanguinis ueritatē? Primò omnium dixi tibi de ſermone Chriſti, qui operatur ut poſsit mutare & conuertere genera instituta natura. Et lib. de his qui initiantur, cap. 8. & 6. & li. 4. de Sacramēto, cap. 4 & 5. & lib. 9, cap. 1. manifeſtè aſſerit, manducari corpus Chriſti, & carnem Chriſti. Item bibi ſanguinem è Chriſto. idq; in ueritate, non in umbra aut ſimilitudine. & rationes addit: quia Chriſtus dixit, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus. Sic quoq; Baſilius in epiſtola centeſima quadrageſimaprima docet: Carnem ipſius edimus, ac ſanguinem bibimus, conſortes ipſius eſſecti per incarnationem, & ſenſibilem uerbi ac ſapientiæ uitam. Et Hieronymus in Eſaiam cap. ſexageſimoſecundo: Triticum de quo panis cœleſtis efficitur, illud eſt de quo loquitur Dominus: Caro mea uerè eſt cibus. rurſumq; de uino: Et ſanguis meus uerè eſt potus. Et Hilarius de Trinitate libro octauo: Si uerè uerbum caro factum eſt, & nos uerè uerbum carnem cibo Dominico ſumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis exiſtimandus eſt, qui & naturam carnis noſtræ iam ſibi inſeparabilem homo natus aſſumpſit, & naturam carnis ſuæ ad naturam æternitatis, ſub ſacramento nobis communicandæ carnis admiſcuit? Verè igitur carnem corporis noſtri Chriſtus aſſumpſit, & uerè homo ille qui ex Maria natus fuit, Chriſtus eſt, nosq; uerè ſub myſterio carnem corporis ſui ſumimus, &c. Ipſe enim ait: Caro mea uerè eſt eſca, & ſanguis meus uerè eſt potus. De ueritate carnis & ſanguinis non relictus eſt ambigendi locus. Nunc enim & ipſius Domini profeſsione & fide noſtra uerè caro eſt, & uerè ſanguis eſt. Et Arnobius in pſalmo centeſimo decimo: Memoriam fecit mirabilium ſuorum, dicens: Hæc quotieſcunq; feceritis, in mei memoriam facietis. Quando hoc dixit miſericors & miſerator Dominus? Tunc ſine dubio, quādo eſcam dedit corporis ſui timentibus ſe. Iuuencus:

Hæc ubi dicta dedit, palmis ſibi frangere panem,
Diuiſumq; dehinc tradit: ſanctumq; precatus,
Diſcipulos docuit proprium ſe tradere corpus.
Hinc calicem ſumit Dominus, uinoq; repletum
Sanctificat gratis uerbis, potumq; miniſtrat,
Edocuitq; ſuum ſe diuiſiſſe cruorem.
Atq; ait: Hic ſanguis populi delicta remittet.
Hunc potate meum, iam uerbis credite dictis.

De efficiente cauſa Ambroſius libro quarto de ſacramento, capite quarto: Autor Sacramētorum quis eſt, niſi Dominus IESVS? De cœlo iſta ſacramenta uenerunt. Tu fortè dicis: Meus eſt panis uſitatus: ſed panis iſte, panis eſt ante uerba ſacramentorum: ubi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti. & aliquanto pòſt. Vbi uenitur ut conficiatur uenerabile ſacramentum, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos, ſed utitur ſermonibus Chriſti. Ergo ſermo Chriſti hoc efficit ſacramentū. Quis ſermo Chriſti? Nempe is quo facta ſunt omnia. Verùm hęc Ambroſij uerba proculdubio de integra actione cœnæ, ſeu uſu, iuxta inſtitutionem Chriſti, accipienda ſunt. Baſilius, de nutriendis participatione diuinorum myſteriorum baptizatis, & in Ethicis definitione uigeſimaprima: Accepto IESVS panem gratijs actis fregit, ac dedit, &c. Et Epiphanius in Ancorato: Videmus quòd accepit Saluator in manus ſuas, ueluti Euangelium habet, quòd ſurrexit in cœna, & accepit hoc, & ubi gratias egiſſet dixit, Hoc meum eſt, hoc & hoc: & uidemus quod non æquale eſt, neq; ſimile, nō imagini in carne, non inuiſibili deitati, non lineamentis membrorum. Hoc enim eſt rotundæ formæ & inſenſibile, quantum ad potentiam. Et uoluit per gratiam dicere, hoc meum eſt, hoc & hoc, & nemo non fidem habet ſermoni. Qui enim non credit eſſe ipſum uerum, ſicut dixit, is excidit à gratia & ſalute. Quod autem audiuimus, id credimus quod eſt ipſius?

De utraq; parte cœnæ ex teſtimonijs iam recitatis patet. & Ambroſius de ſacramento libro ſexto, capite primo id docet. Gregorius Nazianzenus Oratione quarta in ſanctum Paſcha: Abſq; confuſione & dubio comede corpus, & ſanguinē bibe, ſi ſaltem uitæ deſiderio teneris. Baſilius in regulis cō tract. quæſtione centeſima ſeptuageſimaſecūda. quo timore, qua plerophoria, aut quo animi affectu participandum ſit de corpore ac ſanguine Chriſti. Timorem quidem docet Apoſtolus, dicens: Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi ipſi manducat & bibit. Plerophoriam uerò gignit nobis fides uerborum Domini dicentis. Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis traditur: hoc facite in meam rememorationem & teſtimonij Ioannis, primùm Dei gloria uerbi teſtificātis. deinde de incarnationis modo ſubiungentis, &c. Et in ſermone de Baptiſmo: Oportet accedentem ad corpus ac ſanguinem Domini, ad rememorationem eius qui pro nobis eſt mortuus ac reſurrexit, non ſolum purum eſſe ab omni inquinamento carnis ac ſpiritus, ne ad iudicium edat & bibat: ſed euidenter oſtēdere & exprimere memoriam eius, qui pro nobis mortuus eſt ac reſurrexit, in eo quòd & mortificatus eſt peccato, mundo, ac ſibi ipſi & Deo uiuit in Chriſto IESV Domino noſtro. Sic etiam docet Ambro-

Ambrosius libro de Pœnitentia, capite tertio: Quotiescunq; peccata donantur, corporis eius sacramentum sumimus, ut per sanguinem eius fiat peccatorum remissio. Et in epistolæ prioris ad Corinthios cap. duodecimo: Probet autem se homo, &c. Deoto animo & com rimote accedendum ad communionem docet, ut sciat mens reuerētiam se debere ei, ad cuius corpus sumendum accedit. Hoc enim apud se debet iudicare, quia Dominus est, cuius in ministerio sanguinē potat, qui restis est beneficij Dei. Quam noa si cum disciplina accipiamus, non erimus indigni corpore & sanguine Domini: gratias enim uidebimur reddere redemptori. Ec Ephrem libro de extremo iudicio, capite 3. Hoc restat nobis, misericors Christe, ut pleni graria & illuminatione scientiæ tuæ, cum fide & sanctificarione accedamus ad calicem tuum, ut proficiat nobis ad remissiooem peccatorum, & non ad confusionem in die iudicij.

De fine & fructu Eucharistiæ, Arnobius in psalmo trigesimotertio: Gustate corpus uitæ, & uidete quàm suaois est Dominus. Vitam enim habet in semetipso, qui mandu cauerit carnem eius, & biberit sanguinem eius. Hilarios libro octauo de Trinitate: Hæc accepta atq; hausta id efficiunt, ut nos in Christo, & Christos in nobis sit. Et quomodo Christus per patrem uiuit, eodem mo do nos per caroem eius uiuemus. Et Basilius in libro de Baptismo: Qootiescuoq; enim ederiris, &c. Quid itaque utilitaris habent bæc oerba? Vt edentes ac bibentes perpetuò memores simus eius qui pro nobis mortuus est ac resurrexit, atque ita instruamur necessariò custodire in coospectu Dei, ac Christi eios, traditum ab Apostolo dogma, &c. Et in Asceticis: Quid est proptium eorum qui edunt panem, & bibunt poculum Domini? Vt memoriam contiouam ferent eius qui pro nobis est mottuus & resurrexir. Et Eusebius in libro primo, capite 10 de Demonstratione Euangelica: Ideo & sacrificamos, & incendimus aliàs quidem memoriam magni illios sacrificij, secundū ea quæ ab ipso tradita sunt, mysteria celebrantes, & gratias Deo pto salute nostra ageotes, religiososq; hymnos & orariones sanctas illi offerentes. Sic & Ambrosius libro decimo in Locam, capire uigesimosecuodo: Corpus Christi edimus, ut uitæ æternæ possimus esse participes. Non enim nictus & potus nobis ptæmij loco spondetur, & honoris, sed commonicatio gratiæ cœlestis & uitæ. Er libro quarto de Sacramento, capite quinto: Qui manducauerit hoc cōrpus, fiet ei remissio peccatorum, & non mouebitur in æternum. Et in libto de ijs qui iniriantur, caplte octauo: Ista esca quam accipis, iste panis uiuus qui descendit de cœlo, uitæ æternę substantiam subministrat: & quicunque hunc panem manducauetit homo, noo morietur in æternum. De eadem re disserit Hieronymus aduersus errores Ioannis Hierosolymitani: Si munera nostra absq; pace offerre non possumus, quanto magis & Christi corpus accipere? Qua conscientia ad eucharistiam Christi accedam, & respondebo Amen, cum de charitate portigentis dubitem? Et libro decimoquarto commentariorum in Ezechielē: Sanguis Christi est preciosus, in quo redimimur in passione Domini Saluatoris, cuius carnibus alimur, & cruore potamur. Et Dionysius de Ecclesiastica hierarchia cap. 3. Meritò sacerdotalis sacrosancta prudentia ex eorum effectu proprium illi uerumq; cognomen inuenit, quia colligit nostras uitas in plura diuisas, in unicum illom statum quo Deo iungimur, & nobis eius qnod oerè nnum est locietarem unitatemq; indiuiduam largitur. Idem ibidem: Communione diuina ad Dei similitudinem atque consortium transimus. Congruit Ephrem libro de extremo iudicio, capite 3: Anima nostra sponsa est immortalis sposi: copula autem nuptiarum, cœlestia sacramenta sunt. Quia cum manducamus cotpus eius, & sanguinem bibimus, & ipse in nobis est, & nos in eo.

De abusu Athanasius apologia secunda: Vt impius est, qui hunc mysticum calicem frangit: ita multo magis impius est, qui sanguini Christi contumeliam facit. Cootumeliam autem facit, qui præter Ecclesiasticam institutionem calice aboritur. Et Basilius libro de Baptismo: Non terribile tantum iudicium habet, qui io carnis ac spiritus inquinameoto ad sancta accedit, indignè accedens uerò reus fit corporis ac sanguinis Domini: sed & ociosè & inutilitet edens ac bibens, in eo quòd non per memoriam eius qui pro nobis est mortuus & excitatus, uidelicet Iesv Christi Domini nostri, custodit illud Apostoli quod dictum est.

DE SACRIFICIIS.

De Sacrificijs ueteris Testamēti, Athanasius libro tertio contra Arianos ita scribit: Quæ secundum legem, inquit, nihil fidum in se possidebant, quippe cadncæ pręterеuntesq; quotidie, et quibus noua purgatiooe opus erat. Et oratione in dictum, Omnia mihi tradita sunt, &c. Sacrificia umbræ erant rerum futurarum. Eadē explicat Hieronymus ad Nepotianō, de uita clericorum: Tunc hęc probabantur à Domino, quādo sacerdotes hostias immolabāt, & sanguis pecudū erat redēptio peccatorū. Quāquā hęc omnia pcesserint in figura, &c. Et in cap. 1. Esaię: Hostiæ

Hostiæ & immolatio uictimarum, non ptin cipaliter à Deo quæsita sunt, sed ne idolis offerrentur: & ut de carnalib. uictimis, quasi per typum & imaginem, ad spiritales hostias transeamus.

De sacrificijs noui Testamenti eucharisticis. Lactantius libro sexto, capite oigesimoquinto: Duo sunt quæ offerri debeant, donum & sacrificium. Sed utroq; non utitur Deus, quia & ipse incorruptus est, & totum illud corruptibile. Itaq; Deo otrunq; incorporale offerendum est, quo utitur. Donum est integritas animi, sacrificium laus & hymnus. Si enim Deus non uidetur, ergo his rebus coli debet quæ non uidentur. Et in eodem capite & libro: Omnium quæcunq; sunt, plenus est, & omnium minimè indigens. Nos uerò gratias agentes adoremus. Huius enim sacrificium benedictio sola. Et rectè: uerbo enim sacrificari oportet Deo. si quidem Deus uerbum est, ut ipse confessus est. Summus igitur colendi ritus est, ex ore iusti hominis ad Deum directa laudatio: quę tamen ipsa, ut Deo sit accepta, & humilitate & timore & deuotione maxima opus est. Et libro eodem, capite uigesimoquarto: Iusti hominis sacrificia sunt, mansuetudo animi, & uita innocens, & actus boni. Quæ omnia qui exhibet, toties sacrificat, quoties bonum aliquod ac pium fecerit. Deus enim non desiderat uictimam, neq; muti animalis, neq; mortis ac sanguinis, sed hominis uitam. Ad quod sacrificium neq; uerbenis opus est, neq; fibris, neq; cespitibus, quæ sunt utiq; uanissima, sed ijs quæ intimo corde proferuntur. Itaque in aram Dei, quæ uerè maxima est, & quæ in corde hominis collocata, coinquinari non potest sanguine, iustitia imponitur, patientia, fides, innocentia, castitas, abstinentia, hic est uerissimus ritus.

Et in Epitome diuinarum institutionum, capite secundo: Deus in sacrificio non desiderat uictimas, odores, aut dona præsentia: sed cultum mentis, qui est purus & sanctus. Nam illa quæ aut digitis fiunt, aut extra hominem sunt, hoc sacrificium uerum non est: nec quod ex arca, sed quod ex corde profertur: non quod manu, sed quod mente libatur. Hæc acceptabilis uictima est, quam de seipso animus immolat. Nam quid hostiæ, quid thura, quid uestes, quid aurū, quid argentum, quid preciosi lapides &c. ferunt, si colentis pura mens non est? sola ergo iustitia est, quam Deus expetit: in hac sacrificium, in hac Dei cultus est. Eadem tractat Eusebius de Demonstratione Euangelica libro primo, capite sexto: Quòd in omni loco dicit incensum & sacrificium offerri Deo, quid aliud significat, nisi non Hierosolymis, neq; definitè in hoc aut in illo loco id futurū sed in omni regione, & in in omnib. gentibus, quæ quidem & orationis incensum & sacrificium, quod mundum dictum est, non per cruores, sed per pias actiones summo Deo essent oblaturæ? Et libro eodem, capite decimo: Has incorporeas ei tolli, gratiaque præditas hostias, prophetica nunciant oracula, sic quodam loco habentia: Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua, & inuoca me in die tribulationis, & eruam te, & glorificabis me. Et rursus: Eleuatio manuum mearum sacrificium uespertinum. Item alibi: Sacrificium Deo, spiritus contritus. Hæc igitur omnia, quæ ab initio diuinitùs prædicta sunt, in præsenti tempore per Euangelicam Saluatoris nostri doctrinam ab omnibus gentibus celebrantur, propheticæ uoci testimonium afferente ueritate, per quam uocem Deus, Mosaicia reiectis sacrificijs, quod futurum erat nostrum ipsorum institutum, diuinitus nunciat dicens: Quoniam ab ortu solis usque ad occasum, nomen meum glorificatum est in gentibus, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & hostia munda. Sacrificamus igitur Deo altissimo sacrificium laudis, sacrificamus Deo plenum & odorem afferens & sacrosanctum sacrificium: sacrificamus nouo more, secundum nouum testamentum, hostiam mundam. At sacrificium Deo spiritus contritus dictus est: cor igitur contritum & humiliatum Deus non despiciet. Iamque etiam incendimus propheticum illum odorem in omni loco, & offerimus ei bene olentem fructum omni uirtute abundantis Theologiæ, hoc ipsum orationibus ad eum directis facientes. Quod sanè ipsum alius quoque docet propheta qui ait: Fiat oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Igitur & sacrificamus & incendimus, aliàs quidem memoriam magni illius sacrificij, secundum ea quæ ab ipso tradita sunt, mysteria celebrantes, & gratias Deo pro salute nostra agentes, religiososque hymnos & orationes sanctas illi offerentes: aliàs nos ipsos totos ei consecrantes, eiusque pontifici, ipsi utique uerbo, corpore animoque dicantes. Proinde ab omni obscœnitate corpus intactum atq; immaculatum eidem conseruare studemus, animoq; affectu atq; omni fœditate, quæ à malitia proficiscatur, purgatam mentem illi reddimus: cogitationibusque synceris, & affectione non ficta, ueritatisq; decretis illum colimus. Grata enim illi hæc esse, magis quàm hostiarum magnum numerum, quarum sanguine & fumo & nidore operemur, edocti sumus. Similia habet de sacrificijs noui Testamenti, lib. 3. de Demonstratione Euangelica, cap. 4 & 5. & lib. 4. cap. 5: ex

ex Porphyrio & Apollonio. Obseruatione autem dignum est, quod hic nihil de oblatione cœnæ Dominicæ pro uiuis ac mortuis, uel etiam sine distributione ac sumptiooe dicitur. Basilius epistola octogesimaseptima: Deus sacrificium oon ita quærit, quasi illo opus habeat: sed preciosum illi & acceptum sacrificium est, animus pios ac iustus. Et in Psalmo centesimo decimoquinto: Dirupisti uincula mea, quoniam à peccati seruitute liberasti, descendens in infernum, ac soluens à morte humanitatem captiuam existentem, & in custodijs ineuitabilibus inferni retentam. Idcirco tibi sacrificabo, oon quidem quadrupedem bisulcam, aut rumioantem, neque uolatilia pura, neque siliginem oleo conditam, neque lucidum thus, uel illud compositum thymiama (hæc enim ex terra tibi Domino offeruntur) sed meam ipsius possesionem, & cordis mei fructum. Vnde ad tuam laudem, tanquam in altari quopiam, mentem meam sacrificabo, & offeram tibi laudis sacrificium innumeris holocaustis preciosius.

Sic etiam inquit Ambrosius in Institutiooibus uirginis, capite secundo: Immolemus Deo sacrificium laudis, ut & Apostolus dicit: Obsecro primò omnium fieri orationes, obsecrationes, postulationes, gratiarum actiooes. Doceat te eruditus Psalmus octauus, qui cœpit à Dei laudibus: Domine Dominus noster. & hactenus oratio: inde sequitur obsecratio, ut destruatur inimicus. Et libro quinto Epistolarum, epistola uigesimaoctaua: Simplex oratio sacrificium est. Et libro de fuga seculi, capite octauo: Bonum sapientiæ sacrificium, bona est hostia fides, & omnis uirtus. Idem tractat Hieronymus io primum caput Esaiæ, capite primo: Cum ueteris legis ceremonias respuisset, traosit ad Euangelicam puritatem, & quid pro his cupiat ostendit: Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua. Et inuoca me in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me. Omnis ergo capituli buius continentia, usque ad eum locum ubi ait, iudicate pupillo, defendite uiduam, & uenite & disputemus, dicit Dominus, respuit sacrificia uictimarum, & Euangelij obedieotiam docet esse super sacrificium.

DE LIBERTATE *Christiana.*

Ambrosius in caput primum epistolæ ad Galatas: Libertas in Christo IESV hæc est, non subijci legi. Et in caput primum eiusdem epistolæ: Quantus error est, post gratiam reuerti sub legem: hoc est, accepta libertate uelle seruire, ut ereptus gladio immemor beneficij se tradit lanistæ? Accusator est enim emptoris, q relicto eo, rursus ad priorem dominum redit. Gregorius Nysseous libro de uita Mosæ: Hanc à peccato libertatem nostram à crucifixo factam, tenebrasque ignorantiæ morte ac resurrectione ipsius repulsas, ab historia significata crediderim.

DE ORATIONE.

Vòd sit orandum, Hilarios testatur in Psalmo sexagesimoquinto: Aduersum diabolum, inquit, arma que eius, orationum nostrarum sonitu certandom est.

Quid sit aotem oratio, Basilius in sermone in martyrem Iulittam: Oratio est booi petitio, à pijs mentibus ad Deum facta. Oportet autem orationem non in syllabis perficere, sed in animæ magis electione & uoluntate. Ita etiam Gregorius Nazianzenus libro primo de Philosophia, significat piam precationem gradum esse, per quem ad Deum ascendimus. Sic Ephrem quoque docet libro de luctamine spiritus, capite secundo: Desiderate orationes, quæ sunt colloquia Dei. Omois enim sancta & purissima oratio, confabulatio Dei est. Et in sermone de Virginibus: Desidera orationem, familiare cum Deo colloquium. Quippe oratio sancta & pura cum Deo loquitur.

Quis igitur sit oratione compellandus, docet Lactantius libro secundo, capite decimooctauo: Nibil aliud adoremus, nihil colamus, nisi solum artificis parentisque nostri onicum numen: qui propterea hominem rigidum figurauit, ut sciamus nos ad superna & cœlestia prooocari. Et Ambrosius libro tertio de Spiritu sancto, capite duodecimo: Pater & cum filio adoratur, & cum spiritu, quia Trinitas adoratur. Idem tradit Basilius oratione in martyrem Iulittam: Deum omnium conditorem & artificem adora, qui in sapientia cuncta creauit. Hunc articulum Epiphanius quoque explicat libro secundo, tomo secundo: Sancta Dei Ecclesia non creaturam adorat, sed filium genitum, patrem in filio, filium in patre, cum sancto spiritu. Et libro tertio, tomo secuodo: Sit in honore Maria, Pater & Filius & Spiritus sanctus adoretur: non dico mulierem, imò neque uirum. Deo debetur hoc mysterium: neque angeli capiunt talem glorificationem.

De rebus petendis, ipsaq; ratione, docet Hilarius in Psal. centesimo decimooctauo: Venit super me misericordia tua Domioe, salutare tuum secundum uerbum tuum. Ne

Ne ex incerta & ex inopinata ſpe precari propheta exiſtimaretur, primùm miſericordiam, dehinc ſalutare cõmemorat. tum tertiò ſubiecit, Secundum uerbum tuum: ut hanc orandi fiduciam proficiſci ſecundum uerbum Dei oſtenderet. Et in Pſalmo quinquageſimoquarto: Promptæ ſemper in hominum precationes Dei aures ſunt. Athanaſius in oratione contra idola, inquit: Mẽs fons eſt orationis. Et de interpretatione pſalmorum, ad Marcellinum: Quiſq; ea (uerba ſanctorum) recitans, certus fidensque ſit, Deum per ea ſupplicantium preces auditurum eſſe. Idem tractat Hilarius in Pſalmo ſexageſimoprimo: Protectionis meritum, ex fide orationis indultum eſt: ſecũdum illud, Petite & dabitur uobis. Item Baſilius de uita ſolitaria: Pete ex fide, ſemper quod bonum eſt operans. Et: Ora ad Deum cum timore, & animi humilitate. Idem de uita ſolitaria capite ſecundo: Precatiónis dilectæ duo ſunt modi. unus eſt, quo glorificatur Dominus cum animi humilitate: alter eſt, quo petitio ſubijcitur. Cum ergo precaberis, nõ ſtatim ad petendum prorumpe: alioqui prodis animi tui affectum, tanquam qui neceſsitate coactus ores ad Deum. Oraturus igitur relinque teipſum, uxorẽ, liberos: deſere terram, tranſcende cœlum, relinque poſt te omnem creaturam uiſibilem & inuiſibilem, & ordire à glorificatiõe eius qui omnia condidit. & ubi illum glorificaueris, ne oberres animo huc uel illuc, neq; more gentili fabuleris, ſed ſumptis ſacræ ſcripturæ uerbis dicas: Benedico te Domine, lenem ac patientem, qui quotidie peccantem me patienter toleras, dasq; omnibus nobis reſipiſcendi copiam. Nam huius gratia Domine & taces, et toleras nos, ut te glorificemus: qui humani generis ſalutem diſpenſas, nunc quidem caſtigationis timore, nunc uerò admonitione aliquando per prophetas, tandẽ per aduẽtum Chriſti tui nos inuiſens. Tu enim nos condidiſti, non nos ipſi. Tu es Deus noſter. Poſtquam uerò illum ex ſcripturis, ut poteris, glorificaueris, tunc cum animi humilitate ita ſubiunge: Ego Domine quidem non ſum dignus qui ad te loquar, quoniam magnus admodum peccator ſum. Et ſi nõ es tibi alicuius delicti conſcius, ad hunc tamen modum dicas: nemo enim ſine peccato eſt, niſi ſolus Deus. Et poſt paulùm: Vbi igitur extenderis humilitatis orationem, ac dixeris, Gratias ago tibi Domine, quòd peccata mea patienter tuliſti, et in hunc uſq; diẽ ſupplicium de me non ſumpſiſti. Ego quidẽ dignus iam olim eram, qui innumeris malis adfligerer, & à facie tua abijcerer: at patiens illa benignitas tua leniter mecum & tolerãter egit, cuius nomine tibi gratias ago, etiãſi idoneus non ſum qui iſti tuæ patientię ſuſficientes gratias agere queam. Et ubi duas haſce partes glorificationis & humilitatis abſolueris, tum deinceps pete quod petẽdũ eſt.

Ambroſius lib. 1 Officiorum, cap. 18. Inipſa oratione noſtra multum uerecundia placet, multum conciliat gratię apud Deum noſtrum. Nõne hæc prætulit publicanum, &c. Et libro 1. de Cain & Abel, cap. 9. Humilitas commendabat orationem, ſiquidem et Phariſæus ille reprehenſus eſt, qui ieiunia ſua uelut beneficia enumerabat. publicanus aũt prædicatus eſt, quia longè ſtans, nolebat oculos ad cœlum leuare, &c. Et in cap. 1. ad Romanos: Non locus orationem commendat, ſed deuotus animus. Ita & Hieronymus docet aduerſus Luciferianos: Ad orationem aſsiſto: nõ orarem, ſi non crederem. Nilus in Gnomis: Oratio cum ſobrietate fiat. Cum oras ad Deum, mentem attolle. Petrus Alexandrinus: Oramus & obſecramus cum alijs quæ ad hoc decent, per eum qui factus eſt nobis aduocatus apud patrem, qui propitiatur peccatis noſtris. Et præclarè Chromatius in quintum cap. Matthæi: Clamor uocis non eſt opus in oratione apud Deum, quem ſcimus ſecreta cordis intueri: ſed clamor fidei, ac religioſæ mẽtis deuotio.

De oratione tractat etiam Ephrem lib. de Armatura ſpiritus, cap. 2. Mi frater, in ſciẽtia ora. Quod ſi, dum oras, mens tua diſtrahitur, ſiue per oculos, ſiue per aures, ſiue per cogitationes, aut aliam quamlibet cauſam, ſcito hoc ipſius inimici eſſe opus: neq; feſtines implere orationem tuam. Cæterùm teipſum paulùlum argue, collige rurſus animum tuum, atq; ita demum in ſcientia ora, ut ſcias pro quibus poſtules Deum, ne improbè ſuperflua & multa effundas uerba. Et in eodem libro, cap. 4. Si poſtulaueris à Domino aliquid, noli abruptè ac diffinitè ut accipias petere: ſed totum illi relinque, atq; ipſius uoluntati. Sæpe enim, quod petimus, non expedit nobis. Vt, ſi tribulatio ſuperuenit tibi, & anguſtia, ne ab his quidem præciſe liberari petas. ſępe enim & hoc tibi expedit, ne extollaris, ſed humilia ſentias. Quòd ſi relicta uoluntate tua, uoluntati ipſius obtemperare malueris, ſecurus eris. ipſe enim quid nobis expediat nouit. Nos uerò non ſcimus, an expediat nobis quod poſtulamus. Et in eodem loco: Hoc autem iccirco uoluntati eius relinquendum ſtatuo, non ut te poſtulare probibeam ab eo quæ cupias: imò precor atque commoneo, ut à minimis uſq; ad maxima poſtules à Deo tuo: ſed ut, cum oraueris, & coram eo expoſueris quæ ſunt in corde tuo, dicas ei: Veruntamen non mea uoluntas, ſed tua fiat. Si, quod peto, expedit, fac ſicut noſti.

FORMVLAE PRECATIONVM.

Basilius io Ethicis, definitione 56, docet orationem Dominicam esse recitandam. Et Chromatius in 5.cap. Matthæi inquit: O` q̃ fidelis hæc et beata oobis oratio est, cuius ordiné nobis doctor uitæ ac magister cœlestis instituit. Aliã formã Athanasius lib. de Virginitate exponit, siue de meditatione: Comede panem tuum, Domino gratias agens in mensa tua, ad hunc modũ: Benedictus Deus, qui alis me à iuoentute mea, qui das cibũ omni carni, imple gaudio & læticia cor nostrum, ut in omnib. omnem sufficientiã habentes, abundemus in omne opus bonũ, in CHRISTO IESV Domioo oostro: cum quo tibi gloria, houor, imperiũ, unà cũ sancto spiritu, in secula seculorũ, Amẽ. Et ubi sederis ad mensam, & inceperis frangere panem, ter eũ cõsignans, his uerbis gratias age: Gratias agimus tibi pater noster, de sancta tua resurrectione, per IESVM filiom tuũ, quẽ nobis notũ reddidisti, quòd quemadmodũ hic pania olim multis seminib. dispersus, ounc aũt coactus unum quiddam redditus est: ita tu quoque congegas Ecclesiam tuam à finibus terræ in regnũ toum. quoniam tua est potentia & gloria in secula seculorum, Amen. Idem formulam precationis Ecclesię persecutioné patientia à Meletianis & Arianis sub Constantio exponit: Parce Domine populo tuo, & ne des hæreditatem tuã in uituperiũ inimicis, sed festina, ut accipias nos de manu iniquorum. Ecce enim famulis tuis uon parcunt & uiam Antichristo præparant. In epistola ad solitariã uitam agentes. Item de formula precationis pro Constantio, in Apologia ad Constantium: Ecce Domine IESV CHRISTE, rex regum, fili Dei unigenite, uerbum & sapiẽtia patris, reus agor, quia tuã misericordiã popul⁹ suis orationib. cõuenit, & per te tuũ patrẽ, Deũ omniũ implorauit: idq; pro salute famuli tui piẽtissimi Constantij.

Hieronymus iu fine explicatioois in Micheam: Dicã & ego in fine ooluminis, laborem opusculi mei Domini inuocatione cõsignans: Deus quis similis tibi? Aufer iniqtatem serui tui, transi peccatum reliquiarum animæ meę: ne immittas in me furorem tuum, neq; in uia tua corripias me: quoniam misericors es, & multæ miserationes tuæ. Reuertere & miserere mei, præcipita iniquitates meas, & mitte eas in ꝓfundũ maris, ut salsugo et amaritudo uitiorũ in salsa regione dispereat. Da ueritatem, qoam promisisti seruo tuo Iacob: & misericordiã, quam pollicitus es amico tuo Abraham: & libera animã meam à persecutorib. prophetarum tuorũ, Achab & Iezabel: sicut iurasti patrib. meis in dieb. antiquis, dicens: Viuo ego, dicit Dominus: nolo mortem peccatoris, tantũ ut reuertatur & uiuat. Et alibi: Statim ut conuersus ingemueris, saluus eris. Tunc oidebit inimica mea, & operietur cõfusione: quæ nunc dicit ad me, Vbi est Domin⁹ Deus tuus? Videbo in ea ultionem tuam: & erit quasi lutum platearum, atq; calcabitur, ne amplius de luto & paleis Ægyptias extruat ciuitates.

Ephrem lib. 1. de compunctione cordis, capite 13. Sana me Domine, & saluabor: quia tu solus es sapiens & misericors medicus. Supplico bonitatem tuam, sana uulnera animæ meę, & illumina oculos mentis meæ, ut considerem dispensationem tuam, quæ super me semper efficitur, quia infatuata est mens mea: & gratia tua, quę est salueritatis, condiat eam. Et quid ad te hęc oro, Domine, qui cunctorum es præscius, quiq; scrutator es renũ & cordis, & solus omnia uosti? Sicut enim terra sine aqua, sitit ad te anima mea, et desiderat te cor meum. Qui aũt diligit te indesinenter, tua gratia eum satiabit. Sicut enim semper audisti me, etiam nunc ne despicias deprecationem meam. Ecce enim quasi captiua est mens mea, te solum saluatorẽ ueritatis exquirens. Mitte itaq; gratiã tuam ueLociter in auxilium meum, & satiet esuriem meã, et siti meę potum tribuat. Te enim solũ desidero insatiabilẽ Dominũ. Quis enim potest de te satiari, qui te ex ueritate dilexerit, lumen ueritatis & luminis tributorem? Da mihi petitionem meã, & dona mihi deprecationem meam, & destilla in cor meum stillã dilectionis tuæ. Ascendat in cor meum, quasi in syluam, flamma charitatis tuæ: & deuoret spinas & tribulos & pessimas cogitationes. Et tribue mihi copiose & sine mensura, quasi Deus homini, gratiã tuã: & dona mihi quasi rex regum, & mulriplica quasi boni filij bonus pater. Si autem in quibusdam priuatus sum, aut priuor, quasi terrenus, aut filius terreni, sed tu qui replesti hydrias benedictiõe tua, imple sitim meam gratia tua: & qoi satiasti 5000 uirorum de quinq; panib. imple esuriem meam, immensa copia bonitatis tuæ. Amator hominum benignissime, super fœnum & flores, & super omnem herbam uiridem terræ, sine inuidia in hoe tempore gratia tua effusa est: quanto magis seruorum tuorũ, qui te deprecantur, petitionibus largiri te conuenit? Ecce enim aer fulgore coruscat, & uolucres uoces suas immotát à gloria multa sapientiæ tuæ. Ecce aũt terra uarietate florum, quasi diploide indoitur, quæ sine manib. texitur. Exultat aũt, & festiuitatem duplicem celebrat: unam quidem pro Adam, filio suo primogenito, quia uiuificatus est in Christo: alteram pro Domino suo: qoia descendens super eam ambulare dignatus est. Ecce enim & in mari multiplicatur gratia: nam gratia tua & eos qui

in ipso nauigant, facis esse locupletes. Eadem gratia etiam mihi loquendi ad te fiduciam tribuat. Qui suscepisti duo minuta uiduæ illius, & laudibus extulisti, suscipe deprecationem serui tui, & exaudi orationem meam, & dona mihi petitionem meam: ut templum sanctum efficiar gratiæ tuæ, ut inhabitet in me, et ipsa me doceat quomodo ei placere debeam, ut pulset in membris meis atq; in uisceribus meis, uelut in carice aquæ. Hinc plena compunctionis atq; lætitiæ mẽs quoq; mea, quasi quodam fręno constringatur, ne oberrans in peccato corruam, & à claritate luminis illius expellar. Exaudi me Domine, exaudi me, & præsta ut uocari merear in regnum tuum, qui quondam errãs eram, nunc autem sum congregatus: qui eram immundus, nunc mundatus sum: & qui insipiens eram, nunc uerò sapiens sum: & qui aliquando inutilis eram, nunc autem utilis effectus sum, &c. Item: Tu autem Domine per prophetam tuum dixisti: Aperi os tuum, & implebo illud. Ecce itaque os serui tui cum corde apertũ est: imple illud gratia tua, ut semper te benedicat. CHRISTE Saluator meus, irriga cor meum. Amator hominum benignißime, redde totem gratiæ tuæ. Quemadmodum terra dum seritur, generationes suas non ualet enutrire, nisi à bonitate tua fuerit uisitata: sic neq; cor meum proloqui ualet quæ tibi sunt placita, absque gratia tua, et fructificare fructum iustitiæ. Ecce autem nascentia terræ enutrit pluuia superueniens, nec non etiam arborum nascentia florum uarietate depingit: sic etiã ros gratiæ tuæ mentem meam illuminet, ut floribus compunctionis & humilitatis ac sapientiæ eam adornet. Et quid dicam? Ecce enim oratio mea infirma existit, & iniquitates meæ gemere me compellunt. Vincat ergo gratia tua: q aperuisti oculos cęci nati, oculos mentis meæ adaperi, ut pulchritudinem tuã sem per desiderent. Et qui aperuisti os subiugalis, aperi os meum in laudem & gloriam gratiæ tuæ. Qui posuisti terminum mari uerbo pręcepti tui, pone etiã terminũ cordi meo per gratiam tuam, ut non declinet ad dexteram, neq; ad sinistram à pulchritudine tua. Qui aquam in deserto tribuisti populo non credenti, sed contradicenti: dona mihi compunctionem, & oculis meis lachrymas, ut defleam diebus ac noctibus dies uitæ meæ, cum humilitate & charitate, & puritate cordis. Appropiet oratio mea in conspectu tuo Domine, & dona mihi semen sanctum, ut tibi offeram manipulum cõpunctionis & confeßionis meæ repletũ, & dicam gloriam ei qui mihi hæc tribuit, ut ei etiam ego offerã quod ab eo percepi, & adorẽ eum qui mihi tanta largitus est. Exaudi Domine orationẽ serui tui, qui es super omnia benedictus in secula seculorum, Amen. Tales orationes plures habet Ephrem. Sed interdum quędã interspersa sunt, aliena à scriptura sancta: quæ an sint eius autoris, incertum est.

De generibus orationum, Hilarius in Psalmo centesimo quadragesimo: Quatuor genera orationum Apostolus esse significat, ad Timotheum scribens: Exoro ergo primò omnium fieri precationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones. Humilitatis nostræ est deprecari, magnificentiæ Dei est orari, fidei est postulare, confeßionis & laudis est gratulari. Et fortè quatuor illa genera odorum, ad unum thymiama ex partibus subtilißimis comparata, singulis quoque generibus poterunt conseruandæ orationis aptari. Et in Psalmo sexagesimotertio: Vigilandum in oratione Dei est, & semper orandum, &c. Deus enim non tantum tũ orandus est, cum quæ timentur ingruetint: sed timenda ea sunt, quæ cum cœperint adesse dominantur. & semper atque indefeßis precibus orandus est, ut nos à timore eorum quorum dominatũ timemus, eripiat. Neq; Dei misericordiam metus noster, sed fides promeretur.

Basilius de uita solitaria, cap. 2. Petens digna Deo, ne cesses donec acceperis. Item: Forsan ea de causa non statim dat, ut ad assiduitatem te instituat, & ut discas quid sit donum Dei, custodiasq; datum cũ timore. Et in sermone in diuites auaros: Spem firmã in Deum retine. Etenim putas illum angustiam tuam non uidere? Victum alimentũq; in manibus quidem habet, largitionem uerò differre solet, ut constantiæ periculum faciat, & mentem mortalium uideat, &c. Ephrem libro de Armatura spiritus, capite 3: Etiamsi tardauerit dare tibi petitionẽ tuã, noli desistere clamare ad eum: neq; quasi nõ auditus, torpore deficias.

De rebus petendis, Basilius de uita solitaria: Vbi precationi institeris, ne alia pro alijs petas, ne Dominum irrites: nec pecuniam, nec humanam gloriam, nec potentatum, nec aliud quicquam eorum quæ dilabuntur petas: sed regnum Dei, & quæcunq; corpori necessaria sunt, ipsa tibi Domin⁹ exhibebit: quemadmodum pollicitus est dicens, Quærite primùm, &c. Hæc non superstitiosè intelligenda sunt, quasi nõ liceat corporalia etiam à Deo petere, cum iusserit Christus panem quotidianũ expetere: sed monet de ordine, & ne tantum corporalia petantur. Eodem modo & hęc eiusdem uerba accipienda sunt: Pete nõ diuitias, non gloriã terrenam, nõ corporis sanitatem. Nam ipse te finxit, et curam habet salutis tuæ, & nouit quid cuique conducat, siue sanitate, siue infirmitate

tate opus sit:sed pete, sicut iussus es,regnum cœlorum: corporis tui necessitatem,sicut dixi,ipse curat.Est enim rex noster augustissimus & monificentissimus, moleste ferens, si quis exile quiddam ab ipso petat, si quis nostrûm petat quod ipsum non addecet.Pete quæ digna sint rege cœlorum. Et in Ethicis, definitione quinquagesimasexta: Orandum pro ijs qui uerbo ueritatis præsunt. Item definitione septuagesima: Orandû pro subditis, & eorum profectu, & illius oomine gratiæ agendæ sunt. Nilus in Gnomis: In ualetudine aduersa, oratione primò utere. Ephrem libro de Armatura spiritus,capite tertio: Mi frater, quod urget magis, & quæ in omni tempore tibi magis necessaria sunt,ea à Deo postules. Et in eodem libro, capite octauo: Cum quis sacras literas uult legere, Christum pro intelligentia orare debet. Sic Athanasius quoq; docet,de interpretatione Psalmorum ad Marcellinum: Siue in tribulatione hæc dicat, magnam uisurus est consolationē:siue in tentatione persecutione'ue hęc psallat, probatior uidebitur, & protegetur à Domino,eorum qui talia recitant protectore, & diabolum subuertet, & dæmones eius fugabit.

De fine orationis, Arnobius libro primo contra gentes: Nihil sumus aliud Christiani, nisi, magistro Christo, summi regis & principis ueneratores:nihil,si consideres,aliud inuenies in ista religione uersari. Hæc totius summa est actiōis,hic propositus terminus officiorū diuinorum,hic finis: huic omnes ex more prosternimur,hunc collatis precib. adoramus,ab hoc iusta & honesta & audiru eius condigna deposcimus. Non quòd ipse desideret supplices nos esse, aut amet substerni & tot miliū uenerationē uidere. utilitas hæc nostra est, & commodi nostri rationem spectans. Nam quia proni sumus ad culpas,& ad libidinis uarios appetitus,uitio infirmitatis ingenitæ: patitur se semper nostris cogitationibus concipi, ut dum illū oramus, & mereri eius contendimus munera, accipiamus innocentiæ uoluntatem, & ab omni nos labe delictorum omnium amputatione purgemus. Et Ambrosius lib.de Paradiso: Sarao sanctorom orationibus excluditur.

De efficacia orationis,Hieronymus libro secondo commentariorum in Hieremiam, capite septimo ita scribit: Cum,inquit, non resistas mihi,illud ostendit,quòd sanctorum preces Dei iræ possint resistere. Vnde & Dominus loquitur ad Mosen:Dimitte me. Et lib.4.commentariorum in Ezechielem: Sicut murus hosti opponitur, & aduersario occurri solet ex aduerso,contraq; uenienti: ita Dei sententia sanctorum precibus frangitur.

Et Ephrem lib. de Armatura spiritus, cap.2. Pro arcu extende ad orationem manus tuas. Verè enim arcus est æreus contra inimicos, expansæ in oratione manus,in scientia orantis: ueluti sagitta directè emissa ab eo qui uibrat arcum. Et sermone de Virginibus: Oratio perfecta quærentium Deum, & eum toto cordis affectu ambientium, summa cum alacritate & facilitate atq; cōfidentia,ipsum quoq; penetrat cœlum.

DE MINISTERIO.

BAsilius de uita solitaria, ca. 23. Christus Petrum post se pastorem Ecclesiæ constituit, & cōsequenter omnibus pastoribus & doctoribus eandem potestatē tribuit. cuius signum est, quòd omnes ex æquo & ligant & absoluont,quemadmodum & ille. Ac de officio ministrorum, sermone secūdo de Baptismo, cap. secundo: Officiū,inquit, ministrorum est, administrare mysterium Domini:ad quod digni efficiuntur,si repurgent se ab omni inquinamento carnis ac spiritus,perficientes sanctificationem in timore Dei, nec ullam aliqua in re dantes offensionem,ne uituperetur ministerium. Et sermone de Fide: Fidi ministri proprium esse scitis planè & ipsi, ut quod in conseruos dispensandum ab optimo Domino concreditum habet, hoc illis seruet purū ac syncerū. Et sermone in diuites auaros, ministros uocat instrumēta Dei: Hæc dicit Dominus,inquit,nō quidē per seipsum,sed p seruos suos ac instrumenta clamans. Et sermone de Fide:Nos sermones nostros cum iudicio dispēsantes,ubiq;,siue quę cautionis & munitionis,siue quæ ædificationis sunt, congruēter usurpantes, & nunc quidem contentiosius his resistentes, qui per diaboli insidias fidei pietatem destruere conantur:nunc uerò simplicius & familiarius illam exponentes his qui in illa ædificari cupiūt,nec aliquid aliud facientes quàm quod ab Apostolo dictū est, Vt sciatis quomodo oporteat uos unicuiq; respondere. Et in Psalm.14.Ad delinquentium utilitatem nunquam opprobrium sumitur. quod Paulus ad Timotheū discipolū suū: Argue,increpa,obsecra,inqt.Gregorius Nyssenus,in lib.de uita Mosæ ait,Euangelij reuelationē primùm obscuriorem per prophetas, postea apertiorē fuisse p Apostolos, cum accessisset beneficium Spiritus sancti. In eodem: Credendum est ita esse, ut Ecclesia prædicat: non tamen oculis omnium cerni posse; sed in mentis ipsius penetralib. indubitabilem ueritatem permanere.

De ministerij dignitate, in eodem libro: Non humana quædam res, sed diuina, sacerdotium est.

De ministrorū officio, in eodem: Omnis qui Dei sacerdotium assumere studet, seipsum

psum ac corpus suum Deo offerre hostiam, non enecatum aut cæsum debet (Vnum enim hoc sacrificium, rationalisq; cultus hic est) nec pingui quodam ac carnoso huius uitæ amictu, sed tenue, sicuti telam araneæ, munda uiuendi ratione confectum, ut uiuẽdi tenuitate leue atq; aereum factũ, sursum posse ferri uideatur. Et in eodem: Hoc fructu, quem Aaronis uirga ediderat, qualis debeat esse sacerdotis uita monemur. aspera enim & continens, duraq; debet exterius esse, intus autem & in occulto suaue quoddã edulium cõtinere. quod tunc manifestatur, cum maturum fuerit, & corruptus fuerit stipticus ac circũfusus cortex, & lignea nuclei testa defracta. Quare si sacerdotis exanimaueris uitam, inueneris q; redolentem unguentis ac rosis, bysso & purpura florentem, ac mensis pinguibus inhærentem, in qua non adhibentur nisi defæcata. & clarissima uina, & unguenta preciosissima, et quæcunq; alia suauia ijs gustatu uidentur qui hoc seculo frui proposuerunt: uerè in hunc Euangelicis utêris uerbis, Fructum uideo, sacerdotalem arborem nõ cognosco. alius est enim sacerdotij fructus ab isto.

DE ECCLESIA.

Quid sit Ecclesia, Lactãtius uidetur describere, de uera sapientia libro quarto, capite decimotertio: Ecclesia est uerum templum Dei, quod non in parietibus est, sed in corde ac fide hominum, qui credunt in eum, ac uocantur fideles. Et in eodem, capite trigesimo: Sancta catholica Ecclesia est, quæ uerum cultum retinet. Hic est fons ueritatis, hoc est domicilium fidei, hoc templum Dei. quò si quis non intrauerit, uel à quo si quis exiuerit, à spe uitæ ac salutis æternæ alienus est. Eusebius uerò de Demonstratione Euangelica lib. quarto, capite decimonono, inquit: Per totũ orbem terrarum, Christi Ecclesiæ, unius domus Dei locum obtinent. Ac Hilarius in Psalmo quinquagesimoprimo: Ecclesia est domus Dei, & omnes fidei Euangelicæ sectatores. Sic & Basilius in Psalmo sexagesimoprimo: Ecclesia in Psalmo ciuitas munitionis appellatur. Ciuitas propterea, quòd ciuitas collectio populi est, legitimè cohabitantis: munitionis uerò, ob fidei munimentum & robur. Et in Psalmo quadragesimoquarto: Ecclesia una est perfecta columba, quæ in dextrum Christi locum eos accipit, qui in benefactis sunt exercitati, ac uelut pastor oues ab hœdis, probos separat ab improbis. Assistit regina anima, sponsali uerbo cooptata, minimè peccatis seruiẽs, sed Christi regni particeps.

Ambrosius libro secundo commentariorum in Lucam, capite tertio sic inquit: Mater uiuentium Ecclesia est, quam ædificauit Deus, in ipso summo angulari lapide IESV CHRISTO, in quo omnis structura compaginata crescit in templum Dei.

Et libro decimo Epistolarum, epistola octogesimaquarta: Ecclesia Dei, quæ est corpus Christi, ita est multimoda uarietate contexta, ut in unum decorem, etiam quæ non sunt paria, cõcurrant, & de omni genere hominum, & de omni gradu officiorum, de omni mensura operũ, de omni qualitate uirtutum fiat totius ædificationis inseparabilis connexio, & indifferens pulchritudo: nec desit soliditati, quod non defuerit portioni: tantaq; ibi est pax, tantaq; cõcordia, &c.

Epiphanius lib. 2. tomo 1. Sancta Dei Ecclesia, & iter ueritatis est, & uia regia. Et libro 3. tomo 2, & in Anchorato: Ecclesiam uocat matrem, portum pacis, uirginẽ Christi, & castam nympham. Sic & Hieronymus in quartum caput epistolæ ad Ephesios: Ecclesia unum corpus Christi est. Et lib. 8 commentariorũ in Esaiam: Ecclesia habitaculũ Patris & filij & spiritus sancti est. Et in cap. 11 Hieremiç: Terram lacte & melle manantẽ Christi Ecclesiam intelligamus, in qua paruuli atq; lactantes educamur per fidem, ut possimus solidum cibum capere.

Sic præclarè & Basilius in Psalmo trigesimotertio scribit: Sicut ossa robore suo carnis molliciem sustentant, sic & in Ecclesia sunt quidam, qui ob uirtutem atq; fortitudinem suam, debilium infirmitates ferre possunt. Et Nazianzenus in Apologetico: Ex multis ac uarijs tam motibus quàm linguis, uelut animal quoddam dispar & com positum, cõmune hoc Ecclesiæ corpus existit.

Perpulchrè hæc quoq; explicat Epiphanius libro secundo, tomo primo: Sancta Dei Ecclesia est similis naui. Nauis autem non ex uno ligno constat, sed ex diuersis. Et carinam quidem ex uno ligno habet, sed non uno modo: ancoras autem ex alia materia. mali item & tabulata, & puppis partes, parietumq; ac transtrorum, uelorum item ac remorum, gubernaculorumq;, ac aliorum omnium ex diuersis lignis compactionem habent. Idem explicat Hieronymus aduersus Luciferianos: Arca Noe, Ecclesiæ typus fuit, &c. ut in illa omnium animalium genera, ita & in hac uniuersarum & gentium & morum homines sunt. Vt ibi pardus & hœdi, lupus & agni, ita hic iusti & peccatores: id est, uasa aurea & argentea, cum ligneis & fictilibus commorantur. Sic & Basilius sermone in dictum, Attende tibi ipsi: In Ecclesia, inquit, uelut in magna domo, uasa nõ solum aurea & argentea, sed lignea & testacea existunt. Optatus Mileuitanus de Ecclesia inquit libro 3. Est et-

Est ergo spiritalis Siō Ecclesia, in qua à Deo patre rex constitutus est CHRISTVS: quæ est in toto orbe terrarum, in quo est una Ecclesia Catholica.

De notis Ecclesiæ, Lactantius de uera Sapientia libro quarto, cap. trigesimo, inquit: Sed tamen singuli quiq; cœtus hæreticorū, se potissimum Christianos, & suam esse catholicam Ecclesiam putant. Sciendum est autem, illam esse ueram, in qua confessio & pœnitētia: quæ peccata & uulnera, quib. sub iecta est imbecillitas carnis, salubriter curat.

Hilarius libro secundo & sexto, de Trinitate: Super hanc confessionis petram Ecclesiæ ædificatio est: scilicet, Tu es Christus filius Dei uiui. Hæc fides Ecclesię est fundamētum, per hanc fidem infirmæ aduersus eam sunt portæ inferorum. Et Ambrosius lib. 2. de Iacob, cap. 7. Ibi est ecclesia, in qua apparet Deus, & loquitur cum seruis suis: ibi eripiuntur & abscondūtur simulachra gentiū. Fides enim Ecclesiæ omnem obseruantiam gentilitatis aboleuit. Item Basilius in Ascecticis: Ecclesia est consuetudo Dei. Epiphanius libro tertio, tomo primo: Ecclesia est ędificata ex costa Christi, in eo quod punctū & apertum est ipsius latus, & mysteria sanguinis & aquæ precia redemptionis facta sunt. Chromatius in caput quintum Matthæi: Ciuitatem supra montem positam, Ecclesiam ostendit, supra fidem Domini ac Saluatoris nostri in cœlesti gratia constitutam: quæ iam non per annunciationem legis obumbratur, sed per Euangelicam doctrinam aperta prædicatione conspicitur.

De una Ecclesia, Hieronymus libro primo aduersus Iouinianū: Vnam habet Christus Ecclesiam.

Christum esse Ecclesiæ caput, Ambrosius testatur lib. 3 de Fide, capite quarto: Omniū ipse principium est, & uniuscuiusq; autor, quia Ecclesiæ caput est: sicut scriptum est. Ita & Gregorius Naziāzenus oratione in dictum Euangelij, inquit: Vnus est Christus, unum caput ecclesiæ. Et Basilius in Psalmo quadragesimoquarto, & libro de Spiritu sancto, capite quinto: ecclesia non adoratur, sed Christus ecclesiæ caput. Item de uita solitaria, capite uigesimotertio: Hoc ab ipso Christo docemur, qui Petrum post se ecclesiæ suæ pastorem constituit. Petre enim, inquit, amas me? pasce oues meas. Et consequenter omnibus pastoribus & doctoribus eandem potestatem tribuit. cuius signum est, quòd omnes ex æquo & ligant & absoluunt, quemadmodum & ille.

Hieronymus aduersus errores Ioannis Hierosolymitani: Fundendo sanguinem, & patiendo, magis quàm faciendo contumelias, Christi fundata est ecclesia: persecutionibus creuit, martyrijs coronata est. Idem in Esaia, capite uigesimoseptimo. De ecclesia perpetua, Cantic. 1. Ego ciuitas firma, ciuitas quæ oppugnatur, non expugnatur. Pulchrè dixit Oppugnatur, non expugnatur.

Ecclesiam gregem esse pusillum, Nazianzenus in oratione de seipso, ad Arianos: Vbi sunt qui multitudine Ecclesiam defendunt, ac pusillum ouile contemnebant? Et in procemio commentarij in lib. 3. ad Galatas: Ecclesia Christi de uili plebecula congregata est.

De Ecclesiæ donis, Epiphanius libro secundo, tomo primo: Opus est in Ecclesia donis, nec cessat gratia in sancta Ecclesia. Item: Dominus obsignauit Ecclesiam donis, & impleuit ipsi dona.

DE REGNO CHRISTI.

Regnum Christi spirituale esse, & æternum, docet Lactantius lib. 4. capite 12. Ob uirtutem & fidem, quam Deo exhibuit in terra, datum est ei regnum & honor & imperium: et omnes populi, tribus, linguæ seruient ei: & potestas eius æterna, quæ nunquam transibit, & regnum eius non corrumpetur. Quod quidem duobus modis intelligitur: quia & nūc habet perpetuam potestatem, cum omnes gētes & omnes linguę nomen eius uenerantur, maiestatem confitentur, &c. Et idem postea, cum rursus aduenerit in potestate & claritate, ut omnem animam iudicet, &c. Epiphanius lib. 1. tom. 2. hæresi 29. A' domo quidem carnali Iuda & Israel regia dignitas translata est, firmiter autem sedet thronus in sancta Dei Ecclesia in æternum. Et regnum ipsius non est de terra, uelut dixit in Euangelio ad Pontium Pilatum. Manet enim thronus ipsius, & regni eius non erit finis, &c.

DE CRVCE ET CALAMItatibus Ecclesiæ.

Vnde sint pœnæ & afflictiones, Lactantius libro quinto, capite uigesimotertio monet: Nemini debet, inquit, mirum uideri, si pro nostris sæpe delictis à Deo castigamur. Et Basilius in Psalmo uigesimonono: Labores & pœnæ nō eius uoluntate infliguntur: sed merito eorum qui peccauerūt, inferuntur. Item Hieronymus lib. 2. commentariorum in Ezechielem: Famem, pestilentiam, & bestias pessimas, & quicquid aliud malorum sustinemus in seculo, propter nostra uenire peccata manifestum est.

Qui sint hostes Christianorum, Ambrosius sermone 20 in Psalmum 118 docet: Non hi solum persecutores sunt qui uidētur, sed etiam qui non uidentur, & multo plures persecutores. Diabolus enim multos ministros suos dirigit, qui non foris tantum, sed etiam intus faciant persecutiones in animis

singulorum. De his dictum est persecutionibus: Omnes qui nolunt piè uiuere in Christo, persecutiones patiuntur. Persequitur auaritia, persequitur ambitio, persequitur luxuria, persequitur superbia, persequitur fornicatio.

De fine afflictionum, Lactantius libro 5. capite uigesimotertio: Cum uexamur ac premimur, tum maximè gratias agimus indulgentissimo patri, quòd corruptelam nostrã non patitur longius procedere, sed plagis ac uerberibus emendat. Ex quo intelligimus nos esse Deo curę, quoniam cum peccamus, irascitur. Et paulo antè: Bonos, quos diligit, castigat sæpius, & assiduis laborib. ad usum uirtutis exercet, nec eos caducis ac mortalibus bonis corrumpi ac deprauari sinit. Sic & Hilarius docet in Psalmo 65. Deus credentes in se, non tanquam fidei eorum ignarus examinat: sed quia etiam secundũ Apostolum tentatio probationem adfert, examinantur credentes, non ad cognitionem Dei, sed ad sui probationem: ut igne purgati, & ab admixtione uitiorum carnalium defæcati, splendeat examinatæ innocẽtiæ claritate.

Basilius sermone tertio in diuites: Ob cõuersionem, inquit, nostram calamitates Deus nobis infligit, nõ extinguere nos quærẽs, sed emendare castigareq́; cupiens, more piorum patrum erga desides filios. Et in sermone, Quòd Deus non sit autor malorum: Afflictiones secundum corpus, & externæ molestiæ, ad peccati compescẽdam licentiã à Domino excogitatæ sunt. Et in Asceticis, capite quinquagesimoquinto: Ciuitatũ interitus, terræmotus, inundationes, exercituum clades, naufragia, & omnes deniq; calamitates, quibus magna hominum multitudo simul absumitur, propter superstites ad sobrietatem reducendos eueniunt, ipso Deo publicis pœnis publicam castigante iniquitatem. Et paulo pòst: Reliqua quæ appellantur mala, partim ad exercendos dantur bonos, & declarandã fortitudinem, quẽadmodum Iob filijs priuauit, &c. partim ut medela eorum qui deliquerunt, sicut Dauidi accidit domus confusio. Rursus autem & aliud ex iusto Dei iudicio malorum, hoc est pœnarũ genus prouenire cognouimus, ad homines in uitium pronos prudentiores faciẽdos: ut Dathan & Abiron terra uiuos deuorauit. Sic docet quoq; Hieronymus libro sexto & octauo commentariorum in Esaiam: Quando uisitat & percutit Deus, ad hoc percutit ut emendet. Et Chromatius in 5 caput Matthęi: Duplex ratio tentationis est, & causa diuersa: Alijs enim per peccatũ tentatio infertur ad emendationem, alijs ad fidei probationem infertur, ad gloriam.

De fine martyriorum, Hilarius in Psalmo sexagesimoquinto: Per pœnarũ genera martyres in fidei testimonium corpora sua holocausta uouerunt, ut in Dei domum, id est in cœlestis domicilij habitationem, cõsummatis hostiarum suarum sacrificijs introirent. Sed quid tandem in hac corporum suorum oblatiõe uouerunt? Scilicet, ut per hæc martyrij sui exempla gentes ad spem regni æterni erudirent. Qui enim tum Christũ prædicabant, non sibi, quibus tum erat cognitus, sed nobis, qui futuri adhuc eramus, uel quibus potius tum erat incognitus, prædicabant. Quæ eorum prædicatio omnis posteritatis fidem ad martyrij desiderium accendit. Non enim causa alia prædicabant, nisi ut fidei suæ & martyrij exemplo plures martyres erudirent. Petrus Alexandrinus Can. 9 eos quidẽ qui temerè persecutionis tempore periculis se exposuerunt, recipiendos esse in Ecclesiam, illisq́; communicandum sentit: attamen prolixè disputat, neminem debere temerè ad martyrium prosilire.

Quamobrem pij calamitatibus exerceantur, & subiecti sint cruci, causas aliquot exponit Gregorius Nyssenus in libro de prouidentia, cap. 8. Concedit, inquit, sæpenumero Deus iustum in calamitates incidere, ut uirtutem quæ in ipso latet, alijs ostẽdat: ueluti in Iob. Aliquando permittit incõuenientia quædam geri, ut per actionẽ quæ indecens uidetur, magnum quid & mirabile dirigat: uelut per crucem, salutem hominũ. Alio modo sanctum etiam mala pati permittit, ut nõ ex recta conscientia, & attributa è uirtute in elationem incidat: ut Paulo. Derelinquitur aliquis ad tempus, in correctionem alterius, ut id quod in ipso fuit, considerantes alij erudiantur: ut in Lazaro & diuite. Destituitur aliquis etiam in alterius gloriam, non ob propria, uel parentum pecca ta: ut à natiuitate cæcus, in gloriam filij hominis. Rursus permittitur quis pati in alterius imitationem, ut gloria eius qui passus est amplificata, alijs impigra passio fiat, per futuræ glorię spem, & eorum quæ expectantur bonorum desiderium: ueluti in martyribus, & in his qui seipsos tradiderunt pro patria uel parentibus. Si uerò quis irrationabile arbitratur, sanctum in alterius directionem malè pati: cognoscat, quòd hæc uita agon est, & uirtutis stadium. Quanto igitur maiores sunt labores, tanto maiores sunt coronæ. Ad mẽsurã enim passionis, & numerũ, est retributio.

DE CONIVGIO.

De cõiugio hęc ętas honestè sensit. Nazianzen° oratione de funere sororis: Neutrum horũ (uel castitas, uel nuptiæ) uel Deo penitus, uel mũdo coniungit, rursusq́; dissoluit: ita ut hę propter naturã propriã penitus sint fugiendæ, illa aũt nimiũ laudanda. Verùm

Verùm mens eſt, quæ nuptijs & uirginitati rectè dominatur, & tanquã materiam rationi opifici hęc adoptat, & ad uirtutem operatur. Carni enim cõglutinari, nequaquam ſeparat à ſpiritu: neq; ſi qua caput habet uirũ, ideo caput primũ ignorat: ſed parũper mundo miniſtrat, & naturę, quantũ lex exigit carnis: ſeu illi potius qui carni legem hanc tulit, Deo. Et oratione in ſanctum lauacrum: Si carni colligatus es, ne timeas ſanctificationem, etiam poſt nuptias purus eris. Non enim quia uirginitas honorabilior eſt, ideo nuptiæ inter ignominioſa. Ita & Ambroſius docet de uirginibus, lib. 1. Nuptias ego uerò ſuadeo, & eos damno qui diſſuadere cenſuerũt: utpote qui Saræ ac Rebeccę ac Rachel, cæterarumq; ueterum coniugia fœminarum, pro documẽtis ſingulariũ uirtutum recenſere ſoleã. Qui enim copulam damnat, damnat & filios, & ductã per ſucceſsionem ſeriem, generis ſocietatem damnat humani, &c. Sic quoq; monet Epiphanius lib. 2. tomo 1. Sancta Eccleſia nuptias habet reuerendas, & colit eas. Et Hieronymus in cap. 4. epiſtolę ad Timotheum: Omnis qui nuptias damnat, non amator, ſed inimicus eſt caſtitatis: dum & cõtinentibus laudem tollit, et incontinentibus ſublato nuptiarum remedio, fornicationis facit inire diſcrimen.

Coniugiũ uerò Baſilius in Hexametro uocat iugum naturæ. Conſentit & Ambroſius in exhortatione ad uirgines: Ipſum coniugium uinculum eſt, quo alligatur uiro nupta, & ei ſubiectione adſtringitur. Et lib. 3. de uirginibus: Bona uincula nuptiarum, ſed tamen uincula: etſi uincula, tamen uincula charitatis. Bonum coniugium, ſed tamen à iugo tractum.

Coniugij autorem eſſe Deum, Nazianzenus oratione in funere ſororis: Si qua caput habet uirum, miniſtrat illi, qui carni hanc legem tulit, Deo. Et Ambroſius lib. 10 Epiſtolarum, epiſt. 71. Non negamus ſanctificatum à Chriſto eſſe coniugium, diuina uoce dicente: Erunt ambo in carne una, & uno ſpiritu. Et Athanaſius ſermone contra omnes hæreticos: Verba faciamus ad infelicẽ Miluiũ, arbitrantem ſe extollere uirginem, & coniugium infamare poſſe. cum Deus in paradiſum Euam ad Adam deducat, ibiq; loquatur Adam: Ea de cauſa relinquet homo patrem & matrem, & conglutinabitur ei, & erunt in carnem unam. Cæterùm iſte uetus Teſtamentum nõ recipit: quid ergo? Nunquid auſcultas in Euangelio, Dominum in Cana ad nuptias uocatũ easq; benedixiſſe, et ex aqua uinũ feciſſe? Et rurſus alibi: Iudæis dicentibus, ſibi Moſen cónceſsiſſe libellum repudij, Chriſtũ reſpondere: id Moſen ipſis conceſsiſſe ob pertinaciam duritiemq; animi: &, Quos Deus coniugauit, homo nõ ſeparet? Quomodo poteſt ramus conſiſtere, ſi non ſubſiſtit radix? Quomodo uirgo eſſe poterit, ſi non habebit patrẽ & matrem? Chromatius in quintũ caput Matthæi: Chriſtus iubet matrimonij caſtum coniugium indiſſolubili lege ſeruari, oſtendens coniugij legem à ſe penitus inſtitutam.

De officijs coniugum, Lactantius lib. 6. de uero cultu, cap. 23 docet: Nec tantum alienis thoris, quę attingere non licet, uerùm etiam publicis uulgatisq; corporibus abſtinendũ Deus præcepit: docetq; nos, cum duo inter ſe corpora fuerint copulata, unũ corpus efficere. Et paulo pòſt: Nondum omnia caſtitatis officia executus ſum, quam non modò Deus intra priuatos parietes, ſed etiam præſcripto lectuli terminat: ut cum quis habeat uxorem, neq; ſeruam neque liberam habere inſuper uelit, ſed matrimonio fidem ſeruet. Et ſeruanda igitur fides ab utroq; alteri eſt. Imò exemplo continentię docenda uxor, ut ſe caſtè gerat. Et in Epitome diuinarũ inſtitutionum, cap. 8. Qui habet coniugem, nihil quærat extrinſecus, ſed cõtentus ea ſola carnem caſtiget, inuiolati cubilis ſacramenta cuſtodiat. Adulter enim Deo eſt, perinde atque inceſtus, qui abiecto iugo, uel in liberã uel in ſeruam peregrina uoluptate luxuriat. Sed ſicut fœmina caſtitatis uinculis obligata eſt, & ne aliud concupiſcat: ita uir eadem lege teneatur, qua Deus & uiro uxorẽ unius corporis cõpage ſolidauit: Et Nazianzenus ſermone in ſanctũ lauacrũ: Puræ ſint nuptię, ac ſordidis affectibus incõtaminatæ. Idem tractat Baſilius in Ethicis, definitiõe ſeptuageſimatertia: Ne uir recedat ab uxore, aut à uiro uxor, &c. Viri uxores diligãt, mulieres pareant, non ornentur ad formam, ſed bona opera ipſarum ducant eſſe ornatũ. In Eccleſia taceant, domi uerò ſtudioſe pietatis præcepta inquirant à maritis.

De fine matrimonij, Lactantius lib. 6. de uero cultu, cap. 23. Oportet ſibi quenq; proponere, duorũ ſexuũ coniunctionẽ generandi cauſa datam eſſe uiuẽtibus: eamq; legem his affectibus poſitã, ut ſucceſsionẽ parent. Nazianzenus oratione in funere ſororis: Nuptiæ laudabiles ſunt, propter ſummã in nuptijs tranquillitatẽ, & pulchrã inde fructificationem. Et Ambroſius lib. 1. de Abrahã, cap. 7. Ideo coniugij tibi datum eſt ius, ne in laqueum incidas, & cum aliena muliere delinquas, &c. Et Baſilius libro de uera uirginitate: Tunc legitimum conſtat eſſe connubium, & ſecundum diuina iura inſtitutum, cùm non uoluptatis affectus legis ſcita præceſſerit, ſed adiumenti neceſſarij, prolisq; cauſa fuerit huiuſmodi facta coniunctio. Ita fiunt honorabiles nuptiæ, quando

rationem cõiugij non præit obscœna uoluptas: sed iacto secundum leges diuinas sancto fundamento, matrimonium necessariò sequi uoluptas ipsa concubitus una, ueque carnē duos facere cõcubitus deprehenditur.

De coniugio sacerdotum, Athanasius in epistola ad Dracontium, ait se nouisse & monachos & episcopos coniuges, & liberorum patres. Imò apparet & ex Hieronymo in epistola ad Demetriadē, presbyteros habuisse uxores: Diues, inquit, quidam presbyter duas filias in uirginali proposito relinqueret, &c. Et lib. 1 aduersus Iouinianum ait: Quasi non hodie quoq; plurimi sacerdotes habeant matrimonia: er Apostolus episcopū describat, unius uxoris uirum, habentem filios cum omni castitate. Et Epiphanius libro 2. tom. 1. Dices mihi omnino, in quibusdam locis adhuc liberos gignere presbyteros, & diaconos, & hipodiaconos. quamuis ibi Ephiphanius conetur ista improbare.

De secundis, tertijs, & pluribus nuptijs, Ambrosius in cap. 3. epistolæ ad Timotheū: Secundam numero uxorem habere non est prohibitum. Epiphanius lib. 2. tomo. 1. hæresi 59. Licitum est populo, ut propter imbecillitatem feratur: & ut qui non possunt prima uxore contenti esse, secundæ post primę mortem coniungantur. Et qui non potuit una mortua contentus esse ob aliquam causam, scortationem, aut separatione ob aliquam malam causam facta, eum diuina scriptura non accusat, si aut uir secundæ cõiungatur uxori, aut uxor secundo uiro: neq; ab Ecclesia & uia abdicat, sed suffert propter debilitatem. Item Hieronymus in epistola ad Marcellinum: Nos secundas nuptias non tam appetimus, quàm concedimus: Paulo iubente, ut uiduæ adolescentulæ nubant. Et pro libris aduersus Iouinianum: Ego libera uoce proclamo, non damnari in Ecclesia digamiam: imo nec trigamiam: & ita licere quinto & sexto, & ultra, quomodo et secundo marito nubere. sed quomodo non damnantur istæ nuptiæ, ita nec prædicantur. Item: Non damno digamos, imò nec trigamos, & si dici potest octogamos.

DE ADIAPHORIS.

Athanasius in epistola ad Dracontium episcopatum fugientem: Licebit tibi in episcopatu esurire, sitire, sicuti Paulo. Licebit & uinum bibere, sicuti Timotheus fecit: & ieiunare frequenter, ut Paulus solet: ut ita secundum illum ieiunus, alios sermonibus nutrias: & sitiens, abstinendo à potu, alijs docendo potum præbeas. Nouimus enim & episcopos ieiunantes, & monachos comedentes: nouimus & clericos bibisse, & monachos ieiunasse. Sic enim licet, & ad eū modū nō prohibebitur: sed quisq; ubi uolet, decernet. Et libro de uirginitate: Non qui à cibis, inquit, ieiunat solummodo, probè se gesit: sed qui abstinet ab omni opere malo: Hoc enim ieiunium censebit. Et ibidem. Ieiuna uniuersum æuū, sine necessitate, &c.

Ephrem libro de spirituali luctatione, ca. 3. Ne irrideas fratrem tuū ieiunantē: & eum qui ieiuuare non potest, ne confundas. Sic etiam Gregorius Nissenus, in oratione de pauperibus amandis: Est ieiunij & abstinentiæ genus, quod à corpore & materia feiunctum est: cumq; animum duntaxat respiciat, ea re perficitur, ut à uitijs temperemus.

DE MAGISTRATV.

Deum esse autorem ordinis Magistratus, ostendit Basilius in psal. 32. Dominus reges facit, & euertit: & nulla est potestas nisi à Deo constituta. Seruatur autē non per multam uirtutem, sed per diuinam gratiam. Et Epiphanius li. 1. tomo 3. hæresi 40. Vides quòd hæc potestas mundana ex Deo ordinata est, & gladij potestatem accepit nō aliunde, sed ex Deo, ad ultionem?

De officio magistratus, & gladio, Basilius in epist. 164. Quod immorigeros ac rebelles coerces, dextri ac uerè principis: prostratos uerò clemēter ac benignè suscipere, magnificentia pariter & clementia quosuis superātis est. Et ad Aphricanū epist. 125. Hoc mihi uidetur munus esse principis, ut opem ferat uirtuti, malitiam uerò impugnet, siue id incruento principatu, siue cū gladio aut uinculis faciat. Et Hieronymus lib. 4 cōmentariorum in Hieremiam: Homicidas, sacrilegos & uenerarios punire, non est effusio sanguinis, sed legum ministerium.

De fine Magistratus Epiphanius li. 1. tomo 3. hæresi 40: Hac de causa sunt potestates, ut ad bonum ordinem gubernationis uniuersi mundi, omnia ex Deo bene disponantur, ac administrentur.

De obedientia, quatenus & in quibus magistratui præstanda, Nazianzenus in oratione ad subditos & Imperatorem irascentem: Homines cūcti potestatib. subditi sint sublimioribus, non solùm propter irā, sed & propter conscientiā: ac ideo & tributū soluāt, ac legem nequaquā ob malefactorū prohibitionem odio habeant, nec gladiū expectent, sed timore purgati à potestate laudantur.

Athanasius ad solitariā uitā agentes: Episcopi religiosi, Paulinus Treuerēsis, Luçifer metropolitanus Sardiniç, Dionysius Mediolanensis, &c. uocati à Constātę & iussi cōtra Athanasiū rescribere, respondeut: Regnum non ipsius esse, sed Dei, à quo acceperit: eumque timendum esse, ne quod dederit, repentè adimat. Item: Suadeant (religiosi episcopi Paulinus Treuerensis, &c.) Imperatori, ne Ecclesiastica corrumpat, ne'ue Romanum

manum imperium Ecclesiasticis cõstitutionibus immiscear, Et Hilarius in libro ad Constantiũ Augustum: Prouideat & decernat clementia rua, ut omnes ubique iudices quibus prouinciarum administrationes traditæ sunt, ad quos sola cura & solicitudo publicorum negociorum pertinere debet, à religiosa se obseruantia abstineant. Et Basilius in Ethicis, definitione septuagesima nona: Potestatibus emioentioribus obediendum est, in quibus mandatum Dei non impeditur. Optatus Mileuitaous lib. 3. inquit: Meritò Paulus docet, orandum esse pro regibus & potestatibus, etiamsi talis esset Imperator, qui gentiliter uiueret.

DE SCANDALO.

Hieronymus lib 2. commentariorum in Matthæum, cap. 15. Σκάνδαλον & scandalũ nos offendicolũ uel ruinã, & impactioοem pedis possum' dicere. Quãdo ergo legimus, Quicunqne de minimis istis scãdalizauerit quempiã: hoc intelligimus, qui dicto factoue occasionem ruinæ cuiquam dederit. Et Hilarius in Psal. 140. Scandalũ est uxor irreligiosa, filius iniquus, & cætera deinceps domi nomina, & omnis ex Ecclesia frater aut contumeliosus, aut auarus, aut ebriosus, aut turpis. In his enim nobis est scandalũ, quoties ad necessitatẽ irascendi, argoendi, inhibendi, uindicandi, ex illa quieta fidei nostræ mansuetudine prouocamur. Et Basilius sermone secundo de baptismo, cap. 10. Offendiculum est, ut ego ex scripturis inductus arbitror, quicquid uel ad defectionem à ueritate, quæ secundum pietatem est, abducit, aut ad errorem solicitat, aut instruit ad impietatẽ: uel in summa, quicquid ab obedientia præcepti Dei, ad ipsam etiam mortem usque remoratur. Itaq; si in seipso quidem cõsideratum bonum fuerit, quod uel dicitur uel fit, morbus uerò utentis & opere aut uerbo, in ipso usu damoum attulerit, infoos erit à iudicio offensi, qui bonum quod ad fidei ædificationẽ in seipso confert, uel locutus est, uel ...it. Si uerò secundum naturam suam malum est, quod uel fit uel dicitur: iam qui hoc fecit aut dixit, cùm proprij peccati, tum offendiculi culpam sustinebit. Et in regulis contract. quæst. 64. Offendit, qui oel uerbo uel opere iniquè agit, & alios ad iniquitatẽ inducit: sicut serpens Euam, & Eua Adamũ. aut etiam, qui à uoluntate Dei adimplenda quenquam impedit, &c. Item: Fit autem offendiculum pluribus de causis. aot enim ab eo qui offendit, fit offendiculum: aut ab eo qui offenditur, accidit offendiculum. Et hæc quoq; differenter. nam aliquãdo ex malicia, aliquaodo ex imperitia, uel huius, uel illius, &c.

DE LOCO ANIMARUM

Athanasius de incarnatione Christi: Animã non ut corpus interimi, à secunda dissolutione commonstratur, cum non solum in nobis, sed & in Christi quoq; morte idipsum pateat, corpore non ultra sepulchrũ delato, anima ad inferos penetrãte: locis in gẽti interuallo discriminatis, sepulchro quidem id quod corporeũ erat, quia ibi corpus erat, recipiente: inferno uerò, id quòd incorporeum fuit.

Nazianzenus oratione in funere Cæsarij fratris: Sapientum credo sermonibus, quòd omnis bona ac Deo accepta anima, postquã à corporis exoluitur uinculis, & hinc discedit, quàm primom ad intellectũ & contemplationem boni, quod ipsam manet, pernenit, tanquam à tenebris purgata ac lustrata, uel nescio quomodo dicere debeam, gaudio quodam admirando lætatur et exultat: ac hilaritate perfusa, ad suum accedit Dominum, tanquam à carcere quodã graui, uita nempe hac, effugerit &c. Sic & Ambrosius docet, de bono mortis cap. 10. Animarum superiora esse habitacula, scripturæ testimonijs ualde probatur, siquidem & in Hesdræ libris legimus: Quia cum uenerit iudicij dies reddet defunctorum corpora, &c. Et habitacula reddent animas, quæ in his commendatæ sunt. He sunt habitationes, de quibus dicit Dominus: Multas mãsiones esse apud patrẽ suom, quas suis pergens ad patrem discipulis præpararet. Deniq; & Scriptura, habitacula illa animarum promptuaria nuncupauit.

Prudentius Hymno in exequijs defunctorum:

Sed dum resolubile corpus
Reuocas Deus atq; reformas,
Quã nam regione iubebis
Animam requiescere puram?
Gremio senis abdita sancti
Recubabit, ut est Eleazar,
Quem floribus undiq; septum,
Diues procul aspicit ardens.

Epiphanius in Ancorato: Manifestum est, quòd non animas putant esse in monumentis, sed in custodijs quibusdam unicuiq; animæ à Deo destinatis, pro uitæ transactæ dignitate, & pro factorum merito.

De animarum statu post mortem, Ambrosius libro de bono morali, cap. 10. Dum expectatur plenitudo temporis, expectant animę remunerationem debitam. Aliàs manet pœna, aliàs gloria: & tamen nec illę interim sine iniuria, nec istæ sine fructu sunt. Nam & illæ uidentes, seruantibus legem Dei repositam esse mercedem gloriæ, conseruari earum ab angelis habitacula, sibi autem dissimulationis & contumaciæ supplicia futura, & pudorem & confusionem, ut intuentes

tes gloriam altißimi, erubescant in eius conspectũ uenire, cuius mandatum temerauerunt. Gregorius Nyssenus orat. secunda de pauperibus amandis: Quando anima ab huius caduci terreniq; carceris nexu soluta est, tunc propria splendet pulchritudine.

DE RESVRRECTIONE *mortuorum.*

ARnobius aduersus gentes lib. 8. Quis tam stultus aut brutus est, ut audeat repugnare, hominem à Deo ut primùm potuisse fingi, ita posse denuò reformari? Et aliquanto pòst: Vide adeò, quàm in solatiũ nostri, resurrectionem futuram omnis natura meditetur. Sol demergit se & nascitur, astra labuntur & redeũt, flores occidunt & reuiuiscunt, post senium arbusta frondescunt, &c. Idem tractat Lactantius lib. 7. cap 11. Impletis temporibus quæ Deus morti statuit, terminabitur ipsa mors. Et quia temporalẽ uitam temporalis mors sequitur, consequens est, ut resurgant animę ad uitam perennem, quia finem mors temporalis accipit. Et in eodẽ, cap. 23. Non renascentur animæ, quod fieri nõ potest: sed resurgent, & à Deo corporibus induentur, & prioris uitæ factorumq; omnium memores erunt, & in bonis cœlestibus collocatæ, ac fruentes iucunditate innumerabilium copiarum, præsenti Deo gratias agent, quòd malũ omne deleuerit, quòd eas ad regnum uitamq; perpetuã suscitarit. Item: Nemo quærat à nobis, quemadmodũ fieri posit. Nec enim diuinorũ operũ ratio potest reddi. Sed si à principio Deus hominẽ nescio quo inenarrabili modo instituit, credamus ab eodẽ restitui ueterẽ posse, qui nouũ fecit. Et Athanasius de humanitate Verbi, &c. Patet mortẽ Dominici corporis legitimis rationibus nõ carere. Coræ illi fuit corporũ resurrectio, cuius negociũ gesturus uenerat. Ea enim re trophæũ de morte excitatum ostendi potuit, simulq; certũ omnib. & indubitatũ reddi, corruptionẽ ab eo deletam esse, nihilq; iam deinde nisi corporũ incorruptibilitatem restare, de qua in pignus monumentumq; omniũ futuræ in posterũ resurrectionis corpus suum in corruptum seruauit. Et in Psal. 44. In resurrectione mutatio nobis in melius, ac planè spiritualis erit. Seminator, inquit Apostolus, in corruptionẽ, &c. Et in Psal. 115. In resurrectione nec mas nec fœmina erit, sed una omnibus ac similis uita eorum qui Domino placent, & habitant in regione uiuorum. Hilarius lib. 11. de Trinitate: Vitæ humanę atq; mortis finis est resurrectio: & certißimum miliriæ nostræ stipendium est, incorrupta æternitas, non ad pœnę perseuerantiã manens, sed ad perpetuæ gloriæ fructum iucunditatemq; non desinens. Et in Psalm. 55. Resurrecturis omnibus nou ab exteriore materia corpus acquiritur, neq; peregrinæ originis externarumq; causarum natura recipitur: sed idipsum in profectum æternæ claritatis emergit, fitq; in eo demutatione potios quàm creatione quòd nouus fit. Et Ambrosius in priores ad Thessalonicenses capite quarto: Priores resurgẽt, qui in Christo moriuntur: deinde nos qui uiuimus, rapiemur unà cum illis, baiulis nubibus, obuiam Christo in aera. In ipso raptu mors proueniet, & quasi per soporem, otegressa anima in momento reddatur. Come-nim tollentur, morientur, ut peruenientes ad Dominum, præsentia Domini recipiant animas: quia cum Domino mortui esse non possunt. Idem libro sexto, epistola trigesimaoctaua: Cœlum primò est conditum, nouißimus homo, quasi quædam cœlestis in terra creatura. Nam etsi corpore cum bestijs confertur, animo tamen cœlestibus annumeratur. Principium ergo operis mundani cœlum, finis homo: cœlum de mundo, homo supra mundum. Illud enim mundi portio, iste paradisi incola. Christi possessio cœlum incorruptibile putatur, & præterit: homo corruptibilis habetur, & incorruptionẽ induit. illius figura perit, iste quasi immortalis resurgit.

Prudentius hymno in exequijs defunctorum:

Nam quod requiescere corpus
Vacuum sine mente uidemus,
Spacium breue restat, ut alti
Repetat collegia sensus.
Venient citò secula, cum iam
Socius calor ossa reuisat,
Animataq; sanguine uiuo
Habitacula pristina gestet.
Quæ pigra cadauera pridem
Tumulis putrefacta iacebant,
Volucres rapientur in auras.
Animas comitata priores.
Hinc maxima cura sepulchris
Impenditur, hinc resolutos
Honor ultimus accipit artus,
Et funeris ambitus ornat.

Idem in Apotheosi, hymno ultimo de resurrectione carnis humanæ:

Nosco meum in Christo corpus consurgere, quid me
Desperare iubes? ueniam quibus ille reuenit
Calcata de morte uijs: quod credimus, hoc est
Et totus ueniam: nec enim minor, aut alius quàm
Nunc sum, restituar. Vultus, uigor, & calor idem,
Qui modò uiuit, erit: nec me uel dente uel ungue
Fraudatum reuomet patefacti fossa sepulchri.
Qui iubet ut redeam, non reddet debile quicquam.
Nam si debilitas redit, instauratio non est:
Quod casus rapuit, quod morbus, quod dolor hausit,
Quod truncauit edax senium populante ueterno,
Omne reuertenti reparata in membra redibit.

Debet enim mors uicta fidem, quæ fraude ſepulchri
Reddat curtum aliquid: quamuis iam curta uorarit
Corpora, debilitas tamen & uiolentia morbi,
Virtus mortis erat, reddat quod particulatim
Sorbuerat, quocunq; modo, ne mortuus omnis
Non redeat, ſi quid pleno de corpore deſit.
Pellite corde metum mea membra, & credite uoſmet
Cum Chriſto reditura Deo: nam uos gerit ille,
Et ſecum reuocat. morbos ridete minaces,
Inflictos caſus contemnite, & atra ſepulchra
Deſpicate: exurgens quò Chriſtus prouocat, ite.

Epiphanius li.3, tomo 2. Credit ſancta Eccleſia, quòd obdormiem' omnes, ac reſurgem' cũ corpore hoc, cũ anima hac, cũ toto noſtro uaſe atq; organo, ut unuſquiſq; tecipiat prout fecit. Quod eſt reſurrectio mortuorũ, & iudiciũ æternõ, & regnũ cœlorũ. Et in Ancorato: Omnes reſurgẽt, etiãſi nolint, & uniuerſa creatura ſingulis diebus reſurrectionis ſpeciem oſtendit. Occidit enim dies, & mortuorum modum uiuimus per ſoporem. Exoritur dies nos expergeſaciens, & reſurrectionis ſignũ demonſtrans. Et in eodem: Temporis progreſſu id quod deiectum eſt obuoluitur in utero, & perficitur per nouem menſium tempus, & abſoluitur quod cõceptum eſt, ac gignitur. In reſurrectione autem oon ſic, In momento enim res continget. Sonabit enim tuba, & mortui reſurgent, uelut oſtendit Dominus in tabernaculo teſtimonij. Et Hieronymus lib.1. aduerſus Iouinianum: In reſurrectione eadem erit corporum ſubſtantia, qua nunc utimur, licet auctior gloria. Et aduerſus errores Ioannis Hieroſolymitani: Non in alijs quibuſdam peregriois, & in alieois corpotibns, quæ aſſumuntur in phantaſmate: ſed ſicut ipſe in illo corpore, quod apod nos in ſancto ſepulchro conditum reſurrexit: ita & nos in ipſis corpotibus quib. nunc circumdamur, & in quib. nunc ſepelimur, eadẽ ratione & uiſione ſperamus reſurgere. Idem docet Theophilus Alexandrinus lib. 3 Paſchali: Reſurrectionem mortuorum incorruptibilem, & iugiter permanentem eſſe credamus. Et Ephrem libro de pœnitentia: Quomodo ſuſtinebimus, cum audierimos tubę uocem de cœlo nimio cum metu reſonantem, omnesq; à ſeculo defunctos, iuſtos & iniuſtos, bonos & malos, pios atq; impios excitantem? Tunc omnia ex tumulis humanæ cooditionis oſſa, ubi uox tubę inſonuerit, exilient atq; diſcurrent, artus ſuos, iuocturasq; cum feſtinatione requirentia: cum uiderimus omne homioum genus exurgere, quemlibet ex loco ſuo, congregariq; ad iudiciũ. Cœleſtis nempe regis iuſſu, terra ſuos mortuos reddet, mare ibidẽ ſuos: quicquid item humanorũ corporum uel beſtia rapuir, uel uorauit piſcis, auis'ue diſcerpſit, in priorem ſtatum remeabit, omnesque in ictu oculi reſurgent, & ante tribunal adſiabunt, ita ut ne unus quidem capillus capitis deſit. Et ſermone de reſurrectione: Reſtituit terra corpus hominis quale ſuſcepit, ſiue id à fera diſcerptum, ſiue ab aue comeſtum, ſiue à quouis animante deuoratum ſuetit: ne unus quidem capillus hominis in cõſpectu iudicis deetit. Namq; diuinæ uoluotatis imperio, incorruptiooẽ imitantur omnes, corpusq; incorruptum recipient ſinguli. Cæterùm iuſtorum corpora ſeptuplum ſopra ſolis fulgebunt radios: peccatorum uerò tenebroſa inuenientur, & fœtore plena.

Dionyſius de Eccleſiaſtica hierarchiã, cap. 7. Caſta ſanctarũ animarũ corpora, pro ſacris ſudotib. ſuis in immutabili ſecundũ diuinã uitã firmitate ac ſede, reſurrectionẽ quoq; una recipiẽt propriã. Inſerta enim animab. ſanctis, quib. hac in uita iuncta fuerãt, ut Chriſti effecta membra, diuinã atq; immortalẽ, beatamq; recipiẽt requiẽ. Io ijs ergo eſt ſanctorũ quieta obdormitio in læticia & ſpe immobili, cũ ad ſanctorũ certaminũ puenetint finẽ.

Gregorius Nyſſenus lib. 1. cap. 3. Propriũ & præcipuũ hominis, ac ſolum à cunctis animalibus eſt, eius corpus poſt mortem reſurgere, & immortalitate donari. Et libro eodem, cap. 27. Licet uolucribus carne oeſcentibus, licet feris carne ueſcentibus humanũ corpus tradatut in cibum, eisq; his caſibus miſceatur: licet ſub dentibus piſciũ ueniat, & per ignem in uapores conuertatur & puluerem, ubicunq; iuxta ſubiectam rationem quis circumtulerit hominẽ, intra hunc mundum eum eſſe neceſſe ſit. quẽ Dei manu contineri, uox inſtruit diuinitus inſpirata, cum dicit: Quia in manu eius ſunt omnes fines terræ. Quod ſi tu nõ potes ignorare, quę tuo palmo contineas, opinaris ſcientiã Dei, quæ eſt tua uirtute ſuperior, eorum quæ uirtute dioina manu continentur, id qood certũ eſt, perſcrutari? Item libro de Fato, cap. 4. Reſorrectio mortuorum ſemel futura eſt ſecundum diuinæ oolontatis potentiam, non ſecundum circuitionem, ut fingunt Stoici.

DE EXTREMO IVDICIO.

LActantins lib. 7. cap. 1. Supereſt ut de iudicio Dei diſſeramus: quod tuoc conſtituetur, cum Dominus noſter redierit in terram, ut unicuique pro merito sut præmium perſoluat, aut pœnam. Et in eodem, cap. 19. Rex et Deus, quem nos Chriſtum uocamus, prius quàm deſceodat, hoc ſignum dabit: Cadet repentè gladius è cœlo, ut ſciant iuſti ducem ſanctæ militiæ deſcenſurum, & deſcendet comitantibus angelis io medium terræ, & præcedet eũ flamma inextinguibilis. Verùm quædã in hiſce ad opiniones referãtur.

De ſignis pręceſſuris cõſummatiooẽ mũdi, Lactantius in Epitome diuinarũ inſtitutionum,

tionum, cap. 11. ad hunc modum: Cum cœperit mundo finis ultimus propinquare, malitia inualescet, omnia uitiorum & fraudum genera crebrescent, iusticia interibit, fides, pax, misericordia, pudor, ueritas nõ erit: uis & audacia prǽualebit. si qui erunt boni, prædæ ac ludibrio habebuntur: nemo pietatem parentib. exhibebit: auaritia, libido, uniuersa corrumpent. erunt cædes, & sanguinis effusiones: erunt bella nõ modò externa & finitima, uerùm etiam intestina: ciuitates inter se belligerabunt. His postea annumerat terræmotus crebros, aquarũ inundationes, pestes, famem, sterilitates, cometas, solis & lunæ obscurationes, &c.

Athanasius de humilitate uerbi: Te latêre nolui, alterum Christi aduentum illustrem & diuinũ, non humilitate contemptibilem, sed gloria magnificum in expectatione esse, atq; imminere, cum non ut patiatur rediturus sit, sed ut fructus suæ crucis omnibus retribuat, immortalitatẽ uidelicet & incorruptibilitatem: nec ut iudicetur, sed ut iudicet secundũ ea quæ quisq; in corpore suo gesserit, siue bona siue mala sint: ubi bonis quidẽ regnum cœlorum repositum destinatumq́; est, malorũ uerò designatoribus ignis æternus & caligo extrema. Et sermone quarto contra Arianos: Quamobrem utile sit diem finis non præscire: Vtile est nobis tum de angelis, tum de filio istiusmodi scientiæ negationem audire, idq́; propter errores qui alioqui postmodũ suboriri possent. Et in Psal. 2. Iudicij dies uel beatitudinis retributio est æterna, uel pœnę. Et Hilarius in Matthæũ, Canone nono: Dies iudicij, absterſam uolũtatis nostræ conscientiam prodet: & ea quæ nunc occulta existimãtur, luce cognitionis publicè deteget. Et de tempore iudicij, in Matthæum Canone 17. & Canone 20. Post dies sex gloriæ Dominicæ habitus ostenditur, sex millium scilicet annorũ temporibus euolutis, regni cœlestis honor pręfiguratur.

Basilius in Psalmo quadragesimo quarto: Coram tribunali Christi omnibus est comparendũ, ut referat unusquisq; siue bonum, siue malum, quod gesſit in corpore suo. Et in Psalmo trigesimotertio: Quando fortè ad aliquod peccatum te uideris paratum, illud horribile & intolerabile Christi tribunal cogita, in quo iudex in alto sedebit throno, astabitq́; omnis creatura, eius aduentum gloriosum exhorrens, rationem gestorum redditura. Deinde eos qui multa in uita admiserunt, horribiles quidam ac tristes circumstabunt angeli, uicinum aspicientes ignem, sæuas flammas respirantes, propter propositi amarulentiam, faciebus nostris similes, ob odium humani generis & tristiciam quam referent. Deinde barathrum & tenebras inaccessas, ignemq́; obscurum, causticas quidem uires habentem, luce uerò destitutum conspicientes. Inde uermium serpentiumq́; innumerabilium genus nenenosum ac carniuorum, nunquam satutum, intolerabiles dolores morsibus infligẽs. Postremò omnium durisſimam pœnam, probrum illud & uerecundiam sempiternã. Et Epiphanius lib. 3. tomo 1. Oportet omnes stare corã tribunali ipsius: & omnis lingua confitebitur, quod Dominus est IESVS CHRISTVS. Idem docet Hieronymus in apologia aduersus Ruffinũ: Dicimus quoq; & iudicium futurũ, in quo unusquisq; recipiet propria corporis, prout gesſit, siue bona siue mala. Quod si homines recepturi sunt pro operibus suis, quanto magis & diabolus, qui omnibus extitit causa peccati?

Sic & Ephrem de iudicio extremo. cap. 3. scribit: Preparemus nos sine macula inueniri, in terribili illo Christi examine, in quo omnes actus nostri, cogitationes & eloquia arguentur. Nam & pro operibus, & pro sermonibus ociosis, & pro dedecorosis & inhonestis aspectibus, et omnibus actibus uel manifestis uel occultis, quæ ab origine mundi cogitata uel gesta sunt, et pro meritis suis singuli iudicium sument, & rationem singuli reddent. Et libro de pœnitentia, cap. 4. Tubæ uoce audita omnes resurgent, igneus fluuius ab ortu usq; ad occasum emanabit, mare exiccans, montes uallesq́; deuorans, & omnem terram & quæcunq; in ea sunt exurens. Angeli hinc inde discurrent, electos cõgregantes. Tunc uidebimus terram nouam, & cœlum nouum, in quibus iusticia inhabitat. Et uidebimus terribile soliũ, sedentẽmque super illud omnium Deum, & infinita angelorum millia circumstantia.

DE VITA AETERNA.

Hilarius de patris & filij unitate: Vita æterna est, in Deum solum uerũ credidisse. Sine Christo uerò, confitendum est, solum uerum Deum salutem non dedisse. Et Ambrosius in caput sextum epistolæ ad Galatas hæc sic declarat: Hæc est æterna uita, uiuere sine pœna, habere & gloriam. Et Lactantius libro septimo, capite undecimo: Vita animi sempiterna est, in qua diurnos & ineloquibiles immortalitatis suæ fructus capit. Et Basilius in exhortatione ad baptisſmum: Ibi angelorum millia, primorum parentum conuentus, apostolorum sedes, tribunalia prophetarũ, patriarcharum sceptra, martyrum coronæ, iustorum laudes, cumulatisſimè spectabuntur. Et in Psalmo quadragesimoquinto: Definiunt quidẽ ciuitatẽ consistentẽ, esse cõgregationem legibus administratã. Hæc enim tradita ciuitatis definitio, illi quæ sursum est Hierusalem cœlesti ciui-

ciuitati maximè conuenit. Nam & ibi primogenitorum ac descriptorum in cœlis congregatio, & ob immutabilem sanctorum uitam, & secundum legem cœlestem gubernatam, stabilis quidem ac perpetua est. Ordinē uerò illius & omnem ornatum perdiscere, naturæ non est humanæ. ibi namq; sunt quę oculus nō uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ Deus præparauit diligentibus se. Myriades sunt ibi angelorum, & sanctorum celebritates, et primogenitorū Ecclesiæ descriptorum in cœlis. De hoc itaq; Dauid loquitur. Et in Psalmo centesimo decimoquarto: Ea uiuentium beata regio, in qua non nox, non somnus mortis imago: non cibus aut potus, humanæ infirmitatis præsidia: non præterea morbus, non dolor aut medicina, uel iudicia seu mercatus, non artes: nō pecunia, malorum origo, bellorum materia, inimicitię radix: sed regio uiuentiū, non morientium ob peccatū, sed ueram uitā uiuentiū in Christo IESV Domino nostro.

Ambrosius libro secūdo de Abraham capite primo: Manifesta fides. Mortuo etenim homine caro corrumpitur, sensus pereunt, uox amittitur, remanet mens immortalis, incorpoream uitam recipiens. Vnde in alteram terram uocatur, plenam diuinitate, ubi non falsa pro ueris, sicut in hac uita, sed uiuā retūcernat substantiā, eo quòd excessa corporis et sensuū & uocis nebulosa quadā imagine, corruptibilē caliginem deponat, & reuelata facie beatæ uitę gratiā lustret obtutu.

Hieronymus in præfatione libri decimioctaui in Esaiam: Non post resurrectionem manducabimus & bibemus. Et in commentatio in Ezechielē: Liquidè confitemur, post secundum aduentum Domini saluatoris, nihil humile, nihil futurum esse terrenū sed regna cœlestia.

Prudentius Hymno in exequijs:

Hæc quæ modò pallida tabe
Color albidus inficit ora,
Tunc flore uenustior omni,
Sanguis cute tinget amœna.
Nam nulla deinde senectus
Frontis decus inuida carpet,
Macies neq; sicca lacertos
Succo tenuabit adeso.
Morbus quoq; pestifer, artus
Qui nunc populatur anhelos,
Sua tunc tormenta resudans,
Lucet inter uincula mille.
Hunc eminus aere ab alto
Victrix caro, iamq; perennis
Cernet sine fine gementem
Quos mouerat ipse dolores.

Gregorius Nyssenus oratione prima de amandis pauperibus: At qualem studij laborisq; finē pollicentur? Nunc quidem præclaram spem, & læticiæ plenam expectationem: pòst autem, quando istius assiduæ fluentis carnis spolijs exuti immortalitatem indueri mus, uitam beatam, nullum finem habituram, nullis malis obnoxiam, in summis & admirandis, quæq; hic à nobis cogitatione comprehendi non possunt, uersantem gaudijs & uoluptatibus.

Theophilus Alexandrinus libro tertio Paschali: Ibi angelorum reperiemus choros, & cum eis festa celebrantes, habebimus eos socios mysteriorum Dei: & exultatione ineffabili gestiemus, sapientiæ cum illis sacramenta discentes, ubi nulla fraudis deceptio est.

Ephrem libro primo de cōpunctione cordis, cap. 7. Surgentes clamabūt omnes, & dicent: Gloria ei qui nos congregauit, & propter suam clementiam resurgere fecit. Tunc iusti exultabunt, & sancti lętabuntur uiri, & ueri perfecti monachi cum martyrum choro cōsolabuntur, & à labore abstinentiæ suæ requiescēt. Martyres coronabūtur, Apostoli ac Prophetæ glorificabūtur. Beatus qui meruerit in illa hora cum cōscientia bona uidere, quomodo cū gloria rapietur in nubibus obuiam immortali sponso, omnes qui dilexerunt eum, & festinauerūt perficere uoluntatem eius. Vt enim unusquisq; hic positus magnificauerit pœnas suas, sic ad excelsa fastigia puolabit præmiorū. Et quemadmodū hic unusquisq; cor suū mundauerit, sic eius gloriā intuebitur: & quomodo quisq; desiderauit eū, sic satiabitur dilectione eius. Admirabitur etiā primus Adam in illa hora, uidēs magna & terribilia, quomodo ex eo solo & cōiuge eius immensæ nationes & multitudines generationū productæ sunt. Magis aūt admirabitur, glorificās conditorē Deū, quomodo ab una natura, & ex una creatura exorti, in regno cœlorū, & in paradiso, & in inferno sortē ꝑ suis meritis susceperūt. Gloria soli sapiēti Deo. Et lib. eodē, cap. 8: Plorate fratres in cōspectu Dei, ut gaudere nos faciat in regno suo. in uita illa immortali, ubi fugatur dolor, tristicia & gemitus, ubi nec lachrymis aliquis nec pœnitentia indiget, ubi non est timor & tremor, ubi non est mors & corruptio, ubi nō est aduersari⁹ & impugnator, ubi nō est exacerbatio inobediētię & ira cōtentionis, ubi nō est odium & inimicitiæ: sed omnino gaudium & lęticia & exultatio, & mensa spiritualibus cibis plena, quā præparauit Deus cunctis diligentibus se.

Dionysius de diuinis nominibus, cap. primo: Quando incorruptibiles & immortales erimus, & Christianorū & beatissimum consequemur finē: semper cum Domino secundum eloquium erimus, uisibili quidē ipsius Dei apparitione in castissimis cōtemplationibus adimpleti, manifestissimis circa nos

ſplendoribus refulgente, ſicut circa diſcipulos in illa diuiniſsima transformatione.

DE INFERNO.

Arnobius libro ſecundo: Audetis ridere nos, cum gehennas dicimus, & in extinguibiles quoſdam ignes, in quos animas deijci ab eorum hoſtibus inimicisq; cognouimus? Quid Plato idem noſter, in eo uolumine quod de animæ immortalitate compoſuit? Non Acherōtem, nō Stygem, nō Cocytū fluuios, & Pyriphlegetontē nominat, in quib. animas adſeuerauit uolui, mergi, exuri? Et Lactātius lib. 7, cap. 7: Eſſe inferos Zeno Stoic⁹ docuit, & ſedes piorū ab impijs eſſe diſcetas: & illos eſſe quietos, ac delectabiles incolere regiōes: hoc uerò luere pœnas in tenebroſis locis. Idē nobis ꝓphetæ palàm faciūt. Sic & Baſilius in regulis cōtract. quæſtione ducēteſima ſexageſimaſeptima: Exteriores tenebrę omnino innuunt eſſe aliquas interiores: & quod in prouerbijs de inferni fundo dictū eſt, oſtendit quoſdā in inferno quidē, nō tamē in illius fundo futuros, ſed leuius ſuppliciū laturos. De hac re docet quoque Ambroſius lib. de bono mortis, cap. octauo: Latratus canis infernalis Cerberi, & Cocyti fluminis triſtis uorago, &c. Hæc plena ſunt fabularum, nec tamē negauerim pœnas eſſe poſt mortem.

Prudentius libro ſecūdo cōtra Symmachū:

Interior qui ſpirat homo, luet ille perenne
Supplicium, quòd ſubiectos male rexerit artus.
Nec mihi difficile eſt liquidam circumdare flammis
Naturam, quamuis perflabilis illa feratur
More noti: capiam tamen, & tormenta adhibebo
Ipſe incorporeus, ac ſpirituum ſator unus.
Quin & corporibus parilis conſortia pœnæ
Decernam: poſſum quoniam renouare fauillas
Antiquam in faciem: nec deſperenda poteſtas,
Qui potui formare nouum, reparabo peremptum.

Hieronymus libro octauo cōmentariorū in Eſaiam: In conſummatione mundi, præteritarū deliciarū recordatio erit materia cruciatuum, probat id parabola diuitis. Sic & Ephrem libro de extremo iudicio, cap. 4. ſcribit: Non eſt in inferno confeſsio, non ſunt lachrymæ ibi, non gemitus, quæ iudicis auertant ſententiā. Nō eſt dilatio ulla temporis ad agendam pœnitentiam, non eſt regreſsio poſt exitū ad uitā: ſed omnia dura & aſpera & amara occurrent eis, qui pœnitentiæ tempus perdiderunt: obuiabit eis horrenda illa facies ſuorū delictorū, quæ tormento omni amarior exiſtit, & durior: ſed & cōſcientiæ ſuæ uerberibus cruciati, infelicia illa uerba crebrò proloquentur & dicent, Vę uę nobis miſeris, quibus contigit uidere hanc diem. Vbicunq; enim peccator tunc oculos cōuertit, cotēplabitur imagines ſuorū delictorū. Et libro de pœnitentia, capite 7: Varia ſunt tormentorū loca, ſicut in Euangelio audiuimus. Primùm ſunt tenebrę exteriores, ſecundò haud dubiū quin & aliæ interiores ſint, tertio gehennæ locus alius.

DE ANTICHRISTO.

Hilarius libro contra Arianos: Nominis Antichriſti proprietas eſt, Chriſto eſſe contrariū. Et ibid. Antichriſtos plures eſſe, etiam apoſtolo Ioanne prædicante cognouimus. Et in Matthæum, Canone uigeſimoquinto: Antichriſtus abominatio à Daniele ex eo dictus, quòd aduerſus Deū ueniēs, honorem ſibi Dei uindicet. Deſolationis autē abominatio, quia bellis & cædibus terrā cū piaculo deſolaturus ſit, atq; à Iudæis ſuſceptus loco ſanctificationis inſiſtet: & ubi ſanctorū precibus Deus inuocabatur, illic ab infidelib⁹ receptus Dei honore uenerabilis ſit.

Hieronymus ad Aglaſiā, quæſtione undecima: Apoſtolus exponit, quæ ante aduentū Antichriſti debeant præſtolari, ut cum illa facta uiderint, tunc ſciant Antichriſtū (id eſt, hominē peccati, & filiū perditionis, qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei ſedeat) eſſe uenturum. Niſi, inquit, uenerit diſceſsio primùm, ut omnes gētes quæ Romano imperio ſubiacent, recedant ab eis: & reuelatus fuerit, id eſt, oſtenſus, quē omnia prophetarū uerba prænunciant, homo peccati, in quo fons omniū peccatorū eſt, & filius perditionis, id eſt diaboli; ipſe enim eſt uniuerſorū perditio, qui aduerſatur Chriſto, & ideo uocatur Antichriſtus, & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, ut cunctarū gentiū deos, ſiue probatā omnē & uerā religionē ſuo calcet pede: & in templo Dei, uel Hieroſolymis, ut quidā putant, uel in Eccleſia, ut uerius arbitramur, ſederit, oſtendens ſe tanquā ipſe ſit Chriſtus & filius Dei) niſi, inquit, fuerit Romanū imperiū antè deſolatū, & Antichriſtus præceſſerit, Chriſtus non ueniet: qui ideo ita uenturus eſt, ut Antichriſtū deſtruat. Meminiſtis, ait, quod hæc ipſa quæ nunc ſcribo per epiſtolā, cum apud uos eſſem, præſenti ſermone narrabā: & dicebā uobis, Chriſtū nō eſſe uenturū, niſi pręceſsiſſet Antichriſtus. Et nunc quid detineat ſcitis, ut reueletur in ſuo tempore: hoc eſt, quæ cauſa ſit, ut Antichriſtus in præſentiarū non ueniat optimè noſtis. Nec uult apertè dicere, Romanū imperiū deſtruendū: quod ipſi qui imperāt, æternū putāt. Vnde ſecūdū apocalypſim Iohannis, in fronte purpuratę meretricis, ſicut ſcriptū eſt, nome blaſphemiæ, id eſt Romæ æternæ. Si enim apertè audacterq; dixiſſet, Non ueniet Antichriſtus, niſi prius Romanum deleatur imperiū: iuſta cauſa perſecutionis in orientem tunc Eccleſiam cōſurgere uidebatur. Quodq; ſequitur, Iam

Iam enim mysterium operatur iniquitatis,
tantum ut qui tenet nunc teneat, donec de
medio fiat, & tunc reuelabitur ille iniquus:
hunc habet sensum. Multis malis atque pec-
catis, quibus Nero impurissimus Cæsarum
mundũ premit, Antichristi parturitur aduẽ-
tus: & quod ille operaturus est postea, in i-
sto ex parte completur: tantum ut Roma-
num imperium, quod nunc uniuersas gen-
tes tenet, recedat, & de medio fiat: & tunc
Antichristus ueniet, fons iniquitatis. quem
Dominus IESVS interficiet spiritu oris sui:
diuina uidelicet potestate, & suæ maiestatis
imperio: cuius iussisse, fecisse est: nõ in exer-
citus multitudine, nõ in robore militũ, non
in angelorum auxilio: sed statim ut ille adue
nerit, interficietur Antichristus. Et quomo-
do tenebræ solis fugãtur aduentu: sic illustra
tione aduentus sui eum Dominus destruet
atque delebit. Cuius opera, satanæ sunt ope-
ra. Et sicut in Christo plenitudo diuinitatis
fuit corporaliter: ita et in Antichristo omnes
erunt fortitudines, & signa, & prodigia, sed
uniuersa mendacia. Quomodo enim signis
Dei, quæ operabatur per Moysen, magi suis
restitere mẽdacijs, & uirga Moysi deuorauit
uirgas eorũ: ita mendaciũ Antichristi, Chri-
sti ueritas deuorabit. Seducẽtur aũt eius mẽ
dacio, qui perditioni sunt præparati. Et quia
tacita quæstio poterat cõmoueri, Cur enim
cõcessit Deus omnem eum habere uirtutẽ, si
gna, prodigia, per quæ seducantur, si fieri po
test, etiã electi Dei? Solutione præuenit quæ
stionem: & quod opponi poterat, antequam
opponatur, absoluit. Faciet (inquit) hæc om
nia, non sua uirtute, sed cõcessione Dei, pro-
pter Iudæos: ut qui noluerunt charitatẽ reci
pere ueritatis, hoc est spiritum Dei per Chri-
stum: quia charitas Dei diffusa est in corda
credentiũ. Et ipse dicit: Ego sum ueritas. De
quo in Psalmis scriptum est: Veritas de terra
est orta. Qui ergo charitatẽ et ueritatem non
receperũt, ut Saluatore suscepto salui fierẽt:
mittet illis Deus nõ operatorẽ, sed ipsam o-
perationẽ, id est fontem erroris, ut credant
mendacio: quia mendax est ipse, & pater e-
ius. Et siquidẽ Antichristus de uirgine natus
esset, & primus uenisset in mundũ, poterant
Iudæi habere excusationẽ, et dicere, quòd pu
tauerint ueritatẽ, & idcirco mendacium pro
ueritate susceperint. Nunc autem ideo iudi-
candi sunt, imò proculdubio condemnãdi,
quia Christi ueritate cõtempta, postea men-
dacium, id est Antichristum suscepturi sunt.

Idem in cõmentarijs in Danielẽ: In cõsum
matione mũdi, quando regnũ destruendum
est Romanorũ, decẽ sunt futuri reges, qui or
bem Romanũ inter se diuidant: et undecim*
surget rex paruulus, qui tres reges de decem
regib. superabit, hoc est, Ægyptiorũ regẽ, &
Aphricæ, & Æthiopiæ. Quibus interfectis, e-
tiam septẽ alij reges uictori colla submittẽt.
Et ecce, ait Daniel cap. 7, Oculi quasi homi-
nis, &c. Ne eum putemus, iuxta quorũdam
opinionẽ, uel diabolũ esse, uel dæmonẽ: sed
unũ de hominibus, in quo totus sathanas ha
bitaturus sit corporaliter. Et os loquẽs in-
gentia. Est enim homo peccati, filius perdi-
tionis, ita ut in templo Dei sedere audeat, fa-
ciens se quasi Deum. Et in eundẽ: Prælisbi
tur Antichristus contra sanctos, & superabit
eos, in tantamq; erigetur superbiã, ut leges
Dei & ceremonias mutare conetur, & eleue
tur supra omne quod dicitur Deus, religio-
nem cunctam suæ subijciẽs potestati. Et in
caput 11 Danielis: Simulabit castitatẽ, ut plu
rimos decipiat: quos terrore non quiuerit,
subiugabit auaritia. Multæ ei uel urbes uel
prouinciæ daturæ sunt manus. Tribus & se-
mis annis, hoc est, mille ducentis nonaginta
diebus, sanctos persecutur* est, et postea cor-
ruiturus in monte inclyto & sancto.

Ephrem sermone de Antichristo: Loquar
de Antichristo teterrimoq; dracone, qui tur
baturus est omnẽ sub cœlo regionẽ, iniectu-
rusq; formidinẽ & contemptũ, horrẽdamq;
perfidiã in cordib. hominũ, faciẽs signa & ꝓ
digia atq; ostenta, ut si fieri posset, in errorẽ
etiã electos inducat, omnesq; seducat fallaci
bus signis, ꝓdigiorumq; miraculis, quæ ab il
lo fient, secundũ ꝓmissionẽ sancti Dei. Acci-
piet enim potestatẽ fallendi præstigijs mun-
dũ. Item: Draco iste futurus est scelestus, a-
trox, impurus, subdolus, humani generis te-
terrima pestis. Sanctis tamẽ maximè uiris a-
trocior infestiorq; imminebit, qui illius ar-
tes uincere poterũt, præstigias nudare, figmẽ
ta detegere. Item: In hoc habitu ueniet im
pur* latro. Vt enim omnes fallere possit, fal-
sus atque falsiloquus, humilẽ se simulabit &
blandũ, iniusticiã aspernantẽ, fugiẽtẽ idola,
præferentẽ pietatẽ, benignũ, pauperẽ, studio-
sum, speciosum ultra omnẽ admirationẽ, pla
cidũ, hilarẽ ad omnes: honorabitq; præcipuè
supra modũ Iudæorũ gentem, ipsi quippe il
lius præstolãtur aduentũ. Inter hæc omnia si
gna faciet portẽta atq; terrores, summa cum
potestate. Placere omnib. nitetur astut*, ut ci
tò à populis ambiatur, ameturq;. Itẽ: Postq̃
impleti fuerint tres & semis anni scelesti il-
lius imperij & operationis Antichristi, cum
scãdala omnia totius terræ consummata fue
rint sicut diuino ore Dei & Saluatoris nostri
prædictũ est: ueniet iam ut fulgur de cœlo,
&c. terribilis & gloriosus Deus noster, &c.

DE PHILOSOPHIA, ASTRONO-*mia, Astrologia, Magia.*

DE his extant seculi huius testimonia
hæc. Lactantius lib. 3, cap. 17: Diabolo
rum inuenta sunt, Astrologia, & aruspicina,

& auguratio, & ipsa quæ dicuntur oracula,
& necromantia, & ars magica, & quicquid
præterea malorum exercent homines uel pa
làm uel occultè: quæ omnia per se falsa sunt.
Et Basilius inquit in Hexamero: Necessariæ
profectò sunt luminariū in hominum uita
significationes. Namq; si non ultra modum
signa quispiam, quæ ab ipsis proficiscuntur,
exploret, utiles ipsorū obseruationes eas in-
uenerit, quas experientia longa probauit.
Complura sanè cuiq; de imbribus, cōplura
de siccitatibus, cōplura de flatuum agitatio-
nibus, aut in parte, aut in uniuerso, uehemē
tioribus ac leuioribus discere licet. Nam &
unum quid eorum quæ à sole ostenduntur,
Dominus nobis tradidit hisce uerbis: Hodie
tempestas erit, rutilat enim triste cœlū. Sic
quoq; scribit Gregorius Nazianzen' ad Gre
gorium Nyssenū, epistola trigesimaquinta:
Hæc duo philosophia nouit, & reb' rectè ha
benribus modestè uti, & calamitatem hone
stè ferre. Et in oratione de funere Cæsarij
fratris: Sanè ex Geometria & Astronomia,
nec non alijs disciplinis periculosis id solum
elegit, quod utile erat: nēpe ut ex harmonia
perpulchra, & ordine cœlesti laudaret crea-
torem. Quicquid uerò ex illis nociuum esse
uidebatur, ab illo declinabat. Haud enim a-
strorum motui siue præsentia siue futura ad
scribebat, eorum instar qui creaturam con-
seruam suam super creatorem statuunt. At i-
pse omnia, quemadmodū decebat, attribue-
bat Deo, ac præcipuè cursum illum cœlestē.
Idem in oratione secunda infamatrice in Iu-
lianū, improbat ex astrorū motu natiuitates
& accidētia cōnectere, ac dicit astrologos ma
li gratia stellas cognoscere, & Deos efficere.

Huc spectat & Arnobius lib. 2. contra gen
tes: Vos humano in genere bonos esse dicitis
uiros, qui ut esse credantur, cōparatio forsi-
tan efficiat pessimorum. Qui'nam sunt isti?
dicite philosophi. credo, qui se esse solos sa-
pientissimos autumār, & ui huius nominis
supercilium sustulerunt. Item aliquanto
pòst, philosophos causas rerum ignorare di-
sputat. Aliquanto uerò antè, philosophorū
placita nihil certi habere: Ipsi deniq; inquit,
principes et prędictarum patres sententiarū,
nonne ipsa ea quæ dicunt, suis credita suspi-
cionibus dicunt? Et Lactantius lib. 3, cap.
13 inquit: Quoniam philosophos errasse do-
cui, qui summum bonum, cuius capiēdi gra
tia generati sunt, non comprehenderunt, ap
paret falsam & inanem esse philosophiam:
quia nec instruit ad iusticiæ munera, nec of-
ficium hominis, rationemq; cōfirmat. Sciant
igitur errare se, qui philosophiam putant es-
se sapientiā. Et lib. 7. cap. 2: Omnes philo
sophiæ sectas alienas esse à ueritate necesse
est, quia homines erāt qui eas cōstituerunt,
nec ullum fundamentum aut firmitatē pos-
sunt habere, quæ nullis diuinarum nocū ful
ciuntur oraculis. Et lib. 3. de falsa sapientia,
cap. 2: Ego ne studiosos quidē sapientię phi
losophos esse cōcesserim, quia illo studio ad
sapientiam non peruenitur. Nam si facultas
inueniēdæ ueritatis huic studio subiaceret,
& si esset id studium tanquam iter ad sapien
tiam, aliquando esset inuenta. Cum uerò tot
temporibus, tot ingenijs in eius inquisitio-
ne contritis, non sit cōprehensa, adparet nul
lam esse ibi sapientiam.

Athanasius de humanitate uerbi: De Græ
canica sapientia, philosophorumq; grandilo
quentia, neminem arbitror uerba requirere,
cum in oculis sit ipsum miraculū. Tot enim
tantisq; à Græcorū philosophis uoluminib.
scriptis, ne paucos quidē uel ex proximis lo
cis adducere potuerunt, ut sua de immortali
tate animæ dogmata & placita de uita secun
dum uirtutē instituenda, amplecti nellēt. So
lus Christ. uilib. citra ullā magnificentiā uer
bis, ac per homines nequaq̄ eruditæ lingue,
in orbe terrarū plurimis ecclesijs id psuasit.

Et Basilius in Hexamero inquit: Sed ho-
mines ij qui septa transiliunt, patrociniū de-
fensionemq; sideralis scientiæ, qua ex homi-
nis natiuitate pleraq; diuinát, hanc trahere
sententiá scripturæ conātur. Atq; aiunt uitá
nostrá humaná à cœlestiū corporū motione
pendere. & hác ob causam ex siderib. à Chal-
dæis eorū notationes effectuū, qui nobis ac-
cidunt, fieri, sermonemq; simplicē hunc scri
pturæ (Sint, inquá, in signa) nō eorū quæ ac
cidát aeri, neq; mutationis temporū, sed sor-
tis hominum uitæ, ita prorsus ut opinátur,
eisq; placet, intelligūt. Quid enim aiūt? Stel-
larū meantiū cum ijs siderib. nexū, quę signi
fero in orbe sunt collocata, si talis figuræ cō-
cursus eorū fuerit. tales ortus hominū age-
re: sin talis, cōtrariá ortus oitæq; sortē effice
re. De quib. si parumper disseruerimus, haud
ab re forsan fuerit, parum altius diluciditatis
causa principio sumpto. Dicam aūt nihil ex
me ipso sanè, sed illorū ipsorū ad illos redar-
guendos sententijs utar. Hinc enim occupa
tis iam hoc morbo remediū, cæteris ne simi-
les in errores incidāt securitas afferetur. Au-
tores dictæ facultatis ac inuētores, cū in tem
poris amplo spacio cōplures figuras siná ipso
rum cōscientiá fugere percepissent, in angu-
stū admodū temporis cōtraxêre mēsuras, ut
minutissimo quoq; & subitaneo articulo,
quale est quod Apostolus dicit, In puncto
temporis, in momento oculi, plurimū dif-
ferentiæ sit inter natiuitatem & natiuitatē.
ut is quidem qui hoc in momento genitus
est, tyrannus sit, ciuitatum populorumq;
princeps, locuplotissimus, prępotens: is aūt
qui natus est temporis sequenti momento,

pauper quidem, inops, peregrinus, ex oſtijs oſtia petens, quotidiani conſeqoendi cauſa uictus. Quamobrem eo orbe qui Signifer appellatur, duodecim in parteis diuiſo, cũ in triginta dierum ſpacio partem ſol eius globi tranſeat duodecimam, quem inerrantem appellant, triginta in portiones ſingulas illas duodecim parteis ſecuerunt. Tum ſingulis portionibus illis in ſexaginta minuta diuiſis, minuta hæc ſingula turſum in alia ſexaginta modo ſimili diuiſere. Poſito igitur eni xu, uideamus obſecro, ſi hanc exactiſsimam temporis diuiſionem autores hi ſibi ualeant conſeruare. Nam ſimulatq; nata eſt editaq; in lucẽ proles, mas an fœmella ſit obſtetrix illam explorat: tum uagitum expectat infantis, nimirum indicium uitæ: quot hoc tempore uis ſexageſima præterijſſe minuta? Dicit obſtetrix deinde Chaldæo partum qoi editus eſt: quot minutiſsima momẽta uis, interea dum obſtetrix loquitur, prætercurriſſe? præſertim ſi forte fortuna fuerit non in cõclaui Chaldæus ille præſens, ſed in ædium atrio aut oeſtibulo, tempus horamq; reponens. Et cum qui definiturus eſt diligenter tempus ac horam, exploratoria nimirum horarum percipere, ſiue diurna ſint, ſiue nocturna, oporteat: quot minutorum hoe quoque tempore quælo, peruolat præteritq; examẽ? Compertam enim eam eſſe ſtellam, qua tempus horaq; ſit exploranda, non ſolum quanta in partu ſit duodecima, ſed etiam quam in duodecimæ portione partis, in quotoq; minuto eorum inquam, in quæ diuidi diximus portionẽ: aut ut exactiſsimè cõperiatur, quãto in ſexageſimo eorum quæ ſibi diuiſa ſunt ſingula ſexageſima illa prima, neceſſe eſt. Atque hanc tamen adeò renuem ſubtilemque temporis inuenrionem, quanqoam attingere nequeũt, ſingulis in ſtellis errantibus faciendam eſſe neceſſariò dicunt, ut qualẽ adhærentes cœlo ſtellæ ipſæ diſpoſitionem haberent, qualisq; ipſarum eſſet inter ſeſe figura, cum in lucem ederetur fœtus, cõpertum ſit tandẽ, ac exploratum. Qoæ cum ita ſint, ſi fieri non poteſt ut tempus illud exactiſsimè quiſquam attingat, uariationeq; temporis ſit, ut tota uia penitus aberretur: deridendi profectò non mediocriter eſſe uidentor, tam ij qui ſtudio huius indulſerũt artis quã in ratione rerum non eſſe cõſtat, quàm ij qui hiantes ab illorũ ore pendent intenti: perinde quaſi omnia illi ſcire poſsint, quæ ipſis ſont euentora.

Ambroſius ſermone ulgeſimoſecundo, in pſalmo centeſimo decimooctauo: Poſtremò circa clemẽta mundi, phalerata magis quàm uera ſapientia: ut eſt pholoſophia omnis quę aliena quærit, com ſua neſciat: ſcrutatur cœli plagas, mundi ſpacia rimatur, quæ ſibi prodeſſe non poſſunt: Deum ignorat, quem ſolom deberet inquirere. Ideo uerus ſapiens dicit: Si quis uidetur ſapiens eſſe inter uos in hoc ſeculo, ſtultus fiat ot ſit ſapiens. Sapientia enim huius mũdi, ſtulticia eſt apud Deũ. Elaborãdum eſt igitur, ut in hoc ſeculo ſtulti ſimus, nihil nobis cum philoſophia, ne fidem noſtram per elementa mundi huius traducat à uerò, ne quis aſſertionem noſtram per philoſophiam deprædetur. Sic enim Arianos in perfidiã ruiſſe cognouimus, dum Chriſti generationem putant uſu huius ſeculi colligendam. Reliquerunt Apoſtolom, ſeqountur Ariſtotelem. Reliqueront ſapientiam quæ apud Deum eſt, relegerunt diſputarionis tendiculas, & aucupia uerborum ſecundum dialecticæ diſciplinã: cum clamet Apoſtolus, Ne quis uos deprædetur per philoſophiam, & inanem ſeductionem. Et libro qoarto in Hexameron, capite qoarto: Nonnulli natiuitatum tentauerunt exprimere qualitates, qualis futurus ſit unuſquiſque qui natus ſit: cum hoc non ſolùm uanum, ſed etiam inutile ſit quærentibus, impoſsibile pollicentibus. Et aliquanto pòſt: Conſideremus quòd planetas illa ſigna appellant, quorum motibus formari aſſeruut uitæ noſtræ neceſsitates. ſiue igitur, ut nomen ſonat, ſemper uagantur: ſiue, ut ipſi dicunt, quòd concito motu ferãtur, & decies millies in die, aut ſi hoc incredibile uidetur, multiplicem ſpeciem innumera ſui conuerſione commutent, fide caret quòd tam uago ſui errore, & tam celeri motu, fixam nobis atque immobilem uiuendi ſubſtantiam, fortemque decernant. Item: Itaque uos quia ualidiores eſtis, cum uideritis Mathematicos, dicite: Telam araneæ texunt, quæ nec uſum aliquem poteſt habere, nec uincula, ſi tu non quaſi culex aut muſca lapſu tuæ infirmitatis incurras, ſed quaſi paſſer aot colũba caſſes inualidos præpetis uolatus celeritate diſſoluas. Etenim quis prudentum credat, quòd ſignorum motus, qui ad diem ſæpe mutãtur, & multipliciter in ſe recurrunt, to ſignia deferant poteſtatum? De eadem re diſſerit Epiphanius lib. primo, tomo primo, hæreſi decimaſexta: Hæc non à me dicta ſunt, ut utilitatem doctrinæ eorum qui inconſtantem & inſanam aſtronomiæ ſtoliditatem mundo inuexerunt, confirmem. Dictum eſt enim à ueritate, quòd hæc inconſtans eſt & erronea. Dicta item ſunt à nobis multa in alijs locis, ad ſubuertendos eos qui genetationem & fatum eſſe putant. Sic & Hieronym' initio capitis decimi Hieremiæ ſcribit: A ſignis cœli nolite metuere, &c. Propriè aduerſus eos loquitur, qui uenerantur cœleſtia: & quæ in ſigna ſunt poſita annorum, temporũ, menſium, & dierum, ab his

æstimant regi humanum genus, & ex causis cœlestium terrena moderari.. Et ad Ctesiphontem, aduersus Pelagianos: Pulchrè quidam nostrorum ait, Philosophi patriarchæ hæreticorum, Ecclesiæ puritatem peruersa maculauere doctrina.

Prudentius cõtra Symmachũ lib. secũdo:

Qui fato putat esse locum, sciat omnipotentem
Esse Deum, nullis ucttum fatalibus astris,
Nec præscripto aliquo pellit pia uota mathesis:
Spirat enim maiora animus, seq; altius effert
Sideribus, transitq; uias & nubila fati,
Et momenta premit pedibus, quæcunq; putantur
Figere propositam natali tempore sortem.

INCLINATIO DOCTRINÆ, *complectens peculiares & incommodas opiniones, stipulas & errores doctorum.*

DE DAO.

PEriculose de Deo Lactantius libro primo de falsa religione, capite septimo loquitur: Quia, inquit, fieri non potest, quin id quod sit, aliquando esse cœperit: cõsequens est, ut quoniam nihil ante illum fuit, ipse ante omnia, ex seipso sit procreatus, ideoq; ab Apolline αὐτοφυής, id ex, ex se ortus: à Sibylla αὐτογενής, id est ex se genitus: & ἀγέννητος, ingenitus, & ἀποίητος, id est nõ factus nominatur. Quod Seneca, uir acutus, in exhortationib. uidit: Deus, inquit, ipse se fecit. Nõ sine periculo Lactantius & alij aliquot, hac phrasi usi sunt, Deũ sese ipsum ex se ipso produxisse & generasse, ut libro septimo: Cõsequens est, ut qnando nihil ante illum fuit, ipse ante omnia ex seipso sit procreatus. Et M. Victorinus libro primo aduersus Arianos: Pater deus actione à se sua & sese qui generat, &c.

DE CHRISTO.

Contra illud, Filiũ Dei ab æterno à patre genitũ, Lactantius lib. 4, cap. 6: Deus macbinator cõstitutorq; rerum, antequá præclarũ hoc opus mundi adoriretur, sanctũ & incorruptibilé & incõprehensibilé spiritũ genuit, quem filiũ nuncuparunt. & quamuis alios postea inumerabiles per ipsum creauisset, quos angelos dicimus, hunc tamen solũ primogenitũ diuini nominis appellatione dignatus est. Et libro eodé, cap. decimoquarto: Deus, cum uideret maliciá, & fallorũ deorum cultus per orbé terræ inualuisse, ut iam nomen eius ex hominũ memoria fuisset penè sublatum, (siquidé Iudæi quoq;, quibus solis arcanum Dei creditũ erat, relicto Deo, ad colenda figmenta, irretiti dęmonum fraudibus, aberrassent: nec increpiti per prophetas, reuerti ad Deũ uellent) filium suũ, principé angelorũ, legauit ad homines, ut eos cõuerteret ab impijs & uanis cultibus, ad cognoscendum & colédum uerũ Deũ. Item ut eorum mentes à stulticia ad sapientiam, ab iniquitate ad iusticiæ opera traduceret. Hæ sunt uiæ Dei, in quibus ambulare eum præcepit: Hæc præcepta, quæ seruanda mandauit. Ille uerò exhibuit Deo fidem. docuit enim, quòd unus Deus sit, eumq; solum coli oportere. nec unquá se Deũ esse dixit: quia non seruasset fidem, si missus ut Deos tolleret, & unum assereret, induceret aliũ præter unum. Hoc erat non de uno Deo facere pręconium, nec eius qui miserat, sed suum proprium negocium gerere, ac se ab eo quem illustraturus uenerat separare. Propterea quia tam fidelis extitit, quia sibi nihil prorsus assumpsit, ut mandata mittentis impleret, & sacerdotis perpetui dignitatem, & regis summi honorem, & iudicis potestatem, & Dei nomen accepit. Hæc certè ita à Lactantio dicuntur, ut à tetra hæresi nõ uideantur abesse. Et libro eodé, cap. 7, 8, & decimotertio, singulari opinione dixit, Christũ natũ esse patris prolatione. Sic enim cap. octauo inquit: Meritò sermo et uerbum Dei dicitur, qui procedenté de ore suo uocalem spiritũ, quem nõ in utero, sed mente cõceperat, inexcogitabili quadá maiestatis suę uirtute ad effigiem, quæ proprio sensu ac sapientia uigeat, comprehendit. Et cap. 13. Factus est Dei filius per spiritum, &c. Et libro eodé, cap. uigesimo ait: Christum iri Galileá profectum, noluisse se Iudęis ostendere, ne eos ad pœnitentiam adduceret. Et in eodem, capite docimooctauo, negat Pilatum sententiá in mortem Christi protulisse. Item in eodé, capite decimoquinto, opinio est, quòd Christum affirmat in adolescentiæ principio à Ioanne esse baptizatum. Et libro sptimo, capite uigesimotertio, dicit Christum ante dié iudicij uenturum è cœlo, et cum Antichristo conflicturum: qua opinione duos aduentus Christi nimiũ propinquos uidetur adserere.

Hilarius libro decimo de Trinitate, negat in Christi humanitatem quicquam naturæ infirmæ potuisse cadere: adeò ut & sine dolore passum eũ esse asseueret, totiusq; passionis & fidei mysteriũ in cœna paschali fuisse consummatũ. Idem sentit libro de Synodis, pagina 304. Et in Matthæum, canone 31, affirmat filiũ Dei secundũ diuinam naturá non esse passum, nec mœstũ fuisse: ex qno eò prolabitur, ut dicat Christum mortem timuisse propter apostoloa & discipulos suos, ne se Deum abnegarent, qué cæsum & cõsputũ & crucifixum contemplatuti essent.

Athanasius in Euangelio de pasione & cruce Domini, sentit, Dominũ, cũ diabolum (quia iam Christum Deum cognouerat) fugam adornantem conspiceret, metuentem ne fuga elaberetur, uoces humanas emisisse, et uoces imbecillitatis simulasse, dicentem, Heli, Heli, lamazabathani, &c.

Epipha-

Epiphanius in Ancorato: Qui prędixit, & propter hoc ipsum uenit, quomodo postea precatur, ut transeat poculum, ne bibat? Sed prouocat per hunc modum aduersariū, quo illo opinante timere Saluatorē mortem, inducat ipsi mortem ad salutem morientibus per dispensationem. Et libro tertio, tomo primo, est & de filio Dei inusitata phrasis, quia filiū dicit ex se ipso, ipsum esse habere.

DE SPIRITV SANCTO.

In longa disputatione per aliquot capita libri quarti, Lactantius nunquam meminit spiritus sancti. Et Hieronymus de erroribus Origenis, ad Pammachium & Oceanū inquit: Lactantius in libris suis, & maximè in epistolis ad Demetrianum, spiritus sancti negat substantiā, et errore Iudaico dicit eum uel ad patrem referri, uel ad filium, & sanctificationem utriusq; personæ sub eius nomine demonstrari. Vnde & Raudensis ait, eum negare substantiam spiritus sancti. Victorinus libro primo aduersus Arium: Non falletur, si quis subintellexerit sanctum spiritum matrem esse Iesu. Quod Victorini dictum, etsi aliqua ratione excusari posset, tamen est alijs doctoribus inusitatum.

DE ANGELIS.

Lactantius lib. 2 de origine erroris, capite decimoquinto, de angelis absurdè loquitur: Prouidens Deus ne fraudibus suis diabolus uel corrumperet uel disperderet homines, misit angelos ad tutelā cultumq; generis humani. Quibus præcepit ante omnia, ne terrę cōtagione macularī, substantię cœlestis amitterent dignitatem: scilicet id eos facere prohibuit, quod sciebat esse facturos, ut ueniam sperare nō possent. Itaq; illos cum hominib. cōmorantes, dominator ille terræ fallacissimus, cōsuetudine ipsa paulatim ad uitia pellexit, et mulierū cōgressib. inquinauit. Tum in cœlū ob peccata quib. se immerserant nō recepti, ceciderūt in terrā: sic eos diabolus ex angelis Dei, suos fecit satellites ac ministros.

Athanasius contra Arianos in concilio Nicæno affirmat, omnibus angelis spiritū sanctum adesse: & in spiritus sancti absentia eos sanctos non esse, sed administros peccati.

Ephrem in libro de spirituali luctamine, angelos et archangelos cū gaudio orationib. piorū occurrere affirmat: illisq; ineffabilē lęticiā esse, sanctorū orationes purissimas Deo afferre. Quomodo & Hilarius ait in caput decimūoctauū Matthęi: Saluatorē per Christum oratione angeli quotidie Deo offerūt.

Est etiā opinio singularis, quòd Dionysius de hierarchijs & ordinib. angelorū multa nugatur in libro de cœlesti hierarchia: Omnes, inquit, cœlestes essentias Theologia noua uocauit. Has diuinus noster sanctus pfector, in tres segregat ternas dispositiōes. Prima est circa Deū existēs semper & attentè, Throni sanctissimi, Cherubin, Seraphin. Secūda est ex potestatibus, dominationib. & uirturib. cōpleta. Tertia angelorū, archangelorum, & principatuū. In eadē, de singulis illis, nugas extra scripturæ reuelationē coaceruat multas. Item de uirtutibus, de archangelis, &c. Quamuis et Athanasius, sine dubio ab Origene seductus, in sermone de cōmuni essentia patris & filij et spiritus sancti, de ordinib. angelicis quędā quasi ex professo retulit. Quia ipsi, inqt, ordines & milites denominantur, restat ut ordinē distinguamus, in ordinē docentiū, permittentiū, punientium, eorūq; qui animab. gratificantur, & qui apud homines permanent. Et quemadmodū discrimē ordinis in supernis potestatib. cognouimus, ita quoq; stationis & scientiæ discrimina sunt, Throni scilicet, Cherubin & Seraphin, qui cōtinuò & sine ullo mediatore aut interprete à Deo cōdiscunt, utpote cęteris sublimioras, & Deo propinquiores: & ab ijs erudiuntur inferiores ordines, atq; ita deinceps cęteri ꝓ suo gradu. postremi aūt omniū sunt angeli, qui & hominū pædagogi sunt cēsendi.

DE ANGELIS MALIS.

Lactātius lib. 2, cap. 15, affirmat, Deum ab initio diabolo terræ potestatē dedisse. Item: Qui sunt ab angelis concupiscentia mulierū lapsis ꝓcreati, neq; angeli neq; homines fuerunt: sed mediā quandā naturā gerentes, nō sunt ad inferos recepti, sicut in cœlum parentes eorū. Ita duo genera dæmonū facta sunt: unum cœleste, alterum terrenum. Et lib. 7, cap. 24. de captiuitate diaboli per mille annos, quibus corporale eum sanctis regnum Christus habiturus est: Sub id tēpus, inquit, etiam princeps dæmonum, qui est machinator omnium malorum, uincietur cathenis, & erit in custodia mille annis cœlestis imperij, quo iusticia in orbe regnabit, ne quid malum aduersus populum Dei moliatur. Item libro secundo, capite decimosexto, Deo partem mundi orientalem attribuit, propter solem in ea parte orientem: diabolo uerò occidentalem, quia in ea sol occidat.

Opinio singularis est, quòd Athanasius de salutari aduentu Christi ait: Diabolus nō contra deitatem Christi, cuius ignoratione tenebatur, bellum suscepit: (nunquā enim tantæ audaciæ fuisset. ideoq; ab illo dictum est, Si tu es filius Dei) sed aduersum hominē hostilia tentauit, quē antea deceperat: eoq; decepto, in omnes homines maliciam suam propagauit.

DE HOMINE.

Lactantius libro secundo, capite decimotertio, incommodè ait, Deū ex rebus diuersis & repugnantibus hominem fecisse, & has inter sese pugnare in homine præcepisse,

pisse, ut si anima superauerit, quæ ex Deo oritur, sit immortalis, & in perpetua luce uersetur: si autem corpus animam uicerit, ditioniq; subiecerit, sit in tenebris ipsa sempiternis, & in morte.

DE LIBERO ARBITRIO.

Patres omnes ferè huius ætatis, de libero arbitrio cōfusè loquuntur, sic ut aliàs homini integrum etiam post lapsum relinquant, aliàs adimant, cōtra manifesta scripturæ sanctæ testimonia.

Affirmat & Lactantius libro septimo, capite decimoquarto, hominem adipisci immortalitatem proprijs uiribus.

Athanasius contra Gentes, liberum arbitrium ita adserit: Anima condita est libera, potestq; bona, ut eligere, ita & auersari. Agnoscens arbitrij sui libertatem, conspicit se posse in utramque partem membris corporis uti, siue ad ea quæ sunt, siue ad ea quæ non sunt.

Basilius contra Eunomium libro tertio: Creatura ita comparata est, ut uirtutis & diuinę dilectionis præmium sanctificationem habeat: quoniam natura utitur libera, ut ad utrumlibet possit inclinari, ad electionē scilicet boni & peioris.

Nazianzenus oratione dicta in præsentia fratris Gregorij: Nos quoq; coronæ simus participes, & eiusdem gloriæ hæredes, cùm hæc in nostra sit potestate, &c.

Epiphani⁹ libro primo, tomo primo: Manifestum est, clarumq; ac minimè ambiguū, quòd liberū arbitriū exhibuit nobis Deus, per seipsum locutus, si uolueritis & nolueritis. Quare circa hominem est, bona operari, aut mala rea appetere.

Hieronymus in epistola ad Demetriadē: Omni ætati, omniq; personæ libertas arbitrij relicta est. Non cogo, non impero: sed propono palmam, ostēdo præmia: tuum est eligere, si uolueris in agone atq; certamine coronari. Et libro tertio commentariorum in Esaiam: Hæc uniuersa dicuntur, ut liberum arbitrium monstraretur. Dei enim uocare est, & nostrū credere. Nec statim si nos non credimus, impossibilia Deus est: sed potentiam suā nostro arbitrio derelinquit, ut iustè uoluntas præmium consequatur.

Gregorius Nyssenus de libero arbitrio ca. 2. Summatim omnia quæ per nos uoluntariè geruntur, in nobis esse asserimus. Nequaquam enim uoluntariè geri diceretur, actione in nobis non existente. & simpliciter, ea quæ uituperatio uel laus sequitur, & in quibus est admonitio atq; lex. Principaliter autem in nobis sunt omnes animæ actiones, et ea de quibus consultamus. Atq; hæc in nobis sunt, quæ similiter contingunt: puta mo ueri & nō moueri impetu, ire & non ire, nō cōcupiscere necessaria & concupiscere, mentiri & non mentiri, dare & non dare, lætari in quibus oportet & non lætari: & quæcunque talia, in quibus consistunt uirtutis & uitij opera. Hæc enim sunt in nostro libero arbitrio. Præterea de numero eorum quæ similiter contingunt: sunt autem artes, &c.

DE PECCATO.

Lactantius libro sexto, capite decimotertio: Si aliquis purificatus fuerit ab omni labe peccati, temperandum sibi ab opere largitionis ne existimet, quia non habeat peccata quæ deleat. Et in eodem incommodè dicit, capite uigesimoquinto: Vt sit Deo carus, omniq; macula careat, misericordiā Dei semper imploret, nihilq; aliud precetur, nisi peccatis suis, Vtinam licet nulla sint. Et in eodem libro, capite decimotertio, ueniam illum habere negat, qui sciens peccat.

DE IVSTIFICATIONE.

Lactātius libro septimo, capite uigesimoseptimo, asserit Deum dare nobis æternam salutem propter uirtutes nostras, labores, ærumnas, tormenta, &c. Et in Epitome diuinarum institutionum: Si, ut debet, statum suum, quem rectum rectè sortitus est, promptè constanterq; defenderit: si terræ, quam calcare ac uincere debet, non seruierit, uitam merebitur sempiternam.

Incommodè dixit Nilus in Gnomis: Si potus aquæ frigidæ iustificat misericordem, quam retributionem pauperibus denegantem manere existimas? Verùm iustificare hic nō significat fortè remissionē peccatorū.

Chromatius in cōcione de beatitudinib⁹, uoluntariæ paupertati tantum tribuit, ut diuitias cœlestis regni meritò adsequatur.

Ephrem libro de uera pœnitentia, capite primo: Quid prodest si habeamus omnia, sola autem nos saluante charitate careamus?

Hieronymus in tertiū caput ad Galatas, sentit, Cornelium spiritum sanctū accepisse per opera legis naturalia: & per eam quoq; Abraham, Mosen & cæteros sanctos iustificatos esse. Et libro octauo commentariorum in Esaiam: Non sufficit murum habere fidei, nisi ipsa fides bonis operibus confirmetur. Et libro commentariorum in Danielem: Cum Daniel pręscius futurorū, de sentētia Dei dubitat, (Danielis 4.) dicens, Forsitan ignoscet Deus delictis tuis: rem temerariam faciūt, qui andacter peccatoribus indulgentiam pollicentur. Et tamen sciendum, quod si Nabuchodonosor bona opera facienti uenia repromittitur: multo magis alijs promittitur, qui leuiora peccata commiserunt.

DE BONIS OPERIBVS.

Lactanti⁹ libro tertio, capite nono, ait hominem tueri ac conseruare iusticiam bonis operi-

operib⁹: Seruire, inquit, Deo nihil aliud est,
q̃ bonis operibus tueri & cõseruare iusticiá.

Gregorius Nyssenus oratione secunda de
amandis pauperibus, bona opera, timorem,
celebrationem, laudẽ Dei, beneficentiá, mise
ricordiam erga pauperes, &c. uocat partes
iusticiæ.

Hilarius in Matthæum, capite septimo:
De nostro est beata illa æternitas promeren-
da, pręstandumq́; est aliquid ex proprio, &c.
Et in prolegomeno explanationis in Psal-
mos: Prius in bonis operibus uiuendum est,
ut perfecta possit ea quæ deinceps succedit
diuini sacramenti esse cognitio: secundũ id
quod dictũ est, Desiderasti sapientiam, serua
mandata: Dominus præstabit tibi eá. Pręstat
ergo Dominus sapientiá his, qui per meritũ
operum, gratiá intelligentię consequuntur.

Nazianzenus oratione de pauperum cu-
ra: Eleemosynis & fide purgantur peccata.
Miserescendo igitur purgemur, pulchra hac
herba animæ abstergamus sordes & inqui-
namenta, dealbemurq́;, hi quidem uelut la-
na, alij autem tanquam nix, quisque iuxta
misericordiæ suæ modum.

Ambrosius libro decimo Epistolarũ, epi-
stola octogesimasecunda: Quæ nobis salus
esse potest, nisi ieiunio eluerimus peccata no
stra? cum Scriptura dicat: Ieiuniũ & eleemo
syna à peccato liberat. Qui sunt ergo hi præ
ceptores noui, qui meritum excludunt ieiu
nij? Nonne gentilium uox ista est, dicentiũ,
Manducemus & bibamus? &c.

Sed inter omnia opera, electitijs plurimũ
hæc ætas tribuit. Sic enim ait Theophilus
Alexandrinus libro tertio Paschatia: Hi qui
ieiunia, id est angelicam cõuersationẽ in ter-
ris imitãtur, per continentiá breui & paruo
labore magna sibi & æterna cõciliãt pręmia.

Ephrem libro de beatitudine animę, cap.
secundo: Castitas, continẽtia, humilitas, obe
dientia, cęterę́q́; uirtutes animę pennę sunt,
quibus ad Deum subuolat. Et in libro de
extremo iudicio, capite primo: Nihil nobis
prodesse poterit in illa iudicij die, nisi con-
uersatio sancta & bona opera, quæ hinc deru
lerimus nobiscum. Et sermone de uirgini-
tate: Vis esse templum Dei castum, sanctum
& immaculatum? Fac habeas illius imagi-
nem in corde tuo iugiter. Dei uerò imaginẽ
dico, nõ colorum uarietate in ligno aut alia
materia deformatam: sed illam intelligo ima
ginem Dei, quæ per bona opera, uidelicet ie
iunia, continentiam, rectè facta, uigilias, ora
tionesq́; purè ac iugiter pingitur. Porro co-
lores imaginis cœlestis Domini, uirtutes
sunt, & cogitationes mundæ, nuditasq́; ter-
renarum omnium rerũ. Iam cogitet pius
lector, quàm procul hæc ætas, in hoc articu-
lo, de Apostolorum doctrina desciuerit.

DE POENITENTIA.

Pœnitentiam hæc ætas, ut ferè & superio-
res, neq; rectè definijt, neq; partes eius satis
explicauit. Imò nec de fide, necessaria pœni-
tẽtię parte, propemodũ aliquid habet: quẽ-
admodum ex testimonijs sequẽtib. cõstabit.

Contritionem mereri remissionem pecca
torum, Ephrem libro secundo de cõpunctio
ne cordis, cap. tertio docet. Quis nõ admire-
tur, inquit, quia per lachrymas huius breuis-
simi temporis peccata dimittit, & ipsa unde
cima hora miliũ nos uulnerũ labe sauciatos
per lachrymas sanat? Et rursum: Cũ sanaue-
rit, mercedem conferet lachrymarum?

DE SATISFACTIONE.

Hilarius in Psalmo centesimo decimoo-
ctauo: Exitus aquarũ transierunt oculi mei,
&c. Hæc pœnitẽtiæ uox est, lachrymis ora-
re, lachrymis ingemiscere, & per hanc confi
dentiam dicere, Lauabo per singulas noctes
lectum meum, & lachrymis meis stratũ meũ
rigabo. Hæc uenia peccati est, fontem fletus
flere, & largo lachrymarũ imbre madefieri.

DE COENA DOMINI.

Incommodè dictum est, quod citatur ex
Athanasij libello de Christi imagine, oblato
patribus congregatis apud Cæsaream Cap-
padociæ: in quo expresse negat, ex carne &
sanguine Christi aliquid in mundo inueni-
ri, nisi illud quod in ara altaris per manus sa
cerdotum quotidie spiritaliter efficitur.

Est & phrasis noua apud Nazianzenũ, in
inuectiua prima in Iulianum: Mox incruen
ti sacrificij oblatione manus commaculat.
Quemadmodum & illa, in oratione super fu
nere sororis suæ, ubi cœnam Domini, corpo-
ris & sanguinis Christi uocat sub exemplar.

Autor precationis primæ, præparantis
Missam, apud Ambrosium (nã Erasmus non
esse Ambrosij censuit) Propter magnam cle
mentiam tuã cõcede mihi hodie, & missarũ
solennia semper puro & mundo corde ualeã
tibi offerre, &c. Item: Ego enim Domine me
mor uenerandæ passionis tuæ, accedo ad al-
tare tuum, licet peccator, ut offerã tibi sacri-
ficiũ, quod tu instituisti, & offerri præcepisti
in cõmemoratione tui pro salute nostra. Su-
scipe ergo illud quęso summe Deus, dulcissi
me Iesu Christe, pro Ecclesia tua sancta, &
pro cuncto populo tuo, quem acquisisti san
guine tuo precioso. Et quoniam me pecca-
torem inter te et eundem populũ mediũ esse
uoluisti, licet in me boni operis testimoniũ
non agnoscas, officium dispensationis credi
tæ non recuses: nec per me indignũ famulũ
tuũ, eorũ salutis pereat precium, pro quibus
uictima factus salutaris dignat⁹ es esse redẽ-
ptio. profero ego Domine tribulationes ple
biũ, pericula populorum, captiuorũ gemitũ,
miseriam orphanorũ, &c. Item: Rogamus
etiam

etiam te sancte pater pro spiritibus fidelium defunctorum, ut fit illis salus æterna, &c. Et de transsubstantiatione & applicatione pro uiuis & mortuis: Peto Domine clementiam tuam, ut descendat super hunc panem & calicem istum plenitudo diuinitatis tuæ. Descendat etiam Domine illa sancti spiritus tui inuisibilis forma, & incomprehensibilis maiestas, sicut quondam in patrum hostias descendebat, qui & oblationes nostras corpus & sanguinem tuum efficiat, & me indignũ sacerdotem tuum doceat tantũ tractare mysterium, ita ut placidè ac benignè sacrificium suscipias de manibus meis, ad salutẽ omniũ tam uiuorum quàm defunctorum, &c. &: Panis dulcissime, sana palatum cordis mei, &c. Panis candidissime, habens in te omne delectamẽtum, & comedat te cor meũ, &c. Panis sancte, panis uiue, panis pulcher, panis munde, qui descendisti de cœlo, &c. ueni in cor meum, & munda me ab omni inquinamento carnis & spiritus, &c. Attamen lib. 5. Epistolarum, epistola trigesimatertia, Ambrosius locutionibus de cœna utitur, quibus ante eum ex patribus nemo est usus: ut Missam facere, offerre, offerre sacrificiũ &c.

Gregorius Nyssenus in oratione Catechistica: Rectè nunc etiam Dei uerbo sanctificatũ panem, in Dei uerbi corpus credimus immutari. Etenim corpus illud panis erat potentia: sanctificatum est autem habitatione uerbi, quod in carne habitauit. Itaq; qua ex causa panis in eo corpore mutatus in diuinam uirtutem transijt, eadem de causa nunc etiam fit. Vt enim illic uerbi Dei gratia sanctum efficit illud corpus, cuius firmamentũ ex pane constabat, & ipsum etiam quodammodo panis erat: sic etiam hic panis, ut ait Apostolus, per uerbum Dei & orationẽ sanctificatur, nõ quia comeditur, eò pgrediens ut uerbi corpus euadat: sed statim per uerbũ in corpus mutatur, ut dictum est à Verbo, Quoniam hoc est corpus meum.

DE ORATIONE.

Ambrosius petenda esse corporalia beneficia ex professo negat. sic enim ait in enarratione psalmi centesimi decimioctaui: Cũ oras, magna ora: id est, ea quę ęterna sunt, nõ caduca: ora quæ diuina sunt atq; cœlestia, ut sis sicut angeli in cœlo. Noli orare pro pecunia, quia ærugo est: noli pro auro, quia metallum: noli pro possesione, quia terra est. Ista oratio ad Deum non peruenit. Non audit Deus, nisi quod dignum suis ducit esse beneficijs.

DE INVOCATIONE SANctorum.

Athanasius de incarnatione uerbi: Si adoras hominem Christum, eo quòd ibi inhabitet Dei uerbum: una opera adora quoq; sanctos, ob Deũ, qui in illis domiciliũ habet. Mirum autem est, tantũ Doctorem sic scripsisse, cũ sit diuersa ratio. Nam de Christo mãdatum Dei extat, de sanctis uerò non. Et in Euangelio de sanctissima Deipara, inuocationis Mariæ exemplum recitat: Audi filia Dauidis & Abrahæ, & inclina aurem tuam in preces nostras, & ne obliuiscaris populi tui. Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima uirgo, quę etiam à partu uirgo permansisti, & retribue nobis pro exiguis istis eloquijs magna dona, ex diuitijs tuarum gratiarũ, tu quæ gratia plena es. Et, Aue gratiosa, Dominus tecũ: intercede hera, & domina, & regina, & mater Dei, pro nobis. Ista prorsus idololatriam spirant.

Basilius in oratione in quadraginta Martyres: Paratum est hic Christianum auxiliũ, Ecclesia uidelicet martyrum, exercitus triumphantium, chorus laudantium Deum. Sæpe operam dedistis, sæpe laborastis, ut unum pro uobis orantem inueniretis. quadraginta sunt hi, unam orationis emittentes uocem. qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat. Et Gregorius Nazianzenus in fine orationis in laudem Basilij: Tu sacrum ac diuinũ caput, ex alto nos respice: & carnis stimulum, instructionem nostram à Deo nobis datam, aut tuis siste precibus, aut fortiter me ferre persuade, totamq; uitam nobis in melius permuta. Cum uerò emigrabimus, nos ibi tuis excipe tabernaculis. Et oratione in Cyprianum: Tu nos ab alto propitius respice, nostrumq; sermonem ac uitam dirige, & sanctum ouile hoc pasce, aut unà rege. Est in eadẽ oratione, quomodo uirgo amata à Cypriano, inuocauerit Mariam, & ab amore Cypriani seruata sit.

Ambrosius in libro de uiduis (si tamẽ Ambrosij est) permulta crassa habet de inuocandis sanctis mortuis: ut, Et tu habes proximos, qui Deo pro te supplicãt. Habes apostolos proximos, habes Martyres proximos. Item: Et Petrus & Andreas rogauerunt pro uidua: nunc iã possunt pro nobis & pro omnibus impetrare: possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine etiam si qua habuerint peccata, lauerunt. Isti enim sunt Dei martyres, nostri præsules, speculatores uitæ, actuumq; nostrorum. Non erubescamus eos intercessores nostrę infirmitatis adhibere. Et in precatione secunda præparantis Missam: Vt efficax hæc mea sit deprecatio, beata Marię uirginis suffragia peto, Apostolorum intercessionem imploro, Martyrum preces deposco, Confessorum orationes expostulo.

Diuersum tamen sentit in libro tertio de Spiritu sancto, cap. duodecimo, ubi disertè inquit: Non quicquam adorandum præter Deum,

Deum, sicut scriptura dixit: Dominũ Deum tuũ adorabis. Et etiam spiritus sanctus adorandus est, quando adoratur ille qui secundum carnem natus ex spiritu est. Ac ne quis hoc deriuet ad uirginem Mariam, erat templum Dei, non Deus templi. Et hinc apparet, malignum spiritum tantorum uirorum scriptis plurima inseruisse, qualia sunt illa de sanctorum defunctorũ inuocationibus, quæ ipsi ex scriptura sancta oppugnauerunt.

Prudentius in hymno de sancto Laurentio, Laurentium inuocat, & addit:

Indignus agnosco & scio,
Quem Christus ipse exaudiat:
Sed per patronos Martyres
Potest medelam consequi.

Idem in hymno de octodecim martyrib. Cæsaraugustanis:

Hæc sub altari sita sempiterno
Lapsibus nostris ueniam precatur Turba, &c. ——

Inuocat & Vincentium, in hymno de eodem, prolixè. Idem in hymno de Cassiano martyre:

Hæc sunt quæ liquidis expressa coloribus hospes
Miraris, ista est Cassiani gloria.
Suggere si quod habes iustum uel amabile uotum,
Spes si qua tibi est, si quid intus æstuas:
Audit, crede, preces Martyr prosperrimus omnes,
Ratasq; reddit quas uidet probabiles.

Epiphanius libro tertio, tomo primo, hæresi 75. mortuis uiuorũ preces prodesse ait: Prosunt et preces pro ipsis fientes, etiamsi totam culpam non abscindant.

Ephrem libro primo de cõpunctione cordis, capite decimotertio: Grex tuus electus, monachorum quoq; cõuentus, & omnium sanctorum qui placuerunt ante te, qui nunc in paradiso exultãt, iã deprecãtur pro me, & obsecrant te solum amatorẽ hominũ. Exaudies quoq; eos, & saluabis me obsecrationibus eorum. Ego uerò per eos tibi gloriam & laudẽ offeram, qui exaudisti orationes eorũ, quæ pro salute animæ meæ profusæ sunt.

Alia quadam opinione Athanasius dixit in libro de interpretatione Psalmorũ: Non sunt Psalmorũ uerba immutanda, sed ut scripta sunt, recitanda: ut sancti, qui ista uerba suppeditarunt, sua esse agnoscentes, comprecentur nobiscum. Sicut autem suprà monuimus, apparet multa esse deprauata & supposita in istorum doctorũ scriptis. Neq; uerò paruũ est peccatũ, inuocationis honorẽ, soli Deo debitum, mortuis creaturis tribuere.

Libet autem huc adscribere quædam Epiphanij testimonia, contra inuocationẽ creaturarum mortuarum. nam contra Antidicomarianitas & cultores uirginis Mariæ libro tertio ita scribit: Impossibile est, inquit, aliquem in terra generari præter hominum naturam. Solum enim ipsum (Christum intelligit) decuit, soli ipsi natura cessit: hic uelutiplastes, & rei potestatem habens, seipsum de uirgine, ueluti de terra efformauit: qui de cœlis descendit, & carnem induit Deus uerbum ex sancta uirgine: non tamen ut adoretur uirgo, neq; ut Deum hanc efficeret, non ut in nomen ipsius offeramus. Non permisit ipsi dare baptisma, non benedicere discipulos, non imperare illam in terra iussit: sed solum ipsum sanctificationem esse, & dignam factam esse regno ipsius. unde igitur rursus nobis rotundus, & in orbem se gyrans draco? Vnde renouantur obliqua illa cõsilia? Sit in honore Maria: pater & filius & spiritus sanctus adoretur: Mariam nemo adoret. Non dico mulierẽ, imò ne uirum. Deo debetur hoc mysterium. Neq; angeli capiunt talem glorificationem. Deleantur quę malè scripta sunt in corde deceptorum. Tollatur ex oculis cupiditas ligni. Conuertatur rursus figmentũ ad Dominum. Reuereatur Eua cum Adam Deum, ut solum colat: ne ducatur serpentis uoce, sed permaneat in Dei præcepto, Ne comedas de ligno. Ne quis comedat de errore, qui est propter sanctam Mariam. Tametsi enim pulchrum sit lignum, non tamen est ad cibum. Etsi pulcherrima est Maria, & sancta, & honorata: at non ad adorationem. Hæ uerò (Arabicæ mulieres Mariam colentes) rursus renouant fortunæ mixturam, & præparant diabolo, & non Deo, mensam, ueluti scriptum est: Et pascuntur cibo impietatis. Et rursus: Et fœminæ terunt pollinem, & filij colligunt ligna, ut faciant placentas oleo subactas reginæ cœli. Compescantur à Hieremia tales mulieres, & ne turbent orbem terrarum. Ne dicant, Honoramus reginã cœli. Nouit enim Taphnas has punire. Nouerunt loci horum ædificiorum corpora suscipere ad putrefactionem. Ne credas Israel mulieri: resulta à malæ mulieris consilio, &c. Et rursus: Siue mortua est sancta uirgo, & sepulta, in honore ipsius dormitio, & in castitate mors, & in uirginitate corona. siue sublata est, ueluti scriptum est, Animam ipsius pertransibit: inter martyres est ipsius gloria, & in laudibus sanctum ipsius corpus, per quam lux exorta est mundo. siue mansit (nam non est impossibile Deo, omnia facere quæ uult: finis enim ipsius nemini notus est) non conuenit sanctos colere ultra decorum, sed honorare ipsorũ Dominum. Cesset itaq; error seductorũ. Neq; enim Deus est Maria, neq; de cœlo corpus habet, sed ex conceptione uiri & mulieris: secundũ promissionem uerò, uelut Isaac, disposita. Et nemo in nomen huius offerat: suã enim animã perdit. neque rursus debacchetur, contumelia afficiens sanctã uirginẽ. Absit enim. Non fuit copulata carni

post

post partum, neque ante partum Saluatoris. Hæc omnia Epiphanij sunt, episcopi Constantiæ Cypri, contra octoginta hæreses.

Idem contra hæreses lib. tertio, cōtra Collyridianos Mariæ offerentes: Vnde nam est simulacrificum hoc studiū, & diabolicus conatus? Prætextu enim hominis semper subiens hominū mentem diabolus, mortalem naturam in hominum oculis deificans, statuas humanas imagines præ se ferentes per artium ueritatem expressit. Et mortui quidem sunt, qui adorantur: ipsorum uerò imagines, quę nunquam uixerunt (neque enim mortuæ esse possunt, quæ nunquā uixerūt) adorandas introducunt, adulterante mente ab uno & solo Deo: uelut cōmune scortum ad multam multiplicis coitus absurditatem irritatū, & quod temperantiā legitimi coniugij unius uiri detriuit. Renera sanctū erat corpus Mariæ, non tamen Deus. Reuera uirgo erat ipsa uirgo, & honorata: sed non ad adorationem nobis data: sed ipsa adorans eū qui ex ipsa, carne genitus est, de cœlis uerò ex finibus paternis accessit, &c. Et subdit: Quis prophetarum præcepit hominem adorari, nedum mulierem? Eximium equidem est uas: sed mulier, & nihil à natura immutata, uerùm et intellectu, et sensu in honore honorata, uelut corpora sanctorū: & si quid amplius ad glorificationem dixerim, sicut Helias ex matre uirgo, & sic manens in perpetuum, & translatus, & mortem non conspicatus: sicut Ioannes, qui super pectus Domini recubuit, quē diligebat Iesus: sicut Techla sancta. Et Maria adhuc honoratior hac est, propter dispensationem mysterij, qua digna facta est. Sed neque Helias adorandus est, etiamsi in uiuis sit: neq; Ioannes adorandus, quanquam per preces suas proprias dormitionem suam admirandam effecerit, imò potius ex Deo gratiā acceperit: sed neq; Techla, neq; quisquā sanctus adoratur. Nō enim dominabitur nobis antiquus error, ut relinquamus uiuentem, & adoremus ea quæ ab ipso facta sunt. Coluerunt enim & adorarūt creaturam præter creatorem, & stulti facti sunt. Si enim angelos adorari nō uult, quanto magis eam quæ genita est ab Anna, quæ ex Ioachim donata est Annæ, quæ per preces & omnem diligentiam secundum promissionem patri ac matri data est: nō tamen aliter genita est præter hominum naturam, sed sicut omnes, ex semine uiri, & utero mulieris, &c.

DE TRADITIONIBVS.

Nimiū uirginitati tribuere uidetur Athanasius in apologia ad Imperatorē Constantium: Dei filius Dominus & saluator noster IESVS Christus, inter cætera dona sua largitus est nobis in uirginitate exemplar angelicæ sanctitatis. Certè puellas ea uirtute prędítas, sponsas Christi, catholica Ecclesia adpellare solet. Et libro de uirginibus, encomiū prolixissimum texit uirginitatis & cōtinentiæ: O uirginitas, opulentia indeficiēs: ô uirginitas, corona immarcessibilis: ô uirginitas, templum Dei, & domiciliū spiritus sancti: ô uirginitas, margarita speciosa, uulgo inconspicua, & quæ non nisi à paucis inuenitur. ô continentia, amica Dei, & à sanctis deprędicata: ô cōtinentia, apud multos odiosa, sed apud dignos spectata: ô continentia, mortem & infernum profligans, & quæ ab immortalitate possidetur: ô cōtinentia, gaudium prophetarum, & apostolorum gloriatio: ô continentia, angelorum uita, & sanctorum corona. Beatus est qui te tenet, beatus qui obdurat in tolerantia: quoniam pauxillum fatigatus, multum in te gaudebit. Beatus qui ieiunauerit uniuersum hoc tempus, quoniam supernam Hierusalem inhabitās, cū angelis choreas ducet, & cum sanctis prophetis & apostolis requiescet. Contra hāc superstitiosam opinionem uidetur Hilarius in Psalmo sexagesimoquarto loqui: Cernimus nudis philosophos corporibus algere, ipso etiam coniugiorum usu magistri abstinent, hæretici sicco panis cibo uiuunt. Sed qui tandē ociosi huius propositi profectus? Totum hoc inane & ridiculum est, & cum ipsis superstitionis causis miserabile. Deo ergo nouenda sunt, cōtemptus corporis, castitatis custodia, ieiunij tolerantia. Vota enim tantum Ecclesiasticæ religionis utilia sunt, quæ cum et dignis Deo cantionibus, et ppositæ in Ecclesia obseruātiæ studio probātur.

De Monachatu Basili⁹, in sermone exhortatorio de renūciatione seculi huius, inquit: Tu cœlestis cōuersationis amator, qui ad uitam angelicam cōtendis, sanctorumq; Christi discipulorum commilito fieri desideras, obfirma teipsum ad tolerantiam afflictionū, animoq; uirili ad cœtum monachorum accede, & in principio quidem renunciationis tuæ uiriliter age, &c.

Vnius tamen personæ uitam solitariam damnat idem, in Asceticis, cap. octauo. Et in sequentibus multa habet de fraternitatib. & statutis fratrū, ut capite decimoquarto: Censendus est, quisquis eorum qui ad fraternitatem suscepti sunt, si professionem postea irritam reddat, in Deū peccare. Et qui seipsum Deo obtulit, si postea ad aliud uitę genus resiliat, sacrilegus redditur, dum seipsum furatur, & oblationem Deo factam infert. Quę quidem omnia & pręter & contra Scripturā dicuntur.

Idem de uirginitate plurima habet, in lib. de uirginitate. Tradit, quę seruāda ipsis sint: ac damnat eas uirgines, quæ posteaquā uirginitatem

ginitatem Christo deuouerint, & desponsatæ quasi fuerint, ad carnis uitia deflectūt, ac uiris iunguntur: primùm, quia coniunctionis eius fundamentum pessimum iaciunt, uolupratem. deinde, quia nubendi causam non habent liberam: uondum scilicet mortuo, sed uiuente immortali uiro, cum quo fœdera castitatis inierunt. Ex quibus rationibus damnat etiam eos, qui tales ducunt. Hæc autem pugnant cum uerbis Christi & Pauli. disertè enim inquit Apostolus: Melius est nubere quàm uri.

Ambrosius lib. 2. ad Marcellinum, nimis insolenter pronunciat deuirginum meritis: Ipse eas, inquit, Dominus commendabit patri, nimirū illud repetens suum: Pater sancte istæ sunt quas seruaui tibi, in quib. filius hominis caput inclinans quieuit: peto ut ubi ego sum, & ipsę sint mecum. Sed non solum sibi debent prodesse, quę non solæ uixerūt sibi. Hęc parētes redimat, hęc fratres. Pater iuste, mūdus me nō cognouit: istæ aūt me cognouerūt, & mundū cognoscere noluerūt.

Epiphanius lib. tertio, tomo secundo, hęc reprehendit: Nunc in nomen Mariæ uirginis degere contendunt, & castitatem seruare, ac conrinere.

Chromarius in concione de beatitudinibus, extollit uoluntariam paupertatem, eamq; suo merito diuitias regni cœlesti acquirere ait.

Ephrem libro primo de cōpunctione cordis, cap. 2, recitat regulam uitæ. Iubet & imitari oberrātes in montibus et solitudinibus & quotidiana relinquere: libro de extremo iudicio, capite tertio. Et libro de luctaminibus spiritus, capite secundo: Arcta & angusta uia quæ ducit ad uitam, hos amat, qui attenuati diuitijs, & uolūtaria paupertate adflicti, semper in uigilijs & ieiunijs atq; humilitate per omne tempus uitę suę conuersari sunt, & parauerunt se ipsos ut uideant cœlorum regna. Et libro eodem, capite quarto: Omnes pij in illa hora (iudicij) hilares, magno eum gaudio expectantes beatam spem, &c. Præcipuè autem monachi, qui in solitudinibus, in montibus & speluncis professionem suam usq; ad finem castè seruarunt. Et sermone de uirginitate: Perfecti pugnatores, & continentissimi monachi, paradisi amœnitatē ante oculos habent. Quid potest monstrosius dici contra meritum Domini nostri IESV Christi?

Hieronymus in Regula, cap. sexto: Volo uos (uirgines) mortuas seculo, uicijs & concupiscentijs carnem crucifigere, cum Christo: & quæ iam ceperunt proprio sese uoto castrare, sub perpetuo castitatis & uirginitatis proposito, uelut in duritie lapidis fore cum Christo sepultas.

Ambrosius, uel quisquis est autor orationis funebris de obitu Theodosij, multa commemorat superstitiosa, de cruce inuenta ab Helena: quòd sit uexillū diuinum, ad remedium peccatorum, remedium immortalitatis, sacramentum salutis. Quæ r... uehementer cōtumeliosa sunt in meritum Christi, ac pugnant cum fide.

Et Prudentius in Hymno ante somnum: Crux pellit, inquit, omne crimen, fugiūt crucem tenebrę: Tali dicata signo mens fluxionem nescit.

Ephrem crucis signationi nimiū uidetur tribuere, libro de Pœnitentia, capite tertio: Pingamus in ianuis atq; in frōtibus nostris, & in ore, & in pectore, atq; in membris omnibus uiuificum signum. Armemur insuperabili hac Christianorū armatura. Ea enim uictrix est mortis, fideliū spes, lux orbis terræ, paradisi reseratrix, profligatrix hæresiū, dæmonum expultrix, monachorum adminiculum, firmamentum fidei, magna salutaris; custodia, & gloria perpetua orthodoxorum in æternū. Hanc, ô Christiane, armaturā diebus singulis & noctibus, horis atq; momentis, in omni loco circumferre nō desinas. Et libro de armatura spirituali, cap. secūdo: Scuti uice, crucis signo teipsum muni. ualidissima enim armatura est: nullusq; tibi unq̄ nocere poterit, si hac fueris septus.

Extant postremò & Canones pœnitentiæ Petri Alexandrini episcopi (si tamen eius sunt) multa cōtinentes superstitiosa. Qui si fuerint usitati hoc tempore, multis certè nō necessarijs & inutilib. onerata fuit Ecclesia.

DE MEMORIIS MARTYRVM.

Ambrosius sermone sexto de Margarita, tomo tertio: Fratres, quotiescunq; Martyrum memorias celebramus, prætermissis omnibus seculi actibus, sine aliqua dubitatione concurrere debemus, & reddere illis honorificentiam qui uobis salutem perfusione sui sanguinis pepererunt, qui tam sacrata hostia pro nostra propitiatione Domino sunt oblati, præsertim cùm dicat ad sanctos suos omnipotens Deus: Qui uos honorat, me honorat: & qui uos spernit, me spernit. Quisquis ergo honorat Martyres, honorat & Christum: & qui spernit sanctos, spernit & Dominū. Cogitet pius lector, quàm tetra sint ista. Nam solus Christus expiauit peccata. Neq; uerò ideo honorandos Apostolos docet, quòd nostra peccata expient: sed quia doctrinam Christi fideliter tradūt. Hæc tam crassa igitur, uidentur huic patri aliunde irrepsisse.

DE CONIVGIO.

Nazianzenus sermone in dictum Euangelij: Videtur mihi sermo hic secūdas reijcere nuptias. Si enim duo sunt Christi, duo

etiam mariti, duæ quoq; uxores. Si antè unus est Christus, unum caput Ecclesię, & caro una, secundæ respuantur. Quod si secundas prohibeo, quæ ratio erit tertiarum? primæ legis sunt, secundæ indulgentiæ, tertiæ uerò præuaricationis: ultra hæc, suile magis quàm aliud quicquã, multa nequitiæ habẽs exẽpla. Hęc nõ satis probãtur illa allegoria.

Epiphanius libro secundo, Tomo primo: Oportet episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, continentem: similiter & diaconum, & presbyterum. Reuera enim non suscipit sancta Dei prędicatio post Christi aduentũ eos qui à nuptijs, mortua ipsorũ uxore, secũdis nuptijs cõiũcti sunt, propter excellentem sacerdotij honorẽ ac dignitatẽ. Et hęc certè sancta Dei Ecclesia cum synceritate obseruat. Sed adhuc uiuentem, & liberos gignentem unius uxoris uirum non suscipit: sed eum qui se ab una cõtinuit, aut in uiduitate uixit, diaconum & presbyterũ & episcopum, & hypodiaconum, maximè ubi synceri sunt ecclesiastici.

Hieronymus uirginitatẽ nuptijs passim pręfert: ut in epistola ad Demetriadem, & ad Eustochium, ubi & Paulum uxorẽ habuisse negat. De uirginibus, inquit Apostolus, pręceptũ Domini non habeo. Cur? Quia et ipse ut esset uirgo, non fuit imperij, sed propriæ uoluntatis. Neq; enim audiẽdi sunt, qui eũ uxorem habuisse confingunt: cum de continentia disserẽs, & suadẽs perpetuã castitatẽ, intulerit, Volo omnes esse sicut meipsum. Et lib. 1. aduersus Iouinianũ: Ita nuptias recipim⁹: ut uirginitatẽ quę de nuptijs nascitur, præferamus. Item: Bonũ est, inquit, homini mulierẽ nõ tangere. si bonũ est, mulierem nõ tangere, malũ est ergo tãgere. Nihil enim bono contrariũ est, nisi malũ. Itẽ: Iubet Apostol⁹ in alio loco, ut semper oremus. Si semper orandũ est, nunq̃ ergo cõiugio seruiẽdũ est: quoniam quotiescunq; uxori debitum reddo, orare non possum. Et aduersus Heluidium: Pro cõditione temporum, sancti in ueteri testamento alij subiacuerunt sententiæ, & alij non, in quos fines seculorũ decurrerunt. Quamdiu lex illa permansit, Crescite & multiplicamini, &, Maledicta sterilis, &c. nubebant omnes, & nubebantur. Quando uerò uox illa pertonuit, Tempus breuiatum est: reliquum est ut qui habent uxores, sic sint quasi non habeant, &c. Et: Non negamus uiduas, non negamus maritatas, sanctas mulieres inueniri: sed quæ uxores esse desierint, quæ in ipsa necessitare coniugij uirginum imitentur castitatem. Et libro quinto commentariorum in Hieremiam: Tempus breue est, inquit Paulus: superest, ut qui habent uxores, &c. Si propter angustiam temporis, habentibus usus uxorum tollitur: quanto magis non habentibus, ne accipiant, imperatur? Istæ autem censuræ, collatæ ad uerbum Dei, non subsistunt.

DE MAGISTRATV.

Lactantius libro sexto de uero cultu, capite uigesimo: Neq; militare iusto licebit, cuius militia est in ipsa iusticia. neq; uerò accusare quenquam crimine capitali: quia nihil distat utrum'ne ferro, an uerbo potius occidas: quoniam occisio ipsa prohibetur. ita quòd in hoc Dei pręcepto nullã prorsus exceptionẽ fieri oportet, quin occidere hominẽ sit semper nefas, quẽ Deus sanctũ animal esse uoluit. Hæc autem cõtra officia legitimorũ Magistratuũ et exẽpla piorũ dicũtur.

DE LOCO ANIMARVM.

Noua opinione, & in scriptura non satis explicata, Lactantius libro septimo, cap. 21, tribuit animabus quasi carceres quosdã, in quibus usq; ad iudicij diẽ custodiantur: Omnes, inquit, in una cõmuni custodia detinẽtur, donec tempus adueniat, quo maximus Iudex meritorum faciat examen.

Hilarius in psalmo secundo: Excipit nos statim infernus, & decedentes de corpore, si ita uixerimus, confestim de uia recta perimus. Testes nobis sunt Euangelij diues & pauper: quorũ unum angeli in sedibus beatorum, & in Abrahæ sinu locauerunt: alium statim pœnæ regio suscepir. Adeò autem statim pœna mortuum excepit, ut etiam fratres eius in supernis manerent. Nihil illic dilationis aut moræ est. Iudicij enim dies uel beatitudinis retributio est ęterna uel pœnæ. Tempus uerò mortis habet interim, unumquemq; suis sedibus dum ad iudiciũ unumquemq; aut Abrahã reseruat aut pœna. Hieronymus in epistola ad Paulum: Abraham licet in loco refrigerij, tamen apud inferos cum Lazaro fuisse scribitur.

DE PVRGATORIO.

Lactantius ibidem: Sed & iustos cum iudicauerit Deus, etiã igni eos examinabit. Tũ quorum peccata uel pondere uel numero præualuerint, perstringentur igni, atq; amburentur. Hęc uerò sine scriptura dicuntur.

Prudentius in Hamartigenia:

Esto, cauernoso, quia sic pro labe necesse est
Corporea, tristis me sorbeat ignis auerno:
Saltem mirificos incendia lenta uapores
Exhalent, æstuq; calor languente tepescat:
Lux immensa alios, & tempora uincta coronis
Glorificent, me pœna leuis clementer adurat.

Hieronymus libro decimooctauo commentariorum in Esaiam: Sicut diaboli & omnium negatorum atq; impiorum credimus æterna tormenta: sic peccatorum, impiorum, & tamen Christianorum, quorum opera in igne probanda sunt, atq; purganda moderatã arbitramur, & mixtã clementiã iudicis,

dicis. Et libro quarto commentariorum in Esaiam, cap. quarto: Sanctificabunt eum in igne. per quod quidam intelligi uolunt pœnas atque tormenta ad hoc adhiberi peccatoribus, ut diuino igne purgentur.

DE RESVRRECTIONE.

Lactantius libro septimo duas facit resurrectiones alteram ad aureum seculum Millenarij, alteram ad destructionem diaboli & impiorum. capite uigesimo quarto, & uigesimosexto.

DE IVDICIO EXTREMO.

Lactantius libro eodem, capite uigesimo: Nec tamen uniuersi tunc à Deo iudicabuntur, sed hi tantum qui sunt in Dei religione uersati. Nam qui Deum non agnouerunt, quoniam sententia de his in absolutionem ferri nõ potest, iam iudicati damnatiq́; sunt: sanctis literis contestantibus, non resurrecturos esse impios ad iudicium.

Habentur & pro opinionibus eiusdem, quæ de signis præcessuris iudicium extremum abeo commemorantur libro eodem, capite decimoseptimo. inter quæ unum est, quòd futurum dicit, ne sol per triduum occidat. Et in eodem libro, duo facit iudicia uniuersalia, sicut duas etiam resurrectiones. Tempus autem intermedium esse ait mille annorum, plenum omni iusticia & pace, omnibusq́; delicijs, quibus affluẽt sancti, cum Christo in sancta quæ tum condetur ciuitate regnaturi, aureo planè seculo, & amœnitatibus paradisi. capite secundo, & uigesimoquarto.

Noua opinione & Hilarius sensit, in enarratione primi Psalmi, Deum neq; pios neq; impios iudicaturum, sed eos qui intec fideles & infideles medij sint.

DE INFERNO ET POENIS impiorum.

Arnobius libro secundo aduersus gentes: Homo prudentiæ non prauæ, & examinis iudicijq́; perpensi, rem inenodabilem suscipit: ut cum animas dicat immortales, perpetuas, & corporali soliditate priuatas, puniri eas dicat tamen, &c. Non est tamen absonè suspicatus, iaci eas in flumina torrentia flammarum globis, & cœnosis uoraginib. tetra. Iaciuntur enim, & ad nihilũ redactæ, interitionis perpetuæ frustrarioue uanescũt. Sunt enim mediæ qualitatis (sicut Christo autore compertum est) & interire quæ possint, Deum si ignorauerint uitæ: & ab exitio liberari, si ad eius se minas atque indulgentias applicarint.

Hieronymus in commentario in Ionam: Quomodo cor, inquit, animalis in medio est, ita & infernus in medio terræ esse perhibetur. Opinio est.

Lactantius de diuino præmio libro septimo, capite decimo: Tum repentè aduersus eos hostis potentissimus ab extremis finibus plagæ septẽtrionalis orietur, qui tribus ex eo numero, qui tunc Asiam obtinebunt assumetur in societatẽ à cæteris, ac princeps omnium cõstituetur. Hic insustentabili dominatione uexabit orbem, diuina & humana miscebit, infanda dictu & execrabilia molietur, noua consilia in pectore suo uolutabit, ut proprium sibi constituat imperium: leges commutabit, suas sanciet, contaminabit, diripiet, spoliabit, occidet. Et libro septimo, capite decimoseptimo, mirè nugatur de aduentu Heliæ in terram, cõuersuro multos ad cultum Dei: qui tandem oppugnabitur ab antichristo, uincetur & occidetur.

Videtur & in eodem libro Lactantius inducere duos Antichristos, uenturos ante finem mundi. Et libro eodem, capite decimonono, uaria ludit de dominatione Christi cum Antichristo, & quòd quarto prælio superandus à Christo sit.

Athanasius quæstione uigesimanona: Docemur, quòd omnis Christi sese nomine uenditans, si non ueniat ex improuiso, nec in toto mundo cõspicuus, sed reperiatur tantum in una regione uel ciuitate, talis sine dubio est Antichristus. Et quæstione trigesima: Quod Apostolus de Antichristo dicit, eum sese exhibiturum in omnibus signis, & uirtutibus mendacij, liquet, quòd etiam mortuum à se excitatũ ostentabit. id autem non uerè, sed tantum in phantasia.

Ambrosius libro decimo commentariorum in Lucam, capite uigesimoprimo: Sedebit in templo, & in templo interiore Iudæorum, qui Christum negabunt: in templo non inuiolabili, sed corruptelæ obnoxio: quòd aut perfidiæ inuoluat ruinã, aut iracũdiæ ius subruat, aut cupiditatum ignis exurat, &c. Est & alius Antichristus, autor huius, diabolus scilicet. Est etiam tertius Antichrist^{9}, Arius, aut Sabellius. imò omnes sunt Antichristi, qui praua nos interpretatione subuertũt. Idem de benedictionib. patriarcharũ, cap. 7. Antichristus futurus est ex tribu Dan, sæuus iudex, & tyrãnus immauis.

Hieronymus in caput undecimũ Danielis: Antichristus consurget de modica, id est de populo Iudæorũ: & tam humilis erit atque despectus, ut ei non donetur honor regius, & per insidias & fraudulentiam obtineat principatum, & brachia pugnantia populi Romani expugnẽtur ab eo & conterantur. & hoc faciet, quia simulabit se ducem esse fœderis: hoc est, legis & testamẽti Dei. Et ingredietur urbes ditissimas, & faciet quæ nõ ecerũt patres eius & patres pat rũ illius

Nullus enim Iudęorum absque Antichristo in toto orbe unquam regnauit. & contra sit misimas cogitationes sanctorū inibit consilium, facietq́; uniuersa usque ad tempus, donec eum Dei uoluntas facere ista permiserit. Hic peculiaris opinio est, quòd ex Iudæis Antichristum uenturum affirmat.

Sic & in eodem loco inquit: Antichristus nascituturus est de populo Iudæorum, & de Babylone uenturus: primumq́; superaturus est regem Ægypti, qui est unus de tribus cornibus. Et Gregorius Naziãzenus in Ezechielem, dicit Iudæos Antichristo pro Christo credituros, & Antichristum fore regem totius orbis, & uenturū ad desolationē mūdi.

OS PHILOSOPHIA, ASTROlogia, &c.

Lactantio pro nęuo impingitur, quòd philosophiam omnem ex professo damnarit, & abijciendam esse pronunciarit, aliquot capitibus libri tertij.

DE LIBRIS, QVOS PRO VERIS AVT *apocryphis hæc ætas habuit: ac primùm de libris ueteris Testamenti.*

Veteris Testamenti libros Athanasius in Synopsi diuinæ scripturę, hoc & numero & ordine recenset: Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomion: quorum omnium autorem citra controuersiam testatur esse Mosen. Reliquos uerò qui deinceps ad Esdram usque sequuntur, non prorsus ab illis conscriptos ait esse, quorū nomins & inscriptiones prę se ferunt, sed à prophetis qui singulis temporibus uixerunt: ut, Liber Iesu Naue, quem ideo hoc nomine inscriptum esse affirmat, quòd in eo res gestæ Iesu Naue successoris Mosæ contineantur. Liber Iudicum, sic uocatūs, propterea quòd post mortē Iesu Naue, populū suum Deus, à relictis Cananæorū gentibus pressum, per Iudices seruauit, quorum hoc uolumine singulorum facta & uitę tempora cōtinētur. Liber Ruth, complectens historiam de sola Ruth Moabitide. Regum primus & secundus, in unum computati uolumen: sic autem dicti, quòd Regum tum Iuda tum Israel facta & annos continent. Regum tertius & quartus, & ipsi pro uno connumerati uolumine. Paralipomenon prior & posterior, pro uno computati uolumine: sic uerò dicti, quòd multa in libris Regum prætérita, in ipsis continentur. Esdræ prior & posterior, conscripti ab ipso Esdra sacerdote et lectore, qui in illis reditum filiorum Israel ex Persia in Ierusalem exposuit. Liber Psalmorum, solius quidem Dauidis habens inscriptionem: multorum uerò aliorum quoq́; Psalmos, quos in unum uolumen Esdras congessit, soli Dauidi inscribens, propterea quòd Dauid spiritū psallendi à Deo primus accepit, primusq́; psalmos composuit. Prouerbia seu parabolæ Salomonis, conscriptę ab ipso Salomone, complectentes uerba sapientum, quæ uelut prouerbia, ænigmata uel allegoriæ sunt. Ecclesiastes, quem & ipsum Salomon conscripsit: sic dictum, quia ad populum Salomon ipse concionatus est. Canticum Canticorum ipsius etiam Salomonis autoris, scriptum allegoria ænigmatica: sic autem dictum, quòd post ipsum Cāticum nullum aliud sit biblicum. Atq; hos tres libros Salomonis, Athanasius uocat Canonicos. nam librū Sapientiæ Salomonis uocat non canonicum. Libet Iob, sic dictus, quòd historiam passionum & tentationum Iob contineat. Liber duodecim prophetarum, uno comprehensus uolumine, cuius autores sunt prophetæ, qui prophetias primi conscripserūt: I Osea, II Amos, III Michæas, IIII Ioel, V Abdias, VI Ionas, VII Naum filius Elcesari, VIII Ambacū, IX Sophonias filius Chūsi, X Aggæus, XI Zacharias, XII Malachias. Hi sunt prophetæ duodecim: quos sequuntur reliqui quatuor, quorum cuiq; proprium tribuitur uolumen. I Esaias, qui eodem cum Osea tempore uixit. II Hieremias, qui coætaneus fuit Sophoniæ. III Ezechiel, qui in captiuitate prophetauit. IIII Daniel, qui & ipse in captiuitate fuit usq; ad Cyrum regem Persarum. Atque hi libri sunt Canonici ueteris Testamenti, numero uiginti duo, ad numerum elementorum Ebræorum computati.

Præter istos autem sunt adhuc alij ueteris instrumenti libri, non canonici, qui catechumenis tantum leguntur. Sunt autem: Liber Sapientiæ Salomonis, quem & ipsum à Salomone scriptum esse dicunt. Libet Sapientiæ Iesu Syrah, conscriptus ab auo Syrah. Esther, liber complectens historiam de Hester, & acta in Susis. Iudith, continens historiam de Iudith, & liberationem populi Israel à persecutione Holofernis. Liber Tobiæ, complectens historiam Tobiæ. Atque hos ueteris instrumenti libros dixere non canonicos. Quanquam ex ueteribus nōnulli apud Ebræos pro canonicis haberi prodiderunt, librum Esther, & historiam Ruth. Hæc in initio Synopseos suæ Athanasius, quæ in fine eiusdem sic repetit: De libris ex ueteri Testamento, quibus contradicitur, diximus: ut sunt, Sapientia Salomonis, Sapientia Iesu Syrah, Esther, Iudith & Tobias. Istis etiam connumerantur Mathabæorū libri quatuor, Ptolemaici, Psalmi & Cantica Salomonis, Susannæ historia. Et ibidē de apocryphis: Apocryphi ex ueteri instrumento sunt isti: Enoch patriarchę, oratio Ioseph, Testamentū Moysis, Assumptio Moysis, Abraham, Eldat & Modad, Eliæ prophetæ, Sophoniæ prophetæ, Zachariæ patris Ioannis

Ioannis, Baruch, Ambacum, Ezechiel & Daniel falsò inscripti. Et aliquanto pòst: De his scriptis quæ in sacrorum Bibliorum scriptura commemorantur quidem, sed nusquã inueniuntur. Qui Nathan, inquit, Addo, Achiæ Silonitæ, Semei & Iehu, in libro Regũ libri esse scribuntur, non habentur. Prophetæ uerò, qui unæ prophetarunt, scriptis quidem mandarũt, sed nõ inueniuntur, hi sunt: Psalmorum Dauidis trium millium numerus fuisse in Paralipomenis scribitur, è quibus tamen cẽtum quinquaginta tantum ab amicis Ezechiæ regis selecti, reliqui uerò abscondita sunt. Quinq; millia parœmiarum à Salomone edita esse, scriptura in Paralipomenis tradit: nunc uerò non sunt nisi Ecclesiasticæ illæ, & Canticum canticorũ. Ex pluribus, quæ mysticæ sunt, selectas esse scriptũ est. Quin & quinq; millia canticorum Salomonis fuerunt. Et locutus est de arborib. à cedro quæ in Libano est, ad hyssopum usq; quę è muro nascitur. Locutus est etiã de iumẽtis, de uolucribus, de reptilibus, & de piscibus: & hæc tamen nusquam in Ebraicis literis reperiuntur. Iosephus prophetam Ezechielem duos prophetię libros scripsisse narrat. nos uerò iam unum duntaxat inueniri scimus. Itaq; hæc omnia per impiorum Iudæorũ amentiã & iniuriam interijsse, manifestatum est.

DE LIBRIS VETERIS TESTAmenti indicatio *Epiphanij.*

De ueteris Testamenti libris, hęc in libro de mensuris & ponderibus retulit Epiphanius: Viginti, inquit, septem libri electi, recepti; ac genuini: uerùm uiginti duo, iuxta alphabeti apud Hebræos ordinem numerati, conuersi sunt. uiginti enim & duo habẽt elementorum nomina, quinq; uerò sunt ex ipsis quæ duplicãtur. Caph enim duplex est, & Mem, & Nun, & Phe & Zadic. Quapropter etiam libri iuxta hunc modum uiginti quidem duo nnmerantur, nerùm uiginti septem reperiuntur, eoquòd quinque ex ipsis duplicantur: connectitur enim liber Ruth Iudicibus, & numeratur unus liber apud Hebræos. Cõnectitur primus Paralipomenon secundo: & dicitur unus liber. connectitur primus Regnorum secundo, & dicitur liber unus. connectitur primus Esdrę secundo, & dicitur unus liber. Sic igitur compositi sunt libri in operum quinarios quatuor, & manent alij duo extra hunc ordinem, ut sint libri gennini hoc modo: Quinq; Legales, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Denteronomion, hic est primus quinarius, qui est Legislatio. Deinde alter quinarius habet appellatas scripturas, & ab aliquibus uocata sancta scripta, & sunt hæc: Iesus Naue, liber Iudicum cum Ruth, primus Regnorum cum secundo, tertius Regnorum cum quarto, primus Paralipomenon cum secundo. Tertius deinde quinarius habet uersu scriptos libros: librum Iob, Psalteriũ (quod Hebræos in quinque libros distribuisse refert) Prouerbia Salomonis, Ecclesiastę eiusdem, Cantica canticorum eiusdem. Quartus quinarius est propheticus: Duodecim prophetę liber unus: Elaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel. Manserunt autem extra hunc ordinem alij dno libri ipsius Esdræ, qui pro uno reputantur, & alius liber Esther appellatus. Impleti igitur sunt uiginti duo libri, iuxta numerum uiginti duorum elementorũ apud Hebræos. nam duo libri uersu scripti: Salomonis sapiẽtia, Panaretus appellatus ab omni uirtute: & Sapiẽtia Iesu filij Syrach, & nepotis eius Iesu, qui Sapientiam illam Hebraicè scripsit, ita ut nepos ipsius eam interpretatus græcè scripserit: utiles quidẽ sunt, & commodi, sed in numerum receptorum non referuntur. Quare neq; in Aaron, neque in Testamenti arcam repositi sunt. Paulo pòst meminit etiam Lamentationum Hieremiæ, & Epistolarum Baruch, quos haberi negat. Recitat eundem librorum ordinem etiam in libro primo, tomo primo, hæresi sexta.

DE LIBRO PASTORIS.

Librum Pastoris Athanasius aliquoties ut Ecclesiasticum citat: ut in decretis Synodi Nicenæ, ubi tamen extra canonem eum librum esse affirmat.

De libro Constitutionis meminit Epiphanius libro primo, tomo tertio, hęresi 45, his uerbis: Apostoli in constitutione appellatã dicunt, Plantatio Dei & uinea, nniuersalis Ecclesia. Idem rursus libro tertio, tomo primo, in hæresi Audianorum, eum librum Cõstitutionis apostolorum apud multos ait in ambiguo esse, attamen nòn reprobatam. Meminit & alibi subinde eiusdem constitutionis: ut libro tertio, tomo secundo, in hæresi Messalianorum. ubi quæ in ea continentur, diuinam uocat scripturam ac doctrinã. Et libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesima: omnem regularem ordinem in ipsa ait contineri, & nihil à fide adulteratum, neque à cõfessione, neq; ab Ecclesiastica gubernatione ac regula. Meminit & Traditionum patrum, libro tertio, tomo primo, hæresi 75: ubi ex ijs preces pro mortuis probat. Ex quibus & hoc citat libro secundo, tomo secundo, in hæresi Manichæorum: In traditionibus inuenimus, quòd triginta annorũ tunc erat Lazarus, quando est suscitatus. Rursus uerò, incertum an eodem aut diuerso titulo, citat traditiones Hebręorũ, in tractatu de Compendiaria & uera doctrina, de fide catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ. Et

libro primo, tomo secundo, in hæresi Ebionæorum, meminit libri Clemētis, titulo Circultones Petri: quem citari ait ab Ebionitis. Meminit & Epistolarum encyclicarum Clementis. Et libro secundo, tomo secundo, Epistolarum encyclicarū Alexandri Alexandrini, quas à multis studiose asseruatas scribit. Meminit & libri Actorū Pilati, lib. secundo, tomo primo, hæresi 49. Et Euangelij secundum Ægyptios, libri plenissimi omnium errorum, libro & tomo eodem, hæresi 42. Et in eodem, hæresi 43, Actorū Andreæ, quibus usos affirmat Origenianos.

DE LIBRIS NOVI TESTAMENti, *ex Synopsi Athanasij.*

Noui testamenti determinati & Canonici libri sunt isti: Liber Euangelij secundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Acta Apostolorum à Luca scripta: Catholicę epistolæ uariorum Apostolorum omnes numero septem, uno comprehensę uolumine: quarum prima est Iacobi, secunda Petri, tertia & ipsa Petri, quarta Ioannis Euangelistę, quinta & ipsa Ioannis, quam senior scripsit: sexta & ipsa Ioannis, septima Iudę apostoli, Pauli Apostoli epistolę quatoordecim, in unum redactę uolumen: quarum prima est ad Romanos, II & III ad Corinthios, IIII ad Galatas, V ad Ephesios, VI ad Philippenses, VII ad Colossenses, VIII prior ad Thessalonicenses, IX posterior ad Thessalonicenses: X ad Hebræos, quam Pauli esse, etiam in decretis Synodi Nicenæ affirmat. Epiphanius uerò lib. primo, tomo tertio, in hæresi Marcionis, decimam quoque ex ordine, & ante epistolas ad Timotheum, Titum & Philemonem, in quibusdam exemplaribus collocatā testatur, & Marcionē ordinis interuersi accusat. XI ad Timotheū prior, XII ad Timotheū posterior, XIII ad Titum, XIIII ad Philemonem. Eadem Epiphanius libro tertio, tomo primo, in hæresi Aetij: qui & libro primo, tomo tertio, in Marcionis hæresi, ex epistola Pauli ad Laodicenses, citata quædam à Marcione refert, sed quæ non sit inter epistolas Apostolicas.

DE APOCALYPSI IOHANNIS.

Est præterea & Apocalypsis Ioannis apostoli & Theologi: quā in Pathmo insula uidit, & iussus cōscripsit, à priscis sanctis, & spiritu Dei imbutis patribus, uelot quę illius sit accepta et adprobata. Sic et Epiphanius libro secundo, tomo primo, hæresi 51, sensit esse Apocalypsin ipsius Apostoli Ioannis.

DE VERSIONIBUS BIBLIORUM *Sacræ scripturæ, quæ illæ, & quot sint ex Ebræo in Græcum factæ, & qui fuerint interpretes, ac quando sacram Scripturam interpretati sint, ex eiusdem Athanasij Synopsi.*

Prima uersio est LXXII interpretum. Hi cùm Ebræi essent, elegerunt ex unaquaque tribu LXXVI uiros, qui diuinā scripturā sub Ptolomæo Philadelpho rege, ducētis triginta annis ante incarnationem Domini nostri Iesu Christi, interpretati sunt.

Altera est Aquilæ: qui cum Sinope Ponti ortus, & Gręcus esset, Ierosolymis baptizatus est. Postea uerò reprobato Christianismo, Iudæis sese coniunxit, & diuinam scripturam peruersa ratione sub Adriano rege, trecentis XXX post LXX uersionem annis, interpretatus est.

Tertia est Symmachi. hic cùm Samaritanus esset, nec populo suo acceptus propter ambitionis morbum haberetur, ad Iudæos sese recepit, ac secundò circumcisus est. Et ut Samaritanos subuerteret, uertit & ipse diuinas literas, sub Seuero rege, annis post uersionem Aquilæ quinquaginta sex.

Quarta Theodotionis Ephesij est. hic cum primùm hæresi Marcionis Sontici fauisset, postea affectatoribus hæresis illius succensens, & ipse sacram scripturam, sub Commodo rege, eo ipso tempore quo Symmachus, ad subuersionem prædictæ hæresis interpretatus est.

Quinta interpretatio cum abscōdita fuisset, Pithis inuēta est: & sub Antonio rege Caracalla dicto, in Iericho, à quodā ex illis qui Ierosolymis pietati uacauerant, conflata.

Sexta, & ipsa Pithis inuenta est, antea sub Alexandro, Mammeę filio, Nicopoli septentrionali à quodam Origenis familiari composita.

Septima & postrema, sancti Luciani magni, religiosi & martyris est: qui & ipse, cum in prędictas uersiones, & Ebraicos libros incidisset, & diligenter quę uel ueritati deerāt uel superflua aderāt inspexisset, ac suis quęque locis correxisset, uersionem hāc Christianis fratribus edidit, quæ sanè post ipsius certamen & martyrium quod sub Diocletiano et Maximiano tyrannis sustinuit, libro uidelicet propria ipsius manu scripto comprehensa, Nicomediæ sub Cōstantino rege magno, apud Iudęos in pariete armarij calce circumlito, quò custodię gratia posita fuerat, inuenta est.

CAPUT V.

DE HAERESIBUS.

De origene errorum & hæresiū, in genere disputauit quædam Lactantius libro quarto, capite trigesimo: ubi ait, Nonnullos ex lubricitate fidei suæ, Deum se nosse & colere simulando, augendis potius opinionibus & honoribus quàm ueræ pietati studuisse. Victos uerò tandem

tandem à potioribus, secedere cum suffragatoribus suis collecta maluisse, quàm illis obtemperare, quibus præponi ipsi cuperent. Quosdam verò cœlesti doctrina non satis instructos, cum veritatis accusatoribus respondere, & quæ obijcerent illi, neq; confutare, ingenij & eruditionis inopia, nec quæ recte tenuissent defendere potuerint, paulatim in errores & ipsos inductos, nouam sibi doctrinam composuisse. Nonnullos etiam falsorum prophetarum vaticinijs illectos, à uera doctrina excidisse: atq; sic dæmoniaca fraudibus irretitos, quas prospicere & cauere debuissent, diuinum nomen & cultum per imprudentiam amisisse.

Recenset & aliam causam libro quinto, capite secundo, ubi sic ait: Defuerunt apud nostros idonei peritiq; doctores, qui acriter errores publicos redarguerent, qui causam omnem ueritatis ornate, copioseq; defenderent. Prouocauit quosdam hæc ipsa penuria, ut auderent scribere contra ignotam sibi ueritatem. Hæc ille. Qua quidem ex re apparet, quàm necessaria sit omnibus seculis, gliscentium & publicè grassantium hæresium præstigias, solidè & luculenter confutare: minimeq; probandam esse illorū crassam opinionem, qui tacendum esse putant, ne contentiones moueantur: cum quidem sit per spiritum sanctū præceptum, Contradicentes conuince.

Athanasius in oratione contra Apollinaristas indicat, scripturas maliciose intellectas & detortas, errores parere. Sic etiam præclare inquit, in oratione prima contra Arianos: Cum unaquæq; hæresis sui cōmenti parentem habeat diabolum, ac pudore tam exosi nominis teneatur, pulcherrimū, & quod super omnia est, nomen Saluatoris, profitetur, scripturarumq; dictionibus amicitur: & uerba quidem profert, uerùm inde tamen sententiam suffuratur: ac deinde intellectu, quē ipse confinxit, dolis inumbrato, erroneo tū homicida efficitur.

Hilarius libro primo de Trinitate, de hæreticis idem scribit: Potentem, inquit, Dei naturam, ex naturæ suæ infirmitate moderantur. Item: Stultissimi atque impijssimi homines, non intelligentes, nihil contrarium in rebus ijsdem ab eodem dictum fuisse, uerbis tantum inhærentes, causas ipsas dictorum reliquerunt. Et diuersa quidem scripturę dicta uidentes, ad impietatem recidenrunt, diuinorum dictorum incapaces. Item: De intelligentia hæresis, non de scriptura est: & sensus, non sermo fit crimen. Et in initio libri decimi de Trinitate: Quamuis omne dictum ueri ratione perfectum sit, tamen dum aliud alijs aut uidetur aut complacet, patet ueritatis sermo aduersantium responsioni: quia contra ueritatem aut non intellectam, aut offendentem, uel stultæ, uel uitiosæ uoluntatis error obnititur. Immoderata enim est omnis suscepta rum uoluntatum pertinacia, & in deflexo motu aduersandi studium persistit, ubi non rationi uoluntas subijcitur, nec studium doctrinæ impenditur: sed his quæ uolumus, rationem conquirimus: & his quæ studemus, doctrinam coaptamus. Et in libro ad Constantium Augustum: Impietates nostras nobis in populis multiloquis defendimus, & magniloquentiæ uanitate aures simplicium uerbis fallentibus illudimus, dum euitamus de domino Christo ea credere, quę de se docuit credenda: & per speciosum pacis nomen, unitatē perfidiæ subrepimus: & sub reijciendia nouitatibus, rursum ipsi nouis ad Deum uocibus rebellamus: & sub scripturarum uocabulo, non scripta mentimur, uagi, prodigi, impij, dum & manentia demutamus, & accepta perdimus, & religio sa præsumimus.

De Apollinario Basilius ait, epistola centesima trigesimaseptima: Sunt quæ scribit, etiam ad Theologiam pertinentia, non ex scripturæ probationibus, sed ex humana argumentis astructionem habentia. Idem libro quinto contra Eunomium ait, quosdam ad errorem perductos esse, externæ philosophiæ scriptorum obseruatione. Hæc in genere præmittenda duximus, ut obseruet lector, quales fontes hæresium, uiri illi doctrina, dexteritate iudicij, & uero zelo præstantes adsignarint. Nam ex ijsdem lacunis turbulenti hæreticorum riui semper emanant.

Cæterùm frequens hoc seculo adhuc Nouatianorum hæresis, in plurimis locis fuit. Socrates libro primo, capite decimo, Acesium habet Nouatianorum episcopum, quē in Synodum Nicænam accersiuit Constantinus. Idem libro secundo, capite trigesimooctauo, Auxanonis cuiusdam meminit, Nouatianorum presbyteri. Eadem de Nouatianis Sozomenus primo libro, capite uigesimosecundo: & libro secundo, capite trigesimosecundo: Nicephorus libro octauo, capite uigesimotertio. Præter Nouatianos, Constantinus etiam edictis publicis damnauit Valentinianos, Marcionistas, Paulianos, & Cataphrygas. Edicti exemplum recitat Eusebius libro tertio de uita Constantini:

¶ Victor Constantinus, Maximus, Augustus, hæreticis. Agnoscite nunc per hanc legis constitutionem, ô Nouatiani, Valentiniani, Marcionistæ, Pauliani, & qui Cataphrygæ uocamini, & quotquot in uniuersum hęresea uestris cœtibus cōstituitis, quā-

tis sit mendacijs uanitas uestra intricata, & quomodo uenenatis quibusdam pharmacia doctrina uestra contineatur, ita ut per uos sani ad infirmitatem, uiuentes uerò ad perpetuam mortem abducantur. O' ueritatis inimici, uitæ hostes, & perditionis consiliarij. Omnia sunt apud uos ueritati contraria, ac turpibus maliciæ studijs & absurdis admodum fabulis consona, per quę uos mendacia struitis, & insontes premitis, lucem fidelib. 10 negatis, sub pretextu diuinitatis semper delinquentes omnia polluitis, innoxias ac puras cõscientias letiferis plagis uulneratis, ac ipsam propè diem, ut ita dicã, humanis oculis abripitis. Et quid necesse est singula recensere, cum de malis uestris aliquid pro dignitate loqui, neq; modici sit tẽporis, neq; negociorum nostrorum? Sunt enim absurditates uestræ ita perplexæ & immodicæ, ita, si explicentur, omnis generis feritate refertæ, 20 ut nec integer quidem dies ad enarrationem earum suffecerit. Et alioqui auditum etiam huiusmodi declinare, & oculos auertere cõuenit, ne si cuncta singulatim recenseantur, syncerũ ac purum fidei nostræ propositũ polluatur. Quid igitur? Tolerabimus'ne posthac huiusmodi mala? At longa expectatio facit, ut etiam sani quasi pestifero quodã morbo inficiantur. Qua ergo ratione radices, ut ita dicam, huiusmodi nequitiæ publica animaduersione nõ amputamus? Igitur quo- 30 niã impossibile est, ut amplius perniciei uestræ exitium feratur, per hanc legem interdicimus, ne qui uestrũm posthac cõgregari audeant. Quapropter cunctas etiam domos è medio tolli præcipimus, cum hac nostra eò usq; progrediente, ut non modò in publico, uerùm neq; in priuatis ædibus, aut locis quibusdã separatis, superstitiosę uestræ dementiæ cœtus cõcurrere liceat: sed, quod multo 40 est honestius, quotquot ueræ ac puræ religioni studetis, ad catholicam Ecclesiam accedatis, & sanctitati illius cõmunicetis, per quam & ueritatem consequi poteritis. Separetur autem omnino à status nostri fœlicitate, peruersæ sententiæ seductio: hoc est, scelesta & perniciosa hæreticorum & schismaticorum sententia. Decet enim fœlicitatem nostrã, qua cum Deo fruimur, ut qui bonia spebus uiuunt, ab omnis generis inordina- 50 to errore ad rectam uiam, à caligine ad lucẽ, à uanitate ad ueritatem, à morte ad salutem ducantur. Vt autem ad hanc curam etiam necessaria potentia accedat, præcepimus, sicut dictum est, ut cũcti superstitionis uestræ conuentus, omnium inquam hæreticorum oratoria, si tamen oratoria nominare conuenit, sine omni cõtradictione auferãtur, & catholicę Ecclesiæ absq; ulla mora tradãtur, & reliqua loca rebuspublicis adiudicẽtur, nec 60 ulla prorsus uobis deinceps conueniendi facultas relinquatur: ita ut ab hoc pręsenti die, nullo loco, siue publico, siue priuato, infandi uestri cõuentus congregari pręsumantur.

Ad hunc modum speluncæ eorum qui alienam doctrinam sequebantur, Imperatorio mandato destructæ, ac bestiæ unà cum impietatis ducibus pulsæ sunt. Illorum uerò qui ab his seducti fuerant, alij mente adul- 10 terina, minis Imperatorijs perterrefacti, ecclesiam ingrediebantur, tempori illi per dissimulationem seruientes: quoniam libros etiam uirorum illorum lex Imperatoris perscrutari iusserat, ac deprehendebãtur qui infanda maleficia exercebãt. quapropter cuncta per dissimulationem faciebant, quo exitium effugerent: alij autem continuò ueraci animo ad spem meliorem confugiebant. Horum uerò discriminationem ecclesiarum 20 præsides accuratè facientes, alios dum pelle ouilla tectos, ficte accedere conantes inuenerunt: alios uerò mundo animo id facientes, tempore probarunt, ac post sufficientem experientiã multitudini initiatorum accenserunt. Hæc igitur contra infames heterodoxos designauit. Eos uerò qui nihil impij in doctrina habebãt, & alios qui à communi cõuentu uitio schismaticorum uirorum abstinebant, sine omni hęsitatione recipiebant. Qui uerò gregatim ueluti co- 30 loni circuibant, patriam suam recuperarũt: & matrem Ecclesiã, à qua diu aberrauerant, recognouerunt: & cum lætitia & gaudio ad sua reuersi, atq; ita cõmunis corporis membra coadunata, eademq; sunt harmonia coniuncta: & sola catholica Ecclesia in se ipsam conuersa resplenduit, nec uspiam terrarũ ullus est uel hæreticus uel schismaticus cõuentus relictus. Et solius hui⁹ magni operis cau- 40 sam, solus ex omnibus, qui aliquando fuerunt, sedulus Imperator Deo adscripsit.

De ijsdem hæreticis Sozomenus libro secundo, capite trigesimotertio. Durauit & Encratitarũ hæresis: Sozomenus libro quinto, capite undecimo. Phrygum etiam Lactantius meminit libro quarto, capite trigesimo. Disputat & contra Manicheos, Sabellium, Basilidem, passim in libris suis Athanasius: quorũ cœtus hac ætate haud dubiè adhuc durauit. Facit idem & Hilarius. Gras- 50 sata est in Hispanijs Gnosticorũ hæresis sub Theodosio, suscitata à Priscilliano: ut testatur Sulpitius Senerus, libro secundo.

DE HAERESI SVB CONSTANTINO *Magno, eius filijs, & aliquot sequentibus.*

DE ARII HAERESI.

ARius Alexandrinus hæresin insanam incipit Alexandriæ, sub annũ Domini trecentesimum uigesimumquartũ: ut in Chro- 60 nica

nica Eusebius annotauit, anno imperij Constantini decimoquinto.

Significat tamen Nicephorus lib. octauo, capite quinto, Alexandrum Baucalem quendam, secundo ab Ario loco presbyterum, à quibusdam dissensionis huius autorem habitum: sed qui ægrè ferens Arium sibi honore prælatum esse, nouationem istius dogmatis in eum ut autorem reiecerit. Hieronymus aduersus Luciferianos, hos tres clericos huius hæreseos autores extitisse ait, Arium, Euzoium diaconum, & Achillam lectorem. Extimulauit autem Arium ad nouum dogma proferendum, æmulatio honorum Alexandri episcopi Alexandrini, cui sese non putabat esse inferiorem doctrina: ut Nicephorus libro octauo, capite quinto indicat: & deinde cupiditas gloriæ. Cogitabat enim hac ratione crescere, & uolitare per ora uirorum. Constantinus in sua epistola (ut refert Eusebius libro secundo de uita Constantini) aliquam causam motæ huius controuersię in Alexandrum episcopum detorquet, quòd mysteria quædam diuina nimis curiose scrutatus sit, & quæstiones subtiles inter eos mouerit. Verùm id fortè alio consilio optimus Imperator fecit, ut ea ratione partem utranq; magis frangeret, & ad compositionem causæ hortaretur.

Addiderunt Ario furenti animum, alij quidam episcopi & doctores Ecclesiæ, quos subtiles & argutæ quæstiones delectarunt: ut Ruffinus libro 1. capite 2. & Nicephorus scribunt. Notatu dignum est, quod Zonaras de Constantino agens dicit: Primus huius hæresis autor Origenes extitit. is enim primus unigenitum filium Dei conditum, & à natura paterna diuersum esse affirmauit. Verùm hæc in solis chartis iacebant, tecta silentio, necdum uulgata. sed Arius in conspectum protulit, & in tectis prædicauit, multis ad impietatem pertractis. Idem Hieronymus ad Pammachium & Oceanum.

Priusquam autem Arianorum hypotheses recitemus, quædam eius symbola commemorabimus, ut propositiones quæ inde manant, rectius intelligi queant. Athanasius in disputatione contra Arium, hanc de Trinitate Arij fidem recitat: Credo in unum Deum æternum, & filium eius, quem ante secula creauit ut Deus, filiumque sibi fecit. Et quæcunque habet filius, ea cùm non haberet, accepisse à Deo: atque ideo illum patri non æqualem esse, neque eiusdem dignitatis, sed ut creaturam relinqui, & deficere à gloria Dei: eundemque minorem esse, quantum attinet ad potentiam Dei. Credoque in spiritum sanctum è filio genitum. Recitat & Epiphanius prolixum Arij symbolum, quod scriptum ab Ario ad Alexandrum ait ex Nicomedia: Fides nostra ex maioribus & progenitoribus nostris, quam etiam à te didicimus, hæc est. Nouimus unum Deum, solum ingenitum, solum sempiternum, solum sine principio, solum bonum, solum immortalitatem habentem, solum sapientem, solum bonum, solum Dominum, solum iudicem omnium, gubernatorem, œconomum, immutabilem & inalterabilem, iustum & bonum, legis & prophetarum ac Noui testamenti. Hunc Deum genuisse filium unigenitum ante tempora æterna, per quem & secula & reliqua fecit: genuisse autem non in apparentia, sed ueritate: substituisse uerò propria uoluntate immutabilem & inalterabilem creaturam, Dei perfectam, sed non uelut unam ex creaturis: fœturam, sed non uelut unam ex fœturis siue genituris: neque uelut Valentinus emissionem, fœturam siue genituram patris asseruit: neque sicut Manichæus partem coessentialem patris fœtutam introduxit: neque sicut Sabellius, qui unitatem diuidens, Filium patrem dixit: neque uelut Hierax lucernam à lucerna, aut faciem in duas: neque prius existentem, postea genitum aut creatum esse in filium, quemadmodum etiam tu ipse B. Papa in media Ecclesia ac consessu sæpe eos qui talia introduxerunt, refutasti. Sed, sicut dicimus, uoluntate Dei ante tempora & ante secula creatum esse, & uiuere ac esse à patre accepisse, ita ut pater simul substiterit ipsi glorias. Non enim pater, data ipsi omnium hæreditate, priuauit se ipsum, ut ne ingenito modo habeat in se ipso: fons enim est omnium. Quare tres sunt substantiæ, Pater, filius, & spiritus S. Et Deus quidem causa omnium existens, est sine principio solus. Filius autem sine tempore genitus à patre, & ante secula creatus & fundatus, non erat antequam gigneretur: sed sine tempore ante omnia genitus, solus à solo patre substitit. Neque enim est sempiternus, aut consempiternus, aut coingenitus patri: neque simul cum patre ipsum esse habet, uelut quidam de his quæ ad aliquid appellantur dicunt, ingenita principia introducentes: sed sicut unitas & principium omnium, ita Deus præ omnibus est: quapropter & ante Christum est, uelut à te didicimus in media Ecclesia prædicante. In quantum igitur à Deo ipsum esse habet, ac uiuere, qui & glorias & omnia ipsi exhibuit: iuxta hoc principium ipsius est Deus. Principium enim ipsius est, uelut Deus ipsius: & qui ante ipsum est, eo quod ex ipso est. Et si illud, Ex utero: & hoc, Ex patre exiui, & uenio: uelut pars

Faustinus libro de fide contra Arianos, capite primo & secundo.

4

Filius Dei non est uerum & secundum naturam patris uerbum, nec uera illius sapientia, sed abusiuè, quia factus est proprium Dei uerbum. Socrates libro primo, capite sexto.

5

Non semper fuit cum patre, aut apud patrem filius. & fuit aliquando tempus, cum non esset filius: hoc est, non est coæternus patri. Socrates libro primo, capite sexto: Athanasius de Arianis: Augustinus lib. de Hæresibus quinto, capite sexto.

6

Nullam habet filius potestatem, nisi accepit à patre: hoc est, non est coomnipotens. Allegarunt Ariani dictum: Filius non potest facere quicquã, nisi quod uiderit patrem facientem. Epiphanius, Athanasius, Ambrosius, Faustinus libro de fide contra Arianos, capite tertio.

7

Non totus pater capi potest à filio. Athanasius: Augustinus libro tertio contra Maximinum, Arianorũ episcopum, cap. ultimo.

8

Arcana patris non nouit filius, nisi quatenus ei reuelat pater. Athanasius.

9

Filius Dei non fuit in cœlis apud patrem, tempore quo inter homines uersaretur. Athanasius.

10

Christus in carne non est adorandus. Athanasius oratione quinta contra Arium.

11

Libertate uoluntatis suæ, in bonum & malum procliuis fuit. Theodoretus ex epistola concilij Nicæni libro primo, capite nono: & libro quarto, capite octauo & uicesimo secundo.

12

Dei filius passibilis est, & in sua substantia mortalis. Item, Verbum unà cum clauis crucifixum fuit, unà cum carne passum est. Athanasius.

13

Pater sibi filium in instrumẽtum fecit, ut per eum omnia conderet. Athanasius.

14

Post occasum mundi, regnum filij Dei finiendum est. Athanasius.

Contra humanitatem Christi.

Carnem tantum à Maria uirgine Christus accepit, non animam. Id ex Esaia conati sunt Ariani probare: Intelliget filius meus dilectus, quem dilexit anima mea. Epiphanius in hæresi Ariana: Theodoretus libro quarto hæreticarum fabulationum: Augustinus ad Quoduult deum.

De Spiritu sancto.

1

Vt filius, sic & Spiritus sanctus creatura est. Theodoretus libro quinto, capite decimo. Athanasius ait, Arianos citare hoc dictum ex Amos: Inuoco Dominum Deum tuum Israel, quia ecce formans tonitru, & creans spiritũ, &c. Arianus quidam in Niceno concilio, cum Athanasio disputans, Spiritum sanctum creaturam esse, hoc probare argumento contendit: Ioannes affirmat omnia per filium facta esse, nihil cooperante cum filio Spiritu sancto. Deinde emitti dicitur à patre è cœlis, ad præsidium discipulorum. Quod igitur de loco in locum transit, id transitoriç est substãtię. Ex qua re liquet, eum conditæ naturę esse, & nequaquam inconditæ. In disputatione contra Arium Basilius in sermone de Spiritu sancto, hoc eis fundamentum tribuit: Nihil in rebus existentibus est, quod non in distinctionem hanc cadat, ut uel sit unigenitum, uel genitum, uel creatum: sed Spiritus nec ad primum, nec ad secundum referri potest: Ergo ad tertium.

2

Spiritus sanctus à filio creatus est, creatura à creatura. Epiphanius: Didymus libro primo de Spiritu sancto: Augustinus libro contra Maximinum Arianum: item de sermone Arianorum.

3

Sicut non semper fuit cum patre, aut apud patrem filius: sic nec spiritus sanctus. Athanasius de Ariminensibus & catholicis confessoribus.

4

Spiritus sanctus totum filium nec uidit, nec capit. Athanasius. Non est æqualis filio, quia mittitur à filio, à se non loquitur, spiritu adoratur filius, &c. Augustinus cõtra Maximinum Arianum.

5

Spiritus sanctus est extra ordinem patris & filij, dignitate etiam inferior & subditus: quia Spiritus sancti non fit mentio in sententia Christi: Hæc est uita æterna, ut te cognoscant uerum Deum, & quem misisti Christum. Athanasius de fide unitatis & trinitatis: Basilius libro de Spiritu sancto, capite sexto, & decimo, & decimoseptimo. Item, Spiritus sanctus est patris & filij seruus. Hieronymus aduersus Luciferianos.

6

Spiritus sanctus & Christus est idem, quia scriptum est: Si quis spiritum Christi non habet, is non est eius. Basilius in sermone de Spiritu sancto.

De Baptismo.

Dicunt Ariani, sufficere baptismum in nomine filij: eum Paulus de baptismate loqués sæpe tantum filij faciat mentionem. Basilius libro de spiritu sancto, capite duodecimo.

De moribus ac ritibus Arianorum.

Monstrosas sententias in religione, plerumq; comitantur etiá monstrosi ac improbi mores: ut hoc pacto pessimæ arboris, seu ipsius potius Diaboli, pessimi fructus cóspiciantur. Sic Ariani multis notis sese infames fecerunt. Nam non communes tantum patres contemptui habuerunt, sed & suos negarunt: ut Theodoretus libro primo, capite undecimo testatur. Ceremonias suas publicas (peculiares enim cógressus habuerunt) non tantum ad ostentationem, sed etiá suarum opinionum instillationem & propagationem compararunt: & quidem, ut fit, mirè uariarunt. Nam apud Antiochenos Ariani inter psallendum, in calce canticorum quid uellent ostendebant, & alij patrem & filium tanquam eiusdem honoris, alij patrem in filio glorificabát, per insertionem prępositionis, filium secundo loco patri subijciendum esse pronunciátes. Sozomenus libro tertio, capite uigesimo. Nonnulli patrem in filio, alij Gloria patri per filium in spiritu sancto: quidam etiam, Gloria patri & filio in spiritu sancto, canebant. Nicephorus libro nono, capite uigesimoquarto. Soliti sunt Catholicos rebaptizare. Augustinus ad Quoduultdeú.

Peculiare Arianorum fuit ingenium, pro stabiliéda impietate sua, leges omnes & sanctiones uiolare & transgredi. Extant enim multa, multis in partibus orbis terrarú nullo exemplo ab ipsis facta. Theodoretus lib. secundo, capite trigesimoprimo. Immani odio rectè sentientes persecuti sunt. neq; tantum conuicijs prosciderunt, atq; omnis generis contumelijs dedecorarunt: sed etiam seditiones ac cædes sæpe, impulsu spiritus homicidæ, excitarunt ac patrarunt.

De socijs Arianismi, & per quos promotus fuerit.

Cum Ario sensisse Socrates scripsit libro primo, capite sexto, Achillam, Aethalum Carponum, Arium alterum, Sarmatam, Euzoium, Lucium, Iulianú, Menan, Helladiú, Caium, Secundum & Theonam. Idem lib. eodem, capite octauo, ait in Synodo Nicęna Arij sententiam tutatos esse, Eusebium Nicomediensem, Theognidem episcopum Nicææ, & Marem Chalcedonensem. Quibus libro secundo, capite duodecimo, adnumerat Theodorum Heraclię, Thiarię, Vrsaciú Singidonensem superioris Mysiæ, & Valentem Mursorum superioris Pannonię episcopum: item Narcissum Cilicem, & Marcum Syrum, libro eodem, capite decimooctauo. Sozomenus lib. primo, capite decimoquinto, Macrium quendam habet Arianum: qué Nicephorus libro octauo, capite quinto, Macarium uocat. Theodoretus libro primo, capite septimo, addit Menophantum Ephesiú, & Patrophilum Scytopolitanum. Idem lib. eodem, capite uigesimoprimo: Ariani Eustathio episcopo Antiochiæ in exilium pulso, surrogarút Eulalium, postea Euphronium & Placentium, quibus omnibus occultè inerat Ariana labes. Nicephorus libro octauo, capite trigesimoprimo, ex professo Arij opinionem amplexos esse scripsit, Leontiú Antiochenum, Antonium Tarsi Siciliæ antistitem, Numenium, Eudoxium, Alexandrum, Asterium Cappadocem. Theodoretus libro secundo, capite uigesimotertio, ex Athanasio Demophilum recitat, & Placitum Antiochenum episcopum, Aetium & Eunomium Arianos. Libro quinto, cap. septimo, habet Paulinum & Gregorium, episcopos Phœnices: Theodotum Laodicensem, Georgium, Athanasium quendam episcopum, Cilices. Meminit eorum Victorinus libro primo aduersus Arium, & Athanasius ad solitariá uitam agentes. Quibus addit in Apologia secunda Acacium à Cęsarea, Stephanum Antiochenum, Basilium Ancytanum, & Quintianum Gazæ episcopum, quos Synodus Sardicensis damnauit.

Theophilus Iudas plurimùm Arianismo addictus fuit. Nicephorus libro nono, capite decimooctauo. Probatius eunuchus Arianus habetur apud Sozomenum libro sexto, capite quinto.

In Synodo Illyrica, hi non confessi filium Dei & spiritum sanctum ex patris esse essentia, abdicati sunt: Polychronius, Telemachus, Faustus, Asclepiades, Amantius, Cleopater. Theodoretus ex epistola eius Synodi, libro quarto, capite nono.

Arianis his ueteranis Constantius, pulso Athanasio & omnibus presbyteris, iussit ecclesias donari: ut Ammoni, Marco, Irenæo, Sozimo, Setapioni & Sisinnio episcopo in Lybia, Athanasius ad solitariam uitam agentes. Hilarius collegio Vrsatij & Valentis etiá Saturninum annumerat, in libro cótra Constantium: & libro contra Arianos, Auxentiú Mediolanensem episcopum, & Germiniú.

Promota igitur est ista pestilentissima hęresis tum ab episcopis, tum etiam à Magistratibus politicis mirum in modum, sicut Epiphanius præclarè inquit: Nemo Arianismi causa est, quàm primùm quidem probatio fidelium, Regum uerò defensio. Principium quidem Cóstantius rex, in alijs quidem omnibus mitis & bonus, uelut filius magni & perfecti Constantini pij, persuasus uerò ab Episcopis, &c. Irretito enim & occupato Constan-

Constantij animo, Ariani eum pro arbitrio uerſarunt. Theodoretus libro ſecundo, capite octauo. Ac per eundem omnia quæ uolunt perpetrant. Athanaſius ad ſolitariam uitam agentes. Facilem etiam aditum & uiam ad ſe Ario & diſcipulis ſuis ſtatim, posteaquam imperium ei obtigiſſet, patefecit: Oroſius libro ſeptimo. Poſt ſublatum igitur Maxentium, in eam curam ſolam incubuit, ut Occidentales epiſcopos omnes ad conſenſum cum Arianis adduceret, uſus ad hoc primùm non ui, ſed blandis perſuaſionibus. Sozomenus libro quarto, capite octauo & undecimo.

Promouit & Valentinianus, Imperator ſimul & Arianus factus: niſi quòd poſtea à Theodoſio in uiam reductus eſt. Adiunxit ſuas operas ſimul & Iuſtina coniunx, Arianorum alumna: quæ & Gratiano Imperatore mortuo, filij adoleſcentis admodum, Valentiniani iunioris animum, Ariano ueneno infecit: & contra Ambroſium, ſicut ſuprà dictum eſt, multa molita eſt. Theodoretus libro quinto, capite duodecimo & decimotertio: Socrates libro quinto, capite undecimo: Ruffinus libro ſecundo, capite decimoquinto.

Valens deinde Arianæ doctrinæ defenſor acerrimus fuit, ut Hieronymus ait aduerſus Luciferianos. Occaſione enim baptiſmatis, quod ei Euſebius cõtulit, corruptus fuit: Epiphanius. Is & Athanaſio per epiſtolam, ut Arianos recipiat, perſuadere conatur: ac niſi faciat, Athanaſio dura minatur: apud Sozomenum libro ſecundo, capite decimooctauo. Quod cum Athanaſius non faceret, ſtudet cum Theogonio Nicæno Arium inſtituere, & Athanaſium Alexandrina eccleſia eijcere. Sozomenus libro ſecundo, capite uigeſimoſecundo.

Promouent & Valens & Vrſatius Pannoniæ epiſcopi, & Macedonius Arianiſmũ: Sozomenus libro ſecundo, capite uigeſimoſeptimo. Leõtius item, Aetius & Eunomi⁹: Theodoretus libro ſecundo, capite uigeſimoquarto, ex Athanaſio.

Conſtantino mortuo, Eudoxius & Acacius omnem lapidem mouerunt, ut in obliuionem eorum omnium quæ Nicææ decreta erant, omnes inducerent: Sozomenus libro quarto, capite uigeſimoſexto. Gregorius armata manu Alexandrinam eccleſiam occupat, qua in re auxiliatrices ei manus adferunt, qui ibi erant, Ariani: Sozomenus libro tertio, capite ſexto. Romæ Liberius epiſcopus, à Conſtantio urbem ingreſſo perſuaſus, Arianæ hæreſi ſubſcripſit: Sozomenus libro quarto, capite undecimo.

Ita igitur non una tantum periclitata eſt Eccleſia: neque duæ ſolum, aut tres, in moleſtam hanc & triſtem tempeſtatem inciderunt: ſed fermè à finibus Illyricis ad Thebaidem uſque, hæretica peſtis omnia depopulata eſt: Baſilius epiſtola ſexageſimanona. Totum enim Orientem, excepto Athanaſio & Paulino, Arianorum & Eunomianorum hęreſis poſſedit: Hieronymus aduerſus errores Ioannis Hieroſolymitani. Peruagatam eſſe hanc hæreſin totam Ægyptũ, Lybiam, & ſuperiorem Thebaida, Socrates lib. primo, capite ſexto indicat. Semel enim & ſimul ex Ægypto & Lybia expulſi nonaginta ſunt epiſcopi, & eccleſię Arianis traditę: Athanaſius in Apologia ad Conſtantium. Sunt Arianæ & eccleſiæ Palæſtinæ: quemadmodum ex Sozomeno uidere eſt libro primo, capite decimoquinto. Et Antiocheni poſt Euſtathium pulſum, triginta totos annos Arianiſmũ perferre coacti ſunt. Theodoretus libro ſecundo, capite trigeſimoprimo. In Meſopotamia quoq; ſub Valente graſſata eſt hæc lues: Epiphanius.

Ad Nicomedienſes hæc ſcribit Conſtantinus, apud Theodoretum libro primo, capite decimonono: De Euſebij inſtitutione & peruerſione, conſcientia ueſtra à ueritate diſceſsit. Contentio de Arij dogmate ingens fuit in Bithynia, Helleſponto, Thracia, & Conſtantinopoli maximè, ubi ſub Conſtantio nullum catholicis fuit oratorium, ideo quòd omnia ea Ariani deſtruxerant. Sozomenus libro ſecundo, capite uigeſimoprimo: & libro quarto, capite uigeſimo, & uigeſimoſeptimo.

Pannonia habuit epiſcopos Arianos, importunè graſſantes, Valentem & Vrſatium: qui etiam Italiam & Illyricum infecerunt. Sulpitius Seuerus libro ſecundo. Tametſi Occidentem ſemper liberum fuiſſe ab Ariana peſte, Theodoretus referat libro quinto, capite ſexto.

Gallias uerò hac hæreſi adflixit Saturninus Arelatenſium epiſcopus. Sulpitius ibidem. Nulla denique Romani imperij gens erat, quæ calamitatem Arianorum non experiretur.

CONFVTATIONES.

Furoribus & blaſphemijs Arij & ſectatorum eius, mox in ipſo exordio, pij, eruditi & præſtantes uiri ſeſe oppoſuerũt. Et quidem egregiam in ea re operam nauauit Alexander epiſcopus Alexandriæ. Ario & Euzoio diacono, Alexander epiſcopus Alexandrinus primùm ſe oppoſuit, multis diſputationibus: qui Arium tandem, cum ex crebris admonitionibus non reſipiſceret, ex Eccleſia & ciuitate, ueluti magnum malum in uita productum, expulit. Theodoretus libro primo, capite uigeſimoquinto: Sozomenus

menus libro primo, capite decimoquinto:
Epiphanius. Inde autoritate & pietate
Constantini Magni res Arij relata ad Syno-
dum Nicænam est, quæ Arium cum omni-
bus suis damnauit & proscripsit. Eadem &
librum Arij, inscriptum Thaliam, stylo mol
li & dissoluto, improbauit. Socrates libro
primo, capite nono. In eadem Synodo
Eustathius Antiochenus Arij blasphemias
refutauit. Theodoretus libro primo, capite
septimo & octauo.: Nicephorus libro octa-
uo, capite uigesimoprimo. Damnauit ean-
dem hæresin & Synodus Sardicensis, sub
Constante: Theodoretus libro secundo, ca-
pite octauo. Basilius Ancyranus tamdiu
quàm Constantius imperauit, Arianis resti-
tit. Sozomenus libro quinto, capite unde-
cimo, multa etiam contra Arianos scripsit.
Est etiam Asclepas Gazensis episcopus Aria
nis aduersatus. Sozomenus libro tertio, ca-
pite octauo. Sic etiam Didymus cæcus, Ec-
clesiasticus sciptor, Arianis restitit. Nice-
phorus libro nono, capite decimosepti-
mo. Contradixerunt isti hæresi & alij hu-
ius ætatis præstantes uiri: ut Ambrosius,
Epiphanius, Philaster, Marius Victorinus,
& similes.

Priusquam autem confutationes recen-
seamus, operæprecium uidetur, rationes
Arianorum futiles, quarum quidem pro-
bati autores mentionem faciunt, comme-
morare. Filium Dei non esse personam di-
uinitatis, coessentialem & coæternum pa-
tri, sed meram creaturam, adstruere conatus
est Arius, ex deprauatis dictis scripturæ. ut
Lucæ secuudo: Crescebat & proficiebat æta
te. &, Qui misit me, maior me est. &, Non
ueni facere uoluntatem meam. &, Filius à
se nihil potest. &, Non est meum dare uo-
bis, sedere ad meam dexteram: Omnia quæ
dedit mihi pater, nemo auferet à me: Ro-
gabo eum, & exhibebit mihi plus quàm
duodecim legiones angelorum: Si non po-
test transire calix, fiat uoluntas tua: Quæ
sunt ei placita, semper facio: Dedit illi
nomen, quod est supra omne nomen:
Exaltauit puerum suum: Propterea unxit
te Deus tuus: Excitauit illum à mortuis,
& sedere fecit ad dexteram suam. Atha-
nasius: Hilarius libro undecimo de Tri-
nitate: Ambrosius libro secundo de fide,
capite tertio. Item, Dominus creauit me
in initio creaturarum suarum, ad opera
manuum suarum: quod dictum, Epipha-
nius scribit, primam Ario præbuisse oc-
casionem, hæresin contra filium Dei fin-
gendi. Item, Tanto præstantior angelis
factus, quanto præstantius nomen præ il-
lis sortitus est. &, Pontificem confessio-
nis nostræ IESVM, fidelem existere ei
qui eum creauit. Item, Deus hunc IE-
SVM Dominum & episcopum fecit: Atha-
nasius: item Gregorius Nazianzenus li-
bro quarto de Theologia: Epiphanius
hæresi sexagesimanona: Ambrosius libro
primo de fide, capite septimo. Item,
De die illo nemo nouit, neque angeli,
neque filius. Athanasius: Hilarius libro
nono de Trinitate: & Gregorius Nazian-
zenus libro quarto de Theologia: Epi-
phanius: Ambrosius de fide libro quinto,
capite octauo. Item: Lachrymatus est,
dixit spiritum suum turbatum esse: Cla-
mauit, Deus meus, cur me dereliquisti?
hæc Deo non conuenire dixit. Athanasius:
Hilarius libro decimo de Trinitate, & in
Matthæi canonem trigesimumprimum.
Item, Hæc est uita æterna, ut cognoscant
te solum uerum Deum: hic solum Deum
uocari patrem. Athanasius, Nazianzenus,
Epiphanius. Item, Ascendo ad patrem
meum & patrem uestrum, Deum meum
& Deum uestrum: igitur non est natura
Deus, dum hoc cæteris Deum patrem es-
se profitetur, quod sibi sit. Hilarius libro
undecimo de Trinitate: Nazianzenus li-
bro quarto de Theologia: Epiphanius in
hæresi Ariana. Item, Cum subiecta ei fue-
rint omnia, tunc ipse subiectus erit ei qui
sibi subiecit omnia: Ergo inferioris natu-
ræ erit à Deo patre, cum ei subijcietur.
Hilarius & Nazianzenus ibidem. Item,
In forma Dei existens, non rapinam arbi-
tratus est, esse se æqualem Deo. Vult er-
go inferior esse, non uolens rapinam ar-
bitrari æqualem esse. Marius Victorinus
Afer, libro primo contra Arium. Item
inter Arianorum fundamenta & hæc fue-
runt, ubi scriptura dicit, Christum acci-
pere uitam, aut iudicium, aut hæredita-
tem gentium, aut potestatem omnis car-
nis, aut gloriam, aut disciplinas: Grego-
rius Nazianzenus libro quarto de Theo-
logia. Item, Quod factum est in ipso,
uita erat: Ergo factum est Dei uerbum.
Ambrosius libro tertio de fide, capite ter-
tio. Post me uenit uir, qui ante me fa-
ctus est: Idem, eodem, capite quinto. Ca-
put Christi Deus: Qui plantat, & qui ri-
gat, idem sunt. Idem libro quarto de fide,
capite secundo. Item, Non potest filius
à se facere quicquam, nisi uiderit patrem
facientem. Idem eodem, capite tertio.
Ego uiuo propter patrem. Ambrosius li-
bro quarto de fide, capite quinto. Item,
Ego sum uitis, pater meus agricola est. A-
gricolam & uitem diuersæ dicunt esse na-
turæ, & uitem in agricolæ potestate. I-
dem eodem, capite septimo. Item, Vt
clari-

clarificetur filius eius per ipſum. Idem eodem, capite quinto. Item, Deus excitauit eum à mortuis, inquit Apoſtolus. Si igitur opus habet auxilio Dei, ut excitetur, alius eſt qui excitat potentia, alius autem inferior qui excitatur per potentis potentiam. Item, Chriſtus inquit pro diſcipulis orans: Fac eos ut ſint in me, uelut & ego & tu uuum ſumus. Hæc ait, non de æqualitate ſubſtantiæ, ſed concordia dici. Non poterant diſcipuli coeſſentiales Deo fieri. Item: Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & patri. Item, Oportet eum regnare, donec poſuerit inimicos ſuos ſub pedes ſuos. Oportet, donec tradet regnum, temporis inquit eſt præſcriptio: Ergo & quies & diſſolutio ipſius regnantis indicatur. Epiphanius hæreſi ſexageſimanona. Item, Pater maior me eſt: Ergo non habet in omnibus perfectam deitatem. Fauſtinus libro de fide contra Arianos, capite quarto. Item, Dominum eum & Chriſtum Deus fecit hunc Ieſum. Item, Dominus creauit me initium uiarum ſuarum. Sapientiam autem Paulus interpretatur eſſe Chriſtum: eſt igitur creatura. Idem eodem, capite ſexto. Item, Omne opus & initium ſuſtinet, & fine carere non poteſt: Filius eſt genitus: Ergo non poteſt ſine initio & fine eſſe. Item, Omnis tranſlatio eſt abiectio priſtini ſtatus: at Verbum caro factum eſt: ergo filium neceſſe eſt ex tali ſubſtantia eſſe, quæ conuerti, mutari, & uideri queat. Id uerò patri minimè conuenit, de quo ſcriptum ſit: Ego ſum, & non mutor: &, Deum nemo uidit unquam. Athanaſius. Si uera, inquit, homouſij eſt aſſertio, falſa erit Apoſtolorum prædicatio, quæ ſine hoc nomine longa per tempora floruerat. Si uerò Apoſtolica fides, huius nominis expers, uera eſt, ſicuti & eſt: hæc ſine dubio falſa erit, quæ antiquæ fidei nominis nouitatem adiecit. Athanaſius in diſputatione contra Arium, & Nazianzenus tractatu de fide. Item, Si pater genuit filium, neceſſe eſt eum partem ſubſtantiæ per deriuationis generationem perdidiſſe, aut diuiſionis uitium perpeti uoluiſſe: Sed hoc non eſt conſentaneum: Ergo. Eòdem quoque ſpectat: Si pater filium genuiſſet, oportuiſſet ipſum abundare & effluere: Sed determinatorum eſt effluere, pater uerò infinitus eſt: Ergo coæternus non poteſt eſſe filius: Ergo Chriſtus ſi eſſet coæternus patri cœleſti, non filius, ſed frater potius dicendus eſſet. Item, Si exaltatus eſt, & gratiam accepit: Ergo conuertibilis eſt.

Item, Si primogenitus eſt filius Dei omnis creaturæ, certum eſt eum ex rebus creatis unum eſſe. Item, Vnus Deus eſt: Ergo Chriſtus non poteſt eſſe Deus. Item, in ueteri non dicitur de filio, ſed de uerbo: Ergo filius uerbo ætate minor eſt.

Item hoc dictum, Ex utero ante luciferum genui te, in Mariam dicunt competere, ac filium ante exortum ſtellæ matutinæ ex Maria natum eſſe. Deo enim uteri uocabulum non congruere. Item, ingenitum dicunt eſſe, quod ſuæ eſſentiæ autorem non habet: Filium uerò habere. Item, Minorem eſſe petentem datore. Athanaſius. Item, Qui natus eſt, cœpit: qui cœpit, non fuit: qui non fuit, non patitur ut fuerit: Ergo non fuit Chriſtus, antequam naſceretur. Hilarius libro duodecimo de Trinitate: Ambroſius libro primo de fide, capite quinto. Item, Deus eſt inuiſibilis, filius uerò uiſibilis, Ergo non Deus: Gregorius Nazianzenus in Tractatu de fide: Ambroſius libro primo de fide, capite octauo. Item, Si filius eſt, antequam generaretur non erat: aut ſi erat, cur natus eſt? Ambroſius libro quarto de fide, capite ſecundo. Item, Si uerbum patris filius eſt, & ideo genitus dicitur, quia uerbum eſt: quod ante uerbum eſt, opus non eſt: multifariam locutus eſt patet, multos ergo generauit filios, ſi non operatus eſt, ſed locutus eſt uerbum. Ambroſius libro quarto de fide, capite quarto. Si uoluntate generauit pater, uoluntas antiquior eſt generatione, quia omnia quæ uoluit fecit: ſin inuitus generauit, inualidus erit. Ibidem. Item, Vocabulum ὁμοούσιον non eſt in ſacris literis, Ergo filius Dei non eſt ὁμοούσιος patri. Ambroſius libro primo de fide orthodoxa, contra Arianos. Item, Cum omnis ſubſtantis contraria recipiat: Deus uerò qui nihil diuerſum admittere poteſt, in ſubſtantia dici non debet. In eodem, capite quarto. Chriſtus rebus crearis in ſacra Scriptura comparatur. Vocatur enim ianua, uia, columna, nubes, petra, agnus, &c. Ergo & creatura abuſiuè poteſt dici. Epiphanius hæreſi ſexageſima nona.

Verbum poſterius eſt eo, cuius eſt uerbum: Filius igitur minor eſt. Auguſtinus de hæreſibus capite ſexto. Vnigenitus eſt Chriſtus, & primogenitus: Ergo non ingenitus. libro primo contra Maximinum. Item, Quia pater dedit uitam filio, filius autem accepit, ideo æqualis patri filius non eſt. Idem libro tertio contra Maximinum, capite decimoquarto. Item, Si ambo ſunt ab æterno, duo erunt ingenita. Idem contra Felicianum Arianum, capite quarto. Item, Chriſtus natus eſt ex uirgine, ideo Deo patri non eſt coæternus. Ibidem capite undecimo. Item, Naſci eſt motus non extantis, ut ſit: Ergo Chriſtus

Christus non fuit ab æterno. Ibidem capite duodecimo. Item, Mortuus est Christus, Ergo non est Deus. Ibidem capite decimoquarto.

Spiritum sanctum esse creaturam, his argumentis Ariani conati sunt probare. Iohannes affirmat omnia per filium facta esse, nihil cooperante cum filio Spiritu sancto. Deinde emitti dicitur à patre è cœlis, ad præsidium discipulorum: Quod igitur de loco in locum transit, id transitoriæ est substantiæ. Ex qua re liquet, eum conditæ naturæ esse, & nequaquam inconditæ. In disputatione contra Arianos.

Basilius in sermone de spiritu sancto, hoc eis fundamentum tribuit: Nihil in rebus existentibus est, quod non in distinctionem hanc cadat, ut uel sit ingenitum, uel genitum, uel creatum: Sed spiritus nec ad primum, nec ad secundum referri potest: Ergo ad tertium.

De fundamentis, seu potius nanitatibus Arij, Athanasius in compendio de Spiritu sancto inquit: Ariani Sadducæorum more, humanis rationibus diuinam scripturam excipiunt & cauillantur. Et Nazianzenus in oratione de fide inquit: Hæc est causa erroris, hæc origo hæresis Arianæ, dum non intelligunt uirtutem Dei, neq; tanti sacramenti dispositionem cognoscunt, ut Deum humanis conditionibus comparent.

Ambrosius libro primo de fide, capite tertio, de Arianis ita inquit: Omnem uim uenenorum suorum in dialectica disputatione constituunt. Hinc eosdem Epiphanius libro secundo, tomo secundo, nouos appellat Aristotelicos. Et libro tertio, Tomo primo ait: Arianos alios ex Luciano & Origine occasionem accepisse, quosdam uerò cum Asterico Sophista conuersatos esse. Athanasius uerò ad solitariam uitam agentes, appellat eos Porphyrianos. Et Hieronymus aduersus Luciferianos, Arianam hæresin testatur, argumentationum riuos de Aristotelis fontibus mutuari.

In genere hanc pestilentem hæresin fœdosque errores refutans Athanasius inquit: Se credere secundum diuinas scripturas, Deum & Dominum patrem ingenitum, & filium à patre genitum, & Deum ac Dominum spiritum sanctum. Item, Ego credo secundum diuinam substantiam ac maiestatem, spiritum patrem, spiritum filium, spiritum quoque spiritum sanctum: Domino in Euangelio dicente, Spiritus est Deus. Et ideo secundum diuinam substantiam, inuisibilem confiteor patrem, inuisibilem filium, inuisibilem spiritum sanctum: & neque maius aliquid neque minus in Deitatis substantia credo. Propterea eundem reddo honorem filio & spiritui sancto, quem patri: præcipiente Domino, Qui honorificat filium, & cætera. Et de spiritu sancto: Qui blasphemauerit in spiritum sanctum, non remittetur ei. Athanasius in disputatione contra Arium.

Confutatio primæ Hypotheseos Arianæ contra diuinitatem Christi.

Dictum Lucæ secundo, Crescebat & proficiebat ætate, quo abutebantur Ariani, ad diuinitatem Christi labefactandam, ait Athanasius libro de fide sua, de homine loqui, & non de Deo filio. Item: Diuinitatem (inquit) filij his probo testimonijs: In ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis. Item, In principio erat uerbum, & cætera. Ibidem docet hæc dicta: Qui me misit, maior me est: Non ueni facere uoluntatem meam: &, Filius à se nihil potest: Non est meum dare uobis regnum: Transeat à me calix: & similia, non infirmare filium, sed à patre distinguere, & humilitatem eius & incarnationem ostendere. Item pluribus uerbis explicat, quomodo Verbum caro factum sit. Ibidem.

Oratione tertia contra Arianos inquit: Stulti, si omnino omnis creationis primogenitus est, diuersum ergo quiddam à rebus creatis fuerit. Non enim dixit, Primogenitus est omnium aliarum creaturarum: ne ueluti unus ex creaturis, ob cognationem haberetur: sed uniuersæ creationis, ut diuersum quiddam esse à creaturis intelligeretur. Veritas ipsa tam absurdam opinionem refutat, docetque eum primogenitum inter multos fratres appellatum esse, ob carnis nostræ cognationem: primogenitum quoque ex mortuis, eo quòd per eum, & cum eo resurrectio mortuorum incœperit.

Ibidem & dictum in prouerbijs, Ante æuum fundauit me, quo contra Christum utebantur Ariani, exponit. Hoc dictum, inquit, prouerbialem speciem habet. Non dixit, Ante æuum me uerbum aut filium fundauit: sed simpliciter, Fundauit me: ut denuò ostenderet, se non sui causa, sed propter nos, qui ipsi inædificandi erant, ita de seipso prouerbialiter locutum esse.

Item sermone quarto contra Arianos: Ego sum Deus, & non est alius. Ego sum primus,

primus, &c. Deus per Verbum suum locutus est: non igitur uerbum istis excluditur. Sicut & in dicto prophetæ, Ego solus extendi cœlos: particula Solus, uerbum seu filius non excluditur: cum de ipso etiam dictum sit, Sine eo factum est nihil. Quare nec similibus particulis excluditur, sed in uno, solo, primo, consignificatur et cointelligitur Verbum.

Ibidem refutat, quod obijciebant Ariani, Christum lachrymatum & turbatum esse: unde nitebantur probare, Christum meram esse creaturam. Ista, inquit, quæ exprobratis, non propria sunt naturæ uerbi, in quantum uerbum est: sed eatenus eius sunt, quatenus Verbum in carne erat, quæ istiusmodi affectus patiebatur. Humanitùs igitur ista dixit.

In oratione contra Arianos refutat, quod Ariani dictum, Ex utero ante luciferum genui te, ad Mariam transferunt. Cum scriptura inquit, loquitur de utero Dei, non ita excipiendum, quasi corporeus sit ille uterus. Consuetudo enim est sacræ scripturæ humanitus ea quæ supra hominem sunt eloqui & significare: ut de creatione, Manus tuæ fecerunt me. Idem in disputatione contra Arium, refutat prauum intellectū istius sententiæ, Hæc est uita æterna: ex qua Ariani concludebant, Christum non esse uerum Deum. Atqui, inquit, ista cum primis uerbis per coniunctionem Et cohærent, neque quæ sequuntur inde dirimenda sunt: & constanter apud rectè sentientes in confesso est, ambas partes Dominicæ uocis inter se copulari debere. Sed audi & scriptam demonstrationem, ut non erres. Iohannes apostolus ita locutus est: Scimus quòd filius Dei uenit, & dedit nobis intellectum, ut cognoscamus uerum Deum: & sumus in uero eius filio Iesu Christo: hic est uerus Deus, & uita æterna. Iam'ne animaduertis, easdem uoces de patre & filio proferri, æqualiter patri & filio deitatem imputantes? Et Nazianzenus de eodem dicto: Mea est (inquit) opinio, illud, Cognoscant te solum uerum Deum, adeos, qui cum dij dicantur, tamen non sunt, tollendos ualere. Alioqui si Christo ex aduerso responderit, adiectum non esset, Et quem misisti IESVM Christum. libro quarto de Theologia. Et Epiphanius: Ideo dixit, inquit, ne multitudo Deorum putaretur, ne diuisio fieret uitalis cognitionis. Si enim solus Deus uerus pater: uerus est filius, ex patre uerè genitus. Nam colens patrem, & solum ipsum uerum Deum reuelans, se ipsum ostendit ex patre uerè genitum.

Hilarius libro nono de Trinitate: Hæc dicta, ad significandum natiuitatis sacramen tum à Domino: Qui me uidet, uidet & patrem: Pater in me est, & ego in patre: Ego & pater unum sumus: quia negare hæretici non possunt, ita conantur eludere, ut ad uoluntatis concordiam referant. Et libro duodecimo de Trinitate: Per Dominum Christum creata sunt omnia, atque ideo ei proprium nomen est ut sit Creator. Deinde & Melchisedech uerba de Christo intelligenda sunt: Benedictus Abraham, Deo summo, qui creauit cœlum & terram. Et Oseæ illa: Formans cœlum, & creans. Item: si Christus creatura est, corruptioni subiectus est, expectationi obnoxius est, & subiectus etiam seruituti: sicut Apostolus inquit, Vanitati creatura subiecta est. Item: Si Christus creatura est, pater quoque non differt à creatura: quia Christus in forma Dei est, id est, æqualis Deo. Et licet formam Dei acceperit, & se euacuauerit, tamen non abolitus est, ut non esset, cum esset & aliud quàm fuisset. Et æqualis Deo est, quia filius est: & qui non honorificat filium, non honorificat patrem: Qui igitur filium creaturam appellat, etiam patrem creaturam facit. Item, Natura humanæ consuetudinis non finit, sed nec doctrinæ Dominicæ sententia patitur, magistro discipulum præesse, uel seruum imperare domino: quòd alterum alteri per ignorantiam subiaceat, ut ignarus scientiæ, & per conditionem inferior sit, ut dominatui seruitus. Quæ cum ita esse commune iudicium sit, cuius nos nunc temeritatis exemplo, Deum creaturam, & filium Dei facturam & dicemus & existimabimus? Cum nusquam nobis hoc de se, & Magister & Dominus, seruis ac discipulis suis, locutus sit, neque natiuitatem suam aut creationem aut facturam docuerit? Sed & pater nihil aliud quàm filium testatus sit, & filius nihil aliud quàm proprium sibi Deum patrem professus sit? Natum utique, nō factum aut creatum. sicut ait: Omnis qui diligit patrē, diligit & filium, qui natus est ex eo. Factura autem, opera creaturarum sunt, non genorationis natiuitas.

Faustinus in libro de fide contra Arianos, cap. quarto inquit: Dictum illud, Dominum illum & Christum Deus fecit hunc Iesum, referendū est ad hoc quod dicitur, Filius Dei filius hominis factus est. Fecit enim Deus secundum carnem illum Dominum & Christum. Nam secundum hoc quod est unigenitus filius Dei, non est factura aliqua, promotionem expectans: sed in omnibus perfectus existens, sicut pater eius. Non enim dicitur, quod substantia sit factura uerbum: sed uerbum est Christus, & Dominus factus. Item capite quinto, ad hoc Salomonis,

Dominus creauit me initiū uiarum suarum, inquit: Additur in textu, Ante omnes colles genuit me. Aliud deinde dicere est, Sapientiam creari, & Sapientiam esse creaturā, quod nusquā legitur. Nō enim omne quod creatū est, creatura dicēdum est, etiamsi omnis creatura creata sit. Sicut nec omne quod factum est, factura dicendum est, licet omnis factura facta sit. Vt hinc, Deus susceptor meus factus es tu: non sequitur, Deum dicendum esse facturam. Item, Cor mundum crea in me Deus. Non enim omne quod creari dicitur, statim secundum substantiam fieri intelligendum est. Sed sapientia cum creari dicitur, non iam substantia eius, quasi quę non fuerit, facta est: sed ipsa existens creata, est initium uiarum Domini.

Et cum uerè à Deo genita sit sapientia, id existens secundum substantiam quod est genitor: non igitur adoptione filius Christus est, sed uera Dei progenies.

Quod Ariani dicebant, Christum esse primogenitum omnis creaturæ: Hieronymus in secundo capite ad Titum inquit: Magnus Deus IESVS Saluator dicitur, ut expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri IESV CHRISTI. ad Titum secundo. Et Iesus Christus, uocabula assumpti hominis sunt. Neque uerò alium Iesum Christum, alium Verbum dicimus, ut noua hęresis calumniatur: sed eundem & ante secula, & post secula, & ante mūdum, & post Mariam, imò ex Maria magnū Deum appellamus Saluatorem nostrum IESVM Christum.

Item in uigesimoseptimo capite Matthæi: Nautę et uectores uerè filium Dei Christum confitentur, Matthæi decimoquarto dicentes, Verè filius Dei es. Et Arius in Ecclesia prædicat creaturam. Item: Centurio ante crucem, in ipso scandalo passionis, uerè Dei filium confitetur: & Arius in Ecclesia creaturam prædicat.

Secundæ hypotheseos confutatio.

Alexander episcopus Alexandrinus in sua epistola, quæ extat in Socrate libro primo, capite sexto, egregiè confutat Arij deliria: Quis Ioannem, inquit, dicentē audiens, In principio erat uerbum, non condemnat hosce dicentes, Erat aliquando tempus quo non erat? Aut quis nam in Euangelio Christum unigenitum esse filium, & per illum omnia esse facta audiens, istos non reprehendat, cum filium unum ex creaturis esse dicunt? Etenim quomodo par illis esse potest, quæ per ipsum facta sunt? Aut quomodo unigenitus est, si omnibus est reliquis, sicut illi uolunt, cōnumeratus? Quomodo autem esse potest ex non existentibus, cum pater dicat, Eructauit cor meum uerbum bonum: & Ex utero ante luciferum genui te? Vel quomodo patri secundum essentiam similis non est, cum sit perfecta imago & splendor patris, & dicat: Qui me uidet, uidet & patrē meum? Quomodo uerò, si uerbum & sapientia Dei est filius, aliquādo tempus fuit quādo nō fuerit? Perinde namq; est, ac si Deum aliquando irrationalem & insipientem fuisse dicant. Quomodo mutabilis aut alterabilis est, cum per se ipsum dicat: Ego in patre, & pater in me est? & Ego & pater unum sumus? Per Prophetam autem dicit: Videte me, quòd ego sum, & non mutor. Nam licet hoc dictū ad patrem etiam referri possit, conuenientius tamen fuerit ut de uerbo iam dictum intelligamus, quod homo factum, mutatum non sit: sed sicut Apostolus dicit, IESVS Christus heri & hodie idem ipse, & in secula. Quid igitur illis dicere persuasit, quod propter nos sit factus: cum tamen Paulus dicat, Propter quem sunt omnia, & per quem omnia? De blasphemia uerò illa, de qua dicunt, quòd patrem filius perfectè non cognouerit, admirandum non est. Semel enim Christum impugnare proposuerunt: ideoque & uoces eius non audiunt, quibus dicit, Sicut nouit me pater, ita & ego cognosco patrem. Quod si pater filiū ex parte tantum nouit, manifestum est, quòd & filius patrem uicissim ex parte tantum cognoscat. Si uerò nefas est hoc dicere, sed filium pater perfectè nouit: perspicuum est, quòd sicut pater uerbum suum nouit, ita nouit & uerbum patrem suum, cuius uerbum existit. Idem Alexander Alexandrinus Alexandro, Constantinopolitano misit epistolam, in qua Arij errores iustis fundamentis refellit. Quòd autem filius Dei, inquit, ex nihilo genitus sit, neque fuerit unquam cum ille non esset, satis instruere Ioannes euangelista nos poterit, ita scribens de illo: Vnigenitus filius, qui est in sinu patris. Volens enim prudenter docere diuinus magister, res duas inseparabiles inter sese, nempe patrem & filium, sic est loquutus, ut diceret, ipsum in sinu patris esse. Præterea, non numerari inter creata de nihilo uerbum Dei, ex eo ostenditur, quòd idem Ioannes ait, Omnia per ipsum facta esse. Nam peculiarem propriamq; ipsius substantiam declarauit, cum dixit: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. si enim per ipsum facta sunt omnia: quomodo is qui factis, ut essent, largitus est, ipse aliquando non fuit? Non enim quod alia fecerit, eiusdem esse cum illis naturæ, ullius ratio definit. Siquidem & ipsum uerbum fuit in principio, & omnia per ipsum facta sunt.

Con-

Contrarium enim esse, QVOD EST, uidetur,
ijs quæ ex nihilo facta sint, & ualde distare.
Illud enim ostendit, nullum iuter patrem ac
filium esse interuallum : neque quod ani-
mus cogitarione sua imaginati possit. Hoc
uerò, de uihilo conditum mundum, iunio-
rem habet & recentem substantiæ genitu-
ram, quàm essentietatem omnia acceperiut
à patre per filium. Defixis igitur oculis in
Dei Verbum profundum illud ERAT, & ex-
cedens omnem genitotum consideratio-
nem, attentione summa Ioannes, noluit e-
ius creationem genetationem'ue nomina-
re: ne eorũdem quidem elementotum com-
plexione, in uoce facientis & factorũ uti au-
sus: nõ quòd uerbũ ingenitũ esset, (solus e-
nim ingenitus pater) sed quia longè ultra ca
ptũ refugeret nõ Euaugelistarũ, sed fortasse
etiam angelorum, unigeniti Dei iueffabilis
substantia: non ratus, ut existimo, ponen-
dos inter studiosos pietatis eos, qui aude-
reut hucusque interrogando progredi, pro-
pter subiectionem huius dicti: Altiora te ne
quære, & sublimiota ne expendas. Nam si
aliorum multorum, quæ sine dubio imper-
fectiora sunt, cognitio, hominum compre-
hensioni uon patet: (quale est apud Paulum
Quæ oculus non uidit, & auris non audi-
uit, & in cot hominis non ascendêre, quæ
præparauit Deus diligentibus se: sed & side-
ra negat Deus Abraham posse nnmerate, i-
temq; arenam maris, & guttas imbris quis,
inquit, numerauerit?) hæc igitur cnm ita
sint, quæ curiositas fuerit, exquirere substan
tiam uerbi Dei, ullins mortalium, nisi alicu-
ius fortè atra bile perciti? De qua dicit spiri-
tus propheticus : Genetationem eius quis
enarrabit? Qua & ipse Saluator noster om-
nium honorum in hoc mundo columna-
rum animos exonerare studuit, quihus uni-
uersis dicitut, secundum naturam compre-
hensionem illius non esse, soliq; patri reser-
uatam hnius diuinissimi arcani scientiam.
Nemo enim nouit quis sit filius, ait, uisi pa-
ter: Et patrem nemo nouit, nisi filius. De
quo & patrem arbitrot dicere : Arcanum
meum mihi & meis. Esse autem insanum,
de uihilo sentite factum filium, tempotali
cum processu, ipsum à se OS NIHILO demon
strat: etsi ne intelligunt quidem uocis suæ
dementes isti uesaniam. Aut enim tempo-
rali dominio includi oportet, id quod dici-
tur, NON ERAT seu de NIHILO, aut seculo-
rum aliquo intetuallo. Si igitut uerum est
hoc, OMNIA per ipsum facta sunt : nimirum
omnia secula, tempus, interualla : & illud
aliquando in quibus reperitur quod aiunt
NON ERAT, per ipsum facta suut. Quam au-
tem fidei rationem habet, dicete aliquando
non fuisse factorem temporum, seculorum,
momentotum? cum quibus certè illud NON
ERAT consusum est. Nou enim incompre-
hensibile tantum, sed etiam stultissimum co
gitatu, autorem alicuius rei, eius ipsius ge-
nerationis posteriorem perhibere. Nam se-
cundum ipsum præcedit uniuersitatis hu-
ius opificem sapientiam Dei illud interual-
lum, quo mundum genitum fuisse filium à
patre asserunt, mentiente secundum ipsos et
Scriptura, quæ pronunciat illum primoge-
nitũ uniuersæ creatioois. Congruentia cum
his proclamat & uocalissimus Paulus, de il-
lo sic inquiens ; Quem fecit hæredem om-
nium, per quẽ & secula creauerat. Sed & in i-
pso fundata sunt omnia in cœlis & super ter
tam, uisibilia & inuisibilia, siue principatus,
seu potestates, siue dominationes, seu solia.
Omnia per ipsum & in ipso fundata sunt, &
ipse est ante omnia. Cum igitur summa cum
impietate hoc de NIHILO constiiutum sit,
sequitur necessariò, patrem esse patrem : pa-
ter autem est præsente filio, quo ipso & pa-
ternũ nomen inuenit : sempet autem præ-
sente filio, semper ille est, perfectusq; pater,
in nullo defectu cuiusquam boni: qui nequa
quam tempotalitet, neq; ex interuallo, nec
de nihilo genuit unigenitum filium. Iam
non'ue est dictnm nefarium, aliquo tempo-
re nou fuisse sapientiã Dei? quæ inquit, Ego
eram apud illum cõcinnatrix, ego eram qua
delectabatut. Quid hoc? Dicere aliquando
potentiam Dei, aut uerbum ipsius mutilatũ.
Non illa quæ filium indicant & patrem figu
rant, non fuisse? Nam qui negat esse resplen
dentiam glotiæ, aufert & primitiuã lucem,
cuius est illa resplendẽtia. Item, Si Dei ima-
go semper non fuit, ne ille quidẽ cuius ima
go est, Deus sempiternus. Quinetiam si non
character sit substantiæ Dei, euertitur & ille
qui ab hoc omnino figuratur. Vnde licet in-
telligere, filietatem Saluatoris nostri, nullã
penitus habere cum aliotum filietate com-
munitatem. Quemadmodum enim ineffabi
lem snbstantiam illius, incomparabili excel
lentia præstare omnibus, quibus ipse uitam
concesserit, ostendimus : ita & filietatis eius
quę est secundum naturam paternæ diuini-
tatis, non diceuda præstantia antecellit eos,
qui pet ipsum adoptioue filiorum nomen
cõsecuti snnt. Ipse enim immutabili natura
perfectus, & per omnia opulentus, nulliusq;
indigens: hi uerò in utranq; partem mutabi-
les, eius auxilium desiderant. Quò enim pro
gredi ulterius sapientia Dei possit? quid'ue
amplius capere ipsa ueritas, aut Verbum
Deus? Incrementum'ne fecerit uita, & ue-
ra lux? Quæ si fieti nequeunt, quanro ma-
gis naturæ repugnat sapientiam fieri capa-
cem stultitiæ? aut Dei potentiam infirmita-
ti implicari? uerbum euanescere incogitan-

 tia?

tia? aut ueræ luci tenebras obuersari? Cum ex hoc ipso Apostolus dicat: Quæ communitas est luci ac tenebris? quæ ue consonantia Christo cum Belial? At Salomo fieri nō posse ait, ut uel cogitatione comprehendatur uestigiū serpentis in petra, quæ est iuxta Paulum Christus. Sed creaturæ illius tam homines quàm angeli benedictionem accepere, ut progreßiones facere poßint in uirtutis & legitimorum mandatorum exercitio, ne peccatis irretiantur. Itaq; & Dominus noster, cum natura sit filius patris, ab omnibus adoratur. Verùm qui spiritu seruitutem excusserint, per uirtutem & progreßionē adepti spiritum adoptionis beneficio naturalis filij, efficiuntur ipsi filij adoptiui. Ipsius autem germanam peculiaremq; & naturalem ac eximiam filietatem Paulus ita demonstrauit, de Deo loquens: Qui quidem proprio filio non pepercit, sed pro nobis, nempe non naturalib. filijs tradidit ipsum. Vt enim differentia notaretur inter non proprios filios, ipsum proprium appellauit. In Euangelio uerò sic: Hic est filius meus dilectus, in quo est complacentia mea. In psalmis autem ait Dauid: Dominus dixit ad me, filius meus es tu: quo uerus filius demonstratur, cum præterea nullos esse significetur. Quid autē illud? Ex utero ante luciferum genui te. An non planè indicat, naturalem filietatem paternæ generationis? quam ille ut naturam peculiarem, non honestate cultuq; uitæ ac morum sit consecutus: ideoq; & inconcussam retinet eam unigenitus filius patris: At rationalium filiorum adoptionem, quæ naturæ nō sit, sed uitę honestatis & beneficij diuini, scriptura mutabilē esse agnoscit. Videntes enim filij Dei filias hominum, accipere sibi uxores, & quæ sequuntur: item, filios genui, & amplitudine extuli, ipsi uero reprobauerūt me: scimus per Esaiam esse à Deo dictum. Prætermitto multa, quę afferre liceat: importunum enim uidetur, pluribus commonere concordes doctores. Et uos diuinitus instructi estis: neq; ignoratis, hanc nuper inimicā ecclesiasticæ pietati doctrinam Ebionis esse, & Artemæ, & æmulationem Antiochenam Pauli Samosatensis, qui concilio & iudicio omnium undiq; episcoporū ab Ecclesia remoti fuerunt. Hanc excipiens Lucianus, exclusus à cœtu ecclesiastico longißimo tempore fuit trium episcoporum. Quorum impietatis fæce exorpta, protulere nunc se isti assertores DE NIHILO. stolones illorum Arius & Achilles, quæq; cum his facit improborum turba: & tres in Syria, haud scio quomodo creati episcopi, approbatione sua igni illi inspirantes: de quibus reseruetur iudicium arbitrio uestro. Atque hi salutatis paßionis, abiectionisque & inanitatis, quæque

illius dicitur paupertas. horū igitur & quæ alia trāslata in se propter nos nomina suscepit, ea memorantes proferunt ad expūgendam supremam, & illam in principio diuinitatem ipsius: traditis obliuioni ijs locis, quibus naturalis eius gloria & generositas, & cum patre mansio declaratur. Quale est hoc: Ego & pater unum sumus. Quod Dominus ait, non sese patrem perhibens, neque substantiam duas unam faciens: sed quòd similitudinem paternam soleat exactè referre filius, expressa ex natura ipsius planißimè, qui sit inuariabilis imago patris, & expressus è primitiuo character. Itaq; & Philippo, qui tum auerет patrem cernere, benignè demonstrat Dominus, cum illi dicenti, Ostende nobis patrem, respondet: Qui me uidit, uidit & patrem. tanquam per ipsum, uelut immacularum & animale speculum diuinæ imaginis, pater conspiceretur, quem in Psalmis similem sanctißimi aiunt: In lumine tuo uidebimus lumen. Proinde, qui patrem ueneratur, idem ueneratur & filium. Rectè quidem. Quicquid enim impiè in filium dicitur, illud refertur ad patrem. Est'ne autem admirandum, quod deinceps scribam, amici erga me & pietatis studiosum populum calumnias eos struxisse? An illi utantur sermonibus suis in nos debacchari, qui stant instructi acie aduersum filiū Dei: qui etiam nullorum ueterum comparationem secum fieri, aut se magistris nostris, quibus à pueris usi sumus, æquari patiuntur? Neque ulli coniuncto nobis societatis functionis modulum sapientiæ concedunt, ipsi soli sapientia non quæsita prædití, quique glorientur inuentione dogmatum, & reuelatione earum rerum, quæ res nemini omnium quos sol uidet in mentem uenerint. O nefariam superbiam, malitiam immodicam, uesaniam concinnatam, gloriæ inanitatem, denique satanicum sensum, quo ipsorum sceleratæ mentes occalluere. Non affecit illos pudore claritas deiloqua scripturarum: non collegarum consentiens de Christo studium, eorum procacitatem contra hunc debilitauit, cum ne dæmonia quidem tantum nefas sustinere posse uideantur: quippe qui sibi à maledictis in filium Dei temperauerint. Hactenus igitur disceptare pro uiribus nostris uisum est cum ijs, qui parum erudita materia aduersus Christum, uelut in palæstrico puluere, sese exercent, & studio sibi habent calumniari pietatem erga illum uestram. Aiunt enim illi ineptarum fabularum inuentores, nos auersantes DE NIHILO in Christum impiam & nusquam perscriptam blasphemiam, ingenita duo introducere. Necesse enim horum esse alterum aiunt

aiunt insipientes isti, uel ut filium de nihilo extitisse sentiamus, uel duo esse ingenita fateamur. Sed ipsi inertes non uident quantum intersit inter ingenitum patrem, & quę ab illo sunt condita, cùm rationales tum irrationales creaturæ : quorum est media unigeniti natura, per quam hanc uniuersitatem de nihilo fecit pater Dei uerbi, quæque ex ipso uero patre genita est. Sicut & ipse alicubi testatur Dominus: Qui diligit patrem, diligit & filium, genitum ex ipso: de quibus ea est fides nostra, quam probat Ecclesia apostolica, In solum ingenitum patrem: qui quòd sit, ad nullum ipse alium autorem referat, immutabilem & inuariabilem, semper ad eundem modum & similiter se habentem, neque incrementi neque diminutionis capacem, collatorem legis, prophetarum, Euangelij, Dominum patriarcharum, Apostolorum, & sanctorum omnium. Et in unum Dominum IESVM CHRISTVM, filium Dei unigenitum, non genitum de nihilo, sed de patre qui esset. Non secundum corporum similitudines, incisuris aut diuisionis defluxibus, ut Sabellio & Valentiniano placet: sed ineffabili & non dicendo modo, iuxta eum qui dixit, ut suprà posuimus, Generationem eius quis enarrabit? Cuius substantiam nullius genitæ creaturæ curiositas peruestigare possit, quemadmodum & ipse est imperuestigabilis pater, quia rationalis natura nulla capere potest, diuinæ generationis à patre scientiam. Quæ quidem ex medio scere non est æquum, uiros qui spiritu ueritatis aguntur: quibus & insonat præmemorata de hac re Christi uox, quæ docet, Nemo scit quis sic pater nisi filius, & nemo scit quis sit filius nisi pater. Hunc immutabilem & inuariabilem ut patrem, indigentem nullius, perfectum filium, assimilem patri accepimus: solum hoc inferiorem patre, quòd ingenitus non sit. Imago enim est exactissimè expressa indepravabilis patris: & plena eorum omnium imago esse debet, quibus maior similitudo repræsentetur. sicut & ipse Dominus docuit, cum ait: Pater maior me est. Et secundum hoc credimus, filium semper quoque existere è patre. resplendentia enim est, & character paternæ substantiæ. Non tamen est, quod dicimus, semper sic accipiēdum, quasi ingenitum esse dicamus, ut quidam sensibus animi excæcatis faciunt. Neque enim cum dicitur, ERAT, neque SEMPER, neque ANTE SECVLA, idem est cum ingenito. Quemadmodum & uos intelligere confido, fretus rectitudine uoluntatis omnium nostrûm, neque omnino ulla horum est nominum talis significatio: neque quicquam fingere potest humana cogitatio, quo denotetur ingenitum. Videntur enim esse hæc nomina quasi temporum quædam extensio: sed quæ nullo modo minuere possint dignitatem diuinitatis, & uelut antiquitatem unigeniti. In contentionibus autem nominandi illa dicuntur, quæ paulo antè recensuimus, dum cupiunt sancti uiri hoc arcanum demonstrare, & ueniam in re maxima petentes, & probabili utentes excusatione. Quod si isti supra humanum modum, uocem excellentiorem emissam per os audire expetunt, aiuntque ea quæ ex parte cognouerint, esse iam destructa, nimirum longè abest ab hac spe quod dicitur, ERAT ET SEMPER ET ANTE SECVLA. Quicquid autem fuerit, idem cum ingenito non est. Qua de re conseruanda sua dignitas ingenito patri, qui quòd sit, ad nullum referat autorem: filio autem debitus honor habendus, ascribendaque principij expers à patre generatio: & cum hoc uenerationis proloquio, saltem piè & sanctè addemus illud, ERAT, ET SEMPER, ET ANTE SECVLA: neutiquam quidem detrectantes diuinitatem ipsius, sed attribuentes exactissimè similitudinem imaginis & characteris paterni: Illud uerò ingenitum, soli patri peculiariter adesse decernentes. Quemadmodum & ipse ait Saluator, Pater meus maior me est. Ad hanc pietatis de patre & filio sententiam, quæ scripturis diuinis perdocetur, confitemur & unum sanctum spiritum, qui innouarit & ueteris Testamenti sanctos homines, & eius quod nouum appellatur diuinoa doctores: unam & solam uniuersalem Ecclesiam, quam non totius mundi oppugnatio possit subuertere, perpetuò uictricem seditiosæ impietatis alienorum dogmatum. Animosi enim reddimur uoce Domini nostri, qui clamat: Bono estote animo, ego uici mundum. Post hæc scimus futuram resurrectionem à mortuis, cuius fuit Dominus noster IESVS CHRISTVS prænuncius: qui cum corpore uero, non opinabili, natus ex uirgine Maria, in consummatione seculorum peregrinus inter homines ad reprobationem peccati, affixus cruci, & mortuus: non tamen ideo diuinitate sua imminutus, resurrexit ex mortuis, assumptusque in cœlum, sedet ad dexteram maiestatis. Hæc carptim exaraui in hac epistola: accuratè singula persequi importunum, ut aiebam, arbitratus, quòd uestrum sacrum studium minimè fugiant. Hæc docemus, hæc prædicamus, hæc sunt Apostolica Ecclesię dogmata: pro his & morimur: & uolentes cogere uę

ut abiuremus, contemnimus, etiam si tormenta admoueant, non auersantes spem & in illis repositam. quibus aduersata Arij & Achillis factio inimica ueritatis, ab Ecclesia remoti sunt, alieni à pietate doctrinæ nostræ, iuxta beatum Paulum dicentem: Si quis annunciat aliud uobis, præterquàm accepistis, esto anathema, quamuis angelum è cœlo sese esse simulet. Sed etsi quis alienam doctrinam instituit, neque accedat sanis sermonibus Domini nostri IESV Christi, & doctrinæ pietatis, is superbia tumens nihil scit: & quæ sequuntur. Hos igitur anathemate exclusos à fraternitate, nemo uestrûm suscipiat, neque admittat quæ illi loquuntur aut scribunt. Mentiuntur enim uenefici omnia, neque ueritatem unquam proferunt: circum enim urbes cursitant, neque aliud agunt quàm assentationum literas tradere & auferre, quibus seducant deceptas à se paucas mulierculas cumulatas peccatis: & quæ sequuntur. Hos ergo tanta aduersum Christum audacia, qui Christianismo partim occultè detrahunt. partim publicè in iudicijs infamiam studêt imponere: qui à se tantam in præsenti pace concitarunt nobis turbam, eneruato res ineffabilis arcani generationis Christi, uos auersati, dilecti & concordes fratres: suffragamini nobis contra furiosam illorum audaciam. Similiter ut alij collegæ nostri, qui moti rei indignitate, & literas dedere ad me contra illos, & in charta anathematis subscripsere nomina sua, quæ & misi ad uos per filium meum Appionem diaconum: ea sunt Lybiæ, Pentapolis, Syriæ, itemque Lyciæ, Pamphiliæ, Asiæ, Cappadociæ, & finitimorum locorum: quos confido, cum hæc acceperitis, uos imitaturos esse. Cùm autem multa auxilia comparauimus saluti eorum qui læsi sunt, tum hoc remedio plebis deceptionem sanatum iri confido: si persuasum illis sit, consentire totam collegij & functionis nostræ societatem, quo futurum uidetur, ut cupidè resipiscant. Salutate uos mutuò, etiam à fraternitate nostra. Valere uos in Domino opto.

Athanasius, de professione religionis Catholicæ: Cur unus in uno est, si diuisa natura est? Cur ego & pater unum sumus, si non est in his una uirtus Sapientiæ & diuinitatis? Idem de Arianis & Catholicis confessoribus ait: Dico homousion: ad filium patre dicente Psalmo centesimo decimo: Tecum principium, &c. Et psalmo secundo: Dominus dixit ad me. Et allegat etiam Ioannis testimonium, In principio erat uerbum, &c. Idem in libro de fide sua inquit: Dominus ipse unum se cum patre esse testatus est, cum dicit: Ego ex Deo exiui: &, Ego in patre, & pater in me: item, Ego & pater unum sumus: &, Qui uidet me, uidet & patrem.

Refutat & obiectionem de uocabulo homousij, Athanasius in disputatione contra Arium: indicans moris esse disciplinæ Ecclesiasticæ, si quando noua doctrina exurgit, contra insolentes quæstionum nouitates, rebus immutabiliter permanentibus, nominum uocabula immutare. Probat & exemplo Apostolorum, qui discipulis Christi nomen indiderunt Christianorum. Deinde alijs exemplis: Vt contra Sabellium Ecclesia patrem ingenitum confessa est, quod tamen nomen in scripturis diuinis non reperiatur. Item, quòd Ariani ipsi contra eundem professi sunt, patrem impassibilem. Inde igitur concludit, etiam homousij uocabulum contra insolentes & furtiuos hæreticæ prauitatis esse præsumptum, Sic enim monet, non ualere argumentationem Arianorum à rebus corporeis ad Deum. Potuisse enim Deum filium generare, nec tamen alicuius passionis uicio subiectum fuisse. Item: Non dubito, ait, profitendum, de Dei substantia natum esse, quem constat de patris utero processisse. Item: Si alterius ac diuersæ substantiæ filius esset, non diceret, Sicut pater habet uitam in se ipso, sic dedit & filio. Obijciebant Ariani, in ueteri Testamento nullam fieri mentionem filij. Sed Athanasius in oratione contra Arianos opponit dictum psalmi secundi, Filius meus es tu. Et in Daniele: Species quarti qui apparebat similis filio Dei.

Hilarius libro duodecimo de Trinitate: Abijciendæ sunt hæ tortuosæ quæstiones ex philosophia natæ, & fides spectanda. Homo ambigit, quin quæ in rebus humanis nata sunt, aliquando non fuerint. Sed aliud est, nasci ex eo qui non fuit: & aliud, ex eo nasci qui semper est. Qui non semper pater est, non semper & genuit. Vbi autem semper pater est, semper & filius est. Omne quod semper est, & æternum est. Ab æterno igitur autore uel patre, æterna natiuitas est. Non autem omne æternum quod est, innatum est: Quia quod ab æterno nascitur, habet æternum esse quod natum est. Medium autem aliquid Inter natiuitatem filij Dei, & generationem Dei patris, nec ratio, nec sensus admittit: quia & in generatione natiuitas est, & in natiuitate generatio est. Quod utrumque sine interuallo sui est, quia sine utroque neutrum est. Et medium nihil quicquam nomina ista aut natura permittit. Aut enim non semper pater, si non semper filius: aut si semper pater, semper & filius. Quia quantum temporis filio ne semper filius fuerit abnegabitur, tantum patri

patri deest ne semper pater sit. Item: Si Deo initium tribuendum est, quo pater est, mendax est Apostolus, qui ea professus est æterna. nescit enim Paulus in Christo nisi temporum æternitatem. Deinde de solis ac lunæ creatione tempora numerare solemus, quia scriptum de bis fit, Sint in signa & tempora & annos. Sed qui ante cœlū est, quod secundum uos etiam ante tempus est, idem & ante seculum est: neq; solùm ante seculū est, sed etiam ante generationes generationum seculum præeuntes.

Marius Victorinus Afer opponit etiam hæc dicta: Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem Domini nostri IESV Christi, ex quo, &c. Et Iohannis primo: In principio erat Verbum. Et ad obiectionem Arianorum respondens inquit: Ista significant, & unam esse substantiam, & unam potentiam. Quomodo enim, Ego & pater unum sumus? Et quomodo pater in me, & ego in patre, si non à patre substantiam habuisset, & potentiam, genitus de toto totus? Et quomodo non rapinam arbitratus est, æqualem esse patri? Non enim dixit, non arbitratus est æqualem esse: sed, Non arbitratus est esse rapinam. Et, Non est illud Arij dogma, quòd maior est pater dignitate, potentia, claritate, diuinitate, actione: æqualia enim dixit. Et si secundum istud æqualia, impossibile secundum istud æqualia esse, si non & substantia eadem. Dei enim eadem ipsa est & potentia, & substantia, & diuinitas, & actio. Omnia enim unum, & unum simplex.

Gregorius Nazianzenus ait: Hæc est causa erroris, hæc origo hæresis Arianæ, dum non intelligunt uirtutem Dei, neq; tanti sacramenti dispositionem agnoscūt, ut Deum humanis conditionibus compararent. Quibus primo in loco respondendum est, filium Dei nō ita uisum, ut Deus erat, sed ut homo poterat. Deinde in uarijs figuris non mutabilem & conuertibilem ipsum: sed esse hoc potentiæ Dei, ut cum si singulis prout reuelare dignetur, habitum mutet, non substantiam uertat, nec proprietatē qualitatis amittat: sed iuxta meritum uidentis, temperamentū maiestatis adhibeat: ipse tamē idem, ut semper est, in substantiæ suæ proprietate permaneat, sicut scriptum est: Mutabis eos, & mutabuntur, tu autem idem ipse es. Tractatu de fide: & Ambrosius libro de fide contra Arianos, capite octauo. Idem libro primo de fide, capite tertio, Arianorum calumniæ filium patri esse difsimilem respondens ait: Hoc si homini objiciatur, iniuria est. Sic & hoc quod dicunt, ex tempore eum cœpisse, cum conditor ipse sit temporum. Homines sumus, & nolumus esse temporales. Ex tempore cœpimus, & sine tempore futuros esse nos credimus, & fieri nos optamus æternos. Et quomodo negare possumus Dei filium sempiternum, quem sempiternum docet atq; demonstrat natura, non gratia? Prolixius confutat capite quarto, quinto, sexto, septimo. Et libro secundo de fide inquit: Deleant ergo Euangelium, deleant Christi uocem. Ipse enim dixit: Ego & pater unum sumus.

Epiphanius hæresi sexagesimanona, ad criminationem Arianorum, Christum nobis comparari, uocari brachium, &c. respondet: Omnia quidem illa abusiuè dicta sunt, sed in deitatem filij non competunt, neque defectuosum eum faciunt ab essentia ipsius erga patrem. Secundò: Si est creatura, quid nobis proderit ad salutem, & ad Dei uerbi in carne glorificationem, & perfectam deitatem? Tertiò: Si creatura esset, non proponeretur ad adorandum, quando dicit, Ne feceris tibi sculptile, &cæt. Quartò: Quomodo creauit sibi Deus filium, & adorari præcepit: cum Apostolus dicat, Coluerunt creaturam præter creatorem, & stulti facti sunt? Stultum est enim, creaturam deificare. Et ad quod dicebant, Deus excitauit eum ex mortuis, pulchrè dat instantiam: Iam & filius, inquit, potentiam habet excitandi mortuos. Quis enim Lazarum, quis uiduæ filium in Nain, quis filium archisynagogæ excitauit? Cuius nomen Apostoli, suscitantes mortuos, inuocabant? Deinde Christus ipse prædixit, se sua potentia resurrecturum die tertia: sicut & clarè inquit, Potestatem habeo animam meam ponendi & recipiendi. Denique hac phrasi Apostolus usus est, ut ostendat, nihil sine uoluntate patris in salutis dispensatione factum esse.

Philastrius inquit: Homo & angelus facti sunt ex nihilo. Filius autem cum sit uerus, oportet de diuina illa substantia patris genitus cognoscatur. Verus enim Deus alio modo esse non potest filius unicus, nisi sic de patris illa diuina substantia propriè genitus. Sempiterna similitudo itaque filij, & secundum opera: Quia sicut facit pater, & filius similiter facit omnia, & Dei ipsius est qualitatis diuina substantia genitus: quia de ipso natus est propriè sempiternus, non factus ex nihilo, ut homo, & angelus, aut creatura aliqua est.

Faustinus cōfutat prolixo libro de fide cōtra Arianos: Omnia per ipsum facta sunt. Est æqualis patri, Paulo teste. Verus est homo, cum formam serui accepit. Verus igitur & Deus est, eum in forma Dei esse perhibeatur. Moses inducit filiū Dei factorem, non factū, Adhibetur enim cōsors in opere creationis, ubi

ubi dicitur, Faciamus hominem &c. Item, Est una cum patre imago, cum adoptiuus filius non habeat imaginem adoptantis: eapite primo. Item: Creatura non potest redimere mundum, quem Christus redemit. Et, Abrahā uolens testari de dilectione Dei, obtulit unigenitum: quomodo ergo Deus uerè demonstrans suam mundo dilectionem, non habuisset unigenitum uel proprium filium? Quod si non, minor esset Deus homine, in commendanda dilectione. Et: Si creatura est filius unigenitus, quomodo qui credit in eum, non perit, sed habet uitam æternam: cum credere in creaturam, sit diuinitatis offensio? Et: Nusquam in Euangelio legitur, Christum esse filium Dei adoptiuum: sed filium Dei unigenitum. Et, Ioannis ultimo Christus dicitur uita æterna: quæ neque initium, neque finem habet. Ibidem capite secundo, & capite quarto, respondet ad dictum, Pater maior me est: Hoc, inquit, à filio Dei dictum est: & loquitur de officio ministrantis, non de deitate. Præterea & alibi dicitur, Ego & pater unum sumus: item, Eadem filius patris est imago, forma, substantia, eadem naturæ unitas, potestas, libertas uoluntatis. Idem ad hoc quod Apostolus inquit, Serui formam accipiens, dicit: Igitur qui formam serui accepisse dicitur, in suo statu manere ostenditur. Exinaniuit se, scilicet per occultationem diuinitatis. Sicut & seipsum humiliauit, obediens factus usque ad mortem, mortem autem crucis. Non igitur quod dixit, Pater maior me est, impugnat æqualitatem diuinitatis sed sacramentum susceptæ humilitatis designat. Denique, Pater maior me est, respectu sacramenti generationis dixit, non deitatis. Non enim dixit, Deus maior me est.

Contra tertiam Hypothesin.

Contra Ariani dogma, patrem solum esse Deum, Hieronymus in caput quartum ad Ephesios sic scribit: Sic eadem consequentia solus erat Dominus IESVS Christus, & nec pater erit Dominus, nec filius Deus. Sed absit, ut non sit uel in Dominatione deitas, uel in deitate dominatio. Vnus est Dominus, & unus est Deus: quia patris & filij dominatio una diuinitas est. Propterea & fides una dicitur, quia similiter in patrem & in filium & in spiritum sanctum credimus.

Contra Quartam.

Hilarius præclarè inquit: Absit, ut, quemadmodum sapiunt, pater maior filio suo sit, secundum quod unigenitum eius uerbum est: sed secundum id, quòd uerbum Dei caro factum est. Sed quid mirum, quando in eadem carne factus est etiam angelis minor?

Contra Quintam.

Grauiter Athanasius inquit: Quid contusum Pauli apostoli eloquium renuis, dicentis: Christus, qui dum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo? Vel hoc intellige, quòd nemo sui ipsi formæ æqualis comparetur, cum forma æqualis in una persona dici non possit. Item, Pater quidē Deus & Dominus est filio suo, quia inest in eo forma similis, quæ prophetabatur cum diceret, Dominus dixit ad me, Filius meus es tu. cui etiam in eadem prophetia dicit idem filius: De uentre matris meæ Deus meus tu. De uentre quippe matris eius, ubi hominem assumpsit, Deus eius est: qui propter quòd eum non solum ante matrem matris, sed ante omnia secula coæternum genuit, pater eius est. Idem in oratione secunda contra Arianos: Scriptura sempiternè eum, æternaliterq́; cum patre coexistere pronunciat, dum dicit: In principio erat uerbum. Et in Apocalypsi: Qui est, qui erat, & qui uenturus est. Huic sententiæ quis nam æternitatem adimeret? Idem in Synodo Ariminensi & Seleuciensi allegat episcoporum in Nicæna Synodo decretum, quòd filius esset patri consubstantialis.

Contra Sextam.

Athanasius ait in libro de Arianis & catholica confessione: Ego credo secundum diuinam substantiam, sicut uerbum, sapientiam, brachium, manum, ita potestatem filium esse patris, secundum ipsius Domini sententiam. Ioannis quinto: Quæcunque patet facit, hæc & filius similiter facit. Marci primo, propria potestate mandat dicens: Volo, mundus esto. Marci secundo, paralytico peccata remittit. Ad cæcos dicit: Creditis quod possum hoc nobis facere? Item, Nemo tollit animam meam à me. Citat & hæc dicta: Ego in patre, & pater in me. Et, Sicut nouit me pater. In disputatione contra Arianos inquit: Christus conditor unà est, & ex se facit omnia, quia patris est sapientia & potentia.

Epiphanius in hæresi sexagesimanona: creatione mundi dixit Deus, Faciamus hominem. Non dixit ad filium, Ades huc, faciam & ostendam quomodo operis. Et deinde dicitur, Fecit Deus hominem. non dicitur: Fecit & ostendit filio, quomodo oporteat facere hominem. Sed ad Iudæos hoc dixit Christus, putantes ipsum quæ patris essent dissoluere. Eorum igitur mentem retrahere uolens, ne humanitati ipsius solum attenderent, dixit

dixit: Nihil facit filius, nisi uiderit patrem facientem. Vt ostendat opus filij esse opus patris, & patrem complacentiam habere in ipsius totius operationis dispensatione.

Contra septimam.

Faustinus in libro de fide contra Arianos, capite tertio, opponit Arianis, Per ipsum omnia facta sunt: nec potest unum opus patris fieri, quod nō fecerit & filius. Prçterea & Zacharias omnipotentem eum dicit: & Hieremias, Fecit (inquit) omnia. Apocalypsi. Qui erat, & qui uenturus est, Dominus Deus omnipotens. Machab. Omnia potest. Item, Omnem habet uirtutem. Denique adoratur ut omnipotens: sicut scriptū est, Adorabunt eum omnes angeli.

Contra octauam.

Contra hanc octauam hypothesin Athanasius dimicat, Sermone quarto contra Arianos: Filius nouit, inquit, iudicij diem & horam. Primùm, quia filius perfectè nouit patrem: secundò, quia conditor est omnium rerum, etiam temporum: tertiò, Quia scit & prædixit ea quæ antecedent diem illam, quod ipsa sermonis series ostendit. Qua autem de causa discipulis nō expresserit, nefas est curiosius illud inquirere, cum ipse id tacitum cælatumq; esse uoluerit. Cum uerò sermonem ita temperarit, non obscurum arbitror, eum hic per carnem hominis locutum esse. Neque hoc aliquid determinanti uerbo adfuit, cum ignoratio ista ad humanam naturam, cui id peculiare est, solummodo pertineat.

Gregorius Nazianzenus: Atqui quomodo rerum aliquid ignorat ipsa Sapiētia? ipse seculorum autor, consummator, transformator, rerum omnium finis? Denique is, qui quæ Dei sunt, ita cognoscit, ut quæ in ipso homine sunt, spiritus hominis nouit? Et hac cognitione quid est perfectius? Tum quî cohæret, ut quæ ad horam illam pertingunt, quæq; in ipso temporis extremo articulo cōsistunt teneat exactè, ipsam uerò horam non teneat? Libro quarto de Theologia. Et Epiphanius: Qui quod maius est, inquit, cognoscit, hoc est patrem, quomodo quod minus est ignorat?

Contra nonam.

Athanasius de Arianis & Catholica confessione ait: Ego credo Deum Dei filium, secundum suæ Deitatis potentiam in cœlo & in terra fuisse, incarnationis suæ tempore, & totam replere, nec usquam defuisse, ipso ad Nicodemum dicente: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit, &c.

Contra decimam.

Refutat hanc propositionem Athanasius pluribus uerbis, in oratione quinta contra Arianos: Leprosus enim Dominum in corpore adorabat: Mulier sanguinis fluxu laborans, solius fimbriæ contactu sanata est: Mare fluctibus æstuans, uerbi incarnati uocem audiens, à tempestatibus conquieuit: Cæcus à natiuitate, salina carnis curatus est à Verbo. Et quod maius est, & admirabilius, etiam in ipsa cruce pendente Domino, cum eius ibi corpus esset, & in corpore uerbum, sol obtenebratus est, terra tremuit, petræ sciſsæ sunt, uelum templi disruptum est, & corpora sanctorum qui obdormierant, resurrexerunt. Hæc facta sunt: & quamuis eum homines intuerentur, tamen creatorem eundem agnoscebant. Qui igitur uerbum carnem factum adorare uolunt, ingratos se exhibent eius humanitati: Qui uerò uerbum à sua humanitate distrahunt, nullam omnino redemptionem peccati, aut mortis uastationem existimant. Et ubi quæso tandem nefarij, seorsim per se inuenerunt illam carnem, quam saluator noster IESVS Christus assumpsit: ut audeant dicere, non adoramus Dominum cum carne, sed distinguimus corpus, illique soli cultu inseruimus?

Contra Duodecimam.

Athanasius de Arianis & Catholica confessione: Ego credo, Deum uerbum & sapientiam patris, quia unum cum patre est, impassibilem atque immortalem in sua substantia. Passibilem autem atque mortalem hominem IESVM Christum, de Maria uirgine assumptum, qui Dei uerbo unitus est, confiteor. eodem Domino dicente Matthæi uigesimosexto: Spiritus quidem promptus est, caro autem non prodest, &c. Ioannis tertio: Quod natum est de carne, caro est, &c. Secunda ad Corinthios: Nam etsi crucifixus est, &c. Ipsum quoque hominem IESVM Christum, post passionem sine corruptione à Deo uerbum assumptum & resuscitatum confiteor: ut ipse de se dicit, Soluite templum hoc, & triduo resuscitabo illud.

Idem in disputatione cōtra Arianos inquit: Si in homine cōdemnato concedis animam non pati in hoc corporali supplicio, cur tu dicis uerbum & Deum unà crucifixum esse cum corpore?

Contra Decimamtertiam.

Hanc propositionem Athanasius in oratione secunda contra Arianos, dicit refutari ex fundamentis quæ suprà de alijs

Arij propositionibus recensuit: & pronunciat, in Arianorū uerbis nihil nisi mera phantasmata & deliria contineri.

Contra Decimamquartam.

Confutat Ambrosius in libro tertio de fide, capite secundo, corruptelam dicti, Tradet regnum Deo: & ait, hoc scriptum esse de Deo, quod nomen commune patri & filio est.

Athanasius quoq; libro de Arianis & catholica confessione, contrarium probat ex Daniele, Aspiciebam in uisione noctis: capite septimo. Et Marci decimoquarto: Videbitis cœlum apertum, & filium hominis sedentem à dextris Dei. Et Actorum primo: Hic est IESVS, &c.

Hilarius libro undecimo de Trinitate: Ante omnia quærendum est, an finis apud Paulum significet defectionē, traditio amissionem, subiectio infirmitatem. Quia apostolus dicit: Deinde finis erit, cum tradiderit regnum Deo & patri, cum euacuauerit, omnem principatum & potestatem, & postea subiectus erit illi. Ibi autem finis non significat defectionem, quia finis est immobilis manendi ad quem tenditur statum. Deinde, traditio regni non est amissio: quod ex ipsius Christi uerbis probatur. ait enim, Omnia mihi tradita sunt à patre meo. &, Data est mihi omnis potestas, &c. Ergo si dedisse caruisse est, pater quoque his caruit quæ dedit: Sed pater tradendo non caruit: Igitur nec filius intelligi potest cariturus his quæ patri tradet. Tertiò, Subiectio non significat infirmitatem, uel subiectionem tanquam seruitutem dominatui, sed dispensationem temporis & sacramenri. Euacuario autem non idem est quod subiectio. nam euacuare aduersantem potestatem, est ius potestatis auferre, ne maneat: & per potestatis euacuationem, regni est abolere dominatum. Tradet ergo regnum Deo patri, non utique tanquam tradens potestatem concedat: sed quòd nos conformes gloriæ corporis sui facti, regnum Dei erimus. Et Nazianzenus: Vt demus, solius Dei esse ingenitum, age quid Adam? an solus ille Dei figmentum? Maximè, inquis. Num ergo & solus homo? Nequaquam. Quid ita? Quia ipsa formatio non erat (ut ita dicam) humanitas. Etenim quod postea quoque natum est, homo erar. Hoc modo nec ingenitus solum Deus est, etsi solius est patris: imò & genitum, quia ex Deo genitum est, Deum esse recipe, quantumuis ægrè ingenitum illud tuum deferas. Iam quomodo essenriam Dei intelliges per illud, quòd non quod Deus sit ponit, sed quòd non sit tollit? Nam hæc oratio, Pater est ingenitus, neque Dei naturam, neque hoc quod non gignitur, exprimit, sed tantum patrem non aliunde gigni declarat. libro tertio de Theologia.

Epiphanius hæresi sexagesimanona: Oppone inter se, Oportet ipsum, regnare donec, &c. et, Regnabit super domum Iacob in secula. Item hæc, Cum tradiderit regnum Deo & patri: &, Regni eius non erit finis. Quare propter assumptionem humanitatis Apostolus sic loquitur. Si enim tradit regnum tempori, neque nunc regnat. Si uerò nondum regnat, quomodo reperitur semper adorari ab angelis ante aduentum in carnem, & in aduentu in carnem? iuxta illud, Adorent ipsum omnes angeli: &, Flectat se ipsi omne genu, cœlestium, terrestrium, &c.

COFVTATIONES HYPOTHESium de Spiritu sancto.

Contra primam.

Athanasius de Arimin. & cathol. confess. ait: Contrà de Spiritu sancto Paulus dicit, Scrutatur profunda Dei. in prima ad Corinthios, secundo capite. Item: Sicut nemo nouit quid sit in homine, &c. Et, Si angeli, quemadmodum Christus ait, uident faciem Patris: impietas est sentire, quòd uel Filius uel Spiritus sanctus non intueantur, aut capiunt Patrem totum. Epiphanius dictum illud, Omnia per ipsum facta sunt, &c. ait intelligi de omnibus creatis, non de spiritu. Quia si quid creatum est, per uerbum creatum est, & à uerbo. Sub particula uerò, Omnia, nequaquam numeratur Spiritus sanctus. ita enim & de patre dici posset. Sed si de patre hoc affirmare blasphemia nobis uidetur, blasphemia etiam est, cogitare hoc de Spiritu sancto. Deinde, si ex creaturis esset Spiritus sanctus, non sanè increato patri & increato filio connumeraretur. Tertiò, Si creatus est, quomodo spiritus fuerit, de quo testimonium perhibetur, quòd ex patre procedit, & à filio accipit, &c. Pluribus confutat hoc argmentum Didymus, libro primo de Spiritu sancto, apud Hieronymum.

Ad dictum illud, Creo spiritum, ait Didymus: Propheta eo in loco non instituit sermonem de spiritu sancto, ut ex ipsa serie orationis intelligitur: sed dictum illud de uento loquitur, quia nudè & fine articulo ponitur uocabulum Spiritus: quod non solet fieri, quando de Spiritu sancto sermo est. Gregorius Nazianzenus oratione quinta in sanctam Pentecosten: Spiritus sanctus erat quidem semper, & est, & erit, neq; incipiēs, neq;

neque desinens: sed semper patri & filio coordinatus, & connumeratus. neque enim decebat aut filium aliquando defuisse patri, aut filio spiritum. In maximo enim ignominiam pateretur diuinitas, ac si ex pœnitentia ad perfectionis plenitudinem peruenisset. erat igitur semper participans, non particeps effectus: perficiens, non factus perfectus: implens, non impletus: sanctificans, non sanctificatus: deificans, non deificatus: sibijpsi hoc semper, & illis quibus cum constituitur, inuisibilis, tempore carens, incomprehensibilis, impermutabilis, absque quantitate, absque specie, intangibilis, per se mobilis, liberè agens, per se potens, omnipotens, si ad primam causam, quemadmodum unigeniti omnia, ita & ea quæ sunt spiritus, referantur: uita & uiuificans, lumen & luminis dator, per se bonus & bonitatis fons, spiritus rectus, principalis Dominus, mittens, segregans, sibijpsi templa constituens, dirigens, operans, gratias ut uult diuidens: spiritus adoptionis, ueritatis, sapientiæ, intellectus, scientiæ pietatis, consilij, fortitudinis, timoris, descriptorum: per quem pater cognoscitur, & filius glorificatur, à quibusque ipse solus cognoscitur, una coordinatio, unus cultus, adoratio, uirtus, perfectio, sanctificatio, & quid multa? omnia quæ pater est, filij sunt, præterquam quod ingenitus: omnia quæ filius est, spiritus sunt, præter generationem.

Contra secundam

Appono, inquit Athanasius, alia testimonia, ut quod Christus dicit Ioannis decimoquarto: Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit uobis. Item, Mandatum Christi: Euntes docete, &c. Si enim spiritus sanctus patris substantiæ non esset, filius Dei eum non in consociatu sanctificationis, in hoc mandato numeraret. Denique publicam fidei confessionem, Credo in Deum patrem, Et in IESVM Christum, Credo in spiritum sanctum. Idem de fide unitatis & Trinitatis, & in disputatione contra Arianos. Et Faustinus libro de fide contra Arium: Ex qua nominis autoritate cum patris & filij uerbis sancti spiritus uocabulum iungitur: Sine fine igitur & principio spiritus sanctus est, sicut pater & filius. Item, conditor est unà cum patre & filio, sicut scriptum est: Verbo Domini cœli firmati sunt.

Contra tertiam.

Athanasius inquit: Est equidem ubique spiritus sanctus, quia omnibus simul adest angelis. Et patres omnes à condito æuo, spiritum sanctum habuerunt. Denique omnibus Apostolis longissimè à se inuicem separatis, adfuit idem spiritus sanctus. Et Dydimus libro primo de spiritu sancto. Basilius libro de spiritu sancto, capite decimo: Oportet, inquit, Deo magis obedire quàm hominibus. Christus autem baptizare iubet in nomine patris & filij & spiritus sancti: ubi eum ipse sibi ac patri coniungit. Et capite decimoseptimo: Spiritus eodem modo pronunciatur cum Domino, quomodo filius cum patre. Et quemadmodū se habet filius ad patrem, ita ad filium se habet spiritus sanctus, iuxta uerbi Dei ordinem in baptismo traditum.

Contra quintam.

Basilius de spiritu sancto, capite duodecimo: Spiritus sanctus dicitur spiritus ut Deus, & Christus Dominus. Dicitur item sanctus, ut pater & filius: item bonus, rectus, ut pater & filius. Quomodo igitur pater & filius glorificandus est, sic & spiritus sanctus. Item: In plurimis scripturæ locis spiritus sanctus uocatur Dominus, ut in secunda ad Thessalonicenses secundo capite: Dominus dirigat corda uestra in dilectionem Dei, & in sustinentiam Christi. Et in secunda ad Corinthios, tertio capite: Dominus spiritus est. Et rursum: Tanquam à Domino spiritu. Theodoretus libro quarto hæreticarum fabularum: Diuini, inquit, Apostoli, & qui eos secuti sunt Ecclesiæ doctores, docent eos qui accedunt, credere in nomine patris & filij & spiritus sancti: & eos quos docuerunt, baptizant in nomine patris & filij & spiritus sancti. Quocirca ij qui donum acceperunt, ut docti erant, ita baptizati sunt. Patrem enim & filium & spiritum sanctum glorificant. Est enim miserabile, eos qui à Trinitate baptismi donum receperint, soli patri gloriam dare: & filium & spiritum sanctum nullo honore affectum relinquere.

Contra sextam.

Basilius in sermone de Spiritu sancto ait, dictum, Si quis spiritum Christi non habet, naturæ proprietatem exponere, non personatum confusionem.

CONTRA HYPOTHESIN
de Baptismo.

Basilius libro de Spiritu sancto, capite duodecimo: Inuiolabilem, inquit, oportet manere traditionem, quæ in uiuifica gratia data est. Nam & solius spiritus sancti mentio fit: ut, In spiritu baptizati sumus.

At non ideo in solo spiritu baptismus ualet.

QVOMODO PAVLVLVM REpressa sit pestis Ariana, quidam etiam conuersi.

Post Synodi Nicænæ iudicium, Constantinus ipse contra Arium & sectatores eius passim episcopis & populis scripsit, capitali mandans supplicio, Arianos libros comburi. Edicti uerba habet Nicephorus libro octauo, capite uigesimoquinto, & alibi recitantur. In Ægypto igitur post Synodum hæresis ea repressa est, teste epistola Synodi apud Theodoretum libro primo, capite nono. Diuina gratia, inquit, liberauit Ægyptum à blasphemijs Arianis. Ipse uerò Gratianus Imperator Italiam ab hæresi Ariana expurgauit, superata bello apud Argentinam magna Arianorum multitudine: triginta scilicet Alemannorum, Ariana perfidia maculatorum, milibus cæsis. Hermannus Gigas.

Et Arianos tamen quosdam conuersos adparet inde, quòd ad Serapionem scribit Athanasius, post fœdum Arij obitum, plurimos ex ijs qui ab Ario decepti prius fuerant, ad sanitatem redijsse. Athanasius epistola ad Serapionem. Significat idem & in disputatione contra Arium, eum quo cum in concilio Nicæno disputauit Athanasius, errorem suum confessum, & conuersum esse. Idem & Antiochenos per epistolam hortatur, ut suscipiant, qui se ab illis per contentionem superiori tempore segregarint: & iam pacem affectātes, à uecordi Arianorum secta deficiant. Athanasius in epistola ad Antiochenos.

DE HAERESI MELEtianorum.

Meletius episcopus quidam in Aegypto fuit, quem Petrus Alexandrinus episcopus, cùm ob alias causas, tum quòd in persecutione parum firmus idolis sacrificasset, ab episcopatu deposuit. Hinc odia & simultates in Petrum Meletius concitauit, post Petrum uerò in successorem Achillam, ac post eum denique in Alexandrum: ut narrat Socrates libro primo, capite sexto: & Athanasius oratione prima contra Arianos, & in Apologia secunda. Theodoretus in Compendio hæreticarum fabularum libro quarto scribit, eundem Meletium, aduersus Alexandri episcopatum insidias agitasse, & in multis ciuitatibus, ambitionis & cupiditatis morbo, episcopos, presbyteros & diaconos ordinasse. Recitat eorum episcoporum catalogum Athanasius Apologia secunda. Sed addit Theodoretus, eum rectè cum Ecclesia sensisse, nec quicquam in doctrina immutasse: nisi quòd sectatores eius postea, cum Arij hæresim Imperator Constantinus approbaret, cum Arianis se coniunxerunt, quod & Socrates testatur loco citato. Et Philastrius pagina quadragesima: Meletius fuerat de parte Ariana, & abiectus est ab Ecclesia catholica: postea, quasi uerum sequendo, susceptus est, & discipuli eius cum eo pariter.

Prius antè dissensisse inter se Meletianos & Arianos, Athanasius narrat oratione prima contra Arium: Ariomanitę, inquit, & Meletiani, cum antea inter se cōtentiosi essent, nunc (ut Herodes & Pontius) in blasphemias aduersus Christum cōsentiunt. De priuatis rebus inter se simultates gerunt, odio uerò inimicitiaq; coniuncti aduersus ueritatem conspirant, & in impietate aduersus Dominū fœdera conglutinant, seq; mutuò amplexantur: securi quiduis facere & pati, modò id quod semel animo conceperint, tueantur. Meletiani quidem ambitione, ut rebus præsint, tum insano auaritiæ studio: Ariomanitæ uerò ultrò sua ipsorum impietate incitantur, ut huiusmodi conspirationibus mutuò inuicem animi sui prauitatem promoueant. Et isti quidem horum impietatis personam induunt: hi uerò malitiæ eorum accedunt & adstipulantur, ac in commune scelera sua comministrantes, insidias illis nectunt, qui rectè pieq; de Domino nostro sentiunt. Ait & Sozomenus lib. quarto, capite uigesimooctauo: Meletianos Antiochiæ se ipsos separasse, ac seorsim conuenisse. Cum Meletianis uerò, Homousianos communicare noluisse, ideo quòd ab Arianis episcopus Meletius ordinatus esset: & qui illi adhærerent, ab Arianis essent sacerdotibus baptizati.

Errorem Meletio Nouatianorum Epiphanius tribuit, qui tamen cum aliorum narrationibus de Meletio non conuenit. ait enim, hac occasione sectam eam coortam: Cum in persecutione sub Diocletiano & Maximino, Meletius ipse in Thebaide, Petrus uerò Alexandriæ ob confessionem in carcerem cum alijs aliquot cōiecti essent, alij qui eorum infirmitate uicti defecerunt, alij uerò martyrium obiere. Tandem uerò pœnitentia ducti, ij qui defecerant, in gratiam recipi se petierūt. Ibi igitur Meletius censuit, non esse durante adhuc persecutione eos recipiēdos: sed persecutione finita, post longum tempus satis uera pœnitentia declarata, ne alij exemplo eorum ducti in lapsus faciles essent. Petrus uerò opinioni huic reclamans, diuersum sensit: recipi eos iubens, ne desperarent.

Hinc igitur sectam ortam Meletianorū, qui posthac communes preces cum lapsis receptis non fecerunt, sed ab Ecclesia se ipsos absciderunt: cumq; ijs magna pars episcoporum,

rum, monachorum & presbyterorum, in Syria & Ægypto. Hæc Epiphanius.

Meletij socios, Arsanium, Eusionem, Eudæmonem & Callinicum, numerat Socrates libro primo, capite uigesimoseptimo: & Athanasius Apologia secunda, ubi & Ioannis principis cuiusdã Meletianorum meminit.

Vsi sunt eorum, ut qui meditandis criminibus & uituperationibus exercitati erant, opera Ariani maximè cõtra doctores, ac præcipuè Athanasiũ: in quem impudentissima omnia conficta mendacia Meletianorũ fuerunt. Athanasius apologia secũda. Nec aliud ferè de Melerianis, quàm turbas, insidias & persecutiones coniunctas cũ Arianis in Orthodoxos, Athanasius recitat. De quib. & Socrates libro sexto, capite uigesimoseptimo: Theodoretus libro primo, capite uigesimonono: et Sozomenus libro secundo, capite uigesimoprimo.

Addit Theodoretus in fabulis hæreticis, Meletianos sine ullo metu degere, nec uelle ab illis regi, & cum Ecclesijs coniungi recusare. Eaq; ratione tanquam liberos & sui iuris, illa quoque ridicula excogitare, ut interdiu corpus aqua mundẽt, cum plausu autem manuum & quadam saltatione hymnos concinant, aliaq; his similia. Philastrius sic de ij scribit: Iterum indifferenter agere cupientes, communicabant & hæreticis Ecclesiæ catholicæ. Quorum cum cognouisset Ecclesia indifferentiam, exortes eos suæ communionis effecit. Et Augustinus ad Quoduultdeum ait, Meletianos nolle orare cum sanctis.

Extat inter opera Athanasij refutatio aduersus hypocrisin Meletii, qua probat, non posse similem dici filium Deo, sed consubstantialem: pagina sexcentesima uigesimaoctaua. Hinc Theodoretus in hæreticis fabulis: Magnus, inquit, ille Athanasius perpetuò cum eis bellum gessit.

HAERESIS EVSEBIANA.

EVsebiani, ab Eusebio Nicomediensi, Arij præcipuo propugnatore, originem traxerunt. Athanasius libro quinto contra Arium, Eusebianos duces uocat hæreseos Arianorum. Idem in Apologia secunda scribit, Synodum Sardicensem Eusebianos nominasse Antesignanos infœlicissimæ Arianorum.

In Synodo Nycæna causam Arij egerunt. Cum enim, qui ibi conuenerant episcopi, tollere è medio & explodere studerent inuentas ab impietate Ariana dictiones, De nihilo, & quod filium Dei creaturam & facturam appellabat: & hoc, Fuisse aliquando quando non erat, & Esse mutabilis naturæ: reponere autem uellent scripturas de quibus constaret, filium esse ex Deo natura unigenitum, uerbum, potentiam, sapientiam solam patris, Deum uerum, ut dixerat Ioannes, & Paulus scripserat, resplendentiam gloriæ, & characterem substantiæ paternæ: tum factio Eusebiana impulsa ab improbitate sua, ut inter se colloquerentur, Coniungamur, inquit, & nos, nam & ipsi sumus ex Deo. Vnus enim est Deus, ex quo sunt omnia. Et uetera præteriere, ecce innouata sunt omnia: omnia autem ex Deo. Recensebant etiam, quòd in Pastore scriptũ est: Primùm credo unum esse Deum, qui omnia condidit, fecitq; de nihilo ut essent. Vbi creaturæ, propterea quòd à seipsis absque autore non sunt, sed initium habeant, factæ à Deo dicuntur. at filius solus peculiariter ex patris essentia est, hoc enim proprium unigeniti et ueri uerbi Dei. Postea interrogati ab episcopis, an faterentur non esse creaturam filium, sed potentiam sapientiamq; solam patris, ac imaginem sempiternam & per omnia inde prauabilem patris, ac Deum uerum: deprehensum fuit, Eusebianos nutu inter se significare, conuenire, eadem etiam in nos, qui & ipsi dicamur imago & gloria Dei, &c. Theodoretus libro primo, capite octauo: Athanasius in Nicenæ synodi decreto.

Ita igitur ex scripturis confutati & reprehensi, metu synodo Nicenæ subscripsere, discerpto eorum libello blasphemijs pleno. Theodoretus ibidem: Athanasius de synodi Nicænæ decretis.

Cum autem temporis progressu, quasi è cinere hæresis Ariana denuò suscitari inciperet, Eusebius cum Theogonio Niceno, (qui duo præcipui fuere Arianæ factionis duces) eum quem Imperator ad hoc constituerat, ut synodi acta et scripta custodiret, persuasionibus seduxerũt, ut subscriptiones illis suas redderet. Ex eo igitur Eusebiani publicè docere conati sunt, non sine ingenti dolore & perturbatione Imperatoris, qui denuò excitari incendiũ uix sedatũ tristissimè ferebat: nõ debere de filio sentiri, quòd patri coessentialis existat. Ferunt etiã, quod Eusebius palàm & confidenter apud Imperatorem, uestе aliqua ex his quibus indutus erat ostensa, dixerit: Quod si uestis hæc mea, quam coràm uidea Imperator, diuidatur, nunquã utramuis partẽ eiusdẽ esse dixerim essentiæ. Sozomenus lib. 2. cap. uigesimoprimo.

Cæterùm quia cum Arianis Eusebiani cõgruunt, uisum est tantum quædam de ipsorum sententia ex Athanasio adscribere. Eusebius, inquit, cum suis, qui confitentur Christum filiũ esse, nõ admittunt ipsum naturale esse uerbũ, sed ratione tantummodo uiribusq; intelligendi filium appellari censent: Oratione quinta contra Arianos. Item: Aiunt, (Eusebiani) Si omnia illi tradita sunt,

(sub hac uoce Omnia imperium naturæ intelligentes) fuit igitur quando non habebat hæc omnia. Si autem non habebat, non est ex patre. Si enim ex patre fuisset, habuisset hęc omnia, utpote qui ex ipso patre esset, minime indignus ut illa acciperet. In oratione de dicto, Omnia mihi tradita sunt. Olim aliquando Eusebiani dixerunt, ideo Christum pręrogatiuas præ alijs habere, Deiq́; filium & unigenitum appellari, eo quòd ipse solus sit particeps patris, cæterа uerò de ipso participant. In decretis Synodi Nicænæ. Item dicunt, uocabula Substantiam & Consubstantialem sibi non placere, ut quæ nonnullis scandalo fuerint, & multos conturbarint. de Synodo Ariminensi & Seleuciensi. Affirmant etiam Eusebiani, episcopos qui Samosatensem condemnarunt, dixisse, filium non esse patri consubstantialem. Ipsos igitur ob reuerentiam honoremq́; eorum qui ita locuti sunt, ab hac uoce abhorrere. Ibidem.

Confutat etiam hosce Athanasius splendidè. Nam ut pauca ex multis eius proferamus, de Synodis Ariminensi & Seleuciensi sic scribit: Nihil id refert, si quis uoces in scriptura non repertas usurpet, quàm diu pias sententias complectitur. Contrà, Hæreticus tametsi uoces suas è sacris literis mutuetur, nihilominus suspectus, animoq́; corruptus audiet à spiritu sancto: Quare tu enarras iustificationes meas? Et si quis carpit Nicænenses, quòd non dixerint omnia quæ ipsorum antecessoribus placuerunt: idem quoque meritò carpserit septingentos episcopos Pauli Samosatensis condemnatores, quòd ea quæ antecessorum erant, non obseruauerint. Antecessores autem eorum fuere duo isti Dionysij, cæteriq́; qui cum eis Romæ congregati fuere, & uoce Consubstantialis usi sunt. Verùm neque hos neque illos fas est culpare. omnes enim Christi curam gessere, studiaque sua contra hæreticos intenderunt. Benè quidem & hi & illi recta materia scribunt. Qui enim Samosatensem sustulerunt, hanc uocem Consubstantiale corporaliter accepere: illi uerò Nicænenses de diuinitate uerbi illam uocem intelligunt.

DE ASTERIANA *hæresi.*

Asterius Cappadox fuit Sophista: qui sophistica relicta, Christianismū profiteri incipiens, ad Arianismum transijt: quem editis libris, quos Athanasius uidit, defendit. Socrates libro primo, capite trigesimosexto. Et hinc Athanasius eum in sermonibus contra Arianos, patronum uocat, patrocinatorem & aduocatum hæreseos Arianę. Vocat eum etiam Eusebij socium: de Synodo Ariminensi & Seleuciensi.

HYPOTHESES ASTERII DE *Christo.*

1

Filium Dei non esse consubstantialem patri: eamq́; ob causam non esse uirtutem Dei consubstantialitate, sed sicut creaturæ dicuntur uirtutes Dei. Sicut testatur Socrates, Asterium adserere, Christum ita esse Dei uirtutem, sicut apud Mosem locusta & bruchus, & alia huiusmodi Dei uirtus dicuntur. libro primo, capite trigesimosexto: Athanasius in secundo & tertio sermone contra Arianos.

2

Vnum ex rerum uniuersitate esse Christū, primumq́; esse rerum conditarum: & unum ex naturis intellectualibus. perinde ut sol sit unus ex luminibus. Athanasius de Synodo Ariminensi & Seleuciensi.

3

Hinc etiam docuit, Erat quando nō erat. Athanasius ibidem.

4

Ex benefaciendi studio conditum esse filium, et ex superabundantia potestatis fecisse illum patrem: Ibidem.

Maliciose deprauauit Asterius dictū, Ego in patre sum: quasi hinc sequeretur, quòd nō sermo quidem, quem exordiebatur suijpsius esset, sed patris: neque sua item opera esse, sed patris, qui eam ei potestatem faciendi dederat. Athanasius sermone quarto contra Arianos.

Porrò cum isti furores cum Arianis concordent per omnia, non uisum est operæprecium prolixam confutationem subijcere: tantum adscribemus locum ex Athanasio, sermone tertio contra Arianos. Talia, inquit, si uel tantummodo ore sonuerint, an non digni sunt habendi quouis odio? Si enim, quod ipsi arbitrantur, non ex eo quòd è patre sit genitus, neque ex eo quòd proprium quiddam ex eius substantia sit, Filius nuncupetur: sed ob rationalia, ratio: & ob ea quæ erudiuntur, sapientia: & ob ea quæ fortificantur, fortitudo censetur: omnino sequitur, ut solum propter eos qui in filios adoptantur, filius sit appellandus. Et fortasse ob ea quæ sunt, id habet ut sit, secundum mentis conceptionem. Quid igitur illi sit reliqui? nihil enim horum solidè esse poterit, quum ea in eo nominetenus duntaxat inhæreant, & essendi inane simulachrum addant, dum istis uocabulis à nobis cohonestatur. Atqui ista diabolica uecordia est, & fortassis deterior quàm diabolorum, quoniam eos reuera subsistere uolunt: Dei autem uerbo non nisi nominetenus essentiam tribuunt. An non hæc monstra prodigiaq́; uerborum, sapientiam cęsere coexistere cum patre, nec tamen eam fateri Christum esse, sed multas esse

esse creatitias uirtutes & sapiẽtias, et ex eorũ numero Christum unum esse & erucæ & locustæ comparabilem? An non hæc summa nasricies, quod quum ex nobis audijssent, Verbum cum patre simul coexistere: statim obmurmurent. Ergo duos pariter ingenitos pronũcistis? Nec uident, quum ipsi dicant ingenitam esse sapientiam, id genus querelæ in ipsos competere. Nam & illa quoque eorum sententia est prorsus stolida, qua dicunt unigenitam sapientiam & coexistentem cum Deo, Deum esse. Quod enim coexistit, non secum, sed cum altero coexistit. Quemadmodum & Domini nostri Euangelistæ loquuntur, quòd coexistebat siue aderat discipulis suis: ac proinde non sibi, sed discipulis adfuit. nisi compositum aliquem Deum introducere uelint, in cuius naturam coinserta sapientia fuit, & ad complementum integritatemq; ipsius substantiæ data, eaque ipsa ingenita: quam scilicet & opificem mũdi uolunt, ut mundi opificio filium dispolient. Omnibus enim uim adhibent, & torquent, ne uerum sensum de filio concipiant. Nam ubi in sacris literis repererunt, aut ex quo tandem audiuerunt, alterum adhuc esse uerbum, aut alteram sapientiá præter filium, ut ista sibi aliquo iure comminiscerentur? Scriptum est siquidem, Non ne uerba mea ueluti ignis, & securis incidens petram? Et in Prouerbijs: Docebo uos uerba mea. Sed ista quoque mandata & præcepta æstimáda sunt, quæ per proprium suum & unicum & uerum Verbum elocutus est Deus, de quibus mentionem fecit Psalmista: Ab omni uia mala coercui pedes meos, ut seruarem uerba tua. Istiusmodi igitur uerba diuersa esse à se, etiam ipse Saluator per se indicat, quum inquit: Verba quæ ego locutus sum uobis. Non enim istiusmodi uerba soboles aut filij sunt, aut tot rerum opifices, neque tot imagines unius Dei: neque tanto numero sunt ij, qui pro nobis homines facti sunt: neque ex multis unus conflatur, qui secundum Ioannem caro factus est: sed is qui unicum est Dei uerbum, ab Ioanne euangelizatur caro esse factus, & omnia per illum condita esse. Ideoque de solo Domino nostro IESV Christo, & de eius cum Patre unitate, scripta exhibitaque sunt testimonia, dum & pater declarat sibi unicum esse filium: & sancti discipuli, qui id didicerant, oratione profitentur unum esse Verbum, & hoc ipsum unigenitum: & opera ab eo edita pro testimonio sint, omnia uisibilia & inuisibilia per illum condita esse, & sine ipso conditum esse nihil. De secundo autem uerbo, aut ullo alio, nulla prorsus apud illos cogitatio. neq; sibi uerba aut sapientias confingunt, quorum neque nomina neque acta à scripturis produntur: sed tantummodo ab istis hæreticis nominantur. Ipsi enim autores sunt huius commenti, hostilisque in Christum adinuentionis, qui nominibus Verbi & Sapientiæ abutuntur, aliaq; sibi confingentes, inficiantur uerum Dei uerbum esse, & ueram & unicam sapientiam patris. Et sese Manichæis æmulos præbent. nam & illi inspectis Dei operibus, abnegant unicum & uerum Deum existere, aliumque sibi comminiscuntur, cuius tamen neque opus ullum neque testimonium ex sacris literis producere queũt. Quare, si neque intra uerba reperitur alia sapientia præter ipsum filium: neque à patribus quicquam tale accepimus, à quibus & confessione agnoscitur, & scriptis proditur, Sapientiam ingenitam esse, unaque cum patre coexistere, ac propriam illius esse, mundiq; architectatricem habendam: nimirum ea ipsa fuerit filius, qui uel secundum istos æternaliter cum patre coexistit. ipse enim est opifex rerum, ut scriptum est: Omnia in sapientia fecisti. Quin & ipse Asterius, ueluti eorum oblitus quæ prius scripserat, in sequẽtibus itidem ut Caiphas, inuitus dum gentilibus obluctatur, non multas sapientias numerat, aut erucæ mentionẽ facit, sed unam sapientiam agnoscit, ad hũc modum scribens: Vnus quidem Deus, Verbum siue Ratio, multa tamen rationalia: & una quidem sapientiæ & bonitatis substantia & natura, multa tamẽ sapientis & bona. Ac paulo pòst iterum: At qui nam sunt quos filios Dei appellare non dedignantur? num et hos quoque esse uerba asseuerabunt, aut sapientias plures introducẽt? Siquidem impossibile est, ut quum unum sit uerbum, unaque sapientia, multitudini filiorũ uerbi substantis impartiatur, aut nomen sapientiæ indulgeatur. Miri igitur nihil, si contra ueritatem Ariani pugnent, quum in sua quoq; offensantes, alij in alios impingant interdum multas sapientias, interdum unam esse asseuerantes: ac nunc erucæ sapientiam comparent, nunc patri coessentialem esse, & propriam illius ipsius uirtutem, eamque ingenitam dicant. Et quum nobiscũ depugnãt, eo quòd asseueremus semper Dei uerbum fuisse: ipsi quoque suorum obliti, sapientiam cum Deo increatim coexistere dicunt. Ita per omnia in tenebris uolutantur, dum & ueram sapientiam abnegatam uolunt, & eam quæ non est indagant, alium (sicuti Manichæi) Deum sibi comminiscentes, & uerum Deum inficiantes.

HAERESIS SEMIARIANA.

AVgustinus ad Quoduultdeum, Macedonianos indicat à quibusdam Semiarianos dictos, ideo quòd de patre & filio

rectè senserint, unius scilicet eiusdemq; substantiæ: de Spiritu sancto uerò, secundum Arianos.

Habet & in hæreticorum suorum catalogo Semiarianos Philaster. Epiphanius, pręsides hujus hæresis fuisse dicit Basilium Ancyranum, Georgium Laodicenum, Syluanum, & alios aliquot: quorũ præsidio ideo ptomota sit, quòd amicum Constantinum habuerint. Subscriptores uetò fidei Basilij & Georgij numerat hos, Hypetechium, Letoium, Heotticiũ, Gymnasium, Meniroriom, Eutychen, Seuerinum, Eutychium, Alcimedem, Alexandrum.

HYPOTHESES.
De Christo.

Quidam Semiariani rectè senserunt, pattem & filium unam qualitatis substantiam, unam diuinitatem esse. Philaster, Augustinus. Sed alij dixerunt, filium Dei esse creatutam, non esse ex Deo genitom, ac uocem Coessentialis tepudiarunt. Epiphanius. Hinc manifestum est, uariasse ipsos Semiarianos intet se sententijs.

De Spiritu sancto.

Spiritum sanctum non esse de diuina substantia, nec Deum uerum, sed meram creaturam. Philaster, Epiphanius.

Fidei forma Basilij illi⁹ & Geotgij prolixa in Epiphanio extat: quã nõ necesse est huc adscribere, cum ptopositiones sint expositę. Porrò, ptopositiones istotũ fanaticorum omnes suprà in confutatione Arianismi discussæ sunt. nunc tantũ unius Philastrij uerba contra propositionem ipsotum de Spiritu sancto, adijciemus, quæ sic habent: Christus Dominus spiritum patri & sibi in fide baptismi salutis æternæ coniunxit, eumque cum patte & filio cunctis credentibus adorandum iussit: omniq; seculo Deum uetum prædicandum statuit. Non intelliguntigitut, quòd Euãgelista, cum dicit Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, non de Spiritu sancto dicit, quasi factum spiritum per filium. nam Propheta Trinitatem omnia fecisse, uisibilia & inuisibilia, definit, dicens: Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uittus eorum. In omni itaque creatura, quæ facta est per Spiritum, non aliquid prætermisit, quod non per eum factum sit: alioqui in fide seruus cum domino non iungeretut, si esset creatura diuinus & sanctus Spiritus. Cuius causa omnis scriptura & Dominus cõcedi omnia peccata hominibus, prætet blasphemiam diuini & adorandi Spiritus, cœlesti essentia pronunciauit.

DE DVLIANORVM
hæresi.

POstea autem alius quoq; conflatus est cœtus, ab Arianis separatus: appellationem ab impietate sortiti sunt. Duliani enim appellati sunt, quòd unigenitum Dei filium *δοῦλον*, hoc est, seruum patris, pet contumeliam uocare ausi sunt. Eiosmodi enim syllogismo otentes, suam blasphemiam confirmant: Omnis, inqoiunt, cteatura seruit ei qui illam cteauit: Filius aũt patris est creaturai. Theodoretus libro quarto hæreticarum fabularum.

SVB FILIIS CONSTANTINI MAGNI.
HAERESIS MACEDOnianorum.

POsteaqoam ad summnm malitia peruenit, suis ipsa uitibus conficitur. Ita Ariana secta ex simplici ttiplex facta est: Arianotum scilicet, Aetianorum seo Eunomianorum, & Macedonianorum. Ruffinus lib. primo, capite uigesimoquinto: & Epiphanius, licet in personis nonnihil uariet. Theodotetus uerò in compendio hæreticarum fabularum, tantum bipartitam, Arianorũ seu Eudoxianorum, & Eunomianorum seu Aetianotnm.

Acerrimus primùm Homoousianorum persecutor Macedonius fuit, sicut indicat capite trigesimooctauo libri secundi Socrates. Factus deinde episcopus Constantinopolitanus, Paulo eiecto, in doctrina in quibusdam ab Arianis dissentire cœpit: creatutam appellare nolens, quam filium scriptura nominat. Qua de causa ab ipsis rursus eiectus est. Ex eo igitur condemnationem non ferens, nouæ sectæ autor extitit. Socrates libro quarto, cap. quadragesimoquinto: Theodotetus libro secundo, capite sexto.

Viguit hęc hætesis maximè Cõstantinopoli: quemadmodum ex Socrate libto quinto, cap. octauo patet. Hieronymus in Chronico ait, circitet annum Domini ttecentesimum quadragesimumquintum hanc hæresin exortam.

Hæresim simul cum eo profesi uidentot fuisse, Basilius Ancyranus, Syluanus Tarsensis, Sophtonius Pompeiopolis, Pasinicus Zenensis, Leontius Comanẽsis, Callicrates Claudiopolitanus, Theophilus Castabalensis, episcopi. Socrates libro tertio, capite uigesimoquinto: Sozomenus libto sexto, capite quatto. Item Eustathius Sebastiæ episcopus. Socrates libro quarto, capite undecimo & duodecimo: Sozomenus libro sexto, capite undecimo. Et Eleusius Cyzici episcopus. Sozomenus libro secundo, capite septimo. Cartetium uerò quendam Macedonianus

næ sectæ antesignanū Nicephorus habet libro duodecimo, capite trigesimo.

HYPOTHESES.

De Christo.

Macedonius, filium esse eiusdem cum patre substantiæ omnino repudiauit. Vt similis autem in omnibus diceretur, constituit: & ut ὁμοιούσιος pro ὁμοούσιος, hoc est, similis substantiæ diceretur, excogitauit. unde & Homiusiani Macedonij suffragatores dicti sunt. Theodoretus libro quarto hæreticarū fabularum: & libro secundo historiæ Ecclesiasticæ, capite sexto: Sozomen. lib. quarto, cap. 27: & libro 6, capite 4. Augustinus ad Quoduultdeum de hac hypocrisi uariat.

De patre, inquit, & filio rectè sentiunt, quòd unius sint, eiusdemq; substantiæ uel essentiæ. sed eò forsan respexit Augustinus, quòd sub Valente persecutionē ab Acacianis passi, corā Liberio Romano episcopo catholicos se esse, & cū Homousianis sentire professi sunt, ut postea dicetur. Socrates lib. 3, cap. 10 refert, Macedonianos interrogatos, quare si alia q̄ Acaciani sentiant, cum illis hactenus quasi cōcordes cōmunicarint? per Sophroniū Pompeiopolis Paphlagonū episcopum ista responderūt: Occidentales circa homousion languebāt: Aetius uerò in Oriente sententiā ueritatis deprauando anomion illud secundū οὐσίαν induxerat: & erant utraq; illegitima: nam illi inordinatè separatas patris & filij hypostases ad unitatē copulabāt, & nomine homousij uelut prauo quodam uinculo colligabant: hic uerò cognationem naturæ quam filius habet ad patrem, perid uehementer diuellebat, quòd dissimilitudinem secundum οὐσίαν introducebat. Vtrisq; igitur extremè inter se dissidentibus, media inter utrosque uia uisa nobis est, sufficienter ueritatis habere pietatē, quæ filium patri secundū hypostasin similē esse dicit. Talia Macedoniani ad hanc quæstionem per Sophronium responderunt, sicut Sabinus in collectaneis Synodicarum rerum memorat.

De Spiritu sancto.

Spiritum sanctum, perinde ut Arius & Eunomius, docuit tantum esse creaturā, nihil habere cum patre & filio commune, & tantum esse ministrū ac famulū ipsorum. Theodoretus: Ruffinus libro primo, capite uigesimoquinto: Sozomenus libro quarto, capite uigesimoseptimo. Augustinus tamē inquit, Macedonium docere, licet Spiritus sanctus non sit Deus, tamen esse deitatem patris et filij, nec propriam habere substantiam.

2

Angelicis ordinibus paulo præstantiorem esse Spiritum sanctum docuit. Nicephorus libro nono, capite quadragesimoseptimo. Porro à dogmate contra Spiritum sanctum, narrat Augustinus Macedonianos præcipuè πνευματομάχους dictos esse.

MORES ET RITVS.

Ad communionem omnes adigebant: ligno ora aperiebant, & mysteria illis imponebant. Mulieres & paruulos initiari nolebant: detrectantes uerberibus, carceribus & tormentis excarnificarūt. mulieribus, quod auditu crudele est, ubera aperta cista & operimēto iniecto absciderūt: alijs ferro, uel etiā ouis extremè feruentibus easdem corporis partes combusserunt: ut narrat Socrates, se à longæuissimo Auxanonte audiuisse, libro secundo, capite trigesimooctauo.

Vitæ conuersatione, quam plebs potissimùm obseruat ac suspicit, haud malè se gerebant. Erat, inquam, illis species honestatis, uitæ conuersatio similis monasticæ, sermo haud inelegans, & ingenium ad persuadendum potens. Sozomenus libro quarto, capite uigesimoseptimo. In publicum cum grauitate quadam prodibant. Nicephorus libro nono, capite quadragesimoseptimo. Sese ipsos ambitiosè episcopi titulo diuulgarunt: ut Gregorius Nazianzenus in epistola ad Nectarium Constantinopolitanū narrat.

Insaniam Macedonij promouerunt (ut Ruffinus libro primo, capite uigesimoquinto testatur) plurimi, qui uidebantur attentiorem uitam agere, & monasteria permulta apud Constantinopolim uicinasq; prouincias. præterea & episcopi, nobiles, alijq;, Macedonij errorem sunt secuti.

In opinione erronea consenserunt Macedonio Eleusius & Eustathius, & quotquot tum temporis ab illis qui ex aduersaria hæresi erant, Constantinopoli & per Bithyniam, Thraciam, Hellespontum, & uicinas gentes adhæserunt. Sozomenus libro secundo, capite uigesimoseptimo: Socrates libro quarto, capite secundo: & libro quinto, capite octauo. Hanc hæresin usque adeò studio & pecunijs suis adiuuit Marathonius, (quem paulo antè Nicomediæ constituerant episcopum) ut Macedoniani à nonnullis haud immeritò Marathoniani uocentur. Solus enim ille cum cōtubernio suo in causa fuisse uidetur, quòd hæresis ista Constantinopoli non est prorsus extincta. Etenim ab eo tempore quo depositus est Macedonius, usque ad imperium Arcadij, neque ecclesias neque episcopos habuit. Ariani inquam, nòn permittebant ut emergerent. Sozomenus libro quarto, capite uigesimoseptimo: Socrates libro secundo, capite quadragesimoquinto.

Contra hanc hæresin synodus altera Constantinopolitana à Theodosio coacta est: Zonaras de Theodosio. in qua magno studio id egit Imperator bonus, ut Macedonianos cum

cum homousianis coniungeret: reuocans illis in memoriam, quod olim Liberio episcopo professi essent, sed frustra. Potius enim se Arianum dogma profiteri malle, quàm cum Homousio, dicebât. Sozomenus libro septimo, capite septimo: Nicephorus lib. duodecimo, capite undecimo & duodecimo.

In ea igitur synodo episcopi congregati, etiam spiritus sancti gloriam, utpote similē atq; ęqualem patri & filio, sancto Nicęnæ fidei symbolo adiecerunt: Gregorio Nysseno, id quod deesset, supplente. Nicephorus lib. eodem, capite decimotertio. Addit Zonaras, Macedonium & eius sectatores, Ecclesia catholica tum quoque esse eiectos. Testatur et Socrates lib. quinto, cap. nono, Macedonianos à Theodosio Constantinopoli expulsos esse, eo quòd fidem illius auersarentur.

Conuersos autem ante hæc tempora, sub imperio scilicet Valentiniani & Valentis, suprà dictum est, cum exagitati ab Eudoxianis, tres præcipuos episcopos eorum, Eustathiū Sebastiæ, Siluanū Tarsensem, & Theophilum Castabalensem, Romam ad Liberiū misissent, indicantes & ipsi & cæteris per occidentem Ecclesiæ doctoribus, se in fidei causa à Liberio non discrepare, & cum Romana ecclesia communicare cupere. Quos cum nō admitteret Liberius, significans non posse eos recipi, quia de Arianorū partibus essent: responderunt, se pœnitentiam agere, errorem agnoscere, et Arianorum fidem abnegare. Mox explicationem Liberio postulanti, libellum obtulerunt, in quo uerba fidei Nicænę adscripta erant. Sic igitur tum Macedoniani cum Homousianis coniuncti sunt. Socrates libro quarto, capite duodecimo: Sozomenus libro sexto, capite decimo & undecimo. Illi igitur de causa legationis communicantes, Arium & hæresis illius sectatores condemnarunt, simulq́ue omnem hæresin Nicęnæ fidei contrariam abdicarunt: & nomen ὁμοούσιον, tanquam idem significans quod ὅμοιον κατὰ οὐσίαν, acceptarunt. Gaudens igitur Liberius, illis communicauit: & per epistolas ad Orientales, concordiam & consensum illorum laudauit. Sozomenus ibidem.

Post eam igitur legationem, indifferenter aliquandiu in ecclesijs per ciuitates communicauerunt, atq; inter sese cùm ipsi, tum qui inde ab initio Nicenæ fidei adhærebant, coniūncti fuerunt. Sed ad uomitum quasi canes, non ita multo pòst redierunt. Quamprimum enim Gratiani lex uariantibus inter se religionibus libertatem dedisset, illi separationem denuò instituerunt. Collecti igitur Antiochiæ Syriæ, decreuerunt auersandam esse ὁμοουσίου uocem: nec ullo modo illis consentiendum, qui fidē Nicænā profitetentur. Condemnabâtur enim à multis, quòd subinde aliter atq; aliter decreuissent. At separabant se ab illis non pauci, quos Homousiani firmiter adiuuabant. Socrates libro quinto, cap. quarto: Sozomenus libro septimo, capite secundo.

SUB CONSTANTIO ET CONSTANTE.

DE HAERESI MARCELLI & Photini.

Marcellum Ancyranum è minori Galatia episcopum, sub Constantio & Cōstante Socrates lib. primo, capite trigesimo sexto, ad hæresin delapsum ea occasione scripsit, quòd aduersus Asteriū Arianū pugnare instituens, nimiū contendit acutè et scrupulose: quamobrem in Pauli Samosateni hæresin illapsus sit. Refert idem Sozomenus lib. secūdo, capite trigesimotertio. Epiphanius tamē eum in Sabellij opinionē deuenisse scripsit. sic enim ait libro tertio, tomo primo, hę resi septuagesimasecunda: Cum uoluerit quædam diffusius apud quosdam dicere, declarauit se cum Sabellio sentire.

Addit Socrates, uolumen quoddā à Marcello conscriptum, quod erroneū synodus Hierosolymitana deprehendens, ut in quo clarè se cum Samosateno sentire testatus esset, Marcellum ut combureret iussit, confusus ille quidem, se combusturum pollicitus est: sed cum non fecisset, quasi propugnator sui erroris, in synodo sequenti Constantinopolitana depositus est. Episcopatum tamen suum in synodo Sardicensi recepit, cum se purgasset, Scriptum suum non intellectum, sed falso in Samosatenici dogmatis suspicionem raptum esse. Addit Epiphanius, Etiā alios Marcelli causam egisse, qui pro ipso intercedentes, rectè eum & sensisse & uixisse affirmarunt. Addit & hoc, pœnitentia fortassis eum ductum, seipsum correxisse. Idem, Hieronymus in Catalago. Certè Hilarius in libro ad Constantium, & Athanasius aliquoties, non nominis solum sui ut hæretici, uerùm etiam erroris meminit, ut postea dicetur. Et libro eodem, capite uigesimo, Socrates in hanc sententiam dicit: Quęcunque fuerit Marcelli excusatio, quasi phrasis libri sui non intellecta sit, scieudum est, Eusebium Pamphili tribus integris uoluminibus Marcelli confutasse librum, ad Pamphilum, disputantem quæ contra Marcellum scripsit.

Discipulorum seu sectatorum Marcelli Epiphanius horū meminit: Photini, Eustathij, Photini alterius, & Sigerij, presbyterorum, Hygini diaconi, Heracidis seu Heraclidis (nam nomen utrunque habet) hypodiaconi, Elpidij lectoris, Cyriaci præsidis.

fidis. Athanafius de fynodis Ariminen. & Seleuc. Marcello etiam Scotinum Ancyrogalatam, Marcello confentientē, nominat. Bafilius fectatoribus Marcelli etiam Paulinum Treuerenfen adnumerat.

Ceterum quia Photinum cōiungere cum Marcello uifum eft, prius de eo quoque cōmemoranda quædam funt.

Ex decretis fynodi Nicęnæ apparet, Photinianos etiam Paulianiftas dictos. Ruffinus libro primo, capite fexto. Fuit autem Photinus difcipulus Marcelli, epifcopus Syrmij, ciuitatis Illyriæ, ubi & hærefin fuam initio fparfit. Socrates libro fecūdo, capite decimonono: Hieronymus in catalogo. Ad tantum nefas non mediocribus adminiculis utebatur. Nam erat & ingenij uiribus ualens, & doctrinæ opibus excellens, & eloquio proprius: quippe qui utroq; fermone copiofe et grauiter difputaret. Vincentius Lirinenfis ex Sozomeno libro quarto, capite fexto.

HYPOTHESES.

de Deo.

Marcellus & Photinus docuerunt, Deum fingulum effe et folitarium: et more Iudaico confiteudum non effe tres perfonas, fed unā duntaxat: licet tria nomina fint, pater, filius, & fpiritus fanctus: tamen filium & fpiritum fanctū non effe perfonas peculiares. Vincentius Lirinenfis: Theodoretus libro fecundo hæreticarum fabularum: Marius Victorinus libro primo contra Arium. Hinc etiam affeuerabāt, operationem patris, filij & fpiritus fancti tantum uni perfonæ adfcribendam: planè ut Sabellius & Samofatenus.

De Christo.

Marcellus & Photinus, filium Dei nudū effe hominē, & ex humanę generationis natura initium habere, neq; effe ante fecula genitum docuerunt. Socrates libro fecundo, cap.19 & uigefimo: & libro feptimo, cap. trigefimofecundo. Sozomenus libro fecundo, cap. trigefimotertio: & libro quarto, cap.6: Athanafius de falutari aduentu Christi, & in difputatione cōtra Arium: Hilarius libro feptimo de Trinitate: Athanafius oratione, Vnum effe Chriftum: Gregorius Nazianzenus in oratione de fe ipfo: Ambrofius libro de Apologia Dauid, item libro tertio Hexameri: Hieronymus li. tertio in Hieremiam: Marius Victorinus libro primo aduerfus Arium: Vincentius Lirinenfis, Optatus Mileuitanus libro quarto.

De Spiritu fancto.

Spiritum fanctum non effe propriā perfonam: Bafilius epiftola fepruagefima quarta, Vincentius Lirinenfis, Epiphanius. Theodoretus hæreticarum fabularum lib. fecundo, ait eum docuiffe, fpiritum fanctum effe extenfionem extenfionis.

Rationibus ufi funt, quæ funt Arianis cōmunes: ut quòd fcriptura dicit, Cum fubiecta ei fuerint omnia. Athanafius oratione, Vnum effe Chriftū. Et, Mediator Dei & hominum homo Chriftus Iefus: Hilarius de fynodo contra Arium. Item, Faciamus (Deus inquit) hominem ad imaginem & fimilitudinem noftram. Verbo fui ipfius pater dixit. Quid igitur? Verbum in patre, inquit, erat, fed non erat filius. Et, Pluit Dominus à Domino, in patre exiftens uerbum. Et, Vidi defcendentem fupra nubes, uelut filium hominis. Hoc, inquit, prędenunciatiuè dixit, non uelut filio exiftenti: fed quòd filius uocandus effet poft Mariam, & à carne uenturus effet. Prædictorio modo, inquit, omnia ad ipfum referuntur ab initio, nondum autem erat. Verbum uerò erat, uelut in me uerbum. Et primus homo ex terra terrenus, & fecundus à cœlo. Epiphanius.

Bafilius Magnus epiftola quinquagefima fecunda ad Athanafium: Marcellus ex diametro refpondentem Ario impietatem attulit, atq; contra eandem unigeniti diuinitatisq; effentiam impiè egit: Verbiq; appellationem malè ufurpauit, qui uerbum quidē unigenitū uocari tradit, ratione minifterij ac difpēfationis, & quatenus in tempore natus prodijt. Cæterū ad eū unde egreffus erat reuerfum, nec ante egreffum fuiffe, nec poft regreffum exiftere. Item: Nunc quæritis me interficere. Hieronymus in Hieremiā lib.3.

Cōfutarunt iftas hærefes multi præftātes uiri, uel ex inftituto, uel fparfim in fuis fcriptis: Athanafius, Ambrofius, Hieronymus, Epiphanius, Prudētius, Marius Victorinus, Vincentius Lirinenfis, Hilarius, Gregorius Nazianzenus. Meminit Theodoretus libro fecundo hęreticarū fabularū, cōtra Photinū, Diodorum fcripfiffe, qui rexit Cilicum ecclefiam: & contra eundem, Gennadius ait, Audentium epifcopum Hifpanū librū compofuiffe, titulo De fide cōtra omnes hæreticos.

De Deo.

Libro tertio Hexameron Ambrofius opponit: Pater Deus dicit ad filiū, Faciamus hominem ad imaginē & fimilitudinē noftram.

Athanafius inquit ad Marcelli hærefin, Si futura in expectatione habuiffent, aut Dei aduentum iudiciumq; credidiffent, aut pœnā ueriti effent, Euangelio obtemperaffent, Apoftolos fecuti fuiffent potius quàm humanas rationes. Chriftum etiam Apoftoli proficifcentes ftatim prędicarūt, idque uno ore, fine ullo difsidio, natum illum fcilicet in Bethleem effe ex femine Dauidis, fimilemq; fpecie hominibus fub Pontio Pilato, eundemq; & filium Dei & hominē dixerūt, eundem ex cœlo, eundem de terra, eundem impatibilem, eundem paffum, & nō alium: non

non duas personas, nō duas hypostases, non duas adorationes. Ad illud Marcelli de dissoluta deitate, respōdit idem: Discernimus, inquit, in uno homine corpus & animam. Corpus, ut Christus ait, homines occidere possunt, animam autem non. Quanto magis nos, in una persona Dei & hominis causam immortalitatis, id est, deitatem ab hominis infirma natura discernimus? Et Christus inquit, Soluite templum hoc, & in tribus diebus suscitabo illud: utiq; homo passus est, qui templum Dei factus est: Videbunt in quem confixerunt. Nunquid diuinitatem clauis fixerunt, aut lancea perforarunt? absit. Libro de Assumptione hominis contra Marcellum. Ambrosius libro de Apologia Dauid: Taceat Photinus, qui Christum Dauid filium, non Dei dicit: & taceat damnatus uoce cœlesti. Quomodo enim dicit Christum filium Dauid esse, cùm ipse Dauid dixerit in libro Psalmorum: Dixit Dominus Domino meo? Si Dauid, inquit, Dominum illum uocat, quomodo filius eius est? Non ergo Dauid filius, sed Dei filius Christus.

Epiphanius ait: Si non est filius Dei, uanus est ipsius labor, uana ipsius uoluntas, & spes ac cogitatio. Non enim dicit de ipso Euangelium, In principio erat Verbum, & Verbum erat in Deo: sed, erat apud Deum. Et non solum apud Deum, sed & Deus erat Verbum. At in homine uerbum intus dispositum semper, & prolaticium existens, non potest dici homo, sed hominis uerbum. Sed de filio dicitur: Omnia per ipsum facta sunt. Et confutans dictū, Primus homo ex terra terrenus, ita scribit: Reluctatur ipsi doctrina ueritatis. Hominem enim, & hominē secūdum Apostolus uocat: & primum quidem hominem Adam ex terra esse terrenū, secundum uerò è cœlo. Et quidem cum hominem dicat, Non ex cœlo caro descendit: sed etiam ex hoc cōfessum est, quòd sit à Maria. A cœlo uerò abusiuè non dicit carnē, sed secundum hominē, quandoquidē ex supernis uenit uerbū, et habitauit inter nos, uelut scriptum est. Contra hoc, Pluit Dominus à cœlo, à Domino: non dixit, Verbū Domini, sed Dominus à Domino. quemadmodum et Dauid dicit, Dixit Dominus Domino meo. Et, Ex uentre ante luciferum genui te: ostendit præsentiam eius ab initio. Prudentius Homuncionitas refutat his rationibus:

—— Non de labe uirili
Sumit principium, tener illum seminat ignis,
Non caro, nec sanguis patris, nec fœda uoluptas:
Intactam thalami uirtus diuina puellam
Syncero afflatu per uiscera casta maritat.
2 *Mira fides, utero puer interceptus anili,*
Virgineum Dominum materno ex ore salutat, &c.
3 Ex uaticinio Esaiæ, Vocabitur Emanuel.
Est'ne Deus iam noster homo, uersatur & adstat
Nobiscum, nomenq; probat, uersumq; uetustis
Obscurum seclis præsenti illuminat ore.
4 *Est'ne Deus, cuius cunas ueneratus Eous,*
Lancibus auratis regalia secula supplex
Virginis ad gremium panni puerilibus offert.
5 *Sed iam tolle Magos, thus, aurum, myrrhes dona,*
Quæ uerum docuere Deum, &c. ——
Ipsa Deum uirtus factorum & mira loquantur:
Insanos uideo subitò mitescere uentos,
Cum iubeat Christus, &c. ——
Ipse super fluidas plantis nitentibus undas
Ambulat, &c.
Lazare dic, cuius uocē tellure sub ima Audieris! etc.

Hieronymus inquit. Hinc retundenda Photini hæresis est, quod Domin⁹ noster IESVS Christus Deus sit, dum Apostolus, qui à Christo ad prędicationē Euāgelij missus est, negat se missum esse ab homine. Et, Notū uobis facio fratres Euangeliū, &c. quia non est secundū hominem. Si igitur Euangeliū Pauli nō est secundū hominē, neq; ab homine accepit illud aut didicit, sed per reuelationem IESV Christi: non est utiq; homo IESVS Christus, qui Paulo Euangelium reuelauit. Quod si non est homo, consequenter Deus est. in primo capite epistolæ ad Galatas. Idem in capite quarto epistolæ ad Ephesios: Qui descēdit, ipse est qui ascendit. Hic locus aduersus Photinum uel maximè facit. Si enim ipse est ascendens in cœlos, qui de cœlis antè descenderat, quomodo Dominus noster IESVS Christus non ante Mariam, sed post Mariam?

Articulum de Spiritu sancto refutat Epiphanius inquiens: De Spiritu sancto nemo suscipiet tuum sermonem. Neque enim maior est Spiritus, neque minor. Redarguit autem te eadem sancta scriptura, ubi loquitur Dominus de Spiritu sancto, cōfitens ipsum esse genuinum suæ deitatis: & dicit, Qui ex patre procedit. Et, De meo accipiet.

Contra hunc Photinum conuocata est synodus in Syrmio, autoritate Constantij. Socrates libro secundo, capite uigesimonono: Sozomenus libro quarto, capite sexto: in qua etiam exilio multatus est. Qui in ea synodo contra Photinum disputarunt, ibidem indicatur: & ab Epiphanio, qui & in synodo quadam Sardicensi damnatam Photini hæresin scripsit. Postremò, ad exiguum tempus hanc hæresin durasse, & dissipatam esse, Epiphanius scripsit.

SVB FILIIS CONSTANTINI.

DE LVCIFERIANIS.

LVciferianos ait Augustinus ad Quoduultdeum, nec à Philastro, nec ab Epiphanio inter hæreticos numerari: ideo quòd

schisma

Schisma nerius quàm hæresis, quod de Lucifero scribitur, arbicrati fint. Se tamen inter hæreticos Luciferianos positos inuenisse.

Fuit autem Lucifer episcopus Sardiniæ. Venerat aliquando Antiocbiam, ubi cum à se creatum Paulinum episcopum, Eusebius eò ueniens non probasset, ab Eusebio dissidere cœpit, simultatem alens ad finem usq; uicæ suæ irreconcilisbilem. Ruffinus lib. 1. cap. 30, Socrates libro 3. capite nono: Theodoretus libro tertio, cap. 5. Sozomenus lib. 5. cap. decimotertio.

De huius hæresi tantum Theodoretus, ibidem: Lucifer in Sardiniam reuersus, alia quædā sdiecic Ecclesiasticis dogmatis, quæ quibus placueranc, de huius appellatione co gnomentum etiam sibi imponebant, ut Luciferiani diu quidem uocarentur. Quod tamen dogma extinctùm, obliuione obrutum est. Theodorerus & Sozomenus ibidē: Qui se Lucifero coniunxerunt, ab Ecclesia sei psi discilerunt. Erasmus in argumento dialogi aduersus Luciferianos, ait fuisse episcopū Smyrnensem. & Erasmi iudicio nulla uidetur unquā fuisse hæresis Luciferianorū. Sed quia plures fuerūc Luciferi, inter quos alioqui non fuerunt ulla hæresi infecti, ambigui ratem ipsum nomen peperit.

Augustinus ad Quoduultdeum, dubitanter eis tribuic eam opinionem, quòd anima ex transfusione generetur, eademq; et dè carne & carnis sit substantia: & subobscurè significat, eos propterea non posse dici hæreticos. Sozomenus libro tertio, capite decimoquinco ait, Luciferum autorem Homonymianorum fuisse. Hieronymus dialogo contra Luciferianos scribic, Helladium Luciferianum asseruisse, uniuersum mundum Diaboli esse, & factum de Ecclesia lupanar: & laicum ab Arianis uenientem recipi debere per pœnitentiam, clericum uerò nō debere. Atq; hęc confutat dialogo isto co co. Lucenburgius dicit, eos docuisse, Deum in Luciferi delectione peccasse. Sed quia de ista hæresi dubitacur, nos eam pluribus non persequemur.

SVB FILIIS CONSTANTINI.

AVDAEANORVM SEV ANthropomorphitarum hæresis.

Avdæus, iuxta Theodoretum, seu Audius, secundū Epiphaniū, Syrus fuit, ex Mesopotamia, celebris in patria sua integritate uicæ, & zelo erga Deū, & fide. Epiphanius. Temporibus autem Arij fuit, & Synodi Nicenæ. Epiphanius. Theodoretus uerò eius hæresin sub Valentinianum collocat, libro 4. cap. 10.

Orta hæc hæresis & acriter defensa est in Ægypto, inter monachos in eremo Scythię. Et Epiphanius: In monasterijs, inquit, habitant, & secedentes contubernium faciunc tum in solitudinibus, cum prope urbes, & in suburbijs.

HYPOTHESES *de Deo.*

Deum habere humanam formam, ac mēbris humanis inclusum esse docuerūt: Theodorecus lib. 4. cap. 10. Augustinus rationem usurpauic, quia scriptum sit, Faciamus hominem ad imaginem nostram. Et, Oculi Domini super pauperem respiciunt, & aures ipsius ad preces illius. Et, Manus Domini fecit hęc omnia. Et, Cœlum mihi thronus, & terra sca bellum pedum meorum: & quæcunq; talia de eo scripta sunt. Et, Vides, inquiūt, quod est corpus, quod est secundū imaginem Dei? Sed & in hoc resistūt, & grassantur super humanam potentiam, quòd uisus est Dominus prophetis. Epiphanius.

2

Deum omnipotencem non esse opificem neque ignis, neq; cenebrarum, sicut Manes, docuerunt. Verùm hanc factionem ista occultasse, ait Theodorecus lib. 4. cap. 10.

DE MORIBVS ET RITIbus Audæanorum.

Nobiscum preces non faciunt, uituperantes episcopos nostros, diuites ipsos appellantes, icemq; alios. Epiphanius in Anacephalę osi, & Augustinus ad Quoduultdeum.

Cum Iudæis Pascha perficere uolunt: hoc est, quo tempore Iudæi sua azyma faciunc, tunc & ipsi Pascha agere contendunt: & adserunc, quòd sic in Ecclesia erat receptum. Nam & sermonem calumniatorum Ecclesiasticis in hac parte obtendunt de Constantino: Propter personarum acceptionem, inquiunc, reliquistis patrum circa festiuitatem Paschatia ordinem, & diē transmutastis in officium regis. Quidam uerò rursus priuato contencionis studio decernunt, ac dicunt: Quando instat nacalis dies Constantini, cune trāsmutastis Pascha. Afferunt falsò ad hoc & Apostolorum constitutionē, quæ apud multos in ambiguo est. At uerò dictum à quo scipiunt de Paschate malè interpretantur, & per ignorantiam aliter intelligunt. Epiphanius. Dicunc, Vigilias faciendas esse in medio Azymorum. Conuersationem ac uitā bene ordinatam habent. Pleriq; in monasterijs habitant. Idem in Anacephalęosi. Simulabat hæc factio magnam uitæ innocentiam ac castitatem, recedereq; à communitate Ecclesiastica se dicebant, quòd in illa ferrentur fœneratores & impuri. Ex Theodoreto libro quarto, cap. 10.

Contra Audæanorum dogmata sic scribit Theodo-

r

Theodoretus libro quarto, capite decimo: Sic sensit Audæus, non intellecta scripturæ sententia, quæ sæpenumero diuinis effectionibus humanorum membrorum nomina imponit. Nam ita qui subtiliora non capiunt, de prouidentia Dei edocentur. Theophilus etiam Alexandrinus contra Anthropomorphitanorum hæresin longa disputatione disseruit, eamque copioso sermone destruxit. Epiphanius sic refutat. Visus est quidem sicut uoluit, cum potes sit in omnibus. Viderunt & Apostoli, ut Stephanus: & prophetæ & Apostoli uidebant Deum prout poterat ipsi, & sicut licebat, & sicut ipse uoluit. Si enim conspici uult Deus ab homine à se facto, nihil aduersatur ipsius uoluntati. Et, Viderunt sicut natura potuit ferre, & hoc secundum gratiam potentiæ, qua potens ille ipsum potentem fecit in omnibus propter amicitiam eiusdem hominis seruientis illi in ueritate.

De Audæi successoribus, & quibus in locis secta potissimum fuerit.

Multi porrò post Audæi obitum fuerunt cum illis, & post ipsum, ordinis ipsius episcopi, ut Vranius quidam Mesopotamię. Sed & à Gothia habuit aliquos, ipsosq; cōstituit episcopos. Fuit & Syluanus & alij quidam: quorum aliqui è uita discesserunt: pręsertim Vranius, qui ex medio illorū gloriosus erat. Verū post obitū horū episcoporū, pleriq; dissipati sunt, & ualde imminuta est horum eō gregatio, et in partib. Chalcidis ad Antiochiā sitis, & in partib. Euphratis. Nam à Gothia pleriq; fugati sunt, persecutione magna instante sub rege Greco. Multi igitur ipsorum Audæanorum, ubi discesserunt à Gothia & nostris partibus, huc delati, cohabitāt à tempore hoc annorum 4. Sed & à Tauro monte rursus discesserunt eorundem Audæanorū monasteria, & à Palæstina & Arabia. Etant enim iam dilatati: Verùm de cætero pauci, & pauca monasteria. Fortassis autem in duob. uicis iuxta exteriorem Chalcidis partem, & ultra Damascū ac Mesopotamiæ partes, usq; huc est ordo superstes in paucis. Epiphanius.

SVB CONSTANTINO, IVLIANO, ET ALIIS.

DE DONATISTARVM, Circumcellionum & Permenianorum hæresi.

Mirum est nullam prorsus mentionem fieri Donatistarū apud scriptores Ecclesiasticos huius seculi, Socratem, Sozomenum: sola Theodoretus in fabulis hæreticorum, breuibus eorum meminit.

Initium eius hæreseos Hieronymi Chronicon in annum Christi 331 reijcit, & paulo antiquiorem Donatum facit. Venisse ex Numidia hunc Donatum, Augustinus testatur.

Separarunt se ab Ecclesia: eamq; separationem sic excusant, quòd in cōmunione Sacramentorum mali maculent bonos: ideoq; se corporali disiunctione, à malorum contagione recessisse, ne omnes pariter periret. Libro de unico baptismo, cap. 14.

Orta primùm est hæc hæresis in Africa, ab autore Donato, qui schismate adortus primùm Cecilianum episcopum Carthaginensem (cuius in constitutionibus & epistolis suis Constantinus meminit, apud Eusebiū de uita Cōstantini) indignatus quòd pręter eius uoluntatem episcopus ordinatus esset: sed cum crimina non probata Ceciliano obiecissent, & falsi ac mendaces deprehensi fuissent, studio dissentiendi confirmato, Donatus cum sua parte schisma illud in hæresim conuertit: Augustinus ad Quoduultdeum. id quod suo loco susius exponitur. Fuerunt autem duo: & posterior quidem istam hæresim maximè corroborauit. libro contra Cresconium, cap. 2. Ab eo autem Donatiani dicti sunt: quos Philaster etiam Montanistas uocat, & suo tempore Parmenianos dictos fuisse asserit. Hieronymus etiam Montenses eos uocatos testatur, in Chronico.

Tota igitur prius ab ea hæresi occupata Africa & Hipponensi regione, postea etiam in Hispaniam, Italiam, Romam & Galliam pullulauit: ut ex Augustino, libro primo contra literas Petiliani constat. Plurimósque subiode recenset, qui Donati partium fuere.

HYPOTHESES

De Deo.

Quamuis eiusdem substantiæ, minorem tamen patre filium, & minorem filio putasse spiritum sanctum, Augustinus ad Quoduultdeum testatur. Sed addit tamen, in hunc de Trinitate errorem Donatistas non ita attentos fuisse: nec facilè ex ijs aliquem reperiri, qui Donatum sic sensisse norit. Sicut & ad Bonifacium de correctione Donatistarum, eorum errorem ab Arianorum errore differre testatur. Theodoretus in fabulis hęreticorum, indicat eos cum Arianis consentire.

De Ecclesia.

Ecclesiam dixerunt nullibi esse quàm in Africa, & quidem tantum esse in parte Donati. Augustinus libro secundo contra literas Petiliani, capite decimoquinto. Et tempus Donati esse messem Ecclesiæ: libro tertio, capite secundo. Et perijsse dicitur de orbe terrarum Ecclesiam, & in parte Donati eius reliquias remansisse, tanquam in frumentis & zizanijs & palea separatis libro secundo contra Cresconium, capite tri gesimoseptimo. Aiunt & hoc, de Africanis solùm dictum esse, Erūt primi qui erant nouissimi

nouissimi: deficiente aliàs toto terrarū orbe. August. in epistola Petil. cap. 13. Hinc Cassianus in 60 psalmū ait, Donatistas asseuerare, Ecclesiā Christi esse localē: Iussi probare, Ecclesiā uel in sola Africa, perditis tot gentibus, retinendam: uel ex Africa in omnibus gentibus reparandam atq; supplendam esse: uerum esse hoc respondent, quia ipsi dicant, uel quia dixerint illi collegæ ipsorum, aut illi episcopi, uel clerici uel laici eorum: seu quia illa & illa mirabilia fecerit Donatus uel Pontius, uel quilibet alius: aut quia homines ad memorias mortuorū ipsorum orant & exaudiantur: aut quia illa & illa ibi contingant: aut quia ille frater aut illa soror ipsorum tale uisum uigilans uiderit, uel tale uisum dormiens somniarit. Augustinus in epistola Petiliani, cap. 16.

De Sacramentis.

Sacramenta sancta esse, quando per sanctos homines dentur. Augustinus in Psalmo 100 & 32.

De Baptismo.

1

Baptisandos esse eos qui ipsorum sententiæ accesserunt. Philaster. Ac pronunciant, extra suum cœtum non administrari uerum baptismum. Augustinus libro primo contra literas Petiliani, capite decimonono: & lib. 4. contra Cresconium, cap. 5.

2

Virtutem baptismi pendere à ministro qui baptizat: qui si bonus sit, salutaris quoq; sit baptismus: sin minus, baptismus nihil prosit. Et hic articulus ferè præcipuus est, in quo exorbitarunt.

Ideo, Augustinus inquit, id agunt Donatistæ, ut origo, radix & caput baptizati non nisi ille sit, à quo baptizatur. Lib. primo contra literas Petiliani, cap. 4. Et iuxta uestram sententiam talis quisq; redire dicitur, qualis fuerit à quo baptizatur: si nocens, nocentē: si innocens, innocentem. libro secundo aduersus Petilianum, capite centesimoprimo: & libro tertio, capite trigesimonono. Et Donatistæ propè tot baptismos, quot homines, persuadere conantur: detorquentes eò dictum Matth. septimo, Arbor bona fructus bonos facit: ut à bono baptizatus bonus sit, & à malo malus. Lib. contra Petilianum, capite decimooctauo.

Rebaptizationem probāt his rationibus: Quia Paulus cū inuenisset in Epheso quosdam, qui se dicebant Ioannis baptismate baptizatos, baptizari iussit in Christo. Actorum decimonono. libro de unico baptismo, capite septimo. Si igitur post Ioannem, amicum sponsi, baptizatum est: quanto magis post hæreticum baptizandum est? libro quarto contra Cresconium, capite quinto.

Narrat præterea & hanc historiam. Quidam Donatistarum episcopus, cum hic apud Hipponem, sicut audiuimus, sermonem in populo faceret, dixit, eandem arcam Noe ideo bituminatam intrinsecus, ne aquam emitteret suam: ideo etiam extrinsecus, ne admitteret alienam. Ad hoc utiq; ualere uoluit hác interpretationem, ne baptismus uel extra Ecclesiam posse exire credatur: uel qui extra datus fuerit, acceptetur. lib. 2. contra Petilianum, cap. quinto.

De Libero arbitrio.

Cum arbitrio libero homo creatus est: & si uult, credit in Christum: si non uult, non credit. Si uult, perseuerat in eo quod credit: si non uult, non perseuerat. Et ideo cum cœpisset per orbem terrarum crescere Ecclesia, noluerunt homines perseuerare: & defecit ex omnibus gentibus Christiana religio, excepta parte Donati. Libro 2. contra Petilianum, cap. decimonono.

De Peccato.

Donati imitatores ita sine peccato uolont uideri, ut etiam iustificatores hominum se esse adserant. Libro contra Petil. cap. decimoquarto.

De Pœnitentia.

Epiphanius, Donatianos Catharis adnumerat, eosq; societatem non habere cum lapsis in persecutione affirmat. lib. 2. tomo 1, hæresi quinquagesimanona.

De Martyrio.

Violentam mortem, quam uel sponte ac præter necessitatem sibi inferunt, uel iubent alios oblato suo corpore sibi inferri, martyrium nominant. Theodoretus in Hæreticorum fabulis.

De Ritibus & moribus Donatistarum.

Operæprecium est cognoscere, quæ de ijs scribit Theodoretus in fabulis hæreticorū: Nouum, inquit, insaniæ genus excogitarūt. Violentā enim mortem martyriū nomināt, Et qui hanc quidem appellationem assequi uolnnt, id longo antè tempore, ija qui idem secum sentiunt, significant. Illi aūt eos omni genere officij obseruant, eisq; inseruiunt, & omne ciborum genus afferunt: uelnti quædam sacrificio destinata animalia præpascentes, & pinguefacientes. Cum diuturno autē tempore in his delicijs lautè & opiparè uixerint, cogunt eos, quos in uijs inuenerint, lætalia eis uulnera ense afferre. Et nonnulli quidem institutum assequuntur, alij uerò ab eo excidunt. Instar Corybantum itaque furentes & debacchantes, se ex alto è præcipitijs deorsum præcipitant. Et lepidam adijcit historiam. Cum permulti ex ijs, instar phasianorum adipati, in generosum quendam iuuenem incidissent, deinde nudum ensem ei porrexissent, iusserunt ut eia affer-

affectet uulnera: & se eum interfectum minati sunt, nisi imperatum faceret. Is autem dixit, se uereri, ne aliquibus occisis, qui superessent pœnitentia ducti, pœnam cædis ab eo exigerent. Oportere itaq; prius unicuique eorum uinculum imponere, deinde sic ensem adigere. Cum illi autem acquieuissét, & uincula accepissent, cum uirgis omnes cecidisset, eos uinctos relinquens abijt. Eis uerè hanc phrenesin immisit malus dæmon. Eadem hæc de Circumcellionibus Augustinus narrat ad Quoduultdeum, quos genus hominum ait esse agreste & audax. Philaster uerò circuitores uocat, circumeuntes terram & sub specie martyrium rapientium latrocinantes. Augustinus libro primo contra literas Petiliani, capite uigesimoquarto, tribuit Circumcellionibus tyrannicas in ciuitatibus & fundis alienis dominationes, furores, & præcipitatorum ultrò cadauerũ cultus sacrilegos, & prophanas bacchationes ebrietantium. Et lib. 1. cap. 27 ait, eos sactos libros flammis tradidisse, & persecutiones uiolentissimas exercuisse. Lib. 2. contra eosdem, capite 14, uocat eos prophetarum inter fectores. Et in eodem, capite decimoquinto, Linguas eorum dicit dolosas. In eodem, capite octuagesimotertio: Viuunt ut latrones. Et: Quæ strages, inquit, à uobis factæ sunt, posteaquam Iulianus basilicas uobis tradidisset? In eodem, capite octuagesimooctauo: Vetus, inquit, Circumcellionum malitia fuit, uti fustibus. nam inter uinolenta conuiuia, & cum fœminis maritos non habentibus liberam comitandi, uagandi, iocandi, bibendi, pernoctandi licentiam, non solùm fustes tornare, sed etiam ferrum uibrare, & fundas circumagere didicerunt. In eodem, capite nonagesimosecundo, contumaces eos uocat, & legibus hostili modo repugnantes: Constantinus, inquit, Magnus acceptari à uobis, nec ad se appellantibus, nequaquam meruit. Optatus Mileuitanus lib. 6, ait solitos eos lauare parietes templorum, radere altaria, & frangere calices, ubi catholici uel cœtus habuerunt, uel cœna usi sunt.

Magnam fuisse Donatianorum licentiam sub Iuliano apostata, apparet ex Augustino, ut dictum est. Meminit & Faustini cuiusdã, sub cuius regno mira fuerit catholicorum paucitas: libro secundo contra Petil. cap. octuagesimotertio. Et Pontij, qui apud Iulianum prætorem eorum egerit, cap. nonagesimosecundo. Cresconius grammaticus acerrimus eorum fuit defensor, quemadmodum & ipse Petilianus: ut suo loco dicetur. Apud Herodem Proconsulem postulationem egit Thicianus Donatista. lib. 3. contra Cresconium, capite quinquagesimosexto. Lucilla opulenta Hispana fœmina, Donatianos promouit opibus & patrimonio. libro secundo contra Petil. cap. 3. & Hieronymus in epistola ad Ctesiphontem, aduersus Pelagianos. Narrat & Optatus Mileuitanus lib. secundo, sub Iuliano Donatistas, etc. cõtra catholicos persecutionem mouisse, & in Mauritania seditionem excitasse. Contra Donatianos scripsit libros sex ad Valentinianum & Valentem Imperatores Optatus episcopus Mileuitanus.

Articulum de Ecclesia Optatus Mileuitanus libro secundo sic confutat, quòd allegat testimonia scripturæ: Dabo tibi gentes: Dominabitur à mari usque ad mare: item Psalmum quadragesimumoctauum, Vocauit terram ab ortu solis usq; ad occasum: item Psalmum cętesimum duodecimum, Laudandũ nomen Domini ab ortu solis usq; ad occasum: item, Cantate Domino omnis terra. Idem ex proprietate nominis catholici deducit eadem, &c.

Contra articulum de Sacramentis, Optatus Mileuitanus lib. 2. inquit: Non dotes ministri, sed Trinitatem in Sacramentis operari, cui cõcurrat fides credentiũ, & professio.

Contra articulum de Baptismo, idem lib. eodẽ inquit: Vos rebaptisando rebaptisatis hominem fidelem, & dicitis Deo habitanti, maledicte exi foras: ut compleatur quod per prophetam à Deo dictum est de se, Et maledicebant mihi. Item: Sic Deus Christus præcepit dicẽdo: Ite, baptisate omnes gentes in nomine patris & filij & spiritus sancti. De hoc lauacro dixit: Qui semel lotus est, nõ habet iterum necessitatem lauandi. Qui semel dixit, prohibuit iterum fieri.

Leges uerò etiam contra Donatistas latas ab Imperatoribus, Augustinus testatur lib. 2. contra Petil. cap. 86. Et libro 3. contra Cresconium, cap. 46, Imperatorum legibus ciuitates eos uitare iussos indicat. Primus autem Constantinus Magnus multa cõtra Donatistarum errorem constituit, & ademit eis basilicas: eodem autore lib. 2. aduersus Petil. literas, cap. 92.

De successoribus Donati idem ad Quoduultdeum sic: Donatus adiunctis sibi eiusdẽ factionis episcopis, Maiorinum apud Carthaginẽ ordinauit episcopum. Cui Maiorino Donatus alius eadem diuisione successit, qui eloquentia sua sic confirmauit hanc hæresin, ut multi existiment propter ipsum potius Donatistas uocari. Cõuersos quosdam, ut Candidũ Villaregiensem, & Donatum Macomediensem, ex Augustino, lib. 2. cap. 10. apparet. Postremò, de confutatione huius hæreseos, alibi pluta.

SVB

SVB IOVINIANO.
DE IOVINIANI
hæresi.

IOuiniani hæresim sub Iouinianum Imperatorem collocat Sabellicus lib. 9. septimę Euneadis. Augustinus restatur, se iuuene exortam, ad Quoduultdeum: fortè quia repullulauit, seu adhuc durauit. Apparet autem ex eodem Augustini & Hieronymi peculiari aduersus Iouinianum libro, Iouinianum ex monacho clericum factum, hominem fuisse obscurum, diuitem tamē: sed nec eruditum, nec eloquentem. Dogmata ei Augustinus adscribit, de quibus non omnibus meminit Hieronymus ex professo, licet contra Iouinianum scribens: fortè quia ætate Augustini plura portenta affinxerunt. Videtur porrò ex Augustino, Romæ hæc hæresis fuisse.

De Peccato.

Omnia peccata, perinde ut Stoici, paria esse dicebat.

De Baptismo.

Non posse peccare hominem, aut à diabolo subuerti, lauacro regenerationis plena fide accepto: Augustinus, Hieronymus. Idem autem ascribitur Pelagio. Suo præterea baptismo plus tribuit, quàm eorum qui à se dissentiebant.

De Virginitate Mariæ.

Virginitatem Mariæ destruebat, dicens eam pariendo fuisse corruptam.

Tribuerunt insuper Hieronymus & Augustinus Iouinianis propositiones, quasi erroneas & falsas: quæ, si non accesserunt circūstantiæ aliquę malæ & reprehensibiles, à uerbo Dei non discrepant: & hæretici potius cēsendi sunt, qui contrarium affirmant: nempe has. Nihil interesse inter uescentem cibis, & abstinentem seu ieiunātem, modò cum gratiarū actione sumat. Imò uirginitatē etiam sanctimonialium, & continentiam sexus uirilis, in sanctis eligentib. cœlibem uitā, côiugiorū castorū atq; fideliū meritis adęquabat. Perpaucos uerò hac hæresi infectos Augustinus scribit: & citò eam oppressam & extinctā, scripsit aduersus Iouinianū Hieronym⁹.

SVB VALENTINIANO
ET VALENTE.
DE HAERESI APOlinarij.

DVo fuerunt Apolinarij, uiri eximiè docti, pater & filius, Græcarū literarum professores primùm: postea uerò presbyter alter, lector alter Laodiceæ factus est. Vbi cū nimis familiariter cum Epiphanio sophista uiuerent, nec ab eo auelli, quicquid in eare studij poneret Georgius episcopus, possent, communione ab eo priuati sunt. Quam contumeliam indignè ferens uterq;, & iniuriam esse existimans, hæresim propriam constituēre, quæ Apolinaristarum deinceps nominata est. Apolinaristas Epiphanius uocat Dimœritas, ideo quòd duas tertias partes humanæ naturę in Christo confitentur, corpus uidelicet & animā, & tertiam partem ipsam mentem: in quo aduentum Christi in carne negant. Sunt qui ea occasione è Georgio in hæresin discessisse eos dicant, quòd cum Georgius in formam fidei Seleuciæ factam prius consensisset, ad Arianam postea insaniam relapsus, absurda iterum de Christo concionari, eumq; patri similem dicere cœpisset. Quam illi rem non ferentes, ab eo discesserunt. Socrates lib. 2, cap. 46 De alia quadā hęresis huius occasione Sozomenus libro 6. cap. 26, hoc modo: Athanasius à Constantino in Ægyptum exulatum pulsus, Laodiceā transijt, ibiq; familiaris Apolinario factus, cū eo sese coniunxit. Eam coniunctionem cum illi qui de aduersa erant hæresi, contra canones & leges sacerdotū initam esse calumniarentur, factum est, ut Georgius Apolinariū cōtumeliosè ex Ecclesia eiecerit. Ferūt aūr Apolinariū deinde Georgio sępe supplicem factū, ac ut reciperetur precatū esse: cōmunione uerò non impetrata, ad dogmatum nouitatem & hæresin conuersum esse.

Addit Basilius in epistola 72. Facilitate eum scribendi, qua per occasionem ad quosuis irrepserit coniunctam habens sufficientem linguæ facultatem, orbem repleuisse: cō tempro Ecclesiaste, qui cauendum esse dixerit, ne multi fiant libri. In multitudine enim certū esse, quòd multa delinquantur. Dum igitur cōtentionis uitio nimis agitur, & aduersum omne quod quisq; dixerat ire obuius delectatur, iactatione ingenij malæ sortis hęresim ex contentione generauit. Ruffinus lib. 2. cap. 20.

Vsus est opera maximè Vitalij presbyteri Antiocheni, unius ex Meletianis. A' quo adiutus, & Laodiceæ & in alijs ciuitatib. ecclesias collegit. Sozomenus lib. 6. cap 25. Theodoretus lib. 5. cap. 4. Maximus etiam Cynicus fuit Apolinaris uesania refertus: Theodoretus lib. 5. cap. 8. Synodus Constantinopolitana sub Constantio & Valente, meminit etiam Timothei discipuli Apolinarij, apud Theodoretum lib. 5. cap. 9.

De hac hæresi in genere scribit Athanasius, de salutari aduentū Christi, quòd conueniat cum præstigijs Pauli Samosatensis. Marcionis, Manichęi, Valentini, Arij, & Sabellij.

HYPOTHESES DE
Christo.

1

Solum corpus, non etiam animam, à Do-

mino in dispensatione susceptum: Ruffinus lib. 2. cap. 20. Ait tamen Athanasius, eos hac ipsa in re uariare. Interdum, inquit, increatã supercœlestemq; Domini carnem asserētes, interdum eam deitati consubstantialem esse. Deinde aiunt, loco eius hominis qui in nobis interior dicitur, mentem supercœlestem in Christo fuisse. instar enim instrumenti, eum circumferētia corporis usum fuisse. Quippe fieri nō potuisse, ut homo perfectus existeret. Vbi enim perfectus homo, ibi & peccatũ: duoq; perfecta in unũ conflari non posse, &c. lib. de incarnatione Christi. Item, E' cœlo ideo sibi Christus fecit cœlests corpus, ut è cœlo illud in terras deportaret, & inuisibile uisibile redderet: & contumeliæ inobnoxiũ, obnoxium: & impatibile & immortale, mortale & patibile. Idē Epiphani⁹. Vincentius Lirinensis etiã testatur Apolinariũ docuisse, Domini carnē nō de sanctæ uirginis Marię carne susceptã, sed de cœlo in uirginē descendisse: eamq; mutabundus & dubius semper, modò coęternam de uerbo, modò de uerbi diuinitate factam prædicabat. libro aduersus prophanas nouationes.

2

Hominem primùm à Deo Verbo, in dispēsatione incarnationis sine anima susceptum esse. Socrates lib. 2. cap. 46. Deinde uelut ex resipiscentia correcti adijciunt, animam quidem ab eo susceptam fuisse, nunc uerò illam non haberi, sed Deum uerbum in homine suscepto esse loco mentis. Hoc solum discrimen esse dicunt, qui nunc ex illis Apolinaristæ uocantur: Idem ibidem. Athanasius in oratione contra omnes hæreses inquit: Nouum dogma Arius protulit, Christum corpus solum ex illibata uirgine sumpsisse, Deumq; uicem animę subijsse. Idē Epiphanius. Theophilus lib. primo Paschali scribit, istos hæreticos tribuere Christo substantiam inanimam, carnē inanimam, & pro anima rationali Deum uerbum in ea fuisse. Et Vincentius Lirinensis ait eos dixisse, in ipsa Saluatoris nostri carne aut animam humanam penitus non fuisse: aut certè talem fuisse, cui mens & ratio non esset. Item Augustinus ad Quoduultdeum.

3

Affirmant, eum qui ex Maria prodijt, patri consubstantialem esse: Athanasius lib. de incarnatiōe Christi. idq; ideo, quia caro Verbum sit factum. Idem Epiphanius.

4

Ipsum unigenitum Deum, iudicem omnium, autorem uitæ, mortis destructorem, mortalem esse fecit, ac propria eius diuinitate passionem suscepisse: & in triduana illa mortificatiōne corporis, diuinitatem quoque unà cum corpore occubuisse, ac ita à patre rursus à morte resuscitatum esse.

5

Verbum, dixerunt, in carnem, ossa, pilos, & totũ corpus transmutatũ esse, & à propria natura immutatum ex epistola Athanasij ad Epictetum, quæ apud Epiphanium extat.

6

Filium item Dei adoptione, & non natura, corpus gestasse. Ibidem.

7

Deitatem filij, quæ est coessentialis patri, ipsam circumcisam esse, & imperfectam ex perfecta factam. Ibidem.

8

Corpus in ligno clauis affixum, non fuisse corpus, sed ipsam opificem naturæ essentiam. Ibidem.

9

Christum non ex Maria, sed ex sua essentia transmutasse sibi ipsi corpus. Ibidem

10

Dicentes ex Maria esse Dominicũ corpus, non amplius Trinitatem, sed quaternitatē in deitate docent. Ibidem.

11

Carnem, quam induit Saluator ex Maria, essentiæ ipsius Trinitatis esse. Ibidem.

12

Non esse recentius corpus deitate ipsius Verbi, sed consempiternũ ipsum per omnia genitũ esse, quandoquidē ex sapiētia cōstat.

De Peccato.

Ex natura esse peccatum: idq; ex opinione impijssimi Manichæi, Athanasius de incarnatione Christi, eos asserere dicit.

De Resurrectione.

De resurrectione mortuorum ineptiuit, ut reuersuros eos ad legem & circumcisionem, sabbata, ritus, adoratione, cibos, templum per mille annos traderet. Theodoretus lib. 5. cap. 3. Basilius epistola 137. Epiphanius: Hieronymus in caput trigesimumsextum Ezechielis.

De ritibus Apolinaristarum.

Ritibus usi sunt ab Ecclesia catholica alienis: præter cōsuetas sacras odas, mensuratas quasdam, & de ipso Apolinario adinuentas canticumculas psallentes. Etenim cum præter aliam eruditionem etiam poetico esset ingenio, ac uariorum carminũ gnarus, etiã istis delectatiunculis multis, ut sibi aquiesc erēt, persuasit. Et uiri inter potandum ac operandum, & mulieres in textrinis cantica illius psallebant. Sozomenus lib. 6. cap. 25.

Idem libro eodem, capite uigesimoseptimo, quousq; peruaserit indicat: Apolinarij, inquit, hæresis apud Cilices orsa, ad Phœnices usq; peruenit. Et Athanasius de incarnatione Christi: Apolinarij hæresis ex Syria in Aegyptum promanauit.

Confuta-

Confutarunt hanc hæreſin multi uiri doctrina & iudicio excellentes, ut Theodoretus, Athanaſius, Epiphani⁹, Theophilus Alexandrinus, Baſilius & Gregorius Nazianzenus: qui ex profeſſo multa contrà ſcripſere. id quod & Gregorius Nyſſenus fecit, ut teſtatur Nicephorus lib. 11. cap. 19. præterea & Ambroſius cōtra Apolinarē librū fecit, & Theodotus Antiochenę eccleſię presbyter.

Cōtra hypotheſes Apolinariſtarū de Chriſto, Athanaſius libro de incarnatiōe Chriſti inquit: Dei uerbum quod aduenit, & ex uirgine homo prodijt, reuera patri conſubſtantiale eſt, tamen ſecundum carnem filius Dauidis appellatur. Apoſtoli quoq; & Euangeliſtæ ita Chriſti genealogiam faciunt ſecundum carnem. Et ſcriptura dicit: Verbum carnem factum eſſe, non carnem Verbum: et Deus homo & caro factus eſt. Ibidem. In oratione contra omnes hæreſes, ſcribit: Quomodo in ſepulchro nuda deitas deſcēdit ad inferos, ut ſeruaret animas? Potius eo modo ad perdendum quàm ad ſaluandum deſcendiſſet. Opus igitur fuit anima. Et Chriſtus ait: Ego ſum paſtor bonus, & animā meam pono pro ouibus. Et, Poteſtatem habeo deponendi animam, & reſumendi eam. Et ad Ioſeph in ſomnis angelus ait: Mortui ſunt, qui quærunt animam pueri. Oratione contra omnes hæreſes. Gregorius Nazianzenus epiſtola prima ad Clidoniū ſcribit: Non ſegregamus hominem à deitate, ſed unum & eundem eſſe docemus, prius quidem non hominem, ſed Deum & filium ſolum, & ante omnia ſecula, ſine corpore & ijs quæ ſunt corporalia, carnē pro noſtra aſſumpſiſſe ſalute. paſsibilem carne, impaſsibilem deitate, corpore circumſcriptibilē, incircumſcriptibilem ſpiritu, eundem terreſtrem & cœleſtē, uiſibilem & cognoſcibilem, capacem & incapacem: ut toto homine, eodem & Deo, totus homo reformaretur, cadēs ſub peccatū.

Athanaſius in epiſtola ad Epictetum ſcribit. Patres in Synodo Nicęna non corpus, ſed ipſum filium dixerunt patri coeſſentialem. Et hunc quidem ex eſſentia patris, corpus uerò ex Maria eſſe, confeſſæ ſunt ſcripturæ. Deinde opponit ſcripturę teſtimonia, Ecce uirgo in utero habebit. Gabriel mittitur ad Mariam deſponſatam Ioſeph. Idem cautè dicit, Quod naſcetur ex te, non In te, Simeon eum in ulnas accepit, ętate creuit, ſe non eſſe ſpiritum dixit. Nec dixit, quemadmodum me uidetis carnem & oſſa eſſe: ſed, habere. Thomas cum contrectauit, &c. Et poſtea: Si nō deus erat in corpore, quomodo ſtatim progreſſus ex Maria uocatus eſt Emanuel: id eſt, nobiſcū Deus? Quomodo etiam Paulus, ſi nō uerbum erat in carne, Romanis ſcripſit: Ex quibus Chriſtus, quātum ad carnem attinet? Et cur Thomas exclamat: Dominus meus, & Deus meus? Et cur ſol uidēs opificem ſuum in corpore patientē, amittit ſplendorē? Et: Si ſic uenit Verbū, uelut unus ex prophetis uenit, cur hic ex uirgine, & nō etiam ipſe ex uiro & muliere? Aut cur nō uniuſcuiuſq; mors pro nobis facta dicitur, ſed ſola huius? Cur de hoc ſolo dicitur, quòd ſemel uenerit in conſummatione ſeculorum? Cur hic ſolus die tertia reſurrexit? &c.

Epiphanius inquit: Nihil mirū eſt, ſi ſcriptura dicit, Dominū gloriæ crucifixum eſſe. nam & Dominum glorię confitemur etiam ipſum in carne aduenīū. Non enim diuiſus à deitate ęſt aduentus in carne. Paſsibilis nobis prędicatur Chriſtus et creditur, nō quòd per ſe ipſum paſſus ſit: neque quòd alius eſt qui paſſus eſt, & alius Dominus: neq; quòd deitas paſſa eſt: ſed paſſus eſt deitate immutabili manente. Et Theophilus Alexandrinus ait: Inanimā carnē Chriſtus nō habuit. Nec dicens in Euangelio illud. Nunc anima mea turbata eſt, ſignificauit deitatē ſuam perturbationi ſubieciſſe: quod conſequens eſt eos dicere, qui pro anima diuinitatē in corpore eius fuiſſe cōtendūt: Libro primo Paſchali.

Confutatio hypotheſeos de Millenario, ſeu reſurrectione.

Vbi eſt, quod ab Apoſtolo dictū eſt, Si circumcidimini, Chriſtus uobis nihil proderit? Et quomodo erit id quod à Domino dictum eſt, In reſurrectione neq; ducunt uxores, neq; nubunt, ſed ſunt æquales angelis? Et, Sermo hic contrarius eſt toti ſcripturæ. Si enim lex fuit pædagogus uſq; ad Chriſtū quomodo iam poſt Chriſti perfectionē rurſus pædagogo opus erit? Et ſi tranſpoſitum eſt uetus teſtamentum, & renouatum eſt nouum, quis nobis rurſus temerè introduxit uetus in uſum? Epiphanius in hæreſi Dimœritarum, lib. 3. tomo 2.

Damaſus autem Romanus epiſcopus, ubi hæreſin iſtam latè ſerpere cognouiſſet, et Petrus Alexandrinus, primi congregata ſynodo Romæ, alienā eſſe eam ab Eccleſia catholica decreuerunt: Sozom. libro 6. cap. 25. Et Theodoretus lib. 5. cap. 9. Idem in eodem li. capite uigeſimoſeptimo. Quòd dogmata iſta non præualuerint, nec ad multos peruenerint, illorum temporum monachis potiſsimum, ut adparet, aſſcribi debet. Theodoſius pręterea Imperator conatus repreſsit Eunomij & Apolinaris. Nam duces ipſos hęreſiū, ex frequentib. & populoſis orbis partib. in ſolos locos relegauit. Nicephorus li. 11. ca. 13.

In ſynodo Conſtantinopolitana nouationem Apolinaris planè abdicarunt, idq; hac clauſula. Etiam doctrinam humanitatis Domini indepraüatam ſeruamus, neq; animæ neq; mentis expertē, nec imperfectā admittentes

tentes carnis officinm ac cutam. Et: Iam semel fotmam protulimus, ut qui se Christianum profitenrur, seruēt ea quæ ab Apostolis tradita sunt, cum dicat sanctus Apostolus: Si quis uobis annunciat aliud quàm accepistis, anathema esto. Nam Christus filius Dei, Dominus noster, humano generi per suam passionem absolutissimam conrulit salutem, ut hominem totum à peccato occupatum, à to to peccato liberaret. Hunc si quis aut deitatis, aut humanitatis minus habuisse dixerit, is plenus spiritu diabolico, sese gehennæ esse filium prodit, Theodotetus libro quinto, capite nono.

SVB VALENTINIANO. DE MESSALIANORVM hæresi.

FRuticatio qnædam Phrygiani & Montani sectæ, Messaliani dicti sunt, seu Euchitæ, hoc est, precarores. Theodoretus libro quarto, capite nndecimo: & libro rertio Hæreticarum fabularum. Idem & Enthusiastas, id est, correptos numine, seu arreptícios dictos indicat. Augustinus ad Qnoduultdeum, Psallianos nomine Syriaco dictos ostendit.

Fuisse eos in Oriente, & circa Antiochiā in Syria, & Edessæ, ac uicinis in locis, ex eodem Theodorero liquet: in quæ loca eos ex Mesopotamia digressos, Epiphanius indicauit. Theodoretus eos ex Syria aliquando exactos, in Pamphiliam concessisse scripsit.

Idē Theodorerus eos sub rempora Valentiniani locat. Epiphanius ait: Fuerunt ante aliquod tempus, à temporibus Constantij, & huc usque. Huius sectæ principes fuere Dadoes & Sabas, & Adolphius & Hermas, & Symeones, atq; insuper etiam alij. Theodoretus ibidem.

HYPOTHSSES.

De Deo.

Plures esse Deos dixerunt: non tamen adorarunt ullum, prætet unum, omniporentem. Epiphanius.

De Cœna.

Diuinā cœnam neq; prodesse, neq; lædere quenquam. Theodotetus in Ecclesiastica historia. Verùm hunc morbū ipsos cęlare ait.

De Baptismo.

Baptismum auferre priora peccata, instar nouaculę: nec prodesse cuiquam nisi oratione prorsus excindanrur, ut deinceps non sit necesse ieiunio corpus reprimere, aut doctrina refrenare, posśitq; omni petulantia carere: deniq; etiam coràm diuinam trinitatem posśit contemplari.

Ritus.

Mnlta faciunt, quę phrenesim eornm arguunt. Nam & repentè saltant, & super dæmones se saltasse iactitant, & digitis sagittantium speciem præ se ferunt, se in dæmones iaculari affirmantes. Theodoretus lib. quarto fabularnm hæreticarnm. Et orationi utique uacantes, maximam diei partem dormiunt. Deinde à dæmone, qui eos in furias adigit, decepti, dicūt se uidisse reuelationes, & quæ futura sunt prædicere conanrur. Iactant autem se uidere patrem & filium & spiritum sanctum corporeis oculis, & spiritus sancti aduentum sensu percipere. Ercorrepti numine, de percepta cuiusdam dæmonis ui, quam sancti spiritus præsentiam esse putant: hoc morbo penitus correpri, omnia opera manuum auersantur, tanquam improba: somnoq; indulgenres, uisa somniorum prophetias nominant. Et Augustinus inquir: Dicuntur Euchitæ opinari, monachis nō licere sustentandę uitæ suæ causa aliquid operari: atq; ira se ipsos monachos profiteri, nt omnino ab operibus uacent. Et in fabulis hęreticis Theodoretus scripsir, eos ad negandum paratos: & si urgeantur, protinus anathemarizare eos qui horū aliquid dicunt. Epiphanius hęc narrat: Construxerunt sibi ipsis domos quasdam, aut locos amplos instar fororum, & adoratoria & precatoria appellarunt. In alijs uerò locis eriam naturae ecclesias ad similitudinem sibiipsis fecerūt: & ad uesperam & mane multis lucernis aclu minibus incensis cōgregantur, & diu ac per longum tempus lectiones quasdam per doctos suos, et laudes quasdam in Deum facientes, uelut per lectiones ac laudes Deum precantes, seipsos decipiunt.

Augustinus scribit, nonnullos dicere, eos de purgatione animarū nescio quam phantasticam & ridiculam fabulam narrare: Porcam scilicet cum porcellis suis uidere exire de ore hominis, quando purgatur, & in eum uisibili similiter specie ignem qui non comburat intrare.

Refutat hosce Epiphanius, & disertè ait, ipsos quadam ἀκαιροβολίᾳ ista omnia, & contra scripturam sanctam tentare. Sed pleraq; huius hæresis capita, eriam in alijs suprà sunt retusa.

Lytoius igitur, gubernatot ecclesiæ Melitenæ, cum uidetet hunc morbum hausisse multa monasteria, cōcremauit illa, et lupos de grege repulit. Ad eundem modū & laudatisśimus Amphilochius, cui Lycaonū metropolis regenda commissa esset, postqum sensir hanc luem in illa quoq; loca uenisse, statim abegit: & ouilia quæ illa depasceret, hac labe liberauit. Er Flauianus celeberrimus, cū esset pontifex Antiochenus, ubi com perit hos Edessæ congregari, & suum uirus uicinis instillare, milla monachorum cohorte, deduxit Antiochiam, & negantibus confessio-

fessionem morbi ita extorsit. Accusatores aiebat calumniosos, testes mendaces esse: sed Adelphium admodum grandem natu blandè compellans, iuxta se assidere iubet: Nos quidem, inquit, ô senex, post maiorem uitæ peractã partem, exactius nouimus & humanam naturam, & molitiones dæmonum aduersariorum cognouimus, usu etiam didicimus largitatem gratiæ: isti uerò adolescentes cum sint, neq; exquisitã harum rerũ teneant rationem, spirituales audire sermones nõ sustinent. quapropter mihi expone, quomodo doceatis & aduersantem spiritum recedere, & aduenire gratiam sanctissimi spiritus. His uerbis delinitus senex, totum uenenum occultatũ euomit: nemini prodesse quicquam sanctum baptisma, omnium qui ipsum consequerentur: solam autem sedulã orationem expellere domesticum dæmonem. Nam unumquemq; qui nasceretur, trahere de primo patente ut naturam, sic dæmonũ quoq; seruitutem. Sed his sedula oratione fugatis, tum deinde aduenire sanctissimũ spiritum, cum significatione sensibili & inuisibili præsentiæ suę, quo corpus perturbationum motibus liberetur, & animæ ad deteriora inclinatio prorsus auertatur, ut deinceps neq; ieiunio reprimente corpus, neq; doctrina refrenante, & ad decus ac ordinem instituente opus sit. Quæ si cui contigerint, iam non illum modò petulantia carere corporea, sed planè etiam præuidere uentura, & diuinam Trinitatem oculis contemplari. Tum diuus Flauianus effosso puteo fœtido, & elicitis aquis impietatis, infelici seni: Inueterate, inquit, diebus malis, coarguit te os tuum, haud ego: & labia tua contra te dixere testimonium. Itaque prodito morbo, Syria illi exacti, in Pamphyliam concessere, eamq; impleuere peste hac.

DE EVPHEMITIS, MARTYrianis, & Satanianis.

FVerunt tantum Messalianicæ sectæ addicti, ut Epiphanius & Augustinus testantur: in quibusdã, ut fit, tamen uariarunt, turpiora perpetrantes.

Non Iudaismo, nec Christianismo erant addicti: nec Samaritę haberi uolebant, sed solùm Greci. Voluerunt uideri se in Christum credere, quia renunciarint mundo, & bonis proprijs secesserint, prauè intelligẽtes Christi dicta de desertione facultatum, ut Epiphanius narrat: quasi qui non abneget seipsum, & deserat omnia, non possit esse Christi discipulus. Item illud: Operemini nõ cibum qui perit, sed qui manet in uitam æternam.

Simul autem permixtim uiri cum mulieribus, & mulieres cum uiris, in eodem loco dormiũt, in uicis & plateis æstatis tempore, eo quòd non habent possessionem, ut inquiunt, in terra. Quæcunq; ex ipsis interrogaueris, is illum seipsum esse dicit, quæcunq; tandem uolueris. Siue igitur prophetam dixeris, dicet, Sum propheta: siue Christum nominaueris, dicit, Sum Christus. Ieiuniũ omnino ignorant: sed uel orationibus uacantes, & ab hora secunda aut tertia, aut etiam nocte, si famem perceperint, omnia intrepidè operantur edentes ac bibentes.

Et principes quidam æmulatores pietatis, multos ex his occiderunt, eo quòd adulterent ueritatem, & imitentur Ecclesiæ mores. Hinc Martyrianos seipsos cognominarunt.

Alij ex his profundius quiddam cogitantes, dixerunt: Satanas magnus est, & fortior, & multa hominibus mala facit: cur nõ potius ad hunc confugimus, & ipsum adoramus, ipsum honoramus, & ipsi laudes dicimus, quo propter blandum cultum nõ faciat nobis mala: sed nobis, ut qui serui ipsius sumus facti, parcat? Atque sic etiam Satanianos seipsos cognominarunt. Et hi cum prædictis, æqualiter sub dio progressi, & à ueritate digressi, precibus ac hymnis uacauerunt.

SVB VALENTINIANO ET VALENTE.

AETIANORVM, SEV EVNOmianorum, seu Anomæorum hæresis.

AEtiani, ab Aetio denominati sunt, cuius se discipulum Eunomius professus est: à quo & Eunomiani dicti sunt. Theodoretus libro quarto hæreticarum fabularũ. Epiphanius in Anacephalæosi etiam Anomæos appellatos ait, ab inæqualitate personarum in Trinitate, quam adseuerabant. Sozomenus lib. 6. cap. quarto, Anomianos habet. Theodoretus etiã Troglytas, seu Trogloditas nuncupatos, autor est, à secretis per domus cõuentibus, quos agitabant: de quibus infrà. Socrates libro quarto, capite quadragesimoquinto, etiam Exucontios ab Homousianis dictos eos, autor est. Theodoretus autem, Arianos Exaconitas uocatos ait, à loco, in quo conuenire soliti sint.

Aetij secta statim tum cœpit, cum Ario ab exilio reuocato, quidam qui Ariani prius ex professo fuerant, Ario amplius communicate detrectarent: ideo quòd per simulationem causam Eusebio alijsq; communicasset, qui de ipsa substantia Dei patris filium esse confiterentur. Illorum igitur, cum per mortem decessissent, successor fact' est Aerius Syrus, Antiochenæ ecclesię diaconus. Cui breui interuallo successit rursus Eunomius Cyzicęnæ ecclesiæ episcopus, qui quod Aetius docuerat, latius & ualidius adstruebat. Ruffinus libro

libro primo, capite uigesimoquinto: Sozomenus lib.4.cap.12.

Is Eunomius hæresim suam, communicato consilio cum Eudoxio, aliquandiu occultè & intricatè ac perplexè sparsit: propterea quòd sanam in doctrina Cyzicenorum ecclesiam accepisset, et Imperatorem infensam habere creationem filij Dei animaduerteret. Prodita autē est tandem eiusmodi occasiōe: quòd auditores probè nutriti & instructi diuinis scripturis, dolos latentes deprehenderunt: & explanationem ab eo, eorum quę insidiose & inuolutè tradidisset, exegerunt. Ibi animo sumpto, quæ hæreticè sentiret, in cœtib. publicis palàm ostendit. Eam ob causam ab auditoribus apud Eudoxium Constantinopoli accusatus est: deinde apud Imperatorē ipsum delatus, quasi maiorem sereret doctrina sua impietatē, quàm Arij fuisset. Sic igitur mandato Imperatoris, ab Eudoxio nolente uolente Cyzico cedere iussus est. Atq; ita dux sectæ suæ Eunomius factus est. Theodoretus libro secundo, capite uigesimonono. Socrates libro secundo, capite trigesimoquinto, Aetium deceptum categorijs & sophismatis Aristotelis, affirmat hæresin finxisse. Deinde quòd ineruditus fuit, nec in sactis literis uersatus, sed cōtentiosus tantum: tùm quòd ante se doctores, ut Clementem, Aphricanum, Origenem, non cognouerat. Idem Sozomenus libro tertio, capite decimoquinto exponit.

Secum sentientes Aetius habuit Arianos: Eudoxiū, qui Antiochena ecclesia potitus, manifestè Aetij hæresin tueri cœpit: Acaciū, Vrsatium, Valentinum, & Vranium Tyri episcopum. Sozomenus libro quarto, capite duodecimo & decimosexto. In eodem, capite decimotertio, Asphalium presbyternm Antiochenum, uehementer hæresi Aetianæ deditum fuisse scribit. Libro sexto, capite uigesimotertio, etiam Auxentium Mediolanensem cum Eunomianis sensisse affirmat. Initium sectæ huic Chronicon Hieronymi tribuit annum Domini trecentesimum septuagesimumseptimum.

De Deo.

Dicunt Anomæi, se non simpliciter nosse Deum, in cognitione fidei: sed exactè & perfectè, uelut cognoscit quis omne uisibile, & quod manibus suis contrectat. Epiphanius. Basilius libro ptimo cōtra Eunomium: Hieronymus libro secnndo in Matthæum, cap. undecimo: Chrysostomus homilia secūnda, de incomprehensibili Dei natura: Theodoretus libro quarto hæreticarum fabularum. Porro scribit Epiphanius, eum dixisse: Ita noui Deum, sicut meipsum: & non in tantum noui meipsum, sicut Deum. Et si quis obijcit, Quomodo potestis Deum nosse, si tertena intellectum uestrum fugiant? Dicat enim quis uestrûm, inferni locum, aeris mensuram, cœlorum formam & crassitudinem, &c. Ibi respondent: Omnia hæc corporalia sunt, & nosse non possumus: Deum autem qui ipsa facit, nouimns clarè quis sit, & qualis sit, & quomodo sit. Hinc Proclus in epistola ad Armenios rectè dixit: Eunomij audacia naturam incōprehensibilem intra sciētiam humanitatis includit. Et Basilius loco suprà citato: Ipsam substantiam Dei non patitur supra omnem intelligentiam & cognitionem hominum esse. Deniq; quia temerè multa & lenirer de Deo disputabat Aerius, ideo à quibusdam ἄθεος appellatus est. Sozomenus lib.3, cap. 15.

De Trinitate.

Eunomiani docent, tres esse diuersas qualitatis substantias: ut auri, argenti, & æris. Et patrem qnidem fecisse filium: & iterum filium qui sit creatura, fecisse spiritum. Philastrius.

HYPOTHESES

De Christo.

1

Filium patri dissimilem, nec esse eiusdem essentiæ, creatumq;, & ex non existentibus factum esse pronunciauit. Et quidem Aetius atq; Eunomius primi fuerunt, qui post Atium blasphemias in filium Dei effuderint. Sozomenus libro octauo, capite uigesimosexto: Theodoretus libro quarto hæreticarum fabularum: Basilius libro primo contra Eunomium: Athanasius disputatione contra Arium.

2

Ordinis & temporis eminentia filium posteriorem esse, patrem priorē. Basilius. Fons horum errorum fuit, quòd categoriarum Aristotelicarum sophismatis impeditus, scripturarum autem sacrarum rudis, intelligere non potuit, quomodo sit ingenita generatio: & quomodo quod natum sit, coæternū sit ei quod genuit. Socrates libro secundo, capite trigesimoquinto. Idem indicat & Ambrosius, de sacramento incarnationis Domini, capite secundo.

De Spiritu sancto.

1

Spiritum sanctum essentia alienum esse à patris & filij substantia. Sozomenus lib. sexto, capite uigesimo secundo: Theodoretus libro qninto, capite decimo.

Argumentationē ipsorum recitat Athanasius. Si nō est creatura spiritus sanctns, Ergo filius est: ac duo fratres erunt, Verbum & ipse. Deinde addunt: Si ex filio accipiet spiritus, sic; ab eo datur, sic enim scriptum est: Ergo auus est pater, & spiritus eius nepos. Ad Serapionem, de spiritu sancto.

2 Spi-

2

Spiritum Sanctum ante alias creaturas esse à filio fabricatum. Theodoretus de hæreticorum fabulis. Deitate atq; creatiua potentia carentem, & à patre Spiritum remouent. Basilius lib. 2. contra Eunomium.

3

Spiritum sanctum honore patre & filio esse minorem. Sozomenus, Theodoretus. & Ruffini symbolum in operibus Cypriani extrans ait: Arius & Eunomius spiritum sanctũ non solum minorem esse, sed & Mittendarium asserunt.

Probationes afferunt, quòd creatura dictus sit spiritus sanctus. Vnam, ex propheta dicente: Qui firmãs est tonitruum, & creans spiritum. Alteram, ex Euangelio: Quòd omnia per ipsum facta sunt. Ibidẽ. Et Didymus libro primo de spiritu sancto: Impijssime, iu quit, inter OMNIA connumerant spiritum sanctum, dicentes, in eo quod Omnia per uerbum facta sunt, etiam significari spiritum sanctum facturam.

De Baptismo.

Rebaptisandos esse catholicos & Arianos: sicut infrà de Ritibus sequetur.

De Scriptura.

Blasphemant Anomiani prophetarum & Apostolorum nomina, cum redarguuntur ac castigantur, dicentes, Hoc Apostolus uelut homo dixit. Item: Quid mihi profers ea quæ in ueteri sunt Testamento? Epiphanius.

Ponit exemplar Epiphanius libelli cuiusdam Aetij, continentis quadraginta septem Epicheremata seu positiones, de ingenito Deo, & genito: quas ordine prolixè cõfutat. Ideo ex autore ipso perendæ uidentur.

Cum Acacianis Aetij sectatores, filium patri per omnia, tam secundũ essentiam, quàm secundum uoluntatem, ὅμοιον, ex non existentibus factum esse, docuerunt. Sozomenus libro quarto, capite uigesimonono. Interrogati autem, quare, cum filium in expositione fidei suæ Deum ex Deo dixerint, iam illum dissimilem, & non ex existentibus nominare non uereantur, talib. sophismatibus obiectionem eludere conantur: Sic, inquiũt, dictum est illud Ex Deo, sicut ab Apostolo dictum est, Omnia uerò ex Deo. Est igitur filius unus ex omnibus, quæ sunt ex Deo. Et ob eam causam additur in expositionib. illud, Secundũ scripturas. Huius sophismatis autor erat Gregorius Laodiceuus episcopus, ut suprà. Socrates libro secundo, capite quadragesimoquinto. Hinc & in synodo Seleuciæ conuocata studiose id agunt, ut episcopi præsentes, scripturæ alicui de fide subscribant, cui non insit homousij nomen. ibidem in eodẽ, cap. decimosexto, Epiphanius.

Ritus & mores.

Aetianis hoc unum est studium, ut multitudines corrumpant: ut Constantius scribit in epistola ad Antiochenos, apud Sozomenum libro quarto, capite decimotertio. Eunomius Cõstãtinopoli in suburbijs degens, seorsim in ædibus Ecclesiam colligebat. Sozomenus libro septimo, capite decimoseptimo. Fertur etiam Aetius usq; adeò bonis moribus fuisse inimicus, ut asseueraret, quòd nihil cuiquã obesset quorumlibet perpetratio ac perseuerantia peccatorum, si huius quæ ab illo docebatur fidei particeps esset. Augustinus ad Quoduultdeum: Sozomenus libro sexto, capite uigesimosexto. Et Epiphanius ait, se accepisse ab eo qui palàm audierit, Aetium dixisse, dormire cum muliere extra coniugium tam non esse peccatũ, quàm scalpere aurem: quia necessitas sit, & ministerium. Idem in Anacephalæosi: Aberrare aliquem in scortatione aut alio peccato, nihil esse aiunt. Nihil enim quærit Deus, dicunt, quàm ut quis solum sit in ipsorum fide.

Idem de ritibus eorum: In ampliorem infamiam delati Aetij sunt discipuli, & horum successor Eunomius. Rebaptizat enim iam baptisatos, non solum eos qui ab orthodoxis & alijs sectis ad ipsum uenerunt, sed etiam eos qui ab ipsis Arianis. Rebaptizat autem ipsos in nomen Dei increati, & in nomen filij creati, & in nomen spiritus sanctificatiui, & à creato filio creati. Et affirmant quidam, quòd in caput baptizat eos qui ab ipso rebaptizantur, pedibus sursum uersis, & capite deorsum. Et sic per iusiurandũ cogit ipsos iurare, ne resiliant à tali hæresi ab ipso instituta. Idem Nicephorus libro undecimo, capite undecimo affirmat. Et Theodoretus libro quarto hæreticarum fabularũ: Eunomius, inquit, subuertit sancti baptismi ritum, à Domino & Apostolis ab initio tradĩtum, & contratiam legem apertè tulit, dicẽs, Non oportere ter immergere eum qui baptĩzatur, nec Trinitatem inuocare, sed semel baptizare in mortem Christi. Porrò autem baptizantes ad pectus usq; madefaciunt: reliquis autem partibus corporis, tanquam abominandis, aquam adhibere prohibent. Qua de causa, quando in solio quidem baptizabant, cum hominem extra id statuissent, eius caput usque ad pectus semel in aquam deprimebant. Postquam autem contigit sauciati quempiã, cum caput ad solium impegisset, excogitarunt aliud genus baptismatis. In aliquo etiam subsellio pronũ hominẽ, extra id aũt caput sublime erigentes, effundunt aquã, quæ nullã aliam partem attingit. Alij uerò ex ijs alium quoq; modum baptismatis inuenerũt. Maximã enim uittã compo-

componunt, eamq; consecrant, & ea hominem ad ungues usque inuoluunt, à pectore incipientes, deinde sic aquam infundũt. De rebaptisatione ipsorum & Ambrosius in inuectius in Auxentium restatur.

Habuit porrò hæc hæresis promotores, Eusebium Eudoxij amicum, (Sozomenus libro quarto, capite decimosexto) & in aula Imperatoris rerum potientes, qui cum Eudoxio omnes sentiebant. Nicephorus libro nono, capite trigesimosexto. Item eunuchos in palatio Imperatoris. Sozomenus libro quarto, capite duodecimo.

Quousq; processerit, indicat Sozomenus libro sexto, cap. uigesimoseptimo. Eunomij, inquit, hæresis à Cilicibus & Tauro monte ad Hellespontum & Constantinopolim usque peruenit. nam Eunomius facile persuasit, ut secum sentirent ij qui cum eo morabantur, ut qui uicini essent. Idem libro quarto, cap. decimotertio: Aetianorum naufragium, totam fermè Antiochenorum Ecclesiam corripuit. Theodoretus libro secundo compendij hęreticarũ fabularum, tamen inquit: Sunt admodum pauci Aetiani, cum omnes eos abhorreant & auersentur, propter blasphemiæ impudentiam. Et maxima quidem pars orbis terrarum ab eorum pernicie liberata est. Paucæ autem admodum ciuitates habent eorum aliquos, qui ipsi quoque conantur latêre.

Quòd autem dogmata Eunomij nõ pręualuerunt, nec ad multos peruenerũt, illorum temporũ monachis potissimùm ascribi debere, Sozomenus lib. 6. cap. 27 indicat.

DE HAERESIBUS THEOPHRO*nianorum seu Eunomotheophronianorum, & Eutychianorum seu Eunomietychianorum.*

EVnomiani, ut fit, concordiam et cõsensum in hęresi inter se non diu aluerunt. Primũ enim Eunomius ab Eudoxio, à quo fuerat episcopus Cyzici ordinatus, secessit: cum Imperatoris mandato Eudoxius cedere eum ab Ecclesia cõpulisset, hoc causæ prętexens quòd præceptorẽ suum Aetium expulsum, ipse non recepisset.

Deinde Eunomio adhęrentes & ipsi inter se diuisi sunt. Primùm enim Theophronius quidam Cappadox, contendendi artificio ab Eudoxio instructus, & crassum Categoriarum Aristotelis & περὶ ἑρμηνείας sensum nactus, libros de mentis exercitio inscriptos cõ posuit, & in absurdas disputationes delapsus est. Curiosus enim factus, ex nominibus in sancta scriptura positis disputauit: Deum ea quæ nõ sunt præscire, existentia scire, preteritorũ meminisse: nec semper eãdem esse sententia, sed pro ratione uel futurorũ uel præsentium uel pręteritorum mutare sententiã.

Propter huiusmodi dogma ne Eunomianis quidem ipsis tolerabilis uisus, ab Ecclesia eorum pulsus est. Qui igitur ei illi adiunxere, postea Theophroniani dicti sunt. Sozomenus libro septimo, cap. decimoseptimo. seu Eunomotheophroniani: Socrates libro quinto, capite uigesimoquinto.

Eutychius autem Constantinopoli cum Eunomio alioqui sentiens, propterea quòd pronunciauit (quod Arianis contrarium erat) filium scire iudicij diem, ut qui omnia sine penuria & defectu à patre accepisset, à Constantinopolitano episcopo nõ receptus est. Separat[9] igitur ab Ecclesia, hæresim propriam constituit, ut qui ei adhærerent Eutychiani dicerentur: Sozomenus ibidem. seu Eunomiætychiani: Socrates ibidem.

Vbiq; autem & Theophroniani & Eutychiani baptisma quoq; adulterarunt. non enim in triadem, sed in mortem Christi baptizarunt. Socrates libro quinto, capite uigesimoquarto: Sozomenus libro sexto, capite uigesimosexto.

DE HAERESI EVSTA*thij.*

CVm Macedonius in Triadis diuinitate Spiritum sanctum cõplecti recusaret, tum & Eustathius: Ego, inquit, Spiritũ sanctum nec Deum nominare uolo, nec creaturam uocare ausim: propter hanc causam uocarunt eos (Macedonium & Eustathium) Homousiani, Pneumatomachos: id est, bellum cum spiritu sancto gerentes. Socrates libro secundo, cap. quadragesimoquinto: Augustinus ad Quoduultdeum.

DE PNEVMATOMACHO*rum hæresi.*

ARianos, Macedonianos & Eunomianos, simul dictos fuisse Pneumatomachos, Theodoretus docet libro secundo cõpendij hæreticarum fabularum: & Epiphanius progeniem eos Arianorum uocauit in Ancorato.

HYPOTHESES.

Blasphemant spiritum sanctum, creatum ipsum proclamantes, & qui non sit ex deitate, imò abusiuè propter propriam efficaciam creatum esse, sanctificantem uirtutem ipsius solum esse adserentes. Epiphanius in Anacephalæosi. & libro tertio, tomo primo: Non connumerant ipsum patri & filio. Adseuerant etiam, synodum Nicænam non definisse, spiritum sanctum in deitate connumerandum esse. Ratio ipsorum admodum putida est. inquiunt enim: Spiritus sanctus scrutari dicitur, Ergo non perfectè cognoscit. Non igitur Deus est. Ibidem.

CONTRA PNEVMATOMACHOS.

Hunc errorem ita confutat Epiphanius: Spiritui sancto tribuuntur, quę propria sunt Dei, & appellatur cum patre & filio Dominus: ut, Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, Spiritus ueritatis, Spiritus Dei. Spiritus enim Domini dicitur, & ex patre procedens, & de filio accipiens, largiensque dona diuersimodè prout uult, perscrutans etiam profunditates Dei, & cum filio existens, baptizans, obsignans, perficiens obsignatum. Deinde confutat prolixo sermone, quem ex Ancorato suo citat: in quo scripturæ testimonijs multis probat, Spiritum sanctum cooperari patri & filio, & æqualiter facere: Deum igitur esse cum patre & filio. ut quòd Petrus in Actis Spiritum sanctum simpliciter Deum dixit: Nō mentitus es, inquit, hominibus, sed Deo.

Obiectionem primā de Synodi determinatione sic diluit: In Synodo Nicęna nullā de Spiritu sancto fuisse quæstionem, nec cuiquam de Spiritus sancti deitate dubiū quicquam uisum. Synodos uerò non cauere solere de illis quæ non pro tempore acciderunt: nihilominus tamen in Synodi eius fide haberi, Credimus in Spiritum sanctum: Idem & Basilius epistola 78. Sententia de Spiritu sancto in Nicænæ fidei formula in transcursu sine omni diligentia pŏsita est, propterea quòd nondum mota esset quæstio ista: sed adhuc credētium mentibus securus, ac nullis obiectus insidijs, inesset de Spiritu sancto intellectus.

Rationem ipsorū sic refutat Epiphanius: Etiā de patre, inquit, dicitur, Scrutatur prōptuaria uentris: de Spiritu sancto uerò, Scrutatur quę Dei sunt: ut significetur, illum perfectè scrutari, &c.

DE HAERESI POtentini.

Athanasius de sing. hominibus, Nouellam extitisse dicit Vrbici cuiusdam Potentini, qui Spiritum sanctum contendere patrem aut filium, aut certè factum debere confiteri. Confutat autem hoc modo: Vtique si Spiritus sanctus, & hic paracletus, ut dicis, pater esset, sine dubio iam non esset unus pater, sed duo patres. Aut si Spiritus & hic Paracletus filius esset, sine dubio iam nō unus fili⁹ esset, sed duo filij. Vel si factura esset spiritus paracletus, procul dubio iam nō esset uerus Deus, qui factus esset: quod absit. Ad fundamentum Pneumatomachorum Spiritus sanctus uocatur arrabo, est igitur minor Christo, Respondet Athanasius ęe communi essentia patris, filij & spiritus [illegible]: Quin et patrem inuenimus in scripturis partem appellari, cum in Psalmo dicit: Pars mea es tu in terra uiuentium. Atque iterum in decimoquinto Psal. Dominus pars hæreditatis meæ. Hæretici etiam dicere solent, Verba prophetarum ex persona Sancti spiritus pronunciata esse: atq; inde arbitrantur se ostendere posse, Spiritum sanctum minorem esse Deo, eo quòd in Psalm. ita habetur. Venite adoremus eum: quasi Spiritu sancto unà cum hominibus adorante. Sed male. Cur est quod dicit, Ploremus coram Domino? Ergo ne etiam spiritum plorare affirmabis? Quin & alibi, ut ostendatur dominatus Spiritus, ita loquitur. Ego enim sum Dominus Deus. Et in alio Psalmo, Cognoscite quoniam ipse sit Dominus Deus. Rursus alibi. Audiam quid loquatur in me Dominus. Item, Spiritus locutus est in me, non per me. Et Paulus inquit: Multipliciter Deus locutus est patrib. nostris per prophetas, in extremis diebus locutus est nobis per filium. Liquet igitur, Deum esse Spiritum sanctum.

TROPICI.

Illi qui dicuntur Tropici, Spiritum in numerum creaturarum redigūt: ausi q; sunt, ut ipsi loquuntur, tropos sibi excogitare: & interpretari illud Apostoli dictum, qui rectè Timotheo scripsit: Testor, inquit, coram Domino nostro Iesu, & electis angelis. ut hæc obserues sine præiudicio, nihil ex affectibus faciens. Illi autem dicunt, Ex eo quod Paulus nominato Christo angelos statim subiūxerit, necessum esse, Spiritū angelis annumerari, & eiusdem ordinis esse. eumque Angelum esse, sed maiorem cæteris. Respondet Athanasius: Inuentum illud est impietatis Valentini, qui affirmat, misso spiritu, unà cum eo missos esse angelos eius coætaneos. Atq; ita redigentes illi Spiritum in ordinem angelorū, non sentiunt se angelos Trinitati consociare. Si enim post patrem et filium, ut ipsi uolunt, sunt angeli, certum est, angelos esse in Trinitate: neq; eos esse iam administratorios Spiritus, qui ad ministeria: neque sanctificari, sed potius alijs dare sanctitatem Vbi quęso scripturarum inuenerit angelum esse spiritum sanctum? Imò archangelus Gabriel Spiritui sancto pariter & filio minister est apud Mariam, cum ita dicit: Spiritus sanctus superueniet in te, &c. Et aliquāto pòst: Decebat eos, cum prorsus nō intelligant, se silentio tradere, nec illos (Arianos) filium, nec istos (Tropicos) spiritum creaturis cōnsociare, aut agnoscere id quod scriptum est: & Patri coniungere filium, & Spiritum sanctum non segregare à filio, ut indiuisa & suę naturæ permaneat sancta Trinitas. Athanasius & Serapion. Spiritum sanctum non esse creaturam.

ACACIANI.

AB Acacio Cæsarienfi episcopo appellati sunt Acaciani. Habuerunt secũ sententes Aerij sectatores & Leonani, qui in aula Imperatoris Constantij magnis dignitatibus militabat: & Lauritium ducem militum, Sozomenus lib. 4. cap. 22. Consensit Acacio & Macedonius, quadiu Ecclesiæ Cõstantinopolitanę gubernatione fungeretur: ut idem testatur.

Subscripserant fidei formulę institutæ aliquando Antiochiæ in Encænijs: filium scilicet per omnia similem esse patri, etiá secundum essentiá: seu, ut Athanasius de illis scripsit, filium esse substantiæ patris sine omni dissimilitudine imaginem. In Seleuciana uerò Synodo, quæ prius de fide decreuerát, rursus reprehenderunt, respondentes, similem esse patri filium, secundum uoluntatem duntaxat, & non secũdum essentiam: quod de Semiarianis Epiphanius dixit. Sozomenus ibidem, & Athanasius de Synodo Ariminensi & Seleuciana. Hæc sentientes Acaciani, eos qui in palatio Imperatoris potentes erant, in suam pextraxere sententiam, perq; eos etiam Imperatoris ipsius ambierunt beneuolentiam. Consenserunt & alij illis, Ecclesiasticis facultatibus corrupti: alij blandis uerbis & dignitate persuasi & seducti: Sozomenus lib. 4. cap. 23.

Rursus uerò non ita mulro pòst, Acaciani quiescere nescientes, Antiochiam cum paucis conuenerunt, ac nomen illud ὁμοιον è scriptura Arimini & Constantinopoli lecta auferendum esse statuerunt: ac filium patri per omnia tam secundum essentiam quàm secũdum uoluntatem ἀνόμοιον & ex non existentibus factum esse, sicut & Atio initio uisum fuerat, iudicarunt.

Interrogati autem à Nicænæ fidei professoribus, Quare cum antea in expositione fidei suæ, filiũ Deum ex Deo dixerint, nunc dissimilem, & ex non existentibus nominare audeant, sophismate lectionem eluserunt hoc modo: Sic dictũ est illud Ex Deo, sicut ab Apostolo dictum est, omnia uerò ex Deo: Est igitur & filius unus ex omnib. quæ sunt ex Deo. Socrates libro secundo, capite quadragesimosecundo: Sozomenus libro quarto, capite 29.

Postremò rursus, cum infamiam & condemnationem sui ferre non possent, fidem Constantinopoli approbatam receperunt. & Synodo soluta ad ciuitates suas redierũt. Socrates, & Sozomenus ibidem.

DE AERIANIS.

DE Aerio, quis & ubi fuerit, certi nihil scriptum est. Epiphanius Arianum fuisse omnino indicat. Hæresim eum finxisse eiusmodi occasione Augustinus ait ad Quoduultdeum, quòd cùm presbyter esset, doluerit quòd ad episcopum non prouectus sit. Ait & ipse, quòd in Arianorum hæresin delapsus sit. Basilius libro de Spiritu sancto, capite secundo, hæreseos cuiusdam Syllabicorum meminit. cuius principem fuisse Aerium indicat. In prouincia autem Pamphiliç quamplurimi commemorati sunt, ut Philaster testatur.

HYPOTHESES.

I

De Deo.

Filium diuersæ naturæ esse à patre, quéadmodum instrumentum dioersæ naturæ est ab opifice: & Spiritum sanctum esse diuersum, sicuti locus & tempus diuersam habent naturam ab illis qui his utũtur. Hanc eis propositionem expressè adscribit Basilius libro de Spiritu sancto, capite quarto. Inoluerunt autem istis perplexitatibus Arianismum.

Cęterùm ex superstitiosa syllabarum obseruatione, eos talia deliria finxisse ac promisisse, idem Basilius affirmat libro eodem, capite secundo: Curiosa, inquit, istorum hominum circa syllabas ac dictiones obseruatio, haudquaquá simplex alicui uideri possit, neque ad mediocre tendens malum, sed profundum habet atq; obtectum aduersus pietatem consilium. Contendunt enim ostendere, dissimilem esse prolatioñe patris & filij & spiritus sancti: tanquam hinc habituri facilem probationem, eos etiam natura disiunctos esse. Habét enim isti uetus quoddam commentum, ab Aerio huius hæreseos principe inuentum, qui in epistolis suis alicubi scripsit affirmans, ea quæ secundum naturam dissimilia sunt, dissimiliter proferri, ac retrorsum, quæ dissimiliter proferuntur, esse dissimilia secundum naturam. Ad huius dicti confirmationem, Apostolum citauit dicentem: Vnus Deus & pater, ex quo omnia: & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia. Itaque quemadmodum, inquit, uoces se habent inter sese, eodem modo habebunt & rerum significatarum naturæ. Sed inter se discrepant, Per quem, & Ex quo: dissimilis est igitur patri filius. Ex hoc morbo nata est istis & de propositis syllabis curiositas. Vnde Deo quidem & patri tanquam eximiam quandem portionem attribuunt illud, Ex quo: filio uerò & Deo assignatunt illud, Per quẽ: spiritui uerò sancto illud, In quo. negantq; hunc syllabarum usum usquam inuerti, ut (quemadmodum dixi) ex discrepantia prolationis simul appareat & naturæ discrepantia. Explicat autem copiosius ista in capite sequenti.

2

De Coniugio.

Damnant de lege nuptias, non à Deo institutas esse adserentes: & abstinentiam urgét. Philaster.

3

De Indifferentibus.

Pascha non esse peragendum, quia Pascha nostrum immolatus sit Christus. Augustinus, Epiphanius. Iubent eos quos ad communionem admittunt, propria relinquere. Augustinus.

Porrò non satis dilucidè explicant autores, quomodo de Adiaphoris & alijs quibusdam rebus docuerint. Nam quod Epiphanius & Agustinus scribunt, eos sensisse ac docuisse episcopũ presbytero nõ esse excellentiorem, quia uterque eodem fungatur baptisandi & manus imponendi officio: item, non oportere orare uel offerre pro mortuis oblationem: item ieiunia ordinata non esse seruanda: iusto uerò non esse legem positam: ieiunandum igitur esse, cum quis uoluerit, propter libertatem. Hęc, nisi accesserint aliæ circumstantiæ malæ, non pugnare uidentur cum sacra scriptura.

De ritibus & moribus eorum Philaster sic scribit: Dicuntur Encratitæ, id est, abstinentes. Non posside nt quicquam: escas abominãtur, quas Deus cum benedictione humaoo generi tribuit. Verùm non exponit, quomodo id fecerint. Epiphanius etiam de ipsis hæc commemorat: Apud ipsos studium est, ut in die Dominica ieiunent, quarta uerò & prosabbato edant. Sæpe uerò etiam quarta ieiuoant, non ex statuto, sed ex propria uoluntate. In diebus autem Paschatis, quando apud nos fiunt, humi dormientes, castitates, afflictiones, siccorum esus, preces, uigiliæ, &c. ipsi, à summo mane obsonantur, carneque ac uino uenas suas explentes cachinnantur, ridentes ac subsannantes eos qui sanctũ hunc cultum hebdomadis Paschatis perficiunt. Tametsi enim renunciatoriũ habeant hi uitæ modũ: non tamen exercetur apud ipsos, sed multo plus carnis esus, & uini potus. Quid si autem præter rem Epiphanius hæc exaggerasset? Magis enim hæreticum & scripturæ sanctæ contrarium est, superstitiose istos ritus, hoc est necessariò & opinione cultus obseruare, quàm pro libertate ipsis uti. Nec tamen crapulam & luxuriam diebus festis, quibus uerbũ Dei tractari debet, ullus piorum probauerit.

Augustinus ad Quoduultdeum ait: Quidam perhibent istos, sicut Encratitas uel Ampotactitas, non admittere ad communionem suam, nisi continentes, & eos qui seculo renunciauerint, & propria nulla posside nt.

Pugnant contra istos Basilius & Epiphanius. & Basilius quidem de Spiritu sancto, cap. quarto sic scribit: Nos porrò frequenter his usum uocibus etiam ueritatis sermonem confitemur. Haud tamen dicimus spiritus libertatem ullo modo seruire, iuxta submissionem & indignitatem rerum sensibilium, sed iuxta id quod semper est, ad exprimendũ rerũ proprietatẽ uocabulis nõnihil abutimur. Neq; enim τὸ ἐξ οὗ, id est, ex quo prorsus declaratma teriam, quemadmodum illi putant: sed usitatissimum est scripturæ, hoc uocabulum ad supremam illam causam accommodare. Quod genus est illud, Vnus Deus ex quo omnia, &c.

Et capite quinto: Nos demonstrabimus, nec patrem, cum sibi sumeret has uoces, Ex quo, ad filiũ proiecisse has., Per quem: neq; rursus filium non recipere spiritum in consortium harũ uocum, Ex quo, aut Per quẽ, sicut isti præscribunt, quod tamen istorum maius distributio definit: Vnus Deus & pater, ex quo omnia: & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia. Hæ uoces non sunt eius generis, ut nobis legem præfigãt, & aliter lo qui sit nefas: sed quæ notent personarum discrimen, &c. Confutat prolixè per caput illud totum, & aliquot sequentia.

SVB GRATIANO.

DE HAERESI PRIscilliani.

PRiscillianus natiõe siue Hispanus, siue Galata, ut in Chronico Hieronymus indicat, sub Gratiano & Valentiniano Imperatoribus monstrum quoddsm hęreticum, ex Manichæorum & Gnosticorum insania & turpitudine conflatum, in Hispanijs & Gallijs disseminauit: laicus primùm, quemadmodum Sulpitius scripsit: postea episcopus Abilensis, seu Labiliẽsis, ut Sulpitius habet, à sectatoribus suis Instãtio & Saluiano constitutus: de quibus, ut & cæteris Priscilliani gregalibus, infrà dicemus. Nunc summam errorum eius proponimus.

De Trinitate.

Eundem esse patrem, qui & filius & spiritus sanctus. Nauclerus genealogia 13. Augustinus ad Quoduultdeum sic: De Christo Sabellianam doctrinam tenẽt, eundem ipsum esse dicentes, non solum filium, sed etiam patrem & spiritum sanctum.

De Creatione.

A' maligno isto principe mundum factũ uolunt, atq; ab hoc principe per diuersa carnis corpora seminari.

De Homine.

Astruunt etiam fatalibus stellis homines colligatos

colligatos, ipsumq́; corpus nostrnm secundum 12 signa cœli esse compositum: sicut hi qui Mathematici uulgo appellantnr.

De Anima.

Animas dicunt eiusdem naturæ atq; substantiæ, cuius est Deus, ad agonem quendã spontaneum in terris exercendum per septem cœlos, &per quosdam principatus gradatim descendere, & in malignum principem incurrere.

De Coniugio

Coninges Priscillianus, qnibus hoc malum potest persuadere, disiungit, & uiros à nolentibus fœminis, & fœminas à nolentibus uiris. Opificium quippe omnis carnis non Deo bono & uero, sed malignis angelis hæc secta tribuit.

De Adiaphoris.

Carnes tanquam immundas escas, hæresis ipsa deuitat. Augnst. Nauclerus ibidem.

De Confeßione.

Persecutionis tempore licere mentiri, & negare proximum. In corde retinendũ esse quod uerum est: ore aũt ad alienos proferre falsum, nullum esse peccatum: sed ad proximos hoc non licere. accõmodat dictũ: Qui loquitur ueritatẽ in corde suo, &c. Et quòd solummodo ad proximum non licet, patère ex Apostolo, qui cnm dixisset, Deponentes mendacium loquimini ueritatem: statim adiecerit, Vnusquisq; cum proximo suo: Augustinus libro contra mendacium contra con sensum, cap. 2. Rationem etiam huic commento adiecerunt, quia Christum debere inter inimicos latère. Ibidem, cap. 11.

DE RITIBVS ET MORIBVS *Priscillianistarum.*

Turpitudinibus & contaminationibus nefandis hæc secta uacat. quæ ut cælari possint, eos qui ad se accedunt, ad hæc uerba obligant: Iura, peiera, secretum prodere noli. In hoc uerò uersutiores sunt etiam Manichæis, quòd nihil scripturarum canonicarũ repudiant, simul cũ Apocryphis legentes omnia, & in sutoritatem sumentes, sed in suos sensus allegorizando uertẽtes, quicquid est in sanctis libris, quod eorum euertat errorem. Augustinus ibidem.

Priscillianus ipse coram Euclio præfecto, qui eum capitis damnauit, confessus est, se nocturnos turpium fœminarum egisse conuentus, nudumq́; orare solitum. Sulpitius libro secundo.

Pro hęretico iudicatus Romæ à Damaso, Mediolani uerò Ambrosio, & Martino episcopo Treuirensi, in Synodum Burdegalensem coactus est, in qua gregalibus suis depositis, ipse ad Imperatorem Maximum prouocanit, qui capitis eum reum pronunciauit. Damnati uerò cum eo etiam socij eius sunt, alij gladio alij exilijs, ut infrà dicemus. Sulpitius.

Cæterùm hac ratione hæresis ea non solum nõ repressa, sed confirmata, latiusq́; propagata est. Sectatores enim Priscilliani, qui eum prius nt sanctum honoranerãt, postea ut martyrem colere cœperunt. Corpora peremptorũ in Hispanias retulerunt, magnisq́; exequijs eorum fnnera celebrarunt. Quia & iurare per Priscillianum pro summa religione habebant. Sulpitius. Verùm de confutatione hnius sectæ, plura suo loco.

SVB THEODOSIO.

DE HAERESI DOROTHEI *& Psatyrianorum, seu Gothianorum.*

Constantinopoli hæ hæreses inter Arianos ortæ sunt, quę & occasio extiterunt, ut in separatos cõuentus Ariani diuiderẽtur. Cœperũt aũt ex absurda & nõ necessaria quæstione, quasi Eridis pomũ in mediũ proiecta. Vtrũ scilicet De⁹, antequã filius extitisset, potuerit aut debuerit uocari pater? Etenim quia Verbũ Dei nõ ex patre genitũ. sed ex nõ existentib. subsistere tradiderũt, à primo ac supremo cap. aberrantes, & de nudo homine disceptãtes, in tam absurdam eiusmodi contentionẽ meritò sunt prolapsi.

Continuò igitur Dorotheus quidam qui Antiochiæ in locũ Marini surrogatus, Arianorum hæresi pręerat, considerata nominũ ratione, Deum antequam filius extitisset, patrem uocari non potuisse pronunciauit. Marinus uerò, siue quòd ita sentiret, siue quia studio à Dorotheo dissideret, ꝓpterea quòd in gubernanda Arianorum Ecclesia, sibi is prælatus fuisset, contrarium asseuerauit, patrem scilicet semper esse patrem, etiam filio nondum subsistente. Quam opinionẽ unà cum Marino defendit Theoctistus quidam psatyropola: à quo deinceps qui Marini sectatores fuere, Psatyriani dicti sunt: & Gotthi, ideo quòd Selenam Gotthorum episcopum, secum haberent sentientem. Socrates lib. 5. cap. 23. Sozomenus libro septimo, capite 17: & Theodoretus lib. 4. hæreticarum fabularum. nbi Psatyrianorum opinionem sic effert: Dicũt, Pater Deus, semper sũt etiã filius à Deo creatus est. Idẽ est enim in Deo & creare & gignere. Theodoretus hæreticarum fabularum lib. 4. uocat Tapsyrianos.

SVB THEODOSIO.

DE HELVIDIANORVM, *seu Antidicomarianitarum hæresi.*

AB Heluidio, Auxẽtij discipulo, ut Hier. ostẽdit, homine rustico, & uix primis imbuto literis; hęc hęresis originẽ traxit, quã Helui-

Heluidianos ab Apolinaristis descendisse, Epiphanius indicat. Ipsa hęresis nomen illis im posuit Antidicomarianitarum, ut Augustinus indicat.

Dixerunt, Mariam, post natum Saluatorem, Iosepho nupsisse. Ideo enim desponsatam, non commẽdatam, dictum ab Euangelista, ut quandoq; nupturam. Neque enim de non conuenturis Euangelistam dixisse, priusquàm conuenirent. Ac dictum esse, Non cognoscebat eam donec peperit filiũ. Et, Peperit filium suum primogenitũ. Non posse autem primogenitum dici, nisi eum qui habeat fratres. Et, in Euãgelio multos appellari fratres Domini. Et, adstantem ad crucem matrem Domini, ob uiduitatem & solitudinem commendatam fuisse Ioanni. Epiphanius, Hieronymus, Augustin⁹.

Confutat hæc omnia Epiphanius, sedecim aut pluribus rationibus, per longam epistolam ad Arabicos quosdam errores, huic subscribentes. Confutat & Hieronymus peculiari contra Heluidium libello, & Apostolorum & sanctorum patrum traditionibus. Ait, Vxorem dici more scripturę, quæ sponsas hoc nomine appellet: quodq; de fratribus Domini dicatur, non de uterinis, sed cognatione dici.

DE COLLYRIDIANIS
Mariæ offerentibus.

Contrariam hanc hæresin superiori opponit Epiphanius, ridiculam & stultam, eamq; in Arabia à Thrace & superioribus Scythiæ partibus emicuisse scribit.

Dicuntur Collyridiani à placentis tortilibus, quas collyridas Græci uocant. Quædã enim mulieres (mulieres enim, præcipuos, Epiphani⁹ ait, hęresis huius fuisse autores) stato quodam anni die, currum quẽdam seu sellam quadratam ornarunt, expanso super ipsam linteo, sub quo panes κολλυρίδας promentes, in nomen Mariæ obtulerunt.

Confutat autem hunc furorem aliquot rationibus & exemplis Epiphanius, ex quib. quædam inter dogmarica suprà relata sunt: ut Mariam nobis nõ datam ad orationẽ, aut sacrificiũ, cum creatura sit ipsa, neq; angelos q̃dẽ adorari De⁹ uelit. Deinde nusquã nec in ueteri, nec nouo Testamento haberi, quòd mulieres sacrificarint: postremò, nec loq mulieri in Ecclesia scripturam diuinã pmittere.

DE MILVII HAERESI.

Cuius sit ętatis Miluij hęresis, incertũ est. Inuenimus apud uuum Athanasium, in sermone cõtra omnes hęreses, de Miluio hæc uerba: Faciamus, inquit, iam uerba ad infœlicem Miluium, arbitrãtem se extollere uirginem, & coniugiũ infamare posse, cum Deus in paradiso Euam ad Adam dedu cat, ibiq; loquatur Adam: Ea de causa relinquet homo patrem & matrẽ, &c. Cæterùm iste uetus Testamentũ non recipit. Quid ergo? Nunquid auscultas in Euangelio, Dominũ in Cana ad nuptias uenisse, easq; benedixisse, & ex aqua uinũ fecisse? Et rursus alibi Iudæis dicentibus, sibi Mosen concessisse libellũ repudij: Christũ respõdere, id Mosen ipsis concessisse ob peruicatiã, duritiemq; animi. Et, Quos Deus cõiugauit, homo ne separet. Quomodo potest ramus cõsistere, si nõ subsit radix? Quomodo uirgo esse poterit, si nõn habeat patrem & matrem?

DE PATRICIANORVM ET
Symmachianorum hæresi.

Patriciani, à Patricio quodã, qui fuit Romæ, dicti sunt. Hi substantiã carnis humanæ nou à Deo, sed à diabolo conditã dicunt: eamq; sic fugiẽdã ac detestandã putãt, ut quidã eorum perhibeantur, etiã mone sibi illata, carere carne uoluisse. Philaster, Augustinus. Meminit Patricianorũ Ambrosius in prima ad Timotheum, quarto capite.

Symmachiani ex Pharisæis originem trahũt. qui seruata omni lege, Christianos se dicunt: & more Photini, Christum nõ Deũ & hominem, sed hominem tantum modo definientes asserũt. Ambrosius in Prefatione cõmentarij in epistolã ad Gal. Confutauit aũc eos ibidẽ sic: Omnis credens in Christum, et obseruans legẽ factorũ, male intelligit Christum. Si enim Deum intelligerent Christũ, nihil de lege factorũ sperarẽt, id est, de Neomenijs, sabbato, circuncisione, & discretiõe escarũ, quia qui Deũ & Dominũ legis colit, supra legẽ est: nec potest à lege iudicari, qui cum legislatore concordat. Deniq; non illorum causa lex data est, qui Deum colebãt, sed eorum qui malè & credebant & agebant ad contemptum creatoris.

Philaster inquit: Symmachiani discipuli illius (Patricij) eadẽ sentientes in omnibus, nõ sperantes iudicium, uitijs secularibus & carnalibus concupiscentijs prædicant seruiendum. Hinc apparet, quòd & resurrectionem negarunt.

CAPVT VI.

DE RITIBVS ET CEREmonijs.

De Ceremonijs hoc primũ in genere lectorẽ monemus, ut attẽtè cõferat cum superiorib. seculis, & obseruet quantũ hoc seculum à primitiuæ Ecclesiæ simpliciori statu degenerarit: cumulatis, & in Ecclesiam inuectis, tum gentiliũ, tum Iudaicis ritib. & subinde alijs atq; alijs ex inscitia, superstitione, κακοζηλίᾳ, hypocrisi, traditionib. humanis excogitatis, approbatis, & usu receptis.

RITVS PVBLICORVM *congressuum.*

Fit mentio aliquoties locorum istorũ, in quib. cõuenerint Christiani, in historia persecutiõis sub Diocletiano & Maximino. Et apparet, ante Constantinum etiam locos eos fuisse mediocriter extructos atq; exotnatos, quos seu templa appellarunt, seu Dominica, ut apud Eusebiũ lib.9.cap.10. Ruff.li.1. cap.3. seu προσευκτήρια, Oratoria: ut apud Eusebium libro 8.cap.2. Socrates lib.5.cap.7. Est et basilicę appellatio pro tẽplo frequẽs apud Naziazenum, Ambrosium, & alios: sicut & Martyrij uocabulum Cõstantini temporibus, cum in martyrum memorias templa construerentut, usurpari cœpit. Sic etiã templum Hierosolymis, circa annum Imperij Constantini trigesimum, in loco cranij ędificatum, martyrium magnum dicebatur: ut Sozom. tradit lib.2.cap.26. Quod si uerò templa aut ptoptet persecutiões frequẽtare Christianis non liceret, aut alia quadam necessaria tatione deserere cogerẽtur, in cœmiterijs & locis extra urbes conueniebãt: quẽadmodum fecetunt in persecutione sub Valente Antiochiæ, ubi extra urbis mœnia, ad radices montium, Christiani conuentus agebant. Theod.li.4.cap.24. Et in persecutiõe sub Georgio Alexandrię, ubi cum aduersarij pietatis præualentes, templa obtinerent, eorumq; coniunctiõné Christiani fugere cogerentur, in cœmiterijs ad orationem conueniebant. Theodoretus lib.2.cap.14.

Nouã deniq; nec (ut uidetur) necessariã admodum ratione Cõstãtinus inuenit, qui in bellicis expeditionibus tabernaculũ, ad templi formam paratum, citcumuexit, in eoq; conuentus coẽgit. Sozom.lib.1.cap.8.

Nec intra tantum, sed etiã extra urbes templa extruebãtur: & nomina interdũ ab Apostolis & martyribus, nonnũq; ab alijs euentibus sortiebãtut. Sic Zenon Gazensis episcopus, extra ciuitatẽ oratoriũ ędificauit sub Theodosio: Sozom. lib.5.cap.9. Meminit extramuranarum basilicarum & Basilius epist.33. Edessę templum fuit S. Thomę apostoli: Sozom.lib.6.cap.8. Hierosolymis templũ Saluatoris erat, quod regijs impẽsis plurimis Cõstantinus ędificauerat: ut Athanasius refert in Apologia secunda: & Euseb. li.3 de uita Constantini. Fuit ibidẽ & aliud templũ Theophaniæ dictũ, aliud itẽ assumptionis. Sed & duo tẽpla Helena cõstruxit. alterũ in Bethlehẽ, in memoriã partus uirginis Dei parę: alterũ in memoriã Ascensionis Domini Euseb. idem. Alexandrię uerò templa fuerunt, dicta Dionysij & Theonę: Idem li.3.cap.6. & li.4.cap.9. Cõstantinopoli magnificũ illud & celebre otatorium Anastasię: Soc.lib.5.cap.7. cuius appellationis ratione exposuit prolixè Sozom. lib.7.cap.5. uerùm parũ uidetur cõsentanea ueritati. Extra eã urbẽ & Theodosius ipse tẽplum cõdidit in honorẽ Ioh. Baptistæ. Et alioqni etiã Pauli, Apostolorũ, Pacis, & Sophiæ tẽpla Cõstantinopoli fuisse, Soz.li.4.ca.26. & Niceph. retulit, lib.9.cap.7. Vsitatæ enim omnino magis q̃ superiorib. seculis tẽplorũ fuerunt dedicationes seu cõsecrationes, & quidẽ festiuę. nã Athanasi' in lib. de Passione imaginis Domini scribit, Iudæos Beryti cõuersos, synagogã maximã Christo saluatori, per antistitẽ eius loci, cõsecrari curasse: atq; ex eo tẽpore morẽ húc, par diuersas orbis terrę natiões & ꝓuincias inoleuisse, ut basilicas plurimas Christianę religionis, pontifices in honorẽ Saluatoris mũdi cõdiderint & dedicarint. Vidẽtur aũt hęc etiã quadam praua ęmulatione gentilismi esse facta, pręsertim ubi nõ indiguerũt tot ędificijs ad cõuẽtus suos Christiani.

Et quib. cetemonijs Cõstãtinus tẽplũ Saluatoris Hierosolymis in loco Cranij extructũ cõsecrari cutauerit, cõmemorat Euſ. li.4. de uita Constant. & Athanaſ. in Apologia 2. nã Imperator patres Tyri cógregatos Hierosolyma accersiuit eosq; ꝑ suũ legatũ amica dextrę porrectiõe, cõuiuijsq; splẽdidis & epulis sympoticis honorificè excepit, & ia paupes et nudos pecuniã et uestes distribuit & regalib. anathematib. tẽplũ exornauit. episcopi uerò, precib. simul et cõcionib. id festũ decorarunt. alij diuinas lectiones interpretati, arcanas cõtemplatiões reuelarũt: alij mysticis operationib. sacrorũ Deum placarunt. & pro cõmuni pace, pro Ecclesia Dei, pro Imperatore & filijs eius pteces Deo obtulerũt. Qua quidã ex re etiam hoc est perspicuum, quali ratione templa isti ueteres dedicarint. Nihil hic dicitur de magicis aut superstitiosis cultib. aspersione aquę lustralis, aut similibus rebus: sed de cõcionib. ac precationib. quamuis & hæ dedicationes ex Iudaismo natæ uidentur, sine ullo Dei præcepto.

Cõuocauit & Basilius episcopus Ancyrę ad cõsecrationẽ tẽpli tecẽs à se cõstructi, uicinorũ locorũ episcopos: ut Sozom. narrat lib.4. ca.13. Ait de eodẽ ritu & Basilius in enarratione Psal.114. Tẽpla martyrib. dedicarũt, hymnis et gratiarũ actiõib. ad quas media nocte, ut tũ qdẽ usitatũ erat, cõnenerũt. Meminit & tẽpli dedicati 40 martyrib. Cęsareę, sermo in 40. martyres. Qui ritus & in Africanis Ecclesijs receptus fuit: quemadmodũ ex Athanasio uidere est, q Christianos in tẽplis nõdum cõsecratis nõ cõuenisse, clarè indicat in Apologia ad Constantiũ: ubi & tẽpla, quã primum exædificata fuerunt, gratiarũ actionib. cõsecrata esse indicat. Dedicationis itẽ basilicæ extructę à fratre Basiano, Ambros. lib.1. Epistol. epistola 5 ad Felicem meminit.

Si quis

Si qua deniq; fides canonibus syoodorum, qui in Tomis conciliorum, ut hodie extant, cõtinentur, tribuẽda est, extat inter caoones concilij Nicæni, conscriptos à Gratiano, canon, qui citat ecclesias semel cõsecratas, non iterũ dedicari, nisi aut exustę, aut homicidio aliquo & turpitudine pollutæ fuerint: aut illi à quibus consecratæ sint, fidem sanctę Trinitatis oon tenuerint. Vnde uerò eum rigorem sumpserint, & quibus de causis obseruariot, non certum est. Cæterùm ut templorum dedicatio ex καινίσμῷ Iudaismi originẽ sumpsit: ita superstitionib⁹ & humanis traditionib. ansam & campũ mox præbuit.

Atas in templis fuisse, id quoq; huius seculi historiæ testantut. Narrat Socrates lib. 5. cap. 22. in templis Antiochiæ Syriæ altaria fuisse, non ad orientem, sed ad occidentem. Meminit & Sozomeni narratio altaris in oratorio, à Zenone Gazense structo: lib. 5. cap. 9. Atam istam Theodoretus lib. 5. cap. 18. sacram nidetut appellasse mensam, ad quã munera offerebantur, & cui (ut Theophilus testatur lib. 1. Paschali) imponebatur corpus & sanguis Domini. & Optatus Mileuitanus lib. 6. contra Parmenianũ inquit: Quid est altare, nisi sedes & corporis & sanguinis Christi? Verùm hæc etiam consuetudo à Iudaica in Ecclesiam Christi permanauit, ac postea superstitioni materiã præbuit. Sedium deinde primatiarũ, quibus etiam Iulianus templa exotnare, ad imitationẽ Christianorum cõstiruerat, meminerunt Sozomenus lib. 5. cap. 16. & Paulus Diaconus in narratione de Iuliano: de quo & Gregorius Nazianzenus oratione in famatrice in Iulianũ ait, eum gradus et subsellia in tẽplis fieri curare uoluisse. Quin & Athanasius in epistola ad solit. uit. agentes, throni in templis, subselliorũ, mensæ ligneæ, & tabularũ mentionẽ fecit. Sacrarij Ambrosius meminit lib. 1. Off. cap. 50. Et ornamenti imaginũ, Sozom. lib. 5. cap. 21. & lib. 6. cap. 16. Qui effigiẽ mulieris hæmorrhousæ, & Christi saluatoris, apod Cęsaream Philippi à Iuliano deiectam, à Christiaois in ecclesiã tursus collocatã fuisse scripsit. Narrat & Euseb. lib. 4. de uita Constantini, quo pacto Constantinus templũ illud magnificum Hierosolymitanũ, Christo saluatori dedicatũ, anathematis ex auro, argento & lapidib. preciosis exornarit. Quod & in alio templo Apostolorũ ab eo factum, ibidem, prodidit. & Optatus Mileuitanus libro 1. contra Parmenianum, ornamentorũ ecclesiæ meminit. De imagine Saluatoris apod Berytũ Syriæ, est apud Athanasiũ in libello de passione imagiois Domini. Indicat & Prudẽtius, imagines repræsentantes Martyrum passiones, in templis collocari solitas: in carmine de passione Cassiani, in foro Corneliano. ue rùm ea res non est ab omnibus æquè probata doctoribus. nam Hieronymus pictutas in templis improbat, dum allegat suum quoddam factum, quo uelum picturatum in templo alieno discidit: in epistola ad Ioannem Hierosolymitanum.

Cereas caodelas & lampadas in locis conuentuum à Coostantioo ipso accensas inter dum fuisse, Eusebius retulit li. 4. de uita Cõstantini. Ac de Melane episcopo Rhinocuturæ, sub Valente, Sozomenus retulit, inuẽtum eum aliquando esse lychnos ecclesiæ, extremũ tanquam ministrũ, parantem, & zonam oleo sordidatã super uestimentũ habentem. Meminit cereaũ & Prudẽtius in hymno de Laurentio, & Hieronymus aduersus Vigilantiũ: ubi, Per totas, inquit, orientales ecclesias, quando legendũ est Euangeliũ, accenduntur luminaria, iam sole rutilante: nõ utiq; ad fugandas tenebras, sed ad signũ lætitiæ demonstrandũ. Verùm hæc quoq; ex Iudaismo orta, & necessitate supetioris seculi ob persequutiones cõfirmata (quia noctu coacti sunt cooenire) mansetũt in ecclesijs, & superstitionib. materiã deinde dederunt.

Tempus porrò conuentus in ecclesijs Orientalibus, indicat Basili⁹ in epistola ad Clericos Neocęsarienses, fuisse antelucanũ, petinde ut io seculis superioribus. Idem, & ad dedicationes templorũ media nocte homines conuenisse testatur, in enarratione Psal. 114. Meminit uigiliarũ antelucanarũ & Ephrẽ Syrus, in sermone ad Monachos. Eusebius uerò lib. 1. de pręparat. Euang. ca. 3. quotidie ferè ubiq; locorũ ecclesias frequentissimè cõueoisse, indicat his uerbis: Cuncti simul & innumerabiles uiri & mulieres, senio res & pueri, serui & liberi, nobiles atq; ignobiles, docti simul atq; indocti, in omni ab ortu solis ad occasum loco, ubi homines habitant, qootidie fermè ad pcipiendã disciplinã Christi cõfluũt. Basilius etiã infantes in templa adductos esse, clarè significat sermone 3, in diuites auaros: ubi, Infantes, inquit, & minimè sentientes, ad cõfessionẽ in tẽplo cõueniũt. Alexãdriæ Athanasius noctu quoq; cõuentus plerunq; cogebat: quemadmodũ ex eius Apologetico refert Theodor. li. 2. ca. 13. Sozõ. li. 7. ca. 19. indicat, in multis ciuitatib. ac pagis apud Aegyptios usitatos fuisse conuẽt⁹, ad uespetã sabbati. Quẽ diẽ publici fuisse cõgressus, etiã Athanasi⁹ significat in li. de interptatione psalmorũ, ubi cõuentuũ Ecclesiasticorũ dies hos nominat: sabbatũ, diẽ Dominicũ, secuodũ Sabbati, Parasceuẽ, & quartam Sabbati. Rursus homilia de Semẽte, idẽ ait: Die Sabbati cõgregati sum⁹, nõ q̃ laborem⁹ Iudaismo: sed in Sabbato ideo cõuenim⁹, ut Dominũ Sabbati IESVM adoremus. Et de die Dominico: Olim, inqt, priscis hominib.

in summo precio sabbatum fuit, quam quidem solennitatem Dominus in diem Dominicam transtulit.

Europęis quoq; ecclesijs consuetudinem fuisse noctu cōueniendi, & uigilias ducēdi, ex Lactantio apparet: qui peruigilij eius causam etiā indicat li.7. de diuino præmio, cap. 19. Hęc nox est, inquit, quę à nobis ꝓpter aduentū regis ac Dei nostri, peruigilio celebratur. cuius noctis duplex ratio est: quòd in ea & uitā rum recepit, cum passus est, & postea orbis terræ regnū recepturus est. Meminit uigiliarū nocturnarū & Hieronymus in epistola ad Sabinianū: uigiliarū item & pernoctationū in basilicis Martyrū, in epistola aduersus Vigilantiū. Constantinopoli, & ferè apud omnes in sabbato, & unà consimiliter sabbati Christianos conuenisse, Sozomenus tradidit libro septimo, capite decimonono, Romæ uerò & Alexandriæ non item.

Actiones uerò in conuentibus Christianorum, Eusebius lib. 10. cap. 2 & 3. has recitat: ut orationes, psalmodiā, sanorū operatiōes, participationē de mysterijs, gratiarū actiōes. Ac de Constantino pulchrè ait lib. 4. de uita Constantini: Cātare primus incœpit, unà orauit, cōciones stans reuerenter audijt, adeò ut rogatus ut considêret, responderit: Fas nō esse, dogmata de Deo remisisse ac segniter audiri. De Psalmodię origine hęc Theodoretus indicat lib. 2. cap. 24. Psalmos Dauidis alternis cani ad martyrū monumenta, & in ecclesijs, instituerūt Flauianus & Diodorus Antiochię: qui mos inde in fines usq; orbis terrarū peruagatus est. Ac de Ephrē, Edessenæ ecclesię presbytero, idē ait lib. 4. cap. 29, eum ad impios, sed suauissimos modos Harmonij cuiusdā, accōmodasse pias & sacras materias. Basilius Litanias usitatas fuisse in ecclesia Neocæsatiensiū, scripsit in epist. 63. Achatius etiam, admonitus à Deo de Nicomedię concussione, clericis præcepit, ut Deo seriò supplicarent, & preces placatorias pro sedanda illius ira, quā minabatur, funderent: ut narrat Sozom. lib. 4. cap. 16. & Antiochenus populus cum cognouisset Imperatorē Theodosium ob seditionē ibi motā ira esse inflammatum, Deo supplicasse, ut Imperatoris itā mitigaret, usurpatis ad eam supplicationem melodijs lugubribus, dicitur apud Sozomenum libro septimo, capite uigesimotertio. Nazianzenus stationū totius noctis meminit in serm. in præsentia centū quinquaginta episcoporum: & in oratione infamat. in Iulianū, ubi & de sacris libris populo lectis, & explicationibus Græcorum dogmatum, quibus auditorum mores formabantur, secretioraque in religione apetiebantur, quædam monet. Meminit lectionis scripturarum & Eusebius libro de præparat. Euangelica 12, cap. 1. Apud nos, inquit, incipientibus ac imperfectioribus simplicius scripturæ leguntur. Libro de pœnitētia, cap. 2. Ephrem inquit: Festiuitates nostras honoremus, in psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus. Meminit chorearum & epularum in lætionibus conuentibus Christianorum, postinsignem aliquam liberationem, Theodoretus libro tertio, capite uigesimoseptimo, hęc de Antiochenis scribens: Cognita sede illius (Iuliani) publicis epulis & festis indulgebant, neq; in Ecclesijs solum, atque ad martyrum monumenta choreas agebant, sed in theatris prædicabant crucis uictoriam: & cætera.

De concionibus, in Basilij enarratione in Psal. 14. clarum testimoniū est: cuius moram spaciū fuisse horæ integræ, ibidem significatur: quod etiam ex initio orationis 3. in sanctum lauacrū Nazianzeni, clarum est. Interdū concionandi materia ex psalmis illis desumpta est, quos prius decantarunt: ut ex enarratione Psalmi centesimi decimiquarti uidere est. Qui & in sermone in luxum & ebrietatem, indicat, in quadragesima singulis diebus cœtui congregato habitas esse conciones.

In conuentibus Alexandrinæ ecclesiæ Athanasius interdum psalmos populo prælegi, ac preces postea fieri curauit: ut ex ipsius Apologetico commemorat Theodoretus libro secundo capite decimotertio. De alijs uerò actionibus quibusdam eiusdem Ecclesiæ, Sozomenus libro septimo, capite decimonono hæc narrat: In urbe Alexandrina, quod in locis omnib. alijs nouum est, dum Euangelia legunrur. episcopus non surgit, & eum sacrum Euangeliorum librum prælegit ibi archidiaconus. Apparet & ex Athanasij ipsius homilia de semente, conciones in cōuentibus habitas esse, uernaculo & simplicissimo, absque ulla affectata elegantia, sermone. Qua finita, preces ab auditoribus dictæ sunt. Lætitiæ communis, hymnorum & cantuum etiam Theophilus Alexādrinus meminit, Paschali libro primo. Et extat Canon Concilij tertij Carthaginensis, celebrati circa tempora Syricij, qui nihil in ecclesijs aliud præterquam scripturas canonicas legi permittit: & martyrum passiones, in eorum festiuitatibus. Ruffinus libro secundo, capite trigesimotertio, Theodosium dicit circumiuisse cum sacerdotibus & populo omnia orationum loca, & iacuisse ante Martyrum & Apostolorum thecas prostratum: quod non tam de solenni aliqua circuitus ceremonia, quàm de publicis precibus, quas ille in expeditione, passim in plutibus locis, cum Ecclesijs celebrauit, intelligendum est.

De

De illis deniq; quæ in conuentibus ecclesiarum Asiaticarum & Africanarum communiter obseruata fuerint, ad hunc modum Basilius in epistola ad clericos Neocæsarienses: Ritus, inquit, omnibus ecclesijs Dei concordes sint, & consoni. De nocte siquidem populus consurgens, antelucano tempore domum precationis petit: inq; labore & tribulatione ac lachrymis indesinentibus, facta ad Deum confessione, tandem de oratione surgentes, ad Psalmodiam instituuntur. Et nunc quidem in duas partes diuisi, alternis succinentes psallunt, atque ex eo simul eloquiorum Dei exercitationem, ac meditationem corroborant, & cordibus suis attentionem, & reiectis uanis cogitationibus mentis, soliditatem suppeditant. Deinde uni ex ipsis hoc munere dato, ut quod canendum est, prior ordiatur, reliqui succinunt: atq; ita psalmodiæ uarietate, precibusq; subinde interfectis, noctē superant. Illucescēte iam die pariter omnes, uelut ore uno ac corde uno, confessionis psalmum Domino offerunt, ac suis quisque uerbis resipiscentiam profitentur. Horum gratia si uos fugitis, fugietis simul & Ægyptios, fugietis Libyam utranq;, Thebæos, Palæstinos, Arabes, Phœnices, Syros, & qui ad Euphratem habitant, ac (ut semel dicam) omnes apud quos uigiliæ ac preces, communesque psalmodiæ in precio sunt.

In ecclesijs Insularibus, conciones etiam in episcoporum conuentibus habitæ sunt. hic enim in cōuentu quodam episcoporum Cypri, episcopus Ledrensis Theophilus, concionē habere iussus est. De cæteris quæ in iisdem ecclesijs fieri cōsueuerunt, Epiphanius ad hunc modum libro tertio, tomo secundo, in doctrina compendiaria de fide catholica: Matutini, inquit, hymni in Ecclesia perpetuo fiunt, & orationes matutinę, lucernalesq; simul psalmi ac orationes.

Constantinopoli in præcipuis festis, & maximè in Paschalium feriatum prima die, librum Euangeliorum prælegerunt episcopi: post quos diaconi tantum, quantum episcopi legissent repetierunt. Indicat Sozomenus lib. 7. cap. 19. Testatur & Hilarius lib. 6. de Trinitat. conciones in medijs ecclesijs habitas esse. Qui & hymnorum uespertinorum, atq; adeò totius Ecclesiæ progressus per diem ad hunc modum meminit in expositione Psalmi 64. Dies, inquit, in orationibus Dei inchoatur, dies hymnis Dei clauditur. Et rursus in expositione Psalmi sexagesimiquinti: Audiat, inquit, orantis populi, consistens quis extra ecclesiam, uocem: spectet celebres hymnorum sonitus: & inter diuinorum quoq; sacramentorum officia, responsionem deuotæ confessionis, Ambrosius & Litanias, non in Gallicis solum ecclesijs receptas fuisse, sed etiam in alijs, indicare uidetur libro primo de Vocatione gentium, capite quarto: Præcepit, inquit, Apostolus fieri obsecrationes, postulationes, gratiarumactiones, pro omnibus hominibus, &c. Quam legem supplicationis ita omnium sacerdotum & omnium fidelium deuotio concorditer tenet, ut nulla pars mundi sit, in qua huiusmodi orationes non celebrentur à populis Christianis. Supplicat ergo ubique Ecclesia Deo, non solùm pro sanctis, & in Christo iam regeneratis: sed etiam pro omnibus infidelibus, & inimicis crucis Christi: pro omnibus idolorum cultoribus, pro omnibus qui Christū in membris ipsius persequuntur, pro Iudæis, pro hæreticis & schismaticis, &c.

Idem & conciones & explicationes scripturarum in lingua uernacula factas, ostendit in enarratione capitis decimiquarti, epistolæ prioris ad Corinthios: ubi aliena in Ecclesia lingua canentes aut loquentes reprehendit. Et antiphonarū quidem cantum, hymnosq; in ecclesijs Latinis Ambrosio Sigebertus tribuit. Et Iuo in Chronico, sub Valente narrat, uigilias, hymnos, & antiphonas Mediolani primùm ab Ambrosio cœptas, emanasse ad omnes prouincias. Concionum deniq; ad quæ populus inuitatus sit, etiam Hieronymus meminit in epistola aduersus errores Ioannis Hierosolymitani. Ambrosius in 1. Corinth. 14. inquit: Sedentes disputent seniores dignitate in cathedris, sequentes in subsellijs, nouissimi super mattas.

In Burgundionum etiam ecclesijs sacram scripturam legi solitam, non stantibus, sed sedentibus presbyteris, & alijs, constat ex epistola Anastasij ad eosdem: in qua eam à maioribus acceptam abrogat consuetudinem, ut infrà suo loco dicetur. Deniq; & oblationum meminit Hieronymus, quæ in conuentibus publicis ita factæ uidentur, ut inter offerendum, diaconus publicè astans in templo, proclamarit offerentium nomina, adijciens: Tantū offert ille, tantum ille pollicitus est. libro sexto comment. in Ezechielem. Quod & in Ecclesijs orientalibus usitatum fuisse uidetur. Scribit enim Sozomenus libro sexto, capite decimosexto, Valentem cum aulicis in festo Theophaniæ, in Ecclesia munera ad sacram mensam obtulisse.

DE RITIBVS CIRCA *baptismum.*

FVit in omnibus ubiq; Ecclesijs baptizādi potestas propria sacerdotum: ac episcoporū quidē primùm, deinde & presbyterorū & diaconorum. De baptismo administrato per Macarium episcopum Hierosolymita-

mitanum, Theodoretus ſcribit lib.2.cap.27. Tribuit & pontifici ſoli, hoc eſt epiſcopo (ita enim eum ſua phraſi appellat) ius baptizandi, narratio de ritibus Eccleſiæ, quæ apud Dionyſium extat. Ac ſolenne fuiſſe, adiſciſcere interdum baptiſmi tempore epiſcopos aliarum eccleſiarum, ex Nazianzeni oratione tertia in ſanctum lauacrum apparet, ubi eam conſuetudinem reprehendit, & baptiſmum efficacem (ut quem nō liceat ex perſonæ metiri aut dignitate, aut nobilitate) eſſe ſcribit, adminiſtratum à quocunque ſacerdote, qui non ſit improbatus aut alienæ eccleſiæ. Ne dicas inquit, Epiſcopus me baptizet, & hic Metropolitanus uel Hieroſolymitanus. Siquidem non locorum eſt gratia, ſed ſpiritus. Ne dicas, Nobilis ille ſit, ſenior ſit: ſed & cœlebs, & ex continentibus illis, & qui angelica uiuunt cōuerſatione, &c. Eſt & apud Ambroſium, qui baptizādi ritus ſui temporis prolixè deſcripſit, frequens ſacerdotum baptizantium mentio. Hieronymus aduerſus Luciferianos, baptiſmum poſt epiſcopos, presbyteros & diaconos, in caſu neceſsitatis adminiſtrari licuiſſe etiam à laicis, monet: Sine epiſcopi iuſsione, inquit, neque presbyter, neq; diaconus, ius habent baptizandi. quod frequenter, ſi tamen neceſsitas cogit, ſcimus etiam licere laicis. De Baptiſmo uerò mulierum, exemplum hæc ætas nullū ſuppeditat: eſtq; inter conſtitutiones concilij quarti Carthaginenſis canon expreſſus, quo baptizare mulieribus interdicitur: idque propter bonum ordinem, extra caſum neceſsitatis, factum eſt.

Baptizabantur autem eadem aqua publicè in templis cuiuſcunq; ſexus, ætatis & cōditionis homines. Vnde Gregorius Nazianzenus oratione 3. in ſanctum lauacrum, diuites & nobiles obiurgat, quòd cum pauperibus & tenuibus ſimul tingi dedignabantur. Eſt apud eundē, ibidē de baptiſmo, In quacunq; aqua: tametſi eam conſecrari ſolitam Baſilius indicat, in lib. de ſpiritu ſancto, cap. 28. Conſecramus, ait, aquā baptiſmatis, &c. Quod & in Occidentalibus eccleſijs receptū fuiſſe, Ambroſius teſtatur lib. 2. de Sacramētis, cap. 5. Sacerdos, inquit, ſuper creaturam aquæ inuocationē, poſtea & precem adfert, ut ſanctificetur fons, & adſit præſentia æternæ Trinitatis, quamuis tam horrendæ adiurationes & prophanationes non ſint adhibitæ, ut poſterioribus ſæculis factum eſt.

De baptiſterijs ſuperiori capite quædam monuimus. Meminit eorum Athanaſius in hiſtoria de perſecutione Alexandrinæ ſub Georgio ad orthodoxos. Eſt & de iiſdem apud Ambroſium lib. 5 Epiſtolarum, epiſt. 33. ad Marcellinā: & lib. 4. de Sacramētis cap. 1. Eſt de Colymbethra (quæ aquæ in baptiſterio receptaculum fuit, ex qua baptizato aqua ſuperfuſa, per inferiorem quendā meatum ſecedebat) apud Socratē lib. 7. cap. 17. Idem & in Theſſalia, ſolis Paſchatis diebus baptiſmum adminiſtrari conſueuiſſe, ſcribit lib. 5, cap. 22. Quos dies baptiſmo deſtinatos præ cæteris fuiſſe, etiam ex Baſilij apparet exhortatione ad baptiſmum: ubi tamen addit, præter paſchatis diem baptiſmo quodlibet tempus eſſe idoneum. Nazianzenus oratione 3. in ſanctum lauacrum, baptizandi præcipua tempora fuiſſe innuit, Diem luminarium, Paſcha & Pentecoſten. Sed obſeruationem eam reprehendit: & tempus quodlibet baptiſmo aptum eſſe, prolixè ibidem diſputat. Contrà Canon Concilij Neocæſarienſis, ſub Euſebio aut Meltiade (ſi unquàm fuit) grauidis tantum permittit, ut quandocunq; uoluerint, ſe baptizari ſinant. Fuit & in Europæis eccleſijs Paſcha dies baptiſmatis: quemadmodum Ambroſius indicat ſerm. 61. In Paſcha, inquit, omnes gentes baptizari ſolent. Et lib. de ieiunio, capite 10. Venit iam dies reſurrectionis, baptizātur electi. Idem tamen in expoſitione capitis 4. epiſtolæ prioris ad Timoth. ægros quotidie baptizatos fuiſſe oſtendit. Infantum baptiſmum in eccleſijs Africanis in uſu fuiſſe, ſuprà ex Cypriano & Origene demonſtratum eſt: hoc uerò ſeculo eundem duraſſe, ex Athanaſij quæſtione 124 conſtat.

De Aſianis eccleſijs Nazianzenus loquens, infantes baptizandos eſſe ait, ita quidem, ſi immineat aliquod periculū: extra quod uerò, trienniū, aut eo plus minusue (id quod pro peculiari opinione habendum eſt) expectandum eſſe cenſet: Orat. 3. in ſanct. lauacrū. Attamen omni ætati baptiſma conuenire, ibidem ait. Et de adultis cuiuslibet ætatis & dignitatis, hæc ſubijcit: Nec tu diues unà cum paupere baptizari dedigneris, nec tu generoſe cum ignobili, nec tu domine cum eo qui ſeruus fuerit. Baſilius non alios quàm catechumenos baptizatos eſſe ſcribit, qui in Paſchate cōuocabantur: in exhortatione ad baptiſmum. Conſtantinum ſenem admodum, & morti propter morbum uicinum, baptizatum demum, Theodoretus tradidit libro primo, capite trigeſimoprimo. Conſtantius bello congreſſurus cum Gothis, magno cum Eccleſiæ malò baptizatur: ſicut idem narrat lib. 4. cap. 12. Et Theodoſium, cum in morbum incidiſſet, baptizatum ſcribit Socrat. lib. 5. cap. 6. Qui mos, adultos ſcilicet baptizandi, ſine dubio in aliarū quoq; terrarum eccleſijs receptus fuit. In occidentalibus certè, Hieronymi adhuc tempore adulti baptizabantur: quemadmodum ex eo uidere eſt, in epiſtola aduerſus errores Ioannis

nis Hierosolymitani. Illi igitur ad baptismum missi, quòd baptizari se peterent, dicebantur competentes: sicut idem indicat in epistola ad Pammachium, & Ambrosius epistola 33. De puerorum etiam baptismo, multa habet autor libri, qui falsò tribuitur Dionysio Areopagitæ.

Baptizandi aũt in Asiaticis ecclesijs, prius aliquandiu in doctrina pietatis erudiebantur, & Catechumeni dicebantur, quemadmodum ex Basilio paulo antè retulimus: Resurrectionis, inquit, gratiam in die resurrectionis excipiamus. Quamobrem ecclesia suos procul alta uoce conuocet alumnos, ut quos prauum peperit, tunc demum lacte sanæ eruditionis, fide catechumenos enutritos, cibi firmioris degustatione instrutosq; perfecto corroboret. Et ibidẽ rursus: Sciendum est, inquit, quòd primum docere & instruere oporteat, atq; ita demum præclarissimo baptismate ritè instructũ dignari. Narrat idem de Iudæis Berythi Athanasius, in lib. de passione imaginis Domini, quòd ad episcopi eius urbis genua aduoluti, baptisma petierint: quos ipse cum clericis suis suscipiens, per dies plurimos in doctrina Christianæ pietatis erudierit: & catechumenos deinde factos, post tridui ieiunium baptizarit. Hinc & Nazianzenus Orat. 2 in sancta luminaria, eos damnat, qui ad baptismum rudes properabãt, & nõ exactè prius se præparabant. Idem & baptizandos peccata sua confiteri solitos, indicat Orat. 3 in sanctum lauacrum. Et ex Ephrem libro de pœnitentia cap. 5. apparet, baptizandos suam fidem coram multis testibus professos esse, ac sic dixisse: Abrenuncio tibi Sathan, & omnibus operibus tuis. Quod & Basilius commemorat in libro de spiritu sancto, cap. 11. ubi, baptizandos renunciasse ait Sathanæ, & angelis eius. Idem & alios quosdam ritus circa baptismum obseruatos, enumerat in exhortatione ad baptismum: ueluti manus in cœlum attollere, erigi in pedes, genua adorando flectere, &c. Sed & exorcizationem adhiberi solitã, Nazianzenus scripsit in Oratione iam sæpius citata: Ne ægrè feras, inquit, exorcismi culturam longiorem, neque ob illius prolixitatem defatigeris. Etiam in Africanis ecclesijs exorcizationem in usu fuisse, apparet ex Optato Mileuitano, qui in 4. lib. contra Parmen. inquit: Neminem fugit, quòd omnis homo qui nascitur, quãuis de parentibus Christianis nascatur, sine spiritu mundi esse non possit, quem necesse sit ante salutare lauacrum ab homine excludi & separari. hoc exorcismus operatur, per quem spiritus immundus depellitur, & in loca deserta fugatur. Extat inter concilij quarti Carthaginensis constitutiones canon unos, qui præcipit, ut baptizandi nomen suum dent: & deinde sub abstinentia uini & carnium, ac manus impositione, crebra examinatione baptismum percipiant.

Cyprijs Ecclesijs & confitendi ritum ante baptismum usitatum fuisse, ex his Epiphanij in Ancorato uerbis conijcitur: Vnumquenq; inquit, in fide instructum, & ad sacrum lauacrum accedere uolentem, non solum sinere debetis, ut indicet se filijs uestris, in Domino quòd credat: sed etiam, ut prolatis uerbis, uelut eadem omnium mater ecclesia nostra & uestra recepit, doceat & dicat, Credo in unum Deum, patrem omnipotentem, &c. sunt enim uerba fidei Nicænæ. Et in occidentalibus quidẽ ecclesijs eosdem obseruatos ritus, Hilarius ostendit in Matthæi concione decimaquinta: Venturi, inquit, ad baptismum, prius confitentur credere se in Dei filio, & in passione ac resurrectione eius. Et tunc professionis sacramento fides redditur. Atq; ut hanc uerborũ sponsionem, quædam rerum ipsarum ueritas cõsequatur, toto in ieiunijs passionis Dominicæ tempore demorantur. Ambrosius libro tertio de sacramentis, capite secundo, etiam prius cõfessos baptizandos scribit: aut non confitentes, tamen petijsse baptizari se, ut iustificarentur. Idem libro primo de sacramentis, cap. 1. & 2. & libro de his qui mysterijs initiantur, hos ritus sui temporis circa baptizationem obseruatos recitat. Sacerdotes baptizaturi, primùm dicebant Hephatah: capite secundo. Deinde interrogati, respondebant, renunciare se diabolo & operibus eius, mundo & luxuriæ eius ac uoluptatibus. Hac renunciatione facta, conuertebant se ad Orientem: cap. 2. Postea ad aquam à sacerdotibus adducebãtur. Sacerdotes interrogabant, & consecrabant: cap 3. De institutione uerò baptizandorũm, etiam Hieronymus in ca. 28. Matth. ad hunc modum: Iussit, inquit, Christ⁹ apostolos, ut primùm docerent, deinde fidei intingerent sacramento. Et ad Pammach. aduersus errores Ioannis Hierosolymitani: Consuetudo apud nos istiusmodi est, ut his qui baptizãdi sunt, per quadraginta dies publicè tradamus sanctam & adorandam Trinitatem. Idem de renunciatione, in capite sexto Amos: In mysterijs renunciamus ad occidentem, ei qui in occidente est, nobisque moritur cum peccatis: & sic uersi ad orientem pactum inimus cum sole iustitię. Idem aduersus Luciferianos: Solenne est, inquit, in lauacro post Trinitatis confessionem interrogare, Credis in sanctam ecclesiam? Credis remissionem peccatorum?

Absolutis his actionibus, baptizandi ter mergebãtur: quod constitutũ fuisse Apostolorum

lorum traditionibus, Sozomenus ostendit lib.6.cap.26. Est de terna ea immersione etiã apud Basilium, libro de spiritu sancto, capite 28. Quod & in Africanis ecclesijs receptum fuisse, Athanasius restatut Quæst.124. Quòd infantem, ait, ter in aquam immergimus, & ter educimus, mortem & triduanam Christi resurrectionem significamus. Item in Europçis, Hieronymus aduersus Luciferianos: Multa sunt, inquit, quæ per traditionem in ecclesijs obseruantur, uelut in lauacro ter ca put mergitare. Et in cap.4. epist. ad Ephesios: Ter mergimur, ut Trinitatis unum appareat sacramentum. De forma porrò baptismi, Basilius lib. de spiritu sancto, capite duodecimo: Baptizamur, inquit, in nomine patris & filij & spiritus sancti. Et Athanasius sermone tertiò, cõtra Arianos: Dum initiamur baptismate, unà cum patre filij quoque nomen recensetur. Et ibidem: Vbi baptismus datur, quem baptizat pater, baptizat & filius: & quem filius baptizat, is in spiritu sancto initiatur. Ambrosius libro 2. de sacramentò, cap.7, ter significat baptizãdos immersos: & ter ad quamlibet immersionẽ interrogatos, articulos fidei cõfessos esse: uidelicet se credere uerum Deum, patrem omnipotentem: se credere in Dominum nostrũ Iesum Christum, & crucem eius: se credere in spiritũ sanctum. Et in libro de his qui mysterijs initiantur, cap. 4. Baptizantur in eodem nomine patris & filij & spiritus sancti. Rursus de alijs gestibus usurpatis inter baptizandũ, uidelicet tangi os, aures & nares, baptizandis à sacerdote, assistere uerò baptizandis solitos parentes aut amicos, uerisimile est. Nazianzenus orat.3. in sanctũ lauacrũ, reprehendit eos qui hac pompa destituti, baptismum differebant. sic enim ait: Ne dicas abeundo, Reuertar, ac cras baptizabor: adsit mihi mater, adsit pater, fratres, uxor, filij, amici, omne quod mihi preciosum est. Atqui remendum est, ne luctus socios accipias, quos lætitiæ socios fore sperasti. De susceptoribus porrò, certi nihil inuenias. Extat phrasis, Leuare è sacro fonte, apud unum Basiliũ in epist.128. ad Posthumianum. Susceptorũ deinde meminit uerbosa narratio, de ritibus in baptismo, Dionysij.

Iam quæ post baptismi ablutionem fieri consueuerint, hæc ferè sunt. Primùm olei inunctio, de qua Basilius libro de spiritu sancto, cap.28. Deinde cãdida uestis, de qua Nazianzenus orat.3. in sanctum lauacrũ, ubi & hos ritus baptismũ consecutos recitat & explicat: Statio, inquit, in quam post baptisma ante magnum altare constitueris, uenturæ gloriæ est præludiũ. Psalmodia, cum qua susciperis, laudis uenturę est ante ambulatrix. Lampades quas accendis, uenturæ sunt illuminationis mysterium. Fuit & in occiduis ecclesijs usitata post baptisma unctio, & stola candida, qua induti baptizati, statim ad synaxin accesserunt. Apparet hoc ex Ambrosij libro de his qui initiantur, cap.7. & 8. Chrisma inungens sacerdos, sic dicebat: Deus omnipotens, qui te regenerauit ex aqua & spiritu sancto, remisitq; tibi peccata tua; ipse te ungat in uitam æternã. Idem li.3. de sacram. cap.1. Chrisma in ampulla cõseruari solitum, indicat Optatus Mileuitanus li. 2 cõtra Parmenianum. Meminit candidi uestitus baptizatorũ etiam Lactantius, in carmine de Resurrectione Christi, hoc modo:

Rex sacer, ecce tui radiat pars magna trophæi,
Cum puras animas sacra lauacra beant.
Candidus egreditur nitidis exercitus undis,
Atq; uetus uitium purgat in amne nouo.
Fulgentes animas uestis quoq; candida signat,
Et grege de niueo gaudia pastor habet.

Ritus alios plures Ambrosius enumerat, libro tertio de sacramentò, capite primo. Vt quòd baptizati egressi ex aqua, lectionẽ audierunt. illisq; episcopus aut presbyter succinctus pedes lauit, ad exemplum Christi lauantis pedes Petro: & Ioannis dicentis, Ego à te debeo baptizari, & tu uenis ad me? Et quòd baptizati spirituale signaculum acceperunt, ut perfecti fierent. Postea ductis ad altare, luto illiti sunt oculi. Hos uerò Hieronymus commemorat, aduersus Luciferianos: An nescis, inquit, ecclesiarum hunc esse morem, ut baptizatis postea manus imponantur, & ita inuocetur spiritus sanctus? Et egressos lactis & mellis præguſtare concordiam, ad infantiæ significationem. Item lib. 15 commemorat in Esaiã: Mos iste ac typus in Occidentis ecclesijs hodie usq; obseruatur, ut renatis in Christo uinum lacq; tribuatur. Libet nunc attexere, quæ in Hierarchia ecclesiastica, sub nomine Dionysij Areopagitæ, de actionib. in baptismate obseruatis, ad hunc modum tradita sunt.

Qui horum quæ uerè cœlestia sunt, particeps fieri cupit, cum ad aliquem eorum qui initiati sunt adijt, suadet ille quidem ut se ille ad sacerdotem ducat: ipse autem se omnino ea quæ tradentur, sequuturum esse pollicetur: petitq; ut & ad eum adducatur, & ui tæ omnis quam deinceps aget, curam suscipiat. Illum autem qui eius quidem salutis sancta cupiditate ducitur, sed ex rei magnitudine hominis ingenium metitur, horror quidam repentè, reique difficultas deterret: ad extremum tamen, id quod petitur, benignè se facturum esse promittit, acceptumq; eum ducit ad sacerdotem. Hic uerò lætus, quasi oue in humeros uirorũ impo sita, primùm quidem principium, quod unum boni causa est, & à quo uocantur ea quæ

ea quæ uocantur, & quæ adipiſcuntur ſalutem, ſalutem conſequuntur, mentis gratiarum actione, corporeaq́; adoratione ueneratur. Deinde omni ſacro cœtu, & adiuuandæ celebrandæq́; eius ſalutis, & diuinæ bonitati gratiarum agendarū cauſa in ſacrum chorum cōuocato, ipſe principiò hymnū quendam, qui in diuinis ſcriptis continetur, cum omni Eccleſiaſtico ordine recitat: deinde ſacram menſam oſculatus, ad uirum qui adeſt uenit, eumq́; interrogat, cur uenerit? Ille, poſteaquàm pro ſui in Deum amore, ex ijs quę ab eo qui illum accepit tradita ſunt, Dei priuationem, ignorationemq́; ueri boni, atque actionis diuinæ uitæ uacuitatem accuſauit, petijtq́; ut eo quaſi ſequeſtro, Deo, & ijs quæ ad Deum pertinēt, potiatur: tum ei exponit rationē perfectam, qua ad Deum, qui perfectus intergerq́; ſit, accedendum eſt: explanataque eidem diuina uita, & (ut ita dicam) conuerſatione, ex eo præterea quærit, num ita inſtituat uiuere? cum promiſit, manum eius capiti admouet. ſignoq́; edito, ſacerdotibus imperat, ut uiri atque ſponſoris nomina perſcribant. Iis ſcriptis, ſacras preces perficit: quas ubi uniuerſa eccleſia cum eo compleuit, exuit eum, expoliatque per miniſtros. Deinde cum illum occidentem uerſus attendentem, manusq́; porrigentē, ad eandem regionem pertinentes, collocauit: tum eum iubet tertiò Satanam, ut ita dicam, inſufflare, & præterea quæ defectionis & abrenunciationis ſunt, profiteri: eiq́; ter abrenunciationis ſolennibus uerbis propoſitis, cum toties illud conceptis uerbis pronunciauit, ipſum ad Orientem transfert: intuentemq́; in cœlum, & manus tendentem, iubet Chriſto aſſentire, omnibusque ſacris uerbis quæ à Deo tradita ſunt. Quod cum fecit, rum ei rurſus profeſsionem ter explicat, idemque poſteaquam ter rurſus profeſſus eſt, rurſus ille cum precatus eſt, benedicit, manusq́; imponit. Cum ei planè ueſtes miniſtri detraxerūt, tum ſacerdotes ſacrum unctionis oleum afferunt: ipſe cum inungendi ac perfundendi ter exprimēdo ſigno crucis principium fecit, utrumque deinceps perfundendum toto corpore ſacerdotibus tradidit, ad matrē adoptionis uenit: eiusq́; ſacra appellatione inuocationeq́; ſanctificatia aquis, cum eas trina unguenti perfuſione crucis ſpecie perfecit, parique numero ſacroſanctarum unguenti aſperſionum, ſanctum afflatus prophetarum, qui diuino numine permoti fuerunt, carmen recitauit, uirum ad ſe portari iubet: cumq́; ſacerdos aliquis ex tabula profeſsionis & eum & ſponſorem citat, hic quidem ad aquam à ſacerdotibus ducitur, ad hierarchæ manum ab eius manu ductus. Hierarcha autem in loco ſuperiore ſtans, cum rurſus ſacerdotes ad aquas ſub hierarchæ manu, eiua qui initiatur nomen citauerunt, ter quidem illum demergit, atque in tribus eius qui initiatur de merſionibus, emerſionibusq́;, trium diuinæ beatitudinis perſonarum nomina appellat, & inuocat. Acceptumq́; eum ſacerdotes & ſponſori, & duci uię permittūt: eundemq́; cum ueſte eo digna induerunt, rurſus ducunt ad hierarcham. Is cum uirum unguento, quod maximè diuinos efficit, inſigniuit, Euchariſtiæ, quę uim maximam habet perficiendæ ſanctitatis, participem eſſe pronunciat. Hæc cum ritè perfecit, à ſuo ad ſecunda progreſſu, iterum ad primorum contemplationem excitatur: quippe qui nullo tempore aut modo ad aliena aliqua, præter ſua, ſe conferat, ſed à diuinis ad diuina aſsiduè ac ſemper diuino ſpiritu transferatur. Et ibidem: In ſancta regeneratione, miniſtri accedentem antiqua exuunt ueſte, atque diſcalciant, & ad Occidentē ut abrenūciet ſiſtunt, rurſumq́; ad Orientem transferunt.

Et aliquanto pòſt de baptiſmo puerorum: Plurima ex ijs quæ ignoramus cauſas habēt digniſsimas, nobis quidē ignoratas, uerùm præſtantioribus ordinibus cognitas. Nihil igitur, ut reor, indignum eſt, ſi ad diuinum inſtitutum puer adducitur, ſanctum habens præceptorem, qui illi diuinarum rerum habitum tradat, malorumq́; ſeruet immunē. Tradit autem puero ſancta myſteria Pontifex, ut nutriatur in ipſis, etc. Et uiſum eſt noſtris ducibus, admittere infantes hoc modo: Naturales oblati paruuli parentes, puerum uni ex fidelibus tradāt, præclaro diuinarum rerum magiſtro, ſub quo iam puer ſit quaſi ſub patre diuino, ſanctæque ſalutis alumno. Hunc itaque præſul ſpondentem, puerum iuxta ſanctā educaturū uitam, requirit ut abrenūciationem profiteatur, fidemq́; confiteatur: non', ut illi ridētes aiunt, alium pro alio imbuit ſacris. Neque enim hoc ille ait, Ego pro puero abrenunciationes facio, aut fidei ſacramēta profiteor, ſed ita puer renunciat & profitetur, id eſt, Spondeo puerū inducturum, cum ad ſacram intelligentiam uenerit ſedulis adhortationib. meis, ut abrenunciet contrarijs omnino, profiteaturq́; & peragat diuina quæ pollicetur.

De confirmatione ſubſecuta baptiſmum, in aliarum, præterquàm Occidentalium, eccleſiarum hiſtorijs nihil legitur. Sunt qui hęc Baſilij uerba in capite 28 libri de Spiritu ſancto, ad confirmationem torqueant: Vt ſigno crucis eos, qui ſpem collocarūt in Chriſtum, ſignemus, quis ſcripto docuit? Et præterea ipſum, qui baptiſmum accipit, ex quibus ſcriptis cōſecramus? Quæ, ut maximè confirmatio dici poſsint, ritus tamen conne

xos cum cæteris baptizandi ceremonijs fuisse, clarum est. Adducunt huc & Canonē 48 Concilij Laodicēsis, coacti sub Damaso: Oportet baptizatos post baptismum sacratissimū chrisma percipere, & regni cœlestis participes fieri. Verùm unde eā habeat necessitatem, incertum est. Nullum enim mandatū Dei, quod ista necessariò iubeat baptismo addere, extat. Quid autē hoc dissimile habet ab eo, quod suprà de inungendis oleo baptizatis dictū est? Quale & Hieronymi illud est aduersus Luciferianos: Episcopus manū imponet his, qui in recta fide baptizati sunt.

DE VARIIS CASIBVS CIRCA *Baptismum.*

NArrat Socrates lib. 5. cap. 6, Theodosium morbo correptum, posteaquam ab episcopo Thessalonicensi baptizatus fuisset, melius habuisse. In annuo quodā martyrij Petri Alexādrini episcopi die, conspicatus Alexander, pueros quosdā in littore colludētes, ritus Ecclesiasticos imitari, interq; alia, illa etiā quę in baptismo agi solerent ab uno eorū per ludū administrari, pueros ad se adducere presbyteros suos iussit. Adductos autē diligenter percunctatus est, quis illis lusus, tum quibus sermonibus & actionibus actus fuisset? Responderunt, Athanasium fuisse eorū episcopum, à quo puerorum aliqui nondum initiati, baptizati fuissent. Sciscitatus exactius Alexander, quos ritus Athanasius adhibuisset? Cumq; omnia, quanquam per ludum, secundum ordinem Ecclesiasticum obseruata animaduertisset, inito cum sacerdotibus suis consilio, censuit pueros per simplicitatem semel baptizatos, nō esse rebaptizandos. Ac mox reliqua, quæ ad baptismum pertinentia ab episcopo solo præstari poterant, in pueris illis consummabat. Sozomenus lib. 2, cap. 17.

Addit de Protogene presbytero Edesseno eiusmodi narrationem Theodoret. li. 4. cap. 18. Pulsus is à Valente cum Eulogio in exilium Antinonem Thebaidis, puerorum pædagogiam exercere ibi, & scholas publicè habere cœpit. Fortè uerò è cœtu suo puer unus in morbum incidit: ad quem accedens Protogenes, oratione morbum ab eo repulit. Quod dum nouum, & miraculo simile plerisque ibi uideretur, magnam Protogeni admirationem apud omnes conciliauit. Parentes enim pueros ægros omnes ad eum posthac adduxerunt, atque orarunt ut morbis eorum succurreret. Negauit autem ille, pro liberatione eorum, Deum precaturum se, nisi qui affecti essent, baptismum prius percepissent. Ita igitur factum est, ut ad baptismum pueri adducti, orante interea pro restitutione eorum Protogene à morbis liberati sint.

Ex hæreticis postremò, Cathari seu Nouatiani, sine baptismo, per pœnitentiam & confessionem solam, in suum ordinem recepti sunt: Paulianistę uerò, seu Photiniani, etiam rebaptizati. Extat de his utrisque canon 9. & 21 synodi Nicænæ, apud Ruffinum libro primo, capite sexto.

DE RITV ADMINISTRATIO*nis Clauium.*

PRimùm: Mansisse hoc etiam seculo Ecclesiæ censuram de atrocioribus peccatis, & excommunicationē facinorosorū, & uel hostium religionis, uel hęreticorum, exempla aliquot non obscura huius ætatis historiæ suppeditant. Sic enim Theodoretus Laodicenus episcopus, Apollinariū utrumque, propter societatem cum Epiphanio sophista impio, publicè prius reprehensum ex Ecclesia eiecit, Sozomenus libro 6, cap. 25. Itemq; Alexāder Alexandrinus episcopus, posteaquam placidis aliquot rationibus & disputationibus ab hæresi eum abducere conatus fuisset, obtemperare nolentē, ordine eum suo, cum cōsentientibus sibi remouit. Theod. lib. 1 cap. 2 & 4. Eadēq; disciplina in Imperatorem etiā uti & animaduertere nō dubitauit Ambrosius Mediolani, ut est apud Theodoret. lib 5. cap. 18. Et ad censuram illam usitatam ijs temporibus Hieronymus allusit, sic ad Demetriadem scribens: Quos Ecclesia ipsa reprehendit, quos interdū abiecit, in quos nonnunquam episcoporum & presbyterorum censura desæuijt.

Quæ uerò publicè sic abijciēdi forma aut ritus fuerit, aliua quàm admonendi prius, publiceq; reprehēdendi, ac tum demū si resipiscere damnatioui rei noluissent, à sanior i cœtu separandi, non explicatur. Hoc in constitutionibus synodi Nicænæ legitur, nemini licuisse, eum quem episcopus aliquis, seu laicum seu clericum de Ecclesia expulisset, suscipere. Ruffin. lib. 1 cap. 6. Sicut & Concilium quartum Carthaginēse, communicantes aut orantes cum excommunicatis, excommunicandos & ipsos statuit. Et ex Basilij epistola quadam ad Athanasium apparet, excommunicatorum damnationem ad omnes familiares eorum, amicos & aduenas, relatam esse: damnatos uerò, emendare se per pœnitentiam nolentes, iudicio Dei relictos. Basil. epistola 47.

Secundò: Reprehensi seu damnati, si ueram agere se pœnitentiam declararent, recipiebantur: ita tamen, si uerè se pœnitere sufficientibus indicijs ostendissent. Sic de receptis hæreticis Eusebius ait libro 3 de uita Constantini: Hæreticos ad Ecclesiam redeuntes, animo ueraci præsides Ecclesiarum aliquanto tempore probarunt, & post sufficientem experientiam receperunt. Et præclarè

clarè Athanasius orat, secunda in sanctū Lauacrum: Neq; ego quidē, inquit, recipio eos qui aut penitus nō, aut minus dignè flectū tur, neq; emundatione scelera compensant. Cum uerò recepero, competentē ipsis locū distribuo: & si lachrymis rigatos uidero, No uatum non imitabor, &c. Sic Ariū & Euzoium Athanasius recipere nolebat, quòd non debitæ pœnitentiæ ac conuersionis nec no tas in ijs animaduerteret: ut Nicephorus ait lib. 8 cap. 48. Nec ad reconciliationem Ambrosius Theodosium admisit, priusquā octo mensium pœnitētiam uerā in eo deprehendit, ut posteà dicetur.

Tertiò: Nō recipiebantur aut absoluebantur sine pœnitentia publica, etiam qui non excommunicati, sed alioqui aut religionis hostes, aut ab Ecclesia alieni essent, aut noto ria perpetrassent facinora. Sic Valens Imperator pœnitentia ductus, ibi demū à Basilio recipitur, cum in templū ultro uenit, & Basilij doctrinam amplecti se publicè profitetur, oblatis ad aram muneribus, quę seriò eū ad Ecclesiam redire, ac pœnitentiam egisse, publica quasi quędā esset testimonia. Theodoretus lib. 4. cap. 19.

Theodosius octo, quemadmodū diximus, mensibus in gemitu, dolore & lachrymis cō sumptis, ad Ecclesiam redit, ab Episcopo du riter reprehenditur, & imperata facere cogitur. Postea non stans, nec genibus flexis Do mino supplicat, sed humi prorsus strat⁹ psal mi uersum recitat: Adglutinata est pauimen to anima mea, uiuifica me secundum uerbū tuum. manibus uerò capillum uellens, fron temq; pulsans, ac guttis lachrymarum pani mentū rigans dari sibi ueniam petit. Accedit interea tempus offerēdi ad sacram mensam munera, cum post oblationem intra cancellos sacrarij consistens, exire iubetur, & cum reliquis assistere. Theodoret. libri quinti cap. decimooctauo.

Recitat Sozomenus ueterem quendā pœ nitendi & absoluendi ritū, multis Ecclesijs, præsertim autē Occidentalibus communē ad hunc modū, lib. 7. cap. decimosexto. Quoniam, inquit, pœnitentibus Deus, etiamsi sę penumero deliquerint, ignosci præcepit: & illis qui peccata sua confiteri detrectant, delicta, ut credibile est, aggranātur: inde ab initio sacerdotibus placuit, ut uelut in theatro, teste multitudine Ecclesiæ, peccata manifestarentur. Et ad hoc instituti presbyterum aliquem, cuius conuersatio esset optima, tenacem etiam secretorum, & prudentē deputarunt, ad quem qui deliquerunt accedentes, quæ gessissent confiterentur. Ille secundum uniuscuiusq; delictum, quid faciendum luendum'ue esset, mulcta imposita, ea lege cōfitentes absoluebat, ut à seipsi pœnas commissorum exigerent.

Potest & ex Ambrosij libris de pœnitentia animaduerti, quos ritus pœnitendi & recipiendi Ecclesię istæ habuerint: ut libro primo de pœnitentia, cap. decimoseptimo indicat, peccatores publicè à multis obiurgatos primùm, deinde plures pro ijs intercessisse. Et paulo ptius in eodem libro, capite decimo, pœnitentię actionem eiusmodi fuisse significat, ut pœnitens peccatum suum confessus, multos obsecrarit, ut pro eo intercederent: ad genua prostratus uestigia osculatus sit: et proprios filios culpæ ignaros, uenię precatores obtulerit. Quem morem pro peccatoribus intercedendi, etiā canones Petri Alexandrini recipiunt: ex quibus & conijcitur, usitatum fuisse dari singulis certum pœnitēdi ac præfinitum tempus. In quam sententiam & quartum cōcilium Carthaginense constituit, pœnitentibus, iuxta peccatorum modum, episcopi arbitrio, pœnitentię tempora esse decernenda: Canon trigesimusprimus eius concilij, in tomo primo Concil. Huc pertinent Nicęni cōcilij canones, quos Ruffinus recenset libro primo, capite sexto: Qui absq; tormentis in persecutione lapsi sunt, & ex corde agunt pœnitentiam, quinq; annos inter Catechumenos faciāt, & duobus annis post hoc fidelibus tātum in oratione iungantur, atq; ita postmodū suscipiantur. Et qui propter confessionem militiam abiecerant, & rursum ad hanc redierunt, eos tredecim annis pœnitētiam agere, et postea suscipi, si tamen ex corde pœnitentiam agant, concilium statuit. Esse tamē in Episcopi potestate moderandi facultatem, si eorum fructuosam & attentam pœnitentiam uiderit. Et de his uerò qui uita excedunt, pœnitētibus decernunt, uacuum nullum debere dimitti. Si quis sanè accepta communione superuixerit, debere eum tempora statuta cō plere, uel certè prout moderari episcopus uo luerit. De Catechumenis deniq;, qui pro lapsi sunt, statuerūt, tribus annis eos à Catechumenorum oratione separatos, posteà recipi debere.

Casus circa Excommunicationem.

Narrat Paulinus in uita Ambrosij, scribam Stiliconis ab Ambrosio excommunicatum, à dæmone arreptum ac discerptum esse, dū adhuc excommunicationis uerba Ambrosius recitaret.

DE RITIBVS CIRCA *cœnam.*

EST inter canones concilij Nicæni unus etiam, ostendens quorū fuerit, in actione eucharistica cœnam Domini distribuere. sic enim habet: Diaconi presbyteris præsentibus Eucharistiā ne diuidant, sed illis agentibus

tibus solū ministrent: Si uerò presbyter nullus sit in præsenti, tum demū etiam ipsis liceat diuidere. Ruffinus lib.1, cap.6. Apparet & ex Nazianzeni oratione super funere patris, & Ambrosij lib.4. de Sacramēt. cap. 5, præfuisse ei actioni solos sacerdotes. Ac disertè epistola Synodi Alexandrinæ apud Athanasium ait, apologia secūda: Sanguinem Christi propinare nemini, nisi solis legitimis Ecclesiæ præsidibus, licere.

In publicis uerò congressibus, ac in templis, memoriam cœnæ Dominicæ celebrare usitatum hoc seculo fuisse uidetur omnibus ecclesijs. Hinc enim synodus Gangrensis sub Constantio, Eustathium episcopum Sebastię Armeniæ condemnauit, quòd pręter Ecclesiasticas formulas, nōnullis qui Ecclesias auersati fuerāt, domi communicare concessérat. Socrat. lib.2. cap.43. Nec in prophanis ullis locis facere id licuisse, ex Basilij clarum est Sermone de baptismo, & Athanasij epistola ad Antiochenos. Quod et in Europæis ecclesijs receptum fuisse, ex Hieronymo aduersus Iouinianū apparet: ubi etsi indicat Christianos Romæ domi communicare consueuisse, tamen in eum morem duriter inuehitur: & Quare, inquit, non ingrediūtur in ecclesias? An aliàs in publico, aliàs in domo Christus est?

Calice in distributiōe sanguinis usos esse sacerdotes, notius est quàm ut admonitione indigeat. Frequens enim apud Athanasium appellatio calicis est, seu poculi mystici. Et nota est historia Ischyræ, conducti illius calumniatoris Athanasij, qui eum de cōculcato poculo mystico apud Mareoten accusabat. Extat & utraq; uox ac phrasis in epistola synodi Alexandrinæ, in apologia secunda Athanasij, propinare sanguinem Christi ex calice, aut poculo mystico. Hieronymus de priuatis receptaculis, aut pauperis certè ecclesiæ sensisse uidetur, quod de Exuperio Tholosano scripsit ad Rusticum monachū: de forma uiuendi: Nihil illo (inquit) ditius, qui corpus Domini canistro uimineo, sanguinem portat in uitro. De mensa sacra, seu altari parato in templis ad cœnæ dominicæ usum, dictum est suprà.

Porrò ex Eusebij libro primo de demonstrat. Euangelica, cap. decimo, Christianos quotidie memoriam corporis & sanguinis Christi celebrare consueuisse constat. Tametsi Ambrosius libro quinto de Sacramentis, cap. quarto, eum Orientalium ecclesiarū morem reprehendit, quod per annum semel tantum ad synaxin accesserint: & accedandū esse quotidie monet, quia quotidie oporteat meminisse mortis Christi, & quotidie homines peccent. Quod & de Romana ecclesia, in qua quidam domi communicare soliti e-

rant, Hieronymus scripsit, pro libro nono aduersus Iouinianum, sine dubio & in alijs uicinis ecclesijs usitatum fuit: sed nō approbatum ab omnibus fuisse eum morem, & fortè etiam abrogatum, ex eodem ibi uidere est. Nec reprehendo, inquit, nec probo. Quemadmodum & ad Licinium scribit: Vtinam, inquit, Encharistiam absq; condemnatione nostri, & purgante conscientia semper accipere possimus. Epiphanius in compendiaria forma fidei catholicæ ait, ex constitutionibus Apostolorum, synaxes ordinatas esse quarta, & prosabbato, & dominica. Concilium contra Eliberinum in Gallia, ter per annum communicandum statuit, ut in Paschate, Pentecoste, & natali Domini. autor Gratianus. Sed eæ temporum metæ ijs qui aliàs rarò solebant communicare, præfixæ uidentur.

Accessuri autem ad Synaxin in Ecclesijs Africanis, prius in uigilijs & orationib. pernoctabant: quemadmodum Athanasius monuit in Apologia ad Constant. & in Apologia de fuga sua. Idem & in epistola ad Antiochenos indicat, in conuentibus publicis ad Synaxin, primùm omnes inter se mutuò reconciliatos esse, ac post eam reconciliationem synaxin celebrasse. Nec alios ad communionem in Occidentalibus ecclesijs admissos, quàm eos qui nec Catechumeni essent, nec pœnitētes, ex Hieronymo apparet in expositione cap. septimi Epistolæ posterioris ad Corinthios, ubi ait: Catechumeni & pœnitentes communicare non possunt.

De materiali cœnæ, & utraq;, ut uocant, specie seu parte, Ambrosius inquit lib. quinto de Sacramēris cap. primo: Diximus, quòd in altari constituatur calix & panis. In calice mittitur ninum. Et quid aliud? Aqua. Et enim nino admixta simul consecrabatur: sicut idem ostendit libro quarto de Sacramento, cap. quarto. Ac de corpore & sanguine Domini distinctè Hieronymus, portare corpus & sanguinem Domini, ad Rusticum monachū, ut paulo antè ostendimus. De pane solido, & in distributione in frusta cōscisso, habet quiddam descriptio apud Dionysium in Hierarchia ecclesiastica. Habetur & inter decreta Iulij, si nera sunt, da materialibus in cœna: Audiuimus quosdam schismatica ambitione detentos, contra diuinos ordines et Apostolicas institutiones, lac pro uino in diuinis sacrificijs dedicare: alios quoq; intinctam Eucharistiam populis pro cōplemēto cōmunionis porrigere: quosdā etiā expressum uinū in Sacramēto Dominici calicis offerre: alios uerò pannū lineū musto intinctū per totū annū reseruare, & in tēpore sacrificij partē eius aqua lauare, et sic offerre. Et quod de expresso botro, id est, de uuarum granis

populus

populus cõmunicetur, ualde est confusum. sed si necesse sit, bottus in calice cõprimatur & aqua misceatur: quia calix Dominicus iuxta canonum præcepta, uino & aqua permixtus debet offerri, quia uidemus populum in aqua intelligi, in uino uerò ostendi sanguinem Christi. Ergo cum in calice uino aqua miscetur, Christo populus adunatur: et credentium plebs, ei in quem credit, copulatur & iungitur. Et ideo nulli deinceps erit licitum, aliud in sacrificijs diuinis offerre, nisi iuxta antiquam sententiam Conciliorũ, & calicẽ uino & aqua permixtũ, &c. ex decreto septimo Iulij, Tomo primo cõciliorum.

De cõmemoratione uerborum cœnæ Domini per sacerdotem facta, breuiter Nazianzenus monet in Oratione in funere patris. Et prolixum Canonẽ Ambrosius recitat libro quarto de Sacramẽtis, capite quinto: Vis igitur, inquit, quia uerbis cœlestibus consecratur, accipe quæ sunt uerba. Dicit Sacerdos: Fac nobis hanc oblationẽ adscriptam, rationabilem, acceptabilem, quod est figura corporis & sanguinis Domini nostri IESV Christi: qui pridie antequam pateretur, in sanctis manibus suis accepit panem, respexit ad cœlum ad te sancte pater omnipotens æterne Deus, gratias agẽs benedixit, fregit, fractumq; Apostolis suis & discipulis tradidit, dicens: Accipite & edite ex hoc omnes: hoc enim est corpus meũ, quod pro multis confringetur. Similiter etiam calicem, postquam cœnatũ est, pridie quàm pateretur, accepit, respexit ad cœlũ, ad te sancte pater omnipotens æterne Deus, gratias agens, benedixit, Apostolis & discipulis suis tradidit dicens: Accipite, & bibite ex eo omnes, hic est enim sanguis meus.

In ijsdem Ecclesijs, tradi solitam Eucharistiam cõmunicaturis in manum, ex uerbis Ambrosij apparet, quibus Theodosium ecclesiam ingredi uolentẽ prohibuit: Istas'ne adhuc stillantes iniustæ cædis cruore manus extendes, & ijs sanctissimum Domini corpus prehẽdes? Vel tum preciosum illum sanguinem admouebis ori tuo? In distributione deinde corporis & sanguinis Christi sacerdos dicebat, Accipe corpus Domini, Accipe sanguinem Christi, Ad quod communicans respondebat, Amen. Indicat Ambrosius libro quarto de Sacramentis, cap. 5.

Moribundis adferri solitam Eucharistiam, ex earundem Ecclesiarũ historijs, quẽ admodũ & de seculo superiori ostendimus, conijcitur. Ab Horato enim ecclesiæ Vercellensis sacerdote, Ambrosio morituro oblatum esse corpus Domini, quo accepto expirarit, Paulinus tradidit in uita Ambrosij. Et infundi in os Eucharistiã morientibus post reconciliationẽ per manus impositionẽ, iubet canon septuagesimus sextus cõcilij quarti Carthaginensis. Quin & peregrinãtes ac nauigantes, Eucharistiam secum circumtulisse Christianos, ex Ambrosio apparet, ex oratione Ambrosij in funere fratris Satyrij.

Adijcimus nunc descriptionem rituum in administratione cœnæ, quæ apud Dionysium his uerbis extat: Pontifex perfecto precum sacro ad Dei altare, cum ab eo incenden di odores initiũ fecit, sacrũ obit locum. Rursus autẽ ad diuinã aram, sacros psalmos canere incipit: canuntq; cum eo omnes Ecclesiastici ordines. Deinceps à ministris sanctorũ librorũ lectio ordine recitatur. Ea recitata, extra templi ambitum collocantur catechumeni, & unà cũ eis energumeni, atq; ij quos superioris uitæ pœnitet: manent aũt ij qui diuinarũ rerũ & aspectu digni sunt, & communione. Ministrorũ uerò alij stant pro templi foribus, quę occlusæ sunt: alij aũt, aliquid aliud eorũ quæ illorũ ordinẽ attingũt, perficiũt. Præcipui porrò atq; selecti ordinia eius qui ministrat, cũ sacerdotib. in diuino altari proponũt panem, benedictionisq; calicem, cum antea Ecclesiastici omnes laudem hymnumq; generalem Deo tribuerint: cum quib. Pontifex sacras preces ritè perficit, sanctamq; pacem omnib. nunciat. Cum omnes a se inter se salutauerũt, mystica sanctorũ recitatio fit. Cumq; manus aqua abluerũt et Põtifex & sacerdotes, Pontifex quidem in medio altari collocatur: circũstant autem eum soli cum sacerdotibus ministri selecti. Pontifex laudatis sacris Dei operibus, ea quę diuinissima sunt, ritè perficit, oculisq; subijcit ea quę proposita ritè signis laudata sunt. Donis diuinorũ operum mõstratis, ad sacram eorum cõmunionẽ & ueniripse, & inuitat cæteros. Accepta dataq; diuina cõmunione, in sacram gratiarũ actionẽ desinit. Cum interea multi quidẽ sola diuina signa considerent: ipse autem diuino spiritu semper ad sacra principia eorum quæ perficiũtur, beatis, mentisq; contẽplationibus, ut pontificem decet, in diuini status puritate ducitur.

Missæ ne uocabulum quidem apud huius seculi scriptorem (de Romana ecclesia pòst dicemus) inuenias. Nam precationes duas illas præparantes sacerdotem missam facturum, quæ operibus Ambrosij suppositę sunt, nec Erasmus iudicauit esse Ambrosij. Et continent errores, qui alibi apud Ambrosium non inueniuntur: ut adorationem panis in sacramento, inuocationem sanctorum, & præcipuè Mariæ. sicut habet precatio secunda pręparans ad Missam: Vt efficax hæc mea sit deprecatio, beatæ Mariæ uirginis suffragia peto, & cætera.

VARII CASVS CIRCA
Cœnam.

NArrat Nazianzenus, patrem ſuum ſacerdotem ardentiſsima & diuturna febri exhauſtum, ab ancilla aliquádo ſynaxis tempore deductum manu in cœtum Eccleſiaſticum, in quo pro more cœnam, ſed paucisſimis, & quibus rum per morbum potuit uerbis conſecratam, alijs & diſtribuerit, & ex ea participarit ipſe quoq;. Reuerſum uerò ad lectum, ciboq; parumper ac ſomno refectum, melius ſtatim habuiſſe, ac priſtinæ tandé ſanitati ex integro fuiſſe reſtitutum. In orat. in funere patris. Quale quiddã & de ſorore ſua Gorgonia recitat, in orat. in funere ſororis.

Alius caſus.

Hoc uerò de fratre ſuo Satyrio, Ambroſius cõmemorat in oratione in funere eiuſdé: Priuſquam, inquit, perfectioribus eſſet initiatus myſterijs, in naufragio conſtitutus, cum ea qua ueheretur nauis ſcopuloſo illiſa uado, & urgentibus hinc atq; hinc fluctibus ſolueretur, nõ morté metués, ſed ne uacuus myſterij exiret è uita, quos initiatos eſſe cognouerat, ab his diuinum illud fideliũ ſacramentũ popoſcit: nõ ut curioſos oculos inſereret arcanis, ſed ut fidei ſuæ conſequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in oratorio, & oratorium inuoluit in collo, atq; ita ſe deiecit in mare & ſeruatus eſt.

Alius.

Macarius presbyter Cellinorũ affirmauit, Marcũ monachũ abs ſe nunquã accepiſſe Euchariſtiã ad ſacrã méſam, ſed angelũ ei dediſſe: cuius ſe manũ ad iuncturã uſq; rãtum uidiſſe, Marcus reſtabatur. Sozom. lib. 6, ca. 29. An hæc ſint conſentanea ueritati, lector iudicet.

Alius.

Recitat ex Amphilochio, de uita Baſilij, Vincentius lib. 14, cap. 18: In cœtum aliquando Chriſtianorum, qui ad ſynaxin conuenerant, curioſitate cõſpiciendi Chriſtianorũ myſteria, clam irrepſiſſe Iudæum quendam, cui in adminiſtratione cœnæ Domini uiſus ſit infans, partiés per manus Baſilij. Quod miraculum occaſio fuerit & ſibi & familiæ ſuæ conuerſionis ad Chriſtianiſmum.

Alius caſus.

Vrbanus Forméſis & Fœlix Idicrenſis Donatiſtæ irruentes in Thipaſam Cæſareenſis Mauritaniæ ciuitaté, iuſſerũt Euchariſtiã canib. fundi. canes uerò accenſi rabie, ipſos dominos ſuos, quaſi latrones, ſancti corporis reos dente uindice, tanquam ignotos & inimicos lacerarunt. Refert Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum.

DE RITIBVS CIRCA
orationem.

MAgna ex parte ad dicendas preces & cõfeſsioné, inſtitutos fuiſſe cõgreſſus publicos, ſuprà monuimus: & declarat id Baſilius in epiſtola ſexageſimatertia. Qui & in exhortatione ad baptiſmũ indicat, preces dici ſolitas à toto cœtu, poſteaquã in ſuggeſtũ, docturus aut explicaturus aliquid ex ſcriptura, præſes aut epiſcopus cõſcendiſſet. Hoc enim cõcionis ſuæ initiũ ipſe ſibi facit: Precibus eorũ qui Dominũ diligunt opus habeo, ut optimi Dei, ac Chriſti ipſius gratia, ſanctus ac bonus ſpiritus admoneat nos, & doceat quæcunq; à Domino audiuerit, ac mentem noſtram in uiam pacis, &c. dirigat.

Idem & uultu conuerſo ad Orienté Chriſtianos oraſſe, autor eſt, in lib. de Spiritu ſancto: ubi, Omnes (inquit) ſpectamus ad Orientem, cum precamur: pauci tamen nouimus, quòd id faciétes antiquã inquirimus patriã, uidelicet paradiſum, quem conſeuit Deus in Eden, ad Orienté. Quod & in eccleſijs Africanis uſitatũ fuiſſe, ex Athanaſio clarũ eſt: apud qué de cauſis eius geſtus hæc dicuntur, Quæſt. 14. Quæ cauſa, inquit, eſt quòd adoramus ad mundi plagã Orientalé? Quod Spiritus ſanctus per Dauidé prophetã præcepit, qui dicit: Adorem⁹ ad locũ ubi ſtetere pedes eius. In Oriéte uerò ſtaturos pedes Domini, Zacharias prædixit: In oriente pedes Domini ſtabũt, in monte Oliuarũ, e regioné Hieruſalem. Atq; hac ratione ait reſpõderi Iudæis, adorãtibus uerſus Auſtrũ. Græcis uerò illa, Non quod ideo Deus aliquo modo circũſcriptus à Chriſtianis habitare putetur: ſed quia Deus ſit lux uera, dicaturq;: ob quã cauſam Chriſtiani ad creatũ iſtud lumé cõuerſi, nõ illud quod creatum ſit lumé, ſed luminis eius creatoré adorét: & ex eleméto omniũ ſplendidiſsimo, omniũ elementorũ ſplendidiſsimũ creatoré Deũ uenerétur. Tertiò, quòd ſancti Apoſtoli, Chriſtianorũ Eccleſias ideo iuſſerint orienté uerſus precari, ut ad paradiſum, unde cecideramus, reſpiciétes, ſuppliciter à Deo petant, & Domino, ut in antiquã nos patriã, & locũ unde cecidim⁹, reſtituere uelit. In magnis Eccleſiæ calamitatib. epiſcopi iacentes ſub altari orarunt, ut Ruffinus de Alexãdro cõtra Ariũ orãre, lib. 1. cap. 12, & de Ambroſio Deo ſupplicante contra tyrannidem Iuſtinæ, lib. 2. cap. 16 prodidit.

De cæteris geſtib. inter orandũ obſeruatis, Baſili⁹ rurſus in lib. de Spiritu ſancto: Prima, inquit, ſabbati erecti, perficimus deprecationes. Nõ ſolum enim, quod ueluti ſimul cum Chriſto reſuſcitati, quę ſurſum ſunt, quęrere debeam⁹, in die reſurrectionis datæ nobis gratiæ ſtando precãtes, noſmetipſos cõmonefacimus: ſed quòd is dies uideatur aliquo modo imago uẽturi ſeculi. Neceſſariũ igitur in hoc die Eccleſia ſuos alũnos docet, ſtãtes abſoluere preces ſuas, ut aſsidua cõmonitione uitę illius nunq̃ deſituræ, nõ negligamus

ad

ad eã demigrationẽ parare uiaticũ. Quin & totũ tẽpus usq; ad Pentecostẽ, admonitio est Resurrectionis, quã in illo seculo expectam' in que corporis erecto habitu precari potius nos Ecclesiæ ritus docuerũt, nimirũ per euidentẽ cõmonitionẽ, quasi transferẽtes mentem nostrã à præsentib. ad futura. Insuper et quoties genua flectimus (quod alijs orandi temporibus extra Pascha usque ad Pentecosten, & diem Dominicum, fieri solitum fuisse uidetur) & rursus erigimur, ipso facto ostendimus, quod ob peccatũ in terram delapsi sumus, & per humanitatem eius qui creauit nos, in cœlum reuocati sumus. Hactenus Basilius. Monet & Canon uigesimus Niceni cõcilij apud Gratianum, diebus Dominicis & Pentecostes stando orandum esse.

Certis autẽ & determinatis diebus Christianos orasse, historiæ de Iuliano Imperatore restantur, qui gentilismũ apparatib. & ordini Christianæ religionis cõformare studẽs, determinatorũ dierum precatores instituit. Narrat Sozom. lib. 5. cap. 16, & Naziãzenus.

Hieronymus, & certis horis ecclesias Occidentales orasse, autor est. sic enim ad Eustochium uirginem scribit: Quanquam Apostolus orare nos semper iubeat, & sanctis etiam ipse sit somnus oratio: tamen diuisas orandi horas debemus habere, ut si fortè aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat. Horam tertiam, sextam, nonam, diluculũ quoq; & uesperam, nemo est qui nesciat. De quibus horis, & in commentarijs in Danielem sic inquit: Tria sunt tempora, quibus Deo flectenda sunt genua: tertiam horam, sextam & nonam, Ecclesiastica traditio intelligit. Tertia hora Spirit' sanctus descẽdit super Apostolos, sexta uolens Petrus comedere, ad orationem ascendit in cœnaculũ, Act. decimo: nona Petrus & Ioannes pergebant ad templum, Act. 3.

De formis orationum dictum suprà est: ut de liranijs, quarũ Basilius meminit epistola sexagesimatertia. Nam et alios pro alijs orasse, idem indicat epistola octaua ad Eusebiũ sic scribens: In Synodo memoriam nostri fieri iube. & tu ipse pro nobis precare, atque ad id populi quoq; preces adiunge, ut reliquos incolatus nostri dies & horas Domino ministrare meramur, iuxta quod illi gratũ fuerit.

Priuatarum precum exempla illustria hęc æras multa habet: & recitat formã precatiũculæ Constantini, quam dictauit suis militibus, Euseb. li. 4. de uita Constantini, his uerbis: Te unũ Deum nouimus, te agnoscimus regem, te opitulatorẽ inuocamus. Tu uictoria nostra es: per te hostes uincimus: tibi accepta ferimus bona, quibus fruimur, omnia reliqua abs te uno expectamus: te supplices precamur, ut Constantinũ principẽ nostrũ, eiusque filios diutissimè serues incolumes. Idem & lib. 9. cap. 9 indicat, eum profecturũ ad bellum contra Maxentiũ, prius cum omni orasse exercitu. Quod & Theodosium fecisse, pugnarurũ aduersus Maximũ & Eugenium, Ruffinus indicat lib. 2, cap. 33.

De orationib. ante cibos, sic Ambrosi' li. 6 de Sacramentis, cap. 5. Non debes, inquit, quasi famelicus ad cibum, de cibo incipere: sed ante à laudib. Dei. Idem & mane orasse Christianos, & psalmos & hymnos cecinisse indicat. Id etiam & quibusdã non factũ, reprehendit in lib. de Ieiunio, cap. 15. Basilius etiam in lib. de Spiritu sancto, priuatũ fuisse Christianis morẽ, precib. excipere noctis initiũ, & ad lucernas accensas orare: Visum, inquit, est patribus nostris, uespertini luminis gratiam haudquaquam silentio arripere, sed mox ut apparuit, agere gratias.

De cõtinuis deniq; priuatis Christianorũ precib. hæc Hieronymus ad Eustochiũ: Nec cibi, inquit, sumantur, nisi oratione præmissa, nec recedatur à mensa, nisi referatur creatori gratia. Noctibus bis terq; surgẽdũ, et euoluẽda quę de scripturis memoriter tenemus. Egrediẽtes de hospitio, armet oratio: regredientibus de platea oratio occurrat antè quàm sessio, nec prius corpusculum requiescat quàm anima pascatur.

DE RITIBVS CIRCA ORDINATIONEM.

Ordinationẽ episcoporũ aut ministrorum in ecclesijs Asiaticis, pręcedebãt suffragia, ut uidetur, populi, magistratus, & aliorũ episcoporũ et presbyterorũ. Et exemplo probat Basilius, epist. 58. ad Meletiũ, sine iustis suffragijs ordinationẽ in seditionẽ interdũ exijsse. & Cõstantinus in epistola sua ad Nicomedienses, hortatur eos, ut Eusebio pulso alium ordinẽt episcopũ. & elegãter inquit: Medicina nõ sera fuerit, si nunc saltem delecto episcopo fideli & integro, respexeritis ad Deum: quod & in pręsentia est potestatis uestræ, & iam pridẽ debuerat iudicio uestro esse perfectũ. apud Theodoret. lib. 1. cap. 19. Meminit quædam de electione populi, quã episcop' cõfirmabat, & dãdis nominib. electorũ, Epistola synodi Nicænę ad Alexandrinos, apud Socrat. lib. 1, cap 9. In quib. Ecclesijs & rata habebatur episcopi morte decedẽtis electio, ei' quęcũq; successorẽ dignũ iudicasset. Sic enim Athanasius moritur' Petrũ sibi successorẽ designauit: quod ratũ et firmum habuit tũ Sacerdotalis ordo, tũ magistratus & popul'. Theodoret. lib. 4. cap. 20. Et in Europæis ecclesijs, ad electionẽ episcopi cõsensus multitudinis accedebat: quẽadmodum in historia Ambrosij Mediolani cõstat apud Socrat. lib. 4. cap. 30. Et in constitutionibus concilij Rom. sub Syluestro, clarè dicitur: Ordinandus habeat uota cleri & populi.

populi. Variant ab hac consuetudine, mitiū qua ueritate, cōstitutiones Cōcilij Laodiceni, quæ ordinationes iudicio multitudinis fieri prohibuerunt: ut in tom. 1 Conciliorum legitur. Mittebant & episcopi alij ad alios, quos ordinatione dignos habebāt: ac pro ijs apud eū episcopū, pęnes quē ius esset ordinandi, precabantur: quemadmodum ex Epistola quarta Basilij ad Gregorium, eiusdemq; ad Cæsarienses trigesima patet.

Electionem igitur ordinatio sequebatur, per episcopos alios et presbyteros, cuius usitatum in Africanis ecclesijs processum explicat Petrus Alexaodrinus: qui Athanasio, ue luti diximus, defuncto successerat, sed Lucij Ariani scelere & uiolentia expulsus erat. Sic enim de tyrānico Lucij ingressu scribit: Nō hunc cōstituerat cōuentus orthodoxorum episcoporum, non uerorum clericorum suffragia, nō populi postulatio, quemadmodū Ecclesiasticis iubetur sanctionibus. Aderant autem illi nō aliqui episcopi, non presbyteri, non diaconi, non populi multitudo: non deducebatur à cultoribus uitæ solitariæ, cū hymnorum diuinæ scripturæ cantu, &c. Theod. libro quarto, capite uigesimosecundo. Idem libro quinto, capite uigesimotertio: In ordinatione episcopi, inquit, canon Ecclesiasticus cunctos prouinciæ iubet conuocari episcopos, creariq; uetat ullum nisi tribus episcopis præsentibus. Recitat idem rursus & alios ritus libro eodem, capite decimoquinto, in narratione de ordinatione Antiochi: ut genibus flexis, ad sacram mensam adsistere, & in frequente populi conuentu manus imponere. Qui ritus iode usq; ab Apostolis ipsis in omnium locorum ecclesijs, diutissimè hæsit. Meminit manus impositionis & Epiphanius libro primo, tomo secundo: Ac notum est, quòd Marcianus Nouatianorum, Constantinopoli episcopus, post Sabbatium presbyterum ordinatū, qui ex Iudæo Christianus factus, nihilo tamen minus postea iudaizabat, dixit: Satius sibi fuisse, si spinis manū imposuisset, quàm Sabbatio, & cum eo sentientibus. Oportebat autem, ut & hoc obiter moneamus, episcopum manum imponentem, nō suspectę esse religionis, sed orthodoxū. Sic enim Moses Saracenus raptus, & ad uicinum episcopum Lucium Alexandrinum, ut ordinaretur adductus, manum eius, quòd Arianus esset, religiōis hostis & persecutor, ferre noluit: sed deduci se iussit ad exulātes in montanis Orthodoxos, à quibus manuum impositioné accepit: narrat Socrat. libro quarto, capite trigesimosexto. Simile exemplum Theodoretus etiam de Antiocho recitat lib. 4. cap. 15. Is enim Eusebio magno illi Samosatensium episcopo successor delectus, cum inter manuum impositionem conuersus uidisset Iouianum Pergēsem, qui breui tempore cum Arianistis coniunctus fuerat, manum capiti suo imponere, repulit illam: petijtq; ne interesset numero cōsecrantium se, quòd sufferre manum administram blasphemiæ sacrorū posse se negaret. ex Optati Mileuitani lib. contra Parmenianum apparet, Donatistas solitos esse radere capita sacerdotum. Nā eā ob causam eos reprehendit inquiens: Docete, ubi uobis mādatum est radere capita sacerdotū, cum econtrà sint tot exempla proposita, fieri non debere.

Examinis episcoporum ordinandorum meminit canon primus concilij quarti Carthaginensis. Secundus uerò Canon & hos episcoporum ordinandi ritus habet: Episcopus cum ordinatur, duo episcopi ponant & teneant Euangeliorum codicem, super caput & uerticem eius: & uno super eum fundente beoedictionē, reliqui omnes episcopi qui ad sunt, manibus suis caput eius tangant.

In ecclesijs Occidentalibus, si catechumeni nondū baptizati episcopatus admioistrationi idonei uiderētur, in ordinatione prius baptizabantur, postea episcopi designabantur. testatur Theodoretus libro quioto, capite nono, de ordinatione Nectarij senis, nondum initiati: & Socrates libro quarto, cap. trigesimo, de ordinatione Ambrosij. In ijsdem ecclesijs episcoporum ordinatio referri etiam solebat ad Imperatorem, qui si legitima uideretur ordinatio, ab eo adprobabatur. Socrat. ibidem. Imò & Catalogus ordinandorum Imperatori exhibebatur, & pro iudicio eius ordinabatur, quemcunq; is ordinatione dignum censuisset. Hoc enim de Gratiano & Nectario Constantinopolitano refert Theodoretus libro & capite mōdò citato. Imperator idem & Gregorium Nazianzenum, propter uitæ & doctrinæ admirationem Constantinopolitano episcopatu dignum iudicauerat: attamē episcopis Nazianzenorum, ecclesiam optimo pastore priuari nolentibus, morem gessit. Sozom. lib. septimo, capite septimo.

Ordinabantur autem ad ecclesiæ administrationem, qui ea maximè uiderentur digni: quemadmodum Epistola synodi Nicænæ ad Alexandrinos monet apud Socratem libro primo, capite nono. Non admittebantur, quos constabat in persecutione sacrificasse. Sic enim in ordinem Ecclesiasticū Asterius sophista, quia in persecutione lapsus erat, non recipiebatur. Socrat. libro primo, capite trigesimosexto. Nec qui simulatores essent Christianismi, aut magiæ studiosi: qualis Heraclius ille fuit, quem quòd Eleusi⁹ ordinauerat, ab Acacianis in synodo Cōstantinopolitana deponebatur. Sed ordinabantur

bantor periti sacrarum literarum, nec ignari Ecclesiasticarom constiturionum, & probatè oiueotes. Sozomenus libro quarto, capite uigesimoquarto. Quæ omnia accuratè ab episcopo ordinaodo requirenda esse, canon primus concilij Carthaginensis statuic: Qui episcopos, inquit, ordinaodos est, natura sit prudens, moribus téperatus, castus, sobrius, cautus, bomilis, affabilis, misericors, literatus, in lege Domini instructus, in scripturarũ sensibus cautus, in dogmatib. Ecclesiasticis exercitatus, etc. Qualia quędã & epilogus habet concilij Romani sub Syluestro. Habeat bonum testimonium foris, sit probatus, &c.

Ij etiã, qui secularibus fungebãtur officijs, si idonei essent, interdum cõstituebantur episcopi: cuius rei exemplũ est in Ambrosio Mediolanensi præfecto, Ruffin. lib. 2. cap. 11. & Philogooio, qui ex caosidico Antiochenos sit episcopos. Nicepb. lib. 8. cap. 6. Eusebius ex laico in Romanum episcopum est assumptus: & Nectarius generis nobilitate & officio prætoris clarus, Constantinopolitanus à tota Synodo citatus episcopus sub Theodosio. Socrat. lib. 5. cap. 8.

Obseruabatur & ordiois similitudo, ita ut episcopi ex episcoporũ ordine Ecclesijs præficerentur, si essent in eo ordine, ad dignitatem eam idonei: si non essent, ut è presbyterorũ numero legerẽtur. Similiter & presbyteri & diaconi, ex ipso sacerdotali ordine crearentur. Sic eoim habeot cõstitutiones synodi Illyricæ, sub Valentiniano & Valeote.

Probabatur & competẽs & iusta ætas Doctoris aot episcopi. Macarius enim quadraginta natus annos, presbyter demum ordinatus est. Sozomenus lib. tertio, capite decimoquarto. Ac probat trigesimum annum in doctore quodam Nazianzenos, iuniorem alium sic reprehendens: Tu antequam tibi geoæ barbitio uestiaotur, seniores uel docere credis, cum noodum oeqoe ætate, oeque moribus oenerabilis habearis? Hinc Neocæsariense concilium, aliquem quantumuis dignum, ante trigesimum anoum, presbyterum ordinari uetat. Et noo satis firmam addit rarionẽ: Quia Christus trigesimo ætatis anno baptizatus sit, & docere cœperit. Extac & canon quartos concilij tertij Carthaginensis, qui diaconũ ante uigesimumquintũ annum, neminẽ consecrari constituit, tomo primo Conciliorũ. Meminit apud Sozom. lib. 7, cap. 30, Ammonius monachus legis cuiusdam sacerdotalis, qoæ requirat, sacerdotẽ eum ordinari, qoi membris sit integris. sed non obseruatam perpetuò, eiusdẽ Ammonij historia testatur hoc modo: Ad episcopatum is expetitus, totis uiribus reluctabatur: sed cum urgeretur & traberetur, aurem sibi ipsi amputauit, sperãs se ea occasione oblatos honores, à qoibus abhorrebat, declinare posse, quòd lex sacerdotalis, non mancos aut mutilos, sed integros sacerdotes reqoireret. At quid fit? Iodicat de eo tom Ammonij facto, tum lege: & cognoscit, ad Iodæos legem illam pertinere, non ad Christianã Ecclesiam, quæ non curat, integra'ne membra aot corpus sacerdos habeat, si mores sint integri.

Vsitatum porrò initio in Asiaticis ecclesijs fuisse, ad prçsidentias aspirare per gradus inferiores, ex Nazianzeni oratione in laudem Basilij apparet, qui eum ordinem noo amplius obseruari ibi conqueritur, ac de Basilio sic inquic: Deus eum nequaquam festinanter ad gradus perduxit, neq; per detrectationes & fraudes more multorũ qui nunc præsidentias concupiscunt, sed ordine & lege ascensionis spiritalis honorẽ adauxit. Sanè ne quaquã rerũ & ordinis apud nos laudo confusionem, &c. Obiter tamẽ legem laudo nautarũ, qoæ prius gubernatori remũ in manus dat, indeq; in prorã dedocit, & ulteriora con credit. Itaq; tandẽ super gubernacula, cum molta maris experiẽtia & uentorũ statuit cognitione. Pariter & in rebus solet fieri bellicis. miles sub initiũ qois efficitur, deinde ordines regit, tandẽ etiam in ducem euadit. Ita magnus & celeber Basilius, sub initio sacros populo legit libros, horumq; eoarratot fuit, nec ordinẽ hunc gradus dedignatus est. Sic in cathedra presbyterorũ, sic episcoporũ, laudauit Dominum. Quemadmodum & de Athanasio idem dixit, in oratione in funere Athaoasij: Cum per omnem graduum transiret seriẽ, populi illi cõcredita est prçsidentia. Ex Epiphanij epistola ad Ioannem Hierosolymitanum, quam latinam fecit Hieroonymus, apparet, presbyterũ neminem, nisi qui diaconus prius fuisset, ordinatũ. Adeò, ut & qui presbyterio idoneus uideretur, tamẽ primùm diaconus ordinaretur: & post peractũ semel in sacrificijs diaconi munus, presbyter tum demum crearetur. Habent & de ordinatíonib. per gradus singulos', multa canones concilij quarti Carthaginensis.

Ordinatorũ deniq; episcoporũ nomioa ad alios episcopos, propius seu longius agẽtes, qui ordinationi non interfuissent, scribebantur: illi uerò literis ordinatos statim salutabant, & ab illis oicissim literas accipiebãt, qoemadmodum ex fine libri primi Paschalis Theophili Alexandrini clarum est.

Descriptio ritus ordinationis ex Dionysij Hierarchia Ecclesiastica.

Pontifex qui ad perfectionem uirtutemq; pontifice dignã euehitur, utroq; genu flexo ante altare, supra caput habet libros à Deo traditos, manumq; pontificis: atque hoc modo ab eo pontifice, qui eum consecrat, sanctissimis precationibus appellationibusque conse-

cõſecratur. Sacerdos autem flexis ante aram genibus, capiti ſuo admotam pontificis manum dextram habet, atq; ita à pontifice, qui eum cõſecrat, ſanctiſsimis precationibus cõſecratur. Miniſter uerò genu altero flexo, ante altare dextram manum põtificis, qui eum conſecrat, ſuper caput habet, ab eoq; cõſecratur iis precationibus et inuocationibus, qui bus miniſtri conſecrari ſolent. Vnicuiq; autem eorum ſignum crucis à cõſecrante Pontifice imprimitur, & ſingulis ſancta prædicatio perficiensq; ſalutatio adhibetur, omnib. eccleſiaſtici ordinis cõſalutantibus, ac pontifice conſecratore, eum qui in aliquē ordinē Eccleſiaſticū eorū quos enumerauimus cooptatus eſt. Et cõmunia quidē ſunt & põtificibus & ſacerdotib. & miniſtris, cum cooptantur & conſecrantur, acceſſus ad diuinum altare, inflexio genuū, pontificis manus admotio, ſignum crucis, prædicatio ſiue laudatio, perficiens ſalutatio: præcipua autem & propria pontificibus quidem, diuinorum librorum ad caput admotio, quod inferiores ordines non habent: ſacerdotibus autem utriuſq; pedis demiſsio, quo caret miniſtrorū conſecratio. miniſtri enim, ut dictum eſt, alterum modò genu inflectunt.

Caſus circa Ordinationem.

Ad Amphilochium in ſolis locis philoſophantem, propter excellentē & uitam & doctrinam eius, angelos Deus miſit, qui myſtica & arcana benedictione, & epiſcopali arrogatione eum dignati, intellectuali modo cõſecrarunt, & hierarchā ciuitatis Iconij renunciarunt. Ad hunc quoq; non longo pòſt tempore eligendum atq; ordinandū, in eum locum epiſcopi conuenēre. At ubi ex eo cognouerunt, ab angelis Dei conſecrationem eum ſuſcepiſſe: data, de tam ſacra & diuina gratia Deo gloria, ut pontificē Dei, & Euangelij præconem, fideiq; defenſorem, cum timore reuerenter hominem admiſere: & ſolita ſalutatione atq; oſculo ei impertito, ea quæ epiſcopalis functionis ſunt, adminiſtrare & exequi permiſere. Nicephorus libro 11, cap. 20: qui tamen multa uana, & ad ſuperſtitionem facientia, ſubinde admiſcet.

EXORCIZATIO OBSESSORVM.

Caſus circa Exorcizationes.

Arſatius, inſignis confeſſor ſub Licinio, uidit aliquãdo dęmoniacū quendā, gladio ſtricto per forum diſcurrere, & obuium quenq; perterrefacere ac fugare. Illi igitur obuiā ſeſe offerens Arſatius, CHRISTVM nominauit, ac uerbo dæmonium expulit, obſeſſum liberauit. Sozom. lib. 4. cap. 16. Ioannes aūt monachus quidā in Aegypto, dęmones ſola pellebat precatione. Idē lib. 6, cap. 28. Canon 90 cõcilij quarti Carthaginenſis, exorciſtis mādat, energumenis man⁹ quotidie imponere.

Aliud.

Cœtus monachorum inter quos Macari⁹ & Iſidorus, Lucij ſcelere ſub Valente, in inſulam quandā paruā, in qua nulli omnino erāt Chriſtiani, relegatus, filiam ibi ſacerdotis dęmone correptā, & humi pręcipitatā, precib. coniunctis liberāt, & patri ſanā eam ac ualētem reſtituunt. Theodoret. lib. 4. cap. 21.

Aliud.

Marcellus Apameenſis epiſcopus, deſtructurus ſub Imperio Theodoſij fanum Iouis Apameę, atrum dæmonis ſpectrū, uim ignis ſuppoſiti coercens, ſic repulit. Iuſsit aquā ad ferri in uaſculo: qua ſuppoſita ſacro altari ipſe in faciem humi proſtratus, Domino ſupplicauit, ne ulterius progredi dæmonis tyrannidem pateretur. Quod precatus, figura crucis aquā conſignauit, atq; ad flammā diaconum aquā eam adferre iuſsit, & aſpergere. Quo facto, cõtactus aquæ impatiens dęmon aufugit. Theodoretus lib. 5. cap. 21. Sed nō eſt dubium, multa ſuperſtitioſa eſſe addita à recentioribus.

RITVS CIRCA IEIVNIA.

Ieiunia obſeruaſſe, ac religioſius quidem, ſeu ſuperſtitioſius, quàm ſuperiorib. ſeculis, huius ætatis Chriſtianos, hiſtoriæ teſtantur. ſubinde enim magis magisq; traditiões humanæ cumulatæ ſunt. Prolixa Chriſtianis ieiunia Iulianum per ludibria obieciſſe, Nazianzenus teſtatur in oratione infamatrice in Iulianū. Sed in tēpore ingens fuit diuerſitas, etiam in ipſius quadrageſimę obſeruatione, ut poſtea indicabimus. Eccleſias per Palæſtinā, ieiunium diei Paraſceues religioſe, ob paſsionis Dominicę recordationē, obſeruaſſe, Socrat. tradit lib. 5. ca. 22: & Sozom. lib. 7, cap. 19. Epiphanius uerò lib. 3, tom. 1, hæreſi ſeptuageſima quinta, ieiunium feriæ quartę & ſextę, ſeu proſabbati, ut ipſe loquitur, in omniū orbis terrarū regionibus in Eccleſia cõſtitutum eſſe aſſerit, uſq; ad horā nonam: eiuſq; cõſtitutionis autoritatē ad Apoſtolos refert. Quin & ieiuniū per ſex dies Paſchę ab Apoſtolis inſtitutum affirmat: quod tamē uuſquā in eorū ſcriptis extat. Sed exceptam tamē fuiſſe Pentecoſten, id eſt quinquaginta dies intra Paſcha & Pētecoſten, diē Dominicum in ipſa etiam quadrageſima, indicat ibidē, & in Cõpendiaria uia de fide catholica: ubi & Epiphaniorū diem, ſeu Natalis Domini, à ieiunio liberū haberi, etiãſi in quartā aut proſabbatū incidat, tradit. Quam ob cauſam Synodus Gangrenſis, Euſtathiū Sebaſtiæ epiſcopū condemnauit, quòd diebus Dominicis ieiunare inſtituerat: Socrate teſte lib. 2, cap. 43.

Significat & Athanaſius in Apologia de fuga ſua, tempus omne intra Paſcha & Pentecoſten, à ieiunijs fuiſſe immune: poſt Pentecoſten

costen uerò, in Europęis ecclesijs, ex Apostolorũ traditione, cœnas in prãdia mutatas esse, Hieron. testatur in epistola ad Eustochiũ: quod de monastica uita cõmodius dictũ est, q̃ de alijs Christianis. Canon 23 Concilij Eliberini, ieiunia per singulos mẽses statuit celebrari: exceptis Iulio & Augusto, ob eorũ mensium infirmitatem. Idem concilium etiam diei sabbati ieiunium constituit.

De Quadragesima.

De diuersitate ieiunij Quadragesimalis apud gentes diuersas, hæc annotarunt Socrates & Sozomen' locis paulo antè indicatis. Quadragesimam, Sozom. inquit, in qua multitudo ieiunat, alij sex, ut Illyrij & Occidẽtales, totaq; Libya et Ægypt' cũ Palęstinis: alij septẽ hebdomadib. cõprehendũt, ut Cõstantinopolitani & uicinę gẽtes, usq; ad Phœnices, alij tres septimanas, ex illis sex uel septẽ sparsim: alij tres, Pascha cõtinuè præcedẽtes.

Et ad hoc ieiuniũ, omnis sexus atq; ætatis homines cõmonefactos fuisse, Basilius indicat Sermone 2 de ieiunio. Meminit eius & Athanasius in epist. ad Orthodoxos, de persecutione. Et Epiphanius in uia cõpendiaria: Quadragesimã, inquit, ante septẽ dies Paschę seruare solet sancta Ecclesia, in ieiunijs perseuerans. Testatur & Sozom. libro 1, cap. 11. Spiridionẽ Cypri episcopũ, ieiuniũ in Quadragesima cũ domesticis suis continuare, certoq; die cibum gustare, intermedijs uerò diebus ieiunum persistere consueuisse.

De ieiunio Quadragesimę plurima etiam Ambrosius monet, sermonibus 34, 35, 36, 37. Quod & à sacerdotibus indici solitũ, indicat sermone 25. & 40. Sicut & de alijs ieiunijs, in Asiaticis ecclesijs, ab episcopis certis temporibus indici solitis, Gregorius Nyssenus adserit in Oratione de pauperibus amandis. Ac in argumento epistolarũ Theophili, Cassianus monet, eas Epistolas quotannis per omnes Aegypti ecclesias missas esse, ad indicandum initium Quadragesimę, & diem Paschæ. Et Hieronymus in epistola ad Marcellam: Nos unam, inquit, Quadragesimam secundum traditionem Apostolorum, toto anno, tempore nobis congruo ieiunamus.

A' quibus porrò cibis per ieiuniorum dies abstinuerint, non satis est ab omnibus explicatum. Epiphanius ex Apostolorũ traditione, per sex dies Paschæ omnes homines in siccorũ esu perseuerasse ait: & pane, sale, atq; aqua usos, usq; ad uesperã. Gregorius Nyssenus in oratione de amandis pauperibus, ieiunatum esse à carnibus & uino indicat, in eum finem, ut à uitijs homines abstinerent, ac discerẽt alijs benefacere. Quod ieiunium, à carne scilicet, auibus & uino, Quadragesimæ fuisse, Theophilus ostendit libro tertio Paschali: ubi & in reliquis ieiunijs, seminib. tantũ è terra pro cibo, & aqua pro potu usos esse ieiunantes, testatur.

Canon octuagesimusquintus Cõcilij quarti Carthaginensis, baptizandos diuturno ieiunio à carnibus & uino iubet abstinere.

Hieronymus in epistola ad Lætã, ieiunia quædã Christianorum fuisse innuit, in quibus ab oleo & pomis abstinuerint. Et in Epitaphio Paulæ ad Eustochiũ, abstinentiã quorundam religiosam fuisse ait, à uino, liquamine, piscibus, melle, & ouis.

DE FESTIS.

Dominici diei festiuitatẽ, solennẽ inde usq; ab Apostolorũ temporibus, propter memoriam Resurrectionis Dominicæ, Constantinus noua lege ubiq; terrarum diuulgata indixit. Quin & Veneris diem, ob memoriã passionis & crucis solennem omnibus esse, lege constituit: ut Eusebius indicat de uita Constantini lib. 4. & Sozom. lib. primo, capite octauo.

Cum aũt eo tempore Oriens totus propemodũ in Paschate celebrando, Iudæorũ obseruationem imitaretur, & exemplũ in omnes uniuersi orbis Ecclesias propagaret: Cõstantinus idem per Synodũ Nicęæ congregatã effecit, ut repudiatis Iudaicis obseruationibus, Christiani per totũ orbẽ terrarũ, eodẽ die cõcorditer Pascha sanctũ agerẽt, quo occidẽtales ecclesiæ, & Romana, post uernum scilicet ęquinoctium, ex antiqua traditione, de qua in superiori libro dictũ est. Eusebius lib. 3. de uita Constantini: Socrates lib. 5. cap. 22. Theodoretus lib. 1. cap. 10. Socratis uerba hæc sunt: Omnes reliqui ad occidentis partes, & Oceanum usq;, post æquinoctium, ex antiqua quadã traditione Pascha facere reperiuntur. Et hi omnes hoc pacto pascha celebrantes, nunquã inter se dissenserunt. Nec, ut quidam uulgarunt, collecta sub Constantino synodus, festum hoc inuertit. nam ipse Constãtinus dissentientib. circa hoc festum scripsit, admonẽs eos, ut cum ipsi pauci sint, alios plures existentes imitarẽtur. Pars ea epistolæ Constantini de Paschate sic habet: Conueniens ordo est, quẽ cunctæ Occidentis, Meridiei, ac Septẽtrionis, partium orbis Ecclesiæ, & nõnulla etiã Orientis loca tetinent. Ob eam causam in præsenti cõueniens futurũ cuncti iudicarũt, & ipse nostræ placere industrię fateor, ut quod in urbe Romana & Africa, totaque Italia, Aegypto, Hispania, Gallijs, Britãnijs, Libyis, tota Hellade, Asianaq; diœcesi, ac Pontica, & Cilicia, una & cõcordi sentẽtia seruatur, illud & uestra prudẽtia cupidè recipiat: hoc reputãs, nõ solũ maiorem prędictorũ locorum ecclesiarũ numerũ, sed & iustissimũ esse id maximè uelle, quod & accurata ratione appeti, & cum Iudæorũ perfidia nihil habere consortij uidetur.

Meminit

Meminit diuersitatis in Paschate celebrādo etiā Epiphanius lib. 2, tomo 2, hæresi 69, contra Arianos: Alij, inquit, præoccupabāt, alij mediū tenebant, alij uerò postea perficiebant. Libro uerò tertio tomi 1, hæresi septuagesima, de tēpore obseruationis Paschatis Ecclesię hoc modo disserit: Obseruat Ecclesia, ut festiuitatem Paschatis peragat: hoc est hebdomada decretam etiam ab ipsis Apostolis, in constitutione et secunda sabatorū, etc. Et lib. 2, tomo 1, hęresi 50 Quartadecimanorum: Sancta Dei Ecclesia undiquaq; de sacrę huius disciplinę utilitate connexionem colligens, à ueritate nō excidit. Vtitur enim nō solū decimaquarta, sed etiā septima, ordine septem sabati dierū secundū circuitū reuoluto, ut secundū ea quę à Domino facta sunt secundū exemplar, fit resurrectio et cōuiuiū. Et utitur nō solū decimaquarta lunæ, sed etiam cursu solis: ut ne uno anno duo Paschata facientes, in altero neq; unū Pascha perficiamus. Quapropter obseruamus quidē decimamquartā, transgredimur autē æquinoctium, & ferimus in sanctā Dominicā finem cōplementi, &c. Huc de Paschatis obseruatione narratio prolixa Ambrosij li. 10 Epistolarum, epistola octuagesimatertia, pertinet: quam integram adscribimus.

¶ Dominis fratribus dilectissimis episcopis per Aemyliā cōstitutis, Ambrosi' episcopus. Nō mediocris esse sapientiæ, diē celebritatis definire Paschalis, & scriptura diuina nos instruit, & traditio maiorū. Qui cōuenientes ad synodū Nicęnam, inter illa fidei, ut uera, ita admirāda decreta, etiā super celebritate memorata cōgregatis peritissimis calculādi, decē et nouē annorū collegēre rationē & quasi quēdā cōstituēre circulū, ex quo exēplo in annos reliquos gigneretur. Hunc circulū Enneadecaterida nuncupauerūt, sequentes illud: quòd nō debeamus una quadā opinione super celebritate huiusmodi fluctuare: sed uera ratiōe cōperta, ita omniū cōcurrat affectio, ut una nocte ubiq; sacrificiū pro resurrectione Domini deferatur. Domini fratres dilectissimi, eo usq; à uero nos deuiare nō cōuenit, nec uago ingenio discrepare: ut quędā necessitas celebritatis hui' omnibus sit imposita Christianis. Quādoquidē ipse Dominus eū elegit diē, quo Pascha celebraret, q cū obseruatię uerę ratione cōcurrit. Scriptū est enim: Venit aūt dies, in qua necesse erat Pascha immolari. et misit Petrū et Ioānē, dicēs Euntes ite, parate nobis Pascha, ut manducem'. At illi dixerūt: Vbi uis parem'? Et dixit ad illos: Ecce introeuntib. uobis in ciuitatē, occurret homo amphorā aquę portans: sequimini eū in domū, in quā intrat, et diceris patrifamilias: Dicit tibi magister, ubi est diuersoriū, ubi Pascha cū discipulis manducem? ipse uobis ostēdet in superioribus locum magnum, ibi parate. Aduertimus igitur, quòd nō ad terrena descendere, sed in superioribus locum magnum stratum quærere debeamus, ut Domini Pascha celebrem'. Abluere etiam sensus nostros quadam spirituali aqua fontis æterni, & deuotæ celebritatis tenere mensuram, nec opinione uulgari dies quosdā explorare lunares, cū Apostolus dicat: Dies obseruatis, & menses, et tēpora, & annos: timeo ne sine causa laborauerim in uobis. Nā incipit esse cōtrariū. Sed aliud est obseruare gentilitio more, ut qualuna quid adoriendū sit iudices: utputa quintā esse fugiēdā, nihilq; ea inchoandū. Varios quoq; cursus lunæ obeūdis negocijs cōmendare: uel cauere quosdā dies, quemadmodū plerīq; posteros dies, uel Aegyptiacos declinare nō cōsuerūt. Aliud enim est, obseruātiā religiosę mētis intēdere in eū diē de quo scriptū est, Hic est dies quē fecit Dominus. Nā etsi scriptū sit, quod Pascha Domini quartodecimo die mēsis primi celebrari debeat, & uerè quartādecimā lunā ad celebrandā Dominicę seriē passionis inquirere debeamus: tamē ex hoc possumus intelligere, quòd ad huiusmodi solēnitatē uel Ecclesię perfectio, uel claræ fidei plenitudo quæratur. sicut dixit propheta, cum loqueretur de filio Dei: Quia sedes eius sicut sol in cōspectu meo, & sicut luna perfecta in æternō manebit. Inde est, quod & ipse Dominus, cū opera in terris miranda fecisset, quasi iā fundata humanarū mentiū fide, tempus passionis esse memorauit, dicēs: Pater uenit hora, clarifica filiū tuū, ut fili' tuus clarificet te. Hāc enim celebrandę passionis claritudinē qoęsitā, alibi docet, dicens: Ite dicite illi uulpi, Ecce eijcio dęmonia hodie, & cras sanitates pficio, & sequēti cōsummor die. His utiq; consummatur IESVS, q incipiūt esse pfecti, ut plenitudinē diuinitatis et redemptionis ei' fide sua credāt. Ergo et diē et horā exquirimus, ut scriptura nos instruit. Propheta enim Dauid dicit, Tēpus faciēdi Domine: petēs accipere sensum ad cognoscēda Domini testimonia. Ecclesiastes ait: Omni rei tēpus. Hieremias clamat: Turtur & hirundo, agri passeres agnouerūt tēpora introitus sui. Quid aūt euidencius, q de passione Dñi dictum uideri: Agnouit bos possessorē suū, & asin' præsepe Domini sui? Agnoscamus ergo hoc præsepe Domini, in quo alimur, pascimur & reficimur. Hoc igitur tēpus pręcipuè scire debemus, quo p uniuersum orbem cōsona sacrę noctis fundatur oratio. quia & tēpore cōmēdātur preces, sicut scriptū est: Tēpore accepto exaudiui te, & in die salotis adiuui te. Hoc est tēpus, de quo Apostolus dixit: Ecce nunc tēpus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Vnde necesse fuit,

fuit, quia etiam post Ægyptiorum supputationes, & Alexandrinæ ecclesiæ definitionẽ, episcopi quoq; Romanę Ecclesiæ per literas plerique; meam adhuc expectant sententiam, quid existimem scribére de die Paschę. Nam licet futuræ diei Paschæ inciderit quæstio, tamen etiam in reliquũ quid tenendũ uideatur, aperimus, si qua quęstio talis incurrerit. Duo aũt sunt obseruanda in solennitate Paschæ: quartadecima luna, & prim⁹ mẽsis qui dicitur nouorum. Itaq; ne à ueteri Testamẽto uideamur discedere, ipsum de Paschæ celebrandæ die capitulum recenseamus: Monet Moyses populum, dicens custodiendum mensem nouorum, eum primum esse mensem prædicans. ait enim: Hic mensis uobis principiũ mẽsiũ, primus in mensib. anni: &c. Facies Pascha Domino Deo tuo, quartadecima die mẽsis primi. Lex nẽpe per Moysen data est, gratia aũt & ueritas per IESVM Christum facta est. Ipse ergo qui legẽ locutus est, postea ueniẽs per uirginem nouissimis temporibus, plenitudinem legis consummauit: quia uenit non legem soluere, sed implere: & celebrauit Pascha hebdomade, in qua fuit 14 luna, 5 feria. Deniq; ipsa die (sicut superiora docent) Pascha cum discipulis manducauit: sequenti autem die, hoc est 6 feria, crucifixus est, luna 15. Sabbato quoq; magno illo 16 fuit: ac per hoc 17 luna resurrexit à mortuis. Vnde hęc lex Paschę nobis seruãda est, ut nõ quartãdecimã obseruemus in die resurrectiõis, sed in die magis Passionis, aut certè alijs ꝓximis superiorib. diebus. Quia resurrectionis celebritas die Dominica celebratur. Dominica aũt ieiunare non possumus, quia Manichæos etiam ob istius diei ieiunia iure dãnamus. Hoc est enim in resurrectionem Christi non credere, si legem quis ieiunij die resurrectionis indicat: cum lex dicat, Pascha edendum cum amaritudine: hoc est, cum dolore, quòd tanto sacrilegio hominũ author salutis sit interemptus. Die aũt Dominica exultandum propheta docet, dicẽs: Hic est dies quẽ fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Ergo non solum Passionis diem, sed etiam resurrectionis, obseruari oportet à nobis: ut habeamus & amaritudinis & lætitiæ diem: illa ieiunemus, isto reficiamur. Vnde si inciderit, sicut futurum est proximè, 14 luna mensis primi die Dominica: quia neq; Dominica ieiunare debemus, neq; 13 luna die sabbati incidente ieiunium soluere, quod maximè die passionis est exhibendum, in altera hebdomada celebritas Paschæ est differenda. Siquidem sequitur 15 luna qua passus est Christus, & erit secunda feria: tertia quoq; feria erit sextadecima luna, qua Domini caro in sepulchro quieuit: cum quarta etiam feria, septimadecima luna futura sit, qua Dominus resurrexit. Cũ igitur triduum illud sacrum, in hebdomadam proximè concurrat ultimam, intra quod triduum & passus est, & quieuit, & resurrexit, de quo triduo ait: Soluite hoc templũ, & in triduo resuscitabo illud: quid nobis potest molestiam dubitationis afferre? Nam si ea res scrupulum mouet, quia 14 luna non celebramus ipsum diem uel Passionis uel resurrectionis, ipse Dominus non 14 luna passus est, sed 15, & septimadecima resurrexit. Qui si mouet, quia quartamdecimam lunam transeuntes, quæ die Dominica incidit, hoc est quartodecimo calendas Maij, sequenti Dominica instaurandam celebritatem suademus: auctoritas extat huiusmodi. Nam temporib. paulo superioribus, cum incidisset quartadecima luna mensis primi in Dominicam diem, sequenti altera Dominica celebrata solennitas est. Octogesimo autem anno, & nonagesimo tertio, ex die Imperij Diocletiani, cum 14 luna esset nono calendas Aprilis, nos celebrauimus Pascha pridie calendas Aprilis. Alexandrini quoq; & Aegyptij, ut ipsi scripserunt, cum incidisset quartadecima luna & uigesimo & octauo die Pharmutij mensis, celebrarũt Pascha 5 die Pharmutij mensis, quę est pridie calendas Aprilis: ac sic conuenere nobiscum. Rursus 90 & 3 anno, à die imperij Diocletiani, cum incidisset quartadecima luna in quartumdecimum diem Pharmutij mensis, quæ est quinto Idus Aprilis, quæ erat Dominica die, celebratum est Pascha Dominica Pharmutij 20 & 1 die, qui fuit secundum nos quintodecimo Calendas Maij. Vnde, cum & ratio sit, & exemplum, nihil super hoc mouere nos debet. Nũc illud est quod enodandum uidetur: quia plerique putant secundo mense nos celebraturos Pascha, cum scriptum sit, custodi primũ mensem nouorũ: quod non potest incidere, ut pręter mensem nouorũ Pascha celebrent nisi qui quartãdecimam ita obseruant secundum literam, ut non alio nisi ipso celebrent die. Denique in futurum Iudæi duodecimo, non primo mense celebraturi sunt Pascha: hoc est, 3 Calendas Aprilis, secundum nos: secundum Aegyptios autem, uigesimoquarto die Phamenoth mensis, qui est non primus mensis, sed duodecimus, incipit sexto Calendas Aprilis, & finitur septimo Calendas Maij. Ergo secundum Aegyptios primo mense celebraturi sumus Dominicam Paschæ: hoc est, septimo Calendas Maij, qui est dies trigesimus Pharmutij mensis.

Nec absurdum arbitror, ut inde obseruandi mensis trahamus exemplum, ubi primum Pascha celebratum est. Vnde & maiores nostri in tractatu concilij Nicæni, eum diem endecateride, si quis diligenter intendat;

dat, ſtatuendum putarnnt, & ipſum mẽſem
nouorum rectè cuſtodierũt: quia in Ægypto
hoc primo menſe noua ſecantur frumenta.
Hic autem menſis & primus eſt ſecundum
Ægyptiorum prouentus, & primus ſecun-
dum legem, & octauus eſt ſecundum conſue
tudinem noſtram. Indictio enim in Septem-
bri menſe incipit. Octauo igitur menſe Ca-
lendæ Aprilis ſunt. Incipit autem menſis
non ſecundum uulgarem uſum, ſed ſecun-
dum conſuetudinem peritorum ab æquino
ctio, qui dies eſt duodecimo Calendas Apri-
lis: & finitur undecimo Calendas Maij. Inde
maximè intra hos triginta & unum dies ſæ-
pe celebrati Paſchæ dies: ſed cum ante bien-
nium celebrauerimus Paſchæ Dominicam
11 Calend. Maij, hoc eſt, trigeſimo die mẽſis,
ſecundum noſtram ſcilicet calculationem:
moueri non debemus, ſi & proximè 30 die
Pharmutij menſis celebraturi ſumus paſchæ
Dominicam. Verùm ſi quìs menſem ſecun-
dum inde exiſtimat, quia poſt triduum com
pleri menſis, qui cõpleri uidetur 11 Calen-
das Maij, Paſchæ Dominica erit, illud cõſide
ret: quia quartadecima luna quæ quæritur,
quartodecimo Calendas Maij erit: hoc eſt,
intra pręſcriptum menſis numerum. Lex au
tem diem Paſsionis exigit intra primum no
uorum debere celebrari. Satisfactum eſt igi-
tur ſecundum plenitudinem lunæ, cui ad cõ
plendũ menſem ſuperſunt tres alij dies. Non
ergo in alternm menſem recidit, quando in-
tra eundem menſem, qui primus eſt, Paſcha
celebrabitur. Ad literam aũt nos teneri non
oportere (licet cõſuetudo celebrandę Paſchę
ipſa nos inſtruat) tamen & Apoſtolus docet
qui ait, Paſcha noſtrum immolatus eſt Chri-
ſtus. Sed & propoſita lectio docet, literã nõ
conſequendã. Sic enim habes: Et facies Pa-
ſcha Domino Deo tuo, quartodecimo die
menſis primi. Diem pro luna dicit. Vnde pe-
ritiſsimi quoq; ſecundũ legem, lunari curſu
cõputãt menſem. & ideò cùm à pluribus no-
nis Lunæ incurſus incipiat, hoc eſt, dies pri-
mus: uides nonas Maij adhuc ad mẽſem pri-
mum cõputari poſſe. Ergo & iuxta legis ſen-
tentiã, primus hic menſis eſt. Deniq; menẽ
lunã uocant Græci: unde menas Græcè di-
cunt menſes. & naturalis uſos nationũ exte
rarũ lunam pro dieb. appellat. Alium autẽ
diem paſsionis, aliũ reſurrectionis celebran-
dum, ueteris quoq; teſtamẽti ſeries oſtẽdit.
Sic enim habes: Agnus ſine macula, mũdus,
conſummatus, anniculus, maſculus erit uo-
bis: ab ouib. et hœdis ſumetis, et erit uobis in
obſeruatione uſq; in quartamdecimã mẽſis
huios, & occidetis illũ tota multitudo ſyna-
gogæ filiorũ Iſrael ad ueſperum, & ſument
de ſanguine eius, & ponent ſuper duos po-
ſtes, & ſuperlimẽ oſtij domus: in quib. man
ducabunt eum inter ſemetipſos: manduca-
bunt carnem hanc noctu, igni aſſam. Et in-
frà: Et edetis illũ cum ſolicitudine Paſchæ.
Paſcha enim eſt Domini: & pertranſibo in
terrã Ægyptiorũ in nocte illa, & percutiã o-
mne primitiuũ in Aegypto, ab homine uſq;
ad pecus, & in omni terra Ægypti faciã uin-
dictã ego Dominus. Et erit uobis ſanguis in
ſigno in domibus, in quib. eritis. ibi & uide-
bo ſanguinẽ, & protegã uos, & non erit uo-
bis in plaga exterminij. Et conteram terram
Ægypti, & erit dies hic uobis memorabilis
& ſolennis, & diem feſtũ agetis eum Domi-
no in progenies ueſtras, legitimò ſempiter-
num diem feſtũ agetis illum. Aduertimus
& paſsiõis diem deſcriptum in ieiunio, quia
ad ueſperũ occidendus eſt agnus. licet ulti-
mum tempus pro ueſpere poſsimus accipe-
re, ſecundum Ioannem, qui ait: Pueri, nouiſ-
ma hora eſt. Sed & iuxta myſterium ueſpe-
re diei conſtat occiſum, quando tenebræ ſta
tim factæ ſunt: & ieiuniũ deferendũ eo die,
uerum eſt, Quia ita edetis illum cum ſolici-
tudine. ieiunantib. enim ſolicitudo adhæ-
ret. Reſurrectionis autem die exultario refe
ctionia eſt, atque læticiæ: quo die uidetur
populus exiſſe ex Aeypto, primitiuis Ae-
gyptiorum necatis. quod poſteriora euiden-
tius docent, quibus ait ſcriptura: Quia poſt-
quam Iudæi fecerunt Paſcha, ſicut præcepit
Moyſes, factum eſt circa mediam noctem, &
Dominus percuſsit omnem primitiuum in
terra Aegypti, à primitiuo Pharaonis. Et
uocauit Pharao Moyſeu & Aarõ nocte, & di
xit illis: Surgite, & exite de populo meo, &
uos & filij Iſrael, ite & ſeruite Domino Deo
ueſtro. Et urgebant Aegyptij populum, fe-
ſtinantes quamceletrimè expellere. Deni-
que ſic profecti ſunt Iſraelitæ, ut non occur-
reret ſibi azymam fermentare. Eiecerunt e-
nim eos Aegyptij, & non potuerunt ſuſti-
nere: apparatum ſibi fecerant in uia. Re-
ſeratum eſt igitur, diem reſurrectionis ob-
ſeruandum poſt dies paſsionis. Qui dies re-
ſurrectionis non quartadecima luna debet
eſſe, ſed poſtea, ut uetus loquitur Teſtamen
tum: quia dies reſorrectionis is, cum egre-
diens populus de Aegypto, in mari & in nu-
be baptizatus, ut Apoſtolus dicit, Mor-
tem oicit, panem ſpiritualem accipiens, &
potom de petra hauriens ſpiritualem.
Nec paſsionem Domini die Dominica poſſe
celebrari, etiamſi quartadecima luna in Do-
minicam inciderit, adiungendam hebdo-
madam alteram, ſicut & 76 anno die imperij
Diocletiani factũ eſt. Nam tunc 28 die Phar-
mutij menſis, qui eſt 7 Calendas Maij, Do-
minicã Paſchæ celebrauimus, ſine ulla dubi
tatiõe maiorũ. Simul etiã lunæ curſus & ra-
tio ſuffragatur: quoniã uigeſimaprima luna
proximnm

proximum Pascha celebrandū est. Nam usq; ad 21 lunam consueuit extendi. Ergo cum tot ueritatis indicia concurrant, iuxta maiorum exempla festum publicæ salutis læti, exultantesq; celebremus: postes nostros ubi est ostiū uerbi, quod sibi Apostolus optat aperiri, fide passionis Dominicæ colorantes. De hoc ostio dicit etiā Dauid: Pone Domine custodiā ori meo, & ostiū circuit⁹ labijs meis: ut nihil aliud nisi sanguinē Christi loquamur, quo mortem uicimus, quo redempti sumus. Fragret in nobis odor Christi, ipsum audiamus, in illum & mentis & corporis oculos dirigamus: opera eius mirātes, beneficia prędicantes, super limen ostij nostri sacrę redemptionis confessio resplendeat. Sumamus feruenti spiritu sacramentum in azymis synceritatis & ueritatis, pia doctrina gloriam patris & filij & spiritus maiestatem indiuiduam concinentes.

De festiuitate continua per dies 50, intra Pascha & Pentecosten, suprà aliquoties iam dictum est. Paulus Diaconus libro 11 narrat, Constantinum lege edixisse, duas Paschatis hebdomadas: unam scilicet ante, & alteram post resurrectionem, sine negotio cuiusq; operis celebrandas esse. In quam sententiam & Nazianzenus ait Orat. tertia in sanctū lauacrū: Nos Pascha in oratiōis domib. & ante cœnā, & post resurrectionē peragimus. Ex eiusdem etiam oratione in sanctum Pascha apparet, noctem eam ante diem resurrectionis, peruigilem totam fuisse Christianis, luminibus ubiq; & publicè & priuatim accensis. Quod & Prudentius de Europæis ecclesijs scripsit in καθημερ. hoc modo:

Nos festus trahimus per pia gaudia,
Noctem concilijs, uotáq; prospera,
Certatim uigili congerimus prece,
Extructaq; agimus liba sacrario,
Pendent nobilibus lumina funibus,
Quæ suffixa micant per laquearia.

Et in Africanis quidem ecclesijs hoc ritū celebratum esse Pascha, ex Athanasij epistola ad Dracontium conijcitur, ut primùm conciones de resurrectione ad cœtus collectos habitæ sint, postea uerò ad epulas populus consederit, inspiciente & præcipiente episcopo ut religiosè & ritè epularentur. Epiphanius hos ritus commemorat lib. 3. tomo primo. hæresi 75. In diebus, inquit, Paschātis apud nos fiunt humidormitiones, castitates, afflictiones, siccorum esus, preces, uigiliæ ac ieiunia. Quorum rituum aliquot & Ambrosius meminit in sermone sexagesimo: In Paschate, inquit, ieiunauimus sabbato, uigilias celebrauimus, orationibus percunctanter institimus. Et in sermone sequenti de quinquagesima intra Pascha & Pentecosten festiua, sic ait: Scire debet uestra sanctitas, cur istorum quinquaginta dierum numero sit nobis iugis & continuata festiuitas, ita ut hoc omni tempore neque ad obseruandum indicamus ieiunia, neque ad exorandum Deum genibus succidamus: sed sicut Dominica solemus facere, erecti & feriati resurrectionem Domini celebramus. Et instar Dominicæ, tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes isti dies uelut Dominici deputantur, cum post resurrectionem tota Quinquagesima Christus cum hominibus commoratus sit. Et sic disposuit Dominus, ut sicut eius passione in quadragesimæ ieiunijs contristaremur, ita eius resurrectione in Quinquagesimæ ferijs lætaremur. Idem Hilarius in prologo explanationis Psalmorum: Sabbata sabbatorum ea ab Apostolis religione celebrata sunt, ut his Quinquagesimæ diebus nullus neque in terra strato corpore adorat, neq; ieiunio festiuitatem huius beatitudinis impediat.

Retinuit & Pentecostes festiuitatem hoc seculū, cuius in epist. ad solitariam uitam agentes, Athanasius meminit: & eadem solennitate celebratam, qua pascha, Ambrosius indicat, sermone paulo antè citato. Venerabilem, inquit, Pentecostes diem non minore læticia celebremus, quàm sanctum Pascha curauimus. Recitat & inter festa sui temporis, Pentecostes læticiam, Hieronymus in enarratione capitis quarti ad Galatas, ac de eadem ibidem ait: Nos non septem, iuxta morem Israel, numeramus hebdomadas in pentecoste, sed Spiritus sancti ueneramur aduentum.

Diei Natalis Christi, historia persequutionis Maximini meminit, qui in ipso Natalis Dominici die, Nicomediæ Christianos festiuitatem celebrantes, succenso templo concremauit: ut Nicephorus refert libro septimo, capite sexto. Basilius in sermone de humana Christi generatione, hoc festum Theophaniam uidetur appellasse. ait enim: Theophaniam nostrum hoc festum appellamus, in quo mundi salutarem concelebramus diem Domini natalem. Nazianzenus præter Theophaniam, etiam Genethlia nominat: oratione in Natalem Saluatoris. In argumento Epistolarum Theophili, libris Paschalibus præfixo, per Cassianum Scytham, etiam Epiphaniorum appellationem accommodatam in Ægypto fuisse ad diem Natalis Domini ostenditur: quo nomine & diem baptismi Christi nuncuparunt, ac utramque festiuitatem una & eadem simul die solenni celebrarunt. Sic enim ibi dicitur: Intra Ægypti regionem mos iste antiqua traditione seruatur, ut peracta Epiphaniorum die,

quá prouinciȩ illius sacerdotes, uel Dominici baptismi, uel secundū carnem natiuitatis esse definiunt: & idcirco utriusq; sacramenti solennitatem non bifariè, ut in occiduis puincijs, sed sub una die huius festiuitatem celebrant, &c.

Indicat autem inscriptio orationis secundæ Nazianzeni in sancta Epiphaniarum lumina, etiam Luminariū diem, idem festum appellatum fuisse. Sicut ipse, inquit, die luminarium, populus omnis in Ecclesiam conuenit. Postea festiuitatis solennitatem recenset, ut ordinem psalmodiæ, ceremonias, aras omni decore & reuerentia cultas, oblationes, &c.

De festo Annunciationis Mariæ, primus hoc seculo Athanasius quædam monuit in enarratione Euangelij, de sancta Deipara, ubi de eo festo sic ait: Festum hoc unum est ex Dominicis festis, atque adeò primarium, ac prorsus uenerandum: utpote quod pro ordine & digestione rerum earum quæ in Euangelio de Christo prædicantur, sacrosanctum habeatur, quippe in quo de filij Dei è cœlis descensu agatur.

Martyrum porrò festiuitates in omnibus penè hoc seculo ecclesijs solennes fuisse uidentur, quocunque tandem tempore cœperint. Sic Iuuentio & Maximiano pro certamine de ueritate, preciosa monumenta ecclesia Antiochena statuit, eorumque memoriam annuis festis recoluit: ut Theodoretus indicat libro tertio, capite decimoquinto. Ac de ijsdem festiuitatibus quædam etiam Basilius monet in sermone in martyrem Iulittam, ubi se festum diem eius martyris omni studio celebrandum annunciasse indicat. Ac in Asceticis, capite quadragesimo, reprehendit quosdam, qui in martyrum festiuitatib. negociationes exercebant. & propter quod institutæ fuerint martyrum memoriæ, sic ait: Non decet Christianos ob aliam causam in martyrum memorijs, aut locis uicinis comparere, quàm ut precentur, & per recordationem sanctorum, quàm illi scilicet pro pietate ad mortem usque constantes fuerint, ad huiusmodi zeli imitationem incitentur. De Martyrum memorijs apud Eusebium legitur, libro quarto de uita Cōstantini, ac de ijsdem in Nazianzeni orationibus multa habentur. In oratione in funere fratris Cæsarij, sic inquit: Singulis annis nos qui superstites sumus, honores hos instaurabimus, ac defunctorum renouabimus memoriā. De Alexandrinis Sozomenus scribit lib. 2, cap. 17. quotannis scilicet eos diem memoriæ Petri, qui eorum fuerat episcopus, celebrasse. De ijs & Ambrosius ait, in oratione de fide resurrectionis: Nos quoque ipsi natales dies defunctorum obliuiscimur, & eum quo obierint diem celebri solennitate renouamus. Et Hieronymus in enarratione cap. 4, epistolæ ad Galatas: Pro uarietate regionum diuersa in honore martyrum tempora constituta sunt.

Festi apostolorum Petri & Pauli, Ambrosius meminit sermone sexto: ubi & conuiuia celebrata in eadem festiuitate à Christianis, indicat. Meminit & Prudentius in hymnis περὶ στεφάνων.

Phœnices & laudatorum quoruncunque uirorum memorias annuas celebrasse, Sozomenus testatur libro tertio, capite decimoquarto: Phœnices, inquit, uiros bonos anniuersarijs solennibus diebus honorare consueuerunt, ea occasione: quòd Hesphias discipulus Hilarionis monachi, reliquias eius clanculum subreptas in Phœniciam intulerat, & in monasterio suo sepeliuerat.

Sed & encænia seu templorum consecrationes & dedicationes huic seculo festiuæ fuerunt. Sic enim Nazianzenus in oratione in nouū Dominicum: Vt encænia, inquit, honorentur, uetusta lex est. At de Alexandro Alexandrino episcopo Athanasius ait, in Apologia ad Constantiū, eum absolutis templorum operib. encænia & dedicationes per conuentus, laudes & gratias Deo canentes celebrasse. Constantinus etiam diem festum admodū solennē ad celebrandam dedicationem tēpli indixit. Euseb. lib. 4. de uita Constantini. idq; festum quotannis, octo diebus continuis, à cōuentib. Ecclesiasticis, ad quos frequentissimè conuenere omniū ferè sub sole nationum Christiani, celebratum esse, Sozomenus narrat lib. 2. cap. 26. Meminit & Athanasius Apologia secunda.

Videre est ex Nazianzeni oratione in Machabæos, etiam Machabæorum certo tempore, in aliquibus ecclesijs celebratam fuisse memoriam. sic enim ibi inquit: Machabæorum præsens est festiuitas, qui licet minus honorantur à plerisq;, quòd non Christi certarunt gratia: omnibus tamen ueneratione sunt digni, quòd ob leges paternas fortiter egerint.

Præbuerunt occasionem festiuitatibus nonnunquam & insignes liberationes: quales Constantinus post uictorias de hostibus sui regni seu Ecclesiæ ferè indixit, ut post deuictum Licinium & Crassum: item post Synodum Nicænam, superato hoste Ecclesiæ, & instituta concordia. Quas festiuitates Eusebius dixit panegyricas, libro decimo, capite nono: & libro tertio de uita Constantini. Cuiusmodi festiuitatis diem Alexandrini instituerunt sub Iuliano, eamque memoriam dixere terræmotus, qui ex inundatione maris subinde recedentis & recurrentis ortus, urbem Alexandrinam concusse-

concusserat. de qua sic Sozomenus libro sexto capite secundo: Diem, inquit, illum, quo undarum dilapsus accidit, Alexandrini etiã-num annuum festum agunt, illumq; plurimis lychnis per uniuersam nrbem incensis, ac Deo per supplicationes gratiarum actione oblata, admodum splendidè ac religiosè celebrant.

Videntur & Nataliũ memoriæ, apud quosdam, sed priuatim solennes & festiuæ fuisse. Sic enim Ambrosius ad Felicem episcopum Comensem libro 1 Epistolarum, epistola 5. Natalem, inquit, tuum prosequamur nostris orationibus, & tu nostri in tuis uotis nõ obliuiscaris. Dierum item, quib. dignitates ingressi sunt. Sicut ad eundem idem: Celebrem, inqnit, utriq; nostrûm annunciasti diem afore, quo suscepisti gubernacula summi sacerdotij.

De oblationibus in festis, ex Nazianzeno suprà retulimus. Ephrem distributionis eleemosynarum in martyrum festis meminit lib. de Pœnitentia, cap. 2. Cum sanctorũ, inquit, memorias celebramus, memores simus omnium debilium, uiduarum, pupillorum, peregrinorum & pauperum.

OB RITIBVS CIRca nuptias.

NVptias celebrari in Quadragesima, cõcilium Laodicenũ interdixit: queadmodum ostendit Canon 52, in tomo 1 Conciliorum. Concilium uerò quartum Carthaginense constituit, ut sponsus & sponsa, ad benedictionem sacerdotis à parentib. suis uel paranymphis in templum deducerẽtur: & benedictione accepta, per noctem sequentem proximam castitatem præstarent. Indicat hoc Canon 13 eius Concilij. Meminit & Ambrosius lib. 9. Epist. epistola 70, uelationis & benedictionis sponsarũ: Cum ipsum, inquit, coniugium uelamine sacerdotali & benedictione sanctificari oporteat. Nam & nuptias ad altare initiari solitas, tumq; festiuitatem quandam consecutam, & præmia nuptijs collata, idẽ ostendit in Virginis institutione, cap. 17.

DE RITIBVS SEPVLTVRAE.

RItus & ceremoniæ funebres, hoc seculo superstitione crescẽte, tum ex Ethnicismo, tum Iudaismo cumulatæ sunt.

Quæ in ecclesijs Occidentalibus, in nestiendis & ungendis defunctorũ corporibus, fieri solita sint, Prudentius breuiter explicat in hymno in exequias defunctorum: Cando re, inquit, niteutia claro, prætendere lintea mos est, aspersaq; myrrha, Sabeo corpns medicamine seruat.

Efferebantur autem sanctorum funera, manib. aliorum sanctorum in lectulis: quem admodnm de Basilij funere G. Nazianzenus scribit. Ad quem modnm Epiphanius libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesimaprima refert, Georgium Alexandriæ certo numero excogitasse lecticas, quibus mortuorũ corpora efferrẽtur. Inter efferendum autem Psalmi luctu permixti canebantur: quẽadmodum in eadem oratione de funere Basilij Nazianzenus indicat. Et de funere Constantij in orat. infamatrice in Iulianum: Constantius, inquit, communibus omnium elatus est laudibus, ac pompis, ijsq; uenerandis ac nostris nec non cantibus tota nocte resonantibus, ac luminib. accensis, quibus Christiani transitũ honorare pium censemus. panegyrisq; post interitum dictus est, & corporis facta deportatio, cũ cõcomitatione. Qualia ferè & de Constantini funere Eusebius indicauit libro quarto de uita Constantini: Cadauer, inquit, in capsulam collocatum, & purpurato operculo obtectum, Constantinopolim doportatum, & in Basilica sub altissimis gradibus depositum est, luminibus super candelabris aureis circumcirca accensis. Inde deductum in aliud templum, ubi conditum est: turba frequens omnis generis hominum secnta est, ac preces cum fletu pro anima Imperatoris fudit.

Solebant & cerei præferri funeri inter deducendum, sicut in epitaphio Paulæ matris Hieronymus iudicat: Sacerdotes, inquit, lãpades cereosq; pretulerunt funeri. Quod & in epistola ad Eustochium, de obitu Paulæ sic commemorat: Translata est, inquit, episcoporum manibus, & ceruicem feretro sub ijcientibus, cum alij pontifices lampadas cereosq; præferrent, alij choros psallentiũ ducerent. Tota ad funus eius Palæstinarũ urbium rurba cõuenit: Ebręo, Græco, Latino, Syroq; sermone Psalmi in ordine personabant, &c. Simile quiddã etiam de funere Fabiolę Romanę recitat idem, in epistola ad Oceanũ: Quæ res ex ethnicismo in Ecclesiam inuecta est, ut patet ex eodem cõtra Vigilantium, & lib. 1. Eusebij de uita Constantini.

De cœmiterijs, quæ templis ipsis uidẽtur fuisse aut coniuncta, aut alioqui uicina, suprà in historijs persecutionum sæpe dictum est. In ijs sepulturas quorundam fuisse hæreditarias, ex Hieronymi uidere est epistola ad Marcellam. Est & de donaticijs sepulchris apud Nazianzenum, in fine orationis in funere fratris Cæsarij: Sepulchrum, inquit, à nobis Cæsarius donum babet, quod parentib. ac senectuti in tempote suo fuerat præparatum. Helenam uerò, Nicephorus narrat libro 8, capite 13, Hierosolymis agrum figuli parari ad sepulturam aduenarum & peregrinorum curauisse.

Orationes deinde de uita eorum qui è uiuis excesserant, antè quàm in sepulchrum

funus deponeretur, haberi solitas, uel ex Nazianzeno clarum est: ex quo & precatiunculam inter deponendum in terram defunctũ, recitatam fuisse conijcitur, cuius exemplum habetur in fine orationis in funere fratris Cęsarij. Habuit & Gregorius orationem super funere Meletij Antiocheni: quemadmodum Socrates ostendit lib. 5. cap. 9.

Post conditum & curatum funus dabantur eleemosynæ. Quam consuetudinem de Ecclesijs occidentalib. retulit Hieronymus ad Pammachium, ubi & hunc morē recitat: Cæteri, inquit, mariti super tumbas coniugum spargunt uiolas, floresq; purpureos, & dolore pectoris his officijs consolantur. Expressit idē Prudētius in hymno in exequijs:

Nos tecta fouebimus ossa,
Violis & fronde sequenti:
Titulumq; & frigida saxa
Liquido spargemus odore.

Idem & de affixis sepulchris epithaphijs, in hymno de passione Hippolyti martyris:

Plurima, ait, litterulis signata sepulchra loquuntur,
Martyris aut nomen, aut Epigramma aliquod.

In ijsdem Ecclesijs celebris ob defuncti memoriam fuit dies quadragesimus post obitum. Sic enim in oratione de exitu, uita & moribus Theodosii, Ambrosius ait: Eius principis & proximè conclamauimus obitum, & nunc Quadragesimam celebramus: sicut sanctus Ioseph patri suo Iacob quadraginta diebus humationis officia detulit. Vbi & de ritus eius uarietate hæc addit: Alij tertium diem & trigesimum, alij septimum & quadragesimum, obseruare consueuerunt. Et in oratione de fide resurrectionis: Nunc die, inquit, septimo ad sepulchrum redimus, qui dies symbolum futuræ quietis est. Videtur ibidem, etiam orationes & exhortationes eo die haberi consueuisse.

Descriptio ritus funebris, ex Dionysij hierarchia Ecclesiastica.

Propinqui eius qui mortuus est, pro iure diuinæ propinquitatis, ac morum similitudine, & eum qualis est prædicant beatum, quòd ad uictoriæ finem peroptatò peruenerit: & uictorię autori gratias cum cantu agũt, & præterea sibi similem requiem optant. Sumptum eum ad antistitem portant, quasi ad sanctarum coronarum donationem. Ille autem eum libenter accipit, eaq; perficit omnia, quæ ex sancto instituto fiunt in ijs qui sanctè dormierunt.

Conuocato sacro deinde choro, diuinus antistes, si is qui excessit è uita, erat ordinis sacerdotum, cùm ante sanctum altare eum posuit, Deum precari incipit, eique agere gratias. Sin autem sacris monachis, sanctóue populo annumeratus erat, eum ad ueneratione dignum sacrarium ante sacerdotum introitum collocat: deinde perficit sacrum solenne precationis, qua agit Deo gratias Pōtifex: deinceps ministri, promissis ueris, quæ feruntur in scriptis diuinis, de sancta nostra resurrectione, recitatis, sanctè canunt cantus Psalmorum, qui eiusdem rationis sunt, atq; idem ualent. Tum ministrorũ primus catechumenos dimittit, sanctosq; qui iam dormierunt prædicat, cum quibus pari laudatione dignũ iudicat eum qui paulo antè excessit è uita: hortaturq; omnes, ut beatum in Christo finem petant. Tum accedens diuinus antistes, ei sanctissimas preces adhibet. Quib. ritè perfectis, & ipse eum quĩ à uita migrauit, salutat, & secundum eum omnes unà qui adsunt. Cum eum omnes ton salutarunt, tum antistes oleo mortuum perfundit, sanctaq; precatione pro omnib. adhibita, in loco honorato corpus cum alijs eiusdem ordinis sanctis corporibus reponit & condit.

Est pòst aliquanto: Accedens diuinus antistes precibus quidem à diuina benignitate contendit, ut & omnia peccata, quæ humana fragilitate, imbecillitateque admissa sunt, ei qui excessit è uita remittat, & eum in lucem ac regionem uiuorum, in sinus Abrahæ, Isaac, & Iacob deducat: in locum à quo fugit dolor, tristitia & gemitus.

Sed hæc extra scripturam fiunt & geruntur.

DE TRANSLATIONIBUS
& reliquijs Sanctorum.

IN seculis superioribus. de translatione reliquiarum Sanctorum, & ueneratione earundem, nihil apud probatos autores reperimus. At hoc seculo ea res, tum ex nimia sanctorũ prędicatiõe, tum ex zizanijs de sanctorum intercessione, tum ex Ethnica superstitione primùm cœpit, & mirum in modum mendacibus prodigijs & signis confirmata magis magisq; creuit.

Ritus propemodum similes illis qui in funeribus defunctorũ obseruati sunt, in translationibus etiam, seu leuationibus corporũ sanctorum, hæc ætas habuit. Cum enim sacerdotes Apollinis Iuliano Antiochiæ iuxta fontem Castalium litanti dixissent, sepulchrum Babylæ martyris, quod in uicinia erat, in causa esse, quòd Apollo non daret responsa: mandauit, ut Galilæi (sic appellans Christianos) uenirent, & sepulchrum Babylæ auferrent. Igitur uniuersa Ecclesia conueniens, matres & uiri, uirgines iuuenes que, immensa exultatione succincti trahebant longo agmine arcam martyris, psallentes summis clamorib. & cum exultatione dicētes: Cōfundantur omnes qui adorant sculptilia,

sculptilia, & qui confidunt in simulachris suis. Ruffinus libro primo, capite trigesimoquinto: & Socrates li. 3. cap. decimooctauo. Meletij uerò Antiocheni episcopi, qui sub Theodosio obijt, reliquiæ è Constantinopoli Antiochiam translatæ, & iuxta thecam Babylæ martyris repositæ sunt. Aiunt & Imperatoris iussu, per totam uiam publicam intra muros in ipsas ciuitates assumptas eas: et per uices & psalmodias in singulis locis, cũ honore, donec Antiochiã perferrentur, fuisse exceptas. Sozom. lib. 7. cap. 10. Quin & honorem reliquijs sanctorum, ab Ethnicis aũt dispersis, aut quocunque modo neglectis & inuentis, suum habuerũt: ut exempla huius temporis testantur. Narrat Sozom. libro 5. cap. 9. Mulierem quandam Gazensem collegisse reliquias ossium Martyrum eorũ, quos Gazensis populus, propterea quòd templa eorũ idololatrica labefactassent, interfecerãt: Eusebij scilicet, Nestabi et Zenonis fratrum: & in ollam reconditas, Zenoni consobrino eorum tradidisse. quas abditas ille domi adseruarit, oratorioq; ædificato, eò reposuerit. In persecutione uerò Persica sub Sapore rege & Magis, Acepsimas episcop᷑ fortiter in cõfessione perdurans, mortuus est: cuius reliquias nonnulli ex Armenia, ex illis qui Persis sunt uicini, clanculum sublata sepelierũt. Narrat Sozomen. lib. 2. cap. 13. De reliquijs Hilarionis monachi clam subreptia, & in Palæstina reconditis per Hesychium, Hilarionis discipulum, suprà diximus ex Sozom. libro tertio, capite decimoquarto.

Ritum denique in leuandis et transferendia Martyrum inuentis corporibus, eũ obseruatum in occidentalibus ecclesijs, Ambrosius indicauit epistola octuagesimaquinta ad sororem, ad hunc modum: Primùm inuentæ seu studio seu casu sancti alicuius reliquię, populo monstrabantur, & cuius essent Martyris significabatur. Deinde ordine componebantur, & transferebantur ad aliquod templum, ubi uigiliæ sequebantur tota nocte, habebatur cõcio de uita istius Martyris: fiebant & miracula, si Ambrosio credimus. Aegri enim qui uestes saltem sanctorum manu contigissent, sanabantur, obsessi liberabantur, &c. Non omnibus pijs doctoribus illas sanctorum uenerationes placuisse, apparet ex contentione Vigilantij cum Hieronymo, quam suprà in loco de Schismatibus retulimus. Vigilantius enim, apertè ex Ethnicismo in Ecclesiam, eam inuectam esse, affirmat.

DE PEREGRINATIONIBVS ad loca sacra.

Coeperunt hoc seculo primùm sub Cõstantino loca terræ sanctæ ab ethnicis idololatrijs expurgari, et excoli, & in precio haberi, propter memoriã rerum ibi gestarũ. Nam Constantinus Magnus in locum sepulchri Christi, fœdatum idolo Veneris, oratorium constitui præcepit. Et Helena mater Imperatoris, mulier superstitiosa, illuc profecta adorãdi causa, reperta Domini cruce, duo templa ædificari curauit: unũ prope Dominicæ natiuitatis antrum, alterum in monte unde Dominus in cœlos assumptus est. Eusebius lib. 3. de uita Constantini. & Ruffin. lib. 1. cap. 7. Et curauit postea Constantinus in loco Cranij templum extrui: idq; publica solennitate accersita Synodo patrum, apud Tyrum congregata. Euseb. lib. 4. de uita Cõstantini. Quę res in anniuersariam solennitatem abijt, confluentibus eò ex omnibus terræ partibus Christianis. Sozom. li. 2. cap. 26. et paulatim in errorem multitudinem deduxit, ut non in postrema pietatis laude ponerent, terram sanctam & loca sacra inuisisse: ut patet ex Gregorij Nysseni epistola, in qua eam opinionem & superstitionem eleganter refutat, quam in eius uita ad uerbum adscripsimus.

DE DISCIPLINA ET MORIbus Christianorum.

Habuit hæc ætas multatũ Christianarum uirtutum pulcherrima exempla, nisi quòd suo tempore ex ijs nonnullas languescere cœpisse Hieronymus queritur ad Nepotianum. Primùm pietatis & confessionis sūę studiosissimi fuerunt, et ab omnibus quæ cõtraria illi & inimica uideretur, quàm maximè cauentes, hoc studio ab omnium Ethnicorum & impiorum cõsuetudine abstinuerunt. Ideo enim Apolinarij excommunicati legũtur, quòd Epiphanij impij sophistæ contubernium relinquere noluerunt: Sozomenus libro sexto, capite uigesimoquinto. Est & canon inter decreta concilij tertij Carthaginensis, omnibus Christianis, præsertim autem clericorum filijs interdictum esse, ne ad spectacula Ethnicorum accederent. Quod & Iulianus imitatione Christianorum disciplinæ præcepit, ne scilicet aut theatra accederent, aut in tabernis biberent. Sozomenus libro quinto, capite decimosexto. Eodem modo nec cum hęreticis commune quicquam habere uoluerunt. Quemadmodum Mosen Saracenorũ episcopum, manum episcopi Antiocheni in ordinatione ferre noluisse, suprà retulimus. Samosateni uerò lauare cum Eunomio noluerunt, sed post discessum eius è balneo, aquas sibi parari recentes curarunt, rati abominatione hæretica etiã aquas cõtactas esse. Sic & Edesseni cõmunicare Arsino episcopo, in Barsæ orthodoxi locum introducto, noluerunt, sed extra urbẽ conuentus

habuerunt: ut est apud Theodoretum libro quarto, capite decimoquinto & decimosexto. Sed nec fratri quidem, quòd impius esset, & Arianus, suppetias contra Gothos ferre uoluit Imperator Valentinianus: sicut idē indicat libro eodem, cap. trigesimoprimo.

Inuocationis deinde, & precationū in suo quisq; officio studiosissimi fuerūt. Sicut Cōstantinum in aula sua ministros supplicātes pro Imperio eius aluisse, Eusebius prodidit lib. 1. de uita Constantini. Eundem & ad bellum nunquam progressum, nisi cum omni exercitu, Dei auxilio inuocato. scripsit lib. 9 historiæ Ecclesiasticæ, cap. 9. Quod & Theodosium fecisse, suprà retulimus ex Sozomeni libro secundo, cap. uigesimoquarto. Orarunt manè, et psalmos et hymnos cecinerūt, quin & de nocte ad preces surrexerunt: ut ex Ambrosio clarum est libro de ieiunio, capite decimoquinto: & libro secundo de Abrahā, capite quinto. Et quæ de uespertinis precibus Christianorum Basilius scripserit in libro de spiritu sancto, suprà diximus. Orarūt & ad mensam ante & post cibos: sicut testatur Hieronymus ad Eustochium. Ad mensam Imperatoris Theodosij adolescentes canere solitos esse, apparet ex Sozom. libro 7. capite 23. Nam Flauianus illis persuasit ut ad mensam Imperatoris psalmodias canerent, quę in supplicationibus Antiochenorum usurparentur. Ad omnē item incessum, crucis signo frontem cōsignarunt, sicut ibidem Hieronymus ostendit, & ad Demetriadem scribens fieri præcipit: Claudas, inquit, cubiculū pectoris, et crebrò signaculo crucis munias frontem tuam, ne exterminator Aegypti in te locum reperiat. Quin & dormientes idem obseruasse, Prudentius innuere uidetur in hymno ante somnum:

Fac, inquit, cum uocante somno,
Castum petis cubile,
Frontem, locumq; cordis,
Crucis figura signet.

Testatur Ruffinus libro secundo, cap. decimonono, Alexandrinos, pro thoracibus Serapis, quos per singulas quasq; domos in parietibus, in ingressibus, in postibus etiam ac fenestris habebant gentiles, iam Christianos factos abrasisse, et pro ijs crucis Dominicæ signum in ijsdem locis appinxisse. Is uerò ritus, etiā hoc seculo nouus uidetur, et paulatim in superstitionem degenerauit, ut existimarint simpliciores magnā uim in signatione huiusmodi sitam esse. Studium denique & perseuerantiā orandi, ac uigilias apud Christianos suo tempore languescere, Hieron. queritur ad Nepotianum. Magicas etiam quascunq; deceptiones damnarunt. Sicut Basilius eos qui malo aliquo laborantes ad incantatores confugiebāt, obiurgauit in explicatione Psal. quadragesimiquinti: Paruus, inquit, filius incidit in morbū: tu mox incantatorē requiris, uel superuaraneos uariosq; characteres, uel figuras aut literas pueroru̅ innocentium collo suspendis, &c.

Congressuum publicorū ad preces & cōciones, quàm amantes & studiosi fuerint, dictum à nobis alibi est. Adeò ut & templis aut urbibus prohibiti, sub cœlo, nec aeris iniquitate nec tempestatibus uicti, conuentus egerint: sicut & paulo antè de Edessenis ex Theodoreto retulimus. Conciones uerò audiri summa attentione & modestia uoluerunt: quemadmodum de Constantino ipso suprà diximus qui nunquā sedens, sed stans sacras conciones reuerenter audiebat. Eos uerò Basilius in Psalmo decimooctauo reprehendit, qui non attentè audierunt oracula Dei: neq; tristes, cum metu iudicij Dei, & cōscientia ac memoria peccatorū suorum, sed ridentes in templum ueniunt, dextris inter se iunctis, ac locum prolixi profaniq; colloquij domum Dei faciunt.

Ecclesiarum etiam ministros ueneratione & reuerentia coluerunt. Quod uel Constantini rursus historia indicat, qui nullos unquam homines maiori honore et pietate cōplexus est, quàm sacerdotes Dei: ut Euseb. testatur lib. 4. de uita eiusdem. Ac notum est, quam reuerentiam & obseruantiam episcopis habuerit in synodo Nicæna: ubi nec considere prius, quàm episcopi annuissent, uoluit. Socrat. lib. 1. cap. 8. Quid, quòd eum & hoc dicere solitum Theodoretus refert lib. 1. cap. 11. Si conspexisset oculis suis episcopum aliquem, alienum thorum cōmaculantem, obtectūrū se purpura seu paludamento suo, scelerarū eiusmodi facinus, ne qui eo fortè offenderentur. Extat & Valentiniani, Valentis & Gratiani ad ecclesias Asianas epistola, qua sacerdotibus Dei & molestias & persecutiones intentari, reuerenter uetāt: apud Theodoretum libro quarto, capite octauo. Nostra, inquiunt, potentia ubiq; edixit, ne quis persequatur, ne ue exagitet, aut irritet operatores in agro Christi, &c. Episcopos etiam suos ob ueritatis confessionem in exilia pulsos consolati sunt literis suis. quod et ecclesiam Alexandrinam erga Athanasium fecisse, Iulius cōmendat in epistola sua quę extat apud Nicephorum libro nono, capite 22.

Magistratibus honorem & reuerentiā debitam exhibuerunt. Suprà diximus, quòd & ordinationibus sacerdotum autoritatem Imperatorū intercedere episcopi uoluerunt. Et congregati episcopi Cōstantinopoli sub Gratiano, Imperatorem salutaturi, capitib' derectis, religiose admodum palatium ingrediuntur, & piè suauiterq; salutant. Sozom. libro septimo, capite sexto.

Amicitiæ, concordiæ, & societatis studiosi fuerunt: quarum rerum symbolum fuit dextræ, si quis alteri obuius fuisset, porrectio: ut Ambrosius indicat in enarratione capitis secundi, epistolæ ad Galatas. Maximè autem simultates perniciosas Ecclesiæ cauerūt. Narrat exemplum Sozomenus libro sexto, cap. decimoquinto. Cum propter dissidium quoddam, offensa esset inter Eusebium episcopum Cæsariensem, & Basilium, eiusque dissidij occasione Vales Imperator ecclesias per Cappadociam Arianis tradi posse sperasset: Basilius ex Ponto, quò propter offensam concesserat, ultrò redijt, quamprimum Imperatorem cum Arianorum grege in Cappadociam uenire comperisset, & cum Eusebio in gratiam redijt. Quàm uerò omnino nec iustæ uindictæ cupidi fuerint, Eusebij Samosatensis exemplum testatur. Is enim orthodoxus, cum ab Ariana muliere iactu tegulæ letaliter læsus esset, moriturus amicos iureiurãdo obstrinxit, ne quàm à fœmina ea pœnam exigerent. Theodoretus lib. 5. cap. 4.

Quis autem pietatem, studium, & officia eorum in pauperes, afflictos, ægros, imò & mortuos explicet? Testis Eusebius est li. 9. cap. 8. quanta fuerint eorū sub persecutione Diocletiani & Maximini, in miseros omnes humanitatis studia, & sedulitas: cum alij curandis & sepeliendis mortuis, à suis neglectis, diligentissimè uacarent, alij multitudini per totas ciuitates fame periclitãti panes & uictum distribuerent. Nec ignotum est, quòd de Spiridione Thrymythuntis episcopo Sozom. refert lib. 1. cap. 11. quem pro more pietatis & beneficentiæ babuisse ait, ut de fructib. qui ipsi prouenissent, gratis partim alijs distribueret, partim sine fœnore mutuo daret. Pauperum autem quantam curam egerint, indicant multæ durissimæ diuitum auarorum reprehensiones, quæ extant in tribus orationibus Basilij contra diuites auaros. Et ex oratione Nazianzeni in funere patris, apparet, Christianos propter dignos indignis etiam, quæ ad uictum pertinerent, liberaliter distribuisse. Quin & in orat. de paupertate fouenda, omnibus dandum censet, ob quamcunq; etiam causam affligãtur. Ac in oratione de Basilij laudibus affirmat, Basilium ipsum famis tempore omnis generis cibos collegisse, mensam pauperibus instruxisse, illisq; uescentib. ministrasse. Narrat & Sozom. lib. 3. cap. 16. Edessæ famis tempore, opulentos ab Ephrem duriter obiurgatos fuisse, quòd egentibus non subuenirent.

Extant & hospitalitatis in hoc seculo aliquot illustria exempla, quorū boc de Melane Rhinocururæ episcopo Sozomenus recitat lib. 6. cap. 31. Quòd aduenas ex itinere fatigatos, ad se uenientes, summa beneuolentia confestim in diuersorium episcopale deduxerit, mensamq; illis parauerit. Prædicat eiusmodi humanitatẽ & officiū uxoris Theodosij Theod. lib. 5. cap. 18. Quòd nimirū diligentissima cura complexa sit tum mutilos, tum quacunq; ratione debiles & ægros, ad diuersoria illorum accesserit, ac pro necessitate, quibuscunque quis eorum rebus opus habuerit, suppeditarit. Eodemq; modo Ecclesiæ etiam xenodochia niserit, medicinas adbibens decumbentibus: & sedulò cauens, ut ex uasis mundis, quæ & ipsa interdū manibus suis eluere consueuerit, uictus illis exhiberetur. Apparet & ex Athanasij ad uit. soliç. agentes epistola, solenne fuisse Christianis in Africa, lauare pedes peregrè uenientium. Significat enim ibi, exercitū, qui cum Sebastiano duce Alexandriã turbauit, honestum quendã uirum, Hermiã nomine, inter lauandū peregrinorū pedes arripuisse, & in carcerẽ coniecisse. Narratur & de Spyridione, quòd peregrinantem lassum, de itinere domū deduxerit: filiæq; continuò mãdarit, ut pedes ei ablueret, & cibū adponeret. Sozom. lib. 1. ca. 11. Queritur aūt, eas ferè uirtutes, ut eleemosynas & laborẽ quidẽ manuū, unde eleemosynę cõferri possint, peregrinorum susceptionẽ, pauperū defensionẽ, & uisitationẽ languentiū, suo tempore decrescere, Hieronymus ad Nepotianū. Attamẽ Christianarū mulierum officia esse, esurientes cibo alere, nudos uestire, uisitare infirmos, peregrinos tecto suscipere, & Christo in paupẽrib. fœnerari, indicat in epist. ad Demetriadẽ.

Pudicitiæ porrò adeò fuerunt studiosæ Christianę mulieres, ut bona potius omnia, uitam etiã ipsam amittere, quàm pudicitiæ maculam ullam admittere maluerint. Testantur exempla uiduæ Antiochenæ, cum duabus filiabus: quæ, ne in militum insidiatorū pudicitiæ muliebri manus inciderent, in præterlabentẽ sese fluuium coniecerunt: apud Eusebium libro octauo, capite duodecimo. Et libro eodem, capite decimoquinto, duarum mulierum: Alexandrinę, quę exilium potius & spoliationem omnium facultatum, quàm Maximini tyranni lasciuiam pertulit: & Romanæ, quæ ferro proprio corpori intentato, eiusdẽ libidinẽ euasit. Indicare uidetur & Basilius in oratione de uera uirginitate Christianorū, uirginibus prodire in publicū, priusquã desposæ maritis essent, nõ licuisse. Quin et ob eã causam, custodiędę scilicet pudicitię gratia, instrumenta musica improbasse uidetur Ambrosi⁹ in li. de Ieiunio.

Vsuras etiam & auaritiam exercere, pro illicito et impio habuerūt. Hinc enim Sophronius Pompeiopolitanus ab Acacianis excōmunicabatur, quòd ex ecclesię pecunia quęstū fecisset, eamq; defraudasset. Et maximã à

Christianis iudicatā fuisse inhumanitatem, si quis ex eo quod indigēti mutuò dedisset, lucri aliquid fecisset, Basilius indicat in expositione Psalmi decimiquarti.

Seruos ab heris suis abalienare, peccatum iudicabatur, & quidem excommunicatione dignum. Testatur id exemplum Eustathij, qui à synodo Gangrensi, ideo quòd dominis seruos abstulisset, depositus est. Socrat. libro secundo, capite quadragesimotertio.

Apparet & militiā exercuisse Christianos in curijs Imperatorū, & prouincijs pręfuisse. His enim dignitatibus spoliati sunt milites Christiani à Diocletiano: Euseb. lib. 8. cap. 3. & 4. Constantinus uerò eas publico edicto reddidit, apud Eusebiū li. 2. de uita Constantini. & Iulianus ijsdem eos iterum spoliari edicto præcepit: Socrates libro tertio, capite decimotertio: & Sozomenus libro primo, capite octauo, Christiani omnibus ferè Romanis magistratibus fungebantur.

Alij honestis artificijs operam dederunt: sicut de Cyzicenis Christianis legitur, qui lanificia & operationes in numismatis cudendis exercuerunt magno numero: & singulis annis eorum alij chlamydes militares, alij numismata recentia in publicum ærariū dependerunt. Sozomenus lib. 5. cap. 18.

Fuisse & in more concœnationes in templis, quas ἀγάπας Christiani dixerunt, ex canonibus concilij Laodiceni (si quid illis tribuendum est) conijcitur: ubi ἀγάπαι prohibentur, canone uigesimooctauo.

Deniq; et hilariores interdum habuerunt comessationes, in quibus alij alijs propinantes, Christi nomen ad pocula inuocarūt. Refert Sozom. lib. quinto, cap. decimoseptimo.

Postremò libet Epiphanij narrationem de ueta fidei formula, libro tertio, tomo secundo, summā quandam de moribus Christianorum adscribere. De hospitalitate & benignitate erga homines, eleemosynaq; in omnes, huius sanctæ catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ fructus omnibus prędicatus est. At uerò lauacrū habet pro inueterata circumcisione in Christo. Quiescit in magno sabbato. Abstinet à societate omnium hæreseon. Reprobat omnes scortationes & adulteria, petulantiam, idololatriam, cædem, omnem iniquitatem, magiam, ueneficium, astronomiam, uaticinationes, nemorum obseruationes, incantationes, amuleta, quæ appenduntur aut alligantur, & phylacteria quoq; appellantur. Prohibet theatra, ludos equestres, uenationes, musicos, omnem maledicentiam, detractione, omnem pugnam, blasphemiam, iniustitiā, auaritiam & usuram. Negociatores nō recepit, sed inferiores omnibus ducit. Oblationes accipit à non ininstis, neq; iniquè agentibus, sed à iustè uiuentibus: preces assiduè imperat noctu & interdiu ad Deum effundere. Seruatur ac cauetur, ut ne quis omnino iuret, neq; conuicietur, neq; detestetur, ex præcepto ipsius Saluatoris: & ut neq; quis mentiatur, quantum eius fieri potest. Pleriq; uerò uendunt bona sua, & dant pauperibus. Hic est character & forma huius sanctæ Ecclesiæ catholicæ, &c.

DE MONACHATU.

Coepit hoc seculo primùm Monastice, in Aegypto, ubi claruerunt in eo genere Antonius, Macarius de superiori eremo, alius Macarius de inferiori, Isidorus in Scyti, Pambus in Cellulis, Moyses et Beniamin in Nitria, Scyrion & Helias & Paulus in Apeliote, alius Paulus in Focis, Pœmē & Ioseph in Pispiri, qui appellabatur mons Antonij. Ruffinus lib. 2. cap. 8. Etiam in Palestinam, Armeniam & Paphlagoniam id hominum genus propagatum esse, testatur Sozom. lib. 3. cap. 14. & in omnes terras totis examinibus, ut Hieronymus ait, propagata est. Nam in Mesopotamia, & apud Edessam, & in Carrarū partibus, & in Cappadocia, & alibi passim etiam id genus hominum degisse, Ruffinus narrat lib. 2. ca. 8 & 9. Et sanè mirum est, cum hoc seculū habuerit tam pręstantes Doctores, quòd ij eiusmodi genera uitæ, quæ à Deo non sunt instituta, non modò approbarint, sed etiā ipsi instituerint, & ex traditionibus humanis cultus fecerint. Videntur autem duo omnino fuisse Monachorum genera: aliud scilicet eorū qui in solitudinibus latitarunt, aliud eorum qui in ipsis ciuitatibus contubernia separata habuerūt: de quibus Sozomenus hoc modo lib. 3. ca. 16. Alij, inquit, in turba ciuitatum conuersabantur, sic seipsos gerentes, ut nullius momenti uiderentur, & à multis nihil differrent. Cum sūt uirtutem exercerent, uerā de se ipsis existimationē abscondebant, ne ab alijs laudarentur. Quod & de Monachis apud Cappadocas & Galatas, illisq; uicinos, per ciuitates & uicos habitantibus, idem tradidit lib. eodem, cap. 33. Et Epiphanius in compendiaria doctrina de fide Catholicæ & Apostolicæ ecclesiæ: Quidam, inquit, ex solitariam uitam degentibus, habitant in ciuitatibus. Sic contubernia monachorū Constantinopoli Marathonium instituisse, Socrat. tradit lib. 4. cap. 27. Qualia & in cæteris occidētalibus locis fuisse, ex Ambrosij Epist. lib. 10. epistola octuagesimasecunda uidere est.

Rationem uerò uitę monasticæ, obseruationem & cultum, prolixè Basilius (quem cum Gregorio in Ponti urbibus monasteria instituisse, Ruffinus dixit lib. 2. cap. 9.) tradidit in Asceticis: ex quibus apparet, Monasticen professuros, facultates suas prius distribuisse, q̄ in monasteriū ingressi fuerint. Oportet,

portet, inquit, monachum ante omnia id ui tæ genus amplecti, ut nihil possideat, corpus habeat quietum. et habitum honestum, uocem moderatã, & sermonem bene dispositum, cibum ac potum sumere tranquillè ac cum silentio, apud seniores tacere, &c. Quorum similia multa in sermone Ascetico odio sa prolixitate coaceruat.

Recitat & multa monachorum exercitia & proprietates Nazianzenus, in oratione de reconciliatione monachorum: ut uigilias, ieiunia, orationes, lachrymas, genarum callos, pectoris percusionẽ, suspiria ex profundo cordis emissa, stationẽ nocturnã, mentis ad Deum eleuationẽ, tenerũ luctũ & indeficientem, remediũ compunctionis, cantus, glorificationes, meditationẽ legis Domini die ac nocte, exultationes Dei in gutture, squallidã comam & horridam, pedes nudos Apostolicos imitantes, nihil mortuũ ferentes, cæsariem commensuratam, uestem arrogantiam plectentem, zonam, ornatum inornatũ, incessum constantem, oculum nequaquã uagum, uisum mansuetum, sermonem prolatum, silentium sermone uenerabilius, &c.

Ephrem lib. 2. de cõpunctione cordis, cap. 3. Gloriatio, inquit, monachi est, patientia in tribulationibus suis, longanimitas cum charitate, cũ nullas res præsentis uitæ possidere desiderat. Gloriatio monachi, humilitas & simplicitas cordis, uigiliæ & fletus in orationib. suis, mansuetudo cordis & silentiũ, quando Deum toto corde dilexerit, & proximum tanquam seipsum: abstinentia escarum, & à multiloquio linguæ.

Est & operibus Athanasij annexa exhortatio ad monachos, quæ satis prolixã formulã uitæ monachorũ proponit hoc modo: Primùm abstinentiæ cura, ieiunij, patientiæ, orandi assiduitas & legendi: uel si quis adhuc literarũ expers sit, audiẽdi sit desideriũ, cum cupiditate discendi. Hæc enim sunt prima, quasi lactentiũ cunabulorũ in Dei agnitione crepundia. Et: Hos ad præmiũ gloriæ illo labore nitentes, bonũ est nõ mãducare carnẽ, neq; bibere uinũ. Et: Ieiuniorũ quoq; nõ sit uolentib. certa mensura, sed in quantũ possibilitas ualet, nisu laborãtis extensa, quę præter Dominicã semper sint solennia, si uotiua sunt. Orationibus uerò ita frequẽter instandum est, ut uix eas aliquod tempus interpolet. Sine legẽdi studio nemo ad Deũ ualebit esse intentus. Illud aũt extra cõmõnitionem puto, ut sit uictus facilis, uestitusq; uilis: cũ hæc tegendi corporis gratia reperta sint, nõ ornandi: & illa sustinendæ animæ potius, q̃ obruendæ. His ergo quę suprà ostendimus, actibus mancipatus, omne odiũ deponat inimici. Nec hoc tantũ fine cõtentus, simultates amore cõmutet, iram patientię temperet freno, auaritiã abstinentię forti uincat ferro, & præcipuè linguam custodia taciturnitatis obsepiat, ne in litigiũ cõtrouersia ferueat, ne in maledictũ procurrat, & ne in obtrectationẽ maledica serpat, ne in iuratione facilis prolabatur, ne in mendaciũ ficta simulet, ne in circumuentione astuta calleat, ne in elationem superba iactetur: sed obseruans tempus tacendi, & tempus loquẽdi, omne uerbũ ociosum obnoxiũ sciat esse rationi. Et: Sit igitur qui huiusmodi uitã scandit, tacitus, mitis, benignus: & quia charitatis habetur insolubilis affectus, in studio pariti semper aliũ iudicans potiorẽ. Necessarius è domo & rursus egressus, quem aut religionis ratio exegerit, aut ad substantiã uictus causa exercendi operis ordinarit. Nec quidẽ præbendæ eleemosynæ gratia, ultra supradictos uictus ab ullo quopiam præsumatis. Et: Ne quis fortè aut cõnexus sit coniuge, aut liberis impeditus, & cætera. Tametsi in epistola ad Dracontiũ monachorum meminerit, quos liberos generasse dixit.

Ambrosij epist. 82. lib. 10 Epistolarũ, rectè monet, monasteria fuisse officinas uirtutũ, abstinẽtię, ieiunij, patientię, laborũ. Ex quibus cõducti episcopi pluribus uirtutibus, ad quas in monasterijs fuissent assuefacti & durati, sicut ipse loquitur, præstiterint. Ibidẽ & de monachis iunioribus ad hunc modũ: Recepti, inquit, intra monasteriũ ieiunabãt, intra monasteriũ continebantur, nullus erat luxuriæ locus, interdicta ludibriosa disputationis licentia. Et: Qui in illam se laudem induerunt, hymnis dies ac noctes personãt. Hæc nempe angelorum militia est, semper esse in Dei laudibus, orationibus concilisre crebris atq; exorare Dominum student. Lectione uel operibus continuis mentem occupant: separati à cœtu mulierum, sibi ipsi uitæ præbent custodiam.

Ex Dionysij Hierarchia, de consecratione Monachi.

Sacerdos stat ante diuinũ altare, precationem, quę monachos attingit, recitãs & pronuncians. is autem qui consecratur, & initiatur, stat post sacerdotem, nec utrunq; genu flectit, nec alterũ, nec caput habet suppositum diuinis libris: sed tantum præsto est sacerdoti, qui mysticam precationem in ipso recitat. Sacerdos uerò ea perfecta, cum ad eũ qui initiatur, uenit, illum rogat primùm, num remittat nuncium, nõ solum diuiduis distinctis ue uitis, uerùm etiã uisionib: deinde perfectissimã ei uitam exponit, hoc pro testimonio dicens, eum mediã uitã superare ac transilire oportere. Quæ ubi omnia is qui initiatur continenter professus est se esse facturum, sacerdos signo crucis eum consignatum tondet, appellans tres personas diuinæ beati-

beatitudinis: omniq; ueste detracta, eum alia induit, & cū alijs sanctis uiris qui adsunt, cum eum salutauit, participem facit diuinorum mysteriorum. Hæc superstitiosa non sunt consentanea sacris literis, nec obseruationi purioris Ecclesiæ.

De monasterijs Virginum.

Fuisse ante Constantinū etiam uirgines, seu mulieres continentes, & castitatem perpetuā professas, ex lib. 4. Eusebij de uita Cōstantini apparet: ubi magnopere approbasse disciplinā eiusmodi Imperatorem Constantinum affirmat, adeò ut & frequēter earum cōtubernium adierit. Helenam uerò etiam, Constantini matrem, Hierosolymis uirgines deo sacras reperisse, Socrates testatur libro 1. cap. 17. Quarum professionem usq; adeò probarit, ut ministram sese illis præbuerit: quod sic Theodoretus retulit lib. 1. ca. 18. Congregatis, inquit, uirginalis uitæ cultricibus plurimis, sedilibus præparatis, Helena discumbere illas iussit: & ipsa ut famula circumiens ministrauit, cibum apponens, et pocula porrigens, & uinū infundens: & pelui allata, de uase manuali effudit aquam manibus illarum.

Basiliū in Ponti urbibus monasteria construere, & uirgines castitatem uouere instituisse, Ruffinus narrat libro secundo, capite nono. Ac notum est, quod de cœtu uirginum castitatem professarum, qui Iulianum cantionibus irritauit, Theodoretus retulit libro tertio, capite decimonono.

Testatur & Arij historia, apud Epiphanium libro secundo, tomo secundo, hæresi sexagesimanona, Alexandriæ monasteria fuisse mulierum, castitatem profitentium: quarum septingentas Arius ueneno suo infecit, quæq; unà cum illo Alexandria expulsæ sunt. Meminit & Ambrosius Mauritanarum puellarum, quas Mediolani ipse uelauit. sic enim libro primo de uirginibus, ad Marcellinam: Ex ultimis infrà ultraq; Mauritaniæ partibus deductę uirgines, hic sacrari gestiunt. Et Optatus Mileuitanus, à Donatistis castimoniales mulieres in Mauritania stupratas, indicat libro secūdo aduersus Parmenianum. In Europa uerò uirginitatis uotum apud eum sexum commune fuisse, Ambrosius indicat libro eodem. ait enim ibi: De Placētino sacrandæ uirgines ueniūt, de Bononiensi ueniunt, de Mauritania ueniunt, ut hic uelentur. Et: Quid de Bononiensibus uirginibus loquar, fœcūdo pudoris agmine, quæ mundanis se delicijs abdicantes, sacrarium uirginitatis incolunt, sine contubernali sexu: relictoq; parentum hospitio, tendunt in tabernaculum Christi, indefessæ milites castitatis?

Votum autem faciebant uirgines, non adolescentulæ, sed maturioris ætatis, ut ex eiusdem libro tertio de uirginibus apparet. Sic enim ibi: Aiunt pleriq;, inquit, maturioris ætatis uirgines esse uelandas. Neque ego abnuo, sacerdotalis esse cautionis debere, ut non temerè puella uelетur. Vouebant & sua sponte, neq; iussæ à parentibus, neq; coactę. Sic enim idem in libro ad uirginem lapsam, capite quarto: Te nec pater, inquit, compulit, nec mater coegit, ut uirginitatem profitereris, quam ultro & propria uolūtate professa es. Nam scio, cum multas difficultates tibi tuus genitor proponeret, cum arduum esse iter seruandæ uirginitatis ingereret, te non solum pertinaciter perstitisse, sed etiam reuelationes tibi datas dixisti terribiles.

Potest & ex eodē libro animaduerti, quæ ratio tum fuerit uirgines uelandi. Primùm enim uelabantur in templo ad altare in die Paschæ, solenni cōuentu, candelis accensis, cum ante ueli impositionem sacerdos diceret: Aspice filia & intuere, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscat Rex decorem tuum. Ad hæc uerba, cum uelamine tecta esset, omnis populus acclamauit, Amen. Solebant autem uirginibus uelādis imponere mitras, ut apparet ex Optati Mileuitani lib. 2 contra Parmenianū. Accurrebāt deinde ad uelatam certatim matronæ religiosæ & nobiles, eius oscula petentes: libro ad uirginem lapsam, cap. quinto. Precatiunculam super uirginem uelandam dici, Ambrosius instituit: libro de institutione uirginis, capite septimo.

De exercitijs uirginum sacrarū, idem breuiter libro primo de uirginibus: Nunc canticis, inquit, spiritualibus personant, nunc uictum operibus exercent. Liberalitatis quoque subsidium quærunt. Rursus de ijsdem ex traditione Liberij, quam in tertio de Virgin. libro recitat, hoc modo: Dilige uirgo Christum: modicè uino utere, ne infirmitatem corporis tibi concilies. Escis calidioribus omnibus abstine: conuiuia, saltationes uita, rarius uisita: loquere parcè, præsertim in Ecclesia. Lectionibus de Christo mentem & aures admoue, fabulando ne obstrepas. In ministerio Dei gemitus, screatus, tusses, risus abstine. Vocis uirginitas prima signetur, claudat ora pudor, debilitatem excludat religio, instituat consuetudo naturam. Virginē mihi prius grauitas sua nunciet, pudore obuio, gradu sobrio, uultu modesto, & prænuncia integritatis anteeant signa uirtutis. His præceptis Ambrosius & illa adijcit ibidem paulo pòst: Ieiunandum singulis diebus, innumera tempora sine cibo transige. Et si quando rogaris ut cibum sumas, paulisper codice deposito responde: Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo Dei.

Ipse

Ipse epularum usus cibus obuius, ut edendi fastidio ieiuniũ desideretur potus è fonte, fletus in prece, somnus in codice. Pectoris tamẽ colles diuersis saltem seminibus sere, nunc alimonijs mediocribus, nunc ieiunijs parcioribus, lectione, opere, prece: ut mutatio laboris, induciæ sint quieris. Solennes orationes cum gratiarum actione deferendę sunt, cum è somno surgimus, cum prodimus, cum cibum paramus sumere, cum sum pserimus, & hora incensi, cum deniq; cubitum pergimus. Etiam in ipso cubili psalmos cum oratione Dominica recita, uel cum euigilaueris, uel antequã corpus sopor irriget. Symbolum quoq;, tanquam nostri signaculum cordis, antelucanis horis quotidie debemus recensere. Iam illud quis non ad nostrã institutionem dictũ intelligat, quod ait sanctus Propheta: Lauabo per singulas noctes le ctum meum, &c. Mœrere pro seculo, gaude re debetis in Domino. Omne denique, inquit Apostolus, quodcunq; facitis in uerbo aut in facto, in nomine Domini nostri IESV Christi facite, gratias agentes Deo patri per ipsum. Et lib. de institutione uirginis: Semel mundo mortua, ne terigeris quæ sunt istius seculi, sed semper in Psalmis & hymnis & canticis spiritualibus abducas te ab huius seculi conuersatione, non homini, sed Deo cantans.

Est inter Athanasij opera liber de uirginitate, seu de meditatione, præcepta de uirginum sacrarũ uiuendi formula multa proponens. Vult enim, mediocriter uestitã esse uirginem, indumento fusco, non tincto, sed coloris natiui, aut albo, amiculo item & manicis laneis, usq; ad digitos, uitta crinali lanea, cucullo & superhumerali lacinias non habente: ieiunare moderatè, & quidem à uitijs magis quàm à cibis: panẽ sumere cum oleribus oleo refectis: hora 9, in hymnis & orationib. perdurare, solã & seorsim orare et psallere, nunq denudari: balneis nõ uti, nisi faciei & manuũ ex aqua pura ablutione. sole oriente, librũ in manus sumere, post horam tertiam synaxim conficere, sexta hora precariones absoluere, nona Deũ glorificare, & cum lachrymis peccata confiteri. post synaxim horæ nonæ panem comedere, ad mensam orare, post cibum sumptum Deo gratias agere. Hora duodecima redire in templum, maiorem & longiorẽ facere synaxim, cum uirginibus cõcordibus: ideo quòd illa hora Dominus ad inferos descenderit. Media nocte surgere, & hymnis celebrare Dominũ, ideo quòd ea hora Domin⁹ à mortuis surrexerit, & patrem suum hymnis celebrarit. Excitatam quidẽ primùm, uersum Psalmi dicere: Media nocte excitabar ad confitendum tibi. post uerò recitare integrum Psalm. 50. additis ad quemlibet psalmũ lachrymis, cum genuum inflexione. Post tres psalmos absolutos accinere, Alleluia. Mane recitare psalmũ: Deus Deus meus, ad te de luce uigilo. in diluculo hunc Benedicite omnia opera Domini Dominum: cum hymno, Gloria in excel sis Deo. Postq; illa seruare charitatem, man suetudinem, tolerantiam, longanimitatem, clementiam: non respõsare, in publicũ non prodire, quietem amare, seruorum Dei non obliuisci, sanctos hospitio excipere, in ædes ingredientibus, cum timore & honore occurrere, pedes eorum abluere, cum alijs comedere omne quod apponitur: uinum bibere, sed pauxillum, &c.

Hieronymus ad Eustochium, Nonnæ etiam uocabulo usus est: & in eadem epistola, multa de uirginitatis professione præcepta tradit.

DE HERMITIS.

Vtriusque sexus solitariam uitam agentes, Ecclesiæ cœtui adnumerat Epiphanius, in narratione illa de formula, statutis & traditionibus Ecclesię catholicę, quam su prà diximus. Et Socrates lib. 4, cap. 24, ex Euagrio refert, in Aegypti solitudinibus mulieres aliquot æque atq; uiros monasticen professas fuisse: quemadmodum & Sozomenus de coniugibus, qui à consortio mutuo abstinuerunt, & continẽtiam professi sunt, quædam habet libro tertio, cap. 14. Autores uerò monasticæ eius uitæ, à longè petita origine Sozomenus recenset lib. 1. cap. 12. Vbi his temporibus religioni illi, seu potius superstitioni & monasticæ politiæ, occasionẽ præbuisse narrat persecutiones, ob quas in montes & solitudines homines fugientes, eiusmodi uitæ consuetudinem contraxerint. In Ægypto uerò autorem eius fuisse Antonium eum, quem Constantinus ut uirum religiosum & admirandum amicitia sibi deuinxerit, in confesso affirmat esse apud omnes. Quod & Hieronymus partim attestatur, partim corrigit hoc modo, in initio narrationis de uita Pauli eremitę: Inter multos, inquit, sæpe dubitatũ est, à quo potissimũ monachorum eremus habitari cœpta sit. Quidã enim altius repetentes, à beato Helia & Ioanne sumpsere principium. Alij autem (in quam opinionem uulgus omne consentit) asserunt, Antonium huius propositi fuisse caput: quod ex parte uerum est. Non enim tam ipse ante omnes fuit, quàm ab eo omnium incitata sunt studia. Amathas uerò, & Macarius, discipuli Antonij, etiam nũc affirmãt, Paulum quendam Thebæũ principem istius rei fuisse: quod non tam nomine quàm opinione nos quoq; cõprobamus. Ait & in uita Hilarionis, Antonium propagasse monachos in Ægypto. Ac post eum cla

ros fuisse hoc uitæ genere ibidẽ utrumq; Macarium Sozom. indicat lib.3.cap.14. Reliquos uerò Antonij discipulos, in Palæstina, Syria & Arabia monasticen professos fuisse & claruisse, libro 1. capite 13. Hieronymus, qui & ipse monachorum per Palæstinã meminit in epistola aduersus errores Ioan. Hierosolymitani, in Syria Hilarionẽ monachos propagasse, in uita Hilarionis scripsit.

Et annotauit de Syrorum monachorum disciplina hæc Sozomenus libro sexto, capite trigesimotertio: Transeundum, inquit, nobis est ad Syros, & illis uicinos Persas, qui tantam multitudinem monachorum acquisiuerunt, ut cum illis qui in Ægypto philosophabantur, decertarent. Claruerunt autem potissimum tum temporis apud Nisibenos, circa montem Sigoron, Batthæus & Eusebius, & Barges, & Abbos & Lazarus, &c. Quos etiam greges nominabant, & etiam philosophiam recens inchoauerant. Sic autem eos ob id nominabant, quòd nec domicilia habentes, nec pane nec obsonijs uescentes, neque uinum bibentes, sed montanis locis immorantes, Deum indesinenter precationibus & hymnis, secundũ Ecclesiæ consuetudinem laudabant: & cum edendi tempus esset, instar pascentium, falce quisq; accepta montem circuibant, & herbis pascebantur.

Rursus de ijsdem ac consortibus illorum, capite sequenti: Communis omnibus, inquit, politia hęc erat animos potissimum curare, & instructos reddere ad contemnendum præsentia. Deinde ad preces, ieiunia, & diuinos hymnos frequentandum, & circa ista plurimum exercitij insumendum. Pecunias ciuiliumq; rerum negotia, & corporis uel otium uel curam prorsus negligebãt. Inter eos Alas quidam nomine, octoginta annis panem non gustauit.

Sed ad greges, quos dixit Sozomenus, apud Nisibenos Mesopotamia, etiam allusisse uidetur Epiphanius, ad hunc modum de ijs scribens, libro tertio, tomo secundo, hæresi octuagesima: In alia, inquit, forma pręoccupati uenerandi nostri fratres, qui in monasterijs per Mesopotamiam degunt. quos & Mandras, hoc est, ouilia siue cohortes appellant. Nam comas muliebres producunt, & sacco conspicuo incedunt. Barbam quidem, uiri formam, resecant: capillos autem capitis sæpe nutriunt. Sed hanc consuetudinem reprehendit, ut quæ licet honestè uitæ gratia, tamen neq; ex Euangelij præcepto, neq; ex Apostolorum traditione suscepta sit.

Armenijs uerò, Paphlagonibus, ijsq; qui ad Pontum habitant, monasticæ conuersationis Eustathium Sebastiæ Armeniæ episcopum authorem fuisse, à multis creditum, Sozomenus retulit libro tertio, capite decimotertio. De Monachis item Syris, Persis, & Saracenis libro sexto, cap. trigesimoquarto & trigesimooctauo. Et libro primo, capite decimoquarto narrat, Ammonem in meridie ad lacum Mariæ, desertum uidelicet circa Scythen & montana Nitriæ multis annis monasticam religionem professum esse.

Sed ad monachos Ægyptios redimus, quorum celebres aliquot Sozomenus recenset libro eodem, capite 14: Pambonam, Heracliden, Cronium & alios: quorum habitum & mores, à reliqua disciplina monastica diuersos fuisse indicat. Pellibus eos uerò indutos, ad imitationem Heliæ incessisse. Alios rursus in Aegypto, monachos, tunicis sine manicis usos scribit, in hoc, ut manus à contumelia cohibendas esse docerent: usos & tegumento quodam capitis, quod cucullũ dixerint: zona præterea circa lumbos, & humerali quod humeros & brachia armaret.

Pachomium alium narrat, si uerè tamen, Sozomenus libro tertio, cap.14 primùm solum in antro quodam secretiori philosophatum: angeli deinde admonitione, cœtus monachornm iuniorum colligere, ac legibus gubernare iussum esse, quas in libro descriptas ab angelo leges acceperit: quarum quæ summa fuerit, hoc modo explicat. Quæ in illo, inqnit, libello scripta continentur, ista præcipiunt: uidelicet, ut unicuique permittatur tantum edere ac bibere quantum uoluerit. operari quoq; ac ieiunare, uel minus. Illis uerò qui ualentiores essent edendo, ea imponantur opera, quæ plus laboris requirunt, facilia uerò illis qui religione exercentur. Deinde ut multæ ac paruę habitatiunculæ constituantur, in quarũ singulis tres monachi maneant, in una uerò domo cuncti cibum sumant, cumq; silentio edãt, & ad mẽsam faciebus sic obuoluti sedeant, ut nec se inuicẽ, nec aliquid aliud nisi mensam & propositos cibos uideãt: & ne peregrinus quisquã unà cũ eis uescatur, nisi illac iter faciẽs hospitio suscipiatur. Quod si quis illis cohabitare uoluerit, ut is primũ toto triẽnio grauiora opera subeat, ac tum demũ ad cohabitã dnm admittatur. Ad hæc, ut pellib. uestiantnr, & tiaris laneis capita tegant: quas purpureis maculis, uelut punctis ob signari præcepit. Præterea ut tunicis lineis ac zonis utantur, & ut cincti tuniculis ac pellibus dormiant, sedentes uidelicet in sellis utrinque sic circumseptis, ut cuiusque stratum contineant. Prima ac ultima septimanæ ad communionem diuinorum mysteriorum accessuri, antequam ad altare appropinquent, zonas dissoluant, ac pelles ponant: singulis diebus duodecies precẽtur, & sub uesperã similiter noctu

noctu quoq; totidem uicibus: nona hora ter comesturi ante singulas preces psalmum canant: uniuersam cohabitationem in uiginti-quatuor classes diuidant, illasq; secundum græca elementa nominent, ac unicuiq; secundum uitæ ac morum rationem, appellationem accommodent: utpote simpliciores Alpha & Iota, morosulos uerò Zita uel ξι, & alios aliter uocent, ut ex figura literæ, ipsius rei conditio & institutum facile intelligatur.

Creuisse autem eum ordinem ad numerũ septem millium, ac contubernium ei in Tabenna insula Thebaidis fuisse narrat, à qua & Tabennasitæ dicti sint. Inde uerò in reliquam Thebaida & Aegyptum fuisse propagatum. Hac ratione pullulauit & creuit his in rebus uana superstitio.

Lib. 6. cap. 31. idem de Monachis in Scethi siue cellis narrat: Domicilia ibi eorum, quæ asceteria Socrates appellat lib. 4. cap. 23 à se inuicem procul disiuncta esse, ut in illis habitantes, alios alij uidere aut audire non possint. Congredi uerò in cœtum omnes, ac Ecclesiam colligere prima & ultima septimanæ: ubi si quis eorum desideretur, morbo laborare putari. Ad eum igitur uisendum & curandum, alios post alios accedere: offerentes quod quisq; morbo curando accommodũ habeat. Extra eiusmodi uerò causam non conuenire, nisi ad audiẽdos sermones, ad cognitionem Dei uel animæ salutẽ facientes. Quos audire expetens, eum accedat, quem doctrina & sermone ualere sciat.

Serapionem porrò monachum circa Arsenoiten, circiter decem millia sub se habuisse refert monachorum, quos omnes sic instituerit, ut proprijs laboribus necessaria sibi singuli conquirerent, & alijs quoq; egentibus suppeditarent. Messis igitur tempore pro mercede metientes, frumentum reposuisse, quod & sibi & alijs sufficiens esset. Libro eodem, cap. 28.

Hæc autem de uita & disciplina monachorum Aegyptiorum, Epiphanius commemorat libro tertio, tomo secundo, hæresi octuagesima: In singulis, inquit, monasterijs, tum in Aegyptiorum regione, tum in alijs, serui Dei proprijs manibus, tenues suas operationes operantur, iuxta uniuscuiusque artem. Ore uerò omnem fermè diuinam scripturam annunciant, citraq; fatigationem & impigrè frequentes agunt uigilias, partim in orationibus, partim in psalmodijs. Perpetuò autem conuentus ex more statuto ordinatos faciunt, uersanturq; interdiu semper assiduis iuxta interuallum horis, preces ad Deum irreprehensibiliter cũ multa humilitate & doloroso eiulatu sursum emittentes: & proprijs manibus, uelut dixi, operantur, una cum spirituali operatione, ut ne egentes fiant.

Idem in Compendiaria doctrina de fide catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ, multa de diuersitate obseruationum religiosorum seu monachorum hoc modo: Sunt aliæ, inquit, præeminentes uitæ conuersationes, quæ in eadem sancta catholica Ecclesia seruantur, eorum inquam qui ab omnibus carnib. abstinẽt, quadrupedibusque & uolatilibus ac piscibus, ouo item & caseo, & alijs diuersis uitæ institutis. Et quidam sanè abstinent ab omnibus his: aliqui uerò à quadrupedibus solùm, uolatilibus uerò & reliquis uescuntur. alij uerò à uolucribus abstinent, utuntur autem ouis & piscibus: Alij neque ouis uescuntur, alij piscibus solis: alij etiam à piscibus abstinent, caseo uerò uescuntur: alij autem neq; caseum sumunt. Iam uerò adhuc alij etiam à pane abstinent, alij etiam ab arborum fructibus duris ac nucibus, & à coctis. multi uerò etiam humi dormiunt. Alij neque calciamenta induunt, alij saccum gestant occultum. qui uidelicet rectè gestãt propter uirtutem & pœnitentiam. Indecorum enim est in conspicuo sacco prodire, quemadmodum aliqui faciunt. Indecorum est item, uelut dixi, in uinculis prodire, uelut quibusdam uisum est. Pleriq; autem à balneo abstinent: & quidam uitæ renunciarunt, artesq; tenues & nullius negotij sibi ipsis excogitauerunt, ut ne ociosam uitam degant, neq; panem grauatum comedant. Pleriq; uerò in psalmodijs et assiduis orationibus, lectionibusq; sacrarum scripturarum & secessibus exercentur.

Hieronymus etiam ad Rusticum monachum, Aegyptiorum monasteria hunc morem obseruare dixit, ut nullum absq; operis labore susciperent. Et hanc quasi summam & symbolum fuisse Aegyptiorũ monachorum, ut qui non operaretur, non manducaret, in uita Hilarionis scripsit.

Idem de monachis Aegyptiis copiosè hæc narrat, in epistola ad Eustochium: Tria sunt, inquit, in Aegypto monachorum genera. Primum Cœnobitæ, quod illi Sauses gentili lingua uocant, nos in commune uiuentes possumus appellare. Secundum, Anachoritæ, qui soli habitant per deserta, & ab eo quod procul ab hominibus recesserint, nuncupantur. Tertium genus est, quod Remoboth dicunt, deterrimum atque neglectum, & quod in nostra prouincia aut solum aut primum est. hi bini uel terni, nec multo plures simul habitant, suo arbitratu ac ditione uiuentes. Et de eo quod laborauerint, in medium partes conferunt, ut habeant alimenta communia. Habitant autem quamplurimi in urbibus & castel-

his:& quasi ars sit sancta, non uita, quicquid uendiderint, maioris est precij. Inter hos sæpe sunt iurgia: quis suo uiuentes cibo, non patiuntur se alicui esse subiectos. Reuera solent certare ieiunijs, & rem secreti uictoriæ faciunt. Apud hos affectata sunt omnia, laxę manicę, caligę follicantes, uestis crassior, crebra suspiria, uisitatio uirginum, detractio clericorum. Et si quando dies festus uenerit, saturantur ad uomitum. His igitur, quasi quibusdam pestibus exterminatis, ueniamus ad eos qui plures sunt, & in commune habitant: id est, quos uocari cœnobitas diximus. Prima apud eos confœderatio est, obedire maioribus, & quicquid iusserint facere. Diuisi sunt per Decurias & Centurias: ita ut nouem hominibus decimus præsit. Et rursus decem præpositos sub se centesimus habeat. Manent separati, sed iunctis cellulis. Vsq; ad horam nonam, ut institurum est, nemo pergit ad aliũ, exceptis his decanis quos diximus: ut si cogitationibus fortè quis fluctuat, illius consoletur alloquijs. Post horá nonam in commune concurritur, Psalmi resonant, scripturæ recitantur ex more. Et cõpletis orationibus, cunctisq; residentibus, medius, quem Patrem uocant, incipit disputare. Quo loquente, tantum silentium fit, ut nemo alium respicere, nemo audeat excreare. Dicentis laus, in fletu est audientium. Tacitè noluuntur per ora lachrymæ, & ne in singultus quidem erũpit dolor. Cum uerò de regno Christi, & de futura beatitudine, & de gloria cœperit annunciare uentura: uideas cunctos moderato suspirio, & oculis ad cœlum leuatis, intra se dicere: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & uolabo, & requiescam? Post hæc concilium soluitur, & unaquæq; decuria cũ suo parente pergit ad mensam: quibus per singulas hebdomadas uicissim ministrẽt. Nullus in cibo strepitus est, nemo comedens loquitur. Viuitur pane, leguminibus, & holeribus, quæ sale solo condiuntur. Vinum tantum senes accipiũt: quibus & paruulis sæpe fit prandium, ut aliorum fessa sustentetur ætas, aliorum non frangatur incipiens. Dehinc consurgunt pariter, & hymno dicto, ad præsepia redeunt: ibi usq; ad uesperam cum suis unusquisq; loquitur, & dicit: Vidistis illũ, & illum? Quanta in ipso sit gratia? quantũ silentium? quàm moderatus incessus? Si infirmum uiderint, consolantur. Si in Dei amore feruentem, cohortantur ad studium. Et quia nocte extra orationes publicas in suo cubili unusquisq; uigilat, circumeunt cellulas singulorum: & aure apposita quid faciant, diligenter explorant. Quem tardiorem deprehenderint, non increpant, sed dissimulato quod norunt, eum sępius uisitant: & prius incipientes, prouocant magis orare quàm cogunt. Opus diei statum est, quod decano redditum, fertur ad œconomum: qui & ipse per singulos mẽses patri omnium cum magno tremore reddit rationem. A quo etiam cibi, cum facti fuerint, prægustantur. Et quia non licet dicere cuiquam, Tunicam & sagum textaq; iuncis strata non habeo: ille ita uniuersa moderatur, ut nemo quod postulet non habeat. Si quis uerò cœperit ægrotare, transfertur ad exedrã latiorem, & tanto senum ministerio confouetur, ut nec delicias urbium, nec matris quærat affectũ. Dominicis diebus, orationi tantũ & lectionib. uacãt: quod quidẽ & omni tempore cõpletis opusculis faciunt. Quotidie aliquid de Scripturis discitur. Ieiuniũ totius anni ęquale est, excepta quadragesima, in qua sola cõceditur districti⁹ uiuere. A Pentecoste, cœnæ mutãtur in prãdia: quo & traditioni Ecclesiasticæ satis fiat, & uentrẽ non onerent cibo duplicato. Tales Philo, Platonici sermonis imitator: tales Iosephus gręcus Liuius, in secunda Iudaicę captiuitatis historia, Essenos refert. Verùm quia nunc de uirginibus scribẽs, penè superfluũ de monachis disputaui, ad tertiũ gen⁹ ueniã, quos Anachoritas uocant: qui & de cœnobijs exeuntes, excepto pane & sale, ad deserta nihil præferunt amplius. Huius uitę author Paulus, illustrator Antonius, & (ut ad superiora cõscendam) princeps Ioannes Baptista fuit.

Monasteria uerò ante Hieronymi ætatem in Europa nõ fuisse, uerisimile est: nisi quòd de uirginum sacratarum contubernijs multa Ambrosius habet, cuius ætate & ipsæ uirginum professiones uidentur cœpisse. Hinc est, ut uix in aliquo latinorum scriptore huius seculi, monachi nomen reperiatur. Certè Sozomenus lib. 3. cap. 14 disertè affirmat, Thraces, Illyrios, & quotquot Europam incolunt, hoc adhuc tempore expertes fuisse contuberniorum monasticorum.

Leges igitur Monasticæ disciplinæ complures recenset Hieronymus in epistola ad Rusticum, & contemptum rei familiaris, & mundi sordidas uestes, humilitatem, abstinentiam à balneis, ieiunia moderata, modicum & temperatum cibum, &c. Qualia multa etiam in epistola ad Paulinum de institutione monachi commemorat.

De Hæreticis monachorum.

De monachis hæreticis Theodoret. lib. primo, capite nono hæc tradidit: Sunt, inquit, in Ægypto monachorum agmina quędam, quæ neq; sani dogmatis fidem habent, & nouos in re Ecclesiastica ritus usurpãt, non abhorrentes ab amentia Samaritarum & Iudæorum. Et libro quarto, cap. 23 ait, trans lacum Mariæ, circa Alexandriam, monachos fuisse de secta Gnosticorum. Quin & Mace-

Macedonianæ hęreseos monachos fuisse pri mùm Hierosolymis, postea autem in Cilicia migrauisse, Sozomenus scripsit li. 7. cap. 27. Audium denique hæreticum relegatum ad Scythiam, propterea quòd rebelles populos faceret, ulterius progressum ad intima Gotthiæ, ubi monasteria multa suæ sectæ instituerit, Epiphanius narrat lib. 3. tomo 1 hæresi septuagesima. De monachis Ægyptiacis, opinionem de Deo, quòd gerat formam hominis, fouentibus, & mordicùs defendentibus, narrat Theophilus Alexandrinus in libris Paschalibus.

DE RITIBVS ECCLEsiæ Romanæ.

Congressus Publici.

Romæ conuentus Ecclesiasticos non fuisse in Sabbato, quemadmodum in aliarum terrarũ Ecclesijs, Sozomenus indicasse uidetur libro 7. capite 19. Extat inter Hieronymi opera, epistola suppositicia Damasi papæ ad Hieronymum, ex qua adparet, ante Damasum psalmodiam in ecclesia Romana non fuisse. Ab eo igitur de psalmodia Hieronymus consultus, instaurandam monet: & adiungendam ad finem cuiuslibet Psalmi clausulam, Gloria patri & filio, &c. Affigendam quoq; uocem, Alleluia.

Ritus Baptismi.

Habetur in primo tomo Conciliorum, inter edicta Constantini, prolixa narratio de baptismo Constantini: per Syluestrum Roman. episcopum, ritus omnes in posterioribus seculis postea receptos: sed Constantini seculo falsò tributos (quemadmodũ suo loco dicetur) ordine cõplectens: ut pœnitentiam in cilicio, uigilias, ieiunia, lachrymas, & orationes. Deinde manuum clericorum impositionem, renunciationẽ sathanæ pompis & operibus, confessionem coram omni populo de unoquoq; articulo fidei: aquæ baptismatis posthac benedictionem, in eamq; trinam immersionem, ex ea inde susceptionem, uestem candidam, consignationẽ, perunctionem chrismatis, & crucis in frontem impressionem cum precatiuncula: postquã clerus omnis responderit, Amen: præsul uerò baptizans adiecerit, Pax tibi.

In eadem ecclesia Syricius constituit, nullo anni tempore, præterquam in Paschate & Pentecoste, quenquam baptizandum esse, nisi mortis eum aliquod urgeret periculũ. Refert Luitprandus de Syticio: Constituit idẽ concilium Romanum, celebratũ sub Syluestro, exceptis infirmis, quibus quolibet tempore baptismum exhibendum esse censuit: tomo 1 Conciliorum. Ex eiusdem Syricij decretis apparet, baptizandos 40 dies ante baptismum dedisse nomen suum: & quotidianis orationibus, ieiunijs & exorcismis fuisse expiatos: tomo pmo Conciliorum.

Ibidem: Liberius in festo Pentecostes baptizaturus, celebrem omnium Christianorum conuentũ indixit: & cum Litanijs in ædem Petri ingressus, hanc precationem præmisit: Deus qui misisti filium tuum, & ostendisti creaturæ creatorem, respice super uineam istam, & emunda ab ea spinas & tribulos, & produc palmites eius in fortitudinem, & dona eis fructum ueritatis, per Deum & Dominum nostrũ IESVM Christum, & spiritum sanctum agnoscat, qui uiuit cum Deo patre omnipotente, & à seculis, & nunc, & usq; in secula seculorum. Ad quod respondit uniuersa plebs, Amen.

In eadem Ecclesia, baptizati ab episcopis signabantur, & chrismate inungebantur: quod propter occasionem transitus mortis faciendum, Syluester constituerat. Damasus in Syluest.

Ibidem: Consignationem in fronte per signum crucis post baptismum, Damasus, de nuò instituit. Ex decretal. Damasi, tomo primo Conciliorum.

Confirmationem per manus impositionem, ut necessariã ad baptismi perfectionẽ, Meltiades in eadem ecclesia instituit. Ex epistola Meltiad. ad episcopos Hispaniæ, ibidem. Quæ tamen ante eum ab Eusebio sacramentum appellata fuit, quòd non ab alijs quàm summis sacerdotibus liceat administrari. Ex decretali epistola Eusebij.

In eadem hæretici conuersi, & in nomine sanctæ Trinitatis baptizati per manus impositionem recipiebantur: quod Eusebius constituerat, ex epistola Eusebij ad episcopos Tusciæ & Campaniæ. Citatur idem ex Canone octauo concilij Nicæni.

Ritus circa claues.

De ritu pœnitendi & recipiendi Ecclesiæ Romanæ, hæc commemorat Sozomenus libro 7. cap. 16. In Romana, inquit, Ecclesia perspicuus est pœnitentiũ locus, in quo stãt mœsti, ac ueluti lugentes. Peracta autem liturgia, à mysterijs exclusi quæ ad initiatos pertinent, cum lamentatione & planctu ad terram sese pronos abijciunt. Episcopus ex aduerso cum lachrymis accurrens, & ipse ad pauimentum lamentando prouoluitur, & uniuersa Ecclesiæ multitudo lachrymis suffunditur. Postea episcopus primus exurgit, & iacentes erigit: & quatenus conuenit pro peccatis pœnitentium facta oratione, ex ecclesia illos dimittit. Seorsum quisq; sponte sua uel ieiunijs, uel balnei aut eduliorũ abstinentia, siue alijs modis, secundũ quod iussus est, sese affligens, tempus expectat, quod episcopus determinauit. Cõstituto sũt die, peccati mulcta quasi debito quodã remissa, po-

pulo in Ecclesia cōiūgitur. Videtur ad eum ritū allusisse & Hieronymus in epistola ad Oceanum: In ecclesia Romana, ait, peccator saccum induebat: ante diem Paschæ in ordine pœnitentium stabat. peccatum publicè fatebatur, episcopo, presbyteris, & omni populo collachrymantib. Atq; hæc ratio cum in usu, Hieronymi adhuc seculo fuerit, quā fidem mereatur, quod de Syricij placitis Sabellicus & Platina nugantur, quis non uideat? Aiunt enim, pœnitentes, ad Ecclesiam redeuntes, recipiendos esse Syriciū censuisse, si monasterium ingressi, ieiunijs & orationibus se toto uitæ tempore ibidem macerarent: uiaticum uerò tum demum ab Ecclesiis reciperent, ubi de optima eorum uita constaret.

De ritu recipiendi hæreticos pœnitentiā agentes, in ecclesijs Occidentalibus, monet quædam decretum septimum primi concilij Constantinopolitani, sub Theodosio Magno, in primo tomo Conciliorum, ad hunc modum:

¶ Qui ex hæreticis orthodoxæ Ecclesiæ adiungi & adhærere, atq; in partes eorum qui seruantur transite cupiunt, eos recipimus & admittimus, secundum subiectū ordinem & consuetudinē. Nam Arianos quidem & Macedonianos, Sabbatianos & Nouatianos, qui dicunt sese Catharos, & Aristeros, item Quartodecimanos siue Quaternarios, itemq; Apollinaristas admittimus, si tradāt libellos. ac detestentur execrenturq; omnem hæresin, quæ non conueniat cum sancta Dei uniuersali & epistolica Ecclesia. Ad hæc, ut eorum & frons, & oculi, & nares, os & auriculæ signentur siuè ungantur, primùm sacro unguento. Et cum signamus eos, dicimus SIGNACVLVM doni Spiritus sancti. Eunomianos autem, qui una immersione baptizantur: item Montanistas, qui hic appellantur Phryges: præterea Sabellianos, qui hyiopatorium docent, & alia quędam atrocia agunt, aliasq; sectas (multi enim hic hæretici, qui adueniunt à Galatarum regione) ex ijs qui uolunt adiungi orthodoxæ Ecclesiæ, sicut Græcos gentiles & infideles admittimus. ac primo quidem die designamus eos Christianos: altero Catechumenos, id est, elementarios, ac quasi fidei tyrones: deinde tertio die adiuramus eos, ter insufflando in faciem & aures: atque ita catechizamus siue instituimus & erudimus eos, damus'que operam ut longiori tempore maneant ac uersentur in ecclesia, diligenterque & attentè audiant scripturas: tunc tandem eos baptizamus.

Ritus circa cœnam Domini.

Ceremoniam cœnæ Dominicæ ab Ecclesia Romana (si uera sunt, quæ de Paparum constitutionibus tradita sunt) transformari paulatim cœpisse, in superiori Centuris monuimus. Hoc uerò etiam seculo pluribus humanis traditionibus deformata est. Nam aureos & argenteos à Constantino donatos esse calices, Platina scripsit in Syluestro: quem & de ornatu missam celebrantis multa instituisse, idem autor est. Et in decretis Eusebij legitur, sacrificium altaris non in serico panno aut lineo celebrandum, sed in puro linteo ab episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato atque contexto: ideo quòd & corpus Domini nostri IESV Christi in sindone linea mūda sepultum fuit. Confessionem à sacerdote celebraturo prius dicendam esse, Damasum instituisse, suprà quoq; ostendimus ex Polydoro, libro quinto, capite decimo. Sed cum Hieronymus, amantissimus Romanæ ecclesiæ, nec Missæ, nec apparatuum ad eam pertinentium usquam meminerit: quid illis pontificijs scriptoribus tribuendum sit, in medio relinquimus. De quotidiana communicatione, non oblatione, Hieronymus inquit aduersus Iouinianum: Scio Romæ esse hanc consuetudinem, ut fideles semper Christi corpus accipiant: quod nec reprehendo, nec probo.

Syricio tribuitur, in sacramento corporis Christi tantum panem & uinum aqua mixtum offerendum esse: cum de consecratione uini aqua mixti, in calice, usitata in ecclesijs Occidentalibus, ante eum diu Ambrosius scripserit: quemadmodum in ritibus ecclesiarum Europicarum suprà monuimus.

Oblationes consecratas ab episcopo Romano, per Ecclesias alias partiendas esse, Meltiadem in eadem ecclesia instituisse, refert Damasus.

Ritus circa Ordinationem.

Ordinationes ecclesia Romana, quemadmodum de superiori seculo dictum est, celebrauit in mense Decembri, Damaso autore. Quos autem ordinatione & gradibus Ecclesiasticis dignos habuerit, Hieronymus explicat aduersus Iouinianum: Episcopi, inquit, presbyteri, diaconi aut uirgines eliguntur, aut uidui, aut certè post sacerdotium in æternum pudici. Idque contra doctrinam Pauli.

In eadem ecclesia neophytus, nisi cautius examinatus, non legebatur in clerū: Platina teste, in uita Syricij. Ex cuius decretis ad Himeriū Tarraconensem, ordinationes ministrorum per gradus & interualla ætatis, hoc

hoc modo leguntur, capitulo nono & decimo: Quicunq; se ecclesię uouerit obsequijs, à sua infantia ante pubertatis annum baptizari, & lectorum debet ministerio sociari. Qui ab accessu adolescentiæ, usq; ad tricesimum ætatis annum, si probabiliter uixerit, una tantum, & ea quam uirginem communi per sacerdotem benedictione percepit, uxore contentus, acolythus & subdiaconus esse debebit: postea que ad Diaconij gradum, si se ipse primitus, continentia præeunte, dignū probauerit, accedat. Vbi, si ultra quinq; annos laudabiliter uixerit & ministrauerit, congruè presbyterium consequatur. Exinde post decennium, episcopalem cathedram poterit adipisci: si tamē per hæc tempora integritas uitæ ac fidei eius fuerit approbata.

Qui uerò iam ætate grandæuus, melioris propositi conuersatione prouocatus, ex Laico ad sacram militiam peruenire festinat, desiderij sui fructum non aliter obtinebit, nisi eo quo baptizatur tempore statim lectorum aut exorcistarum numero societur: si tamen eum unam habuisse, uel habere, & hanc uirginem accepisse, constet uxorem. Qui dum initiatus fuerit, expleto biennio, per quinquennium aliud acolythus & subdiaconus fiat, & sic ad diaconatum (si per hæc tempora dignus iudicatus fuerit) prouehatur. Exinde iam accessu temporum, presbyterio uel episcopatui, si eū cleri ac plebis euocauerit electio, non immeritò societur.

Hoc uerò memoratu & obseruatu dignū est, quod primùm hoc seculo sub Valeriniano Imperatore, in urbe Romana, sede meretricis Babylonicæ, sanguine multorū episcopatua cōparari & cōsecrari cœpit. Nam mortuo Liberio, cum Damasus esset episcopus ordinatus, Vrsinus quidam eiusdem ecclesiæ diaconus indignè ferens Damasum sibi prælatum esse, in tantum audaciæ & furoris erupit, ut persuaso quodam satis imperito et agresti episcopo, collecta turbulentorum & seditiosorum hominum manu, in basilica quæ Sicinini appellatur, episcopum se ordinari extorqueret contra leges. Eo ex facto tanta seditio, imò uerò tanta bella coorta sunt alterutrum defendentibus populis, ut replerentur humano sanguine orationū loca. Ruffi. libro secundo, capite decimo: Socrates libro quarto, capite uigesimonono.

De Ieiunijs.

Fuisse peculiare ecclesiæ Romanæ ieiunium in quacunque die Sabbati, Socrates testatur libro quinto, capite uigesimosecundo. Romæ, inquit, omni Sabbato ieiunant. Ibidem & de ieiunio in Quadragesima: Romani, inquit, tres ante Pascha septimanas, pręter Sabbatum & Dominicum, continuas ieiunant. Ieiunium in die Dominico, & feria quinta, Meltiades interdixit: quam & in ipsa Quadragesima à ieiunio liberam esse statuit Damasus.

De Festis.

De festo Petri ad uincula, Romæ instituto, Polydorus libro sexto, capite octauo: Petro, inquit, ad uincula, rogatu Imperat. Constantini ad memoriam tormentorum, quæ pro religione tulisset, constituta est celebritas à Syluestro, quæ ad uincula nuncupatur: quemadmodum in libello quodam de Petri uinculis continetur, qui Hieronymo, tametsi parum uerè, adscribitur.

Epistola decretalis Eusebij papæ ad episcopos Tusciæ & Campanię, festi inuentionis Crucis celebrationem indicit ad quintum nonarum Maij. Quod festum Helenam, Constantini matrem, Hierosolymis quotannis celebrandum instituisse, Nicephorus autor est, sed sine teste, libro octauo, capite uigesimonono. Sed & Pontificum festiuitates Romæ quotannis celebratas esse, Hermannus Gigas in Floribus suis retulit.

Ritus circa nuptias.

Habuit ecclesia Romana benedictiones sponsarum, ex superiorum etiam episcoporum sanctionibus. Sic enim in decretis Syluestri apud Damasum legitur: Vnusquisq; clericus sit unius tantum uxoris uir, quæ tamen à sacerdote sit benedicta. Restaurauit decretum idem postea Iulius, coniugium scilicet à sacerdote benedicendum esse: ut Gigas annotauit. Et in sponsalibus quidem benedictionem illam per sacerdotem factam, ex decretis Syricij apparet: qui prohibuit, puellam alij desponsam, ab alio in matrimonium duci: quòd illa benedictio, quam sacerdos nupturæ imposuisset, transgressione uiolata, sacrilegij esset instar. Refert Luitprand. in Syricio.

Ritus translationis & deductionis Reliquiarum sanctorum.

Si quæ sanctorum uel martyrum reliquię Romam ex alijs locis transferebantur, fiebat id hoc ritu, ut in quancunque ciuitatem aut uicum illatæ essent, per psalmodias religiose exciperentur ac deducerentur. Testatur Sozomenus libro septimo, capite decimo.

DE RELIGIONE ET MORIBVS

Ecclesiæ Romanæ.

Hieronymo in procemio libri secundi commentariorum in Epistolam ad Galatas, Romanæ plebis laudatur fides: Vbi alibi tanto studio & frequentia ad ecclesias, & ad martyrum sepulchra concurritur? Vbi sic ad similitudinem cœlestis tonitrui Amen reboat, & uacua idolorum templa quatiuntur? Non quòd aliam

habeant Romani fidem, nisi hanc quam omnes Christi ecclesiæ: sed quòd deuotio in eis maior sit, & simplicitas ad credendũ. Rursum facilitatis & superbiæ arguuntur.

De Monachatu.

De monachis Romę Hieronymus ad Pãmachium sic: Nostris, inquit, temporibus Roma possidet, quod mũdus antè nesciuit. Tunc enim rari sapientes, potentes, nobiles Christiani: nunc multi monachi sapientes, potentes, nobiles. Inter mulieres uerò Marcellam fœminam uiduam Romæ omnium primùm monachatum professam fuisse, ex eodem apparet. Et habetur de monasterijs uirginũ, & uirginitatis professione, in ponti ficum Romanorum, & synodorum constitutionibus: ut quòd canone quarto Syricius constituit, ne uirgines ante annum ætatis uicesimumquintum consecrarentur. In canone uerò trigesimotertio sic constituit: Virgines sacræ, si parentibus, à quibus custodiebantur, priuatæ fuerint, episcopi prouidentia, uel presbyteri, episcopo absente, in monasterio uirginum, uel grauioribus fœminis commendentur. Habet & canon decimus concilij Romani de uirginibus consecratis, matrimonium expetentibus, hoc modo: Nullus episcoporum uirginem sacratam, si maritale expetierit consortium, benedicere attentet, nisi eam probauerit septuaginta duorum annorum esse constitutam: ubi probabitur iudiciũ ueræ pudicitiæ, ut in septuaginta duobus annis requiescens uerum Christum, pudicitia custodita uncto uenice, introducat ad nuptias Christi, uelamen capitis ferens, nõ cordis. Et ibidem de Monachis: Nulla schemata monachorum oportet fieri, nisi post uigintiquinque ætatis annos, propter scandala: & uigintiquinque annis iam euacuato omni feruore diaboli, inueniat sibi mundum uas spiritus sanctus.

CAPUT VII.

DE POLITIA ET GUBERNAtione Ecclesiæ.

QVANTVM ex historiis Ecclesiæ huius seculi animaduertere est, dederunt id operam plerique, quibus Ecclesiarum regendarum cura commissa fuit, ut homines eruditi, boni, probati, & ad docendum instructi, functionibus Ecclesiasticis præficerentur. Quemadmodum decessurus Alexander Constantinopolitanus episcopus, successorem sibi eligi mandat Paulum, uirum bonum, & rebus diuinis instructum: apud Sozomenum libro tertio, capite tertio. Nazianzenus etiam ad episcopos centum & quinquaginta, qui ad electionem episcopi Constantinopolitani conuenerant, dixit: Acquirendum aliquem esse uirum laudedignum, atque intelligentia præditum, ut & committi ei multitudo, atque ab eo recte institui posset: Theodoretus libro quinto, capite octauo. Et Valentinianus ad Mediolanensem synodum dixisse fertur: Non potestis ignorare, quippe innutriti diuinis literis, qualem esse conueniat eum cui pontificalis dignitas committenda sit: quodq́; non doctrina solum, sed etiam moribus ac uita subditos instituere debeat, atque iis totius honestatis se proponere exemplum, ut doctrinæ suæ administratio ipsa testimoniũ dicat. Proinde & hoc tempore eum collocate in pontificali solio, cui nos quoque Imperij moderatores, nostra submittamus sincerè capita, cuiusq́; reprehensiones tanquam medicinæ curà libenter admittamus. Theodoretus libro quarto, capite quinto. Theodosius etiam iussit patres synodi Constantinopolitanæ, diligenti inquisitione uirum honestum & bonum, cui episcopatus Constantinopolitanus committeretur, eligere: Sozomenus libro septimo, capite septimo. Et testantur exempla multorum laudatissimorum episcoporum, ut Eustathij, Basilij, Pauli, Alexandri, Athanasij, & aliorum, qui ob integritatem, probitatem, doctrinam, sapientiam & industriam, ad gubernationem ecclesiæ adhibiti, multis illustribus ornamentis & uirtutibus testati sunt, quales in administratione Reipublicæ Ecclesiasticæ oporteret esse præsides. Quanquam, ut est diaboli furor, alicubi nec illi defuerũt, quos in hoc ecclesiæ statu, non pastores, sed lupos, nõ gubernatores, sed uastatores & perturbatores tranquillitatis ecclesiarum esse, euentus ipse docuit: sicut suo loco ostendi tur. Ad eam uerò rem non parum momenti attulerunt quidã Archiepiscopi, pęnes quos erat ordinandi potestas: qui nulla accurata adhibita ratione, propter auaritiam, rudes & ineptos ordinabant. Hinc Nazianzenus oratione in laudem Basilij: Sanctissimus, inquit, apud nos periclitatur ordo, ne prorebus cunctis sit ridiculosissimus. Non enim ex uirtute magis quàm malitia oritur præsidentia: neque digniorum, sed potentiorum sunt throni. Cathedra enim sine ullo acquiritur labore. Vnius diei sanctos facimus, ac sapientes esse iubemus eos, qui nulla præditi sunt sapientia, & qui nihil ad gradum præterquam uelle adferunt. Et in oratione de funere Athanasij: Non thronum pariter accepit, (Athanasius) quemadmodum ij qui tyrannidem aut hæreditatẽ præter opinionem sortiuntur. Hæc enim degenerantium & adulterinorum sunt sacerdotum, & qui professione sunt indigni, qui nihil ad sacerdotium

dotium afferunt, neque boni consequendi gratia laborarunt, heri sacrilegi, hodie sacerdotes: heri sacrorum expertes, hodie in sacris duces, & cætera. Qualia & Ambrosius queritur in libro de sacerdotum dignitate, capite quinto: Solicitudo, inquit, fraterni nos retardat amotis, illorum præcipuè sacerdotum, qui mentis tempore hebetati, sacerdotalem diffamant honorem: & qui nouam prodigaliter tegulam ac tempestatem peperisse deflentur: & Giezi, sectantes Simonis sententiam, sancti episcopatus gratiam pecunijs coëmerunt: nequaquam timentes, cum honorem sacerdotalem pecunijs emerent, à beato Petro apostolo se cum Simone fuisse damnatos. Sicut ait: Pecunia tua tecum sit in perditionem. & lepram cum Giezi à sancto accepisse se credant Helisæo, qui gradum sacerdotalem æstimant pecunijs comparari. Et uideas in ecclesijs passim, quos non merita, sed pecuniæ, ad Episcopatus ordinem prouexerunt: nugacem populum, & indoctum, qui talem sibi asciuerunt sacerdotem. Quos si percunctari fideliter uelis, quis eos præfecerit sacerdotes, respondet mox, & dicunt: Ab Archiepiscopo sum nuper Episcopus ordinatus, centumq; ei solidos dedi, ut episcopalē gratiam consequi meruissem: quos si minimè dedissem, hodie episcopus non essem. Vnde melius est mihi aurum de sacello innehere, quàm tantum sacerdotium perdere. Aurum dedi, & episcopatum comparaui. Quos tamen solidos, si uiuo, recepturum me ilico non diffido. Hoc nunc admonemus, superstitione quadam hominum magis, & nouis opinionibus, ex iniquitatis mysterio natis, quàm aut uero iudicio aut necessitate, hoc primùm seculo irrepsisse in Ecclesiā, maximè uerò Occidentalem, traditiones de conditionibus eorum qui Ecclesiasticis muneribus præessent: nimirum ut uel qui nunquam coniuges fuissent, uel qui fuissent, uxoribus repudiatis, sacerdotijs fungerentur. Et Socrates libro primo, capite undecimo, expresse dicit: placuisse episcopis, ut hanc nouam legem in Ecclesiam inducerēt in Nicæno concilio, quod tamen eodem non ubique modo obseruatum legimus. In Oriente enim episcopis liberum fuisse, ut seu coniugio operam darent, seu eo abstinerent: Socrates libro quinto, capite nigesimosecundo, disertè narrat. Et Spiridionem Trimithuntis Cypri episcopum, uxorem & liberos habuisse, & ob id nihilo ad res diuinas deteriorem fuisse, Sozomenus libro primo, capite undecimo refert. Patet etiam Gregorij Nazianzeni cōiunx episcop' fuit: Ruffinus libro secundo, capite nono: Sozomenus libro sexto, capite decimo septimo. Et Gregorius Nyssenus, Basilij frater, uxorem habuit: Nicephorus libro undecimo, capite decimonono. Et Athanasius in epistola ad Dracontium affirmat, se episcopos & monachos nouisse, qui filios genuerint. In synodo Nicæna cum in deliberationem quæstio uenisset, utrum aut coniuges, aut cælibes oporteret esse sacerdotes: mysterium iniquitatis de prohibitione matrimonij laborauit quidem grauiter, sed tamen DEO auxiliante Paphnutius consensu totius synodi obtinuit, ne qui uxores haberent sacerdotes, ab eis separarentur, sed coniugio liberè uterentur. Nisi quòd in aliorum gratiam hoc permisit, ut quicunque in sacerdotum ordinem legerentur, si coniuges nondum essent, ne ducerent uxores: sicut narrat Sozomenus libro primo, capite uigesimotertio. Etsi autem synodus Nicæna ea de re nihil statuit, sed eam in uniuscuiusque arbitrium relecit, neminiq; necessitatem imposuit, ut refert idem Sozomenus loco iam annotato: tamen cum plerique doctores nimium in eam sententiam inclinarent, imò eam publicè profiterentur, nimirum non licere sacerdotibus habere uxores: in consuetudinem & necessitatem paulatim ea res abijt, ut uxores sacerdotes, quas Laici legitimè duxissent, post initum sacerdotium non quidem ut alienas à se reijcerent, sed ab earum tantum consuetudine abstinerent. Refert Socrates libro quinto, capite uigesimosecundo, quendam Heliodorum clericum, qui libros amatorios composuerit, in Thessalia autorem fuisse consuetudinis, quæ etiam in Macedonia & Hellade recepta sit, ut si clericus factus, cum uxore quam ante clericatum legitimè duxisset, dormijsse compertus esset, abdicaretur. Eiusdem consuetudinis etiam promotorem fuisse Eustathium, quem synodus Gangrensis in Paphlagonia damnauit, eo quòd tum alia multa cōtra regulas Ecclesiasticas gessisset, tum uerò præcipuè quòd nubere prohibuisset, & multos qui nupserant à connubio separasset, & preces in domibus coniugatorum fieri prohibuisset: & presbyteri, uxorem quam adhuc laicus legitimè duxisset habentis, benedictionem & communionem, tanquam abominationem declinare iussisset. Indicat Socrates libro secundo, capite quadragesimotertio. Causam eius rei finxerunt, occupationem in munere docendi. Sicut libro primo de demonstratione Euangelica, cap. 9 Eusebius scribit: Ministros uerbi Dei, ab omnib. uitæ uinculis, & solicitudinibus debere esse liberos. Item: Qui sacrati sunt, inquit, atq; in Dei ministerio cultuq; occupati, continere deinceps seipsos à cōmercio uxoris decet. In qua ratione ex-

ne exaggeráda multus adeò præ cæteris Hieronymus est, in pluribus locis. ut in expositione capitis tertij epistolæ prioris ad Timotheum, ubi: Omnes, inquit, episcopi abstinere debent à conuentu fœminæ, quia necesse est eos quotidie præsto esse in ecclesia. Nam si plebeijs hominib. orationis causa ad tempus abstinere se Paulus præcipit, ut uacent orationi: quanto magis leuitis aut sacerdotibus, quos die noctúq; pro plebe sibi commissa oportet orare? Mundiores ergo esse debent cæteris, quia actiones o s i sunt. Et libro primo aduersus Iouinianum: Si laicus, & quicunque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali: sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est: Si semper orandum est, ergo semper carendũ matrimonio est. Et rursus, pro libris aduersus eundem: Apostoli, inquit, uel uirgines, uel post nuptias cõtinentes, episcopi, presbyteri, diaconi aut uirgines eliguntur, aut certè post sacerdotium in æternum pudici. Mitigationem tamen aliquam diaconis ecclesiæ admisisse aliquando canones uidentur concilij Ancyrani, ut in primo tomo Conciliorũ legitur: quibus statutũ est, ut qui se diaconos ordinari expeterent, si se ducturos prædicerent, cõiuges postea ex permissu essent episcopi. Si qui uerò ante manuum impositionem, cõtinentiam se seruaturos uouissent, ac postea tamen ducerent, deponerentur.

DE GRADIS. PERSONARVM.

Habuit etiam hæc ætas præcipuos Ecclesiasticæ dignitatis gradus, nimirum episcopos, presbyteros & diaconos. Nam Ambrosius in libro de dignitate sacerdotali: Aliud est, inquit, quod ab episcopo requirit Deus, aliud quod à presbytero, aliud quod à Diacono. Nec Dionysius de Hierarchia ecclesiastica, plures quàm hos tres recenset. Et Optatus Mileuitanus libro secundo contra Parmenianum inquit: Certa membra sua habet Ecclesia: episcopos, presbyteros, diaconos, ministros, & turbam fidelium. Idem libro primo, episcopos in primo, presbyteros in secundo, diaconos in tertio sacerdotio esse dicit. At apud ueteres quidem Hieronymus testatur ad Nepotianum, eosdem fuisse episcopos & presbyteros: eo tantum discrimine, quòd illud dignitatis, hoc ætatis fuerit nomen. quę ratio postea propter schismata & ordinationes sit mutata. Et Ambrosius ait in libro de dignitate: Episcopi & presbyteri una ordinatio est, uterq; enim sacerdos est: sed episcopus primus est. Verùm quemadmodũ sub finẽ seculi superioris cœperunt augeri cœtus Ecclesiastici, & ceremoniæ cumulari, & operæ presbyterorũ & diaconorũ in plura genera distribui, eo quòd pauciores ijs efficiendis nõ essent pares: ita hoc seculo, nõ tantũ recepta illa personarum discrimina in usu manserũt, uerùm etiã subinde plures accreuerunt. Hinc Ambrosius inquit lib. 1. Officiorum, cap. 44. hoc modo: Alius distinguendę lectioni aptior est, alius psalmo gratior, alius exorcizandis qui malo laborãt spiritu solicitior, alius sacrario opportunior habetur. Et Eusebius lib. 8. cap. 6. episcoporũ, presbyterorũ, diaconorũ, lectorũ, & exorcistarũ mentionẽ facit. Idem lib. 3. de uita Cõstantini, in Nicæna synodo episcopos, presbyteros, diaconos & acoluthos fuisse affirmat. Meminit & Hieronymus ad Nepotianum, Lectoris, psaltæ, & acolythi. Sozom. lib. 4. cap. 3. in ecclesia Constantinopolitana & hypodiaconorũ quoddã fuisse officiũ testatur, ac talẽ quendã ibi fecisse martyriũ indicat. Archidiaconi Alexandrini monachi, prælegentis sacrũ librũ, meminit Sozom. li. 7. cap. 19. Et Optatus Mileuitanus lib. 1. cõtra Parmenianũ, Cæcilianũ archidiaconũ uocat. Edessena etiã ecclesia archidiaconos habuit, qualis in ea fuit Ephrẽ: qui & in lib. de pœnitentia cap. 5. cõmunibus gradibus, episcopi scilicet, presbyteri, diaconi & lectoris, Abbatẽ annumerat. Quemadmodũ & uirgines, solitudinarios & cõtinentes: Epiphani⁹ in cõpendiaria forma fidei, lib. 3. tomo 2. Sed quorũ in monasterijs potius q̃ ecclesijs, usus fuit. Post eos Epiphanius usitatos recenset gradus: ut episcopos, presbyteros, diaconos, hypodiaconos, lectores, exorcistas illisq; addit, laboratores et ianitores, quos Hostiarios Romana dixit ecclesia. Nec plures gradus historiæ de Syluestro Romano episcopo, & synodo sub eo celebrata, cõmemorant, q̃ episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi, acolutbi, exorcistæ, lectoris & ostiarij: in primo tomo Conciliorum. Postremò & præsidis Ecclesiæ officiũ inter dignitates Ecclesiasticas Epiphanius numerat, lib. 2. tom. 2. hęresi 61. & lib. 3. tomo 1. hæresi 75. Et diaconissas li. 3. tom. 2. hæresi 88. quarũ & Sozom. meminit lib. 7. cap. 16. & Hieronymus in enarratione capitis 16. epistolæ ad Romanos. Iulianus autem Imperator, ad imitationẽ Christianæ religionis, quo fuco gentilismũ suum promoueri putabat, etiam precatorũ ordinem instituit: sicut ostendit Sozomenus libro quinto, capite decimosexto: & Nazianzenus in oratione infamatrice in Iulian. Polydorus libro quarto, capite nono narrat, Marcellum Romæ constituisse quindecim cardinales, qui mortuos sepelirent, & infantes baptizarent.

Cleri porrò aut clericorum appellatio, recepta & hoc seculo fuit, & accommodata omnibus officijs seu dignitatibus Ecclesiasticis: Eusebius libro 10. cap. septimo. Rationem

nem quandam eius appellationis Hieronymus annotauit in epistola ad Nepotianum, de uita clericorum: Si cleros (inquit) Græcè, sors Latinè appellstur: propterea uocantur clerici, uel quia de sorte sunt Domini: uel quia ipse Dominus sors; id est, pars clericorum est.

Episcopi & Metropolitani dicebantur à præcipuis, seu primarijs ciuitatibus: sicut Basilium metropolitanũ Cappadocum Sozomenus uocat libro tertio, capite decimosexto. Et Archiepiscopi: qualem Seleuciç fuisse Simeonem, idem retulit libro secundo, capite octauo. Patriarcha totius alicuius prouinciç, dicebatur Episcopus: ut Socrstes indicat libro quinto, capite octauo. Hierarchia Ecclesiastica sub Dionysij nomine, episcopum etiam ἱεράρχην Pontificẽ nominat, Iudaico nimirum more.

Quæ uerò officia & ornsmenta ueri sint episcopi, Nazianzenus exposuit in oratione de laudibus Basilij Magni, hæc de eo scribens: De cura, inquit, & præfectura ecclesiç, multa uiri sunt indicia: loquendi libertas ergs principes: discordiarum solutiones nõ suspectæ, sed ab illius uoce signatæ: indigentium subsidia, plura quidem spiritualia, non pauca autem corporalia: pauperum sustentatio, hospirum receptio, uirginum cõgregatio: monachorũ institutio, tam scripta quàm oretenus prolsta: precum ordinationes, gradus exornatio. Et de omnium sacerdotum officio Ambrosius libro primo, capite quinquagesimo, ex institutione Pauli, ad hunc modum: Non sint, inquit, ausri, & lucri cupidi: habeant testimonium non fidelium solùm, sed etiam eorũ qui foris sunt: uideant alta Dei, agant excubiss pro populo: defendant castra: sint continentes, sobrij, benefici, deposita seruent ac reddant, furto quæsita non suscipiant, iniustum iuramentũ & promissum non seruent. Et libro decimo Epistolarum, epistola octuagesimasecunda, ad ecclesiam Vercellensem: Neq; mediocris est, inquit, uirtus sacerdotalis, cui cauendũ non solùm, ne grauioribus flagitijs sit affinis, sed ne minimis quidem: ut sit promptus ad misericordiam, promissum non remordeat, lapsum reuocet, cõpatiatur dolori, mansuetudinem teneat, pietatem diligat, irá depellat, uel decoquat: sit quidá lituus plebis excitandæ ad deuotionem, mitificandę ad tranquillitatem, &c.

Quod ad operas deinde Ecclesiasticaa attinebat, episcopi munus fuit populum docere, quod & presbyterorum officium erat: sed in Alexandrina ecclesia, post Arium, episcopi solius: ut Socrates indicat libro quinto, capite uigesimosecundo. Ordinatio ministrorum propria erat episcopi; quo solo iure cæteris sacerdotibus præstantiorem esse episcopum, Hieronymus scripsit ad Euagrium. Sed tamen etiam presbyteris, si episcopi uoluntss & permisio accessisset, licuisse, canon decimustertius concilij Ancyrani ostendit. Pertinuit etiam sacramentorum administratio propriè ad episcopos: sed cum iussione episcopi, etiam presbyteri fuisse, Hieronymus indicat aduersus Luciferianos.

Episcoporum uicarios, canones conciliorum Ancyrani, Neocæsariẽsis, & Antiocheni, si quam fidem habent, Chorepiscopos nominant: quæ uox etiam apud Basilium extat, epistola quinquagesimaqusrta. Et Sozomenus libro secundo, capite decimoquarto, Maureandam chorepiscopum cuiusdam Bieotis episcopi Persarum appellat. De illis canon decimustertius concilij Neocæsariensis ad hunc modum: Vicarij episcoporum, quos Græci chorepiscopos uocant, constituti sunt quidem ad exemplum septuaginta seniorum, sed tanquam consacerdotes, propter solicitudinem & studium in pauperes, offerant, & honorabiles habeantur. Est & prolixa epistola Damasi inter decretales Romanorum episcoporum, ad Prosperum Numidiæ episcopum, in qua fusius se sb eo de chorepiscoporum officio consultum, prolixè respondet: Chorepiscopos nihil amplius esse quàm presbyteros: quodq; non liceat illis cõsecrare sscerdotes, nec diaconos, nec subdiaconos, nec uirgines, nec altsre erigere, nec ecclesias dedicare, nec chrisma conficere, nec ungère, &c. sed ab omnibus remoti sint pontificalibus officijs, nec in sacerdotum catalogo habeantur. Quibus similia & in canone decimotertio concilij Ancyrani, & decimo Antiocheni, dicuntur.

Presbyteri, præterquam quod plebem docebant, etiam lites & discordias componebsnt. Adparet id ex Epiphanio libro secundo, tomo secundo, hæresi sexagesimanona. Erant & legati in accusationibus hæreticorum, ut ex eo rursus apparet libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesimasexta: ubi & partem officij eorum significatur fuisse, pauperum & hospitum curam in Xenodochijs agere. Sed & cura & custodia bonorum Ecclesiasticorum ad eos pertinebat, ut uidere est ex Sozomeno libro quinto, capite octauo, qui Theodoritum presbyterum Antiochiç custodem fuisse preciosorum uasorum ecclesiæ, indicat. Sed in Africsnis ecclesijs, custodiam sacri calicia, quo utebantur in communione, penes præsides seu episcopos Ecclesiæ fuisse, constat ex Athanasio, spologia secunda. Constantinopoli, longa & recepta con-

suetu-

suetudine, presbyter pœnitentibus satisfactionum leges præscribebat, & absolnebat. Quod officium Nectarius ptimus ibi postea abrogauit. Sed in Romana ecclesia id munus ptesbyteris mansit. Socrates libro quinto, capite decimonono.

De diaconorum officio Epiphanins libro tertio, tomo secundo, hæresi septuagesimanona: Diaconis, inquit, in Ecclesia non concreditum est, ut aliquod mysterium perficiant: sed ut administrent solum, & exequãtur commissa. Et li.2.tom.2, hæresi septuagesimaprima, ostẽdere uidetur, Diaconos ad publicas disputationes Ecclesiasticas admissos esse, ut notariorum & exceprorũ munere fungerentur. Quod etiam confirmat exemplum Athanasij. Is enim cum esset diaconus, cum episcopo suo Alexandro sene uenit ad Nicænam synodum, & hæreticorum dolis & fallacijs patefaciendis & refutandis non parum Alexandrum adiuuit. Ruffinus libro primo, capite decimoquarto. Eosdem uerò ad custodiam domus ecclesiæ Constantinus constituit: quemadmodum Eusebius indicat libro quarto de uita Constantini. Videtur & pauperum cura diaconis commissa fuisse: quod de Marathonio diacono Macedonij Constantinopoli, Sozomenus retulit libro quarto, capite uigesimo. Ambrosius in quartum caput ad Ephesios dicit, in prima ecclesia tempore Apostolorum concessum fuisse omnibus, & euangelizare, & baptizare, et scripturas in ecclesia explanare: uerùm postea, ubi ecclesia omnia loca circumplexa sit, conuenticula constituta, & rectores, & cætera officia in ecclesijs ordinata esse, ut nullus de cleto auderet, qui ordinatus non esset, præsumere officium, quod sciret sibi non esse creditum uel concessum. & hinc esse, quòd nunc, hoc est suo tempore, neque diaconi in populo prædicent, neque clerici uel laici baptizent. Hieronymus ad Euagrium, ubi etrorem eorum refellit, qui ptesbyteris diaconos æquandos esse contendebant, ad officium, quod diaconi appellatio repræsentat, respexit, cum de diacono loquens ait: Quid patitur mensatum & uiduarum minister? ubi & diaconũ intet presbyteros Romæ sedere non licuisse, sed stare, indicat. Ad quod & canon uigesimus concilij Nicæni allusit, qui & cæteras partes officij diaconorum complectitur, hoc modo: Ne diaconi ptesbyteris præferantur, ne'ue sedeant in consessu presbytetorum, aut illis præsentibus Eucharistiam diuidant, sed illis agentibus solum ministrent. Si uerò presbyter nullus sit in præsenti, tunc demum etiam ipsis liceat diuidere. Ruffinus libro primo, capite sexto.

Constitutiones Syluestri apud Antonium, titulo nono, & in primo tomo Conciliotum, diaconis parẽre iubent subdiaconos: his uerò acolythos, acolythis contrà exorcistas, quibus tursus lectores, lectoribus uerò ostiarios, ostiario abbatem, abbati monachos. Exorcistas Epiphanius in compendiaria forma fidei ecclesiæ, Eiutatores interpretatur: & interpretes fuisse sit linguæ in linguam, siue in lectionibus, siue in colloquijs. Facit & laboratotum ordinem, quorum fuit curare & obuoluere corpora mortuorum. Hos uerò à Constantino fuisse institutos, & in numeto & ordine clericorum habitos, significat quædam filiorum Constantini constitutio, quæ extat libro decimosexto codicis Theodosij. Meminit & diaconissarum, ad hunc modum de officio earum loquens: Diaconissæ constituuntur in ministerium mulierum solum, propter reuerentiam, si opus fuerit balnei gratia, aut uisitationis & inspectionis corporum. Et libro tertio, tomo secundo, hæresi septuagesimanona: Ministrarum quidem, diaconissarum appellatarum, inquit, ordo est in Ecclesia: sed non ad sacrificandum, neque ut quicquam aggredi permittantur: uerùm reuerentiæ gratia muliebris generis, aut propter horam balnei, aut uisitationis, affectionis, aut laboris. Et quando nudatum fuerit corpus mulieris, ut ne à uiris sacrificantibus cõspiciatur, sed à ministrante muliere: cui præcipitur à sacerdote, ut curam gerat ad tempus indigentis mulieris, in tempore denudationis cotporis ipsius. Obseruandum est autem, quòd diaconissis solum indiguit Ecclesiasticus ordo, uiduasque eas nominauit: & ex his adhuc seniores, aniculas, nusquam autem presbyteridas aut sacrificulas constituit. Hinc canon postremus concilij Nicæni apud Ruffinum libro primo, capite sexto, sanxit: diaconissas numerandas esse inter laicos, ideo quòd impositionem manuum non accipiant. Hieronymus tamen in expositione capitis decimisexti epistolæ ad Romanos, diaconissas in Orientalibus ecclesijs ministrasse scripsit in baptismo, seu etiam priuatim in ministerio uerbi. Et recitat constitutionem Theodosij Imperatoris Sozomenus libro septimo, capite decimosexto: qua præcepit, ne ministerium Dei mulieribus committeretur, priusquam liberos procreauissent, & annum sexagesimum excessissent. Idem etiam mulieres, quæ rasis essent capitibus, ecclesijs expelli: & episcopos, eas admittentes, episcopatu priuari iussit. Extat ea lex adhuc hodie, l. Nulla. C. de episcopis & clericis.

Fuerunt etiam quidã episcopi donis miraculorũ clari, ut Paphnutius Ægypti episcopus: per quẽ nõ minus signa esse facta quàm

per

per Apostolos, Ruffinus refert libro primo, capite quarto. nam dæmones uerbo tantum fugabat, & ægros sola oratione curabat. Spiridion Cypri episcopus dono prophetiç claruit: Ruffinus libro primo, capite quinto. Frumentius etiam ab Athanasio episcopus Indorum factus, miracula fecit Apostolica, quibus Indos conuertit. Ruffinus libro primo, capite nono. Millem, seu Milesium, uitam apostolicam imitatum esse, & peram duntaxat circumtulisse, in qua sacrum Euangeliorum codicem tantum habuerit, & multa miracula fecisse, commemorat Sozomenus libro secundo, capite decimoquarto: & Theodoretus libro primo, capite septimo, tempore Nicænæ synodi multos Apostolicis donis excelluisse.

Fuerunt postremò inter monachos seu eremitas hac ætate, uiri donis miraculorum præstantes & celebres: ut Antonius, eiusque discipuli & sectatores, Macarius uterque, Isidorus, Heraclides, Pambus: sicut Ruffinus indicat libro primo, capite octauo: & libro secundo, cap. quarto. Et Moyses: Ruffinus libro secundo, capite sexto. & Beniamin, Scyrion, Helias, Paulus uterque, Pamon, Ioseph. Ruffinus libro secundo, capite octauo. & Ioannes monachus in Thebaide, dono etiam prophetiç claruit sub Theodosio: ut est apud eundem libro secundo, capite 19 & 32.

DE RATIONE GUBERNATIONIS.

EPiscopi in singulis urbibus, singuli & ipsi præsidebant, sicut de Alexandrina ecclesia Epiphanius ait libro secundo, tomo secundo, hæresi sexagesimaoctaua, nunquam eam duos simul habuisse episcopos. Et Sozomenus libro quarto, capite decimo quinto, regi à duobus gubernatoribus unā & eādem ecclesiam, à legibus Ecclesiasticis affirmat esse alienum, ac dissidij præ se ferre speciem. Ait & Hieronymus in tertium caput epistolæ prioris ad Timotheū: Nunc unus est in ciuitate episcopus. Et Ruffinus libro primo, capite sexto recitat, decimo Canone concilij Nicæni prohibitum esse, ne in una ciuitate essent duo episcopi. Sed tamen sub Constantio, cum Liberius Romanus episcopus esset in exilium missus, & interea Fœlix ordinatus, non sine sanguine & seditione, & postea Liberius ab exilio reuocaretur, synodus Syrmiana statuit, ambos debere Apostolicam procurare sedem, & cōmuni sacerdotio concorditer fungi. Sozomenus libro quarto, capite decimoquinto. Ab episcopis igitur, cum series & summa uniuersa gubernationis Ecclesiasticæ tanquam à capite dependeret, operas mutuas cum presbyteris & diaconis inter se partiebantur: quorum, pro magnitudine & conditione cuiuslibet Ecclesiæ, indifferens erat numerus: aut septenarium certè numerū, in quantumuis amplis ciuitatibus, non excessisse, Sozomenus libro septimo, capite decimonono indicat. Nec enim plures quàm septem admisit canon decimusquartus concilij Neocæsariensis.

Ac primùm quidem in gubernatione fuisse uidetur doctrina, & institutio Ecclesiæ: quam communem & episcopis & presbyteris ferè fuisse, suprà monuimus. In ea diligenter se accommodarunt ad auditorum captū, quos ex initijs simplicioribus & rudimentis, paulatim ad solidiora deduxerūt: quemadmodum Gregorius Nyssenus oratione prima rectè monet, Ecclesiæ duces initio documenta quædam, quæ sint instar elementorum, auditoribus proponere: deinde quasi per gradus ea quæ perfectiora, magisq; recondita sint, patefacere. Ac rudiores quidē, qui ad pietatis disciplinas recens essent adhibiti, monuerunt, ut ad timorem Dei uitam instituerent. Qui uerò solidioribus dogmatis instructi essent, ut perfectioni secundum internum hominem studerent, sicut in Asceticis cap. quarto Basilius tradidit. Et uidentur episcopi certas aliquas formulas Catechisticas tradidisse rudioribus. Inquit enim Eusebius Pamphili in epistola ad Cæsarienses: Sicut ab antecessoribus nostris episcopis, cùm in catechismo, tum quando baptizati sumus, accepimus: & sicut ex diuinis scripturis didicimus, denique sicut in presbyterio, & in ipso episcopatu & credidimus & docuimus, ita & nunc credentes fidem nostram ad uos referimus. Socrates libro primo, capite octauo.

Idem in sermone, Non esse rebus secularibus adhærendum, etiam hoc in docendo, qui Ecclesijs præerāt, obseruasse indicat: ut exortis publicis calamitatibus, ut incendijs, uastationibus, aut alijs, auditores admonerent de autore malorum diabolo: eosque ad quos publici mali pars aliqua deuoluta esset, consolarentur, adductis exemplis aliorum sanctorum, quibus similia accidissent, ut Iob, &c. Nihil autem damni perpessos cohortarentur, ut damno affectos fratres facultatibus suis subleuarent. Sicut & peculiaribus cantionibus alioqui auditores hortati sunt, ut in pauperes ac captiuos liberales essent ac benefici: sicut oratio Gregorij Nysseni, de pauperibus amandis, indicat.

In priuatis autem & publicis admonitionibus & doctrinis, prius obiurgabāt, si quid peccatum esset, deinde consolationes adhibebant. Extat eius formæ exemplum apud Ambrosium sermone sexto de Margarita: Satis, inquit, ad correctionē uestrā arbitror

y posse

posse sufficere, fratres dilecti, quòd anteriore Dominica profecturus, nulla uobis sacrarũ literarum spiritualia dona largitus sum: sed tantum eos increpans & arguens pro peccato, sine aliqua prædicationis consolatione dimiserim. Volui enim uos hoc ipsum intelligere, quàm grauiter peccaueritis, quòd diuina eloquia audire minimè meruistis. Et: Ego fratres, pro magnitudine quod admiseratis delicti, nolui uobis pandere Euangelicæ refectionis eloquia: sed magis ingerere animosæ indignationis iniuriam, & prius uos uerberibus spiritualibus emendare, ac sic margaritæ ditare muneribus, & cætera.

Hæreses deinde, earumq; autores & sectatores taxarunt sedulò, euerterunt, & quantum fieri potuit submouerunt. Quod se strenuè præstitisse, Basilius de se, in libro de fide prædicat: Quousque, inquit, contra insurgentes hæreses pro tempore pugnandum fuit, secutus maiores nostros, consentaneum putaui & congruum, uarietati superseminatæ à diabolo impietatis, contrarijs uocibus coercere, aut etiam subuertere subinductas blasphemias. Narrat & de Basilio Ancyrano Epiphanius libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesimaprima: quòd contra Photinum hæreticum publicam disputationem habuerit. cuius rei exempla plura in capite de hæresibus suprà adduximus. Damnatos etiam, errorisq; conuictos hæreticos, interdum expulerunt ex Ecclesijs, cum omnibus consentientibus: sicut ea autoritate in Arium Alexander usus est, ut suprà diximus.

Libertatem reprehendendi uitia & flagitia, in omnib. sine respectu alicuius seu dignitatis, seu ordinis, usurparũt. Quin & presbyteri, si quid uitij in Episcopis animaduerterunt, taxare & accusare eos non dubitarunt. Sic Flauianus presbyter Antiochiæ, Paulini hypocrisin & simulationem, qua & Damasi & Apollinaris hæretici declarati, partium se esse asseuerabat, apertè coarguit. Recitat exemplum Theodoretus libro quinto, capite tertio. Ambrosius libro decimo, epistola octuagesimatertia, reprehendit pastores, quòd dies Aegypticos obseruẽt. Magistratus uerò, si quid delinquerent, liberrimè reprehenderunt. Sicut Ambrosius uixdum episcopus electus, in colloquio cum Theodosio, summa cum libertate taxat prætorũ iniusta facta: quod in eo Imperator probat, & cæteris eum malis secundum præscripta diuinarum legum mederi iubet. Theodoretus libro quarto, capite septimo. Imò & Imperatorem ipsum postea, ob cædem Thessalonicæ perpetratam, durissimè tractat: sicutidem narrat libro quinto, capite decimooctauo. Cæcilianus Lucillam arguisse dicitur, apud Optatum Mileuitanum libro primo, contra Parmenianũ. Hilarius librum contra Constantium scripsit, in quo uehementissimè in eum inuehitur: & inter alia accusat, quòd acta Nicænæ synodi resciderit. Arguit et audacter Valentini Imperatoris scelera Britannio, Scythiæ ecclesiarum gubernator: apud eundem libro quarto, capite trigesimoquinto. Ac si qui turbationum in Ecclesijs autores fuissent, si quiescere nollent, ab Episcopis de ijs ad magistratus referebatur, ut punirent: sicut Constantinus Cæcilio Carthaginensi mandat, ut turbatores reprehensos, & in impietate perdurantes, proconsuli deferat, ut supplicium ab ijs ille sumat. Eusebius libro decimo, capite sexto.

Ita & in omnes cuiuscunque loci & ordinis homines facinorosos & præfractos censuram seueriorem exercuerunt. Pater Eustathij, episcopus Cæsariæ Cappadociæ, filium Eustathium, propterea quòd indecenti habitu, atq; ab eo ordine suo alieno quosdam offenderat, loco suo & dignitate priuauit: quemadmodum Socrates refert libro secundo, capite quadragesimotertio. Ambrosius, Imperatorem alioqui pium, ob interfectos ciues Thessalonicenses, excommunicauit. Nec hæreticis, si resipiscere nollent, piorum gubernatorum quisquam pepercit: ut exempla multa hinc inde testantur. Et de abscindendis incorrigibilib⁹, Ambrosius libro secundo Officiorum, capite uigesimoseptimo, bene monet: Cum dolore amputatur, inquit, etiam quæ putruit pars: & diu tractatur, si potest sanari medicamentis. Si non potest, tunc à medico abscinditur. Sic episcopi affectus boni est, ut optet sanare infirmos, serpentia auferre ulcera: adurere aliqua, non abscindere: postremò quod sanari non potest, cum dolore abscindere. Nectarius diaconum, qui concubuerat cum muliere nobili, ab officio remouit. Socrates libro quinto, capite decimonono.

Auditorum suorum cœtus, doctorum alij aliter distinxerunt. Basilius in rudes seu tyrones, & perfectiores, Ecclesiam distinxit (quemadmodum diximus) in Asceticis. Epiphanius in uirgines, solitarios, continentes, uiduas, coniuges & sacerdotes, & qui sub ipsis essent. Ambrosius auditores omnes in duos distinxit cœtus, Laicorum et Clericorum: in lib. de dignitate sacerdotali, cap. secundo. Hieronymus in catechumenos, fideles & pœnitentes: in expositione capitis septimi Epistolæ posterioris ad Corinthios, & lib. quinto Commẽtariorum in Esaiam. Dionysij uerò Hierarchia ecclesiastica,

ca, catechumenorum, energumenorum & pœnitentium cœtus numerat. Energumenis tamen superiores, facit uolupraribus, fœdisque libidinibus & perturbationibus obnoxios.

Preces sacras ordinarunt pro omnibus rebus necessarijs: pro felici Imperij statu, pro Imperatoribus, pro salute Ecclesiæ, pro publica tranquillitate, pro inimicis, pro nondum conuersis: quemadmodum exemplis suprà in commemoratione rituum Ecclesiæ ostendimus. Socrates libro secundo, cap. trigesimoseptimo: Theophilus Alexandrinus lib. tertio Paschali.

Et quidem episcopos diligenter pro ecclesiarum suarum salute orasse, exemplum Alexandri testatur, per totam noctem contra Arium, Dei auxilium implorantis, his uerbis: Iudica Domine inter me & Eusebij minas, atque Arij uim. apud Ruffinum libro primo, cap. duodecimo & decimotertio. Orasse etiam eos pro dissentientibus & hæreticis, ex Optati Mileuitani lib. quarto contra Parmenianũ constat. inquit enim: Oramus pro nobis.

Ceremonias, quas ob ordinem bonum & disciplinam aut instituerint, aut mutarint, suprà retulimus. Constantinopoli ritum circa pœnitentiam & confessionem, cui presbyter multis temporibus peculiaris præfuerat, Nectarius primus abrogauit: & statuit, ut pro suæ quisque conscientiæ ratione, ad communionem mysteriorum accederet: propterea quòd mulier quædam nobilis, concubitum cum diacono in ecclesia, in confessione presbytero pœnitentiæ prodidisset: factumque illud turbas multitudini, & Ecclesiæ infamiam peperisset. Socrates libro quinto, capite nono. Ambrosius etiam ritum illum mutauit, quo Imperatores in sacrario apud sacerdotes considere in sua ecclesia solebant, & iussit Theodosium ante cancellos sacrarij sedere: ut refert Sozomenus libro septimo, capite uigesimoquarto.

Quas uerò ceremonias non necessarias, neccum uerbo Dei congruentes excogitarint (ut accensiones candelarum interdiu in templis, quas Constantinus instituit: templorum recens extructorum consecrationes, exornationes superbas, aliaque superstitiosa, quorum maximam partem Constantinus excogitauit, & in multas ecclesias propagauit) suprà quoq; diximus. Sed nimia in primis & superstitiosa Romanę Ecclesiæ insolẽria fuit, circa missæ celebrationem: quam in nullis, præterquam ab episcopo sacratis locis faciendam, concilium Romanũ sub Syluestro constituit.

Ordinationes ministrorum, quot & quibus ritibus celebrarint, suprà quoque retulimus: tum quòd ad gradus Ecclesiasticos eminentiores per inferiores dignitates ascenderint. sicut Basilium interpretem sacrarum literarum & presbyterum primùm fuisse, deinde ad episcoparum ascendisse, Naziázenus scripsit, oratione in laudem Basilij. qui & per omnem graduum seriem rransijsse Athanasium, in alia quadam oratione, de funere Athanasij, tradidit.

Episcopi & temporum rationem ac festa Ecclesijs suis denunciarunt: sicut Basilius se indicasse ait festum diem Iulittæ martyris, in sermone in martyrem Iulittam. Et episcopus Alexandrinus per omnes ecclesias & monasteria Aegypti, propter Quadragesimæ initium, & Paschalis rationẽ, Theophili epistolas misit: ut in collationibus suis Cassianus indicat.

Iidem & in causis ciuilibus sententias pronunciabant, si qui à iudicijs ciuilibus ad eorum autoritatem appellassent. Quam rem propter uenerationem episcoporum adeò Imperator Constantinus adprobauit, ut ratas haberi, potioresque quàm aliorum iudicum sententias, nec minus quàm si ab ipso Imperatore essent pronunciatæ, per magistratus & milites, magistratuum ministros, ad effectum perduci, lege edixerit: ut Sozomenus testatur libro primo, capite nono. Sicut & alijs politicis negocijs episcopi & metropolitani interdum occupabantur. Nam Philæas Thmuitanorum episcopus, muneribus ciuilibus ritè & decenter obeundis, clarus fuisse dicitur. Nicephorus libro septimo, capite nono. Et Flauianus pro Antiochenis intercessit apud Theodosium. Sozomenus libro septimo, capite uigesimotertio. Quemadmodum de Epiphanio Salaminæ episcopo Sozomenus narrat libro sexto, capite trigesimosecundo, magna eum cum uirtute rebus etiam politicis fuisse inuolutum. Idem & libro eodem, capite trigesimosexto: Vlphilam Gotthorũ episcopum legatione apud Valentem Imperatorem, pro impetrando hospitio Gotthorum, functum tradidit. Et Maruthas Mesopotamię episcopus, ab Imperatore Romano ad regem Persarum missus scribitur à Socrate, libro septimo, capite octauo. Quidam sacerdotes apud Theodosium testati sunt de innocentia Arbogasti. Ruffinus lib. 2, capite trigesimoprimo.

Ea uerò res hoc seculo noua est, nec superioribus fuit in usu, cum ab Imperatoribus tum clerici, tũ laici Christiani opprimerentur adeò, ut ne clerici quidem à publicis oneribus essent immunes. Hæc autẽ Constantini cõcessio, appellandi à ciuilibus iudicijs ad episcopos, causam prębuit Antichristo, ut

regnum Christi in politicum trāsformaret, & se supra magistratum paulatim efferret: & ex Ecclesiæ ministris & doctoribus, Dictatores & Reges faceret: spreta interim & abiecta salutari animarum cura. Hinc de Arianorum episcopo Gregorio Ruffinus dicit libro primo, capite uigesimotertio, quòd magis sibi iuris dicendi creditos fasces, quàm sacerdotium ministrandum religiosis officijs æstimarit. Et Lucius Arianorum Alexandriæ episcopus, per armatam manum equitum & peditum, quibus tribunos præpositos & duces præfecit, persequutus est orthodoxos. Ruffinus libro secundo, capite tertio. Nouum etiam illud est hoc seculo, quòd curam ædificandarum basilicarum Imperatores episcopis aliquando commiserunt. nam Constantinus Macario episcopo Hierosolymitano ædificationem basilicæ in loco Sepulchri Christi demandat. Eusebius libro tertio de uita Constantini. Et Damasus ac Platina, & alij uitarum pōtificum descriptores, passim Romanis episcopis templorum ædificationes adscribunt. Et Sozomenus libro quarto, cap. decimotertio, Basilium Ancyranū templum ædificasse narrat.

Armati legibus Imperatorum, etiam sub Theodosio cœperunt episcopi templa idolorum destruere: ut est exemplum in Marcello Apameæ episcopo. Theodoretus lib. quinto, cap. uigesimoprimo: Et Theophilo Alexandrino, Theodoretus lib. 5. cap. 22.

Nouum etiam, & hoc seculo ortum & usurpatum, episcoporū officium esse, cōsecrare templa, indicat autor libelli de passione imaginis Domini apud Athanasium. Et reliquias sanctorum conquirere, & transferre, & populo commendare: ut patet ex libro decimo, epistola octogesimaquinta, apud Ambrosium.

Est etiam hoc nouum hoc seculo, quòd episcopi cœperunt simul ecclesias & monachorum instituta regere: quod Ambrosius lib. 10, epistola octogesima secunda, de Eusebio Vercellēsi affirmat, cum ait: In Vercellensi ecclesia duo pariter ab episcopo exigi uidentur, monasterij continentia, & disciplina Ecclesiæ. Hæc enim primus in Occidentis partibus diuersa inter se, Eusebius sanctæ memoriæ coniunxit, ut & in ciuitate positus instituta monachorum teneret, & Ecclesiam regeret ieiunij sobrietate. Multū enim adiumenti accedit ad sacerdotis gratiam, si ad studium abstinentiæ, & normam integritatis, iuuētutem adstringat: & uersantes intra urbem, abdicet usu urbis & conuersatione. Pertinebat etiam ad officium episcoporum, prouidere ne matrimonium inter sese contraherent ij quibus uetitum est, uel lege diuina, uel humana: ut ex Ambrosij libro octauo, epistola sexagesimasexta apparet. Et ex libro nono, epistola septuagesima, in qua Vigiliū iubet docere plebē, ne ex alienigenis, sed ex domibus Christianis coniugij quæratur copula.

Vtrum autem etiam monachorum aut eremitarum aliquis in ecclesijs, extra monasteris fuerit locus, affirmari non potest. Narrationes sequentes ostendent, lectos interdum ex monasterijs in ecclesias fuisse eruditos & probatos episcopos & presbyteros. Sic Moyses monachus, Sarracenorū ordinatur episcopus. Ruffinus libro 2. cap. sexto. Interdum etiam præcipui & celebriores monachi, ueris doctorib⁹, calumnijs, delationibus, insidijs, aut quibuscunq; impetitis iniurijs, ueritatis testimonium perhibuerunt: sicut Antoniū Alexandriā profectū aliquando fuisse, ut fidei Athanasij, propter aduersarios & calumniatores laboranti, testimonium ferret, scripsit Sozomenus libro tertio, capite decimo. Videntur & introductionibus recens lectorum episcoporum, monachi interesse soliti. Sic enim Petrus Alexandrinus, Lucij Ariani lupi intrusionem contra leges factam pronunciauit, quòd ingredienti ei in urbem & ecclesiam Alexandrinam, non adfuissent præter cæteros uitæ solitariæ cultores, cum hymnorum cantu eum deducentes. Theodoretus libro quarto, capite uigesimosecundo: ex epistola Petri Alexandrini. Eremitæ etiam suis scriptis, obiurgationibus, & cohortationibus, & alijs officijs iuuerunt ecclesias: ut est exemplum in Ephrē Syro. Sozomenus libro tertio, capite decimoquinto.

DE SYNODIS PRIuatis.

Fuisse ueterem, & legibus etiam receptū morem, in Ecclesijs maximè celebrioribus, ut Ecclesiasticæ personæ, si quid de doctrina aut rebus Ecclesiasticis tractandum & declarandum incidisset, in synodum & consistorium quasi conuenirent, exempla huius seculi, passim testantur. Extat epistola Ambrosij ad Valentinianum Imperatorem, lib. quinto, epistola trigesimasecunda: in qua adeò defendit & probat id quasi ius Ecclesiæ, de rebus Ecclesiasticis iudicandi, ut earum nullam ad Imperatoris consistorium (sicut ipse loquitur) pertinere constanter affirmet. Sic enim ibi: Si tractandum est, inquit, tractare in Ecclesia didici, quod maiores fecerunt mei: Si conferendum de fide, sacerdotum debet esse ista collatio: sicut factum est sub Constantino augustæ memoriæ principe, qui nullas leges antè præmisit, sed liberum dedit iudicium sacerdotibus. Et pater tuus (Theodosius) non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit,

sanxit, in causa fidei, uel ecclesiastici alicuius ordinis, eũ iudicare debere, qui nec munere impar sit, neciute dissimilis. hæc enim uerba rescripti sunt: hoc est, sacerdotes de sacerdotibus uoluit iudicare.

Additur ibidem, negocia fidei seu doctrinæ, etiam populo præsente tractari, in more fuisse: maximè, si de præficiendo Ecclesiæ sacerdote, casus Synodum coegisset. Ait enim: Venissem, Imperator, ad consistorium clementiæ tuæ, si me uel episcopi, uel populus misissent, dicentes, de fide in Ecclesia coram populo debere tractari. Item: Si audierit illum populus, & putauerit melius disputare. Hilarius in libro ad Constantinum, hortatur tum Imperatorem, ut decernat, ut omnes se ubique iudices, quibus prouinciarum administrationes creditę sunt, ad quos sola cura publicorum negociorum pertinere debet, à religiosa obseruantia abstineant, neque posthac præsumant & putent se cognoscere causas clericorum.

In priuatis igitur illis, hoc est, quæ sine conuocatione sacerdotum aliarum finitimarum Ecclesiarum frequẽtabantur, Synodis, iudicabant de doctrina, examinabãt si quid à quoquam à fide alienum, aut nouum, aut inusitatum propositum esset. Sicut in Arij opinione, cum collegis suis fecit Alexander: ut refert Sozomenus libro primo, capite decimoquinto. In ijsdem, si qui prauas, & à scriptura alienas opiniones cõtumacius defenderent, nec abijcerẽt, damnabantur & exigebãtur: sicut Arius cum suo collegio expulsus est à synodo Alexandri. Theodoretus libro primo, capite quarto. Sic eundem Arium post exhibitam fucatam & fallacem fidei, quasi resipuisset, formulam Imperatori, noluit recipere Athanasius. Socrates libro primo, capite uigesimoseptimo. Idem & Marcellum, parum sanæ fidei compertum, à communione suspendit: ut Sulpitius indicat lib. secundo. Apollinarios ideo, quòd pertinacius adhærerent Epiphanio sophistæ, Theodotus Laodicensis episcopus Ecclesia eiecit: post actam uerò pœnitentiam, rursus recepit. Sozomenus libro sexto, capite uigesimoquinto. Abrogarunt deinde ceremonias, ex quibus incõmodi aliquid Ecclesiæ prouenisset: sicut presbyterum pœnitentiarium, ut dictum est, priuata Synodo abrogauit Nectarius Constantinopolitanus. Socrates libro quinto, capite decimonono. Conferebant consilia de quæstionibus & rebus grauioribus, ad ministeriũ pertinentibus. Nam Alexander cũ cognouisset ab Athanasio puero, in puerili lusu officio episcopi fungente, alios pueros secundum ritum Ecclesiæ baptizatos esse, collocutus cum concilio clericorum, statuit illis, quibus integris interrogationibus & responsionibus aqua fuerat infusa, iterari baptismum non debere. Ruffinus libro primo, capite decimoquarto. Transegerũt causas matrimoniales. Sicut Ambrosius ex sua Synodo Paternum quendam, qui filioneptem ex filia copulare uolebat, redarguit, & retrahit libro octauo Epistolarum, epistola sexagesimasexta. In ijsdem rursus cõuentibus liberabantur personæ suspicionibus & falsis delationibus laborantes, ac damnabantur earum autores. uius rei apud eundem exemplum extat libro eodem Epistolarũ, epistola sexagesimaquarta, de Renato & Leontio, qui de Indicia uirgine falsum rumorem spargebant expugnati pudoris & obruti partus. Sed ab Ambrosio in Synodum citati, eius iudicium subterfugerunt. post quod nihilominus cognita puellæ innocentia, probam eam & incorruptam Synodus pronunciauit, falsi rumoris autoribus Renato & Leontio excommunicatis, usquedum se pœnitentiam egisse probarent. Causas etiam ciuiles & lites in eiusmodi Synodis cõponebant. unde canon nonus tertię Carthaginensis synodi uetat, ne episcopi, presbyteri, diaconi & clerici accusati, ad iudicia ciuilia appellent, iudicibus Ecclesiasticis repudiatis: ideo quòd & priuatorum causas Apostolus ad Ecclesiam deferri præcipiat. Et Nicephorus libro septimo, capite quadragesimosexto testatur, Constantinũ iudicium & iurisdictionẽ in clericos, episcopis mãdasse: & quod ij iudicassent, id robur & autoritatem sententiæ habere decreuisse.

Vicinarum denique ecclesiarum Episcopi, in unum aliquẽ locum simul relegati, inter ipsas exilij sui ærumnas, eiusmodi Synodos & communes deliberationes habuerũt de Ecclesiarum pace. Quod factitatũ ab Eusebio & Hilario, Italicis episcopis, & Lucifero Sardiniæ in Thebaide, cùm eò à Constantio deportati essent, scribit Theodoretus libro tertio, capite quarto.

Leges & statuta, quæ pro conditione & necessitate interdum alicuius Ecclesiæ, in talibus Synodis haudubiè publicata sunt, pauca sanè in hoc seculo, quod nondum impense nimium traditionum fuisse uidetur amans, reperias: nisi quòd Romana ecclesia (si tamen non usque adeò probatis testibus fides adhibenda est) in decretis condendis tota perpetuò fuit. Sic de Marcello proditum est, nullum clericum, in causa quantumuis criminali, in ius, apud iudicem secularem, uocandum esse. Item: Nullas esse conuocandas Synodos absque Romanæ sedis autoritate: summarumq; causarum iudicia eiusdem sedis autoritate esse agenda, & finienda. Quod & Damaso tribuunt.

buunt. Qua ambitione & Melriades ad episcopos Hispaniæ scripsit, ne episcopos aliquos iudicarent aut condemnarent absque sedis Romanæ authoritate: quòd hoc priuilegium Romanæ sedi, à temporibus Apostolorum, relinquendum, statutum fuisset. Verùm id sine certo testimonio dicitur. Syluester uerò perquàm necessariò constituit, chrisma ab episcopo solo cōsecrandum esse. Et Eusebius, puellam etiam desponsam, si monasterium ingredi cuperet, nequaquam esse prohibendam. Item, Sacrificium altaris non in serico panno, sed in lineo esse consecrandum. Damasus etiā statuit, oblationum usum non esse permittendum laicis, sed sacerdotibus solis. Tomo primo conciliorum: Luitprandus, Hermanus Gigas, Platina.

DE BONIS ECCLESIÆ.

Largitionibus aliorum, & muruis collationibus uehementer, locupletari hoc tempore Ecclesia cœpit. Primùm enim Maximinus, cum morbo graui correptus, decretum pro Christianis ederet, nominatim edixit, ut domus, prędia, & fundi in persecutione Christianis erepti, ad ius eorum reuocarentur. Eusebius libro nono, capite decimo. Deinde & Constantinus hortos ac domos Ecclesiæ, & quæcunq; alia, ad ius eius pertinentia, restitui iussit. Idem lib. decimo, capite quinto. Auxit uerò res Ecclesiæ, & augendi commoditates plures, in Ecclesiæ ipsius & pauperum usum, inuenit idem Imperator. Nam ex statuis ethnicis preciosioris materiæ, & quæ non æreæ solum essent, pecunias conflauit, & Ecclesijs contulit. Sozomenus lib. 1. cap. 5. Deinde ex publicis tributis, per singulas ciuitates, uectigal certum deduxit, ac cuiusque loci ecclesijs & clericis deputauit: eamq; munificentiam firmam ac perpetuam haberi lege statuit. Idem lib. primo, cap. octauo: & lib. quinto, capite quinto. Ac si qui martyrijs perfuncti, bonorum aliquid post se, sine liberis aut cognatis hęredibus reliquissent, in ærarium Ecclesiæ bona ea inferri lege sanxit: quemadmodum indicat Eusebius libro secundo de uita Constantini. Ecclesijs etiam frumentum de publico præstari iussit: quod cum Iulianus prohibuisset fieri, successor eius Iouianus edita lege præcepit, & postea Valentinianus & Gratianus in constitutione sua l. priuilegia. C. de Sacrosancta Ecclesia, inquiunt: Quia humanitatis nostræ est, egenis prospicere, & dare operam ut pauperibus alimenta non desint, salaria etiam quę sacrosanctis Ecclesijs in diuersis speciebus de publico hactenus ministrata sunt, iubemus nunc quoque inconcussa, & à nullo prorsus imminuta præstari. Meminit & Athanasius de persecutione ad Orthodoxos, in historia irruptionis Alexandrinæ per Georgium, penus cuiusdam ecclesiæ: ut uini & olei reconditi. Ibidemq́ue in epistola ad Marcum Papam, uestimentorum Ecclesiasticorum, ornamentorumq́ue & utensilium. Ac de rebus contributis Ecclesiæ, Basilius epistola centesima quadragesima testatur, multos tota domos usui ecclesiarum destinasse: alios uerò ultrò omnem suam ijsdem contulisse substantiam. Quod cum sub alijs Imperatoribus facere non licuisset, Constantinus constitutione id permisit. Extat ea constitutio l. 1. C. de sacrosancta Ecclesia. Cum autem ea quoque lege abuterentur quidam ministri Ecclesiæ, & monachi hæreditates captarent, & in testamenta irreperent: alia lata lex est à Valentiniano, Valente & Gratiano, cauens ne quid ex aliorum testamentis clerici & monachi priuatim caperent. Extat ea lex libro decimosexto Codicis Theodosij. Meminisse eius uidetur Hieronymus in sua ad Nepotianū epistola, in qua dolere se ait, meritos illam esse Ecclesiarum ministros: & reprimendæ clericorum auariciæ necessariam fuisse fertur.

Narrat Theodoretus libro tertio, capite duodecimo, ecclesiam Antiochenam plurima habuisse uasa preciosa, quæ dono ei ecclesiæ Constantinus & Constantius contulerant: in quæ Felix quæstor quidam Imperatorij thesauri sub Iuliano, petulanter illuserit: En, inquiens, qualibus uasis ministratur Mariæ filio. Ait & Sozomenus libro quinto, capite quinto & octauo, auunculum Iuliani Imperatoris, nomine etiam Iulianum, tum ex Antiochenorum, tum aliorum per Orientem Christianorum templis, plurima preciosissima anathemata, pecunias & uasa sacra diripuisse: ac custodem ipsorum Theodoritum presbyterum, thesauros eos prodere nolentem, flagellari, gladioq́; cædi præcepisse. Imperator uerò ipse, Christianorum imitatione, maximam frumenti & uini summam sacerdotibus suis, pauperibus ac peregrinis exhibendam quotannis constituit: sicut ex eiusdem ad Arsacium epistola constat, apud Sozomenum libro eodem, capite decimosexto.

Romanā Ecclesiam locupletem fecisse uidentur testamento relictæ hęreditates & largitiones, sicut Sabellicus narrat Enneadis septimæ libro octauo: Lucinam quandam nobilem & prædiuitem fœminam, facultatum suarum hæredem instituisse ecclesiam Romanam, ideoq́; à Maxentio relegatam.

Præfuisse

Præfuisse autem bonis illis & reditibus undecunque, maximè tamen ex largitionibus, oblationibus & contributionibus in usum Ecclesiæ, ministrorum & pauperum collectis, episcopos ipsos, exempla aliquot testantur. Ideo enim Athanasium apud Constantinum Ariani eo nomine falsò accusauerant, quòd lucri proprij gratia annonam Ecclesiæ uendidisset: ut Sozomenus narrat libro tertio, cap. nono. & Athanasius in Apologia secunda, ubi patres synodi Alexandrinæ in epistola ad omnes ubique Ecclesias inquiunt: Frumentum dabatur à patre Imperatorum, in alimentum uiduarum, partim Lybicarum, partim Aegyptiarum, quod etiamnum accipiunt, Athanasio nihil inde nisi operam & laborem referente. Idem & Sophronium Pompeiopolitanum episcopum, ab Acacianis Constantinopoli congregatis, aliquando depositum fuisse indicat, quòd Ecclesiæ oblata defraudasset, & in proprios usus & quæstum conuertisset: lib. quarto, cap. uigesimoquarto. Idem rursus libro septimo, capite uigesimosexto, facultates quas Ecclesiæ in Cypro multi reliquerant, in custodia & cura Epiphanij episcopi fuisse significat. Quanquam & ibidem œconomi Ecclesiæ meminit, quê communem cum episcopo bonorum eorum curam & dispensationem sustinuisse, uerisimile est.

Vsus porrò quis fuerit istorum bonorum, ex his quæ iam retulimus, manifestum est: nimirum quòd quicquid alicui ecclesię prouentuum & facultatum fuerit, inde ministri, pauperes & peregrini sustentati sint. Quod autem ad ministros Ecclesiæ attinet, ad stipendia ab Ecclesijs collata, & oblationes, propria etiam, si qua possederunt, erogasse uidentur. Quin & manuum labore nonnullos eorum, sed sic uolentes, uictitasse, Epiphanius testatur libro tertio, tomo secundo, hæresi octogesima. Populi, inquit, ex iustis laboribus tribuant sacerdotibus, quæ ad alimentum pertinent, per primitias, oblationes, & alia. Et pòst aliquanto: Ex ipsis Dei sacerdotibus quidam unà cum prædicatione uerbi imitantes sanctum ipsorum (post Deum) in Christo patrem, Paulum inquam sanctum apostolum, etiam ipsi pro uiribus, etiamsi non omnes, attamen plures, proprijs manibus operantur: quamcunque tandem iuxta proportionem dignitati & Ecclesiasticæ curæ assiduitati conuenientem repererint artem, quo cum uerbo & prædicatione, conscientia ipsa gaudeat, dum etiam per manus proprias fructum affert, & sibi ipsi suppeditat, fratribusque ac indigentibus impertit ministerij fructum, ex primitijs in-quam, & oblationibus, & ex manuum labore partis, propter excellentem affectionem erga Deum, proximis ultro impertiens. Quanquam ipsi ad hoc non cogantur, neque deputati sint, sed iusticiæ labores & operationem Ecclesiasticam habeant, & secundum iusticiam alantur: uerùm propter excellentem uoluntatis promptitudinem hoc faciunt. De stipendijs item & uictu ex proprijs, Ambrosius libro primo Officiorum, capite trigesimosexto: Qui fidei, inquit, exercet militiam, agelli sui fructibus, si habet, debet esse contentus: si non habet, stipendiorum suorum fructu. Hieronymus in epistola ad Damasum monet, non alios clericos stipendijs & sumptu Ecclesiæ ali debere, quàm quibus deesset patrimonium: neque aliunde unde se sustentarent, ijs suppeteret. Et primitiarum, quæ sacerdotibus offerebantur, post Epiphanium, Hieronymus meminit libro tertio commentariorum in Ezechielem: Primitiæ, inquit, ciborum nostrorum sacerdotibus offeruntur, ut nihil gustemus nouarum frugum, nisi sacerdos antè gustauerit, &c. Eusebius libro decimo, capite sexto, etiam munerum Imperialium meminit, quæ missa à Constantino ad Cæcilium episcopum Carthaginensem, inter sacerdotes Africæ, Numidiæ & Mauritaniæ distribui iussit.

Præter stipendia uerò & oblationes, ut facilior uictus Ecclesiæ ministris esset, Constantinus etiam sacerdotibus ubique locorũ immunitatem concessit. Eusebius libro decimo, capite septimo: Sozomenus primo libro, capite decimonono. Quam deinde lata lege Constantini hæredes, Constantius pius adhuc, & Constans, recens constituerunt, & ratam haberi uoluerunt: scilicet ut clerici omnes cum pueris & domesticis eorum, immunes essent. Idem libro tertio, capite decimoseptimo. Sicut & eodem beneficio Constans Athanasium, cum omnibus consortibus eius, affici præcepit, cum eum Alexandrinis remitteret. Idem libro eodem, capite nigesimoprimo. Nec prius erepta sacerdotibus ea libertas & immunitas est, quàm cum ad imperium Iulianus peruenisset, qui hoc bono eos priuauit: sed quod subsecutus Iouinianus, integrum Ecclesiæ & ministris restituit. Theodoretus libro quarto, capite quarto, & undecimo: Sozomenus libro quinto, capite quinto.

Cum autē eam ob causam multi iam tum, ut immunes essent, clericorum collegio sese adiungerent: Constantinus edixit, ne uel Decurio, uel ex Decurione progenitus, uel etiam patrimonio instructus, atq; obeundis

publicis muneribus idoneus, in defuncti cleri locum cooptetur, inquiens: Opulentos publicas necessitates subire oportet: pauperes Ecclesiarum diuitijs sustentari. Et Valentiniani lex uetuit, plebeios diuites ab Ecclesia suscipi. Sed tamen Ecclesiastica prædia ordinarijs tributis fuisse obnoxia, patet ex lege tertia. Cod. de Episcopis & clericis: qua filij Constantini edixerunt, ut clerici prædiorum possessores, ad persoluenda tributa fiscalia compellerentur: neq; episcopi reclamarunt. Ambrosius enim de Valentiniano secundo loquens: Si tributum, inquit, petit, non negamus. agri Ecclesiæ tributum soluunt.

Post sacerdotes, proxima ex Ecclesiæ bonis ratio habebatur pauperum, (quorum procuratores fuisse uidentur diaconi: Sozomenus libro quarto, capite uigesimo) eorumq; ne qui egentes aliunde aduenissent. Illis enim frumentum largitus Constantinus est Alexandriæ. Sozomenus libro tertio, capite nono. Laudatur & Cyrilli episcopi Hierosolymitani pietas in pauperes, quod cum in magna aliquando fame, quæ regionem Hierosolymorum occupauerat, hominum multitudo cibo necessario destituta, ad eum tanquam episcopum respexisset, nec in promptu fuisset pecunia, uasa Ecclesiæ, quantumuis necessaria, preciosa quoque & sacra uela, in subsidium indigentium distraxit. Idem libro quarto, capite uigesimoquinto.

Quid ad insidiosam Christianæ gubernationis Ecclesiasticæ imitationem Iulianus fecerit, paulo antè meminimus. nimirum quòd ad Sacerdotum, pauperum ac peregrinorum subsidia, per uniuersam Galatiam, ingentem frumenti & uini copiam suppeditari curarit: frumenti scilicet in singulos annos, modiorum triginta millia: uini uerò, sexaginta millia sextariorum, quemadmodum ex literis ipsius ad Arsatium retulerunt Sozomenus libro quinto, capite decimosexto: & Paulus Diaconus, in Iuliano. Cumq; usitatum esset apud Christianos, pauperes peregrinantes certis notis & literis, ab episcopis ad alias ciuitates remittere, atque ut susciperentur & curarentur commendari, ipse idem imitatus est. Sed & admoneri gentiles iussit, ut & ipsi ad ministeria alendi pauperes, & prouidendi hospitibus (id enim à Christianis fieri uiderat) ultrò conferrent. Quid quòd & hospitalia, quæ uocant, Christianorum imitari uoluit? Sic enim de ijs ad Arsatium ibidem: Frequentia, inquit, xenodochia per singulas ciuitates constitue, ut humanitate nostra peregrini fruantur, nō modò qui ex nostris sunt, sed & alij, quicunq; pecunijs destituuntur. Fuisse enim publica apud Christianos pauperum & peregrinorum diuersoria, eorumq; curā ad presbyteros interdum pertinuisse, etiam ex Epiphanio clarum est: qui libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesimaquinta, de Eustathio hæc refert: Aerium presbyterum suum procuratorem fecit xenodochij, quod in Ponto ab alendis pauperibus Ptochotropheium appellatur. Talia enim quædam extruunt ob amorem hospitalitatis, ac mutilatos & imbecilles illic diuertere facientes, uictum suppeditant, ac necessaria pro uiribus, Ecclesiarum præsides.

Contulit & Valens Imperator conuersus, optimos quosque agros, in pauperum nutricationem, eorumq; curam Basilio cō misit: ueluti Theodoretus narrat libro quarto, capite decimonono. Hieronymus denique in epistola ad Innocentium, opum Ecclesiæ meminit, quibus pauperes & senes alebantur: Anus, inquit, quædam, quæ Ecclesiæ sustentabatur opibus; &c. Et libro secundo commentariorum in Esaiam: Non Ecclesiasticis, ait, sustentatur uidua alimentis, nisi quæ sexaginta annorum est, & maturitatem habet morum pariter & ætatis. Vbi & publicam stipem ad sustentationem pauperum dari solitam, indicat. De bonis Ecclesiæ uirgines etiam & uiduas, propter egestatem inter cleros assumptas, ali solitas, constat ex Theodoreti libro primo, capite undecimo: ubi Constantinus frumētum ad eam rem ex fisco dari præcepit. Et Sozomeni libro quinto, capite quinto: ubi Iulianus ab ijs exigi iussit, quæ anteà ab ærario publico acceperant. Est in scripto de munificentia Constantini, in primo tomo Conciliorum: Reges, præsides, ac magistratus per uniuersa terrarum regna, propria largitos esse Ecclesijs, ex quibus alerentur egeni.

Cœperunt etiam interdum hæretici, bonis Ecclesiasticis sibi suæ opinionis parare asseclas & patronos. Narrat Sozomenus libro quarto, capite uigesimotertio, Acacianos Ecclesiasticis facultatibus corrupisse quosdam, qui erant in palatio Imperatoris Constantij. Imò Hieronymus ad Rusticum Narbonensem scribens, accusat episcopos, qui, quod commune Ecclesiæ erat, inuaderent, inq; suos priuatim usus conuerterent: conqueritur, infelicem clericum in plateis mendicare, episcopum solum incubare bonis. Solebant etiam Ecclesiæ, si Imperatorum deesset liberalitas, uehicula & sumptus suppeditate episcopis ad synodum euntibus: ut patet ex Theodoreto lib. secundo, capite decimosexto. ubi Liberius inquit:

Neq;

Neq; indigent publicis uehiculis Ecclesiastica, cum suis episcopis ad mare mittendis quælibet Ecclesia suffecerit.

DE BIBLIOTHECIS.

Sicut in omnes partes Christianæ religionis Constantini Imperatoris excellens & indefessum prædicatur studium: ita non postremam pietatis laudem hæc ipsius mererur industria, quòd exacta diligentia conscribi curauit libros sacros, eiq; negocio Imperiales impendit thesauros: sicut inquit Eusebius libro tertio de uita Constantini. Persecutores illi libros diuinitus inspiratos igne cremari & aboleri præceperant: hic contrà etiã illos ex Imperialibus thesauris multiplicari mandabat. Sic enim ea de re ad Eusebium Cæsariensem Constantinus scripserat, quemadmodum Socrates indicat libro primo, capite nono: Conueniens uisum est prudentiæ tuæ significare, ut quinquaginta membranas operculis impactas, quę & commodè legi, & propter usum facilè portari queant, ab artificiosis librarijs artem eam exactè scientibus, scribi iubeas, idq; ex diuinis scripturis, quorum potissimum instructionem & usum ad doctrinam Ecclesiæ necessariò pertinere nosti. Sunt autem literę à nostra clementia ad uniuersalem gubernatorem ad hoc missæ, ut cuncta ad parandas hasce membranas accommoda exhiberi curet, &c.

Indicat & Athanasij narratio de persecutione Arianorum in ecclesia Alexandrina, bibliothecas in templis Christianorum fuisse, & libros magna cura asseruatos fuisse. In ea enim Arianorum impietatem accusat, quòd libros ecclesiæ ereptos combusserint. Athanasius de persecutione ad Orthodoxos.

Historiæ uerò de imperio Iouiniani, instructissimę meminerunt bibliothecę in templo Antiochiæ, quod Traiano olim nuncupatum fuit: Iouinianus uerò ex instigatione uxoria, succendi iussit, faces subijcientibus concubinis: quo incendio multi preciosi atque optimi libri, cum templo simul concremati sint. Meminit bibliothecarum in ecclesijs & Hieronymus ad Pammachiũ, ubi: Ecclesiarum, inquit, bibliothecis fruere. In Apologia uerò aduersus Ruffinũ, bibliothecę Cæsariensis meminit. Et Platina sub Innocentio narrat. Euzoium Origenis & Pamphili corruptam bibliothecam, membranis instaurare conatum esse.

Ex actionibus etiã synodi Romanæ, quæ sub Syluestro fuit, apparet, ecclesiam Romanam notarios aluisse, qui martyrum diuersorum res gestas conscriperunt, Tomo primo Conciliorum. Ac de Iulio papa Polydorus libro quarto, capite undecimo: & Sabellicus Euneadis septimæ libro octauo, referunt: curasse eum, ut res omnes ad Ecclesiam pertinentes, literis per notarios ad id conductos mandarentur. Iidem & Damasum ipsum, Pontificum Romanorum ante se uitas conscripsisse, & ad Hieronymum misisse, testantur.

DE SCHOLIS.

Scholas utriusq; generis, ethnicas scilicet, seu philosophicas, & Ecclesiasticas, in omnibus celebrioribus ecclesijs floruisse, ex plurimis exemplis huius seculi notissimum est: quorum aliquot breuiter recensemus. Nazianzenus scholarum Palęstinę meminit, in quibus rhetoricam se didicisse scribit: in oratione in funere fratris Cæsarij. Meminit & scholæ Plotinianæ Sozomenus libro primo, capite quinto: cui Sopatrum philosophum ex Græcis nobilissimum præfuisse scribit, sub Constantino. Laodiceæ uerò scholam habuit Epiphanius sophistam, quam frequẽtauit Apollinarius: Socrates libro secundo, capite quadragesimosexto. Nicomediensis Lactantio clara fuit, quem Hieronymus rhetoricam in ea docuisse tradidit, in Catalogo uirorum illustrium. Sub Constantio uerò, Libanius gentilis sophista à pædagogis Constantinopoli eiectus, etiam eò uenit, ibiq; commoratus est: Socrate autore libro tertio, capite primo. Scholam Cæsariensem Cappadocum, historia de adolescentia Iuliani & Galli fratrum celebrat: quam uterque adolescens, cum gentilibus præceptoribus certo consilio Constantius pater erudiẽdos eos tradere noluisset, frequentauit, & à doctoribus eruditis in sacris literis instituti sunt. Ante id uerò tempus Gallus solus in ludis Ephesi Ioniæ eruditus erat: quemadmodum ibidem Socrates retulit. Sed Cæsariensem scholam etiam Nazianzenus commendauit, in oratione de laudibus Basilij: quam adijsse Basilium, & à se quoque ipso frequentatam magno suo in literis profectu, scripsit, splendentem scilicet eo tempore & florentem disciplinarum institutione, & frequentia studiosorum in tota Asia. Nazianzenus in Monodia.

Præ cæteris tamen quarumcunq; regionum, illustris fuit in utroque disciplinarum genere, nobilis illa & uetusta Alexandrinorum schola: cui præfuisse hoc tempore Dydimum cæcum Ruffinus libro secundo, capite septimo: & Sozomenus retulit libro tertio, capite decimoquinto. In qua & Aristotelicarum disciplinarum Doctores, audiuisse Aetium, idem ibidem testatur. Audiuit in eadem Philosophos etiam Eusebius Emisenus,

Emisenus, eodem teste libro tertio, capite sexto. Et Basilius, officinam fuisse pulcherrimam uniuersæ doctrinæ scholam Alexandrinã, & eo quo eam frequẽtarit frater Cæsarius tempore, & deinceps, scripsit in oratione funebri Cæsarij eiusdem.

Celeberrimas deinde scholas aliquot Europa habuit, inter quas præcipuum fuit nomen Atheniensis aureæ illius, & sermonum & literarum omnium parentis, ut Nazianzenus appellat: quam Iulianus quoque frequentauit, & cõdiscipulos babuit Basilium & Gregorium Nazianzenum: quemadmodum Monodia de uita Basilij, & Nazianzenus ipse testatur in oratione inuectiua in Iulianum. Idem & in oratione de laudibus Basilij, in ludum Byzantinum seu Constantinopolitanum profectum Basilium scripsit, qui tum sophistis & philosophis præcelluerit clarissimis, priusquàm se Athenas discẽdi studio contulerit. In eodem etiam institutum à Mardanio eunucho Iulianum fuisse, Socrates narrat libro tertio, capite primo. Fuisse aliquem locum & Romanę scholæ uidetur: in qua Victorinum Afrum Rhetoricen tradidisse, Hieronymus indicauit de uiris illustribus, & Symmachus libro primo, epistola quarta ad Theodosium dicit, usitatum fuisse, ut ex Attica poscerentur qui Romæ nobiles erudirent: & laudat Imperatoris bonitatem, quòd Celsum Romanis gymnasijs arrogauerit. Fuit etiam in Britannia tempore Constantini prope urbem Legiorum, quæ nunc Cæstria appellatur, nobilissimum Bannocborense collegiũ, quod plus quàm duo millia hominum Christianæ religionis studiosorum alebat.

In quo autem disciplinarum, gentilium scilicet & sacrarum, genere prius aut posterius discentes Christiani instituti fuerint, explicari non facile est. In fundamentis tamen Christianæ fidei prius institutos, ac postea Ethnicarum doctrinarũ præceptoribus traditos fuisse, historia de studijs Eusebij Emiseni testatur, apud Sozomenum libro tertio, capite sexto: in qua significatur, Eusebium eum à puero, secundum patriam consuetudinem, in sacris fidei articulis, ac simul etiam gentilium disciplinis, à præceptoribus Edessæ, cuius urbis ciuis fuit, institutũ fuisse. Licuisse enim Christianorum pueris, in Ethnicorum disciplinis uersari, probatione nulla eget, & ex his quæ iam retulimus clarum est. Sic Athanasium Grammaticos & Rhetores audiuisse, cum ecclesiæ Alexandrinæ beneficio in studijs educaretur, Sozomenus testatur libro secundo, capite decimoseptimo. Ac notum est, quòd cum scholarum pbilosophicarum usu, Christianorum liberos per edictum Iulianus priuasset, Iouinianus secutus rursus lege statuerit, ut Christianorum pueri gentilium literis imbuerentur. Socrates libro tertio, capite decimosexto. Basilius etiam & Gregorius iuuenes, Athenis probatissimos tũc temporis audiuerunt sophistas, Numerium & Prohæresium, quem post edictum Iuliani, ne Christiani liberales artes aut discerẽt, aut docerent, scholam suam statim reliquisse, Hieronymus in Chronico retulit. Sozomenus libro sexto, capite decimoseptimo.

Extat præterea inter opera Basilij, admonitio ad adolescentes, quo pacto ex gentiliũ doctrinis proficere possint: in qua utiliter di sci & euolui monet Ethnicorum poetarum & historicorum scripta, quæ tamen cum delectu legenda sint: Poetis, inquit, & Oratoribus, & omnibus hominibus utendum, un de futura sit aliqua utilitas, quæ ad animæ faciat ædificationem. Et si nostrorum sermonum ac gentilium ulla est conuenientia, nobis illorum ualde conferet noticia: sin minus, eos saltem simul conferendo differentiam discere licebit, cum ad melioris optionem atque delectum non parum comparatio faciat: & inferiora sępe collata, sint potioribus ornamento.

Poetas tamen cognosci uult eos tantum, qui bonorum hominum facta dicta'ue enarrarunt: quo in genere Hesiodum & Homerum commendat. Vitari uerò uult contumeliosos, cauillantes, scommata iactantes, amantes aut ebrios: quod & in historicis obseruandum monet.

Oratoriam deinde, etiam quatenus ad decipiendum & mentiendum cõposita sit, uitare iubet: illis saltem ex ea receptis, in quibus uirtutem laudarunt, uel uitia uituperarunt. Ac recenset ibi obiter aliquot Philosophorum, Oratorum & Poetarum sapienter dicta & facta: ut Solonis, Theognidis, Periclis, Euclidis, Socratis, Cliniæ, Alexandri, Timothei musici, Homeri, Pittaci, Pythagoræ, Diogenis, Hesiodi, Biantis, & aliorum: quibus sine dubio exemplum proponere uoluit, quę in eius generis scriptorib. & autoribus obseruata, utilitatem aliquam adferre possint.

Basilius in oratione de funere fratris Cæsarij ait: Ex Geometria eum, & Astronomia, nec nõ alijs disciplinis periculosis, id solum elegisse, quod utile esset: nempe ut ex Harmonia perpulchra, & ordine cœlesti, laudaret creatorem: quicquid uerò ex illis nocẽs uideretur, ab eo declinatum.

Non quosuis in scholia publicè docere licebat, sed prius iudicio ordinis probatos, & consentientib. curialibus: secundum legem Iuliani, magistros studiorum, Cod. de professoribus & medicis. Nec licebat in locum

locum defuncti magistri alium surrogari, nisi prius à septem collegis idoneus esset iudicatus & approbatus: secundum legem Gratiani, Si quis. Cod. de professoribus & medicis. Medici & archiatri & grammatici & professores alij literarũ, & doctores legum, unà cum uxoribus & filijs, & rebus quas in ciuitaribus suis possidebant, ab omni functione & ab omnibus muneribus ciuilibus uel publicis immunes erant: neq; in prouincijs hospites recipere, nec ullo fungi munere, nec ad iudicium deduci, nec eximi uel exhiberi, uel iniutiam pari tenebantur: secundum constitutionem Constantini Augusti, l. Medicos. Cod. de professoribus & medicis. Sed ij qui habitum philosophiæ indebitè & insolenter usurpabant, hoc est, qui non erant examinati & approbati doctores & professores, immunitatis priuilegio non gaudebant: secũdum legem Valentiniani & Valentis, Reddatur unusquisq;. Cod. de professoribus & medicis.

Mercedem & salaris professoribus soluebant: iuxta legem Constantini, Medicos. Cod. de professoribus & medicis.

Schola Romana in Capitolio habebat tres Oratorię, & decem Grammatices, & quinq; sophistas seu Dialectices professores, & unũ Philosophiæ, & duos Iuris & legum doctores: quorum quisq; in separato auditorio legebat, ne discipuli sibi inuicem obstreperẽt: & ne magistrorum uoces permistæ, aures quorundam aut mentes à studio literarum auerterent: secundum legem Theodosij & Valentiniani, Vniuersos qui usurpant, Cod. de studijs liberalibus urbis Romæ.

DE CONSOCIATIONE ECCLESIARUM UNIUS ALICUIUS PROUINCIÆ.

Consuetudo, quæ superioribus seculis recepta est, ut in una aliqua prouincia multarum ecclesiarum gubernatores, ad unum aliquem, in populosa & illustri ciuitate habitantem episcopum respicerent, eiusque consilio res communes & ad disciplinam ea rum Ecclesiarum pertinentes gererent, hoc quoq; seculo nõ tantum ualuit (ut patet ex historia Licinij, qui nitebatur eam abrogare, dum præciperet, ne episcopi inter se communicarent, aut ad uicinas Ecclesias proficiscerentur, aut synodos conuocarent, aut de rebus necessarijs consultarent. Euseb. lib. 1. de uita Constantini. sed Constantinus eum repressit) uerùm etiã paulatim iu legem abijt: ut patet ex decretis Nicęnę, & Antiochenę, & Constantinopolitanæ synodi. Nam in ijs distributę sunt prouincię singulis episcopis: & sancitũ, ut episcopi in cuiusq; prouinciæ metropoli, iudicijs Ecclesiasticis, & synodis & moribus singulorum episcoporum regendis præessent, ita quidem, ut in ardois causis neq; metropolitanus sine aliorum consilio, neq; alij sine metropolitani consensu quicquam facerent. Quod enim iuris habebant episcopi in clericos, hoc iu episcopos cuiusq; prouinciæ metropolitis tribuebatur. Etsi autem non satis liquet ex historia huius seculi, quę ciuitates in singulis prouincijs metropoles fuerint: tamen aliquorum fit mentio episcoporum, ut qui alijs præfuerint in suis prouincijs. Nam prærogatiuæ honoris Hierosolymorum episcopi meminit canon Nicænæ synodi octauus, apud Ruffinum libro primo, capite sexto. Quanquam ibidem etiam mentio fiat metropolitani eius prouinciæ, qui Cæsariensis fuisse uidetur. Nam Cyrillus Hierosolymorum episcopus, eum Acacio Cæsareensi, propter iura metropolitana, tanquam Apostolicæ sedis episcopus, disceptasse dicitur: apud Sozomenum libro quarto, capite uigesimoquinto. Antiochenum etiam alijs præesse solitum, apparet ex canone sexto Niceno, apud Ruffinum libro primo, capite sexto: & decretis synodi Constantinopolitanæ, apud Socratem lib. quinto capite octauo: & Sozomenũ lib. septimo, capite nono. Et Flauianus Antiochenus episcopos toti Orienti præesse ab Illyricis existimatur: Theodoretus lib. quinto, cap. uigesimotertio. Tarsensi episcopo Diodoro commissa est cura gentis Cilicum: Theodoretus lib. 5, cap. 4: Socrates lib. 5, cap. 8. Laodicenæ ecclesiæ Pelagio gubernandæ commendatæ sunt: Socrates lib. 5, capite 8. Antiochenses Pisidiæ Optimo concreditæ sunt: Socrates libro quinto, capite octauo. Amphilochio metropolis Lycaonum, nempe Iconium, regenda commissa est: Theodoretus libro quarto, capite undecimo: & Socrates lib. 5. cap. 8. De Iconio Basilius epistola octaua inquit: Iconium (ciuitas est Pisidiæ, olim post maximam prima: nunc uerò & ipsa ei parti præsidet, quę ex multis est in unum coacta) prouinciæ propriæ moderamen accepit. Ecclesias Melitenæ Armeniæ texit Otreius, & Cæsareæ Cappadociæ Basilius: Sozomenus libro tertio, capite decimosexto: & postea sub Theodosio Gregorius Nyssenus. Basilij tempore Cappadocia diuisa est in primam & secundam: & in duas metropoles, Cæsareã & Tyanam. Quę res inter Basilium Cæsareæ metropolitãnũ, & Antinum Tyanæ, cum nouus ille metropolitanus utrique Cappadociæ creare episcopos præsumeret, fons & origo certaminum fuit. Nazianzenus in Monodis. Ponticis ecclesijs præfuit Helladius. Socrates libro quinto, capite octauo. Nicæa Valentiniani & Valentis, & Nicomedia Valentiniani priuilegio, sese metropoles esse crea-

tas

tas in concilio Chalcedonensi probarunt. In tota uerò Ægypto, Thebaide, Lybia, Ammoniaca, Mareotide, ac Pentapoli, supremam gubernationis Ecclesiarum curam ex ueteri more sustinnit episcopus, seu archiepiscopus Alexandrinus, qui reliquis per eas prouincias episcopis & presbyteris utebatur quasi collegis & coadintoribus: sed ut administratiõis summa penes ipsum solum esset. Athanasius Apologia secunda: & Epiphanius libro secundo, tomo secundo, hæresi sexagesimaoctaua, & sexagesimanona: & canon sextus Nicænus apud Ruffinum libro primo, capite sexto. Et Arsenius ciuitatis Hypselitarum episcopus, Athanasium suum appellat metropolitanum. Athanasius Apologia secunda: & Socrates libro quinto, capite octauo, Aegyptiacas ecclesias Timotheo Alexandrino commissas in concilio Constantinopolitano, dicit. Musonius in quadam Carthaginensi synodo, appellatur episcopus primæ sedis Byzancenæ. Epiphanius metropolitanæ Cypriorum ecclesiæ præfuisse dicitur, sub Theodosio. Sozomenus libro septimo, capite uigesimosexto. Constantinopolitanus Megalopoleos & Thraciæ ecclesiarum inspectionem sortitus est sub Theodosio. Socrates libro quinto, capite octauo: Sozomenus libro septimo, capite nono. Et Sardica urbs Illyriæ, metropolis Daciæ gentis appellatur. Theodoretus libro secundo, capite quarto. Cuius episcopus Protogenes, unà cum Osio, præsedit consilio ibi habito. Socrates libro secundo, capite uigesimo. In Scythia cum plures essent ciuitates, omnes tamen eius gentis ecclesiæ Tomæorum episcopo metropolitano paruerunt. Sozomenus libro sexto, capite uigesimoprimo: & libro septimo, capite decimonono & uigesimoquinto. Alba Italiæ metropolis dicitur apud Sozomenum libro quarto, capite octauo. Dionysium Mediolani episcopum, Italiæ metropolitanum, Athanasius in Apologia de fuga sua uocat, apnd Theodoretum libro secundo, capite decimoquinto: & in epistola ad solitariam uitam agentes. Romanus episcopus suburbicanarum ecclesiarum curam gerere iubetur à patribus Nicænę synodi, apud Ruffinum libro primo, capite sexto. Et apud Athanasium, in epistola ad solitariam uitam agẽtes, Roma metropolis Romanæ ditionis appellatur. Capuam metropolim Campaniæ esse, Athanasius ad solitariam uitam agentes indicat. Mediolanensis episcopus, aliquot sibi adiunctas habuisse uidetur socias ecclesias: sicut Ambrosius epistola octogesimaprima, cõsociatos secum esse nicinarum ecclesiarũ episcopos indicat, Euentium, Maximum, Felicem, Bassianum Theodulum, & alios, quos ibidem recẽset. Luciferi, Sardinię insulę metropolitanę meminit Athanasius in epistola ad solitariã uitam agẽtes: Theodoretus libro secundo, capite decimoquinto. Proculus Massiliensis, primatum obtinere in sua prouincia, iubetur in synodo Taurinensi. Paulinum episcopum Trenirornm, Galliarum metropolitanum appellat Athanasius in Apologia de fuga sua, & in epistola ad solitariã uitam agẽtes: Theodoretus libro secnndo, capite decimoquinto. Et Arelatensem episcopum in Gallia metropolitanum fuisse, apparet ex concilio Arelatensi. Euphratis episcopi Agrippinæ, quæ est metropolis superioris Galliæ, meminit Athanasius in epistola ad solitariam uitam agentes.

Cæterùm non eodem modo metropoles omnes dictæ uidentur. Nam aliæ sic dicebantur, quòd ex ijs ab initio propagata esset doctrina Euãgelij: ut erat in Palęstina Hierosolyma, in Aegypto & Africa Alexãdria, in Asia Antiochia, in Italia Roma. & huiusmodi etiam in Capadocia fuit Cęsarea, de qua pater Gregorij Nazianzeni in epistola ad Cęsarienses inquit: Cuiuslibet quidem ecclesiæ, tanquam corporis Christi, habẽda est ratio: maximè uerò nostræ (Cæsariensis) quæ propè mater omnium Ecclesiarum (scilicet in hac prouincia) & fuit ab initio, & nũc quoque est, & nominatur: qnam Christiana Respublica, uelut centrum suum circulus, undique obseruat, non solum propter orthodoxam doctrinam ubiq; ab initio prędicatam, sed & propter conspicuam concordiæ gratiam, quam diuinitus accepit. Extat apud Basilium epistola trigesima. Hac ratione Romana ecclesia, mater & caput Ecclesiarũ scilicet in Italia, uocatur in epistola Marci apud Athanasium. & Hierosolyma mater omnium ecclesiarum appellatur, in epistola Synodali apud Theodoretũ lib. quinto, cap. 9. Aliæ uerò, quòd in descriptione ciuitatũ ac prouinciarum, cum essent maximæ & nobilissimæ, accepissent iura metropolitana: aliæ uerò, quòd præfecti prætorio, seu Imperatores, suas sedes in ijs habebent. Porrò illos plurium ecclesiarum inspectores appellarũt communiter episcopos: ut apparet ex historia & epistolis hoc seculo scriptis, tum ab ipsis ad se inuicem episcopis, tum ab imperatoribus, tum à synodis, quarũ exempla passim annotant Socrates Theodoretus, & Sozomenus: nonnunquam uerò archiepiscopos, quo nomine Epiphanius lib. secundo, tomo secundo, hæresi sexagesimanona, Alexandrinum uocat episcopum. Et Simeõ Seleucię archiepiscopus dicitur: Sozomenus libro secundo, capite octauo. Aliquando metropolitanos. sic Sozomenus Basiliũ metro politanum

politanum Cappadociæ appellat, libro tertio, capite decimosexto. Estq; eius uocis frequens usus in canonib. synodi Nicænæ, Antiochenæ & Constantinopolitanæ. Gregorius Nazianzenus in oratione quam habuit præsente patre & Basilio, cum esset Asimorum episcopus electus appellat eos compastores. Et in oratione ad Heronem, Athanasium uocat archisacerdotem sacerdotum. Neque uerò uel ad fastum, uel ad tyrannidē, & quoddam tanquam regnum, aut certè oligarchiam quandam illa (ut ita dicam) prærogatiua pertinebat, non magis certè quàm consulis potestas in senatu: sed ad ordinem Ecclesiæ, quæ iam longè lateq́ue diffusa per uniuersum propè orbem terrarum erat, magis continendum, & disciplinam astringendam: ut in Republica describuntur Magistratuum & gradus & præfecturæ, & ordines & potestates.

In quacunque igitur prouincia, gubernatores, socij seu collegæ, si res necessariæ communi gubernationi incidissent, cōueniebāt, & consilijs coniunctis de illis deliberabant. Ita enim patres Nicænæ synodi in quinto canone sanxerunt, per singulos annos, in singulis quibusque prouincijs: secundo, ab omnibus episcopis prouincialibus concilia agi debere: Ruffinus libro primo, capite sexto. Et Constantinopolitana synodus sub Theodosio statuit, ut si necesitas poscat, cuiusq; prouinciæ negocia synodus disponat. Socrates libro quinto, capite octauo. Et intermissam eam cōsuetudinem magno cum incommodo Ecclesiarum aliquando, Basilius queritur, sic ad Nazianzenum scribens, epistola trigesimatertia: Si cùm secundum statuta antiqua, tum secundum eam quam Ecclesijs debemus curam & solicitudinem, sæpius per annum conuenissemus, ianuam certè calumniatoribus non aperuissemus. Sic impendente aliqua Ecclesiastica necesitate, episcopos per Cyprum cōuenire solitos fuisse, Sozomenus indicat libro primo, capite undecimo. Si necesitas nulla incumberet, tamen propter collationem de doctrina, & disputationes, conueniebant episcopi, presbyteri, & clerici. In tali enim disputatione quadam Alexandriæ, hæresim suam Arius prodidit: quemadmodū Socrates indicat libro primo, capite quinto. Ac si qui extranei essent, ut eorum doctrina exploraretur, iubebantur concionari: ubi si quid errassent, admonebantur. Sozomenus libro primo, capite undecimo. Si quis item doctorum de errore suspectus esset, de eius causa episcopi & presbyteri socij synodum agebant: sicut idem Sozomenus narrat lib. eodem, capite decimosexto, aliquot in Aegypto super Arij errore synodo agitatas fuisse, prius quàm concilium uniuersale Niceæ Constantinus indixisset. Hæretici igitur deprehensi, si munere aliquo in Ecclesia fungerentur, in eiusmodi societatis synodis deponebantur. Sicut Athanasius reditum sub Constantio ad Ecclesiam suam consecutus, Ecclesias per Aegyptum circumijt, ac quoscunq; cum Ario sentiētes reperit, deposuit: cæteris qui fidem Nicænam profiterentur, Ecclesias committens. Sozomenus libro tertio, capite uigesimoprimo. Indicat & Ambrosius libro decimo Epistolarum, epistola septuagesimanona, de erroribus, aut opinionibus nouis ab aliquo sparsis, iudicasse episcopos finitimos. Solebant etiam metropolitani conuocare in synodum suos coepiscopos, & aliorum decreta uel cōfirmare, uel improbare. Sic Maximus Hierosolymitan9 episcopus, rogatu Athanasij, episcopos è Syria & Palæstina accersit, & Athanasio communionem & dignitatem reddit. Socrates libro secundo, capite uigesimoquarto. Sed & uocandi seu ordinādi ministros causa, Ecclesiæ consociatę frequenter conueniebant. Nam libro primo, capite sexto Ruffini, patres Nicænæ synodi statuisse dicuntur, ut episcopus à totius prouinciæ episcopis, si fieri posit, ordinetur. si uerò non posit, à non paucioribus quàm tribus, ita tamen ut metropolitani episcopi maximè uel præsentia uel autoritas habeatur: absque eo uerò ordinationem irritam haberi debere. Et gentem Samosatensem conuenisse ad Antiochi episcopi ordinationem, Theodoretus libro quarto, cap. decimoquinto scribit. Petrum etiam Alexandrinum, uicini episcopi ordinant. Theodoretus libro quarto, capite uigesimo. Indicat etiam Basilius epistola octaua, Iconiensem ecclesiam se rogasse, ut ad se ueniat, & sibi episcopū ordinet in locum Faustini defuncti. Et mittebantur ordinati in Ecclesias comprouinciales: Theodoretus libro quinto, capite quarto: Sozomenus libro quarto, capite duodecimo. Ad consultationem uerò de futuro aliquo episcopo, finitimi conuocabantur: quod & rectum, & de Ecclesiastica lege esse, Nazianzenus dixit, epistola trigesima ad Cæsarienses. Quēadmodum & patrum Nicænorum eam sanctionem ac definitionem synodus Constantinopolitana monet, apud Theodoretum libro quinto, capite nono: Vt scilicet uniuscuiusque prouinciæ episcopi coniuncti, ac si ui deatur, adscitis etiam finitimis, Ecclesiasticos honores ijs cōferant, quos utiliter gestu ros eos cōfidant. Et canon nonus secundæ Carthaginēsis synodi, incōsulto primate uetat ordinare episcopos: excepto casu necesitatis, in quo tribus episcopis cum consensu primatis liceat ordinare. Metropolitani

z etiam

etiam ab exilijs redeuntes, solebant in ecclesijs ad suam diœcesim pertinentes, ordinare saniores episcopos, eiectis hæreticis. Sic Meletius Tarsensibus præfecit Diodorum, Apamæis Ioannem, Germaniciæ peste Eudoxij infectæ Stephanum. Theodoretus lib. quinto, capite quarto.

Conueniebant contiguarum prouinciarum episcopi, qui tamen ad unum cæteris superiorem respiciebant, etiam cum de doctrina & fide ratio reddenda esset. Sicut sub Iouiniano Athanasius cum præcipuis episcopis Ægypti, Thebaidis & Lybiæ synodum egit: & Imperatori fidei rationem perenti, de fide Nicææ exposita seruanda, respondit. Theodoretus lib. quarto, cap. tertio.

Si qui alios uel de hæresi, uel de criminibus alijs accusare nitebantur, conueniebant eius generis episcopi orthodoxi, & ex uicinis prouincijs in eam Ecclesiam, in qua testes erant eorum quæ quisq; affirmabat: & ita causa ultro citroq; exagitata & probè cognita, sententia ab episcopis ferebatur. Sozomenus libro sexto, capite septimo. In Carthaginensi prouincia causa episcopi peccantis, à duodecim episcopis, & sex presbyteris, & tribus diaconis, & proprio episcopo cognoscebatur: iuxta canonem nonum Carthaginensis synodi secundæ.

Solebãt etiam doctores alios insignes, aliqua occasione per prouinsias illas transeuntes, adhibere ad dissensionum compositionem. quemadmodum præsides Hierosolymitanarum ecclesiarum, Gregorium Nyssenum ex Arabica synodo secum Hierosolymam adduxerunt, ut eius intercessione, perturbatus ecclesię status cõponeretur: ut narrat Nyssenus, in epist. de ijs qui abeunt Hierosolyma.

Si quam ecclesiã calamitas aliqua oppressisset, episcopi uicini eam consolationibus subleuabanr. Sicut Basilius consolatur ecclesiam Neocæsariensem, ob episcopi Gregorij mortẽ: in epistola sexagesimasecunda. Consolatur & Antiochenos, hortaturq; ad constantiam in cruce, & fidei sinceræ formulam ei inculcat: in epistola sexagesima. Vacantem autẽ ecclesiam, illi qui uicini essent, unà curabant & obseruabant: ut ex Ambrosio liquet, qui ad Constantium quendam episcopum sic scribit libro septimo Epistolarum, epistola quadragesimaquarta. Commendo tibi, fili, Ecclesiam quæ est ad forum Cornelij, quo eam de proximo interuisas frequentius, donec ei ordinetur episcopus. Occupatus ingruẽtibus diebus Quadragesimæ, tam longè non possum excurrere.

Solebant etiam episcopi sibi inuicem certis notis literarum peregrinantes commendare, & quò irent, & unde proficiscerētur significare: quò tanquam noti & amicissimi, propter symboli testimonij, hospitio susciperentur & curarentur. Sozom. lib. 5, cap. 16.

Si quid etiã Imperatores in prouincia aliqua curari uolebant, per eos efficiebãt. Hinc Constantinus, cum liberalitatem cuperet exercere in ministros ecclesiarum Africanarũ, Numidianarum, & Mauritanarum, scribit ad Cæcilium Carthaginensem episcopum, ut mille ruffos ab Vrso præfecto Apbricæ accipiat, & distribui iubeat. exemplum literarum est apud Eusebium libro decimo, capite sexto. Idem, dum Hierosolymis templa quædam in loco sepulchri Christi extrui cupit, scripsit ea de re ad Macarium Hierosolymitanum episcopum. Eusebius libro tertio de uita Constanrini. Idem facit, cum ad quercum Mambre, abrogata ethnicorũ idololatria, templum erigi præcipit: eodem libro. Idem in literis ad Eusebium inquit: Quotquot igitur ecclesijs uel ipse præes, uel alios suis quosq; locis episcopos, presbyteros, uel diaconos præesse nosti, admone, ut diligentes sint circa ecclesiarum structuras, ac uel existentes restauret, aut auctiores reddant, aut ubi necessitas exigit: nouas ædificent. peres uerò & ipse, & alij per te, à præsidib. magistratibusq; prouincialibus, ea quæ necessaria sunt. Idem in literis ad eundem Eusebiũ postulat, ut sibi in membranas scribi curet è sacris literis. Eusebius libro quarto de uita Constantini.

Superiores uerò, etiam temporum & festorum rationem ecclesias socias edocebãt: sicut Ambrosius idem episcopos per Æmyliam de Paschatis ratione instruit, epistola octogesimatertia. Quod officij in Ægypto episcopus Alexandrinus gessit, qui ex uetere more initium Quadragesimę, & Paschatis rationem omnibus Ægypti ecclesijs & monasterijs quotannis significauit: quemadmodum in argumento epistolarum Theophili Cassianus indicauit: & patet ex epistolis ipsius Theophili. Et canon primus tertiæ Carthaginensis synodi præcipit, ut omnes Africanarũ ecclesiarum episcopi instructionem de Paschate ab ecclesia Carthaginensi petant.

Conuocabãtur socij inter se, & uicini episcopi, ad templorum quoq; recens ædificatorum consecrationem: quæ tamen citra superstitionem facta est. Sic enim Basilius Ancyranus ad templi noui dedicationem, synodum uicinorum episcoporũ coegit. Sozom. lib. quarto, cap. 13.

Solebant etiã metropolitani cum suis collegis, si quid in sua prouincia min⁹ piè & rectè fieret, quod emendari cuperẽt, ad pios & Christianos Imperatores scribere, & emẽdationẽ petere. nam Macarius & alij episcopi Palæstinæ,

Palæstinæ, missis ad Constantinũ literis significarũt, in Mamre, ubi Deus apparuisset Abrahæ, gentes idololatriam exercere, quã abrogari petierunt: ut constat ex literis Constantini ad Macarium, apud Eusebium libro tertio de uita Constantini.

Cum Symmachus urbis Romanæ præfectus, à Valentiniano Imperatore obnixè peteret, ut & Romæ permitteret ethnicam religionẽ & aras instaurari: Ambrosius diligenter monebat Valentinianum, ne faceret: & Symmachi refutabat epistolam. Ambrosius lib. 5, epistola trigesima, & trigesima prima.

Imò etiam ipsi cum ab hæreticis affligerentur, Imperatores adibant, eorumq; implorabant opem. Sic Athanasius ad Constantẽ profectus est, & conquestus coram eo de insidijs Arianorum, impetrauit, ut Constans ad fratrem suum Constantium ea de re scriberet. Theodoretus libro secundo, cap. quarto. Aut si ipsi apud Imperatores essent accusati, mittebant suos collegas. nam Athanasius, cum aduersum se in aula Imperatoris Constantij consultari percepisset, ipse quidẽ ad Imperatorem proficisci neque ausus fuit, neque profuturũ dixit: selectos tamen quinque Aegyptios episcopos, ex quibus erat Serapion Thebanus, misit ad Imperatorem, & cũ his tres presbyteros ex sua Ecclesia amandauit, qui illum sibi placarent, & si opus foret, ad calumnias aduersariorũ responderẽt. Sozomenus libro quarto, capite nono.

Solebant metropolitani dare operam, ut eradicarent hęreses in suis prouincijs grassantes. Hinc Letoius gubernator ecclesiæ Melitenæ, cum uideret hæresin Messalinorum occupasse multa monasteria, uel potius specus latronum, & concremauit illa, & lupos de grege repulit. Ad eundem modũ Amphilochius, cui Lycaonum metropolis regenda commissa erat, cum cognouisset eam luẽ in illa quoq; loca uenisse, statim abegit: & ouilia quę illa depascerentur, hac labe liberauit. Flauianus etiam pontifex Antiochenus, ubi comperit eos hæreticos Edessę congregari, & suum uirus uicinis instillare, missa monachorum cohorte, deduxit Antiochiã, & coniunctos Syria exegit. Theodoretus libro 4, capite undecimo.

Contra seditiosos & schismaticos, si alia ratione nõ possent tumultus auerti, auxilio præfectorum & iudicum politicorum utebantur. Sic apud Eusebium libro decimo, capite decimosexto, Constantinus Cæcilium episcopum Carthaginensem iubet, eos qui praua corruptione Ecclesiam catholicã peruertere conarentur, iudicibus indicari, qui habeant mandatum eos reprimendi.

DE CONSOCIATIONE PLVRIVM *prouinciarum, seu uniuersali.*

Qvemadmodum uerò in singulis prouincijs Ecclesiæ sibi inuicem erant coniunctæ, ad præstandas mutuas operas, in tuendo & conseruando consensu, in uera doctrina, exercenda disciplina Ecclesiastica: ita tum plurium prouinciarum in una aliqua orbis terrarũ parte, ut pote omnes prouinciæ in Africa, aut Asia, aut Europa: tum plurium orbis partium, uidelicet Africæ & Asiæ seu Orientales Ecclesiæ: aut omnium, puta Orientalium & Occidentalium, consociatæ fuerunt, non quodam alio iure quàm ut uera & syncera doctrina conseruaretur, & disciplina Ecclesiastica aduersus hæreticos & improbos exerceretur. Huiusmodi autẽ seu coniunctionem seu cõsensum, Eusebius lib. primo & secundo de uita Constantini, appellat studium & harmoniam pacis & cõsensionis. Alexander uerò eam uocat uinculum concordiæ & pacis, in epistola ad uniuersas Ecclesias: apud Socratẽ libro primo, capite sexto. Et Basilius in epistola quadragesimaoctaua ad Athanasium, nuncupat ulã auxilij Ecclesiarum laborantium. Olim, inquit, sciebam unam acquirẽdi auxilij uiã, quòd ecclesijs nostris cum occidentalibus conuenit. Idẽ epistola septuagesima eleganter ea de re inquit: Dominus noster IESVS Christus, quoniam omnem Ecclesiam Dei, suũ ipsius corpus nominari uoluit, & unum quenq; nostrûm alterius esse membrum declarauit, dedit quoq; nobis, ut erga omnes, iuxta membrorum consensum, amicè simus affecti. Quapropter etiamsi habitationibus sumus alter ab altero quàm longissimè separati, ratione tamẽ coniunctionis huius propinqui sumus inuicem.

Cum autem necesse esset, inter metropolitas plurium prouinciarũ, in aliqua orbis terrarum parte, ordinem aliquem esse: & tamen periculum esset, ne is cui primus quasi concederetur locus, in curandis rebus ad cõmunem Ecclesiarum curam eius regionis pertinentibus, monarchiam aliquam affectaret: Africani episcopi metropolitanas ecclesias in primas & secũdas & tertias, ac sic deinceps sedes distinxerunt: & cauerunt prudenter, ne primæ sedis episcopus appellaretur princeps, aut summus sacerdotum, sed tantũ primæ sedis episcopus: ut cõstat ex Canone uicesimosexto, tertiæ Carthaginensis. Et in alia Carthaginensi synodo, Musonius appellatur episcopus primæ sedis prouinciæ Byzanzenę. Et secundo loco episcopũ Thebaidis post Alexandrinũ habitũ esse, Epiphani' lib. 2, tom. secũdo indicat: ubi inquit, Videbatur & Meleti' pręeminere inter episcopos Aegypti, ut q secũdũ locũ habeat post Petrũ

in archiepiſcopatu, uelut adiuuandi eius gratia ſub ipſo exiſtens, & ſub ipſo Eccleſiaſtica curãs. Et aliquãto poſt: Detulit itaq; ad aures archiepiſcopi, archiepiſcopus Meletius, uerùm ſubditus Alexandro. Idem fortè in alijs orbis terræ partibus, ubi fuerunt plures metropolitani, factũ eſſe, quis nõ facile cõcedat, ſi modò ordinis ſtudiũ & prodentiũ cæteris quoq; eccleſijs tribuat? Illę certè honoris prærogatiuæ, quæ in Nicæno cõcilio attribuuntur epiſcopo Romano, Alexãdrino, Antiocheno, & Hieroſolymitano, licet in ſynodis quæ ſeculis ſequentibus habitæ ſunt, uariè torqueãtur, præſertim à Romanis pontificibus, primatũ inde excudere nõ ſine crimine falſi machinantibus: ſi rectè cõſiderentur, nihil aliud iuris ijs conceſſiſſe uidentur, quàm quòd alijs metropolitanis in illis regionibus, autoritate & conſilio præeſſe deberent, in generali earum eccleſiarum regimine: maximè uerò in ordinatione metropolitanorum, & cõgregatione ſynodorum, & ſimilium.

Videbatur uerò ordo poſtulare, ut ſicut in una prouincia, aut in pluribus coniunctis, eſſet unus aliquis quaſi in ſupremam ſpeculam collocatus, qui cum alijs tractaret de rebus ad generalem eccleſiarum iſtarum curam pertinentibus: ita etiam inter totius orbis terrarum epiſcopos inſigniores, unus aliquis ad ſummum gubernationis gradum collocaretur, qui omnium metropolitanorũ & eccleſiarum uniuerſalis inſpector eſſet, ea ratione, ut ipſe nihil ſine alijs, nec alij quicquam ſine ipſo in rebus communibus decernerent. Verùm patres Niceni cõcilij, & quidem alij in alijs concilijs, ut Antiocheno, Conſtantinopolitano & ſimilibus, ubi actum eſt de regimine eccleſiarum, & ipſi pij Imperatores, quales fuerunt Conſtantinus & quidam ſucceſſores eius, re abſq; dubio diligenter ponderata, non iudicarunt conſultum eſſe, unum aliquem Oecumenicum & uniuerſalem omnium eccleſiarum ordinare inſpectorem & gubernatorem. Nam Socrates libro primo, cap. uigeſimoquarto: & Sozomenus libro ſecundo, capite decimonono, referunt, Conſtantinum, Euſebium Pamphili adeò celebraſſe, ut eum diceret non unius ciuitatis, ſed totius orbis epiſcopato dignum eſſe. Verùm eum nuſquam omnibus orbis terrarum eccleſijs præfeciſſe legitur: quod utiq; feciſſet, ſi exiſtimaſſet in rem Eccleſiæ fore. Vnde metropolitanis, & cæteris epiſcopis in ſingulis prouincijs curam eccleſiaſticarum rerum cõmendarunt, inter quos tamen quaſi præcipuos, propter eccleſiarum antiquitatem, & urbium celebritatem, & doctorum excellentiam, uenerati ſunt Romanum, Alexandrinum, Antiochenum, & Hieroſolymitanũ epiſcopos: quibus patres Conſtantinopolitanum, in cõcilio ſub Theodoſio, annumerarunt, & quidem ei ſecundum locum poſt Romanum attribuerunt, propterea quòd Conſtãtinopolis eſſet noua Roma. Theodoretus lib. 5. cap. 9: Socrates lib. 5, cap. octauo: & canon quintus ſynodi Conſtantinopolitanæ. Et quidem ei dederunt poteſtatem ordinandi metropolitanos in Ponto, Aſia, Thracia, & apud Barbaros ſeu Scythas, ut exponitur in actione decimaſexta Chalcedonenſis ſynodi. & canonibus cauerunt, ut quiſq; metropolitanus ſuã prouinciã curaret, & in alienã, manũ ſuam nõ immitteret: ut patet ex canone decimotertio concilij Antiocheni, & decimonono cõcilij Sardicẽſis. & canone ſecundo Conſtãtinopolitani, qui ſic habet: Epiſcopi qui extra diœceſim ſont, ad eccleſias quæ extra terminos earum ſunt, non accedãt, neq; cõfundant & permiſceãt eccleſias, ſecundũ regulas cõſtitutas. Alexandriæ quidẽ epiſcopi, ſolius Orientis curã gerant, ſeruatis honoribus primatus eccleſiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicænæ ſynodi continentur. Sed & Aſianę diœceſis epiſcopi, ea quæ ſunt in Aſia: & quæ in Aſianã tantummodo diœceſim pertinent, gubernent. Ponti autem epiſcopi, Ponticæ tantum diœceſis habeant curam: Thraciæ uerò, ipſius tantummodo Thraciæ. Solicitudinem uerò externarum rerum, ad gubernationem eccleſiarum promouendam ſcientium, Imperatoribus reliquerunt, ut poſtea dicetur. Et hęc quidẽ de metropolitanorũ ordine & gradibus in cõmuni pluriũ, aut omniũ eccleſiarum gubernatione. nam de affectatione primatus poſtea prolixius.

Cæterùm, quia metropolitani ſeu inſpectores plurium eccleſiarum, ob communem & ſociam eccleſiarum gubernationem, ſibi deuincti erant: ideo non ſplendidis & magnificis ſeſe inuicem ornarunt dignitatis nominibus & titulis. nam plerumq; ſeſe mutuò fratres, aut coepiſcopos, aut comminiſtros, aut compresbyteros ſalutarũt: quemadmodum ex literis ſynodicis epiſcoporum per diuerſas prouincias animaduertere eſt apud Athanaſium, Baſilium, Nazianzenum, Ambroſium, & alios. Et Iulius Romanus epiſcopus, in literis ſuis ad Eccleſiam Alexandrinam, Athanaſium ſuum fratrem & ſynepiſcopum appellat: apud Theodoretum libro ſecundo, capite uigeſimoquarto. Et ſynodus Hieroſolymitana in epiſtola ſua ad presbyteros, & diaconos, & plebem per Ægyptum, Libyam, & Alexandriã, Athanaſium ſuum ſymmiſtam uocant. Sozomenus libro tertio, capite uigeſimoſecundo. Et Hilarius libro de ſynodis fidei catholicæ contra Arianos, epiſcopos Germaniæ,

Belgicæ, Lugdunensis utriusque, nominat fratres suos ac coepiscopos. Nec alios ferè graduũ aut eminẽtiæ inuenias titulos: cum & in ipsis confictis epistolis decretalibus Romanorum episcoporum, fratrum appellatio sit communissima. Nam qua occasione qui in prouinciali aliqua Ecclesiastica gubernatione aut archiepiscopi, aut patriarchæ, aut metropolitani dicti fuerint, suprà exposuimus. Nec papam appellatum Romanum solum episcopũ, sed & alios episcopos, in apologijs & narrationibus de synodis apud Athanasiũ uidere est: in quibus, ab alijs episcopis, & papa & archiepiscopus Athanasius sæpe nnncupatur. Nec Romanus episcopus solus pontifex dicebatur, sed etiam alij episcopi. Theodoretus enim libro secundo, capite septimo, dicit, Sardicæ conuenisse pontifices ducentos quinquaginta: & docent antiquæ narrationes, & alibi passim episcopos, pontifices appellatos. Athanasius in prima oratione contra Arianos, non tantum Iulium & Liberium pontifices appellat: sed eodem nomine dignatur Græciæ, Daciæ, Cappadociç, Aphricç, Italię, Sicilię, Armenięq́; episcopos. Et Ruffinus lib.2.cap. uigesimosexto, Athanasium pontificem maximum uocat.

Symbolum uerò coniunctionis & societatis inter episcopos diuersarum prouinciarũ, erant communes ad se inuicem scriptiones literarum, quas pacificas appellabant. Patres enim synodi in Illyrico, ad Asianas & Phrygianas Ecclesias scribentes, inquiunt: Hoc oppresso dissidio, licebit mutuò inter nos pacificarum literarũ salutationibus uti. Theodoretus libro quarto, cap. decimo. Aut synodales: ut est apud Sozomenum lib. septimo, cap. undecimo. Dissentientium enim hæreticorum literas nõ recipiebant. Nam Liberius recusabat Macedonianorum epistolas recipere. dicebat enim, eos ex Arianorũ esse parte, nec posse ab Ecclesia recipi, ut qui Nicænam fidẽ reprobassent, Socrates lib. quarto, cap. undecimo. Quemadmodum nec ijs, quorum doctrinam aut ordinationẽ improbabant, scribebãt. Romanus enim episcopus, & cuncti occidentales, Paulino, tanquã Antiochiæ episcopo, consuetas epistolas, quas synodales uocant, scripsisse, erga Flauianum uerò siluisse dicũtur: apud Sozomenũ lib. septimo, cap. undecimo. Apud Optatũ Mileuitanũ libro secundo, formatæ appellantur.

Cæterũ officia quæ in communi gubernatione sibi inuicem præstiterunt, plurima ex historia huius seculi colligi possunt. Nã metropolitanos se inuicẽ instituere solitos esse de rebus ad Ecclesiæ gubernationẽ pertinentibus, exempla monent. Cyriacus enim Adanorum episcopus, & Diodorus Tarsensis, & alij ex Cilicia episcopi, inuitati & rogati à Nectario, Cõstantinopoli recens ordinato episcopo, apud eum sunt cõmorati, & talẽ ei præstiterũt operã. Sozom. lib.7, cap. decimo. In controuersijs & quæstionibus paulò grauioribus expetebant aliorũ sententias: quod patet ex canone quadragesimooctauo, tertiæ Carthaginensis. Nam is refert, patres Aphricanos censuisse de exploranda sententia Syricij & Simpliciani, utrũ qui à Donatistis baptizati essent, prohiberi debeant ne sacerdotes ordinentur. Et Ambrosius lib.10, epistola octogesimatertia inquit: Post Aegyptiorum supputationes, & Alexandrinæ ecclesiæ definitionẽ, episcopi quoq; Romanæ ecclesiæ, per literas pleriq; meã adhuc expectant sententiã, quid existimẽ scribere de die Paschæ.

Hortari etiam interdum solebant alios, ut sua autoritate doctrinæ Ecclesiæ testimoniũ ferrent: sicut Maridius & Tarsinus presbyteri in Suedris, ad Epiphaniũ Constantiæ Cypri episcopum scribunt, petentes ut de fide Ecclesiæ librum cõscribat, quo simpliciores confirmentur, & adhuc de fide ambigentes. Extat epistola eorũ, Epiphanijq́; responsio, in initio Ancoratus Epiphanij. Quin & doctores interdũ alij ad alios proficiscebantur, ac inter se de doctrina conferebant: sicut de se Hieronymus in proœmio cõmẽtarij in epistolã ad Ephesios, ad Paulã & Eustochiũ scribit: Ob hanc causam uel maximè Alexandriam nuper perrexi, ut niderẽ Didymũ, & ab eo in scripturis omnibus quæ habebam dubia sciscitarer.

Si qua essent orta dissidia inter aliquos, interponebãt sese alij, & sibi inuicem reconciliabant. Sic Theophilus Alexandrinus, & Damasus Romanus, cum ambo succenserẽt Flauiano Antiocheno episcopo, ob periuriũ, & excitatum dissidiũ in Ecclesia Antiochenorũ, cum eo tecõciliati sunt, intercessione aliorum. Socrates lib. 5, cap. decimoquinto.

Solebant etiam interdum dissidentes episcopi appellare ad iudiciũ & arbitriũ episcoporum, in remota aliqua prouincia. Sic Donatistæ à Cæciliano dissidentes, petierunt à Constantino, sibi episcopos è Gallia dari indices: ut refert Optatus Mileuitanus libro 1. aduersus Parmenianum. Et Eusebianos, in causa Athanasij cognoscenda & iudicanda, prouocasse ad Iulium Romanũ episcopum: Sozomenus libro quarto, capite septimo: & Iulius in sua epistola apud Athanasium, in apologia secunda, commemorant.

Coniungebant etiam consilia & operas in uisitandis & corrigendis perturbatis, ueneno hæreticorũ infectis Ecclesijs. Nã reuocati ab exilio, sub Iuliano Lucifer Caralensis Sardiniæ, & Eusebius Vercellensis Italię, episcopi, consilium commune ineunt, de restituendo corrupto Ecclesię omniũ ubiq; terrarum

ſtatu, ac tebus delibetatis cōueniunt, ut Lucifer Antiochiam Syriæ ptoficiſcatut: Euſebius uerò Alexandriá, ut ibi Synodum cum Athanaſio cōgregans. Eccleſiaſtica dogmata confirmare iuuet. Mittit tibi ſuū unà Lucifer diaconū ſuo loco, per quē ſe amplexurū pollicerur, quęcunq; ab ea ſynodo deliberata & cōſtituta fuiſſent. Concedens uerò ipſe interim Antiochiā, cum eò uenit, perturbatū eccleſiæ ſtatū repetit: in cuius emendationem, Paulinū ibidem epiſcopū ordinat. Euſebius uerò Antiochia digreſſus, inſtat boni medici per Orientē tranſiēs, infirmos quoſcunq; in fide ſuſcipit. inſtruit ac docet. Deinde & Illyricum ac Italiā progreſſus, eadē agit, Socrat. lib. 3, cap. 6 & 9: Ruffin. lib. 1, cap. 30. Athanaſius item reſtitutus Eccleſiæ ſuæ ſub Conſtantio, non Ægyptiacarū ſolū eccleſiarū gubernationē ſuſcipit: uerùm etiā per alias gentes iter faciens, Arianis epiſcopis eccleſias liberat, & alios in locū eorū ſubſtituit. quamuis hoc illi accuſationem poſtea aduerſariorum pepererit, quòd ſcilicet in eccleſijs ad ſe nō pertinentibus ordinare auſus fuiſſet: Sozomenus lib. 3, cap. 21. Etiam Euſebius Samoſatēſis, à Valente in Thraciam exulatum miſſus, cum uideret multas Eccleſias carere paſtoribus, Syriā circuibat, Phœnicemq; & Palæſtinā, creans presbyteros & diaconos: & alijs in rebus conſtituens Eccleſias. Theodoretus lib. 4, cap. 13. Idem poſtea ſub Gratiano ab exilio reuerſus, Acacium præfecit Berrhœę, Hierapoli Theodotū, Chalcidi Euſebium, Cyrēſibus Iſidorū, Eulogiū Edeſſæ, Marem Dolichiæ. Theodoretus lib. 5. cap. 4.

Si labefactari ab hæreticis aut calumniatoribus ulla pars doctrinæ cœpiſſet, conſociati inter ſe multarū prouinciarū epiſcopi, mutuis operis acriter reſiſtebant. Quemadmodum ſub Valente contra Anomianos & Homouſianos, ſtudijs coniunctis, ſpiritum ſanctum coeſſentialem eſſe patri & filio, defendunt ac tuentur: Athanaſius in Ægypto, apud Cappadocas & eccleſias per Pontum Baſilius & Gregorius, in Syria uerò Appollinarius Laodicenus. Quibus & epiſcopi Romani ſtudium acceſsit. is enim Orientales eccleſias cohortabatur, ut quemadmodū Occidentales religioſe facerent, Triadē coeſſentialem & eiuſdem gloriæ uenerarentur. Sozomenus lib. 6, cap. 22. Sub Valente Baſilius & Gregorius Nazianzenus, & Gregorius Nyſſæus, & Petrus in Cappadócia ueritatē propugnaſſe: in Piſidia uerò Optimus, & in Lycaonia Amphilochi⁹, & in Occidente Romæ Damaſus, Mediolani Ambroſius, longè etiam poſitos ſagittis immiſsis confixiſſe dicuntur: apud Theodoretum lib. quarto, cap. trigeſimo. Solebant etiam metropolitani, ſi in ſua eccleſia aliquem hæreticū damnaſſent, literas mittere tum ad uicinos, tum etiam longè poſitos epiſcopos, quibus hæreſin, & reſutationē eiuſdem cōmemorabant: & petere communia ſuffragia, quibus reprimerēt in errorē inductos. Sic Alexander de hæreſis Arij damnatione, & eiuſdem excōmunicatione ſcripſit paſsim ad epiſcopos Lybiæ Pentapolis, Syriæ, Lyciæ, Pamphiliæ, Aſiæ, Cappadociæ & finitimorū locorū. Item ad Philogoniū pręſulē Antiochenum, & Euſtathiū Berrhœenſem, & Alexandrum Conſtantinopolitanū epiſcopū: & rogauit, ut in charta anathematis ſubſcriberēt nomina ſua. Theodoretus lib. 1, cap. 4.

Occidentales etiā, cum Arianiſmo magna ex parte eſſet Oriens infectus, ſinguli diligenter ſuos quoſq; obſeruarūt: & ſi quos ad Arianū dogma cōpererunt inclinare, eos alijs, & maximè Romano epiſcopo indicarūt, qui cōgregata ſynodo ea de re diligentius inquiſiuerunt, & in hæreſin prolapſos excommunicarunt. Sic Galli & Veneti, & nonnulli alij, Auxentium epiſcopum Mediolanēſem, Arianū dogma & hæreſim Arianorū amplectentē deprehenderūt: idq; tum alijs epiſcopis, tum Romano Damaſo indicarunt. Ob quā cauſam multarū gentiū epiſcopi Romā cōuenerunt, & Auxentiū cōdemnarūt, & decreta ſynodi Nicænæ cōfirmarunt: & ad eccleſias in Illyrico ſcripſerunt, adhortātes eas, ne ſe in errorē induci patiātur. Sozom. lib. 6. cap. 23. Quicquid etiā ſeu errorū, ſeu ex alijs rebus laboris & moleſtiæ, in quacunque regione eccleſijs accidiſſet, ab ijs ad alias in fide cōſentientes retulerūt, & officia mutua pietatis & ſocietatis cōſecuti ſunt. Sic ad Athanaſium Baſilius ſcribit, epiſtola quadrageſimaoctaua: Arbitramur prudētiæ tuæ cōpetere, ut excellentē de cōſeruandis eccleſijs ſolicitudinē habeat. Viros igitur eccleſię tuæ potentes ad Occidētales epiſcopos mitte, qui, quibus calamitatibus occupemur ac premamur, illis exponāt. Et pòſt aliquanto: Ad reliquas quidē Oriētis res, opus forſan habebis & pluriū cooperatione, & neceſſariū fuerit expectare eos qui ex Occidente uenturi ſunt. Antiochenę ſanè eccleſię ſtat⁹ manifeſtè à pietate tua pendet, ut alios quidē ædifices, alios uerò cōpeſcas, ac quietos reddas, atq; eccleſiæ uires per unanimem cōſenſum reſtituas. Et rurſus aliquāto pòſt: Viſum eſt mihi cōſentaneū, ut ſcribatur epiſcopo Romæ, ut quę hic gerūtur, cōſideret, detq; cōſiliū, &c.

Idem ad Meletium, epiſtola quinquageſimaſeptima: Decretū eſt, ut hic ipſe frater noſter Dorotheus Romā uſq; proficiſcatur, & permoueat quoſdā ex Italia, ut nos inuiſant: idq; per mare, quò eos effugiāt, à quibus poterunt impediri. Igitur ſi prudētiæ tuæ conſilium noſtrū utile uiſum fuerit, dignabere

&

& epistolas formare,& monita dare,de quibus oporteat ipsum narrare, & ad quos, & quando,ut fidem & autoritatē habeāt literę. Ad eūdē rursus epistola qoinquagesima nona. Si uidetur epistola ad Occidentales ne cessarium quid complecti,postquā eā fide dignā scripsisti,ad nos transmitte,ut cum eam ab omnibus cōsentientibus subscribi. Et ad fratres Occidentales,epistola sexagesima prima:Quemadmodū . nos cōcordiā et unitatē uestrā,qua mutuò inter uosistic fruimini,inter propria nobis bona deputam*: ita & uos oportet in hisce dissidijs, quib.premimur, nobiscū collaborare,ita ut nō ideo mutuā internos cohęsionē,facta propter locorum distantiā separatiōe deseramus: sed quoniā spiritus cōmunione uiuimus. ad unius corporis cōsensum mutuò nos cōplectamur. Ex hac autē cōsuetudine paulatim Romani episcopi regulam fecerunt, ut ad se omnia perscribi primùm mandarent:ut patet ex epistola Iulij apud Athanasium, Apologia secūda. inquit enim: An ignari estis, hanc consuetudinē esse,ut primùm nobis scribatur?Ita scilicet paulatim ad primatum aspirarunt.

Sic igitur subleuandarū laborantiū Ecclesiarū studio, alij ad alios per longinquas interdū terras episcopi profecti,autoritate sua hæreses damnabant: ac inter se admonebantur,si quid in alijs alij desiderabant.Sic enim Basilius ad Athanasium, epistola quadragesima octaua, iterum: Queruntur,inquit & hoc à nonnullis illic,ut & nobis ipsis uidetur necessarium,ut Marcelli hæresin illi cum uenerint,tanquā malā ac nociuā, & in sua fide sibi enam exterminēt.Quoniā ad hunc usq; diē, in omnibus quas scribunt literis,execrabilē quidē Arium sursum ac deorsum uersantes, anathematizare,atq; ex Ecclesijs eliminare non cessant.Marcellū uerò, qui ex diametro respondentē Ario impietatē attulit,ne semel quidē accusare uidentur. Igitur & illius decenter fieri mentionē. præsentia negocia exposcunt.Itaq; ne occasionē habeāt,qui occasionem quærunt,ex eo quòd sanctitati tuæ coniunguntur qui fide sani sunt,manifestandi sunt omnibus qui ad uerā fidē claudicāt: & ut posthac agnoscamus consentientes:& non perinde atq; in nocturna pugna,inter amicos et inimicos sine discrimine uersemur. Epistola item quinquagesima nona ad Meletium:Illud mihi argumentum uelut intactū adhuc esse, locumq; dare scribēdi uisum est, admonere illos, (Occidentales) ne sine discrimine quorumuis communionem ex Oriente ueuientium accipianr: sed una semel electa parte, reliquos ex cōnsentientium testimonio admittant,& nō cuiuis sub prętextu Orthodoxæ doctrinæ fidei formulam scribendi astipulentur. Nam isto pacto deprehendentur cum aduersarijs facientes. Ne igitur amplius hæresis eorū qui [illegible] tuo dissident, per ipsorum scripta, quæ prætexere & deijcere solēt incautos,seducat,admonendi sunt, ut arcanas accedentium communiones, & scriptis iuxta formā Ecclesiasticam comprehensas,faciant.

Ab ijsdem rursus epistola septuagesima sexta petit, ut Arianos in toto Oriente manifestos faciant: occultè uerò hæreticos & dissimulanter, ut Eustathium, Apolinariū, Paulinum & Marcellum Occidentalibus etiam ecclesijs prodant, & manifestent. Eorum, inquit,curam à uobis requirimus. Eam adhibebitis,si uniuersis Orientis Ecclesijs scribere dignabimini,ut eos qui ueritatis doctrinā ad hunc modum adulterarunt, tum demum ad communionem admittant, si quando errata correxerint. Si uerò contentiosè rerum nouationi immorari uoluerint, ab illis secedant.

Si quid etiam Iniuriarum ab hæreticis & persequutoribus essent perpesi, sibi inuicem querebantur. Vnde Paulus Constantinopolitanus episcopus & ab Arianis depositus, in Italiam uenit,& de sua causa conquestus est. Sozomenus libro tertio, capite decimo. Et Petrus Alexandrinus sub Valente ab Arianis in carcerem coniectus, cum è uinculis effugisset, omnibus ubique Ecclesijs de sua calamitate scripsit: & quidem Romam ad Damasum abijt, conquesturus de iniuria. Socrates libro quarto, capite uigesimosecundo.

Huiusmodi uerò alij benignè suscipiebant & consolabantur, præsertim si manifesta esset eorum tum in uera doctrina syncenitas,tum uitæ innocentia: id quod constat exemplo Iulij Romani & episcoporum Occidentalium, qui Athanasium ad se uenientem benignè susceperunt, & honore prosequuti sunt. Sozomenus libro tertio; ca.7: & Nicephorus lib. nono, capite sexto. Quin etiā suam interponebāt autoritatem: qua si parum efficerent, Imperatorum implorabant præsidium contra hæreticorum furores. Eius rei illustre exemplum præbet historia Athanasij. Nam Eusebius dux Arianorum tumultuantium aduersus Athanasium, Iulio Romano episcopo, qui Occidentalium episcoporum antesignanus uidebatur,scripsit, eumq; hortatus est,ut ipse iudex eorū esset, quæ in causa Athanasij apud Tyrum decreta essent: Sozom. lib.4, cap.7.& ad eam rem Romæ indiceret synodum,ut refert Athanasius apologia secunda in literis Iulij, haud grauatè Iulius suam operam& studium præstitit.Iussit enim Arianos Romam uenire, & Athanasio quoque diem dixit, Theodoretus lib. secundo, cap. quarto.

quarto. Veniebat quidem Athanasius, uerùm aduersarij eius non comparebant. Aderant uerò etiam alij episcopi ecclesijs suis ab Arianis priuati: Paulus Constantinopolitanus, Marcellus Ancyranus, Asclepas Gazensis, Lucius Adrianopolitanus. Iulius cognitis eorũ querelis in Synodo, cum deptehenderet eos amplecti fidem Nicænam, in communioné eos admisit, & unicuiq; Ecclesiam suam iudicauit reddẽdam. Et Orientalibus episcopis scripsit, reprehẽdens eos, quod minus rectè cõtra hosce uiros iudicassent, quòd iniustè aduersum eos pronũciassent. & diem dixit, quo adessent, & probarent quòd iustè aduersum eos pronunciassent. Hęc Sozomenus libro tertio cap. octauo commemorans, dicit Iulium eo fecisse, quòd existimarit, propter sedis dignitatem omnium curam ad se pertinere. Socrates uerò libro secundo, capite decimoquinto dicit, eum propter Romanæ ecclesię prætogatiuam fecisse. Sed huiusmodi applicationem Theodoretus nõ facit libro secundo, cap. quarto: nec Ruffinus, qui hęc omnia à Iulio facta silentio prętetit. Et quidẽ Orientales episcopi Iulij imperiũ non ferunt: sed rescribentes expresse dicunt ipsum nõ posse sua decreta rescindere. Sozomenus lib. tertio, capite octauo. Ob quam causam Iulius omnem rem Imperatori Constanti exposuit: qui fratri scripsit, ut quosdã Orientis episcopos mitteret, qui reddant rationem, cur Athanasiũ & alios deposuerint. Sozomenus lib. tertio, capite decimo. Quod factum est: & quidem Orientales excommunicarunt Iulium Romanum episcopum. Sozomenus lib. tertio, cap. undecimo.

Si qui etiam sinceri & innocentes episcopi, in exiliũ ab Imperatoribus, instinctu hæreticorum, essent missi, alij pro ijs intercedebant apud Imperatores, petentes restitutionem: quod Occidentales pro Liberio apud Constãtium egisse, Sozomenus libro quarto, cap. decimoquinto narrat: & synodum Ariminensem eidem supplicasse pro episcopis expulsis, idem autor est lib. quarto, cap. decimooctauo. Iulium pro Athanasio interpellasse Constantem, idem Sozomenus libro tertio, cap decimo cõmemorat. Et Nicæna ecclesia eiectos Basilium magnum accessisse, eumq; pro ipsis legationẽ ad Valentem suscepisse, sed nihil impetrasse, Zonaras tomo tertio de Valente annotat.

Gratulabantur etiam Ecclesijs ob episcopos suos ab exilio reuocatos, eosq; cõmendabant. quod Iulius Romanus fecit: quem Sozomen. lib. tertio, cap. uigesimo indicat, Athanasium amicè remisisse ad suos, & datis literis ad clerum & populum Alexandrinũ, celebrasse Athanasium, & ecclesiæ Alexandrinæ congratulatum esse ob reditum eius, & ut cum eo consentirent hortatum esse. Idem fecit synodus Hierosolymitana, in literis suis ad presbyteros & diaconos & ecclesias Aegypti, Libyæ & Alexandriæ: ut est apud Sozomenum lib. 3, cap. 22.

Si qui etiam hæretici ad mentẽ saniorem redibant, ij legatos suos mittebãt tum ad Imperatores, tum ad diuersarũ prouinciarum episcopos: & petebant se ad communionem recipi, & pro fratribus haberi, & consilia sibi communicari, qua ratione res Ecclesiasticæ instituendæ essent. Prouinciarum uerò episcopi coacti synodis, eos audiebant, & ad cõmunionẽ recipiebant, alijsq; ea de re scribebant. Sic Macedoniani mittunt tres legatos, Eustathium, Syluanum, Theophilum, ad Valentinianũ Imperatorem. & simul scribũt Liberio Romano episcopo, & sacerdotibus per Occidentẽ. Liberius ubi eorũ cõfessionẽ in scripto accepit, cõmunicauit illis: et rescribit episcopis Oriẽtalibus, laudãs illorũ cõcordiam, & in dogmate cõsensum. Legati uerò, ea de re acceptis literis à Liberio, in Siciliã nauigant, & ab episcopis in synodũ coactis eodẽ modo recõciliantur. Cum reuertissent ad suos, passim etiã Oriẽtales episcopi in Tyanis collecta synodo, legerũt literas Liberij & Occidentaliũ episcoporũ: & omnib. Ecclesijs scripserũt, ut decreta episcoporum Asiæ, & literas Liberij, Italorũ, Aphrorũ, Gallorum, Occidẽtalium, & Siciliensium legerent, ipsisq; consentirent & communicarẽt. Socrates lib. quarto, cap. 12, & 13.

Probarunt & cõfirmarunt, sic inter se connexæ Orientales & Occidentales ecclesię, illustres etiam ordinationes legitimè factas: sicut de sua ordinatione Ambrosius scribit libro 10 Epistolarũ, epistola 82, ordinationem suam episcopos Occidentales & Oriẽtales, iudicio suo & exemplo cõprobasse. Macedoniani obiecerũt Paulo, quòd archiepiscopatum Constantinopolitanũ præter sententiam Eusebij Nicomediẽsis, & Theodori Heracliensis, Thraciæ episcoporũ, ad quos ordinatio tanquã aduicinos pertinebat, adeptus sit. Sozomenus lib. tertio, cap. tertio.

Eudoxius etiam sibi Antiochenũ episcopatum uendicasse dicitur, cũ nec Georgius Laodicænus episcopus, nec Marcus Arethusanus, qui tum in Syria insignes inter episcopos erant, neq; aliĩ ad quos ordinatio pertinebat, cõsentirẽt. Sozom. lib. 4, cap. 12. Et sidem Moysi, & ordinationẽ Petri, Damasus probauit: Socrat. lib. 4, cap. 37. Theodosius etiã cõtra Occidẽtales episcopos Flauiani ordinationẽ propugnãs, affirmat, cũctas Orientales ecclesias Flauiani præsulatũ defendere: & præter has, habere eum cõinnctas & secũ cõmunicantes omnes Asiaticas & Ponticas, atq; etiã Thracicas ecclesias: & toti Illyrico.

lyrico persuasum esse, uniuerso Orieti praesit dete Flauianū. & hortatur etiam Occidentales episcopos, ut ordinationē eius approbet. quod etiam postea factū est: ut narrat Theodoret. lib. 5, cap. 23. Hac coniunctione abuti cœperūt Romani episcopi, ut paulatim ad se se traherēt primatū. Nam ab alijs ordinatos, leui de causa improbarūt: & ut se purgarent, Romā uenire coegerunt: ut patet ex historia Flauiani apud Theodoretum lib. 5, cap. 23. Transtulerūt etiam ex alijs in alias ecclesias interdū doctores idoneos: quemadmodū Nicænę fidei patres, Eustathiū Berrhœa Antiochiam transtulerūt. Sozom. lib. 1, cap. 2. Episcopi quoq; Constantinopolitani ex multis cōgregati prouincijs, necessariū esse iudicarunt, ut è Nazianzo Gregorius Cōnstātinopolim transferretur. Idem lib. 7, cap. 3. Id uerò aliàs sine Synodi cōsensu nō licebat, ut patet ex canone 16 Nicæni concilij. Ruffinus libro primo, cap. 6. Et ex historia Eusebij Nicomediensis, occupantis ecclesiam Constantinopolitanam. Theodoretus lib. 1, cap. 19. Nec licebat episcopis diuersarum prouinciarum clericos, sine probabili causa uagantes aut oberrātes, in communionem suscipere: ut patet ex canone decimoseptimo Nicæni concilij. Ruffinus libro primo, capite sexto. Nec eos qui sub alterius diœcesi erant, sibi inuicem surripiebant, & sine consensu eius metropolitanī clericos in sua Ecclesia ordinabant: ut patet ex canone decimooctauo Nicæni concilij. Solebant etiam metropolitæ cum suis collegis episcopos ordinare, & alijs gentibus mittere. Sic Athanasius Frumentium Indorum episcopum creauit, eoq; ablegauit. Sozomenus libro secundo, capite uigesimoquarto.

Solebant etiam ad dedicationes ecclesiarum, plurium prouinciarum episcopi cōuocari & conuenire: quod tempore Constantini cœpisse uidetur. Is enim ad dedicationem templi Hierosolymitani accersiuit œcumenicam Synodum, apud Tyrum congregatā. Eusebius libro quarto de uita Constantini. Eo nomine Eusebius curauit congregari Synodum Antiochiæ Syriæ: Socrates libro secundo, capite octauo. Quo in loco idem autor asserit, canonem Ecclesiasticum iubere, ne qua canonicè dedicetur ecclesia, sine consensu Romani episcopi. Quem uerò intelligat canonē, nō facilè est intelligere: nam inter Nicænos nullus talis extat. Sed uidetur Socrates ex epistola Iulij eam phrasim hausisse, lib. 2, cap. decimoseptimo: de quo nō est mirū, si mysterij iniquitatis more, canones sibijpsi de suo iure mentitus est. Sozomen. lib. 3, cap. 10, eandē historiam referēs, non meminit canonis de consecrādis templis, cum consensu Romani episcopi. Patres è Nicæno concilio rogatu Constantini Byzantium uenisse, & eam urbem precibus & uotis Dei genitrici dedicasse, & Constantinopolim & nouam Romam appellasse, Nicephorus lib. octauo, cap. uigesimosexto refert. Idem Zonaras tomo tertio, de Constantino narrat.

Si quid aliàs rerum necessariarū, quarum Ecclesijs omnibus, aut plerisq; diuersarum prouinciarum interesset, incidisset, in Synodos coibant, & cōmuni deliberatione de ea tractabant. Habebant quidē singuli metropolitani potestatem cōuocandi Synodos ex episcopis suę prouincię, ut suprà demonstratum est. Vnde si quid esset statuendū, quod ad plures pertinebat prouincias, duo aut plures metropolitani cōueniebant, & in una aliqua prouincia cōuocata Synodo cōferebant sententias, & aliquid decernebant, ac sua illa decreta ad alios metropolitanos mittebant: qui similiter congregatis suis coepiscopis & uicinis, facta deliberatione decreta illa uel approbabāt, uel reijciebāt. Nam cum Apollinaris hæresin suam sparsisset, Petrus Alexādrinus Romā ad Damasum profectus, cum eo contulit de opinione Apollinaris. Damasus autem conuocat alios coepiscopos: & re hinc inde agitata, hæresin eam esse pronunciat. Eam sententiā Petrus, reuersus Alexandriam, in synodo cum suis confirmat. Idem postea facit synodus Constantinopolitana. Ruffinus lib. 2, cap. 20.

Ad generales et œcumenicas Synodos cōuocandi ius hoc seculo penes Imperatores fuisse, testatur historia: quæ manifestè indicat, omnes generales Synodos, quotquot hoc seculo coactæ sunt, Imperatorū autoritate coactas esse, ut postea dicetur. Solebant enim episcopi, si qua cōmunis causa esset tractanda, interpellare Imperatores de Synodi conuocatione. Nam Ruffinus lib. 1, cap. 1, testatur Constantinū de sacerdotū sententia conuocasse synodū Nicænā. Epiphanius uerò libro 2, tom. 2, eam Synodum Alexandrum ab Imperatore impetrasse. Sic Athanasius & alij afflicti ab Eusebianis & Arianis, accedētes ad Cōstantem Imperatorē, petebant congregari synodum: quod & fecit. Ex pluribus enim quàm trigintaquinq; prouincijs, Sardicensem synodum coegit, ut narrat Athanasius in epistola ad solitarios. Et meminerūt eius synodi Sozom. libro 3, capite undecimo: Theodoret. lib. 2, cap. 7. Eusebiani hortati sunt Constantium, ut synodum Antiochenam conuocaret. Sozomenus libro quarto, capite uigesimosecundo: Socrates libro secundo, capite octauo. Idem Ariani eidem persuaserunt, ut Mediolani Synodum cogeret. Theodoretus libro secundo, capite decimoquinto: Ruffinus libro primo, capite decimonono. Arianorum fraude eundem quoq;

quoq; geminam indixisse synodum, aliam Occidentalium Arimini, aliam Orientalium Seleuciæ, indicat Sozom. lib. 4, cap. 16. Macedonianos à Valente petijsse, ut Synodum sibi pro congreganda fide instituere liceat, commemorat Socrates lib. 4. capite secūdo & quarto: Sozomenus uerò, episcopos per Thraciam, Bithyniam & Hellespontū missa legatione ad Valentinianum, Lampsacenam synodum impetrasse, lib. 6, cap. 7. Nec Romano episcopo synodos generales cōgregare sine autoritate Imperatorum licuisse, manifestum est ex Dialogo Liberij & Constantij, apud Theodoretum libro secundo, cap. 16. ubi concedit Imperatori potestatem conuocandi synodum. Et ex epistola patrum Constantinopoli congregatorum sub Theodosio, quæ extat apud Theodoretum libro quinto, cap. 9. In ea enim testantur, se à Damaso literis Imperatoris ad synodū Romanam inuitatos esse.

Solebant autem plerosq; omnes insignientes metropolitanos, ex omnibus prouincijs ad generales synodos conuocare: ut constat ex Nicæna synodo, apud Eusebium lib. 3. de uita Constantini: & Theodoretum libro primo, capite septimo. Eam consuetudinem Iulius Romanus episcopus, ut canonem ecclesiasticum allegat, cum synodum Antiochenam reprehendit, & irrita esse eius decreta affirmat, eo quòd se ad eam synodum non uocarint. Socrates libro secundo, capite decimoseptimo: & Sozomenus libro septimo, capite decimo.

Ad indictas ab Imperatoribus synodos, ecclesię in diuersis prouincijs mittebāt suos metropolitanos & insigniores episcopos: ut constat ex Eusebio lib. 4. de uita Constantini. Testatur enim, Macedones suæ metropolis episcopum, & Pannonios, & Mysios, & Persas & alios, misisse suos præstantes uiros ad synodum Hierosolymitanā: & Constantiū cuiusq; gentis episcopos, qui instructiores essent & ad intelligendum, & ad disserendum, Sozom. lib. 4. cap. 16 affirmat.

Qui nō poterant in synodū uenire, missis literis & legatis suis se excusabant, id quod fecerunt episcopi Orientales Constantinopoli cōgregati, qui collegas suos Cyriacum, Eusebium, Priscianum, cum literis ad synodum Romanam ablegant, apud Theodoretum lib. 5, cap. nono. Ad Nicænam synodum cum Romanus episcopus nō posset uenire propter seniū, misit presbyteros duos, Vitum & Vincentium, qui locum ipsius supplerent. Eusebius libro tertio de uita Constantini: Sozomenus libro primo, capite decimoseptimo: Theodoretus libro primo, capite septimo: Socrates libro primo, capite octauo. Petebant etiam interdum, missis literis ad Synodos, ut Ecclesiarum laborantium haberēt rationē: quod Georgius Laodicenus fecisse dicitur apud Sozomenum libro quarto, capite decimotertio.

Interdum etiam, præsertim si suspectas haberent Synodos, prorsus emanebant. quod de Maximo Hierosolymorum episcopo, Socrates libro secundo, capite septimo commemorat: quem ad synodum Antiochenam eò non abijsse dicit, quòd ueritus sit, ne simul cum alijs ad subscribendum depositioni Athanasij induceretur.

Nec præsidendi in Concilijs potestas erat penes certę alicuius prouinciæ metropolitanum: sed uel is in cuius prouincia congregatum erat Concilium, uel qui doctrina & autoritate excellebat alijs, uel qui ab Imperatore aut communi aliorum episcoporum sententia esset ad id munus delectus: quod infrà ex historia Conciliorum apparebit. In synodo Nicæna, Eustathius Antiochenus episcopus primus in dextro latere sedit, & nomine totius Synodi orationē ad Imperatorem habet: ut patet ex Eusebio libro tertio de uita Constantini: & Theodoreto libro primo, capite septimo. Athanasius in apologia de fuga sua (ut refert Theodoretus libro secundo, capite decimoquinto) de Osio inquit: Cuius enim non fuit ille Concilij princeps? aut quis illius refragari potuit rectæ sententiæ? quæ Ecclesia non habet pulcherrima patrocinij illius monumenta? De eodem Theodoretus ibidem inquit: Osius erat episcopus Cordubæ, celebris in magna synodo Nicæna: & princeps, id est præses synodi Sardicensis. Testatur etiam Socrates libro secundo, capite uigesimo: et Sozomenus libro tertio, capite duodecimo, Protogenem episcopum Sardicensem, & Osium, in synodo Sardicensi præcipuos fuisse. Ariani apud Athanasium in epistola ad solitariam uitam agentes, appellant eum Synodorū principem, qui formulam fidei in Nicæno concilio conceperit.

Romanum episcopum haud ulli Synodo uniuersali hoc seculo celebratę præsedisse legas: nisi fortè Romanæ sub Theodosio præsedisse uideatur, cuius meminit Theodoretus libro quinto, capite nono, & uigesimotertio. Nam quòd, ut metropolitanus, prouincialibus & Romæ congregatis concilijs præsederit: id extra controuersiam est.

In Synodis uerò solebant primùm fidei cōtrouersias componere, & deinde etiam episcoporum causas agere, qui iniustè depositi, aut in exiliū acti essent. Sozomenus libro quarto, capite decimoseptimo.

In Synodis itaque aut de doctrinæ ueræ confirmatione, aut damnatione errorum tractabant: quod factum est in Nicæna synodo,

do, in Sardicensi, Romana sub Damaso contra Apollinare, Constātinopolitana & alijs. Aut ceremonias uariantes conformabant: quemadmodum in Nicæna, diuersa pascha tis celebrādi ratio sublata est. Aut ordinabāt episcopos, præsertim metropolitanos: an le gitimè ordinatos confirmabant: quod in Cō stantinopolitana sub Theodosio factū esse, ipsi eius synodi patres in literis ad synodum Romanam indicant, apud Theodoretum libro qnirto, capite nono. Aut cognoscebant aut dijudicabant causas Episcoporum inter se litigantium: quod in synodo Romana sub Constantino, & in Arelatensi, in quibus Cæcilianus & Donatistę inter sese discreparunt, factum esse, constat ex literis Constantini ad Miltiadem, & ad Chrestum Syracusiorum episcopum: quæ extant apud Eusebium libro decimo, cap. quinto. In Synodo apud Tyrū, & alijs multis, agitata est causa Athanasij. Et quidē quos cognoscebant uel hæresi esse infectos, uel criminibus notorijs obnoxios, uel sacrorū canonū uiolatores, eos aut deponebant ab officio, aut prorsus excommunicabant. Sic in Nicæna synodo damnatus est Arius cum suis: in Sardicēsi Theodotus, Acacius, Vrsatius, Valēs, & alij plures, non modò ab officio episcopatus remouenrut, sed etiam excommunicantur. Theodoretus libro secundo, cap. octauo. Aut ab officijs depositos, & excommunicatos, si eorum probara esset innocentia, ad communionem recipiebant, & suis ecclesijs restituebant cum publico innocentiæ testimonio: quod Sardicēsis synodus fecit Athanasio, Marcellæ, Asclepę Theodoretus libro secundo, capite octauo. Non enim licebat depositis redire ad Ecclesiam, nisi in synodis probassent suam innocentiam. Quare cum Athanasios iussu Imperatoris rediisset Alexandriam, etiam omnibus ubique episcopis scripserunt, accusantes eum, quod contra leges Ecclesiæ egerit, & non prius in concilio se insontem esse declarauerit. Sozomenus libro quarto, capite octauo. Hæreticos etiam libellos resipiscentiæ offerentes recipiebant, & pro ijs reuocandis apud Imperatores intercedebant: quomodo Eusebius & Theogonius recepti dicuntur, apud Sozomenum libro 2, capite decimosexto. Aut etiam in synodis dedicabant ecclesias. Eusebius libro quarto de uita Constantini: Socrates libro secundo, capite octauo: Zonaras tomo tertio, de Constantino. Solebant etiam in synodis reprehendere ipsos Imperatores. Nam episcopos in synodo Mediolanensi palàm Constantinū præsentem coarguisse impij & iniusti imperij, Theodoretus testatur libro secundo, cap. decimoquinto. Canones etiam ad Ecclesiæ gubernationem & disciplinam necessarios, in synodis condere solebant: quod in Nicæna, Antiochena, & Constantinopolitana factum esse, suo loco demonstrabitur. Mittebant etiam ex synodis legatos ad Imperatores, eosq; rogabant, ut decreta, siue iam nuper, siue olim facta confirmarent, & contra ea agentes coercerent. Sic synodus Ancyrana missis legatis ad Constantinm, indicat ei, quòd Eudoxius studeat fidem deprauare: & petunt ut prouideat, quò ea quę Sardicę & Syrmij cum alijs synodis decreta essent, confirmentnr. Sozomenus lib. 4, cap. 13.

Decreta autem facta in synodis oportebat ab omnibus episcopis, præsertim insignioribus, approbari. unde ad absentes acta Nicæni concilij, & Sardicensis, perscribebantur. Theodoretus libro primo, cap. nono: & lib. 2. cap. 8. Et Marius Victorinus libro secundo aduersus Arium, dicit, decretam fidem Nicęnam per totum orbem missam, & multa episcoporum millia cōsensisse. Idem in alijs cōcilijs factum est, ut patet ex literis synodalibus, quarum exempla plurima à scriptoribus Ecclesiasticis annotantur.

Porrò si non consensissent pleriq; omnes, qui erāt doctrina & pietate & autoritate pręcellentes, minus roboris ea decreta habebant. Hinc episcopi Romæ sub Damaso congregati, decreta Ariminensis concilij Nicænis contraria reprobant: ut quibus nec Romanus episcopus, nec Vincentius, nec alij consensissent: ut est in epistola synodi Romanæ ad episcopos in Illyrico: apud Sozomenum libro sexto, capite uigesimotertio: & Theodoretum libro secundo, capite uigesimosecundo. Osius etiam & Protogenes, qui in Sardicensi synodo congregatis occidentalibus præsidebant, ueriti ne quibusdam Nicæni concilij decreta alterare putarentur, Iulio scripserunt, affirmarunrq; habere se illa firma & authentica: uerùm propter declarandi necessitatem, eandem se illorum sententiā fusius exposuisse, ne Ariania breuitate scripturæ abutentibus, dictione illius imperitos in absurdā sententiam pertrahere concederetur. Sozomenus lib. 3, capite duodecimo. Hac pia cōsuetudine abusi postea Romani, supremam conciliorum cōfirmandorum potestatem paulatim sibi adscripserunt: ut sequentibus seculis dicetur.

Interdum etiā in una synodo acta, permiserunt in alia denuò examinari: quod Iulius in epistola sua ad Antiochenos affirmat. Inquit enim: Episcopi in magna synodo Nicęę congregati, non sine Dei consilio permiserunt, prioris synodi acta in alia synodo examinari, ut & illi qui iudices erant præ oculis habentes secundum de ea ipsa re iudicium futurum, cum omni diligentia causam expende-

expenderent:& illi qui sententiam acceperant, certò agnoscerent, se non per simultatē priorum iudicum, sed iure & meritò condēnatos esse. apud Athanasium in apologia secunda. Si in synodis contra absentem in lite processum esset, nō habebatur ea sententia pro firma: ut patet ex literis Iulij ad Antiochenos, apud Athanasium Apologia secunda: & ex colloquio Liberij & Constantij, apud Theodoretum libro secundo, capite decimosexto. Etiam contra synodorum impia in doctrina decreta, scriptis sese opponere solebant, quod Hilarius fecit, qui cōtra synodum Mediolanensem librum edidit.

DE OFFICIIS POLITICI MAGIstratus in iuuanda & conseruanda gubernatione & disciplina Ecclesiastica.

AD communem plurium aut omnium Ecclesiarum gubernationem, hoc primùm seculo Imperatorum Christianorum accessit cura & autoritas, & neruus in rebus externis. Nā pij Imperatores de suo officio edocti, agnouerunt, Magistratum, quantum ad externa, custodem primæ & secundæ tabulæ à Deo esse constitutum. Vnde Eusebius narrat, se audijsse Constātinum ad episcopos in conuiuio dicere: Vos quidem eorum quæ intus sunt in Ecclesia agenda, ego uerò eorum quæ extra hanc sunt, episcopus à Deo sum constitutus. Libro quarto de uita Cōstantini. Et ipse quidē Eusebius lib. primo de uita Constantini, eundē quasi communem episcopum à Deo cōstitutū esse dicit. Quid quod Cōstantinus ipse, in epistola sua ad Nicomedienses, se ministrum Dei, ut qui habeat potestatē episcopos improbos coercendi, appellat, apud Theodoretum lib. primo, cap. decimonono? Vsi autem sunt sua autoritate & neruo in propaganda uera religione. Publicis enim edictis ad ueram fidē suos subditos Constantinus est cohortatus: ut passim Euseb. in uita eius commemorat. Gratianū etiam legem tulisse, ut cuncti subditi eā religionē retinerēt, quā Damasus & Petrus Alexādrinus custodirent, Sozom. lib. 7. cap. 4 scribit. Et econtrà de prohibendis & abrogandis idololatrijs ethnicorū, Imperatores quoq; leges publicas ꝓposuerūt, nam Cōstantinus plurimos passim idololatricos cultus abrogari, & ijsdē in locis Ecclesias ædificari: & populum de uera & salutari agnitione Dei erudiri curauit. Sic enim à loco sepulchri Christi, Veneris idolū, & aras ab ethnicis structas remoueri, & ibidē templa ędificari, & similiter in Mambre fieri curasse narrat Euseb. lib. 3 de uita Cōstāt. Idē cōmemorat eodē libro, eū in Phœnicū gente & Cilicia idololatriā abrogasse: & superstitiosorū ciuitatē, Ecclesiā Dei, presbyterosq; & diaconos sortitā, & episcopū incolis illis præfectū esse. Et libro quarto inquit: Creberrimis legibus & cōstitutionib, omnib. interdicebat, ne simulachris sacrificarēt, ne statuas inspicerēt, ne sacrificia occulta facerēt, ne ciuitates singulariū certaminū homicidijs polluerent. His uerò q per Aegyptū, ipsamq; Alexandriā, fluuium qui apud ipsos est, per uiros effœminatos colere solebant, alia lex missa est, ut uniuersum Androgynorū genus, tanquam adulterū, è uita tolleretur, nec alicubi eos uidere liceret, qui obscęna hac libidine detinerētur. Idē & alij sequentes pij & Christiani Imperatores fecerunt. nam de filijs Constantini Sozom. lib. 3, cap. decimoseptimo asserit, quòd paternis legibus adstipulati sint, & proprias adiecerint cōtra eos qui uel sacrificare, uel imagines colere, aut ethnicā superstitionē exercere pręsumerent. Et de Theodosio Ruffin. inquit lib. secundo, cap. 19: Idolorum cultus, qui Constantini institutione, & deinceps negligi & destrui cœperat, Theodosio imperante collapsus est. Quod expressius Theodoretus lib. quinto, cap. 20 refert: Imperator fidelissim^o Theodosius, transtulit studium suum aduersus errorem Gręcorum: legesq; scripsit, quibus mandabatur destructio lucorum simulachralium. Constantinus enim magnus dignissimus omni laude, qui primus exornauit Imperium pietate, cum adhuc insanire cerneret orbem terrarum, interdicto suo sacra dæmonum prorsus sustulit: fana tamen non subuertit, sed inaccessa esse uoluit. Huius filij, & ipsi paternis uestigijs institerant: uerùm Iulianus impietatē renouauit, & antiquæ deceptionis succēdit ignem. At Ionianus imperium adeptus, rursus simulachrorum cultum prohibuit. Et Valentinianus magnus ijsdem legibus Europam gubernauit. Valens uerò cunctis alijs quam de legissent religionē, eiusq; cultum permisit: cum solis autem propugnatoribus dogmatum Apostolorum bellare, nunquā cessauit. Toto igitur tēpore ipsius Imperij, & in aris ignis ardebat, & simulachra libationibus ac sacrificijs honorabantur, & in foro publicæ epulę dabātur, & initiati orgijs Bacchi cum parmis cursitabāt, canes discerpentes, insanientes, bacchantes, peragētesq; & alia quib. illorū magistri festa celebrātur. Hęc omnia cum fidelissimus Imperator Theodosius cōperisset, funditus euulsa obliuioni dedit. Ambrosius lib. quinto, epistola trigesima prima dicit, Constantium aram Magnæ Deæ in curia Romana auferri iussisse.

Turpes etiam consuetudines, moribus & pietati nocentes aboleuerunt. cuius rei exempla de Theodosio commemorat Socrates libro quinto, capite decimooctauo: qui mancipes, Romæ in tabernis prostituentes meretrices,

meretrices, & incautos scortatores per cuniculum in pistrinum proijcientes, supplicio affecit, & speluncas illas larrociniorum subuertit: & obscœnam puniendæ adulterę con suerudinem, per publicam stuprationem ad sonitum tintinnabuli in sistria lupanaribus, sic uocatis, prorsus extinxit.

Curæ etiā ijs erat, inter episcopos & doctores Ecclesiarū conseruare cōcordiā: & si quæ essent ortę dissensiones, siue ob doctrinā, siue ob alias causas, suam interponebant autoritatem, in ijs sibi inuicē reconciliandis. Quod Constantin⁹ fecit, cū Alexandriā misit Osiū, & ipse scripsit literas ad Ariū & Alexandrū, obtestans eos, ut concordię & paci studerēt: quemadmodum refert Eusebius lib. secundo de uita Constantini: & Socrates lib. primo, cap. septimo. Idem, cum in Antiochena ecclesia orta essent dissidia, ob ordinarionē, literis eos ad concordiam est cohortatus. Eusebius libro tertio de uita Constantini.

Si uerò literis & cohortationibus nihil proficerent, causam eam cognoscendam aliquibus insignioribus episcopis commendabant, præsertim ijs ad quorū iudicia dissenti entes prouocarent. Nā cum quidā Africani episcopi, antesignano Donato, Cæcilianum Carrhaginensem in multis reprehenderent, inter alia ei obijcientes, quòd sacras literas Christianæ religionis hostibus tradidisset cremandas, & dissidijs eæ Ecclesiæ turbarentur, & peterent ab Imperatore, ut quoniam Gallia esset immunis à contentione, quæ orta esset inter Africanos & cæteros episcopos, sibi de Gallia iudices dare præciperet (ut commemorat Optatus Mileuitanus libro primo aduersus Parmenianum) Constantinus Cæcilianum unà cum decem episcopis, qui eum accusarent, additis alijs decē qui de causa cognoscerent, Romam accersiuit, & Romanum episcopum Miltiadem, & Marcum, & Galliæ episcopos Rhericium & Maternum & Marinum, unà cum illis causam componere iussit: ut patet ex literis eius ad Miltiadem & Marcum, apud Eusebium libro decimo, capite quinto, & ex Optato Mileuitano.

Si uerò nec sententiæ episcoporū acquiescerent, sed appellarent ad synodū, curabant Imperatores synodos congregari, & iterum de ea causa tractari: quod etiam in dissensione Cęciliani & Donati factum est. Nam cum in cōsessu Romano, cognita causa, episcopi Cæcilianum absoluissent, & Donatum improbum calumniatorem damnassent, Donatus prouocabat ad synodum: Constantinus uerò Arelati eā congregauit, eoq; accersiuit Chrestum Syracusiorū episcopum, & quàm plurimos alios ex uarijs & innumeris ciuitatibus. Eusebius libro decimo, cap. quinto.

Ne quid uerò uiderentur sibi sumere, accersebāt orthodoxos & probaros episcopos, & cum ijs cōsilia de sanandis Ecclesiarū perturbationibus consulrabant. id quod fecisse Iouinianū, narrat Ruffinus libro secundo, capite primo: qui Athanasiū familiarissimis literis ad se euocarit. Theodosium etiā cū Nectario captasse consilium, quo pacto dissentientes ad cōsensionē in doctrina adduci possent, Socrates libro 5. cap. decimo prodidit.

Ad sanandas uerò in doctrina dissensiones, & componendas lites episcoporū, Imperatores indicebant synodos, siue sua sponte, siue rogatu & hortatu episcoporū, ut suprà diximus: nec reperias ullā generalē synodū, hoc toto seculo, sine Imperatorum autoritate cō uocatam. quod per enumerationem probare hoc loco non ducimus esse necessarium: siquidem ex capite de Concilijs, lector id cognoscere poreft. Testatur Socrates in proœmio libri quinti, quòd ab Imperatoribus, postquam Christiani esse cœperint, pendeāt res Ecclesiasticę: & quòd maximæ synodi ex illorum sententia congregatæ sint, & adhuc congregentur.

Interdum autem Imperatores cum Episcopis sibi familiarib⁹ de loco opportuno eligendo ad synodum, deliberabant. Nam constantius, suasu Basilij, Nicomediā synodo destinabat. Sed ea urbe ante conuentū terręmotu cōcussa, iterū cōsulebat Basiliū de alio loco, proponebat is quidem Nicæam: sed cum ea Imperatori non uideretur satis idonea, Basilium iubebat per literas sciscitari ex omnib. Orientis episcopis, quo loco synodū cōueni re commodum arbitrarentur. Illi autem non unum, sed diuersa loca nominabant. Sozom. lib. quarto, cap. decimosexto. Nusquā hic inuenies, siue de concilio conuocando, siue de loco eligendo, Romanū episcopū consultum: ut penes quem solum ea esset potestas definiendi. Conuocabantur autem episcopi ad synodos literis Imperatorū. Eusebius libro tertio de uita Constantini: Theodoretus libro quinto, capite nono. Vehebantur autem publicis uehiculis, procurantibus ea Imperatoribus per præfectos: ut patet ex epistola Constantini ad Chrestum. Eusebius libro decimo, capite quinto. aut ecclesiasticis: Theodoretus. aut iumentis: Eusebius libro tertio de uita Constantini, & Theodoretus lib. 2. capite decimosexto. Et Reipublicæ sumptibus episcopos ad concilia uenire solitos, apparet ex Sozomeno lib. quarto, cap. 16. Persuaserant enim Imperatori, nec Reipublicæ, propter sumptus, nec ipsis episcopis, ꝑpter itinera cōmodū fore, ut cuncti in eundem locū conuenirent. Conuiuijs etiā exceptos, & muneribus honoratos patres Nicænos à Constantino esse, Euseb. affirmat lib. 3.

De Constantino Eusebius in uita eius, libro quarto testatur, eum definitiones episcoporum in synodis promulgatas confirmasse: & gentium præsidibus interdixisse, ne ea quæ ab illis decreta essent, infringerent. Idem decreta synodi Nicænæ amplexus est: & protestatus, se in exilium acturũ eos qui non subscriberent. Ruffinus libro primo, capite quinto. Quod etiam fecit. nam Arium cum sex suis asseclis in exilium misit. Ibidẽ. Promulgauit decreta synodi Nicænæ suis literis, quarum exempla passim extant in libro tertio Eusebij de uita Constantini, & apud Socratem & Theodoretum. Præcepit etiam Arij libros cremari: & si quis eos celare deprehensus esset, eum capitali supplicio affici iussit. Socrates libro primo, cap. nono. Valentinianus & Valens & Gratianus decreta synodi in Illyrico, episcopis diœceseos Asianæ, Phrygiæ, Cataphrygiæ, Pacatianæ denunciant: apud Theodoretum libro quarto, capite octauo.

Edictis etiam & neruo ciuili reprimebant tum hæreticorum falsa dogmata & blasphemias, tum eorum seditiosos tumultus & conatus. Nam Constantinus de Nouatianis, Valentinianis, Marcionistis, Paulianis, & Cataphrygibus constitutionem promulgauit, in qua edixit, ut omnia eorum oratoria ipsis eripiantur, & catholicæ Ecclesiæ tradantur, & reliqua eorum loca rebuspublicis adindicentur: nec ulla prorsus facultas conueniendi ijs relinquatur, siue in publico, siue priuato loco. Minis etiam eorũ asseclas terrebat, & ut ecclesiã ingrederentur adegit: libros etiam eorum inquiri & perlustrari mãdabat, ut refert Euseb. lib. tertio de uita Constantini. Idẽ, cũ Eusebij Nicomediensis & Theogonij fraudes deprehendisset, iussit eos arreptos in remotissima loca deportari: in epistola sua ad Nicomedienses, apud Theodoretũ libro primo, capite decimonono. ubi elegan ter inter cætera inquit: Nos si habeamus episcopos castos, orthodoxos, humanos, gaudemus. Quod si quis audacter inconsulteque ad memoriam, ad laudem pestium illorum exarserit: illius statim audacia, ministri Dei, hoc est mea executione coercebitur. Et cum Meletiani turbas molirentur Alexandriæ, scripsit Constantinus ad Athanasium, se bene scire quòd Meletiani soleant criminationes confingere, & contra Ecclesias turbas excitare: se uerò in posterum talia non laturum, sed iudicaturũ secundum leges, & pœnas de illis sumpturum, nisi quiescerent. Sozomenus libro secundo, capite uigesimoquarto. Constantius etiam monente synodo Ancyrana, Eudoxij turbas in Antiochena Ecclesia seuerissimis literis repressit. Sozom. libro quarto, capite decimoquarto. Gratianus per Saporem ducem, Arianos sacris ædibus expulit, eosq; optimis pastoribus restitui mandauit. Theodoretus lib. 5, cap. 2. Cum Ariani quadraginta annos Constantinopoli oratoria tenuissent, Theodosius eis eripuit. Socrates libro quinto, cap. 7. Gratianus Arianas de Deo disputationes lege uetuit. Sozomenus libro septimo, capite sexto. Theodosius in Oriente summa cura, pulsis hæreticis, ecclesias Catholicis tradebat. Ruffinus libro primo, capite decimonono. Præfecti etiam politici, seditiones in ecclesijs tum ob episcoporum ordinationes, tum alias ob causas suscitatas, compescebant: quod Romæ fecisse Maximus, & Ambrosius Mediolani, commemorantur. Ruffinus libro secundo, capite decimo & undecimo.

Iudæorum etiam impias aduersus Ecclesiam & publicam tranquillitatem machinationes, tum legibus, tum externa ui coercuerunt. Cum enim eos affligerẽt Iudæi, qui ex ipsis ad Christianã accederẽt religionẽ: Constantin' lege edixit, ne quid molestiæ ijs inferrent. quæ adhuc extat l. secunda, Cod. de Iudæis, &c. Et eosdẽ, templũ suũ Hierosolymis instaurare nitẽtes, ut perduellionis reos, seuerè castigauit. Narrat enim Chrysostomus oratione secũda cõtra Iudæos, eñ disiectis eorũ operibus, non modò architectis ipsis atq; fabris, sed & reliquæ turbæ conspiranti, inussisse perpetuæ infamiæ notã. auribusq; præcisis, & corpore mutilato, tanq̃ fugitiua mancipia ad ludibrium circumduxisse, ut hoc exemplo alij absterrerentur. Sozomenus lib. tertio, cap. decimoseptimo, de filijs Constãtini affirmat, quòd interdixerint sub pœna capitis, ne quis Iudæorũ more circũcidatur.

Persequutores Ecclesiæ, si alia ratione non possent, aperta ui propulsãbãt. Nã Constantinus Liciniũ lege interdicentem, ne qua in re episcopi inter se communicarent, nec ad uicinam aliquam Ecclesiã proficiscerẽtur, nec conuocarent synodos, & episcopos passim affligentem, aperto bello aggressus est, & uictum capitali supplicio affecit. Eusebius lib. primo & secundo de uita Constantini.

Si etiam Episcopi ex odio impugnabãt alios innocentes, suscipiebant eorũ defensionem. quod fecit Theodosius, Flauianum à Romano & Occidentalibus episcopis falsis criminibus, quòd esset hostis Dei & tyrãnus, delatum defendens. Theodoretus lib. 5, cap. uigesimotertio. Constans Occidentis Imperator, cum cognouisset Athanasiũ iniustè in exiliũ pulsum, rogatione & minis apud Cõstantiũ fratrẽ suũ intercessit, & effecit ut Athanasium Alexandrinæ ecclesiæ restitueret. Ruffinus libro primo, capite decimonono.

Pulsos in exilia, si eorum innotuisset innocentia,

centia, reuocabant. Sic enim Constantinus iunior Athanasium ab exilio reductum, Alexandriam remisit. Theodoretus libro secundo, capite primo: & Socrates libro secundo, capite tertio. Et Constantius eundem postea ex Italia uehiculis publicis, additis literis, redire iussit. Sozomenus libro tertio, capite uigesimo. Eundem etiam Iouinianus in Aegyptum remisit, ibiq; ecclesias ac populos instituere iussit. Sozomenus libro sexto, capite quinto. Gratianus extincto Valente legem tulit, qua expulsi pastores suis quique gregibus restituerētur. Theodoretus libro quinto, capite secundo.

Haeretici etiam agentes pœnitentiam, & errorem suum oblatis libellis damnātes, intercessione episcoporū ab Imperatorib. reuocati, & suis ecclesijs restitui solebant. cuius rei exemplum est in Ario & Euzoio, qui cum libellū dissimulato errore obtulissent Constantino, Alexandriā ab eodem remissi sunt. Socrates lib. 1, cap. 27. Eodem modo Eosebios Nicomedia, & Theogonius Nicæa pulsi, oblatis libellis resipiscentiæ, interpellatione episcoporū recepti dicuntur. Sozomenus lib. secundo, capite decimosexto.

Vocationes & ordinationes episcoporū, maximè uerò metropolitanorū confirmare, penes Imperatores quoq; erat. Hinc Constantius ad Liberiū inquit: Nos, quòd Christianus esses, dignum te iudicauimus episcopatu urbis nostræ. Theodoretus libro secundo, capite decimosexto. Idem cum uenisset Constantinopolim, & cognouisset Paulum esse designatum episcopum, molestè tulit, quòd episcopatus concreditus esset indigno: & conuocata synodo, eum ab Ecclesia repulit, & Eusebio Nicomediensi episcopo Constantinopolitanā ecclesiam tradidit. Sozomenus libro tertio, capite quarto: Socrates libro secundo, capite sexto & septimo. Valentinianus electionē & uocationē Ambrosij, à synodo factam, approbauit. Theodoretus lib. quarto, cap. septimo. Theodosius Nectarium Constantinopolitanū episcopum elegit, & ordinationem eius approbauit. Theodoretus libro quinto, capite nono: Sozomenus libro septimo, capite octauo.

Ceremonias etiam Ecclesiæ utiles & necessarias, approbatas à ueris doctoribus, suis edictis & legibus confirmarunt & propagarunt. Constantinus enim admonuit omnes Romano Imperio subditos, ut dieb. Seruatori nuncupatis feriarētur: similiter & eos qui sabbathi sunt, uenerarentur. & singularum gentium præsidibus legem dedit, ut Dominicum diem secundum nutum Imperatoris obseruarent, & martyrū dies honorarent, & festorū tempora ecclesijs decernerent. Eusebius lib. quarto de uita Constantini.

Legibus etiam suis de causis matrimonialibus iuuerunt ecclesias. Nam Ambrosius libro quarto, epistola sexagesimasexta narrat, Theodosium uetuisse consobrinos inter se coniugij cōuenire nomine: & grauissimam pœnam statuisse, si quis temerare ausus esset fratrum pia pignora.

Iuuerunt etiam largitionibus, immunitatibus & alijs beneficijs ecclesias: quod Eusebius passim in Constantino cōmendat libro secūdo, & quarto de uita Constantini. Et Sozomenus lib. tertio, capite decimoseptimo, de filijs Constantini dicit, quòd clericos unà cum pueris & domesticis suis, præcipuis honoribus & immunitatib. honorarint. eas uerò leges cū Iulianus abrogasset, Iouinianus postea ad Ecclesiæ utilitatē reuocauit. Theodoretus libro quarto, cap. quarto.

Porrò quemadmodum pij Imperatores suo neruo iuuabant ecclesiasticā administrationem: ita cōtrà impij, aut in hæresin prolapsi, uel etiam pij, ab hęreticis tamē & schismaticis persuasi, externa sua autoritate interdum abutebantur, tum ad idololatriā instaurandā, & abolendā Christianā religionē: quod Sozom. de Iuliano narrat lib. 5, capite tertio: (idem constat ex epistola eius ad Arsacium: cuius exemplum habet Sozomenus libro quinto, capite decimosexto) tum ad hæreses & hæreticos promouendum, & ueram doctrinam & orthodoxos episcopos affligendum. Nam ipse Constantinus Arij & Euzoij subdola confessione deceptus, reuocauit eos ab exilio: & Athanasium, eos ad communionem admittere recusantem, in Gallias relegauit. Socrates libro primo, capite uigesimoseptimo, & trigesimoquinto. Et Alexandro mandabat sub pœna exilij, ut Ario communicaret. Socrates libro primo, capite trigesimooctauo.

Constantij autoritate & potētia abusi Ariani, Athanasium damnarunt, & in exilium expulerūt. Ruffinus lib. primo, cap. decimoseptimo, & decimooctauo. Qui etiam Tribunos, præpositos, comites & exercitus edictis excitasse ad inuestigādum Athanasiū latitantem dicitur. Ruffinus libro primo, capite decimooctauo. Macedonius prætexens edictum Constantij, quo iubebantur eorum oratoria destrui, qui filium patri esse homousion asseuerarent, multas Ecclesias destruxit: & secum cōmunicare detrectantes, non solum expulit, sed etiam in uincula cōiecit, & iudicibus tradidit. Sozomenus libro quarto, capite uigesimo. Iulianum etiam edicto præcepisse, ut Africani Donatistis redderent Ecclesias, quas Constantinus eis ademerat, Augustinus commemorat libro secundo, capite octuagesimotertio, & nonagesimoseptimo, contra literas Petiliani.

Valen-

Valentem etiam in Oriente, Imperiali dignitate in orthodoxis affligêdis & hæreticis promouêdis abusum esse, cõstat ex Ruffino lib. 2. cap. 2. Nam Euzoius, eius autoritate & edicto armatus, Petrum Alexandrinũ orthodoxum episcopũ carceri inclusit, & Lucium Arianum substituit. Socrat. lib. 4. cap. 21. Iustina quoq;, iunioris Valentiniani mater, Arianæ hæresi addicta, Ambrosium & alios infestauit. Ruffinus lib. secundo, cap. 15.

Tum etiam ad hæreticorum congregandã côuenticula. Nam Constantij potestate abusi sunt Ariani, ad cõgregandam synodum Constantinopolitanã, & rescindendum acta Nicænæ synodi, & absoluendum Arium, & damnandum Alexandrum. Ruffinus libro 1, cap. 12. Idem Occidentales episcopos per deceptionẽ, ad cõsensum Arianæ hæreseos cogere aggressus est, cõgregata synodo Mediolanensi & Arimini. Ruffinus lib. primo, cap. decimonono, uigesimo, & uigesimoprimo: & Sozomenus lib. quarto, cap. decimoquinto & decimosexto. Tum ad Iudæorũ confirmandam peruicaciã: quod de Iuliano notum est, quem Iudæis potestatẽ fecisse templi Hierosolymis reædificandi, Ruffinus libro primo, capite trigesimooctauo prodidit.

Intempestiuè etiam sibi Imperatores interdum iudicium de causis fidei sumebant: quod Athanasius in Constantio reprehendit, in epistola ad solitariam uitam agentes: & Ambrosius in Valentiniano, ad quem inter cætera inquit: Pater tuus, Deo fauente, uir maturioris æui, dicebat: Non est meum iudicare inter episcopos. Tua nunc dicit clementia, Ego debeo iudicare. Ambrosius libro quinto, epistola trigesimasecunda.

DE PRIMATV.

VT in seculis superioribus episcopi Romani cœperunt, data occasione, paulatim sibi præparare aditum ad primatum: ita nec hoc seculo in eis mysterium iniquitatis fuit ociosum, sed paulatim magis magisque promouit, arreptis undecunq; occasionibus, etiam leuissimis: id quomodo sit factum, exponemus. Hactenus Romanis episcopis autoritatẽ prę alijs cõciliauerat amplitudo ciuitatis Romanæ, quòd ea domina & caput orbis esset: & multitudo & synceritas & cõstantia doctorum; & beneficẽtia in alias ecclesias, & propagatio Euangelij ad urbes uicinas. Iam uerò accessit autoritas Imperatoris Constantini Magni, ad fidem conuersi, in ea inhabitantis, qui causas episcoporũ etiam in alijs locis contendentium nonnunquam, Romano & alijs uicinis episcopis cognoscendas & dijudicandas cõmisit: ut constat ex Eusebij libro 10, cap. 5. Deinde synodus Nicæna, eius iamdudum affectatam supra Ecclesias eius prouinciæ eminentiam & inspectionem confirmauit, quam antea consuetudine sibi acquisierat: ut patet ex sexto canone concilij Nicæni, apud Ruffinũ libro primo, capite sexto. Postea magis eius potentiam auxit perturbatus ecclesiarũ Orientalium status, propter hæresin Arianã. Nam cum orientales episcopi, Athanasius & alij Romani, ut præcipui inter Occidẽtales, consilium & auxiliũ implorarẽt, & is pro eis sua autoritate tum apud Imperatores intercederet, & consilijs iuuaret, paulatim primas sibi uendicabant partes: quod cõstat ex historia Iulij, quem Socrates lib. secundo capite decimoquinto, dicit fretum ecclesiæ Romanæ prærogatiua, minacibus literis cõmuniuisse Paulum Constantinopolitanum, Asclepam Gazensem, Marcellum Ancyranũ, & Luciũ Adrianopolitanũ, & Athanasium, ab Orientalibus depositos: & ad Orientem scripsisse, ac suum cuiq; locum restituisse: illosq́; reprehendisse, qui eos per temeritatem deposuerant. Sed Orientales eius imperium & primatus affectationem, ut legibus Ecclesiasticis contrariam, refutant. Ibidem: & Sozomenus libro tertio, capite octauo.

Fecit etiam id Romanos episcopos insolentiores, quòd solebant, ut alij metropolitani, conuocari ad synodos: & si abessent, eorũ requiri sententiæ. quod adeò pro canone Ecclesiastico sibi arripuerũt, ut eo nomine synodorum decreta reprobarent, ut paulo antè dictum est. Item, quòd in causis cõmunibus, si quid alij egissent, solebant id ad Romanũ episcopum perscribere, ut sua comprobatione pacem & concordiam iuuarẽt. quod apparet ex epistola Ambrosij ad Theophilũ, quæ est septuagesimaoctaua, libro decimo: ubi Theophilum monet, ut si quid in causa Orientalium, quę ipsi à synodo Capuensi commissa erat, ageret, referat ad sacerdotem Romanæ ecclesiæ. Etiam illud eis ansam pręhebat sese efferendi, quòd ex alijs Ecclesijs testimonia de doctoribus interdũ à Romano episcopo petebant. Fidem enim Moysi Saracenorũ episcopi probasse dicitur Damasus, apud Socratem lib. quarto, cap. trigesimoseptimo. Item, quòd eorũ rectæ sententiæ acquiescebãt etiã alij pij doctores: quod uidetur innuere Sozomenus lib. sexto, cap. uigesimosecũdo. Cum enim agitaretur quęstio de Spiritu sancto, Liberius scripsit Orientalibus episcopis, ut cum Occidentalibus sacerdotibus Triadem coessentialẽ et eiusdem gloriæ neneraretur. Quo facto, tanquã semel accepta à Romana ecclesia causę huius determinatione, singuli cõquieuêre. Et quòd interdũ episcopi dissentientes in alijs prouincijs, spontè appellabãt ad Romanũ epĩscopũ, & rogabãt ut utramq; partẽ citaret: et audita & cognita causa, suo arbitrio et sentẽtia lites

componeret. Sic Macarius & Hesychius legati Eusebianorum à Iulio postularunt, ut synodum indici curet, & mittat literas ad Athanasium, & ad Eusebianos, eosque Romam conuocet. Alexander etiam Carponem, ob Arianam hæresin reum, Romam citari curauit: ut refert Iulius in epistola ad Antiochenos apud Athanasium, in Apologia secunda. Item quòd quidam Ariani ad mentem saniorem redeuntes, & errorem & scelera sua agnoscentes, à Romanis episcopis, ut præcipuis inter Occidétales, cũ obtulissent resipiscentiæ libellos, recipiebantur: quod de Vrsatio & Valente, Iulio offerentibus libellum pœnitentiæ, narrat Socrates libro secundo, capite uigesimoquarto. Et quòd Gratianus legem tulit, ut cuncti eam religionem retinerent, quam Damasus Romanus & Petrus Alexãdrinus custodirent. Sozomenus libro septimo, cap. quarto. Et quòd eos, quorum non approbat ordinatio nem, uidebat suam ambire amicitiam, & Romam sui purgandi causa legatos mittere. Cuius rei exemplum est in Flauiano, apud Theodoretum libro quinto, capite uigesimotertio.

Vtebantur etiam illo artificio Romani episcopi, ut in epistolis suis (si tamen non sunt prorsus, ut uidentur, ficticiæ) multum, ad tædium usque, de suo nomine, Petrique coryphæi Apostolorum primatu occinerent: quemadmodum uidere est in singulis ferè epistolis, quæ episcopis huius seculi attribuuntur, maximè uerò in Miltiadis, Marcelli, & Marci, & similium.

Si qui ad eos scribebant, id statim pro subiectione & obedientia interpretari eos solitos esse, testari potest epistola Damasi ad episcopos Orientis: apud Theodoretum lib. quinto, cap. nono. Sic enim orditur: Quòd debitam reuerentiam Apostolicæ sedi uestra habet charitas, uobis, filij charissimi, præstatis ipsi plurimum. Cum tamen in literis Orientalium ad Damasum, nulla insignis alicuiùs reuerentiæ fiat mentio. Fortè etiam exemplum Montanistarum, quorum etiam alias impietates imitari cœperunt, eis profuit: de quibus Hieronymus in epistola ad Marcellam scribit, quòd habeant primos de Pepuza Phrygiæ patriarchas, secundò cenones, tertio uerò loco episcopos.

His & similibus occasionibus & artibus paulatim mysterium iniquitatis in Romanis episcopis, sibi tractu temporis, usu & consuetudine, ius aliquod in alias ecclesias præscribere, & ad primatum gradus ponere hoc quoq; seculo laborauit. Quòd uerò non perfecerit id quod moliebatur, impedijt illa communis Ecclesiarum consociatio, de qua suprà diximus.

¶ Deinde obstitit etiam eis Synodorum autoritas. Nam pattes in Nicæna synodo, canone sexto, Romanum episcopum alijs metropolitanis non præferunt, sed coæquant: & quidem Romano concedunt prærogatiuam honoris, ob consuetudinem. De Hierosolymitano uerò dicunt, ei antiquitus traditam honoris prærogatiuam. Canone octauo, & canone decimooctauo, apertè edicunt, ne quis clericum, qui ad alium pertinet, ordinet sine eius consensu. Et in Carthaginensi synodo, canone decimo decretum est, ne quis alienos fines usurpet, aut trãscendat episcopum collegam snum, aut nserpet alterius plebes. Et in Antioshenæ synodi canone decimotettio, uetant episcopos in aliena prouincia ordinare, licet consentire uideantur nonnulli: nisi literis tam metropolitani, quàm cæterorum qui cum eo sunt episcoporum, rogatus sit. Et canone uicesimosecnndo interdicunt, ne episcopns alienam ciuitatem, quæ sibi non est subiecta, adeat. Eadem etiam ferè in Sardicensi canone decimoquarto reperits sunt. Cum Iulius Romanus episcopus ea quæ in Aihansium Orientales episcopi Ariani in synodo Antiochena salso pronnnciauerant, reprehendisset: & datis minacibus literis, Aihansium, Asclepam, Paulum & alios depositos restitui iussisset: molestè illi Inlij censuram & mandatum, quasi ei in omnes Ecclesias imperium commissum esset, tulerunt: denuoque congregati rescripserunt, confiteri se quidem ecclesiam Romanam liberalem in qnosuis perhiberi, tãquam Apostolorum phrontisterion, & pietatis metropolim factã inde sbinitio: quanquam Christiani dogmatis autores ex Oriente ad illam uenissent, eam tamen ob causam non debere se posteriores ferre, quòd nec amplitudine, nec multitudine Ecclesiæ abundarent, cum uirtute & proposito uincerent. Iulium uerò accusabant, quòd eos qui cum Athanasio erant, ad aommunionem admisisset: molesteque ferebant, quòd synodum ipsorum contumelia affecisset, & sententiam illius abrogasset: quod factum quasi iniquum, & ab Ecclesiastica lege dissonum, arguebant. maximè cum antecessores eorum in Oriente, Romano nihil contradixissent, cum sine aliarum Ecclesiarum iudicio aliquid suscepisset: ut quòd Nouatianum, inconsultis Orientalibus episcopis, Romana ecclesia expulisset. Sozomenus libro tertio, capite octauo: Socrates libro secundo, capite decimoquinto. Ad eas Orientalium literas respondit quidem Iulius: sed primatum suum super omnes ecclesias, quẽ sciebat nullo iure niti, non defendit, ut patet ex

tet ex literis Iulij apud Athanasium in Apologia secunda. Adeò verò nihil de primatu Romani episcopi Orientales sentiebant, ut etiam Iulium excommunicarent: Sozomenus libro tertio, capite undecimo. Concilium Alexandrioum, ut pote nihil sentiens de Romaoi episcopi uniuersali inspectione, omnium ecclesiarum uisitationem, & emendationem ecclesiarũ Orientis, committit Asterio: & Occidentis, Eusebio. Ruffinus libro primo, capite uigesimonono. Et Eusebius Vercellensis, ac Hilarius, Illyricum, Italiam & Gallias uisitarunt, & correxerunt ea quæ uidebantur io ecclesijs emendanda. Ruffinus libro primo, capite trigesimo, & trigesimoprimo.

Synodus Syrmiensis statuit, Liberium & Felicem ambos debere sedem Apostolicam administrare, & communi sacerdotio concorder fungi. Sozomenus libro quarto, capite decimoquinto. Quod certè non potuisset eis io mentem uenire, si sciuissent, solum Romanum episcopum esse uicarium Christi, & caput ecclesiæ. Facile enim intellexissent, fore contra decorum, ut ecclesia Christi duo habeat capita. Synodus Sardicensis Iulium appellat amicum & collegam suum, in literis synodalibus. Theodoretus libro secundo, capite octauo. Constantinopolitana syoodus, Constantinopolitanum honoris prærogatiuas post episcopum Romanum habere iussit, eò quòd Constantinopolis esset oova Roma. Socrates lib. quinto, capite octauo. Et ijsdem priuilegijs, ordinibus populi, & magistratib. uteretur: imò & symbola secuodum legitims Romanorũ in Italia, & iura & honores ex æquo essent utriq; ciuitati. Sozomenus libro septimo, capite nono. Sed ut ea honoris prærogatiua non œcumenicam omnium ecclesiarum inspectionem & supremam potestatem concedebat Constantinopolitano, ita oec Romano episcopo. Coostantinopolitanum Romano coæquaruot: sed eo Romanum episcopum alijs metropolitanis neq; prætulerunt, neq; principem seu caput eis præfecerunt: & cum in ea synodo confirmarint Nicænæ synodi decreta, decreuerunt omnes ecclesias secundum antiquos canones debere administrari: & episcopis nõ licere ecclesias, quę extra ipsorum sunt terminos, inuadere, aut ordinationibus sese ingerere, nisi uocentur: & singulos, quæ in synodo cuiusq; gentis, tanquam optima uisa, decreta essent, administrare & facere debere: ut testatur Sozomenus libro septimo, capite nono: & Socrates lib. quinto, capite octauo. Et ipsi eius synodi patres in literis suis ad Damasum & Ambrosium, & alios Romæ ad synodum coogressos, (quæ est apud Theodoretum libro quinto, capite nono) nihil amplius Romaoo episcopo attribuerunt iuris aut potestatis, quàm antea ei in Nicæna est propter consuetudinem concessum. In tertia Carthaginensi, quæ circa tempora Syricij habita est, canone uicesimosexto, qui citatur distinctione nonagesimaoona, Patres sanxerunt, ut primæ sedis episcopus nõ appelletur Princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi: sed tantum primæ sedis episcopus: Vniuersalis autem, nec etiam Romanus põtifex appelletur. Quam postremã clausulam Petrus Grabbe, compilator tomorum Conciliorum, siue fraude, siue negligentia subticuit.

¶ Tertiò verò doctorum sincera sententia, qui ut senserunt, ita etiam docuerunt & scripserũt, omnes coepiscopos ubicunq; terrarum ecclesijs præsint, eiusdem esse meriti & honoris, & successores Apostolorum. & quamuis honorificè de Petro apostolo & de Romana ecclesia loquantur, tamẽ apud nullum huius seculi autorem legas, Romanum episcopum siue diuino siue humano iure esse œcumenicum, seu uniuersalem omniũ ecclesiarum inspectorem. Nam si euoluas omnia quæ hodie extant Arnobij scripta, ne mentionem quidem fieri Romanæ ecclesiæ, aut episcoporum Romanorum uideas. Petri quidem apostoli meminit in Psalmo centesimosexto, & centesimo trigesimooctauo, ut episcopi episcoporum: sed ad Romanos episcopos non applicat. Nec Lactantius (qui fuit Arnobij discipulus, & tempore Diocletiani & Constantini Magni uixit, & ad eum septem libros scripsit de uera sapientia) uspiã in suis operibus, quæ hodie extant, pro Romanæ ecclesiæ primatu quidquam dicit: sed cõtra eum nõ pauca habet, qualia sunt, quòd lib. 4, cap. 21 ait: discipulos Christi per prouincias dispersos, fundamẽta Ecclesiæ ubiq; posuisse: & quòd episcoparum quemlibet summum sacerdotium appellat, & omnem Ecclesiam catholicam, quæ uerum cultũ retinet. lib. quarto, cap. trigesimo.

Nec Eusebius Cæsariensis primatum Romanorum episcoporum super alias ecclesias uspiam agnoscit. Nam in historia ecclesiastica passim, eos tantum urbis Romanæ episcopos uocat: quod & alij historici, ut Hieronymus in Chronico, Ruffinus, Socrates, Theodoretus, Sozomenus faciũt. Et in procemio in Chronicon, Romanos, Alexãdrinos, Hierosolymitanos, Antiochenos appellat episcopos per easdem ciuitates metropoles prouinciarum, id est, metropolitanos.

Nec Athanasium, Romanis episcopis eum honorem attribuere, facile ex eo apparet, quòd in scriptis suis, cum eorũ facit mentionẽ, tãtum episcopos Romanos eos appellat.

In epistola ad solitariã uitam agẽtes inquit: Ne Liberio quidẽ Romano episcopo pepercerunt, nulla reuerentia ducti, uel quòd sedes illa esset Apostolica, uel quòd Roma metropolis esset Romanæ ditionis, uel quòd eos apostolicos uiros in suis literis appellassent. Iulium quidem in Apologia secunda, Romanum pontificem appellat: sed eodem nomine etiam alios dignatur, in oratione contra Arianos. Extant epistolæ duæ inter opera Athanasij, in quibus Marcus uocatur uniuersalis ecclesiæ papa, & Romana sedes mater & caput omnium ecclesiarũ. Sed eam quæ Athanasio adscribitur, eius non esse stylus facilè indicat: nec res in ea contentæ, ueritati historiæ sunt ἀνάλογοι. Nam si incendium sacrorum librorum per Georgiũ Cappadocem factũ est, ut patet ex epistola Athanasij ad orthodoxos de persequutione. imperante Constantio, cum Iulius præesset Romanæ ecclesiæ, ut patet ex Socrate libro secundo, capite decimoquarto: & Marcus dudum esset mortuus, ante imperium Constantij: quomodo Athanasius ad Marcum scripsit. de combustis canonibus Nicænæ synodi? Præterea, ea phrasi ecclesias metropolitanas, è quibus in reliquas alicuius prouinciæ ciuitates propagata est doctrina Euangelij, appellari solitas, suprà monuimus.

¶ Hilarius etiam, licet minus commodè de Petro apostolo loquatur, quòd ædificationi ecclesię subiaceat, & sit eius fundamentum, libro sexto de Trinitate, & commentario in Psalmum centesimum trigesimum primum: tamen ecclesiæ Romanæ nusquam meminit, quasi ad eam, tanquam ad caput, omnes in toto terrarum orbe sint alligatæ. Imò in libro contra Constantiũ inquit: Vertisti deinde, ô Constanti, bellum tuum usq; Romam, eripuisti illinc episcopum.

Basilius etiam in suis scriptis nusquam prodidit, Romanum episcopum, uel diuino uel humano iure, super omnes ecclesias habere inspectionem. Extant epistolæ ad Athanasium numero quadraginta octo, & quinquaginta duæ, in quibus tantum consilium Occidentalium episcoporum & Romani petere eum iubet: Sic enim ui sum est, inquit, mihi consentaneum, ut scribatur episcopo Romæ, ut quæ hic geruntur cõsideret, detq; consilium, &c. Et in epistola quadragesimaoctaua, statum Antiochenæ ecclesiæ non à Romano episcopo, sed ab Athanasio pendère dicit: quem etiam hortatur, ut eam instauret. Et quidem in libello de uita solitaria, capite uicesimotertio inquit: Christus Petrum post se suæ Ecclesiæ pastorem constituit. & consequenter omnibus pastoribus & doctoribus eandem potestatem tribuit: cuius signum est, quòd omnes ex æquo & ligant & absoluunt, quemadmodum & ille.

Nec ex Caio Mario Victorino, qui Romę rhetoricam docuit, & sub Constantio scripsit, leuissimam aliquam coniecturam capias, de Romanorũ episcoporum in omnes ubiq; terrarum ecclesias potestate. Idem de Petro Alexãdrino, Pantaleonte, Nilo, Chromatio, Gregorio Nysseno, Faustino, Theophilo Alexandrino, Didymo, Prudentio, Iuuencó, Ephrẽ Syro affirmari potest. Optatus Mileuitanus, etsi libro secundo dicit, Petro in urbe Roma primò cathedram episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput, unde & Cephas appellatus sit, in quo uno cathedræ unitas ab omnibus seruaretur, nec cæteri Apostoli singulas sibi quisq; defenderent: ut iam schismaticus & peccator esset, qui cõtra singularem cathedram, alterã collocaret: & posteà enumerat successores Petri, usq; ad Syricium: tamen ipse sese satis declarat in sequentibus & antecedentibus, quòd non de Romanorum episcoporum in alias ecclesias potestate, sed de legitima ordinatione ad ministerium, & consensione in uera doctrina loquatur. Pugnat enim contra Donatistas, qui dicebant, se tantum esse ecclesiam, reliquos uerò non esse: quos refutat eo, quòd non possint probare legitimam ordinationem, nec in doctrina consensionem piorum. Et quidẽ expressè dicit, Syricium suum & aliorum, hoc est, catholicorum, seu rectè sentiẽtium esse sociũ, cum quo ipsis totus orbis cõmercio formatarum in una cõmunionis societate concordet: hoc est, Syricium & omnes alios episcopos in orbe terrarum, in doctrina cõsentire, & sibi inuicẽ scribere. Literas enim illas pacificas, quas ad sese inuicem scribere episcopi solebant, quæ erant symbolum consensionis in doctrina, & approbationis legitimę ordinationis, formatas appellat. Idem, cum libro primo & secundo gradus hominum in Ecclesia recenset, quatuor tantum genera capitũ esse in Ecclesia dicit: episcoporũ, presbyterorum, diaconorũ & fidelium. & nõ meminit Romani pontificis, tanquam capitis omnium aliorum, sed omnes episcopos apices & principes appellat. Præterea recitat ipse libro primo historiam de synodo Romana, in qua non solus Miltiades, quem episcopum Romæ uocat, sed etiam alij tres Galicani, & quatuordecim Itali, causam Donati & Cæciliani cognouerunt, & sententiam pronunciarunt, & quidem à sententia Miltiadis Donatus appellauit ad aliorum episcoporum iudicium: quod sanè ei non licuisset facere, si Romanus episcopus pro œcumenico & summo ecclesiarum gubernatore esset habitus.

In

In Ambrosij etiam Mediolanensis scriptis multa passim inuenias, quæ manifestè doceant, eum non agnouisse Romanam ecclesiam, siue humano, siue diuino iure, caput aliarum omnium esse. Nam in sermone sexagesimosexto de natali Petri & Pauli, cum planè dicat incertũ esse, uter inter hos Apostolos alteri sit præferendus: Romam quidem principatum & caput obtinere nationum dicit, sed nõ ecclesiarum. Idem libro tertio de Sacramẽtis disertè ait: In omnibus cupio sequi ecclesiam Romanam, sed tamen & nos hominis sensum habem⁹: ideo quod alibi rectius seruatur, & nos custodimus. Ad hoc ecclesia Romana quid respondebit? Vtique ipse autor est nobis huius assertionis, Petrus apostolus, qui sacerdos fuit ecclesiæ Romanæ, quo in loco agit de ritu lauandi pedes, quem in Romana ecclesia negat obseruari. Idem in libro quinto, epistola trigesima, cum meminit Damasi, tantũ eum Romanæ ecclesiæ sacerdotem appellat: & quidem causam Romanæ ecclesiæ ipse Ambrosius in epistola sua ad Valentinianum agit, dum eum monet, ne aram in curia Romana, quod Symmachus & quidam gentiles Romani postulabant, instaurari permittat. Syricius item in epistola octuagesima, apud Ambrosium libro decimo Epistolarum, Mediolanenses appellat suos fratres: ijsq; indicat, se cum suis presbyteris & diaconis & clericis Iouinianum, Auxentium, Genialem, et alios quosdam autores nouæ blasphemiæ & hæreseos excommunicasse: & postulat, ut eosdem pro excommunicatis habeant, nec ullum imperium in eos uidetur arrogare. Mediolanenses uicissim, inter quos fuit Felix Comensis episcopus, appellant Syricium papam & fratrem: ac laudant quidem in eo, quòd communem ecclesiarum curam gerat, eiq; renuuciant quòd Iouinianum & Auxentium & cæteros eorum asseclas etiam ipsi damnent. extat epistola libro decimo, numero octogesimaprima.

Hieronymus uerò, etsi interdum minus commodè loquitur de Petro apostolo, quòd Dominus super eum fundauerit Ecclesiam, ut in Epistola ad Marcellam, & in libro aduersus Pelagianum: cui tamen alijs in locis contradicit, ut in libro primo aduersus Iouinianum, ubi super omnes apostolos fundatam Ecclesiam dicit: tamen ad Euagrium ex professo hæc contra primatum Romanum ad hunc modum scribit: Nec altera Romanæ urbis ecclesia, altera totius orbis existimanda est. Et Galliæ & Britanniæ, & Aphrica & Persia, & Oriens, & India, & omnes barbaræ nationes, unum Christum adorant, unam obseruant regulam ueritatis. Si autoritas quæritur, orbis maior est urbe: ubicunque fuerit episcopus, siue Romæ, siue Eugubij, siue Constantinopoli, siue Rhegij, siue Alexandriæ, siue Tanis, eiusdem meriti, eiusdem est & sacerdotij: omnes Apostolorum successores sunt. Sed dicis, Quomodo Romę ad testimonium diaconi presbyter ordinatur? Quid mihi præfers unius urbis testimonium? Quòd uerò idem in præfatione in quatuor Euangelia, Damasum appellat pontificem, more ueteris testamenti loquitur, quo nomine etiam alios episcopos passim appellat: nec Romanos tantum Papas, sed alios quoq; episcopos eadẽ appellatione honorat. Ita enim in epistola ad Chromatium, Valerianum uocat: & Epiphanium, beatum Papam dicit in epistola ad Eustachium, & in epistola ad Fabiolam.

Epiphanius etiam Romanæ ecclesiæ ignorat primatum. nam Liberium non uniuersalem, sed Romæ episcopum appellat: libro tertio, tomo primo, cõtra hæresin Aerij. Iulium itidem Romanum episcopum nominat libro secundo, tomo secundo, de secta Meletij Ægyptij. Idem in Ancorato quidem dicit, Christum Petrum primum constituisse apostolorum: sed ad Romanos episcopos id priuilegium personale non accommodat. Si (quod idem libro secundo, tomo secundo, hæresi sexagesimaoctaua scribit) Alexandrinus episcopus totius Ægypti & finitimarum regionum fuit administrator, quid tũ potestatis ibi habuit episcopus Romanus?

Marcellus Ancyranus Iulium tantummodo uocat comministrum suum, in epistola ad eundem: quæ extat apud Epiphanium libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesimasecunda. in qua etiam indicat, suos aduersarios à Iulio, ad quem causam detulerant, citatos non comparuisse: quod indicio est, eos ignorasse, Iulium uicarium Christi esse in terris.

Gregorius etiam Nazianzenus nusquam docet, de Romanorum episcoporum super omnes ecclesias primatu. In sermone de moderandis disputationibus, de ordine quidem dicit, quod à Deo definitus sit, ut sit grex, & sint pastores: & ut sit quod regat, & quod regatur: & postea inter Apostolos, cum omnes essent egregij, tamen Deum seruasse ordinem inter eos, ut Petrum uocaret petram, eique concrederet fundamenta Ecclesię: Ioannem uerò plus diligeret, & super pectus suum quiescere pateretur: alij uerò haud grauatim ferrent, sibi hos honore præferri. Quod totum ad exemplum boni ordinis & modestiæ accommodat, & planè damnat affectationem primatus, cum inquit: Turpe quidem

quidem eligere uestem & uictum non splē didiorem, sed frugaliorē:& humilitatē, pro priæq; fragilitatis conscientiā declarare ieiu nijs, uigilijs, duris cubilib⁹, labore, nullisq; non castigationibus:in diuinis autem sermo nibus Imperatorem aliquem agere uel tyrā num, nulliq; in alio cedere, superciliumq; ultra omnes doctores legis attollere.

Quid dicamus de Gregorio Nysseno? cer tè nec ipse usquā in suis scriptis, caput ecclesia rum omniū pronūciat Romanū episcopum.

Idē de Eusebio Emiseno, quantū ex homilijs eius quæ extant iudicare licet, affirma ri potest. Nihil enim usquam, quod commen ticio Romanæ ecclesiæ primatui adstipulari possit, in ijs legas. Quid quòd in homilia quam habuit in festo Petri & Pauli, cum exponit illud Matthæi 16, Tu es Petrus, &c. nō super Petrum, nec super Ecclesiam Romanam, sed super Christum, & fidem in Christum, quem Petrus confitebatur esse filium Dei uiui, ecclesiam ædificatā: & potestatem ligandi & soluendi non soli Petro, sed etiam cæteris Apostolis, & nō tantum Apostolis, sed etiam episcopis & sacerdotibus concessam esse docet?

Autor libri qui Dionysij Areopagitæ titu lo uulgo uenditatur (quem hoc seculo uixisse, suo loco dicimus) omnes episcopos ὁμοταγεῖς ἢ ἰσοτίμους facit, nec usquam primatus Romani pōtificis meminit: licet uoce Pontificis crebrò utatur, sed quæ idem quod episcopus ei ualet.

¶ Quartò, etiam Imperatorū autoritas ob stitit mysterio iniquitatis, in Romanis episcopis. Nam politicam & externam Ecclesiarum curam Imperatores non solum Romano episcopo concesserunt, sed ipsi gesserunt Nam conuocandi, aut etiam impediendi synodos potestatem sibi uendicabant. Intererant etiam ipsi, aut suos legatos mittebant qui præessent, ordinationes episcoporū con firmabant aut reprobabāt, hæreticos tumul tuantes compescebant, & in officio ipsos sa cerdotes continebant: & contra ecclesiasticā disciplinam & uerum in doctrina cōsensum agentes deponebant, & in exilia mittebant, ne quidem Romanis episcopis parcentes, si rei essent, ut paulo antè cōmemorauimus.

Porrò cum hæc omnia ex probatis & anti quis autoribus & historijs sint certissima, quis non miretur insaniam Romanorū pon tificum, impudētiam & audaciam, qui seculis inferioribus in commenticio & supposititio scripto nugati & mētiti sunt, Constan tinum Magnum donasse Papæ dominiū spi rituale supra omnes Ecclesias orbis terrarū, & regis insignia, & politicum dominium to tius Occidentis? Et si uerò non admodum necessariū uidebatur de uanitate & falsitate eius donationis plura uerba facere: tamen ne quid prætermittamus, quod ad turpitu dinem meretricia Babylonicæ contemplan dam & execrandam pertineat, nugatoriam illam donationem subijcimus, monstraturi eius falsitatem.

EDICTUM IMPERIALE scriptum & datum sacræ & sanctæ catholicæ & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ à beato Constantino, primo inter Imperatores Christiano.

¶ In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, patris uidelicet, & filij, & spiritus sancti: Imperator, Cęsar, Flauius Constantinus, in Christo Iesu unico eiusdem Trinitatis saluatore, Domino & Deo nostro, fidelis, mitis, beneficus, Alemanicus, Gothicus, Sarmaticus, Germanicus, Britannicus, Hunnicus, pius, felix, uictor, triumphator, semper Augustus: Sanctissimo & beatissimo patri patrum Syluestro episcopo, & Papę magnę urbis Romæ, & omnibus pontificibus successoribus eius in cathedra beati Petri, usq; ad cōsummationē seculi sedentibus: itē omnibus reuerendissimis & religiosis catholicis episcopis, huic sacræ & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, per hanc nostram Imperialē constitutionem subiectis: Gratia, pax, amor, lætitia, magnanimitas, misericordia ab omnipotēte Deo & patre, & Iesu Christo filio eius, et Spiritu sancto omnibus nobiscum. Quæ à re demptore & saluarore nostro Domino Iesu Christo, qui est filius altissimi patris, per sanctos apostolos eius Petrum & Paulum, mediante patre nostro Syluestro summo Pontifice & catholico Papa, admirabiliter circa nos, miserationibus illius facta sunt, manifesta narratione per hanc Imperialem nostram scripturā deinceps omnibus studuimus tradere, ad cognitionē omnium qui sunt in orbe terrarum, populorum. Mansuetissimè enim nostræ apparitionis ab intus, & ab ipso corde procedit confessio. Primùm quidem nostram fidem præ se fert, quam à prædicto beatissimo patre & intercessore nostro Syluestro catholico hierarcha didicimus, ad documentum intelligētiæ omnium nostrûm, Deinde & effusam super nos Dei misericordiam omnibus nunciat. Scire enim uos omnes uolumus, sicut per prædictam nostram Pragmaticam constitutionem uobis declarauimus, nos ab idolorum cultu, quæ muta & surda & manufacta sunt, diabolicisq; fictionibus, & ab omni Sathanæ pompa desilijsse, & ad integrā Christianorū fidem, quæ lux uera est & uita æterna, descendisse: sicut nos ipse excelsus & summus pater noster & magister Syluester admonuit, in Deū patrē omnipotentem, factorem cœli & terræ, uisibilium omnium & inuisibilium: et in Iesum Christum

Christum filium eius unigenitū Dominū nostrum, per quem omnia facta sunt: & in spiritum sanctum Dominū, & uiuificantē omnem creationem, pręcipiens credere. Nos patrem, filium, & spiritum sanctum sic confitemur, táquam in perfecta trinitate, & perfectionem diuinitatis esse, & unitatem potentię, Deus pater, Deus filius, Deus spiritus sanctus: & tres unū sunt: tres igitur formæ, sed una potentia. Perfectis igitur cœlestib. uirtutibus, & omnibus terrenis materijs, misericordi nutu ipsius sapientiæ, primo ex limo terræ hominem formás, secundum imaginem & similitudinem suijpsius: in paradiso hunc posuit deliciarū: cui inuidens serpēs antiquus inimicus & diabolus, amarissimo gustu inexperti ligni, exulem fecit læticię illius. Illūq; cū expulisset, nō cessat suijpsius mortiferis sagittis multis modis alios sagittare, ut abstrahens humanū genus à uia ueritatis, idolorum cultui, id est creationis, sed non creatori seruire omnes persuadeat: ut quos possibilis fuit suijpsius machinationibus colligare, hos ęterno supplicio tradat puniendos. Sed Deus propriæ formationis miseratione capiens, misit sanctos eius prophetas, & per hos uitæ lucē, aduentū uideli cet filij eius, Domini aūt nostri & saluatoris Dei Iesu Christi annuncians. Nouissimè autem misit & unigenitum eius filium, & uerbum sapiētiæ: qui à cœlis descendit propter nostrā salutem, & genitus est ex Spiritu sancto & Maria uirgine. Verbum caro factū est, & habitauit in nobis: nō deponēs quod fuit, sed incipiens esse quod non fuit: Deus perfectus, & homo perfectus, tanquā Deus miracula perficiens, & tanquam homo humanas passiones ferens: sic Verbū hominē, & Deū uerbū intelligimus. Doctrinis nostri patris Siluestri summi pōtificis, tanquā Deum uerum, & hominē uerum eundē esse, nequaquem est ambigendū. Eligens igitur duodecim Apostolos: hosq; innumerabiles populos antè supernaturalib. miraculis illustrauit. Confitemur ipsum Dominū nostrum Iesum Christū adimpleuisse leges & prophetas, passum & crucifixū esse secundū scripturas, tertia die à mortuis resurrexisse, assumptum esse in cœlos, sedere è dextris patris, illinc uenturū iudicare uiuos & mortuos, cuius regni nō erit finis. Hæc est nostra orthodoxa fides, à beatissimo patre nostro Syluestro nobis antea lata. Admonemus igitur omnē populū, et diuersa gentiū genera, hanc fidem detinere, colere, prędicare, & in sanctę trinitatis nomine baptismatis gratiā assequi, & Dominū nostrū & Saluatorē Iesum Christum, qui cum patre & spiritu sancto in infinita secula regnat, reuerenti corde adorare: quē beatissim⁹ pater noster Syluester catholicus hierarcha prędicat. Ipse enim Dominus noster, mei peccatoris miser⁹, misit sanctos apostolos eius, nos uisitaturos, & luce splendoris ei⁹ nos illustrauit: & tenebras attrahēs ad ueritatis cognitionē me peruenire dignatus est. Quoniā grauis turpitudo lepræ omni mei corporis carni insilijt: multisq; cōuenientibus medicis, cura mihi adhibita est, & horū nullius studio sanitatē assequi potui. Ad hæc, accesserūt mihi & sacerdotes Capitolij, oportere dicētes cisternā in Capitolio fieri, & hanc innocēti sanguine & calido impleri, illicq; lauari: sic mundationem assequi posse. Secūdū documēta igitur ipsorū, cum multi innocētes infantes cōgregati essent, et uellent impij & sacrilegi sacerdotes ipsos iugulare, & illorū sanguine cisterná implere: lachrymis matrū illorum nostra serenitas intendens, statim rem nefandam exhorruit: illasq; tunc ego miseratus, matribus tradi filios iussi: uehiculasq; exhibens, et dona concedens, gaudentes ad propria remisi. Hic dies cū prǽterijsset, & nocturna quies succederet, & ad somnū opportunitas inuitaret, adsunt sancti apostoli Petrus et Paulus, mihi dicētes: Quoniā ad peccata procedere non permisisti, & innocentis sanguinis effusionē es abominat⁹: à Christo Domino Deo nostro missi sumus, dātes tibi cōsiliū per quod sanitatē resumes. Audi igitur nostrū mandatum, & fac quod te admonemus. Huius urbis episcopus Syluester, tuas persecutiones fugiēs, in cauernis lapidū cum proprijs clericis occultatur in monte Soracte. Hunc ad re ipsum accersens, demonstrante illo uerā religionis cisternā addisces: in qua cum tertiò immersus fueris, omnis uis lepræ te derelinquet. Quo facto, hanc cōtributionē econtrà metire Saluatori tuo, ut tuis mādatis omnes in orbe terrarū ecclesias renoues: & tu in hac parte teipsum purga, ut omnē idolorū insecitate relinquēs, solū uiuentē & uerū Deū, qui solus est uerus Deus, colas & adores, & illius uoluntatē adimpleas. Expergefactus igitur, secundum quæ ordinata fuerant ab Apostolis, operatus sum: accersensq; præcipuum & pręclarū patrem Syluestrū catholicum papam, qui nos illuminauit, omnia ipsi à sanctis Apostolis mandata mihi uerba declaraui: quæsiuiq; ab ipso, qui dij essent Petrus & Paulus qui appellantur. Dixitq; ille: Non uerè deos hos appellari, apostolos autē Saluatoris nostri & Domini Iesu Christi esse asseuerauit. Rursus incepi interrogare beatissimum Papam, si quæ manifestæ horum apostolorū essent imagines: ut ex pictura igitur possumus cognoscere, si possibile est, illos esse quos à reuelatione didicimus. Tunc ille, omni reuerentia dignus pater, diuinorum horum apostolorum imagines per proprium

prium diaconum afferri iussit: quas aspiciēs, & aspectus illorū, quos in somnis uideram in imaginibus perdiscēs, magna uoce coram meis satrapis confessus sum, hos illos esse in somnis mihi uisos. Ad hæc beatissimus hic pater noster Siluester, urbis Romę episcop9, tempus nobis pœnitētię terminauit in uno cilicio, intra nostrum Lateranēse palatiū: ut omnia quæ à nobis impiè operata sunt, & iniustè perpetrata, ieiunijs, uigilijs, lachrymis & orationibus apud Dominū Deum & Saluatorē nostrum placaremus. Deinde clericis imponētib. mihi manus, usq; ad ipsum Pontificem perueni. Illic autem renunciās sathanæ pompas, & opera eius, et omnia idola manufacta, credere in unū Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, uisibilium omnium & inuisibilium: et in unum Dominum Iesum Christum, filium Dei unigenitum, Dominum nostrū, qui genitus est ex Spiritu sancto & Maria uirgine, spōtanea uolūtate coram omni populo cōfessus sum. Benedicto autem lauacro, illic mensurabili demersione salutarem aquam mundauit. In sinu autem lauacri positus, manū tangentē me à cœlo proprijs oculis aspexi: sub qua mundus resurgens, ab omni lepræ turpitudine meipsum mundatū esse cognoui. Ablatum autem me à uenerādo lauacro, albis pallijs induerunt, septiformeq; Spiritus sancti signaculum præbuit beati chrismatis unctione, & signum sanctæ crucis meæ fronti signauit dicens: Sigillat te Deus fidei eius signaculo, in nomine patris & filij & spiritus sancti. omnisq; clerus respondit, Amen. Et addidit Pontifex: Pax tibi. Primo igitur die, postquam cœpi ministerium diuini baptismatis, & post medelam mei corporis à lepra, cognoui nō esse alium Deum, præter patrem, filiū, & spiritū sanctum: quem beatissimus pater Syluester prædicat, trinitatē in unitate, unitatem in trinitate. Omnes enim dij gentiū, quos superi9 colui, dęmonia, opera manuum hominū manifestè demōstrantur. Ad hæc, quantā potestatē ipse Saluator noster proprio apostolo beato Petro prębuit in cœlo & in terra, manifestè nobis ipse uenerandus pater exposuit: quādo illū fidelē inueniēs in interrogatiōe dixit, Tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo ecclesiā meā, & portę inferi nō pręualebūt aduersus eam. Considerate potētes, & aurib. cordis attēdite, quid bonus magister & Domin9 proprio discipulo adiūxit, dicēs: Et dabo tibi claues regni cœlorū: & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis. Admirabile uerbum, & gloriosum, & super terrā ligare & soluere, & in cœlis ligatum esse & solutū. Hæc igitur beato Siluestro docente cognoscens, & beneficētijs ipsius beati Petri integerrimē sanitatem sentiens corpori redeuntem, &c. Hactenus ex Bartholomei Pincerni de Monte arduo, ad Iulium secundū Pontificem Maximum, uersione. Sequitur ex distinctione nonagesimasexta.

¶ Constantinus Imperator quarta die sui baptismi, priuilegiū Romanę ecclesię Pontifici contulit: ut in toto orbe Romani pontifices, uel sacerdotes, ita hunc caput habeāt, sicut iudices regem. Utile iudicamus unà cū omnibus satrapis nostris, & uniuerso senatu, optimatibus, & cuncto populo imperio Romanæ Ecclesiæ subiacēti: ut sicut beatus Petrus in terris uicarius filij Dei uidetur esse constitutus: ita & pontifices ipsius principis apostolorū, in terris principatus potestatē amplius quàm terrenę Imperiales nostrę serenitatis mansuetudo habere uidetur, cōcessam à nobis nostroq; imperio obtineant, eligentes nobis ipsum principē Apostolorum, uel eius uicarios, firmos apud Deum esse patronos: & sicut nostra est terrena Imperialis potētia, ita eius sanctā Romanam ecclesiā decreuimus uenerāter honorare, & amplius q̄ nostrū imperiū terrenūq; thronū, sedem sacratissimam beati Petri gloriose exaltari: tribuentes ei potestatē & gloriam, & dignitatē atq; uigorem, & honorificentiā Imperialē. atq; decernentes sancimus, ut principatū teneat tam super quatuor sedes, Alexandrinā, Antiochenam, Hierosolymitanā, Constantinopolitanā, quàm etiam super omnes in uniuerso orbe terrarū ecclesias Dei. Et Pontifex, qui per tempora ipsius sanctæ Romanæ ecclesiæ extiterit, celsior & princeps cunctis sacerdotibus, & totius mūdi existat: & eius iudicio, quę ad cultū Dei, uel fidem Christianorum, uel stabilitatem procurāda fuerint, disponantur. Iustum enim est, caput principatus sanctam habere legem: ubi sanctarum legum legislator saluator noster, beatum Petrum mādauit apostolatus habere cathedrā: ubi crucis lignū, & ipse sustinēs beatę mortis piaculū bibit, imitator proprij magistri et Domini factus. Illic usq; ad finem & continuè magistrū quęrant, ubi sanctum magistri corpus quiescit. Illic gentes pro confessione nominis Christi colla inclinent, ubi horum magister beatus Paulus apostolus, pro Christo collū extēdens, corona martyrij coronatus est. Illic supini & humiliati, cœlestis regis et Dei et saluatoris nostri Iesu Christi officio seruiāt, ubi superbę terreni regis potestati seruiebāt. Quorum gratia scire uolumus omnes in orbe terrarū gētiū populos, quòd nos intra Lateranēse nostrū palatiū, templū ereximus ipsi Saluatori nostro & Deo & Domino Iesu Christo, ab ipsis fundamētis cum baptisterio. Sciatisq;, & duodecim cophinos terræ illinc nos pprijs humeris extulisse,

se, æquales numero duodecim Apostolis: ædificauimusq; ecclesias et beatis Petro et Paulo, primis apostolis, quas argento & auro decentes & ornatas constituimus: ubi & sacratissima ipsorũ corpora sepelientes, magna cũ reuerentia, thecas ipsis ex electro, cuius nulla elemenri potẽtia est fortior, cõstruximus: crucẽq; auri purissimi, & ex margaritis preciosis factã, per utranq; thecã imposuimus, aureis clauis affigentes. Ecclesijs beatorũ apostolorũ Petri & Pauli, post continuationẽ luminariorum, possessionum prædia contulimus, & rebus diuersis eas ditauimus, & per nostram Imperialem iussionem sacram: tam in Oriente, quàm in Occidente, uel etiam à septentrionali & meridiana plaga, uidelicet in Iudæa, Græcia, Asia, Thracia, Aphrica & Italia, uel diuersis insulis, nostra largitate eĩ cõcessimus, ea prorsus ratione, ut per manus beatissimi patris nostri Syluestri summi pontificis, successorumq; eius, omnia disponantur. Exultet igitur nobiscũ omnis populus, omnia in orbe terrarum gentium genera admonemus, ut nobiscum & saluatori nostro IESV Christo infinitas gratias confiteatur: quoniã ipse Deus in cœlo superius, & in terra inferius, per sanctos Apostolos cũ nos uisitasset, sanctũ mysterium baptismatis, & corporis sanitatẽ nos dignos fecit suscipere. Pro quibus etiam prębemus ipsis sanctis Apostolis, & dominis meis beatissimis Petro & Paulo, & per hos beato Syluestro, & omnibus successoribus eiusdẽ de præsente tradimus palatium Imperij nostri Lateranense. Deinde diadema, uidelicet coronam capitis nostri: simulque Phrygium, nec non & superhumerale uidelicet lorum, quod Imperiale circundare assolet collũ: uerùm eriam chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, seu etiam dignitatem Imperialium præsidentium equitum: conferentea ei etiam Imperialia sceptra, simulque cuncta signa atque banna, & diuersa ornsmenta Imperialia, & omnem processionem Imperialis culminis, & gloriam potestatis nostræ iuris: etiam diuersi ordinis reuerendissimis clericis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ seruientibus, illud culmen singularis potentiæ & præcellentiæ habere sancimus, cuius amplissimus noster Senatus uidetur gloria adornari: id est, patricios & consules effici: nec non & cæteris dignitatibus Imperialibus eos promulgamus decorari: & sicut Imperialibus extat decorata militia, ita clerũ sanctæ Romanæ ecclesiæ adornari decreuimus: & quẽadmodũ Imperialis potẽtia diuersis officijs, cubiculariorũ nempe et ostiariorũ atq; omniũ cõcubitorũ ordinatur, ita & sanctã Romanã ecclesiã decorari uolumus: & ut amplissimè pontificale decus præfulgeat, dẽcreuimus: & ut clerici eiusdẽ ecclesiæ Romanę mappulis & linteaminibus, id est, candidissimo colore decoratos equos eqnitent, & sicut noster Senatus calcismentis utitur, cum nlonibus, id est candido linteamine illustrentur, & ita cœlestia sicut terrena ad laudẽ Dei decorentur. Prę omnib. autẽ licentiã tribuimus beato Syluestro, & successorib. eius ex nostro iudicio, ut quẽ placatua proprio cõsilio clericari uoluerit, & in religiosorũ numero clericorũ cõnumerare, nullus ex omnib. præsumat superbẽ agere. Decreuimus itaq; & hoc, ut ipse & successores eins diademate, uidelicet corona, quã ex capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo & gemmis preciosis uti debeat, pro honore beati Petri: ipse uerò beatissimus Papa, super coronam clericatus, quam gerit ad gloriã beatissimi Petri, ipsa ex auro non est passus uti corona: Phrygiũ uerò candido nitore splendidũ, resurrectionẽ Dominicã designans, eius sacratissimo nertici manibus nostris imposuimus: & tenentes frenum equi ipsius, pro reuerentia beati Petri, stratoris officium illi exhibuimus: statuẽtes eodem Phrygio omnes eius successores singulariter uti in processionibus, ad imitationem Imperij nostri, unde ut põtificalis apex non uilescat, sed magis quàm terreni Imperij dignitas, gloria & potentia decoretur: ecce tam palatium nostrũ quàm Romanã urbem, & omnes Italiæ siue Occidentalium regionum pronincias, loca, ciuitates, beatissimo Pontifici & uniuersali Papæ Syluestro concedimus atque relinquimus: & ab eo & successoribus eius per pragmsticum constitutũ decreuimus disponenda, atq; iuri sanctæ Romanæ ecclesię concedimus permanenda. nnde congruum perspeximus, nostrũ Imperiũ & regni potestatem Orientalibus transferri regionibus, & in Bizantiæ prouincię optimo loco, nomini nostro ciuitatẽ ędificari, & nostrũ illic Imperiũ constitui. Quoniam ubi principatus sacerdotũ & Christianę religionis caput sb Imperatore cœlesti cõstitutum est: iustũ non est, ut illic Imperator terrenus habeat potestatem. Hæc omnia uerò quæ per hanc Imperialem sacram, & Imperialia diualia decreta statuimus & confirmauimus, usque in finem mundi illibata & inconcussa permanere decreuimus. Vnde coram Deo uiuo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili eius iudicio obtestamur omnes nostros successores, Imperatores, uel cunctos optimates, satrapas, etiã amplissimũ Senatum & uniuersum populum in toto orbe terrarum, nunc & in posterum, nulli eorum quoquomodo licere aut cõfringere, uel in quoquam connelli. Si quis autẽ (quod nõ credimus) in hoc temerator aut contemptor

extiterit,

exriterit, æternis condẽnationibus ſubiaceat
innodatus, & ſanctos Dei principes apoſto-
lorum Petrum & Paulum ſibi in præſenti &
in futura uita ſentiat cõtrarios: arq; in infer-
no inferiori concrematus, cum Diabolo &
omuibus deficiar impijs. Huius uerò Impe-
rialis decreti paginã proprijs manibus robo-
rantes, ſuper uenerandum corpus beati Pe-
tri poſuimus. Data Romę, rertio calendas A-
prilis, à Conſtantino Auguſto quartò conſu
le, & Gallicano quartò.

Vt formula priuilegij integra eſſet, & ta-
men retinerentur illa ipſa uerba, quæ extant
in diſtinctione nonageſima ſexra, Conſtanri
nus, etc. libuir ea quæ omiſſa eſſent, ex Barto
lomei Pincerni editione attexere.

Cæterùm neque Conſtantinum Magnũ
Romanis epiſcopis ea donaſſe, quæ referun-
tur donata: neq; formulam illam priuilegij
hoc ſeculo, neque aliquot ſequentibus eſſe
ſcriptam, ex mulris argumentis animaduer-
ti poteſt. Nam de ea nulla apud probatoa
autores expreſſe fit menrio per aliquot ſecu-
la. Neque enim hiſtorici eius meminerunt,
quales ſunt Euſebius, Eurropius, Ruffinus,
Socrates, Theodoretus, Enagrius, Paulua
Diaconus, Beda, Oroſius, Zonaras, Nicepbo
rus, & ſimiles: neque ij qui uitas Imperaro-
rum aut Ponrificum ſcripſerunt, ut ſunt Hie-
ronymus & Damaſus. qui etſi quædã de do-
nis Conſtantini dicit: ramen alij inſignes ec-
cleſiarum doctores, quorum monumenta
extant, ut Athanaſius, Baſilius, Ambroſius,
Optarus Mileuitanus, Gregorius Nyſſenus,
Gregorius Nazianzenus, Auguſtinus, Chry
ſoſtomus, neq; ipſi Romani epiſcopi in con-
cilijs, cum onus probandi ſuum primatum
ſuſtinuerunt, huius donationis, quæ ſanè ſa
cra ipſis fuiſſet anchora, mentionem fecerũt,
ut ſuo loco demonſtrabitur.

Nauclerus autor eſt, in generarione unde-
cima ſuæ Chronographiæ, Iſidorum in ſua
hiſtoria affirmare, Conſtantinum urbe Ro-
ma pontifici ceſsiſſe, ornamentisque omni-
bus Imperialibus, diademate uidelicet, habi
tuq; et albo equo, quo uectetur. Verùm in co
dicibus uetuſtis Iſidori id non extat. In
Panormia Iuonis, qui uixit circiter annum
milleſimum centeſimum decimum, ex pri-
uilegij formula quædam citantur. Idem e-
tiam in Chronico ſuo uidetur pleraque de le
pra Conſtantini, eiusq; baptiſmo inde ſum-
pſiſſe. Sed cum in uetuſtis codicibus deſide-
rentur, ſuppoſiticia eſſe uidentur. Gratia-
nus uerò, qui circa annum Domini milleſi-
mum centeſimum & quinquageſimũ, decre
tũ cõpilauit, eam inſeruiſſe dicitur: quod e-
riam ambiguũ eſt, cum ea in uetuſtiſsimis co
dicibus non reperiatur, & multis alijs locis à
Grariano congeſtis repugnet, & quidẽ cum
titulo Palea ſit inſignita, quo ea ſolent nota-
ri, quæ à Gratiano in neteribus codicibus &
canonum collationibus non ſunt inuenra.
Quod uerò in illa Palea dicitur, prinilegium
illud extare in Syluestri geſtia, quæ Gelaſius
in concilio ſeptuageſimo epiſcoporum legi
à Catholicis commemorar, nec id ſatis eſt ad
ueritatem rei demonſtrandam. Nam ea clau-
ſula quę Gelaſio adſcribitur diſtinctione de-
cimaquinra, Sancta Romana, &c. quæ ſic ha
bet (Irẽ actus beari Syluestri Apoſtolicæ ſe-
dis pręſulis, licet eius qui ſcripſit nomẽ igno
remus, à multis tamẽ in nrbe Romana catho
licis legi cognouim', et pro antiquo uſu mul
tæ imitanrur eccleſiæ) in ueruſtis codicibus
non extat: nec eſt dubium, quin inſerta ſit à
falſatoribus, ficticiæ donarioni Conſtantini
teſtimoniũ uetuſtatis ſubdolè adornãtibus.
Præterea nec in geſtis Syluestri, quæ legi di-
cit in Eccleſia, priuilegiũ illud extat. Quid?
quod nec quinta uniuerſalis ſynodus, nec i-
pſa ſynodus Martini Papæ contra Monotbe
litas, in quibus recenſentur omnia anthen-
tica & apocrypba ſcripta, meminerunt actus
Sylneſtri de donato imperio Occidentali,
aut primatu ſuper omnes eccleſias. Er fu-
iſſe Gratiani tempore, qui donationem Con
ſtantini aſſereret eſſe ficticiam, conſtat ex
Othone Phryſingenſi, qui eodem ſeculo ui-
xir & ſcripſit. ita enim inquit lib. quarto, ca-
pite 3: Conſtantinus, capur omniũ, in tantũ
Romanã exaltauit eccleſiam, ut bearo Sylue
ſtro, eiuſdẽ urbis pontifici, inſignibus regni
traditis, ipſe ſe Byzantium transferret, ibiq;
ſedẽ regni cõſtitueret. exhinc Romana eccle
ſia Occidentalia regna, ranquã ſui iuris à Cõ
ſtantino ſibi tradita affirmat. Verùm Imperij
fautores, Conſtãrinum non regnũ pontifici-
bus Romanis hoc modo tradidiſſe: ſed ipſos
tanquam ſummi Dei ſacerdotes, ob Dominã
reuerentiam in patres aſſumpſiſſe, ab ijsq; ſe
& ſucceſſores ſuos benedicendos, & patroci
nio orationũ fulciendos cõtendunt. Atq; ad
hoc probandum, quòd ipſe Conſtantinus, re
gno inter filios diuiſo, alij Occidentẽ, alij O-
rientẽ tradiderir, & ſic per ſucceſsiões Theo
doſio quoq; et alijs, non ſolum hæreticis, ſed
religioſis principibus cũ Occidente Roma-
na ſorte deuenerit, inducũt. Aiũt enim, nun-
quam tam religioſum principẽ, quod prius
Eccleſiæ tradiderat, filijs reliquiſſe: uel tam
catholicum Imperatorẽ, urpore Theodoſiũ,
quod ſuum non erat, ſed eſſet Eccleſiæ, uſur
paſſe. Quæ omnia definire, præſentis nego-
cij non eſt. Vnde factum eſt, ur interdum ti-
midius de illa donarione loqnerentur. Nam
Nicolaus rertius, qui uixit circirer annũ Do-
mini milleſimũ ducenteſimũ ſeptuageſimũ-
ſeptimũ, capite Fundamenta, libro ſexto de

Electione, meminit quidē donationis Constantini: sed tantū Romanam urbem, & non totam Italiam & Occidentē donatū indicat.

Nec postea defuerunt, qui id commentū etiam publicis scriptis refutarūt: quales fuerunt Marsilius Patauinius in suo Defensore pacis, qui uixit circa annum Domini millesimum trecentesimum uigesimumquartum: Laurentius Valla, circa annum Domini millesimum quadringētesimum quadragesimum: Antoninus archiepiscopus Florentinus in sua historia, qui negat formulam donationis in uetustis codicibus decretorum inueniri: Cusanus Cardinalis libro tertio, capite secundo, qui suam sententiam ad Basiliense concilium misit circa annum millesimum quadringentesimū sexagesimū: & ipse Aeneas Syluius in Dialogo suo: & Hieronymus Paulus Cattalanus circa annum millesimum quadringētesimum nonagesimumsextū: Raphael Volaterranus anno millesimo quingētesimo: & Lutherus anno Domini millesimo quingentesimo tricesimoseptimo.

De phrasi uerò si quis rationē ineat, quis est tam hebes, aut tā ignarus sermonis, quo seculum Constātini usus est, qui nō animaduertat, eam formulam priuilegij supposititiā esse? Si enim Arnobij, Lactantij, Ambrosij, Hieronymi, Symmachi, Prudentij, Ruffini, & aliorum qui hoc seculo uixerunt, scripta, & quidē ipsius Constantini edicta & epistolas, quarum multa apud Eusebium & Socratem & alios extāt, legas & cōferas, haud inuenetis eos huiusmodi phrasibus usos: quales sunt: Satrapæ, populus subiacens, terrena imperialis potentia, uenerantes honorare, imperialis serenitatis mansuetudo, nostra serenitas, gloriose exaltare per gloriam & potestatem & dignitatē, & uigorē & honorificentiam imperialem, possessionū prædia, princeps sacerdotibus, extiterit & existat, pro luminationum continuatione, Orientalib. transferre regionibus, cuncta signa & banna, concubitores pro contubernales, equos equitent, ex nostro indictu, clericare decreuimus quod uti debeant, dextratoria officium exhibere, apex pontificalis, pater patrū, hierarcha, intercessor, uniuersalis Papa Syluester (eo nomine Constantinus Melchiadem non notat, in epistola ad eundem, quę est apud Eseb. lib. decimo, ca. quinto) pragmaticum constitutum, iuri sanctæ ecclesiæ permanendas decreuimus, diualia decreta, Byzantia prouincia, terminauit nobis tempus pœnitentiæ in uno cilicio, infinitas gratias confiteatur, & similes.

¶ Quid dicamus de perplexis loquutionibus, quales sunt: Eligentes nobis ipsis principem apostolorū, uel eius uicarios, firmos apud Deum esse patronos. Nam dubites, Petrum ne an eius successores eligat: & ineptè alij episcopi uocantur Petri uicarij. & quidē Petrum & Paulū appellat beatos, Syluestrū uerò beatissimum: dicit se prædia possessionum donasse, & diuersis rebus Ecclesiam ditasse: uerùm non exprimit, quæ, ubi, quando, quomodo: quod omnino necesse est in donationibus fieri. Sibi etiā, ut parū fui memor, non semel cōtradicit: ut quòd Constātinopolitanam sedē Romano subijcit, cum nondum esset Constantinopolis ædificata. phrygio Dominicam resurrectionem repræsentari, & Imperij Cęsarij esse imitationē, sibi repugnant inuicem: Constantinū modò Imperatorē terrenū, modò diuum sacrumq; uocat: & Syluestrum modò urbis Romę episcopum, modò uniuersalem papam. Vt autē hoc quod de phrasi sumitur iudicium eluderent pontificij, subornarunt quendā Bartholomęum Picernū: qui affirmaret, se in bibliotheca Romana priuilegiū illud Constantini in libello quodā gręcè scriptum inuenisse, et uertisse. Mirū sanè, quòd Constantinus episcopo Romano græcè scripsit, quē gręcè scisse dubites, si audias Eusebiū in libro tertio de uita Constantini asserere, eum in synodo Nicæna latinè loquutum: eundemque in libro decimo, capite quarto, & libro secundo de uita Constantini, testari, se epistolas & decreta Constantini ex Romana lingua in Græcam translata adscribere. At fortè græcè & latinè scribi curauit, quo modo edictum suum apud Eusebium libro secundo de uita Constantini promulgauit græcis & latinis characteribus. Sit sanè ita factum: nunquid autem tam barbarè, tamq; perplexè eo tempore, siue græcè siue latinè, Imperatorum scribas, in quorum numero Firmianus Lactantius etiam fuit, scripsisse somniemus?

Ea uerò quę in formula priuilegij referuntur, si ad ἀναλογίαν ueræ & approbatæ historiæ conferantur, quis non agnoscat, partim manifestè falsa esse, partim nullas uerisimiles occasiones aut circumstantias habere? Namā Syluestro Constantinum Romæ baptisatum esse, mendacium est. Euseb. enim lib. quarto de uita Constantini, affirmat, eū Nicomediæ paulo ante mortē baptizatū, in episcoporum cōuentu: & quidē ab Eusebio Nicomediensi baptizatū, Hieronymus prodidit in Chronico sup. id uerò factum anno sexagesimoquinto ætatis eius, Imperij uerò trigesimoprimo, cum iam ferè ante quinquenniū mortuus esset Syluester, testantur Ruffinus libro primo, capite undecimo: Socrates libro primo, capite trigesimonono: Theodoretus lib. 1, cap. trigesimoprimo: Sozomenus libro secundo, cap. trigesimoquar-

to. Isidorus in Chronico suo autot est,
Constantinum ab Eusebio Nicomediēsi A-
riano rebaptizatū esse: uerùm Eusebius, So-
crates, Theodoretus, & alij antiquiores &
probatiores autores, baptizatum eum, & nō
rebaptizatū affirmant. & quidē synodus Ari
minensis, in literis suis ad Constantiū, qua-
rum exemplum extat apud Theodoret. lib.
2, cap. 19. & Sozomenū lib. quarto, cap. deci-
mooctauo, testatur, Constantinū in uera fide
Nicæna, accepto baptismo uita desutictū es-
se. Quod haud affirmassent, si eum à uera fi-
de defecisse, & ab Ariano rebaptizatum esse
sciuissent. Ambrosius eriam in libro de o-
bitu Theodosij testatur, Constantinum in
ultimis constitutum, baprizatum esse. Gra-
tianus l. duodecima, quæstione 1. Futuram,
&c. ex epistola Melchiadis allegat, ubi Mel-
chiades, quasi à se Constantinum baptizatū
asserit. Mirum sanè, quòd cum Melchiades
ante Syluestrum fuerit, & Constātinus post
utriusq; obitum baptizatus sit Nicomediæ,
& non Romę, tamen uterq; Constantinum
baptisasse mentiatut. Nicephorus libto se-
ptimo, capite trigesimoquinto affirmat, A-
rianos diabolico animo confinxisse de Con
stantino, quòd Nitomediæ baptizatus sit,
& Romæ à Syluestro baptizatum autumat.
Verùm id nullis alijs rationib. probat, quàm
quòd Ecclesia Romana id assetat, & quòd ba
ptisterium Romę à Constantino conditum
dicatur: & quòd in Nicænam synodum non
fuisset admissus, si baptismo nondum ini-
tiat' fuisset. Sed quàm friuola hæc sint, quis
non uidet?

Quòd uerò leptam inciderit, eamq; san-
guine infantum curare iussus sit, & à Petro
& Paulo admonitus, baprizatus, & à lepra
per baptismū libetatus sit: id quoq; fabulo-
sum nō nobis modò, sed etiam Vallę, & Pla
tinæ, & alijs uisum est: cum eius rei ueri scri-
ptores, ut Eusebius, qui uitam eius copiose
descripsit, & Eutropi', Socrates, Theodore-
tus, Sozomenus, Hieronymus, Ruffin', O-
rosius & alij, non faciant mentionem: sed re
centiores historici, ex apocrypho libto de re
bus à Syluestro gestis referant.

Vanissimum uerò commētum est, quòd
Constantinus sanxerit, ut Romanus episco-
pus principatum teneat supet quatuor præ-
cipuas sedes, Antiochiæ, Alexandriæ, Con-
stantinopoleos & Hierosolymorum: & su-
pet omnes in uniuerso orbe terrarum Dei ec
clesias: & sit princeps omnium sacerdotum,
qui sunt in uniuerso otbe terrarum, eiusq;
iudicio debeant gubernari omnia quę ad di
uinum cultum, uel tobut fidei Christiano-
rum pertineant. Nam si id priuilegium, ut
Palea dicit, quarto die sui baptismatis Ro-
mano Pontifici contulit, & cōuersio seu ba-
ptizatio Constantini ante bellum, qood cō
tra Maximum gessit, contigit, circitet an-
num Domini trecentesimum decimumse
ptimum (ut Nicephorus libro septimo, ca
pite trigesimotertio, & alij recentiores nu-
gantur) nondum fuit Constantinopolis æ-
dificata. ea enim decimo demū Imperij Con
stanrini anno extrui cœpit, & uigesimoocta
no eiusdem Impetij anno absoluta est, ut re
fert Nicephorus libro octauo, capite quar-
to. Deinde si Constautinus concessit Ro
mano episcopo primatum super omnes i-
stas quatuor sedes, cur in Nicęno coocilio
passus est contrarium decerui?iu ea Roma-
nus Alexandrino, & Auriocheno, & Hiero-
solymitano non præsettur, sed uix coæqua-
tur. Præterea id de primatu, refutat tota
de politia Ecclesiæ historia, quam hacteous
descripsimus.

Illa uerò quæ de donatione referuntur,
omnibus modis imptobissimè cōficta & e-
mentita esse, quis non uel manibus palpet?
Nam Constātinum unà cum omnibus suis
satrapis, & uniuerso Senatu, & optimati-
bus & cuncto Romani Imperij subiacenti
populo, Syluestro donasse insignia Imperia-
lia omnia, & urbem Romam, & totam Ita-
liam, & Occidentalium regionum prooin-
cias. uidelicet ttes Gallias, duas Hispanias
Germaniam, Britániam, & omnia loca & ci
uitates. prorsus à ueritate absonum ast. Sena
tus enim Romanus, & maxima pata populi
Romani, nō Constātini modò tempore, sed
etiam Valentiniano regnāte, à Christiana re
ligione alienissimus fuit: ut apparet ex epi-
stola Symmachi ad imperatores Valentinia
num, Theodosiū et Arcadiū, in qua nomine
Senat' Romani rogat Imperatores, ne quid
in gentili religione mutēt, lib. 1, epistola 40.
Constanrinū uerò id facere potuisse, nullo iu
dicio uerisimile reddi potest. Neq; enim do-
minandi cupiditas, qua eum adeò inflāma-
tum fuisse Eutropius prodidit, ut etiā socios
& affines Imperio priuarit: nec dignitatis ra
tio tum id facere siuisset, ut ea ratione Sylue
stro Impetium donaret, ut se seruum & mi-
nistrum eius faceret: nec Reipublicæ com-
modū tulisset, ut se altero Imperij oculo or-
baret: præsertim cum nōdum omnes natio-
nes subegisset, & necesse haberet se cōtra Bar
baros tutari: nec filij, nec amici, nec cognati
neq; Romanus Senatus id permisissent, nec
fides & cōscientia sua eum id facere cōcessis-
sent. Sactis enim literis edoctus sciebat, ma
gistratū esse ordinationē Dei: & distincta esse
officia ministrorū Ecclesię & magistratus,
nec debere cōmisceri. ut testatur Eusebius,
eū dicere solitū, Deū sacerdotib. cōmisisse in
ternam Ecclesię cutā, sibi uerò externā.
Ex altera parte, si cogites Syluestrū uerū &
pium

pium Ecclesiæ pastorẽ, quales eo tẽpore plerisq; adhuc fuerunt: qua ratione tibi persuaderi sinas, eum permisisse Constantinum sibi ea donare, quorum usum à Christo interdictum nosset? Haud enim eum latuit illud: Principes gentium dominantur, uos autem non sic. Item, Date Cæsari quæ sunt Cæsaris. Deinde si donauit Syluestro occidentale Imperium, necesse fuit res donatas ei solenni ritu tradi, eumq; accipere & possidere, & suis successoribus reliquisse: eosq;, si non amplius teneant, aliquando de possessione deiectos esse. Verùm nullum ex his, ne minimo quidem uestigio ex historijs aut patribus, qui à Constantino per aliquot secula uixerunt, demonstrari potest. Nam quo ritu alijs Imperium traditum sit, passim historiæ commemorãt: sed de Syluestro & Romanis episcopis altum silentium.

De possessione quid dicamus? Certum est, Constantinũ ipsum, eiusq; successores omnes, quotquot hoc seculo uixerunt, Romam & Italiam & occidentale Imperium tenuisse. Si Syluestro donassent, quo iure sibi usurparent? Nam Constantinum imperium Occidentis tenuisse, & filijs suis Imperij hæreditatem ita diuisisse, ut auitam sortem maiori, Orientis principatum alteri, & medium tertio relinqueret, Eusebius lib. 4 de uita Constantini testatur. Et Socrates libro primo, capite trigesimooctauo affirmat, Cõstantinum Occidentalium partium, in primo decennio sui imperij: Constantium, Orientalium partium in uicesimo: Constantem uerò, in tricesimo constituisse Cæsarem ac principem. Idem & alij historici (ut Ruffinus lib. primo, cap. undecimo, Sozomenus, Eutropius, Orosius, & similes) uno ore omnes affirmãt. Eusebius quidem apertè dicit, eum Romanę urbis inhabitatores annuis muneribus honorasse, filijs uerò suis Imperij hæreditatem tribuisse: quod Socrates exponit de Constantinopoli. inquit enim: Multis Romanorum ciuitati, quæ ipsi cognominis est, legatis relictis, obijt. Socrates libro primo, capite trigesimonono. Et Constantius in colloquio cũ Liberio Romano episcopo, inquit: Nos, quòd Christianus esses, dignum te iudicauimus episcopatu urbis nostræ. apud Theodoret. lib. 2, cap. 16. Testatur etiam Athanasius in epistola sua ad solitariã uitam agẽtes, Constantium præfecto suo Romam scripsisse, & mandasse, ut Liberium ad se in castra mittat. Etiam Iulianum occidentale Imperium tenuisse, ex Eutropio constat, qui eum in Gallijs à militibus Imperatorem creatum affirmat. Iouianum idem dicit ignobilem pacem fecisse cũ Persis, mutatis finibus, & nõnulla Imperij parte tradita: quod ante eum annis quadringentis & uigioti duobus ferè, ex quo Romanum Imperium conditum erat, nunquam accidit. Valentinianũ etiam Occidentis Imperium tenuisse, Socrates lib. quarto, capite secundo narrat. Eundem Romæ habuisse præfectum Maximinum nomine, ex libro quarto, capite uigesimonono Socraris constat. Gratianum quoq; & Theodosium Romam tenuisse, ex epistolis Symmachi urbis præfecti notum est. Idem de reliquis Imperatoribus usque ad Pipinum & Carolum Magnum, affirmari potest, ut sequentium ætatum historia demonstrabit. Quæ etiam eo magis uanitatem ficticiæ donationis Constantini coarguet, dum alijs, nempe Pipino & Carolo Magno donata & confirmata cõmemorabit, ea quæ à Constantino finguntur esse collata.

Syluestrum uerò & eius successores, hoc aut sequentib. seculis usq; ad Bonifaciũ nonum (qui uixit circiter annum Domini millesimum trecentesimũ nonagesimũtertium) ne urbis quidem Romanæ imperiũ, nedum Occidẽtis tenuisse constat. Et quotquot hoc seculo, & aliquot sequentib. uixerũt, omnes Imperatores suos dominos professi sunt, eorumq; legibus fuerũt subiecti: ut testatur historia Liberij, quem in exilium misit Constantius: Theodoretus libro secondo, capite decimosexto. & Iulij, qui cõtra Arianorum furores aduersus Athanasiũ Constantis implorauit auxilium: & Damasi, qui Imperatoris Theodosij literis Orientales euocauit ad synodum Romanam.

Cætera quæ in formula priuilegij falsitatem resipiũt, prætcrimus: qualia sunt, quòd eam Constãtinus proprijs manib. roborarit, & super uenerandum corpus principis apostolorum beati Petri imposuerit. quasi uerò non potius æneis tabulis inscribi, & palàm in conspectum omnibus proponi oportuisset, si firmã & ratam donationẽ ab omnibus haberi uterq; uoluisset.

Postremò, non pauca reperias quæ analogiæ fidei repugnãt: quæ non est uerisimile Constantinum scripsisse, aut Syluestrum pro ueris asseri passum esse. Nam à fide aliena sunt illa, quæ de apparitione Petri & Pauli referuntur: & quòd Constantinus recuperationem suæ ualetudinis Petri beneficio adscripserit, & quòd Petrum & Paulum patronos sibi apud Deum delegerit: cùm Christus unicus sit noster apud Deum mediator & patronus, prima ad Timotheum secundo. Quòd Petrum & Paulum uocarit suos Dominos, eorumq; iram minatus sit ijs qui suam donationem uiolaturi essent. Et quòd iussus sit, ut omnia sua peccata ieiunijs, uigilijs, lachrymis, orationibus apud Dominum & Deum saluatorem placet seu expiet. Et quòd Dominus mandarit Petro, ut apo-

stolatus cathedram Romæ constitueret. id enim nusquam scriptum reperitur. Rationes etiam illæ, quibus Constantinus fingitur motus, ut Syluestrum caput omnium ecclesiarum & dominum Occidẽtis constitueret, ineptissimę sunt, & huic toti sèculo ignotę, & ad eam donationem confirmandá inualidæ. Non enim eo quòd Chtistus dixit Petro, Tu es Petrus: item, Quæcunq; ligaueris, &c. eum caput Ecclesiæ & Imperij constituit. nec eo mandauit, ut Constantinus donet successoribus Petri dominium politicũ. nec quia Petrus & Paulus Romę docuerunt Euangeliũ, & interfecti sunt, & quia Imperatores Romæ habitantes imperarũt gentibus: ideo Syluester & eius successores debẽt tenere supremá potestatẽ super ecclesias omnes, & imperare Occidenti. Nec quia in urbe Roma Syluester est episcop⁹ & successor Petri, iniustũ & impiũ est, ut ibidẽ habeat suam aulá, & administret res Imperij: cum Deus utrunq; ordinarit, & officijs certis distinxerit, & sibi mutuas operas ferre iusserit, quod nec Constantinum neq; Syluestrũ latère potuit.

DE EPISTOLIS DECRETAlibus *quæ falso adscribuntur Romanis episcopis.*

SI pius lector Epistolas decretales, quæ episcopis Romanis, qui hoc seculo uixerunt (nempe Marcellino, Marcello, Eusebio, Melchiadi, Syluestro, Marco, Iulio, Liberio, Felici, Damaso, & Syricio) in 1. tomo Conciliorum attribuuntur, ad normá ueritatis, ut Lydium lapidem, examinauerit, certis indicijs & argumentis firmis deprehendet, hoc seculo tales scribi ab illis nõ potuisse: sed longè inferiori tempore uel integras confictas, uel ex ueris quibusdam, sed pluribus intermixtis mendacijs, consutas esse. Id enim primùm genus dictionis indicat. nam si ad phrasin Latinorum, qui hoc seculo scripserunt, ut sunt Arnobius, Lactantius, Ambrosius, Hieronymus, Ruffinus, Prudentius, Iuuẽcos, Iulius Firmicus, Hilarius Pictauiensis, Damasus & similes, quis has epistolas comparauerit, toto cœlo distate animaduertet. Haud enim apud eos legas tam inconditas & barbaras uocum connexiones, quales sunt, deuotionẽ officij pastoralis impendete, notitiæ nostræ insinuare: in prima epistola Marcellini, Plena gratulatione suscepi, quod uotiua mihi de charitate, quæ inter uos est, ecclesiarum & pace spõte indicastis: item, pertinet ad continentiá nostratũ literarum: secunda Marcellini epistola. ut paulò superius prælibatum est: in epistola prima Marcelli, A' fructibus insnescere, facere synodum regularitet: hæc uobis, à quibus nimis infestè persequimur, scienda maodamus. Marcellus in epistola secunda. Gauisus da uestra sospitate, agricultores, rigorosus tortor, omnes suggestiones uestras dignanter suscipere: in epistola prima Eusebij. Iungi uotiui iocunditate colloquij: in tertia Eusebij. Charitatiuam proferre sententiam: in epistola Meltiadis. Pastoralem curam insequi, meæ exiguitatis prædecessores: in epistola Marci. Tumultuosa in disciplinatione ueritas oppressa est, dependere obtemperantiam, agere indisciplinatè: Iulius in epistola ad Orientales. Corpus Christi proprio ore conficere, fraternam præsentem syllabam exposuimus, fraternitatis uestræ apocrisiarij, mentem nostram per has Syllabas exposuimus, altercationem uerborum propter temporis pręsentis incõgruitatẽ declinantes, non iurgialiter stamus: in epistolis Felicis ad episcopos Alexandrinos. Iniuriantes paternas doctrinas, remoramini fratres eum qui sustinuit talem contradictionem: in epistola secunda Liberij. Eadẽ cum apostolo compassibiliter dicere, cuncta charitatiuè peragere, inordinabiliter intendere, conficere corpus Christi: in tertia epistola Damasi. Nec titulos illos Romanorum episcoporũ apud probatos huius seculi scriptores legas, cuiusmodi sunt: Marcellus episcopus sanctæ & apostolicæ & Catholicæ urbis Romæ. Eodẽ titulo sese etiam Eusebius & Marcellinus ornant. Fœlix uerò scribit, se almæ Romanæ urbis & uniuersalis Ecclesiæ episcopum & Papam.

¶ Quid, quòd ἀνακόλουθα plurima in ijs reperiuntur? qualia sunt: Detrectationes & accusationes atque persecutiones inter Christianos oppidò uitandæ sunt, quia licet pauci sumus in comparatione aliorum, si tamen unanimes fuerimus, facilius aduersarijs resistemus. Sanctus enim protomartyr Stephanus lapidabatur, sed Iesus suscipiebat plagas: Marcellinus in epistola ad episcopos per Orientales prouincias. Idem, postquam ex Paulinis locis probauit, non licere Christianis litigare, seu sibi inuicem detrahere: tandem subijcit in eadem epistola, Non licet ergo Imperatori, uel cuiquam pietatem custodienti, aliquid contra mandata diuina præsumere, &c. Et Marcellus in epistola ad Antiochenos inquit: Sæpe dicendum & agendum est, quia mala pullulantia fraterna charitate oportet resecari, ut bona crescẽdi & augmentandi amplissimum locum inueniant. Nolite ergo (ut Iacobus apostolus ait) plures fieri magistri, fratres mei, &c. Hic allegat totum caput Iacobi tertium de lingua, quæ est optimum & pessimum membrum. Idem in epistola ad Maxentium tyrannum, postquã allegauit decretũ superiorũ episcoporũ Romanorũ, de nõ inferenda persecutione, subijcit: In hoc ergo quod episcopi & reliqui

servi

serui Dei persecutionē patiuntur, nō tantū ipsi persecutionem patiuntur, quantum ille cuius uice funguntur. Sicut scriptū est, Qui uos tangit, &c. Hisce postea alia subijcit, quæ minus cum superioribus cohærent: Synodum ergo absq; huius sedis sanctæ autoritate episcoporum, non posse regulariter facere, &c. Eusebius in epistola ad Ægyptios, citato loco ex cap. quarto epistolæ ad Ephesios, Ipse dedit quosdā apostolos, &c. ut iam non fluctuantes circumferamur omni uento doctrinę, in nequitia hominum, in astutia ad circumuētionem erroris: subijcit, De occultis enim cordis alieni temerè iudicare, iniquū est. Idem in epistola ad episcopos Tusciæ: In sede apostolica extra maculā semp est Catholica seruata religio. Ideo charissimi, & uos iuxta sanctā scripturā discite benefacere, &c. Meltiades in epistola ad episcopos Hispanię: Ait ipse Saluator, quòd ex pediat scādalizanti unum de pusillis, in mare, &c. Ergo ista perpendentes, nullus alteri noceat, &c. Idem, postquam in eadem epistola de Spiritus sancti operibus disputauit, subijcit: Ieiunium ergo Dominici diei, &c. nemo celebrare debet. Si laicis abstinētia imperatur, ut possint deprecantes audiri, quāto magis sacerdos uriq; omni momēto paratus esse debet, mundicię puritate securus, ne aut sacrificiū offerat, aut baptizare cogatur. Syricius in epistola ad episcopos Africanos.

In plerisq; scripturæ testimonia coacervantur sine iudicio, nōnunquam etiam deprauatè citātur, interdum uerò ineptissimę ratiocinationes ex ijs cōficiuntur. Nam Marcellus in epistola ad Antiochenos multa coaceruat testimonia, nihil ad institutū & propositum epistolæ facientia. Et in epistola ad Maxentiū, ex illo dicto Psalmi, Dixi dij estis & filij excelsi omnes, probat sacerdotes laicis esse excelsiores. Eusebius etiam in suis epistolis passim sine iudicio testimonia scripturæ cōgerit, præter morem epistolarum. Et in epistola ad Ægyptios ineptè colligit, Deus suo iudicio uoluit reseruati episcopos Ergo laici non debent infamare nec accusare episcopos. Item, ipse per se ipsum, & non per alium negocianes eiecit è templo'. Et, Deus stetit in synagoga deorū, in medio autem Deos discernit: ergo episcopi non sunt accusandi à laicis. &, Dei ordinationē accusat, qui episcopos accusat uel cōdēnat, dum minus spiritualia quàm terrena sectatur. Meltiades responsionem, quam Ioannes Baptista dedit militibus, sciscitantibus quid facere debeant, Domino adscribit, in epistola ad Hispanos episcopos. Et quidem in eadē epistola postquam pręcepit quando ieiunādum, subijcit sine iudicio multa dicta, & integrum caput ad Colossenses secundum & tertium: item secundæ ad Thessalonicenses tertium, & ad Romanos decimūquintum. Iulius etiam in epistola ad Orientales, congerit multa dicta ineptè. & quidē totum ferè quartum caput prioris epistolæ Ioannis recitat, & insulse ratiocinatur: Maledictus qui transfert terminos proximi sui, & dicet omnis populus Amen: ergo non debet Romanæ sedi præripi suum ius. Et in epistola secunda ad Orientales: Sicut maior non potest à minori iudicari, ita nec colligari: quia rarum est omne quod magnum est. Et Fœlix in epistola ad Ægyptios: Spiritualis iudicat omnia, ipse uerò à nemine iudicatur: ergo clerici non sunt à Laicis accusandi. Liberius in secunda epistola ad omnes episcopos, multa dicta cumulat ad institutum parum facientis. Et Damasus in epistola ad Stephanum, dictum Christi, Tu es Petrus, non rectè accommodat ad primatū Romanæ ecclesię: & multa alia dicta ad eam detorquet ibidem. Idem in epistola ad Prosperum Numidiæ episcopum, sanè subtiliter argumentatur: Fundamētum aliud nemo potest ponere, pręter id quod positum est: ergo duo tantum in ecclesia sunt posita fundamenta seu ordines, scilicet episcoporum & presbyterorum.

Deinde ab analogia historiarum, quæ à probatis autoribus commemorantur, quædam adeò recedūt, ut manifesti mendacij argui possint. Nam quòd Marcellinus in epistola ad Orientales nugatur, eos ad Ecclesię corpus & unitatem reuocatos esse, ficticium est. Nondum enim schisma inter Orientales & Occidentales fuerat ortum: & Petrum esse caput totius ecclesiæ: & eius sedem, quæ primum Antiochiæ fuerit, Domino iubēte Romam esse translatam: & Apostolos appellationem ad sedem Romanam pręcepisse, ut Marcellus in epistola ad Antiochenos episcopos natrat, mendacium est. Clementem definijsse, ne Laici aut suspecti episcopos accusent, falsum esse suprà demonstrauimus, ubi epistolæ eius sunt refutatæ. Eusebius in epistola ad episcopos Tusciæ fabulatur, ab Apostolis, eorumque successoribus constitutum esse, criminationes aduersus doctores non debere suscipi: & in sede Apostolica, hoc est, Romana ecclesia, extra maculam semper esse catholicam seruatam religionem. Idem etiam Marcus in epistola ad episcopos Ægypti affirmat. Sed id commenticium esse, tum ex superiori seculo, in quo Nouatiani & alij hæretici Romæ uirus suum propagarunt, tum ex Marcellini abnegatione certum est. Meltiades in epistola ad Hispanos, fabulatur de primatu Romanæ ecclesiæ. Marcus in epistola ad Ægyptios, Romanam ecclesiam appellat

appellat matrem omnium ecclesiarũ: quod est falsum. nam ex Hierosolyma prodijt Euangelium, & non ex Roma. Vtræq; epistolæ Iulij ad Orientales episcopos, & Fœlicis ad Ægyptios, & Liberij & Damasi ad Stephanum & ad Prosperum, crassis mendacijs primatum Romanæ ecclesiæ asserunt, quod à Christo & sanctis Apostolis, eorumq; successoribus, ac etiam à patribus synodi Nicænæ, id priuilegium concessum & corroboratum sit, quòd Romana sedes sit primas omnium aliarum, & sola habeat ius generalium conciliorum conuocandorum: & quòd ad eam debeant deferri omnes causæ ecclesiasticæ, & sine eius sententia nihil geri. Nam canones Nicęni synodi contrarium testantur: & Romanos episcopos ad hoc prinilegium obtinendum falsasse canonem sextum Nicæni concilij, libro sequenti in synodo Carthaginensi prolixè commemorabitur. Decretum etiam quod Iuo libro tertio de consecrandis episcopis Damaso adscribit, quo præcipitur, ut metropolitani Romano episcopo fidem suam exponant, & usum pallij à se expetant & percipiant, commenticium est. nam hoc totum seculum eam consuetudinem ignorat. Pallio enim ex candida lana confecto, solos Imperatores hoc seculo usos esse, ex eo constat, quòd seculo sequenti primùm Valentinianus Ioannem Rauennatem eo uti iussis: ut refert Blondus libro secundo decadis primæ, ex Agnello: & Bonfinius libro septimo decadis primæ rerum Vngaricarum.

Quædam nullas uerisimiles rationes aut circumstantias habent. Nam Marcellinum ad omnes episcopos Orientalium prouinciarum scripsisse, eosq; hortatum esse, ut desinant persequi fratres, & abstineant à contentionibus, uero non consonat: si quis cogiter, Marcellinum decimo anno Diocletiani Romæ episcopum egisse, quo tempore gentiles ubiq; persequebantur Christianos: nec tantum ocij habebát Christiani, ut inter sese concertarent. Et Marcellum ad Maxentium tyrãnum & hominem ethnicum, persequutorem Ecclesiæ, scripsisse, eumq; à persequutione, eo maximè argumento quod à Clemente apostolorum discipulo sit statutum, ne laici aut suspecti episcopos accuseut, & quòd non liceat synodum absq; sedis Romanæ autoritate congregare, aut episcopos ad eam appellantes damnare, ante eius definitiuam sententiam, auocare tentasse, quis sibi persuadeat? Quid enim uel Apostolos, uel Clementem, uel sedis Romanæ autoritatem curaret Maxentius? Eusebius in prima epistola, infamiæ notam inurit impugnatoribus & inuasoribus patrũ. Sed id genus pœnæ hoc seculo ab Ecclesia non est usurpatum. Syricius in epistola ad Himerium, & ad orthodoxos per diuersas prouincias, fabulatur, sibi esse commissam omnium ecclesiarum curam: nec id probat uel unica syllabula.

Abhorrent etiam pleraq; à forms gubernationis Ecclesię, qualem suprà ostendimus hoc seculo fuisse. Nam ea quæ de primatu Romanæ ecclesiæ confirmato per synodum Nicænam, & de appellationibus ad Romanam ecclesiam, & de iure conuocandi generalia concilia, in epistolis ferè omnibus horũ pontificum, maximè uerò Iulij ad Orientales, referuntur, à tota harmonia gubernationis Ecclesiasticæ dissident. Quin & tempus, quo epistolæ illæ datæ finguntur, coarguit, eas à mendaci parum memori compositas esse. Nam quorũ cõsulatu scriptę dicuntur, ij aut nõ unà consulatũ gesserũt, aut alio tempore uixerũt: ut patet ex Mariano Scoto & alijs, & quidem ex Annotationibus in tomo Conciliorum, epistolis illis subiectis.

¶ Sunt etiam in ijs manifesta mysterij iniquitatis insignia, quæ hoc seculo adeo in apertũ erupisse non est credibile, qualia sunt: Distinctio laicorum & clericorũ propter sanctitatem. nam Eusebius in epistola ad Galliæ episcopos, laicos uocat carnales, clericos uerò spirituales. De nõ arguẽdis & accusandis, iudicandis & damnandis clericis & episcopis, Marcellinus in epistola ad oriẽtales. Eusbius in prima epistola ad Galliæ episcopos, & in epistola ad Aegyptios, episcopos non esse accusandos, ineptis rationibus probat, & Damasus in epistola ad Stephanum. De primatu Romanæ ecclesiæ. De eo enim fermè omnes, ut ineptissimè, ita tædiosissimè impudenterq; mentiuntur: & quidẽ nec ipsi inter se planè in eo cõmento cõsenuiũt. alij enim affirmant, ex consuetudine fieri, ut omnes causæ ad Romanam sedem perferantur: ut Meltiades in epistola ad Hispaniæ episcopos. inquit enim: Si uiderit se quisquá uestrûm prægrauari, hanc sedem appellet, huc accurrat, ut semper instituta fuit consuetudo, quia & uoluntariè eis compatiemur. Et Damasus in epistola ad Prosperũ inquit: Non possumus uestram solertiam circa instituta maiorum mirari, ut cuncta quę possint aliquam recipere dubitationem, ad nos quasi ad caput, ut semper fuit consuetudo, deferre non desinatis. Alij uerò, à Christo & beato Petro apostolo, & successoribus Apostolorũ, statutis patrum & canonibus Nicæni cõcilij, Romanam ecclesiam accepisse priuilegium de primaru: ut Marcellus in epistola ad episcopos Antiochenos & ad Maxentium, Eusebius in epistola tertia ad episcopos Tuscię, Iulius in epistolis duabus ad Orientales: Liberius in prima epistola, & in secunda:

cunda: & Damasus in epistola ad Stephanū, & Fœlix in epistola ad Aegyptios.

De traditionum humanarum necessaria obligatione. Sic enim Damasus ad Prosperū scribit: Omnia hæc decretalia, & cunctorū prædecessorum nostrorum constituta, quæ de ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata sunt disciplinis, ita à uobis & omnibus episcopis, ac cunctis generaliter sacerdotibus custodiri debere mandamus: & si quis in illa cōmiserit, ueniam sibi deinceps nouerit denegari: quoniā corrueret ueritas, si falsitas displiceret.

Idololatria & cultus Deorum alienorum. Nam Marcus in epistola ad episcopos Ægypti Petro adscribit, quod Dei est. inquit enim: Sancta Romana ecclesia semper immaculata mansit, & Domino prouidente, & beato Petro apostolo opem ferente. Et in secunda epistola Iulij ad Orientales hæc extant: Portemus onera omnium qui grauantur, quinimo hæc portat in nobis beatus apostolus Petrus, cuius uice fungimur legatione, & cuius regula informamur, quatenus eius fulti auxilio, ab omnibus nunc & in perpetuum tueamur aduersis. Eadem uerba Syricij etiam epistola ad Himerium Tarraconensem episcopū habet. Et Felix in epistola ad Ægyptios inquit: Incipiamus igitur adiuuante Deo, & sancto Petro apostolo.

Contaminatio Sacramentorum. Nam Eusebius in epistola ad episcopos Tusciæ, & Meltiades in epistola ad episcopos Hispaniæ, impositionem manuum seu confirmationis præferunt baptismo: cum tamen à Christo non sit instituta, nec habeat additam promissionem gratiæ, ut baptismus. De cœna Domini minus reuerenter loquuntur, utentes phrasi illa, Sacerdotes proprio ore corpus Christi conficiunt: in epistolis Liberij & Damasi. De potestate clauium etiam minus commodè, in epistola secunda Iulij ad Orientales dicitur: Quòd Petrus, & per eum pontifex Romanus, habeat potestatem, singulari priuilegio concessam, aperire & claudere ianuas regni cœlestis, quibus uoluerit. Nam ut pœnitentium peccata ligare, ita nec impœnitentium soluere, licet uelit, neq; Petrus, neq; alius quispiam sacerdos potest. Prohibitio coniugij, in Syricij epistola ad episcopos per Aphricam: Sacerdotes & Leuitæ cum uxorib. suis non coeant. quia ad Corinthios sic Paulus scribit: Abstinete uos, ut uacetis orationi. Item: Qua conscientia, quo merito hic exaudiri se credit, qui est contaminatus carnali concupiscentia? cum dictum sit ad Titum, Omnia munda mundis.

Postremò etiam hæ epistolę destituuntur testimonio Eusebij, Hieronymi & Damasi, & aliorum antiquorum autorum. Socrates quidem libro secundo, capite decimoquinto narrat, Iulium, postquā cognouisset causam Athanasij & Pauli & Asclepæ, & Marcelli & Lucij, scripsisse ad Orientem, & suum cuiq; locum restituisse, illosq; reprehendisse qui eos per temeritatem deposuissent. Sed exemplum illius epistolæ esse eam quæ hodie sub nomine Iulij ad Orientales extat, in tomo primo Conciliorum, quis credat, cum ea plurimis mendacijs de Nicæna synodo, & priuilegio Romanæ ecclesiæ scateat: & adeò generalis sit, ut nec Athanasij, nec aliorum, quos restitui iussisse dicitur, meminerit? Testatur etiam Socrates libro secundo, capite decimoseptimo, cum Orientales Iulio superbè rescripsissent, eumq; accusassent, quòd Athanasio & alijs ab ipsis depositis cōmunicasset, Iulium per literas respondisse, sibi ipsorū literas molestas fuisse, eosq; præter canones egisse, quòd se non ad synodum uocassent, & quòd fidem clāculum deprauassent. Sed quis est tam fatuus, ut credat earum literarum exemplum esse, quod extat in primo tomo Conciliorum? Quod ut pius Lector penitius consideret, & fraudē Romanistarum in conficiendis suppositicijs scriptis agnoscat, conferat eam epistolā quæ in tomo primo Conciliorum extat, scripta à Iulio ad Eusebium, & Theogoniū, & Theodorum & cæteros: & illam, quam Athanasius suæ Apologiæ secundæ inseruit, & ad Eusebium & Theodorum & cæteros Iuliū scripsisse affirmat. Vna & eadem epistola esse debebat: sed non tantum uerbis, uerùm etiam rebus toto cœlo distāt. nam ea quam Athanasius annotat, nihil admodum de primatu Romanæ ecclesiæ, à Christo & apostolis & patribus Nicænæ synodi confirmato, habet: at illa mendacijs eiusmodi, & decretis ficticijs plena est. Hinc æstimandi copiā Lector sumat, quantum alijs epistolis decretalibus fidei haberi tutò possit.

Petrus Grabbe, qui tomos Conciliorum compilauit, etiam epistolas quasdam, quasi ab alijs ad Romanos episcopos huius seculi scriptas, inseruit: ut sunt, epistola Athanasij & episcoporum Ægypti ad Marcum, ad Liberium, ad Felicem: & Stephani archiepiscopi, & trium Conciliorum Aphricæ, ad Damasum, de priuilegio Romanæ sedis. Verùm etiam has suppositicias esse, pius lector facilè agnouerit, si characterem dictionis, & res in ijs contentas, ad rationem & historias huius seculi comparauerit.

CAPVT

CAPUT VIII.

DE SCHISMATIBUS.

FUIT quidem præcipua quædã Ecclesiæ seculi huius felicitas ac ornamentũ, agmẽ illud mul torum illustrium & præstãtissimorum Doctorũ, quorũ opera & studijs puritas doctrinę, quanrũ in ipsis fuit, multis in locis conseruata & propagata est. Sed tamẽ ea fœlicitas nõ parũ obscurata & deformata est partim à numerosissima hæreticorũ colluuie, partim ab infinita multitudine hominũ factiosorũ, quorũ insania & improbitate diabolus usus, tranquillitatẽ ecclesiarũ cõuellere & pturbare nunquã destitit. Nec ulla ferè post Apostolorũ tempora ætas fuit, in qua cõtentionibus, dissidijs, pugnis, cõuulsionib. & lacerationib. grauius ac uiolentius Ecclesia uexata fit, q̃ hæc, quæ annũ Christi trecentesimũ, ad quadringentesimũ usq;, secuta est. Extat ea de re querela & deploratio apud Basiliũ, in procemio quodã, de iudicio Dei, inter Ascetica, quã adscribimus.

¶ Cum in uitũ, inquit, euasissem, & peregrinationib. sæpenumero usus, in molestias, ut pat etat, incidissem, in alijs quidẽ artib. & sciẽtijs multũ cõcordiæ intet eos deprehẽdi, qui singulas artes exactè exercẽt: in sola uerò Ecclesia DEI, pro qua Christus est mortu*, & in quã Spiritũ sanctũ abundè & opulenter effudit, maximũ dissidium, & uehemẽtem multorũ cùm inter ipsos, tum contra diuinã scripturã dissensionẽ obseruaui: & quod hor rendissimũ est, ipsos Ecclesiæ præsides in tanto et animi et opinionũ inter se dissidio cõstitutos, tantaq; cõtrarietate mandatis Domini nostri IESV Christi repugnãtes, Ecclesiam Dei crudeliter dissipare, & gregẽ ipsius absq; ulla cõmiseratione perturbare, ut & in ipsis nunc, si unquam, prodeuntibus & florentibus iniquis, impleatur illud Apostoli: *Ex uobis ipsis exurgent uiri loquentes peruersa, ut abstrahant post se discipulos.*

Sed & de causis eius mali subijcit: Cũ ista consimilia cernerem, & hærerẽ quænam & unde esset tanti mali causa: primũm quidem uelut in densis quibusdam tenebris agebã: et quasi in libra cõstitutus, nũc hac, nunc illac uergebã, alio me ad se ipsum ptoptet prolixã hominũ cõsuetudinẽ trahente, alio uetò repellente propter ueritatẽ in diuinis scripturis agnitã. Vbi aũt hoc aliquandiu & sæpius accidisset, causam mali huius, ut dixi, inuestiganti, in mentẽ uenit eius libri, qui Iudicũ historias narrat: ubi scriptũ est, quòd quisq; tũc fecerit quod in oculis ipsius uideretur rectũ. simulq; causa huius declarata est, in eo quod prẽmissum est: quòd in diebus illis nõ fuerit rex in Israel. Horũ itaq; recordatus, cogitabam & de præsentibus dissidijs illud, quod dictu quidem terribile forsan, & paradoxũ, si cõsideretur uerò et expẽdatur, uerissimũ est: ne forsan & nũc, propter unius, magni, ueri, ac solius omniũ regnũ cõtemptũ, tãta sit dissensio & pugna eorũ q sunt in Ecclesia CHRISTI, dum quisq; & à doctrina Domini nostri IESV Christi desciscet, & cogitationes ac definitiones proprias sua ipsius autoritate sibi uendicat: & cõtra Dominũ imperare, quàm Domino subesse, & ab illo regi mauult. Hoc cum apud me reputarẽ, & ad enormem hanc impietatẽ stuperem, & adhuc amplius inuestigarẽ, nihilo secius & ex rebus huius uitæ persuadebar, ueram esse prædictam causam.

SCHISMA DONATISTARUM *in Africa.*

DE initio, autotibus, & progressu, & tota narratione schismatis in Africamoti à Donatistis traditoribus, contra Cæcilianum episcopum Carthaginensem, ab Eusebio nihil annotatum est: præter exempla duarum epistolarum Constãtini, quibus ad iudicium Ecclesiasticum causæ eius cognitionem transtulit, ut postea dicemus. Cæteri uerò scriptores, ut Socrates, Theodoretus, de ea prorsus tacuere. Ex Optato igitur Afro, episcopo Mileuitano, & Augustino, quantũ de eo negocio haberi potest, breuiter indicabimus.

Durante adhuc ea quam Diocletianus exercuit persecutione, Felix quidã diaconus Autramitanus, ab Imperatore tyranno citatus, apud Mensuriũ tunc temporis episcopũ Carthaginensem sese abdidetat. Reprodita, Mensurius postulatur, ut Felicẽ reddat: aut ad palatiũ Imperatoris ueniat, ipse quoq; sententiã experturus. Magno ibi dolore affect Mensurius, in regiã Imperatoris abire nõ recusat: sed aurea & argentea ecclesię ornamenta, quæ nec defodere, nec secũ auferre posset, apud seniores quosdam, quos fideles iudicabat, deponit: & cartham testimonij, quid & quantũ dedisset ornamentorum, apud anicu lam quandã relinquit: addẽs, ut si non uenderẽtur, chartã eã traderet episcopo, quicunq; suũ locũ post se obtenturus esset. Intereaad Imperatorem proficiscitur, causam dicit, redire Carthaginem iubetur: sed seu morbo, quem consecuta mors sit, seu alio quocunq; impeditus casu, eò non redijt. Interim finem persecutio accepit, libertate Christianis à Maxentio restituta.

Adsunt ambitores episcopatus Carthaginensis, Botrus quidã, & Celestius: sed quib. repudiatis, Cecilianus populi suffragijs ordinatur, manus ei imponête Felice illo quẽ diximus. Ordinato igitur Ceciliano, charta indicij, de ornamẽtis ecclesiæ senioribus tradita, queadmodũ Mensurius iusserat, offertur. uocantur

uocantur seniores, & accepta ecclesię nomine repetuntur. Sed auaricia sua inducti, quæ acceperant, non reddunt, & à communione cum Ceciliano pedem retrahunt. cũ his unà petitores Botrus & Celestius, ac Lucilla diues ac factiosa fœmina, quę à Ceciliano olim diacono, ob superstitionem quandam obiurgata, odiũ in eum ad illud usq; tempus aluerat, atq; ulciscendi sui occasionem separationem illam tum arripuit. Scribit Augustinus epistola centesima sexagesima secũda, fœminam eam pecunijs suis aduersus Cecilianũ multos coëmisse & incitasse: sic ut schisma illud tribus nocentissimis rebus conflatũ, ambitione nimirũ, auaritia, & odio atq; improbitate mulieris, inde uires sumpserit.

Coniuncti igitur illi, cum alijs etiam quibusdam suæ factionis, & quidẽ illis maximè qui paulo antè in conuentu quodam Numidiæ, à traditionis crimine mutuò sese absoluerant, Donato scilicet Masculitano, Victore Ruficcadiense, Marino ab aquis Tibilitanis, Donato altero Calamẽsi, & Paupurio Limacẽsi, ordinationem primùm Ceciliani calumniãtur, iniustã eam esse, & illegitimã uociferãtes: quia à Felice, quẽ traditiõis falso accusabãt, impositionẽ manuũ cõsecutus fuisset.

Mox uerò Maiorinũ quendã, qui in Ceciliani diaconatu lectoris fuerat munere functus, Lucillæ domesticũ, eadẽ urgentẽ, cõtra Cecilianũ ordinatiõe illicita episcopũ creãt, atq; altare cõtra altare extruũt: & per literas quaquauersum missas, ordinatione Ceciliani & Felicis uitam publicè uituperant.

Inde aucta multiplici ecclesiarũ per Africã perturbatione, ij qui erãt à partibus Donati, ut Lucianus, Dignus, Hassutius, Capianus, Fidentius, nonnulliq; alij, per literas ab Imperatore Constantino petũt, ut iudices causæ & dissidij inter episcopos Afros, ex Gallia sibi concedat. Exemplum literarum hoc est:

¶ Rogamus te, ô Constantine optime Imperator, quoniã de genere iusto es, cuius pater inter cæteros Imperatores persecutionẽ nõ exercuit, & ab hoc facinore immunis est Gallia: nam in Africa inter nos & cęteros episcopos cõtentiones sunt: petimus, ut de Gallia nobis iudices dari præcipiat pietas tua. Datæ à Luciano, Digno, Hassutio, Capiano, Fidẽtio, & cæteris episcopis partis Donati.

Irritatos hac epistola nõ mediocriter Constantinus, pacis & cõcordię in ecclesia amantissimus, indignabundus rescripsit: Petitis à me in seculo iudicium, cum ego ipse Christi iudicium expectẽ. Non tamen ausus iudicare, et se causis episcoporũ interponere, discutiẽdas eas iudicijs Ecclesiasticis delegauit: & ad Miltiadem episcopũ Romanum ex Gallia episcopos cõuenire iubet, Maternum Agrippinẽsem episcopũ, Rheticiũ Augustodũni, & Marinum Arelatensem, ab ijsq; causas Africanorũ episcoporũ cognosci. Extat ea de re exemplum epistolæ Imperatoris ad Miltiadem & Marcum, apud Eusebium lib. decimo, cap. 5, his uerbis.

¶ Constãtinus Augustus Miltiadi episcopo Romano & Marco. Quoniam plures huiusmodi literę ab Anilio, illustrissimo Aphricę proconsule ad me missæ sunt, in quibus Cecilianum Carthaginis episcopum à nonnullis collegis suis in Aphrica constitutis, multis in reb. reprehendi fertur: & hoc mihi uehementer graue uidetur, etiam in ijsdem prouincijs, quas deuotioni meę diuina prouidentia peculiariter cõmendauit, magnam populi multitudinem ad peiora procliuem ac dissidentẽ, interq; episcopos discernentẽ reperiri: placuit mihi, ut ipse Cecilianus unã cum episcopis decẽ qui ipsum reprehendere uidentur, & decem alijs quos ipse causæ suę putauerit accommodos, Romã nauigio ueniat, ut illic uobis præsentibus, unà cũ Rheticio, & Materno & Marino, collegis uestris, quos ob hanc causam Romã properare iussi, audiri possit: quo quæ religiosissimę legi cõueniunt cognoscatis. Vt autem & de his omnibus plenissimam cognitionẽ habere possitis, exẽpla literarũ quas ad me misit Anilius, literis meis subiecta, dictis uestris collegis misi: quibus lectis, integritas uestra probet, quomodo dicta iam causa quã accuratissimè discerni, & ad æquitatis normam terminari queat. Non enim latet uestrã diligentiã, tantum me reuerentiæ ecclesiæ Catholicæ tribuere, ut uelim uos nullum prorsus schisma uel dissidiũ aliquo in loco ferre. Diuinitas magni Dei multis uos annis custodiat.

Congregatur igitur synodus Romæ nouendecim episcoporũ, quorũ nomina alibi exponemus, qui causa Ceciliani pręsentis cognita, eum absoluunt: & contra Donatũ, autorem schismatis in Africa, sententiã cõdemnationis ferunt. Sed huic iudicio Donatus cum suis nõ acquiescens, ad Imperatorẽ rursus prouocat, alios iudices postulans. Quos etsi homini factioso, & in iudicio legitimo cõdemnato, iure optimo denegare Constantinus poterat: tamen pro sua in causis Ecclesiasticis iuuãdis beneuolentia & moderatione, dat alios iudices, episcopũ Arelatẽsem & Syracusanũ. quemadmodũ eius mandatum scriptum ad Chrestũ Syracusiorũ episcopũ ostẽdit, cuius exemplum Eusebius adducit loco paulo antè memorato, his uerbis:

¶ Constãtinus Augustus, Chresto episcopo Syracusiorũ. Iam antea quidem, quando malè & peruersè quidã à religione sanctę & cœlestis uirtutis, ac hæresi catholica separari cœperũt, uolens ut huiusmodi illorum cõtentiones amputarẽtur, ita scripsi, & constitui,

ſtitui, ut quibuſdam epiſcopis ex Gallia miſ
ſis, deinde ex Africa uocatis illis qui ex alte-
ta parte inter ſe cõtentioſe ac pettinacitet di
micant, præſente etiam Romano epiſcopo,
quicquid hoc diſsidij obortũ uideretut, in
ipſorũ præſentia ſumma cum diligentia di-
ſcernẽdi corrigi queat. Verùm quoniã, ſicuti
enenit, nonnulli eorum & proprię ſalutis, &
reuerẽtiæ quæ ſanctiſsimæ hæreſi debetut,
obliti, eriamnum inimicitias ſuas prorogare
nõ ceſſant, nolentes latæ iam ſententiæ con
ſenrire: nec conſidetant, quod etiamſi pauci
quidam ſententias ſuas ptotulerũt, non ta-
mẽ citius quàm cuncta quę debebãt inquiri
exactè excuterẽtut, ad iudicandũ admodum
uelocitet ac feſtinanter ptotuperunt. Ex his
autem omnibus hæc euenerũt, quòd & ipſi,
quorũ erat fratetnã & unanimẽ ſeruate con-
cordiam, turpiter, imò flagitioſe à ſe inuicẽ
diſſentiunt, & hominibus à ſanctiſsima reli
gione mente abalienatis ludibrii occaſionẽ
præbent. Quapropter curandũ mihi eſt, ut
quod poſt latum iam iudiciũ ultro quieſce-
re debebat, uel nunc tandem multis præſen
tibus terminetur. Quoniã igitur quamplu-
rimos epiſcopos ex uarijs & innumeris lo-
cis ad ciuitatẽ Arelatẽſem calendis Auguſti
conuenire iuſsimus, etiam tibi ſcribendũ eſ
ſe iudicauimus, ut accepto ab illuſtriſsimo
Latroniano Siciliæ prefecto publico uehicu
lo, ac unà cum duob. quibuſdã ex ijs qui ſe-
cũdi ordinis ſunt, quos tu ipſe ſeligẽdos pu-
taueris, quin & cũ trib. ſeruis, qui uobis in i-
tinere ſeruire ualeãt, intra eundẽ diem ad lo
cum iam dictũ accurras: ut & pet tuam inte
grirarẽ, ac reliquorũ qui cõuenturi ſunt con
cordem & unanimẽ prudentiam, etiam hoc
diſsidium quod hactenus turpi quadã recal
citratione durauit, audiris cunctis quę dicen
da ſunt à diſsidentibus (quos ſimiliter adeſ-
ſe iuſsimus) ad debitam religionem & fidem
fraternamq́; concordiam uel ſerò tandem te
ditus fieri queat. Sanum te Deus omnipotẽs
multos annos cuſtodiat.

Meminit uttiuſq; exempli, & actionũ in
utroq; loco, Auguſtinus Epiſtola centeſima
ſexageſimaſexta.

Sed quemadmodum Miltiades, ita etiam
ſynodus Arelatenſis Cecilianum innocentẽ
iudicauit: eosq́; qui cum Donato erant, ut ca
lumniarores condemnauit.

Petit poſt illud iudiciũ Donatus ad Impe
ratore, ut Carthaginem ſibi reuerti liceat. In
tercedit pro eo Filuminus, ſuffragator eius:
atq; impetrat, ut paulíſper conciliandæ pa-
cis ſtudio Cecilianus Brixiã ſecedete iubea-
tur. Quod poſtea Donariani ſceleratè mẽda-
ces, exiliũ ei & condemnationẽ, ut Auguſti
nus ſcripſit, intetpretati ſunt. Interea in A-
fricã ab Imperatore mittũtur duo epiſcopi,
Eunomius & Olympius, ut utrius partis, aut
Ceciliani aut Donatianorum, catholica eſſet
Eccleſia inueſtigarẽt, & pronũciarẽt. Agunt
in Africa illi per dies quadraginta, ac contra
Donatianos Eccleſiã catholicã eam eſſe pro-
nunciãt, quę per totũ terrarũ orbẽ diffuſa ſit
De Ceciliani uerò cauſa, acquieſcẽdũ eſſe a-
iunt ſentẽtię latę epiſcoporũ nouẽdecim in
ſynodo Nicęna. ac ſic poſt cõmunionẽ cum
clero Ceciliani, ad Eccleſias ſuas redeunt.
Poſt hæc Carthaginẽ Donatus ultrò uenit.
Quod cum Cecilianus cõperiſſet, Brixia reli
cta, & ipſe ad plebem ſuam feſtinãter redijt.
Hoc de Ceciliani ſeceſsiõe, & epiſcopis miſ-
ſis, Optatus ſolus retulit: Auguſtinus uerò
eius nõ meminit. Sed tamẽ is hoc etiam ha-
bet, quod & Optatus omiſit, Donatũ ſcilicet
nihil moratũ, quòd à tot iudicijs cõtra inno
centem Cecilianũ condemnatus eſſet, Con-
ſtantinũ irerũ appellaſſe: qui cõuocatis parti
bus Ceciliani & Donati apud Mediolanum
Ceciliani cauſam cognouerit, eumq́; innocẽ
tem pronũciarit, Donati uerò factionẽ, ut im
probiſsimam, execratus ſit: miſsis literis ad
Romalium uicariũ Africæ, quibus teſtatus
ſit, quòd remotis omnibus arbitris, Cecilia-
num innocentem, illos uerò calumnioſiſsi-
mos cognouerit. Auguſtinus in collatione
tertij diei cum Donatiſtis: & libro poſt colla
tionem cõtra Donatiſtas. cap. decimoſexto:
& epiſtola centeſima ſexageſimaſecunda.

Nec ſic tamen cum ſuis Donatus quieſce
re potuit, ſed Ceciliani toties teſtata innocẽ
tia ſupetatus, uirus ſuum in Felicem, qui Ce
cilianũ otdinauerat, euomuit, atq; apud Im
peratorem traditionis eum accuſauit: à quo
cum ſit Cecilianus ordinatus: epiſcopus eſſe
non poſsit. Mandat igitut Imperatot Aelia-
no proconſuli, ut poſthabitis publicis nego
tijs, de uita Felicis inquirat. Is aſſumptis ad
ſe Magiſtratibus alijs, cauſam Felicis abſen
tis cognoſcit, eumq́; innocentem hac ſentẽ
tia pronunciat: Felicem ſcilicet teligioſum
epiſcopum, liberum eſſe ab exuſtione inſtru
mentorum deificorũ, manifeſtum eſſe: cum
nemo in eũ aliquid ptobare potuerit, quòd
teligioſiſsimas ſctipturas tradiderit, uel exuſ
ſerit. Hanc fuiſſe ſententiæ formulam, O-
ptatus indicat: & Auguſtinus lib. tertio con
tra Creſconium, cap. ſeptuageſimo. Quo in
loco & exemplum recitat epiſtolæ Conſtan
tini ad Probeianum, de cognitione cauſę Fe
licis, & abſolutione pet Aelianum.

Atq; hanc fuiſſe ſeriem contentionum ex
ſchiſmate Donati, per integrũ, eoq́; amplius
ut uidetut, quadrienniũ, Optatus & Auguſti
nus teſtãtur, niſi quòd Auguſtinus uno in
loco (libro ſcilicet cõtra Donatiſt. poſt colla
tionem, cap. 33, ubi ſingularũ actionum tem
pora annotauit) paulíſper ab eo proceſſus

ordine

ordine uariarit, cuius uerba adscribimus: Sicut consulum ordo declarat, primò Cecilianus episcopali iudicio Miltiadis est absolutus. Deinde, non post longum tempus Felicem proconsulis iudicio constitit esse innocentem: ac sic postea Cecilianus etiam ab Imperatore inter partes cognoscente, purgatus est. Deinde post anoum aduersarij eius igno minioſa illa indulgentia relaxati sunt. Nam Miltiades indicauit, Constantino ter & Licinio iterum consulibus, nonas Octobris. Sed Optatus habet, Constantino quater, & Licinio ter Consulibus (is Christi fuerit annus trecentesimus decimus sextus, Constantini uerò tertius) Helianus Proconsul causam Felicis audiuit Volusiano & Ariano consulib. quintodecimo Calendas Martias: id est, post menses fermè quatuor. Constantinus ad Romalium Vicarium de purgatione Ceciliani scripsit, Sabino & Ruffino cōsulibus, 4 Idus Nouembris: id est, post biennium, & menses propè octo. Et idem Imperator ad Valeriū uicarium de illorum exilio soluto, & eorum furore Deo uindici mittendo, literas dedit, Crispo & Constantino iterum consulibus, tertio nonas Maias: id est, post quartum annum, & mensem fermè sextum. Vnde fine ullis ambagibus liquidissimè constat, nihil postea contra Cecilianum fuisse iudicatum: imò eum iudicijs uictorem aduersariorum & persecutorū suorum postea declaratum. Idem in epistola centesima sexagesima sexta, post hæc omnia ait Constantinum contra partem Donati seuerissimam legem tulisse: quem secuti filij eius obseruari similiter præceperint.

Hæc de Schismate Africano Optatus Mileuitanus, libro primo aduersus Parmenianum. Augustinus epistola ceotesima sexagesima secunda, cētesima sexagesima quinta, & centesima sexagesima sexta: & libro tertio contra Cresconium Grammaticum, multis in locis, maximè cap. 27. 28. 40. & 70. Et in breuiculo collationum cum Donatistis, collat. primi & tertij diei. Et libro post collationem contra Donatistas, capite decimosexto, uigesimo secundo, trigesimo secundo, trigesimo tertio, & sexagesimo primo commemorant.

DE SCHISMATE *Meletij.*

QVæ extiterint causæ schismatis inter Meletium, quem episcopum ciuitatis cuiusdam in Aegypto, paulò ante insaniā Arij factum Theodoretus scripsit libro primo, capite octauo: & Petrum Alexandriæ episcopum, qui successor datus Theonæ, anno (iuxta Eusebiū) Domini trecentesimo & quarto, aut altero aut tertio ante persecutionem Diocletiani, in qua tandem martyrio functus est, à scriptoribus non eodem modo explicatur. Nam Socrates tradidit libro primo, capite sexto, Meletium à Petro propterea quòd in persecutione sacrificasset, episcopatu suo priuatum esse: & eam ignominiam illū indignè adeò tulisse, ut inimicitias quas in Petrum primùm gerere cœpisset, in successores etiam deinde eius Achillam & Alexandrum perpetuos exercuerit. Theodoretus libro 1. cap. 8, Thebaidem totam & Aegyptum tumultu & motibus Meletium cōpleuisse scripsit, sub Alexandro episcopo: ad uersus quem tyrannico fastu & furore, arrogasse eum sibi ait autoritatem & potestatem decernendi honores Ecclesiasticos, quibus uellet in ijs locis & Ecclesijs, quæ ad Alexandri præsidentiam pertinerent. Idem etiam ex Synodi Nicenæ epistola colligi potest, apud Socratem, & Theodoretum lib. 1. cap. 9. Sozomenus libro primo, capite uigesimo quarto indicat, Meletium, cum Petrus martyr episcopus Alexandrinus, propter persequutionem fugisset, contrarias illi ordinationes surripuisse: & ob eam temeritatem, & propensionem quoslibet ordinandi, à Synodo Nicæna damnatum esse.

Affirmat & Epiphanius lib. 2. tomo 2. hæresi 68, Meletium relegatum in exilium, nihilominus per regiones singulas episcopos, presbyteros & diaconos constituisse, propri asq; ecclesias ædificasse: sed occasionem discessionis à Petro planè diuersam hoc modo exposuit. Meletium scilicet in cōmuni cum Petro carcere constitutum, in persecutione illa grauissima sub Diocletiano, lapsis qui ad martyres & confessores accessissent, ac se recipi per pœnitentiā petijssent, ueniam dandam esse negasse, ne hæc facilitas alijs quoq; lapsuum præberet occasionem: sed prorogādum illis esse plusculum temporis post finē persecutionis, ac tum demum cōcedendum locum pœnitentiæ, si eius ueros fructus ostendissent. Contra id uerò Petrum commiseratione eorum qui per infirmitatem lapsi erant, sedulo monuisse, ut ad pœnitentiam reciperentur, quemadmodum & maiorum doctrina tradidisset: ne simul à diabolo concussi, si serius reciperentur, penitus aliquando subuerterentur, nec sanarentur. Hinc igitur inter eos qui cum Petro essent, ac Meletio, sectam intercessisse, quæ post Petri etiam martyrium permanserit, illis qui à partibus essent Meletij, martyrum se ecclesiam appellantibus: his uerò qui cum Petro sentirent, ac ueteres ecclesias obtinerent, catholicam se Ecclesiam dicentibus. Hæc de occasione separationis inter Petrum & Meletium Epiphanius. Cuius narratio à Socrate & Theodoreto in eo etiam planè diuersa est, quòd nulla in Alexandrum acerbitate, aut

aut odio usum Meletium scripsit: adeò ut & inamicitia eum fuisse Alexandri, & Arium Alexandro à Meletio primum indicatum significarit, sicut & alibi retulimus.

Cum tamen proteruitatis, petulantiæ, seditionis & tyrannidis in Alexandri præsidentiam eum epistola patrum, in Synodo Nicæna, planè accuset, nec ulla uenia dignū iudicet: sed indulgentia & lenitate Synodi, nihil grauius in eum à Synodo statutum esse indicet, quàm ut in urbe sua nudum honoris titulum obtineat: sed in nulla usquam regione potestatem ordinandi, & Ecclesiastica dignitates conferendi habeat. Cum autem post synodum Nicænam Alexander esset in Ægyptum reuersus, Meletius ei reddidit ecclesias, quas sibi ipsi iniquè subiecerat, & in Lyco commoratus est. Sozomenus lib. 2. capite uigesimoprimo.

DE SCHISMATE IN ORIENTE *super Paschatis obseruatione.*

Dissidia ob inæqualem Paschatis obseruationem, apud alios atq; alios, quo tempore, & à quibus autorib. mota sint, suprà suo loco diximus. Cæterùm hic nunc monemus, adeò diuturnā eam fuisse dissensionem, ut in uno atq; altero seculo, nec prius quàm in cōcilio Niceno potuerit cōponi. Maximè aūt in Oriente malum hoc ecclesias exagitauit: quamuis communionem inter se retinerent, qui in Paschatis celebratione à se mutuò discrepabant. Autor Eusebius est libro tertio de uita Constantini, malum illud, ut iam longa uetustate confirmatum, ita tum maxime nocens Ecclesiarum tranquillitati fuisse, ac turbas multas dedisse: contendentibus alijs, Iudaicam obseruandā esse consuetudinē, alijs uerò asserentib. accuratum & certū aliquod tēporis momentum Paschatis celebrationi quotannis esse præfiniendum: repudiato more pessimæ gentis, & à gratia Euangelica alienæ: ac interea maximam ubiq; Ecclesijs perturbationem adferret hæc diuersitas, dum alij uno & eodem tempore ieiunijs & corporis castigationib. uacarent, alij festum anticipantes, ocio & recreationi operam darent.

Motus igitur non fine dolore ea uarietate Constantinus optimus Imperator, primū in Orientem Osium misit, celeberrimum Hispaniarum episcopum, ut dissidentes super Paschate conciliaret. Sed cum rebus infectis Osius redijsset, & synodi indicendæ necessitatem Arij uesania Imperatori imposuisset, euenit, ut in synodo Nicæ congregata, secundo loco quæstio de Paschate proposita, & controuersia ea tota composita sit. Socrates libro primo, capite septimo: Sozomenus libro primo, capite decimosexto. Extat de hac compositione testimonium Synodi Nicænæ apud Socratem libro primo, cap. 9: & apud Theodoretum eodem lib. & capite, in epistola ad fratres per Ægyptum, &c. his uerbis: Annunciamus uobis de concordia sacratissimi Paschatis nostri, hanc partē quoque uestris precib. obtinuisse profectionem, ita ut omnes Oriētales intrepidè, quotquot non fecerunt prius nobiscum, & cum Romanis, ijsq; qui à primis temporibus obseruarunt, de cætero nobiscum celebrent.

SCHISMA NOVATIA-*norum.*

Schisma illud quod superiori seculo Nouatus cum suis fecit, etiā hac ætate multis in locis durasse, nec Synodo Nicæna sanari potuisse, constat ex historia quam narrant Socrates libro primo, capite decimo: & Sozomenus libro primo, capite uigesimosecundo & tertio, in hunc modum: Fuerat Acesius Nouatianæ religionis apud Constantinopolitanos episcopus, à Constantino, ut qui omnium Christianorum saluti & concordiæ prospectum maximè uellet ad Synodum Nicænam uocatus. Is interrogatus ab Imperatore, cum iam trāsacta essent, propter quę in synodum conuentum fuerat, omnia, ecquid sibi probarentur quæ acta essent? Respondit, probari quidem sibi omnia, quę patres de fide & Paschatis obseruatione constituissent: uerùm se tamen illis cōmunicare nō posse. Rursus diligentius ab Imperatore rogatus, quid id esset igitur, quamobrem se separaret? Dissidium illud causabatur, quod inter Nouatum & Corneli um sub Decio accidisset: senriens cōmunicatione mysteriorum indignos esse, qui sese post baptismum peccatis mortalibus reos fecissent. Quos ad pœnitentiam admitti quidem posse, uideri sibi ait: remissionis tamen spem à solo Deo expectandam. Cui Imperator iratus: Apposi tis ergo in cœlum, inquit, scalis ô Acesie, solus ascende. Qua uoce reprehensum & derisum sine dubio uoluit, & Acesij ipsius, & omnium Nouatianorum stultum & periculosum fastum, quòd homines cum essent, à peccatis sibi tamē alieni & immunes uiderētur.

SCHISMA AEGYPTIORVM, ET *inter Eustathium & Eusebium Pamphili.*

IN narratione de Synodo Nicæna Eusebius li. 3. de uita Constantini, pacatis omnibus ubiq; gentibus post synodum, solos Aegyptios inter se contendisse ait: quamobrē & synodum Imperator reuocarit, & dissidia illa composita sint. Verùm non exponit, qui bus in rebus Ægyptij inter se dissidere cœperint. Quare Socrates libro primo, capite 23. eum hanc ob rem reprehendit, & bilinguem uocat, eo quòd causas dissidiorū nō di sertè explicarit. Cōmemorat autem ipse, se ex

ex uarijs epistolis quas episcopi sibi inuicem scripsissent, animaduertisse, uocem ὁμοούσιος coessentialis dissidijs illis causam prębuisse. Alios enim id dextrè, alios sinistrè accepisse, atq; ita quasi nocturnam pugnam etiam inter rectè sentientes excitatam esse. Nam eam uocem auersantes, uisos esse alijs, Sabellij & Montani errori consentire, & blasphemare, ac filij Dei substantiam tollere. Econtrà uerò eam uocem recipientes, uisos esse ad gentilismum inclinare, & plures Deos asserere. Cæterùm neq; Socrates in loco citato, neq; Sozomenus (qui idem refert libro secundo, cap. decimooctauo) nomina episcoporum Ægyptiorum, qui in hac re dissenserint à se inuicem, annotant: sed alios duos qui non sunt Ægyptij nominanr, Eusebium & Eustathium. in quit enim Socrates: Eustathius Antiochenus episcopus, Eusebiũ Pamphili proscindit, quasi Nicænam fidem deprauet: Eusebius contrà, Nicænam se fidem non transgredi dicit: sed Eustathium reprehendere, quòd dogma Sabellij introducat. Quapropter singuli, tanquam contra aduersarios, sententias suas cõscripserũt, & cum utriq; & filium Dei substantialem, & essentialem, & unum Deum in tribus personis esse confiteantur, nescio tamen quo modo factum sit, ut inter sese consentire nequiuerint, nec ullo pacto quiescere sustinuerint.

SCHISMA ANTIOCHIAE *ob exilium Eustathij.*

Siue igitur hoc prætextu, quòd Sabellianismum defendere falsò putabatur: siue ob alias sycophanrias, quarum unam Theodoretus retulit, ab Arianis paulo pòst in exilium Eustathius pulsus est. Magnam autem perturbationẽ hęc iniuria Eustarhio facta attulit, & in duas partes populũ omnem diuisit. Maius uerò incendium deinde alterius episcopi excitauit electio, cum alij Eusebiũ Pamphili Cæsarea Antiochiam transferendum contenderent: alij restitui Eustathium flagitarent. Quæ res fecit, ut annis continuis octo Antiochenorũ ecclesia episcopo caruerit. Plurimi uerò cùm ex plebe, tum ex sacerdotibus, Eustathio pulso, Ecclesiasticos conuentus deseruère, & separati priuatim sine episcopo cõuenerunt, seq; Eustathianos nominarunt: nec redijsse quidem ad Ecclesiæ concordiam, ante obitum Theodosij Imperatoris, leguntur. Socrates libro primo, capite uigesimoquarto: Theodoretus libro primo, capite, uigesimoprimo: Sozomenus libro octauo, capite tertio.

SCHISMA CONSTANTINOPOLITANUM, *propter Arij restitutionem.*

Non ita diu ante obitum Constantini, imperij scilicet eius anno trigesimo, cum ex Imperatoris iussu Constantinopolim Arius Alexandriâ relicta uenisset, ciuitatem omnem perturbatione repleuit: adeò ut à se mutuò populus dissidens, in duas partes scissus sit: quarum altera pro Nicæna fide depugnans nequaquam committendũ esse clamauit, ut maculam ei aliquam ex ueneno suo Arius affricaret: altera uerò resipuisse Arium & rationabilia docere contendit. Venit tum in magnum periculum Alexander Constantinopoleos episcopus, maximè cum Eusebij Nicomediensis, Arij patroni, minæ de eiectione accessissent, nisi Arium & socios eius in communionem recepisset. Sed Arij paulo pòst prodigiosus exitus remediũ his malis attulit, & tranquillitati Ecclesiã Constantinopolitanam restituit. Hæc diu post Synodum Nicęnam cum Ario acta esse, com pleto scilicet anno trigesimo Imperij Constantini, Socrates lib. 1, cap. trigesimoseptimo indicat. Sunt tamen, qui ea ante Synodum, & condemnationem Arij, sic accidisse putant: & probabiliter, & explicatius quidem ita narrari posse, ut ante Synodũ Nicænam facta esse intelligatur, neq; nos negamus: sed Socratis ordinem in recitanda historia sequi maluimus, cui etiam Theodoretus & Sozomenus assentiuntur.

SCHISMA ALEXANDRIAE.

Post Arij mortem Ecclesia Alexandrię in duas partes diuisa fuit, propter Athanasij exilium, quem Synodus in Tyro iniustè damnauerat. Erat enim ab eadem synodo in Meletij locum constitutus Ioãnes quidam, ex Meletij familiaribus: quem sectabantur & extollebant illi, qui ab Athanasio alieni erant. Seditionem autem molestè ferens Imperaror, Ioannẽ eum, ut qui autor esset multitudini ad dissidia & seditiones, in exilium eiecit. Sozomenus libro secundo, capite trigesimoprimo.

DE SCHISMATIBVS *sub Constantio.*

SCHISMA CONSTANTINOPOLI.

Non ita multo post Constantini mortem, Alexander quoque Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopus uita functus est. Quo tempore, cum inter se primùm diuisi essent Homousiani & Ariani, maiores tamen inrer eos contentiones ob electionem ortæ sunt: Arianis hoc agentibus, ut mortuo Alexandro Macedonius successor surro-

garetur: illis uerò obtinere conátib. ut Paulo episcopatus committeretur, quod & factum est: sed breui tempore pòst pulsus Paulus est, & in locum eius Macedonius ordinatus. Quæ res crebras et periculosas per ciuitatem perturbatiões excitauit, & seditiones bellis non disimiles. Plebs enim in se ipsam utrinque impetum fecit, multorum cum interitu: cum & Hermogenes præfectus, qui Paulum expelli curauerar, ædibus prius suis incensis interfectus, & humi alligatus per ciuitatẽ tractus est. Sozomenus libro tertio, capite 4. & 7.

SCHISMA INTER ACAcium *Cæsariensem, & Cyrillum Hierosolymitanum episcopos.*

ORdinatus post Maximum, Ecclesiæ Hierosolymitanæ episcopus, Cyrillus in contentionem uenit cum Acacio Cæsariensi, de primatu, quòd se Apostolicæ sedis episcopatum tenere Cyrillus diceret, quod ius & Acacius sibi arrogabat. Sectabatur autem Acacius Arianos: sed Cyrillus illis adhærebat qui homousion filium patri profitebantur. Ortis igitur inter utrumq; maximis inimicitijs, quibus plurimum malorum suæ unusquisque parti conciliauit, factum est, ut in synodo Seleuciana Acacius cum factione sua secesione facta, Cyrillum exautorarit, & Hiarosolymis expulerit. Socrates lib. 2. cap. 39, & 43: Theodoretus lib. 2. cap. 25. Sozomenus lib. 4. cap. 25.

SCHISMA ANTIOCHIAE.

PRomiscui Eudoxianorum & Eustathianorum cœtus Antiochiæ, in ipsis Psalmorum cantionibus inter se dissentiebant, cum ad suam quisq; sententiam quod psallebatur, accommodaret. Tum uerò maximæ contentiones & seditiones tam cleri quàm populi ortæ sunt: cum Eudoxius sede Antiochena relicta Constantinopolitanam occupasset, ac disidentium inter se quisq; quem suæ sententiæ esse sibi persuaderet, successorem Eudoxio dandum iudicaret. Sozomenus lib. 4. cap. 26.

Aliud ibidem, propter exilium Meletij.

Meleti⁹ aũt Antiochiã Sebastia translatus, cum præter Arianorum expectationem rectè de fide Nicæna sentiret ac doceret, & cum frustra ab Archidiacono in cœtu os eius manu obstructum esset, & ipse tribus digitis expansis, & in unum reductis, trinitatem demonstrasset, & uoce hortatus esset decretis synodi Nicænæ consentirent: ab ijsdem autoritate Imperatoris cui id persuaserant, exilio afficitur, atq; in eius locum Euzoius manifestus impietatis Arianæ patronus substituitur. Quare offensa sanior populi pars Nicænæ consentiens, ab Arianis se seiunxit, & separatos conuentus habere cœpit. Theodoretus libro secundo, capite trigesimoprimo. & libro tertio, capite 4.

Aliud ibidem, Homousianorum & Meletianorum.

Aliud rursus confestim schisma ortum est inter eos qui hinc ab initio filiũ patri coessentialem esse rectè senserãt, & Meletianos, qui in dogmate ab Homousianis non dissentirent: sed quibus illi communicare nolebant, propterea quòd Meletius ipse ab Arianis fuisset episcopus ordinatus, quiq; illi adhærebant, ab Arianis essent sacerdotibus baptizati. Sozomenus lib. 4, cap. 28.

SCHISMA MAGNVM ORIENTAlium *& Occidentalium.*

DIuisi à se mutuò in synodo ipsa Sardicensi Orientales & Occidentales episcopi, super Pauli & Athanasij causa, quos sedibus suis Synodus restituerat, in schisma atrox & diuturnum, quod ante Gratianũ certè & Theodosium non desijt, postea separati sunt: sic, ut non amplius communione inter se coniungerentur, sed diuulsus prorsus ab Occidente esset Oriens, constituto diremptæ inter Orientales & Occidentales cómunionis termino Tusce monte, inter Thraciam & Illyriam sito. Intra quem montẽ indifferenter communicabant, etiãsi in fide uariarent: ultra eum uerò communione inter se, ut antea fecerant etiam in dissensionibus circa dogmata, non utebantur. Socrates libro 2, capite uigesimosecundo: Sozomenus libro 3, cap. 13.

MOTVS ROMAE PROPTER *Liberium Relegatum.*

LIberium Romæ episcopum Constantius, propterea quòd Arianis consentire nollet, in exilium eiecerat. Quamobrem populus Romanus episcopi sui amans, seditionem ingentem illius nomine mouit, & ad cædes procesit. Sozomenus libro quarto, capite undecimo, & decimoquinto. Quin & Felicem in Liberij locum substitutum tumultuosè expulit, & occasionem Liberio sedẽ suã recipiendi præbuit. Socrat. li. 2, cap. 31.

SCHISMA MONACHORVM.

SVb Constantio, ut uidetur, licentiam sæuiendi & impunitatẽ impij regis patrocinio nacta hæresis Ariana, cum ab Ecclesijs pij pasim pastores pellerentur, quidam autem uel metu perculsi, uel simplicitate decepti, uel blanditijs & pecunijs expugnati, ad Arianorum communionem accederent, euenit ut & Nazianzeni pater simplicitate lapsus, Arianam religionem amplecteretur, idque chirographo suo Arianis dato testatus sit. Statim autem regionis eius circa Nazianzum monachi, certiores tam grauis

grauis lapsus facti, à communione eius se subtraxerunt: eosq; secuta est non parua populi pars, Gregorio (nam & sic uocabatur Gregorij Nazianzeni pater) indignata, & monachorum fidem ut rectiorem admirata. Magnum ex eo tum patris lapsu, tum plebis scandalo & diuisione, & incredibilem dolorem filius concepit: nec quietus esse potuit, priusquam & patrem suæ saluti reddidisset, & Ecclesiæ reconciliasset. Precatur cum lachrymis dies integras, noctesque: ac deinde patrem hortatur, ut ueniam lapsus sui ab Ecclesia petat, & ad ueritatis puram & synceram confessionem redeat. In quo cùm filio pater paruisset, ab Ecclesia receptus, & pristinæ dignitati restitutus est: ut ex uita Gregorij Nazianzeni constat.

SCHISMA CAESARIensium.

MEminit prolixa narratione Nazianzenus in oratione de funere patris, motus & seditionis cuiusdam magnæ Constantij tempore, ut uidetur, apud Cæsarienses, super electione episcopi: in qua inter se plebs diuisa, alios atq; alios, suo quisq; iudicio, eligendos proposuerit. Tandem uerò commu nibus suffragijs quendam elegerit, præstantem quidem uirtutibus uirum, sed nondum baptizatum. Quem ui magis inuitum quàm uolentem rapuerit: coegeritq; episcopos, ut initiatum & expurgatum lauacro baptismatis, quem legissent ipsi, episcopũ declararent. Quod & factum tum sit. Venisse autem in magnum periculum ciuitatem narrat, cum & præfectus simul ciuitatis & Imperator ipse electionem illam molestè tulissent: Imperatoris uerò etiam nomine, ac seu mãdato seu prætextu, electores tanquam accusati in iudicium uocati essent. Sed quibus, Imperatori scilicet, & præfecto, Nazianzeni patet plena ingentis animi epistola responderit: quæ tum Imperatoris ipsius, tum præfecti animum placauerit, & ciuitatem periculis omnibus liberarit.

Aliud ibidem.

Mortuum autem illum, posteaquam breui tempore episcopum egisset, narrat ibidẽ, nouæ seditioni occasionem dedisse, inter populum & sacerdotes: quam rursus Nazianzeni pater, tum scribendo, admonendo, exhortando, obtestando: tum longanimitate & tolerantia, cum electionem senis cuiusdã presbyteri improuisam damnarent illi, atq; autori ordinationis (patri scilicet Nazianzeni) conuiciarentur, ac maledicerent, sedarit.

DE SCHISMATIBVS sub Iuliano.

SCHISMA ANTIOCHIAE inter *Meletianos & Eustathianos.*

ANtiochiæ separati ab Arianis utrique tum Meletiani tum Eustathiani, inter se tamen quoq; dissidebant adhuc, tametsi utriq; Nicænam se fidem tueri & propugnare profiterentur. Schisma id quando, ac quibus de causis cœperit, suprà diximus. Hic illud adijcimus, neq; Eustathio mortuo adduci Eustathianos potuisse, ut cum Homousianis, qui post Meletij exilium, ordinationemq; Euzoij, separatos conuenerant instituerant, se coniungerent. Atq; ut maximè Eusebius & Lucifer rationem inuenire conciliandæ inter utrosque gratiæ & concordiæ conarentur, nihil tamen profecerunt: imò Lucifer, quòd absente Eusebio Paulinum Eustathianis episcopũ ordinasset, inempestiuo quasi quodam remedio dissidium illud & auxit, & diuturnum magis reddidit: adeò ut intra annos octoginta quinq; ab anno scilicet Christi (ut uidetur) trecentesimo sexagesimosexto, ad annũ usq; quadringẽtesimum & quinquagesimũ, non sit sedatum: donec ijs temporibus laudatissimus Alexander episcopatum Antiochenum sortitus, factionem illam Eustathij, quod ante se nemo præstare potuerat, ad concordiam cum reliquo Ecclesiæ corpore reduxit. Theodoret. lib. 3. capite 4 et quinto: & libro quinto, cap. trigesimoquinto.

SCHISMA INTER LVCIferum *& Eusebium.*

ORdinauerat Lucifer, interea dum Eusebius Alexandriæ cum Athanasio de restituendo statu Ecclesiæ, quo cum de cum muni concordiæ efficiendæ studio & labore pactus fuerat, Paulinum, uti diximus, Eustathianorum episcopũ: quo duce factionis & antesignano antea usi fuerant, qui Eustathij se sectam esse perhibebant. Cum aũt Antiochiam Eusebius redijsset, & dissidentem adhuc populũ offendisset, facilè animaduertẽs quantum ad illud malũ augendũ & protrahendum Lucifer ordinatione Paulini addidisset, molestè illud sanè tulit: ac Lucifero succensus, naui illico conscensa, in Occidentem redijt: eam tamen adhibens modestiam, ut de offensa illa nihil manifestè quereretur, neq; Luciferum accusaret, neq; illam ei infamiam conciliaret: sed synodi alicuius opportunitatem, qua remediũ malo huic idoneũ excogitari posset, expectaret. At Lucifer modestia etiã eã Eusebij, cõtumeliã sui interpretatus, grauitet illi uicissim succensuit: ac cũ sua parte cõmunicare detrectãs, irrita reddere conabatur, quæ in synodo Alexandriæ de Ecclesiæ concordia decreta fuerant. Attamẽ

quia ad Synodum eam diaconum suum miserat, significans per illum, amplexurum se quæcunque in Ecclesiæ utilitatem synodus statuisset, mouere nihil poterat. Consentiens igitur cum Ecclesia, in Sardiniam ad sedem suā reuersus est. Sed qui primùm cum eo offensi fuerant, post illum etiam ab ecclesia seipsos separabant. Socrates lib. 3. cap. 9: Theodoretus libro tertio, capite quarto & quinto: Sozomenus libro quinto, cap. 13.

SCHISMA SEU PERTURbatio Ecclesiæ sub Iouiniano.

Mos est hominum, ut foris oppugnati, domi in seipsos furere desinant: externis uerò malis liberati, minus sibi negotium facessant. Sic etiā à pugnis circa dogmata Ecclesiarum præsides quieti erant, cum à Iuliano Christianism' totus oppugnaretur. Eo uerò extincto, cum in Imperiū princeps bonus ac pius successisset, ad quæstiones & disputationes de fide redierunt. Basilius enim Ancyranus, Syluanus Tarsensis, & Sophronius Pōpeiopolitanus, episcopi, ὁμοιούσιον pro ὁμοούσιον cōcionātes, Imperatorē in sententiam suā, misso ad eum de fide libello, adducere conabātur: sed id frustra fuit. Synodus enim interea Antiochiæ collecta sub anno Domini, iuxta Hieronymum, 367, Nicænam fidem cōfirmabat, missis ea de re literis ad Imperatorē. Ad quem Athanasius, seu spō te, seu accersitus, uenit: siue epistolam saltem misit, quæ inter opera Athanasij recensetur, sub titul. Epist. ad Iouinianum de fide: ac de necessarijs in religionis causa instruxit. Quā tis aūt nec sine insidijs id ageret, utpote Lucio & Euzoio Arianis apud Imperatorē eum deferētibus: uicit tamē, atq; ut primas hoc rē pore fides Nicæna obtineret, rū ipse, rū synodus Antiochena effecerūt. Deferentib. enim & calūniātib. Arianis, nec loci nec fidei quic q̃ Imperator reliquit. Sozom. li. 6. cap. 4. & 5.

DE SCHISMATIBUS SUB Valentiniano & Valente.

DURATIO SCHISMATIS INter Homousianos Antiochiæ.

Meletium à Cōstantio in exilium actū, sicut suprà ostēdimus, Iulianus reuocauerat. Quaobrē & hoc adhuc tēpore Homousiani, in dogmate concordes alioqui, inter se tamen gubernatorum causa dissidebant, quòd alijs Meletius, alijs Paulinus præsideret. Socrates lib. 4, cap. 1.

SCHISMA CIZYCI.

Cum autoritate Imperatoris Valentis, & episcopi Cōstantinopolitani Eudoxij, in sedem episcopalem Cyzici Eunomius cōstitutus, atq; inde Eleusius pulsus esset, ij qui Eleusio adhærebant, oratoriū peculiare cōstruxerunt, ac seorsim conuentus Ecclesiasticos habuerūt. Ac paulo pòst Cyziceni uer borū Eunomij fastū nō ferentes, tumultu facto, urbe eum expulerunt. Soc. lib. 4. cap. 7.

SCHISMA ARIANORUM Constantinopoli.

Eunomij præceptor Arius fuerat: quem ut Eudoxius reciperet, ab Eunomio se pe rogatus erat. Id uerò cum Eudoxius factu rum se recusasset, ab eo se Eunomius seiunxit, & conuentus seorsim fecit. Socrates lib. 4. capite 13.

SCHISMA AT TUMULTUS Romæ ob electionem Damasi.

Damasi post Liberiū in episcopatū successio, perturbationem & seditionem Ecclesiæ Romanæ hac attulit occasione. Vrsinus quidā (ut eum Socrates, Sozom. uerò Vrsatiū uocat) eiusdem Ecclesiæ diaconus, & ipse suffragia quorundā in electione habuerat. Cum aūt pluribus suffragijs episcopatus Damaso obrigisset, dolēs ille se tam turpiter spe sua diiici, separatos conuentus extra Ecclesiā instituit: & simplicib. ac obscuris nō nullis persuasit, ut episcopum se facerent. Ordinatus igitur in occulto basilicæ cuiusdam loco, episcopi nomen & autoritatem præ se fert. Quæ res continuò factioni & seditioni occasionē præbuit, populo inter sedi sceptrati, utri episcopatus administrandus cōmittenda esset. Venitur ex ea cōtentione ad manus, & ad arma, mulierq; trucidantur, plures tum laici, tum clerici à Maximino præfecto ad supplicia rapiūtur: & à conatu suo tandem Vrsinus depulsus, eos qui sequi se uellent, compescere coactus est. Socrat. lib. quarto, capite uigesimonono: Sozomenus libro 6. capite uigesimotertio.

SCHISMA MEDIOLANENSE.

Iisdem temporibus Auxentio Mediolanēsiū episcopo mortuo, cū à se seductos multos reliquisset, nec pauci etiā qui rectè de fide sentirent Mediolani ciues essent, grauis perturbatio et dissensio inter utrosq; de alterius episcopi electione orta est: cum qui Auxentij sententiæ essent, suffragia illis ferrēt quos suæ esse opinionis nossent: cæteri uerò ab Auxentij ueneno & factione alieni, suæ fidei cō sortes eligendos offerrent. Cōmittitur hæc cōcertati frequētiæ populi in ecclesia: quā metuēs Ambrosius prouinciæ præfect', ne in periculū aliquod erūperet, properè ad ecclesiam adcurrit, sedandi rumultus gratia. Vbi cum pro re molta grauiter utiliterq; in cœtu dixisset, acquiescens ei populus, eum episcopum sibi dari expetit, & impetrat. Socrat. libro 4. cap. 30. Theodoretus lib. 4. cap. 6.

Aliud apud eosdem.

Sub Valentis Imperio, Basilius Cæsariensium electus, episcopus in periculum uenit, propter Eusebij ante ipsum ibidem episcopi insidias: qui populum ab eo alienū fecit, &

& ab ecclesia repellere tentabat, cum factione sua quadam, quæ Basilium tanquam non legitimè, sed tyrannicè ad episcopatum euectum, criminabatur. Sed Eusebij conatus, ij qui Nazaræi & Ascetæ uocabantur, quorumque præses & magister antea Basilius fuerat, non probabant. Sed grauiter ferentes, Eusebio laico posthaberi Basilij episcopatum, dissidium in populo excitare constituebant. Quod & tribus de causis perfacile illis erat: primùm, quòd in maxima apud omnes autoritate & ueneratione iamdudum Basilius erat: deinde, quòd de Eusebio multi non rectè sentiebant, nec eum prius, sed per tumultum ad episcopatum tractum esse sciebant: tertiò, quòd iam Cæsaream Roma uenerant Lucifer & Eusebius: qui contentiones illas inter Eusebiũ & Basilium ortas dirimerent. Sed Basilius tranquillitati ecclesię cõsulens, nec disceptare cum altero de præsulatu, nec autor ecclesię prius afflictę per Arianos, schismatis alicuius & perturbationis esse noluit: sed in Pontum ad monasteria, Gregorij suasu, secessit. Maximè cum & populus ab Eusebio, ut cuius causa optim' & laudatissim' episcopus è medio cõcedere coactus fuisset, deficere, ac seorsim conuenire uoluisset.

Peruenit huius dissidij fama ad Valentem: qui Nicomedia relicta, Antiochiam profecturus, per Capadociam trãsijt, ut more suo, rectè ibi sentientes adfligeret, ecclesiasq; Arianis traderet. Ad quod efficiendũ facilius, occasionem sibi sperabat fore dissidiũ, quod inter Basilium & Eusebiũ intercesserat. Sed spe sua frustrabatur. Mox enim ut nunciatũ Basilio fuit, aduentare cum episcopis Arianis Imperatorem in Cappadociã, Ponto relicto Cęsariam Basilius redijt: & concordia atque beneuolentia cum Eusebio iuncta, ne quid in stabiliendo Arianismo Imperator posset, effecit. Sozom. lib. 6. cap. 15. Nazianzenus oratione funebri in Basilij laudem, & in Monodia de Basilij uita.

MOTVS ET SCHISMA IN *Armenia.*

BAsilius in epistola quinquagesimaoctaua ad Meletium, meminit turbæ & seditionis cuiusdam per Armeniam natæ, ex ordinatione Fausti cuiusdã episcopi: quem Anthimus neglectis iustis suffragijs alterius episcopi Cyri, cuius ad eam ordinationẽ autoritas accedere debuerat, ad ecclesię gubernacula collocauerat.

PVGNA HIERONYMI ADVERsus Vigilantium.

VIgilantius Barcilonensis ecclesię in Hispania presbyter, scripserat quędã parum reuerenter, ut Hieronymus exagitat, de martyrum reliquijs non colendis, & incontinentiã religiosorum, ut mox dicemus. Quod immoderatissimè homo natura acer & uehemens Hieronymus ferens, duobus eum breuibus scriptis adortus est: sed cõuicijs magis et importunitate, quàm argumẽtis & rationibus pugnauit. quod & Gregorio uisum est, qui de scripto Hieronymi contra Vigilantium ita censuit: In Vigilantium ita conuicijs debacchatur Hieronymus, ut plusculum in eo modestiæ cogar desiderare. Vtinã argumentis duntaxat egisset, & à conuicijs temperasset. Sed Vigilantij ueras sententias, quas ut errores Hieronymus oppugnat, ex eodem commemoramus.

Ais Vigilantium (inquit ad Riparium) os fœtidum rursus aperire, & putorem spurcissimum contra sanctorum Martyrũ proferre reliquias: & nos, qui eas suscipimus, appellare cinerarios, & idololatras, qui mortuorum hominum ossa ueneremur. Et in peculiari scripto aduersus Vigilantij librũ: Exortus est Vigilãtius, qui immũdo spiritu contra Christi spiritũ, Martyrũ negat sepulchra uenerãda, damnãdas dicit esse uigilias.

Et ex Vigilantij libro: Inter cætera uerba blasphemiæ ista quoq; dicit: Quid necesse est, te tanto honore, nõ solũ honorare, sed etiam adorare illud nescio quid, quod in modico uasculo transferendo colis? Quid puluerem linteamine circundatum adorando oscularis? Propè ritum gentilium uidemus sub prætextu religionis introductum: in ecclesia, sole adhuc fulgente, moles cereorum accendi: & ubicunque puluisculum nescio quod, in modico uasculo precioso linteamine circumdatum, osculantes adorant.

Et dicis in libello tuo, Quòd dũ uiuimus, mutuò pro nobis orare possumus: postquã autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio: præsertim cum martyres ultionem sui sanguinis obsecrantes, impetrare non quiuerint. Qua in re proponis mihi librum apocryphum, qui sub nomine Esdræ à te & similibus tui legitur: ubi scriptum est, quòd pòst nullus pro alijs audeat deprecari.

Et post hæc de barathro pectoris tui cœnosam spurciciem euomens, audes dicere: Ergo cineres suos amant animæ martyrum, & circumuolant eos, semperq; præsentes sunt, ne fortè si aliquis peccator aduenerit, absentes audire nõ possint. Et in epist. ad Ripariũ, conatur contra sanctorũ ieiunia proclamare.

Hæc omnia quę de martyrũ superstitioso cultu & ueneratione bene & piè Vigilãtius fortè scripserat, impetit: sed rationibus, ut diximus, parum firmis, primùm in epistolã ad Riparium presbyterum, qui Vigilantiũ sic sentire Hieronymo prodiderat: & in scripto aduersus Vigilantium, quod biennio post epistolã scriptã Ripario editũ est, quem-

admodnm ipse Hieronymus indicat. Deinde & hæc à Vigilantio hæreticè dicta adijcit: nempe, nunquam nisi in Pascha Alleluia cantandum esse: Continentiam hæresin, & pudicitiam libidinis seminarium esse. Et, proh nefas, episcopos sui sceleris dicitur habere censores, qui non ordinant diaconos, nisi prius uxotes dnxerint, nulli cœlibi credentes pudicitiam: & nisi prægnantes uiderint uxotes clericorum, infantesq; de ulnis matrum uagientes, Christi sacramenta non tribunnt.

Præterea ijsdem ad me relatum est epistolis, quòd contra autoritatem apostoli Pauli, imò Petri, Ioannis & Iacobi, qui dextras derũt Paulo & Barnabæ communicationis, & ptæceperunt eis ut pauperum memores essent, tu prohibeas Hierosolymam in usus sanctorum aliqua sumptuum solatia dirigi. Et asseris eos melius facere, qui utuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionum suarũ panperibus diuidunt: quàm illos, qui possessionibua uenundatis, semel omnia largiantur. Et: A' suo studio monacbos deterres lingua uiperea, de quibns argumentaris & dicis: Si omnes se clauserint, & fuerint in solitudine, qnis celebrabit ecclesias? qnis seculares homines lucri faciet? quis peccantes ad uirtutes poterit cohortari?

Pugna eiusdem aduersus Ioannem Hierosolymitanum.

Erat in suspicione Ioannes Hietosolymorum episcopus, qnòd Origenis & Arianorum dogmatibus esset infectus: proinde ab huins communione Hieronymus abstinebat. Cõgregato antem super hac re, sub Epiphanio, monachorum & presbytetorũ concilio apud Antiochiam, efflagitatus est Ioannes, ut se purgaret de suspicione & infamia hæreseos. Is diu tergiuersatus, tandem misso quodam, sed sine literis, magis auxit suspicionem malæ conscientiæ. Hunc igitur in epistola ad Pammachium magna libertate prouocat, ut apertè aut hæresin suam ptofiteatur, aut Christianum se esse declaret.

Dissidium uehemens inter Ruffinum & Hieronymum.

Cuiusmodi fuerit prima intet Hieronymum et Ruffinum simultas, animaduerti ex Hieronymi scriptis non potest: sedatam tamen fuisse, sed postea reeruduisse, & in iurgia ac scurrilitatem propemodum, uel histrionibus indignam desijsse, ex utriusq; scriptis intelligitur. Certè Ruffinum interitum Hieronymo comminatum fuisse, ex Hieronymi apologia constat. Extant duo libri inuectiuarum Ruffini ac Hieronymi, inter opuscula Hieronymi, tomo secundo, maledicentiæ & dicacitatis plenissimi: qnibus, tribus libris inscriptis titulo Apologię, Hieronymus respondit: ex quibus criminationes & uirulentias eas, qui uolent, petant.

Videtur autem, ob nimias Origenis laudes, Ruffinus eum hæreseos Origenicę insimulasse. Sic enim in principio apologiæ primæ Hieronymus: Rogo qnis est iste (Ruffine) dolor? quid æstuant? quid insaniunt? Quòd præconem repuli figurarũ? qnòd nolui me subdolo ore landari? quòd sub amici nomine, inimici insidias reprehendi? Frater & collega in præfatiuncula uocor: & satis apertè exponuntur crimina mea, quòd scripserim, quibus in cœlum Originem laudibus leuauerim, &c. Ac paulo pòst: Quia renui laudatorem, & uerso stylo docui menõ esse, quod meus necessarius prædicauit, dicitur furere, & tres contra me libros uenustate Attica texuisse, eadem accusans quę antè laudauerat, & obijciens mihi in translatione Origenis nefaria dogmata.

Deinde & à sectatoribus Ruffini obiectũ sibi fuisse narrat, quòd Origenis libros περὶ ἀρχῶν noxios, & fidei Ecclesiasticę repugnantes, in latinum sermonem trãstulisset. Quod se fecisse adductum literis Pammachij, aliorũmq;, Hieronymus respondet, ac se hæreticnm à Ruffino appellatum indicat. Postea ad illa transit, quæ in scriptis suis Ruffinus reprebenderat: ut uersionẽ illam in Psalmo secundo, pro Apprehendite disciplinam, aut Deosculamini, Adorate purè. Et quæ in cõmentarijs in epistolam ad Epbesios carpserat, ex quib. sex adducit locos à Ruffino reprehensos, quos excusat.

Inde quædam ex apologia Ruffini, quam ad Anastasium Romanum episcopum scripserat, Hieronymns exagitat, & acerbissimè refutat: ut quòd de origine animæ parũ rectè scripserit: qnòd Origenem uiciose transtulerit: quòd scelerato & impudenti mendacio in freqnenti fratrum cœtu iactauerit, se sex millia Origenis librorum euoluisse, cum in indicibus librorum Origenis uix tertia pars eius summæ reperiatur.

Obiter & ad illa respondet, quòd hominem se Ruffinus maledicum, omnium detrectatorem, & præceptorum suggillatorem dixerat: pro quibus connicijs Ruffinum uicissim imperitum criminatur, qui triginta annis in Oriẽte uersatus, in literis nihil profecerit: scriptorem illiteratum, qui procacitatem & maledicentiam in omnes, signum æstimet bonæ conscientiæ.

Postremò regerit in Ruffinũ, idem quod antè ipse Rnffinus uitio uerterat: quòd uidelicet Origenia libros de principijs & blasphemijs eius in totũ orbem euulgarit: ac Eusebij primũ librũ defensionis Origenis, sub nomine Pamphili martyris falsò ediderit. Hieronym' in præfatione aduersus Pelagianos.

Odium

Odium autem illud uirulentum inter utrunq; in multas regiones fuisse peruulgatum ex Hieronymi Apologia apparet, ubi: Vnde, inquit, libtotum meorum ad te famã peruenit? Quis eos Romę? quis in Italia? quis in Dalmatia disseminauit? Vtrum uerò dissidium illud cessarit, & rursus in amicitiã coierint ambo, literis non est proditum.

DE SCHISMATIBVS SVB Gratiano & Theodosio.

SCHISMA ANTIOCHIAS PROpter Meletium.

POst reuocationem episcoporum exulãtium à Iuliano cõcessam, Meletius quidem tedijt: sed paulo pòst à Valente irerum eiectus, à Gratiano tan dē reuocatus est. Cũ igitur Antiochiam tedijsset, ubi Paulinus senio iam confectus, & lassus Ecclesię ptæerat, omnes qui partium eius erant, hoc agere incipiebãt, ut eum in ecclesiastica gubernatione Paulino socium adiungerẽt. Negat Paulinus, per canonem, eũ qui ab Arianis ordinatus sit, sociũ Episcopatus recipi posse. Vrget econtrà populus uehementer, & Meletium in ecclesia quadã extramurana episcopum creat. Id autem factum in multas con tentiones abijt. Sed tamen post graues disceptationes, populus dissidens ad cõcotdiam tandem hoc modo reducitur. Lectos communibus suffragijs ad episcopatum, si Paulinus decessisset, sex, inter quos & Flauianus fuit, iutamentis obstringũt, ne uno ex duobus, Paulino scilicet et Meletio, simul episco parũ administrantibus, morruo, aliquis eorum successionem adsecter, sed alrerũ superstitem adhuc sedem retinere sinant. Quibus interpositis iutamentis ad concordiã populus redijt, nec amplius dissensioni studuit: exceptis paucis Luciferianis, qui ob id adhuc dissidebant, quòd ab Arianis, quemadmodum dictũ est, ordinatus esset Meletius: Socrat. lib.5.cap.5. Sozom. lib.7.cap.3.

ALIVD IBIDEM INTER PAVLInum, Meletium, Apollinarem & Flauianum.

POritus uniuerso Romanorum Imperio Gratianus, exigi ecclesijs Arianos præcipit: eos uerò restitui, iisq; tradi ecclesias, qui Damaso Romano episcopo communica rent, iussit. eius legis executionem mandac duci Sapori. Antiochiæ autem tum, ut diximus, inter se dissidebant, ac separatos cõuentus habebant Paulinus & Meletius. Interea uerò & tertia quędam eruperat factio, Apollinaris nimirum Laodiceni, qui rectè sentire ab omnibus existimatus, absurda tamen de Dei natura, & anima humana non saluanda nugabatur: alia item, de quibus suo loco suprà dictum est. Venit igitur eò Sapores: ac conuocatis Paulino, Apollinare, Meletio & Flauiano, sapientissimo presbytero, Imperatoria legem ptoponit, interrogãs singulos, utrum Damaso communicarent? Respondit ibi primùm Paulinus, esse se partiũ Damasi: quòd & Apollinaris, maliciã suam obducens, affitmabat. Conuersus uerò ad Paulinum Flauianus: Si Damaso, inquit, cõmunicare te dicis, age proba nobis, te in doctrina idem cum Damaso sentire, qui uniųs essentię ttes hypostases confitetur, tu contrà substantiarum tollis trinitatem. Apollinari deinde dixit, eius se demirari impudentẽ orationem, quòd se de communitate Damasi esse respondisset: cum nihil minus faceret, quàm eadem cum Damaso doceret. Etenim Damasus, inquit, ità semper docuit, integrã naturam nostrã assumpsisse filium Dei: quibus tu contraria perpetuò doces, & animam nostram salute priuas. Atq; hoc modo utriusq; simulationem Flauianus coarguebat. Sed & Meletius, placidè compellaro Paulino: Inter oues, inquit, nostras cùm sit communitas, nos de gubernationis iure contendimus. Age igitur, Pauline, iungamus caulas nostras, & deponamus contentionẽ magisterij. Quod si ego prior te discessero, esto tu solus ouium pastor: sin te priorem Dominus euocauerit, suscipiam ego gregis nostri curam pro uirili mea. Quæ oratio cùm Paulino non probaretur, dux ecclesias commendauit Meletio: Paulinus uerò suum cœtum, cum quo sese iam olim à Meletio seiunxerat, retinuit: Apollinaris præsulatu suo priuatus est. Theodoret. lib.5. cap.3 & 4.

SCHISMA VITALII, PRESBYteri Antiocheni.

INterea uerò ad Appollinatem, relicta com munione Meletij, de cuius grege primùm fuit, Vitalis Antiochenus presbyter defecit: eumq; in confirmando dogmate, quod non amplius dissimulanter, sed apertè profiteri & tueri Apollinaris cœperat, adiuuit. Defectionis autem eius causa fuisse creditur sic satis friuola: offensa scilicet & simultas quædam inter Vitalem ipsum & Flauianũ, quæ inter eos, cum presbyterio uterq; fungeretur, intercessetit: quòd Vitalem pro consuetudine episcopum quendã inuisere cupientem, Flauianus prohibuerat. Quod ignominiæ & contemptus sui loco ducens Vitalis, Flauiano indignatus, ad Apollinarium trãsijt, illiq; & cõmunione & amicitia sese adiũxit, & præsidẽ se factioni eius cõstituit, quæ Vitaliana Antiochiæ postea appellata fuit. Ex quo loco in alias etiã ciuitates factio illa scelerata deinceps se effudit, et separatim sub proprijs episcopis ecclesias collegit, usa ritibus à Catholica Ecclesia alienis: interdũ eas, mensuratis quibusdã, & ab ipso Apollinario inuen-

inuentis cantiunculis. Damnata autem tota hæc eſt hæreſis tandem à ſynodo Romæ, à Damaſo & Petro Alexandrino celebrata. Sozomenus libro ſexto, cap. uigeſimoquinto.

SCHISMA ALIVD ISIOEM, EX

eoq; rurſus aliud deriuatum in Orientales, Aegyptios & Romanos.

MOrtuo aũt Meletio, Flauianus propter multa præclara in eccleſiam merita, in locum eius eligitur. Quod cum contra iuſiurandum datum, de quo ſuprà diximus, fieri uideretur (Paulinus enim in uiuis adhuc erat) perturbationem eccleſiæ Antiochenæ attulit, ut multi ſe à cõmunione Flauiani ſubtraherent, & cum Paulino coniungerent. Atq; hæc quidem diſtractio tum accidit Antiochiæ. Inde uerò ad Aegyptios, Arabes & Romanos ſeſe extendit: inter quos, & Orientales, propter eam ipſam Flauiani ordinationem uehementes & diuturnæ interceſſerunt inimicitiæ, per annos decem & ſeptem continuos. Neq; enim poſt Paulini etiam obitum extinctæ ſunt, etiamſi illegitima ordinatione ei ſucceſsiſſet Euagrius. Crebris igitur querelis & accuſationibus in Flauianum, Imperatotis aures obtundentes Romani & Aegyptij, effecere primùm, ut Conſtantinopolim uenire Flauianum, inde uerò Romam, ad dicendam cauſam ſuam, iuberet. Venit Conſtantinopolim Flauianus, ad Imperatotem: Romam ire ſe poſſe, cum hyems ſit, negat: attamen ſe primo uere imperata facturum pollicetur. Antiochiam igitur tum reuertitur. Interea pluribus annia Damaſus, eumq; ſecuti Siricius & Anaſtaſius, pium Imperatoris animum uehementius tentantes, obiurgant eum: Quòd cum tyrannos reſiſtẽtes ſibi quacunq; poſſet occaſione ulciſci ſoleat: iniuſta tamen & flagitioſa contra Chriſti leges machinatos, impunitos relinquat. Tum igitur Romam adire Imperator Flauianum coegit. Veoit eò, & cauſam ſuam coram Imperatore conſueta dicit libertate, hoc modo: Si quibus aut fidea mea, aut uita, ut epiſcopo indigna, ſuſpecta eſt, & culpanda uidetur, feram ipſorum de utraque re iudicium, & ſententiæ eorũ acquieſcam. Sin de præſidentia certamen eſt, ac ſunt fortaſſe qui ſedem meam expectant, nihil repugno, quin tu Imperator, cuicunq; uoles, eam tradas. Hanc eius libertatem admiratus Gratianus, ad eccleſiam ſuam eum redire iubet.

Cæterum epiſcopi Flauiano infenſi, multo pòſt querelas iterum ad Imperatorem deferunt, indignum eſſe obijcientes, Flauiani tyrannidem ferti. Sed imperator ait, ſe patronum eſſe cauſæ Flauiani: dicerent ergo ſibi, quod'nam tyrannidis genus Flauianus exerceret? Negant illi, licere ſibi, aut poſſe etiam, cum Imperatore contendere. Quo reſponſo cum ſatis teſtarentur, malam ſeſe urgere cauſam, nec habere quod in Flauiano meritò reprehenderent, graui eos Imperator oratione ad concordiam exhortabatur: utq; contentiones nõ neceſſarias miſſas facerent, ac eccleſiarum concordiæ ſtuderent, admonebat. Paulinum enim, cuius gratia turbas mouerent, iamdudũ mortuũ: Euagtium autem, parum honeſta & cõpetenti ratione in eius locum ſubſtitutum eſſe. Præterea & illud uiderent, omnes eccleſias Orientales, Ponticas, Illyricas, Flauiani præſulatum approbare: cumq; eo facere Syros, Palæſtinos, Phœnices, Armenios, Cappadoces, & Galatas. Hac deliniti oratione Occidentales, redituros ſe cum Flauiano in gratiam pollicentur, inimicitiasq; depoſituros, ſi tamen legationem ad eos Flauianus miſiſſet. Flauianũ certiorem eius reſponſi Imperator facit. Qui nõ cunctatus, epiſcopos, presbyteros, ac diaconos probatos, inter quos ptimus Acacius fuit, Berrhœę in Syria epiſcop⁹, Romã miſit: ubi ſchiſma hoc poſt annos decẽ & ſeptem compoſitũ eſt, quo tempore Romanæ eccleſiæ præerat Innocentius. Aegyptij uerò, poſtquã Romanos cum Otientalibus cõiunctos eſſe cognouiſſent, et ipſi odijs depoſitis, Flauiano conſenſerunt. Socrat. lib. 5. cap. 9. Theodoret. lib. 5. cap. 23. Sozom. li. 7. cap. 11.

Aliud ibidem.

Socrates libro eodem, cap. 15. poſt Enagrij obitum diſsidiũ Antiochenæ plebis quoddam exortum narrat: cum id ageret Flauianus, ut eam populi partẽ cui Euagrius præfuerat, ſibi ſubijceret: illi autem qui ſub Euagrio fuerant, Flauiani periutium deteſtati, ſeorſum conuenirent.

SCHISMA CONSTANTINOPO-

litanum.

PRopter translationem Gregorij Nazianzeni ad epiſcopatũ Conſtantinopolitanum, epiſcopi Aegyptij ſeceſsionem fecere. Poſtquã uerò Meletius, qui Nazianzeni epiſcopatũ Cõſtantinopoli cõfirmauerat, mortuus eſſet, Timotheus epiſcopus Alexãdrinus in locũ Gregorij Maximũ quẽdã Cynicum Apollinariſtã ſubſtituit. Quo factũ eſt, ut diuerſorũ locorũ plurimi epiſcopi ab Aegyptijs ſeparati, cum Nazianzeno ſolennes cõuentus celebrarint. Ad quos uſus tandẽ Gregorius cõpoſita ad pacẽ cõciliandã placidiſsima oratione, effecit, ut in ipſius locũ Nectatius eligeretur, Maximus uarò abdicaretur. Theodoretus lib. 5. cap. 8.

Aliud ibidem Arianorum.

Conſtantinopoli Ariani eccleſias, quas annis quadraginta obtinuerant, Conſulatu Gratiani quinto, & Theodoſij primo, Imperij Theodoſij à Gratiano in regni cõſortium aſciti

asciti anno secundo, Christi uerò trecentesimo octuagesimoquarto, deseruerunt: & conuentus fecerunt extra urbem, eiusmodi occasione. Venerat eò Theodosius, pacem & concordiam ecclesijs conciliaturus. Praeerat autem tum Arianorū ecclesijs Demophilus. Eum ad se accersitū Imperator rogat, utrum posit ac uelit, concordię stabiliendæ gratia, Nicęnam fidem & ipse amplecti. Neganti autem respondit: Si pacem ergo & cōcordiam fugis, ut ecclesias etiam deseras ac fugias tibi impero. Tum Demophilus reputans secum, quòd omnino periculo non careret, si potentiori quis se opponeret, Arianorū coetum cōuocat, & ad eum in hanc sententiam concionatur: Scitis scriptum esse in Euangelio fratres: Si uos persecuti fuerint in ciuitate ista, fugite in aliā. Sed iam Imperator nos ciuitate & ecclesijs expellit, crastino igitur die conueniendū uobis esse extra ciuitatem scitote. Atq; sic egressus postero die est, cum Lucio, qui pridem Alexandria eiectus Constantinopolim perfugerat. Socrat. lib. 5. ca. 7.

CAPUT IX.
DE SYNODIS.

DE SYNODIS SUB DIOCLETIANO.

SINUESSANA.

Meminerunt autor tomorum Conciliorum, & alij quidam scriptores, Synodi Sinuessanę, congregatæ octauo Diocletiani anno, circiter Christi uerò annum trecentesimum decimumseptimū. Cuius tamen neq; Eusebius, neq; probatiorum scriptorum quisquam mentionem ullam fecit. Sed nec illi ipsi qui synodum Sinuessanam annotarūt, causam ullam aliam, propter quam congregata fuerit, adiecerūt, quàm quòd Marcellinum episcopū Romanū, quòd in persecutione à Diocletiano coactus sacrificauerat, damnatū esse prodiderūt. Conuenisse autem in eam synodum episcopos trecentos, presbyteros triginta, diaconos tres, liber Conciliorum testatur: qui primùm presbyteros tres, & diaconos duos, qui cum Marcellino sacrificauerant, testibus in medium adductis, condemnarint: Marcellinum autem, à testibus quatuordecim accusatum, seipsum sese condemnare iusserint. Qui primū negarit quidem: productis uerò deinde testibus conuictus, lapsum confessus sit, et condemnatus, primusq; manu propria anathemati sito subscripserit.

Atq; hæc ferè summa est eorum quę de ea synodo liber ille indicauit. Cęterùm eos qui aut personarū nomina, aut ordinem totius actionis, prolixè et confusè narratam desiderant, ad eum librū & autorem remittimus. Hoc uerò interim monemus, Bergomēsem, & Sabellicū Ennead. 7. lib. 8, ab ea narratione quæ in tomo primo Conciliorum extat, plurimū discrepare. Nam lib. 8, indicat, hunc Marcellinum post sacrificationem pœnitentia ductum, Sinuessam omni cunctatione abiecta properasse, ibiq; concilium centum et decem & octo episcoporum indixisse, & coram ipsis lapsum suum pœnitentia correxisse. Idem et de actionis processu ad hunc modum scribit: Marcellinus squalidus et cilicijs indutus ueniens, peccatum suum omnibus astantibus cum lachrymis confitens, pro ea inconstantia debitam pœnam sibi tribui expostulauit. Sed illi renuentes dixerūt: Et Petrum apostolum ea ratione peccasse, sed flendo peccati maculā eluisse. Tu ergo, inquiūt, te ipsum iudica. At ille: Adiudico, ait, me ipsum deponendum. & ex nunc anathematizo, quicunque post mortem meam corpus meum sepulturę tradiderit: affirmans, ob negatam Christi fidem, nequaquā se sepulturam mereri. His dictis, & cōcilio soluto, Romam iratūs Marcellinus rediens, Diocletianum adijt, eumq; increpauit, quòd dijs se sacrificare impulisset. atq; ita Christianum se esse animo cōstanti confessus, capitis damnatus est. Sed hæc narratio, cum ea quæ in libro Conciliorum extat, prorsus non conuenit. Ibi enim dicitur, Marcellinū bis negasse, & tertio demum actu testibus conuictum, crimen & abnegationem confessum esse.

DE SYNODIS CIRCA IMPERIUM CONSTANTINI.

ANCYRANA.

Autor libri Conciliorum ait, celebratam fuisse synodum Ancyranam circa annum trecentesimum octauum, nō diu ante Nicęnam synodum, ut uulgò putatur. Idque ex subscriptionibus quorundam, qui utriq;, & Ancyranæ uidelicet & Nicęnæ, synodo interfuerunt liquere. Sed qua occasione aut necessitate coacta fuerit, expresse non est proditum memoriæ. Decem & octo ad eam conuenisse episcopos, autor libri Conciliorum assignat, subiectis eorū nominibus: ut sunt, Vitalis Antiochenus Syriæ cœles, Agricolaus Cæsareæ Palæstinę, Marcellus Ancyræ Galatiæ primæ, Lupus Tarsensis Ciliciæ, Basilius Amasen Hellespōti, Philadelphius Iuliopolis Galatię primę, Eustolus Nicomedię Bithynię, Heraclius Zelēsis Armenię maioris, Petrus Leoniēsis Lycaonię, Nunechius Laodicęę Phrygię Pacatianę, Setgianus Antiochię Pisidię siue Carię, Epidaurus Pisidēsis Pamphiliæ, Narcissus Neroniadis Ciliciæ, Leōtius Cæsariēsis Cappadocię primæ, Longinus Neocęsareēsis Pōti Polemoniaci, Amphion Epiphaniæ Ciliciæ secūdæ, Sala-

Salamenus Germaniciæ Cœles Syriæ, Germanus Neapolis Palæstinæ.

Canones autem ab illis institutos uiginti quatuor profert, eorumque autorem fuisse Vitalem Antiochenũ affirmat. Canones ijdem græcè extant, hoc ordine & numero.

1. Presbyteros, qui immolauerũt, & postea certamẽ iterum inierunt, si hoc ipsum ex fide, & non aliquo argumento sibimet præparantes egerunt, ut iterum teneri uiderenrur, aut tormentis subijci putarẽtur, tanquã inuiti: si ex fide ergò luctati sunt, & non ex cõpacto, ad ostentationem, ut caperentur, ipsi fecerunt: hos, placuit, honorẽ quidem sedis propriæ retinere: offerre aũt illis, & sermonẽ ad populum facere, aut aliquibus sacerdotalibus officijs fungi, non liceat.

2. Diaconos similiter, qui immolauerunt, postea autem iterum reluctati sunt, illũ quidem honorẽ habere oportet: cessare uerò debere ab omni sacro ministerio, ita ut nec panem, nec calicem offerant, nec pronuncient: nisi fortè aliqui episcoporum conscij sint laboris eorum, & humilitatis, & mansuetudinis, & uoluerint eis aliquid amplius tribuere, uel adimere. Penes ipsos ergo erit de his potestas.

3. Qui fugientes timore persecutionis, cõprehensi sunt, uel à familiaribus, seu à domesticis traditi, uel bona propria amiserunt, uel sustinuerunt tormenta, uel etiam carceribus inclusi sunt, & tamẽ proclamauerunt se esse Christianos: quinetiam perseuerante uiolentia ad id usq; perducti sunt, ut manus eorũ apprehensas, & uiolenter attractas, super sacrificia imponerent: illis licet perseuerantibus in fide, & Christianos se esse uociferantibus: hoc ergo quod eis inuitis, & alijs cogentibus, contigit, si luctu & mœrore animi acerbè se ferre demonstrent, ipsique humili per bonam conuersationem habitu incedentes, dolore se quod inuiti coacti sunt, doceant: hos tanquam inculpatos, à communione non uetari. Si autem iam prohibiti sunt ab aliquibus à communione, maioris diligentiæ & inquisitionis causa, aut per aliquorum ignorantiam, statim recipi oportet. Hoc autem obseruari oportet & de clericis, & de laicis omnibus. Laicos sanè, qui in similes necessitatis causas inciderunt, tanquã si nihil peccauerint, maximè si eos probabilis uita commendet, ad ordinationem recipi placuit.

4. De his qui sacrificare coacti sunt, & insuper in templis idolorum cœnauerunt, si qui eorum cum habitu cultiore ad templa producti sunt, atque ibi preciosiori ueste adhuc mutata, cœnæ participes facti sunt idolorũ, indifferenter sumentes omnia quæ fuerunt apposita: placuit, eos inter audientes uno anno constitui, tribus autem alijs annis agere pœnitentiam: sed ex ipso triennio per biennium tantummodo orationi communicare, tertio autem anno reconciliari sacramentis.

5. Quotquot autem ascenderunt templa cum ueste lugubri, & recumbentes inter alios manducauerũt, flentes, si compleuerint pœnitentiã triennij temporis, sine oblatione suscipiantur ad communionem: id est, ut ipsi oblationẽ nõ offerant. Si autem perducti ad templa, non manducauerunt, biennio maneant in pœnitentia: tertio uerò anno cõmunicent, sed sine oblatione, ut dictum est. In quarto autem anno perfectionẽ suam recipiant. Episcopũ autem hanc habere licentiam oportet, ut perspecta singulorũ cõuersatione, normam regulamq; conuersationis attribuat: id est, ut humanius agens, secundũ uitæ modum, tempus alicui pœnitentiæ breuius, aut etiam prolixius, quod correctioni necessarium uiderit, assignet. Discutiatur autem omnium horum & præcedens uita, & posterior: & ita circa eos sacerdotalis se humanitas moderetur.

6. De his qui minis tantum cesserunt, aut bonorũ ablatione, aut transportationis pœna deterriti sacrificauerunt, & nunc usq; nõ pœnituerunt, neq; conuersi sunt: modò autem, id est, tempore huius synodi se obtulerunt, conuersionis suæ consilium capientes: placuit, eos usq; ad magnum diem inter audientes suscipi, ac pœnitentiam agere triennio, & post duos alios annos sine oblatione communicare: & ita demum sex annis completis, ad perfectũ uenire. Quod si aliqui ante hoc conciliũ suscepti sunt ad pœnitentiã, ex illo tempore imputabitur eis initium sexennij cõstituti. Quod si alicui horũ quodlibet mortis periculum, aut ex ægritudine, aut ex aliqua causa acciderit, his communio propter uiaticum suum non negabitur.

7. De his qui in festis diebus paganorum, in remotis eorum locis, conuiuijs interfuerunt, & suas nihilominus epulas illuc portauerunt, & comederunt: placuit, ut post biennij pœnitentiam suscipiantur: ita tamen, ut utrum aut cum oblatione recipiendi sint, an ad solam communionem admitti debeant, unusquisque episcoporum examinet uitam eorum, & præterita ac præsentia debita considerationem perpendat.

8. Hi autem qui secundò uel tertiò sacrificauerũt, ui coacti, quatuor annis sese ad pœnitentiam submittant, duobus autem alijs sine oblatione commnnicent, septimo anno perfectionem recepturi communionis.

9. Quotquot autem nõ solò à fide Dominica deuiarunt, sed etiam insurrexerunt in alios, & fratribus persuaserunt, & rei facti sunt

fint persuasionis, hi per triennium quidem inter Catechumenos habeantur, per aliud autem sexennium pœnitentiæ recipiant locum: alio uerò anno, id est, decimo, communionem sine oblatione recipiant, ut completo decennio, perfectione fruantur. In eo autem ipso tempore, etiam uita eorum & conuersatio considetanda est.

10 Diaconi quicunq; cum ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes uelle se habere uxores, nec posse se continere, hi postea si ad nuptias uenerint, maneant in ministerio, propterea quòd his episcopus licentiam dederit. Quicunq; sanè tacuerunt, & susceperunt manus impositionē, professi continentiam, si postea ad nuptias uenerint, à ministerio cessare debebunt.

11 Desponsatas puellas, & postea ab alijs corruptas, placuit erui, & his reddi quibus fuerant antea desponsatæ: etiam si à raptoribus florem pudoris sui amisisse constiterit.

12 Eos qui ante baptismum sacrificauerūt, & postea baptismum consequuti sunt, placuit ad ordinem promoueri, tanquam ab omni crimine lauacri salutaris sanctificatione purgatos.

13 Vicarijs episcoporū quos Græci Chorepiscopos uocant, non licere uel presbyteros uel diaconos ordinare: sed nec presbyteris ciuitatis, sine episcopi præcepto, amplius aliquid imperare, nec sine autoritate literarum eius in unaquaq; parochia aliquid agere.

14 De his qui in clero sunt presbyteri uel diaconi, & abstinent à carnibus, hoc placuit statui, ut non eas tanquam immundas contemnant, sed contingant. A quibus quidem qui se abstinere uolunt, habeant potestatem: ita tamen, ut si quando cum oletibus coquuntur, eadem tanquam carnibus polluta non iudicent, sed ex his cibū assumant, quamuis à carnibus se abstineant. Quod si in tantum eas immundas & abominabiles iudicauerint, ut nec olera quæ cum carnibus coquuntur æstiment comedenda, tanquam non consentientes huic regulæ, cessare eos oportet à ministerio & otdine suo. Si quis autem huius tegulæ monitis non obedierit, sed carnes, ut dictum est, immundas & abominādas existimauerit, cessare debet ab ordine suo.

15 Si qua de rebus Ecclesię, cum episcopus non est, presbyteri uendiderint: placuit rescisso contractu, ad ius Ecclesiasticum reuocari. In iudicio autem erit episcopi, si constitutum preciū debeat recipi, nec' ne: propter quod sæpe contingit, distractarum rerum reditus ampliorum summam pro accepto precio reddi.

16 Quotquot igitur ante uigesimum ætatis suę annum tale crimen admiserint, quindecim annis in pœnitentia peractis, orationi tantum incipiant communicare: & quinquennium alterum in communione orationis solius perdurantes, post uigesimum cum oblatione ad communionem suscipiantur. Discutiatur autem & uita eorum, qualis fuerit tempore pœnitentiæ: & iuxta hanc, humanitatem consequantur. Quod si quis per seuerantius abusus fuerit hoc crimine, hic prolixius tempus, uiginti annorum pœnitentiam suscipiat. Qui uerò exacta uiginti annorū ætate, & uxores habentes, in hoc crimen inciderunt: post uiginti & quinq; annos pœnitentia acta, ad communionem orationum admittantur. in qua communione orationum altero quinquennio perdurantes, plenā cōmunionē cū oblatione recipiāt. Quod si aliqui & uxores habentes, & excedentes quinquagesimum ætatis suæ annū, in hoc prolapsi sunt scelere, ad exitum tantū uitæ communionem mereantur.

17 Hos eosdem sanè, non solum leprosos crimine huiusmodi factos, sed & alios isto suo morbo replentes, placuerit inter eos orare, qui tempestate iactantur, qui à nobis energumeni intelliguntur.

18 Si qui episcopi suscepti nō sunt à sua diœcesi, in qua fuerant denominati, compellantur ad eandem iudicis edicto redire. Quod si uoluerint alias ecclesias occupare, & uim facere alijs episcopis, quos ibi inuenerint, seditiones excitando aduersus eos, hos segregari oportet. Quòd si nolunt in presbyterio in ecclesia, ubi prius fuerant, tanquam presbyteri residere. non repellantur à propria dignitate. Quod si etiam ibi seditiones concitare probantur episcopis ibidem constitutis, segregari eos necesse est, & nihilominus presbyterij dignitate priuari.

19 Quotquot uirginitatem pollicitā præuaricati sunt, professione contempta inter digamos, id est, qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debebunt. Virgines autē puellas, quæ tanquam sorores cum nonnullis uiris habitare uolunt, ab eorum consortio prohibemus.

20 Si quis adulterium commiserit, septem annis in pœnitentia completis, perfectioni reddatur secundum pristinos gradus.

21 De mulieribus quæ fornicantur, & partus suos necant, sed & de his quæ agunt secū ut utero conceptus excutiātur, antiqua quidem definitio est, usq; ad exitū uitę eas ab Ecclesia remoueri. Humanius autē nunc definimus: ut eis decē annorū tempus tribuatur.

22 Qui uoluntariè homicidium fecerint, ad pœnitentiam quidem iugiter se submittant: circa autem exitum uitæ communione digni habeātur. Eos uerò qui nō uoluntate, sed casu homicidium fecerint, prior quidem

D regula

regula post septem annorum pœnitentiam communioni sociauit, secundò gradus constitutos: hæc uerò humanior definitio, quinquennij tempus tribuit.

23 Qui suguria uel auspicia, siue somnia uel diuinationes quaslibet, secundum morem gentiliũ obseruant, & in domos suas huiusmodi homines introducunt, in exquireodis aliquibus arte malefica, aut ut domos suas lustrent, cõfessi, quinquennio pœnitentiam agãt, secuodũ antiquitus cõstitutas regulas.

24 Si quis sponsam habens, sorori eius forsitan intulerit uitium, eiq; inhæserit tanquã suę: hac autem decepta, postea uxorẽ duxerit desponsatam: illa uerò quæ uitium passa est, si fortè necẽ sibi intulerit, omnes hi qui facti huius sunt conscij, decem anois in pœnitentiam redigãtur, secundũ canones cõstitutos.

In hac Syoodo etiã geoerali decreto damnatur incanrandi ars, & sortilegium, ut à diabolo inuentum, & perniciosum: & iubentur ecclesiarũ administri, id genus mali ex ecclesijs eradicare peoitus. Damnari eriam præcipitur illa ueneficarum opinio, qua mulieres dæmonũ illusionibus seductæ, putarent sese noctu cum Diana equitare io bestijs qnibusdam, & multa terrarum spacia peruolitare: cum tamen oihil earum rerũ uerè fiat, & rantum præstigijs diabolorum decipiantur.

NEOCAESARIENSIS.

Synodum Neocæsariensem post Ancyranam celebratam ex Graciani distinctione decimasexta, autor libri Cõciliorum refert: ad eamq; cõuenisse episcopos septendecim, Vitalem scilicet rursus Antiocheoum, ut credibile est, quanquam Gratianus Vitalem nominet Salomitanum: Germanum Neapolis Palęstinæ: Gregorium Cinoensem, seu Cinonensem Galariæ primæ: Alphium Apameæ Cœlosyriæ: Heraclium Zelonensem, seu Zelensem Armeniæ maioris: Basilium Amasiæ Hellesponti, uel Armeniæ maioris: Leonriũ Cæsarię Cappadocię primæ: Amphiona Epiphaniæ Ciliciæ secundæ: Stephanũ chorepiscopum Cappadocię: Eratium Placianẽsem, seu Histrium Timoniacensem Galariæ primæ, seu Cappadociæ Polemoniacensis: Lupum Tarsensem Ciliciæ primæ: Gerontium Larissæ Cœlosyriæ: Narcissum Neroniadis Ciliciæ secundæ: Longinũ Neocæsariensem Põti Polemoniaci: Salaminum Germaniciæ Cœles Syriæ: Rudum, seu Radũ, seu Rodonem chorepiscopũ Cappadociæ: Dicasium, seu Decasiũ Tauiensem, seu Tabiensem Galatiæ: Valentinum & Leontium.

Constituisse & adprobasse hos Canones quaruordecim idem refert, sed Gratianus uigiotiquatuor nomioar. Quatuordecim autẽ, qui in Gręco sunt quindecim, penultimo scilicet uno in duos distincto, hi sunt:

Primus.

Presbyter si uxorẽ duxerit, ab ordine suo illum deponi debere. Quod si fornicarus fuerit, uel adulteriũ cõmiserit, extra ecclesiã abijci, & ad pœnitentiam inter laicos redigi.

Secundus.

Mulier si duobus nupserit fratribus, abijciatur usq; in diem mortis. Sed propter humaoiratem, in extremis suis, sacrameotis reconciliari oportet: ita tameo, ut si fortè saoitatem recuperauerit, matrimonio soluto, ad pœnitentiam admittatur.

Tertius.

De his qui frequenter uxores ducũt, & de his quæ sæpius nubũt, tempus quidem pœnitentiæ his cõstitutum manifestom est: sed conuersatio & fides eorũ tempus abbreuiat.

Quartus.

Si quis concupita mulieri, etiamsi concubitus eius desiderium habet, nõ aurem subsequatur effectus: manifestum est, hunc fuisse per diuinam gratiam liberarum.

Quintus.

Catechumenus, id est audiens, qui ingreditur in Ecclesiam, & stat cum catechumenis, si peccare fuerit uisus, figeos genua, audiat uerbum, ut se abstineat ab illo peccaro quod fecit: quod si in eo perdurat, abijci omnino debere.

Sextus.

De prægnantibus, quòd oportet eas baptizari quãdo uolunt. Nihil enim in hoc sacramento cõmune est parituræ, & illi qui de eius utero fuerit editus: quia uniuscuiusq; in illa confessione libertas arbitrij declaratur.

Septimus.

Presbyterum conuiuio secundarum nuptiarum interesse non debere: maximè cum præcipiarur, secuodis nuptijs pœnitenriam tribuere. Quis ergo erit presbyter, qui propter conuiuium illis consentiat nuptijs?

Octauus.

Si cuius uxorem adulterium commisisse, cum esset laicus, fuerit comprobatum, hic ad ministerium ecclesiasticum admitti non potest. Quod si in clericaru, iam constituto eo, adulterauit: dato repudio, dimittere eam debet. Si uerò retinere eius consortiũ uelit, non potest suscepto ministerio perfrui.

Nonus.

Qui admiserit corporale peccatum, & hic postea presbyter ordinatus est, si coofessus fuerit, quòd ante ordinationem suam peccauerit, non quidem offerat: maneat tamen in alijs officijs, propter eius studij utilitatem. Nam cætera peccata, censuerunt plurimi, etiam ordinatione priuari. Quòd si de his non fuerit confessus, oec ab aliquibus potest manifestè cooninci, huic ipsi de se potestas est committenda.

Deci-

Decimus.

Similiter & Diaconus, si in eodẽ culpæ genere fuerit inuolutus, sese à ministerio cohibebit.

Vndecimus.

Presbyter ante triginta annorum ætatem non ordinetur, quamuis sit probabilis uitæ: sed obseruet usque ad præfinitum tempus. Dominus enim trigesimo anno baptisatus est, & tunc prædicauit.

Duodecimus.

Si quis in ægritudine cõstitutus, fuerit baptizatus, presbyter ordinari nõ debet. Nõ enim fides illius uoluntaria sed ex necessitate est: nisi fortè postea ipsius studiũ & fides probabilis fuerit, aut hominum raritas cogat.

Decimustertius.

Presbyteri qui conregionales sunt, in ecclesia præsentibus episcopis, uel presbyteris ciuitatis, offerre nõ possunt, nec dare panem sanctificatũ, nec calicem porrigere. Quod si absentes sint ciuitatis sacerdotes, & fuerint inuitati ad dandam orationẽ, soli debebunt dare. Vicarij autem episcoporũ, quos Græci Chorepiscopos uocant, cõstituti quidẽ sunt ad exemplũ septuaginta seniorũ: sed tanquã cõsacerdotes propter solicitudinẽ & studiũ, quod in pauperes agunt, offerant, & honorabiles habeantur.

Decimusquartus.

Diaconi septem esse debent, secundum regulam, quàmuis magna sit ciuitas. Regulæ autem autoritas ista est, quòd & libet Actuũ apostolorum insinuat.

NICAENA.

Conuocata fuit synodus Oecumenica, probatiorum omnium scriptorum (ut Eusebij, Socratis, Theodoreti, & aliorũ) testimonio, apud Nicæam Bithyniæ urbẽ, à Constantino Imperatore: nõ à Syluestro Romano episcopo, queadmodũ Regino et alij aulę pontificiæ asseclæ & Gnatones prodiderũt: anno circiter trecentesimo post primã illam synodum Apostolicã Hierosolymis: Christi uerò anno, iuxta Eusebij annotationem, trecentesimo & uigesimo, Constantini Imperatoris decimoseptimo, cum à regno Alexandri Magni Macedonũ regis elapsi essent (ut Socrates testatur lib. 1. cap. 13) anni sexcenti trigintasex, consulibus Paulino & Iuliano, die uicesima mensis Maij: pro quo Marianus Scotus, & Beda, & Massæus, decimũseptimũ habẽt Calendarũ Iulij diẽ. Et formula quę in synodo Chalcedonẽsi, habita sub Martiano & Valentiniano, recitata est, habet diẽ decimumtertiũ Calandarũ Iulij: sed fortè librariorũ incuria, Iulij pro Iunij exaratum est.

Conuenerunt autẽ ad uniuersalẽ celeberrimam eam synodum, omniũ ecclesiarũ, per Asiam omnem, Affricã & Europã lectissima lumina. Ac uidere ibi erat, quemadmodũ Eusebius narrat de uita Constantini libro tertio, Syros, Cilices, Phœnices, Arabes, Palæstinos, Thebanos, Lybicos, Mesopotamios, Persas, Scythas, Ponticos, Galatas, Pamphylios, Cappadoces, Asianos, Phrygios, Thraces, Macedones, Achæos, Epirotas, illisq́; ulteriores, & Hispanos, non minori numero quàm eorũ quondam fuerat, qui in Penteco ste Hierosolymis conuenerant.

Imposuerat autẽ necessitatẽ congregandę synodi, ad pacẽ & tranquillitatem Ecclesiæ nato optimo Imperatori Constantino, dissidium ortũ in clarissima ecclesia Alexandrię, inter Arium presbyterum, & Alexandrum ecclesię eius episcopũ: quod iam in una urbe & ecclesiã natũ, in finitimas omnes per uniuersam Aegyptũ sese diffuderat: & medicinã præparatam, malum cõfirmatum, uiribusq́; auctum iam efflagitabat. Sed dissidij eius occasio prima exponenda nobis est.

Disputauerat in conuentu quodam aliquando Alexander paulo acutius, seu exactius potius, & accuratius, de diuina essentia cuius unitatem esse in trinitate dixerat. Vbi continuò Arius dialecticus magis quàm theologus, arbitratus episcopũ suũ Sabellij dogma, de tribus in unã atq; eandẽ redeuntibus personã, inducere, illis quæ ab episcopo suo dicta erãt, animo acerbo occurrit, afferẽs in mediũ ratiocinationẽ, rationis humanæ magis quàm sciẽtię aut fidei: Si pater, inquit, genuit filiũ, Initiũ certè essentiæ suæ habebit filius: ae constabit, fuisse aliquando tẽpus, in quo filius nondũ extiterit. Ex hoc uerò rursus sequetur, habere illũ hypostasim ex non existentibus. Hanc aũt disputationẽ, quasi quę sese ultro obtulisset occasionẽ, magis au tẽ exoptatã malitiæ prodendæ opportunitatẽ, ambabus (quod dicitur) manibus Arius amplexus, uelut incendiũ ex scintilla natũ, in Aegyptum omnem, Libyam, Thebaida, & prouincias uicinas euulgauit. Socrates libro primo, capite quinto & sexto.

Narrat Epiphanius lib. 2, tom. 2, hęresi sexagesimanona, Ariũ à Meletio episcopo ciuitatis cuiusdã in Thebaide, in errore primùm deprehensum, & Alexandro episcopo proditũ fuisse. A quo diligentius postea obseruatus, & in synodo interrogatus de fide, posteaquam confidentius affirmasset, se ita docere, cum magna secũ sentientiũ, septingentarum scilicet uirginũ castitatẽ profitentiũ, presbyterorumq́; & diaconorũ multitudine: sed quos, ut ita sentirent, ueneno suo priꝰ infecerat: ab ecclesia expulsus sit, ordine & officio suo priuatus. Post aliquod uerò tẽpus in frequenti cœtũ episcoporũ synodo, etiã urbe expulsum esse, eaq́; de re Alexandrũ uicinis ecclesijs scripsisse, Socrates testatur, & exẽplũ literarũ Alexãdri eiusmodi recitat.

Literæ Alexandri.

¶ Dilectis & uenerandissimis cōministris ubilibet per ecclesias cōstitutis. Cum in diuinis scripturis mandatum sit, ut uinculum concordiæ & pacis conseruemus, consentaneum est, ut quæ apud singulos accidunt, alij alijs scribant, & mutuò exponant: ut siue patiatur, siue lætetur unum ex membris, inuicem & ipsi uel compatiamur, uel collætemur. E nostra itaque parœcia progressi iam 10 sunt uiri iniqui, & hostes Christi, apostasiam docentes, quam rectè quis Antichristi præcursum esse putauerit, & dixerit. Volebā autem huiusmodi malū silētio tradere, ut in solis apostatis cōsumeretur, & non alijs quoq; locis simplicium aures inficeret. Quoniā uerò Eusebius, qui iam Nicomediç episcopatū tenet, res ecclesiæ sibi incumbere ratus, eo quòd relicta Berytana ecclesia ad Nicomediā respexit, malū hoc à se nō excusssit: sed & apo 20 statis istis patrocinatur, et ad quosuis scribere conatus, ita eos cōmendat, ut imperitos aliquos in extremā & Christo hostilem hæresim abducat: necessitate impulsus sum, sciēs quid scriptū sit in lege, ut non sileā amplius, sed causam hanc omnibus uobis significē, ut & defectores, & infœlicia hæresis eorū uerba cognoscatis: & si Eusebius scribat, non attendatis. Inueteratam enim illam maleuolentiā 30 suam, sed tempus silētio pressam, per hos iam renouare uolēs, simulat se quasi pro illis scribere: cùm id reuera, res suas agēs, faciat. Sunt autem qui defecerūt, isti: Arius, Achillas, Aithalus, Carponus, alter Arius, Sarmatus, Euzoius, Lucius, Iulianus, Menas, Helladius, Caius, & cum his Secūdus & Theonas olim episcopi dicti. Quæ uerò præter scripturas excogitarunt & loquuntur, hæc sunt. Deus nō semper pater fuit, sed fuit aliquando tempus quo Deus non erat pater. Verbum Dei 40 non semper fuit, sed factum est ex nō existentibus. Deus enim existens, eum qui nō erat, ex non existente fecit. Quapropter fuit aliquando tempus, quando non erat. est enim filius creatura & factura. Neq; autem secundum essentiam patri consimilis, neq; uerum & secūdum naturam patris uerbum, nec uera illius sapientia, sed abusiuè uerbum & sapientia est, factus & ipse per proprium Dei uerbum & sapientiam quæ in Deo est, per 50 quam Deus & omnia & ipsum fecit. Ob quā causam & mutabile & alterabile secundum naturam, sicut & omnia rationalia, peregrinumq; & alienum & separatum est uerbum à sapientia Dei. Et pater filio absconditus & inenarrabilis est. Neq; enim patrē filius perfectè & exactè cognoscit, nec illum perfectè uidere potest. Nam nec suam ipsius essentiā, sicuti est, nouit filius. Propter nos enim factus est, ut nos Deus per ipsum tanquā orga- 60 num cōderet. nec extitisset, nisi nos Deus facere uoluisset. Rogati sunt igitur, an possit uerbum Dei mutari, sicuti mutatus est diabolus: nec ueriti sunt dicere, Etiam potest. est enim genitus mutabilis naturæ, & mutabilis etiam existit. Hæc itaq; dicentes eos qui cū Ario faciūt, & his impudēter adhærētes, unà cum assectatorib. ipsorū, nos quidem cum episcopis per Aegyptū & Libyam prope centū numero existētibus, in unum con- 10 gregatis, anathemate percussimus. Qui uerò cū Eusebio sunt, eos receperunt, hoc agētes, ut ueritatē mēdacio & pietatē impietate misceant & corrumpāt: uerùm nō poterūt. Vincit enim ueritas, nec ulla est communicatio luci cum tenebris, nec consensus Christo cum Belial. Quis enim unquā talia percepit? aut quis nunc demum audiens, non tanquam rem insolentem stupeat, auresq; ob- 20 turet, ne sordibus borum uerborum ipse pol luatur auditus? Quis Ioannē dicentem audiens, In principio erat uerbum, non cōdemnat hosce dicentes, Erat aliquando tempus quando non erat? Aut quis nam in Euangelio Christum unigenitum esse filium, & per illum omnia esse facta audiens, istos non reprehendat, cum filium unum ex creaturis esse dicūt? Etenim quomodo par illis esse potest, quæ per ipsum facta sunt? Aut quo- 30 modo unigenitus est, si omnib. est reliquis, sicuti illi uolunt, cōnumeratus? Quomodo autem esse poterit ex non existentibus, cum pater dicat: Eructauit cor meū uerbum bonum? & : Ex utero ante luciferū genui te? Vel, quomodo patri secundum essentiam similis nō est, cum sit perfecta imago & splendor patris? & dicat: Qui me uidet, uidet & patrem meum? Quomodo uerò, si uerbum & sapientia Dei est filius, aliquando tempus 40 fuit, quando non fuerit? Perinde nanq; est, ac si Deum aliquando irrationalem & insipientem fuisse dicant. Quomodo mutabilis aut alterabilis est, cum per seipsum dicat: Ego in patre, & pater in me est? Et: Ego & pater unum sumus? Per Prophetam autem dicit: Videte me quòd ego sum, & nō mutor. Nam licet hoc dictum etiam ad patrem referri possit, conuenientius tamen fuerit ut de uerbo iam dictum intelligamus, quòd bo- 50 mo factum mutatum non sit: sed sicut Apostolus dicit, IESVS Christus heri & hodie, idem ipse & in secula. Quid igitur illis dicere persuasit, quòd propter nos sit factus: cum tamen Paulus dicat, Propter quem sunt omnia. & per quem omnia? De blasphemia uerò illa qua dicunt, quòd patrem filius pec fectè non cognouerit, admirandum non est. Semel enim CHRISTVM impugnare proposuerunt: ideoque & uoces eius non au- 60 diunt, quibus dicit, Sicut nouit me pater,

ita

ita & ego cognosco patrem. Quod si pater filium ex parte tantum nouit, manifestū est, quòd & filius patrem uicissim ex parte tantum cognoscat. Si uerò nefas est hoc dicere, sed filium pater perfectè nouit: perspicuum est, quòd sicut pater uerbum suum nouit, ita nouit & uerbum patrem suum, cuius uerbum existit. Cum hæc diceremus, ac scripturas diuinas explicaremus, sæpenumero eos prostrauimus. Verùm illi denuò perinde ac chamæleontes sese mutarunt, illudq; sibi ipsis appropriare contenderunt, quod scriptum est: Impius cum uenerit in profundū malorum, cōtemnit. Fuerunt ante eos multæ hæreses, quæ plura quàm decebat ausæ, in dementiam inciderunt: hi uerò omnibus suis sermonibus huc incumbentes, ut uerbi diuinitatem tollant, priores hæreses sui collatione tanquam Antichristo uiciniores fecit iustificarunt. Quapropter etiam abdicati sunt ab Ecclesia, & anathemate percussi. Dolemus quidem propter eorū perditionem, præsertim quòd, cum & ipsi olim Ecclesiæ fidē didicerint, iam resilierunt. Verùm non admiramur. Accidit enim & hoc Hymenęo, & Philito: & ante illos Iudæ, primùm discipulo, postea uerò proditori Seruatoris, & apostatæ. Et de his ipsis non mansimus hactenus ignari, sed ipse Dominus de illis prędixit: Videte, inquit, ne quis uos seducat. Veniunt enim multi in nomine meo, dicentes, Ego sum: & tempus appropinquauit, & seducēt multos. Nolite post eos abire. Et Paulus de ijsdem, à Seruatore instructus, scripsit dicens: Posterioribus temporibus deficient quidam à fide sana, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, ueritatem auersantiū. Cū ergo seruator noster CHRISTVS IESVS, cùm per seipsum ista prænunciauerit, tū per Apostolū de illis significauerit, cōpetenter nos qui hanc eorū impietatē corām audiuimus, eos qui huiusmodi sunt, sicuti prædiximus, anathemare percussim⁹: ut declaremus, eos esse ab Ecclesia & fide catholica alienos. Significauimus aūt hoc etiam uestrę pietati, dilecti ac uenerandissimi cōministri, ut neq; aliquos ex illis, si etiā ad uos usque uenire præsumpserint, recipiatis: neq; Eusebio, uel alij cuipiā pro illis scribenti, fidem adhibeatis. Decet enim nos, tanquā Christianos, omnes eos qui cōtra Christum quid uel loquuntur, uel sentiūt, tanq hostes Dei & animorū corruptores, auersari: & illis qui huiusmodi sunt, nec Aue dicere: ne quo pacto fiat, ut peccatis eorū cōmunicemus, sicut beatus Ioannes denūciauit. Salutate fratres q uobiscū sunt. Vos, q mecū sunt salutāt.

Epiphanius expulsum Arium in Palæstinam postea uenisse, & suæ sententiæ suffragia corrogasse narrat. ac susceptū quidem eum ab alijs tum fuisse, ab alijs uerò repudiatum. Cuius rei Alexander certior factus, epistolas encyclicas septuaginta ad episcopos singulos scripserit: ut ad Eusebiū Cæsariensem episcopum, Macariū Hierosolymitanū, Aesculapium Cretensem, Longinū in Ascalone, Macrinum in Iamnia, Zenonem in Phœnice: ad episcopos etiam in Tyro, et Syria caua. easq; epistolas à studiosis suo tempore adseruatas adhuc fuisse indicat. Extat & apud Theodoretum epistola prolixa, eiusdem ad Alexandrum Constantinopolitanū, lib. 1. cap. 3. sed quam de numero encyclicarum earum, quarum Epiphanius meminit, fuisse incertū est.

Post eas epistolas, quib. illorū qui Arium pulsum non recepissent, studiū Alexander, sicut idē Epiphanius refert, laudauerat, eos uerò qui recepissent reprehenderat. Arius à nemine deinceps susceptus amplius est, pręterquā à socijs suis, & patrono suo Eusebio Nicomediensi. Ad quem priusquam ipse uenisset, literas misit in eam sententiā: ut Theodoretus lib. 1. cap. 4. & 5, & Epiphanius lib. 2. tomo 2. hæresi sexagesimanona testantur.

Literæ Arij ad Eusebium.

¶ Domino dilectissimo, homini Dei, fideli, orthodoxo, Eusebio, Arius fugatus ab Alexandro papa iniustè, propter ueritatem omnia uincērem, cuius & tu protector es, in Domino gaudium. Patre meo Ammonio in Nicomediam proficiscente, operæpreciū duxi, quod & debetur tibi, ut per ipsum alloquerer: simulq; cōmonefacerem, insitam tibi dilectionem ac affectionem, quam ad fratres habes propter Deum, ac Christum eius. Nam maximè nos infestat ac persequitur, & omne malum contra nos mouet episcopus, ut fugarit nos ex urbe, uelut homines impios, quoniam non consentimus ipsi publicè dicenti: Semper Deus, semper filius, simul pater, simul filius, coexistit filius ingenito cum Deo, semper genitus ingenitogenitus, neq; cogitatione neq; momēto quocā præeminet Deus filio, semper Deus, semper, filius, ex ipso Deo filius. Et quando quidē Eusebius frater tuus in Cæsarea & Theodosius, & Paulinus, & Athanasius, & Gregorius & Aerius, & omnes in Oriēte dicūt, quòd præexistit Deus filio sine principio, anathema facti sunt, & excōmunicati: excepto Philogonio, & Hellanico, & Macario, hominib. hęreticis, in fidei doctrina nō instructis, qui filiū dicūt partim ructū, partim emissionē ingenitam. Et hos impios neq; audire possumus, etiamsi infinitas mortes nobis hęretici minentur. Nos aūt quid dicimus ac sentimus, & docuimus & docem⁹? Quòd filius nō est ingenitus, neq; pars ingeniti, iuxta ullū aliquē modū, imò neq; ex subiecto quodā: sed q. uolūtate et cōsilio subsistit ante tempora, et ante sę-

 cula,

cula, plenus Deus unigenitus, inalterabilis: & priusquã genitus est, aut creat⁹, aut decretus, aut fundatus, nõ erat: ingenit⁹ enim nõ erat. Persecutionẽ aũt patimur, quòd diximus, principium habet filius, Deus uerò sine principio est. propter hoc fugamur. & quòd dicim⁹, ex nihilo est. Sic aũt dicim⁹, eo quòd neq; pars Dei est, neq; ex subiecto quodã: ꝓpter hoc fugamur. Reliqua tu nosti. Opto re ualere in Domino, memorẽ tribulationũ nostrarum, cum Lucianista reuera εὐσεβῆ.

Coniunctus itaq; cum Eusebio, cuius familiaritate lõgè antè usus fuerat, ut Epiphanius narrat: literas alias, suo sociorũq; suorũ nomine, ad Alexandrũ, Alexãdriam remisit, de fide sua, suorũq;, quarũ hoc est exemplũ.

Literæ Arij ad Alexandrum.

¶ Beato papæ & episcopo nostro Alexandro, presbyteri ac diaconi in Domino gaudium. Fides nostra ex maioribus ac progenitoribus nostris, quam etiã à te didicimus, beate Papa, hæc est. Nouimus unũ Deum solum ingenitũ, solum sempiternũ, solum sine principio, solũ bonũ, solum immortalitatẽ habentẽ, solum sapientẽ, solum Dominũ, solum iudicẽ, omniũ gubernatorẽ, œconomũ, immutabilẽ & inalterabilem, iustũ & bonũ, legis & Prophetarũ ac noui Testamẽti. Hũc Deum genuisse filiũ unigenitũ ante tempora ęterna, per quem & secula & reliqua fecit: genuisse aũt non in apparentia, sed ueritate: substituisse uerò propria uoluntate immutabilem & inalterabilem, creaturam Dei perfectam, sed non uelut unam ex creaturis: fœturam, sed non uelut unam ex fœturis siue genituris: neq; uelut Valentinus emissionem, fœturam siue genituram patris asseruit: neq; sicut Manichęus partem coessentialẽ patris, fœturã introduxit: neq; sicut Sabellius, qui unitatem diuidens, Filium patrem dixit: neque uelut Hierax, lucernam à lucerna, aut faciem in duas: neq; prius existentem, postea genitum aut creatum esse in filium: quemadmodũ etiam tu ipse beate Papa in media ecclesia ac consessu, sæpe eos qui talia introduxerũt, refutasti: Sed sicut dicimus, uoluntate Dei ante tempora & ante secula creatũ esse, & uiuere ac esse à patre accepisse, ita ut pater simul substituerit ipsi glorias. Non enim pater, data ipsi omnium hæreditate, priuauit se ipsum, ut ne ingenito modo habeat in seipso: fons enim est omnium. Quare tres sunt substantiæ, Pater, filius, & spiritus sanctus. Et Deus quidem causa omnium existens, est sine principio, solus. Filius autem sine tempore genitus à patre, & ante secula creatus ac fundatus, non erat antequam gigneretur: sed sine tempore ante omnia genitus, solus à solo patre substitit. Neq; enim est sempiternus, aut cõsempiternus, aut coingenitus patri: neq; simul cum patre ipsum esse habet, uelut quidã de his quæ ad aliquid appellantur dicunt, duo ingenita principia introducentes: sed sicut unitas & principium omnium, ita Deus prę omnibus est: quapropter & ante Christum est, uelut à te didicimus, in media ecclesia prædicante. In quantum igitur à Deo ipsum esse habet, ac uiuere, qui & glorias & omnia ipsi exhibuit: iuxta hoc, principium ipsius est Deus. Principiũ enim ipsius est, uelut De⁹ ipsius: & qui ante ipsum est, eo quòd ex ipso est, Et si illud, EX UTERO, & hoc, EX PATRE EXIVI, ET VENIO, uelut pars coessentialis, & uelut emissio, à quibusdam intelligitur, compositus erit pater, & diuisibilis, & mutabilis, & corpus secundum ipsos, & quæ ad corpus consequuntur, patiens incorporeus Deus, quantum sanè in ipsis est. Opto te ualere in Domino beate Papa. Arius, Æthales, Achilles, Carpones, Sarmatas, presbyteri: Euzoius, Lucius, Iulius, Menas, Helladius, Gaius, diaconi: episcopi, Secundus Pentapolis, Theonas Libs fidelis, quem constituerunt in Alexandria Ariani. Epiphanius libro secundo, tomo secundo, hæresi sexagesimanona.

Tulit autem Alexandri tum factum, tum scriptum, ægerrimè Eusebius, perpetuus Arianæ insaniæ patronus, qui id temporis, Nicomediæ in magna autoritate erat, eo quòd ibi Imperator esset. Quam ob rem & obsequentes sibi habebat multos episcopos. In summam autem non perturbationem modò, uerùm etiam contemptum res Ecclesiæ tum adducebantur, adeò ut & in theatris publicè risu & sannis Christiana uniuersa religio eluderetur.

Quę res uerò pio Imperatori qui se totum semel conseruandæ dignitati Christianæ religionis dedicauerat, dolorem ingentem & solicitudinẽ attulit: Quare ad quærenda idonea malo cõualescenti remedia animũ adiunxit: ac cum literis suis uirum pietate, nomine, eruditione atq; autoritate celebrem, Hosium Cordubæ in Hispania episcopum, Alexandriam misit, ut quibus posset rationibus incendiũ, in tot iam terras euentilatũ, restingueret, & tranquillitati Ecclesiæ consuleret. Exemplum epistolæ Imperatoris missæ per Hosiũ ad Alexandrũ & Arium, recitat Eusebius lib. 2 de uita Constantini. Recitat & partem eius Socrates lib. primo, capite septimo. Ex Eusebio describimus.

¶ Victor Constantinus, Maximus, Augustus, Alexandro & Ario. Geminã mihi fuisse occasionẽ eorum, quorũ negocium ipso opere executus sum, ipsum, ut par est, conatuũ meorum adiutorem ac seruatorẽ Deum omnium testem cõstituo. Primum quidẽ, ut omnium gentium uoluntatẽ ad unam assuetu-

dinis

dinis conciliationẽ coadunarẽ. Alterũ, ut cõmunie orbis corpus à graui quodã malo, sicuti cupiebam, liberarẽ. Vtrunq; spectans, alterum arcano mẽtis oculo cõcludebem, alterum uerò potestete bellicæ manus perficere conabar: sciens hoc, si communem omnibua Dei seruis pro meo uoto consensionẽ cõstituerẽ, publicarũ etiã rerũ oegotia unà cũ pijs omnium mentibus concordẽ relatura mutationem. Cum enim uniuersem Aphricã intolerabilis quædem uesania propter eos corripuisset, qui populorũ religionẽ inconsulta leuitate in uerias hæreses scindere non dubitarunt: eum ego morbũ reprimere oolens, nulla maliam perem huic negocio medelam reperiebam, quèm ut communi orbis hoste reiecto, qui sacris nostris synodis infandam suam sentẽtiam opponebet, quosdã uestrûm ad hoc mitterem, ut eorũ opers dissidentes inter se ad concordiam redigerẽtur. Quoniã enim lucis uirtus, & sacræ religionis lex, beneficio Dei quasi è sinu Oriẽtis profecta, cun ctum simul orbem sacro iubare illustreuit: nõ abs re uos, quos tanquẽ duces quosdẽ salutis gentium futuros credebẽ, periteret animi nutu & oculorũ energia quęrere tentabã. Volebã euim hoc primùm unè cum magna illa uictorie ac uero hostiũ triumpho exquirere, quod mihi & primum & omnium preciosissimum existere iudicabam. Sed ò præstantissimem ac diuinẽ prouidentiã, quàm letalis rumor aures meas, imò magis coriplum tetigit, multo inter uos grauius quàm istic ortum esse dissidiũ significans? ite ut iã pertes uestræ maiore cura opus habeãt, unde alijs remedium futurum sperabam. Reputanti mihi horum cùm initium, tum causam, uisus est mihi leuis admodũ, & haudquaquam tanta contentione dignus prætextus. Quapropter ad epistolæ huius necessitatem adactus, & ed concordem uestrem industriam scribeua, diuinamq; prouidentiã, adiutricem ad henc causam aduocans, mediũ meipse in cõcertationem henc uestrã, quasi pacis dispensatorẽ, nõ immeritò ingero. Cũ enim Deo opitulante, etiamsi maior quædã esset dissidendi causa, haud difficile fuerit sanctis eudientium animis, sermonem hunc proponendo unumquenq; ad uriliora conuertere: quomodo iã, cũ modica & edmodũ uilis sit causa, quæ toti negocio obstat, non procliuiorem ac multo faciliorẽ mihi causæ huius emendationem conciliaret? Cognoui itaque hinc facta esse præsentis quæstionis primordia, quando tu Alexander à presbyteris quæsisti, quid nam quisque illorum de loco quodam in lege scripto, imò megis uana quæstionis cuiusdam particula, sentiret: & tu Arie incircumspectè hoc in medium attulisti, quod uel initio non cogitandum, uel cogitatione conceptum, silentio coooenieoter tredendum eret. Vnde factum est, ut dissidio inter uos excitato, & irritete sit Synodus, & sẽctissimus populus in utriusq; uestrûm partes scissus, ab hermonia communis corporis secesserit. Ostendat itaq; uterq; uestrûm, quàm alter alteri ex æquo ignoscatis: ed quod uos cõseruos uester iustè hortetur. Quid eutem hoc rei est? Neque quæstionem de talibus initio mouere, neq; interrogatum respondere decebat. Eteoim huiusmodi quæstiones, quas non legis alicuius necessitas inquirendas præcipit, sed inutilis ocij contentio proponit, etiemsi id naturalis cuiusdã exercitij gretia fiat, intus tamen in enimo conclusas retinere, & non facile ad publices synodos proferre, neq; popularibus auribus incircumspectè concredere debemus. Quotus enim quisq; est, qui rerum tam sublimiũ & edmodum difficilium uirtutem, uel eccuratè considerere, uel pro dignitate exponere queet? Et si quis illud expeditè etiã præstare putaretur, quotæ populi portioni, ut non periculose labatur, sufficiat? Est itaq; in talibus cohibendum multiloquium, ne quo pacto naturæ nostræ imbecillitas, qua fit, ut quod primarium est exponere nequeamus: uel tardius intellect⁹ auditorũ, ad accuratã eius quod dicitur cõprehensionẽ uenire nõ ualẽtiũ, ex utrolibet horũ efficiat, ut populus uel in blasphemiæ uel schismatis necessitatẽ incidat. Quapropter & incauta interrogatio, & improuida responsio, mutuam ec perem inter se in utroq; uestrûm ueniam prestet. Neque enim uobis de primario præceptorum legalium cepite ista est cõteorionis neta occesio, neq; noue quędẽ uobis cõtre religionẽ Dei introducta hęresis: sed unẽ & eendẽ hebetis sententiã, sicut & communicationis tesseram. Dum enim modicis ac ualde minutis de causis inter uos contenditis, non conuenit ut teotum Dei populum, propterea quòd dissidetis, pro uestro arbitrio gubernetis: sed hoc oeque decorum, neque ullo pacto fas esse creditur. Vt eutem prudentiam uestrem minuto aliquo peradigmate commonefaciam, scitis sanè, philosophos ipsos, quomodo cũ uno aliquo dogmete cõcti consentiant, sæpenumero tamen in parte aliquã sententiarum dissentient: & licet in uirtute scientiæ separantur, unitate temen dogmatis rursus intec se conspirent. Si hoc illi feciunt: quomodo non multo est æquius, ut uos magni Dei sec ui existeotes, in tali religionis proposito cõcordes inuicem sitis? Cõsideremus causam hanc amplius, ac pleniore cũ intellectu expendamus, num æquum sit, ut propter moꝛdicas quasdam ac uenas uerborum inter noꝛ contentiones, frater frairi eduersetur; & uecte-

ueneranda Synodus impio per nos dissidio separetur, qui tam exilibus & nullo modo necessarijs de causis inter nos dimicamus. Sunt hæc uulgaria, ac puerilibus ineptijs magis quàm sacerdotum ac cordatorum uirorū prudentiæ conuenientia. Abstineamus ipsi uolentes à diabolicis istis tentationibus. Magnus noster Deus, seruator omnium, publicam cunctis lucē produxit, sub cuius prouidētia hanc mihi seruo Dei curam ad finem usq; perferre cōcedite, ut populos eius, compellatione mea, ministerio & admonitionis instantia ad synodi communionem reducā. Quoniam enim, sicut memini, una quædam uobis fides, & unus sectæ nostræ intellectus est: ac mandatū legis, partibus suis in unum animi propositum totum corpus concludit: illud quod modicam inter uos contentionē excitauit, quoniam ad totius uirtutem non exurgit, nullo pacto separationem ac seditionem inter uos efficiat. Et hæc dico non tanquam cogens uos, ut in quæstione hac ignaua, qualis nam ea sit, conspiretis. Potest enim uobis ueneranda synodus illæsa seruari, unaq; & eadem per omnia cōmunicatio retineri, etiamsi maximè in parte aliqua de re leuicula inter uos dissideatis. Neq; enim in omnibus omnes idem uolumus, neque una quædam in nobis uel natura uel animi sententia obtinet. Itaq; de diuina prouidentia, una quædam in uobis sit fides, unus intellectus, unū cum Deo fœdus. Ea uerò quæ de minimis istis quæstiunculis inter uos tanta cura exquiritis, etiam si non ad unam eandem sententiam conferatis, intus in cogitationibus & arcano mentis abdito seruata manere conuenit. Eximia illa communis amicitia, ueritatisq; fides, ac honos erga Deum ac legis religionem, apud uos immotè permaneat. Redite ad mutuam amicitiam & gratiam. Restituite uniuerso populo suos cōplexus: ac uos ipsi tanquam animis repurgati, alius alium rursus mutuò agnoscite. Redditur enim sæpenumero amicitia iucundior, quando post inimicitiæ controuersiam ad reconciliationem reducitur. Reddite itaq; mihi serenos dies, ac noctes à curis liberas, ut & mihi puræ lucis iucūditas, ac uitæ posthac tranquillæ læticia seruetur. Alioqui necesse erit ingemiscere, ac lachrymis per omnia suffundi, ac ne æuum quidem uitæ huius placidè transigere. Cū enim populi Dei, hoc est, cōserui mei, tam iniqua ac noxia inter se cōtentione separarur, quomodo fieri potest, ut animi deinceps sententia consistam? Vt autem mœstitię huius uehementiam sentiatis, cum ad Nicomedæorum ciuitatem nuper appropinquassem, cōfestim animo ad Orientē properabam. Acceleranti mihi ad uos, ac pro maiori parte uobiscū existenti, literarum istarū rumor animi mei cogitationē denuò cohibuit, ne uidelicet ipsis oculis uidere cogar, quę ne auribus quidē admitti posse puto. Aperite mihi posthac, per mutuū uestrū cōsensum, uiam Oriētis, quàm intestinis uestris cōtentionibus occlusistis: & cōcedite, ut & uos & reliquos populos omnes properè cū gaudio uideā: ac debitā Deo pro cōmuni omniū cōcordia ac libertate gratiarum actionē, cum celebribus uerborum symbolis reddamus.

His Imperatoris literis instructus Hosius, in Ægyptū profectus est: sed re infecta, cum nihil minus efficere, quàm in gratiā & cōsensum reducere Alexandrū & Ariū potuisset: quòd hic à proposito erroris abduci se nō pateretur, ille uerò manifestā insaniā argueret, & ueritatē dogmatū tueretur. Maiori igitur dolore affectus Imperator, cum malū quotidie latius serpēs grassaretur, synodū frequentissimam immensis sumptibus indixit apud Nicæā: cum & alioquin res molestissima ecclesias iamdudū affligeret ac perturbaret, diuersitas nimirū rituū in obseruatione Paschatis, ut Athanasius testatur in epistola de synodis Arimini & Seleuciæ, de cuius conformatione & antè Imperator sedulò cogitauerat, & in synodo cōfici eam rem posse sibi persuadebat. Itaq; his duabus de causis potissimū synodus Nicæna cōgregata est, ob Arianā nimirū hæresin, quæ iam manifestos habebat propugnatores, sibiq; cōtradicentiū insidiatores Eusebianos, & diuersitatē in Paschate celebrādo. Solicitasse aūt Alexandrū, & à Constantino hoc cōtendisse, ut synodū indiceret, Epiphanius lib. 2, tom. 2, hæresi sexagesimaoctaua indicat: idq; etiā eū cōsultis episcopis quibusdā fecisse, Ruffin. narrat li. 1, cap. 1.

Sunt qui hęc Synodū ipsam pręcessisse tradant. Cū prohiberi nimirū, ne quàm latissimè serperet Arij impietas, nequaquā posset, neq; admonitionibus etiam suis Imperator obtinere quicquā potuisset, factū ab Alexandro Imperatorem de tota causa certiorē. Qui conuocata tunc aliquot episcoporū synodo, Arium accersiuerit, ac de ijs quorū tum Alexander episcopus accusasset, accuratè quęsiuerit. ubi uerò Arius tergiuersando, fingēdo, simulando ita sese uerterit, ut deprehendi ab Imperatore nequierit, edita confessione, in speciem ita composita, ut à simplicioribus, & ingenij ac flexibilitatis Arij ignaris, pro hæretica agnosci minimè posset. Quam cum legisset Imperator, respondenti: Si nihil esset aliud quamobrē accusaretur Arius, iniuriam ei fieri, quòd cōmunione ecclesiastica excluderetur. Itaq; tunc dimissum fuisse Arium. Sed hoc diu post synodum Nicænā factum, cum & reuocatus Arius fuit, Socrates, Theodoretus & Sozomenus retulerūt ut suo postea loco indicabimus.

Con-

Contrarium certè huic sententiæ Epiphanius annotauit: post literas scilicet Arij ad Alexandrũ, cũ maiores in dies turbas Arius daret, Alexandrum rem totam Arij, ut se haberet, ad Constantinum per literas retulisse: qui Arium, congregata aliquot episcoporũ Synodo, ad se accersierit. Vbi de hæresi interrogatus Arius, negarit & abiurarit se quicquam hæreticè sentire. Ei uerò in synodo Imperator responderit: Si iustè iuras, fidem repetiat tuum iusiurandum, & insons eas: si uerò dolose & fraudulenter, is contra quem iurasti, de te ultionem sumat. Iterũ igitur tum Ariũ negasse, proq; eo intercessisse mul toa, quoaiam sibi parauerat, sui defensores. At Imperatorem nihilominus epistolã prolixam ad Romaniam magnam, cõtra Arium eiusq; hæreticam fidem, scripsisse, cuius hoc fuerit initium. Constantinus, Maximus, Augustus: Arius & Ariani, malus interpres, &c, ut ita dicam, imago & statua est diaboli. Et post multa contra ipsum ex scripturis diuisa nia producta testimonia, insertus fuerit Homeri in Martẽ uersiculus: Age sanè urge Ari, securis opus est, ne tu hoc facias rogam*, cohibeat autem te saltem Veneria conuersatio. Et postea cum Arius Constantinopoli fœda morte interijsset, precibus contra eum Alexandri eius loci episcopi à Deo exauditis: tũ demum Imperatorem ad synodum colligendam, & doctrinam eius damnandam, animũ adiecisse, narrat Epiphanius libro 2, tomo secundo, hæresi sexagesimaoctaua & nona.

Hęc ut uerisimiliter quidẽ ita narrari possint, tamẽ quomodo ab aliorũ narrationib. uarient, postea monebimus. Ad Synodum nunc redimus. In quam conuenisse ex omnium propemodum gentium terris episcopos numero ducentos quinquaginta, pręter infinitã presbyterorum, diaconorũ, acolythorum, aliorumq; multitudinẽ, Eusebius scripsit in tertio de uita Cõstantini libro: & Socrates libro primo, cap. octauo. Theodoretus lib. 1, cap. 7, numerum fuisse tradidit trecentorum ac decem & octo: qui ferè numerus apud cæteros habetur, ut Epiphanium, Hilarium contra Constantium, & Ambrosium lib. primo de fide ad Gratianum Augustum. Rursus uerò Theodoretus ex Eustathij quodã scripto hæc retulit: Synodus fuit maxima, congregatis episcopis ducentis, ut septuaginta qui suprà fuerint taceam. Et Athanasius in epistola ad episcopos Afros, & ad solitariam uitam agentes, hæresin Arianam ab episcopis plus minus trecentis condemnatã dicit: Et Synodus, inquit, œcumenica Nicææ celebrata fuit à trecentis & septendecim episcopis.

Videre igitur erat in numeroso & uenerãdo eo cœtu, uiros omni uirtutum genere ornatos, lumina scilicet Ecclesiæ totius orbis, ut Mariua Victorinus ait cõtra Arium libro primo. aliquos sapientia atq; eloquentia celebres, nonnullos Apostolicis donis pręstantes, alios uitę grauitatẽ & patientia in rebus aduersis & persecutionibus admirandos. Quosdã item qui in corpore suo inustas circumferebãt notas, & stigmata Domini. Alij inter utrosq; diligentia officij, & honestate uitæ ac motũ cõmendabantur. alij rursus canicie ueneranda & prouecta ætate conspicui erãt, nõnulli uerò iuuẽtute animiq; nigore, quorũ quidã ministerio nuper fungi cœperant. Eusebius lib. tertio de uita Constãtini: Theodoretus lib. primo, capite septimo.

Inter præcipuos uerò & maximè præ cæteris admirabiles erãt, Paphnutius ciuitatis cuiusdam in Thebaide superiori episcopus & confessor, in persecutione à Maximino dextro orbat* oculo, & poplite sinistro mutilatus: & Spiridion, celebris ille Trimithũtis Cypri episcopus: Hosius episcopus Cordubæ, Ægypti Alexander: Athanasius ecclesiæ Alexãdrinę diaconus, qui Alexandrũ episcopum senẽ cõsilijs suis plurimũ ibi adiuuabat, & in ipsa Synodo magna cum libertate cõtra hæresin Arianã disputabat: Eustathius episcopus Antiochiæ magnæ. quẽ roti præsedisse synodo apparet: Marcari* Hierolymitanus, Harpocration, Cynon, & alij, quorum nomina Socrates in synodico quodam Athanasij episcopi Alexãdrini exactè cõmemorata refert. Socrates lib. 1, capite 11. & 12. & Athanasius apologia secunda.

Addit his Theodoretus lib. primo, cap. 7, Iacobũ quendã episcopũ Antiochiæ in Mydonia, quæ Syris & Assyrijs Nisibis fit, uirũ miraculis & resuscitatione mortuorum celebrem: & Paulum episcopum Neocæsariæ ad ripam Euphratis, qui et rabie Licinij debilitatas gerebat ambas manus, contractas cãdenti ferro, corruptis enectisq; articulorum mobilibus neruis. Sozomenus Eusebium Pamphili habet, cuius in tota de synodo hac historia subinde mentio fit, & Alexandrum episcopum ecclesiæ ad lacum Mariam: libro primo, capite decimoseptimo & decimõnono. De Marcello etiam Ancyrano Iulius episcopus Romanus in epistola sua apud Athanasium, apologia secunda ait: Marcelli fides, confessioque spectata est Nicææ, cum Arianis contradiceret. Iulius autem ipse (cuius tempore synodus Nicæna fuit, & non Syluestri, quemadmodum ex Athanasij apologijs clarum est) non intererat: sed presbyteros suos in synodum nomine suo misit, Vitum (alij Vitalem uocãt) & Vincentium. Socrates libro primo, capite decimotertio: Sozomenus libro primo, cap. decimoseptimo. Epiphanius his omnibus

episcopos

episcopos adiecit quindecim ex circũcisione: lib. 2, tomo 2, hæresi sexagesimanona.

Eusebius libro tertio de uita Cõstantini, omnibus illis qui ad synodum cõuenerant, exhibitum quotidie fuisse scribit commeatum & uictum ab ipso Imperatore, honesta & liberali mensura. Theodoretus uerò ait, Imperatorem præcipuos propriæ adhibuisse mensæ.

Inter eos porrò qui tum de Arij factione aderant, Eusebius fuit Nicomediensis, qui unus omnium pertinacissimè Arij partes tutabatur, & princeps erat totius sectæ. Post eum, Theognis Nicænus. Maris Chalcedonensis, Theonas Marmaricensis, & Secundus Ptolemaidis episcopus, Menophantus item Ephesius, Patrophilus Scythopolitanus, Narcissus Neroniadis seu Irenopolis in Cilicia altera episcopus: & qui primi omniũ Arij dogma amplexi fuerant, atq; unà cum eo ab Alexãdro damnati, Achilles, Euzoius, Aithales, Lucius Sarmata, Iulius, Menas, Arius secundus, & Helladius. nam Sozomenus indicat, decem & septem pro Arij sententia certantes, repertos: qui, posteaquam de dogmate synodis cõuenisset, non statim subscripserint. Socrates lib. primo, capite octauo: Theodoretus libro primo, capite quarto & septimo: Sozomenus lib. 1, capi. uigesimo & uigesimoprimo.

Cum autem in eo totus esset laudatissimus Imperator, ut ad consensum & cõcordiam fidei, omnes homines quoquo modo in religione inter se dissidentes, quantum in ipso esset, reduceret: etiam Acesiũ Nouatianorum episcopũ Constantinopoli in synodum euocauit: qui etsi cõparuit, &, ut uidetur, tractationi rerũ interfuit. Socrat. lib. 1, cap. 10. Sozom. lib. 1, cap. 22.

Narrat idem uterque, confluxisse tum Nicæam, synodi fama excitos, plurimos dialecticis disputationibus, seu rixationibus potius, et logomachijs exercitatos homines, atque ita paratos, ut utriusq; causæ patrocinari nõ dubitarẽt. Venisse autem eò alios quidem desiderio cognoscẽdi religionem Christianam: alios uerò odio Christianorũ, propter abolitam gentilium superstitionem, ut haberẽt in quos illuderẽt. Adfuisse & laicos aduenas: ex quibus senex quidam simplex ac nihil minus quàm uerborum præstigias edoctus, cum ostentabundo quodam illusore in certamen publicè se cõmiserit. qui facta copia illusori philosopho primùm, ut quæ uellet aut haberet, in medium adferret, postea responderit: In nomine IESV Christi, philosophe audi: Vnus est Deus, cœli & terræ, omniumq; uisibilium & inuisibilium opifex, qui hæc omnia uerbi sui uirtute condidit, & sancti spiritus sui sanctificatione cõfirmauit: Verbum hoc, inquit, quod nos filiũ Dei adpellamus, humani generis, quod in tam profundos demersum erat errores, & uitam agebat brutorum similem, misertus, à muliere nasci, cumque mortalibus conuersari, ac pro ipsis mori uoluit: rediturus est autem ad iudicandum ea, quæ quisque in uita sua commisit. Quæ ita se habere credimus, neq; in ullam partem curiosè inquirimus. Ne te igitur frustra defatiges, uestigando argumenta et demõstrationes eorum quę fide apprehendantur: nec de modo, quo ista uel possibilia sint, uel impossibilia, scrupulosè cogitans te maceres. Neq; enim dialecticas argutias, & uanas illas quas tu profiteris deceptiones, Christus nobis & Apostoli tradiderũt: sed sententiã nudam, quam fide tueri, ac bonis operibus cũstodiri oportet. Si credis igitur, interrogãti mihi responde. Ad quæ cõsternatus philosophus: Credo, inquit, ac uictum se confessus, eandem senis sententiam probauit: cæterisque qui suæ professionis erant, ut secum simul crederent, hortator fuit. Socrates libro primo, capite octauo: Sozomenus libro primo, capite decimooctauo.

Vtrum uerò seu coràm, seu absens, seu mortuus, seu superstes synodi huius tempore Arius fuerit, non ita facilè explicare est. Monens quædam de libello pœnitentiæ Eusebij & Theogonij post synodi condemnationem Socrates lib. primo, capite decimoquarto, colligit, Arium reuocarum fuisse de exilio à synodo. Theodoretus autem libro primo, capite decimoquarto, indicat eum post synodum, aliquandiu adhuc Alexandriæ commoratum, tandem, quòd causam suam neque Alexandro, neque successori suo Athanasio probare potuisset, ab Eusebio Constantinopolim fuisse deductũ, ibidemque interijsse. Indicat & clarissimè Sozomenus libro primo, capite decimonono, episcopos ad synodum conuocatos, antequam Imperator interijsset, assiduè cõuenisse, ac cum Ario coràm multo sæpe negocio disputasse. Et extat inter Athanasij libros disputatio cũ Ario in synodo Nicæna: sed quòd Arius is autor & princeps sectæ non fuerit, sed uel alter ille Arius iam olim ab Alexandro cum Ario hæretico damnatus, uel Arianus quispiam alius, ex eodem scripto facilè intelligitur. Etiam Ruffinus libro primo, capite primo, & sequentibus, Arium in synodo præstò fuisse indicat. Estque in eadem sententia D. Lutherus in libro de Concilijs, Arium præsentem coram synodo sese humiliasse, & in omnia quæ contra se synodus statuisset, dato iuramento concessisse: ideoq; & à Constantino reditum ei ad Ecclesiam esse permissum.

Epipha-

Epiphanius contrà, in confutatione hæreseos Melerianorum libro secundo, tomo secundo, hæresi sexagesima octaua disertè testatur, Arij hæresin post ipsius mortem damnatam fuisse. Et in confutatione hæreseos Ariomanitarum, libro & tomo eodem, hæresi sexagesima nona, Arij historiã omnino ita narrat, ut synodum Nicænam ab Imperatore Constantino indictam fuisse tum demũ significet, cum infami & turpissima morte apud Constantinopolim Arius perijsset. Huc accedit, quòd in epistola Synodica, cuius exemplum recitatur à Socrate libro primo, capite nono, ad hunc modum de Ario scriptum est: Quem autem finem consecuta sint, quæ contra illum (Arium) sunt acta, omnino uel audiuistis, uel audituri estis: ne insultare uideamur uiro, qui proprio peccato digna præmia retulit. Quæ uerba de exitu ipsius ante synodum dicta esse quibusdam uidentur, cum in uiuis eum adhuc fuisse inde magis colligi posse uideatur: & de fulmine excommunicationis, magno scilicet & intolerabili supplicio, accipienda esse uerba illa non obscurum sit. maximè cum & hæc subijciantur: Tantum potuit ipsius impietas, ut & Theonam Marmaricum, & Secundum à Ptolemaide secum perdiderit. Nam & hos duos ab uniuersa synodo simul condemnatos esse, cum in Arij depositionem subscribere noluissent: ut postea dicetur.

Scribit Euagrius libro quarto, cap. trigesimo octauo, in synodo quadam Constantinopolitana, cõgregata sub Imperatore Iustiniano, cum de quorundam cõdemnatione, qui post obitum hæretici deprehensi essent, ageretur, propositam fuisse quæstionẽ, pium ne ac honestum esset, in mortuos anathemate animaduertere? Tũ Eutychiũ Cõstãtinopolitanum episcopum respondisse: Equidem damnandos esse, & excludẽdos ab Ecclesia, etiam post mortem hæreticos deprehensos: quòd Iosias rex non uiuos solum dæmonũ sacerdotes occidisse, uerùm etiam urnas eorum qui diu fuissent antea mortui, effudisse legeretur. Qua tam longè petita probatione Eutychius sine dubio non fuisset usus, si synodum Nicænam Arium mortuum anathemate percussisse pro certo habuisset. Vixisse igitur Arium Nicæni concilij tempore, quod plerique sentiunt, eorum autoritate statuimus.

Locus in quem synodus coijt, in domo fuit Imperatoria, amplus & spaciosus, extructus ita, ut utrumque latus graduum haberet plurimorum & subselliorum ordines, qui confidentibus episcopis sufficerent. Sedes autem Imperatoris collocata erat circa ordinum primordia, parua scilicet sella ex auri materia facta. Eusebius libro tertio de uita Cõstantini: Theodoretus libro primo, capite septimo.

Retulimus autem suprà ex Sozomeno, priuatas intercessisse disputationes episcoporũ plurimas ante eum diem, quo in synodum in Palatio regio congregatam Imperator ipse uenit. Ac sine dubio congressus alij, & deliberationes episcoporũ frequentes fuêre, si synodi tempus triennij ferè, ut uidetur, fuit: ut postea dicemus. Sed ad determinatũ quendam diem, qui decimustertius erat, iuxta Eusebium, Calendas Iunij, anni Imperij Constantini uigesimi, quo & Imperator in synodũ uenit, et uno eodẽq; illo die, seu non eiusdem anni, controuersiæ iudicatæ & decisę sunt. Quę quidẽ ad hũc modũ gesta sunt.

Posteaquam synodus conuenisset, ac locũ sibi competentem quisq; adsessor accepisset, præmissis paucis aliquor non stipatoribus armatis, aut militibus, sed ex amicis, Imperator ipse ingressus est, summa cum præsentis pulcherrimi cœtus reuerentia & ueneratione, adeò ut nec consederit, priusquam ab episcopis inuitatus sit. Theodoretus narrat, eum, priusquam assideret, ueniam et cõcessionem ab episcopis modestè petijsse.

Cum iam cõsedisset, attente omnes & grauitatem decentem, & ad religionem compositum Imperatoria uultũ inspexerunt: quibus Imperator, postea quam alacri uultu ad omnes ordines respexisset, ad hunc modum placidissimis uoce dicere cœpit.

Hęc summa fuit, charissimi, uotorũ meorum, ut frui possem conuentus uestri societate. Quod cum mihi contigerit, gratiam me Regi uniuersitatis huius debere confiteor, qui copiam mihi præter alia cuncta benignè dedit, id bonum contuendi, quod pluris est quàm alia omnia: Vos, inquam, in hoc cœtu uniuersos, & communem atque concordem sententiam uestram ut aspicere atq; cognoscere mihi cõcedatur. Ne quis igitur inuidus hostis contaminet bona nostra: neu post sublatam de medio, potentia Dei, aduersantem numini ipsius uiolentiam tyrannorum, alio iam pacto malis gaudens Dæmon, cœlestem doctrinã calumnijs infamet, meo quidem certè iudicio Ecclesiæ Dei intestina seditio, quocunque bello & omni dimicatione horribilior & grauior est: & quicquid externum est, id tantam molestiam habere nõ potest. Postquam igitur uictorijs potitus, superaui nutu & auxilio Dei hostes: nihil aliud restare arbitratus, q̃ Deo quidẽ agere gratias: gratulari aũt alijs, qui nostra opera ipsius causa in libertatẽ asserti essent: certior factus, pręter omnẽ opinionẽ et spẽ meã, dissensiones inter uos esse ortas: hoc indicium neutiquam neglexi: neq; quicquã prius sũt

poti-

potius in uotis habui, quàm ut huic morbo, meo ministerio remediū adferretur. Ideoq; uniuersos uos accersiui. Ac lætor quidē me uidere hunc cœtū. Tum uerò statuam non fuisse frustratam spem meam, cum animis ui dero quasi coaluisse uniuersos, & unam ac communē inter uos celebrari pacificam con cordiam: quam par scilicet fuerit, ut per uos sibi contingere omnes alij sentiant, concilia tam à sacerdotibus Dei æterni. Quapropter omni cunctatione deposita, ô Dei ministri, communisq; omnium nostrûm Domini & Saluatoris præclari famuli, agite iam nunc causis dissensionū prolatis, omnes nodos discordiæ & cōtentionū pacifico iure dissolui te. Hoc altissimo Deo à uobis gratissimū, & mihi conseruo uestro iucundissimū est futu rum. Eusebius lib. 3 de uita Constantini.

Ad hanc Imperatoris orationem, Eustathius Antiochenus episcopus omniū consensu respondere quædam iussus, surrexit: ac gratias primùm Deo Imperatoris nomine egit, deinde & studium ipsius erga res diuinas & religionem commendauit, proque ea pietate gratias egit. Theodoretus lib. primo, capite septimo.

Postea rursus Imperator uerba faciens, ad concordiam omnes exhortatus est: atque ut postpositis priuatis contentionibus & causis, ad id intentus quisq; esset, propter quod tantis laboribus synodus coacta foret, ab ijs petijt. Occasione autem sumpta, quòd libellos accusatorios, & querelarum de priuatis iniurijs & offensis, multi episcopi pridie ei exhibuerant, cognitionem Imperatoris & iudicium expetentes (sed quos cōburi Imperator tum præcepit) ad condonationem mutuam omnes familiariter exhortatus est: quòd CHRISTVS præcepisset, ut fratri is remitteret, qui & ipse ueniam & condonationem à Deo impetrare cuperet. Etiam hoc addens: Suum non esse, ei usmodi causarum co gnitionem & iudicium sibi sumere: sed perti nere id ad eum iudicem, qui de omnibus in extremo suo iudicio sententiam iustam laturus esset. Socrates lib. primo, cap. octauo: Sozomenus lib. primo, cap. decimoseptimo.

Inde igitur ad ipsam rem accesserunt. Et hic iterum Imperator in mentem omnibus reuocabat superiorum temporum sub tyrannis crudelibus asperitatem: pacisq; uias ostendebat, qua sui beneficio Imperij nunc, si uelint, frui possent. subinde hoc addens, Nihil indignius esse, quàm hostibus deuictis externis, ipsos inter se doctores digladiari, ac uoluptatem & risum conciliare inimicis, præsertim in disputationibus de rebus diuinis. Communi igitur studerent consensui: & in dijudicatione dogmatum cœlestium, cum in promptu haberent Euangelicos, Apostolicos & Propheticos libros, inde censuræ formulas peterent. Theodoretus libro primo, capite septimo.

Facta deinde potestate utrique parti, quę quisq; de fide haberet dicendi, ac responden di, primùm omnium Eusebij Nicomediensis, Arij patroni, libellus blasphemiæ plenus prolatus est: quemadmodū ex Eustathij cōmemoratione Theodoretus refert libro primo, capite octauo. in quo sine dubio summa hæc Arianæ fuit insaniæ & blasphemiæ: Nō semper Deus erat pater, non semper filius. Nam cum omnia sint ex nihilo, etiam Dei filius ex nihilo emersit: & cum omnia sint cōdita, ipse quoq; conditum quiddam & opus haberi debet. Et cum omnia prius nō essent, sed postea extiterint: fuit profectò cum uerbum non erat. Et quia non erat antequā fieret, principium existēdi habuit. Tum enim extitit, cum Deus eum conditum uoluit. Nam inter omnia opera eius, ipse quoq; con numerādus est: qui & natura mutabilis fuit, sed libero arbitrio bonus remansit. & quia pro uoluntate sua uerti mutarique potuit, ut reliqua omnia: ideo Deus, cum præcognosceret illum bonum fore, maturauit ut illi hanc gloriam daret, quam postea ex uirtute meriturus fuisset, ut qui de opere suo, quale futurum esset, præscientiam haberet. Item: Non Deum uerum Christum esse, sed participatu deitatis Deum factum, eadem ratione qua cætera quoque numina appellantur. Etiam hoc: Eum non natura in patre existere, nec proprium esse eius substantiæ uerbum, nec propriam sapientiam in qua mundum istum creauit: sed aliud esse in patre proprium & peculiare uerbum, aliamque item propriam sapientiam, in qua sapientia istud uerbum fecit. Atque adeò ipsum Dominum Christum respectu rationalium quæ uerbis utuntur, uerbū esse nuncupatum: & respectu comparationeque sapientum, sapientiam dictum. Quinimò ut omnia aliena diuersaq; sunt à patris substantia, ita ipsum quoque per omnia diuersum alienumq; esse à patris substantia: sed ex genitis conditisq; ipsum proprium & unicum patri filium & sapientiam esse: eumq; & creaturam esse, & opus Dei. Et coessentiale id esse, quod in aliquo esset, uel secundum partitionem, uel secundum fluxum, uel secundum progerminationem. Secundum progerminationem quidem, sicut germen est è radice: secundum fluxum, sicut filij paterni: secūdum partitionē, sicut duo uel tria auri massæ frusta. Athanasius oratione prima contra Arianos: Theodoretus lib. primo, cap. 8.

Lectus autem libellus iste, cùm ingēti dolore ad eiusmodi blasphemias infremuissent omnes, ut qui fidei formā nec germanā nec sinceram

finceram proponeret, in medio omnium difcerptus eft, autore eius coram omnibus cōfuso. Et fecuta deinceps utriusq; partis acerrima eft contentio. Omnes autem clementer Imperator audijt: & fuccurrendi utrique parti ftudio, placidè alios qui contentiofius difputabant conciliabat, alios bene differentes laudabat, fermone alios manfueto flexit: in toto eo negocio unum illud fpectans, ut ad confenfum mutuum omnes qui tum ibi aderant, reduceret. Eufebius ibidem: Socrates libro primo, capite octauo: Theodoretus libro primo, capite feptimo.

Pudore autem confufi Eufebius & gregales fui, metu exilij Arianum dogma ab omnibus tum reprobatum, ipfi quoq;, fed per fimulationē, ut euentus poftea docuit, anathemate damnauerūt, & communi patrum confenfui de filio Dei fubfcripferunt: duobus falté exceptis, Secundo & Theone quēadmodum Athanafius in decretis fynodi Nicænæ contra hærefim Arianam, quod adferi bimus, refert. In Nicęna, inquit, fynodo cum Eufebio eiufque gregalibus actum ira eft, cum principio in hærefi fua contumaces in Deum bella pugnasque meditarentur. Nam quæ ab illis proferebantur, hærefis impietate fcatebant. Epifcopi contrà qui conuenerant (erant autem illi plus minus trecenti) placidè & humaniter poftulabant, ut fuorū dictorum rationes redderent, feque non impios effe demonftrarent. Illi autem uix incœperant hifcere, cum iam & improbarentur, & ipfi quoque inter fe depugnarent: agnitaq; fuę hęrefeos perplexitate, muti proftus reddebantur, ipfoque filentio fuæ opinionis uiria flagitiaq; prodebant. Epifcopi igitur fublatis Eufebianorum uocabulis, formulam fanæ fidei conceperunt: omnibusq; fubfcribentibus, fubfcripferunt & ipfi Eufebiani, fubftantiam & confubftantialitatem approbantes: Deique filium nullo modo facturam aut creaturam effe, fed fœtum uerbumque ex patris fubftantia. Quodque maioris admirationis eft, Eufebius ex Cæfaria Palæftinus quum pridie abnegaffet, in eandem fententiam tamen poftridie fubfcripfit: quam etiam Ecclefiæ legendam mifit, dicēs eam effe Ecclefiæ fidem, & patrum traditionem. omnibusque manifeftò apparuit, eum prius & temerè erraffe, & fruftra contra ueritatem pugnaffe. Nam tametfi eum puduit fcriptis errorem fateri, & ut potuit, fe Ecclefiæ excufarit: in epiftola tamen in qua Dei filium confubftantialem & ex fubftantia patris exiftere non inficiatur, clarè fe in errore fuiffe demonftrat: miferq; prorfus in eo fuit, quòd ut fe purgaret, coactus fit Arianos accufare, quòd illi fcriptum reliquiffent, nō fuiffe filium antequam gigneretur. indeque ratiocinari uellent, eum ne ante carnis quidem natiuitatem extitiffe. Et in epiftola ad epifcopos per Africam: Congregatis, inquit, epifcopis, uolentibusq; uoces impietatis ab Arianis inuentas è medio tollere, illud fcilicet quòd aiunt, Ex non entibus: & quòd aiunt, Facturam & creaturam effe filium: &, Erat quando non erat: &, quòd eft commutabilis naturæ, & literarum facrarum uoces certas & confeffas fcripto complecti, nimirum ex Deo effe filium, & natura unigenitum effe uerbum, eumque folum uirturem & fapientiam effe patris, & uerum Deum effe, ut Ioannes dixit, & fplendorem gloriæ, formam fubftantiæ patris, ut Paulus fcripfit. Hic Eufebiani prauas fuas opiniones fequentes, inter fefe muffitare: Imus quoque & nos, inquientes, in ueftram fententiam. Nam & nos quoque ex Deo fumus: unus fiquidem Deus, ex quo omnia. Et uetera prætererunt, ecce noua facta funt omnia, omnia uerò ex Deo. Et allegabant id quod in Paftore fcriptum eft: Ante omnia crede unum Deum effe, qui cōdidit omnia, inftaurauit & fecit, ut ex non exiftentibus exifterent. Epifcopi uerò intellecta eorum uafricie, & dolis aduerfus pietatem, clarius expreflerunt hanc fententiam, Ex Deo fcilicet effe: & fcripferunt pro ijs, Ex fubftantia Dei effe filiū. Ne uerò creaturæ fua fponte & fine autore uiderentur effe conditæ, fed principium caufamque initialem haberent: dictum eft, eas ex Deo effe: filium contrà, folum effe proprium fubftantiæ patris. id enim proprium unigeniti & ueri uerbi cum patre: ac proinde de eo folo fcriptum effe, quòd fit ex fubftantia patris. Atq; ifta fuit caufa iftius complexionis uerborum. Epifcopis uerò denuò interrogantibus paucos iftos, An ne agnofcerent, filium non creaturam effe, fed uirtutem & unicam fapientiam patris, & per omnia imaginem indemutabilem patris, & uerum Deum? deprehenfum eft, Eufebianos inter fe confufurrare & annuere, nimirum quafi ifta etiam ad ipfos pertinerent. Nam & nos, inquientes, imago & gloria Dei appellamur, & de nobis quoque id dictum effe: quum & omnes qui uiuimus, aliæque res complures, uirtutes appellentur. Siquidem egreffa eft omnis uirtus Domini ex Aegypto, erucam quoque & locuftā uirtutem magnam nominari. Et Dominus uirtutum nobifcum, fufceptor nofter Deus Iacob: & nos effe Deos fuos ac proprios, quippe qui etiam fratres dicamur. Quod fi etiam Deum uerum filium nuncupent, id & nos quoque non malè habet: quoniam uerus Deus factus eft. Hæc Arianorum corrupta & peruerfa mens. Cæterùm epifcopi intellecta eorum fraude, collegerunt

runt in unū has uoces ex sacris literis, Splendorem, fontem, & fluuium, & formam cum substantia: & illud item, Et in lumine tuo uidebimus lumen: & illud quoque, Ego & pater unum sumus. & pro maiori elucidatione scripserunt, Filium patri esse consubstantialem. Nam quum superiora omnia hunc intellectum afferant, atque ita illorum obmurmuratio, quòd hæ uoces in sacris literis non repetiantur, uana esse deprehenditur, quum ipsi ex uerbis in scriptura sacra non receptis, impietatem suam instruant: scriptum siquidem nusquam est illud eorum, Ex non entibus: & rursus illud eorum, Erat quando non erat: sed ipsi interim mirè incusant, quòd per uoces non in scriptura solennes, sed tamen piè inuentas, condemnari suot: quum ipsi tanquam è stercoribus exorti, uerè de terra loquantur: episcopi contrà, non has uoces ipsi excogitarint, sed eas à patribus contestatas acceperint, & scriptis suis inseruerint. Siquidem prisci episcopi abhinc annis propè centum & triginta, tum qui Romæ, tum qui in nostra ciuitate pontificatum gessère, accusauerunt eos qui Filium creaturam dicerent, aut qui negarent eum consubstantialem patri. Neque eius rei ignarus erat Eusebius episcopus Cæsariensis, qui cum prius suffragaretur Arianicæ sectæ, postea tamen Nicæni concilij decretis subscripsit, & apud suos idipsum proprijs literis affirmauit, cuius hæc uerba sunt: Nouimus quosdā ex Priscis eruditos & præclaros antistites, aliosq; scriptores, quum de patris & filij deitate loquerentur, uoce consubstantialitaris usos esse.

De cuius subscriprione hæc etiam in decretis contra hæresin Arianam ad hunc modum Athanasius retulit: Quod maioris, ait, admirationis est, Eusebius ex Cæsarea Palæstinus, cum pridie abnegasset, in eandem tamen sententiam postridie subscripsit: quam etiam Ecclesiæ legendam misit, dicens eam esse Ecclesiæ sedem, & patriam traditionem. Ac Sozomenus quidem libro primo, capite uigesimoprimo retulit, Eusebium, cum subscribendum esset, restitisse paulisper, expendentem quasi accuratius scriptam à Synodo formulam fidei: ac postea approbasse. hoc nimitum indicans, eum non sat rectè uoces declarationis causa à Synodo adiectas intellexisse prius, sed explicationem eorum postulasse: sicut in epistola sua ipse indicat apud Socratem libro primo, capite octauo: Theodoretum libro primo, capite duodecimo, ex quo partem eius adscribimus.

¶ Hac descriprione (fidei) ab ipsis subiecta non relinquētibus nobis inexquisitum, quod dictum erat, Ex patris essentia, & Coessentialem patri: rursus quæstiones & responsiones mouebantur, examinabaturq; ratio significationis dictorum. Ibi illud, Ex essentia, fatebantur demonstrare, esse ex patre quidem, sed ut non partem patris. Hactenus igitur & nobis rectum esse uisum est, assentiri sententiæ doctrinæ pietatis, quæ subijceret, ex patre esse filium, non tamen ut partem essentiæ illius. Itaque & huic sententiæ ipsi quoque accessimus, & dictionem admisimus, cum nobis ob oculos uersaretur pacis propositum, & in recta sententia perseueratio. Similiter & illud, Genitum, suscepimus. Aiebant enim, quod factum dicitur conuenire reliquis communiter creaturis conditis per filium, cum quibus filius conferri nō posit: proinde ipsum non facturam esse similem ijs quæ ipse fecisset, sed præstantiotis essentiæ quàm ut creaturæ ulli apponi deberet, quam genitam ex patre docent diuina oracula, modo ineffabili & incomprehensibili ab omni genita creatura. Ita & in hoc, Coessentialem esse patris filium, excussis rationibus, conuēnit, non corporali sanè, neq; mortalium animantium modo: quippe neque per diuisionem, nec recisionem essentiæ, imò ne affectionem quidem aliquam, aut mutationem narrationem'ue potentiæ paternæ. ab his enim omnibus aliena ingeniti patria natura: sed hoc sibi uelle, Coessentialem esse patri, nullam penitus habere cum natis creaturis filium Dei similitudinem, esseque tantum omnibus modis similem patri, à quo genitus sit, non ex alia ulla substantia essentia'ue nisi paterna: cui & ipse accedere cum tali interpretatione, rectum esse censuimus. Nam priscos quosdam doctores & celebres episcopos scriptoresque scimus, in disputatione deitatis patris ac filij, inter alia etiam hanc dictionem Coessentialis usurpasse.

Secundum autem à Ptolemaide, quem Theodoretus subscripsisse negat, Sozomenus ibidem consensisse scribit. Et addit: Eusebium, Theogonium, & Secundum approbasse quidem formulam fidei à Syoodo compositam, sed in depositionem Arij nequaquā consensisse. Cuius rei & Socrates meminit libro primo, capite decimoquarto. Quamobrem & exilio unà cum Ario ab Imperatore multati sint. De quibus uerò, quemadmodū & Ario, ab exilio reuocatis, quædam, ut diximus, Socrates cōmemorat loco indicato: sed quæ tum ab alijs diuersa sunt, tum explicari ferè minimè possunt.

Addit Theodoretus libro quarto, capite uigesimosecundo, ex Petri Alexandrini autoritate, Euzoium quoque Alexandrinæ ecclesiæ diaconum, à synodo fuisse depos-

depositum. Et Athanasius, unà cum Secun do etiam Carponem reiectum ait, in apologia secunda: quos cum alijs aliquot, ut suprà dictum est, in Synodo sua etiam Alexander excommunicauerat. Socrates libro primo, capite sexto.

Sed & librum Arij Thaliam inscriptum, qnem conuiualium seu crapulatum librum aliquoties Athanasins nominat, à Synodo condemnatū, Sozomenus autor est libro primo, capite uigesimoprimo. Meminit eiusdem libri Athanasius in oratione prima & secunda contra Arianos, & in decretis contra hæresim Arianam, ubi & quædam ex eo Arij figmēta refert: nōnulla etiam, & multa quidem, in epistola de synodis Arimini & Seleuciæ. Socrates libro primo, capite nono: & Sozomenus libro primo, capite uigesimoprimo, librū eum sermonis genere molli ac dissoluto, similiq; canticis Sotadicis conscriptū fuisse indicant.

Nuncquo consilio & occasione patres in Synodo ea cōgregati, fidei formulæ inseruetint uoces Essentiæ et Homousij seu coessentialis, obiter cōmemotamus. Theodoretus libro secundo, capite uigesimooctauo, ad expugnandas fraudes & calumnias Arianorū, de industria excogitatas, & in Synodo expressas eas uoces fuisse sctipsit. Et extat eius modi declaratio quædam in epistola synodi Antiochenę apud Sozomenum libro sexto, cap. quarto, in eā sententiam: Quandoquidem nomen Homousion, quod à Nicæna synodo perlatum, nonnullis peregrinum uidetur, certam à patribus expositionē consecutum est, qua significatur, ex substantia patris genitum esse filium, & quòd secundum substantiam patri sit similis: nō quòd circa hanc inenarrabilem generationē passio quædam cogitetur, aut secundum ethnicum aliqnem usum nomen hoc substantiæ usurpetur, sed ut temeritas Arij subuertatur. Similis explicatio apud Athanasium pluribus in locis traditur, ut in decretis synodi Nicænæ contrà hætesim Arianam: Cum synodus, inquit, in hoc esset, ut Arianotum impia uocabula tolleret, & uoces adhibere uellet quæ sine controuersia sacrarum literarū essent, nimirum eum esse filium, & nequaquam ex non entibus esse, sed ex Deo: eumq; & uerbum esse et sapientiam, & nequaquam creaturam aut facturam, sed germen proprium sui patris: Eusebiani pro inueterata sua & praua opinione uolebant illud Ex Deo esse, commune esse, et ad homines quoque pertinere: neq; quicquam Christnm eo nomine à nobis differre, eo quòd scriptū esset, Vnus Deus ex quo omnia: & rursum, Vetera transierunt, ecce noua facta sunt omnia: omnia uerò ex Deo esse. Ibi patres animaduersa eotum fraude, & impietatis uafricie, coacti sunt clarioribus uerbis exponere, quid sit Ex Deo esse: & scribere, Filium ex substantia Dei esse: ne Ex Deo esse, & cōmune, & æquè ad filium & creaturas pettinere existimaretur. Cætera igitur omnia creaturas dixêre, excepto uerbo, quod solum ex patre genitum esse crediderunt: & cęteta quoque ex Deo esse, uerùm non eadem ratione qua filius. Creaturæ enim ideo ex Deo esse prædicantut, ne temerè & spontè extitisse uideantur, aut fottuitam habuisse generationē, secundum illos qui ex atomotum & similarium partium connexu terum procreationem constituunt: aut ne creaturarum author alius quàm Deus, secundum quosdam hæreticos, putaretur: ant angeli, secundum alios, cteatores rerum existimarentur: sed ut Deus omnia per uerbum, quum prius non essent, ad essentiam produxisse intelligeretur. Verbum autē cùm cteatura non sit, uerè ex Deo & est, & esse prædicandum est. Istius rei intellectus ijs uocibus concipitur, quibus dicitur, eum ex substantia patris esse: id enim nulli cteaturarum datum. Certè quum Paulus omnia dixisset ex Deo esse, statim subintulit: Et unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia: ut omnibus ostenderet, filium esse alium à cæteris rebus à Deo creatis. Quę enim à Deo facta sunt, per filium facta sunt. nec alia de causa ita locutus est, quàm ut Deum creationis authorem esse demonstraret: non quòd intelligi uellet, ita omnia ex Deo esse, ut filius ex patre. Neque enim omnia talia, qualis filius: neque uerbum est ex uulgo omnium, quum sit omnium & Dominus & conditor. Ideo enim sacrosancta Synodus liquidius dixit, eum ex substantia patris esse, ut alius à natura retum conditarum crederetur, quum solus sit reuera ex Deo: & ut nulla deinceps occasio hominibus impijs ad fraudem telinqueretur. Hæc igitut ratio est, cur filium ex substantia patris scriptum esse uoluerint.

Episcopis rursum affirmantibus, & hoc quoq; scribi debere, eum uerā esse potētiam & imaginem patris, & similem patri, & indemutabilem pet omnia, & inconuertibilem, & æternum, & indiuisum in patre subsistere: nunquam enim non erat, sed semper erat, subsistebatq; perpetuò apud patrem, ut splendor lucis: ista quidem eatenus sustinebant Eusebiani, nihil ausi contrà dicere, ob probrum quod in dictis suis refutatis passi erant: sed ita tamē ut deprehenderentur inter sese mussitare, nutus conferre, oculisque sibi inuicem applandere, quasi illud Simile esse, & in eo esse, & eius potentiam esse, communia filio nobiscum essent: neque obstare quicquam, quo minus nobis ea ipsa quoque adoptarentur, eo quòd de similitudine no-

stra cum Deo scriptum habeatur, hominem esse & imaginem & gloriam Dei. Quòd uerò spectaret ad hanc particulã Semper, in Scripturis reperiri has uoces de hominibus: Nos semper, qui uiuimus, sumus. Iam quod ad dictum pertineret, quòd filius in eo, hoc est in Deo esse dicitur: scriptum esse, quòd & nos in eo & uiuimus & mouemur. Itidem quoque, quòd inconuertibilis dicatur, ne id quidem ab hominibus alienum esse: quum scriptũ reperiatur, Nihil nos separabit à charitate Dei. Porrò quòd Potentia Dei appelletur, & id quoque commune esse, quum eruca & bruchus etiam potentiæ Dei appellentur: & quod plus est, magnæ potẽtiæ. Quin & de populo sæpe scriptum est, egressam esse omnem potentiam Domini ex Aegypto: atque adeò etiam quasdam cœlestes potentias uirtutesq; existere. Dominus enim, inquit, uirtutũ nobiscũ, ereptor noster Deus Iacob. Talia enim Asterius, ab ipsis sophista nominatus, scripsit: talia quòque ante eum Arius, ut iam diximus. Cæterùm episcopi, cõsiderata illorum hypocrisi & uafricie, prout Scriptura dicit, Dolus in cordibus architectantium mala: ipsi quoque necessitate coacti sunt sententiam earum rerum ex Scripturis colligere, & quæ prius dixerant, apertioribus uerbis repetere, & scribere Filium consubstantialem esse Patri: ut non solum similem similitudine, sed eundẽ ea uoce qua ex patre esse dicitur, significarent: atque aliam esse filij similitudinem & inconuertibilitatem declararent, diuersamque ab ea quæ in nobis est imitationem, quam ex uirtute per obseruationẽ mandatorũ consequimur. Siquidem corpora interim similia distare possunt, & longè à se inuicem disiungi, quales sunt liberi qui similitudine parentes referũt: quemadmodum scriptum est de Adamo, & ex eo genito Seth, quòd fuerit illi specie similis. Cæterùm quandoquidem illa ex patre filij generatio, alia est à natura hominũ, filiusque non solùm similis, sed indisseparabilis est à patris substantia: & quia ambo unum sint, ut ab ipso dictum est, semperq; in patre est, & pater in eo: & quia splendor est respectu lucis (hoc enim uox illa significat) ideo Synodus re perpẽsa, rectè eum consubstantialem esse tradidit, ut & hæreticorum subuerteret maliciam, & ostẽderet eum alium esse à rebus creatis. quippe quę statim post decretum, illud quoque addidit: Illos autem qui dicunt, Filium Dei ex non entibus extitisse, aut creatum esse, aut uertibilem esse, aut opus esse aliquod conditum, aut ex alia substantia prodijsse, eos anathemate percutit sancta & catholica Ecclesia. In his uerbis, Ex patre esse, & Consubstantialem esse, uim peremptoriam patres uolue-

re contineri: ad elidendas has argutiolas, Filium creatum, aut factum, aut mutabilem esse, aut non fuisse antequam nasceretur. Qui enim ita sentit, contradicit Synodo. contrà, qui cum Ario non sapit, debet necessariò ea quæ sunt Synodi sapere, & cogitare (modò rectè, quomodo se habeat lux ad splẽdorem, intueatur) atque ita inde ueritatis imaginem concipere. Quapropter si isti hæc uocabula exotica cauillantur, respiciant sensum, iuxta quem Synodus ea in decretis suis adhiberi uoluit: & pro anathemate habeãt, quæ Synodus pro anathemate haberi uoluit: & tum demum, si poßint, uoces culpent. Et aliquanto pòst idem ait: Patribus in ea Synodo singulari consilio uisum esse, fidem totius Ecclesiæ concipiendam ac muniendam esse his uerbis, substantiæ scilicet & consubstantialis. Et in epistola de synodo Arimini & Seleuciæ: Ex Deo, inquit, aliter de operibus, aliter de filio intelligas. Hæc cum Synodus intueretur, sciretque eiusdem uocabuli diuersas significatiões, ne quis suspicetur has uoces, Ex Deo, ita de filio accipi, ut de creaturis accipiuntur, clarius rem expresit, scribens filium ex substantia Dei esse. Et rursus aliquanto pòst clarius explicans, quod Eusebius Cæsariensis de uocabulis ijsdem scripsit, priscos scilicet & celebres aliquos Doctores in disputationibus de patris et filij deitate, dictione Coessentialis usos esse: Nicæenses, ait, non quasi nouum aliquid sapientes, neque fiducia sui, uoces in scriptura non solennes defendunt: sed à patribus incitati, eorum uocabulis uti uoluerunt. Duo enim Dionysij, quorum alter Romæ, alter Alexandriæ præsul erat, istis uocabulis usi sunt, nempe Substantia & Consubstantiali. Idem aliquanto pòst, Illi qui Arianam hæresin anathemate notarunt, cognoscẽtes non creaturam, sed genitum quiddam ex substantia patris esse filium: & substantiam patris, originem, radicem & fontem esse filij, & uenam, undecunque esse similitudinem genitì cum genitore: & nequaquam eum, uti nos, diuersæ naturæ esse, ac proinde separari à patre, sed ipsius eum esse filium, nec ab eo diuidi posse, ut nec splendor à luce: & pro se habentes Dionysij exempla, fontem scilicet, & consubstantialis assertionem: & præterea unitricem Saluatoris uocem, Ego & pater unum sumus: &, Qui uidit me, uidit & patrem meum: his de causis meritò inducti sunt, ut filium consubstantialem dicerent. & quemadmodum nunquam quisquam, ut superius dixi, Apostolum culpauerit, quòd de lege ad istum modũ Romanis, ad illum uerò Hebræis scribat: ita neoterici priscos homines nunq̃ culpauerint, si uideãt

eorum

eorum mentem & interpretationem: neque rursus prisci neotericos reprehéderint, si con spiciant, quo animo, et in quem usum de Domino scribant. nam utraq; Synodus iustam habet & rationabilem causam, cur illa ad illum, ista uerò ad istum modũ uerba sua temperauerit. Quandoquidem enim & Samosatensis sentiebat, filiũ ante Mariam nõ fuisse, sed ab ea initiũ suæ essentiæ accepisse: ideo episcopi tunc congregati, hominem hæreseos condemnatum abdicarunt, & de filij diuinitate simplicius scribentes, non exquisitam diligentiã in tractatu huius uocis Consubstantialis adhibuerunt, sed ut acceperant de consubstantiali, ita locuti sunt. In eo enim omnem curam habebant, ut quod Samosatensis excogitarat, tollerent: & docerent, ante omnia filium fuisse: eumque non ex homine Deum esse factum, sed quũ Deus esset, induisse serui speciem: & quum uerbum esset, carnem esse factum, quemadmodum locutus est Ioannes. atque ita aduersus Pauli blasphemias actum fuit. Verùm quia Eusebius & Arius, ante tempora quidem filium fuisse dicerẽt, sed tamen factum esse, & unum ex creaturis esse docere conarentur: & dictum illud, ex Deo, non ita interpretarentur, ut filium genuinum ex patre uero natum crederẽt: sed eum ita ex Deo esse, ut cætera creata, affirmarent, & similitudinis unitatem filij cum patre negarent, essentia aut natura constare, ut solide filius patri suo similis haberi posset: sed consensu dogmatum, ratione que doctrinæ, eam similitudinem conflatam esse. & quia inter se piebant, & omnibus modis abalienabant essentiam filij à patre, aliud ei initium existendi affingentes, ad creaturarum censum eum detrahebant: ideo Nicææ congregati episcopi, conspicati eorum hominum qui ita sentiebant uafriciem, collectis in unum quæ ex sacris literis ad sententiam suam tuendam facerent, liquidius rem exponentes, filium consubstantialem esse asseuerarunt, ut ingenuitas & uera natura filij inde significaretur, nihilque cum eo res creatas commune habere edocerent. Vocis enim istius exquisita ratio, eorum simulationem, quum dicunt eum ex Deo esse, patefacit: & omnes eorum argutias, quibus simpliciores fallunt, excludit.

Ait & Ambrosius libro tertio de fide, capite septimo: Autor ipsorum Eusebius Nicomediensis epistola sua prodidit dicens: Si uerum Dei filium, & increatum dicimus, homousion cum patre incipimus cõfiteri. Hæc cum lecta esset epistola in concilio Nicæno, hoc uerbum Homousion in tractatu fidei posuerunt Patres, quòd uiderẽt aduersarijs esse formidini: ut tanquam euaginato ab ipsis gladio, ipsorum nefandæ hæresis caput amputarent.

Sed nunc fidei formulæ à Synodo publicatæ exempla subijcimus, quæ apud Socratem habentur libro primo, cap. octauo: quorum prius quidem est Synodi ipsius, trecentorum scilicet & decem & octo episcoporũ, quod his uerbis expressit. Credimus in unũ Deum omnipotentẽ, uisibiliũ omniũ & inuisibiliũ factorem. Et in unum Dominum nostrum IESVM Christum, filium Dei, natũ ex patre, unigenitum: hoc est, ex substantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum uerũ ex Deo uero, natum, nõ factum, coessentialem patri, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlo sunt & quę in terra. Qui propter nos homines, & propter nostrã salutem descendit de cœlis, & incarnat', & homo factus est, & passus, tertia die resurrexit, & ascendit in cœlos, & uenturus est ad iudicandũ uiuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Extat eadem formula & apud Athanasiũ in epistola ad Iouinianũ de Fide, & Hilariũ in lib. de Synodis contra Arianos. apud Basiliũ item epistola sexagesima ad ecclesiã Antiochenã, & apud Gregoriũ Nazianzenũ initio libri de fide. Alterum Eusebij Cæsariẽsis, ad prioris formam cõpositum, sic se habet: Credimus in unũ Deum, patrẽ omnipotẽtem, uisibiliũ omniũ & inuisibiliũ factorẽ. Et in unum Dominum IESVM Christum, Dei uerbũ, Deum ex Deo, lumen è lumine, uitam è uita, filium unigenitum, primogenitũ omnis creaturæ, ante omnia secula ex Deo patre genitũ, per quem etiam cuncta facta sunt: qui salutis nostræ gratia incarnatus, & inter homines conuersatus, & passus est: & tertia die resurrexit, & ad patrem ascendit, uenturusq; est denuò ad iudicandum uiuos et mortuos. Credimus autem & in unũ Spiritum sanctũ. Tertium, quod ad accõmodationẽ dictionis Homousij ab alijs cõscriptũ indicat, eiusmodi est: Credimus in unum Deum patrem omnipotentem, uisibiliũ omniũ & inuisibiliũ factorem. Et in unũ Dominũ IESVM Christũ filium Dei, genitũ ex patre unigenitũ, hoc est substantia patris, Deum ex Deo, lumen è lumine, Deum uerum ex Deo uero: genitum, non factum, consubstantialẽ patri, per quem omnia facta sunt, cùm quę in cœlo, tum quę in terra: qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus, & homo factus ac passus est: & resurrexit tertia die, & ascendit ad cœlos, ac uenturus est ad iudicandum uiuos ac mortuos. Et in Spiritum sanctum. Quæ exempla omnia etiam à Theodoreto recitata sunt, libro primo, capite duodecimo.

Eandem formulam paulo prolixius & explicatius retulit Athanasius in epistola ad

Epictetum episcopű Corinthiorum, qoam
& ipsam adscribimus: Credimus in unű in-
genitum Deum patrem omnipotentem, om
nium creatorem, uisibilium pariter & inuisi
bilium, qui ex se habet quod est. Et in unum
unigenitum oerbum, Sapientiam, filium ex
patre ininitialiter & perpetuò genitum. Ver-
bum porrò non elocutione proounciatum,
aut cogitatione in animo conceptű, oon de-
riuatum à perfecto, neq; item segmentű aut
partem impatibilis illius naturæ, oeq; quod
inde productum sit, aut emanauerit: sed filiű
perfectum, uiuentem, ui agendi præditum,
ueram imaginem parris, ut quemadmodum
uenerantur patrem, ira quoq; uenerentur &
filium: Deum uerum, ex Deo uero prolatű,
ut inquit in sua catholica Ioannes: Et sumus
in uero Filio eius IESV Christo. Hic est uerus
Deus, & uita æterna, omnipotens ex omni-
potéte. Omnib. enim quibus imperat & do-
minatut Pater, imperat & dominatur quoq;
filius, & totus ex toto similis patri, ut & Do
minus testatur: Qui uidet me, uidet & patré
meum. Genitus autem est ineffabiliter & in
comprehésibiliter. generationem enim eius
quis enarrabit? quod idem est ac si diceret,
Nullus. Qni in consnmmatione seculorum
descendés e sinu patris, ex impolluta Maria
uirgine nostrum assumpsit hominem IESVM
Christum, quem pro nobis pasioni tradi-
dit, sponte ac sua ipsius uolunrate, ut ait Do
minus: Nemo tollet animam meam à me: po
testatem habeo ponendi eam, & potestatem
habeo sumendi illam ipsam. In eo igitur ho-
mine cruci affixo et mortuo pro nobis, resur
rexit à mortuis, assumptusq; est in cœlum,
Idemq; nobis, ubi creatus esset, initium uia-
rum extitit: & cum in terris uersaretur, ex te
nebris lucé, ex errore salufé, ex mortuis ui-
tam, ingressumq; in paradisum confecit, ex
qua Adam eiectus fuit: in quá rursus Adam
intrauit per latroné, ut inquit Dominus, Ho
die mecű eris in paradiso. in quá ipse quoq;
Paulus ingressus fuit, ascésumq; Deus in cœ
los muniuit: quò præcorsor homo, qui in eo
fuit, pro nobis inrroijt, in quo homine iudi
caturus est uiuos & mortuos. Credimus iri-
dem in Spiritum sanctum, omnia operanté:
excommunicátes, omnes qui contra hæc do
gmata seoriunt. Idem rursus eandé formu-
lam breuius ac succinctius cőprehensam re-
citat in disputatione contra Arium, in conci
lio Nicæno, ad eum modű: Credo in unum
Deum, patrem omnipotenté, Deum semper
patrem: & in Deum uerbum, unigenitű filiű
Dei, eumq; unà cum parre suo coexistere, &
ex sobstanria patris esse, & æqualé suo patri
esse. & eiusdem dignitatis, & cum patre suo
per deitatem obiq; adesse, & omoia contine-
re sua essentia, & à nemine contineri, quem-
admodum & Deus pater ipsius. Credoq; in
Spiritum sanctű, eum esse patris substantiæ,
& coæternű cum patre & filio: uerbű quoq;
dico in carne fuisse. Postremò etiam Epi-
phanij formulá, quam Nicęnę esse synodi in
Ancorato suo retulit, ideo quòd plures ha-
bet partes, & cum symbolo quod in templis
hodie etiamnű sub nomine Nicænæ synodi
canitur, conuenit, adijcimus. Credimus in
unum Deum patrem omnipotétem, omniű
uisibilium & inuisibilium creatorem. & in
unum Dominum IESVM Christű, filiű Dei,
genitum ex Deo patre unigenitum, hoc est
ex essentia patris, Deű de Deo, lumen de lu-
mine, Deum uerum de Deo uero: genitum,
non factum, coessentialem patri, per qué om
nia facta sunt quæ in cœlis sunt & in terra,
uisibilia & inuisibilia. Qui propter nos homi
nes, & propter nostram salutem descédit, &
incaroatus est: hoc est, genitus est perfectè ex
sancta Maria semper uirgine, per spiritű san-
ctum, & homo factos est: hoc est, perfectum
hominem suscepit, animá & corpus ac men-
tem, & omnia quicqoid est homo, præter
peccatum: non ex semine uiri, neq; in homi
ne, sed in seipsum carnem efformauit, in u-
nam sanctam uniratem: non quemadmodű
in prophetis, inspirauit & loquutus est ac o-
peratus, sed perfectè homo factus. Verbum
enim caro factum est, non mutationem pas-
sum, neq; transmutata deitate in humanita-
tem, sed ita ut coonierit suam sanctam perfe
ctionem ac deitaté in unam: Vnus enim est
Dominus IESVS Christus, & non duo: idem
Deus, idem Dominus, idem rex. Idem passus
est in carne, & resurrexit, & ascédit io cœlos
in ipso corpore, gloriose sedens in dextra pa-
tris, uenturus in ipso corpore in gloria, ad iu-
dicandum uiuos & morruos. cuius regni nő
erit finis. Et in Spiritum sanctum credimus,
q loquutus est in lege, & prædicauit in pro-
phetis, & descédit in Iordanem, & loquitur
in Apostolis, atq; habitat in sanctis. Sic anté
credimus in ipsum, quòd Spiritus sanctus,
spiritus Dei, spiritus perfectus, spiritus para-
cletus, increatus, ex patre procedés, & à filio
accipiens, ac fidem reperiens. Credimus in
unam catholicam & apostolicam ecclesiam.
Et in unum baptisma pœnitétiæ, & in resur-
rectionem mortuorum, & iudicium iustum
animarum ac corporum. Et in regnű cœlo-
rum, & in uitam æternam.

Mouerat auté posterioribus temporibus
quosdam, quòd de Spiritu sancto nimis bre-
uem ea synodus confesionem edidisset: nec
disertè pronűciasset, eiusdé & eum esse cum
patre & filio substantiæ. Sed ad id in epistola
ad Clidoninm Naziázeous respondet, ideo
intermissam fuisse eam parté à synodo, quòd
nemo articulum de Spiritus sancti deitate in
contro-

controuersiam tũ uocasset, sicut ipse inquit: De spiritu sancto non plenè dictũ est, quoniã quæstio illa nequaquã tum mota fuit: quòd scire oporteat, unius deitatis esse patrem & filium & spiritũ sanctũ. Quod & Basilius facit epistola sexagesima: Doctrina, inquit, de spiritu sancto indefinita est, propterea quòd tum nondum cõparerent Pneumatomachi. Et epistola septuagesimaoctaua ait: An condemnandi sint, qui spiritum sanctum creatæ ac seruilis esse naturę dicunt, in ea synodo nulla est facta mentio. Atq; hæc de illis quę in refutanda Ariana impietate, & explicãda atq; asserẽda uera sententia de filio Dei, in ea synodo primùm acta sunt, dicta sufficianti quibus epistolas duas Imperatoris, scriptas de hac parte actionis, & accurata de fide inquisitione, adijcimus: ex exemplis apud Socratem libro primo, capite nono.

¶ Constantinus Augustus catholicæ Alexandrinorum ecclesiæ. Gaudete fratres dilecti. Perfectam gratiam à prouidentia diuina accepimus, ut ab omni errore liberati, unã & eandem fidẽ cognoscamus. Nec diabolo quid cõtra nos reliquũ est: sed quicquid cõtra nos maliciosis machinis molitus est, funditus est sublatũ. Dissidia, schismata, tumultuationes illas, & mortifera (ut ita dicã) dissensionum pharmaca, splendor ueritatis secundũ Christi iussionẽ deuicit. Vnum utiq; cuncti & nomine adoramus, & esse credim⁹. Vt aũt illud admonitione diuina fiat, cõuocatiad ciuitatẽ Nicæã cõplures episcopotum, cum quibus ego unus ex uobis, & uehementer gaudens uester esse cõseruus, unà & ipse ueritatis inquisitionem suscepi. Sunt igitur omnia & dicta & diligenter examinata, quæ ppter amphibologiã uel dissensionẽ prętextũ generare uidebantur. Et parcat diuina maiestas, q, tanta tamq; grauia quidã de magno Seruatore, deq; spe ac uita nostra indecenter blasphemarũt: q & diuinis scripturis & sanctę fidei cõtraria loquuti, seq; credere etiã cõfessi sunt. Quũ enim trecẽti ac plures episcopi, animi integritate et industria clati, unã & eandẽ fidẽ, quæ secundũ diuinæ legis ueritatem & perfectionem firma esse solet, cõfirmarent: solus Arius diabolica opeatione uict⁹ apparuit, & malũ hoc ptincipio quidẽ apud uos, postea uerò apud alios impia mente disseminauit. Recipiamus igitur sententiam, quam Omnipotens exhibuit. Redeamus ad dilectos nostros fratres, à quibus nos impudens diaboli minister separauit. Ad commune corpus, & germana nostra membra omni studio reuertamur. Hoc enim & industriæ, & fidei, & sanctitati uestræ conuenit, ut reprehenso illius errore, quem certum est esse ueritatis hostem, ad diuinam gratiã reuertamini: præsertim cum spiritus sanctus tantorum uirorum mentibus insidens, diuinam uoluntatem illustrauerit. Quapropter nemo hæsitet, nemo moras nectat: sed alacri mente cuncti ad uerissimam uiam redite: ut quandocunque ad uos uenero, debitas omnium inspectori Deo gratias uobiscum reddã, quòd syncera fide ostensa, optatam uobis dilectionem reddidit. Deus uos custodiat, fratres dilecti.

¶ Victor Constantinus, Maximus, Augustus, episcopis & plebibus. Quoniam malos & impios imitatus est Arius, æquum est ut eandem etiam cum illis ignominiam sustineat. Quemadmodũ igitur Porphyrius, pietatis hostis iniquus, uoluminibus contra religionem nostram compositis dignam mercedem ac talem reperit, ut & ipse posterioribus tẽporibus probrosissimus habeatur, & plurima effusus sit infamia, & delata sint impia ipsius uolumina: ita & nũc placuit, & Ariũ ipsum & illi cõsentientes uocare Porphyrianos, ut cui⁹ imitati sunt ingeniũ et mores, huius etiã cognominationẽ ferãt. Et præterea, sicubi scriptũ aliquod ab Ario cõpositũ fuerit inuentũ, igni tradatur: ut nõ solũ praua eius doctrina deleatur, sed & ne monumentũ quidẽ illius prorsus ullũ relinquatur. Hoc igitur futurũ prædico ac minitor, quòd si quis scriptum ab Ario compositum celasse deprehensus fuerit, nec cõfestim protulerit, igniq; combusserit, morte punietur. Confestim enim atq; deprehensus in hoc facinore fuerit, capitis supplicium subibit. Deus uos custodiat.

Nunc de altera occasione synodi huius, breuiter dicemus. Vetus illa de Paschatis celebratione dissensio, plurimas adhuc ecclesias perturbabat. quæ res Imperatori pio, maximo erat dolori: qui & de ratione instituendi æqualitatem quandam Paschatis celebrandi, sæpe quàm maximè solicitè cogitauerat. Ea autem diuersitas sic sese habebat. Qui in Syria, Cilicia & Mesopotamia Christiani erant, à cæteris ecclesijs, maximè uerò Occidentalibus, In celebrãda Paschatis festiuitate discedebant, & eodem quo Iudæis pascha celebrare mos est tempore, & etiã ipsi agebãt: ut Athanasius indicat epistola ad episcopos Africæ. Epiphanius lib. secundo, tomo 2, hæresi sexagesima nona, discrepantiam illam breuius, sed obscurius cõplexus est: Diuersimodè, inquit, apud quosdã seruabatur. alij enim præoccupabãt, alij mediũ tenebant, alij uerò postea perficiebant. Euseb. libro tertio de uita Constantini: Alij Iudaicam, inquit, consuetudinem sequẽdam: alij conuenientius esse dicebant, ut accuratum temporis momentum seruaretur, nulla usurpata imitatione gentis Iudaicę. Et: Fuit circa

 uuum

unum & idem Paschatis festum maximum dissidiũ, alijs ieiunijs & castigationibus sese exercentibus, alijs ocio & recreationi uacantibus. Quæ dissimilitudo, cum à nullo unquam homine emendari potuisset, ab ea synodo ad æqualitatem reducta est, constituto perpetuo decreto, ut uno atq; eodem tempore, die Dominico Paschę festiuitas, in omnibus omniũ ubiq; terrarũ ecclesijs celebraretur. Extat ea de re exemplum epistolæ prolixæ Constantini, quam ad omnes ecclesias & prouincias misit, apud Socratem lib. primo, cap. nono: & apud Theodoretũ lib. primo, cap. decimo, quod adscribimus.

¶ Constantinus Augustus ecclesijs. Quoniam ex prosperitate rerumpublicarũ reipsa comperi, quanta soleat esse diuinæ potentię gratia: hũc mihi debere ante omnia scopum iudicaui, ut apud beatissimas catholicæ Ecclesię multitudines fides una, sinceraq; charitas, ac concors erga cunctipotẽtem Deum pietas conseruetur. Verùm quoniam fieri nõ potuit, ut ea res immotum ac firmum statũ reciperet, nisi in unum simul cunctis, uel saltem plurib. ex episcopis cõuenientibus, singula sanctissimæ religioni competentia diiudicarentur: ob eam causam plurimis cõgregatis, ipse quasi unus uestrûm præsens comparui. Nõ enim negarim hoc, de quo maximè gaudeo, fuisse me uidelicet conseruum, quoad cuncta cõpetenter essent exquisita, ac donec sentẽtia omniũ gubernatori Deo placita ad unitatis consensionẽ in lucẽ produceretur, nec quicquã amplius ad dissensionem aut fidei cõtrouersiam superesset. Vbi etiã de sanctissimo Paschatis die orta quæstione, cõmuni sententiæ æquũ uisum est, ut hunc cuncti uno ubiq; die celebrẽt. Quid enim nobis conducibilius, quid honestius esse poterit, quàm si festũ hoc, à quo spẽ immortalitatis accepimus, uno ordine manifestaq; doctrina ab omnibus illibatè seruetur? Et primùm indignũ uidebatur, sanctissimũ hoc festum ex imitatione Iudaicæ cõsuetudinis celebrare, quũ Iudæi manus infando scelere cõspersi, meritoq; scelesti, animis sint obcęcati? Licet enim nobis reiecto illorũ genere, ueriori ordine, quem inde à primo passionis die ad præsens usq; tempus custodiuimus, etiã ad futura secula obseruãtiæ huius adimpletionem extendere. Sit itaq; uobis nihil cum inimicissima Iudæorum turba cõmune. Aliam namq; à Seruatore uiam accepimus. Cursus sanctissimæ religioni nostræ propositus est legitimus ac cõueniens. Huic cõcorditer adhęrentes, à turpi illa cõscientia nosipsos auellamus, fratres honorandissimi. Fuerit enim reuera absurdissimũ, si illi glorientur, quasi sine ipsorũ doctrina ista seruare nequeamus. Quid aũt recti poterunt illi sentire, qui post Dominicã cædẽ ac parricidiũ mẽte moti, nõ ratione aliqua, sed impetu infreni, quò insita ipsis insania impulerit, aguntur? Hinc igitur illi etiã in hac causa ueritatẽ non uident, ita ut plurimũ à competenti emẽdatione aberrantes, uno anno alterum Pascha celebrent. Quã igitur ob causam eos imitaremur, quos graui errore laborare confessum est? Etenim nõ feremus, ut bis Pascha anno uno celebremus unquam. Imò, etiamsi ista nõ liquerẽt, oportebat tamẽ industriã uestram hoc perpetuo quodã diligentiæ precumq; studio agere, ne uspiam animi uestri puritas cum pessimorũ hominũ moribus cõmunicare uideatur. Præterea & hoc considerandũ uenit, fas nõ esse, ut in re tanta, taliq; religionis nostrę festo, dissensio obtineat. Vnicũ enim nobis festũ, liberatiõis uidelicet nostræ, hoc est sanctissimæ passionis diem, Seruator noster tradidit: unicamq; catholicã suã ecclesiã esse noluit, quæ licet maximè sit multis ac uarijs locis in partes diuisa, nihilomin⁹ tamẽ in spiritu, hoc est diuino consilio fouetur. Cogitet itaq; uestræ sanctitatis industria, q̃ graue sit, & indecorũ, q, iisdẽ dieb. alij ieiunijs uacant, alij cõuiuia celebrant: & post Paschatis dies, alios in ferijs ac refocillationib. reperiri, alios determinatis addictos esse ieiunijs. Vult itaque diuina ꝓuidentia, ut malũ hoc cõpetenti ratione corrigatur, & ad unã quandã cõstitutionẽ ducatur: id quod ego quidẽ cunctos sentire arbitror. Quapropter quoniã causam hanc ita moderari cõuenit, ut nihil nobis cũ gente parricidarũ illorũ, et eorũ qui Dominũ occiderũt, cõmune sit reliquũ: cõueniens q; ordo est, quẽ cũctæ Occidẽtis, Meridiei ac Septentrionis partiũ orbis Ecclesię, & nõnulla etiã Oriẽtis loca retinẽt: ob eã causam in præsenti cõueniẽs futurũ cũcti iudicarũt, & ipse nostræ placere industriæ fateor, ut quod in urbe Roma, & Aphrica, totaq; Italia, Ægypto, Hispania, Gallijs, Britãnijs, Libyis, tota Hellade, Asianaq; diœcesi, ac Põtica, & Cilicia, una & cõcordi sentẽtia seruatur, illud & uestra prudẽtia cupidè recipiat: hoc reputãs, nõ solùm maiorẽ esse prædictorũ locorũ ecclesiarũ numerũ: sed & iustissimũ esse, id maximè uelle cũctos, quod & accurata ratio appetere, & cũ Iudæorũ pfidia nihil cõsortij habere uidetur. Vt aũt in summa & breuiter dicã, cõmuniter omniũ placuit iudicio, sanctissimũ Paschatis festũ uno & eodẽ celebrandũ esse die. Indecorũ enim est, aliquã esse in tãta sanctitate differentiã: & honestius, eidẽ adhęrere sentẽtiæ. Cũ hæc itaq; ad istũ sint cõparata modũ, gratiã Dei ac reuera diuinũ mãdatũ cupidè recipite. Quicquid enim in sanctis episcoporũ cõsessib. instituitur, ad diuinam refertur uoluntatẽ. Quapropter cunctis dilectis nostris fratrib. quę sint pacta significãtes, &

& antè dicta, sanctissimi diei obseruantiã recipere ac disponere debetis: ut cũ aliquando ad status uestri iã olim mihi desideratũ aspectũ uenero, uno & eodẽ die sanctũ uobiscũ festũ celebrare queã, & cunctorũ gratia unà uobiscũ exhilaret, diabolicáq; illã atrocitatẽ per uestra studia diuina uirtutẽ sublatã, ac uestrã ubiq; fidẽ, pacẽ & cõcordiã in flore cõstitutã uideam. Deus uos custodiat, fratres dilecti.

Cum autem fidei definitio à Synodo conscriberetur, ac subscriberetur, interrogauit Acesiũ Imperator, an & ipse in fidem hanc, & Paschatis definitionem consentiret? Qui respondit: Nihil noui, ô Imperator, determinauit hæc Synodus: Sic enim iam olim inde ab initio, ab ipsis Apostolorũ temporibus, & fidei definitionẽ & Paschatis tempus percepi. Rursum interrogãti Imperatori: Quare ergò se à cõmunione separaret? eã adferebat, quę sub Decio gesta fuerãt: & de persequutione quędam, & Canonis austeritate retinẽda regerebat, quòd scilicet cõmunicatione diuinorũ mysteriorũ digni haberi nõ debeãt, qui post baptisma peccatũ, quod diuinæ scripturę peccatũ ad mortẽ uocãt, peccassent: sed ad pœnitentiã quidẽ admoueri, spẽ uerò remissionis nõ à sacerdotibus, sed ab ipso Deo expectare, qui & possit & potestatẽ habeat remittere peccata. Cum hæc Acesius dixisset, subiũxit Imperator: Pone scalam, ô Acesi, & solus ascende in cœlum. Socrat. lib. 1. cap. 10.

Transactis igitur & cõpositis duabus illis cõtrouersijs, quod ad Arium quidẽ, & dissensionẽ in Paschatis festiuitate attinebat, synodus Meletij etiã, qui ciuitatis cuiusdã in Thebaide, Lyci nomine, episcopus erat, causam cognouit. Is aũt olim per dissensionẽ (ut Epiphanius indicat lib. 2, tom. 2, hæresi sexãgesimaoctaua) à Petro Alexãdrino episcopo discesserat, eo quòd hic lapsos in persecutione, si ad Ecclesiã per cõfessionẽ lapsus & ueniæ petitionẽ rediissent, à cõmunione nõ suspendendos esse cẽsuisset: Meletius uerò interponendã esse morã aliquã, donec nimirũ perfectorio desijsset, ne alij facilitate illa aut offenderẽtur, aut ad peccandũ inuitarẽtur, cõtẽdisset. Hãc enim fuisse schismatis, quẽadmodum & suprà ostẽdimus, inter Petrũ & Meletiũ, occasionẽ Epiphanius retulit: sed quę ab aliorũ historicorũ narrationib. uariat. Socrates enim eius nihil meminit, sed Meletiũ ait à Petro Alexãdrino, tum ob alias multas causas, tũ uerò quòd in persecutiõe sacrificasset, depositũ fuisse. Quã ignominiã indignè Meletius ferẽs, in Petrũ primùm, deinde in successores suos Achillã & Alexandrũ sæuierit: Ario etiã cõiunctus, eidem cõtra Alexandrũ insurgẽti opem tulerit. Socrates lib. 1, cap. 6. Quod & Theodoretus affirmat lib. 1, cap. 8: Meletiũ scilicet à Petro depositum, emendationem sui animo iniquo tulisse, & inuidia Alexandri præsidentiæ, motibus ac tumultu Thebaida atq; Ægyptum compleuisse.

Sed quęcunq; tandẽ causa secessionis Meletij fuerit, cum eo à Synodo ita actum est, ut cum iustã causam officio eum suo priuãdi ipsa habuerit, in loco tamẽ suo ille relict⁹ est, ac dignitatis nomen retinuit: adempto solo iure administrationis & ordinationis in ecclesijs alijs. Ex qua te in crimen & accusationem Meletius uenisse uidetur, quòd à Petro iam olim depositus, licentiã tamẽ ordinandi petulanter usurpauerat.

Confecto & hoc de Meletio negotio, reliquum erat, ut quid in eos quos ad honores & functiones Ecclesiasticas Meletius promouerat, statuendum esset, synodus consilium caperet. Verùm cum his clemẽtius ipsa egit: ita nimirum, ut illi qui gradũ aliquem dignitatis Ecclesiasticę, & ordinem à Meletio obtinuissent, posteriores haberentur omnibus aliarum ecclesiarum gubernatoribus: atq; episcopi Alexandrini, ut consuetudo uetus esset, diœcesi subijcerẽtur. Quod actũ ita fuisse, ex scriptis synodi huius perspicuũ est: Quorum primum, summã omnium actionũ expedite complectens, apud Socratem extat lib. primo, cap. nono: & Theodoretum libro & cap. eodem, ad hunc modum.

¶ Per sanctam Dei gratiã, magnæ Alexandrinorum ecclesiæ, & his qui per Ægyptum sunt, & Libyã, & Pẽtapolim, dilectis fratribus, episcopi Nicææ cõgregati, ac magnã & sanctã synodum cõstituentes, in Domino salutem. Quoniam per gratiã Dei, & pientissimũ Imperatorẽ Constantinũ, qui nos ex uarijs ciuitatibus & prouincijs cõgregauit, magna ac sancta synodus Nicęæ collecta est: omnino necessariũ uisum est, ut ad uos quoq; à sacta synodo darentur literæ, quo cognoscere possitis, cùm quæ mota & examinata, tũ probata sint & obtenta. Primùm igitur & ante omnia facta est inquisitio, in ea quę Arij & reliquorũ cum eo faciẽtium impietatẽ & iniquitatẽ cõcernunt, idq; in præsentia pientissimi Imperatoris Constãtini: uisumq; impiã illius opinionẽ ac blasphẽma uerba et nomina anathematizare, quib. filiũ Dei ex nõ existentib. esse, ac fuisse aliquãdo tẽpus cũ nõ fuerit, atq; per liberũ arbitriũ maliciæ simul ac uirtutis capacẽ esse filiũ Dei, adhæc creaturã & factutã nominat: quę omnia sancta Synod⁹ anathemate dãnauit, impiã opinionẽ, imò dementiã blasphemaq; uerba ne audire quidẽ dignata. Quę aũt finẽ cõsequuta sint quæ cõtra illũ sunt acta, omnino uel audiuistis, uel audietis: ne insultare uideamur uiro, qui pro peccato digna pœmia tetulit. Tãtũ aũt potuit ipsi⁹ impietas, ut & Theonẽ Marmaricũ, & Secundũ à Ptolemaide, secũ perdiderit;

derit. Eandẽ enim & illi cõdemnationis sententiã retulerũt. Verùm quoniã Dei nos gratia, peruersa illa opinione, & impietate, & blasphemia, simulq́; personis illis quæ populi hactenus pacati seditionẽ ac diuisionẽ ausæ sunt inducere, liberauit: Meletij uerò, & eorũ qui ab illo sunt ordinati, reliqua adhuc est cõtumacia: etiã quæ hac de causa synodo uisa sunt, uobis, dilecti fratres, significamus. Placuit igitur synodo, clementius hic ac benignius motę, (secundũ exactã enim rationẽ nulla prorsus uenia dign⁹ erat) ut Meletius in ciuitate sua maneat, nec ullam prorsus habeat siue ordinandi siue deligendi potestatẽ: & ut nec in regione, nec in alia quapiã ciuitate hac occasione cõpareat, sed nudũ honoris nomẽ retineat. Eos uerò qui ab ipso sunt ordinati, placuit secretiore ordinatione constitutos in hisce communicare, ut & ipsi honorem & ministerium possideant: uerùm ita, ut omnino posteriores sint omnibus illis, qui in singulis sunt parœcijs & ecclesijs probati, & à uenerandissimo cõministro nostro Alexãdro designati: & ut præterea nullã omnino potestatẽ habeãt eos eligendi qui ipsis placeant, aut nomina eligendorũ edendi, ac suffragãdo excellendi, uel omnino quicquã sine sentẽtia catholicæ Ecclesię episcopi Alexandri, & eorũ qui sub illo sunt, agendi. Eos aũt q gratia Dei, ac nostris precibus in nullo sunt schismate reperti, sed immaculati in Ecclesia catholica existunt, potestatẽ habere cõstituit & eligẽdi, et nomina eorũ q digni sint clero designãdi, ac omnino cuncta secũdũ legem ac ritus Ecclesię faciendi. Si uerò nõnullos in ecclesia obdormire cõtigerit: tunc eos in loca defunctorũ succedere statuit qui nup assumpti sunt, modò digni appareant, & populus eligat, ac episcopus Alexãdrię unà adstipuletur & cõfirmet. Hoc aũt omnib. quidẽ alijs permissum est. qđ uerò Meletij ꝑsonã attinet, nõ est idẽ cõstitutũ, propter priorem illius cõfusionẽ, & animi pręsumptionẽ ac ꝓteruitatẽ: ne qua potestas uel autoritas homini detur, qua tumultuationẽ suam denuò inducere possit. Pertinẽt ista ad Ægyptũ singulariter ac pręcipuè, et ad sanctã Alexandrinã ecclesiã. Si uerò aliud quicq̃, præsente domino nenerãdissimo ac cõministro & fratre nostro Alexandro constitutũ aut decretũ fuerit, ipse corã uobis exactius referet, tanq̃ & autor & cõsors gestorũ existẽs. Nunciam⁹ aũt uobis & de cõcordia sanctissimi Paschatis, q, precibus uestris etiã hęc causa correcta est, ut posthac cũcti in Oriẽte fratres, qui antea cũ Iudæis Pascha celebrarũt, iterũ cũ Romanis celebrẽt, qui ab antiquo et nobiscũ et cũ uobis omnib. Pascha custodiunt. Itaq; cũ gaudio ꝓpter impetratas correctiones & pacis cõcordiã, et propter excisam cunctã hæresim, maiore cũ honore & ampliore dilectione, cõministrũ nostrũ, uestrũ uerò episcopũ Alexãdrũ recipite, qui uos præsentia sua exhilarauit: & in hac ætate cõstitutus, tantũ laboris, ut et uos in pace agatis, sustinuit. Orate pro nobis omnibus, ut quæ bene sunt cõstituta, firma permaneãt, ꝑ Deũ cunctipotentẽ, & Dominũ nostrũ IESVM Christũ, unà cũ sancto spiritu: cui gloria sit in secula, Amen.

Sed nunc de canonibus Ecclesiasticis à synodo cõstitutis quædã adijcienda sunt. Narrat aũt expresse Theodoret. lib. 1, cap. 13: post institutã in dogmate de filio Dei, ac festiuitate Paschatis cõcordiã, synodũ ab Imperatore ipso dimissam esse, facta cuiq; ad sua redeundi potestate. Aliquanto tamẽ antè, cap. scilicet eiusdẽ libri octauo, indicat, patres (absente, ut uidetur, Imperatore) in cõciliũ redijsse, ac cõscripsisse Ecclesiasticę gubernationis leges uiginti: quarũ nullã posuit, nisi quòd lib. 5, cap. 9 exemplũ epistolę synodi Cõstantinopolitanæ referens, hunc ex ea cânonẽ recitat. De cura administrationis singularũ ecclesiarũ scitis ueterẽ sanctionẽ ac definitionẽ patrũ Nicænorũ semper ualuisse, ut in unaquaq; prouincia, illius cultores, assumptis etiã, si uideatur, finitimis, cõferant Ecclesiasticos honores ijs quos utiliter gesturos esse cõfidãt. Meminit & canonũ de rerũ Ecclesiasticarũ administratione à synodo pręscriptorũ, Sozom. lib. 1, cap. 23: quorũ nec ipse aliquẽ annotat, nisi quòd eius canonis quẽ Paphnuti⁹ cõfessor pręcęteris solus obtinuit, de usu scilicet cõiugij sacerdotũ, meminit: qui tamen inter canones cõcilij Nicæni, quos ita Ruffinus uocat, & recenset lib. 1. cap. 6, non habetur. Sed Sozomeni uerba adscribimus. Synodus, inquit, eorũ qui in ecclesijs cõuersarentur uitã corrigere satagẽs, leges posuit, quas canones nominant. Cũ aũt ea de re consultaretur, alijs quidem leges introducendę uidebantur, quibus episcopis & presbyteris, diaconis & hypodiaconis præciperetur, ne unà cum uxoribus dormirent, quas antequã cõsecrarẽtur duxissent. Paphnutius uerò cõfessor surgens cõtradixit, nuptias honorabiles uocans, & cõcubitũ cum propria uxore castitatẽ esse dicens: synodoq́; cõsuluit, ne huiusmodi legem poneret, quòd res ista toleratu difficilis, & causam fortè nõ castè uiuendi & ipsis & uxorib⁹ illorũ datura esset. Secundũ antiquæ uerò ecclesiæ traditionẽ inconiugatis in sacerdotij dignitate cõstitutis præciperent, ne posthac amplius nuberẽt: cõiugatis uerò, ne ab uxoribus, quas haberẽt, post nuptias separarẽtur. Et hęc quidẽ Paphnutius, quãuis nuptiarũ expers, ꝓposuit: synod⁹ uerò sentẽtiã illius approbauit, eaq́; de re nihil statuit, sed eã in uniuscuiusq; arbitriũ, nõ necessitatẽ reiecit. de alijs uerò, sicut ipsi rectũ

uideba-

uidebatur, leges pſcripſit, ſecūdū quas res Ecclesiasticas admiviſtrare cōuenitet. Sed iſta, ſi cui placeat, apud multos alioa legere licebit.

Ruffinus uigiotiduos alios canones, cum Theodoretus uigioti tantū meminetit, recenſet: quos, ut Lectori auido ſatisfaciamus, eodem & nos ordine ac numero ſubijcimus.

1 Statuunt prætetea, obſeruandū eſſe in eccleſijs, ne quis ex his qui ſemetipſos impatientia libidinis exciderunt, uenitet ad clerū.

2 Et ne quis nuper aſſumptus è uita uel cōuerſatione gentili, accepto baptiſmo, aotequam cautius examinetur, clericus fiat.

3 Et ne quis epiſcoporū, cæterorumq; clericorū, cū extraneis mulieribus habitet, prætetquā cū matre, uel ſorore. uel ἀδελ, uel ſi quę ſunt huiuſmodi neceſsitudinum perſonæ.

4 Et ut epiſcopus (ſi fieri poteſt) à totius prouinciæ epiſcopis ordinetur. Si hoc difficile eſt, certè non minus quàm à tribus: ita tamen, ut metropolitani epiſcopi maximè uel preſentia uel authoritas habeatur. abſq; quo ordinationem irritam eſſe uoluerunt.

5 Et ne, quem alius epiſcopus de Eccleſia expulerit, ſiue clericum, ſiue laicū, ſuſcipiat alius. Sanè ne hoc aut iracundia aliqua, aut contentione (ut fieri ſolet) iniuſtè factū remedium non haberet, decernunt, per ſingulos annos, in ſingulis quibuſq; prouiocijs, ſecundò ab omnib. epiſcopis prouinciolib. cōcilia agi debere, & de huiuſmodi negocijs iudicari, ut ſi fortè ab uno iniquè aliquid geſtū eſt, à cæteris emendetur: ſi rectè, ut ab omnibus confirmetur.

6 Et ut apud Alexandriam, & in urbe Roma, uetuſta conſuetudo ſeruetur, ut uel ille Aegypti, uel hic ſuburbicariarum Eccleſiarum ſollicitudinem getat.

7 Et ut, ſi fortè in ordinādo epiſcopo, duo uel tres pro aliqua contentione diſſentiant, reliquorum autoritas, & præcipuè metropolitani cum cæteris, firmior habeatur.

8 Et ut epiſcopo Hieroſolymorum antiquitùs tradita honotis prærogatiua ſeruetur, manente nihilominus & metropolitani ipſius prouinciæ dignitate.

9 Et Catharos (qui apud nos Nouatiani ſunt) ſi fortè pœnitentes ad Eccleſiam conuertātur, cōfeſſos Eccleſiaſtica dogmata, clericos in ordine quidem ſuo ſuſcipi debere: ſed ordinatione data, ſanè ſi Epiſcopus ipſorum ueniat ad epiſcopum noſtrum, debere eum in presbyterorū loco ſedere. Epiſcopi uerò nomen habere apud illum ſolum, qui catholicam ſemper tenuit fidem, niſi ſua uoluntate ipſe eum tali nomine honorare uoluerit: uel ſi placuerit, ut quærat ei epiſcopi locum uacantem, hoc ſit in ipſius poteſtate.

10 Et ne in una ciuitate duo ſint epiſcopi.

11 Et ſi qui fortè indiſcretè ad ſacerdotium prouecti, poſtmodum uel ipſi aliquid de ſe criminoſum cōfeſsi ſunt, uel ab alijs reuicti, ut abijciātur: ſed & qui ex his qui lapſi ſunt, & per ignorantiam fortè ordinati, recogniti fuerint, ut abijciantur.

12 Et ſi qui abſq; tormentis in perſequutionibus lapſi ſunt, & ex corde agunt pœnitentiam, quinq; annos inter catechumenos faciant, & duobus annis poſt hoc fidelibus tantū in oratione iungantur, & ita poſtmodum ſuſcipiaotur.

13 Qui uerò propter confeſsionem, militiā abiecerant, & rurſum ad haoc abierunt, hos tredecim annis pœnitētiam agere, & poſteà ſuſcipi, ſi tamen ex corde pœnitentiā gerant. Eſſe tamen in poteſtate epiſcopi, moderandi facultatem, ſi eorum fructuoſam & attētam pœnitentiam uiderit.

14 De his uerò qui uita excedūt, pœnitentibus, decernunt, uacuum nullum debere dimitti. Si quis ſanè accepta communione ſupetuixerit, debere eum tempora ſtatuta cōplere: uel certè, prout moderari epiſcopus uoluerit.

15 De catechumenis, qui prolapſi ſunt, ſtatuerunt, tribus annis eos à Catechumenorū oratione ſeparatos, poſtea recipi debere.

16 Et ne de ciuitate inferiori ad maiorem eccleſiā tranſire quis ambiat, ſiue epiſcopus, ſiue etiam alius clericus.

17 Et ne quis clericus, qui derelicta eccleſia ſua, nulla exiſteote cauſa probabili uagatur & oberrat per alias eccleſias, ſuſcipiatur in communionem.

18 Et ut nemo eum qui ad alium pertinet, ſubripiens, in ſua eccleſia ordinet clericum, abſq; conſenſu illius ad quem pertinet.

19 Et ne quis clericus aut uſuras accipiat, aut frumenti uel uini ampliationē, quod ſolet in nouo datum, uel ſeſquiplum, uel etiā duplum recipi: quòd ſi faciat, tanquā turpis lucri reum abijciendum.

20 Et ne diaconi presbyteris præferantur, ne'ue ſedeant in conſeſſu presbyterorum, aut illis præſentibus euchariſtiam diuidant: ſed illis agentibus ſolum miniſtrent. Si uerò presbyter nullus ſit in præſenti, tunc demū etiam ipſis licere diuidere: aliter uerò agentes, abijci iubent.

21 Et ut Paulianiſtæ, qui ſunt Photiniani, rebaptizentur.

22 Sed & diaconiſſas, quoniam quidem manus impoſitionem non accipiunt, etiam ipſas inter laicos eſſe debere. Igitur quum de his, prout diuinarum legum reuerentia popoſcerat, decreuiſſent: ſed & de obſeruatione Paſchę antiquum canonem, per quem nulla de reliquo uarietas oriretur, eccleſijs tradidiſſent: omnibus ritè diſpoſitis, eccleſiarum pax & fides in Orientis atque Occidentis

cidentis partibus una atq; eadē fetuabatur.

Habētur & in 1. tomo Conciliorū canones xx, prolixi quidē, atq; (ut uidentur) ex Græco canonū libro descripti: sed qui & ordine, & rebus etiā interdū, à Ruffini canonibus uariant. quos & ipsos adijcere nō grauabimur.

CANONES TRECENTORUM OCTOdecim sanctorum Patrum, qui Nicææ conuenerunt, Consulibus clariß. Paulino & Iuliano, anno ab Alexandro sexcentesimo trigesimosexto, mensis Iunij die decimonono: hoc est, decimotertio Calendarum Iulij.

1 Si quis in ægritudine uel à medicis sectus est, uel à Barbaris castratus, placuit, ut iste permaneat in clero. Si quis autem sanus se ipsum abscidit, hic, etiamsi est in clero, cessare debet: & ex hoc, nullum talem oportet ordinari. Sicut aūt de his qui uel affectauerint hæc, uel ausi sunt seipsos abscindere, hæc quę diximus statuta sunt: ita, si qui uel à Barbaris; uel à dominis suis eunuchi facti sunt, & probabilis uitæ sunt, tales hos suscipit ecclesiastica regula in clerum.

2 Quoniam multa, siue per necessitatem, siue ex quacunq; causa; contra regulam gesta sunt, ita ut homines ex uita gentili, nuper adhuc catechizati, uel instructi, statim cum ad spiritualē baptismū uenissent, & cōtinuò cum baptizati sunt, etiā ad episcopatū uel ad presbyteriū prouecti sunt: rectè igitur uisum est, deceterò nihil tale debere fieri. Nā & tempore opus est, ut fit catechumenus, & post baptismum multa probatione indiget. Euidens namq; est Apostolicum præceptum, dicens: Nō neophytum, ne forrè elatus, in iudicium incidat, & laqueū diaboli. Si uerò procedente tempore aliquod peccatum admiserit, & conuictus duobus uel tribus testibus fuerit, cesset à clero, qui huiusmodi est. Si quis uerò præter hæc facit, tanquam cōtraria statutis sancti Concilij gerēs, ipse periclitabitur de statu sui cleri.

3 Omnib. modis interdixit sancta synodus, neq; episcopo, neq; presbytero, neque diacono, neq; ulli clericorū omnino licere, habere secum mulierē extraneam: nisi fortè mater, aut soror, aut auia, aut amita, uel matertera sit. In his nanq; solis personis, & harum similibus, omnis quæ ex mulieribus est suspicio declinatur. Qui aūt præter hæc agit, periclitatur de clero.

4 Episcopum oportet ab omnibus, si fieri potest, qui sunt in prouincia eius, ordinari. Si uerò hoc difficile fuerit, uel aliqua urgente necessitate, uel itineris longitudine, certè tres episcopi debent in unum esse congregati, ita ut etiam ceterorum qui absentes sunt, consensum literis teneant, & ita faciant ordinationem. Potestas sanè uel confirmatio pertinebit per singulas prouincias ad metropolitanum episcopum.

5 Seruetur & ista sententia, ut hi qui ab alijs excommunicantur, ab alijs ad cōmunionem non recipiantur. Requiratur sanè, si forte aliqua indignatione, aut contentione, aut qualibet commotione episcopi sui, excommunicati sint. Vt ergo digna hęc possint examinatione perquiri, rectè uisum est, per singulos annos in singulis prouincijs, bis in anno episcoporū conciliū fieri, ut simul in unū cōuenientes ex cōmuni prouincia, huiusmodi examinēt quæstiones: ut ita demū hi qui ob culpas suas episcoporū suorū offensas meritò cōtraxerunt, dignè etiā à cæteris excōmunicati similiter habeantur, quousq; in cōmuni uel ipsi episcopo suo uisum fuerit, humaniore circa eos ferre sententiā. Habeatur aūt semel cōciliū ante dies quadragesimę, ut omnibus, si quæ sunt, simultatibus amputatis, mundū & solenne Deo munus possit offerri. Secūdū uerò agatur circa tēpus autumni.

6 Mos antiquus perdurat in Aegypto, uel Libya & Pentapoli, ut Alexandrinus episcopus horū omniū habeat potestatē: quoniam quidē episcopo Romano parilis mos est. Similiter aūt & apud Antiochiā, cæterasq; prouincias, honor suus unicuiq; seruetur ecclesię. Per omnia aūt manifestū est, quòd si quis prę ter uoluntatē & cōscientiā metropolitani episcopi fuerit ordinat⁹, hūc cōciliū magnū ecsanctū censuit, nō debere esse episcopū. Sanè si cōmuni omniū cōsensu rationabiliter probato, secundū ecclesiasticam regulā, duo uel tres animositate ducti, pro cōtentionē cōtradicāt, obtineat plurimorū sententia sacerdotū.

7 Quoniam mos antiquus obtinuit, & uetusta traditio, ut Aeliæ (id est, Hierosolymæ) episcopo honor deferatur: habeat consequenter honorem, manente tamē metropolitanæ ciuitatis propria dignitate.

8 Si qui uoluerint uenire ad Ecclesiam catholicā ex Nouatianis, placuit sancto cōcilio ut ordinētur, et sic maneāt in clero. Ante omnia aūt hāc habeāt ab eis cōfessionē, quā per scripturā exigi oportet, ut fateantur secum omni cōsensu Ecclesiæ catholicę statuta obseruaturos: id est, cōmunicaturos se & his qui fortè secundas nuptias experti sunt, uel his qui persequutionis tēpore lapsi sunt: quib⁹ tamē lapsis pœnitentiæ mod⁹ & tēpus afferi ptū est, ut in omnibus sequātur ea quę in Ecclesia catholica obseruātur. Et sicubi ijdē ipsi fuerint inuēti, siue in uicis, seu in urbib⁹ clerici ordinari à catholicis, sic etiā in clero persistāt: unusquisq; tamē in suo ordine. Si uerò episcop⁹ uel presbyter Ecclesię catholicę fuerit, ad quē aliq ex his accedūt: certū est, quòd episcopus quidē catholicus suā habeat dignitatē. Similiter aūt presbyteri & diaconi habeant. Hi uerò qui ab istis ueniūt, si fortè episcop⁹ fuerit,

fuerit, habeat sacerdotij dignitatem: nisi forte placeat catholico episcopo, cocedere ei etiam episcopalis nominis honorem. Si uerò non placuerit, inueniat ei locum, ut sit in parochia chorepiscopus, aut in clero presbyter: ut in ciuitate una non uideatur duo esse episcopi, & ille omnimodè in clero permanere uideatur.

9 Si qui fine examinatione promoti, presbyteri sunt, & postea examinati, cōfessi sunt peccata sua: & cum confessi fuissent contra regulam uenientes homines, manus eis temerè imposuerunt, hos Ecclesiasticus ordo non recipit. In omnibus enim quod irreprehensibile est, defendit Ecclesia sancta.

10 Quicūq; ex lapsis per ignorantiā sunt ordinati, uel contēptu eorū q eos ordinauerūt, hoc non præiudicat regulæ Ecclesiasticæ. Cum enim compertum fuerit, deponantur.

11 De his qui prçter necessitatem præuaricati sunt aut propter ablatione facultatū, aut prçter periculū, aut aliqd huiusmodi, quod factū est sub tyrannide Licinij: placuit sanctę synodo, licet indigni sint misericordia, tamē aliqd circa eos humanitatis ostēdi. Si quos ergo ex animo pœniteat trib. annis inter pœnitentes habeantur. Si tamē fideles sunt, septē annis alijs inter pœnitētes sint. Duob. aūt annis ijdē fine oblatione, in oratione sola participent populo. Si qui uerò per Dei gratiā no cati, primò quidē ostenderunt fidē suā, depo sito militiæ cingulo: post hæc aūt ad propriū uomitū reuersi sunt, ut & pecunias darēt, & ambirent redire rursum ad militiā: isti x annis sint inter pœnitentes post primū trienniū, quo fuerint inter audiētes. Ab omnib. uerò illud præcipuè obseruetur, ut animus eorū & fructus pœnitētiæ obseruetur. Quicunq; enim cum omni timore & lachrymis perseuerantib. & operib. bonis, conuersationē suā non uerbis solis, sed opere & ueritate demōstrant, quū tempus statutū eriā ab his fuerit impletū, & orationib. iam cœperint cōmunicare: licebit eriā episcopo, humanius circa eos aliquid cogitare. Qui uerò indifferēter habuerint lapsum, & sufficere sibi, quòd Ecclesiam introierunt, arbitrantur: isti omni modo tempora statuta complebunt.

12 De his uerò qui recedunt ex corpore, antiqua legis regula obseruabitur etiā nūc, ita ut si forte quis recedat ex corpore, necessario ui tę suę uiatico nō defraudetur. Quod si despe ratus aliquis, recepta cōmunione superuixerit, sit inter eos qui sola oratione communicant. De omnibus tamen his qui à corpore recedunt, in tradendo eis communionem, & cura & probatio sit episcopi.

13 Placuit hoc sancto & magno Cōcilio de catechumenis, qui lapsi sunt, ut tribus annis inter audientes uerbū sint tantūmodo: post hæc uerò orent cum catechumenis.

14 Peruenit ad sanctum Concilium, q. in locis quibusdā & ciuitatibus, presbyteris sacramēta diaconi porrigant. Hoc neq; regula, neq; cōsuetudo tradidit, ut hi qui offerendi sacrificij nō habent potestatē, his qui offerūt corpus Christi porrigant. Sed & illud innotuit, quòd quidam diacones, etiā ante episcopos sacramēta sumunt. Hæc ergo omnia amputentur, & accipiant secundū ordinem post presbyteros ab episcopo, uel à presbyteros sacram cōmunionem. Quod si non fuerit in præsenti uel episcopus, uel presbyter, tūc ipsi proferant, & edant. Sed nec sedere quidem licet in medio presbyterorū diacones. Si quis autem non uult his sufficiēs esse post hanc definitionem, cesset esse diaconus.

15 Propter multas perturbationes, & frequētes tumultus seditionū quæ fieri solent, placuit omni modo istā abscindi consuetudinē quæ contra regulā est, sicubi tamē sit: id est, ne de ciuitate ad ciuitatē transeat uel episcopus, uel presbyter, siue diaconus. Si quis uerò post hæc statura sancti huius Concilij, tale aliquid agere tentauerit, infringatur omni genere huiuscemodi conatus: & restituatur propriæ Ecclesiæ, in qua ordinatus est.

16 Si qui uerò timorē Dei ante oculos non habentes, neq; ecclesiastica statura custodiētes, recesserint ab Ecclesiā sua, siue presbyter siue diaconus uel in quocūq; ecclesiastico ordine positi fuerint, nō debent suscipi in alia Ecclesia, sed cum omni necessitate cogātur ut redeant ad Ecclesiam suam. Quod si permanserint, excommunicare eos oportet.

17 Si quis ausus fuerit aliquē, qui ad alterū pertinet, ordinare in sua Ecclesia, cuū nō habeat consensum episcopi ipsius à quo recessit clericus, irrita erit huiusmodi ordinatio.

18 Quoniam multi clerici auaritiæ causa turpia lucra sectantes, obliti sunt diuini prçcepti, quo dictum est, Qui pecuniam suā nō dedit ad usurā: fœnerātes, centesimas exigūt: statuit hoc sanctum Conciliū, Si quis inuentus fuerit, post hanc definitionē, usuras accipere, uel ex quolibet tali negotio turpia lucra sectari, uel etiam species frumentorum ad sesquū dare: omnis qui tale aliquid conatus fuerit ad quæstum, deijciatur à clero, & alienus ab ecclesiastico habeatur gradu.

19 Si quis confugit ad Ecclesiam catholicam (de Paulianistis & Cataphrygis) statutū est, rebaptizari eos debere. Si qui uerò clerici erant apud eos, si quidē inculpati fuerint & irreprehensibiles, rursus etiā ordinentur ab episcopo Ecclesię catholicæ. Si uerò examinati minus fuerint apti deprehēsi, deponi eos oportet. Similiter autem & circa diacones, & de omnib. qui in eodem clero inueniuntur, eadē forma seruabitur. Commemora

uimus autem diaconissas, quę in hoc ordine inuentæ sunt, quæ nec manus impositionẽ aliquam habeant, & omni modo inter laicas habeantur. Similiter aũt diaconissæ, quæ in catholico canone non habentur, simili loco: id est, laicæ, & tanquam non consecratæ deputentur.

Quoniã sunt in Dominica die quidã ad orationem genua flectentes, & in dieb. Pẽtecostes: propterea utiq; statutũ est à sancta Synodo, quoniam consona & conueniens per omnes ecclesias custodiẽda cõsuetudo est, ut stantes ad orationẽ uota Domino reddam^9.

Extat in quarto operũ D Athanasij tomo, epistola sub Athanasij nomine ad Marcũ papam Romanũ, quam falsò Athanasio adscribi suo loco diximus: in qua LXX Canonum seu capitulorũ mentio fit, ad eum modũ: Pręsentibus nobis 80 capitula (quo nomine Canones conciliorũ nusquam uocant aut Eusebius, aut Ruffinus, aut Theodoretus, aut alij) in Synodo tractata sunt semel, & 40 à Græcis græca dicta lingua, & 40 à Latinis similiter dicta latina lingua. Sed uisum est trecentis & octodecim patribus, sancto spiritu repletis, in prędicto concilio congregatis, & maximè iam dicto Alexandro, & Victori, & Vincentio, Apostolicæ sedis apocrisarijs (mirum si Athanasius in uitam reuersus, hanc suam esse locutionem, & sedis Apostolicæ reuenerentiam, testaturus sit) ut decem capitula adunarentur alijs, atq; congruis in locis insererentur, & ad formam septuaginta discipulorum, uel totius orbis terræ linguarũ (necessaria sanè conformatio) septuaginta tanti & tam excellentis consilij ferrent capitula, quæ omnem Christianorũ informarent orbem: & omnes sub sacerdotali nomine & Christiano degentes, una fides, & una sacerdotalis regeret norma, &c. Subsequitur Athanasij epistolã, Marci ipsius eadẽ elegantia responsio, qua significat, inuenta Romæ 70 Synodi Nicænæ capitula à se mitti. Id enim Athanasius petierat, indicans Marco, eadem capitula penes se aliquãdo fuisse, sed ab Arianis esse concremata. Meminit utriusq; epistolę (quasi fur, quod dicitur, furem agnoscens) autor libri Conciliorum, in narratione de Synodo Nicæna. Allegat & Ambrosius lib. 10 Epistolarũ, epistola 82, cõstitutionem sub autoritate Synodi Nicęnæ, de clericis digamis hoc modo: Patres in cõcilio Nicęno tractatus addidere, neq; clericum quenquam debere esse qui secunda cõiugia sortitus sit. De canonibus hactenus.

Indicat porrò Sozom. lib. 2. cap. 21. constitutum fuisse ab ipso Imperatore quendam, qui scripta concilij Nicæni adseruaret. Sed cuiusmodi ea fuerint scripta, non explicat. Formulam uerò fuisse compositæ fidei ac synodi subscriptiones, historia sequens de Eusebio & Theogonio apud eundem testatur.

Exitus deniq; Synodi eius incidisse uidetur in annum Imperatoris Constantini uigesimum, cum trienniũ propemodum, ut Nicephorus ait, durasset. Quod tamẽ apud probatum testem nullũ alium reperitur: nec potuisse quidẽ tamdiu durare, Synodi ipsius historia declarat. Transactis igitur reb. omnib. propter quas conuocata ea Synodus fuerat, Imperator res bene ac feliciter gestas sibi gratulatus, Synodũ uniuersam regali & festiuo accepit conuiuio, ac munerib. singulos affecit. Cum aũt digressuri illi iam essent, placida oratione omnes admonuit, pacis inter se & concordiæ cõseruandæ curã haberent, contentiones missas facerẽt: neq; si qui cæteris potiores aut pręstãtiores essẽt, inferiorib. inuiderent. mediocres rursus, potiores inflati ne contẽnerent: sed operã darent, ne eos, cũ omni ex parte beatũ ac perfectũ nihil esset, qui infirmitate humana uicti, lapsi alicubi essent, abijcerent, sed mutuò condonarẽt: ne si seuerius in leues quoscũq; lapsus inter se animaduerterẽt, dissidijs occasiones præberent, ijsq; qui ad blasphemandum parati essent, fenestram patefacerent. Quæ & similia Imperator locutus, postremò adiecit, ut pro se suoq; imperio Deum precarentur: potestatemq; singulis ad sua redeundi fecit. Eusebius lib. 3. de uita Constantini: Sozomenus libro primo, cap. 25.

Tantum de historia Nicænæ Synodi ex probatis autoribus monere breuiter uoluimus. Quæ tametsi fulmen fuerit Arianæ hæreseos, quo tota ea cõtusa esse uideatur: attamen ita repressa non est, ut exerere sese, & emergere deinceps non potuerit. Imò nunquam maioribus sæuijt uiribus, & grassata est in Ecclesia, scelerata hæresis uiolentius, quàm post obitũ Constantini: cũ nacta esset, ex Imperatoribus etiam, patronos perpetuos ac defensores, ut Constantium & Valentem. Sed quàm miserè malum hoc inextinguibile Ecclesias omnibus deinceps temporibus turbarit & adflixerit, suo loco exponetur. Nunc patrum approbationes & testimonia de autoritate eius Synodi aliquot, maximè uerò commendationes formulæ fidei, sub finem adijcimus.

Narrat Theodoretus libro 4, capite secundo, rogatum ab Imperatore Iouiniano Athanasiũ, ut se de orthodoxa fide certiorem faceret, Imperatori rescripsisse: seruandam esse fidem Nicææ expositam, ut consentaneam dogmatis Apostolicis. Et apud eundem libro 5. cap. nono: Synodus Constantinopolitana, coacta sub Theodosio fidẽ Nicææ confirmatã uocat Euangelicam. Extat & egregia commẽdatio in epistola Synodi

Ariminensis

Ariminensis ad Cōstantium, apud Sozomenum lib. 4. cap. 18, his uerbis: Absurdum & illicitum uisum est, aliquid de illis mutare, quæ rectè & iustè determinata, & Nicææ cō muniter unà cum gloriosissimo Constantino patre tuo considerata sunt: quorum doctrina & sententia peruenit & prædicata est ad omnes mortalium & aures & mentes, & sola Arianæ hæresis aduersaria ac destructrix extitit: per quam non solum illa, sed & omnes reliquæ hæreses destructæ sunt.

Rursus Athanasius in epistola ad Epictetum Corinthi episcopum: Quæ in Synodo, inquit, à patribus secundum sanctas scripturas exposita fides est, sufficiēs est ad omnem destructionem totius impietatis, & ad confirmationem piæ in Christo fidei. Et ibidem: Nullam in catholica Ecclesia Synodū nominari uoluerunt, nisi solā quæ in Nicæa facta est, quę est trophæū aduersus omnes hę reses. Idem iterum in epistola ad episcopos Affricę: Sufficiunt quę in Nicæa cōfessa sunt, & abundant ad destructionē hæresis impiæ, & ad cautelam utilitatemq́; doctrinæ Ecclesiasticæ. Et in eadem, ad eosdem, de fide Nicæna: Plena, inquit, hæc fides pietate est, hæc omnium terrarum orbem impleuit: hāc agnouerunt & Iudæi, & quicunq; apud alios barbaros Christiani sunt. Verbum Domini quod per uniuersale concilium in Nicæa factum est, manet in æternum. Et rursus in eadem: Extra omnes Synodos sola firma sit apud uos fides, quæ Nicææ prius est confessa: in qua etiam patres omnes, & qui nunc impugnant eam, subscripserunt. Hæc enim in Nicæna synodo uerè scripta regula, contra omnem est impijssimā hæresim: hæc etiam blasphemantes in Spiritum sanctum, & dicentes eum creaturam, destruit. Idem in epistola ad Antiochenos: Nefas est quicquam ultra Nicænum concilium requirere, aut contentiosas sententias recipere. Idem de Synodis Arimini & Seleuciæ: Qui Nicææ conuenerunt patres, ita accuratè scripserunt, ut qui synceriter eorum scripta legat, facilè reminiscatur eius in Christū religionis, quę à sacris literis annunciatur. Et in oratione ad Maximum philosophū: Vincāt & robur suum habeant, quæ Nicææ patrum cōfessionibus constituta sunt. Recta enim fides est, & quæ sufficiat exterrere omnes impias hæreses, & præcipuè Arianam.

Basilius epistola septuagesima octaua: In hac fide (Nicæna) reliqua quidem satis diligenter determinata sunt, alia ad correctionem noxiorum, alia ad præmunitionem cōtra ea quæ in futuro suboriri possunt. Gregorius Nazianzenus epist. 2. ad Clidonium: Nihil æquè, ait, ac fidem Nicænam à sanctis p. tribus, qui illic ob Arianæ hæreseos pur-gationem conuenerant, honoramus, aut honorare ualemus, sed eiusdem fidei sumus, & Deo dante erimus. Idem in oratione funebri in Athanasium: In Synodo Nicæna prudentium numerum Spiritus sanctus in unum collegit.

Ambrosius lib. 5 Epistolarum, epistola 32 ad Valentinianum Imperatorem: Sequar, inquit, tractatum concilij Nicæni, à quo me nec mors, nec gladius poterit separare. Idem in prologo libri primi de fide: De concilijs id potissimum sequar, quod trecenti decem & octo sacerdotes, tāquam Abrahæ lecti iudicio consona fidei uirtute, uelut trophęū toto orbe subactis perfidis extulerunt: ut mihi uideatur hoc esse diuinum, quod eodem numero in concilijs fidei habemus oraculū, quo in historia pietatis exemplum. Epistolas duas in tomo 1 Conciliorum: alteram scilicet synodi ipsius ad Syluestrum Romanū episcopum, alteram eiusdem ad synodum uicissim, ut falsas & adulterinas reijcim⁹: ideo quòd Iulij, non Syluestri tempore, conciliū Nicææ celebratum fuisse, ex Athanasio, probatissimo teste, suprà demonstrauimus.

Confirmata est autoritas Nicænæ Synodi in cōcilio 1 Toletano, in quo & hoc de ea dixit Patronus episcopus præses: Mihi placet, constituta primitùs Nicęni concilij perpetuò esse seruanda, nec ab his esse recedendum. Vniuersi episcopi dixerunt: Hoc nobis placet, ita ut si quis cognitis gestis Nicæni concilij, aliud quàm statutū est, facere præsumpserit, & non in eo perseuerandum putauerit, hic excommunicatus habeatur.

In sexta Synodo Carthaginensi Alipius episcopus Tagastensis, legatus prouinciæ Numidiæ dixit: Id nos seruaturos profitemur, quod in Nicæno concilio constitutum est. De eadem uniuersum illud concilium dixit: Omnia quæ in Nicæno concilio statuta sunt, nobis omnibus placent.

Constituit & synodus Ephesina, congregata contra Nestorium, ut nemini liceat aliam fidem uel proferre, uel conscribere, uel componere, quàm eam quæ præstituta ac præscripta est à sanctis patribus, qui in Nicænorum urbe cum auxilio Spiritus sancti coacti fuerunt. In eadem Synodo Cyrillus dixit: Symbolum Nicænum in omnibus Ecclesijs autoritatem obtinere. Idem in apologetico, ex exemplari relationis Orientalium ad reges, dixit: Vtendum est canone & regula, qua olim à patribus in Nicæa fides exposita est, quæ etiam nihil diminutum uel superfluum continens, compendiariam salutem concedit, uerbis paucis comprehendens omnia quæcunque diuinæ scripturæ tradiderunt, & eliminans se-

ductorum & nouam nobis tradere uolentiũ opiniones. Et: Sufficit paucorum illorum uerborum rectæ fidei confesſio, ad redarguendum omnem hæreticum sermonem. Idem rursus in epistola ad Ioannem Antiochenum, quæ extat in actionibus Synodi Chalcedonensis: Nullo modo, inquit, moueri ab aliquibus patimur fidem, aut ipsum fidei Symbolum, quod à sanctis patribus nostris in Nicæa conuenientibus, illo tempore definitum est. Sed neque permittimus nobiſmetipſis, aut alijs, uel uerbum mutare dictorum ibidem positorum, uel unam saltem syllabam præterire. Neque enim ipsi erant qui loquebantur, sed Spiritus Dei & patris, qui procedit quidē ex ipso.

Recitata & confirmata est Nicænæ Synodi formula in cõcilio Chalcedonensi, contra Eutychen.

In eadem Synodo Iulianus episcopus Coensis, de autoritate Synodi Nicænæ dixit: Nullus sapientum contraire potest expositæ fidei à sanctis patribus, qui in Nicæa congregati fuerunt.

In eadem rursus Synodo Thessalius episcopus Cæsariæ Cappadociæ dixit: Trecentorum decem & octo patrum in editione fidei laudem illis temporibus diuina gratia demonstrauit, cui illi accommodantes linguas prædicauerunt. Confirmauit uerò maximè, & quæ in hac splendida metropoli conuenit sanctorum concordia, quam tenere omnino est necessarium, sine aliquo additamento aut detrimento: quia hæc similiter nocere solent regulæ pietatis, sancirę à sanctis patribus, qui in Nicæa congregati sunt, &c.

Et rursus in eadem Synodo, Vranius episcopus Himerorum prouinciæ Osroenæ, dixit: Quotquot ausi sunt præuaricari sententiam sanctorum patrum qui in Nicęa conuenerunt, hi non solum ab Ecclesiastica dignitate debent expelli, uerùm etiam gladio submitti.

Dixit in eadem Synodo & Musonius, episcopus Zanensis: Non aduersantur hominibus, sed Deo, qui quæ à trecentis decem & octo sanctis patribus in Nicæa à sancto spiritu congregatis sancita sunt, existunt contraria.

SYNODVS IN TYRO METROPOLI *Phœniciæ.*

Narrat Eusebius libro tertio de uita Constantini, rebus omnibus in Synodo Nicæna traductis in tranquillum, solos Ægyptios ad diſſensiões rediſſe. Qua re motum Imperatorem Constantinum, frequentem rursus Synodum conuocaſſe. Sed ubi conuenerit, aut quæ ratio aut actiones Synodi eius fuerint, quid actum & transactum sit, eorum nihil explicat. Eadem autem quasi repetens libro quarto de uita Constantini, ait: Anno trigesimo Constantini, quo tempore magnificentiſsimum Hierosolymis extructum templum, à frequenti episcoporum Synodo consecrandum eſſet, diabolum nugamentis suis Ecclesias per Ægyptum perturbaſſe. Quamobrem Imperator plurimorum episcoporum ex omni Aegypto, Libyaque, Asia & Europa Synodum conuocarit, cui ad hunc modum per epistolam scripserit.

¶ Victor, Constantinus, Maximus, Augustus, sanctæ Synodo Tyri congregatæ. Consentaneum quidem erat, & conueniens potiſsimùm temporũ opportunitati, tranquillam eſſe catholicam Eccleſiã, & ab omni iurgio liberos iam Dei seruos. quoniã uerò nõnulli insano cõtentionis œstro perciti (haud enim dixerim cõdignè, ut ipsos decebat, uiuerent) cuncta miscere conati sunt, quod mihi quamuis excedere calamitatē uidetur: ob eam causam uos hortor, ut mox uiſis hisce literis, sine aliqua dilatione in unũ concurratis synodum compleatis, opem illis qui auxilio egēt feratis, fratres periclitantes seruetis, diuisa à se inuicem membra ad concordiam reducatis, quæ delicta sunt corrigatis, dum tempus permiserit, ut tot ac tãtis prouincijs cõpetentem concordiã restituatis: quã, proh rem absurdam, paucisſimorũ hominũ fastus perdidit. Quòd autē hoc & Domino omniũ Deo placeat, et nobis quocũq; uoto sit potiꝰ: ac uobis etiã ipsis, siquidem pacē reuocaueritis, haud uulgaris gloriæ causam laturũ, uniuersos simul mortales fateri putamus. Nolite ergo iam moras nectere, sed illinc alacriter profecti, ad constitutos terminos competētē tempore contendere satagite: ut non ad gratiam, sed secundũ Ecclesiasticum & Apostolicum canonē, his quæ delicta sunt, siue per errorē acciderunt, cõueniens remediũ excogiretis, & ut Eccleſiã omnis generis blasphemia liberetis, & curas meas releuetis: ac pacis gratiã ijs qui iam diſsident reddēres, maximam uobis ipsis gloriam concilietis. Deus uos custodiat, fratres dilecti.

Aliud prӕterea nihil de synodo ea retulit. Quod in eo acerrimè Socrates reprehendit libro primo, capite uigesimotertio. Eiusdem uerò libri capite uigesimoseptimo indicat, occasionem ei synodo præbuiſſe Arianorum & Eusebianorum in Athanasiũ, qui Alexandro Alexandriæ episcopo mortuo succeſſerat, insidias & machinationes. Qua de re, ut perspicua fiat historia, altius nos quædam oportet repetere.

Sicut in ipsa tum Synodo Nicænæ, fidei fraudulenter, metu scilicet adacti, subscri-

subscripserant illi, qui unà cum Eusebio Nicomediensi Arij partes tuebantur: ita aliud se sensisse, quàm ore & manu professi essent, ac nihil minus se quàm impietaté Arianã animis eiecisse, postea statim reipsa testati sunt. Ob id enim per fraudem & malitiam, extortis Synodi scriptis ab eo, apud quem imperator ipse, ueluti diximus, adseruanda deposuerat, scriptiones suas delerunt: ut Sozomenus narrat lib. 2, cap. 21.

Primùm autem per presbyterum suæ factionis, qui Constantiæ Imperatoris sorori familiaris erat, id efficiunt, ut persuasa Constantia à sacerdote, iniuriam scilicet Ario in concilio Nicæno factam, cuius tamen fides ab illa quam synodus promulgasset, nunquã diuersa fuisset: paulo pòst graui & letali correpta morbo, Cõstantino ad se uocato, de Arij innocentia testata sit. Nec multo pòst Cõstantia defuncta, presbyter idem in amicitiã Imperatoris Cõstantiæ beneficio morientis insinuatus, idẽ Imperatori etiã ipsi persuasit, Ariũ nimirũ aliter nõ sentire, quàm ut synodo uisum fuisset, atq; præter ius & æquũ calumnijs eũ opprimi. Ad quod Imperator respondisse fertur, se Arium, si Synodo consentiret, in cõspectum suum admissurũ: eumq;, si innocenté se cõprobasset, Alexandriã honestè remissurum. Erat aũt Imperator tum Cõstantinopoli, quò Arium ad se euocauit, literis ad hunc modum scriptis.

¶ Victor, Constantinus, Maximus, Augustus. Iam olim soliditati tuæ significatũ est, ut in castra mea uenires, quo cõspectu nostro frui posses. Vehemẽter uerò admiramur, quòd id non confestim feceris. Quapropter iam ascenso publico uehiculo, ad castra nostra properè uenias: ut clementia ac prouidẽtia nostra potitus, ad patriam reuerti queas. Deus te custodiat, frater. 6 Calend. Decemb. Socrates lib. 1. cap. 25.

Acceptis his literis, Arius nihil cunctatus, assumpto secum Euzoio, quem diaconum unà cum Ario, & cæteris eius gregalibus, Alexander deposuerat, Constantinopolim uenit: ubi uterq; in conspectũ Imperatoris admissus, an fidei Nicææ dictatæ consentirent interrogatur. Consentire igitur se per omnia respõdentibus, mandat, ut fidem suã scripto comprehensam sibi offerant. Quam ad hunc modum comparatam illi mox exhibent.

¶ Religiosissimo & pientissimo Domino nostro Imperatori Constantino, Arius & Euzoius. Sicut chara Deo pietas tua, Domine Imperator, præcepit, fidem nostrã exponimus, & scripto hoc cõfitemur: quòd de Deo & ipsi & qui nobiscũ sunt, sicuti subiectũ est, credamus. Credimus in unũ Deum patrem omnipotenté. Et in Dominũ IESVM Christũ filium eius, ex eo ante omnia secula genitũ, Deum uerbum, per quem omnia facta sunt, cùm quæ in cœlis, tum quæ in terris: qui descendit, & incarnatus, & passus est: & resurrexit, & ascẽdit ad cœlos, & denuò uenturus est ad iudicandũ uiuos et mortuos. Et in sanctum spiritũ, & in carnis resurrectionem, & in uitam uenturi seculi, & in regnũ cœlorũ: & in unam catholicam Dei Ecclesiã, à finib. orbis ad fines usq; protensam. Et hanc fidẽ ex sacris Euangelijs accepimus, Domino discipulis suis dicente: Profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen patris, & filij, & spiritus sancti: sicut uniuersa catholica Ecclesia & scripturæ docent, quib. per omnia credimus. Iudex noster Deus est, & nũc, & in futuro iudicio. Quapropter pietaté tuam, Deo dilectissime Imperator, obsecram*, ut nos, cum ecclesiastici uiri simus, & fidem & sensum Ecclesiæ, sensumq; sanctarum scripturarum habeamus, per pacificam & religiosam pietatem tuam direptis quæstionib. & perissologijs, matri nostræ, Ecclesiæ uidelicet, unias: ut & nos & Ecclesia in pace degentes, consuetas inter nos preces pro pacato Imperio, omniq; genere tuo communiter cuncti fundamus.

Et addit ex Athanasio Theod. lib. 1 cap. 14. Interrogatum post eam confessioné Arium ab Imperatore, Nihil'ne aliud in animo haberet, ac uere'ne atq; ex animo quod profiteretur sentiret: iureiurando respondisse, Se nihil habere præter ea quæ scripto edidisset, neq; dixisse aliter, neq; cogitasse. Ad quæ Imperator: Si recta, inquit, est fides tua, probè iurasti. sin impia est fides tua, & iurasti: sciat Dominum periurij tui uindicem futurũ, & iudicium de te facturum de cœlo. Athanasius oratione prima contra Arianos. Quæ omnia etiam Epiphanius retulit in cõfutatione hæreseos Ariomanitarum: sed ante Synodum, & non decennio pòst accidisse, perspicuè indicat, quemadmodum suprà diximus.

Sic igitur ab Imperatore absolutus Arius, spe potiendi amissa sua administratione, Alexandriam profectus est: quo tempore episcopatum ibi tenebat magnus Athanasius, instructus literis eorum qui Eusebio adsentiebãtur, ut reciperetur. Sed Athanasius nullo modo se Arium cum suis recipere aut posse aut debere, respondit: ut quem perinde atq; scelus detestaretur. Eam igitur Athanasij recusationem Eusebiani ad Imperatorem referunt, qui pro Arij receptione Athanasio minaces literas scripsit.

¶ Quum uoluntatis meæ noticiam habeas, omnibus ad Ecclesiam accedere uolentibus liberũ præbe accessum. Si nanq; cognouero, quòd aliquos eorum qui Ecclesiæ student prohibueris, aut ab accessu Ecclesię exclusseris, mittam e uestigiò qui te meo iussu

 deponat,

deponat, ac locum tuum transferat. Ad quæ Athanasius respondit: fieri minimè posse, ut qui fidem semel reprobarint, & anathemate damnati sint, postliminio quasi reuersi denuò recipiantur.

Imperatoris igitur indignationem, opportunitatem suam ultro sibi oblatam Eusebiani arbitrati, quo pacto bellum Athanasio inferrent meditantur. Persuasum enim habebāt, si loco & episcopatu suo Athanasius priuatus fuisset, facilem progressum hęresin suā habituram. Ita quasi confœderati, ad calumnias Athanasio intendendas sese cōiungunt: Eusebius, signifer factionis, episcopus Nicomediæ: Maris Chalcedoniæ, Vrsatius Singidonæ superioris Pannoniæ, & Valens Mursorum eiusdem Pannoniæ episcopi: ac perquosdam conductos ex factione Melitiana criminationes Athanasio apud Imperatorē intentant, quasi exactionib. Aegyptum premat, & pecunias collectas cuidam (Philumeno) insidias & res nouas in Imperatorē molienti mittat. His manifestis calumnijs, captatis dolose aorib. atq; animo Imperatoris, id efficiunt, ut Constantinopolim Athanasius ab Imperatore euocetur. Quò & uenit ille, & de obiectis sibi falsis criminibus facilè sese purgat: atq; ita quidem, ut honorificè Alexandriam cum literis Imperatoris remittatur. Exemplar literarum subijcimus.

¶ Non potuit improbitas istorum, credite mihi fratres, nō potuit nocere episcopo uestro. Nihil aliud studuere, q̃ ut nostris temporib. consumptis, nullum haberent in uita pœnitentiæ spacium. Quare uobis ipsis auxilio sitis moneo, uestrum amorificum studiū urgete, omnibus uiribus exagitate eos qui cupiunt abolere gratiam concordiæ uestræ: & respicientes ad Deum, mutuo amore uos complectimini. Ego uestrum episcopum Athanasium libēter uidi: sicq; sum allocutus, ut quem uirum Dei esse crederem. Theodoretus libro primo, capite uigesimosexto.

Alia igitur factiosi illi, Eusebius, Theogonius & Theodorus Perinthius, rem agressi uia, nouam in Athanasium texunt criminationum & mendaciorum telam, & ad Imperatorem referunt: Athanasium multorū criminum, quorum explicationem nullæ possent sustinere humanæ aures, esse reū. Theodoretus libro primo, capite uigesimoquinto, & uigesimoseptimo. Socrates libro primo, capite uigesimoseptimo ea crimina hoc recitat ordine, ex Athanasio, ut uidetur: In Mareote regione Alexādriæ, in cuius multis pagis populosis pręclarę erant Ecclesiæ, subditæ gubernatiōi episcopi Alexādrini, Ischyras quidā (Athanasius Ischyronē uocat) cum presbyteri sibi nomen & officiū sumere ausus fuisset, in facinore deprehēsus, inde profugerat, & Nicomediā uenerat: ubi cum Eusebij factione cōiunctus, cum ei dignitatem episcopalem Eusebiani pollicerentur, operā suam contra Athanasium, & accusationem illis locat. Ac primùm quidem ab illis instructus, comminiscitur, Athanasium manū Arsenio cuidam Melitianorum episcopo, à se interfecto, resectam habuisse, eadem q; ad ueneficia & incantationes usum fuisse. Manum enim de cadauere quodā resectā, Eusebiani penes se habebant, ac reconditam in lignea arcula, per fora ac cōsessus Magistratuū circumferebāt. Arsenium uerò seu ipsi occultarant in monasterio: seu propter admissum facinus, pœnę metu ipse sese, quemadmodū Sozomenus narrat, abdiderat. Atq; hęc quidem in Athanasium sycophanta ille conductus fingebat: post quē & de Macario Alexādrinæ ecclesię presbytero mentiebatur, se ab eo in ecclesia sua grauia multa perpessum esse. Macarium enim per irruptionē ad altare prosilijsse, mensam sacram subuertisse, calicem mysticum confregisse, & sacros libros combusisse. Nec etiam deerant, qui Athanasium in primis, de alijs criminibus, ut in tali negocio fieri solet, accusarent. Athanasius apologia secunda: Socrates libro primo, capite uigesimoseptimo: Theodoretus libro primo, capite uigesimooctauo: Sozomenus lib. 2. capite 23.

Motus igitur Imperator tum accusatorū Athanasij multitudine, tum criminum grauitate, Synodum indicit Cæsareæ Palęstinę. Is enim locus, quòd aduersariorum Athanasij refertus esset, opportunus Eusebianis uidebatur. Sed Athanasius iudicij, in quo & falsa sæpenumero uincunt, iniquitatem & uiolentiam ueritus, eò nō uenit. Interea uerò amicos mittit, qui Arsenium inuestigent. Quam tergiuersationē pro se facere rati illi, prioribus in Athanasium falsò confictis immanissimis sceleribus, etiam hoc adijciunt, ut tyrannidis eum, & audaciæ denuò accusent. Nec difficile quidem, irato Imperatori, quicquid collibuisset, persuadere fuit. Suspicatus igitur is, Athanasium Cæsaream fugere, seu propter episcopum, seu propter Eusebij Nicomediensis, eiusq; factionis maliciam, Synodum nationalem indicit apud Tyrum: ibiq; ut se sistat Athanasius, literis plenis indignatione ei denunciat. Socrates lib. primo, cap. uigesimooctauo: Theodoretus libro primo, capite uigesimoseptimo: Sozomenus libro primo, cap. 25: Athanasius apologia secunda.

Veniunt ad eam Synodum episcopi sexagiota, maximè Orientales, ut Sozomenus narrat: in quibus fuit & Paphnutius cōfessor, Maxim⁹ episcopus Hierosolymitanus, & Asclepas Gazensis. Adducitur & Macarius

Macarius presbyter catenis uinctus. Venit etiam Athanasius, seriò ab Imperatore accersitus, cùm presbyterorum & diaconorū numeroso collegio: quorum nomina recenset in apologia secūda. Socrates & Sozomenus ibidem: Athanasius apologia secunda. ubi inserta synodi Alexandrinæ cuiusdam epistola, Arianorum, Eusebianorum, & Meletianorum conuentum hunc fuisse ait; non synodum, sed synodi ostentatam speciem, ac negotium prorsus Imperatoriū: uerba ipsa adscribimus. Quis ibi conuentus episcoporum, aut consessus ueri studiosus? Quis non ex plerisq; noster inimic⁹? Nonne Eusebius, Eusebianiq; studio Arianismi ad id conciliū perrexerunt, reliquis eiusdem secum sententiæ adductis? Et: Qua fronte talem conuentum Synodum appellare audent, cui Comes præsedit? & ubi speculator apparebat? & cōmentariensis, siue carcerarius pro diaconis Ecclesię, aduentantes introducebat? ubi Comes uerba faciebat: cæteri præsentes in silentio erant, uel potius obsequium suum accōmodabant? &c. Comes is Dionysius quidā fuit, quem tanquam iudicem aut præsidem Imperator in synodum eam miserat: sicut in epistola sua Imperator ad eos qui Tyri cōuenerant, testatur. ubi iubet alia inquit: Quod ad nos attinet, nihil patiemur desiderari bonitatis nostræ: omnia de quibus literis uestris significatum est, sumus exequuti. Scripsi episcopis, quibus uoluistis, ut suam curā in hoc concilio ad uestram adiungerent. Misi istuc Dionysium, uirum consularem, qui quos uobiscum in conciliū ire oporteret admonendo, & ea quę gererentur, in primisq; ordinē animaduertendo, præesset cōuentui. Si quis enim, quod usuuentutū nō puto, uestrā iussionē nunc quoq; paruipendens adesse noluerit, aderit hinc à nobis, qui Imperatorio mandato illū in exiliū agat, doceatq; non oportere aduersari præscriptioni regię, propositæ de ueritate. Quod restat, uestræ est sanctitatis opus, unanimi iudicio conuenientē curationē circumspicere, tam ijs qui uoluntate sua, quàm qui errore deliquerūt: qua in re neq; odio, neq; gratia moueri, sed ecclesiasticā & apostolicā sequi regulā debetis. simul ut omni maledicentia liberetis ecclesiā, simul ut curas nostras alleuetis: simul etiā, ut pacis gratia restituta dissidentibus, maximā gloriam uobis ipsis cōcilietis. Deus uos conseruet, fratres dilecti. Theodoretus libro primo, capite uicesimooctauo.

Venerat aūt eò, Deo sic prospiciente, et Arsenius ipse: quē materiā impiæ suæ totius fabulę, Athanasij aduersarij futurū sperauerāt, occasione eiusmodi. Miserat, ut diximus, Athanasius familiares suos, cumque illis & diaconū quendā suū, ut Sozomenus refert, ad inuestigandū Arseniū: qui hominē inuentum, Tyrum secū unà abduxerunt, & in hospitium ductū, in latebris abdiderunt. Theodoret. lib. 1. cap. 29. Tametsi Socrat. lib. 1. cap. 27 & 29, Arsenium abditum in Aegypto, ab illis quos ad quærendum eum Athanasius miserat, comprehendi non potuisse scripserit, eo quòd mutatis locis hinc inde transferretur. Extat de occultatione Arsenij epistola Paphnutij monachi apud Athanasium, apologia secunda. Prouidentia autem Dei Tyrum compulsum, atq; hac occasione Athanasio ibidem proditū esse. Cum cupiditate uidendi quæ in synodo contra Athanasium agerentur, clam ibi adstat Arsenius: fortè Archelai consularis famuli in taberna audiunt, Arsenium, qui occisus fingeretur, in domo quadam clam esse. Quod cum Archelao illi nunciassent, confestim quærit Arsenium Archelaus, atq; inuentum cautè custodit: Athanasioq; significat, bonum haberet animum, adesse namq; Arseniū uiuentem: qui tamen comprehensus, Arsenium se esse negauerat: sed à Paulo Tyri episcopo, qui & olim eum nouerat, agnitus erat. Hæc igitur ad immi nentem de Athanasio actionem, diuina fuit præparatio.

Paulo pòst in synodum accersitus Athanasius, uenit. ubi sputco & impudenti cōmento fabulam suam contra Athanasium Eusebiani auspicati, primùm omnium mulierem infamis uitæ in medium sistunt, quæ se uirginitatem professam, ab Athanasio hospite noctu uim passam esse uociferatur. Sed quod commentum, ut erat uanissimum, per se ipsum statim destructū est, hoc modo. Venerat in synodum Athanasius, comitatus presbytero suo Timotheo. Iussus autem accusationi mulierculæ respondere, tacuit, quasi Athanasius non esset. Timotheus Athanasij consilium animaduertens, conuersus ad mulierem: Mihi ne, inquit, tecum res fuit unquam, aut hospitio tuo usus sum? Tum illa, impudētiore quàm antea uocifetatione, Timotheum digito cōmonstrans: Tu, inquit, uim mihi & uitiū obtulisti. Ita igitur mendacio & figmento per se prodito, cùm infamia summa fabulæ uanissimæ autorum, iudicibus quotquot cōscij erant, atq; inter Timotheum et Athanasiū discernere poterant, muliercula dimissa est, Athanasio repugnāte: qui indicari prius ab ea cōtendebat, à quibus fuisset subornata.

Contrà uerò, accusatores alia se habere multa atrociota crimina exclamant, quibus non auditus, sed aspectus patrocinentur, quæq; nulla ratione dilui ab eo possint. Interea arculam illam proferunt, & conditam exhibent manum, quam Arsenij esse iactitauerant. Ortus ibi ingens strepitus ac

tumultus est conclamantium omniũ, tum qui uerum esse credebãt, tum quibus falsum constabat, scelus esse indignum. Sed Arseniũ, quem bene abstrusum esse confidebant, adesse nesciebant. Dato igitur mediocri silentio, quęrit Athanasius, num alicui eorum Arsenius notus esset? Cumq; permulti ex eo consessu responderent, Equidem nouisse se Arsenium: producitur Arsenius in medium. Et rursum interrogat Athanasius, Sit'ne is Arsenius, quem interfecisse, cuiusq; corpori manũ resecuisse Athanasius diceretur. Confitentur omnes, esse Arseniũ. Ibi igitur pallio retecto, ambas ostendens manus: Tertiã, inquit, nemo quærat. Singulis enim hominibus dextra tantũ manus & sinistra, à conditore Deo collatæ sunt. Ad hunc modum refutato falsissimo commento, accusatores tumultu & seditione concitata, synodũ perturbarunt. Theodoretus libro primo, capite uigesimonono. Ex illis uerò Achab, seu Ioãnes unus, à tribunali se subducens, in ipso tumultu diffugit. Socrates libro primo, capite trigesimo.

Sozomenus libro secundo, capite uigesimoquinto, etiam his de rebus Athanasium à synodo accusatum scribit. Accusabant, inquit, eum ex parte Ioannis, Callinicus episcopus, & quidam Ischyriõ, quòd mysticum poculum (opera fortaßis Macarij presbyteri, sicut suprà dictum est) contriuisset, & sedem episcopalẽ destruxisset: Ischyrionemq; eum, cùm presbyter esset, carceri frequenter inclusisset, & calumnia apud Hyginum Aegypti hypatchum grauasset: ac, quasi Imperatoris imagines lapidasset, in carcerem trudi curasset. Callinicum uerò, cum in Pelusio catholicę Ecclesię episcopus esset, cum Alexandro sentiẽs, ob eã causam deposuisset, quòd communionem ipsius ter̃ sè per detrectasset, donec sibi de suspicione confracti poculi mystici satisfecisset: Marco aũt cuidam à presbyterio deposito, Pelusianam ecclesiam commendasset. Deniq; ipsum Callinicum militari custodiæ, flagris cædendum, & tribunalibus examinandum tradidisse. Euplus uerò, & Pachonius, & Isaac, & Achilles & Hermæus, ex episcopis qui cum Ioanne erant, etiam quasi propter illata uerbera eum accusabant. In communi autem accusabant eum omnes, quòd quorundã periurijs ad episcopatum peruenisset: affirmantes & cõtendentes, non esse ordinandum quenquã, nisi purgatum prius à criminibus, de quibus accusaretur: & ob eam causam hactenus deceptos, ab ipsius abstinere communione.

Meminit huius accusationis etiam synodus Alexandrina, apud Athanasium apologia secunda. Constitutionem, inquit, episcopatus Athanasij, tanquam non legitimè celebratam, arrodũt Eusebiani. aiunt enim, post obitum episcopi Alexandri, cum paucißimi essent qui Athanasij mentionem facerẽt, sex aut septem episcopos clanculum, & in loco obscuro, eum in præsulem elegisse. Hæc eadem illi, quibus nullum mendaciorũ genus reformidandũ uidetur, Imperatoribus scripsere. Hactenus Athanasius.

Prætetea, sicut in huiusmodi magno studio quæsitis insidijs fieri solet, præter expectationem, etiam ex illis qui amici putabantur, accusatores prodibant: legebaturq; scriptum quoddam publicatum uociferationũ, quasi laicorum Alexandrinorũ, quos ab ingressu Ecclesiæ remouisset. Sozomenus ibidem. Quibus omnibus semel simulq; Athanasius obrutus, quomodo de singulis se purgare potuit? Pro Macario tamẽ eum respondisse, Socrates indicat: & protestatũ esse, iniquum esse Macarium in uinculis detineri, accusatoremq; cum iudicibus inimicis coniungi. Deinde & contra eos qui cum Eusebio essent, excepisse: illicitum scilicet esse, ab aduersarijs suis causam suam iudicari: probariq; iussisse, an Ischyras accusator uerè presbyterij dignitate præditus esset. Addit item, sed clarius, epistola synodi Alexandrinæ apud Athanasium: Ischyram calumniatorem, eorum nihil, quæ contra Athanasiũ struxisset, probare potuisse. Placuisse igitur Eusebianis, ut in speciem iudiciũ suspenderetur tantisper, dum ad Mareotẽ ex suis quidam probationes collecturi mitterentur. Ita igitur missos fuisse eos ipsos, cõtra quos, ut Socrates retulit, Athanasius exceperat: Theognidem nimirum (seu Diognium, ut Athanasius habet) Marem, Theodorum, Macedonium, Vrsatium, & Valentem: homines, ut Athanasius ait, ab ultimis illis Pannoniæ finibus ad impietatis patrocinium, Tyrum usq; profectos.

Quos exploratores, ut contra quos excepisset, mitti ægrè ferens Athanasius: cum uideret per tumultuationes insidiatorum, circa tribunal totis uiribus uociferantium, abripiendum esse è medio Athanasium, ut fascinatorem uiolentum, & sacerdotio indignũ: nec alicuius causæ suæ partis, nec innocentiæ haberi rationem: propriæ etiam salutis metuens, posteaquam synodum cõmunem, ipsumq; Dionysium contestatus esset, clanculum discessit. Socrates libro primo, capite trigesimoprimo. Id uerò Theodoretus libro primo, capite uigesimonono: & Sozomenus libro secundo, capite uigesimoquinto, ita retulerunt. In ea nimirum tumultuatione præfectos (quibus Imperator mandauerat, ut diligenter cauerent, ne quid turbulentè in synodo ageretur, ne'ue ad manus & arma res deueniret) Athanasium clam à tribunali

bunali subduxisse: ac monuisse, ut nauigio celeriter discederet.

Ita igitur ad Imperatorem Constantinopolim Athanasius cōfugit, demonstraturus eidem, quibus in se insidijs & iniurijs synodus egisset. Socrates libro primo, capite trigesimosecundo. Ac recessisse se à Synodo, tanquam è concilio iniustorum, qui quod libuisset fecerint, atq; in tenebris cōsilia con flantes sua, contraria sibi ipsis finxerint: testa 10 tur ipse Athanasius in apologia secunda.

Post Athanasij uerò discessum, Synodus eum prætextu eorum criminum, de quibus suprà diximus, absentem condemnat, ac deponit: perscriptis ad Imperatorem confictis in eum mendacijs, ac criminibus. Quam uio lentiam exhorrescens Paphnutius cōfessor, apprehenso Maximo Hierosolymitano episcopo, è cōcilio abijt: Maximū monens, nō licere sibi cum tam flagitiosorum hominum 20 conuenticulo aliquid habere commune. Sozomenus lib. secūdo, cap. uigesimoquintō.

Extat de hac Athanasij condemnatione quiddā in dialogismo Constantij Imperatoris & Liberij episcopi Romani, apud Theodoretum lib. secundo, capite decimosexto: in quo affirmanti Constantio, Athanasium coràm in synodo Tyria, ab episcopis omnibus totius terrarū orbis condemnatū fuisse: Liberius respondet, cōdemnationem illam 30 nulla factam esse ratione, eo quòd de iudicio Athanasius recesserit: ijq; qui in Mareoten missi fuerint, ac falsa inde testimonia retulerint, in synodo postea Sardicensi libellos pœnitentiæ obtulerint: ac confessi sint, se per calumniam scriptas in Athanasium apud Mareoten confecisse.

Cum igitur Constantinopolim Athanasius uenisset, iniurias sibi à synodo factas Imperatori exposuit. Cui necessariū uisum est, 40 Athanasij causam coràm cognosci: quòd & fieri Athanasius ipse postularet. Literis itaq; in synodum Tyri missis, episcopos ibi congregatos Constantinopolim euocauit, ad reddendam rationem suæ sententiæ in Athanasium prolatæ. Exemplum literarum paulo pòst cū Athanasij narratione subijciemus.

Illis autem non mediocriter perturbati, qui adhuc cum Eusebio, Theogne, Mari, Patrophilo, Vrsatio & Valente erant, Constan- 50 tinopolim proficiscuntur, accusationibusq; prioribus in Athanasium omissis, noui eum facinoris insimulant: minatum scilicet fuisse, impediturum se, ne frumentum quod ex Alexandria Constantinopolim deuehi consueuisset, posthac unquam mitteretur. Socrates libro primo, cap. 35. Theodoretus libro primo, capite trigesimo. Narrat tamē Sozomenus libro secundo, capite uigesimooctauo, Eusebiū, Theognem, & cæteros perti 60 naciter apud Imperatorē affirmasse, uera omnino esse quæ in Athanasium decreuissent: adductis in medium testibus illis, quos explorandæ ueritatis specie in Mareoten misérant: qui uerum esse quod de poculo mystico confracto, alijsq; facinoribus in Athanasium dictum fuisset, testati sint.

Athanasio igitur iratus Imperator, in Gallias eum exulatum deportari iussit, ad Treuirensium ciuitatem. Quod nō tam propter accusationes aduersariorum eius Imperatorem fecisse nonnulli dixerunt, quàm studio reducendi ad concordiam ecclesias dissidentes: quòd cōmunionem eorum qui Arij dógma profitebātur, Athanasius omnino auersaretur. Exilium autem illud ingentem populo Alexandrino luctum & dolorem attulisse, eumq; cōtinuis apud Imperatorem supplicationibus pro reditu Athanasij institisse, Sozomenus narrat libro secundo, capite trigesimoprimo. Intercessisse etiam pro eo reuocando Antonium, magnū illum & clarissimum monachum: sed nihil obtinuisse. Imperatorem uerò magis irritatum, populum Alexandrinum quasi dementem & seditiosum obiurgasse. Clericis etiam ac sacris uirginibus Athanasij restitutionem flagitantibus, silentium præcepisse: simulq; affirmasse, nec sententiam se mutaturum, nec Athanasium, ut seditiosum & iudicio Ecclesiastico condemnatum, reuocaturum. Quin & Antonio respondisse, non posse se Synodi decretum labefactare. Nam etiamsi pauci inimicitiis inter sese mutuas exercentes, ad gratiam iudicassent: uerisimile tamen non esse, reliquam eximiorum & bonorum episcoporum magnam multitudinem eodem fuisse animo affectam. Athanasium uerò & conuiciatorem esse, & arrogantem, dissidiorumq; & seditionum autorem: quibus illum nominibus aduersarij Imperatori præcipuè suspectū fecerant. Attamen anno ac paucis mensibus elapsis, in graui morbo, antequam moreretur Constantinus, ut Alexandriam redire Athanasius iuberetur, decreto, tametsi Eusebio Nicomediēsi acriter reluctante, sanxit: quod & per iuniorem Constantinum pòstea factum est. Socrates libro secundo, capite secundo: Theodoretus libro primo, capite trigesimoprimo. Literas ad postremum ex apologia altera Athanasij, res gestas in ea synodo complectentes, adijcimus.

Episcopis Tyri congregatis, Dominis preciosissimis, ijs qui cum Athanasio ex Aegypto ad Concilium uenēre, in Domino

S. P. D.

¶ Non arbitrabamur, ulterius Eusebij, Theognij, Maris, Narcissi, Theophili & Patrophili cōspiratione incertā dubiamq; habe ri. Principiò quidē omnes reclamabam⁹ per

commi-

comministrum nostrum in sacris Athanasium, ne illis, quũ adessent, causæ cognitio permitteretur: ut non ignari, uel unius inimici præsentia, nedum plurium, iudicia turbari & lædi posse. Neq; uobis in occulto est odium eorum non solum in nos, sed in omnes orthodoxos: & quàm Arianicę rei furioso & immani studio, & zelo impiæ eius doctrinæ omnibus immineant, & aduersus omnes cõspirent. Hic tamen nos ueritate freti, ubi Meletianorum calumnias refellere cuperemus, nescio quibus artib. Eusebiani nostros conatus interturbare studuerunt: magnamq; operam impendẽte, ut nostra dicta reijcerentur, nunc synceriter iudicantibus interminantes, nunc etiam nonnullis cõtumeliam inferentes, non alio scopo, quàm ut id quod contra nos molirentur, progressum haberet. Fortasse diuina uestra religio, Domini honoratissimi, per id temporis ignorabat eorum cõspirationem: quam nunc putamus uobis manifestò apparere, quum sese, quales essent, tam clarè ostenderint. Quotquot enim ex toto grege suspectissimi erant, Mareoten ablegarũt: ut per nostram absentiam, quibus hic hærendum est, populos perturbent, & studia sua perficiant. Ecce enim Arianos, Colluthanos, & Meletianos, hostes catholicæ Ecclesiæ, ideo potissimùm emittere studuerunt, ut per præsentiam hostium nostrorum, sutelas quas uellent, aduersus nos facerent. Certè Meletiani, qui hic Tyri apud nos sunt, ante quatriduũ, quasi certi essent hoc in concilio decretum iri, quosdã ex suis uesperi per ueredarios ablegarunt, qui Meletianos etiam ex reliqua Aegypto Mareoten, quum ibi nulli essent, cõuocarent, eodemq; Colluthanos & Arianos ex alijs locis cõtraherent, ut eos instruerent, quid contra nos dictum uellent. Memores enim estis, ipsum Ischyram confessum esse coram uobis, non plures se habere quàm septem communicãtes. Cæterùm quia post sutelas suas, submissosque suspectissimos homines, audinimus eos singulos uestrûm ambientes, postulare uestram subscriptionẽ, ut omnium uestrûm consilio id actum uideri posśit: ideo nos & ista scribim⁹, & pro testimonio dicimus, protestantes coniurationes insidiasq;, quas & ab illis & per illos patimur: oramusq;, ut suscepto Dei timore, indignãtesq; sine uestra autoritate illos missos esse, quos ipsi uoluerunt, abstineatis à subscriptione: ne quas ipsi per se sutelas consuunt, eas tanquam uobis autoribus factas iactitent: quum deceat homines in Christo non humana respicere, sed ueritatem omnibus anteponere: neq; minas eorum aut cõspirationem in omnes, sed potius Deum metuere. Æquum certè erat, siquidem legati Mareoten mittendi fuerant, nos quoque unà cum illis ibi præstò esse, ad hostes Ecclesię indicandos, peregrinosq; eliminandos, ut purum istius rei scrutiniũ haberi posśit. Scitis enim Eusebianos suis sutelis curauisse epistolã reddi, quasi à Colluthanis, Meletianis et Arianis contra nos scriptã. neq; ignota res est, hostes catholicæ ecclesię nihil ueri de nobis, sed omnia infesta loquuturos. Lex autem Dei inimicum neque testem neq; iudicem esse uult. Reliquum est igitur, ut, tanquam in die iudicij rationem reddituri, accepta hac nostra protestatione, certiq; fraudis aduersus nos institutæ, nostrisq; precibus maturè admoniti, caueatis quicquam contra nos facere, aut Eusebianorum consilium adiuuare. Scitis enim, quemadmodum superius dixi, eos nostros inimicos esse: & cur ita pridem Eusebius Cæsariẽsis odium in nos susceperit. Valere uos optamus, Domini desideratissimi. Adamantius episcopus has literas dedi: Ischytas, Ammõ, Petrus Ammonianus, Tyrãnus, Taurinus, Serapammon, Ælurion, Harpocration, Moses, Optatus, Anubion, Sapriõ, Apollonius, Arbæthion, Potamon, Paphnutius, Theon, Nonnus, Ariston, Theodorus, Agathamnõ, Cinus, Pistus, Aethas, Nicõ, Pelagius, Theõ, Pammithius, Irenæus, Blastammon, Philippus, Apollo, Dioscurus, Timotheus Diopolitanus, Macarius, Heraclammon, Cronius, Muis, Iacobus, Ariston, Artemidorus, Phinees, Psais, Heraclides.

Rursus ijdem Aegyptij episcopi, qui Tyri conuenerunt ex parte catholicæ Ecclesiæ, Flauio Dionysio Comiti illustrissimo.

¶ Quum multas uideremus calumniarũ consarcinationes, & ex consarcinationibus insidias Eusebij, Narcisci, Flacilli, Theognij, Maris, Theodori, & Patrophili, aduersus nos, quos quia principiò detrectantes reijcere non licuit, necessariò ad hanc protestationem decurrimus: præsertim quum animaduertamus multa ad gratiam Meletianorum, multa rursus ad insidias catholicæ Ecclesiæ sub nostri criminibus agitari: necessariò ob id quoq; libellũ hunc tibi porrigimus, cum multis obsecrationibus, ut Dei metu in animo seruato, qui Imperium angustissimi & pientissimi Imperatoris Constãtini tuetur, cognitionem causarum nostrarum ipsi augustissimo Imperatori reserues. Æquum enim est, te ab Imperatore missum, negocium hoc integrum Imperatori retinere. Quandoquidem tolerare nõ possumus compositas istas calumnias, quibus insidiose ab Eusebianis premimur: ideoq; postulamus causam istam pientissimo & religiosissimo Imperatori reseruari, apud quem licebit & iura Ecclesiæ, & nostra proponere. Planè enim cõfidimus, eius pietatem, cognitis nostris rationibus, ne-

quaquam nos condemnaturā esse. Quapropter denuò te obtestamur, & adiuramus per omnipotentem Deum, ita pientissimus Imperator per multos annorū recursus cum liberis suæ pietatis ualeat, ut nihil in hoc negocio deinceps facias, neq; tibi indulgeas, ut quicquā contra nos in synodo commoueas, sed reserues rei cognitionem eius pietati. De ijsdem rebus etiam dominis nostris episcopis orthodoxis significauimus, quibus certior factus Alexander episcopus Thessalonicensis, scripsit ad Dionysium comitem in hæc uerba.

Domino suo Dionysio Alexander episcopus.

¶ Clarè uideo, Athanasio calumniā strui: omnes enim quos recusauit, nescio quo modo, illi emittere uoluerunt, nullò nobis eius rei indicio facto. Erat enim decretum, ut cōsultatio haberetur, quos nam eò amandare oporteret. Consule igitur illis, ne quid temerè faciant. Venerūt enim ad me turbidi cum his uerbis, belluas inhorruisse, & in proximo esse ut exiliāt, eo quòd sonitu strepituq; consternatæ sint, audierintq; Ioannem nonnullos emisisse. Vide ergo, ne anteuertāt: & ita ut uelint, sutelas faciant. Nosti porrò, Colluthianos, unà cum Arianis & Meletianis, hostes Ecclesiæ esse. Isti nunc inter se animo calculisq; consociati, ingentia mala patrare possunt. Vide igitur quid utile sit, ne quid triste emergat: ne subijciamur obtrectationi, quasi qui nequaquam iustè iudicauerimus. Ea autem potissimum de illis suspicio est, ne peragratis ecclesijs, quarū episcopi hic sunt, per metum & uim totam Aegyptum perturbent, ut ita Meletianis ecclesiæ tradantur, quod quidem agitati iampridem animaduersum est.

Ad hæc Comes Dionysius Eusebianis scripsit ad hunc modum.

¶ Hæc ipsa erant, quæ dicebam Domino meo Flacillo. Athanasius insurget, dicetq;, quos ipse reiecerat, eos ad istud negociū submitti: seq; iniuria tractari & circūueniri uociferabitur. Hæc quoq; eadem illa sunt, quę dominus animæ meæ Alexander suis epistolis mihi significauit. Verùm ut sciretis ratione constare, quæ mihi ab illius humanitate perscripta sunt: ipsius epistolam, ut à uobis quoq; legeretur, subieci. Memores autem estis eorum quæ prius scripsi, quum admonerem uestram bonitatem, legatos communi iudicio & suffragio deligendos esse. Videte igitur, ne res ista culpæ obnoxia sit, ne'ue iustam obtrectandi nostri occasionem criminatoribus præbeamus. Vt enim accusantium partem grauari non oportet, ita neque reorum. Arbitror porrò nō minimam nostri obtrectandi materiam datum iri, si dominus meus Alexander actis nostris non uideatur suffragari.

Narratio, quomodo è Tyro abierit in Aegyptum Papa Athanasius.

Quum res ita agererur, ab ijs tanquam è concilio iniuriosorum recessimus: quod enim libuit, fecēre. Sed tamen ea quæ inaudita altera partè fiunt, nihil habere roboris, nemo omnium mortalium ignorauerit. Hoc enim & lex diuina præcipit: hoc quoq;, quū insidias pateretur beatus Apostolus, & reus esset, postulabat. Oportebat, inquiēs, Iudęos ex Asia corā te adesse, & accusare, si quid habent. quo tempore & Festus, conantibus Iudæis easdem contra Paulum insidias, quales egò nunc patior, ita loquutus est: Nō est moris Romani, gratiæ aduersariorum donare hominem reum, qui nondum accusatores ante oculos suos habuit, aut respondendi locum de crimine adeptus est. Eusebiani autem & legem mutare ausi sunt, & illis ipsis iniustissimis Iudęis iniustiores sese exhibuerunt. Non enim statim à principio ista seorsum sine reliquis agere tentauerunt: sed tum demum, quum coràm à me in præsentia refutati succubuissent. Ex eo namq; tempore, quemadmodum Iudæi, consilium seorsum & soli inierunt, ut & nos perderent, et hæresim introducerent: & quemadmodum illi Barrabam postulauerunt, ita quoque & ipsi omnia ob hæresim se facere profitentur. Et hæc quidem abunde sufficiunt ad defensionem meam: sed tamē ut eorum scelera & ueritatis libertas magis appareat, nihil uetat, quo minus denuò earum rerum mentio fiat, ut pateat ipsos sibimet contraria egisse: & in tenebris consilia sua conflantes, in semetipsos impegisse: & studio nos occidendi, seipsos, uti insani solent, uulnerasse. Nam de mysterijs inquirentes, Iudæos interrogarūt, & catechumenos examinauerunt, Vbi nam (inquientes) eratis, quum Macarius accessit, & mensam subuertit? illiq; responderūt, Nos intus fuimus. Iam si id uerum est, ergo eò tempore oblatio celebrari non potuit, siquidem catechumeni intus erant. Æquè tamen passim scriptitarunt, stante presbytero, & sacrum faciente, Macarium ingressum subuertisse omnia. Et quum interrogarent quos uellent, ita percunctati sunt: Quo in loco erat Ischyras, quum Macarius superueniret? illiq; rursum responderunt, In cubiculo ægrotus decumbebat. Ergo in sacro non stabat, qui per morbū decumbebat: neq; oblationē facere poterat, qui in cellula sua ægrotus iacebat. Insuper dicēte Ischyra, cōbustos esse libros à Macario: subornati ad eam rem testes, nihil tale factum esse, & mentiri Ischyram asseuerauerunt. Iam quod admirer is, quum

quum literis suis famam eam spargant, ubique terrarum à nobis sublatos esse, qui conscij testimoniũ ferre possent: eosdem tamen, quum iam apparerent, percunctati sunt, nullo interim pudore tacti, quũ se uiderent undecunq; quadruplatores declarari. Sed tamen quanquam seorsum, sine aliorũ authoritate ita pro libidine agerent, nutibusq; testes admonerent, præfectus minas iactaret, milites q; tela ac uulnera intentarent: nihilominus tamẽ Dominus ueritatẽ patefecit, eosq; sycophantiæ coarguit. Illi ergo actorum monumenta, quæ habebant, suppresserunt: & notarijs iniunxêre, ut ea amolirentur, neq; ulla exemplaria uulgari finerent. Sed frustra hæc omnia. Nam qui ea scripsit Rufus est, qui nunc in Augustalliana speculatorẽ agit, & testis eius rei citari potest. Atque adeò ipsi Eusebiani ea per suos Romam miserunt, eademq; illa ab Iulio episcopo ad me transmissa sunt. Insaniunt igitur, sua arcana in manibus nostris haberi, & à nobis rẽcitari. His et istiusmodi facinorib. patratis, causam cur ea facerent, manifestam reddidẽte. Nam & in digressu suo Arianos secũ Hierosolymam adductos, in communionem receperũt, scriptis eiusmodi super ea re literis, quarum principium & pars hæc est.

Epistola Catholici, Flauius Himerius exarcho Mareotæ S. P. D.

¶ Ad preces Ischyræ presbyteri, pietati dominorum meorũ Augustorum & Cæsarum supplicantis, ut sibi in loco pacis Secontaururi ecclesia ædificaretur, decreuit diuinitas illorum, ut id quamprimum fieret. Cura igitur, exemplaribus diuini istius diplomaris, quod primò loco positum est, nostræq; sanctitatis monumentis perlectis, breuiterque perlustratis, ut in negocio procedatur: & quæ diuinitus constituta sunt, ad effectum perduci queant. Illi igitur eo modo captationes instituebant, dolosq; & fraudes moliebantur. Nos autem adito principe, qui synodum indixerat, in qua ipsius Comes præsederat, Eusebianorum scelera patefecimus: quibus ille auditis, grauiter commotus, in hæc uerba scripsit.

Victor Constantinus, Magnus, Augustus.

¶ Ego ignoro quid sibi uelint ista, quæ à uestra synodo per tumultũ & tempestatem iudicata sunt. Mihi sanè uidetur, nesciò quo pacto, ueritas per immodestiã opprimi, dum per uestram contentionem, quam inuictam cupitis, ea quæ Deo placent, non considera- tis. Sed erit diuinæ prouidentiæ officium, & explorare scelera istius contentiositatis, & explorata dissipare: uobisq; clarè ostendere, quantam in uestro cõgressu ueritatis curam habueritis, & an uestra iudicia citra gratiam & odium calculũ suum prompserint. Quo- circa festinanter ad meam pietatem accurrite, ut rerum istarum excussam, exactamq; fidem coram me in præsentia ipsi præsentes doceatis. Quare autem ista scribere uoluerim, & quapropter uos literis meis accersendos putauerim, ex sequentibus cognoscetis. Ingredienti mihi cognominem & fœlicem patriam meam Constantinopolim (eram autem in equo) subitò Athanasius episcopus in media uia, cum nonnullis alijs quos circum se habebat, ita inexpectatus occurrit, ut non leuem mihi causam admirationis præberet. Testis mihi Deus, omniũ speculator, me, quisquis esset, primo aspectu agnoscere nequiuisse: nisi nostrorũ quidam, quis nam ille, & quam nam iniuriam passus esset, iam anteà auditam, ut fieri solet, mihi indicasset. Ego igitur per illud tempotis uerba cum illo non habui, neq; colloquiũ miscui. Quum autem ille se audiri postularet, & hoc recusarem, & propemodum eum summoueri iuberem, magna libertate nihil aliud postulauit, quàm ut uos hùc euocari iuberem, quo uobis præsentibus, quæ per uim passus esset, conqueri posset: quod quum mihi æquum, & temporibus meis congruum uideretur, scripto uobis denunciatum uolui, ut quorquot synodum Tyti absoluistis, sine omni tergiuersatione ad prætoriũ nostræ clementiæ conueniatis: re ipsa, quantum synceritatis integritatisq; sit in uestris sententijs, coram me ipso synceroo famulo Dei (quod ne ipsi quidem abnegaueritis) declaraturi. Certè per meum erga Deum cultum, obseruantiamq;, ubiq; iam terrarum pax est: & à barbaris ipsis nomẽ Dei synceriter benedicitur, qui hactenus ueritatem ignorabant. Nihil dubij autem est, eum qui ueritatem ignorat, etiam Deum ignorare. Sed tamen, ut anteà dixi, Barbari per me syncerum Dei famulũ, Deum agnouerunt, & iam metuere didicerunt: ideo quod illum mihi protectorem esse, meiq; curam gerere, re ipsa experti sint: atque ita in nostris rebus Deum agnitum, nostri formidine Barbari reuerentur. Nos contrà, qui mysteria clementiæ eius ostentare & præferre uidemur (nõ enim dixerim tueti) nos inquam nihil facimus, nisi ea quæ ad discordiam & odium pertinent: & ut semel dicam, quę ad humani generis perniciem referuntur. Quapropter uos meo pretorio sistite, quemadmodum dixi, & festinate huc quàm celerrimè: certiq; siris, me omni ope studioq; annisurũ, ut ea quæ sunt legis Dei, quàm maximè inoffensa illabefactaq; seruentur, quibus nullum uec probrũ nec infamia allini possit: profligatis scilicet & contritis semel inimicis legis, qui sub specie sancti nominis, multiplices & diuersas blasphemias adferunt.

Quibus

Qnibus cognitis, conſcij ſuotum facino-
rum, cæteris epiſcopis à profectione retẽtis,
ſoli Eoſebios, Theognius, Patrophilus, & al
ter Euſebius, Vrſatius & Valens, principem
adierunt, abſq; omni mentione calicis aut
Arſenij: deerat enim illis eius rei fiducia. Sed
aliod crimen commenricium detulerunt:
Athanaſinm ſcilicet minatum eſſe, ſe impedi
turum quo minus frumentum ex Alexan-
dria in patriã Cæſaris deueheretur: idq́; epi-
ſcopos Adamantium, Ambium, Agatham-
monem, Arbethinonem, Petrũ, pręſentes ex
eo audiuiſſe. Emicuit ibi Cęſaris ira, adeò ut
poſt tot atroces minas, & tantopere dãnatas
Euſebianorũ iniurias, inaudita cauſa, eueſti-
giò efferbuerit: & omiſſo iudicio, quod in ex
pectatiõe erat, nos in Gallias relegarit. Quæ
relegatio eorũ ſcelera magnopere oſtendit.
Certè beatus Conſtantinus minor, memor
ſcriptorum patris ſui, dum nos patriæ reſti-
tueret, in hæc uerba epiſtolam miſit.

*Conſtantinus Cæſar populo catholicæ Eccle-
ſiæ Alexandrinæ.*

¶ Neq; oeſtram ſacram mentem latêre ar
bitror, ideo Athanaſiũ adorandæ legis inter
pretẽ in Gallias miſſum eſſe, ne quo tempo
re ſanguinolentorũ hoſtium feritas ſacro e-
ius capiti quàm maximè immineret, impli-
citusq́; malorum collimitio aliquid intole-
randũ, & cui remediũ nullum eſſet, patere-
tur. Ad hanc igitur feritatẽ elndendã, tot fau
cibus inhiantiũ ſubtractus, ut ſub me age-
ret, iuſſus eſt: atq; ita in hac urbe cõmoratns
eſt, nt omnib. reb. neceſſarijs abundaret: ta-
metſi eius reuerenda uirtus, diuina ope fre
tus, onera aſperioris fortunæ uilipenderet.
Iam quũ in primis ueſtræ in Deũ pietari, ſu-
isq́; ſedib. hũc epiſcopũ Dominus noſter &
pater Cõſtantinus reſtiruere uellet, & hnma
na ſorte pręuentus, anteq̃ hoc ootum imple
ret, requieuerit: ego mihi cõuenire puto, ut
ſuſcepta uoluntate ſacræ memoriæ Impera
toris, idipſum adimpleam, quod ille nõ po-
tuit. Quũ igitur Athanaſius ad ueſtrum con
ſpectũ penetrauerit, tum demum intellige-
tis, quantæ apud nos reuerẽtię fuerit. Neq;
id mirum uideri debet, ſi quid huiuſmodi
in eius gratiã fecerim. Ad hoc enim faciẽdũ
meam mentem, & ueſtri deſiderij imago, &
ſpecies tanti uiri inſtigauit. Diuina prouidẽ-
tia uos ſeruet, dilecti fratres. Datum Treui-
ris, 15 Calendas Iulias.

Quum igitut ex hac cauſa in Gallias amã
dati ſimus, quis non ſimul uidet & Impera
toris mentem, & Euſebianorum ſanguina-
rios animos: & principem id propterea fe-
ciſſe, ne grauiore calumnia ab illis opprime-
remur? Simplici enim animo in audiendo
fuit. Iſtiuſmodi igitur Euſebianorum acta,
atque hæc illorum uafricies in confuendis
dolis fuit. Quis igitur iſtis animaduerſis, nõ
fateatur, in mea cauſa nihil per gratiam a-
ctum eſſe: ſed omnia bono iure & meritò cõ
ſtituta fuiſſe, quũ tanta multitudo epiſcopo
rum publicè priuatimq́; noſtræ cauſæ ſcri-
ptis patrocinetur, & ſycophantias inimico-
rum uiruperet? Quis iſtis conſpectis, non
pronunciauerit, Valentem & Vrſatium me-
ritò ſemetipſos improbaſſe? & ex pœniten-
ria culpam ſuam ſcriptis confeſſos eſſe? ma
luiſſeq́; aliquantiſper pudefieri, quàm in æ-
ternum ſycophantiarum pœnas luere? Re-
ctè igitur & eccleſiaſticè fecere beati in ſacris
comminiſtri noſtri, quòd quum nonnulli
ambigua de nobis loqui, & quæ pro nobis
iudicata eſſent, irrita facere conarentur, om-
nia pati, & exiliũ ſuſtinere maluerint, quàm
ot abrogarẽt tot ac tantorum epiſcoporum
iudicia. Si igirur ueri & légitimi pręſules uer
bis duntaxat noſtris aduerſarijs repugnaſ-
ſent, aut ſi ipſi uolgares homines fuiſſent, ac
non porius eximiarum urbium epiſcopi, &
capita tantarum Eccleſiarum: ſuſpicio obo-
riri poſſet, per gratiam iſta ab illis facta eſſe.
Iam quum & uerbis mihi patrocinati ſint,
& exilia ſuſtinuerint: in quorum numero
eſt & Liberius Romanus præſul, qni quan-
quam uon uſque ad finem exilij mala per
peſſus eſt, biennium tamen in ea tranſmigra
tione perdurauit, nõ ignarus ſycophantiarũ
quas patiebamur: nec non & Hoſius ille ma
gnus: Itali item, Galli, Hiſpani & Aphricani
epiſcopi, & quotquot ſunt Pentapoleos.
Nã tametſi Hoſius minis Conſtantij conter
ritus, non uidebatur Euſebianis contradi-
cere: nis tamen illa & tyrannica Conſtantij
poteſtas, multæq́; conrumeliæ & intermi-
nationes ſatis oſtendũt, minimè eum in no
ſtri condemnationem conſenſiſſe, ſed ſenij
imbecillitate imparem uerberibus ad tem-
pus ceſsiſſe. Quapropter æquum, ut omnes
in re minimè dubia tãto impenſius oderint
& auerſentur uim iniuſtitiamq́; quas paſsi
ſumns, nel ſaltem ea de cauſa, quòd ſatis cõ-
ſtet illas non ob aliud nobis, quàm ob Aria-
nam impietatem illatas eſſe. Si quis igitur,
qualis ſit noſtra cauſa, & qoales ſint Euſebi
anorum ſycophantiæ, ſcire uelit, legat ſcri-
pta noſtræ defenſionis, ſumatq́; teſtes, non
unum quidem aut alterum, aut tres, ſed tan
tam epiſcoporum multitudinem, & inter e-
os Liberium & Hoſium cum ſuis. Hi enim
cum uiderent ea quæ contra nos agerentur,
omnia pati maluerũt, quàm aut ueritatem,
aut cauſam noſtram prodere. Idq́ue bono
& ſancto conſilio fecerunt. Præterea uis il-
la quam tanri uiri paſsi ſunt, indicio eſt,
quid alij tolerauerint. Cætera omnia illa
nihil aliud ſunt, quàm monumenta & tro-
phæa de Ariana hæreſi & ſcelere ſycophan-

tarum erecta: & exemplar posteris inscripti, ut ad mortem pro ueritate depugnent, & auersentur Arianam hæresim, Christo inimicam, Antichristiq; anteambulatricem: &, ut nihil fidei habeant nostris criminatoribus. Testimonia enim tot ac talium episcoporum digna sunt fide, & abunde sufficiunt ad nostram innocentiam ostendendam.

SYNODUS HIEROSOLYMITANA.

AIt in quarto de uita Constantini libro Eusebius, synodum frequentissimam apud Tyrum Phœniciæ, ab Imperatore ipso euocatam fuisse Hierosolyma, in ipso trigesimo imperij Constantini anno. Causam autem, propter quam coacta fuerit, aliam nullam explicat, quàm consecrationem martyrij Saluatoris, quod regali magnificentia Imperator Hierosolymis ædificauerat. Conuenisse autem narrat eò, cuiusuis prouinciæ illustres episcopos: ut Macedoniæ, Pannoniæ, Mysiæ, Persiæ, Bithyniæ, Thraciæ, Ciliciæ, Cappadociæ, Syriæ, Mesopotamiæ, Phœniciæ, Arabiæ, Palæstinæ, Aegypti, Libyæ, & Thebaidis. Nec doctores solùm & episcopos adfuisse, uerumetiam frequentem cœtum populorum ex omnibus undiq; prouincijs: præsto quoq; fuisse cum præstantibus aulicis suis Imperatorem ipsum dixit. Meminit eiusdem Synodi Athanasius quoque in Apologia secuda, & in epistola de synodis Arimini & Seleuciæ: sed Eusebianos consueta fraude ad diuersas inde prouincias scripsisse testatur, Arij fidem synceram & rectam ab Imperatore esse cognitam, & probatam. Proinde ut ab omnib. ecclesijs, qui cum Ario sentirent, cum gratulatione reciperentur, Imperatori placere. Exemplum literarum ex Athanasij de Synodis Arimini & Seleuciæ epistola huc adscribimus.

SANCTA SYNODUS HIEROSOLymis coacta, Ecclesiæ Dei quæ est Alexandriæ, & per Aegyptum, Thebaida, Libyam, Pentapolim, reliquisq; per orbem episcopis, presbyteris & diaconis in Domino Salutem.

¶ Omnibus nobis ex diuersis prouincijs in unum congregatis, ad panegyrim celebrandam pro dedicatione martyrij Saluatoris, quod religiosissimus Imperator Deo omnium regi & Christo eius ædificauit, maiorem nobis animorum læticiam, Dei gratia, literæ eiusdē religiosissimi Imperatoris præbuerunt, quibus nos ad ea quæ oportuit instigans, omnem inuidiam ab Ecclesia Dei expellit, & omne odium procul abigit, per quæ Christi membra iampridem dissidebāt: authorq; fuit, ut simplici & placido animo reciperemus Arianos, quos aliquandiu improba inuidentia extra Ecclesiam detinuit: & uiris istis de rectitudine fidei in literis suis testimonium præbet, quam quum antea fama audiuerat, ipse eādem ex uiua eorum uoce cognouit, cognitamq; approbauit, eamq; rem nobis manifestam reddidit, eo quòd literis suis orthodoxas eorum uirorum opiniones scripto comprehēsas subiunxerit, quas omnes agnouimus sanas & Ecclesiasticas esse. Quapropter iure admonuit, ut uiri isti reciperentur, & coadunirentur cum Ecclesia Dei: ut uos ex epistolæ illius exemplaribus cognoscetis, quæ nos ad pietatē uestrā misimus. Credimusq; uobis ipsis, ueluti propria mēbra uestri corporis recuperantib. magnū ex ea re gaudium læticiamq; obortturā, dum ipsi uiscera, uestra fratres scilicet & patres agnosciris, & recipitis: nou solū presbyteris Arianis, sed uniuerso populo cum omni multitudine uobis restituto, qui ob causam istorum uirorum longo iampridem tempore à uobis dissidebat. Decetq; uos, cognitis quę hic acta sunt, quodq; isti uiri nobiscum communicauerunt, & à tanta Synodo recepti sunt, quàm promptissimè eos, ut membra Ecclesiæ coeant & in pace sint, consalutare: maximè quòd promulgata, & publicè edita eorum fides, indubitatam, & apud omnes approbatam Apostolicam traditionem & doctrinam complectatur.

SYNODUS ANTIOCHENA.

ANtiochena Synodus ab Arianis, quorum præcipui fuere Eusebius Nicomediensis, Theogonius Nicænus, Eusebius Cæsariensis, Patrophilus Scythopolita, Aetius Lyddæ, Theodotus Laodiceæ episcopus, alijq; contra Eustathium, fraude & insidijs coacta est, circa finē (ut uidetur) Constantini. In ea enim Eustathius, laudatissimus Antiochenæ ecclesiæ episcopus, Nicænæ fidei defensor, depositus, ob eam solam causam quòd Nicænam fidem approbaret: eos uerò qui Eusebium, Paulinum Tyri episcopum, & Patrophilum Scythopolitanum, quorum opinioni per Orientem adhærebant, tanquam Arianos auersaretur, & publicè reprehenderet. Quæ causa alio etiam cum prætextu ab Ariana Synodo acta est, nimirum quòd factis parum honestis Eustathius sacerdotiū commaculasse deprehensus fuisset. Conduxerant enim illi, quorū opera maximè hanc extitisse Synodum diximus, mulierculam prostitutæ pudicitiæ, quæ intromissa in Synodum, magno & impudenti clamore, puerum quem secum gestabat, ab Eustathio susceptum genitumque essedicceret. Eustathius autem animaduertens quorum studio ac insidijs tam manifesta contra se calumnia conficta esset, postulabat, ut si quē teste mulier ei' rei haberet, produceret. Quæ

Quæ cum testem sibi esse aliquem negaret, iusiurandum dare à Synodo flagitiosa iussa est: neglecta lege, quæ tum demum accusationes ualere dicit, si duorum trium ue testiom approbatione confirmatæ sint. Cum igitur iureiurando eam fraudem muliercula misera confirmasset, in Eustathium, ut adulterum, sententia lata est. Refragantibus aūt alijs episcopis, quorum multi ibi aderant, ac manifestè contradicentibus, iniustam esse sententiam, in qua nihil eorum obseruetur quod Paulus constituisset: (accusationem contra presbyterum, nisi crimine duorum confirmato testimonio, non admittendam esse) Eustathiumque monentibus, ne iniquæ insidiatorum contra se sententiæ acquiesceret, ad Imperatorem illi abierunt, eoque persuaso corám fuisse contra Eustathium & iustam sententiam latam, exilium ei confecere. Imperator enim tumultus in depositione Eustathij exortos, quibus tota ciuitas periclitata fuerat, Eustathio ut autori imputabat. Theodoretus libro primo, capite uigesimo: Sozomenus libro secundo, capite decimonono.

DE SYNODIS EIVSdem temporis.

EX TOMO PRIMO CONciliorum.

Commemorat Synodos aliquot sub tempore concilij Nicæni. Constantini & Syluestri, autor libri Conciliorum, de quib. in probatis scriptoribus nihil reperitur. Cum mirum sanè est, cum Romanæ quoq; Ecclesiæ historiam scripserint Socrates, Theodoretus, & Sozomenus, illas narrationes de eiusmodi Synodis tam prorsus fuisse præteritas. Nonnulla autem de his ex libro Conciliorum annotare uisum nobis est: non eò ut eis autoritatem & uetustatem attribuamus: sed ne curioso lectori non satisfacere uelle uideamur.

ROMANA.

Conuocasse aliquot Synodos Romæ post Nicænam, Syluestrum, in quib. tum Nicenę Synodi decreta cōfirmata, tum noua constituta sint, autor idem prodidit. Sed eas omnes pro incertis haberi oportet, ob hoc, quod non Syluestri, sed Iulij tempore apud Nicænam Synodus uniuersalis congregata fuit. In prima ait Romana, cui Cōstantinus interfuerit, primùm omnium sanctiones Nicæas cōfirmatas, & alias aliquot constitutiones adiectas esse, quas hoc modo enumerat.

Syluester episcopus sanctæ & apostolicæ sedis præsul urbis Romę dixit: Quicquid in Nicæa Bithyniæ constitutum est, ad robur sanctæ matris Ecclesiæ catholicæ & apostolicæ, à sanctis sacerdotibus trecentis decem & octo, nostro ore conformiter confirmamus. Omnes qui ausi fuerint dissoluere diffinitionem sancti & magni concilij, quod apud Nicæam congregatum est, sub præsentia pijssimi & uenerādi principis Cōstantini Augusti, anathematizamus. Et dixerunt omnes: Placet.

De Paschæ solennitate.

Omnibus episcopis & presbyteris præceptum est, Paschæ obseruantiam custodire à luna 14. usq; ad 21, ita ut Dominicus dies coruscet. Et dixerunt episcopi: Placet.

De Concilijs ter in anno celebrandis.

Syluester episcopus dixit: Robustius duximus consilium, si placet, ut omnis episcopus, qui conuenit ad Cōcilium, fidem suam chirographo confirmet: ut deinceps rediens ad parochiam suam, compaginem nostræ salutationis plebi suæ innotescat: ut fide concilij declarata, intemeratus ordo seruetur. Et dixerunt episcopi: Placet.

Nulli clerico licere causam in publico examinare.

Syluester episcopus dixit: Nulli omnino clerico licere, causam quamlibet in publico examinare, nec ullum clericum ante iudicem laicum stare. Et dixerunt episcopi: Placet.

De præficiendis in ordinibus, & proficiendis.

Si quis clericatum promereri desiderat, hoc iustum est, ut sit ostiari' annum unum, lector annos uiginti, exorcista annos decem, acolythus annos quinque, subdiaconus annos quinque, diaconus annos quinque. Et si ad honorem presbyterij accedat, & faciens in eo ordine annos sex, si fuerit omnium uotiua gratia, non præmio, non inuasione cupiditatis, nulli prorumpens gradum, sic ab omni Ecclesia eligatur consecrandus episcopus, nullo de membris Ecclesiæ intercidente, & omni Ecclesia conueniente. Et dixerunt episcopi: Placet.

Vt nulli episcopo liceat sine cuncta Ecclesia, à nouissimo gradu usque ad primum, ordinare neophytum. Et dixerunt episcopi: Placet.

Syluester episcopus dixit: A' nobis incipientes moderamine lenitatis indicare, commonemus, ut nulli episcopo liceat, quemlibet gradum clerici ordinare, aut consecrare, nisi cum omni adunata ecclesia: Si placet? Et dixerunt episcopi: Placet.

ROMANA ALIA.

Aliam rursus ipso Nicæni concilij tempore, Romæ de consilio Constantini cōuocatam narrat à Syluestro, in quam conuenerint episcopi ducenti sexaginta septem.

Damnati autem & in ea sint hæretici, quos Nicæna Synodus dãnauerat: Arius scilicet, Photinus, & Sabellius, quibus hæc Synodus adiecerit & Callistũ. Postea autem constitutum esse indicat, ut presbyterum, Arianismũ resipiscentẽ nemo susciperet, nisi episcopus eiusdem loci eum reconciliaret: & sacrosancto chrismate, per episcopalis manus impositionem, sancti spiritus gratia, quæ ab hæreticis dari non potest, confirmaret. In qua & consensu & subscriptione omnium constitutum est, ut nullus laicus crimen clerico audeat inferre. Et ut presbyter non aduersus episcopum, non diaconus aduersus presbyterum, non subdiaconus aduersus diaconum, non acolythus aduersus subdiaconum, non exorcista aduersus acolythum, non lector aduersus exorcistam, non ostiarius aduersus lectorem det accusationem aliquam. Et non damnabitur præsul, nisi in septuagintaduobus testibus. Neque præsul summus à quoquam iudicabitur, quoniam scriptum est: Non est discipulus supra magistrum. Presbyter autem cardinalis, nisi quadraginquatuor testibus non damnabitur. Diaconus cardinarius constitutus urbis Romę, nisi in uigintisex non damnabitur. Subdiaconus, acolythus, exorcista, lector, ostiarius, nisi (sicut scriptum est) in septem testibus non damnabitur. Testes autem & accusatores sine aliqua sint infamia, uxores & filios habentes, & omnino Christum prędicantes. Testimonium laici aduersus clericum nemo recipiat. Nemo enim clericum quemlibet in poblico examinare pręsumat, nisi in Ecclesia. Nemo enim clericus, uel diaconus, aut presbyter, propter quãlibet causam intret in curiam, nec ante iudicem cinctum causam dicere præsumat: quoniam omnis curia à cruore dicitur, & immolatione simulacrorum. Et si quis clericus, accusans clericum, in curiam introiuerit, anathema suscipiat. Hic inter cætera prædicta omnium consultu constituit in synodo, ut sacrificium altaris non in serico panno aut tincto quisquam celebrare præsumeret, sed in puro lineo, ab episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato atq; contexto, sicut corpus Domini nostri Iesu Christi in sindone mũda sepultum fuit. Et si quis desideraret in Ecclesia militare, aut proficere: ut esset prius ostiarius, deinde lector, & postea exorcista, per tempora quæ episcopus constituerit: deinde acolythus annis quinque, subdiaconus quinque annis, custos martyrum annis quinque, diaconus annis quinque, presbyter annis tribus, probatus ex omni parte in tantum, ut etiam ab his qui foris sunt, testimonium habeat bonum: unius uidelicet uxoris uir, quæ tamen à sacerdote sit benedicta. Et si probatus fuerit dignus, & uota populi & cleri concurrerint, canonicè episcopus consecretur. quem postea nec clericus, nec populus perturbare debet: quia episcopi, qui throni Dei uocantur, non sunt lacerandi, sed magis portandi & uenerandi. De quibus ait beatus Paulus apostolus: Seniotem ne increpaueris, sed ut patrem obsecra. Legimus namq;, ipso Domino dicẽte, Non esse discipulum super magistrum: hoc est, non sibi debere quenquam ad iniuriam doctorum, uindicare doctrinam: nec aliqua machinatione Domini discipulis, id est, Apostolorum successoribus detrahere, aut eos infamare: quia iniuria doctorum ad Christum pertinet, cuius uice legatione funguntur. Qualiter enim Dominum contristent, qui hoc agere præsumunt, Dominus in Euangelio testatur. ait enim ipse Saluator, quòd expediat scandalizanti unum de pusillis istis, in maris profunda demergi, & molam asinariam collo eius suspendi. Si talis ergo pœna, Domini discipulos scandalizantibus hic promittitur, quid in futuro eis prouenire debeat, summopere pensandum est: quoniam non parum periculi illis manere poterit ante Deum, qui hæc detrectant suis exhibere ministris. Quod ita demum probari poterit, si Deum timeant, qui talia exercere minimè formidant: si imposito sibi improbo silentio, à talibus se deinceps custodiant. quia nihil prodest homini, reliqua bona agere, nisi mens ab iniquitate reuocetur, & ab obtrectationibus lingua cohibeatur. Vnde ait propheta: Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diuerte à malo, & fac bonum. Nemo enim bonum faciens, alteri uerbo aut facto nocere uult. Et reliqua. Hic in memorata Synodo constituit, omnium cum consensu, ut nullus presbyter Missas celebrare præsumat, nisi in sacratis ab episcopo locis, qui sui particeps decæterò uoluerit esse sacerdotij. Et pietatis affectu hic sanctissimus Papa sub gesta synodica reuocauit, Apostolica autoritate, multos, ab alijs episcopis excommunicatos, & à tyrannis eiectos, ad communionem: & restituit eos in ecclesijs, quibus fuerant olim instituti sub satisfactione libelli, atque purgatos eos recepit, dans exempla futuris eruendi sacerdotes de persequentium manibus. Constituit etiam, nulla ratione transmarinum hominem penes nos in clericatus gradu suscipi, nisi quinque episcoporum designatus sit chirographis.

Sed obiter monemus, in initio Epilogi istius

istius concilij scriptum haberi, Nicænam synodum Sylvestri uocatione congregatam fuisse: quod certè apud alium nullum fide dignum testem legitur.

ALIA ROMANA SYnodus.

IDem post baptizatum Constantinum (quod quàm sit nugatorium, probatione non opus habet) aliam rursus iussu Constantini & matris ipsius, ab eodem Synodum Romæ in thermis Traianis conuocatam asserit, episcoporum ducentorū octoginta quatuor: quibus Imperator uehicula publica & cōmeatum præbuerit: aliorum item episcoporū partis Rhinocerotis (quod quis intelligat?) quinquagintaseptem, presbyterorū uerò urbis Romæ sexaginta duorum, exorcistarum XXII, lectorum XC, notariorum XIIII. cum Calfurnio Rom. præfecto. In prima autem sessione damnatos denuò esse, Calistum, Sabellianum, Victorinnm, qui fallaces pronunciasset cyclos Paschæ: Iobinianum, quòd dixisset Pascha non recurrere die suo, nec mēsem eum: & Hyppolitum, quòd Valentinianus esset. Secundò constitutum esse, ne quis presbyter aduersus episcopum, aut diaconus aduersus presbyterum, &c. ordines scilicet inferiores aduersus superiores, accusatione uterentur: cum scriptum esset, Non esse discipulum supra magistrum. Tertiò, reditus Ecclesiæ in quatuor partes distribuendos esse, quorum una detur Ecclesiæ ad reparationem templorum, altera Pōtifici cum fratribus: tertia presbyteris, diaconis & toti clero: quarta pauperibus, infirmis ac peregrinis. Quartò: presbytero non licere chrismatis confectionem. Quintò: ut stationes per parœcias fieri debere nō à pluribus quàm duobus diaconis, & cardinalib. urbis Ro. septē. Sextò: ut ordines inferiores superioribus subditi essent, à subdiacono scilicet usq; ad lectorem, diacono cardinalis, pō. tifici uerò presbyter, presbytero diaconus, &c. Septimò: nulli subdiaconorum licere nuptias frequentare. Octauò: ne quis lector uel ostiarius uasa sacrata contingeret. Nonò: ne quis episcopus sacratam uirginem intra septuagintaduo seruatæ pudicitiæ annos, matrimonium expetere permittat.

In secunda sessione seu actione ait, Syluestrum primùm regiones diaconis distribuisse, & ordinationem quibusdam usque ad consecrationem quæ in basilica accipiebatur contulisse. Deinde constituisse, non esse creandum laicum episcopum, nisi lectoris munus prius sustinuisset per annos triginta, exorcistæ uerò die una, acolythi annos decem, subdiaconi quinq;, diaconi tantisper dum pro eo intercederent presbyteri triginta, ac ut diaconus cardinalis esset imperarent. Ante ordinem autem presbyteri ab omni clero Romano probaretur annis septem, probatus uerò presbyteri dignitatem capesseret: quam postea quam triennium obtinuisset, episcopus demū fieret. Tertiò: ne quis baptismum nisi quadraginta annorum petenti tribueret, exceptis infirmis. Baptismi autem tempus obseruandum esse, Pascha & Pentecosten. Quartò: ut nemo nisi initiatus prius à sacerdote, ad clericatus dignitatem accedat. Quintò: ne quis testimonium clerici aduersus laicum reciperet. Sextò: ne quis clericus, & seu subdiaconus seu diaconus, uel presbyter uel episcop⁹, curiam ingret ob quamcunq; suam causam: quia curia à cruore dicta sit. Octauò: ne quis clericum peccantem interficeret. Nonò: ne quis diaconus aduersus presbyterum adferat crimen turpitudinis. Decimò: ne quis presbyter coniunx fiat, aut duodecim annis honore suo priuetur. Vltimò: non esse iudicandam à quoquam primam sedem, neq; ab Imperatoribus, neq; à regibus, neq; à clero, neque à populo. His decretis ait subscripsisse omnes: Imperatorem etiam ipsum, & matrem Helenam. Sed uana ficta; hæc esse, constat ex Canone sexto Nicæni concilij, in quo Romano episcopo nihil iuris præ alijs conceditur.

CONVENTVS IVDAEORVM *Christianorum Romæ.*

COnstantino & Licinio quartò Consulibus (quòd esset anno Christi trecentesimo decimooctauo, Constantini nono) Iudæi Romam congregati sunt ad disputationem cum Christianis, hac occasione, quòd Helena Constantini mater Imperatorem reprehenderet, quòd Nazaræorum, ac non potius Iudæorum religionem amplexus esset. Periculum igitur facturus Imperator, utra religio firmioribus niteretur fundamentis, Romam conuocauit Iudæorum sacerdotes centum & triginta, accersitis etiā Christianorum episcopis 24, quibus præsedit Syluester. Facta disputatione utriusque partis, Iudæi tandem uicti sunt: & Syluestrū disputandi de sua religione artificijs superiorem professi, miraculum postularunt. Syluester taurum adductum in medium (digna sanè res, in qua miracula designentur) insusurratione in aurem interficit, ac mortuum in uitam reuocat. Quo miraculo Iudæi omnes conuertuntur. Ridiculas eiusmodi nugas & aniles recitat in libro Conciliorum Marianus Scotus: & Nicephorus libro septimo, capite trigesimosexto. Nec Zonaram Monachum eadem referre puduit, tomo tertio.

ELIBERINA.

Conueniſſe in Eliberide Hiſpaniæ ciuitate, circa Miltiadis Romani epiſcopi, uel Syluestri, & concilij Nicæni tempora, ſynodum epiſcoporum nouendecim, presbyterorum trigintaſex, diaconorũ incerto numero, & parte aliqua plebis, autor ille indicat: atq; in ea conſtitutos eſſe canones octoginta unum, ex quibus unum Gratianus annotauit diſtinctione 50, ſi qua fœmina. Canonum numerus & ordo in lib. Conciliorum eiuſmodi eſt.

1 Placuit, ut quicunq; poſt fidem baptiſmi ſalutaris, adulta ætate ad templum idoli idololatraturus acceſſerit, & fecerit quod eſt crimẽ capitale, nec in fine eum ad communionem ſuſcipere.

2 Flamines, qui poſt fidem lauacri & regenerationis ſacrificauerint, eo quòd geminauerint ſcelera, accedente homicidio, uel triplicauerint facinus, cohærente mœchia, placuit eos nec in fine accipere communionem.

3 Item: Flamines qui nondum immolauerunt, ſed munus tantum dederunt, eo quòd ſe à funeſtis abſtinuerunt ſacrificijs, placuit, in fine eis præſtare communionem, acta tamen legitima pœnitentia. Item: Ipſi, ſi poſt pœnitentiam fuerint mœchati, placuit, ulterius eis non eſſe dandam communionem, ne luſiſſe de Dominica communione uideantur.

4 Item: Flamines, ſi fuerint catechumeni, & ſe à ſacrificijs abſtinuerunt, poſt triennij tempora, placuit, ad baptiſmum admitti debere.

5 Si qua fœmina, furore zeli accenſa, flagellis uerberauerit ancillam ſuam, ita ut intra tertium diem animam cum cruciatu effundat, eo quòd incertum ſit, uoluntate an caſu occiderit: ſi uoluntate, poſt ſeptem annos: ſi caſu, per quinque annorum tempora, acta legitima pœnitentia, ad communionem placuit admitti. Quòd ſi infra tempora conſtituta fuerit infirmata, accipiat communionem.

6 Si quis uerò maleficio interficiat alterum, eo quòd ſine idololatria perficere ſcelus non potuit, nec in fine impetriendã eſſe illi communionem.

7 Si quis fortè fidelis, poſt lapſum mœchię, poſt tempora conſtituta acta pœnitentia, denuò fuerit fornicatus, placuit, eum nec in fine habere communionem.

8 Item: Fœminæ, quæ nulla præcedente cauſa reliquerunt uiros ſuos, & alteris ſe copulauerunt, nec in fine accipiant communionem.

9 Item: Fidelis fœmina quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & alterum duxerit, prohibeatur ne ducat. Si autem duxerit, non prius accipiat communioné, quàm is quem reliquit, de ſeculo exierit: niſi neceſſitas infirmitatis dare compulerit.

10 Si ea quam catechumenus reliquit, duxerit maritum, poteſt ad fontem lauacri admitti. Hoc & circa fœminas catechumenas erit obſeruandum. Quòd ſi fuerit fidelis, quę ducitur ab eo qui uxorem inculpatam reliquit, & concluſerit illum ab uxore, quam ſine cauſa reliquit: placuit, huiuſmodi in fine dari communionem.

11 Intra quinquennij autem tempora catechumena, ſi grauiter fuerit infirmata, dandum ei baptiſmum, placuit, non denegari.

12 Mater, uel parentes, uel quælibet fidelis, ſi lenocinium exercuerit, eo quod alienum uendiderit corpus, uel potius ſuum, placuit, eam nec in fine accipere communionem.

13 Virgines quæ ſe Deo dedicauerunt, ſi pactum perdiderint uirginitatis, atq; eidem libidini ſeruięrint, non intelligentes quid admiſerint, placuit, nec in fine dandam eis eſſe communionem. Quòd ſi ſemetipſas pœnituerint, quòd infirmitate corporis lapſæ fuerint, & toto tempore uitæ ſuæ huiuſmodi fœminæ egerint pœnitentiam, & abſtinuerint ſe à coitu, eo quòd lapſæ potius uideantur: placuit, eas in fine communionem accipere debere.

14 Virgines, quæ uirginitatem ſuam non cuſtodierint, ſi eoſdem qui eas uiolauerunt, duxerint, & tenuerint maritos, eo quòd ſolas nuptias uiolauerint, poſt annum ſine pœnitentia reconciliari debebunt. Vel ſi alios cognouerint uiros, eo quòd mœchatæ ſint, placuit, per quinquennij tempora, acta legitima pœnitentia, admitti eas ad communionem.

15 Propter copiam puellarum, gentilibus minimè in matrimonium dandæ ſunt uirgines Chriſtianæ, ne ætas in flore tumens, in adulterio reſoluatur animæ.

16 Hæretici, qui errant ab Eccleſia catholica, nec ipſis catholicas dandas puellas, ſed neque Iudæis, neque hæreticis dari placuit: eo quòd nulla poſsit eſſe ſocietas fidelis cum infideli. Si contra interdictum fecerint parentes, abſtinere per quinquennium placet.

17 Si qui fortè ſacerdotibus idolorum filias ſuas iunxerint, placuit, nec in fine dandam eis communionem.

18 Epiſcopi, presbyteri, diacones, ſi in miniſterio poſiti, detecti fuerint quòd ſint mœchati, placuit, & propter ſcandalum, & propter nefandum crimen, nec in fine eos communionem accipere debere.

19 Epi-

19 Episcopi, presbyteri, & diaconi, de locis suis negociandi causa non discedant: nec circumeuntes prouincias, quæstuosas nundinas sectentur. Sanè, ad uictum sibi conquirendum, aut filium, aut libertum, aut mercenarium, aut amicum, aut quemlibet mittat: & si uoluerint negociari, intra prouinciam negocientur.

20 Si quis clericorum detectus fuerit usuras accipere, placuit, degradari & abstinere. Si quis etiam laicus accepisse probatur usuras, & promiserit correptus se iam cessaturū, nec ulterius exacturum: placet, ei ueniam tribui. Si uerò in ea iniquitate durauerit, ab Ecclesia sciat se esse proijciendum.

21 Si quis in ciuitate positus, per tres Dominicas ecclesiam non accesserit, pauco tempore abstineat, ut correptus esse uideatur.

22 Si quis de catholica Ecclesia ad hæresim transitum fecerit, rursusq; ad ecclesiam recurrerit, placuit, huic pœnitentiam non esse denegandam, eo quòd cognouerit peccatum suum: qui etiā decem annis agat pœnitentiam, cui post decem annos prẹstari cō munio debet. Si uerò infantes fuerint transducti, quòd nō suo uitio peccauerint, incunctanter recipi debent.

23 Ieiunia seu abstinentias per singulos menses placuit celebrari: exceptis dieb. duorum mensiū, Iulij & Augusti, ob eorundem infirmitatem.

24 Omnes qui peregrè fuerint baptizati, eo quòd eorum minimè cognita sit uita, placuit, ad clerum non esse promonendos in alienis prouincijs.

25 Omnis qui attulerit literas confessorias, sublato nomine confessoris, eo quòd sub hac nominis gloria partim concutiant simplices, communicatoriæ ei dandæ sunt literæ.

26 Errorem placuit corrigi, ut omni sabbati die ieiuniorum superpositionem celebremus.

27 Episcopus, uel quilibet clericus alius, aut sororē, aut filiam uirginem dicatā Deo, tantum secum habeat: extraneam uerò nequaquam secum habeat.

28 Episcopum, placuit, ab eo qui nō communicat, munera accipere non debere.

29 Energumenum, qui ab erratico spiritu exagitatur, huius nomen neq; ad altare cum oblatione esse recitandum: neq; permittendum, ut sua manu in ecclesia ministret.

30 Subdiaconum eum ordinari non debere qui in adolescentia sua fuerit mœchatus, eo quòd postmodum per subreptionem ad altiorem gradum non sit promouendus. Si autem aliqui sunt in præteritum ordinati, amoueantur.

31 Adolescentes, qui post fidem lauacri salutaris fuerint mœchati, cum duxerint uxores, acta legitima pœnitētia, placuit ad communionem eos admitti debere.

32 Si quis graui lapsu in ruinā mortis inciderit, placuit, agere pœnitentiam non debere sine episcopi consultu: sed potius apud episcopum agat, cogente tamen infirmitate. Non est presbyterorum aut diaconorum, communionem talibus præstare debere, nisi eis iusserit episcopus.

33 Placuit, in totum prohibere episcopis, presbyteris, diaconibus & subdiaconibus positis in ministerio, abstinere se à coniugibus suis, & non generare filios. Quod quicunq; fecerit, ab honore clericatus exterminetur.

34 Cereos per diem placuit in cœmiterio non incendi. Inquietandi enim sanctorum spiritus non sunt. Qui hæc non obseruauerint, arceantur ab Ecclesiæ communione.

35 Placuit prohiberi, ne fœminæ in cœmiterio peruigilent: eo quòd sæpe sub obtentu orationis, scelera latenter committant.

36 Placuit, picturas in ecclesia esse non debere: ne quod colitur aut adoratur, in parietibus depingatur.

37 Eos qui à spiritibus immundis uexantur, si in fine mortis fuerint constituti, baptizari placet. Si uerò fideles fuerint, dandam eis esse communionem. Prohibendum etiam, ne lucernas publicè accendant. Si facere contra interdictum uoluerint, abstineant à communione.

38 Peregrè nauigātes, aut si ecclesia in proximo nō fuerit, posse fidelem (qui lauacrum suum integrum habet, nec sit bigamus) baptizare, in necessitate infirmitatis positum catechumenum, ita ut, si superuixerit, ad episcopum eum perducat, ut per manus impositionem perfici possit.

39 Gentiles, si in infirmitate desiderauerint sibi manus imponi, si fuerit eorum ex aliqua parte honesta uita, placuit, eis manum imponi, & fieri Christianos.

40 Placuit prohiberi, ut cum rationes suas accipiunt possessores, quicquid ad idolū datum fuerit, acceptum non inferant. Si uerò pòst interdictum fecerint, per quinquennij spacia temporis à communione esse arcendos.

41 Admonere placuit fideles, ut quantum possunt prohibeāt, ne idola in domibus suis habeant. Si uerò uim metuunt seruorū, uel seipsos puros conseruent. Si non fecerint, alieni ab Ecclesia habeantur.

42 Eos qui ad primam credulitatis fidem accedunt, si bonę fuerint conuersationis, intra biennium temporis, placuit, ad baptismi gratiam admitti debere: nisi infirmitate compellente, coegerit ratio, uel socio sub-

uenire periclitanti, uel gratiam postulanti.

43 Prauam institutionem emendari placuit iuxta autoritatem scripturarum, ut cuncti diem Pentecostes celebremus. Quod qui non fecerit, quasi nouam hæresim induxisse notetur.

44 Meretrix quæ aliquando fuerit, & postea habuerit maritum, si postmodum ad credulitatem uenerit, incunctanter placuit esse recipiendam.

45 Qui aliquando fuerit catechumenus per infinita tempora, & nunquam ad ecclesiam accesserit, si eum de clero quisquam agnouerit uoluisse esse Christianum, aut testes aliqui extiterint fideles, placuit, baptismum ei non negari, eo quòd in uetere homine deliquisse uideatur.

46 Si quis fidelis apostata, per infinita tempora ad ecclesiam non accesserit, si tamen aliquãdo fuerit reuersus, nec fuerit idololatra, post decem annos, placuit, eum communionem accipere.

47 Si quis fidelis habens uxorem, non semel, sed sæpe fuerit mœchatus, in fine mortis est conueniendus. Quod si se promiserit cessaturum, detur ei cõmunio. Si resuscitatus, rursus fuerit mœchat⁹, placuit, ulterius eum non edere de communione pacis.

48 Emendari placuit, ut hi qui baptizantur (ut fieri solebat) numos in concham non mittãt: ne sacerdos, quod gratis accepit, precio distrahere uideatur. Neq; pedes eorũ lauãdi sunt à sacerdotibus, uel clericis.

49 Admoneri placuit possessores, ut non patiãtur fructus suos, quos à Deo percipiũt cum gratiarum actione, à Iudæis benedici, ne nostram irritam & infirmam faciant benedictionem. Si quis post interdictum facere usurpauerit, penit⁹ ab Ecclesia abijciatur.

50 Si uerò aliquis clericus siue fidelis fuerit, qui cum Iudæis cibum sumpserit, placuit, eum à communione abstinere, ut debeat emendari.

51 Ex omni hæresi, qui ad nos fidelis uenerit, minimè est ad clerum promouendus. Vel si qui sunt in præteritum ordinati, sine dubio deponentur.

52 Si qui innenti fuerint libellos famosos in ecclesia ponere, anathematizentur.

53 Placuit cunctis, ut ab eo episcopo quis recipiat communionem, à quo abstentus in crimine aliquo fuerit. Quod si aliquis episcopus præsumpserit eum admittere, illo adhuc minimè sciente uel cõsciente, à quo fuerat communione priuatus, sciat se huiusmodi causas, inter fratres, esse cum status sui periculo præstaturum.

54 Si qui parentes fidem fregerint sponsaliorum, triennij tempore abstineant se à cõmunione. Si tamen ijdem, sponsus uel spõsa, in illo graui crimine fuerint deprehensi, excusati erunt parentes. Si uerò in eodẽ fuerint uitio, & polluerint se consentiendo, superior sententia seruetur.

55 Sacerdotes, qui tantum sacrificantium coronam portant, nec sacrificant, nec de suis sumptibus aliquid idolis præstant, placuit, post biennium accipere communionem.

56 Magistratũ uerò, anno quo agit duumuiratum, prohibere placet, ut se ab ecclesia cohibeat.

57 Matronæ, nel earum mariti, uestimenta sua ad ornandum seculariter pompam non dent. Et si fecerint, triennij tempore abstineant.

58 Placuit, ubicunq;, & maximè in eo loco in quo primę cathedræ constitutus est episcopus, ut interrogentur hi qui communicatorias literas tradunt, an omnia rectè habeant, & suo testimonio comprobent.

59 Prohibẽdum, ne quis Christianus, aut gentilis, ad idolum Capitolij, sacrificãdi causa ascendat & uideat. Quod si fecerit, pari crimine teneatur. Si fuerit fidelis, post decem annos acta pœnitentia recipiatur.

60 Si quis idola fregerit, & ibidem fuerit occisus, quia in Euãgelio non est scriptum, neque inuenitur ab Apostolis unquam factum: placuit, in numerum eum non recipi martyrum.

61 Si quis post obitũ uxoris suæ, sororem eius duxerit, & ipsa sit fidelis, quinquennio à communione placuit abstinere: nisi fortè uelocius dari pacem, necessitas coegerit infirmitatis.

62 Si augur aut pantomimi credere uoluerint, placuit, ut prius artibus suis renunciẽt: & tunc demum suscipiantur, ita ut ulterius non reuertantur. Quod si facere contra interdictũ tentauerint, proijciãtur ab ecclesia.

63 Si qua mulier per adulterium absente marito conceperit, idq; post facinus occiderit, placuit, ei nec in fine dandam esse communionem, eo quòd geminauerit scelus.

64 Si qua mulier usq; ad finẽ mortis suæ, cum alieno uiro fuerit mœchata, placuit, nec in fine dandam ei esse communionem. Si uerò eum reliquerit, post decem annos recipi ad cõmunionem, acta legitima pœnitentia.

65 Si cuius clerici uxor fuerit mœchata, & sciat eam maritus suus mœchari, & eam nõ statim proiecerit, nec in fine accipiat communionem: ne ab his qui exemplum bonæ conuersationis esse debent, uideantur magisteria scelerum procedere.

66 Si quis priuignam suam duxerit uxorem, eo quòd sit incestus, placuit, nec in fine dandam esse ei communionem.

67 Prohibendum, ne qua fidelis uel catechumena, aut comicos, aut uiros scenicos habeat.

beat: quæcunque hoc fecerit, à communione arceatur.

68 Catechumena si per adulterium conceperit, & conceptum necauerit, placuit, eam in fine baptizari.

69 Si quis fortè, habens uxorẽ, semel fuerit lapsus, placuit, eum quinquennio agere debere pœnitentiam, & sic reconciliari: nisi necessitas infirmitatis coegerit, ante tempus dare communionem. Hoc & circa fœminas obseruandum.

70 Si, conscio marito, fuerit mœchata uxor, placuit, nec in fine dandam ei esse communionem. Si uerò eam reliquerit, post decem annos accipiat communionem, si eam, cum sciret adulteram, aliquo tempore in domo sua retinuit.

71 Stupratoribus puerorũ, nec in fine dandam esse communionem.

72 Si qua uidua fuerit mœchata, & eundem postea habuerit maritũ, post quinquennij tempus acta legitima pœnitentia, placuit, eam communione reconciliari. Si alium duxerit, relicto illo, nec in fine dandam ei esse cõmunionem. Vel si fuerit ille fidelis, quem acceperit, communionem non accipiat, nisi post decem annos, acta legitima pœnitentia, nisi infirmitas coegerit uelocius dare communionem.

73 Delator si quis extiterit fidelis, & per delationem eius aliquis fuerit proscriptus uel interfectus, placuit, eum nec in fine accipere communionem. Si leuior causa fuerit, intra quinquennium accipere poterit cõmunionem. Si catechumenus fuerit, post quinquennij tempora admittatur ad baptismũ.

74 Falsus testis, prout crimen est, abstinebit: si tamen non fuerit mortis, quod obiecit. Et si probauerit, quòd diu tacuerit, biennij tempore abstinebit. Si autem non probauerit in conuentu clericorum, placuit, per quinquennium abstinere.

75 Si quis autem episcopũ, presbyterum, uel diaconum falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei esse communionem.

76 Si quis diaconum se permiserit ordinari, & postea fuerit in crimine detect⁹ mortis, quod aliquando commiserit, si sponte fuerit confessus, placuit, eum acta legitima pœnitentia, post triennium accipere communionem. Quod si alius detexerit, post quinquennium, acta pœnitentia, accipere communionem laicam debere.

77 Si quis diaconus, regens plebem sine episcopo uel presbytero, aliquos baptizauerit, episcopus eos per benedictionem perficere debebit. Quod si antè de seculo recesserit, sub fide, qua quis crediderit, poterit esse iustus.

78 Si quis fidelis habens uxorem, cum Iudæa uel gentili fuerit mœchatus, à communione arceatur. Quod si alius eum detexerit, post quinquennium, acta legitima pœnitentia, poterit Dominicæ sociari communioni.

79 Si quis fidelis alea, id est, tabula luserit, placuit, eum abstinere. Et si emendatus cessauerit, post annum poterit cõmunione reconciliari.

80 Prohibendum est, ut liberti, quorum patroni in seculo fuerint, ad clerum nõ proueha ntur.

81 Ne fœminæ suo potius, absque maritorum nominibus, laicis scribere audeant, qui fideles sunt: uel literas alicuius pacificas, ad suum solùm nomen scriptas, accipiant.

ARELATENSIS PRIMA.

De synodo Arelatensi, quam Constantinus indixit, ad componendum dissidium inter Cecilianum episcopum Carthaginensem, & episcopos Africæ traditores, suprà in capite de Schismatibus dictum est. Gratianus distinctione 16, annotatione prima, &c. aliquot Arelatenses synodos commemorat, in quibus canones tantum consti tutos fuisse ait: quemadmodum & autor libri Conciliorum.

Capitulum primum. De obseruatione Paschæ Domini, ut uno die & tempore per omnem orbem obseruetur, & iuxta consuetudinem literas ad omnes tu dirigas.

2 De his qui in quibuscunq; locis ordinati fuerint ministri, in ipsis locis perseuerent.

3 De his qui arma projiciunt in pace, placuit, abstinere eos à communione.

4 De agitatoribus, qui fideles sunt, placuit, eos, quàm diu agitant, à communione separari.

5 De theatricis, & ipsos placuit, quam diu agunt, à communione separari.

6 De his qui infirmitate credere uolunt, placuit, debere his manum imponi.

7 De præsidibus, qui fideles ad præsidatũ impetu prosiliunt, ita placuit, ut cum promoti fuerint, literas accipiant Ecclesiasticas communicatorias: ita tamen, ut in quibuscunq; locis gesserint, ab episcopo eiusdem loci cura de illis agatur, ut cum cœperint contra disciplinam publicam agere, tunc demum à communione excludantur. Similiter & de his fiat, qui Rempublicam agere uolunt.

8 De Arianis, qui propria lege sua utuntur, ut rebaptizentur, placuit: si ad ecclesiam aliqui de hac hæresi uenerint, interrogent eos nostræ fidei sacerdotes symbolum. Et si peruiderint, in patre & filio & spiritu sancto eos baptizatos, manus eis tantum imponatur, ut accipiant spiritum sanctum. Quod si interrogati, non respon-

responderint hãc Trinitatem, baptizentur.

9 De his qui confessorum literas offerunt, placuit, ut sublatis eis literis, alias accipiant communicatorias.

10 De his qui coniuges suas in adulterio deprehendunt, & iidem sunt adolescentes fideles, & prohibentur nubere: placuit, ut in quantum potest, consilium eis detur, ne uiuentibus uxoribus suis, licet adulteris, alias accipiant.

11 De puellis fidelibus, quę gentilibus iunguntur, placuit, ut aliquãto tempore à communione separentur.

12 De ministris qui fœnerãtur, placuit, eos iuxta formam diuinitus datam à communione abstinere.

13 De his qui scripturas sanctas tradidisse dicũtur, uel uasa Dominica, uel nomina fratrum suorum, placuit nobis, ut quicunque eorum in actis publicis fuerit detectus, uel uerbis nudis, ab ordine cleri amoueatur. Nã si iidem aliquos ordinasse fuerint deprehensi, etsi in his quì ordinauerũt, ratio subsistit, nõ tamen illis subsistat ordinatio. quoniam multi sunt qui contra Ecclesiasticam regulam pugnare uidentur, & per testes redemptos putant se ad accusationem admitti debere: qui omnino non admittantur, nisi (ut suprà diximus) actis publicis docuerint, omni se suspicione carere.

14 De his qui falso accusant fratres suos, placuit, eos usq; ad exitum nõ communicare: sed falsum testem, iuxta Scripturam, impunitum non licere esse.

15 De diaconibus, quos cognouimus multis locis offerre, placuit, minimè fieri debere.

16 De his qui pro delicto suo à communione separantur, ita placuit, ut quibuscunque locis fuerant exclusi, eodem loco communionem consequantur.

17 Vt nullus episcoporum alium episcopum conculcet.

18 De diaconibus urbicis, ut non aliquid præ se præsumant, sed honor presbyteris reseruetur.

19 Vt presbyteri sine conscientia episcoporum nihil faciant.

20 Vt peregrino episcopo locus sacrificandi detur.

21 De his qui usurpant sibi, quod soli debeant episcopum ordinare, placuit, ut nullus hoc sibi præsumat, nisi assumptis secum alijs septem episcopis. Si tamen non potuerint septem, sine tribus fratribus non audeant ordinare.

22 De presbyteris aut diaconibus, qui solent dimittere loca sua, in quibus ordinati sunt, & ad alia loca se transtulerunt, placuit, ut his locis ministrent, quibus præfixi sunt. Qui relictis locis suis ad alium locum se deferre noluerint, deponantur.

23 De his qui apostatant, & antequam se ad ecclesiam repræsentent, nec quidem pœnitentiam agere quærunt, & postea in infirmitate arrepti, petunt communionem: placuit, eis non dandam communionem, nisi reualuerint, & egerint dignos fructus pœnitentiæ.

ARELATENSIS SECVNDA.

SEcunda synodus apud Arelatũ celebrata est, Constantini Imperatoris & Syluestri tempore, circa annũ Domini trecentesimũ uigesimumsextum, Volusiano & Anniano consulibus: sicut autor Conciliorum habet. Qui frequentem eam synodũ fuisse indicat, annotatis plurimorũ ex diuersis prouincijs episcoporũ nominibus. Canones autẽ ab ea cõstitutos trigintaseptẽ exponit, hoc modo.

1 Ordinari ad diaconatus uel sacerdotij officium, neophytum non debere.

2 Assumi aliquẽ ad sacerdotium non posse in uinculo coniugij constitutum, nisi fuerit promissa conuersio, non oportet.

3 Si quis de clericis à gradu diaconatus, in solario suo mulierem, præter auiam, matrẽ, sororem, filiam, neptem, uel conuersam secũ uxorem, habere præsumpserit, à cõmunione alienus habeatur. Pari quoq; & mulierẽ (si se separare noluerit) pœna percellat.

4 Nullus diaconus, uel presbyter, uel episcopus, ad cellarij secretũ intromittat puellam, uel ingenuam, uel ancillam.

5 Nullus episcop⁹ sine metropolitani permissu, nec episcopus metropolitan⁹ sine tribus episcopis comprouincialibus, pręsumat episcopum ordinari, ita ut alij comprouinciales epistolis admoneantur, ut se suo responso consensisse significent. Quod si inter partes aliqua nata fuerit dubitatio, maiori numero metropolitanus in electione consentiat.

6 Illud autẽ ante omnia clareat, eum qui sine conscientia metropolitani constitutus fuerit episcopus, iuxta magnam synodum esse episcopum non debere.

7 Si qui se, carnali uitio repugnare nescientes, abscindunt, ad clerum peruenire non possunt.

8 Si quis excommunicatum alterius, siue clericum, siue secularem, recipere post interdictum pręsumpserit, nouerit se reum fraternitaris factum, causam in cõcilio redditurũ.

9 Nouatianum in communionem recipi non debere, nisi, suscepta pœnitentia incredulitatis, præteritum damnet errorem.

10 De his qui in persequutione pręuaricati sunt, si uoluntariè fidem negauerint, hoc de eis Nicæna synodus statuit, ut quinq; annos inter catechumenos exigãt, & duos inter discommunicantes, ita ut cõmunionem

inter

inter pœnitentes non præsumant. In potestate tamen uel arbitrio erit episcopi, si eos ex animo errorem deflere & agere pœnitentiam uiderit, ad communionem pro ecclesiastica humanitate suscipere.

11 Si qui uerò dolore uicti, & pondere persequutionis, negare & sacrificare compulsi sunt: duob. annis inter catechumenos, triennio inter pœnitentes habeantur, à communione suspensi.

12 De his qui in pœnitentia positi, uitam excesserunt, placuit, nullum communione uacuum debere dimitti: sed pro eo quod honorauit pœnitentiam, oblatio illius recipiatur.

13 Nullus cuiusq; ordinis clericus, nō diaconus, non presbyter, non episcopus, quacunq; occasione faciente, propriā relinquat ecclesiam: sed omnimodè aut excōmunicetur, aut redire cogatur. Quod si aliquis, cōmorationis tēpore, inuito episcopo suo, in aliena ecclesia habitans, ab episcopo loci clericus fuerit ordinatus, huiusmodi ordinatio irrita habeatur.

14 Si quis clericus pecuniam dederit ad usuram, aut conductor alienæ rei uoluerit esse, aut turpis lucri gratia aliquod genus negociationis exercuerit, depositus à clero, à communione alienus habeatur.

15 In secretario diaconos inter presbyteros sedere, nō liceat: uel corpus Christi, præsente presbytero, tradere nō præsumant. Quod si fecerint, ab officio diaconatus abscedant.

16 Photinianos, siue Paulianistas, secundū patrum statuta baptizari oportet.

17 Bonosiacos autem, ex eodem errore uenientes (quos, sicut Arianos, baptizati in Trinitate manifestum est) dum interrogati, fidem nostram ex toto corde confessi fuerint, cum chrismate & manus impositione in ecclesia recipi sufficit.

18 Ad Arelatensis episcopi arbitrium synodum congregandam, (ad quam urbem ex omnibus mundi partibus, præcipuè Gallicanis, sub sancti Martini tempore legimus celebratum fuisse concilium, atq; conuentum) si quis commonitus, infirmitatis causa defuerit, personam uice sua dirigat.

19 Si quis autem adesse neglexerit, aut cœtum fratrum, antequam dissoluatur concilium, crediderit deserendum, alienum à fratrum communione cognoscat: nec eum recipi liceat, nisi in sequenti synodo fuerit absolutus.

20 De agitatoribus siue theatricis, qui fideles sunt, placuit, eos quàm diu agunt, à communione separari.

21 Pœnitentes, quæ defuncto uiro, alijs nubere præsumpserint, uel suspecta uel interdicta familiaritate se cū extraneo iunxerint, cum eodem ab ecclesiæ liminibus arceantur. Hoc etiam de uiro in pœnitentia posito, placuit obseruari.

22 Pœnitentiā coniugatis non nisi ex consensu dandam.

23 Si in alicuius presbyterio infideles aut faculas accenderint, aut arbores, fontes, uel saxa uenerentur, si hæc eruere neglexerit, sacrilegij se esse reum cognoscat. Dominus autem uel ordinator rei ipsius, si admonitus emendare noluerit, communione priuetur.

24 Eos qui falsa fratribus capitula obiecisse conuicti fuerint, placuit, usque ad exitum non communicare, (sicut magna Synodus antè constituit) nisi digna satisfactione pœnituerint.

25 Hi qui post sanctam religionis professionem apostatāt, & ad seculum redeunt, & postmodum pœnitentiæ remedia nō requirunt, sine pœnitentia communionem penitus non accipiant: quos etiam iubemus ad clericatus officium non admitti. Et quicunque ille sit, post pœnitentiam, secularem habitum non præsumat. Quod si præsumpserit, ab Ecclesia alienus habeatur.

26 De his quos clericatui ipsa uitæ gratia suggesisit, si fortè interrupta et duplicata matrimonia inciderint, non ultra sub diaconatum Ecclesiasticū capiant dignitates. Quod si facti forsitan sunt, ab Ecclesiastico remoueantur officio.

27 Professas uiduas, si in * cohibenda perstiterint, cum raptoribus esse damnandas. *Fortè continentia.*

28 Secundum constitutionem synodi Vasensis, qui oblationem fidelium suppresserit aut negauerit, ab ecclesia, cui fraudem fecit, excludatur.

29 Si quis episcopus suæ sententiæ nō acquiescit, synodi legibus audiendum.

30 Secundum instituta seniorum, si à communione, sacerdotali fuerit authoritate suspensus episcopus: hunc non solum à clericorum, sed etiam à totius populi colloquio atq; conuiuio placuit excludi, donec resipiscens, ad sanitatem redire festinet.

31 Hi qui publicis inter se odijs exardescunt, ab Ecclesiasticis conuentibus sunt remouendi, donec ad pacem recurrant.

32 Si expositus ante ecclesiam, cuiuscunq; fuerit miseratione collectus, contestationis ponat epistolam: & si is qui collectus est intra decem dies quæsitus agnitusq; nō fuerit, securus abeat qui collegit. Sanè qui post prædictum tempus calumniator extiterit, ut homicida, ecclesiastica districtione damnabitur, sicut patrum sanxit authoritas.

33 De puellis quæ se uouerūt Deo, & præclari nominis decore floruerūt, si post uiginti et quinq; annos ætatis ad terrenas nuptias sponte transierint, id custodiendum esse decreui-

creuimus, ut cum his, cum quibus se obligauerint, communione priuentur: ita ut eis postulantibus, pœnitētia nō negetur, cuius pœnitentiæ cōmunio multo tēpore differatur.

34 Si quis famulorum, cuiuslibet conditionis aut generis, quasi ad exacerbandam domini discretionem, se diabolico repletus furore percusserit, ipse tantum sanguinis sui reus erit, neq; ad dominum sceleris alieni inuidia pertinebit.

35 Placuit, in ordinatione episcopi hunc ordinem custodiri, ut primo loco uenalitate uel ambitione submora, ab episcopis nec nominentur, de quibus clerici uel laici ciues erga unum eligendi habeant potestatem.

36 Si quis secularium, amore religionis, se ad quemcunq; sacerdotum crediderit conferendum: ipse sibi eum quem erudiendi gratia suscepit, uindicabit.

37 Hoc etiā placuit custodiri, ut nihil contra magnam synodum metropolitani existiment uindicandum.

CARTHAGINENSIS PRIMA.

De Carthaginensi synodo prima uera, in qua Cecilianum episcopum Carthaginensem Donatistæ cōdemnarunt, quæ scripserit Augustinus, suprà ostēdimus. Eorum autem, liber Conciliorum nihil meminit: sed Carthaginensem primam synodum, autoritate Constantini congregatam narrat à Grato episcopo Carthaginensi, post schismatum finem, in qua constituta sint ad ecclesiæ disciplinam pertinentia. Primùm, baptizatos in nomine Trinitatis semel, non esse iterum rebaptizandos. Secundò: nec martyrum, nec mortuorum quorumcunq; corpora esse ignominia adficienda. Tertiò: ne uiri castitatem professi, cum eiusdem professionis mulieribus, in una & eadem domo cohabitent, ut occasiones peccatorū uitentur. Quartò: ne quis clericus alienus, si sine literis episcopi sui ueniat, suscipiatur. Cuius decreti fundamentum sumitur ex constitutionibus concilij Sardicensis: magno certè argumento, non esse hoc temporé, sed inferiori, synodum hanc primam Carthaginensem celebratam. Quintò: ne clerici administrationibus seu procurationibus sese politicis immisceant. Sextò: ne quis uel clericus, uel laicus, sine literis episcopi sui in aliena ecclesia communicet. Septimò: Licere procuratores & actores probatæ uitæ ac famæ postulatos, cleri honore ornari, si tamen negocijs politicis prius exoluti fuerint. Quibus non abiectis, si dimissi à clero, nec ordinati fuerint, tamen clero gratias agant, nec iniuria deinceps aliqua molesti sint. Octauò: ne quis collegæ suo iniuriam faciat, aut in sua transcendendo, aut aliena quęcunq; pro suis usurpando. Nonò: Ut clericus natu minor, in senem contumeliosus reprehēdatur, diaconus scilicet contumeliosus ab episcopis tribus, presbyter à sex, episcopus à duodecim consacerdotibus. Decimò: ne quis clericus usurpet usuras. Postremò: ut si laicus quispiam constitutiones eas uiolarit, communione: si clericus, dignitate sua priuetur. Quibus ab omnibus subscriptum est.

DE SYNODIS SUB CONSTANTIO.

Constantino uita defuncto, inter multas Eusebianorum turbas, Imperatoris mortem, opportunitatem suam, hæresin Arianam disseminandi interpretantiū, Constantinus iunior Athanasiū reuocauit: quod sic fieri Constātinus pater, cum adhuc in uiuis esset, mandauerat: eumq; literis instructum & communitum suis, Alexandriam remisit. Ea uerò res asperrima & intoleranda Eusebianis accidit. Qui non cunctati, ad nouas in Athanasium machinationes animum ilicò intenderūt, eumq; apud Imperatorem Constantinum detulerunt: quòd sine cōsensu episcoporū, proprio arbitrio in ecclesiam irruisset. Eusebius uerò tantum mox effecit, ut synodus Antiochiæ Syriæ haberetur, hoc prętextu, quasi ædem recens extructam, quā Constantinus senior inchoauerat, Constantius uerò supremam et manum, annis elapsis ab eo tempore quo extrui cœpta fuerat septemdecim imposuerat, à synodo frequenti dedicari necesse esset. hoc unū interea spectans, ut eiusmodi aliqua à synodo oblata occasione, homousianæ fidei corruptelæ afferri possent.

Conueniunt igitur, post exactos annos ab obitu Constantini quinque, ut Sozomenus indicat, Marcellino & Probino consulibus, indictione decimaquarta, iuxta Athanasium in epistola de synodo Arimini & Seleuciæ, (anno circiter Christi trecentesimo quadragesimoquarto) ab Imperatore cōuocati ex diuersis ciuitatibus episcopi nonaginta: seu, iuxta Sozomenum, & Hilarium de synodis, nonagintaseptē: inter quos fuere Eusebius olim Nicomediensis, iam uerò Constātinopolitanus episcopus, Acacius Cæsariensis, Patrophilus Scythopolitanus, Theodorus Heracliæ, Eudoxius Germaniciæ, Gregorius Dianius Cæsariæ Cappadocum episcopus, Georgius Laodiceæ Syriæ, & Eusebius Emissenus: quibus & Imperator ipse affuit. Maximus uerò Hierosolymorū eodem tempore episcopus, Eusebij fraudes & technas in Athanasium animaduertens, ac metuens ne fortè in sententiam etiam contra Athanasium, ab improbo ac frequenti Eusebianorū cœtu abriperetur, non uenit. Nec Iulius episcopus Romanus, eadem fortasse de causa, com-

comparuit. Quin nec Italorum, nec eorum qui ultra Romanos habitant, quisquam.

Confestim ibi igitur Eusebiani, cuius rei gratia Synodū ab Imperatore ad omnia sequaci extorsissent, prodiderūt. Prima enim omnium consultatio eorum fuit de eijciendo Athanasio: quem hoc nomine accusabát, quòd præter Canonem, quem ipsi sibi ad insidias & calumnias eas confirmauerant, episcopatum sine consensu episcoporum recepisset. Deinde, quòd reditus eius Alexandrinis tumultus attulisset, in quibus multi perijssent, nonnulli quoque ab Athanasio pulsati essent, alijs ad tribunalia pertractis. Deniq; quod quę in Synodo Tyri contra eum decreta fuissent, rescindenda non essent. Socrates libro 2. capite octauo: Sozomenus lib. tertio, cap. 5. & 6. Atq; hæc quidem contra Athanasium tum ab ea Synodo agebantur. Sed ne non apertè testaretur Eusebiani, bellū sibi esse non tam contra Athanasiū, quàm fidem Homousianam, cœperūt ibi primùm formam fidei Nicænæ compositam conuellere, alijsq; circumloqui uerbis, amphibolis sensibus ita implicatā, ut neq; Arianis, neq; ijs qui fidem Nicænam profitebantur, contraria uideretur. Id autem ea egerunt impostura & uafricie, quemadmodū Sozomenus tradidit, ut nihil se in Synodi Nicęnæ decretis reprehendere apertè dicerent: & ad episcopos per ciuitatem, qui non aderant, scriberent, se, utpote episcopos, nunquam secutos fuisse Arium presbyterum, sed fidem duntaxat eius examinasse. Exemplum fidei ab Eusebio & Synodo mutatæ hoc est.

¶ Didicimus ab initio credere in unum omnium Deum, omnium spiritualium & sensibilium opificem ac moderatorē. Et in unum filium Dei unigenitū, ante omnia secula existentem, & unà cum genitore suo patre manentem: per quem etiam omnia facta sunt, tam uisibilia quàm inuisibilia: qui extremis dieb. secundum patris placitum descendit, & carnem ex sancta uirgine accepit, ac uniuersam patris uoluntatē compleuit, passus est, & resurrexit, & ad cœlos ascendit, & à dextris patris sedet, uenturusq; est ad iudicandum uiuos & mortuos, ac permanet rex & Deus in secula. Credimus etiam in sanctum spiritum. Et si addendum est, credimus etiam de carnis resurrectione, & uita sempiterna. Hæc in prima quidem epistola conscripta, ija qui per ciuitates erant, miserunt. Sozomenus post eam scripturam aliam quandam, cum prioris quasi pœnituisset, ab illis editam scribit, in multis quidem Nicænæ formulæ consonam, nisi quòd homousij uocabulum in ea fuisset omissum: pro quo filium inconuertibilem & inalterabilem diuinitate, essentiæq; & uoluntatis & potentiæ & glorię prorsus conformem imaginem, ac primogenitum omnis creaturæ pronunciarint. Formulā illam Athanasius in epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ ad hunc modum retulit.

¶ Credimus congruenter pro Euangelica & Apostolica traditione, in unum Deum patrem omnipotentem, uniuersitatis conditorem, & opificem et procuratorem, ex quo omnia. Et in unum Dominum Iesum Christum, filium eius unigenitum Deum, per quem omnia: eumq; natum esse ante secula ex patre, Deum ex Deo, totum ex toto, solū ex solo, perfectū ex perfecto, regem ex rege, Dominū ex Domino, Verbum uiuum, sapiētiam uiuam, lumen uerum: uiam, ueritatem, resurrectionem, pastorem, ianuam, immutabilem & inalterabilē Deitatis, substantię, uoluntatis, potentię & glorię patris sine omni dissimilitudine imaginem, primogenitū omnis creaturę: eundemq; in principio apud Deū uerbum esse, quemadmodū in Euangelio dictū est, Et Deus erat Verbum: per quē omnia facta sunt, & in quo omnia subsistūt: qui sub extremos dies è supernis descendit, & ex uirgine natus est secūdum scripturas: eumq; hominem factum mediatorem Dei & hominum, & Apostolum fidei nostræ & principem uitæ esse credimus. quemadmodum dicit: Ego descendi è cœlo, non ut facerem uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui misit me: eundemq; pro nobis passum esse, & resurrexisse tertia die, & ascendisse in cœlos, & sedere ad dextram, & iterum uenturum cum gloria & potestate ad iudicandum uiuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum, ad consolationem & sanctificationem & consummationem credentib. datum: quemadmodum Dominus noster discipulis præcepit dicens: Abite & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: Patris inquam uerè patris, Filij uerè filij, Spiritus sancti uerè spiritus sancti: non ut hæc simpliciter uocabula habeantur absq; rebus, sed ut singulorum propria persona, ordo & gloria intelligantur, adeò ut terni sint ratione personarum, unus tamen per concordiam. Hanc igitur fidem retinentes, imò ab initio usq; ad finem eam possidētes coram Deo & Christo eius, omnes hereticorum prauas opiniones anathemate detestamur. & si quis præter rectam sacrarum literarum fidem docet, tempus aut momentum aut seculum esse, aut fuisse, priusquam filius gigneretur, anathema esto. aut si quis filium creaturam pro ratione cæterarum creaturarum dicit, & non, ut sacræ scripturæ tradiderunt, alterum ex altero existere: aut si quis quippiam præci-

pit, aut euangelizat, præter ea quæ accepimus, anathema sit. Nos enim omnibus per sacras literas proditis, & à Prophetis & ab Apostolis traditis, uere & reuerenter credimus & sequimur. Eandem formulam & Socrates lib. 2, cap. 10 habet.

Sed & tertiam formulam à Theophtonio episcopo Tyanensi ibidem promulgatam fuisse indicat, cuius exemplum posuit hoc modo.

¶ Nouit Dominus, quem testem aduersus animam meam inuoco, quòd credo in unum Deum, patrem omnipotentem, uniuersitatis conditorem & authorem, ex quo omnia. Et in filium eius unigenitum, Deũ uerbum, potentiã, & sapientiam, Dominum nostrum IESVM Christũ, per quẽ omnia: eumq́; genitũ esse ex patre ante secula, Deũ perfectũ ex Deo perfecto: & apud patrẽ existere in sua persona: & ultimis dieb. descẽdisse, genitũq́; ex uirgine esse secundum scripturas: & postq̃ homo factus esset, passũ esse, & resurrexisse è mortuis, & in cœlos ascendisse, & sedere ad dextrã patris sui, eundemq́; iterum uenturũ esse cum gloria & potentia, ad iudicandum uiuos & mortuos, eundemq́; permanere in secula. Et in spiritum sanctum consolatorẽ, spiritum ueritatis, quem etiam per prophetam promisit Deus se effusurũ super seruos suos: & quem Dominus discipulis suis pollicitus est, & secundũ pollicitationem misit, ut Acta Apostolorum testantur. Si quis igitur præter hanc fidem docet, aut diuersa in animo retinet, anathema esto: aut quæ Marcelli Angerensis, Sabellij aut Pauli Samosatensis sunt, sapiat, & ille quoq; anathema esto, & quicunq; cum eo communicant.

Gratianus distinctione decimasexta indicat, ab ea Synodo constitutos canones fuisse 35, à patribus 30, quotum nomina annotata sunt in tomo primo Conciliorum: à quo numero Athanasius tamen & Hilarius uariant. Canones extant Græcè, & latinè leguntur cum Synodi promulgatiõe in primo tomo Conciliorum, hoc modo.

¶ Sancta & pacatissima Synodus in unum congregata, his qui per singulas prouincias sunt, unanimibus sanctis & consacerdotibus, in Domino salutem. Gratia & ueritas IESV Christi, Domini & saluatoris nostri, sanctam Antiochenam Ecclesiam uisitans, & in unum connectens per concordiam pacatissimi spiritus, multa quidem & alia perfecit: in omnibus autem suggerente sancto & pacifico spiritu, etiam hoc perfecit, ut quæ uisa sunt rectè constitui, cum plurima consideratione & iudicio, unà cum omnibus nobis Antiochiam ex diuersis prouincijs in unum collectis episcopis, in uestram noticiam deferantur. Credimus autem gratiæ Domini & spiritui sancto pacis, quòd & ipsi conspitabiris nobis, tanquam in unam fuissetis uirtutem nobiscum & orationib. adnitentes: magis autem muniti, & in spiritu sancto præsentes iisdem ipsis quæ definita sunt consentientes, & ea quæ uisa sunt rectè roborantes, cum consensu sancti spiritus consignabitis. Sunt antem præfiniti Canones Ecclesiastici hi, qui infrà sunt scripti, quos subter inserti promulgauete episcopi.

Prouinciæ Palæstinæ,
Eusebius Gadatensis.

Prouinciæ Phœniciæ,
Anatolius Emisenus
Æneas Ptolemaidis
Magnus Damascenus.

Prouinciæ Arabiæ Petreæ,
Nicomachus Bostrorum
Cyrion Philadelphiæ.

Prouinciæ Mesopotamiæ,
Æthereus Edissenus
Antiochus Resinatis
Iacobus Nisibensis.

Prouinciæ Syriæ Cœles,
Archelaus Dolichenna
Alphius Apameæ
Bassus Zeugmatis
Manrieius Epiphaniæ
Petrus Gindarensis
Paulus Neocæsariensis
Piperius Samosatenus
Theodorus Laodiceæ
Syricius Cyrreticensis.

Prouinciæ Ciliciæ,
Macedonius Mopsuestiensis
Hesychius Alexandriæ minoris
Moyses Castabalæ
Nicetas Flauiadis
Narcissus Irenopolis
Tarcondimantus Ægerates.

Prouinciæ Isauriæ,
Agapius Seleuciæ
Theodorus Vasadensis
Eustathius
Patriciua.

Alexander, & cæteri ex prouincijs Palæstinæ, Phœniciæ, Syriæ Cœles, Arabiæ, Mesopotamiæ, Ciliciæ, Isauriæ, & hæc constituerunt, quæ infrà scripta sunt.

Canon primus. Omnes qui audent dissoluere regulam sancti & magni concilij Nicæni, quod celebratum est in præsentia Dei, & amantissimi Constantini Imperatoris, de sancta & salutari festiuitate Paschali Saluatoris nostri, excommunicatos & abiectos esse debere ab Ecclesia: maximè si perseuerent studio contentionis, ad subuertenda ea quæ optimè constituta sunt. Et hæc quidem dicta sunt de laicis.

de laicis. Si autem de præpositis Ecclesiæ aliquis, id est, uel episcopus, uel presbyter, uel diaconus, post hanc diffinitionem & hunc terminum, ausus fuerit, in subuersioné populorum & perturbationem ecclesiarum, seorsim colligere, & cum Iudæis Pascha uolue rit celebrare: hunc sancta Synodus iam alienum ab Ecclesia esse iudicauit, tanquam eum qui non solum proprij peccati reus sit, sed aliorum corruptæ mentis & conuersationis supplantator extiterit. Et non solum huiusmodi deponi à sacerdotio & ministerio iubet, sed & eos qui ausi fuerint his communicare post damnationem. Depositos autem, etiam honore qui extrinsecus est, priuari oportet, quem sanctus Canon & Dei sacer dotium promeruit.

2 Omnes qui ingrediuntur Ecclesiam Dei, & sacras scripturas audiunt, non autem cum populo in oratione communicant, auersantur autem sanctam assumptionem Dominici sacramenti, secundum aliquam propriam disciplinam: hos ab Ecclesia abijci oportet, donec confitentes, fructum pœnitentiæ demonstrent, & deprecati fuerint, ut data uenia suscipi mereantur. Non autem licet cōmunicare excommunicatis: neque cum his per domos ingredi, & cum eis orare, qui Ecclesiæ non participant in oratione: nec in alteram Ecclesiam recipi, qui in alia excom municantur. Quod si quis episcoporum, uel diaconorum, uel etiam qui in canone deriné tur, excommunicatis cōmunicare deprehen sus fuerit, & hunc oportet communione priuari, tanquā Ecclesiæ regulas confundentē.

3 Si quis presbyter, uel diaconus, uel quilibet clericus, deserta sua Ecclesia, & ad aliā tran seundum esse crediderit, & ibi paulatim ten tet, quò migrauit, perpetuò manere, ulterius ministrare non debet: præsertim si ab episcopo suo ad reuertēdum fuerit exhortatus. Quod si post euocationem sui episcopi non obedierit, sed inobediens perseuerauerit, omnimodè ab officio suo deponi debere, nec aliquando spem restitutionis habere. Si uerò propter hanc culpam depositum, alius episcopus susceperit, & ipse à communi synodo pœnam merebitur increpationis, tanquam ecclesiastica iura dissoluens.

4 Si quis episcopus à Synodo fuerit depositus, uel presbyter, uel diaconus, à proprio episcopo condemnatus, & præsumpserit sacerdotij seu sacri mysterij quippiam, non ei amplius liceat, neq; in alia Synodo spem restitutionis habere, neq; assertionis alicuius locum: sed & cōmunicantes ei abijci omnes ab Ecclesia, maximè si postquam cognouerunt sententiam aduersus eum fuisse prolatam, contumaciter communicauerint.

5 Si quis presbyter, uel diaconus, contem pto episcopo, seipsum ab ecclesia segregáuerit, & priuatim apud se, collectis populis, altare erigere ausus fuerit: & nihilominus episcopo suo exhortante, & semel & iterum reuocante, inobediēs extiterit: hunc modis omnibus deponendum, nec aliquando consequi curationem, aut propriū honorem recipere speret. Quòd si etiā perseuerauerit, perturbans cunctā Ecclesiam quæ foris est, tanquam seditiosum corripi oportet.

6 Si quis à proprio episcopo excōmunicatus est, nō eum prius ab alijs debere suscipi, nisi aut à suo fuerit receptus episcopo, aut cō cilio facto episcopis occurrat, & respondeat: & si Synodo satisfecerit, statuimus sub alia sententia eum recipi. Quod etiam circa laicos, & presbyteros, & diaconos, & omnès qui in clero sunt, conuenit obseruari.

7 Nullum absq; formata (quod Græci epistolam dicunt) peregrinorum clericorum suscipi oportet.

8 Neq; presbyter ad regiones lōginquas, formatas (id est, Canonicas) epistolas, & nisi ad finitimos episcopos, simplices epistolas mittere præsumat. Vicarijs uerò episcopis, qui à Græcis Chorepiscopi uocantur, formatas facere liceat.

9 Per singulas prouincias episcopos singu los scire oportet, episcopum metropolitanū, qui præest, curā & solicitudinē totius prouinciæ suscepisse. Propter quod ad metropolitanam ciuitatē, ab his qui causas habent, concurratur. Quapropter placuit, eum & honore præcellere, & nihil ultra sine ipso reliquos episcopos agere, secundū antiquū patrū nostrorū canonē, nisi hoc tantū, quod unicuiq; ecclesiæ p suā diœcesim cōpetit. Vnusquisq; enim episcopū oportet habere suæ diœcesis potestatē, ut regat & gubernet secundū com petentē singulis reuerentiā: & prouidētiam gerat omnis regionis, quæ sub ipsius est ciui tate: ita ut etiā ordinare & presbyteros & dia conos probabili iudicio liceat, & de singulis illius regionis causis moderatione & ponde re disceptare. Vltra autē nihil agere permittitur citra metropolitani episcopi conscientiam, nec metropolitanus sine cæterorum aliquid gerat consilio sacerdotum.

10 Chorepiscopi, qui manus impositionē ab episcopis susceperunt, & ut episcopi sunt consecrati, tamē placuit sanctæ Synodo, eos modū propriū retinere, & gubernare adiacē tes sibi ciuitates, & esse cōtentos propria solicitudine & gubernatione, quam susceperūt. Constituere aūt his permittitur, lectores & subdiaconos, atq; exorcistas, quib. sufficiat istorū tantū graduū licentiā accepisse. Non aūt presbyterū, nō diaconū audeant ordinare, præter conscientiā episcopi ciuitatis uel ecclesiæ, cui adiacens inuenitur seu ipse, seu

regio, in qua præesse dignoscitur. Quod si quis prævaricari ausus fuerit cõstituta, depo ni eum,& dignitate,qua præditus est, debe re priuari. Chorepiscopus aũt ab episcopo ci uitatis uel loci,cui idẽ adiacet, ordinãdꝰ est.

11 Si quis episcopꝰ,uel presbyter,uel omnis omnino qui est sub ecclesiastica regula cõsti tutus,pręter consiliũ uel literas eorũ episco porũ qui sunt intra prouinciam, & maximè metropolitani,ad Imperatorem perrexerit, hũc abdicari, & eijci nõ solũ de cõmunione, sed etiã ꝓpria dignitate priuari,tanq̃ mole stũ & importunũ imperialib.auribus, cõtra ecclesiastica cõstituta. Si aũt necessitas co git ad Imperatorẽ excurrere, propter aliquã actionẽ,cũ deliberatione & cõsilio metropo litani ipsius prouincię episcopi, & cæterorũ cõscientia episcoporũ, qui in eadem prouin cia sunt,atq; cum literis eorum, ire debebit.

12 Si quis à ꝓprio episcopo depositus pres byter,uel diaconus, aut etiã si à synodo quili bet episcopus fuerit exauctoratus, molestiã Imperialib.aurib.inferre non præsumat,sed ad maiorẽ episcoporum synodũ sese conuer tat:& quę se putat habere iusta, ad eorũ con cilio alleget,atq; ab his de se expectet,quę fu erit deprõpta sentẽtia. Quod si deficiẽs pusil lanimitate,hoc noluerit facere, sed Impera tori fuerit importunus:huiusmodi nullã ue niam habeat,neq; locũ ullius assertiõis suæ, nec spem recipiẽdi gradus habeat in futurũ.

13 Nullum episcopũ audere debere ex alia prouincia ad aliam transitũ facere,& ordina re aliquos in ecclesijs,aut pręferre ad sacrum ministeriũ:nec alios illuc attrahat episcopos, nisi fortè per literas rogatus abierit: nõ solũ autẽ à metropolitano, sed & ab his qui cum eo sunt, omnib. ipsius prouinciæ episcopis. Quod si nullo inuitãte, inordinatè superue niat, & aliquos uel ordinare præsumpserit, uel quoslibet actus illi Ecclesię cõpetentes, quę ad se minimè ptinent, usurpare tentaue rit,uacua quidẽ & inania erunt omnia quæ gesserit:ipse uerò huius indisciplinati ausus & irrationabilis cœpti dignas causas expen dat, tanquã depositus à Synodo sancta,& ꝓ pter huiusmodi ꝓsumptionẽ iã prędãnatus.

14 Si quis episcopus de aliquibus causis cri minalib. in iudicio episcoporũ fuerit accusa tus,cõtingat aũt de ipsis episcopos prouin cię,qui cõuenerunt,diuersas habere sentẽti as,& alios quidẽ innocentẽ eũ pronunciare, alios reum:propter huiuscemodi itaq; cõtro uersiam amputandã,placuit sanctæ synodo, metropolitanũ episcopũ alterius uicinæ ꝓ uinciæ aduocari, & aliquantos cum eo epi scopos alios. Qui pariter residẽtes,quęcũq; fuerint,dirimant quæstiones: propter hoc, ut firmum sit iudicium, quod ab unius pro uinciæ episcopis fuerit promulgatum.

15 Si quis episcopus criminaliter accusa tus ab omnibus qui sunt intra prouinciam episcopis,acceperit unam consonamq; sen tentiam,ab alijs ulterius iudicari non pote rit:sed manere circa eam oportet, tanquam conuenientem,quę ab omnibus ꝓlata est, firmam ratamq; sententiam.

16 Si quis episcopus uacans, in Ecclesiam uacantem superuenerit, & hanc obripienter pręter plenariam Synodum, occupandã esse crediderit,hunc abijci oportet: quamuis e um plebs,quam diripuerit,uelit sibi episco pum retinere. Illa autem dicitur Synodus plenaria,in qua etiam episcopus metropoli tanus affuerit.

17 Si quis episcopus, suscepta manus impo sitione,& deputatus populis præesse, nõ su scipiat ministerium sacerdotij, nec consenti at habere ecclesiam,in qua fuerat ordinatus: hunc incõmunicabilem esse debere, donec coactus consentiat plebem suscipere sibimet deputatam,aut prouinciæ plenaria synodus episcoporum de eo aliquid statuat.

18 Si quis episcopus ordinatus,non abierit in parochiam cui ordinatus est,si non suo ui tio,sed plebis forsitã contradictione, hic ho norẽ susceptum retinere debebit, & sacer dotio fungi, ita ut nihil molestiæ afferat Ec clesiæ illi in qua fuerat constitutus. Expe ctare aũt eũ oportet prouinciæ plenariã Sy nodũ,donec de eo,quod cõpetit, statuatur.

19 Episcopum non ordinandum sine consi lio & præsentia metropolitani episcopi: cui melius erit,si ex omni prouincia congregen tur episcopi. Quod si fieri non potest,hi qui adesse non possunt, proprijs literis consen sum suum de ipso designent:& tunc demũ, post plurimorũ siue per præsentiam,siue per literas consensum, sententia consona ordi netur. Quod si aliter quàm statutum est fi at,nihil ualere huiusmodi ordinationem. Si uerò etiam secundum definitas regulas ordi natio celebretur, contradicãt autem aliqui, propter proprias & domesticas simultates, his contemptis sententia de eo obtineat plu rimorum.

20 Propter ecclesiasticas causas, & quę e xistunt controuersias dissoluẽdas, sufficere nisum est, bis in anno per singulas prouin cias episcoporum concilium fieri. Semel quidem,post tertiam hebdomadam Pascha lis festiuitatis: ita ut in quarta hebdomada quæ consequitur, id est, media Pentecoste, compleatur. Admoneant autem prouin ciales episcopos hi qui in ciuitatibus, id est, in metropolitanis ciuitatibus degunt. Secundum uerò concilium Idibus Octobris habeatur, qui dies apud Græcos hyperbe retæi mensis decimus inuenitur. In ipsis autem concilijs & presbyteros & diaconos præsentes

præsentes esse oportet, & omnes quotquot se læsos existimant, & synodicam expectare sententiam. Nec liceat aliquibus, apud semetipsos concilia sine metropolitanorum episcoporum conscientia facere; quib. de omnib. causis cōstat permissum esse iudiciū.

21 Episcopum de diœcesi ad diœcesim alteram non debere transire, neq; si seipsum ingesserit, neq; si à populis fuerit uiolenter attractus, neq; si etiam hoc ei ab episcopis suadeatur. Manere autē eum debere in Ecclesia Dei, quam ab initio sortitus est, & non ab ea alibi demigrare, secundum regulam super hoc olim à patribus constitutam.

22 Episcopum non debere in alienam irruere prouinciam, quæ illi probatur non esse subiecta: neq; in regionem, quæ ad eius curā minimè noscitur pertinere, ad aliquid ordinandum: neque presbyteros, neque diaconos constituere ad alios episcopos pertinentes, nisi fortè cum uoluntate & testimonio propriæ regionis episcopi. Quod si quispiam horum tale facere uoluerit, irrita quidem erit huiusmodi ordinatio: & quæ male usurpauerit, à Synodo arguātur. Nam si ordinare non potuerit, nullatenus alterius parochianum iudicare præsumat.

23 Episcopum non debere, tanquam successorem sibi futurum, constituere alterum, quamuis circa uicinia mortis habeatur. Quòd si tale aliquid factum fuerit, irrita erit huiusmodi ordinatio. Custodire autem deber ecclesiastica constituta, quæ se ita continent, non posse aliter episcopum fieri nisi cum consilio & consensu episcoporum, eorum duntaxat, qui post obitū eius qui præcessit, habuerint potestatē, eum qui dignus fuerit prouehendi.

24 Quæcunque res Ecclesiæ sunt, conuenit cum omni diligentia & bona fide, quæ Deo debetur, qui omnia prouidet atq; iudicat, gubernari, & dispensari cum iudicio & potestate episcopi, cui totius plebis animæ uidentur esse commissæ. Manifesta autem esse oportet, quæ Ecclesiæ competunt, cum noritia eorum presbyterorum & diaconorum, qui circa ipsum sunt, ut ipsi non ignorent, ne ceos aliquid lateat eorum quæ sunt propria Ecclesiæ. Vt si contigerit episcopū de hac uita migrare, manifestæ sint & notæ res ecclesiasticæ, ne intercidant atq; depereant. Sed nec res propriæ episcopi, tanquam obnoxiæ, rerum ecclesiasticarum occasione, ullius pulsentur iniuria: quia iustum & acceptum est apud Deum & homines, quæ propria sunt episcopi, quibus ipse iudicauerit, derelinqui: & quæ Ecclesię, ipsi reseruari. Ita enim fit, ut nec Ecclesia damno aliquo affligatur, nec episcopus occasione rerum ecclesiasticarum proscribatur; neq; pertinētes ad eum, causas incurrant, quòd post mortē memoria eius maledictis aliquibus oneretur.

25 Episcopum habere oportet rerum ecclesiasticarum potestatem, ad dispensandum omnibus indigentibus, cum omni timore & reuerentia Dei. Ipsum quoq; ex eis percipere, atq; uti debere, quibus indiget: si tamen indiget uel ad suas necessarias expensas, uel fratrum qui apud eum hospitalitatis gratia morantur, ut nulla ex parte per inopiam defraudentur. secundum Apostolum dicentē: Habētes uictū quotidianum, & tegumentū corporis, his contenti sumus. Quod si his minimè contentus atq; sufficiens, transferat in necessitates suas ecclesiasticas res, uel commoda quælibet Ecclesiæ, aut agrorum ecclesiasticorum fructus sine conscientia presbyterorum apud se redigat, & domesticis suis, uel etiam affinibus, aut fratribus, aut filijs earum rerum tribuat potestatem, ut per eorum secretam diligentiam ecclesiastici lædi uideantur: teatum hunc, qui huiusmodi est, apud metropolitanum prouinciæ præstare debebit. Quod si aliter reprehendatur episcopus, uel hi qui cum ipso sunt presbyteri, quo dicantur hæc quæ ad ecclesiam pertinent, siue de agris, siue de alijs quibuscunq; ecclesiasticis causis, eos sibimet usurpare, pauperes uerò necessitate & penuria opprimi: atq; ex hoc ipso non solum ecclesiasticæ rationi, uerùm etiam dispensatoribus eius maledicta reprehensio augetur: hunc enim correctionem oportet mereri, id quoq; condecet, sancta Synodo cognoscente. Eusebius omnibus quæ constituta sunt, præsens subscripsit: Theodorus, Nicetas, Macedonius, Anatolius, Tarcodunsntus, Aetherenus, Narcissus, Eustathius, Hesychius, Mauricius, Paulus, & cæteri quorum nomina in Greco iam superius continentur. Consenserunt & subscripserunt 30 episcopi, in initio huius concilij adnotati.

Indicarunt Socrates nominato loco, & Eusebius in Chronico, sub anno Christi trecentesimo quadragesimoquarto, Cōstanti quarto: secutos eam Synodum fuisse per Orientem, & maximè Antiochiæ, terræmotus uehementes, per annum integrum urbem concutientes.

ANTIOCHENA ALIA.

POst eam de qua nunc diximus Synodū, Imperator Eusebianis patrocinatus, Antiochenam ecclesiam à Gregorio, homine peregrino, externo & ignoto, quem ad hoc Eusebiani, numero triginta sex (ut Iulius Rom. episcopus in epistola sua indicat, apud Athanasiū apologia secunda) elegerant, occupari curat, mittens eum eò cum Syriano duce & exercitu: sed ex cuius manu Athanasius diuino adiutus beneficio saluus euasit. Moritur paulo

paulo pòst, anno Christi scilicet 344, ut Hieronymus in Chronico annotauit, Eusebius Constantinopoli: in cuius locum populus Constantinopolitanus Paulum substituit. Ariani autem Macedoniũ obtruserunt, cum maximis ciuitatis motib. & seditione. Paulum igitur Imperator eijci iubet, & ad id curandum Hermogenem prætoré mittit, qui in tumultu à populo occiditur. Meminit tu m Synodi, tum eorum quæ post eam cum Gregorio gesta sunt, Iulius episcopus Romanus, in epistola quadam apud Athanasium, Apologia secunda.

Interea uerò cum Paulo eo cõiunctus Athanasius, Romam ad Iulium proficiscitur: cui uterq; causam suam exponit, & innocentiam declarat. Iulius, quòd nõnulla tum esset Ecclesię Romanæ autoritas, causis cognitis, dat eis literas ad Orientales Ecclesias, in quibus, Arianorum temeritatem duriter reprehendit: ac Athanasiũ Alexandrinã, Paulũ Constantinopolitanam ecclesiam recipere iubet: & insimulat eos, quòd haud rectè con tra hosce uiros iudicassent, & Ecclesias à decretis Niceni concilij deficiendo turbassent. ac simul paucos aliquot ex omnibus ad certum diem adesse iussit, qui probarent quòd iustè aduersus eos pronunciassent. Denique in posterum se nõ laturum minatus est, nisi à studio nouandi desisterent. Hãc summam fuisse epistolarum Iulij ad Orientales, indicant Socrates lib. 2. cap. 15. & Sozom. lib. 3. cap. 8. Integrum earum literarum exemplũ compilator Cõciliorum profert: sed id cum argumento hoc non congruit, neque Athanasij aut Pauli aut restitutionis eorum mentionem facit: ut facilè appareat: suppositiciũ esse. Quod ut lector melius agnoscat, & iudicet, adscribere non grauabimur.

Epistola falso adscripta Iulio, in primo tomo Conciliorum.

¶ Venerabilibus fratribus, uniuersis Orientalibus episcopis, Iulius. Decuerat uos, fratres, alios ecclesiasticis instruere disciplinis, & non talib. arguere machinamentis, dicente Ioanne Baptista: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & reliqua. De qua re & apostolus Paulus nos instruit, dicens: Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris: & reliqua. Et alibi Petrus apostolus ait: Omnes unanimes in oratione estote, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles, non reddentes malum pro malo, uel maledictum pro maledicto, sed econtrariò benedicentes: quia in hoc uocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis. Qui enim uult uitam diligere, & uidere dies bonos, coerceat linguam suam à malo, & labia sua ne loquantur dolum. Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & sequatur eam: quia oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum: uultus autem Domini super facientes mala. Quid peius est, fratres, quàm ut sacerdotes Domini, qui ab omni mala coinquinatione, & à nocumento omniũ Christianõrũ, quanto magis à fratrum & coepiscoporum, alieni debent existere, quos tueri & subleuare ab insidijs debẽt, & quos fouere & diligere summoperè oportet, persequũtur eos, & cõmunione priuare decertãt? Nec recordamini Sapientiam, quæ ait: Peruersæ enim cogitationes separant homines à Deo. Si peruersę cogitationes separãt homines à Deo, quãto magis opera iniqua? Quid enim iniquius est, quàm illos, de quib. Dominus ait, Qui uos tangit, tangit pupillam oculi mei, quisquam auertere, persequi, destruere nitatur? Probata autem uirtus portat, protegit & consolatur oppressos, & docet insipientes. Est enim Deus testis cordis hominis, scrutatorq; uerus singulorũ conscientiarũ, & linguarũ singularũ auditor. quoniã spiritus Domini repleuit orbem terrarũ: & hoc quod cõtinet omnia, scientiã habet uocis. Et aliàs idẽ ipse ait: Deus charitas est. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniã filiũ suũ unigenitũ misit Deus in mundũ, ut uiuamus per eum. In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deũ, sed quoniã ipse prior dilexit nos, & misit filiũ suũ propitiationẽ pro peccatis nostris. Charissimi, si Deus dilexit nos, & nos debemus inuicẽ diligere. Deũ nemo uidit unq. Si diligamus inuicẽ, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis pfecta est. In hoc intelligimus, quoniã in eo manemus, & ipse in nobis, quoniã de spiritu suo dedit nobis. Et nos uidimus & testificamur, quoniã pater misit filiũ suũ, saluatorẽ mundi. Quisquis confessus fuerit, quoniã IESVS est filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo: & nos cognouimus, & credidimus charitati, quã habet Deus in nobis. Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. In hoc pfecta est charitas nobiscũ, ut fiduciã habeamus in die iudicij: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo. Timor nõ est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniã pœnã timor habet. Qui aũt timet, non est perfectus in charitate. Nos ergo diligamus Deum, quoniã Deus prior dilexit nos. Si quis dixerit, quoniã diligo Deũ, & fratrem suũ oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem uidet, Deum, quem non uidet, quomodo potest diligere? Et hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deũ, diligat & fratrem suum. Nam

Nam & ipsa Sapientia ait: Lingua sapientiũ ornat scientiam, os fatuorum ebullit stulticiam. In omni loco, oculi Domioi contemplantur bonos & malos. Lingua placabilis, lignũ uitæ: quæ autem immoderata est, conteret spirirum. Domus iusti plurima fortitudo, & in fructibus impij conturbatio. Labia sapientium disseminabũt scientiam, cor stultorum disſimile erit. Victimæ impiorũ abominabiles erunt Domino, uota iustorũ placabilia. Qui sequirur iusticiam, diligitur à Domino. Item alibi: Labia iustl considerãt placira, os impiorum peruersa. Simplicitas iustorum dirigit eos, & supplanratio peruersorum uastabir eos. Iusticia rectorum liberabit eos, & in insidijs suis capiẽrur iniqui. Iustua de angustia liberabitur, & tradetur implus pro eo. Simulator ore decipit amicũ suum, iusti autem liberabuntur scienria. In bonis iustorum exaltabirur ciuitas, & in perditione impiorum erit laudatio. Benedictione iustorum exaltabitur ciuitas. Nec consideratis, qui frartes persequi non cessatis, qualia Iob patientiſsimus lnrer cætera exorsus loquitur: Auris audiens beatificabar me, & oculus uidens testimonium reddebat mlhi, quòd liberassem pauperem uociferantem, & pupillum cui non esset adiutor: benedlctio perituri super me ueniebat, & cor uiduæ cõsolatus sum: iusticia indutus sum, & uestiui me, sicut uestimenro & diademate, iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum: & causam, quam nesciebã, diligentiſsimè inuestigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus Illius auferebã prædam. Et paulo pòst: Si negaui, inquit, quod uolebanr, pauperibus, & oculos uiduę expectare feci: si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea: quia ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de utero egressa est mecũ. Nam si quis hæc recto omnia cõsiderauerit oculo, nequaquam fratres nocere, sed liberare festinabit: quia nihil deterius est, quàm ciues ciuibus inuidere, & fratres fratrib. insidiari, aur calumnias facere. Talibus enim refragari uolentes insidijs patres sancti, synodum congregauerunt generalem in Nicæa, uiram corrigere hominum cupienres in ecclesia commorantium: licet dudum instiruta sanctorum multa patrum essent cõscripta, posuerunt leges, quas sacros Canones appellamus, quibus multa pernecessaria ad statum ecclesiæ sanctæ Dei, & supplementum columnarũ eius, id est episcoporũ, qui eam proprijs humeris gestant, sunt decreta, & nocumenta eorũ prohiblta, ita ut qui talia agere tentauerinr, aot eis nocere prę sumpserint, siqnidem clerici fuerint, à proprio gradu decidant: si uerò monachi aut laici fuerint, anathematizentur. Quibus armati exemplis, oportere atbitrati sumus, ab omnipotenti Deo inspirati, ut hanc accensam discordiæ flammã extinguere Apostolica debemus authoritate, ita non concedere, eam ulterius animas depasci humanas. Quapropter unà cum omnibus Apostolicæ subiectis regulæ sancimus, ne quisquam deinceps Christianorũ talia perpetrare, aut episcopis temerè nocere præsumar. cum & doctor gentiũ idipsum prohibeat, dicẽs: Seniorẽ ne increpaueris, sed obsecra ut patrem: & reliqua. Bonũ est nanq; proculdubio, & omnlbus timentibus Deũ desiderabile, cohibere dissensiones & altercariões, fratribusq; subuenire: & inuicẽ non inuidere, sed adiuuare. Audite, inquã, iam factã in Nicæna ciuitate synodũ, cui & ego ipse conscienriæ meæ cultum decenter exhibui, nihil aliud uolens q̃ concordiã omnibus fabricare, & præ cunctis arguere & remouere hanc insidiantiũ altercationem: quas præuidentes sancti patres insidias & illicitas altercationes, unanimirer in prædicta Nlcęna statuerũt synodo, ut nullus episcopus, nisi in legitima synodo, & suo tempore Apostolica authoritate conuocara, super quibusdã criminationib. pulsatus audiatur, id est, iudicetur uel damnetur. Sin aliter præsumptũ à quibusdã fuerit, in uanum deducatur quod egerint, nec inrer ecclesiastica ullo modo reputabitur. Ipsi uerò primæ sedis ecclesiæ cõuocandarũ generaliũ synodorũ iura & iudicia episcoporũ, singulari priuilegio, Euangelicis & Apostolicis atq; canonicis concessa sunt Institutis: quia semper maiores causæ ad sedẽ Apostolicã multis authoritatibus referri præceptæ sunt. Nec ullo modo potest maior à minore iudicari. Ipsa nanque omnibus maior & prælata est ecclesijs, quæ non solummodo canonũ & sanctorum patrum dectetis, sed Domini saluatoria nostri uoce singularem obtinuit principatũ: Tu es (inquit) Petrus, & super hanc petrã ædificabo ecclesiã meam: & reliqua. Et quæcunq; ligaueris super terram, & solueris, erunt ligara & soluta in cœlo & in terra. Porrò dudum à sanctis Apostolis, successoribusque eorum in præfaris antiquis decretũ fuerat statutis, quæ hactenus sancta & uniuersalis apostolica tenet Ecclesia, non oportere præter sententiã Romani ponrificis concilia celebrari, nec episcopum damnari: quoniam sanctam Romanam ecclesiam primatem omnium ecclesiarum esse uoluerunt. Et sicut beatus Petrus apostolus primus fuit omnium apostolorum: ita & hæc ecclesia ipsius nomine consecrata, Domino instiruente, prima & caput sit cæterarum: & ad eam, quasi ad matrem atqua apicem, omnes maiores Ecclesiæ causæ, & iudicia episcoporum recurrant, eiusque iusta sententia ter-

minum ſumant: nec extra Romanum quicquam ex his debere decerni pontificẽ, quatenus non ita protetuè, & pro libitu cuiuſpiã, ſuo proprio arbitrio, quibuſq; metropolitanis, ſicut agere ſolebãt, liceat, inconſulto Romano pontifice, aut maiores Eccleſiæ cauſas deturbare, aut epiſcopos damnare: ſed communi ſanctæ Romanæ ſedis epiſcopi concilio, & concordi actione, quæque ſunt Chriſti zelo agenda, diſponant unanimiter, recteq; ſentiant: & ea quæ ſenſerint, non ſibimet diſcrepanda, ſed Deo placita perficiant. Eſt etiam in iam fata Nicęna concorditer ſtatutum ſynodo, accuſatores & accuſationes, quas ſeculi leges non admittunt, à ſacerdotali funditus auerti nocumento. Ecce (inquit propheta) quàm bonum, & quàm iucundum, habitare fratres in unum. Illi uerò non in unum habitãt, qui à fratrum ſe ſolatio ſubtrahunt, aut fratribus inſidias præparant. Non alieno uos, fratres, patiamini peccato grauari: quia quod neceſſe eſt, nos dicere ueremur: id eſt, ne cuius religio diſsipatur, indignatio prouocetur. Præ oculis habete, & tota mentis acie reuerẽter aſpicite beati Petri gloriam, & cum ipſo communes omnium Apoſtolorum coronas, cunctorumq; martyrum palmas, qui pro fratrum non deſtructione, ſed confirmatione & ueritate in Chriſto paſsi ſunt. Nos ergo, qui Domini diſcipuli & dici & eſſe uolumus, portare crucem Chriſti, & compati fratribus debemus, & nõ perſequi. Subtrahite (rogamus) actus cogitationesq; à talibus nocumentis, ſi non uultis ipſam in uos ſuſcipere ultionẽ: quoniam talionem meretur, qui fratri foueam præparat. Et nos ſcitote hunc typum deinceps non eſſe paſſuros, ut ea quæ ad hanc ſpecialiter ſanctam pertinent ſedem, ſicut iudicia epiſcoporum, & maiores eccleſiæ cauſæ, ut paulò ſuperius prælibatum eſt, uos patiamur nobis inconſultis inuadere, abſq; ueſtri ſtatus periculo. Sed ſi quis ab hodierna die & deinceps, epiſcopum præter huius ſanctæ ſedis ſententiam damnare, aut propria pellere ſede præſumpſerit, ſciat, ſe irrecuperabiliter eſſe damnatum, & proprio carere perpetim honore: eosq;, qui abſq; huius ſedis ſunt eiecti ſententia, uel damnati huius ſanctę ſedis autoritate, ſcitote, priſtinam recipere cõmunionem, & in proprijs reſtitui ſedibus: quoniam & prius, à tempore ſcilicet Apoſtolorum, hæc huic ſedi ſanctæ conceſſa ſunt: et poſteà in memorata Nicęna ſynodo, propter prauorum hominum infeſtationes, atq; hæreticorum perſequutiones, & inſidiantium molimina fratrum ſunt concorditer ab omnibus corroborata, ut magis ſinguli prouideant, ne talia audeant perpetrare: & caueãt, ſi non propter Deum & amorem fratrum, tamen propter opprobrium hominum, ruborem ſuum atq; canonicam ultionem, ſaltem hæc timore & uerecundia compreſſa, ſilentioq; cõprimantur, amputato ſcilicet totius uſurpationis exceſſu: quia nullus debet pręſumere, quæ ſibi non uidentur eſſe conceſſa. Quam culpam nullo modo potuiſſetis incidere, ſi unde conſecrationem honoris accipitis, inde legem totius obſeruantiæ ſumeretis: & beati apoſtoli Petri ſedes, quæ uobis ſacerdotalis mater eſt dignitatis, eſſet eccleſiaſticæ magiſtra rationis. Vnde, ſicut multum nos ea quę à uobis piè recteq; ſunt acta, lætificant: ita nimium ea quę ſunt perperam geſta, contriſtant. quoniam neceſſe eſt, poſt multarum talium experimenta cauſarũ, hæc in poſterum ſolicitiùs proſpici, & diligẽtius præcaueri, quatenus ea quæ ſunt ab Apoſtolis eorumq; ſucceſſoribus ſtatuta, nulla deſidia negligatur, nulla diſſenſione uiolentur, nulla concertatione turbentur. Nam ſicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autẽ alter alterius membra. Connexio totius corporis unã ſanitatem, unam pulchritudinem facit. & hæc quidem connexio totius corporis unanimitatem requirit, ſed præcipuè exigit cõcordiam ſacerdotum: quibus etſi dignitas communis non eſt, tamen ordo generalis eſt. quoniã & inter beatiſsimos Apoſtolos, in ſimilitudine honoris, fuit quædam diſcretio poteſtatis: & cum omnium par eſſet electio, uni tamen datum eſt, ut cæteris præemineret. De qua forma epiſcoporũ quædam orta eſt diſtinctio, & magna ordinatione prouiſum, ne omnes ſibi omnia uindicarent: ſed eſſent in ſingulis prouincijs ſinguli, quorum inter fratres haberetur prima ſententia: & rurſum quidã in maioribus urbibus conſtituti, ſolicitudinem eius ſuſciperẽt ampliorem, per quos ad unam beati Petri ſedem uniuerſalis eccleſiæ cura conflueret, & nihil uſquam à ſuo capite diſsideret. Qui ergo ſcit ſe quibuſdam præpoſitum, non moleſtè ferat aliquem ſibi eſſe prælatum: ſed obedientiam, quam exigit, etiam ipſe depẽdat. Nolite itaq; errare, fratres mei dilectiſsimi. Doctrinis uarijs & extraneis nolite abduci. En inſtituta Apoſtolorum & Apoſtolicorum uirorum, canonesq; habetis: his fruimini, his circundamini, his delectamini, his armamini: ut his freti, circundati, delectati, armati, contra cuncta inimicorum iacula perſiſtere ualeatis. Satis enim indignum eſt, quenquam uel pontificum uel ordinum ſubſequentium, hanc regulam refutare, quam beati Petri ſedem & ſequi uideat, & docere. Multum enim cõuenit, ut totum corpus eccleſiæ in hac ſibimet obſeruatione

concor

concordet, quæ inde autoritatem habet, ubi Dominus Ecclesię totius posuit principatum, dicente scriptura: Ordinate in me charitatem. Et item: Omnia cum ordine fiant. Iterumq; psalmista prædicante: Circundate Sion, & cōplectimini eam, narrate in turrib. eius. Ponite corda uestra in uirtute eius, ut enarretis in progenies alteras: quoniam hic est Deus Dominus noster in æternū, & ipse reget nos in secula. Officij enim nostri consideratione, non est nobis dissimulare, nō est tacere libertas, quibus maior cunctis Christianæ religionis zelus incumbit, ne per taciturnitatē aut fauere, aut consentire uideamur fratrum nocumētis. Data Calendis Octobris, Feliciano & Maximiano uiris clarissimis consulibus.

Literarū Iulij Paulus & Athanasius præsidio muniti, redierūt ad suas ecclesias, easq; per Orientem miserunt. Oriētales autem ijs acceptis, Antiochiam conueniunt, & Iulio per epistolam grauissimè respondent: cuius argumētum Socrates libro secundo, capite decimoquinto: & Sozomenus libro tertio, capite octauo, recitant ad hunc modum.

Confitebantur quidem in illis literis, Romanam ecclesiam liberalem ferri erga quosuis, tanquam phontisterion Apostolorum, & pietatis metropolim inde ab initio factā, licet Christiani dogmatis authores ex Oriente ad illam uenissent: eam tamen ob causam nō debere se posteriores ferre, quòd nec amplitudine nec multitudine ecclesiæ abundarent, quum uirtute & proposito uincerent. Iulium uerò accusabant, quòd eos qui cum Athanasio erant, ad communionem admisisset: molesteq; ferebant, quòd synodum ipsorum contumelia affecisset, & sententiam illius abrogasset, quod factum quasi iniquū & ab ecclesiastica lege dissonum arguebant. Præterea cum ad hunc modum conquesti essent, & se grauiter læsos affirmasset, Iulio pacem & communionem pollicebantur, si depositionem eorum qui ad ipsum uenerant, & constitutionem illorum qui in loca eorum ordinati erant, approbaret: si uerò decretis ipsorum resisteret, contraria minabantur. Affirmabant etiam, præcessores ipsorum Orientales sacerdotes nihil contradixisse, quum Nouatianus Romana ecclesia pulsus esset. De his uerò quæ circa Nicęni concilij decreta acta ab ipsis fuerant, nihil ipsi rescripserunt: sed multas se causas habere significarunt, ob quas quæ illic gesta essent, necessariò recusarent. in præsenti uerò rationem de illis reddere superfluū fore duxerunt, propterea quòd suspecti esset, quasi simul in omnibus iniquè agerent.

Compilator Conciliorum, pro exemplo earum literarum uendicat scriptum, quod subijcimus: sed an id sit genuinum, penes lectorem esto iudicium.

Rescriptum Orientalium ad Iulium Papam primum.

¶ Domino beatissimo & honorabili patri Iulio, Apostolicæ sedis uenerabili episcopo, Eusebius, Theogonius, Theodorus, & Berinthus, unà cum reliquis fratribus & coepiscopis nostris in Antiochia congregatis. Licet circa omnes Romanā ecclesiam sciamus esse munificam, & Apostolicam habere curam, & semper matrem existere, quáquā ab Oriente ad eam prædicatores pietatis aduenissent: tamen optaremus uos nobiscū concordare: et quos à cōmunione suspendimus à uobis esse suspensos: & quos in ordine confirmamus episcoporum, à uobis esse confirmandos: nec nos secundo loco habendos, cum ex his partibus ad uós usque dogmatizantes Apostoli peruenerint. Nec enim nos uestris resultauimus, quamuis hoc agere potuissemus, quando Nouatianus à Romana pulsus est ecclesia: quoniam (ut iuxta uulgarem consuetudinē loquamur) inimicitias quęrit omnis, qui uult recedere ab amico. Nec crimine carere potest, qui alterius excōmunicatū, absq; eius licentia, à quo communione est priuatus, in cōmunionem susceperit: canonibus scilicet iubentibus, ut excommunicatus ab alijs, ab alijs nō suscipiatur, ui uentibus illis, à quib. cōmunione priuatus esse dinoscitur. Nec solum in his nobis contumeliā irrogatis: sed etiā in his, quòd cōcilia nostra dissoluitis, neq; ea rata finitis esse. Sunt nanq; à nobis, & maximè à totius Orientis episcopis, damnati, Athanasius Alexandrinus, Paulus Constantinopolitanus, Marcellus Ancyræ, Asclepius Gazæ, Lucianusq; Adrianopolites, pro certis criminib', quib. aduersarij sunt apud uos inscripti: quę per præsentes huius epistolę latores, omnia sub certa relatione, uestræ innotescere nō omittimus sanctitati. Quibus agnitis, si nostris placitis magis quàm eorū machinationib. assentire, & ordinatos episcopos in damnatorū loco firmare eligitis, pacē uobiscū & communionē habere uolumus. Si uerò aliter egeritis, & eis amplius quàm nobis assentire iudicaueritis, cōtraria celebrabimus, & nobiscū deinceps nec congregari, nec uobis obedire, nec uobis uestrisq; fauere uolum': sed per nos, quicquid melius elegerimus, agere conabimur. Nam nullus est in hac parte terrarū, ætatē habens, qui ignoret prædictorum molimina seductorū. Propter eos enim multa sunt mala peracta, multa cōcilia diuersis & asperis temporib. celebrata, multæ seditiones, multæ machinationes, multa nobis opprobria illata, & alia multa, quæ enumerare perlongū est. Nā si his consentire eligi-

eligitis, tunc liquet, quòd nos perdere uultis:& non ut pater filios, fouere. Dicunt enim & affirmant tam ciues istorum, quàm etiam sacerdotes eorũ, hos fouere uos uelle homicidas, sacrorum templorũ euersores, uirginum stupratores, sacrorum librorum incensores, sacrorumq; uasorum ac cæterorum sacrorum ministeriorum frandatores, officiorum neglectores, Imperatorũ infidos, gentis & patriæ proditores, & inter sacerdotes maximã generantes discordiam:eo quòd consubstantialitatis uocem,quę scripta non inuenitur,in fidei doctrina posuissent. Quid plura enumerare necesse est, cum propter eos, nobis & cunctis huius regionis habitatoribus scientibus, tanta cædes hominum sit perpetrata, ut amplius quàm mille homines sint prostrati? Talibus autem fauere, quid aliud est, quàm sceleribus eorum consentire? quum sacra scriptura hęc prohibeat, dicens: Non solum qui faciunt, culpabiles existunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Talibus enim uos obsistere totis uiribus oportet, ne inuoluamini peccatis eorũ, & excommunicationem eorum ne suscipiatis. Tales enim à uobis procul abijcite, ne propter animositatem talium hominũ, infirmæ animæ & ignari populi, sacrilega dissensione dispereant. Itaq; oportet uos, improbis probè resistere. Quapropter si neglexeritis deturbare peruersos, liquet, quòd eorum protegatis errorem. Nec uerò caret scrupulo societatis occultæ, qui manifestè facinoribus definit obuiare. Decet enim uos, ad arguendã proteruiam illorum, linguam uestram exacuere, & uel ut uenenosos à uobis repellere, ne eorum ueneno uos uestriq; in aliquo sauciemini. Igitur sufficiunt nobis querimonię cõtra eos delatæ, quoniam derelinquet nos tempus, secundũ quod ait Apostolus, si uoluerimus omnium obloquentium oblatas contra eos producere querelas: maximè cum hęc nobis sufficiant, quæ superius dicta sunt. Nec nobis necesse est, iterum eorum diuulgare mala, cum ipsa per se prodeant: & maximè omnes Orientales, testes super eorum malis existant. In ore enim (iuxta quod scriptum est) duorum uel trium testium, stabit omne uerbum: quanto magis in multitudine tantorum sacerdotum & populorum, abbatũ uel monachorum, in scripto & sine scripto contra horum prauitatem nos quotidie uox acclamantium? Nos uerò diu expectauimus eos per multam patientiam, ut crearent uuas: sed illi econtrariò fecerunt labruscas. Vos ergo non oportet decætero negligere & differre tales, ne (quod absit) memoratis criminibus eorum submittamini, irrationabiliter eos episcopos ponentes. Ipsi enim, nisi citò corrigantur, (iuxta quod beatus Apostolus protestatur) secundum duritiam eorum & cor impœnitens, thesaurizãt sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet unicuiq; secundum opera eius. Qui corrigendi sunt, ne per temporalẽ delectationem, & per mendacia atq; figmenta sua, uobis assensum præbentibus, æterna perdant præmia, quæ per ueram pœnitentiam consequi potuerunt. Nec hæc quæ prædicta sunt, solummodo Athanasio & sequacibus eius irrogamus: sed etiam quòd contra regulam egerit, quam nos decreueramus, quia non decreto communis concilij episcoporum recepit sacerdotium, sed sibimet arrogãdo ecclesiã fuisset ingressus, & in sede resedisset: cum dudum decretũ fuisset, nullum, à pauciore numero restitui debere, quàm deposirũ fuisse constaret. Deinde quoniam eius aduentu sit turba generata, plurimiq; seditione sint mortui: & non solũ hæc per eum & propter eum sunt peracta, sed etiã quidã à iam dicto Athanasio cæsi, iudicibus dicuntur esse contradeti. Hac & alia innumerabilia sunt ab eo suisq; sequacib. impudẽter perpetrata: quos excõmunicatos, cõmunioni (ut audiuim*) contra regulã in contumeliã omniũ orientalium sociastis. Præfato itaq; debitę salutationis officio propter beati Petri honorem impenso, postulamus, ut deinceps, ad uestras hinc uenietes aures, nõ tam facile admittatis: neq; à nobis excõmunicatos, ultra uelitis excipere, ne canonũ transgressores inueniamini: sed magis salua fraterna charitate, errantum hoc in posterũ minimè patiamini. Ad has literas Iulius postea absoluta synodo Romana prolixè respondit, ut infrà dicetur.

AGRIPPINENSIS, SEV COloniensis.

INter synodos sub Iulio, cõpilator libri Cõciliorũ etiã Agrippinensem quandã collocat, celebratã anno (iuxta Marianũ) octauo Imperij Constãtij, Christi 347. iuxta Haloandrum, post consulatũ Amantij & Albini, occasione epistolæ plebis Agrippinensiũ, cõtra episcopũ Euphratẽ, Christũ Deum negantẽ: ob quod ab ea synodo, Christi diuinitatem propugnante, ex testimonijs scripturæ, condemnatus est. Actio sequitur hoc modo.

¶ Post consulatũ Amantij & Albini, quarto Idus Maias, quum cõsedissent episcopi in Agrippinensiũ ciuitate, id est, Maximus Treuirorum, Valentinus ab Arelato, Donatianus Cabellonorũ, Seuerinus Senonũ, Optatian* Tricassiũ, Tessis Nemetũ, Victor Vangionum, Valerianus Antisiodorensiũ, Simplicius Augustudunensiũ, Amandus Argentinensiũ, Iustinianus Rauricorũ, Eulogius Ambianorũ, Seruatius Tungrorũ, Discolius Remorũ: cõsentientibus et mandantibus Martino episcopo Moguntiacensiũ, Victore Mediomatricorum...

diomatricorum,Desiderio Lingonicæ,Panchario Visocensium,Sanctino Articlano, Victorino Parrhisiorum,Superiore Netuiorū, Mercurio Suesionum,Diopeto Aurelianorum,Eusebio Rotomagensium.

Quumq; recitata fuisset epistola plebis Agrippinensium,sed & omnium castrorū Germaniæ secūdæ, de nomine Euphratæ, qui Christum Deum negauit, Maximinus episcopus dixit: Quia uolūtas Dei patris & Domini nostri IESV Christi uoluit nos,iuxta postulatum fratrum, ad hoc Agrippinense oppidum cōueoire, propter perditum & blasphemum Euphtatam, quē omnis mondus iam ore Domini cognoοit esse damnatum, qui in spiritum sanctum eatenus blasphemauit,quòd Christum negat:hanc mediocritas mea sentētiam fert,sicut Dei & Domini nostri saluatoris ote prolata est,dicentis: Omnia peccata & blasphemiæ remittuntur hominibus: qui autem blasphemauerit spiritū sanctū, non temittetur ei, neq; hic, neq; in futuro,sed reus erit æterno iudicio.Ideo episcopum eum, manifestum est,esse non posse.

Valentinus episcopus dixit: Quia Euphrata Christum Deum negat,coosentio eum episcopum esse non posse,qui nec laicam debet communionem accipere.

Donatianus episcopus dixit: In pace negauit Christum Deum,& ideo constat Euphratam non esse catholicum.

Seuerinus episcopus dixit:Quum constet Euphratam, subscriptionem fratrum plurimorum,in spiritum sanctum blasphemasse, negando Deum Christum: & ego cōsentio, eundem iuxta Euangelica præcepta iurè ab episcopatu esse deiectum.

Optatianus episeopus dixit: Et ego sentio, Euphratā in episcopatu permanere nō posse, qui in spiritū sanctum blasphemauit, negando Chtistum Deum.

Tessis episcopus dixit:Non solum epistolis omnium ecclesiatom,qoi audietunt Euphratam negare Deum Christum, sed quod ego ipse auribus meis audiui, sub presentia Martini consenioris nostri, & Metropij presbyteri, & Quentini presbyteri, & Victoris diaconi, ideo conseosi illum iure esse depositum.

Victor episcopus dixit: Quoniam palàm factum est, & probatum, Euphratam immemorem sacramenti cœlestis, blasphemasse in spiritum sanctum, negādo Christum Deum Dei filiō, & multis criminibus coarguitur, quod episcopum nullo modo decet, consentio eum esse depositum.

Valerianus episcopus dixit:Etsi non omnes conseniores hic apod Agrippinam Dei uoluntate, qui sumus adunati, conuenissemus,suffecetat, à quinq; episcopis Euphratam blasphemū,quia Christū Deū negat, pro meritis suis sententiari, eodem iure esse depositū.Nunc aūt in præsenti maiora cognooimus,multorū etiam clatotū laicorum subscriptione manifestū est,quia primotdialem Dominum & Deum nostrum negat, quum per uniuersos prophetas manifestetur, illū ante mundi cōstitutionem fuisse cum Deo patre omnipoteote: & quia omnes cecinerunt illum uenturū,& pati pro totius mundi salute,sicut ipse cōpleuit.Quaptopter Euphratas falsus doctor,qui nudum tantū hominem asserit Christum, rectè omnium com sacerdotum uoce damnatus est. Ideo cōsentio, ut si quis epistolas ipsius pet catholicam Ecclesiam attulerit,communione priuetur: eundemq; censeo iustè esse depositum.

Simplicius episcopus dixit: Esse episcopum non posse Euphtatam consentio, quia Christum Deum negat.

Amandus episcopus dixit: Si quidem in præsenti, quādo Euphrata à quinq; episcopis sententiā accepit,me intet ipsos fateor esse consentaneum,qui epistolis meis ad eundem deponendum consensi:secundū falsam doctrinā ipsius, qui Christū dominū Deum negat, meritò in ipsum sentētiam collatam esse cōstat, ad cuius damnationē consentio.

Iustinianus episcopus dixit:Exemplo clericorum Agrippinensiū, nec non & fratrum pet singula castra cōstitutorum, quorum epistolæ & subscriptiones tenentur,cognoui mus Euphtatam esse blasphemū, qui Christum saluatorem Dominum nostrū, Deum esse negat: quaptopter & ego consentio, illum ab Ecclesia catholica esse damnatum.

Eulogius episcopus dixit: Diabolus,qui ab initio fuit, qui perijt ptimus, & cæteros perdidit,ipse hodie in Euphrata persistit.Nā & idem moltos secum trahēdo decepit. qui tantum meminisse debuerat, Apostolū prædicasse, qui ait: Etsi angelus descenderit de cœlo,& uobis alitet ptædicauerit,quàm uobis est prædicatum,anathema sit.Quate Euphrata falsus doctor, legisq; subuersor, meritò omnium episcopotum sententia damnatus est,qui benedictum Dominum & saluatorem nostrum, authorem lucis & uitæ, IESVM Christum, Deum negare ausus est.Et Ideo pusillitatis meæ consensu, ut meretur, damnatione percussum est.

Seruatius episcopus dixit: Quid fecerit, quid ue docuerit Euphrata pseudoepiscopus,nō opinione, sed ueritate cognoui, pro finitimi loci cōiuncta ciuitate: cuiq; publicè & domesticè obstiti sępè,cum ille Christum Deum negaret, audiēte Athanasio episcopo Alexādriæ,& presbyteris & diaconib. pluri mis.& idcirco cēseo,Christianis episcopū eū esse non posse, quia Deum Christū sacrilega uoce

uoce negauit: neque illum Christianum esse iudicandum, qui eiusdem confinitimus fuerit inuentus.

Dyscolius episcopus dixit: Qui Christum Deum negat, in ecclesia non potest permanere, dicente Domino nostro Christo: Qui me negauerit coram hominibus, & ego negabo eum corā patre meo qui est in cœlis. Et ideo Euphratam, inter cæteros fratres meos arbitror, & rectißimè censeo, esse episcopum non permitti.

Item ex epistola Diopeti episcopi Aurelianorum: Inter omnium uoces Euphratas damnationi tradatur atq; puniatur, qui Christum negat esse filium Dei, cuius falsa machinatio multis innocentibus attulit prauitatem. sed necesse est, ut ipse ueterator, qui tantum molit⁹ est scelus, cœlesti plaga feriatur.

SYNODVS ALIA IN Oriente.

Triennio pòst, cum interea pulsus denuò Athanasius, Alexandriam literis Constantis commouitus, ut Hieronymus in Chronico sub anno Domini trecentesimo quadragesimooctauo annotat, rediisset, Orientales episcopi synodum iterum (Antiochiæ, aut ubi tandem, incertum) conuocarunt, ac fidei formulam prolixam, diuersamq; à prioribus omnibus formulis composuerunt: eamq; Italiæ episcopis per Eudoxium Germaniciæ episcopum, Martyrium & Macedonium miserunt: sed quam illi, ut qui synodi Nicænæ formam sufficere dicerent, non receperunt. Socrates libro secundo, capite decimonono: Athanasius in epistola Arimini & Seleuciæ.

Fides autem illa prolixè composita hæc est. Credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, creatorem & factorem omniū, ex quo omnis paternitas tam in cœlis quàm in terra nominatur. Et in filium eius unigenitum IESVM Christū, Dominum nostrum, ante omnia secula ex patre genitum, Deum ex Deo, lumen de lumine, per quem omnia facta sunt quæ in cœlis & quæ in terra, tam uisibilia quàm inuisibilia, existentē uerbum & sapientiam & potentiā & uitam & lumen uerū: qui postremis temporibus homo propter nos factus, & ex sancta uirgine natus, & crucifixus, & mortuus & sepultus est: & tertia die resurrexit ex mortuis, assumptusq; in cœlū sedet à dextris patris, uenturus in consummatione seculorum ad iudicandum uiuos & mortuos, & redditurus unicuiq; secundum facta sua, cuius regnum indefinens in secula manet infinita. Sedet enim ad dexteram patris non in hoc modò seculo, sed & in futuro. Credimus autem & in spiritū sanctum, hoc est in paracletum, quem Apostolis pollicitus post ascensum in cœlum, ad docendum & admonendum eos de omnibus misit: per quem etiam animæ sincerè in ipsum credentium sanctificantur. Eos uerò qui filium ex nō existentibus, uel ex alia hypostasi, & non ex Deo esse, & tempus olim uel seculum fuisse dicunt, in quo ille nō fuerit, pro alienis habet sancta catholica Ecclesia. Consimiliter & eos qui tres esse Deos dicunt, uel Christum nō esse Deum ante secula, nec Christū esse filium Dei, uel patrem & filium & spiritum sanctum, & filium ingenitum, uel quòd nec concilio nec uoluntate pater filium genuerit, anathemate damnat sancta catholica Ecclesia. Neq; enim certum ac firmum est, ex non existentibus esse filium, eo quòd nusquā de eo in diuinis hoc scripturis traditur: neq; eum ex alia hypostasi, quæ præter patrem ante ipsum fuerit, sed ex solo Deo germanè natum esse docemus. Vnum enim ingenitum & principio carentem Christi patrem, diuina doctrina tradit. Neq; cum illud, Erat aliquando cum non erat, ex agraphis periculose dicitur, temporis cogitandum est præcessisse spacium, sed solum quòd Deus ipsum sine tempore genuerit. Tempora quippe & secula per ipsum facta sunt. Neq; uerò quispiam pater uel filius propriè simul sine principio, uel simul ingenitus dicetur: sed solùm patrem sine principio & incomprehensibilem existentem, incomprehensibiliter, & ita ut à nemine queat intelligi genuisse filium: filium uerò ante secula genitum, & non perinde atq; patrem ingenitum esse, sed principium, nempe patrem qui genuit, habere nouimus. Caput enim Christi Deus. Neq; cum tres cōfitemur res, & tres personas, patris & filij & spiritus sancti, secundū scripturas, tres propterea Deos cōstituimus. Etenim in se perfectum, & sine principio, & inuisibilē Deum unū duntaxat nouimus, Deū & patrē unigeniti, qui solus ex seipso existit, & solus reliquis omnibus ut sint abunde præstat. Neq; interea, cū patrem Domini IESV Christi unū Deū ac solū ingenitō esse dicimus, Christum propterea Deum ante secula esse negamus: quod faciūt qui Paulū Samosatenū sequūtur, qui eū tandem post incarnationē ex profectu quodā diuinitatē cōsequutū esse dicūt, eo q, natura nudus sit homo factus. Scimus enim eum, etiā si patri ac Deo sit subditus, nihilo tamen minus secundū naturā ex Deo perfectū, ac uerum Deū esse genitū: & non postea ex hominibus factum Deum, sed ex Deo hominem propter nos factum, nec unquam Deum esse desijsse. Exectamur autē præterea, & anathemate damnamus eos, qui illum solū quidem Dei uerbū, sed nudū ac nulla subsistentia præditū fictè uocātes, quod in alio essentiam habeat, & nunc tanquā enunciatiuum,

nunc tanquam internum à quibusdam sit dictum:. Christum uerò ipsum & Dominum, ac filium Dei & mediatorē & imaginem Dei ante secula nō fuisse, sed ex eo Christū ipsum & filiū Dei factū esse uolentes, ex quo carnē nostrā ante quadringentos annos ex uirgine accepit. Ab eo nanq; tempore Christū regni uolunt consecutū esse principiū, finemq; regni sui habiturū post cōsummationē & iudicium. Tales autē sunt sectatores Marcelli & Photini Ancyrogalatarū, q sempiternā Christi essentiā ac diuinitatem ac pariter regni illius perpetuitatem reprobant, ut monarchiā constituere uideantur. Nouimus enim eum nos nō simpliciter enunciatiuū uel internū Dei uerbū, sed uiuentem Deum, & in se ipso existentem: & filium Dei & Christū, & non præscienter patri suo coexistentē, & unà cū illo ante secula commorantem, & ad uniuersum opificiū, tam inuisibiliū quàm uisibiliū ministrantē, sed subsistēs esse patris uerbū ac Deū ex Deo. Ipse enim est ad quem dixit pater: Faciamus hominē secūdū imaginē & similitudinē nostrā. qui & patribus in propria persona legē dando uisus, & per pphetas locutꝰ est: ac tandē homo factus patrē suū mortalibus omnibus manifestauit, & in perpetua secula regnat. Nullā enim recentē dignitatē accepit Christus, sed perfectū eū inde è supernis, patriq; per omnia similē esse credimus. Et eos quoq; qui eundē dicunt esse patrē & filiū & spiritū sanctū, una de re & persona tria nomina impiè intelligētes, meritò ab Ecclesia abdicemus, eo q, incōprehensibilem & impassibilē patrē, simul & cōprehensibilē & passibilē per incarnationē factū esse putāt. Tales enim sunt, qui apud Romanos Patripassiani, apud nos uerò Sabelliani dicuntur. Nouimus quippe patrē, q filiū misit, in proprio suo mansisse diuinitatis habitu, missum uerò Christū incarnationis adimplesse dispēsationē. Similiter & eos qui Christū nec cōsilio nec uoluntate genitū esse irreligiose dixerūt, necessariò deprehensos et cōuictos, quòd incōsultā & inuoluntariā generationē Deo, quasi filiū inuitus genuerit, tribuerūt: & ob id impijssimos & alienos esse à ueritate cognouimus, quòd talia cùm præter cōmunes de Deo sententias, tū pręter diuinę scripturę mentē ausi sunt determinare. Nos enim Deū et omnipotentē esse, et suū ipsius habere arbitriū scientes, uoluntariè ac sponte sua genuisse filiū piè sentimus. Ad hæc religiose credentes & illud de eo dictū, Dominus creauit me initio uiarū suarū, ad opera sua: nō sentimus eū perinde factū esse, atq; creaturas & facturas, quæ per ipsum sunt factę. Est enim impiū, & alienū à fide Ecclesiastica, cōditorē cō ditis per ipsum opificiis cōferre, & eundē cū illis quę aliena sunt ab ipso generationis habere modū existimare. Solū enim ac tantum unigenitū filiū germanè ac uerè genitū esse, diuinæ nos scripturæ docent. Præterea cū filiū perinde atq; patrē in seipso esse, uiuere ac subsistere dicimus, nō ob eā illū causam à patre separamus, nec locos & interstitia inter illorū cōiunctionē corporaliter excogitamus. Credimus enim, eos absq; ullo intermedio & spacio cōiunctos, à se inuicem separari nō posse, ita ut totus pater filiū uelùti pectore fo ueat, ac totus filius à patre pendeat, illiq; indiuulse ac cōtinuè adhæreat. Credimus igitur in perfectissimā ac sanctissimā triadē, & patrē dicentes Deū & filiū, nō duos deos, sed unū cōfitemur, secundū diuinitatis maiestatem, & unā exactā regni coniunctionē: patre principatū in uniuersum super omnia, etiā filiū ipsum, obtinēte: filio uerò patri subiecto, & pręter ipsum omnia à se facta gubernante, & spiritus sancti gratiā iuxta patris uoluntatem sanctis copiose largiente. Ad hunc enim modū monarchiæ quę in Christo est rationē cōsistere, sacra nobis eloquia tradiderūt. Hęc post fidem in epitome expositā fusius sumus explicare coacti, nō ut inaniter cōtendamus, sed ut cunctā à nostra sententia alienā suspicionē apud eos diluamus, qui sententiā nostrā ignorant: & Occidentales omnes, simul & impudentiā sycophanticam aliter docentium, & ecclesiarū Orientaliū sensum diuinarum scripturarum apud ipsos cōtortatū, testimonio haud coacto corroboratū cognoscāt.

ROMANA SYNODVS.

Imperantibus Constantio & Cōstante, Iulius Romanus episcopus Romæ synodū coegit, solicitatus per literas rixis & odio in Athanasiū, quēadmodū ipse testatur, plenas, ab Eusebianis, incitatis in Athanasiū, & rabiosorū instar furentibus. Quos & ipsos ad eā synodū uocauit, eiusq; rei autores habuit, q ab Eusebianis uiri graues ac fide digni habebantur. Misit aūt omniū Italorū episcoporū cōsilio Iulius ad eos cum literis presbyteros suos, Elpidiū & Philoxenē, certū illis synodi diē denuncians, quo aut adessent: aut si minꝰ cōparerēt, se modis omnib. suspectos haberi cogitarent. At illi cū adesse Athanasiū, q non accersitus, sponte sua, cōscientiæ incolumitate fretus accesserat, cōperissent: atq; Ecclesiasticū tantū futurū cōsessum, sine Comite & satellitibus præ foribus excubantibus, sineq; Cæsaris præscriptis, quibus antea episcopos rationibus uicerant: metu & horrore perculsi nō uenerunt, turpē ac friuolā prætexentes excusationē, impediri se scilicet bello, quod contra Persas Imperator tū susceperat.

Interea presbyter Vitō plures alios q quinquaginta episcopos in cōciliū adduxit. Adfuerūt & ex Oriēte episcopi nōnulli, ex Thracia itē aliqui, ex Syria caua Phœnicia, & Palæ

stina: presbyteri itē ex Alexādria, aliiq; aliun de nō pauci. Trecentos etiam ac sedecim cōuenisse in synodū, liber Conciliorū indicat.

Primùm autem synodus anathemate affecit omnes cum Ario sentientes: cōfirmatisq; Nicænę synodi decretis, solā eam quę tum cōgregata fuit, synodi appellatione dignā iudicauit. Postea criminibus plenas Eusebij suorumq; sectatorum in Athanasium literas legit. ac falsis atq; ementitis omnibus quæ de Athanasio finxerant deprehensis, Athanasiū absoluit, et in cōmunionē recepit. Admisit et Marcellū, cū ea quæ de se Eusebiani scripserant, falsa esse probasset, ac ueram de fide sententiā professus esset. Athanasius in epistola ad solitariā uitā agentes, & in epistola ad episcopos Africæ, & ad Epictetū episcopū Corinth. Epistolā quā scripsit de sententia synodi Iulius ad Eusebium & alios, quia fraudes & flagitia Eusebianorū multiplicia in Athanasiū, & cōmendationē causæ Athanasij, de niq; & synodi gesta cōtinet, adscribimus. Extat aūt apud Athanasiū in Apologia secunda.

Iulius Diacono Flacillo, Narcisso, Eusebio, Mari, Macedonio, Theodoro, cæterisq; eorum qui nobis dilectißimis in Christo fratribus ex Antiochia scripserunt, S a-

LVTEM.

¶ Legi epistolā uestrā, quā mihi mei presbyteri, Elpidius & Philoxenus, attulerunt: miratusq; sum, quū à nobis ex uera dilectione et bona cōscientia scriptū esset, cōtentiose à nobis, & nō ut decuit rescriptū esse. Fastus enim & arrogantia scribentiū in epistola apparebat. Atqui aliena sunt ista à fide in Christū. decuit enim eum, qui cum dilectione ad uos scriberet, eandē uicißim dilectionē, non autē contentionē referre. Quid? an non dilectionis indiciū erat, nos presbyteros misisse, qui cōpaterentur patientibus, & incitarent eos qui iudiciū scriptis postulauerāt? ut pręsto esse uellent, quo primū omnia cōponerentur: & emendationē acciperēt, ne diutius aut fratres nostri iniurias, aut uos calumnias pateremini? Nec scio cur uobis ita rem agere placuit, ut nos in hanc opinionē redigstis, ut arbitremur nos sub specie reuerentiæ pro ludibrio esse habitos: dictaq; uestra irridentiū fuisse, quum & presbyteros nostros ad uos missos, quos cum gaudio remissos oportuit, cum luctu remiseritis, ob ea quæ istic geri conspiciebant. Ego certè cùm literas uestras euoluerē, post uarias ultro citroq; cogitationes, eas supprimēdas putaui, ea spe, quòd crederē saltē aliquos ex uestris aduenturos: nec opus fore istiusmodi epistolis, ne si illę in publicum promerentur, multos hic dolore afficeret. Cæterùm ubi nullus uestrum superuenerat, necessum fuit ut eas proferrē. Credite mihi, omnes admiratione pleni uix induci poterāt, ut crederent istiusmodi literas à uobis profectas esse, in quibus rixandi potius quàm charitatis affectus eminebat. Quod si ambitione eloquentiæ ostentandæ, ita exceptæ sunt à dictatore, id certè studiū ad alios spectat. In rebus enim Ecclesiasticis, non specimen eloquentiæ, sed canones Apostolici requirūtur: operaq; dari solet, ne quis ex paruis in Ecclesia scandalizetur. Expedit enim, secundum Ecclesiasticum uerbum, molam asinariam suspendi à collo, atq; ita demergi, quàm unū ex pusillis scandalizare. Quod si aliquib⁹ in alios ob pusillanimitatē offensis (nō enim omniū talē mentē fuisse arbitror) istiusmodi epistolā scribi placuit: primùm decuit neminē offendi, neq; solē occidere super huiusmodi offensis: certè eò res deduci nō oportuit, ut offensiones suas scriptis proderent. Quid enim actū est dignū offensa? aut qua in re uobis, quib. scripsi, causam succensionis præbui? an quia adhortati uos sumus, ut ad synodū occurreretis? Atqui illud poti⁹ cum gaudio excipi oportuit. Qui enim bene sentiūt de ijs quę egerūt, & in quibus ipsi (ut aiunt) iudices fuêre, nō indignanter ferre solent, si quod ab ipsis iudicatū est, ab alijs excutiatur: quippe qui securi sint, ea quę ipsi iusta iudicauerūt, iniusta nunquam fieri posse. Quocirca episcopi in magna synodo Nicææ congregati, non sine Dei consilio permiserunt, priora synodi acta in alia synodo examinari: ut & illi qui iudices erant, præ oculis haberent: & illi qui sententiam acceperant, certò agnoscerent, se non per simultatem priorum iudicum, sed iure & meritò cōdemnatos esse. Quod si istiusmodi consuetudo olim fuit, eiusq; memoria renouata est, & scripto prodita in magna Synodo, eamq; apud uos ualere non finitis, rem profectò indecoram facitis. Morem enim, qui semel in Ecclesia obtinuit, & à synodo cōfirmatus est, iniquū est à paucis abrogari. Quin ne hoc quidē cōcesso, quicquā ęqui habet uestra offensio. Si quidē uestri legati, Macarius presbyter, & Hesychius diaconus, nullo modo, quū huc uenissent, pares presbyteris ab Athanasio missis, ac semper ab illis conuicti, refutatiq; concilium indici postularunt: literasq; & ad Eusebianos & Athanasium Alexandriam, quibus conuocarentur, mitti, ut coram omnibus iusto iudicio de causa cognosci posset. tum enim se de Athanasio probaturos esse, quod iam nequirent. Publicè enim coram nobis Martyrius & Hesychius refellebantur, Athanasij presbyteris bona cū fiducia alacriter resistentibus. Martyrius uerò cum suis, si uera dicenda sunt, ubiq; profligabatur: ac proinde concilium generale postulauit. Si igitur Martyrio & Hesychio nullam synodum postulantibus adhorta-

tot fuissem, ut ad synodum, qui ad me scripsissent, conuocarentur: idq; in gratiam fratrum, qui se iniuriam pati conquerebantur, etiam uel ita æqua & iusta fuisset nostra cohortatio, quum ea sit & Ecclesiastica, & Deo grata. iam ubi ijdem illi qui à uobis pro grauibus uiris & fide dignis habiti fuêre, authores mihi fuerint, ut uos conuocarem: certè id à uobis ægrè ferri non debuit, sed potius alacriter ad citationem occurrere. Quapropter indignatio eorum qui hac citatione offenduntur, temeraria: & tergiuersatio sistendi se in iudicio, inhonesta & suspiciosa uidetur. An quispiam stomachari debet, si quæ ipse fecit, ab alijs fieri uideat? Si enim, ut scribitis, inconcussam habet autoritatem quælibet Synodus: & contumeliose agitur cum iudice, cuius iudicium ab alijs examinatur: considerate quæso dilectissimi, qui'nam sunt qui Synodũ improbant, & qui aliorũ iudicata rescindunt, ne singula excutiendo certos homines grauẽ. Certè id quod postremò gestum, quum sit horrendum auditu: sufficit ad cætera quæ à me omittuntur, comprobanda. Ariani à beatæ memoriæ Alexandro, quondam Alexandriæ episcopo, ob impietatem ad causam dicendam citati, non solum in eo iudicio à singulis ciuitatibus reijciebantur: sed ab omnibus simul, qui ad Nicænum conciliũ coierant, anathemate feriebantur. Nihil enim erat in illorum delicto uulgare: neq; in hominem peccauerant, sed in ipsum IESVM Christum Dominum nostrum, filium Dei uiuentis. Iidem tamen ita ab uniuerso orbe reiecti, & per omnem Ecclesiam famosissimè notati, nunc denuò in Ecclesias (quod quidem triste uestris animis arbitramur) recipi perhibentur. Qui'nam igitur sunt, qui synodum uituperant, & trecentorum episcoporum calculos pro nihilo habent, & impietatẽ pietati anteponunt, nisi Ariomanitæ, ab omnibus ubiq; episcopis cõdemnati & abdicati? Athanasius cõtrà & Marcellus episcopi plurimos habẽt, q uerbis scriptisq; suis eorũ innocentiã tuentur. Marcelli enim fides cõfessioq; Nicææ spectata est, quũ Arianis contradiceret: ibidem quoq; Athanasij syncetitas in tuẽda fide spectata fuit: qui nec Tyri condemnatus est, nec Mareotæ præsens fuit, ubi cõtra eũ absentẽ in lite processum est. Scitis aũt dilectissimi, monumenta actorũ, ubi una duntaxat pars adfuerit, nullarũ uirium esse, & suspecta haberi. Nos tamen, quanquam ita actum esset, pro re certius cognoscenda, neq; uobis qui cõtra eũ, neq; illis qui pro eo literas misere: præiudiciũ faciẽtes, cohortati sumus omnes quotquot scripserãt, ut præsentes se iudicio sisterẽt, quo omnia ad amussim, quia quamplurimi pro utroq; scribũt, in synodo examinari possent, ne uel innocens condemnetur: aut qui rei sunt, puri habeantur. Non igitur à nobis uilipenditur synodus, sed ab illis qui quouis modo & temerè Arianos ab omnibus condemnatos, contra sententiam eorũ qui causam iudicauerunt, recipiunt: quorũ pleriq; soluti iam à corpore, cum Christo uiuunt: alij adhuc in uita manentes, indignè ferunt, sua iudicia ita à quibusdã rescindi. Hæc ita esse, ex ijs quæ Alexandriæ acta sunt deprehendimus. Nam Carpones quidam ab Alexandro ob Arianã hæresin, cum quibusdã alijs eiusdem criminis reis olim citatus, huc ad nos uenit, missus à Gregorio. Idipsum quoque ex Macario presbytero, & Martyrio & Hesychio diaconis didicimus: qui antequam iudicio se sisterent Athanasij presbyteri, autores nobis fuêre, ut scriberemus Alexandriam cuidam Pisto, quo tempore etiamdum Athanasius episcopus Alexandriæ uersabatur. Hunc autem Pistum, Athanasij presbyteri superuenientes docuerunt Arianum esse: & eo nomine, & ab Alexandro & synodo Nicæna reum factum: gradusque ordinis sui à quodam Secundo, quẽ magna synodus ut Arianum reiecerat, accepisse. Videtis igitur uel ex hac causa, qui potius in culpa habendi sunt: nos'ne, qui persuadere non potuimus, ut Ariano Pisto literas scriberemus: an illi, qui mihi consilium dedere, ut contempto magno concilio, ad impios hæreticos, ueluti ad pios homines literas darẽ. Certè Macarius presbyter, cum legatus ab Eusebio ueneret, ubi audiuit Athanasij presbyteros Pisto obsistere, nosq; eius præsentiã nõ admittere, unà cũ Martyrio & Hesychio, quamuis graui ualetudine, de nocte profectus est: ut nõ inconcinnè diuinaremus, eũ impatientia refutati Pisti fugã arripuisse. Impossibile enim est, Secundi ordinarionẽ, utpote Ariani, uim ullã in catholica Ecclesia habere: id enim uerè ad synodi, & ad episcoporum qui in synodo fuêre, contumeliam uergeret, si quæ illi tanto studio & cura, ueluti Deo præsente egissent, à nobis ut uana futiliaq; abrogarentur. Quod si igitur (quemadmodum scribitis) pro exemplis in Nouatum & Paulum Samosatensem editis, decreta synodorum obseruari oportet: certè minimè oportuit calculos trecentorũ episcoporum irritos haberi, aut catholicam synodum à paucis contemni. Æquè enim, ut illi Ariani, hæretici sunt: & calculi contra istos dati, paris sunt momenti cum calculis quibus illi damnati sunt. Tali igitur commissa audacia, qui'nam dicendi sunt flammã discordiæ accendisse? siquidem id nobis in uestris literis obijcitis. Nos scilicet discordiã induximus, qui compatimur cum parientibus fratribus, & omnia secundũ canonẽ ta-

cimus? an qui cõtentiose uiolato canone trecentorum decreta præuaricantur, & per omnia synodũ contemptui habent? Quum non solum Arianos recipiant, sed iam in usu habeant, de loco in locum ad episcopatus capiẽdos transilire. Si igitur uerè parem eundemq; honorem in omnibus episcopatibus censetis esse, neq; ex magnitudine ciuitatũ (ut uos scribitis) honorẽ eius rei crescere arbitramini, oportuit eum cui concredita est parua ciuitas, in ea quæ credita est permanere: & nequaquã reiecta cõcredita, ad eam quę cõcredita non est, transuolare: ne eam quæ à Deo data est aspernari, illam uerò quæ hominum ambitu concessa est magnifacere uideatur. Oportuit igitur uos, dilectißimi, huc accedere, & nequaquam tergiuersari, ut res ad finem deducatur: id enim ratio requirit. Sed forsasse dies cõstituti temporis breuior, quàm par erat, impedimento fuit: (nam huiusmodi in literis uestris querimoniã facitis) atq; illud, dilectißimi, pro mera cauillatione putandũ est. Si enim aliquos in itinere dies oppreßisset, arctitudo breuitasq; temporis accusari potuisset. Iam quum illi qui nec ipsi uenire noluerũt, & presbyteros suos usq; ad mensem Ianuarij, ne uenirent, detinuerũt, liquidè apparet istam causificationẽ eorum hominum esse, qui sibi nõ satis cõfidunt: uenissent enim, ut dixi, si de sua causa bene sperassent, non respectantes ad interuallũ itineris, aut temporis constituti spacium, sed ex iure suo & rationibus fiduciam collegissent. Esto ut tempus in causa fuerit, cur non uenerint: id enim quoq; in scriptis uestris significatis, quum dicitis, æquum scilicet fuisse, ut respectu tantorum temporũ, quæ uenientibus ex Oriente necessaria essent, ueniendi citationẽ omitteremus. Si igitur, quia dies breuior fuit, iter omissum est, nequaquã oportuit ijs ipsis temporib. uos præbere authores schismatis, luctus & lachrymarũ in Ecclesia. Iam qui talia agunt, ostendũt non tempora ipsorum profectioni, sed cõscientiam obstitisse. Admiror quoq; eam partem epistolæ, & nescio quomodo hoc scribere potuistis, id uobis ægrè esse, quod Eusebio cum suis duntaxat, & non itidem omnibus uobis literas scripserim: citius in hac expostulatione morositatem promptißimã, quàm ueri quid deprehendas. Ego enim, cum nõ aliunde literas cõtra Athanasiũ accepissem, quàm à Martyrio & Hesychio, necessariò illis respõdi, qui scripserant cõtra Athanasiũ. Oportuit igitur nõ solum Eusebianos absq; uobis scribere, aut uos quibus non scripsi, non molestè ferre, si rescripserim illis qui mihi scripserant: nam si par erat ad uos omnes literas dari, par quoq; erat & uos unà cũ illis literas mittere. Nunc autem quod cõsentaneũ erat respiciẽtes, illis scripsimus, qui nos certiores reddiderãt, et literas misere. Quòd si id uos cõmouet, quòd illis scripserim: cõsequens est, ut indignemini quoq;, quòd illi soli mihi soli scripserint. Verùm in hoc ipsa iusta & rationabilis causa est, dilectißimi, quã uobis intimandã puto. Nam tametsi solus sim qui scripsi, nõ meam tamẽ solius sententiã, sed omniũ Italorũ, & omniũ in his regionib. episcoporũ scripsi. Ego autem omnes nolui scribere, ne à multis oneraretur: certè ad cõstitutũ tempus conuenêre episcopi, & eius sententiæ fuere quam uobis iterum significo. quapropter dilectißimi, etiamsi solus scribo, scribere me tamen cõmunem omniũ sententiã uos scire uolo. Hæc quidem à nobis aduersus nõ æquas uestrorũ hominũ, sed iniustas & suspectas causificationes dicta sunto. Quod autem nõ temerè, aut iniustè susceperim in cõmunionẽ coepiscopos nostros, Athanasiũ & Marcellũ, etiam si prius dicta sufficiãt, breuib. tamẽ ratio uobis istarũ rerũ demõstranda est. Scripsere prius Eusebius cum suis cõtra Athanasium, scripsistis & uos in præsentiarũ, scripsere etiam plurimi ex Aegypto, & ex alijs prouincijs episcopi, pro Athanasio. Nam quod ante omnia obseruari oportet, literæ uestræ aduersus Athanasiũ inter se pugnant, & primæ cum secundis nullum concentũ habent: sed in plerisq; primæ à secundis destruũtur, & secundæ à primis redduntur suspectæ: ex discrepantibus autem literis nulla certitudo constitui potest. Quod si uestris literis fidem dari postulatis, æquum est, & literis eorum qui pro eo scribunt, fidem non abnegare: & maximè, quod uobis à patria eius longè distantibus, illi qui in ijsdem locis cum Athanasio degunt, ut de homine noto, rebusque ibi gestis certiores, probum testimoniũ de uitæ eius innocentia perhibent, affirmantes eum non nisi confictis criminibus opprimi. Quin & Arsenius aliquando dictus ab Athanasio interfectus, quẽ iam cognouimus in uita esse, & cum Athanasio amicitiam fouere, is ipse affirmat, ea quæ acta sunt Mareotæ, in absentia alterius partis acta fuisse: neque enim ibi adfuisse Macarium presbyterum, qui reatum sustinebat: neque episcopum eius Athanasium. & hoc non solum ex uerbis eius, sed ex monumentis actorum per Martyrium & Hesychium allatis cognouimus: ea enim perlegentes, inuenimus accusatorem Iscbyram ibi præsto fuisse: Macarium autem & Athanasium nequaquam adfuisse: neque Athanasij presbyteros, quanquam hoc ipsum magnopere solicitantes, admissos esse. Oportebat autem, dilectißimi, siquidem synceriter illud iudicium agebatur, non solum accusatorem, sed & reum præsentem sisti. Et ut Tyri Macarius aderat reus, &

& Iſchytas accuſator, ubi nihil criminũ docere poruir: ira quoq; in Mareoren non ſolum oportuir accuſatoré, ſed & reum qnoq; nnà proficiſci, ut uel præſena cõuinceretur: uel ſi uictus nõ eſſet, appareret eum cãlũnijs peritũ fuiſſe. Ism cum hoc factum nõ ſit, ſed ſolum ibi accnſator ſtererit, cnm ijs quoa ut ſuſpectos Athanaſius reijciebat, actorũ illornm monuméta ſuſpicione carere non poſſunt. Addebat prætereà in ſua querela, eos qui Mareoren profecti ſunt, ſe inuito eò profectos eſſe: miſère enim eò (ut ipſe dicebar) Theogniũ, Marium, Theodorũ, Vrſaciũ, Valenré & Macedoniũ, homines ſuſpectos: neque hoc ira eſſe ſolummodo uerbis ſuis, ſed lireris quoq; Alexãdri Theſſalonicenſiũ epiſcopi demõſtrabar. Protulit euim epiſtolã illius ſcriptã ad Dionyſiũ, qui in ea ſynodo Cõmes erar, quibus epiſcopus ille liquidò declatar, Athanaſiũ calumnijs, & ipſius quoq; accuſatoris Iſchyræ cõiuratiouib. opprimi. ueram manum & aurhenticã protulit, in qua ille teſtatur, Deum omniporenté inuocãs, neque caliciſconfractioné, neq; menſæ ſubuerſionem ullã fuiſſe: ſed ſe ſubornatũ eſſe à certis hominibus, ur hoc crimé confingeret. deinde cum huc excutiſſent Mareoræ presbyteri, affirmarũt, neq; Iſchyram eſſe catholicæ Eccleſiæ presbyterũ: neq; tale quid cõmiſiſſe Macarium, quale illi impurabar. Quinimò presbyteri & diaconi quũ huc ueniſſent, nõ renuiter, ſed prolixè reſtimonia dixêre pro Athanaſio: affirmãtes nihil eorũ quæ illi obijcerẽtur, uerũ eſſe, eumq; cõiurationib. premi. quin & epiſcopi ex Aegypto & Africa in ſuis ſcripris affirmarũt, cõſtiturioné Arhanaſij in ſuſcipiẽdo epiſcoparu legitimã & eccleſiaſticam fuiſſe, neq; cædem cõmiſſam, neq; quenquã per illum ſublatum eſſe, neq; poculum ullum confractũ, ſed omnia eſſe cõficta. Er ex ipſis iudicijs in Mareora per abſentiã alrerius partis habiris, oſtendebar Athanaſius, unum carechumenũ in examinatione ſui dixiſſe, ſe intus cum Iſchyra fuiſſe, quo tempore Macarius presbyter Arhanaſij eò, ur aiunr, ſe in eũ locũ immiſiſſer. Alios irem examinatos pro reſtimonio dixiſſe, Iſchyrã in cellula parua latuiſſe: alios, poſt oſtium ægrotũ eodem tempore decubuiſſe, quo Macarius ſuperueniebat. Ex iſtis rationib. Arhanaſij facilè colligebamus, fieri non potuiſſe, ut qui motbo poſt oſtiũ decũbebar, in ſacria conſtiterir, & oblationé coufecetir: nec oblationé proponi poruiſſe, cum intus carechumeni uerſarẽtur: quib. inrus adhuc agẽtibus, tempus oblationis nondũ eſſe potuit. Hæc, ut iam expoſui, pro ſe dicebat Athanaſius, & rem ita eſſe ex actis declarabar, idem affirmãtibus cæreris qui cum eo erant, prorſus nunquam Iſchytã Eccleſię ptesbyterũ fuiſſe, aut ut presbyterũ ſynaxim cum alijs feciſſe. Neque enim quo tempore Alexander ex humanitare magui concilij, eos qui eranr ex ſchiſmate Meletij recipiebar, hunc è Meletio tanquam ſuum nominatum fuiſſe affirmabanr: quod ipſum maximũ ſignũ eſt, non fuiſſe illum ex numero Meletianorũ. nam ſi Meletianus fuiſſet, omnib. modis illum in eorũ claſſe recẽſuiſſent. Quin & alibi falſa dixiſſe Iſchyrã, ex ipſis actis cõprobatũ eſt ab Athanaſio: quippe qui in crimine de cõbuſtis libris falſi cõuictus ſir ab ijs, quos in reſtes adduxerar. Quum igirur iſtiuſmodi allegarentur, & tot teſtes pro Arhanaſio ſtarent, & ipſe ram iuſta pro ſe adferret, quid quæſo nos oportuit facere? an nõ, qnod Eccleſiaſtici canonis eſt? hominemq; proiude nõ condẽuaremus, ſed porius reciperemus? eumq; pro epiſcopo, quẽadmodũ eſt, haberemus? Præter hæc omnia, anuũ rotũ & integros ſex menſes apud nos hæſit, ueſtrã præſentiã expectãs, aur quotquot cõparere auderẽt, ſuaq; præſenria pudefecir omnes. nõ enim iudicio ſtetiſſet, niſi ſui fiduciã habuiſſet: neq; ſponte, ſed lireris noſtris ad iudicium uocatus cõparuiſſer, quẽadmodũ uos per lireras ciranimus: & ramen poſt tanta arguméta nos, ueluri inſolitum quiddã agẽtes, reprehẽdiris. Qui igitur ſunt, qui cõtra canones agũt? Nos´ne, qui cũ tanris rerum documẽtis uirũ recipimus? an qui ſolum ad 36 ſuffragia eorum qui Anriochiæ fuêre, externũ hominé epiſcopũ ſalurarunt? eumq; militari manu Alexandriã deduxerunr? quod ne runc quidẽ factũ eſt, quum Atbanaſius in Galliã relegabatur: quod tum hauddubiè factũ fuiſſet, ſi pro uerè damnaro habitus fuiſſer. Certè quum inde ab exilio rediret, etiam rum ſuam eccleſiam, à qua recipiebarur, uacantẽ inuenit. Prorſus ignoro qua´nam ratione facta ſunr, quæ facta ſunr. Primùm enim (ſi uerum dicendum eſt) non decebat, quum nos ad celebrandam Synodum literas mirteremus, aliquos præoccupare iudicium Synodi. Deinde non decuir, nouos iſtos modos cõtra Eccleſiam induci. Vbi enim eſt iſtiuſmodi Eccleſiaſticus canon, aut iſtiuſmodi rraditio Apoſtolica, ur in pace agente Eccleſia, & epiſcopis concordibus cum epiſcopo Alexandrię Athanaſio, immittere Gregorium peregrinũ & externum hominem, neque Alexandriæ baptizatum, neque plebi cognitũ, neq; poſtularũ à presbyteris: eumq; Antiochiæ creare epiſcopum, atq; inde deducere Alexandriam, non cum presbyteris aut diaconis ciuitatis, non cum epiſcopis Aegypti ſed cum militibus? Hæc enim dixêre & conqueſti ſunt, qui huc uenerunt. Si enim poſt Synodum in culpa fuiſſer deprehenſus Athanaſius, nõ tamen oportuit creationem noui epiſcopi ira illegali-

ter & præter canonem Ecclesiasticũ fieri: sed in ipsa ecclesia, & ex ipso sacerdotali ordine, & ex ipso clero eius prouinciæ episcopos cõstitui, & neqnaquam ex illis qui nunc Apostolorũ canones uiolant. Age si in quẽquã uestrûm id commissum esset, non'ne uociferaturi essetis? non'ne uindictam, quasi uiolatis canonibus, postulaturi fuissetis? Dilecti credite, tanquam Deo præsente, cum ueritate loquimur, quod loquimur: Non est istud piè factũ, non ex iure, nõ ecclesiasticè. Quinimò quæ feruntur acta in introitu Gregorij, ostendunt qualis fuerit ordo in eius ordinatione. temporibus enim ita pacatis, prout renunciant qui inde ueniunt, & quemadmodum episcopi scribunt, ipsa Ecclesia incendium passa est: uirgines denudatæ, monachi cõculcati, presbyteri & multi ex populo indignè habiti & uiolati, episcopi in carcerem detrusi, multi item spoliati: sacra mysteria, de quibus incusabãt Macarium presbyterũ, ab ethnicis direpta, & in terram abiecta sunt, ut ui cogerent nõnullos, ad constitutionẽ Gregorij approbandã. Hæc & istiusmodi ostendũt, quinam sint canonum præuaricatores. Nam etsi legitima fuisset eius cõstitutio, nõ tamen cum præuaricatione legum coegisset eos sibi obtemperare, qui ei legitimè obaudiebant. Et tamen cum talia scelera designata sint, scribitis magnificam pacem Alexandriæ & per Ægyptum fuisse, quasi res officiumq; pacis in cõtrariam iam significationẽ abierit. Illud quoq; necessariũ existimaui, quod uobis indicaretur, Athanasiũ affirmasse, Macarium sub custodia militum habitum esse, & solum accusatorem unà cum illis qui Mareoten proficiscebantur abijsse: & presbyteris rogantibus, ut in quæstione adesse liceret, pernegatũ: & quæstionem habitã fuisse de calice & mensa in præsentia præfecti & eius cohortis, assistẽtibus tum Ethnicis, tum Iudæis. Id principiò nobis incredibile uidebatur, nisi ex ipsis actorum monumentis demonstratum fuisset. Certè nobis magnæ admirationi fuit, ut etiamnũ uobis esse puto. Atqui ne presbyteris quidem adesse permittitur in mysterijs, quum tamen ipsi quoq; sacrorum administri sint. Iam quis nõ execretur, sub externo iudice, pręsentibus catechumenis, & quod peius est, Ethnicis & Iudæis Christianismum blasphemantibus, quæstionem de sanguine & corpore Christi haberi? Nam si omnino delictum aliquod perpetratũ fuisset, oportebat de eo in Ecclesia inquiri, sub legitimis clericis. De Marcello autẽ, postquã de illo quoq;, ut impio in Christũ, perscripsistis, uobis studui significare, eum cum huc uenisset, affirmasse falsa esse quæ de se in literis uestris scripta essent: sed tamẽ cũ à uobis postularetur, ut de fide diceret, tanta cũ fiducia per se respondit, ut nemo non perciperet, eum nihil à ueritate profiteri alienũ, sed eadẽ cum pietate qua Ecclesia de Domino ac Saluatore nostro sentire: neq; iam tantũmodo, sed etiã olim huius sententię se fuisse confirmabat, uti & nostri presbyteri, qui tunc in Nicęno cõcilio aderãt, de ipsius recta fide cõtestabantur. Nam & eum tunc quoq; in sententijs dicẽdis dimicasse cum Ariana hæresi, testes fuẽre. cuius quoq; uos admonitos uelim, ne quis talẽ hęresin approbet, sed abominetur ut alienã à sana doctrina. De uiro igitur quem reiectæ opinionis & sinceræ religionis esse, testimonijs approbatũ est, quid, quęso nos facere oportuit? an'ne ut eum pro episcopo haberemus, quemadmodum habemus? an potius à cõmunione repelleremus? Hæc quidẽ ego nõ tanquã eorũ causam agẽs scribo, sed ut & uobis fidẽ faceremus, uiros istos iustos & canonicè à nobis receptos esse, & uos minimè habere causam litigandi. Par autem est ut studiũ adhibeatis, & omnibus modis elaboretis, ut quæ contra canonem acta sunt, emendationẽ accipiãt, & Ecclesiæ pacẽ habeant: ut Christi pax nobis data permaneat, & nõ scindatur Ecclesia, ne uos eam culpam ueluti schismatis authores sustineatis. Dico enim, & planè protestor, ea quę à uobis acta sunt, nõ esse pacis, sed schismatis. Non enim solũ Athanasius & Marcellus, episcopi, cũ querimonijs de illatis iniurijs, sed & plurimi alij episcopi ex Thracia, Cœlosyria, Phœnicia, Palæstina huc cõuenẽre: presbyteri itẽ nõ pauci, partim ex Alexãdria, partim aliunde huc ad conciliũ occurrerũt, & corã omnibus episcopis ibi cõgregatis, inter reliqua dicta conquesti sunt, uim & iniuriã Ecclesijs illatas esse, suasq; ecclesias eadem quæ Alexandrinam passas esse, & in alijs ecclesijs similia designata. Ex Ægypto aũt & Alexãdria quũ dennò superuenissent presbyteri, literas secum attulẽre, quibus plurimorũ episcoporũ & presbyterorũ querimonia cõtinebatur, sequum huc ad cõcilium pergerent, detentos fuisse, atq; etiamnũ detineri. Et quemadmodum post Athanasij exiliũ cõtigit, episcopos homines cõfessores flagris cõscindi, alios in carceribus haberi, præsulesq; longissimi in suo episcopatu tẽporis publicis ministerijs mancipari, & ferè omnes clericos & populos Ecclesiæ catholicæ insidijs appeti, & persecutionẽ pati: quosdã itẽ episcopos & fratres finibus suis eiectos esse, nulla alia de causa, nisi ut inuiti cogerẽtur cõmunicare cũ Georgio & Arianis: & Ancyræ quæ in Galatia est, nõ pauca aut parua designata esse, sed prorsus eadem cũ factis Alexãdrinis. Audiuim' etiã ista ab alijs, & Marcell', quoq; episcop' rẽ ita esse suo testimonio cõfirmabat. Hęc & huiusmodi crimina cõtra quosdã ex uestris (ut nomi-

na eorũ omittam) hi qui huc uenerũt, detinere, quæ ego ascribere subterfugi: & fortasse ea ex alijs, quæ nam sint, resciueritis. Et hæc potissima mihi scribẽdi causa fuit, ut huc ueniretis, quo uobis præsentibus omnia corrigi & sanari possent. ac propterea alacrius à uobis & sine recusatione occurrendum fuit, ne qui hactenus infamia istorũ scelerũ laborant, contumacia non cõparendi iu iudicio, libellos cõtra se datos uideantur refellere nõ potuisse. Quũ igitur talia rumoribus famaq; circumferãtur, tantasq; iniurias Ecclesiæ patiantur, & istiusmodi iniurijs uexentur, uti affirmanére qui hæc renunciabant: qui nam quæso sunt, qui flammam discordiæ accendunt? nos ne, qui ista dolemus, & patientibus fratribus compatimur: an illi, qui hæc scelera designant? Miror aũt, cum tantæ ac tales turbationes sint singulis Ecclesijs, ut non alia de causa iter susceperint, qui ad concilium uenere: uos interim scribere, concordiam in Ecclesijs fuisse, quum istiusmodi facta non ad ædificationẽ Ecclesiæ, sed ad subuersionem fieri soleant: & qui istiusmodi rebus oblectantur, non sint pacis filij, sed perturbationis. Deus aũt noster, nõ est perturbationis, sed pacis Deus. Quapropter, quemadmodum conscius est Deus pater Domini nostri IESV Christi, hæc putani necessaria esse quæ uobis scriberentur, tũ ut parcerẽ uestræ existimationi: tum quia optarem Ecclesias non in perturbatione esse, sed secundũ canones Apostolorum regi. & ut nunc tandẽ pudefaceretis illos, qui ob mutuũ inter ipsos odium ita Ecclesias uexãt. Audio paucos esse istorũ malorũ authores: quapropter operã date, ut habentes uiscera misericordiæ, corrigatis ea, quæ (ut dixi) contra canonem facta sunt: ut si quid uitij anteuertit, id uestro studio emendetur: & ne mihi scribatis, quòd Marcelli & Athanasij cõmunionem potius, quàm uestram præoptauerim. nam hæc non pacis, sed contentionis & odij fraterni argumenta sunt. Atq; ideo superiora scripsi, quo certiores facti, eos non iniustè receptos esse, desisteretis ab huiusmodi iurgio: qui si à uobis, hic cum cæteris congregatis, in iudicio cõuicti fuissent, neq; probas rationes pro sui defensione habuissent, rectè nobiscũ in scriptis uestris expostulassetis. Postquam antè, ut dixi, canonicè & non iniustè cum ijs fouemus communionem, obsecro uos per IESVM Christum, ne sinatis discindi membra Christi, neque præoccupationibus fidem habete: sed Domini pacẽ anteponatis. non enim ius aut fas est, ob paucorum degeneres animos, eos abijci qui condemnati nõ sunt, aut spiritum Domini contristari. Quod si creditis posse quædã illis obiecta ostendi, & corãm in facie redargui: ueniãt qui uolũt: nam & se paratos esse, & probaturos dicunt, quæ denunciauerunt. Certiores igitur nos dilectissimi de ea re facite, quo & illis scribamus, & cæteris itẽ episcopis qui huc debent cõuenire, ut coram omnibus qui culpæ obnoxij sunt, cõdemnentur: & ne ulterius perturbatio in Ecclesia fiat. sufficiunt enim quę facta sunt: sufficit quoq; in præsentia episcoporũ, episcopos in exiliũ actos esse. De qua re nõ est prolixior sermo habendus: ne granari uideantur, qui tum adsuere. Nam si uerum est dicendum, minimè decuit eò usque procedere, aut eò usq; euadere istas animorũ degeneres pusillanimitates. Esto ut sint Athanasius & Marcellus (ut scribitis) translati è suis sedibus: sed quid de alijs dicas, qui ex diuersis locis tum episcopi, tum presbyteri, quemadmodum dixi, huc uenere? Nam & isti sedenuò abreptos, et istiusmodi passos esse dixerunt. O dilecti, non iam ulterius Ecclesiæ iudicia secundum Euangeliũ, sed uel ad exiliũ, uel ad mortẽ instituuntur. Nam si, ut dicitis, omnino in culpa fuerunt, oportuit secundũ canonẽ, & nõ isto modo iudiciũ fieri: oportuit scribere omnibus nobis, ut ita ab omnibus quod iustũ esset, decerneretur. Episcopi enim erant, & non uulgares Ecclesiæ, qui ista patiebãtur: sed quã ipsi Apostoli sua met opera ad fidem instruxerant. Cur igitur & in primis de Alexãdrina ciuitate nihil nobis scribere uoluistis? an ignari estis hanc consuetudinẽ esse, ut primũ nobis scribatur, ut hinc quod iustũ est definiri posset? Itaque propter si isthic huiusmodi suspicio in episcopum concepta fuerat, id huc ad nostram Ecclesiam referri oportuit. Nunc aũt nos, quos certiores minimè fecerunt, post quã iam egeriut quod libuit, suffragatores suę damnationis, cui non interfuimus, esse uoluunt. Non ita se habent Pauli ordinationes, non ita patres docuerunt: sed fastus iste & nouum studium est. Obsecro uos, cum alacritate audite: pro publico bono ista scribo. Quæ enim accepimus à beato Petro apostolo, ea uobis significo: nõ scripturus alioqui, quæ nota apud uos esse arbitror, nisi facta ipsa nos conturbassent. Episcopi abripiuntur, & suis è sedibus propelluntur: alij uerò aliundè in eorum loca reponuntur, alij uerò insidijs appetuntur, ut subditi & de abreptis doleant, & à summissis uim patiantur: ut quos optant, frustra requirant: quos nolunt, inuiti recipiant. Obsecro ne ista ulterius fiant: uel potius contra illos scribite, qui talia moliuntur, ne deinceps has iniurias Ecclesię patiantur, aut episcopus aut presbyter istiusmodi cõtumelias sentiat: aut pręter animi sententiam, ea quæ nolint, ut nobis indicarunt, cogantur facere, ne apud ethnicos ridiculi efficiamur: aut, quod præ omnibus

grauissimũ est, Deum exacerbemus. Vnusquisq; enim nostrũm, eorũ quę hic turbauit, rationẽ reddet in die iudicij. Optoq; ut omnes secundum Deum sentiant, quo Ecclesiæ suis episcopis receptis perpetuò gaudeát in Christo I ss v Domino nostro, per quem gloria patri in secula seculorũ, Amen. Valete uos in Christo opto, desideratissimi fratres.

Narratio de hac Synodo, in libro Conciliorũ, eorũ nihil habet, quæ in ea inter Eusebianos & Athanasium gesta sunt. Tantũ indicat, confirmatam denuò in ea fuisse fidem Nicænam, & damnatum Arianismũ. Habet autem illa narratio bonam partem descriptã ex epistola Synodica concilij Nicæni, quæ apud Socratem extat lib. 1, cap. 9.

SARDICENSIS.

VNdecimo post obitũ Constãtini anno, Christi uerò, ut uidetur, trecentesimo quinquagesimoprimo, Consulibus Romæ Ruffino & Eusebio, congregata est Synodus in Sardica ciuitate Illyriæ, Dacorum gentis metropoli (Socrat. lib. 2, cap. 20: Theodoret. lib. 2, cap. 4: Sozom. lib. 3, cap. duodecimo) ea occasione, quòd nec post Romanã synodũ Eusebiani quiescerẽt, sed turbis & seditionibus omnia ubiq;, atq; in primis Alexãdriæ, multaq; scelerate & uiolẽter aduersus ortho doxos conarẽtur. Quod intelligens Imperator Constãs, qui imperiũ in Occidẽte tuebatur, ad fratrẽ Constantiũ Orientis regẽ scripsit. Atq; sic cõmuni duorũ Imperatorũ con silio Synodus indicitur. Athanasius ad solitariam uitã agentes, & in Apologia secunda.

Socrates scripsit, cũ Constantis literæ pro restitutione Pauli & Athanasij nihil effecissent, & cõtinuæ grassarẽtur in plebe seditiones, eos qui cum Paulo & Athanasio erãt, synodum petijsse, quò tum ipsorum, tum fidei causæ in Synodo uniuersali cognoscerẽtur. Vidisse enim se, depositiones eorũ, in fidei ue ræ ruinam & subuersionẽ esse institutas. Socrates ibidem: & Sozom. lib. 3, cap. 11. Indicat & epistola eius synodi apud Athanasiũ apologia secunda, precibus eorum qui aggrauarentur & affligerentur, ab Arianis nimirũ & Eusebianis, synodum eam ab Imperatorib. impetratam esse.

Et Athanasius in epistola ad solitariã uitã agentes, Synodũ eam ex pluribus quàm trigintaquinq; prouincijs coactã fuisse, autor est. Et in Apologia secunda, prouincias eas ex quibus plures quàm trecenti episcopi cõuenerint recenset, Ægyptũ scilicet, Libyam, Pentapolim, Palæstinã, Arabiam, Isauriã, Cyprum, Pamphiliã, Lyciã, Galatiã, Daciã, Mysiam, Thraciã, Dardaniã, Macedoniã, Epirũ, Thessaliam, Achaiam, Cretam, Dalmatiam, Sisciam, Pãnonias, Noricũ, Italiam, Picenũ, Thusciam, Campaniam, Calabriã, Apuliam, Brutium, Siciliam, Aphricam, Sardiniã, Hispanias, Gallias, & Britannias. In eadẽ item epistola cõuenisse ait ex Oriente & Occidente in urbem Sardicam, plus minus centũ episcopos, & cum Occidentalibus uenisse Osiũ Cordubẽsem. Orientales uerò adduxisse pædagogos & aduocatos, Musonianũ Comitẽ, & Hesychiũ, & Castritium. Recitat & episcoporum, aliorumq; qui subscripsere catalogũ numerosum, trecentorum quadragintaquatuor, in Apologia secũda: ubi & testes pro se in iudiciũ adduxisse ait episcopos octoginta. Atq; ex eodẽ Socrates etiã, circiter trecentos episcopos in eam Synodũ conuenisse ex partibus Occidentalibus scripsit. Sed ex Sabino retulit, quod & Sozomenus indicauit lib. 3, cap. 2, ex Orientalib. tantũ septuaginta septẽ cõparuisse, cæteris causantibus aut corporis ualetudinem aduersam, aut temporis angustiam: culpã eius tei in Iuliũ Romanũ episcopum cõferentes, sed minus cõmodè. is enim anno integro & sex mensib. antè, quẽadmodum ipse in epistola sua ad Eusebiũ scripsit, diem Synodo cõstituerat. Theodoret. deniq; lib. 2, cap. 7, ex antiquis prodidit narrationibus, Sardicã ad Synodũ cõuenisse episcopos ducẽtos quinquaginta. Narrat Athanasius in Apologia secũda, Eusebianos, cum eò uenissent, à tota Synodo in iudiciũ sæpissimè prouocatos: sed conscios eos flagitiorũ suorũ, accusatoribus conspectis, iudiciũ magnopere exhorruisse. Adduxisse enim secum ex Oriente Comites Musonianũ, Hesychiũ & Castritiũ, ea gratia, ut illorũ autoritate & potestate quicquid collibuisset perficerent. Postquam autem cognouissent, Synodũ haberi sine Comitibus & militari apparatu, cõscientijs suis ictos, uehementer fuisse cõsternatos, cum nõ eo quo ipsi exoptarẽt modo, sed pro ratione ueritatis iudiciũ exercẽdum animaduerterent. Dictum & à multis tum fuisse, ideo se ex Oriente ad conciliũ uenisse, quòd eòdem uenturũ Athanasium minimè arbitrati fuissent. Eo igitur conspecto, causæ suę diffisos, iudicio sese cõmittere ausos non fuisse. Verba ipsa Synodi, quibus ad iudiciũ eos prouocauit, ex Athanasio adscribimus: Venistis ad iudicium: cur igitur, postquam uenistis, uos subducitis? Atqui oportuit uos uel non uenire: uel postquã uenistis, latibula non quærere. Id enim ipsum uobis adfert summam condemnationem. En adest Athanasius cum suis, quos absentes a culpauistis. Quapropter si quid habere uos putatis, conuincite eos pręsentes. Quod si id à uobis fieri nequit, neq; ullam speciẽ criminis obtenditis: profectò Sycophantæ pronunciandi estis, neq; aliam sententiam Synodus in eos pronunciabit. Sed ea quomodo tum accepta ab illis fuerint, ac quid postea egerint, ex epistola

epistola synodi clarum erit, quam sub finem narrationis huius subijciemus. Interim locū de eadem re ex epistola ad solitariam uitam agentes adscribimus.

Conueniunt ab Oriente & Occidente in urbem Sardicam numero plus minus centū episcopi. Occidentales unum duntaxat Hosium secum habuere. Orientales contrà succincti pædagogis & aduocatis Musoniano Comite, & Hesychio Castrēsi, aduenēre: eorumq; fiducia nixi, andacter sese præsentes obtulerūt, sperātes eorū uiribus iterū omnia cōfici posse. Horū enim opera se, quibus uolebant, terribiles ostendebāt: & insidias, quibus libitum erat, innectebant. Cæterùm ubi iam re ipsa experiebātur Ecclesiasticùm morem tantùmodo obseruari, & ex singulis ecclesijs ciuitatibusque accusatores ibi præsto esse, & documenta rerumq; probationes aduersus se in promptu esse: conspicatiq; ibidē Arium et Asteriū uenerabiles episcopos, unà quidē secum ex Oriente profectos, sed diuerso itinere ingressos, nobisq; in ueniendo comites factos: eosdemq; memorantes uafriciē ipsorū, & quantopere res suas suspectas haberent, iudiciūq; metuerent, ne à nobis quidem sycophantiæ, ab accusatoribus uerò ab ipsis subornatis omnia per dolum fecisse cōuincerentur: Hæc inquam illi cōspicati; etsi alacriter aduenerant, arbitrati nos metu conterritos minimè occursuros: tamen quū animaduerterent nostram fiduciam, intra Palatium se reclusērūt, quo in loco domicilium habebant. Atq; ibi ira inter se consusurrarūt: Ad alia uenimus, & alia conspicimus. accessimus cum Comitibus, & sine Comitibus res agitur: prorsus futurū est ut condemnemur. Nostis qualia sint decreta, ordinationesque: Athanasio in manu sunt monumēta omniū Mareotæ actorum, quibus ille quidem purgatur, nos autem confundimur. Quid igitur hæsitamus? quid moramur? fingamus aliquam causificationem, & discedamus: ne si manserimus, condemnemur. Melius est de fuga erubescere, quàm conuictos de sycophantia condemnari. Si fugerimus, poterimus aliquo modo hæresin ꝑpugnare. Quod si nos fugientes condemnauerint, habemus Cęsarem propugnatorē, qui nō permissurus est, ut à populis de Ecclesijs eijciamur. Ad istum modū ipsi inter se disceptabāt. Hosius autem, cæteriq; episcopi crebrò illis Athanasij fiduciā renunciabant, & quàm promptus ad causam dicendam esset, & quantopere iactaret se eos sycophantiæ cōuicturū. & inter cætera dicebat: Si timetis iudicium, cur huc uenistis? oportebat aut huc non uenire, aut huc profectos iudicium non subterfugere. Illi cum hęc audirent, & magis magisq; perterrerentur, absurdiore quàm Antiochię eau sificatione usi sunt: & sub eo prætextu, quasi Imperator ipsis triumphalia de Persis per literas scripsisset, fugam adornarūt, & sine omni pudore hāc cauillationem pro excusatione per Eustathium presbyterum Sardicensis ecclesiæ renunciarunt.

Socrates retulit, Orientales in cōspectum Occidētalium prodire noluisse: & negasse ad colloquium se uenturos, nisi eos qui cum Athanasio & Paulo essent, è conuentu exigerent. Sed cum id se facturos Protogenes Sardicensis episcopus, & Osius Cordubæ, principes & patroni eius Synodi (ut eos Athanasius ibidem, & Theodoretus lib. 2. cap. decimoquinto, ac Sozomenus lib. 3. cap. 12 appellant) pernegassent, confestim eos discessisse, ac Philippopoli Thraciæ ciuitate synodum separatim habuisse.

Ita igitur per metum ac pudorem Arianis dilapsis, synodus scripsit, ut aut redirent, ac de suis in alios criminibus, aliorumque in ipsos uicissim, in iudicio responderent: aut scirent, se pro reis à Synodo condemnatum iri: Athanasium contrà cum suis, ut innocentes ac puros, ab omni crimine absolutum iri. Magis autem etiam his literis illi perterrefacti, redire in Synodum non sunt ausi. Fecit igitur copiam synodus Athanasio dicendi liberè causam suam, cùm de calamitatibus, tum de calumnijs quas passus esset. Qui explicatis suis rationibus, causam suam ita dixit & probauit, ut cum suis, ut innocens, & iniuriam passus, à Synodo tota pronunciaretur: adeò ut & communionem eius Synodus amplecteretur, ac de innocentia eius suorumq; literas ad cuiusq; eorū diœcesim, maximè uerò in Ægyptum & Libyam destinaret. Postea autem eos qui de factione Ariana & Eusebiana erant, deposuit: Stephanum scilicet, Miophantum seu Menophatum (sic enim hoc nomen legitur in apologia secunda) Acacium, Georgium qui Laodiceæ prò episcopo fuit, Vrsacium, Valentem, Theodorum, Narcissum, & Georgium qui Alexandriam missus erat: Basilium item qui in Ancyranam, & Quincianum qui in Gazensem ecclesiam inuaserat. Ac Georgium quidem ira condemnarunt, ut ne Christianum quidem, nedum episcopum appellandum esse decernerent: Athanasius in epistola ad solitariam uitam agentes: & in Apologia altera, in epistola Synodi, ubi, Decreuimus (inquit) eos non modò episcopos non esse, sed ne dignos quidem fidelium communione. Imò quia separant filium à patre, & uerbum à suo patre abalienant, æquum est eos ab Ecclesia catholica separari, & alienos indignosq; haberi Christiano nomine.

Idem in oratione prima contra Arianos, his etiam Patrophilum addit. Et in apologia

gia secunda ait, adduxisse se in iudicinm o-
ctoginta testes. Ibidem, secum à Synodo ab-
solutos scribit, Apbthoniũ, Athanasium Ca-
pitonis filium, Plautum, & Plutionem: quo
rum alij in exilium fuerant eiecti, alij metu
mortisq; interminationibus perculsi ultrò
profugerant.

Sed & literas Theogonij, in fraudem A-
thanasij, Marcelli & Asclepæ, ut Imperato-
res scilicet in eos concitarentur, adultera-
ras, à Synodo lectas, narrat ibidem. Et in epi
stola Synodi ad Aegyptios & Africanos epi-
scopos, ubi, Recitata sunt (inquit) scripta
Marcelli, deprehensa est Eusebij uafricies.
Quæ enim Marcellus per modum quæstio-
nis tractauerat, ea tanquam ita esse profitere-
tur, calumniari sunt. Recitata quoq; sunt in
his quæstionibus, quæ intercederent & sub-
sequerẽtur, & inuenta est bona & recta fides
istius uiri. Non enim ex Maria, ut ipsi ádseue
rabant, uerbo Dei initium attribuit, neq; fi-
nem eius regno constiruit: sed regnum eius
initió ac fine carere, scriptis prodidit.

Sozomenus libro tertio, capite duodeci-
mo, etiam Lucium quendam à Synodo resti
tutum narrat, ideo quòd accusatores eius fu
gissent. Cætera uerò, de cõdemnata profuga
factione Eusebii, ac priuatis sua dignitate A-
thanasij accusatoribus, absolutisq; & restitu
tis illis qui suæ partis fuere, etiam Socrates
habet libro secundo, capite uigesimo. Atque
extant in Apologia secunda apud Athanasiũ.
& Theodoretum libro secundo, capite octa-
uo, exemplaria literarum eius Synodi, quæ
uniuersam actionũ omnium seriem & ratio-
nem continent, quas adscribimus.

*Sancta Synodus per gratiam Dei Sardicæ con-
gregata, è Roma, Hispanijs, Gallijs,
Campania, &c.*

¶Etiam antequam acciperemus literas ue
stræ religionis, non ignotum id nobis, sed
prorsus compertum fuit, antesignanos infe-
licium Arianorũ multa & grauia, sed tamen
magis in exitinm suarum animarum, quàm
in Ecclesiam, molitos esse. Ea enim eorum
ars & uafricies fuit, semperq; huius pestiferi
propositi fnere, ut omnes ubiq; orthodoxæ
fidei homines, & catholicæ Ecclesiæ doctri-
nam à patribus traditam seruantes, exagita-
rent, & persequerentur. Quorum nonnulloa
falsis criminibus circumuenerũt, alios extra
fines snos relegarunt, alios in ipsis supplicija
absumpserũt: certè fratres nostri & coepisco-
pi Athanasij innocẽtiam, ui & tyrannide cir-
cumuenire & opprimere conati sunt, nulla
in eius iudicio neqne sedulitate, neque fide,
neqne iusticia adhibita. Iam ergo diffisi suis
fabulis et uanis rumoribus, ac coràm intuen
tes quàm non possent de ijs rebns iusta do-
cumenta adferre, quum essent in urbe Sardi-
ca, non ausi sunt in concilio sanctorum epi
scoporum apparere. Qua ex re æquitas iudi
cij fratris & coepiscopi nostri Iulij liquidis-
simè apparuit, qui non temerario consilio,
sed cum matura deliberatione sentẽtiam tu-
lit: adeò ut nihil relinquatur dubij de com-
munione fratris nostri Athanasij, adducen-
tis octoginta episcopos ueros testes pro se in
iudiciũ: atq; eo potiore iure nitẽtis, quòd per
dilectos fratres nostros, presbyteros suos, &
per literas, Eusebianos non iure, sed ui gras-
santes sapienter eluserit. Quapropter om-
nes undique episcopi, uiri communionem
ob eius innocentiam confirmarunt. Illud
quoque uestra charitas conspiciat, post Atha
nasij ad sacram synodum Sardicæ congrega-
tam aduẽtum, Orientales literis mandatisq;
citatos fuisse, ut se iudicio sisterent: uerùm
illos sua conscientia prædamnatos, inhone-
stis causificationibus tergiuersari incepisse:
poscentes interim, ut innocentem quasi no-
centem à nostra communione summonere-
mus, nihil spectantes quàm ut indecentia uel
potius impossibilia postularent. Atque adeò
commentaria actaq; Mareotæ non nisi à sce-
leratis & perditissimis quibusdam nouitijs,
quibus ne uulgarem quidem gradum cleri-
catus committas, per absentiam alterius par
tis confecta esse. Neque enim frater noster
Athanasius episcopus, & Macarius presby-
ter, quem accusabant, præsentes adesse uo-
luerũt: quanquam alioqui illorum inqui-
sitio, seu potius insidiatio, nullo non probro
scaturiebat, quum nunc ethnici, nunc cate-
chumeni interrogarentur, non ut quæ sci-
rent dicerent, sed quæ ab illis didicerãt men-
tirentur. Nulla enim nostri ratio habita est,
qui presbyteri sumus Athanasij, & curam e-
ius absenriæ susceperamus, cupientes inter-
esse quæstioni, & ueritatem ostendere, & fal
sa redarguere. tantũ autem abest ut nos præ-
sentes esse noluerint, ur etiam contumelio-
se eiecerint. Ex istis rebus quanquám syco-
phantiam esse clarissimè constaret: tamen
dum euoluimua acta, deprehẽdimus ipsum
sceleratum Ischyram titulo episcopi in mer-
cedem calumniæ remuneratum, suam syco-
phantiá suis uerbis prodere. Ipse enim Ischy
ras in monumentis actorum disertè testatus
est, se ea ipsa hora qua Macarius in suam cel-
lam uenerat, ægrotum iacuisse: Eusebianis
contrà scribentibus, eum tum stetisse, & ob-
lationes fecisse, quum Macarius superueni-
ret. Quin & illa calumnia qua postmodum
usi sunt, manifesta apparuit: quum uocifera
rentur & miserè deplangerent, cædem Atha
nasium fecisse, & Arsenium Meletianum epi
scopnm eius opera è medio sublarum. quam
rem ficticio gemitu et falsis lacbrymis, ut ue-
ra uideretur, deplorabant: iusseruntq; eius
qui

quiuiueret, quasi qui extinctus esset, cadauer exhiberi. Sed figmenta eorum non latuerunt. notum enim erat omnibus, hominem incolumem esse, & inter uiuos recenseri. Verùm ne sic quidem, quum uidissent figmenta sua renudari, ipso Arsenio se uiuum, & minimè interfectum aut mortuum exhibente, quiescere potuerunt: sed nouas sycophãtias ueteribus accumulãtes, omnibus machinis id egere, ut hominẽ calumnijs inuoluerent. Quid igitur dilecti? ne hic quidem frater noster Athanasius animum despondit, sed magna cum fiducia eos etiam in hac causa ad iudicium prouocauit. Quod & nobis in uoto fuit: ac perinde eos citauimus, ut iudicio se sisterent: & si possent, reatum certis documentis peragerent. Sed ô magnam improbitatem, ô grauem superbiam: ac rem ita esse, nulli non clarissimè innotuit. Quocirca dilectissimi fratres, cõmonitos uos cupimus, & diligenter adhortamur, ut præ omnibus fidẽ catholicæ Ecclesiæ retineatis. Multa certè & grauia & acerba perpessi estis, multas uicissim iniurias & contumelias sustinuit catholica Ecclesia: sed qui in finem sustinuerit, saluus erit. Quapropter si denuò ausint aliquid facere contra nos, tribulatio illa nobis pro gaudio esto. Nam istiusmodi passiones, pars aliqua martyrij haberi debent: & istiusmodi uestræ confessiones & tormentã non carebunt sua mercede, quum præmia à Deo recepturi sitis. Quapropter in primis decertate pro sana fide: & pro innocentia Athanasij episcopi, & in sacris comministri nostri. Nam neq; silentio suppressimus aut neglexiмus ea quæ ad uestram securitatem pertinebant, sed eius rei curam præcipuam habuimus, eaq; egimus quæ dilectionis ratio postulabat. Compatimur enim fratribus nostris patientibus: & eorum passiones, nostras proprias arbitramur: & nostras lachrymas cum uestris cõmiscuimus. Neq; uos soli duntaxat passi estis: sed etiam alij cõplures cõministri nostri, quũ huc uenissent, deplorarunt. Quãobrẽ preces nostras ad religiosissimos & amantissimos Dei Imperatores retulimus, ut illorũ humanitas, eos qui adhuc grauãtur aut affliguntur, solui iubeat: constituatq;, ne quis iudiciũ, quorũ munus est publica curare, de clericis sententiam ferat, aut ulla ratione in posterũ sub prætextu ecclesiarũ quippiã cõtra fratres moliatur: sed ut quisque citra persecutionẽ, aut uim, aut auariciã, prout optat & cupit, uitam instituat, & cum quiete & pace catholicã & Apostolicã fidem sequatur. Georgiũ igitur illegitimè ab hæreticis episcopũ cõstitutũ, & in nostrã ciuitatẽ ab illis deductũ, ab uniuersa sacra Synodo, ab episcopatu, tametsi reuera nunq̃ episcopus fuerit, depositũ esse, uestrã unanimitatẽ scire uolumus. Valete igitur, & recipite uestrũ episcopũ Athanasiũ: quem ob idipsum cum pace dimisimus. Vnde admonemus omnes, qui uel per metum, uel per dolum circumuenti, cum Georgio communicarunt, ut hac nostra admonitione resipiscentes, deinceps ab illius nefaria communione abstineant, & sese Ecclesiæ catholicæ adglutinent. Cæterum quia cognouimus, & Aphthonium, & Athanasium Capitonis filium, & Plautum & Plutionem, compresbyteros nostros, eandem fraudem ab Eusebianis perpessos esse, & quosdam eorum in exilium eiectos, quosdam metu mortisq; interminationibus profugos esse: scire uos cupimus, etiam istos à nobis receptos esse, & ut innocentes crimine liberatos: quum non ignari sitis, omniã ab Eusebianis contra orthodoxos per fraudẽ & libidinem acta esse. Aequum ergo fuerat, ipsum Athanasium nos de istis rebus, ut suis ac proprijs, certiores facere. Sed tamen quia sacram Synodum ea potius uobis ad certius testimoniũ scribere uoluit, ideo nos quoq; nõ supersedẽdũ putauimus, sed statim significare studuimus: ut quẽadmodũ nos, ita uos quoq;, hos uiros recipiatis, qui & ipsi quoq; laudẽ merentur, quòd ob pietatẽ in Christũ digni habiti sint, qui ab hæreticis cõtumeliã paterẽtur. Quæ aũt decreta sunt à sancta Synodo in Theodorũ, Narcissum, Stephanum, Acaciũ, Demophantẽ, Vrsaciũ, Valentem & Georgiũ, antesignanos Arianæ hæreseos, qui & in uos & in Ecclesiam peccauerunt, ex ijs quę subiuncta sunt cognoscetis. quæ ideo ad uos misimus, ut uestra in Deum pia religio suffragetur sentẽtijs à nobis latis: simul intelligat, Ecclesiam catholicam nequaquam dissimulanter cũ ijs agere, qui ipsam offendunt.

Epistola secunda Synodi ad Aegyptios & Aphricanos episcopos, per omnia sine ulla mutatione descripta.

¶ Sæpe multumq; in seruos Dei, rectę fidei cultores, audaciã suã exercuerũt Ariomanitæ, dum spuriã doctrinã subijciunt, & toti in hoc sunt ut orthodoxos eijciãt: tanta autẽ uiam contra fidẽ insurrexerũt: ut id ne pietatẽ quidẽ religiosorũ Imperatorũ latuerit. Quapropter cooperãte Dei gratia, religiosissimi principes nos ex diuersis prouincijs & ciuitatibus in unum conuocauerunt, cupientes ut sancta Synodus in Sardorũ ciuitatem conueniret, quo omnis controuersia præcideretur: & eiecto quicquid prauæ fidei esset, sola in Christum pietas ab omnibus retineretur. Venerunt quoque ex Oriente episcopi, ad id instigati à religiosissimis Imperatoribus, & potissimùm ob ea quæ subinde iactauerant de dilectis fratribus nostris & comministris, Athanasio episcopo Alexandriæ, & Marcello Angiro Galatiæ episcopo. Forsitan & ad uos quoq;

quoq; eorum calumniæ penetrarunt, & ue-
stras aures cōcutere admoliti sunt, ut ipsorū
de innocentib. calumniā ueram putaretis, &
sub hoc prætextu flagitiosam hæreseos opi-
nionē dissimularēt. Atqui nō in longū id ijs
facere licuit. Est enim qui Ecclesijs præsidet
Deus, qui pro illis & pro nobis omnib. mor
tem subijt, & in ascendendo omnibus nobis
ascensum in cœlos donsuit. Quū igitur iam-
pridē literas suas accusatrices de Athanasio
& Marcello Asclepa cōministris nostris, Eu-
sebiani ad Iuliū Romanæ Ecclesiæ episcopū
misissent, cōtigit ut etiā alij ex alijs locis epi-
scopi ad eundē Iuliū literas suas mitterēt, q-
bus & Athanasij innocentiā & Eusebianorū
sycophantiā contestabātur. atq; id ita esse ex
eo præcipuè apparuit, q̧ accersiti à dilecto no
stro cōministro Iulio, iudicio nō steterūt: ste-
tissent enim, si sui actorumq; suorū in cōmi-
nistros nostros fiduciā habuissent. Fraudem
tamē suam per ea quæ in sacratissima Syno-
do gessere, longè manifesti^9 declararūt. Nam
cum ad Sardorū ciuitatē accessissent, conspe
ctis ibi Athanasio, Marcello, Asclepa, alijsq;
nōnullis, ueriti sunt in iudicium prodire: &
quum nō semel aut bis, sed iterū atq; iterū ci
tati essent, citationib. non obtemperauerūt:
tametsi omnes episcopi simul congregati es-
sent, & in primis grauissima ætate Hosius,
homo & ob æui longitudinē, & cōfessionē
suam, & ob tantos suos labores omni reuerē
tia dignus. Expectauimus igitur eos, & co-
hortati sumus ut in iudicium prodirēt, & ea
quę rumorib. & literis de cōministris nostris
absentib. iactauerāt, præsentes iustis rationi
bus cōprobarēt. Verùm illi, quātumcunq; ci
tati, pdire noluerūt: qua tergiuersatione (ut
diximus) suam sycophantiā manifestissimā
reddiderūt, & propemodū ea ipsa recusatiōe,
accipiēdi iudicij, insidias suas cōspirationes-
que quasi clamorib. confessi sunt. Qui enim
dictis suis cōfidūt, ij nō uerērur ea in præsen
tia defendere. Postquam aūt iudicio nō stete
runt, arbitramur neminē ignorare, etiāsi de-
nuò malitiose agere uelint, nihil eos habere
aduersus cōministros nostros, quod probēt:
quū eos absentes criminētur, & pręsentes re-
fugiant. Fugerūt aūt nō eo solum q̧ sycophā
tiam suā agnoscerēt, sed q̧ pręsto uiderēt, qui
ipsos de uarijs criminib. incesserēt: qui uincu
la & ferrū promebāt, quę secū ab exilio extu
lerāt. Cognati aūt eorū qui illic adhuc uincti
asseruantur, ibi qnoq; præsentes eorū oculis
apparebant, unaq; cū ijs amici eorū quos ipsi
trucidauerāt. Et quod maximū est, aderāt e-
piscopi, quorū aliqui ferrū & catenas sibi ab
ipsis inditas circūferebant, aliqui mortes eo-
rū calūnijs illatas detestabātur. Eò enim furo
ris processerāt, ut etiā episcopos interficere
conarētur: & interfecissent, nisi eorū manib.
erepti fuissent. Certè cōminister noster bea-
tus Theodulus, per calumniā eorū iussus in
terfici, fuga salutē sibi quæsiuit: alij ictus gla-
diorū ostentabāt, alij famē toleratā cōquere
bantur. neq; harū rerum uulgares homines,
sed integræ Ecclesiæ testes erant: quarū no-
mine legati qui huc uenerāt, de militum glā
dijs, turbarū fustigationibus, indicū minis,
adulterijs, & subornatis falsis literis, certa do
cumenta adferebāt. Lectæ enim sunt literæ,
quas Theogni^9 in fraudē Athanasij, Marcel-
li & Asclepæ adulterauerat, ut Imperatores
in hos uiros concitaret. & hoc ita esse, ij qui
Theognio per id temporis diaconi fuēre, cō-
monstrarūt. Vt interim omittamus uirginū
denudationes, ecclesiarū incendia, carceres
eorū qui in sacris ministri erant. Quæ scelera
nulla alia de causa, q̄ ob infaustā abominan-
damq; Arianorū hæresim cōmiserūt. Omnia
enim ista mala coacti sunt experiri, qui eorū
cōmunionē recusabāt. His igirur cōspectis,
in arctū cogebātur eorū cōsilia, quū & facta
perpuderet cō fiteri, nec dissimulādi spes es-
set. Venerant illi quidē in Sardorū ciuitatē,
ut aduentu suo existimarionē, quasi nō pec-
cassent, excitarent. Cæterùm quū eos accusa
tores suos futuros esse cōspicerent, quos uel
calūnijs uel calamiratib. afflixerāt, & in ocu
lis hærerent, & sub cōspectu essent rerū quæ
objicerētur documēta, noluerūt ad citationē
in indicio cōparere, quāuis magna fiducia &
libertate à comministris nostris Athanasio,
Marcello & Asclepa incesserentur, querelas
suas pponētibus, ac nulla nō ratiōe prouocā
tibus: quū denūciarēt se paratos esse nō solū
calumnias eorū refellere, sed ostēdere quoq;
quæ cōtra Ecclesiā publicè deliquissent. Igi-
tur tanto metu correpti sunt, ut se fugę man
darint, et fugiēdo calūnias suas patefecerint:
& quæ peccauerant, cursu illo cōfessi sint. &
quanq̄ eorū prauitas nō modò ex superiori-
bus, sed & istis quoq; innotesceret: tamēne
de fuga sua nouū aliquod scel^9 mutuarētur,
decretū fuit, ut secundū ueritatia rationē illo
rum fictæ fabulæ examinarētur. Quū ergo in
hoc pposito essemus, deprehēdim^9 ex actis,
eos meros sycophātas esse, & insidias nostris
coepiscopis struxisse. Arsenius enim, quē ne
catū aiebant ab Athanasio, uiuit etiamnū, &
inter uiuos spectarur. Cæteraq; quæ fama
euulgauerat, uana esse apparēt. De poculo aūt
à Macario presbytero Athanasij, uti ipsi aie-
bant, cōfracto: illi qui Alexādria & Mareota,
locisq; cōtiguis huc uenēre, testantur nihil
omniū factū esse: & episcoporū Aegyptiorū
literis ad cōministrū nostrū Iuliū abūdè cō-
firmatū est, ne suspicionē quidem ibi eius rei
fuisse. Porrò monumēta actorū quæ aduer-
sus eos se habere aiūt, satis cōstat, altera parte
inaudita, cōfecta fuisse: & tamen in istis ipsis
monumen-

monumentis, ethnici & catechumeni pro testimonio interrogari fuêre: ex quib. unus dicebat, cũ ex eo quęreretur, Iſchyrá ab ipſis toties iactitatũ, ęgrotũ ꝑ id tẽporis in cellula decubuiſſe. ut ex eo adpareat, nihil omnino myſteriorũ actũ fuiſſe, eo quòd catechumeni intus eſſent, & Iſchyras nõ adeſſet, ſed ęgrotus decũberet. Quin & ipſe ſceleratiſsimus Iſchyras, q mentitus erat, Athanaſiũ neſcio quẽ ſacrorũ librorũ cõbuſsiſſe, & de eo crimine cõuictũ eſſe: poſtmodũ cõfeſſus eſt, ſe per id tẽpus ęgrotaſſe & decubuiſſe, quũ Macarius ſu perueniret: ut uel inde facile eũ colligas ſycophantá eſſe. certè huius ſycophantiæ gratia, ei q ne presbyter quidẽ erat, titulũ epiſcopi indulſêre. Duo enim quondá Meletij presbyteri, poſtea à beato Alexandro epiſcopo Alexandrię recepti, ijdemq; nunc Athanaſij presbyteri, teſtimonia depoſuere, nunq̃ Iſchyrá Meletij presbyterũ fuiſſe, imò ne habuiſſe quidem Meletiũ Mareotę ullá eccleſiá, aut miniſtrũ in ſacris. Nihilominus tamẽ eũ q presbyter nõ erat, ut epiſcopũ in teſtẽ produxerũt, ut magnificentia nominis per ſycophãtiam auditores percellerent. Recitata quoq; ſunt ſcripta collegæ noſtri in ſacris Marcelli, & deprehenſa eſt Euſebij doloſa uafricies. Quæ enim Marcellus ꝑ modũ quæſtionis tractauerat, ea tanq̃ ita eſſe ꝓfiteretur, calũniati ſunt. Recitata quoq; ſunt in his quęſtionibus, quę intercederẽt, & ſubſequerẽtur: & inuenta eſt bona & recta fides iſtius uiri. Nõ enim ex Maria, ut ipſi aſſeuerabãt, uerbo Dei initiũ attribuit, neq; finẽ eius regno cõſtituit, ſed regnũ eius initio & fine carere ſcriptis prodidit. Aſclepas aũt cõminiſter noſter in ſacris, prolatis actorũ monumẽtis Antiochię cõfectis docuit, quũ ibi ſimul & accuſatores & ipſe Euſebius Cæſarienſis adeſſent, iudicijs epiſcoporũ qui huic cauſæ præſidebant, ſe innocentẽ pronunciatũ eſſe. Nõ igitur ſine cauſa eſt, dilectiſsimi, quod ſæpius citati nõ obtemperauerint, ſed fugere maluerint: & cõſcientia ad fugá propulſi, crimen ſuæ ſycophantię cõfirmauerint: & cauſam dederint, ut quę eorũ accuſatores pręſentes obijcerẽt et demõſtrarent, pro ueris haberẽtur. Imò præter hæc omnia, depoſitos olim & eiectos ob Arianá hęreſim nõ ſolũ receperint, ſed ad maiores gradus euexerint, ex diaconis presbyteros, ex presbyteris epiſcopos faciẽtes, nõ in aliũ uſum, q̃ ut impietatẽ diſſeminarẽt, latiusq; diffunderẽt, & piá fidẽ corrũperẽt. Quo in negocio poſt Euſebiũ facile principes ſunt, Theodorus ab Heraclia, Narciſſus à Neroniade Ciliciç, Stephanus ab Antiochia, Georgius à Laodicæa, Acacius à Cæſarea Palæſtines, Menophantes ex Epheſo quę eſt Aſię, Vrſacius à Syngidono Miſiæ, Valens à Murſis Pannonicis. Ná & iſti eos ſecũ ab Oriente deſcendebãt, nõ ꝑmiſerũt ad ſacroſanctá ſynodũ introire, aut ullo modo ad Eccleſiá Dei appellere: et in itinere Sardicẽſi certis in locis cõciliabula in morẽ ſynodi ꝑ ſe habuerũt, et fœdera cũ interminationibus cõflauerũt. Quapropter cũ Sardicá ꝑueniſſent, minimè omniũ iudicio ſtete runt, aut in eundẽ locũ cũ ſacra ſynodo cõuenire noluerũt: ſed mox ubi eò perueniſſent, & ꝓ perfunctoria ſpecie purgationis aduẽtũ ſuũ oſtentaſſent, raptim inde aufugerũt. Rẽ ita actá eſſe, ꝑ cõminiſtros noſtros Macariũ Palæſtinũ, & Aſteriũ Arabẽ, q unà cũ ijs in itinere fuerũt, et ab eorũ infidelitate receſſerũt, reſciſcere licuit: q quũ ad ſacrá ſynodũ ueniſſent, ſimul & de ui quá paſsi eſſent, cõqueſti ſunt: & quáta prauitate in reb. agendis uſi eſſent Euſebiani, indicarunt. Id quoq; ab illis additũ, eſſe illic multos rectæ fidei cultores, quos iſti prohibuerũt ne huc uenirẽt: pericula minasq;, ſi quis ab ipſis recederet, denunciantes. Ac titulũ quiſpiá ab illis ſeorſum agere poſſet. Sed quia eorũ ſycophãtię, uincula, cædes, uerbera, falſæ epiſtolę, cõtumelię, uirginũ denudationes, exterminationes, euaſtationes, incendia Eccleſiarũ, tráſultusq; à minoribus ciuitatibus ad maiores parœcias, & quod grauiſsimũ eſt, denuò ꝑ eoſdẽ excitata cõtra rectá fidẽ infœliciſsima Arianorũ hæreſis reticenda nõ ſit: ideo nos, dilectos fratres & cõminiſtros noſtros Athanaſiũ, Marcellũ, Aſclepá, & cũ cæteris cõminiſtris noſtris innocẽtes & puros pronũciamus, literis ad ſingulas parœcias miſsis, ut populi cuiuſq; Eccleſię cognoſcãt ſui epiſcopi ſynceritatẽ, eũq; ꝓ epiſcopo & habeant & expectent: iſtos aũt more luporũ in horũ Eccleſias inuadentes, Georgiũ inq̃ in Alexãdriá, Baſiliũ in Ancyrá, Quintianũ in Gazá, eos neq; epiſcopos appellent, neq; ullá cũ eis cõmunionẽ habeãt, aut eorum literas recipiát, aut uiciſsim mittant. Theodorũ aũt, Narciſsũ, Achaciũ, Stephanũ, Vrſaciũ, Valentẽ, Menophantẽ, & Georgiũ, ꝑ metũ huc ab Oriẽte nõ audentẽ uenire, ſed tamẽ à beato Alexãdro depoſitũ, tũ quia iſte & cæteri illi ſectatores ſunt Arianicæ rabiei, tũ ob reatũ criminũ, omnes ſacroſancta ſynodus cõmuni calculo exauctoratos, omnino ab officio epiſcopatus ſummouet. Decreuimusq;, eos non modò epiſcopos nõ eſſe, ſed ne dignos quidẽ fideliũ cõmuniõe. Imò quia ſeparát filiũ à patre, & uerbũ à ſuo patre abaliená t: æquũ eſſe, eos ab Eccleſia catholica ſeparari, & alienos indignosq; haberi Chriſtiano nomine. Sint uobis igitur anathemata, eo quòd uerbũ ueritatis adulterauerunt. Præceptum ſiquidem Apoſtolicũ eſt: Si quis euangelizauerit uobis præter id quod accepiſtis, anathema eſto: cum his ne quis cõmunionẽ habeat, præcipite. Nihil cõmune luci cũ tenebris. hos procul à uobis arcete, quũ nulla ſit

corcordia Christo cum Belial. Cauere interim dilecti, ne uel scribatis ad eos, uel eorum scripta recipiatis. Quin & uos quoq; studete fratres & cōministri nostri in sacris obeūdis, ut spiritu præsentes in nostra synodo, idem suffragium cōferatis per uestras subscriptiones, quo ab omnib. ubiq; sacrorū ministris cōcordia seruetor. Diuina ꝓuidentia sanctos & lætos uos cōseruet, dilecti fratres. Osius episcopus subscripsit: quod & cæteri fecêre.

Theodoretus lib. 2. cap. 8. explicationē accuratā articuli de filio Dei à Synodo adiectā narrat, quam sub ea epistola cōplexus simul est hoc modo: Abdicamus, eijcimusq; Ecclesia eos, qui affirmāt, Deū esse quidē Christum, sed nō Deū uerū: filiū, sed nō uerè filiū: genitū esse, simulq; ingenitū. Ita se intelligere genitū fatentur, sic ut dixerint, quod sit genitum, illud esse. Christo etiā qui ante secula est, tribuūt finē & initiū, quod nō quidē momēto temporis, sed ante omnia tempora habeat. Et paulo quidē antè aspis Ariana uiperas edidit duas, Valentem & Vrsaciū: qui gloriātur, absq; omni dubio profitētes Christianos sese esse, dicuntq; quod & uerbū & spiritus, & crucē, & cædē, & mortē tulerit, & resurrexerit: & quod cōtendit cœtus hęreticorum, diuersas esse substantias patris & filij & sancti spiritus, easq; esse separatas. Nos uerò accepimus, doctiq; sumus, & hanc tenemus catholicā traditionē, fidemq; ac cōfessionē, unam esse substantiam (quā hęretici essentiā uocant) patris & filij & sancti spiritus. Et si quęrāt quę sit filij substātia, cōfitebimur eandem quā & patris esse cōfiteamur. Neq; unquā fuisse absq; filio patrē, neq; filiū absq; patre: neq; posse fieri ut quod uerbū est, spiritus sit. Est enim absurdissimū affirmare, fuisse unquā patrē absq; filio. Neque posse nominari, neq; esse, testatur ipse filius his uerbis: Ego in patre, & pater in me. Et, Ego ac pater unū sumus. Nemo negat nostrûm, esse genitum: sed genitū asserimus ante omnia quæ uisibilia & inuisibilia uocant, factorē & opificē archangelorū & angelorū, & mundi & humani generis. quoniā ita dicit: Sapientia omniū docuit me, & omnia per ipsum facta sunt. Si enim initiū haberet, fieri nō posset ut semper esset. Iam quod semper est uerbū, initiū non habet. Deus aūt finē nulla ratione admittit. Non dicimus patrē esse filiū, neq; rursum filium patrē esse: sed pater est pater, & filius patris filius. Confitemur filiū esse potentiā patris: cōfitemur uerbum esse Dei patris, pręter quod nullū sit. Verbū uerū Deum, sapiētiam & potentiā docemus esse filium. Sed nō ideo filium dicimus, ut reliqui appellantur filij, cum illi aut per hunc propter regenerationē dij sint, aut per adoptionē filij uocentur: non ob unam substantiam, quæ est patris atq; filij. Confitemur unigenitum & primogenitum: sed uerbum unigenitum, quod semper sit ac fuerit in patre, primogenitū autem ad hominem referimus. Differt autē à reliqua creatione, quia etiā ex mortuis primogenitus. Confitemur unam patris & filij diuinitatem. Neq; quisquam dicit maiorē esse patrem filio, propter diuersitatem substantiæ, aut discrimen: sed quoniā paternum nomen maius est filij nomine. Illa autem istorū maledica & perdita interpretatio dixisse eū contendit, Ego & pater unū sumus, propter consensum & cōcordiam inter ipsos. Condemnamus autem omnes nos catholici stultā & miserabilem sentētiam illorum qui dicūt, ut homines mortales mutuis odijs & offensionibus dissideāt, & postea reconcilientur, ita dissidiū & reditū in gratiā inter patrē omnipotentē & filiō accidere posse. quod est absurdissimū dictu & cogitato. Nos uerò & credimus & asseueramus, & ita sentimos, sacrā hanc uocē, Ego & pater unū sumus, significare substantiæ unitatem, quę sit unà patris & unà filij. Et hoc credimus, absq; fine & absq; initio regnare hūc cum patre, neq; tempore definiri, neq; deficere regnū ipsius. Nā quod est semper, neq; esse unquā cœpit, neq; desinere esse poterit. Credimus autē, & assumimus paracletū sanctū spiritū, promissum collatūq; nobis à Domino ipso. Et hūc missum credimus. Idē excruciatus nō fuit: sed homo est excruciatus, indutus acceptusq; à Maria uirgine, homo inquā cruciatibus obnoxius. Homo enim mortalis, Deus aūt immortalis est. Credimus resurrexisse tertia die, nō Deū in homine, sed hominē in Deo: quē & dono obtulit patri suo, liberarū à peccato et interitu. Credimus opportuno & pręfinito tēpore omnes ipsum, & de omnib. iudicaturū. Tanta est aūt demētia istorū, tāq; crassa caligine animi excęcati sunt, ne lucē aspicere possint ueritatis, ut nō intelligāt, quæ sentētia sit huius dicti, Vt & ipsi in nobis unū sint. Cum sit manifestū, cur unū: quia Apostoli Spiritū sanctū acceperāt, & tñ ipsi spiritus nō erāt: neq; quisquā eorū illa sapientia, illa potentia, illa unigenitus fuit. Sicut ego & tu, inquit, unū sumus, ita & ipsi in nobis unū sint. Quinctiā clarè distinxit uox diuina, In nobis (inquit) unū sint: nō dixit, sicut nos unū sumus, ego pater: sed discipuli inter ipsos coniuncti & uniti unū sunt, fide, cōfessione, gratia, qui & pietate Dei patris & Domini ac saluatoris nostri benignitate ac amore unum esse possint.

De eadem expositione hæc etiā Sozomenus retulit lib. tertio, cap. duodecimo: Exposuerunt & ipsi rum temporis scripturā fidei, & aliā quidem & fusiorē, quàm quæ Nicææ composita fuerat: eundem tamen sensum seruantē, & nō multū à uerbis illius dissidentē.

Osius

Osius etiã & Protogenes Occidẽtalib. præsidẽtes, ueriti ne quibusdã Nicęni cõcilij decreta alterare uiderẽtur, Iulio scripserũt, affirmantẽq; habere se illa firma & authẽtica: uerũm ꝓpter declarandi necessitatẽ, eandẽ se illorũ sententiã fusi⁹ exposuisse, ne Arianis breuitate scripturæ abutẽtib⁹, dictionis illi⁹ imperitos in absurdã sententiã pertrahere cõcederetur.

Recitat integrã formã accõmodatã ad symbolũ Nicænũ Hilarius, in lib. de synodis aduersus Arianos, hoc modo: Sancta synod⁹ in Sardica cõgregata ex diuersis prouincijs Orientaliũ partiũ, Thebaide, Ægypto, Palęstina, Arabia, Phœnice, Syria cœle, Mesopotamia, Cilicia, Cappadocia, Ponto, Paphlagonia, Galatia, Bithynia, Hellespõto, Asia, Phrygijs duab. Pisidia, Cycladũ insularũ, Pamphylia, Caria, Lydia, Europę, Thracia, Eminõto, Masia cũ Mysia, Pannonijs duab⁹, hãc exposuimus fidẽ. Credimus in unũ Deũ patrẽ omnipotẽtẽ, creatorẽ et factorẽ uniuersorũ, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra uominatur. Credimus & in unigenitũ eius filiũ, Dominũ nostrũ Iesum Christũ, q ante omnia secula ex patre genitus est, Deũ ex Deo, lumẽ ex lumine: p quẽ facta sunt omnia, & quæ in cœlis & quę in terra, uisibilia & inuisibilia: q est uerbũ, et sapiẽtia, et uirtus, et uita, et lumẽ uerũ: & qui in nouissimis diebus ꝓpter nos incarnatus est, et natus ex sancta uirgine, qui crucifixus et mortuus est, et sepultus: et resurrexit ex mortuis tertia die, & receptus est in cœlo, & sedet in dextera patris, uenturus iudicare uiuos et mortuos, et reddere unicuiq; secũdũ opera eius. cuius regnũ sine cessatione ꝑmanet in immensa secula: sedet enim in dextera patris, nõ solũ in hoc seculo, sed etiã in futuro. Credimus & in spiritũ sanctũ, hoc est, paracletũ: quẽ ꝓmittẽs apostolis post reditũ in cœlos, misit docere eos, ac memorari omnia: p quẽ & sanctificantur sinceriter in eũ credẽtiũ animę. Eos aũt q credũt, de nõ extãtib. esse filiũ Dei, uel ex alia substãtia, & nõ ex Deo, & quòd erat aliquãdo tẽpus aut seculũ quãdo nõ erat, alienos nouit sancta & catholica Ecclesia. Similiter & eos q dicũt tres esse deos, uel Christum non esse Deum, & ante secula neq; Christũ neq; filiũ eum esse Dei, uel eum ipsum esse patrẽ & filiũ et spiritũ sanctum, uel innascibilem filiũ, uel quòd neq; uoluntate pater genuerit filium, anathematizat sancta & catholica Ecclesia.

Subijcit & explicationẽ & declarationẽ eius formulæ, cũ cõmẽdatione: Breuibus, inquit, expositio fidei hui⁹, sed absolutissimis usa est definitionib. Nã cõdẽnãs eos q de nõ extãtib. esse filiũ Dei diceret, originẽ ei nõ cœptã, sed manẽtẽ dedit. Ac ne hæc origo ei⁹, ex qua nat⁹ est manẽs, alia poti⁹ q̃ Dei intelligeretur esse substãtia: etiã eos blasphemos ꝓnũciat, qui ex alia aliqua substãtia, & nõ ex Deo filiũ natũ esse loquerentur. atq; ita cũ non ex nihilo subsistir, neq; aliunde q̃ ex Deo quod est extitit, nõ potest ambigi in his natus esse quæ Dei sunt: quia neq; de nõ extãtib⁹, neq; alia q̃ de innascibili patris & æterna substantia, unigenita filij generatur essentia. Respuit uerò & interualla temporũ ac seculorũ, ut q per naturã nõ differt, nõ posiit separabilis esse per tẽpus. Ex omni aũt parte, qua se circũ agere solicitudo potuit, hæreticorũ ingenijs aditus obstruitur, ne qd esse diuersitatis prędicetur in filio. Anathematizat nanq; eos qui tres deos dicũt: quia secũdũ naturæ ueritatẽ, numerũ nuncupationũ substãtia ista nõ recipit, nisi ut hominib. atq; angelis solet, cũ nomẽ tribuitur ex honore meritorũ: naturæ tamẽ inter eos & Deũ differens est substãtia, & idcirco dij plures sunt. Cæterũ in natura Dei Deus unus est, ita tamẽ, ut & filius Deus sit, quia in eo natura nõ differens sit: & cum Deus ex Deo sit, non potest nõ uterq; Deus esse, quorũ p generis indifferentiã nõ discernatur essentia. Numerus aũt nominis in nuncupatione respuitur, quia non est in naturæ qualitate diuersitas. Cũ igitur anathema sit duos deos dicens, anathema sit filiũ Deũ denegans: absolutè ostenditur, unius ad utrunque nominis unitatẽ de proprietate indifferentis esse substantiæ, cũ in cõfessione innascibilis Dei patris, & unigeniti Dei filij, neutro à se dissimilitudine essentiæ differente dicitur: ut uterq; cũ Deus sit, Deus tamẽ unius & credendus sit, & prędicãdus. Solicita itaq; multũ diligentiq; cautela episcoporũ fides munit naturę genitę & gignẽtis indifferẽtiã, nominis unionẽ cõfirmãs. Tamẽ ne rursum uni⁹ Dei prædicatio, unicã ac sine ꝓgenie sua solitarij Dei uelit affirmare substantiã, statim etiã hãc condẽnat temeritatẽ: quę quia Deus unus est, unũ ac solitariũ Deũ patrẽ, habentẽ in se nomẽ patris & filij, cõfitetur, cũ in generãtẽ patre & nascẽte filio Deus unus esset ob indifferentẽ ab inuicẽ naturę substãtiã prædicandus. Innascibilẽ quoq; filiũ sanctorũ fides nescit, quia natura filij nisi ex natiuitate non extat. Natiuitatis autem in eo à Deo perfecta natura est, ut qui ex substantia Dei natus est, etiam ex consilio eius ac uoluntate nascatur: Ex uoluntate enim atq; cõsilio, non ex corporalis passione naturæ essentiæ Dei, de essentia Dei, absoluta perfectio est.

¶ Canones postremò eiusdem concilij uiginti unum in tomo primo Conciliorũ numerantur, ac recẽsentur: sed qui à Græcis, uti extãt, numero, ordine, & autoribus uariant.

Canon primus. Osius episcopus dixit: Nõ minus mala cõsuetudo, quã ꝑniciosa corruptela, funditus eradicãda est: ne cui liceat episcopo de sua ciuitate ad aliam ciuitatem

 transire,

transire. Manifesta est enim causa, qua hoc facere tentant: cum nullus in hac re inuentus sit episcopus, qui de maiore ciuitate ad minorem transiret. Vnde apparet, auaritiæ eos ardore inflammari, & ambitioni seruire, & ut dominationem exerceant. Si ergo omnibus placet, huiusmodi pernicies austerius uindicetur: nec laicā cōmunionē habeat, qui talis est. Vniuersi dixerunt: Placet. Osius episcopus dixit: Etiamsi talis aliquis extiterit temerarius, ut forsitā excusationē afferat, quòd populi literas acceperit, cū manifestū sit, præmio & mercede paucos qui fidem sinceram nō habēt, potuisse corrumpi, ut clamarent in Ecclesia, & ipsum petere uiderentur episcopū, omnino has fraudes damnādas esse arbitror, ita ut nec laicā cōmunionem in fine accipiat talis. Quod si uobis omnib. placet, statuite. Vniuersi dixerunt: Placet.

Secundus. Osius episcopus dixit: Illud quoq; statutū sit, ut episcopus de sua prouincia ad aliam prouinciā, in qua sunt episcopi, non transeat, nisi forte à fratribus inuitatus, ne uideamur ianuam charitatis claudere.

Tertius. Osius episcopus dixit: Prouidendum est etiam, ut si in aliqua prouincia forte aliquis episcopus contra fratrē suum episcopum litē habuerit, ne unus è duobus, ex alia prouincia aduocet episcopos ad iudicium.

Quartus. Osius episcopus dixit: Quod si aliquis episcopus adiudicat⁹ fuerit in aliqua causa, & putat se bonā causam habere, ut iterum iudicium renouetur, si uobis placet, sancti Petri apostoli memoriam honoremus, ut scribatur uel ab his qui examinauerunt, uel etiā ab alijs episcopis, qui in propinquo morantur, Romano episcopo. Et si iudicauerit renouandū esse iudiciū, renouetur, & det iudices. Si aūt probauerit talē causam, ut ea nō refricētur quę acta sunt, quę decreuit Romanus episcop⁹, cōfirmata erūt. Si ergo omnib. placet, statuatur. Synodus respondit: Placet.

Quintus. Gaudentius episcopus dixit: Addendum est, si placet, huic sententiæ, quam plenam sanctitate protulistis, ut quū aliquis episcopus depositus fuerit eorū episcoporū iudicio, qui in uicinis cōmorantur locis, & proclamauerit agēdum sibi negociū in urbe Roma, alter episcopus in eadē cathedra (post appellationē eius q uidetur esse depositus) omnino non ordinetur, nisi causa fuerit in iudicio Romani episcopi determinata.

Sextus. Osius episcopus dixit: Si cōtigerit in una prouincia, in qua fuerint plurimi episcopi, unū forte remanere episcopū, ille uerò per negligentiā noluerit ordinare episcopū, & populi cōuenerint: episcopi uicinę prouinciæ debēt illius cōuenire episcopū, qui in eadem prouincia moratur, & ostendere, q, populi petāt sibi rectorē: & hoc iustū esse, ut & ipse ueniat, & cum eo ordinent episcopum. Quod si cōuentus literis tacuerit & dissimulauerit, nihilq; responderit, tunc satisfaciendum esse populis, ut ueniant ex uicinis prouincijs, & ordinent episcopum.

Septimus. Osius episcopus dixit: Placuit aūt, ut si episcopus accusatus fuerit, & iudicauerint cōgregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eū deiecerint, si appellauerit q deiectus est, & cōfugerit ad episcopū Romanę ecclesię, & uoluerit se audiri, si iustū putauerit ut renouetur iudiciū, uel discussionis examē, scribere his episcopis dignetur, qui in finitima & ꝓpinqua ꝓuincia sunt, ut ipsi diligēter omnia requirāt, et iuxta fidē ueritatis definiāt. Quod si is qui rogat causam suā iterū audiri, deprecatiōe sua mouerit episcopū Romanū, ut è latere suo presbyteros mittat, erit in potestate ipsius episcopi quid uelit, & quid æstimet. Et si decreuerit mittendos esse q præsentes cū episcopis iudicēt, habentes ei⁹ authoritatē à quo est inati sunt, erit in suo arbitrio. Si uerò crediderit episcopos cōprouinciales sufficere ut negocio terminū imponāt, faciet quod sapiētiss. cōsilio suo iudicauerit.

Octau⁹. Osius episcop⁹ dixit: Importunitates, & nimia frequentia, & iniustę petitiones fecerūt, nos nō tantā habere uel gratiā, uel fiduciā, dū quidā nō cessāt ad comitatū ire episcopi, & maximè Aphri, qui (sicuti cognouimus) sanctissimi fratris & coepiscopi nostri Grati salutaria cōsilia spernūt atq; contēnūt, ut nō solū ad comitatū multas & diuersas Ecclesię nō ꝓfuturas pferāt causas, ut fieri solet, aut oportet, ut aut pauperib⁹, aut uiduis, aut pupillis subueniatur: sed & dignitates seculares, & administratiōes quibusdā postulāt. Hęc itaq; prauitas olim nō solū murmurationes, sed & scādala excitat. Honestū est aūt, ut episcopi intercessionē his pręstēt, qui aliqua ui opprimūtur, aut si uidua affligatur, aut pupillus expolietur: si tñ isthæc nomina iustā habeāt causam, aut petitionē. Si uobis ergo, fratres charissimi, placet, decernite, ne episcopi ad comitatū accedant: nisi fortè hi, qui religiosi Imperatoris literis uel inuitati, uel uocati fuerint. Sed quoniā sępe contingit, ut ad misericordiā Ecclesię cōfugiant, q iniuriis patiūtur, aut q peccātes in exiliū uel insulas dānātur, aut certè quācunq; sententiā suscipiūt: subueniēdū est his, & sine dubitatiōe petēda indulgētia. Hoc ergo decernite, si uobis placet. Vniuersi dixerūt: Placet, & cōstituatur.

Nonus. Osius episcop⁹ dixit: Hoc quoq; prouidentia uestra tractare debet, quia decreuistis, ne episcoporū improbitas nitatur, ut ad comitatū pergant. Quicunq; ergo (quales superius memorauimus) preces habuerint uel acceperint, per diaconū sui mittant: quia psona ministri inuidiosa nō est, & quę impe-

impetrauerit, celerius poterit referre. Et hoc cōsequens esse uidetur, ut de qualibet ꝓuincia episcopi ad eum fratrē & coepiscopū nostrū preces mittāt, q in metropoli cōsistit, ut ille et diaconū eius, et supplicatiōes destinet: tribuens commēdaticias literas pari ratione ad fratres & coepiscopos nostros, qui in illo tēpore in his regionib. & urbib. morantur, in quib. Felix & beat⁹ Augustus rempub. gubernat. Si uerò habeat quis episcopus amicos in palatio, q cupit aliquid (quod tamē honestū est) impetrare, nō ꝓhibetur per diaconū suū rogare, ac significare his quos scit benignam intercessionem sibi absenti posse præstare.

Decimus. Si uerò Romā uenerint, sicut dictum est, sanctissimo fratri & coepiscopo nostro Romanæ ecclesiæ preces, quas habent, tradāt, ut et ipse prius examinet, si honestę et iustę sunt: & præstet diligētiā atq; solicitudinē, ut ad comitatū perferatur. Vniuersi dixerūt, placere sibi, & honestū esse cōsiliū. Alypius episcopus dixit: Si ꝓpter pupillos & uiduas, uel laborātes, qui causas nō iniquas habent, susceperint peregrinatiōis incōmoda, habebunt aliquid iustæ rationis: nunc uerò cum ea postulent præcipuè, quę sine inuidia hominū & sine reprehensione esse non possunt, nō necesse est eos ire ad comitatum.

Vndecim⁹. Gaudētius episcopus dixit: Ea quę salubriter præmonuistis, cōuenientia & æstimatiōe omniū, & Deo placitura & hominibus, tenere hāc firmitatē possunt, si metus huic sententię cōiungatur. Scim⁹ enim & ipsi, sæpissimè ꝓpter paucorū impudentiā, sacrū ac religiosum sacerdotale nomē fuisse reprehensum. Si igitur aliquis cōtra omniū sententiam nisus, uoluerit ambitioni magis placere q̄ Deo, is debet scire, causis redditis, honorē dignitatemq; se amissurū. Quod ita demū cōpleri poterit, si unusquisq; nostrūm qui in canali cōstitut⁹ est, quū ꝓgredientē episcopū uiderit, inquirat trāsitū ei⁹: causas uideat, quò tēdat agnoscat: & siquidē eū inuenerit ire ad Comitatū, requirat et illud quod superius cōprehēsum est, ne fortè inuitat⁹ est, ut ei facultas eūdi ꝑmittatur. Si uerò (ut superi⁹ memorauit sanctitas uestra) ꝓpter desideria & ambitiōes ad comitatū pergat, neq; in literis eius subscribatur, ueq; iu cōmuniouē recipiatur. Si uobis placet, omnino sententia cōfirmari debet. Vniuersi dixerūt, hoc honestum esse, & placere sibi hanc constitutionem.

Duodecimus. Osius episcopus dixit: Sed & moderatio necessaria est, dilectissimi fratres, ne adhuc aliqui, uesciētes quid decretū sit in synodo, subitò ueniāt ad ciuitates eas quæ in canali sunt. Debet ergo episcopus ciuitatis ipsius, admonere eum & instruere, ut ex eo loco diaconum suum mittat. Admonitus ipse tamen, redeat in parochiam suam.

Decimustertius. Osius episcopus dixit: Et hoc necessariū arbitror, ut diligentissimè tractetis, si fortè aut diues, aut scholasticus de foro, aut ex admiuistratore episcopus fuerit postulatus, ut nō prius ordinetur, nisi ante et lectoris munere, & officio diacoui aut presbyteri fuerit perfunctus: & ita per singulos gradus (si dignus fuerit) ascēdat ad culmē episcopatus. Potest enim ꝑ has ꝓmotiōes, quę habebūt utiq; ꝓlixū tēpus, ꝓbari, qua fide sit, quā ue modestia, qua grauitate & uerecūdia. Et si dign⁹ fuerit ꝓbat⁹, diuino sacerdotio illustretur: quia cōueniens nō est, nec ratio uel disciplina patitur, ut temerè & leuiter ordinetur aut episcopus, aut presbyter, aut diaconus, q neophytus est: maximè cū magister gentiū beatus Apostolus, ne hoc fieret, denūciasse et ꝓhibuisse uideatur: sed hi, quorū per longū tempus examinata sit uita, & merita fuerint cōprobata. Vniuersi dixerūt, placere sibi hęc.

Decimusquartus. Osius episcop⁹ dixit: Et hoc quoq; statuere debetis, nt episcop⁹, si ex alia ciuitate, cū uenerit ad aliā ciuitatē, uel ex ꝓuincia sua ad aliā ꝓuinciā, & ambitioni magis q̄ deuotiōi seruiēs, uoluerit in aliena ciuitate multo tempore residere (fortè enim euenit, episcopū loci nō esse tam instructū, ueq; tam doctū) is uerò qui aduenit, incipiat contēnere eū, et frequēter facere sermonē, ut dehonestet & infirmet illi⁹ ꝑsonā, ita ut ex hac occasiōe nō dubitet relinquere adsignatā sibi Ecclesiā, & transeat ad alienā. Definite ergo tēpus. quia & nō recipi episcopū, inhumanū est: & si diuti⁹ resideat, ꝑniciosum est. hoc ergo ne fiat, ꝓuidendū est. Memini aūt, superiori cōcilio fratres nostros cōstituisse, ut si qs laicus in ea in qua commoratur ciuitate, tres Dominicos dies, id est, ꝑ tres septimanas, nō celebrasset cōuentū, cōmunione priuaretur. Si ergo hæc circa laicos cōstituta sunt, multo magis episcopo nec licet, nec decet, si nulla sit tā grauis necessitas, quæ detineat, ut amplius à suprà scripto tempore absens sit ab Ecclesia sua. Vniuersi dixerunt, placere sibi.

Decimusquintus. Osius episcopus dixit: Quia nihil prætermitti oportet, sunt quidā fratres et coepiscopi nostri, qui nō eam ciuitatē possidēt, in qua uidētur episcopi esse constituti: uel certè q. paruā rē illic habeāt, alibi aūt idonea prædia habere cognoscuntur: uel affectiōnē ꝓximorū, quib. indulgeāt: hactenns ꝑmitti eis oportet, ut accedāt ad possessiones suas, & disponāt uel ordinēt fructū laboris sui, ut post tres Dominicos, id est, post tres hebdomadas, si morari necesse est, in suis potius fundis morētur. Aut si est ꝓxima ciuitas, in qua est presbyter, ne sine Ecclesia uideatur facere diē Dominicū, illuc accedat, ut neq; res eius domesticę ꝑ absentiā eius detrimentū sustineāt, & nō frequēter ueniēdo ad ciuita

ciuitatem, in qua episcopus moratur, suspicionem iactantiæ & ambitionis euadat. Vniuersi dixerunt, placere sibi.

Decimussextus. Osius episcopus dixit: Hoc quoq; omnib. placet, ut siue diaconus, siue presbyter, siue quis clericorũ ab episcopo suo cõmunione fuerit priuatus, & ad alterum perrexerit episcopũ, & scierit ille ad quẽ cõfugit, eũ ab episcopo suo fuisse abiectũ, nõ oportet ut ei cõmunionẽ indulgeat. Quòd si fecerit, sciat se cõuocatis episcopis causas esse dicturũ. Vniuersi dixerunt: Hoc statutum & pacem seruabit, & concordiam custodiet.

Decimusseptimus. Osius episcopus dixit: Quod me adhuc mouet, reticere non debeo. Si episcopusqui, fortè iracundus (quod esse non debet) citò & asperè cõmoueatur aduersus presbyterũ, siue diaconũ suũ, & exterminare eum de Ecclesia uoluerit: prouidẽdum est, ne innocens damnetur, aut perdat cõmunionem. Et ideo habeat potestatẽ is qui abiectus est, ut episcopos finitimos interpellet, & causa eius audiatur, ac diligentius tractetur: quia nõ oportet ei negare audiẽtiam roganti. Et ille episcopus, qui aut iustè aut iniustè eum abiecit, patienter accipiat, ut negocium discutiatur: ut uel probetur sententia eius à plurimis, uel emendetur. Tamẽ prius quàm omnia diligẽter & fideliter examinentur, eum qui fuerit à cõmunione separatus, ante cognitionẽ nullus alius debet præsumere, ut eum communioni societ. Hi uerò qui cõueniunt ad audiendũ, si uiderint clericorũ esse fastidiũ & superbiã, quia iam non decet ut episcopus iniuriã uel contumeliam patiatur, seuerioribus eos uerbis castigent, ut obediãt honesta præcipienti episcopo: quia sicut ille clericis sincerũ exhibere debet amorem charitatis, ita quoq; uicissim ministri infucata debent episcopo suo exhibere obsequia.

Decimusoctauus. Ianuarius episcopus dixit: Illud quoque statuat sanctitas uestra, ut nulli episcopo liceat alterius episcopi ciuitatis ministrum ecclesiasticum solicitare, & in suis parochijs ordinare. Vniuersi dixerunt: placet, quia ex his contentionibus solet nasci discordia: & ideo prohibet omnium sententia, ne quis hoc facere audeat.

Decimusnonus. Osius episcopus dixit: Et hoc uniuersi cõstituimus, ut quicũq; ex alia parochia uoluerit alieni ministrum, sine consensu episcopi ipsius, & sine uoluntate ordinare, non sit rata ordinatio eius. Quicunq; aũt hoc usurpauerit, à fratribus & coepiscopis nostris & admoneri debet, & corrigi.

Vigesimus. Aëtius episcopus dixit: Non ignoratis quanta & qualis sit Thessalonicensium ciuitas. Sæpe ad eam ueniũt ex alijs regionibus presbyteri & diaconi, & non sunt cõtenti breui tempore morari: & aut residẽt ibi, aut certè uix post longa spacia ad sua redire coguntur. Vniuersi dixerunt: Ea tempora quæ constituta sunt circa episcopos, & circa has personas, obseruari debent.

Vigesimusprimus. Osius episcopus dixit: Suggerẽte fratre & coepiscopo nostro Olympio, etiã hoc placuit: Ut si aliquis uim perpessus est, & iniquè expulsus pro disciplina & catholica cõfessione: uel pro defensione ueritatis, effugiens pericula, innocens & deuotus, ad aliã uenerit ciuitatẽ, nõ prohibeatur immorari, quàm diu aut redire posit, aut iniuria eius remediũ acceperit: quia durũ est, eum qui persequutionem patitur, nõ recipi. Etiam & larga beneuolentia & humanitas ei est exhibenda. Omnis Synodus dixit: Vniuersa quæ cõstituta sunt, catholica Ecclesia in uniuerso orbe diffusa custodiat. Et subscripserũt, qui cõuenerãt, omnes episcopi diuersarũ puinciarũ, numero cẽtum uiginti unus.

Orientales autẽ Philippopolim Thraciæ ciuitatem, quemadmodũ diximus, profecti, in Synodo separatim collecta, Homousion manifestè anathemate damnarũt: & dogma Arianum, filium nimirum patri esse inæqualem, epistolis comprehensum, in labefactationem & euersionem Nicænæ fidei, ubiq; sparserunt. Quæ uerò antea contra Athanasium, Paulum, Marcellum & Asclepã decreuerãt, cõfirmarũt: & Iulium Romanũ episcopum, quòd ijsdẽ primùm cõmunicare cœpisset, deposuerũt: unaq; cum eo Osiũ confessorem, ut qui amicus factus fuisset Paulino & Eustathio, Antiochenæ Ecclesiæ episcopis. Deinde & Maximinũ Treuirẽsem, quòd primùm Paulo cõmunicasset, autorq; illi Cõstãtinopolim redeũdi fuisset, atq; episcopos Oriẽtales in Galliã pfectos excõmunicasset. Sed & Protogenẽ, q. Marcellũ à se prius damnatũ, postea tamẽ defendisset, deposuerũt: & Gaudentiũ, quòd quędã contra Cyriacũ, cui successerat, molitus fuisset, & ab ipsis depositos amplexus esset. Atq; de his ab ipsis decretis episcopos omnes certiores fecere, significãtes neq; ad cõmunionẽ eos, quos ipsi damnassent, admittẽdos: neq; literas illis mittendas, nec ab illis missas recipiẽdas esse. addentes et de dogmate illud, ut de Deo sentirẽt ac crederẽt ad eum modũ, quẽ in edito scripto promulgassent, Homousion quidẽ nõ usurpandũ: eos tamẽ excommunicãdos esse, qui uel tres Deos, uel Christũ nõ Deũ, uel patrẽ filiũ & spiritũ sanctũ eundẽ, aut filiũ ingenitum, aut tẽpus aliquãdo quo nõ fuisset, dicerent. Socrat. lib. 2, cap. 20: Sozom. lib. 3, cap. 11.

HIEROSOLYMITANA.

POst synodũ Sardicẽsem, iussus ad sua redire Athanasius, literis instructus Constãtij, & Iulij Romani episcopi, p Syriã & Palæstinã, Alexãdriã reditur' iter instituit: quo tempore

tempore Hierosolymis episcopatū tenebat
Maximus, cuius autoritate synodū episcopo
rum qui ibi aderant, aliorumq́; quos è Syria
uicina & Palæstina uocauerat, Athanasius cō
gregat: in qua decreta synodi Nicenæ confir
mantur, ac redditur cōmunio ac dignitas sua
Athanasio. De qua re literæ episcopis omni-
bus per Aegyptū & Libyā à synodo mittun-
tur. Socrat. lib.2, cap.24 et 26: Athanasi⁹ apo-
logia secūda, ex quo exēplar epistolę synodi
eiusdē ad Afros & Aegyptios adscribimus.

*Sancta synodus Hierosolymitana, omnibus sacro-
rum in Africa & Aegypto comministris, presby-
teris item Alexandrinis, diaconis, populoq́;,
dilectißimus fratribus in Christo*

SALVTEM.

¶ Pro dignitate rerum omniū Dño gratias
agere non sufficim⁹, de miraculis quæ ubiq́;,
& potissimū erga uestrā Ecclesiā operatur:
quum uobis restituat pastorē uestrū & domi
num comministrum Athanasiū. Quis enim
sperauit unquā ea se oculis uisurū, quę nunc
re ipsa experimini? Certè preces uestræ exau
ditæ sunt ab omnium rerū Domino, qui pro
tāta Ecclesia curā gerit, uestrasq́; lachrymas
lamētationesq́; intuetur, ac proinde uestras
obsecrationes ratas uoluit. Eratis tanq̃ oues
abiectæ, dissipatæq́;, sine pastore: propterea
ad uos cœlitus respexit uerus pastor, onium
suarū mirè solicitus: eumq́; uobis restituit,
quē desiderabatis. Ecce enim nos omnia pro
Ecclesiastica pace agentes, & cum uestra dile
ctione cōspirantes, priores illum amplexi su
mus: & cōmunione cum eo inita, has saluta-
tiones uobis mittimus, & hæc nostra gratu-
lantia uota, ut cognosceretis nos copula cō-
munionis illi coniunctos esse. Vestrū autē est,
pro pietate religiosissimorū Imperatorū ora
re, qui & ipsi in gratiā uestri desiderij, illiusq́;
innocentiæ, quam omni iam cognitam habent, eū
cum omni honore restituere uoluerunt. Su-
pinis igitur manibus eum excipientes, pre-
ces gratulatorias, ut par est, Deo qui hæc tri-
buit, offerre studete: ut semper in Deo gau-
deatis, & glorificetis Deum in IESV Christo
Domino nostro, per quem patri sit gloria in
secula seculorum. Horum subscribentium
nomina etsi antea significaui, tamē nunc ite-
rum ea edenda arbitratus sum. Sunt autem
isti: Maximus, Aëtius, Arius, Theodorus
Germanus, Syluanus, Paulus, Patricius, Elpi
dius, Germanus, Eusebius, Zenobius, Pau-
lus, Macrinus, Petrus, Claudius. His con-
spectis, de se iam desperantes Vrsacius & Va-
lens Romam profecti, peccata sua cum pœni-
tentia confessi sunt: gratiamq́; facti postula-
runt, literasq́; & ad Iuliū ueteris Romæ pon
tificem, & ad nos quoq́; in hanc formam mi
sere, quorum exempla mihi transmissa sunt
à Paulino episcopo Tyburis.

ALEXANDRINA.

REuersus igitur Alexandriā Athanasius,
synodū ex Aegypto, Thebaide, Libya
& Pentapoli cogit, cuius in initio Apologiæ
secundæ meminit, ac centū in ea fuisse episco
pos cōmemorat: qui de Athanasij innocentia
testimonia confirmata, ad omnes ubiq́; Ec-
clesias, Romam etiam ad Iuliū perscripserūt.
Meminit eiusdem synodi Socrates lib. secun
do, capite uigesimosexto: ac consona synodo
Sardicensi ac Hierosolymitanæ ab ea decre-
ta fuisse, indicat.

*Sancta synodus Alexandriæ congregata ex Ae-
gypto, Thebaide, Libya, Pentapoli, omnibus
ubiq́; Ecclesiæ catholicæ episcopis, dilectis &
desideratißimis fratribus in Christo*

SALVTEM.

¶ Poteramus quidē, dilectissimi fratres, e-
tiā statim ab initio cōflatæ in Athanasiū cri-
minationis, deinde post eius Alexandriæ in-
gressum, respondere super fictis criminib. Eu
sebianorū, eosq́; de iniurijs in cōministrū no
strū illatis accusare, simulq́; ostendere q̃ nihil
nisi meras calūnias obiecissent. Sed quia tem
pora illa nihil tale permittebāt, ut & ipsi no-
stis: & qa arbitraremur, post restitutionē epi-
scopi Athanasij, eos uultū submittere, & pu-
dore in tā apertis iniurijs suffundi, putaui-
mus rē silentio transmittendā esse: maximè
post tantas eius uiri calamitates, profectio-
nesq́;, & uitā relicta domo peregrè actā, post
tanta pericula, quib. minimo minus perierat,
rē urgentib. calumniosis hominibus, nisi hu
manitas Imperatoris obstitisset. Tot malis,
quū nemo nō hostiū etiā crudelissimorū exa
tiari potuisset: ipsi tamen effrontes insatiabi-
lesq́; permanēt, sęuiuntq́; denuò & in Ecclē
siā & in Athanasiū, ægrè ferentes illius restitu
tionē: ac proinde atrociora molientes, cupi-
dè ad nouas criminationes prosiliunt. nec ti-
ment illud quod in sacris literis scriptū est:
Falsus testis impunitus nō erit: & os quod
mentitur, occidit animā. Ideo fit, ut silentiū
diutius retinere nequeamus. Admiramurq́;
eorum maliciam, & insatiabilem in insidijs
struendis peruicaciā. Ecce enim nulla sum-
pta quiete, rursus Imperatoris aures contrà
nos irritant: neq; usquam cessant patricida-
les literas scribere, quo Athanasium, ipsorū
hæresi aduersum, è medio tollant. Siquidem
iam denuò accusatrices literas contra Atha-
nasiū, Imperatorib. porrexēre, iteratis calum
nijs homicidia ei obijcientes, quæ nunquā
facta sunt: ac denuò illū cōiurationibus suis
opprimere student, imputatis cædibus quæ
nunq̃ factæ sunt. & fortasse tunc eū calūnijs
suis interfecissent, nisi humanū principē na-
cti fuissemus: eundemq́; denuò, ut quod mi-
nimum malorum referamus, in exiliū pro-
trudere satagunt, & ob id calamitates exulū

quasi ab eo factas, se deplorare simulāt: quū reuera ploret, nihil à nobis tale designatū esse. neq; priores in illū iniuriæ ipsorū animis sufficiūt, sed noua & atrociora illis accumulata uolūt: homines scilicet admodū mansueti & moribus æquis, uel quod uerius est, improbi & perquā acerbi: qui terroribus & minis potius quàm pietate & æquitate, quod episcopos decet, ad pœnas deproperāt. Tot enim cædes, hominumq; mactationes, quas ne prophanus quidē homo & curiosus & cōsectator criminū in calumnijs diceret, ea ipsi effundere minimè ueriti sunt, nō solū apud præsidē aut aliū quemuis magnū uirū, sed & apud tres Augustos: neq; in eam rem longitudines itinerū illis graues fuēre, dummodo omnia maiora tribunalia calumnijs implerent. calumnia enim est quam tentant, eaq; grauissima, & maximè omniū capitalis: idq; in summis omniū rerū humanarū tribunalibus. Quis enim alius istius quæstionis finis, nisi ut mors ecclesiastico tumultu inferatur? Non igitur Athanasij, sed illorum acta, luctū lamentationemq; merentur, ipsosq; rectius deploratos habueris: in ipsos enim ploratus cogruit. Siquidē scriptū est: Ne defleas mortuum, neq; lūgeas, sed cōplorante complora tione egredientem, quia uō amplius reuertetur. Tota enim eorum accusatrix epistola nihil aliud nisi necē spectat: aut necem moliuntur, si ipsis liceat, aut saltem exules facere. quod & impetrauerūt ab religiosissimo Cæsarum patre, qui iras suas offensasq;, quū supplicium capitale posceretur, exilio damnatorū expleuit. Ista opera ethnicorum sunt, & non uel tenuiter Christianorum, & minimè omnium episcoporū, quos alijs iusticiam commonstrare oportuit: idq; uestrā arbitramur in Christo conscientiam benè & luculenter perspicere. Qui enim alios ab accusando deterrent, illi ipsi accusatores conspectui Imperatoris sese præbuerunt. aut cur, qui alios calamitates miserorum lachrymis prosequi oportere docēt, ne ab exilio quidē nostro se quieti tradūt? Publica enim omnium episcoporū profligatio ex suis sedibus, exterminatioq; facta est: qui ut nos antea pro exulibus habuerūt, ita nūc cum Athanasio patriæ redditi, pro superiorib. doloribus lachrymisq;, quibus eius uicem miserabamur, maximā ui ipsis hilaritatē & gaudiū recepimus: quod utinā Dominus, ne ab Eusebiauis subuertatur, nobis incolume seruet. Iam si fides in criminibus quæ obiecēre fuisset, hoc ipsum tamen criminosum est, quòd contra statuta Christianorū, post acerbitatem exiliorū, aliarum q; calamitatum, denuò inuadunt, cædes hominum, stragesq; objiciētes, & huiusmodi crimiuationibus Imperatorias aures obtundunt. Iam quum omnia mentiātur, nihilq; nisi calumnias adferant, nec in ore, nec in eorum literis quicquā sit ueri, quàm multiplex putas in hoc conatu scelus, & quàm scelerati illi haberi debeant? Rem igitur aggrediemur, eorūq; calumnijs occurremus. Nam hiuc quoq; priora illa, quæ uel de synodo uel de iudicio habito iactitant, uon rectè facta esse, imò falsa esse comprobabuntur, ipsis interim denuò ea de causa cōdemnādis. Pudec nos certè istius defensionis: uerùm quia temerarij nostri criminatores ad omnia calumniauda se promptos offerunt, & quia post Athanasij ingressum cędes & homicidia obijciūt: necessum est nostri excusationem, tametsi prolixiusculā, quia res ita cogit, cum uenia audiatis. Cędes omnino nulla neq; ab Athanasio, neq; per Athanasium commissa est. quapropter quum ad hanc inexpectatam defensionem aduersariorum iniquitate propellamur, nonnihil indulgendum est necessitati excusationis. Cædes igitur & uincula aliena sunt à nostra Ecclesia: carnifici neminem unquam Athanasius dedidit: neq; carcerem, quantū in ipso fuit, uinctis tradendis fatigauit, Sacraq; nostra ur in præsenria, ita etiam semper, pura iunocentiaq; fuēre, uon nisi Christi sanguine, eiusq; cultu sanctificata: neq; presbyter, neq; diaconus ab Athanasio interfectus est: neq; cædem ulli aut exiliū irrogauit. Vtinam illi qui uerā persecutionē induxerūt, nihil tale contra eum perpetrassent. Nullus enim opera eius patria excidit. ipse autem ab istis in exiliū actus est: quem nunc iterum, quia ab ea relegatioue liber dimittitur, grauiorib. crimiuib. repetentes, linguā suā ad omnia falsa & crudelia exacuunt. Quinimo iudiciū acta, & damnatos à præfecto, ut ipsi in suis scriptis fatentur, ad Athanasij culpam transferūt (adeò nihil illos pudet) sæuitiæ Athanasij imputāt, quū Athanasius per id tempus nondū Alexādriam ingressus fuisset, & per Syriam in itinere ab exilio reuerteretur. Quod si longinqua absentia excusationē adfert, ne quis reus habeatur, quia præses aut præfectus Ægypti aliquid facit: quid Athanasio remotius à crimine? qui si uel in ipsa Alexādria fuisset, quid tamen illi quæso cum negocijs præfecti? Atqui iu illis locis nō erat, neq; ad ea quæ acta sunt à præfecto, res Ecclesiasticæ occasionē dederunt. sed unde id natum sit, ex monumentis actorum iutelligetis: quæ nos, cognitis illorum scriptis, & re perquam diligenter explorata, ad uos trausmisimus. Igitur quum & nunc, ea quæ neq; ab eo, neq; per eum facta sint, quasi facta sint, occlameut: & tot testibus se certiores factos uideri uelint: optarim mihi indicarēt, cuius Synodi actis, argumeutis ue aut iudicijs rem ita se habere didicerunt. Quod si nihil tale pro se habeant, temereque omnis

omnia affirmát, ueſtris animis cogitandum relinquimns, quid & prius factum ſit, et nûc factum eſſe ab iſtis fingitur. Nihil enim aliud ueſtris animis apparebit qnàm calumnia, & defendendę impietatis contra pietaté rabioſus furor: & ob id unnm agi, ut tollantur è medio orthodoxi, qno iam inde cum ſecnritate prædicent, quicquid libuerit impietatis patronis. Et certè rem ſe ita habuiſſe, comperietis. Qunm enim Arius, unde Ariomanitarum hæreſis conflata eſt, ab Eccleſia per beatum epiſcopum Alexandrum eiectus eſſet: Euſebiani diſcipuli pariter & ſocij impietatis, ſemetipſos eiectos eſſe arbitrantes, multis adhortationibus Alexandro ſcripſerunt, ne Arium extra Eccleſiam relinquèret. Alexandro autem, ob pietatem in Chriſtum, hominem impium non recipiente, in Athanaſium eius diaconum iras auertunt. & quia eum aſsiduum eſſe apnd Alexandrû, & in precio haberi curioſe animaduerterêt, & quia iam antea eius pro Chriſto pietatem in Synodo Nicæenſi, ubi cum magna libertate contra Arianam hæreſim diſſeruerat, experti eſſent, in grauiſsimum odium exarſerunt. ubi autem Deus eum ad epiſcopatum prouexerat, neterem iam olim malitiam refouentes, ueriti illins orthodoxam mentem, & in reſiſtendo contra impietatem robur, conſcientia uecordes, omnibus rationibus cõiurationes in eum coquebant. princepsque hac in re Enſebius fuit, conſcientiæ ſuæ furijs agitatus præceps. Cæſarem igitur contra Athanaſium irritant, & Synodos minantur. Poſtremò Tyri in concilium coierunt, adeò ut ne nunc quidem contra eum ſcribendi ocium admittant, prorſus implacabiles, & quorum querelis nunquam ſatiſfacias: ut qui conſtitutionem epiſcopatus Athanaſij, tanquam non legitimè celebratam, cauillationibus arrodant, nuſquá non homini infeſti, nt ſalté mendacijs eum infamem reddant: quæ tamen nunc ex priorum mendaciorum uanitate falſa eſſe deprehendûtur. Aiunt igitur, poſt obitum epiſcopi Alexandri; quum paucíſsimi eſſent qui Athanaſij mentionem facerent, ſex aut ſeptem epiſcopos clanculû & in loco obſcuro eum in præſulem elegiſſe. Hæc eadem illi, quibus nnllum mendaciorum genus reformidandum uidetur, Imperatoribus ſcripſere. Nos auté contrà, cum tota cinitate & uniuerſa prouincia reſtamur, omnem multitudinem populumq; catholicę Eccleſiæ in unum coactum, quaſi in ſpecié unius corporis & animæ, clamoribus, uociferationibusq; poſtulaſſe, Athanaſium Eccleſiæ epiſcopum dari: idq; publicis uotis à Chriſto expetiſſe, nosq; ut faceremus, per multos dies ac noctes iureiurando obteſtatos fuiſſe: cum interea nec ipſi ab Eccleſia diſcederêt, neq; nobis diſcedendi facultatem permitterêt. hoc noſtrum, totiusq; ciuitatis, & uniuerſæ prouincię teſtimoniû: nec mali quicquam de eo, quod ab ipſis fit, pronnnciamus. Sed optima quæq; prædicamus, bonum illnm eſſe, religioſum, Chriſtianum, deuotarium, & uerè epiſcopû. Porrò quòd noſtrûm pleriq; ſub omniû oculis acclamationibusq; Athanaſiû epiſcopum creauerint, nos ipſos in teſtes offerimus: quibus ut authoribus creationis; maior quàm iſtis qui & tunc aberant, & nunc mentiuntur, fides haberi debet. quanquá nihil ea re impeditus Euſebius, creationé uituperat, homo qni ipſe prorſus epiſcopus creatus nõ eſt: aut ſi unquá ius epiſcopi habuit, id ipſum reſcidit, ut qui principio Beryti pro epiſcopo egerit, relictoq; Beryto Nicomediam ſe tranſtulerit, illam quidem cathedram præter leges deſtitués, iſtam uerò nulla lege inuadés, proprij gregis ſine ulla charitate deſertor, & alieni nulla rationabili cauſa occupator, prioris epiſcopatus charitaté alieni cupidine aſpernatus eſt: nec tamé illum ipſum epiſcopatû, quem tanta auiditate occupauerat, reſeruauit. ecce enim iam denuò inde deſiliens, alienum epiſcopatum arripuit, ſemper aliorum ciuitates oculis per inuidiam adiectis oblimat atq; arrodit, perſuaſus in magnitudine urbium religiouem eſſe ſitam: ſortem Dei, ſecundum quam conſtitutus ordinatusq; eſt, pro nihilo ducit: ignarus ſcilicet, Dominum, ubi duo aut tres in eius nomine congregati fuerint, in medio eſſe: nec ſecum recogitans dictum illud Apoſtoli, quo profitetur ſe in alienis laboribus non gloriaturum: neq; pię oculis habens illius pręceptum, Alligatus es uxori, ne quære ſolutionem. Quod ſi hoc de nxore dictum eſt, quanto magis de Eccleſia, atq; adeò de epiſcopatu? cui cum quis alligatus eſt, alium quęrere nõ debet, ne adulter in ſacris literis deprehendatur. Horum ſibimet ipſe conſcius, auſus eſt tamen creationem Athanaſij, omnium eulogijs conteſtatam, calumniati: nec ueretur ei obijcere eius dignitatis exauctorationem, ipſe interim maximè exauctoratus, ut qui ſuæ exauctorationis teſtimonium et argumentum in ipſa ſui conſtitutione oſtendat. Quî igitur ipſe & Theogonius potuerunt alios deponere, ipſi depoſiti & exauctorati, & uitio ſuæ creationis famoſi? Bene ſiquidem cognitum hab[illegible], Amphionem Nicomediæ, Chreſtû uerò Nicæę; in eorum locum, ob impietatem, & communionem quam cum Arianis à Nicæno concilio reprobatis habuerant, epiſcopos conſtitutos eſſe. Hanc igitur ſynodum perditam cupientes, ſuum iniuſtum conciliabulum, Synodû nideri ſtudent: & Nicæni cõcilij decreta irrita, ſua autem rata uolunt: & Synodi

uocabulo

uocabulo uti audent, qui tantæ ſynodo non obtemperãt. Nihil illis ſynodi curæ ſunt, ſed inanem ſpeciem ſynodi prętexunt: ut ſublatis orthodoxis uiris, ea quæ ueræ & magnæ Synodo de Arianis ſtatuta ſunt, demoliãtur. Interim tamẽ illi Arianos & ſemper antea, & etiam nunc in præſentia patrocinio ſuo tegẽtes, contra Athanaſiũ epiſcopũ mendacia fingere nõ reformidãt. prorſus enim eiuſdẽ uanitatis ſunt cum ſuperioribus, quæ nunc fingunt: fuiſſe ſcilicet in Athanaſij introitu ſeditiones, luctus, populorumq́; lamentationes, indignè ferẽriũ illius creationẽ. Nihil ibi tale cõtigit, ſed potius omnia contraria: gaudia ſcilicet, animarumq́; alacritates, & populorum deſiderio uidendi hominis accurſus, ubique per Eccleſias læticiæ & gratulationes ad Dominum. Miniſtri autem & clerici ita eum intuebantur, ut & animis gaudiũ conciperent, & illum diem omniũ fauſtiſsimum arbitrarentur. Noſtram autem, qui epiſcopi ſumus, inenarrabilẽ læritiam, quid opus eſt ſcribere? quũ iam antea teſtati ſimus, quicquid ei acciderit, nobis uideri accidere. Iam cum ipſi in re confeſſa certaq́; contraria dicant, quam fidem merebitur illorũ ſiue concilium ſiue ſynodus, quam pro ſe tantopere iactitant? Qui ita inuadunt inſultantq́; actis, quæ nec uiderunt, nec iudicarunt, nec interfuerunt, tanquam maximè earum rerũ conſcij, idq́; ſcripto proteſtantur, quomodo ipſi in ſuis actis, ob quæ ſe conuentus habuiſſe dicunt, graues uerique haberi poterunt, ut non credas etiam iſta ab illis, itidem ut illa, per odiũ ſimultatemq́; inſtituta fuiſſe? Quis enim ibi conuentus epiſcoporum, aut conſeſſus ueri ſtudioſus? Quis non ex pleriſque noſter inimicus? Nónne Euſebius Euſebianique, ſtudio Arianiſmi ad id concilium perrexerunt, reliquis eiuſdem ſecum ſententiæ adductis? Nónne & nos contra eoſdem homines, eo nomine quòd Arianicæ opinionis eſſent, ſcripta euulgauimus? Nónne Euſebius Cæſarienſis de immolatione idolorum à noſtris cõfeſſoribus accuſatus fuit? nunquid non de Georgio probatum fuit, eum ab ordine ſui ſacerdotij à beato Alexandro reiectum fuiſſe? Nónne cæteri de alijs atque alijs criminibus notam cenſuramque paſsi ſunt? Quo iure igitur iſti contra nos Synodum ullam conſtituere potuerũt? aut qua fro[illegible] talem conuentum Synodum appellare audent, cui Comes præſedit, & ubi ſpiculator apparebat, & commentarienſis ſiue carcerarius pro diaconis Eccleſiæ aduentantes introducebat? ubi Comes uerba faciebat, cæteri præſentes in ſilentio erant, uel potius Comiti obſequium ſuum accommodabant? ubi, quod communiter epiſcopis placuit, ab illo impediebatur? Ille imperio utebatur, nos à militibus ducebamur: uel potius iuſsis Euſebianorum, ſententijsq́; ipſis Comes inſeruiebat? In ſumma, dilectiſsimi, quæ ſpecies ibi Synodi, ubi uel cædes, uel exilium, ſi Cæſari placuiſſet, conſtituebatur? Iam ſi, quid in accuſando ſit actũ, quæras, longè maiori admiratione capieris. Arſenium quendam occiſum ab Athanaſio criminibantur, & poculum myſticum fractum eſſe. At Arſenius iſte in uita ſupereſt, & placet ſibi de ueſtra communione: neq; aliunde teſtimonia expectat, ut uiuus eſſe doceatur, ſed ipſe ſeſe confitetur uiuere: idq́; in literis ſuis ad epiſcopum Athanaſium perſcripſit, quem iſti Arſenij interfectorem aſſeuerabant. Nec puduit impios, hominem tanta intercapedine locorum & itineribus terra mariq́; disiunctum, ab eo occiſum comminiſci, cuius per illa tempora locus ubi agebat, nemini mortalium cognitus fuit: adeò ille nullo dum attactus malo, ab accuſatoribus celabatur: quem quoad licuit in aliam urbem tranſtulerant, occiſuri eum libenter, ut homine uerè extincto, Athanaſium quaſi de certa cæde conuictum occidere poſſent. Sed diuinæ hic prouidentiæ gratiæ agendæ ſunt, quæ nihil iniuſti inualeſcere ſinit: Arſeniumq́; ſub omnium oculos uiuum produxit, dilucidè ſua præſentia calumnias eorum & figmenta retegentem. Qui nos nequaquã ut interfectores ſuos auerſatur, aut ut iniurioſos odit, nihil enim mali à nobis paſſus eſt: ſed noſtræ cõmunionis auidus, in noſtro grege cõuerſari cupit. quod ipſius ſcripta declarant. Sed hoc nihil Athanaſio profuit: qui oppreſſus calumnia, quaſi uerus homicida ab illis in exilium actus eſt. Non enim parẽs Imperatorum, ſed horum calumniæ illum in exilium exterminauerunt. Animaduertite, quæſo, num ita ſe habeat, ut dicimus. Quum nihil culpæ in comminiſtro noſtro Athanaſio reperirẽt, Comesq́; ſumma ui imminens, plura contra Athanaſium molirentur: epiſcopus Comitis uiolentiam fugiens, ad religioſiſsimum Imperatorem adſcendit, deprecans & iniquitatem hominis & aduerſariorum calumnias, poſtulansq́; ut legitima epiſcoporum Synodus indiceretur, aut ipſe audiret ſuam defenſionem: Imperator rei indignitate motus, ſcriptis ſuis accuſatores citat, ſuamque ipſius audientiam promittens: ſimulque Synodum indici iubet. Euſebiani autem ubi comparuiſſent, nihil inter accuſandum de obiectis Tyri criminibus meminẽre: ſed frumentum ab Athanaſio, ne ueſque detentas calumniati ſunt: eumque gloriatum eſſe dixẽre, quòd frumenti deportationem ex Alexandria Conſtantinopolim impedire poſſet. Hæc nonnulli ex noſtris, qui in ſynodo erant, ex Imperatore ad-

miratlonis pleno audierunt. Hic cum Athanasius ad tantas calumnias ingemisceret, affirmaretq; eas falsas esse, nec fieri posse ut homo priuatus & pauper tantum uirium haberet: Eusebius ue publicè quidē detrectans calumniatoris munus, deierauit, Athanasium perquàm opulentum esse, & satis uirium & autoritatis ad ista omnia patrāda habere: ut ita uerisimilior calumnia uideretur. Ad istum modum res actæ sunt per sanctos illos & uenerandos sycophantas episcopos. Sed Dei gratia plus in hoc negocio ualuit, quàm illorum scelerata malicia: quæ principis animum religiosum ad clementiā retraxit, ut satis haberet pro morte exilium irrogare. Horum omnium malorum causæ non alibi, quàm in illorum calumnijs consistunt: quorum dolos, fucelasq; criminū Imperator antea scriptis suis cū execratione improbauit: calūniasq; detestatus, Meletianos nefarios, dirisq; deuouendos, alijsq; grauissimis nominib. in suo diplomate appellauit: ut qui grauissimè ferret, cædē hominis uiui obiectā esse, & de uiuente & incolumi homicidiū fictū esse. Nos autē epistolā, ubi Imperator hæc scribit, isthuc ad uos misimus. At præclari Eusebiani, quò ueritatem scriptaq; sua obliterent, nomen synodi suis actis prætexunt: quū res ipsa negocium Imperatoriū, non synodale haberi debeat: quippe ubi Comes præsideat, & milites episcopos suo satellitio cingant: & Imperatoria edicta, quoa ipsi uolunt, coire cōpellant. Iam quæso uel hinc incredibiles eorū insidias animaduertite, & quàm in audēdo uarij sint & uersipelles, modò quacūq; ratione hominē è medio tollant. Si enim ueluti episcopi sese iudices esse uolebant, quid opus erat uel Comite, uel militibus, aut edictis ad coeundum Imperialibus? Quòd si Cæsare indigebāt, & ab eo acta robur accipere uoluerūt, quo iure ipsi iudiciū Cæsaris irritū fecere? aut qua de causa, quū Cæsar Meletianos & calumniatores & nefarios nō sine detestatione, ob cædē de uiuo homine cōfictam: Athanasium uerò innocentissimum suis scriptis pronunciarit: ipsi Meletianos uerum dicere, & Athanasium reum esse definiunt, nulla cum uerecundia hominem uiuum pro occiso imputantes? qui, & quo tempore hoc iudicium Cæsar proferret, & quum ipsi ad sententiam conflandam in unum coirent, nobiscum uiuebat. Hactenus de Arsenio. Poculum autem mysticum, quod, aut quo 'nam in loco à Macario fractum est? id enim sursum ac deorsum obuolitantes iactitant. Atqui Athanasium, ne accusatores quidem ausi fuissent eius criminis incessere, nisi ab ipsis summissi instructiq; fuissent. Sed tamen illi summam eius criminis in Athanasium referunt, quod ne in Macariū quidē, qui uictus non est, referri debet. Nec pudet eos coram catechumenis, & quod peius est, coram ethnicis, ita de mysterijs tragicari. Quū oporteat, sicut scriptū est, mysteriū regis celare: & ut Dominus præcipit, nō esse sancta porrigenda canibus, neq; proijciēdas margaritas ante porcos. Nō enim fas est mysteria gentibus prodere, ne per imperitiā ea subsannent, aut catechumeni per curiositatem scandalizentur. Sed tamē quod 'nam poculū, quo in loco, uel apud quos cōminuit? Meletiani scilicet sunt, qui hic se accusatores præbent, homines prorsus fide indigni, ut & schismatici, & hostes Ecclesiæ: neq; ij noui aut recentes, sed uetusti iam olim à temporibus beati Petri, cui insidias posuerunt: & Achillæ eius successoris, quē calumniati sunt: & Alexandri, quem usque ad tribunalia Cæsaris calumnijs persecuti sunt. & postremò ita meditandis criminibus exercitati, Athanasium inuaserunt, nihil alienum à sua malicia faciētes. Vt enim Athanasij antecessores, ita quoq; & ipsum Athanasium calumniantur, quorū calumniæ antea inefficaces, nunc tandem successum habuêre: ex quo Eusebianos in gratiam Arianæ impietatis socios & patronos adepti sunt: pro qua tuenda, ut in multos alios Episcopos, ita quoque in Athanasium conspirationes faciunt. Atqui locus ille, in quo confractum poculum iactitant, ecclesia non erat: nec quisquam presbyterorum ei loco uicinus: nec dies quo id factum à Macario uolunt, Dominica. Quū igitur neq; ecclesia ibi esset, neq; sacra fierent, neq; dies hoc ipsum requireret: quale, aut quando, aut ubi mysticum illud poculū fractū est? Pocula multa passim in ædibus, atq; adeò in medio foro haberi, nemini est dubiū: quę collisa collidentē nō impiāt. Mysticū aūt poculū, quod impium eum reddit qui id ultro frangit, nusquam nisi apud legitimos Ecclesiæ præsides inuenias: hic enim unus usus est calicis, & præter eum alius nullus: eoque solo uos legitimo ritu propinatis populo, eumq; uos pro canone Ecclesiastico accepistis: idemq; duntaxat penes eos habetur, qui Ecclesijs præsunt. Solū enim uestrū est propinare sanguinem Christi, & præterea nullius: Cæterū ut impius est qui hunc mysticū calicē frangit: ita multo magis impius est, q sanguini Christi cōtumelia facit. cōtumeliā aūt facit, qui præter Ecclesiasticam institutionē calice illo abutitur. Et hæc quidem eò à nobis dicūtur, nō quòd uel schismaticū poculū Macarius fregerit: sed quòd ibi omnino nullum fuerit. Qui enim fieri potuit, cū nec ipse loc⁹ Dominicus esset, neq; quispiā ibi Ecclesiasticus, atq; adeò ne tēpus quidē mysteriorum ageretur? Presbyter aūt qui fingitur adfuisse, est ille toties tumoribus inflatus Ischyras,

ras, qui neque ab Ecclesia electus est presbyter: neq; cum à Meletio constitutos presbyteros Alexander in Ecclesiam recipiebat, in eorum numero unquam habitus fuit, aut ab eo creatus. Quo pacto igitur presbyter Ischyras? aut quo tandē authore cōstitutus? nunquid scilicet à Colytho? id enim restat.atqui Colythum in gradu presbyterij mortuum, omnemq; eius manuum impositionē rescissam, omnesq; ab eo cōstitutos in laicorū ordinem redactos esse, et sub nomine laicorum ad Synaxim admissos, adeò apud omnes constat, ut nemo ea de re dubitandū putet. Quomodo igitur homo priuat⁹, & priuatas ædes inhabitās, poculū mysticū sibi cōcreditū habuit? Sed illi hominē priuatū presbyterū appellant, & in nostram iniuriā hoc nomen illi indiderūt, eidemq; pro mercede calumniarū ædificādæ ecclesiæ potestatē cōciliarūt. Qui ergo per id tēpus nullā habuit ecclesiā, nunc ad cōpensationē sceleris obsequijq; in accusando præstiti, Ecclesiā accepit, forsitan etiā episcopatu donādus: id enim passim iactitat, & minis fremit. talia proh dolor premia deinceps per episcopos accusatorib. & sycophātis deferūtur. Neq; id immeritò. quē enim administrum suę libidinis habuēre, & eum ut recū cōsiliorumq; socium, cōsimili episcopatu dignū censuēre. Obsecro igitur, ut non hactenus tantū, sed ad sequētia quoq; uos attētos præbeatis: ut cognoscere possitis, quid deinde ab illis factum sit. Impares ergo ueritati, quanquam se omnibus modis communierant, eo quòd Ischyras Tyri pro calumniatore habitus, nihil probare posset, et ipsa calumnia sua uanitate corrueret, iudiciū causæ suspensum uoluēre, donec de probationib. constaret. Promittūt igitur se aliquot ex suis Mareoten amādaturos, qui rem curiose scrutarentur: quos nos, eùestigiò multis de causis reijciendos docuimus: in primis quòd & Ariani essent, & propter Arianismū nobis propalàm infensi. Verùm illi potētia magistratuū freti, clam emittunt Diogniū, Marim, Theodorū, Macedoniū, annis ingenijsq; putidos & uenales: his addunt Vrsacium & Valentem, homines Pannonios, qui ab ultimis illis finib. Tyrum profecti sunt, ut sententiā in aduersarium d cerēt: & post tantum itineris, è Tyro Alexandriā contenderūt, nullo cum pudore, quòd se ex iudicib. testes facerent. Quin potius omnib. insidiaudi rationib propalàm susceptis, quosuis labores itineraq; subiēre, ut calumniā semel initā absoluerēt. Hostes ergo Athanasij, Athanasio peregrè detēto, Alexandriā in populū ecclesiamq; debacchaturi cōtendunt. Imò, quod absurdius est, Ischyra accusatore secū adducto, Macariū reum custodijs Tyri inclusum nō permiserūt in comitatu hærere, quem antea sub prætextu eius criminis sursum deorsumq; raptauerāt. Soli igitur Alexandriā cum accusatore Ischyra ipsorum cōtubernāli sodale compotore ingressi, assumpto unà præfecto Ægypti Philagrio, in Mareotam abscedunt: atq; illic soli pro libidine sua cum Philagrio quęstionib. incumbunt: nulla permissa presbyteris adeundi facultate, quanquam id multis precib. requirerent. erant aūt illi qui hoc postulabāt, omnes tum Alexādrinæ ciuitatis, tum uniuersę prouincię presbyteri, petētes, ut sibi ostendere liceret, quos nam testes Ischyras subornasset, & quale hoc hominum genus et ciuitates essent. Sacrorū igitur ministris exclusis, cotam ethnicis hominib. quæstiones de Ecclesia, de calice, de mensa Domini, de sanctis sanctorū habuēre: & quod grauius est, Ethnicos in quæstione de mystico poculo in testes citauerūt: & qui nam illud ab Athanasio rapuissent, Catholici interpellatione definierunt. nec puduit eos, eorū testimonia corā se, & solo duntaxat Præfecto recipere, qui unde gentium essent ignorabāt: nec ueriti sunt eos dicere ab Athanasio occisos, quorū testimonijs aduersum Athanasium abusi sunt. Quinimò necē Athanasio moliētes, nouis mēdacijs fabulā de emētita cæde Arsenij imitātur: eosq; qui uiui sunt, mortuos fingunt: & ut interfectos, qui adhuc superfunt, & hominū oculis in suis sedib. apparēt, apud uos longè inde semotos miserrimè deplorāt: ut cum è longinquo petenda sint rerū documēta, nostrū in sacris ministerijs collegā Athanasiū calūniari possint, quasi ui & potētia grassantē, quum ipsi per uim & potentiā omnia agant. Eadē enim denuò apud Mareotan, quæ Tyri, designata sunt. Vt enim illic Comes erat cum militari satellitio, nihil quod ipsis displiceret aut dici aut fieri permittens: ita quoq; & hic præfectus manu militari succinctus, omnea ecclesiasticos terrefaciēs, nulli permisit ex uero testimoniū dicere: & quod absurdius est, in ipsis ædib. accusatoris & cōmorabātur, & quæstionib. operā dandā, prout libuit, decernebāt: eoq; tā iudices q̄ testes, cæteriq; eiusdem studij, uel quod uerius est, Eusebianę factionis administri cōueniebāt. Quæ porrò Alexandriæ ausi sunt, arbitramur uobis non ignota esse, quū ea ubiq; gentiū fama diuulgata sit: strictos scilicet gladios in sanctas uirgines & fratres intētatos, flagella preciosis apud Deum corporib. incussa, pedesq; fustigationib. ad claudicationē illis mutilatos esse, quę mentē in castitate et in omnib. solidis bonis exercebāt: calūnias quoq; ubiq; infestas fuisse: gentiliū uulg⁹ interim nudare corpora uirginū, uerbetare, libidinari, & uirginib. aras idolorū, uictimasq; interminari: adeò ut homo qdā peruius, ueluti istiusmodi potestas iā deinceps cōcessa esset, in gratiā episcoporum,

porum, uirginem manu arreptam, ad altare quod fortè obuium erat protraxerit, necessitatem sacrificãdi & uim persecutionis repræsentans. Inter hæc scelera, uirgines fugere, Ethnici Ecclesiæ insultare: episcopis in illis ipsis ædib. ubi ista ppetrabãtur, uersantibus: in quorũ gratiã uirgines miseræ strictos gladios, omnis genera periculorũ, & quamlibet cõtumeliã & debacchationẽ experiri coactæ sunt. Et hæc qoidẽ passi sunt ipso ieiunij die à coepulonib. episcoporũ, cum quib. conuiuiũ agitabant, episcopis intus epulantibus. Hæc cum futura puideremus, nec uulgarẽ, sed quasi ex hostili incursu usitatẽ, detrecta ui (fateor) hoc genꝰ iudicij. Ea tes igitur quũ Alexandri Thessalonicensis episcopi animũ permouisset, scripsit ad eos qui Tyri adhuc cõmorabãtur, nihil nisi per coniurationẽ & calumniã cũ Athanasio agi. Quod si eum in suo grege adnumerent, sociũq; suę factionis iactitẽt, eo ipso uim suã in hominẽ, qua illi subscriptionẽ expresserunt, declarabunt: nec mirũ, quũ ipse quoq; omnib. modis sceleratissimus Ischyras nõ sponte sed malo coactꝰ, puiociã nos reos faciendi susceperit. Pro documento sunt eius ad coepiscopũ nostrũ Athanasiũ epistolę, quib. testatur nihil tale ibi actũ fuisse: sed se subornatũ esse, ut hæc fingeret. scripsitq; illa, quũ nec pro presbytero ab Athanasio agnosceretur, nec per gratiã eum titulũ obtinuisset, nec ius ædificãdę ecclesiæ pro remuneratione impetrasset, nec episcopatũ in mercedẽ expectaret: quæ omoia cõsecutus est ab Eusebianis, ob operã suã calũnię impensam. Atq; adeò eius cognati nobiscũ semper cõmunioni cõiuncti fuere: nõ facturi scilicet, si uel tãtillũ iniutiæ à oobis accepisset. Hæc nõ uerbis, sed re cõstare, testes sunt omnes Mareotæ presbyteri, qui comites episcopo in obequitationib. & itio erib. fuẽte, & qui tum cõtra Ischyrã scripsẽte: quibusq; nec tum quũ Tyrũ uenissent, permissũ fuit ueritatem loq: nec cum Mareotę remanerent, cõcessum fuit ut Ischyrã calumniatorẽ refellere liceret. Exemplaria aũt literarũ, tum Alexandri, tum presbyterorũ, tum ipsius Ischyræ, unà misimus: quib. adiuncta epistola patris Imperatorũ, in qua non solum calũniam de Arsenij morte confictã detestatur magna cum indignatione, q uiui homiois cędes imputata sit, uerũm etiã in crimine mystici poculi ualde admiratur tam uersipelle & uagã calũniandi inconstantiã, qua nunc Macariũ presbyterũ, nuoc Athanasiũ episcopũ de calice confracto incusarint. ac proiode re cognita, Melerianos iterò calumniatores, Athanasium uerò innocentissimũ pronunciat. Qui quæso non pro calumniatorib. Meletiani haberi debeãt, & inter Meletianos pręcipuè Ioannes? qui ubi ipse suã de calice confracto sycophantiã agnouisset, ac proinde in cõmunione à nobis receptus esset, animaduertẽs Eusebianos studijs animisq; cõ Meletianis coire, cõmunemq; factionẽ alere, ita tamen ut illos propalàm adiuuare nollẽt, sed alias ad id personas rerumq; ptextus quærerent, obtulit illis suã, ueluti in scena histrionicã operã, ad eam fabulã agendã: cuius argumentũ erat Arianorũ agon, primę aũt partis dramatis Arianorũ successua, astutela uerò & appẽdix Ioãnes cum suis gregalib. ut Arianorum studiosi sub istiusmodi occasione & specie iudicij, aduersarios impietatis è medio tollerent, & impietatẽ in locũ pietatis inducerẽt, Arianosq; in Ecclesijs locarẽt: quo illi qui pietatẽ exterminatã cuperent, per impietatẽ rerũ potiri possẽt: & ij qui partes impietatis cõtra Christũ susceperant, hostes impietatis summoueãt. Et iam calicẽ nobis proferũt confractũ, ut uideatur Athanasius in Christũ impius esse. At quæ cura mystici poculi ab illis expectãda est? aut unde pietatis in Christum antesignanꝰ? ulla de mystico populo religio? aut unde illi, qui Christũ nõ cognoscunt, poculũ Christi cognitũ habẽt? aut cur Domini calicẽ se in reuerentia habere simulant, qui Christum Dominũ cõtumelia afficiunt? aut quo'nã pacto calicẽ deplorant, qui episcopũ mysteria sacraq; in eo facientẽ, occidere satagunt: & quantũ in ipsis est, iam occiderunt? Aut qua'nã ratione delamẽtantur throni episcopalitet stolari uicẽ, q episcopo in throno sedenti necẽ moliũtur? ut thronus episcopũ desideret, & populi pia doctrina spolientur. Verùm neq; poculũ illos, aut cędes, aut ulla deniq; scelerũ species, quas ptexunt, sed sola Arianorũ impietas huc adegit: in cuius soliꝰ gratiã, Athanasio & cæteris episcopis insidias faciũt. Atq; etiã nunc Ecclesiæ bellũ inferũt. Age mihi ergo uideamus, qui'nã habeodi sint, q cędes & exilia faciunt: non'ne isti ipsi? Age qui'nã seculariũ potestate ad insidias episcoporũ abutũtur? non'oe Eusebius cũ suis? & nequaq ut ipsi scribunt, Athanasius, quẽ cum alijs multis hoc genere calamitatis affixerũt: & eodẽ tempore quatuor presbyteros Alexandrię, qui nũq Tyrũ non uenerãt, è finib. suis exterminauerũt. Age, qui'nã luctu & lachrymis digna pperrarunt? nonne isti, q & cędes & prima ista designarũt, & secũda cũ primis cõferere nõ recusant, omnia calũnijs miscẽtes, ut episcopũ impię suę hæresi nõ cedẽtem è medio tollãt? Hinc nimirũ Eusebius cũ suis infensas iras cõcepit, ob hoc Tyri species Synodi instituta est, eius rei gratia iudicia simulãtur. Nõ alio scopo inaudita causa, tanquã in re certa, literę ab illis passim circũmissæ sunt: nõ alio scopo apud patrẽ Cęsarũ, & apud ipsos religiosissimos Imperatores calũnias suas intẽtarunt. Verùm qd obtrectationum

tionū passus sit Athanasius, sacrorū nobiscū cōminister, necessariū relatu est: ut uel hinc deprehendatis, nihil illos aliud nisi cędē niti quærere. Frumentū dabatur à patre Imperatorum in alimentū niduarū, partim Libycarum, partim Ægyptiarū: quod etiamnū accipiunt, Athanasio nihil inde nisi operā & laborē referente. Interim dum & illæ perciperēt, nec ulla querela esset de nō accepto alimēto, idq; ipsę cōfiterentur: accusatur p calūniā Athanasius, quod uniuersum frumentū diuēditū in suos usus sepofuisset. Certè hoc Impetator, istorū calūnijs inductus, in suis literis conqueritur. Qui igitur calūniatores? nonne illi, qui & primas illas calūnias texuerunt, & à secūdis istis nō abhorrent? Qui deniq; istarū literarū Imperatori authores fuēre? nonne Arianorū fautores? qui nihil quod huic uiro noxā adferre posset, nec in dicēdo, nec in scribendo subterfugiūt. Quis enim omissis tātorū malorū authorib. in alios istāsu spicionem deriuauerit? quū manifestissimè eorū calūnia pateat ex studio ipsorū, quo ab Ecclesia frumentū abalienare, & transferre ad Arianos satagunt: quæ culpa eos potissimum authores principesq; habere uidetur, qui calūnijs apud imperatorē depositis, nihil recusārūt, quo uiro necē molirentur, & à clero Ecclesiæ alimenta auerterēt, ut ea sine omni dubio hæreticis in prædā cedant. Misimus aūt ad uos testimonia cōministrorum nostrorū qui in Lybia, Pentapoli & Ægypto degunt, ut etiā inde cognoscatis illorū in Athanasiū sycophantias. Quod ideo faciūt, ut cæteris per metū, qui pię opiniōis sunt, quiescentibus, impia Arianorū hæresis introducatur. Nos aūt uestræ prudentię gratias agimus, dilectissimi, quòd sæpius anathemate Arianos notastis, neq; illis locū in Ecclesia dedistis. In proximo aūt iam est, ut ex rerū documentis appareat, quales Eusebiani sint. Ecce enim post prima eorum de Arianis scripta, quorū antigrapha ad uos misimus, apertè iam Arianos homines, atq; eo nomine ab uniuersa Ecclesia anathemate cōdēnatos cōtra Ecclesias irritāt, episcopūq; illis cōstituūt diuulsis à se inuicē per metū Ecclesijs, quo illis ubiq; suppetant cooperatores suæ impietatis: ac proinde diaconos suos ad Ariomanitas legant, propalàm cum Ariomanitis communione sumpta: literisq; ultro citroq; missitatis, ecclesiā in schisma cōijciunt: eaq; passim scribunt, quæ & hæresim cōmendant, & Ecclesiā conuicijs lacerant: ut ex literis eorū ad Rom. episcopum, & fortasse ad uos ipsos scriptis deprehēdere potestis. Quàm igitur ista inulta esse non debeant, etiam uos dilectissimi animaduertitis. Grauia enim sunt, & aliena à Christi doctrina. Hac certe de causa in publico conuentu de cōcilio omnium has literas ad uos dedimus, quibus oramus uestram in Christo prudentiā, ut recipiatis hanc de Athanasio contestationē: & cōmercium, cōmunionemq; eius admittite: & zelū indignationemq; contra Eusebianos, qui istiusmodi tentār, induite, ne diutius istiusmodi prauitas & malitia contra Ecclesiā inualescat. uos certè uindices huius iniustitiæ imploramus, citantes illud Apostolicū uerbum: Auferte mala ex uobis. mala enim reuera sunt, & indigna cōmunione, quæ ab illis designantur. Ne igitur illis aurē prębueritis, si denuò ad uos contra Athanasiū episcopū scribāt. Quicquid enim ab illis proficiscitur, falsum est, etiāsi nostra Ægyptiorū episcoporum nomina epistolis suis asscribāt. certū enim est, nō nos eos esse quorū nomina inscriptis subijciūt: sed Meletianos, homines perpetuò schismaticos, q etiā nūc Ecclesias turbāt, & seditiones cōmouēt: cōstitutionesq; absurdas, & propemodum ethnicas faciunt: eaq; designant, quæ quia abominamur scribere, ex nostris legatis, qui uobis hanc epistolam adferūt, cognoscete poteritis. Hæc quidem Ægyptij ad omnes, & ad episcopum Romanum Iulium scripsēre.

SYNODVS SYRMIENSIS.

PHotinus Ecclesiæ Syrmij episcopus, Christū initiū à Maria cœpisse, & nudū esse hominem, errore Sabellij & Samosateni imbut*, palàm docuerat: queadmodū Basili* refert lib. contra Eunomiū, & Ambrosius in Apologia Dauid: Epiphanius etiā lib. 2. tomo 2, hæresi 71. Quod dogma cum perturbationem Ecclesiæ attulisset, Imperator Constantius Synodum episcoporum ad Syrmiū conuocauit, anno proximo post consulatum Sergij & Nigriani, ad annum Christi circiter trecentesimum quinquagesimumsexrum, annis quinq; post Synodum Sardicensem. Socrates libro primo, cap. uigesimonono: Sozomenus lib. 4. cap. 6.

Conueniunt autem eò Ariani episcopi, ex Orientalibus Marcus Arethusius, Georgius Alexandrinus, Basilius Ancyranus, Pancratius Pelusianus, & Hypatianus episcopus Heracliæ. Ex Occidentalibus uerò, Valens Mursorum, & Osius Cordubæ, qui insidijs Arianorum paulo antè in exilium expulsus, studio potius seu dolo eorum qui Syrmij cōuenerant ab Imperatore accersebatur. Synodus igitur primùm Photinum deprehēsum in errore Sabellij & Samosateni deposuit, postea fidei formulas conscripsit inter se diuersas, Græcam unam, Romanam alterā: cuius paulo pòst ipsos etiam authores pœnituit, ideo quòd contraria ipsorum doctrinæ contineте uideretur. Osius autem, qui inuitus synodo intererat, principiò consentire nolens, uerberibus ad assensionē & subscriptionem compul-

compulsus est. Socrates libro secundo, capite uigesimosecundo : Sozomenus ibidem. Qui & libro quarto, cap. 12 indicat, Osium in eadem Synodo sententiam hanc approbasse, quòd neq; homousion, neq; homiusion dicendū sit, ideo quòd nomina ista ignota essent scripturis. atq; eam ob causam Arianos, Osij aliorumq; catholicorum nomine, literas ementitas Syrmij, ad Oriētales dedisse, gloriantes Occidentales tandem in suam sententiam & planam & ueram concessisse.

Videtur & ex eodem libro, eodem cap. 13, Synodum eam constituisse, filium secundum essentiam patri similem dicendum esse. Et adfirmat Hilarius contra Constantium, in ea Synodo Constantium admisisse & probasse substantiæ nomen, Christū nempe homousion esse: sed per simulationem, ut Occidentalibus imponeret.

Extant duo symbola apud Socratem lib. secundo, capite trigesimo: & Athanasium in epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ, ubi sic: Rursus, inquit, Syrmij aduersus Photinum congregati, aliam fidem cōposuerunt, non ita prolixam, neq; tot uerbis abundantem. Nam plerisq; detractis, alia addiderunt, ueluti ea persuggestionē ab alijs audiuissēt. Sunt autem ista. Credimus in unum Deū, patrem omnipotentem, creatorem & factorem omniū, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Et in unigenitū eius filium, Dominū nostrum IESVM Christū, ante omnia secula ex patre genitū, Deum ex Deo, lumen de lumine, per quem omnia in cœlis & in terra facta sunt, tam inuisibilia q̄ uisibilia: eundemq; uerbum esse, & sapientiam, lucem uetam & uitam: & ultimis dieb. hominem factum, natumq; ex sancta uirgine, crucifixū, & mortuū & sepultum esse, & resurrexisse è mortuis tertio die, & assūptū in cœlos esse, sedereq; ad dextrā patris: uenturumq; in cōsummatione seculi ut iudicet uiuos & mortuos, reddatq; unicuiq; secundum opera sua, cuius regnum indefinēs permanebit in infinitas ætates: sedet enim ad dextrā patris, nō solum in hoc seculo, sed & in futuro. Et in Spiritumsanctū, hoc est paracletū, quē promissum Apostolis, post adscensum in cœlos misit, ut doceret eos & cōmonefaceret omniū: per quem omnes animæ quæ in eum synceriter credunt, sanctificantur. Eos porrò qui dicunt, ex nō ente, aut ex alia subsistentia, & non ex Deo filium extitisse, aut quòd tēpus aut ætas fuit quando ille nō erat, alienos à se censet sancta & catholica Ecclesia. Iterum ergo dicimus: Si quis patrem & filium duos Deos opinetur, anathema esto. Item, si quis dicens Deū Christum esse, sed eum ante secula filiū Dei, & administrum patri, ad uniuersitatis creationē non fuisse cōfiteatur, anathema esto. Si quis eum qui ingenitus est, aut patrem eius, ex Maria natum ausit dicere, anathema esto. Si quis filium ante Mariam, sed secundū præcognitionem fuisse dicat, ac non potius ante secula ex Deo genitum, apud Deum fuisse, & per eum omnia facta esse, anathema esto. Si quis substantiā Dei dilatari aut contrahi loquatur, anathema esto. Si quis dilatatā essentiam, filium efficere dicat: aut dilatationem substantię Dei, filium nominet, anathema esto. Si quis merum hominem ex Maria natū esse dicat, anathema esto. Si quis hæc uerba, Ego sum Deus primus & ultimus, ego quoq; postea, & præter me nō est Deus, quæ ad subuersionē idolorū dicta sunt, ad subuersionem unigeniti ante secula Dei Iudaicè accipiat, anathema esto. Si quis hoc dictū, Verbum caro factū est, audiens, uerbum in carnē mutatū esse opinetur: aut postq̄ conuersionē passum esset, carnem assumpsisse dicat, anathema esto. Si quis unigenitū filiū Dei crucifixum audiens, eius deitatem corruptionē, passionem, mutationem, diminutionē, aut extinctionem, sustinuisse dicat, anathema esto. Si quis hoc dictum, Faciamus hominē, non patrem ad filium, sed Deum secum loqui affirmet, anathema esto. Si quis Abraham non filium, sed ingenitum Deum aut patrem eius uidisse asseueret, anathema esto. Si quis cum Iacob non filiū colluctatū fuisse dicat, sed ingenitum Deum, aut patrē eius, anathema esto. Si quis hoc dictū, Pluit Dominus ignem à Domino, non de patre & filio accipiat, sed ipsum à seipso pluisse dicat, anathema esto. pluit enim filius Dominus, à Domino patre. Si quis audiens Dominum patrem, Dominum item filium, eo quòd Dominus ex Domino sit, duo numina existimet, anathema esto. Non autem eiusdem ordinis patrem & filium, sed filiū patri subiectum arbitramur. Neque enim ille Sodomam sine consilio patris descendit, neque à se pluit, quum penes patrem authoritas sit: neque ex se habeat quod sedet ad dextrā patris, sed auscultet patri ita loquenti, Sede à dextris meis. Si quis patrem & filium & spiritum sanctum unam personam esse dicat, anathema esto. Si quis spiritum sanctum paracletum nominans, ingenitum dicat Deum, anathema esto. Si quis, ut docuit Dominus, alium adhuc nominet paracletum, præter filium (dixit enim, Et alium paracletum mittet uobis, quem ego rogabo) anathema esto. Si quis patrem & filium & spiritum sanctum tres deos appellet, anathema esto. Si quis uoluntate Dei, filium Dei ita extitisse dicat, ut aliquid quod conditum est, anathema esto. Si quis nolente patre filium genitum esse dicat, anathe-

ma esto. (non enim pater coactus naturali necessitate, filium, quem noluit, genuit: sed statim ubi uoluit, sine tempore & passione eum ex se genitum edidit) anathema esto. Si quis ingenitum, & sine origine filium nominat eo animo, ut duo ingenita & inoriginata, & duos deos statuere uelit, anathema esto. Caput enim & principium omnium filius est, caput uerò & principium Christi Deus. ita enim ad unum principium uniuersitatis nullo initio inchoatum, per filium piè omnia reducimus. Iterūq; exactè tradentes Christianismi sensum dicimus: si quis Christum Deum, filium Dei ante secula, administrumq; ad uniuersitatis opificium fuisse neget: sed ex quo tempore è Maria genitus est, Christum & filiū appellatum fuisse, & principium suæ deitatis tum accepisse dicat, anathema esto.

Istis omnibus, inquit, neglectis, ac ueluti melioribus repertis, aliam fidem decernunt: & Syrmij in scripta referunt, Romano quidem sermone, sed quæ Græcè interpretrata hunc sensum habeant. Quoniam de fide placuerat disceptationem fieri, omnia cum sedulitate inquisita & examinata fuēre Syrmij in præsentia Valentis, Vrsatij, Germinij, cæterorumq; omnium. Constitit ergo, unū esse Deum omnipotentē, sicuti in uniuerso orbe prædicatur. Et unum eius unigenitū filium, Dominum nostrū IESVM Christum, ex eo ante secula genitū. duos tamen Deos non oportere dici, quū ipse Dominus de se loquutus sit: Vado ad patrē meū, & patrem uestrū, Deū meum, & Deum uestrū. ideoq; omniū Deus habendus est, quemadmodum Apostolus dixit: An Iudæorū tantummodo sit Deus, & non etiā gentium? certè & gentium: quoniā unus est Deus, qui iustificabit circumcisionē ex fide, & præputiū per fidem. & reliqua omnia consentiunt, & nullā prorsus habent ambiguitatem. Cæterum quia multos cōmouet uox latinè quidem dicta Substantia Græcè autem *οὐσία*, hoc est, ut diligentius cognoscatur, illud quod *ὁμοούσιον* aut *ὁμοιούσιον* dicitur: nullam earum uocum mentionem debere fieri, neq; de ea id sermocinandum in Ecclesia censemus, quòd de ijs nihil scriptū sit in sacris literis, & quòd illa hominū intellectum & mentem transcendant, & quòd nemo possit generationem filij enarrare. quēadmodū scriptum est: Generationē eius quis enarrabit? Solum enim patrem scire, quomodo filium suum genuerit, certū est. Nulli uerò ambiguum, patrem maiorem esse: neq; est quod quisquā dubitet, patrem honore, dignitate deitate, atq; adeò ipso nomine paterno maiorē esse, attestante præsertim ipso filio: Qui misit me pater, maior me est. & hoc ipsum catholicū est. Et nemo ignorat duas esse personas patris & filij, ac proinde patrē maiorem, filium uerò patri cum omnib. quæ illi pater subiecit, subiectum esse: patremque initiū nō habere, & inuisibilem & immortalem & liberū à passionibus esse: filium uerò ex patre genitum esse, Deum ex Deo, lumen de lumine: eiusq; generationem, quemadmodum superius dictum est, neminem scire nisi solum patrem: ipsumq; filium Dominū nostrum & Deum, carnem siue corpus, hoc est hominem, è Maria uirgine assumpsisse, quemadmodum angelus prænunciauerat, & omnes scripturæ docent, & in primis ipse gentium Apostolus, hominē assumpsit Christus ex Maria uirgine, per quam passus est. Summa autem totius fidei & firmamentum est, ut Trinitas semper retineatur: queadmodum legimus in Euangelio, Abite & baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & spiritus sancti. Numerus autem Trinitatis integer & perfectus est. Paracletus porrò, nimirum Spiritus sanctus, per filium missus secundum Euangelium uenit, ut Apostolos & omnes credentes erudiret & sanctificaret.

Recitat utrumq; Symbolum & Hilarius, de Synodis aduersus Arianos. Ac prius quidem, cum prolixissima explicatione. De posteriori autem sic ait: Meministis, in ea scripta proximè apud Syrmium blasphemia id tentatum ac laboratum fuisse, ut dum pater unus & solus omnium Deus prædicatur, Deus esse filius negaretur: & dum de homousio & *ὁμοιουσίῳ* taceri decernitur, id decretum esse, ut aut ex nihilo, ut creatura, aut ex alia essentia, ut consequentia creaturarum, & non ex Deo patre, Deus filius natus confirmaretur. Tum porrò in eo quod honore, claritate, dignitate, maiestate pater maior diceretur, id esse quæsitum, ut filius his omnibus quibus pater maior est, indigeret. Postremò dum ignorabilis natiuitas eius asseritur, per hoc ignorantiæ decretum, nescire quòd ex Deo sit, iuberemur. Perinde quasi iuberi decerniq; possit, ut quis aut quod ignoraturus sit sciat, aut quod scierit ignoret.

His formulis, ut subscriberet Photinus, etiam post depositionem ab episcopis admonitus, & promissione restitutionis erepti episcopatus iussus est damnare suum dogma. id uerò ille recusabat, & ad disputationem Synodum prouocabat. Dicitur igitur dies ex sententia Imperatoris: conueniunt episcopi, adhibentur Imperatoris consilio senatores non pauci, constituuntur notarij utriusque patris uerba excepturi: & committitur acerrima concertatio, Basilio Synodi nomine Photino contradicente. A' quo etiam uictus Photinus, & condemnatus, in fugam sese dedit. Socrates libro secundo, capite trigesimo.

SYN-

SYNODVS IN ORIENTE.

Contra Sirmiensem Synodum, Hilarius ibidem ait congregatos fuisse episcopos Orientales: quanquam locum non addit. & sententiarum definitiones duodecim condidisse, quas ex eo adscribimus.

His tot, inquit, & tantis impietatis professionibus editis, has rursum è contrario Orientales episcopi in unum congregati sententiarum definitiones condiderunt.

1 Si quis audiens imaginem esse filium Dei inuisibilis, idē dicat esse imaginē Dei, quod & Deum inuisibilem, quasi non confitens uerè filium, anathema sit. Expositiones omnes si quid habent criminis, intra se habent: cæterùm non habere in publica facie existimantur. Sed quia scirē mea sola Syrmiū esse delata, exclusa est assertio uolentium nominibus tantum patrem & filium prædicare: cum imago omnis eius ad quē imaginetur, species indifferens sit. neque enim ipse sibi quisquam imago est: sed eum cuius imago est, necesse est ut imago demonstret. Imago itaq; est, rei ad rem coæquandæ imaginata & indiscreta similitudo. Est ergo pater, est & filius, quia imago patris est filius: & qui imago est, ut uerè imago sit, speciē necesse est & naturam & essentiam secundum quod imago est, in se habeat autoris.

2 Et si quis audiens filium dicentem, Sicut enim pater habet uitam in semetipso, sic & filio dedit uitam habere in semetipso: eundem dicat, qui acceperit à patre uitam, qui confitetur hoc idem, Ego uiuo propter patrem, quem & illum qui dederit, anathema sit. Discernitur persona accipientis & dantis, ne ipse sit idem unus & solus. Cum enim anathema sit, qui solitarium atq; unicum in accipientis & dantis professione crediderit, non potest intelligi idem atq; unus à se accepisse qui dederit. Neq; enim est ipse solus qui uiuit, & per quē uiuit: quia alius est sibi uiuens, alius profitens se uiuere per autorem: & unum atq; eundem nemo profitebitur, qui uita utatur, & per quem sit causa uiuendi.

3 Et si quis audiens unigenitum filium, inuisibilis Dei similem, non dixerit essentia filium, qui est imago Dei inuisibilis, cuius imago & iuxta essentiam intelligitur, quasi non uerè dicens filium, anathema sit. Indiscreta confirmatur indissimilisque natura. Cum enim unigenitus filius, & imago inuisibilis Dei sit, necesse est per speciem atque naturam similis essentia sit. Aut quomodo inter filium atque patrem natura discernitur generis indifferentis, cum in his quæ patris sunt propria, subsistens filius, per naturam in se genitam consistat, gloriȩ scilicet, uirtutis, potestatis, inuisibilitatis, essentiæ: atq; in his paribus diuinitatis bonis intelligitur, neque ille minor esse, cum filius sit: neque hic præstare, cum pater sit: cum patri filius & coimaginatus ad speciem sit. Nec sit dissimilis in genere, quia diuersitatem substantiæ geniti ex substantia patris & filij similitudo non recipit: & omnem in se diuinitatis paternȩ, qualis & quanta est, formam inuisibilis Dei filius & imago complectitur. & hoc uerè est esse filiū, paternæ scilicet formæ ueritatē, coimaginatæ in se naturæ perfecta similitudine retulisse.

4 Et si quis audiens hoc, Quomodo enim pater habet uitam in semetipso, sic & filio dedit uitam habere in semetipso: similem nō dicat etiam iuxta essentiam filium patri, ipso testante quòd sic habet quemadmodū dixit, anathema sit. Manifestum est enim, quòd uita in patre hic intelligitur substantia significata: uita quoque in unigenito, quæ ex patre generata est, essentia intellecta, ita similitudinem essentiæ ad essentiam significari connectitur. Tali confessione originis suæ indiscretæ naturæ perfecta natiuitas est. Quod enim in utroque uita est, id in utroque significatur essentia, & uita quæ generatur ex uita, id est, essentia quæ de essentia nascitur, dum non dissimilis nascitur scilicet, quia uita ex uita est, tenet in se indissimilem naturam originis suæ: quia & natæ & gignentis essentiæ, id est, uitæ quæ habetur & data est, similitudo non discrepet. Quòd enim ex se Deus eum ex naturæ suæ similitudine genuit, non deseruit in eo genitam similitudinē naturalis proprietate substantiæ. Non enim aliud habet quàm dedit: & sicut uitam habens, ita habendam dedit uitam. Ac sic, quod de essentia tanquam uita ex uita, simile sui secundum essentiam nascitur, nullam diuersitatem ac dissimilitudinem admittit geniti & gignentis essentia.

5 Si quis condidit uel creauit me, & genuit me, ab eodem audiens hoc Genuit me, non tamen ex similitudine essentiæ intelligat, sed idem esse dicat, Genuit me & Condidit me, quasi non dicens filium de Deo perfectum, ex duobus nominibus significatum filium, sed per duo nomina, hoc est, Condidit me & Genuit, conditionem tantummodo dicens, & nequaquam filium, sicut tradidit sapientia ex duobus pium intellectum, anathema sit. Dicentibus creaturam uel conditionem esse filium Dei, contraitur ratione subiecta. Namque impietatis hæreticorum hinc prophana præsumptio est, quòd legisse se dicāt: Dominus condidit uel creauit me. Idipsum enim conditio & creatio uidetur intelligi. Sed consequentem sententiam subtrahentes, ex qua intelligen-

intelligentiã prior ſumit, ex prima arripiunt impietatis ſuæ autoritatem, ut creaturam dicant, quia Sapiẽtia dixerit ſe creatam. Quę ſi creata eſt, quomodo potuit & naſci? quia omnis natiuitas, quęcunq; eſt, in natuiam ſuã ex natura gignente conſiſtit. Creatio autem ſumit exordium de creantis poteſtate: potente ſcilicet creatore ex nihilo condere creaturam. Sapientia itaque, quæ ſe dixit creatam, eadem in conſequenti ſe dixit & genitam creaturam: creationem referens ad parentis indemutabilem naturam, quæ extra humani partus ſpeciem & conſuetudinem ſine imminutione aliqua ac demutatione ſui, creauit ex ſe ipſa quod genuit. Creantis enim opus non haber paſsionem aut permixtionis, aut partus. Eſſe enim aliquando incipit, quod creatur ex nihilo. Et qui creat, efficit pro poteſtate quod condidit: & eſt opus uirtutis creatio, non naturæ ex natura gignẽte natiuitas. At uerò natiuitas legitimæ originis & genuinæ naturæ profectus eſt. Ex natura enim generante naturam ſumpſit genita natura. Sed quia filius Dei nõ corporalis partitudinis eſt genitus exẽplo, ſed ex perfecto Deo pfect' Deus natus eſt: idcirco ait creatã ſe eſſe Sapiẽtia, iam omnes in generatione ſua corporales paſsiones excludens. At uerò ut oſtenderet, non creationis in ſe, ſed natiuitatis naturam eſſe: ſubiecit, & genitam: ut cum creatam ſe & genitam confitetur, abſolutam natiuitatis ſuæ intelligentiam præſtaret, dum & indemutabilem patris naturam in creatione ſignificat, & legitimam ac propriam ex Deo patre genitam naturæ ſuæ oſtendit eſſe ſubſtantiam. Atq; ita perfectæ natiuitatis intelligentiam, creationis & generationis attulit ſermo, cum alterũ ſine demutatione, alterũ in proprietate naturæ eſt. Fitq; utrunq; unũ, & unũ utrunq; perfectum, dum & filius ex Deo, ac ſine demutatione Dei natus eſt, & ex patre naſcitur ut creetur, & indemutabilis ex ſe, ac naturalis filio pater ſic filiũ condit ut generet. Hæreſis ergo, creaturam eſſe Dei filium profiteri auſa, damnatur: quia impiam creaturæ Dei ex nihilo opinionem, impaſsibili per eam diuinitatis perfectione monſtrata, conſequens profeſsio naturalis generationis extinguat.

6 Et ſi quis in filio patris ſimilitudinem ſecundum eſſentiam quidem, ipſo filio reuelante per hæc quę dicit, Sicut enim pater habet uitam in ſemetipſo, ſic & filio dedit habere uitam in ſemetipſo: iuxta efficientiam autem, per ea quæ docet, Quæ enim pater facit, eadem & filius ſimiliter facit, ſolam ſecũdum efficaciam ſimilitudinem concedens: iuxta eſſentiam uerò, quod eſt principaliſsimum fidei noſtræ, filium fraudet, quaſi ſemetipſum fraudans cognatione uitæ perpetuæ, quæ eſt in patre & filio, anathema ſit. Concluſi hæretici ſcripturarum autoritatibus, hoc ſolum tribuere ſolent filio, ut patri tantùm uirtute ſimilis ſit: adimant autem ei ſimilitudinem naturæ. ſtulti atq; impij, non intelligentes, non niſi ex naturæ ſimilitudine ſimilitudinem eſſe uirtutis. Neque enim aliquando inferior natura, ſuperioris à ſe potiorisq; naturę uirtutẽ conſequetur. Aut quid hæc aſſerentes, de omnipotente patre Deo profitebuntur, ſi uirtuti ſuæ uirtus naturæ inferioris exæquatur? Non enim poteſt negari, quin filius idem poſsit, cum dixerit: Quæcunque facit pater, eadem & filius facit ſimiliter.
Sed ſimilitudini uirtutis, naturæ ſimilitudo ſuccedit, cum dicit: Sicut enim pater habet uitam in ſemetipſo, ita & filio dedit uitam habere in ſemetipſo. In uita, naturæ & eſſentiæ ſignificatio eſt: quæ ſicut habetur, ita data eſſe docetur ad habendum.
Tenet ergo uitæ ſimilitudo, uirtutis ſimilitudinem. Similitudo enim uirtutis non poteſt eſſe diſsimilis naturæ: atque ita neceſſe eſt, ut eſſentiæ ſimilitudo uirtutis ſimilitudinem cõſequatur. Quia ſicut ea quæ pater facit, eadem & filius facit: ita ſicut habet uitam pater, ſic habendam filio dedit uitam. Condẽnatur ergo impię profeſsionis temeritas, quę uirtutis ſimilitudinem confitens, diſsimilitudinem auſa ſit prædicare naturæ: cum principalis ſpei noſtræ fides ſit, indifferentem in patre & filio diuinitatis ſubſtantiam confiteri.

7 Et ſi quis patrem & filium credere ſe promittens, patrem diſsimilis ſibi eſſentiæ dicat, ſed ſimilis efficaciæ, quaſi prophanas & nouas uoces contra eſſentiã filij loquens, & interimens uerum Dei filium eſſe, anathema ſit. Confuſis permixtis que uerbis ueritatem frequentiſsimè hæretici eludunt, & incautorum aures communium uocabulorum ſono capiunt, patrem & filium ſolis nominibus, non etiam per ueritatem naturalis & genuinæ eſſentiæ prædicantes: quia omnium creationum ſciant dici Deum patrem: & ſanctos quoſque nuncupari meminerint Dei filios. quo exemplo patrem & filium ſecundum communia uniuerſitatis nomina confitentur, ut pater & filius dicantur potius, quàm ſint. Dicuntur enim, non etiam ſunt, ſi in his differentis eſſentiæ diſcreta natura eſt, cum non poſsit paterni nominis ueritas niſi ex naturæ ſuæ progenie acquiri. Pater itaque non poteſt alienæ à ſe ac diſsimilis ſubſtantiæ pater dici, quia natiuitas perfecta non habet diſsidentem originalis ſubſtantiæ diuerſitatem. Repudiatur

dicatur ergo hæc omnis impietas, quæ patrem non secundum naturam suam, genitiq; ex se filij patrem loquatur. Neque enim pater per id dicetur Deus, si habeat uirtuti atque efficaciæ suæ similem creationem, sed si genuerit non dissimilis atque alienæ à se essentiæ naturam: quia diuersitatem paternæ naturæ natiuitas naturalis non recipit. Atque ob id anathema sint, qui patrem asserunt dissimilis sibi naturæ patrem esse, ut ex Deo aliud quàm Deus natus sit, & putant essentiam patris à se in filio degenerasse giguendo. Perimunt enim, quantum in se est, ipsam illam innascibilem patris & indemutabilem essentiam: quia ausi sunt in unigeniti sui natiuitatem, dissimilitudinem degeneratæ essentiæ naturalis ingerere.

8 Et si quis intelligens similem secundum essentiam filium, eius cuius & filius intelligitur, eundem dicens filium quem patrem, aut patrem patris, aut per emanationem, aut aliquam passionem, quemadmodum corporales filios, ab incorporali patre incorporalem filium subsistentem, anathema sit. Cauetur in omnibus aduersum singularum peruersitatum uitia, neque occasio fraudis admittitur. Plures enim hæreticorum, idcirco similem secundû diuinitatem esse patri filium dicunt, ut per similitudinis proprietatem, eundem patrem esse quem filium confirment: quia indiscreta similitudo admittere uideatur unici ac singularis occasionem. Quod enim non dissentit in genere, id uidetur in unione manere naturæ. Sed natiuitas non admittit hanc fabulam, quia unio non habet natiuitatem: quod enim natum est, habet natiuitatis suæ patrem. Neq; quia indiscreta est nascentis à gignête natiuitas, ideo ipse est & generator & genitus, cum nô possit nisi alius atque alius esse generans & generatus, neque rursum dissimilis esse possit natus & generans. Anathema ergo est, qui in patre & filio naturæ similitudinem, ad abolendam filij personalem significantiam, personabit. Quia cum in nullo differat res à re per mutuam similitudinem: similitudo tamen ipsa non recipiens unionem, patrem & filium per id quod filius indemutabilis similitudo patris est, confitetur. Non enim aut pars est filius patris, ut unus dici possit & natus & generans. Neque emanatio est, ut continenti fluxu per corporalem & indiuiduum procursum, idem ipse fluxus retentus in origine, ipsum sibi sit serie atque tractu cohærenti, origo quod fluxus: sed perfecta natiuitas est, & cum naturæ similitudine manens, non conceptu & partu corporali corporaliter inchoata, sed secundum eiusdem naturæ similitudinem incorporalis filius ex incorporali patre subsistens.

9 Et si quis propterea quòd nunquam pater filius intelligitur, & quòd filius nunquam pater intelligitur, alium dicens filium præter patrem, propterea quòd alius sit pater, alius sit filius, secundum quod dictum est (Alius est qui testimonium perhibet mihi, qui me misit pater) propterea hanc piam in Ecclesia intelligendam proprietatem personæ patris & filij, timens ne quando idem intelligatur filius & pater, similem non dicat etiam iuxta essentiam patri, anathema sit. Dictum ad Apostolos Domini est: Estote prudentes ut sunt serpentes, & simplices ut columbæ. Per quod dissidentium à se animantium inesse nobis uoluit naturam, sed ita, ut serpentinam prudentiam columbæ simplicitas temperatet, & simplicitatem columbæ prudentia serpentis instrueret: fieretque & simplex sapientia, & sapiens simplicitas: quod præceptum in huius fidei expositione seruatum est. Nam cum superior, de qua locuti sumus, sententia id cauisset, ne per similitudinem essentiæ, personalis unio prædicaretur, neque ut naturæ indifferentia periméret filij natiuitatem, & unus ac solitarius nobis esset in sensu, quia alter ab altero non differret in genere: sed consequenti sententia illi prudentiæ serpentis, cui configurati cum columbæ simplicitate præcipimur, per simplicem atque Apostolicam prudentiam rursum occursum est, ne forte per id quod personalis unio non reciperetur, quia alius sit pater, alius sit & filius; prædicatio iterum dissimilis naturæ possit obrepere: ne dum alius est qui misit, & alius qui missus est, quia non unus est missus & mittens, discretæ ac dissimilis naturæ existimarentur esse missus & mittens, cum diuersæ essentiæ esse non possint natus & generans. Retinetur itaq; in patre & filio naturæ indifferentis similitudo per essentiæ natiuitatem. Non tamen damnû personæ affert; ut unus sit missus & mittens, similitudo naturæ. Neq; rursum in personæ proprietate, cum nô possit ipse sibi unus & filius et pater dici, aufertur similitudo naturæ, atq; ita & natiuitatis ueritas ad similitudinem proficit essentiæ, & similitudo essentiæ nô adimit natiuitatis personalê ueritatem. Neq; rursum professio gignentis & geniti similitudinem excludit essentiæ: quia cum gignens & genitus unus esse non possit, non tamen diuersæ naturæ sint natus & generans.

10 Et si quis in aliquo tempore patrê Deû unigeniti filij intelligat, & non super tempora, & super omnem humanâ existimationê unigenitum filium sine passione extitisse,

quasi prætergrediens Euangelicam prædicationem, quæ temporum quidem intercapedinem de patre et filio aspernata est: fideliter autem nos docuit, quòd in principio erat uerbum, & uerbū erat apud Deum, & Deus erat uerbum, anathema sit. Pia professio est, patrem non intra tempora contineri. Omnē enim intelligentiæ sensum excedit intemporalitas, paterni nominis ueritas. Et si ipsa paterni nominis, per quod impassibilis origo nascentis est, religiosa confessio est, non tenetur tamen in tempore: quia non potest æternus & infinitus Deus pater intelligi temporalis. Et secundum Euangelicam prædicationem cognoscitur unigenitus Deus, uerbum magis iam in principio apud Deum esse, quàm nasci.

11 Et si quis seniorem tempore patrem dicat filio ex se unigenito, iuniorem autem filium patre, anathema sit. Similitudo essentiæ configurata in genere, indifferens quoq; docetur in tempore: ne qui imago est Dei, qui uerbum est, qui Deus est apud Deum in principio, qui similis est patri, interiecto inter se ac patrem tempore, non perfectum in se habeat quod & imago est, & uerbū est, & Deus. Si enim tempore iunior prædicatur, amisit & imaginis & similitudinis ueritatē: quia similitudo iam non sit, quæ dissimilis reperiatur in tēpore. Quia ipsum illud quod Deus pater est, tempus aliquod nō potest habere ne pater sit. Ex quo nec in filio tempus potest esse, ne filius sit. Atq; ob id nec pater filio senior, nec filius patre iunior esse dicendus est, quia utriusque nominis ueritas non possit esse sine altero.

12 Et si quis intemporalem unigeniti filij de patre substantiam ad innascibilem Dei essentiam referat, quasi filium patrem dicens, anathema sit. Dedisse superior definitio occasionem hæreticis uidebatur, cum tempus natiuitatis filij negaretur: quia nefas esset, si pater esset in tempore. In tempore autem esset, si filius tempori subderetur, ut per hanc opportunitatem temporis abnegati, sub filij nuncupatione pater, qui innascibilis esset, singularis atq; unicus, ipse sibi & pater & filius prędicaretur. Quia ubi nascendi tempus excluditur, illic opinio uidetur innascibilitatis admitti, ut natus non putetur, cuiua natiuitas nō sit in tempore. Idcirco ne per hanc occasionem temporis abnegati hęresis unio nis irreperet, & hęc impietas damnatur, quę audeat intemporalem natiuitatem ad unicam ac singularem innascibilis essentię referre substantiam: cum aliud sit intemporalem esse, aliud sit esse non natum: quorum unū habeat, licet extra tempus, natiuitatē: aliud ipsum sibi, ad id quod est, solus atq; idem autor æternus sit. Percurrimus charissimi fratres, omnes Orientalium episcoporum editas fidei definitiones, quas aduersum emergentem proximè hæresim, congregati intra synodum condidere: & nos quantum potuimus, ad intelligentiæ eorum sensum, expositionis nostrę sermonem coaptauimus, famulantes potius eorum dictis, quàm dictorum alienorum autores existimandi: quibus aduersum nouam & prophanam impietatem, hæc conscientiæ suæ, & adeptæ iampridem doctrinæ suæ instituta decernūt, & eos qui hanc apud Syrmium hæresim cōscripserāt, uel conscriptam susceperant, ignorationem confitentes, ad subscriptionem decretorum talium coēgerunt. Vbi filius patris imago perfecta est: ubi sub indifferentia imaginis proprietate, per fraudem prophanam filius non aboletur, ut pater sit: ubi imago patris filius prædicatur per similitudinis ueritatē à substantia patris, cuius imago est, substātiæ diuersitate non differt: ubi per habitam à patre uitam, & acceptam à filio uitam, nihil differens in substantia quę significatur in uita, habeat pater, quam filius accepit ad habendum: ubi non creatura est filius genitus, sed à natura patris indiscreta substantia est: ubi sicut inter patrem & filium indifferens uirtus est, ita nullam inter se diuersitatem patiatur essentiæ: ubi pater generando filium, nihil ex se in eodē degeneret diuersitate naturæ: ubi quia nihil differat in utroq; naturę proprietas, tamē similitudinis personalium nominum respuat unionem, ne subsistens unus sit, qui & pater dicatur, & fili⁹: ubi quia piè dicitur & pater mittens, filius missus, in nullo tamē inter patrem & filium, id est, inter missum atq; mittentē discernatur essentia: ubi non intra tempora paterni nominis ueritas continetur: ubi filius ultra patre nō est posterior in tempore: ubi ultra tempus omne perfecta natiuitas, innascibilitatis in se non admittit errorem. Et hæc quidem, fratres charissimi, omnis quæ edita est fidei doctrina, per paucos iuxta uniuersitatis modum Orientales, sub his ipsis propè diebus, quibus uos ingestam hæresim respuistis, emersit: cuius exponendæ ea fuit ratio, quòd unius substantiæ silentium decernebatur.

MEDIOLANENSIS.

CVm mortuo Constante, Athanasius iterū sede sua pulsus esset, Ariani Constantio persuaserunt, ut synodum Mediolani indiceret, in hoc, ut quæ olim apud Tyrum decreta essent, confirmarentur: & Athanasio ex Ecclesia eiecto, alia exponeretur fidei formula. Theodoretus lib. 2. cap. 15. Ruffinus uerò libro 1. cap. 19. Imperatorem per se ait synodum eam indixisse, cogendi studio episcopos occidentales per deceptionem ad consensum hæreseos Arianæ: ob quod & Atha-

Athanasium, ne quid sibi interponeret impedimenti, in exilium abiecerat.

Conuenerunt ad eam, ex Orientalibus episcopis non admodũ multi: ideo quòd plures uel sumptus, uel ualetudo, uel itineris longinquitas accedere prohibebat. Ex Occidentalibus autem plures quàm trecẽtos adfuisse, Socrates tradit libro secundo, capite trigesimosexto. Inter quos & presbyteros Romanos fuisse, Athanasius restatur in epistola de synodis Arimini & Seleuciæ.

Sed qui ex Oriente conuenerant, ante omnia communem contra Athanasium sententiam proferri petebant, ut nullus deinceps ipsi ad Alexandriã aditus pateret. Ob quod synagogam malignantium eam Synodum Hilarius dixit, in epistola ad Constantium. Contra quod Dionysius episcopus Albæ, Eusebius Vercellensis, Paulinus Treuirensis, Rhodanus, & Lucifer Sardiniæ episcopus, fraudem & insidias aduersus ueram doctrinam eo in negotio inesse animaduertentes, surrexerunt: & ad nihil aliud accusationem contra Athanasium ab Orientalibus & Imperatore excogitari, nisi in fidei destructionem, exclamarunt. Ruffinus, Socrates, Sozomenus ibidem. Theodoretus libro eodem, capite decimoquintò, addidit, episcopos palàm Imperatorem præsentem coarguisse impij & iniusti imperij.

Plenius autem illud, et paulo diuersius in hunc modum Hilarius narrat libro ad Constantiũ Augustum: Eusebius Vercellensis episcopus est uir omni uita Deo seruiens. Hic post Arelatensem synodum, cum Paulinus episcopus tantis istorum sceleribus contraisset, uenire Mediolanum præcipitur: colle&q; iam illic malignantium synagoga, decem diebus ad ecclesiam uetitus est accedere, dum aduersus tam sanctum uirum maliriose peruersa consumit. Separatis deinde cõsilijs omnibus, ubi libitum est, aduocatur. Adest unà cum Romanis clericis, & Lucifero Sardiniæ episcopo. conuentis ut in Athanasium subscriberent, ait, de sacerdotali fide prius oportere cõstare. Compertos sibi quosdam ex his qui adessent, hæretica labe pollutos. Expositam fidem apud Nicæam posuit in medio, spondens omnia se quæ postularent esse facturũ, si pro fidei professione scripsissent. Dionysius Mediolanẽsis episcopus chartam primus accepit. ubi profiteri scribẽdo cœpit, Valens calamum & chartam è manibus eius uiolenter extorsit, clamans non posse fieri, ut aliqd inde gereretur. Res post clamorem multum deducta in cõscientiam plebis est. grauis omnium dolor ortus est, impugnata est à sacerdotibus fides. Verentes igitur illi populi iudicium, è Dominico ad palatium transeunt. Cuiusmodi sententiam in Eusebium, antequam ecclesiam ingrederetur, scripserint, de se loquitur ipsa sententia.

Epistola tamẽ Ariminensis synodi ad Cõstantium, quæ apud Theodoretum extat, ut pòst dicemus, refert Vrsacium & Valentem communionem orthodoxorum expetijsse, & delictorum suorum pœnitentes ueniam postulasse. Ac recitat exemplum epistolæ Vrsacij & Valentis ad Iulium Romanum episcopum, Sozomenus libro tertio, capite uigesimotertio, qua significant se in concilio Mediolani Arianam hęresim cum authorib. eius condemnasse. Meminit & Athanasius eius pœnitentiæ in epistola de synodo Arimini & Seleuciæ. Rursus Sozomenus libro quarto, capite undecimo, synodum Mediolanensem re infecta testatur esse solutam: exilio tamen condemnatis illis, quos suprà fortiter Imperatori & Arianorum uoluntati restitisse diximus: cumq; illis unà Hilario Pictauiensi, qui & exilij sui meminit in libro contra Arianos & Auxentium.

ANCYRANA.

Ante Ariminensem & Seleucianam indictas ab Imperatore Constantio synodos, Basilius Ancyranus ad consecrationem templi cuiusdam, opera sua extructi, moltos ex uicinia conuocauit episcopos: inter quos fuere Macedonios, Cecropius, Eugenius, Eustathius Sebastię, Eleusius Cyzici, episcopi, & Leõtius presbyter ex Thalamepoli regia. Paulò autem ante inuaserat in episcopatum Antiochenum, cum Leontius episcopus mortuus esset, Eudoxius Aetian⁹: de cuius uiolentia Georgius Laodicenus synodo literas misit, petens ab ea, ut autoritate sua eum ex Antiochena, quam per uim occupasset, eijceret ecclesia. Communi igitur coosilio literas Synodus cum legatis, Basilio ipso, Eustathio, Eleusio, & Leontio presbytero ad Imperatorem mittit, postulans Eudoxium expelli. Sozom. lib. 4. cap. 13. Meminit eiusdem synodi Hilarius libro de synodis contra Arianos, & suspectam in ea promulgatam fuisse fidei formulam innuit: sed quæ fuerit, non exponit.

ARIMINENSIS.

Posteaquam igitur nihil eorum quæ uoluisset Imperator in ea synodo transactũ fuisset, de alia congreganda cogitauit. Et in occidentem quidem accersere episcopos Orientales, in animũ induxit primò: sed cum obstare locorum distantia uideretur, geminum simul eodem in anno conciliũ indixit, Occidentalium quidem Arimini, Orientalium uerò Seleuciæ Isauriæ. Socrates lib. 2. cap. 37. Athanasius in epistola de synodo Arimini & Seleuciæ.

Sozom. lib. quarto, cap. decimosexto tradit,

dit, Vrsacium & Valentem certo fraudum & insidiarum suarum consilio, apud Imperatorem obtinuisse, ut in his duobus locis synodi indicerentur: quòd hac ratione multis à paucis persuaderi, & ad consensum uttamque synodum perduci posse uideretur: minus etiam habetet periculi, ab una tantum parte profecta hæresis suæ damnatio.

De alia tamen ratione quædã idem etiam retulit libro 3, cap. 19. Constantinum scilicet post defectionem à Nicæna fide, & homousio Eusebij, Theogonij, aliorumq́; consiliũ de alia synodo cõgreganda iniisse secum: sed morte præuentum, successori filio suo Constantio mandasse, ut operam daret, alijs omnibus relictis, quò concorditer Deus coleretur, si Imperium suum successus fœlices habere cuperet. Ad quam rationem accommodat etiam illud, quod lib. 4. cap. 16. ait, Constantium Basilij Ancyrani consilio conuentum episcoporum tam Orientalium quàm Occidentalium Nicææ in Bithynia congregari uoluisse primùm, ideo quòd in eadem urbe quæstio de fide agitata olim fuisset. Sed id consilij impedijsse calamitatem eius urbis terræ motu concussæ. Ac meminit propositi eius Athanasius etiam initio epistolæ de synodis Arimini & Seleuciæ.

Ariminensem igitur synodum congregatam Sozomenus scripsit li. 3. cap. 19, anno 22 Imperij Constantij, consulibus Eusebio & Hypatio: quorum consulum etiam Socrates, Athanasius et Hieronymus aduersus Luciferianos meminerunt. Sed ita narrationem suam Sozomenus comparauit, ut priorem celebratam synodum Ariminensem, in eamq́; conuenisse Orientales & Occidentales numero quadringentos, retulerit lib. 4. cap. 17. Ad quam sententiam Theodoretus etiam scripsit lib. 2. cap. 20. persuasione Arianorum, synodum tam Orientaliũ quàm Occidentalium indictam fuisse Arimini. Et Athanasius de synodis Arimini & Seleuciæ, expectasse quidem ait omnes, per diplomata Imperatoris euocatos, ut in uno quodẽ conuentu coniungerentur: sed separatione facta, alios Seleuciam secessisse, alios (plures quàm quinquaginta) Arimini congregatos fuisse: ad quos ex Arianorum parte uenerint Germinius, Auxentius, Valẽs, Vrsacius, Demophilus, & Gaius. De cæteris dicem' infrà.

Synodo utriq; Arimini & Seleuciæ congregatæ, Imperator scripsit, ut cõtrouersias de fide cõponerent primùm: deinde causas eorum cognoscerent episcoporum, qui iniuste depositi essent, aut de exilio cõquererentur: postremò & de criminibus eorum episcoporum iudicarent, qui accusarentur.

Cum igitur uenissent in synodum Germinius, Auxentius, Valens, & cæteri: & qui alterius partis erant, ex sacris literis uerba sua formarent: illi chartulam exhibuerunt, recitatisq́; cõsulibus sub quibus scripta erat, postulabant, ut ea omnibus synodis anteponeretur, omissa omni de hæreticis percunctatione, quo essent animo, aut sententia: contenti uerò essent scriptis quæ in chartula cõtinerentur. Athanasius de synodis Arimini & Seleuciæ.

Sed hoc Sozomenus clarius extulit hoc modo libro quarto, capite decimoseptimo: Qui Athanasio infensi erant, melius iudicabant, ut de illo nihil moueretur. Quæstione autem proposita, quomodo credendũ esset: in mediũ progressi Valens & Vrsacius, quibus opitulabantur & Germinius & Auxentius, & Gaius & Demophilus, petebant, ut scripta de fide, quæ paulò antè facta essent, irrita redderentur: illud uerò obtineret, quod ante multum temporis in latina lingua Syrmij compositũ esset: & similem quidem patri filium secundum scripturas, essentiæ uerò in Deo mentionem haudquaquam faciendam esse doceret. Eáq; expositionẽ Imperatori probari dicebant, debereq́; eã à synodo quoq; necessariò recipi, nec sententias singulorum in posterum curiosius inuestigari, ne dissidia & seditiones mouerentur, quas disputationes & accuratæ inquisitiones traditionum nominum, dialecticę cõtentioni addites, inducere solent. Innuebant autẽ, imò apertè traducebant Homousij nomen, tanquam incognitũ sacris scripturis, & multis obscurum: & pro illo similem per omnia filium patri secundum scripturas dicendum esse uolebant. Quod aduersus Luciferianos etiam Hieronymus recitat, ut postea indicabimus. Et exemplum ponit Athanasius, & Socrates libro secundo, capite trigesimoseprimo, ex quo describimus.

Catholica fides Syrmij in præsentia Domini nostri Constantij, consulatu Flauij, Eusebij & Hypatij illustrißimorum, undecima Calendas Iunij exposita.

¶ Credimus in unum solum ac uerum Deum, patrem omnipotẽtem, creatorem & opificem omnium. Et in unum unigenitũ Dei filium, ante omnia secula, & ante omne principium, & ante omne tempus quod cogitari potest, & ante omnem perceptibilem considerationem sine passione ex Deo genitum: per quem secula perfecta, et cuncta sunt facta: genitum solum, unigenitũ ex solo patre, Deum ex Deo: patri, qui ipsum genuit, secundum scripturas similem: cuius generationẽ nemo intelligit, nisi solus qui ipsum genuit pater. Hunc scimus unigenitũ ipsius filium, nutu paterno cœlitus ad hoc uenisse, ut peccatum abrogaret: natumq́; esse ex Maria uirgine, & conuersatum cum discipulis, cunctam

cunctam dispensationem secundũ patris uoluntatem adimplesse: crucifixum, passum & mortuũ esse, & ad inferos descendisse, & quę illic agenda erant dispensasse, quem ianitores inferorũ uidẽtes tremuerũt: & tertia die resurrexisse, cumq; discipulis conuersatum, post quadraginta dies in cœlos assumptum esse, & à dextris patris consedisse: & in nouissimo die cum gloria patris uenturum, ac unicuiq; secundũ facta sua redditurũ esse. Et in sanctũ spiritũ, quem ipse unigenitus Dei filius IESVS Christus humano se generi paraclerum missurũ pollicitus est, secundum illud, Abeo ad patrem meum: &, Rogabo patrem meum, & alium paracletum mittet uobis, spiritũ ueritatis: ille de meo accipiet, & docebit uos, & admonebit de omnibus. Nomen uerò *οὐσίας*, eo quòd simplicius est à patribus positum, & populis incognitũ, offensaculum parit, cum nec in scripturis contineatur, placuit amputare, & prorsus nullam in posterum *οὐσίας* mentionem in Deo facere, propterea quòd diuinæ scripturæ nusquam *οὐσίας* de spiritu & filio meminerunt. Similem autem per omnia patri filium dicimus, sicut etiã sanctæ scripturæ dicunt ac docent.

His recitatis, non longè post ea, cognita est istorum qui scripserant uafricies. Episcopis enim proponentibus, ut cæteræ cum Ariana damnarẽtur hęreses, reliquisq; omnib. in id consentientibus, Vrsacius & Valens cũ socijs suis abnuerunt. Ac cognitum deinde est, eos non sincerè, sed ad abolitionem eorũ quæ Nicææ acta essent, ita scripsisse, ut infaustam hæresim introducerent. Mirantes igitur dolosa hominum eorũ uerba & institutum uafrum, posteaquam consurrexissent, ac hæresim Arianam (quemadmodũ Socrates retulit) manifestè damnari iussissent, dixerunt ad eos: Nos non quia fide indigeremus, huc conuenimus (habemus enim sanam fidem) sed ut eos qui ueritati contradicunt, & noua moliuntur, confundamus. Si igitur uos, quasi nunc incipientes credere, ista scripsistis, non clerici haberi potestis, ut qui nunc rudimenta fidei condiscere incipiatis. Quod si eo animo, quo nos, huc uenistis, sit omnium concordia, & hæreses anathemate execremur, ac quæ patrũ sunt teneamus, ne posthac captatę Conciliorum occasiones obuersentur, cum semel illi qui Nicææ conuenerunt omnia præoccuparint, & nihil nõ egerint pro catholica fide.

Theodoretus libro secundo, capite uigesimotertio, ex Athanasij ad episcopos Africę epistola narrat, episcopos uerè germanos, & rectè credentes, numero circiter ducentos respondisse: Sufficere fidem Nicææ traditam, nec præter eam quidquam amplius, aut minus sentiendum esse. Quod & Athanasius testatur in epist. de synodis Arimini & Seleuciæ: ubi, Nunc etiã, inquit, episcopi 150, ijsq; plures astipulantur Nicænæ synodo, & uocabulis substantiæ & consubstantialis.

Omnibus igitur episcopis alijs, suffragijs intér se consentientibus, totum concilium calculis suis Nicænam fidem adprobauit, eamq; ad omnia sufficere iudicauit: Vrsaciũ uerò, Valentem, Germinium, Auxentium, Gaium & Demophilum hæreticos pronunciauit: & cõtra eos submotos ab Ecclesia, ut nõ uerè Christianos, literas Romana lingua scripserunt: ut refert Athanasius in epistola ad episcopos Africæ.

Exemplar epistolæ synodalis ad Augustum Constantium.

¶ Dei iussu, tuoq; pio edicto, olim dogmatibus tradita ita esse, ut tradita sunt, credimus. Nam Ariminum ex omnibus ad Occidentem ciuitatibus in unum conuenimus, ut fides catholicæ Ecclesię cognosceretur: & qui alterius opinionis essent, manifesti fierent. ibiq; post longam deliberationem optima uisa est ea fides, quæ hactenus usq; à priscis temporibus perdurauit, quã & Prophetæ & Euangelia & Apostoli per Dominum nostrum IESVM Christum prædicarunt: qui est tui Imperij custos, & tuæ ualetudinis defensor. Statutũ igitur, ut eam retinentes coleremus, & colentes usq; ad finem conseruaremus. Indecens enim & nefarium, aliquid ex rectè & iustè decretis, & ex rebus Nicææ publicè cum illustrissimo principe Constantino patre tuo per accuratã deliberationem constitutis, immutare uelle: in quibus tanta doctrina est & prudentia, ut ea ubiq; deprædicata, ad omnium aures animosq; peruenerit: quæ sola hostis & interfectrix Arianæ hęreseos: & per quam non illa sola, sed & reliquæ hæreses sublatę sunt: in qua certè & addere aliquid temerarium est, & auferre periculosum. Quorum si alterutrum fiat, erit hostibus quidlibet agendi libera facultas. Atq; ea de causa Vrsacius & ualens, iampridem socij & adstipulatores Ariani dogmatis, à nostra communione, sententia data, segregati fuêre: quam ut denuò recuperarent, de peccatis suis, in quibus se conscios agnoscebãt, pœnitentiam ueniamq; postularunt, ut eorum syngraphæ testantur: & ob id illis uenia gratiaq; delictorũ facta est. Hæc aũt p id temporis facta sunt, quũ Mediolani synodus in cõsessum ibat, præsentibus ibidẽ Romanę ecclesię presbyteris: fuitq; ꝑinde nobis persuasissimũ, iniquũ esse, quũ Imperator Constãs ab obitu suo, dign⁹ omni memoria, hãc fidẽ omni cura & diligẽtia cõscriptã ꝓmulgarit: tũ demũ ex quo ille baptizat⁹ ex hominib⁹, in requiẽ sibi debitã trãslat⁹ est, aliquid noui in ea fide moliri uelle: & tot sanctos cõfessores,

res, martyres, huius placiti scriptores authoresq́; contemnere, qui pro ueteri lege ritúq; ecclesiæ in ea sententia permansere, quorum fidem Deus per Dominū IESVM Christum in tempora tui Imperij contulit, per quem ita latè regnas, ut etiam nostro orbi imperes. Verùm denuò miseri isti deplorati animi, nefario ausu impiæ sententiæ sese præcones ostendunt, & omnia ueritatis decreta cōuellere nituntur. Eo enim tempore quo pro tuo edicto synodus cogebatur, ipsi fraudis suæ consilia denudarunt. Conati enim sunt per uafriciem & tumultum, cum socijs istius factionis Germinio, Auxentio, Gaio, contentiones discordiasq́; seminantibus, nouas res facere: quarum doctrina una eademq́; omne genus blasphemiarū superat. Vbi autem uiderent, non esse ibi homines eiusdem studij, neq; qui illorum prauis sententijs adstipularentur, in nostrum concilium se transtulerunt, ut uiderentur aliud quippiam scribere: sed ipsi non ita diu postea animum suum ostenderunt. Ne igitur res Ecclesiasticæ in easdem molestias cadant, ne'ue turbatio & tumultus denuò omnia inuoluat & confundat, cōstanter uisum est, olim decreta pro legitimis inconcussim seruanda esse, & istos à nostra communione submouendos esse. Atque ideo legatos nostros ad tuā æquitatem misimus, qui tibi sententiam synodi ex epistola ostenderent. idq́; legatis nostris ante omnia mandatum est, ut ueritatem priscis & iustis rerum allegationibus probarēt: & tuæ sanctitati ostenderent, quòd non, quemadmodum Vrsacius & Valens inquiunt, pax futura sit, si aliqua ex rebus iustis subuertantur: nam quomodo pacificè agere poterunt, qui pacem tollunt? sed potius inde contentionem turbationemq́; tum reliquis ciuitatibus, tum Romanæ urbi oborituras esse. Quapropter supplicamus tuæ humanitati, ut benignis auribus & sereno uultu nostros legatos intuearis, neq; ad cōtumeliam mortuorum aliquid noui induci permittas: sed nos sinas in institutis decretisq́; maiorū permanere, quos magno ingenio, prudentia, & spiritu sancto omnia fecisse asseuerauimus. Certè res nouæ, quas isti moliuntur, credentibus incredulitatem, incredulis credulitatem inducunt. Iterum te nostris supplicationibus conuenimus, ut iubeas episcopos peregrè commorantes, quos & grauitas æratis & paupertas affligit, quàm facillimè in patriam deduci, ne ecclesiæ absentibus episcopis desertæ relinquantur. Id quoq; nostris precibus addimus, quòd nihil desit rerum priscarum, nihilq́; exuberet, sed omnia firma maneant, usq; à temporibus beati patris tui in hodiernū diem obseruata: ne nos posthac uexari, & à nōstris diœcesibus segregari permittas: sed ut episcopi cū suis populis pace ad preces cultusq́; diuinos ocium habeant, orantes pro tuo Imperio, salute & pace, quā tibi in perpetuū diuinitas largiatur. Nostri porrò legati subscriptiones, salutationesque episcoporum adferūt, qui tuam sanctitatem de hac causa ex ipsis sacris literis edocebunt.

SENTENTIA SYNODI.

¶ Quamdiu par & possibile erat, fratres charissimi, catholica Synod⁹ et sancta Ecclesia, sua patientia & tolerantia pertulit generose Vrsacium, Valentem, Gaium, Germinium, & Auxentium: qui aliàs alia sentientes, omnes ecclesias perturbarunt: & nunc in præsentia ausi sunt hæreticas sententias orthodoxæ fidei assuere, & Nicænam Synodum hostē Arianę hæresis demoliri: suamq́; sed peregrinam & alienissimam à sanctissima Ecclesia, fidem conscriptam promulgare, quam nos recipere nefarium purauimus. Qui quum iampridem hęretici essent, etiam nunc deprehensi sunt cōtraria sentire. quos ad communionem nostram accedere prohibuimus: eosq́; in præsentia nostris uerbis cōdemnantes, à cœtu fidelium reijcimus. Vos itē, quod uidebitur de ijs, statuite, ut uniuscuiusq; cognitio ex sua subscriptione robur habeat. Vnaminiter nos episcopi dicimus, prædicti isti inimici detrahantur ab Ecclesia, ut catholica Ecclesia in pace permaneat. Et hæc quidem Arimini acta, celeriter istiusmodi finem acceperunt. Nemo enim ibi dissensit: sed omnes concorditer sua iudicia cōscripserunt, & Arianos reiecerunt.

Addit Socrates, legatos decem episcopos (ut Sozomenus retulit lib. 4. cap. 23.) cum synodi literis ad Imperatorem missos, Vrsacij & Valentis sectatores anteuertisse, & synodum accusasse, ostensa fidei formula, quā in synodo Ariani legerant. Imperatorem igitur, ut Ariano dogmati fauentem, indignatum, synodi legaros longo tempore responso nullo dignatum fuisse: nec in conspectum suū, ut Theodoretus ait, uenire permisisse. Quin & eos qui in synodo adhuc essent, minis prohibuisse, ne ad sua reuerterentur: tandem uerò per legatos in hunc modum respondisse.

¶ Cōstantius Victor ac Triumphator Augustus, cunctis episcopis Arimini congregatis. Quòd præcipuam semper diuinæ & adorandæ legis curam habeamus, neq; uestra placiditas ignorat. Verùm uiginti illos episcopos à prudētia uestra missos, qui causam legationis uestræ obeunt, hactenus uidere nequiuimus. Necessariò quippe contra Barbaros mouemus: & sicut scitis, decet animū ab omni cura liberum ea uersare, quæ diuinam legem concernunt. Iussimus igitur episcopos Adrianopoli nostrum expectare reditum,

tum,ut postquã publica cuncta benè fuerint disposita, tum ea quę suggesturi essent audire ac probare queamus.Itaq; ne uideatur cõstantiæ uestræ molestum,reditum eorũ prestolari: ut ubi nostra uobis responsa ferentes reuersi fuerint,ea possitis ad finem perducere, quæ ad utilitatẽ catholicæ sacta sint Ecclesiæ.Socrates lib.2, cap.tricesimoseptimo.

Quibus literis acceptis, synodus Imperatori rescripsit ad hunc modum:

¶Clementiæ tuę literas accepimus Domine Imperator pientissime, quæ hoc in se cõtinent, quòd publicorum negociorum necessitatẽ legatos nostros hactenus uidere nequiueris:nosq; iubeas reditum istorum prestolari,donec quæ à nobis cõsona progenitorib. nostris sunt determinata, religio tua per eos cognoscere possit. Verùm etianũ hisce literis ꝓtestemur et affirmamus haudquaq; nos à proposito nostro recessuros:quod etiã legatis nostris in mandatis dedimus.Oramus igitur, ut sereno uultu etiã hasce mediocritatis nostræ literas legi iubeas, & ea quæ per legatos nostros mandauimus cupidè suscipias:et illud nobiscũ placiditas tua consideret,quæ nũc sit tristicia & mœsticia, q̃ infelicissimis hisce téporib. tuis,tot Ecclesię episcopis suis sunt destitutæ. Et ob hanc causam iterũ clementiã tuã oramus Domine Imperator piẽtissime,ut ante hyemalẽ nos asperitatẽ, si qui dẽ pietati tuæ placuerit,ad Ecclesias nostras redire iubeas,ut omnipotenti Deo,ac Domino & seruatori nostro CHRISTO,filio eius unigenito,pro Imperio tuo cõsuetas cum populo preces destinare ualeamus:sicut & semper destinauimus, & nũc in uotis habemus.

Hæc cum scripsissent,& paulisper Arimini, qui ex synodo reliqui adhuc ibi erant expectassent,Imperator uerò nihil respõdisset, ad ciuitates suas discesserunt. Quod factũ cõ temptũ sui Imperator interpretatus, Vrsacij & Valentis factionẽ permisit, uiolẽter cõtra Ecclesias moliri quicquid libuisset. Ex qua re secuta est persecutio ingẽs,& expulsiones episcoporũ,ut Liberij Romani, Maximi Hierosolymitani,&c.Socrates lib.2,cap.37,trigesimo octauo:Sozom.lib.4, cap. decimonono. Qui ibidem clarius narrat, sed ex relatione, mandasse Imperatorem Valenti,ut Occidentales Ecclesias suo arbitrio dispensaret,ac fidem Arimini lectam publicaret:cui qui subscribere nollet, eos Ecclesijs eijceret, aliosq; in locũ eorũ substitueret. Ex eo igitur potestatẽ cõsecutos eos,Occidẽtales ecclesias adflixisse primùm. Postea uerò idẽ de Oriẽtalibus quoq; cogitasse,ac Thracia trãsita Nicęã uenisse,ibiq; coacto cõcilio scripturã Arimini lectã,in gręcã linguã transtulisse,ac pro ueteri Nicęna fide supposuisse,cũ nominis similitudine simplicioribus facilè imponi posse cõfiderent.Sed elusos eos & ridiculos factos hac ipsa impostura, Socrat. retulit lib. 2, cap. 37: & Theodoretus lib.2,cap. 21. Qui paulò pleniꝰ narrat, Arianos in ea synodo apud Nicã Thraciæ alijs simplicioribus imposuisse, alijs territis persuasisse, ut è symbolo uoces Essentiã et coessentialitatem eruerent,proq; ijs supponerent SIMILITVDINEM. Promulgasse etiã formulã impostura ea compositam in hanc sententiam: Credimus in unũ & solum uerum Deum patrem omnipotentẽ, ex quo sunt omnia. Et in filium Dei unigenitum, antè omnia secula & omne principium,genitum ex Deo, per quẽ omnia sunt facta uisibilia & inuisibilia: genitum autem unigenitum solum ex solo patre, Deum ex Deo,similẽ genitori suo patri, iuxta scripturas:cuius generationem nouit nemo,nisi solus genitor pater. Hunc scimus unigenitum Deum filiũ mittente patre aduenisse de cœlis, sicut est scriptum, ad euertendum peccatum & mortem: & natum ex spiritu sancto, ac Maria uirgine, ut scriptum est, secundum carnem: uersatũ cum Apostolis, & perfecto munere suo iuxta patris uoluntatem affixũ cruci, mortuum & sepultum: descendisse ad inferos,cũ ipsius orci terrore: reuersũ à mortuis tertio die,cõuersatũ cum Apostolis dies quadraginta totos:acceptum in cœlos, sedere à dextris patris: uenturum ultima resurrectionis die cum gloria paterna, redditurum unicuiq; quale ipse fecerit. Et in spiritũ sanctũ,quẽ ipse unigenitꝰ Dei filius IESVS Christus Deus ac Dominus promiserat se missurum humano generi paracletum, ut scriptũ est, spiritum ueritatis: quem & misit, egressus in cœlos,& sedens in dextra patris, inde est uenturus ad iudicium uiuentium & mortuorum. Verùm essentiæ nomen, quod à patribus simpliciusculè insertum,& uulgo parũ intellectum, offendicula pareret, quia in scriptura nusq̃ memoraretur,placuit eximi, & de cætero nullam penitus fieri mentionẽ essentiæ: maximè cũ diuinæ literæ nusquã meminerint patris ac filij essentię. Neq; adeò necessarium esse, de persona patris & filij & sancti spiritus unam substantiam nominari. Similem autem perhibemus filium esse patri,quẽmadmodũ & diuinę scripturę dicunt & docent. Omnes aũt sectæ, quę aut pridẽ reiectæ, aut nuper exortæ, diuersa statuunt ab huius scripturę expositiõe,anathema sunto.

Nunc Hieronymi aduersus Luciferianos de hac synodo narrationẽ, maximè autẽ per imposturam ab Arianis compositam formulam adijcimus. Sub rege Constantio, inquit, Eusebio & Hypatio consulibus, nomine unitatis & fidei infidelitas scripta est,ut nũc agnoscitur. Nam illo tẽpore nihil tã piũ, nihil tam conueniens seruo Dei uidebatur,

quàm unitatem ſequi, & à totius mundi cõmunione non ſcindi. Præſertim cum ſuperficies expoſitionis nihil iam ſacrilegum pręferret. Credimus, aiebãt, in unũ uerum Deũ, patrẽ omnipotentẽ. Hoc etiam nos confitemur. Credimus in unigenitũ Dei filiũ, q ante omnia ſecula, & ante omne principium natus eſt ex Deo. Natũ aũt unigenitũ ſolũ ex ſolo patre, Deũ ex Deo, ſimilẽ genitori ſuo patri ſecũdũ ſcripturas: cuius natiuitatẽ nullus nouit, niſi q ſolus eũ genuit, pater. Nunquid hic inſertũ eſt, Erat tẽpus quãdo nõ erat? uel, De nullis extantib. creatura eſt filius Dei? Perfecta fides eſt, Deũ de Deo credere. Et natũ aiebant unigenitũ ſolũ, ex ſolo patre. Quid eſt natũ? Certè nõ factum. Natiuitas ſuſpicionẽ auferebat creaturæ. Addebãt præterea: Qui de cœlo deſcendit, cõceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria uirgine, crucifixus à Pontio Pilato, tertia die reſurrexit, ſedet ad dexterã Dei patris, uenturus iudicare uiuos & mortuos. Sonabãt uerba pietatẽ: & inter tanta illa præconia, nemo uenenũ inſertũ putabat. De uſiæ uerò nomine abijciendo, uerisimilis ratio præbebatur: Quia in ſcripturis (aiebant) non inuenitur, & multos ſimpliciores nouitate ſua ſcandalizat. Placuit auferri. Nõ erat curæ epiſcopis de uocabulo, cum ſenſus eſſet in tuto. Deniq; ipſo in tẽpore, cũ fraudẽ fuiſſe in expoſitiõe rumor populi uentilaret, Valẽs Murſenſis epiſcopus, q eã cõſcripſerat, præſente Tauro pretorij prefecto, qui ex iuſſu regis ſynodo aderat, pfeſſus eſt ſe Arianũ nõ eſſe, & penitus ab eorũ blaſphemijs abhorrere. Res ſecretè geſta, opinionẽ uulgi nõ extinxerat. Itaq; alia die in Eccleſia, quæ eſt apud Ariminũ, & epiſcopotũ ſimul & laicorũ turbis concurrentibꝰ: Muzonius epiſcopus puinciæ Byzantinæ, cui ppter ętatẽ primæ ab omnibus deferebãtur, ita locutus eſt. Ea quæ ſunt iactata p publicũ, & ad nos uſq; perlata, aliquẽ è nobis ſanctitati ueſtræ legere præcipimus: ut quæ ſunt mala, & ab auribus & à corde noſtro abhorrere debent, omniũ una uoce dãnẽtur. Reſponſum eſt ab uniuerſis epiſcopis, Placet. Itaq; cũ Claudiꝰ epiſcopus prouincię Piceni, ex pręcepto omniũ blaſphemias, quæ Valentis ferebantur, legere cœpiſſet: Valens ſuas eſſe negans, exclamauit, ac dixit: Si quis negat Chriſtũ Deũ Dei filiũ ante ſecula ex patre genitũ, anathema ſit. Ab uniuerſis cõſonatũ eſt, Anathema ſit. Si quis negat filiũ ſimilẽ patri ſecundũ ſcripturas, anathema ſit. Omnes reſponderunt, Anathema ſit. Si quis filium Dei non dixerit æternum cum patre, anathema ſit. Ab uniuerſis conclamatum eſt, Anathema ſit. Si quis dixerit creaturam filium Dei, ut ſunt cęteræ creaturæ, anathema ſit. Similiter dictũ eſt, Anathema ſit. Si quis dixerit, De nullis extantibus filium, & non de Deo patre, anathema ſit. Omnes cõclamauerũt, Anathema ſit. Si quis dixerit, Erat tempus quando non erat filius, anathema ſit. In hoc uerò cuncti epiſcopi, & tota ſimul Eccleſia plauſu quodam & tripudio Valentia uocem exceperunt. Quod ſi quis à nobis fictum putat, ſcrinia publica ſcrutetur. Plenæ ſunt certè Eccleſiarum arcę, & recens adhuc rei memoria eſt. Superſunt homines, qui illi Synodo interfuerunt. & quod ueritatem firmet: ipſi Ariani hæc ita, ut diximus, geſta non denegant. Cum ergo cuncti Valentem ad cœlum laudibus tollerẽt, & ſuam in eum ſuſpicionẽ cum pœnitentia damnarent: idem Claudius qui ſuprà legere cœperat, ait, Adhuc ſunt aliqua quæ ſubterfugerũt Dominum & fratrẽ meã Valentem: quę, ſi uobis uidetur, ne quis ſcrupulus remaneat, in commune damnemus. Si quis dixerit, filium Dei eſſe quidem ante omnia ſecula, ſed non ante omne omnino tẽpus, ut ei aliquid anteferat, anathema ſit. Dixerunt cuncti, Anathema ſit. Multaq; alia quæ ſuſpicioſa uidebantur, ad pronunciationem Claudij, Valens condemnauit. Quæ ſi quis plenius diſcere cupit, in Ariminẽſis ſynodi actis reperiet, unde & nos iſta libauimꝰ. His itaq; geſtis, concilium ſoluitur. Læti omnes ad prouincias reuertũtur. Idẽ enim regi & bonis omnibus curæ fuerat, ut Oriens atq; Occidens cõmunionis ſibi uinculo nectерentur. Sed diu ſcelera non latent: & cicatrix malè obducta, incocto pure dirumpitur. Cœperũt poſtea Valens & Vrſacius, cæteriq; nequitiæ eorum ſocij, egregij uidelicet Chriſti ſacerdotes, palmas ſuas iactitare: dicentes, ſe filium non creaturam negaſſe, ſed ſimilem cæteris creaturis. Tunc Vſię nomen abolitũ, tunc Nicænę fidei damnatio conclamata eſt. Ingemuit totus orbis, & Arianum ſe eſſe miratus eſt.

ROMANA SVB *Damaſo.*

REfert breuiter Theodoretus lib. 2, cap. 22, fidei formulã ſeu in Ariminenſi, ſeu Nicana Thraciæ ſynodo ab Arianis dictatã, & ab Occidentalibus condemnatam. Et coactam quidem ſynodum fuiſſe Romæ à Damaſo, nonaginta epiſcoporum ex Gallia & Italia, quorum tamen nomina non adiecit Theodoretus, prolixitatem fugiens. Scriptam uerò ab ea ſynodo epiſtolam de cõdemnatione ſynodi Ariminenſis ad Illyricos, in hunc modum ſubiecit.

¶ Epiſcopi Romæ in ſancto cõgregati Cõcilio, Damaſus & Valerianus ac reliqui, dilectis fratribus epiſcopis in Illyrico ſalutem in Deo. Perſuaſum nobis eſt, ſacerdotes Dei, ſanctã fidem noſtram fundatam in doctrina Apoſtolorũ. Eã igitur uos tenere, eãq; tradere populo

ce popule

re populo, quæ nulla in parte dissentit à patrū definitionibus, à quibus cæteros instrui æquū est. Sed relatione Gallicanorum & Venetorum fratrum cognouimus, quosdam sectis studere: quod malum ne existat, nō solū prouidere episcopi, sed ad imperitiam & simplicitatem quorundā uteutiū interpretationibus sinistris, deinceps sese opponere debēt dissentienti doctrinę: uidereq; quotiescunq; percusserint aures dissensionis tela, ne rursum labantur, sed patrū potius sententijs inhęreāt. Itaq; Auxentiū Mediolanensem, perscriptū est in primis huius rei cōdemnatum esse. Par igitur est, ut uniuersi doctores legis in orbe Romano legitima sententia sint, & ne cōtaminent fidem diuersitate doctrinarū. Etenim cū primùm hęreticę improbitatis fructua maturescere, & hoa fructus ferre cœpere, qui & nunc de Ariana maledicentia admodum sub uehuntur, patres nostri numero trecenti decem & octo in Nicæno certamine, hunc murum aduersus diabolica arma præfinierunt, atq; hoc remedio letifera uenena repulerūt. Quare credi debet, patrem & filiū esse unius essentiæ, unius diuinitatis, unius uirtutis, unius potentiæ, unius charaćteris: iremq; unius substantiæ, ac essentiæ spiritum sanctum quoque. Quicunque autem aliter sentiunt, alieni à nostra societate iudicādi sunt. Sed hanc salutarē definitionem, & adorandā consolationem nōnulli postea alija consulta tionibus corrumpere ac uiolare tentauerūt. Quinetiam ab ipso statim initio illi qui Arimini coacti ad nouationes & retractiones fuēre, hactenus rectitudinē omnium confessi uarunt, ut confiterentur se alio orationis genere inductos: ac non sensisse, quod diuersum esset sententijs patrum cōcilij Nicæni. Prǽiudicium certè numeri Ariminensis conuentus nullum esse potest: quando ita est habitus ut neq; Romani episcopi, cuius ante omnia sententiā cognoscere debuerant: neq; Vincentij, qui tam multis annis præsulatus cōseruauit integritatem: neq; aliorum cōsensus illis accesserit. ac maximè cum, ut diximus, per insidias circumuenti ipsi credētes, nisi rectiore sententia, sibi illa non placere testati sunt. Perspicit igitur nostra sinceritas, hanc solam fidem quæ Nicææ autoritate Apostolica fundata sit, assidua firmitate tenendam esse: ac nobiscum & Orientales, qui catholicā Ecclesiā agnoscant, & Occidentales gloriari. Persuasum autem nobis est, eos qui diuersitatis malo laborant, ipso conatu suo non ita multo pòst à cōmunitate nostra disiunctum, & episcopales honores illis ereptū iri, ut populus liberatus à seditionibus eorum respirare possit. Nam cum ipsi erroribus sunt impliciti, spes esse nequit, ut erroribus populus per ipsos exoluatur. Proinde facite, ne uestræ reuerentiæ iudicium discrepet ab omniū sacerdotū Dei iudicio, quo firmos fixosq; stare uos confidimus. Itaq; & nos unà uobiscū in recta persistere fide debemus. Oblectare nos uelit dilectio uestra, remissis ad nos literis suis. Valete fratres dilectissimi.

SELEVCIANA.

Eodē anno, ijsdemq; Consulibus, in Septembri, edicto Imperator synodū rursus Orientaliū, Ponticorū & Asianorum, ut Athanasius ait, conuocat apud Seleuciā Isauriæ urbem Orientis, eadem de causa qua Arimini ptius indixerat, ob fidei scilicet dijudicationem. Conueniunt eò igitur episcopi numero centum sexaginta, aut (iuxta Athanasium) centum quinquaginta. Quibus ab Imperatore additur ex illustribus aulicis quidam Leonas nomine, in cuius præsentia quæstionē de fide exenti Imperator iussérat. Adiungitur illis & Lucius, militum dux per Isauriam, ad hoc, ut si opus esset, episcopis præstò esset, tumultu scilicet aliquo, aut perturbatione quacunq; coorta. Theodoretus libro secundo, capite uigesimosexto, interfuisse huic synodo scripsit Cyrillum, quem Hierosolymis antea Acacius eiecerat, Basilium, Eustathium, Syluanum, eorumq; socios, cum Acacio. Quibus addit Athanasius Patrophilum, Iuniū è Tyro, Eudoxium, qui in Antiochenam Ecclesiā insiluerat, Leontiū, Theodotū, Euagriū, Theodulum, & Georgium: qui sibi adiunxerant impios, inquit, exautoratos Libycos homines, Stephanum, Syram, Pollucem, Pancratium, Ptolemæum, & Meletianum quendā.

Mandauerat autem huic synodo Constantius, idem quod Ariminensi, ut fidei nimirū causam ptius dijudicarent: deinde uerò causas eorum agerent episcoporum, qui iniustè depositi essent. Sozom. libro quarto, cap. 16. Socrates ait: Mandata Imperatoris, iam hoc, iam illud quæri & agi pręcipientis, in prima statim sessione contentiones pepetisse.

Coit autem synodus primò ad decimumseptimum diem mensis septembris. Adsunt Notarij, quæ ex omnibus partibus dicerentur excipientes. Iubet Leonas præsea, ut quisque quid sibi uideatur proponat. Sed qui adsunt, moueri negāt ullā quæstionē debere, priusquā q desiderarentur aduenissent. Desiderabātur aūt episcopi, Macedonius Cōstantinopolitan⁹, Basilius Ancyranus, & alij quidā, metuētes ne accusarentur: quorū quisque absentię suę causam aliquā synodo renūciari iussit, ut Macedonius morbū, Patrophilus ophthalmiā. Instat Leonas, nihilominus absentibus illis quæstiones agitandas esse. Quod rursus, qui tū conuenerant, fieri posse negabant, priusquam in uitā eorum qui accusati antea essent, inquireretur. Dicebatur id au-

id autem propter Cyrillum Hierosolymitanum episcopum, Eustathium Sebastiæ Armeniæ, & alios quosdam.

Orta hinc igitur contentio est, monentib. alijs, ut accusatorum uita examinaretur: alijs contrà negãtibus, ante fidei causam explicatam, quæstioné ullam proponi oportere. Atque inter eas cõtentiones in duas partes Synodus scinditur: quarũ uni præsunt Acacius Cæsareæ Palæstinæ, Georgius Alexandriæ, Vranius Tyri, & Eudoxi' Antiochiæ episcopi: quibus alij pauci, nimirũ triginta duo, sed suspecti, ut Athanasius ait, consentiunt. alteram uerò partem ducunt, Georgius Laodicææ Syriæ, Sophronius Põpeiopolis, & Eleusius Cyzici episcopus: quos sequitur qui Acacium reliquerant, magno numero.

Obtinet utriusque partis sententia, quærendum primùm esse de fide. Ad quod illi primùm qui cum Acacio erant, Nicęnam fidem manifestè abrogandam, aliamq; promulgandam esse censent: alterius uerò partis numero plures, omnia quidem reliqua fidei Nicænæ decreta reicipiebant, solã uerò Homousij uocem abhorrebãt. Protrahitur ad uesperam usq; contentio, cum Syluanus Tarsensis tandé exclamat, noua fidei formula opus nihil esse, cum sit in promptu ea quæ Antiochiæ in Encæmijs dictata esset, quam retinendam ipse iudicaret. Ad quam uocé, cum suis Acaci' ex Synodo discedit. Altera uerò pars, Antiochenæ fidei perlecta formula, eius diei consessum soluit. Socrates libro secundo, capite uigesimonono: Sozomenus lib. quarto, capite uigesimosecundo. Formulam Antiochenæ fidei, & quæ illam præcesserunt alterius partis iudicia, ex Athanasio, de synodis Arimini & Seleuciæ, describimus.

Isauriæ igitur ista conscripserunt. Non refugimus authenticã in encænijs Antiochiæ editã fidem, sed pręferimus eam uel ob id potissimum, quòd patres nostri per illud tempus ad propositam quæstionem accurrerũt. Cæterùm quoniam multos superiorib. temporibus hæ uoces ὁμοούσιον & ὁμοιούσιον turbarunt atq; etiamnũ turbant, ac præterea à nõnullis non ita pridé noua uox inducta est de inæqualitate filij ad patré, quam ἀνόμοιον uocant, istis de causis ὁμοούσιον et ὁμοιούσιον eliminamus è sacris literis, et uocem illam ἀνόμοιον anathemate execramur: & quotquot uoces istiusmodi sunt, alienas censem' ab Ecclesia. Similitudiné uerò filij cũ patre planè confitemur, secundũ Apostolũ dicenté: Qui est imago inuisibilis Dei. Confitemur uerò & credimus in unum Deum omnipotenté, factorem cœli & terræ, uisibilium omnium & inuisibilium. Credimusq; item in eius filiũ, Dominum nostrũ IESVM Christum, natum ex eo citra passioné aliquam ante omnia secula, Deum uerbum, Deum ex Deo unigenitum, lumen, uitam, ueritaté, sapientiam, potentiam: per quem omnia facta sunt in cœlis & in terra, siue uisibilia, siue inuisibilia. illumq; credimus in cõsummatione seculorũ ad peccatorũ demolitioné carnem ex uirgine assumpsisse, & hominem factum esse, passumq; pro peccatis nostris, resurrexisse, et assumptũ in cœlos, sedere ad dextram patris: eumq; iterum uenturum in gloria, ut iudicet uiuos & mortuos. Credimus quoq; in Spiritum sanctum, quem & Paracletum nominauit Seruator: quem post abitum & pollicitus erat discipulis suis se missurũ esse, & misit: per quem sanctificat eos qui in Ecclesia credunt, & baptizantur in nomine patris & filij & spiritus sancti. Eos porrò qui præter hanc fidem aliud prædicant, alienos à se agnoscit catholica Ecclesia.

Eam formulam sequenti die, ij qui ab Acacio discesserãt, in oratorio Seleuciano (Sozomenus templũ diuæ Theclæ fuisse ait) clausis ianuis, subscribentes cõfirmarunt. Subscripserunt autem præsentes lectores & diaconi, absentium etiam quorũdam nomine. Quod mirum in modum Acacius uituperare & exagitare: suspecta esse exclamans, quę in abdito fierent. Ijs autem clamoribus opportunitatem, nouam introducendi formulam sibi aucupabatur, quam paratam iam habebat, & præsidentibus Leonæ & Lauritio prælegerat: hoc unũ pro uiribus agés, ut adprobaretur. Præter hæc in secundo consessu actũ amplius nihil est. Socrat. ibid. & cap. 40.

Veniunt interea Macedonius & Basilius, ac se illi parti coniungunt quæ ab Acacio discesserat. Studet utranq; congregare partem Leonas: sed in synodum Arimini se uenturos negant, nisi qui depositi, & in præsentia accusati essent, ex cõuentu exigerentur: maximè auté Cyrillus, qui iam antea episcopatu suo priuatus fuisset. Oritur inde contentio. obtinetur tamé, ut accusati secederent, & ingrederentur Acaciani. Quanquã Theodoretus lib. 2, cap. 26 de Cyrillo diuersum narrat: rogatum scilicet eum à Synodo, ut paulisper cederet. habituram enim Synodum post dogmatum constitutioné, etiam suæ causæ rationem: sed cedere noluisse. Exhibuerat autem Leonæ formulã suæ fidei Acaci', quam ille occultans uafro & callido hoc prætextu Synodo insinuabat: libellum sibi ab illis qui Acaciũ sequerentur traditũ esse dicens, sed fidei mentioné nullam faciens, quam nec contineri in eo libello pars altera existimabat. Lecta igitur ea fides, sic sese habebat.

¶ Nos qui Seleuciæ Isauriæ secundũ Imperatoris edictum cõuenimus hesterna die, quæ quinta erat calendarum Octobris, omnem huc diligentiã impédimus, ut cũ omni

secta,

recta moderatione pax cōseruaretur in Ecclesia: et de fide sicuti piētisimus Imperator noster Constātius præcepit, cōstanter, secundū prophetica & euāgelicas uoces tractaretor, nec quicq̃ præter scriptotas in ecclesiasticā fidem introduceretur. Quoniā uerò nōnulli in Synodo alios ex nobis cōuicijs affecerūt, alijs ora obturaoerūt, nec loqui permiserūt, quosdā uerò etiā inuitos exclusetūt: cum tamē et depositos ex uarijs ptouincijs secū haberēt, & prçter canonē ordinatos secō adduxissent, ita ut undiq; Synodus plena reddere tur tumultuationibus, sicut etiā Lauricius illustrissimus prouinciæ præses ipsis suis oculis uidit: quæ ob eam causam dicimus, ut significemus, nō fugere nos fidē Antiochiæ in Encænijs expositā et confirmatā, sed proferre illam. Quamois autem & pattes nostri maximè illo tempore ad propositā quæstionem tractandā concurrerint: quoniam uerò multos Homousij dictio, sicut & Homœusij, præteritis temporibus ad hunc usq; diem perturbaoit: quin & recēs à nōnullis insolenter agi dicitur, ita ut filiū patri dicāt esse dissimilem: ob eam causam utrunq; & Homousion, & Homœusion, tanq̃ alienas à scripturis uoces reijcimus, & Aoomion anathemate damnamos: ac quotquot taliter sentiūt, alienos esse ab Ecclesia iudicamus. Similem (ὅμοιον) aiūt patri filiū manifestè cōfitemur, secundū Apostolū de filio sic dicentē: Qui est imago Dei inuisibilis. Coofitemur aūt & credimus in unum Deum patrē omnipotentem, quem factorem cœlorū ac tetræ uisibilium & inuisibiliū credimus. Credimus etiam io Dominū nostrum IESVM Christum, filium eius, ex eo genitū sine pasione, ante omnia secula, Deum uerbum, uoigenitū ex Deo, lumen, uitam, ueritatem, sapientiam: per quem omnia facta sunt tam quę in cœlis quàm quæ in terra, siue uisibilia siue inuisibilia. Hunc credimus in coosummatione seculorum ad abrogandū peccatū, carnem ex sancta uirgine Maria sumpsisse: & hominem factum, passum esse pto peccatis oostris, tesorrexisseq;, & in cœlos assumptum sedere à dextris patris, ac iterum uenturum in gloria ad iudicandum uiuos & mortuos. Credimus etiam in Spiritum sanctum, quem & paracletum nominaoit Seruatot ac Dominus, noster, missurū se illum discipulis postquam abijsset, pollicitus. quem & misit: per quem credentes in Ecclesia, & io nomioe patris & filij & spiritus sancti baptizatos sanctificat. Eos uerò qui aliud quid præter hanc fidem prædicant, alieoos esse ab Ecclesia catholica iudicamus. Socrates libro eodem, capite quadragesimo: Sozomenus libro quarto, capite uigesimosecundo: Epiphanius libro tettio, tomo primo, hætesi septuagesimatertia.

Subscripserant huic formulç Acacius ipse, cum trigintaduobus, quos diximus, secum sentientibus. Epiphanius aūt, episcoporū qui subscripserāt nomina recēset quadraginta ttia. Sed de Sophronio fertur, Pompeiopolis episcopo quòd lecta ea fide exclamarit. Si fidem constituere est, singulis diebus nouam proferre sententiā, amittemus tandem ueritatis certitudinē. Postea cum eadem de re, & de accusatis, ultrò citroq; plorimæ concertationes essent factæ, discessum est. Socrates & Sozomenus ibidem.

Quarta autem die io Synodum omnes iterum cōueniunt, ac uerbis tursus inter se certant. Et Acacios nihil obstare quidem affirmat, quo minus alia dictetur fides: quandoquidem et Nicęna non semel, sed aliquoties mutata sit. Coi Eleusius: Non conuenisse, inquit, Synodum prçsentem, ad discendum ea quę antea cognouisset, aut ad alterā qoam antea non habuisset fidem recipiendam, sed confirmandam ac defendendā illam qoæ in Antiochena synodo semel esset comprobata, cui ipsi ad mortem adhęsuri essent. Proinde nec curiosius excutiendum esse, tectè ne uel secus fides illa habeat: sed simpliciter retinendam esse eam, omnibus à pietate et Ecclesia alienis iudicatis, ijs qui ptæter illam, aliam introduxissent.

Veniunt inde ad aliam quoq; quæstionē. Quoniam enim, qui cum Acacio erant, in fide lecta filium patri similē esse dixerant, quærebant ioter se, secundum quid similis patri filius esset? Et Acaciani quidē, secundū uoluntatem tantum, nō secundum essentiam, similem patri respondebant esse filium. Alij uerò omnes, etiam secundū essentiam similem ptonunciabant: atq; eiusmodi cōtentionibus totum exigebant diem, Acaciū tedargüētes, quòd cum in libris à se editis, filium patri per omnia similē antea asseruisset, iam secundum essentiam similem eum patri petnegatet. Quibus ille contrà, iniquū esse respondit, ex commentarijs aliquem iudicare. Cum igitur post multas disputatiōes ad nullum consensum tem deduci posse Leonas animaduertetet, surgens Synodum soluit. Socrates, & Sozomenus ibidem.

Die uerò sequenti togatus, ut iterū in Synodū uoā cum ipsis cōgrederetur, recusauit: mandatū se ab Imperatote habere dicens, ut inter se cōsentienti, non dissentiēti Synodo interesset. Quamobrē abirēt, & io Ecclesia iungetētur. Quam occasionē cōmodā sibi Ariani arbitrati, in Synodū nec ipsi ueniunt. Inuitati autem ab altera parte sæpius, ut ad cogooscendam Cyrilli depositi causam in Synodū uenirēt, in recusando persticerūt. Depositi igitur tum ab ea parte sunt, Acacius ipse,

Georgius Alexādrinus, Vrsacius Tyri, Theodorus Chæretapū Phrygiæ, Theodosius Philadelphiæ Lydiæ, & Eudoxius Antiochiæ, episcopi: & Patrophilus. Excōmunicati aūt sunt Asterius, Eusebius, Abgarus, Basilicus, Philius, Philedius, Eutychius, Magnus & Eustathius. Decretūq́; est, ita debere eos manere, donec præstita satisfactione, de accusationibus sese purgassent. His peractis, depositiones eorū Ecclesijs significarunt: & in locum Eudoxij Antiocheni Arianum quendam (Sozomenus Adrianum habet) substituerunt: quem Acaciani cōprehensum, Leonæ & Lauririo tradiderunt, à quibus in exilium missus est. At illi protestatione contra Acacianos ad Leonam & Lauririū usi, quasi synodi iudiciū uiolassent, ad Imperatorē Cōstantinopolim, ubi tum Imperator ex Oriente reuersus agebat, profecti sunt, ut eum de ijs quæ in synodo decreuissent, instruerent. ita enim mandatum illis fuerat. Socrates, Sozomenus ibidem: Athanasius de synodis Arimini & Seleuciæ.

CONSTANTINOPOLITANA *Acacianorum.*

PReueniūt autē eos Acaciani, ac synodū totam Imperatori suspectā faciunt: eiq́; persuadent, ne formulā à Seleuciana synodō scriptam recipi patiatur. Postea synodum aliam instituunt Constantinopoli, cōsulibus Constantio decimō & Iuliano quartō, quem admodum ex Socrate uidetur: anno Christi trecentesimo sexagesimoquarto, Imperij Cōstantij uigesimoquarto. Ad quam episcopos Bithyniæ euocant, numero quinquaginta: inter quos Maris fuit Chalcedonensis, atq́; Vlphilas Gotthorū episcopus: cum quibus coniuncti, fidem Arimini lectam, cum adnotatione consulum, confirmant: nōnullis adiectis, ne uidelicet in posterum uel essentia uel substantia, de patre, filio, & spiritu sancto diceretur. Quam, quia adiecta aliqua habet, de nuō hic subijcimus.

Fides Arimini aucta.

¶ Credimus in unum Deum, patrem omnipotentē, ex quo omnia. Et in unigenitū filium Dei, ante omnia secula, & ante omnia initia genitū ex Deo: per quem omnia facta sunt, tā uisibilia quàm inuisibilia: eūq́; solū unigenitum ex patre natum esse, Deum ex Deo, similem ei qui ipsum genuit patri, secundum scripturas: cuius generationem nemo scit, nisi solus qui illū genuit pater. hunc agnoscimus unigenitum filiū Dei, patre mittente aduenisse è cœlis, ut scriptum est, ad euastationem peccati & mortis: & natum ex spiritu sancto, è Maria uirgine secundum carnem, ut scriptum est: & postquam uersatus esset cum discipulis, & omnem œconomiā negociumq́; datum impleuisset, secundum patris uoluntatem, crucifixū & mortuum, et sepultum esse: et ad subterranea descēdisse, quem ipse infernus exhorruit: eumq́; resurrexisse tertio die è mortuis. & ubi cōmoratus esset cum discipulis, impletis iam quadraginta diebus, assumptum esse in cœlos, & sedere ad dextrā patris: uenturūq́; esse extremo die resurrectiōis, in paterna gloria, ut reddat unicuiq́; secūdū opera sua. Et in spiritū sanctū, quē ipse unigenitus Dei filius CHRISTVS Dominus noster promisit se generi humano missurū in cōsolatorē, quēadmodū scriptum est spiritū ueritatis, quē eis misit postq̄ cœlos ascendit. Nomē porrò substantię, simplicius à patribus editū quia ignotū populis scandalū adfert, & in sacris literis non cōtinetur, placuit de medio tolli, & omnino nullā eius mentionem debere fieri: quoniam sacrę literę nusquā substantię patris aut filij meminēre. imò ne ὑπόστασιν quidē siue subsistentia de patre, filio, & spiritu sancto nominari debet. Similem autem dicimus patri filiū, ut loquuntur & docent sacræ scripturæ. Omnes porrò hæreses siue olim damnatæ, siue recenter ortæ, contrarię huic promulgatæ scripturæ, anathema sunto. Athanasius de synodis Arimini & Seleuciæ.

Recitat eandem Socrates lib. secundo, cap. quadragesimoprimo. Sozom. libro quarto, capite uigesimotertio, etiam Imperatori ait persuasum fuisse ab Acacianis, ut eā fidē comprobaret, ideo quòd à frequenti Ariminensi synodo cōposita esset: hęc errare uideretur, quisquis aut similem, aut coessentialē patri diceret esse filiū. Quin & Imperatorē ipsum, diem & noctem integram cōsumpsisse, atq́; effecisse, ut qui ex Seleucia legati uenerant, isti formulæ subscriberent.

Theodoretus de Eudoxio etiam & Aetio Arianis quędam in ea synodo acta narrat: Eudoxium nimirū ab illis qui è synodo Seleuciæ uenerant, inter quos præcipui fuere Eustathius Armenius, Basilius Ancyran᷑, Syluanus Tarsensis, & Eleusius Cyzicenus, accusatū blasphemiarū, deposito in mediū Eudoxij libro talia continente: Quæ dissimilitudine quapiam proferuntur, ea sunt re ipsa seu iuxta substantiam dissimilia. Vnus est Deus pater ex quo omnia, & unus est Domin᷑ Iesus Christus per quē omnia. Dissimilitudo autē certe inter hæc est, Ex quo, & Per quē. Dissimilitudo igitur & inter deum ac patrē & filium. His impijs uocibus Imperatorem commotum, quęsiuisse ab Eudoxio, num se autorē blasphemi eiusmodi scripti profiteretur? Sed eum, Aetiū esse autorem confessum esse. Aetiū igitur accersitum, cum se autorem esse scriptorū eorū non negasset, exulatū ab Imperatore in Phrygiam missum fuisse. Accusatum postea etiam Eudoxium ab Eustathio, quasi

quasi eadem cum Aetio sentientem: quia librum Aetij nemo prærer ipsum prodidisset. Interrogatū igitur ab Imperarore, diuq; tergiuersatū confessionem Eudoxium, doctrinam randem propriam negasse.

Eustathium uerò ursisse post illa, ut coessentialiratis nomen anathemate notaretur. Ad quod Syluanū intulisse, explodi uicissim etiam oportere ab ipsis uoces, De nihilo, & cōdituram, & diuersientialitatem: quæ neq; In Propheticis neq; Apostolicis scriptis inueniretur. Damnatas igitnr tum ab Eustathianis, quantūuis innitis, & diu reluctantibus, etiam eas uoces. Sed tum demum uehementius eos institisse, ut coessenrialiraris oomen anathemate damnaretur. Syluanū uerò ipsis Imperatoriq; eiusmodi argumento uerirarē declarasse: Si de nihilo non est, neq; conditura, neq; de diuersa substantia Deus oerbum: coessentialis certè est genitori Deo, ut Deus ex Deo, lumen ex lumine, & habet eandem cum genirore naturam. Ad hæc clamore ab Acacij & Sidosij societate concitato, Imperatorem indignatū, Syluano & Eleusio interminarum fuisse, pulsurum se eos Ecclesijs, nisi in abrogatiooē coessentialitatis consentirent. Eos uerò respondisse, penes esse Imperatorē, qoicquid de ipsis supplicij sumendum statueret: penes sese uerò, inter pietatis & impietatis dogmata discernere. Nunquā aurem se facturos, ut à doctrina quam à patribus ac cepissent, deficerent. Ibi igitur Imperatorem expelli ex Ecclesijs Eleusium ac Syluanū, aliosq; in locum eorum substitui iussisse. Et Synodum de abdicatione Aetij ad Georgiū Alexandrinum in hanc sententiam scripsisse. Theodoretus libro secundo, capite uigesimooctauo testatur.

¶ Sancta Synodus congregara Constantinopoli, Domino reuerendissimo episcopo Alexandriæ Georgio salutem. Condemnarō à Synodo Aetio, propter nefaria & offensionum referta scripta ipsius, fecere episcopi quod Ecclesiasticis legibus consentaneū est, ut & honore diaconat⁹ priuaretur, & expelleretur Ecclesia. Nosq; editis monitionibus, legi nefandas epistolas ipsius uetuimus: ac omnes hortati sumus, ut illas tanquam inutiles & infructuosas abijcere nellent. His addimus nūc etiā anathematis aduersum ipsum & affectas seotentiā, si in proposiro perseuerauerint. Ac par fuerat quidē, ut omnes qui cōuenerant in synodo episcopi, auersarentur aurorē offensionū, turbarū, dissidiorum, susurrarionū in toto orbe, seditionū in Ecclesijs, atq; ablata aduersus eum sentēria nequaquā discrepare: sed præter uota & expectationē nostrā, Serras, Stephanus, Heliodorus ac Theophilus, ipsorumq; asseclæ, non accessere suffragijs nostris, oeq; uoluere subscribere latæ sentētiæ: quamuis Serraa etiā alia insolētia & rabie plenus, promulgata à prędicto Aetio accusaret. Aiebat enim, insultum temerariæ audaciæ profiteri, sibi à Deo nūc reuelari quæ hactenus uniuersis oeculta esse ille uoluisset. Post quę furiosę gloriationis uerba Aetij, quorū ipse testis esset Serras, nō mouebantur tamē ullis precibus: neq; adducebantur illi sоprà memorari, ut suos calculos adiungerēt ad iudiciū nostrū. Nos tamen patiētia summa longo sanè tempore suffragia de ipsis protraximus, nunc indignādo, nunc horrādo, sæpe obiurgādo, interdum obsecrādo, ut accederēt oobis, & cōsona decreta perscriberēt uniuersæ synodo: prulimusq; eos diu, si forrè audire nos, siue intelligere & flecti uellent. Sed cū lōgo tempore instantibus nobis, admittere preces nostras & decretū de Aetio sequi nollent, leges Ecclesiasticas pluris fecimus, quàm amicitiā illorū: pronunciaoimusq; aduersus eos, & à nobis separauimus: relicto illis spacio totius semestris, intra quòd reuersioni & pœnitētię locus qooq; eis, si cuperēt ad onitatē & cum Synodo in gratiā redire, cōcessus esset. Decretimusq; si intra hoc tempus cōuersi, cōcordiam fratrū soorū appetierint, & cōsensetint decretis, in Ecclesiā recipiēdos, & in conuentibus eriā autoritatē charitatemq; apud nos recuperaturos esse: sin obstinati in audaciā sua perdurarint, propter humanā obseruantiam, & parui fecerinr ecclesiasticas leges: tū igitur alienos esse ab episcopali dignitate: & si exautorationē expectarint, succedi, ut necessitas postulat, ipsis ab alijs episcopis uolumus, quo legitima inter se Ecclesia debito ordine consentiat, custodientibus omnibus ubiq; episcopis oiocnlum charitatis, qui omnes eadē doceant, concinnati eodem animo & eadem sententia. Vt igitur cōstaret tibi de Synodo decretis, misimus has literas bonitati tuę: qnibus parentem optamus te in gratia Christi, pacificè & legitimè gubernare subiectas tibi Ecclesias.

Confirmata igitur ab omnibus Ariminēsi fide, Acaciani Constanrinopoli aliquandiu morati, censuras & depositiones exercuerūt in plures, quos à se alienos esse nouissent: ut Macedoniū, Eleusium, Basilium, &c. quorū singulis certa crimina intentarunt, quæ omnia prolixo cap. Sozom. recitar lib. 4, cap. 24.

SYNODVS ANTIOCHENA
Acacianorum.

Consulibus Tauro & Florentio, Socrates inquit, anno, ot uidetur, Christi trecentesimosexagesimoquinto, Constātij Imperatoris uigesimoquinto, Acaciani quietis inimici, & turbationum studiosi, Antiochię conueniunt cum paucis, pœnitentia scilicet ducti, quòd omoino similem filiō esse patrē dixisseot.

dixissent. Venerat tum fortè Imperator Antiochiã, ea occasione, quòd Persas rea noua moliri comperisset. Primùm ibi igitur, quæ antea decreta fuissent, Acaciani exagitãt, & Homousij dictionẽ (quanquã ὁμοίαν, sed non rectè, Sozomenus habeat) ex fide Arimini & Cõstãtinopoli promulgata eradendã esse dicunt: ac manifestè pronunciãt, filiũ patri per omnia, nõ solũ secundũ essentiã, sed secundũ etiã uoluntatẽ, dissimilẽ: atq; ex nõ existentibus, sicut Arius dixit, factũ esse. Propugnabant istã opinionẽ tum Antiochiæ, qui cum Aetio impio sentiebant: quos & Anomios, propter eam ipsam opinionem, dicebãt Homousiani. à quibus interrogati, Quamobrẽ cum filium in expositione fidei suæ Deum ex Deo dixissent prius, nunc dissimilẽ dicerent, & factũ ex nõ existẽtibus: responderũt sophisticãtes, illud Ex Deo dictũ esse eo modo, quo Paulus omnia ex Deo esse dixisset: filium igitur unum esse ex omnibus quæ sint ex Deo. Fuerat aũt sophismatis illius, quemadmodum diximus, autor Gregorius Laodicenus. Accusati igitur impietatis, & condemnati, cum nec tueri pro necessitate opinionem & sophismata sua possent, nec probrum pati, fidei isti quam Cõstantinopoli approbarant, denuò accessere, & synodũ soluerunt. Socrates lib. 2, cap. quadragesimoquinto: Sozomenus lib. quarto, cap. 29.

ANTIOCHENA ALIA.

Confecto bello Persico, nõ ita multò ante obitũ suum, ut uidetur, Constantius episcoporum conuentum frequentẽ coegit Antiochiæ: à quo ipse Arianismo planè deditus & imbutus, à conuocatis episcopis seriò flagitauit, ut dictiones Coessentialitatẽ & diuersi essentialitatẽ abiurarent. Fortè tum pastore uacabat Antiochenorũ ecclesia. Plurimi igitur episcopi ibi tum congregati, consultari de fidei negotio nõ posse, Imperatori respondebant, priusquam Ecclesię uacanti de pastore prospectum fuisset.

Eunt in eam sententiã frequentes omnes partim Ariani, partim rectè de fide sentiẽtes: ac Meletium qui tum priuatam agebat uitã, mandato Imperiali accersunt, & episcopum Antiochenæ ecclesiæ legunt. Existimauerat enim Ariana factio, consentire eum suo dogmati: cum quidẽ Apostolicæ doctrinæ studiosi, sanũ eum in fide & rectissimè sentientem nouissent. Spe igitur tum sua frustrati Ariani sunt.

Aderat simul ibi Eusebius Samosatensis, ueritatis eximius & egregius assertor: cui subscriptiões arbitrio, ab omnib. ex æquo notatæ, tanq̃ depositũ cõmune tradebantur.

Venit igitur Meletius, & honestè & reuerẽter ab uniuerso cœtu excipitur. & hoc modo finem illud, quod de constituendo Ecclesiæ uacantia pastore, à Synodo obiectum fuerat, sortitum est. Cumq; iam in disputationem de doctrina descẽdendũ esset, mandat Imperator, tum Meletio huic, tum alijs qui diserti habebantur, explicationẽ dicti Salomonis: Dominus cõdidit me principio uiarum suarum ad opera sua. Adhibet & notarios, excepturos quicquid ab unoquoq; diceretur. Surgit primus Georgius Laodicenus, atq; dicti huius occasione, Arianũ uirus suũ omne euomuit. Sequitur eum Acacius Cæsariensis, in explicãdo mediũ affectans: & quantũ facere potest quàm lõgissimè apertã quidẽ Aetianorũ blasphemiã declinãs, nõ tamen Apostolicã sententiam integrã ubiq; & incorruptã obseruans. Adest tertius Meletius, ad perpendiculũ ueritatis sermonẽ suũ quàm cautissimè formãs, neq; quicquã plus minus'ue, quàm oporteret, dicens. Itaq; factum est, ut pleriq; quę dixisset, acclamatione cõprobarint. Rogatus aũt, ut quàm posset rotundissimè & breui compendio doctrinæ suæ cõplecteretur summã, tribus erectis digitis moxq; adductis in uolã duobus, uno relicto erecto, laude dignã eiusmodi uocem edidit: Tria sunt quæ intelliguntur, unum autem quod compellamus. Sozomenus ait lib. quinto, cap. 28, archidiaconum, cum filiũ eiusdem esse cum patre essentiæ Meletius diceret, accurrisse, manuq; loquentis os obstruxisse. Manu igitur clarius quàm uoce, ad hunc modum sententiam suam Meletium demonstrasse.

Sic igitur spe atq; opinione sua Ariani frustrati, grauiter fremere, & calumnias commnisci, quasi Sabellianũ dogma Meletius asseruisset. Nec mora, Constãtio polypo quouis uersatiliori persuadent, ut in exilium Meletium expellat: atq; in eius locum Euzoium, manifestum impietatis Arianæ patronum, substituat.

Ita tum pars populi sanior, infesta Ariano ab altera parte malo, separatos cõuentus habere cœpit. Eusebius autem non stari conuentis communibus animaduertens, ad sua reuertitur. Metuentes autem postea Ariani scripturæ testimonium, apud Imperatorem obtinent, ut per nuncios depositum subscriptionum de Meletio accersendo ab Eusebio repetat. Mittit igitur Imperator bis celeriter, qui scripturas repetat: sed non impetrat, Eusebio respondente, Minimè sibi licere depositum commune tradere, nisi simul cõgregati omnes qui sibi commisissent, ita iussissent. Constantiam eam Eusebij Imperator admiratus, è Syria discedit, Iulianum res nouas in Europa molientem oppressurus. Sed in itinere, cum Ciliciam attigisset, moritur. Theodoretus libro secundo, cap. trigesimo primo, & trigesimosecundo.

CAESA-

CAESARIENSIS PONTI, GANgrensis, Antiochena, Melitinensis.

Meminit aliquot Synodorũ breuiter, et neglecto tempore quo habitæ sint, Sozom. libro 4, cap. 24. in narratione synodi Acacianorum Constãtinopoli, in qua plures episcopos, aliosq; alijs de causis longè petitis deposuerint: ut Cæsariensis in Ponto, in qua Eustathius Sebastię Armenię episcopus à patre, prius episcopo Cęsariæ Cappadocię, ob indecentem stolam (quemadmodum Socrates ait libro 2, cap. 43) ex communicatus iterum depositus & damnatus fit, ob dispensationes quasdam sibi non cõcreditas. Item Gangrensis, in qua tertiò Eustathius idem damnatus sit, quòd nec rectè sensisset, nec docuisset, nubere prohibuisset, matrimonia cõtracta diuulsisset, mulieres tonderi instituisset, ac multa alia Ecclesiasticis constitutionibus cõtraria ausus fuisset: in Synodo præterea Antiochena periurus deprehensus, & Meletinẽsis synodi decreta peruertere conatus esset. Ait & Basilius epistola septuagesimaquarta, Eustathium in synodo Meletina depositum fuisse.

DE SYNODIS SUB Iuliano.

ALEXANDRINA.

Reuocati initio imperij Iuliani ab exilio Lucifer Calatensis & Eusebius Vercellensis ecclesiæ episcopi, consiliũ ineunt, quo pacto Ecclesijs Arianorum tumultuationib. sub Constantio quassatis remedium adhibere possent. Conueniunt inter se, quemadmodum & suprà in capite de Schismatibus dictum est, ut Antiochiam Eusebius proficiscatur, emendaturus quę ibi collapsa reperisset: Lucifer uerò Alexandriam adeat, cum Athanasio ibidem synodum ad confirmationem dogmatum Ecclesiasticorum celebraturus.

Venit igitur Alexandriam Lucifer, ac Synodum cum Athanasio præsidẽte, plurimorũ ex uarijs ciuitatibus Ægypti, Libyæ, Arabiæ & Italiæ episcoporũ diligenter colligit, ea (ut uidetur) occasione, quòd diuersitas quædã in speciem inter docentes incidisset. Quorum aliqui tres hypostases, allj unã duntaxat dicerent: eorumq; illi Sabellij, hi Pauli Samosateni dogma profiteri accusarentur. Sed nullam fuisse eam doctrinæ diuersitatẽ, inde postea cognitum est, quòd examinata, & declaratione suę sentẽtię postulata utraq; pars, rectè sentire deprehẽsa est: quemadmodũ ex subscriptione Paulini apparet, hoc modo: Ego Paulin' approbo superiorẽ interpretationem de tribus hypostasibus, & una hypostasi siue essentia: & eos qui ita cẽsent, ueros habeo: cum pium sit sentire & confiteri, trinitatem in una deitate consistere.

In ea uerò Synodo episcopi de multis & necessarijs admodum rebus inter se contulere. Primùm enim Nicænã fidem confirmarunt, quemadmodum Sozomenus ait lib. 5, capite duodecimo.

Deinde cum synodi Sardicensis decreta pro Nicænis quidam uenditassent, aut Nicænis statutis certè prætulissent: cautum ab ea Synodo est, ne quis ea pro ueris haberet. Pater id ex subscriptione Eusebij, hoc modo: Quia fama apud exteros increbuit de tabella Sardiniani Concilij, ne ea ultra Nicænam fidem esse putetur, meo suffragio denuncio.

Tertiò. De οὐσίᾳ uerò & ὑποστάσει decreuerunt, non esse de Deo hasce usurpandas noces. Etenim οὐσίαν ne nominatam quidem esse in sanctis scripturis: nomine uerò ὑποστάσεως Apostolum necessitate dogmatum esse abusum. Sed alia ratione usurpandas eas esse constituerunt, in confutando nimirũ Sabellij errore, ne angustia dictionum, quod triplici nomine dicitur, rem unam esse putemus: sed unumquodq; horum nominum de triade in propria hypostasi diuinitatis considerarione contineatur.

Quartò. De Christo pronunciarunt, non humanam enim tantum carnem, sed animã assumpsisse: iuxta ueterum doctorum, Clementis, Irenæi, Apollinarii & Serapionis traditionem. Explicat hoc decretum clarius Paulini subscriptio in hunc modum. De incarnatione uerbi patris propter nos facta, ita decerno, quemadmodum scriptũ est secundum Ioãnem, Verbum carnem esse factum: non autem secundũ impijssimos homines, mutationẽ sui uerbum passum esse. Sed nostri gratia hominem esse factum, & ex Maria uirgine spiritu sancto genitum esse: & nequaquam inanimatum, aut insensibile, aut sine mente corpus Saluatorem nostrum habuisse: quippe cum impossibile sit, Dominũ propter nos hominem factum, corpus habere sine mente.

Quintò. Venit in disputationem de Spiritu sancto quæstio. Decreuerũt igitur, eiusdem esse spiritum sanctum substãtiæ ac deitatis, cuius pater & filius: neq; quicquam in Trinitate esse creatũ, aut prius altero posterius uedicendum esse.

Sextò. Cum uisum esset alijs, neminem qui se quocunque modo hæreticæ communionis cõtagio maculasset, ad sacerdotium admittendũ amplius esse: alij melius iudicarunt, autores quidem perfidiæ abijciendos esse: reliquis autẽ sacerdotibus optionẽ dandam, ut si fortè uelint, abiurato errore perfidię, ad fidem patrũ statutaq; cõuerterentur. non enim negandum esse aditum redeuntibus. Recitat hoc decretum Ruffinus libro

primo,

primo, capite nigesimoctauo. Et habet simile quiddam Athanasius ad Antiochenses, tomo duodecimo.

Septimò, Communi decreto Asterio cæterisq; qui cum ipso erant Orientalium ecclesiarum iniūxere procurationem, Occidentalium uerò Eusebio.

Postremò, coram eadem Synodo Athanasius Apologeticō de fuga sua à se antè conscriptum recitauit. Socrates libro tertio, capite sexto, septimo, & octauo: Sozomenus libro quinto, capite duodecimo. Nunc epistolam synodi eius, complectentem omnes actiones, adijcimus, quæ apud Athanasium inscribitur, ad Antiochenses tomus duodecimus.

¶ Charissimis & optatissimis sacrorum cōministris, Eusebio, Lucifero, Asterio, Cymatio & Anatolio: Athanasius cæteriq; episcopi, qui iam Alexandriæ ex Italia, Arabia, Aegypto & Libya hic adsunt, Eusebius, Asterius, Gaius, Agathus, Ammonius, Agathodæmon, Dracōtius, Adelphius, Hermęon, Marcius, Andreas, Paphnutius, Marcus, Zoilus, Mynias, Georgius, Lucius, Macaris, reliquique deinceps in Christo, salutem plurimam. Persuasum habemus, uos, cum sitis ministri Dei, ac boni dispensatores, idoneos aptosq; esse ad Ecclesiæ negotia temperāda. Cæterùm quia ad nos allatū est, plurimos superiori tempore per cōtentionē disgregatos à uobis, pacē iam optare: plurimos item à uecordi Arianorū secta deficiētes, uobiscū communionem affectare: necessariò uisum est, ut ea quæ à nobis nostrisq; dilectis scripta essent, Eusebio, Asterio, uestræ bonitati insinuare, qui & ipsi estis dilecti, & uerè in nobis desideratissimi sacrorū comministri: oimirū lætos quidem nos esse de hac fama, sed tamen magnopere cupere, ut eos qui adhuc in schismate hærēt, segregati à uobis, quiq; cum Arianis cœtus faciunt, resilire curetis ab istiusmodi insania, ut omnes omnib. in locis prędicent unum Dominū, unam fidem. Quid enim ita pulchrum, prout Psalmographus inquit, aut quid ita delectabile, quàm habitare fratres in unum? Nam ita quoque fieri arbitramur, ut & Deus nobiscum habitet, cuius hæc uerba sunt: Habitabo in eis, et uersabor inter eos, & coloniam meam ibi habebo, quoniam elegi eam. Ita quoq; quodammodo fit, ubi una fides & religio prędicatur. Vellemus equidem nos Aegyptij, unà cum dilectis fratribus nostris Eusebio & Asterio, multis de causis isthuc uenire: ac in primis eius rei gratia, ut uestros affectus amplecteremur, frueremurque in commune istiusmodi pace & concordia. uerùm quia, ut in alia epistola indicauimus, & ex cōministris nostris intelligere potestis, detinemur magnopere Ecclesiasticis necessitatibus, idq; nō sine dolore nostro: ideo uoluimus cōministros nostros in rebus sacris, Asterium & Eusebium, in uicem nostri isthuc pergere, ac uos inuisere. Gratiam igitur ago eorum pietati, quòd, cum ipsis liceret properare ad suas diœceses, istam tamen profectionem ad uos, omnibus rebus suis antepofuerūt, idq; in usum urgentis Ecclesiastici negotij. Cum igitur istud inter nos decretum esset, memetipsum non parum consolatus sum, quasi illis isthic præsentibus, ego quoque unà isthic præsens interessem. Omnes igitur qui uobiscum pacificè agere uolunt, in primis autem illos qui in ueteris Ecclesiæ cōmunione fuerunt, deinde qui ab Arianis redierunt, elicite ad uos, eosq; ut patres assumite, & ut magistri & tutores recipite, cooptantes interim nos dilecto nostro Paulino, eiusque socijs: nihilq; amplius ab illis exigatis, quàm ut execrentur Arianorū hæresim, cōfiteanturq; sanctorum patrum in Nicæa fidem: execrenturq; item eos qui dicunt Spiritum sanctum esse creaturam, & diuisum ex substantia Christi. Id enim uerè est resilire à scelerata factione Arianorum, si non diuidas sanctam Trinitatem, nec dicas aliquid eius esse creatū. Nam qui simulanter sese iactitant de confessione Nicęnę fidei, atque interim audent blasphemias dicere contra Spiritum sanctum, nihil aliud præstant, quàm quòd Arianam hæresim uerbis inficientur, animo sensuque retineant. Anathemate quoque inuratur Sabellij & Pauli Samosatēsis impietas, Valentini item & Basilidis insania, & Manichæorum stoliditas: quod si fit, omnis apud omnes suspicio delebitur, & sola catholicæ Ecclesiæ fides pura apparebit. Quod autem hanc fidem tenemus nos, & qui perpetuò nobiscum communionem usurparunt, nec uos nec alium quenquā latēre arbitramur. Cæterùm quia cum uolentibus uolupe est coniungi, ut quidem libenter com omnibus, ita uerò in primis ijs qui in ueteri Ecclesia consentus agebant: & quia potissimum Dominum glorificamus, cùm de omnibus, tum præcipuè de hoc eximio proposito, uisum est nobis uos cohortari, ut sub istis conditionibus ineatur concordia, ita ut nihil ulterius quàm prædictum est, uel illi qui ex ueteri Ecclesia sunt, à nobis flagitent: uel illi qui cum Paulino sunt, aliud præterquam quod inter Nicæni concilij decreta reperitur, adijciant: & tabellas quas nonnulli iactant, quasi in Sardinensi synodo de fide conscriptas, ne legi quidem semel, aut profiteri sinatis. Nihil enim tale concilium definiuit. Quamuis enim certi homines, nōnulla quasi quæ deessent Nicæno concilio ascribere uellent, idque acriter contenderent:

rent: sancta tamen synodus quæ Sardis conuenit, indignè id tulit: decretoq; sanciuit, ne quid ulterius de Fide scriberetur, & sese contentos esse Nicęna fide declarauerunt, ut cui nihil deesset, & in qua integra & solida pietas contineretur: neque edendam esse aliam professionem fidei, ne illa quæ Nicææ scripta est, suos numeros non habere uideretur: ne'ue illis, quibus libido est semper noua statuere, occasio huiusmodi suppeditaretur, ut iterum at q; iterum de fide definiant. Quapropter si quis hæc aut aliud quippiam cauillabitur, compescite illos, & ad studium pacis inducite: nihil enim in istis agnoscere possimus, nisi solam contentiositatem. Illis enim qui nonnullos incusabant, ut trium hypostaseon affirmatores, quum huiusmodi uoces in scripturis non reperirentur, ac proinde suspecti uideri possent, authores fuimus, ne amplius in Nicænam confessionem inquirerent. Sed tamen de istis ob peruicaciam rixandi quæstio est habita: interrogatiq; sunt, num pro Arianorum sententia, alienas, peregrinasq;, ac diuersæ à se inuicem substantiæ personas esse uelint, & unamquamque hypostasin per se ac seorsum diuisam esse pro ratione creaturarum cæterarum, eorumque qui ex hominibus nascuntur existiment: an hic intelligant diuersas res, quale est aurum, argentum, æs: an, ut alij hæretici, sub istis uocibus tria principia & tres maximos deos constituant. Cæterùm illi affirmabant, se ita nec dixisse, nec sensisse. Percunctantibus autem nobis, qua ratione igitur ista dicerent, aut cur omnino istiusmodi uocabulis uterentur? responsum dederunt, Sese in trinitatem credere, non quæ nomine tenus trinitas, sed quæ uerè trinitas esset & subsisteret: & patrem, ut qui uerè esset & subsisteret: & filium, ut in existentem & subsistentem: & spiritum sanctum, ut subsistentem & existentem agnoscere. non tamen se dixisse tres deos, aut tria principia: imò ne toleraturos quidem, si quis tale quippiam aut dicat, aut sentiat: sed se scire esse sanctam trinitatem, ut tamen una sit deitas, & unum principium. & filium se agnoscere esse coessentialem suo patri, ut dixerunt patres: & spiritum sanctum non creaturam, neque alienum, sed proprium & indisgregatum ab essentia patris & filij. Approbata igitur istiusmodi & interpretatione & excusatione, uicissim quoque & eos examinauimus, qui ab istis in culpam deuocabantur, quasi qui dicerent, esse unam hypostasin: sciscitantes ab illis, num pro Sabellio dogmate ea mente loquerentur, ut sublatos uellent ex Trinitate filium & spiritum sanctum, quasi filius essentia careat, aut spiritus sanctus non subsisteret. Qui & ipsi quoq; affirmarunt, neq; se ita dicere, neq; se ita sensisse unquam: sed ὑπόστασιν eos intelligere idem esse cum οὐσία. unam autem ideo sese hypostasin intelligere, partim quia filius ex essentia patris sit, partim quia in tribus identitas naturæ. Vnam enim sese deitatem, & unam naturam credere: neque aliam patris, aliam filij, aut spiritus sancti esse naturam. Quinimò & illi qui eo crimine postulati erant, quod tres hypostases inducerent, cum istis in eandem sententiam conuenerunt: uicissimq; illi qui unam hypostasim asseuerant, istorum interpretationi acquieuerunt, & ambæ factiones pariter Arium execrantur ut Christi hostem: Sabelliumq; & Paulum Samosatensem, ut impios: Valentinum item & Basilidem, ut alienos à ueritate: Manichæumq;, ut malorum machinatorem: omnes deniq; Dei gratia post istiusmodi uerborum interpretationem, optimam & exactissimã fidem esse quæ Nicææ patres instituissent, approbarunt, eiusq; synodi uerba sufficere, ac aute omnia in usum esse deducenda constituerunt. Quinimò etiam de negotio dispensationeque carnis nostri Saluatoris, quum super ea re quoq; nonnulli cum alijs contentionem mouerent, & hos & illos examini subiecimus: & quod isti profitebantur, hoc & illi quoque suffragio assensuq; prosequuti sunt: nempe, non ea ratione qua ad prophetas factum est uerbum Domini, factum esse uerbum, & aduenisse in Christum sub finem seculorum: sed ipsum Verbum carnem esse factum: & cum esset in forma Dei, formam serui assumpsisse: & ex Maria, quantum ad carnem attinet, hominem esse genitum, hominum gratia: eoq; modo solide & integrè humanum genus liberatum à peccatis in ipso, & uiuificatũ à morte, introduci in regnum cœlorũ. Et hoc quoq; itidẽ confitebantur, quòd non corpus inanimatũ, aut cogitationis aut mentis expers, Saluator habuerit: nõ enim possibile erat, ut Domino propter nos homine facto, corpus eius sine mente existeret. Non enim corpori duntaxat, sed & animæ quoq; nostræ per ipsum uerbum salus est conciliata. idemq; cum uerè esset filius Dei, filius hominis factus est: & quum esset unigenitus Dei filius, factus est primogenitus in multis fratribus. Quapropter non alius erat ante Abraham, alius post Abraham: neq; alius dum Lazarum excitaret, neque alius cum interrogaret de eo ubi situs esset: sed idẽ ille ipse erat, corporaliter quidem ut homo expuens, diuinitus uerò ut Dei filius oculos aperiens eius qui à natiuitate cæcus fuerat. Et carne quidem patiens, ut Petrus dixit: diuinitùs tamen monumenta adaperiens, & mortuos excitans. Ex quibus omnia quæ in Euangelio sunt, ita

ita intelligentes affirmauerunt se idem senti re de incarnatione & humana natura à Dei uerbo assumpta. Cum igitur istiusmodi illorum fuerit confessio, adhortamur uos, ne eos qui ita confitentur, talemq; interpretationem suæ confessioni accommodant, temerè condemnare aut reijcere uelitis: sed potius, admissa illorum excusatione, recipiendos putetis. Eos contrà, qui talem confessionem non edunt, neque tali interpretatione in istis uerbis utűtur, arcere uos uellemus, & auersari, ut suspectæ mentis homines. Cæterùm, cum istos tolerandos non censebitis, consuletis illis qui rectè interpretantur, & rectè sentiunt, ne ulterior ulla inter uos adhibeatur disquisitio: ne'ue uerborum pugnis studeatis ad nullam utilitatem, sed sensus cogitationesq; pietatis exhibete. Nam qui ita affecti non sint, sed tantummodo super istiusmodi uoculis rixantur, & aliud quippiam, præterquam quod Nicææ scriptum est, requirunt: hi profectò nihil aliud agũt, quàm quod proximis suis turbidam subuersionem propinant, ut inimici discordiarum schismatumq; æmulatores. Sed uos, ô boni & fideles serui & dispensatores Domini, eos qui scandala & peregrina inferunt, compescite & arcete: & præ omnibus anteponite istiusmodi pacem quæ sanæ fidei est. Forsitan Dominus misertus nostri, coaptabit quæ sunt hiulca & diuisa, atque unum ouile reformabit, quò unum habeamus ducem Dominum nostrum IESVM CHRISTVM. Hæc quidem nos, tum quia nefas est, quicquã ultra Nicænum concilium requirere, aut contentiosas sententias recipere: tum, uel ob pacem solũ, & ne qui rectè sentiunt, pro reijculis habeantur, ad istum modum censuimus: & eorum confessioné, qualis fuerit, nos, qui relicti sumus Alexandriæ, paucis indicauimus: idq; in commune, unà cum reliquis comministris sacrorũ, Asterio & Eusebio. Nam reliqui ex nostris, quisque in suas prouincias abierunt. Vos rursus in commune, ubi soletis conuentus agere, ista iubebitis promulgari, eoq; omnes euocate. Æquum enim est, ut in loco epistola primùm recitetur: ibidemq; omnes qui pacem amant, inter se concilientur: ac deinde ubi cõciliati fuerint, ubicunq; populis uidebitur, præsente quoq; uestra humanitate synaxis celebretur, & Dominus publicè ab omnibus glorificetur. Salutant uos fratres illi qui mecũ hic agunt: bene ualete, & nostri memoriam in Domino facite. Ego Athanasius, cæteriq; episcopi, in hoc conuentu præsentes, epistolæ subscripsimus: idemq; ab illis factum est, qui huc legati uenerant: inter quos, à Lucifero Sardiniæ insulæ episcopo, diaconi duo Herennius & Agapetus: à Paulino uerò, Maximus & Calemerus, qui & ipsi diaconi sunt. Aderãt & aliquot monachi episcopi Apollinaris, in hoc ipsum missi. Episcoporum nomina, ad quos epistola conscripta est, sunt hæc: Eusebius Birgillelorum ciuitatis Galliæ, Lucifer Sardiniæ insulæ, Asterius Petræ Arabæorum, Cymatius Palti Cœlosyriæ, Anatolius Euboiæ. Cæterùm qui epistolã scripserũt, sunt isti: Papa Athanasius, & qui cum illo Alexãdriæ fuerũt: ipse quoque Eusebius inter eos est: Asterius item, reliqui Gaius ex Paratonio proximo Lybiæ Phragonis, & partis alteri Elearchiæ Ægypti Ammonius Pachnemune: & ex reliqua Elearchia Ægypti Agathodęmõ Schediæ, & Menelaiti, episcopus Dracontius patriæ Hermopolis, Adelphius Nupheos quæ est Lichnorũ, Hermion Taneos, Marcus Zygrorum proximè ad Lybiam, Theodorus Athrybeos, Andreas Arsenoitæ, Paphnutius Saëos, Marcus Philorum, Zoilus Andromenæ, Antiphron. His etiam Eusebius latinè subscripsit, quorum hæc interpretatio: Ego Eusebius episcopus, secundum exactam uestram utriusque partis confessionem, quam eandem sententiã inuicem cõ uenistis, quantum attinet ad hypostases, fateor me quoq; idem statuere: neque in id solùm calculum meum addo, sed etiam in incarnationem Saluatoris nostri consentio, eum uidelicet, cum filius Dei esset, hominem esse factum: &, excepto peccato, omnia quæ ueteris erant nostræ humanitatis assumpsisse: idque prout habet epistolæ argumentum, meis suffragijs confirmo. Deinde quia fama apud exteros increbuit de tabella Sardiniani concilij, ne ea ultra Nicænam fidem decreta esse putetur, meo suffragio denuncio; quò nihil luxamenti aut noxæ Nicænæ fidei inde oboriatur, neque eam ea de causa proferendam censeo. Valere uos omnes in Christo exopto. Ego Asterius superioribus scriptis adstipulor, et uos in Christo bene ualere precor. Postquam autem uolumen missum erat ex Alexandria, ita à uiris, quorum superius mentio habita est, subscriptum fuit.

Postea quoque & ipsi subscripserunt: Ego Paulinus ita sentio, quemadmodum accepi à patribus, Filium esse & subsistere perfectũ: subsistere quoque Spiritum sanctum, eumque perfectum esse. Quapropter approbo superiorem interpretationé de tribus hypostasibus, & una hypostasi siue essentia: & eos q ita censent, ueros habeo: quum pium sit sentire et confiteri, Trinitaté in una Deitate consistere. & de incarnatiõe uerbi patris propter nos facta, ita decerno, quemadmodũ scriptũ est secũdum Ioanné, Verbum carnem esse factum: non autem secundũ impijssimos homines, mutationé sui Verbum passum esse,

sed

sed nostri gratia hominem esse factum, & ex Maria uirgine spiritu sancto genitum esse: & nequaquam inanimatum aut insensile, aut sine mente corpus Saluatorem nostrum habuisse: quippe cum impossibile sit Dominũ propter nos hominem factum, corpus habere sine mente. Ideoq; anathemate persequor eos qui confessionem fidei Nicænæ uilipendunt, & qui negant filium ex substantia patris aut coessentialem patri existere. Execror item eos qui dicunt, spiritum sanctum propter filium creaturam esse factum: præterea Sabellij, Plotini, omnemq; hæresim anathematizo, incedens secundum Nicænam fidem, & secundum omnia superius scripta. Valere uos opto ego Carterius.

SYNODI MACEDONIANORUM, *in uarijs locis.*

Eodem tempore, Macedonio, Eleusio, Eustathio, & Sophronio adhærentes, qui omnes Macedoniani dicebantur, synodos frequentes uarijs in locis cõgregarunt: & cõuocatis è Sicilia, sententiæ suæ adstipulantibus, eos qui alterius erant partis, Acacianos uidelicet, anathemate damnarunt: & Ariminensem fidem reijcientes, eam quæ Seleuciæ lecta fuerat, prius autem Antiochiæ exposita, cõfirmarunt. Socrates libro tertio, capite decimo.

SYNODUS IN PALAESTINA.

Gazæ uicina ad uiginti stadia ciuitas fuit, Maiuma quondã dicta: sed quam ob Christianam religionem Constantinus ueneratus, à filio suo Constantiam appellari iusserat: constitueratq;, ut proprio iure à Gazæis separata uiueret: iniquum arbitratus, ciuitatem religioni Christianæ & pietati dedi tam, à Gazæis paganizantib. gubernari. Eam in lite quadã cum Gazæis, Iulianus religionis Christianæ odio, Gazæis denuò adiudicauit. Ex quo nomẽ Constantię tum amisit, & cõmunes principes ferre, eandemq; cum Gazæis rempublicã habere coacta fuit: nisi quòd proprium suum retinuit episcopum, cum & suum separatim haberent Gazenses. Euenit igitur aliquando, ut mortuo eius ciuitatis, quæ seu Maiuma seu Constantia dicebatur, episcopo, Gazensium episcopus utriusq; ecclesię administratione usurparet: illicitum esse dictitans, unam & eandem ciuitatem à duobus regi episcopis. Repugnãt Maiumeni, atq; ab ea gente synodum impetrant. Ea autem proprium ipsis, sicut antea habuerant, ordinauit episcopum: & decreuit, inconueniens esse, ut qui propter pietatem iustorum ciuitatis dignitatem accepissent quondam, nunc per sententiam ethnici Imperatoris aliter instituti, collatis olim sacerdotij & ecclesiasticæ dignitatis honoribus priuarentur. Sozom. lib. 5. cap. 3.

DE SYNODIS SUB Iouiniano.

ANTIOCHENA.

Vix dum ad Imperium Iouinianus princeps pius peruenerat, annum circiter CHRISTI trecentesimum sexagesimumoctauum, cnm Acaciani, scientes foro uti, & ad eorum sententias & uoluntates qui rerum potirentur propensi, synodum Antiochiæ congregãt: ac cum Melitio, ideo quòd in gratia eum apud Imperatorem esse perspiceret, de doctrina conferunt, & Homousion cõplectuntur. Commnni etiam sententia, Nicænã à se confirmatam fidem Imperatori offerũt: cuius libelli, quem in collectione rerum synodalium à Sabino conscripta, repertum Socrates tradidit libro tertio, capite uigesimoquinto, sensus is fuit.

Pientissimo ac Deo dilectissimo domino nostro Iouiniano, Victori, Augusto, episcoporum qui ex uarijs prouincijs hic Antiochiæ sunt congregati, Synodus.

¶ Quòd Ecclesiasticam pacem & concordiam pietas tua etiã antea cum primis promouere contenderit, clam nobis non est, Imperator pientissime. Neque hoc ignoramus, quòd huiusmodi ciuitatis caput rectæ, ueræ & orthodoxę fidei characterem esse duxeris. Itaq; ne illis coniuncti putemur, qui dogma ueritatis deprauant, reuerentiæ tuæ significamus, recipere nos ac retinere fidẽ eam quę olim in sancta synodo Nicææ congregata, promulgata est: quando & nomen illud Homousion, quod in ea quibusdam haud rectè positum uidetur, rectè est ac cautè à patribus expositum, ita ut filium ex substantia patris genitum, & patri secundum substantiam similem esse significetur: ita tamen ut nec passio aliqua in generatione hac inenarrabili cogitetur, nec dictio Substantiæ gentili aliquo sensu, sed ad subuersionem eius quòd illud Ex non existentibus, impiè de Christo ab Ario dictum est, à patribus accipiatur: id quod & Anomiani, iam post Arianos exorti, confidentius & audacius, etiam ad Ecclesiasticæ concordiæ destructionem impuden ter affirmant. Quapropter relationi huic nostræ exemplar fidei Nicææ ab episcopis illic congregatis expositæ, quam & amplectimur, coniunximus. Est autem ista. Credimus in unum Deum, patrem omnipotentẽ: & reliqua, eruditionis plena.

Sozomenus libro sexto, capite quarto, significat fuisse eam formulam descriptam ad uerbum ex fide Nicæna. Subscripserunt: Meletius episcopus Antiochiæ præscriptis consensio: Eusebius Samosatenus, Euagrius Siculus, Vranius Apamię, Zoilus Larilenus Acacius Cæsariæ, Antipater Rosenus, Abramius

mius Vrimenus, Aristonic⁹ Seleucoboleus, Barlamenus Pergami, Vranius Melitinę, Magnus Chalcedonensis, Eutychius Eleutheropolis, Isacoces magnæ Armenię, Titus Bostrenus, Petrus Sipponius, Pelagius Laodicenus, Arabianus Antri, Pison Adanenus per Lamyrionem presbyterũ, Sabinianus Zeugmatenus Athanasius Anzyrenus per Orphitam & Aetium presbyteros, Irenius Gazæ, Pison Augustę, Patricius Palti per Lamyrionem presbyterũ, Anatolius Beroensis, Theotimus Arbenus, Lucianus Arcenus.

ALEXANDRINA.

IMperator idem totus in restitutionẽ tranquilli ecclesię status, & fidei rectitudinem restaurandam intentus, ab Athanasio per literas petijt, ut eum de necessarijs circa religionem instrueret. Qua occasione synodum episcoporũ ex Aegypto, Thebaide & Libya conuocat: cumq; illis decernit, fidem Nicęnam, ut apostolicis dogmatis cõsentaneam, seruandam esse, eaq; de re synodicam epistolam Imperatori remisit, seu (ut uidetur) ipse ab Imperatore accersitus attulit, cuius exemplum hoc est.

Religiosissimo & clementissimo Victori Augusto Iouiniano, Athanasius ac reliqui episcopi, qui uenerunt ex persona omnium, Aegypti, Thebaidos ac Libyarum episcoporum.

¶ Digna est amante Dei Imperatore, cupida uoluntas perdiscendi cœlestia. Ita enim est cor tuum uerè in manu Dei, & Imperium multorum annorum curriculo in pace administrabis. Cum igitur uoluerit pietas tua cognoscere ex nobis fidem catholicæ ecclesiæ, gratijs hanc ob rem actis Domino, uisum est ante omnia subijcere religioni tuę fidem confessione patrum Nicææ confirmatam. Hac enim quidam reprobata, nobis quidem multiplices struxēre insidias, quia non accederemus sectæ Arianę: autores uerò in ecclesia catholica fuēre hæreseos & dissidiorum. Vera sanè fides, & pietati cõsona in Dominum nostrum IESVM Christum manifesta est, omnibus nota, lectaq; in diuinis scripturis. nam & hac perfecti sancti testimonium dixēre, & nunc mortui fruuntur Domino. Mansisset autem illa fides integra semper, nisi quorundam hæreticorum improbitas corrumpere fuisset ausa. Nam Arius, & illius factio, euertere hanc, & pro ipsa impietatem introducere tentauerunt: qui dicerent, Dei filium esse de nihilo, & condituram, & creaturã, & mutabilem. quibus non paucis imposuerunt, adeò ut quosdam qui in magna existimatione essent, seduxerint maledicentia sua. His occurrentes sancti patres congregati, ut diximus, Nicææ, anathemate exterminauerunt Arianam hæresim, catholicæque ecclesiæ fidem perscripta confessione confirmarunt, ut hac ubiq; prõmulgata, incendia hęreticorum extinguerentur: quæ & ipsa ubiq; in omnibus ecclesijs legebatur & prædicabatur. Sed postquam renouare quidam hęresim cupiunt, alijq; planè audent reprobare confessione patrum Nicææ confirmatam fidem: alij fingunt se quidem assentiri, sed reuera negant falsa interpretatione coessentialitatis, qui & maledicunt sancto spiritui, quòd dicant condituram esse & creaturã factam per filium: ideo necessitate compulsi, considerata peste quæ de hac blasphemia in populos grassaretur, studuimus transmittere pietati tuæ Nicænæ fidei confessionem, ut intelligeret religio tua, quanta illa perscripta fuerit cura, quantoq; opere fallantur qui sus doctrina ab ipsa discedunt. Hoc uerò scias Auguste Dei amantissime, hanc esse à seculo prædicatam, quam confirmarit patrum Nicæna synodus confessione sua. Quibus assentiuntur omnes ubique ecclesiæ, in Hispania, Britannis, Gallia, Italia tota, Campania, Dalmatia, Mysia, Macedonia, uniuersa Græcia, omnes in Africa, Sardinia, Cypro, Creta, Pamphylia, Lycia, Isauria, Ægypto tota, Libya, Ponto, Cappadocia, ac uicinis in locis: nec non omnes Orientales ecclesiæ, præterquam paucæ facientes cum Ario. Nam cunctarum quas memorauimus, sententias usu comperimus, & indices habemus literas: scimusq;, Auguste amantissime Dei, non posse paucos, si qui contradicunt, præiudicare toti orbi terrarum. Illi enim longo tempore Ariano in morbo depositi, contentione maiore aduersantur iam pietati. Vt autem hæc cognoscatur, quamuis prius cognita, à pietate tua: studuimus confessionem Nicænæ fidei, patrum trecentorum decem & octo episcoporum, subiungere. Ea est talis. Credimus in unum Deum patrem omnipotentem, omnium uisibilium et inuisibilium factorem. Et in unum Dominum IESVM Christũ, filium Dei, genitum ex patre unigenitum, hoc est, de paterna substantia: Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum uerum ex Deo uero: genitum, non factum, coessentialem patri: per quem facta sunt cœlestia & terrestria omnia: qui descendit propter nos homines, & propter salutem nostram, carnem humanitatemq; assumpsit: passus, surrexit tertia die: ascendit in cœlos, uenturus iudicatum uiuos & mortuos. Et in spiritum sanctum. Qui autem dicunt, fuisse quondam cum non esset, & priusquam gigneretur non fuisse, & factum de nihilo, aut ex altera substantia, essentia'ue: aut conditum, mutabilem, narrabilem filium Dei: eos anathemate extermi-

nat

nat sancta, catholica, & apostolica Ecclesia. Hanc fidem amantissime Dei Auguste tenere necesse est, tanquam diuinam & apostolicam. Neq; quisquã conuellere debet probabili contentioso'ue sermone: sicut ab initio Arianus fecit furor, qui assereret de nihilo filium Dei esse, & fuisse aliquando cum nõ esset: & conditũ, factum mutabilem esse. Nam ob hæc & Nicæna Synodus, ut diximus, ana themate exterminauit hanc hæresim, confessa fidem ueritatis. Non enim simpliciter dixere, similem esse filium patris, ne simpliciter similis Dei, sed Deus uerus ex Deo uero crederetur: sed & coessentialitatem perscripsere quòd proprium esset germani & ueri filij ex uero & naturali patre. Neq; separauerunt sanctum spiritum à patre & filio, sed unà potius cum utroq; glorificarunt in una sanctæ trinitatis fide, eo quòd & una sit in sancta trinitate diuinitas.

His literis lectis, confirmauit Imperator de rebus diuinis sententiam & affectũ suum: tulitq; alteram legem, qua restituebatur cõstitutũ Magni Constantini de largiendo frumentum ecclesijs, sublatum à Iuliano, nimirum qui aduersum Deum & saluatorem nostrum bellum suscepisset. Sed quoniam ingruens de impietate illius fames non patiebatur totam conferri Constantini largitionem, trientem Iouianus tum præberi iussit: totum pollicitus, cum fames cessasset. Talibus legibus auspicia regni exornans, Antiochiam ad Bosphorum contendit: Dadastanæq; (uicus is situs est in finibus Bithyniæ & Galatarum) finiuit uitam suam, ipse quidem pulcherrimo instructus uiatico ingressus iter: sed magno dolore relicto, expertis Imperatoriam clementiam illius. Mihi autem, omnium moderator in pœnam malorum nostrorum ostendere tantum nobis bona uidetur, & mox ijsdem spoliare: docereq; uelle, quàm facile sit ei, præbere quæ lubeat: simulque & arguere, quàm bonis simus indigni: & ad meliorem uitam capessendam nos cohortari.

LAODICENA.

Synodi Laodicenæ Gratianus meminit distinctione decimasexta. Celebrata est autem post mortem Iouiniani Imperatoris, circa annũ Dominĩ trecentesimum sexagesimumoctauum: secundum alios autem, trecentesimum sexagesimumquartũ, sub finem episcopatus Liberij, quemadmodũ autor libri Conciliorũ indicat. De fide, ea synodus constituisse nihil legitur. Canones aũt quinquagintanouem, qui & græcè habentur, autore Theodosio episcopo, ut Gratianus refert, sanxit, ad disciplinam & politiam Ecclesiasticam pertinentes, hoc modo.

Sancta Synodus quæ apud Laodiceam Phrygiæ Pacatianæ conuenit ex diuersis prouincijs Asiæ, regulas exposuit Ecclesiasticas.

1 De eo quòd oportet secundum ecclesiasticum canonem, eos qui liberè & legitimè secundis nuptijs iuncti sunt, nec occultam permixtionem operati sunt, psuco tempore exempto, uacare orationibus & ieiunijs, & secundum ueniam reddi eis cõmunionem.

2 His qui diuersorum peccatorum lapsua incurrunt, & instant orationi, confessioni ac pœnitentiæ, malorum suorum perfectã conuersionem demonstrantes, pro qualitate peccati, pœnitentiæ tempus attribuendum est, propter misericordiam & bonitatem Dei. Qui ergo huiusmodi sunt, reuocandi, & ad communionem sunt applicandi.

3 Non oportet neophytum promoueri ad ordinem sacerdotalem.

4 Non licere, manus impositionem super ordinandos præsentibus catechumenis, fieri.

5 Non licere fœnerare ministris altaris, uel in sacerdotali ordine constitutis: uel usuras uel lucra, quæ sextupla dicuntur, accipere.

6 Non concedendum hæreticis ingressum domus Dei, in hæresi permanentibus.

7 Nouatianos, uel etiam Quartodecimanos, quos Græci Tessatadecatites appellant, id est, qui quartadecima luna primi mensis cum Iudæis pascha celebrant, sed & catechumenos eorum fideles non recipi, priusquam condemnent omnem hæresim, in qua detinebantur. Plenissimè autem ante omnia & nunc, qui apud eos fideles dicuntur, symbolum fidei doceantur: atque ita, unctos etiam sancto chrismate, diuino sacramento cõmunicare conuenit.

8 Eos qui conuertuntur ab hæresi quæ dicitur Cataphrygarum, qui se in clero constitutos existimant, quamuis magni dicantur, huiusmodi cum omni diligentia catechizari oportet, & baptizari ab Ecclesiæ catholicæ episcopis & presbyteris.

9 Non concedendũ, in cœmiteria, uel quę martyria hæreticorum dicuntur, catholicos orationis gratia & petendę curationis intrare. Sed & qui ierint, si sunt fideles, incommunicabiles factos, ad pœnitentiam usq; ad aliquod tempus redigi: pœnitentes autem eos, & errasse se confitentes, suscipi oportere.

10 Eos qui ad Ecclesiam pertinent, indifferenter filios proprios hæreticorum nuptijs minimè sociari debere.

11 Mulieres, quæ apud Græcos presbyteræ appellantur, apud nos uiduæ seniores, uniuiræ, matricuriæ appellantur, in ecclesia tanquam ordinatas constitui non debere.

12 Episcopum non oportet, præter iudicium metropolitanorum & finitimorum episco-

piſcoporum, conſtitui ad Eccleſiæ principatum. Nec eligantur niſi hi, quos multo antè nota probabiliſq; uita commendat. Et nihilominus, ſi in ſermone fidei & recta operatione per ſuã conuerſationẽ fuerint probati.

13 De eo quòd non ſit populis concedendum, electionem facere eorũ qui altaris miniſterio ſunt applicandi.

14 Sanctas oblationes ad uicem eulogiarum, per feſtiuitatem paſchalem ad alias parochias mitti minimè oportere.

15 Non licere, præter canonicos pſaltes, id eſt, qui regulariter cantores exiſtunt, quiq; pulpitum aſcendunt, & de codice legunt, alium quemlibet in eccleſia pſallere.

16 Sabbatis Euangelia cum alijs ſcripturis legenda eſſe cenſemus.

17 In proceſſionibus nõ connectere, id eſt, ex diuerſis uerſibus & ſenſibus libri, unum canticum minimè cõinngere, ſed ſingulorũ pſalmorũ ordinabiliter debere fieri lectionẽ.

18 De eo quòd ſemper eaſdem ſupplicationes orationum, et ad horam nonam & ueſperam, oportet celebrari.

19 Quoniã catechumenorũ orationem ſeparatim & prius proſtratis eis, epiſcopnm oportet celebrare. Quibus egreſsis, orent etiã hi qui in pœnitentia ſunt conſtituti: & poſt manus impoſitionem his quoq; aſcendentibus, tunc fideles orare debebunt. Quorũ tres orationes fiant: una quidem (id eſt, prima) per ſilentium, ſecunda uerò & tertia per uocis pronunciationem: & tunc demum oſculum pacis dari debere. Et poſteaquam preſbyteri epiſcopo pacem dederint, tunc etiam laicos dare: & tunc oblatio offeratur. Solis autem miniſtris altaris liceat ingredi ad altare, & ibidem communicare.

20 Quoniam non oportet diaconum ſedere ante presbyterum, ſed ex iuſsione presbyteri ſedeat. Similiter autem honorificetur & diaconus à miniſtris inferioribus, & omnibus clericis.

21 Quoniam non oportet ſubdiaconos licentiam habere in ſecretarium: ſiue ſacrariũ, quod Græci diaconion appellant, ingredi, & contingere uaſa Dominica.

22 Miniſtrum non oportet orario uti, nec oſtia derelinquere.

23 Quoniam non oportet lectores aut pſalmiſtas orarijs uti, & ſic legere aut pſallere.

24 Quoniam non oportet clericos ſeruientes, à presbyteris uſq; ad diaconos, & deinceps ordinis eccleſiaſtici omnes, uſq; ad miniſtros, aut lectores, aut pſalmiſtas, aut exorciſtas, aut oſtiarios, aut etiam eos qui in propoſito conriuentiæ ſnnt, tabernas intrare.

25 Non oportet ſubdiaconem panem dare, nec calicem benedicere.

26 Non oportet exorcizare eos qui necdũ ab epiſcopis ſunt pronecti, neq; in eccleſiis, neq; intra domos.

27 Nõ oportet miniſtros altaris, uel quoſlibet clericos ad Agapen uocatos, partes tollere: propter iniuriam, quæ ex hac occaſione eccleſiaſtico ordini poſsit deputari.

28 Non oportet in baſilicis ſeu eccleſijs Agapen facere, & intus manducare, uel accubitus ſternere.

29 Non oportet Chriſtianos iudaizare, & in ſabbato uacare: ſed operari eos in eadem die, Dominicam præponendo eidem diei. Si hoc eis placet, uacent tanquam Chriſtiani. Quod ſi inuenti fuerint iudaizare, anathema ſit.

30 Quoniam non oportet miniſtros altaris, uel etiam clericos qnoslibet, aut continentes ſe, aut omnem omnino Chriſtianũ, cum mulieribus lauacra habere communia. eſt enim apud Gentiles prima reprehenſio.

31 Quoniam non oportet cum hæreticis commiſcere connubia, & uel filios uel filias dare, ſed potius accipere: ſi tamẽ profiteãtur Chriſtianos ſe futuros eſſe, & catholicos.

32 Non oportet hæreticorum benedictiones accipere: quouiam maledictiones magis ſunt, quàm benedictiones.

33 Non oportet cum hæreticis uel ſchiſmaticis orare.

34 Non oportet omnino, Chriſtianũ, derelictis martyrib. Chriſti, abire ad falſos martyres. Hi enim alieni à Deo ſunt. Quicunq; autem abire uoluerint, anathema ſit.

35 Non oportet Chriſtianos, derelicta eccleſia, abire, & ad angulos idololatriæ abominandæ congregationes facere: quæ omnia interdicta ſunt. Quicunqne autem inuentus fuerit occultæ huic idololatriæ uacans, anathema ſit: quoniam derelinquens Dominũ noſtrum IESVM Chriſtum, filium Dei, acceſſit ad idola.

36 Quoniam non oportet miniſtros altaris, aut clericos, magos & incantatores eſſe, aut facere quæ dicũtur Phylacteria, quę ſunt magna obligamenta animarum. Hos autem qui talibus rebus utuntur, proijci ab Eccleſia iuſsimus.

37 Quoniam non oportet à Iudæis uel hæreticis feriatica, quæ mittũtur, accipere: nec cum eis dies agere feriatos.

38 Non oportet à Iudæis azyma accipere, aut communicare impietatibus eorum.

39 Non oportet cum paganis feſta celebrare, & impietatis eorum habere ſocietatem.

40 Non oportet uocatos epiſcopos ad ſynodum, cõtemnere: ſed abire debere, & aut docere, aut doceri, quæ ſunt ad eccleſiæ cæterorumq; correctionẽ utilia. Quod ſi contempſerit, ſeipſum uidetur accuſaſſe: niſi fortè pro infirmitate ire non poſsit.

41 Non oportet ministrum altaris, uel etiã laicum, sine canonicis literis, id est, formata, alicubi proficisci.
42 Non oportet ministrum altaris, uel quemlibet clericum, præter iussionem episcopi, ad peregrinandum proficisci.
43 Non oportet ministros, id est, ostiarios, uel breui tempore ab ostijs deesse, & orationi uacare.
44 Nõ oportet mulieres ingredi ad altare.
45 Nõ oportet post duas hebdomadas quadragesimæ quenquã ad baptismum suscipi.
46 Baptizandos oportet symbolũ fidei discere, & quinta feria ultimæ septimanæ uel episcopo uel prebytero reddere.
47 Qui in ægritudine constituti, baptismum perceperũt, facti sani, fidei symbolum doceantur: ut nouerint, qua donatione digni sunt habiti.
48 Oportet baptizatos, post baptismum, sacratissimum chrisma percipere, & cœlestis regni participes fieri.
49 Non oportet in quadragesima panem offerri, nisi sabbato & Dominica tantum.
50 Non oportet in quadragesimæ quinta feria ultimæ hebdomadæ ieiunium dissolui, & totam quadragesimã inhonorari: sed per totos hos dies ieiunare, & escis abstinentiæ conuenientibus, id est, aridioribus uti.
51 Non oportet in quadragesima martyrũ natalicia celebrari, sed eorũ in Sabbato & Dominica tantum memoriam fieri.
52 Non oportet in quadragesima aut nuptias, uel quælibet natalicia celebrare.
53 Non oportet Christianos ad nuptias euntes, uel balare, uel saltare: sed caste cœnare uel prandere, sicut competit Christianis.
54 Nõ oportet ministros altaris, uel quoslibet clericos, spectaculis aliquibus, quæ aut in nuptijs, aut in scenis exhibentur, interesse: sed antequam rhymelici ingrediantur, surgere eos de conuiuio, & abire debere.
55 Nõ oportet ministros altaris, uel quoslibet clericos, uel etiam laicos Christianos, ex symbolis (quæ uulgus commissalia appellat) conuiuia celebrare.
56 Non oportet presbyteros ante ingressum episcopi ingredi ecclesiam, & sedere in tribunalibus, sed cum episcopo ingredi: nisi fortè aut ægrotet episcopus, aut in peregrinationis commodo eum abesse constiterit.
57 Non debere in uillis & uicis episcopos ordinari: sed uisitatores, id est qui circũeant, constitui. His autem qui ante hoc ordinati sunt, nihil agere censemus, sine cõsciencia episcopi ciuitatis. Similiter etiam presbyteri nihil sine præcepto & cõsilio episcopi agãt.
58 Non oportet in domibus oblationes ab episcoppis siue presbyteris fieri.
59 Non oportet ab idiotis psalmos compositos & uulgares in ecclesijs dici, neq; libros qui sunt extra canonem legere, nisi solos canonicos noui & ueteris Testamenti. Quæ autem oportear legi, & in autoritatẽ recipi, hæc sunt: Genesis mundi, Exodus Ægypti, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Iesu Naue, Iudicum, Ruth, Regnorum libri quatuor, Paralipomenon libri duo, Esdræ, Liber Psalmorũ numero centum quinquaginta, Prouerbia Salomonis, Ecclesiastes, Cantica canticorum, Iob, Hester: duodecim Prophetarum libri, id est, Oseæ, & Amos, Iohel, Abdias, Ionas, Michęas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, Esaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel. Noui testamenti: id est, Euangelium secundũ Matthæum, secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Ioannem: Actus apostolorũ. Canonicæ epistolæ septem: Iacobi unã: Petri duæ, prima & secunda: Ioannis tres, prima, secunda & tertia: Iudæ una: Epistolę Pauli apostoli numero 14, ad Romanos, ad Corinthios 1 & 2, ad Galatas, ad Ephesios ad Philippenses una: ad Thessalonicẽses duę, prima & secunda: ad Timotheũ duæ, prima & secunda: ad Titũ, ad Philemonẽ, ad Hebræos.

DE SYNODIS SUB VAlentiniano & Valente.

SYNODUS IN ILLYRICO.

Circa annũ, ut uidetur, Domini trecentesimum septuagesimũ, cum in Asia & Phrygia dissensiones essent, ex Arianismo, pertinacissima illa peste, sine dubio ortæ, laudatissimus Imperator Valẽtinianus cum fratre Valente, Ariana labe nondũ infecto, synodũ in Illyrico coegit, in qua fides Nicæna denuò cõfirmata est. Ex ea aũt re cõstat, dissidia illa fuisse de persona filij, quod ex epistolis etiã de actis ipsius synodi, tum Imperatorum, tum episcoporũ clarũ est: quas, quia de actis eius synodi narrationẽ expeditã continent, subijciamus. Theodoret. lib. 4. cap. 8.

¶Imperatores Maximi, Dini, Victores, Augusti, Valentinianus, Valens & Gratianus, episcopis diœcesios Asianæ, Phrygiæ, Caro-Phrygiæ, Pacarianæ, in Domino salutẽ. Synodo ingenti coacta in Illyrico, post longã quæstionẽ de salutari Verbo, demonstrarunt beatissimi episcopi, esse trinitatẽ coessentialem, patrẽ & filiũ & spiritũ sanctũ: quã prorsus fungentes debitis muneribus colũt, cultu inquã Magni Regis. Et nostra potentia eandẽ prædicari mandauit: sic tamen, ne qui dicant, huius cultus promulgationẽ esse Imperatoris moderãris terræ huic, nõ ferentes eius mandata qui salutis nostræ curã gerens illa edixit. Vox enim est Euangelij Dei nostri, quæ adhuc pertinet: Persolnite Cæsari res Cæsaris, & res Dei Deo. Quid uos dici-

tis episcopi & antistites salutaris uerbi? Si ad hunc se modum habent argumenta probationum uestrarum, tum uos mutuo amore complectimini, & abuti Imperatoria dignitate nolite: ne'ue persequimini ueros ministros Dei, quorum precibus & bella sedantur in terra, & auertuntur incursus transfugarum angelorum. Qui omnes noxios dæmones student abigere precibus suis, publica secundum leges munia subire sciunt: potentiæ Imperatoris non obloquuntur, sed sincerè et Magni Imperatoris ac Dei mandata custodiūt, & nostris legibus subijciuntur. At uos inobedientes reperti estis. Nos quidem ordine à primo ad ultimum processimus tractatione nostra: ipsi uerò uosmetipsos abalienastis. Volumus tamen à uobis puritatem retineri: ut que Pilatus, in iudicio de IESV Christo, cuius est administratio nostra, cum nollet interimere tantum, & qui ad cruciatus sese confirmasset, conuersus ad Orientalem plagam, aquam iussit affundi manibus suis, & lotis illis, Innocens sum (inquit) ego sanguinis huius iusti: ita & nostra potentia ubique edixit, ne quis persequatur, ne'ue exagitet aut irritet operatores in agro Christi, né ue repellat procuratores Magni Regis: ne hodie quidem sub nostra potenria gloriari uideamini, ac cum illo confirmato ad cruciatus pati testamentum ipsius, quasi in sanguine Zachariæ. Sed quotquot quidem fecêre, cum hoc dirupti sunt, & traditi mortis condemnationi, unà cum adiutore ipsorum noxio dæmone, dum ueniat supernus rex noster IESVS Christus. Hæc mandata nostra habent Amigetius, Ciceronius, Damasus, Dailampo, & Brundusinus, qui auribus ipsi suis percepêre. Sed & acta ipsa unà uobis misimus, unde quæ in ornata uirtutibus synodo gesta sint, cognoscere possitis.

CONFITEMVR sequentes magnū & orthodoxum Cōcilium, coessentialem esse filium patri. Neque ita intelligimus coessentialitatem, ut pridem nonnulli interpretati fuere, qui fallaciter subscripsere: & nunc faciunt quidam, qui patres illos nominant, uim huius uocis euertentes, & sequentes eos qui tradidere similitudinem coessentialitatē innui: quatenus nulli reliquarū creaturarum per ipsum factarum similis filius sit, sed solo assimiletur patri. Nam qui sic interpretantur eximiam quandam esse creaturam filium Dei, impiè decernunt. Nos uerò in ea sententia sumus, qua & Romana synodus, & Gallica, unam esse ac eandem essentiam patris & filij & sancti spiritus, in tribus personis: hoc est, tribus perfectis substantijs. Confitemur &, secundum expositionem Nicænam, carnem induisse filium Dei illum coessentialem, à sancta uirgine Maria: & inter homines habitauisse: complesse pro nobis omnem ordinem muneris sui, in genitura, passione, resurrectione & ascensione in cœlos: reuersurumq́;, & redditurum nobis pro uita uniuscuiusq; in die iudicij, conspicuum in carne: & ostendentem diuinam potentiam suam, Deum qui carnem ferat, & non hominem qui Deum ferat. His diuersa sentientes, anathemate exterminamus. Similiter & eos, qui ipsi non sincerè anathema infligunt ei qui dixerit, non fuisse filium priusquam gigneretur: sed scripserit, fuisse in patre potentia antequam re ipsa gigneretur. Hoc enim quadrat in omnes creaturas, quæ cum Deo non semper fuêre: cum filius apud patrem semper sit sempiterna genitus generatione. Hæc summatim tunc Imperator præscripsit. Quibus literis synodus ad eum modum respondit.

Episcopi Illyrici ecclesijs Dei, & episcopis diœcescos Asianæ, Phrygiæ, Catephrygiæ, Pacatianæ, salutem in Domino.

¶ Congregati unum in locum, post longam quæstionem de salutari uerbo, demonstrauimus coessentialem esse trinitatem patris & filij & sancti spiritus. Parq́; fuit, ut literas ad uos mitteremus, nō qui argutijs persequeremur cultum trinitatis, sed ad eos qui humilitate animi meriti essent. Has igitur curamus uobis per dilectum fratrem accollegam nostrum Elpidium presbyterum. Non sanè in scriptis manuum nostrarum, sed in libris Saluatoris nostri IESV Christi legitur: Ego quidem sum Pauli, ego uerò Apollo, ego uerò Cephæ. Nunquid Paulus crucifixus est pro uobis? aut estis baptizati in nomen Pauli? Atque hæc satis fuerant prauitati nostræ, cur omnino nihil literarum ad uos daremus, propter metum quem isthinc proclamatis toti prouinciæ uestræ, segregantes sanctum spiritum à patre & filio. Sed ob hæc ipsa necessarium duximus mittere ad uos dominum & collegam nostrum Elpidium, à regina Imperij Romani urbe Roma, cum his literis, qui cognosceret, an talis esset prædicatio uestra. Si qui enim non prædicant coessentialitatem trinitatis, anathema sunto. Sed & si quis cum illis se coniunxerit, anathema esto. Prædicantibus autem coessentialem esse trinitatem, paratum est regnum cœlorum. Proinde uos obsecramus fratres, ne diuersam doctrinam, neu aliud dogma sequamini: sed semper ac assiduò prædicantes coessentialem esse trinitatem, uelitis hæreditatem adire regni Dei. His de rebus scribentes & subijcientes exarauimus has ad uos literas.

teras. Deq; ijs qui episcopi constituuntur, constituti fuere è collegis nostris, si erunt in hoc ordine, & hac dignitate uisi idonei, utinde: sin non erunt, ut è presbyterorum numero legantur. Similiter & presbyteri & diaconi creabunrur ex ipso sacerdotali ordine, ut sint undique inculpabiles cùm à iudiciorum, tum militaribus magistratibus. Hæc pluribus persequi non est uisum, quòd miserimus unum ex omnibus, dominum & collegam nostrum Elpidium, qui cognosceret diligenter prædicationem uestram, esset'ne sicut dictum fuerat à Domino & collega nostro Eustathio. Quod superest, quamuis in errorem incideritis, exuto ueteri homine, induite nouum. Et idem frater & collega Elpidius docebit uos prædicationem ueræ fidei: Quòd sancta Trinitas illa coessentialis cum Deo ac patre & sancto spiritu sanctificata sit atque glorificata. Apparuit parer in filio, filius in patre, cum sancto spiritu in secula. Hoc enim manifestato, poterimus manifestè confiteri sanctæ Trinitatis coessentialitatem, secundum olim expositam fidem Nicææ, quam & patres confirmauerunt. Arque cum hac prædicatione fidei poterimus fugitiui illius dæmonis uitare insidias. Nam hoc oppresso dissidio, licebit mutuò inter nos pacificarum lirerarum in quiete salutationibus utamur. Nunc perscripsimus uobis, ut sciretis, abdicatos à nobis contactos futore Arij, qui non confitenrur filium sanctum'que spiritum esse ex patris essentia, eorum nomina subiecimus: Polychronius, Telemachus, Faustus, Asclepiades, Amantius, Cleopater. Et quibus actis, sit gloria patri & filio & sancto spiritui in secula seculorum, Amen. Valete uos optamus in patre & filio, Seruatore nostro Christo, cum sancto spiritu, multis anuorum curriculis.

LAMPSACENA.

Assumptus in regni consortium à Valentiniano Valens, Arianorum dogmati fauens, Constantinopolim uenit. ubi eum Macedoniani adeunt, ac ut Synodum ipsis pro fide corrigenda instituere liceat, ab eo petunt. Existimans igitur Imperator, cum Acacio eos, & Eudoxio, Arianis sentire, Synodum ijs pollicetur: quemadmodum Socrates retulit libro quarto, capite secundo.

Variat ab ea narratione Sozomenus libro sexto, capite septimo. Nam episcopos per Hellespontum & Bithyniam, ac quicunque filium patri coessentialem dicerent, per legatum Hypatianum Heracliæ Perinthi episcopum, Synodnm non à Valente, sed Valenriniano petijsse, cum is Constantinopoli discedens, Romam per Thraciam cum fratre proficisceretur, commemorat. Respondit autem Imperator, se plebeium esse: proinde nec curiosius ista sibi inquirere licere. Conuenirent igitur inter se sacerdotes, quibus ista curæ essent, in quo loco Synodum congregari commodum uideretur.

Conuenerunt ergo in ipso consulatu Valentiniani & Valentis primo anno, septimo à Synodo Seleuciana exacto, episcopi Lampsaci, quæ urbs uerus in angusto Hellesponti sita fuit. Et cum per duos menses inter se consultassent, tandem fidem Antiochiæ & Seleuciæ expositam confirmant: Ariminensem uerò ab orthodoxis antea expositam, anathemate damnant: ea'que quæ ab Acacianis & Eudoxianis Constantinopoli facta fuerant, irrita faciunt. Quibus Eudoxius, destitutus Valentis præsidio, quoniam publici belli negotijs occupatus erat, resistere non potuit. Socrates libro secundo, capite quarto. Sozomenus tradidit, uocatos esse à Synodo Eudoxianos: atque optionem datam, ut pœnitentiam agerent, & ad Ecclesiam redirent. Iis uerò detrectantibus, Synodum quæ de illis decreuisset, omnibus Ecclesijs exposuisse. Postea legatos ad Valentem misisse, ueritos ne ab Eudoxio accusarentur: & quæ decreta ab ipsis fuissent, ei significasse. Imperatorem uerò legatos exhortatum esse, ne ab Eudoxio dissiderent. Qua in re cum ei minus obtemperarent, & seductionem Constantinopoli factam & contra Seleucianos & Synodi decreta machinationes Eudoxio adscriberent, Imperatorem indignatum, in exilium eos mitti, eorumque ecclesias Eudoxiania tradi iussisse. Sozomenus libro sexto, capite septimo. Addidit Paulus Diaconus in Valentiniano, Valentem præterea omnia quæ Synodus Lampsaci decreuisset, rescidisse, ac destruxisse.

SYNODVS IN SIcilia.

Post reditum in gratiam Macedonianorum cum Liberio Romano episcopo, & datas arque acceptas utrinque literas, in Siciliam illi qui cum Eustathio, Theophilo & Syluano erant, redeunt, ibi'que Synodum episcoporum Siculorum congregant, coram illis Homousij fidem confitentur, Nicænamq; formulam confirmant. Acceptis deinde ab ijsdem episcopis

literis, ad suos, à quibus Missi fuerant, reuertuntur. Socrates libro quarto, capite undecimo & duodecimo: Sozomenus libro sexto, capite secundo.

TARSENSIS, ANTIOCHENA *Cariæ.*

MAcedoniani post acceptas à Liberio communionis literas, missa per ciuitates Homousianæ fidei legatione, episcopos hortantur, ut Tarsum Ciliciæ conueniant, ad confirmandam fidem Nicænam: & tollendos è medio, quæ Ecclesias antea exercuissent, cōtentiones. Hæc igitur cum iam congreganda Synodus esset, episcopi circiter triginta quatuor Cariæ in Asia, inquit Sozomenus (Nicephorus libro undecimo, capite nono, Antiochiæ in Caria habet) congregati, studium quidem concordandi Ecclesias laudabāt, Homousij uerò nomen recusabant: fidemq; Antiochiæ & Seleuciæ expositam, retinendam esse decreuerunt, ut cuius tum autor Lucianus martyr fuisset, tum maiores eam laboribus pluribus & periculis confirmassent. Imperator etiam Valens, Eudoxio solicitante, Synodum Tarsi indictam impediuit. Socrates libro quarto, capite duodecimo: Sozomenus libro sexto, capite duodecimo.

TYANENSIS.

EOdem tempore, quo in Sicilia Synodus celebrabatur à Macedonianis, ut diximus, conuersis congregata, conuenerunt Tyanis Cappadociæ, Eusebius Cæsariensis, Athanasius Ancyranus, Pelagius Laodicenus, Zenon Tyanensis, Paulus Emesenus, Ostreus Melitinensis, & Gregorius Nazianzenus, iuxta Nicephorum, alijq; complures, inter quos in Synodo Antiochena sub Iouiniano de Homousio retinendo conuenerat.

Lectæ in ea Synodo primùm sunt Liberij & Occidentalium episcoporum literæ. Deinde à Synodo aliæ ad omnes Ecclesias scriptæ sunt, ut decreta episcoporum Asiæ, & literas Liberij, Italorum item, Aphrorum, Gallorum occidentalium, & Siculorum, quorū numerus eos qui in Ariminensi fuissent Synodo excederet, literas legerent, (eas enim legati Lampsaceni attulerāt) ipsisq; consentirent, & communicarent. Ac si ea essent sententia, per literas declararent: & Tarsum Ciliciæ, ad eum quem ipsis indicassent diem conuenirent. Sozomenus libro sexto, capite duodecimo.

NICOMEDIENSIS A-*rianorum.*

POst deuictum Procopium tyrannum, Imperator Valens Nicomediam Bithyniæ uenit, eoq; Eleusium Cyzicenum episcopum Macedonianū ad se euocat: ac mox indicto Arianorum episcoporum concilio, Eleusium, ut Arianorum fidei subscribat, cogere conatur. Repugnat ille primùm constāter: sed mētu uictus, cum exilium & publicationem bonorum Imperator minaretur, Arianis communicat. Mox uerò Cyzicum reuersus, pœnitentia ductus, episcopatu seipsum abdicat. Socrates libro quarto, capite sexto: Sozomenus libro sexto, capite octauo.

PAZENSIS PHRYGIÆ *Nouatianorum.*

SVb eodē Imperatore, in uico Pazo Phrygiæ, quem Pazumenum Sozomenus uocat, pauci quidem, & obscuri Nouatiani episcopi Synodum colligunt: ac legem constituunt, Paschatis festū cum Iudæis celebrandum esse. Huius Synodi quantumuis ignobilis autoritate, postea Sabinus quidā schisma in Nouatianorum ecclesiam intulit, cum eodem modo, quo in Pazo constitutum esset, Pascha celebrandum esse urgeret. Sed Synodi eius autoritatem Nouatiani in Angaro congregati minuentes, Pazensem Synodū iuris nihil habuisse, ut catholico de Paschate canoni præscriberet, pronunciarunt. Socrates libro quarto, capite uigesimooctauo: & libro quinto, capite uigesimoprimo: Sozomenus libro septimo, cap. 18.

ROMANA.

CVm Liberio mortuo Damasus successor datus esset, sub annum Christi (ut Hieronymus indicat) trecētesimum septuagesimum, Occidentales omnes & Romani Nicænam fidem obseruabant adhuc, & profitebantur: paucis quibusdam exceptis, qui Auxētium episcopum Mediolani Arianum sectabantur. Quem cum Galli quidam & Veneti Arianum esse prodidissent, Romæ Synodus conuenit (ut Theodoretus indicat libro secundo, capite uigesimosecundo) episcoporum nonaginta. Præsidet in ea Damasus. Damnat Synodus Auxentium, cum eidem consentientibus, & confirmat fidem Nicææ traditam. Ariminensis uerò decreta Nicænis contraria item damnat, ut quibus nec Romanus episcopus, nec alij consensissent: quæque multis qui tum in synodo ea fuissent, displicuissent. Atq; hæc sic gesta esse, docet eius Synodi epistola ad Illyricos, quæ sic habet apud Sozomenum libro sexto, capite uigesimotertio: & Theodoretum lib. secundo, capite uigesimosecundo. Ex Sozomeno adscribimus.

Episcopi Romæ ad sanctum concilium congregati, Damasus, Valerius, & reliqui., Episcopis apud Illyricos constitutis, dilectis fratribus in Domino salutem.

¶ Credimus, sanctam fidem in doctrina Apostolorum fundatam retineri à uobis, & populo exponi: quæ à determinatione patrum

trum ne uerbo quidem discrepat. Neque sacerdotibus Dei conuenit aliter sentire, per quos & sapientes instrui debent. Verùm ex relatione fratrum ex Gallia & Venetijs, quosdam hæresi fauere cognouimus: quod malum episcopi non modò cauere, sed & si per quorundam imperitiam & simplicitatem emerserit, expositionibus suis reprimere, & ab illis qui uarias doctrinas commiscuntur in lapsum non dari, sed potius patrum nostrorum sententiam retinere dabent, quotiescunque uarijs consilijs iactantur. Quapropter Auxentium, Mediolanensem episcopum, præcipuè in hac causa condemnare decretum est. Æquum itaque est, ut cuncti in orbe Romano doctores consentiant, nec fidem uarijs doctrinis conspurcent. Etenim quum initio hæreticorum malitia, sicuti iam quoque (quod absit) potissimùm Arianorum blasphemia uigere cœpisset: patres nostri trecenti decem & octo selecti, facta Nicææ consultatione, murum hunc contra atma diaboli constituerunt, & hoc antidoto mortalia pharmaca repulerunt, ut uidelicet pater & filius unius diuinitatis, unius uirtutis, & unius esse potentiæ credantur. Est autem & spiritus sanctus eiusdem esse substantiæ credendus. Si quis aliter senserit, hunc alienum esse à communione nostra iudicauimus. Quam quidem salutarem constitutionem & adorandam considerationem nonnulli labefactare uoluerunt: uerùm in ipso principio ab illis talibus, qui Arimini contra illam temerare aut inquirere cogebantur, ad hunc usque diem seruata est: ita ut confessi sint, fuisse se alia quadam dictione seductos, quam patrum sententiæ Nicææ traditæ contrariam esse non intellexerint. Haud enim præiudicium aliquod fieri potuit à numero eorum qui Arimini conuenerunt, quando neque per Romanum episcopum confirmatus est, cuius sententia præ omnibus expectanda erat: neque per Vincentium, qui tot annos episcopatum inculpatè custodiuit: nec per alios, qui talibus consentiebant, quando maximè, sicuti prædiximus, illi ipsi qui cum illa concinnabantur, à scopo declinare uidebantur: postea meliori sententia potiti, illa sibi sunt displicere confessi. Consideret igitur uestra synceritas, quàm fides hæc sola, quæ Nicææ secundum autoritatem Apostolorum fundata est, indesinenti constantia retinenda sit: ut & Orientales, qui se ad catholicam Ecclesiam pertinere agnoscunt, nobiscum Occidentalibus gaudio fruantur.

Credimus autem breui futurum, ut aliter sentientes, in ipso conatu communionis nostræ, episcopi sui nomen à se ipsis sint abalienaturi, ut populus aliquando ab errore liberatus respiret.

Neque enim ulla ratione turbas ab errore corrigere poterunt, quàm diu ipsi errore detinentur. Concordet igitur cum omnibus Dei sacerdotibus etiam dignitatis uestræ sententia, in qua uos sanctos & firmos esse credimus. Quod enim ad hunc modum credamus uobiscum, dilectionis nostræ uicibus declarare debemus.

DE SYNODIS IN *Gallia & Hispanijs.*

Athanasius in epistolæ initio ad Epictetum Corinthiorum episcopum, ait diuersas Synodos celebratas esse per Galliam, Hispanias, & Romæ, in quibus eum Ario sentientes communi calculo damnati sint: Auxentius nimirum Mediolanensis, Vrsacius, Valens & Gaius.

ROMANA ALIA.

Vrsus Damasus cum Apollinarij hæresin longè lateque grassari cognouisset, quam de anima ille Saluatoris errans & furens finxerat, re communicata cum Petro Alexandrino episcopo, Romæ Synodum congregauit, anno Christi (iuxta Hieronymi Chronicon) trecentesimo septuagesimonono, in qua Apollinarij hæresis, ut quæ ab Ecclesia pro blasphema habenda esset, damnata est, hac sententia: ut si quis filium Dei, qui sicut uerè Deus, ita & uerus homo esset, uel humanitatis aliquid, uel deitatis minus diceret habuisse, alienus ab Ecclesia iudicaretur. Sozomenus libro sexto, capite uigesimoquinto. Scripsit de excommunicatione Apollinarij, discipuli'que sui Timothei, epistolam Damasus, ad episcopos Orientis: quæ apud Theodoretum extat libro quinto, capite nono, in hunc modum.

¶ Quòd debitam reuerentiam Apostolicæ sedi uestra habet charitas, uobis, filij charissimi, præstatis ipsi plurimum. Etsi enim in sancta maximè Ecclesia, ubi sanctus Apostolus sedens docuit, nobis claui, quem tenendum accepimus, officium incumbat: tamen inferiores tanto nos honore esse confitemur. Sed ideo quomodocunque possumus, damus operam, ut ad gloriam beatitudinis ipsius peruenire ualeamus. Scitote igitur, prophanum illum Timotheum, discipulum Apollinaris

Apollinaris hęretici, unà cum impio dogmate iamdudum à uobis exautoratum: neque nos credere, reliquias doctrinæ illius de cęte to uſpiam ualituras eſſe, ſin ille ſerpens antiquus ſemel atq; iterum ictus ſuo quidē malo reuixerit, qui eiectus ex Eccleſia quoſdā infideles letiferis uenenis ſuis ſeducere conari non ceſſat. Vos tamen iſtam tanquam peſtilentiam refugite, memores fidei Apoſtolicæ, illius potiſsimùm quæ Nicææ à patrib. ſcripto expoſita eſt: & firmo in gradu fortiter & immobiles manete, ne' ue patiamini audiri à clericis aut laicis ueſtris poſthac uaniloquia & exoletas quæſtiones. Iam enim ſemel formam protulimus, ut qui ſe Chriſtianum profiteatur, ſeruet ea quæ ab Apoſtolis tradita ſunt, quum dicat ſanctus Paulus: Si quis uobis annunciat aliud quàm accepiſtis, anathema eſto. Nam Chriſtus filius Dei, Dominus noſter, humano generi per ſuam paſsionem abſolutiſsimam contulit ſalutem, ut hominem totū à peccato occupatum, à toto peccato liberaret. Hunc ſi quia aut deitatis, aut humanitatis minus habuiſſe dixerit, is plenus ſpiritu diabolico, ſeſe Gehennæ eſſe filium prodit. Sed à me quæris Timothei exautoratione opus eſt? cum hic, iudicio ſolij Apoſtolici, præſente & Petro epiſcopo Alexandrinæ urbis unà cum magiſtro Apollinaris exautoratus fuerit, ſubiturus debita in die iudicij ſupplicia ac tormenta. Quod ſi aliquos ille leuiores adducit in ſententiam ſuam, retinetque ſpem quampiam, uera in Chriſtum ſpe unà cum confeſsione mutata, quicunq; cum eo repugnare uoluerit Eccleſiaſtico Canoni, cum eodē quoque interibit. Deus uos incolumes conſeruet, filij chariſsimi.

VALENTINIANA.

Extat in libro Conciliorum narratio de Synodo quadam triginta epiſcoporū apud Valentiam Galliç urbem, celebrata ſub eodem Damaſo, Imperatoribus Valentiniano & Gratiano, conſulatu Gratiani tertio, & Equitij, ſub annum Domini trecenteſimum ſeptuageſimumoctauum. In qua hæc conſtituta commemorat. Primùm, Digamis ordinationem ad ſacerdotium non eſſe conferendam. Secundò, Puellas quæ poſt caſtitatis uotum nuptias expetierint, ante iuſtam & ſufficientem ſatisfactionem, ad pœnitentiā non eſſe recipiendas. Tertiò, illis qui poſt baptiſmum ſe aut prophanis uiolationibus, aut hæreticorum lauacro polluerunt, pœnitentiam ad diem uſq; mortis protrahendam eſſe: ac tum demum ſpem remiſsionis faciendam, quam à Deo expectare debeant. Quartò, ut diaconus, presbyter, & epiſcopus, ſi crimen quo ſe polluerit ultro fateatur, dignitate ſua priuetur.

DE SYNODIS SVB Theodoſio.

CONSTANTINOPOLITANA.

Svccedens in regnum Theodoſius, cæteris omnibus poſthabitis, in eam ſolā curam primùm incubuit, ut Eccleſias ad concordiam reduceret. Quamobrem in urbem ſuam Conſtantinopolim Synodum conuocauit frequentiſsimam, conſulibus Euchario & Euagrio, in menſe Maio, anno Imperij ſui tertio, Chriſti uerò trecenteſimo octuageſimotertio: iuxta Proſperi Chronicon, qui propter Macedonij hæreſim Synodum eam congregatam ibidem annotauit.

Conuenerunt eò igitur, qui fidem Nicænam profitebantur, epiſcopi numero cētum quinquaginta, inter quos fuerunt Timotheus Alexandrinus, qui Petro ſucceſſerat, Cyrillus Hieroſolymitanus, Meletius Antiochenus, Acholius Theſſalonicenſis, alijque multi. Socrates libro quinto, capite octauo. Theodoretus hos numerat libro quinto, capite octauo: Helladium ſcilicet, Baſilij Magni ſucceſſorem: Gregorium ac Petrum, Baſilij fratres: Amphilochium Lycaonicum, Optimum, Piſidorum Diodorum Cilicum epiſcopum, Pelagium Laodicēſem, Eulogium Edeſſenum, Acacium, Iſidorum, & Gelaſium Cæſarienſem Palæſtinum. Addit his Sozomenus libro ſeptimo, capite nono, Terentium Tomæorum epiſcopum, Martyrium Marcianopolitanum, Nectarium Conſtantinopolitanum, & Otrium Melitinenſem, epiſcopos. Plurima & aliorū nomina deſcripta ſunt in 1 tomo Conciliorum.

Macedonianos autem Socrates refert interfuiſſe numero trigintaſex, quibus præfuerit Eleuſius Cyzicenus, & Marcianus Lampſacenus. Et Proſperi Chronicon Synodū hanc Conſtantinopolitanam, congregatam fuiſſe annotauit ex epiſcopis octoginta.

Viderat ante hoc tempus Theodoſius, dux exercitus aduerſus Barbaros recens à Gratiano creatus, oblatam ſibi in ſomnis Meletij Antiocheni epiſcopi imaginem, paludamentum ſibi Imperatorium inducere, & coronam capiti imponere. Nec caruit euētu uiſio. etenim bello feliciter contra Barbaros confecto, à Gratiano paulo pòſt Imperator deſignatus eſt.

Cum ergo in Synodum coiſſent epiſcopi, quos diximus, centum quinquaginta, ipſeq; Theodoſius deſiderio uiſendi frequentem & uenerandum cœtum, in regiam, in qua conſederant illi, ingreſſurus eſſet, metuit indicari ſibi Meletium: facturus periculum, utrum imagini conſpectæ per ſomnum, uera eſſet Meletij facies reſponſura. Ita ſimul ingreſſus,

Ingressos, ad Meletium confestim agnitum adcurrit, eumq; complectens osculatus est. Ac posteaquam somnium ei exposuisset, cæteris omnibus blandè compellatis, ut de rebus propter quas conuocati essent, tanquam patres pij, quod essent, in medium consulerent, hortatus est. Theodoretus lib. 5. cap. 6. & 7.

Videtur autem & ipsius Synodi, & Imperatoris præcipuum fuisse studium, ut ad professionem Nicænæ fidei omnes dissentientes, quantum eius fieri posset, adducerent. Admonentur igitur Macedoniani tum primùm, ut ad Homousianos accedant, ac memores sint legationis, ad Liberium Romanum episcopum missæ, qua se in fide eis consentire professi fuerant. Obijcitur & illud, non carere impietate, si quis agnitam semel rectam fidem, postea abijciat, & subuertere conetur. Sed illi nec admonitionibus, nec redargutionibus locum relinquentes, apertè profitentur, Ariano se dogmati adhærere malle potius, quàm Homousio accedere. Constantinopoli igitur relicta discedunt, ac per ciuitates, quoscunque factionis suæ inueniunt, hortantur, ne unquam Nicænam fidem amplecti uelint.

At qui alterius erant partis episcopi, manent, ac de rebus quarum gratia Synodus coacta erat, consultant. Docuerat autem Constantinopoli aliquandiu cum forte Gregorius Nazianzenus, quem dignum eo episcopatu Imperator etiam ipse iudicabat. Et contigisset ei quidem plurimorum episcoporum suffragijs, nisi Ægyptij contradixissent, magis uerò ipse etiam delatam dignitatem ultrò recusasset. Hanc enim in Concilio orationem eum, cum ab Ægyptijs Maximum quendam Cynicum Apollinaristam substitutum intellexisset, habuisse, Theodoretus narrat: Ne quæso, patres, admittatis aliquid, quod ad turbandam concordiam faciat: neque unius alicuius iniuriam mutuo uestro cõsensui obstare sinite. Ita enim & ego gratissima atq; exoptatissima quiete fruar, eò uicissim receptus, unde huc ueni: & uos post triste ac molestissimum bellum, pacem desideratissimam habere poteritis. Nam quid absurdius esse possit, quàm declinatis hostium telis, ad mutuas incursiones & uulnera uos conuerti? Quid uerò etiam inimicis uestris suauius contingere? Dispicite ergo uobis uirum aliquem laude dignum, eaque intelligentia præditum, ut & committi ei rutò multitudo, & ab ipso instirui rectè possit, eiq; episcopatum hunc decernite.

Illi igitur Nectarium, uirum consularem, de nobili genere, episcopum eligunt, imò repugnantem magis rapiunt. De cuius ordinatione alio in loco dicendum nobis erit. Cum eo autem tota postea Synodus, Nicænam fidem confirmat: omnibus adoersantibus ei factionibus & hæresibus reiectis, ipso etiam Maximo Apollinarista deposito.

Decernit deinde, reddendas & committendas esse Ecclesias omnes illis, qui in hypostasib. trium pari potentia & honore personarum, unam & eandem patris, filij & spiritus sancti diuinitatem confiterentur. Post hæc constituit, episcopum Constantinopolitanum, eminentiam proximam post Romanum obtinere debere. Constituunt & Patriarchas, quibus prouincias describunt ea lege, ne quis ex alia prouincia lo aliam temerè inuadat. id enim antea sub persecutionibus sic euenerat. Et sortitur quidem Nectarius Megalopolim ac Thraciam. Ponticæ uerò diœcesis patriarchatum Helladius, qui post Basilium fuit: Cæsareæ Cappadociæ Gregorius Nyssenus, Basilij frater: & Melitianæ Armeniæ Otrious accipit. Asianum uerò patriarchatum sortiuntur Amphilochius quidem Iconensem, & Antiocheoum Pisidiæ Optimus, Aegyptiæ uerò Ecclesiæ Timotheo Alexandrino subduntur, Orientalium denique Ecclesiarum diœcesim episcopis illarum commendarunt, Pelagio scilicet Laodiceæ, Diodoro Tarsi: Antiochenæ Ecclesiæ prærogatiuam suam seruantes, quam Meletio tum præsenti tradiderunt. Decreuerunt etiam ac consenserunt, ut si necessitas exposceret, cuiusque prouinciæ negotia in Synodo episcoporum uicinorum transigerentur. Socrates libro quinto, capite octauo: Theodoretus libro quinto, cap. septimo & octauo: Sozomenus libro septimo, capite 7. 8 & 9.

Extat & epistola huius Synodi prolixa, ad Synodum quandam Romæ à Damaso cõgregatam, paulo pòst: apud Theodoretum libro eodem, capite 9, in qua aduersus furores Arij, Aetij, Eunomij, Sabellij, Photini, Marcelli, Pauli Samosateni, Macedonij & Apollinaris, edidisse se hanc confessionem seu formulam testantur.

¶ Docemur, inquiunt, credere in nomen patris & filij & spiritus sancti: Quippe quòd sit deitas, potentia que & essentia una patris & filij & sancti spiritus: item que æqualis dignitas, & regnum coæternum in tribus perfectis substantijs, seu perfectis personis: ut neque Sabellij pesti locus detur, qua substantiæ confundantur, hoc est proprietates tollantur: neque etiam ualere possint blasphemiæ Eunomianorum, Arianorum,

Arianorum, & eorum qui spiritum oppugnant, à quibus essentia naturaq; & deitas scinditur, & introducitur in increatam, coessentialem ac coæternam trinitatem, quædam posterior siue creata seu diuersi essentialis natura. Etiam doctrinam humanitatis Domini indepr auatam seruamus, neque animæ neque mentis expertem, nec imperfectam admittentes carnis officium & curam: cum sciamus Dei uerbum, quod perfectum esset ante secula, in his ultimis diebus, propter salutem nostram, hominem factum esse.

Liber Conciliorum Synodo eidem tribuit epistolam ad Imperatorem Theodosium, & septem constitutiones, quæ etiam Græcè extant, ea sententia & ordine.

Religionis & pietatis obseruantißimo, Deiq; amantißimo Imperatori Theodosio, sanctum concilium episcoporum qui ex diuersis prouincijs præfecturis'ue Constantinopoli conuenerunt.

¶ Initio quidem nostri ad tuã pietatem scripti, gratias agimus Deo, qui tuæ pietatis Imperium constituit ad communem pacem Ecclesiarum, & sanæ fidei confirmationem. Agentes autem Deo debitas gratias, necessariò quoque ea quæ acta sunt in sancto Concilio, ad tuã referimus pietatem: nempe quòd ex quo tempore ex mandato tuæ pietatis Constantinopoli cõuenimus, primùm quidem mutuam inter nos concordiam renouauimus. Deinde uerò breues etiam præscripsimus ac pronunciauimus quosdam quasi terminos, regulas'ue, quibus & patrum qui Nicææ congregati fuerunt, fidem confirmauimus, comprobauimusq;: & quę aduersus eam obortæ sunt, peruersas hæreses ac prauas opiniones extrema cum execratione ac detestatione reprobauimus. Præterea etiam ad rectè constituendum & ordinandum statum & disciplinã Ecclesiarum, certos Canones statuimus ac præscripsimus, quæ omnia huic nostro scripto subiecimus. Rogamus igitur tuam clementiam, ut per literas tuæ pietatis ratum esse iubeas, confirmesq; concilij decretum. & sicuti literis, quibus nos conuocasti, Ecclesiam honore prosecutus es, ita etiam summã eorũ quæ decreta sunt conclusionẽ sẽtẽtia atq; sigillo tuo corrobores. Dominus autem Imperiũ tuum in pace & iusticia stabiliar, transmittatq; & producat in multas & in finitas usq; ætates & generationes, atq; ad terrenã potẽtiam cœlestis quoque regni gaudium & fructum adijciat. Gratificetur Deus orbi terrarum, ut te qui reuera pietatis studiosißimus, Deique amantißimus Imperator es, ualentem, omnibusq; præclaris rebus florentem & excellentem uideat: id quod sancti etiam ab illo precibus ac uoris petunt & orant.

HAEC STATVERVNT AC DECREuerunt *Episcopi, qui gratia Christi ex diuersis prouincijs & præfecturis Constantinopoli conuenerunt, uocati à Theodosio, pietatis ac religionis studiosißimo Imperatore.*

¶ Ne reijcitor reprobator'ue fides trecentorum octodecim patrum, qui in Nicæa Bithynię conuenerunt: sed maneto ea firma ac rata. Et extrema execratione ac detestatione dãnator omnis hęresis, peruersa'ue & impia opinio, præcipuè Eunomianorum, siue Anomæorum: item Arianorum, siue Eudoxianorũ: item Semiarianorũ, siue Pneutomachorum: item Sabellianorum, Marcellianorum, Photianorum, Apollinariorumq;.

2 Qui ultra quanq; diœcesin sunt episcopi constituti, ne ad ecclesias extra suæ administrationis fines sitas accedunto, neque confundũto ecclesias: sed secundum Canones, Alexandrinus quidem episcopus res Ægypti duntaxat administrato: Orientis autem episcopi, Orientem solum regunto: (reseruatis ecclesiæ Antiochenæ ijs quæ in Canonibus Niceæ editis continentur, dignitatibus, prærogatiuis 'ue:) Asiaticæ item administrationis episcopi, res Asiaticæ diœceseos duntaxat regunto: item Ponticæ, res Ponticas solas: similiter Thracici episcopi, res Thracicæ administrationis administranto. Inuocati autem, neque accersiti episcopi ultra diœcesin ne accedunto, neq; ordinandi, neq; alias ecclesiasticas res administrãdi causa: obseruato uerò suprà scripto Canone de diœcesibus. nam hoc clarum ac manifestum est, quòd in quaque prouincia, præfectura'ue ipsius prouinciæ, concilium administrare debebit ea que Nicææ decreta atque statuta sunt. Ecclesias autem Dei in Barbaricis nationibus constitutas, administrari oportet secundum eam quæ obtinuit & in usu habetur, cõsuetudinem patrum.

3 Constantinopolitanus tamen episcopus obtineto præcipuum honorem ac dignitatem, secundum episcopum Romanum: ideo quòd Constantinopolis noua Roma est.

4 Quòd ad Maximum Cynicum attinet, & ea quæ illius tempore inhonestè indecenter ac flagitiose Constãntinopoli acciderũt: decreuimus ac censuimus, Maximum neq; episcopum fuisse, aut esse: neq; eos qui ab eo in quocunq; gradu cleri ordinati sunt, clericos uel fuisse, uel esse debere: omnib. ijs quæ uel circa ipsum uel ab ipso acta sunt, improbatis atq; rescisis.

5 Quod ad uolumen attinet Occidentalium, etiam eos qui sunt Antiochiæ approbauimus.

uimos, unam confitentes patris & filij & spiritus sancti diuinitatem.

6 Quoniam multi eam quæ in Ecclesia obseruari debet, modestiam & disciplinam decentem'ue ordinem confundere & euertere uolentes, inimico calumniatorioque animo criminationes nonnullas aduersus orthodoxos episcopos Ecclesias regentes con fingunt, nihil aliud quàm polluere ac deturpare sacerdotum existimationes, turbasqoe & tumultus in pace degentium populorum concitare atque conflare conantes: idcirco censuit sanctum Concilium eorum qoi Constantinopoli confluxerunt episcoporum, nou absque examinatione ac disquisitione admittendos esse accusatores: neqoe cuiuis permittendum esse, ut instituat accusationes aduersus eos qui administrant Ecclesias. neque tamen omnes esse prohibendos & excludendos ab accusando: sed si quis ptopriam aliqoam, id est ptiuatam adfetat aduersus episcopum querelam, utpote citcumuentus defraudatus'ue ab eo, aut alia qua alia iniuria affectus: in huiusmodi quidem accusationibus nou esse examiuandam neque persooam accusatoris, oeque religiooem. Oportet enim omnibus modis & episcopi conscientiam liberam esse, culpá ue nacare: & ei qoi sibi ininriam fieti quetatur, cuiuscuoque religionis fuerit, auxilium iuris non denegari. Sin autem Ecclesiasticum fuerit id quod episcopo crimeu intentetur, tunc oportet spectare atque probare personas accusatorum, ut primùm quidem hæreticis haud liceat orthodoxos episcopos de rebus Ecclesiasticis accusare: (hæreticos autẽ appellamus, partim eos qui iam olim ab Ecclesia exclusi sunt, partim eos qui postea à nobis exectatione ac detestatiooe reiecti atque repulsi sunt: præter hos autem eos quoque, qui simulant quidem se ptofiteri sanam rectam'ue fidem: segregauerunt aũt sese, & conuenticula habent cõtra Canonicos nostros episcopos:) Deinde uetò, etiamsi ab Ecclesia ob nonnulla crimina antè condẽnati sint, & eiecti uel excõmunicati, siue clerici, siue laici ordinis sint, ne his quidem licitum esto episcopum accusare prius quàm de proprio crimine satis fecerint. Similitet itẽ, qui aotè in tentato crimini sunt obnoxij, ue prius tanquã idonei ad accusationẽ episcopi aliorum'ue clericotum admittuntor, quàm se innocentes ac puros à criminibus in ipsos collatis ostenderint. Quod si aliqui tamen neque hæretici, neque excommunicati, neque condemnari uel antè accusati de quibusdam delictis fuerint, qui dicant se habere aliquam Ecclesiasticam contra episcopum accusationem: hos iubet sanctum Concilium primùm quidem apud omues illius prooinciæ episcopos instituete accusariones, & apud eos conuincere & ptobare crimina contra episcopum, quem de qoibusdam peccaris arguant. Si acciderit autem, ut prouinciales noo sufficiant, nec idonei sint ad correctionem eorum criminum quæ in episcopum conserantur: tunc eos accedere iubet ad maius concilium illius diœceseos episcoporum de hac causa conoocandorum: & non prius instituere accusationem, quàm in scriptis & tabulis profiteantur, se par periculum subire paratos, si in processu ac serie actorum falsò accusare calumniari'ue episcopum atque cauillari conuicti fuerint. Quod si quis spretis ijs quæ de prædictis coocilium censuit, ausus fuerit uel autes Imperatoris obtundere, uel secularium magistratuum ttibunalia, uel generale concilium conturbare, ignominia affectis omnibus diœceseos episcopis: eum censuit Cõcilium ptotsus ad accusandum non esse admittendum, ut qui contempserit Canones, & Ecclesiasticam disciplinam, uerecũdiam, conueoientemq; in quibusque rebus otdinem labesactarit.

7 Qui ex hæreticis orthodoxæ Ecclesiæ adiũgi & adhætere, atq; in partes eotom qoi seruantur ttansire cupiunt, eos recipimus & admittimus secundum subiectum otdinem & consuetudinem. Nam Arianos quidem, & Macedonianos, Sabbatianos & Nouatianos, qui dicuut sese Catharos & Aristeros, item Quartodecimanos siue Quaternarios, itemq; Apollinaristas admittimus, si tradant libellos, ac detestẽtur execrenturq; omnem hæresin quæ non conueniat cum sancta Dei uniuersali & apostolica Ecclesia: ad hæc, ut eorum & frons & oculi, & nares, os & auriculæ sigoentur siue ungantur primùm sacro unguento: & com signamus eos, dicimus, SIGNACVLVM doni Spiritus sancti. Eunomianos autem, qui una immersione baptizautut: item Montanistas, qui hic appellantur Phryges: pratetea Sabellianos, qui hyiopatorian docent, & alia quædam atrocia agunt: aliasq; sectas (multi enim hic hæretici sunt, maximè qui adueniunt à Galatarum regione) ex ijs qui uolunt adiungi orthodoxę Ecclesię, sicuti Græcos gentiles & infideles admittimus. ac primo quidem die designamus eos Christianos: altero catechumenos, id est, elementarios, ac quasi fidei tyrones: deinde tertio die adiuramus eos, ter insufflaudo in faciem & autes: atq; ita catechizamus siue instituimus & etudimus eos, damusq; operam ut longiori tempore maneãt & uetsentur in ecclesia, diligenterq; & attentè audiant scripturas: tunc tandem eos baptizamus.

¶ Magna fuit autoritas huius Synodi posterioribus

ſterioribus etiam ſeculis. Chalcedonenſia enim Synodus, quæ contra Eutychæ errorẽ congregata fuit, & ſymbolum editum in illa Synodo retinuit, & reliqua in ea decreta, rata & firma eſſe conſtituit.

ROMANA SYNODVS.

PAulo poſt Synodum Conſtantinopolitaná, de qua in pręcedentibus nobis ſermo fuit, Theodoſius à Romano epiſcopo ſolicitatus, indixit Synodũ Romę. Cõuenerũt aũt eò plurimi epiſcopi Occidentales: unde ea Synodus maxima appellatur à Theodoreto lib. 5. cap. 8. Inter eos uerò præcipui erant Damaſus, Ambroſius, Britto, Valerianus, Acholius, Anemius, Baſilius: ut apparet ex epiſtola Synodi Conſtantinopolitanæ apud Theodoretum libro quinto, capite nono. Ad Synodum eam etiam Orientales epiſcopi, qui Conſtantinopolim ob quædam Eccleſiaſtica negocia concurrerant, literis Imperatoris & patrum in ſynodo Romana congregatorum inuitabantur. Sed hi re deliberata, cum omnes illuc abire propter longinquitatẽ locorum, & eccleſiarum ſuarum neceſsitudinem uideretur incommodũ, ex numero ſuo ſelectos Cyriacum, Euſebiũ & Priſcianum ablegant cum literis, in quib. abſentiæ ſuæ cauſas exponunt, & ſuæ fidei confeſsionẽ dant, & acta ſynodi prioris repetũt, ut poſtea dicetur. Cæterùm ob quam cauſam potiſsimùm hæc Synodus collecta ſit, & quomodo in ea proceſſum, id annotatũ non eſt ab autorib. niſi quòd ex epiſtola Damaſi ad Orientales & ad Paulinũ apparet, factum id eſſe propter confirmationem decretorum Nicænæ Synodi, & damnationẽ plurimarũ hæreſium, maximè uerò Apollinarij, Macedonij Photini. Decreta aũt huius Synodi in duabus epiſtolis Damaſi exponuntur, quarum alteram ad epiſcopos Orientis, alteram ad Paulinum Theſſalonicenſium epiſcopum ſcripſit. exempla earũ extant apud Theodoretum libro quinto, capite nono & decimo.

Damaſi epiſtola ad Orientales.

¶ Quod debitam reuerentiam Apoſtolicę ſedi ueſtra habet charitas, uobis filij chariſsimi pręſtatis ipſi plurimum. Etſi enim in ſancta maximè Eccleſia, ubi ſanctus Apoſtolus ſedens docuit, nobis claui, quem tenendum accepimus, officiũ incumbat: tamen inferiores tanto nos honore eſſe confitemur. ſed ideo quomodocunq; poſſumus, damus operam, ut ad gloriam beatitudinis ipſius peruenire ualeamus Scitote igitur, prophanum illum Timotheum, diſcipulũ Apollinaris hęretici, unà cum impio dogmate iamdudum à uobis exautoratum: neque nos credere reliquias doctrinæ illius de cætero uſpiam ualituras eſſe, ſin ille ſerpens antiquus ſemel atque iterum ictus ſuo quidem malo reuixerit, qui eiectus ex Eccleſia, quoſdam infideles letiferis uenenis ſuis ſeducere conari nõ ceſſat. Vos tamen iſtam tanquam peſtilentiam refugite, memores fidei Apoſtolicæ, illius potiſsimum quæ Nicææ à patribus ſcripto expoſita eſt. & firmo in gradu fortiter ac immobiles manete: ne'ue patiamini audirià clericis aut laicis ueſtris poſthac uaniloquia, & exoletas quæſtiones. Iam enim ſemel formam protulimus, ut qui ſe Chriſtianũ profiteatur, ſeruet ea quæ ab Apoſtolis tradita ſunt, quum dicat S. Paulus: Si quis uobis annunciat aliud quàm accepiſtis, anathema eſto. Nam Chriſtus filius Dei, Dominus noſter, humano generi per ſuam paſsionẽ abſolutiſsimá contulit ſalutem, ut hominem totum à peccato occupatum, à toto peccato liberaret. Hunc ſi quis aut deitatis, aut humanitatis minus habuiſſe dixerit, is plenus ſpiritu diabolico, ſeſe Gehennæ eſſe filium prodit. Sed à me quæri Timothei exautorationem opus eſt? cum hic iudicio ſolij Apoſtolici, pręſente & Petro epiſcopo Alexandrinæ urbis, unà cum magiſtro Apollinaris exautoratus fuerit, ſubiturus debita in die iudicij ſupplicia ac tormenta. Quod ſi aliquos ille leuiores adducit in ſententiam ſuam, retinetque ſpem quampiam, uera in Chriſtum ſpe unà cum confeſsione mutata, quicunque eum eo repugnare uoluerit Eccleſiaſtico canoni, cum eodem quoque interibit. Deus uos incolumes conſeruet, filij chariſsimi.

Confeſsio catholicæ fidei, quam papa Damaſus miſit Paulino epiſcopo Theſſalonicæ in Macedonia.

¶ Quum poſt Concilium Nicænum hic error natus ſit, ut prophanò aliqui ore dicere audeant, ſpiritum ſanctum natum eſſe per filium: exterminamus anathemate eos, qui non liberrimè Spiritum ſanctum prædicant eſſe eiuſdem eſſentiæ ac potentiæ cum patre & filio. Similiter & eos, qui ſecuti errorem Sabellij, eundem eſſe patrem & filium aſſerunt. Anathema infligimus Ario & Eunomio, qui quamuis differente oratione, ſimili tamen ſententia, filium & ſpiritum ſanctum creaturam eſſe aſſeuerant. Itemque Macedonianis, qui de Ariana radice propagati, non impietatẽ, ſed nomẽ aliud habẽt. Nec nõ Photino, qui renouãs Ebionis hæreſim, Dominũ noſtrum IESVM Chriſtum ex ſola uirgine Maria cõfitetur. Sed & illos anathemate exterminamus, qui aſſeuerãt duos eſſe filios, unũ ante ſecula, & alterũ poſt aſſumptá ex uirgine Maria carnem. Et illos, qui aſſeuerant pro anima rationali uerſatum in carne humana Dei uerbum: ipſum enim illud Dei uerbũ, nõ loco rationalis aut intelle-

intellectualis animæ in corpore suo fuit: sed nostram, hoc est rationalem ac intellectualem animam absq; peccato à patre distingui, & substantia illud creare, aut morte obiturum esse blasphemantes. Eos uerò qui de ecclesijs ad alias ecclesias transierint, tantisper pro alienis cõmunicationi nostræ habebim⁹, donec in eas urbes redierint, quarum præfuistus primùm accepêre. Sin quis in alterius qui sedem mutauerit, locũ suffectus fuerit, reuersus ille prior in suam urbem, tantisper dignitate pontificali priuatus esto, dum successor ipsius obdormiscat in Domino. Si quis non dixerit esse semper patrem, & semper filiũ, & semper spiritum sanctum, anathema esto. Si quis non dixerit genitum esse filium ex patre, hoc est ex diuina illius essentia, anathema esto. Si quis non dixerit uerũ Deum filiũ Dei, sicut uerum Deum patrem ipsius, & posse omnia, ac scire omnia, ac patri esse æqualem, anathema esto. Si quis dixerit in carne degentem filium Dei, cum in terris esset, in cœlis & cum patre non fuisse, anathema esto. Si quis dixerit, in crucis passione sustinuisse dolorem filium Dei deitate, & nõ carne ac anima rationali, quam assumpserit in forma serui, ut sacra ait scriptura, anathema esto. Si quis non dixerit, excruciatum carne Dei filium, & carne mortem gustasse, fuisseq; primogenitũ ex mortuis, quatenus uita est et uiuificus Deus, anathema esto. Si quis non dixerit in carne, quam assumpsit, sedere ad dextram patris, in qua & uenturus sit iudicaturum uiuentes & mortuos, anathema esto. Si quis non dixerit, spiritum sanctum ex patre esse uerè ac propriè, sicut & filium ex diuina essentia Deum Dei uerbum, anathema esto. Si quis non dixerit omnia posse & omnia scire, & ubique terrarum adesse sanctum spiritum, sicut & filium & patrem, anathema esto. Si quis dixerit spiritum sanctum facturam, aut per filium genitum, anathema esto. Si quis non dixerit per filium, qui carnem assumpsit, & sanctum spiritum patrem fecisse omnia, hoc est uisibilia & inuisibilia, anathema esto.

Si quis non dixerit patris & filij & spiritus sancti unam deitatem, potestatem, principatum, unam gloriam, dominationem, unum regnum, unam uoluntatem & ueritatem, anathema esto. Si quis tres personas ueras non dixerit, patris & filij & sancti spiritus, semper uiuentes, omnia continentes, uisibilia & inuisibilia, omnipotentes, omnium iudices, omnia uiuificantes, omnia creantes, omnia seruantes, anathema esto.

Si quis non dixerit adorandum spiritum sanctum ab omni creatura, sicut & patrem & filium, anathema esto. Si quis de patre & filio rectè sentiat, de spiritu autem sancto rectam sententiam non habeat, is hæreticus est. Nam omnes hæretici de filio Dei & de sancto spiritu peruersè sentientes, in Iudaica ac gentili defectione esse conuincuntur. Quod si quis deitatem diuidit, uocans patrem Deum ex patre, & Deum filium, & Deum spiritum sanctum, asseueretque dici Deos, non Deum, in una deitate & principatu, quam credimus ac nouimus patris & filij & sancti spiritus, cum sit Deus unus in tribus substantijs: uel si quis distrahat filium cum sancto spiritu, ut solum patrem Deum dici, neque unum credendum Deum arbitretur, anathema esto. Nam nomen deorum angelis & sanctis omnibus à Deo concessum est: de patre autem & filio & sancto spiritu, quòd sint una & æquali deitate, non deorum nomina, sed Dei, nobis ostenditur: ut credimus nos baptizari in patrem, filium & spiritum sanctum, & non in angelorum, neque archangelorum nomina: sicut hæretici Iudæi'ue aut gentiles delirantes. Hæc igitur salus est Christianorum, ut credentes Trinitati, hoc est, patri & filio & spiritui sancto, & baptizati in eandem unam deitatem, & principatum, & diuinitatem, & essentiã, ita in ipsum credamus.

SYNODVS CONSTANtinopolitana.

Orientales à patribus Romæ congregatis, inuitati per literas Imperatoris ad eam Synodum, conuenerunt Constantinopolim, ibiq; tractarunt de legatis Romam mittendis: & re deliberata, miserunt eò, ut dicimus, Cyriacũ, Eusebium, & Priscianum, qui absentiam excusarent, & fidem eorum ac statum ecclesiarum suarum exponerent, & eorum quæ acta essent ab ipsis in Oriente rationem redderent. Scriptæ autem etiam in hanc sententiam sunt literæ ab hac Synodo, quarum exemplum ex Theodoreti libro 5, cap. 9 subijcimus.

¶ Dominis reuerendissimis & pijssimis fratribus ac collegis, Damaso Ambrosio, Britoni, Valeriano, Acholio, Anemio, Basilio, & cæteris sanctis episcopis in magna urbe Roma coactis, Synodus sancta episcoporum orthodoxorum qui conuenere in magna urbe Constantinopoli, in Domino salutem. Demonstrare pietati uestræ, tanquã ignorantibus, & exponere magnitudinẽ malorũ, quæ ab Ariano furore sustinuimus, superuacuũ uidetur. Neq; enim ita parui pietatẽ uestrã pendere arbitramur res nostras, ut quib. misericordia debeatur, eorum nunc primùm cognitionem requiratis: nec cum ijs tempestatibus sumus conflictati, quæ propter paruitatẽ occultæ esse possint. Recẽs est & ipsum persecutionis tempus, & memoriæ adhuc obstrepentis, non solùijs qui tulere, sed etiã

quos illa propria esse ob charitaté ducere o-
porteat. Nam heri, ut ita loquamur, ac nudiu
tertius, aliq uinculis exilij soluti, post mil-
le afflictiones rediere ad Ecclesias suas: ali-
quorum in exilio mortuorũ relatæ sunt reli-
quiæ: aliqui etiã decurso spacio exilij, adhuc
bullientem in furorem hæreticorũ incidère,
grauioraq; passi domi q̃ foris, lapidib. obru-
ti, ut beatus quondã Stephanus, oppetiere
morté: aliqui uarijs lacerati modis, adhuc fe-
runt stigmata Christi, ac uibices in corporib.
suis. Pecuniç uerò dãna, & ciuitatũ mulctas,
tum singulatim publicationes bonorũ, insi-
dias, contumelias, carceres: nemo enim om-
niũ enumerauit. Cunctę enim certè afflictio-
nes in nos accumulatæ sunt, incõprehensibi
les numero, fortasse meritos peccatorũ no-
strorũ hãc pœnã, fortasse etiã quos benignus
Deus excitare magnitudine malorũ uellet.
Deo quidẽ gratias agimus, cũ tãtis in afflicti-
onib. erudiuit seruos suos, nosq; pro magni
tudine misetationũ suarũ deduxit ad refrige
riũ. Ad instaurationé sanè Ecclesiarũ seduli-
tate multa lõgoq; tépote opus fuit, ut quasi
ex diuturno morbo paulatim recrearetur Ec
clesiæ corpus cura ac medicatiõe nostra, atq;
ita pristinam pietatis sanitaté recuperaret.
Quãuis enim uehemétia maximè psecutio-
nũ liberati esse, & nũc serò tandé receptas ab
hęreticis ecclesias reficere uideamur: tamé p
nobis molesti sunt lupi eiecti qdé caulis, sed
in saltib. dissipiétes gregé, dũ cõtrarios nobis
conuentus celebrare audét, concitatoq; sedi
tioso uulgo nihil intétatũ ad detrimentũ Ec
clesiarũ relinquũt. Itaq;, ut dixim⁹, occupari
nos in his lõgiote tépore necesse habuimus.
Postq̃ aũt uos Romanã cogétes Dei uolũtate
Synodũ, p fraterna charitate, tanq̃ uestra mé
bra nos q̃q; literis summa pietate Impatoris
accersiuistis, ne cũ afflictionũ supplicia nos
soli ppessi sim⁹ hoc in cõsensu Impatorio de
pietate, sine nobis regnaretis: sed haberetis
nos regni, iuxta Apostolicã uocé, socios: sanè
perq̃ optauim⁹ uniuersi, si fieri posset, ecele-
sijs derelictis obseq, siue desiderio, seu usui p
senti. Quis enim nobis det alas uelut colũbę:
ut ad nos deuolem⁹, & uobiscũ acqescamus?
Verùm cũ hac re penitus nudaretur Ecclesiæ
paulo antè renouari cœptę, neq; omnino illa
à quibusdã pstari ullo modo posset: cõcutre-
ram⁹ enim Cõstãtinopolim ad uestrę reueré-
tię literas post cõciliũ Aquileiése missas The
odosio, summa pietate Imperatori, ad solã pe
grinationé hãc Cõstantinopolitanã parati &
requisito tãtũmodo hui⁹ Synodi cõsensu ab
episcopis, qui suis in puincijs remãsissent, cũ
lõgioris pfectionis neq; suspicaremur futu-
rũ, nec denunciatũ nobis omnino prius esset
opus q̃ Cõstantinopolim uenissem⁹. Cũq; e-
tiã pstituti téporis angustia nõ modò ad lõ-
gius iter oportunã instructioné occluderet,
sed ne facere quidé certiores omnes cõmuni
cãtes in puincijs episcopos, & eorũ assésioné
obtinere pateretur. Hęc igitur & alia huiyf-
modi cũ plurium aduétui obstiterint q̃d secũ
dũ fuit, quo rectius negociũ pficeretur, & ue
strę charitati studiũ nostrũ pbaret, fecim⁹ ut
reuerendissimos ac honorabilissimos fratres
& collegas nostros episcopos Cyriacũ, Euse-
biũ Priscianũ exorarem⁹, ut pficiscédi ad uos
laboré libéter subire uellét, p quos & declara
ri uobis nostra pacifica & spectãs unitaté uo-
lũtas, & feruor p sanitate fidei ostédi poterit.
Nos enim siue psecutiões, seu afflictiões, nec
nõ regias minas & crudelitates ptotias, de-
niq; quascũq; tétatiões ab hęreticis passi su-
m⁹, ea omnia p euãgelica Nicęæ in Bithynia
à 310 & 8 sanctis, Deoq; plenis patrib. cõfir-
mata fide sustinuim⁹. Hęc & uobis, & nobis,
& cũctis nõ puertétib. uerbũ uerę fidei, ęqnũ
est pariter placere: qua uix tandé stabilita, an
tiqssima ipsa & cõsentanea baptismati, doce
mut credere in nomen patris & filij & sancti
spirit⁹: qppe quòd sit deitas potétiaq; & essen
tia una patris & filij & spirit⁹ sancti: itemq; ę-
qualis dignitas & regnũ coęternũ in trib. per
fectis subsãtijs seu psectis personis: ut neq;
Sabellij pesti loc⁹ detur, qua substãtię cõfun
dãtur, hoc est, pprietates tollant: neq; ualere
possint blasphemię Ennomianorũ, Ariano-
rũ, & eorũ qui spiritũ oppugnãt, à quib. essen
tia naturaq; & deitas scinditur, & introduci-
tur in increatã, coessentialé ac coęternã trini-
taté quędã posterior, siue creata, siue diuersié
tialis natura. Etiã doctrinã humanitatis Do-
mini indeptauatã seruam⁹, neq; animę neq;
métia experté, nec imperfectã admitiétes car
nis officiũ ac curã: cũ sciam⁹ Dei uerbũ, quod
perfectũ esset ante secula, in his ultimis dieb.
propter salité nostrã hominem factum esse.
Quæ quidẽ ad fidem attinét, quam nos aper
tè prædicamus, hactenus summatim expo-
suimus: quæ & ipsa maiore cum gaudio co-
gnoscere poteritis, si inspieere tomũ ab An-
tiochena Synodo editũ dignati fueritis: i-
temq; eum qué uniuersalis nuper Constan-
tinopolitana Synodus exposuit, ubi copio-
sius explanauimus confessioné fidei nostræ,
& anathematis sententiam in recétes secta-
rum nouationes scripto cõprehensam publi
cauimus. De cura aũt administrationis sin-
gularum ecclesiarũ, scitis ueteré sanctioné &
definitionem Nicænorum patrũ semper ua-
luisse, ut in unaquaq; puincia, illius puincię
cultores, assumptis etiam (si uideatur) finiti-
mis, cõferãt Ecclesiasticos honores ijs quos
utiliter gesturos esse cõfidãt. Secũdũ hęc igi
tur & reliquas administrari apud nos scitote
ecclesias, & sacerdotes celeberrimarũ Ecclesi
arũ susceptos esse. Vñ Cõstãtinopolitanę re-

centis,

centis, ut sic loquamur, Ecclesiæ, quam non diu antè quasi ex ore leonis hæreticorum blasphemijs per miserationes Dei eripuim', reuerendissimum & Dei amantissimum Nectarium episcopum præposuimus in generali nostro concilio, & præsente amantissimo Dei Imperatore Theodosio, cum omnium clericorum ac totius ciuitatis approbatione. Ecclesiæ antiquissimæ & planè apostolicæ, Antiochiæ in Syria, ubi primum honorata Christianorum appellatio extitit, canonicè præfecerat conuentus prouincialium & diœceseos Orientalis, episcopum reuerendissimum & amantissimum Dei Flauianum, assentiente tota Ecclesia, & quasi uno ore celebrãte illũ: quam creationẽ habuit ratam & communem Synodi. Matris autem omnium Ecclesiarum Hierosolymitanę, reuerendissimum & Dei amantissimum Cyrillum episcopũ esse uobis significamus, creatum iam olim canonicè à prouincialibus, & diuersis in locis multùm cum Arianis conflictatum: quibus à nobis legitimè ac Canonicè perfectis, uestram quoque pietatem delectari uolumus, cohiberiq; specialis charitatis & timoris Dominici intercessione omnem humanam perturbationem: plurisq; ecclesiarum ædificationẽ putare, quàm erga aliquem priuatam uoluntatem aut gratiam. Hoc enim modo constituta doctrina fidei, & confirmata Christiana charitate inter nos, desinemus illa damnata ab Apostolis memorare, Ego quidem sum Pauli, ego uerò Apollo, ego uerò Cephæ: sed cũcti Christi manifestè erimus, qui in nobis non sit diuersarum partium: & Deo uolente, corpus ecclesiæ indiscerptum conseruabimus, ut tandem ad tribunal Domini cum fiducia sistamur.

CONSTANTINOPOLITANA ALIA, *contra Arianos, Eunomianos, & Macedonianos.*

Eodem anno quo Theodosius filium Arcadium Augustum declarauit in Ianuario, mensibus aliquot pòst, in Iunio scilicet, Synodum aliam conuocauit Constantinopoli, consulatu Merobaudæ secundo, & Saturnini: Christi anno, secundũ Prosperum, trecentesimo octuagesimo sexto, Theodosij Imperij quinto. Occasionem prębebant perturbationes in ciuitatibus propter Arianos, qui in nonnullis ciuitatibus Ecclesijs exigebantur, excitatę. quas, paci natus Imperator, pati non poterat.

Veniunt igitur ad eam Synodum ab Imperatore accersiri, cuiusuis religionis episcopi. Existimabat enim Imperator, futurum ad cõcordiam, si corãm inter se dè religione & doctrina conferrent episcopi. Quod cum ei consilium sat cessit feliciter. Primùm autem Imperator è cœtu toto episcoporum ad se Nectarium euocat, consultatq; cum illo, qua'nam ratione effici consensus mediocris Ecclesiæ possit. Nectarius consilijs & rationibus suis diffidens, Agelium Nouatianorum episcopum consulit. At is ei lectorem suum Sisinnium dat: cuius consilio Nectarius instructus, ad Imperatorem redit: & quid consilij habeat, ei indicat. Quod cupidè ille arripit: & in medio quidem collocatus cœtu, eos qui hæresibus singulis præerant, interrogat, Ecquid' nam doctoribus illis, qui hæreses eorum præcessissent, tribuerent? (sic enim, quæ ei ab illis Sisinnius intulerat.) Respondent illi: Agnoscere omnino eos, ac uenerari, tanquam præceptores suos. Quærit deinde Imperator, Num possint eos etiam tanquam fide dignos Christiani dogmatis complecti testes? Hæsitant ibi illi, incerti quid facerent: Stupent & Dialectici, quorũ turbam ingentem secum eò adduxerant. Quin & inter se ipsi hæretici dissidere incipiunt, alijs Imperatoris propositum probantibus, alijs improbantibus. Et quia alij aliter de ueterum libris sentiebant, iam, non ab alijs solum religionibus, sed & à se ipsis dissentiebant. Procedit ad aliud igitur Imperator consilium, & mandat, ut unaquæq; factio fidei suę definitionem declaret. Tum qui apud unamquamque factionem dicendi arte ualebant, fidem suam accuratè conscribunt. Determinata autem die, cuiusque religionis episcopi ad arcem Imperatoris ueniunt: Homousianæ scilicet, Nectarius & Agelius: Arianæ uerò, Demophilus: Eunomianæ, ipse Eunomius: Macedonianæ, Eleusius Cyzicenus: ac formulas scriptas singuli exhibent. Accipit Imperator, & implorato prius auxilio diuino, ut ad diiudicandam ueritatem spiritu sancto suo adesset, legit. Perlectis omnibus, Arianorum, Eunomianorum, & Homousianorum formulas unitatis separationem constituentes reprehendit, ac dilacerat: solam uerò eam quæ Homousianorum erat, probat, & amplectitur. Pudefacti igitur reliquarum religionum Antistites, à subditis etiam suis condemnabantur: quorum ad homousianos plurimi transierunt. Perturbati igitur & dolentes discesserunt, ac per literas qui suæ factionis essent, solati sunt, ne multitudine deficientium ad Homousianos offenderentur: quia scriptum esset, Multos uocatos, paucos uerò electos esse. Socrates libro quinto, capite decimo: Sozomenus libro septimo, capite duodecimo.

SYNODUS NOVATIANO- *rum Angari.*

Sub eodem Imperatore Nouatiani, qui Constantinopoli separatas habebant ecclesias,

clesias, Synodum coegerunt Angari, quod emporium fuit Bithyniæ Helenopoli uicinum, huiusmodi de causa. Post mortem Agelij, qui à temporib. Constantini ad Theodosium usque per annos quadraginta Nouatianorum præfuetat ecclesijs, Sabatius quidam ex Iudæo Christianus factus, presbyter autem à Marciano Agelij successore ordinatus, episcopatus affectatione Paschatis festum secundum Iudæorum obseruationem celebrandum esse contendebat: ad confirmationem opinionis suæ, autoritate utens ignobilis istius Nouatianorum, de quo suprà diximus, Synodi in Pazo, quæ Pascha ad eum modum agendum constituisset. Primùm autem Ecclesiæ se Sabatius subducit, fingens offendi se quorundam communione, quos administratione mysteriorum indignos iudicaret. Deinde etiam separatos cogere cœtus studet. Quod deprehendens Martianus, Synodum episcoporum Nouatianorum congregat, ad quam Sabatium accersit. Is cum uenisset, à Synodo iubetur exponere offensæ suæ causas. Respondet ille, offensum se esse dissonantia festi Paschatis: ideo quòd conformiter cum Iudæis, quemadmodum Synodus Pazi constituisset, celebrandum duceret. Suspicata ibi Synodus, Sabatium eiusmodi prætextu episcopatum captare, priusquam ad illud quod de dissimilitudine celebrationis Paschatis obiecerat, responderet, iuramento eum obstringit, ne unquam affectare episcopatum uelit. Postea Canonem de Paschatis festo, quem indifferentem nominant, proferunt: affirmantes, tanti eam dissonantiam non esse momenti, ut ea motus quisquam, propterea ab Ecclesia sese separare debeat. Neque eos qui Pazi congregati fuissent, catholico Canoni præscribere potuisse. Allegant deinde superiorum temporum exempla, ueteres scilicet qui Apostolis uicini fuissent, inter se nonnunquam in Paschatis celebratione etiam uariasse, sed à mutua communicatione nunq̃ abstinuisse. Nouatianos præterea qui Romæ fuissent, Iudæos in celebrãda Paschatis festiuitate nunquam secutos esse, sed Pascha perpetuò post æquinoctium celebrasse: nec se à consentientibus in fide sibi unquam seiunxisse. Quibus & similibus multis prolatis, Canonem indifferentem constituerunt, permittentem cuiq; consuetudine sua Pascha celebrare: atque in eo uariantes inter se, ac discrepantes, nihilominus in Ecclesiæ consensu manere. Socrates libro quinto, capite uigesimoprimo.

AQVILEIENSIS.

Synodus Cõstantinopolitana apud Theodoretum lib. quinto, cap. nono, in literis suis ad Occidentales episcopos meminit Synodi Aquileiensis: sed de actis eius nihil adijcit. Extat longa narratio de ea Synodo in libro Conciliorum, quæ indicat celebratam eam Synodum fuisse sub Imperatorib. Valentiniano, Gratiano & Theodosio, Consulibus Siagrio & Eucherio: quod est anno Christi 383, Theodosij in regnum à Gratiano assumpti anno tertio.

Occasio fuit Arianismus Palladij & Secundiani: qui ubi seu episcopi seu presbyteri fuerint, non exprimitur. Fuit autem exigua Synodus, triginta duorum tantum aut paulo plurium episcoporũ ex Gallia & Italia, quorum nomina recensentur ante actionem: Valerianus episcopus Aquileiensis, Ambrosius episcopus Mediolanensis, Eusebius episcopus Bononiensis, Limenius episcopus Vercellensis, Amenius episcopus Syrmiensis Illyrici, Sabinus episcopus Placẽtinus, Abundantius episcopus Tridentinus, Philaster episcopus Brixianus, Constantius episcopus Arausicus, Theodorus episcopus Octodorẽsis, Domninus episcopus Gratianopolitanus, Amantius episcopus Niciensis, Maximus episcopus Emonensis, Basilianus episcopus Laudensis, Proculus episcopus Massiliensis, Heliodorus episcopus Altinensis, Felix episcopus Iadrensis, Euentius episcopus Citiniensis, Exupetantius episcopus Dertonensis, Diogenes episcopus Genuensis, Cõstantius episcopus Sciscianensis. Legatus Gallorum, Iustus legatus Gallorum, Felix legatus Aphrorum, Numidius legatus Aphrorum, Euagrius presbyter & legatus: Artemius, Almachius, Ianuarius, Iouinus, Macedonius, Cassianus, Marcellus, Eustathius, Maximus, Cromatius presbyter.

Quem numerum ut exiguum aspernatus Palladius, cum ab ijs de dogmate interrogaretur, respondere sæpe noluit: sed ad episcopos Orientales, quos esse suæ partis affirmauit, & concilium quoddam uniuersale prouocauit.

Est autem uniuersæ eius actionis summa, quòd Palladius & Secundianus Arianismi accusantur: quanquam Arium se nosse quis unquam fuerit, inficiantur. & interrogati de Christo, uerum eum Deum ac Dominum dicere recusant: uerum autem Dei filium, unigenitum, potentiam Dei, &c. dicunt.

In Synodum igitur primùm ad disputationem uocatur Palladius, qui Arium cõdemnare detrectat. & interrogatus ex Arij epistola, an ut Arius, Christum creaturam, & qui initiũ habuerit, dicat: aut ut Christianus, Christum uerum Deum ex Deo confiteatur, interdum respondere recusat. Coactus aũt respondere, astutè conatur elabi, ne Deum & Dominũ Christũ dicat. Post longam igitur concertationem, à tota Synodo Palladius commu-

communi consensu condemnatur. Incipitur deinde disputatio non dissimilis cum Secundiano quoq;, qui & ipse Arianam impietatem sapiens, Christum Deum uerum dicere tergiuersatur. De condemnatione eius nihil additur: actio enim non uidetur esse integra. Obiter & Attalum quendam, qui decretis synodi Nicęnę olim subscripsit, in medium synodus accersit: atq; utrum se subscripsisse fateatur, interrogat. Sed testimonijs etiam præsentium episcoporum conuictus, nihil tamen respondit.

CARTHAGINENSIS SECVNDA.

Autor libri Conciliorum celebratam synodum Carthagini scribit circa tempora Syricij Papæ. Inscriptio autem istius synodi sub consulibus Valentiniano, Augusto & Theodosio, quod est anno Christi trecentesimo nonagesimoquarto, iuxta Funccium: secundum Prosperum, trecentesimo octuagesimoquarto: regni uerò Theodosij, duodecimo.

Episcopi ex diuersis prouincijs interfuisse memorantur: Genedius, Aurelius, Fortunatus, Felix episcopus Selemselitanus, Numidius Massylitanus, Epigonius Bullensis, Alipius episcopus Targastensis, legatus prouinciæ Numidiæ, Valentinus primæ sedis prouinciæ Numidiæ episcopus, Victor episcopus Abderitanus, & alius Victor Pupputanensis. Ex quibus præsedisse uidentur Genedius & Aurelius.

Conuenisse autem se, præses ait, propter fidem confirmandam, & ordinem Ecclesiasticum instituendum. De fide statuunt, Trinitatem in unitate, citra differentiam credendam & docendam. De ordine seu disciplina Ecclesiastica canones cōstituunt duodecim: quorum primus est, Vt episcopi, presbyteri, diaconi, leuitæ, & qui Sacramenta administrant, continentes sint, adeò ut ab uxoribus etiam proprijs abstineant.

2 Vt presbyteri nec chrisma conficiant, nec puellas consecrent, nec pœnitentes reconcilient.

3 Vt liceat presbytero, episcopo absente, pœnitentem in periculo constitutum, potestate sibi ab episcopo facta reconciliare.

4 Vt diœcesis, quæ episcopum nunquam habuit, nō habeat: & quæ aliquando habuit, habeat proprium. Si tamen alicubi multiplicetur ecclesia, uoluntate eius in cuius potestate diœcesis illa est, episcopum proprium habeat.

5 Ne criminibus & sceleribus obnoxijs liceat clericos accusare.

6 Vt si qui episcopi, presbyteri aut clerici excommunicatum propter flagitia in communionem susceperint, excommunicationi & ipsi obnoxij sint.

7 Vt presbyter ab episcopo suo excommunicatus, uel correctus, apud uicinos episcopos conqueratur, ut ab ipsis causa eius audiatur, ac per eos episcopo suo reconcilietur. Si uerò superbia inflatus, ab episcopo suo secesserit, & cum alijs rem diuinam fecerit, anathema sit, & locum amittat.

8 Vt presbyter quisquis episcopo suo inconsulto agenda celebrarit, honore priuetur.

9 Vt causa episcopi peccantis à duodecim episcopis, sex presbyteris, tribus diaconis, & proprio episcopo cognoscatur.

10 Ne quis in alienam ecclesiam aut diœcesin inuadat, iuxta legem diuinam, Ne aliena concupiscas: &, Ne alienos limites transgrediaris.

11 Vt nemo inconsulto primate cuiuscunque prouincię, etiamsi multos habeat secum facientes episcopos, ordinationē in aliquo loco instituat. In casu uerò necessitatis, tres episcopi in quocunq; sint loco cum primatis consensu ordinent.

12 Vt qui aliquid istorum decretorum uiolarit, in concilio deponatur.

Hæc cum proposita à singulis essent, ab omnibus simul statim approbata sunt, & subscriptionibus confirmata.

CARTHAGINENSIS TERTIA, *ex eodem.*

Extat in titulo huius Synodi, in libro Conciliorum, celebratam scilicet eam esse, quemadmodum primam, circa Syricij tempora. Sed ipsius synodi inscriptio habet: Cæsario & Attico uiris clarissimis consulibus, calendis Septembris, Carthagine, in secretario Basilicæ, &c. Quorum consulatui Prosper annum nuncupauit trecentesimum nonagesimumnonum.

Ex illis qui interfuerunt, in ea narratione pauci nominantur: ut Aurelius episcopus Carthaginensis, qui præfuisse uidetur: Honoratus, Vrbanus, episcopi legati prouinciæ Mauritaniæ Sitifensis: Epigonius episcopus Bullensis Regiensis, Numidius episcopus, Posthumianus episcopus, Augustinus episcopus Hipponensis: episcopi omnes numero quadragintaquatuor.

Constituerunt primùm, ut omnes Aphricanarum prouinciarum episcopi, instructionem de Paschate ab ecclesia Carthaginensi petant.

2 Vt concilium anniuersarium, singulis annis habeatur, ad quod bini uel terni ex prouincijs præcipuarum sedium ueniant: ex Tripoli autem unus tantum episcopus, propter inopiam.

3 Vt episcopus ordinandus canones conciliorum, ne quid erret, probè cognoscat.

4 Vt ante uigesimumquintum ætatis annum nec diaconi ordinentur, nec uirgines uelentur, nec populo lectores salutem dicāt.
5 Vt in festo Paschatis Sacramenrornm catechumenis nihil exhibeatur, præter sal: ideo quòd nec fideles eo tempore Sacramentorum consuetudinem mutent.
6 Ne defunctis aut baptismi aut eucharistiæ sacramentum consecretur: quia dictum à Domino sit, Accipite & comedite.
7 Vt cum episcopo litigans, eum apud primates prouinciæ eius in qua est episcopus, accuset: & detur spacium episcopo accusato comparendi, tempus mensis, quo tempore à communione non suspendatur. Si eo tempore uerò negotijs necessarijs prohibitus cō parere nequeat, ut alterius ei mensis spaciū indulgeatur. Sed post eum mensem communione tantisper abstineat, dum eius causa cognoscatur. Sin autem ad concilium anniuersarium uocatus, uenire noluerit, ut ipse damnationis suæ sententiam dixisse iudicetur, & à cōmunione quouis loco abstineat. Accusator autē, si dieb. causæ dicēdæ semper præstò fuerit, à communione non remoueatur: ita tamen, ut nec ipsi adimatur facultas causæ peragendæ, si se ad diem dictam uenire uoluisse quidem, sed minus potuisse probauerit. Hoc tamen obseruato, ut si culpabilis sit accusatoris persona, ad accusandū uel agendum non admittatur.
8 Vt presbyteri uel diaconi accusati, præter episcopum proprium, collegas ex uicinia sibi petant, presbyteri quidem sex, diaconi uerò tres, qui ipsorum causas examinent. Reliquorum autem clericorum causas, episcopus cuiusq; loci solus cognoscat & finiat.
9 Vt episcopi, presbyteri, diaconi & clerici accusati, ad iudicia ciuilia non appellent, iudicibus Ecclesiasticis repudiatis: aut si fecerint, loco suo priuentur, ideo quòd & priuatorum causas Apostolus ad ecclesiam deferri præcipiat.
10 Vt si à quoquam ab alijs iudicibus Ecclesiasticis ad alios iudices Ecclesiasticos maioris autoritatis prouocatum fuerit, non obsit prioribus, si sententias diuersas protulerint.
11 Vt ad exhibitiones Ethnicorum spectaculorum, clericorum filij non accedant, nec spectent: quòd Christianis omnibus interdictum sit, ad blasphemantes accedere.
12 Vt uel filij uel filiæ episcoporū, aut quorum libet clericorum, Ethnicis, hæreticis, & schismatib. matrimonio non coniungantur.
13 Ne clerici infidalibus, etiamsi consanguinei ipsorum sint, de facultatibus suis aliquid conferant.
14 Ne clerici filios suos, è potestate sua, nisi moribus & ætate comprobatos, dimittāt.
15 Ne clerici ulli, turpi aliquo negocio uictum sibi quærant, aut uel conductorum uel procuratorum officio implicentur. quia scriptum sit: Nemo Deo militans, implicet se negocijs secularibus.
16 Ne clerici ullā usuræ speciem exerceāt.
17 Vt cum clericis extraneæ fœminæ non cohabitent, præter matres solas, auias, materteras, amitas, sorores & filias fratrum aut sororum, & eas quæcunq; ex familia ante ordinationem eorum prius illis cohabitarint.
18 Ne quis episcopus aut presbyter aut diaconus ordinetur, priusquam omnes suæ familiæ Christianos effecerit.
19 Vt lectores ad annos pubertatis progressi, aut uxores ducant, aut continentiam profiteantur.
20 Ne quis episcopus in alienam sibi plebem, aut diœcesim ius usurpet.
21 Vt clericum alienum in ecclesia sua nemo uel retineat, uel promoueat. Item, ut lectores, psalmistæ, & ostiarij, Clerici nomen habeant.
22 Vt sine examine episcoporum, & populi testimonio, clericus nemo ordinetur.
23 Ne quis orans, personas in Trinitate diuina cōfundat: hoc est, uel patrem pro filio, uel filium pro patre appellet. Ac ne quis pre cum formulis, quas sibi ipse composuit, sine collatione cum fratribus utatur.
24 Vt in Sacramento corporis & sanguinis Domini, nihil amplius iuxta mandatum Domini offeratur, præter panem & uinum aqua mixtum. Ac ne quid aliud in sacrificijs, quàm de uuis & frumentis offeratur.
25 Vt nec clerici ad uiduas uel uirgines sine permissu episcoporum & presbyterorum accedant. Nec episcopi & presbyteri ipsi ad easdem soli adeant: sed comitati aut clericis, aut grauibus alijs Christianis.
26 Vt primæ sedis episcopus non appelletur Princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, sed tantum primæ sedis episcopus.
27 Ne tabernas clerici ingrediantur, nisi in peregrinatione necessitate compulsi.
28 Ne episcopi sine formata seu commendatione primatis cuiuscunque prouinciæ trans mare iter faciant.
29 Vt Sacramentum altaris à ieiunis tantum celebretur, excepto die cœnæ Domini. Quod si preces pomeridiano tēpore seu pro defunctis, seu pro episcopis, seu cæteris faciendæ fnnt, fiat id absq; missa, si, quorum fa cere interest, iam pransi sint.
30 Vt nec episcopi nec clerici, nec populus in ecclesijs conuluentur.
31 Vt pœnitentibns secundum peccatorū differentiam, episcopi arbitrio pœnitentiæ tem pora decernantur.
32 Ne presbyter episcopo inconsulto pœnitentem absoluat, nisi episcopo absente. Ac si cuius

si cuius pœnitentis crimen Ecclesiam rotam offenderit, mauus ei ante absidē imponatur.
33 Virgines sacratæ, parentibus orbatæ, episcopi uel presbyteri consilio, monasterijs uirginum, uel custodiæ grauiorum fœminarum tradantur.
34 Vt ægrotantes baptisentur, etiamsi per infirmitatem pro se respondere non possint, sed uoluntatis suæ testes propinquos habeant.
35 Ne scenicis, histrionibus, cæterisq; eius generis hominibus, & apostatis conuersis absolutio denegetur.
36 Ne presbyter sine episcopi permissu aut chrisma conficiat, aut uirgines consecret.
37 Ne clerici sine iusta causa in aliena ciuitate commorentur.
38 Ne licitæ sint rebaptizationes, reordinationes, uel translationes episcoporum. Et ut Cresconius uillę Regiensis episcopus, qui relicta sua ecclesia in aliam insilijt, & admonitus sæpe deserere eam noluit, denuò conueniatur: ac si tum admonitionibus parere noluerit, excludatur.
39 Vt episcopus non à paucioribus quàm tribus episcopis, antiqua consuetudine, ordinetur.
40 Sed si ordinandus, contradictione obiecta, purgandus sit, addantur tribus episcopis adhuc duo uel tres, et examinentur prius personæ contradicentes: deinde ea quæ obijciuntur, pertractentur: postremò purgatus in publico ordinetur.
41 Vt de Paschate instructio semper petatur ab ecclesia Carthaginensi, et propter eam quotannis habeatur conuentus.
42 Vt plebs quæ sub episcopo semper fuerit diœcesis, nec proprium unquam episcopum habuerit, subdita episcopo diœceseos maneat: nec nisi cum eius uoluntate, episcopum proprium accipiat. Ideo quòd nonnulli dignitate ea potiri, soleant insolescere, & aduersus episcopos suos ceruices erigere, plebem sibi quacunq; occasione conciliantes.
43 Vt & tales inflati, si ad concilium uocati uenire recusent, deponantur.
44 Ne quis episcopus clericum, in alterius episcopi potestate, ab eo alienum faciat. Et ut Idlianus, si abalienatum ab Epigonio episcopo clericum restituere admonitus noluit, excludatur.
45 Vt episcopus qui plures habet clericos, ei qui eget, ad ordinandum postulatus largiatur.
46 Vt episcopus consensu primatis in diœcesi factus, eam solum plebem teneat, in qua fuerit ordinatus.
47 Ne quid præter scripturas sacras in ecclesijs sub nomine sacrorum librorum legatur. Sequitur catalogus librorū canonicorū.
48 Vt referatur ad Syricium & Simplicianum, utrum qui à Donatistis baptizati sint, prohiberi debeant, ne ordinentur ad ministerium altaris.
49 Vt episcopi, presbyteri, diaconi & clerici quicunq;, qui ad ecclesiæ administrationem pauperes accesserunt, ac postea in officio agros uel prædia sibi compararint, ecclesiæ restituant: nec quid proprij teneant, nisi quod seu aliorum libertate & largitionibus, seu hæreditatis iure sibi obuenerit.

Hæc probata ab omnibus, subscriptionibus omnium confirmata sunt.

CARTHAGINENSIS ALIA, *ex eodem.*

SVb ijsdem consulibus, Attico scilicet & Cæsario, liber Conciliorum aliam annotauit Carthaginensem synodum, celebratā Idibus Augusti: cui interfuerunt & subscripserunt Aurelius episcopus Carthaginensis, Musonius episcopus primæ sedis prouinciæ Byzantiuæ, Victorianus episcopus Massyliensis, Lupianus episcopus Tamugadensis, Ninus episcopus Tubulatensis, Philologus episcopus plebis Adrumentanæ, Ferox episcopus Macriensis.

Primùm ponitur exemplum epistolæ Aurelij & Musonij præsidentium, de occasione eius synodi, hoc modo: Dilectissimis fratribus & coepiscopis diuersarum prouinciarum, Numidiæ, Mauritaniæ, utriusq; Tripolis, & prouincię proconsularis, Aurelius, Musonius, & cæteri episcopi. Ecclesiasticæ utilitatis causa, dum in Carthaginensi urbe cōueniremus in unum, à plerisq; suggestum est, ea quæ in concilio Hipponensi iamdudum maturata sunt, & legitimè ad corrigendam disciplinam salubriter gesta & statuta noscūtur, effrenata temeritate quosdam minimè custodire. Ad huiusmodi uerò excusandos excessus, illud ab aliquibus prætendi, quod ea quæ iamdudū legibus statuta sunt, ignorantes prætermiserint. Ob quam rem, hæc communi concilio per uniuersam prouinciam Byzancenam, in noticiam cunctis deducenda censuimus, ut in his quisquis de cætero temerator extiterit, sciat se status sui operatum fuisse iacturam. Breuem uerò statutorum (in quo omnia uidentur esse complexa, et quædā diligentius custodita) huic epistolæ subdi fecimus, ut compendio quæ decreta sunt recensentes, solicitius obseruare curemus. Optamus uos fratres in Deo semper bene ualere, & nostri memores esse. Et manu senis Muzonij: Optamus uos, fratres, beatos semper in Deo gaudere, & nostri memores esse.

Sequūtur statuta cōcilij Hipponensis, cōfirmata in hac Carthaginensi synodo. quorū primū est, forma fidei Nicęnę breuiter exposita.

sita. Sequentia decreta, cum decretis tertij concilij Carthaginensis conueniunt.

1 Placuit etiam, propter errorem, qui sæpe solet oboriri, ut omnes Aphricanæ prouinciæ obseruationem diei Paschalis ab ecclesia Carthaginensi curent accipere.

2 Vt lectores populum non salutent.

3 Vt clerici instructi promoueantur.

4 Vt sacraméta Catechumenis nō dentur.

5 Corporibus defunctis Eucharistia non detur.

6 Vt per singulos annos Concilium conuocetur.

7 Si episcopus accusatus fuerit, ad primatum prouinciæ causam suam referat.

8 Episcopus accusatus, si ad concilium anniuersarium non uenerit, sententiam damnationis suæ tulisse iudicetur.

9 Presbyter, si accusatus fuerit, cum quinque collegis ex uicinis episcopis, causa sua discutiatur.

10 Diaconus cum duobus.

11 Episcopo aut clerico si fuerit crimen institutum.

12 Vt iudices Ecclesiastici ad alios iudices causam non prouocent.

13 Vt filij episcoporum hæreticis non coniungantur.

*

15 Vt episcopi & clerici filios suos non eijciant.

16 Vt episcopi & clerici nihil conferant rerum suarum, nisi catholicis.

17 Episcopus, presbyter, aut diaconus, nō sint conductores.

18 Vt clerici cum extraneis fœminis nō habitent.

19 De sacris gradibus.

20 De lectoribus.

21 Vt clericum alienum nemo ordinet.

22 Vt clericus non ordinetur, antequam probatus sit.

23 Vt in precibus nec pater pro filio, nec filius pro patre nominetur.

24 Vt nullus clericus amplius accipiat quàm dedit.

25 In sacramentis aliud nō offeratur, quàm panis & uinum aqua mixtum.

26 Vt episcopi, presbyteri, aut clerici, ad uiduas uel uirgines soli non accedant.

27 Vt primæ sedis episcopus princeps sacerdotum non appelletur.

28 Clerici in tabernis nec manducent, nec bibant.

29 Vt episcopus trans mare non proficiscatur.

30 Vt à ieiunis altaris sacramenta celebrentur.

31 Vt in ecclesia neq; episcopus, uel clerici conuiuentur.

32 Vt presbyter, inconsulto episcopo, non reconciliet pœnitentem.

33 Vt uirgines gratioribus fœminis commendentur.

34 Vt ægrotantes baptizentur.

35 Vt reuersis reconciliatio non negetur.

36 Vt presbyter chrisma non conficiat.

37 In aliena ciuitate clerici non morentur.

38 Scripturæ canonicę in ecclesia legendæ quæ sunt, & præter quas alia non legantur.

39 Vt episcopus minus quàm à tribus episcopis non ordinetur.

40 De his qui in nullo testimonio se baptizatos nouerunt, ut baptizentur.

41 Vt Donatistæ in numerum laicorū recipiantur.

SEQVITVR CAPITVLVM SEV *statutum.*

¶Placuit etiam, ut quia in pręcedentibus Cōcilijs statutū est, ne quis Donatistarū cum honore suo recipiatur à nobis, sed in numero laicorū: propter salutem, quæ nulli deneganda est (tantū autem inopiæ clericorū ordinandorum in Africa patiuntur ecclesiæ, ut quædam loca omnino deserta sint) seruetur quidē in istis, quod iam antea creditū est: sed exceptis his, quos aut non rebaptizatos esse constiterit, aut qui cum suis plebibus ad cōmunionem catholicā transire uoluerint. Sic enim scriptum est: Quod si duo conuenerint Christiani, quicquid petierint, impetrabūt. Non oportet dubitare, quo remoto scandala dissensionis uniuersæ plebis, inuitatæ pacis cōpensatione & sacrificio charitatis aboleantur, quę maiorū suorū authoritatem sequentes, repetitione baptismi commiserunt.

Sed hanc rem placuit nō cōfirmari, priusquā exinde transmarina ecclesia consulatur. Et alia manu: Aurelius, episcopus ecclesiæ Carthaginensis, placitis à nobis omnib. confirmatis, exceptis emancipationibus, de quibus consulendū censuimus, relictis & agnitis subscripsi. Muzonius episcopus, placitis superius comprehensis, emancipationis ad tractatum meliorem data, subnotaui, primæ sedis episcopus prouinciæ Byzancenæ. Victorianus, episcopus plebis Massilianensis, subscripsi. Lupinianus episcopus plebis Tamugadensis, subscripsi. Ninus episcopus plebis Tubaltanensis, subscripsi. Philologus episcopus plebis Adrumentanæ, subscripsi. Ferox episcopus Marciensis, subscripsi. Hoc modo & omnes subscripserūt, qui huic concilio interfuerunt.

CARTHAGINENSIS ALIA, *ex eodem.*

Breuissimè liber Conciliorum meminit alius cuiusdā Carthaginensis synodi, celebratæ Imperatoribus Arcadio tertio & Hono-

Honorio secundo consulibus, anno iuxta Prosperum trecentesimo nonagesimosexto. In qua cōsultatum fuit de mittendis legatis, episcopis, consularibus, ad concilium Adrumentinum.

Item Carthaginensis alia, ex eodem.

Sequitur in eodem libro Annotatio breuis, de alia synodo Carthaginensi, frequentata consulibus Attico & Cæsario, ad quintum Calendas Septembris, hoc titulo: De cōcilio Carthaginensi, ubi multa sunt constituta. Additur allocutio ad episcopos Aurelij episcopi Carthaginensis, quæ infrà tota exponitur sub Bonifacio primo.

Personæ quæ interfuerunt, numerantur: Aurelius præses, Victor senex episcopus Pupputanensis, Tutus Magirpensis, Euangelus Absuritanus.

Rursus Carthaginensis alia.

Meminit sub iisdem cōsulibus alius item Carthaginensis synodi, celebratæ ad VI Calend. Iulij: in qua decretum fuit, ne quis episcoporum nauigationem suscipiat sine formata primatis.

Recitat & titulos canonum cuiusdam cōcilij Carthaginensis, cuius tempus nullum indicat. Canones isti magna ex parte superioribus respondent.

SYNODUS QUARTA CARTHAginensis.

TEmpus huius synodi liber Conciliorum indicat fuisse consulatum quartum Honorij Augusti & Eutychiani: qui annus est, iuxta Prosperum, quadringentesimus primus, ultimus scilicet Syricij Papæ. Titulus, episcopos huic synodo uniuersali interfuisse indicat ducentos quatuordecim. Congregatos autem in sacrario, ac præsedisse Aurelium. Decreta constituisse propemodum æquantia episcoporum numerum, nempe ducentos quatuor. Quorum fuerit

1 Cuiusmodi uirtutibus præditum oporteat esse eum qui episcopus ordinari uelit, & quod examen præcedere ordinationem.

2 & 3. Quibus ceremonijs ordinandus sit: duobus scilicet episcopis supra caput ipsius adseruantibus librum Euangeliorum, episcopo uno benedictionem recitante, & cæteris qui adsunt episcopis ac presbyteris omnibus manus capiti suo imponentibus.

4 Vt diacono uerò, dum ordinatur, episcopus solus manum imponat.

5 De ceremonia ordinandi subdiaconum: ut is scilicet, cum ordinatur, non impositionem manuum, sed patenam de episcopi manu uacuam, & calicem uacuum accipiat. Demanu uerò archidiaconi, urceolum cum aqua, & mantile.

6 De ordinatione acolythi: ut ab episcopo, quæ sui sint officij instruatur: ab archidiacono autem accipiat ceteothecā, ut meminerit se ad accendendos cereos ordinari: & urceolum, ut sciat officij sui esse, uinū suggerere in celebratione cœnæ Domini.

7 Vt in ordinatione exorcistæ, episcopus exhibeat exorcistæ libellum, in quo descripti sint exorcismi, additis his uerbis: Accipe & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manus super energumenum, seu baptizatum, seu non baptizatum.

8 Vt in ordinatione lectoris, episcopus de eius fide, uita & moribus ad plebem concionetur. postea ei tradat librum, additis his uerbis: Accipe, & esto lector uerbi Dei, & cætera.

9 Vt ostiarius, priusquam ordinetur, ab archidiacono instruatur: & ab episcopo, dum ordinatur, claues ei ecclesiæ tradantur his uerbis: Sic age, quasi Deo rationem redditurus pro his rebus, quæ his uerbis includuntur.

10 Vt psalmista uel cantor, nesciente etiā episcopo, à presbytero munus cantandi accipere possit, his additis: Vide ut quod ore cantas, corde credas: & quod corde credis, operibus comprobes.

11 Vt sanctimonialis consecranda, eiusmodi uestibus induatur, quibus semper usura sit, professioni scilicet suæ & sanctimoniæ conuenientibus.

12 Vt uiduæ uel sanctimoniales, electæ ad ministerium baptizandi mulieres, tam sint instructę, ut sano & perspicuo sermone rusticas & imperitas baptizandas docere possint de respondendis in baptismo, & uitæ ratione post eum acceptum.

13 Sponsus & sponsa, quum benedicendi sunt à sacerdote, à parentibus suis uel paranymphis offerantur. Qui, quum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuerentia ipsius benedictionis, in uirginitate permaneant.

14 Vt episcopus non longè ab ecclesia hospitiolum habeat.

15 Vt episcopus uilem suppellectilem, & mensam ac uictum pauperem habeat: & dignitatis suæ authoritatem, fide & uitę meritis quærat.

16 Vt episcopus gentilium libros non legat, hereticorū aūt pro necessitate & tēpore.

17 Vt episcopus gubernationem uiduarum & pupillorum ac peregrinorum nō per seipsum, sed per archipresbyterum, aut per archidiaconum agat.

18 Vt episcopus tuitionem testamentorū non suscipiat.

19 Vt episcopus pro rebus transitorijs non litiget prouocatus.

20 Vt episcopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet, sed ut lectioni & orationi &

ni & uerbo prædicationis tantùmodo uacet.

21 Vt episcopus ad synodum ire nõ tardet, si non sine satis graui necessitate inhibeatur: sic tamen, ut in sua persona legatum mittat: suscepturus, salua fidei ueritate, quicquid synodus statuerit.

22 Vt episcopus sine concilio clericorum suorum, clericos non ordinet, ita ut ciuium assensum & conniuentiam & testimonium quærat.

23 Vt episcopus nullius causam audiat, absq; præsentia clericorũ suorum: alioquin irrita erit sententia episcopi, nisi clericorum præsentia confirmetur.

24 Sacerdote uerbum faciente in ecclesia, qui egressus de auditorio fuerit, excommunicetur.

25 Dissidentes episcopos, si nõ timor Dei, synodus reconciliet.

26 Studendum est episcopis, ut dissidentes fratres, siue clericos siue laicos, ad pacem magis quàm ad iudicium cohortentur.

27 Vt episcopus de loco ignobili ad nobilem, per ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris ordinis clericus. Sanè si id utilitas ecclesiæ fiendum poposcerit, decreto pro eo clericorum & laicorum episcopis porrecto, in præsentia synodi transferatur, nihilominus alio in loco eius episcopo subrogato. Inferioris uerò gradus sacerdotes, uel alij clerici, concessione suorum episcoporum, possunt ad alias ecclesias transmigrare.

28 Irritam esse, iniustam episcoporũ damnationem: & idcirco à Synodo retractandam.

29 Episcopus, si clerico uel laico crimen imposuerit, deducatur ad probationem in synodum.

30 Caueant iudices Ecclesię, ne absente eo cuius causa uentilatur, sententiam proferãt: quia irrita erit, imò & causam in synodo pro facto dabunt.

31 Vt episcopus rebus ecclesiæ, tanquam commendatis, nõ tanquam proprijs, utatur.

32 Irrita erit donatio episcoporũ, uel uenditio, uel mutatio rei Ecclesiasticę, absq; conniuentia & subscriptione clericorum.

33 Episcopi uel presbyteri, si causa uisitandæ ecclesię alterius episcopi, ad ecclesiam uenerint, & in gradu suo suscipiantur, & tam ad uerbum faciendum quàm ad oblationem consecrandam inuitentur.

34 Vt episcopus, in quolibet loco sedens, stare presbyterum non patiatur.

35 Vt episcopus in ecclesia, et in consessu presbyterorum, sublimior sedeat. Intra domum uerò, collegam se presbyterorum esse cognoscat.

36 Presbyteri, qui per diœceses ecclesias regunt, non à quibuslibet episcopis, sed à suis: nec per iuniorem clericum, sed omni anno aut per seipsos, aut per illum qui sacrarium tenet, ante Paschæ solennitatem chrisma petant.

37 Diaconus ita se presbyteri, ut episcopi, ministrum esse cognoscat.

38 Vt diaconus, præsente presbytero, Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, iussus eroget.

39 Diaconus quolibet loco, iubente presbytero, sedeat.

40 Vt Diaconus in conuentu presbyterorum, interrogatus loquatur.

41 Vt diaconus tempore oblationis tantũ, uel lectionis, alba induatur.

42 Clericum inter tentationes officio suo incubantem, gradibus sublimandum.

43 Christianum catholicũ, qui pro catholica fide, & pro Ecclesiastica re, & Christiana religione tribulationes patitur, honore omni à sacerdotibus honorandum. Etiam et per diaconum ei uictus administretur.

44 Clericus nec comam nutriat, nec barbam.

45 Clericus professionem suam & in habitu, & incessu probet: & ideo nec uestibus, nec calceamentis decorem quærat.

46 Clericus cum extraneis mulierib. non habitet.

47 Clericus per plateas & andronas, nisi certa & maxima officij sui necessitate, non ambulet.

48 Clericus, qui non pro emendo aliquid in nundinis uel in foro deambulat, ab officio suo degradetur.

49 Clericus, qui absq; corpusculi sui inæqualitate uigilijs deest, stipendijs priuatus excommunicetur.

50 Clericum, inter tentationes ab officio suo declinantem, uel negligentius agentem, ab officio ab remouendum.

51 Clericus, quantumlibet uerbo Dei eruditus, artificio uictum quærat.

52 Clericus uictum et uestimentum sibi artificiolo uel agricultura, absq; officij sui duntaxat detrimento, præparet.

53 Omnes clerici, qui ad operandum ualidi sunt, & artificiola & literas discant.

54 Clericus inuidens fratrum profectibus, donec in uitio est, non promoueatur.

55 Vt episcopus accusatores fratrum excommunicet. Et si emendauerint uitium, recipiat eos ad communionem, non ad clerum.

56 Clericus qui adulationibus & proditionibus uacare deprehenditur, ab officio degradetur.

57 Clericus maledicus, maximè in sacerdotibus, cogatur ad postulandũ ueniam. Si noluerit,

luerit, degradetur, nec unquam ad officium absq; satisfactione reuocetur.

58 Clerici, qui frequenter litigat, & ad accusandum facilis est, testimoniũ nemo absq; grandi examine recipiat.

59 Discordantes clericos, episcopus uel ratione, uel potestate ad concordiam trahat: inobedientes, synodus per audientiam damnet.

60 Clericum scurrilem, & uerbis turpibus ioculatorem, ab officio retrahendum.

61 Clericum, per creaturas iurantem, acerrimè obiurgandum. Si persttiterit in nitio, excommunicandnm.

62 Clericum inter epulas cantantem, supradictæ sententiæ seueritate coercendum.

63 Clericum, qui tempore indicti ieiunij, absq; ineuitabili necessitate ieiunium rumpit, minorem habendum.

64 Qui Dominico die studiosè ieiunat, non credatur catholicus.

65 Paschæ solennitas uno die & tempore celebranda.

66 Clericus, qui episcopi circa se districtionem iniustam putat, recurrat ad Synodum.

67 Seditionarios nunquã ordinandos clericos, sicut nec usurarios, nec iniuriarum suarum ultores.

68 Ex pœnitentibus (quamuis sit bonus) clericus non ordinetur. Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur à clero, quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse pœnitentem. Si autem sciens episcopus ordinauerit talem, etiam ipse ab episcopatus sui, ordinandi duntaxat, potestate priuetur.

69 Simili sententiæ subiacebit episcopus, si sciens ordinauerit clericum eum, qui uiduam aut repudiatam uxorem habuit, aut secundam.

70 Clericus hæreticorum aut schismaticorum tam conuiuia, quàm sodalitates, euitet æqualiter.

71 Quòd hæreticorum cœtus non Ecclesia, sed conciliabulum sit.

72 Cum hæreticis nec orandum, nec psallendum.

73 Qui communicauerit nel orauerit cum excommunicato, siue clericus, siue laicus, excommunicetur.

74 Vt sacerdos pœnitentiam imploranti, absque personæ acceptione, pœnitentiæ leges iniungat.

75 Vt negligentiores pœnitentes, tardius reconcilientur.

76 Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum sacerdos inuitatus uenit, oppressus, infirmitate obmutuerit, uel in phrenesim uersus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam. Et si continuò credirur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia. Si superuixerit, admoneatur à supradictis testibus, peritioni suæ satisfactum: & subdatur statutis pœnitentiæ legibus, quamdiu sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probauerit.

77 Pœnitentes qui in infirmitate sunt, uiaticum accipiant.

78 Pœnitentes qui in infirmitate uiaticum eucharistiæ acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si superuixerint.

79 Pœnitentes qui attentè leges pœnitentiæ exequuntur, si casu in itinere, uel in mari mortui fuerint, ubi eis subueniri non possit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.

80 Omni tempore ieiunij, manus pœnitentibus à sacerdotibus imponatur.

81 Mortuos pœnitentes ecclesiæ afferant, & sepeliant.

82 Pœnitentes etiam diebus remißionis genua flectant.

83 Paupetes & senes Ecclesiæ, plus cæteris honorandi sunt.

84 Vt episcopus nullum prohibeat ingredi ecclesiam, & audire uerbum Dei, siue gentilem, siue hæreticum, siue Iudæum, usq; ad Missam catechumenorum.

85 Baptizandi, nomen suum dent: & diu sub abstinentia uini & carnium, ac manus impositione, crebra examinatione, baptismũ percipiant.

86 Neophyti aliquandiu à lautioribus epulis & spectaculis, uel coniugibus abstineant.

87 Catholicus, qui causam suam, siue iustam, siue iniustam, ad iudicium alterius fidei iudicis prouocat, excommunicetur.

88 Qui die solenni, prætermisso solenni Ecclesiæ conuentu, ad spectacula uadit, excommunicetur.

89 Augurijs uel incantationibus seruientem, à conuentu Ecclesiæ separandum. Similiter & superstitionibus Iudaicis uel ferijs inhærentem.

90 Omni die exorcistæ energumenis manus imponant.

91 Pauimenta domorum Dei energumeni uerrant.

92 Energumenis in Domo Dei asſidentibus, uictus quotidianus per exorcistas opportuno tempore ministretur.

93 Oblationes dißidentium fratrum, neque

que in sacrario, neque in gazophylacio recipiantur.

94 Eorum qui pauperes opprimunt, dona à sacerdotibus refutanda.

95 Qui oblationes defunctorum aut negant Ecclesijs, aut cum difficultate reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur.

96 Quærendum in iudicio, cuius sit conuersationis & fidei, is qui accusat, & is qui accusatur.

97 Qui religiosis fœminis præponendus est, ab episcopo loci probetur.

98 Laicus, præsentibus clericis, nisi ipsis rogantibus, docere non audeat.

99 Mulier, quamuis docta & sancta, uiros in conuentu docere non præsumat.

100 Mulier baptizare non præsumat.

101 Viduæ adolescentes, quæ corpore debiles sunt, sumptu Ecclesiæ, cuius uiduę sunt, sustententur.

102 Ad teatum episcopi pertinet, uel presbyteri qui parochiæ præest, si sustentandæ uitę præsentis causa, adolescentiores uiduę, uel sanctimoniales clericorum familiaritatibus subijciantur.

103 Viduæ, quæ stipendio Ecclesiæ sustentantur, tam assiduæ in Dei opere esse debēt, ut & meritis & orationibus suis Ecclesiam adiuuent.

104 Sicut bonum est castitatis præmium, ita & maiori obseruantia & præceptione custodiendū est, ut si quæ uiduæ, quantum libet adhuc in minoribus annis positæ, & matura ætate, à uiro relictæ, se deuouerint Domino, & ueste laicali abiecta, sub testimonio episcopi & Ecclesię religioso habitu apparuerint, postea uerò ad nuptias seculares transierunt, secundum Apostolum, damnationē habebunt: quoniam fidem castitatis, quam Domino uouerunt, irritā facere ausæ sunt. Tales ergo personæ sine Christianorum cōmunione maneant, quæ etiam nec in conuiuio cum Christianis communicent. Nam si adulteræ coniuges reatu sunt uiris suis obnoxiæ: quanto magis uiduæ, quæ religiositatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, si deuotionem, quam Deo sponte, non coactæ obtulerunt, libidinosa corruperint uoluptate, atq; ad secundas nuptias trāsitum fecerint? Quæ etsi uiolentia irruente, ab aliquo præreptæ fuerint, ac postea delectatione carnis atq; libidinis permanere in coniugio, raptori uel uiolento uiro consenserint, damnationi superius comprehensæ tenebuntur obnoxiæ. De talibus ait Apostolus: Quum luxuriatæ fuerint, nubere uolunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Aurelius episcopus Carthaginensis Ecclesiæ subscripsi. Donatianus, Talabricensis primæ sedis subscripsi. Augustinus, Hipponæ Regiensis subscripsi. Similiter omnes episcopi subscripserunt.

SYNODVS TAVRINAtensis.

SVb Syricio, & tempore Ambrosij, hanc synodum ad postulationem sacerdotū prouinciarum Galliæ celebratam liber Conciliorum indicat: & interfuisse episcopos Arelatenses & Viennenses. Constitutum autem primùm, ut Proculus Massiliēsis episcopus primatum obtineat in prouincia sua, secunda scilicet Narbonensi, & ordinationes sua autoritate exerceat. Inter episcopum aūt Arelatensem & Viennensem, primatū ia obtineat, qui ciuitatem suam totius pronincię esse metropolim comprobauerit.

Secundò: ut Octauius, Vrsio, Remigius & Trigerius episcopi, amplius nō usurpent potestatem ordinandi: ordinati autem ab eis, sacerdotij honore priuentur.

Tertiò: ut Palladius laicus, qui presbytero crimen intenderat, & à Trigerio episcopo mulctat' fuerat, in mulcta ea maneat, donec relaxatio eius Trigerio placeat.

Quartò: Vt hoc in arbitrio sit Trigerij, Exuperantium presbyterum iniuriosum, & contumeliosum in episcopum suum, ad cōmunionem Dominicā, qua ab episcopo priuatus erat, admittere.

Quintò: Vt qui à Felice hæretico se separarint, ab Ecclesia suscipiantur, iuxta definitionem Ambrosij, & episcopi Romani.

Sextò: Vt clericum alienum iuxta statutū canonum nemo detineat, aut alio gradu in Ecclesia sua ornet. Abiectum uerò, in cōmunionem nemo recipiat.

Postremò: Vt contra edictum ordinati, uel qui in ministerio generarunt liberos, ad maiores ordinis gradus non admittantur.

DE SYNODO CAPVENSI.

MEminit breuissimè synodi cuiusdam Capuēsis ętate sua Ambrosius, in qua iudicatum sit de Bonoso quodam episcopo: & decretum, ut eius causæ cognitioni, accusatoribusq; eius iudices tribuerentur finitimi, maximè uerò Macedones, cum episcopo Thessalonicensi. Libro 10 Epistolarum, epistola septuagesima nona.

CAPVT X.

De Episcoporum & Doctorum uitis.

DE ASIATICIS *Doctoribus.*

HIEROSOLYMITA- ni Doctores

HERMON.

EVSEBIVS Hermonem uocat, hi
ſtoriç Eccleſiaſticç lib. 7. cap. ul
timo: in Chronico uerò Ther-
monem: & Theodoretus lib. 1.
cap. 3, Hermonem, epiſcopum
Hierololymitanum: poſtremum eorum epi
ſcoporũ, qui perſecutionẽ Diocletiani præ-
ceſſerũt, ſicut etiã ſuperiori Cẽturia dictũ eſt.
Præfuit ei Eccleſiæ annis 39. Euſebius in
Chronico, ſub anno Chriſti 302.

CYRILLVS.

PResbyterum in Eccleſia Hieroſolymita
na Cyrillum ordinauerat Maximus epi
ſcopus. Quo mortuo, epiſcopalis ei ſucceſsio
contigit (quẽadmodũ Theodoretus ait lib.
2. cap. 26.) legitima ratione à prouincia lib. e-
piſcopis: ſicut teſtatur Synodica epiſtola cõ-
cilij Conſtantinopolitani, apud eundem lib.
5. cap. 9. Quanquam ab hac narratione di-
uerſum quid indicat Sozom. lib. 4. cap. 20:
Maximo uidelicet à factione Acacij & Patro
phili depoſito, Cyrillo epiſcopatũ eũ fuiſſe
cõmiſſum. Variat etiã in Chronico ſuo Hie-
ronymus, qui Cyrillo à Maximo presbyte-
ro ordinato, ab Acacio Cçſarienſi & cæteris
Arianis epiſcopatũ Hieroſolymitanum pro-
miſſum fuiſſe indicat, ea lege, ſi ordinationẽ
Maximi repudiaſſet. in quo obſecutus Aca-
cio Cyrillus, cum diaconi loco & officio fun
gi cœpiſſet, factus poſtea epiſcop⁹, in presby-
teri ordinẽ ob impietatẽ ſeu neglectæ digni-
tatis à Maximo ſibi collatæ, ſeu quòd hæreti
co homini obſecut⁹ fuiſſet, detruſus ſit. Quç
ut obſcura & ꝑplexa, oſtẽdere tãtũ uoluim⁹:
explicare aũt, & cõciliare non inſtituimus.

Factus igitur epiſcopus Cyrillus, cõflauit
ſibi odium atq; inimicitias Acacij, propterea
quòd cũ eo de iure metropolitano diſcepta-
ret. Quamobrẽ et nõ rectè quaſi de Deo ſenti
ens, ab eo traductus eſt: Sozom lib. 4. cap. 25.

Epiphanius libri 3 tomo 1, hæreſi 73, præ-
ter Acacij inimicitias, etiã Meletij, Vranij Ty
rij, & Eutychij Eleutheropolitani epiſcopi
odiũ, cum epiſcopus ordinatus fuiſſet, incur
riſſe eum tradidit. Theodor. uerò lib. 2. cap.
26, leui quadã occaſione ab Acacio exautora
tum Cyrillũ, & Hieroſolymis expulſum ſcri
pſit. Quamobrẽ Troſum profectus Cyrillus,
cum Syluano ſe cõiunxerit: qui reuerenter
eum habuerit, docendiq; locũ in Eccleſia ſua
permiſerit, nequicq̃ moratus Acacij de exau
toratione eius literas, maximè quòd uideret
populum iucũdiſsimè frui Cyrilli doctrina.

Cum interea Synodus Seleuciæ coijſſet,
uenit eò & Cyrillus, ac cum Baſilio, Cõſtan-
tio, Syluano, eorũq; ſocijs ſe cõiunxit. Quod
Acacius nõ ferens, cum cedere Cyrillus ad-
monitus noluiſſet, Synodũ deſeruit, & aſsũ-
pto Eudoxio Cõſtantinopolim abijt. Theo-
doretus ibidẽ. Vbi cùm Cõſtantius ex Occi-
dẽte reuerſus tum ageret, eiuſmodi apud eũ
accuſationẽ Cyrillo ſtruxit Acacius: Quòd
nimirũ ueſtem ſacerdotalẽ precioſam, quam
ei Eccleſiæ quondã Cõſtantinus Imperator
cõtuliſſet, hiſtrioni cuidam uendidiſſet: qui
eam indutus, inter cantandũ & ſaltandũ ſu-
bitò interijſſet. Theod. lib. 2. cap. 27. Hanc
uerò uafriciẽ, ex hac natã fama Sozom. retu
lit: Quòd cũ fames aliquãdo Hieroſolymo-
rum regionem afflixiſſet, Cyrillus uaſa pre-
cioſa & ornamenta Eccleſiæ diſtraxerat, ex
eaq; pecunia alimẽta egenis curauerat. Fortè
aũt & ueſtem eccleſiaſticã, quam mercatori
cuidã Cyrillus uendiderat, à mercatore mu-
lier ſcenica redemerat: quam inter ſaltandũ
is qui ueſtem eam Eccleſiæ cõtulerat, in mu
liere agnouit. Calũnioſam igitur ex hoc fa-
cto actionẽ in Cyrillũ Acacius cõmentus, &
accuſauit eũ, ut dixim⁹, apud Imperatorẽ, &
depoſuit. Soz. lib. 4 cap. 26. Soc. lib. 2. cap. 42.

Sozomenus idem lib. 4. cap. 30, depoſiti-
onem illam & exiliũ Cyrilli ab eccleſia Hie-
roſolymitana, duraſſe ſcripſit à Cõſtantij Im
perio, quo Hieroſolymis exactus eſt, uſq; ad
regnũ Theodoſij. Quod & Hieronymus af-
fert in Catalogo: niſi quòd ibidẽ, & in Chro-
nico addit, eum ſçpius pulſum & receptũ fu
iſſe. Sub Iuliano certè epiſcopatum Hieroſo
lymitanũ tenuiſſe Cyrillũ, Ruff. lib. 1. cap. 37.
& Socrat. lib. 3. cap. 20 teſtantur. Cum enim
Iulianus Iudçis templũ Hieroſolymis reſtru
endi poteſtatẽ dediſſet, & iam neceſſaria ad
ædificationẽ parata eſſent omnia, nec quicq̃
reſtaret aliud, niſi ut fundamentis ueteribus
diſiectis noua die poſtera iacerentur: Cyrillũ
epiſcopum aiunt, memorẽ uaticinij Danie-
lis, ſimul & Chriſti uaticinij, fore ut lapis in
eo tẽplo ſuper lapidem nõ maneret, prædi-
xiſſe, Id Seruatoris oraculum adimplebitur.
Statim igitur nocte inſequenti, terræmotu
ingẽti lapides fundamentales ueteris tẽpli
ſtructuræ diuulſos & diſiectos eſſe. Attamen
quomodo ſeu ante Iulianũ ſeu ſub Iuliano
reſtitutus fuerit Cyrillus, nec Ruffinus, nec
Socrates, nec Sozomenus aut Theodoretus
meminerunt. Sozomenus poſt Cyrillũ de-
poſitum, eccleſiã Hieroſolymitanã accepiſſe
Herenniũ ſcripſit: & poſt hunc Heracliũ, po
ſtremò Hilariũ, uſq; ad Imperium Theodo-
ſij, quo Cyrillus ad ſedem ſuam reuerſus ſit.
Hieronymus, octo eum annis ſub Theodo-
ſio principe epiſcopatũ ſuũ inconcuſſum te-
nuiſſe tradidit. nam & Synodo Cõſtantino-
politanç, quæ ſub Theodoſio fuit, interfuit:
& in abdicationem Maximi Cynici conſen-
ſit: quẽadmodũ Theod. teſtatur lib. 5. cap. 8.

Hieron. κατηχήσεις ab eo in adolescẽtia cõscriptas suo tẽpore extitisse scripsit. Plura aũt eius fuisse scripta, quæ Cyrillia in Ecclesia dicta fuerũt, Nicephorus indicat lib. 9. cap. 46.

Theodoretus etiã, antequã deponeretur, prõptissimũ eum defensorem fuisse Apostolicorũ dogmatum scribit, lib. 2. cap. 26. Sozomenus uerò etiam eos secutũ Cyrillũ ait, qui filium patri homousion dixerint: lib. 4. cap. 25. Et in diuersis locis plurimùm cum Arianis conflictatum eum, Theodoretus retulit, lib. 5. cap. 9. Diuersum tamen de Cyrillo Ruffin. prodidit lib. 1. cap. 23. aliquando scilicet in fide, sępius uerò in confessione uariasse: & Macedonianum eum fuisse, sed ante Synodum Constantinopolitanam hæresi ei renunciasse, & homousiõ amplexum fuisse, Socrat. lib. 5. cap. 8. & Sozom. lib. 7. cap. 7. disertè indicarunt. In magna certè eum autoritate fuisse in ea Synodo, historia actorũ Synodicorum ostendit: & in ipsa epistola Synodi reuerendissimus, Deiq; amantissimus appellatur. Theodoretus lib. 5. cap. 9.

MACARIVS.

SVccessit Thermoni in episcopatu Hierosolymitano Macarius, anno secundũ Hieronymi indicationẽ, Christi 318: Imperij Cõstantini 7: uir dignus beatitudine, à quo nomen habuit: ac multiplicibos uirtutibus ornatus, quemadmodũ Theodoretus ait lib. 1. cap. 3. Athanasius eũ inter orthodoxos, qui extra suspicionem sana in doctrina fuerint, numerat, oratione prima cõtra Arianos. Nũcupauit ei & orationẽ contra idola: & librũ de humanitate uerbi, in qoo uerè eum Christi appellat amatorẽ. Celebratur inuẽtione miraculosa crucis Saluatoris, cũ Helena Cõstantini matre (quod ipsum tamen miracolũ superstitione nõ caret) à Ruffino lib. 1. cap. 8. Socrares lib. 1. cap. 17: Theodor. lib. 1. cap. 18. & Sozomenus lib. 2. cap. 1. De reliqua gubernatione eius nihil legitur.

Interfuit Synodo magnæ Nicææ, in qua socias operas coniunxit cum illis qui aduersus Arianos pugnarunt: ut Theodoretus ait lib. 1. cap. decimosexto. Fuit & in Synodo Sardicensi, in qua causæ Athanasij patrocinatus est. et Arianis cõtradixit: Theodoritus libro secũdo, capite octauo. Quin & Eusebium & Patrophilum Arianos ab eo excõmunicatos fuisse, Sozomenus scripsit lib. 2. cap. 20. Quod uerò contra idololatrias & superstitiones decertarit, ex epistola Constantini ad eum intelligi potest, apud Eusebiũ lib. 3. de uita Cõstãtini: apud quẽ in magno fuisse pcio uidetur, ut & apud religiosam fœminã matrem suã Helenã. Familiaritatẽ præterea eius quandam cum Alexandro Alexandriæ episcopo fuisse, Epiphanius monet: qui Alexandrõ, post abdicatũ Arium, encyclicam ad eum epistolã scripsisse retulit lib. 2. tomo 2. hæresi 69. Deinde & Ruffino: qui in proœmio librorũ Origenis περὶ ἀρχῶν, eos libros hortatu Macarij latinos fecisse se indicat. Meminit eius Hieronymus etiã in epistola quadã ad Ruffinum, in qua beatum eum uocat.

MAXIMVS.

COnfessor fuerat Maximus sob Maximino: à quo dextro orbatus oculo, & læuo incisus seu poplite seu sura, ut Ruffin⁹ & Sozomenus habent: seu dextro etiã brachio, ut Theodoretus, ad metalla cũ Paphnutio dãnatus erat. Ruffinus lib. 1. ca. 17. Sozom. lib. 1. cap. 10: Theodoretus lib. 2. cap. 26 Præfecerat aũt eum postea episcopũ Diospolitanę Ecclesiæ Macarius. Sed cum non ita multo ante obitum Macarij Hierosolymã uenisset, à populo retentus, ac eum iudicio & approbatione Macarij, episcopus post eum cõstitutus est. Priusquã aũt Macarius mortnus est, cõmoni ibi secũ gubernatione Ecclesię functus est. Aiunt Macariõ eo libentius id ita fieri à populo pmisisse quòd & perspecta ei esset Maximi sana de Deo sentẽtia, & populo acceptus esset: et quòd metueret, ne mortuo se, nisi rectè de doctrina sentiẽs aliquis Ecclesiæ relictus esset, Eusebius & Patrophil⁹ Ariani eam perturbarent. Successor igitur Macario datus est sub Constantino: sub quo, ut uidetur, Macarius decessit: & sanè atq; incorruptè docuit, q̃ diu uixit. Lapsos semel in Athanasij csosa est per simplicitatem, quæ pietati ferè comes esse solet. In Synodo enim Tyri, cum aduersarijs & accusatoribus Athanasij (quorum unum illud ac perpetuum fuit studium, è medio scilicet auferre doctorem uerum, constantem ac fortem) cõsederat, nihil suspicatus de factionis eius, quæ extinctum Athanasium uoluit, improbitate: nec fortassis Athanasij causam satis cognouerat. Id igitur com Paphnurios, qoi tum & ipse in Synodo adfuit, conspexisset, in mediõ consessũ adijsse dicitur, ac sic Maximom compellasse: Socius mecum es cõfessionis, ô Maxime, cuius commune mecum in corpore circũfers insigne. Te igitur circumuentum, quantum uideo, hominũ malorum fraude in hoc malignantium concilio sedere, ac cum iniquè agentibus coniunctum non patiar. Itaq; manu apprehensum cõtinuò Maximum ex eo consessu abduxisse: ac posteaquã de singulis quæ ad Athanasij csusam pertinenr, eum rectè admonuisset, perpetua eum deinceps cõmunione Athansio adiunxisse. Ruffin. lib. 1. cap. 17: Sozomenus libro secundo, cap. uigesimo. Nam & in Synodum postea Antiochenam, institutã ab Eusebio, prætextu quidem dedicationis ædis cuiusdã, quam diu Constantinus extruere cœperat, perfectæ, re ipsa autem ad euersionẽ fidei homousianæ, & do-

& depositionem Athanasij, non uenit: ueritus ne simplicitate sua iterum labefactetur, & in iudicia peruersa abriperetur. Socrates lib. 2. cap. 8: Sozomenus libro 3. cap. 6. Propter quod etiam ante Synodum Seleucianam ab Acacio & Patrophilo depositus, & Ecclesia pulsus est. Socrates libro 2. cap. 38: Sozomenus libro quarto, capite uigesimo. Quomodo uerò postea Ecclesiæ suæ restitutus sit, non legitur. Mortuus certè uidetur Hierosolymis, anno Christi 351: Constantij Imperatoris undecimo, secundum Hieronymi & Contracti Chronica.

IOANNES, ANTIOCHVS.

Extat in scripto Athanasij, de Synodis Arimini & Seleuciæ, epistola ad Ioannem & Antiochum presbyteros, ut uidetur, Hierosolymitanos, Athanasio familiares.

ANTIOCHENI DOctores.

TYRANVS.

Episcopatum Antiochenum post Cyrillum suscepit Tyranus, anno trecentesimotertio: sub quo cœpit deuastatio Ecclesiarum in persecutione Diocletiani & Maximini. Eusebius libro 7. cap. 32, & in Chronico: Theodoritus lib. 1. cap. 3.

VITALIS, SEV VITALIVS.

Vicesimus est episcopus Antiochenus Vitalius constitutus, cum finem accepisset persecutio, anno Christi 331, secundum Hieronymi Chronicon. Commendatur hoc studio, quòd templum Christianorum, à tyrannis persecutoribus dirutum, restruxerit: ab Theodoreto lib. 1. cap. 3.

PHILOGONIVS.

Antiochenus fuit episcopus Philogonius, ante Eustathium celebrem illum, qui Synodo Nicænę præfuit. Theodoritus breuissimè indicauit, Philogonium eum in persecutione sub Licinio, fervorem pro pietate egregium declarasse: templi uerò Antiochiæ à tyrannis persecutorib. diruti, à Vitalio antecessore suo inchoatam ędificationem complevisse. Mortuum aût eum paulò ante Synodum, ex Theodoriti narratione apparet. Theodor. lib. 1. cap. 3. & 7. Athanasius eius scripta orthodoxa uocat, oratione prima cōtra Arianos. Nicephorus, ex causidico factū eum episcopum, retulit. lib. 8. cap. 6.

EVSTATHIVS.

Patria Eustathij Sida fuit, urbs Pāphiliæ, ut autor est Hieronym⁹ in Catalogo suo. Fuit aût primùm episcop⁹ Berrhœæ Syriæ: à quo loco iudicio patrū in synodo magna Nicæna Antiochiā translatus, & in locū episcopi Philogonij, cum eodē is tēpore diem suū obijsset, cōstitutus est, maximè inuict⁹ actepugnans. Sed & in electionē eius episcopi & sacerdotes Antiochię propinqui, quinetiam populus omnis cupidè cōsensit. Theod. lib. 1. cap. 7. Sozom. lib. 1. cap. 2. Rectè aût sensit de uniuersa doctrina, & articulū de Christi diuinitate ad formulā Nicęnæ Synodi fideliter tum retinuit, tum propagauit, tum defendit. Ac fulserunt in episcopatu eius dona & uirtutes aliæ laudatissimæ multæ: quamobrem ab Athanasio in apologia de fuga sua, & in epistola ad solitariā uitā agentes, cōfessor & orthodoxus honorifico dicitur præconio: pius itē & religiosus, quiq; magno studio pro ueritate statuta, & Arianā hęresin, omnesq; eius patrocinatores odio ꝓsecutus, auersatusq; fit. Quam ei laudē etiā alij reuerenter tribuerūt. Narrat Theodoritus lib. 1. cap. 7. eum in Synodo Nicæna (cui præfuit aut solus, aut cum Eusebio Cæsariensi, quē præsidē eius cōuentus alij faciunt) Arianis acriter restitisse: cōmendasse Imperatoris, synodi totius nomine, uoluntatē & studiū: ac in concione cōfutasse dextra interpretatiōe, fundamentū Arianorū, quod ex dicto Salomonis extruere conarentur, Dominus cōdidit me initio uiarū suarū ad opera sua. Atq; id certamen pro ueritate cōtra hæreticos ibi semel cœptū, per omnē deinceps uitam magnis & frequentib. suis cū periculis, strenuè ursit: quod ante eum Antiochenū episcoporum, ut Hieronymus testatur, nullus fecerat. Odio enim Arianorum, post Synodū Nicænam, Constantino adhuc uiuente, in conuentu quodā Arianorum & Eusebianorum, falsis partim de adulterio confictis accusationibus, partim delationib. æquè innidiosis, quasi Sabellianismū approbaret, condemnatus & depositus est: atq; exulatū per Thraciam in Illyricā quandam urbē deportatus, quemadmodū narrat Theodoret⁹ lib. 1. cap. 20 & 21: Sozom. lib. 2. cap. 19, qui expulsionē Eusthatij maximos motus secutos in populo Antiocheno tradidit. Et hoc loco, quādo, aut per quem reuocatus sit, nō legitur. Iterū aût relegatum eum sub Constantio, Athanasius scripsit in epistola ad solitariā uitam agētes, Arianorū uiolentia: qui contumeliosum eum in matrem Imperatoris fuisse, falsò insimularunt. Sed ab eo exilio post Valentis obitū à Iouiniano reuocatus est: quo tempore Constantinopolim ad confirmandā Nicænam fidem uenit, priuatimq; uixit sub Valēte. Socrat. lib. 4. cap. 14 & 15. Addit Sozom. lib. 6. cap. 13, docuisse eum Constantinopoli frequēter in eo cœtu, qui Nicænæ fidei adiūctus esset: & admonuisse diligenter omnes, quos in fide secū sentire nosset, ut in ea quā de Christi diuinitate sententia tenerēt, perseuerarent. Sed rursus occasione electionis Euagrij, quē Homousiani episcopū sibi præficerant, & delationib. Arianorū, à Valente Bizam Thraciæ ciuitatem exulatū missus est.

Hieronymus Traianopolim Thraciæ à Valente relegatū eum, ibiq; sepultum scripsit. Sed diuersum retulit Theodor⁹ Lector, Collectaneorum lib. 2: mortuū scilicet eum esse in exilio Philippis Macedoniæ, unde sub Zenone Imperatore reliquiæ eius delatę, & magno honore exceptæ sint. Zonaras tomo 2. ecclesię eum Antiochenæ præfuisse scripsit, annis 18: cum contrà Socrates lib. 6. cap. 13. exiguo eum tēpore Antiochenā rexisse tradat ecclesiā. & propter tam crebra exilia, quę sustinuit Eusthathius, uerisimile id, ꝓpemodū fieri posset. Quamuis reprehendēs eū, quòd Originis libros cū Methodio, Apollinario & Theophilo uituparit, id etiā Socr. ꝓdiderit.

Scripsit de actis Nicænæ Synodi, ex quo opere quædā recitat Theodoret. lib. 1. cap. 7. & 8. De cæteris eius scriptis, quorum hodie alicubi nihil extat, Sozomenus cēsuit lib. 2. cap. 19, prę̄stare scilicet antiquitate dictionis, sensuū sapientia, uerborum elegantia, & gratia Euangelica. Meminit & Hieronymus ad Magnū oratorem, librorum Eusthathij. Et in Catalogo ait, multa eum scripsisse aduersus Arianos: uolumina item alia de anima & engastrimytho, id est, Pythonico uel uentriloquo, aduersus Origenē: cōtra quē pugnasse eum, etiā Socrates cū reprehensione quadam retulit lib. 6. cap. 13. Meminit Theodoretus in dialogis suis, interpretationis psalmorum Eusthathij: item libri de Anima, tomi aduersus Arianos inscriptionū τὰς γενλογραφίας, libri de descriptione graduū, itē sermonum in dicta Scripturæ, ex quib. de Christi diuinitate & humanitate adducit testimonia. & illud ex sermone in dictum, Dominus creauit me initiū uiarū suarum: Si generationis, inquit, principiū cæpit Verbū ex quo per maternū uterum traijciēs, corporales tulit cōpages, constat quòd factus est ex muliere. Sin aūt uerbū & Deus erat apud patrē superiorib. retro seculis, & uniuersa per eum facta esse dicimus, nō est ergo factus ex muliere is qui est, & genitis omnibus causa & autor est: sed est Deus natura sufficiens, infinitus, & qui nec mente comprehendi potest: ex muliere autem factus homo est, qui in uirginali utero sancto spiritu compactus est.

Eiusdem, ex interpretatione Psalmi 92.

Clarum est ergo, quòd si ungens demonstrat Deum, cuius sedem æternam dixit: manifestè quidem natura Deus ex Deo genitus est, qui unxit. Qui autem unctus est, acquisitam uirtutem accepit, egregio templi opificio ornatus ex habitante in eo diuinitate.

Eiusdem rursus, ex Oratione habita super eo, Dominus creauit me initium, &c.

Nō enim dixit Paulus, cōformes filij Dei, sed, Cōformes imaginis filij ipsius: aliud quidē ostēdēs filiū esse, aliud uerò imaginē ipsi⁹. Filius enim diuina paternæ uirtutis indicia ferens, est imago patris. Nā etiā similes, q ex similib. generātur: & qui nascūtur usq; apparēt genitorū imagines. Homo aūt quē gestauit, est imago filij, quoniā et ex dissimilib. fiunt colorib. imagines: & hæ quidē cōpositione manu fabricatæ, illæ uerò natura & similitudine factæ sunt. Hoc aūt nel maximè dicit ipsum ueritatis oraculū. Nō enim incorporeus sapiētię spiritus est corporalib. hominib. cōformis: sed qui per spiritū corpore ꝑditum homo factus est character, is omnibus alijs fert membra numero æqualia, & simili unicuiq; forma ac specie indutus est.

Et in eadem Oratione.

Quòd aūt dicit, corpus esse humanis corporib. cōforme, nos docet apertius, scribens ad Philippenses: Nostra cōuersatio, inqt, in cœlis est, ex quib. etiā Seruatorē expectam⁹ Dominū IESVM Christū, qui transformabit corpus humilitatis nostræ, ut sit ipsum conforme corpori gloriæ ipsius. Si aūt humile trāsformans corpus hominum, proprio corpore conforme constituit, inanis omnino demonstrata est aduersariorum calumnia.

Et in eadem Oratione.

Sed quemadmodū ex uirgine nat⁹, ex muliere factus esse dicitur: ita etiā sub lege fact⁹ esse scribitur. Quoniā ꝑ legalia ꝑcepta quandoq; incessit: quādo quidē & ipsum, cū esset infans 8 dietū, parētes magno studio circūcidere festinauerūt, sicut tradit Lucas euāgelista. Postea aūt & in tēplū deduxerūt, ut sisterēt Domino, purificatiōis oblationē pagētes ut darēt hostiā ꝑut dictū est in lege Domini, par turturū, uel duos pullos columbarū. Si ergo purificationis munera, ut lex uolebat, ꝑ ipso oblata sunt, & 8 die circumcisus est: ideo nō fine causa eum sub lege factū esse scribit. Neq; uerò uerbū erat legi subiectū, ut opinantur sycophantæ, cum ipse esset lex: nec Deus indigebat lustrārib. et expiantib. sacrificijs, cū ipse denso ac repentino motu omnia purificet ac sanctificet: sed etiā si ex uirgine humanū instrumētū suscepū tulit, & sub lege fuit ꝓ primogenitorū dignitate purgat⁹ & expiatus, nō ipse egeus horū subministratione, has obseruationes cultusq; sustinuit: sed ut eos à legis seruitute redimeret, qui mundati erant condemnationi maledicti.

Et in eadem Oratione.

Nemo tollit à me animam: potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo rursus accipiedi ipsam. Si aūt utriusq; habet potestatē, ut pote De⁹, eis quidem cōcessit templum soluere inconsideratè uolentibus: resurgens aūt, ipsum pulchrius & magnificētius reędificauit. Validissimis, & quibus contradici non potest, sententijs ostensum est, quòd ipse per se proprium templū resur-

resurgens refecit. Ascribenda sunt aūt etiam diuinifs. patri, quæ à filio magna & præclara gesta sunt. Neq; enim filius absq; patre fabricatur, ut sacræ scripturæ constanter & stabiliter pronunciant. Ea enim de causa aliquando quidem diuinissimus genitor scribitur Christum à mortuis suscitasse: aliquando uerò pollicetur filius, se proprium templum excitaturum. Si ergo ex ijs quæ antè examinata sunt, ostensum est, esse impatibilem diuinū Christi spiritum: decretis Apostolicis frustra nituntur impij. Si enim dixit Paulus, Dominū gloriæ esse crucifixū, ad hominem apertè respiciens, non propterea oportebit diuinitati passionem tribuere. Cur ergo cōiungunt contexentes, ex imbecillitate, dicentes Christum esse crucifixum, &c.

Et in eadem Oratione.

Si autem uirginis uterū ingressus, non minuit potestatem: nec corpore ligno crucis affixo spiritus polluitur. Corpus enim sublime cruci affigebatur: diuinus aūt sapientiæ spirit⁹ & intra corpus uersabatur, & cœlestibus insidebat, & omnem terrā cōtinebat, & abyssis imperabat, & singulorū animas perscrutans discernebat: & omnia ut consueuerat, tanquam Deus faciebat. Non enim intra moles corporeas suprema sapientia inclusa continetur, quemadmodū humidæ & siccæ materiæ intra uasa quidem includuntur, cōtinentur autem potius quàm repositoria cōtineant: sed quæ est quidem diuina & inexplicabilis potentia, & quæ intra & quę extra templū sunt cōprehendens cōtinet, & illinc ulterius procedēs, omnes simul moles ac magnitudines cōtineus, coercet ac moderatur.

Athanasius oratione prima cōtra Arianos eum cum Philogonio antecessore suo cōiungit: cui familiarem eum fuisse, non est dubiū. Vtriusq; certè scripta uocat orthodoxa. Sozomenus libro tertio, capite undecimo, Hosio etiam cōfessori Cordubensi amicum fuisse scripsit.

GEORGIVS ARETHVSIANVS.

Meminit in epistola ad episcopos Antiochiæ post exactum Eustathium congregatos, Georgij Arethusiani presbyteri Constantinus, eumq; in fide probatissimū uocat: & ab Alexandro Alexandriæ episcopo ordinatum dicit. Monet etiam, ut seu Georgius is, seu Euphronius Cæsariensis Cappadocū presbyter, Eustathio successor detur. Eusebius lib. tertio de uita Constantini: Sozom. libro secundo, capite decimonono.

EVLALIVS, EVPHRONIVS, PLAcitus, Leontius, Eudoxius.

Omnes isti, post Eustathium, Antiochenę ecclesiæ gubernationi ab Arianis præfecti sunt: qui uideantur in Catalogo hæreticorum.

ADRIANVS.

Presbyter fuit ecclesię Antiochenę: quem orthodoxi in synodo Seleuciana, Eudoxio deposito, episcopum ordinarunt. Eum uerò postea Acaciani cōprehensum, Leonæ & Laurentio ducibus militum in synodum ab Imperatore missis, tradiderunt: à quibus aliquandiu in custodia militari asseruatus, tandem exilio damnatus est. Sozomenus libro quarto, capite uigesimosecundo.

ANIANVS.

Antiochenus est Anianus, Arianus: Epiphanio lib. 3. tomo 1. hæresi 73.

MELETIVS.

Meletium dicūt Socrates & Sozomenus, quem Melitium appellat Theodoritus. Is Primùm Sebastiæ Armeniorū episcopus fuit, in Eustathij locū ab Arianis cōstitutus. Quod ipsum criminis nomine ei postea obiectum est Antiochię, & causam separationis ab eo multis prębuit. Episcopatum Sebastię quàm diu obtinuerit, incertum est. Theodoritus eum inobedientia & improbitate auditorum motū, inde discessisse, & in alio quodam loco priuatum uixisse, scripsit. Socrates uerò, ex Sebastia translatū eum Berrhœam Syriæ affirmat: atq; ex ea ecclesia uenisse in synodū Seleucianā, ibiq; fidei Acacianorum subscripsisse. Propter quod haud scimus, an Hieronymus in Chronico suo, parum ubiq; æquus Meletio, Arianū eum dixerit, & hostem Christi. Sub imperio deinde Constantij, Ariani rati secum facere Meletium, in Eudoxij locum Antiochiā eum, Imperatoris pace, transtulerūt. Id effectū Hieronymus fuisse ait, per Acaciū & Georgiū episcopos Arianos. Eò cum uenit accersitus ab Imperatore, obuiā ei processum est summa tum reuerentia, tum apparatu ab omnibus. Græcis etiam ac Iudæis, ac quotquot cupidi essent Meletiū uidendi. Fuerat aūt tum plurimorū episcoporū conuocata synodus Antiochiā. Volens igitur Imperator explorare, utrū de dogmatibus inter episcopos conueniret, iussit aliquos explicare sententiā, Dominus condidit me initio uiarū suarū. Quā cùm in concione exposuisset primùm Georgius Laodicenus hæreticè maximè, ut Arianus: post eum uerò Acacius Cæsariensis, minus quidē blasphemè, nec tamen apostolicè: tandem & Meletius surgere iussus est, qui pręter omnē Arianorū spem, dictū illud ad amussim ueritatis rectè q maximè ac dextrè, magna cū acclamatione syncerè sentiētis partis, explicauit. Iussus uerò in eadē cōcione, in cōpendiū quoddā cōtrahere, ac breuissimè eloq sententiæ suę de doctrina summā, trib. erectis digitis, ac mox duob. in uolā reductis, erectū unū tenēs: Tria, dixit, quæ intelliguntur, unū autem quod cōpellamus. Sozom. eum disertè

pronunciasse ait, filium eiusdem esse cum patre substantiæ, adeò ut & archidiaconus accurrerit, & iniecta manu os dicentis obstruxerit: post quod, manu clarius quàm uoce sententiam suam significarit. Manū igitur & ipsam ab archidiacono repressam fuisse. Meletium uerò ex eo libertatem linguę consecutum, amplius ac manifestius magna uoce quid sentiret exposuisse, & Nicænæ synodi decretis adhærere auditores iussisse: ac publicè obtestatum esse, errare eos à ueritate, qui diuersum sentirent. Atq; hæc in synodo tum accidisse, Theodoretus & Sozomenus referunt. Ea uerò paulo aliter Socrates narrat: Meletium scilicet, cum episcopatum Antiochenum obtinuisset, de fide in concionibus nihil primùm disputasse, postea uerò Nicænam fidem & homousion publicè professum esse, ob quod in exilium deportari ab Imperatore iussus sit, Arianis urgentibus, qui Sabellianismi eum prius accusauerant, quemadmodū Theodoritus indicat. Hieronymus hanc exilij Meletij causam fuisse, in Chronico ostendit: nulla tamen, quę quidem extaret, autoritate: quòd presbyteros, qui ab Eudoxio antecessore suo depositi prius fuerant, suscepisset. Addit & de subita fidei mutatione, quę cuiusmodi fuerit, ex alijs qui de Meletio scripserūt intelligi nō potest: nisi fortè hoc exiliū ei parasse sensit, quòd Arianismo repudiato, fidei Nicænæ accesserit.

Exilium illud ultra anni spaciū, si Hieronymo credimus, non tulit. A' Iuliano enim reuocatus, Antiochiā redijt: ubi Ecclesię sedulò præfuisse in professione constanti orthodoxæ fidei, quomodocūq; etiā antea aut errori suo, aut multitudinis iudicio & præsenti rerum statu obsecutus senserat, usq; ad Valentis imperiū uidetur. Ac tum fortasis diaconū ordinauit, sibiq; adiunxit, Basiliū, qui postea Cæsariensiū Cappadociæ episcopus factus est: quo cū magnā sibi intercessisse familiaritatē, & Basilij cōmendationes, & epistolæ quas ad eū scripsit, testimonio sunt. Admirandum certè uirum uocat Meletium, in libro de spiritu sancto. & in epistola quinquagesima ad Athanasiū, pientissimū eum nuncupat episcopū. In epistola quinquagesimasexta, quam ad eum scribit, ut & quinquagesimaseptima, quinquagesimaoctaua, & quinquagesimanona, narrat se uehementer affici ac delectari literis quas ad se Meletius scribat.

Sub Iouiniano deinde, cōfessioni Acacianorum (quemadmodū Socrates indicat lib. 3. cap. 25.) ad fidem Nicænā accedentiū, posteaquā multa cum eo de fide Acaciani cōtulissent, subscripsit. Vt & hoc mirū accidat, quod in Chronico suo Hieronymus annotauit, Meletiū sub Iouiniano anno Christi trecentesimo sexagesimoseptimo, synodū Antiochiæ cum suis habuisse, in qua homousio & homusio reiecto, mediū inter ea, homœusion nimitum, quod dogma Macedoniani professi sint, uindicauerit.

A' Valente Imperatore, orthodoxæ fidei hoste infensissimo (sub quo, quàm diu ecclesiam Antiochenorum rexit, saluam eam ab Arianorū peste retinuit, Imperatoris etiam ipsius conatus sæpe repressit) in exiliū rursus exactus est in Armeniā, quę ei patria fuit: quod ibi pluribus annis sustinuit. Reuocatus enim inde à Gratiano demū est, cum Paulinus saniori parti episcopus præesset. Qui ne communi secum gubernatione, tametsi id maximè populus flagitaret, potiretur, turbas etiam moueret, ac seorsim Meletium episcopum ordinare conaretur, cum suis prohibuit: cuius iudicio, sicut erat concordiæ in ecclesia studiosus, nō repugnās, cessit. Quanquam reiecto Paulino ad eam tantummodo Ecclesię partem, quā sub se iam olim habuerat, episcopatum Antiochenū postea solum obtinuisse eum, narratio ea quam de cōtentione Flauiani presbyteri cū Paulino & Apollinario Theodoretus exponit lib. 5. cap. 3 & 4 indicat: ubi et, quos episcopos quibus ecclesijs præfecerit, commemorat.

Synodo interea episcoporum centum & quinquaginta à Theodosio, ad extirpandam in Orientali plaga Arij hæresim, & ordinationem episcopi Constantinopolitani, coacta Constantinopoli, eò missus est: ubi agnitus primū à Theodosio, & reuerentia summa affectus est, somnij cuiusdam occasione: in quo paulo antè quàm eam conuocaret synodum, uisus sibi Imperator fuerat, uidere se Meletium paludamentū sibi induere Imperatorium, capitiq; suo coronam imponere. Quo motus somnio, cum in synodum postea ingressurus esset, diligēter cauit, ne quis Meletium sibi ostenderet: circumferre enim se in animo uultum eius, & staturā, ex somnij admonitiōe. Ingressus igitur synodum, Meletium primò agnouit aspectu, utq; patrem complexus est gaudens, & osculatus, somniumq; ei exposuit. Videtur autem somnij illud, nō tam ad Meletij cognitionem Imperatori subseruijsse, quàm obitum Meletij prænunciasse. Durante enim ea adhuc synodo, posteaquam episcopatum Gregorij Nazianzeni suffragio suo confirmasset, nō multo pòst morbo correptus, uita defunctus Cōstantinopoli est: omniumq; eruditorum qui tum ibi fuere, laudationes funebres consecutus est. Funus uerò eius ab amicis Antiochiam relatum est. Ruffinus lib. 1. cap. 24: Socrates libro secundo, capite quadragesimoquarto: & lib. terrio, cap. nono & uigesimoquinto: libro quarto, cap. uigesimooctauo

libro

libro quinto, capite tertio, quarto & quinto: lib. sexto, capite tertio: & libro septimo, cap. tertio. Theodoritus libro secundo, capite uigesimoprimo: libro tertio, capite quarto: libro quarto, cap. decimotertio & uigesimoquinto: lib. quinto, cap. tertio, quinto sexto, septimo, & octauo: Sozom. lib. quarto, cap. secundo, uigesimoquinto, uigesimosexto, et uigesimooctauo: & libro sexto, capite uigesimoprimo. Zonaras, Meletium annis uiginti quinq; episcopatum Antiochenũ tenuisse, autor est tomo secundo, de imperio Maximini. Tantum uerò eius in animis omniũ desiderium relictum fuisse, ut formam & effigiem eius in parietibus ac tabulis depingi, atq; in anulis exculpi curauerint, Nicephorus scripsit libro duodecimo, capite decimoquarto.

PAVLINVS.

Explicari uix potest, quòd in Chronico Hieronymus Paulinũ numerat episcopũ Antiochenum uigesimumsecundũ, post Philogoniũ: idem aũt postea de Paulino, à Lucifero Antiochiæ episcopo constituto sub Iuliano, rectè monet. Sed & Zonaras in fine tomi secundi, Paulinũ habet antecessorẽ Eustathij, atq; eum quidem quinquennio episcopatui Antiocheno præfuisse indicat. Quin et Epiphanius Paulinũ cõiungit cum Vitalio, qui Hieronymo uigesimus est episcop' Antiochiæ, atq; utrumq; episcopũ Antiochiæ nominat. Quanquã id de Vitali presbytero Antiocheno, ordinato ab Apollinario, nõ de Vitalio episcopo intelligi posit. Qua nos perplexitate neglecta, quæ de Paulino hoc Socrates, Theodoritus & Sozomenus tradiderunt, exequemur.

Presbyter primùm fuit Paulinus celeberrimi illius Eustathij episcopi Antiocheni, quem in exilium Constantius expulit. Quo quidem expulso, Paulinus saniorem plebis partẽ quæ Eustathio antea adhæserat, & ab Ariano errore aliena fuit, doctrina quantum potuit rexit, et in fide syncera retinuit. Theodoretus libro tertio, capite quarto: Hieronymus in Catalogo.

Deinde cum sub Iuliano, qui in exilia doctores à Constantio expulsi erãt, reuocati essent, ac de idoneis remedijs perturbatis ecclesijs abhibendis, inter se Lucifer Sardiniæ & Eusebius Vercellarũ episcopus pacti fuissent: Paulinus à Lucifero, qui ad eam rem duos alios (ut Hieronymus ait) cõfessores acciuerat, episcop' Antiochiæ ordinatus est, anno Domini (secundũ Hieronymi numerationẽ) trecentesimo sexagesimosexto, eorũ scilicet qui in doctrinę ac fidei negocio de Arianis dissidentes, separatos cõuentus frequentabant. At quàm fuerit hæc inconsulta & parum salutaris ordinatio, exitus declarauit. Præterquam enim quòd in urbe Antiochena Meleriani à Paulini cõmuniõe abhorrebant, etiã inter Luciferũ ipsum & Eusebiũ nata ingens & irreconciliabilis dissensio est, quòd Alexandria Eusebius Antiochiam reuersus, ex ordinatione Paulini ecclesiæ tristẽ separationẽ deprehendit: eamq; ordinationem, ut exitiosam multis modis, ut fuit quidẽ, nunquã probauit, nisi quòd existimationi Luciferi cõsulens dissimulauit. Orta preterea ex ordinatione Paulini primùm iurgia & dissidia in Ecclesia Antiochena postea uerò cũ Flauianus episcopus lectus fuisset, aucta & cõfirmata, nulla ratiõe sopiri potuerunt: fatigatis super illis ipsis, ut Ruffinus ait, elementis terræ marisq;, durarunt q; p annos octogintaquinq;, usq; ad episcopatũ Alexãdri cuius industria sublata dissidia sunt, & in unitatẽ semel aliquãdo Antiochẽsis ecclesia coijt: quemadmodũ suis locis alibi de utroq; dissido retulimus. Eiusmodi tamen episcopat' Paulini ratio ac status fuit, ut intra urbẽ in paruã quadã ęde, occupatis ab Arianis cæteris templis amplissimis, colligere ei suos liceret cœtus: Arianę uerò religionis episcopi propter reuerentiã quã erga eũ, ut senio cõfectũ, & morib. alioqui mitẽ & cõmodũ habebãt, ei nihil molesti essent, neq; eijcere eum admodũ conarentur. Quin nec Valẽs ipse, hostis alioqui omniũ qui à sua religiõe alieni essent, & persecutor atrox, propter eximiam quæ in eo fulsit reuerentiam, pepercit. Socrat. libro 3. capite 6 & 9. & libro quarto, capite secundo, & libro quinto, capite quinto: Sozom. lib. sexto, capite septimo: & libro septimo, cap. tertio: Ruffinus lib. secundo, capite uigesimoprimo.

Cumq; ab exilio à Gratiano reuocatus tandẽ Meletius fuisset, Paulinus nihilominus gregis suæ pastor permansit: qui ideo Meletij communionem, quòd ab Arianis ordinatus esset, auersabantur. Tametsi etiã is suum postea locum apud suos reciperet, ecclesias ei tradente Sapore Graciani pręfecto, cum in societatem gubernationis Ecclesiasticæ, Meletio consentire noluisset: ut paulo pòst dicemus. Socrat. lib. 5. cap. 5. Sozom. lib. 7. cap. 3.

Hæreticorum cõmunione nunquã eum fuisse pollutũ, Hieronymus adfirmat: fertq; eandem de ipso sententiam Ruffinus, qui in catholicorum semper societate permansisse eum scripsit lib. 2. cap. 21. Ex extat Paulini cõfessio orthodoxa, quam de eo Athansius, ut manu ipsius scriptam, prodidit, apud Epiphanium libri tertij tomo secundo, hæresi septuagesimaseptima: quam hoc loco adscribimus.

Exemplar manus Paulini episcopi.

¶ Ego Paulinus episcopus sic sentio, quẽadmodum traditum accepi à patribus, esse & sub-

& subsistere patrem perfectum, & subsistere filium perfectum, & subsistere spiritum sanctum perfectum. Quapropter etiam recipio præscriptã interpretationem de tribus substantijs, & una essentia: itemq; eos qui sic sentiunt. Pium est enim, sentire ac confiteri Trinitatẽ in una deitate. Et de incarnatione uerbi patris propter nos facta sic sentio, uelut præscriptũ est: quòd, secundũ Ioannem, uerbũ caro factũ est. Non enim secundũ impientissimos, qui dicunt transmutationẽ ipsum passum esse: sed q, propter nos homo factus est, & ex sancta uirgine ac sancto spiritu genitus. Neq; enim inanimatũ, neq; sensus expers, neq; mentis exors corpus habuit Saluator. Et in manu episcopi Athanasij habetur: Nõ enim possibile erat, Domino pro nobis homine facto, mentis exors esse ipsius corpus. Vnde detestor eos, qui reprobãt fidẽ quã cõfessi sunt patres in Nicæa, & qui non cõfitentur ex essentia aut coessentialẽ esse filiũ patri. Detestor item eos qui dicũt, spiritũ sanctũ creaturã per filiũ factã. Insuper autem detestor Sabellij & Photini, atq; omnem hæresim, procedens secundum fidem in Nicæa editam, & secundum omnia præscripta.

Fuisse autem huius scripti Paulini occasionem Epiphanius eam ait, quòd à Vitalio Sabellianismi insimulat⁹ fuerat. Quod propemodum cum Theodoriti narratione lib. 5. cap. 3 cõuenit, qui eiusmodi quiddã à Flauiano obiectum scripsit in hunc modum:

Tulerat legem Gratianus, à pietate Imperium suum auspicatus, ut quicunq; Arianis infensi, Damasi, Romani tum episcopi de fide rectè sentientis cõmunione uterentur, ecclesijs suis restituerentur. eiusq; legis executionẽ mandauerat Saporæ duci. Qui Antiochiã ingressus, quo tempore inter Meletiũ, Paulinum & Apollinarem de præsulatu contentio erat, legis autoritatem exequebatur hoc modo. Vocat ad se, quos dissidere inter se manifestum erat, Paulinum scilicet, Apollinarem & Meletium, atq; utrum cum Damaso faciant percontatur. Affirmat ibi ilico Paulinus, equidem se partium esse Damasi. affirmat idipsum & Apollinaris: tacente interea Meletio, neq; sese eorum contentionibus implicante. Accersitus erat & Flauianus presbyter, sapiens & acutus homo. qui ad Paulinum mox conuersus, Duce audiente: Si, inquit, ô Pauline Damasi communitate gaudes, proba nobis, quo pacto in doctrina secum consentias. Quòd te non facere, res indicat. Ille enim in cõfessione unius essentiæ tres substantias de Trinitate manifestè prædicat: at tu contrà substantiarum tollis trinitatẽ. Doce nos ergo dogmatis tui cum Damaso cõsensum: & ecclesias, quemadmodum lex iubet, posside. Postquã uerò libertate simili Apollinaris etiã impudentẽ simulationẽ, qui manifesta à Damasi cõfessione, hæresi, de nõ suscepta à Christo rationali anima, dissidebat, redarguisset Meletius, ut erat mitis, blandè placideq; appellato Paulino, Quoniã me quoq; (inquit) gregis huius Dominus custodiæ præfecit ouium, & tibi aliæ sunt cõmissæ, cũ sit inter pecudes pietatis cõmunitas, cõiungamus amicè caulas, & soluamus cõtentionem magisterij, ac cõmuniter pascamus oues. Quod si prior ego ex hac uita discessero, præsis tu postea solus: sin tu prior defunctus fueris, erit mihi curę hęc ecclesia. Sed his Meletij uerbis, ut erant placida atq; æqua, Paulinus tamen nihil mouebatur: sed plebis partem suam, cui antea prę fuerat, retinuit: reliquas uerò ecclesias Dux Meletio commendauit.

Quòd aũt Orientalibus episcopis inuisus fuerit, in causa fuisse uidetur, quòd ab Arianismo alienus fuit. Certè quòd amicitiã cum Eustathio & Paulino Osius coluisset, ob eã rem ab illis in separata synodo, cum Sardicensis cõuentus celebraretur, depositus est. Sozomenus libro tertio, capite undecimo. Affectauit præsulatum Antiochenũ Paulinus, cum Meletius decessisset: sed obtinere non potuit, propterea quòd iniquũ episcopi ducerent, dari successorẽ Meletio eum, qui cõsilijs eius nunquã paruisset. Ipse uerò moriturus successorẽ legit Euagriũ, quem solus prætermissis multis canonib. sacerdotẽ creauerat. Quæ & ipsa res, quòd scilicet Euagrio repudiato, episcopatũ Flauianus obtineret, occasio fuit dissidij atrocissimi per annos totos septemdecim inter Orientales & Occidentales. adeò, quemadmodum uita Paulini contentionum ac dissensionum fuit seminarium, ita & mors eius ecclesijs perturbationes & molestias attulit. Theodor. li. 5, ca. 23.

MAXIMVS. CALEMERVS.

Paulini Antiocheni presbyteri creduntur Maximus & Calemerus, quos sic cõiungit Athanasius: & à Paulino missos scribit fuisse ad conuentum Alexandrinum, in quo Nicæna fides confirmata est. Athanasius tomo duodecimo, ad Antiochenses.

PHILVMENVS.

Philumenum Antiochenũ quendam ad tempus episcopum, constitutum à Cyrillo Hierosolymitano, Epiphanius habet libri tertij tomo primo, hæresi septuagesimasecunda.

IOANNES ANTIOCHENVS.

Publiæ, illius nobilissimæ fœminæ quæ cum cœtu uirginũ, cui ipsa præsidebat, in Iulianũ Imperatorẽ uersus ex Psalmis, idololatriã & tyrannidẽ eius exagitantes occinebat, filius fuit Ioannes, primarius presbyterorũ Antiochię: qui sæpius solicitatus ut episcopatum

scopatum susciperet, perpetuò negligens eius dignitatis, recusauit. Theodoretus libro tertio, capite decimonono.

ATHANASIVS ANCYRANVS.

HAbet hoc nominis subscriptio libelli Synodi Antiochenæ, missi ab episcopis Nicęnam fidem confirmantibus ad Iouinianū, cuius exemplum recitat Socrates libro tertio, capite uigesimoquinto. Habuit patrem eiusdem nominis, Athanasium uidelicet, ad quem extat epistola Basilij 54. Ad Ancyranum uerò Athanasium extat epistola apud eundem 53. Alia rursus epistola ad ecclesiam Ancyranam, consolatoria super obitu Athanasij, in qua columnam eum appellat & stabilimentum Ecclesiæ: epist. 67.

AETIVS.

EAdem subscriptio etiam Aetij nomen ostendit, & presbyterum fuisse Athanasij Ancyrani indicat: apud eundem ibidem.

DIODORVS.

DIodorū nobili ortū fuisse genere, Theodoretus scripsit lib.4.cap.25. Et claruisse temporibus Iuliani & Valentis, Suidas indicat. Primùm autem monasticen magna celebritate exercuit, ac cum Carterio quodā monasterijs præfuit: Socrate autore lib.6.cap.3. & Sozomeno lib.8.cap.2. Deinde sub persecutione Valentis, monastica professione relicta, Antiochiam uenit, ibiq; cum Flauiano cōiunctus, cum in remotissimos exulandi locos Meletius eius ecclesię episcopus expulsus fuisset laudatissimam Ecclesię curam egit, et in grauissima fluctuatione nauigium eius, ut Theodoretus ait, seruauit indemersum. Præijt enim omnibus sapientia & fortitudine, & ad pietatis feruorem & constantiam sedulò incitauit singulos, nihil moratus minas & indignationem Valentis, à quo pulsus cum Flauiano, ab uno, in quo cœtus Ecclesiasticos coegit, loco, in alium secessit: atq; hostibus fortiter restitit domi forisque. Ait autem Theodoret. li.2.cap.24. neutrum istorum sacerdotis tum dignitate inauguratum fuisse. Et libro quarto, capite uigesimoquinto, ait, Diodorum in Ecclesiasticis cœtibus nunquam concionari consueuisse: sed id egisse solum, ut concionantes instrueret, illisq; uim rationum & sententiarum scripturæ suppeditaret, ac Psalmodias institueret, & ad martyrū monumenta cum cæteris congregatis hymnos caneret. Theodoritus lib. secundo, cap. uigesimoquarto. tametsi Hieronymus presbyterum eum fuisse ecclesiæ Antiochenæ scripserit. Præter Flauianum autem, etiam Aphraaten in custodiendo Domini grege socium habuit: qui & ipse monastice relicta, quassatæ & fluctuanti Ecclesiæ suppetias uenerat. Theodoritus lib. quarto, cap. uigesimoquinto et uigesimoseptimo.

Cum autē Valente mortuo tranquillitati suę Ecclesia esset restituta & Meletius Antiochiam redijsset, Diodorus ab eo ecclesiæ Tarsensi Ciliciæ episcopus præfectus est, & gubernator adeò omnium Ciliciæ ac Pisidiarū ecclesijs. Theodoritus libro quinto, capite quarto & octauo. Nec quicquam ferè aliud de gubernatione aut curriculo suo alicubi extat, nisi quòd Socrates et Sozomenus retulerunt, eum simplici ratione interpretandi scripturas, allegorijs neglectis, studiosum fuisse. Socrates lib.6, cap.3. Sozom. lib. 8, capite 2. Hieronymus in expositione dicti Apostoli, ad Minerium & Alexandrū, Non omnes quidē dormiemus, uerùm omnes immutabimur, hanc eius retulit interpretationem: Diodorus, inquit, Tarsensis episcopus prætérito hoc capitulo, in consequentibus breuiter annotauit, in eo quod scriptum est, Et mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur: Si, inquit, incorrupti resurgent mortui, haud dubium quin & ipsi ad meliora mutati, quid necesse fuit dicere, Et nos immutabimur? An hoc uoluit intelligi, quòd incorruptio communis sit omnium, immutatio autem propriè iustorum? Dum non solum incorruptionē & immortalitatem, sed & gloriam consequuntur. Interfuisse eum etiam magnæ illi synodo Constantinopoli, ex centum quinquaginta episcopis à Theodosio congregatæ, Socrates idem indicauit libro quinto, capite octauo. Et Theodoritus (qui eum admiratione dignum hominem, et feruore sapientiaq; diuina plenum uocat) libro quinto, capite octauo ait, eum in ea Synodo contra Maximum Cynicum pugnasse, ac concedere noluisse, ut episcopatum Constantinopolitanum obtineret, Nazianzeno repudiato. Commentariorum autem multos post se hunc Diodorū reliquisse, Socrates & Sozomenus locis iam annotatis retulerunt: quorum tamen nullum indicarunt. Volaterranus libro decimoquinto ex historia Theodori refert, eum tanta scripsisse, quanta suo tempore nemo, de quibus in Catalogo suo Hieronymus hęc tradidit: Extant, inquit, eius in Apostolum commentarij, & multa alia, ad Eusebij magis Emiseni characterem pertinentia: cuius cum sensum secutus sit, eloquentiam imitari non potuit, propter ignorantiam secularium literarum. Suidas hunc prolixum scriptorum eius catalogū ex Theodori historia hoc modo texuit: Scripsit, inquit, uaria. sunt autem hæc: Enarrationes in uetus testamentum, totam Genesin, Exodum, ac reliquos Mosæ libros, in Psalmos, in quatuor libros Regū, in Paralipomena, in Prouerbia, Quid sit discriminis inter Theoriam & Allegoriam,

riam, in Ecclesiasten, in Canticum Canticorum, in prophetas Chronicon, corrigens errorem Eusebij Pamphili de temporibus: in Euangelia, in acta Apostolorũ, in Epistolam Ioannis euangelistæ: de illo, Quòd sit unus Deus in Trinitate: cõtra Melchisedecianos, contra Iudæos, de mortuorum resurrectione: de anima, secundum uarias eius electiones: item capita ad Gratianum contra astronomos, astrologos & fatum: de Sphæra & quinq; zonis, & de contrarijs siderum effectibus: de sphæra Hipparchi, de prouidentia contra Platonem, de Deo & dijs, de natura & materia, de Deo & materia græca erranter: Quòd inuisibilea naturæ non ex elementis, sed ex nulla re cum elementis creare sint, ad Euphronium philosophum, per interrogationem & responsionem: contra Aristotelem de corpore cœlesti: Quomodo sol sit calidus: contra illos qui dicunt cœlum esse animal. item, de eo quòd Creator semper existat, creaturæ uerò non semper: Quomodo uelle & non uelle sit in Deo æterno, contra Porphyrium: item de animalibus & uictimis. Liberatus deniq; archidiaconus Carthaginensis, in breuiario suo, quod in secundo tomo Conciliorum habetur, ait: Diodorum hunc Tarsensem edidisse libros contra Eunomium & Apollinarem, de duabus naturis, in una eademq; Christi natura.

FABIANVS.

Tribuit Fabiani nomẽ presbytero euidã Antiocheno Sozomenus libro sexto, capite nono, quem & episcopũ postea factum indicat: cuius offensa motus in hæresin Apollinarius incidit. Sed de Flauiano intelligi forte hæc possint: maximè cum & de Flauiano interdum loquens Sozomenus, Fabianum nominet. ut libro septimo, capite tertio.

THEODOTVS.

Theodotus Antiochiæ fuit, familiaris Flauiano, ac constans unà cum eo orthodoxæ fidei propagator & defensor, per multa aduersus hæreticos certamina. Qui ab Eusebio Samosateno Hierapolensiũ tandem ecclesiæ episcopus est missus. Theodoretus libro quinto, cap. quarto.

VITALIS, SEV VITALIVS alius, *ut uidetur.*

Vitalis presbyter fuit Antiochenus, sub factione Meletij, uir plurimis egregijs ornatus uirtutibus, maximè uerò doctrinæ integritate, si in ea perstitisset, & morum perfectione. Nato Antiochiæ inter Paulinũ & Apollinarem schismate, ab Apollinare episcopus creatus est is Vitalius: ad quẽ postea tristi cum naufragio famæ & salutis suæ turpiter defecit. Epiphanius pientissimũ eum uocat uirum, uita & conuersatione, insigni eruditione præditum, eloquentia & dicendi artibus, dialectica & sophistica instructum, doctum etiam græcè: in doctrina deniq; & uita adeò integrum, ut inter orthodoxos semper primo ordine collocatus fuerit. Qui & exilium passus sit, eo quòd cum Arianis cõiungere se noluerit. Fuisse aũt dissidiũ ei cũ Paulino indicat, à quo separatos conuentus celebrarit: q. in doctrina de Christo examinatus in synodo quadã, ut uidetur, Antiochiæ, cui se interfuisse Epiphanius affirmat, rectè sentire per omnia deprehẽsus sit, hoc solo excepto quòd mentẽ accepisse Christũ negarit, & pro mente deitatẽ in Christo intellexerit. Plura de eodẽ in catalogo Hæreticorũ dicentur infrà. Epiphanius lib. 3. tomo 2. hæresi 77.

EVAGRIVS.

Presbyter Antiochen' fuit Euagrius, Flauiani socius. Quem, mortuo Paulino episcopo, populus Antiochenus successorem, Flauiano repudiato, Paulini constituit. Socrates libro quinto, capite decimoquinto. Theodoretus contra leges Ecclesiasticas ad id dignitatis euectum Euagriũ scripsit, ideo quòd à Paulino solo, non adhibitis secundũ canonem pluribus episcopis, creatus fuerit. Theodoretus libro quinto, capite uigesimotertio. Ait autem Socrates, eum breui admodum tempore episcopatu functum, mortuũ esse. Meminit eius in Catalogo Hieronym', & episcopum Antiochenum uocat, qui acri & feruenti ingenio, in presbyterio, diuersarum hypotheseon tractatus scripserit, Hieronymo que legerit, sed non ediderit. Vitam quoq; Antonij monachi, græcè ab Athanasio conscriptam, in Latinum transtulerit.

FLAVIANVS.

Permulta quæ ad Flauiani huius historiã pertinent, ex superiori de Dioscoro narratione peti possunt. Antiochenus fuit, ex patricia familia ortus, sed generis nobilitati pietatem longè prætulit. Propugnator enim sub Constantio fuit dogmatũ fortissimus: et sub Leontio Ariano, qui episcopatũ Antiochenũ inuaserat, puriori ecclesiæ Antiochiæ cum Diodoto adiumenti plurimũ tulit, sedulò eam aduersus Leontij lupi insidias muniens, cum nondũ quidẽ sacerdotij munus consecutus esset. Theodoret. lib. 2. cap 24. Videtur autem presbyteri munere functus esse in ecclesia Antiochena usq; ad Theodosij tempora, sub quo episcopatũ eiusdem ecclesiæ adeptus est: uerũm magno cum periculo, quemadmodum ordine indicabimus.

Pulsus in exiliũ à Valente fuerat celeberrimus Antiochenorũ episcopus Meletius, ab Arianis quondã ordinatus. Quem cum Gratianus reuocasset, interea fortè Antiochenorũ popul' Paulinũ, qui ꝑpter excellentẽ reuerentiã in exiliũ missus nõ fuerat, episcopũ sibi præfecerat. Cũ igitur Antiochiã Meletius

tius rediisset, plebis pars quæ Meletio prius adhæserat, socium eum in episcopatu Paulino adhibere conabatur. Sed id permittere Paulinus nolebat, affirmans, præter esse canonem Ecclesiasticum, in societatem Ecclesiasticæ administrationis recipere episcopū ab Arianis ordinatum. Ex qua re populi diuisio,& motus nō leues orti sunt, cum populi pars Meletiū tamē in separato quodam ante urbem loco episcopum ordinassent. Sic in ambiguo rebus cōstitutis, sex alij episcopatū eum simul ambierunt: inter quos & Flauianus fuit. Consultantibus igitur Antiochenis de populi concordia, hæc ad eā facere uia uisa est, si scilicet cōpetitores iureiurādo adstringerentur, ne quis eorum, superstite seu Paulino seu Meletio, episcopatum eum affectaret, sed alteri, utercunq; superuixisset, relinqueret. Datum iusiurandū illud à competitoribus, & ad consensum populus Antiochensium reductus est. Socrates libro quinto, capite quinto. Mortuo autem Meletio sub Theodosio, Antiochenus populus Paulinū auersatus, Flauianum, ut qui multis laboribus iam olim Ecclesię profuisset, & pro cuiū incolumitate periculum nullum adire recusasset, episcopatu eo dignum iudicat, & Ecclesiæ ducem, autoribus Diodoro Tarsensi & Acacio Berrhœensi episcopis cōstituit, totius sacerdotum cœtus consensu, approbante uno eam electionē ore synodo tota etiam Constantinopolitana. Theodoretus lib.5, capite nono. Sed hinc & triste & diuturnū dissidiū natū est. primùm enim plurimi à Flauiano se separarunt, ac sub Paulino seorsim Ecclesiasticos cœtus coëgerunt. Rursus aūt Meletiani sub Paulino esse noluerunt. Ac mouit præstitum à Flauiano iuramentum, quod diximus, ut Aegyptij, inter quos Theophilus etiā Alexandrinus episcopus, Arabes & Cyprij, Flauiano succenserent, quòd Paulino prælatus fuisset: qui & in synodo Constantinopolitana amouendum eum episcopatu esse contenderunt, quantumuis Syri, Palæstini, Phœnices, Armenij, Cappadoces, Galatæ, ac multi ex Ecclesijs Pōticis, Flauiani partes tuerentur. Alieni tū, propter hanc ipsam causam, à Flauiano Romani etiam erant episcopi, Damasus, Syricius & Anastasius: qui sæpius atq; importunè quidem Imperatorē interpellarunt, ut de Flauiano, qui contra leges Ecclesiasticas episcopatum inuasisset, pœnas sumeret. Accersitus igitur ab Imperatore Cōstantinopolim Flauian*, uenit, causamq; suam dixit magna cum libertate. Verba ipsius ex Theodoreti narratione describimus: Si qui, Imperator, fidem meā (inquit) culpant tanquam peruersam, siue aiunt pontificatu indignam uitam meam, ipsis utar accusatoribus meis iudicibus, & stabo sententię illorum, quamcunq; tulerint: sin disceptatio est de solio & præsidentia, neque ego iudicium moror, neque cum uolentibus usur pare dimicabo, sed recedam, meq; præsulatu abdicabo. Quare tu, Imperator, soliū Antiochiæ committe cuicunq; libuerit. Hanc eius fortitudinem Imperator tum admiratus, in patriam redire eum, atque officio suo fungi iussit. Rursus pòst etiam accusant Romani: sed patrocinatur Flauiano Imperator, nec prius quiescit, quàm ad consensum & concordiam cum eo episcopos Romanos perducat. Quod & factum est, cum de consilio Imperatoris legationem episcoporum quorundam, presbyterorum & diaconorum, quorū præcipuus fuit Acacius Berrhœæ, ad Romanos misisset: per Theophilum etiam Alexandrinum, quem offensum sibi, priorem placauerat, Damasum reconciliasset: qui noxę Flauiani condonationem ad concordiam facere rati, communionē, depositis offensis omnibus, Flauiano reddiderunt, posteaquā inimicitiæ annis decem & septem durassent. Socrates lib.5, capite decimoquinto: Theodoretus lib.5, cap. uigesimotertio: Sozomenus libro septimo, capite undecimo, & uigesimo tertio. Sic non initia solum, uerùm etiā maxima pars temporis episcopatus Flauiani certaminibus, odijs & periculis plena fuit. Cū Diodoro aūt & Aphraate, quos cōiunctissimos habuit, Arianis olim fortiter restiterat. Theodorit lib.4, cap.25, 27. Sub Valentis etiam imperio Messalianos, qui Edessæ constiterant, Antiochiam uocatos, impietate eorum deprehensa, Syria tota expulit. Theodoretus libro quarto, capite undecimo. Sub Leontio Ariano, quem diximus, psalmodias alternas quondam cum Diodoro instituerat, & congregationes ad martyrum monumenta. Theodoretus lib.2, cap. uigesimoquarto.

Dogmatica quædā eius de Christo, & duabus in eo naturis, Theodoretus, q̃ & libros nonnullos eius nominat, in Dialogis suis recitat, quæ adscribimus: Audite Flauianū, inquit, qui Antiochenæ ecclesiæ clauū longissimo tēpore sapienter tenuit, & Arianicis fluctibus potentiores quas rexit ecclesias effecit, Euangelicum dictum interpretantē: Verbū, inquit, caro factū est, & habitauit in nobis, nō in carnē mutatū est, atq; Deus esse destitit: sed illud quidē fuit in æternū. hoc autē factum est ex diuino cōsilio, & ex quadā dispensatione, cū ipse suū templum ędificasset, & passione & generatione in eo habitauit. Dialogo primo Polymorph.

Idem in Dialogo secundo Inconfusi.

Sancti Flauiani episcopi Antiocheni ex Euangelio secundū Lucā: In omnibus nobia Dominus describit pietatis characterem, & uariæ nostræ naturæ ostendit uias salutis,

multasq; & euidentes præbet nobis demonstrationes corporalis sui aduentus, & diuinitatis quæ per corpus operatur. De utrisque enim suis uoluit naturis fidem facere, easq; comprobare.

Eiusdem in Theophania.

Quis uerè loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudationes eius? Quis illius in nos beneficij magnitudinem uerbis expresserit? Humana natura diuinitati coniungitur, utraq; natura in se manente.

Idem in Dialogo tertio Impatibil.

Sancti Flauiani episcopi Antiocheni in Dominica Paschæ: Propterea etiam crux nobis liberè prædicatur, & mortem Domini confitemur, nihil præbente diuinitate (est enim diuinitas impatibilis) sed corpore œconomiam implente.

Eiusdem de Iuda proditore:

Quare, quando Dominum traditū audiueris, ne diuinā autoritatem ad humilitatē & abiectionem detraxeris, neq; corporales affectiones diuinæ potestati adscripseris. Quod enim est diuinum, est impatibile, & ab omni mutatiōe uersioneq; remotū. Etsi enim propter humanitatē, suā tamē naturā nō mutauit: sed cū esset id quod erat, cōcessit diuinitas, ut corpus mortis periculum faceret.

Idem rursus in Dialogo primo Immutabil.

Sancti Flauiani episcopi Antiocheni, ex sermone de Ioanne baptista: Ne corporalem ergo coniunctionem intellige, nec coniugalem consuetudinem accipe. Tuus enim creator & opifex, corporum suum templū, quod ex te nascitur, fabricatur.

Eiusdem ex oratione habita super eum locum, Spiritus Domini super me.

Audite dicentem: Spiritus super me, qua de causa unxit me. Nescitis, inquit, quæ legitis. Venio enim ad uos unctus spiritu. Vnguntur aūt spiritu, nō natura, quę sub aspectū nō cadit: sed id quod est eiusdem nobiscū generis. Mortuus ipse sub Arcadio est: quo tempore Ioannes Constantinopolitanus deposito episcopatu fuit, cui depositioni consenti re ipse noluerit. Socrates libro septimo, cap. nono: Sozom. lib. 8, cap. uigesimoquarto.

THEODORICVS.

Antiochenus presbyter est Theodoricus, durissimo perfunctus martyrio, sub Iuliano. Bergomensis libro nono.

RELIQVI DOCTORES Ecclesiæ passim in Asia.

EVSEBIVS CAESAriensis.

Cum multę de eruditione, sedulitate & scriptis apud authores passim, Hieronymū uerò maximè, Eusebij Cæsariensis extent indicationes: de parētibus tamē ipsius, pueritiæ atq; adolescentiæ studijs, nihil ferè apud quenquā reperies. Vnus Nicephorus, narrator non satis probatus, seu fratrem Pamphili illius martyris clarissimi Cæsariensis, seu ex sorore nepotem fuisse prodidit, libro septimo, capite decimosexto. Eo fortassis, ut uidetur, adductus, quòd Pamphili sibi nomen Eusebius fecit: quasi uerò animis consentienribus ac firmis, & perpetuis amicitijs, non magis quàm cognationum uinculis usitatæ essent nominum communicationes, de qua re postea dicemus. Hieronymus interdum laudator eius, nonnunquam uituperator, Pamphili socium fuisse scripsit in Catalogo suo: diligentissimum in construenda Bibliotheca Cæsariensi, & inquirendis libris. Quo tempore autem, aut qua occasione ad episcopatum Cæsariensem peruenerit, non explicat. Sozomenus libro secundo, capite uigesimonono, narrat eum à synodo quadam Antiochiæ, (quæ Eusebium, tectè alioqui de dogmatibus synodi Nicęnę, ac tota religioue lentien tem, odio atq; inuidia episcopatu Antiochenō priuauerat) ad eandem administratiōnē uocatum fuisse: sed quam modestè Eusebius recusarit, cum turbas plebis ex abdicatione Eustathij nō mediocres exortas animaduertisset. Extant de utraq; re, & dissensione scilicet plebis Antiochenæ, nata post Eustathij depositionem, & modestæ recusationis Eusebij cōmendatione, Imperatoris Constantini testimonia, in lib. tertio de uita Constantini: cui familiaris cum primis fuit, ut postea dicemus. Laudē certè ei humanissimus Imperator tum eruditionis, tū mansuetudinis tribuit in Epistola ad populū Antiochenū, de qua iam diximus: quemadmodum & à uaria eruditione Basilius eum commendauit, in libro de Spiritu sancto. Hieronymus item studiosissimum eum scripturarum diuinarum dixit: ac uirum tum in diuinis scripturis, rum scriptorum Ethnicorum monumentis peritum. Quod etiam scripta sua sibi testimonio sunt: quæ si quis leget, fœlicitatem ingenij, & excultam ac perpolitam omnis generis sacris simul & prophanis studijs facundiam deprehendet.

Hieronymus infinita eum uolumina edidisse scripsit. ex quibus reliqui hodie sunt libri quatuordecim de præparatione Euangelica, quos latinos fecit ante annos quinquaginta Georgius Trapezuntius, uir utriusque linguæ peritissimus. Quos libros ante synodum Nycænam ab Eusebio scriptos, idque uerisimile fieri ex aliquibus sententijs in eo opere, ab Ariana labe non alienis, idem autor est. Nam de Eusebij Arianismo ante eam synodum, quædam postea nobis monenda erunt.

Libri

Libri item alij decem de Euangelica demonstratione, Latinitate donati à Donato quodam Veronēse. Rursus alij nouem Historiæ Ecclesiasticæ libri, Hieronymo probati, quos & Latinos se fecisse testatur in Apologia aduersus Ruffinum, editi sunt iam olim sub Ruffini interpretatione, opera uiri undiquaq; doctissimi Beati Rhenani: sed descripti sine adiumento Græci exemplaris, ex uetustis Latinis codicibus, nuper uerò in Latinum conuersi à Vuolffgango Musculo.

Chronicon item, translatum ab Hieronymo. Id uerò, priusquam historiam pleniorem illam inchoauerat, scriptū à se fuisse, indicat in procemio historiæ Ecclesiasticæ. Vtromque uerò opus decreto suo, propter rerum cognitiones necessarias, Gelasius eius nominis Papa primus, lectione dignum censuit ac probauit. Nam quod paulo pòst in eiosdem censura libronum & autorum sequitur, Historiam Eusebij Pamphili apocryphamesse, sine dubio ab asino aliquo insertum est. Quomodo enim sine interuallo, quasi sui oblitus, librum paulo antè à se probatum, mox rursus improbaret?

Extant postremò libri quinque de uita Constantini, quorum quintus, Sermonis ad conuentum sanctorum titulo inscriptus est: in Latinum primùm conuersi ab Ioanne Porcesio: nuper uerò à Vuolffgango Musculo. Horum uerò librorum Hieronymus non meminit. Conuelluntur à Ruffino in procemio libri primi Historiæ Ecclesiasticæ, quasi in quibus occupatus Eusebius Imperatoris immodica laudatione, & orationis affectata sublimitate, res gestas minus exactè prosecutus sit. Habeot adiuncta Eusebij quædam operum exemplaria, ut illud quod Basileæ anno quadragesimonono editum est, alia quædam: uidelicet, Librum unum Eusebij contra Hieroclem, Zenobio Acciaiolo interprete: Et librū unum de Philosophorum circa res naturales & mundi fabricam dissensionibus, qui in Græco exemplari decimusquintus liber est de Præparatione Euangelica, Latinè redditus à Marco Hoppero. Ex illis porrò quę non habentur hodie, hos enumerat Hieronymus: ut,

Libros quinque *θεοφανείας*, hoc est, diuinæ apparitionis.

Chronicorum canonum omnimoda historia, eorumq; epitome.

Librum inscriptum Euangeliorum *διαφωνίας*, hoc est discordantia.

In Esaiam libros decem. de quibus in prologo in explanationem decem uisionum Esaiæ, ad Amabilem episcopum, idem sic censuit: Eusebius historicam expositionem titulo repromittens, interdum obliuiscitur propositi. Et in enarratione capitis decimioctaui Esaiæ: Eusebius, inquit, Cæsariensis historicam interpretationem titulo repromittens, diuersis sensibus euagatur: cuius cum libros legerē, aliud multo reperi quàm indice promittebat. Vbicunque enim eum historia defecerit, transit ad allegoriam: & ita separata consociat, ut mirer eum noua sermonis fabrica, in unum corpus lapidem ferrumq; coniungere.

Contra Porphyrium, Eusebij ætate in Sicilia aduersus Christianos scribentem, libros 30. quorum uiginti tantum uisos sibi Hieronymus ait. Item *τοπικῶν* librum unum, & Apologiæ pro Origene libros sex. De uita Pamphili libros tres: cum unius saltem eodem argumento meminerit ipse libro sexto historiæ Ecclesiasticæ, capite trigesimoseptimo. Libros item alios de Martyribus. Sed & ipse testatur libro quarto, capite decimosexto, scriptum à se esse librum de Antiquis martyribus. Postremò in centū quinquaginta Psalmos eruditissimos commentarios, & multa alia, inquit Hieronymus.

Porrò in septimo de Demonstratione Euangelica libro affirmat, se scripsisse quoq; libros Quæstionū & solutionum, ad seriem & enarrationem generis Christi pertinentium. In septimo uerò Præparationis Euangelicæ libro ait, se scripsisse librū De doctrina priscorum uirorum. Meminit & descriptionis terræ sanctæ ab Eusebio editæ, Hieronymus in Apologia aduersus Ruffinū, quam à se Latinam factam ibidem testatur.

Nunc de doctrina Eusebij pauca quædam dicturi, prius hoc monemus, quòd Arianismi errore suspectū eum Hieronymus ubiq; fecit. In Apologia enim aduersos Ruffinum, doctissimum eum quidem dixit, sed non catholicum, ut qui per sex libros (quos uelit incertum est, nisi fortè eos de Præparatione Euangelica) nihil egerit aliud, quàm Origenem suæ ostenderit fuisse fidei, id est, Arianæ perfidiæ. Et ponit, inquit, multa exempla, & hoc constanter probat. Et in eadem apologia rursus: Laudaui Eusebium in Ecclesiastica historia, & cōnum ex eo Arianus sum, quia Eusebius, qui hos libros condidit, Arianus est? Quale quiddam & in epistola ad Mineriū & Alexandrū habet. Quod de eo uerò & Athanasius non obscurè retulit in decretis synodi Nicænæ, Arianum scilicet fuisse, priusquam fidei formulæ à Synodo dictatæ subscriberet: sed postea resipuisse. Plena denique delyrij Ariani est epistola eius ad Paulinum, apud Theodoretum libro primo, capite sexto. Sed & Arius ipse eum secum sentire scripserat ad Eusebium Nicomediēsem, quemadmodum ibidem Theodoretus indicat.

Cæterùm de aliquibus partibus doctrinæ Christianæ mediocriter loquitor, quemadmodum & suprà ostendimus. De effectibus uerbi, cum philosophorum doctrina nequaquam conferendi, inquit libro primo de Præparatione Euangelica, capite tertio: Gentiles uns Saluatoris sola doctrina, simul Græci ac Barbari, qui non ficto animo uerbum Christi audiuerunt, ad tantum philosophię peruenerunt, ut solum uerum Deum, regem ac Dominum cœli & terræ, solis, stellarum, totiusq; mundi creatorem colant atque sequantur: quodq; cunctis uiribus sic conantur uiuere, ut uel oculos coerceant, ne quid cupiditate tracti turpiter uideant, sed ab ipsa mente omnem animi morbum depellant: à periurio absint, quoniam ab ipso non iurandum esse audierunt. ita & non quodque, nec in quotidiano sermone inania uelia proferre: sed ita diligenter in omnibus te ipsum custodire, ut nec falsum, nec iniuriosum, nec turpe in labijs uerbum habeas: quoniam ille dixit, De omni ocioso uerbo rationem dabitis in die iudicij, quam philosophorum uitam nō excedit? Ad hæc etiam, quòd simul cuncti & innumerabiles uiri & mulieres, seniores & pueri, serui & liberi, nobiles atque ignobiles, docti simul atque indocti, in omni ab ortu solis ad occasum loco ubi homines habitant, quotidie fermè ad percipiendam disciplinā Christi (qua nō solùm à turpi facinore, uerùm etiam à cogitationibus inhonestis abstinere, quaque uentrem ac ea quæ sunt sub uentre domare docentur) confluāt, quòd uniuersi in diuina, piaque disciplina exercentur, excelso animo contumelias ferre, nullam uindictam appetere, item & appetitum omnem temerarium superare ac uincere, indigentibus de re sua offerre, omnem hominem iure naturæ fratris ac proximi loco diligere. Hæc omnia si quis simul collecta cōsideret, nónne fatebitur, maxima & sola uera bona cunctis esse hominib. prædicatione Christi oblata?

Ait & de duplici scripturæ sensu, libro nono de Demonstratione Euangelica, demōstratione prima: Per totam sacrosanctam & à diuino spiritu traditam scripturā, si quis eam ad sensum interpretetur, primùm sit propositum, ut mystica quædam diuinaq; doceat, seruato tamē, saltem in parte etiam uulgari, apertoque sensu eorum quæ historicè gesta sunt. Libro decimoquarto de Præparatione Euangelica, capite primo probat. In scriptura ueteris ac noui testamenti nullam esse discrepantiam. Ait & antiquissimam esse Christianorum religionem, libro primo Ecclesiasticæ historiæ, capite primo: Non est, inquit, nouella neq; peregrina Christianorum religio, uel nuper exorta: sed si fas est liberè indicare quod uerum est, prima omnium, atq; ex ipsa simul mundi origine ac natiuitate descendens, eodem Christo Deo doctore & institutore, iam inde ab initio speciem formamq; suscipiens.

De Deo rectè ubique sentit, unum nimirum esse æternum, uerum, omnipotentem Deum, omnium conditorem & conseruatorem: cuius loci testimonia suprà indicauimus. Libro de Præparatione Euāgelica undecimo, capite septimo ait: Deus, si fas est dicere, nec est in tempore aliquo, sed in æterni tate immobili: cuius nihil prius, nihil posterius, nihil futurum, nihil præteritū est. sed cum unus sit ens, in uno nūc illud quod est, semper repleuit. Solum igitur ipse uerè est ens, quod nec fuit, nec futurū est, nec incœpit, nec cessabit: & sic ipsum colere ac salutare oportet. Et lib. sexto de Præparatione Euangelica, cap. quinto: Causa omnium, inquit, & quę libertatis nostræ sunt, & quę naturę corporis sunt, & quæ accidūt extrinsecus, Deus est, à quo uniuersa quę sunt producuntur. de omnibus enim quæ sunt, scriptura id dicit: Quoniam ipse dixit, & facta sunt, &c. Vnum autem eundem Deum in trinitate esse, pspicuis testimonijs probat, ex ueteri & nouo Testamento excerptis, libro septimo de Præparatione Euangelica, capite quinto. Iusticiæ, inquit, solem, id est filium Dei, et sanctum spiritum ei annexū, unà cum Deo ac patre creatorem atq; gubernatorem scriptura confirmat, quem unum Deum ab uniuersis, sicuti pātrem ac Dominum, hymnis glorificandum Propheta præcepit dicēs: Laudate Dominū de cœlis, &c. Item paulo pòst: Solum autem Deum, & Verbum, ac spiritum eius, qui cœlum & terram & omnia quæ in ipsis sunt creauit, &c. colimus atque adoramus.

De Christo, lib. 2 de Demōstratione Euangelica, cap. 3 ait: Quæ ad propositam à nobis Theologiā pertinēt, cum omnē exempli cōparationē exoperēt, nihil tale, quale ex corporib. manat, præ se ferōt: sed cogitationi solertissimè inruendū quasi in speculo præbēt, docentq; esse filiū qui genitus sit, non illum quidem qui certis temporibus nō fuerit, posterius autem sit natus: sed qui sit ante tempora æterna, atq; anteeat, & tanquā filius unà cum patre semper degat: neque uerò qui nō sit genit⁹, sed ex patre nō genito genitus, qui unicus sit, qui Verbū, qui Deus de Deo, nō diremptione aliqua, aut sectione, aut diuisione, de substātia patris product⁹: sed q de patris cōsilio ac uirtute omnē elocutionē omnemq; cogitationē superante, ab æuo, ac potius ante omne æuū, essentiā sit nact⁹, modo quodā q neq; uerbis cōprehēdi, neq; ratione colligi à nobis possit. Siquidem generationē eius

eius (Esaias inquit) quis enarrabit? Et quemadmodum nemo nouit patrem nisi filius, sic filium quoq; nemo nouit, nisi unus qui genuit illum pater. Et libro septimo de Præparatione Euangelica, capite qointo: Quid autem sit sapientia, & unde nata sit, dicam, & non occultabo. Spiritus ipse est intellectualis, sanctus, unigenitus, omnipotens, omnia penetrans: uapor enim est uirtutis diuinæ, & fluxus gloriæ omnipotentis, uerissimus fulgor æterni luminis, & immaculatū speculum uirtutis diuinæ, ac bonitatis eius imago, ab extremo ad extremū omnia transiens, ac omnia rectè gubernans: quod quidē diuiourą uerbum à patre ad hominum salutem missum scriptura cōfirmat: quod Deum & Dominum, id est creatorem & gubernatorem à Mose prophetisq; appellari conspicimus. Venit autem ad homines, homine assumpto, à patre missom, propter salutem nostram. Coæternum item filium esse patri, libro primo Ecclesiasticæ historiæ, capite primo, inquit: Fuisse ab initio, imò & ante omne quod dici potest initium, ab ipso patre progenitam sapientiam constat.

De duabus in Christo naturis, libro quarto de Demonstratione Euāgelica, capite decimo: Communi more, inquit, ne uersari quidem nobiscum, haud indignum sua maiestate iodicauit: interim tamen nusquam desinens esse quod erat, sed in homine pariter Deum conseruans. Itaq; statim in primo ad homines descensu, cum Deo diuinam cōmiscet nostri ortus admirabilitatē: quippe qui more nostro sit editus, & mortalis instar hominem indutus, sed non tanquam homo, uerùm ut Deus de purissima, nullasq; experta nuptias uirgine. Cuiusmodi multa testimonia, Deum scilicet uerum & hominem Christum esse, recitat libro primo Ecclesiasticę historiæ, capite primo.

Sic & de merito & beneficijs Christi, lib. quarto de Demonstratione Euangelica, cap. ultimo: Verus, inquit, Saluator ac Dominus noster IESVS, cum ad nostram usq; descenderit seruitutem, peccata nostra sustulit, atq; humanas sordes abstersit: & quæ illi in passione probra illata sunt, ex mansuetudine, charitateq; erga nos sua sustinuit. Quapropter Esaias sic ait: Hic peccata nostra fert, & pro nobis est in dolore, &c. Et in præfatione libri decimi demonstrationis Euāgelicæ: Oportebat, inqoit, agnum Dei, qui à maximo pontifice assumptus fuerat, pro reliquis cognatis agnis, & pro omni humano grege, Deo uictimam offerri. Libro decimo de Demonstratione Euangelica, demonstratione prima: Multis patientibus & peccantibus membris, ipse quoque ratione consentientis sibi inuicem naturæ (quandoquidem cum Dei uerbum esset, ei placuit & serui formam accipere, & communi omnium nostro domicilio copulari) patientium membrorum labores in seipsum assumpsit, & nostras ualetudinis infirmitates suas fecit, & ex legibos humanitatis pro omnibus nobis & dolores & labores sustinuit. Cæterùm non modò rebus his gestis Dei agnos, uerumetiam pro nobis tormenta passus, supplicioq; affectus, quo ipse qoidem dignos minimè erat, sed nos ipsi propter multitudinem peccatorum, ut peccata nobis dimitterentur, autor existit: utpote qui pro nobis & mortem subierit, & uerbera & probra & contumelias, quibus nos digni eramus, in seipsum transtulerit: & execratio pro nobis factus, execrationem quæ nobis debebatur, ad seipsum attraxerit. Libro de demonstratione Euangelica cap. secundo ait, Christum pro salute tam gentium quàm Iudæorum è cœlo uenisse: Etiam illud, inquit, planū est, quòd non solum propter impietates Iudaicæ gentis Dominus de cœlo descendit, sed etiā propter salutem & uocationem gentium cunctarum. Deniq; lib. 4. de Demonstratione Euāgelica, cap. 3, omnia docet esse tenebras, extra filij Dei cognitionē: Quicquid, inquit, ab hoc alienū fuerit, tenebræ erūt, nō lumen.

De spiritu sancto distinctè itē dixit lib. 7. de Præparatione Euāgelica, cap. 5: Tertiò spiritus sanct⁹ additur à scriptura, quē sicuti patrē & uerbū suū eadē dignitate atq; honore honorari pcipit. Tertius igitur à patre spirit⁹ esse ostēditur, tanq̃ à patre p sapientiā elucēs.

De creatione rectè sensit, diuina prouidentia existere omnia, ac gubernari, nec malorū autorē esse Deū, sicut lib. 13. de Præparatione Euāgelica, cap. 2 inqnit: Sit ista prima formula, quòd nulli omniū liceat malorum, sed bonorum solummodo causam Deo attribuere. Idem in libro aduersus Hieroclem: Dei certè prouidentia, inquit, omnia complectitur ac continet, legibusq; diuinis machina totius mundi disponitur.

De angelis omnino loquitur ex sententia epistolæ ad Ebræos, lib. septimo de Præparatione Euangelica, cap. 6. Et lib. 3 de Demonstratione Euangelica, cap. 5. De qoibus & libro 4. Demonstrationis Euangelicę, cap. 1, sic ait: Cum Deus omnem rationalem creaturā in lucē producturus esset, incorporeas quasdam atq; intelligētes & diuinas potestates, angelosq; atq; archāgelos, materiæq; expertes, & ab omni parte puros spirit⁹ produxit.

Ita hominem in libertate uolūtatis à Deo primùm cōditum, ibidem statim subiungit hoc modo: Animas præterea hominū (produxit) quę solutam ac liberā uoluntatis atq; arbitrij, tam ad bonum quàm ad boni cōtrarium, naturam acciperent.

 Contrà

sine uxore esse, statuat. Sic enim ait libro primo de Demonstratione Euangelica, capite nono: Oportere, dicit sermo diuinus, episcopum unius uxoris uirum esse: ueruntamen eos qui sacrati sint, atque in Dei ministerio cultuq; occupati, cōtinere seipsos deinceps à commercio uxoris decet. Qui aūte non ad tantum assumpti sunt sacerdotij munus, ijs idem sermo diuinus indulget, ac prō pemodum palàm omnibus prædicat, quòd utique honorabile sit coniugium, & torus immaculatus, fornicatores autem & adulteros iudicaturus sit Deus.

De errore Eusebij diximus suprà, fuisse scilicet eum Arianum ex professo ante Nicænā synodum: in qua resipiscens, fidei patrum orthodoxorum cōsensit, eamq; publico symbolo professus est. Trapezuntius, in libris de præparatione Euangelica, quędam inesse eenset à prauitate Ariana non aliena: ideoq; uerisimile esse, editum fuisse illud ab eo opus ante synodum Nicænam. Tametsi in libro primo, capite primo, eiusdem operis; ac postea subinde, Eusebius filiū Dei dixerit, Deū uerbum. Nisi forsan hoc non satis Theologicè & nouè dictū sit lib. quarto de demonstratione Euangelica, cap. decimo: Christū descēdisse ad homines, ut uel angelis suis pro hominū salute opē ferret. Ac quod ibidē de angelis dixit: Cum præsens à proprijs angelis, illis inquam qui prius gentibus præfecti fuerant, uisus esset, illi continuò suum adiutorē suumq; Dominum oppidò agnoscentes, maxima cum lætitia accesserunt, eiq; ministrare cœperunt. Et: Hos igitur tanquam proprios angelos, sui ipsius indigentes auxilij, sic sanè recepit. Qui uerò iā diu in medijs hominibus uersabātur & uolitabant, quiq; & obscurè & euidenter in terra potentiam atq; imperium obtinebant, eos ingenti diuinaq; potestate fugatos subegit, &c.

Magno deniq; studio pro defendenda & cōfirmanda religione Christiana egisse, libri ipsius propemodū omnes, præcipuè uerò illi quos Demonstrationis Euangelicæ nomine inscripsit, testes sunt. In libris uerò de præparatione Euāgelica, Ethnicorū omniū, de multitudine deorū, turpē errorē, tū de fati etiā necessitate, & captādis oraculorū responsis uanam superstitionem, adeoque totam eorum religionem euidentissimis rationibus confutauit. Hebræorum contrà, ceu uerā sinceramque, diuinis testimonijs comprobat: quod & in omnibus de Demonstratione Euangelica libris diligentissimè præstat, subinde aduersus Ethnicos, Iudęos & hæreticos decertans. In decimoquinto libro Præparationis Euangelicæ, philosophorū stultas de rebus sublimibus, & captū humanū superātibus opiniones recitat, & inanes prorsus esse decernit. Hierociē uerò, unà cum Philostrati nugis, quorū uterq; Apolloniū Tyaneū Christo cōferre & æquiparare ausus fuerat, cōstantissimè cōfutat. Quomodo aūt hæreticorum omnium à nato Christo ad sua usq; tempora, opiniones, in libris de Historia Ecclesiastica commemorans, easdem simul incessat & damnet, libri ipsi testimonio sunt.

Synodo eum Nycænę interfuisse, suprà aliquoties meminimus: in qua quid egerit, suo loco ostendimus. Inter præsidentes ac præcipua authoritate doctores eum fuisse, Sozom. retulit lib. 1, capite decimonono. Formulam certę fidei, qua post eam synodū nullā unquā extitit rectior, proprio symbolo, ueluti diximus, confirmauit. Magnam prętereà sibi fuisse cum Imperatore laudatissimo Cōstantino Magno familiaritatem, testatur ipse in libris quos de uita eius Imperatoris conscripsit, in quibus Constantini aliquot ad se epistolarū exempla commemorat: primā scilicet de Ecclesijs restaurādis ante synodū, lib. secundo: proximam, in qua Imperator modestiā eius laudauit in recusatione episcopatus Antiocheni, libro tertio: tertiam, de comparandis rebus necessarijs ad descriptionem librorum sacrorum, libro quarto.

Sed quę cōiunctio illi religiosa & societas cum martyre celeberrimo Pamphilo Cæsariensi fuerit, commune nomē indicat: quòd ob amorem & amicitiam Pamphili, cognomenti loco ipsum sibi fecisse Eusebium, Hieronymus in catalogo retulit, & in Apologia aduersus Ruffinum, ubi: Eusebius, inquit, & Pamphilus, tantam inter se habuere concordiam, ut unius animæ homines putes, & ab uno alter nomen acceperit.

Mortuus tandem Eusebius est paulo pòst, cum literis Cōstantini iunioris Athanasius instructus, ab exilio Treuirensi Alexandriam reuersus est, circa annum Domini (ut uidetur) trecentesimum quadragesimum secundum. Sozomenus libro tertio, capite secundo.

DE GREGORIO NAZIANZENO, Theologo.

Natus est Gregorius Nazianzi, quod oppidum uicinum Cæsareæ Cappadociæ, paruū fuit: sicut eius obscuritatē & ignobilitatē ab Arianis sibi exprobatā fuisse Gregorius ipse retulit, in oratione ad Arianos de se ipso. Parentes autem habuit tenui fortuna: quēadmodum rursus indicat ipse, obiectām sibi ab Arianis esse paupertatem, & agellum infertilem, in oratione, Cum ex agro reuerteretur, & ad Arianos. Pater, cui & ipsi nomen fuit Gregorius, ex familia ortus erat nequaquam pia, sed quæ Hypsistariorū errore stulto & delirio implicata esset: quemadmodum ipse narrat in oratione In funere patris.

Fuit autem Hypsistariorum religio, hæresis quædam absurda, ex duabus conflata diuersissimis rebus, Ethnicismo nimirum & Iudaismo: quam qui profitebantur, solum cr ea torem omnium uenerari se dicebant, idola quidem & sacrificia & circumcisionē reijciētes, sabbatnm autem bonoranres: uenerātes & ignem & lampades, & ciborum delectus scrupulose faciētes. Quo delirio cum & ipse Gregorij pater primùm teneretur, ut in quo natus & educatus esset, tempestiuè tamen eum abiecit: & solo patrio relicto, ad Christianos profectus est. à quibus in religione Christiana erudirus, tantos in ea progressus fecit, ut pastor tandem & episcopus Nazianzensi ecclesiæ præfectus sit. Mater appellata Nonna, pia & sancta fuit, pijs etiam & sanctis maioribus nata: quæ cum Nazianzeni patri nupta fuisset, masculam sobolem à Deo precibus impetrauit, quemadmodum in uita Nazianzeni Gregorius Nyssenus retulit. Natus igitur his parentibus Nazianzenus, statim à puero paternis moribus imbutus est: & in literis, quibus erudiri pueritiæ ætas solet, quòd ingenij fœlicitate præditus esset, ita profecit, ut æquales omnes superaret. Disciplinas autem triuiales & iuueniles, posteaquam uix obiter attigisset, prorsus tanquam inutiles fastidiuit: fœlicior hac in parte Basilio, qui se io illis optimam & magnam adolescentiæ suæ partem frustra cō sumpsisse, luget alicubi, & queritur.

Progressus deinde ad annos pubertatis Gregorius, eloquentiæ studia amare cœpit: quorum desiderio Cæsaream, ubi tum, si alibi usquam, præcipua florebant doctrinarum studia, se contulit, quo tempore post longa exilia eò reuersus fuerat senex Athanasius: cuius uidendi & audiendi gratia, sine dubio eò à patre consilio bono missus est. Ibi igitur cum optimis & præstantissimis concertatus præceptoribus, incremēta ingenio suo attulit maxima. Atq; inde Alexandriam progressus est ad Pharum, ut hominum mores inspiceret, & prudentiam addisceret. Inde rursus per mare Parthenium naui Aeginetica abijt Athenas, nondum adhuc baptizatus. Sed nauigationem ualde infœlicem expertus est, quemadmodum prolixè ipse commemorat, in oratione de funere patris. Turbulentissima enim tempestate exorta, in periculo maximo tota fuit nauis: nec aliud quàm interitum certum, omnes qui in naui erant, imminere sibi facilè prospiciebant. Quid tū igitur Gregorius? Concionari incipit in medijs fluctibus, atq; exemplis & miraculis diuinę liberationis in similibus periculis, ex sacris literis petitis, animos eorum confirmat: & preces addit, quibus impetrat, ut in tranquillitatem & serenitatē tempestas primùm & maris sæua desinat: deinde uerò, ad Dei ueri cognitionem infideles quotquot in naui erant, diuina conspecta liberatione, quam à Deo suo Gregorius impetrauerat, conuertantur. Narrat Nyssenus, ostensam partem aliquam eius periclitationis filij fuisse parentibus per somnium: quod nos breuitatis causa prætermittimus. Venit ita eo itinere Gregorius Athenas: quò etiam non multo pòst Constātinopoli accessit Basilius. Quo cum, quo pacto animum & studia sua Gregorius coniunxerit, & necessitatē perpetuam contraxerit, in expositione uitę Basilij diximus. Ibi igitur contobernales & sodales facti, & diuinum planè, ut Sozomenus ait, amicorū par Gregorius & Basilius, in omnibus artibus & uirtutibus fœlicissimè progressi sunt. Interea Gregorius trigesimum ætatis simul & studiorum suorum ingressus annom, in patriam redijt, & baptizatus est. Post Baptismū in ocio & solitudine, ad quam eum natura sua rapuit, studijs operam dedit, incumbens maximè sacrarum literarum uoluminibus, ex quibus solis ueritatem petendam esse perspiciebat. Quod genus uitæ tantisper exercuit, dum ad sacerdotium eum pater capessendū exhortatus est, ac in presbyterorum ordinem iouitū & reluctantem elegit: sicut ipse in quadam epistola ad Basilium testatur, se ad presbyterium accipiendum coactum fuisse. Cum autem breui tempore eo officio in Ecclesia functus esset, in Pontum ad Basilium abijt, qui secretè ibi in monasterijs philosophabatur: quò ut ueniret, ac uitam suam ad studia secum coniungeret, à Basilio per epistolam inuitatus erat, quæ inter Basilij opera extat. Pertinet huc Apologeticus Nazianzeni, in quo rationem reddit, quamobrem in Pontum, presbyterium fugiens, coactus esset. Vixerunt ibi simul per annos tredecim, non in ocio, sed studijs, & collatione scriptorum, quibus uniuersæ Asiæ ecclesias erudiebant, & ueritatem tuebantur ac propugnabant contra Arianos: item, in precationibus, psalmodijs, & alijs exercitijs, quorum magna cum uoluptate subinde in epistolis suis aliquot Gregorius meminit. Interea domi Cęsari us frater moritur: quem acerbissimo dolore lugens pater nonagenarios, Gregorium ad se reuocauit. Narrat Nyssenus, eo tempore in tantos erupisse furores hæresim Arianam, fultam manu & impietate Constantij, ut uidetur, regis, ut episcopi plurimi in exilia pulsi sint: alij uerò metu perculsi, alij blanditijs, alij pecunia sollicitati, nonnulli ingenij simplicitate decepti, subscripserint. Inter quos & Gregorij pater fuerit: à cuius communione, quia & ipse subscripserat, monachi eius regionis

nis & maxima pars populi se subtraxerit: sed filij Gregorij precib. ad Deum, & admonitione resipuerit, & Ecclesiæ restiturus sit.

Com autem Iulianus, cuius improbitatẽ iam olim Athenis Gregorius taxauerat, & si quando rerum potiturus esset, Imperium eius Christianis perniciosum & luctuosum fore, ex moribus atq; alijs malæ naturæ signis diuinauerat, literarum studijs Christianorum liberis interdixisset: Gregorius sacras historias & pia argumenta Iambicis ac Heroicis, aliorumq; aliquot generum uersibus complexus est, & pueris in ludis discentibus proposuit. Iuliani uerò impietatem notauit infamia, & paganismi sui turpitudines & monstra in odium omnium & risum adduxit.

Interea inter Eusebium episcopum Cæsariensem & Basilium presbyterum offensa intercesserat: & Valentis persecutio in Ecclesias grassari cœperat: cum ab Eusebio Gregorius in Pontum ad Basilium (eò enim Eusebij iniurias fugiens concesserat) missus est precatos, ut inimicitias missas faceret: & Ecclesiæ, per furores undique in ora Cæsariensium grassantium hæreticorum, adflictæ & turbatæ succurreret, si saluam eam uellet. Venit igitur ad Basilium Gregorius, atque ut Cæsaream rediret persuasit: ubi aliquadiu commoratus ipse etiam Gregorius, Basilium in impugnandis hæreticis communi adiuuit opera.

Postea cum in Eusebij mortui locum Basilius episcopus substitutus esset, ipse ab eo episcopus Sasimorum factus est: de qua re, patre & Basilio præsente orationem habuit. Eom uerò locum, ut incommodum propter ciuiles turbas, aliasque molestias ocio & studijs inimicas, mox deseruit, & curam ac ministerium quoddam suscepit ægrotorum: nec adduci se multis patris precibus passus est, ut episcoparum Sasimorum reciperet. Hoc tamen ab eo pater plurimùm solicitando, precando, monendo, & pro autoritate sua in filium efflagitando obtiouit, ut in gubernanda Nazianzensium ecclesia socium se ei adiungeret. Is enim anno centesimo ætatis suæ uicinus tom erat, cum nec inferior multo esset mater. Ibi igitur partem laborum patris confecti senio, in se suscepit Gregorius: & in Ecclesia publicè, quandiu in uiuis pater mansit, quin & post mortem eius docuit: utriq; uerò, & patri & matri, omnibus pietatis officijs & obsequijs seduló adfuit.

Cum iam uerò diem suum obijsset pater, posteaquam in sacerdotio annos uixisset quadraginta quinque, oratione eum laudauit funebri: ac matri uiduæ, aliquodiu adhuc superuiuenti, famulatos est. Qua uerò defuncta, Nazianzum reliquit, ac Seleuciam profectus est: ubi in domo quadam contigua monasterio uirginum sanctæ Teclæ habitauit. Inde tamen Nazianzum rursus redijt, sed priuatus uixit: nec flecti populi ullis precibus & solicitatione potuit, ut Ecclesiæ gubernationem reciperet.

Constantinopolim autem postea diuinitus admonitus accessit, quo tempore in admodum turbulento statu Ecclesia erat, labefactata & quassata non ab Arianis solom, per uniuersum penè terrarum orbem Ecclesias miserè uastantibus: sed etiam à Pneumatomachis, qui recens magna frequentia Constantinopoli exorti fuerant, & multitudinem ingentem seduxerant: cuius maiorem tamen partem recuperauit, docens in paruo quodam templo, cui Anastasia nomen erat, cæteris omnibus templis ab Arianis occupatis.

Nondum omnino sopitum malum illud erat, cum in aciem nouo prodit delirio Apollinaris Syrus, ueram negans incarnationem Domini, in anima factam fuisse rationali, sed carnis solum & animæ irrationalis assumptionem. Aduersus eum igitur, & sectatores eius, nouum oboritur Gregorio certamen, qui plurimos quidem ab hæresi illa eripuit, sed nõ sine magno suo periculo. Nam qui cum Apollinari erant, uulgi animos ementitis exacerbabãt calumnijs, quasi duos Gregorius doceret esse filios. Quamobrem comprehensus, & ad tribunal tanquam seditiosus tractus: sed inde tamen, defensionis diuinæ beneficio, sine supplicio dimissus est: cum furore populi insanientis, inter ducendum, hoc tantum in ore habuisset: Propter nomen tuum CHRISTE, etiamsi ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Ac uidetur ipse allusisse ad eas turbas in oratione Coram centum & quinquaginta episcopis, ubi sic ait: Non'ne persecutionẽ pertulimus? non'ne iniuria sumus affecti? non'ne ab Ecclesijs sumus expulsi? non'ne populum sustinuimus insanientem?

Illustrauit autem uehementer tum nomẽ tum laudem Gregorij ea, supra cæteras uirtutes eius & labores, persecutio: adeò ut ad eum Petrus Alexandrinus episcopus, qui Athanasio successerat, ultrò miserit, episcopatum Constantinopolitanum illi decernens: quem & obtinuit tandem, iudicio & authoritate multorum clarissimorum episcoporũ: sed ultrò mox deposuit, ut post ea dicem⁹. Prius enim cõmemorabimus, quos sibi ludos tum fecerit Maximus quidã philosophus. Is cum ex Cynicorum fuisset turpissima professione, à Gregorio conuersus, baptizatus, & in cleri ordinem tandem admissus

missus erat: in qua dignitate defectioné moliti à Gregorio, quem anthorem habuerat omnium eorum beneficiorum, quibus ex Cynico caue, cum laude & dignitate Christianus factus fuerat, cœpir, hac fraude & insidijs. Rè prius & consilio suo communicato cum presbyrero quodam, Alexandriá ad Petrum episcopnm misit, eiq; delata magna pecuniarũ copia persuasit, ut oblitus Petrus (quanquam id Theodoretus non Petro, sed Timotheo Petri successori tribuit, lib. quinto, capite octauo) uec honestè nec prudenter ordinationis collatæ Gregotio, Constantiuopolim miserit, qui suo nomine & autoritare, Maximũ episcopum, Gregotio repudiato, legerent. Ita igitur à paucis, cum in Ecclesia usitaro modo, per populi, nouitaté & indignitatem non ferentis, tumulruationé nõ posset, Maximus in domo Cantonis cuiusdá episcopus creatus est. Quod factum, iterum periculum Gregotio attulit: accusante eum populo, ac cum eo expostulante, quasi Maximo ipse suis quodammodo beneficijs occasioné episcoparui insidiandi, & ansam prębuisset. sed excusauit se rum Gregorius mitissima oratione, quá Nyssenus recitat: ac de Maximo beneficijs ad rapiná episcopatus prouocato, placidè respondit: Malitiam nou præuit disse, nequaquá facit reum: hoc enim solius Dei est. Postea in patriam redire secum planè cõstituerat: sed ne id faceret, aut posset quidem, à populo prohibitus est: quodá, cùm omnibus ad irer paratis iamiá urbé egressurua esset, sublata uoce exclamante, Aude páter ac tecũ Triniratem ipsam eijce. Ad quam uocé Gregorius impetum suum cohibuit, ac Constantinopoli mansit: ibiq; multo cum fructu, laude & admiratione assiduè, fideliter & constanter docuit, & Theologus ob excellenté doctrinam appellatus est, nondum tamé Episcopi sibi nomen usurpans. Docuir auté, ut diximus, in angusto quodá templo, donec ad Imperij gubernacula collocatus Theodosius, optimus Imperator, q maximi Gregotiũ fecit, & in precio habuit, Ecclesiá Atiauis eripuit: ac in eá, Arianis represis, Gregotiũ deduxit, eiq; dixit: Pater, tibi & sudoribus tuis Deus pet nos Ecclesiam tribuir.

Eiecti igitur Ariani, odia iu Gregotium, quoquo modo è medio tollendũ, & consilia cõiungunt: conducto quodam, qui clàm episcopum aggrederetur, & gladio transfigeret: sed insidias illas Deus prohibuit, & episcopum seruauir. Is aũt, qui ad confodiendum eum constitutus fuerat, postea cum lassus laboribus & ætate Gregorius decũberet, flens sese ad pedes eius abiecit, ac facinoris sui ueniam ab eo petijt.

Posteaquá ex morbo eo Gregorius conualuit, à synodo frequenti episcoporum, nimirum centum & quinquaginta, cui Meletius Antiochenus interfuit, in sedem episcopalem collocatus est: Meletio præsulatum eius (ut Theodoretus scribit libro quioto, capite octauo) coufirmante: anno altero, iuxta Prosperi rationé, impetij Gratiani & Theodosij, Christi uerò trecentesimo octuagesimo tertio. Sed uec episcopi dignitatem diu tenuit: nec iu urbe mansit, propter episcoporum dissidia, cum qui serius ex Aegypto & Macedonia in synodum uenissent, nec ordinationi Gregorij interfuisseot, eam improbassent, ut quæ uon omuium Episcoporum suffragijs confirmata fuisset. Quibus cõtentionibus cum nihil minus ferre Nazianzenus posset, episcopatu & urbe cessit. Quáuis ab Imperatore ægerrimè dimitteretur, cum Constantinopoli extra episcopi oomen & officium per annos duodecim docuisset. Recitat exemplum gemiuę orationis Gregorij ad synodum, Nyssenus: in qua modestè significar, acquiescere se uoluntatibus episcoporum, qui quæ autea rata fuissent, nunc temerè immutét: fuisse se nolenté, tum gregis desiderio, tum eorum suffragio, episcopum constitutum: ideo nunc ea se dignitate minoti molestia posse carere, cùm certus sit, nó à Deo excludi, quibus thronus eripiatur.

Pertinet ad hanc commemoratiooem tota oratio, quæ inter Nazianzeui opera extat, quam in pręsentia ceutum & quinqusginta episcoporum habuir. In postrema autem oratione, ad pacem & concordiam singuloa bortatur: ac iubet ur alium eligant, cui ruto committi multitudo possit. Et iubet, ut si propter ipsum dissidia & contentioues protrahi putent, tanquam sociumeũ è naui præcipitent. Postremò nomiuaim citat dictum Zachariæ: Veritatem & pacé diligite. Vrbem deniq; egressurus, bortatus etiá populum io concione est, ut fidei custodirét depositum, & Dei seruarent mandata.

Ita igitur in prædium Arianzũ, quod à patre hæreditariũ acceperat, ad uitá solitariá cõcessit. Scripsit ex eo secessu ad Procopiũ principem, constituisse se prorsua secũ, iu nullam deinceps episcoporum synodũ se uenturũ, propterea quòd adhuc nullũ uidisset alicuius synodi finem utilem: & in qua, propter contentiones & ambitioué consultanúum, res Ecclesię affectę & laborantea, nõ plus exacerbatæ quàm sanaræ fuerint. Videri igitur sibi, in sola precum securitare & communirione tráquillum & quietũ futurum. Et addidir quædam de affecta ualetudine sua, cuiua & alibi meminit: Infirmitare, inquit, corporis laboro, & in extremis ferè perpetuò ago, mibiq; ipsi nulla iu re usui esse possum.

Pòst aliquanto, Basilio, qui a nre annũ Cæsareæ defunctus erat, epitaphiũ cõscripsit: &

Cæsaream

Cæsaream profectus, orationem coram ecclesia de funere eius, & laudationem recitauit. Inda in prædium suum rediit.

Cum autem Constantinopoli doceret, diutius à patria sua ab fuisset, Apollinarij discipuli quidam in Cappadocia deliriū suum sparserant, & nonnullas seduxerant. Id mali igitur à finibus patriæ Gregorius depulit, expulso episcopo quem Nazianzensibus isti præficere ausi fuerant: in cuius locum Eulalium, probatę tum doctrinæ tum uitæ uirū, substituit. ipse enim quòd amans quietis esset, id muneris, uehementer quidem ab Ecclesia Nazianzena postulatus, recusauit, et in studia priuata sese rursus abdidit. Confutauit tum prolixioribus scriptis Apollinaris dogma, cuius generis exrant duæ epistolæ ad Clydonium presbyterum: cui diligenter præcipit, ut hæresin & ordinationes Apollinaristarum summoperè uitet, atq; ut alienas ab Ecclesia execretur. Confutauit & carmine Apollinarem: ideo quòd ipse puer, errorem suum uersibus inuoluerat. Hæc Nyssenus.

Porrò catalogum eorū quæ scripserit Gregorius, Hieronymus recensuit: sed extāt hodie plura, quæ prolixitatis fortasse causa Hieronymū recitare piguit. Habent autē ea sese hoc ordine & numero.

¶ Apologeticus, quo rationem reddit, cur in Pontum propter presbyterij ordinationē aufugerit.

Oratio ad Nazianzenses, qui ipsum uocauerant: at postquā uenisset, non cōparebāt.

Apologeticus ad patrem & Naziāzenses, post fugæ reuersionem.

Oratio dicta in præsentia Gregorij, fratris Basilij, cum ille post electionem præsideret.

Oratio præsente patre & Basilio Magno habita, quum in episcopum Azimorum esset electus.

Oratio, cum à patre in consortium assumeretur.

Oratio qua se excusat, quòd abstinuerat aliquandiu à functione Ecclesiastica.

Oratio in funere fratris sui Cæsarij dicta.

Oratio in funere Gorgoniæ sororis.

Oratio consolatoria, cum pater ipsius episcopus taceret ob grandinis calamitatem.

Oratio in funere patris, præsente Basilio Magno habita.

Oratio funebris in laudem Basilij Magni.

Oratio funebris in Athanasium, Alexandriæ episcopum.

Oratio in Cyprianum.

De pace, siue reconciliatione monachorum, oratio prima.

De pace, oratio secunda.

De pace, sermo tertius, ad Amphilochiū.

Oratio ad subditos, timore perculsos.

De cura pauperum, siue de paupertate fouenda.

De statu episcopali & dogmate, oratio instructiua.

In Machabæos.

De modestia in disputationibus seruāda.

Ad Heronem philosophum ab exilio regressum.

Ad eos qui in classe ex Ægypto uenerant.

Aduersus Arianos, & de seipso.

De seipso, contra eos qui ipsum cathedrā Constātinopolitanam affectare uulgauerāt.

De his quæ contra Maximū gesta fuerāt, cum reuerteretur ex agro.

Oratio in præsentia episcoporū centum & quinquaginta habita.

De electione Doarensium.

Ad uirginem exhortatoria.

In dictum Euangelij.

Ad Euagrium, de deitate.

Ad Nectarium episcopum Constantinopolitanum.

Contra Ennomianos.

De Theologia.

De filio prima.

De filio secunda.

De Spiritu sancto.

In Theophania, seu in natalem Saluatoris nostri.

In festum Epiphaniæ.

In sanctum Lauacrum.

De Paschate, & ignoscenda obsequendi tarditate.

In sanctum Pascha.

De Pentecoste.

De noua Dominica, & tempore uerno, ac martyre Mamante.

Annotatio in Ezechielem.

Metaphrasis in Ecclesiasten.

In Iulianum apostatam inuectiua prima.

In eundem secunda.

Ad Clidonium epistola prima.

Ad Clidonium epistola secunda.

De fide tractatus, quem tractarū Nazianzenus ipse significat quandam esse retractationem eorum, quæ in alio quodam libello de fide aduersus Arianos scripserat, sicut inquit in tractatus eius initio: Rursus ea ipsa planiore sermone in hoc libello digessi, &c.

De fide Nicæna.

Epistolæ D. Gregorij Nazianzeni numero octuaginta.

Carmina eiusdem diuersa ad bene beateq; uiuendum utilissima.

Tragœdia, Christus patiens.

¶ Quod ad genus orationis Nazianzeni attinet, affirmant Hieronymus & Suidas, secutum eum esse dicendi characterem Polemonis oratoris & philosophi Laodiceni, qui Smyrnæ docuit sub Traiano.

Ex

Ex orationibus eiusdẽ, Ruffinus ait lib. 2. cap. 9. se decem conuertisse in linguam Latinam: quarũ tamen uersionũ, præter eam quę tractatus est de fide, in editionibus, ut hodie habentur, reliqua nulla est. reprehendit certè interpretationẽ eam, ut & alia Ruffini, in Apologia aduersus eundem Hieronymus. Verba eius hæc sunt: Responde, cur scribere aliqua ausus sis, & uirum disertissimum Gregorium pari eloquij splẽdore. Vnde tibi tanta uerborũ copia, sententiarũ lumen, translationum uarietas, homini qui oratoriam uix primis labris in adolescẽtia degustasti? Sed nunc sententias Nazianzeni de singulis doctrinæ partibus breuiter recensemus.

De sacræ scripturæ reuerentia & autoritate grauissimè ait, in oratione de seipso, aduersus eos qui falso sparserant, eum cathedram Constantinopolitanam affectasse: Scripturæ tenorem audiuisti, crede igitur: quoniam maior illi cura est habenda, quàm rebus alijs simul cunctis, ab ijs qui mẽtis compotes existunt.

De Deo, initio libri primi de Theologia memorabiliter inquit: Non cuiusuis est de Deo disputare. Addam & illud: Non id quouis decere tempore, neque apud omnes, neque de omnibus. Et in eodẽ libro aliquanto pòst: Deum ut intelligas, difficile sanè est: sed ut uerbis eundẽ exprimas, hoc uerò nulla ratione fieri potest. Et: Quin si me audies, illud senties potius, fieri non posse, ut Dei naturam exprimas: multo minus, ut intellectu assequaris. Atqui rem tantam mentis angustijs complecti negatum est, non solùm ignauis & infra mentem subsistentibus, uerùm etiam sublimibus illis, & in Dei amicitiam euectis, breuiter omni naturæ progenitæ. Et: Nec quæ dixi, sic accipi uelim, quasi, an Deus sit, ceu dubium proponam: sed quid Deus sit, quæque eius natura, hoc uerò nesciri dico. Neq; enim inanis est prædicatio nostra, neque uana fides. Rursus in eodem: Superest ergo, ut Deum incorporeum sentiamus. quanquam ut maximè hoc faciamus, nondum tamen ne hoc quidem eius essentiã satis uel exprimit, uel complectitur. quemadmodum nec illud: Ingenitus, principij expers, immutabilis, incorruptibilis, & si quæ alia de Deo, aut circa Deum esse dicuntur. Etenim ipsa deitatis naturæ & substantiæ adiacent: initium non habere, aliunde non existere, nec ullo fine contineri.

De tribus personis, oratione secunda de pace: Ipsi, inquit, unicam & eandẽ esse scimus diuinitatis naturam, sine principio & generatione & processione cognitã, tanquã mente quę in nobis est, & ratione & spiritu, quantum cõiecturare licet sensibus, de ijs quę possunt cognosci, et paruis magna: postquã nulla imago pertingit ad ueritatem, ut ipsa seipsam significet, semper eandem, semper perfectam, sine qualitate, sine quantitate, sine tempore, increatam, incomprehensibilem, nunquam se ipsam derelinquentem, nec derelictam: uitas & uitam, lumina & lumen, bona & bonum, glorias & gloriam, uerum & ueritatem, nec non spiritus ueritatis, sancta & sanctitatem ipsam, Deum unumquenque, licet solum contẽplatione percipi possit, cum mens separat inseparabilis: Deum trinum, inuicem se cognoscentem cum eodem motu & natura, nil supra seipsam relinquentem, aut in aliquo transcendentem.

Et in oratione in dictum Euangelij: Crede Trinitatem margaritam esse unam, undiquę similem, & æqualiter splendentem. Margarita enim si in aliqua parte deturpatur, tota eius gratia eusnescit: ita cum filium ignominia afficis, quo patrem uenereris, nequaquam honorem tuum suscipit: ob filij dehonestationem pater minimè glorificatur. Si inhonestas Spiritum sanctum, non suscipit honorem tuum filius. Idem in fine orationis de reconciliatione monachorum: Animæ ac corporis dominum timemus, bonum seruantes depositum, quod à patribus nostris suscepimus, adorantes patrem & filium & spiritum sanctum: in filio patrem, in spiritu filium cognoscentes: quorum nomine baptizati sumus, in quos & credimus, quibus & coordinati sumus, prius diuidentes quàm coniungamus. nequaquam tria ut unum: non enim substantia carent, aut unius sunt subsistentiæ, ut diuitiæ nostræ sint in nominibus, & nequaquam in rebus. Sed & tria unum dicimus, uerùm non subsistentia unum, sed deitate, unitatem in Trinitate adorantes, & trinitatem in unitatem restaurantes. Tota enim est adoranda, tota regalis, unius potestatis, unius gloriæ, supramundana, super tempora, increata, inuisibilis, non uestigabilis, incomprehensibilis: & quo nam se ordine erga seipsam habeat, ipsa sola cognoscit. Et libro quinto de Theologia: Ipse certè sic de his sentio, & libenter sentio, cum quisquis mihi amicus est, idem faciat: colendum esse nt Deum, Spiritum sanctum, proprietates tres, & deitatem unam. Quippe quæ nihil patiatur, siue gloriam spectes, siue honorem, siue essentiam, siue regnum.

De Christo, in fine orationis de statu Episcopali: Filium, inquit, nequaquam ita ex patre existere dico, tanquã in patre primùm fuerit, ac post hoc in esse sit progressus. nihil enim quod prius imperfectum fuit, postea perfectum erit, quemadmodũ lex est motus nostri. Nos uerò haudquaquam ita sentimus,

mus, seu opinamor: sed pariter esse illū, qui sine principio est, ingenerarū: semper autem erat, neq; enim unquā mens in nō esse cadit. Et fili⁹ erat genitus, ita ut illi cōcurreret esse patris, geoerationiq; unigenitū: ex ipsoq; existeret, & nō com ipso, coosilium principij.

De assumptiooe humanæ naturæ & merito Christi, in oratione altera iu sanctum lauacrum: Innouatur (ait) oatura, firq; Deus homo, & qui super cœlum cœli, ad propriæ gloriæ & claritatis otientem asceoderat, ad nostræ imbecillitatis & humanitatis occidētem se demittit, & Dei filius hominis filius & fieri & uocari sustinet, nō immutās quod erar, sed quod noo erat assumens: siquidem misericors erat, ut iocomprehensibilis mediante carne cōpreheoderetur, ac nobiscum tanquam ex cortina conuersaretur. Quandoquidem puram ipsius ferre diuinitatem, non eiusce naturæ erat, quæ in generatione & corruptione coosisteret. In oratione in Theophania: Dei erat uerbom omnibus seculis antiquius, inuisibile, incomprehensibile, incorporeum, ex principio principium, lux è lumine, fons uitæ & immortalitatis, archetypi imago, signaculū immotū, similitudo incommutabilis, patris diffinitio ac ratio, ad propriam procedit imaginē, carnemq; ob carnem gerit, ac animæ rationali propter meam cōmiscetur animā, simili simile expurgans, exceptoq; peccato per omuia homo efficitur. Nascitor quidem ex uirgine, cuius caro ac anima iam antè à sancto purgata erat spiritu. Decebat enim, ut ita geoeratio ornaretur, prius tamē uirginitas honore decoraretur. Procedēs autē Deus, post assumptionē, unū ex cōtrarijs duobus, carne & spiritu, ex quib. hic quidē Deus erat, illa oerò in deitatis cōsortiū assumpta, ô mixtura ooua, ô remperamentū admirandū, existens nascitur, increat⁹ creatur, infrāgibilis tangitur, per mediū aoimæ rationalis, inter carnis crassitiem & diuinitatē ioterpositę. Ditans depauperatur: ob meam enim pauper est carnē, ut ego sua locupleter diuinitare. plen⁹ exinaoitur: siquidē parūper sua exinanitur gloria, ot ego suā cōsequar plenitodinē. Quæ nam bonitatis diuitiæ? Quid hoc ad me mysteriū illud? particeps fuerā imaginis ei⁹, uerùm oon cōseruaui. At ille meæ fit particeps carnis, ut & imaginē saluet, caroemq; immortalitate donet: secundā cōmunicat cōmunicationē, longè priore admirabiliorē. Quoniam tuoc quidē qood melius erat impartitus est, nunc uerò deterioris efficitur particeps: hoc prius diuinius, hoc mentē habentib. sublimius.

De Spiritu sancto, lib. 5. de Theologia: Si spiritus pro Deo nō est adorandus, age quomodo me lauacri aspergine Deum faciet? sin autem adorādus est, cur nō & colendus erit? Si uerò colendus, quid nō & Deus? Aliud enim ex alio pendet, cathena quadam uerè aurea & salutari. Etenim per spiritum regeneramur, per generationem reformamur: per reformationem autem, reformantis dignitatem agnoscimus.

De creatiooe beue obiq; sentit, Deum omnia cōdidisse: atq; ab eo hanc totam mundi, sicut ipse appellat in lib. secundo de Theologia, rempublicam gubernari. Ac de ordine creationis ibidē ait: Primùm angelicas & cœlestes à Deo conditas esse naturas, Secnndò mundum hunc uisibilem, Tertiò hominē. In oratione de cura pauperū: Deum omniū factorē & opificē esse credam⁹. Quo pacto enim illud uniuersum constaret, si ipse id nō sustentaret & moderaretur? Nos igitur prouidentiam uniuersi huios cooperatricem & colligatricem asserimus.

Libro tertio de Theologia, Angelos ait incorporeas esse substantias, iucredibilis pulchritudinis, ut qui sint secūda lumina. Tum de officio eorum prolixè loquitur: Diuoæ, inquit, sunt uolūtatis ministræ, robore tum natutali tum ascititio pollentes. Hæ obeūt omnia omnibus & ubiq; cùm ministerij studio, tū naturæ agilitate expeditè præsentes. Harum aliæ aliam orbis partem administrandam accepēre, aut certè earum aliæ alij orbis parti suot præfectę. Hæ ad eius qui omnia fabricauit nutum, in unum cogutt omuia: hæ celebres diuioę magnificentiæ præcones, hę æternæ gloriæ æternæ admiratrices, &c.

In oratione in Natalem Saluatoris, ait angelos creatos in natura non prorsus immutabili. Cuius indicium fit, quòd quidam ex illis lapsi sint: quos desertrices uocat potentias, & scelerum opifices.

De hominis conditione ante & post lapsum, explicarè loquitur in oratiōe in Theophania, ut suprà in cap. de Doctrina ostendimus. De lapsu, atq; ijs qoæ lapsum secuta sunt, sic inquit: Postquā diaboli inuidia, mulierisq; transgresione, in quā ut fragiliorem iocidit, & ad fideodū aptior pducta est, proh meæ imbecillitatis, mea enim foit primæui parentis, traditi mandati oblitus homo est, amaroq; soccubuit gustui, pariter & à uitæ ligno, & paradiso, & à Deo propter prauitatē extorris agirur, &c.

Ibidem de Libero arbitrio hominis ante lapsum: Hominem, inquit, in paradiso collocauit, libero illū arbitrio honorans, ot bonum eligentis oō minus esset, quàm illius q semina dederat, immortaliū plantarū colonum, diuinarū forsitau cogitationum, simpliciorum pariter & perfectiorū, nudū simplicitate, ac uitæ innocētia, absq; omni uelamine & prætextu, &c. De eodē post lapsum, in oratione in dictum Euāgelij, rectè ait, Etiam

 ad

ad bona impellentem hominis voluntatem, aut motum, à Deo esse: ac diuinum quiddã, & clementiæ Dei donum esse, boni electionem. Nisi Dominus, inquit, ædificauerit domum, &c. Noui quòd non est leuiũ cursus, nec potentium bellum, neq; pugnantiũ uictoria, nõ fœliciter nauigantium portus: sed Dei est uictoriam perficere, ac nauem saluam in portum deducere.

In oratione in dictum Euangelicũ: Matri filiorũ Zebedæi petenti adsessum à dexteris & sinistris, quid ait Christus? A' dextris & sinistris assidere, non meum est dare, sed ijs quibus datum est. Nihil igitur est meus imperator, nihil labor, nihil ratio, nihil sapientię studium, &c. frustra hæc omnia.

Legem appellat pædagogum nostrum: & Christum spiritualis legis perfectionem & finem, in initio Apologetici.

Fidei deinde ubiq; iustificationẽ tribuit, ut in oratione ad Nazianzenses. Et in oratione de Modestia obseruãda in disceptatione, ubi disertè inquit: Credere solũ iustícia est.

De operibus, quomodo placeant, rectè ait in oratione post reditum ex agro, Nullum opus sine fide approbatum esse: & opera absque fide mortua esse, in oratione tertia in sanctum lauacrum.

Contra Nouatum perspicuè docet, pœnitentes recipiendos esse, in oratione secunda in sancta luminaria Epiphaniorum.

In doctrina de Baptismo, rectè reprehendit eos qui Deũ efficacẽ esse negant uoce Euangelij: si minister indignus Baptismũ administret: quemadmodũ in Africa Donatistæ vociferabantur. Et uenustè dicit: Ita considera: Sint annuli duo, aureus hic, ferreus alius: uterq; eadẽ regia imagine sculptus. Cer[æ] ambo imprimãtur, quid inter signũ hoc & illud intererit? Nihil. In oratione tertia in sanctum lauacrũ, ubi & infantum baptismum approbat.

Nonnunquam tamen in quibusdam partibus non satis cõmodè locutus est, & peculiaribus lusit opinionibus. ut quòd de Libero arbitrio disputans, in oratione in dictum Euangelicũ: Quòd saluamur, inquit, partim à nobis, partim à Deo esse oportet. Et ibidẽ: Ibi quibus datũ est, adde, Iis qui sunt digni: qui ut tales sint, non solum à patre acceperunt, sed & sibi ipsis contulerunt. In qua oratione incommoditate non caret, quod dixit, remissionem peccatorum propria conseruari diligentia: Eam, inquit, quam gratis consequutus es, etiam per diligentiã conserua, ut remissio tibi à Deo sit, à te uerò fiat conseruatio.

Certamina, ut diximus, in omnib. ubicunque fuit locis, maxima sustinuit cõtra Arianos, præsertim uerò Constantinopoli: maxima contra Apollinarium, eiusque fratres, de quibus in epistola quadam ad Nectarium scripsit, Apollinaristarum audaciam inter ecclesiasticas calamitates omnium esse grauissimã. refert Sozomenus lib. sexto, cap. uigesimoseptimo. Aduersus Eunomianos dimicat peculiari scripto: & sententiam de spiritu sancto, patri nimirum eum & filio coëssentialẽ esse, ubiq; tuetur fidelissimè.

Cõfutauit & alias diuersas & multiplices hæreses, impugnantes aut diuinitatem Christi, aut humanitatẽ: sicut uidere est in epistola prima ad Clydonium, ubi & Manichæorũ nugas exagitat, de corpore Christi in solepo sito. Ac cõtra eosdẽ agit in Epistola secũda ad eundem, quòd uix carnẽ Saluatori tribuant. Damnat & Valentinũ, Marcionẽ, Montanũ, cuius spiritum malum dicit, contra spiritum sanctum, in oratione de pace: Manetem, Photinũ, quos singulos recenset in oratione ad Arianos de seipso. Nouati puritatem impurã uocat, in oratione de pace: & eundẽ inhumanũ, oratione secunda in luminaria. Meminit & Simonis, Basilidæ, Cerdonis, Cerinthi, Carpocratis, Sabellij, in oratione ad Heronẽ: Sabelliũ uerò & aliàs sæpissimè reprehendit. Cõmittitur & cũ philosophis interdum, Platone maximè & Aristotele. Contra gentes aũt, pugnat acerrimè in duabus inuectiuis in Iulianum, paganismi restauratorẽ. Ipsum uerò Iulianum in alijs subinde locis perstringit & uituperat, prodens omnes eius mores & ingenium: tum & artes astutas, quibus in paganismo restituendo usus est.

De societate & coniunctione religiosissima inter Gregorium & Basiliũ, suprà aliquoties dictum est. Gregorius modestissimè in quadam Epistola dixit, se Basilium honoris gratia sibi semper præposuisse. Basilius cõtrà in epistola centesima quadragesimaprima, Gregorium uocat organon benedictum, fontemque profundum. Fuisse & familiaritatem ac consuetudinem dulcem inter Hieronymum & Gregorium, Hieronymi probant permulta testimonia. In commentario in caput quintum epistolæ ad Galatas, uocat eum uirum ualde eloquentem, & in scripturis adprimè eruditum. Postea indicat se admodum familiariter eius collatione de rebus & locis scripturæ usum esse. Libro tertio uerò commentariorum in Esaiam, testatur se Constantinopoli apud Gregorium Nazianzenum in sacrarum literarum studijs esse eruditum: quamobrem & aliquoties suũ eum præceptorẽ nominat. ut in epistola ad Nepotianum, & in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorũ: in Apologia item aduersus Ruffinum, ubi Gregorio (inquit) uiro eloquẽtissimo, magistro ego glorior & exulto. Familiaris deinde Gregorius etiam Olympio præsidi Cappadociæ fuit, ut epistolę eius osten-

ostendunt: ac laudat Olympij pietatem & beneficia in Ecclesiam aliquoties, ut Epistola quadragesimaprima.

Rursus & calumnias multorũ, nõ minus quàm Basilium, se sustinere aliquoties queritur. Et in epistola quadam ad Basiliũ scribit: Nos arguunt quamplurimi, quòd in fide fortes non simus. Et alij impietatem manifestè exprobrant, alij ignaui timiditatem.

De periculo quod pertulit per Apollinaristas ad tribunal, suprà diximus. Est & lapidibus obrutus Constantinopoli ab Arianis, cuius periculi ipse meminit in oratione de Pace: Lapidationes iam sumus perpessi.

Vixit cœlebs per omnem uitã suam. quod ipse testatur in oratione De se ipso, ad eos q cathedrã illũ Constantinopolitanam affectare spargebãt. Obijt tandẽ in multa senectute, non inferior (ut uidetur) nonagenario, anno Domini trecentesimo octuagesimoquarto, ut Prosper indicat: post mortem Basilij anno altero, post certamina & labores quos pro Ecclesia sustinuit longos et difficiles, ac post purũ & incorruptum (quemadmodũ in oratione corã centũ quinquaginta episcopis testatur ipse) à se sacerdotium conseruatum.

DE GREGORIO *Nysseno.*

Frater fuit germanus Basilij, ac natu quidem maior: quemadmodũ Nazianzenus in oratione de Basilij uita scripsit. Gregorius hic, eloquentissimus, ut Suidas testatur, homo, & uaria ac multiplici eruditione præstans: dicendi primùm artes exercuit magna cum fœlicitate, ut illustris tandẽ euaserit orator, laudatis ueteribus oratorib. nequaq̃ inferior. Quo tamen professionis genere functus aliquandiu, cum Theologicis studijs ad postremum illud commutauit. Extat inter Nazianzeni Epistolas ad hunc Gregorium una, ex qua lectorem eum aliquando sacrorum fuisse librorum conijcere est. fortassis & alios gessit Ecclesiasticos ordines: ad episcopatus enim, nisi per gradus & dignitates inferiores ascendere non licebat. Quo tempore ad episcopatum Nyssæ, à qua Nysseni nomen accepit, peruenerit, incertũ est. Fuit ibi iam tum episcopus, cum à Basilio Cęsariensi Sasimorum episcopatus Nazianzeno decretus est. Quam electionem Gregorius is confirmauit: ac tantum apud Nazianzenum, reluctantem initiò obtinuit, ut electioni isti acquiesceret. Extat ea de re oratio Nazianzeni, recitata coram Nysseno, qui electioni fortè superuenerat: in qua amplissimis eum uehit laudibus, uirum eum prædicans fidelem, amicum, eruditum, sapientem, eloquentem, filium lucis, hominem Dei, & fratrem amicissimi sui Basilij. cui & Ruffinus, quod tum ad doctrinæ tum uitæ integritatem attinet, hunc Gregorium exæquauit, libro secundo, capite nono.

Cum autem in synodo Constantinopolitana sub Theodosio, quo tempore episcopatui suo renunciauit Nazianzenus, Ecclesiæ per prouincias distributæ essent, & singulis Diœcesibus dati patriarchæ, Nysseno patriarchatus Ecclesiarum per oram Cæsariensiũ delegatus est: quemadmodum Socrates scripsit libro quinto, capite octauo.

Extant hodie reliquiæ scriptorum eius, editæ Coloniæ anno Christi quinquagesimo primo: ut liber unus de Creatione hominis, latinitate donatus à Dionysio Romano exiguo, quẽ opus admirandũ Suidas uocat. Itẽ libri octo de philosophia, in Latinũ conuersi à Ioãne Conõne Norimontano: quorũ primus est de Homine, secundus de Anima, tertius de Elementis, quartus de Viribus animę, quintus de Voluntario & inuoluntario, sextus de Fato, septimus de Libero arbitrio, octauus de Prouidentia. Et liber Mysticæ uitæ Moseos enarrationis, perfectam uiuendi formam Christianis perscribens, latinè redditus à Georgio Trapezuntio. Sed inter Orthodoxographa habentur etiam sub titulo Gregorij Nysseni, orationes duæ de pauperibus amandis: & narratio breuis de ijs qui adeunt Hierosolyma, edita seorsim Parisijs apud Guilielmum Motelium, anno quinquagesimoprimo.

Volaterranus li. decimosexto Anthropologiæ, incertum ex quo autore, inter Gregorij scripta apologiã quandã de diuinitate filij sub nomine fratris Basilij numerat: quẽ defunctum manifestè oppugnasse, uiuum attingere non ausum, scribit.

Tribuitur eidem & monodia de uita D. Gregorij Nazianzeni, quæ operib. eius præmissa est.

Desiderãtur autem ex scriptis Nysseni: Oratio eximia, quam Suidas dicit, in Eunomium hæreticum. Hieronymus uerò in catalogo librorum, meminit Nysseni contra Eunomiũ, eosq; sibi & Gregorio Nazianzeno ab ipso autore fuisse prælectos indicat. Item, Homiliæ in Cantica canticorũ, & in Ecclesiasten. Et elegans ac prolixus sermo de ratione animæ, scriptus ad sororẽ suã Macariã. Laudes itẽ Stephani protomartyris, quæ omnis Suidas recensuit. Affirmat Socrates libro 4. cap. uigesimosexto, Hexameron à Basilio imperfectũ relictũ, à Nysseno fuisse completũ. Actor apud Vincentium libro decimoquarto, capite octuagesimoquinto indicat, complementum illud esse librũ de Creatione hominis. Scriptum etiam epitaphium Meletij Antiocheni.

De Gregorij doctrina.

Porrò de illis doctrinæ partibus, quas in explica-

explicatione aliarum rerum interdum attigit, fat fenfit commodè: ut quòd Deum ex uerbo patefacto cognofci & uideri fentit, in libro de uita Mofæ. Et quòd ibidem fupremam effentiā Deum appellat, quæ omnium caufa fit, & à qua omnia dependeant. item quòd Deus crearit omnia, & fuftentet, in oratione prima de pauperibus amādis: Quòd fit bonus, beneficus & prouifor, in libro de uita Mofæ. Et quòd infpector fit cordium & cogitationum: ibidem.

Deinde de Chrifto rectè fenfit, filium Dei effe patri in diuinis coęqualem: libro de creatione hominis, capite quinto. Et de Chrifti incarnatione, in libro de uita Mofæ: Chriftus, inquit, Dei uirtus & Dei fapientia, quæ quidem fapientia Dei nō manufacta, fed increata cùm fit, fecundum naturā fuam creaturam fufcepit, quando fecundum nos carne oportuit tabernaculū hoc fabricari. Item, idem alio atque alio modo factum & non factum eft: natura, in quantum ante fecula fuit, increatum eft: in quantum corporalem hanc concretionē fufcepit, creatum factumque eft. Nec obfcurum eft quod dicimus, ijs qui fidei noftræ myfterium complectuntur: unum enim ex omnibus eft tabernaculum, quod & ante fecula fuit, & in nouifsimis temporibus factum eft. id temporaliter ita fieri nō indigebat. Quomodo enim quod ante omnia erat tempora, factione indigebit temporali? Verùm propter nos, qui prauis confilijs id corrupimus, quod etiam fecundum nos uoluit fieri, ut extra ipfum quod eft, ad fe ipfum fcilicet nos reduceret. Tabernaculū igitur ipfe unigenitus Deus eft, qui uniuerfa in feipfo continet, qui ex nobis etiam fibi tabernaculum fabricatus eft. Eadem fentit oratione fecunda de pauperib. amandis: Quòd propter nos fcilicet, homo Chriftus factus fit, ut forditates iftas noftras, abiectasq; carnis exuuiolas unà cum anima, quæ ipfas erat induta, fibi circūdederit, ut at tactu fuo noftris ægritudinibus mederetur.

Citat illuftre de perfona Chrifti teftimonium eius Cyrillus in Apologetico fuo, in hunc modum: Hoc fentite, inquit Paulus, in uobis, quòd & in Chrifto Iefu, qui cum effet in forma Dei, non rapinam arbitratus eft, æqualem fe effe Deo, fed feipfum exinaniuit, formam ferui accipiens. Quid pauperius fub Deo figura ferui? Quid humili⁹ fub rege omnium, quàm uenire in communionē paupertis noftræ naturę? Qui rex regnantiū, & Dominus dominantium, ferui forma induitur, fubditus fit poteftatē gerentibus: Dominus creaturæ in fpeluncam diuertit. Qui uniuerfum palmo cōcludit, non inuenit locum in diuerforio, fed in præfepio brutorū reclinatur. Mundus & immaculatus, humanę naturæ fufcipit fordes: et omni paupertate noftra perfunctus, ufque ad mortis finem peruenit. Videtis uoluntariæ paupertatis menfuram? Vita mortem guftat, index in indicium trahitur: Dominus uitæ omnium quæ funt, fententiam tolerat iudicis. Rex omnis ultramūdanæ uirtutis, lictorum manus non repellit.

De doctrina, de creatione, de ordine item creaturarum, loquitur ad fententiam Mofæ, in libro de Creatione hominis, capite primo. & in eodem, capite tertio ait: Singula quæque creaturarum, æther, ftellæ, & aer qui medium locum continet, mare, terra, animalia & nafcentia omnia, uerbo tantummodò producuntur ut fint. Libro de uita Mofæ, per unigenitū Deum omnia teftatur facta effe.

De prouidentia rectè fenfit, ideo eam affeuerandam effe, quia cognitio eius hominū mentibus naturaliter impreffa fit. Necefsitate enim, inquit, aliqua obruti, cōfeftim ad diuinū numē & orationes cōfugimus. libro de Prouidentia, capite feptimo. In eodem uerò libro, capite primo, probat à diuerfitate formarum, effe prouidētiam. Tantorum bonorum, inquit, caufa facta eft prouidentia, hominū formas femper & ubiq; uariando, & nullo tempore iftud facere defīnēdo: quæ maxima eft coniectura, quòd regimur & potimur prouidentia ufq; ad fingularia.

De Angelorū officio, libro de uita Mofæ: Verus fermo ad nos ufq; defcendit, quo creditur, pofteaq; in peccatū natura noftra lapfa eft, nō omnino à clemētia diuina neglectam, neq; abfq; fuo patrocinio dimiffam: fed angelorū qui natura incorporea funt, aliquē in adminiculum cuiq; conftitutum fuiffe.

Et in eodem libro, de operibus malorum angelorum: Vitiorum omnium, inquit, dux atq; imperator Diabolus, fi quos iam in uirtute ftabiliores uidet, non apertè in faciem obijcit gladiū, fed clam & per infidias de loco pellere ftudet.

De hominis ftatu ante lapfum, lib. de creatione hominis, capite decimooctauo: Clarū eft, inquit, quòd homo ante ruinam angelus quidam habebatur.

Item de hominis lapfu & reftitutione, libro primo de Creatione hominis, capite fecundo: Inobediens fe ipfum cognofcendo à perfectione quidem cecidit, & corporea necefsitate indigens factus, tegmē ftatim quæfiuit. Excidens itaq; à perfectione, ab immortalitate cecidit: quam tandē gratia eius qui fecit eum recipiet.

Et libro de uita Mofæ: Difcere licet infractam atque immortalem diuinis fabricatam manibus naturam noftrā in principio fuiffe, quam lex non fcripta, fed innata, non exterius exquifita, fed impreffa exornabat.

Naturali-

Naturaliter enim nobis uoluntas legis inerat, quæ ad malorum abominationem & bonorū expetitionem nos instituerat. Verùm posteaquam peccati sonitum in auribus nostris suscepimus, quem quidem sonitum scriptura uocat serpentis, tunc naturę integritas in terram decidit, & contrita est. Sed rursum uerus legislator, cuius figuram Moses gerebat, ex natura nostra, naturæ nostræ tabulas sibi confecit. Nec enim nuptiarum solennitas carnem Dominicā produxit, sed ipse suæ carnis factus lapicida, digito Dei eam inscripsit. Spiritus enim sanctus peruenit in uirginem, & excelsi eam uirtus obumbrauit. Quo facto, rursus natura confracta, facta est, illius impresione digiti immortalitatem consecuta.

Libro de homine, capite tertio: Duabus his consolationibus præcipuis homo potitus est. Etenim solus hic ueniam assequitur, pœnitentiam agens: & corpus illius mortale existens, immortale efficitur.

Liberum arbitrium homini esse, rectè sentit, in actionibus rationalibus & rebus externis: facultatem scilicet eiusmodi, à qua singula quæ facimus, facere possumus: sicut ait in libro de libero arbitrio, capite tertio. Et in eodem, capite primo: Meditari & exercitari in nobis esse, concessum est. Et capite secundo: In nobis sunt energiæ secundum artem & uirtutes, & omnes operationes animales & rationales. Item: Potestatem habemus actionum secundum uirtutem & uitiū, & electionum, & motuum, & quorum similiter opposita agere possumus.

De peccato ita loquitur, ut sublatum sentiat Christi merito, uitiosis cupiditatibus tamen manentibus. Libro de uita Mosæ: Ab hoc peccato, inquit, & ab ea serpentina natura, homo per illum liberatur, qui peccati speciem subijt, qui factus est secundum nos, qui peccando ad speciem serpentis conuersi sumus. Per eum igitur ne morsus mortem inferat factum est, ipsæ uerò feræ non sunt destructæ. Feras autem dico, cupiditates ipsas prauas. Nam etsi prauè peccantium mors nullam habeat in illos uim, qui crucem respiciunt: carnis tamen aduersus spiritum innata cupiditas, non omnino destructa est. Insurgunt enim & fidelibus sæpenumero cupiditatis morsus, quos ad sublatum ligno respicientes repellunt, &c.

De lege memorabiliter inquit, superari scilicet eam, alioqui insuperabilem duce Christo, libro eodem: Lex quæ in futurorum figura & umbra data est, inexpugnabilis in ueris certaminibus est: in quibus dux est, qui Mosi successit, qui legem impleuit, qui uel nomine ipso ducis Hebræorum multo antè prædicatus est. Populus autem, siquidem eleuatas legislatoris manus respicit, uincit facile hostes. Et: Verè ijs qui in legem respicere possunt, crucis mysteriū undiq; ferè patet: ut Euangelium quoq; dicit, Iota & apicem à lege nō præterire: transuersam lineam, & perpendicularem ac rectā, quibus figura crucis describitur, per Iota & apicē ostendens. Quæ res in Mose nunc conspecta, qui pro lege ipsa ponitur, uictoriā respicientibus præbuit.

Iustificari nos Christi merito, libro eodem subinde dicit: Caput omnium, inquit, quæ in hoc Christianæ professionis credimus, est, firma rectaq; fide in passionem illius respicere, qui pro nobis passus est. Item: A' peccato homo per illum liberatur, qui factus est secundum nos.

Libro eodem de pœnitentia præclarè: Manifestum est, inquit, quòd qui pœnitentiam non admittunt, præcipuum munus, quæ propria sunt hominis, destruunt. Et in eodem: Præ omni intellectuali creatura hominis proprium est, ab his causis, ex quibus antè peccauerat, per pœnitentiam exui. Etenim soli homini hoc donatum est, & omni & semper, secundum huius uitæ tempus: post mortem autem, concessum est nemini.

De baptismi effectu: Bene, inquit, natura aquæ, præcedente uirga fidei, & potestate illuminantis ducentisq; nebulæ, spiritus uidelicet sancti, fidelibus quidem qui ad eam refugiunt, uitam præstat, persecutoribus autem mortem infert. Et sacramentalis aquæ proprium est, perniciosi tyranni ac exercitus sui destructio.

De cruce & humanis calamitatibus, in libro de uita hominis: Multi, inquit, eorum qui sermonem de libertate receperunt, ac prædicationi Euangelicæ paruerūt, ad hunc usque diem à tyranno ac hoste humani generis multis ac grauibus tentationibus comprimuntur, quibus multi meliores firmioresque in fide facti sunt, tanquam aurum igne, sic doloribus comprobati. Et de consolatione in afflictionibus, libro de uita Mosæ: Quousque imbecillis homo in fide est, perniciosa tyranni seruitute oppressus, non ipse se ab hoste tuetur, nec enim potest: Sed qui semper infirmus adest, qui crebris hostem ac magnis uulneribus potest fundere, is pro suis pugnat, is hostem submergit, is suos defendit.

Resurrectionem mortuorum certam ideo esse, quia à Christo prædicta est, affirmat in libro de creatione hominis, capite uigesimosexto: Quicunq;, inquit, ille est qui resurrectionem negat, primum & maximum de resurrectione ueritatis accipiat argumentum, quòd prædicator eius probetur omni fide dignis-

dignissimus: Eorum uerò quæ dicuntur fides, ex his quæ prædicta ac completa sunt, suam retinent firmitatem.

Deprehendas aũt alicubi & in hoc autore, sicut in alijs propemodum omnibus, quędã, quæ nõ sat cõmodè seu senserit, seu dixerit. Actor cum iudicio legendum censet librum totum de Creatione hominis. In libro de libero arbitrio, capite tertio, hæc de causa lapsus angelorũ non satis uidetur sensisse theologicè: Soli angeli, inquit, incorporales quidam uetsi sunt, & neque ipsi omnes, sed quidam ex ipsis, quicunque uidelicet se ad inferiora aut ad terrestrium concupiscentiam sponte conuertentes, ab habitudioe quæ est ad superiora & diuina se separatunt.

Habent & hæc nonnihil incommodi, nisi de statu hominis ante lapsum intelligantur, quæ de libertate uoluntaris humanæ tradidit in libro de Creatione hominis, capite decimoseptimo: Est in nobis totius boni conditio, totiusque uirtutis & sapientiæ, & quicquid illud est quod optimum possit intelligi: præ omnibus uerò, quòd ab omni necessitate liberi sumus, nec subiugati quadam naturali potentia, sed arbitrio proprio ad consilium quod placuerit incliuamus. Et in libro de uita Mosæ: Spiritus sancti gratia noo habitat in homine, nisi primò peccati uim in se ipso mortificauerit. Quasi mortificatio in homine existere posit, sine auxilio spiritus sancti. cum & Paulus dicat Rom. octauo: Quod si spiritu facta carnis mottificaueritis, &c.

Etsi autem grassantibus ubique ingenti hæreticis, Arianis & Eunomianis, hic Gregorius admodum perturbabatur, quemadmodum ex epistola quadam Nazianzeni apparet, qua dolentem eum consolatur: aduersus eos tamen in Cappadocia tota ueritatẽ, unà cum Basilio & Nazianzeno, quibus familiatis fuit, animo infracto propugnauit, ac rem præclarè gessit: ut Theodoretus aliquoties indicat lib. quarto, cap. uigesimosexto, uigesimonono, & trigesimo. Opposuit & Maximi sese electioni in synodo Constantinopolirana, quem in locũ Gregorij Nazianzeni episcopum constitui, concedere noluit: Theodoreto teste, libro quioto, capite octauo.

Indicat & ipse in oratione de ijs qui adeunt Hierosolyma, se uehiculo publico & sumptibus regis sui aliquando missum fuisse in Arabiam, ad corrigenda incommoda quædam in Ecclesijs. Ex quo itinete obiter se diuertisse scribit ad fratres Hierosolymitanos, atque inter eos cum dissensio nata esset, mediatorem & sequestrum egisse. Narrationem ipsam, in qua peregrinandi consuetudinem ad loca sancta reptehendit, nec ex usu esse eam Christianorum, rationibus probat, quia breuis est, & rarius extat, de uerbo adscribimus.

Gregorij Nysseni episcopi, de ijs qui adeunt Hierosolyma, Oratio: incerto interprete.

¶ Quia me rogasti amice, per epistolam, mihi ordine de omnibus tibi respondendũ existimaui. Equidem qui semel se altiori uiuendi rationi dedicaruot, cum eis præclarè agi censeo, si perpetuò ad Euangelij uoces intueantur. ac quemadmodum qui uirgula quicquid propositum est dirigunt, eius rectitudine tortuosa quæ in manibus babent, ad rectitudinem adducunt: ita conuenire arbitror, ut ueluti quandam regulam rectam & immutabilem, Euangelicam dico politiam, his admouentes, eius arbitrio ad Deum hæc dirigamus. Cum itaque sint qui soltariam & priuatam uitam sibi delegerint, quibus uice pietatis habeatur Hierosolymitana loca uidisse, in quibus indicia Domini aduentus per carnem conspiciuntur: præclarè se res habet, si ad regulam ipsam respiciamus, idque si uelit præceptorum ductus, ut opus faciamus quasi maodatum Domini. Sin præter Domini præcepta id appareat introductum, haud scio quid sit, quod præcipiat uelle quid aliquem facere, qui se sibi legem boni feceritipsum. Vbi ad reg oi cœlorum hęreditarem coosequendam appellat Dominus benedictos, profectionem in Hierosolyma inter rectè facta, quæ eò dirigant, non enumetauit: ubi beatitudinem annunciat, tale studium, talemque operam non est complexus. Quod autem neque beatum efficit, neq; ad regnum conducibile est, quid in eo studium & opera ponatur? Qui mentem habet, consideret. Atqui si id opus utilitatis quid habuisset, non ita, non tam præclarum à perfectis studio dignum uisum fuisset. Quoniam autem id factum diligenter examinatum, animo detrimentum conciliat, iis qui accuratè uitæ degendæ incumbuot, longo studio indignum est: imò maximè cauendum, ut nihil atteotet eorum quæ lędant, is qui secundum Deum uitam instituit agendam. Quid igitur est in his quod lædat? Sancta & grauis uitæ institutio eadem omnibus & uiris & fœminis proposita est. Peculiaris est uitæ phil osophicæ honestas & castitas: quę in uita sua cuiusq; non mixta ac seorsim acta consummatur, ueluti impermixta est, & minimè confusa natura: neq; fœminis io consortiũ uirorũ, neq; uiris in mulierũ ad tuendæ castitatis & honestatis officia cõtendẽtibus. At uerò itineris cõficiẽdi oecessitas nunquã nõ diligentè in his obseruantiam ad indifferentiam

rentiam obseruandi adducit. Nam tantam uiam fœmina, nisi qui eam conseruet habeat, percorrere nequit: tum quia propter naturalem imbecillitatem iumento uehenda esset, illincq; reducenda: tum quia in difficultatibus tuenda ac seruanda. Quicquid autem supponere possimus, siue notum habet, qui ei præstet obsequium, siue mercenarium, qui famuletur, ex utraque parte quod fiat reprehensionem non effugiat. Neq; enim extero se committens, ac in eo acquiescens, neque proprio, continentiæ legem conseruet. Cum autem in locis illis Orientalibus diuersoria & hospitia urbesq; in multis licentiam & ad malum indifferentiam habeant, qui fieri poterit, ut qui per fumum ambulet, non exasperetur oculis? ubi inquinatur auris, inquinatur oculus, inquinatur & cor per oculos & auditum nefanda excipiens, qui fieri poterit, ut non afficiatur, qui affecta loca transgreditur? Quid uerò etiam plus est habiturus, qui locos illos adit? quasi uerò etiamnum Dominus corporaliter in locis illis degat, ac nō à nobis abierit: aut ueluti sanctus spiritus apud Hierosolymitanos abundet, ad nos autem transire non possit. Atqui si ex ijs quæ conspiciuntur Dei præsentiam conijcere licet, potius in natione Cappadocum Deum morari trahere quis statuerit, quàm in exteris locis. Nam quot sunt in ijs altaria, per quæ Domini nomen celebratur? Nec sanè quis totius fortasse orbis enumeret altaria. Deinde etiam si in locis Hierosolymitanis plus gratiæ diuinæ inesset, illic uiuentium peccatum nō tam frequens & consuetum esset. Iam uerò nullum est immunditiæ genus, quod ipsi non audeant: ac maliciæ, adulteria, furta, idololatriæ, ueneficia, inuidiæ & cædes. ac tantum in primis malū illic tam frequens & assiduum est, ut nusquā tanta sit ad trucidandū promptitudo, quanta illis locis inhabitat, ubi beluino more in sanguinem contribulorū mutuò incurrunt, frigidi lucri causa. Vbi ergo hæc fiunt, quo argumento intelligas, illis in locis ampliorem gratiam esse? Sed scio quid mihi multi aduersus ea quæ dicta sunt, obijciunt. Aiunt enim: Quamobrem hæc contra te etiam non decernis? Si enim nullum operæprecium facit, qui secundum Deum illuc peregrinatus fuerit, quamobrem frustra tantā uiæ molestiam sustinuisti? Audiant igitur, quo iure me in ijs defendam. Mihi propter hanc uiuendi rationem, in qua ut uiuam, ab eo qui dispensat uitam nostram constitutus sum, necesse fuit pro sancto concilio habito emendandæ Arabicæ ecclesiæ gratia, ad loca ista proficisci. Ac cum esset Arabia locis Hierosolymitanis cōtermina, pollicitus etā me una cū ijs qui sanctus Hierosolymitanis præ sunt ecclesijs disceptaturum, quòd rerum illis esset status perturbatus, ac quodā qui medius intercederet egerent. Præterea uerò ipso quoq; pijssimo rege uiæ facilitatē conceden te curru publico, nulla nobis necessitas fuit ea perpeti, quæ etiam aliàs cogitabamus. Vehiculum enim nobis pro Ecclesia & monasterio erat, omnibus per totam uiam simul psallentibus, & ieiunantibus Domino. Nostrum ergo exemplum neminem offendat, quin potius probabilius inde nostrum consilium fiat, quòd de rebus ijsdem quas nos aspeximus, consilium nostrum demus. Nos enim CHRISTVM, qui apparuit, esse Deum uerum confessi sumus, etiam antequam eò iuissemus: & item postea, fide neq; imminuta, neq; postea adaucta. Quodq; homo per uirginem natus sit, antequam Bethleem intueremur, sciuimus. Et à mortuis resurrectionem, etiam ante monumentum uisum credidimus: ac ascensionē in cœlos, nō conspecto monte Oliuarum, uerā fuisse confessi sumus. Emolumēti autem id tantolum ex itineria cōfectione habuimus, quòd ex collatione cognouimus, nostra externis longè sanctiora esse. Vnde uos qui timetis Dominum, in quibus locis estis, eum laudate. Localis enim mutatio, ut Deus propior fit, nō efficit: sed ubi ubi fueris, ad te Deus ueniet, siquidem animæ tuæ diuersoriū tale inueniatur, ut in te Dominus inhabitet, inambuletq;. Sin hominem interiorem peruersis cogitationibus plenum habeas, etiamsi in Golgotha fueris, etiamsi in monte Oliuarum, etiamsi sub monumento resurrectionis, tantundem abes, ut CHRISTVM in teipso suscipias, quantum qui ne initio quidem religionem professi sunt. Consule ergo dilecte fratribus, ut à corpore peregrinentur ad Dominum, non è Cappadocia in Palæstinam. Quod si quis obijciat Domini uocem discipulis præcipientem, ne discederent ab Hierosolymis: intelligat quid dictum illic uoluit. Cum sancti spiritus gratia & dispersio nondum uenisset Apostolis, iussit eis Dominus in eodem simul loco manere, donec induti essent uirtute ab alto. Ac si, quod initio fiebat, ut spiritus sanctus ignis specie dona singulis impertiret, huc usque fieret, omnes oporteret in eo loco esse, ubi dona distribuerentur. Sin spiritus ubi uult spirat: ij quoque qui hic sunt, ac credunt, participes fiunt, iuxta fidei analogiam, non iuxta peregrinationem in Hierosolyma susceptam. Hactenus oratio Nysseni.

Mirum autē est, quo testimonio Nicephorus lib. undecimo, capite decimonono, uxorem habuisse hunc Gregorium scripserit: cum in oratione de Basilij uita Nazianzenus

disertè affirmet, tres eos fratres, Basilium, Petrum & Gregorium, cœlibes fuisse. Obijsse autem Gregorium posteriorem Basilio, Socrates testatur libro quarto, capite nigesimosexto.

DE BASILIO MAGNO *Cæsariensi.*

Affirmat Nazianzenus in oratione seu monodia quam de uita Basilij magni conscripsit, de Basilio Gregoriū Nyssenū & Amphilochium episcopū Iconij luculentissimè scripsisse: sed de Nysseni illis quæ in uitam Basilij cōmentatus est, in ipsius scriptis quæ hodie extant, quanq; non omnia prolata adhuc sint, nihil habemus. Quæ uerò de eodem, ex Amphilochio Vincētius in Speculo recitat, suo postea loco indicabim⁹: tametsi nec illorum autor uidetur esse Amphilochi⁹ ille Iconiensis, quem de Basilio luculēta oratione dixisse Naziāzen⁹ retulit. Nos hic, quę de Basilio in ea partim quā dixim⁹ monodia, partim in epistolis & alijs scriptis Nazianzen⁹ (animę Basilij dimidiū, si nō una prorsus atq; eadē anima) ꝓdidit, breuiter cōmemorabim⁹.

Primùm, ex familia natus est Basilius, quę pietatis, iusticiæ ac cōstantię Christianę commendatione admodum fuit celebris. Pater nomine & ipse Basilius, ex Helenoponto, quod oppidum Ponti fuit: mater uerò Eumele, è Cappadocia originem habuit. Auus Basilij in persecutione uehementi illa, quam in Christianos exercuit Maximinus, de hoc laudatur, quòd cum Christian⁹ esset, periculis ultro se ac suos obijcere nolēs, cum cognatis & paucis ministris, in montis specum sese abdiderit ad septennium. Quo toto tempore, cum nullius alimenti, præterquā panis copiā haberet, miraculosis modis diuinitus sustētatus: ad postremum tamē, martyrium pro Christo cōstantissimè fecerit. Patrem Basilij cōmunem fuisse uirtutis præceptorē, primùm in Ponti oppido Nyssę, deinde & sacerdotē ac episcopū fuisse, Nazianzen⁹ retulit. Matrem uerò, matronā piam, prudentē & industriā, atq; illis planè uirtutib. prędità, quas Eumeles nomē sonat. Quod ad externam fortunā attinet, diuites fuêre mediocriter: atq; ex illis quæ possederūt, in pauperes & hospites liberales pro pietate, & benefici.

Inter quinque autem, quæ eximia & rara laus est, ac pietatis & uirtutis præmiū, prognatos ex sese filios, tres ex illis episcopi euaserunt clarissimi: Basilius nimirum hic Cæsareæ, ut postea dicemus: Petrus Sebastæ, Gregorius apud Nyssam. Sed de duobus pósterioribus, alibi nobis dicendum erit: nunc de Basilio quę commemorare instituimus, pertexìmus.

A patre igitur, cōmuni (ut diximus) literarum & pietatis pædagogo, rudimenta prima baptismi & pietatis, deinde & grammaticam, ac morum disciplinam accepit in Ponto. Sicut de hoc suo, ut præcipuo ornamento, subinde gloriatur, natū se scilicet ex Christianis parentibus Christianū, & ad pietatē formatum à puero. Quam sibi fœlicitatē, ut est eximia, ipse sibi gratulatur in procemio Asceticorum, ubi, Bonitate (inquit) & benignitate optimi Dei, per gratiā Domini nostri IESV Christi, secundū operationē Spirit⁹ sancti, ab errore gentiliū traditionū ereptus, & iam olim ab initio à Christianis parentibus educatus, ab ipsis quidem à puero sacras literas didici, quæ me ad ueritatis agnitionem induxerunt. Quin & cum nutricis, quod dicitur, lacte, pietatis se doctrinā imbibisse, non semel indicat. Educatū enim se scribit à pia et sancta nutrice, cui nomen fuerit Macrina, quæ superiori ætate Gregorium audiuerat Neocæsariensem, & ex eius doctrina permulta subinde inculcabat infanti Basilio. Qua de re ipse ad hunc modū scripsit in Epistola quadā ad Neocæsariēses: Fidei nostræ, inquit, quæ poterit esse euidētior probatio, quàm quòd à nutrice beata fœmina, quæ ex uestro gremio progressa est (Macrinam dico, illustrem illam) educati sumus? à qua & beatissimi Gregorij uerba, quæ memoriæ beneficio ad illi⁹ usq; mortē seruata ipsa retinuit, edocti sumus: quib. illa nos adhuc infantes, tanquam pietatis dogmatib. finxit & formauit. Atq; educatū se quidem à nutrice in eo Ponti loco, quem postea propter studiorum commoditatem perpetuò amarit plurimùm ac coluerit, in alia quadam ad ecclesiam Neocæsariensem epistola scripsit.

Maturiori deinde succedente ætate, posteaquam Catecheseos & Grammatices pręcepta, domestica disciplina perdidicisset, missus est à patre uberioris capiendi ingenij cultus gratis, Cæsaream Cappadociæ metropolim: quæ tum ciuitas literarum gloria, & discentium frequentia, in tota Asia præcipuè excellebat. Vbi in eloquentię & philosophię studijs uersatus adeò est fœliciter, ut æquales omnes ferè facile superaret, magna sui cū admiratione & laude. Pòst Constantinopolim uenit, quæ & ipsa urbs literarū ac philosophiæ studijs clara tum fuit. Sed hac rursus relicta, Athenas postremò progressus est, ubi eum Nazianzenus uidit primùm, & cognouit. Coniūctio uerò animorū & studiorū inter utrumq; tanta mox intercessit, ut perpetua & constans amicitia enata sit inter eos, duraritq; semper. Ad quod maximū tulit adiumentū, morū utriusq; similitudo. Socrates lib. quarto, cap. uigesimosexto, præceptorib. utrumq; usum ibi fuisse scripsit, Numerio & Proæresio, qui celebres eo tempore Sophistæ erant. Inde Cōstātinopolim redijt: quo

quo tempore Nazianzenus Alexandriã profectus est. Socrates Oratoriã eum exercuisse Antiochiæ, apud Libanium sophistã, narrat: quod circa hæc tempora factum fuisse apparet. Libanius enim, qui peculiari ad Basilium epistola, egregiam eius laudationem texuit, ait, eum Antiochia discedẽtem Athenas rediisse: ac tandem in patriam, ubi Theologum se professus sit, ut postea dicemus. Igitur Athenas rediit, ubi denuò Nazianzeno coniunctus, Christianam cum eo pietatẽ exercuit & professus est: ubi & collegium quoddam discipulorum pietatis à se doctrinam discentium habuit, pœnitentia fractus, quòd bonam ætatis ac meliorẽ partem gentilium disciplinis impendisset. in quibus cognoscendis illud tamen adhibuit iudicii & prudentiæ, ut quæ in illis potiora essent seligeret: quæ uerò non usq; adeò necessaria ad uitam formandam essent, minimè curaret. In epistola certè ad Eustathium medicum, & uanitatẽ dixit gentiliũ disciplinas, & infatuatam adeò sapientiã: ac talia omnino, qualia ad Euangelicã collata ueritatẽ, inutilia prorsus deprehendantur: in quibus tantũ se temporis consumpsisse dolet ac deplorat. Ad confirmandam igitur doctrinæ cœlestis cognitionẽ, peregrinationes ad diuersas ecclesias Basilius postea multas suscepit: quẽadmodum aliquoties ipse cõmemorat. Nam in epistola ad Cæsarienses, multum se telluris ac pelagi emẽsum scripsit, quamprimùm ad ætatis maturitatem & intelligendi facultatem peruenisset. Solicitè autem in singulis ecclesiis obseruasse, qui similia doceret præceptis illis, quæ de pietate à puero, nutricis & parentum suorum traditione acceperat: ac quoscunque sic credentes & docentes inuenerit, patrum se loco complexum esse, ac ueneratum.

Baptizatum autem eum uel à patre sacerdote, uel à Gregorio episcopo, Nazianzeni patre, uerisimile est: quanquam qua ætate, quo tempore, aut loco, non legitur. Nam quòd ex Amphilochio commemorare se fingit Vincentius lib. decimoquarto, capite septuagesimooctauo, cũ Eubulo scilicet præceptore suo à se prius cõuerso Hierosolymã adiisse Basilium, & baptismũ à Maximo episcopo in Iordane accepisse, apud alium nullum probatioris fidei scriptorem reperitur.

Porrò Athenis, ubi eum studia sua cum Nazianzeno denuò coniunxisse & communicasse diximus, relictis, in patriã rediit, cum eum sequi per ualetudinem afflictam non posset Nazianzenus, qui & inuitus maximè ibi remansit. Sed ualetudine recuperata paulo pòst, secutus est. Cæsareæ cum aliquandiu uixisset, adiutor in administranda Ecclesia datus est Eusebio episcopo: in quo officio peregrinationibus iterum operam dedit, & ad uisendum Teclę templum Seleuciã abiit. Inde per gradus singulos ad sacerdotii dignitates paulatim ascendit. Nazianzenus enim sacrorum eum uoluminũ lectorem primùm, deinde & enarratorem & interpretem fuisse narrat. In diaconatus uerò ordinem ascitum eum à Meletio Antiocheno episcopo, autor Socrates est libro quarto, capite uigesimosexto. Ac meminit prebyterii eius, Nazianzeni de Basilio narratio, quo eum Cæsareæ functum apparet. Quo tempore, calumniis quorundam alienus ab eo factus Eusebii animus est: qui tanto eum odio & inuidia prosecutus est, ut ab Ecclesia omnino eum repellere, nisi à Nazaræis & Ascetis monachis, ut Nazianzenus refert, prohibitus fuisset, conaretur: quantumuis populo tanti uiri orbitatem indignè ferente. Meminit eius simultatis Nazianzenus, & Eusebiũ ob odium in Basilium obiurgat, in epistola quadã ad eundem. Sed, qua fuit moderatione Basilius, trãquillitati Ecclesiæ consulens, tantum abest ut per iurgium Eusebio, in eius innocẽtiam iniustè exacerbato, sese opposuerit, ut etiam sponte odio Eusebii cesserit, ac in monasterium quoddam Ponti se receperit, ex quo ad societatẽ uitæ solitariæ Nazianzenũ inuitauit, quemadmodũ eiusdẽ epistolę testantur.

Cum autem Valens Imperator, signifer ac patronus Arianæ factionis, persecutionẽ in orthodoxos exercens, Cæsaream uenisset, turbaturus atq; euersurus omnes Ecclesias quæ cum Arianis non sentirent: missus ad Basilium Nazianzenus est precator, ut si Ecclesiam & patriam saluam uellet, ad eam statim recurreret. Paret igitur Basilius, ac communis Ecclesiæ periculi declinandi gratia Cæsaream reuertitur, & cum Eusebio in gratiam redit, ac gubernationem cum eo communem Ecclesiæ subit, in uerè atque ex animo concordia inita, magna cum authoritate & exemplis omnium laudabilium uirtutum. Eodem tempore & Nazianzenum ad se uocauit, ut in dimicatione contra Arianorum furores, consiliis suis & opera se iuuaret. Qua de re exemplum epistolæ extat in Nazianzeni oratione.

Eusebio deinde decedente, in eius locum episcopus constituitur, post Valentis mortẽ, ut Nazianzenus indicat, circa annum Domini trecentesimum octuagesimum: quo eum anno episcopum celebrem fuisse Cæsareæ, Hieronymus in Chronico retulit, eo tempore quo turbatissimus Ecclesiæ & afflictissimus fuit status: Arianorũ furoribus per uniuersum Orientem grassantibus. adeò ut scintilla quasi extinctę propemodum fidei, solus ipse (quemadmodum Socrates indicat lib. 4, capite uigesimosexto: & Nazianzenus in epistola

epistola quadam ad Basiliū) reliquus fuerit.

Hinc conijci potest, in quàm turbulēta & miserrima tempora Basilij episcopatus inciderit: de quib. ipse, quanto cum dolore queratur & ploret, epistolæ eius multæ testantur. Qualis illa est, quum de impietate eorū temporum scribit ad fratres per Italiam & Galliam, ubi omnia per Orienté repleta esse ait hæresibus: & uaticinium addit non inane, defectionis scilicet initium cœpisse in Oriente, grassaturum deinde per uniuersum orbem: sicut exortum quondam in eodem loco Euangelij regnū, in totum orbem propagatum fuisset. quod & in epistola sequenti repetit: An nouissima, inquit, hora est, & hoc pacto initium sumit defectio? Postea uerò grassantes simul eodem impetu & furore hæreses explicat hoc modo: Vnigenitus, inquit, blasphematur, Spiritus sanctus dehonestatur, error multorū deorum obtinuit: magnus apud illos Deus est, & paruus: filius non naturæ nomé, sed honoris appellatio reputatur: spiritus sanctus nec ad sanctæ Triadis appellationé pertinere, nec diuinæ beatæq; naturæ consors, sed ex creatorū numero temerè & utcunque patri & filio adiectus esse. Cuiusmodi querelas ortas ex uehementi pro Ecclesiarū salute solicitudine, Epistolæ eius ostendunt, 61 & 69. Et in quo illustrior Basilij effulsit pietas & uirtus, quòd in officio arduo & difficili cōstitutus senex, ualetudine prætereaurens misera & afflicta, cuiusmodi plerunq; ab initio uitæ ad extremū usq; fuit, Ecclesiæ nunquā defuit: sicut post acceptum episcopatum, ut uidetur, in hanc de se sententiam scripsit: In uitam heri uenimus, quæ & corpus meum cooterit, & animam conturbat, quod impares huic ponderi uirtute reperiamur. corpore namque toto iam ferè nullus sum: ad eam deduxit me cura debilitatem. Attamen aurore Deo durabimus: ac donec hos spiritˢ reget artus, hanc Christo diligentiā debebimus, ut de his quę ad Dei Ecclesiæ ædificationem facere cognoscimus, nihil relinquamus.

Prima igitur eius in episcopatus functione commēdatur solicitudo anxia, quemadmodum diximus, & uehemēs pro Ecclesia, non sua tantum, sed & aliarum uicinarum: quas nō minori complectebatur cura quàm Cæsariēsem, & ad eas iuuandas aut instituēdas sæpe excurrebat. fuit enim episcopˢ metropolitanˢ. Qua cura & studio deinde longissimè etiam ab Oriéte distantiū Ecclesiarū affectus fuerit, uel una ad occidétales episcopos epistola scripta restatur: in qua solicitè sese metuere scribit, ne si opem ipsi orientalibus Ecclesijs ferre recusent, malum inualescat, atq; eam quoq; partem quæ in Occidente integra adhuc esse uidebatur, corripiat & populetur. uerba enim eius sunt: Metuimus ne quādoq; malū hoc acceptis uiribus, instar flammæ per accensam & ardenté materiam serpētis, si quæ uicina sit, corripuerit & absumpserit, corripiat & remotiora. Depopulatur enim hoc hæreseos malum: & periculum est, ne uastatis nostris Ecclesijs, & ad sanam incolatus uestri partem serpat.

Deinde ardens & acre studium in discenda & uestiganda scriptura, in eo Nazianzenus commendat. Quanquam in arduo isto & laboriosissimo munere, nec philosophiæ studia prorsus abiecit: sed ex Scriptura potissimùm sibi arbitrabatur petendam esse armaturam, quoties aduersus hæreticos standum & dimicandum sibi esset. Tum ad eam, ad sacram quasi anchoram, confugiebat. sicut ipse testatur in epistola ad Eustathium medicum, in qua præclarè inquit: Stemus arbitratu inspiratæ à Deo scripturæ: & apud quos inueniuntur dogmata diuinis oraculis consona, illis omnino ueritatis adiudicetur sententia. Ac de eo eius studio Nazianzenus: Omni, inquit, studio & opera ad resistendū hæreticis paratus, nihil potius habuit, quàm sacrorum uoluminum arcana fibrasq; omnes uestigare, ac in medium adducere. Quin & ita ex sacris literis cōfirmasse iudicium se suum scripsit, ut nullo unquā aut dicto aut sententia aberrarit: sacra uerò uolumina nec eloquentiˢ, nec uerius, ne cuberiˢ eo quisquā enarrarit. ita duabus pulcherrimis uirtutibus episcopo maximè dignis, ornatus in suo munere fuit Basilius, solicitudine scilicet, & uero ecclesiarum sibi commissarum amore, & studio ueritatis: quam ex sola sacra scriptura cognoscēdam esse, ab ineunte ætate didicerat. Quibus & hæc duo adiunxit: assiduitatem nimirum in docendo, à qua ne in aduersa ualetudine remisit, sicut ipse testatur in Homilia septima in Hexameron: & modestiam, qua, quæcunq; docebat aut scribebat, aliorum iudicijs haud grauatè subijciebat. Et in Apologia ad Cæsarianos testatur, se & censuras & emendationes aliorum qui meliora docerent, ferre posse. Conspicua autem in eo postea fuerunt & alia maximè illustria ornaméta: ut industria in gubernatione, mansuetudo, lenitas in castigando, humanitas, constantia, grauitas, iusticia, pietas, & paterni in omnes homines affectus, ac præcipuè in pauperes exprompta beneficentia & facilitas. Narrat quoddam eius plenum pietatis & humanitatis factū Nazianzenus: quod cum ingenti aliquando fame Cæsariensiū ciuitas, ac tota ea regio laboraret, facultates suas uendiderit, ac de precio quodcunque ex rebus uenditis redijsset, frumentum compararit, quo pauperes omnes, Iudæorum etiam pueros, aluerit toto eo famis tempore

tempore. Construxit & pauperum hospitia, & xenodochia: ex quo genere nobilissimũ quoddam ab eo extructum fuisse Cæsareæ, quod de nomine suo appellarit Basiliada, Sozomenus retulit lib. 6, cap. trigesimoquarto. Celebris fuit & dono medicandi per orationem, ut infrà indicabimus.

Ex scriptis porrò eius & monumentis Nazianzenus hæc tantum recenset: Hexameron, in quo opere complendo communem ei dedit operam frater Gregorius Nyssenus: Libros contra Eunomiũ, quos ignem inconsumptum idem uocat: Librum ad Amphilochium de Spiritu sancto, scriptum ea occasione, quòd in articulo de Spiritu sancto errasse Basilium maleuoli quidã calumniabantur: Epistolas nonnullas: Sermones supra uarios scripturæ locos, & Homilias ad populũ. Hieronymus ἀσκητικὸν adiecit, de quo postea quæ conuenit admonebimus.

Extant hodie Basilij opera duobus cõprehensa tomis, hoc ordine & numero.

¶ Hexameron, siue de mundo sex diebus condito, homiliæ uiginti nouem.

Aduersus Eunomij Apologeticon, libri quinq;: De æqualitate patris & filij in diuinis: Quòd filius in diuinis nõ sit factura, nec patre duratione aliqua posterior: De Spiritu sancto: De diuinitate filij: Quòd Spiritus sanctus non sit creatura.

Liber de spiritu sancto ad Amphilochiũ, in cuius libri medio Erasmus inserta quædã ab alio esse censet, quæ non redoleant uirtutes & characterem Basilij.

Homilia de uirtutib. & laudib. Psalmorũ.

Sermones in Psalmos, primum, septimũ, decimumquartum, uigesimumoctauum, uigesimumnonum, trigesimumsecundum, trigesimumtertium, trigesimumseptimũ, quadragesimumquartũ, quadragesimũquintũ, quadragesimumoctauũ, quinquagesimũnonum, sexagesimumprimũ, centesimũ decimomquartum, centesimum decimũquintũ.

Sermones in aliquot dicta scripturæ: ut in illud Lucæ, Hominis cuiusdam diuitis ager abundauit. Sermo in diuites auaros: super illud Matthæi, Magister bone, quid boni faciam, &c. Alius sermo in diuites, supra uerba illa scripturæ, In fame & squalore, &c. Sermones duo de ieiunio. Sermo alius in ebrietatem & luxum, De inuidia, De ira. In uerba Mosi, Attende tibi ipse, sermo. Quòd Deus nõ sit author malorum, sermo. De gratijs Deo agendis, sermo. In martyrem Iulittam sermo. De fide, siue de trinitate, sermo. In uerba illa, In principio erat uerbum, sermo. Sermo in principium Prouerbiorum. De humana Christi generatione, sermo. In aliquot scripturæ locos, de mol torum uitiorũ natura & proprietate, sermo. In quadraginta martyres sermo. In Gordiũ martyrem militem, sermo. Quomodo gentiliom scriptorũ studia adolescentibus prosint, sermo. De spiritu sancto, sermo. Contra Sabellianos, Arium, & Eunomianos, sermo. De martyre Manante, sermo. De Barlaam martyre, sermo. De pœnitẽtia, sermo. De humilitate, sermo. Non esse adhærendõ reb. secularibus, sermo. Sermo primus, seu exhortatio ad Baptismũ in aliquot partes distributa, quarũ prima est: Quibus reb. baptizandos oporteat esse institutos. Secũda, Baptismus in Euãgelio Dñi nostri Iesu Christi quomodo fiat. De Baptismo sermo secũdus, in capita digestus tredecim: De baptismo, de praua cõsciẽtia: de eucharistia, de fide uerborum Dñi, de incredulitate, de inobediẽtia, de seruo peccati, de operibus legis, de præuaricatoribus, de scãdalo, de obseruatiõe mãdatorũ Dei, dona Dei quib. impertiẽda, de tẽtatione.

Tomo secundo insunt: Epistolæ ad diuersos, quibus & Nazianzeni epistolæ admixtæ sunt. Sermo de Paradiso. Liber de uera uirginitate, De renũciatione huius uitæ, & spiritalis perfectione, sermo asceticus. Cuius argumẽti & postea aliquot sequuntur sermones, de quibus breuiter monemos: dubitari nimirum à quibusdam, an Ascetica ea omnia Basilij γνήσια sint, cũ pleraq; seueriora ac horridiora sint. Quanquam & argumenta alia in promptu sunt. nam in Catalogo monumentorum Basilij, in oratione Nazianzeni, Ascetica illa nõ recensentur: quæ certè homo qui ex professo laudationem Basilij instituerat, omissurus minimè fuisse uidetur. Deinde Sozomenus libro tertio, capite decimoquarto adfirmat, nonnullis uisum, Ascetici illius libelli autorem fuisse Eustathium, qui Sebastiæ Armeniæ, monasticæ uitæ autor extiterit Armenis, ijsq; qui ad Pontum habitant, ac de uita ea religiose instituenda, deq; cibis quibus eam uitam profitentibus uel utendũ uel abstinendum esset, de uestitu denique & moribus, scripserit.

Tituli Asceticorũ sequentiũ sunt: Quemadmodum monachus armari debeat. De fide & uita Christiana. Epistola Ascetica ad quandam canonicam, de dispositione religionis exercendæ. De iudicio Dei proœmium. Sequuntur: Sermo de fide, Ethica continentiæ, Definitiones orthodoxæ octoginta uarijs scripturæ locis explicatæ. Rursus sermo asceticus de homine, quòd sit imago Dei, quæ peccato deformetur. Alius itẽ sermo asceticus; uitæ religiosæ scopũ esse animæ salutẽ, distributus in capita quinquagintaquinq;. Definitiones siue regulæ cõtractiores. cõplectentes quæstiones CCCXIII, de quo Opere scholiũ: extat post quæstionẽ CCLXXVI, hoc modo. Scriptus est hic liber ad exẽplar uetustissimũ è Ponto

è Ponto allatum, & ex illis locis, in quibus Magnus Basilius uitam monasticam exercuit: collatus autem simul est & ad codicem Cæsariensem, repertum in ęde pauperum, ab ipso ædificata, quam nunc Basiliada uocant, ex quo sequentia uigintitria capita præmissis adiecta sunt.

Constitutiones, quibus utendum cœnobitis, aut solitariā alioqui uitā degentibus, distributæ in capita trigintaquinque. Epistola ad Chilonem discipulum, de uitæ perfectione. Epistola alia ad Monachum præuaricatorem. Et admonitio ad iuniores.

Stylū Basilij Raphael Volaterranus patriū dixit, hoc est, Asiaticum & abundantem: de quo & Erasmi censurā in nūcupatoria præfixa libro ad Amphilochium, adijcimus: Basilius, inquit, ubiq; est sanus, simplex & candidus, sibi constans, atq; etiam instans, nunquam ab eo quod agitur excurrens temerè, nusquam diuinis mysterijs admiscens philosophiam mundanam, nisi per aduersarios coactus, idq; contemptim: sed ubiq; placidus, & uirgineo quodam pudore incedit, ab omni ostentatione alienissimus, ne in pugna quidem ab ingenij lenitate recedens.

Doctrinam porrò Basilij rectam, puram & genuinam, atq; ex ipsa mente scripturæ extructam, de omnibus partibus doctrinę Christianæ, de quibus docuit quidem, scripta eius restātur. Affirmat ipse in epistola ad Neocæsarienses, se nullius sententiæ conscium esse, quam sanæ doctrinæ contrariam & inimicam, cordi suo admiserit. Et in epistola ad Eustachium episcopum: De hoc, inquit, uno in Domino gloriari ausim, quòd nunquam falsas opiniones habuerim de Deo, neq; aliter sentiendo, animi postea iudicium mutauerim: sed quam à puero sententiam de Deo à beata matre, deinde & nutrice mea Macrina recepi, illam iustis incrementis auctam in me ipso conseruauerim. Et in Hexameron homilia tertia: Iam ab ipsa diuina scriptura ita instituti sumus, ut nihil ultra ea quæ nobis sunt concessa, menti nostrę imaginari cogitareq; concedamus.

De utilitate uerò cognitionis & lectionis scripturarum, multa subinde tradit. ut in epistola prima ad Gregorium theologum: Potissima, inquit, ad recti inuentionem uia est, meditatio diuinarum scripturarum. In illis namque & agendorum præcepta inueniuntur, & uita beatorum uirorum clarè depicta, instar animatarum quarundam imaginum, quæ secundum Deum est conuersationis, ad bonorum operum imitationem tradita proponitur. Et quidem quacunque re se indigere quispiam senserit, si illas uersauerit, quasi ex communi quadam rerum medicarum officina, commodum infirmitati suæ pharmacum inueniet, & cæt.

Extat inter Ascetica sermo de fide, in quo symbolum recitat, cōgruens cum Apostolico & Nicæno: quod & ad uerbum recitat in epistola ad Episcopos trāsmarinos, cui breue & luculentū de fide & Trinitate testimonium adijcit, hac forma: Oportet baptizari nos, iuxta quod à Domino accepimus: & credere, sicut baptizamur: glorificare uerò patrem & filium & spiritum sanctum, quemadmodum credidimus. Cuiusmodi ualde illustria testimonia de tribus in una diuinitate personis, passim in omnibus eius propemodū scriptis multa extant. Libro quinto contra Eunomium ait: Ex Deo quidem esse spiritū, apertè prædicauit Apostolus dicens, Quòd spiritū qui ex Deo est accepimus. Et per filium effulsisse, clarum fecit, cum filij spiritū, sicut Dei, ipsum nominarit, et mentē Christi dixerit: sicut & Dei spiritū, ut hominis: filiō uerò filij dicere cauit, ut unus sit pater Deus, semper pater permanens, & sit in æternū quod est: unus uerò filius æterna generatione natus, qui absq; participio unà cum patre est filius Dei uerus, qui semper est quod est, Deus uerbum, & Dominus: unus autē & spiritus sanctus, uerè sanctus spiritus, secundū quod scriptum est, Qui cum patre & filio conglorificatur, &c.

De Deo, in sermone super illud Mosę, Attende tibi: Incorporeum, inquit, nosce ante omnia Deum, ex anima tua incorporea tibi inexistente, non loco circumscriptum, quoniam neque mens tua præcipuam in loco mansionem habet, quamuis ob corporis cōiunctionem in loco maneat. Inuisibilem esse Deum crede, tui ipsius animam cognoscens, quando & ipsa corporeis oculis comprehendi non potest. Non enim aut colore obducitur, aut figura circumscribitur, aut charactere aliquo corporeo cōprehenditur, sed tantū ex actibus & gestis cognoscitur.

De Christo, lib. quinto contra Eunomiū: In filio patrem cognosce, in patre filium glorifica: non partiaris quæ impartibilia sunt, non scindas quæ non scinduntur. Nam etsi scindere uolueris, non tamen scinditur. Etsi dirumpantur hæretici, trinitas tamen non dirumpitur: & est colenda in una & æterna gloria, unam & unam deitatem ubiq; circum ferens, irrupta, inscissa, indiuisibilis, adimplens omnia, omnia continens, in omnibus existens, creans, gubernās, sanctificans, uiuificans, hæc diuina & admirabilis, æterna, non dirumpitur, ut scriptum est, Funiculus triplex non dirumpitur. Et rursus libro eodē: Deus, inquit, ex seipso sine passione, propriū filium genuit, æqualis honoris, æqualis gloriæ, eiusdem sedis cooiliatorem, cooperatorem, consubstantialem patri & Deo,

Deo, non diuersæ substantiæ, nec alienum ab eius sola deitate.

In sermone de humana Christi generatione: Christi generatio, ait, propria & præcipua diuinitatis est: quæ quidem silentio magis ac fide ueneranda, quàm disputatione aliqua nostra seu curiositate uestiganda. Vbi enim nec tempus, neque æuum intercedit, neque item modus intelligitur, nec spectator adsuit, nec est qui exponat, quomodo mens aliquid imaginabitur? Quomodo mentis cogitationibus lingua famulabitur? Pater erat, & filius est genitus. Ne dicas, Quando? sed neglige hanc quæstionem. Ne quæras, Quomodo? est enim hic impossibilis responsio. Nam quando, tempus habet: quomodo uerò, ad modos corporeos imaginationem quandam. Dicere possum è sacris uoluminibus, quòd splendor gloriæ & imago ex archetypo sit. Veruntamen quoniam nec ratio nec cogitatio talibus renouationis uerbis tuæ curiositati satisfacit, ad ineffabilem incomprehensibilemque gloriam confugio, & fateor indeprehensum, ac uerbis humanis inenarrabilem diuinæ generationis esse modum.

In eodem, de causis quare necesse fuerit filium Dei hominem fieri, & Christi merito: Carnem, inquit, suscepit Deus, quoniam execrabilem contaminatamque hanc, purgatam sanctamque reddi oportuit, infirmam ac debilem corroborari, à Deo ob peccatum alienatam conciliari, è paridiso excidentem in cœlum referri. Et in Psalmo quadragesimo octauo: Quid tanti momenti est, quod homo poterit dare pro redemptione animæ suæ? Inuentum tamen unum est pro omnibus simul hominibus dignum precium, sanguis Domini nostri IESV CHRISTI, quem pro nobis omnibus effudit,

Spiritum sanctum esse Deum, homousion & coniunctum cum Deo patre & filio, essentiam immutabilem, probat aliquot argumẽtis in fine Apologiæ ad Cæsarianos de discessione & de fide, ubi & cum patre & filio condidisse eum omnia perspicuè docet: Tria, inquit, creationum genera in scripturis nominata deprehendimus. Vnum quidem, ac primum, eorum quæ ex nihilo: cum non essent, ad hoc ut essent, sunt condita. In istis omnibus inuenies Spiritum sanctum patri & filio cooperatorem. Et de officio & operibus Spiritus sancti, libro quinto contra Eunomium: Spiritus, inquit, diuinus omnia quæ à Deo per filium facta sunt, perficit, sicut in noua creatione, de qua dicitur: Si quis in Christo noua creatura. Propterea, Verbo Domini, inquit, cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Viuens Verbum, in quo facti sunt cœli, hic ipse est Deus uerbum, de quo Ioannes clamat: Omnia per ipsum facta sunt. Vitam esse uiuificantem spiritus monstrat, secundum quod scriptum est: Vita spiritus, qui cœlestes uirtutes efficit. Hic ipse cum patre & filio glorificatur. Item: Spiritus ad creandum uiuo uerbo coordinatus est, uiua uirtus, diuina natura, ineffabilis ex ineffabili ore existens, ineffabili modo. In libro de Spiritu sancto ad Amphilochium: Per Spiritum sanctum datur in paradisum restitutio, in regnum cœlorum reditus, in adoptionem filiorum reuersio: datur fiducia Deum appellandi patrem suum, consortem fieri gratiæ Christi, filium lucis appellari, æternæ gloriæ participem esse: & ut semel omnia dicam, esse in omni benedictionis plenitudine, tum in præsenti hoc seculo, tum in futuro nobis repositorum bonorum, quibus interim per fidem fruimur, perinde quasi adsint, gratiam uel ut in speculo contemplantes.

De creatione contra philosophos rectè disputauit, mundum non conditum esse ex elementari materia, neque casu aut temerè ferri, neque ab æterno fuisse, aut fine cariturum esse, in initio Homiliarum in Hexameron, In principio fecit Deus cœlum & terram: Pulcher profectò, inquit, creationis est ordo. Principium in primis posuit, ne mundum aliqui principio carere arbitrarentur. Deinde addidit, Fecit: ut quod factum est, minimam esse de Opificis potentia particulam ostendatur. Item: Quæ tempore cœperunt esse, tempore quoque desinant ac definiantur omnino necesse est. Et si temporia initium habent, noli dubitare de fine. Aliquem tamen ante mundum nobis fuisse incognitum statum, singulari uidetur opinione assensisse: quemadmodum & mundum subitò, sine moræ aut dierum, uti Moses tradidit, interuallis extitisse, cum alijs peculiari opinione sensit. Vt doceremur, inquit, mundum absque mora quàm celerrimè ex uoluntate Dei substitisse, dictum est, In principio fecit.

De angelis libro de Spiritu sancto ad Amphilochium, capite decimosexto ait: Meræ & intelligibiles & ultramundanæ uirtutes, sanctæ tum sunt, tum nominantur, ex gratia per spiritum infusam sanctimoniam natæ. Eoque prætermissa est mentio, quomodo cœlestes uirtutes cõditæ fuerint. Item: Quemadmodum cauterium non sine igne intelligitur, cum aliud sit subiecta materia, aliud ignis: itidem & in cœlestibus uirtutibus substantia quidem earum, puta spiritus, est uerius, aut ignis immaterialis, iuxta id quod scriptum est: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem urentem.

Ea propter & in loco sunt, & fiunt uisibiles, dum ijs qui digni sunt apparent in specie propriorum corporum, &c. Io Psalmo decimooctauo: Angelorum opus laudare Deum: omnibus denique cœlestibus exercitibus una hæc cura, gloriam Creatori dare. Libro de Spiritu sancto ad Amphilochium capite decimotertio ait, Angelos additos hominibus ceu pædagogos quosdam, ac morũ gubernatores. Sermone secundo de Ieiunio: Animæ, inquit, custodes angeli.

De lapsu angelorum, in sermone, Quòd Deus non sit autor malorum: Nascitur, inquit, quæstio unde sit diabolus, si ex Deo nõ sunt mala? Satis facilis est responsio. Eadem omnino ratio nobis ad istam quoque quæstionẽ satis erit, quam & de hominis iniquitate suprà commemorauimus. Vnde enim iniquus est homo? Ex ipsius libera uoluntate. Vnde malus diabolus? Ex eadem penitue causa. Habebat enim & ipse liberam uitam, & insitam sibi potestatem, aut Deum sequẽdi, aut à bono discedendi. Gabriel angelus à Deo iugiter stetit, satan item angelus ex ordine suo prorsus cecidit. Et illum propria uoluntas in cœlo retinuit, hunc uerò uoluntatis libertas cœlo deiecit. Poterat enim & ille à Deo deficere, & iste non excidere. Sed illum insatiabilie dilectio Dei seruauit, hunc à Deo relictũ esse ostendit per peccatum alienatio. Et diabolus malus Deo aduersatur nõ ex natura, sed mala uolũtate habẽs maliciã.

De hominis præuaricatione & restitutione, in psalmum quadragesimumoctauũ: Magna profectò ac preciosa res est homo, si exordium eius & naturalem præparationem respicimus, &c. His omnibus homo digni tate præpositus, eam non intellexit: sed uitã Dei relinquens, nec similem ei se reddere curans, corporis perturbationum atq; affectuũ seruus factus est. Neq; tantum sui gratia factam dispensationem, & ab illa suam dignitatem, sustinuit intelligere: sed immemor quòd supercœlestis opificis imaginem amiserit, terreni similitudinem assumpsit. Quem Deus tandem miseratus, ut à peccato eriperet, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis: ac Deo sese humilem reddidit, ut obediens usq; ad mortem fuerit, mortem autem crucis. Quòd si forsan primæ tuæ generationis excellentis uolueris reminisci, ex bono re saltem restitutionis quoddam dignitatis accipe cogitationem.

De liberi arbitrij infirmitate peculiari sermone multa dicit, cui titulus est, Sine diuina uirtute & gratia non posse quenquam resistere sathanæ, nihil scilicet posse sine præsidio Dei. Qui uerbi Dei, inquit, honore cumulati non sunt, ij frustra inflati, libero se putãt arbitrio peccati occasiones inanire posse, quod per solum crucis mysterium cassatur. Liberum enim illud quod in potestate hominis est arbitrium, in eo situm est, ut uelis uel nolis resistere diabolo. Non enim ut omnino hoc possis, potentiam habes, qua affectionibus carnis domineris. Nisi enim Dominus custodierit ciuitatem, aut ædificauerit domum, frustra uigilat custos, & frustra laboret ædificans.

De gratia & iustificatione multa rectè & utiliter docet in sermone de pœnitentia, & in Homilia de humilitate, ubi ait: Nihilò bi relictum est homo, de quo gloriari possis: cuius gloriatio & spes in eo sita est, ut omnia tua mortifices, & futuram in Christo uitam quæras: cuius primitias habentes in his, cum sumus per uniuersum in gratia ac dono Dei uiuentes. Item in sermone secundo de Baptismo, capite octauo: Testimonium illis perhibeo, inquit Apostolus Philippensium tertio, quòd zelum Dei habent, at non secundum scientiam. Ignorantes enim iusticiam Dei, & propriam statuere quærentes, iusticiæ Dei non sunt subiecti. Quapropter Apostolus, qui beneplacitum Dei germanè curabat, post expositionem iustificationum, quas eximius in lege acquisierat, subiungit: Attamen omnia arbitror damnum, propter excellentiam cognitionis CHRISTI IESV Domini mei, propter quem omnia pro detrimento dũxi, ac pro reiectamentis habeo, ut Christum lucrifaciam, & inueniar in illo, non habens meam iusticiam quæ est ex lege, sed eam quæ est per fidem CHRISTI IESV, iusticiam ex Deo in fide, ut cognoscam illum, &c. Istis autem & similibus nos abunde satis docet, uti caueamus, ne humanam iusticiam unquam ei canoni, qui ad diuinum beneplacitum obtinendũ in CHRISTO IESV Domino nostro præfixus est, superinduamus.

De noua obediẽtia renatis necessaria, permulta præcipit in sermonib. de baptismo, & alijs locis, quæ suprà ostendimus. Sed in enarratione Psal. 33. ait: Non in uirtute, nõ in sapientia humana, sed in gratia Dei est salus.

De pœnitentia, in fine sermonis de pœnitentia memorabiliter ait: Necessarium est ostendere, saluatos esse aliquos, qui post baptismum deliquerunt. Non sine metu loquor, ne contra animi mei sententiam à iusticia deficietis. uehementer enim uolo, nõ peccare eos qui baptismum susceperunt. Si uerò citra animi propositum ceciderint aliquando quidam, non decernant hic, qui pœnitentiam sustulerunt, oolentes nos unà cum cruce Christi mortificari. Sed Apostolus nos uult cõsepeliri etiam, & ism non amplius peccato uiuere. Hoc quidẽ & ipse uolo. Non

Non tamen sperno gratiam Dei, inqnit Apostolus, Galatis scribens.

De Baptismo, in libro de Spiritu sancto, capite decimoquinto: Non Iudæorum more in quibuslibet inquinamentis ablnimur, sed nnum nouimus salutiferum baptisma: quandoquidem nna est pro mundo mors, & una ex mortuis resurrectio, quarum figura est baptisma. Quapropter qui nobis uitam dispensat Dominus, baptismatis pactum nobis statuit, mortis ac uitæ typum habens: mortis quidem imagine implente aqua, spiritu uerò uitæ arram præbente. Hinc itaque nobis perspicuum est factũ, quod quærebatur, quamobrem aqna coniuncta sit spiritui. Cum enim duo scopi propositi sint in baptismo, uidelicet ut aboleat corpus peccati, ne postea frnctificet morti: tum ut uiuat spiritu, & fructum habeat in sanctificatione: aqua mortis exhibet imaginem, corpus uelut in sepulchro recipiens: spiritus uerò nim uiuificam immittit, à morte peccati renouans animas nostras in nouã creaturam.

De cœna Domini, in sermone de Baptismo: Dominus IESVS in ea nocte qua tradebatur, panẽ accepit, &c. Quid utilitatis habent hæc uerba? Vt edentes ac bibentes perpetuò memores simus eius, qui pro nobis mortuꝰ est ac resurrexit: atq; ita instruamur necessariò custodire in conspectu Dei ac Christi eius, traditum sb Apostolo dogma, qno dicit, Charitas Dei constringit nos. Et in sermone secundo de baptismo, cap. tertio: Habebimus uitam æternã, sicut promisit qui mentiri nequit, Dominus ac Deus noster IESVS CHRISTVS: si edentes ac bibentes, memores fuerimus eius qui pro nobis mortuus est: & sententiam Apostoli seruauerimus dicentis, Dilectio namq; Dei nos constringit: iudicantes hoc, quòd si unus pro omnibus mortuus est, omnes itaq; mortuos esse, & pro omnib. mortuũ esse, nt qui uiuunt, iam nõ amplius sibi uiuant ipsis, sed ei qui pro nobis est mortuus, ac resurrexit: quod & in Baptismate professi sumus, ac polliciti. De cæteris partibus doctrinæ quid senserit, ostensum suprà est in Cap. de dogmatibꝰ: ubi &c, in quibꝰ incõmodiꝰ interdũ dixisse uideatur, adiecimꝰ.

Extulit superstitiosè & nimis magnis præconijs uirginitatem, in libro de uirginitate: item monachatũ in Asceticis: sed quę, quamobrem non uideantur esse eius, suprà indicauimus. Alij inter pecnliares eius opiniones referũt, q, mundi machinã uniuersam à Deo prius dispositam, uno momento repentè extitisse sensit, in Hexamero. Item, quòd angelorum profectionem & sanctificationem, nõ ex origine eorum cõstare, sed opus esse spiritus sancti, sensit ibidem: & in libro de spiritu sancto, capite decimosexto, ueluti diximus.

Porrò contra quos certamina gesserit, hæreticos & deprauatores doctrinę, indicant tituli librorum eorum quos ex professo cõtra Hæreses, earumq; autbores scripsit. Qua uerò fide & integritate ac contentione contra errores dimicarir, ipsa testantur scripta. Cum illis enim hęreticis, à quibns longius abfuit, congressus est per literas: ijs uerò quos uicinos habuit, coràm se opposuit. Certamẽ cũ Apollinario explicat epistola eius quinquagesimanona. Epistola uerò sequens sexagesimaqninta, reprehendit eos qui Christũ carnem de cœlo secum detulisse, non de carne Mariæ sumpsisse asseuerant. Et extat eius sermo scriptus ex professo contra Arium, Sabellianos & Anomianos. Quanto opere uerò cõtra Eunomianos & Pneumatomacbos, in defendenda sententia, spiritũ sanctũ patri & filio coessentialẽ, atq; omni maiestatis & diuinitaris dignitate æqualem esse, laborarit, testantur abunde libri duplices, inscripti de Spiritu sancto. Confutauit & Manichæos, aliquot in locis in Hexamero: ut Homilia octaua, ubi uanæ menris homines eos uocat, eorumque sententiam abhorrendam: in Homilia secunda, sectam eorum scelestam uocat, & Ecclesiæ pestem: ibique errorem reprehendit, quòd tenebras, de quibus Moses dixisset, Tenebræ erant super faciem abyssi, intelligant malum & importnnum quodcunq; Deo, qui lux sit, aduersans, ex se ipso ortum.

Deinde memorabiles maximè sunt eius contra Valentem Imperatorem pugnæ: quę, qua fuerit Basilius generosa in confessione & defensione doctrinæ puræ constantia, ad miraculum propemodum usque scitissimè pingunt. Is enim cum omnium ferè Ecclesiarum præfectos ad impietatem Arianam impulisset, alios blandiendo & premijs inescando, alios precibus & persuasione, alios minis, bonorum proscriptione atque exilijs alios, rursus item alios supplicijs, inter quæ, ueluti sno loco ostendimus, crudele hoc in primis est, quòd octoginta presbyteros Arianis blasphemijs resistentes, nauibus aliquando alligauit, & in mari nauigantes cremauit: solum Basilium reliquum habuit, qui ueluti scintilla ex uasto incendio pietatis superesset. Contra eum igitur, qui uerbis, minis ac suppliciorum terriculamentis agerent, misit alios atque alios: primũm Demosthenem quendam, hominem furibundum & audacem, ad cuius insaniam Basilius statim respondit, En Basilium illiteratum. Vincentius ex Amphilochio retulit, Demosthenem eum, cùm blasphemias in Basilium debaccharetur, barbarismo quodam fortè lapsum esse. Ad quod risu Ba-

filium exclamasse, Vidimus & nos Demosthenem sine literis. at cum importunius oblateraret, ita obiurgasse: Tuum est de pulmentarijs cogitare, & non diuina dogmata decoquere.

Cum igitur à Basilio nihil obtinuisset Demosthenes, apud Modestum præfectum, uirum longè in orthodoxos improbiorem & audaciorem, sistitur Antiochiæ: ut Socrates indicat libro quarto, capite uigesimosexto. Qui cum obijceret primùm, Cur Imperatori solus repugnaret, cuius authoritate cæteri omnes paruissent? Basilius respondit: Hęc quæ Valens mandaret, Imperatorem sibi Deum nunquam imperasse, ut filium scilicet Dei creaturam diceret. Narrat Nazianzenus alias aliquot plenas piæ generositatis & constantiæ uoces, quibus Modesti furiosos in se clamores & minas fortissimè redarguit & elusit. ut quod minitanti exilium, cruciatus & mortem denique, respondit: Domini est terra, & plenitudo eius. Cruciatus autem quid in me poterint, cum corpus propè nullum, & ossa sine carnibus circumferam? Quin nec mortem formido, ut quæ me creatori meo redditura sit. Ac quid omnino optabilius accidere mihi posit, quàm propter ueritatem ab molesta hac corporis sarcina liberari? Sozomenus libro sexto, capite decimosexto, ad minas proscriptionis facultatum suarum respondisse eum ait: Se nihil minis illis contristari, ut qui præter uestem attritã & paucos libros, facultates alias nullas haberet.

Theodoretus libro quarto, capite decimonono, narrat hunc præfectum Cæsaream ab Imperatore missum, Basilium honorificè tractasse, & placida ac blanda oratione hortatum, tempori cederet, nec tot Ecclesias subtili dogmatis exquisitione in discrimen adduceret: adesse Imperatorem, qui ei amicitiam & beneficia summa promitteret. Sed Basilium respondisse: Adolescentulis tales scilicet congruere sermones, qui huiusmodi rebus gratis, uelut crepundijs, caperentur. Nam qui sacris literis innutriti essent, illos nullam earum syllabam prodi aut in periculum uenire pati posse, solereque (si res poscat) uullum mortis genus pro illarum incolumitate subeundum recusare. Imperatoris amicitiam cum impietate coniunctam, perniciosam, nedum expetendam aut gratam esse. Quod cum præfectus ægrè ferret, ac desipere eum dixisset: respondisse Basilium, Optare sibi se, ut desipientia ea perpetua frui sibi liceret. Exilio igitur denunciato, cum postero die cogitatum consilium explicare eum præfectus iussisset: respondisse, eundem se, quem iam audisset, postridie quoque futurum: uideret modò ipse, ne animum mutaret, ne uel minas exequi nollet. Exponit eam coustantiam Modestus Valenti, qui uim suam & minas in Basilium ad tempus remisit.

Sed non multo pòst, iratus in templum cum satellitio irruit, ut Basilium inde abduceret. Sed cum eum nihil trepidantem ad eius conspectum, sed immotum, & quæ sui officij essent alacriter in templo administrantem animaduertisset, uim ei nullam intulit, sed pietatem & reuerentiam simulauit. Fortè autem ad aram accedens, munera oblaturus, subita uertigine correptus, tremebuudus totus factus est: ac collapsurus fuisset, nisi manu eum quidam ex diaconis apprehendisset, ac sustentasset. In sacrarium igitur illatus, amicè cum Basilio de religione contulit. Et spes tum magna fuit, meliorem fore Imperatorem: sed à consiliarijs improbis ad impietatem pristinam paulo pòst retractus est, adeò ut priorum omninum oblitus, de Basilio in exilium exigendo consilium denuò cæperit: sed miraculis prohibitus est. Primùm enim sella qua uehebatur Imperator, subitò dissoluta est. Deinde cum usitatam exilij notam in chartam manu sua scripturus esset, literam nullam, calamo non reddente, exprimere ualuit. Postremò filius Imperatoris (quem Galatam uocatum fuisse, Socrates retulit libro quarto, capite uigesimosexto) in morbum periculosum subitò incidit, ut de salute & medici desperarent. Ad preces igitur & supplicationes confugiens Imperator, Basilium ad se accersit, sed cuius aduentum puer melius continuò habuit. Sed quia & Arianos ad se uocauerat, pro salute eius precaturos, non reualuit. Narrat Socrates, Imperatorem experimentum doctrinæ facturum, Basilio, cum aduenisset, dixisse, ut si uera esset ipsius fides & doctrina, oraret, ne filius moreretur. Respondisse autem Basilium, posse se quidem de filij salute spem bonam facere, si credat, quemadmodum ipse, ac curet ut Ecclesia uniatur. Cum autem Imperator non consentiret, respondisse Basilium: futurum igitur de suo filio, quod Deus statuisset. Paulo pòst itaque mortuum esse, cum ab Ariano sacerdote prius baptizatus fuisset, quod Basilius prohibuerat: ut Theodoretus refert libro quarto, capite decimonono.

Sed Modestum præfectum paulo pòst Basilij precibus ex graui morbo ualetudini restitutum & conuersum, Nazianzenus scripsit: & Sozomenus libro sexto, capite decimosexto.

Postea

Postea furere in Basilium, & Eusebius Ponti præfectus cœpit, falsi cuiusdam criminis occasione. Cui cum ad causam dicendam ad tribunal accersito, uarijs ille contumelijs illuderet, uestimenta exueret, ac post uerbera minaretur, se ei epar ex medijs uisceribus extracturum: respondit Basilius, Gratum mihi quid profectò feceris, ô Eusebi, si epar, quod cætera omnia membra, quod ex facie & habitu corporis iudicare potes, cruciat & affligit, euulseris: ita enim corpus omne à molestijs semel liberabis. Sed ab eius præfecti sæuitia Basilius seditione tum uulgi, à quo propemodum trucidatus præfectus fuisset, nisi Basilius prohibuisset, liberatus est. Atque hunc euentum rixæ & certamina Basilij cum Valente & præfectis habuere. Nam Valens postea, in pugna infelici cum Gothis miserrimè perijt.

Vix autem Theodosio in regnum accersito restitutæ fuerant Ecclesiæ, cum in Basilium incitantur episcopi uicini, ac cum eo de reditibus Ecclesiasticis, ac iure metropolitano dimicant. Verius autem id faciunt, incensi odio & maleuolentia, ob eximias & toti orbi notas Basilij uirtutes. Qui tamen in illis rixis ea usus moderatione est, ac reditus adimi sibi passus quidem est: sed regiones & Ecclesias ad inspectionem suam pertinentes retinuit, ne ibi collocari doctores impij possent.

Recitat & in Epistolis suis ipse, plurimum sibi esse cum calumniatoribus suis negocij: quorum falsas accusationes sustinuisse se, ad Monachos suos scribit, triennium totum. Significat autem, eiusmodi crimine ab illis se falso traduci, quasi insolens ac nouum quiddam de Spiritu sancto docuerit: de quo se ingenuè purgat. Epistola ea est in ordine septuagesimatertia. Queritur & in epistola octuagesima ad Eustathium, falsò sibi ab aduersarijs obijci, quasi tres Deos prædicet: quod quoties confutet, Sabellianismum ei imputent. Quod & ipsum refellit in epistola ad monachos.

Denique & Cæsarienses monachos, Basilio aduersatos, ex epistola quadam Athanasij ad Ioannem & Antiochum compresbyteros, & alia rursus ad Palladium presbyterum, apparet: in qua indicat, se scripsisse monachis Cæsariensibus Basilio resistentibus, ne ijs quæ probaret ille, contradicerent. Verba ipsa, quia insigne testimonium pietatis & sinceritatis Basilij continent, adscribimus.

¶ Quod de monachis Cæsariensibus significasti, hoc ipsum quoque didici è dilecto nostro Dianio, quòd grauentur & resistant dilecto nostro episcopo Basilio. Tibi certè, quòd mihi rem indicasti, gratias ago: illis uerò quæ decuit scripsi, ut ueluti filij obsequantur patri, nec ijs quæ ille probat contradicant. Nam si suspectus esset in negocio ueritatis, rectè pugnarent: sin autem confidunt, ut omnes confidimus, eum esse gloriam Ecclesiæ, dum ira decertat pro ueritate, & docet eos qui indigent doctrina, non fas est cum homine tali pugnas conserere, sed amandus potius est ob pium animum. Nam ex ijs quæ cogitaui ex dilecto nostro Dianio, nulla de causa eum grauatim ferunt: ipse enim, ut planè mihi persuadeo, infirmus efficitur apud infirmos, ut infirmos lucretur. Dilecti autem fratres nostri, respicientes ad scopum eius quo ad ueritatem tendit, glorificent Dominum, quòd talem episcopum Cappadociæ dederit, qualem singulæ prouinciæ sibi optant.

Fuisse igitur admodum familiarem Basilium Athanasio, uel ea testatur epistola: nec mirum est, cum in utroq; similis penè per omnia fuerit pietas, constantia, & pro puritate doctrinæ contentio. Reuerenti igitur & magnifico nomine, gloriam eum appellat Ecclesiæ, dilectum suum, ac uerè Dei famulum. Quæ uerò inter ipsum & Gregorium Naziazenum utrunq;, patrem scilicet & filium, fuerit summa coniunctio & necessitudo, ex superioribus constat. Tulerat senior Gregorius suffragium suum de Basilio, ut Cæsariensibus episcopus præficeretur: qua de re epistola extat inter Nazianzeni epistolas, in qua eum appellat pijssimum & honestissimum filium suum. Et ait: Quem namque inueniemus eorum quos nouimus, uel uita probatiorem, uel doctrina potentiorem, & undique ad uirtutis honestatem æquè instructum? Insunt & Nazianzeni epistolis multæ præclaræ commendationes Basilij uirtutum: ut quòd in epistola quadam ad eundem, orbis eum oculum dixit, & magnificam uocem ac tubam, regiumque dicendi splendorem. Et in epistola ad Simplicium, ubi, Laudas (inquit) sanctum ac communem patrem nostrum, tanquam fidei fulcimen, ueritatis canonem, Ecclesiæ characterem, caniciem prudentia refertam, humanæ uitæ ac uirtutis uictorem, fidum ministrum, sacerdotem magnum, mediatorem inter Deum & hominem, & Spiritus sancti habitaculum. Hoc quidem rectè facis. Sed Nazianzenus nimius interdum est in laudationibus illis, & ad tædium & odium usque: ut quòd in oratione de Basilij uita, supra patres, Prophetas & Apostolos eum extollit. Apud Theodoretum libro

bro quarto, capite uigesimotertio, ab Euagrio monacho columna appellatur ueritatis.

Exercitia denique eius Nazianzenus plurima recensuit: ut abstinentiam & frugalitatem, quς simplici contentus tunica, humi plerunque cubuit: uigilias, quas per totas noctes duxit: ieiunia, in quibus panem & sal pro delicijs habuit, aut ficus recentes, aquam bibens ad morbum usque: & castitatem, quam ad extremum usque præstitit. Ruffinus libro secundo, capite nono ait, eum, cum Athenis doceret, à Gregorio fratre manu de cathedra detractum, & in monasterium secum perductum: ubi per annos tredecim, omnibus Ethnicorum libris abiectis, solis diuinæ sapientiæ libris operam dederint.

Et texuit Catalogum prolixum exercitiorum in monasterijs per Pontum Nazianzenus, in epistola tredecima, ad Basilium: ut psalmodias frequentes, uigilias, secessus ad precandum, & uitam denique quasi spiritualem & incorporalem.

Idem in oratione in laudem Basilij, uocaliorem eum ad extremum priusquam expiraret factum, scripsit: & cygneæ in modum cantionis, cum uerbis, ut ipse ait, obijsse ueritatis, cum exilem antea habuisset uocem: sicut ipse de se affirmauit, in enarratione psalmi primi, Innatam sibi scilicet esse uocis debilitatem, enarrandique difficultatem.

Expirauit autem suauiter, postesquam successorem sua uoce ipse quendam, quem inter ministros fidelissimum habuerat, suum pronunciasset, & protulisset uerba prophetæ: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum: sub initium, ut uidetur, imperij Theodosij: seu, ut ex Amphilochio Vincentius indicauit, anno sexto Valentiniani, qui est Christi annus trecentesimus octuagesimus septimus.

CLEMENS.

Nicephoro libro septimo, capite decimoquarto, episcopus Ancyranus est: qui posteaquam annos uiginti nouem docuisset, in persecutione Diocletiani, primùm Romæ, deinde Nicomediæ, multiplicia cruciatuum expertus genera, tandem gladio percussus est.

HERMOLAVS.

Episcopus loci incerti, & martyr sub Diocletiano, Hermolaus Nicephoro est lib. 7 capite 14.

ROMANVS.

Episcopus fuit Antiochiæ Romanus, martyrio affectus sub Diocletiano: post quem, à patribus Synodi Nicænæ Eustathius è Berrhœa Antiochiā translatus est. Sozomenus libro primo, capite secundo. Verùm cum ooo referri soleat in numerum illorum episcoporum, nos eum hic relinquere uoluimus.

ASCLEPAS.

Episcopus fuit Gazensis, propugnator eximius Nicænæ fidei, Arianorumque aduersarius. Quamobrem & ab illis in Synodo Tyri depositus est, conficta causa, quasi altare subuertisset: quemadmodum Sozomenus scripsit libro tertio, capite octauo. Habuit autem iniustæ condemnationis socios Athanasium, Paulum, Marcellum, & Lucium Adrianopolitanum. Socrates libro secundo, capite uigesimotertio. Cum quibus causam suam ad Iulium Romanum episcopum retulit: qui testimonium ei rectæ fidei atque iniquæ depositionis perhibuit, & Ecclesiam suam restituendam decreuit: cum & Antiochiæ in Synodo, cui Eusebius Cæsariensis interfuerat, innocens pronunciatus fuisset: quod in Synodo Sardicensi Asclepam confessum esse, Athanasius scripsit in Apologia sua. Idem, & in Sardicensi Synodo prælio eum fuisse, & ad conspectum eius Arianos exterritos esse, & fugisse, ibidem tradidit. Narrant etiam Asclepam cum Athanasio & Marcello, ei Synodo publicè renunciasse: paratos se esse ad refellendum Eusebianorum calumnias, & ostendendum, quot apertissimis iniurijs in Ecclesiam deliquissent. Synodum igitur, purum atque innocentem Asclepam prounciasse, & commendationib. ad Ecclesiam suam remisisse.

BASILEVS AMASENVS.

Basilei Amaseni episcopi meminit aliquoties Nicephorus, ut libro septimo, capite quadragesimoquarto: & libro octauo, capite decimoquarto: ubi eum Apostolicis doctrinis celebrem, & stigmatis martyrij conspicuum, in Synodo Nicæna uisum ait. Sed libro septimo, capite quadragesimoquarto, quod inter se pugnat, disertè affirmat, eundē Basileū Amasenū sub Licinio, post tolerata multiplicia tormenta, capitis tandem supplicio affectum.

BASILIVS ANCYRAnus presbyter.

Meminit Basilij alterius Ancyrani Sozomenus, quem presbyterum fuisse ecclesiæ Ancyranæ indicat: sedulum aūt & acrem Nicænę fidei patrocinatorem uocat, qui Arianis toto Imperij Constantij tempore fortiter repugnarit, adeò ut Eudoxianorum etiam improbitate Ecclesias colligere prohibitus fuerit. Cum autem ad imperium Iulianus uenisset, & in paganismū tetrum uniuersam religionem Christianorum transformare conaretur; circumijt Basilius is publicè Christia-

Christianorum cœtus, commonefaciens singulos, ut doctrinæ quā ab ipso percepissent, fideliter adhærerent, nec Ethnicorum sese sacrificijs pollurerent: neq; item alicuius facerent ab Imperatore oblatos honores, qoos nimirum æterna perditione commutari necesse esset. Qoa re odium gentilium acerbissimom conflare sibi Basilius primùm: deinde etiam periculum certom accersere. Cum enim publicis aliquaodo assisteret immolationibus, ad hoc ut Dominum deprecaretur, ne quem Christianorum implicari impietate tanta & errore permitteret: ab Ethnicis captus, præsidi traditus, ac post multos cruciatus martyrio affectus est. Sozomenus libro quinto, capite undecimo.

CTESIPHON.

Episcopus fuit regalium in Persiâ ciuitatū sub Sapore, in coiua persecutione à Magis & Iodæis accusatus eiua flagitij est, quasi Romano Imperatori res Persicas proderet. Sozomenus libro secundo, capite octauo.

AEDESIVS, FRUMENTIVS.

Aedesij & Frumentij historiam, suprà In loco de propagationibus Ecclesiæ retulimus. Tyrij foerūt genere, cognati Meropio cuidam Tyrio philosopho: à quo in literis instructi liberaliter, atq; unà secum in Indiā interiorem nauigio perducti. In quam cum uenissent, occasione rupti, qood inter se inierant Indi ac Romani, fœderis, Meropius ab Iodis occisus est: pueri uerò commiseratione ætatis uita donati, & ad regem Indorum adducti sunt. Qui conspectu eorum delectatus, complexus eos amore est, & mensæ alterum regiæ, alterum uerò rationum commentarijs ac scrinijs præfecit. Moriens autem paolò pòst, reginæ & filio suo admodum adhuc paruulo reliquit: cuius curā, tantisper dum uirilem attigisset ætatem, agere à regina iussi sunt. Qua occasione etiam regalium negociorum cursm, & regni administrationē in se suscipere coacti sunt. Com interea Frumentio, cui primæ cōmissæ essent regiæ gubernationis partes, propagandi apud Indos eos interiores (nam in uicinā Indiā Bartholomæus apostolus doctrinam Christi intulerat) Euangelij copiditas subit, & solicitudo: Deo, ut uidetor planè, sic eurante. Quærit igitur inter Romanos, apud Indos eos negotiantes, Christianum, & inuenit. Statimque cœtus Ecclesiasticos cogere cum eo incipit, & ad fidem Christi Indos plurimos conuertit. Postea uerò cum ad maturiorem ætatem regis filius peruenisset, resignata gubernatione, reditum in patriam à regina, quanquam inuita, impetrarunt. Ita Alexandriam Frumentius uenit, ac quæ apud barbaras gentes per eum diuina gratia operata, esset Athanasio, qui recens episcopus eius Ecclesiæ constitutus fuerat, explicat. A' quo episcopus Frumentius ipse Indorū genti tandem mittitur. Aedesius uerò Tyrum ad suos redijt, & presbyterium sortitus est. A' quo ipso se hæc apud Indos gesta aodisse, Ruffinus retulit libro primo, capite nono. Socrates lib. primo, capite decimooono: Sozomeous libro secondo, capite uigesimoqoarto.

HELLANICVS.

Episcopus Tripolitanus Hellanicus fuit, Ario inimicus: quē propterea calumnijs exagitabat, & hæreticum dicebat, quemadmodum in epistola sua ad Eusebiū uidetur. Sensit enim cum Philogonio Antiocheno præsule, & Macatio Hierosolymitano, sempiternum esse filium, & omnia secula antecedere, æqualisq; esse cum patre honoris, & essentiæ eiusdem. Theodoretus libro primo, capite quinto.

HERMAEVS.

Orieotalis est episcopus Hermæus, in synodo Tyri accusator Athanasij: apud Sozomenum libro secundo, capite uigesimoquinto.

HARMOGENES.

Episcopus fuit Cæsariensis, quem beatissimum Basilius uocat, & hostem ex diametro Arianæ impietati. Interfuisse etiam eum ait synodo Nicænæ, & fidem orthodoxam pronunciasse. Ab eo Eustathius, cum Arium primùm sectatus fuisset, exhibita sanæ confessione fidei, impositionē manus obtinuit. Basilius epistola septuagesimaquarta, & octogesimasecunda.

DIANIVS.

Sozomeno libro tertio, capite sexto, Dianius episcopus est Cæsariæ Cappadociæ, socius in synodo Antiochena sub Cōstantio, eorum qui Athanasio aduersabantur.

IACOBVS NISIBENVS.

Antiochiam Mygdoniç à Syris & Assyrijs Nisibin uocatam, Theodoretus scripsit, in qua Constantioi tempore celeberrimus fuit episcopus simul & gubernator Iacobus, præstans miraculis, & uirtute mortuos in uitam reuocandi, alijsq; innumeris rebus mirādia: quas seorsim in historia sua Philotheo inscripta exposuisse se dicit. Ex quibus hoc solum recitat, quomodo in Saporis Persarū regis Nisibin obsidentis exercitum, multitudinem innumerabilem crabronum & culicū precib. à Deo ex turre quadā impetrarit, quibus elephanti & iumenta in furorē acta, exercitusque totus in fugam irreuocabilem depulsus sit. Interfuit syoodo Nicęnę. Theodoretos libro primo, capite septimo: & libro secondo, capite trigesimo. Gennadius sapientem eum cognominatum fuisse dicit atqoe ex numero eorum fuisse, qui clari sub Maximino cōfessores fuerint. ex illis etiam,

qui hæresin Arianã in synodo Nicæna damnarint. Postea hunc eius scriptorum catalogum texit: Comprehendit, inquit, omne opus suum in uigintisex libris: id est, de fide aduersum omnes hæreses, de charitate generali, de ieiunio, de oratione, de dilectione erga proximũ speciali, de resurrectione, de uita post mortem, de humilitate, de pœnitentia, de satisfactione, de uirginitate, de ascensu animę, de circumcisione, de azymi benedictione, pro qua in Esaia legitur, Non exterminabitur botrus: de Christo, quòd filius Dei sit, & consubstantialis patri: de castitate, aduersus gentes, de constructione tabernaculi, de gentiũ conuersatione, de regno Persarum, de persecutione Christianorũ. Composuit idem χρονικὸν minoris quidem Græcorum curiositatis, sed maioris fiduciæ: quia diuinarum scripturarum autoritate constructum, cõprimit oĩa eorum qui præsumptuosa suspicione de aduentu Antichristi uel Domini nostri inaniter philosophantur. Moritur Constantij temporibus: & iuxta præceptum patris eius Constantini, intra muros Nisibenses sepelitur. Iulianus autem odio fidei Constantini, reliquias ex urbe postea iussit efferri. Hæc Gennadius.

IVLIANVS.

IVlianus quispiam, Platinæ in Syluestro, adnumeratur ijs, quorum opera & studio multæ exteræ gentes ad Christianam fidem perductæ sint: ut Frumentio & Edesio. Sozomenus libro primo, capite decimooctauo, Iuliani Chaldæi cuiusdam meminit, qui fuisse uidetur tempore concilij Nicæni. Clarus fuit hoc miraculo, quòd lapidem per uerbum manu diuidere potuerit.

LONGINVS.

EPiscopus Ascalonis Phœniciæ Longinus est, Ephiphanio libri secundi tomo secundo, hæresi sexagesimanona: ad quem Encyclicam epistolam contra Arium Alexander Alexandrinus scripsit.

MVSONIVS, CHRYSANTHVS.

REm narrat Nicephorus fabulæ admodũ similem, duos nimirum episcopos Chrysanthum & Musonium, quorum nec locum nec ecclesias indicat, in synodo Nicæna, antequam quæ decreta fuissent approbationibus & subscriptionibus omnium confirmarentur, mortuos miraculose extra corp⁹ subscripsisse: & quæ synodus statuisset, illis consensisse: cum cęterorum episcoporũ qui subscripserãt, ad sepulturæ eorum locum simul uenissent: ac subscriptionem eorum desiderari, ad mortuos eos quasi uiuẽtes dixissent, chartamq́; ad sepulchrum reliquissent. Subscriptionis eius hanc indicat fuisse sententiã Chrysanthus & Musonius, qui cum patribus omnibus, in sancta prima œcumenica Nicæna synodo consensimus, quamuis corpore translati, manu tamẽ propria nos quoque libello subscripsimus. Nicephorus libro octauo, capite oigesimotertio.

MACRINVS.

EPiscopus est in Iamnia Macrinus, cui post Arium abdicatum encyclicam Alexander scribit: Epiphanius libro secundo, tomo secundo, hæresi sexagesimanona.

NICOLAVS.

MYrorum ciuitatis Lyciæ celebris episcopus Nicephoro est, qui ob constanter obitam sub Maximino cõfessionem, notas & stigmata cum alijs conspicuis confessoribus in synodo Nicæna circumtulit. Spiridioni episcopo, uita, morum simplicitate, naturæ conuenientis, miraculis etiam non dissimilis fuit. Nicephorus libro octauo, capite decimoquarto. Mortuus est, secũdum aliquos, sub Constantino. Hermannus Gigas in Fasciculo temporum.

PAVLVS.

PAuli Neocæsariensis, ad ripam Euphratis episcopi, hoc tantum nomine Theodoretus meminit, quòd in synodo Nicæna inter alios confessores conspectus sit, circumferẽs notas, quas in persecutione sub Licinio acceperat: candente scilicet ferro contactas, & articulorum neruis enectis debilitatas manus. Theodoritus libro primo, capite septimo.

PAVLINVS TYRIVS.

PAulinum Tyri Phœnices episcopum, Eusebius libro decimo, capite tertio, optimum per omnia & pium dicit episcopum: eiq́; nuncupat Panegyricum de ædificatione ecclesiarum, coram ipso recitatum in encænijs Tyri. Nuncupat eidem et decimum librum historiæ Ecclesiasticæ. Nicephorus libro secundo, capite quadragesimo, Paulinum eum hoc solo cõmendat nomine, quòd apud Tyrum magnifica cõstruxerit templa. Sed secum eum sentire in doctrina de Christo Arius affirmat, in epistola ad Eusebium: apud Theodoritũ libro primo, capite qointo. Ac uideri quidẽ posset, Arium falsò eam suspicionem mouisse: nisi idem autor libro quinto, capite septimo, Paulinũ Phœnicem, sicut ibi uocat, inter eos numeraret, qui iacta ab Ario impietatis semina in Oriente fouerint.

PAVLVS.

ESt & Paulus episcopus Tyri (nisi fortè Paulinũ intelligit) à quo Arsenius Tyrũ delatus, agnitus est: Athanasio in apologia secunda.

PARTHENIVS.

NIcephoro Parthenius ciuitatis cuiusdam in Hellesponto episcopus est, uitæ splẽdore, humanitate, & miraculis ingentibus, ut medicationibus morborum, & resuscitatione

tione mortuorum, clarus. Nicephorus libro octauo, capite quadragesimosecundo.

TRIPHYLIVS.

Beryti diu uersatus Triphylius, literis humanioribus discendis operam dedit, & in legum cognitione excelles euasit. Factus est autem tandem episcopus Ledrensis Cypriorum, ubi familiarem celeberrimum habuit Spyridonem Thrymithuntis episcopū. Qui, quòd ostentabundos & superbiores in dicendo uideretur, ac delicatus, in quodam Cypriorum episcoporum cōuentu eum duriter reprehendit: uti Sozomenus refert libro primo, capite undecimo. Hieronymus in epistola ad Magnum oratorem, Triphylij libros extare suo tempore scripsit: sed quos scripserit, non addidit. Platina in Liberij uita, commentarios eum in Cantica canticorum scripsisse indicat.

THEODOTVS.

Laodiceæ medicinam primùm professus, sub Diocletiano, episcopus deinde egregius factus est, clarus humanitate & synceritate, & quòd aliorū calamitatibus afficeretur: ac quoscunq; posset, auxilium petentes, facile iuuaret. Eusebius lib. 7. cap. ult. Complexus eum Constantinus Imperator est: & extat epistola ad eum, cum alijs quibusdam, apud Eusebium lib. 3 de uita Constantini. Cùm Epiphanio sophistæ Laodiceæ docenti adhærerent Apollinarius pater & filius, à cō suetudine eius abstrahere eos sedulò conatus est. Cumq; obtemperare nollent, ex ecclesia eiecit: Post declaratam uerò iusti temporis pœnitentiam, rursus recepit. Socrates lib. secundo, capite quadragesimosexto: Sozomenus lib. sexto, cap. uigesimoquinto.

CYRVS.

Episcopus fuit Berrhœæ Syriæ, qui Eustathium Antiochenę ecclesię episcopum in synodo quadā Antiochiæ Sabellianismi accusauit: propter quod Eustathium synodus ea deposuit, aut (ut Athanasius ait in epistola ad solitariam uitam agentes) aliò transtulit, unaq; secum plures alios, in eorum locos impijs surrogatis. Socrates autem non propter Sabellianismū, sed ob alias causas, quas dissimularit ea synodus, Eustathiū depositū fuisse, putat: ideo quòd de Cyro hoc Georgius quidam in Syria episcopus scripserit, eum ipsum in Sabellianismo deprehensum ac depositum fuisse. quemadmodū & Athanasius apologia secunda alias fuisse causas exilij Eustathij indicauit. Socrates lib. 1. cap. 24. Sozomenus libro tertio, capite sexto.

CALEMERVS.

Diaconus est Calemerus Paulini episcopi Tyri: à quo ad conuentum Athanasij Alexandriam missus, epistolæ ad Antiochenses subscripsit. Athanasius tomo 1.

DOROTHEVS.

Episcopus est Tyri Dorotheus, qui ob cōfessionē sub Diocletiano cruciatus multos pertulerat: Iuoni in Chronico.

ARISTEVS.

Fuit episcopus alicubi in Græcia Aristeus, cuius scripta orthodoxa dixit Athanasius oratione prima contra Arianos.

APPIANVS.

Meminit Appiani episcopi Ciliciæ, cuius item scripta ab orthodoxis profecta ait, Athanasius oratione prima contra Arianos.

AESCVLAPIVS.

Fuit episcopus Gazensium Aesculapius, Constantini tempore: ad quem encyclicam scripsisse Alexandrum, Epiphanius testatur lib. 1. tomo 2. hæresi 69.

EVPSYCHIVS.

Episcopus est Cappadociæ Eupsychius, orthodoxus, Athanasio oratione prima cōtra Arianos.

AETIVS.

Lyddæ dicitur fuisse à Theodoreto episcopus Aetius: quem Arius in epistola sua ad Eusebium falso dixit secum sentire. Theodoretus libro primo, capite quinto.

DAVSAS.

Episcopus fuit in Persia, martyr sub Sapore rege. Sozomenus lib. 2. cap. 13.

ABDIASES.

Episcopus fuit Gabdiabes in Persia, martyr factus sub Sapore rege. Sozom. li. 2. ca. 13.

BASILIVS ANCYLÆ.

Basilium hunc inter eloquētes et celebres Ecclesiæ doctores, sub Imperio Constantini filiorum, numerat Sozom. lib. 3. cap. 14.

BASILIVS ANCYRANVS EPIscopus *Galata.*

Vtrum Galata natione Basilius is fuerit: incertum est. Propter episcopatum enim quem Ancyrę in Galatia gessit, & Ancyranū & Galatam à scriptorib. dici eum uerisimile est, magis quàm à patria. Hieronymus in Catalogo, & ex eo Suidas, medicū professione initio fuisse scripserunt. Ad episcopatū Ancyranum uenit primùm sub Constantino, eo tempore cum Athanasius in Gallias relegatus esset: & Marcellus, qui ante eum episcopus ibi fuerat, in hęresin Samosateni incidisse deprehensus esset. Socrat. li. 1. ca. 36. Quod in synodo quadā episcoporū Constātinopoli factū, Sozom. tradidit li. 2. ca. 33. ubi ab episcopis illis idoneus ad dicendū ac docendū uisus fuerit. Obtinuit aūt eum episcopatū usq; ad synodū Sardicēsem, cuius autoritate Marcellus, quod nō ita ut scripserat se sensisse probasset, restitutus est: Basilio non fine magno motu, quia eum populus inuitus amitteret, expulso: ut Sozom. scribit lib. 3. cap. 23. & Socrates lib. 2. cap. 20. Quadriennio rursus pòst, Mar-

Marcello denuò eiecto, ecclesiam eam recepit Basilius. Socrates libro secundo, capite uigesimosexto: post Constantis mortem, cum Constantius Imperij summa solus potitus, quòd antea ad Cōstantis admonitionem de doctoribus statuisset, rescinderet, & ab Ecclesijs pios doctores abigeret. Sozomenus lib. quarto, capite secundo.

Scripsisse eum contra Marcellum, item de uirginitate, Suidas tradidit. Quod Hieronymus in Catalogo distinctè extulit: scripsisse scilicet eum de uirginitate contra Marcellū. Meminit & scriptorum eius de fide, Athanasius in epistola de synodis Arimini & Seleuciæ: ubi etiam hoc de Basilio tradidit, professum scilicet eum esse, filiū ex patris esse substantia, & nō ex alia substantia. Sed nec creaturam eum, nec facturam existere, sed genuinum & naturalem patris fœtum: & æternaliter cum patre esse, cum eius & ratio sit & sapientia. non tamen recepisse uocem ὁμοούσιον: quemadmodum & Sozomenus indicat libro sexto, capite quarto, eum cum Syluano Tarsensi episcopo & Sophronio Pompeiopolitano approbasse pro homousio, homiusion. Quod ipsum ferè & Epiphanius de Basilio hoc scripsit, libri tertij tomo primo, hæresi septuagesimatertia. Vbi eum Semiarianis annumerat, (quemadmodum & Victorinus, eum cum suis occultos uocat Arianos, libro primo contra Arium) ut qui cum cæteris factionis eius socijs non dixerit filiū coessentialē, sed essentia similem, & nec creaturam aut genituram. Sic igitur à synodo Nicæna fit reiectus. Rursus idem ibidem ait, cum similem quidem dixisset patri filium secundum uoluntatem, sed non secundum essentiam: coactum eum à Cōstantino, postea expressè dixisse, similem patri filium per omnia, ac in hanc sententiam subscripsisse: Ego Basilius episcopus Ancyræ, credo & consentio præscriptis, similem confitens filium patri per omnia: per omnia uerò nō secundum uoluntatem solum, sed & secundum substātiam, & secundum existentiam: & secundū substantiam, uelut filium, secundum diuinas scripturas, spiritum ex spiritu, uitam ex uita, lumen de lumine, Deum ex Deo, uerum ex uero, sapientiam filium ex sapiente Deo & patre. Et in summa, per omnia similem filium patri, uelut filium patri. Et si quis secundū aliquid similem dixerit, uelut præscriptum est, eum alienum esse à Catholica Ecclesia, uelut qui non dicit secundum diuinas scripturas similem filium patri.

Addit & hoc Epiphanius, de Spiritu sancto Basilium eadem sensisse cum cæteris Semiarianis, quæ Pneumatomachos: esse scilicet spiritum sanctum creaturā. In quam sententiam recitat prolixissimum eius symbolum & commonefactionem de fide, quam ex consensu Gregorij Laodiceni episcopi ex synodo quadam Ancyrana in Phœnicen misit. ibidem.

Quos ritus in consecratione templorum obseruarit, Sozomenus non exprimit. Hoc tantum breuiter indicat, Basilium ante synodum Arimineosem, conuocasse multos uicinarum Ecclesiarū episcopos, ad ædis quam ipse construxerat consecrationē: libro quarto, capite tertiodecimo.

Vocatos porrò Basilius in Synodum Syrmiensem, quæ sub eodem Imperatore, ob Photini hæresim, coacta fuit, in disputationem cum Photino commissus est: quem & confutauit, ac uicit. Socrates libro secundo, capite trigesimo: Sozomenus libro quarto, capite decimosexto: & Epiphanius libri tertij tomo primo, hæresi septuagesimaprima.

Cum autem Eudoxius Arianus Germaniciæ episcopus, per fraudem in episcopatū Antiochenum inuasisset, communi consilio Basilius & Eustathius Sebastiæ Armenorū episcopus, de flagitijs Eudoxij ad Imperatorem Constantinum retulēre. Theodoretus libro secundo, capite uigesimoquinto. Qui etiam cōsilijs eius usus, cum familiarem aliorum qui, ut postea dicemus, eum haberet, synodos apud Ariminum & Seleuciam indixit: cum quidem episcopos Nicomediam Bithyniæ conuocatos, quod orbs ea terræmotu corruisset, dimissurus esset: sed quod ne committeret, Imperator obtinuit. Sozomenus libro quarto, capite decimosexto. Tametsi Synodo Seleucianæ eum non interfuisse accusationum metu, Socrates scripserit libro secundo, capite trigesimonono. Cum contrà subscripsisse eum formulæ fidei in Seleuciana synodo compositæ, Epiphanius referat libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesimatertia.

Cùm Imperio potitus esset Iouinianus, & boni principis commoditate freti, diuersarum religionum episcopi singuli confiderent, in suam sententiam eum discessorum, legatione apud eum Macedonianorum nomine cum alijs quibusdam eius sectæ socijs Basilius functus est, & libellum supplicationum contra Anomianos obtulit. Sed respon si aliud ab Imperatore nihil obtinuit, quàm hoc: Detestari nimirum se contentiones, cōcordi uerò sententia coniunctos amplecti & uenerari. Socrates libro tertio, capite uigesimoquinto: Sozomenus lib. 6. cap. 4.

Coniunctionem mutuam & familiaritates cum professionis suæ socijs maximè coluit: ut Eustathio Armeno, Syluano Tarsensi, Sōphronio Pompeiopolitano, Eleusio item Cyziceno, & Cyrillo Hierosolymitano Theodoret. lib. secundo, cap. uigesimosexto & ui-

& uigesimoseptimo. Et quia singulare prętulit morū ac uitæ grauitatem, charus etiam fuit Constantio: cuius amicitia confisus, in paruo quodam conuentu Constantinopoli liberè eum reprehendit, & coarguit insidias eius erga Apostolica dogmata: adeò ut libertate illa offensus Imperator, silere eum iusserit, & autorem turbarum in Ecclesia dixerit. Theodoretus lib. eodem, capite uigesimoquinto & uigesimoseptimo.

Ex Sozomeni libro quarto, capite uigesimoquinto apparet, eum in Palæstina alicubi (fortè in synodo Hierosolymitana) episcoporum ordine motum fuisse. In synodo certè Sardicensi dura hæc contra eum pronunciata sententia est: Nec episcopum uidelicet nominandum eum, nec communione alicuius dignum, nec Christianum censendum esse, propterea quòd lupi instar in ecclesiam Ancyranam irruisset. Athanasius Apologia secunda: Sozomenus libro tertio, capite duodecimo. Deinde & in separato conuentu Constantinopoli, post synodum Seleucianam, ab Acacianis depositus est, ob multa crimina, quæ in eum falso ea factio confinxit: quæ Sozomenus exponit libro quarto, capite uicesimoquarto.

Finiunt autem de Basilio hoc historiam tum Socrates, tum Sozomenus, in descriptione imperij Iouiniani: nec eorum quisquam meminit, utrum, aut quàm diu postea superstes fuerit, aut ubi & quomodo diem suum obierit. Fieri eius mentionē primùm in narrationibus de Imperio Constantini, suprà ostendimus.

BASILIVS ALIVS.

Basilium Cauniotum episcopum Lydiæ numerat inter Arianos & Semiarios, qui formulæ fidei suę patris subscripserunt in synodo Seleuciana, Epiphanius libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesimatertia.

ELEVSIVS.

Extat hoc nominis apud Epiphaniū libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesimaquinta: nec aliud quicquam de eo dicitur, quàm quòd Arianus fuerit, & persecutionem passus sit cum Eustathio Arianæ factionis patrono.

CHRYSAMPELVS.

Nicephoro libro undecimo, capite octauo, episcopus Orientalis est, ex eorum numero quos post resipiscentiam ex hæresi Macedoniana, in communionem recepit Liberius Romanus episcopus.

CELSVS.

Est & Celsus Nicephoro, ex Orientalibus illis unus, ad quos de receptis Macedonianis scripsit Liberius. Nicephorus libro undecimo, capite octauo.

DIANIVS.

Fuit episcopus Cæsariæ Cappadociæ sub Constantio, de grege Eusebianorum. Interfuit synodo Antiochenæ, ei quæ anno quinto à morte Constantini celebrata est, & in qua id tantum Eusebij agit satellitium, ut Nicæni concilij decreta abolerentur. Sozomenus libro tertio, capite sexto.

DRACONTIVS.

Socrati libro secundo, capite quadragesimotertio, & Sozomeno libro quarto, capite uigesimoquarto, Dracontius episcopus Pergamenus est: quem post discessionem ex synodo Seleuciana, Acaciani Constantinopoli seorsim congregati deposuerūt: hoc adiecto crimine, quòd Galatia relicta, Pergamū se contulisset.

EVPHRATIVS.

Fuit episcopus Balaneensis, ab Arianis in exilium expulsus sub Constantio. Theodoretus libro secundo, capite decimoquinto. Meminit eius Epiphanius libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesima secunda: ubi eum cum alijs aliquot in Diocæsarea exulasse indicat.

EVTYCHIVS.

Eutychium Socrates libro secundo, capite quadragesimo, in synodo Seleuciana ab orthodoxis excommunicatum scripsit. Ac libro tertio, capite uigesimoquarto, Macedonianis eum accenset; qui fidei Nicænæ professioni accesserunt sub Liberio: ibidē Eleutheropolitanum indicat fuisse episcopum.

ELPIDIVS.

Fuit Elpidius Satalorum Armeniæ episcopus, quem in conuentu separato Acacianì Constantinopoli, post synodum Seleucianam sub Constantio, deposuerunt. Sozomenus libro quarto, capite uigesimoquinto.

EVSTATHIVS.

Eustathij cuiusdam Epiphanius meminit libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesimatertia: Quem episcopum fuisse Epiphanię in Syria, & decretis synodi Seleucianæ subscripsisse indicat. Alium item, Pinarorum & Sidymorum, quæ uicinæ ciuitates Ptolemęo Lyciæ sunt, episcopum fuisse, & in eadem synodo subscripsisse, testatur ibidem.

EVLALIVS.

Fuit episcopus Cæsariensis Cappadocum Eulalius, habuitq; filium episcopum & ipsum Eustathium Sebastię Armeniæ: quem in synodo Cęsariensi aliquando, propter causas quas in indicatione de Eustathio hæretico recensuimus, ordine & officio suo remouit. Socrates libro 2, capite 43: Sozomenus

nus libro quarto, capite uigesimoquarto.

EVSEBIVS SAMOSATENVS.

Eusebius, quem tum diuum, tum magnū Theodoretus uocat, strenuum quoq; ueritatis pugilem, Samosatensium fuit episcopus, in fide & doctrina purus ac syncerus: cuius in commemoratione rerum Ecclesiæ sub Constantio demum scriptores meminerūt, dissimulato initio & occasione episcopatus eius: alijsq; prætermissis multis, quæ ad exactas personarum descriptiones requiri solent. Fuisse eum uitum autoritate præcipua præstantem, uel hoc indicat, quòd in synodo quadam Antiochena, post confectum à Constantio bellum Persicum, cum Meletius apostolicæ & ueræ assertor fidei, episcopus ab Arianorum factione, errore, quòd suæ nimirum eum esse sententiæ falso iudicarent, electus, deq; electione illa à tota synodo decretum scriptum esset, decretum illud Eusebio huic, quasi commune depositum asseruandum traditum est. Quod nec ad minas Imperatoris postea, cum contra Arianos sentire Meletius deprehensus fuisset, reddere uoluit. Cum enim in literis, quibus ab eo Imperator, ab Arianis persuasus, decretum repetijt, minatus fuisset, mandasse se tabellario, ut nisi redderet decretū, dextram ei amputaret: Eusebius literis resignatis, cum dextra læuam etiam protulit, atq; ambas secare iussit. Nec enim cōmune depositum se reddi turum prius dixit, quàm omnes denuò conuenissent, à quibus commissum accepisset. Quam fortitudinem Constantius denique admiratus est, & laudauit, nec quicquam uiolentius aduersus eum egit. Theodoretus libro secundo, capite trigesimoprimo & trigesimosecundo.

Sed in discrimen maius sub Valente postea senex uenit. Ab eo enim exulatum in Thraciam exactus est. Id uerò quàm moderatè tulerit, hinc licet cognoscere. Cum ad eum crepusculo uespertino Imperatoris minister cum mandato, ut in Thraciam exulaturus Eusebius abiret, uenisset, monuit eum primùm, ne de causa, quamobrem aduenisset, aliquid eloqueretur: propterea quòd à multitudine, zelo diuino prædita, meruendum maximè esset, ne ab ea in flumen (erat id Euphrates, Samosara præterfluens) demergeretur. Deinde noctu, uno comitatus fido seruo, qui ceruical & librum (opes nimirum constanti doctore dignas) ferret, urbem pedes egressus est: & Zeugma prima cū luce peruenit, maximo cum Samosatensium luctu, ut postea apparuit: cum plurimis eum nauigijs persequerentur, ac ut maneret, nec lupis miseras sese oues proderet, certatim ab eo peterent. Zeugmate relicto, ad Istrum tandem processit: ubi ad Gratiani usque imperium, quemadmodum ex Theodoreto apparet, exulauit. Quanquam sub Ioviano, qui exules omnes ab antecessoribus suis expulsos restituit, reuocatum eum simul fuisse, uerisimile est. sub eo enim, synodo cuidam Antiochenę interfuisse eum, & cum Meletio fidem Nicænam confirmasse, Socrates retulit libro tertio, capite uigesimoquinto.

Sed in eo exilio, quod, ut diximus, sub Valente sustinuit, ociosus tamen minimè fuit. Militari enim indutus habitu, Syriam circumijt, Phœnicen ac Palæstinam, in ecclesijs quas destitutas pastoribus reperit, episcopos constituens, presbyteros & diaconos, simul & alia curās Ecclesijs necessaria. Quod & de exilio reuersus factitauit. Tum enim Berrhœensibus, Hierapolitanis, Chalcidensibus, Cyrensibus, & alijs, episcopos præfecit.

Propinquum habuit, & fratris sui filium, Antiochum presbyterum, uirum illustrem, qui in episcopatu postea ei successor datus est. Familiaris deinde etiam Gregorio Nazianzeno & Basilio fuit, cuius leguntur hodie aliquot ad eum epistolæ, in quarum aliquibus pietatem ei tribuit, prudentiam & rerum gerendarum experientiam, ex multis Ecclesiasticis laboribus comparatam: item mansuetudinem, ut epistola quinta & octaua. Extant & Nazianzeni aliquot ad eundem in exilio degentem epistolæ, in quibus stabilimentum eum uocat Ecclesiæ, luminare mundi, coronam gloriationis sanæ Christianorum parti, donum Dei, faciem honorandam, patriæ fulcimentum, regulam fidei, legatum ueritatis, & cætera. Epistola septuagesimatertia, septuagesimaquarta, & septuagesimaquinta.

Martyr ad postremùm miserabili eiusmodi casu factus est. Dolicha in Syria fuit oppidum paruum, sed Arianis refertissimum. Eò concesserat, episcopum ibi ordinaturus Marem. Sed ingredienti ei oppidum, in caput mulier Ariana tegulam deiecit: ex quo ictu capite comminuto, paulo pòst extinctus est, cùm curriculum, ut uidetur, honestissimum in episcopatu absoluisset, ultra annos scilicet quadraginta, si à Constantio ad Gratianum usque tempus eius numeretur. Adeò qui ex Thracica barbarie, & Gotthis Thraciam exilij sui tempore uastantibus, atque urbes obsidentibus, euaserat, hæreticorum impias & crudeles manus effugere non potuit. Mansuetudinem tamen ad extremum usque habitum præstitit. Moriens enim (ut & hoc adiiciamus) assistentes sibi

sibi iureiurādi religione promittere sibi coēgit, nolle se à muliere illa, à qua læsus fuerat, supplicij quicquam exigere. Atq; hæc de Eusebio hoc Theodotetus retulit lib. secundo, cap. trigesimosecundo: & lib. quarto, cap. decimotertio, decimoquarto, & decimoquinto: libro item quinto, capite quarto.

EVSEBIVS EMISENVS.

De Eusebio Emiseno narrationem quandam ex Georgij Laodiceni, quem Eusebio amicissimū fuisse apparet, texuerunt Socrates & Sozomen⁹: quam & nos, quia plana & perspicua est, hoc loco cōmemoramus. Natus is Eusebi⁹ in generosa quadā familia Edessæ in Mesopotamia (Sozomenus Edessam Osroenorū nominat) ab ineūte ætate secundū patriā cōsuetudinē sacris literis imbutus est. postea Græcas etiam disciplinas à doctore quodā, qui tum Edessę claruit, didicit. Exinde Edessa relicta, Antiochiā sese cōtulit, quo tempore Eustathi⁹ celebris eius Ecclesię episcopus, propter Cyri accusationē depositus est: ibiq; cum Eustathij successore familiariter aliquādiu uixit. Isq; ei, ut uiderur, autor & hortator fuit, ut docēdi in ecclesia munus & sacerdotiū susciperet. Sed quod ut fugeret, Alexandriā profectus est, ibiq; in philosophicis studijs se exercuit. Inde uerò rursus uenit Antiochiā, Euphronio mortuo, & Placito Euphronij successori se coniunxit. Interea fortè ab Arianis Synodus contra Athanasium cogitur Antiochiæ, ubi tum Constantius fuit: in qua ab Eusebio Constantinopolitano, ad gubernationem Ecclesiæ Alexandrinæ Eusebius uocatur, ideo quòd dicendi facultate excelleret: & futurum sperarer Eusebius Constantinopolitanus, ut animis hominū amorem ac beneuolentiam erga Athanasium eximeret. Sed Eusebius certum ac paratū tum odium, tum periculum uidens, quia ab ecclesia Alexandrina uehemēter amaretur & coleretur Athanasi⁹, oblatum eum honorem non accepit. Tum igitur ad gubernandam Emisenorū ecclesiam missus est. Periculum primum sustinuit in synodo Antiochię, in qua accusatus est, quasi cum Sabellio sentiret: sed quam à se suspicionem tum amouit. In maius uerò deinde periculum incidit Emissæ, ubi seditio aduersus eum concitata est, propterea quòd accusatus esset, quòd Mathematicam, seu eam astronomiæ partem quam Apotelesmaticam nominant, exerceret. Ex qua seditione per fugam elapsus, Laodiceam uenit ad Georgium eius loci episcopum, familiarē suum: qui eum ad Placitum & Narcissum episcopos deduxit: atque ab illis impetrauit, ut beneficio eorum, Emissenorum ecclesiæ restitueretur. Verùm non ita multo pòst, Imperatori Constantio charus factus est, quòd celebris esset miraculis quibusdam: qui eum secum, bellū Persis illaturus, in Persiā duxit.

De doctrina & fide eius perpauca reliqua sunt, eaq; tamen non satis certa. Hieronymus in Chronico, sub anno Domini trecentesimo quinquagesimo, signiferū eum fuisse ait Arianæ factionis, ut omnino quidem uidetur, & multa conscripsisse. Quod & in Catalogo indicat, ubi innumerabiles ab eo scriptos libros elegāter & rhetoricè, testatur, accommodatos ijs qui in dicendo se exerceāt: ex quibus præcipuos nominat eos, quos contra Iudæos, Ethnicos & Nouatianos, & in epistolam ad Galatas, quos decem fuisse indicat, scripserit. Nam & Commentariorum eius in epistolas Pauli meminit in epistola undecima ad Augustinum. Edidit & in Euangelia homilias breues plurimas, quarum aliquot inter homilias hodie Origenis, Hilarij, Ambrosij, Augustini, Alcuini, &c. extant, in recentiori exēplari. cui demū accesserūt Emisseni homiliæ, editę Colonię anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimoseptimo, hoc numero atq; ordine.

Eusebij homilia de quarta feria quatuor temporum: Missus est angelus Gabriel.

Eusebij homilia de sexta feria quatuor temporum: Virgo Deo plena ad montana conscendit.

Eiusdem homilia Dominicæ quartæ aduentus: Omnes enim existimabāt Ioannem esse Christum.

Eiusdē in uigilia natiuitatis Domini: Primùm autem quærendum est.

Eiusdem in nocte Natiuitatis: Quòd mundus uniuersus describitur.

In eadem sancta nocte: Pastores, inquit, loquebantur.

De sancto festo Natiuitatis homilia: Narrant alij Euangelistæ.

De festo S. Stephani: Superi⁹ in hoc Euangelio Scribis & Pharisæis, &c.

Homilia de Silentio: Venerant illis diebus Magi.

Homilia intra octauam natiuitatis: Quare autem pater eius dicatur Ioseph.

Homilia in festo Circumcisionis: Nobis, non sibi, circumciditur Dominus.

Homilia die Epiphaniæ: Non uacat à mysterio.

Homilia Dominica prima post Epiphaniam: Dixit modò in proximo.

Eiusdem, Dominica secunda post Epiphanias: Has autem nuptias die tertia.

Eiusdē, Dominica tertia post Epiphanias: Quum, inquit, descendisset Iesus de monte.

Eiusdem, Dominica quarta: Regressus Iesus in uirtute spiritus.

Eiusdem, in festo Purificationis: Scriptū est in lege Mosi.

Eiusdem in sexagesima: Conditor humani generis.
Eiusdē homilia: Multa turba sequebatur Iesum, multi undiq; conueniebant.
In quinquagesima: Multa iam cōsummata erant, &c.
Homilia feriæ quartæ Cinerum: Tristes enim dicuntur hypocritæ.
Homilia sextæ feriæ Cinerum: Domino Iesu Christo docente didicimus.
Eiusdem, Sabbatho post cinerum: Ne hoc autem, Matthæus Euangelista sic ait.
Homilia secundæ feriæ Inuocauit: Baptizatus Iesus confestim ascendit.
Homilia feriæ secundæ post Inuocauit: Dominus enim qui prius humilis uenit.
Homilia feriæ tertiæ Inuocauit: In proximo enim bella acturus.
Homilia feriæ quartæ: Quanta est superbia scribarum.
Eiusdem, feria quinta: Hæc est igitur causa cur clamantem mulierem Deus non exaudit.
Eiusdē, feria sexta post Inuocauit: Ad diem festum Iudæorum Dominus ascendit.
Eiusdem, Sabbatho post Inuocauit: Dominus & Saluator noster.
Eiusdem, feria tertia post Reminiscere: Quid est enim sedere super cathedram.
Eiusdē, feria quinta post Reminiscere: Hęc enim uerba & diuitibus & pauperibus, &c.
Feria sexta post Reminiscere: In figura huius hominis patris familias.
Sabbatho post Reminiscere: Homo iste, Deus ipse hoc in loco intelligitur.
Eiusdem, Dominica tertia in Quadragesima: B. Matthæus Euangelista hominē istum non solum mutum.
Eiusdem, feria secunda post Oculi: Legitur superius in hoc Euangelio.
Eiusdem, feria tertia post Oculi: Hæc autē Apostolis, eorumq; successoribus episcopis.
Feria quarta post Oculi: Seniorum namq; traditiones.
Feria quinta: Scite enim oportet quæ sit uxor Petri.
Eiusdem, feria sexta: Homo enim est illud prædium, de quo Iacob.
Eiusdē, Sabbatho post Oculi: Quod enim Iesus in monte Oliueti.
Eiusdē, Dominica Lætare: Magna Dominus miracula facturus.
Eiusdē, feria tertia post Lætare: Diximus superius hanc festiuitatem septem diebus.
Eiusdem, feria quarta: Ipse Saluator noster apertissimè ostendit.
Eiusdem, feria quinta: Hæc enim uidua, quam multa turba sequitur.
Feria sexta post Lætare: In magnis laudib. Mariæ scripsit hæc.
Sabbatho post Lætare: Ego, inquit, sum lux mundi.
Eiusdē, Dominica Iudica: Præceperat Dominus per Mosen sacerdotibus Iudæorum.
Eiusdem, feria secunda post Iudica: In unum, inquit, laboratis & uos & principes.
Eiusdem, feria tertia: Hoc enim faciebat Iesus, non quòd mortem.
Eiusdem, feria quarta post Iudica: Encænia dicebant Iudæi illam festiuitatem.
Eiusdem, feria quinta: In hoc Euangelio Pharisæi superbia deprimitur.
Eiusdem, feria sexta: Audietāt Pontifices & Pharisæi Saluatorem.
Eiusdem, in uigilia Palmarū: Stulti Iudæi eum occidere uolebant.
Dominica Palmarum: Nunciat Dominus pascha post biduum.
Feria secunda Palmarum: Mirum si Euangelista omnia.
Feria tertia: Si, inquit, scitis quæ fecerim uobis.
Feria quarta: Venit autem dies azymorū, in qua necesse erat occidi Pascha.
Eiusdē, in cœna Domini: Narrat superius Euangelista, quòd ante diem festum Paschę.
In uigilia Paschæ: Vesper enim, qui & Hesperus dicitur, stella est, quæ alio nomine Lucifer.
In die Resurrectionis: Sabbato enim neq; uendere, neq; emere aliquid licebat.
Feria secunda Paschę: Exultandum nobis est, fratres charissimi, in hac die.
De eadē feria eiusdē homilia: Vnᵘˢ autistorum qui hæc scribit, Lucas fuisse putatur.
Feria tertia Paschatis: Loquebantur discipuli de Iesu, & ea quæ uiderāt.
Feria quarta Paschatis: Quid est enim quod apostolus Petrus de piscatione.
Feria sexta Paschæ: Hæc autem uisio quæ facta sit.
Sabbatho post Pascha: Quātum ad literā, magnus amor compellebat hanc mulierem.
In octaua Paschæ: Quicūq; intelligit illud quod scriptum est, Mors intrat per fenestras.
Eiusdem, Dominica Misericordias: Ego, inquit, sum bonus pastor. Audite hoc pastores, & à me uno pastore.
Dominica Iubilate: Modico enim tēpore in sepulchro Dn̄s iacuit, quo eum discipuli.
Dominica Cātate: Dixerat superius B. Petrus, Domine quò uadis? Sed iam nunc eius.
Dominica Vocē iucūditatis: Si cōsideramᵘˢ hęc uerba, quib. specialiter proprieq; dicātur.
In Litania minori: His enim uerbis admonemur, ut spiritum sapientiæ & intellectus.
In die Philippi & Iacobi: Ego, inqt, uado: & quò ego uado, uos nō potestis uenire modò.
In die Ascēsionis: Venit ad discipulos suos Dominus Iesus, inuenit eos recumbentes.
In

In uigilia Pentecostes, eiusdem: Semper Saluator noster tristibus miscet læta.

In die Pentecostes: Dominus & Saluator noster paulo superius discipulis loquitur: Qui habet mandata mea, & seruat ea.

Dominica secūda post Pentecosten: Hic enim homo ipse est, qui loquitur, Iesus Christus, Dominus noster.

Dominica quarta post Pentecosten: Erant appropinquātes ad Iesum publicani & peccatores.

Eiusdem, de eadem Dominica: Estote misericordes, inquit, Sed quomodo? Sicut pater, &c.

Eiusdē, Dominica quinta: Stagnum Genesareth ipsum est quod mare Galileæ.

Dominica sexta: Scribarum & Iudæorum iusticia fuit, ut bene prædicaret.

Dominica septima, eiusdem: Legitur superius, quū uenisset Iesus sec° mare Galileæ.

Dominica octaua: Attēdite, inquit, & cauete uobis à falsis ꝓphetis, à malis sacerdotib°.

Dominica decima: Hæc autem secundū literam plana sunt, & per singula exponere non est necesse.

Dominica undecima: Resuscitato namq; Lazaro, ueniens Dominus Hierosolymam, sedens super pullum asinæ.

Dominica duodecima: Nunquā arrogantia placuit Deo, nunquā superbia iustificata.

Dominica decimatertia: Describit Euangelista per quam uiam in Galilæam Dominus redierit.

Dominica decimaquarta: Surrexit legis peritus, conditorem reprehendere uolens.

Dominica decimaquinta: Omnes in uia sumus, omnes ad patriam festinamus.

Dominica decimasexta: Modò enim Saluator noster superius de thesauro loquutus est.

Dominica decimaoctaua: In eo enim quòd ad panem manducandum in domum principis Pharisæorum.

Dominica decimanona: Pharisæi autem audiētes quòd silentiū imposuisset Saducęis.

Dominica uigesima: Hoc enim in loco ciuitatem suam nō Nazareth, sed Capernaum intelligere debemus.

Dominica uigesimaprima: Tunc enim Deus pater, qui omniū rex & Dominus est, filio suo Domino nostro.

Dominica uigesimaquarta: Stulti Pharisæi, qui se in sermone uerbum Dei capere putabant.

Dominica 25. Quid enim per hunc principem nisi Abraham, Isaac, & Iacob.

Eiusdem, in Euangeliū Matthæi 13. de semine bono: Et ego quidē aliud his superaddere timeo.

Eiusdem homilia: De die autem illa & hora nemo scit.

Eiusdem: Cum uideritis abominationem desolationis.

Eiusdem: Arborem fici habebat quidam, plantatam in uinea.

Dominica Vacationum, Euangeliū Matthæi 22. In illò, inquit, die quò Pharisæi uicti recesserunt.

In uigilia Andreę, eiusdem: In exordio huius Euangelij magna nobis quæstio oritur.

Eiusdem, eodē die: Narrat superius Euangelista, quia Dominus Saluator noster.

In festo Ioannis: Nascitur hodie Ioannes baptistā.

In die Petri & Pauli: Interrogat Dominus Petrum, an se diligat.

De eodem festo, eiusdem: Interrogat discipulos suos, quam opinionē de eo homines.

In festo Laurentij martyris: Hoc est enim illud granum frumenti, quod uirgō.

In assumptione Mariæ: Omnia opera Saluatoris nostri plena sunt sacramentis.

Eiusdē de decollatione Ioānnis: Cuius opinionis Ioannes baptista fuerit.

De natiuitate Mariæ: Quare Matthæus euangelista à Christi generatione.

In festo Matthæi: Sic enim de se Matthęus, quasi de alio loquitur.

In natali Apostolorum: Magna est uirtus charitas, quæ toties discipulis à Domino.

Eiusdem, in natali Apostolorum: Dixerat superius in hoc Euangelio Dominus & Saluator noster.

Eiusdem, in natali Apostolorum: Narrauit superius Euangelista, iuuenē quendam accessisse.

Eiusdem, in natali Apostolorum: Lucas Euangelista sic ait, Quia designauit Dominus & alios.

Eiusdem, in natali unius martyris homilia prima: Si quis uult post me uenire, &c. Matthęi 16. Paulo antè dixerat discipulis suis Dominus.

In natali unius martyris homilia 2. Cum enim alibi Dominus dicat, Diliges proximū.

In natali unius martyris homilia 3 eiusdem: Ecce uitis uocatur Christus.

In natali plurimorum martyrum: Hoc autem ideo Dominus & Saluator noster dicere uidetur.

In natali plurimorū martyrū homil. secūda: Talia sunt præmia Christi, talia sunt bella.

In natali plurimorum martyrum homilia tertia: Quid est ergo quod psalmus ait, Oriretur in diebus.

In natali plurimorum martyrum homil. quarta: Multa turba sequebatur Iesum, et nō solum, &c.

In natali plurimorum martyrum homilia quinta: Venerat Dominus in Hierusalem, & cum egrederetur.

In natali confessorum, homil.1. Eiusdem: Homo iste Dominus & saluator noster intelligitur.

In natali unius confessoris: Homo iste nobilis, ipse est qui hæc loquitur, Saluator noster.

In natali confessoris: Quod enim lumbos præcingere nos Dominus præcipit.

In natali uirginis unius, homilia eiusdem: Regnum cœlorum hoc in loco cœlestem patriam dicit.

In dedicatione Ecclesiæ, homilia eiusdē: Ex quo tempore primus homo descendit.

Eiusdem Eusebij homilia de pęnitentia Niniuitarū: Dum sacro uolumine Ionæ pphetæ gesta replicantur.

¶ Reperimus & in manuscripto quodam aliquot sub titulo Eusebij episcopi homilias: quæ inter recens excusas non habentur tamen, hoc ordine.

Sermo Eusebij de paschate: Bene fratres nouimus primum esse.

Eiusdem Eusebij Emiseni, feria tertia paschatis: Magnum & mirabile paschatis.

Eiusdem Eusebij, feria quarta: Hodierni diei sacrosancta solennitas.

Feria quinta: Opportunè & congruè sub die insigni solēnitatis hodiernę in uocē exultationis assurgimus, &c.

Eiusdem Eusebij Emiseni episcopi sermo: Magnitudo cœlestium beneficiorum, angustias humanæ mentis excedit.

Sermo beati Eusebij: Quodam loco sermo Hieremiæ prophetæ mysteria nostræ salutis annunciat, ita dicens, &c.

Feria sexta: Dies hæc, fratres, si bene perspicimus, duplici nobis sanctificatione uene randa est.

Sermo beati Eusebij episcopi: Festiuitates istæ, charissimi, & celebritates Domini Dei nostri, &c.

Sermo Eusebij in octaua Paschæ: Dignè charissimi pijs studijs exultemus in Christo.

Sermo Eusebij: Resurrectio Domini nostri, cum qua uniuersa generis humani.

Sermo Eusebij: Diximus fratres, quòd ad similitudinem Euæ.

¶ Videtur tamen & hoc notatu atq; animaduersione dignum, quòd hoc tempore nōdum tot sanctorum festa fuerunt instituta & obseruata. Ideo sermones isti Eusebij, si tamē sunt Emiseni huius nostri, id quod certum affirmare non possumus, ab aliquo seculis posterioribus sunt accommodati ad festa recentiora.

Ex quibus, pro instituto, dogmatica hæc breuiter describimus. De Deo, trinitate, & Christo, in homilia feriæ quartæ quatuor temporū, explicans dictum, Spiritus sanctus superueniet in te, &c. sic inquit: Hæc uirtus cōmunis est totius trinitatis. Tota enim trinitas unus Deus, & ipse altissimus. Natus est igitur Christus de Spiritu sancto, ex Maria uirgine: id est, uirtute spiritus sancti, quæ una communis est patris & filij & spiritus sancti. Filius autem solius patris filius, & pater solius filii pater est. Hæc itaq; uirtus superueniens obumbrauit Mariam, & ex duabus naturis Christum Dominum operata est. Et in homilia feriæ tertię post Lætare: Cum credamus & confiteamur filium patri esse æqualem per diuinitatem, nec ullam recipiamus inter generantem & genitum, uel naturæ, uel substantiæ differentiam: tamen ille pater, ille filius. Et pater quidem de nullo, quia de se Deus est: filius uerò non de se, sed de patre genitus est Deus: sicut Spiritus sanctus à patre procedit, & filio. Et hi tres unus Deus, unum lumen, una potentia, una maiestas. Item: Ego eum scio, quia ab ipso sum, & ipse me misit. Ab ipso enim est: quia Deus de Deo, lumen de lumine, eiusdē cum patre substantiæ est. Pater enim de nullo, filius de patre, spiritus uerò sanctus ab utroq; procedit. Quid est autem quod ait, Qui misit me: nisi, qui me hominem fieri & carnem suscipere uoluit? Hæc autem operatio totius Trinitatis, & non solummodo patris est. Item: Vna est cognitio patris & filij, quorum una est substantia, nec alter sine altero cognosci potest. Item: Sciendum omnibus fidelibus est, quia tota trinitas Deus spiritus est, Domino dicente, Deus spiritus est. Pater ergo spiritus: atque ideo ut distinctio fiat patris & filij, tertia Trinitatis persona, iam non absolutè spiritus, sed cum epitheto Spiritus sanctus appellatur. In homilia feriæ secundæ post Iudica. Item: Pater meus quod dedit mihi, &c. Hoc autem quid aliud est, nisi quia ipse me genuit? Hoc enim donum maius omnibus est. ipsum enim dedisse, genuisse fuit. Non enim prius fuit ille qui dedit, quàm ille cui dedit: quia non prius fuit ille qui genuit, quàm ille quem genuit. Neque enim aliquando pater sine filio fuit, quia sine uerbo, sine uirtute, sine sapientia, sine uita & ueritate nunquam esse potuit. Hoc enim totum filius Dei. ipse enim est ueritas & uita: ipse est uerbum, uirtus & sapientia patris. Sapientia utique quam ipse genuit, est uerax, quia ueritatem genuit, sed quia nunquam fuit ante sapientiam & ueritatem. Nunquam enim sapiens sine sapientia esse potest. in homilia feriæ quartæ post Iudica. Item: Vna eademq; doctrina est patris & filij & spiritus sancti. Et quamuis quædam personaliter agere uideantur, una tamē omnium trium operatio est. Quos igitur docet filius, docet pater, & spiritus sanctus:

sic

sic & in alijs, unum enim sunt, simul ubiq;, & inseparabiles. In homilia Dominicæ post ascensionem Domini.

Rursus de duabus naturis in Christo, homilia in die natiuitatis Domini: Duę, inquit, naturæ sunt in Christo, diuina scilicet & humana: quarum altera facta est, altera facta nō est. Humanitas enim quæ in ipso est, & facta & creata est: Ipse enim fecit humanitatem suam, &c. Et in eadem homilia: Factum est utique uerbum caro, non quòd uerbum mutaretur in carnem: sed quia carnem suscipiendo, ex diuinitate & humanitate una persona facta est.

Et de Christo, sermone de Paschate ait: Quia peccato obnoxius totus homo redimēdus erat, totus homo assumitur immoland': ac sic immensa illa maiestas de nostro obtulit sacrificium, de suo contulit precium, &c. Et paulo pòst: Hic nobis fratres ex multis causis aliquæ interim dicendæ sint, quibus necesse habuerit Dominus hominē assumere, & incarnationis sacramenta suscipere. Prima iusticiæ causa est, sicut ipse Dominus dicit: Sine modò, sic enim decet nos implere omnem iusticiā. Peccauerat enim primus homo uitio suo, & inobediētiæ lapsu, & propriæ uolūtatis impulsu, seductus à diabolo, non coactus: sicut ipse homo dicit in Genesi, Serpens seduxit me. Et ideo per misericordiam poterat quasi reus redimi, non debebat per potentiam quasi innocens liberari. Etenim conditio humana per totam originem hæreditarium malum sparserat, & in omnes eius ramos uicium radicis effuderat. Conditio ergo humana, quæ per peccatum primi hominis tenebatur obnoxia, non imperio erat eruenda, sed precio. Ibidem plures causas recitat. Soluit quæstionem, quare Deus hominem de potestate diaboli, per infirmitatem carnis, & non per uirtutem diuinitatis eripere maluerit. Potuerat quidem Dominus noster hostem humani generis sola maiestate prosternere, sine incarnationis humilitate, sine certamine passionis: sed homo, qui proprio transgressionis crimine tenebatur obnoxius, suam incurrerat seruitutem, non uiolentia liberandus fuit, sed misericordia. Item: Sicut uoluntate natus, sic & uoluntate passus est. Quid;, si noluisset, nunquam pateretur: si non pateretur, nunquam genus humanū redimeretur, nemo hominum saluaretur. Ad hoc ergo Deus homo factus est, ut ex infirmitate humanitatis rédimeret, quos ex diuinitatis potentia creauit. Vnus ergo idemque filius Dei, & filius hominis, Deus & Dominus noster IESVS CHRISTVS, non confusus, nec uerbo diuisus, perfectus Deus & perfectus homo, cuius beneficijs æternis sit sempiterna gratiarum actio: qui cum patre, & spiritu sancto uiuit & regnat. In homilia sabbatho post Lætare.

De Spiritu sancto perspicuè testatur, Deum eum esse uerum cum patre & filio, in homilia Dominicæ quartæ post Pascha: Vnum, inquit, sunt pater & filius cum ipso. Tres igitur in uno loquuntur, quia trea unum sunt.

De libero arbitrio ante lapsum: Libertatem, inquit, arbitrij acceperamus uel ad declinanda blandimenta peccati, uel ad incitandum liberæ uoluntatis affectum in autoris obsequium, uel ad custodiendam imaginem & similitudinem Dei. Sed post lapsum, corruptum docet esse arbitrium hominis mala uoluntate. Anima per se ad bona opera facienda, infirma & impotens est, nisi eius qui eam dedit, fulciatur auxilio.

De peccato, homilia in Dominica Iudica: Peccatum mortis causa fuit: Quoniam nisi primus homo peccasset, nemo unquam hominū moreretur. Ibidem ait etiam, omnium commune esse peccatum originale.

De peccato in spiritum sanctum: Magnum peccatum est uoluntas peccandi. Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam noticiam ueritatis, iam non relinquitur hostia pro peccato. Quod de illis quidē intelligitur, qui usque in finem suā sponte in peccatis perseuerant. Item: Quamdiu peccatū in homine regnat, tam diu uinctus & captus à diabolo possidetur. Homilia post Inuocauit.

De Lege, homilia de circumcisione Domini: Si igitur uetus testamentum compleuit & confirmauit, literæ finem imposuit, & spirituali nouæq; intelligētiæ principatum Dominus tribuit. Consummata est ergo lex, atque pertransijt, sed secundum literam: manet autem, semperq; manebit, secundum spiritualem intelligētiam. Vnde ipse Dominus ait: Cœlum & terra transibunt.

De iustificatione loquens, primum tribuit locum fidei, homilia Dominicæ quartæ aduentus: Fides, inquit, spes & charitas, pietas, iusticia et misericordia, uię sunt, per quas ad nos Dominus uenit: si eas habuerimus, & ad Dominum dirigamus. Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iusticiam: Fides igitur saluat, fides iustificat, fides interius & exterius hominem sanat. Idem, Dominica 15 post Pentecosten.

De bonis operibus, homilia Dominicæ quartæ post Epiphanias: Hanc consuetudinem Christiani habere debent, ut quotidie ad ecclesiam ueniāt, quotidie legant ipsi, uel (si non hoc ualent) alios legentes audiant. Et Dominica duodecima post Pentecosten: Nunquam arrogātia placuit Deo, nunquam super-

superbia iustificata est. Vnde & de his q omnia opera sua faciunt, ut uideantur ab omnibus, alibi Dominus ait: Amen dico uobis, receperunt mercedem suam.

De pœnitentia, homilia Dominicę tertię post Epiphanias: Hic est rectus pœnitentiæ ordo, ut quicunq; mundandus ad Deum uenit, prius seipsum totũ offerat, fidem & charitatem, & in bonis operibus perseuerantiã promittat: carnem, quæ peccauerat, in seruitutem redigat & affligat: & animam iam libertate donatam, ad cœlestis contemplanda uolare dimittat. Item: Nulla pœnitẽtia proficit ad salutẽ, quæ noui ueterisq; Testamenti autoritate nõ agitur: id est, secundũ utriusque Testamenti doctrinã disciplinamq; pœniteat, quicunq; sibi suam pœnitẽtiam uult esse fructuosam. Declinet igitur homo à malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & sequatur eam. Hæc est enim uera pœnitẽtia. Feria sexta post Inuocauit. Item: Magna ei misericordia fieri potest, qui iam ex corde pœnitet, & peccare cessat. Qui uerò aliter agit, etsi multũ ieiunet, tamen nihil agit. Magis enim ad cordis contritionem, quam ad ieiunium & carnis macerationem respicit Deus. Feria tertia post Reminiscere.

De Baptismo, feriæ sextæ sermone: Ecce quicquid iniquitatum sempiternus gehennæ ignis excoquere & expiare uix posset, subitò sacro fonte submersum est, & de æternis debitis breuissimo lauacri compẽdio cũ indulgentissimo creditore transactum est. Veniant qui futuræ resurrectionis gloriã sitiunt, iam nunc de remissione peccatorũ digno miraculo reficiant fidem suam homo in fonte tingitur, & momẽtaneo lauacro ab inueterato malo primi parentis abluitur. Sed aquis relinquitur, quicquid flammis & sanctificatione secreta sub felici unda pristini hominis uerustas exuitur, & quodãmodo homo intra se alter efficitur Renascitur inuisibiliter, innouatur in melius. Quantum oculis cernitur, non imitatur: & tamẽ senectute deposita, iuuenis añimis renouatur, quæ tãquã trino partu fontis in adoptione Trinitatis effunditur. De cœlo medicina dimittitur: sanantur uulnera, quæ non sentiuntur: & mala quæ se ipsi conscientiæ inseparabiliter immiscuerant, quodam diuinæ misericordiæ artificio separantur, &c.

In sermone de cœna Domini, idem ait: Et quia corpus assumptũ ablaturus erat ab oculis nostris, & sideribus illaturus, necessariũ erat, ut nobis in hac die Sacramentum corporis sui & sanguinis consecraret, ut coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in precium: ut quia quotidiana et indefessa currebat pro hominum salute redemptio, perpetua esset redemptionis oblatiò, & perẽnis illa uictima uiueret in memoria, & semper præsens esset in gratia uerè unica & perfecta hostia, fide æstimanda, non specie: nec exteriori censenda uisu, sed interiori affectu. Vnde meritò cœlestis cõfirmat autoritas, Quia caro mea uerè est cibus, &c.

De ministerio, homilia in festo Apostolorum Petri & Pauli, explicans illud Christi, Quodcunq; ligaueris super terram, &c: Hoc, inquit, episcopi audiãt, de munere gaudeãt, de potestate non superbiant. Si enim sic ligauerint ut Petrus, si ita soluerint ut Petrus, quicquid ligauerint, ligatũ erit: & quicquid soluerint, solutum erit. Imitentur igitur illũ in discretione & iusticia, quem imitari uolũt in ligandi atq; soluẽdi potestate. Si enim aliter egerint, nõ erit ratum quod egerint. Ideo enim hæc soli Petro dicta sunt, quia nemo fidelior, nemo iustior, nemo discretior, & nemo melior erat, cui hæc dici potuissent. Ideo enim soli illi dicta sunt, ut omnes alij se in illo quasi in speculo uideant, sic uiuendo, sic agendo, sic ligando, sic soluendo, & à pace & concordia non recedendo. Verumtamen si cut prælati, si iniustè ligant, ligandi potestatẽ seipsos priuant: ita & subiecti, etiamsi iniustè ligati sunt, si tamen se ligatos esse parui pendant, ipsa sua superbia seipsos arctius ligant.

De Ecclesia, homilia in festo Ascensionis: Nulli extra Ecclesiã datur Spiritus sanctus: & eos etiam qui habent, si ab ea se separauerint, derelinquit.

De ieiunio, ex communi Doctorum meliorum sententia rectè dixit: Non à cibis scilicet solum, sed à peccatis etiam & uitijs internis ieiunandũ esse. Homilia feriæ secundæ post Inuocauit.

De sinu Abrahæ, homilia feriæ quintæ post Reminiscere: Sinus igitur Abrahæ ille locus intelligitur, in quo simul collecti sancti quiescebant. Infernus autem pœnarum locus est, in quo iniquorum animæ cruciantur.

De resurrectione ait: Recipiẽt absq; dubio pristinam societatem caro & spiritus, ut qui fuerant in uita & ratione consortes, sint in retributione participes. Manebit absque dubio homini uita aut in beatitudinis, aut in miseriæ conditione perpetua, &c.

De uita æterna, dominica Palmarum: Nemo, inquit, sanctorum post resurrectionem tristiciæ & dolori subiacebit, alioqui beati non essent.

De Antichristo, homilia Dominicæ secundæ aduentus: Illud unũ cornu, in cuius ortu tria cornua euulsa sunt, quod habebat oculos & os loquens ingentia, Antichristus erit, alijs regibus fortior & potentior. Qui postq tres illos reges superabit, & illorum regna subiuga-

subiugabit, in tantã superbiã eleuabitur, ut cõtra Altissimũ loqui, & ore nefario Deũ se dicere nõ rimeat. Plen⁹ namq; spiritu Satanę uirtutes multas & mirsculs arte diabolica operabitur: et alios quidẽ signis, alios uerò gladijs ad suã uolũtatẽ cõuertet Prælibabitur aũt cõtra sanctos: quia uenient tũc Enoch & Elias, quos quià ratione superare non poterit, gladijs interimi faciet. Item homilia feriæ tertiæ post Lætare: Qui à seipso loquitur, gloriam propriam quærit. Quibus uerbis Antichristũ notat, thesaurũ malitiæ, & perditionis filiũ. Qui, ut Apostolus ait, aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Hic ergo cum uenerit, à seipso loquetur, sua se autoritate uenisse, non à Deo missum dicens: nec Dei, sed suam quæsiturus gloriam. Et paulo pòst: Christus Dominus noster gloriam patris quærebat: & idcirco uerax est, quia suam, non Dei gloriam quæsiturus est. Non est à Deo missus, sed uenire permissus. Item homilia feriæ tertiæ post Pascha: Possunt septem capita, septem hæresiarchæ: & decem cornua, decem reges intelligi, qui in tempore Antichristi non solum falsis prædicationibus, uerùm etiam tyrannica potestate sanctam Ecclesiam affligent.

De cœna Domini parum commodè de transsubstantiationẽ dixit, in uerba Christi, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. Ecce sacerdos in æternùm secundum ordinem Melchisedech, panem & uinum uirtu te ineffabili in sui corporis & sanguinis substantiam conuertit. Sicut enim tunc & uiuebat & loquebatur, & tamen à discipulis comedebatur & bibebatur: ita & modò integer & incorruptus manet, & à fidelibus suis in panis & uini sacramento quotidie bibitur & manducatur. Nisi enim panis & uinum in eius carnem & sanguinem uerterentur nunquam ipse corporaliter manducaretur & biberetur. Mutantur enim ista in illa, & comeduntur & bibuntur illa in istis: quod qualiter fiat, ipse solus nouit qui omnia potest, & omnia nouit. Dixit enim tunc per se, dicit & modò per suos ministros. Hoc est corpus meum. Et tanta est eius uerbi uirtus & efficacia, ut statim fiat quod dicitur. Similiter autem dum dicit, Hic est sanguis meus, mox in eius sanguinem uinum conuertitur.

Est & opinio sine certa aliqua autoritate prolata, qua in homilia de festo purificationis dixit, Resurrectionem uniuersalem die Dominica futuram. Et quòd de Antichristo opinatus est, ipsum ante extremum iudicium moriturum. Mortuus Eusebius sub Constantio, & Antiochiæ sepultus est. Hieronymus in Catalogo.

EVSEBIVS *alius*.

Eusebium alium habet episcopum Seleuciæ Syriæ, qui synodo Seleucianæ subscripsit, Epiphanius libri tertij tomo primo, hæresi septuagesimatertia. Alium item ibidem, episcopum Sebastiæ Palæstinę, qui & ipse synodo Seleucianæ interfuit. Meminit Eusebij Palæstini Basilius in libro de Spiritu sancto, ca. uigesimonono, eiq; eruditionẽ uariã tribuit, ac de Trinitate rectè eũ sensisse testatur, adducens breue testimoniũ ex libro Dubitationum de priscorũ multiplici cõiugio, his uerbis: Sanctũ Deum lucis auctorem, per Saluatorem nostrum IESVM, cum sancto spiritu inuocantes.

EVGENIVS.

Eugenium Nicænum episcopum inter aduersarios & accusatores Athanasij, in synodo Antiochena sub Constantio, Sozomenus numerat libro quarto, capite octauo. Est & Zonaræ Eugeni⁹ alius presbyter, qui sub Iuliano martyrio functus est: tom. tertio, in narratione de Imperio Iuliani. Alius est Eugenius Nicephoro, libro undecimo, capite octauo, ex Macedonianorum Orientalium numero, qui Nicænam fidem receperũt sub Liberio & Constantio.

EVSTATHIVS.

Nicephoro est Macedonianus Eustathius, ex illis qui resipiscentiæ libellum episcopo Romano Liberio exhibuerunt, & ad fidẽ Nicænam conuersi sunt. Tales sunt & Euphranor, Eunolpius, Euphrosinus, & Egladius. Nicephorus lib. 11. cap. 8.

GEORGIVS LAODICENVS.

Inter Arianorũ capita recẽsetur Georgius Laodicææ in Syria episcopus, in epistola Concilij Sardicensis, apud Theodoritum libro secundo, capite octauo. Et unum esse ex illis qui uocem Homousij detestentur, Socrates dixit lib. 1, cap. uigesimoquarto. Conscripsit historiam uitæ Eusebij Emiseni. Socrates lib 2, cap. 9.

HERACLIVS.

Heraclius fuit presbyter Ecclesiæ Tyri, magus, Christianismũ simulans: quẽ Eusebius Cyzicenus episcopus baptizauerat, & diaconũ imprudenter ordinauerat: propter quod ab Acacianis, Constantinopoli in synodo Seleuciana separatim congregatis, depositus Eleusius est. Socrates lib. 2, cap. 42: Sozomenus lib. 4, cap. uigesimoquarto.

HERACLIVS *alius*.

Nicephoro Macedonianus est, resipiscens. lib. 11, cap. 8.

HESYCHIVS.

Semiarius est, & Basilij Ancyrani & Georgij in confessione socius in synodo Ancyrana: Epiphanio libri tertij tomo primo, hæresi septuagesimatertia.

HYPATIVS.

AEtij discipulus fuit Hypatius Anomianus, ac propterea in exiliũ aliquando relegatus. Familiaris fuit Eudoxio & Eunomio. Epiphanius libri tertij tomo primo, hæresi septuagesimatertia.

INNOCENTIVS.

INnocentium quendam in Asia sacerdotẽ, dilectum suum uocat Athanasius, in epistola ad Palladium presbyterum, de synodis Arimini & Seleuciæ.

IRENAEVS.

EPiscopus fuit Tripoleos Phœnices Irenæus, ex illorum numero qui in synodo Seleuciana contra uocem Homousij subscripserunt: apud Epiphanium libri tertij tomo primo, hæresi septuagesimasecunda.

LEONTIVS.

LEontium presbyterum ex Thalantepoli regione, Sozomenus refert missum à synodo Ancyrana, quam ad templi recens extructi consecrationem Basilius conuocarat, ad Constantium Imperatorem contra Eudoxium Aëtianos recipiẽtem. Sozomenus lib. quarto, cap. decimotertio.

LEONTIVS *alius*.

ALius rursus fuit Leontius Tripolis Lydiæ episcopus, Constantij temporibus, magna præditus in sententijs dicendis apud omnes libertate. Cum ad edictũ Eusebiæ reginæ, Constantij uxoris, episcopi aliquando plurimi cõuenissent, ac supplices reginæ fierent: Leontius solus parui faciẽs reginæ maiestatem, domi mansit. Deinde uerò oblatos ab ea honores maximi episcopatus, & munera, si uenisset, pari cõtempsit fastu, inflatus scilicet episcopali dignitate & ueuerẽtia: quam maximi fieri etiamã regina postulabat. Nec se uenturũ prius respondit, quàm sciret, obuiam ei cum reuerentia processuram eam, & caput manibus suis submissuram: ipsoq; sedente, staturã se, ac iussis suis obtempeturam promisisset. Quin & erga Constantiũ ipsum libertate & cõfidentia magna usus traditur. Cum enim quodam tempore in cœtu episcoporum Constantius de Ecclesiasticis negocijs multa uerba faceret, & promulgaret constitutiones, omnibus alijs approbantibus, Leonti⁹ is solus obstinatè tacuit. Querenti uerò Imperatori, cur inter omnium sermones ipse solus silentium teneret? respondit: Ideo se tacere, quia cogitans miraretur apud se, quòd ab ipsius negocijs tantum sup peteret tẽporis, aliena ut curaret. Bella enim, inquit, & Respublica tibi gerẽda est: quibus posthabitis, hic inter episcopos desides, & statuis de Ecclesiastica administratione, quæ ad te nec quicquam pertinent. Hæc de Leontio Tripolitano Suidas. Soctat. lib. 2, cap. 20, Acacianis eum adnumerat: & in synodo Seleuciana à rectè de fide sentientiũ parte, cum Acacianis cæteris multis, depositum tradit.

MARTYRIVS.

ORientalis est seu episcop⁹ seu presbyter, Socrati & Sozomeno, Martyrius (ecclesiæ enim eius neuter meminit, nisi fortè Eudoxij presbyter fuerit) qui ante synodũ Sardicensem, cum Eudoxio episcopo Germaniciæ, & Macedonio Mopsidomua episcopo, scriptũ exhiberit de fide episcopis Occidentalibus: sed quod illi nõ receperũt. Responderũt aũt, Nicęnã sufficere fidẽ, ac nihil minus necesse esse, q̃ curiosius quicq̃ in ea formula seu rimari, seu exagitate, seu addere ei quicq̃ uelle. Socrates, q̃ scripti ei⁹ exemplũ recitat, lib. 2, cap. 19, & 20: Sozom. lib. 3, cap. 11.

MAXIMVS.

EX Macedonianis Orientalibus, Nicænæ fidei professoribus se adiungentibus, ad quos de receptione Liberij extat epistola, Maximus fuit. Socrates lib. 4, cap. 12.

MAXIMVS *alius*.

MAximum philosophum quendam à pietate Christiana, & pugnis contra ethnicos & hæreticos commendat Athanasius, peculiari ad eum scripto. Athanasius ad Maximum philosophum.

MAONVS.

EPiscopus est Themisorũ Phrygiæ, eius in synodo Seleuciana partis, quæ coëssentialitatis uocẽ repudiarũt, apud Epiphaniũ libri tertij tom. primo, hęresi septuagesimatertia.

NEON.

NEonam Socrates habet, Neonem Sozomenus, episcopũ Seleucię Isauriæ, quem Acaciani in cõuenticulo separatim deducto ex synodo Seleuciana deposuerunt, affi cto crimine, quasi Arianum Antiochenum episcopum malo studio ordinasset, & quosdam factarum scripturarum & legum Ecclesiasticarum ignaros, deniq; incircumspectè uiuentes, episcopos constituisset, qui postea pecuniarũ possessionem sacerdotio prætulissent: scriptoq; testati essent, malle se cum pecunijs ministrare, quàm sine illis episcopatu fungi. Socrates lib 2, cap. 42: Sozomenus lib. 4, cap. 24. Alius est Neon Macedonianus, ad fidẽ Nicænam conuersus sub Liberio: Nicephoro libro undecimo, capite octauo.

PROTOGENES.

PResbyter fuit Edessenus Protogenes, cuius suprà quoq; in uita Eulogij Edesseni facta mẽtio est. Cũ hoc enim, quòd dogmati Nicæno cõstanter adhæreret, à Constãtio exulatũ Antinonẽ in Thebaida relegatus est: ubi quantũ potuit, cõiunctis cũ Eulogio uiribus & operis, doctrinam Christi propagauit. Ludũ enim ibi Protogenes aperuit, ac se iuuẽtutis magistrũ professus est, cũ politiori literatura instructus esset ab Eunomio: pueroſq;

tosq; sacris literis imbuit, dictata proponēs illis Dauidica carmina, tradensq; ediscēdos cōueniētes Apostolicæ doctrinæ locos. Auxit ibidē tum suam celebritatē, tum Christianæ doctrinæ profectū, donū medēdi morbia scholasticorū suorū per orationē, quod in eo eximium fuit: quanquā eo Eulogio magna cessit modestia. Cum autem laborantiū neminē restituere, quàm sacri baptismatis donum accepisset, prius se posse diceret: effecit, ut quamplurimos ad sanitatem animi corporisq; cōuerteret. Theodoritus libro quarto, capite decimooctauo. Postea Protogenes, reddita Ecclesijs tranquillitate, episcop[9] Carris, carduis impietatis Græciæ plurimis refertis, datus est, sub Iuliano, ut uidetur, aut Valētiniano. Theodorit. ibidē: & lib. 5. cap. 4.

QVINTIANVS.

EPiscopus Ponti dicitur Quintianus ab Athanasio, qui eum fraude & furore Arianorum in exiliū pulsum esse scripsit, in Apologia de fuga sua. Theodorit. lib. 2. cap. 15.

QVINTIANVS *alius*.

ALius esse uidetur Quintianus, qui Asclepa ex ecclesia Gazensi expulso Arianorū perfidia, in locum eius suffectus est: propter quod, lupi nimirū quòd instar in Ecclesiam alienam inuaserat, à rectè sentientium parte in Synodo Sardicēsi, ut neq; episcopus neq; Christianus, depositus est. Theodoritus lib. secundo, cap. octauo: Sozomenus lib. tertio, cap. octauo: Athanasius apologia secunda.

PHILAORIVS.

ORieotalis quispiā est episcopus Macedonianus, conuersus ad fidem Nicænā sub Liberio: apud Nicephorum lib. 11. cap. 8.

PITIMVS.

ESt inter orthodoxos episcopos & confessores Pitimus quispiam, eos qui in Diocæsarea propter rectam fidem exularunt: adquos presbyteri Ancyræ scripserūt, apud Epiphanium libri tertij tomo primo, hæresi septuagesimasecunda.

PETRVS.

EPiphanio Petrus Hyppi Palæstinæ episcopus est, in synodo Seleuciæ contra *imi-...* subscribens: libri tertij tomo primo, hæresi septuagesimasecunda.

PHOEBVS.

EIdem Phœbus episcopus est Polychalandæ Lydiæ, in synodo Seleuciana subscriptor. Epiphanios ibidem.

PHILICADVS.

EIdem & Philicadus est episcopus Agustadarum Phrygiæ prouinciæ, in eadem Synodo subscribens. Ibidem.

PROCLIANVS.

EPistola presbyterorum Soedrensiō Pamphiliæ ad Epiphaniō, præmissa Ancorato, indicat Proclianū cōministrū fuisse ipsius Epiphanij, cui[9] opera in Pamphilia multi in errores de Spiritu sancto seducti resipuerint.

PAVLVS.

PAuli cuiusdā Basilius meminit in epistola 1xad Eusebiū Samosatenū: eumq; sym presbyterū, & religiosissimū uocat fratrem.

PETRVS.

IDem & Petrum quendā fratrē suū, et sym presbyterum uocat, in epistola septuagesimaseptima ad episcopos transmarinos, ad quos cū literis Petrū eū mittere sese indicat.

PHOATON.

PHorton quispiam inter sacerdotes Sebastiæ fuisse uidetur, qui cū Eostathio episcopo Sebastię fidei Basilij subscripsit. Exemplar ei[9] fidei inter epistolas Basilij extat, post epistolam nimirū septuagesimamseptimam.

SYLVANVS.

SYluanum mirificū uocat Theodorit. lib. 2. cap. 26. Episcopus fuit Tarsi Ciliciæ, ex Macedonianorū grege, familiaris Basilio, Sophronio, Eleusio, cum qoib. præcipuū in illa secta locū tenuit, & cum illis legatus ad Imperatores & Syoodos frequenter missus est: ut ad Iouinianū Imperatorē, pro expellēdis ex ecclesijs Anomianis: & ad Liberium Romanum, ut Macedonianorū nomine in fide sese ei coniungeret. Socrates lib. tertio, cap. uigesimoquinto: & libro quarto, cap. undecimo: Sozomenus lib. sexto, cap. quarto: qui manifestè indicat, Syluanum cum illis fecisse, qui Homousio repudiato, Homiusion approbarint. A' quo tamē diuersum de Syluano Theodoritus tradidit lib. 2. cap. 27. in synodo nimirum quadam Constantinopolitana, deducta ex Seleuciana, acriter eum Imperatore præsente pugnasse cōtra Acacianos (meminit eius pugnæ Epiphanius libri tertij tomo primo, hæresi 73, ubi tamen Syluanum Arianū fuisse non dissimulat) abrogare studētes uocē Homoosij, destructis prius & in anathema inductis his uocibus, De nihilo, & cōditura, hoc modo: Si de nihilo non est, neq; conditura, neq; de diuersa essentia Deus uerbū: coessentialis est igitur genitori Deo, ut Deus ex Deo, et lumen ex lumine, & habet eandem cum genitore naturā. Addit autem Theodoritus, libertatem illam in defendendis dogmatis Apostolicis, Syluano exilium tum conciliasse: cum animose prius Syluanus cum suis Imperatori exilium minanti respondisset: Penes scilicet ipsum esse, quid supplicij exigat: penes sese uerò, quid de pietate atq; impietate constituant. Nunquam autem se commissuros, ut à doctrina, quam à patribus accepissent, deficiant.

SEVERIANVS.

ORientalis episcopus Seuerianus est, subscribens professioni fidei Nicęnę sub Liberio: Nicephoro lib. undecimo, cap. octauo.

TITVS.

Inter celeberrimos Ecclesiarum Doctores sub Constantio, Sozomenus Titū numerat, Bostrensium episcopum: qui in synodo quadam Antiochię sub Iouiniano, confirmationi fidei Nicænæ subscripsit. Inuisus autē factus postea Iuliano Imperatori, cui & librum, quomodo populus Christianorum idolis aduersaretur, scripsit, ab eo per calumnias ciuitate Bostrenorum exactus est. Socrates.lib.tertio,cap.uigesimoquinto: Sozom. lib.tertio,capite decimoquarto: & lib. quinto,capite decimoseptimo.

THEOPHILVS.

Castabalensis Ciliciæ fuit episcopus Theophilus, secta Macedonianus: sed qui fidei sese Nicænæ tandem adiunxit. Fuit inter legatos, quos Macedoniani in oriente ad Liberium pro receptione fidei Nicænæ miserunt. Postea et sub Iouiniano, in synodo Antiochena, fidem eam confirmauit. Depositus est ab Acacianis, in synodo separata Constantinopoli, eam ob causam: quòd ab episcopis Palæstinæ episcopus Eleutheropolitanus ordinatus, iuramentum dedisset, se nullum aliū episcopatum affectaturū: Castabalensium tamē Ecclesiæ gubernationem recepisset. Socrates lib.3,cap.uigesimoquinto: & lib.4,cap.undecimo: Sozom.lib.4,cap.14.

THEOPHILVS INDVS.

Celebris fuit ob uirtutem & doctrinā sub Cōstantio, Theophil° cognominat° Indus: quē Suidas ueluti imaginē quandā Apostolicā fuisse scripsit: qui etiā mortuū in uitā resuscitasse quendā dictus sit. una hac deformis macula, quòd Arianismo addictus esset. Is sub Constantino quondam, ab Adiabenis obses in Romanorum ditionem missus erat: ubi moribus paulatim ad Romanorum instituta conformatis monasticam sibi elegit uitam: & diaconi dignitatem, manus ei imponente Eusebio Nicomediense, consecutus: postea uerò à Cōstantio legatus ad Orientales populos Indos atq; Arabes propagandæ fidei gratia missus est, quorū multos ad fidē cōuertit, tēpla cōstruxit: ac sicubi apud Christianos indecētes reperisset ritus, ad canones Ecclesiasticos eos reduxit: una sidē, & quidē maxima hac re incōmodās, quòd de Christo ad Arij opinionē docebat. Ex India & Arabia deinde ad Aethiopes Auxumitas transijt, doctrināq; Christianā propagauit. Postremò ad Romanos redijt, à quibus in magno honore habitus est. Nullā uerò ibi habuit ecclesiā, cuius diceretur episcopus: sed obeundo, cōmunem quasi profitebatur doctorē. Quòd uerò Gallo Cæsari in intimis fuisset, in exiliū tandem à Constantio Heracleam in Pontum est deportatus. Nicephorus libro nono, cap. decimooctauo, & trigesimosecundo.

ABBAS. ABRAHAM.

Recensentur inter discipulos Efraim Syri, Abbas & Abraham: à Sozomeno libro tertio, capite decimosexto.

ACHETAS.

Fit mētio Achetę diaconi, familiaris Constantio Imperatori, in epistola Constantij ad Athanasium, apud Socratē lib.2, cap.uigesimotertio: Vt plenissimam causæ huius expositionem habeas, Achetā diaconum amandauimus, ex quo & animi nostri uoluntatē, & ea quæ desideras consequi possis.

ZENOBIVS.

Numerat inter discipulos celebres Efrem Syri Zenobium, Sozomenus lib. tertio, capite decimosexto.

IACOBVS.

Est ex episcopis illis Iacobus, qui in synodo Tyri Athanasio adhęserūt. Athanasius apologia secunda. Iacobi cuiusdam, quē orthodoxū uocat, meminit Athanasius oratione prima contra Arianos, & episcopum fuisse Mesopotamiæ indicat.

LONGINVS.

Episcopus quidam Ponticus Lōginus est, orthodoxus Athanasio, oratiōe prima cōtra Arianos: quem cum Meletio & Basilio coniungit. Incertum an sit ille, de quo suprà mentio facta est.

LVPVS.

Idē Mesopotamiæ uidetur esse episcopus Lupus, orthodoxus: oratione eadem.

HORTASIVS.

Ardēsis fuit episcopus, iuxta Sozomenū: Socrati ex Macedonianis illis est, qui fidē Nicęnā receperūt, ad quos Liberi° scripsit. Sozom. eū in synodo Acacianorū Constantinopoli depositū tradidit, nō ut prauē docentē, sed ut Ecclesiarū turbatorē, & in leges Ecclesiasticas delinquentē. Sozom.lib.4.cap.14: Socrates lib.quarto, cap.duodecimo.

THEODVLVS.

Episcopus est Traianopolitanus Thraciæ Theodulus, Nicęnę fidei ꝓpugnator: quē post synodū Sardicēsem Eusebiani, calūnijs ꝓscissū. in exiliū ꝓpulerūt: postea etiā interficere uoluerūt, nisi fuga sibi cōsuluisset. Athanasio in Apologia de fuga sua, & in epistola ad solitariā uitā agentes: ubi cōministrū eū suum uocat. & in Apologia secunda.

THEODOSIVS.

Episcopus est Philadelphię Theodosius, homousij hostis in synodo Seleuciana: Epiphanio li.3, to.1, hęresi septuagesimatertia.

CYMATHIVS.

Palti Cœlosyriæ episcop° Cymathi°, inter illos fuit, quibus Antiochiæ congregatis epistolam misit Athanasius. Idem tomo. eundem diplomate Imperatoris ex ciuitate sua exturbatū, scribit idē in epistola ad solitariam

riā uitā agētes, eoq; hæresim tantūmodo uideretur obiisse. Quod & ob eandē causam accidisse Cymathio alteri, episcopo Taradi, ibidē ostendit

FRVMENTIVS.

EPiscopus fuit Auxumes Frumentius, Athanasij socius, ab eoq;(queādmodū Constātius indicat) episcop⁹ ordinatus. Quāobrē & obnoxi⁹ fuit eidē Cōstantij indignationi, odio & iniurijs, quib. Athanasi⁹. Nā & abduci p tyrannos Auxumitanos, ab Imperatore iussus est. Exēplar ei⁹ scripti cōtra Frumētiū Athanasius recitat in apologia ad Cōstantiū.

ANTONIVS.

PRimùm presbyter fuit Antonius in ecclesia Tarsensi, postea episcopus fact⁹ est. Cōuersatus cum eo aliquandiu est Aetius, & ab eo eruditus est: Nicephorus lib. 9, cap. 17.

AMPHILOCHIVS.

AMphilochiū episcopū uocat Lycaoniæ metropolis, eiusq; toti⁹ gentis gubernatorē, Theodoret. li. 4, ca. undecimo, & trigesimo. Basilius eū Iconiensem uocat præsulē, & Gregorius Nazianzen⁹ in Monodia de Basilij uita. Facit idē & Hieronymus in Catalogo. Fuit enim Iconiū Lycaoniæ metropolis, Pauli etiam memoria & hospitio clara.

Nicephori nugas (qui eum ex eremita per angelos cœlitus missus, propter excellentē tum doctrinam tum uitam suam, episcopū ordinatum, ac postea ab episcopis alijs cōfirmatum scripsit, libro primo, cap. uigesimo) suæ existimationi relinquimus.

Libros ab eo scriptos extitisse, Hieronym⁹ in epistola ad Magnū oratorē indicat. Et in Catalogo ait, lectū sibi ab eo librū de spiritu sancto. Ac de Deo eā eius, in eo lib. significat fuisse doctrinam, Quòd Deus sit, quodq; adorandus & omnipotens sit. Basilius uerò in prooemio libri de spiritu sancto, quē Amphilochio nuncupauit, quid de scriptura sensērit, breuiter sic indicat: Putas, inquit, nullā rē ex his quæ per uniuersam scripturā de Deo ꝑdicantur, oportere indiscussam relinquere.

Ibidē & familiarisimū sibi esse, atq; in magno ab eo haberi precio Amphilochiū ostendit. Carū uocat eum caput, seq; eum præ cæteris plurimi facere testatur. Appellat & fratrem, nuncupat ei librū de spiritu sancto: & magnopere commendat in discendo studiū atq; industriam, mentisq; uigilātiam & assiduitatē, probat eius & iu quęrendo & discendo candorem. Nazianzenus in Monodia de Basilio, uitam etiam & laudes Basilij ab eo conscriptas prodidit. Et in epistola quadam ad Amphilochiū, satis ostendit familiarē fuisse studiorum societatē inter Basiliū & Amphilochiū. Et quidē ipsi Nazianzeno magna cum Amphilochio intercessit familiaritas.

Fuit autem propugnator Nicænę fidei, & cōtra Arianos acriter dimicauit: queādmodū Theodoretus indicat lib. quarto, cap. trigesimo. Libro uerò 5, cap. decimosexto, hunc eius cum Theodosio Imperatoris congressū, pietatis & ingenuæ confessionis plenum, ad hunc modū narrat: Accessisse ad Imperatorē Amphilochium, eiq; supplicasse, ut Arianos ex urbibus curaret eijci. Sed Imperatorem petitionem eam ut duram nimis, non admisisse. Aliam igitur obiurgandi eius occasionē Amphilochiū excogitasse, hoc modo. Intrauit aliquādo cum alijs quibusdā, ut Sozom. narrat, episcopis, in Imperatoriā regiam, conspicatusq; assistere Imperatori filium Arcadium, qui Imperator recens designatus erat, Imperatorem quidem ipsum de more salutauit, filio uerò honoris aut reuerentiæ nihil exhibuit. Arbitratus Imperator facere id obliuione Amphilochium, mouet eū, ut filiū salutet. Respondet Amphilochius, Satis esse quod honorē ipsi habuisset. Quapropter indignatus Imperator, neglectionē illā filij grauiter ferre, & cōtumeliā interpretari. Addit Sozomenus, pręcepisse etiā, ut cum ignominia ex regia episcopus expelleretur. Ibi igitur cōsilij sui scopum Amphilochius assecutus, Imperatori liberrimè: Siccine, inquit, Imperator grauiter fers neglectionē filij tui? Reuoca tibi in meutē quæso, odisse & Deū eos, qui p blasphemiā honoris aliquid adimerēt unigenito suo filio, ac uehemēter irasci ingratis in eū, & cōtemptoribus. Quā senis episcopi libertatē Imperator admiratus, edictū ilico conscribi iubet, quo ex urbibus hæretici eijciantur. Addit Sozom. lib. 7, cap. 6, ueniam etiam ab Amphilochio Imperatorem petijsse, ac uerè eum rectèq; dixisse cōfessum esse. Sed & Messalianorū heresim, cum in Lycaonism irrepsisset, Amphilochius repulit, & ecclesias suas incolumes retinuit. Theodoretus libro quarto, capite undecimo.

In synodo Constantinopolitana, cū de electione episcopi ageretur, & cōfirmand⁹ esset episcopatus Gregorij Nazianzeni, cum optimis quibusq;, qui eò cōuenerant episcopis, animosè se opposuit Ægyptijs, qui in Gregorij locū Maximū Cynicū constituere uoluerāt. Theodoritus lib. 5, cap. 8. Gregorio enim cōiunctisim⁹ fuit, ac familiaris plurimū Basilio, quemadmodū suprà admonuim⁹. Extat apud Symeonē Metaphrastē tom. 5, sub Amphilochij episcopi Iconij nomina oratio, de occursu Dñi nostri Iesu Christi, & de Dei parente, & Simeone. Citat Amphilochij de merito Christi testimoniū Cyrillus Alexādrin. in apologetico suo his uerbis: Nisi ille natus esset carnaliter, neq; tu natus esses spiritualiter. Nisi ille portasset serui formā, neq; tu gloriā adoptiōis filiorū nactus esses. Citat idē testimoniū synodus Chalcedonensis, & hęc addit: Propter hoc uenit in terrā cœlestis, ut tu terrenus

terrenus eleuateris in cœlum. Propter hoc Christus seipsum exinaniuit, ut nos omnes de plenitudine eius acciperemus. Illius mors nostra facta est immortalitas. Domini passio, seruo facta est exaltatio.

ARIVS.

ARium quendam in Petra Palæstinæ episcopum, Athanasius habet, Eusebianę factioni inimicum: adeò ut, cum ad synodū Sardicensem cū Asterio Arabe, de quo postea dicemus, profecturus, in eos fortè incideret, itec cū illis facere noluerit, sed ab illis sese seiunxerit. Quamobrem ab illis post synodū nō relegatus solū in superiorē Thebaida, uerùm etiā cōtumelijs expositus sit. Athanasius ad solitariā uitā agentes. Obseruandū tamen est, quòd quæ hoc loco de Ario & Asterio nolentibus esse comites Eusebianis in itinere ad cōuentum Sardicensem, Athanasius narrat, ab eodem in Apologia dici de Asterio Arabe & Macario Palæstino. Citat idem Theodoretus libro secundo, capite octauo.

ANYSIVS.

DIaconus est Basilij Ancyrani Anysius Epiphanio, libri secundi tomo secundo, hæresi septuagesimaseptima.

ALCIMADES.

ESt inter Semiarios Alcimades Epiphanio, libri tertij tomo primo, hęresi septuagesimatertia.

AVGVSTVS.

EVphratesiæ episcopus est Augustus, subscriptor in homousion, in synodo Seleuciana: eidem, ibidem.

ARABION.

EPiscop⁹ Adraorū Arabion, pugnans cōtra homousion in eadē synodo: eidē, ibidem.

ATHANASIVS.

AThanasiū Scythopolitā inter Semiarios collocat Epiphanius, libri tertij tom. 1, hęresi septuagesimatertia.

EVIPPIVS.

MEminit Euippij, qui in synodo Constantinopolitana sub Constantio, cum Arianis Eudoxio & Georgio interfuerit, Basilius epistola 70 ad Euaisenses. Et epistola octogesimasecūda ad Patrophilū, indicat Euippij filios uocatos ad functiōes in ecclesia Sebastię ab Eustathio, ut uidetur, factos esse fermentum & persecutores piorum doctorum.

EVPHRATION, ELLANICVS.

EVphration Calanorum episcopus, & Ellanicus in Tripoli, ab Arianis, armatis diplomate Imperatoris, ex Ecclesijs suis eiecti sunt sub Constantio. Athanasius epistola ad solitariā uitā agentes. Idē in epistola de synodis Ariminensi & Seleuciana ait, ad Euphrationem episcopū non fuisse ueritum Eusebium scribere Cæsariensem, Christum non esse uerum Deum.

EVLOGIVS.

EXul est ob orthodoxam fidem Eulogius in Diocęsarea, ex illis ad quos scribūt presbyteri ab Ancyra Galatiæ, apud Epiphanium libri tertij tomo primo, hæresi septuagesimasecunda. Meminit Eulogij ueteris episcopi exulis Athanasius, in epistola ad solitariā uitam agentes.

EVSTATHIVS.

ESt ex presbyteris Ancyranis illis, qui ad episcopos exulantes in Diocæsarea scribūt, Eustathius: Epiphanio ibidem.

EVGENIVS.

EVgenium Nicænum episcopum inter aduersarios & accusatores Athanasij, in synodo Antiochena sub Constantio, Sozom. numerat lib. 4, cap. 8. Est & Zonaræ Eugeni⁹ alius presbyter, q sub Iuliano martyrio functus est: tomo tertio, in narratione de Imperio Iuliani. Alius est Eugenius Nicephoro lib. undecimo, cap. 8, ex Macedonianorum Orientalium numero, qui Nicænam fidem receperunt sub Liberio & Constantio.

MARINVS.

EPiscopus celebris Chalcedonensis Marinus est, sub Iuliano. Ottoni Phrysingensi libro 4, capite decimo.

QVIRIACVS.

CHronica illa Henrici Erfordensis, Bergomensis, & Vincentij Speculum libro decimoquarto, capite secundo, Quiriacum habent episcopum Hierosolymitanum, factum martyrem sub Iuliano: qui tamen in serie episcoporum Hierosolymitanorum nō inuenitur.

ROMANVS.

CElebratur à Theodoreto Romanus, qui cum alijs in munerū distributione à Iuliano deceptus, in eo quòd in focum grana thuris iniecerat, fraude intellecta Imperatorem imposturæ accusauit. itaq; ad supplicii extra urbem extractus, martyriū subire cupidissimè uoluit. Sed cum per nuncium è longinquo celerrimè clamantem, ne feriret carnifex, manu iam nudatū ensem uibrans, liberaretur iratus respondit: Scilicet Romanus dignus nō fuit, qui Christi martyr diceretur? Theodoretus libro 3, capite decimooctauo.

ANATOLIVS.

EPiscop⁹ fuit Berrhœensis, qui synodo cuidam Antiochenę, in qua fides Nicæna denuò cōfirmata est, interfuit. Extat eius synodi scriptum ad Iouinianum Imperatorem, in quo Anatolii huius nomen legitur, apud Socratem lib. 3, cap. uigesimoquinto.

ANTIPATER.

LEgitur hoc nomen, Antipater Rosenus, in subscriptione epistolę episcoporū synodi Antiochenæ sub Iouiniano, apud Socratē libro tertio, capite uigesimoquinto.

ABRA-

ABRAHIUS URIMENUS.

Habet & hoc nominis eadem subscriptio. Urema in Syria ad Euphrarem sita fuit, Ptolomæo teste.

ARISCENICUS SELEUCOBOLEUS, *Arabianus Ancri.*

Subscripserunt decretis synodi Antiochenæ, confirmanti fidem Nicænam, sub Ionuiniano. Socrates, ut suprà.

BARLAMENUS.

Inter Acacianos, qui sub Iouiniano, Meletio Antiocheno se coniunxêre, & Nicænã fidem cõfirmarunt, Barlamenus Pergami recenſetur episcopus: apud Socratem libro tertio, capite uigesimoquinto.

CALLICRATES.

Claudiopolitanus fuit episcopus, ex Acacianorum eorum numero qui sub Iouiniano fidem Nicænam confirmarunt, cum Imperatorem ei adhærere cognouissent. Socrates libro tertio, capite uigesimoquinto.

IOVIANUS.

Pergensis fuit episcopus Iouianus, qui breui cum Arianis coniunctus, resipuisse, & ad rectè sentientes redijsse uidetur. Cuius nihilominus tamen manum Antiochus, cum in episcopum Samosatensem sub Iouiniani Imperio ordinaretur, ut blasphemam repulit: ueluti in commemoratione de Antiocho suprà retulimus. Theodoret. lib. 4. cap. 15.

ISACOCES.

Magnæ Armeniæ episcopus, ex eorũ numero qui in synodo Antiochiæ congregati, cõfirmatam à se Nicęnam fidem Imperatori Iouiniano obtulerunt. Socrates libro tertio, capite uigesimoquinto.

LUCIANUS.

Episcopus fuit Arcæ ciuitatis Phœniciæ mediterraneæ Syriæ, ex eorum numero, qui Nicænam fidem receperunt sub Iouiniano. Socrat. lib. tertio, cap. uigesimoquinto.

LEONTIUS.

Leontius ecclesiæ Comanæ in Pamphilia episcopus, Macedonianus est Socrati lib. tertio, capite uigesimoquinto.

LEONTIUS *alius.*

Alius est Leõtius Cappadociæ episcopus orthodoxus Athanasio, oratione prima contra Arianos.

MAGNUS.

Chalcedonẽsis est episcopus Magnus, inter eos qui ad fidem Nicænam, temporibus rum sic poscentibus, cõuersi sunt, sub Iouiniano: Socrat. lib. 3. cap. 25.

ORPHITAS.

Presbyter est Athanasij Ancyrani Orphitas, ex catalogo eorũ qui se cum professoribus fidei Nicęnę coniunxerũt sub Iouiniano: apud Socratem libro tertio, capite uigesimoquinto.

PATRICIUS.

Episcop⁹ Palti in Syria caua Patricius fuit. cõiunxit se cum profitentibus Nicænam fidem sub Iouiniano. Socrat. lib. 3. cap. 25.

PELAGIUS.

Pelagius Laodicenus episcopus adolescẽs uxore ducta, prima die nuptiarum (si tamen credere fas est: nam superstitionẽ redolet) sponsæ professionem castitatis in thalamo persuasit: quam cum ea per omnem uitã professus est. celebris & alijs præclaris uirtutibus, ob quas in magna fuit admiratione. Interfuit synodo Antiochenæ sub Iouiniano, & cum Orientalibus recipientibus & cõfirmantibus Nicænam fidem subscripsit. Socrat. lib. 3. cap. 25. Exulatum in Arabiam à Valente pulsus est. Theodorit. lib. 4. cap. 13. unde tamen reuocatus uidetur, & restitutus Ecclesiæ suæ. Nam sub Theodosio, synodo Cõstantinopolitanæ, episcopi Laodicensis nomine & autoritate, interfuit. Theodoritus libro quinto, capite octauo.

PASINICUS.

Zenensis fuit episcopus Pasinicus, Macedonianus, ex illis qui libellum supplicationum exhibuerũt Iouiniano, Macedonianorum nomine petentium, ut Armenianorum ecclesię ipsis traderentur. Socrates libro tertio, capite uigesimoquinto.

PETRUS.

Est & in catalogo Orientaliũ, qui se fidei Nicænæ adiunxerunt sub Iouiniano, Petrus Sipponius episcopus: apud Socratem libro tertio, capite uigesimoquinto.

PISON.

Ex ijsdem & Pison est, Adanenus: apud eundem, ibidem.

STHENELUS. SYLUANUS.

Subscribunt Nicænæ fidei sub Iouiniano, Sthenelus & Syluanus, Orientales: apud Nicephorum lib. 11. cap. 8.

THEOTIMUS.

Recensetur inter confirmantes Nicænam fidem Theotimus, Arabenus episcopus: à Socrate lib. tertio, cap. uigesimoquinto.

URANII.

Uranij nomine duo sunt apud Socratem, alter Apamiæ, alter Meletinę episcopi, recipientes & confirmantes fidem Nicænam sub Iouiniano. Socrates libro tertio, capite uigesimoquinto. Porrò siue alterutrius istorum, siue tertij cuiusdam alterius, meminit idem libro quarto, capite duodecimo, inter Macedonianos Nicęnæ fidei accedentes sub Liberio. Tertius Uranius episcopus Tyri Epiphanio est, in Catalogo episcoporũ qui in synodo Seleuciana homousion repudiarunt: libri 3. tomo 1. hæresi 73.

ZOILUS.

Zoilum Larisenum episcopum habet Catalo-

talogus eorum qui fidem Nicænam confirmarunt in synodo Antiochena sub Iouiniano: Socrates libro tertio, capite uigesimoquinto. Sub Constantio uerò hostis adhuc fuit homousij, & contra Nicænum dogma subscripsit in synodo Seleuciana. Epiphanius lib.3.tomo 1.hæresi 73.

SABINIANVS.

Episcopus Zeugmatenus est Sabinianus, subscribens confirmationi fidei Nicænæ sub Iouiano: apud Socratem lib.3.cap.25.

EVTYCHIVS.

Est ex Acacianis illis, qui sub Iouiniano Imperatore Meletio Antiocheno sese coniungunt, & homousij fidem amplectuntur, Eutychius Eleutheropolitanus episcopus: Socrati libro quarto, cap. uigesimoquinto.

ANTIOCHVS.

Fuit Eusebij, celeberrimi episcopi Samosateni, fratris filius, eiusq; ecclesiæ primùm minister, pietate & uirtute insignis. ex quo loco & dignitate unà cum Eusebio episcopo, à Lucio, Eunomij ab Arianis substituto successore, in extremã Armeniam relegatus est. Cum aũt uterq; restitutus esset, defuncto tandem Eusebio, ipse in locum eius frequẽtis concilij suffragijs lectus est. In qua ordinatione, quàm sinceram præ se ferret pietatem & confessionem Antiochus, illustri declarauit testimonio. Nam cum in synodo interesset Iouianus Pergensis episcopus, qui breui tempore cum Arianis coniunctus incesserat, eumq; in ceremonia manus impositionis Antiochus respiciens, uidisset suã quoq; manũ capiti eius admouere, repulit illã: atq; à cœtu ordinantiũ petijt, ut eum è cœtu illorum semoueret. Non enim posse se sustinere manũ, quæ blasphemiæ administra fuisset. Theodoret. lib. 4. cap. 15. Basilius in epistola quadam ad Eusebium Samosatenũ, Antiochum uocat religiosum fratrem suũ, & sympresbyterum Eusebij.

CHARISIVS.

Nicephorus lib. 11. cap. 8. Charisiũ inter episcopos Orientales numerat: quib. Liberius, posteaquã Macedonianos resipiscentes in cõmunionẽ recepisset, rescripsit. Quod tamen nomen, quemadmodum & reliquorum quos Nicephorus recenset, Socrates exemplũ Liberij epistolæ recitãs nõ agnoscit.

ERON, ELPIDIVS, EVCARPIVS.

Macedoniani fuerũt, Eron, Elpidius, Eucarpius: ad quos post resipiscentiã, cum fidem Nicænam recepissent, Liberius Romanus scripsit. Socrat. lib. 4. cap. 12.

EVLALIVS.

Est Gregorio Nazianzeno Eulalius Doarensium episcopus, quem honorabilem, sanctum, pastorum optimum & absolutissimum uocat, & orationem in electionẽ eius scripsit. Apud eundem rursus seu idem, seu alius est Eulalius, quem reuerendissimũ, & episcopũ uocat Deo charũ: & optare se sit, ut in manibus eius expirare detur. Significat autem, eum à se ecclesiæ Nazianzenæ episcopũ præfectũ esse, proptetea quòd senex ipse cõfectus & cadauerosus, uti ipse loquitur, gubernationem eius ecclesię sustinere amplius nõ posset, epist. 36. ad Gregoriũ Nyssenum.

EVLALIVS alius.

Fuit et Amasię ad Pontum episcopus Eulalius quispiã. Qui cũ cæteris multis in exilium à Valente expulsus, post Valentis mortẽ reuocat' est à Gratiano. Sozom. lib. 7. ca. 2.

EVLOGIVS.

Edessę presbyter Eulogius fuit, propugnator Apostolicorum dogmatũ, & uir tum uita, tum doctrina simul & cõstantia in professione celebris: cuius eiusmodi exemplũ Theodoretus retulit. Cum Barsen Valens, laudatissimũ Edessenorũ episcopũ deportari curasset, uenit & ipse Edessã, eius occasione rei, q, ꝑ pastore Lupo immisso, Christiani omnes ante urbẽ cõuenirẽt. Dat ibi negotiũ Imperator ꝑfecto Modesto, ut cõuocatis omnib. eius urbis presbyteris & diaconis, serio suo pręcipet nomine, ut aut Lupũ admitterẽt, aut exigi se ex urbe nõ molestè ferrent. Quã edicti sententiã pręses oratione placida postq̃ exposuisset, tacerentq; cæteri omnes, ad Eulogiũ ille, inter presbyteros primariũ, conuersus: Cur, inquit, nihil ad ea quæ à me sunt dicta respondes? Cui ille: Non existimabã, inquit, meũ esse respondere, q interrogatus non sum. Quod si interrogaris me uerò, sententiã meã te nõ celabo. Cõiungere igitur, ait præfectus, cũ Imperatore. Ad quę ille placidè & festiuè: Nunquid etiã, inquit, cum Imperatore Pontificẽ Valens agit? Quin & pastorẽ habemus, & nutus eius sequimur. Ad quã uocẽ indignatus præfectus, cõprehensos cum Eulogio octoginta alios, exulatum misit in Thraciã. Ex quibus familiarissimũ habuit Protogenẽ compresbyterũ: quo cum ex Thracia, sub Theodosio, ut uidetur, postea reuocatus, Ecclesiã suã recepit. Theodoret. lib. 4. cap. 18. & lib. 5. cap. 4.

EVMATHIVS.

Est apud Nicephorum libro undecimo, capite octauo, inter Macedonianos Orientales, quos in communionem Liberius Romanus recepit, post exhibitũ pœnitẽtiæ libellũ.

EVSTATHIVS.

Eustathius Basilij Cæsariẽsis diaconus fuit, cuius fit mentio in epistola quarta Basilij.

EVOLCIVS.

Diaconus ecclesiæ Samosatensis Euolcius fuit: quẽ Lucius Arianus, occupato post Eunomium episcopatu Samosateno, in exilium pepulit. Theodorit. lib. 4. cap. 15.

FAVSTINVS.

Inter Macedonianos eos episcopos qui resipuerunt, ac fidei Nicænæ subscripserunt, Faustinus est: Nicephoro lib. 11. cap. 8.

GELONIVS.

Macedonianus est resipiscens, apud Nicephorum libro undecimo, cap. octauo.

HIBRATIVS. HYTHIVS.

Macedoniani resipiscētes item sunt apud eundem, Hythius & Hieratius.

HYPERETHIVS.

Macedonianus fuit, qui sub Liberio Romano cum alijs se tum professoribus Nicænæ fidei coniunxit. Socrat. lib. 4. cap. 12. Epiphanio lib. 3. tomo 1. hæresi 73 Semiarius est, socius Basilij Ancyrani & Georgij Semiariorum, qui in synodo Ancyrana confessioni eorum subscripsit.

LETOIVS.

Melitinensis episcopus fuit: hoc tantū nomine Theodorito celebris, quòd hostis fuerit acerrimus hæreseos Messalianorū, qui Valentis temporib. plurimas per Oriente Ecclesias infecerant. Cum enim in monasteria eam pestem irrepsisse, in ijsq; grassari cognouisset, ea exussit. Theodoritus lib. 4. cap. 11. Familiaris fuit Basilio Cæsariensi, qui librū ei de uera uirginitate nuncupauit. Est & Letoius quispiam Semiarius Epiphanio, lib. 3. tomo primo, hæresi septuagesimatertia.

LISANIVS.

Libanium quendam syndiaconum nominat Basilius, in epist. 9 ad Eusebium.

MELETIVS.

Meletius presbyter fuisse uidetur Basilij Cæsariensis: qui epist. 73. ad Monachos suos, religiosissimum eum appellat, & germanissimum fratrem suum, cooperatoremque Euangelij, & sympresbyterum.

MARCIANVS.

Nicephoro, inter Macedonianos resipiscēres sub Liberio, Marcianus quispiā est: libro undecimo, capite octauo.

MAXIMVS.

Nouatianorum eorū qui Nicææ Ecclesiam habuerūt, fuisse episcopū Maximū quendam sub Valente, Socrat. retulit. li. 4. cap. 28.

MENEDEMVS.

Princeps cum alijs duobus præstantibus uiris, fuit Menedemus legationis 80 uirorū, quos placandi studio orthodoxi, plurimis iniurijs ac damnis affecti, ad Valentē Imperatorē miserunt Nicomediā. Eos uerò ab Imperatore deportari in exiliū iussos, Modestus præfectus naui impositos, incēdio sustulit. Socrat. lib. 4. cap. 16. Sozom. lib. 6. cap. 14.

MATIDIVS, TARSINVS, NVmerius.

Presbyteri fuerunt Suedrorū Pamphiliæ, Matidius & Tarsinus & Numerius, authores Epiphanio ut Ancoratum scriberet. Extat horum epistola ad Epiphaniū in principio libri Ancoratus, quem ijsdem Epiphanius nuncupauit.

NAVCRATIVS.

Frater fuit Basilij Magni, quemadmodum in uita eius retulimus. Nazianzenus in Monodia in uitā Basilij. Adolescens in ascetico instituto defunctus est. Nicephotus libro undecimo, capite decimonono.

OSTRAVS.

Melitinensis episcopus Ostreus est, propugnator Nicænæ fidei, & assertor cum alijs, in synodo quadā Antiochens sub Iouiniano. Idem & sub Valentiniano & Valente synodum cum Eusebio Cappadocensi, Athanasio Ancyrano et alijs cōgregat Tyanis, pro homousij cōfirmatione. Sozom. lib. 6. cap. 12.

PARDALIVS, PHOTINVS.

Orientales sunt Macedoniani, & Pardalius & Photinus, Nicænā fidem recipiētes sub Liberio: Nicephoro lib. 11. cap. 8.

PALLADIVS.

Presbyter fuisse uidetur alicubi in Cappadocia, non procul à Cæsarea, aut fortasse Cæsariensis, Athanasio familiaris: qui dilectum eum filium uocat, in epistola quam ad eum de Basilio Cęsariēsi scripsit. Athanasius in epistola ad Palladium.

PATROPHILVS.

Est ad Patrophilū episcopū quempiā epistola Basilij de arguendis & uitandis hæreticis, epistola octogesimaquinta.

PALLADIVS.

Palladiū quendā Galatā natione, olim sibi charū fuisse, Epiphanius in epistola ad Ioannem Hierosolymitanū refert: sed in Origenis errores postea illapsum. quā ob rem, ut ab eo sibi caueat, Ioannem monet. Meminit eius etiam Hieronymus in procemio scripti aduersus Pelagianos, ubi seruilis nequitiæ hominem eum uocat, & Ruffini hæresin instaurare conatum indicat.

PAVLINVS.

Gennadio Paulinus est discipulus Efrem diaconi, ingenij acumine & eruditione clarus: qui in Ecclesijs uiuēte magistro cum laude docuit. Sed post eius obitū ab Ecclesia se separauit, & contraria fidei multa scripsit. Fertur ad eum Efrē moriturus adstantē sibi dixisse: Vide Pauline, ne te submittas cogitationib. tuis: sed cum te perfectè cōprehendisse putaueris Dominū, crede nec intellexisse. quòd eum argutijs & scrupulositatib. studiosum esse, & acrē animaduertisset. Vnde & Bardesanem alterum frequenter appellare eū solitus erat. Gennadius in Catalogo.

SACTESINIVS.

Sactesinium Basilius desideratissimū uocat sympresbyterum, in epistola 58.

SAVERVS.

SEuerum chorepiscopum uocat Basilius, approbatorẽ cum Eustathio Sebastiæ episcopo fidei Basilij. Basilius in exẽplari fidei à se prædicatæ tomo 2. post epistolam 77.

SEVERINVS.

ORientalis quispiã fuit episcopus Seuerinus. Recensetur ab Epiphanio lib. 3. tomo 1. hæresi 73. inter Semiarios. In synodo enim Ancyrana fidei formulæ, quæ coessentialitatem damnauit, subscripsit.

THEOPHRASTVS, TIMOTHEVS.

MEminit Theophrasti cuiusdã, et fratrem nominat, Basilius in epist. 56. ad Meletium. Timotheum uerò chorepiscopum uocat epist. 54. ad Athanasium, patrem Athanasij Ancyrani.

THEODVLVS.

NOtarius fuit Basilij Ancyrani Theodulus, in synodo Syrmij cõtra Photinum, Epiphanius libri secundi tomo secundo, hæresi septuagesimaprima.

VRBANVS, THEODORVS, *Menedemus*

EX octoginta pijs ac religiosis uiris Ecclesiastici pręcipui sunt, Vrbanus (Vrbasius Sozomeno) Theodor⁹ & Menedemus: qui cum uarijs modis ab Ariania adflicti fuissent, Nicomediã ad Valentẽ uenerunt, eiq́; libros supplicatorios, accusationes & querelas de uiolentia Arianorũ exhibuerũt. Eos Valens naui in exiliũ quasi abducere, in medio uerò pelago naui succensa comburi iussit. Socrates libro quarto, capite decimosexto: Sozomenus libro sexto, capite decimoquarto.

ZENON.

EPiscopus fuit Tyrinensis, homousij patronus in synodo Antiochena sub Iouiano, & Tyanensi sub Valentiniano & Valente. Sozomenus libro sexto cap. duodecimo.

ZENON *alius*.

ALius est Zenõ presbyter, familiaris Ioanni Hierosolymitano, & in ipsius alicubi, ut uidetur, diœcesi: Epiphanio in epistola ad Ioannem Hierosolymitanũ, quæ inter opera Hieronymi extat, tomo tertio.

ARSENICVS, ARSENIVS, AM*brosius, Alexander, Adolius, Anthus*.

OMnes isti ex Orientalibus illis sunt, qui fidem Nicænam receperũt sub Liberio. Nicephorus libro undecimo, capite octauo.

ESCICIVS.

DIscipulus fuit Gregorij Nazianzeni Escicius, qui bibliothecam Origenis & Pamphili martyris Cæsariæ longo corruptã tempore, multo labore restituit. Obijt sub Theodosio. Bergomensis libro nono.

ANTHYMVS.

EPiscopus fuit Anthymus Thyanæ Cappadociæ, quæ in diuisione, aut distractione potius Cappadocię, in primã & secundã, sub Valente metropolis facta erat. Quamobrem metropolitani ius & iurisdictionem Anthymus, ambitiosus (ut uidetur) episcopus usurpare satagens, contentionẽ mouit Basilio Cæsariensi, qui pugnabat, Politica distracta tantũ esse: Ecclesiastica uerò nequaquã diuidi, oportere, sed in pristino statu relinquẽda esse. Extat ea de re narratio, Gregorij monodia de Basilij uita. Hinc in Anthymũ frequẽtes occurrũt illusiones in epistolis Basilij & Gregorij: ut in epist. 35. Gregorij ad Basiliũ, ubi Martius Anthymus dicitur, & intempestiuus & immaturus bellator. Et in epist. 37. eiusdem ad eundẽ, in qua generosissimũ uocat Anthymũ. Quale quiddã & hoc uidetur esse in epistola Basilij ad Meleriũ, epistola 58. Volo pietatem tuam scire, quòd frater Anthymus Faustum cum Papa agentem ordinauit, neglectis iustis suffragijs, ut Armenias seditione repleuerit. Nam & in Monodia Gregorius narrat, Anthymum nouum ciuitatis Thyanensis metropolitanũ instituisse creare episcopos, & parochias transponere.

AARON.

EPiphanio libri tertij tomo primo, hæresi septuagesimasecunda, Aaron exul est in Diocæsaræa.

CLIDONIVS.

EXtant ad Clidonium epistolę duę Gregorij Nazianzeni, qui compresbyterũ eum, & reuerendũ uocat. quibus præcipuè Apollinaristarum hæresim confutat: ut uerisimile sit, Clidonium eum Apollinarij opinionib. nonnihil fuisse addictum.

CYRIACVS.

CYriacum sympresbyterum, sibi coniunctum, innoxium, ac nulla non reuerentia dignum, commendat Basilius Eusebio, epistola undecima.

CYRVS.

IDem Cyrum uocat uenerandissimum fratrem, à Meletio ordinatum: epistola quinquagesimaoctaua, ad Meletium.

DIANIVS.

NOminat beatissimũ Dianiũ quẽdam Basilius, in epist. ad Bosporiũ episcopũ, atq; hęc de ipsius fide ac uirtutibus ibidem tradit hia uerbis: Huius mihi conscius sum, quod ex prima ætate in amoris affectu erga ipsum enutritus, uirũ suspexerim. Erat enim aspectu admodum honesto, præclaro, & ueneranda ac sacra grauitate pędito. Posteaquã uerò mihi & rationis usus accessit, tum illum ex animi bonis uenerabilẽ agnoui, deque illius cõuictu gauisus sum, apertos uiri, egregios & ingenuos mores cognoscẽs: & si qua reliqua erãt illi agnata ac ppria, ut ppria erãt & peculiaria, animi placiditas & excellentia cũ mansuetudine coniuncta, decens modestia, pectus

pectus Irasci nescium, alacritas, & cōuenien-di facilitas, cum grauitate pulchrè temperata. His de causis illum illustrissimis ex uirtute uiris connumeratum habebam. Circa extrema quidem uitæ illius tempora (neq; enim cælabo uetitarem) intolerabili mœrore propter ipsum, cum alijs in patria, qui plurimi erāt, Dominum timentibus, afficiebar: proprerea quòd fidei illi, quam ex Constantinopoli reportaueraot qui ad Georgiū pertinebant, subscripserat. Vt uerò erat ingenio mansueto & humano, omnibus ita satisfaciebat, ut paterno affectu toleraretur. Vbi uerò decidit in ægrotationem, ex qua & mortuus est, cōuocatis nobis dicebat, testem esse Dominum, quòd simplici corde in scriptū Constantinopolitanum cōsenserit quidem: uerùm nulla in re irritā uoluetit eam fidem, quæ Nicææ à sanctis patribus exposita est. Neque aliud in corde habuerit, quàm quod ab initio rraditum accepisset. Imò precari se quoq;, ut non separaretur à sorte beatorum illorum episcoporum trecentorum decem & octo, qui piam illam fidei prædicationem promulgauerint orbi. Atque ista satisfactione nos ita permouit, ut soluta omni cordiū nostrorum hæsitatione, ad communionem illius accesserimus, & à concepto mœrore quieuerimus.

SVPRAXIVS.

VOcat uenerandum, atq; inter germanos amicos obseruandissimū fratrem suum Eupraxium, Nazianzenus epistola septuagesimaquinta, ad Eusebium Samosatenum.

EVTYCHES.

BAsilij Aocyrani fuit notarius Eutyches. Epiphanius li. 2. tomo 2, hæresi 71.

EVTYCHIVS.

EIdem, libro eodem tomi eiusdem, hæresi septuagesimatettia, Semiarij sunt Eutyches & Eutychius.

EVSEBIVS.

PRæficit Eusebius Magnus Samosatenus, de exilio reuersus, Ecclesiæ Chalcidi, Eusebium alium quendam sub Gratiano. Theodoritus libro quinto, capite quarto.

GELASIVS.

EPiscopus Cæsariç Palęstinç Gelasius fuit sub Gratiano, quo tempore Cōstātinopolim Gregorius Nazianzenus: cuius communione Gelasius io synodo Constantinopolitana contra Maximō Cynicum, episcoparum eum affectantem, usus est. Vocat eum utrum eruditione & uita conspicuū, Theodorit. lib. 4. cap. 8. Retulit ex Gelasij huius scripto Nicephorus lib. 12. cap. 11, Diocletianum & Maximū post Imperiū depositū, pœnitentia postea ductos, regnū recuperare uoluisse: sed Senatus Romani mandato interfectos fuisse.

IOANNES ANTIOCHENVS.

FVisse Ioanoem nobili ortum genere, suáque magis quàm maiorum uirtute illustrem, eruditione ac moribus apprimè excultum, Theodoretus scripsit: episcopū sub Gratiano missum esse Apamiensibus à Meletio de exilio regresso, cum in persecutione sub Valenre Antiochiæ, ut uidetur, prius cū Stephano quodam pręfuisset cœtui rectè de fide sentientiū. Theodoret. lib. 5. cap. 4. Moritur sub Theodosio. idem libro eodem, cap. 21.

ISIDORVS.

ISidorum, quem & suum, & uirū admiratione dignum, zeloq; diuino cōspicuum Theodoritus nominat, Eusebius Samosatenus reuocatus ab exilio sub Gratiano Cyrensibus præfecit episcopū. Qui postea synodo Constantinopolitanç sub Theodosio iotersuit, & contra Maximū suffragiū Gregorio Nazianzeno tulit. Theodorit. li. 5. ca. 4. & 8.

MARES.

LAudatissimus atq; omnia generis uirrutibus ornatissimus Mares, fuit episcopus ordinatus, & præfectus Ecclesię Dolichę, oppidi parui in Syria, ab Eusebio Samosateno magno. cum quo, cùm Dolichā Eusebius uenisset, in sacerdotali eum collocaturus solio, ictu regulæ ab Ariana muliere deiectæ extinctus est, ut alibi retulimus. Theodoritus libro quinto, capite quarto.

PAVLIANVS.

FRater fuit Hieronymi Paulianus, quemadmodū in uita eius meminim*. Eū presbyterij ornari dignitate, in monasterio ueteri Epiphanij Papæ curasse, ostendit ipse in scripto aduersus Ioannē Hierosolymitanū: qui ex hac ipsa re, quasi infra legitimā ætatē ad id honoris fratrē suū euexisset, calumniā molirus erat. ad quā in eo scripto pluribus respondet. Mansisse aūt eum plerunq; in suo monasterio indicat, & interdū ad se inuisendum cōmeasse, quoq; nuncio nōnunquā usus sit. Nā post uastatā à Gothis patriā Stridonē, eò misit Paulianū Hieronymus, ut si quę reliqua māsissent de possessiōe parentū cōderet: sicut indicat ipse in epist. ad Pammachiū.

STEPHANVS.

GRæcè eruditus, & sacris literis institutus egregiè Stephanus, episcopus Germanicensiū ecclesiæ à Meletio Antiocheno præfectus fuit: cū quidē Eudoxij peste ea ecclesia esset corrupta à qua, Stephani doctrina liberata est. Theodoret. libro quinto, cap. 4.

SABINIANVS.

DIaconus quidā Sabinianus impostor, fugiēs ad maritū cuius uitiauerat uxorē, episcopi sui literis cōmendatus uenerat in Bethleē, simulās se uelle monachū fieri. Receptus igitur est ab Hieronymo. Sed aliquāto pòst in ipsis sacris locis ausus est uirginem

SEVERVS.

SEuerum chorepiſcopum uocat Baſilius, approbatorē cum Euſtathio Sebaſtiæ epiſcopo fidei Baſilij. Baſilius in exēplari fidei à ſe prædicatæ tomo 2. poſt epiſtolam 77.

SEVERINVS.

ORientalis quiſpiā fuit epiſcopus Seuerinus. Recenſetur ab Epipbanio lib. 3. tomo 1. hæreſi 73. inter Semiarios. In ſynodo enim Ancyrana fidei formulæ, quæ coeſſentialitatem damnauit, ſubſcripſit.

THEOPHRASTVS, TIMOTHEVS.

MEminit Theophraſti cuiuſdā, et fratrem nominat, Baſilius in epiſt. 56. ad Meletium. Timotheum uerò chorepiſcopum uocat epiſt. 54. ad Athanaſium, patrem Athanaſij Ancyrani.

THEODVLVS.

NOtarius fuit Baſilij Ancyrani Theodulus, in ſynodo Syrmij cōtra Photinum, Epiphanius libri ſecundi tomo ſecundo, hæreſi ſeptuageſimaprima.

VRBANVS, THEODORVS, *Menedemus*

EX octoginta pijs ac religioſis uiris Eccleſiaſtici pręcipui ſunt, Vrbanus (Vrbaſius Sozomeno) Theodor⁹ & Menedemus: qui cum narijs modis ab Arianis adflicti fuiſſent, Nicomediā ad Valentē uenerunt, eiq́; libros ſupplicatorios, accuſationes & querelas de uiolentia Arianorū exhibuerūt. Eos Valens naui in exiliū quaſi abducere, in medio uerò pelago nsui ſuccenſa comburi iuſsit. Socrates libro quarto, capite decimoſexto: Sozomenus libro ſexto, capite decimoquarto.

ZENON.

EPiſcopus fuit Tyrinenſis, homouſij patronus in ſynodo Antiochena ſub Iouiano, & Tyanenſi ſub Valentiniano & Valente. Sozomenus libro ſexto cap. duodecimo.

ZENON *alius*.

ALius eſt Zenō presbyter, familiaris Ioanni Hieroſolymitano, & in ipſius alicubi, ut uidetur, diœceſi: Epiphanio in epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanū, quæ inter opera Hieronymi extat, tomo tertio.

ARSENICVS, ARSENIVS, AMbroſius, *Alexander, Adolius, Anthus*.

OMnes iſti ex Orientalibus illis ſunt, qui fidem Nicænam receperūt ſub Liberio. Nicephorus libro undecimo, capite octauo.

ESCICIVS.

DIſcipulus fuit Gregorij Nazianzeni Eſcicius, qui bibliothecam Origenis & Pamphili martyris Cæſariæ longo corruptā tempore, multo labore reſtituit. Obijt ſub Theodoſio. Bergomenſis libro nono.

ANTHYMVS.

EPiſcopus fuit Anthymus Thyanæ Cappadociæ, quæ in diuiſione, aut diſtractione potius Cappadocię, in primā & ſecundā, ſub Valente metropolis facta erat. Quamobrem metropolitani ius & iuriſdictionem Anthymus, ambitioſus (ut uidetur) epiſcopus uſurpare ſatagens, contentionē mouit Baſilio Cæſarienſi, qui pugnabat, Politica diſtracta tantū eſſe: Eccleſiaſtica uerò nequaquā diuidi, oportere, ſed in priſtino ſtatu relinquēda eſſe. Extat ea de re narratio, Gregorij monodia de Baſilij nita. Hinc in Anthymū frequētes occurrūt illuſiones in epiſtolis Baſilij & Gregorij: ut in epiſt. 35 Gregorij ad Baſiliū, ubi Martius Anthymus dicitur, & intempeſtiuus & immaturus bellator. Et in epiſt. 37. eiuſdem ad eundē, in qua generoſiſsimū uocat Anthymū. Quale quiddā & hoc uidetur eſſe in epiſtola Baſilij ad Meletiū, epiſtola 58. Volo pietatem tuam ſcire, quòd frater Anthymus Fauſtum cum Papa agentem ordinauit, neglectis inſtis ſuffragijs, ut Armeniā ſeditione repleuerit. Nam & in Monodia Gregorius narrat, Anthymum nouum ciuitatis Thyanenſis metropolitanū inſtituiſſe creare epiſcopos, & parochias tranſponere.

AARON.

EPiphanio libri tertij tomo primo, hæreſi ſeptuageſimaſecunda, Aaron exul eſt in Diocæſarea.

CLIDONIVS.

EXtant ad Clidonium epiſtolę duę Gregorij Nazianzeni, qui compresbyterū eum, & reuerendū nocat. quibus pręcipuè Apollinariſtarum hæreſim confutat: ut ueriſimile ſit, Clidonium eum Apollinarij opinionib. nonnihil fuiſſe addictum.

CYRIACVS.

CYriacum ſympresbyterum, ſibi coniunctum, innoxium, ac nulla non reuerentia dignum, commendat Baſilius Euſebio, epiſtola undecima.

CYRVS.

IDem Cyrum uocat uenerandiſsimum fratrem, à Meletio ordinatum: epiſtola quinquageſimaoctaua, ad Meletium.

DIANIVS.

NOminat beatiſsimū Dianiū quēdam Baſilius, in epiſt. ad Boſporiū epiſcopū, atq; hęc de ipſius fide ac nirtutibus ibidem tradit his uerbis: Huius mihi conſcius ſum, quod ex prima ætate in amoris affectu erga ipſum enutritus, uirū ſuſpexerim. Erat enim aſpectu admodum honeſto, præclaro, & uenerāda ac ſacra grauitate prędito. Poſteaquā uerò mihi & rationis uſus acceſsit, tum illum ex animi bonis uenerabilē agnoui, deque illius cōuictu gauiſus ſum, apertos uiri, egregios & ingenuos mores cognoſcēs: & ſi qua reliqua erāt illi agnata ac ꝓpria, ut ꝓpria erāt & peculiaria, animi placiditas & excellentia cū manſuetudine coniuncta, decens modeſtia, pectus

pectus irasci nescium, alacritas, & cõuenien-di facilitas, cum grauitate pulchrè temperata. His de causis illum illustrissimis ex uirtute uiris connumeratum habebam. Circa extrema quidem uitæ illius tempora (neq; enim cælabo ueritatem) intolerabili mœrore propter ipsum, cum alijs in patria, qui plurimi erāt, Dominum timentibus, afficiebar: propterea quòd fidei illi, quam ex Constantinopoli reportauerant qui ad Georgiū pertinebant, subscripsetat. Vt uerò erat ingenio mansueto & humano, omnibus ita satisfaciebat, ut paterno affectu toleraretur. Vbi uerò decidit in ægrotationem, ex qua & mortuus est, cōuocatis nobis dicebat, testem esse Dominum, quòd simplici corde in scriptū Constantinopolitanum cõsenserit quidem: uerùm nulla in re irritā uoluerit eam fidem, quæ Nicææ à sanctis patribus exposita est. Neque aliud in corde habuerit, quàm quod ab initio traditum accepisset. Imò precati se quoq; ut non separaretur à sorte beatorum illorum episcoporum trecentorum decem & octo, qui piam illam fidei prædicationem promulgauerint orbi. Atque ista satisfactione nos ita permouit, ut soluta omni cordiū nostrorum hæsitatione, ad communionem illius accesserimus, & à concepto mœrore quieuerimus.

EVPRAXIVS.

Vocat uenerandum, atq; inter germanos amicos obseruandissimū fratrem suum Eupraxium, Nazianzenus epistola septuagesimaquinta, ad Eusebium Samosatenum.

EVTYCHES.

Basilij Ancyrani fuit notarius Eutyches. Epiphanius li. 2. tomo 2, hæresi 71.

EVTYCHIVS.

Idem, libro eodem tomi eiusdem, hæresi septuagesimatertia, Semiarij sunt Eutyches & Eutychius.

EVSEBIVS.

Præficit Eusebius Magnus Samosatenus, de exilio reuersus, Ecclesiæ Chalcidi, Eusebium alium quendam sub Gratiano. Theodoritus libro quinto, capite quarto.

GELASIVS.

Episcopus Cæsariç Palęstinę Gelasius fuit sub Gratiano, quo tempore Constātinopolim Gregorius Nazianzenus: cuius communione Gelasiua in synodo Constantinopolitana contra Maximū Cynicum, episcoparum eum affectantem, usus est. Vocat eum uirum eruditione & uita conspicuū, Theodoric. lib. 4. cap. 8. Retulit ex Gelasij huius scripto Nicephorus lib. 12. cap. 11, Diocletianum & Maximū post Imperiū depositū, pœnitentia postea ductos, regnū recuperare uoluisse: sed Senatus Romani mandato interfectos fuisse.

IOANNES ANTIOCHENVS.

Fuisse Ioannem nobili ortum genere, suáque magis quàm maiorum uirtute illustrem, eruditione ac moribus apprimè excultum, Theodoretus scripsit: episcopū sub Gratiano missum esse Apamiensibus à Meletio de exilio regresso, cum in persecutione sub Valente Antiochiæ, ut uidetur, prius cū Stephano quodam pręfuisset cœtui rectè de fide sentientiū. Theodoret. lib. 5. cap. 4. Moritur sub Theodosio. idem libro eodem, cap. 21.

ISIDORVS.

Isidorum, quem & suum, & uirū admiratione dignum, zeloq; diuino cōspicuum Theodoritus nominat, Eusebius Samosatenus reuocatus ab exilio sub Gratiano Cyrensibus præfecit episcopū. Qui postea synodo Constantinopolitanę sub Theodosio interfuit, & contra Maximū suffragiū Gregorio Nazianzeno tulit. Theodorit. li. 5. ca. 4. & 8.

MARES.

Laudatissimus atq; omnis generis uirtutibus ornatissimus Mares, fuit episcopus ordinatus, & præfectus Ecclesię Dolichę, oppidi parui in Syria, ab Eusebio Samosateno magno. cum quo, cùm Dolichā Eusebius uenisset, in sacerdotali eum collocaturus solio, ictu tegulæ ab Ariana muliere deiectæ extinctus est, ut alibi retulimus. Theodoritus libro quinto, capite quarto.

PAVLIANVS.

Frater fuit Hieronymi Paulianus, quemadmodū in uita eius meminim⁹. Eū presbyterij ornari dignitate, in monasterio ueteri Epiphanij Papæ curasse, ostendit ipse in scripto aduersus Ioannē Hierosolymitanū: qui ex hac ipsa re, quasi infra legitimā ætatē ad id honoris fratrē suū euexisset, calumniā molitus erat. ad quā in eo scripto pluribus respondet. Mansisse aūt eum plerunq; in suo monasterio indicat, & interdū ad se inuisendum cōmeasse, quoq; nuncio nōnunquā usus sit. Nā post uastatā à Gothis patriā Stridonē, eò misit Paulianū Hieronymus, ut si quę reliqua māsissent de possesiōe parentū côderet: sicut indicat ipse in epist. ad Pammachiū.

STEPHANVS.

Græcè eruditus, & sacris literis institutus egregiè Stephanus, episcopus Germanicensin ecclesiæ à Meletio Antiocheno præfectus fuit: cū quidē Eudoxij peste ea ecclesia esset corrupta: à qua, Stephani doctrina liberata est. Theodoret. libro quinto, cap. 4.

SABINIANVS.

Diaconus quidā Sabinianus impostor, fugiēs ad maritū cuius uitiauerat uxorē, episcopi sui literis cōmendatus uenerat in Bethleē, simulās se uelle monachū fieri. Receptus igitur est ab Hieronymo. Sed aliquāto pòst in ipsis sacris locis ausus est uirginem

quandã ad ſtuprũ ſolicitare. Deprehenſo &
ueniã petẽti ignouit Hieronym⁹. Is deinde
paſsim cœpit obtrectare famæ Hieronymi,
flagitioſum eſſe eũ apud uulgus clamãs. Hor
tatur eũ Hieronym⁹ ut pœnitẽtiã agat, in mo
naſteriũ aliquod ſe abdẽs: Eſto, inqt, ſim ego
flagitioſus, ut uulgo iactitas: ſaltẽ mecũ age
pœnitẽtiã, criminoſus imitare lachrymas cri
minoſi. Hieronymus in epiſt. ad Sabinianũ.

ASTERIVS.

ASterium hypodiaconum & neceſſarium
uocat Hieronymus, in epiſt. ad Auguſti-
num: qui in epiſt. ad eundem, filiũ etiã Augu
ſtini, & fratrẽ & collegã ſuũ nominat. tom. 3.

EPHRAEM, SEV EFFRAEM,
iuxta Hieronymum.

APud Theodoret. lib. 2. cap. 30. Ephręm ce-
leberrim⁹ dicitur ſcriptor apud Syros. So-
zom. lib. 7. cap. 34. Cõmentatorẽ eũ uocat. Pa
triã habuit Niſibim, clariſsimã quõdã Meſo
potamiæ urbem, quæ & Antiochia dicta, &
Mygdonia quibuſdã cognominata fuit: ut
Theodoret indicat. Narratiõcula de uita ei⁹,
pręfixa operib. eius, ſicut hodie habẽtur, cui⁹
ſimilẽ ex Amphilochio Vincẽtius retulit in
Speculo lib. 14. cap. 86. indicat, à puero eum
in eremo educatũ: et ingenij bonitate, quam
in eo eximiã fuiſſe Sozom. tradidit, celebrẽ
euaſiſſe eremitã. & doctorẽ uerbi diuini ex-
cellentẽ, inſtructũ plurimis egregijs donis,
ueluti eruditione & eloquentia: quas in eo
admiratus eſt Baſilius, ut Sozom. tradidit li.
3. cap. 16. Quamobrẽ & ab angelo uolumen
accepiſſe eũ, ꝓditũ eſt. id quod fortè cõfictũ
eſt, quia ſtudia literarum amauit. Ex eremo
autẽ ꝓtractus, ut uidetur, ɫdiaconus primùm
eccleſiæ Edeſſenæ factus eſt, poſtea uerò in
presbyterorũ ordinẽ lect⁹ à Baſilio Cęſarienſi.

Hieronymus in Catalogo ſcriptorũ Eccle
ſiaſticorũ, indicat eum multa cõſcripſiſſe ſer
mone Syriaco, quæ in tanta fuerint autorita
te & admiratione, ut poſt lectionẽ ſcriptura-
rum publicè in quibuſdam eccleſijs recitata
ſint. Addit aũt, ſe legiſſe librũ de Spiritu ſan-
cto, ab Effremo editũ Syriacè, ſed ab alio quo
dã in græcã linguã transfuſum: in quo libro
quanquã in alienã linguã traducto, acumẽ ſe
ingenij ſublimis cognouiſſe narrat. Sed liber
ille hodie deſideratur. Extãt aũt alia quædã,
excuſa Coloniæ anno 47 in officina Noue-
ſiani, quorũ pleraq; ab Ambroſio Camaldu-
lenſi latinè reddita ſunt: De cõpunctiõe cor-
dis li. 2. De beatudine animę lib. 1. De pœni-
tentia lib. 1. De luctamine ſpirituali lib. 1. De
iudicio extremo lib. 1. De uera pœnitẽtia li. 1.
Ambroſio Camaldulenſi interprete. Quẽ in-
terpretẽ quæ ſequũtur nõ habẽt. ut De uera
pœnitẽtia lib. 1. De armatura ſpirituali lib. 1.
Ad eos qui naturã filij Dei ſcrutari uolũt, li-
ber 1. De pœnitẽtia cordis, Sermo. De iudi-
cio & reſurrectiõe futura, Sermo. De modera
tione riſus, & præconio fletus & luctus, Ser-
mo. Ad animã negligentẽ, Sermo. De ſan-
ctis quibuſdã patribus, q illo tẽpore requie-
uerãt, Sermo. De aduentu Domini ſecũdo,
Sermo. De timore Dei. De anguſtia qua pre-
mitur anima, cũ ex pugna hoſtis cõtra ſe in-
firmior fit, Sermo. De paſsiõe Domini Salua
toris, Sermo. De Antichriſto, Sermo. De uir-
ginitate, Sermo. De laudib. ſanctorũ marty-
rũ. Sermo. De laudib. ſancti Ioſeph patriar-
chæ, Sermo. Homilia de trãsfiguratione Do
mini noſtri IESV Chriſti. Threnos ſeu lamen
tatio de æterna retributione. Oratio de ſan-
ctiſsimæ Dei matris laudibus. Threnos ſan
ctiſsimæ Dei genitricis, quę dicitur ſancta &
magna paraſceue. Lamẽtatio de die iudicij.

Tritemi⁹ librũ 1. addit de plãctu ſup eccle-
ſiã Edeſſenã. Et extat inter homilias Cæſarij
Arelatẽſis admonitio Effrem de oratione. So
zom. lib. 3. cap. 16. circiter trecẽtas uerſuũ my
riadas Effræm cõpoſuiſſe indicat, atq; inter
ea ſcripta quædam Eccleſiaſticis dogmatib.
cõſona, ad rythmos & numeros Harmonij,
qui Bardeſanis Syri hæretici fui filius, quæ
in tẽplis poſtea Syrorũ cantari cõſueuerint.
Fuiſſe aũt hymnos ait ea ſcripta & laudatio-
nes bonorum uirorũ. Idem etiam facilem &
elegantem ſermonem eius eſſe iudicat, orna
tum crebris & grauibus ſententijs.

De quib. porrò doctrinæ partib. cõmodè
interdũ ſentiat, ſuis locis indicauim⁹. De nu
mero & officio perſonarũ in diuinitate, ex-
preſſe ait libro de cõpunctione cordis: Glo-
ria patri qui fecit nos, & filio qui ſaluauit
nos, & ſpiritui ſancto qui renouauit nos.

De Chriſto & beneficijs eius, in ſermone
de Antichriſto rectè ſentit, & quaſi ſymbo-
lum integrum explicat. Saluator noſter, in-
quit, humanum genus eripere cupiens, ex
uirgine natus eſt: atque ſub hominis habitu
ſancta uirtute deitatis ſuæ calcauit inimicũ.
Manſuetus item & humilis fuit in terra, ut
nos de terra ſublimaret ad cœlũ. Profectò e-
nim uerus Deus ille, qui conceptus fuerat,
idem ipſe incarnatus eſt, idem natus in carne
noſtra ex uirgine Maria. Idem ipſe per cru-
cis patibulũ ſaluauit uniuerſa, idẽ mandata
ſalubria diſcipulis tradidit, uẽtur⁹ iterũ in no
uiſsimo die iudicare uiuos & mortuos, &c.

De pœnitentia, libro de extremo iudicio,
cap. 6. Mollitia, inquit, plenus ſum, & negli-
gentia coopertus, non habens cordis com-
punctionem, nec puriſsimam orationem. A-
gnoſco autem me ipſum ſemper peccatorẽ,
ſemper timentem futurum iudicium, nul-
lam excuſationem habentem: ſemper dicen-
tem, & nunquam facientem. Et libro pri-
mo de compunctione cordis, capite quinto:
Quiſquis reliquerit legiſlatorem, & ipſe ni-

hilominus

hilo minus ab eo relinquitur. Si auté denuò pœnitentia ductus semetipsum agnouerit, ita ut legislatori supplicitet procidat, & dicat, Peccaui, quòd te Dominū meū & magistrum dereliquerim: protinus legislator, cū sit amator hominū, pro sua pietate suscipiet eum, & præstabit ei intellectus bonum, ut agnoscat infirmitatem & peccata sua.

Peculiare & hoc habet, ut ubiq; ꝓ remissione Deū inuocet. ut lib. 2. de compunctione cordis, cap. 5: Ego cum fletu & gemitib. supplico bonitati tuę, libera me ab iniquitatib. meis, & dona mihi regnum tuum. In me peccatore demōstra ineffabilē misericordiā tuā: & fac me participē latronis illius, q per unū uerbū hæres paradisi effectus est. Sic lib. 1. de cōpunctione cordis, cap. 8 inuocat unigenitum filiū Dei, ut se indignū suscipiat propter misericordiam suam, & liberet à multitudine iniquitatum suarum.

De modo orandi, in Homilia quadā de oratione, quæ inter Cæsarij Homilias extat, sic ait: Oratio nostra talis esse debet, qualis fuisse legitur sanctæ Annæ matris B. Samuelis. Sic enim de illa scriptū est: Quia flēs orabat, & labia eius tantūmodo mouebātur. Audiāt hæc omnes, & imitentur ꝑcipuè illi qui alta garrulitate, sine ulla uerecūdia, cum strepitu uocis orāt. Oremus ergo cū suspirio & gemitu. Orantes aūt, quantū possumus, adiuuante Domino, laboremus, ut nulla nobis extranea cogitatio subrepere possit: ne fortè aliud habeamus in corde, & aliud proferamus.

Et aliquanto pòst: Oremus fratres, nō solū ꝓ nobis, sed etiā pro omnib. ubicūq; sunt Christianis: nec solū ꝓ amicis, sed etiā ꝓ inimicis. Hoc semꝑ pro nobis & pro omnib. alijs supplicem⁹, ut nobis Deus hoc dignetur cōcedere, quod nouit nostrę animę cōuenire. Ante omnia fratres orationem Dominicam in oratione dicamus: quia sine dubio libenter orationem exaudit, qui ipse pro ineffabili sua benignitate instituit.

Familiare deniq; hoc habet, ut omnes libros cōcludat petitiōe ad Deū ꝓ remissione peccatorū, & adhortatiōe fratrū ut pro se orent: ut lib. de extremo iudicio, cap. ultimo.

Attamen permulta de hac ipsa parte ualde incōmodè locutus est, si tamen eius reuera sunt. Vtq; præter consuetudinē aliorū doctorū, Christū legislatorē uocat: ut in dicto paulo antè de pœnitētia ostendimus. Quòd sanctos mortuos inuocat, lib. 1. de cōpunctione cordis, cap 13. Et lib. de pœnitentia. cap. 8. Dānati in inferno inter lachrymas & gemit⁹ clamabunt dicēres: Salua tu Domine, & sancta Dei genitrix. Tu quidem multū laborasti pro nobis deprecās, ut cōuersi, salui essemus.

Et in sermone de laudib. martyrū: Precamur beatissimi martyres, qui pro Domino saluatore, proq; illius charitate spōtè & impigrè tormēta subistis, atq; ideo familiari⁹ Domino cōiuncti estis, ut pro nobis miseris & peccatorib. Dominū interpellare dignemini. Et, O gloriosissimi martyres Dei, me miserum uestris iuuate precibus. Ista uerò pugnant cū uerbo Dei expresso, quod soli Deo mandat honorem inuocationis tribui.

Talia plurima habet in orat. de laudib. Marię: ubi eā peccātiū & auxilio destitutorū adiutricē uocat. ac postea eā inuocās ait: Sub alis tuis custodi me, et ꝓtege, miserere mei, etc.

De bonis operib. in sermōe de laude martyrū, incōmodè ait: Beat⁹ & fœlix est quē in extremo iudicio opa bona comitātur, illisq; opib fret⁹, eādē cōfidētiā habebit cū martyrib.

De pœnitētia & iustificatiōe loquēs, exaggerat cōtritionē, & nouā obediētiā. ut in lib. de extremo iudicio, cap. 5: Cōpunctio sanitas animę est, illuminatio mētis: cōpūctio remissionē peccatorū nobis conqrit: cōpunctio Iesum unigenitū facit in nobis habitare. Postea de lachrymarū efficacia & merito multa coaceruat: Fiduciā Domini semꝑ acquirāt lachrymæ, &c. Et ibidē: Plantaria fructifera dico uirtutes animę, gratiam pœnitentiæ, & opera bona, quę assiduè lachrymis & orationibus irrigantur. De fide nihil habet.

Ecclesiam adfirmat ædificatā super Petrū: in libro de transfiguratione Domini.

De Antichristo opinat mirabilia. in sermone de Antichristo. Ante aduētū nimirū eius, Dominum missurum Heliā & Henoch, qui humano generi pietatē relaturi sint, & uerā Dei scientiā palàm prædicaturi: quæ opinio etiā Lactantio fuit. Postea ait: Iudęorū gentem præcipuè illi sese adsociaturam esse. Habiturum autem Antichristum regnum non longius annis tribus & dimidio.

Cōtra quos errores aut hæreses pugnauerit, in scriptis ei⁹ nusq̄ legitur. Quāuis de eo Theod. li. 4. cap. 29 scripserit, reꝑhendisse eū errores Gręcorū, & omniū sectarū fraudulēta & infirma dogmata. Inuehitur quidē in monachorū uitia, sed tamē in extollēda eorū ꝑfectione & uirtute frequētior est. Cōmemorat Theodoret⁹ in eo ipso quē iā adduximus loco, eū unà cum Iacobo celeberrimo Nisibenę urbis tū episcopo, q synodo Nicęnę interfuerat, impetrato ꝑcib. à Deo miraculo in fugā cōuertisse Saporis regis Persārū urbē obsidētis exercitū. Ex qua re apparet, cōsuetudine Iacobi illius familiariter usum. Quemadmodum & Basilio fuisse familiarem, ex narratione Sozomeni, quam suprà retulimus, clarum est. Idem & exercitia eius peculiaria aliquot recenset: Doctoris nimirum officio in monasterio, cum id uitæ genus nondū esset tā corruptū & superstitiosum ut postea fuit, functū fuisse: & discipulos habuisse

monachos celebres, quorum aliqoot cõmemorat. Quòd honestis moribus & operib. uita eius conspicua fuerit. Quòd qoieté ama rit: atq; ob calumniæ metú, mulierum aspectus omnium prorsus cauerit. Quòd iracundus aut cõmotus nunquã uisus sit, cum ad il los quidé affectus, priusquam ad monasticã uitam animũ applicaret, procliuior fuisset. Item, quòd studio habuerit egenos libetaliter fouere, & à diuitib. pecunias extotquete, easq; in pauperũ usus cõferre. Nartat exẽplum talis cuiusdã facti in hunc modũ Soz. Cum fame aliquando diu conflictata fuisset Edessenorum ciuitas, egressus ex ædiculis suis, opulentos, quotquot nosset, duriter reprehendit, quòd cõmuni calamitate nihil afficerentur, & laborãtes penuria rerũ necessariarũ negligerent: nec quicquã aliud studiosè asseruando pecunias, quàm animarũ exiti um, sibi accersere̋t. Moti illi, uiri hui° grauis sima admonitione, negarũt sibi aliquã facul tatem suarũ curã esse: sed nescite se, cui dispẽ sationẽ earũ in mediũ contulissent cõmitterent, proprerea quòd lucrũ ferè omnes spectarent. Tum Ephræm: Quis igitut, inquit, ego uobis uideor? Illi rursus: Nouimus, aiunt, te honestũ, bonũ ac fidum, & talem omnino qualis ab omnib. prædicèris. Offero igitur, respondit Ephræm, meipsum uobis ultrò, & cõstituo adeò uestrarũ rerum dispẽ satorem. Atq; ita pecunijs ab ijs acceptis, circiter rrecentas ilico lecticas in publicis emphoris constituit: ac toto famis illius tẽpore curã eorũ gessit qui fame laborabant: & peregrinos quoq;, atq; eos qui ex agris, necessarijs ad uictũ rebus destituti, Edessam se cõferebant, suscepit. Idem inter uirtutes eius peculiares etiã hoc recitat, quòd oblatos aliquando episcopatus honores fugerit simula tione insaniæ: propter quam, ab illis qui nolentem ad ordinationem pettrahere uoluetant, dimissus, fuga elapsus, tamdiu latuit, donec alius episcopus legeretur.

Monasticen quàm diu professus sit, sciri certò noo potest. Diaconum aũt iam tum fu isse in Ecclesia Edessenorũ, quo tempore Ni sibim rex Persarũ obsedit, ac Nisibenorũ epi scopus Iacobus fuit, ex Theodoreto, ut diximus, colligi potest. Obsessa fuit aũt Nisibis anno Christi, secundũ Hieronymi Chronicon, 350. anno Imperij Constantij 10. Ac sub Valentis Impetio Ephræm decessisse, Hieronymus in Catalogo suo tradidit: cum paulo aotè fames illa, de qua diximus, desijsset: ut Sozomenus testatur, sub annũ fortasse Christi 380. Quo tẽpore eum claruisse, Trithemi us scripsit: sed dicere fortè uoluit, obijsse.

ANTIOCHVS.

Antiochus Ptolemaidis Phœniciæ episcopus fuit, eloquentia celebris: qui Ptolemaide (quæcunq; tandem necessitas aut occasio fuerit) relicta, Constantinopolim sese contulit, atq; in Ecclesijs finitimis ingenti cũ lucro docuit. Inde uerò postea Ptolemaidem redijt: ut Socrates narrat lib. 6. cap. 11.

DIODORVS.

Meminit Ruffin° lib. 2. cap. 21, Diodori cu iusdam: quẽ unũ ex catholicis antiquis, documentis & tentationũ experientia probatũ, Athanasij testimonio à cõfessorib. episcopũ Ecclesiæ apud Tyrũ electum, sed à Meletianorum factione repudiatũ scribit. Quod sine dubio Athanasius in epistola ad solitariam uitam agentes uoluit, cum Diodorũ episcopum suis sedib. ab Eusebianis expulsum ait. Idem tamen in eadem epistola, Diodori rursus alteri° meminit, episcopi in Asia: quẽ hæreseos insimular, & socium eorom fuisse adfirmat qui Eustachiũ & alios orthodoxos, apud Constantium falso delatos, in exilium exegerunt. Est & Theodorito lib. 5. cap. 4 Diodorus, (incertum an Tarsensis ille) quẽ ait præceptorem fuisse Theodori episcopi Mopsuestiæ, & Ioannis Chrysostomi.

ELPIDIVS.

Fuit episcopus Laodiceæ, contubernalis quondam magni Meletii, ad cuius exem plum ecclesiam suam exactissimè gubernauit. Theodoretus lib. 5. cap. 27. Elpidium quendam Syndiaconum nominat Basilius, ad Eusebium Samosatenum scribens: & ait, quòd sibi morbo labotanti diligenter adfuerit. Epistola 4.

EQVITIVS.

Diaconus est Theodoreto lib. 5, cap. 27, Ecclesiæ Apameensis, fide & feruore præstans: qui Marcello episcopo in demoliendo fano Iouis Apameensis, dedit operam.

HELLADIVS.

Helladios episcopus fuit Cæsariensis, suc cessor magni Basilij, uir admiratione dignus, zeloq; & sapientia diuina plenus. Interfuit Synodo Constantinopolitanæ, & à partibus Gregorij Nazianzeni fuit cõtra Maximum, iuuitq; in ea synodo confirmationẽ fidei Nicænæ, & in eadẽ cum Gregorio Nysseno & Otrino Melitensi patriarchatum ecclesiarum per Pontum sortitus est. Ordinauit Gerontium Nicomediẽsem episcopum, Ambrosio Mediolanensi inuito: Theodoretus lib. 5. cap 8. Soctates lib 5 cap. 8. Sozomenus lib. 8. cap. 6. Extant ad eum Helladium epistolæ duæ Gregorij Nazianzeni, 17 & 18.

HYPATIVS.

Hypatij cuiusdam meminit Epiphanius in fine compendiariæ doctrinæ de fide, eumque Syndiaconum suum uocat, & opus cõtra hæreses descripsisse indicat. Rursus in initio Ancotati nominat eũ filiũ suũ, & ex Ægyptiorũ regione eum ad se uenisse dicit.

MAXI-

MAXIMVS.

Maximus fuit episcopus Seleuciæ ad Taurum, sub Theodosio, familiaris Ioanni Constantinopolitano. Theodoretus libro 5, capite 7.

MAXIMVS alius.

Alius fuit Maximus Ægyptius, patria Alexandrinus, moribus barbarus, philosophus Cynicus, baculo, coma, & veste attrita seuerus, atq; eatenus tantū philosoph⁹. Is, quo tempore Cōstantinopoli docuit Gregorius Nazianzenus, ab eo in pietatis Christianæ doctrina institutos est: ac postq̃ impietatē dedidicisset, baptizatus. Cūq; Christianus nequaquā pessim⁹ uideretur (simulator enim bonitatis fuit egregius) in cōtuberniū & domesticā consuetudinē à Gregorio receptus, mensæ quoq; adhibitus est: temporis aūt progressu, clericorū etiā numero adscriptus. Omnib. deniq; maximis beneficijs à Gregorio affect⁹, defectionē ab eo molit⁹ est, bellumq; intulit doctori suo. Insidias enim fecit episcopatui Gregorij, mirabili arte & impostura pecunijs à presbytero quodā Thasio, qui Byzantiū ad coēmendas tabulas marmoreas adpulerat, extortis: quib. corruptus Petrus Alexādrinus episcopus, nimiū attentus ad largitiones, sicut de eo Hieronymus retulit, episcopos quosdā Cōstantinopolim ablegauit, qui Maximū ibi episcopū crearēt: nulla nec uirtutis Gregorij, nec iuris & ordinis Ecclesiastici, nec ꝓpriæ famę habita ratione. Etenim idē Petrus etiā Gregoriū episcopū Cōstantinopolitanū antea ꝓmulgauerat.

Venit igitur Cōstantinopolim Maximus, cum uiris illis Aegyptijs: qui māne, nemine cōsulto templū ingressi, electionē instituūt. Sed quē rei indignitate, hominumq; eorū impudēti praeitate, & audacia populi, & sacerdotū multitudo mota, in eo quidē loco impedijt: ita ut in domū Cantoris cuiusdā, asūptis quibusdā ex populo leuissimis & improbissimis nebulonib. nouis turbis & mutationib. gaudētibus, qui ab Ecclesia etiā ꝓpter morū peruersitatē eiecti fuerāt, recipere sese coacti, in ea ordinationē perfecerint, nō sine maximo ciuitatis motu, Maximi probro & cōtumelia, ipsius etiā Gregorij periculo: cui q̃ beneficijs suis Maximū affecisset, sibiq; pestē eū præstasset, homines ueheměter indignabantur & obijciebāt. Pertinēt huc orationes Gregorij Naziāzeni: altera quā de seipso scripsit, ad eos qui cathedrā eam Constantinopolitanā concupiscere diuulgabant: altera, quā post reditum suum ex agro, post ea quæ contra Maximum gesta fuerant, scripsit.

Ita igitur adulterina arq; per iniustitiam & fraudem tentata Maximi tum ualuit electio. Sed qui tamen ne tum quidem, ut est inexpugnabilis dominandi libido, cōquiescere, & ab affectando episcopatu Constantinopolitano tēperare sibi potuit. Adductis enim secum episcopis illis Ægyptijs, qui in sacerdotem eum elegerant, Thessalonicam ad Imperatorē Theodosium profectus aliquāto pòst est, & episcopatū, quem legib. Ecclesiasticis minimè consequi potuerat, ab eo petijt. Sed repulsam tulit. Tum igitur pro improbitate sua Maximus Alexandriā regressus, Petro ipsi insidias struxit, deceptis auro quibusdam ex domesticis Petri: cui certè facessere negotiū periculosum, & damni nōnihil parare potuisset, ut interdū fœlix solet esset temeritas, nisi præses, qui tum Alexandriā moderabatur, Maximū ab urbe pepulisset. Hæc de Maximo Gregori⁹ presbyter in uita Naziāzeni retulit. à qua narratione paululū Theodor. uariat, qui Maximū à Timotheo Alexandrino episcopo, Petri successore in locū Gregorij substitutū fuisse scripsit, missis ex Aegypto quibusdā, qui ordinationē eius suffurati fuerant: sed qui à Synodo episcoporum qui Constantinopolim ad electionē episcopi, cū ibi esset Gregorius Nazianzenus, uenerant, repudiatus sit, partim q̃ præter leges Ecclesiasticas obtrusus magis quàm elect⁹ fuisset, partim quòd particeps esset insani erroris Apollinaris. Theodoretus lib. 5. cap. 8: Sozomenus libro 7, cap. 9. Testatur Hieronym⁹ in uiris illustribus, scripsisse Maximum librū insignem de fide aduersus Arianos, quē Mediolani Imperatori Gratiano exhibuerit.

Extat hodie scriptum græcè & latinè, hoc titulo: Sancti patris Maximi cēturiæ quatuor capitulorum de Charitate. Deque eo etsi pronūciare nobis non libet, quamuis Maximi monachi uideatur, ut Gesnerus censet: tamen quia Maximus in hoc seculum refertur, quæ in eo libro dogmaticorum specimen habere uidentur, breuiter annotamus.

De Scripturis sacris rectè sensisse uidetur, cum inquit lib. 2 de Charitate, cap. 27: Theologiæ operam daturus, ne diuinitatis causas exquiras, neque enim menti humanæ sunt peruestigabiles: sed neq; alterius cuiuspiam rei post Deum. Sed potius causas & rationes illi adhærescentes, quoad fieri poterit, considera: nempe causas ipsius improbitatis, immensæ infinitatis, indeterminationis, bonitatisq; & sapientiæ & potentiæ procreandi, prouidendi & iudicandi res creatas. Siquidem hic magnus inter homines est Theologus, qui harum rerum rationes uel aliquousque exquisitas inuenerit. Et libro quarto, capite 77, de cognitione ex scripturis sanctis hæc dicere uidetur: Quis te illuminauit in fide sanctæ & consubstantialis & adorandæ Trinitatis? Aut quis te in cognitione produxit unius in sancta Trinitate incarnati? Quis docuit te rerū incorporearum

tatio-

rationes? aut rationes de generatione & perfectione mundi? aut de resurrectioοe ex mortuis & uita æterna? aut de gloria regni cœlorum, & terribili iudicio? Nonne gratia Christi, quæ in te habitat, quæ est arrabo Spiritus sancti?

De Deo, centuria 1, cap. 96: Nequaquam, inquit, Deum in essentia cognoscimus, sed potius rerum ab illo factarum magnitudine, & eorum quæ sunt prouidentia. Per hæc enim, quemadmodum speculum, immensam eius bonitatem & sapientiam & potentiam cognoscimus. Et in eadem Centuria, capite quinto: Deus, inquit, rebus per ipsum factis & conditis longè est præstantior. Et libro quarto, capite tertio: Tibi dico, quòd infinitæ eius essentiæ inscrutabilis & imperuestigabilis est sapientia, quæ in humanam cognitionem non cadit.

De Trinitate, ex Gregorij cuiusdam traditione rectè dicit lib. 2. cap. 29: Vnus Deus nobis colendus & seruandus est, & tres substātiæ confitendæ, iuxta doctrinam magni illius Gregorij, & unaquęq; peculiari proprietate. Etenim diuiditur, sed indiuisibiliter: copulatur quoq;, uerùm diuisibiliter. Libro 4. cap. 8: Ne habitus & promptitudines, quas super simplici & infinita sanctæ Trinitatis essentia, ne illam facias ueluti creaturas compositam. Quod perabsurdum & nefandum esset de Deo cogitare. Sola simplex & uniformis, & non facta, & pacata, & aliena à seditione, immensa essentia & omnipotentia, & omnium rerum creatrix.

De Christo, libro quarto, cap. 17: Ob hoc ipsum Saluator passus est, ut filios Dei disperfos in unum congregaret.

De creatione lib. 4. cap. 1: Miratur & obstupescit animus cogitatione, quo'nam pacto ex nihilo omnium rerum substantiam diuina infinitas in essentiam perduxerit. Sed quemadmodum magnificentiæ eius non est finis, sic neq; eius sapientiæ ulla est inuentio aut indagatio. Et in eodem libro, cap. 3. totam Trinitatem in creatione operari ait: Ab æterno Deus rerū opifex existens, quando uult, uerbo cōsubstantiali & Spiritu sancto operatur per immensam bonitatem. Libro rursus eodem, cap. 2: Quomodo non demiraretur immēsum illud contemplans, & omnem stuporem excedens bonitatis pelagus? Aut quis non obstupesceret, apud se cogitans, quomodo & unde rationalis & intelligens essentia facta sit? Et quatuor illa elementa, ex quibus corpora suot composita, cùm nulla horum generationis aotè materia extiterit. Tum quę uirtus illa in opus mota, hæc omnia perduxit in essentiam? Atqui hoc Græcorum filij noo suscipiunt, ignorantes omnipotentem bonitatem, & operatricē illius super omnē humanum animum sapiētiam & cognitionem. Et in eodem libro, cap. 4: Rerum opifex creaturarum cognitionem, quæ in ipso ab æterno fuit, quando uoluit pertraxit in essentiam, & in rerum naturam produxit. Absurdum est enim de Deo omnipotente hęsitare, num possit aliquid in essentiam perducere, quando illi uisum est. Rursus lib. eodem cap. 6: Quidam affirmāt, res cōditas unà cum Deo ab æterno extitisse, quod nullo pacto fieri potuit. Quomodo enim res quoq; omnib. modis finitæ sunt, cum eo qui in uniuersum infinitus est, simul ab æterno esse potuerunt? aut quomodo peculiariter opificia opifici queant esse coæterna? Atqui hic sermo Græcorum est, qui essentiæ nequaquam, sed solarum qualitatum opificem Deum introducunt. Nos aūt qui Deum omnipotentem nouimus, non qualitatum, sed essentiarum authorem & opificem Deū affirmamus. Quod si hoc uerum est, constat ab æterno nequaquam unà cum Deo res cōditas extitisse. Et in eodem libro cap. 9. de creaturis: Omnis, inquit, creatura composita est ex substantia & accidente, estq; indiga diuinæ prouidentię, tanquā non liberæ conuersationis.

De angelis bonis & malis dixit lib. 3. cap. 26: Omnis angelica natura in duo diuisa est, in catholicos animos & angelicos, sanctósque & sceleſtos: hoc est, in sanctas potestates, & immundos Dæmones. Et de utrorumq; operibus lib. 2. cap. 69: Immundi dæmones affectus agere properant, negligentiam & securitatem diei cooperatricem adsumentes, & hosce prouocantes. Imminuunc autem eosdem sancti angeli, ad uirtuosas operationes nos subinde excitantes. Et in eodem libro, capite tertio: Dęmones, inquit, quoties nostri curam non habemus, ipsi obseruata opportunitate ex improuiso in nos magna cum uehementia irruunt, excitantes in nobis prauos affectus.

De lapsu hominis, & restitutione eius per Christum, lib. 2. cap. 93: Stimulū mortis posteaquam suscepisset Adam, unà cum ligno iræ in paradiso, simul etiam à Deo sciūctus excidit: & hunc deinceps necessariò mors quoq; corporis cōsecuta est. Vita aūt propriè est, qui dixit: Ego sum uita. Ille in mortis positus angustijs, morte affectum & peremptū, iterum in uitam fecit reducem.

De libertate impedita humanæ uoluntatis, rectè dixit lib. 2. cap. 38: Superbiæ dæmon duplici malicia infectua est. Aut enim persuader monacho, ut sibi ipse egregias uirtutis actiones adscribat, & non Deo uirtutum largitori, & in omni præclara actione opitulatori. Aut in hac te obtemperantem, inferiorum fratrum monachorum contemptu impugnat

gnat. Sed & sic ille qui dæmonis uafricie agitatur, ignorat se persuasum Dei auxilium abnegare. Etenim si illos, quasi nequeāt aliquid præclarè, quod cum uirtute coniunctum est, facere, contempserit, se ipsum uidelicet tanquam propria potentia omnia rectè facientem inducit. Quod equidē impossibile esse constat, dicente Domino: Sine me nihil potestis facere. Quoniam nostra imbecillitas, quæ ad honesta facienda mouetur, sine uirtutum largitore ad finem peruenire haud potest, aut aliquid finem consecuta esse ctum reddere.

De lege ceremoniali & morali hoc discrimen indicat lib. 2. cap. 86: Præceptorum legis quædam & corporaliter & spiritualiter conseruanda sunt, quædam uerò tantum spiritualiter. Exempli gratia: Non mœchaberis, non occides, non furtum facies, & id genus similia, & corporaliter & spiritualiter necessariò conseruanda sunt. At circumcidere præputium, seruare sabbatum, mactare agnum, edere azymos panes cum salsamētis, & similia, tantum spiritualiter.

De Iustificatione lib. 1. cap. 71: Dominus noster & Deus, IESVS Christus, eadem charitate nobis ostensa, pro uniuerso genere humano passus est, & omnibus ex æquo spem resurrectionis grauitò largitus est.

De fide uicissim ait, esse eam summam diuinorum donorum: lib. 4, cap. 69 & 70. Qui legitimam, inquit, in Christum fidem habuerit, ille omnia diuina dona, uno simul fasce comprehensa, possidet. Et si Christus in cordibus nostris per fidem habitat, secundū diuinum Apostolum, Omnes autem thesauri sapientiæ & cognitionis in ipso sunt absconditi: Omnes igitur thesauri sapientiæ & cognitionis etiam in cordibus nostris sunt absconditi.

De bonis operibus lib. 2, cap. 35: Ieiunium & uigiliæ, oratio & psalmodia, eleemosyna & hospitalitas, natura quidem sunt bona opera: cæterùm cum illa fiunt uanæ gloriç aucupandæ gratia, non amplius bona sunt.

De oratione lib. 4. cap. 86: Precationis, inquit, sedulitas ipsi Deo animam cōmendat. Et lib. 2. cap. 1: Qui uerè atq; adeò germanè Deum diligit, ille omnino indesinenter atq; indiuulse orat, &c. Libro tertio, cap. quadragesimonono: Etiam nudas rerum humanarum cogitationes, & omnium creaturarū contemplationes ex animo abijciendas curat in tempore precationis: ne quando deteriora contemplando, omnium rerum citra controuersiam præstantiore excidas. Orandum esse pro inimicis & nocentibus, sæpe inculcat: ut libro tertio, capite decimotertio, octogesimonono: & lib. 4. cap. 89, orationē ait parere tranquillitatem animi. Libro 2, cap. 19: Honestam mentis trāquillitatem ceteris oportet, indesinenter precando.

Causas afflictionum rectè ait esse peccata, lib. 2, cap. 46: Cordatus, inquit, homo diuinorum iudiciorum medicinam reputans, animo æquo & gratanti suffert calamitates illi per hæc accidentes: nullam aliam harum causam, quàm sua peccata esse existimans. Cæterùm homo stolidus, Dei sapientissimā ignorans prouidentiam, dum peccans corripitur, aut Deum aut homines suorum malorum authores fuisse existimat. Et libro eodem, cap. 42: Superueniente tibi de improuiso tentatione, ne illum propter quem uenerit, culpandū censeas: sed eam rem propter quam uenerit, inuestigandam cures, & emendandi rationem inuenies. Quoniā siue propter illū, siue propter alium, diuinorum iudiciorum ebibendum est absynthium.

De fine afflictionum lib. 1. cap. 25: Improbi Deus propter suam bonitatem miseretur, eundemq; in hoc seculo castigans atq; instituens conuertit. Et lib. 4, cap. 28: Quatuor sunt rationes, inquit, quibus deserimur. Vna est œconomica, ueluti in Deo: ut ob desertionem, quæ uidetur, derelicti seruentur. Altera probationis est, ueluti D. Hiobo & Iosepho accidit: ut alter fortitudinis, alter temperantiæ columna declararetur. Tertia disciplinæ paternæ, quæ declarata est in Apostolo, ut humilitatem animi cōseruans, charitatis excellentiam conseruaret. Quarta est auersionis seu odij, quç Iudçis accidit, ut adfecti supplicio, ad resipiscentiam reflecterentur. Omnes autem hæ rationes salutares sunt, & diuinæ bonitatis ac humanitatis plenæ.

Habet concinnas interdum & dictorū scripturæ explicationes: ut eius, Nunc uerò manent tria hæc, fides, spes, charitas, maior aūt horum charitas. Tempus, Inquit, tripliciter diuiditur. Et fides ad tres temporis sectiones extenditur, spes ad unam, charitas autem ad duas. At fides & spes saltem ad tempus, cæterùm charitas in infinita secula, super immenso semper augescens & crescens permanet, & hoc nomine maior omnium charitas. libro 3, capite 100.

Alicubi tamen hyperbolicas habet & incommodas locutiones: ut quod de angelis ait libro tertio, capite trigesimoquarto: Angeli est, nihil prorsus ignorare.

Et de libero arbitrio, libro tertio, capite uigesimo septimo: Participem esse bonitatis Dei ac sapientiæ, aut non esse participem, hoc in arbitrio creaturarum rationabilium situm est. Et in eodem libro, capite nonagesimoprimo: Animo potestas relicta est eligendi quod uult, aut ut sequatur, aut ut resistat. Et lib. eodē, cap. nonagesimosecūdo: Sanctæ

Sanctæ uirtutes cohortatur nos ad bona. Cæterùm naturalia semina, & bonum animi propositum nobis in hoc auxilio sunt. Tribuit & nimiũ charitati, sine mentione fidei plerumq;.ut lib. 4. cap. 25: Ne facilis esto in abijcienda charitate, quoniã nulla alia consequendæ salutis causa uia relicta est hominibus. Et in eodem lib. capite 55: Si quis sine operibus charitatis erga proximũ, dixerit se amare Christum, & regnum cœlorum consecutu rum, seipsum decipit.

OPTIMVS.

COmmendat ab insigni cõstantia in professione ac defensione contra hæreticoa Nicænæ fidei, Optimum quendam Pisidiæ episcopum celebrem, Theodoretus: quẽ Nicephorus alterum post Athanasiũ in Oriẽte religionis propugnaculum fuisse scripsit. Socrates patriarchatũ eum Antiochenũ in Pisidia sortitũ tradidit, in Synodo Constantinopolitana, cui interfuit, in qua episcopus ordĩ natus est Nectarius, & fides Nicæna confirmata est. Socrat. lib. 5, cap. 8: Theod. lib. 4, cap. 30 & lib. 5, cap. 8. Niceph. lib. 11. cap. 44.

PRAESIDIVS.

PRæsidium quendam fratrem & diaconũ uocat Hieronymus, in epistola ad Augustinum. Significat autem eum ex contubernio seu suo, seu uicino aliquo in Syria, ubi monachum Hieronymus agebat, Romam proficisci.

THEOTIMVS.

SCytha fuit Theotimus, philosophus primùm, in qua professione à pueritia institutus fuit: deinde episcopus Scytharũ. quos ad mansuetudinẽ morũ conuertit cõmoditate & industria, cum nec miraculorũ dono destitueretur. Vsus per omnẽ uitã tenui uictu est, cibum nunquã ex ocio aut cõsuetudine, sed ex fame capiens. Aequus fuit Origenis censor, cuius libros, tametsi maximè urgentib. Theophilo Alexandrino & Epiphanio, damnare noluit: sed Epiphanio, ut in dãnationem Origenis subscriberet hortanti, ad hunc respondit modum: Ego, ô Epiphani, nec eum qui iam olim bene obdormiuit, cõtumelia afficere uolo: nec rem blasphemã aggredi ausim, ut reprobẽ quæ maiores nostri non reprobarunt. adijciens, neq; malã esse doctrinã libris Origenis cõprehensam. Prolatoque Origenis libro, & expositiones Ecclesiasticas ostendens, dixit: Qui ista uituperant, ea se, quæ plurimùm celebrantur, cõtumelia afficere non intelligunt. Socrates lib. 6. cap. 12: Sozomenus lib. 7. cap. 25.

THEOCTISTVS.

SYrus fuit natione Theoctistus, assertor eius sententiæ: Patrem Deum semper fuisse patrem, prius etiam quàm filius extitisset. à quo quicunq; sic sentirent, Psathyriani Cõstantinopoli dicti sunt, propterea quòd psathyropola Theoctistus fuisset. Soc. lib. 5. cap. 23: Sozomenus lib. 7. cap. 17.

TACIANVS.

SAnctum uocat, fratrem & diaconnm Tacianum, Hieronymus in epistola ad Trãquillinum, tomo 3.

THEOSEBA.

DIaconus Ecclesiæ Tyriæ est, eloquentia laudatus, Theoseba, Hieronymo: in epistola aduersus errores Ioannis Hierosolymitani.

THEON.

THeon presbyter est, ut uidetur, Hierosolymitanus, Hieronymo: aduersus errores Ioannis Hierosolymitani, tomo 3.

DOROTHEVS.

EX Basilij epistolis 51 & 52 ad Athanasium, apparet Dorotheum diaconum fuisse eius Ecclesiæ, cuius episcopus Meletius fuit: ac familiarem quidem ipsi Basilio. Syndiaconum enim, & fratrem suum, eum ibi uocat.

VINCENTIVS.

VIncentij presbyteri cuiusdã meminit Hieronymus, sibi ualdè familiaris, & legati sui, ut uidetur, in scripto aduersus Ioannem Hierosolymitanũ: & in epistola ad Theophilum. Meminit eius & Epiphanius in epistola sua ad Ioannem Hierosolymitanũ, quòd cum Hieronymo interfuerit ordinationi cuiusdam diaconi, in diœcesi Ioannis Hierosolymitani.

ZENON, AEAS.

CElebres sub finem Theodosij fuerunt Zenon & Aeas, fratres in dogmate cõseruãdo & propagando fidelissimi, adeò ut frequenter etiam à paganis flagellati sint. Philosophati primùm sunt in solitudinibus, & in loco quodam Maiuman dicto, uicino Gazæ maritimæ: episcopi deinde facti sunt, Zenon in Maiomena ecclesia, Aeas in Botaliana. Zenon cum uxorem duxisset, post tres ex ea filios susceptos, ab eius consuetudine abstinuit, monasticè uiuena. Duos uerò filios ad cœlibatum & res diuinas instituit, tertium maritum fieri persuasit. Natus annos circiter centum, nihil tamen de exercitijs psallendi hymnos manè & uesperi remisit, nisi morbo impeditus. In monastica professione linea ueste tantum utebatur. Sozomenus libro septimo, capite uigesimoseptimo.

ZEBENNIVS.

Eleutheropolitanus episcopus fuit Zebẽnius, cui monumenta & reliquię propbetarum Abacuc & Micheæ diuina reuelatione ostensa esse sub Imperio Theodosij, Sozomenus libro septimo, capite uigesimooctauo narrat.

OTREIVS.

OTREIVS.

SOcrati Otteius, Sozomeno Otremns est, q in synodo Cōstātinopolitana post ordinationē Nectarij Melitenę Armenię episcopatū accipit: seu, ut Sozomenus, per ciuitates Ponti à Bithynia usq; ad Armeniam. Socrates lib. 5. cap. 8. Sozomenus lib. 7. cap. 13.

HVMERIVS.

LVitprando episcopus est Sarracenensis Humeri*, Siricio Romano familiaris, qui ad eum scripsit. Luitprandus de Siricio.

HELIODORVS.

HEliodori ut amicissimi & cōiunctissimi sui, frequēter Hieronymus meminit: sed nusquā indicat quo loco natus fuerit. Vocat & episcopū sæpenumero, sed nec tū locū exprimit. Fuit aūt sodalis studiorū Hieronymi Romæ, ac postea eidē in eremū Syriacam secedentem comes, ibiq; cum eo aliquādiu uixit. sed mutato deinde consilio, eo relicto ad suos redit, quemadmodū in Hieronymi uita diximus: cuius ad Heliodorū prima, plena artificijs epistola est, qua eum ad solitariæ uitę reuocat societatē. Heliodori auunculus Nepotianus fuit, sicut indicat Hieronymus in epistola ad Nepotianū, de uita Clericorū.

HERACLIVS.

HIeronymo diaconus est Heraclius, quē sanctum & filium suum uocat in epistola ad Castrutium, & in prologo explanationum uisionum Esaiæ, ad Amabilem.

FIRMVS.

VOcat fratrem suum Firmum presbyterū, in epistola ad Suniā & Fretellā Augustinus etiam in epistola ad Hieronymū, fratrē eum appellat sincerissimū. Videtur aūt, Hieronymū eius opera uti consueuisse in legationibus ad diuersas Ecclesias. sic enim ipse in epistola ad Augustinū: Sanctū presbyterū Firmū, inquit, anno præterito ob eā rē Rauēnā, & inde in Aphricā, Siciliā q; direximus, quē putamus iā in Africę partib. cōmorari.

FAVSTINVS.

FAustinū Gennadius presbyterum uocat: sed cuius Ecclesiæ, nō indicat. Vixisse aūt, addit, sub Valentiniano & Theodosio & Arcadio Imperatoribus. Sunt qui episcopū eū nominēt, sed locū nō indicāt. Nos cōiecturis ducti ex scriptis eius, inter Asiaticos eum reijcimus. Scripsit librum de fide cōtra Arianos & Flaccillam, seu Placillam, quam Sozomenus dicit libro septimo, capi te sexto Imperatoris coniugē, quā à pietate & custodia Nicę nę fidei, alijs q; eximijs uirtutibus cōmēdat: quemadmodum & Theodoretus lib. 5, cap. 18. Extat is liber hodie inter Orthodoxographa, cum nūcupatoria ad Flaccillā Augustā, quā à se confutationes hæreticorum petijsse ibi indicat. Gennadius septem ab eo eius argumenti libros scriptos retulit, pro capitib. forsan septem libros intelligens: Scripsit, inquit, ad psonā Flaccillę reginę aduersus Arianos & Macedonianos, libros septē, his eos maximè scripturarū testimonijs arguens & cōuincens, quib. illi prauo sensu utuntur ad blasphemiā. Autoris ipsius uerba de ratione eius scripti ex nuncupatoria adscribimus: In his, inquit, quæ scribere dignata es ex persona hæreticorum, uidi plurima esse cōfusa: ut uideteris mihi nō plenius nosse, quę adserāt Ariani. melius opinat* sum, si primùm liquidò palàm facerē, quomodo credant, & quomodo sub ambiguitate sermonis simplices animos capiāt. Et tūc maximè, cū sub cōmuni cōfessiōe impia sua uerba cōmēdāt. Quia & tunc demū absolutionū fidelis responsio manifesta est, si prius sacrilegæ sectæ impia tergiuersatio propaletur. Gennadius & de alio quodā eius scripto, quod apologeticum fuisse apparet, sic indicat: Scripsit librū quē Valentiniano, Theodosio & Arcadio Imperatoribus, pto defensione suorum, cum Matcelliano quodam presbytero obtulit.

Doctinam eius, quantum ex breui eo scripto haberi potest, tectam fuisse apparet, & orthodoxā. Rectè enim de Deo sentit, quòd sit unus Deus, & tres distinctę personę: Deus scilicet pater, filius, & spiritus sanctus.

De patre itē, quòd filiū ab æterno genuerit. De Christo, q, sit filius Dei uerè à patre ab æterno genitus, quod euidentissimis argumētis cōtra Arianos defendit: Quòd scilicet Christus filius Dei & semper fuerit, & semper inseparabilis sit à patre. adducit in eam sententiam ex ueteri & nouo testamento testimonia.

Item quòd filius talis natus sit, qualis sit & ille qui eum genuit. Et quòd eadē parris & filij loquela sit, sicut eadē operatio. Item quòd uer* homo sit Christus. Significat nullos extitisse suo tempore, qui humanitatem Christi impugnarēt, dicēs: Quādoquidē nō sint q negent eū nostrā gestasse corpulentiā.

De Christi diuinitate rectè sentit, quòd sit natura Deus coæqualis patri. De eius beneficio, quòd p peccatis nostris sit passus: in quā sententiam citat prolixè caput quinquagesimum tertium Esaię, & caput quartū: Pro omnibus gustauit mortē, nō pro se: eo q, omnib. in peccati reatu positis, ipse homo factus, nullo proprio peccato tenebatur obnoxius.

Obseruandum & hoc est, adducere eum ex ultimo capite prioris epistolæ Ioannis quædam uerba, quæ in nostro textu non habentur: Scimus quia filius Dei uenir, & incarnatus est propter nos, & passus est, & resurgēs de mortuis assumpsit nos, et dedit nobis sensum bonum, ut cognoscamus ipsum uerum, & simus in ipso uero filio eius Iesu Christo, capite secundo.

Gennadius in eo libro quem Faustinum Imperatoribus Valenriniano, Theodosio & Arcadio exhibuisse scripsit, deprehendi sit, eum Luciferianorum sophismati consensisse: quia Hilarium Pictauiensem & Damasum Romanum episcopum perstringat, quasi male consuluerit Ecclesiæ, quòd præuaricatores episcopos, sicut ipse loquitur, hoc est, q Arij hæresi abiecta, ad Ecclesiam redierāt, in communionem & sacerdotium, pacis recuperandæ gratia recepissent. quòd ita fieri Luciferianis displicuerat.

Disputauit in libro quem extare dicimus, quāuis simplici orationis genere, quod squalidum ipse appellat, satis acutè, eosq; euidentissimis argumentis sacræ scripturæ conuincit: proponens primùm in conspectum Arianorum axiomata de Christo, Deo quidē, sed non substantialiter & ab æterno cum patre: deinde uerò ex testimonijs scripturæ confutans, ac probans nō ex nihilo factum filium, sed uerè esse filium de ipso patre uerè, & sine initio genitum, omnipotētem, indemutabilem, eademq; cum patre deitate. Diluit & ex scriptura petita Arianorū testimonia ut, Pater maior me est. Et, Sciat omnis domus Israel, quia & Dominum illum & Christum Deus fecit hunc, &c. Probat postremò & essentiam, deitatem, omnipotentiam Spiritus sancti cum patre & filio.

Apparet & ex capite quarto, rem sibi fuisse cum reliquijs, ut uidetur, hæreseos Saturnini, Basilidæ, Cerdonis & Marcionis, cōtendentibus carnem circumtulisse Christū putatiuā. Sic enim illis respondet: Vide ne mutabilem credas. quasi desierit uerbū esse, posteaquam caro factum est: sed manēs semper uerbum Dei & caro quoq; factū est, expressius loqui uoluit, ne quis in eo non uerā crederet. Siquidem & positam pressam locutionem calumniantes, nō desunt qui dicūt, carnem illum habuisse putatiuā. Vt aūt manifestum sit, Verbum carnem factum non demutatione diuinę substātiæ, sed susceptione carnis humanæ, Intende quid sequitur: Et habitauit in nobis. Non ergo interceptū est Verbum demutatione, quod per carnem adsumptam habitauit in nobis.

ACACIVS, PAVLVS.

APpellat consortes in presbyterio Epiphanius Acacium quēdam, & Paulum: ijsq; nuncupare uidetur opus cōtra hæreses, libri primi tomo tertio.

ANATOLIVS.

MEminit in fine operis sui contra hęreses Epiphanius Anatolij cuiusdā, qui multo labore & diligētia opus illud emendarit. In fine uerò Ancorati Anatolius ipse indicat, se eum sermonem scripsisse.

CONOPS.

PResbyter est Conops Epiphanio, in initio Ancorati, quem fratrem uocat: & ab eo multis precibus se solicitatum indicat, ut Ancoratum conscriberet.

DE APHRICANIS DOCTORIBUS Ecclesiæ Christi.

ALEXANDRINI DOctores.

PETRVS.

DIaconus fuerat Ecclesiæ Alexandrinæ Petrus, quantum ex Athanasij Apologia secūda intelligi potest, Athanasio socius indiuulsus laborum suorum ac periculorū, uir religiosus, Socratis testimonio, atq; eloquens. Cùm autem ab Athanasio morituro de successore quæsitum fuisset, is Petrum eligi iussit. Itaq; unanimi cōsensu episcoporum uicinorū, Ipsius etiam Magistratus, primariorum & populi approbatione, Athanasio defuncto episcopus successit, anno Christi (secundum Hieronymū) trecētesimo septuagesimoseptimo, Valentis imperij decimo, sed magno cum periculo. Confestim enim in eum Imperator Valens sęuijt, & potestatem dedit Lucio, & Petrum expellēdi, & episcopatum Alexandrinum occupandi. Stipatus igitur Lucius Arianorum pręsidijs, Petrum Alexandriæ cōprehendit, & carceri inclusit. Ex quo perfugā elapsus Petrus, Romam ad Damasum nauigio profectus est. Ab eo literis ordinationem suam cōfirmantibus instructus, Alexādriam redijt: Valente negligentius iam, siue quia satietas eum iam cæperat Ecclesias persequendi, siue quia morti uicin⁹ esset, ad res Ecclesiasticas attento. Ibi igitur popul⁹ Alexādrinus animis sumptis, Lucium Alexandria expulit, ac sedi suæ Petrum restituit. Hieronymus eum post Valentis mortem nimis fuisse facilem ait in hæreticis recipiendis, atq; adeò etiam, ut non caruerit suspicione acceptæ pecuniæ. Hieronymus in Chronico: Ruffinus lib. 2, capite 3: Socrates lib. 4, cap. 20, 21, 22, & 30: Sozomenus lib. 6, cap. 39: Epiphanius libri secundi tomo secundo, hæresi sexagesimaoctaua. Basilius epistola quinquagesimasecunda ad Athanasium, uocat eum uenerandissimū fratrē, cuius opera & fide in legationibus ad eas Ecclesias, in quibus conciliandū & componendū fuit aliquid, Athanasiū usum indicat. Citat ex Petri martyris & episcopi Alexādrini scriptis testimonium de Christo, Cyrillus Alexandrinus in apologetico suo, hoc modo: Euangelista uerè loquitur dicens, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis: tunc uidelicet, quando angelus salutauit uirginem, inquiens: Aue gratia plena, Dominus tecum. Quod dicit Gabriel, Dominus tecū: pro

pro hoc est dictum, Dominus uerbū tecum. Significat enim, ipsius gigni in utero, & fieri carnem, sicut scriptum est: Spiritus sanctus ueniet super te, et uirtus altissimi obumbrabit tibi. porrò & quod nascitur sanctum, uocabitur filius Dei. Citat idem testimonium synodi Chalcedonensis contra Eutychen, ex libro Petri Alexandrini de diuinitate, & hæc addit: Verè gratia & ueritas per IESVM Christum facta est, unde & gratia eius salui facti sumus, secundum apostolicum dictum. Et hoc, inquit, non ex nobis: Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur. Voluntate Dei uerbum caro factum est, & habitu inuentus ut homo, non destitit à diuinitate. Neque enim ut à uirtutis suæ aut gloriæ perfectione recederet, pauper factus est, cum diues esset: sed ut & mortem pro nobis peccatorib. susciperet, iustus pro iniustis, quatenus nos offerret Deo, mortificat' quidem carne, uiuificatus uerò spiritu.

ACHILLAS, uel ACHILLES.

SVb Throna episcopo Alexandriæ, qui Petrum antecessit, presbyteriū ibidem sortitus Achillas, scholam catechisticā gubernauit, & in moribus Euangelij professione dignis incessit. Postea uerò in episcopatu Petri successor factus est. Euseb. lib. 7. cap. 32. Socrat. lib. 1. cap. 5. Theodoret. lib. 1. cap. 1. Variat prorsus Epiphanius libri secūdi tomo secundo, hæresi sexagesimanona: qui Achillā Alexandri successorem fuisse scripsit.

ALEXANDER ALEXANDRINVS.

SVccessit in episcopatū Alexandrinū anno Christi trecētesimo uigesimotertio, Constantini decimoquarto. Chronicon Eusebij. Fuit sedulus in docēdo, & uigilans. Non cessauit, postea quam semel deprehēdit Arium exorbitantē: cōuocauit Synodū, & fidei syncerae causam egit fidelissimè. Epiphanius libri secūdi tomo secūdo, hæresi sexagesimanona: Rei Christianę curam fidelē gerēs, inquit.

Scripsit epistolas encyclicas numero 70. ad singulos episcopos, cum animaduertisset Arium blanditijs suis in societatē pellicere multos per Palęstinā episcopos. Epiph. ibid.

De doctrina quid senserit, indicat abundè epistola prolixa eius ad Alexandrū Constantinopolitanum, apud Theodoretū libro primo, capite quarto. Fuit omnino acerrimus defensor articuli de Trinitate.

De Deo patre & filio inquit: Semper De', semper filius, simul pater, simul filius, coexistit filius ingenito cum Deo, semper genit', ingenito genitus: neq; cogitatione, neq; momento quodam præeminet Deus filiū, semper Deus, semper fili', ex ipso Deo fili'. Theodoret. lib. 1. cap. 2. & 5. Epiphanius, ut suprà. Et in sua epistola Alexander apud Theodoret. lib. 1. cap. 4. Hunc immutabilem, inuariabilem ut patrem, indigentē nullius, perfectum filium, assimilē patri accepim': solum hoc inferiorē patre, q, ingenitus nō sit. Imago enim est exactissima, expressa & indepraubabilis patris. Et secundū hoc credimus filiū semper quoq; existere à patre. Resplendentia enim est, & character paternæ substantiæ.

De Spiritu sancto: Confitemur, inquit, unum sanctum spiritū, qui innouarit & ueteris Testamēti sanctos homines, et eius quod nouum appellatur diuinos doctores.

De Ecclesia: Confitemur unā & solam uniuersalē Ecclesiā, quam nō totius mūdi oppugnatio possit subuertere, perpetuò uictricē seditiosæ impietatis alienorum dogmatum.

De Resurrectione mortuorū: Scimus futuram resurrectionē à mortuis, cuius fuit Dominus noster prænūcius: qui cū corpore uero, non opinabili, natus ex uirgine Maria, in cōsummatione seculorū, peregrin' inter homines ad reprobationē peccati, affixus cruci & mortu', nō tamē ideo diuinitate sua immunu', resurrexit ex mortuis, assumptusq; in cœlum sedet ad dexteram maiestatis.

Hæc docemus, inquit Alexāder, hæc prædicamus, hæc sunt apostolica Ecclesiæ dogmata, pro his & morimur: & uolētes cogere ut abiuremus, cōtemnimus, etiamsi tormēta admoueant, non auersantes spem in illis repositam. Theodoret. lib. 1. cap. 4.

Inter certamina cōspicuū illud maximè est, quòd contra Arium, eiusq; socios, omnē sustinuit factionem. Primùm Arium eum asseclis suis, quos suo loco recensuimus, officio remouit. Postea etiam Eusebianos omnes in se irritauit, ut Athanasius inquit Apologia secunda, ex epistola synodi Alexandrinæ. Epiphanius libri secundi tomo secundo, hęresi sexagesimanona: Sozomenus lib. 1. cap. 15. Reiecit & Gregorium presbyterū suum ob impietatem, quòd cum Ario sentiret, & alia crimina. Athanasius ibidem.

Contra Arianos in synodo Nicęna pugnauit magnanimiter cum Athanasio. Quod illi testimonio est epistola synodi Nicęnę apud Theodoretū lib. primo, cap. nono. Alexander hac ætate tantū laborē subijt, ut quæ bona essent dogmata, firma retinerētur. Athanasius oratione prima cōtra Arianos, ait Alexandrū usq; ad mortē contra hæresin Arianā depugnasse, multasq; afflictiones & labores senē, quāuis in decrepita ætate, sustinuisse.

Inter familiares præcipuū habuit Athanasium, qui assidu' apud eum & in magno precio fuit. Testatur epistola synodi Alexandrinæ apud Athanasium, Apologia secunda.

Magnam uerò cōiunctionem fuisse inter eum & Alexandrum episcopum Constantinopolitanū, epistola de toto Ariminensi negotio ad eum peculiariter scripta probat.

Sine dubio autem etiam Macario episco- po Hieroſolymitano rum temporis familia- ris fuit. Item Philogonio Autiocheno, & Eu ſtarhio Berthœenſi, alijsq́; quos Apoſtolico- rum dogmatum parronos uocar. Illis enim ſcripſit, ut ab Ariana hæreſi ſibi cauerent. Theodoretus libro primo, capire quarto.

Obijt diem ſuum, cum poſt ſynodum Ni- cænam nondũ quinq; menſes præterijſſent. Arbanaſius apologia ſecunda. Theodorerus libro primo, capire uigeſimoquinto: Epipha nius, ur ſuprà. Deceſsir eodē anno, quo A- rij hæreſis damnata eſt.

Legit autem in extremis agēs propria no- ce ſucceſſorem Athanaſium: quem cum præ- ſens nō eſſer, nomine uocauit aliquoties, & de fortuna eius uaricinarus eſt: Arbitraris ſci licet quod effugeris, uerùm non effugies. So zomenus ex Apollinario libro ſecundo, ca- pite decimoſeptimo.

ATHANASIVS.

De parentibus diui Arhanaſij Magni, qui, aur cuius conditionis fuerinr, cerri nihil legimus. Alexandrinum fuiſſe, hiſtoria reſta tur de puerili quodam ludo, quo in agmine puerorum ad littus maria epiſcopũ ſe eſſe fin xir, ac epiſcopi more baprizauit, puerorũm- que alios presbyreros, alios miniſtros ordi- nauit, ſpectanre Alexandro Alexandrino epi ſcopo, in annua quadã feſtiuitate memoriæ Petri Alexandrini epiſcopi martyris: quã So zomenus rerulit lib. ſecundo, cap. decimoſe- ptimo: & Ruffinus lib. primo, cap. decimo- quarto. quæ & narrationem de ſtudijs pueri tiæ & adoleſcenriæ Arhanaſij cōtinet. Ex eo enim ludo quaſi omine quodam & augurio rerum futurarom per pueros eos gerendarũ captato, Alexander Arhanaſiũ cum ſocijs cæ teris pueris, paréribus ſub obreſtarione Dei cōmendauit, ur ad id quod per ludũ imirsti fuiſſent, educarenrur. Ita igitur in Gramma tices ſtudio inſtituēdus norario cuidam pri- mùm, deinde uerò pieraris doctrina imbuen dus ſacerdori à parentib. traditus eſt. Sozo- menus eum apud Rhetóres quoq; uerſatũ, & philoſophiæ ſtudia attigiſſe ſcripſir. Nec diſſenrir Nazianzeuus in orarione funebri in Arhanaſiũ: ubi eum artinm cyclopædiam perfunctoriè ſalrem & obiter deguſtaſſe, ne earum prorſus eſſet expers, ſtarim autem ad maiora pieraris ſtudia animũ adiunxiſſe in- dicat: & in uereri præcipuè ac nouo Teſta- mento diligenter ac ſedulò ſe exercuiſſe ma gna ſui & illuſtri laude commemorat. Inter quę ſtudia, cōuictore eo & amanuenſe uſum aliquandiu Alexandrum epiſcopũ, Sozome nus narrat. Quæ omnia probant, Athana- ſium à puero fuiſſe Chriſtianum, & à pijs do ctoribus eruditum: ſicur ab ineũte ærate mo ribus ac diſciplinis diuinis innutritum eum Nazianzenus, atque ex eo Theodoratua re- rulit libro primo, capite octauo. Meminit ipſe ſuorum magiſtrorũ reuerenrer, ſed quos tamen non nominat, in libro de Humani- tare nerbi: ubi, Hauſimua (inquit) iſta nos à magiſtris diuinitꝰ afflaris, qui ſacros libros euoluerant, & ſeſe diuinitatis Chriſti marty res reſtesq́; exhibuerant.

Theodoretus lib. 1. cap. 25. omnibus in gra dibua eum Eccleſiaſtici ordinis cnm admira tione uerſatũ ſcripſit. Er Nazianzenus, ad po puli eum præſidentiã per omnem graduum ſeriem tranſiſſe, dixit in oratione cuius pau- lo anrè meminimus: in qua & diaconũ eum Alexandri epiſcopi Alexandriæ fuiſſe, & iu uenem quidem, quo tempore ad ſynodum Nicænam unà ſecum profectus eſt, ũr poſtea indicabimus, retulit.

Mortuo uerò Alexandro, ſub annũ, ut Hie ronymns indicat, Domini trecenreſimũ tri- geſimũtertiũ, Imperij uerò Magni Conſtan- tini uigeſimumquartũ, ſucceſſor electus eſt: cum quidē ab Alexandro morituro, diuina quadã ſeu uoce, ſeu reuelatione admoniro, ur uemo prærer Arhanaſiũ ſucceſſor ſibi quæ reretur, cōſtitutum fuiſſet: quemadmodum ex Apollinario Sozomenus prodidir libro 2. cap. 17, hæc ex eo de Alexandro morienre & Athanaſio ſucceſſore ad bunc modum refe- rens. Cum è uita uocaretur, inqnir, Alexan- der, & iam morti uicinus eſſer, Athanaſium ex nomine, quamuis non præſenrem, uoca- bat. Et cum alius quiſpiam eodem nomine præſens uocarioni annuerer, illi nihil reſpó- dit, quòd eum non uocaſſet: ſed rurſua Atha- naſium uocauit. Er cum hoc ſæpenumero fa ctum eſſet, obricebar is qui aderar, & ſignifi- cabatur ille qui præſens nō erat. Quin & pro pheticè beatus Alexãder: Arbitraris, inquit, Athanaſi, quod effugeris? uerùm non effu- gies. Ita inuitum igitur & coactum, adeò ut & fugam adornarit, epiſcopatum proximè poſt Alexandrum ſuſcepiſſe Arhsnaſium, So zomenus ibidem retulit: non abſque ſingu lari conſilio Dei, quòd & ad dicendum, & ad intelligendum, & ad reſiſtendum maleuo- lorum inſidijs inſtructus, ac talis omniuo qualem potiſsimum exulcerata illa ab Aria- nis, & infeliciſsima rempora tum requiere- rent, eſſet.

Solus ab hac de ſucceſsione Arhanaſij nar ratione uariar Epiphaniua libri ſecundi to- mo ſecundo, hæreſi ſexageſimaoctaua: ubi morienti quidem Alexãdro Athanaſiũ non adfuiſſe, nec alium ullum quàm Atbanaſiũ in ſucceſsionem eligendum, Alexandrum præcepiſſe indicat. Sed quia abſens Athana- ſius fuerit, miſſus fortè in procurationē Ec- cleſiarum uicinarum ab Alexãdro, Meletia- nos arrepta ex abſentia Athanaſij occaſione,

Theo-

Theonam quendam episcopum constituisse: quem post menses tres mortuum, Athanasius demum secutus sit. Quamuis, ut incertus in multis, & nonnunquã contrarius sibi narrator Epiphanius, libro ac tomo eodem hæresi sexagesimanona, Achillã fuisse à Meletianis Alexandro successoré subrogatum, qui post menses tres decedens episcopatum Athanasio reliquerit, affirmarit.

Extat de electione Athanasij præclara testificatio Ecclesiæ Alexandrinæ, in epistola synodi Alexandrinæ in apologia secunda, contra Eusebianos & concilium Tyri: Nos, inquiunt Alexãdrini, cum tota ciuitate & uniuersa prouincia testamur, omnem multitudinem populumq; catholicæ Ecclesiæ in unum coactum, quasi in speciem unius corporis & animæ, clamoribus & uociferationibus postulasse, Athanasiũ Ecclesiæ episcopũ dari, idq; publicis uotis à Christo expetisse, nosq; ut facerem⁹ per multos dies ac noctes iureiurando obtestatos fuisse: cũ interea nec ipsi ab Ecclesia discederent, nec nobis discedendi facultatem permitterent, &c.

Cum igitur in perturbatissima tempora, quib. omnia ubiq; Ariano furore corrupta & euersa erant, Athanasij episcopatus incidisset, magnum illico ipse dolorem ex Ecclesiarum cæpit dissidijs: atq; in eam curam totus incũbebat, ut rebus Ecclesiæ afflictis, remedium & consiliũ adferret, persuadendo alijs, alios hortando & cogendo, ut insanos errores abijceret. quod quidẽ studium nõ Alexandrinæ solum Ecclesiæ, sed multis etiam alijs uicinis contulit: ut Epiphanius narrat,

Sed præter hanc curam & solicitudinem in officio & Ecclesiæ gubernatione, fulserũt in eo aliæ item egregiæ, ac doctore tanto & episcopo dignissimç uirtutes: interq; eas, animus in periculis subeundis excelsis, & in perferendis rebus asperis & aduersis robur ac tolerantia minimè uulgaris. Modestia deinde & humilitas in tanto lumine admiranda: atque ab omni arrogantia & ambitione. quod & necessariũ in doctore & præcipuum ornamentum est, animus alienus. sicut in epistola ad Serapionem, idiotam se ipse nominat: & epistolam Serapioni missam, nec describi ab eo, nec diuulgari uult. Et in epistola ad solitariam uitam agentes: Non tutum est, inquit, ad posteros peruenire nostra ista scripta, quæ ut balbutientes & indocti conscimus. Quo in loco, & hominem se uocat naturæ imbecillem. Sed quàm illi chorũ pulcherrimum uirtutum Nazianzenus tribuat. in oratione funebri in Athanasiũ, uideamus: Erat, inquit, operibus sublimis, prudentia humilis, uirtute immutabilis, congressu admodum facilis, mansuetus, ira uacuus, compatsibilis, sermone suauis, moribus uerò sua uior etiam: forma angelicus, magis tamen angelicus mente: increpando tranquill⁹, laudando doctus, ita ut neutrũ ex bonis ijs immodestia læderetur, sed increpationem faceret paternam, laudem uerò principalem: nec tenerũ fractum, nec rigidum austerum: sed hoc quidem mansuetudinem, illud autem sapientiam, ambo autem philosophiam. Sanè minimum sermonis propter morum indigebat probitatem: ij enim ad instructionem erant sufficientes: minimum quoque uirga propter sermonem, minus etiam incisione propter uirgam mediocriter uerberantem. Testatur Sozomenus libro quarto, capite decimo, eum diuinitus admoneri solitũ, ac pericula multa longè antè prospexisse interdum, atq; effugisse.

¶ Libros Athanasij Hieronymus in Catalogo suo (qui eos tamen non uidit, quemadmodum ex uerbis eius appatet) hos enumerat: Feruntur, inquit, eius aduersus gentes duo libri: & contra Valentem & Vrsacium unus. Et de uirginitate, & de persecutionibus Arianorum plurimi, & de psalmorum titulis. & historia, Antonij uitam continens: cuius scripti etiam Ruffinus meminit libro primo, capite octauo. Et ἑορταστικαὶ epistolæ, & multa alia quæ enumerare longum est.

Extant hodie Athanasij scripta in quatuor tomos digesta, sed quorum uix media pars Athanasij esse uidetur. Cætera pleraque supposititia sunt. sicut optimo ferè cuique autori, plurimi falsi & nothi libri adscribuntur, certè Athanasio plurimi adulterini inserti sunt: in quos cum fortè Erasmus incidisset, abiecisse dicitur, nauseabundusque exclamasse, ἀλλ' ἀρυόσ. Indicat & Euagrius historiæ Ecclesiasticæ lib. tertio, capite trigesimoprimo, Nestorianos & Eutychianos, multos Apollinarij libros sub Athanasij nomine uenditasse.

In primo igitur tomo hæc insunt. Athanasij oratio contra idola: quæ particula forsan est scripti aduersus gentes, cuius Hieronymus meminit. Liber de humanitate Verbi, eiusq; coporali aduentu. Epistola ad Epictetum Corinthiorum episcopum contra hæreticos. Expositio fidei. Responsio ad epistolã Liberij episcopi Romani, quod perfectum hominẽ assumpserit Deus uerbum. Tomus duodecimus, siue epistola ad Antiochenses. Oratio de æterna substantia filij & spiritus sancti cum Deo, contra gregales Sabellij. Orario, qua docet unũ esse Christũ. Oratio ad Adelphiũ fratrem & confessorem, contra Arianos. Orationes aliæ quinq; aduersus eosdem: quas, sicut & sermonẽ de humanitate uerbi, trophæum esse Photius censuit de quacunq; hæresi, maximè uerò Aria-

na:atq; ex ijs libris Nazĭazenū & Basiliū tan quā ex fonte quodā hausisse, quęcunq; cōtra eū errorem pulchrè ac disertè dixerint. Enarratio dicti, Omnia mihi tradita sunt à patre &, Nullus agnoscit filium nisi pater, aut patrem nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Compendium è soperioribus descriptū, contra eos qui dicunt, spiritum sanctum esse creaturam.

Tomus secundus res synodales complectitur, cum uarijs epistolis ad idem argumentum spectantibus. Suntq; priores Apologiæ duæ: altera ad Imperatorem Constantium, altera de fugà sua, cum à Syriano duce persecutionem pateretur. Eas sequuntur: Epistola ad orthodoxos ubiq; terrarū, cū per Arianos persecutio fieret. Epistola de sentētia Dionysij episcopi Alexandrini, & quòd falso eū Ariani sibi adstipulatorem hæreseos fingunt. Epistola, quòd Nicæna synodus, animaduersa Eusebij calliditate, congruis & pijs uerbis decreta sua super Ariana hæresi exposuerit. Apologia secunda cōtra Arianos. Epistola ad Serapionem fratrem. Epistola ad omnes ubique solitariam uitam colentes, & in fide fundatos. Epistola ad Iouinianum Imperatorem, de fide. Epistola de synodis Arimini & Seleuciæ celebratis. Epistola ad Dracontiū, fugientem episcopatum. Epistola ad episcopos per Africam. Porrò de epistolis Athanasij, illis maximè quæ expositionem exilij sui continent, Photius iudicauit, gratia eas nimirum & ornatu excellere reliqua scripta. Et in epistola ad Lætam, de institutione filiæ, uirginem monet Hieronymus, ut Athanasij epistolas legat. Atque hæc citra controuersiam, Athanasij uera & genuina ab eruditis putantur esse monumenta. Reliqua, quæ tertio tomo continentur, non item. ut, Tractatus de incarnatione uerbi: De bumana natura suscepta ab unigenito oerbo, & contra Apollinarium: De incarnarioοe Christi. De salutari aduentu Christi contra Apolinarium: Contra omnes hæreses sermo: Ad Maximum philophum oratio decimasexta: Io illud, Profecti in pagum qui ex aduerso est, inuenietis pollum alligatum, &c. In possessionem Saluatoris: quod segmētum esse uidetur alicunde ex Atbanasio diuulsum. Epistola ad Marcellinum, de interpretatione psalmorum. De uirginitate, siue de meditatione Sermo. Testimooia ex sacra scriptura, de naturali communione similis essentiæ inter patrem & filium & spiritum sanctum. Ad omnes ubique, per Aegyptum, Syriam, Phœniciam & Arabiam fratres epistola. Refutatio contra hypocrisim Meletij & Paoli Samosatensis, de Consubstantialitate. Sermo in Euangeliū de sanctißima Dei para uirgine Maria. In paßionem & crucem Domini sermo alius. Epistola ad Serapionem episcopum Tmuæos, contra eos qui dicunt spiritū sanctum creaturā esse. In illud Euangelij, Quicunq; dixerit uerbum contra filiū homiois, remittetur ei, &c. Sermo. Disputatio in Nicęno concilio contra Ariū. Homilia de semente. Et declaratio Leuirici, de diuersa eiusdē rei nomenclatura.

Quartus Tomus quædam habet à diuersis translata interpretibus: ut, Libellom de uarijs quæstionibus sacræ scripturæ, ad Antiochium principem, interprete Valentino Ampelandro. Qoem librum Athanasij non esse, inde liquet, quòd ab eius autore Athanasius citatur Quæstione uigesimatertia, hoc modo: Et hæc quidem multum ualens in diuina scriptura magnus Athanasius. Nos uerò qoi ab ipso sumus illuminati, &c. Accedit huc, quòd multos uidere est in eo scripto næuos, atq; opiniones ab Athanasio alienas.

Ita neque Athanasij est tractatus sequens de definitionibus Theologicis: quod inde clarum est, quia in principio dicitur, definitiones eas esse collectas à Clemente quodā, alijsq; sanctis uiris & beatis patribos. Disputatio sequens super fide Catholica inter Athanasium & Arium Laodiceæ habita corā Probo iudice, probatione non eget, quòd nō sit Athanasij. Autor eius, Ariom eum, cum quo secundo Constantij Imperatoris anno Athanasius congressus sit, indicat fuisse Ariū alterū: siquidem duos fuisse Arios, tanqoam duos serpentes ex uno ore exibilantes, Sulpitius prodiderit. Exhortatio ad Monachos. Libellus de paßione imaginis Christi, cruci fixæ in Berytho Syrię: quę, nisi fucus subest, (sicut omnino uidetur inde maximè, quòd ab alijs, multis seculis pòst, contigisse idem narratur, ut à Sigeberto sub anno Domini 765) esse Athanasij Petrus Nicomedię antistes, in conuentu quodam apud Cæsaream Cappadociæ confessus est. Epistola ad Marcum Papam, pro exemplaribus Nicæni concilij. Epistolæ duæ ad Serapionem episcopom, de sancto spiritu, Erasmo interprete. De unita deitate Trinitatis, ad Theophilum libri septem. Synopsis postremò diuinæ scripturæ ueteris ac noui instrumenri, Vuolfgango Musculo interprete.

Phorius commentaria in Ecclesiasten, & in Cantica caoticorum, & in Psalteriom ab Athanasio scripta retulit. Ac memioit Synodici ab eodem conscripti Socrates libro primo, cap. decimotertio: in quo eum percensuisse air nomina eorum qui synodo Nicænæ interfuerior.

Obiter nunc & de genere orationis, & artificio

ficio, quo Athanasios usus est, ex eodem Photio quædam adijcimus: In Sermonibus, inquit, obiq; locutione clarus est, breuis et simplex: acutus tamē & altus, & argumentationibus omnino uehemēs: & in his tanta ubertas, ut admirabilis sit. Logicis autem methodis nihil tenuiter, nihil iuueniliter, ut pueri & rudes, sed philosophicè & magnificè utitur. Scriptora cum testimonijs ac demonstrationibus ad oincēdum communitus est: & io primis Sermo ille qui de homanitate uerbi Dei habitus est, & quinq; in Arium librorum uolumina. Gratia tamen & ornatu excellunt sermones contra Apollinarium: et epistolæ, quotquot sui ipsius exilij excusationem continent.

In doctrina porrò quasi ex proposito hoc egit strenuè, ut illustratet articulum de Trinitate, ac singulis personis, ea diligentia & fide, qua plus ab humano ingenio præstari non possit. Testatur id Nazianzenus in oratione sua de Athanasio, præcipuum scilicet ipsius fuisse studium, operam, cōtentionem & laborem, in uindicando & retinēdo incorrupto articulo de Trinitate. Cuius rei in scriptis Athanasij obuia passim sunt erudita symbola & confessiones.

Libro de Atiana & catholica cōofessione ait: Credo unum nomen dioinitatis in patre & filio & spiritu sancto semper & fuisse & esse: quia non in nominibus, sed in ono nomine patris & filij & spiritus sancti, secundum Domioi præceptum, baptizamur & efficimur Christiani. Et deunita & sempiterna substantia Trinitatis: Sempiternitas, ioquit, patris filius eius est, quia de ipso inenarrabiliter ante omne omnino principium natus est: & sempiternitas filij pater eius est, quia ipse eum ante cuncta secula incomparabiliter genuit: & sempiternitas spiritus paracleti, unita deitas eius est cum patre & filio, quæ facta oon est. sicut filius testatus est de eo: A patre procedit, & de meo accipiet.

Et ibidem: Sicut pater declarat filium suū in deitate sua, quoniam Deus oerus est: ita & filius demonstrat patrem in substantia sua, quoniam Deus uerus est. Sic & Spiritus sanctos reoelat patrem & filium, in unita natura sua æterna, quoniam Deus uerus est.

De Christi incarnatione, libro de assumptione hominis contra Marcellum: Deus hominem, inquit, non homo Deum assumpsit. Nam etsi assumpsit de Maria uirgine, oon tamen quod semper ante assumptionem hominis unà com patre fuit, omisit: sed neque deitas eius in homine augmeotum aut detrimentom ullum sustinuit.

Et oratione secunda contra Arianos, de Christi diuinitate æterna: Nos ex sacris scriptutis fidenter loqoimur de religiosa & pia fide, & quasi candelam super candelabrum collocantes hæc uerba proonunciamus: Filium istum uerum natura, & genuinum patris sui, proprium substantiæ eius fœtum, sapientiam item, & unigenitum uerbum uerum ac unicum Dei, non cteaturam, non facturam, sed sobolem propriam substantię patris esse: ac ptoinde uerū Deum, patriq; suo uero consubstanrialem, &c.

Citat de Christo alicunde ex Athanasij scriptis perspicuū testimonium Cyrillus in Apologetico suo, his uerbis: Ostendit quòd non apparenter, sed uerè habuerit corpus. Decebat enim Dominum humanam hanc carnē indutum, cum suis passionibus ipsam totam induere: ut sicut propriū ipsius esse dicimus corpus, ita & cotpotis passiones proprię tantum eius dicantur, etiamsi non contiogant secundum diuinitatem eius, siquidē alterius esset corpus, alterius uerò dicerentur passiones. Si autem uerbi caro, Verbum enim caro factum est: necessarium & carnis dici passiones eius, cuiùs & cato est. Cuius enim dicuntur esse passiones, quales sunt maximè, condemnari, flagellati, sitire, & crux & mors, & aliç corporis infirmitates, eios & opera bona & grata sunt. Idcirco rectè nō alterius quàm Domini, dicuntur tales esse passiones, ut & gratia ab ipso sit, & non simus idololatræ, sed uerè pij. Quia nullam creatoram, nullum communem hominem: sed ex natura Dei, & uerum filium hunc, & factum hominem ipsum ac Deum & Saluatorem inuocamus. Sufficient igitur ad probationem uel mediocriter doctis, sententiæ propositæ, diuina lege manifestè dicente: In ore duûm uel trium testium stabit omne uerbum. Quod si quis uoluerit etiam posthac contendere, audiat ipse à oobis: Eas hanc contra teipsum: nos uerò tectas scripturas, & sanctorum patrum sequemur uestigia. Sic enim lucrabimur supernæ uocationis præmium in Christo: per qoem, & cum quo, Deo & patri gloria, cum sancto spiritu, in sempiterna secula: Amen.

Adducit & synodus Chalcedonensis ex orationibus eius contra Arianos, de beneficijs Christi illustrem sententiam, hoc modo: Multi sanctificati sunt, & mūdi ab omni peccato. Hieremias uerò & ex utero saoctificat' est: & Ioannes adhuc cōstitutus in utero, exilijt in exultatione, in uoce Dei genitricis Marię. Et tsi regnauit mors ab Adam usq; ad Mosēn, & super eos qui nō peccauerūt, in similitudine præuaricationis Adæ: & ita manebāt nihilominus homines mortales et corruptibiles, capaces sor naturę passionō. Nūc uerò uerbo facto homine, & sua faciēte quę carnis sunt

sunt, ultra hæc corpus non tangunt, propter uerbnm quod in eo factum est, sed ab ipso quidem consumpta sunt. De cætero uerò homines nullatenus secundum suas passiones peccatores permanent, & corruptibiles: sed secundum uerbi uirtutem resurgentes, immortales & incorruptibiles semper permanent. Vnde & carne nascente ex Dei genitrice Maria, ipse dicitur esse natus, qui alijs genituram quo sint præstat, ut nostram in semetipsum transferret natiuitatem, uti ne de cætero sicut terra tantum cōstituti, in terram eamus: sed sicut cœlo uerbo coniuncti, in cœlum ab eo perducamur. Ergo sic & reliquas corporis passiones non indecenter in seipsum transtulit, ut non iam sient homines, sed sic ut proprij uerbi æternæ uitæ efficiamur participes. Nec ultra enim secundum priorem natiuitatem in Adam morimur: sed iam natiuitate nostra, & omni carnali infirmitate translatis in Verbo, resurgimus à terra, soluta maledictione peccati, propter eum qui in nobis pro nobis factus est maledictum.

De Spiritu sancto uerò, quòd cum patre & filio Deus uerus sit, æternus, omnipotens, peculiares edidit libros, ueluti ostendimus: ut illum, De æterna substantia filij & spiritus sancti cum Deo, contra Sabellianos. Et catalogum testimoniorum de naturali communione similis essentiæ inter patrem, filium, & spiritum sanctum. Libro de humana natura suscepta de spiritu sancto, sic inquit: Impium est, creatum aut factum esse Dei spiritum affirmare, cùm omnis scriptura, tum uetus tum noua, eum unà cum patre & filio connumeret & glorificet: quoniam eiusdem deitatis est, & eiusdem potentiæ & essentiæ. quemadmodum ipse dicit: Qui credit in me, flumina de uentre illius fluēt aquę uiuæ. hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant qui in ipsum crederēt. sicut & in Ioele sub persona patris loquitur: Effundam de spiritu meo super omnē carnē, & prophetabunt filij uestri, & filiæ uestræ. Ideo Dominus inspirans in ora Apostolorum, dicit: Accipite spiritum sanctum. ut intelligeremus, quòd ex plenitudine deitatis ipsius ipse spiritus existat, qui discipulis tribuitur.

Adijcimus nunc de singulis personis testimonium Athanasij, ad Liberium Romanū: Vnus Deus, immortalis, inuisibilis, intactilis, eo quòd Deus sit spiritus, idemque loco incomprehensibilis: neq; uspiam est regio, ubi non existat. Huius uerbum, immortalis sapientia est, incorruptibilis, inuisibilis, idemq; filius primogenitus, operum socina, principio carens, impalpabilis, cui nullū æta tis aut initium aut finis: per quem omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil. Hic est qui finxit hominem, hic est qui rationem fabricandæ arcæ ostendit, hic est qui pollicitationes Abrahæ fecit: hic est qui descendit ut populum seruaret, qui Mosi legem dedit: hic est Deus Abrahæ, Isaac & Iacob, qui in prophetis locutus est: hic est qui composuit netus & nouum Testamentum, qui in ultimis diebus carnem ex uirgine mortalem assumpsit, cum ipse interim immortalis esset: eandemq; imbecillem, ipse minimè imbecillis: obnoxiam morti, ipse nulli obnoxius: uisibilem, ipse inuisibilis. Illa inquam caro suspensa est in cruce, non ipse: in illa omnes humanas passiōes ut homo sustinuit, nō ipse. ipse enim est Dei uirtus, hoc est Deus, qui infernum expugnauit, & imperiū diaboli demolitus est: qui Deus in descendendo, Deus in ascendēdo, corpus suum à morte excitatum patri repræsentauit, ac uindicauit à morte, sub cuius imperio tenebatur. In filio patrem intelligimus, cùm nnns cum eo sit deitate, potentia, essentia, substantia, gloria, Dei appellatione: & in patre filium quoq; agnoscimus. Hic est, qui ubi assumpserat carnem, IESVS uocatus est, quatenus homo fuit: hoc est, assumpsit hominem in seipso, in quo omnis plenitudo deitatis inhabitat corporaliter. Hunc existimamus non segregatum à patre aut sancto spiritu: neq; tamē ita, ut dicamus patrē descendisse, & in homine fuisse. Ita unus Deus pater omnipotens à nobis creditur: ideoq; fides nostra est in unum Deum patrem omnipotentem, & in filium eius Dominum nostrum, & in spiritum sanctū: eosq; ex unitate una, potentia una, substantia una, essentia una, gloria una, dominatiōe una, regno uno, imagine Trinitatis una, cōsubstantiales esse credimus, p quē omnia facta sunt. Ita quoq; in carnis resurrectionē credimus, hoc est, corpus nostrum secundū sacras scripturas ex corruptibili mortaliq; in incorruptibilitatem & immortalitatē à Deo mutandum esse: Amen. De cęteris partibus doctrinæ, quia ex professo in propugnando & illustrando articulo solo Trinitatis totus fuit, paucissima habet testimonia.

De creatione rectè loquitur ad sentētiam scripturæ Genesis primo, in sermone tertio contra Arianos: Tota, inquit, rerum natura intra sex dies condita est. & primo quidem lux, quod spacium Diem appellauit: secundo autem firmamērum: tertio uerò in unum congregans aquas, aridam exhibuit: quarto solem & lunam fecit, cęterarumq; stellarum chorum: quinto animalia in aquis, & uolucrium in cœlo nationem procreauit: sexto, quadrupedia in terris, deinde hominem fecit, &c.

Angelos creaturas esse sentit, in libro de humanitate Verbi: quæ claritate & gloria inter

inter se differant, sermone tertio contra Arianos: conditos in obsequium & laudem Dei, hominumq; ministeria, libro de Cōmuni essentia patris & filij & spiritus sanct. Oratione quarta contra Arianos sic inquit: Angeli proprium est, Dei mandatis inseruire.

De Angelorum lapsu, rectè sensit: Quosdam scilicet eorum non seruasse suum ordinem, & diabolum è cœlo cecidisse: in Compendio.

De homine, qualis fuerit ante lapsum, qualis item mãserit post lapsum, ac de lapsus simul causa, & humanæ uoluntatis libertate ante lapsum, in libro de Humanitate uerbi: Ad suam ipsius, inquit, imaginem genus humanum Deus effigurauit, dedit q; illi suæ rationis dotem, ut ueluti umbras quasdam ac lineamenta rationis possidētes, rationalesq; effecti, perseuerare possent in beatitudine, uiuentes ueram & reuera sanctorum in paradiso uitam. Animaduertens rursum arbitrium delectumq; hominis utroq; uergere, maturè hanc gratiam, quam ipsis dederat, legis & loci prœsidio communitam uoluit. Introduxit igitur eum in suū ipsius paradisum, edictūq; præscripsit, &c. Ad istum igitur modū Deus hominē fecerat, & in incorruptibilitate perseuerare uolebat. homines autem cōtrà, sprę ta reiectaq; Dei cognitione, excogitatis prauа sua ratione malis, prædenūciatam mortis cōdemnationem acceperunt: neq; iam inde quales conditi erant remansere, sed pro ipsorum rationibus cogitationibusq; corruptelam uitiumq; cōtrahebant, & sub mortis imperio detinebantur, eo quòd præuaricatio mandati illos ad ueterem naturę conditionē retraheret. Et pòst aliquanto: Est enim homo secundum ipsius originationem mortalis, ut qui ex non entibus creatus sit. attamē ob eius cum Deo similitudinem, retudisset suam naturalem corruptionem, incorruptibilisq; permansisset, si eam similitudinē Dei cognitione integrā incolumemq; seruasset, atq; ita incorruptibilis redditus uixisset ut Deus. Siquidem Deus nō solum nos ex nihilo fecit: sed & donum rationis, quo secūdū Deum uiueremus, nobis cōcessit. Homines contrà auersi ab æternis, & ad corruptibilia conuersi, sibi suæ corruptionis, quæ in morte sedem habet, autores fuêre.

Legē nihil prodesse potuisse sine Christo, bene & hoc dixit, oratione secunda contra Arianos: Lex quidem, inquit, per angelos locuta est, sed nihil absoluit, cum opus haberet præsentia Domini. Et: Lex nihil absoluit, sed melioris spei præinstructio fuit.

Per fidem deinde iustificatos patres in ueteri Testamento, exemplis clarè probat, in oratione prima contra Arianos.

De pœnitentia contra Nouatum, rectè docet, in sermone cōtra omnes hæreses: Deum scilicet pœnitētiam agentes nō reijcere. Non audisti, inquit, Nouate, humanissimū Deum per prophetam loquentem: Nolo mortē peccatoris, sed pœnitentiā? Non ut hæc audientes in peccatis permaneamus, sed ut declaretur illius bonitas.

De næuis & opinionibus quæ in libris illis qui falsò, quemadmodū ostēdimus, Athanasio adscripti sunt, suprà diximus. Quarum quædā tam sunt aniles & absurdæ, ut religio meritò sit cuicunq; legenti, Athanasio autori eas attribuere: ut quòd autor sermonis in Euāgelio de passione & cruce Domini, Christū ait in cruce ad cōspectum diaboli, fugam adornantē, & elabi cupientē, uoces imbecillitatis emisisse, Heloi Helol.

Leguntur postremò in libris Athanasij nomine inscriptis, de nōnullis ritibus traditiones: sed quas Athanasij nō esse, certū est. quia in illis libris continentur, quos à doctis censeri, quòd Athanasij nō sint, diximꝰ. ut quòd autor libri de Interpretatione Psalmorū, tradit, qui Psalmi quib. diebus canendi sint. Et q̃ multa de motibus, habito, cultu, uestitu, uictu, ieiunijs, cātionibus, precibus, &c. monachorū & monialiū cōsarcinat autor Exhortationis ad monachos, & libri de Virginitate. Ad Athanasij uitam nunc redimus.

Is qua animi magnitudine & uigilantia in negocijs Ecclesiasticis, cum comes Alexandri in synodum Nicænam uenisset, aduersus hæreticos tum pugnauit: eadem & per omnem uitam, ad extremum usq; halitum, pro doctrinæ integritate & incolumitate digladiari acerrimè nunquam destitit: adeò ut nec unius saltem literæ permutatione, cum ocij inde & tranquillitatis & commoditatis plurimùm ad se redire potuisset, aduersarijs cesserit. Nā quot pugnas sustinuerit, imò quoc mala & persecutiones, ideo quòd pro Homousio homiusion admittere nollet, testantur ipsius libri & historia. Ex Photio suprà retulimus, orationes eius quinq; cōtra Arianos, acietes esse fortissimos & trophæa contra omnes hæreses, maximè uerò Arianā: cū cuius assertorib. & patronis, ut Eusebio, Vrsacio, Valente, Apollinario, Meletianis, Acacio, Patrophilo, Asterio & cæteris, negocij sibi ac certaminō semper fuit plurimū. Nec ipsos qui rerū potirētur ueritus Imperatores est, ut Constantiū & Valentē: sed quòd insanæ hæresis patrocinium agerent, contra eos inuictis armis depugnauit: & furorem Antichristi latè uagantē aut repressit, aut cursum certè eius quantum potuit inhibuit.

Nec suorum tantum temporum quascunque hæreses, aut uicinoū (ut Photini, Marcelli, Miluij, qui coniugium uituperabat: Potentini, qui spiritum sanctum patrem ipsum

aut

aut filium esse adserebat: reliquosq; Pneumatomachos, Ennomianos, & Eudoxianos) cōfutauit, sed superiorum etiam retro temporum: ut Marcionis, contra quem subinde pugnat in libro de æterna substantia filij & spiritus sancti cum Deo: & in oratione prima & quarta contra Arianos: item in decretis synodi Nicænæ, & alibi sæpe.

Pauli Samosateni hæresin conuellit pluri mis in locis: ut in orationibus cōtra Arianos, in oratione Vnū esse Christū, in oratione cōtra gregales Sabellij de æterna substātia filij, &c. in epistola de synodis Arimini & Seleuciæ, Libro de incarnatione uerbi: & in oratione Contra omnes hæreses: in qua & Nouati perstringit delyrium. ut & in enarratione dicti, Quicunq; dixerit uerbum, &c.

Manetis & Manichæorum hæresin confutat aliquoties in orationibus contra Arianos, prima, secunda, tertia, & quarta: item in libro de Assumptione hominis, contra Marcellū: & in tom. 12 ad Antiochenses. Rursus in epistola ad solitariam uitam agentes, & de synodis Arimini & Seleuciæ, de salutari aduentu Christi, in Oratione aduersus omnes hæreses, & in epistola ad Epictetum episcopum Corinthiorum.

Contra Valentinum & Basilidē alibi sparsim disputauit: tum uerò in orationibus contra Arianos, tertia, quarta, & quinta: & in epistola ad Antiochenses.

Contra Sabellium & Patripassianos ex professo agit in libro de æterna substantia filij & spiritus sancti cum Deo, plurimis argumentis. In orationibus item contra Arianos, quarta & quinta, & in decretis synodi Nicænæ: item in epistolis de synodis Arimini & Seleuciæ.

Nec Montani & Cataphrygum hæresin præterit in orationibus contra Arianos, tertia & quarta. Sed & Epiphanius libri tertij tomo secundo, hæresi septuagesimaseptima testatur, Athanasium scripsisse epistolam ad Epictetum Corinthium, occasione hæreseos Dimæritarum, qui nō perfectam Christi incarnationem confitebantur. Iudæorum porrò incredulitatē & blasphemias in Christum confutat prolixè testimonijs prophetarum, in libro de Humanitate uerbi. Contra eosdem & alibi subinde agit, ut in libro de æterna substantia filij, &c. in decretis synodi Nicænæ: & in oratione quarta contra Arianos, ubi Iudæos & Arianos in dubitationibus & quæstionibus de filio Dei congruere & consentire dicit.

Aduersus gentes uerò, duos eius extitisse libros, Hieronymus indicat. Reliqua nobis hodie est oratio prolixa eiusdem contra idola. Nec tacuisse eum ad Ethnicas superstitiones, & paganismum stultissimū Iuliani, exilium eius & Imperatoris minæ indicant, ut postea dicemus.

Venerat autem adolescens cum Alexādro episcopo sene, cuius tum diaconus fuit, ad Nicænam synodum, in qua & consilijs episcopū suum plurimùm iuuit, & pro dogmatis Apostolicis (ut Theodoretus ait libro primo, capite uigesimoquinto) nullum ibi certamen recusauit. Hæreticorum uerò dolos & fallacias præ cæteris ingeniosissimè dete-xit, quod in eo studium, & dexteritatem etiam, Nazianzenus commendat, in oratione funebri in eundem. In synodo deinde Eusebianorum apud Tyrum, contra sese collecta, quàm pudefecerit aduersarios suos, confusis omnibus exquisitissimis contra se calumnijs & machinationibus, ipsius Synodi acta, quæ suo loco recensuimus, loquuntur.

Interfuit & Sardicensi synodo, suaq; præsentia fugauit omnes Eusebianos: quibus ultrò fugientibus, in communionem ipse receptus est, excusatione eius de falso ab Eusebianis maleuolis intentatis calumnijs admissa: atq; innocētia sua ab omnibus episcopis, quorum multi etiam ante eam synodū innocentiæ suæ subscripserunt, confirmata. Testatur ipse in Apologia secūda, & Iulius episcopus Romanus in epistola sua, quam ibidem Athanasius recitat.

Vsi deinde sunt eius familiaritate multi præcipui ac magni uiri: ac præter Imperatores ipsos, Constantinum Magnum, Constantinum iuniorem, Constantem & Iouinianū, à quo in summo precio habitus est, ut postea dicemus, episcopi etiā celeberrimi Occidentales: ut Maximus Treuirensium episcopus, à quo exulans sub Constantio benignè susceptus est, quemadmodum Hieronymus testatur in Chronico: & Romani episcopi, Marcus, Iulius ac Liberius, sicut ipsorū epistolæ libris Athanasij insertæ probant. Maximè autem charus fuit Antonio, eius temporis clarissimo ac pręcipua autoritate monacho, qui & episcopatum eius Alexandro mortuo cōfirmauit, atq; aduersarios eius omnes auersatus est: uti Sozomenus refert libro secundo, capite decimotertio. Ac fortassis morū ac uitæ similitudo, ut fit, duos illos sanctos ac religiosos uiros arctius coniunxit. Nā & Athanasium cælibem uixisse, historię de uita sua, quæ uxoris nusquam meminerūt, testantur. Fuit & inter eum ac Basilium Magnum coniuncta familiaritas. extant enim aliquot Basilij ad eum epistolæ.

Nunc qui casus, quæ fortunæ fluctuationes, sanctissimum illud Ecclesiæ lumen per omnem uitam uersarint, quot insidiæ, odia, persecutiones, quarum similes nullus unquam pòst hominum memoriā Ecclesiæ doctor

doctor expertus est, exercuerint, breuiter cō
memoramus.

Cum resipiscentiæ libellum Arius Impe-
ratori Constantino exhibuisset, eiq; persua-
sisset dato iureiurãdo, se nihil noui aut diuer
si ab orthodoxis de doctrina sentire, Alexan
driam redire iussus est. Quò cum uenit, ab
Athanasio admissus non est. Qui ingenti ani
mi fiducia Imperatori rescripsit, nullã debe-
re esse cōmunionẽ Ecclesiæ catholicę cũ hę-
resi: nec posse denuò recipi eos, qui fidem se-
mel reprobassent, & anathemate mulctati es
sent. Athanasius apologia secunda: Socrates
lib. 1, cap. uigesimoseptimo. Indignatus igi
tur negligi autoritatem suam Imperator, A-
thanasio ad hunc modũ rescripsit: Cum uo-
luntatis meæ noticiam habeas, omnibus ad
Ecclesiam accedere uolentibus, liberum pręe
be accessum. Si nanq; cognouero, quòd ali-
quos eorum qui Ecclesiæ student, prohibue
ris, aut ab accessu Ecclesiæ excluseris, mittã
e uestigiò qui te meo iussu deponat, ac locũ
tuum transferat. Socrates ibidem. Hanc
Imperatoris indignationem, occasionem fo
re rati Arij patroni Eusebiani (qui statim po
steaquam episcopatum sortitus esset Atha-
nasius, machinationes calumniosãs in eum,
quòd negocia per eum sua non processura
animaduertissent, moliri cœperant) per
quam & è medio tolli Athanasius, & promo
ueri ac dissipari facilius hæresis eorum pos-
set, falsis eum apud Imperatorem accusatio-
nibus detulerunt: Eusebius nimirum factio
nis suę antesignanus, episcopus Nicomedię,
Maris Chalcedoniæ, Vrsacius Singidonæ su
perioris Pannonię, & Valẽs Mursorum Pan-
noniæ, homines qui ab ultimis illis finibus
(quemadmodum in epistola synodi Alexan
drinæ habetur apud Athanasium, Apologia
secunda) in Athanasij perniciem uenerant:
Theogonius Nicæensis, & Theodorus He-
racliæ, episcopi. Sed frustrati sua tum spe, tũ
instituto illi sunt. Etenim accusationes fal-
sas in Athanasium esse Imperator & ex alijs,
& ex Athanasio ipso, quem ad causam suam
dicendam Nicomediam, (seu, ut Theodori-
tus ait, Constãtinopolim) ad se euocauerat,
cognouit: & Athanasium cum honore Ale-
driam remisit, ut ibidẽ Socrates indicat, in-
structum literis, quæ sic habent.

¶ Non potuit improbitas istorum, credite
mihi fratres, non potuit nocere episcopo ue-
stro. Nihil aliud studuêre, quàm ut nostris
temporibus consumptis, nullum haberent
in uita pœnitentiæ spaciũ. Quare uobis ipsis
auxilio sitis moneo, uestrum amorificũ stu-
diũ urgete, omnibus uiribus exagitate eos
qui cupiunt abolere gratiam concordiæ ue-
stræ: & respicientes ad Deum, mutuo amore
uos complectemini. Ego uestrum episcopũ
Athanasiũ libenter uidi, sicq; sum allocutus,
ut quem uirum Dei esse crederem. Theodo-
retus lib. 1, cap. 26.

Hac igitur uia, cum quod in Athanasium
constituissent Eusebiani (quibus & Meletia
ni, ut Theodoretus ait, se coniunxerant) nō
successisset, nouas in Athanasium calumni-
as, de Ischyra scilicet in Mareote pulsato, de
Arsenio interfecto, brachioq; eius resecto
commenti sunt. Propter quos, cum syno-
dum Tyri conuocari Imperator præcepis-
set, innocentem se ibi iterum, calumniatori-
bus suis summa cum turpitudine confu-
sis, Athanasius probauit: tametsi postea,
cum ad Imperatorem sese recepisset, falso ab
ea synodo damnatus & depositus sit.

Quam iniuriam Athanasio factam Impe-
rator molestè ferens, ad episcopos eos qui
Athanasium deposuerant, in hunc modum
scripsit.

¶ Victor Constãtinus Magnus, Augustus,
Episcopis Tyri congregatis. Ego ignoro
quid sibi uelint ista, quæ à uestra synodo per
tumultum & tempestatem iudicata sunt.
Mihi sanè uidetur, nescio quo pacto, ueritas
per immodestiam opprimi, dum per uestrã
contentionem, quam inuictam cupitis, ea
quæ Deo placent, non consideratis. Sed erit
diuinæ prouidentiæ officium, & explorare
scelera istius contentiositatis, & explorata
dissipare: uobisq; clarè ostendere, quantam
in uestro congressu ueritatis curam habueri
tis, & an uestra iudicia citra gratiam & o-
dium calculum suum prompserint. Quo-
circa festinanter ad meam pietatem accurri-
te, ut rerum istarũ excussam, exactamq; fidẽ
coram me in præsentia ipsi præsentes doceа-
tis. Quare autem ista scribere uoluerim, &
quapropter uos literis meis accersendos pu-
tauerim, ex sequentibus cognoscetis. In-
gredienti mihi cognominẽ & fœlicẽ patriam
meã Constantinopolim (erã autẽ in equo)
subitò Athanasius episcopus in media uia,
cũ nōnullis alijs quos circum se habebat, ita
inexpectatus occurrit, ut non leuẽ mihi cau-
sam admirationis præberet. Testis mihi
Deus, omniũ speculator, me, quisquis esset,
primo aspectu agnoscere nequiuisse: nisi no
strorũ quidã, quis'nã ille & quam'nã iniuriã
passus esset, iã antea auditã, ut fieri solet, mi-
hi indicassent. Ego igitur per illud tem-
poris, uerba cum illo non habui, neque col
loquium miscui. Quum autem ille se au-
diri postularet, & hoc recusarẽ, & propemo-
dum eũ summoueri iuberẽ: magna libertate
nihil aliud postulauit, quàm ut uos huc euo
cari iuberem, quo uobis præsentibus, quæ
per uim passus esset, conqueri posset. quod
quum mihi æquum, & temporibus meis cō
gruum uideretur, scripto uobis denunciatũ
uolui,

uolui, ut quotquot synodum Tyri absoluistis, sine omni tergiuersatione ad prætorium nostræ clementiæ cõueniatis, re ipsa, quantum sinceritatis integritatisq́; sit in uestris sententijs, corã me ipso, sincero famulo Dei (quod ne ipsi quidem abnegaueritis) declaraturi. Certè per meum erga Deum cultum, obseruantiamq́; ubiq; iam terrarum pax est: & à barbaris ipsis nomen Dei sinceriter benedicitur, qui hactenus ueritatẽ ignorabant. Nihil dubij autẽ est, eum qui ueritatẽ ignorat, etiam Deum ignorare. Sed tamen, ut antea dixi, barbari per me, sincerum Dei famulum, Deum agnouerũt, & iam metuere didicerunt: ideo quòd illũ mihi protectorẽ esse, meiq́; curam gerere, re ipsa experti sint: atq; ita in nostris rebus Deum agnitũ, nostri formidine barbari uereantur. Nos cõtrà, quę mysteria clemẽtiæ eius ostentare & præferre uidemur (non enim dixerim tueri) nos inquam nihil facimus, nisi ea quæ ad discordiã & odium pertinent, & (ut semel dicam) quę ad humani generis perniciẽ referũtur. Quapropter uos meo prętorio sistite, quemadmodum dixi, & festinare huc q̃ celerrimè: certique sitis, me omni ope studioq́; annisurũ, ut ea quæ sunt legis Dei q̃ maximè inoffensa illabefactaq́; seruentur, quibus nullũ nec probrũ nec infamia allini possit: profligatis scilicet & cõtritis semel inimicis legis, q sub specie sancti nominis, multiplices & diuersas blasphemias adferunt. Athanasi⁹ Apologia 2.

Quibus literis perturbata Eusebij factio, ad Imperatorẽ quidem uenit: sed prioribus Athanasij accusationib. dissimulatis, nouo eum Imperatori crimine suspectum faciunt, quasi minatus scilicet fuisset, impediturum se, ne frumentũ quod deuehi ex Alexandria Constantinopolim cõsueuisset, posthac mitteretur. Quę calumnia tantum apud Imperatorem, cui pietas tamen et probitas Athanasij antea satis perspecta fuerat, ualuit, ut indignatus in Gallias eum relegarit, omisso iudicio, & inaudita causa: sicut ipse ait Athanasius apologia secunda: Socrates libro primo, capite trigesimoquinto: Theodoretus libro primo, capite trigesimo.

Epiphanius libri secundi tomo secundo, hęresi sexagesimaoctaua, hanc fuisse exilij eius causam scripsit: Athanasium scilicet, cum synodus apud Tyrũ haberetur, animaduersis aduersariorũ suorum in sese machinationibus, noctu ad Constantinũ abijsse, eiq́; causam suam & innocentiã exposuisse. cui uerò dum fidẽ habere Imperator, altera parte absente, dubitarit, Athanasius durius responderit: Iudicabit Dominus inter me & te, quoniam etiam tu consentis calumniatorib. modestiæ meę. Ob eam igitur uocẽ indignatũ Imperatorẽ, deportari Athanasium iussisse.

Videtur autem ann⁹ fuisse Constantini trigesimus, Christi uerò (iuxta Hieronymum) trecentesimus trigesimusnonus, cum exulatum ad Treuirẽsium ciuitatem Galliæ Athanasius profectus est: ubi eum exulasse biennium supra menses quatuor, Socrates lib. 1. cap. 35. & Theodoret. lib. 2. cap. 2. tradiderũt.

Addit Sozomenus libro secũdo, capite trigesimoprimo, intercessisse pro Athanasio exulante crebris supplicationibus populum Alexandrinum, ipsum etiam Antonium monachum, & uirgines castitatem professas: sed restitutionẽ eius Imperatore uiuo nunquã impetrasse. Decreuisse tamẽ Constantinum, dum adhuc in uiuis esset, Athanasium reuocare: sed morte præuentum, Constantino filio id negotij commisisse, à quo & reuocatus Athanasius, ac remissus Alexãdriam est cum literis Imperatoris, quæ sic habent. Socrates lib. secundo, cap. sexto: Theodoretus lib. secundo, capite secundo: Sozomenus libro tertio, capite secundo.

Constantinus Cæsar populo catholicæ Ecclesiæ Alexandrinæ.

¶ Neq; uestram sacram mentem latêre arbitror, ideo Athanasium adorandæ legis interpretẽ in Gallias missum esse, ne quo tempore sanguinolentorũ hostium feritas sacro eius capiti quàm maximè immineret: implicitusq́; malorum collimitio aliquid intolerandum, & cui remediũ nullum esset, pateretur. Ad hanc igitur feritatem eludẽdam, tot faucib. inhiantium subtractus, ut sub me ageret, iussus est: atq; ita in hac urbe cõmoratus est, ut omnibus rebus necessarijs abundaret. tametsi eius reuerenda uirtus diuina ope fretus, onera asperioris fortunæ nilipenderet. Iam quum in primis uestrę in Deum pietati suisq́; sedibus hunc episcopũ Dominus noster & pater Constãtinus restituere uellet, & humana sorte præuentus, antequam hoc uotum impleret, requieuit: ego mihi cõuenire puto, ut suscepta nolũtate sacrę memorię Imperatoris idipsum adimpleã, quod ille nõ potuit. Quum igitur Athanasi⁹ ad uestrũ conspectũ penetrauerit, tum demũ intelligetis, quantæ apud nos reuerẽtiæ fuerit. Neq; id mirum uideri debet, si quid huiusmodi in eius gratiam fecerim. Ad hoc enim faciendũ meam mentem & uestri desiderij imago, & species tanti uiri instigauit. Diuina prouidentia uos seruet, dilecti fratres. Datum Treuiris, decimoquinto Calendas Iulias. Reuocatus est autem Athanasi⁹ anno, ut uidetur, septimo Imperij Constantij, cum fratribus Constãtino & Constante: anno uerò Domini trecentesimo quadragesimoprimo.

Atque hæc igitur Athanasij fortuna fuit, Constantino imperãte: tolerabilis quidem, si cum illis malis quæ sub Constãtio perpessus

ſus eſt, conferatut. De quibus ipſe ad orthodoxos ſcribens, ſic inquit: Mala quæ paſsi ſumus, & intolerãda ſunt, & coudignè enarrari nequeũt. Itẽ: Acerbitates perſecutionũ uobis illatæ ita præponderãt, ut exigua uideatur Leuitæ (quim & iniuriã in uxore patiebatur) calamitas, præ illis quæ nunc aduerſus Eccleſiã deſignata ſuut: uel potius nunq̃ quicquã tale auditũ eſt in orbe terrarũ, neq; quiſquã unquam iſtiuſmodi mala expertus eſt. In quã ſententiam & Ruffinus ait lib. ptimo, cap. decimoquarto: In Athanaſij perſecutiones uniuerſum coniuratum orbem, & cõmotos fuiſſe principes terræ: gentes etiam, regna, exercitus coijſſe aduerſus eum.

Cum enim literis & autoritate Imperatoris iunioris Conſtantini fretus Alexandriã redijſſet, aciem continuò in eum ſtruxit Arianorũ quotquot ibi erant uniuerſa colluuies. Ortæ ſimul ſunt ſeditiones & tumultus, ex quibus occaſionem Euſebij factio arripuit, & Athanaſium apud Conſtantiũ accuſauit, quòd in Eccleſiã ſine conſenſu & decreto cõmunis epiſcoporum concilij temerè inuaſiſſet, ac tumultus ingentes concitaſſet, non per Aegyptum ſolùm omnem, uerùm etiam per Palæſtinam, Phœnicen, aliasq; gentes finitimas. Quibus delationibus expugnato leuiſsimo Imperatoris animo effecêre, ut Eccleſia Alexãdrina Athanaſius tũ exactus ſit, p milites armatos, quorũ quinq; millia Syrianus dux Alexandriã adduxerat. Sed ex quorum inſidijs elapſus, miraculoſo Dei beneficio, militibus non attendentibus, in medio pſallentium, eſt. Socrates lib. 2, cap. undecimo: Theodoretus lib. ſecundo, cap. quarto.

Ita igitur Romam Athanaſius confugit, quo tempore epiſcopatũ ibi tenebat Iulius: cui Euſebiani calumnias in Athanaſium ſtructas, omnes perſcripſerant, iudicium eius de utraq; parte, & ſynodum expetentes. Diem igitur Iulius & Euſebianis & Athanaſio dixit. Qui cupidiſsimè adfuit, atque annum integrum cum ſemeſtri aduerſarios ſuos fruſtra expectauit: quemadmodum Iulius ipſe indicat in epiſtola ſua, cuius exemplum recitat Athanaſius Apologia ſecunda.

Narrant Ruffinus lib. 1. cap. 18 & 19, & Sozomenus libro 4, caplte 10: profugum eius exilij tempore Athanaſium toto fuiſſe orbe, nec in ullo alio abditiſsimo loco tutò deliteſcere potuiſſe: cum ad eum inqnirendũ Conſtantius Tribunos, præpoſitos, comires & exercitus totos miſiſſet, præmijs exploratoribus propoſitis, ſi quis uiuum maximè, ſin id minus, caput certè eius attuliſſet. Latuiſſe tum igitur Athanaſium in puteo aquam nou habente, in quo ſolem nunquam aſpicere poſſet, ſex continuis annis: indicatum uerò tandem ab ancilla, muneribus ab exploratoribus illecta: Dominiq; ſpiritu admonitũ latebras mutaſſe. Inde cum tuti ſibi nihil in Conſtantij regno eſſe expertus eſſet, in partes Couſtantis in Occidentẽ receſsiſſe: à quo honorificè ſuſceptus ſit. Addit Theodoretus libro ſecundo, capite quarto, eum multis tũ lachrymis, de iniurijs & calumnijs Arianorũ, ac bello impiè ab illa factione contra fidẽ Apoſtolicã ſuſcepto, cõqueſtũ fuiſſe. ac ſubinde pio Imperatori patris pietatem in cogenda ſynodo, & confirmandis illis quę à patribus fuiſſent conſtituta, in mentẽ reuocaſſe: obteſtatũ etiã eſſe ſuſpirijs multis ac lachrymis, ut paternæ pietatis ac religionis æmulus, Eccleſiæ negotium ſuſciperet. Ita igitur Conſtautem permotum, ad fratrem ſcripſiſſe, qui ſynodum uniuerſalem tam Orientalium quàm Occidentalium epiſcoporum Sardicæ continuò indixerit: ad quã & Athanaſius uenerit, atq; innocentiam ſuam omnibus teſtatam fecerit, & in communiouem receptus ſit. Theodoretus lib. 2, cap. 8. Iulius Romanus in epiſtola ſua apud Athanaſium, Apologia ſecunda.

Cum uerò necdum Conſtantius Arianis gratificatus adduci facilè poſſet, ut Athanaſium innocentem declaratum reſtitueret: Conſtans minitabundus ſcripſit, occupaturum ſe, niſi ab eo Athanaſius reſtitueretur, Alexandriam, Athanaſiumq; ouibus paſtorem ſuum anxiè deſiderãtibus redditurum. Theodoretus ibidem. Sozom. lib. 3, cap. 20 ait, Conſtantem bellum apertè Conſtantio, niſi redeundi Athanaſio ad ſuos poteſtatem liberam faceret, denunciaſſe. Quanquã autoritate epiſcoporum trecentorum quadraginta quatuor, qui pro Athanaſio cùm antè, tũ in ipſa ſynodo ſubſcripſerant, adductũ Conſtantium, ſe reuocaſſe, ſcribit Athanaſius ipſe in Apologia ſecunda.

Literæ Conſtantis ad Conſtantium fratrem.

¶Sunt hic apud me Athanaſius & Paulus. Audiendo cognoui, quòd pietatis ſint gratia profligati. Itaque ſi promiſeris, quòd ſuas illis uelis reſtituere ſedes, & rependere illis qui eos præter rationem adobruerunt, mittam uiros ad te. Si uerò iſta ad hunc modum facere renueris, ſcias quòd ego ipſe illò uenturus, & eis te quoque inuito ſedes ſuas ſum redditurus.

Conſtanrius igitur re communicata cum Orientalibus epiſcopis, qui reſtitutiouem potius Athanaſij admittendam, quàm bellũ inteſtinum cum fratre ſuſcipiendum, in medium conſulebant: Athanaſiũ per literas ad ſe uocat, ac cum honore Alexaudriam remiſit. Literarum exempla recitat Athanaſius Apologia ſecunda: & Socrates lib. 2, capite uigeſimotertio.

Epistola prima Constantij ad Athanasium.

¶ Constantius, Victor, Augustus, Athanasio. Diu te iactari, uexariq; immanibus undarum procellis, nostræ clementiæ humanitas non permisit: nudatũ siquidem paternis penatibus, bonisq; suis spoliatũ, & in auijs feralibusq; locis errabundũ, nostra indefatigabilis pietas nõ deseruit. Nã-tametsi iampridẽ supersedi mentis meæ propositum ad te scribere, eo quòd te ultro aduenturũ expectarẽ, & postulaturum malorũ tuorũ remedium: tamen quia fortasse uoluntatẽ propositi tui metus impediuit, ideo literas munificentiæ nostræ plenissimas ad tuam constantiã misimus, ut securiter cõspectui nostro quàm primùm tuam præsentiam offeras, ut uoti particeps, nostramq; humanitatẽ expertus, tuis restituaris. hac enim de causa Dominum meum & fratrem Constantem Victorem Augustum, pro te adhortationibus conueni, ut tibi ueniendi facultatem daret, quo utriusq; nutu patriæ restituaris, & hoc pro pignore nostræ gratiæ habeas.

Epistola secunda.

¶ Etsi superioribus literis significauimus, ut securiter ad nostrũ comitatum accederes, eo quòd maximè cupiamus te ad tuos remittere: tamen etiam nunc has literas ad tuã soliditatem misimus, quibus adhortamur, ut sine omni diffidentia aut metu, publica uehicula inscendas, & properes ad nos, ut quæ concupiscis, assequâre.

Epistola tertia.

¶ Cum Edessæ commoraremur, præsentibus tuis presbyteris, placuit, ut misso ad te presbytero, festinares ad nostrũ comitatũ uenire: ut ubi nostrum uidisses conspectum, statim in Alexãdriã transites. Sed quia plurimũ temporis intercessit, ex quo literis nostris acceptis nõ uenisti: ideo te nũc denuò admonitũ uolumus, ut uel nunc saltẽ quàm celerrimè ad nos te conferas, quò & tu ita patriæ tuæ restituaris, & nos tuis precibus frui possimus. Ad pleniorẽ aũt cognitionẽ, Achitan diaconum ad te misimus: ex quo discere licebit & mentis nostræ uoluntatem, & te assequi posse ea quæ uotis optas.

Tertiam hanc epistolam cùm Aquileiæ, ubi tũ egerat, Athanasius accepisset, Romã, prius quàm in Orientem proficisceretur, se contulit: ibiq; à Iulio literis gratulatorijs ad plebem Alexandrinam acceptis, in Orientẽ ad Imperatorem abijt, à quo amicè susceptus Constantinopoli, cum literis Alexandriam missus est. Socrates lib. 2, capite uigesimotertio: Athanasius apologia secunda.

Exemplum epistolarum Constantij pro Athanasio.

Victor Constantius Maximus Augustus, Episcopis & presbyteris catholicæ Ecclesiæ.

¶ Non est derelictus à Dei gratia reuerendissimus Athanasius, tametsi ad breue tempus humanæ probationi subiectus fuerit. Iustum enim debitumque iam ab omnia ferente & sustinente Prouidentia calculum retulit, eo quòd & uoluntate Optimi, & iudicio nostro patriam et Ecclesiam, quã antea diuino nutu possedit, recipiat: ad quem congruentia etiam à nostra humanitate perferri oportet, adeò ut omnia quæ antea cõtra eos qui cum eo communionem celebrarunt, decreta fuẽre, obliuioni tradi uelim, omnisque deinceps suspicio contrà aboleatur: et immunitas, quã olim habuẽre ipsius clerici, firma illis & rata (prout decet) conseruetur. Quin & hoc quoq; eius gratiæ adijci æquum arbitrati sumus, ut apud uniuersos sacri ordinis uiros promulgetur, cunctis qui Athanasio adhæsere, datam esse securitatem, siue episcopi siue clerici sint. Abundè enim argumenti est, unumquemq; eorum probi animi esse, uel eo solo, quòd Athanasio consociati fuẽre. Quicunq; enim meliori & iudicio & factione huius communionem elegerũt, hos omnes iussimus ad exemplar superioris Prouidentiæ, & secundum nostram uoluntatem, ut gratia ab optimo Deo tributa securiter perfruantur. Deus uos seruet.

EPISTOLA SECUNDA.

Victor Constantius Maximus Augustus, populo Alexandriæ catholicæ Ecclesiæ.

¶ Cum ante oculos habeamus uestram in omnibus disciplinam, & nequaquã inscij simus, uos iampridem episcopali prouidentia destitutos: decreuimus Athanasiũ episcopũ, uirũ apud omnes rectitudine morumq; ꝓbitate clarũ, ad uos remittere. Hũc igitur, si lubenter & decenter receperitis, eumq; uestris precibus opitulatorẽ adhibueritis, concordiã & uobis decorã, & nobis gratissimã simul, & pacem perpetuam Ecclesiæ legem: conseruabitis. Absurdum enim, discordiam aut seditionem inter uos agitari, & alienum hoc ipsum est à nostrorum temporum integritate. Volumus igitur & hoc uitium prorsus à uobis abesse: & uos in uestris precibus perpetim illo, ut dixi, ꝑfide & opitulatore apud Deũ uti, & in eo studio solito more perseuerare, ut tali ꝓposito, uestro omniũ ore celebrato, gentiles, q etiãnũ idolorũ erroribus inhærent, ad sacræ religionis cognitionẽ ꝓmptissimè decurrant. Quapropter denuò uos admonem⁹, ut superiorib. dictis acquiescentes, episcopũ suffragio Optimi, & nostra uoluntate huc remissu, libẽter suscipiatis: eũq; ab animis sententijsq; uestris indiuulsibilẽ putetis,

putetis. id enim uos decet, & nostræ mansuetudini congruum est. Ad omnem siquidem conturbationis & seditionis materiam extirpandã, qua cupidi malorum libenter utuntur, nostris apud uos iudicib. per literas iniunximus, ut quotquot seditiosos inuenerint, pœnis supplicijsq; legũ coërceant. Omnia igitur ista præ oculis habentes, & nostrã cum optimo Deo coniunctam sententiã, curamq; uestrã simul & concordiæ, pœnamq; in immodestos constitutam, congrua decentiaq; sactæ religionis legibus seruantes, prędictũ Athanasium cum omni reuerentia & honore colite: uestrasq; preces cũ eo, & pro uestra & pro cuiusq; uitæ sanctitate, ad omnium parentem Deum offerte.

EPISTOLA TERTIA.

Victor Constantius Augustus Nestorio, & eadem forma Augustamnicæ Thebaidis & Aphricæ præfectis.

¶ Si quid unquã ad noxã cõtumeliam'ue eorũ qui Athanasio communicauerunt, decretum inuenitur, id omnino deleri uolumus. Nam & officium quod antea habuerunt eius clerici, iterum eosdem habere uolumus. Hoc enim decretum obseruari iubemus, ut restituto Athanasio suę Ecclesiæ, cõmunicatores illius idem habeant officium, quod antea possederunt: quo & ipsi se gaudeant prorsus restitutos esse.

Scribit pterea Athanasius in epistola ad solitariam uitam agentes, Constantium dato iuramento sibi pollicitum fuisse, se nullas in eum deinceps calumnias admissurũ esse. Sed quanti tum iuramenti religionem, tum Athanasium, adde etiam pietatem fecerit, sequens narratio declarabit.

Athanasius igitur hoc modo ex Imperatoris mandato Alexandriam deducitur: & per Syriam transiens, episcopos eius regionis simul & Palæstinę cõuenit. qui synodo coacta Hierosolymis, cum suis eum recipiunt: ac literas initæ cum Athanasio societatis testes, ad Ecclesiam Alexandrinam atq; episcopos Africæ & Aegypti mittunt, quarum exemplum recitat Athanasius in Apologia secunda. Ita reuersus Alexandriam Athanasius, à populo ingenti cum gaudio, & publica quadam festiuitate exceptus est, ac ueluti triumpho quodam: in cuius descriptione longus est Nazianzenus, in oratione funebri in Athanasium. Facta est autem hæc Athanasij restitutio, anno (iuxta Hieronymũ) imperij Constantij octauo, Christi uerò trecentesimo quadragesimooctauo.

Obtinuit tum Ecclesiam suã Athanasius per quinquennium, ut uidetur, ad mortem usq; Cõstantis: qui à Magnentio tyrãno interfectus est anno Imperij sui decimotertio, Christi trecentesimo quinquagesimotertio. Cuius morte Constantius audacior factus, omnia quæ prius de Athanasio & orthodoxis statuerat, reuocauit, atque animũ & sententiam suam omnem mutauit: quemadmodum in epistola ad solitariam uitam agentes Athanasius indicat. Accesserunt Eusebiani improbi magistri, ad pessimam applicantes, æstuantem impietate Imperatoris animum, partẽ. Ab illis enim exacerbatus, nec iurisiurandi sui, nec literarum memor, Athanasium nõ exigi modò Alexandria, uerumetiã iugulari præcepit: ac multos episcopos, quòd cõtra eũ subscribere noluissent, in exilium eiecit. Quin & ipse accusatorẽ se esse Athanasij publicè pronunciauit, ac in eũ moliri cõcessit, quicquid Arianorũ cuiq; pessimo libuisset. Et Senatui populoq; Alexãdrino scripsit iuuentutẽ solicitans, ut omnes simul in unũ coacti, Athanasiũ persequerentur, aut scirẽt ipsos sibi infestos haberi. Mox Alexandriam Heraclium Comitẽ misit, qui ueritus nõ est publicè & magna uoce dicere, Imperatorem mandare, ut Athanasius repudiaretur, & Arianis Ecclesiæ redderentur. Secuta nõ multo pòst impressio est in templũ, in quo mulierculæ precibus uacantes, lapidibus & fustibus cæsę: sacræ uerò uirgines, post contumelias & illusiones, pedibus calcatæ sunt. A qua atrocitate nihil postea diuersum fecit, imò & atrociora cõmisit, monstrũ illud (ut Nazianzenus ait) Cappadocense Georgius, in Athanasij locũ tyrãnicè ab Imperatore & Arianis substitutus. Athanasius in apologia de fuga sua, & in epistola ad solitariã uitam agentes: Theodoretus libro secundo, capite decimotertio. Respexit ad eam Athanasij & Ecclesiæ persecutionem Hilarius contra Constantium, ubi: Breuius, inquit, aduersum Persam, quàm aduersum Alexandriam certatum est. Mutati præfecti, electi duces, corrupti populi, conuocatæ legiones, ne ab Athanasio Christus prædicaretur.

Pulsus igitur ab Ecclesia sua Athanasius tum iterũ est, anno quarto (ut Socrates refert lib. secundo, capite uigesimosexto) post synodũ Sardicensem. Exulasse aũt decennium integrum uidetur, usq; ad Iuliani imperiũ: sub quo reuocatus Alexãdriam redijt, anno Domini trecentesimo sexagesimoquinto, secundum Hieronymum. Sozom. lib. 5, cap. 6, per id tempus Alexandriæ apud sacrã quandam uirginem delituisse Athanasiũ retulit: nunciata igitur Cõstantij morte, in templo Alexandriæ noctu subitò ac pręter omnium expectationẽ cõparuisse, & magno gaudio receptum esse. Quod etiam postea Iulianus, cum egredi eum Alexandria iussisset, criminis nomine obiecit: ut qui à superiorib. Imperatoribus exilio damnatus, sine permissu sedẽ suã recepisset. Sozom. lib. eodẽ, cap. 15.

Siue igitur reuocatus Athanasius à Iuliano, Alexandriã, siue per se redijt. Non multo pòst, urgentibus magis, philosophis, aruspicibus, auguribusq;, ac clamitantibus nihil suis artibus successurum, nisi prius Athanasius, uelut obstaculum istorum omnium quæ conarentur, sublatus esset: non pelli solùm, sed & tolli penitus à Iuliano iussus est. Cum naui iam discessurus Alexandria, mœsto & flenti sese circumstanti populo dixit: Nolite ô filij conturbari, quia nubecula est, & citò pertransit: breue, sine dubio, Iuliani imperium futurum augurans. Interea ipse naui per Nilum (Thebaidem enim regionem petere constituerat) iter ingreditur. Comes uerò ab Imperatore in hoc missus, ut naui eum insequeretur, cognito itinere Athanasij, instanter eum sequitur. Certior igitur fit, appellens ad quendam locum Athanasius, insequi se ac propè adesse percussorem suum. Terrētur socij à quibus deducebatur, & ad fugam celeriter in eremum arripiendā hortantur. Quibus Athanasius: Quid turbamini, inquit, filij? Quin in occursum eamus percussori nostro, ut intelligat, quia longè maior est qui nos defendit, quàm qui persequitur. Ita conuersa nauicula, obuiam redit sese insequenti Comiti. Qui cum nihil minus suspicaretur, quàm Athanasij esse, in conspectum obuiam sibi procedentem nauiculam: nec tam stultum fore Athanasium, ut cum periculo obuium sese illi offerret, à quo ad pœnas quæreretur: eos qui in Athanasij naui erant, tanquam prætereuntes fortè interrogāri iubet, an neaudissent ubi esset Athanasius? Respondent illi: Modò se uidisse eum nō longè euntē. Insequitur igitur celerrimo illo itinere, sed frustra. Athanasi⁹ enim itinere retrogrado Alexandriam Dei munitus præsidio salu⁹ redit, ibiq; tutò delitescit, donec finē persecutio, Iuliano è medio sublato, accepit. Ruffinus lib. primo, cap. trigesimotertio & trigesimoquarto: Socrates libro tertio, capite decimotertio, decimoquarto: Sozomenus lib. 4. cap. 5. 10. & 15.

Posteaquam uerò etiam Iulianus impietatis suæ pœnas dedisset, & in regnum Iouinianus successisset, anno Domini trecentesimo sexagesimoseptimo: Athanasius honorificis & officiosissimis literis requisitus ab optimo Imperatore est. Is enim admiratus pietatem, uirtutem, prudentiam, & uitæ integritatem eius, in magno eum habuit precio. Quanquā neq; tum obtrectatorib. Athanasius caruit. Lucius etiam Euzoianorū quidam presbyter, studiosè eum apud Imperatorem detulit, quasi perpetuò accusatum, & ab Imperatoribus præcedētibus exilijs cōdemnatum: sed quē Iouinianus à se iratus, ut susurronem, & laudandæ pietatis Athanasij obtrectatorem, à se repulit. Ruffinus libro secundo, cap. primo: Sozomenus libro sexto, capite quinto.

Athanasium uerò de fidei ratione, & Ecclesijs instituendis consuluit. Et habetur inter Athanasij scripta, ad Imperatorem eum missa de fide epistola. Cuius rei etiā Nazianzenus, & Epiphanius libri secundi tomo secundo, hæresi sexagesimaoctaua, meminerunt. Socrates libro secundo, capite primo: Theodoretus libro quarto, capite secundo. Sozomenus lib. sexto, capite quinto ait, Athanasium ab Imperatore accersitum, cotàm de religionis causa Antiochiç quædam contulisse. Ac fuisset sanè periculis suis omnibus & miserijs tum perfunctus Athanasius, habuisset bene & Ecclesia uniuersa: nisi salutarem principem uix ostensum, Deus tam celeriter è medio uocasset. Post octo etenim Imperij sui menses, diē in Cilicia obijt. Cui successores lecti Valētinianus & Valēs sunt. Valens uerò Arianorū parti fauens, cum Episcopos plurimos grauiter affligeret, in Athanasium tamē, uelut diuina quadam prohibitus uirtute, nihil ausus est committere. Atq; ita factum est, ut metu multitudinis Athanasio adhærentis, nō Alexandrinç solum Ecclesiæ, sed & toti Ægypto pepercerit. Nisi quòd turbas alicubi in Athanasij perniciem dederunt præfecti: quorum edictum Athanasius metuens, ne ex eo uulgus turbas moueret, ultro se abscondit, ac totos quatuor menses in paterno latuit monumento. Seditioneautem populi nihilominus cōcitata, literas Valens proponi iussit, ut Ecclesias Athanasius intrepidus retineret. Socrates libro quarto, capite decimotertio: Sozomenus lib. sexto, cap. duodecimo. Nec multo pòst Athanasius uita sua defunctus tandem est, post multiplicia illa pro Ecclesia, & uaria certamina, quorum similia episcoporū aut doctorū Ecclesiæ neminem sustinuisse unquā legimus, consulatu Gratiani secundo, & Probi, anno Domini (iuxta Hieronymū) trecētesimo septuagesimoseptimo, placidissima morte, & in bona (ut Naziāzenus ait) senectute: cum episcopatū Alexandrinū pace belloq; gessisset annis quadragintasex. Socrates lib. quarto, cap. uigesimo: Sozomenus lib. sexto, cap. decimonono. Nunc testimonia aliorū, qui pietatis ac omniū uirtutū laudes Athanasio tribuere nō dubitarūt, ad finem subijcimus.

In epistola ad populum Alexandrinum, quam Apologia secunda Athanasius recitat, Constantinus eum nominat uirū Dei. Constantinus iunior in epistola ad eandem Alexandrinā ecclesiā, uocat eum adorandę legis interpretē: apud eundē Apologia eadem. Nazianzenus in oratione super funere Athanasij, Tubā eū ingentē appellat Ecclesię: ubi &, Athana-

Athanasium laudare (inquit) uirtutē ipsam laudare est. Et ibidem ait, eum Ecclesiā tanquam columnam sustentasse. Et: Purgauit, inquit, Athanasius templū Dei à cauponantibus Deum, & uendentib. Christum. Quod uerò dissidebat tam inter se, quàm cum semetipso, cōciliauit, suscitauitq; uerbū quod ceciderat. Rursus in oratione ad Heronem philosophum, uocat eum orbis oculū, sacerdotum archisacerdotē, doctorem certaminū, uocem magnam, fidei sustentaculū, secūdū Christi lampadē & præcursorē. Ab Epiphanio libri secundi tomo secundo, hæresi sexagesimaoctaua, Pater dicitur rectæ fidei. A' Theodoreto lib. primo, capite octauo, ppugnaculum ueritatis. Basilius in epistola quadragesimaoctaua, ad Athanasium ipsum, uocat eum prudentē, acutum, uenerabilem, in uniuerso Occidente patrem colendissimū. Et in epistola quinquagesimaprima ad eundem, nominat eum honestū, grauem, Ecclesiasticarum infirmitatū à Domino medicum constitutum, & patrem spiritualem.

DE THEOPHILO ALEXANDRINO.

SVb Theodosio, ut uidetur, episcopatum Alexandrinum sortitus est Theophilus, tertius ab Alexandro, ut Ruffinus indicat libro secūdo, capite uigesimoprimo: & Theodoretus libro quinto, capite uigesimosecundo: qui pontificem eum sapientissimum, & uirum magna intelligentia, animiq; robore præditum fuisse scripsit. Ac habētur quidem in ipsius historia quædam, quæ pietatem in eo egregiam & zelum fuisse perspicuè testantur. Hieronymus & humilitatem ac modestiam ei tribuit natura insitam, in Apologia aduersus Ruffinum: ubi & hominem eum Dei uocat, & à pueritia sacris eum literis eruditum scribit. Sed sunt tamen non pauca, quæ uirtutes, quæcunq; in eo eximiæ fuêre, non parum obscurant, sicut in progressu orationis ostendemus. Vehemens enim supra omnem fuit moderationem, & implacabilis iræ, odijq; tenacissimus, ambitiosus, alienarum uirtutum obtrectator, inuidus & hostis, inconstans, & interdū temerariè mendax, assentator astutus, contentiosus, turbis & seditionibus gaudens: audax, auarus, & pecunijs cumulandis nimium intētus. Quibus uitijs omnium in se propemodum hominum odia & maleuolentiam conuertit. Hæc enim de eo tradidit Socrates libro sexto, capite quinto & septimo: si tamen ea uera sunt. Quamdiu autem episcopatu functus est, ius & locum metropolitani, atque integram episcoporum Alexandrinorum autoritatem obtinuit. Nam & Ioannem Constantinopolitanum, quanquam inuitus, & metu periculi adductus, ut qui citra omnem rationem uirtuti se eius hostem profiteretur, ordinauit: & rationem obseruandi Paschatis, Ecclesijs per Ægyptum quotannis indicare solitus est, uetusto quodam metropolitanorum Alexandrinorum iure. Extant hodie eius argumēti libri tres, Paschatis inchoati, ut Contractus indicat, ab anno Christi trecentesimo & octuagesimo, quos Hieronymus in latinum cōuertit. Erasmus tamen in argumento præmisso epistolæ Hieronymi, & in argumento epistolæ eiusdem ad Præsidium, putat uersionem eam Hieronymi hodie non extare. Sed iudicium de illis Theophili libris, ipsius Hieronymi adscribimus.

Hieronymus Theophilo Alexandrino.

¶ Ex eo tempore quo beatudinis tuę accepi epistolas, iuncto Paschali libro, usque in præsentem diem ita & mœrore luctus, & sollicitudine, ac diuersis super statu Ecclesiæ hinc inde rumoribus exagitatus sum, ut uix uolumen tuum potuerim in Latinum sermonem uertere. Optimè enim nosti, iuxta ueterem sententiā, non esse tristem eloquentiam, maximè si ad ægritudinem animi accedat corporis ægritudo. Et hanc ipsam epistolam febre æstuans, & quintum iam diem decumbens lectulo, nimia festinatione dictaui: breuiter indicans beatitudini tuæ, magnum me laborem sustinuisse in translatione eius, ut omnes sententias pari uenustatē transferrem, & Græcæ eloquentię Latinum aliqua ex parte responderet eloquium. In principio philosopharis, & generaliter agēs, dum omnes erudis, unum iugulas. In reliquis autem, quod difficillimum est, Rhetoricæ eloquentiæ iungis philosophos, & Demosthenem atque Platonem nobis consocias. O' quanta dicuntur in luxuriam, quantis præconijs extollitur continentia, & de intimis sapientiæ disciplinis diei ac noctis, lunæ cursus ac solis ratio, mundi istius natura describitur. Et hanc ipsam disputationem ad scripturarum refers authoritatem, ne in Paschali libro uidereris de secularibus quicquam fontibus mutuatus. Quid plura? In ijs laudare te uereor, ne assentandi crimen incurram. Optimus liber est, & in philosophis, & agens susceptam causam absque inuidia personarum. Vnde, obsecro te, ignoscas tarditati etiam meæ. Ita enim sanctæ & uenerabilis Paulæ confectus sum dormitione, ut absque translatione huius libri usque in præsentiarum nihil aliud diuini operis scripserim. Perdidimus enim, ut ipse nosti, repentè solatium: quod, ut conscientię nostrę testimonio est Dominus, non ad proprias ducimus necessitates, sed ad sanctorum refrigeria, quibus illa sollicitè seruiebat. Sancta & uenerabilis te filia tua Eustochium, quæ nullam pro matris absentia recipit

pit consolatione, te uniuersa fraternitas sup pliciter salutat. Libros quos dudum te scripsisse nunciasti, uel legendos nobis, uel uertendos transmitte. Vale in Christo.

Videtur Hieronymus & de alia quadam Theophili epistola Paschali à se translata, hæc scripsisse ad Pammachiũ & Marcellam: Accipite Græcam et Latinam epistolam, in qua laborasse me fateor, ut uerborũ elegantiam pari interpretationis uenustatę seruarem: & intra definitas lineas currens, nec in quoquã excedens loco, eloquentiæ eius fluenta non perderem, easdemque res eodem sermone transferrem. Quam sciatis in quatuor partes esse diuisam. In prima credentes hortatur ad Dominicum pascha celebrandum: In secundo & tertio loco, Apollinarium & Originem iugulat: In quarto hæreticos ad pœnitentiam eohortatur. Porrò contra Apollinarium succincta fides & pura professio non caret subtilitate dialectica, quæ aduersarium suum, extorto de manibus eius pugione confodit.

Habetur & inter Hieronymi epistolas una Theophili ad Epiphanium, ut in Cypri ecclesijs Origenis libros condemnet: & una atque altera ad Hieronymum. Meminit & epistolæ Theophili ad Anastasium papam Romanum Hieronymus, in epistola quadam ad eundem. Et rursus aliarum epistolarum, in quibus errores Origenis exponantur, in Apologia aduersus Ruffinum: ubi & Synodicam quandam epistolam Theophili, sicut & Paschalem, Latinè se interpretatum testatur. Gennadius inter Theophili scripta uolumen recenset ingens contra Origenem, in quo omnia Origenis dicta, atq; ipsum etiam adeò damnari scripsit. Librũ item aduersus Anthropomorphitas. Rursus tres à se libros de fide, sub Theophili nomine lectos affirmat, sed qui à dictione Theophili uideãtur esse alieni. Sermonis genere grandiusculo usus est, & doctrina satis exculto. Sic enim eruditis rationibus Origenis errores confutauit.

De doctrinæ porrò aliquot partibus satis sentit ac loquitur rectè. In summa autem, scripturæ authoritatem omnibus alijs præferendã esse, sensisse omnino uidetur: quòd eius testimonijs in omnibus quæ seu docet, seu asserit, seu cõfutat, reuerẽtissimè utitur.

Deum deinde docet incorporeũ esse, contra monachorum Ægyptiorum de Dei forma humanæ simili errores: quemadmodum Socrates ostendit lib. sexto, capite septimo. Item, Deum esse infinitũ, ac maiorem ijs quę fabricatus sit, ait libro primo Paschali.

De Christo sentit, quòd uerus sit Deus, eiusdemq; cum patre substantiæ: uerus item ac perfectus homo, corpore constans & anima: libro primo & secundo. Eius quoque animam descendisse ad inferos, & non corpus: 1 libro primo. Ac regnum Christi æternum esse: libro secundo. Citat testimonium eius de Christo synodus Chalcedonensis, ex quinta epistola Paschali in hunc modum: Non sint increduli, quoniam uirtus Dei potens est facere uirginẽ párere, in qua factum est uiuens Dei uerbum, ut nobis fieret similis. Aliter enim nobiscum colloqui eum propinquius impossibile fuit, ut non ex uoluntate & semine, sicut in alijs habetur hominibus, susciperet corpus: quod in similitudinẽ huius accepit ex uirgine genitus homo, apparens quidem sicut nos secundũ seruilem formam, ex operibus uerò adprobatus: quoniam uniuersorum factor & Dominus est, agens opera Dei. Item: Sicut artifices optimi non in preciosis solum materijs artem ostendentes, mirandi sunt: sed qui ex uili luto & cera solubili sæpe suæ disciplinæ operando demõstrant uirtutem, multo magis sunt laudabiles: ita omnium optimus artifex, uiuus & efficax Dei uerbum, decorans conuenientia ordinis uniuersa, non quasi accepta corporis preciosa materia ad nos peruenit, sed in luto maiestatem suæ artis ostendit, reformans hominẽ qui de limo plasmatus est: ipse ex uirgine non decoris homo procedẽs, modum quidem natiuitatis immutans, per omnia uerò nostram secundum nos, absque peccato, similitudinem non iudicans fugiendam: nascens pannis inuolutus est, nutritus est infans, in præsepio positus, naturę nostrę infirmitatem propter præcedẽtes causas excipiens. Sed dum adhuc infans esset, simul & inimicum & eius cuneum conturbauit, magos attrahens ad pœnitentiam, & imperans eis contẽnere regem, à quo fuerãt destinati.

Rectè & de Spiritu sancto, quòd sit Deus uerus cum patre & filio, eoq; omnia contineri: libro primo.

De creatione rectè illud sensit, Deum omnium conditorem esse.

De angelis ait initio libri secundi, habere eos metropolim liberam, quæ nulla malitiæ sorde maculetur, & in qua nec dissensiones sint, nec ruinę, nec transmigrationes, nec uoluptates, nec luxuriæ fluctus. Item: Condi tos à Deo eorum esse ordines, quos non meruerint bonis suis operibus.

De dæmonibus item, quòd in æternum damnati, Christi beneficio non sint redempti: libro secundo.

Sentit & de hominis lapsu, propria nimirũ uoluntate eum se à Deo auertisse: lib. secũdo.

De lege, quòd eius recordatio peccata non sinat generari: libro tertio. ubi, Vt peccata, inquit, germinãt negligẽtia, ita solicitudo uirtutes parit. Lex custodita fugat ignominiã, neglecta

neglecta parturit pœnas. Et medicina est præteritorum ac præsentium futurorumq; uitiorum, legis indefessa meditatio.

De Baptismo, quòd aqua in eo mystica ad aduentum Spiritus sancti consecretur: libro primo.

De cœna Domini, quòd corpus & sanguinem Christi in eo sumamus, in nostri sanctificationem: libro primo.

Resurrectionem etiam mortuorum futuram ait incorruptibilem: libro tertio.

De uita æterna, quòd in ea socios angelos mysteriorũ Dei habituri simus, quodq; nullæ fraudes aut deceptiones ibi futuræ sint: sed omnium, quæcunq; in hac uita ætate aut uirtute fuerint, exæquatio & perfectio eadem: libro tertio.

Præterquam autem quòd de Euangelio, de fide, de iustificatione nihil habet memorabile, legas etiam in eo autore, quæ te offendant: ut quòd noua obediẽtia ait expiari peccata, libro tertio. Vbi & carnis esum & uini potũ in quadragesima & ieiunijs præcipit, ex argumento dictorum scripturæ & Christi: ut, Attendite ne grauentur corpora uestra crapula & ebrietate. &, Vinum & siceram non bibet. Item, Affligetis animas uestras, &c.

Inter certamina quæ gessit, laudatissima illa fuit, quæ in euertendis templis idolorũ suscepit. Multa anim aliàs mouit non necessaria, atq; odio magis & æmolatione, quàm pietate aut zelo, ut postea indicabimus.

Cum edictum à Theodosio de euertendis gentilium fanis impetrasset, ipse magno atque alacri studio in eo totus fuit, ut non tem pla solum, sed & mysteria paganorum ludibrijs & ignominiæ palàm exponeret: usus ad id opera & defensione præfecti Alexandrini, quem Euagriũ Sozomenus appellat. Bacchi templum ab Imperatore dono acceptum, in ædem Christianorum commutauit. Statuas uerò in ollas aliasq; res Ecclesiæ Alexandrinæ necessarias, & ad sumptus pauperum conuertit: una saltem Dei cuiusdam ethnici statua integra ad posteritatem conseruata, ne temporis progressu eiusmodi se Deos adorasse & coluisse gentes negare possent. Destruxit & celeberrimum ac uetustum Serapidis templum, & caput idoli succisum per urbem circumferri iussi, ostentatis publicè quæcunq; in eo templo ridicula deprehendisset. Narrat & Theodoretus libro quinto, capite uigesimosecundo, eum imposturas & fallacias sacerdotum mirabiles detexisse, & cõspiciendas omnibus præbuisse, æreas scilicet aut ligneas excauatas statuas, parietibus ita adfixas, ut retro accedentes sacerdotes sonare per illas & proloqui quæcunq; uellent possent. Repurgauit & prophanissimum mysteriorum gentiliũ locum, quem Mithron ipsi uocabãt, & in eo inuentas humanarum uictimarũ aliarumq; rerum turpissimarum reliquias, uidendas publicè exhibuit: & priapos per medium forum gestari cum risu & ludibrijs curauit, non sine magno periculo, cæde, & uulneribus Christianorum, cum monstra sua & turpitudines ostentari ethnici indignè ferrent, & ad arma concurrerent. Narrant Ruffinus libro secundo, capite uigesimosecundo, uigesimotertio, uigesimoquarto: Socrates libro quinto, capite decimosexto: Theodoretus libro quinto, capite uigesimosecundo: & Sozomenus libro septimo, capite decimoquinto.

Contra Iudæos grauissimè ait, in initio libri secundi paschalis: Beatitudine se indignos fecère Iudæi, qui scripturæ sanctæ opibus derelictis, & paupertati intelligẽtiæ acquiescentes, magis usq; hodie audiunt, Semper errant corde: & nolunt præsente Christo dicere, Benedictus qui uenit in nomine Domini, præsertim cum omni uoce operæ clariora Deum illum esse testentur.

Origenis libros quamobrem tam pertinaciter abiecerit & damnauerit (quod in eo studium miris uehunt laudibus Epiphanius & Hieronymus) pronũciare difficile est. Nam quomodo ad id eũ impulerint monachi Anthropomorphitæ, postea dicemus. Socrates odio id eum Isidori, quem amicissimum tamen olim habuerat: Dioscori monachi, quẽ alioqui ut amicũ reuerenter coluerat: & Ioannis Constantinopolitani, cui manus imposuerat, fecisse testatur. Libros tamẽ Origenis, utut damnarat, legere ipse non uerebatur. & interrogatus (quemadmodũ Socrates retulit lib. 6, cap. 17.) cur quæ prius reiecisset, cognosceret & cõplecteretur, respondit: Origenis libros prato uirẽti & omnis generis floribus ornato similes esse, ex quibus; quod ut bonũ arrideret excerperet, inutilẽ uerò & spinosum trãsiliret. Multo certè negocio hęc illi Origenis damnatio, qua cunq; de causa ab eo suscepta, cõstitit. Quin & alijs negociũ facessit, ut Epiphanio, à quo tamẽ antea dissidebat: tum uerò ab eo obtinebat, ut in publicis synodis in Cypro Origenem, qui ante annos ducentos uixerat, cõdemnaret. Ac propter eandẽ causam Constantinopolim postea proficisceretur, quò ad synodũ Theophilus sollicitauerat omnes per Ægyptum episcopos: ut Nicephorus scribit libro duodecimo, cap. tredecimo. Ipse uerò cõ eò uenisset, à nemine præterquam à nautis frumentarijs exceptus est: ut Socrates narrat libro sexto, cap. 15. Attamen quod Origenistas pluribus in locis repressit, & ad sanitatẽ doctrinæ conuertit, laudabile est. Testatur

ipse in epistola quadam ad Epiphaniũ, quæ inter Hieronymi epistolas extat, se ab errore Origenistarum reuocasse omnes monachos Nitriç. Et in quadã rursus epistola ad ipsum Hieronymus testatur, repurgasse Theophilum ab ea hæresi Ægyptũ omnem, Syriam & Italiã. Sed ad laudẽ eius parũ uidetur facere, quòd cum Anthropomorphitas ipse prius grauissimè impugnasset, postea ut odiũ con ciliaret, Dioscoro monacho rectè de Deo sen tienti, nõ esse scilicet eũ anthropomorphon, quasi sui oblitus, oculos Deo, aures, manus ac pedes tribuit: blasphemos eos appellans, qui contrariũ sentirent: quoniã de Dei oculis, auribus, manibus, pedibusq́;, etiã scriptura loqueretur. Quo sophismate, dici non potest quantũ rixarum & turbarũ inter monachos Ægypti excitarit, quos prius tamẽ insigni dolo eluserat. Nam cũ pugnas eius contra Anthropomorphitas illi nõ ferentes, Alexandriã monasterijs desertis, Theophilũ ut impiũ occisuri cõuenissent: ipse animaduerso eorũ studio, cum adesse cognouisset, ultrò eos accessit, blandissimè cõpellans, perinde se scilicet eos uidere ceu uultum Dei. Qua simulatione cum impetũ eorũ nõ nihil repressisset, illi: Si uerũ est, inquiũt, quod dicis, uultum omnino Deo similẽ esse huic nostro, Origenis libros condẽna, ex quibus disceptãtes aliqui sententiæ nostræ contradicunt. Ad quod Theophilus, factũrũ se, quod moneret illi, pollicetur: at odisse se affirmat cùm eos ipsos libros, tum quicunq; illos probarent. atq; hoc modo à se monachos dimittit.

Mouit præter eas, & alias quasdã pugnas. Sicut de Ioãne Cõstãtinopolitano (à quo tamẽ homo Dei & Apostolica ornatus gratia, in Apologia quadã, ut Hieronymus indicat, dicebatur) & Dioscoro monacho diximus. Quib. nũc etiã Ammoniũ, Eusebium, Euthymiũ Dioscori fratres addim⁹: quib. omnibus, cũ ingeniũ eius ferre non possent, bellũ indixit, ut Socrates indicat lib. 6. cap. 7.

Flauiano Antiocheno episcopo quamobrẽ tot annis succẽsuerit, ꝓbabilior fortasse causa fuit, quòd dato iuramẽto, tamẽ episcopatũ Meletianis ita uolentib. susceperat: uti Socrates refert lib. 5, cap. 9, & 15. cui tamẽ post annos decem & septem reconciliatus, etiã Damasum Romanum episcopum ei per Isidorum presbyterum placauit. Sozomenus lib. 5, cap. 23: & lib. 8, cap. 3. Quæ res ostendit, familiarem eum Damaso fuisse: sicut & postea Anastasio, ad quem scripsisse eum, Hieronymus indicat. Epiphanium qua occasione amicum sibi fecerit, cum prius odisset, alibi retulimus. Hieronymo quàm sit usus familiariter, epistolæ ipsius ad Theophilum, eius deniq; ad Hieronymum, quæ extant, indicant.

Mortuus tandem est lethargo, post obitũ Arcadij Imperatoris: cũ paulo prius ex uiuis decessisset Ioannes Constantinopolitanus. Annus aũt quo extinct⁹ Theophilus est, Honorij nonus, & Theodosij quintus consolatus fuit: dies uerò octobris decimusquintus, anno à Christo nato quadringentesimo decimoquarto: Imperij Honorij & Theodosij anno quarto, iuxta Prosperi indicationem.

APIS.

PResbyter fuit Alexandrinus, Socrati Alapius dictus: qui unà cum Macario presbytero causam Athanasij egit, & accusationem Eusebianorũ de tributo ab Athanasio Aegyptijs imposito refutauit. Athanasi⁹ apologia secũda: Sozom. lib. 2, cap. uigesimosecundo.

LONGVS.

PResbyter est Alexãdrinus sub Athanasio Longus, innocentiç Athanasij patrocinator: apud Athanasium apologia secunda.

MACARIVS.

PResbyter Alexandrinus fuit Macarius, q cũ Api, de quo dictũ est suprà, Athanasij patrocinator ac defensor fuit, cũ Eusebianis apud Constantiũ Nicomediç falso accusatus fuisset exactionũ, quas in Aegypto exerceret. Quod crimen Athanasio ab Eusebianis calumniose intentatũ cũ refellissent, atq; Athanasij innocẽtiã Constãtino probassent: illi in Macarium eundem, falsa fiducia, fore ut unà cum Athanasio Macarius deponeretur, criminosas suas accusationes conuerterunt: ac quosdam subornarunt, quasi in Mareote Macarius altari euerso poculũ mysticum confregisset, librosq́; sacros exussisset. Quod crimẽ cum omnis Mareoticæ ipsi presbyteri ab eo remouerẽt, nihilq́; tale Macariũ cõmisisse testarentur: synodus etiã Alexandrina, cuius epistola inter Athanasij scripta extat, hoc eum facinore ut innocentem liberasset, tamen ab Eusebianis aliquandiu durissimè tractatus est. Nam & in synodum Tyri, ferreis uinctus cathenis, militari manuductus, ibiq́; custodiæ inclusus est. Vbi tamen nihilominus Athanasij iustam causam cum alijs tutatus est, innocentiæq́; suæ testimonium dixit. Athanasius Apologia secunda: Socrates lib. 1, cap. 27: Sozom. libro 2, cap. 22: Theodoretus libro secundo, cap. octauo, in epistola synodi Sardicensis.

NILAS.

PResbyter est Alexandrinus Nilas. Athanasius apologia secunda.

SERAPION.

NVmeratur inter presbyteros Alexandrinos Serapion (uel, ut alij habent, Sarapion) Athanasij amicus & defensor, ab Athanasio apologia secunda. Rursus eidem presbyter Mareoticus est Serapion, Athanasij de poculo

poculo in Mareote cõfracto excusator: Athanasius apologia secunda.

DIONYSIVS.

Dionysius quispiã inter presbyteros Alexandrinos numeratur ab Athanasio, apologia secunda.

HERACLIDES.

Presbyter est Alexandrinus Heraclides, Athanasio in apologia secunda.

IVSTVS.

Numeratur inter presbyteros Alexandrinos Iustus à Camatheo, apud Athanasiũ apologia secunda.

MYRSENES.

Presbyter est Athanasij Alexandriæ Myrsenes: Athanasius apologia secunda.

MARCELLINVS.

Diaconus est Athanasij Marcellinus: subscribit presbyterorũ & diaconorũ Athanasij epistolæ cõtra Theogoniũ, Theodotũ, Macedoniũ, Vrsaciũ & Valentẽ, Athanasij accusatores, de suspecta & illegitima exploratione facti Macarij & Athanasij. Athanasius ibidẽ. Marcellinũ siue eundẽ, siue aliũ, Athanasius laudat ob eximiã pietatẽ, Christianã in afflictione tolerantiã, & lectionis ac meditationis sacrarũ literarũ studiũ: in scripto de interpretatione Psalmorum, quod Marcellino ei nuncupauit.

OLYMPIVS.

Diaconus est Alexãdrinus Olympius, eodẽq; nomine alius Mareotic' diaconus, Athanasio apologia secũda, in epistola Ischyræ.

PHASCVS.

Presbyter est Phascus Alexãdrinus, Athanasio apologia secunda.

PAVLVS, PETRVS.

Idem, ibidẽ, in exemplo epistolę Ischyrę, Paulus & Petr' diaconi sunt Alexãdrini.

RHENVS.

Presbyter est Alexãdrinus Rhenus, Athanasio apologia secunda.

TIMOTHEVS.

Alexãdrinę Ecclesiæ presbyter fuit Timotheus, laudatę pietatis & doctrinę homo, orthodoxus, & Athanasij defensor atque patronus, in synodo Tyri sub Cõstantio. Frater fuit, ut Sozom. indicat, Petri, clarissimi illi' episcopi Alexãdriæ, cui in episcopatu successit sub Valẽte. Interfuit Synodo frequenti Cõstantinopolitanæ sub Theodosio, in qua gubernationẽ accepit ecclesiarũ Ægyptiarũ omniũ. Vnũ hoc laudib. tanti uiri detrahere uidetur, quòd seu largitionib. inescatus, seu quomodocunq; persuasus & deceptus, Maximo Cynico philosopho, homini impuro, episcopatũ Cõstãtinopolitanũ cõmisit. Scripsit uitas monachorum probatorũ per Aegyptũ. Mortuus est cõsulatu Arcadij primo, & B[illegible]donis: id est, anno Christi 389. Ruffin. lib. 1, cap. 17: & lib. 2, cap. 21: Socrates libro 4, cap. 37: & lib. 5, cap. 8, & 12: Sozom. lib. 6, cap. 29: & libro septimo, capite septimo.

AMMON.

Presbyter est Athanasij Ammon, in apologia secunda. Venit cum eodem in synodũ Tyriam, ibidem.

ALEXANDER.

Presbyter Athanasij, eiusdemq; causæ amicus & patronus est Alexander, eidẽ in Apologia eadem.

AMENTIVS.

Presbyter est Athanasij, eidem ibidem.

APOLLONIVS, AETHALAS.

Sunt & presbyteri Athanasij Apollonius & Æthalas, Athanasio ibidem. In epistola ad solitariam uitam agentes, significat Apollonium ab Eusebianis profugum factum.

APPIANVS, THEON.

Diaconi sunt Alexandrini, Athanasio amici, Appianus, Theon: apud eundem Apologia secunda, in epistola presbyterorum & diaconorum Alexandrinorũ ad Theogniũ, Marem, Macedonium, &c.

ASTERIVS.

Asterium comministrũ suum uocat Athanasius, qui in synodo Alexandrina epistolæ ad Antiochenses subscripsit. Athanasius tomo duodecimo ad Antiochenses: ubi episcopum eum fuisse Petræ Arabęorum indicat: & Asterium Arabem nominat in Apologia secũda, significatq; eum cum Macario Palæstino Eusebianam factionem adeò detestatum, ut cum in eius factionis aliquot in itinere ad conuentum Sardicem incidissent, ab ijs deflexerint, ne quid casu etiam cum illis commune habere uiderentur. Indicat idem & in epistola ad solitariam uitam agentes. Interfuit & in eo conuentu Antiochiæ, ad quem Athanasius ex sua synodo scripsit, Asterius quispiam. Athanasius tomo duodecimo ad Antiochenses. Meminit Asterij Scythopolitæ cuiusdam Hieronymus, in epistola ad Magnum oratorem. Eum uerò multis uoluminibus Psalmos interpretatum, scribit in epistola quadam ad Augustinum.

AGATHON. ATHANASIVS.

Meminit Theophilus Alexandrinus in epistola ad Hieronymum, Agathonis, quẽ sanctũ uocat episcopũ: & Athanasij diaconi. quorum utrunq; hæresin Origenistarũ refutasse dicit. Vocat eosdem & zelo fidei feruentes, cõtra eandẽ hęresin, Hieronymus uicissim in epistola ad Theophilum.

CHEREBRVS.

Presbyter est Athanasij Cherebrus. Athanasi' apologia secũda, in epistola Ischyræ.

CAIVS. GAIVS.

Ibidem & Caius inter presbyteros Athana

sij est. Rursus Caius inter presbyteros Mareoticos est, qui literas ad synodū Tyri Athanasii excusant. Deniq; etiā Gaius ex episcopis senibus est, quos profugos Ariani fecerunt: eidem, in epistola ad solitariā uitam agentes.

OICELLA, DEMETRIUS.

Presbyter est Athanasij Dicellas, Demetrius uerò diaconus. Athanasius apologia secunda, in epistola Ischyræ.

AMMONIUS.

Apud Athanasiū apologia secunda, numeratur Ammonius inter presbyteros Alexandrinos. In epistola uerò ad solitariā uitā agentes, numerat eum inter eos qui in clero consenuerunt, & ab Arianis in exilium acti sunt. Quomodo & Socrates libro secundo, cap. uigesimooctauo: & Theodoretus lib. 2, cap. decimoquarto, Aegypti episcopis eum accensent, qui, posteaquam Georgius episcoporum Alexandrinum pulso Athanasio inuasit, Ecclesijs exacti sunt.

APHTHONIUS.

Ex illis est presbyteris Aphthonius, quos in exilia ab Eusebianis actos, synodus Sardicensis ut innocentes recepit: Athanasio apologia secunda, in epistola synodica Sardicensi. Numeratur autem paulo pòst in eadem apologia, Aphthonius, inter presbyteros Alexandrinos, Athanasij socios.

DIDYMUS.

Didymus Alexandrinus fuit: quo in loco quid officij sustinuerit, postea dicemus. Socrates lib. quarto, cap. uigesimoquinto: & Sozomenus lib. tertio, cap. decimoquinto, cæcum eum factum prodiderunt, io pueritia, cum prima Grammatices elementa disceens, in oculorum dolorem incidisset: sed quod uitij tum ingenij miraculosa bonitate, acumine, & memoriæ excellenti ui, tum discendi incredibili desiderio & feruore, ipse tamen sibi sarciuit. adeò ut & artes, quæ oculorum adminiculo maximè opus habent, quemadmodum in Catalogo suo uirorum illustrium Hieronymus retulit, Dialecticam nimirum & Geometriam, familiares sibi fecerit, & exactè perdidicerit. Frequentauit aūt sedulò docentiū auditoria. Et testatur Socrates, tāta eū cū assiduitate didicisse, ut & literarū characteres tabulis insculptas, syllabas itē & nomina, post crebrā recitationē, digitis immissis obseruare & pronunciare potuerit. Igitur ingeniosos omnes & acutissimùm uidētes, ut Socrates ait, mētis scilicet, & iudicij acumine tandē facilè superauit.

Nicephorus lib. octauo, cap. 5, inter celebres eum doctores sub Diocletiano numerauit. sed Sozomenus sub Cōstātino iuniore celebrē eū Ecclesiasticō fuisse scriptorē retulit: q & Alexandrinę scholę præfuisse eū, atq; omni doctrinarū genere excelluisse tradidit.

Scripsit græcè plurima, quorum frequenter in libris suis Hieronymus meminit: ex quibus pauca se transtulisse scripsit in epistola ad Licinium. In Catalogo, & in epistola ad Augustinum, multis uoluminibus commentatum eum in Psalmos omnes indicat. In procemio commentariorum in Esaiam, & in Catalogo restatur, eum decem & octo tomis commentatum in Esaiam. In Apologia uerò aduersus Ruffinum, & in procemiò cōmentarij in Hoseam, ait eum tres dictasse explanationum libros in Hoseam, quos ab eo petierit ipse, quo tempore auditor eius fuisset Alexandriæ. Addit ibidem, & in Catalogo retulit, dictasse eum quinq; alios libros in Zachariam. Meminit & commentariorum in Euangelium secundū Matthæum & Ioannem, in Catalogo. Rursus in epistola ad Augustinum indicat, scriptos ab eo esse commentarios in epistolam Pauli ad Galatas: cuius libri meminit etiam in commentarij sui procemio in eandem epistolā, ubi Didymum suum uocat uidentem. In apologia item aduersus Ruffinum, ait in epistolā Pauli ad Ephesios quoq; commentatum Didymum. Socrates tres ab eodem dictatos libros de Trinitate tradidit, & commentaria in libros Origenes περὶ ἀρχῶν, quorum & in apologia sua Hieronymus mentionem facit: qui in Catalogo duos etiam libros scriptos ab eo contra Arianos narrat. Et librum de Spiritu sancto, quem à se latinum factum indicat, quiq; solus hodie ex omnibus Didymi huius monumentis reliquus est, atq; inter Hieronymi opera legitur, in fine tomi noni. Meminit idem in apologia, operis cuiusdam Didymi quod ἰδίωμ uocat: & libri de dogmatibus, in Catalogo, quem in libro de spiritu sancto Didymus ipse citat. De sermonis postremò genere & utilitatibus scriptorū Didymi, hęc in procemio libri de Spiritu sancto ad Paulinianū scripsit: Didymus meus, oculum habēs spōsæ de Canticocanticorum, & illa lumina quæ in candentes segetes sublimari Iesus pręcepit, procul altius intuetur, & antiquum nobis morem reddidit, ut uidens uocetur propheta. Certè qui hūc legerit, latinorū cognoscet furta: & contemnet riuulos, cum cœperit haurire de fontibus. Imperitus est sermone, & non sciētia: Apostolicū uirū ex ipso sermone exprimēs, tam sensuū nomine q̄ simplicitate uerborū.

Idem doctrinam Didymi aliquot in locis censet rectā & purā esse, quantū quidem ad sententiam de Trinitate attinet. Ait enim in apologia sua: Didymus in Trinitate catholicus est. Item: In Didymo & memoriā prædicaturus, & super Trinitate fidei puritatem. Aliquot uerò sanæ doctrinæ sententias ex libris de Spiritu sancto, hoc modo transtulit.

Vt

Vt de sacra scriptura, in initio libri primi de spiritu sancto: Omnib. quæ diuina sunt, cum reuerētia & uehemēti cura oportet intēdere.

De patre & filio, libro secundo de Spiritu sancto, exponēs dictum Christi, Omnia quæ habet pater, mea sunt: Caue putes, inquit, rem aliquam esse & possessionem, quæ à patre habeatur ac filio. Verùm quæ habet pater iuxta substantiam, id est æternitatē, immutabilitatem, incorruptionem, immutabilē bonitatem de se & in se subsistētem, hæc eadem habet & filius: & quæcunq; sunt filij, hæc eadem & pater habet.

De patre, filio, & spiritu sancto, in eodem libro: Spiritum sanctum à filio accipere id quod suę naturæ fuerat, cognoscendum est, & non dantem & accipientem, sed unam significare substantiam. Siquidem & filius eadem à patre accipere dicitur, quib. ipse subsistit. Neq; enim quid aliud est filius, exceptis his que ei dantur à patre: neq; alia substantia est Spiritus sancti, præter id quod datur ei à filio. Propterea autē ista dicuntur, ut eandē in Trinitate credamus esse naturam spiritua sancti, quæ est patris & filij.

De officio Christi, lib. 2. de Spiritu sancto: Saluator, inquit, mediatoris & legati personam habet, ex qua pontifex deprecatur pro peccatis nostris, saluans in sempiternum eos qui per ipsum accesserūt ad Deum: quia semper uiuens interpellat pro eis patrem.

De Spiritu sancto, libro primo de spiritu sancto: Spiritus sanctus cōfessione omnium immutabilis est sanctificator, scientiæ diuinæ & uniuersorū attributor donorum. Imò ipse subsistens in bonis istis quæ à Domino donantur, & plenitudo est omniū donorum Dei. sicut Christus ipse dicit, teste Matthæo & Luca, quorū alter ait: Quanto magis pater cœlestis dabit bona petētibus se? alter uerò: Quanto magis pater cœlestis dabit spiritum sanctum petentibus se? Non est igitur capax alienę sanctificationis, sed creator est, & attributor, & ipsum donū. Si igitur immutabilis sanctificator est, Deus est: quia immutabilē DEI substantiam tantum, & unigeniti filij eius, manifestissimè tradūt diuina eloquia.

Libro tertio de spiritu sancto: Quēadmodum scimus, quòd pater & filius sanctos & bonos sui cōmunicatione perficiunt: sic spiritus quoq; sanctus participatiōe sui bonos efficit, sanctosq; credentes. Et ex hoc etiam unius cū patre & filio substātię esse docetur.

Angelos conditos esse in natura conuertibili, ait libro 1. de Spiritu sancto. Ac de officio eorum ibidem: Angeli hominibus, inquit, & non homines angelis auxilium tribuunt, ministrātes ei salutē, & annūciantes eis largiora DEI beneficia. De diabolo, lib. tertio de Spiritu sancto: Conuertibilis atq; mutabilis è sanctitate decidit, atq; uirtutē.

Sed ab Origene deceptus, in eius tamen errores consensit: quemadmodū aliquoties in apologia sua Hieronymus, ac se ab eo dissentire, indicauit. ut: In cæteris quæ Origeni male credidit, nos ab eo retrahimus. Et: In alijs dogmatibus, præter sanā scilicet de Trinitate doctrinam, & Eusebius & Didymus apertissimè in Origenis scita concedunt: & quod omnes Ecclesiæ reprobāt, catholicè & piè dictum esse defendunt. In epistola item ad Minerium & Alexandrum: Didymus nō pedibus, sed uerbis in Origenis transiens sententiam, contraria uia graditur. Atq; hoc illud est, quod assertorem eum Origenis idem uocat, in epistola quadam ad Pammachium; & apertissimum propugnatorem, in apologia aduersus Ruffinum, ubi: In trinitate, inquit, legit eum catholicum, in alijs autem hæreticum non cauit. In epistola ad Euagriū, nominat eum sectatorem Origenis. Hinc etiā Socrates probasse eum Origenis libros de principijs, scripsit: ac præter rationem contendere, eos asseruisse, qui Origenē reprehendere, aut libros illius refellere conarentur. Atq; eadem uidetur fuisse ratio, quamobrē in sana eū fidei doctrina claudicare Nicephorus pronunciauit libro undecimo, cap. quadragesimosecundo. Nam & lib. tertio de spiritu sancto, mira sensit opinione, diabolū nō secundum substantiā, sed secundū operationē in homines trāsire: quia solius sit Trinitatis, posse in alios secundū substantiā intrare.

Contrà uerò hoc ei laudis Socrates tribuit, quòd propugnator fuerit & patronus Nicænæ fidei: & Arianis resistere, ac sophisticen ipsorū & imposturas sermonis dissoluere potuerit. Et narrat Sozom. lib. 6, cap. 20, Arianis in Ægypto nihil fuisse integri, quamdiu Didymus in ea floruerit. Ad quod sine dubio eum instruxit exacta scripturæ sacræ cognitio, qua eum excelluisse Socrates retulit. Idē, & cōtra Iulianū Impeeratorē, Ecclesię hostē, precib. eū pugnasse, scripsit lib. eodē, cap. 2: & exemplum recitat, quod ex ipsius narratione cōmemoramus. Eodē die (quo in Persia Iulianus perijt) Didymus philosophus ecclesiasticus Alexādriæ degēs, ac propter Imperatoris aduersus Ecclesias obstinationē cōtristatus, cùm quòd ille seductus esset, tum quòd Ecclesię cōtemnerentur, ieiunauit, & Deo hac de causa supplicauit. Et quoniam eà cura premebatur, nihil cibi, ne nocte qdē ingruente, accepit: sed sic in sede cōstitutus, in somnum incidit. ac ueluti in ecstasin rapto, uisum est ipsi, uidere se equos albos in aere cursantes, & eos qui illis insidebant, quasi præconis uoce clamantes: Annunciate Didymo, hoc die, circa hanc horam, occisum esse Iulianū; & is hoc Athanasio episcopo significet.

cet. Hac uisione accepta, surrexit & comedit.

Familiarem igitur eum fuisse Athanasio, tum propter loci eiusdem occasionem, tum professionis & officij societatem, non est dubium. Sed & amicitia & cõsuetudine eius etiam Antonium, monachũ illum celeberrimum, delectatum fuisse, sequens testatur historia, quam in epistola ad Castrutiũ in eam sententiã narrat Hieronym⁹: Cum propter pugnas aduersus hæreticos, fortè aliquando ex solitudine in urbem Alexandriam accersitus uenisset Antonius, adijt eum Didymus eruditissimus: atq; ubi cum eo familiariter multa de scripturis sanctis contulisset, ingenium primùm eius, & acumẽ admiratus Antonius, sciscitatus deinde est, cum subtristẽ eum esse animaduertisset, num ideo tristaretur, quòd oculis careret? dissimulauit dolorẽ suum pudore tum Didymus, sed secũdò ac tertiò ab Antonio interrogat⁹, tandẽ confessus est, esse sibi mœrori suam cæcitatẽ. cui Antonius: Miror, inquit, prudenti uiro eius rei damnũ dolorẽ posse adferre, quam etiam cum formicis, muscis, & culicib. cõmunem habet: ac nõ lætari poti⁹ illi⁹ boni possessione, quo sancti soli & Apostoli ornati fuerũt.

Usum se deniq; nõ amico solùm, sed & præceptore, Hieronymus in multis locis testatus est. ut in epistola ad Domnionem, & in apologia contra Ruffinum: in qua magistrũ eum suum reuerenti nominat præconio. Et in Commentarijs in Oseam, ad Pammachiũ ait se Dydimum frequẽter audiuisse Alexandriæ, uirum sui temporis eruditissimum. De cuius amicitia multa etiam magnificè gloriatur in Commentarijs in Esaiam.

Vixisse eum ad annos nonaginta, & sibi quidem & priuatim, siue alicuius contubernio, ad mortem usq;, Socrates tradidit libro quarto, capite uigesimotertio.

ARNOBIVS.

CLaruisse in Africa Arnobium, rhetorem primum, deinde Christianũ, sub annum Christi trecentesimum trigesimum, Hieronymus indicauit in Chronico. Ad quod allusisse tempus ipse uidetur his uerbis, in libro aduersus gentes primo: Treceti, inquit, sunt anni fermè, minus uel plus aliquid, ex quo cœpimus esse Christiani. Quando Romæ fuerit, quod libro octauo nõ obscurè innuit, incertum est: quemadmodũ & quando ad religionem Christianam est cõuersus. quod ea occasione factũ Hieronymus retulit: Siccæ nimirum eum, dum exercendis in declamandi studio adolescentibus dat operam, somnijs monitum atque impulsum, ut professioni Christianæ nomen daret suum, baptismum ab episcopis flagitasse. Sed cum diu suspectus fuisset, ob odiũ, quod acerbum antea in religionem Christianam gessisset: ab illis non fuisse admissum. Qua re animaduersa, ceu testes non simulatæ suæ fidei, in lucem ediderit elucubratos libros aduersus Ethnicorum religionem, quos intercidisse Erasmus putauit: sed annis proximis superioribus denuò prodierunt, & editi sunt numero libri octo, uehementi conscripti stylo, ac longè quàm in simili argumento Lactantius fecit pugnaciori: cum ante eos Erasmi opera prodijssent, Enarrationes breues omnium psalmorũ, scriptæ diuerso ac min⁹ elaborato sermonis genere, cuius rei Erasmus idem causas aliquot in præfatione cõmentarij eius in psalmos indicauit. In quo libro Erasmus nihil usquam comperisse se testatur, quod alicui hæresi sit adfine. Et habet sanè tũ in eo, tum in ijs quib. aduersus gentes disputauit libris, de plerisq; Christianæ doctrinæ partib⁹ cõmodissima dicta, quorũ bonã partem superius in cap. de Doctrina retulimus.

Primùm somnio similem, quamcunq; humanam fœlicitatẽ absq; cognitione Dei, dixit libro octauo: eamq; cognitionẽ ex lectione diuinarum scripturarũ petendam esse, docuit in commentario in psalmũ centesimum decimumoctauum, hoc modo: Psalmus primus, inquit, Beatus qui in lege Domini meditatur die ac nocte, legentẽ noluit negligentem. Nam qui legit, si nesciat quid legat, negligit. Deus enim sciri uult omnia suarum mysteria literarum. Et sicut, quod scriptum nõ inuenies, si quæras incurris: sic quod scriptum est, si uõ inquiras, argueris. Beatus enim perfectus esse non poteris, nisi scrutatus fueris testimonia eius.

Deinde de Deo, de prouidẽtia Dei, de Trinitate, multa rectissimè dixit. & in commentario in Psalmum nonagesimumprimũ: De Deo, inquit, loqui etiam uera, periculosum est. Et in commentario in Psalmum centesimum trigesimumquartum: ita trinitatem in una deitate coniungit, ut & tres uerè dicam esse personas, & unam uerè dicam esse substantiam. Sic nomẽ eius uerè laudabile prædicatur, cum in trinitate unitas, & in unitate trinitas ore dicitur, & pectore continetur. Et in commentario in Psalmum quadragesimumquartum: Species filij pater est, & pulchritudo eius Spiritus sanctus. In commentario in Psalmum sexagesimumseptimum: Benedictus Deus pater, benedictus Deus filius, benedictus Deus spiritus sanctus. De æquali diuinitate & omnipotentia patris & filij, in cõmentario in Psalmum centesimum trigesimumquartum: Si sibi, inquit, maiorem partem deitatis dicatur pater assumere, aut gradum sibi supra filium hominis uindicare, non ut bonus laudatur, sed ut æmulus blasphematur. Nihil ergo in Deo maius est: quia nunquam senescit pater.

Nihil

Nihil minus in filio, quia nunquam crescit. ubi enim maius aliquid & minus est, & maiori defecto nominatur grandęuitas, & pollicetur ætas minori profectum. His gradibus diuinitas caret: quia non est Deus temporũ posterior. Si enim tempora aliqua ante Deũ fuerunt, faciunt eum maiorem qui pater est, & minorem eum qui filius. Si uerò ante omnia genitus, tẽpus illi nequaq̃ potuit necessitatẽ imponere: quia ut esset tẽpus, ab eo sum psit exordiũ. Rursus in cõmentario in Psalmũ 139: Dicunt, inquit, hæretici assertionibus suis, Pater maior est, filius minor. Ego respondeo: Qui maior est, senescit & deficit: q minor est, iuuenescit, & similiter grandescit ut desinat. Deus autẽ nec minor, nec maior est: quia sicut finem non habet, nec initium habuit. Sẽper fuit immutabilis pater, & semper fuit cuius esset pater, nec unquã fuit sine spiritu sancto. Ac per hoc pater nunq̃ fuit sine bonitate, quæ est filius: nunquam fuit sine sanctitate, quæ est spiritus sanctus.

De uera diuinitate & humanitate Christi, seu duabus in eo naturis, in commẽtario in Psalm. 15: Quamuis Deus esset in Christo, mũdum reconcilians sibi, tamen possibilitatib. subiacebat, & timore & mœsticia agebatur. Item: Non pro Dei necessitate assumptus est homo, sed pro hominis necessitate susceptus est Deus. Et in cõmentario in psal. 68: In Domino nostro IESV Christo duas substãtias Dei & hominis confitemur, & uirtutes Deo tradim⁹, infirmitates hominis applicantes. De eadẽ rursus lib. 1 cõtra gentes: Si De⁹, inquiunt gentes, fuit Christus, cur forma est in hominis uisus? Et cur more est interemptus humano? An aliter potuit inuisibilis illa uis, & habens nullam substantiam corporalem, inferre & commodare se mundo, cõcilijs interesse mortaliũ, quàm ut aliquod tegmen materię solidioris assumeret? Quis est enim mortalium, qui quæreret eum uidere, quis cernere, si talem uoluisset inferre se terris, qualis ei primigenia natura est, & qualẽ se ipse in sua esse uoluit uel qualitate uel numine? Assumpsit igitur hominis formam, & sub nostri generis similitudine potentiã suã clausit, ut & uideri posset & conspici, uerba faceret & doceret, atque omnes exequerentur res eas, propter quas in mundũ uenerat faciendas, summi regis imperio & dispositione seruatis. Et in cõmentario in psal. 146: Descendit, inquit, de cœlo Deus, homine nõ uolente: docuit exẽplo & uerbo, homine nõ rogante: signa multa & uirtutes ad se manifestandũ exercuit, homine etiã prohibente: mortalitatẽ nostrã suscepit, homine ignorãte: irrisus, crucifixus, inter homicidas mortuus, sepultus, resurrexit, & in cœlos ascendit. Hæc omnia ad hominis salutẽ, ad hominis liberationẽ, ad hominis redemptionẽ, ad hominis coronã, ad hominis gloriam exercuit Christus. Sic alibi sæpe de Christi beneficijs ac merito, ut in Psal. 5: Nisi Christus mortuus esset, hęc hæreditas regni non parẽret. Ipso ergo moriente nata, ipso resurgente confirmata est: ipso ascendente in cœlos, permanet hæc hæreditas in æternum. Et in Psal. 41: Christi passione homo recuperatus est. Et in Psal. 16: Si scrutari cum reuerentia uoluissent Iudæi uoces propheticas, agnnm acciperent Christum, salutem suã in sanguine eius collocantes. Et in Psal. 29: Suscepit formam serui, nõ ut delectarẽtur inimici super hominũ genus. In Psal. 31: Propter omne genus hominum Dei filius est crucifixus. In commentario in Psal. 48: Vos qui confiditis in uirtute uestra, & in abundantia diuitiarũ gloriamini, hoc sciatis, quòd nullus uos ab interitu redimat, non pater, non frater, nisi homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum redẽptionem pro omnibus. Et in Psal. 67: Prosperum iter crucis suæ fecit nobis Deus saluator noster, qui ideo cruciari uoluit, ut nos saluos faceret: ideo mortis exitium suscepit, ut conquassaret capita inimicorũ suorum, & liberaret peccatores de manib. dæmonum. Et in Commentario in Psalm. 72: In uolũtate tua deduxisti me, & cum gloria assumpsisti me. Hęc in Domino Iesu Christo completa sunt. Ipse tenuit generi humano dexteram, iam mortuo, iam fœtenti: duxit à uoluntate diaboli ad uoluntatem suam, & assumpsit in gloriam. In Psal. 129: Sustinuit anima mea uerbũ tuũ: id est, uenientem filiũ tuũ, qui promittitur ad hoc uenire, ut tollat peccata mundi. Et de personarũ idiomatis ibidẽ: Nõ poterat, inqt, simul pati diuinitas: sicut sol, si in ligno sit quando cõciditur, simul concidi nõ potest: ita diuinitas simul fuit passioni, & simul non patiebatur tristitiã.

De creatione, in Psal. 48: De omni, inquit, creatura dicitur, Quia ipse dixit & facta sunt: hoc est, per uerbũ Dei facta sunt, patre loquẽte, filio creante, sacro spiritu animante. Et libro secundo aduersus gentes: Hoc unum sciri oportet, nihil à Deo principe, quod sit nocens atq; exitiabile, proficisci: nihil ab ipso fieri: nisi quod sit omnibus salutare, forisq; esse exitiabile & mortiferum.

In enarratione Psalmi centesimi trigesimi noni, diabolũ affirmat bonum initiò conditum esse: Malus, inquit, per creaturã nec est ipse diabolus.

De lapsu hominis, in Psalmo uigesimonono: Maledictus, inquit, est mundus in morte Adæ. Item de eodem, ac de restitutione hominis lapsi, in Psalmo quadragesimoprimo: Saluator uultus mei, id est, imaginis suæ recuperator, erit Deus meus: qui me à facie sua

non ut ipse uoluit proiecit, sed ego à me i-
pso animam conturbaui, ego eam læsi à
meipso.

De peccato originis, libro primo inquit:
Proni sumus ad culpas, uitio infirmitatis in-
genitæ. Et: Naturalis infirmitas peccato-
rem hominem facit.

De libero arbitrio multa habet illustria &
explicata dicta, quæ ordine commemorabi-
mus. In commentario in Psalmum nona-
gesimum sentit, nec negandum esse liberum
arbitrium, nec nudandum, id est priuandum
necessitate diuini auxilij: Multi, inquit, pu-
tant libertatem arbitrij eò usq; sibi posse suf-
ficere, ut sese per ipsam libertatem ab hosti-
bus inuisibilibus eruere posse confidant.
Libertatem autem arbitrij & negare peri-
culum est, & nudare peccatum. Si enim ne-
gaueris, omnibus frena laxasti: si nudaue-
ris, decepisti. Nam negas, si dixeris: Deus
si uult, bonus sum: si non uult, bonus non
sum. Cum constet, Deum uelle omnes ho-
mines saluos fieri, & unusquisque suo sit i-
niquus arbitrio. Nudas autem, cum tán-
tum ipsi arbitrio dederis, ut illud rebus di-
uini adiutorij denudaris. Rursus in Psal-
mum centesimumsextum: Si se, inquit, sub-
duxerit Dominus, libertas ipsa nostri arbi-
trij euanescit. Et in Psalmum centesimum
decimumseptimum: Noli confidere in te:
noli dicere sic te liberum habere arbitrium,
ut tu ribi in te ipso confidas. Habes quidem
liberum arbitrium, sed noli de eo præsume-
re: de Deo præsume, quia uinci non potest.
Bonum est confidere in Domino, quàm con
fidere in homine, aut in principibus. Si enim
confidis in Domino, tunc poteris dicere, O-
mnes gentes circumdederunt me, & in no-
mine Domini ultus sum eos. Hoc libertas
arbitrij dicere non potest: aut si dixerit, do-
cebo eam apertè mentiri. aut certè ab initio
seculi det mihi, qui sine auxilio Dei euaserit
siue uisibiles siue inuisibiles inimicos.
Et ibidem: Libertas arbitrij si non potest di-
cere, Fortitudo mea & laus mea: imò quia
non potest iustè dicere, dicat se à Domino su
scipi, & fortitudinem omnem auxilijs diui-
nis ascribat. Item: Quod peccamus nostri
arbitrij docebitur, qui contemnimus gratiá.
Vide quanta libertas est arbitrij tui. Negatur
à seruo Dominus, ut dicat homo Deo, Nolo
tibi credere, &c. Quod ergo malū facimus,
per libertatem incurrimus. Si uerò aliquid
boni fecerimus, imputabimus largitori, qui
bona omnia ad se fugientibus præstat, secun
dum illud quod ipse dignatus est repromit-
tere: Omnis qui petit accipit, & qui quærit
inuenit, & pulsanti apietur. In Psalmū 146:
Qui confidit, inquit, in uirtute cursus sui spi
ritualis, quòd possit in tibijs suis stās immo
bilis permanere, non permanet. Nec ista di-
cés exclude, ne coneris stare: sed moneo, ne
te putes per liberum solum arbitriū fugere.
Currat equus tuus, sit paratus ad bellum. sic
enim scriptum est: Equus paratur ad diē bel
li, Dominus aūt salutem tribuit. tamen dum
curris, dicito: Deus uirtutum tribuit equo
meo ut curreret, Deus dedit tibijs meis per-
seuerantiá ut starent. Non ergo putes quòd
te libertas arbitrij tui ita habeat, quasi nauē
per quá uis euadere barbaros de littore, per
quá uis euadere fluctus pelagi: per quam ois
ad patriam, quam desideras, peruenire: sed si
Dominus imperauerit, uētis prosperis & ad-
uersis fluctib. silentium dederit, si latentes ua
dos demonstraueris, & somnū tulerit guber
nantib. nautis, & absq; læsione portum in-
gredi fecerit, ages post hæc gratias Deo, non
naui: gratias Deo, non nautis. Nec ista dicen
tes excludimus nauem & nautas: sed magis
nauem ornamus & nautas, quibus Deum
præsulem confitemur.

Pœnitentiæ partes facit contritionem &
fidem, expressè in commentario in Psal. 70,
hoc modo: Cōfitetur, inquit, in oratione sua
Deo peccata sua, Dei aūt ueritatem in uasis
Psalmi. Quæ sunt uasa Psalmi? In uasis Psal-
mi ueritaté Dei nunciant, qui intus intra ua
sculū corporis sui ueritatē rectæ fidei habent
inclusam. Namq; si incorporaliter quispiam
pœnitentiæ suæ afflictiones ostendat, à pec-
cato abstineat, in ieiunio, cinere, cilicioque
permaneat, nisi in uasis Psalmi ueritaté tene-
at, omnia quæ laborauerit eua nescunt. Faci-
lius per ueritaté fidei sine sua afflictione ad
indulgentiá ueniat, quàm per afflictioné su-
am sine ueritate attingat. Age ergo, in con-
fessione tua correptioné etiam sine cilicio,
& in Psalmi uasculo ueritatem include. Sic
& in enarratione Psal. 30, disertè coniungit
pœnitentiæ partes, contritioné uidelicet, &
fiduciá in misericordia Dei. Ac de eadem cō-
tra Nouatum & Nouatianū aliquoties rectè
docet, ut in commentario in Psal. 138. Quid
nunc, inquit, facimus Nouatiane? perdimus
apostolū Petrum, an accipimus reuertentem
ad Christū? Ecce Christus eum recipit, tu eij
cis. Sed clamat contra te Paulus: Si Deus iu-
stificat, tu quare condemnas? Dicis uerò ba-
ptizatis, non debere pœnitentibus succurri.
Ecce Apostolo pœnitenti succurritur.

Rectè deinde & de hac parte doctrinæ sen
sit, Gratis scilicet iustificari homines per mi
sericordiam Dei. ut in commentario in Psal-
mum centesimū primum: ubi, Nullus (ait)
saluabitur, nisi tu Domine exurgens miserea
ris Sion. Et in Psal. centesimum decimum
sextū: Exclusit merita nostra, & induxit sup
nos misericordiam suam, quam confirmauit
super eos per indulgentiá omniū peccatorū
creden-

credentibus & pœnitentibus sic promissam. Et in commẽtario Psalmi centesimi quadragesimisexti: Antecedit gratia Dei uoluntatem hominis. In Psalmum 149. Non castitas & abstinentia nos perducunt ad Deum, si nos desererit integritas fidei. Et in Psalmum centesimum uigesimumnonum. Christianus se dedit per fidem ad misericordiam peruenire eius qui regnat in secula. Et libro primo contra gentes: Proprium est, inquit, Dei ueri, potẽtiæq; regalis, benignitatem suã negare nemini, nec reputare quis mereatur aut minimè.

De effectu baptismi, in commentario Psal mi 72: Sepulti, inquit, sumus per baptismũ, & Christum induti morimur. Sed quia non patitur in nobis perire quod cõtulit iam per baptismum, semel à mortuis suscitatos ad uitam æternam reducit. Et in Psalmum septuagesimumquartum: Tu confregisti capita draconum in aquis, id est, capita dæmonũ in baptismate. Quòd autem aquis dixit, uoluit ostendere, unum baptisma in aquis posse omnibus celebrari, fluminum, maris, fontium, &c. ibi capita dæmonum confringuntur. In commentario Psalmi 78, sanctificari dixit corpora in baptismo. Et ibidem: Spiritum sanctũ in cõsecratione accipimus. Et in Psalmum 61: Filius, inquit, de profundo terræ & fluminis, & cataractis cœli apertis descendente Spiritu sancto, pater appellat filium de altitudine cœlorum. Cum ergo altitudo ad altitudinem clamat, excelsa Dei in me ingressa sunt. Homo enim recuperatus est, non angelus, non aliqua alia creatura, quando in die mandauit Dominus misericordiam suam gratis, in baptismo remittẽdo peccata, &c.

De confessione & oratione, in commentario Psalmi 135: Non potest, inquit, perire cõfessio eius, qui in isto seculo sua delicta accusat. Inueniet sine dubio pietatem Dei, qui suam ei confessionem obtulerit: si quotidie accipiat cõfessionem nostram, quotidie suam nobis bonitatem impertit. Et si nos confitẽdo non deficiamus, quomodo ille in miserẽdo cessabit? Peccauimus, negare non possumus, habemus multa peccata. Aliter ijs non carebimus, nisi quotidie ut nobis dimittantur, Dominum exoremus. Siquidem eius doctrina sit, Dimitte nobis debita nostra: confiteamur nos debitores debitori. Nam & nos debitores sumus Deo, & Deus est nobis debitor. Rogemus, ne exigamur quod debemus: rogemus, ne reddat quod debet.

A' næuis & opinionibus erroneis Arnobium prorsus liberat Erasmus, nisi quòd incommodè dixisse uidetur in commentario Psalmi 14: Iesus immaculatus solus uirgineam aulam ingressus, ipsum tabernaculum à maculis carnalibus liberauit, & dedit sanctificarionẽ potius quàm accepit. Quanquam & ipsum Erasmus excusauit. Et quod de pœnitentia in commentario in Psalmum 41 dixit: Plus est misericors in pœnitente, quàm in credente. Ibi per baptismatis gratiam simplex est indulgentia: hic geminatur & uelut duplici lumine declaratur, quando dicit homo cum lachrymis Deo, Susceptor meus es tu. Et quod contra Cyprianum de sera pœnitentia dixit, in commentario Psal. 48: Sera confessio fructum indulgentiæ non capit.

De Petro minus cõmodè loquitur in psalmum centesimũ trigesimumoctauũ, ubi inquit: Ecce Apostolo pœnitenti succurritur, qui est episcoporum episcopus: & maior gradus redditur ploranti, quàm sublatus est deneganti. Quod ut doceam, illud contendo, quòd nullus Apostolorum nomen pastoris accepit. Solus enim Dominus IESVS CHRISTVS dicebat: Ego sum pastor bonus. & iterum: Me, inquit, sequuntur oues meæ. Hoc ergo nomen sanctum, & ipsius nominis potestatem, post resurrectionem suã Petro pœnitenti concessit. Nam Christus ibi non appellat Petrum pastorem, sed, Pasce (inquit) oues meas. & Petrus ipse (epistola prima Petri, cap. quinto) ad presbyteros eodẽ utitur uerbo: Pascite, inquit, quantum in uobis est, gregẽ Christi. Et Paulus ad Ephesios quatto dicit: Alios esse positos Ecclesię apostolos, alios pastores. Quod nõ ita dixisset, si id nomẽ dignitatis soli Petro attributæ agnouisset.

Confutat interdũ Iudæorũ opiniones, ut in enarratiõe psalmi centesimiquarti: Quid uultis, ait, Iudæi? Arguimus uos noscentes, & dicimus uobis, falsas habetis scripturas.

Nonnunquã & contra hæreticos pugnat, ut contra Arianos in commentario Psal. 89: Præuidit, inquit, anathemabiles esse hæreses, dicturas filium Dei, qui refugium factus est nobis in Christo, non fuisse priusquam mundus fieret, & firmaretur terra & orbis. Contra hoc ait: A' seculo & in seculum tu es Deus. Manichæos subinde refutat, ut in cõmentario Psal. 103, & 110, ubi refellit quod dixerunt: Principem tenebrarum à se habere principium. Et in commentario Psal. 135. ubi: Deum, ait, creasse uniuersa, & pascere omnia, anathemabilis Manichæ' negat, qui carnem omnem diabolo dicit autore constare, & eius ministerio ad pinguedinem sagina ri. Et in Psalmum 138: Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Hoc contra Manichæum, qui dicit, alterius sunt principis tenebræ, alterius principis lux est. Confutat & Photini hæresin, qui ex Maria initium sumpsisse Christum asseruit: in commentario Psal. 109. Ac Marcionem, Apellem & Valentinum perstringit in commentario Psal. 143.

Familiarem fuisse Arnobium aliquot magnis & celebrib. uiris, ex ipsius scriptis appa ret: pręcipuè aût Octauio cuidam, cuius iu libris aduersus gentea frequenter & honorificè meminit. Lib. 8. nominat eum bonû & fidelisaimum contubernalem suû. Fatetur & in præfstiuncula commentarioli in Psalmos, se authoritate & iussu episcoporû Laurentij & Rustici, quos patrea ibi uocar, commentarium eum in Psalmos scripsisse. Plura de eo reperire non possumus.

LACTANTIVS

ARnobij discipulum Lactantiû fuisse, Hieronymus tradidit, Romæ, ut uidetur: ubi aliquandiu Arnobius docuit. Nam in Piceno Italiæ Firmiû fuit, Lactantij patria: quem ita dictû fuisse à lacteo eloquenriæ flumine, solidioriq; orationis genere, non est dubiû. Fluuiû certè quasi quendã Tullianæ eloquẽtiæ Hieronym' eum appellat, in epistola ad Paulinû. Qua fœlicitate quidẽ superior fuit, quemadmodû sæpe fit, præceptore suo: quẽ inæqualẽ nimiû & cõfusum in rebus sermone explicãdis fuisse, Hieronym' idẽ tradidit.

Sed Lactantium rhetorem & philosophû fuisse exercitatissimum, libri eius testantur, pauci etiam illi quos hodie habemus: in quibus nullius ferè disciplinæ ac professionis autores prętermisit, quorum non sit usus testimonijs. Vixir autem sub Diocleriano & Constantino, Romanis principibua. Et à Diocletiano quidem uocatum eum Nicomediam, Hieronymua autor est, ubi rhetoricam aliquandiu professus est. Quod de se ipse etiam scripsit lib. 5. cap. 2: ubi & negotiû sibi fuisse cum duobus impuris philosophis, quorum uterq; libros contra religionem nomẽq; Christianû euomuerit, indicat. Cum aût, ur doctor latinus, in Græca ciuitate auditorû frequentia destitueretur, omisso rradendi & docendi munere, ad scribendû se cõtulit: cum quidẽ antequã in Bithyniã ueniret, Christianã religionẽ, ut uidetur, amplexus fuisset. Sunt qui Romã eum à Diocletiano accer sitû scripserint: sed quib. noa Hieronymi autoritatẽ præferimus. Eusebius in Chronico, eloquentissimû suo tempore fuisse annotauit: sed usq; adeò pauperem per omnem uitam, ut necessarijs etiã plerumq; indiguerit. Senex in Gallia docuit, quẽadmodû Hieronymus rradit: ubi & magister Crispo filio Constantini, quem pater ipse postea interfecit (quod tamen crimen à laudatissimo Imperarore remouir Euagrius lib. 3 Ecclesiasticę historiæ, cap. 41) præfectua fuit.

Scripsit multa & uaria, ex quib. hoa duntaxar libroa habemus hodie: ut Libros 7 Diuinarum institutionum aduersus gentes, quoa sub Constanrino scripsir ingenri & fortissimo animo, ut Hieronymus ait ad Paulinum. primum scilicet, de falsa religione: secundû, de origine erroris: tertium, de falsa sapientia: quartum, de uera sapienria: quintum, de iusticia: sextum, de uero cultu: septimû, de diuino præmio. Sequitur liber de ira Dei, ad Donatum, ab Hieronymo quoq; cõmendatua. sic enim in cõmentario in epistolã ad Ephesioa de eo censuit: Firmian' noster librû de ira Dei docto pariter ac eloquẽti sermone cõscripsit. Vocar eundẽ & librû pulcherrimû, in Catalogo. Exrar post eû liber de opificio Dei, ad Demetrianû. Postremò Epitome diuinarû instirutionû, seu libri Arophali: Elegia de Phœnice: Item de resurrectionis Dominicæ die, ac de Passione Domini Elegiæ. Sed præter hos, Hieronymus uisos sibi Lactantij libros recenset, Symposiû scriptû ad adolescentes Africæ, & ὁδοιπορικὸν de Africa Nicomediam usq;, uersib. conscriptû hexametris. Librum item aliû inscriptû Grãmaticus: Libros alios duoa ad Asclepiadẽ: librum præterea unum de persecutione. Et libros quatuor Epistolarû ad Probũ. Alios rursus Epistolarum libros duoa ad Seuerum: duos item eodem argumento, ad Demetrianum. Hæc enim de numero librorum Lactantij in Catalogo Hieronymus retulit. Tametsi ex octauo Epistolarum eiusdem libro, næuum eius quendam indicarir in commentario in epistolam ad Galatas.

¶ Nûc de doctrina eiua pauca monemus. De sacra scriptura rectè sensit, eius beneficio solius duci homines ad agnirionẽ Dei. Libro 2, cap. 3: Homo, inquit, per seipsum peruenire ad hanc sciẽtiam (quæ uera scilicet religio sit) non potest, nisi doceatur à Deo. Et lib. 3. cap. 26. Doctrina cœlestis sola sapientia est. Ibidemq; de efficacia uerbi: Dei, inquit, pręcepta quia & simplicia & uera sunt, quantû ualeant in animis hominû, quotidiana experimenra demõstrant. Da mihi uirû, qui sit iracûdus, maledicus, effrenat': paucissimis Dei uerbis ram placidû, quàm ouem, reddã. Da cupidû, auarum, tenacẽ: iam tibi eum liberalẽ dabo, & pecuniã suã plenis manib. largientẽ. Da rimidû doloris, ac mortis: iam cruces & ignes, & pericula, & Phalaridis taurû contẽnet. Da libidinosum, adulterû, ganeonem: iam sobriû, castum, continentẽ uidebis. Da crudelẽ, & sanguinis apperenrẽ: iam in ueram clemẽtiã furor ille mutabitur. Da iniustû, insipientẽ, peccatorẽ: cõrinuò & æquus & prudẽs & innocẽs erit. Vno enim lauacro malitia omnis abolebitur. Tãta diuinæ sapiẽtiæ uis est, ur in hominis pectus infusa, matrem delictorum stulticiam uno semel impetu expellar. Ad quod efficiendum, non mercede, non libris, non lucubrarionibus opus est. Graris ista fiunr, facile, citò: modò pateant aures, & pectus sapientiam sitiat.

Nemo

Nemo uereatur nos, aquam non uendimus, nec solem mercede præstamus. Dei fons uberrimus atq; plenissimus patet cunctis: & hoc cœleste lumen uniuersis oritur, quicuq; oculos habent. Num quis hęc philosophorū aut unquam præstitit: aut præstare si uelit, potest? Qui cum ætates suas in studio philosophię conterant, neq; alium quenquā, neq; seipsos (si natura paululum obstitit) possunt facere meliores. Itaq; sapientia eorum ut plurimum efficiat, non excindit uitia, sed abscōdit. Pauca uerò Dei præcepta sic totum hominem immutant, & exposito uetere nouū reddunt, ut nōn cognoscas eundem esse. Libro de ira Dei, cap. primo: Remoto Deo, cœlestique doctrina, omnia erroribus plena sunt.

De Deo rectè disputat in plerisq; locis. Destruit & confutat Ethnicorū traditiones de pluralitate Deorum, lib.1.cap.8.&16. Et libro septimo, capite nono ait: Quoniam Deus ab homine uideri non potest, ne quis tamen ex eo ipso putaret Deum non esse, quia mortalibus oculis non uideatur, inter cætera institutorum suorum miracula fecit etiam multa, quorum uis quidem apparet, substantia tamen non uidetur: sicut est uox, odor, uentus: ut harum rerum argumento & exemplo, etiam Deum, licet sub oculos non uenit, de sua tamen ui & effectu & operibus cerneremus. Quid uoce clarius? aut uento fortius? aut odore uiolentius? Hæc tamen, cum per aërem feruntur, ad sensusq; nostros ueniunt, & eos potentia sua impellunt: non cernuntur acie luminum, sed alijs partibus corporis sentiuntur. Similiter Deus nō aspectu nobis alio'ue fragili sensu comprehendēdus est, sed mentis oculis intuendus, cum opera eius pręclara & mirāda uideamus. Nam illos qui nullū omnino Deū esse dixerunt, nō modò philosophos, sed ne homines quidem esse dixerim, qui mutis simillimi, solo corpore constiterunt, nihil omnino cernentes animo, sed ad sensum corporis cūcta referentes: qui nihil putabant esse, nisi quod oculis contuebantur.

De diuinitate Christi lib.5.cap.3. Disce, inquit, si quid tibi cordis est, non iccirco à nobis Deum creditum esse Christum, quia mirabilia fecit: sed quia uidemus in eo facta esse omnia, quæ nobis annunciata sunt uaticinio prophetarum.

Item de causa incarnationis Christi, lib.4. cap.11: Cum statuisset, inquit, Deus doctorē uirtutis mittere ad homines, renasci eū denuò in carne præcepit, & ipsi homini similē fieri, cui dux & comes & magister esset futurus. Sed tamen quoniā clemens est, & pius erga suos Deus, ad eos ipsos eum misit quos oderat: ne illis in perpetuū salutis uiam clauderet, sed daret his liberā facultatē sequendi Deum: ut & præmiū uitæ adipiscerentur, si secuti fuissēt, quod plurimi eorū faciunt atq; fecerunt: & culpa sua in pœnā mortis incurrerent, si regem suum repudiassent. Apud illos igitur, & ex eorū semine regenerari eum iussit, ne si fuisset alienigena, iustā possent excusationē de lege prætendere, quòd eum nō suscepissent: simul ut nulla omnino gens esset in terra, cui spes immortalitatis negaretur.

De creatione rectè sensit, Deum omnia cō didisse ex nihilo, lib.2.cap.5 & 9, ubi: Deus, inquit, fecit ex eo quod non est, quia per æternitatē fortis est, per fortitudinem potestatis immensæ, quæ fine ac modo caret, &c. Et lib.7, cap.7: Factum esse mundum à Deo dixit Plato, item prophetæ loquuntur, idém que ex Sibyllæ carminibus adparet. Errane ergo, qui omnia uel sua sponte nata esse dixerunt, uel minutis seminib. cōglobatis. Quoniam tanta res tam ornata, neq; fieri, neq; disponi & ordinari sine aliquo prudentissimo autore potuit. Et ea ipsa ratio, qua constare ac regi omnia sentiuntur, solertissimæ mentis artificem confitetur. Hominum autem causa mundum & omnia quę in eo sunt esse facta, Stoici loquuntur. Idem uerò nos diuinæ literæ docent.

De fine hominis ubiq; sentit, cōditos esse homines ideo, ut Deū agnoscant & colant. ut lib.3.cap.9: Si quis hominē, qui uerè sapit, interrogat, cuius rei gratia natus sit? respondebit intrepidus ac paratus, colendi se Dei gratia natum, qui nos ideo generauit, ut ei seruiamus. Et lib.4.cap.28: Hac conditione gignimur, ut generati nos Deo iusta & debita obsequia prębeamus, hunc solum nouerimus, hunc sequamur. Hoc uinculo pietatis obstricti Deo & religioni sumus.

Deinde hominem sua culpa iniustum esse testatur lib.4.cap.24. Et peccatum omnibus hominibus naturaliter inesse, lib.6.cap.13. Et in Epitome diuinarum institutionum, cap.9, ubi: Non patitur, inquit, conditio fragilitatis naturæ, esse quenquā sine macula.

De lege ait lib.6, cap.9: caput eius primū esse, Deum nosse, ei soli obtemperare, & soli colere. Nec quicquam profuisse, aut prodesse legis accuratissimam obseruationem, sine agnitione Dei: sed iustos sine Deo, similes esse corpori humano non habēti caput. Contrà uerò, in legem delinquentes, si Deū norint, à Deo non abijci.

De iustificatione per fidem in Christum, breuiter ait lib.4.cap.19: Nulla spes alia consequendæ immortalitatis homini datur, nisi crediderit in eum.

Ad pœnitentiā sæpe hortatur, quam summam esse ait Christianorū uirtutē, & reme-

dium unicũ natutæ peccatricis:in Epitome Diuinarum institutionum,cap.9. Recipere enim Denm per pœnitentiam in uiam redeũtes. quemadmodum lib.6,cap.24 ait:Dominus ac parens indulgentissimus, remissurũ se pœnitentibus peccata promisit, & obliteraturum omnes iniquitates nostras, si insticiam denuò cœperimus operari.

Baptismum lauacrum spirituale uocat, quod institutum sit à Christo ad saluandas gentes:lib.4,cap.15.

Sacrificia Christianorum ait esse laudẽ & celebrationem Dei,gratiarum actionẽ,& uirtutes quascunq; à pietate ꝓfectas: ut fidem, innocentiam,patientiam,timorem Dei, humilitatem.lib.6.cap.24.& 25.

Libro eodem, cap.23, de matrimonio inquit:Oportet sibi quenq; proponere,duorũ sexuũ coniunctionẽ generãdi causa datã esse uiuentibus:eamq; legẽ his affectib. positam, ut successionẽ parent.Ac ut cõmendet quidẽ castitatẽ perpetuam,& præstari ab aliquibus singulari uirtute posse affirmet, tamẽ addit: Quod quidem non ita Deus præcepit, tanquã astringat,quia generari homines oporter:sed tanquam sinat. scit enim, quantã his affectibus imposuerit necessitatem.

Sed hæc omnia quis non uideat perquàm tenuiter esse explicata? Nullam enim perspicuam sententiã de fide,de beneficijs filij Dei, aut de alia aliqua necessaria parte doctrinæ Christianæ in toto Lactãtio reperies. Quod sine dubio Hieronymus animaduertens, Lactantiũ fœlicius,dixit, aliena potius destruere quàm nostra confirmare potuisse.sic enim ad Paulinũ scripsit: Lactantius,quasi quidam fluuius Tullianæ eloquentiæ, utinã tam nostra potuisset confirmare, quàm facilè aliena destruxit. Fortassis & eam ob rem inter apocrypha Lactantij libri relati sunt, quẽadmodum in decretis Gelasij papæ primi legitur.

Adijcim⁹ & obiter Damasi ad Hieronymũ iudiciũ de Lactantij scriptis, quod in Damasi epist. tertio operũ Hieronymi tom. habetur: Fateor,inquit,quippe tibi,eos quos mihi iãpridẽ Lactantij dederas libros,ideo non libẽter lego, quia & plurimæ epistolæ in eis usq; ad mille spacia uersuũ tenduntur, & rarò de nostro dogmate disputãt:quo fit,ut & legẽti fastidiũ generet longitudo: & si qua breuia sunt,scholasticis magis sunt apta, quàm nobis, de metris & regionum situ & philosophis disputantibus.

¶ Nũc næuos eius aliquot,quib plurimis totus scatet, breuiter subijcimus. Nam plerosque suprà in singulis dogmatibus exposuimus.

Primùm & locutionib.& sentẽtijs tum de Deo,tum de Christo,interdũ admodũ incõmodè loqtur,& periculose. ut quòd Deũ ait à se ipso creatum esse: lib.1, cap.9. Christũ uerò aliquando nõ fuisse, prorsus ut Ariani delyri cõtendebãt: lib.2. cap.9.ubi & hoc ait: Cum præter Deũ nihil adhuc esset,&c.ꝓduxit similem sui spiritum,qui esset uirtutibus Dei patris præditus. Christũ aũt initium aliquãdo accepisse, alibi sæpe disputat: ut lib. 4,cap.8:In quam opinionẽ duplicem fingit Christi natiuitatem, ibidem: & lib. eodem, cap.13, ubi multa de officio Christi & causa missionis absurda censuit. ut: Summus De⁹ ac parens omniũ, cum religionem suã transferre uoluisset, doctorem iusticiæ misit è cœlo,ut nouis cultorib. nouam legem in eo, uel per eum daret. Et: Oportuit filiũ bis nasci,ut sicut pater ἀπάτωρ & ἀμήτωρ fieret. In prima enim natiuitate spiritali ἀμήτωρ fuit, in secunda uerò natiuitate carnali ἀπάτωρ.

Et cap.14:Deus cum uideret maliciam & falsorũ deorũ cultus per orbẽ terræ inualuisse, ut iam nomẽ eius ex hominũ memoria fuisset penè sublatũ (si quidẽ Iudæi quoq;, quib. solis arcanũ Dei creditũ fuerat, relicto Deo uiuo,ad colẽda figmẽta irretiti dæmonũ fraudib. aberrassent, nec increpiti per prophetas reuerti ad Deũ uellent) filium suũ principem angelorũ legauit ad homines, ut eos cõuerteret ab impijs & uanis cultibus, ad cognoscẽdum & colendũ Deum uerum. Item,ut eorũ mentes à stultitia ad sapientiã,ab iniquitate ad iusticiæ opera traduceret. Hæ sunt uiæ Dei, in quib. ambulare eum præcepit. Hæc præcepta,quæ seruanda mandauit. Ille uerò exhibuit Deo fidẽ. Docuit enim, quòd uerus Deus sit,eumq; solum coli oportere,nec unquã se ipse Deum dixit: quia nõ seruasset fidem,si missus ut deos tolleret, & unũ adsereret, induceret aliũ ꝑter unũ. Et li.4.cap.24. sentit Christũ ideo carnẽ induisse, ut ostẽderet carnẽ posse esse capacem uirtutis. Libro eodẽ, cap.20, ait: Christũ ideo in Galilæam post resurrectionẽ suã abijsse, quòd noluerit se Iudæis ostendere, ne abduceret eos ad pœnitentiam. Item lib. eodem cap.29: Cum igitur & pater filium faciat,& filius patrem, una utriq; mens, unus spiritus, una substantia est. sed ille quasi exuberans fons est, hic tanquã defluens ex eo riuus: ille tanquam sol, hic quasi radius à sole porrectus,&c.

Permulta habet & supstitiosa ac anilia, de efficacia imaginis crucis Christi: li.4.cap.27. Sed quis omnes possit in hac parte næuos eius cõmemorare? De Lactantio optimo iure quis dixerit, eum nec personã nec officiũ filij Dei unquã satis intellexisse. Doctorem enim eum, legislatorẽ & formatorẽ uitæ hominum facit illum: præterea nihil. Quemadmodum libro eodem, capite 24. & 26 ait: missum Christum ideo, ut salutaribus præceptis homines formaret.

Sicut autem perſonam & officium Chriſti nunquam rectè intellexit: ita de ſpiritu ſancto prorſus nihil ſciuit. Indicauit hoc Hieronymus iu epiſtola ad Pammachium & Oceanum, ubi ſic inquit: Lactantius in libris ſuis, & maximè in epiſtolis ad Demetrianũ, ſpiritus ſancti negat ſubſtanriam: & errote Iudaico dicit, eum uel ad patrem referri, uel ad filium, & ſanctificationem utriuſque perſonæ ſub eiua nomine demonſtrari. Idem in Commentario in epiſtolã ad Galaras: Multi, inquit, per imperitiam ſcripturarũ (quod & Firmianus in octauo ad Demetrianum epiſtolarum libro facit) aſſerunt ſpiritum ſanctum ſæpe patrem, ſæpe filium nominari, nec ſubſtantiam eius uolunt eſſe, ſed nomen. Ait & Lactantius libro quarto, capite octauo, filium quidem patri in orbe condeudo coadiutorem adfuiſſe: nihil autem protſus de ſpiritu ſancto addit. Quemadmodum & eiuſdẽ libri cap. uigeſimonono, ubi multa de patre & filio diſputat, ſpiritus ſancti uerò non meminit: Vnus eſt enim, inquit, ſolus, liber, Deus ſummus, carẽs origine, quia ipſe eſt origo rerũ, & in eo ſimul & filius & omnia continentur. Quapropter cum mens & uoluntas alterius ſit in altero, uel potius una in utraq; mente, unus Deus uterq; appellatur: quia quicquid eſt in patre, ad filiũ transfluit: & quicqd in filio, à patre deſcẽdit.

Angelos tum demũ homini cuſtodes adhibitos eſſe ait, cum humanum genus augmentari cœpiſſet, Deusq; ueritus fuiſſet ne improbitate diaboli homines euerterentur: libro ſecundo, capite decimoquinto. ubi & terrę poteſtatẽ ab initio diabolo tributã eſſe à Deo aſſeruit, duoq; dæmonum genera facta: alterum ſcilicet terrenum, alterum cœleſte. De cauſa uerò lapſus angelorum quomodo errarit, ſuprà oſtendimus.

De Creatione hominis, etſi Epicuro quærenti quamobrem Deus, cum hominis cauſa mundum condidiſſet, eum tamen mortalem & fragilem fecerit, reſpondet: tamen idem cum Epicuro ſentit, fragilem ſcilicet, & talem qualis poſt lapſum fuit, hominem initiò à Deo factum eſſe. Sic enim ait libro ſeptimo, capite quinto: Cur mortalem finxit, & fragilẽ, cum illius cauſa mundũ ædificaſſet? Primùm, ut infinita uis animarum gigneretur, omnemq; terrã multitudine oppleret: deinde, ut proponerẽt homini uirtutem, id eſt, tolerantiam malorum ac laborum, per quam poſſet pręmium immortalitatis adipiſci. Et lib. 7. cap. 14. Mortalis atq; imperfectus homo è terra fictus eſt.

De multitudine animarum ſimul à Deo creatarum, ac paulatim poſtea in corpora hominum fragilia demiſſarũ, monſtroſa prorſus diſputat li. 7. cap. 5. Excogitauit, inquit, Deus inenarrabile opus, quemadmodũ infinitam multitudinem crearet animarũ, quas primò fragilibus & imbecillibus corporibus illigatas, cõſtitueret inter bonum malumq; medias, ut conſtantibus ex utriſque naturis uirtutem proponeret, ne immortalitatem delicatè aſſequerentur, ac molliter, ſed ad illud æternæ uitæ ineloquibile præmiũ ſumma cum difficultate ac magnis laboribus peruenirent.

Malũ ſentit Deũ ultro graſſari permiſiſſe, ut uirtutis ratio conſtaret. ait enim libro quinto, capite ſeptimo: Nam Deus bonorũ & malorum uoluit eſſe diſtantiam, ut qualitatem boni ex malo ſciamus, item mali ex bono: nec enim alterius ratio intelligi ſublato altero poteſt. Deus ergo nõ excluſit malum, ut ratio uirtutis conſtare poſſet. Quomodo enim patientia uim ſuã nomenq; retineret, ſi nihil eſſet quod pati cogeretur? Quo fine & diabolum à Deo excitatum ait, libro de opificio Dei, cap. uigeſimo.

Peccata ſentit largitione purganda & abolenda eſſe. ſic enim ait lib. ſexto, capite decimotertio: Debẽt largitione perpetua peccata carnis aboleri. Ibidem & remitti negat peccata, quæ quis ſciẽs admiſerit: ſed illa ſola ueniam habere, quę per imprudentiam & ignorantiam incautè admiſſa ſunt.

De fide nihil quicquã uſpiã proferens, cultũ & ſeruitutẽ Dei dixit eſſe, bonis operib. iuſticiã tueri & cõſeruare: lib. 3. cap. 9. Imò & parari æternã ſalutẽ noſtris uirtutibus, laboribus, tolerantia & adflictionibus, cenſet libro ſeptimo, capite uigeſimoſeptimo. Et in libro de opificio Dei, capite uigeſimo: Si homo, inquit, ſtatũ ſuũ, quẽ rectũ rectè ſortitus eſt, promptè cõſtanterq; defenderit: ſi terræ, quam calcare ac uincere debet, nõ ſeruierit, uitam merebitur ſempiternam.

Nec ſine periculo de oratione dixit lib. 6. cap. 13. Quoties rogaris, tentari te à Deo crede, an ſis dignus exaudiri.

Deniq; de cõſeruatione mundi, de rebus præceſſuris finem mundi, de ratione iudicij extremi, miras omnino habet imaginationes, quarũ aliquas in capite De doctrina indicauimus. Extant autem libro ſeptimo, capite decimoquinto & decimoſeptimo: ubi Deum miſſurũ air, ante temporũ conſummationem, prophetam magnũ, qui conuerſurus ſit homines ad agnitionem Dei, & res miraculoſas deſignaturus. Et capite 18. 19. & 20. & 26.

In errore eum fuiſſe Chiliaſtarũ, qui ſanctos poſt reſurrectionem cum Chriſto in terris, quaſi in campis Elyſijs, uitam uoluptatibus & delicijs diffluentem acturos per mille annos imaginati ſunt, ſuprà quoque diximus: & indicauit idem Hieronymus

in Catalogo suo, tum in explicatione capitis trigesimi texti Ezechielis. Recitat tales aliquot opiniones Lactantius, maximè libro secundo Diuinarum institutionum: & libro septimo, capite decimoquarto, & uigesimoquarto, ubi sic inquit: Veniet summi & maximi Dei filius, qui cum deleuerit iniustitiam, iudiciumque maximum fecerit, ac iustos qui à principio fuerunt ad uitam restaurauerit, mille annis inter homines uersabitur, eosque iustissimo imperio reget. Tunc qui erunt in corporibus uiui, non morientur: sed per eosdem mille annos infinitam multitudinem generabunt, & erit soboles eorum sancta, & Deo chara. Qui autem ab inferis suscitabuntur, ij præerũt uiuentibus uelut iudices. Gentes uerò non extinguentur omnino, sed quædam relinquentur in ui ctoriã Dei, ut triumphentur à iustis, ac subiugentur perpetuæ seruituti. Sub id tempus etiam princeps dæmonum uincietur cathenis, & erit in custodia mille annis cœlestis Imperij, quo iusticia in orbe regnabit, ne quid malum aduersus populum Dei moliatur. Post cuius aduentum congregabuntur iusti ex omni terra, peractoq; iudicio ciuitas sancta constituetur in medio terræ, in qua ipse conditor Deus cum iustis dominantibus commoretur. Tunc auferentur è mundo tenebræ illæ quibus offundebatur atq; obcæcabatur cœlum: & luna claritudinẽ solis accipiet, nec minuetur ulterius. Sol autem septies tanto, quanto nunc est, clarior fiet. Terra uerò aperiet fœcunditatem suam, & uberrimas fruges sua sponte generabit: rupes mõtium mella sudabunt, & flumina lacte inundabunt. Mundus denique ipse gaudebit, & omnis rerum natura lætabitur, erepta & liberata dominio mali, & impietatis & sceleris & erroris. Non bestiæ per hoc tempus sanguine alentur, non aues præda: sed placida & quieta erunt omnia. Leones & uituli ad præsepe simul stabunt, lupus ouem nõ rapiet. Canis non uenabitur, accipitres & aquilæ non nocebunt, infans cum serpentibus ludet. Deniq; tunc fient illa, quæ poetæ auteis temporibus facta esse iam Saturno regnante dixerunt, &c.

Contra Ethnicos, religionis Christianæ hostes, acerrimè in libris omnibus, quos Diuinarum institutionum titulo inscripsit, maximè uerò libro quinto pugnat: in cuius capite quarto ait, suscepisse se hoc munus, ut omnibus ingenij sui uiribus accusatores iusticiæ refutaret. In eiusdem etiam libri capite uigesimo, ingenti παῤῥησίᾳ prouocat ad disputationem Pontifices, maiores & minores, flamines, augures, reges sacrificulos, sacerdotes & antistites religionum, ac irridet omnes eorum cultus: maximè autem inuehitur in studium Christianos occidendi.

Postea cum omnibus congreditur philosophorum sectis, quos cæcos & ægrotos sua philosophia esse dicit: libro tertio, capite trigesimo: & in Epitome diuinarum institutionum, capite tertio.

Refutat Stoicorum opinionem, putantium omnia quæ moueantur, in deorum numero habenda esse: libro secundo, capite quinto. Alias item eorum nugas de duabus naturæ partibus: lib. septimo, capite tertio. Confutat & errores ac originem disciplinæ Epicureorum, libro tertio, capite decimoseptimo. Epicurum uerò ipsum, quòd mundum sua sponte extitisse dixerit, damnat libro septimo, capite tertio. Item quòd mundum nulla nugatus sit tegi diuina prouidentia: in Epitome diuinarum institutionum, capite nono. Cui errori in libro de Opificio Dei, opponit industriam, accuratam & artificiosam tum mundi totius, tum hominis cõditionem. Leucippi item delyriũ, qui mundum uniuersum ex atomis conflatum sensè rat, refellit in libro de ira Dei, capite decimo. Reprehendit & Pythagoræ stultam μετεμψύχωσιν, quòd scilicet animas in alia atque alia subinde corpora migrare dixerit: libro septimo, capite uigesimotertio. Quomodo deniq; extremum suum diem clauserit, literis proditum non est.

RELIQVI DOCTORES *Ecclesiæ Africanæ.*

NILVS.

Extant inter Orthodoxographa (ut uocatur quidem illa congeries, aliquot ueterum scriptorum, recẽs collecta & edita) Nili cuiusdam episcopi & martyris, de bonis operibus præcepta, exposita secundum seriem Decalogi: quibus insertæ sunt sententiæ de præmijs bonorum operum, ac pœnis malorum. Quæ etiam in Gnomographis quibusdam Græcè continentur: cæterũ de fide aut alijs doctrinæ partibus nihil dicit, sed incommodè loquitur, potum aquæ frigidæ iustificare misericordem. An is sit autem Nilus episcopus Aegyptius, qui cũ Peleo, sub Diocletiano martyr cõstans igni combustus est, dubitamus. Eusebius libro octauo, capite decimotertio.

THEODORVS.

Episcopus est Agauensis Theodorus, Vincentio libro duodecimo, capite tertio.

HESYCHIVS.

Episcopus est Aegypti, & martyr sub Diocletiano, Hesychius: Eusebio lib. octauo, capite decimotertio.

ALEXANDER.

Alexandrum episcopũ Ecclesiæ ad lacum Mariam, ad synodum Nicænam ab Imperatore Constantino euocatum esse, Sozomenus

menus lib.1.cap.17 tradidit. Apparet autem celebrem fuisse doctorem, quia inter praecipuos, qui ad eam synodũ uocari sunt, ut Eustathium Antiochenum, Macarium Hierosolymitanum, & Iulium Romanum, episcopos numeratur.

ELASTAMMON.

Recensetur apud Athanasiũ apologia secunda, inter Aegyptios episcopos, qui ad synodum Tyri unà cum Athanasio conuenerant, & caeteris episcopis ibidem congregatis scripserunt, ne eontra Athanasiũ Eusebianorum conatus adiuuarent.

CAECILIANVS.

Caeciliani hui' suptà aliquot in locis meminimus, ut in capitibus de Schismatibus, & Concilijs. ex quibus, quae ad historiã eius pertinent, peti possunt. Primùm diaconi officio in ecclesia Carthaginensi functus est: quemadmodũ ex Optato Mileuitano apparet, libro primo cõtra Parmenianũ. In episcopũ deinde eiusdẽ Ecclesiç, quo tempore à Maxentio Christianis libertas restituta fuit, electus est, totius populi cõsentientibus suffragijs, manus ei imponente Felice Autumitano episcopo, sicut ibidẽ Optatus testatur. Sed cum ex Donatistarũ grege duo quidam, Botrus & Celesius, ambitores episcopatus eiusdem fuissent, non in periculũ quidem aliquod uenit Caecilianus, sed in altercationes laboriosissimas incidit. Illi enim praesidio Lucillae, foeminae diuitis & factiosae, ordinationem eius calumniari conati sunt, & schisma aduersus eum concitarunt: uerùm criminis aut uitij nullius eum conuincere potuerũt. In synodo enim Romana sub Miltiade, quam ibi Constantinus, saepius interpellatus à Caeciliani aduersarijs, conuocaurat, innocens pronunciatus, & absolutus Cçcilianus est. Eusebius lib.10.cap.5. Optatus Mileuitanus lib.1 contra Parmenianum: Augustinus lib.1. contra epistolã Parmeniani, cap.5. Et libro post collationem contra Donaristas, capite 16 & 33. Habuit autem causç atq; innocentiae suae suffragatorem, Osium Hispanum: quemadmodum Augustinus idem indicat lib.1. contra Parmenianum, cap.5. Familiaris & Athanasio fuisse uidetor, qui in oratione prima contra Arianos, uirũ eum uocat Apostolicũ, syncerũ ac simplicẽ, eiusq; scripta ab orthodoxis ꝑfecta esse pronũciat.

CALLINICVS.

Callinicus episcopus fuit in Pelusio Meletianus, accusator Athanasij ante synodum Tyri. Athanasius apologia secunda: Socrat. lib.1.cap.27. Sozom. lib.2.cap.25. Epiphanius li.2. Tomo 2. haeresi 68 ait, hunc Callinicum post Meletij obitum, principẽ fuisse cum Paphnutio anachoreta & Ioanne episcopo Meletianorũ tumultuantiũ, quòd eos reprimere Alexander episcopus Alexandrinus, & ad unam ac eandem communionem reducere conaretur: quòd tergiuersati ttes illi, ad Constantinũ saepe profecti sunt, Alexandrum accusatum: sed nõ admisi, donec tandem familiares facti sunt Eusebio Nicomediensi, cui Arium se recepturos polliciti sunt: ideoq; Eusebij intercessione communionem priuatam, atq; ab Alexandro sepatatam, ab Imperatore impetrarunt.

EVPLVS.

Episcopus est Euplus, unus ex Athanasij accusatoribus: apud Sozomenum libro secundo, capite uigesimoquinto.

HARPOCRATION.

Harpocrationem Cynonem quendam episcopum, synodo Nicaenae interfuisse, Socrates retulit libro primo, capite decimotertio. Et apud Athanasiũ apologia secunda ex episcopis Aegyptijs est, qui cum Athanasio senserunt: cumq; eo in synodũ Tyriã con uenère, caeterisq; ibi congregatis episcopis, Athanasij causam per literas cõmendarunt, monuerunt q; ne Eusebianorũ consilia adiuuarent. Epiphanio lib.3. tomo 2. haeresi 72 exul est, propter orthodoxam in Christum fidem, in Diocaesatea, cum alijs aliquot, ad quos ibidem epistola presbyterorum & diaconorum Ancyranorum extat.

HERACLAMNON.

Ex iisdem & Heraclamnon est, apud eundem ibidem.

IOANNES.

Meletius, Aegyptius ille episcopus, mori turus successorem sibi eligit ex familiaribus suis Ioannem, praeter synodi Nicaenae decretũ: & occasionem praebet perturbationis ecclesiarũ. Ariani siquidem Meletianos res nouas moliri cernentes, ecclesias & ipsi perturbarunt. Sozomenus libro secundo, capite uigesimoprimo. Epiphanius libro secundo, tomo secundo, haeresi sexagesimaoctaua, Ioannem hunc uirum uocat uenerandissimum.

ISCHYRAS.

Ischyras, uel Ischyramon, inter episcopos Aegyptios numeratur, qui in synodo Tyri pro Athanasij causa subscripserunt. Athanasius apologia secunda. Alius fuit Ischyras episcopus Mareoticus, falsus accusator Athanasij: quem Ischyrionem uocat Sozomenus lib.2.cap.25. de quo in Haereticis infrà. Theodoretus libro secundo, capite octauo.

IRENAEVS.

Est ex episcopis illis Irenaeus, qui in synodo Tyri Athanasio adhaeserũt. Athanasius apologia secunda.

ISION

Accusator fuit Athanasij, ab Eusebianis subornat', Isiõ, apud Imperatorẽ Constãtinum,

tinum, cum Callinico, quasi tributum Aegyptijs imposuisset. Athanasius apologia 2.

ISAAC.

ISaacum Aegyptium quendam episcopum cum alijs aliquot exulasse in Diocæsarea, propter orthodoxæ fidei confessionem, Epiphanius scripsit lib. 3. tomo 1. hæresi 72. ubi fratrem eum ac confessorem uocat. Cæteros uocat, Adelphium, Eulogium, Alexandrũ, Ammonium, Harpocrationem, Isidorum, Annubionẽ, Pitinũ, Euphratiũ & Aaronem.

LUCIUS.

DIaconus est Mareoticus, Athanasij cum cæteris presbyteris & diaconis Mareoticis, decrimine poculi confracti excusator: apud eundem, apologia eadem. Alius est Lucius episcopus in Antinoo: eidem, ibidem.

MAURUS, MECOPAS, MELIphthongus.

DIaconi sunt in Mareote, Maurus, Mecopas, & Meliphthongus. Subscribunt epistolæ presbyterorum & diaconorũ Mareoticorum ad synodum in Tyro, de falsitate criminis in Athanasium, de poculo fracto conficti. Athanasius apologia secunda.

MOSES.

EPiscopus est Aegyptius, Athanasij amicus & defensor, in synodo Tyria. Athanasius apologia secunda.

NONNUS.

EPiscopus Aegyptius est, Athanasij patrocinator in synodo Tyri. Athanasius apologia secunda.

NICON.

EX iisdem episcopis Aegyptijs, qui cum Athanasio ad conciliũ Tyrum uenerunt, Nicon est. Athanasius ibidem.

PAPHNUTIUS.

FOeminæ cuiusdam factæ celebris confessione, ut Epiphanius inquit, filius Paphnutius, à puero in solis ac separatis ab hominum turba locis, quos ἀσκητήρια uocant, educatus fuit, quamobrem & Anachoretam appellare eum Epiphanius uidetur lib. 2. tomo 2. hæresi 68. Liberaliter autem institutus, clarus maximè continentiæ & castitatis nomine, si quisquam alius, per omnem uitam fuit. Christiana autẽ confessione & pietate cõstanti, omnium longè euasit clarissimus. Cum enim ciuitatis cuiusdam in Thebaide superiori episcopus esset, persecutionis quã in illis locis Maximinus exercuit, fortunam eiusmodi expertus est, ut oculo priuat' dextro, ac sinistro poplite cauterij adustione debilitato (quemadmodũ Eusebius indicare uidetur lib. 8. cap. 12) aut, ut Theodoret. lib. 1. cap. 7. inciso altero brachiorum, ad fodinas metallarias damnatus sit. Pace autem ecclesijs per Constantinum reddita, Ecclesiæ suæ restitutus ipse quoq; est: ac in synodum postea Nicænam uenit, ab Imperatore accersitus. ubi eum præ cæteris Constantinus magna ueneratione complexus est, adeò ut & mensæ suæ familiariter eum adhiberet, eoq; intra palatium sæpius euocato, oculi effossi locum osculis demulceret. In ea uerò synodo Paphnutius, præterquam quòd fidei rectæ patronum ac propugnatorem egit constantem, etiam aliud quiddã Ecclesiæ præstitit pium maximè & salutare, quod cuiusmodi sit exponimus. Conati fuerant ex episcopis nonnulli nouam constituere legem Ecclesiasticam, talem nimirum, ut ne sacerdotes, episcopi, presbyteri & diaconi cõiugio, si qui fortè, dum laici essent, uxores duxissent, uterentur: sed uxoribus repudiatis, cœlibes uiuerent. Quod ut erat plausibile, & nouam præ se ferebat religionem, ita ratũ propemodum atq; approbatũ ab omnibus tum fuisset, nisi unus se Paphnutius, periculosam animaduertens episcoporum & grauem molitionem, opposuisset. Surgens enim is de media synodo: Nequaquam, exclamauit, difficile id iugum uiris sacris imponendum esse. quod si fieret, prospicere se imminens Ecclesiæ periculum. At cur non hoc permittitis, inquit, quod scriptura non concedit solùm, uerùm etiam probat maximè, & ornat? Ea enim honorabiles esse nuptias ait, & cubile impollutum. Accedit huc, inquit, quòd non omnes ex æquo rigidam hanc & difficilem legẽ obseruare perpetuò poterũt. Quomodo uerò etiam uxorum custodietur castitas? Quæ quid est aliud, quàm legitima mariti cum uxore consuetudo? Satis id uobis sit disciplinę, ut qui sacerdotio ante nuptias fungi cœperũt, nec deinceps matrimonium contrahere uelint, sic permaneant quemadmodum antiqua monet Ecclesiæ traditio: illi uerò qui prius coniuges quàm sacerdotes facti sunt, uxores retineãt. Hanc igitur sententiã cœlibis episcopi & approbauit synodus ut piam, & ut salutarẽ recepit. Atq; hæc in synodo ea Paphnutij laudatissima celebratur actio, & consilium utilissimum.

Interfuit deinde etiam Tyriæ synodo, in qua cùm iniusta contra Athanasiũ, quo cum eò uenerat, ab aduersarijs eius institui atque agi animaduertisset: Maximũ Hierosolymitanum episcopũ, quẽ exilij sui sociũ quondã habuerat, isq; eadẽ quæ Paphnutius stigmatã & notas circumferret, apprehensum manu ut surgeret, monuit: quòd nimirũ cõfessoribus sibi minimè liceret, concilio malignantium interesse.

Præter pietatẽ aũt quæ in eo summa fuit, doctrinã syncerã, professionẽ cõstantem, & alias admiratione dignas, quæ in eo fulserũt, uirtutes, clarus etiã miraculis fuit, & curationibus periculosorũ morborũ, dæmonum expul-

expulsionibus, & alijs: Ruffinus lib. primo, capite quarto: Socrates libro primo, capite undecimo: Theodoretus libro primo, capite septimo: Sozomenus libro primo, capite decimo & uigesimotertio: & libro secundo, capite uigesimoquinto: Athanasius apologia secunda.

PLVSIANVS.

AEgyptius quispiam fuit Plusianus, ex illis qui sub Alexandrini episcopi potestate fuerunt. Meminerunt eius in calumniosis accusationib. Athanasij aduersarij: ab eoq; Athanasij iussu Arsenij domū incensam mentiuntur, apud Sozomenum lib. 2. cap. 25.

PECYSIVS.

PResbyter est Athanasio Pecysius, Arsenij proditor: apologia secunda, in epistola Pinois.

PINNES.

EXtat in Apologia secunda Athanasij, epistola Pinnia presbyteri, domicilij Plemegyris Anteopolites nomo: cui custodiendus Arsenius primùm traditus est, ut uidetur.

POLLARION, POLYNICVS, *Petrus.*

PResbyteri sunt Mareotici, Athanasij innocentiæ patroni. idem apologia secunda.

POTAMON, PELAGIVS, PAMMA-*thius, Philippus, Phineas, Psair, Petrus, Pistus.*

ISti omnes Aegyptij dicuntur episcopi, Athanasij in synodo Tyri patrocinatores: apud eundem apologia eadem.

SERRAS, SERCIPAS.

DIaconi sunt Mareotici, Athanasij excusatores, Serras & Sercipas. apud eundem, ibidem.

SAPRION.

EST ex episcopis Aegyptijs Saprion, qui in synodo Tyri Athanasij innocentiæ patrocinati sunt: Athanasio ibidem.

THEON, TRYPHON, TYRSVS.

PResbyteri sunt Mareotici Theon, Tryphon, Tyrsus, Athanasij patroni & excusatores per literas, in synodo Tyri: Athanasio apologia secunda.

THEODORVS, TAVRINVS.

EX episcoporum eorum numero qui in synodum Tyri cum Athanasio uenêre, & defensores eius fuêre, numerantur Theodorus & Taurinus, ab Athanasio apologia secunda. Est & Theodorus episcopus Athribyes nomi Athribites, Athanasij familiaris, & subscriptor epistolæ ad Antiochenses: eidem tomo duodecimo ad Antiochenses.

OCTAVIVS, CAECILIVS.

CRebra Octauij mētio est apud Arnobiū: qui tamen quis fuerit Octauius, aut ubi fuerit, nusquā indicat, nisi quòd Christianū eum fuisse satis declarat. Libro octauo, bonū & fidelisimū contubernalē eum uocat, Romamq; ad se aliquando uenisse, coniuge ac liberis infantib. relictis: eumq; Cæciliō, ethnicū quendā ualde superstitiosum, longa disputatione ad Christianā fidem cōuertisse. Disputationē eam cōplectitor Arnobij contra gentes liber 8. in quo eruditè ac piè disputasse Octauiū indicat, de Deo ac prouidētia. De Deo sic inquit: Eloquar quod uerum est. Magnitudinē Dei qui se putat nosse, minuit: qui nō uult minuere, non nouit. Hoc nomē Deo quæras: Deo, qui solus: Dei uocabulum totum est. quem si patrem dixero, terrenum opineris: si regē, carnalē suspiceris: si Dominum, intelliges utiq; mortalē. Aufer addita menta nomioum, & perspicies eius claritatem. In eadem disputatione Octauius disertè affirmat, futurā mundi huius cōflagrationem, & mortuorum resurrectionem.

APPION.

IN epistola ad Alexandrum Constantinopolitanum, apud Theodoretum libro primo, capite quarto, meminit Alexander Alexandrious diaconi sui Appionis, quem filiū suum nominat: & indicat se ea quæ cum Ario gesserit io synodo, per eundem Constantinopolim misisse.

AMMONIANVS, TYRANNVS.

MEminit episcoporū Aegyptiorū Ammoniani & Tyranni Plusiani, eoistola Arsenij ad Athanasiū, apud eundem Apologia secunda. Ammonianus ex illis est, qui cum Athanasio Tyrū in synodū uenere. Idē ibid.

APOLLOS, APOLLO.

DIaconi sunt Mareotici, Apollos & Apollo, Athanasij excusatores. Ibidem, in epistola presbyterorū Mareoticorum ad synodum. Tyri. In epistola ad solitariam uitam agentes, indicat Apollo ab Eusebianis profugum factum.

ADAMANTIVS, AELVRION, ANV-*bion, Arbæthion, Aristones duo, Agathammon, Arthas, Arthamidorus.*

OMnes hi cum Athanasio in synodum Tyriam uenere: & synodū dehortati sunt, ne Eusebianorum contra Athanasium consilia & conatus adiuuarent. Athanasius apologia secunda, in epistola eorum qui ex Aegypto in synodū uenere. Meminit Anobionis exulantis in Diocæsaria Epiphanius, libri secundi tomo primo, hæresi septuagesimasecunda.

AMBIVS, ARBETHINON.

ALij sunt episcopi Aegyptij Ambius & Arbethinō: quos in calumnia Athanasij de impediendo frumento, testes falso allegauit apud Constantium, cum factione sua Eusebius. Athanasius in eadem apologia.

ANDREAS.

ADfuit Athanasio io synodo Alexandrina, ex qua

ex qua epistolam ad Antiochenses scripsit, Andreas: quem Arsenoitæ episcopũ ipse uocat, in tomo duodecimo ad Antiochenses.

ANTIPHRON.

EX iisdem fuit & Antiphron: cuius locum, ubi episcopus fuerit, nõ addit. Idem, ibidẽ.

CYNIVS, CRONIVS.

SVnt ex episcopis Ægyptijs, qui Athanasium in Synodum Tyriã secuti, eius causæ subscripserũt, apud eundem Apologia secunda, Cynius & Cronius.

DIANIVS.

NOminat dilectum suum Dianium Athanasius, in epistola ad Palladium.

ETORION, EPHAESTVS.

PResbyter est Mareoticus Etorion, & diaconus Ephæstus, Athanasij patroni. Athanasius apologia secunda, in epistola presbyterorum & diaconorum Mareoticorum, ad synodum Tyri.

GRIGORAS.

DIaconus est Mareoticus Grigoras Athanasio apologia secunda, in epistola presbyterorum & diaconorum Mareoticorũ ad Synodum Tyri pro Athanasio.

DIOPOLITANVS.

EX episcopis illis qui in Synodum Tyriã, Athanasiũ ut patroni secuti sunt, est Diopolitanus: Athanasio apologia secunda.

ANAGAMPHVS.

NVmeratur inter Ægyptios & Lybicos episcopos, qui à factione Georgij, eius qui per uim in episcopatum Alexandrinum inuasit, in exilium expulsi sunt, à Theodore to libro secundo, capite decimoquarto.

ATHANASIVS CAPITONIS.

EPistola synodi Sardicensis apud Athanasium, apologia secunda, recenset nonnullos, quos compresbyteros suos synodus uocat: qui fraudem ab Eusebianis passi, partim in exiliũ abacti, partim metu periculi & mortis profugi ultro facti sint. Quos omnes uerò synodus absoluit, & orthodoxos prõnũciat. Inter eos est Athanasius Capitonis filius.

AGAPIVS.

EPiscopus fuit Ægypti, qui in persecutione Arianorum sub Georgio Alexandrino episcopo exilium passus est. Theodoretus libro secundo, capite decimoquarto.

BOCCON.

NVmeratur apud Athanasium apologia secunda, inter presbyteros Athanasij.

BAROCHIVS.

EPiscopus fuit Arabiæ. refertur inter eos qui decretis synodi Seleucianæ subscripserunt, ab Epiphanio libro tertio, tomo secundo, hæresi septuagesimatertia.

BAISANES.

FVit diaconus in oppido Africæ Aphrodito, ad quod in itinere ad Antonij mõtem ex Babylone Hilarion monachus uenit, & ad Baisanem eum diuertit. Hieronymus in uita Hilarionis.

CRESCENS.

AFricanus fuit. qui cum aduersus Photinum in synodũ Syrmiensem uenisset, cũ Basilio, Eustathio & Eleusio se cõiunxit. Sozomenus lib. 4, cap. 15.

DIOGENES.

VIdetur fuisse presbyter Alexandrinus. fit mentio ei' in historia synodi Acacianorũ Constantinopoli sub Constantio, quæ Basilium Ancyranũ episcopũ deposuit: obiecto ei, inter alia aliquot, hoc crimine, quòd Diogeni Alexandria Ancyram proficiscenti chartas abstulisset, ac uerberibus eum affecisset. Sozom. lib. 4, cap. uigesimoquarto.

DIOSCORVS.

SOcrates libro secundo, capite nigesimooctauo, presbyterum habet Dioscorum, qui in persecutione sub Georgio Alexandrino à factione Ariana cæsus & expulsus sit. Numeratur inter presbyteros Athanasij, in apologia secunda Athanasij.

DIONYSIVS.

IN apologia ad Constãtium Athanasius cuiusdam meminit Dionysij, quem episcopũ Leidæ fuisse indicat.

DRACONTIVS.

DRacontium inter episcopos Aegyptios & Lybicos Athanasius ad solitariã uitã agẽtes, & in apologia de fuga sua, & ex eo itẽ Socrat. lib. 2. cap. uigesimooctauo recenset, quos Georgij Alexandrini crudelis persecutio in exiliũ expulit. Monachum autẽ fuisse, monachorum aliorum contubernio præfectum, & ab Athanasio ad suscipiendum episcopatum solicitatum detrectasse, ex epistola Athanasij ad ipsum, quæ inter scripta Athanasij extat, apparet. Meminit huius, ut uidetur, Dracontij Hieronymus in uita Hilarionis, ubi Hilarionem ad castrum Theubatum profectum memorat, uisendi Dracontij episcopi & confessoris ibidẽm exulantis causa. Est autem Athanasio locus exilij Dracontij, solitudo circa Clysma.

HERMES, HERMION.

HErmes ex episcopis Aegyptiacis illis est, quos Arianæ sceleratę factiões sub Georgio Alexãdrino in exilium relegarunt. Athanasius apologia de fuga sua: Theodoret. ex eadem, libro secundo, capite uigesimooctauo. Est & Hermion episcopus Taneos nomi Tanites Aegypti, qui Athanasij epistolæ ad Antiochenses subscripsit. Athanasius tomo duodecimo ad Antiochenses.

HERMIAS, EVTYCHIVS.

EVtychiũ subdiaconũ uocat Athanasius, quod officiũ etiã Hermiæ uidetur tribuere: Eutychium, ait, uirum Ecclesiæ fideliter inser-

inseruientem, ab Arianis crudelissimo prius modo uerberatū, ad metallarias deinde difficilimas operas moribundum missum, sic ut ne uulnera quidem & uibices curandi spacium ei concederent, in itinere mortuū esse. Pro quo quatuor alios bonos atq; ingennos uiros arripi iussferint, interq; eos Hermiā, laudatum studio & officio abluēdi peregrinantium pedes: qui immanissimè flagellis cæsi, carceri tandē traditi sint, sed plebis intercessione post dies septē liberati. Athanasius epistola ad solitariam uitam agentes.

HERACLIVS.

IDem & Heraclius presbyter est Mareoticus, apologia eadem.

HIERAX, HIERACAS.

VIdetur pro eodem legi apud Athanasium Hierax & Hieracas. Indicat aūt in epistola ad solitariam uitam agentes, fuisse persbyterum expulsum à Georgij Lupi Alexādrini factione in exilium. Meminit eius Athanasius oratione quinta cōtra Arianos: & in epistola ad Dracontium, in qua dilectum suum uocat presbyterum.

HELIODORVS.

EPiphanio libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesima tertia, de numero eorum episcoporum est Heliodorus, qui fidei in synodo Seleuciana subscripserunt. Fuit autem episcopus Sozusæ Pentapoleos.

ILAMNON.

INter episcopos senes illos est, quos sub Sebastiano duce Ariani exilijs mulctarūt. Athanasius in epistola ad solitariā uitā agētes: Theodoretus lib. 2, cap. decimoquarto.

MARCI.

MArcos duos nominat Athanasius in epistola ad solitariā uitā agentes, inter episcopos Aegyptios & Lybicos, eos qui in exiliū pulsi sint ab Arianis, sub Georgij tyrannide Alexandriæ. Idem tomo duodecimo ad Antiochenses, Marcū quendā habet, seu ex his alterū, seu aliū, episcopū Zygrorū proximè ad Lybiā: quē adfuisse inquit in synodo Alexandriæ, & epistolæ ad Antiochenos subscripsisse. Rursus in apologia 2, eidem Marcus alius inter presbyteros & diaconos Mareoticos numeratur, qui ad synodū in Tyro scripserunt, & Athanasium calumnijs de cōfracto poculo in Mareote liberū pronunciarunt, & insontem. Deniq; & Marci cuiusdā mentio fit in accusationibus Athanasij, quē Athanasij calumniatores à presbyterio depositum, Pelusianæ Ecclesiæ, ab eo Callinico reiecto, præfectum finxerunt: apud Sozom. lib. 2, capite uigesimoquinto.

MVIS, MVIVS.

MVis Athanasio est, quem Theodoretus Muium uocat, episcop⁹ Aegyptius, qui in cōcilio primùm Tyri à parte Athanasij stetit, ac synodū admonuit, ne quid in eum uiolenti fieri pateretur. Furore autē postea Arianorum in exilium expulsus est sub Constantio. Athanasius apologia secunda, & in epistola ad solitariam uitam agentes: Theodoretus lib. 2, cap. 14.

NILAMMON.

EPiscopus ex Ægyptijs & Libycis illis est, qui sub Georgio Alexandrino episcopo in exilium propulsi sunt. Athanasius ad solitariam uitam agentes: Socrates libro secundo, capite uigesimooctauo.

PHILO.

AEgyptius est episcop⁹ Philo, ex illis quos Ariana factio, cum Georgius Alexandrinum episcopatum inuasisset, in exiliū expulit. Athanasius apologia de fuga sua, & in epistola ad solitariam uitam agentes: Theodoretus lib. 2, cap. decimoquarto.

PLENIVS, PSENOSIRIS.

EX ijsdem sunt Plenius & Psenosiris, apud Athanasium & Theodoretum ibidem.

PANCRATIVS.

EPiscopus Pelusianus est Pancratius, in synodo Sirmia: Socrati libro secundo, capite uigesimono.

PLAVTVS, PLAVTIO

SVnt Athanasio in apologia secunda presbyteri duo Plautus & Plautio, uim ab Eusebianis passi: quos uerò synodus Sardicēsis recepit, atq; ut innocētes crimine liberauit.

PISTVS.

MAreoticus est diaconus Pistus, eidem ibidem, in eadem epistola.

PSENOSYRIS, PLENAS, PHILON.

AEgyptij hi sunt episcopi, Arianorum sceleribus ab Ecclesijs in exiliū exacti. Athanasius ad solitariam uitam agentes: Theodoretus lib. 2, cap. 14.

CVES, PAVLVS.

EPiscopi fuerunt Cues & Paulus, post monastices professionem. Cuem in superiori Thebaide fuisse, Paulum in Latorum ciuitate Aegypti, Athanasius indicat in epistola ad Dracontium.

POLLVX.

EPiphanio libro tertio, tom. primo, hæresi septuagesimasecunda, Pollux episcopus est prouinciæ secundæ Lybiæ, in synodo Seleuciana contra ὁμοίουσ subscribens.

PTOLEMAEVS.

EIdem & Ptolemæus est episcopus Thmueos Augustonices, in eadē synodo subscriptor. Epiphanius ibidem.

POTAMON, SERAPAMNON.

FVerunt Ægyptij episcopi, cōfessores, Potamon & Serapamnon, patroni causæ Athanasii in synodo Tyri. Potamō in persecutione sub Diocletiano oculū alterū amiserat, sed in Eusebianorū crudelitatē sub Cōstātio ni[...] minorem

minorē incidit. A' Philagrio enim & Gregorio, quos ad affligendos episcopos in Aegyptū Eusebiani miserāt, cæsus durissimè & pro mortuo abiect' est, adeò ut post aliquot uix horas curationibus, fomentisq; recreatus animū receperit, nec multo pòst ex dolore & plagis illis mortuus sit. Serapānō aūt in exiliū missus est ab eisdē. Athanasius epistola ad solitariam uitam agentes, & apologia secunda. Sed quæ de Potamone Epiphanius, q He racleæ Asiæ, ut uidetur, episcopū eum facit, retulit, adijcim': Erat, inquit, inter eos (q in synodū Tyriā uocati fuerunt) beatus Potamon, magnus ille Heracleæ episcopus & cōfessor. Cum autem zelatus esset pro ueritate ac uera fide, liberū habens os, & qui nunquā psonā alicuius suscepit (oculo enim in persecutione propter ueritatē orbatus erat) cū uidisset Eusebiū (Cæsariensem) sedentē ac iudicantē, & Athanasiū stantē, superatus tristicis, & lachrymans ob ea quæ apud ueritatis professores fiūt, inuectus est uoce magna contra Eusebiū, ac dixit: Tu sedes Eusebi, & Athanasius innocēs existens à te iudicatur? Quis tulerit talia? Dic uerò mihi tu, nonne mecū fuisti in carcere tēpore persecutionis: & ego quidem oculū amisi pro ueritate, tu uerò nihil mutilatum in corpore habere uideris, neq; testimoniū per confessionē præbuisti, sed stetisti uiuens nulla parte detrūcatus. Quomodo discessisti è carcere, nisi quòd promisisti his qui necessitatem persecutionis nobis intulerunt, id quod nefarium est, te facturū esse? aut sanè fecisti? Epiphanius lib. 2, tom. 2, hæresi sexagesimaoctaua.

SERAPION.

Serapionis bis meminit Sozomenus, atq; aliàs Thmuæum, aliàs Thebæū uocat: ut dubiū sit, utrum Serapionē unū & eundē, an duos intelligi uelit Libro tertio, cap. decimoquarto ait, inter Ecclesiasticos uiros celeberrimos & eloquentes fuisse Serapionem Thmuæū sub Cōstantio. Libro uerò 4, cap. 9 ait, Serapionē Thebanū missum esse cum quatuor alijs episcopis Aegyptijs ad Cōstātium post synodum Ariminensem & Seleucianam, ut eum sibi placaret: ac si opus esset, ad calumnias aduersariorū suo loco responderet. fuisse enim & instructum ad dicendū, & pietate ac uita illustrē Serapionem, ibidē indicat. Trittemius, ob ingenij elegantiam Scholastici cognomen ei fuisse affirmat: & librū edidisse egregiū aduersus Manichæū (nā & inter confutatores Manetis Epiphanius eum numerat lib. secundo, tom. secundo, hæresi sexagesimasexta) alium item de titulis Psalmorū, & ad diuersos epistolas. Claruisse uerò anno Domini trecentesimo quadragesimo. Familiarissimus fuit Athanasio, ad quē frequenter scripsit. Extant & duæ epistolæ de spiritu sancto ad eundem ipsius Athanasij, in tomo quarto operum Athanasij: & aliquot rursus ad eundem epistolæ de causa Arianismi: & de Ario ipso, apologia secunda. In Epistola uerò ad Dracontium indicat Athanasius, Serapionem monachum primùm fuisse, deinde uerò episcopum constitutum non repugnasse. Meminit eius scriptorum Hieronymus in epistola ad Magnum oratorē. De Serapione apophthegma eiusmodi retulit Euagrius, qui Thmuitanæ eū Ecclesiæ angelum dixit. Socrate adducente lib. 4, cap. 23: Mens spiritualē scientiā consecuta perfectè purgatur, dilectio uerò inflatas animi partes curat ac sanat, & malas cōcupiscētias affluentes sistit continentia. Adon Viennensis mortuum eum sub Constantio scripsit.

SEVERIANVS.

Africanus est episcopus Seuerianus: Sozomeno lib. 4, cap. 15.

SERAPION.

Serapion episcop' est Antipyrgi Libyę: socii' eius partis in synodo Seleuciana, quæ homousion impugnauit. Epiphanius lib. 3, tom. 1, hæresi 73.

SERAS.

Episcopus fuit Seras ex Paratonio Libyę, socius partis in synodo Seleuciana Homousio aduersantis. Epiphanius lib. 3, tom. 1, hæresi septuagesimatertia.

THEOCTISTVS.

Episcopus est Ostracines Ægypti Theoctistus, impugnator Homousij in synodo Seleuciana: Epiphanio lib. 3, tomo 1, hæresi septuagesimatertia.

VITELLIVS.

Vitellius Afer Donatiani schismatis defensor fuit. Scripsit de seruis DEI odiosis mūdo: item aduersus Gentes, & aduersus traditores diuinarum scripturarum in persecutione. Claruit sub Constante. Gennadius.

ATHENODORVS.

Ex Ægyptijs episcopis illis Athenodorus est, quos factio Ariana sub Georgio Alexandrino in exiliū expulit: Athanasius, apologia de fuga sua: Theodoretus lib. secundo, capite decimoquarto.

ATHANASIVS.

Meminit Athanasij cuiusdam Africani Sozomenus lib. 4, cap. decimoquinto, qui in fide inclinata ad Arianorum opinionem Antiochiæ, cū Basilio Ancyrano, Eustathio & Eleusio consenserit.

ALEXANDER.

Africanus est, consentiens formulæ fidei Arianorum, dictatæ Antiochiæ. Sozom. lib. 4, cap. 15.

ZOILVS.

Episcopus est Andromenę Zoilus, Athanasio consentiens, cuius epistolę ad Antiochens-

chenses subscripsit. Athanasius tomo duodecimo ad Antiochenses.

ARSENIVS.

Est in Catalogo episcoporum Ægypti, qui in synodo Sardicensi pro Athanasio subscripserunt, Arsenius, apud Athanasium apologia secunda, in epistola Synodica. Qui an is fuerit, cuius opera in synodo Tyri Meletiani usi sunt, cum interfectum ab Athanasio eum falsò criminarentur, incertum est. Quanquam uerisimile est, eundem Arseniū mansisse episcopū: quia cum Athanasio post detectas Meletianorum & Eusebianorum imposturas in gratiam redijt, atq; amicitiam fouit, quemadmodum in epistola Iulius Romanus episcopus testatur, apud Athanasiū apologia secunda. Epistola Arsenij ad Athanasiū, qua sese ei purgat, ac se deinceps cum schismaticis non communicaturum promittit, extat in eadem apologia Athanasij.

APOLLONIVS.

Interfuit synodo Seleucianæ Apollonius episcopus Oxyrinchi: & contra Homousion subscripsit. Epiphanius libri tertij tomo primo, hæresi septuagesimatertia.

ATHENODORVS, ADELPHIVS.

Inter episcopos senes, Arianorum improbitate in exilium pulsos sub Sebastiano duce, sunt Athenodorus & Adelphius, Athanasio in epistola ad solitariā uitam agentes. Idem tomo duodecimo ad Antiochēses indicat, Adelphium fuisse episcopū Nupheos Lychnorum. Appellat eum fratrem & confessorem, contra Arianos oratione quinta, quam ad hunc Adelphium misit: ac significat eum scripto contra Arianos pugnasse, atque ut pergat hortatur. Meminit Adelphij exulātis in Diocæsarea Epiphanius libri tertij tomo primo, hæresi septuagesimasecūda.

AGATHVS, AGATHODAEMON.

Ex ijsdem exulibus sunt Agathus & Agathodæmon: eidem, ibidem.

FLAVIVS.

Est inter episcopos senes, ab Arianis in exilium exactos sub Constantio, Flauius: Athanasio, in epistola ad solitariam uitam agentes.

SECVNDVS.

Presbyter fuit Barcæ Secundus: quem calcibus obtritum, Secundus Pentapolitanus nomine tenus (ut Athanasius ait) episcopus, & Stephan⁹ Ptolemaidis episcopus, in ipsa Pentecoste interfecerūt. Is uerò cum occideretur, exclamauit: Nemo me apud iudicem uindicet. habeo uindicem Dominum IESVM, pro cuius nomine patior. Athanasius in epistola ad solitariam uitam agentes.

DIONYSIVS.

Dionysium quēdam Hieronymus in scripto aduersus Ioannis Hierosolymitani errores nominat, eumq; confessorem & episcopum Diospolitanum uocat. Sed uidetur Asiaticū potius quàm Aphricanū describere.

OPTATVS.

Afer fuit Optatus episcopus Mileuitanus, sub Valētiniano & Valente principibus: quemadmodū Hieronymus indicat. Et quidem ipse affirmat lib. 2, ubi Siriciū Romanū episcopū sociū suū nominat. Vir fuit instructua multiplici eruditione, constāti pietate, & doctrina sincera. Quod ei testimonio sunt libri, quos cōtra Parmenianū Donatistā scripsit, editos nuper, sed immodicè corruptos, atq; infinitis mendis scatētes, ex bibliotheca Cusana, per Ioannē Cochlæū. Sunt aūt libri sex: in quibus, etsi in cōfutandis falsis opinionibus Donatistarū, eorumq; exagitādis sceleribus, iniustitia, factionibus, fraude, sacrilegijs, &c. totus est, tamē & explicationes interdū quarundā partiū doctrinæ, pro cōfutationum ratione & occasione admiscet, de quibus nos hæc pauca annotamus.

De Deo primùm & trib. personis grauissimè ait lib. 5 contra Parmenianum: Si nobis derogatis, uel Deum reueremini, qui in Trinitate prior est, qui cum filio & Spiritu sancto omnia operatur & complet, etiā illic ubi non fuerit humana persona.

De Deo & Christo ceu symbolum deinde quoddam breue recitat in initio libri 1. Cunctos nos Christianos, inquit, omnipotenti Deo fides una commendat, cuius fidei pars est, credere filium Dei Deum, iudicem seculi esse uēturum, eum qui iampridem uenerat, & secundum hominē suum per Mariam uirginem natus est, passus, mortu⁹ & sepultus, resurrexit: & antequam in cœlum ascēderet, unde descenderat, Christianis nobis omnib. suam per Apostolos pacem dereliquit.

De Christi merito, libro tertio contra Parmeniani factionis impiæ, de redimendis animabus, opinionē, ait: Cōstat sanguine Christi omnes redemptos. Christus nō uendidit, quos redemit. Animæ emptæ à Christo non potuerūt uendi, ut possint, sicut uultis, à uobis iterū redimi. Aut quomodo potest una anima duos dominos habere? At nunquid est alter redemptor, quàm prophetę pronunciauerunt? Alterum esse uenturum, quis Gabriel iterū ad alterā Mariā locutus est? Quæ uirgo iterū peperit? Quis uirtutes nouas aut alteras fecit? Si nullus est præter unum, quī redimit animas omnium credentium, quid est quod dicitis, Redimite animas uestras?

De creatione rectè ait, in ea totam Trinitatem simul operatam esse: libro quinto.

De libero arbitrio, libro secundo: Est Christiani, inquit, hominis, quod bonum est uelle, & in Deo quod bene uoluerit, currere. Sed homini non est datum perficere, ut post

Aa .3 spacia

spacia, quæ debet homo implere, restet aliquid Deo, ubi deficienti succurrat: quia ipse solus est perfectio, & perfectus solus Dei filius Christus.

De peccato originis dicta uidetur apud eundem hæc sententia, libro quarto: Neminem fugit, quòd omnis homo qui nascitur, quamuis de parétibus Christianis nascatur, sine spiritu mundi esse non possit.

De fide dixit lib. quinto: Fidem filiū Dei & sanctitati suæ anteponere, & maiestati.

Et de pœnitentia lib. secundo contra Pharisæum inflatum ait: Deus paratus est ignoscere, & reus festinat indulgentiam recusare. Et ibidem: Meliora sunt peccata cum humilitate, quàm innocentia cum superbia.

De Baptismo (in cuius partis doctrina explicanda diligés cum primia est, & multus) habet aliquot illustres sentétias. ut lib. secundo: In sacramentis Trinitati concurrit fides credentiū, & professio, quæ apud acta confitetur angelorū, ubi miscentur cœlestia & spiritualia semina, ut sancto germine noua posset renascentiū indoles procreari. Vt dū Trinitas cū fide concordat, qui natus fuerit seculo, renascatur spiritualiter Deo. Sic fit hominum pater Deus, sancta sic fit mater Ecclesia. Et rursus de Baptismi effectu lib. 5. Quis fideliū, inquit, nesciat, singulare baptisma uirtutū uitā, criminū mortē, natiuitatē immortalem, cœlestis regni cōparationē, innocētię portum, peccatorū naufragiū? Has res unicuiq;, non eiusdem rei operarius, sed credentis fides & Trinitas præstat. In quam sententiam prolixè disputat, nimirum nihil conferri baptismo à dignitate, nec detrahi ab indignitate personæ baptizantis: contra Donatistarum opinionem. Ac sæpe inculcat, sacramenta sancta esse per se, nō per homines. Et: Non potest mun⁹ ab homine dari, quod diuinū est. Et: Deus lauat, nō homo. Et: Sordes mentis lauare non potest, nisi qui eiusdē fabricator est mentis. Et: Est in uobis uniuersis seruiētib. nō dominū, sed ministeriū.

In Eucharistia tantum alterius partis meminit, & reuerenter ait libro sexto: Calices sanguinis Domini portatores.

Ecclesiam catholicam eam esse dicit, quæ sit dispersa per totum terrarum orbem, ac non tis suis circūscripta sit: ut cathedra, id est ministerio, spiritu sancto, baptismate, cœna Domini, symbolo. Quæ omnia Ecclesiæ uocat dona, libro secundo. Nominat & disertè Christum regē, sponsum & caput Ecclesiæ: libro tertio. Ac multis probat, Ecclesiam, quę una tantum sit, apud hereticos esse non posse: libro secundo.

De uotis nihil habet. Sed de castitate memorabiliter inquit lib. sexto: Rem scilicet esse uoluntatis, non necessitatis. Ita & de ornamentis castitatē ex uoluntate profitentiū contra superstitionem ait: In mitella signum est uoluntaris, nō castitatis auxiliū. ibidem.

Aspergit interdum in explicationibus dictorum Scripturæ & cōcinnas allegorias: Vt quòd ad sententiā Pauli uestem nuptialem interpretatur Christum. Et pulchrè addit, uestem eam multos uestire, & infinitos expectare, nec uestiendo deficere. Item, Est tunica semper una, & innumerabiles quæ decenter uestiat, & omnes ætates & formas, nec in infantibus rugatur, nec in iuuenibus tenditur, nec in fœminis immutatur, &c. in fine libri quinti. Et quòd per hospitem Euangelicum saucium curanté, significatum esse sentit Paulum apostolum: per duos denarios, duo testamenta, &c. libro sexto.

Habet tamen quædam incōmoda autor is, alioqui pius, elegans & disertus: quòd ex scripturis quædam aliter allegar, quàm in usitatis exemplaribus habētur: sed quod satis iudicat, alia eum usum translatione, quàm quę hodie uulgata est. Tum quòd de discrimine Baptismi inter schismaticos ac hæreticos, Cypriani uidetur sententiam approbare & sequi: nō esse uidelicet apud hæreticos sacramenta, quæ catholicis & schismaticis tamen possint esse cōmunia. Deniq; & hoc forsan nonnullos offendat, quòd nimiū extollit cathedrā Petri, & successionē Romanorū episcoporū, lib. 2. Tum q. Petrū soliū accepisse affirmat lib. 1. Postremò, q. ad eandē allusionē, Rempub. eam in qua sit Ecclesia, Imperium sentiat esse Romanū, quo d Libanū appellet Christus in Canticis: Veni spōsa mea, inuenta de Libano, id est de imperio Romano: Vbi & sacerdotia, inquit, sancta sunt, & pudicitia & uirginitas, quę barbaris gentib. nō sunt: & si essent, tota esse nō possét. Lib. 3.

Atq; hæc de doctrina Optati. Nunc de certaminib. eius pauca subijciem⁹: cætera expeditius peti posse iudicamus ex libris contra Parmenianū, in quib. pręcipuè cōtra doctrinam & uitam, hoc est, crimina falsa & flagitia Parmeniani & Donatistarū pugnat. Dixerat primùm Parmenianus, quem incōsideratum uocat scriptorē, Carnē Christi peccatricē Iordanis demersam diluuio, ab uniuersis sordib. esse mundatā. Quam incōsideratā uocē aliquot cōfutat rationibus: ut, quòd in nomine Christi, nō in carne Christi baptizamur. Item, q. cōcepta de Spiritu sancto Christi caro, in remissionē peccatorū tingi nō potuerit, cū peccatū nullū admisisset. Deinde obiecerat Parmenian⁹, Ecclesiā apud solam suam sectā esse. Confutat Optatus: Si in angulo tuo solo Ecclesia est, quomodo erit in reliqua Africa, in reliquis terris per orbem, in quibus certè constat esse Ecclesiam? Deinde quomodo dici poterit Ecclesia catholica, si non

si non intelligatur catholicū hoc esse, quod per uniuersum orbem terrarū diffusum sit? Tertiò: Quę ueritas erit etiā doctorum de Ecclesia in omnib. gentib'? ut Psalmo secūdo, Dabo tibi gentes hæreditatē tuā: &c, Dominabitur à mari usq; ad mare. Quartò, probat non esse Ecclesiam apud Parmeniani factionē, quia careat donis quę sint Ecclesię ꝓpria.

Porrò ad hoc quod dixerant Parmeniani sectatores, Attendite, &c. redimite animas uestras: respōdet memorabili sententia, quā paulo antè posuimus: Nihil scilicet opus habere propria redemptione Christianorum animas, quas Christus suo sanguine semel, quod constet, redemerit.

Contra ea deniq;, quæ de Baptismo non erronea solùm, sed & blasphema protulerāt, disputat cùm eruditè, tum prolixè per totū librum quintū. Primùm enim dixerant, nullam esse in baptismo Trinitatis efficacē operationem, ubi non accessisset ipsorū præsentia. Quod sic refellit: Deus, qui Trinitate pater est, cū filio & spiritu sancto suo omnia operatur & cōplet: ibi etiā, ubi non fuerit humana præsentia. Sicut enim in aquarū generatiōe Trinitas operata est, cui uos nō inter fuistis: ita & in baptismo absq; uestra præsentia operari potest. Deinde & baptismum geminari in Ecclesia licere cōtenderant, quod uerò pluribus confutat: Traditum scilicet diuersum esse in Euangelio, hoc nimirum, quòd ad Petrum Christus dixerit, Qui semel lotus est, non habet iterum lauandi necessitatē. Qui semel (inquit Optatus) dixit, prohibuit iterum fieri. Et de te locutus est, non de persona. nā si esset distantia, diceret, Qui semel bene lotus fuerit. sed dum nō addidit uerbū, indicat bene: quia quicquid in Trinitate factū fuerit, bene est. Inde est quòd simpliciter à uobis uenientes excipimus. Cum dicit, Nō habet necessitatē iterū lauādi: ideo quoties à uobis baptizatus aliquis ad nos transitum uoluerit facere, uenientē hoc magistri exemplo tota simplicitate suscipimus. Absit enim, ut iam lotū reuocem' ad fontē: absit, ut in spiritū sanctū peccemus, cui facinori præsenti & futuro seculo indulgentia denegatur. Absit, ut iterem' quod semel est, aut publicemus quod unū. sic enim scriptū est: Vn' Deus, un' Christ', una fides, una tinctio. Quod ibidē prolixius urget, & explicat.

Cæterū id quod ad perfectā baptismi operationē, administrantis uirtutē desiderari: talesq; administratores, quorū uirtute baptismus pficeretur, sese esse dixerāt, id uerò grauiter diluit: Estis ministri tantū ceremoniæ, pinde ut alij: nec pertinetis ad mēbra baptismi immutabilia & necessaria, Trinitatē scilicet & fidē, quarū efficacia baptism' pficitur: sed estis persona adscita, quę mutari possunt,

Et: Videtis omnes eos qui baptizant operarios esse, nō dominos: & Sacramenta sancta esse p se, nō per homines: nec posse mun' ab homine cōferri, quod DEI propriū sit: & DEI esse mundare, nō hominis. i uxta prophetā: Abluit Dominus sordes filiorū & filiarū Sion. Item: Lauabis me, & dealbabor. Itē: Peccata uestra ut niuem dealbabo, &c. Concedite ergo DEO, præstare ea quę sua sunt.

Obiecerat postremò & illud Parmenian', Beneficium seu munus baptismatis nō esse accipiētis, sed datoris: ac penes ministrū partē esse dationis eius, seu muneris. Cōfutat id utilissima doctrina de ui fidei: Gratiā, inquit, DEI sine dubio is cōsequitur, q credit: nō ille, pro cuius uoluntate, ut dicitis, sanctitas uestra intercedit. Operarios uos ergo serò cognoscite. Nā sicut infector solo contactu suo colorē preciosum uelleri addere, aut purpuram conficere sine pigmentis nō potest: sic nec operarius baptismatis, ex se, sine Trinitate, dare aliquid potest. Quid uultis uestrū esse totum, ubi nec partem poteritis habere?

Alius est Optatus, ut uidetur, episcopus Aegyptius, qui cum Athanasio patrocinator causæ suæ in synodum Tyriam uenit. Athanasius apologia secunda.

PROSPER.

Episcop' fuit Numidiæ. Hoc enim nominē legitur in lib. Cōciliorū, in quo ad Prosperū extat Damasi episcopi Romani epistola.

PHILO.

Episcopus Libycus est Philo, qui se nunquam Ariana polluit prauitate: Hieronymo, in Chronico, sub anno Christi 374.

PRISCVS, EVBVLVS.

Hieronymus in epistola quadam ad Theophilum Alexandrinum, sanctos appellat fratres Priscum & Eubulū, zelo fidei feruentes, quorum opera per totā Palæstinam Origenistæ conticuerint. Videntur autem è cōtubernio, aut ex ministris fuisse Theophili.

STEPHANVS.

Stephani archiepiscopi Mauritanię epistola ad Damasum, eiusdemq; ad Stephanū uicissim, extat in tomo primo Conciliorū.

IOANNES, ANTIOCHVS.

Appellat cōpresbyteros suos Ioannem & Antiochū Athanasius in epistola quadā, quā Hierosolymis sibi ab ipsis missā indicat. Meminit in ea epistola episcopi Basilij. Athanasius epistola ad Ioānē & Antiochū, post epistolā ad Iouinianū Imperatorē de fide. Videntur autem hi duo fuisse Asiatici.

LVCIFER CARALITANVS, PHYLO.

Nominat inter episcopos qui nunquam Ariana se labe polluerunt, & Luciferum Caralitanum, & Phylonem Libyę, Hieronymus in Chronico, sub anno Christi trecentesimo septuagesimoquarto.

PROFVTVRVS.

PRofuturum quendam fratrem suum Augustinus uocat, deinde & collegam suũ, & episcopum factum: eoq; breui functum, diem suum obijsse, indicat in epistola ad Hieronymum.

TICHONIVS.

AFer fuit Tichonius, homo literatus, & instructus cognitiõe gentilis & Ecclesiasticarum rerũ: sed Donatista, & Chiliasta. Scripsit de bello intestino, & explicationes diuersarum causarum. Regulas item de inuestigatione intellectus scripturarum, & cõmentarium in Apocalypsin. Gennadius.

VALERIVS.

EPiscopus fuit Hipponensis, homo Græcus, ideoq; ad dicẽdum latinè minus instructus: sed pius, & cum solicitudine Ecclesiam suam gubernans. Is Augustino synergo primùm usus, deinde episcopum eum fecit. Testatur id Augustinus epistola trigesimaquarta ad Paulinum, & Posidonius in uita Augustini.

IN INSVLIS MARIS MEditerranei Doctores Ecclesiæ.

NARCISSVS, FELIX.

VIncentio libro duodecimo, cap. quinto, Narcissus episcopus est Augustę in Creta, cõuersor Hilariæ meretricis cum Afra filia. Felix, eius diaconus.

IRENEVS.

NIcephoro Irenion episcopus est Cretensis, ex eorum número qui sub Iouiniano Nicænam fidem amplexi sunt, & ex synodo Antiochena ad Imperatorem scripserunt. Socrates lib. 3, cap. 25.

ANATOLIVS.

ANatolium episcopum Euboiæ fuisse, & synodo Antiochenæ, ad quam ex cõuentu suo Athanasi⁹ scripsit, interfuisse, indicat idem tomo duodecimo ad Antiochenses.

DE EPIPHANIO.

PRæfixa est Epiphanij libro, quem Ancoratum inscripsit ipse, breuis narratio de eius uita, autore non addito, quæ Eleutheropolitanum fuisse Epiphaniũ indicat: quod clarius explicans Sozomenus libro sexto, capite trigesimosecundo, ait eum natũ in uico quodam quem Besanducen nominat, uicino Eleutheropoli in Palæstina. Sed quos habuerit parentes, nec narratio illa, nec Sozomenus meminit. Missus est aũt puer adhuc in Ægyptum, ubi & studia sua inchoauit, & prima iecit pietatis fundamenta: præceptoribus usus, ut Sozomenus testatur, optimis monachis, quorũ cõtubernio & disciplinæ plusculis, ut uidetur, annis adhæsit, ad annũ scilicet ætatis usq; uigesimum. Ac fuisse se in Ægypto adolescentem, affirmat ipse lib. 1, tomo 2, hæresi uigesimasexta: ubi à Gnosticorum mulieribus, magno studio ad hęresin solicitatum, sed non obsecutum, narrat.

Progressus ex Ægypto, in Palæstinam redijt, in fines Eleutheropolitanos: ubi monasterium eum cõstruxisse, narratio illa de qua diximus indicat. Ac philosophiam eum ibi monasticam aliquandiu magna cum laude & celebritate exercuisse, Sozomenus tradidit. Nec dubium est, eum in monastico illo ocio conscripsisse eximium illud contra omnes hæreses, & prolixum opus: quo tempore Romæ regnarunt imperio coniunctò Valentinianus & Valens, quemadmodum ipse indicat in præfatione: & libro primo, tomo tertio, hæresi quadragesimaoctaua. Ac Sozomenus indicat, eum, priusquam in Cyprum profectus sit, in Palæstina habitasse, sub Valente & Valentiniano. Fuisse aũt presbyterũ Monasterij, Hieronymus retulit in epistola aduersus errores Ioannis Hierosolymitani.

Sed qua occasione, aut quo tẽpore ad episcoparum Salaminę, quæ Constantia postea dicta fuit, Cypriorum metropolis (quemadmodum Hieronymus & Suidas retulerunt) adscitus sit, affirmare non possumus. Hoc ex multorum testimonijs, quos recensebimus, indicare possumus: multis præstantibus uirtutibus, cùm in professione monastica, tum uerò episcopatu Constantiensi ornatũ fuisse. Excellentem enim pietatem, quæ in homine Christiano laus prima & egregia est, atq; ingenium simplex Socrat es ei tribuit: libro sexto, cap. decimo. Hieronymus uerò, quẽ eum reuetenter aliquoties Papam uominat (ut in epistola ad Eustochium, ad Fabiolam, & apologia aduersus Ruffinum) laudẽ ei tribuit scientiæ, uitæ meritum, sicut ipse loquitur, ac totius orbis testimonium: autoritatem etiam, grauitatem & uenerationem tantam, ut & inimicissimus pietati sinceræ Valens Imperator, antesignanus Arianorum & Eunomianorum per orbem uniuersum grassantium, uim ei uullam intulerit: atque ignominiæ & probri sibi loco duxerint hæretici regnantes tum, tanta præstantem reuerentia uirum, persecutione aliqua incessere. Quin & Augustinus ad Quodvultdeum, celebritatis doctrinæ in fide catholica laudem ei tribuit. Sozomenus autẽ & alias eius uirtutes enumerat episcopo dignissimas, ut beneficentiam & liberalitatem in egenos, aut naufragos, aut alio quocunq; modo calamitosos. Ac narrat, eum & proprias suas, & Ecclesiæ cõmunes facultates, in usus pauperũ expendisse. Addit & illud: Ad Epiphanium tanquam communem œconomũ, misisse pecunias, quicunq; benefacere pauperibus uoluissent. Ac probatam inusitata quadam re miraculo

miraculo nō absimili, aliquando Epiphanij pietatem fuisse narrat. Cum enim distributionibus in pauperes fortè totū exhausisset Ecclesiæ ærarium, molestè ferens & iratus Ecclesiæ œconomus, Epiphaniū durius reprehendit, prodigum eum dicens: cum non ita multò pòst loculi auro referti in œconomi ædes de improuiso à quodam illati sunt: qui esset quis esset, aut ex quo loco, cuius'ue nomine aurū attulisset, scire postea potuit. Nec uulgaris hæc commendatio est, qua au decem se esse ipse negat, & suam se agnoscere tenuitatem ait libro secundo, tomō secundo, hæresi sexagesimanona. Sed & excellentem pietatem conionctam cum ingenij simplicitate, Socrates ei tribuit libro sexto, capite decimo. Eruditione quantum excelluerit, scripta ipsius testantur. Nulla certè philosophiæ pars est, quā non exactè tenuisse, ipse sibi testimonio est: & indicant multarum rerum explicationes, quas subinde ad fontes suos reuocat: ut quòd Paschatis celebrandi tempus ex solis & lunæ metitur motu: & Epactarum rationem tradit libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesima. Tum quantum cognitione Physices præstiterit, testantur explicationes naturarum plurimorum animalium. Nec rudem fuisse linguæ Ebrææ, ex libro secundo, tomo secundo, hęresi sexagesimanona uidere est: ubi inscitiæ eius linguæ Arianos arguit, & interpretationem quandā Aquilæ reprehendit.

Nunc de scriptis eius dicemus: ex quib⁹ nobilissimum opus illud est cōtra octuaginta hæreses, quod πανάριον ipse in epistola ad Acacium & Paulum presbyteros dixit, & in Anacephalæosi: item Capsulam medicam, & Arculam. Suidas λόγον πανάριον appellat. De quo scripto Augustinus ad Quoduultdeum hæc refert: Noster, inquit, Epiphanius Cyprios episcopus, abhinc non longè humanis rebus exemptus, de octoginta hæresibus loquēs, sex libros etiam ipse conscripsit, historica narratione commemorans omnia, nulla disputatione aduersus falsitatem pro ueritate decertans. Breues sanè sunt libelli, & si in unum librum redigantur, nec ipse erit nostris, uel aliorum quorundam libris longitudine comparandus. Ex quibus tamen uerbis liquet, Augustinum id operis quod Panarium Epiphanius inscripsit, non habuisse, neque uidisse. Nam Epiphanius multus est in historia recensenda, quod ad originem, studia, patriam hæreticorum, hæresis occasionem, successum, incrementum & alia attinet, per singulas adeò hæreses. Deinde prolixus est in confutandis ac condemnandis hæresibus, per ueras scripturas, earumq́ue interpretationes. Quare argumenta forsan sola, præfixa Tomis librorum Epiphanij, quæ sic uocet breues libellos, aut Anacephalæosin saltem habuisse Augustinus uidetur.

Sequens Epiphanij scriptum, liber est cui Ancoratus titulum fecit, scriptus ab eo ad patres Pamphiliæ & Pisidiæ, sicut ipse in eodem testatur, anno Valentiniani & Valentis decimo, Gratiani sexto, consulatu Gratiani Augusti tertio: & Escythij, quem Cassiodorus Equitium appellat, indictione undecima. Dictum autem Anchoratum (quanquam Ancyrotum Socrates nominat libro quinto, capite uigesimoquarto: & Anchoram Sozomenus libro octauo, capite undecimo) narratio illa de Epiphanio indicat, ideo quòd instar anchoræ ducat mentem de uita & salute perscrutantem: eiusque argumentum esse ait, probationem coessentialitatis patris & filij & spiritus sancti, & perfecti Christi in carnem aduentum: item resurrectionis mortuorum & uitæ æternæ, simulq́ue de iudicio carnis & animæ: item contra simulachra, & hæreses ac Iudæos. Epiphanius ipse libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesimaquarta, librum eundem, Sermonem longū uocat de fide. Et lib. secundo, tom. secūdo, hæresi sexagesimanona, appellationis eius hanc ostendit rationem: Ei libro, inquit, imposuimus Ancorati nomen. Etenim quemadmodum exigua mens nostra ualuit per Dei auxiliū, ex uniuersa scriptura doctrinæ Dei ueritatē congregantes, ueluti anchoram his qui uolunt, sanctam patrum fidem, Apostolicamq́; ac Propheticam, & ab initio usq; huc in sancta Dei Ecclesia prædicatam, clarè proposuimus, quo contineatur ac muniatur cogitatione, diaboli uafricijs excitetur, neq; à tempestate ab hæresi multiplici in mundo commota lædatur.

Ancorato subiungitur Anacephalæosis, seu summa totius operis Panarij. Postremus est liber de Mensuris & Ponderibus.

Scripsit & Epistolam ad Ioannem episcopum Hierosolymitanum, quam Hieronymus latinam reddit, de erroribus Origenis, quorum Ioannem accusauit. Ait & in epistola aduersus Ioānem Hierosolymitanum: Præsto sunt plures epistolæ Epiphanij, una ad ipsum Ioannem, aliæ ad episcopos Palæstinos, & nuper ad Romanum pontificem. Meminit idem & libelli Epiphanij de lapidibus, pluribus in locis, ut libro nono commentarij in Ezechielem: ubi, Vir sanctus, inquit, Epiphanius episcopus, proprium uolumen de naturis lapidum mihi præsens tradidit. Et in epistola ad Fabiolam, de ueste sacerdotali: Sufficiat, inquit, quòd sanctus papa Epiphanius, egregium super De lapidum & gemmarum causis uolumen edidit.

edidit: quod si legere uolueris, plenissimam scientiam consequeris. Rursus libro decimoquinto commentarij in Esaiam: Vir sanctus, ait, & uenerabilis memoriæ episcopus Epiphanius, insigne nobis ingenij & eruditionis suæ reliquit uolumen, quod inscribit πανάριον. Hieronymus etiam uitam Hilarionis monachi ab eo descriptam tradidit, in uita Hilarionis. Quod ad genus orationis attinet, pollicetur ipse in præfatione Panarij, se non uerborum eloquentia, nec dicendi lepiditate aliqua, sed simplici loquendi idiomate, simplici sermone uti.

Significat autem se profiteri doctrinas traditas à Spiritu sancto: libro secundo, tomo primo, hæresi quinquagesimaprima. Et memorabiliter inquit, in Compendiaria ratione doctrinæ catholicæ libro tertio, tomo secundo: Nihil esse ociosum aut fallax in scriptura. In Ancorato: Scripturę non errant, quę sunt uita nostra. Libro secundo, tomo secundo, hæresi sexagesimanona: In sacra scriptura nihil est obliquum, neque tortuosum, sed omnia mirabiliter ad nostram salutē scripta sunt. Item, Nullam esse pugnantiam aut contrarietatem in sacris scripturis: libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesima & septuagesimatertia: ut quæ radius sit ueritatis, sicut inquit libro primo, tomo tertio, hæresi trigesimaquarta. ubi & breue recitat de Trinitate Symbolum: Credimus, inquit, sicut penitus ueritas adparet, & recta cogitatio suggerit, ac ueluti pietatis regulę consentaneum est, legiq; ac prophetis, & ab origine iuxta successionem patriarchis, ipsiusq; Saluatoris nostri doctrinæ: cum etiam Apostoli ipsius manifestè doceant, unum confiteri Deum patrem omnipotentem uniuersorum, & Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, & sanctum eius Spiritum, unam sanctam Trinitatem increatam, &c. Recitat eruditius & plenius Symbolum libro primo, tomo secundo, hæresi trigesimaprima.

Rursus in Compendiaria ratione doctrinæ catholicæ: Sancta Ecclesia, inquit, Deum confitetur patrem et filium et spiritum sanctum, patrem perfectum, filium perfectum, spiritum sanctum perfectum, coessentialem Trinitatem: non coniunctionem ipsam Trinitatem: imò filium uerè ex patre genitum, & spiritum sanctum à patre & filio non alienum: ita ut sit semper Trinitas, & nunquam additionem suscipiat, & non habeat quid in se ipsa inferius, sed ad unam unitatem, & unum principium Dei & patris reducatur.

De duab. naturis in Christo, diuinitate & humanitate, de merito ac beneficijs Christi, ita sentit sincerè, ut quicquid in aliquam earum partium ab hæreticis confictum sit, grauissimè confutet: & uerum Deum ac hominem esse Christum, firmissimis rationibus ex scriptura petitis, probet. Libro secundo, tomo primo, hæresi quinquagesimatertia ait: Vndique muniens diuina scriptura Deum & hominem Christum nouit, Deum ex Deo, ex supernis delatum, hominem ex Maria sine uirili semine genitum. Et libro ac tomo eodem, hæresi quinquagesimaquinta: Primùm se ipsum obtulit, ut solueret sacrificium ueteris Testamēti, cum perfectius & uiuens pro toto mundo obtulerit, ipse uictima, ipse sacrificium, ipse sacerdos, ipse altare, ipse Deus, ipse homo, ipse rex, ipse pontifex, ipse ouis, ipse agnus: omnia in omnibus pro nobis factus, ut nobis uita omnibus modis fieret, &c.

Spiritum sanctum pluribus in locis, multis testimonijs probat esse Deum: ut libro secundo, tomo primo, hæresi quinquagesimaoctaua. Et libro tertio, tomo primo, hæresi septuagesimasexta: Sanctus Spiritus, inquit, spiritus patris, spiritus Christi est, non creatus, non genitus, non cōfrater, non propater, non nepos, incomparabili essentia patris & filij & spiritus sancti, excedente omnem intelligentiam, & omnem mentē, non solùm hominum, sed & angelorum. Item libro ac tomo eodē, hæresi septuagesimaquarta: Spirit^9 sanctus cum patre & filio Domin^9 appellatur. Spirit^9 enim Domini repleuit orbem terrarū, spiritus ueritatis, spiritus Dei. Spirit^9 enim Domini dicitur, & ex patre procedens, & de filio accipiens, largiensq; dona diuersimodè prout uult, perscrutans etiam profunditates Dei, & cum filio existēs, baptizans, obsignans, perficiēs obsignatum, &c.

De creatione rectè sensit, patrem scilicet, filium & spiritū sanctum, mutuo opificio omnia condidisse, quemadmodū & hominem: libro primo, tomo tertio, hæresi quadragesimasexta: & libro secundo, tomo secundo, hæresi sexagesimanona. ubi: Omnia, inquit, opera quæcunq; sunt, simul ex patre, filio & spiritu sancto facta sunt: per ipsum enim omnia facta sunt à patre, & ipse omnia operatus est cum patre ac sancto Spiritu. Omnia item perfectè initio à Deo uirtute uerbi cōdita esse: ex quibus tamen quædā homini ita tradita sint à Deo, ut ipsius opera & dominio ad propagationē opus habeant, Deo incrementa conferente in hoc, ut autorem & benefactorem Deum homo agnoscat: lib. tertio, tomo primo, hæresi septuagesimasexta.

Tradit & angelos à Deo creatos esse, ac longè infra dignitatē esse filij Dei, in Ancorato. Et lib. 2. tomo 2. hęresi sexagesimanona: Angeli creati & facti, ex unigenito ipsum esse habuerunt. Et quidē spirituales facti, & tamen creaturæ ipsius existentes, & infinitè essentia eius inferiores, utpote q opus ipsius sunt,

sunt, carnem non acceperunt. Quosdam uerò eorum in officio, ad quod à Deo conditi erant, particularis scilicet prouidentiæ, permansisse ait: alios prauos factos, & cecidisse, libro secundo, tomo primo, hæresi sexagesimaquarta. Ex lapsis igitur diabolum esse. de quo libro secundo, tomo secundo, hæresi sexagesimasexta: Diabolus, inquit, non malus creatus est. Nihil enim mali Deus fecit. In principio itaque malus non erat: uerùm euasit malus. De eodem, libro secundo, tomo primo, hæresi sexagesimaquarta: Erat (diabolus) lucis sidus matutinum: sed excidit, & in terram contritus est, ubi procurasset homini cōtraria. Deus enim indignatur superbis, & contumacem sententiam impedit: inuadit autem, ut uersibus dicam,

Cuncta, uelut qui principium, finisq; sit
Mortalium serpens malorum statui,
Thesaurum habens adeò grauem secum mali.
Errore cæcus, ignorantiæq; dux,
Vitæ lachrymis gaudens, simul suspirijs.
Ad improbas persuadet hic iniurias,
Consanguineas armemus ut contra manus
Fratres. Cain perduxit, ut resperserit
Cruore primus terram sæuus rubido,
Et primus ut noster parens cœlestibus
De sedibus miser ruinam fecerit.

De homine ibidem: Homo est, inquit, eminentißima super omnia in terra creatura, qui ad principatum creatus est à Deo, inenarrabili sapientia, &c.

De paradiso rectè sensit, fuisse locum in terris uisibilem: idque probauit ex Genesis textu, in Ancorato.

De hominis lapsu & peccato, libro primo, tomo tertio, hæresi quadragesimasecunda: Redarguantur, inquit, qui dicunt semper ab initio esse malum. Nam neq; ab eo tempore quo formata est, caro peccauit, ut ne plastes causa peccati putetur, qui carnem peccatricē creat: neque ante formationem malū extitit: uerùm post tempus ipse Adam in inobedientiam collapsus, cum haberet liberum arbitrium in propria uoluntate, à se ipso peccatum intra se excogitatum commisit, ubi uidelicet eundem Dominum per inobedientiam spreuit.

De libero arbitrio, libro secundo, tomo 1, hæresi sexagesimaquarta: Spontaneam, inquit, ad utraque uoluntatem, Deus hominibus, perinde ut angelis, constituit, ut aut obedientes uerbo essent cum ipso, & acciperent beatitudinem, eaq; fruerentur: aut non obedientes, iudicarentur.

De peccato, libro primo, tomo tertio, hæresi quadragesimasecunda: Est unus Deus qui omnia fecit, & qui fecit benè, & nō contrariè. Nostrum autem est, peccare & errare, siue uolumus, siue nolumus. Et libro secundo, tomo primo, hæresi sexagesimaquarta: Deus optimus artifex, templum suū hominem, qui instar syluestris ficus peccatum produxit, breuibus mortis ictibus dissoluit, occidens (uelut scriptum est) & uiuificans, quo rursus earundem partiū caro, post exiccatum ac mortuum peccatum, instar renouati templi, immortalis & illæsa excitetur, peccato perfectè & funditùs perdito. Viuente enim adhuc corpore, antequā moriatur, necesse est simul uiuere peccatum, intus in nobis radices suas abscondens, etiamsi forinsecus per castigationum ac admonitionum sectiones fuerit refrenatum. Alioqui post illuminationem non contingeret nos iniusta facere, ut pote peccato penitus funditùs à nobis ablato. Nunc uerò etiam postquam credimus, & ad aquam purificationis deuenimus, sępe in peccatis reperimur. Nemo enim sic se ipsum à peccato alienum esse iactet, ut neq; omnino in animo de iniquitate cogitet. Quare constat, contrahi quidem ac sopiri per fidem peccatum, ut ne fructus noxios producat: non tamen radicitus tolli, &c. Et ibidem: Ex quo hominem seductum contigit mādatum spernere, hinc ex inobedientia contigit, ut peccatum accepta occasione in ipso inhabitarit. Sic enim primùm seditio incidit, distractionibusq; ac cogitationibus alienis impleti sumus, euacuati quidem ab insufflatione Dei, impleti autem cōcupiscentia materiali, quam multiplex serpēs in nos inspirauit, cum breuis transgresi essemus mandati Dei circulū. Quapropter etiam mortem Deus, ad sublationem peccati, propter nos reperit, &c.

Repugnandum esse peccatis, nec laxandas habenas cupiditatibus, prolixa docet oratione, enarrās integrum caput ad Romanos septimum, libro secundo, tomo primo, hæresi sexagesimaquarta.

De legis officio rectè sentit, esse scilicet ex ea cognitionem peccati: lib. secundo, tomo primo, hæresi sexagesimaquarta. Et memorabiliter ait lib. secundo, tomo secundo, hæresi sexagesimasexta: Sicut quis pædagogum habens, ubi peruenerit ad ætatem, non omnino reijcit pædagogum, uelut inimicum: sic & nos deducti sumus in lege & in prophetis usq; ad aduentum præceptoris: reperto aūt præceptore, pædagogum non reprobamus: sed gratias agimus, quòd nostrā pueritiam informauit, et ad altiora uiā struxit, etc.

Rursus lib. 1, tomo primo, hæresi octaua, contra Iudæos grauiter probat, per legem neminem iustificari: Non peruenerunt, inquit, ad perfectionem per legem & prophetas, ita ut amplius seruari nō posśint, nisi ad Euangelij gratiam reflexerint. Omnes enim iustifica-

iustificationes ipsis abolitæ sunt, cum singula testimonia hoc confirmant: Quæcunq; anima, inquit, nō audiet prophetā illum, exterminabitur, &c. tanquā Dominus ea quæ mysticè per legē tradita sunt, perfectè, & ad salutem muniturus sit. Et qui non audiat ipsum, neq; admittat, nō habeat salutē, etiāsi legem fecerit: cum lex nō posset hominē perficere, propterea quòd iustificationes corporaliter in ipsa scriptæ sunt, & in Domino nostro IESV CHRISTO uerè compleantur.

De iustificatione in Ancorato: In Christo, ait, omne cōplementū habitare uoluit Deus, & per ipsum reconciliare omnia, pace facta per sanguinem in cruce. Et libro tertio, tomo secundo, hæresi septuagesimaseptima: Christus extra passionem salutem nostram non perfecit: sed in eo, quòd pro nobis mortuus est, & seipsum obtulit patri, sacrificium pro nostris animis, in sanguine suo mundatione nostra facta, & chirographo cōtra nos fisso, & in crucem affixo. Et in Compendio doctrinæ catholicæ: Saluat omnes qui secundum ueram ipsius fidem uiuunt, & non negant ueritatem prædicationis ueræ, & Euangelicæ ipsius doctrinæ.

De pœnitentia contra Catharos ait, libro secundo, tomo primo, hæresi quinquagesimanona: Non tollimus Dei benignitatem, gnari prædicationis ueritatis, & misericordiæ Domini, & naturæ uenia dignę, ut scientes animæ instabilitatē, carnis debilitatem, sensuum humanarū profunditatē. Quoniam nemo sine peccato est, & purus à sorde, etiāsi una sit dies uitę eius in terra. Et perfecta quidem pœnitentia in lauacro est. Si uerò quis lapsus est, hunc non perdit sancta Dei Ecclesia: dat enim & reuersionem, & post pœnitentiam, pœnitentiam, &c.

Et ibidem: Christus Petrum ter reuocans, & cōmittens ipsi curam ouium, ad cōuersionem pœnitentiæ nos duxit, ut in ipso rursus ædificaretur illa bene fundata fides, quæ nō desperat de uita hominum, qui in ueritate pœnitentiam agunt, & delicta sua in hoc seculo corrigunt.

De Baptismo, libro primo, tomo primo, hæresi octaua: Magna, inquit, circuncisio: baptismus circumcidit nos à peccatis, & obsignat nos in nomen Dei.

De Oratione sentit, inuocandum solum Deum patrem cum filio & spiritu sancto: libro tertio, tomo primo, hæresi sexagesimasexta. Non adoram' omne quod infra ipsius Dei essentiam est, eo quòd soli puro decet adorationem tribuere patri ingenito, & filio qui est ex ipso, & spiritui sancto, qui est ab ipso, & per unigenitum.

Ecclesiam ait dispersam esse per uniuersum orbem terrarum, & usque ad fines terræ dispositam, fidemq; ab Apostolis & ipsorum discipulis accepisse: libro primo, tomo secundo, hæresi trigesimaprima. Et in fine Compendij doctrinæ catholicæ, ait charactere rem Ecclesię à lege & prophetis, Apostolisq; ac Euangelistis collectum.

Sentit & de matrimonio reuerenter: ac multis subinde probat exemplis, Deo illud placere. ut libro secundo, tomo primo, hæresi sexagesimatertia, ubi nuptias ueneranda dicit: sicut & coniugium ueneraudum, in Compendio doctrinæ catholicæ. Et libro secundo, tomo secundo, hæresi sexagesimaseptima, coniuges inter eos quos Deus elegit, numerat. ait enim: Sed & eos qui uenerandas nuptias contraxerunt, elegit. Vnumquenque enim in proprio ordine saluare solet. Quomodo enim non erunt uenerabiles nuptiæ, & in Deo habentes regnum cœlorum, cum uocatus sit Saluator ipse ad nuptias, ut nuptijs benediceret? Siquidem enim recusasset ad nuptias ingredi, profectò nuptiarum exolutor fuisset.

Approbat & sacerdotum coniugium, quemadmodum suo loco diximus. ac contra falsam continentiam memorabiliter inquit libro secundo, tomo primo, hæresi quadragesimaprima: Qui, ut ne confundantur apud homines, occultè scortantur, & sub solitudinis aut continentiæ specie libidinem exercent, non apud homines habent confessionem, sed apud Deum, qui nouit occulta, & redarguit omnem carnem in suo aduentu, prout quisque peccauit. Melius est itaque lapsum à cursu, palàm sibi uxorem sumere secundum legem, & à uirginitate multo tempore pœnitentiam agere, & sic rursus ad Ecclesiam induci, uelut qui male operatus est: & non quotidie occultis iaculis sauciari, ab improbitate, quæ à diabolo ipsi infertur.

¶ Quædam porrò eorum quæ singulari opinione sensisse Epiphanius uidetur, & quæ lectores offendunt, suprà suo loco recensuimus. Quibus nunc adijcimus, quòd de ætate & tempore mortis Christi multo aliter quàm cæteri pronunciarit: libro secundo, tomo primo, hæresi quinquagesima & quinquagesimaprima. Item quòd cum Tertulliano, Lactantio, & alijs sensit, angelos ex desiderio concubitus cum filiabus hominū, inobedientes factos, & lapsos esse: libro secundo, tomo primo, hæresi sexagesimaquarta. Nec caret opinione, quòd libro secundo, tomo secundo, hæresi sexagesimasexta, enarrans dictum Pauli, Tradidi corpus Sathanæ, ut spiritus saluetur in die Domini, per Spiritū totam intelligi Ecclesiam dixit: Quo nō in culpa esset, inquit, Ecclesia ipsius delicti hominis, qui deliquit ac errauit, & inquinare-

quinaretur tota Ecclesia unius delicto, dicit: Vt tradatur is qui deliquit, ut spiritus, hoc est tota Ecclesia, saluetur. Imaginem Dei neq; corpus, neq; animam, neq; mentē, neq; uirtutem in homine, sed quiddam esse quod homini sit ignotum, Deo aurem soli constet, in Ancorato ait. Videtur & liberū arbitrium integrum tribuere homini post lapsum: libro primo, tomo primo, hæresi decimasexta. Secundas nuptias sacerdoribus interdictas sit ab Ecclesiis: libro secundo, tomo 1, hęresi quinquagesimaoctaua, atq; alibi sæpe. Est & alioqui ubiq; ferè nimiū propensus in admirationem continentiæ sacerdotalis: ut lib. 2, tom. 1, hęresi quadragesimaoctaua. Tametsi ibidem dicat, uerbū Dei omnibus imposuisse, ut debilium infirmitatem portent. Præterea & constitutionem Apostolorum esse indicat lib. tertio, tom. primo, hæresi quadragesimaoctaua, contra Arium disputās, obseruare ieiunium uniuersaliter, excepta sola Pētecoste: sex uerò diebus proximis ante Pascha nulla re alia uesci, quàm pane, sale & aqua.

Variat deniq; ab alijs in multis historicis narrationibus, maximè uerò temporum ratione, quod lector mediocriter attentus facilè animaduertet. Interdum etiam nimium labitur absurdè: ut cum lib. primo, tomo 3, hæresi quadragesimasexta contra Tatianos affirmat, Iustinum martyrem sub Adriano martyrio decessisse, in consistenti ac matura annorum, nimirū trigesima ætate: cum sub Cōmodis Imperatoribus eum uixisse, quibus & apologias pro Christianis exhibuit, certius sit, quàm ut indicatione indigeat.

Præter octoginta uerò, cum quibus congreditur, hæreses, subinde etiam cōfutat Iudaismum, Ethnicos & philosophos: quorū errata singula in initio Panarij recensuit, & in Cōpendio doctrinæ Ecclesiæ. Significat autem libro primo, tomo tertio, hæresi quadragesimasecunda, se etiam ante illud opus contra octoginta hæreses, aduersus Marcionem scripsisse. Confutauit aūt suo tempore Apollinarium: quem charū tamen fuisse sibi ante hæresin, ipse fatetur. Item Antidicomarianitas, offerentes Mariæ, & Massilianos. Origenis libros & publica uoce, ut Hieronymus testatur aduersus Ioannem Hierosolymitanū, & scriptis, & synodis tum alibi tum in Cypro coactis condemnauit: quemadmodum Socrates indicat lib. 6, cap. 10. Hieronymus in apologia aduersus Ruffinū, quinq; eum linguis cōtra Origenē, & propugnatorem suū Ruffinū ipsum disputasse tradidit: quamobrē & πεντάγλωττον uocat. Nam, cùm Theophilo Alexandrino episcopo hæresis Anthropomorphitarū nomine suspect⁹ diu fuisset (sicut & Anthropomorphitā Epiphanium fuisse, Nicephorus lib. decimotertio, capite duodecimo pronunciat: & Hieronymus meminit, Ioannem Hierosolymitanū, cùm Hierosolymis Epiphanius fuisset, id cōnatum, ut suspicionem de ea hæresi Epiphanio moueret) postea tamen cùm rectè eum de Deo sentire cognouisset, cum eo in gratiā Theophilus redijt: atq; autor ei fuit, ut in synodo in Cypro collecta, Origenis libros dānaret. Quod & obsecutus ei Epiphanius est: & ad Ioannem Constantinopolitanum etiā scripsit, ut Synodum cogeret, atq; Origenis libros ipse quoque exploderet. Sed id facere Ioannes distulit. Quamobrē paulo pòst Constantinopolim Epiphanius uenit, ubi quidem obuiam ei Ioannes cum toto processit clero: & condemnationem librorum Origenis, Theophilo gratificaturus, secum attulit, & simultatem cum Ioanne apertè præ se fert. attamē subscriptiones damnationi Origenis non ab omnibus impetrat, cum in synodo quidam Theotimus Scythiæ episcopus ei responderet: Ego, ô Epiphani, nec eum qui iam olim benè obdormiuit, contumelia afficere nolo: nec rem blasphemam aggredi ausim, ut reprobem quæ maiores nostri non reprobarunt.

Sumpsit ibi tum sibi Epiphanius in ecclesia Constantinopolitana licentiam satis audacem, in Theophili, qui Ioanni inimicissimus erat, gratiā: ut quòd diaconum ordinauit, præter canones, quod tamen nondū moleste Ioānes tulit: item quòd in publica concione Ioannem acerbis exagitauit cōuicijs. propter quod per Serapionem presbyterum Ioannes significari ei iussit, facere eum scilicet multa præter canones: uideret igitur, ne excitato populi tumultu, ipse simul implicaretur. Quamobrē indignatus Epiphanius, in Cyprū redire instituit: seu pœnitētia ductus, quòd Constantinopolim uenisset: seu à Deo admonitus, ut Sozomen⁹ refert. Qui & hoc addit, Epiphaniū nauim iam ingressurū, ijs qui se ad mare comitati fuerāt dixisse: Relinquo uobis urbem istam, & aulā, & hypocrisin: ego uerò properās abeo. Socrates à quibusdam audisse se scripsit, Epiphanium Constantinopoli recedentem Ioāui significasse: Spero te non moriturū episcopū. Ioannē uerò uicissim ei respondisse: Spero te patriam tuā minimè ingressurū. Euentū igitur eiusmodi utriusq; ominationē consecutam: atq; Epiphaniū, priusquā in Cyprum redierit, in naui mortuū esse. Socrat. lib. 6, cap. decimo, duodecimo, & decimoquarto: Sozomenus lib. 8. cap. decimoquarto, & decimoquinto.

SPYRIDON.

CYprius genere fuit Spyridon, seu Spyridion, agricola, & qui ex re pecuaria uictum sibi quæsiuit, moribus præditus nō ad urbani-

urbanitatem cõpoſitis, ſed pro uitæ ratione inelegantibus: ſimplicib. tamẽ, & cum grauitate ac libertate cõiunctis: homo, ut apparet, pius, ſanctus, plurimarumq; uirtutũ celebritate admirandus: epiſcop⁹ Trimethũtis Cypri factus eſt ſub Conſtãtino, ex ouiũ paſtore hominum paſtor, ut Socrates ait, eximius. in quo munere multis egregijs donis paſtore pio dignis claruit: ut beneficentia in pauperes, & hoſpitalitate, quæ natiuæ ei uirtutes etiam ante epiſcopatũ fuêre: candore, et in reprehendẽdo ea quæ nõ decerẽt, grauis ac liber. ſicut indicat exemplum de Tryphilo Ledrano epiſcopo, quem familiarẽ alioqui uehementer habuit: ſed in conuentu quodam epiſcoporũ Cypri, cum concionẽ habere iuſſus eſſet, & in textu, Tolle grabatũ tuum, uocem grabatũ alia cõcinniori (ut ſibi uidebatur) inſolentius commutaſſet, duriter eum reprehẽdit, publicè cũ ipſo expoſtulãs: utrũ melior eſſet eo ipſo q̃ grabatũ prius dixiſſet?

Miracula eius ſuis autoribus, qui de eo retulerunt, relinquimus: cuiuſmodi illud eſt, quòd fures ouiũ, per noctẽ ad caulam eius furandi occaſionẽ expectãtes, retinaculis, quæ non uiderẽtur, implicuerit: et luce exorta, ſic colligatos, deprehenſos obiurgarit, ac ſolutos inſuper donato ariete donarit ac dimiſerit. Item quòd ab Irene filia mortua, & in ſepulchro dormiẽte, reſponſum extorſerit: & indicationẽ, quo in loco aurum datum pro depoſito abdidiſſet. atq; alia quę magno numero Metaphraſtes commemorauit, quibus lectorem noluimus grauare.

Interfuit ſynodo Nicænę, inter cõfeſſores præcipuos nõ poſtremus: ubi philoſophum quendã garrulũ atq; oſtentabundũ hoc modo confutauit. Cum enim is ſceleſta contra Chriſtũ, Chriſtianamq; profeſsionẽ, arrogãs & inflatus multa eblatteraſſet, Spyridion ad eũ accedẽs: In nomine, inquit, IESV Chriſti, philoſophe, me audi. Quod cũ is annuiſſet: Vnus eſt Deus, ait Spyridion, cœli & terrę, aliorumq; omniũ quæ extãt opifex: is qui cœleſtes produxit uirtutes, qui è terra formauit hominẽ, & omnia cõſtituit, tam quæ ſub aſpectũ cadunt, quàm quæ nõ uidentur. Huius uerbo & ſpiritu productũ quidem eſt cœlum, producta eſt & terra: diffuſum eſt mare, extenſus eſt aer, generata ſunt animalia, homo formatus eſt, magnum quidem illud animal, & opus admirabile: omnia facta ſunt, aſtra, luminaria, dies, nox. Hoc ergo uerbum Dei, nos ſcientes eſſe filiũ & Deum, eiuſdem cum patre eſſentiæ, ex uirgine propter nos credimus eſſe natũ, & crucifixũ: & fuiſſe poſtremò ſepultum, deinde etiam reſurrexiſſe. Quem & nobis credimus poſt reſurrectionẽ ab interitu alienã & æternã uitam præbiturum, adfuturumq; iudicem omnium. Hæc ad philoſophũ uerba Metaphraſtes & Nicephorus Spyridioni manifeſtè tribuũt. Quanq̃ mirũ eſt, quod nomẽ nõ expreſſerit Sozomenus, q accidiſſe hæc quidẽ in ſynodo Nicæna retulit: ſed orationẽ hanc ad philoſophũ, ſenis cuiuſdã ſimplicis fuiſſe ait, ex illis qui ob cõfeſsionẽ celebres ibi fuerint. niſi ex hac ipſa notatiõe Spyridionẽ intelligi uoluit, quẽ & ſenio & ſimplicitate uenerãdũ fuiſſe legim⁹.

Sequens uerò exemplũ Sozomen⁹ ad hoſpitalitatẽ Spyridionis, qua celebrẽ eum fuiſſe, adeò ut de fructib. quæ & pauperib. diſtribueret, & indigentibus mutuò daret, quotãnis quædã reponeret, ſuprà diximus, refert: nos ad rationem fidei & doctrinæ eius etiam accõmodamus. Venit ad eum aliquando ex itinere quidam, inſtante quadrageſima, in qua ex conſuetudine certis diebus ieiunare cum domeſticis Spyridion ſolebat. Quem cum fatigatum & laſſum admodum uideret, filiæ cõtinuò, ut hoſpiti pedes lauaret, apponeretque quod ederet, præcepit. Sed cum panis ſupereſſe nihil reſponderet, quòd poſtridie ieiunãdũ eſſet, iuſsit carnea eã porcinas, quas ſale conditas domi habebat, coquere. Quibus decoctis, mox menſam hoſpiti parauit, carnes appoſuit, prim⁹ ueſci cœpit, hoſpitẽq; ut unà ueſceretur admonuit. Sed cũ ueſci Chriſtiano ſibi non licere, is reſponderet: Tanto, inquit, minus, ô hoſpes, abſtinere debes, quia Chriſtianus es. Mundis enim munda omnia, ſermo diuinus teſtatus eſt. Sozomenus lib. 1. cap. 11. Ruffinus lib. primo, cap. 5. Socrates lib. 1. cap. 12. Nicephorus lib. octauo, cap. decimoquarto, quinto, & quadrageſimoſecundo: Symeon Metaphraſtes tomo quinto Vitarum ſanctorum patrum.

PHILO.

PHilonem epiſcopum fuiſſe alicubi in Cypri finibus, ex epiſtola Epiphanij ad Ioannem Hieroſolymitanum conſtat. Significat autem & Hieronym⁹ in uita Hilarionis monachi, Philonem hunc & cõfeſſorem fuiſſe, & exulaſſe in Babylone: ad quem uiſendum Hilarion profectus aliquando ſit.

THEOPROBVS.

EPiſcopi Theoprobi in Cypro defuncti, meminit Epiphanius in epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanũ, quam Hieronym⁹ latinam fecit, & inter eius opera extat tomo 3.

ANGARVS.

EPiphanio lib. 3. tom. 1. hæreſi 73, Angar⁹ eſt epiſcop⁹ Cypri Euphraſiæ: qui in eadẽ Synodo, homouſij oppugnationib. ſubſcripſit.

HERENNIVS, AGAPETVS.

DIaconi ſunt Luciferi Sardiniæ epiſcopi, miſsi ab eodem in Synodũ Athanaſij Alexandriæ, qui epiſtolæ ad Antiochenſes Athanaſij ſubſcripſerũt. Athanaſius tomo duodecimo ad Antiochenſes. Sub Iuliano uixit.

EVAGRIVS.

EVAGRIVS.

EVagrios fuit Mitylenæ insulanæ episcopus, ex Acacianorũ numero, quẽ synodi Seleucianæ pars orthodoxa deposuit. Socrates lib.2, cap. quadragesimo: Epiphanius lib. 3. tom.1. hæresi 73.

EVAGRIVS *alius*.

REcensetur Euagrius Siculus inter Macedoniacos eos, qui fidem Nicænam confirmarunt in synodo quadam Antiochię sub Iouiniano. Socrat. lib.3, cap.25.

CAPITO.

EPiscopus est Capito Siciliæ, orthodoxus Athanasio, oratiõe prima cõtra Arianos.

CHRESTVS.

CHrestus Syracusiorum primùm Constãtino regnãte episcopus fuit: Constãtini literis euocat⁹, ad synodũ uenit Arelatẽsem, in qua de dissidio Cæcilij Carthagiensis episcopi et Donatistarũ actũ est. Recitat earũ literarũ exẽplũ Eusebius lib.10, cap.5. Interfuit etiã postea Nicæno cõuentui, cuius iudicio in locũ Theogonij Ariani eiecti episcop⁹ Nicęæ cõstitutus est. Theodoretus lib,1.cap.19: Sozom.lib.1,cap.21: Athanasius apologia 2. Inde uerò rursus eiectus Chrest⁹ est, cũ Theogonius & Eusebius resipiscentiæ libellũ episcopis obtulissent, ac reuocati Ecclesias suas recepissent. Sozomenus libro 2, capite 16.

IVLIVS FIRMICIS MATERNVS.

CLaruit sub Cõstãtino & filiorũ eius imperio, Iulius Firmicus Maternus astrologus, quẽ iuniorẽ, & Siculũ, & uirũ cõsularẽ nominant: & libros octo matheseon, de ui et potestate stellarũ ex Ægyptiorũ & Babyloniorũ traditione, ad Mauortiũ Lollianũ admodũ senex (ut patet ex præfatione libri primi, & capite quarto) scripsit. Verùm is planè ethnicus fuit, ut patet tum ex singulis illis libris octo, tũ maximè ex capite quarto libri primi, & ex præfatione libri quinti: ubi Planetas inuocat. Et an unquã is Christianũ religionem amplexus sit, affirmare non possumus. Fragmentum quoddam libelli Iulij Firmici Materni uiri consularis, de errore prophanarum religionum ad Constantinum & Constantem Augustos, ad nos peruenit. Cũ autem hic Christianus fuerit, & ad idola gentilium tollenda Imperarores hortatus sit, alius à priori fuisse uidetur: sed ubi natus, & ex quibus parentibus, & quomodo conuersus, & similia cũ in historijs prodita nõ sint, iudicare non possumus: nisi quòd ex eo libello constat, in Occidente alicubi eum fuisse.

Quisquis autem tandem fuerit, doctrinã tamen ueram & sinceram Ecclesiæ Christi eum tenuisse, & professum esse, ex fragmento eius libelli, quod habemus, constat.

Nã amplectitur sacrã scripturã ueteris & noui Testamenti: & citat testimonia passim ex Moyse, Dauide Salomone, Esais, Ieremia, Daniele, Habacuc, Ioele, Zacharia: itẽ ex Euãgelistis, Matthæo, Luca, Ioanne, & Apocalypsi, quã appellat sanctã reuelationẽ, ac dicit se sacrarũ lectionũ institutione formatũ esse.

Tantùm illum uerum Deum esse docet, qui sese in sancta scriptura, & per IESVM Christum filium suum patefecit. Ac econtrà gentilium idola, & religionem non esse ueram: sed uanã, fictam, & falsam, & à Deo uero longè aberrare probat.

Agnoscit tres personas diuinitatis, patrem, filium, & spiritum sanctum: Deus pater, inquit, tribuit unguentum unico filio suo. Item dicit, spiritum sanctum loquutũ esse per prophetas.

IESVM Christũ uerũ Deũ & hominẽ confitetur, inquiens: Christus De⁹ calcata morte, ad cœlum hominẽ, quẽ susceperat, reuocat.

IESVM Christum esse Mesiã asserit: eiusq; opera omnia, ut sunt passio & resurrectio, & ascensio ad cœlos, in prophetis prædicta esse probat: ac elegãter ad ascensionẽ Christi applicat uisionem Danielis de homine in nubibus ueniente ad antiquum dierum: item psalmum centesimumdecimum, Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis.

De creatione rectè loquitur: Deus omnia diuini artificij moderatione cõposuit. Ac elementa habere fabricatorem Deum, qui singula suis locis ordinibusq; constituens creauerit. & ad initium diei solẽ factũ esse dicit, ideoq; non rectè à gentibus pro Deo coli.

De Diabolis sentit, quòd homines primos Adam & Euã seduxerint, & sint autores idololatriæ, & fraudibus uarijs homines irretitos interimant: & quòd à Deo homine, scilicet Domino nostro IESV Christo, uicti sint, & ad æternas pœnas destinari.

De homine asserit, Deũ ad imaginẽ suã eũ ex uirgine, id est mirũ limo terræ cõdidisse: sed eũ persuasionibus Diaboli perdidisse gloriæ suæ dignitatem. Ac nũc post lapsum omnes homines esse peccato obnoxios, nec potuisse nisi per IESVM Christum recuperari.

In doctrina de iustificatione maximè illustrat illam partẽ, quis salutem nobis cõparauerit, & quomodo: nimirũ Dominus noster IESVS Christus, uerus De⁹ & homo, patiẽdo & obediẽtiã pstãdo: Christus filius Dei, inquit, ut humanũ genus à mortis laqueis liberaret, omnia ista sustinuit, ut captiuitatis durae iugũ tolleret, ut hominẽ patri redderet: et mitigata offensa, hominẽ cũ Deo ꝓspera cõciliatione cõpararet, ut promissæ resurrectionis fructũ monstraret ꝓprio exẽplo. Itẽ, Per uirginẽ Mariam ac spiritum sanctõ Christus natus, & immortalitatẽ accepit, & regnũ. Arbor ligni pestiferũ deceptis pabulũ pbuit, lignũ crucis uitã immortali cõpage restituit:

contempsit Adã, obediuit Deo Christus. Sic diuina dispositione, quicquid Adã perdidit, Christus inuenit. Itē: Tu Christe mundum ac terrã extēsis manibus, tu cœleste sustētas imperiũ, tuis immortalibus adhæret humeris sal⁹ nostra: tu Domine ęternę uitę baiulas lignũ. Itē: Pro salute hominũ agni istius ue-nerãdus sanguis effunditur, ut sanctos suos filí⁹ Dei ꝓfusiōe preciosi sanguinis redimat.

De applicatione iusticiæ Christi per fidē, inquit: Fide tantum & pœnitentia potestis redimere, quicquid sceleratis Diaboli persua sionibus perdidicistis.

De gratuita collatione iusticiæ Christi inquit: Misericordia Dei diues est, libēter igno scit. Item: Pœnitentibus libenter ignoscit, nec multum exigit ut ignoscat.

De pœnitentia rectè sentit, eam Dei opus esse, & lapsos ea recuperari posse: Misericordia, inquit, Dei in nomine Domini nostri I E S V Christi lapsos erigat, fugientes ad se reno cet, dubitantes confirmet, errantes corrigat: & quod est potissimũ, uitã moriētib. donet.

De bonis operibus renatorum inquit: Si uis liberatus lumen sequi sponsi, proijce errores, & peruigili cura solicitus, præcedentia uitę facinora religiosa deuotione castiga. Tunc te in nomine suo cum uigilantē inue-nerit sponsus, cum fidei tuæ merita cognouerit, dabit maximum precium.

De Baptismi effectib. rectè loquitur, q, eo regenerentur homines: Alia est aqua qua re nouari homines renascãtur. Et paulò post: Il la scilicet aqua uenerãdi spirit⁹ maiestate de coratur, ut ex ipsa p ueteres cōsciētię cicatrices credētib⁹ hominib. salutaris sanitas irrogetur. Itē: Quęre fontes ingenuos, quære pu ros liquores, ut illic te post multas maculas, cũ spiritu sancto Christi sanguis innouet.

De Cœna Domini inquit: Alius est cibus qui salutem largitur & uitam, alius est cibus q hominē Deo summè cōmendat & reddit: alius est cibus qui languentes releuat, erran tes reuocat, lapsos erigit, q moriētibus æternæ immortalitatis largitur insignia. Christi panē, Christi poculũ quære, ut terrena fragi litate cōtempta, substantia hominis immortali pabulo saginetur. Et postea: Salutaris cibi gratiã quærite, & immortale poculũ bibite: Christus uos epulis suis reuocat ad lucē, et graui ueneno putres artus, et torpescentia membra uiuificat. cœlesti cibo renouate hominem perditum, ut quicquid in uobis mor tuum est, diuinis beneficijs renascatur. Item: Christi immortalē sanguinē bibim⁹, nostro sanguini Christi sanguis adiunctus est, &c.

De oratione benè dicit, A' Deo semper ex pectãdũ auxiliũ, & Christi nomē implorãdũ.

Ecclesiã dicit esse sponsam Christi, ex qua uenerando patri spirituales filij per dies singulos procreētur: & Christũ, ut angularē lapidem, duorũ parietũ membra, æquata moderatiōe cōiungere, Iudæos scilicet & gētes.

De Magistratu piè sentit, eos lege diuina teneri abrogare idololatriam, etiã suo neruo seu gladio: Amputãda sunt hæc, sacratissimi Imperatores, penit⁹, atq; delēda, et seuerissimis edictorũ uestrorũ legibus corrigenda, ne diutius Romanũ orbē ꝑsumptionis istius er ror funest⁹ cōmaculet, ne pestiferę cōsuetudi nis cōualescat improbitas: & ne id quod ho minē Dei conatur pdere, diutius in terra do minetur. Nolũt quidã, & repugnãt, & exitiũ suũ ꝓna cupiditate desiderãt. Sed subuenite miseris, liberate pereũtes. Ad hoc uobis De⁹ summ⁹ cōmisit imperiũ, ut p uos uulneris i-stius plaga curetur. Facinoris eorũ piculũ sci mus, erroris notę sunt pœnę. Sed meli⁹ est ut liberetis inuitos, q̃ ut uolentib. cōcedatis exi tiũ. Aegrotãtes cōtraria delectãt: & cũ corp⁹ hominis aduersa ualetudo possederit, cōtra salutē suã laborãtib. ꝑuersa poscuntur. Capta mens languoris initio, morborũ semper augmēta desiderat, & medelas artificũ aspernata contēnit. Respuit remediũ medicinę, & in exitiũ suũ ꝓna animositate festinat. Tunc si malũ morbi fortius creuerit, maiora remedia quæruntur: et pro salute hominis sollici ta, fortius se medicina opponit. Asperi cibi, amari potus nolentibus ingeruntur: & si cō ualuerit malum, & ignis adhibetur, & ferrũ. Sic homo recepta sanitate, & salute sibi reddita, quicquid ægrotantis corporis uitio inuitus passus est, hoc totum pro utilitate sua factum esse, stantis animi iudicio cōfitetur.

Sentit, in extremo iudicio impios & superstitiosos homines pœnas æternas luituros: Veniet, inquit, dies Domini ut ardens cliba-n⁹: audisti qd ueniat? nihil est quod ex te col lectũ in apothecis Dominicis reponi possit. Ardebis ut stipula, cui⁹ inanis utilitas incine res fauillasq; seruatur, quã rapax ignis uio-lētia cogēte spiritu pascitur. Hic est exit⁹ finisq; uester: hęc est pœna, quã ꝑ deceptis ho minib. De⁹ statuit, ut ꝑpetuis ardeat flãmis, q cōtra uolũtatē Dei miserũ hominē aut decepit, aut pdidit. Idē dicit, frequētē pditoni tur bã Diaboli exitiũ comitaturã. Et paulo pòst: Si ptinaces animi uestri in isto errore ꝑmanserint, ardebitis etiã uos pariter cum dijs ue stris: ut quicquid autores uestri diuinis animaduersione meruerunt, etiam ad uestrum exitiũ hoc societatis consortio transferatur.

Contra gētiliũ idololatriã acriter pugnat in suo libello de errore prophanarũ religionum, ad Constantiũ & Constantē Imperatores: ac totã gentiliũ religionē uanissimã esse demonstrat, usus argumentis ab ipsis in-uentoribus: quia ab hominibus & Diabolis sit instituta. A' causa materiali, q̃a homines mortui,

mortui, aut elementa & creaturæ colantur. A' fisuli seu effectu: quia semina omnium scelerum dij gentium suppeditēt peccantibus, & quia cultores cum dijs suis in extremo iudicio sint pœnas daturi æternas. A' præiudicio: quia plurimi etiam inter gentes superstitiones ethnicas et idola contempserint. nam Diomedem pudicū & sobrium Venerē uulnerasse, & Martē uicisse & percusisse: Oeti & Ephialtæ edicto Martem exilio damnatū, ferrea cathenarū uincula sustinuisse. Ab autoritate sacrarū literarū: quia prophetę gentilium idololatriā damnarint. ad quod probādū citat dicta ex Exodo: Non facietis uobis Deos argēteos, neq; aureos. ex Deuteronomio: Non erunt tibi Dij alij præter me. &c. ex Psal. 134. Idola gentiū argentū & aurū, &c. ex Salomone ex Esaia & Hieremia, & ex Apoc.

Hortatur autem Imperatores Constantiū & Constantē, ut religionē gentiliū tollāt, & aboleant legibus, & ui, si necesse sit, his argumentis. Primum: Quia tota ea religio sit impia, & idololatrica: & obsit etiam honestati, & cōmuni societati. Secūdum: Quia id Dei mandato & ratione officij facere teneantur. Tertium: Quia Deus eam ob rem fit eorū Imperio benedictur⁹, quēadmodū etiam hactenus fecisset. Quartū: quia possint illa Deorum aurea & argentea idola, & alia id genus donaria, ad suam utilitatē & dominiū transferre. Quintū: Quia si idola nō aboleuerint, Deus eos puniturus sit, iuxta dicta, Sacrificans Dijs eradicabitur: &, Si quis adorauerit bestiam, & imaginē eius, bibet de uino irę Dei.

Postremò, quod fuerit uitæ eius curriculum nō liquet. sub Constante & Constantio eum uixisse et scripsisse, patet ex eius libello in quo nominatim horū Imperatorū meminit: & quidē apparet eū circa id tempus scripsisse, quo Constans fratre Constantino interfecto, pro recuperādis Gallijs & Britānijs bellum gessit. inquit enim: Post excidia templorum in manus Dei uirtute estis profecti, uicistis hostes, propagastis Imperiū: & ut uirtutib. uestris gloria maior accederet, mutato & cōtempto temporū ordine, hyeme, quod nec factū est aliquādo, nec fiet, tumētes ac sæuientes undas calcastis Oceani, sub remis uestris incogniti uobis penè maris unda contremuit, & insperatam Imperatoris faciem Britannus expauit.

DE EVROPAEIS ECCLEsiæ Doctoribus.

CONSTANTINOPOLItani Doctores.

METROPHANES.

DE Metrophane apud Socratē tantùm extat, quòd in episcopatu Constantinopolitano antecessor fuerit Alexandri episcopi. Nicephor⁹ lib. 8. cap. 6 scripsit, Metrophanē Imperatoris Probi ex fratre nepotem fuisse, & episcopatū Constantinopoli gessisse decenniū, sub quo Constantinus urbem eam magnificè ampliauit.

ALEXANDER CONSTANTInopolitanus.

FVit Arij tempore sub Cōstantino, doctor omnino apostolicus, & donis apostolicis clarus: Theodorit. lib. 1. cap. 3. episcopus pientissimus, ut Epiphani⁹ testatur, ingenio simplici & syncero præditus: Athanasi⁹ oratione prima cōtra Arianos. Ideoq; in scriptis ipsius nihil fuisse suspicionis, sed fuisse omnia orthodoxa, Athanasi⁹ ibidē. Scriptorū aūt eius hodie nihil extat: sicut neq; aliud ferè quicq̄ de episcopatu & uita eius, nisi quòd se fortissimè opposuerit Ario cū sua factione. Cum enim inuito eo in ecclesiā introducere Ariū Eusebiāi molirentur, perturbat⁹ magnopere Alexander, in templū ingressus est, & ardentissimas preces cum lachrymis fudit, humi iacens, ut si cōmittere Deus uellet, ut Arius in cōmunione deinceps esset Ecclesię, dimitteret se seruū suū, nec pium unà cum impio perderet. Sin parcere Ecclesiæ suæ uellet, respiceret in uerba & insolentiā Eusebij, neq; daret in exitiū & uituperiū fortē suam: et tolleret Ariū, ne eo recepto, hæresis simul uideretur recipi, ne ue impietas pro pietate reciperetur. Hæc in eam sententiā precatus Alexander, domū redijt. Cum postera die Arius, comitatus turba Eusebianorū, in templū introire cupiēs, factione sua fretus, turpissima morte perijt. Athanasius in epistola ad Serapionem, & oratione prima contra Arianos: Theodoretus lib. primo, capite decimoquarto: Epiphanius libri secundi tomo secundo, hæresi sexagesimanona.

Scripsit etiam hoc de Constantinopolitano. Alexandro Sozom. lib. 1. cap 18. Venisse aliquando Constantinopolim Constantinum Imperatorē: accessisse autem ad eum philosophos, primumq; obiecisse, quòd parū faceret religiose, nec maiorū suorū imitaretur exemplū, nouos institueret cultus, & res diuinas nouaret: deinde petijsse ab eo, ut potestatem ipsis daret, cum Alexandro episcopo de dogmate conferendi. Iussisse igitur Imperatorem, ut in disputationē cum philosophis Alexander se cōmitteret. Paruisse autem Imperatoris uoluntati Alexandrum: & à philosophis illis, cum ad disputationē conuenissent, postulasse, ut uni cuipiam ex ipsis cōferendi prouinciam traderent, reliqui uerò silentium darent, & quę dicerentur utrinque attēderēt. Ita igitur obsecutos episcopo philosophos, loquendi uicem uni commisisse. ad quem cum Alexander dixisset, In nomine IESV Christi pręcipio tibi philosophe, ne

loquaris, mutus illico factus obticuerit.

Idem libro tertio, capite tertio, mortuum hunc Alexandrum scripsit, postesquam annos uigintitres episcopatum gessisset, natũ annos nonaginraocto, sub Constantio, ut oi detur, iuoiore. Legisse aurem cum illustri testimonio & præconio successorem Paulum.

PANTOLSON.

CElebrẽ in Ecclesia Constantinopolitana fuisse Pantoleontẽ, circa annũ Domini trecentesimũ septimũ, quidã affirmant. Extat sub eius nomine breuis concio græcè & latinè, hoc titulo: Pantoleõtis, magnę Ecclesiæ Dei diaconi, de luminib. sacris: id est, de Domino Chtisto, et sãcto Ioãne pręcursore.

Est autem cõcio illa, paraphrastica tantũ expositio capitis tertij Matthęi de baptismo Christi, in qua describit formam certaminis Chtisti cõtra Sathanam. Regum est, inquit, securus consuetudinem, qui dum prædę insidiãtur, deposita regia maiestate, militari se habitu amiciũt: sic uniuersi quoq; rex Chtistus, ad uenandũ Sathanã accedẽs, & ad conflictum feram incitans, abscõdita, quæ à congressu bestiã dererreret, diuioitate sua (haud enim, si quidẽ cognouisset, accessisset) infirmam ostendit humanitatis naturam. Extat in Simeone Metaphraste, encomiõ Michaelis militiæ ptincipis: item oratio de miraculis eius, & de Gabriele & Raphaele, sub nomine Pantoleonis diaconi.

AMPHION.

CVm Eusebius episcopatum Cõstaotioopolitanũ ui et fraude occopasset, in eius locũ Amphion cõstitutus, postea uerò expulsus rursus est: cum Eusebi[9] pœnitẽtię libello episcopis exhibito, Ecclesiã eam recepisset. Theodoret. lib. 1. cap 19. Sozom. lib. 2. cap. 16. Athsnasius Apologia secunda, ex epistola synodi Alexandrinæ.

MACARIVS.

THeodoret[9] lib. 1. cap. 14 ait, Macariõ presbyterũ Cõstãtinopolitanũ, sociõ precationis cõtra Arij blasphemiã & conat[9], cum Alexandro episcopo simul ingressum templum, ibiq; secum in oratione pernoctasse.

PAVLVS.

PAulum patria Thessalonicensem, ut uiderur, Constantinopoli diaconũ ordinauerat Alexander episcopus ille, qui certamina mulra cõtra Arium sustinuerat. Eom uerò etiam successorem sibi elegit hac occasione. Moriturus iam iam, à clericis astantib. interrogatur, cui post obitum cõmitti suã Ecclesiam oellet. Respondet ille de Paulo & Macedonio, legerẽt ex duobus illis episcopũ quẽcunq; uellẽt. Paulum ramẽ præ Macedonio cõmendat, ut qui sacrarũ literarũ cognitione instructus probè, & ad docendũ idone[9] & eloquẽs sit. Macedonij uerò ingeniũ aulę magiseõ uenire, quàm Ecclesię. Ita igitur episcopus eligitur Paulus, & in maxima simul pericula conijcitur, propter Arianos, qui studia sua ad Macedoniũ conuerterãr, quemadmodum sequens ostendit oratio. Fuit Paulus assertor Nicænæ fidei, ac propugnator coostans & acris, parumq; metuens periculorũ. quod ei uitio uertit Sozomenus, qui & prudentiæ plus quàm in eo fuerit, & semperantiæ desiderat. Sozomenus libro tertio, capite tertio.

Cum autem post ordinationẽ eius Constantinopolim Constantius uenisset, molestè tulir, cõtigisse episcopatum Paulo, nõ satis digno eo honore. Itaq; synodo Arianorũ cõuocata, ab Ecclesia Paulum repulit, & episcopatum tradit Eusebio Nicomedieosi. Socrates lib. 2. cap. 7: Sozomenus lib. 3. cap. 4. Interea synodum Eosebius Antiochiæ conuocauit: post quã cum mortuus fuisset, pars illa plebis Constantinopoli, quæ Nicænis dogmatis adhærebat, Paulum in Ecclesiam denuò duxerunt. Atiani autem in alia ecclesia Macedonium simul ordinarant: quæ res maximis motibus, seditioni & pugnis occasionẽ dedit, adeò ut in tumultu plorimi perierint. Paulò igitur Imperator uehemẽtissimè indignatus, expelli urbe iussit per Hermogenem docem: in quem populus dolorem & impatientiã suam cõuertit, irruensq; in domum eios, ipsam incendit, & Hermogenem protractum interfecit. Factum est id anno Imperij Constantij quinto, Consulato nimirum Constantis secundo, & Constantij tertio. Socrates libro secondo, capite decimotertio: Sozomenus libro tertio, capite septimo.

Ita igitur expulsus Paulus Romam ad Iulium abijt. Quo tempore eò etiam uenerant ecclesijs suis exacti Arhanasius, Marcellus & Asclepas. Quorũ omnium causis atque innocentia cognitis, Iulius in communionem eos recepit, & ad ecclesias suas remisit. Redijt igitur Constaotinopolim Paulus: tuius consilij etiam Maximum Treuirensem autorem, præter Iulij sententiam, habuit. Socrates libro secundo, capite decimoquinto: Sozomenus libro septimo, capite octauo. Sed paulo pôst ab Arianis rabiose tumultuantibus, nec ferre uolentibus Paulum, Constantius persuasus, expellere eum denuò iussit. Subseruijt tum uolũtati Imperaroris Philippus præses, quem carnificem Pauli Athansius uocat, ur pôst dicemus Is prudenter sibi cõsulens, ne impetus aliquis uulgi à Paulo pendentis, in se conuerteretur, Pauliũ accersitum ad se, blandeq; persuasum, clam in exilium naui relegauit Thessalonicã, quæ Pauli dicebatur esse patria: Socrat. lib. 2. cap. 16. Sozomenus lib. tertio, cap. nono.

Interea

Interea Iulius, ubi restitutionem suam apud Orientales episcopos nihil obtinuisse au[c]toritatis cognouisset, Constanti Imperatori Pauli, Athanasij, aliorumq; quos simul tum persequebantur Ariani, causam exposuit. ue nerat enim ex Thessalonica Romā Paulus, ac de iniuria sua apud Iulium denuò cōquestus erat. Constans à fratre tantum impetrat, ut Synodus Sardicam cōuocetur: in qua tantum abest ut restitui Paulus potuerit, ut etiā in separata Arianorū synodo, qui quòd interesse Paulum scirent, cōuenire cum alijs ad rerum cognitiones noluerunt, depositus sit. Socrates libro secundo, capite decimoseptimo, decimooctauo, uigesimo: Sozomenus libro tertio, capite undecimo.

Cum igitur Constans cognouisset, à synodo Sardicæ restitui non potuisse Paulum & Athanasium, fratrem Constantium seriò per literas hortatur, ut Ecclesias Paulo & Athanasio redderet: quod nisi faceret, habiturum eum se hostem, & paratum bellum. Tum demum Constantij literis instructus Paulus, Constantinopolim redijt, eique Macedonius cessit. Socrates libro secundo, capite uigesimosecundo & uigesimotertio: Sozomenus libro tertio, capite uigesimo & uigesimotertio.

Quarto autem post synodum Sardicensem anno, cum Constante mortuo, Imperij summa ad Constantium solum deuoluta esset, impulsus ille ab Arianis, priorum omnium oblitus, eos quibus ecclesias antea redderat, rursus inde exigi mandauit. Ita Paulus in exilium perpetuum missus est Cucusum, quod oppidum fuit exiguum Cappadociæ quondam, tum autem Armeniæ adnumerarū: quò etiam percussores miserūt Macedonium, qui Paulum morte uiolenta affecerunt. Socrates libro secundo, capite uigesimosexto: Theodoretus libro secundo, capite quinto: Sozomenus lib. tertio, capite tertio: & libro quarto, capite secundo.

Sed nunc quę cùm de diuersis exilijs, tum de scelerata cæde Pauli Athanasius retulerit, subijcimus. Episcopum Constantinopolitanū, inquit, nemini arbitror ignotum esse. Quanto enim clarior ciuitas, tanto minus factum cælari poterit. Huic quoq; crimen obiectum est, illumque reum fecit Macedonius. Huc ubi oculos suos adiecisset Eusebius, ut raperet episcopatum eius ciuitatis, non defuit in hunc Paulum calūniæ species, neque illi ignari oblitique suarum insidiarum fuere, sed perseuerarunt in criminando: & primùm quidem per illos in Pontum relegatus est, postea à Constantio ferro uinctus, in Syngra Mesopotamiæ deportat⁹ est, rursum inde in Emesam, atque ex Emesa in Cucusum Cappadociæ, circa deserta Tauri abreptus est: quo in loco (ut ab illis renunciarum, qui cum illo fuēre) laqueo per Eusebianos strangulatus, uitam finijt. Philagrius omnium quę ipsi uoluot histrio, sed tamen super hoc scelere stupens ac mœrēs (credo quòd alius, ac non ipse potius, eius necis auctor esset) plurimis rem prodidit, et inter reliquos mihi notos Serapioni episcopo, Paulum ab Eusebianis in arctissimo & obscurissimo loco reclusum fuisse, relictumq; ibi ut fame periret: deinde post sex dies cum eò ingressi Eusebiani, hominē adhuc spirantem inuenissent, per uim episcopum strangulasse, atque eo genere funis uitam clausisse: & diaconum dixisse, inferendæ necis ministrū Philippum præfectum fuisse. Athanasius epistola ad solitariam uitam agentea: & in apologia de fuga sua.

Quomodo autem Ancyræ Pauli corpus sepultum fuerit, nusquam explicatur. Hoc tradunt Socrates libro quinto, capite nono: & Sozomenus lib. septimo, capite decimo: reliquias Pauli ex Ancyra Constātinopolim transferri Theodosium curasse: quòd in mentem sibi uenisset, quibus modis affectus Paulus fuisset. Cæteri qui Paulum ad Nectarium usque secuti sunt Constantinopolitani episcopi, quia hæretici fuerunt, inter eos uideantur.

EVAGRIVS.

Constantinopoli Eudoxio Arianæ religionis episcopo mortuo, ab Homousianis Euagrius quispiam episcopus delectus est, qui ab Eustathio olim Antiochiæ ordinatus fuerat. quod indignè Ariani ferentes, Imperatori utrunque detulerunt: atque obtinuerūt, ut io exiliū exacti tum sint & Euagrius & Eustathius. Socrates lib. quarto, capite decimoquarto, & quinto: Sozomenus libro sexto, capite decimotertio.

AGELIVS.

Inde à Constantini temporibus ad Theodosium usque, per annos quadraginta, ecclesiæ Nouatianorum Constantinopoli pręfuit ut episcopus, Agelius, homo religiosus, & qui pietatem moribus etiam & operibus referret, ad normam Ecclesiasticarū legum uitam omnem instituens: nisi quòd disertus minimè, & ad disputationes ac uerborū pugnas idoneus esset. Quamobrem & consultus à Nectario Constantinopolitano episcopo, de ratione qua tolli è medio dissensiones in religione, & ad concordiam reduci possent, quam ab eo Imperator Theodosius petierat: ad Sisinium lectorem suum, eruditum & exercitatum uirū remisit. Ei tamen Synodo quam Constantinopoli ex episcopis cuiusque religionis coogregauit, interfuit, simplici uestimento indutus: ac fine calceis semper incessit, pecunię aut facultatum

nihil possidens: sed hoc unum agens, ut Euangelicis præceptis uitam conformem ageret. In persecutione & turbatione illa quam sub Constantio Macedonius, qui & Nouatianos propter Homousij fidem affligebat, exercuit, per fugam elapsus est. Deinde uerò rursus à Valente, qui Nouatianos æquè ac Homousianos ciuitatibus expellebat, exilio mulctatus est: à quo tamen, cum Nouatianis Imperator per Marcianum placat⁹ esset, paulo pòst ad Ecclesiam suam rediit. Mortuus est sub Theodosio in septembri, paulo post natum Honorium. Socrates lib. secundo, capite trigesimooctauo: & libro quinto, cap. primo, duodecimo & uigesimoprimo: Sozomenus lib. sexto, cap. nono: & lib. septimo, capite duodecimo.

EVTROPIVS.

EVtropius presbyter fuit Constantinopolitanus, Macedonianus, autor schismatis cuiusdā inter Macedonianos: quod hoc nomine Socrates breuiter indicat lib. quinto, capite uigesimoquarto.

EVDAEMON.

PResbyter fuit ecclesiæ Constantinopolitanæ Eudæmon, sub episcopo Nectario, cui autor fuit ut presbyterum pœnitentiarium abrogaret, permitteretque ut pro sua quisque conscientia ad communionem mysteriorum accederet. Notus fuit Socrati, scriptori Ecclesiastico, qui se hoc consilium ex ipso Eudæmone audiuisse, sed coràm reprehendisse, scribit libro quinto, capite uigesimonono.

NECTARIVS.

TArsi Ciliciæ ex illustri & nobili familia senatorij ordinis Nectarius fuit, uir moribus placidis præditus, atq; omni uirtutum genere præstans, prætoriam dignitatem ex ordine gerens. Fratrem habuit Arsacium senem, qui post Ioannem Chrysostomum episcopatū Constantinopoli aliquandiu administrauit: quemadmodum suo dicitur loco ac tempore. nunc de Nectario quam instituimus narrationem, absoluimus. Fuerat is aliquandiu Constantinopoli, quò aut propter Synodi celebritatem quæ rum fuit Constantinopoli, uenerat, aut episcopū Tarsensem eò comitatus erat. In patriam igitur reuersurus, episcopum suum adit, pro ritu peregrinantium precationem ab eo petens: simulq; quærens, num quid curari suo nomine domi per se uelit, aut epistolas sibi cōmittere? Diodorus (nam is tum Tarsensis ecclesiæ episcopus erat) qui in ea cogitatione totus tum esset, quis nam idoneus Cōstātinopolitanæ ecclesiæ episcopus præfici posset, Nectarium intuetur: uenerandam caniciem, grauitatem in uultu, ac morum placiditatem in eo admiratur: ac diuino fine dubio motu, cogitatione ea mox afficitur, Quid si Nectarius fiat episcopus? Nec mora, apprehensum eum ad episcopum Antiochenum, qui tum Meletius fuit, ducit, aliam simulans causam, eiq; Nectarium clàm commendat, ac ut in electione rationem sui habeat orat. Ridet nonnihil Diodori cōsilium Meletius, animo circumspiciēs, quàm multi celebres & præstantes uiri episcoporum haberent suffragia: retinet tamen apud se Nectarium. Nec ita multo pòst Imperator Theodosius synodo mandat, ut descriptos in charta eos omnes, quos singuli dignos ordinatione censerēt, sibi exhibeant: & potestatem designandi episcopū, quem maximè idoneum ipse iudicaret, reseruat. Datur id negocij à synodo Meletio, qui post omnium nomina conscripta, postremo loco, Diodoro gratificaturus, etiam Nectarium adijcit. Legit igitur Catalogum eum Imperator, atq; in Nectario cogitabundus consistit primùm. Mox uerò ab initio nomina denuò percurrit, & Nectarium episcopū ordinandum pronunciat. Mirantur Imperatoris iudiciū episcopi: ac de Nectarij patria, conditione, loco, moribus, religione inter se quærunt. deprehendunt tandem, catechumenum adhùc esse eum, necdum mysterijs initiatum: ob quod & Imperatoris sententiæ repugnant, sed in qua ille perstat, cuiq; cedere ad postremum episcopi coguntur. Ita igitur sacris initiatus Nectarius, communi Synodi sententia episcopus Constantinopolitanus ordinatur. De qua re Synodus ad episcopos Occidentales Romæ eodem tempore cōgregatos, in hunc modum scripsit: Reuerendissimum & Dei amantissimum Nectarium episcopum præposuimus in generali nostro concilio, & præsente amantissimo Dei Imperatore Theodosio, etiam omniū clericorum ac totius ciuitatis approbatione. Theodoretus lib. quinto, cap. nono.

Sed quia in politico genere miræ uersatus esset, non in omnibus quæ ad tantum munus, & in tanta quidem non tam urbe quàm ditione (nam simul cum episcopatu Constantinopolitano, gubernationem etiā Megapolensium & Thraciæ ecclesiarum sortitus fuerat) necessaria essent, à Cyriaco Adanorum episcopo institutionem de rebus ecclesiasticis accepit. Mansit secum aliquandiu Diodorus etiā Tarsensis, atq; ex Cilicia multi alij, ex quibus quæ sui essent officij discere potuit. Inter eos & Martyrium medicum, quem in Cilicia cōtubernalem habuerat, uirum pium & doctum, adeò ut diaconatum Ecclesiæ ei committere non uereretur, apud se aliquandiu retinuit.

De donis eius, cuiusmodi in eo fuerint, Synodus ipsa, ut diximus, respondit. Placidus fuit, grauis, pius ac constans: quibus uirtutibus

uirtutibus quid maius in doctore desiderari posśit? Synodũ prius solui non est passus, q̃ unà secũ fidẽ Nicænã cõfirmasset, ac de reliquis ad gubernationẽ ecclesiarũ piã & tranquillã necessarijs constituisset. In Synodo altera quæ sub Theodosio Constantinopoli contra omnes conuocata fuit hæreses, Agelij & Sisinni Nouatianorum consilijs usus est: cum quibus effecit ut facilimè hęreticis, maximè uerò Arianis & Macedonianis contradictũ sit, hæresibus ipsis publicè condemnatis atq; explosis. Sed quòd in Apollinarij hæresi reprimenda non satis fuerit attentior Nectarius, Gregorius Naziãzenus eõ pstringere nonnihil uidetur in epistola quadam. Quo tñ familiariter usum eum, aliæ aliquot Naziãzeni ad Nectarium epistolę testantur.

In periculum quoddam hoc modo uenit. Expulerat Imperator tota urbe Arianos, cõmissis omnibus Ecclesijs Nectario. Quamobrem cœtus suos cogere extra mœnia coge bantur, itaq; indignati illi furiosi, in domum suam irrumpentes, eam incenderunt.

Decessit sub Arcadio, consulatu Cęsarij et Attici: hoc est, Christi anno quadringentesimoprimo, Imperij Arcadij tertio.

EVSTATHIVS.

DE Eostathio Cõstãtinopolitano quodã, hæc breuiter annotauit Hieronymus in Chronico, sub anno Christi 339: Eustathius Constantinopolitanus presbyter agnoscitur, cuius industria Hierosolymis Martyriũ constructum est. Videtur is esse, quẽ Volaterranus præsulem uocat, & in Homerum cõmentarios scripsisse tradit, lib. decimosexto.

DE ALIIS DOCTORIBVS *Europæis.*

DIONYSIVS.

DE Dionysio, Athenienſi episcopo ex Areopagita facto, ut pleræq; de eo habẽt narrationes, cõsensãea quędã monoim° suo loco in tertia Cẽturia. Adiecim° & rationes tũ nostras, quas ex libris ijs q hodie Dionysij Areopagitę, discipuli beati Pauli, nomine uenditãtur, collegim°: tũ Erasmi: nihil cõpetere ea scripta ad Dionysiũ eũ, quẽ discipulũ fuisse Pauli, cõuersum ex Areopagita, Lucas in fine capitis decimiseptimi Actorũ indicarit. Probabilib. igitur ducti rationibus, ijs maximè quæ ex statu, forma, gubernatione, ritibus Ecclesiæ, quos in Hierarchijs liberiste Dionysij Areopagitæ inscriptus nomine depingit, & iudicamus, & prõũciare nõ dubitamus, ad hoc seculũ id genus scripti pertinere, à quocunq; tandẽ autore cõsarcinatõ. Proinde & testimonia, si quæ ex eo ad dogmatica quæ ex scriptoribus huius ætatis excerpsimus facere uisa sunt, & ritus, quos non paucos repręsentat, inter historica huius Centuriæ retulimus.

DEMETRIVS.

DOcens Thessalonicæ Demetrius, descendisse Christũ è cœlo, ut hominẽ peccato mortuũ proprio sanguine uiuificaret, cõprehenditur, et ad Maximinum ducitur: cuius imperio, cruciatibus & morte afficitur. Vincentius libro duodecimo, capite centesimo quadragesimonono, ex Anastasio.

IREMINVS.

EPiscopus fuit Thessalonicensis, quẽ Ariani grauibus iniurijs & cõtumelijs affecerunt, quòd auelli ab Athanasij communione nollet: tandem uerò ab eo abstractus est. Athanasius apologia ad Constantium.

PROTOGENES.

EPiscopus fuit Sardicensis Protogenes, eo ipso tẽpore quo synodus Sardicę frequẽs celebrata est. Professor fuit Nicænæ fidei: & Athanasij, pro quo & in synodo subscripsit, Pauli, Marcellę & Asclepę, iniustè ab Arianis damnatorum defensor: propter quod & ab Orientalibus, quòd Marcellum defendisset, in separato Orientalium & scelerato cõuentu, depositus est. Sozom. lib. 3, cap. undecimo: Athanasius Apologia secunda.

PAVLINVS.

THessalonicæ episcopus fuit Paulinus, cui confessionem de fide misit Damasus Romanus. Theodoretus libro quinto, capite decimo.

LVCIVS.

LVcius episcopus fuit Adrianopolitanus, Nicænæ fidei cõstans assertor: quamobrẽ & odia Arianorum, & exilia expertus est. Ecclesia sua eiectus sub Cõstãtio, Romã uenit: quo tẽpore etiã Athanasius, Asclepas & Marcellus ab Arianis pulsi eò uenerãt, & innocẽtiã suã pinde ac cęteri sub Romano episcopo pbabãt. à quo ad cõmunionẽ admissus, & ad Ecclesiã suã remissus est. Sed utrũ tũ obtinuerit p Iulij autoritatẽ Ecclesiã suã, incertũ est. In synodo uerò Sardicensi insons pronunciatus, eo quòd accusatores eius fugissent, & restitutus legitur. Quarto deniq; post eã synodom anno, cùm Constante interfecto, Imperij summa ad Constantiũ solũ deuoluta esset, et grauissimam in orthodoxos Ariani impij parrocinio Imperatorũ freti persecutionem mouissent, cathenis uinctus, in carcere, in quem ab Arianis cõiectus fuit, miserè perijt. Socrates lib. 2, capite 15, & 26: Sozom. lib. 3, capite 8, duodecimo, uigesimotertio: Et libro quarto, capite secundo.

OLYMPIVS.

EPiscopus in Thracia fuit Olympius, quẽ Constantius, post occisum fratrẽ Constãtẽ (cuius autoritatẽ ueritus, ęquiora ac mitiora in Athanasiũ, aliosq; doctores pios constituerat, tũ uerò omnia irrita fecerat) interimi, ubicunq; deprehensus fuisset, edicto publicè

proposito, iusserat. Socrates libro 2, cap, 26: Theodoretus lib.2, cap.15. Meminit Olympij huius, & episcopum fuisse in Aenis Thraciæ ait, uirũ bonũ & orthodoxũ, hæresiq; infensum: propterea ab Eusebianis, calũnijs impetitũ: Athanasius in epistola ad solitariã uitam agentes.

HYPATIANVS.

EPiscopus fuit Hypatianus Heracliæ Perinthi Homiusianis, qui synodo Syrmiẽsi contra Photinum interfuit, & ab Homiusianis postea ad Valentinianum Imperatorẽ legatus missus est pro Synodo impetrãda, & correctione eorũ quæ in rebus Ecclesiasticis ab Eudoxianis & Acatianis in synodo quondam Constantinopolitana perpetã gesta fuerant. Socrates lib.2, cap. 29: Sozomen. lib. 6, capite 7. Meminit eius in Catalogo subscriptorũ in synodo Seleuciana, Epiphanius libri tertij tomo 1, hæresi septuagesimatertia.

EVSEBIVS.

ALius fuit Eusebius Chalcidis in Hellade, ut uidetur, episcopus, missus eò ab Eusebio Samosateno Magno, cum post Valentia interitum per Gratianũ ecclesijs tranquillitas restituta fuisset. Theodoret. lib.5, cap.4.

MARTYRIVS.

FVit Martyrius medicus, familiaris Nectarij episcopi Cõstãtinopolitani, Cilix genere. Euocauerat autẽ ad se eum Nectarius, cum primùm Cõstantinopolitanæ Ecclesiæ episcopus præfectus fuisset, ac diaconũ eum eius Ecclesię ordinare uoluit: cui ꝓposito & uoluntati ille uehemẽter reluctabatur, indignum se adfirmans tanto munere, maximè eum anteactæ uitę suę Nectarius cõscius esset. Cui uerò Nectari⁹: An nõ & ego, inquit, superiorẽ uitã meã, qui sacerdos nunc sum, multo exegi negligentius: quod & te ipsum fateri necesse est, qui intemperantijs meis sæpenumero subseruijsti? Ille cõtrà: At tu, inquit, ô beate iam recens baptizatus ac repurgatus es, & sacerdotiũ cõsecutus, quã utranque peccatorũ inundationẽ Deus cõstituit. Atq;, ut mihi uidetur, nihil differs ab infantibus iam recẽs baptizatis. Ego uerò quamuis olim diuino baptismate potitus sum, tamen in eodem semper uitæ genere permansi. Ac sic tum ordinationi se subduxit Martyrius. Sozom. lib.7, cap.10.

MARTYRIVS *alius*.

ALius rursus Martyri⁹ Sozomeno est Marcianopoleos Thraciæ, qui post Nectarij ordinationem in synodo Constantinopolitana Nicænã fidem cõfirmarit, & Imperatoris iudicio cum cæteris Orthodoxis qui in eam Synodum coierat, pius Ecclesiæ doctor pronunciatus est: cui quotquot cõmunicarent, rectos circa fidem & ipsos habendos, cõstitutum est. Sozomenus lib.7, cap.9.

DONATVS.

DOnatum Sozom. lib.7, cap. 25, episcopũ scribit fuisse Euoniæ ciuitatis in Epiro, miraculis celebrem, sub Theodosio.

TERENTIVS.

EPiscopus est Tomæorum Terẽtius, optimus Ecclesiæ gubernator: ideoq; in synodum Constantinopolitanã à Theodosio uocatus, cum Martyrio Marcianopolitano, omnium Ecclesiarũ per Thraciam gubernationem sortitur. Sozomenus lib. 7. cap. 19.

EPICTETVS.

COrinthiorum fuit episcopus Epictetus, Athanasio & coætaneus & familiaris: ad quem epistola in Athanasij operibus extat, hac inscriptione, Domino dilecto fratri & desideratissimo in sacris collegæ Epicteto, &c. Attamẽ synodũ sub eo Corinthi habitã reprehẽdit: cuius impietatem admirari se ait, Epicteti sanctã religionẽ tolerare potuisse, & nõ ut hæreticoa cõdemnasse eos, in Synodo ea dicentes, uerbũ ita in sanctũ hominẽ ut in aliquẽ ex prophetis descẽdisse: ipsum tamen uerbum nequaquã hominẽ esse factũ, desumpto ex Maria corpore sed alium esse Christũ, aliũ filiũ Dei, qui ante Mariã, & ante secula extiterit filius patris. Apparet igitur, Epictetum eum, hominẽ fuisse ingenio simplici, & infirmo ad conuincendum contradicentes.

ACHOLIVS.

SOcrates Acholiũ babet, Sozomen⁹ Ascholiũ. Fuit aũt episcopus Thessalonicẽsis, socius & ꝓpugnator Nicænæ fidei: qui Theodosiũ Imperatorẽ, cum post uictoriã, quam unà cum fratre à Barbaris retulit, in morbũ incidisset, Thessalonicæ baptizauit: ubi cum prius quàm in baptismũ se Imperator dimitteret, ab eo quæsiuisset, quã fidem profiteretur, respõdit, Se ei adhærere religioni & fidei, quã Ecclesiæ ad Illyricũ usq;, ab Ariana labe nondũ infectæ, profiterẽtur: illã nimirũ quę à sanctis initio Apostolis tradita, postea à synodo Nicæna cõprobata & cõfirmata esset, de Deo, patre, filio, & spiritu sancto, pari honore colẽda Trinitate, & ὁμοούσιῳ. Socrat. lib. 5, cap. 6: Sozomenus lib. septimo, cap. quarto. Fuit perfamiliaris Ambrosio Mediolanensi, qui sanctum eum uirum uocat, & murum fidei, gratiæ & sanctitatia, eumq; adolescentiam in monasterija transegisse, in iuuentute uerò ad episcopatua administrationem uocatum. Tandem uerò piè in senectute obijsse scribit, in epistola ad Sacerdotes & omnem clerum plebis Thessalonicensium, de obitu, uita, uirtutibus & conuersatione Acholij.

EVSEBIVS.

EVsebius Ambrosio est, epistola quinquagesimanona, sacerdos Ecclesiæ Thessalonicensis. Alius item, ad quẽ scripta est epistola

stola eius quadragesimasexta, cui iucunditatem & benedictionem liberorum tribuit.

BASILIVS THESSALONICENSIS.

Prosper in Chronico, Theodosium Thessalonicae à Basilio eius ciuitatis episcopo baptismum accepisse scripsit: cum Socrates lib.5, cap.6, episcopum eum, à quo Theodosius baptisatus sit, nominet Acholium.

ELPIDIVS.

Presbyter fuisse uidetur Elpidius ecclesiae cuiusdam in Illyrico: qui ex Synodo episcoporum Illyricorum legatus fuit, & literas detulit ad episcopos Asiaticos. Theodoretus lib. quarto, capite 9.

ALEXANDER.

Thessalonicae fuit episcopus Alexander, quo tempore Synodus apud Tyrum congregata fuit, & in exitium Athanasij omnia ab aduersarijs suis tentata sunt. Cui Synodo Alexander is non interfuit, sed ad episcopos ibi cōgregatos scripsit, obtestans omnia agi per cōiurationē & calumnias contra Athanasiū. In quā sententiā et Dionysio comiti in eadē Synodo subscripsit. Extat & aliud scriptū Alexādri ad eū Dionysiū, in apologia secūda Athanasij, ut ad insidiosas cōsultatiōes Meletianorū in synodo Tyri circū spectè attendat. Est in eadē apologia & gratulatoria breuis Alexādri ad Athanasiū, de impostura Meletianorū, quā p Arseniū struxerāt, detecta: in qua dilectū suum filiū & collegā uocat Athanasiū.

ANYSIVS.

Discipulus fuit Anysius Acgotij, episcopi Thessalonicensis, eiusdemq; in episcopatu tandem successor: quemadmodū conijcitur ex epistola quinquagesimanona & sexagesima Ambrosij, ad eundem.

GALLICI DOCTORES *Ecclesiae.*

HILARIVS.

Natus ex Gallorum gente, ea quam Pictauos seu Pictones uocant, Hilarius, ad ueram Dei cognitionē & religionē Christianam peruenit, cum post deprehensas uanas philosophorū atq; ethnicorū omniū de dijs opiniones, in libros incidisset Mosae & prophetarū: quemadmodū ipse de se in initio libri primi de Trinitate prodidit. Hieronymus baptizatū eum scripsit in Ecclesia, ut uidetur, Romana: quia ab ea ecclesia enim baptizatū, quę baptisma collatū ab hereticis semper receperit, addidit, in Dialogo aduersus Luciferianos. ubi & diaconū eum postea in ecclesia Romana fuisse retulit. Ad episcopatū enectus apud Pictauos, donis multis egregijs, & in docēdo singulari fide, cādore & cōstantia (quēadmodū catholicū se & Christianū esse, cōfidenter praedicat in lib. contra Constantinū) claruit, eloquentia maximè & facultate latinè dicēdi praestās, sic ut tubam eum Latini sermonis in apologia aduersus Ruffinū Hieronym' dixerit: & disertissimū suis temporibus, atq; ubicunq; Romanū sit nomē, eloquentiae claritate praedicatū, in epistola ad Marcellam. Quam ei laudem etiam Socrates tribuit lib.3 historiae Ecclesiasticae, cap.10: & Sozomenus libro quinto, cap.10. Qui & lib. tertio, capite quarto, uirum eum dixit uita & doctrina diuinum. Ruffinus libro primo, capite trigesimoprimo, mitem eum natura & placidum fuisse indicat, simulq; eruditum, in dignoscendis haereticorum imposturis & uersutijs acutum, exercitatum, & ad persuadendum commodissimum. Quanquam per modestiam imperitissimum omnium sese & indoctissimum dixit, in libro de Synodis cōtra Arianos. Qua uerò in fidei professione constantia fuerit, historia indicat synodi Seleucianae: in qua, Occidentalibus plurimis circumuentis, ut Arianae prauitati subscriberent, in exilium ipse tedire maluit perpetuum, quàm de fidei incolumitate parum quid cōcedere, ut Sulpitius scripsit.

Scripsit libros duodecim de Trinitate aduersus Arianos, & alios haereticos perperam sentiētes de filio Dei, cum factione Saturnini Arelatensis episcopi, aliorumq; secum sentientium exulatum in Phrygiam expulsus esset: ut Hieronymus indicat in Catalogo, et in Chronico, sub anno Domini trecētesimo sexagesimoprimo. Quod & ipse breuiter significauit in libro decimo de Trinitate, ubi de ijsdē libris ait: Loquimur exules per hos libros. Meminit eorum Hieronymus etiam in epistola ad Magnum oratorem, ubi: Hilarius, inquit, meorum confessor temporū & episcopus, duodecim Quintiliani libros & stylo imitatus est, & numero. Eloquentem enim eum latinè in ijs fuisse libris, Sozom. testatur libro 5, cap. decimotertio: Vbi & lectione dignos eos libros dicit.

Scripsit deinde apologiam seu librum, cōtinentem querelas de exilio suo iniusto, ad Constantium Augustum: quam Constantinopoli, ut Hieronymus indicat, Imperatori ipse exhibuit. Alium item ad Constantium librum: & tertium aduersus eundem, cum è uita excessisset, in quo durius in eum, qui se suffragatorem & fautorē Arianae haeresi prębuerat, inuehitur. Vidētur autem mutili & imperfecti esse tres isti libri, ut Erasmus indicauit. Meminit trium libellorum Hilarij, quibus Cōstantinopoli, animaduerso extremo fidei periculo, publicè exhibitis, audientiam regis Constantij poposcerit, ut de fide coram aduersarijs disceptaret, Sulpitius Seuerus libro secundo.

Edidit & librum de Synodis, scriptum ad episcopos per Gallias: in quo commemorat,

morat, in quibus diuersis episcoporum con
ueotibus damnata sit hæresis Arianorum.
Vertit autem eum librum, quemadmodum
ipse testatur, è græco, sed cum quadam li-
bertate.

Extat eiusdem & adoersus Arianos, uel
Auxenrium Mediolaneosem liber, scriptus
ad episcopos & plebes Arianam hęresim de-
testantes. Elegantem eum librum dixit Hie
ronymus. Quem librum epistola sequitur
ad Abram filiam suam, quæ merum est nuga
mentum, ut Erasmus censuit, iosertũ ab ho-
mine ocioso & indocto. Et hymn⁹ ad eandẽ:
qui & ipse nihil habet Hilarij, & in quo nec
carminis constat ratio: cum Hieronymus ali
cubi testetur, eum carmen scripsisse.

Commentarium eiusdem in Matthæum,
ut appellat Hieronymus, alij Canonem uo-
cant, ob id fortaßis, quòd carptim in eo titu
los aliquot exponat. Eum librũ uertisse Hi-
larium ex Origene, in eoq; per omnia sapere
Origenis & ingenium & pbrasin, quin & e-
iusdem exemplo in allegorijs superstitiosio
rem esse, Erasmus censuit. Postremos in-
ter opera Hilarij, ut hodie extant, liber est
explanationum seu commentariorũ in Psal-
mos plerosq;, ioteger nõ uisus Hieronymo,
ut uidetur. Sic eoim de eo inqnit: Scripsit in
Psalmos commeotarios, primom uidelicet
& secundum, & à quinquagesimo usq; ad se
xagesimumsecundó, et à centesimo decimo-
octauo usq; ad extremum. Idem & Origenẽ
eum, in eo opere imitatum, quædam tamen
de suo addidisse, tradidit. Ac meminit eius
operis in apologia aduersus Ruffinum, & in
prologo libri secundi Commeotariorum in
Micbeam: ubi quadraginta fermè millia uer
suum, inquit, Origenis Hilatius confessor
uertit in psalmos. Et rursus in Epistola ad-
uersus Vigilantiũ, & ad Oceanũ, itẽ ad Pam-
machiũ de optimo genere interpretationis:
Hilarius confessor, ait, io Psalmos tractatus
plurimos io latinum uertit è græco, nec asse
dit literæ dormitanti, & pnrida Xusticorum
interpretatione se torsit, sed quasi capriuos
sensus io suam linguá uictoris iure transpo-
suit. In epistola ad Florentium testatur, & eũ
de interpretarionib. psalmorum & de syno-
dis Hilarij librum sua se manu descripsisse a-
pud Treuiros. Et in Apologia aduersus Ruf
finum ait, Hilarium in transferendis Homi-
lijs Origenis fecisse, ut bona & mala non
interpreti, sed suo imputarentur autori. Me
minit Origenis scriptorum ab Hilario in la-
tinum conuersorum, etiá in epistola aduer-
sus errores Ioannis Hierosolymitani, & ad
Magnum oratorem.

Hæc igitur Hilarij, ut hodie habentur, o-
pera sunt. Nam scriprum quod ad finem
Hilarij libris, titulo de patris & filij uni-
tate, adiectum est, non est peculiare Hila-
rij scriptum, sed rhapsodia cuiosdam studio-
si, partim ex secnndo Hilarij de Trinitate li
bro, partim ex nouo consarcinata, omissis
& additis quæ libuit: cui autor, quisquis
fuit, attexuit appendicem de uarijs Christi
cognominibus.

Meminit autẽ Hieronymus in illis quos
paulo autè adduximus locis, de cõmentarijs
Hilsrij in Psalmos: etiam Commentario-
rum in Iob, quos eum ex Origene, qoem-
admodum & psalmorum explanationes,
uertisse testator: sed qoi Hieronymo tantũ
uisi, à nobis hodie desiderantnr: qoemadmo
dom & Commentationes io Canrica canti-
corum, quod opus ex aliorum sibi indicatũ
relatione, sed ignoratum, idem scripsit. Desi-
derator & liber Hymnorum, & alius liber
mysteriorum, quorum Hieronymus memi-
nit. Is etiam liber quem scripsit aduersus Sa-
lustium præfectum, siue contra Dioscorum
medicum: in quo eum, quid in literis pos-
set, ostendisse Hieronymus scripsit ad Ma-
gnum oratorem. Et in libro ad uersus Valen-
tem & Vrsariũ, historiá & acta Ariminensis
& Seleucianæ synodorum continens: nisi is
fortè libro de Synodis admixt⁹ est. Epistolæ
itẽ ad diuersos. qnarum maior pars ab eo scri
pta uidetur, cum Occidentalibus Orientaliũ
fraude in Arianismum illectis, ipse ad exiliũ
in Galliam reuersus, plurimis epistolis erro-
rem damnauit: ac quotqoot decepti ab Aria
nis in synodo Seleuciana fuerant, ad emen-
dationẽ & pœnitentiá reuocauit, ut postea
dicemus. Scripsit hoc de Hilarij epistolis Sul
pitius Seuerus libro secundo. Deoiq; Hiero
nymus & scripti cuiusdam Hilarij de Septe
nario ad Fortunatum meminit, in epistola
aduersus Iouinianũ, pro libris: nisi fortè hoc
ipsum, id est de millenario, in libro mysterio
rum exposuit. Idem & libellorum Hilarij de
hæreticis rebaptizandis meminit, aduersus
Luciferianos.

De eius dictione Hieronymus idem hæc
cẽsuit, in epistola ad Paulinum de monachi
institutione: Sanctus Hilarius, ioquit, Gal-
licano cothurno attollitur, & cum Grœcię
floribus adornetur, longis ioterdum perio-
dis inuoluitur, & à lectione simpliciorum
frattum procul est. Erasmus in oratione e-
ius uoces interdum & phrases à communi
usu alienas, ac solœcismis similes deprehen-
di censuit. Idem & linguæ Hebraicæ rudem
prorsus fuisse Hilarium, pronunciare non
dubitauit: & exẽpla adduxit Hieronymus,
in quibus inscitia linguæ Ebrææ lapsus sit,
ut in nomine Bresitb & Osanna: in Quæstio
nibus siue tradirionibus io Genesin, & in e-
pistola ad Damasum. Quin & gręcæ literatu
ræ peritia non admodum instructus fuit:
quod

quod utrunque de eo Hieronymus his uerbis retulit in explanatione Psalmi centesimi uigesimisexti ad Marcellam. Nisi, inquit, quod non eius culpæ adscribendum est, qui Hebræi sermonis ignarus fuit, græcarum quoque literarum quandam aurulam cæperat: sed Heliodori presbyteri, quo ille familiariter usus est, ex quo ea quæ intelligere nō poterat, quomodo essent ab Origene dicta, quærebat.

Porrò quid de unaquaq; parte Doctrinæ Christianæ Hilarius senserit, magna ex parte suprà recensuimus in Cap. de Doctrina. De utilitate & ui scripturæ diuinæ benè dixit, in libro primo de Trinitate: Doctrinæ tuæ studia ad sensum nos diuinæ cognitionis instituunt, & ultra naturalem opinionē fidei obedientia prouehit. Et de modo uersandi in lectione sacrarum literarum, in eodem libro: Nos quidē inopes, inquit, ea quibus egem⁹ precabimur, & in scrutandis Prophetarum tuorum Apostolorumq; dictis studium peruicax afferemus, & omnes obseratæ intelligentiæ aditus pulsabimus. Sed tuū est & oratum tribuere, & quæsitum adesse, & pulsatum patère. Autor item tractatus de patris & filij unitate: Quanta potuit, ait, Dominus simplicitate Euangelicam fidem locutus est: & in tantum ad intelligentiam nostram sermones aptauit, in quantum naturæ nostræ ferret infirmitas: non tamen, ut quicquam minus dignum naturæ suæ maiestate loqueretur.

Cognitionem deinde Dei rectè sensit, petendam esse ex testimonijs, quibus ipse sese Deus patefecit. Libro primo de Trinitate: Cum de rebus, inquit, Dei sermo erit, concedamus cognitionem sui Deo, dictisque eius pia ueneratione famulemur. Idoneus enim sibi testis est, qui nisi per se cognitus non est.

De Deo rectè sensit, unum scilicet eum, omnipotentem, immensum, infinitum, cuius essentiam ratio humana comprehendere aut assequi non possit: in libro contra Constantium. Vnum tamen in tribus personis, de quibus distinctè plurimis in locis loquitur: etsi de spiritu sancto quid sentiat, enunciare religioni habet, ut postea dicemus. Confessionem de Deo & Christo prolixam habet in libro contra Cōstantium, pag. 270. 271. De tribus personis distinctè & perspicuè ait, in initio libri secundi de Trinitate: Sola fide expleri quæ præcepta sunt oportet, personis ac rebus, adorare scilicet patrem, & uenerari cum eo filium, sancto spiritu abundare. Et ibidem: Nunquid corrumpi ueritas potest, cum patris nomen auditur? Nunquid natura filij non continetur in nomine? Nunquid spiritus sanctus non erit, qui nuncupatur? Neque enim in patre potest non esse quod pater est, neque in filio deesse quod filius est, neq; in spiritu sancto non extare quod sumitur. Et de patre inquit, libro secūdo de Trinitate: Pater est, ex quo omne quod est cōsistit: ipse in Christo, & per Christū, origo omnium. Et: Habet Deus naturæ suæ nomen in patre, sed pater tantum est. Non enim humano modo habet aliunde q; pater est, sed potēs in semetipso habere, q; pater est ipse ingenitus, æternus, habens in se semper, ut pater semper sit, soli filio notus. Quia patrē nemo nouit nisi filius, &c. Et de filio, lib. 2. de Trinitate: Filiū, ait, mens cōsternatur attingere, & trepidat omnis sermo se prodere. Est enim progenies ingeniti, unus ex uno, uerus à uero, uiuus à uiuo, perfectus à perfecto, uirtutis uirt⁹, sapientia sapiētiæ, gloria gloriæ, imago inuisibilis Dei, forma patris ingeniti. quā aūt progeniē opinabimur unigeniti ab ingenito? Clamat enim sæpenumero pater de cœlis: Hic est fili⁹ meus dilectus, in quo mihi bene complacuī. Nō est abscisio aut diuisio. Impossibilis est enim ille q genuit, & imago inuisibilis Dei est ille q natus est. & testatur, Quia pater in me & ego in patre. Non est assumptio. uerus enim filius Dei est qui clamat: Qui me uidet, uidet & patrē. Sed neq; esse ut cætera uisus est: namq; unigenitus ex uno est, & in se habet uitam, ut habet in se uitā ille qui gennit. ait enim: Sicut habet pater uitam in semetipso, ita dedit filio habere uitā in semetipso. Sed neq; pars patris in filio est. testatur enim filius: Omnia quæ patris sunt, mea sunt. &, Quæcunq; habet pater, dedit filio. Testatur & Apostolus: Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Item lib. 8 de Trinitate: Dei patris diuinitas corporalis in Christo est, non ex parte, sed tota: neq; portio est, sed plenitudo, ita corporaliter manens, ut unū sint: ita unū sint, ut à Deo nō differat Deus: ita indifferēs à Deo Deus, ut perfectū Deū subsistit perfecta natiuitas: ita autē perfecta natiuitas subsistat, quia in Deo ex Deo nato, corporaliter diuinitatis inhabitet plenitudo. Idē de æterna diuinitate Christi, in lib. de synodis cōtra Arianos: Hoc fidei nostræ, inquit, secundū Euangelicam & Apostolicam doctrinā principale est, Dominū nostrū IESVM Christū, Deū & Dei filiū à patre nec honoris confessione, nec uirtutis potestate, nec substantiæ diuersitate, nec interuallo temporis separari. Rursus de Christo Deo uero & homine, libro nono de Trinitate: Nescit, inquit, planè uitam suam nescit, qui IESVM Christum ut uerum Deum, ita & uerum hominem ignorat. Et eiusdem periculi res est, Christum IESVM uel spiritū Deum, uel carnē nostri corporis denegare.

denegare. De Christi incarnatione, eiusq; causa, libro secundo de Trinitate: Humani generis causa,ait, Dei filius natus ex uirgine est, & Spiritu sancto, ipso sibi in hac operatione famulante, & sua,uidelicet Dei, inumbrante uirtute, corporis sibi initia cōseuit, & exordia carnis instituit: ut homo factus ex uirgine,naturam in se carnis acciperet: perque huius admixtionis societatem, sanctificatum in eo uniuersi generis humani corpus existeret.

De spiritu sancto clarè inquit libro secundo de Trinitate: Patrem & filium eius esse autores,& connexum eum esse patris & filij confeßioni, nec separandum esse à patris & filij confeßione. Et paulo pòst de officio eius loquitur, quòd Christum glorificet, quòd sit spiritus ueritatis, quòd sit aduocatus nobiscum perpetuò manens.

De creatione dixit, omnia à Deo facta esse: & in componenda cœli ac terræ machina, Christum patri adfuisse: libro de Trinitate duodecimo. Et in libro de Synodis: Omnibus creaturis,ait, substantiam uoluntas Dei attulit. Talia enim cuncta sunt creata, qualia ea Deus esse uoluit. Et libro octauo de Trinitate: Elemēta mundi,inquit,ex nihilo substiterunt.

De angelis in narratione psalmi centesimi uigesiminoni: Meminimus, inquit, esse plures spirituales uirtutes, quibus angelorum est nomen, Ecclesijs præsidentes. Sunt enim,secundum Ioannem, Asianis ecclesijs angeli: sunt & Mose testante, secundum numerum angelorum fines gentium Adæ filijs constituti. Et Domino docente, pusillorum angeli quotidie Deum uident. Sunt,secundum Raphaelem ad Tobiam loquentem, angeli adsistentes ante claritatem Dei, & orationes deprecantium ad Deum deferentes. Hoc ideo commemoratum est, ut si fortè hos esse oculos,uel aures,uel manus, uel pedes Dei intelligere uoluerimus, habeamus non improbabilis intelligētiæ autoritatem, maximè cum scriptū sit: Sunt enim efficientes spiritus, in ministeriū missi, propter eos qui hæreditabunt salutem.

Hominem sensit ad patris & filij imaginem conditum esse, libro quinto de Trinitate. Postea tamen corruptionem ex lapsu, seu (ut ipse uocat) uitiosam demutationem adeò in omnes homines propagatam esse, ut nemo quantumuis uirtute præditus, non sit uicijs obnoxius. In Commentario in Psalmum quinquagesimumsecundum & quinquagesimumquartum. Et in commentario in Matthæum, de lapsu primi parentis: Non traductus, inquit, aliunde, sed ex peccato atque infidelitate primi parentis sequentibus generationibus corpit esse corporis nostri pater peccatum, mater animi infidelitas. Ab his enim mortem per transgreßionem primi parentis accepimus.

De liberi arbitrij uiribus in rebus diuinis, disertè dicit, munus in fide manendi à Deo esse. Item, Conseruationem per se infirmitatem nostram non obtinere: in enarratione Psalmi centesimi decimioctaui. Et in enarratione Psalmi centesimi uigesimitertij prolixè monet, Nullum hominibus relictū esse gloriandi locū: ut quos recordari oporteat, omnia esse ex Deo,& in omnibus opus esse Dei misericordia.

Legis finem docuit esse Christum, & per legem neminem iustificari: Libro nono de Trinitate.Et in enarratione Psalmi quinquagesimitertij.

Sic nec opera saluare dicit, in enarratione Psalmi centesimi trigesimi: Mercedem non operis, sed misericordiæ,undecimæ horæ operarij consequuntur. Sed gratuitam esse remissionem peccatorum ex abundanti misericordia Dei, in enarratione Psalmi sexagesimisexti. Ex copia, inquit, bonitatis suæ, misericordiam in peccatorum remißionem largitur: Et peccatorum remißio non probitatis est meritum, sed spontaneæ indulgentiæ uoluntas, ex bonitatis diuitijs, ad miserandi munus exuberans.

Fidei plerunque iusticiam & salutem tribuit. ut in Commentario in Matthæum, canone nono: Per fidem salus expectanda est. Et libro decimo de Trinitate: Dominum IESVM confiteri, & à mortuis suscitatum credere, salus est. Item: Cum salus sola sit, hoc solum scite quod Dominus sit. Et: In absoluto nobis ac facilis est æternitas, IESVM suscitatum à mortuis per Deum credere, & ipsum esse Dominum confiteri. In commentario in Matthæum, canone octauo: Monet scribas, remissum ab homine peccatum. Hominem enim tantum in IESV CHRISTO contuebantur:& remissum ab eo quod lex laxare non poterat. Fides enim sola iustificat.

De baptismo ait,exhiberi in eo nobis initia Spiritus sancti: in enarratione Psalmi sexagesimiquarti. Item in enarratione Psalmi centesimi uigesiminoni ait: Crimina quæ iniquè extra legem Dei geruntur,nouæ generationis sacramento abluuntur.

De cœna Domini memorabiliter inquit: De naturali in nobis Christi ueritate, quæ dicimus, nisi ab eo discimus, stultè atq; impiè dicimus.Ipse enim ait: Caro mea uerè est esca,& sanguis meus uerè est potus.Qui edit carnem meā, & bibit sangui nem meum, in me manet, & ego in eo. De ueritate carnis &

& sanguinis non relictus est ambigendi locus. Nuoc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra uerè caro est, & uerè sanguis est. Et hæc accepta atque hausta id efficiunt, ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit.

De Ecclesiæ fundamento, quæ io Christum est fides, canone decimosexto commentarij in Matthæum. Interroganti Christo quid de se sentiant, respondit Petrus: Tu es Christus filius Dei uiui. O' in nuncupatione noui nominis felix Ecclesiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia morris claustra dissolueret. O' beatus cœli ianitor, cuius arbitrio claues æteroi aditus traduntur, cuius terrestre iudicium præiudicata autoritas sit in cœlo, ut quæ terris aut ligata sunt aot soluta, statuti eiusdem conditionem obtineaot & in cœlo.

De resurrectione & instaoratione corporum humanorum, in enarratione Psalmi quinquagesimiprimi: Secundum Dei uoluntatem, inqnit, resurgentium corporum instauratio est futura. Prout enim ei placet, & coospectu eius dignum est, con fracta reparabit, non ex alia aliqua, sed ex ueteri atque ipsa originis suæ materie speciem illis complaciti sibi decoris impertiens, ut corruptibilium corporum in incorruptionis gloriam resurrectio, non interitu naturam perimat, sed qualitatem conditione demutet. Non enim aliud corpus, qoamuis in aliud, resurget. Apostolo dicente: Seminatur in corruptelam, resurget in incorruptionem, & cætera. Fit ergo demutatio, sed non affertur abolitio. Et cum id quod fuit, in id quod non fuit surgit, non amisit originem, sed profecit ad honorem.

Contra philosophorum dogmata, si doctrinæ Ecclesiæ admisceantor, bene monet libro doodecimo de Trinitate: Oportuerat, inqoit, homines religiosam diuinarum rerum scientiam præferentes, ubi Euangelicæ atque Apostolicæ prædicationis ueritas præcellebat, callidæ philosophiæ tortuosas quæstiones abijcere, & sectari porius fidem quæ in Deo est: quia sensum infirmum facilè fidei suæ præsidio, sophisma syllogisticæ interrogationis exueret: & cætera. Quod prouidens antè beatus Paulus, ut caueremus admonuir, dicens: Videte ne quis uos spoliet per pbilosophiam: & cætera. Cauendum igitur adoersum philosophom est: & humanarum tradirionum non tam euitanda sunt studia, quàm refutanda. Neque enim his ita concedendum est, quasi uincant potius quàm fallant. Quia nos Christum Dei uirtutem & Dei sapientiam prædicantes, æquum est humanas doctrinas non tam defugere, quàm resellere: & simpliciores, ne ab his spolientur, & obstruere & instruere. Et in libro ad Constanrium: Memento, ait, non in quæstione philosophiæ, sed in doctrina Euangelij fidem esse.

¶ Inuenias tamen interdum apud eum autorem nonnulla, quæ non sioe singulari opinione, & incommodè dicta uideantur, quæque omniuo cautè legenda sunt. Vt quòd in libro secundo de Trinitate, suam cuique personæ proprietatem distriboens, æternitatem adsignat patri, imaginem filio, usum spiritui sancto. In quo loco explicando etiam Augustinus se torsit, ignorans quid sibi uelit nomen Vsus: quod ex græco non saltem intellecto uidetur descripsisse Hilarius, τὸ χρηστὸν seu χρηστότητα pro usu tantum accipiens: cum & utilitatem siue bonitatem id etiam, non usum solum significet. Item quòd in libro de Trinitate decimo, planè uidetur Christo tribuere corpus & animam, nullis obnoxiam molestiis affectionibus. Locom unum adscribimus: Homo, inquit, IESVS Christus unigenitus Deus per carnem & uerbum, ut hominis filius, ita & Dei filius: hominem uerò secundum similitudinem nostri hominis, non deficiens à se Deo, sumpsit: in quem quamois aut ictos iocederet, aut uulnus descenderet, aut nodi concurrerent, aut suspensio eleuaret, afferrent quidem hæc impetum passionis, non tamen dolorem passionis inferrent, ut telom aliquid aut aquam perforans, aut ignem compungens, aut aera uulnerans, & quæ sequuntur.
Ac paulo pòst: Homo ille de Deo est, habens ad patiendum quidem corpus, & passus est: sed naturam non habens ad dolendum. Et iterom aliqnanto pòst: Pro nobis dolens, inqoit, non doloris nostri dolet sensu, quia habitu ut homo repertus, habens in se doloris corpus, sed non habens naturam dolendi: & quæ sequuntur eios sententiæ alia multa. Qua opioione & in enarratione Psalmi sexagesimioctaui scripsit, dolorem, famem, sitim, lassitudinem, atque hoc genus affectiooes non fuisse naturales in eo, sed assumptas. sicut inquit: Contra humanæ opinionis errorem, soli Deo assumpta magis hæc ab eo infirmitas, quàm naturalis esse erat nota. Et: Propheticè non sitisse scribitur, sed ut implerentur omnia, sitisse se dixit: Quia cunctæ nostræ, quæ in eo fuerunt infirmitates, non naturales sunt, sed assumptæ.

Libro tertio de Trinitate, & libro decimo, sic etiam de Christi corpore loquitor,

ut sentire uideatur, Mariam uirginem præter concipiendi, gestandi & pariendi ministerium, nihil addidisse de suo: opinione propemodum nihil diuersa ab hæreticis, qui Christum per corpus Mariæ transisse contendebant, tanquam per fistulam aut canalem, nulla parte corporis matris assumpta. Cum nos credamus, Christum ex opificio quidem spiritus sancti, sed ex substantia corporis Mariæ conceptum.

Libro item de Trinitate octauo, magna contentione falsò defendit, nos quoq; cum filio & patre unum esse natura, non adoptione, neque consensu tantum.

Nullam deinde propemodum de Spiritu sancto religiosam protulit sententiam. Nusquam eum scribit adorandum, nusquam ei tribuit Dei uocabulum: nisi quòd uno aut altero loco in synodis refert improbatos eos, qui patrem, filium & spiritum sanctum auderent dicere tres deos. Nec sat uidetur loqui commodè de spiritu sancto promerendo, in fine libri secundi de Trinitate, hoc modo: Hic spiritus sanctus expetendus est, promerendus est, & deinceps præceptorum fide atque obseruatione retinendus. Et in fine libri duodecimi de Trinitate, ubi patrem & filium pronunciat adorandum, spiritum sanctum autem promerendum, in hunc modum: Patrem scilicet te nostrum, filium tuum unà tecum adorem: & sanctum spiritum tuum, qui ex te per unigenitum tuum est, promerear. In qua sententia & illud mirè dictum uidetur, spiritū sanctum ex patre esse per filium, ac non potius ab utroque proficisci.

De creatione quoque singulari opinione loquitur, omnia scilicet creationis opera simul & semel, sine interuallis aut ordine operum aliorum post alia creatorum, sicut Moses narrat, extitisse. Locus est libro duodecimo de Trinitate: Perpetua enim, inquit, & æterna rerum creandarum est præparatio, neque partibus cogitationum uniuersitatis huius corpus effectum est, ut primùm de cœlo sit cogitatum, tum postea terræ cura & tractatus Deum inierit, consultatumque per singula sit, ut primùm in planiciem diffunderetur, deinde meliori consilio montibus eleuaretur, rursum autem etiam collibus uariaretur, quartò deinde habitabilia etiam in ipsis cacuminibus redderetur, &c. tum deinde certi sub cœlo fontes manarent, ac postremò fundamentis terra fortioribus confirmaretur. Singulis enim his omnibus anteriorem se sapientia esse profitetur: sed cum omnia per Deum, quæ sub cœlo sunt, facta sint, & componendo cœlo Christus adfuerit, & ipsam præparati cœli præueniat æternitatem, non patitur hoc existimari in Deo minutarum rerum particulatas cogitationes: quia omnis horum præparatio, Deo est coæterna. Nam Hieronymus in dialogo aduersus Luciferianos, etiam hoc in eo acriter reprehendit, quòd cum ante synodum Ariminensem, quo tempore diaconum eum fuisse narrat in ecclesia Romana, baptizatos à quibuscunque hæreticis, receperit primùm: postea in Arianismum totus incensus, non receperit, qui ab Arianis essent baptizati. Tametsi habeat dispensationem sui, secundum Mosen, firmamenti solidatio, aridæ nudatio, maris congregatio, astrorum constitutio, aquarum terræque in eijciendis ex se animantibus generatio: non tamen cœli, terræ, cæterorumque elementorum creatio, leui saltem momento operationis discernitur, quia eorum præparatio æquabili penes Deum æternitatis infirmitate constiterat.

Nec de libero arbitrio satis uidetur cautè locutus in enarratione Psalmi centesimi decimioctaui, cum ait, Legem statue mihi Domine, &c. Orat, ut Deus tribuat: est ergo è nobis, cum oramus, exordium, ut munus ab eo sit. dehinc, quia de exordio nostro munus est eius: ex nostro rursum est, ut exquiratur, & obtineatur, & maneat. Et rursus in eundem Psalmum: Voluntas, inquit, nostra hoc proprium ex se habere debet, ut uelit Deus incipienti crementum dare: quia consummationem per se infirmitas nostra non obtinet, meritum tamen adipiscendæ consummationis est ex initio uoluntatis.

Quanto porrò cum negotio, in uindicando articulo de Trinitate, & confutandis illis quæ contra Christi diuinitatem à furentibus Arianis, per totum dispersis tum Orientem, pugnauerit, libri eius testantur, quibus titulum fecit de Trinitate. Fuisse enim omnia plena suo tempore Arianorum furoribus, sub Constantio scilicet patrono illo Arianismi, sub quo magna ex parte uixit, queritur ipse libro decimo de Trinitate. ac planè & ipsum tempus esse dicit, de quo Paulus ad Timotheum scripserit: Erit tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt. Meminit autem Arianorum eorum potissimùm, cum quibus perpetua sine dubio sibi fuêre certamina: Valentis, Vrsatij, Auxentij, Germinij & Caij, in libro cōtra Arianos seu Auxentium Mediolanensem, impios eos uocans, diabolos, blasphemos, Satanas, pestes, Antichristos. Constantio uerò ipsi tametsi uiuo pepercisse uidetur, tamen quæ obijciat, quibus impietatem eius coloribus depingat, liber indicat, ex professo ab eo cōtra impium Imperatorē scriptus,

scriptus, post eius mortem, ut diximus.

Adfuisse se in synodo Seleuciana, ubi centum & quinque episcopi Christum ὁμοιούσιον professi sint, adfirmat ipse in libro contra Constantium: & quidem coactum eum interesse, cum ad eam quarto exilij sui anno ab Imperatore uocatus esset, Sulpirius scripsit libro secundo. Ex qua synodo legatos Constantinopolim eum secutum, idem indicauit: ubi libellis exhibitis potestatem cum aduersarijs pietatis pro fide disputandi ab Imperatore poposcerit: sed Ariania prohibentibus non impetrarit, ut & suprà monuimus.

Cæterùm in exilium eum primùm actum, Hieronymus scripsit factione Saturnini episcopi Arelatensis, pessimi & scelerati hominis, & ingenio malo, prauoque, ut Sulpitius ait: qui & ipse tandem ob flagitia nefanda ecclesia eiectus est, in Phrygiam, à synodo Piturensi (nisi Byturensi dicere uoluit) in quo triennium uersatus, libros de Trinitate scribere cœpit, ut in Chronico idem annotauit. Ruffinus tamen libro primo, capite uigesimo, relegatum eum cum Dionysio, Eusebio, Rhodano & Lucifero, scripsit, à synodo Mediolanensi Arianorum cōtra Athanasium. Theodoret. libro tertio, capite quarto, relegatū eum fuisse cum Eusebio & Lucifero scribit, in Thebaida Aegypti. Quemadmodum in Orientis partibus se exulasse, ipse ostendit in libro de Synodis. Et in eodē libro, ut & in eo quem ad Constantium Augustum scripsit, queritur, se à Saturnino contra conscientiam, & à synodo scelerata in exilium iniustè detrusum esse, Imperatore circumuento. Hieronymus in Chronico, tempus exilij Hilarij annotauit, annum Christi trecentesimum sexagesimū, Constantij uerò uigesimū: cùm quarto pòst subsequente anno, synodi apud Ariminum & Seleuciam celebratæ sunt, ut Sulpitius retulit: qui & in Phrygia eum exulasse, cum Hieronymo sensit. Ab eo igitur exilio, in synodum, ut suprà diximus, uenit Seleucianam, non Imperatoris quidem speciali mandato, ut Sulpitius idem narrat: sed iudicum edicto, qui generalem Imperatoris iussionē executi, qua omnes ubiq; episcopos ad concilium cogere iussi erant, etiā Hilarium euocarūt. Exceptus ibi magno cum fauore ab illa parte quę fidem Nicænam cōtra Arianos profitebatur, fidem suam, priusquā in synodi societatem receptus est, exposuit: iussus id quidē facere à sua parte ideo quòd suspectos Occideotales Ariani Orientalib. fecerāt, quasi qui cum Sabellio in trinonyma solitarij unione sentirent. Ex eadem Synodo (quæ quidem infelicissimū, & maximè cum detrimento fidei rectę, finem habuit) Constantinopolim, ubi tum Constātius erat, cum legatis uenit, nec accersitus, nec aliam quandā eò abeundi causam habens, nisi ut de se Imperatoris uoluntatem cognosceret: ac expectaret, si forsan ad exilium redire iuberetur. Sed cum in extremum periculum fides ibi Homousianorum uenisset, Orientalibus & Occidētalibus plerisq; confessionibus aut per scelus uictis, aut uerbis fallentibus insidiose circumuentis, disceptare de fide coram aduersarijs Hilarius uoluit, tribus libellis audiētia ab Imperatore postulata, quam nō impetrauit. Postremò uerò quasi discordiæ seminarium & perturbator Oriētis, redire in Gallias iussus est, absque exilij indulgentia. Quò cum uenit, in eam curam solam & studium, magna sub animi zelo pietatis & incorruptæ fidei æstuantis curarum mole, totus incubuit, ut Occidentales ab Arianis miserè deceptos in uiam reduceret. Quod synodis intra Gallias pluribus coactis, & epistolis effecit. Quod breuiter Sulpitius indicauit his uerbis: Illud autē apud omnes constitit, unius Hilarij beneficio Gallias nostras piaculo hęresis liberatas. Et Ruffinus indicat lib. 1. cap. 30, Hilariū ab exilio reuersum, singulas in Italia ciuitates ad sanitatem fidei reuocasse. Meminit eius rei Hieronymus quoq;, qui eum ob id sine dubio Deucalionem orbis uocauit, aduersus Luciferianos. Et in Chronico, ubi ait: Gallia per Hilarium Ariminensis perfidiæ dolum damnat, anno Christi trecentesimo sexagesimo quarto. Quo eum anno etiam ab exilio in Gallias, post exhibitum librum pro sua causa, reuersum indicat, anno nimirū Constantij imperij ultimo. Quæ causa fuisse uidetur Socrati lib. 3. cap. 10. & Sozom. lib. 5. cap. 13. quamobrem Hilarium tum demum restitutum asserant, cum in regnum ascitus Iulianus, potestatem omnibus qui à Constantio in exilia relegati fuerant, ad sua redeundi fecisset. Ab exilio igitur sexto deinde anno, postquam redierat, in patria diem suum obijt, ut Sulpitius indicat: anno Christi, secundū Hieronymū, trecentesimo septuagesimo secundo, Imperij Valentiniaoi & Valentis quinto: quo tempore Romæ episcopatum tenuit Damasus.

Admirationi postremò pietatem, constantiam, eruditionem, & uirtutes Hilarij multis magnis fuisse uiris, testimonia de eo & laudationes, quarum aliquot suprà meminimus, indicant. Sulpitius uirum eum dixit rerum diuinarum instructissimum. Sed omnium reuerentissimè, quod & suprà monuimus, de Hilario sensit Hieronymus, hæc de illo scribens in epistola quadam ad Marcellam: Tantum uirum, & temporibus suis disertissimum, reprehendere non audeo: qui & cōfessionis suæ merito, & uitæ industria,

& eloquentiæ claritate, ubicunque Romanum nomen est, prædicatur. Idem in commentarijs super Esaiam, cum Cypriano eum confert, ac de utroque ait: Sanctus & eloquentissimus martyr Cyprianus, & nostri temporis confessor Hilarius, nonne tibi uidentur excelsæ quædam in seculo arbores, ædificasse Ecclesiam Dei?

DE AMBROSIO.

SVb Constantij, ut uidetur, imperio alicubi in Gallia Ambrosius natus, parentem habuit uirum illustrem, præfectum Galliæ: cui Symmacho fuisse nomen, ipse testatur in oratione funebri de obitu fratris, qui ei Satyrus fuit, homo & ingenij & pietatis ornamentis egregius, qui in forensi uitæ genere magna tandem cum laude consenuit. In eadem oratione, atq; alibi sæpe etiam, sororis suæ Marcellinæ meminit: quæ & ipsa pietate, pudicitia, alijsq; præstantibus muliebribus uirtutibus clara fuit, sicut eam laudem ei Ambrosius ubique tribuit. Narrat Paulinus ille, quisquis fuit, in uita Ambrosij, fortè aliquando infante Ambrosio, in domo prætoria in cunis dormiente, apes uisas circa cunas colligi, atq; os ambire dormientis: quod ideo fortasis confectum uidetur, ut significaretur, eximias uirtutes, quæ in Ambrosio postea emicuêre, nō fuisse sine aliquibus præsagijs. Patrem certè ait, pro omine rem eam inusitatam habuisse, & interpretationem eiusmodi adiecisse: Si superstes mihi erit infans meus iste, aliquid magni erit. Nec dubium est, Ambrosium ob eam rem accuratius & diligentius à patre, ab ipsis cunis ad uirtutem fuisse assuefactum. Sed pater, antequā adolescentiæ annos Ambrosi⁹ ingrederetur, decessisse uidetur. Quo defuncto, cum matre uidua & sorore Ambrosius Romam profectus est, & aliquandiu ibi in literis discendis uersatus est. ædes etiā se ibi habuisse indicat ipse, libri octaui epistolarum epistola sexagesimaquarta. Sed in literis cum progressus mediocres fecisset, ad eloquentiæ studia, quæ tum præcipuè florebant, animum adiecit: & causas maturè agere cum laude cœpit. mox à Probo prætorij præfecto, consiliorum & gubernationis socius adscitus est. Inde consulari dignitate insignitus, ex urbe ad regendam Liguriam emissus est, Valentiniani Imperatoris tempore à Probo præfecto, cum hoc seu mandato seu uaticinio, ut postea apparuit: Vade age non ut iudex, sed ut episcopus. Nam cum à Valentiniano Mediolanensi populo præses præfectus fuisset, quo tempore Auxentius episcopus, sed Arianus, ac propter hæresin in multis synodis abdicatus, diem suū obijt; tum Valentinianus optimus Imperator Ecclesiæ ei quam rectissimè consultum cupiens, synodum episcoporum indixit, quos sic allocutus est: Constare uobis, ô episcopi, qui diuinis innutriti estis literis, & potest et debet, cuiusmodi rebus instructum eum esse oporteat, cui episcopalis dignitas & administratio committenda sit, doctrinæ scilicet ac uitæ integritate, denique qui omnium uirtutum pietatis & honestatis ijs quos docet exempla proponat. Proinde & uos nunc in medium consulite, & talem Ecclesiæ huius episcopum eligite, cuius autoritati & nos subijciamus, cuiusque reprehensiones ferre non dubitemus. Etenim ut Imperatores simus nos, & rerum poriamur: homines tamen esse nos, & humanis lapsibus obnoxios, fatendum nobis est. Synodus uerò authoritatem & iudicium Imperatori defert: ac iubet, ut is aliquem qui idoneus uideatur, suis suffragijs episcopum eligat. Cui ille: Vestrum, inquit, est negotium: ac uobis id, quibus gratiam suam Deus contulit, curare conuenit. Ego uerò id & uiribus meis maius, & ab officio meo alienū iudico. Igitur egressi illi, dum consferre de eligendo idoneo episcopo consilia incipiunt, fortè interea populus Mediolanensis, pars Ariani, pars uerò in doctrina sani, in templum frequens concurrit, ac (ut in turba, animis, studijs & uoluntaribus distracta ac dissidente fieri solet) motus ciet, non sine periculo, dum utraq; pars suæ religionis episcopū creari expetit. Quæ uerò opinione sua frustrata esset, ea se facturā minatur quæ in seditione designare mos esset. Veritus ibi igitur Ambrosius præses, ne quid perturbationis & periculi ciuitati ea populi disceptatio adferret, quasi remedium idoneum adhibiturus, ad templum accurrit, & dissidenti se multitudini immittit. Incipit hortari omnes, ut studia & uoluntates suas coniungant, & contentiones missas faciant: futurum enim id è re & salute communi omnium. Obiter eos & legum admonet, quæ motus & seditiones seueriter prohibeant: ac bonorum, quæ concordiam & pacem comitentur. Hic igitur, seu grauissima & suauissima populus delectatus Ambrosij concione, seu Deo ita (quod uerius uidetur) rem Ecclesiæ disponente, animis coniunctis, & dissensione omni deposita, uno conclamat ore: Ambrosium eum esse, quem episcopum sibi præfici omnes communibus suffragijs expetant, neq; alio pacto in doctrina & fide consentire uelit. Reluctatus ibi manibus pedibusq; Ambrosius, tenuitatem suam causatur: & plebem, quòd rem impossibilē audeat, obiurgat. Quid absurdius, inquit, cogitari à uobis potest, quàm me, prophanæ functionis hominem, atque in foro

foro tantum uersatum hactenus, præficiendum pastorali muneri: sacrarum denique rerum imperitum prorsus, episcopum constitui: ac, quod magis est, sacris Ecclesiæ nondum initiatum? (erat enim catechumenus adhuc Ambrosius) sed nihil proficit sua ea tam de industria cogitata tergiuersatione, ac uijs, per quas se elapsurum sibi uidebatur, prudenter pertentatis: ex præfecto fit episcopus, synodo approbante: cuius suffragijs baptizatur, atque episcopus confirmatur. Narrat Paulinus ille, Ambrosium infestum Arianorum perfidiæ, postulasse baptizari se ab episcopo catholico: ac postea completis ordine omnibus gradibus Ecclesiasticis, octauo die episcopum pronunciatum fuisse. Sed quod, ut non uidetur, aut usitatum fuisse, aut necessarium, ita nec alius præter Paulinum hoc retulit. Hoc indicat Theodoretus libro quarto, capite septimo, Imperatorem populi electione delectatum, approbasse idipsum, ac statim præcepisse baptizari atque initiari Ambrosium. Postea uerò sic precatum: Gratiam tibi habeo Domine omnipotens & Saluator noster, quòd huic uiro, qui habetet à me commissa corpora, tu animas tradidisti, & approbasti suffragium meum. Hæc de occasione & initijs episcopatus Ambrosij, sic recitant Socrates libro quarto, capite trigesimo: Theodoretus libro quarto, capite sexto & septimo: Sozomenus libro sexto, capite uigesimoquarto. De quo ipse aliquibus in locis hoc testatur, ut libro primo Offic. capite primo: Ego raptus, inquit, de tribunalibus atque administrationis infulis ad sacerdotium, docere uos cœpi, quod ipse non didici. Et libro secundo de pœnitentia, capite octauo: Non in Ecclesia, inquit, nutritus sum, non edomitus à puero, sed raptus à tribunalibus, de forensi strepitu iurgiorum ad sacerdotium uocatus sum. Et libro decimo Epistolarum, epistola octuagesimasecunda: Quàm resistebam, ne ordinarer? Sed non ualuit præscriptio. tandem ordinationem meam Occidentales episcopi iudicio, Orientales etiam exemplo probarunt. Indicat autem Hieronymus in Chronico, tempus electionis Ambrosij in episcopum, fuisse annum Christi trecentesimum septuagesimũoctauum, quo tempore episcopatum Romæ gessit Damasus: quemadmodum Theodoretus testatur libro quarto, capite trigesimo.

Commendatur inter uirtutes, quibus in episcopatu eximius fuit, præcipuè in sentiendo ac dicendo animi candor & libertas, qua non multo post electionem erga ipsum etiam Imperatorem usus est, reprehendens, ac durius quidé, quæ à prætoribus iniquius gererentur. eamq; libertatem Imperator admirans, placidè ei respondit: Nota mihi tua fuit libertas, quamobrem & electioné tuam adiuui: affer ergo medicinam delictis animarum nostrarum. Theodoretus libro quarto, capite septimo. Fuit & acer ac seuerus in urgenda disciplina, & obseruatione legum ecclesiasticarum: ut Sozom. retulit libro septimo, capite uigesimoquarto. Epistola porrò Romanorum episcoporum, quæ libri decimi octuagesimatertia est, qua ab Ambrosio petúnt explicationé rationis Paschatis, indicat, eum & in alijs ecclesijs authoritate præstitisse: sicut & metropolitanus fuit, plurium coniunctarum ecclesiarum administratione fungens. Nam quæ fuerit eruditione, facundi atq; elegantes ipsius latinè scripti libri testantur: in quibus & alicubi appatet, græcè eum quoque non uulgariter fuisse doctum: quod græcæ uersiones aliquot locorum ex ueteri & nouo Testamento, quibus utitur, probant: ut libro primo Officiorum, capite primo, initium Psalmi, Te decet hymnus Deus in Syon: & locus ex Threnis Hieremiæ, de iugo Domini graui, in oratione funebri de obitu Valentiniani: item illud ex Matthæo, Inuenta est in utero habens de spiritu sancto, libro secundo de spiritu sancto. Priuatas autem uirtutes eius, & in miseros quoscunque beneuolentia & officia crebra & usitata fuisse in eo, uel hoc testatur quòd in epistola quadam ad Theodosium, quæ libri quarti Epistolarum uigesimanona est, ipse inquit: Debeo beneficijs tuis, quibus me petente liberasti plurimos de exilijs, de carceribus, de ultimæ necis pœnis. Ac narrat Sozomenus libro septimo, capite uigesimoquarto, liberatum aliquando ipsius fuisse intercessione & opera paganum quendam, qui post iactata in Gratianum Imperatorem conuicia, capitis damnatus fuerat. Quod denique de miraculis per eum editis Paulinus ille fabulosus, ut certè uidetur, narrat commemorat, in sua laude & loco relinquimus, tametsi pręclaris uirtutibus eum excelluisse non negamus.

Nunc de libris & monumentis eius quædam breuiter monemus. Augustinus libro quinto Confessionũ, capite decimotertio, libris Ambrosij eloquentiam suauem, eruditam & grauem, atq; ab omni assentatione & blandimentis alienissimam tribuit. Origenis autem interpretandi formam imitatum eum in aliquibus, Hieronymus testatur in epistola ad Augustinum, & in Apologia aduersus Ruffinum, ubi Ambrosij libros penè omnes Origenis sermonibus plenos esse scribit. Quamobré fortassis parum æquus fuisse uidetur Ambrosij scriptis, quemadmodũ in nuncupatoria sua Erasmus admonet, cu-

ius uerba adijcimus: Vnus Hieronymus, quanquam illum aliquot locis multa cum honoris præfatione citat, tamen alicubi minus candidè de libris eius sentire uidetur. Siquidem in præfatione in Didymi librum de spiritu sancto ab ipso uersum, taxat libellos cuiusdam de spiritu, ex græcis bonis Latinos non bonos, in quibus nulla uis sit argumentorum, sed tantum orationis facies, exquisitis hinc inde coloribus pigmentata. Rursus in præfatione, qua præfatur in Homilias in Lucam, recitante Ruffino (nam opus hoc intercidit) taxat illum in commentarijs in Lucam, ut uerbis ludentem, sententijs dormitantem, deniq; Græcorum plumis sese uenditantem. Verùm siue hoc uerè scripsit in Ambrosium (ut inimicus exprobrat Ruffinus) siue in alium: certè à nomine temperauit, quod ipsum uenerandæ cuiusdam est modestiæ argumentum. Inde in Catalogo scriptorum nec laudat eum, nec uituperat: Ne in alterutram, inquit, partem aut adulatio in me reprehendatur, aut ueritas. Ac ne lucubrationes quidem illius recenset, quod tamen in alijs solet. Ex quo diuinare licet, Hieronymo quædam in Ambrosij libris displicuisse, quæ ob singularem hominis autoritatem supprimere maluerit, quàm euulgare. Sed eiusdem etiam de genere sermonis Ambrosij, priusquam scriptorum numerum recitamus, obiter subijcimus: Dicendi character, inquit, nec flaccidus est, nec humilis. quo nomine taxare uidetur libellos de spiritu sancto Hieronymus, excusante Augustino: quòd rem licet grandem, tamē subtilem docenti, non laudanti, conueniret oratio demissior. Sed habet interim suos aculeos, ubi res postulat: propius tamen accedens ad argutam iucunditatem, quàm ad δείνωσιν illā & affectus penè tragicos, in quos interdum exardescit Hieronymus & Hilarius. Ac plerunq; torus ferè sermo ex uarijs sententiarum generibus uelut ex tessellis cō textus est: quo dicendi genere supra modū delectatus uidetur Seneca. Hoc non minus creber est Ambrosius, sed tamen mollior, ut frustra reclamante Fabio (qui uult orationem esse ueluti luminibus distinctam, non uelut emblematibus compactam) frequenter & diuisionem, & argumentum, & transitum, & conclusionē siue clausulā argumentationis per sententiam efferat. Interdum totus apparatus collectionis, hoc est propositio, assumptio, ratio, confirmatio, expolitio, meris constat sententijs. Passim accinuntur epiphonemata: uixq; alius crebrius aut frequentius utitur sententiarū genere quas appellant νοήματα, in quibus latet aliquid arguti sensus, quod cum nō exprimatur, intelligitur: ob hoc ipsum gratius, quia dictū obscurius. Porrò densitatis satietatem ac tædiū excludit uarietas, tam fœlix, ut naturę rem esse dicas, nō affectationis: quòd hoc dicendi genus à puero imbiberat. Nonnunquá eandé sententiā aliter atq; aliter uariatā repetens, uelut infigit animis, quod elabi nō uult. Interim plurimū addit iucunditatis illa paucis uerbis modulata breuitas. Nusquā enim fermo longis ambagibus uix tandem absolués periodum, obscuritate molestus est, quod in Augustini scriptis offendit Hieronymū: sed cōmatibus & colis, concentu nōnunquam, numero plerunq; iucundus, tinnulus & cōpositus incedit. Horū omniū non pigeret ex ipsius libris exempla proferre, nisi nō solum perlongū uideretur, uerumetiā hic intempestiuū. Augustinus in libris de doctrina Christiana, quædā huius generis cōmonstrauit. In summa, hæc rhetorices imperitis frustra dicerentur, peritis in procliui fuerit animaduertere.

Cæterùm in tres distributa tomos Ambrosij opera omnia Cuspinianus uidit, de quibus in cōmentarijs in Cassiodori cōsulibus sic inquit: Quisquis scripta illius sanctissimi antistitis Ambrosij, in tres partes hodie distincta, non uiderit, ille se sciat in literis sacris parū aut nihil uidisse. Omnes uos sacerdotes admoneo, hortorq;, ut huius disertissimi Doctoris ecclesiæ libros adsiduis manibus euoluatis, in his oleū & operā ponatis. Sed extant hodie Ambrosij monumenta digesta in quinque Tomos: quorū quæ primo insunt Tomo, citra controuersiam Erasmus censuit esse Ambrosij γνήσια. Sunt aūt: Officiorū libri tres, quos Augustinus ad Hieronymum plenos ait esse utiliū præceptionū. Ipse uerò Ambrosius de ijsdem hæc retulit lib. 1. Officiorū, cap. 9. Nostra, inquit, legant, si uolent, qui non sermonum supellectilem, neq; artem dicendi, sed simplicē rerū exquirunt gratiā. De uirginibus libri tres, de quibus hæc Hieronymus in epistola ad Eustochiū, de custodia uirginitatis: Leges, inquit, Ambrosij nostri quæ nuper scripsit ad sororem opuscula, in quibus tanto se effudit eloquio, ut quicquid ad laudes uirginum pertinet, exquisierit, expresserit, ordinarit. Ait & Augustinus lib. 4 de doctrina Christiana: Ambrosium in libris illis, genere sermonis usum temperato & ornato. Erasmus item: In libris, inquit, de uirginibus & uiduis, uelut in argumento plausibili, magis exprimit, ne dicam ostentat, dictionis argumenta. Sequitur,

Ad uirgines exhortatio, liber unus.
Ad uirginem deuotam, liber 1.
Ad uirginem lapsam, liber 1.
De uiduis, liber 1.
De pœnitentia libri duo: quibus adiectus est breuis

breuis ad pœnitentiam exhortatio.
De fuga seculi, liber 1.
De bono mortis, liber 1.

¶ Secundo Tomo insunt: Libri duo de uocatione omnium gentium, quos Erasmus censuit non esse Ambrosij: idq; constare ait ex phrasi: ex eo item, quòd Pelagianorum libri isti meminerint, quos Ambrosius nõ nouerit: tum quòd Hieronymus librorum Ambrosij contra Pelagium in Catalogo nõ meminerit. Esse tamen libros bonos, & aurum pro auro suppositum ait, hominis alicuius exercitati, atque ingenij sani & acuti, uetusti etiam. quod indicet alia uersio ueteris Testamenti, quã citat, quàm hodie sit nostra. Denique stylum sentit non abhorrere à phrasi Eucherij episcopi Lugdunensis. De ijsdem libris & in censura præmissa Tomo primo idem: De libris, inquit, Ambrosij de uocatione gentiũ, nostram opinionem & illud confirmat, quòd Augustinus libris ad Bonifacium, cum ex Ambrosianis lucubrationibus recenseat aliquot testimonia aduersus Pelagianam hæresin, multo pòst exortam quàm illa scriberet Ambrosius: tamen ex his libris, qui uelut ex professo pugnant aduersus illorum dogmata, nullum adfert: ut alterutrum fuerit necesse, aut Ambrosium extrema senectute congressum cum Pelagianis: aut opus alterius esse, quod mihi fit probabilius. Extra controuersiam est, Ambrosium iam uita defunctum, cum Augustinus scriberet aduersus Iulianum. Hos sequuntur,

De fide ad Gratianum, libri 5.
De spiritu sancto ad eundem, libri 3.
De fide contra Arianos, liber 1.
De incarnationis Dominicæ sacramento, liber unus.
De mysterio Paschæ, liber 1.

¶ Tomo tertio insunt:

Oratio funebris de obitu Valentiniani Imperatoris.
Oratio funebris de excessu fratris sui Satyri.
Oratio de fide resurrectionis.
Oratio funebris de morte Theodosij Imperatoris.

Epistolarum ad diuersos uarijs argumentis libri decem, in quibus multis usus oratorijs argumentis est: sicut Basilius in epistola ad Ambrosium, uariegatam sermonum eidem picturam tribuit.

Sermones breues ad populum XCII. quos omnes Erasmus iudicat esse suppositicios, quòd nihil prorsus habere uideatur Ambrosiani: & quod inter eos aliquot alio reperiantur numero inter sermones Augustini. IX sci licet, q Ambrosio sit XXV. XXXVII, qui Augustino sit inter sermones de tẽpore LXXVIII: & LXIX, qui sit Augustini inter sermones de sanctis XXXI.

Sermo de Agne cuius sit, inquit Erasmus, nescio. Appendix in fine indicat artificem: Hæc ego Ambrosius, &c. Quis enim unquã appellauit diuina uolumina, præter scripturas canonicas?

Vltimus de Baptismo diui Augustini, citra controuersiam impostoris est, ac blateronis, adeò nihil est illic Ambrosianũ. Verùm dum Augustinum in baptismo statim ornat cuculla nigra & cingulo coriaceo, satis indicat de quo grege fuerit, qui hæc confinxit. Nam hac specie pingũt etiam illum bonum uirum ij, qui nunc uulgo dicuntur Augustinenses. Simili stulticia adiecit, Augustinum esse religionis exordium. Si religionem sentit monachismum, bis fallitur: cum Augustinus nec monachus fuerit, nec exordium huius instituti, si monachus fuisset. Postremò, nullus illa ætate monachismum appellauit religionem. Sed impudentius est, quod addit iam, uaticinans ex eo multas religionis constitutiones oriri posse, & eum à posteris diuinis honoribus colendum. Quis unquam Christianus homini tribuit honores diuinos?

¶ Quarto tomo continentur:

In Hexameron libri sex, De quibus Hieronymus in epistola ad Pammachium & Oceanum: Nuper, ait, sanctus Ambrosius sic Hexameron illius Origenis compilauit, ut magis Hippolyti sententias, Basilijque sequeretur. Testatur & Erasmus, libros eos Ambrosij, Paraphrasin quandam magna esse ex parte operis Basilij homiliarum in Hexameron.

De dignitate humanæ conditionis, liber 1.
De Paradiso, liber unus.
De Cain & Abel, libri duo.
De Nohe & arca, liber unus.
De Abraham, libri duo.
De Isaac & anima, liber unus.
De Iacob & beata uita, libri duo.
De Ioseph patriarcha, liber unus.
De benedictionibus patriarcharum, liber 1.
De Nabuthe Iesraelita, liber unus.
De Helia & ieiunio, liber unus.
De Tobia, liber unus.
De Interpellatione, libri quatuor.
Apologia Dauid, liber unus.
De Salomone, liber unus.
De bis qui initiantur mysterijs, liber unus.
De Sacramentis Ecclesiæ, libri sex.
De dignitate sacerdotali, liber unus.
Apologia Dauid, liber unus.
De interpellatione Dauid, liber unus.
Precationes præparatrices ad Missam duæ.
Commentarij in Psalmum CXVIII.

Ex his libellum de Salomone, argutũ & eruditũ, dissonare à stylo Ambrosij Erasmus censuit: quod & de duab. precationibus pre-

paratricibus ad missam statuit. Libros item duos, alterum de Apologia, alterum de interpellatione Dauid, ex phrasi dignosci iu dicauit, non esse Ambrosij: tametsi autor eum æmulari conatus sit. Eundem autem sibi uideri ait authorem esse eorum librorum, qui fuerit superiorum de Vocatione gentium.

¶ Tomus quintus, decem complectitur libros cōmentariorum in Euangelium Lucæ, & cōmentarios in omnes epistolas Pauli, ea excepta quę ad Ebręos scripta est. Nam paginam descriptam ex commentarijs in epistolam ad Ebræos, quæ aliquando missa sibi fuerit ex Anglia, Erasmus ait phrasi ma gis retulisse aut Remigium, aut Angebertum, aut alium eius uitæ scriptorem, quàm Ambrosium. In illis igitur omnibus nihil esse alienum ab Ambrosio, præter argumenta in singulas epistolas, idem pronunciat. Qui etiam tradi à quibusdam testatur, histo riam Hegesippi de excidio Hierosolymorū, cōuersam è gręco ab Ambrosio esse: sed quod uix sit credibile.

Idem & de libris Ambrosij hodie desidera tis hæc annotauit. Augustinus libro quarto ad Bonifacium, aliquot adiecit testimonia ex Ambrosij commentarijs in Esaiam: quod opus hactenus inueniri non potuit. Meminit eorum commentariorum Ambrosius ipse libro secundo commentariorum in Lucam. Idem cōtra Iulianum, inquit, refert eius uerba ex cōmentarijs in Psalmum quadragesimumoctauum: nec hos hactenus inuentos. Idem aduersus eundem libro secundo, crebrò refert testimonium ex Ambrosij libro de Sacramento regenerationis, ut de philosophia: nec hunc uisum. Trithemius Abbas refert illius libros undecim in Psalmos, quos tamen negat sibi uisos. Idem recenset librum de iudicijs, de quadragintaduabus mansionibus: nec hos repertos. Et librum Hymnorum & præfationū, qui intercidit. Meminit denique, ne & hoc prætereamus, libelli scripti ab Ambrosio ad infantem, excitatum à se ex mortuis Floren tiæ, Paulinus.

¶ De plerisq; porrò doctrinæ partibus Ambrosius rectissimè sensit, ac docuit: cuius rei testimonia ex ipsius scriptis quædam breuiter subijcimus. Primùm de authoritate scripturæ grauissimè monet libro tertio Hexameri, capite tertio: Nihil scilicet statuendum, quod non sit expressum in sacra scriptura. Ego quid facere, inquit, potuerit Deus, nunc prætermitto: quid fecerit, quod apertè scripturarum autoritate non didici, quasi secretum prætermitto. Libro primo Hexameron, capite sexto: Satis sit, inquit, ad scientiam, quòd scripturarum diuinarum series comprehendit. In libro de paradiso, capite duodecimo, docet diuinis mandatis nihil esse aut detrahendum, aut addendum.

Postea de Deo, de tribus personis, multa habet perspicua testimonia, ut libro tertio de Spiritu sancto, capite decimoquarto: Secundum sententiam, inquit, nostram, quia unus Deus, una diuinitas, & unitas intelligitur potestatis. sicut unum Deum dicimus & patrem rerum deitatis nomine confitentes, nec filium denegantes, ita etiam spiritum sanctum à deitatis non excludimus unitate: & tres deos nō asserimus, sed negamus: quia pluralitatē non unitas facit, sed diuisio potestatis. Et libro secundo de Sacramentis, capite septimo: Sicut peccatum dimittit pater, sic dimittit filius, sic & spiritus sanctus. In uno autem nomine baptizari nos oportet, hoc est, in nomine patris & filij & spiritus sancti. Noli mirari, quia dixi: unum nomen, ubi est una substantia, una diuinitas, una maiestas.

De Christo, libro primo de uirginibus ad Marcellinam: Dominus in corpus hoc ueniens, contubernium diuinitatis & corporis, sine ulla concretæ confusionis labe sociauit. Et libro primo de Sacramentis, capite quinto: Memento quòd dixerim, Christus carnem suscepit, non sicut carnem, uerè carnem Christus suscepit. De Christi merito, libro primo de Abraham, capite tertio: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec: hoc est, Dei filius, sacerdos patris, qui sui corporis sacrificio patrem nostris repropitiauit delictis. Libro tertio Officiorum, capite decimoquarto: Qui erat filius Dei, ex Deo patre natus, filius hominis factus est, natus ex uirgine: qui quasi serpens exaltatus in cruce, medicinam uulneribus infudit humanis. De spiritu sancto, uero Deo cum patre & filio, libro primo de spiritu sancto, capite decimo: Quis potest à patre & filio spiritum sanctum separare, cùm uel appellare patrem & filium sine spiritu non queamus? Et in commentarijs in epistolam primam ad Corinthios, capite sexto: In substātia, inquit, hoc est spiritus sanctus, quod Deus. Sic libro primo Hexameri, capite octauo, adserit spiritū sanctum unà cum patre & filio creasse mundum. Quemadmodum & trinitatem totam cooperari ait in hominis salutem, in commentario epistolæ primæ ad Corinthios, capite decimotertio: Trinitatis hic complexio, & unitas potestatis, quæ totius salutis perfectio est. Dilectio enim Dei misit nobis Saluatorem IESVM, cuius gratia saluati sumus: ut possideamus hāc gratiā salutis, communicatio facit spiritus sancti. Hic enim dilectos à Deo, & saluatos gratia Christi, tuetur: ut trium perfectio

ctio, consummatio fit hominis in salutem.

Citat eius testimoniũ de duabus in Christo naturis synodus Chalcedonensis, ex libro ad Gratianum hoc modo: Si mihi non credunt, credant apostolo dicenti: Postquam uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege. Filium, inquit, suum: non unum de multis, non communem, sed suum. Suum cum dicit, generationis æternæ proprietatem signauit. Hunc postea factum ex muliere adseruit, ut factura non diuinitati, sed assumptioni corporis adscriberetur. factum ex muliere, per carnis susceptionem: factum sub lege, per obseruantiam legis. Generatio autem illa cœlestis ante legem, ista post legem. Et libro secundo ad Gratianum: Seruemus distinctionem diuinitatis & carnis. Vnus in utroque loquitur Dei filius, quia in eodem utraque natura est. Etsi idem loquitur, tamen non uno semper loquitur modo. Intende in eo nunc gloriam Dei, nunc hominis passiones. Quasi Deus, loquitur quæ sunt diuina, quia Verbum est. quasi homo, dicit quæ sunt humana, quia in una substantia loquebatur: Hic est panis uiuus qui descendit de cœlo, panis hic caro est. sicut ipse dixit: Hic panis quem ego dabo, caro mea est. Hic est qui descendit, hic est quem pater sanctificauit, & misit in hunc mundum. Hæc ipsa litera nos docet, sanctificatione non diuinitatem eguisse, sed carnem.

De mundi & rerum omnium creatione, bene dixit, satis esse tantum tenere, quantum scripturarum series comprehendat. libro primo Hexameri, capite sexto: ubi & capite octauo, contra Marcionem, Valentinum & Manichæos probat, Deum non esse autorem eorum quæ in natura mala sunt.

Angelos bonos descendere dixit, ad homines, in adiumenta: libro primo de spiritu sancto, capite septimo. Et sermone primo in Psalmum centesimum decimumoctauũ: Mittit, ait, Dominus angelos suos ad defensionem eorum qui hæredes futuri sunt promissorum cœlestium. ubi & illud addit, Angelos præesse ecclesijs. Diabolum uerò cecidisse è cœlo, ait, inuidia beatitudinis homini concessæ, ac factum inimicum generis humani: libro de paradiso, cap. 12.

De hominis præstantia, libro de dignitate humanæ conditionis, capite primo: Tanta, ait, dignitas humanæ conditionis esse cognoscitur, ut non solo iubentis sermone, sicut alia sex dierum opera, sed cõsilio sanctæ trinitatis, et opere maiestatis diuinæ creatus sit homo. Nec ob hoc solum, quòd consilio sanctæ trinitatis sic excellenter à conditore conditus est; sed etiam, quòd ad imaginem & similitudinem suam ipse creator omniũ eum creauit, quod nulli alij ex creaturis donauit. Et libro sexto Epistolarum, epistola trigesimaoctaua: Processit postremus creaturarum omniũ homo, specie gratus, mente sublimis, ut omni esset creaturæ miraculo. Rursus hominem propria uoluntate auertisse se à Deo, & causam mortis suæ ipsum sibi per se factum, docet in libro de paradiso, capite septimo: & libro sexto commentariorum in Lucam, capite octauo: Homo ipse sibi est autor ærumnæ. nam nisi porci more uixisset, nunquam accepisset in eum diabolus potestatem.

De libero arbitrio, in expositione Esaiæ, citante Augustino libro quarto ad Bonifacium, contra duas epistolas Pelagianorum, capite undecimo: Pelagiani dicunt ab homine incipere meritum per liberum arbitrium, cui Deus subsequens gratiæ retribuat adiumentum. etiam hoc refellit uenerandus Ambrosius, dicens in expositione Esaiæ prophetæ: Quia humana natura sine diuina ope imbecilla est ad medendum, Deum auxiliatoré requirit. Et rursus in expositione Esaiæ: Orare Deum, inquit, gratia spiritualis est. nemo enim dicit Dominum IESVM, nisi in spiritu sancto. Et in libro de fuga seculi, & libro primo contra Pelagium & Celestium: Non in potestate nostra est cor nostrum, & cogitationes nostræ: quia improuiso offusæ mentem animumq; confundunt, atque aliò trahunt, quàm tu proposueris. Ad secularia reuocant, mundana inserunt, uoluptuaria ingerunt, illecebrosa intexunt, ipsoque in tempore, quo eleuare mentem paramus, insertis inanibus cogitationib. ad terrena plerumque deijcimur. Quis autem tam beatus, qui in corde suo semper ascendat? Sed hoc sine auxilio diuino quî fieri potest? Nullo profectò modo. Denique super eadem scriptura dicit: Beatus uir, cuius est auxilium eius abs te Domine, ascensus in corde eius. Et in expositione Euangelij secundum Lucam: Vides utiq;, inquit, quia ubiq; Domini uirtus studijs cooperatur humanis, ut nemo possit ædificare sine Domino, nemo custodire sine Domino, neq; quicquam incipere sine Domino. Docet igitur & dicit, coopo rari Dominum etiam uoluntatibus nostris.

De peccato originis, in expositione Euangelij secundũ Lucã, citãte rursus Augustino lib. 1. cõtra Iulianũ, cap. 2. Fuit Adam, inquit, & in illo fuimus omnes: perijt Adam, & in illo omnes perierũt. Idẽ rursus in Apologia Dauid: Antequã nascimur, maculamur cõtagio: & ante mensurã lucis originis ipsius, excipim' iniuriã, & in iniqtate cõcipimur. Nõ expressit, utrum parentum, an nostris. Et in delictis ununquenq; generat mater sua: nec

hoc

hoc declarauit, utrum in delictis suis mater pariat, aut iam sint aliqus delicta nascentis. Sed uide, ne utrumq; intelligendum sit. Nec conceptus expers iniquitatis est, quoniam & parentes non carent lapsu. Et si nec unius diei infans sine peccato est, multo magis nec illi materni dies sine peccato sunt. Concipimur ergo in peccsto parentum, & in delictis eorũ nascimur. Sed & ipse partus habet contagia sua, nec unũ tantummodo habet ipsa natura contagium.

Idem in expositione Tobiæ: Quis iste, inquit, peccati fœnerator nisi diabol' est, à quo Eua maculata, peccato obnoxia successionis usutis omne genus deformauit humanum? Et in expositione Psalmi quadragesimiocta-ui: Alia est, inquit, iniquitas nostra, alia calcanei nostri, in quo Adam dente serpentis est uulneratus, & obnoxiam hæreditatem successionis humanę suo uulnere dereliquit, ut omnes illo uulnere claudicemus.

De Lege rectè ait in prȩfatione commentariorum in epistolsm ad Galatas: A' prædicatione Ioannis Baptistæ legem iam cessare, ut sola fides sufficiat ad salutem, abbreuiata ex lege. De eadem memorabiliter inquit in commeutario capitis tertij ad Galatas: Apertum est, quia iusticia Dei sine lege apparuit, sed sine lege sabbati & circumcisionis, & ueomeniæ & uindictæ: non tamen sine sacramento diuinitatis Dei, quippe cum iusticia Dei de sactamento Dei sit. Nam quando quos lex reos teuebat, iusticia Dei ignouit illis, sine lege utique hoc fecit: quia iniquos lex uindicatura erat, donauit illis peccatũ. Et ne hoc fortè contra legem factum putaretur, adiecit, iusticiam Dei testimonium habere ex lege & prophetis: hoc est, quia ipsa lex ex alia parte olim istud futurum dixerat, quia uentnrus erat qui homines saluaret: quod legi concessum non erat, ut peccata donaret.

De euangelio, in commentarijs in epistolam ad Galatas capite primo: Euangelium bonum nuncium est, ac per hoc & lex uetus Euangelium est, accepta lege factorum: sed hoc potius, in quo quod promissum est, solutum est, per quod peccatores ad indulgentiam conuocantur. Et libro quinto Epistolarum, epistola uigesima: Bonus, inquit, cibus omnium Christus est, bonus cibus est fides, suauis cibus misericordia, iucundus cibus gratia. Hos cibos epulatur populns Ecclesiȩ: bonus cibus spiritus Dei, bonus cibus peccatorum remissio.

De iustificatione coram Deo per fidem solam, absque legis operibus, si quis alius totius huius seculi perspicua & illustria habet testimonia, Ambrosius habet. ut libro secundo de Iacob: Quia non operibus, inquit, iustificamur, sed fide: qnoniam carnalis infirmitas operibus impedimento est, sed fidei claritas factorum obumbrat errorem, quæ meretur ueniam delictorum. Et in primo capite ad Galatas: Qui non fecerat legem, sub maledicto erat: & qui fecerat, non iustificabatur apud Deum, quia iustua ex fide uiuit. Et in capite quinto eiusdem epistolæ: Iusticia legis est, si seruantur quæ data sunt. Ideoq́ue qui in his iustificari se nult post fidem, amittit gratiam. Quia ad hoc uenit donum Dei, ut cessanribus oneribus legis, iustificaret credentes apud Deum. Et in tertio capite ad Romanos: Per hoc decreuit Deus iustificare hominem non per legem: quia lex ad tempus iustificat, non apud Deum. Ideo legem seruantes in tempore iusti dicuntur apud Deum: quia fides per quam iustificantur homines apud Deum, non est in eis. Maior enim fides est, quàm lex: Quia lex ad nos pertinet, fides ad Deum. Idcirco lex temporalem habet iusticiam, fides æternam. Et in prima ad Corinthios primo: Hoc constirutum est à Deo, ut qui credit in Christum, saluus sit sine opere, sola fide gratis accipiens remissionem peccatorum.

Opera tamẽ bona subsequi debere fidem, ubi fides fundamenti loco posita est, passim docet: ut in libro secundo de Cain & Abel: & in expositione capitis sexti epistolæ ad Galatas. Ac de operum fine commodè loquitur libro primo de Abraham, capite secundo: Si filij, inquit, Abrahæ sumus, opera Abrahæ faciamus, ut luceant opera nostra bona coram Deo & hominibus.

De pœnitentia, in oratione funebri de obitu Valentiniani: Beatus planè, inquit, qui uel in senectute correxit errorem. Beatus, qni uel sub ictu mortis animum conuertit à uitijs. Beati etiam, quorum tecta sunt peccata. Et libro nono Epistolarum, epistola septuagesimasexta: Vbi pœna præscribitur, debet esse pœnitentia peccatorum: ubi remissio datur, graria est: præcedit pœnitentia, sequitur gratia. Neque ergo pœnitentia sine gratia, neque gratia sine pœnitentia. Debet enim pœnitentia prius damnare peccatum, ut gratia possit abolere. Ideo typum legis accipiens Ioannes, baptizauit in pœnitentia, Christus ad grariam.

De Baptismo rectè sensit, ablutionem scilicet esse à peccatis omnibus. sicut ait libro primo de pœnitentia, capite septimo: In baptismo remissio peccatorum omnium est. Et libro tertio de spiritu sancto, capite decimonono: In Bsptismo peccata donari, non est ambiguum. In Baptismo autem operatio patris & filij & spiritus

fancti eft. Ac libro de his qui initianrur, capite tertio ait, in Aquis Baptifmi operari gratiam inuifibi!em. Adprobat & Baptifmum paruulorum, ficut fuprà diximus, libro decimo Epiftolarum, epiftola quadragefimaquarta.

De Euchariftia, fermone decimoquinto in Pfalmum centefimumdecimumoctauum memorabiliter inquit: Solicitus eft pro te Chriftus. dicit ad difcipulos: Date illis uos manducare, ne deficiát in uia. Habes apoftolicum cibum, manduca illum, & nō deficies. illum antè manduca, ut poftea uenias ad cibum Chrifti, ad cibum corporis Dominici, ad epulas Sacraméti, ad illud poculum quo fidelium inebriatur affectus, ut lætitiam induar, de remifsione peccati: curas huius feculi, metum mortis folicitudinesq́ue deponat. Hac ergo ebrietate corpus non titubat, fed refurgit: animus non confunditur, fed confecratur.

De coniugio, poftremò Ambrofij teftimonium etiam Auguftinus citat libro fecundo contra Iulianum, ubi: Defendit, inquit, Ambrofi⁹, fatetur & differit, bonas effe nuptias, in quantum funt nuptiæ. Citat & aliam ipfius fententiam ex Apologia Dauid cap. 11. Bonum coniugium, fancta copula.

De Antichrifto dixit, uenturum enm pofteaquam cœperit debilitari & deficere regnum Romanum, quod collapfum ipfe fit reftauraturus: in Enarratione capitis fecundi pofterioris epiftolæ ad Theffalonicenfes.

¶ Sed habet tamen alicubi, quod legentes offendere pofsit, Ambrofius: cuius rei exempla fuprà adduximus. ut quòd libro fexto commentariorum in Lucam ait, capite octauo, Diabolum poft aduentum Domini bonis nocere nō poffe, fed infirmos & inermes folos aggredi.

Quemadmodum & de libero arbitrio, de quo tamen multis in locis rectè fenfit, non fat commodè dixiffe uidetur libro primo de Iacob, capite primo, ubi: Non feruili, inquit, ad obediendum conftringimur necefsitate, fed uoluntate arbitra, fiue ad uirtutem propendimus, fiue ad culpam inclinamur. Et ideo nos aut liber affectus ad errorem trahit, aut uoluntas reuocat rationem fecuta.

Et quod de bonis operibus ait, libro de Helia & ieiunio, capite uigefimo: Habemus plura fubfidia, quibus peccata noftra redimamus. Pecuniam habes? redime peccatum tuum. Non uenalis eft Dominus, fed tu ipfe uenalis es: peccatis tuis uenundatus es: redime te operib. tuis, redime te pecunia tua: uilis pecunia, fed precioſa eft mifericordia, & cætera.

Videtur & fecundas nuptias damnaffe, & miniftris Ecclefiæ matrimonium interdicere, libro primo Officiorum, capite quinquagefimo: ficut & uiduis diffuadet fecundas nuptias, libro fecundo Officiornm, capite fexto. Sed & ab Hieronymo reprehenditur in Commentarijs in capite uigefimofexto Matthæi, quòd Petri lapfum excufauit prolixa & friuola narratione, libro decimo commentariorum in Lucam, capite uigefimofecundo: ubi omnino pugnare uidetur, Petri negationem aut hominis, aut filij hominis fuiffe, aut fui ipfius, non Chrifti, aut filij Dei. Verba enim eius funt: Negauit ex illis fe effe, non Chriftum negauit. Negauerat hominum confortia, non Dei gratiam. Negauerat ex illis fe effe qui cum Galilæo erant, non negauit cum Dei filio. Et: Non Chrifti difcipulum fe negauit, fed hominis negauit effe difcipulū. Et: Cum illo quem hominem nuncupatis non fui, fed à Dei filio non recefsi: &, Maluit uidelicet fe negare, quàm Chriftum: aut quia uidebatur negare Chrifti focietatem, utique fe negauit. Certè cum de homine negat, in filium peccauit hominis, ut remitteretur ei, non in fpiritū fanctum. Hieronymi reprehenfionem adfcribimus: Et iterum negauit cum iuramento, Quia non noui hominem. Scio, inquit, quofdam pij affectus erga Petrum apoftolum, locum hunc ita interpretatos, ut dicerent, Petrum non Deum negaffe, fed hominem. & effe fenfum: Nefcio hominem, quia fcio Deum. Hoc quàm friuolum fit, prudens lector intelligit: fi defendunt apoftolum, ut Deum mendacij reum faciant. Si enim ifte non negauit, ergo mentitus eft Dominus, qui dixerat: Amen dico tibi, quia hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis. Cerne quid dicat, Me negabis, non hominem.

Senfit & de paradifo, libro fexto Epiftolarum, epiftola quadragefimafecunda, non uideri fcilicet terrenum, fed effe in homine, quia Salomon dicat: Paradifus conclufus foror mea, &c. Sed & libro primo de uirginibus, & libro primo de pœnitentia, fentire uidetur Heliam rediturum, & futurū præcurforem aduentus Dominici.

Etfi autem Ambrofij uigilantia, Italia tota & Gallia (quemadmodum in Chronico fuo Hieronymus teftatur, & Paulus Diaconus libro duodecimo) ad doctrinæ integritatem, iampridem ab Arianis labefactatam, reducta eft: tamen fine maximis certaminibus id non præftitit Ambrofius. ex quibus acerrimum illud fuit, quod aduerfus Iuftinam Valentiniani Imperatoris coniugem habuit, cum uix annum in epifcopatu fuo cōfeciffet. Valentiniano enim infidijs interfecto, ebria Arianifmo coniunx Iuftina, filiū regni fucceſſorem, qui & ipfe Valentinianus dice-

dicebatur, Ariano ueneno infecit. Is, ut erat à matre instructus, cum Ambrosio de doctrina statim multa confert: à quo, ut paternæ pietatis uestigia urgeat, ac persuadeat sibi, eiusmodi dogma profiteri Ambrosium, quod cum Christi & Apostolorum traditionibus congruat, admonetur quidem sedulò, sed nec emendatur, nec commouetur. Imò matri, à qua ductabatur, gratificaturus, collecto leuis armaturæ exercitu, templum aliquando, in quo tum erat Ambrosius, obsedit, atque eum inde exire iussit. Cui Ambrosius: Hoc, inquit, sponte mea facturus non sum, neque prodam lupis stabulum ouium mearum, nec tradam templum illis qui in Deum blasphemi sunt. Quod si igitur constitutum habes me occidere, hic intus in me ensem hastamue defige: eiusmodi enim perquàm grata mihi futura mors est. Theodoretus libro quinto, capite duodecimo & tredecimo.

Narrat autem Sozomenos libro septimo, capite decimotertio, Ambrosium accusatum apud Valentinianum fuisse à matre, quasi contumelia ab eo affecta fuisset. Quod indignè ferens Valentinianus, militum copias ad templum Ambrosij miserit. Addit & Socrates libro quinto, capite undecimo, Iustinam in exilium deportari Ambrosium iussisse. Ac meminit eius persecutionis Augustinus libro nono Confessionum, capite septimo: eoque tempore se Mediolani fuisse cum matre indicat. Refert autem ipse Ambrosius siue de hac, ut omnino uidetur, seu alia persecutione, hæc, libro quinto Epistolarum, in oratione inuectiua in Auxentium: & libro eodem, epistola trigesimatertia ad Marcellinam sororem: Cum esset, inquit, propositum, ut Ecclesiæ uasa traderemus, hoc responsi dedi: Me, si de meis aliquid posceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum, id quod mei iuris esset, libenter offerre: templo Dei nihil posse decerpere: nec tradere illud quod custodiendum, non tradendum acceperim. Deinde consulere me etiam Imperatoris saluti: quia nec mihi expediret tradere, nec illi accipere. accipiat enim liberi sacerdotalis uocem: Si uult sibi esse consultum, recedat à Christi iniuria.

Proximum ei certamen cum Maximo fuit tyranno, apud quem legatum pro Valentiniano iuniore, quem ex Gallijs Maximus expulerat, bis egit, in urbe Treuirorum: apud quem cum acerrimè primùm contendisset, ne adolescentem, cui successionis & hæreditatis iure deberetur regnum, Imperij iusta possessione pelleret: deinde communione etiam ei interdixit, non sine ingenti suo periculo. Cædem enim ei Maximus minatus est: ob quod Aquileiam Ambrosius secedere coactus fuit, ut Paulinus narrat. ex quo loco redijt Mediolanum pòst, cum à Theodosio interfectus Maximus esset.

Attulit & Eugenij tyrannis, post interfectum Valentinianum, Ambrosio pugnas & persecutiones, quæ eum in Ethruriam expulerunt: cum Arbogastus dux Mediolanum uenisset, ac satis barbaricè minatus fuisset, se templa mutaturum esse in equorum stabula: Romæ uerò antea cum Eugenio Ethnicorum sacrificia iussisset institui. Atque his certaminibus et periculis initia statim episcopatus Ambrosij excepta sunt.

Admiratione deinde digna & commemoratione, Ambrosij censura grauis & seueritas est, qua in Imperatorem Theodosium usus est: quam ex Theodoreti narratione libro sexto, capite decimooctauo, & Sozomeni libro septimo, capite uigesimoquarto breuiter recitamus. Cum iracundo admodum esset ingenio Theodosius, adeò ut nullo iudicio aut ratione refrenare animi impetum, ad iram interdum uehementius prouocatus, posset: fortè Thessalonicæ inter ludos seditione coorta, magistratus aliquot à populo saxis obruti, & contumeliose affecti fuerant. Sozomenus Botherichum quendam, ducem militum, trucidatũ fuisse scribit. Quod cùm Imperatori significatum fuisset, ille furore uictus, militum exercitum in theatrum immisit: qui in promiscua hominum multitudine cædem atrocissimam faciunt, & septem milia trucidant. Venit Mediolanũ paulo pòst Imperator: ubi cum usitato more in templũ ingressurus esset, Ambrosius occurrens, ne introiret, eum prohibet, ac retrahit, grauissimè corã frequenti eum cœtu obiurgās. An nescis, inquit, Imperator, quæ sit atrocitas à te commissi facinoris? Aut non meministi, alium nobis esse imperatorem Deum, te superiorem? Ac quæ ista feritas tua, & tonfidens impietas, ut nihil uerearis, tanta cęde hominum innocentũ pedes pollutos tuos, in locum sacrũ inferre: aut manus tuas cruore madentes adhuc, & stillantes, ad percipiẽdum sacratissimum Domini corpus extendere? atq; os illud tuum, quo non clementię solum quæ Imperatorem decet, sed & iustitiæ oblitus, sententiam tulisti de trucidandis tot millibus innocentissimorũ hominũ, pretioso Domini sanguini admouere? Abeas igitur, neq; nouo peccato augere impietatem tuam uelis: nec ferre detrectes disciplinam, quam in hoc loco exerceri iussit Dominus. Ita igitur cum lachrymis & gemitu in regiã suã Imperator reuersus, in luctu & lamentatione menses octo exegit, regio ornatu deposito. Nec post tantũ tamen temporis receptus prius est, nisi ab Ambrosio

iterum

iterum duriter reprehensus, doloris sui in tēpli uestibulo, in pauimentū se deijciens, & plorans, certs fecit indicia, ac in loco pœnitentium subsistere non recusauit: cum quidem pro more intra cancellos, qui locus sacerdotum solus, aliàs uerò Imperatori etiam propter eminentiam patuerat, consistere uolés, exire iussus esset, ac cum cæteris assistere.

Reprehendit in ea actione acriter etiam Ruffinum equitum magistrum, quòd importunius placare eum Imperatori conaretur: Canum, inquit, Ruffine imitaris impudentiam. Tantæ enim cædis consiliarius, frontem perfricuisti: & abiecto pudore neque erubescis, neque formidas, in tanta aduersus imaginem diuinam admissa rabie.

Narrat Paulinus, etiam Stiliconis comitis seruum, propter falsas epistolas ab Ambrosio excommunicatum fuisse: eoque fulmine in furorem uersum, à Sathana tandem discerptum. Sed & reliqua certamina, quibus eum potissimum aula exercuit, adijciamus.

In Callinico castro Orientis, fortè episcopi eiusdem loci iussu, Iudæorum synagogam populus incenderat. Quamobrem indignatus Theodosius, in autores animaduerti præcepit: episcopo eiusmodi irrogata mulcta, ut synagogam suis sumptibus ipse restrueret. Refert eam rem ad Ambrosium præfectus Orientis: qui datis mox ad episcopum literis, & episcopi & eorum qui synagogam exussetant causam agit con stantissimè, probans euidentibus argumentis, incendium synagogæ impietatis iustum esse: & peccaturum sua cum salute & regni Imperatorem, si quid atrocius seu in episcopum seu autores committeret. Recitat ipse hanc histotiam libro quinto Epistolarum, epistola uigesimanona: in qua Iudæorum improbitatem & perfidiam grauissimè damnat.

Tale quiddam & Zonaras retulit tomo tertio, in rebus gestis Theodosij: Construxerant, inquit, Iudæi Constantinopoli synagogam in foro ærario. Quod cum Ambrosio nunciatum esset, Theodosium in Dominico quodam festo ecclesiam Mediolanensem ingredientem duriter excepit, hoc modo: Cur, Imperator, eum qui te ex priuato regem fecit, suo grege tibi commisso, qui caput tuum prius squalidum diademate exornauit, tu contumelia adficis: eos à quibus ille reijcitur, ijs præferendo à quibus colitur, ui etiam illata: ut in media urbe, in qua Christus colitur, & crux adoratur, synagogam Christi interfectoribus ædificent? Vbi tum Imperator: Nunquid, ait, episcope in Republica bene constituta plebi concedenda est, quiduis temerè & impudenter audendi licentia? Cui Ambrosius: At ne illud quidem, inquit, concedendum est, ut Iudæi in medio Christianę urbis synagogas habeant, & blasphemis precibus piorum aures obtundant. Ne uerò istud decreueris, sanctissime Imperator.

Taxat & in scriptis suis passim Iudæorum improbitatem, ut quos negat habere sensum librorum Dei: in commentario in Psalmum centesimum decimumoctauum. Et in sermone decimoseptimo de Calendis Ianuarijs, u bi non solum gentilium, sed & Iudæorum consortia dicit esse uitanda.

Pugnat aduersus Ethnicos subinde: sed in primis graui oratione Symmachum confutat, senatorem Romanum, qui apud Imperatores Romanos legatum egerat, populi Romani nomine, & oratione speciosa petierat restitutionem ueteris idolomaniæ. Ea oratione cum de duobus egisset Symmachus: primùm Romam repetere ueteres suos cultus, quotum beneficio semper seruata esset: deinde, restituenda esse uirginibus Vestalibus & sacerdotibus sua emolumenta, ideo quòd spoliationem eorum fames publica secuta sit: Ambrosius ad singula respondet, monens primùm, non esse spectandam uerborū Symmachi elegantiā, cui ob hoc unū gentilitas plerunque studuerit, ut eo plausibilius errores defendere potuerit. deinde, quia finxerat Symmachus, Romam suam ipsius agere causam, & prædicare, quòd ueteribus cultibus aucta esset, & orbis imperium sibi subiecisset: & quòd ea sacra Hannibalem à mœnibus, à Capitolio Senones repulissent. Ambrosius respondet: Quia usque ad urbis mœnia Hannibal accessit, quid aliud fecit, nisi quòd dijs Romanis insultauit? Cur enim obsidionem Romani pertulerunt, si deos habuerunt pro urbe pugnantes? Aut quomodo Romanis magis quàm Hannibali profuisse suos deos quis putat, cum Hannibal eosdem quos Romani deos coluerit? Quod uerò ad Senonas attinet, certum est (inquit) penetrantes hos Capitolij secreta, ab ansere, non ab ullo Romano numine proditos fuisse. Alijs igitur disciplinis Roma, quàm sanguine uictimarum, & pecudum fibris, sæpe uicit: quæ sacra ipsi etiam philosophi riserunt.

Sed quod dixerat Symmachus, Nihil interesse quos sibi quisque Deos & religionem faceret: atque æquum esse unum putari, quicquid omnes colerent, cum itinere uno ad tantum secretum peruenire non posset: illud uerò grauissimè Ambrosius confutat, unam esse & perpetuam religionem, traditam uoce & patefactione Dei. Sicut

cut ait ipse: Quod uos ignoratis, id nos Dei uoce cognouimus. Et quod uos suspicionibus quæritis, nos ex ipsa sapientia Dei & ueritate compertum habemus.

Tum ad hoc quòd Symmachus contenderat, uetera scilicet reddenda esse altaria simulachris, ornamenta delubris: aptissimè respondet. Reposcantur hæc à consortibus superstitionis uestræ: Christianus Imperator arma solius Christi didicit honorare. Et si uos idolorum cultores tantum deposcitis renetentiæ religioni uestræ, ut ab interitu reuocari cupiatis: quanto magis Christiani Imperatores hoc debent religioni suæ, ut incolumem esse & conseruari uelint?

Sed uirginibus Vestalibus sua negantur præmia, ais Symmache, & emolumenta. Quasi uerò uirtus sit, quæ precium expetat: aut uirginitas, præmio magis quàm uirtutis inuitata studio. Ac non æquum potius sit, sub Christianis Imperatoribus eo frui omnes communiter, quod sub gentilibus totum ad se rapuerunt uirgines Vestales.

Sacerdotibus item quereris, & ministris sua alimenta non præberi. Quin nobis etiam priuatæ successionis emolumenta, recentibus legibus denegantur, & nemo tamen nostrûm conqueritur. At cedò quàm sit honestum, sacerdorem emere sibi ministerij sui ferias, proprij patrimonij damno, ac publicum sibi postea flagitare.

Atqui emolumentis sacerdotum negatis, publica fames secuta est. Quasi uerò eiusmodi calamitates antea nunquam accidetint, cum toto grassaretur orbe superstitio gentilis: aut nunc demum gentilium dijs in mentem uenerit suas iniurias ulcisci, cum & ante plurimos annos templorum iura toto orbe sublata sint.

Denique maiorum (inquis Symmache) seruandos esse ritus. At hi errantes & falsi deprehensi, in meliorem religionem mutati sunt: sicut alia omnia, qualicunq; orta initio, in melius postea profecerunt. De Symmachi confutatione tantum.

¶ Porrò quibuscum congressus sit hæresibus, libri testantur in operum suorum tomo secundo. Nam & ueterum hæreticorum, eorumque qui suo tempori uicini fuerunt, errorum meminit: ut Marcionis, quòd Deum malum habere maluerit quàm bonum. Manichæi uerò sæpissimè, contra cuius hæresim etiam Augustinus ex Ambrosij libro de Isaac & anima citat libro secundo. Contra Iulianum, contra hoc nimirum quòd asseuerauit, malum esse natura & necessitate. Et libro tertio Hexameri, capite septimo: Manibus suis, inquit Ambrosius, ut legimus, te ille formauit: & tu Manichæe alienum tibi adscíscis autorem? Ibidem & contra Photinianos & Eunomianos agit: Pater Deus, inquit, dicit ad filium, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: & tu Photiniane dicis, quia in constitutione mundi adhuc non erat Christus? Et tu Eunomiane dicis, quia dissimilis est patri filius? Refutat eorundem errores etiam libro primo Officiorum, capite uigesimoquinto: & libro secundo Hexameri, capite quinto: rursus libro primo de fide, capite primo.

Contra Sabellium item, in apologia Dauid: Dixit Dominus Domino meo. Taceat (inquit) Sabellianus, cum legat Dominum Domino dixisse: intelligat non eundem & ipsum esse qui dicit, & cui dicitur. Nec enim sibi pater dixit, Sede à dextris meis: nec sibi dixit, Ponam inimicos tuos, & cætera.

Contra Nouatianos, grauissimè disputat toto libro primo de Pœnitentia: quamobrem & eum librum Augustinus libro secundo contra Iulianum Pelagianum, eo titulo citat, contra Nouatianum. Denique contra Arianos ex professo agit libro peculiari, cui titulum fecit, De fide contra Arianos. Cum ijsdem & alibi sæpissimè committitur: ut libro secundo, de fide ad Gratianum, capite secundo & quarto: & in Apologia Dauid: item libro secundo de Salomone, capite quarto: & libro secundo Hexameri, capite quinto, atque alibi subinde.

Sed nec philosophis pepercit, Platoni maximè, & Aristoteli: quorum, ut & aliorum errores, cùm recenset, tum confutat in initio Hexameri. Ac citat Augustinus libro secundo contra Iulianum, librum Ambrosij contra Platonem de philosophia: in quo contra Platonicos, negantes carnem hominis esse Dei, defendat, corpus perinde ut animá hominis opus esse Dei. defensionis eius uerba Augustinus retitat.

Interfuit autem & sine dubio Synodis plerisque, episcopatus sui tempore celebratis, quas suo capite recensuimus: ut duabus illis frequentibus, quas Constantinopoli Theodosius cœpit contra Arianos & Macedonium. Adfuit certè in Romana Synodo magna, quam ibi Damasus ad condemnationem erroris Eunomij & Macedonianorum coegit: ut Theodoretus indicat libro quinto, capite nono. Quo tempore, proximo autoritatis loco post Damasum in Ecclesijs Occidentalibus fuisse uidetur Ambrosius. Qui & Syricio subsecuto Romano episcopo postea familia-

familiaris fuit: quod aliquot ad ipsum eius epistolæ testantur.

Fuisse & magni nominis uidetur in Ecclesiis Orientalibus, ac multis præstantibus doctoribus familiaris: ut Basilio Cæsariensi, cuius ad eum extat plena humanitatis epistola, qua mirificè eum commendat, & episcopatum gratulatur: uocat eum uirum sapientia sublimem, generis claritate, uitæ splendore, scientiarum facultate & rebus secularibus illustrem. Postea humanissimè admonet: Age ô homo Dei, quandoquidem non ab hominibus accepisti, aut doctus es Euangelium, sed ipse te Dominus è medio iudicum terræ desumptum, ad præsidentiam Apostolicam transtulit, certa bonum certamen, corrige ac moderare infirmitatem populi, si qua Arianæ uesaniæ labe tactus est, renoua prisca patrum ue stigia, &c. Cæteras eius cum plurimis familiarissimas coniunctiones indicant inscriptiones epistolarum eius ad diuersos. Nam quàm charus fuerit quinque laudatissimis Imperatoribus, Valentiniano maiori, Gratiano, Valentiniano iuniori, Theodosio & Honorio, cum quibus omnibus familiarissimè uixit, non est opus commemorare. Theodosium de eo dixisse, Sozomenus retulit libro quinto, capite decimooctauo: Nosse scilicet se, solum Ambrosium dignum episcopi nomine. Sed quàm fuerit celebratus Augustino, quem in Chronico suo Cassiodorus discipulum fuisse Ambrosij affirmare non dubitauit, breuiter adijcimus. Is enim doctorem eum suum dixit, & hominem Dei: in libro secundo contra Iulianum, capite tertio. sicut & in ijsdem libris, plurimis utitur Ambrosij testimonijs. Et contra eundem libro primo, capite secundo, reuerenter affirmat se ab eo baptizatum: Audi, inquit, alium dispensatorem Dei excellentem, quem ueneror ut patrem. in Christo enim IESV per Euangelium ipse me genuit, & eo Christi ministro lauacrum regenerationis accepi: beatum loquor Ambrosium, cuius pro catholica fide gratiam, constantiam, labores, pericula, siue operibus, siue sermonibus & ipse sum expertus, & mecum non dubitat orbis prædicare Romanus. Idem libro quinto Cõfessionum, capite decimotertio, appellat eum doctorem ueri. Et libro primo contra Pelagium & Cœlestiuum, nominat eum catholicum doctorem. ubi nec inimicos eius ausos fuisse eum reprehẽdere, sic scripsit: Beatus Ambrosius episcopus, in cuius præcipuè libris Romana elucet fides, qui scriptorum inter Latinos flos quidam speciosus emicuit: cuius fidem & purissimum in scripturis sensum, ne inimicus quidem ausus est reprehendere. Rursus libro quarto, capite undecimo, contra duas epistolas Pelagianorum: Ambrosium, inquit, Pelagius ita laudauit, ut ne ab inimicis quidem, in eius libris quod reprehenderetur, diceret inueniri. Dixit & Ruffinus libro secundo, capite decimoquinto, Ambrosium Ecclesiæ murum & turrim ualidissimam, Heliæ uirtute & gratia repletum.

Exercitia quædam eius coaceruauit Paulinus, ut quòd prandere nunquam solitus sit nisi in Sabbato & die Dominico, &c. quæ in suo nos loco relinquimus: quòd nõdum, quantum ei narrationi tribuẽdum sit, constitutum habeamus.

Episcopatum postremò Ambrosij XXII fuisse anuorum, aut circiter, ex Hieronymi & Hermanni Contracti annorum annotationibus conijcere est. Nam Hieronymus initium episcopatus eius in annum Christi trecentesimum septuagesimumoctauum collocat: Contractus mortem eiusdem in annum tertium Imperij Arcadij & Honorij, quod est anno Christi quadringentesimo. Ac senem admodum se decessisse, ipse indicat libro septimo Epistolarum, Epistola quinquagesimaseptima, ad Seuerum episcopum: in qua uersari se conqueritur in medijs procellis motuum & bellorum (quod de certaminibus, quibus episcopatus eius exceptus est, ueluti diximus, intelligendum uidetur) agentem iam annum tertium & quinquagesimum.

Memorabile est autem, quod Paulini narratio indicat, eo decumbente, Stiliconem comitem dixisse: minari tanti uiri, si decessisset, obitum, Italiæ toti interitum. Ideoque & conuocatis ciuitatis nobilibus persuasisse, ut Ambrosium ægrum accederent, & hortarentur impetrare à Domino uitæ prorogationem. Quibus uerò ille responderit: Non ita uixisse se inter eos, ut uiuere se puderet: nec tamen mori se metuere, quoniam bonũ haberet Dominum.

Cætera quæ aut mortem Ambrosij antecesserint, aut secuta sint, ex eiusdem narratione uideantur: ut quòd diem adeò mortis præuiderit, ac fratribus indicarit: dictarit etiam enarrationem Psalmi quadragesimiquarti, cuius initium est, Deus auribus nostris audiuimus, &c. atque inter dictandum conspecta sit figura Clypei, quæ postea dilabens fulgorem inusitatum in facie sparserit, & ore hausta sit. delegerit quoque successorem senem bonum, Simplicianum: & ab hora circiter undecima diei, usque ad illam horam qua emigrauit, expansis orarit manibus, labia solum mouens, ut nec audiri uox aliqua posset.

GERONTIVS.

MEdicus fuit optimus, & diaconus ſub Ambroſio Mediolanenſi epiſcopo Gerontius, clarus in epiſcopatu ſynceritate & ſedulitate, alijsq; ea dignitate præſtantiſsimis uirtutibus. Is ſeu ex ſimultate quadã, ut uidetur, cum epiſcopo ſuo, ſeu reprehenſione, quòd magicis uſus præſtigijs, indigna ſuo officio in piſtrino, in quod dęmonis adminiculo aliquãdo ſe contulerat, locutus fuiſſet: ab Ambroſio domi ſe cõtinere, & peccatum commiſſum pœnitẽtia lugere iuſſus, Conſtantinopolim abijt, Ambroſium tanquam accuſaturus. ubi uerò breui tempore, cum ingenio eſſet ad dicendum & perſuadendum, amicosq; ſibi comparandum facili & exprompto, ex primatibus in aula imperatoris quoſdam ita ſibi adiunxit, ac fauentęs reddidit, ut opera eorum paulo pòſt epiſcopus Nicomediæ conſtitutus ſit, atque ordinatus ab Helladio Cæſarienſi epiſcopo Baſilij ſucceſſore. Qui gratitudinis ergò id ei officij contulerat, quòd interceſsione ſua ſplendidum militiæ locum in Palatio, filio ſuo acquiſiuerat. In epiſcopatu igitur eo talem ſe tum præbuit, beneficia conferendo in diuites & pauperes, ut ab omnibus amaretur, & ſuſpiceretur: adeò ut luctu publico ac lamentis, cum epiſcopatu remotus eſſet, deſideraretur. Depoſuit enim eum Ioannes Conſtantinopolitanus epiſcopus, qui Nectario ſucceſſerat, à quo depoſitionem eius Ambroſius petierat: ſed qui efficere eam nullo modo, quòd charus nimirum multitudini Gerontius eſſet, potuerat. Sozomenus libro octauo, cap. 6.

PASCIVS.

EPiſcopus fuit Paſcius Viennenſis, uir diſertiſsimus, Miltiadæ Romano Pontifici coætaneus. Adon Viennenſis ætate ſexta: ſub Diocletiano.

MATERNVS, MARINVS, *Rheticius.*

IN epiſtola ad Miltiadem Cõſtantinus Maternum & Marinum collegas uocat Miltiadæ: & fuiſſe epiſcopi in Gallia alicubi, aut Italia uidentur. inde enim Romam cõuenire ad iudicium de cauſa Ceciliani Carthaginenſis epiſcopi, Conſtantinus iuſsiſſe ſe indicat: Euſebius libro decimo, capite quinto. His & Rheticium addit, quem ex Hieronymi & Auguſtini indicatione, epiſcopũ legimus fuiſſe Auguſtodunenſem inter Heduos, celebris ſub Conſtantino nominis in Gallijs. Scripſit in Cãtica canticorũ diſſertationes ſublimi ore, ut Hieronym⁹ ait in epiſtola ad Florentium: in quo commentario & hallucinatum eum in quibuſdam, indicat in epiſtola ad Marcellum. Librum præterea contra Nouatianum. Atque hæc duo ſcripta uiſa ſibi eſſe, Hieronymus retulit in Catalogo: neque his amplius Rheticij quicquam. Auguſtinus contra Iulianum Pelagianum libro primo, capite ſecundo, ex geſtis Eccleſiaſticis ſe habere inquit, magnæ eum fuiſſe in Eccleſia autoritatis, quandiu epiſcopatum geſſerit. Et addit, unà cum Miltiade in Synodo Romæ contra Donatum dimicaſſe, eumq́ue ut authorem ſchiſmatis cõdemnaſſe, & Cæcilianum epiſcopum abſoluiſſe. Meminit eorum in narratione de ea ipſa Synodo Optatus Mileuitanus libro primo contra Parmenianum. Oſtendit & in cauſa Momenſium, eum fuiſſe Romæ ſub Syluestro, Hieronymus in epiſtola ad Marcellam: in qua eloquentem eum uocat, ſed ineptum interpretem. Quædam etiam in commentarijs eius in Cãticum canticorum reprehendit.

MAXIMINVS.

EPiſcopus celeberrimus Maximinus Treuirenſium fuit, hoſpes & amicus Athanaſij, quem in Gallias à Conſtantino deportatum benignè ſuſcepit, ut quo cum in fidei ac doctrinæ puritate cõſtanter ſentiret. Quamobrem & eius ſcripta orthodoxa, & citra ſuſpicionem ſana eſſe, Athanaſius pronunciat oratione prima contra Arianos. Aduerſi quiddam de epiſcopis Orientalibus, Athanaſio inimicis, in Synodo Sardicenſi paſſus eſt, cum in conuenticulo ſeparato Orientalium depoſitus eſt: criminib. confictis, quòd Paulo Conſtantinopolitano communicaſſet, autorq; illi fuiſſet Conſtantinopolim redeundi, denique & Orientales epiſcopos in Galliam profectos excommunicaſſet. Sozomenus libro tertio, capite undecimo. Defunctus eſt Maximinus ſub Cõſtantio, cum adhuc in uiuis eſſet Athanaſius: quemadmodum oſtendit ipſe in Apologia ad Conſtantiũ: ubi ut teſtem eum innocentiæ ſuæ cum alijs, quòd Conſtantium apud Conſtantem nunquam detulerit, citat.

MAVRINVS.

EPiſcopus eſt Arelatenſis Adoni Viennenſi, ætate ſexta, Maurinus, tempore concilij ſexcentorum epiſcoporum congregati Arelati.

RECTIVS.

IVoni in Chronico Rectius epiſcopus eſt Auguſtodunenſis ſub Conſtantino, coætaneus Maximo Treuirenſi & Oſio Cordubenſi epiſcopis.

EVSEBIVS.

MEminit Euſebij cuiuſdam Pictauienſis epiſcopi, in Florib. ſuis Hermannus Gigas: de quo tamen apud uetuſtiores & probatiores hiſtoricos nihil legas. Meminit in fine tomi 12 ad Antiochenſes Athanaſius Euſebij cuiuſdam, quẽ epiſcopis illis adnumerat, ad

rat, ad

rar, ad quos tomus ille scripť fit, eumq; Birgillellorum ciuitatis Galliæ nominat episcopum. Eidem ibidē rursus alius Eusebiꝰ est, quē Alexandriæ cum alijs cōfessioni illi subscripsisse ad huuc modū refert: Ego Eusebiꝰ episcopus, secundū exactā uestram utriusq; partis confessionē, qua in eandem sententiā inuicē conuenistis, quantū atrinet ad hypostases, fateor me quoq; idē statuere: neq; in id solùm calculū meū addo, sed etiam in incarnationē Saluatoris nostri consenrio: eum uidelicet, cum filius Dei esset, hominem esse factū: & excepto peccato, omnia quę ueteris erant nostræ humanitatis, assumpsisse: idq;, pro ut habet epistolæ argumentū, meis suffragijs cōfirmo. Deinde, quia fama apud exteros increbuit de tabella Sardiniaui cōcilij, ne ea ultra Nicænā fidē decreta esse putetur, meo suffragio denuncio, quo nihil luxamenti aut noxæ Nicænæ fidei iude oriatur, neq; eam ea de causa proferendam censeo.

LEONINVS.

PResbyter Pictauiensis Antonino Leoninus est, Hilario familiaris. Antoninus titulo decimo.

NECTARIVS.

DE Nectario episcopo Viennensi Galliæ hæc Adon ætate sexta: Florebat & tunc tēporis (sub Cōstātio) Nectarius Viennensis ecclesię episcopus, in doctriua fidei eximius: qui in Vasensi illa Synodo uenerabili primꝰ interfuit, et patrem & filiū & spiritū sanctum unius esse naturæ & potestatis, deitatis & uirtutis, in Ecclesia prædicauit & docuit. Mortuus est sub Gratiano.

PAVLINVS.

PAuliuū Treuirensem episcopū inter præcones ueritatis numerat Athanasius. Cōstans euim fuit Nicænæ fidei propuguator, & amicus causæ Athanasij: quod liberrima indicat eius, aliorumq;, ut Dionysij, Liberij, Luciferi, Eusebij apud Cōstantiū pro defensione cùm rectæ fidei, tum innocentiæ Athanasij, oratio, quam recitat in ad solitariā uitā agentes. Synodo Mediolanēsi, cū illis quos diximus interfuit: cumq; animsduertisset Synodū eam propterea frequentari, ut ruina Nicęno dogmati & exitiū Athanasio pararetur, fraudē in negocio esse exclamās, nec subscribere in Athanasiū, nec aliam fidei formulam approbare cū cæteris uoluit. Proinde in exiliū à Constantio exactus est, anno (iuxta Hieronymi Chronicon) Christi 360, Cōstantij 20. Athanasius apologia ad Constantiū, & in apologia de fuga sua, & in epistola ad solitariā uitā agentes: Ruffi. lib. 2, cap. 36: Theodoretus lib. 2, cap. 15: Sozom. lib. 4, cap. 9. Exulasse eum in Phrygia, ubi & mortuus sit, Hieronymus scripsit in Chronico, anno Domini 363. Respexit ad id Hilarius Cōstantio obijciens, quòd ad mortē usq; Paulinum beatæ passionis, ut uocat, uirū exilijs fatigarit: in lib. cōtra Cōstanriū. Regino, corpus eius ad Treuerenses relatum fuisse, scripsit lib. 1.

POTASIVS.

EPiscopus est Mediolanēsis, Athanasio familiaris, eiusq; innocenrię, de calumnijs aduersariorum, quasi Constantium Imperatorem reduxisset, testis. Athanasius apologia ad Constantium.

RHODANVS.

RVffinus Rhodsnium habet, Sozomenus Rhodanum, Hieronymus in Chronico Rhodianū, Galliæ episcopū: qui in Synodo Mediolanensi decretis Nicænis patrocinatꝰ, & in Athanasium subscribere nolens, exilio à Constanrio cum Eusebio, Dionysio, Paulino & Lucifero damnatus est. Ruffinus lib. 1, cap. 20: Sozomenus lib. 4. cap. 9.

SERVATIO, FAEGADIVS.

EPiscopus Tungrorum, quæ ciuitas & Octauia dicta est, Seruatio fuit, laudatæ cōstantiæ in Synodo Ariminensi: cum Fægadio, quem suū uocar Sulpitius. Nam & post minas atroces quiduis subire periculi & supplicij potius, quàm conceptæ ab Arianis fidei formulæ cōsentire malle se professus est. Expugnata tamen eorum fortitudine ab Vrsacio & Valente artibus & imposturis, editis postea confessionibus, Arium quidē cum omni eius perfidia damnarunt: sed filiū Dei patri ęqualem, sine initio ac fine tēpore esse, pronunciare sunt ueriti. Sulpitius Seuerus lib. 2. Missum eum Seruarionē, ut uidetur, aliquando legatum à Maxentio ad Constantium, Athanasius iudicat in apologia ad Cōstantium. Mortuus est Seruatio sub Valentis imperio, anno Christi 383. Rudimentum nouiciorum.

VICTORINVS.

EPiscopus est Patabionensis Victorinus, Vicentio libro decimoquarto, cap. uigesimosecundo: græcè magis quàm latinè eruditus, autor plurimorum commētariorum: ut in Genesin, Exodum, Leuiticum, in Esaiam, Ezechielem, Abacuc, in Ecclesiasten, in Canrica Canticorum, in Apocalysin: autor item libri contra omnes hæreses.

VINCENTIVS, EVPHRATAS.

POst Synodum Sardicensem, cum fratrem suum Constantium, Constans nihilo factum Athanasio æquiorem & placariorem cognouisset: misit ad eum cum literis (quibus partim peteret ab eo cognirionem causæ Athanasij, & restiturionem, partim minitaretur se ipsum occupata Alexandria eum restituturū) duos dslectos Sardicensis concilij episcopos, Euphratem Agrippinensem episcopum, & Vincentium episcopum Capuæ, quæ est metropolis Campanię: quibus

contumeliosam monit fabulam Antiochiæ Stephanus, sicut in persecutionibus ostendimus. Theodoretus libro 2. Cap. 8 & 9: Athanasius epistola ad solitariam uitam agentes, qui & alijs in locis frequenter Vincentij huius meminit: ut in apologia ad Cõstantium, ubi testẽ eum allegat, se nihil calumniose in Constantium dixisse: ibidemq́; Constantio obijcit, eum uim ab Arianis passum, quo adusq; fidem dederit, se à communione Athanasij sibi temperaturum.

GERMANVS.

IN floribus temporum Hermanni Gigantis, Germanus episcopus Antisiodorensis est, ex duce Burgundionum: clarus miraculis, quorum aliquot Gigas recẽset, inter quę asini scilicet etiam mortui resuscitationem. Ad propagandum Euangelium in Brytanniam uenit, sed à rege expulsus est. Honores sibi delatos à Valentiniano Imperatore, & Placita eius matre, contempsit. Diem mortis suæ sibi prædixit ipse, ac tandem Rauẽnæ obijt: à qua Antisiodorũ translatus, miraculis tamen claruit. Hæc ille.

HONORATVS, SABINVS.

FAsciculo temporum sub anno Christi trecentesimo septuagesimoquarto, & Vincentio libro 16. cap. nonagesimo, sunt cõfessores Honoratus & Sabinus. Vincentio Honoratus præsul est Ambianensis, miraculis clarus. Alius est Honoratus episcopus Tolosanus, Vincentio in Speculo, libro duodecimo, cap. 79.

IVSTVS.

EPiscopus est Iustus Lugdunẽsis, sub Gratiano, Iuoni in Chronico, & Adoni Viennensi: qui sub Pascasio Viennensi episcopo educatum eum scripsit, & Diaconũ eum primùm Ecclesiæ Viennensis fuisse: deinde ad administrationem episcopatus Lugdunensis translatum: Postremò uerò episcopatu relicto, coniunxisse se cum monachis Aegyptijs, inter quos mortuus sit. Scribit & ad Iustum, seu hunc seu alium, Ambrosius epistolam primam libri primi Epistolarũ, quem fratrem uocat, & cum eo contulisse de sacra scriptura indicat.

SABBATIVS.

DE Sabbatio hæc Gennadius: Sabbatius, inquit, Gallicanæ prouinciæ episcopus, rogatus à quadam casta & Christo dicata uirgine, Secũda nomine, cõposuit librũ de fide aduersum Marcionẽ & Valẽtinianũ eius autorẽ, & aduersus Eunomiũ & eius magistrũ Aetium: ostendens & ratione scripturarũ, & testimonijs, unum esse deitatis principiũ, ipsumq́; esse & suæ deitatis & æternitatis autorem, & mundi ex nihilo conditorem. Simul & de Christo, quòd non in phãtasia homo apparuerit, sed ueram habuerit carnem, per quam manducando, bibendo, lassando, plorando, patiendo, moriendo, resurgendo, uerus probatus sit homo. His enim sententijs Marcion & Valentinianus contrarij extiterunt, asserentes duo deitatis principia, & Christum uenisse in phantasia. Aetio uerò & Eunomio discipulo, ostendit patrem & filiũ non duarum esse naturarum, & diuinitate pariium, sed unius essentiæ: & alterum ex altero, id est, ex patre filium, alterum alteri coæternum: cui credulitati Aetius & Eunomius contradicunt.

MAVRILIVS.

ANdegauẽsis est episcopus Maurilius Vincentio, claris ortus parẽtibus: et à D. Martino Turonense ab incunabulis sacris literis institutus. Lectoris officio sub Ambrosio episcopo Mediolanensi functus est: sub Iuliano uerò, sacerdotis dignitatem à Martino accepit. Vincentius lib. 17, cap. 20.

NICETA.

ADoni, Niceta episcopus Viennensis est, in dogmate fidei pclarissimus, sub Theodosio. Adon Viennensis ibidẽ, Iuo in Chronico: Petrus de Natalibus, ex Martyrologio Adonis Nicetiũ habet Lugdunensem episcopum, uirtutibus & miraculis clarum, tandemq́; martyrem.

NEPOTIANVS.

IVoni Nepotianus episcopus Auernorum est, sub Theodosio.

PROCVLVS.

PRoculũ sanctum doctissimũq́; uocat Pontificẽ in monasterio alicubi quodã Gallię Hieronymus in epistola ad Rusticum monachũ Gallũ: Habes, inquit, istic sanctũ doctissimumq́; pontificẽ Proculũ, qui uiua & præsenti uoce nostras schedulas superet, &c. In epistola ad Rusticum, de uiuendi forma.

SEVERINVS.

EPiscopus est Coloniensis Seuerinus, sub Theodosio, coætaneus D. Ambrosio & Hieronymo: Ottoni Phrysingensi lib. 4. cap. 18. Fuit hic Seuerinus alter legitimus episcopus Coloniensis Ecclesiæ, post Maternũ. Quòd aũt tam longo tempore nullus in eo loco episcopus fuerit, uariæ causæ recensentur in Catalogis episcoporũ Coloneñsiũ: ut quòd ad paganismũ mox fuerint reuersi. Alij habent, quòd Ariana labes ista loca prorsus infecerit. Alij suspicantur, propter persecutionem episcopos istos latuisse. quæ omnia in incerto relinquimus.

VRBICVS.

IVoni in Chronico, Vrbicus Auernorũ est episcopus, sub Theodosio.

VICTORINVS.

RHetor Massiliensis Victorinus, in Genesin commentatus est, à principio libri usq; ad obitum patriarchæ Abraham, libris quatuor:

quatuor: pio quidē, sed exigui ponderis sensu. Mortuus est Theodosio & Valentiniano regnantibus. Gennadius.

ASTREMONIVS, HILDVS, Nepotianus, Arthemius.

HOs omnes episcopos fuisse Auernorum, indicat Chronicon Iuonis.

CLAVDIVS.

EPiscopus est Lugdunensis Claudius, post Iustū, sub Theodosio. Iuo in Chronico.

ALETIVS, ALENTIVS.

ESt apud Hieronymum utrunq; nomen, & Alentij & Aletij. In epistola ad Riparium, quæ tomo primo continetur, Alentium diaconum uocat fratrem sanctum. In epistola uerò ad Algasiā, Aletij meminit presbyteri, quem prudēti disertoq; sermone præstare indicat. Fuit autem Algasia in extremis finibus Galliarum, cum ad Hieronymum Bethleem scriberet.

EXVPERIVS.

MEminit frequēter, ut familiarissimi, Hieronymus Exuperij, Tolosanæ urbis episcopi, eumq; sanctum & probatæ ætatis ac fidei uirum dicit in epistola ad Furiam. Commendat autem eum à beneficentia in pauperes: & imitatorem appellat uiduæ Sareptanæ, qui omnem substantiam Christi uisceribus erogarit, in epistola ad Rusticū. De eodem & in epistola ad Gerontiam sic ait: Non possum absq; lachrymis Tolosæ facere mentionem, quę ut hucusq; non rueret, sancti episcopi Exuperij merita præstiterunt. Eidem et Zachariam se interpretatū scribit Hieronymus, in præfatione libri tertij commentariorum in Amos prophetam.

FELIX.

EPiscop⁹ fuit Comensis. extat ad eum epistola Ambrosij, lib. 1 Epistolarum epistola quinta.

PACIANVS.

EPiscopus fuit Pacianus Barcilenæ, sitæ in iugis montis Pyrenei, doctrina, eloquētia & castitate clarus. Scripsit uaria, ex quibus liber est cui titulum fecit κέρβον. Quædam etiam cōtra Nouatianos. Decessit senex admodū, sub Theodosio, relicto filio Dextro, qui historicōs libros ad Hieronymum scripsit: nondum eo sibi tempore, quo Catalogum contexuit, perlectos. quemadmodum ipse affirmat in Catalogo.

FIRMINVS.

AVtori Fasciculi tēporū, Vincentio & Henrico de Erfordia, Firminus est episcopus Ambianorū, q in Gallia Belgica Ptolemæo sunt, ad quos à Beluacis populo uicino, cum magno apud eos fructu Euangelium docuisset, uenit, & intra 40 dies, mille homines baptizauit. Ob cōfessionē capite trūcat⁹ est, à Sebastiano præfecto. Hæc de Firmino illi.

FELIX TREVIRENSIS.

TReuirensium episcopus Felix, cœnobiū uetus Mariæ ad martyres dictum, à martyribus per Rictionarum ducem ibi quondā trucidatis, & anno Christi 291 conditum, in ecclesiam beatæ Virgini dedicatam conuertit, sub annum Christi 380.

AGRITIVS.

AGritius Antiochenus patriarcha Treuerim accersitus, eiusque urbis episcopatui pfectus est ab Helena, anno Domini 333, Cōstātini imperij anno 23: quo tēpore monasterium S. Ioannis, postea S. Maximino dedicatum, conditum est. Bruschius in Chronologia monasteriorum Germaniæ. Est & episcopus Treuirensis, ante Maximum: Vincentio lib. 14, cap. 7.

IOANNES ANTIOCHENVS.

AGritij patriarchæ discipulus & comes fuit Ioannes, cōstitutus ab ipsa Helena Augusta Abbas primus monasterij à se fundati, anno Domini trecentesimo trigesimotertio. Ioannem secutus est Abbas alter Fibitius, & tertius Odiberdus, sub quo latuisse dicitur per integrum ferè octennium in Maximini inferiore crypta ad puteum, quem hodie adhuc Athanasianum uocant, Alexandrinæ urbis episcopus Athanasius, à Constantio Imperatore Arianæ hæreseos defensore acerrimo proscriptus. Idem ibidē. Habet Agritij & Felicis exorcistæ Treuirensiū nomina, Catalogus eorū qui interfuerunt secundæ Synodo Arelatensi, in tomo 1 Cōciliorum.

HISPANICI DOctores.

IVVENCVS.

EX insigni maximeq; illustri familia Iuuencū presbyterū, genere Hispanū, fuisse, Hieronymus annotauit, sub Cōstantino principe. Quanquā Crinitus præcipnè eū floruisse scripsit sub Imperatorib. Cōstantio & Constante: quo tempore etiā Flauiū Vopiscū, qui Imperatorū aliquot Romanorū uitas descripsit, uixisse prodidit. Edidit, quod hodie etiamnū extat, quatuor uoluminū opus, historiā Euangelicā à quatuor Euangelistis cōpositam, uersib. hexametris translatū: cuius tum in Catalogo suo Hieronymus, tum in epistola ad Magnū oratorē his uerbis meminit: Iuuēcus presbyter historiā Domini Saluatoris uersib. explicauit, nec pertimuit Euangelij maiestatē sub metri leges mittere. Cōmēdat & in eo uolumine carmē de Magorū munerib. in expositione capitis 2 Matthæi: Pulcherrimè, inqt, munerū sacramēta Iuuēcus presbyter uno uersiculo cōprehendit: *Thus, aurum, myrrham, regiq; hominiq;, Deoq; Dona ferunt.* ——

De tempore uerò eius editionis, in Chronico idē sic ait: Sub anno Domini trecētesimo-

trigesimosecundo: Iuuencus presbyter Euangelia heroicis uersibus explicat. Ipse etiam Iuuencus, sub Constantino se scripsisse, in conclusione Historiæ Euangelicæ his uerbis indicat:

——Pax hæc mihi secli,
Quam fouet indulgens terræ regnator apertè,
Constantinus. —

Adijcimus obiter & Criniti, de eo opere Iuuenci iudicationé: Scripsit, inquit, quatuor Euangelia hexametris uersibus, qua in re maiori diligentia usus est in seruanda rerũ historia, q̃ in demõstranda ingenij sui elegãtia.

Scripsisse etiam de Sacramentis eodem carminis genere quędam eum, Hieronymus in Catalogo indicat: ac legisse duos eius argumenti, de Sacramentis nimirum, libros, Tritemius uidetur, qui & oratione soluta multa eum edidisse testatur. Sed & de hymnis, de quibus nihil hodie extat, Crinitus: Iuuencus, inquit, aliquot hymnos fecit, quibus facilè indicauit, se optimè meritum de religione Christiana.

DE PRVDENTIO.

AVrelius Prudentius Clemens, Hispanus fuit, ex urbe Cæsaraugusta: quemadmodum constat ex Hymno quem in laudem 18 Martyrum ibidem sepultorũ scripsit, in quo suum uocat populum Cæsaraugustenses: & urbem ipsam suum decus, suam patriam, suã Cæsaraugustã, &c. Homo fuit ingeniosus, grauis, & moribus compositus, literarum in adolescentia studiosus. Quam tamen ætatem ipse incontinenter & immodestè se transegisse fatetur, in procemio καθημερινῶν, his uerbis:

Aetas prima crepantibus
Fleuit sub ferulis: mox docuit toga
Infectum uitijs falsa loqui, non sine crimine
Tum lasciua proteruitas, &c.

Postea in foro causas egit, ac consul Massaliæ fuit. Quod & ipsum in eodé procemio testatur his uersibus:

Exin iurgia turbidos
Armarunt animos, & malè pertinax
Vincendi studium subiacuit casibus asperis, &c.

Militauit postremò, ut uidetur, sub Honorio, sicut ait:

Tandem militiæ gradu
Euectum pietas principis extulit,
Adsumptum propius stare iubens ordine proximo.

Quod & ex libris aduersus Symmachum animaduertere est.

In prophanis eiusmodi uitæ generibus se consenuisse, indicat in eodem procemio, & queritur hoc modò:

Hæc dum uita uolans agit,
Irrepsit subitò canicies seni,
Oblitum ueteris Messaliæ consulis arguens, &c.
Mundum quem coluit, mens tua perdidit.
Non sunt illa Dei, quæ studuit, cuius habeberis!

Forensibus igitur illis & prophanis omnib. abiectis, ad postremum omniũ, annum agens 57, res ecclesiasticas uarijs carminum generibus cœpit componere. De ea ætate ipse in procemio sic:

Per quinquennia cum decem
Ni fallor fuimus, septimus insuper
Annum cardo rotat, dum fruimur sole uolubili.

Per id tempus nihil se egisse præclari, aut scripsisse, mox addit:

Instat terminus, & diem
Vicinum senio iam Deus applicat,
Quid nos utile tanti spacio temporis egimus?

Exegisse postremam illam ætatem suã uidetur sub Valentiniani minoris, & Theodosij, ac filiorum eius Arcadij & Honorij Imperijs: contemporaneus Ambrosio, Hieronymo & Augustino. Contra Symmachũ enim, quem diu Valentiniano Ambrosius cõfutauit, & ipse duob. libris certauit, Symmacho adhuc superstite: sicut colligi potest ex procemio libri 1 contra eundé, in quo pro eo Christum precatur. Meminit deinde Stiliconis, qui comes Theodosij fuit, cuius etiam Ambrosius meminit. Ad Honorinm aũt Theodosij filium sermonem uidetur dirigere in fine libri secundi contra Symmachum:

Te precor Ausonij dux augustissime regni, &c.

Nec diu postea uidetur superuixisse.

Ex Hispania Romam se profectũ ad uenerationé martyrũ, indicat ipse in hymnis de martyrijs Cassiani, Hippolyti, Petri & Pauli.

Scripsit quędam quæ græcis titulis inscripsit: quod testatur, gręcè eum nõ fuisse ineruditũ. ut ψυχομαχίαν, hoc est animi pugnã. fingit enim in eo libro, uicia pugnare cũ uirtutibus, à quibus ipsa tandem superantur. Et καθημερινῶν, diurnarum rerum opus, quod librum hymnorũ Gennadius dicit. Item ἀποθέωσιν, de diuinitate seu reb. diuinis opus. Et ἁμαρτιγένειαν, de origine peccatorũ: in quo expressè disputat cõtra Marciõis duos deos. Item περὶ στεφάνων opus hymnorum, martyrum aliquot laudationes continens. Enchiridion quoq; rerum & historiarum ueteris ac noui Testamenti, quod Διττοχαῖον Gennadius dixit, à duplici uidelicet cibo: quod eadem ratione in uetusto quodam exemplari dirrochęum, à duplici refectione inscriptum fuisse, Aldus indicat. Libellus is est non eodem modo excultus & elaboratus, ut cæteri Prudentij libri: itaque non defuere, qui esse Prudentij negare ausi fuerint. Soli græca carent inscriptione libri duo contra Symmachum, idololatriam defendẽtẽ, pulcherrimi, in quibus & doctrinam suam, copiamq́; & ingenij uim non mediocrẽ ostendit. Atque hæc hodie extant Prudentij opuscula.

Meminit & Hexameri Prudentij, de mundi fabrica

fabrica usque ad hominis conditionem, eiusque lapsum, Gennadius: sed quod opus nondum repertum est. Nunc de doctrina eius quædam adijcimus.

¶ De una, diuina & æterna essentia, distincta tribus personis, rectè sensit. sicut in initio Psychomachiæ inquit:

Vnum namq; Deum colimus sub nomine trino.

Et in hymno ante somnum:

Ades pater supreme, Quem nemo uidit unquam,
Patrisq; sermo Christe, Et spiritus benigne.
O' trinitatis huius Vis una, lumen unum,
Deus ex Deo perennis, Deus ex utroq; missus.

In Apotheosi contra Sabellianos:

Hæc est nostra salus, hinc uiuimus, hinc animamur,
Hoc sequimur, nunquam detracto nomine nati
Appellare patrem, patris & sine nomine nunquam
Natum nosse Deum, nunquam nisi sanctus & unus
Spiritus interfit, &c.

De Christo in Hamartigenia:

Forma patris ueri uerus stat filius, ac se
Vnum ritè probat, dum formam seruat eandem.
Non amor adscitus sociat, nec iungit utrunq;
Coniurata fides: pietas sed certa, genusq;
Vnum, quod Deus est, summam reuocatus ad unam.

De incarnatione Christi, in hymno ante cibum:

Ecce, inquit, uenit noua progenies,
Aethere proditus alter homo.
Non luteus uelut ille prius,
Sed Deus ipse gerens hominem,
Corporeisq; carens uitijs,
Fit caro uiuida sermo patris:
Numine quem rutilante grauis,
Non thalamo, neq; iure thori,
Nec genitalibus illecebris,
Intemerata puella parit.

Rursus in hymno omni hora:

Corde natus ex parentis,
Ante mundi exordium,
Corporis formam caduci,
Membra morti obnoxia
Induit, ne gens periret,
Primoplasti ex germine,
Merserat quem lex profundo
Noxialis tartaro.
O' beatus ortus ille,
Virgo cum puerpera
Edidit nostram salutem,
Fœta sancto spiritu:
Et puer redemptor orbis,
Os sacratum protulit,

Et in Hymno 8 Calendas Ianuarias:

Stragem sed istam non tulit
Christus cadentum gentium
Impunè, ne forsan sui
Patris periret fabrica,
Mortale corpus induit,
Vt excitato corpore
Mortis catenam frangeret,
Hominemq; portaret patri.

De creatione in eodem Hymno:

Cœlum, diesq;, & cætera,
Virtute uerbi effecta sunt
Hæc cuncta: nam uerbum Deus.

Item Deum non esse authorem mali, in Hamartigenia:

Inuentor uitij non est Deus, angelus illud
Degener infami conceptum mente creauit.

10 Item de rerum creatarum corruptione & interitu, in Hamartigenia:

Nam uanum, inquit, quicquid sol aspicit, ex elemētis
Cuncta solubilibus fluxoq; creamine constant.

De Angelis benè inquit, conditos eos esse magno numero, & à Deo in suos usus seruari: libro secundo contra Symmachum. Vocat & aerios ministros in Hamartigenia, ubi & ex eorum numero & ordine diabolū propria excidisse perulantia, prolixè docet.

20 De homine perfectissimè condito, & de lapsu eius, ac restitutione per Christum, rectè sensit tum alibi, tum libro secundo contra Symmachum, ex quo loco testimoniū suprà adduximus. Et in Hamartigenia:

Labi, inquit, hominis, seruare Dei est: meritis pit iste,
Ille abolet pereuntis opus, meritumq; resoluit.

Eidem integram fuisse & rectam potestatem uoluntatis ante lapsum, destructam uerò in uniuersum, atq; in pessima quæq; mu-
30 taram, prolixissimè narrat in Hamartigenia:

Nescis, inquit, stulte tuæ uim libertatis ab ipso
Formatore datam? nescisq; ab origine quanta
Sit concessa tibi famulo super orbe potestas?
Et super ingenio proprio, laxeq; soluto
Iure uoluntatis? liceat cui uelle, sequiq;
Quod placitum, nulliq; animum subiungere uinclo?
An cum te dominum cunctis quæcunq; crearat
Præficeret, mundumq; tuis seruire iuberet
Imperijs, cumq; arua, polum, mare, flumina, uentos
40 *Dederat, arbitrium de te tibi credere auarus*
Nollet? ut indigno libertatemq; negaret? Et:
Hac pietate uigent, & tanto munere abundant,
Transit propositum fas, & lethalia prudens
Eligit atq; uolens: illud magis utile retur,
Quod prohibente Deo persuasit callidus anguis.
Persuasit certè hortatu, non impulit acri
Imperio: hoc mulier rea criminis exprobranti
Respondit Domino, suadelis se malesabris
Illectam, suasisse uiro. uir & ipse libenter
50 *Consensit, licuit ne hortantem spernere recti*
Libertate animi? Licuit. namq; & Deus antè
Suaserat, ut meliora uolens sequeretur. at ille
Spernens consilium, sæuo plus credidit hosti.
Nunc inter uitæ dominum, mortisq; magistrum,
Consistit medius: uocat hinc Deus, inde tyrannus,
Ambiguum, atq; suis se motibus alternantem.

De peccato originis, in Apotheosi.:

Hæc prima est natura animæ, sic condita simplex
Decidit in uitium per sordida fœdera carnis.
60 *Exin tincta malo peccamine principis Adæ,*

Infecit

Infecit genus omne hominum quod pullulat inde.
Et teneri ingenitas animarum infantia in ortu
Primi hominis maculas, nec quisquam nascitur insons.

De discrimine legis & Euangelij, in Apotheosi:

—— Cadit in faciem plebs non usura profunda
Legis in effigie scripta per ænigmata Christum.
At nos detracto Christum uelamine coràm
Cernimus, atq; Deum uultu speculamur aperto:
Nec sub lege graui depressa fronte iacemus,
Sed legis radium sublimi agnoscimus ore.

¶ Interdum tamen etiam non sat commodè loquitur, ut de libertate humanæ uoluntatis in obedientia mandatorum Dei, in Hamartigenia scripsit:

En tibi signatum libertatis documentum,
Quod uoluit nos scire Deus, quounq; sequendum est,
Sub nostra ditione situm, passimq; remissum
Alterutram calcare uiam. duo cedere iussi
De Sodomis, alter se præripit, altera mussat:
Ille gradum celerat fugiens, contrà illa renutat:
Liber utriq; animus, sed dispar utriq; uoluntas.
Diuidit huc illuc rapiens sua quenq; libido.

Et quòd in eodem opere de carnis innocentia, ex uiolenta (ut uidetur) interpretatione dicti Pauli ad Ephesios sexto ait:

Errat, ait (Apostolus) *qui luctamē cū sanguine nobis*
Et carne, & uenis feruentibus, & uitioso
Felle putat, calidisq; animam peccare medullis.
Non mentem sua membra premunt, nec terrea uirtus
Oppugnat sensus liquidos, bellò ue lacessit.
Sed cum spiritibus tenebrosis, noctè dieq;
Congredimur.—— Et:
Nemo habitum naturæ, aut irritamina peccans
Corporis accuset: facile est frenare rebellos
Affectus carnis, nimiosq; retundere pulsus
Materiæ fragilis, &c.

Item, quòd martyrum merita uirtutibus illis profutura scripsit, in quibus obdormierint, in hymno decem & octo martyrum Cæsaraugustanorum:

Sola in occursum numerosiores
Martyrum turbas Domino parasti:
Sola prædiues pietate multa,
Luce frueris.

Quin & inuocat martyres subinde, quem admodum alibi ostendimus.

Postremò nec satis cautè dixisse uidetur illud in Cathemerino, in hymno ante cibum:

Hoc odium uetus illud erat,
Hoc erat aspidis atq; hominis
Digladiabile dissidium,
Quòd, modò cernua fœmineis
Vipera proteritur pedibus.
Edere namq; Deum merita,
Omnia uirgo uenena domat.

Porrò & hæreses nonnullas confutauit, illas maximè quæ in personam & officiū Christi fuere blasphemæ, in Apotheosi. ubi cōtra gentilium stultas contentiones & quæstiones de Deo & religione, rectè ait:

Idcirco mundi stulta delegit Deus,
Vt concidant Sophisticæ:
Deq; imbecillis subiugauit fortia,
Simplex ut esset credere.
Lapis ecce nostro fixus offensaculo est,
Impingat in quem uanitas,
Signum cauenti, non cauenti scandalum,
Hunc sternit, illum dirigit.
Dum plura tentat cæcus incerto gradu,
Incurrit id quod obuium est.
Fax sola fidei est præferenda gressibus,
Vt recta sint uestigia.

Dimicat & in sequenti carmine acriter cōtra Patripassianos, contra quos adserit, filiū, non patrem, hominē factum, passum & mortuum: filium item, non patrem, à patriarchis esse uisum. Et disertè inquit:

—— Pater est, quem cernere nulli
Est licitum: pater est, qui nunquam uisus in orbe est,
Nec mundana inter radiauit lumina: coràm
Verbum conspicuum misit, missumq; recepit,
Cum uoluit: uerbo præstrinxit uiscera puræ
Virginis, & uerbo struxit puerilia membra.
Ipse quidem in terris uirtute & numine præsens
Semper adest quòcunq; loci, nec pars uacat ulla
Maiestate patris: nusquam est genitor Deus absens,
Per uerbum sed semper adest. atq; inde Philippo
Christus ait: Tanto tecum iam tempore uersor,
Et patrem te nosse negas! quem perspicis in me.
Est inuisibilis donum patris, edere natum
Visibilem, per quem ualeat pater ipse uideri.

Deinde contra Sabellianos grauissimè disputat, & concludit:

Hæc est nostra salus, hinc uiuimus, hinc animamur,
Hoc sequimur, nunquam detracto nomine nati
Appellare patrem, patris & sine nomine nunquam
Natum nosse Deum, nunquam nisi sanctus & unus
Spiritus intersit, natumq; patremq; uocare.
Sic tamen hæc constare tria, ut ne separe ductu
Tres faciam, tribus his subsistat sed Deus unus,
Nec pater ipse sit autem qui filius, &c.

Postea in Iudæos inuehitur acerrimè, quòd ritus Mosaicos pertinaciter defendant, et incertā salutis spem in legem collocēt, ut Christum, qui & legem & sacrificia abrogauit, soli aspernentur:

—— En tibi Christum, inquit,
Infœlix Iudæa Deum, qui sabbata soluens
Terrea, mortales æterna in sabbata sumpsit,
Gentibus emicuit, præfulsit regibus, orbem
Possidet, imperij dominam sibi credere Romam
Compulit, & simulachra Deum Tarpeia subegit.
Disce tuis miseranda malis, quo uindice tandem
Vana superstitio lex & carnaliter acta
Plectatur, cuius uirtus te proterat ultrix:
Destructo ne iaceant Salomonia saxa metallo,
Aedificata manu, iacet illud nobile templum. Et,
Si nostrum contrà quod sit, uis discere templum:

Est

Est illud quod nemo opifex fabriliter aptans
Composuit, &c.
Sed uerbo factum Domini, non uoce sonora:
Sed uerbo quod semper erat, uerbum caro factum est:
Hoc templum æternum est, hoc finem non habet: hoc tu
Expugnare uolens, flagris, cruce, felle petisti.

Contra Ebionis, Artemonis, Samosateni, Photini & Marcelli sectatores, quos Homúcionitas ipse dicit (qui Christú purum hominé esse, nihil habenté diuinæ uirtutis aut essentiæ, cõtenderunt) pugnat prolixo carmine, ac Christú uerum tum Deú tum hominé esse probat testimonijs scripturę, testimonio Magorú & miraculis Christi: ut incessu per mare, tranquillatione tépestatis, sanatione languorum, miraculosis pastionibus, resurrectione mortuorú, &c. ac memorabili doctrina eam disputationem concludit inquiens:

Ipse gerit, quod struxit opus: nec ferre pudescit
Factor, quod peperit: corpus loquor, atq; animæ uim.
Finxerat hoc digitis, animam sufflauerat ore:
Totum hominem Deus adsumit, quia totus ab ipso est:
Et totum redimit, quem sumpserat, omne reducens
Quicquid homo est, istud tumulis, ast illud abysso.

Rursus contra hæresim Cerdonis, Apellis, aliorumq; qui phantasticum & imaginariú, non uerum Christo corpus tribuerunt, agit ex professo in eiusdem operis quodam carmine: ubi & Manichæi, qui aerium Christo corpus attribuit, nominatim meminit: ac probat, uerum hominem factum Christum, & carnem humanam uerè assumpsisse:

Ac primùm (inquit) *specta, an deceat quicq̃ simulatũ*
Adsignare Deo, cuius mera gloria falsi
Nil recipit: membris hic se fallacibus aptans,
Fingeret esse hominem uentosa subdolus arte?
Obijcis æterno Domino, quòd lubricus ad nos
Venerit, adsimulans aliud quàm uerus habebat?
Obmutesce furor, linguam canis improbe morde
Ipse tuam. ——
Latranti obsistet Matthæus, rabiemq; refellet,
Qui notat omne genus carnalis stirpis, adusq;
Corporeum Christum, per sex septena uirorum
Nomina descendens. —— Et:
Restat ut aeriam pingas ab origine gentem,
Aerios proceres, Leuin, Iudam, Simeonem,
Aerium Dauid, magnorum corpora regum
Aeria, atq; ipsam fœcundæ uirginis aluum
Aere fallaci, nebulisq; & nube tumentem.

Videtur & postremum eius operis carmen instituisse propter eos propriè, qui negarunt corporum resurrectionem, in quo pulchrè ait:

Nosco meum in Christo corpus consurgere, quid me
Desperare iubes? ueniam, quibus ille reuenit
Calcata de morte uijs: quod credimus, hoc est.
Et totus ueniam: nec enim minor, aut alius quàm
Nunc sum, restituar: uultus, uigor & color idem,
Qui modò uiuit, erit: nec me uel dente uel ungue
Fraudatum reuomet patefacti fossa sepulchri, &c.

Confutat & prolixo libello cui titulum fecit Hamartigeniam, Marcionis hæresin, de duobus dijs aut principijs. Postremò & cum Symmacho senatore, qui pro restauratione ueteris idololatriæ & cultuum Ethnicorum, Senatus Romani nomine apud Valentinianum, Theodosium & Arcadium Imperatores laborauit, congreditur, refutās omnes eius rationes, quibus persuadere illis Priscorú rituum restitutionem conatus erat. Nam quòd dixerat Symmachus, consentaneú esse, seruari ritus & mores proprios alicui genti, & religionem tot seculis confirmatam, & maioribus approbatam: negat illud aut conuenire, aut necesse esse, Prudentius. Cur enim non eodé, inquit, iure obseruanda sint omnia, quæ pro more antiquitas habuit, sed temporis processu in melius commutauit? Deinde probat, Romam non ab initio tot Deos coluisse, sed successu rerum & uictorijs, alios post alios paulatim inuentos esse. Deniq; quomodocunq; ista sese habeant, tempus nunc esse aliquando indicat, ut erroribus abiectis Roma diuina sapiat, ac de sua salute cogitet.

Rursus ad illud quod proposuerat Symmachus, deberi cultum ueteribus dijs, quia eorum beneficio regnum & potétia Romana creuisset: ac uerisimile esse, ex memoria et documentis rerum secundarum esse numinum cognitionem, Respondet: Non semper liberatas & adiutas esse gentes beneficio & tutela numinum quæ coluerunt: Solius uerò Dei prouidentia & auxilio, Romanum imperium in tantam amplitudinem & maiestatem prouectum, ut esset locus Christo uenienti.

Vis dicam, inquit, *quæ causa tuos Romane labores*
In tantum extulerit? quis gloria fortibus aucta
Sic ualet, impositis ut mundum frenet habenis?
Discordes linguis populos & dissona cultu
Regna uolens sociare Deus, subiungier uni
Imperio, quicquid tractabile moribus esset,
Concordiq; iugo retinacula mollia ferre
Constituit, quo corda hominum coniuncta teneret
Relligionis amor: nec enim fit copula Christo
Digna, nisi implicitas societ mens unica gentes. Et:
Hoc actum est tantis successibus atq; triumphis
Romani imperij: Christo iam tunc uenienti,
Crede, parata uia est. ——

Plura de eius historia habere in præsentia non potuimus.

OSIVS.

OSius Cordubæ Hispaniarú episcop⁹ (nec enim altius initiú eius reperitur) inter pręcipuos fuit cõfessores post persecutioné sub Diocletiano & Maximino: ex qua & stigmata & notas acceptas, postea per omné uitá, ut Nicephor⁹ ait, circũtulit: ideoq; & in magna autoritate fuit & admiratiõe apud Cõstātinum,

num, à quo cum literis in Aegyptum & Orientem ad componenda dissidia, quæ de dogmate Arius Alexandriæ mouerat, & conciliandam diuersitatem quæ in Paschatis celebrandi ratione Orientalibus fuit, missus est. Sozomenus libro primo, capite decimo & decimosexto: Socrates lib.1.cap.7: & lib.3.capite 7. qui partem epistolæ, quam per Osium ad Alexandrum Alexandriæ episcopum Cōstātinus misit, recitat: ea uerò etiam tota extat apud Eusebium lib. 2 de uita Constantini. Atq; hoc Osij factum ab historicis primum ponitur: post illud uerò salutaria eius in Ecclesiam & uera dogmata, studia & actiones in pluribus Synodis, sicut ordine indicabimus. In Synodo enim Nicæna præclara eius pro fidei ueritate, aduersus Arianos extitêre certamina. Cum autem post eam Synodum in discrimen uenisset, & insidias Arianorum magnus Athanasius, Osius ei perpetuus adfuit iustæ causæ & innocentiæ suæ uindicator, ut dicendum nobis postea erit. Extat inter actiones Athanasij epistola Mareoticorum, quę indicat, in Synodo quadam Alexandrina, in qua Ischyras depositus sit, fuisse Osium & Athanasij causam fideliter egisse. Athanasius apologia 2. In Synodo deinde Sardicensi, in qua principem eum fuisse actorem Socrates & Theodoretus scripserunt, senex admodum, pro Athanasio uehementer pugnauit, ac liberauit. Rectè uerò de doctrina sentiētibus subscripsit: ut ostendit epistola eius Synodi apud Athanasium apologia secunda: & Theodoretus lib. 2, cap. 8. Quin nec Imperatoris minas, qui tum Constantius fuit, Arianæ factionis patronus, ueritus est: nec blandis ipsius artificijs, quibus ut contra Athanasium subscriberet, persuadere ei conabatur, motus quicquam est, cum ad sese eum Constantius querelis Arianorū (qui quandiu saluus esset Osius, promouere causam & hæresim suam minimè se posse dixerat) uictus euocasset. Sed dimissus tum est sine periculo, & ad Ecclesiam suam reuerti iussus, cum ueris atq; euidentibus rationibus Athanasij causam Imperatori probasset. Cum paulo pòst rursus ab Ariana factione incitatus Constantius, ut erat pessimorum eorum hominū indefessum in promouenda malicia sua studium, literas ad Osium misit plenas minarum ac terrorum, insuper & contumeliæ: quibus tantum abest ut de sententia & candore suo in Athanasium depulsus sit, aut periculum ullum extimuerit, ut & in impietatem Imperatoris libertimè inuectus fuerit, literis remissis planè magni & Constantis animi, quas subijcere uisum est. Extant ad hunc modum apud Athanasium in epistola ad solitariam uitam agentes.

¶ Ego confessionis munus expleui, primùm cum persecutio moueretur ab auo tuo Maximiano. Quod si tu quoq; persecutionē moues, etiam nunc ad quiduis potius sustinendū paratus sum, quàm ut effundā innocentem sanguinem, & ueritatem prodam: teq; nequaquam probo talia scribentem, & istiusmodi minas denunciantem. Desinas igitur istiusmodi scribere, neq; sentias cum Ario, neque audias Orientales, neq; Vrsacio & Valenti fidem habeas. quę enim illi dicūt, non ob Athanasium, sed ob suā hæresim dicunt. Mihi crede, qui tibi auus ętate esse possem: fui ipse in Sardicēsi concilio, cum tu tuusq; frater beatus Constans nos omnes eò conuocabat: ipseq; ultro Athanasij inimicos prouocaui, quum ad Ecclesiam, ubi ego cōmorabar, aduenissent, ut si quid contra eum haberēt, ederent: promisiq; eis securitatem, ne'ue quicquam aliud expectarent quàm rectum in omnibus iudicium. Idq; non semel, sed bis feci. Quòd si nollent rem ab uniuersa Synodo disceptari, saltem me iudice uterentur: promisiq; etiam nos, Athanasium, si in noxa reperiretur, omnibus modis eiecturos esse. Quod si innocens deprehēdatur, & uos ostenderit calumniatores, & æquè illum recusaueritis: ego illi persuadebo ut mecum in Hispanias ueniat. Athanasius autem his conditionibus obtemperauit, nihil contrà obloquutus: illi uerò ad omnia æquè diffidētes recesserunt. Athanasius deinde tuis literis accersitus, uenit in castra tua, omnesq; inimicos suos, qui Antiochiæ præstò erant, singulatim accersiri iussit, ut aut redarguerent, aut redarguerentur: et aut se pręsentem commōstrent ea fecisse quę obiecerant, aut ne absentem calumniarentur. Sed ne te quidem hæc ipsis denunciantem sustinuerūt, minimè istiusmodi conditiones admittentes. Cur igitur nunc audis obtrectatores eius? aut cur toleras Valentis & Vrsacij criminationes, pœnitentia & scripto professos, se calumniam fecisse? Confessi enim sunt suam sycophantiam, nō ui adacti, ut ipsi causantur, cū nulli ibi milites incūberent, & tuus frater nesciret. Nihil enim tale sub ipso agebatur, qualia nunc fiunt: sed illi ultro Romam uenerunt, & coram episcopo presbyterisq; ibi præsentibus confessionem suam scripto ediderunt, cum prius pacatas literas & amicas ad Athanasium dedissent. Quod si ijs libet uim causificari, idq; pro malo habent, nec à te probatur: omitte igitur & tu uiolentiam tuam, nec literas scribe, nec Comites mitte, sed relegatos exilijs libera: ne te de ui quærente, maiorem uim illi sub tuo nomine exerceant. Quid enim tale à Constante actum est? Aut quis ibi episcopus relegatus? aut quando iudicijs Ecclesiasticis interfuit? aut quis

quis ipsius Palatinus uim adhibuit, ut contra aliquẽ subscriptio fieret? ut idem Valens cum suis aliquid colligat, habeatq́; quod obijciat? De fine quæso, & memineris te mortalem esse: resotmida diem iudicij, serua te in illam diem putum: ne te misceas Ecclesiastiicis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potius ea à nobis disce. Tibi Deus Imperiõ commisit: nobis, quæ sunt Ecclesiæ, concredidit. & quemadmodum qui tuum Imperiom malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ: ita & tu caue, ne, quæ sunt Ecclesiæ, ad te trahens, magno crimini obnoxios fias. Date (scriptum est) quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei, Deo. Neque igitur fas est nobis in terris imperium tenere, neq; tu thymiamatũ & sacrorum potestarem habes Imperatot. Hæc quidem ob curam tuæ salotis scribo: & de ijs quæ in epistolis scribis, hanc meam sententiam accipe. Ego neq; Arianis assideo, neq; suffragor, sed eorõ hæresim anathemare damno: neq; Athanasij accosationibus subscribo, quem nos & Romana ecclesia & uniuersa Synodus innocentem pronunciauit. Nam & ro quoq;, quum rem cognitã perspectamq́; baberes, Athanasiũ accersiuisti: fecisti ei copiam, ut cum honore in parriam & Ecclesiam reuerteretur. Quæ igitur causa est huius raotæ murationis, quum ijdem inimici eius sint, qui autea fuerunt? Et quæ nunc susurrãt, nihil eotom, quum ille ptęsens esset, biscere audebãr: sed ea, auteqoã accerseres Athanasiũ, obmurmurabant. quo tempore à me conuenti, quemadmodũ superius dixi, ut ederent criminum documenra, nihil in medium adducere potuerunt. Nam si quicquam potuissent, non ita turpiter aufugissent. Quis te igitur induxir, ut post tantum temporis, tuarum literarum & sermonum obliuisceteris? In hibe te quæso, neque aures prębeas malis hominibus, neque ob mutuas inuicem cum illis gratificationes temeripsum reum facias. Quę enim ijs indulseris, de illis in iudicio solus cogẽris causam reddere. Isti suum inimicum per te saraguot iniuria afficere: teq́; uolunt ministrum suæ malitiæ esse, ut per te detestabilem hæresim in Ecclesia seminent. Non est prudentis, in gratiam alienæ libidinis, seipsum in certum periculum conijcere. Define quæso, & ausculta mihi, Constanti. Hoc enim decet & me scribere, & te non uilipendere.

Hæ igitur actiones, qoa foerit Hosios laudabili pietate, religione, fide, cõstautia, in Ecclesiam studio, satis arguũt: de qoibus uirtutibus quid Arhanasius, qui & patrem eum episcoporũ, orthodoxon ac uerè ὅσιον uocat, coius uita extra omnem fuerit reprehensionem & culpam, iodicauerit, subijcimus. Sic enim ille in Apologia de fuga sua, Osij laudes uno quasi cõprehensas fasciculo extulit. De magno, inquit, & grauissimæ ætatis uiro, eodemq́; confessore Osio, qui uerè Osius est, id est sanctus, superfluũ arbitror mentionem facere. Nou enim quicquã latẽre potest in uiro illo tãtæ claritudinis. In qua enim Synodo ille nõ dux & anresignan' fuit? Quem non ille rectã tuendo in sententiam suam pertraxit? Quæ Ecclesia illius præsidentiæ non pulcherrima monumenta retinet? Quis illum mœstus adijt, ut nõ lætus abierit? Quia indigus ab eo postulauit, quin postulatũ obtinuerit? Recitat ex Arhanasio eadẽ de Osio Theodoretus libro secundo, capite 15. Fuit alioqui etiam Paulino & Eustathio episcopis Antiochenis familiaris Osius. ob quod à Synodo otientalium, à Sardicẽsi distracta & separata, etiam depositus est cum Iulio Romano episcopo: quemadmodũ Sozomenus indicat libro rertio, cap. undecimo.

Diximus, propter quas uittutes commendatione atq; admiratione omniũ, ut & fuit, dignus Osius fuerit. None quis casus in tanto tam illustria ornamenta uiro uiciauerit, adijcimus & ipsum. Humani enim aliquid passus in syuodo Syrmiensi est, cui necessitate coactus inuitus interfuit, quòd plagas & tormenta corpori suo senio confecto illata, perferre non ualuit: expositionibus Arianorum consensit, & subscripsit delirio, cum senex esset maior centenario, ut Sulpirius ostendit libro secundo, adductus, ac per æratem impotentia cruciatus perfetendi uictus. Quem uerò lapsom excusare in eo non dubitauit Athanasius: Tametsi, inquiens, Osius minis Constantij conterritus non ui debatur Eusebianis contradicere, uis tamen illa & tyrannica Constanrij potestas, multæq́; contumeliæ & interminationes satis ostendunt, minimè eum in nostri condemnationem consensisse, sed seni j imbecillitate imparẽ uerberibus ad tempus cessisse, atque ægrè cum Vrsacio & Valeote cõmunicasse. Fortassis & exilij tædiũ, quod pet annum, quemadmodũ Athanasius indicat, sustinuerat, animum eius fregit. Ab exilio eoim, in quod Arianorum opera coniectus fuerat, studio eorundẽ Syrmium reuocatus ab Imperatote fuetat, cum dogmatis sui testẽ habere, uel ui uel persuasione coactum, eximium & celeberrimũ uirum Ariani satagerent. Tametsi Athanasius ad solitariã uitam agẽtes, Firmij eum, tanq̃ in exilij loco, per annũ ab Imperatore retentũ scripserit. Ad lapsum Osij quod attinet, autor idem Athanasi' est, eum moriturũ, pro testimonio quasi suo uim Arianorum proreftatũ esse, hæresim ipsam condenasse: ac publicè omnes monuisse, ne aut probarent unquam, aut reciperent, Athanasius epistola ad solitariam uitam agentes.

Cùm qua indicatione certè nō conueniunt, quæ Isidorus Hispalensis de crudeli & tragico Osij exitu scripsit: subitò eum scilicet, posteaquàm in Gregorij Eliberitani episcopi exilium, qui solus tum fuerit integræ fidei assettor, sententiā ferre uoluisset, ore ac ceruica distortis, concidisse atq; expirasse.

GREGORIVS BAETICVS.

Platinę in Syricij uita Gregorius Bæticus Iliberidis est episcopus, qui multa in cōmendationem fidei Christianæ scripserit.

IDACIVS, ITHACIVS.

Meminit in narratione de hæreseos Priscilliani in Hispanijs & Gallijs successu, progressu atq; euentu, Sulpitius Seuerus Ecclesiasticæ historiæ libro secundo, Idacij cuiusdam emeritę ętatis, ut ipse ait, sacerdotis, & Ithacij episcopi Sossubensis, quorū uterq; Priscilliani sociorumq́ue suorum accusator, & hæreseos oppugnator atq; insectator, sed prudens parum & cautus fuerit, ut qui facē potius incendio nascenti subdiderint, & hæreticos exasperauerint magis quàm repressferint. De Ithacio hæc indicat: Ithacium nihil pensi, nihil sancti habuisse definio: fuit enim audax, loquax, impudens, sumptuosus, uentri & gulæ plurimum impertiens. Hic stulticiæ eò processerat, ut omnes etiam sanctos uiros, quibus aut studium inerat lectionis, aut propositum erat certare ieiunijs, tanquam Priscilliani socios aut discipulos in crimen arcesseret. Ausus est etiam miser, ea tempestate Martino episcopo, uito planè Apostolis conferendo, palàm obiectare hæresis infamiam, &c. Idaciū Tritemius Lemicæ Hispaniarū orbis episcopū fuisse scripsit, uirū in diuinis scripturis eruditū atq; eloquentem: qui propter cędē Priscilliani, quam cum Vrsacio (fortè Ithacio) Treuiris accusauerat, in exilium expulsus, in eo mortuus sit. Claruerit autē sub Theodosio anno quadringentesimo: ac scripserit librū aduersus Priscillianum, librum item Chronicorum. Extat hodie Idacij Hispani contra Varimodum Arianum liber, declarationem complectens eruditam articuli de Trinitate & singulis personis.

PATIANVS.

Episcopus est Patianus Barchionensis (fortè Barcinonensis) Hispaniæ, sanctitate atq; eloquentia celebris: Bergomensis, Supplementi libro nono.

RIPARIVS, DESIDERIVS.

Vocat sanctos presbyteros Ripariū & Desiderium in finibus alicubi, ut uidetur, Hispaniæ, Hieronymus in epistola aduersus Vigilantium.

SEVERVS AQVILIVS.

Hispanus fuit Seuerus Aquilius, cognatus Seueri illius ad quem Lactantij extant duo Epistolarum libri. composuit uolumen, quod Catastrophen inscripsit. Platina sub Syricio.

SISYNNIVS.

Diaconus fuit Ecclesiæ alicuius in Hispania Sisynniua, Hieronymo familiaris, ex crebris ad eum legationibus: quamobrem & fratrem suum ubique nominat: ut in scripto aduersus Vigilantium, & in epistolis ad Augustinum, Minerium & Alexandrum.

TIBERIANVS.

Tiberianus Bæticus scripsit pro suspicione, qua cum Priscilliano accusabatur hæreseos, Apologeticum, tumenti cōposito q; sermone. Postea, post suorum cædē, tædio ul ctus exilij, mutauit propositum: filiam deuotam Christo uirginem, matrimonio copulauit. Hieronymus in Catalogo.

ADYGINVS.

Episcopus est Cordubensis Adyginus, Sulpitio Seuero lib. 2.

ABIGAVS.

Presbyter quispiā Hispanus fuit Abigaus, ad quem extat Hieronymi epistola consolatoria, ut cæcitatem in animi acumine patienter ferat: tom. 1.

CARTARIVS.

Meminit Cartarij episcopi Hispaniæ, quē ueterem uocat & ætate & sacerdotio, Hieronymus in epistola ad Oceanum: utrū à baptismo matrimonium repetens, possit fieri sacerdos.

GREGORIVS HISPANVS.

Meminit in Chronicis Hieronymus, sub anno Christi trecentesimo septuagesimoquarto, Gregorij Hispaniarum episcopi, quem in orthodoxa fide semper perstitisse ait: quemadmodum & Luciferum Caralitanum, & Philarem, Libyę episcopos. Videtur esse idem, quem Gregorium Bæticū uocat, & episcopum fuisse indicat Iliberidis, ad extremam usq; senectutem: diuerso q; mediocri sermone scripsisse tractatos, interq; eos librum elegantem de fide, quem extitisse suo tempore dicit in Catalogo.

VALERIANVS.

Vincentio in Speculo libro duodecimo, capite centesimo uigesimoquarto, Valeria nos episcopus est Cæsaraugustæ Hispaniæ, quem ob confessionem in exilium expulit Dacianus præfectus. & Vincentius archidiaconus, martyr fortis & gloriosus, cuius martyrium prolixo carmine scripsit Prudentius in περὶ στεφάνων.

SABINVS.

Episcopus est Hispalēsis Hispaniæ Sabinus, Vincentio in Speculo lib. 13 cap. 34. Alios est eiusdē nominis episcop⁹ ciuitatis Asinę, uir eloquētissim⁹, martyr cū diaconis duob⁹, Exuperan-

Exuperantio & Marcello: eidem lib. 12, cap. quinquagesimoquinto & 56.

ITALICI DOCTORES.

FORTVNATIANVS.

Afer fuit natione Fortunatianus, episcopus Aquileiæ sub Constantino. Scripsit Commentarios in Euangelia, breui & rustico sermone. Reprehensione dignum ac detestabile hoc unum egit, quòd Liberium episcopum abeuntem in exilium pro fide, primus solicitauit ac fregit, & ad subscriptioné hæreseos impulit. Hieronymus in Catalogo.

VITVS, VINCENTIVS.

Romani fuerunt presbyteri Vitus & Vincentius, quos in synodum Nicænam Iulius episcopus, cù senio lapsus interesse non posset, suo nomine misit. Socrates libro primo, capite decimoseptimo. Epistola suppositicia Athanasij ad Marcum Romanum, in tom. quarto operum Athanasij, pro Vito Victorem habet, & Apocrisiarium apostolicæ sedis utrúq; uocat. Mendax uerò etiam narratio ea, in ea parte est, quòd à Syluestro missos hos presbyteros ad synodum Nicænam nugatur.

IVLIANVS.

Gennadio Iulianus episcopus est Capuanus, qué acri fuisse ingenio, & græcè & latinè doctú, & theologum indicat. Sed qui postea ad hæresin Pelagij inclinauit, scripseritq; aduersus Augustinú Pelagij cófutatoré, libros quatuordecim: Librú ité aliú altercationis amborum, partes suas defendentiú: adiunxeritq; sibi ac hæresi suæ, liberalitate & beneficentia aliquando in magna fame multos nobiles, maximè uerò religiosos. Mortuus est sub Valentiniano.

DIONYSIVS.

Ruffinus lib. primo, cap. uigesimo: Socrates libro 2, cap. trigesimosexto, & trigesimo septimo: Sozom. lib. quarto, capite 9, de Dionysio episcopo Albæ, Italiæ metropolis, referút, quòd eum alij multi per fraudé Orientaliú decepti, contra Athanasium pronunciassent, ipse cum secum sentientibus, Eusebio Vercellensi, Paulino Treuerensi, Rhodano, Lucifero & Hilario, contra eum subscribere noluerit, animaduertens scilicet, nó de Athanasij solú ab aduersaria parte agi cödem natione, sed de sobuersione potius Nicænæ fidei. Quamobré & à Constantio in exiliú omnes isti propulsi fuerint. Quod ité Athanasius aliquoties, ut in apologia ad Constantiú, in apologia de fuga sua, & in epistola ad solitariam uitam agentes, retulit: adscitum nimirum hunc, cum illis quos diximus, Dionysium Mediolanésem, quem uirú uocat religiosum, subscribere contra Athanasium, & communioni Arianorum consentire noluisse, sed liberrimè omnia de fide & innocétia Athanasij prolocutum. Imperatoré etiá ipsum reprehendisse, ob quod in eius locum Constantius Auxentium miserit.

EVSEBIVS VERCELLENSIS.

Celebris atq; illustris fidei ac doctrinæ sinceritate maximè, hac ætate Eusebius fuit, Vercellarum (quæ Taurinú hodie sunt, Liguriæ in Italia, quemadmodú Socrates refert lib. 3, cap. 5) episcopus: unde Vercellésis plerunq; ab aliquibus Italus appellatur. Quanquam in ea ipsa appellatione non inter omnes conuenit. nam Athanasio hic Eusebius episcopus est Marcellésis: at sunt Ptolemæo quidem in Liguria Marcellę. Epiphanius libri primi tomo secundò, hæresi trigesima, Fregellensem nominat. Sozomenus uerò lib. quinto, capite duodecimo, Vercellensem ex Libya ea quæ in Italia sit: cú Ptolemęo sentiens, qui Vercellas Libycis accenset Italię populis, qui sub Insubribus sunt. Natione Sardus fuit, secundum Hieronymi Catalogú: lector primùm in ecclesia Romana, deinde episcopus Vercellarú, ubi Ecclesiam simul & monasterium eum gubernasse Ambrosius indicat epistola octogesimasecúda ad ecclesiá Vercellensem. Scriptores huius seculi, Socrates, Theodoret. & Sozomenus, sub Constantio primá eius faciunt mentionem, euius autoritate in synodo Mediolanensi in exilium actus est, cum Paulino, Dionysio, Rhodano, Lucifero & Hilario, ideo quòd contra Athanasinm subscribere noluisset: & non Athanasij damnationem, sed fidei totius euersionem à synodo ea spectari pronunciasset. Ruffinus lib. 1, cap. uigesimo: Socrates lib. 2, cap. trigesimosexto: Theodoretus lib. 2, cap. decimoquinto: Sozomenus libro 5, capite duodecimo: Athanasius apologia ad Cóstantiú, & in apologia de fuga sua, item in epistola ad uitam solitariá agentes: ubi magno eum cum socijs, quos diximus, Dionysio, Paulino & reliquis, animo exilij senténtiam pertulisse, minas Imperatoris insanientis paruifecisse, atq; ipsum liberrimè reprehédisse refert: Cogitaret scilicet, regnú quod administraret, nó esse ipsi*, sed Dei: metueret igitur, ne qui dedisset, derepentè rursus adimeret: uideret etiam, ne Romanum Imperium Ecclesiasticis Constitutionibus immisceret, ne ue hæresim Arianam in Ecclesiam introduceret. Hilarius, qui synagogam malignantium synodum eam uocat in apologia ad Constantiú, narrat, Eusebio ad synodum accersito, intra decem dies, quibus de exigendo eo consilia sua consumpserint, non licuisse conuentui interesse: postea aduocatum, iussum esse ut in Athanasium subscriberet. ad quod responderit, Oportere de fide constare prius: quòd compertum haberet, nónullos qui adessent, labe hęretica

infectos esse. atq; ita simul Nicænam fidem in mediũ posuisse: spopondisseq;, se omnia quæ postulassent tum facturum, si pro fidei professione prius subscripsissent. sed præter exilij sententiam nihil obtinuisse.

Socrates & Sozomenus in superiorē Thebæorum regionem relegatum eum scripserũt. Sed Epiphanius Scythopolim exilij Eusebij locũ nominat, ubi eum ad Iosephũ ex Iudæo Christianum conuersum diuertisse ait: seq; eòdem cum fratribus profectum, cũ eo multa collocutum. Testatur & Hieronymus, in Scythopolim eum primùm, deinde in Cappadociam à Constantio fuisse relegatum: anno Christi, quemadmodum in Chronico annotauit, trecẽtesimo sexagesimo, Imperij uerò Constantij uigesimo.

In exilio eo quid cum socijs egerit Athanasius, his uerbis indicat solitariam uitam agentibus: Excusso, inquit, sancti puluere, & oculis in Deum teiectis, nec Cæsaris minas uerebantur, neque ob strictos enses ueritatem prodiderunt, & exilium ueluti ministerij sui officium acceptarunt, pergentes de loco in locum, & de ciuitate in ciuitatem: & nihilominus, quanquã in uinculis essent, euangelizabant, piam quidem fidem prędicantes, Arianam autem hæresim anathemate damnantes, &c.

Exilium porrò illud sustinuisse eũ sexennium, Hieronymus ostendit: qui reuocatũ eum cum cæteris anno altero Imperij Iuliani scripsit, Christi uerò trecentesimo sexagesimosexto. Reuocatus per Orientem iter fecit, infirmos suscipiens, docens ac confirmans. Inde uerò digressus, Illyricum accessit. deinde & Italiam, eadem agens ingressus est. Socrates lib. secundo, capite tertio: & libro tertio, capite nono: Athanasius ad solitariam uitam agentes. Hinc eum Illyricum, Italiam, Galliasq; ab hæreticis repurgasse, cũ Hilario Ruffinus tradidit libro primo, capite trigesimoprimo.

Theodoretus libro tertio, capite quarto: & Socratres libro tertio, capite sexto, Alexandriam eum restaurandæ doctrinæ & fidei proposito abijsse, & synodum cum Athanasio pro confirmandis Ecclesiasticis dogmaris congregasse. Inde uerò Antiochiam, ubi Luciferum antea reliquerat, redijsse: postremò in Italiã regressum, offensum ordinatione Paulini, ex qua plebis dissidiũ ortũ fuerat, quemadmodum suo loco retulimus.

Pręter Dionysium igitur, Paulinum, Rhodanum, Luciferum & Hilarium, quos exilij peregrinationis ac certaminum pro recta fide socios habuit, familiariter etiam Athanasio usus est: quemadmodum ex tomo duodecimo ad Antiochenses Athanasij uidere est, Epiphanio item, & Iosepho illo qui in exiliũ abeunti ei hospitium præbuit, ut ex Epiphanio paulo antè ostendimus.

Hieronymus aduersus Vigilantium, & in epistola quadam ad Augustinũ, uertisse eũ in latinum cõmentarios Origenis in omnes Psalmos, scripsit: sed ita, ut hæreticis Origenis reiectis optima quæq; transtulerit. Idem rursus in Catalogo, edidisse eum ait in Psalmos cõmentarios Eusebij Cæsariensis, quoa è græco in latinum conuerterit.

Mortuus est, sicut idem indicat, Valentiniano & Valente regnantibus, anno Christi trecentesimo septuagesimoquarto, Imperij Valentis anno septimo. Sunt qui martyrio eum ab Arianis affectum, priusquã obierit, scribunt: ut Regino Pruminensis Annalium libro primo, Volatetanus libro decimoquinto Anthropolog. Nauclerus, &c. Illi enim extractum ex ædibus ab Ariana quadam furiosa factione, ac lapidibus obrutum fuisse, narrant: tandem uerò domi cubiculo inclusum, post mensem septimum decessisse. Extant Eusebij huius laudationes duę inter homilias Maximi Taurinensis.

ELPIDIVS, PHILOXENVS.

Alius fuit Elpidius presbyter Iulij episcopi Romani, quẽ cũ Philoxeno presbytero ad Eusebianos Iuli⁹ misit, cõuocaturos ad synodũ Romã: Athanasius apologia secũda.

PANCRATIVS.

Hieronymo in Chronico Pancratius Romanus presbyter est, damnatus exilio à Cõstantio, quo tempore Eusebius, Lucifer, Dionysius & Hilarius ab eodem damnati sunt, anno Christi trecẽtesimo sexagesimo.

ZENON.

Veronensis est episcopus Zenon, miraculis & diuinis uirtutib. clar⁹: de quo in dialogis suis multa cõmemorat Gregori⁹. Mortu⁹ est sub Cõstãtino, ut Bergomẽsis scribit.

CHROMATIVS.

Chromati⁹ quis fuerit, ex Hieronymo ferè solo cognosci potest: q in epistola quadã ad eundẽ, nõ obscurè indicat, eũ cũ fratre Eusebio, Iouiniano amico, matre & sororib. uirginib. unà habitasse, seu Romæ, seu quocunq; alio in loco Italiæ. Deinde in alia epistola ad Ruffinũ indicat, eum fuisse episcopũ Aquileiæ. sic enim inquit: Frater meus Paulianus necdũ de patria reuersus est, & puto q eũ Aquileiæ apud sanctũ papã Chromatiũ uideris. Quod ei nomiuia frequenter tribuit: nonnunquã & episcopum Aquileiensem disertè uocat. Floruisse eũ anno Domini trecentesimo trigesimoquinto, sunt q affirmẽt.

Extat Chromatij concio de octo beatitudinibus: Tractatus itẽ aliquot in caput quintum Matthæi, ac partem sexti: ex quibus, quid de aliquibus doctrinæ partibus senserit, utcunq; animaduerti potest.

De

De Deo enim & Trinitate rectè sensit: unũ scilicet esse Deũ, & tres distinctas personas. De Christo, quòd sit filius unigenit⁹ patris, & uerus homo. Et in explicatione dicti, Vos estis sal terræ: Aquas (inquit) gentes significare, euidenter Apocalypsis retulit, dicendo: Aquę quas uidisti, populi & gentes & turbę & nationes sunt. quæ aliter sanari uel remediũ salutare accipere non poterant, nisi sal in uas fictile mitteretur: id est, Dei sapientia humanũ corpus acciperet. Et ad exitũ mortis humanæ salutis nostræ causa peruenit.

De Spiritu sancto, quòd sit tertia personã diuinitatis, & quòd per gratiam suam illuminet Ecclesiam.

De Creatione, q̃ omnia sint à Deo cōdita.

De Angelis, quòd sint boni & mali: quòd Diabolus sit autor, suasor & impulsor ad peccandum.

De lege, quòd tradita fuerit populo Iudaico, & quòd impleta sit per Christum: quòd uerò impletio eius nobis sit impossibilis.

De Euangelio, quòd in eo gratia proponatur. Atq; huc pertinet quod ait, Christũ per Oliueti significationem diuinum misericordiæ suæ munus ostendere. Et, Cœlestis sapientiæ uerbum, quod per Apostolos prædicatum est, necessarium est cunctis ad salutẽ. omnes enim, secundũ Apostolum, egent gratia Dei. Rursus ibidem: Cœlestis gratia exteriora hominis atq; interiora perpeuetrat: & totum hominem integrũ, incorruptumq; à peccato conseruat.

De legis atq; Euangelij discrimine: quòd in Lege seueritas sit, in Euangelio gratia: Quòd in lege incredulis terror incutiatur, in Euangelio uerò credentibus benedictionum manus infundatur.

De iustificatione dicit, iusticiam fidei, iusticiam Dei & Christi esse.

De bonis operibus rectè sentit, bona scilicet opera fieri debere prælucente fide: item nostra bona opera non esse perfecta.

De pœnitentia rectè sensit, quòd cōtritio debeat antecedere fidem.

De Baptismo: Baptizatos renasci, ac hærẽdes fieri regni cœlorum. Et in explicatione dicti, Vos estis sal terræ: Apostoli atq; omnes credentes, ait, per aquam baptismi, per fidem Christi, & per inspirationem sancti spiritus Deo renati, ex terrena in cœlestem natiuitatem transierunt.

De clauibus sentit, hæreticos & turpiter uiuentes esse excommunicandos, & pro excommunicatis habendos.

De oratione sentit, eam fieri debere fide. Sentit item, Deum per ministeriũ uocale efficacem esse. Ecclesiã ait super fidem Christi constitutam esse, & per Euangelicam doctrinam aperta prædicatione conspici.

Crucẽ & persecutionẽ sentit inferri Christianis propter fidem.

De coniugio sentit, institutum scilicet esse à Deo, & indissolubili lege seruandum, & adulteram dimitti posse.

¶ Interdum tamen de quibusdam doctrinæ partibus incōmodè & periculosè loquitur: ut quòd operibus mereri homines iusticiam affirmat: quòd nimium extollit & urget uolũtariam paupertatem, quasi per eam diuitias cœlestis regni consequamur. ubi & pauperes spiritu eos interpretatur, qui ultrò bonis seculi renunciant, & substantias suas erogant. Quomodo & in tractatu in capuc quintum Matthęi ait: Fidem deuotę paupertatis efficere beatos. Item, quòd gradus beatitudinũ, quos Euangelicos uocat, ipse comparat scalæ Iacob: per quam qui ascẽdat, portam inueniat cœli, &c.

Opinio est item, quòd citãs dictum, Recti inhabitabunt terram, & sancti habitabũt in ea: intelligit terram, corpus sanctorum transfiguratum.

In expositione dicti, Esto consentiens aduersario tuo citò, &c. ait se accedere eorũ opinioni, qui per aduersarium, spiritum sanctũ intelligendum esse docuerint.

Consuetudinem Chromatium cum Hieronymo familiarissimam habuisse, inde apparet, quòd in prœmio Paralipomenõ Hieronymus affirmat, se eius impulsu Hebræa Biblia in Latinum sermonẽ transtulisse: ex quib. aliquot libros ei nuncupauit, ut libros Salomonis, commentaria in Ionam, Amos, Abacuc, Tobiam, &c. Hinc & magna reuerentia multis in locis appellat eum beatum, sanctum & uenerabilem Papam: ut in epistolis ad Niciam & Ruffinum. In apologia uerò aduersus Ruffinum, atq; alibi item, nominat eum episcoporum sanctissimum & doctissimum. Ad decrepitam autem processisse ætatem Chromatiũ, hæc ipsa cum Hieronymo familiaritas probat.

CONCORDIVS, CALIXTVS.

Platina in Damasi historia, Cōcordium & Calixtũ diaconos fuisse ait in ecclesia Romana: quos in synodo Damasus loco suo atque officio remouerit, ideo quòd falsò ab ipsis adulterij accusatus fuisset.

VRSINVS.

Diaconus fuit ecclesiæ Romanæ Vrsinus (Sozomenus Vrsaciũ uocat, Vrsicinũ etiam alij) qui Damasum episcopum constitutum, sibiq; quòd & ipse electionis suffragia habuisset, prælatum impatientissimè ferens, in tantũ furoris erupit, ut imperitis & obscuris quibusdã persuasis episcopis, collecta turbulentorũ ac seditiosorũ hominũ manu, in loco quodã occulto basilicæ quæ Sicininũ (Socrates Sicona) dicebatur, episcopũ

se ordinari extorqueret, legib. ordine & traditione peruersis. Ex qua re seditio tanta populi alterutrum episcopũ expetentis, & conflictus nati sunt, ut plurimis interfectis, humano sanguine repleta sint oratoria: adeò ut Maximos præfectus (Maximinũ habet Ruffinus & Socrates) sæuus homo, flagrans alio qui odio & inuidia Damasi, Vrsini tamē conatus plurimis supplicio affectis reprimere coactus fuerit. Ruffinus libro secundo, capite decimo: Socrates libro quarto, capite uigesimonono: Sozom. lib. 6, cap. 23: Hieronymus in Chronico, sub anno Christi trecentesimo sexagesimonono. Platina in narratione de Damaso, Vrsinum in Neapolitanam ecclesiam tandem reductum, prodidit.

ALEXIVS.

FAscieulo temporum, Alexius uir sanctus Romæ est, & patientia mira clarus, sub Valente.

BASILIVS, BRITTON.

EPistola synodi Cõstantinopolitanæ, eius quæ Nectarium constituit episcopũ, meminit Basilij & Brittonis, quorundam inter collegas Damasi & episcopos Romanos: apud Theodoretum lib. 5, cap. 9.

EVSEBIVS.

EVsebius episcopus Cremonensis, Hieronymo, in epistola ad Pammachiũ: à quo se rogatum indicat Hieronymus, ut epistolam Epiphanij ad Ioannem Hierosolymitanum scriptam, latinam faceret. Idē & Commentarios in Hieremiam, & in Lamentationes eiusdem, Eusebio cuidam Cremonensi, forsan eidem, nuncupat.

LEONTIVS.

LEontius Ecclesiæ Nouatianorum Romæ episcopus fuit, magnæ apud Theodosiũ Imperatorē autoritatis: adeò ut intercedenti ei pro Symmacho, qui librum Imperatorium ad Maximum tyrannum scriptum recitauerat: eoq; læsæ maiestatis reus factus fuerat, Symmachum saluum donarit. Socrates lib. quinto, cap. decimoquarto.

NICAS.

NIcias hypodiaconus fuit Aquileiæ, Hieronymo familiaris, & peregrinationũ eius comes. Erasmus in argumento epistolæ Hieronymi ad Niciam, tom. 1.

PETRONIVS.

FVit episcopus Bononiensis, religione & studijs monachorum à puero imbutus. Patrem habuit eiusdem nominis prætorio præfectum, hominem eruditissimum & eloquentissimum. Scripsisse putatur Petronius episcopus uitas monachorum Ægypti. Moritur, Theodosio iuniore & Valentiniano regnantibus. Genoadius in Catalogo: anno Christi trecētesimo octogesimosexto, secundum Prosperi Chronicon.

PAMMACHIVS.

IN Pammachio extollendo multus passim est Hieronymus. Romanus fuit, ex patriciorũ nobilissimo genere, Hieronymi quondam discipulus. uxorem duxerat Paulinam, Paulæ, clarissimæ Romanæ fœminæ filiam: qua de functa, facultatibus in pauperes distributis, monachum professus est, sicut epistola ad Pammachium super obitum Paulinæ uxoris Hieronymus prolixè indicat. Idem etiam alibi passim (permulta enim ad Pammachium scripsit) uirtutes eius celebrat, ac eruditionem summam, eloquentiam, ardens diuinarum scripturarum studium, pietatem, (Christianissimum enim eum uocat omnium nobilium, & Christianorum nobilissimum) uitæ sanctitatem, beneficentiã in pauperes: quam in eo uirtutem maximis effert laudibus, in epistola de obitu Paulinæ. Eius hortatu Hieronymus in prophetas cōmentatus est, eiq; plurima monumētorum suorum nuncupauit.

SIMPLICIANVS.

FAmiliarissimus Ambrosio Mediolanensi Simplicianus fuit, ipsius testimonio, in epistola secunda ad eum scripta: uir clarus fide, & intelligentia spirituali, assiduus in studio sacrarum literarum, ingeniosus, acutus in demonstrandis philosophorum erratis, et quòd propter rerum diuinarum cognitionē totum orbē peragrarit. Senex cum esset, Ambrosio in episcopatu successor electus est, approbatione Ambrosij morientis: qui inter Casti, Polemij, Venerij & Felicia de successore Ambrosij deliberationem, de Simpliciano ter exclamauit, Senex, sed bonus. Paulinus in uita Ambrosij.

SABINVS.

APparet ex epistola quadragesimaquinta Ambrosij, uirũ fuisse eruditũ, & præcipua autoritate alicubi in Italia aut Gallia, Sabinũ: cuius censuræ scripta sua se subijcere Ambrosius indicat, ibidem.

SYRVS.

PResbyter Romanus fuit Syrus, sub Syricio, Ambrosio familiaris, ad quem Roma consueuit excurrere. Ambrosius in epistola ad Syricium.

VINCENTIVS.

FVit hic Vincentius natione Persa, qui sub Cõstantij imperio, eum persecutio Christianos in Persia apprehendisset, fuga elapsus ad Romanos uenerat: apud quos in clerum assumptus, presbyter etiam factus est: curator postea & custos reliquiarum Ioannis baptistæ, quas Imperator Theodosius ante urbem Cōstātinopolitanam ex Chalcedone translatas collocauerat: Sozomenus libro septimo, capite uigesimoprimo.

VINCEN-

VINCENTIVS *alius.*

VIncentij alius meminit epistola Damasi & Valeriani ad episcopos Illyricos, eiúsque multis annis præsulatus integritatem conseruasse testatur: apud Theodoretum lib. secundo, cap. uigesimosecundo. Sozomenus lib. sexto, cap. uigesimotertio.

ANEMIVS.

EST in numero episcoporũ in synodo Romana congregatorum, ad quos scribit synodus Constantinopolitana sub Theodosio, Anemius: Theodorito libro quinto, capite nono.

RVFFINVS.

RVffinus presbyter Aquileiensis quandò ac quandiu fuerit, nusquam ferè à quoquam explicatur. Baptizatum se Aquileiæ fuisse, ipse indicat in Apologia pro fide sua ad Anastasium episcopum Romanũ. Monachum eum dixit Trithemius, inde fortassis, quòd cum Melania Romana illustri fœmina peregrinatus est, & cũ ea Hierosolymis fuit annis trigintaseptẽ: quemadmodũ ex Heraclide Naucler' indicat, cum quidẽ prius monasteria Ægypti perlustrasset, quod ex epistolis nonullis Hieronymi ad Ruffinum, & ad Florentium, intelligi potest. Sodalis fuit studiorũ sacrorum Hieronymi, eidemq; familiarissimus, adeò ut fratrem eum suũ Hieronymus, indiuiduæ germanitatis charitate connexum, dixerit in epistola ad Florentiũ. Sed hæc amicitia quoties deposita, & in acerbissimũ odium mutata: quoties & quomodo iterũ reconciliata, male interdum sarta, & in inimicitias maximas conuersa sit, ut perlongam requirat (quæ nec huius quidẽ loci sit) narrationem, ita ex Hieronymi ipsiusq; Ruffini epistolis, inoectiuis & apologijs petenda est. Hæc enim præcipua fuisse uidetur causa dissidij irreconciliabilis, & nunquã sopiti inter eos conflictus, quòd Origeni fauens Ruffinus, ipsi etiã Hieronymo figurata laudatione in præfatione in libros περὶ ἀρχῶν Origenis, suspicionẽ mouit hæresis Origenicæ, cuius Hieronymus impatientissimus fuit. Indicat tale quiddã Hieronymus in epistola quæ proximè antecedit apologiã in Ruffinum, tomo tertio.

Extat de doctrina & fide Ruffini symbolũ, cum prolixa explicatione, inter opera Hieronymi, tomo 2: & in eodẽ symbolũ aliud breue, in proœmio apologiæ Pamphili pro Origene ad hunc modum:

¶ Nos, sicut traditũ nobis est à sanctis patribus, retinemus, quòd sancta Trinitas coæterna sit, & unius naturæ, uniusq; uirtutis & substantiæ: & quòd filius Dei in nouissimo tẽpore homo factus est, & pro peccatis nostris passus est: & in ea ipsa carne, in qua passus est, resurrexit à mortuis, ꝓpter quod & resurrectionis spem humano generi tribuit. Carnis uerò resurrectionem nõ per aliquas præstigias, sicut nõnulli calumniãtur, dicimus: sed hanc ipsam carnem, in qua nũc uiuimus, resurrecturã credimus, nõ aliã pro alia, nec corp' aliud quàm huius carnis dicimus. siue ergo corpus resurrecturũ dicimus, secundum Apostolũ dicimus (hoc enim nomine usus est ille) siue carnẽ dicimus, secundum traditionẽ symboli confitemur. Stulta enim adinuẽtio calumniæ est, corpus humanum aliud putare esse quàm carnem. Siue ergo caro secundum communem fidem, siue corpus secundum Apostolum dicitur quod resurget: ita credendum est, sicut Apostolus definiuit: quia quod resurget in uirtute, resurget & in gloria, et incorruptibile resurget & spirituale corpus: quia corruptio incorruptionẽ non possidebit. Saluis igitur his prærogatiuis futuri corporis uel carnis, resurrectio carnis credenda est integrè & perfectè: ut & natura carnis eadem seruetur, & incorrupti ac spiritualis corporis status & gloria non infringatur.

Est & in eodem tomo librorum Hieronymi, apologia Ruffini pro fide sua ad Anastasium, fidei complectens confessionem, quam eandem testatur sibi ac suæ ecclesiæ Aquileiensis esse cum Hierosolymitana, Alexandrina & Romana ecclesijs. habet autem ad hunc modum.

¶ Si quis est qui uel tentare fidẽ nostram cupit, uel audire uel discere, sciat, quòd de Trinitate ita credim', quòd unius naturæ sit, unius deitatis, unius eiusdemq; uirtutis atque substantiæ: nec inter patrem & filium & spiritum sanctum sit prorsus ulla diuersitas, nisi quòd ille pater est, & hic filius, & ille spiritus sanctus: Trinitas in personis subsistẽtibus, unitas in natura atq; substantia. Filium quoq; Dei in nouissimis dieb. natũ esse confitemur, ex uirgine & spiritu sancto: carnẽ naturæ humanæ atq; animã suscepisse, in qua passus est, & sepult', & resurrexit à mortuis: in eadẽ ipsa carne resurgẽs, quæ deposita fuerat in sepulchro: cum qua carne simul atq; anima post resurrectionẽ ascẽdit in cœlos, unde & uenturus expectatur ad iudiciũ, iudex uiuorum ac mortuorum. Sed & carnis nostræ resurrectionem fatemur integrè & perfectè futuram, huius ipsius carnis nostræ in qua nunc uiuimus, non, ut quidam calumniantur, alteram pro hac resurrecturam dicim': sed hanc ipsam, nullo omnino eius mẽbro amputato, uel aliqua corporis parte defecta: sed cui nihil omnino ex omni natura sua desit, nisi sola corruptio. Hoc enim promittit sanctus Apostolus, quòd seminetur corpus in corruptione, & resurgat in incorruptione: & seminetur in infirmitate, surgat in

uirtute: feminetur in ignominia, furgar in gloria: & feminetur corpus animale, refurgat corpos fpirituale. Hæc nobis de refurrectione tradita funt ab his, à quibus fanctū Baptifma in Aquileienfi ecclefia confecuti fumus: quæ puta ipfa effe, quæ etiam Apoftolica fedes tradere & docere confueuit. Dicimus quoque & iudicium futurum, in quo iudicio unufquifque recipiat propria corporis prour gefsit, fiue bona fiue mala. Quòd si homines recepturi funt pro operibus fuis, quanto magis & diabolus, qui omnibus exiftit caufa peccati? De quo illud fentimus, quod fcriptum eft in Euangelio: Quia & ipfe diabolus, & omnes angeli eius, cum his qui opera eius faciunr (id eft, qui criminantur fratres) cum ipfo pariter æterni ignis hæreditatem parientur. Si quis ergo negat diabolum æternis ignibus mancipandom, partem cum ipfo æterni ignis accipiat, ut fentiat quòd negauit.

Sed, ut diximus, Origeniftarū hærefim ei manifefto bello Hieronymus impurauit: fed nimis languida, ur uiderur, ratione: eo nimirum, quòd Origenis libros in latinum fermonem tranftulerit: cum tamē nec defenforem nec affertorem Origenis, neq; primū fe eius inrerpretē effe liquidò affirmet in apologia pro fide fua ad Anaftafium: neq; arbitrio fuo esm uerfionē fefe inftituiffe, fed ad fratrum preces, indicet. In præfatione uerò in libros Origenis fignificet, fe quæ erronea atq; inter fe contraria & difcrepantia in Origene fuerinr, non protuliffe.

Vincenrius ex Helinando, in Speculo fuo libro decimofeptimo, cap. oonagefimonono retulit, etiam Pelagianç hærefeos Ruffinum ab Hieronymo, præter Origenicam illam, infimulatum.

¶ Ex græcis plutima latinè cōuertit: quędam latinè ipfe fcripfit, de quibus quę hodie extant, hæc funr:

Ecclefiaftica hiftoria Eufebij Pamphili Cęfarienfis, quam adiectis duobus libris auxit, orfus ibi fcilicet ubi Eufebius definit, à Conftantini temporib. ufq; ad obitum Theodofij: ficut ipfe affirmat in procemio. Sed quos libros Socrates lib. fecundo, cap. primo, non adeò laudat: ur in quibus in temporū ratione errarit, earū maximè rerum qoæ ad Athanafiom pertineant.

Gregorij Nazianzeni tractatus de fide, & eiufdem fides Nicæna. Extat utrumq; inter opera Nazianzeni.

Clemenris epifcopi Romani libri Recognitionum.

Iofepbus: de cuius uerfione per Ruffinum hæc cenfuit Gelenios, proximus Iofephi interpres. Huius fcriptoris monumenta cum circumferantur, & pafsim ab omnibus fuo merito terantur, Ruffino (ut titulus pollicerur) interprete, mihi nunquā perfua deri potuit, antiquitates Iudaicas ab eo uiro uerfas: uel quòd nō referant peritum utriufque linguæ hominem, qualis Ruffinus fuit habitus fuo feculo: uel quòd ftylo belli Iudaici fint difsimiles.

Apologia Pamphili martyris pro Origene, habetur in romo 2 operū Hieronymi: quem librū Hieronymus primum afferuit effe ex fex illis Eufebij pro Origene, in hoc fub Pamphili nomine à Ruffino publicatum, ut fub perfona martyris hærefim introduceret. Hieronymus in Apologia aduerfus Ruffinum, & aduerfus Pelagianos.

Fragmentum librorum Origenis περὶ ἀρχῶν, extar in fecundo tomo Hieronymi.

Libri Origenis περὶ ἀρχῶν: quorum interpretationē latinam uehemēter in eo damnar Anaftafius Romanus epifcopus ad Hierofolymiranum epifcopum, quafi interpretatus eos fit cū periculo & euerfione fidei, qood tam frequenter etiam ei Hieronymus obijcit. Extanr libri Origenis περὶ ἀρχῶν, in fine primæ partis operum Origenis.

¶ Ex conuerfis ab eo, hodie non extantibus, funt:

Liber de uita monachorum Bafilij: quem fe interpretarum, ipfe pollicitus eft libro fecundo Hiftoriæ ecclefiafticæ, capite nono. Et fatetor Ianus Cornarius, in præfatione fuper duos tomos pofteriores Diui Bafilij, extare quidem aliqua quæ putenrur ex Bafilio à Ruffino cōuerfa: fed quæ eiufmodi fint, ur non iuxta requifitam in interprere fidem reddita uideātur, fed cùm inde excerpta, cum pro illius iudicio ex multis libris in unū con gefta appareant.

Orationes aliquot Gregorij Nazianzeni, quarum conuerfionis meminic Ruffinus ipfe libro fecundo Ecclefiafticæ hiftoriæ, capite nono. Eum uerò ut audax facinus Hieronymus ei obijcit: & parum fœlic:ter à fe tranflatum, ait in Apologia aduerfus Ruffinum.

Libri Græci Euagrij latinitate donati, quorum Hieronymus meminir aduerfus Pelagianos.

Xyfti Pythagorei liber: cuius editionem acerbè Hieronymus exagitat in apologia, ut quem nomine mutato, fub Sixti martyris & epifcopi Romani titulo diuulgarit Ruffinus. Porrò pro Xyfto & Euagrio, Volaterranus indicauit Sixti & Euangeli fententias: Gennadius uerò, Xyfti & Euagrij fententias.

Pamphili liber aduerfus Mathemaricos, cuius meminit Volaterranus Anthropolog. libro decimonono.

¶ Ex cæteris libris & tractatibus quos fcripfit,

plio, nonnulli adhuc supersunt inter opera Hieronymi. ut,

Proœmium in Apologiam Pamphili pro Origene.

De adulteratione librorum Origenis ad Macarium.

Rursus de adulteratione librorum Origenis, ex ipsius epistola. Extat item apologia etiam in fine prioris partis librorum Origenis.

Prologus in libros περὶ ἀρχῶν Origenis, ad Macarium.

Apologia pro fide sua ad Anastasium, urbis Romæ episcopum.

Inuectiuarum in Hieronymum libri duo. Atque ista omnia habentur in secunda parte tomi secundi operum Hieronymi.

Symbolum cum expositione longa, quod etiam Cypriani libris insertum est. Idq; tam magnificè Gennadius prædicat, ut aliorum expositiones ad illam collatæ nihil esse uideantur.

Explanatio in benedictiones undecim patriarcharum, qui liber hodie extat in Orthodoxographis.

Erasmus etiam præfationem additam homilijs uiginti sex in Iesum Naue, quæ sub Hieronymi titulo extant, putat esse Ruffini.

¶ Desiderantur autem ex Ruffini libris, in Oseam, Amos & Ioab prophetas enarrationes. De benedictionibus patriarcharum liber. De Sacramentis liber. Exhortatoria ad Probam liber, quem inter epistolas horratorias Gennadius præcipuum dixit. Epistolarum ad diuersos libri duo. Hæc Tritemius.

Liber de Monachis: in quo multos numerat, inquit in apologia Hieronymus, qui nunquam fuerunt: & qui fuerunt, Origenistæ fuerunt.

De benedictione Iacob liber, de quo hæc Gennadius: Disseruit, inquit, benedictionem Iacob super patriarchas triplici, id est, historico, morali & mystico sensu. Affirmat ipse quoque in epistola ad Paulinum episcopum Nolanū, præmissa explanationi in benedictiones undecim patriarcharum, se scripsisse de benedictionibus Iudæ.

¶ Stylum Ruffini Hieronymus in apologia obscurum & tardum dixit.

Gennadius, ut & hoc moneamus, scripta Ruffini pro apocryphis habita fuisse indicat: propterea quòd in Hieronymum inuectiuas scripserit. At in distinctione decimaquinta ostendit ur, Ruffini illa reprobari, in quibus de libertate arbitrij ab Hieronymo dissentiat.

DONATVS.

Romæ educat⁹ & literis erudit⁹ Donat⁹, cum Iuliano Imperatore, in persecutione sub eodem Imperatore Arethitium fugit: ubi ab episcopo Satyro, diaconatus & presbyterij dignitatem accepit. Tandem & episcopus eius loci ordinatus, martyrium fecit. Vincentius lib. 13, cap. trigesimosexto.

GREGORIVS.

Presbyter est Spoletanus exercitijs religiosis, ut ieiunijs & orationib. clarus, & martyr in urbe Spoletana sub Maximino. Vincentius libro duodecimo, capite quinquagesimoquarto. Meminit eius in catalogo martyrum sub Diocletiano Hermanus Contractus. Gregorij alterius Hispani meminit Hieronymus in Chronico, sub annum Christi trecentesimum septuagesimumquartum.

EVSTORGIVS.

Episcopus est Italiæ Eustorgius, orthodoxus, Athanasio oratione prima contra Arianos.

FELIX.

Ermia natus patre Felix, Maximi episcopi Nolani lector primùm, deinde exorcista, postremò & presbyter fuit: cui Maximus in persecurione, ut uidetur, sub Diocletiano senectute lassus, & cruciatū metuens, cum sese in loca secreta abdidisset, ecclesiæ Nolanæ gubernationem cōmendauit: in qua tormenta à persecutoribus atrocia multa perpessus, confessor tamen constans perseuerauit: & post mortem Maximi episcopi, cum successor communi totius plebis uoce eligeretur, presbyter quàm episcopus esse maluit. Decessit tandem tranquilla morte sub Quinto episcopo Nolæ. Petrus de Natalib. libro octauo, capite centesimo trigesimooctauo. Extat carmen de Felice, Paulus Nolanus composuit, quod non satis correctum modò habuimus.

VITALIS.

Scribit Hieronymus ad Vitalem quendā, eiq; sanctitatem tribuit, tomo 4. Videtur fuisse presbyter quispiam Romanus.

MACROBIVS.

Presbyterū fuisse Macrobiū, Gennadius ex Optati scriptis se cognouisse indicat, de secta Donatianorum, quorum postea Romæ occultus fuerit episcopus: scripsisse uerò in presbyterio ad confessores & uirgines librum, moralem quidem, sed admodum necessariam doctrinam complectētem, & præcipuè ad studium castitatis aptissimis sententijs exhortantem.

HIERONYMVS.

Parentes sibi fuisse Christianos, Hieronymus ipse testatur in præfatione Cōmentarij in Iob. Natus est autem, quemadmodū ipse ostendit in Catalogo suo, in oppido Stridonis, quod in confinio Dalmatiæ Pannoniæq; situm, à Gotthis quondam euersum est sub Constantini imperio, anno Christi trecente-

trecentesimo trigesimoprimo. Quod oppidum nōnulli, inter quos est Blondus, idem esse putant cum eo quod hac tempestate uulgus Stridgnam appellat, in Histria Italiæ regione sitū, inter Petram pilosam, Portulam & Primontē: quòd ibidem loci hodie adhuc ostendatur Eusebij, patris Hieronymi, monumentum, cum epitaphio laminis inciso. De qua re nos, ut quæ parui sit momenti, non contendimus. Sed Hieronymum Dalmatam & Stridonensem fuisse, ex ipsius testimonio iudicamus. Parentes eius tenuis, ac mediocris saltem certè fuisse fortunę, ipse indicat in epistola ad Nepotianum: ubi se in paupere natum domo, ac rusticano tugurio, uesci coactum fuisse (ait) milio, & cibario pane. Et in epistola ad Pammachium, de obitu Paulæ uxoris, ubi fratrem suum in patriam se ablegasse scribit, ad uendēdas cellulas, à barbaris semirutas relictas. Ipse uerò de patria sua, ut & hoc obiter moneamus, ita scripsit in epistola ad Chromatiū: In mea patria, inquit, rusticitatis uernacula, Deus uenter est, & in diem uiuitur: & sanctior est ille, qui ditior est.

Patri nomen, ut diximus, Eusebius fuit: matris uerò nomē nusquam, quod sciri quidem possit, in scriptis suis expressit, quemadmodum nec sororis suæ: pro qua tamen se miris modis solicitum esse, in epistola ad Chromatium indicat. Fratrem suum Paulinianum uocat, cuius frequenter meminit: comitemq; eum in multis itinerib. habuit, ut postea dicemus.

In pietatis rudimentis à parentibus, & primis literis institutus (sicut ipse testatur in scripto aduersus errores Ioannis Hierosolymitani, ab ipsis scilicet incunabulis catholico lacte nutritum sese) Romam puer missus est, ubi baptismum se accepisse testatur in epistola quadam ad Damasum: & liberalibus disciplinis excultum fuisse, libro secundo commentariorum in Ezechielem: cum optimis suiq; similimis condiscipulis, quos amicos postea perpetuò coluit, Pammachio, Bonoso, & Heliodoro. Ac frequentasse puerū se scholam Grammaticam tum scribit, cùm in persecutionis ardore sub Iuliano, Iuliani subitus nunciatus fuisset interitus. Et addit, audiuisse se tum quendam ex Ethnicis ludentem dicere: Quomodo Christiani dicunt Deum suum esse patientem, & ἀνεξίκακον? Nihil iracundius, nihil hoc furore præsentius: ne modico quidem spacio indignationem suam differre potuit. Forsan is Donatus fuit, grammatica professione id temporis, cum Victorino rhetore celebris. In apologia enim aduersus Ruffinum, Donatum eum præceptorem suum uocat: & in Commentarijs in Ecclesiasten, Donatum se ait audiuisse exponentem Terentij fabulas: ut sine causa dubitent, qui utrum Donato grammatico eo præceptore usus sit Hieronymus, in dubium reuocant, quemadmodum Erasmus indicat.

Romę quàm diu fuerit, sciri usq; adeò exactè non potest. In adolescentiæ tamen annis progressus fuisse uidetur, cum inde profectus est, qua ætate se discendi cupidissimū, accognoscendi scripturas studio flagrantissimum fuisse, aliquoties indicat: ut in epistola ad Pammachium, & Oceanum, & in proœmio in Abdiam.

Roma autem discedens, peregrinationes uarias suscepit cum Bonoso: & in Galliam uenit adolescens, sub Valente, ut ipse indicat libro secundo aduersus Iouinianum, sine dubio propter studia: conductus etiam comite Ruffino, sicut ipse indicat. Post studia Romana ad Rheni se digressum ripas, & cōtubernalem habuisse ibi Ruffinum: in epistola ad Riparium. Treueris se aliquando commoratum, ibidemq; propria manu descripsisse Hilarij de Synodis librum, testatur in epistola ad Florentium, & in præfatione in Paralipomena ad Domnionem. Maiorem deniq; Galliæ partem, quàm diligentissimè ab eo perlustratam, ex epistola ad Gebibus Galliæ exactè loquitur. Ex eo itinere in patriam etiam, & Romam diuertit. In pręfatione uerò in Paralipomena ad Domnionem, totam se lustrasse Iudæam scribit. Postremò inter deliberandum de suscipienda professione monastices, in Syriam abijt cum Heliodoro comite, instructus ingenti bibliotheca: sicut ipse affirmat in epistola ad Eustochium. ubi se fratri cuidam ex Ebræis ad Christū conuerso, in disciplinam dedidisse, atque apud eum in cognitione Quintiliani, Ciceronis, Frontonis & Plinij institutū fuisse narrat: sed magna cum difficultate & labore, adeò ut sæpe desperarit: nōnunquam etiam cessauerit, & contentione discendi, studia, quæ pridem abiecerat, rursus instituerit. in epistola ad Rusticum monachum.

Interea tamen ad uicinas diuersas excurrit terras. Abijt Hierosolyma, ibiq; fuit aliquandiu. Fuit & Antiochiæ: fuit in solitudine Chalcidis, in qua ab Arianis, quorum omnia plena loca erant, tres ab eo hypotheses exigentibus, uarijs modis afflictus fuit, qua de re quædam in duabus epistolis Damasum monet, Romanum episcopum. Tandem uerò satius esse ducens inter feras quàm homines improbos & impios agere, in horridam sese inter Syros & Agarenos solitudinem abdidit: quemadmodum ipse testatur in epistola ad Eustochium. Conuersatus cum eo ibi aliquandiu Heliodorus est, quem

quem comitem sibi in eo itinere fuisse diximus: sed is seu solitudinis tædio, seu morosioris ingenij Hieronymi pertæsus, Hieronymo relicto ad suos redijt. Ac meminit discessionis eius Hieronymus ipse in epistola ad Iulianum diaconũ, ubi: Sanctus, inquit, frater Heliodorus hic adfuit, qui cum mecum uellet incolere, meis sceleribus fugatus abscessit.

Visus in Syria, priusquam sese abderet, hospitio Euagrij monachi, cuius teneré et passim crebrò meminit, ab eodemq; institutus est. Sibi uerò postea in tuguriolo suo uiuens, uigilijs, ieiunijs, & orationibus, certaminibus etiã atq; corporis adflictionibus aduersus lasciuiam & ardentes naturæ suæ impetus (quos sæpe accusat ipse, & damnat: ut in epistola ad Eustochium & Rusticum) dedit operam, legit dies noctesq;, & scripturam sacram ad unguem edidicit: incepit & scribere. Eo enim tempore allegoricè interpretatus est Abdiam, cum historiam nondum intelligeret: sicut ipse testatur in præfatione posterioris editæ interpretationis in eundem.

Ibi simul & Ebręam linguam didicit, cuius ab adolescẽtia sese fuisse studiosum, multo labore ac sudore, & indefatigabili meditatione, dicit in epistola ad Eustochiũ: adeò etiam, ut id studij in quadam præfatione pistrinum nominarit. Ei uerò linguę, etiã Chaldææ cognitionem adiunxit, qua Daniel & Iob conscripti sunt. Didicit & peculiarem Syrorum linguam, Ebreæ nonnihil adfinẽ: sicut ipse indicat in explicationibus nominum Ebraicorum, in nomine Mammona.

Inter hęc dum sacris literis dedicatus, à lectione tamen ethnicorum librorum, ut Ciceronis, Platonis, Plauti, & aliorum sibi non temperat, ardenti & periculosa aliquando febri ad desperationẽ usq; conflictans, raptus, adduci se ad turbam circumstantem tribunal cuiusdam præsidentis, uisus sibi est: ubi rogatus à præsidente, quis esset? Christianũ se esse confessus est. Obiurgatus ibi primùm à præside (à quo audijt: Mentiris, non enim Christianus es, sed Ciceronianus) cædi ab eodem deinde iussus est. deprecantibus pro eo adstantibus, ut ueniam adolescentiæ errori daret iudex: iuramentum dare coactus est, nunquam se posthac lecturum Ethnicorum libros. Commemorauit ipse hoc somnium in epistola ad Eustochium, de custodia uirginitatis: ubi, quia seriò id agit, ut ab immodico studio profanorum librorum uirginem deterreat, rem ueram esse simulat, ut qui experrectus, scapulas senserit liuentes, et ex plagis dolorem. Sed somnium fuisse, & noctis ludibrium, idem confitetur in apologia aduersus Ruffinum. Extruxit ex hoc figmento Hieronymi laudationem Bessarion Nicænus, sicut indicat Erasmus: quòd eloquẽtia excelluerit, quia ceu Ciceronianus uapularit. Sed quod in quodam de Hieronymo colloquio Theodorus Gaza illusit, ironicè respondens, Hieronymum præter meritũ uapulasse: innuens nimirũ, eum non satis fuisse Ciceronianum.

Ex Syria, posteàquam ibi quadriennium uersatus fuisset, exercitijs illis uacans quę suprà retulimus, Romam per Epiphanium Cypri & Paulinum Antiochiæ episcopos retractus est, ob Ecclesiæ necessitates: sicut ipse testatur in epistola ad Principiam. Quo tempore presbyteri (quod ipse nomen multis in locis agnoscit) dignitatem accepisse uidetur. Tametsi ipse in scripto aduersus errores Ioannis Hierosolymitani, non obscurè indicare uidetur, sibi ab eodem Ioanne manus esse impositas. ut uero non sit absimile, eum aut Hierosolymis, aut in Bethleẽ presbyteri dignitatem accepisse. Nam quod Sabellicus Enneadis septimæ libro nono prodidit, Hieronymum scilicet natum annos uiginti in presbyterorum ordinem lectum fuisse à Liberio, incertum est, & historiæ non satis congruum. Puer enim adhuc grammaticã scholam frequentauit eo tempore, cum Iulianus interijt: & biẽnio pòst Liberius in uiuis esse desijt. Mendaciũ autem prorsus est, quod narratio de Hieronymi uita, Cyrilli cuiuspiam, Cardinalem eum Romæ factum finxit: cum eo tempore ne nomen quidem Cardinalis notum adhuc fuerit. Vtrum autem ad annos triginta nouem iam tum processerit, cum presbyter ordinatus fuit (quod Vincentius scripsit libro decimooctauo, capite decimoquinto) in medio relinquimus. Fortè ibi tum à libellis Synodicis Damaso fuit episcopo, cuius officij meminit ipse in epistola ad Gerontiam, sic scribens: Ante annos plurimos, cum in chartis Ecclesiasticis iuuarem Damasum Romanæ urbis episcopum, & Orientis atq; Occidentis Synodicis consultationibus respondentẽ, &c. Eo ipso tempore in familiaritatem uenit nobiliũ fœminarum Romæ, ut Marcellę, Sophroniæ, Principiæ, Paulæ, Eustochij, quibus se familiariter conuixisse affirmat ipse trienniũ, diuinosq; libros pro ingenio suo illis exposuisse: in epistola ad Asellam. Adeò deniq; eusfit celebris, ut omniũ iudicio propter uirtutẽ, religionẽ, atq; excellentẽ eruditionẽ dignus iudicatus sit, qui Damaso succederet: quemadmodum ipse retulit in epistola ad Asellã. Sed nec calumnijs & inuidia multorum caruit: nec insidijs etiam adeò Arianorum, qui se falso nomine Origenistas nominabant. Illi enim in amicitias nobilium fœminarum sese insinuabant, & Hieronymum, quòd Origenem laudasset, in societatẽ per-

trahere

trahere conabantur. Fuit tum Romæ quoque Ruffinus, nunquam Hieronymi syncerus amicus. Is fœminis præcipuis, Paulæ, Melaniæ, Eustochio persuaserat, ut familijs relictis, monachorũ institutũ amplecterētur. Quare ingens sibi multorũ odiũ, & obtrectationes cõflauit, sicut ipse testatur in epistola ad Asellã: cum suspicionē quidã ei mouerēt, quòd Paulam amaret: alij subordinarēt, qui in uulgo spargerent, Hieronymũ cum Paula rem habere. Auxit & hoc ei calũnias, quòd edito libro ad Eustochiũ de uirginitate, falsissimè taxaret clericos, monachos, & uirgines suo indignas nomine. Alij denique post alios aliorũ eum uiciorũ insimulabãt, & insectabãtur. quòd in eadē ad Asellã epistola ipse indicat: Ego probrosus, inquit, ego uersipellis & lubricus, ego mendax, & Satanæ arte decipiēs. Osculabãtur mihi manus quidã, & ore uipereo detrahebãt: dolebãt labijs, corde gaudebãt. Ac mox alius incessum meũ calũniabatur, & risum: ille uultũ detrahebat, hic in simplicitate aliud suspicabatur, &c.

His igitur de causis Roma relictã, Syriam repetijt, cum comitibus Paula (ut ex eiusdem Epitaphio apparet) fratre Pauliniano, & Vincentio presbytero: quemadmodum ipse affirmat in apologia aduersus Ruffinũ, ubi eius profectionis rationem & ordinem commemorat. Rhegium primò uenit. deinde per Maleas & Cycladas in Cyprum appulit, ubi hospitio & consuetudine usus est Epiphanij episcopi. Ex Cypro Antiochiam uenit: ubi Apollinarium Laodicenum se audijsse, ab eoq; in scripturis sacris eruditum fuisse, indicat in epistola ad Pammachium & Oceanum. Conuersatus ibidem & cum Paulino est episcopo. A' quo digressus in media hyeme, & frigore asperrimo, uenit Hierosolymam. Inde in Ægyptum contendit, & lustrauit monasteria Nitriæ. Abijt etiam Alexandriã impulsu Paulæ, & sumptibus: ibiq; audiuit Didymum. Fortassis autem inter crebras illas peregrinationes, etiam Constantinopolim perijt Alexandria relicta, ubi audiuit Gregorium Nazianzenum, quem sæpissimè suum appellat præceptorem: ut in apologia aduersus Ruffinum: ubi se Gregorio, uiro eloquētissimo, magistro gloriari & exultare ait. item in libris aduersus Iouinianum, & in epistola ad Domnionem: Gregorium (inquit) Nazianzenum & Didymum in scripturis sanctis catechistas habui. Erasmus compertum sibi negat, quo nam in loco Nazianzenum Hieronymus audierit: cum ipse expressè indicet in principio libri tertij Commentariorum in Esaiam, audijsse se eum Constãtinopoli: De hac uisione, inquit, ante annos circiter triginta, cum essem Constantinopoli, & apud uirum eloquentissimum Gregorium Nazianzenum, tunc eiusdem urbis episcopum, sanctarũ scripturarum studijs erudirer, scio me breuem dictasse, &c. Postremò Bethleem uenit, quo in loco sedem senectuti suæ elegerat: ubi magno labore & precio comparasse sibi nocturnum præceptorem Barrabanum quendam Iudæum, qui interdiu docere Christianos, meruens Iudæos, nõ fuerit ausus, scribit in epistola ad Pammachiũ & Oceanũ. Indicat & multis se nũmis redemisse Lyddæũ quendam præceptorē, præcipuæ autoritatis apud Hebræos, in præfatione in librũ Iob. cuius etiã in Cõmētarijs in Amos meminit. Sed ubi eũ audierit, nusquã, quod sciam, exprimit. In Commētarijs deniq; in Nahũ significat, se multo tēpore inter Hebræos eruditũ esse.

Atq; ita tandem ex præstantissimorum præceptorum doctrina simul & assiduitate, labore & diligentia, in uestigandis ac meditandis scripturarum sensibus (cui sese studio addictum ab adolescentia fuisse, in epistola ad Domnionem narrat) iudicio confirmato, & præsidio quasi comparato, Theologi nomen profiteri cœpit, & ad enarrandum scripturas animum adiecit.

Cum aũt in cõfinio Bethleemitico Paula quatuor extruxisset monasteria, ipse cõmuni opera cũ Paula, illis præfuit: illi maximè, quod uirorũ fuit. nam tribus reliquis, quæ uirginum erant, Paula fuit gubernatrix. Vixit ibidem loci cum Paula uiginti annis, omne tēpus consumens orandi psallendiq; consuetudine, uertēdis sacris uoluminibus, atq; edisserendis diuinis scripturis, quas fratrib. & mulieribus assiduè prælegebat. Obijcit ei Ruffinus, quòd nobilium pueros sibi cõmissos, in poetarum ac rhetorũ libris instituerit. Sed id ipse nec negat, nec refellit.

Certamina ibi plurima sustinuit, ab Arianis sibi (qui se tum Origenistas, quemadmodum diximus, nominabant) illata: quæ acerbissimo in eum odio, ingeminauit ei Ruffinus, factionis Origenistarũ signifer. Quamobrem fidem suam cum Romana & Alexandrina ecclesia cõsentientem, ad Marcũ presbyterum Romæ scribere coactus est. epistola ea ad Marcum inter libros eius extat. Scripsit de pugnis illis & exagitationibus Arianorum, duabus epistolis ad Damasum. Atq; huc pertinet, quod in epistola ad Riparium, acriter se aduersus Arianos dimicasse scripsit, sed infeliciter: adeò ut cesserit tandem, ne eorum imposturia corrumperetur. Sed miris eũ modis exercuit dissidiũ illud quod ei cum Ioanne Hierosolymitano, ad cuius ditionem Bethleem pertinebat, ob suspicionē hæresis Arianæ intercessit: qui & calumniã ei ob id struxit, quòd fratrem Paulianũ, natum annos uix triginta, presbyterum ordinari

nari Hieronymus entaoerat iu Syria, ut ui-
derur:damnauitq; in eo, quòd infra legitimã
ætatem ad id dignitatis fratrem euexiſſet.
Interea tamen in magna autoritate apud om
nes ubiq; pios erat, adeò ut publicum Chri-
ſtiani orbis oraculum, antrum illud habere-
tur Bethleemiticum Hieronymi : & ab eios
aotoritate & iudicio, quicunq; in intelligen
dis ſacris literis quippiam deſideraret, pen-
deret. Innotuit tum plurimis præſtantibus
uiris, qui ſcriptis permoti ſuis, non amicitia
ſolum Hieronymi, ſed & cõſpectu frui ſata-
gebãt. Expetijt enim familiaritatem eius ibi
primùm Auguſtinus, miſſo ad eum Alipio:
cum emetiri tanrum ex Africa in Palæſtinã
itineris, tametſi maximè cuperet, ipſe non
poſſet. Venit eò & Oroſius Hiſpanus preſ-
byter, ab Auguſtino miſſus: ſicut teſtatur Au
guſtinus in libro de animæ ratione, ad Hie-
ronymum. Ipſe uerò Oroſius in fine hiſtoriæ
ſuæ, quædam ſe ex eius colloquio didiciſſe
affirmat. Meminit eius colloquij Hierony-
mus in quadam epiſtola, tomo 3. Vidit eum
ibi & Sulpitius Seuer', uidlt Apodemius ex
Gallia, uiderunt & alij complures: quorum
in literis ſuis mentionẽ facit Hieronymus.
Paula eum diẽ ſuũ obijt, ipſe in extrema fuit
ſenectute, queadmodũ in Paulę teſtatur Epi
taphio. Nunc quæ ſcripſerit, enumeramus.

De ſcriptis Hieronymi.

Permolta ſe ſcripſiſſe, teſtator ipſe in ſcri-
pto aduerſus Pelagianos, ubi: Multi ſunt (in-
quit) anni, quod ab adoleſcẽtia uſq; ad hanc
ætatẽ, diuerſa ſcripſi opuſcula: ſemperq; ha-
bui ſtudio audientibus loqui, quod publicè
in Eccleſia didiceram: nec philoſophorũ ar-
gumenta ſectari, ſed Apoſtolorum ſimplici-
tati acquieſcere: ſciens illud ſcriptũ, Perdam
ſapientiã ſapientum, &c. Recitat ipſe proli
xum Catalogum librorum, quos ad annum
uſq; Theodoſij decimumquartum ſcripſit,
in fine Catalogi ſcriptorũ Eccleſiaſticorum,
quos poſtea indicabimus: prius aotẽ de con
uerſis ſacris libris quædam, ex ipſios & alio-
rum teſtimonijs, monebimus.

In Apologia aduerſus Ruffinum, & in epi
ſtola ad Licinium, ait, ſe ſeptuaginta inter-
pretum editionem, plurimis annis à ſe dili-
gentiſsimè emendatam, ſtudioſis tradidiſſe.
Nouum etiã teſtamentum græcæ reſtituiſſe
autoritati: quod ex Grçcorũ fontibus ſic re-
ſtitutum probauit Auguſtinus, ſicut ipſe de
ſe in quadam ad Hieronymum epiſtola affir
mat. Indicat eriam ſe conſilium dediſſe Hie-
ronymo, de traſferendis in latinũ Græcis Bi
blijs. Non conſuluiſſe autem, ut Vetus teſta
mẽtom ex Ebræorum literis transferret: ſed
quod conſilium Hieronymos repndiauit, ac
de conuerſis ex Ebræorum fontibus Veteris
teſtamenti libris, nonnulla in diuerſis locis
ſubinde monuit: ut libro primo contra Ioui
nianom, ubi conuerſa à ſe in larinnm dixit
Biblia. In epiſtola uerò ad Pammachium ſic
ait: Libros ſedecim Prophetarum in latinũ
de Ebræo ſermone uerti. Tranſtoli nuper
Iob in linguam noſtram. Lege eundem græ-
cum & latinum.

In Apologia eadem etiam hæc de conſilio
uerſionis Bibliorum in linguam latinam ſic
monet: Audiant canes uiri, me in hoc uolu
mine laboraſſe, non ut interpretationem an
tiquam reprehenderem: ſed ut ea quæ in illa
aut obſcura ſunt, aut omiſſa, aot certè uitio
ſcriptorũ deprauata, manifeſtiora noſtra in-
terpretarione fierẽt. De fide uerò & religio-
ne in trãſlatione adhibita, in præfatione in li
bros Regum ſic ait: Mihi omnino conſcius
non ſum, inquit, mutaſſe me quippiã de He-
braica ueritate. Et in epiſtola ad Sophroniũ:
Confidenter dicam, inquit, & multos huius
operis teſtes citabo, me nihil dontaxat ſentẽ
riæ de Hebraica ueritate mutaſſe. In præfa-
tione in libros Paralipomenon ait, ſe cõmu-
ni opera aliorum Hebrçorũ, laborẽ transfe-
rẽdi Biblia ex Ebræo ſuſcepiſſe, & ad eos ꝑ-
fectum ſe eſſe in omnes Eccleſias. Narrat ſe
ibidem in Tyberiade cum Iudæo quodam
præſtanti de libris duobus Paralipomenon
contuliſſe, à ceruice ad extremõ uſq; unguẽ.
Librum Iob bis ſe uertiſſe affirmat: ſemel ni-
mirum ex Septuaginta, deinde ex Hebraica
ueritate: in prçfatione in Iob. Addit & ibidẽ,
uſum ſe ad intelligendum eum librum, con
docto magno precio Hebræo quodam Lyd-
dæo, cuius & ſuprà inter præceptores Hie-
ronymi meminimus. De eadẽ porrò tranſ-
latione Auguſtinus lib. 18. de ciuitate Dei
cap. 43: Temporibus noſtris (inquit) Hie-
ronymus, homo doctiſsimus, & omnium
trium linguarum peritiſsimus, non ex Græ
co, ſed ex Ebræo, in latinum eloquiũ ſcriptu
ras Veteris teſtamẽti cõuertit. Sed eius tantũ
literarũ laborẽ, quamuis Iudæi fateantur
eſſe ueracem, Septuaginta uerò interpretes
in mulris erraſſe cõtendunt. Idem lib. quar-
to de doctrina Chriſtiana ait, Hieronymi
tranſlationem maximè conſonã eſſe Ebrai-
cæ literæ. Dubitari igitur hodie non imme
ritò à multis iudicamus, utrũ illa ſit in libris
omnib. Hieronymi edirio, quæ noſtra ætate
inſcripta diuo Hieronymo uulgò circumfer
tur, ab Hebraicæ uerò ueritatis tramite cre-
brò digreditur. Mouet iu eam ſeotentiam
quædam Eraſmus, quæ adijcimus: Vetus,
inquit, teſtamentum omne Hebraicæ red-
didit ueritati. Tametſi ea qua nunc utimur
edirio, non oidetur eruditis uſquequaq; in-
corrupta: quòd quædam illinc deprehendan
tur addita, quæ Hieronymus negat apud
Hebręos haberi: quędam ſecus uerſa, quàm

Hieronymus scripsit uertenda: ut semel atq; iterum indicauimus in Scholijs, quæ traditionibus Hebraicis addidimus. Quanquã ex libris Esdræ uidetur unum duntaxat uertisse, iuxta Hebræos: Neemiam & Esdram unico uolumine complectens. sic enim scribit in præfatione: Nec quenquam moueat quòd unus à nobis liber est editus, nec apocryphorum tertij & quarti libri somnijs delectetur. Tobiam quem inter Hagiographa recenset, ex Chaldæo uertisse uidetur, quemadmodum & Iudith.

De Psalterio deniq; diuersis modis ab Hieronymo edito, prolixè quædam Sigisbertus monuit in Chronico, sub anno Domini trecentesimo octogesimosecundo. Primùm uulgatum quoddã, & in omnibus Ecclesijs usitatum Psalterium translatum, ex Septuaginta correctũ ait. Rursus uerò eo deprauato, aliud ab eo compositum esse, quod partim à Septuaginta editione non multum discreparet, partim cum Hebraico textu plurimũ cõueniret: quod Gallicanum uocatum fuerit Psalteriũ, ideo quòd in Gallicis Ecclesijs cani Damasus instituerit. Sed duo hæc Psalteria cum ad proponenda testimonia de Christo contra Iudæos, præterea quæ in Hebræorum libris continentur, nihil recipientes, nõ sufficerent, redditum ait ab Hieronymo tertium quoddam, de Hebraica ueritate in latinum, uerbo ad uerbum, quod Hebraicũ dictum, & à Sophronio in græcum translatum sit. Hæc Sigebertus.

Quæ Erasmus in censuris librorũ Hieronymi breuius indicauit: Psalterium, inquit, bis correxit ex editione Septuaginta, obelo signatis quę superessent, asterisco quæ ex Hebraicis uoluminib. addidisset. Testis est pręfatio, cuius initium: Psalteriũ Romæ dudum positus, &c. Meminit utriusq; à se conuersi Testamenti in Catalogo suo, his uerbis: Nouum testamentum græcæ fidei reddidi, Vetus iuxta Hebraicam transtuli.

Porrò libros Hieronymi omnes partitus est Erasmus in tres præcipuè classes (nam de quarta, quæ tum suspecta, tum supposititia, tum aliena ab Hieronymi nomine complectitur, nihil dicemus) Quarum prima, paræneticos & paradigmaticos, hoc est, qui admonitiones, institutiones, & argumenta quæcunq; alia ad uitam piè ac honestè instituendam continet, complectitur. Secunda elenchiticos, & apologeticos, qui ad refellendos hæreticorum errores, & maleuolorum calumnias pertinent, continet. Tertia enarrationes sacrorum uoluminum. Prioris argumenti libros Tomus habet primus, ut hodie extat: pars etiam tertij & quarti. Alterius uerò argumenti tomus tertius, & posterioris libri omnes, qui insunt tomis quarto, quinto, sexto, septimo, octauo, & ultimo.

¶ Quæ primo tomo insunt citra controuersiam Hieronymi γνήσια & propria, Erasmi censura, hæc sunt.

Ad Heliodorũ sodalẽ de uita eremitica epistola. Meminit eius in Catalogo operũ suorum, & exhortatoriã uocat. Scripsit eam admodum adolescens, ac penè puer, quemadmodum ipse testatur in epistola proximè sequenti: illud addens, sese in ea calẽtibus adhuc rhetorum studijs, pro illius ætatis ratione, scholastico flore lusisse. Erasmus.

Ad Nepotianum de uita clericorum & sacerdotũ epistola. Citantur ex ea in decretis multa compluribus in locis.

Ad Heliodorum, epitaphium Nepotiani.
Ad Rusticum monachũ, uiuendi forma.
Ad Florentium, epistolæ duæ breues.
Ad Lætam, de institutione filiæ.
Ad Demetriadẽ, de seruanda uirginitate. Scripsit eam epistolam, sicut ipse testatur, iam ferè decrepitus. Censet autem Erasmus, eius orationem à præcedentibus Hieronymi Epistolis nonnihil uariare. Sed nihil pronunciat.
Ad Saluinam, de seruanda uiduitate.
Ad Furiam, de uiduitate seruanda.
Ad Gerontiam uiduam, de Monogamia.
Ad Paulinum, de institutione monachi.
Ad Marcellam, de laudibus Asellæ.
Ad Principiam uirginem, Marcellæ uiduę Epitaphium.

Paulæ & Eustochij epistola ad Marcellã, ut Bethleem commigret, Hieronymi opera scripta. Erasmus.

Ad Marcellam epistola, ut Roma relicta, in rus Bethleemiticum sese conferat.
Ad Eustochiũ, de acceptis ab ea munuscu(lis.
Ad Marcellam, de acceptis munusculis.
Ad Paulum Concordiensem.
Ad Eustochium, de custodia uirginitatis. Edidit eam epistolam bis: semel Romæ, deinde post decennium, impulsu Nepotiani in Bethleem, quemadmodum ipse ait in epistola ad Nepotianũ. De eadẽ epistola ad Demetriadem sic scribit: Ante annos circiter triginta de uirginitate seruanda edidi librum, in quo necesse mihi fuit ire cõtra uitia & ꝓpter instructionẽ uirginis, quã monebã, diaboli insidias patefacere. Qui sermo offendit plurimos, &c. Et in Apologia ꝓ libris aduersus Iouinianũ: In lib. ad Eustochiũ multo duriora de nuptijs dixim⁹. Conciliasse sibi Hieronymũ, odiũ acerrimũ multorũ ea ipsa epistola, quòd liberi⁹ in ea reprehẽderit clericos, monachos et uirgines, suprà meminimus: quod & Ruffinus inter cętera ei crimina obijcit, q. in suscepto de institutione uirginis argumento, omniũ omnia crimina ꝓdiderit. Meminit huius

huius epiſtolæ et Seuerus Sulpitius in quodam dialogo, ſed cum laude. Eraſmus. Indicat Hieronymus in Catalogo, eum librum conuerſum fuiſſe in Græcum, à Sophronio.

Ad Marcellam, de ægrotatione Bleſillæ.

Ad Marcellam, de exitu Leæ. Meminit eius epiſtolæ in epitaphio Paulæ, atq; Romæ ſcriptam à ſe fuiſſe oſtendit, eo nimirũ tempore, cum illuc per Epiphaniũ & Paulinum epiſcopos è Syria retractus, Marcellæ cæteriſq; nobilibus fœminis Romæ innotuerit.

Ad Paulam, ſuper obitum Bleſillæ filiæ. Meminit eius conſolatoriç ipſe in Catalogo librorũ ſuorum. & in epitaphio Nepotiani ad Heliodorum indicat, ſe eam conſolationem ad Paulam ſcripſiſſe Romæ.

Ad Pammachium conſolatio, ſuper obitu Paulinæ uxoris.

Ad Euſtochium uirginem, epitaphiũ Paulæ matris.

Ad Lucinium epiſtola.

Ad Theodotam, epitaphiũ Lucini Betici.

Ad Oceanum, epitaphium Fabiolæ.

Ad Theophilum Alexandrinum.

Ad Abigaum.

Ad Caſtrutium.

Ad Iulianum.

Ad Exuperantium hortatoria.

Ad Caſtoriam materteram.

Ad Iulianum diaconum. Scripſit hanc epiſtolam iuuenis ex eremo, quam primùm relicta patria adijt, Heliodoro comite.

Ad Theodoſium, & cæteros Anachoritas. Scripſit & hanc iuuenis ex deſerto Syriæ.

Ad uirgines Hermonenſes.

Ad Ruffinum.

Ad Chromatium.

Ad Chryſogonum monachum.

Ad Antonium, de Modeſtia.

Ad Ruſticum, ſeu uerius ad quendam cuius nomen Hieronymus data opera prætermiſit: ne in narratione de lapſu, famam eius notaret. Eraſmus.

De uitando ſuſpecto contubernio. Indicat ipſe in narrationis eius fine, & in alia quadã epiſtola, argumentum illud à ſe declamatorio modo tractatum.

Obiurgatio grauis in Sabinianum diaconum.

Ad Euagriũ, de muliere ſepties icta. Luſit in ea epiſtola Hieronymus artificio ſcribendæ hiſtoriæ, & exercitio ſtyli. Eraſmus.

Vita Pauli eremitæ. Luſit in eo argumento Hieronymus exercitandi ingenij gratia. Meminit eius narrationis in librorũ à ſe ſcriptorum Catalogo ipſe.

Vita ſancti Hilarionis.

De uita Malchi captiui monachi. Meminit utriuſque narrationis in librorum ſuorũ Catalogo.

Eſt in numero librorum Tomi prioris, ad Celantiam matronam, de forma piè uiuendi epiſtola: quam nõ eſſe Hieronymi, Eraſmus pro re certiſsima affirmat. Suſpicatur autem eſſe Paulini epiſcopi Nolani: & rationes nõnullas recitat in argumento, à quibus tamen rurſus uariat in tertio librorum, qui tomis Hieronymi inſunt, ordine.

Eſt & epiſtola titulo ad Auguſtinum, quç incipit: Cum in urbe leges, &c. de qua cenſet, nec conſtare à quo, nec ad quẽ ſit ſcripta: ſtylumq; magis referre Auguſtinum, quàm Hieronymum. Sed nec clauſulam quidem epiſtolæ concordare cum Hieronymi cõſuetudine: Ad quos nos perducat, qui uiuit et regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

De Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum Hieronymi.

Catalogus ſcriptorum Eccleſiaſticorũ ad Dextrum, Hieronymi citra controuerſiã eſt. Incipit ab Apoſtolis: poſt quos, celebres ſcriptores uſq; ad eam ætatẽ quã Hieronymus ipſe ſcripſit, enumerat. Vertit idẽ opus græcè Sophroni⁹, qua etiã lingua extat. Meminit eius libri his uerbis in epiſtola ad Deſideriũ: Scripſi, inquit, librũ de illuſtrib. uiris ab Apoſtolis uſq; ad noſtrã ætatẽ, imitat⁹ Tranquillum, græcumq; Apolloniũ. Et poſt Catalogum plurimorum, me quoq; in calce uoluminis, quaſi abortiuũ & minimũ omnium Chriſtianorũ poſui: ubi mihi neceſſe fuit, uſque ad 14 annum Theodoſij principis, quæ ſcripſerã, breuiter annotare. Meminit eiuſdem & in apologia aduerſus Ruffinũ, ſed cũ Ruffini malç fidei reprehenſione, his uerbis: Ante annos fermè decẽ, cum Dexter amicus meus, qui prçfecturã adminiſtrauit prçtorij, me rogaſſet, ut autorum noſtræ religionis ei indicem texerẽ, inter cæteros tractatores poſui & hunc librum à Pamphilo editum, ita putans eſſe, ut à te & eius diſcipulis fuerat diuulgatum. Sed cum ipſe dicat Euſebi⁹, Pamphilum nihil ſcripſiſſe, &c.

De Hieronymi Chronicis.

Euſebij Cæſarienſis Chronicon Hieronymus, ut hiſtoriam eius, probauit, ac de græco in latinam linguã tranſtulit. Meminit eius in Catalogo, & in apologia aduerſus Ruffinũ, & in epiſtola quadã ad Damaſum. Adiecit autem etiam ipſe Chronicon aliud continuũ, Euſebij Chronico: ibi ſcilicet incipiens, ubi Euſebius deſinit, ab anno trecenteſimo trigeſimo Chriſti, uſq; ad annũ trecẽteſimũ octogeſimum primũ, annos complectens 50.

De illis quæ ex Origene ab Hieronymo translata, γνήσια uideantur Eraſmo.

Extant inter Origenis opera latina facta, quædam, quorum interpres fuit Hieronymus, Eraſmi iudicio: ut in Hieremiam homiliç quatuordecim, cui operi iniuſtè adempta

est præfatio Hieronymi. Homiliæ item tredecim in Ezechielē, Erasmi indicatione, cū inter opera Origenis habeantur etiam quatuordecim: & in catalogo suo Hieronymus meminerit tot in utrumq; prophetā homiliarū, uiginti scilicet octo: pro quibus Erasmus in censuris de Hieronymi libris, uigintiseptem tantum numerauit.

Homiliæ in Lucam trigintanouem, cum præfatione Hieronymi.

In epistolā Pauli ad Romanos, commentariorum Origenis libri decem: Hieronymo interprete, cum eiusdem præfatione.

Videtur ipse eius trāslationis meminisse in apologia aduersus Ruffinū, ubi adolescentem se, homilias Origenis quas ad populū ille declamitauerat, trāstulisse ait simpliciter. Itē, septuaginta homilias eius se transtulisse.

TOMVS SECVNDVS.

¶ Quæ secūdo tomo insunt omnia, Erasmus, ut ab Hieronymo aliena, tametsi quædam non inerudita protsus sint, separauit. Censuram eius subijcimus.

Secundū uolumen in tres diuisimus classes: in quarū primā retulim⁹ quædā nō ineru dita quidem illa, nec indigna lectu, sed tamē falsò inscripta Hieronymo. In proximā alie na, sed quæ suis titulis autorē testātur. In tertiam, uelut in sentinā reiecim⁹, ineptissimas ineptias impostoris haud scio cuius, de quo meritò dubites, infantior'ne sit, an indoctior, an impudentior. is mihi certè, quisquis fuit, uidetur dignissimus, quē publicis odijs psequantur omnia secula: qui de omniū ætatum ingenijs tam malè senserit, ut sperarit neminem futurum qui possit insani rabulæ nænias, ab eloquentissimi, doctissimi, suauissimiq; uiri libris dignoscere. In nuncupatoria præmissa primo tomo.

Idem in censura ad lectorē, præfixa tomo secundo: Habes in hoc tomo, lector optime, primùm ea, quæ tametsi docta sint, tamē hactenus falsò inscripta fuerunt Hieronymo. Deinde uaria opuscula prius admixta libris Hieronymianis, sed tamen suis titulis indicantia cuius authoris sint. Tertio loco, permulta meo iudicio non admodum digna, in quib. pius & erudit⁹ lector ociū aut negociū suū collocet: & tamē hactenus impudētissimè Hieronymo, Augustino, Cyrillo, Eusebioq; inscripta. Quod si quis nō accedit nostro in hac re iudicio, nihil est quòd obrurbet. habet omnia quæcunq; prodita fuerant in superiorib. editionibus, nōnullis etiā adiectis: & habet eadē tum nitidius excusa, tum emēdatius, quàm unq antehac fuerint. Fruatur suō quisq; iudicio. Admoniti sunt, qui quærūt elegantiora: nō læsi sunt, qui ueteri gustu malunt esse contenti.

Nunc catalogū omniū eorū quæ secundo tomo cōtinentur, subijcimus: quorū singulorum censuras qui expetent, ex eodem tomo præfixas unicuiq; libro cognoscant.

In prima serie tomi secundi sunt hæc.

Ad Demetriadē uirginem: de uirginitate.

Augustini & Alipij ad Iulianam, Demetriadis uirginis matrem, superioris epistolæ castigatio.

Ad Gerontij filias, de cōtemnēda hęreditate.

Ad Marcellam, ut aduersa toleret, exhortatio.

Ad uirginē in exilium missam, cōsolatio.

Ad amicum ægrotum.

Ad amicum ægrotum, de uiro perfecto.

De cognitiōe diuinę legis, ad amicū quendam.

De tribus uirtutibus.

Ad Paulam & Eustochium de assumptione beatæ Mariæ uirginis, sermo.

De assumptione B. Marię uirginis, sermo.

De honorandis parentibus.

De septem gradibus Ecclesiæ.

De laude uirginitatis.

De his quæ Deo in scripturis sanctis attribuuntur, seu de membris Dei.

Damasi symbolum.

Symboli explanatio ad Damasum.

Explanatio fidei ad Cyrillum.

Symbolum Ruffini.

Ad Præsidium, de cereo Paschali.

De uera circumcisione.

De celebratione Paschæ.

In Susannam lapsam obiurgatio, cum inuectione ad corruptorem, & consolatione ad lapsam.

In Euagrium obiurgatio, quòd Leuitam lapsum non consolatus sit.

De decē tentationibus populi Israelitici.

Explanatio in Psalmum quadragesimum primum.

Explanatio in Psalmum centesimum decimumseptimum.

Ad Dardanum de diuersis generibus Musicorum.

De resurrectione Domini, sermo.

De Natiuitate Domini, sermo.

De Epiphania Domini, sermo.

Sermo de Quadragesima.

In Vigilia Paschæ de agni esu, sermo.

De resurrectione Domini, sermo.

Ad Eustochium, de uinculis beati Petri.

De obseruatione Vigiliarum. Ex hac homilia bonā partem transscripsit in Regulam monachorum Lupus quispiam, alba (quod aiunt) amussi quiduis congerens, quo longius redderet uolumen.

Ad Militem, ut Christo militet.

Ad Pammachiū & Oceanū, exhortatoria.

Ad quendam, qui in seculo pœnitebat.

De diuersis generibus leprarum.

De duobus filijs, frugi & luxurioso.

Scrutate

Secundæ seriei Tomi secundi hæc insunt, aliena scilicet, sub suis tamen titulis.

Paulini, ad Sebastianũ eremitam epistola.

Apologia Pamphili martyris pro Origene: quam falsò à Ruffino ipsius autore tributam, Hieronymus aliquoties in apologia cõtra Ruffinũ, & aduersus Pelagianos testatur.

De adulteratione librorũ Origenis, Ruffini epistola ad Macarium.

Eadem de re, ex Origenis epistola.

Prologus Ruffini in περὶ ἀρχῶν Origenis, ad Macarium.

Fragmẽtum librorũ περὶ ἀρχῶν Origenis.

Ruffini ad Anastasium Romanæ urbis episcopum apologia pro fide sua.

Anastasij Romani episcopi, ad Hierosolymorum episcopum de Ruffino sententia.

Inuectiuarum Ruffini in Hieronymum liber primus & secundus.

Augustini quæstio ad Hieronymum, ex epistola Iacobi, de eo quod scriptum est, Qui totam legem seruauerit.

Eiusdẽ ad Hieronymũ, de ratione animæ.

Eiusdem, de origine animę, ad Optatum.

Eiusdem, de pastoribus Homilia.

Valerij, de non ducenda uxore ad Ruffinũ epistola.

Gennadij Catalogus illustrium uirorum.

Regula monachorum ex Hieronymi scriptis consarcinata, per Lupum quendam Oliuetanum, cum adprobatione Martini quinti Pontificis: cum titulis, de obediẽtia, de tribus generibus monachorum in Ægypto, de castitate, de paupertare, de utilitate paupertatis, de correctione & doctrina pręsidentis, de solitudine, de laudibus & utilitate eremi, de periculo uitæ solitariæ, de periculo habitandi in urbibus: de abstinentia, & præcipuè à carnibus: de abstinentia philosophorum antiquorum sacerdotũ, aliorumq́; sanctorum. De remperatis ieiunijs: de conrem plarione, orarione, & lectione: de uigilijs, de uestibus, de laboribus manuũ: de laude religionis, & de inductione ad eam: de laude & detractione uitanda, & periculis huius uitæ: de iuramento, uindicta, mendacio, stultiloquio pro hibendo. De patiẽtia, recõciliatione, & mortuis non lugendis: de tribulationibus & opprobrijs perferendis: de timore ultimi iudicij, & defectu huius uitę: de uirtute humilitatis & simplicitatis, &c. De humilitate Christi imiranda, de iusticia & uitæ rectitudine. De fide, spe & timore: de charitate & pace, de infirmis & pauperib. recreandis, de pœnitentia & misericordia Dei. Finis cõcludẽs Regulam: quam impudẽtissimus impostor, quisquis is fuit, fingit ab Hieronymo cẽtenario scriptã: cum Prosper tradat, eũ unũ & nonaginta natum annos, uita decessisse: Erasmus.

Dialogus sub nomine Hieronymi & Augustini, ex utriusque scriptis ab incerto autore collectus.

De corpore & sanguine Christi, Homilia incerti autoris.

Homilia super Euangelium Matthæi, incerti autoris.

Petri Paulij Vergerij Iustinopolitani de diuo Hieronymo sermo.

Tertiæ seriei Tomi secundi insunt hæc.

Ad Tyrasiũ, super morte filiæ consolatio.

Ad Oceanum, de perferendis opprobrijs hortatoria.

Ad eundem, de uita clericorum

Damasi ad Hieronymum epistola.

Hieronymi ad Damasum respõsio. Extat utraq; & in primo tomo Conciliorum.

Scriptorũ ecclesiasticorũ ad Desyderium catalogus.

Ad Paulam & Eustochiũ, de uirtute Psalmorũ.

Ad Damasum, de oblationibus altaris.

Regula monachorum, comprehensa capitibus quadraginta uno.

Chromatij ac Heliodori episcoporum ad Hieronymum epistola.

Ad eosdem, Hieronymi responsio.

De natiuitate sanctæ Mariæ.

Eusebij de morte Hieronymi ad Damasum narratio.

Augustini ad Cyrillũ Hierosolymitanũ, de magnificentijs Hieronymi.

Cyrilli ad Augustinum, de miraculis Hieronymi.

Vita diui Hieronymi, incerto autore.

TOMVS TERTIVS COMPLECTENS ἐλεγκτικὰ & ἀπολογητικά.

¶ De perpetua uirginitate Mariæ, aduersus Heluidiũ. Meminit eius libri in Catalogo, item in epistola quadã ad Eustochiũ, his uerbis: Quãras molestias habeãt nuptiæ, & quot solicitudinib. uinciãtur, in eo libro quẽ aduersus Heluidiũ de beatæ Marię perpetua uirginitate edidim⁹, dixi. Et in apologia pro libris aduersus Iouinianũ: Dum adhuc uiueret, inquit, sanctæ memoriæ Damasus, librũ cõtra Heluidiũ de perpetua beatæ Mariæ uirginitate scripsim⁹, in quo necesse fuit nobis ad uirginitaris beatitudinẽ prædicandã, multa de molestijs dicere nuptiarũ. Indicat & libro 13 Commentariorũ in Ezechielem, se Romæ aduersus Heluidium hæreticum in adolescentia paruum scripsisse librum.

Aduersus Iouinianũ libri duo. Meminit eorum in Catalogo, & in epistola ad Furiam his uerbis: Scio me ante hoc fermè bienniũ edidisse libros contra Iouinianum, quibus uenientes è contrario quæstiones, ubi Apostolus concedit secunda matrimonia, scripturarum autoritate contriui.

Pro ijsdem libris aduersus Iouinianũ apologia ad Pammachium. Ait in ea, se à qui-

busdam reprehensum fuisse, quòd nimius fuisset, & plus uirginitati quàm matrimonio tribuisset.

Pro iisdem apologeticon ad Domnionē, contra monachum, in Hieronymum declamitantem, quòd in libris illis contumeliosè scripsisset aduersus matrimonium.

Ad Pammachium, pro libris aduersus Iouinianum epistola.

Aduersus Vigilantium, ad Riparium presbyterum uelitatio.

Aduersus Vigilantium, de colendis martyrum reliquijs, libet conuicijs plenus.

Ad Marcellam, aduersus Montanum.

Ad Riparium.

Ad Damasum, de hypostasibus Arianorū: epistola scripta accuratè, cum primùm in Syriam profectus esset, & non procul ab Antiochia sedem suam posuisset.

Ad eundem, eadem de re.

Orthodoxi & Luciferiani dialogus. Meminit eius in Catalogo.

Ad Auitum, quid sit cauendum in libris περὶ ἀρχῶν.

Ad Pammachium, aduersus errores Ioannis Hierosolymitani.

Aduersus Ioannem Hierosolymitanum, ad Theophilum epistola.

Ad Pammachium & Oceanum, de erroribus Origenis.

Ad Ruffinum.

Ad Pammachium & Marcellam, apologia aduersus Ruffini calumnias.

Eiusdem apologiæ aduersus Ruffinum liber secundus.

Ad ipsum Ruffinum apologia.

Aduersus Pelagium, ad Ctesiphontem.

Aduersus eundem, dialogorum libri tres.

Ad Marcellam.

Ad Vigilantium hortatoria, ut resipiscat.

Ad Tranquillinum, Quatenus legendus Origenes.

Ad Marcum presbyterum Celadensem, de fide sua.

Ad Pammachium & Marcellam, de opprimendis Origenistis.

Ad Alipium & Augustinum.

Ad Augustinum gratulatoria.

Ad Augustinum alia.

Ad Marcellinum & Anepsychiam epistola familiaris.

Ad Oceanum: An qui alteram uxorem à baptismo duxerit, possit fieri sacerdos.

Ad Magnum oratorem Romanum, quatenus utendum literis prophanis.

Ad Euagrium, de discrimine inter episcopum, sacerdotem, presbyterum & diaconū.

Ad Augustinū, de mēdacio in literis sacris.

Ad eundem epistola alia.

Ad eundem familiaris alia.

Ad eundem alia, de Orosio presbytero, hospite suo.

Ad eundem salutatoria alia.

Alia rursus ad eundem.

Ad Asellam, deprecatio criminis amoris in Paulam.

Alia, in Orosium obtrectatorem.

Ad Pammachium, de optimo genere interpretandi. Meminit eius libri in apologia aduersus Ruffinum.

Ad Marcellam, defensio interpretationū.

Quæ in eodem tomo insunt, non Hieronymi, hæc sunt.

Ad Aproniū epistola: cuius stylus suspectus est Erasmo, quasi qui Hieronymi nō sit, &c.

Epiphanij epistola ad Ioannem Hierosolymitanum, quam in odium Ioannis eius & Ruffini Hieronymus latinā fecit. Meminit eius in apologia aduersus Ruffinū, & se eam transtulisse indicat Theophili iussu.

Præfatio Ruffini in libros περὶ ἀρχῶν Origenis.

Pammachij & Oceani ad Hieronymū epistola, ut se purget à calumnijs Ruffini, & probet alienum se ab erroribus Origenistarum.

Theophili Alexādrini epistola ad Epiphanium, ut Synodo cōuocata, Origenistarum hæresim damnet.

Hieronymi ad Theophilū responsio, quā docti alicuius præter Hieronymum censuit esse Erasmus, iudicio ex stylo.

Theophili ad Hieronymū alia, de explosis & damnatis Origenistis.

Hieronymi ad Theophilum.

Eiusdem tituli ad eundem alia.

Theophili alia ad Hieronymū, de eijciendis hæresim Origenistarum clam fouentib.

Epiphanij ad Hieronymum nunciatoria, de damnata per Theophilum Origenistarū factione.

Augustini ad Hieronymum epistola, de mendacio & translatione ex Hebraica ueritate, quam improbat Augustinus: nefas scilicet esset ducens, à Septuaginta autoritate uspiam discedere. Monuimus & hæc suprà.

Augustini eadem de re, alia rursus.

Rursus eadem de re, alia: Qua etiam noui Testamenti ex græcis probat fontibus restitutionem: sed idem heri in ueteri Testamento ex Hebræorum literis dissuadet. Monuimus & hæc suprà.

Augustini ad Hieronymum alia.

Eiusdem alia rursus ad Hieronymum, ut concordiam tueatur.

Augustini ad Præsidium, ut epistolā Hieronymo reddendam curet.

Augustini ad Hieronymum alia rursus, de mendacio.

TOMVS QVARTVS.

¶ Quartus Tomus cōplectitur ἐξηγηματικά, hos

hoc est, ea quæ ad enarrationem diuinæ scripturæ faciunt. Sunt autem hæc:

Ad Paulinum, de studio sacrarũ literarum.

Præfatio in Pentateuchum uersum.

In Iosue uersum præfatio.

In libros Regum uersos præfatio.

In Paralipomena uersa præfatio.

In eadem præfatio alia ad Domnionem & Rogatianum.

In Esdrã & Nehemiã præfatio ad eosdem.

In Tobiam præfatio, ad Chromatiũ & Heliodorum.

Præfatio in Iudith.

In Hester uersum præfatio.

In Hiob præfatio, ex Hebræo uersum.

In Hiob è Septuaginta uersum præfatio.

In Prouerbia Salomonis præfatio.

In Ecclesiasten uersum præfatio.

Iu Esaiam ex Hebræo uersum pręfatio, ad Paulam & Eustochium.

In Hieremiam uersum præfatio.

In Ezechielem uersum præfatio.

In Danielem uersum præfatio.

In duodecim ptophetas ursos pręfatio.

In Ioelem præfatio.

In quatuor Euangelia castigata præfatio, ad Damasum.

Ad quæstiones Damasi responsio.

De Melchisedeth, ad Euagrium.

De quadraginta mansionibus Israelitarũ ad Fabiolam.

Ad eandem, de uestitu sacerdotum.

Ad Dardanum, de terra promissionis.

De Ephod bad, ad Marcellam.

De iudicio Salomonis pueri, ad Ruffinũ.

De Salomone & Achaz patribus ante tempus, ad Vitalem.

De Tharsis, ad Marcellam.

De ordine & titulis psalmorũ, ad Sophronium.

Emendatio Psalterij in certis locis, ad Suniam & Fretelem.

De decẽ mysticis nominibus Dei, ad Marcellam.

Ad eandem, Quid Hebræis sit alleluia.

Ad eandem, Quid sit Sela.

Expositio psalmi octogesiminoni, ad Cyprianum.

Expositio psalmi quadragesimiquarti, ad Principiam.

Expositio psalmi cetesimi nigesimisexti, ad Marcellam.

Expositio primæ uisionis Esaiæ, ad Damasum.

Ad eundẽ de Seraphim & calculo radenti.

Respõsio ad qnęstionẽ Damasi, de Osanna.

Ad eundem, de frugi & luxurioso filio. Meminit eius libri contra Iouinianum libro secundo, his uerbis: Super parabola de frugi & luxurioso filijs, libellum quendam Damaso episcopo, dum adhuc uiueret, dedicaui.

De tribus quæstionibus, ad Amandum.

De quatuor quęstionibus, ad Marcellam.

Ad eandem, de blasphemia in Spiritum sanctum.

De duodecim quæstionibus, ad Nedibiã.

De undecim quæstionibus, ad Algasiam.

Homiliæ duæ Origenis ab Hieronymo uersæ, ad Damasum.

Expositio loci Pauli: Non omnes quidem dormiemus, sed omnes immutabimur. ad Minerium & Alexandrum.

De duabus quæstiunculis, ad Paulinum.

Ad Desyderium epistola familiaris.

Ad Paulam Vrbicam, interpretatio alphabeti Hebraici.

Traditiones seu Quæstiones Hebraicę in Genesim. Meminit ipse eius operis libro 15 commentariorũ in Esaiam. Ipse de ijsdem in procemio earũ sic ait: Lectorem obsecro, ut in libris Hebraicarũ quæstionũ, quas in omnem scripturã sanctam disposui scribere, non quærat eloquentiã, non oratorum lepôrem: sed magis inimicis pro nobis respondeat, nouo operi ueniam concedendam. Meminit earum & in Catalogo. de eo Erasm⁹ sic censuit: Nonnihil suspicor, hoc opus à studioso quopiam abbreuiatũ fuisse: propterea quòd Hieronymus in locis Hebraicis, subinde relegans nos huc, testatur se copiosius quædã in hoc libro tractasse: cum ea aut prorsus nõ inueniantur, aut paucissimis attacta.

Traditiones seu quæstiones Hebraicæ in libros Regum.

Traditiones seu quæstiones Hebraicæ in Paralipomena.

Loca Hebraica uersa ex Eusebio. Meminit eorum in Catalogo.

Loca Actorum.

Nomina Hebraicã secundum ordinem literarũ ex Philone, sed omissis quibusdam, nonnullis immutatis: demũ additis nonnullis ab Hieronymo, sicut ipse testatur in præfatione. Citatur ab eo locis aliquot liber Hebraicorum nominũ: & quædam interpretationes reprehenduntur, quas tamen inuenimus in hoc opere. Meminit eius libro septimo cõmentariorũ in Esaiam, & in Catalogo.

Quæ huic Tomo insunt ab Hieronymo aliena, sunt Quæstiones tres ueteris legis Damasi, & eiusdem Quæstio de Osanna.

Erasmi de traditionibus seu quæstionibus in libros Regum & Paralipomena, censura.

Traditiones Hebraicę in libros Regũ et Paralipomenõ. quanq̃ Hieronym⁹ in pręfatione, quã pręfixit traditionib. Hebraicis in Genesim, polliceri uidetur, se similia traditurũ in omnes sacrę scripturę libros: tamẽ mihi nõ uide-

uidetur hoc opus esse Hieronymi, quamuis eruditũ, & ad cognitionẽ sacræ scripturæ ue hementer conducibile. Primùm, nullà præfatio restatur autorẽ. Deinde stylus dilutior est, ac facilior Hieronymiano. Ad hæc Hieronymus diligentius docet, & plus inculcat græcarũ & hebraicarum uocũ. Postremò hic quisquis fuit, alicubi propemodum fatetur se nescisse hebraicũ. Proinde an hæc è græco forrasis Eusebij doctus aliquis uerterit, aut ex Hieronymianis & aliorũ cõmentarijs col lecta sint, omissis his quę lectorẽ latini tantũ sermonis gnarũ torquere pôterant: alijs con iectandum relinquo. Hæc in ordine & indicibus librorum Hieronymi Erasmus.

Idem ante initium traditionum earũ sic: Quæstiones seu traditiones Hebraicæ in libros Regum, parum liquet quo autore: nisi quod probabile est, quædam ex Hieronymi cõmentarijs, quos in præfatione pollicetur, per studiosum quempiam decerpta.

Eiusdem de locis ex actis Apostolicis censura.

Hoc opus ob eruditionẽ mihi planè Hieronymi uidetur, nisi quodam in loco citaret Hieronymum: uerùm hoc ipsum, haud scio an è marginali spacio annotatum, in contex tum traductum sit: quemadmodum sæpenu mero factum deprehendimus.

TOMVS QVINTVS, COMPLECTENS *commentarios in Prophetas quos Maiores uocant.*

❡ In Esaiam cõmentariorũ, iuxta utranq; translationem, ad Eustochium libri octodecim. Meminit in ijsdem libris explanationũ uisionum Esaiæ, in epistola quadam ad Eustochiũ, hoc nomine: Visiones Esaiæ obscurissimas, nuper historica explanatione disserui. Meminit eiusdem operis lib. septimo cõ mentariorum in Esaiã, ubi explanationẽ eã uocat historicã. Ait & de uisione Esaiæ cap. 63, lib. 3 Commentariorum in Esaiam: Ante annos circiter triginta, cum essem Constantinopoli, & apud uirum eloquentissimum Gregorium Nazianzenum sanctarũ scriptu rarũ studijs erudirer, scio me breuẽ dictasse subitumq; tractatum, &c.

Indicat autem ipse, se eos commentarios in Esaiam dictasse notarijs suis, iam senio cõ fectum: in proœmio libri decimi eorundem commentariorum.

In Hieremiam, commentariorum libri sex, ad Eusebium.

In Lamentationes Hieremiæ libri tres, de quibus hæc in posteriori editione Erasmi censura est: In Lamentationes Hieremiæ libros tres, priore editione recẽsueram' inter gnesia, credentes rorum Commentariorum opus unius esse autoris, quemadmodũ & in cæteris prophetis. Doctus quidã admonuit, sibi uideri Bedę: cuius hoc præcipuũ fuit studium, ut ex ueterum libris contexeret suorum commentariorum uelut centones. Et in his quędam reperias ex Gregorij libris ad uerbum descripta.

Præfatio Commentariorum in orationẽ Hieremiæ.

In Ezechielem commentariorũ libri quatuordecim. Meminit eorũ in epistola ad Mar cellinum & Anapsychium, tom. 3.

In Danielem Commentariorũ liber unus, quem Augustinus lib. uigesimo de Ciuitate Dei, capite uigesimotertio, satis eruditè & diligenter conscriptum testatur.

TOMVS SEXTVS, COMPLE- *ctens commentarios in prophetas, quos dicunt Minores.*

❡ In Hoseam commentariorũ libri tres, ad Pammachium.

In Ioelem commentariorum liber unus, ad eundem.

In Amos commentariorum libri tres, ad eundem.

In Abdiam commentarius, ad eundem.

Indicat ipse in præfatione, hunc Commentarium à se iuuene scriptũ, postea fuisse retractatum.

Commentarij in Ionam, ad Chromatiũ.

Commentariorum in Micheam ad Paulam & Eustochium libri duo. Meminit eorũ in Catalogo.

Commentarius in Nahum, ad easdẽ. Meminit eius in Catalogo.

Commentariorũ in Habacuc libri duo, ad Chromatium. Meminit eorum in Catalogo.

Commentarius in Sophoniam, ad Paulã & Eustochium. Meminit eius in Catalogo.

In Aggæum commentarius, ad easdem. Meminit eius in Catalogo.

Commentariorũ in Zachariam libri tres, ad Exuperium.

Commentarius in Malachiam, ad Minerium & Alexandrum. Interpretarũ se utrũq; anno sexto consulatus Arcadij & Anicij, admonet ipse in proœmio in librum tertium Commentariorum in Amos.

Quæstiones in Abacuc, quæ cõmentarijs in eundẽ propheta adiunctæ sunt, Bruno ex stylo censet non esse Hieronymi: sed ex eius scriptis ab aliquo studioso collectas.

Porrò de diuersis iudicijs multorũ super enarrationibus suis, Hieronymus ipse hæc protulit in præfatione in Micheam: Mihi, inquit, in explanatione scripturarum sudanti, accidere uideo, ut alij quasi parua contemnant, & quicquid dixerimus contrectare despiciant: alij odio nominis nostri nõ res, sed personas cõsiderent, magisq; aliorũ silentiũ quàm rerũ studiũ probent. Sunt qui audacter nos facere asserant, quòd arripiamus opus, quod

quod nullus ante nos Latinorum tentare ausus sit. Quidam in eo se disertos arbitrantur, & doctos, si alieno operi detrahant: & nō ipsi quid possint, sed quid nos tantum possimus, dijudicent.

Quid daniq; de Commentarijs suis sentiri uelit, nō obscurè declarat, ubi Micheę caput secundū enarrans ait: Exposui, iuxta quod mei ingenioli patiebantur angustiæ. Et paulo pòst: Si quis autem in lege Domini die ac nocte meditatus, maius habuit studium, maius ingenium, otium gratiamq;, & potest de præsenti capitulo probabilius aliquid dicere, nō inuideo, nō aspernor: quin potius cupio ab eo discere, quod ignoro: & libēter me discipulū profitebor, dummodo doceat, & nō detrahat. Sic nec dissimulat quidē, ubi in difficilibus & obscurioribus Prophetarū locis quippiā nō assequitur: sed ingenuè cōfitetur. Quemadmodū libro sexto, & duodecimo Commentariorū in Ezechielē ait: Ignosce lector difficultati locorū: aut si meli' quid inuenire potes, doce: libēter discimus, quod nescimus. Et ibidem: Ignosce lector difficultati, & ueniam tribue pauperi intelligentię.

TOMVS SEPTIMVS.

¶ Septimus ea complectitur, quæ partim citra suspicionē putātur esse Hieronymi, partim aliorū. Hieronymi sunt, cōmētarij in Ecclesiasten, quorū Hieronymus ipse meminit in Catalogo, & in scripto aduersus errores Ioannis Hierosolymitani. In epistola quoq; ad Marcellinū, his uerbis: Lege opuscula mea, & maximè in Ecclesiasten cōmentarios: & liquidò peruidebis, me ab adolescētia nunquā alicuius autoritate deterritū, acquieuisse hæreticę prauitati. Eos igitur ex ipsissima Hieronymi officina prodijsse testatur Bruno. cui' de cōmētarijs in parabolas Salomonis, priori loco in hoc tomo collocatis, etiā hæc censura est: Nō clā me est, candide lector, cōmētarios in prouerbia Salomonis Hieronymi non esse. Nā id uel hinc deprehenditur, q, tota dicendi figura, ab Hieronymiana actione modis omnib. dissidet. Quin Gregorius semel atq; iterū in hoc opere citatur. Vetustissimi quidā codices in membranis scripti, Bedę uendicabāt. Certè cuius cuius sint, Hieronymi nō esse, ipsi clamant. Eadē fermè Erasmus: In Prouerbia, inquit, Salomonis libros tres, uel hinc apparet nō esse Hieronymi, q, in his citetur Gregorius: quanquā & alioqui omnia longè lateq; dissident ab Hieronymianis. Is, q adornauit Venetā editionē, graue putat argumentū, quòd hinc quædam citantur in epistolis decretalibus Hieronymi nomine. Suspicatur autem, à Beda è diuersis collectū opus: cui coniecturæ non admodū reclamo.

De quatuor homilijs in Cantica Canticorū, quę commentarios in Ecclesiasten in hoc tomo subsequūtur, id rursus censent uterq; Homilię quatuor in Cantica canticorū, quas è uolumine Epistolarū in hunc tomū retulimus, sint Origenis, nec' ne, nolo in pręsentia disputare. Certè multa sunt, quæ eas Latini hominis esse, nō Græci, cōprobant. Illud ausim affirmare, etiāsi Gręci hominis sint, Hieronymū nō uertisse. Bruno. Eadē ppemodū Erasmus. In Cantica, inquit, canticorū homiliæ quatuor, absq; pfatione in nōnullis exēplaribus Hieronymū autorē præferebāt: quemadmodū testatur & Merlinus, autor editionis apud Lutetiā Parrhisiorū, operū Origenis. Verùm Hieronymi nō esse, primùm ipse stylus palàm arguit. Deinde q, nulla sit addita pfatio, quomodo in duas homilias nō neglexit. Neq; uerò Hieronymus in Catalogo testatur, se scripsisse quatuor homilias in Cantica, sed duas duntaxat: nimirū ex Origene nec fas. Preterea an Origenis sit hoc op', addubitari potest: q, Hieronym' in pfatione quā pfixit duab. illis à se translatis, testatur Origenē bis scripsisse in Canticū canticorū: adolescentē homilias duas, deinde copiosissimū cōmentariū decē explicatū uoluminib. Hoc autem quatuor absolutū est homilijs: nisi fortè præfationi tribuuntur duo uolumina, & singulæ homilię bina uolumina cōplectuntur.

Rursus de Commentarijs in Iob, postremo loco in hoc tomo collocatis, hęc Bruno: De Commentarijs in Iob, quos antiquissimus codex è bibliotheca sancti Galli huc allatus Hieronymo tribuebat, idem mihi dicere lìcet, quod Erasmus noster de Pandectis Iustinianis quodā loco scribit: uidelicet centones esse, & inæquales Glossariorū rhapsódias. Et Erasmus inquit: Commētarij in Iob itidē à studioso quopiā è uarijs collecti sunt, fortassis à Beda. nam liber caret præfatione.

TOMVS OCTAVVS.

¶ Octauo Tomo insunt Commentarij in Psalteriū, Hieronymo falsò adscripti: etiamsi non omnino uacēt eruditione, quēadmodū Amerbachi' cēsuit. Addim' de illis & Erasmi iudicium. Cōmētarij quos habem' in omne Psalterium Hieronymi titulo, palàm ipsi præ se ferūt, q, nō sint unius autoris. Si quis autē meū requirat iudiciū, nihil illic est Hieronymi: uerùm una pars est hominis, quisquis fuit, planè docti, & sermonis expoliti, longè tamē discrepantis ab Hieronymiano. nam hic minus habet nitoris ac lenitatis, pl' neruorū: deinde ubiq; copiosior ac diligentior, & magis ostentans suas opes. altera pars est locutulei cuiuspiam, ac penè dixerim rabulæ, & nisi me fallit nasus, eiusdē qui sermones suos Augustini nomine nobis dedit, prçter alia multa bella. Cui' rei si quis gustū cupiat sumere, in ipsa statim præfatione cōferat initia cum fine, & uidebit subitò nouum

nooum scriptorem. Quanquam & ea coniectura arguebat nō esse Hieronymianū opus, q, nec titulus, nec epistola cuiusquā habeat nomen. Vnde suspicor, illū sua nullo edidisse titulo, & librarios Hieronymi nomē addidisse. Et fortaisis hic est ille, cuius meminit Gennadius, quē ait nōnolla uertisse Origenis, sed data opera titulis ademptis: cuius esse suspicor & annotatiōnes in libros Regū ac Paralipomenon. Sed ut, quod cœperā, absoluā: qui uoluerit impostură deprehendere, legat attentè commentarium in Psalmum septuagesimumseptimū. Rem quidē ille sumpsit ex Commentarijs in Matthæū: cæterùm eam suis ornauit flosculis. Ineptit suis dialogismis, delirat exclamationibus, balbutit acyrologijs, superfluit perissologijs. legat in Psalmum 80, in Psalmū 90: ubi doctè scilicet exponit, quid sit σύμπτωμα, cō plures caduot. Verùm ut in genere dicā, ipsa battologia & dictionis charactet hominem ubiq; arguit.

Appendici huius tomi inest Psalteriū quadruplex: Hebræum uidelicet, cum Hieronymi uersione, uulgo Hebraica ueritate appellata: & Græcū, cū translatione uulgata autoris incerti, nōnunquā Ἀἰν ἀνὰ κατὰμ ab exemplari græco dissidens. Bruno Amerbachius.

TOMVS NONVS.

¶ Quæ Hieronymi esse γνήσια, hoc est, legitima & genuina, tum ex stylo, tū ex testimonijs ex illis ipsis alibi citatis, Bruno & Erasmus censuerunt, sunt hæc.

Commentarij in Matthæum ad Eusebiū. Meminit eorum ipse in epistola ad Hedibiā.

Commentariorum in epistolam ad Galatas libri tres. Meminit eorum in Catalogo. Augustinus ptolixa epistola, quædam in ijsdem commentarijs, de officiosis scilicet mendacijs in scripturam sanctam admisis, reprehendit: & Hieronymom hortatur, ut canst palinodiā, sed quæ Hietonymus excusat. In eadem uerò causa Erasmus putat neutrum alterum intellexisse, in præfatione in Chrysostomum. Luthetus uerò in enarratione capitis secundi ad Galatas, in eo ipso negocio Paulū affirmat ab Hieronymo non satis intellectum.

Commentariorum in epistolam ad Ephesios libri tres. Meminit eorum in scripto aduersus errores Ioannis Hierosolymitani his uerbis: In explanatione epistolæ ad Ephesios, arbitror sensum animi mei prudentibus explicitum. Et in apologia aduersus Ruffinum sic: In commentarijs ad Ephesios sic Origenem & Dydimū & Apollinarinm secutus sum, qoi certè contraria inter se habent dogmata, ut fidei meæ non amitterem ueritatem.

Commentarij in epistolam ad Titium, & Paulam, & Eustochium.

Commētarij in epistolā ad Philēmonē, ad easdem. Meminit utriusq; libri in Catalogo.

De Spiritu sancto Dydimi liber, latinè cōuersus ab Hieronymo. Ipse de eo in Apologia aduersus Ruffinum meminit his uerbis: Didymi, qui certè in Trinitate catholic⁹ est, librum de spiritu sancto in Latinam linguā uertimus. Indicat & in præfatione, se ad interpretationem eius libri primùm à Damaso fuisse impulsum: qui priusquam absolueret eam, diem suum obierit.

In eodem Tomo, quæ ab Hieronymo aliena putantur, hæc sunt.

Canones Euangeliorum Eusebij.

Cōmētarij in Marcū, planè suppositirij, & Hieronymo impudentissimè inscripti, quādo oe pilū quidem habent Hieronymianæ eruditionis. Bruno. In eo commenrario nihil inuenies, quod iure tribuas Hieronymo. Erasmus. Idem & alios adhuc in Marcū cōmentarios reperiri indicat, Hieronymi titulo, sed in quibus deprehendantur quædam ex Gregorio decerpta.

Euangelium Lucæ sine commentarijs, sed ex uetustis exemplaribus aliquanto emendatius, in hoc additum, ut respondeat canoni quatuor Euangelijs communi. Bruno, Erasmus.

Euangelium Ioannis eodem adiectū consilio, sine commentarijs.

Commentarij in omnes Pauli epistolas, collecti à studiosō quopiam nō indocto, sed admixtis quibusdā alterius parum eruditi. Præfationem addiderat nescio quis ad Heliodorum, Hieronymi nomine, uehemēter insulsam & infantem. Erasmus. De ijsdē Amerbachius hæc in censura huic Tomo præfixa. Cōmentarios in omnes diui Pauli epistolas, Hieronymo uiodicabat codex quidā obsoletæ uetustatis, Gotthicis characteribus exaratus: sic sanè pplexis, & iā præ uetustate euanidis, ut coacti fuerimus in elementariorū ordinem rursus descendere, & quod in ludo puelli faciūt, literarijs apiculis noscitādis operā dare. Sed & ij indigni sunt iudicandi, q Hieronymo tribuantur. Quando enim sic ineptit Hieronymos, ut hic inrerpres, quisquis is demum fuit? quando sic balbutit, ut hic frequentissimè solœcissat? Et aliquanto pòst: Quanq̄ in ijs ipsis in Marcū & Paulū cōmentarijs quædā iouenire licet, quæ doctis etiā placere possint: nimirū ex Hieronymi penu deprōpta, à studioso aliquo, q cū pcurrisset Hieronymianas lucubrationes, in hoc multa sublegerit, ut deinde suis admisceret, quo ueri⁹ hui⁹ fuci merito Hieronym⁹ uideri posset. Et rursus aliqnāto pòst: Cæterùm ut detur, etiā inter multas paleas aliquod granulū repiri: cū tantō super sit Hieronymi scriptorū, istos cōmentarios nigro calculo

calculo notamus: & indignos censemus, in quibus legendis studiosi bonas horas male collocent.

De his quæ ex Origene uersa, falsò tributa sint Hieronymo, Erasmi censura.

Quæ ex Origene translata, falsò adscribi Hieronymo interpreti, partim ex styli ratione, partim ex defectu præfationũ, partim ex indoctis aliquorum iudicijs, Erasmus putet, hæc sunt:

In Genesin homiliæ septendecim, ex Origene uersæ.
In Exodum, homiliæ tredecim.
In Leuiticum, homiliæ sedecim.
In Numeros, homiliæ uigintiocto.
In Iesum Naue, homiliæ uigintisex.
In libros Iudicum, homiliæ nouem.
Commentariorum in Iob libri tres.
In Matthæũ, homiliæ trigintasex Origenis.

Quæ præfationes in libros Biblicos falsò adscribantur Hieronymo.

Indicat Erasmus etiã præfatiões aliquot, quæ nõ in tomis quidem, sed in Biblijs quibusdã habeãtur, falsò tribui Hieronymo, uti

Duas præfationes in Psalterium: quarum alterius initiũ sit, Dauid filius Iesse: alterius, Liber Psalmorum.

Duas rursus præfationes in Prouerbia Salomonis, quarum initia: Tribus uoluminibus, Tres libros.

Præfatio in Iob, cuius initiũ: In terra quidem habitasse Iob.

Præfatio in Marcum: Marcus Euãgelista.
Præfatio in Lucam: Lucas Syrus.
Præfatio in Ioannem: Hic est Ioannes.

De libris Hieronymi amissis, ex indicatione Erasmi.

¶ Libri posteriò Hieronymi, qui uel temporũ iniuria, uel hominũ incuria, uel æmulorum inuidia interciderunt, quorum tamẽ subinde Hieronymus meminit, sunt hi:

Libri Clementis, Apostolorum comitis, in latinũ uersi sermonem, efflagitante Gaudentio: cuius operis meminit in peroratione Commentariorum Origenis in epistolã ad Romanos.

Interpretatio in prophetã Abdiam prior, quam scripsit adolescẽs, & nondum satis in diuinis exercitatus literis. Meminit huius operis in præfatione quã promisit posterioribus in eundem prophetam Commẽtarijs.

Libri quatuor περὶ ἀρχῶν Origenis, quos restatur à se uersos: deinde corruptos librariorum uitio, ad Pammachij preces denuò trãstulit, quos opinor ob inuidiã Origeniani nominis suppressos. Nam quos hodie legimus, Ruffini sunt interpretis. Meminit eius interpretationis frequẽter: ut in epistola ad Lucinũ, in apologia aduersus Ruffinũ. In libro aduersus errores Ioãnis Hierosolymitani, & in epistola ad Pammachiũ & Oceanũ his uerbis: Quid laboris in libris transferendis περὶ ἀρχῶν sustinuerim, uestro iudicio derelinquo: dum & mutare quippiã de Græco, non est uertentis, sed euertẽtis: & eadem ad uerbum exprimere, nequaquam eius qui seruare uelit eloquij uenustate. Et ibidẽ: In libris, inquit, περὶ ἀρχῶν simpliciter quod in Græco habebatur expressi.

Epistola quædã ad Paulam, cui annexuerat indicem, siue elenchon omniũ operũ Origenis, conferens ea cum operibus Marci Varronis πολυγραφωτάτου: cuius & alibi meminit. Ex eo Ruffinus hæc recenset secundo inuectiuę suæ libro: Quæritis uidelicet, ut ad Adamantium, nostrumq; Calcenterũ ueniamus: qui tanto in sanctarũ scripturarũ labore sudauit, ut iustè Adamantij nomẽ acceperit. Vultis nosse quanta ingenij sui reliquerit monumenta? sequens titulus indicat. Scripsit in Genesim libros, &c. nã extat liber in tomo huius operis secundo inter aliena.

Euangelium Hebraicum, Nazarenorum, siue Ebionitarum, quod sibi exhibitũ ex bibliotheca Cæsariensi, transtulit in linguam Gręcam ac Latinam, & ex eo locis compluribus quædam adducit.

In libro Hester, quem uertit ex Hebræis, alphaberõ addiderat ex minio usq; ad theta literã, diuersis in locis, ad eum modum ordinem Septuaginta notans studioso lectori, cum ipse Hebraicum ordinem sequi mallet. Atq; hæc laboris pars nobis perijt.

Librum Iob bis uertit: primùm ex editione Septuaginta, obelis iugulans quæ apud Hebræos non habebentur, & asteriscis illustrãs quæ ex Hebræorũ uoluminibus essent addita. Atq; huius laboris, qui nobis perijt, extat tamẽ testis præfatio, cuius initium: Si aut fiscellã iunco texerẽ. Rursus ex ipsis fontibus, hoc est, Hebræo, Arabico, Syroq; sermone, quòd is liber mixta quadã lingua cõscriptus sit. Huius laboris extat præfatio testis, cuius initium: Cogor per singulos, &c. Hoc obiter admonere uisum est, quòd in uulgatis codicibus inuerterint has pręfationes. Cæterùm hæc editio, qua nunc utimur, utra sit, mihi parum liquet.

Psalteriũ bis correxit: primùm Romę agẽs: rursum in Bethleemitico rure, obelis & asteriscis notãs quę superessẽt in editiõe Septuaginta, aut quę ipse ex Hebręorũ fontib. addidisset. Quanq; sunt q dicãt, hũc laborẽ extare.

Prouerbia Solomonis & Ecclesiasten prius ex editiõe Septuaginta castigarat per obelos & asteriscos: qui labor nobis perijt. Testatur in præfatione, cuius initiũ: Iungat epistola.

Danielem Hebraicis scriptum literis, sed sermone Chaldæo, ex ipso fonte transtulit: sed obelo iugulatis, historia Susannæ,

næ hymno trium puerorũ, & fabula Draconis. Notas abiecimus.

Nouum Testamentũ Græcæ fidei reddidit: qui labor si extaret, aut noo fuisset nobis eadem in re laborandũ, aut certè illius studio plurimùm fuissem' adiuti. Condidit & canonẽ quatuor Euangeliorũ, quid inter illos conueniret aut dissonaret, quid cui deesset.

In Catalogo scriptorũ illustriũ testatur, se scripsisse tractatus sex à Psalmo 10 usq; ad decimumsextũ: hoc est, in singulis illius ordinis, tractatos singulos. Sic enim legitur in uetustissimis exemplaribus, assentiẽte & interprete Græco Sophronio. Id operis apparet interijsse. Nec enim has breues quas habemus annotatiũculas in Psalmos, uero contemporaneum est ab eo tractatus uocari: maximè cum habeamus aliquor eiusdẽ tractatus: uelut ad Cyprianum, in Psalmum octogesimumoonum: ad Principiam, in quadragesimum: ad Marcellam, in centesimũ uigesimõsextum. Atq; huius fuisse generis probabile est, quos ibi dixit tractatus. Scripturam diuinam fuæ lioguę hominib. tradidit: hoc est, Dalmaticè uertit. At hodie piaculum existimant, sacras literas uulgata legi lingua.

Theophili liber Paschalis erudirus & eloquens, ab Hieronymo uersus, ut indicat in epistola, cuius initium: Ex eo tempore.

Canon Hebraicæ ueritatis, cuius meminit in epistola ad Lucinium.

Emendauit editionem Septuaginta, ut testatur in eadem.

Bis scripsit in Matthęum, ut indicat in epistola, cuius initium: Satis mirot.

In epistola ad Domnionem, significat se uertisse Commẽtatios Alexandri. Is qui sit, tum qui fuerint Commeotarij, nusquam ab eo clarius expressum est.

Multos deniq; Hieronymi libros Trithemius numerat, quorum aliquot etiam initia apposuit, sed qui in Tomis non habẽtur: nec de illis quicquam in prolixa quamuis illa de libris Hieronymi cõmemoratione, Erasm' aut monuit, aut censuit. Nec uero simile est, eos à Trithemio monacho unquã uisos. ut,

De octogintaqoatuor hæresibus liber, cuius initium: Simoniaci à Simone. Idem ferè est initiũ tomi secũdi libri primi Epiphanij.

In epistolã Pauli ad Romanos, libri quinq;.
In duas ad Corinthios epistolas, libri duo.
In epistolã ad Thessalonicẽses, li. qoatuor.
In epistloam ad Colossenses, liber unus.
In duas ad Timotheum, libri tres.
In epistolam ad Hebræos, liber unus.
In epistolas Canonicas, libri septem.
In acta Apostolica, liber unus.

¶ Adijcimus ad finem Hieronymi eruditioois & indostriæ commẽdationem, quam in præfatione in tomum secundũ librorum eius Erasmus texuit, in hunc modum: In optimo Theologiæ genere primas tenet diuus Hieronymus (de Latinis loquor) & ita primas tenet, ut omnes post se longo relinquat interuallo: & adeò nemioem habemus, quem ullo pacto cum hoc cõferre posimus, ut inter tam innumerabiles theologos uix quenquam habeat & ipsa docta Græcia, qui nostrum æquet Hieronymum: si modò non unam aliquã laudem, sed uniuersas eius dotes simul expendas. Tantam uno in homine reperias secularium, ut oocant, literarum cognitionem, tantam omnis antiquitatis peritiam, tot linguarum absolutam scientiã, tam admirandam locorum & historiarum omnium noticiam, tam non oulgarem mysticorum uoluminum erudirionem, tantum inimitabilis eloquentiæ, tam exactum ubiq; iudicium, tam sacrum afflati pectoris ardorẽ, rerum adeò diuersarũ tam digestam ac præsentem memoriam, tam felicem iuxta ac diuitem mixturam, denique tanto lepore conditam seueritatem: ut quemadmodũ per se facundi, si cum Cicerone conferantur, protinus uideãtur obmutescere: ita cæteri doctores, quos citra collationem suspicimus, cum Hieronymo cõpositi, uix sapere, uix loqui, uix uiuere uideantur. Atq; id quidem haud in illorum contemptum, sed in Hieronymi gloriam dictum uideri uelim: qui suarum excellentia uirtutum, aliorum laudem non minuir, sed admotus obscurat. Reliquos ut limpidos riuos admiteris: hic ceu diuea quoddam & aureom flumen, uniuersas opes secum uoluit ac defert. Et in eadem præfatione, quanquã nimium hyperbolicè: Sunt in Hieronymo, inquit, peculiaria quædam quæ nemo Christiaoorum nec habuit, nec affectauit: Ingenij diuina quædã uis, mira fœcunditas, ardor incomparabilis, eloquentia, sanctimonia, diuinarũ literarũ cognitio, studiorum feruor, &c. Quam laudẽ plurimorũ, scilicet quibus excelluerit, donorum & uirtutum, etiam alibi ei tribuit: ut in uita eius, Philelpbum confutans, qui eloquentia Hieronymum extitisse cẽsoerit, nihil de cæteris eius oroamẽtis adijciens: in quo loco & Augustino superiorem fuisse pugnat.

Ipse etiam de ingenij sui integritate hæc pronunciauit in libro aduersus errores Ioannis Hierosolymitani, ubi: Ab adolescentia, inquit, in monasterij clausus cellulis, magis esse uolui aliquid, quàm uideri. Nimis tamen acerbum eum fuisse, & acrius interdum quàm Christianum decuerit excanduisse, sensit olim Augustinus, & nostra memoria Franciscus Philelphus. Erasmus. Quin & tantam eius fuisse inuidiam, ut ab ea obrueretur uirtus doctrinæ, Palladius sibi à Posidonio in aurem dictum scripsit.

D. HIERONYMI DOCTRINA.

DE SCRIPTVRA, pronunciat aliquot grauissima testimonia. ut in epistola ad Iulianum, quæ inter epistolas Tomi primi extat: Ad scripturarum sanctarum grauitatem confugimus, ubi uulnerum medicina est, ubi morborum certa remedia.

Libro primo Commentariorum in Ezechielem cap. 1. In Euangelijs nihil est quod non luceat, & splendore suo mundum illuminet: ut etiam quæ parua putantur, & uilia, Spiritus sancti fulgeant maiestate.

In Commentarijs in primum caput ad Ephesios: Singuli sermones, syllabæ, apices, puncta, in diuinis scripturis, plena sunt sensibus. In caput quintum ad Galatas: Nulli sine uerbo Dei credendum est. In epistola ad Magnum oratorem, doctrinas uocat Herculis clauam. In epistola ad Nepotianum: Diuinas scripturas sæpius lege, imò nunquã de manibus tuis sacra lectio deponatur: disce, quod doceas. Et libro primo aduersus Iouinianum: Est in uerbis simplicibus semper diuinarum scripturarũ sensus augustior.

De Deo.

Enarrans dictum Ecclesiastæ quinto: Cor tuum non festinet ad proferendum uerbum in cõspectu Dei, ait eo præcipi, ne aut loquentes, aut cogitantes, plus de Deo quàm possumus opinemur, sed sciamus imbecillitatem nostram: quòd quantum distat cœlum à terra, tantum nostra opinatio à naturâ illius separetur.

In Epistola ad Damasum: Quis Dei potest scire principium, qui antequam istum mundum conderet, interim fuerit in æternitate: quando thronos, dominationes, potestates, angelos, &c. condiderit?

In Commentarijs in Ionam: Deus natura sua misericors est, & paratus ut saluet clemẽtia, quos non potest saluare iusticia.

De Trinitate.

Magna fiducia prædicat se profiteri eandẽ fidem, quam profiteatur Oriens & Occidẽs, in epistola ad Marcum presbyterum: ubi & de Trinitate dicit, se tres subsistentes, ueras, integras, perfectas personas indefessa uoce pronunciare. epistola extat tomo tertio. Rursus in epistola quadam ad Damasum, in eodem tomo, significat se amplecti & propugnare fidem synodi Nicænæ de tribus personis. Ac diserte ait: Sufficiat nobis dicere unã substantiam, tres personas subsistentes, perfectas, æquales, coæternas. Et lib. 3. Commentariorum in Ezechielem: Trinitas, cum patria, filij, & spiritus sancti diuidatur nominibus, tamen una sibi diuinitate coniungitur. Et alibi: Omnipotens Deus pater, & filius, et spiritus sanct⁹, unus atq; trinus, unus uidelicet in natura, trinus in personis, solus inuisibilis, solus immensus atq; incomprehensibilis, &c.

DE CHRISTO, in tertium caput ad Galatas: Christus cum secundum Deum unum sit ipse cùm patre, secundum mediatoris officium alius ab eò intelligitur. In expositione catholicæ fidei: Sic confitemur, in Christo unam filij esse personã, ut dicamus duas perfectas & integras esse substantias: id est, deitatis & humanitatis, quæ ex anima continetur & corpore. Libro sexto Commentariorum in Ezechielem: Cum inquit Christus, Pater qui dedit mihi omnibus maior est, & nemo potest rapere de manu patris mei: ex eo perspicitur una patris filijq; potestas, uirtus atque substantia. Si enim de filij manu, quæ dedit pater, nemo potest rapere: & hæc eadem in patris manu sunt, quæ non rapiuntur ab eo: liquidò comprobatur, omnia patris & filij esse communia: & in filij manu tenere patrem, sicut patris manu tenentur quæ filij sunt. Libro decimoquarto Cõmentariorum in eundem: Filius Dei suscepit corpus humanum, & per peccatum destruxit peccatũ, qui pro nobis dolet, & portat infirmitates nostras. Et libro decimoquarto Commentariorum in Esaiam: Quod pro nostris debebamus sceleribus sustinere, ille pro nobis passus est, pacificãs per sanguinem crucis suæ.

DE SPIRITV SANCTO, ad Hedibiã quæstione nona: Quicquid patris & filij est, hoc idem & spiritus sancti est. Et ipse spiritus sanctus cũ mittitur, à patre & filio mittitur. In alio atq; alio loco spiritus Dei patris, & Christi spiritus appellatur. Vnde & in actibus Apostolorum, qui Ioannis baptismate fuerant baptizati, & credebant in Deum patrem & Christum, quia spiritum sanctum nesciebant, iterum baptizantur: imò tunc uerum accipiunt baptisma. Absq; enim spiritu sancto, imperfectum est mysterium Trinitatis. Libro secundo Commentariorum in Esaiam, capite quarto, ait: Spiritum sanctum in baptismo abluere sordes, & remittere peccata. Libro primo Commentariorum in Lamentationes Hieremiæ: Videndum (inquit) nobis est, ne propter iniquitates nostras habitaculum pectoris nostri deserat inhabitator Spiritus sanctus.

DE CREATIONE, libro nono Commentariorum in Ezechielem, capite uigesimooctauo: Quod scriptum est, Perfectus in uijs tuis à die conditionis tuæ, ostendit omnem creaturam bonam à Deo conditam, & perfectam habuisse uirtutem: ut deinceps macula non sit naturæ, sed uoluntatis.

In Commentarijs in Ecclesiasten, capite tertio: Idcirco Deus certa ratione cuncta moderatus est, & iussit humanis usibus elemen-

ta seruire, ut homines hæc uidentes, intelligant esse prouidentiam, & timeant à facie Dei, dum ex rerum æqualitate, cursu, ordine atq; constantia intelligunt creatorem. Inuisibilia enim Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, &c. Libro decimotertio Commentariorum in Esaiam: Non aliam ob causam Deus creauit terram, nisi ut hominum esset habitaculũ, qui suum adorarent & intelligerent creatorem. Libro nono Commentariorũ in Ezechielem: Omnis creatura bona est à Deo condita, & perfectam habuit uirtutem: & macula non naturæ est, sed uoluntatis. Libro primo Commentariorum in epistolam ad Ephesios, capite primo: Volens Paulus ostendere, quòd Deus uniuersa sit machinatus ex nihilo, non conditionem, non creaturam atque facturam, sed καταβολὴν, id est, initium fundamenti ad eum retulit, ut non iuxta Manichæum, & cæteras hæreses, quæ factorem & materiam ponunt, aliquid, unde creaturæ factæ sint, antecesserit creaturas, sed omnia ex nihilo substiterint.

DE ANGELIS BONIS. Sensit omnes angelos in mutabili natura à Deo conditos esse: id enim probari ex lapsu aliquorum eiusdem naturæ. Sed post eos lapsos, qui lapsi sint, nullum eorum amplius cecidisse: quia ad obedientiam & amorem Dei omne eorum liberum arbitrium conuerterint. In Commentarijs in Hiob. Ibidem & de officio angelorum: Ipsis est cura, inquit, iniuncta à Deo, ut diuersis hominibus uel nationibus defensionis siue custodiæ suæ opem ferant. Et in Commentarijs in Danielem: Duplex, ait, angelorum officium est. aliorum qui iustis præmia tribuunt, aliorum qui singulis præsunt cruciatibus. Libro tertio Commentariorũ in Matthæũ: Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu natiuitatis, in custodia sui angelum deputatum.

DE LAPSU ANGELORUM MALORUM. Libro primo Commentariorum in epistolam ad Galatas, capite primo: Angeli sunt mutabiles, qui non seruauerunt principatum suum: sed relinquentes proprium domicilium, in iudicium magni diei uinculis æternis sub caligine reseruantur. In Commentarijs in caput trigesimum Esaiæ ait: Diabolus seipsum ab initio decepit, regnum suum arbitratus æternum, cum eum gehennæ maneant supplicia. In Commentarijs in Ionæ caput quartum, Negat restare Diabolo pœnitentiam & restitutionem. In Commentarijs in Ecclesiasten, capite secundo: Omnibus per pœnitentiam ad integrum restitutis, solus Diabolus in suo permanebit errore. Cuncta enim quæ sub sole facta sunt, illius arbitrio & spiritu malignitatis euersa sunt, &c.

DE HOMINE. Initio expositionis capitis octaui Ecclesiastæ, bonos ait à Deo homines conditos, sua sponte ad peccatum delapsos esse. In Commentarijs in Ionam: Cum Deus quasi quandam pulcherrimam domum seruituro sibi homini extruxisset, deprauatus est homo propria uoluntate, &c. In caput Esaiæ quadragesimum septimum: Ex quo perspicuum est, natura bonos, uoluntate malos fieri: homo in semetipso errauit, non natura, sed mentis arbitrio.

DE LIBERO ARBITRIO. Libro secundo aduersus Iouinianum: In bonis, inquit, operibus perfector est Deus. Non est enim uolentis, neque currentis, sed miserentis & adiuuantis Dei. Et libro primo aduersus Pelagianos: Fidelis est Dominus, qui seruabit uos, & custodiet à malo. Ergo non liberi arbitrij potestate, sed Dei clementia conseruamur. Libro secundo contra Pelagianos: Non liberi arbitrij potestate, sed Dei clementia conseruamur: mandata impossibilia naturæ, possibilia gratiæ. Ibidem: Frustra semper oramus, si in nostro arbitrio est facere quod uolumus. Et in epistola ad Cyprianum: Homo à principio conditionis suæ Deo utitur adiutore: & cum illius sit gratiæ quòd creatus est, illiusque misericordiæ quòd subsistit & uiuit, nil boni operis agere potest absque eo qui ita concessit liberum arbitrium, ut suam per singula opera gratiam non negaret, ne libertas arbitrij redundaret ad iniuriam conditoris: & ad eius contumaciam, qui ideo liber conditus est, ut absque Deo nihil esse se nouerit.

PECCATUM ait inesse omnibus hominibus, quantumuis sanctis, libro tertio aduersus Pelagianos, ubi ait: In prophetis quoque unctis spiritu sancto inuentum esse sermonem peccari. Et ex Ignatio citat, Apostolos ipsos, & Martyres, super omnes homines fuisse peccatores. Addit etiam: Fac aliquem baptizatum, uel statim, uel in ipsis diebus morte subtractum: & concedam tibi, quod concedere non debeo, nec cogitasse aliquid, nec locutum, in quo errore & ignorantia laberentur. Num ideo sine peccato erit, quia uidebitur non superasse, sed fugisse peccatum? ac non potius, quia Dei misericordia de peccatorum carcere liberatus, migrauit ad Dominum? Idem epistola octogesimaoctaua: Affectus & perturbationes, quàm diu in tabernaculo corporis huius habitamus, & fragili carne

carne circundamur, moderatè regere possumus, amputare non possumus. Et in epistola ad Rusticum: Iob qui iustus & immaculatus ac fine querela in principio uoluminis sui scribitur, postea & Dei sermone, & confessione sui, peccator arguitur. Si Abraham, Isaac & Iacob, prophetæ quoque & Apostoli nequaquam caruêre peccato, si purissimum triticum habuit mixtas paleas, quid de nobis dici potest? In enarratione capitis sexti ad Galatas ait, etiam spirituales peccare posse.

De peccato originali ait, in explicatione capitis secundi epistolæ ad Ephesios: Nos dicimus omnes homines natura filios iræ, uel propter corpus humilitatis, corpusque mortis, & quòd ab adolescentia mens hominum apposita sit ad malitiam: uel quòd ex eo tempore, quo possumus habere noticiam Dei, & ad pubertatem uenimus, omnes aut opere, aut lingua, aut cogitatione peccemus. Libro sexto Commentariorum in Ezechielem: Punit Deus filios in tertiam & quartam generationem, quia patrum extiterunt æmulatores, & oderunt Deum, hæreditario malo & impietate in ramos quoque de radice crescente. Quin & Augustinus libro primo, capite quinto, de origine animæ, pronunciat Hieronymum de peccato originali sentire iuxta catholicam fidem. & citat dictum eius ex Commentarijs in Iob: Tenemur rei in similitudinem præuaricationis Adæ.

DE LEGIS CEREMONIALIS abrogatione, libro aduersus Pelagianos: Mandata, inquit, in lege obseruare debemus, quæ ad uitam & mores corrigendos pertinent, de quibus dictum est: Mandatum Domini lucidum, illuminans oculos. Quæ autem ad ceremonias legis & ritus sacrificiorum pertinent, relinquenda sunt. Libro primo Commentariorum in Esaiam, capite primo: Dicendo se hostias non quæsisse, ostendit quia lex spiritualis sit: & omnia quæ Iudæi carnaliter faciunt, à nobis impleri spiritu. In epistola ad Damasum: Lex iusticiæ tenax, clementiam non habebat. Sed quicunque adulter, homicida, fraudator, & (ut breuiter dicam) mortali crimine tenebatur, nulla uenia pœnitentiæ laxabatur à crimine, &c. Omnes igitur declinauerant, simul inutiles facti erant, &c. Vbi autem abundauit peccatum, superabundauit gratia. Et misit Deus filium suum, factum ex muliere, qui destructo medio pariete, fecit utraque unum: & austeritatem legis, Euangelij gratia temperauit. Libro tertio aduersus Pelagianos: Multis testimonijs suprà didicisti, legem nullum potuisse complere. Si autem Apostolus ad comparationem gratiæ Christi, quæ prius lucra arbitrabatur in lege, reputauit quasi stercora, ut Christum lucrifaceret: quanto magis nos scire debemus, ideo Christi & Euangelij gratiam successisse, quia in lege nemo iustificari potuit? Quæstione octaua ad Algasiam: Quomodo medicina non est causa mortis, si ostendat uenena mortifera, licet his mali homines abutantur ad mortem, ut uel se interficiant, uel insidientur inimicis: Sic lex data est, ut peccatorum uenena monstret, & hominem malè libertate sua abutentem, qui prius ferebatur improuidus, & per præcipitia labebatur, freno legis retineat, & compositis doceat incedere passibus, ita ut seruiamus in nouitate spiritus, & non in uetustate literæ. In Commentarijs super tertium caput Ecclesiastæ: Lex quippe rigida, imbenigna, non parcens, peccantem interficit: Euangelij gratia miseretur, & ad pœnitentiam prouocat.

DE EVANGELIO. In Commentarijs in tertium caput ad Galatas: Scientes quòd non possimus ex legis opere, sed ex Christi saluari fide, credidimus in Christũ: ut quòd lex nobis non dederat, fides tribueret, quam habebamus in Christo.

DE IVSTIFICATIONE. Libro aduersus Pelagianos: In Deuteronomio perspicuè demonstratur, non in operibus nostris atque iusticia, sed Dei misericordia nos conseruari, dicente Domino per Mosen: Ne dicas in corde tuo, &c. In Commentarijs in Iob: Ab infernalibus ergastulis, inter immensas abyssi aquas constitutis, nullus homo merito suo liberatus est, nisi gratia Domini nostri IESV Christi. Libro quarto Commentariorum in Esaiam, & libro quinto Commentariorum in Ezechielem: Non ob merita, sed ob gratiam & fidem Christi, Deo reconciliati sumus. In explicatione capitis quarti epistolæ ad Romanos: Conuertentem impium per solam fidem iustificat Deus, non per opera bona quæ non habuit. Libro aduersus Pelagianos: Mariam beatam dicit esse non proprio merito atque uirtute, sed Dei in se habitantis clementia. Ibidem: Secundum propositum gratiæ Dei, qui proposuit gratis per solam fidem peccata dimittere. Et ibidem: Vt omnes qui ex gentibus credunt, filij sint Abrahæ, dum & illis sola fides ad iusticiam reputatur.

DE BONIS OPERIBVS, in expositione tertij capitis ad Galatas: Bona opera ideo facimus, non quia iudicem formidamus: sed quia scimus ea ei placere, in quem credimus. Libro decimoquarto Commentariorum in Ezechielem: Omnis homo, uniuersa

uersa creatura, quamuis ad perfectionem ueñerit, tamen indiget misericordia Dei: & plenam perfectionem ex gratia, non ex merito possidet. Idem alibi: Quis potest credere sine bonis operibus? non tamen meritum bonorum operum adducit ad fidem: sed fides incipit, ut bona opera consequantur.

DE POENITENTIA. In Commentarijs in Ioelē: Benign' est & misericors Deus, malens pœnitentiā peccatorum, quàm mortem: patiens, & multus in misericordia: qui non humanam imitatur impatientiam, sed longo tempore nostram præstolatur pœnitentiā, & præstabilis siue pœnitens super malicijs, ut si nos egerimus super peccatis pœnitentiā, & ipsum pœniteat cōminationis suę, & mala quæ comminatus est nobis non inferat: nostræque mutatione sententiæ & ipse mutetur. In epistola ad Rusticum: Iusti uocabulum non amittit, qui per pœnitentiam semper resurgit. Et non solum septies, sed septuagies septies delinquenti, si conuertatur ad pœnitentiam, peccata donantur. Et ibidem: Mors & uita sibi cōtraria sunt, & tamē pœnitentia copulantur. In Esaiæ caput decimumquintum: Initium salutis est, sua intelligere & flere peccata. In Ieremiæ caput trigesimumprimum: Vide quantum sit auxilium Dei, & quàm fragilis humana cōditio, ut hoc ipsum quod agimus pœnitentiam, nisi nos Dominus antea conuerterit, nequaquam implere ualeamus. Idem in Commentarijs in Danielem: Pœnitentia est secunda tabula post naufragium. Quia si quis uestem innocentię in baptismo perceptam peccando corrupit, pœnitentię remedio reparare potest.

DE BAPTISMO, quem aquam remissionis dicit, in epistola ad Oceanum inquit: In eo scilicet omnes sordes emundari, & hominem totū renouari. Et ibidem: Latus Christi percutitur lancea, & baptismi atque martyrij pariter Sacramenta funduntur. Et libro quarto Comment. in Ezechielem, cap. 16. Baptismum ait nihil prodesse sine fide.

DE EVCHARISTIA testimoniū. Paulo antè libro decimoquarto Commentariorum in Ezechielem disertè ait, ali nos carnibus Domini, & sanguine eius potari. Idem alibi: Singuli accipiunt Christum Dominū, & in singulis portionibus totus est, nec per singulas minuitur, sed integrum se præbet singulis. Quæstione secunda ad Hedibiam ait: Audiamus, panē quem fregit Dominus, deditq; discipulis suis, esse corpus Domini Saluatoris, ipso dicente ad eos: Accipite, comedite, hoc est corpus meum. Et calicem illum esse, de quo iterum locutus est: Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus noni Testamenti, qui pro multis effundetur. Si ergo panis qui de cœlo descendit, corpus est Domini: & uinū quod discipulis dedit, sanguis illius est, &c.

DE ORATIONE. Libro septimo Commentariorum in Esaiam, capite sexagesimosecundo: Cauete ne nnquam in ore uestro sileat oratio. Ne detis silentium Domino, sed semper molesti sitis opportunè importunè, & imitemini interpellatricem duri iudicis. Si enim ille mentis ferociam assidua imprecatione deposuit, quanto magis pater cœlestis bona dabit petentibus se? In enarratione capitis septimi Matthæi: Si petenti datur, & quærens inuenit, & pulsanti aperitur: ergo cui nō datur, & qui non inuenit, & cui non aperitur, apparet quòd non bene petierit, quæsierit, pulsarit. Pulsemus itaque ianuam Christi, de qua dictum est, Hæc porta Domini, iusti introibunt per eam: ut cum intrauerimus, aperiantur nobis thesauri absconditi, &c.

DE MINISTRII reuerentia, libro decimo Commentariorū in Ezechielem: Magnoperè formidandum est, ne ad officium hoc accedamus indigni, & assumpti à populo negligentiæ nos demus atque desidiæ: & quod his peius est, delicijs uentriq; & ocio seruientes, honorem nos accepisse putemus, non ministerium. Et ibidem: Ne dicamus, quid prodest docere, si nolit auditor facere quod docueris? Vnusquisq; enim ex suo animo atq; officio iudicatur. Tu, si locutus non fueris: ille, si audire contempserit.

De officio ministrorum, in epistola ad Fabium: Tanta debet esse scientia & eruditio Pontificis Dei, ut & gressus eius, & motus, & uniuersa uocalia sint, ueritatē mente concipiat, & in toto eam habitu resonet, & ornatu: ut quicquid agit, quicquid loquitur, sit doctrina populorum. In epistola ad Nepotianum: Sermo presbyteri, scripturarum lectione conditus sit. Nolo te declamatorem esse, & rabulam, garrulumq; sine ratione: sed mysteriorum peritum, & Sacramentorum Dei tui eruditissimum.

DE ECCLESIA, in expositione capitis quarti ad Galatas: Omnes, inquit, ædificati sumus super fundamentum apostolorum et prophetarum, continente nos angulari lapide Iesu Christo Domino nostro. Libro duodecimo Commentariorum in Esaiæ caput quadragesimumprimum, ostendit in Ecclesia esse diuersitatem gratię spiritualis, eamq; nulla gratiarum uirtute destitui.

De Ecclesia una & eadem ubiq;, in epistola aduersus errores Ioannis Hierosolymitani: Quòd scribit nos pergere tecum Romā, & Ecclesiæ communicare ei à qua uidemur communione separati: nō necesse est, ut tam longè. Et hic in Palæstina eodē modo ei iungimur.

gimur. Et ne hoc quòd procul sit, in uiculo Bethleem, presbyteris eius, quantum in nobis est, communione sociamur.

Libro secundo Commentariorum in epistolam ad Galatas, capite quarto ait: unam & eandem esse Ecclesiam ueteris & noui testamenti.

DE CRVCE & calamitatibus Ecclesiæ. In uita Malchi: Ab aduentu Saluatoris usq; ad nostram ætatem, id est, ab Apostolis usq; ad nostri temporis fecem, Christi ecclesia nata & adulta persecutionib. creuit, martyrijs coronata est. Et postquã ad Christianos principes uenit, potentia quidem & diuitijs maior, sed uirtutibus minor facta est.

DE ADIAPHORIS. In epistola ad Lucinum differit de consuetudinibus Ecclesię, quæ contra fidem non sunt, in ijs unamquãque prouinciã in suo sensu abundare posse.

DE CONIVGIO aliàs ferè aliter atq; aliter sentit, modò cõcedens & laudans, modò prohibens & improbans. Libro primo aduersus Iouinianum ait: Ecclesia matrimonia non damnat, sed subijcit: nec abijcit, sed dispensat. In eodem libro: Tantum abest, inquit, ut matrimoniũ damnarit, ut secundas etiam & tertias nuptias concesserit.

De coniugio sacerdotum allegat exemplum sui temporis, quòd plurimi sacerdotes matrimonijs utantur: & Apostolus episcopum describat unius uxoris maritum, & filios habentem. Libro eodem.

DE MAGISTRATV, in enarratione capitis decimitertij ad Romanos: Constituitur, inquit, potestas à Deo, ut iustè iudicet, & ut peccatores habeant quod timeant. Et ibidem: Dicendo, Minister est tibi boni causa, ostendit, in his quæ recta sunt, iudicibus obediendum, non in illis quæ religioni contraria sunt.

DE RESVRRECTIONE sentit, animas restitutũ iri ijsdem corporibus, quę prius deposuerint: libro octauo Commentariorum in Esaiam. Et non animas solum, sed & corpora cõmutari in substantiam glorificatam. libro decimoquarto Commentariorum in eundem. Item, Veram futuram ueræ carnis resurrectionem, in pijs æquè atq; impijs: libro decimooctauo Commentariorum in eundem.

Et in proœmio libri eiusdem: Corpora, inquit, incorrupta & immortalia resurrectura confiteor, ut mutent gloriam in substantiam. Sicq; recto incedendum est tramite, ut nec ad sinistram nec ad dextrã declinemus: id est, nec Iudaicum, nec hæreticum sequamur errorem. quorum alij, qui carnis sunt, solas diligunt carnes: alij ingrati beneficiorũ Dei, habere detrectant quod Christus & natus habuit, & resurgens.

In Commentarijs in Iob: Scio quòd redemptor meus uiuit. Hoc igitur clypeo Ecclesia, quæ incarnationem unigeniti Dei ueram confitetur, & resurrectionem mortuorum uerissimè credit futuram, se munit & protegit, & inimicos suos conuincit atque debellat. Vbi sunt illi qui dicunt, nos in resurrectione alia corpora habituros? Audiant istum uirum, ore Dei laudatum, dicentem: Quem uisurus sum ego ipse. Ego ipse Iob, qui in stercore iaceo, & totus nuhernm sanie computresco: Ego inquam Iob, iam corruptus atque uulneribus dissolutus, in hac carne mortali, incorrupta resurrectione futura glorificatus, uidebo Deum.

DE EXTREMO IVDICIO. Sancti qui in aduentu Saluatoris fuerint deprehensi in corpore, in ijsdem corporibus occurrent ei: ita tamen, ut inglorium & corruptiuum & mortale, gloria & incorruptione & immortalitate mutetur: ut qualia corpora surrectura sint, in talem substantiam etiam uiuorum corpora transformentur. Ad Marcellam.

Et libro quarto Commentariorũ in Matthæum, capite uigesimoquarto: Signum Dominici aduentus est, Euangelium in toto orbe prædicari, ut nullus sit excusabilis: quod aut iam completum, aut in breui cernimus esse complendum. Non enim puto aliquam remansisse gentem, quæ Christi uomen ignoret. Et quanquã non habuerit prædicatorem, tamen ex uicinis nationibus opinionem fidei non potest ignorare.

DE VITA AETERNA. Confutat aliquoties somnia Iudæorum de corporali & uoluptuoso piorum regno in terris post resurrectionem: ut libro quinto Commentariorum in Ezechielem, capite decimosexto. ubi: Nos liquidò, ait, confitemur post secundum aduentum Domini Saluatoris, nihil humile, nihil futurum esse terrenum, sed regna cœlestia quæ in Euangelio promittuntur.

DE INFERNO. Sentit restare pœnas illis qui in hac uita nõ egerunt pœnitentiam, libro decimooctauo Commentariorum in Esaiæ caput sexagesimumquintum. Qui, dum in hoc uiuit corpore, ueniam peccatorum non fuerit consecutus, & sic de uita excesserit, Deo perit, & esse desistit, licet sibi subsistat in pœnis. Et libro eodem Commentariorum in caput sexagesimumsextum eiusdem: Diaboli, & omnium negatorum atque impiorum, qui in corde suo dixerunt, Non est Deus, credimus æterna tormenta.

DE ANTICHRISTO. In Cõmentarijs in Danielis caput undecimũ: Antichristus multa deceptis munera largietur, & terram suo

 exer-

exercitui diuidet: quosq; terrere non quiuerit, subiugabit auaricia.

Et ibidem: Multæ ei uel urbes, uel prouinciæ daturæ sunt manus. Romam uocat Babylonem & purpuratam meretricem, in præfatione in Didymi librum de Spiritu sancto. In epistola ad Principiam, uocat eam maledicam ciuitatem, & uiciorum palmam. Et libro quinto Commentariorum in Esaiam, capite uigesimotertio, Antichristum appellat organum Diaboli.

CONTRA PRIMATVM, in epistola ad Euagrium, docet omnes episcopos pari potentia esse præditos: ac disertè exæquat Romanum episcopum alijs minimorum oppidulorum episcopis. Quinetiã clarè probat, episcopos nõ diuino, sed humano iure presbyteris superiores esse. Fuisse enim olim idem presbyterum & episcopum. Scribit & super Galatas, quòd Paulus neqnaquam Petrum obiurgare ausus fuisset, nisi se ipsi parem esse nouisset.

DE ASTROLOGIA, &c. Libro decimotertio Commentariorum in Esaiam, capite quadragesimooctauo: Sta, inquit Esaias, cum incantationibus tuis, &c. Septuaginta manifestius transtulerũt: Stent, & saluam te faciant astrologi cœli, qui uulgò appellantur Mathematici, & ex astrorũ cursu lapsuq; siderum res humanas regi arbitrantur. Isti igitur qui supputant menses, annosq; dinumerant, & horarum monumenta librantes, futurorum scientiam pollicentur, dicant tibi quid sit, quod super te Dominus cogitauerit. Illisq; tacentibus quid nenturum sit, Propheta respondit: Ecce facti sunt quasi stipula, ignis deuorauit eos: ut qui salutem alijs promittebant, sua ignorabant supplicia. Item paulo pòst: Possumus dicere, quòd multo utilior sit ignis & incendium Babyloni, quàm fuerunt Magi, Gazareni, Astrologi & incantatores. Hic enim eos per pœnas atque supplicia ad pœnitentiam prouocat, illi per errorem ducunt ad superbiam.

HIERONYMI OPINIONES & næui.

¶ Primùm in scripturarum enarrationibus hæc ei nota impingitur, quemadmodum & Origeni, quòd scripturæ simplicissimæ simplicissimos sensus, in plures partitus sit: quod mysteriũ iniquitatis Lutherus dixit, in expositione Psalmi uigesimisecundi. Item in præfatione in Psalmos: & in præfatione in Esaiam, pronunciat eum historiam stigidius tractare, ac sæpe nimium aberrare à regula fidei.

DE ANGELIS, ἑτεροκινῶς sensisse uidetur: extitisse scilicet eos ante mundum conditũ. Sic enim ait in enarratione capitis primi epistolæ ad Titum: Sex millia nondum nostri orbis implentur anni, & quãtas prius æternitates, quanta tempora, quantas seculorum origines fuisse arbitrandũ est, in quibus angeli, throni, dominationes, cæteræq; uirtutes seruierint Deo, & absq; temporum uicibus atque mensuris Deo iubente substiterint?

Libro primo Commentariorum in epistolam ad Ephesios, capite primo: & libro secũdo Commentariorum eiusdem epistolæ, capite quarto: sentit, non hominibus tantum, sed & angelis profuisse crucem & sanguinẽ Domini. Neq; enim scire possumus, inqnit, quomodo & angelis, & his qui in inferno erant, sanguis CHRISTI profuerit: & tamen, quin profuerit, nescire non possumus. Libro secundo Commentariorũ in epistolam ad Ephesios, cap. 3. sentit angelos nunquam cognouisse ad liquidum, mysterium incarnationis CHRISTI, antequam fieret. Contra Augustinum in Genesi: Quia omnes angeli, statim ut conditi fuerunt, cognouerunt in contemplatione creatoris sui, quicquid ipse creator facturus esset. citat Haymo lib. 3, in Esaiæ caput sexagesimumtertium.

DE HOMINE. Videtur & hoc non sat dixisse commodè in enarratione primi capitis epistolæ ad Galatas, explicans illud Pauli: Segregauit me de utero matris meæ, & uocauit per gratiam suam, ut reuelaret filium suum in me: Non est ipsum, inquit, Reuelaret filium suum in me, quod si diceret, reuelaret filium suum mihi. Cui enim quid reuelatur, huic illud potest reuelari, quod ante in eo nõ erat. In quo uerò reuelatur, illud reuelatur quod prius fuit in eo, & postea reuelatum est. Simile est illud in Euangelio: Medius in uobis stat, quem uos nescitis. Et alibi: Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientẽ in hunc mundum. Ex quo perspicuum fit, natura omnibus Dei inesse noticiam, nec quenquam sine Christo nasci, & non habere semina in se sapientiæ & iustitiæ, reliquarumq; uirtutũ. Vnde multi absque fide & Euangelio Christi, uel sapienter faciunt aliqua, uel sanctè.

DE LIBERO ARBITRIO. In primũ caput ad Ephesios: Quia nullus absque propria uoluntate saluatur, liberi enim sumus arbitrij, uult nos bonũ uelle: ut cum uoluerimus, uelit in nobis & ipse suum implere consilium. Citatur à quibusdã & hoc Hieronymi dictum, quo papistæ ad stabiliendũ liberum arbitrium strenuè abusi sunt: Qui dixerit Deum præcepisse impossibilia, anathema sit. Quod à Luthero prolixè confutatum est, Tomo secundo, ubi & sic pronunciat: Cum in nouo Testamento propriè regnare debeat ministeriũ Spiritus, id est, prædicatio

dicatio gratiæ, ut Apostolus ait: optandum fuit, ut hoc uerbum aut Hieronymus nunquam dixisset, aut in tenebris sepultum mã sisset. Christianis enim nõ conuenit nisi gloriam Dei prædicare, & magnificare: hoc est, confiteri nostram impossibilitatem, & Dei possibilitatem.

DE PECCATO. In caput septimum ad Romanos: Si cum lex non esset, peccatum in me mortuum est, insaniunt qui de Adam per traducem asserunt ad nos uenire peccatum. Propterea hic dicit, peccatũ mortuum est: quia in infantibus, qui sine lege sunt, nõ uiuit: id est, impunè committitur.

Libro quarto Commentariorum in Ezechielem, capite decimosexto: Anima nostra quàm diu in infantia constituta est, peccato caret.

Libro decimosexto Commentariorum in eiusdem cap. 18. ait, stimulos cogitationũ Deum non punire. Ibidem: Astra quoque non sunt munda in conspectu Dei.

Ait & Lutherus in Commentario in epistolã Petri, hoc ipsum quòd in doctrina Christiana certò statuendum sit, in sanctis scilicet remanere peccatum, ab Hierõhymo nunquã fuisse intellectum.

OS LEO E, de Iustificatione. In caput tertium ad Galatas sentit, Corneliũ, Spiritum sanctum accepisse per opera legis naturalis: & per eam quoq; Abraham & Mosen & cæteros sanctos iustificatos esse.

Libro octauo Commentariorum in Esaię caput uigesimumprimum: Non sufficit murum habere fidei, nisi ipsa fides bonis operibus confirmetur.

DE BONIS OPERIBVS. In epistola ad Demetriadem: Dispares sunt in regno cœlorum per singulorum merita mansiones. Diuersitas enim operum, diuersitatẽ facit præmiorum: quantumq; aliquis hic in humilitate fulserit, tantum ibi fulgebit in honore.

Libro secundo aduersus Iouinianum: Re uera grandia iniusticia Dei, si tantum peccata puniret, & bona opera non susciperet.

Libro sexto Commentariorũ In Esaiam: Afflictio corporis peccatorum indulgentiã deprecatur. In epistola ad Rusticum ait, Petrum trinam negationem amaritudine abluisse lachrymarum.

¶ In doctrina de POENITENTIA, nimium tribuit contritioni, in Commentarijs in orationem Hieremiæ: Peccato commisso, inquit, & non per condignam pœnitentiam & correctionem iræ emendato, merita uin dicta successit: Quia quod homo pœnitendo non corrigit, diuinę ultionis sententiam expectabit. Reprehenditur ob hoc etiã, quòd pœnitentiam in commentarijs in Danielem secundam dixerit post naufragiũ tabulam; Quasi uerò baptismus non sit pœnitentia.

ECCLESIAM fundatam esse ait super Petrum, libro primo aduersus Iouinianum. Et libro duodecimo Commentariorũ in Ezechielem: Super Petrum apostolum Dominus Ecclesiæ fundamenta solidauit.

CONIVGIO, pto uirginitate nimium de certãna, iniquior est, omnem ei dignitatem prorsus adimens: digamiam uerò, & nuptias secundas uel tertias, eodem propè loco quo scortationem habet, libro aduersus Iouinianum.

Libro decimooctauo Commentariorum in Esaiam: Non est uoluntas pura secundi matrimonij, quæ fornicationis comparatione uilescit. In explicatione septimi capitis epistolæ prioris ad Corinthios: Peccare eos ad condemnationem ait, qui posteaquam Deo castitatẽ semel uouerunt, postea tamen nubant. Sic & ab iterandis nuptijs uehementer deterret Saluinam uiduam, in epistola ad Saluinam, & in epistolis ad Furiam & Gerontiam.

DE HVMANIS TRADITIONIBVS. Libro secundo Commentariorum in lamentationes Hieremiæ: Is uerè & non ex parte perfectus est, qui & in eremo squalorem solitudinis, & in cœnobio infirmitates fratrũ æquali magnanimitate sustentat.

In epistola ad Demetriadem, pręcipit Demetriadi, ut in monasterium se abdat, nihil metuens parentum autoritatem. Sic nimium extollit monachatum in epistola ad Iulianũm & Exuperantiũm. Quo modo etiã, non sine acerba multorum reprehensione & obtrectatione, nobiles fœminas ad professionem monastices Romæ solicitauit & adegit, quemadmodum suprà retulimus.

IEIVNIO NIMIVM TRIBVIT. ut libro secundo aduersus Iouinianum: Quod ebrietas perdiderat, inedia reperit. Ex quo ostenditur, posse nos per ieiunium redire in paradisum, unde per saturitatem fueramus eiecti.

Opinionem DE RELIQVIIS ueneran dis, nimis tuetur asperè in scripto contra Vigilantium.

INFERNVM ubique sensit in medio terræ esse, ut in Commentarijs in Ionam, ubi ait: Quomodo cor animalis in medio est, ita & infernus in medio terræ esse perhibetur.

DE ANTICHRISTO. In Commentarijs in Danielem, capite duodecimo: Antichristus tribus & semis annis, hoc est, mille ducenteis nonaginta diebus sanctos persecuturus est, & postea corruiturus in monte inclyto & sancto.

SANCTOS contendit esse ubiq;, in epistola aduersus Vigilantiũ: Sequuntur agnũ

quocunq; uadit. Si agnus ubique, ergo & si qui cum agno sunt, (scilicet sancti) ubique esse credendi sunt. In Commentarijs in Iob ait, sanctos claros esse apud Deū gloria meritorum suorum.

In Cōmentarijs in Ecclesiasten, exponens dictum hoc, Mortui nihil sciunt amplius, & non est in eis merces: malè torquet eum locum ad mercedem mortuorum in purgatorio. Vbi & ait: Mortuos, quamuis nihil sciāt quę agantur in mundo, tamen scire quid rerum agatur in cœlo.

DE HIERONYMI CERTAMINIBUS.

¶ Pugnat in scriptis suis hinc inde Hieronymus aduersus Iudæos, Ethnicos, ut Iulianum & Porphyrium: hæreticos, ut Arium & Origenistas, Ruffinum & Ioannem Hierosolymitanum, Luciferianos, Pelagianos, &c. Cęteros etiā, ut Marcionistas & Sabellianos.

Iudæorum somniū illud de regno Christi delicioso in terris per annos mille, cōfutat in Quęstionibus ad Hedibiā. Et in enarratione duodecimi capitis Esaiæ, lib. 5 Commentariorū in eundem, ubi: Iudæi, inquit, cassa in futurum uota differūt, post Antichristum, à mille annis hæc explenda memorantes. Nec mirum si ista confingant, qui spreta ueritate Christi, organū Diaboli Antichristū recepturi sunt. Deniq; cōtra omnes eorum deprauationes, fabulas & uanas spes sæpissimè disputat, maximè in enarrationibus Prophetarum, tomo quinto & sexto.

Iuliani deinde Augusti (quem in epistola ad Magnum oratorem, septem libros scripsit in Parthica expeditione euomuisse aduersus Christianos) deliris cōfutat subinde: ut lib. 3. Commentariorū in Oseę caput tertium, & In Commētarijs in Matthęi caput primum, ubi Iulianū inquit obiecisse Christianis Euangelistarū dissonantiā: quòd Matthæus ni mirū dixisset Ioseph filiū Dauid, Lucas autē appellarit filium Leui. Quod eum ex inscitia cōsuetudinis scripturæ calumniatū fuisse disputat, in qua alter Iosephi pater sit secundū naturā, alter secundū legem. Scimus enim, inquit, hoc per Mosen Deo iubente præceptum, ut si fratet aut propinquus absq; liberis mortuus fuerit, alius eius accipiat uxorē, ad suscitandum semen fratris, uel propinqui sui. In Commentarijs in eiusdem Matthęi caput nonū ait, Porphyriū & Iulianū stultos dixisse eos qui tam faciliter Christum secuti sunt: & imperitos uocasse Euāgelistas, quòd talia prodidissent. Sed cur non secuti sint, inquit, cum tantæ uirtutes, tantaq; signa præcesserint, quæ Apostolos anteq uā crederent, uidisse nō est dubiū. Certe fulgor ipse & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat, ex primo ad se uidentes trahere poterat aspectu. Porphyrij uerò, cuius etiā libros citat, calumnias, in Commentarijs in Danielem (quem librū totum, ut suspectum, & à Græcis mendacibus confictum, calumniatus erat) sæpissimè cōfutat. Refellit & id quod Porphyrius reprehenderat, Paulū scilicet iniustè & procaciter fecisse, quòd Petrū apostolorū principem obiurgasset: cuius calumnię etiam in epistola quadam ad Augustinū Hieronymus meminit, in Commentarijs in epistolam ad Galatas.

Hæreticis tam se acrem & inimicū oppōsuit, ut in proœmio librorum aduersus Pelagianos scripserit, Hæreticis se nunquam pepercisse: & omni egisse studio, ut Ecclesię hostes, suos quoq; hostes faceret. Contra Marcionistas, & quicunq; Vetus testamentū reijciunt, obijcientes ex illo, Ego Dominus, &c. uisitans iniquitatem patrum in tertiā & quartam generationem: disputat lib. 5 Commentariorū in Ezechielis caput decimumoctauū. Quam bonus, aiunt Marcionistæ, & iustus Deus legis & prophetarum, qui quiescens & silens ad peccata patrum, reddit his qui non peccauerunt? Imò quanta in eo crudelitas, ut iram suam ad tertiam & quartam extendat generationem? Quibus nos, inquit, respondebimus, & in hoc Dei creatoris clementiā demonstrari. Non enim truculentiæ est & seueritatis, iram tenere usq; ad tertiam & quartam generationem: sed signum misericordiæ, pœnam differre peccati, &c.

Contra Sabelliū ait in Commentarijs capitis quarti epistolæ ad Ephesios, ex eo Pauli, Vnus Dominus, una fides, unū baptisma: Quomodo alia est fides à baptismate, Deo & Domino: sic baptisma, Dominus & Deus, alia sunt à tribus singulis, quæ pariter nominantur. Hoc aūt dico propter Sabellium, qui eundem Deum patrē arbitratur, & filiū, confunditq; personas, dum eandē diuinitatē in utraq; deprehendit. Ecce manifestissimè unus Domin⁹ fili⁹, & unus De⁹ pater uocātur.

Montani dogmata refellit quadā ad Marcellam epistola. Contra eundem etiam libro secundo Commentariorū in Esaiam disputat his uerbis: Montanus dicit, Prophetas in ecstasi locutos. Contrà Salomon dicit, Sapiens intelligit quæ profert de ore suo. Ergo etiam ipsi sciebant quid dicerent. Si enim sapientes erant Prophetæ, quod negare non possumus: quomodo sapientes prophetę instar brutorū animantiū quid dicerent ignorabant? Moses enim, omni eruditus sapientia, loquebatur ad Dominum. Et de Daniele ad principem Tyri dicitur: Nunquid sapientior es Daniele? Et Dauid gloriatur: Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

Aduersus Arij insaniam & portenta, & homiusianismum, plurimis in locis grauissimè disserit.

differt. ut libro nono Commentariorum in Ezechielis caput uigesimumoctauum : Ad Deum, inquit, dicitur, Quis similis erit tibi? Aliud est enim similitudo, aliud æqualitas. Vnde sæuissima hæresis est, quæ in Christo tantum patris similitudinem confitetur, aufert naturam. Nos autem in filio non solum similitudinem dicimus, sed æqualitatem. Vbi autem æqualitas est, ibi eadem natura atq; substantia. Et libro secundo Commentariorum in epistolam ad Ephesios, capite quarto: Sin existimăt (inquit) Ariani, quòd Deus pater solus est Deus: eadem cōsequentia, solus erit Dominus IESVS Christus: & nec pater erit Dominus, nec filius Deus. Sed absit, ut non sit uel in dominatione deitas, uel in deitate dominatio. Vnus est Domin⁹, & unus est Deus: quia patris & filij dominatio una diuinitas est. Item in Commentario in caput tertium epistolæ ad Titum: Aduentum gloriæ magni Dei, &c. Vbi est, inquit, serpens Arius? ubi Eunomius coluber? Magnus Dominus IESVS Christus Saluator dicitur, non primogenitus omnis creaturæ, nō uerbum Dei & sapientia, sed IESVS Christus: quæ uocabula assumpti hominis sunt. Neq; uerò alium IESVM Christum, alium uerbum dicimus, ut noua hæresis calumniatur: sed eundē & ante secula, & post secula, & ante mundum, & post Mariam, imò ex Maria, magnum Deum appellamus Saluatorem nostrum IESVM Christum, &c.

Agitatus est autem Arianorum factionibus, cum in Syriā primùm uenisset. & Sabellianismi quidem accusatus ab illis est: quàobrem fidem suam cum Romana & Alexandrina consentientem, Marco Romano presbyrero probare coactus fuit, quemadmodū in epistola ad Marcum ipse testatur. Meminit etiam in epistola quadam ad Damasum. Tametsi in epistola alia ad Riparium significet, se in Palæstina acriter certasse cum Arianis, sed infœliciter, adeò etiam ut cesserit tandem, ne ex imposturis eorum uitij quicquam & corruptionis contraheret.

Odium illud in Arij hæresim, etiam Origenis libris inimicum eum acerbissimū reddidir, adeò ut in Origenē totius mundi̇ inuidiam & execrationem cōcitasse se scribat, in apologia aduersus Ruffinum. In epistola ad Pammachium & Oceanum, uenenata dicit Origenis dogmata, alienaque à scripturis sanctis, ut quibus uim faciant. Ac seorsim enumerat errores eius in libris περὶ ἀρχῶν, in epistola ad Auitū, in apologia aduersus Ruffinum, & libro aduersus errores Ioannis Hierosolymitani, ubi & errorem eius damnat de resurrectione mortuorum. In epistola ad Pammachiū & Oceanum indicat, à quibusdam uitio sibi obiectum, quòd Origenem laudasset. Sed laudasse se eum in explicatione loci cuiusdā moralis, id fatetur quidem: Sed laudaui, inquit, interpretem, non dogmatisten: ingenium, non fidem: philosophiam, non Apostolum. Si qui scire uolunt meum super Origene iudicium, legăt in Ecclesiasten Commentarios, &c. & intelligent, me semper eius dogmatibus contraisse.

Ex eo ipso fonte, inimicitię aduersus Ruffinum irreconciliabiles natæ sunt, cum quo tamen puero arctissima ei fuit consuetudo : quemadmodum indicat in epistola ad Florentiū. Ac prima quidem quæ cum eo intercessit simultas (quæcunq; eius causa fuit) utcunq; sedata est: Sed cum hæreseos eum, propterea quòd Origenem laudasset aliquādo, insimulare, & in societatem pertrahere Ruffinus niteretur, rescissa malè sarta gratia in manifestas inimicitias erupit. Legantur de eo bello, Hieronymi apologiæ, & Ruffini inuectiuæ, libri equidē uirulentissimi: quibus tamen addiderat Ruffinus epistolā, prę ter indignissima cōuicia diras minas iudicia, exilium, mortem deniq; denunciantē, ni taceret. Tam atrocem etiā fuisse epistolā eam quæ nūc intercidit, ex Hieronymi apologia animaduertere est. Deniq; nihil nō insidiosi in eū machinatus est. Subornauit & armauit multos, quod ex epistolis eius clarū est, qui eum conuicijs lacesserent: ut Vigilantiū, Palladiū, Magnū oratorē Romæ, Domnionē & Pammachiū: qui libros Hieronymi supprę serunt, ne uenirent in manus hominū: & admonuerunt literis, ut quædā emendaret, ea præsertim quib. nimiū extulisset uirginitatem. Quin & Augustin⁹ ipse ab eo alienior fuit, sed postea studia sua cum eo cōiunxit. Ruffini deniq; causa, amor scilicet & defensio librorū Origenis, inimicitias etiam illas peperit aduersus Ioannē Hierosolymitanū: quem epistolis primùm aliquot, modestè sic satis tamen, admonuit, ut Origenis fauorem abijceret. Sed postea cōsilio suo nō acquiescentem, ut hæreticū publico scripto proscidit. Præter eos uerò, alios multos Hieronymo fuisse aduersarios & calumniatores, subinde queritur: ut in uita Malchi monachi, in qua rem sibi esse dicit cū maleuolis & obtrectatoribus suis, qui se non fuglentē quidē perseq definăt: & in prooemio in quæstiones Hebraicas, indicat exerceri & exagitari se ab inuidis et maleuolis, per quos ne quidē latēa & remotus ab urbibus, à foro, litib. & turba quiescere possit. Queritur et in Africa et Romæ à calumniatoribus suis circumgestatam epistolam, quasi sua scriptam manu, in qua fingatur agere pœnitentiam, & confiteri, in transferendis Biblijs Hebraicis, adolescentem se ab Hebræis seductum fuisse. Sed quod me[illegible]acium esse probat, in Apologia

gia aduersus Ruffinum. In præfatione item in Iosue ait, uersionem Bibliorum opus esse periculosum, & obtrectatorum suorum latratibus patens, qui adserant, in sugillationem Septuaginta interpretum se noua pro ueteribus cudere.

Sed ut inuisus multis fuerit, charus tamẽ & amicus plurimis etiam fuit, rectè de fide sentientibus: quos se patrum honore complecti ac uenerari, professus est in scripto aduersus errores Ioannis Hierosolymitani. Familiarem inter alios multos habuit & coluit Damasum Romanum episcopum, cui uiuo libros à se scriptos nuncupauit: sicut in libro aduersus Iouinianum indicat, ut librum contra Heluidium, &c. Epiphanium item Cyprium, Theophilum Alexandrinũ, Augustinum, quem in epistola ad Marcellinum & Anapsychiam uirum uocat sanctum & eruditum, & ad eum in epistola quadam ita scripsit: Mihi decretum est te amare, te suspicere, colere, mirari, tuaq; dicta quasi mea defendere. De familiaritate & consuetudine cum Pammachio, Chromatio, Heliodoro: & præstantibus fœminis, Paula, Marcella, Melania, Eustochio, Principia, alijsq;, nihil attinet admonete. Cũ illis enim quàm uixerit familiariter, magna ex parte suprà dictum est. Pammachiũ in Procemio in Abdiam, luce sibi chariorem uocat. Amabilem episcopum quendam, inter omnes quos terra genuit sibi uocat amantissimum, in nuncupatoria libri quinti Commentariorum in Esaiam. Innocentium uerò quendam in Syria adeò familiarem habuit, ut partem eum animæ suæ, & alterum oculum dixerit, in epistola ad Ruffinũ. Sed quos, quamq; multos, claros, nobiles, eximios & prętantes uiros amicos habuerit & coluerit, epistolæ eius testes sunt.

DE HIERONYMI EXERCITIIS.

QVemadmodũ plenũ superstitionis hoc ipsum fuit, quòd Ecclesiasticas functiones fugiens, monasticen colere ac profiteri, exemplo nocenti, & ad errorẽ similem multos, ueluti suprà monuimus, inuitanti, maluit: ita durissimas in eo uitæ genere molestias tum expertus est, tum falsa sanctitatis & religionis persuasione sibi ipsi accersiuit & auxit. Enumerat ipse quasi catalogũ molestorum exercitiorum seu afflictionum, in epistola ad Eustochium: horridum scilicet calore solis habitaculum, saccum, membra deformia, cutem squalidam, lachymas et gemitus quotidianos, humi dormitiones, aquam frigidam, cibum incoctum, ieiunium, famem, &c. Scribit & ad Pammachiũ, obrui se perpetuis molestijs, in diuersorio iuxta monasterium, cui præfuit, ædificato, ob frequentes monachorum tu[illegible] eò cõfluentes. cuiusmodi quiddam & in epistola ad Augustinum queritur: Nos, inquit, In monasterio cõstituti, uarijs hinc inde fluctibus quatimur, & peregrinationis molestias sustinemus. De cæteris, ac præstantioribus quidem exercitijs suis, in scripto aduersus errores Ioannis Hierosolymitani hæc prædicat: Nouimus canones Ecclesiasticos, non ignoramus ordines singulorũ, & lectione & quotidianis exemplis usq; ad hanc ętatem multa experti sumus. Testatur & alicubi se triginta totos annos in meditatione diuinarũ scripturarum cõsumpsisse, certè ad extremã usque senectutem docendi scribendiq; labores sustinuit. Sigisbertus annorum spacio quinquaginta sex, libros eum suos composuisse scripsit, de quo non pugnamus.

Ad extremam se peruenisse senectutem, quantumuis imbecillo fuerit, sicut ipse ait in Commentarijs in caput duodecimum Zachariæ, corpusculo, testatur ipse in epistola ad Nepotianum de uita clericorum, ubi canicie candidum se circumferre caput, & aratam rugis frontem, atq; boum instar pendẽtia à mento palearia, indicat. Mortuus est annos natus nonaginta unum, Honorij & Theodosij Imperatorum anno duodecimo: Theodosio octauò, et Constantio in Imperij consortium assumpto, tertiò, Consulibus: Christi anno quadringentesimo uigesimosecundo, pridie Calendas Octobris, iuxta Prosperi Chronicon.

C. MARIVS VICTORINVS.

NAtus in Africa C. Marius Victorinus, ut Hieronymus in uirorum illustrium Catalogo retulit, celebris Romæ Rhetorices professor fuit sub Constãtio, anno CHRISTI (quemadmodum in Chronico idem indicauit) trecentesimo quinquagesimoquarto: cum sexennio pòst, ob ingenij excellentiam & laudem, statua illi Romæ in foro Traiani posita est, anno nimirum Christi trecentesimo sexagesimo. Nam & uirum eum consularem fuisse, tituli operum eius ostendunt. Quo tempore unà cum eo claruit Donatus grammaticus, Hieronymi præceptor, uelut ipse in Chronico indicat. Postea ad fidem Christi in extrema senectute conuersum eum, idem in Catalogo scripsit: ac edidisse de religione Christiana nonnulla, quæ ibidem recenset, & hodie hoc habentur numero & ordine.

Libros quatuor aduersus Arium, scriptos more dialectico, ualde (ut idem ait) obscuros, & qui ab eruditis solùm intelliguntur. Ipse Victorinus de ijs libris hæc ait, sub finem libri primi: Si quis dignus sit intelligere, & in isto libro inueniet fidem sic esse, & permittente Deo, & IESV Christo Domino nostro, & Spiritu sancto

sancto dicemus, ne quis blasphemiter intelligens meum dogma dixerit: Omnia enim à sancta scriptura dicuntur, & sunt.

2 Confutationem sententiæ Candidi Ariani, de generatione diuini uerbi, scriptam (ut uidetur) ante libros contra Arium: certè Candidi responsio, qua epistolã Marino misit Arij et Eusebij, occasionem ei præbuerũt, stylum in Arium stringendi.

3 Hymni tres de Trinitate, in quibus ingenij diuini acumen ostendit.

4 Tractatus de Homousio recipiendo.

5 Carmen eruditissimum de Machabæis: ex quo facilem eum in scribendo carmine fuisse, non obscurè animaduerti potest. Atquæ hæc scripta partim in Hæreseologia, partim inter Orthodoxographa (sic enim uocantur quædam uolumina, in quibus diuersorum doctorum libri collecti ac simul impressi sunt) habentur.

Hieronymus etiam commentarios eum in epistolas Pauli scripsisse, in Catalogo indicauit. & in proœmio commentarij in epistolam ad Galatas, ubi de ija commentarijs hæc censuit: Non ignoro, inquit, C. Marium Victorinum, qui Romæ pueros Rhetoricam docuit, edidisse commentarios in Apostolum: sed quòd occupatus ille eruditione secularium literarum, scripturas omnino sanctas ignorauerit.

De quibusdam tamen doctrinæ Christianæ partibus sat commodè locutus est. de autoritate scripturæ grauiter inquit, de generatione uerbi aduersus Candidum: Venerandam eam esse, eiusq; autoritati innitendum & credendum.

Deinde Deum sensit unum esse, qui uerus sit pater, filius & spiritus sanctus, quódque eius opera inuestigabilia sint. Ibidem. Ac recitat illustrem confessionem de Trinitate, in libro primo contra Arium, de qua supra diximus. Et de æqualitatq; æterna diuinitate patris & filij, hæc initio libri secundi contra Arium perspicuè dixit: Deum omnipotentem omnes fatemur Christum IESVM. Nos nunc: mox tamen fatebuntur omnes, quibus fides in Christũ est. Et Deum fatemur patrem, & Christum filium: de utroq;, quòd sint ambo, & singuli. Quippe ut pater Deus, filius IESVS Christus, tota talis religio est, & spes tota, & in isto fides. Sed cum fatemur singulos duos, unum tamen Deum dicimus: & ambos unum Deum, quòd & pater sit in filio, & filius in patre. Etenim IESVM filium tum dicimus: & antequam de Maria nasceretur, fuisse filium confitemur.

Libro secundo contra Arium: Dictum est de una substantia, tres esse subsistentias, ut idipsum quod est esse, subsistat tripliciter, ipse Deus & Christus, id est λόγος, & spiritus sanctus. Postea exponit significationem & differentiam substantiæ & subsistentiæ.

In tractatu de generatione uerbi dicit, Christũ uerum filium Dei ineloquibili patre motu genitum, τὸν ὄντα, modis omnibus perfectum. Ibidemq; bene dixit: Quomodo filius & pater simul sint, quærere non oportere, sed sufficere si credatur. Item: Quis sit modus generationis siue filietatis eius, confiteor ego Deo, cuius hoc potentia factum est. Christum in carne fuisse, & ante incarnationem uisum esse, & apparuisse, ait libro quarto aduersus Arium: Christum incarne fuisse, omnia Euangelia declarant, Apostolus omnis, omnes Prophetæ. Cum eum prædixerunt futurum Christum, in carne futurum prædixerunt: quippe cum & ante carnem dicant, & esse uisum, & apparuisse. ut Abrahæ, Iacob. Et ipse in carne dixerit: Abraham uidit diem meum, & gauisus est. Et Apostolus in sacro isto ac mysterijs pleno loco declarat maximè, filium Dei ante carnem, & postea sumpsisse carnem. ad Philippenses secundò.

De Christi merito, libro primo aduersus Arium: IESVS Christus, inquit, hoc est λόγος incarnatus, mysterium salutis nostræ egit, hic nos liberos fecit, redemit. in istum credimus secundum crucem, & iuxta resurrectionem à mortuis Saluatorem nostrum. Idcircò Paulus dicit: Non enim iudicaui me quicquam scire in uobis, nisi IESVM Christum, & hunc crucifixum. Et aliquantò pòst: Omnia igitur CHRISTVS Dominus noster, caro, sanctus spiritus, altissimi uirtus, λόγος. Ipse compleuit mysterium, ut omnis uita cum carne adimpleta lumine æterno, recurrat ab omni corruptione in cœlos.

De homousio rectè disputat contra Arianos, obijcientes, in scripturis illud non reperiri: haberi scilicet in scriptura multa similia, ex quibus fieri liceat homousion. Liceat, ait; de lectis non lecta componere. Ὁμοούσιον lectum negatis: sed si aliqua similia, uel similiter denominata lecta sunt, iure pari & istud denominatum accipere debemus. Libro secundo contra Arianos. Rursus libro quarto contra Arium: Vitam, inquit, ex Dei uita attulit Christus in carne, ut carni etiam subueniret. Aliud testimonium de Christo, libro primo: Verbum & uox filius est, ipse uita, ipse λόγος, ipse motus, ipse νοῦς, ipse sapientia, ipse existentia & substantia prima, ipse actio potentialis, ipse ὂν: primum uerò ὂν, ex quo omnia ὄντα, & per quem, & in quo, qui est medius in angulo Trinitatis, patrem declarat præexi-

præexiſtentem, & complet ſanctum Spiritum in perfectionem.

Rectè & de Spiritu ſancto ſenſit, quòd ſit tertia perſona diuinitatis, ac natura Deus cum patre & filio: in eòdem tractatu. & libro primo contra Arium, ubi & de officio eius dixit, uocem eum appellans uocis: id eſt, iſta concionantem, quæ à Christo accepit. Et in hymno primo de Trinitate: Iungit & ſaluat omnia, ac docet uerum Deum CHRISTVM ſequentes: Chriſto renatos ſanctus iungit ſpiritus. Et initio libri primi contra Arium, Spiritum ſanctum doctorem uocat fidelium. Libro quarto inquit: Propter hominum obrutam ſui & Dei memoriam, opus eſt Spiritus ſancti, ſi acceſſerit ſcientia: & intelligere, quæ ſit latitudo Dei, quæ longitudo, quæ profuuditas & altitudo, & confirmata fuerit charitas & fides in Chriſtum per ſpiritum ſanctum, quia ſcientia eſt, fiet ſaluus. Plenè namque ipſe dicit teſtimonium de Chriſto: & docet omnia, & eſt interior Chriſti uirtus, ſcientiam tribuens, & ad ſaluationem proficiens, unde alrer paracletus. Etenim mortuis per peccata hominibus, uita prius danda fuerat, ut erigerentur in Deum per fidem, quod erat iam uiuere ex Dei uita, quam attulit Chriſtus in carne, ut carni eriam ſubueniret. Quare confirmatis hominibus per fidem in Chriſtum filium Dei, etiam ſcientia danda uidebatur & de Chriſto, & perinde de Deo. Item de mundo, ut eum argueret. Quæ cum intellexiſſent, facilius ad Dei lucem hominis, ſui diuinorumque intelligentia libetarenrur, terrenorum mundanorumque contempru & deſiderio, quod excitat ſcientià diuinorum. Venit ergo poſterior, id eſt, fides poſterior operari cœpit. Recedente enim Chriſto, qui per miracula & per præcepta ſeminauerat fidem, quòd ipſe Dei filius eſſet, & uitam in ſe credentibus daret, completa ſunt ſpiritu omnia, & fides cognitione in Chriſtum adulta ſuccreuit, ipſo Chriſto ſemper præſente. ſic enim dixit: Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audierit loquetur.

De fide crearionis bene dixit libro tertiò aduerſus Arium: Noſſe ſe uoluit Deus, ideoque mundum opera ſua diuina conſtituit, ut eum per iſta omnia cerneremus.

De angelis, quòd ſint, quòd conditi ſint, nec ocioſi ſpiritus ſint, libro quarto aduerſus Arium ad bunc modum: Suprà in æthere, inquit, atque cœlo actionea ſunt, atque actionibus uiuunt, ſed genita etiam quòd futurum fuerant facta. Ex ortu euim ſuo in operationes proprias, ſuasq; dimiſſa, ſuos actus naturæ continentis contagione diſcurrunt. Item: Angeli ex animis & ſupra animos ſunt.

De hominis conditione loquitur ad ſententiam Moſæ, libro primo aduerſus Arium. Ac de hominis lapſu clarè affirmat, Homines per peccata mortuos fuiſſe: Libro quarto.

De fide, de fidei effectu, de iuſtificatione per fidem, aliquot babet erudita teſtimonia. Vt libro primo: Credere in Dominum, & filium eius, uitam eſt æternam habere. Et in fine eiuſdem libri: Corpus, inquit, oporter purgare cum animà, ut accipiat lucem æternam, & æternam uitam. Hoc autem perficit fides in Chriſto. Item libro quarto: Vita uera Chriſtus eſt, & credentibus in ſe dat uitam ueram: hoc eſt, æternam. & adeſt apud Deum credentibus in ſe, quòd Dei ſit filius, idque per fidem. Idcirco per Chriſtum recouciliamur Deo. Et ibidem: Confirmari ait homines per fidem in Chriſtum filium Dei. Item, Fidem operari cœpiſſe, poſt Chriſti ab hominibus receſſum.

De Euchariſtia, libro ſecundo ait: Quod accipimus, Domini corpus eſt. Et libro quarto: Subiunxit Cbriſtus, Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit. Deinde, uitam eſſe, & æternam uitam, ſic teſtatur, ſic docet: Niſi acceperitis corpus hominis, ſicut panem uitæ, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis uitam in uobis. Qui autem edet carnem eius, & bibet eius ſanguinem, habet uitam æternam. Omne ergo quod Chriſtus eſt, uita æterna eſt, uel ſpiritus, uel anima, uel caro. Horum enim omnium ipſe λόγος eſt: λόγος autem principalis uita eſt. Ergo etiam ea quæ induit, uita ſunt, unde iſta & in nobis uitam æternam merebuutur per ſpiritum quem Chriſtus uobis dat.

De Oratione libro ſecundo ſic ait, & quærtam petitionem interpreratur: Nos Chriſtiani, hoc eſt, qui in Chriſtum credimus, docemur in Euangelio, quomodo Deum patrem rogare debeamus. In qua oratione cùm multa petimus, tum panem petimus. Sic enim dictum eſt: Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit. Hanc uitam & Chriſti & Dei, id eſt æternam, quo nomine ipſe dicit: ἐπιούσιον ἄρτον: ex eadem οὐσία panem, id eſt, de uita Dei ſubſtantialem uitam.

De reſurrectione & corporum immutatione libro primo ſic: Futurum eſt, noſtrum corpus et carnem reſurgere, & induere incorruptionem, & fieri ſpiritualis caro: ſicuti & Saluator noſter iuxta omuia & fuit, & reſurrexit, & aſcendit. & futurum eſt ut ueniat: et poſt reſurrectionem immutabimur, accipientes ſpirituale indumentum.

De quibus interdum incommodè dixerit, ſuprà oſtendimus: quibus iſta adijcimus, quòd

quòd de Spiritu sancto nō satis dixit commodè, & usitatè: Non falletur, si quis subintellexerit, sanctum spiritum matrem esse Iesu, & suprà & deorsum. Quanquam quomodo uelit accipi hoc ipsum, explicat ipse in fine libri primi. Item, quòd appellationem & actionem Spiritus sancti ad Christum transfert non satis distinctè, lib. 3: Ego rogabo patrem meum, & alium paracletum dabit uobis, ut uobiscum sit in omne tempus. Quid est paraclet⁹, qui adserat adstruatq; apud patrem homines omnes fideles atq; credētes? Quis est iste? Vnus ne solus spiritus sanct⁹? an idem & Christus? Alium paracletum dabit uobis Deus. Dum dixit alium, se dixit alium: dum dixit Paracletum, operam similē declarauit, & eandem quodammodo actionem. Ergo & Spiritus paracletus, & Spiritus sanctus alius paracletus, & ipse à patre mitti tur: Iesus ergo Spiritus sanctus. Tametsi libro quarto distinctius loquatur: Quodammodo idem Iesus, idem Spiritus sanct⁹, actu scilicet agendi diuersi, quòd ille docet intelligentiam, iste dat uitam.

Etsi autem ex professo contra Arij & Eusebij Nicomediēsis illius, Arij patroni & antesignani, furores & deliria scribit: tamen obiter aliorum etiam aut cum Ario sententium, aut alio modo dininitatem Christi, & sincerum de Trinitate dogma impugnantium hæreticorum meminit: eorumq; opinionibus & erroribus ueras ex scriptura sancta, & Nicænę synodi decretis, sententias opponit: ut Photini, suiq; satellitij Valentini Patripassianorum, quorum dogma serpentinum uocat, eiusq; confutationem sępe repetit: Marcelli, Pauli Samosateni, Vrsacij & Valentis, quos Arij uocat reliquias: Lucianistarum, Illyricianorum, & Basilij, ut uidetur, Ancyrani illius, qui pro homousio substantiæ nomen supponebat, uelut ipse indicat libro secundo aduersus Arium. Refutat Paganorum de multitudine deorum insanos errores, in tractatu de Homousio recipiendo. Tantū de Victorino ex certis autoribus habere potuimus. De Romanis episcopis inferius dicemus, reliquis doctorib. expeditis.

DE ALIIS EVROPAEIS *Doctoribus.*

SALOMONICVS.

Extat ad Salomonicū episcopū epistola Marcellini Romani, in tomo Conciliorum.

RVSTICVS.

Episcopus in Occidente alicubi, fuisse uidetur Rusticus, contemporaneus Arnobio: apud quem hoc Episcopi nomē legitur in prologo commentarij in Psalmos.

THEOPHILVS.

Gothorum fuit episcopus Theophilus, ante Vlphilam, qui in synodo Nicæna præsens, ei fidei consentiens subscripsit. Socrates lib. 2, cap. quadragesimoprimo.

GAVDENTIVS.

Occidētalis uidetur fuisse episcopus quispiam Gaudentius, quem separati Orientales episcopi ab Occidentalibus deposuerunt, crimine intentato, quòd inimica quædam in Cyriacum, cui successisset, molitus fuisset, & ab ipsis depositos in precio habuisset. Sozomenus lib. 3, cap. undecimo.

LAVRENTIVS.

Meminit Arnobius aliquoties episcoporum sui temporis, Laurentij cuiuspiam & Rustici: quorum hortatu indicat se scripsisse commentarium in Psalmos, in Præfatione eius operis.

NVZONIVS.

Episcopus fuit ob ætatem præcipua antoritate in synodo Ariminensi, in qua primas obtinuit, & Nicænam fidem propugnauit. Hieronymus aduersus Luciferianos.

NICOLAVS.

Cæsariensis est episcopus Nicolaus. Hermanno Gigāti, in Tem porum floribus.

PAEDAROTA S.

Athanasio Pædarota Heracliensis est episcopus orthodoxus. Athanasius oratiōne prima contra Arianos.

PANCRATIVS *alius.*

Epiphanio Pancratius Occidētalis episcopus est, qui in synodo Seleuciana ὁμοίσιον subscripsit, cum Basilio Ancyrano, Georgio Alexandrino, & aliis. Epiphanius libri tertij tomo primo, hæresi septuagesimasecunda.

SYLVESTER.

Daciæ episcopus est Syluester, orthodoxus, & uir Apostolicus Athanasio, oratione prima contra Arianos.

EVTROPIVS.

Adrianopolitanus fuit episcopus Eutropius, fidei professione syncerus, uir bonus, atque in omnibus perfectus, Christiq; amantissimus, ut Athanasius ait: & Eusebio Ariano hostis, aduersus quem subinde acriter pugnauit, & Adrianopolim transeuntib. suasor & hortator assiduus fuit, ne impietati Eusebij aures præberēt. Hinc in eum tum Imperatoris uxor, tum Eusebius cum factione sua exarserunt, & in exilium propulerunt. Athanasius epistola ad solitariam uitam agentes. Item in Apologia de fuga sua: ex qua idem de Eutropio retulit Theodoretus libro secundo, cap. decimosexto.

VLPHILAS.

Post Theophilum, Gothorum episcopus factus est Vlphilas, uir orthodoxus, & Nicænæ primùm fidei professor & propugnator, qui Gotthorū maximā partem ad fidem Christianā cōuertit, magno suo cū periculo

in quo tamen subeundo constantiæ & diligentiæ in pietate promouenda experimenta multa dedit, ut etiam ipsius industriæ in propagando apud Gotthicam gentem Christianismo, persecutionem uehementè Gotthorum rex Athanarichus moueрit. Literarum Gotthicarũ inuentor ipse fuit, & in linguam barbaram sacrarum literarum conuersor & interpres, quæ magna fuisse ad promouendam doctrinam Christianam iuuamenta quis non uideat? In sinceritate tamen fidei tandem non perstitit. Sed cum in nulla re ab orthodoxis discreparet primùm, in synodo Acacianorũ Constantinopoli sub Constantio, per imprudentiam Eudoxianis & Acacianis conuersatus est: tametsi communione cum episcopis interim illis qui ad fidem Nicænam pertinerent, usus fit. Sed cum fortè Gotthi ab Hunnis sub Valētis imperio expulsi, in Romanorum prouincias sese infudissent, & pro sedibus impetrandis legationem ad Imperatorem mittere necesse haberent, Vlphilam cum cæteris legatis miserũt Constantinopolim: ubi ab Eudoxianis, ipso etiã Eudoxio, tum blanditijs, tum pecuniarum illecebris inductus Vlphilas, ac persuasus, dissidij omnis inter doctores religionis causam esse inanes & ab ambitione ortas cõtentiones, nullã autē dogmatis differentiã, Arianis cõmunicauit, eamq́; totã gentem ab Ecclesia catholica separauit: Gotthis facilè si bi de præceptore optima quæq; pollicentibus, nec erroris aliquid in doctorem suũ cadere posse temerè statuentibus.

Nicephorus libro nono, capite quadragesimo quarto, interfuisse eum synodo Nicænæ, & decreta eius suo confirmasse suffragio scripsit: quod ab alijs probatioribus autoribus nusquam dicitur. Sed Theophilum ei synodo interfuisse, & subscripsisse, cuius exemplum Vlphilas postea secutus Nicæna dogmata professus sit, Socrates retulit lib. 2, cap. quadragesimoprimo. Reliqua de Vlphila tradiderunt, Socrates idem lib. quarto, capite trigesimotertio: Theodoretus libro 4, cap. trigesimoseptimo: Sozom. lib. 6, cap. 37.

VALERIVS, VEL VALERIANVS.

Valerianus Theodoreto, Valerius Sozomeno, episcopus quispiam Occidentalis est, synodum Romæ frequentans contra Auxentiũ Mediolanēsem cum Damaso, cumq́; eodem autore epistolæ Synodicæ ad Illyrici episcopos. Theodoretus lib. 2, cap. 22: Sozomenus lib. 6, capite uigesimotertio. Extat ad eundem & alios quosdam in synodũ Romæ congressos, epistola Synodica concilij Constantinopolitani sub Theodosio, apud Theodoretum lib. 5, cap. 9. Meminit Valeriani, quem Papam uocat, Hieronymus in epistola ad Chromatium tomo primo, & Prudentius in hymnis περὶ στεφάνων, quod opus Valeriano nuncupauit.

IVLIVS, IVLIANVS.

Hermanno in Floribus temporũ uiri sunt sancti Iulius & Iulianus fratres: qui autoritate accepta à Theodosio Imperatore, templis extruendis operam dederunt.

IRENAEVS.

Extant Ambrosij ad Irenæum quendam, quẽ filiũ uocat, epistolæ decem: in quibus quæstiones ex utroq; testamẽto desumptas explicat.

PRISCIANVS.

Nomen hoc solum epistola synodi Constantinopolitanæ sub Theodosio ostendit, & episcopum fuisse indicat, qui Synodi decreto cum Cyriaco & Eusebio, episcopis & ipsis, missus sit cum Synodi cõstitutionibus ad episcopos Occidentales Romæ congregatos. Theodoretus lib. 5, cap. 9.

SELENAS.

Vlphilæ Gotthorum episcopi amanuēsis fuerat Selenas, natus patre Gotho, matre uerò Phryge: quamobrem & patria lingua & græca in docẽdo expeditè usus est. Factus est autem etiam successor Vlphilæ in episcopatu: & cum Psathyrianis, qui patrē semper fuisse patrem, etiam filio nondum existẽte, docebant, sensit. Socrat. lib. 5, cap. 23: Sozom. lib. tertio, capite decimoseptimo.

SOPHRONIVS.

Sophronius uir apprimè eruditus, laudes Bethleē adhuc puer, & nuper de subuersione Serapis insignẽ librũ cõposuit, de Virginitate quoq; ad Eustochiũ, & uitam Hilarionis monachi: Opuscula mea in Græcũ eleganti sermone transtulit: Psalteriũ quoq; & Prophetas, quos nos de Hebræo in latinum uertimus Hieronym' inquit, in Catalogo. Extat ad eum Hieronymi epistola de autoribus ac titulis Psalmorũ, in tomo quarto.

SEVERVS.

Seueri scriptoris cuiuspiam meminit breuissimè Hieronymus, eũq; coæraneũ suũ facit, sed errore deceptũ Chiliastarũ: Nuper, inqt, noster Seuerus in dialogo cui Gallo nomẽ imposuit, pollicetur sibi & expectat aureã Hierusalē post mille annos. Hieronym' lib. 11 Cõmentariorũ in Ezechielis caput 26.

VENERIVS.

Meminit Venerij, quem beatũ uocat episcopũ, Hieronymus in Apologia aduersus Ruffinum. uocat eundem coepiscopum suum Anastasius Roman', in epistola ad episcopũ Hierosolymorũ de Ruffino, in tomo secundo Hieronymi.

SATVRNINVS, SISINNIVS.

Vincentio eidem diaconi sunt Romani Saturninus & Sisinni', & martyres sub Maximino: libro duodecimo, capite centesimo quinquagesimonono.

CYRIACVS.

RECensetur inter orthodoxus Cyriacus episcopus Mysiæ ab, Arhanasio, oratione prima contra Arianos.

MARCELLVS, MARCELlinus.

VIncentio in Speculo Marcellus diaconus est,& martyr,in Thuscis sub Maximino. Marcellinus presbyrer est, idéq; martyr Romæ. Vincenrius lib.duudecimu, cap. quinquagesimoquintu, & capite septuagesimoquarto & septuagesimoquinto: Nauclerus Generatiune undecima.

PIGMENVS.

PResbyrer est Romanus Pigmenus, præceptor Iuliani Imperaroris, Vincenrio in Speculo, libro decimoquartu,cap.trigesimo quinto. Pro Christi fide à Iulianu pòstea in Tyberim submersus est:eudē aurore lib. eodem,cap.trigesimuoctauu.

PRISCVS, PRISCILLIANVS.

EIdem eodem libro,cap.38, Priscus presbyrer est Romanus, & Priscillianus clericus, martyr uterq; sub Iuliano.

CLAVDIVS.

PRuuinciæ Pincernorum episcopus Claudius,in synudo Ariminensi episcuporum umnium iussu prælegit blasphemias Valentis Ariani. Hieronymus libro aduersus Luciferianus.

HORTASIVS.

SArdensis fuir episcopus, iuxta Sozomenum: Sucrari ex Macedunianis illis est, qui fidem Nicænam receperunt; ad quus Liberius scripsit. Sozomenus eum in synudo Acacianorum Constanrinopoli deposirum tradidit, non ur prauè docentem,sed ur Ecclesiarum turbarorem, & in leges ecclesiasticas delinquentem. Sozomenus lib.4, cap.uigesimuquarto: Socrates lib.4, capite duodecimo.

EVSEBIVS.

EVsebius quidā Antonino & Vincētio est in Speculo lib.4,cap.duudecimo, Romanus presbyrer,qui Liberiū,hæreseus conuicir. Tandem uerò Cunstantij iussu inclusus, post menses septem mortuus est.

EVTROPIVS.

EVtropium presbyterum (quem & monachū Trirhemius dixir) eloquentia claruisse anno Christi trecentesimo septuagesimonuno, Valentiniani sūr & Valenris duodecimu, Hieronymus tradidit in Chronico. Scripsit ad surores à parētibus ob professiunem monasticæ discedentes, consulationū libros duos, eleganti sermone: quemadmodū Gennadius restatur. Epitomen quoq; rerū Romanarū à Iano,seu (ut in nūcupatoria sua ad Valenrē ipse affirmar) ab origine urbis usq; ad Valentinianū libros decē, qui hodie etiam- num extant. Gennadius in Catalugo: Volaterranus Anrhropulogiarū lib.16: Ludouicus Viues lib.5 de Disciplinis.

GERMANVS.

CLarus fuit sub Valente Germanus, Altisiodorensis episcopus: qui Rauennæ pustea decessir. Sabellicus Enneadis septimę libro nono.

AVITVS.

EXtat ad Auitum epistola prolixa Hieronymi, de illis quæ in libris Origenis περὶ ἀρχῶν cauenda sint: tom.3.

AMABILIS.

AMabili episcupo Hieronymus nuncupauit libros quinq; Commentariorum in Esaiam: atq; in eius prulugo significar, se rogatum ab eu ut uisiones decē Esaiæ histurica explanatione dissereret.

APODAMVS.

MEminit Apodami Martyrologi, ut ui detur, Prudenrius: & indicar eum scripto quodam celebrasse rriumphum martyris primitiui, in hymno de octodecim martyribus περὶ στεφάνων.

DESYDERIVS.

EXtar ad Desyderium presbyrerum epistola Hierounymi romu rertiu, quem honestū & eloquentem uocat uirum: eumq; ut ad se in Bethleem uisendum ueniat,in uitar.

DOMNIO, ROGATIANVS.

EST & Domniunis numē celebre, ex epistola apulugetica Hierunymi ad eundē, aduersus Munachū uituperantē libros Hieronymi contra Iouinianū. Apparet aūr, sur episcupum fuisse alicubi, aur monachum Domniunem, quia eum patrem appellar. Er in epistula ad Desyderium, uucar eum Luth sui tēpuris, & uirum sanctissimū. Coniungir frequenter cum Domniune Rugatianum. utrique enim nuncupat aliquoe in librus sacros præfariones: ut in librum Paralipumenun, in Nehemiam & Esdram, &c.tom.4.

FOEGADIVS, DELPHINVS.

EXtat ad Fœgadiū & Delphinū episcupus epistola Ambrusij quinquagesimaquinta libri septimi Epistularum, tom.3.

EVSEBIVS, PRISCIANVS, *Cyriacus.*

NOminantur hi episcopi in synodica cōcilij Cōstantinopolitani sub Theodusiu. Fuerunt legati eius synudi ad episcupus Romæ congregaros. Theodurerus lib.5, capire nunu. Cyriacum Sozomenus episcupum fuisse Adanurum, & præceprorem Nectarij, retulit lib.7,cap.decimo.

VIGILANTIVS.

DE Vigilanriu presbyreru hęc scribir in epistula Hieronymus ad Paulinum: Sanctū, inquit, Vigilāriū presbyterū qua auidirate susceperim, meli⁹ est ut ipsi⁹ uerbis quàm

meis discas literis. Qui cur tam citò à nobis profectus sit, & nos reliquerit, non possum dicere, ne lædere quempiam uideat. Tamen quasi prætereuntem et festinantem paululum retinui, & gustum ei nostræ amicitiæ dedi: ut per eum discas, quid in nobis non desideras.

Vigilantius siue idem, siue alius, fuit Bat-cilenensis Ecclesiæ in Hispania presbyter: cui eloquentiam & sermonem politum tribuit quidem Gennadius, sed scriptorum scientiam detrahit. Ait etiam, prauo eum ingenio exposuisse Danielis uisionem, & alia quædam tradidisse hæretica nota digna: quę cuiusmodi sint, ex Hieronymi scripto contra Vigilantium intelligi possunt. Scripserat enim librum, in quo docuerat, non esse martyrum reliquias adorandas, nec ad eorum monumenta tanta cum superstitione uigilandum. Quæ omnia confutat Hieronymus tanta cum acerbitate & conuicijs, ut in eo ipso scripto etiam patroni, & acerrimi Hieronymi propugnatores modestiam desiderent.

BRITIVS.

Marulensis est episcopus Britius, qui pro Christi nomine multa apud eam urbē pertulit, sed placida tandem morte obdormiuit: Sabellico Ennesdis septimæ lib. nono, & Bergomensi lib. 9.

FLORENTIVS.

Extant ad Florentium eruditum, ut uidetur, hominē aliquot epistolę Hieronymi, ex quibus colligi potest, quædam ab eo scripta fuisse. Eius certè opera in libris mittendis Hieronymus usus est.

LVCINIVS.

Beticus fuit natione Lucinius, uit pius & eruditus, præterea diues, qui opibus suis Hieronymi familiam iuuit, & Bethleem adire decreuerat. Quod eius propositum Hieronymus laudat in epistola ad eundem, tomo primo. Est & ibidem Epitaphium Lucini, ad Theodoram eius uxorem.

CASTRVTIVS.

Est ad Castrutiū Pannonium Hieronymi consolatoria, ut oculorum cæcitatem patienter & Christianè ferat, tomo 1.

IVLIANVS.

Diaconus quispiam fuit Iulianus. extat ad eum epistola Hieronymi, tomo primo.

OCEANVS.

Amicorum par amicissimorum Hieronymo, ut apparet, fuerunt, Pammachius, de quo diximus, & Oceanus: ad quorū utrunque multa scripsit, eorumq; tum iudicijs tū consilijs sæpenumero adiutus est. Extat utriusq; simul epistolium ad Hieronymum, quo hortantur, ut à calumnijs Ruffini, & ho minum suspicionibus se purget, ostendatq; se ab Origenistarum errore alienū: tomo tertio scriptorum Hieronymi. Laudat eius doctrinam & probitatem in epistola ad Alypiū & Augustinum, tomo eodem.

TRANQVILLINVS.

Est ad Tranquillinum Hieronymi epistola, admonens quatenus legendus sit Origenes, tomo tertio.

MARCVS, ZENOBIVS, CYRILLVS.

Marcus presbyter Celadēsis, exposuit suā fidem, consentientem cum Romana & Alexādrina, cum in Syris Arianorum factionibus exagitaretur: epistola extat tomo tertio. Meminit in eadem epistola & fratris Zenobij, quem se perinde ut Marcum testes habere suæ fidei dicit. Meminit & Cyrilli, quē sanctum uocat. Extat ad eundem explanatio fidei tomo secundo.

DARDANVS.

Est ad Dardanum epistola Hieronymi, de terra repromissionis, tomo quarto.

SVNIAS, FRETELLAS.

Extat ad Sniam & Fretellam prolixa epistola, docens quibus in locis editio septuaginta dissonet ab Hebraica ueritate, & quid in interpretum discordi uarietate potissimùm sit sequendum: tomo quarto.

CYPRIANVS.

Studiosissimum presbyterum uocat Cyprianū Hieronymus, eiq; nuncupat explanationem psalmi octogesimi noni: tomo quarto.

MINERIVS, ALEXANDER.

Scribit ad Minerium & Alexandrum, expositionem dicti Pauli: Non omnes quidem dormiemus, &c. tomo quarto.

VECTERIVS.

Vecterio cuidam nuncupati sunt Commentarij incerti autoris in Iob, qui inter libros Hieronymi habentur: tomo septimo.

DE ROMANIS.

MARCELLINVS.

Marcellini Romani episcopi breuissimè meminit Eusebius lib. 7, cap. trigesimosecundo: ubi Caio eum successisse, & à persecutione, quā Diocletianus et Maximinus mouerāt, apprehēsum esse ait: in qua uerò præstantissimū se præbuisse Marcellinū, Theodoritus scripsit lib. 1, cap. 3. Quod tamē cum narratione aliorum de Marcellini defectione, ut mox dicemus, non conuenit. Damasus Romanū eum fuisse indicat, patre natū Proiecto. Episcopatus ei⁹ initiū Hieronymi in annū reiecit Christi ducētesimū nonagesimūseptimū, Diocletiani uerò imperij decimū. Preclari quicq, uehemētia psecutionis, sicut

sicut Damasus narrat, præpeditus, in Ecclesia agere nō potuisse uidetur. Ostentat duas eius epistolas liber Conciliorū, quib. eandē, quam cæterorū decretalibus, autoritatē tribuimus. Fingit collector Conciliorum, scriptam ab eo Marcellino priorē epistolam ad Salomonē quendam episcopū, de pari essentia, omnipotētia et honore patris et filij: cum esse alicubi, qui filium inferiorē autoritate patre cōtenderent, Salomon is Marcellinū monuisset. Quo tamē tempore, sub Marcellino scilicet, nulla adhuc de Ario, hæresis eius autore fama fuit. Altera ad Orientales episcopos epistola, primùm decreta aliquot continet, de uitanda cōtentione cum fratribus, eorumq; persecutione: de iurgijs inter Christianos coortis, deferendis ad Ecclesiam: & ne quis cleric⁹ absq; episcopi sui pmissu, quenq ad iudiciū forense pertrahat: nec laicus quisquam clericū accusare ausit. cui decreto, ut autoritatē, subijcit integrū propemodū quartū & quintū caput epistolæ Pauli ad Ephes.

Duas ei Damasus ordinationes tribuit, quibus episcopos crearit quinque, presbyteros quatuor.

De defectione eius, seu lapsu potius ex infirmitate, narratio prolixa in libro Conciliorum docet: Cum thuris granum, tormentis adactus, idolis adoleuisset, facere id uisus, sacerdotum concilio proditus, atq; aliquot accusationib. & testium frequēti numero compulsus, negauit constanter primùm: postea uerò lapsum cognouit, seipsum condēnauit, atque animaduerti in se pœnis impietate digna à synodo Sinuessæ collecta, ut Platina narrat, petijt. Ductus igitur erroris pœnitentia, cum Diocletianū liberè reprehendisset, capitali supplicio martyr affectus est cum Claudio, Cyrino & Antonino, iuxta Damasum & Marianum: cum episcopi Romani locum tenuisset annis 9, iuxta Damasum: 8, secundum Marianū. Vrspergēsis quatuor eum duntaxat Romanæ sedi præfuisse annis scripsit, passumq; anno Christi 304. De eius pœnitentia & martyrio Mantuanus sic:

At scelus id mox erubuit, sensuq; recepto
Incepit damnare Deos, extollere Christum:
Nec mors horribilis uisa est, sed sponte cucurrit
In medios hostes, iugulumq; tetendit ad ensem,
Fortior in pugnam post signa amissa reuersus,
Victor, & ornatus uiridi discessit oliua.

MARCELLVS.

Svccessorem in Romano episcopatu Marcellini, Marcellū, Eusebius nec in historia Ecclesiastica, nec in Chronico suo agnoscit: sed Marcellino plures annos q̄ nouē, ad Eusebij usq; successionē tribuit. Romanū genere & hunc fuisse, ex patre Benedicto, Damasus tradidit. Initiū uerò episcopat⁹ eius, annum facit uigesimū Diocletiani Chronicon Henrici. Extant eius epistolæ duæ in libro Conciliorū: Altera ad Antiochenses, in qua statuit, ut in plerisq; alijs, ab autoritate primariæ sedis Romanæ nō esse discedendum, sed ad eā omnia negocia Ecclesiastica esse referēda: nullā itē cōuocandā esse synodū sine einsdē autoritate. uerùm cōficta uidetur posterioribus seculis, sicut & altera. Nā hac ætate nihil tale cōstitutū esse, tota historia & ueteres scriptores testantur. Altera, ad Maxentium tyrannum scilicet, in qua primùm commendat Christianam charitatem, collectis undecunq; sententijs de Charitate: dein de repetit constitutionem, de non habendis synodis sine autoritate sedis Romanę: & ne quis episcopus iniuria affectus, alibi quàm in legitima synodo causam suam dicat. item, Ne audiantur accusationes episcoporum, nisi quorum uita & fides extra suspicionem probata sit. Quæ scilicet commodum fuit scribi à Christiano episcopo ad tyrannū gentilem: aut quasi tantum potuerit esse libertatis Christiano in persecutione publica & uehemēti. Eadem epistola apophthegma recitat illud, quod in multorum decretis extat: Boni principis & regis esse, ecclesias contritas atq; scissas testaurare, nouas ædificare, & Dei sacerdotes honorare atque tueri. Cæterùm decretis illis adscripta duo sunt ibidem alia ex Gratiano. Primum: Traditos monasterijs non esse retinendos inuitos, sed liceat eis regredi ad suos: ita tamen, ne si postea ad monasterium redire uoluerint, recipiantur. Secundū: Ne quia episcopus neq; in causa ciuili, neq; criminali, ad iudicē politicū pertrahatur. id quod est contra ordinationem Dei.

Iussus Marcellus à Maxētio ut episcopum se esse negaret, & idolis dæmonum sacrificaret, ueluti Damasus recitat, risit eum. Quamobrem indignatus tyrannus, enecauit eum fœtore iumentorum. Quod Balæus hoc modo retulit. Marcellus Romanus pastor erat, Ecclesiam pascens prudentia & doctrina, ac uir secundum cor Dei, ut cum Propheta loquar, & plenus operib. Christianis. Hic Maximianum Augustum piè admonuit, atq; auertere nitebatur à persecutione sanctorum. Augustus autem magis induratus, ipsum fustibus cædi iussit, & urbe expelli. Intrauit ergo Lucinæ uiduę domum, ibiq; ecclesiam occultam tenuit: quod audiēs tyrannus, ex eadem domo iumentorū stabulum facit, & curam eius episcopo Marcello cōmisit. Epistolis inde, fine alio uerbi ministerio ecclesiā gubernauit, ad sordida officia damnat⁹. Et in pędore atq; immūdicijs quotidie cruciat⁹, anno Domini trecētesimooctauo spiritū seruatori Christo reddidit tandē: cum Romanū episcopatum administrasset annis quinque, mensibus sex, diebus uno & uiginti, secun-

dum Damasum & Marianū. Exemplaria uetustiora de Romanis pontificibus, adscribūt Marcello annos quatuor, sicut collector libri Conciliorum indicat.

EVSEBIVS.

Eusebij Romani episcopi, nec Eusebius in historia sua, nec Socrates, nec Theodoretus, nec Sozomenus denique meminerunt: nisi quòd in Chronico Eusebius de eo breuissimè quædam annotauit, ut postea dicemus. Damasus natione Græcum fuisse eum, natū patre medico tradidit, ac præsedisse Romæ temporibus Constantini: Eusebius uerò in Chronico, in primum Galerij Maximini annum, episcopatū eius reposuit, Christi uerò trecētesimum octauum. Extant in libro Conciliorū eius tres epistolæ decretales: prima ad episcopos omnes Galliç, secūda ad Ægyptios, tertia ad episcopos Tuscos & Campanos, qua constituit celebrationē annuam diei festi inuētionis Crucis, suo tempore inuentæ quinto nonas Maij. Tametsi Marian' scripserit, crucē Domini sub Constātio Constantini patre inuētam esse. Decernit deinde, hæreticos ad conuersionem redeuntes, recipiendos esse, & recōciliandos Ecclesiæ per manus impositionem episcopi: si tamen constet eos in fidem prius sanctæ trinitatis baptizatos esse. Quod ipsum Romæ obseruasse Eusebiū, Damasus indicat. Repetit eandem constitutionē in epistola etiam ad episcopos Gallicos. In illa quam ad Ægyptios scripsit, statuit, nō esse reprehendendū pastorē ab ouibus suis, nec accusandū, nisi à recta fide exorbitet. Legem deinde fert, expulsos aut spoliatos pastores, in nullā Synodū aut iudiciū nocādos esse, nisi restitutis prius omnib. quæ sint ijs erepta, &c. Recitat idem liber quatuor alias cōstitutiones, descriptas ex Gratiano & alijs: non prohiberi scilicet puellas desposas, monasticen, repudiato matrimonio, profiteri. Et nō in serico, sed linteo panno sacrificiū altaris cōsecrandū: item, Non soluenda esse ieiunia legitima, &c. Sed quorū fidem & autoritatē (ut & omnia cætera quæ ex eo libro, ne quid temerè spreuisse uideamur, desumpsimus) lectori æstimandā relinquim'. Quædā enim palàm historiæ hui' temporis repugnāt: quędā uerò superstitiosa, & uerbo Dei cōtraria sunt. Ordinationem huic unam Damasus tribuit, qua crearit presbyteros tredecim, diaconos tres, episcopos quatuordecim. Administrasse uerò episcopatū eum Romanum mensibus tantùm septem, in Chronico suo disertè Eusebius indicat. cui numero mensem unum Marianus Scotus adiecit: ut mirum sit, quamobrē Damasus sexenniū gubernationi eius annotarit. Quem & Platina secutus est: qui numerus tamē annorum, marginali annotatione correct' est, qua bien- dium tātum tribuit episcopatui Eusebij. Decessit sexto nonas Octobris, secundū Marianum. Sabellicus Enneadis septimę lib. octauo, iussu Maximini interfectum eum, ex alio rum autoritate retulit. Sed eiusmodi adiectione correxit: Non uidere se, quomodo id admittere possit temporū ratio, cum eo ipso tempore, quo necatū à Maximino Eusebiū hunc prodiderint, Maximinus Hercule' cognomento dictus, ipse dudum interierit.

MILTIADES.

Eusebio trigesimus successit episcopus Romanus, sub annū Domini trecētesimum nonū, Galerij Maximini alterum, iuxta Hieronymum. Apher fuit natione, iuxta Damasum. Epistolam decretalē unam collector libri Conciliorū ei tribuit, ad episcopos quosdam Hispanos, in qua pro coccysmo omniū ferè Romanorū episcoporum, edicit, nō esse cōmittenda iudicia temerè de quibuscunq; clericis: appellandū esse ad sedem Romanā. Verùm hæc non habet historia huius temporis, sicut ex Synodis & alijs narrationibus apparet. Postea admonet necessaria sanè eruditione, capitalia & inter se cōiuncta esse sacramenta baptismi & manuū impositionis: aut præstantiorem adeò manuū esse impositionem, quia à præstantiorib. & summis pontificibus adhibeatur. Statuit præterea, Damaso referente, non esse ieiunandū die Dominico. Idem & Manichæos Romę à se deprehensos scribit: sed utrum confutarit, aut ad societatem reduxerit, nō addit. Post ordinationē unam obijt, eodem autore: cum præfuisset annis tribus, mensibus septem, diebus octo: iuxta Chronicon Hieronymi, annis sex: secundum Marianū & Zonarā, quatuor. Platina: ex eodem; alij, Maximini iussu martyrio affectū Miltiadem scripsit: quod rectè Sabellicus Enneadis septimæ lib. 8 annotauit, non quadrare ad temporum rationē. Galerij enim Maximini imperiū biennio solo durauit. Quemadmodum nec hoc cum temporum ratione cōuenit, quòd Maxētij, Licinij & Maximini temporib. fuisse eum prodiderit, de Constantino autem nihil addiderit: cum tamē exemplum epistolæ Constantini, scriptæ ad Miltiadem de cognoscenda Cæciliani & episcoporū Afrorum causa, apud Eusebium extet lib. decimo, cap. quinto.

SYLVESTER.

Sylueſtrum natione Romanum, patrem habuisse Ruffinum, Damasus cum cæteris eum secutis tradidit. Addidit Antoninus titulo nono, matrem ei fuisse Iustam, re & nomine. Adolescens presbyterum quendam Curionem, rectè credentem, eruditum ac pium sectatus est: apud quem pietatis fundamenta iecit, ut Metaphrastes scripsit. Solidius autem eam postea percepit à Timotheo Antio-

Antiocheno quodam, quem Romæ peregrinantem hospitē habuit, & benignè complexus est: sicut in ea ætate, beneficentia & pietate in hospites & pauperes celebris fuit.

Annum agens trigesimū, à Miltiade episcopo diaconus ecclesiæ Romanę ordinatus est. Quando crudelitatē Maxentij seu Constantini nondum conuersi, ut Metaphrastes narrat, fugiens urbem sponte deseruit, & solitarius in monte uixit, uti Nauclerus, Platina & alij narrarunt. Vincentius à Tarquinio urbis præfecto incarceratum eum, quòd idolis sacrificare noluisset, & post punitum miraculosè præfectum, liberatum à Miltiade dixit: lib. decimotertio Speculi, cap. quadragesimosexto. Miltiade mortuo, populi suffragijs inuitus ac repugnans episcopus designatus est, cōsulibus Crispo & Constantino: ut Sozomenus ostendit lib. 1, cap. 2: Anno Christi, secundum Hieronymū, trecētesimo decimosexto, Constantini imperij 5, quamuis Beda episcopatū Syluestri cœpisse decimosexto Constantini anno tradiderit.

Factus itaq; episcopus, docendi munere fideliter functus est, & nitiosa in ordine ecclesiastico multa emēdauit. Clericos enim usuris ciuilibus nacantes, ad precationes retraxit. Miraculis claruit etiam, quibus multos ad fidem conuertit. Quòd Constantinum lepra infectū baptizarit, & donationes ab eo regnorum, terrarum & aliarū preciosissimarum rerum acceperit, hæc quomodo fidem excedant, & impudentissima sint commenta, diu post Constantinum & Syluestrum nata, suo loco retulimus. Hic uec de miraculosa conuersione Iudæorum, per tauri scilicet à præstigiatore Iudæo uecati resuscitationem, quicquam dicimus: sed peti nugosam illam narrationem ex Nicephoro uolumus ab illis, qui figmentis delectantur. Tametsi eam rem Metaphrastes uerecundè satis narrarit, si quisquam alius, inserta etndita disputatione Sylnestri cnm Iudæis, quæ ex Iustini dialogo cum Tryphone Iudęo descripta uidetur: ac de Deo, de Triuitate, de Christo, duabus naturis in Christo, de lapsu hominis, de restitutione & alijs aliquot partibus doctrinæ, illustria habet testimonia & explicationes. ut, Dicimus unnm Denm, qui in tribus personis aut hypostasibus colitur & adoratur. Et, Deus qui produxit omnia, cum ad bona opera produxisset & formasset hominem, ubi eum nidit declinare ad omne uitium, non nnglexit suarum manuum figmentum. quod peribat: sed ei placuit, ut suus filius qui manet ab illo inseparabilis (est enim ubique Deus) ad nostros quoq; ueniret fines, factus ex muliere, factus sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret. Item: Oportebat diabolum uinci ab eo, qui ab ipso nictus fuerat. Homo autē ab illo uictus fuerat. Et: Hominem qui sic natus fuerat, eum uicisset malignus, se iusolenter iactabat, ut qui diuino insultasset figmento. Oportet ergo à tali rursus homine uinci & cadere eum, qui est princeps & autor mali, Talis autem est Domiuus Iesus, non natus naturæ legibus, sed ut ille ex terra incorrupta, ita Dominns ex utero incorrupto, & nentre nirgineo & sancto. Et quomodo ille fuit uiuificatus diuina insufflatione: ita hic eriam sanctissimo & niuifico spiritu constitit, perfectus homo iu omnibus, sine peccato, &c. Et rursus de occasione lapsus: Per intemperantiam & gloriæ cupiditatem illum decepit. Item, de duabus naturis in Christo: Non duarum, inquit, naturarum iu Christo commixtionem, neq; confusionem opinamur, sed unionem quidem, utraq; autem natura suas inconfusas seruante proprietates. Et, Cum perfectū hominem suscepisset Dominus noster Iesus Christus, & anima quoque, & mens in ea, est assumpta, & carne patiente, nnā quoq; dolere animam humanæ naturæ legibus, nos quoque dicimus. Cnm carne autem Domini pati id, cui non est innatum nt patiatur, dico autem diuinitatem, nnnquam dixerimus.

Constitutiones Syluestri magno numero, suaq; fide laborantes, liber Conciliorum, Luitprandus, Gigas, Platina & alij commemorant: ex quib. minori negotio peti, quàm hue describi possunt. Antoninus ex Gelasio indicat, Sylnestrum instituisse solennitatem feriæ quintæ, propter ascensionē Christi, propter cœnæ institutionem, & quòd eo die ecclesia chrisma cōficiat. Omuium uerò dierū per septimanā appellationes, ut Solis, Lunę, Martis, &c. mutasse in ferias: ut Polydorus indicat lib. 6, cap. 5. Metaphrastes uerò nomina dierum Hebræis usitata retinuisse eū tradit, sollus primi diei appellatione mutata, quē Dominicū dixit. Sabellicus Enneadis septimę lib. 8, instituisse Syluestrum ait, chrismatis consecrationem per episcopum, eiusq; usum ad signationem baptizatorum, & unctionem morientium. Statuisse item, ne quis presbyter in foro causas ageret: & ut elericorum quisq; ordine uno, unaq; uxore contentus esset.

Post synodum Nicænam, Romæ synodū aliam habuisse Syluestrum ex mandato Constantini, episcoporum ducentorum septuagintaseptem, in eaq; cōdemnasse damnatos antea, Arium scilicet, Photinum & Sabellium, cum Calixto quodam, liber Conciliorum ostendit. Enumerat præterea alias plures synodos dinersis in locis sub Syluestro celebratas. Et epistolam habet synodi Nicænæ ad Syluestrum, Syluestrique uicissim ad

synodum eandem: cum constet, synodum Nicænam non sub hoc Syluestro, sed sub Iulio frequentatam, quemadmodum suo loco probauimus.

Decessit absq; martyrio, ordinationibus sacris septē perfectis, quibus creauit presbyteros uigintiquinq;, diaconos trigintasex, episcopos sexagintaquinque, cum præfuisset episcopatui Romano annis uiginti trib⁹: aut iuxta Marianū, uigintiquatuor, mēsibus decē, diebus undecim. Liber cōciliorū, Luitprandus, Platina, Eusebij & Hieronymi Chronica, Syluestro tribuere uidētur annos nouendecim.

MARCVS.

Marcum in Ecclesia Romana præcipua fuisse autoritate uirū & presbyterū, fortasse sub Miltiade, epistola Constantini ad utrunq; indicat. Cuius exemplū recitat Eusebius libro decimo, cap. quinto. Episcopū eum deinde Romanum post Syluestrū octo duntaxat fuisse mensibus, Hieronymus in Chronico ostendit sub anno Christi trecentesimo trigesimoquarto. Quod ad epistolam Athanasij ad Marcū, eiusq; uicissim ad eum rescriptam attinet, quæ in postremam partē operū Athanasij reiecta sunt, cognitio facilis est, suppositiria ea esse, si quis tum res ipsas, tum puerilē maximè, ineptā & indoctā orationem spectet: aut si epigraphin saltem quis intueatur. ut, Domino sancto & apostolici culminis, uenerando Marco sanctæ Romanæ & apostolicæ sedis, atq; uniuersalis ecclesiæ, Athanasius, &c. Certè nec eiusmodi præconiorū aut titulorum fastu & ampullis Athanasius, ad episcopos quoscunq; scribēs usquā usus legitur: nec demonstrari un⁹ aliquis in omnib. eius scriptis locus potest, in quo episcopum Romanū prouniuersalis Ecclesiæ agnoscat præside. Quale & hoc est in ipso rontextu epistolæ, ab impudentissimo nebulone cōfictum: Optamus ut à uestræ sanctæ sedis autoritate, quæ est mater & caput omnium ecclesiarum, &c. Vt id interim prætereamus, quod de numero Capitulorū concilij Nicæni dicitur ab utroq;, quàm id minimè cum probatioribus narrationibus de synodo Nicæna conueniat.

Porrò Romanum fuisse Marcum, ex patre Prisco, Damasus indicat, qui episcopo Hostiensi & consecrationem Romani episcopi, & pallium tradiderit, cum id nondum fuerit: templa cōdiderit, ordinationibusq; duabus functus sit, cum præfuisset annis duobus: cū Hieronymus tamē & Marianus Scotus octo ei tantum adsignarint, ut diximus, menses. Symbolum Nicænum post lectionem Euangelij à clero & populo decantari, institu isse eum, Platina, Polydorus, Bergomensis & alij referunt.

IVLIVS I.

Iulium Damasus Romanum fuisse, natum patre Rustico, scripsit. Episcopus constitutus est post Marcum, anno Christi trecentesimo trigesimoquarto, Cōstantini uigesimo quinto, secundum Hieronymi Chronicon. Quæ tamē ratio euertitur, si sub hoc Iulio synodum Nicænam fuisse, quemadmodum ex Athanasij apologijs conijcitur, putemus. Athanasius oratione prima contra Arianos, orthodoxū eū uocat, & uirū Apostolicū: ac fuisse quidē professorem sincerū, acerrimumq; defensorem Nicænorum dogmatum, Athanasij causa, quam fidelissimè egit, ut postea dicemus, testatur. Scriptorum eius hodie nihil extat, prærer epistolam unam ad Orientales, apud Athanasium apologia secūda. Duæ in libro Conciliorum suppositiciæ, ut uidetur, extant: de quibus infrà. Bergomensis libro nono, epistolam utilē & ab omnibus approbatā scripsisse eum indicat, ad Dionysiū quendam de incarnatione Domini, sed de qua ex alijs autoribus nihil constat.

Certamen ei grauissimum fuit, quod pro defensione innocentiæ Athanasij, & aliorū, qui ab Arianis & Eusebianis in synodo quadam Antiochena eiecti fuerant (ut Paulus Constantinopolitanus, Asclepas Gazensis, Marcellus Ancyranus, & Lucius Adrianopolitanus) sustinuit. Primùm enim Antiochenæ synodo, in qua damnati fuerant illi, Iulius non interfuit, ut qui ne uocatus quidem fuerat: quod & illis postea, ut erratum certum obiecit. Deinde cum ad eum Eusebiani calumnias in Athanasium compositas perscripsissent, ac tum iudicium eius, tum synodum ab eo petijssent: & ipsis Eusebianis diem, ad quam Romæ adessent, dixit, & Athanasium uocauit. Quē cum ibi esse cognoscerent, uenire ipsi conscientia scelerum suorum deterriti recusarunt. Iulius igitur synodum episcoporum Italorum, uicinorumq; conuocauit, ac tum Athanasij, rū cæterorum qui secum eò uenerant, causis seorsim diligenter excussis: cum rectè eos de tota doctrina in synodo Nicæna comprobata sentire cognouisset, ad communionem recepit, singulisq; ecclesias datis literis restituit: atq; Orientales duriter reprehēdit, quasi iniustè uiros innocentes damnassent & proscripsissent. Extat eius reprehensionis exemplar, epistola ad Orientales apud Athanasium apologia secunda: & breuis quædam indicatio apud Sozomenum libro tertio, capite octauo. Ex qua extructa uidetur longa epistola sub Iulij ad Orientales nomine, in libro Conciliorum: quæ & ab epistola, quam Athanasius habet, diuersissima est, & multa habet ab ea causa, quam tum egit Iulius, aliena: ut gloriationem de prima tu

primatu episcopi Romani, & decreta. Ad eas literas Eusebiani aliam continuò synodum Antiochiæ collegerunt, ex qua literas uicissim reprehensorias Iulio remiserunt, duriter obiurgantes, quòd contrarium ipsorum factis ipse statuisset, cum tamen episcoporum Romanorum consilia nunquam ipsi uituperassent, ac ne in simili quidem casu, quando scilicet Nouatum olim Romanus episcopus expulisset, ac quæ in reprehensionem Romani episcopi alia scripserunt: ex quibus longissima epistola in libro Conciliorum cōficta, ut omnino quidem uidetur, extat. Sed Iulius cognitionis & sententiæ suæ de Athanasio cęterisq;, suffragatores postea & comprobatores habuit, quicunq; in synodo Sardicensi sincerà dogmata profitebantur: cumq; literis suis eorū causam apud Orientales nihil promouisset, Constantem ea de re certiorem fecit, cuius autoritate & Athanasiua & cæteri sedibus suis restituti tandem sunt, quemadmodum suo loco alibi ostendimus. Athanasius apologia secunda: Socrates lib. secundo, cap. decimoquinto: Theodoretus libro secundo, cap. quarto, & deinceps: Sozomenus lib. 3, capite sexto, septimo, octauo & decimo. Epistola gratulatoria Iulij pro Athanasio restituto, ponitur à Socrate libro secundo, capite uigesimotertio: & Sozomeno libro tertio, capite uigesimo.

Quod autem à se damnatos, Athanasium reliquosq; in cōmunionem Iulius recepisset, ob eam rem Orientales in synodo Sardicensi separatim congregati, Iulium deposuerunt. Sozom. lib. 3, cap. 11. In exillum actum eum etiam à Constantio Damasus commemorat, ubi per menses decem ad Constantij usq; mortem fuerit. Sed de eo probatiorum scriptorū nemo quicquā indicauit: nec cum sequentibus conuenit, quibus ostenditur, uiuo adhuc Constantio Iulium decessisse.

Ostentat porrò liber Conciliorum alterā epistolam Iulij ad Orientales, plenam constitutionibus: quas ex ea peti ab illis, quibus lubet, uolumus: sicut & illa quæ ad finem narrationis de Iulio, ex Gratiano & Iuone adiecta sunt. Damasus ædificationes ei basilicarum & cœmiteriorū tribuit, cum ordinationibus tribus presbyterorū octodecim, diaconorum trium, episcoporum nouem.

Mortuus est, ut uidetur, in extrema senecta: quo tempore Constantius, tyrannis Magnentio & Syluano repressis, in Italia ad componenda dissidia illa ipsa, quæ in causa Athanasij erant, Occidentalium episcoporū cum Orientalibus synodum indixerat: cum sedi Romanæ præfuisset annis quindecim, iuxta Socratem & Damasum, qui menses adiecit duos cum diebus aliquot: secūdum Marianum annis decem & sex, mensibus nouem. In Sozomeni narratione mendum est. pro quindecim enim habet triginta-quinq;. Socrates libro secundo, capite trigesimoquinto: Sozomenus libro quarto, capite octauo. Obijt anno Domini trecentesimō quinquagesimoprimo, iuxta Balæum.

Gennadius scripsisse eum tradit ad Dionysium, quandam epistolam de incarnatione Christi: quæ utilis quidem illo tempore uisa sit aduersua eos, qui ita duas per incarnationem in Christo asseruerint personas, sicut naturas: nunc autem perniciosa sit, fomentum enim sit Eutychianæ & Timothianæ impietatis. Adduxisse ex eadē epistola testimoniū de persona Christi uidetur Cyrillus Alexandrinus in Apologetico suo, hoc modo: Prædicatur ad cōpletionem fidei, & incarnatus ex uirgine Maria Dei filius, qui & habitauit in hominibus, non in nomine energiam operans. Hoc enim in prophetis est, & in epistolis: Perfectus Deus in carne, & homo perfectus in spiritu, non duo filij: unus quidem germanus filius, qui suscepit hominem: alter uerò mortalis homo assumptus est à Deo, sed unus unigenitus in cœlo, unigenitus super terram. Citat idem autem testimonium ex epistola eius ad Prosdociom synodus Chalcedonensis contra Eutychem.

LIBERIVS.

Romanum fuisse Liberiū, patre Augusto uatum, Damasus, atq; ex eo cæteri retulerunt. Narratio de Liberij actis in libro Conciliorum, indicat eum diaconum primùm fuisse in ecclesia Romana, à Marco episcopo Iulij antecessore ordinatum. In episcopatu Romano, Iulio successit anno Christi (secundum Hieronymi Chroniton) trecentesimo quinquagesimosecundo, Constantij duodecimo. Nicænæ fidei professor fuit constantissimus, & propugnator accerrimꝰ, sicut infrà ostendetur. Extat cōfessio eius orthodoxa de Deo patre, de Christo, de spiritu sancto, in epistola quadam ad Athanasium, insertta operibus Athanasij, ad hunc modum.

Liberij Romani epistola ad Athanasium, Deum uerum perfectum hominem assumpsisse.

Est igitur nostra confessio, optatissime Athanasi, Verbum Dei filium, secundum naturam, ex Deo, eodemq; patre suo, genitum esse, non creatum, semper in imperio collegam Deo & patri, & indesinēter regnū obtinere in infinita secula, Amen. Spiritū quoq; sanctum uerè ex Deo naturaliter Deum, indiuisibilem à Deo, secundum diuinas scripturas: ut sit uerè pater, uerè filius, & uerè spiritus sanctus: neq; transferri debere unumquodque nomen à suo significato, cui assignatum est, quo uerà sit trinitas sub una deitate

deitate, sub una potestate, & una substantia. Non enim dispertitur Filius aut Spiritus sanctus à patria substantia, quę implet cœlum & terrã. Est igitur, ut dixi, Trinitas in una subsistentia, non diuisa, sed per essentiam una, deitate uns, potentia una, & regno una, una quoq; gloria, una item imagine, uoa deniq; spiritu: spiritus enim nõ diuiditur. Anathema igitur dices Sabellij & Arij dogmata, & suprà annotatas hæreses, ad æternã pœnam, secundum Saluatoris uocem. Huic igitur confeſsioni, fratet Athanasi, quæ uera fides in sancta catholica & apostolica Ecclesiá censetur, si mecum sentis coram iudice Deo & Christo, quæso subscribas, quò certiores reddamur, num eiusdem nobiscum suffragij sis, eademq; statuas de uera fide: ut & ego securior efficiar, tuaque mandata inhæsitanter obeam. Id tibi quoque cognitum uelim charisſime, filios ueritatis confiteri impartibilem esse deitatem, & de aduentu Verbi & Dei in carne ita sentire: Verbum scilicet genitum ex patre Deo, hominem perfectum absque peccato assumpsisse ex Maria uirgine secundum Euangelia in Christo Iesu, AMEN. Est & prolixior fides eiusdem, quadrans ad sententiam symboli Nicæni, in narratione de actis Liberij, in libro Conciliorum, hoc modo:

¶ Liberius urbis Romæ episcopus & pręsul, semper in fide Trinitatis fixus, patrem & filium & spiritum sanctum prædicans & laudans. Filium namque Deum de Deo, & lumen de lumine, totum à toto, plenum à pleno, non creatum, sed genitum, non ex nihilo, sed ex patre, unius substantiæ cum patre. Sanctum uerò Spiritũ, Deum & Dominum nostrum, non genitum, neque ingenitum, non creatum, neq; factum: sed de patre procedentem, patris & filij spiritum, semper cum patre & filio coæternum ueneramur. Vnum tamen Deum, quia ex uno patre totum quod patris est, Deus natus est filius: & in patre totum quod inest, totum genuit filium pater. Pater filium generans, non minuit nec amisit plenitudinem suæ deitatis. Totum autem quod Deus pater est, id esse et filium ab eo natum certisſimè confitentes, cum spiritu sancto unũ Deum pijsſimè confitemur. Credimus quoq; IESVM Christum Dominum nostrũ, Dei filium, per quem omnia facta sunt quæ in cœlis, & quę in terra, uisibilia & inuisibilia, propter nostrã salutẽ descendisse de cœlo, qui nunquã desinit esse in cœlo. Et natum de Spiritu sancto ex uirgine Maria, Verbum carnem factum, non amisisse quod erat, sed cœpisse esse quod non erat: non demutatum, sed Deum permanentẽ, etiam hominẽ natum: non putatiuẽ, sed uerè: non aereum, sed corporeũ: non phantasticũ, sed carneum, ossa, sanguinem, sensum & animam habentẽ: ita uerum hominẽ, & aliàs ut uerum Deum, unum eundemq; uerum hominem fuisse, nullo modo ambigimus confitendum. Hunc eundemq; Dominum IESVM Christũ adimplesse legem & prophetas, passum sub Pontio Pilato, crucifixũ secundum scripturas, tertia die à mortuis resurrexisse: assumptum in cœlos, sedere ad dexteram patris, inde uenturum iudicare uiuos & mortuos expectamos, & seculum per ignem.

Nicænæ enim fidei quia pertinaciter adhęsit, & in Synodo trecentorum episcoporum Mediolani contra Athanasium subscribere noluit, ab Arianis confectum ei exilium est. Ruffinus lib. primo, cap. uigesimoprimo, & uigesimosecundo: Theodoretus lib. secũdo, cap. decimoquinto. Athanasi⁹ in epistola ad solitariã uitam agentes, refert, Constantium arte prius rem cum Liberio tractasse, quàm in exilium propulerit. Misisse enim Romam eunuchum Eusebium, instructũ literis, quibus exilium ei minitaretur: & muneribus, quibus eum ad cõsentiendũ cum Arianis, & ad subscribendũ damnationi Athanasij permoueret. Sed quas literas minaces floccifecerit Liberius, munera uerò à se repulerit: adeò ut & illata ea ab eunucho in templum Petri Apostoli, eijci iusserit, ut uictimam blasphemam. Quamobrem indignatus Imperator, insidias facere Liberio, & persecutionem parare iusserit, seductumq; eum dolo è Roma in castra sibi sisti. Qua ex re tametsi motus ingentes Romæ orti sint, ad Imperatorem tamen pertractus est: apud quem nec minas, nec exilium, nec mortem denique ueritus, pietatis causam egit animose ac confidenter. Hæc enim eius ad Imperatorem fuit oratio: Desine, inquit, persequi Christianos, ne tenta per me hæreticam prauitatem in Ecclesiam introducere. ad omnia potius sustinenda parati sumus, quàm nos Christiani eò deueniamus, ut Ariani appellemur: ne coge nos fieri Christi perduelles. Hoc tibi suademus, ne pugnes contra eum qui tibi hoc Imperium dedit: ne pro gratia illi impietatẽ referas: ne persequere illos, qui in eum credunt: & ne tu quoq; audias, Durum est tibi cõtra stimulum calcitrare. Atq; utinam uel sic audias, ut & tu quoq;, quemadmodũ Paulus, credas. Ecce præstò sumus, uenimus antequam causam aliquam contra nos fingeret. Ideo enim iter accelerauimus, certi de exilio, in quod à te mittendi sumus, ut ante obiectum crimen supplicium patiamur: quo omnibus euidentius constet, reliquos omnes eodẽ modo, quo nos, afflictos esse: causasq; ipsis crimini datas, fictas fuisse ab inimicis, & omnia in illos per sycophantiam esse tentata, nihilque ibi nisi mendacia

uersata

uersata fuisse. In eam sententiam maxima cum libertate atque omnium admiratione apud Constantium causam suam Liberium dixisse, Athanasius autor est. Theodoretus hoc fuisse colloquium & certamen Liberio cum Constantio, retulit libro secundo, capite decimosexto: ex quo integrum illud narrationi de Liberio inserere, uisum nobis est.

¶ Constātius Imperator inquit: Nos, quòd Christianus esses, dignum te iudicauimus episcopatu urbis nostrę: & ideo accersiuim⁹, ut hortaremur te, nefariæ dementiæ impij Athanasij abnegare societatem. Hoc enim orbis terrarum comprobauit, & decreto synodi alienum ab Ecclesiastica societate pronunciauit. LIBERIVS episcopus inquit: Imperator, Ecclesiastica iudicia cum summa iusticiæ obseruatione fieri debent. Quare si tuæ pietati placet, iudicium cogi impera, ubi, si damnandus Athanasius uideatur, sententia in illū ordine modoq; Ecclesiastico feratur. Nā fieri nequit, ut condemnetur à nobis, de quo iudicium datum non sit. CONSTANTIVS imperator inquit: Totus orbis terrarū condemnauit scelera illius, sed ipse à primis temporibus omnes eludit. LIB. episcopus inquit: Quotquot subscripsēte, haud ipsi uiderant quæ facta essent: sed gloriæ & metus, & à te infamiæ causa. IMP. Quid est gloria, metus, infamia? LIB. Quicunque gloriam Dei non diligentes, præferentesque illi munera tua, quem nunquam oculis aspexerant, absq; iudicio condemnarunt: quod est Christianis indignū. IMP. Atqui corām est cōdemnatus in Tyria synodo, & condemnatus quidē ab episcopis omnib. totius orbis terrarū. LIB. Corām illе nunquā est cōdemnatus. Quotquot enim tūc cōuenerūt, & eū damnauerūt, fecēre hoc nulla ratione, cū ille de iudicio recessisset. EVSEBIVS eunuchus inquit: In synodo certè Nicæna declaratum est, illum à Catholica fide esse alienum. LIB. Quinq; tantummodo iudicarunt sociorum nauigationis ipsius in Mareote, quos miserāt ut aduersus reum scripturas compararent. horum duo mortui sunt, Theogonius & Theodorus: reliqui tres adhuc uiuunt, nempe Mates, Valens, Vrsacius. Ab his ipsis, missis huius rei causa, Sardicæ suffragia collecta sunt: qui synodo etiam libellos obtulēre, petentes ueniam, quòd in Mareota per calumniam scripturas secum confecissent in Athanasium: quos libellos etiamnum in manibus habemus. Vtris igitur ut adiungamur, persuaderi nobis cōuenit? Iis'ne qui prius damnarunt, & postea petierunt ueniam: an his, qui illos nunc damnarunt? Inquit EPICTETVS episcopus: Imperator, non facit iste uerba tecū, quò tantæ sibi cutæ sit fides, aut ecclesiastica iudicia: sed ut apud senatores Romanos gloriari possit, oratione cōclusum à se esse Imperatorem. Tum IMPERATOR Liberio: Quota, inquit, pars tu es orbis terrarum, qui solus facis cum homine scelerato, & orbis terrarum ac mundi totius pacem dissoluis? LIB. Non diminuitur solitudine mea uerbum fidei. Nam & olim tres solum inuenti fuēre, qui edicto resisterent. EVSEBIVS eunuchus: Facis tu, inquit, Imperatorem nostrū Nabuchodonosorem? LIB. Minimè quidem: sed sic tu absq; ratione condemnas hominē, qui in iudicium adductus non fuit. At ego prius generalem orbis subscriptionē proponi uolo, qua cōfirmetur fides exposita Nicææ. Atq; ita reuocatis fratrib. nostris de exilio, & restitutis in suū quoq; locū: si turbas cōsensu cum apostolica fide suo, in ecclēsijs excitare uideantur, tū uniuersos cōuenire Alexandriæ, ubi & reus & accusatores & defensores illorū sunt, & inquisitio in illos disceptatioq; institui poterit. Inquit EPICTETVS episcopus: Sed nec publica uehicula sufficere poterunt episcoporum itineribus. LIB. Neq; indigent publicis uehiculis Ecclesiastica: suisq; episcopis ad mare mittendis quæq; Ecclesia suffecerit. IMP. Quorum forma est expressa, retexi nequeunt: plurimùm enim Episcoporū calculus ualere debet. Tu es unus, qui amicitiam rueris sceleрати illius. LIB. Nunquam auditum, inquit, est, absente reo pronūnciasse de scelere iudicem, tanquam priuato irritatum erga illum odio. IMP. Ille quidem læsit uniuersos, sed neminem æquè ac me. Qui non cōtentus interitu iunioris fratris mei, nunquā cessauit beatum Constantē impellere ad inimicitias nostras: sed nos summa mansuetudine & instigantis & instigati impetus tulimus. Nullus mihi tant⁹ successus cordi est, neq; aduersus Magnentiū, neq; aduersus Syluanū, atq; scelesti huius à rebus ecclesiasticis amotio. LIB. Ne ulciscare inimicitias, Imperator, in episcopis. Man⁹ enim Ecclesiasticorum, sanctificationi uacare debent. Proinde si tibi uidetur, iube in suū quemq; locū restitui episcopos: & si fuerint cōgruentes uisi cum illo qui tuetur rectæ sententiæ fidē, expositam Nicææ, tū conuentu habito tractet de pace mundi: ne innocentem uirū oppressisse uidearis. IMP. Vnum est quod quæritur: uolo enim tibi gratum esse consensum cum ecclesijs, & Romam reuerti. Quare consule paci: & cum subscripseris, redito Romam. LIB. Vale iam dixi fratribus Romanis: potiores enim sunt mihi leges Ecclesiasticæ, quàm uita Romæ degenda. IMP. Habes igitur spacium trium dierum, quo deliberes, uelis'ne post subscriptionem Romā reuerti:

reuerti:an aliquem locum,quò traducaris,eligere. LIB. Trium dierum, uel etiam mensium spacium,rationem non immutat. Quare mittas me licet quò libet. IMPERATOR post duos dies requisitum Liberium, & perseuerantem in sententia, imperauit relegari Berrhœã,quę est in Thracia. LIBERIO abeũti misit Imperator solidos quingẽtos in sumptus. Liberius, illi qui attulerat, Abi, inquit, redde Imperatori: opus enim his est, militibus ipsius. Similiter & Regina misit ei totidem: quos & ipsos referri iussit ad Imperatorem, quòd esse illi opus diceret ad expeditiones. Si autem opus his Imperatori non fuerit, det (inquit) Auxentio & Epicteto, quibus opus est. Cumq; ab illis noluisset accipere, detulit alios ei Eusebius eunuchus. Cui Liberius: Deuastaris ecclesijs, inquit, orbis terrarum,tu'ne mihi eleemosynam offers, ut condemnato? Quin tu abi, & Christianus prius efficere. Missus igitur exulatũ in Thraciam est, anno Imperij Constantij (secundum Hieronymum) uigesimoprimo, Christi trecentesimo sexagesimoprimo. Exulauit autem Berrhœæ, Thraciæ urbe, biennium: ut Theodoretus & Sozomenus indicant. Damasus, Platina, atque ex ijs alij, triennio eum exilium in Thracia pertulisse tradunt. Præcipuos autem & instigatores Imperatoris, & exilij Liberij paratores, Vrsacium fuisse, & Valentem, quibus post Synodum Ariminẽsem potestatem liberam Constantius dederat persequẽdi, quotquot decretis eius Synodi non subscripsissent, Sozomenus retulit lib. quarto, capite decimonono. Reuocatus inde post biennium est, quemadmodũ Theodoretus indicat, & Athanasius apologia secunda, & in epistola ad solitariam uitam agentes. Causæ uerò reuocationis ab alijs aliter recensentur. Socrates libro secundo, capite trigesimoseptimo, paulo pòst Liberium reuocarũ scripsit, eo quòd populus Romanus per seditionem, Felicem, quem successorem ei surrogarant Ariani, expulisset. Theodoretus libro secundo, capite decimoseptimo narrat, matronas primariorum Romanorum,de consilio maritorum suorum,pro restituendo Liberio apud Imperatorem intercessisse: quarum precibus ille motus, Liberio redeundi copiam fecerit,sed communem eum gubernationem cum Felice habere iusserit. Quod cum dicterijs populus incessisset, uno ore conclamans, unus Deus, unus Christus, unus episcopus: Felix in aliam urbem secesserit,relicta uniuersa administratione Liberio.Quę & Sozomeni sententia est libro quarto, capite decimoquinto: qui Liberium ad preces Occidentalium episcoporum ab Imperatore reuocatum tradit. Qui de defectione Liberij, cuius Socrates & Theodoretus planè non meminerũt, obscura quædã addit, quibus diuersa tamen statim subijcit. Nos reliquorum testimonia de Liberij defectione ad Arianos, breuiter commemoramus.

Athanasius in epistola ad solitariam uitam agentes, disertè indicat, Liberium post exactum in exilio biennium, inflexum, minisq; mortis ad subscriptionem contra Athanasium inductum fuisse. In quo eum tamẽ excusat: uerba eius adscribimus. Verùm illud ipsum, inquit, & eorum uiolentiam, & Liberij in hæresim odium, & suum pro Athanasio suffragium, cum liberos affectus haberet, satis coarguit. Quæ enim per tormenta contra priorem eius sentẽtiam extorta sunt, eæ iam non metuentium, sed ita cogentium uoluntates habendæ sunt. Quanquam hæc de subscriptione in Athanasiũ, ad quam impulsus Liberius sit, non de consensu in dogmate cum Arianis dici uidentur. Ac facit huc propemodum Ruffini sententia, quam & ipsam adscribimus: Liberius, inquit, urbis Romæ episcopus, Constantio uiuẽte regressus est: sed hoc, utrum quòd acquieuerit uoluntati suæ ad subscribendum, an ad populi Romani gratiam, à quo proficiscens fuerat exoratus, pro certo compertum non habeo. Quod tamen in Chronico suo Hieronymus uberius ostendit, Liberium nimirum uictum exilij tædio, in hæreticam prauitatem subscripsisse: quæ etiam uerba Marianus Scotus habet. Idem rursus in Catalogo suo, ex Sophronio retulit: Liberium à Fortunatiano episcopo Aquileiẽsi fractum, & ad subscriptionem hæreseos compulsum fuisse. Ait & Balæus, ex Hieronymi testimonio, Liberium ex ambitione in hæresim Arianam lapsum, à fidei integritate recessisse. Platina, Liberium tum Imperatori, tum Arianis manus dedisse, significantius adhuc retulit. Gigas, martyrio Felicis (quod tamen quàm sit incertum,(suprà retulimus) Liberium motum, hæresi subscripsisse ait, atq; Arianis consensisse. Sed quod, ut incertum, in medio relinquimus.

Quæ deinceps Liberij fides aut uita ad episcopatus sui finem fuerit, perspicuè, quod sciamus, nusquam proditum est. Lingua uel manu subscripsisse eũ magis quàm mente, quod de iuramento cuiusdam Cicero dixit, omnino uidetur: quemadmodum & Athanasius eum excusauit. Constantẽ certè in professione fidei Nicęnæ mansisse, exemplum Macedoniorum, qui cõsensum cum fide sua & communionẽ cum ecclesia Romana secũ inierũt sub Valente, indicat. Quam historiam prolixè Socrates cõmemorat lib. quarto, cap. undecimo & duodecimo: ubi & exemplum literarum Liberij ad episcopos Macedo-

Macedoniorum, de resipiscentia eorum tecitat, in qua apertissimè profitetur catholicā & Apostolicam eam esse fidem, quæ inde à Nicæna synodo illibata atq; inconcussa permanserit. Meminit eius receptionis Macedoniorum, Basilius epistola septuagesimaquarta: & Epiphanius libro tertio Tomi primi, hæresi septnagesimaquinta.

Recitat, præter hoc Liberij ad episcopos Orientales Macedoniorum scriptum, liber Conciliornm unum atque alterum adhuc: sed quorum neutrum, siue res quis spectet, siue uerba, simile aliquid habet exemplo scripri Liberij, quod Socrates posuit. prius est ad Athanasiū & Aegyptios, qui ex synodo priores scripsisse ad Liberium finguntur de Arianorum molestijs: quod tamen scriptū inter Athanasij scripta nusquam habetur. In eo & fides Nicæna commendatur: & quibus supplicijs in Arianos, tranquillitatem ecclesiarum perturbantes, animaduertendum sit, præcipitur. Vrgetur & autoritas sedis Romanæ pro uniuersali Ecclesia: quod tamen insolentiç nondum sibi tum arrogarunt Romani episcopi, quod apud probatos quidem legatur scriptores. Alterum scriptum, epistola est ad omnes uniuersaliter episcopos monitoria, ne quis persecutionibus fractus Ecclesiam suam deserat, sed duret & patiatur: de quo utroque iudicium lectori liberum esto.

Sequnntur eiusdem Liberij constitutiones, quas ex uetusto quodam codice descripsisse se côuasator ille indicat. Prima, ne quis iurgia cieat in diebus ieiuniorum. Secunda, ut in quadragesima coniugati à coniugibus abstineant: quia nihil prosit ieiunium, côiugali opere pollutum scilicet. Tertia, ut famis aut pestilentiæ tempore, ieiunijs, eleemosynis, & precationibus Deus placetur.

Commemorantur ibidem & aliæ eius actiones, ex Damaso, & narratione de Liberij actis: ut quòd ędificarit & exornarit templa: quòd baptizarit multa hominū milia in Pascha & Pentecoste: postremò, quòd ordinationes duas celebrarit, ac crearit presbyteros octodecim, diaconos quinq;, & episcopos diuersorum locorum nouendecim: posteaquā sedem Romanam administrasset annos sex, menses tres, dies quatuor, secundum Damasum: annis uerò decem & nouem, iuxta Marianum. Hieronymus in Chronico, ab initio episcopatus Liberij annos numerauit octodecim.

FELIX II.

Romanus fuit Felix genere, patre natus Anastasio: quemadmodū Damasus indicat. Primùm autē Liberij episcopi diaconus fuit. Postea Liberio in exilium à Constantio expulso, in locū eius ab Arianis subrogatus, & cômunione eorū cômaculatus est, sub annum Domini trigesimumquintum, iuxta Hermanni Chronicon: uir alioqui catholicus, & qui incorruptā seruaret Nicçæ expositam fidem, nisi quòd in suspicionem uenit, propterea quòd eligi se ab hæreticis, & coniungi cum illis passus est: ob quod ab eo se separarunt Romani ciues, eoq; docente nemo eorum templum ingressus est. Ruffinus lib.1.cap.22. Theodoret. lib.2.cap.17. Sozom. libro quarto, capite undecimo.

Congressus tamen cum hæreticis fortiter est, ut ne Constantio quidē ipsi pepercerit, sed hæreticum ac secundò baptizatū ab Eusebio Nicomediensi declararit. In synodo etiam quadragintaocto episcoporū Arianos, Vrsacium & Valentem Constantio consentientes, condemnarit: si uera sunt quæ Damasi nomine in libro Conciliorum referuntur. Est in eodem libro epistola episcoporū Aegyptiorū ad Felicem, qua certiorem facit eum de iniuria & infestatione Arianorum. quibus ipse per epistolā uicissim respondet: & hortatur, ut persecutiones patienter ferāt. Alia rursus ad eosdem est, côstitutiones XXI sanciens: de non accusandis episcopis apud magistratum ciuilem, de spoliatis aut ui expulsis episcopis restituendis, de non admittendis testimonijs aduersus religiosos infamium: de frequentandis synodis ab episcopis, aut mittendis legatis, si comparere ipsi non possint: quibus primatibus & quibus archiepiscopis liceat esse, &c. Citat eius testimonium de Christi persona, in Apologetico suo Cyrillus. itemq; synodus Chalcedonēsis, ex epistola ad Maximinianū episcopū & clericos Alexandriæ, hoc modo: De incarnatione uerbi, & fide, credimus in Dominū nostrū IESVM Christum, ex Maria uirgine natum: quoniam ipse est æternus Dei filius, & uerbum, & non homo à Deo susceptus, ut alter esset pręter ipsum. Nec enim hominē assumpsit Dei filius, ut esset alter pręter ipsum: sed Deus existens perfectus, factus est simul & homo pfectus, incarnatus ex uirgine, &c.

Ordinationem unam confecit, qua presbyteros creauit XXI, diaconos V, episcopos per diuersa loca XIX. Cum ad intercessionē Romanarum mulierum Liberius reuocatus esset, uterq; simul aliquandiu episcopatum gesserūt, ad Felicis usque mortem, quę paulo pòst quàm Liberius redijsset, secuta est: sicut Sozomenus indicat libro quarto, capite decimoquinto. Sed Theodoretus Felicem in aliam se contulisse urbem, cum Liberius redisset, scripsit: libro secūdo, capite decimoseptimo. Contrà Socrates libro secundo, capite trigesimoseptimo, per seditionem à Romano populo expulsum Felicē scripsit: sicq; Liberium reuocare, Imperatorē coactū.

Damasi narratio in libro Conciliorum de Liberio, ostendit Felicē à Constantio, quòd eum Liberius reprehēdisset, in synodo cum Vrsacio & Valente episcopatu depositum esse. Quo relicto, Felix secesserit in prædiolum suum in uia Portuensi: ibiq; in pace requieuerit, quarto Calendas Augusti. Sed in narratione de Felice ait, Felicem propter reprehensionem à Constātio capitis damnatum, & supplicio affectum esse, cum multis clericis ac fidelibus, occultè, iuxta muros urbis Coronæ, ad lacus Traiani, tertio Idus Nouembris: cum Romanæ sedi præfuisset anno uno, mensibus tribus, & diebus tribus.

Conradus Halberstadensis in suo Chronico narrat, Leonem quendam Felici successisse in episcopatu Romano. Verùm Antoninus tit. 10. cap. 3. ait, eam rem esse incertā: ac suspicatur uel Antipapam fuisse, sic nominatum: uel Liberiū etiam dictum esse Leonem, qui Felicē præcesserit. & hinc esse, quòd in catalogo Pontificum passim huius Leonis nulla mentio fiat. Referunt autem historiam mirabilem. Leonem Papam Arianum, coegisse synodum. eò cum Hilarius Pictauiensis quoq;, siue non uocatus, siue (ut alij uolunt) tardius quàm par erat uenisset, Leo prohibuit, ne cæteri episcopi aduenienti Hilario, ut moris erat, assurgerent. Quod cum Hilarius uidisset, nō dari sibi ullum inter reliquos locum, uoluit humi considere, erumpens in hæc uerba: Domini est terra, & omnis plenitudo eius. Sed mox terra se in altum eleuans, locum sedendi Hilario cæteris æqualem præbuit. Leo id conspicatus, maiori indignatione accensus est, ac dixit ironicè: Tu ne es Hilari Gallus? At ego sum Leo pontifex Romanus. Modestè respondit Hilarius, se Gallum non esse, sed in Gallia episcopali munere fungi: neque hoc ignorare, ipsum Leonem esse, uerùm non de tribu Iuda. Eam responsionem Leo crimen læsæ suæ Maiestatis reputans, cum stomacho inquit: Ego tibi ostendā quòd sim Leo, ubi rediero. Mox uerò intestinorum tormentis extimulatus, cloacam petijt. Verùm in ea, perinde ut Arius, intestinis effusis interijt. Eadem recitat Hermannus Gygas. Verùm cum reliqui præstantiores historici huius rei nullam fecerint mentionem, nos quoq; in dubio relinquemus.

DAMASVS.

Damasum Hispanum fuisse, pleriq; prodiderunt: nisi quòd Platina, & narrationes de Romanorum episcoporum uitis, quæ in tomis Conciliorum extant, Romanum adserunt, natum patre Antonio quodam. Episcopatus eius initium in Iuliani imperij tempus, ex recentioribus sunt qui reijciant: ut Platina, idem & Sabellicus Enneadis septimæ libro octauo. Quod uerò Nauclerus ut inconueniens refutat: & ad episcopatum sub Valentiniano peruenisse, à Socrate libro quarto, capite uigesimonono scribitur, anno Christi (iuxta Hieronymi Chronicon) trecentesimo sexagesimonono, quo scilicet tempore Valens ab Eudoxio Ariano deceptus, seditionem mouit aduersus orthodoxos: & terræmotus per totum orbem terrarum factus est, ut Contractus indicat. Fuit autem electio eius turbulenta maximè, ideo quòd competitor Damasi Vrsinus quidam, ecclesiæ Romanæ diaconus, obscuris aliquibus, interq; eos flagitioso & audaci cuidam episcopo persuasisset, ut in occulto quodam ecclesię loco post Damasi electionem episcopus & ipse ordinaretur: quę temeritas in summum abijt periculum, ac seditionem, adeò ut sanguine templa quædā repleta tum fint, cū accessisset sæuiria Maximi præfecti: Rufino teste lib. 2. historiæ Ecclesiasticæ, cap. 10. & loco iam memorato Socratis. Sed abijcere conatus suos Vrsinus, & plebem seditione motam compescere coactus est. Platina, in ecclesiam Neapolitanam traductum Vrsinum, quem Vrsicinum ipse nominat, tradidit.

De ingenio & scriptis eius, in Catalogo suo hæc Hieronymus & Suidas retulerunt: Damasus Romanæ urbis episcopus, elegans in uersibus componendis ingenium habuit, multaque & breuia heroico metro edidit: quorum tamen ullum neuter nominauit. Extat autem in secundo Tomo operū Hieronymi epistola, de tribus quæstionibus ueteris legis: sed falso, Erasmi etiam testimonio, Damaso adscripta. Ibidem & symbolum Damasi nomine legitur. Rursus aliud epistolium breuissimum, quo declarationem eius, Osanna filio Dauid, ab eo Damasus requirit, insertum est Hieronymi scriptis quarti Tomi. Idemq; deinde in epistola ad Eustochium, librorum Damasi de uirginitate hoc modo meminit: De uirginitate, inquit, libellos legas papæ Damasi, uersu prosaq; compositos. Meminit & Enarrationū in XVI prophetas Damasi, rudimentum Nouitiorum: quarum uerò hodie nihil alicubi extat.

Apud Theodoretum libro secundo, capite uigesimosecundo, eius de fide ad Illyricos epistola scripta ex synodo Romana sub Constantio, extat: & alia ad synodum Constantinopolitanam sub Theodosio congregatā, de cōdemnatione Apollinaris & Timothei, apud eundem libro quinto, capite nono. Alia item fidei confessio, missa ad Paulinum episcopum Thessalonicensem, contra hæreticos, apud eundem libro eodem, cap. 10. Rursus ad Paulinum Antiochenum episcopum

pum alia Damasi, in operibus Clementis Romani. & Tomo primo Conciliorum continetur epistola hoc titulo: Quòd Christus integrum hominem susceperit, sine peccato: Et quòd unus sit Christus ante secula ex patre natus, & in tempore ex uirgine editus. Alia item ad Hieronymum de interpretatione Psalmorum, & propagando ad ecclesiam Romanam ritu psallendi. Et alia prolixa ad Stephanum episcopum Mauritaniæ, titulo de autoritate sedis Apostolicæ, & episcoporum accusatoribus: quæ & in primo tomo Conciliorum legitur. Atq; iterum alia de Chorepiscopis ad Prosperum Numidiæ archiepiscopum, aliosq;: quæ & ipsa in libro Conciliorum habetur. Alia denique ab episcopos Italiæ, quæ tum Clementis operibus postposita est, cùm in libro Conciliorum continetur.

Trithemius, & pleriq; eius generis scriptores, uel ante, uel post eum, aliorum etiam quorundam meminerunt scriptorum: ut libri de gestis Pontificũ, quos ante se Damasus habuit, qui in tomo Conciliorum habetur: Epistolarum item ad diuersos, quæ sine dubio illæ sunt quas recensuimus, ac de quibus iudicium lectori liberum relinquimus: exceptis illis quas ex Theodoreto, probato scriptore, protulimus. Carminum etiam diuersorum, quorum & Hieronymus, ac Suidas, ueluti ostendimus, meminerunt. Scriptores denique recentes, Gesnerus & Lycosthenes, Damasi Brocardium seu Brocardorũ librũ de contrarietatibus, in Elenchis suis annotarunt: qui cuiusmodi sit, ignoramus.

De Damasi fide & doctrina, luculenta ex epistolis & symbolis eius testimonia recitat Theodoretus: ex quo aliquot commemorabimus. Sensit rectè omnino de tribus in diuinitate personis, ac de unaquaque separatim, ad mentem autoritatemq; dogmatum Apostolicorum, Nicęnęq; synodi explicationem & professionem, quemadmodum ipse testatur. Nã in epistola ad Illyricos, apud Theodoretum libro secundo, capite uigesimosecundo, disertè ait: Fidem suam atq; ecclesiæ Romanæ, fundatam esse in doctrina Apostolorum, eoq; firmissimo muro, quem Arianæ maledicentiæ uniuersisq; machinationibus diabolicis opposuerint patres sanctissimi CCCXVIII in concilio Nicæno. Ac postea ait: Credi oportere patrem & filium esse unius essentię, unius diuinitatis, unius uirtutis, unius potentiæ, unius characteris, itemque unius substantiæ ac essentiæ Spiritũ sanctum quoq;. Testatur & Flanianus Antiochenus presbyter coram Paulino, Apollinari & Meletio (apud eundem lib. 5. cap. 3.) Damasum in confessione unius essentiæ, tres substantias de trinitate manifestè prędicare: tum quòd integram humanam naturam assumpserit Deus Verbum asseuerare: & in rescripto ad episcopos in synodo Cõstantinopolitana cõgregatos, Damasus perspicuè asserit, Christum filium Dei, humano generi per suam passionem absolutissimã contulisse salutem, ut hominem totũ à peccato occupatum, à toto peccato liberaret. Eum denique de Trinitate articulum contra hæreticos omnes uendicat & tutatur in cõfessione fidei Catholicæ ad Paulinum Thessalonicensem, apud eundem lib. eodem, capite sequẽti: ut mirum sit, qua temeritate tot inutiliũ ceremoniarũ sanctiones multi ei tribuerint, de quibus pòst dicemus. Quanquam autem fratres uocat reliquos, ad quos scribit episcopos omnes, insolentius tamẽ de ecclesia Romana sensisse uidetur, in ea cuius proximè mentionem fecimus ad Constantinopolitanum conuentum epistola, quam sic incipit: Quòd debitam reuerentiam Apostolicę sedi uestra habet charitas, uobis filij charissimi præstatis ipsi plurimum, &c. Theodoretus libro quinto, capite nono.

Constitutiones eius duas has, Epistola sequens ad Paulinũ Thessalonicensem cõmemorat: Eos qui de ecclesijs ad alias ecclesias transierint, tantisper pro alienis à cõmunitate nostra habebimus, donec in eas urbes redierint, quarum pręsulatus primùm accepère. Sin quis in alterius, qui sedẽ mutauerit, locum suffectus fuerit, reuersus ille prior in suam urbem, tantisper dignitate pontificali priuatus esto, dum successor ipsius obdormiscat in Domino. Narratio porrò ex lib. Pontificali de Damaso, ait eum constituisse Psalmodias diurnas & nocturnas per omnes ecclesias. Plura deinde decreta epistolæ eius explicant, sed ueterem canunt cantionem. repetunt enim ex superiorum episcoporum constitutionibus, leges de iudicijs Ecclesiasticis, de synodis referendis ad autoritatem sedis Apostolicæ, de non criminandis sacerdotibus, &c. Hæc uerò ex Gratiani & Iuonis annotatione liber Conciliorũ pro decretis Damasi recitat. Primùm: Si accusator in accusatione defecerit, talionem recipiat. Secundò: Si quis episcopum, aut presbyterum, aut diaconũ falsis criminibus impetierit uel accusauerit, & probare nõ poterit, nec in fide dandam ei cõmunionem censemus. Tertiò: Ecclesiarũ oblationes sub Laicorum dominio non detineantur. Quartò: Spiritũ sanctũ blasphemant, qui sacros canones uiolant. Quintò: Vt quisquis metropolitanus in fratres menses consecrationis suæ, ad fidẽ suam exponendã, palliumq; suscipiendũ, ad Apostolicã sedem nõ miserit, commissa sibi careat dignitate, &c.

Commemorant & alias Damasi constitu-

tiones Nauclerus, Sabellicus, Platina, & alij: nimirum quòd in fines Psalmorum adijcien dum indixerit, Gloria patri, &c. Quodq; in principio celebrationis, dicere cõfessionem instituerit. Ac multa alia, quæ in gubernatione egerit, narratio ex libro Pontificali exponit: ut ædificationes & exornationes templorum, restaurationes martyrum monumentotum, ordinationes presbyterorum XXXI, diaconorum undecim, episcoporum per diuersa loca sexaginta duorũ. Verùm de his rebus aliàs diximus.

Certamina pro doctrinæ puritate multa habuit laudatissima. Primùm, synodum egit Romæ, in qua fidem Nicænam confirmauit, Auxentiumq; Mediolanensem Arianum condemnauit, & fidem ex Nicęnorum patrum dictatione repetitam ad ecclesias & episcopos per Illyricum scripsit. Theodoret. lib.2.cap.22. qui & lib. 4. cap. 30 tradit, eum coniunctis cum Ambrosio Mediolanensi operis, pugnasse fortiter pro sacris dogmatis, & hæreticos in diuersis ac remotis locis inclamasse: rectè uerò sentientes, in ultimas etiam relegatos terras, scriptis suis cõfirmasse. In expositione uerò fidei ad Paulinum, apud eundem lib.5.cap.10, damnat expressè Sabellium, Arium, Eunomium, Macedonianos, Photinum & Marcellum. Apollinarij hæresin Romæ in frequenti condemnauit synodo. Ruffinus lib. 2.cap.20: Theodoret. lib.5.cap.9. Sozom. lib. 6. cap.23, anno Christi, quemadmodum Hieronymus ostendit, trecentesimo septuagesimonono. De certamine, quod ei post electionem cum Vrsicino competitore fuit, suprà diximus. Familiaritas ei præcipua & uetusta cum Hieronymo fuit, cuius opera in scriptionibus literarum synodalium usus est: sicut Hieronymus ipse testatur in epistola ad Eustochium. Deinde autem insignibus compluribus testimonijs Hieronymus subinde, quanti autoritatem Damasi fecerit, indicauit: ut in Apologia pro libris suis aduersus Iouinianum, ubi Damasum uocat uirum egregium, & in scripturis eruditum, uirginemq; uirginis Ecclesiæ doctorem. In præfatione uerò in quatuor Euangelia, summũ eum uocat sacerdotem. Testantur postremò tot dedicationes scriptorum Hieronymi, quæ Damaso peculiariter nuncupauit, quanta inter utrumq; animi & uoluntatis fuerit coniunctio. Rursus Damasus ipse, ardens eius sedulitatis probat ingenium, in breui eo epistolio, cuius suprà meminimus. Est & autor Sabellicus Enneadis septimæ lib.9, à Damaso Hieronymi scripta accepta, primùm illustrata & autoritate donata fuisse. Sed & Athanasius in epistola ad episcopos Africæ, Damasum, dilectissimũ & comministrum suum uocat, atq; studium eius in congreganda synodo Romæ contra Arianos cõmendat. Agit & gratias, quòd ea quæ de Auxentio scripserat, pro ueris habuerit: quodq; Vrsacium & Valentem, eorumq; gregarios, ut hæreticos excluserit, unitatemque Ecclesiæ seruauerit. Meminit & Gregorius Nazianzenus Damasi, ac beatũ eum appellat, in epistola ad Clidonium.

Cum Petro Alexandrino quanta ei fuerit amicitia, communis illa probat Apollinarij commendatio, quam suprà retulimus ex Theodoreto. Ac narrat Socrat.lib.4.cap.22. Petrum elapsum ex carcere, post ordinatum ab Arianis Lucium, Romam ad Damasum confugisse: Damasum uerò per literas Petri ordinationem cõprobasse, eumq; Lucio expulso ecclesiæ suæ reddidisse: quemadmodũ idem indicat lib.4.cap.37. ubi & Mosæ Saraceni fidem approbatam fuisse ab hoc Damaso retulit. Cum Ambrosio, celeberrimo Mediolanensiũ episcopo, qua diligentia in toto occidente cõtra hæreses decertarit, suprà indicauimus. Flauiano Antiocheno deniq;, cui prius ipse, propterea q̃ nõ sat iustis rationibus post Euagrij mortẽ, episcopatũ Antiochiæ occupasset, succẽsuerat, Theophilo intercedente recõciliatus est. Socrat.li.5. ca. 15.

De periculo suo, quod cum indignitate & cõtumelia à diaconis suis, Concordio & Calixto, narrat ipse in libro pontificali (si is tamen est, quem de episcoporũ Romanorũ uitis conscripsit) cõmemorant ex eo & alij, ut Sabellicus Enneadis septimæ lib. 9: nimirũ quòd adulterij ab illis accusatus, causam suã dicere in frequenti episcoporũ cõuentu coactus, sed absolutus tandẽ sit, accusatoribus proscriptis. Mortuus est octogenarius sub Theodosio, Hieronymo & Suida testib', postea quã episcopatũ gessisset annis XVIII (Socrat.lib.7.cap.9.) anno Christi, iuxta Naucletum, trecentesimo octuagesimoquinto: secundũ Prospetũ uerò continuationẽ, anno Christi 387, Imperij Graciani cum filio Theodosio, quinto.

SYRICIUS.

Romanus natione Syricius, patrẽ habuit Tiburtium. In episcopatu Damaso successit, anno Imperij Graciani & Valentiniani sexto: Christi anno 387, secundũ Prospetum. Extant eius in lib. Conciliorũ epistolæ decretales quatuor, ex quib. dogmatica pri' describimus, constitutiones pòst relaturi. In prima ad Humeriũ Tarraconensem episcopum rectè cẽsuit, baptizatos ab Arianis, si ad Ecclesiã redeant, minimè esse rebaptizãdos, sed sola manus impositione recipiendos. De pœnitentia statuit, apostatas & idolorũ cultu pollutos, si pœnitentiã agant & declarẽt, esse recipiendos: si qui uerò post pœnitentiam in priores sordes deuoluantur, à cõmunione

nione mensæ Dominicæ esse separandos. Quin & monachis & monachabus, si ex illicitis complexibus liberos susceperint, pœnitentiam dandam, & reconciliationem indulgendam esse: quam & sacerdotibus simili lapsis errore, non negandam censuit. Ritus plurimos & constitutiones ex epistolis ipsis peti uolumus: quatum ea quæ ad ecclesiam Mediolanensem scripta est, etiam inter Ambrosij epistolas extat. Rectè monuit, in ordinatione cautionem & diligentiam adhibendam esse, ne temerè & inconsideratè ordinentur seu diaconi, seu presbyteri illi, quorum fides non sit explorata, & doctrina examinata, aut qui sint neophyti. Constituit item maritos, si honestè & probè uixerint, ad omnes ordines promouendos esse. Sed consuetudinis coniugalis usum, post ordinationem acceptam interdixit. Item, ne clerici flagitiosi etiam post debitam pœnitentiam ad dignitatem aut ordinem, quem prius gesserunt, rursus admittantur: ne puellam desponsam alius ducere expetat: ne quis episcopum ordinet, sine sedis Apostolicæ autoritate. Digamiam prohibuit, adeò ut nec laicum post uiduam ductam in clerum admitti uoluerit. Antiphonas Psalmis admiscuit. Balæus.

Certamina cum hæreticis aliquot habuit: Manichæos Romæ deprehẽsos communione priuauit, & exilio damnauit. Iouinianum hæreticum cum sectatoribus suis Auxentio, Geminatore, Felice, Photino, Marciano, Ianuario & Ingenioso, extra Ecclesiam in perpetuum damnauit: de qua te ad ecclesiã Mediolanensem scripsit. Damasus de constituto quodam, ut uocat, ab ipso contra omnes hæreses composito, atque in omnes prouincias distributo scripsit.

Familiaris Ambrosio Mediolanensi fuit episcopo, cuius ad Siricium aliquot extant epistolæ: ut quæ in ordine quadragesimanona est, & quinquagesimaquarta, in qua patrẽ eum suum nominat.

Post ordinationes quinq;, quibus presbyteros creauit uiginti sex, diaconos decem & sex, episcopos per loca diuersa XXXII, mortuus est circa annum Domini quadringentesimũ, posteaquã Romanæ sedi præfuisset annis quindecim: iuxta Socrat. lib. 7. cap. 9. & Sozom. lib. 8. cap. 25. & Damasum: decimosexto uerò, secundũ Prosperi Chronicõ.

BRITANNICI DOCTORES.

RESTITVTVS.

Restitutus Britannus, Londinensis archiepiscopus uxoratus, & Hilario Pictauiensi episcopo pariter coniugato notus, Arelatensem in Gallijs synodũ adijt religionis gratia, anno Domini trecentesimo quinquagesimo, in qua liberis diaconorũ coniugijs, etiam post susceptos, ut tunc erant, ordines, cum cæteris & ipse consensit, eaq; statutis legibus pacificauit. Balæus centuria prima & decima, in qua hæc de Restituto ad hunc modum repetit: A Brytannorum rege Constantio missus, Arelatensi Galliarum interfuit synodo, anno à Christi natiuitate trecentesimo quinquagesimo, partim ut de religione apud eos aliquid sciret, partim ut celebrandarum synodorum uideret formam. Ex qua hæc secum statuta in Brytanniam attulit: Scilicet, ut si diaconi in ordinatione sua protestarentur se uxores ducturos esse, illis liceret facere, atque simul in ministerio permanere: & ut metropolitani arbitrio synodus conuocetur, ac celebretur cum alijs multis. Erat Restitutus homo pro sua ætate multipliciter doctus, ac uita modestissimus: qui inter alia scripsit ad suos Brytannos, de Arelatensi synodo librum unum: ad Hilariũ Pictauiensem epistolas plures. Claruit anno suprà dicto, sub Constantio, &c.

KEBIVS CORINIVS.

Kebius Corinius Britannus, Salomonis Cornubię ducis filius, uirtute & ingenio pręclarus, maiori literarũ, ut tunc erant, q̃ paternarũ opum studio tenebatur. Sed quoniã rariusculum est (ut Lelandus habet) uidere prophetã inter suos habitantẽ, reputari, censeri, aut in precio haberi, foris apud exteros ingenij periculum facere omnino cõstituit. Galliã ergo petijt, & Pictonũ inuisit urbem, numero doctorũ uirorũ celeberrimã: cui tũc præfuit Hilarius põtifex sanctus, Theologorũ planè decus eximiũ. Kebius hinc anchorã altius figendã existimans, gratiã eius antistitis modis omnib. sibi cõparare satagebat. tandemq;, quod uoluit, maximè impetrauit: illius nempe familiaritatem ac beneuolentiã. Nõ ut ab eo episcopus in Monã insulã designaretur, ut idem Lelandus habet: quoniã à populi suffragijs pontificũ electio tunc pendebat, nõ ab extremæ gentis antistite. Venodotas ergo & Monadas, gentes Cambrię nec sus Boreã, patriæ redditus, exemplis & sana informauit doctrina. Scripsisse fertur ad Hilariũ Pictauiẽsem epistolas plures, & alia. Claruit anno salutis humanæ 380. Balæus, scriptorũ Britanniæ centuria prima.

DE MONACHIS.

ASIATICI.

MONACHI PER SYRIAM, PAlæstinam, Bithyniam, & reliqua Asiæ loca.

Sub Constantino magno.

EVTYCHIANVS.

Celebris Sozomeno monachus Eutychian' est, in Bithynia, circa Olympũ, reli-

religione Nouatianus: quem clarum fuisse dono medicandi, atq; alijs miraculis ait, & magni nominis atq; autoritatis apud imperatorem Constantinum, cui ob pietatem & uirtutem charus, atq; in honore fuit: adeò ut quæcunq; ab eo peteret, obtineret. Sozom. libro primo, capite decimoquarto.

Sub Constantino Iuniore, Constante & Constantio.

ABRILIUS, ALEXION, ALAphion.

CONiungit hos tres monachos Sozomenus libro tertio, capite decimoquarto. Et Abrilium Anthedonium uocat, Alexionem à Bethagathone, Alaphionem ab Asalea, eosq; piè ac generosè in philosophia monastica in Palæstina conuersatos, & Christianam religionem in ciuitatibus uehementer Ethnicis plurimū prouexisse. In tanta etiam apud Palæstinos autoritate & ueneratione fuisse, ut eorum memoriā publico anniuersario die celebrarint.

BARLAAM, IOSAPHAT.

BArlaam heremita fuit: Iosaphat filius regis Auenniri Indiæ, à Barlaam cōuersus. Eorum historiā plenam ineptissimis nugis, peculiari libello narrat Damascenus: sed qui de Barlaam narrationem instituens, constare sibi negat, quis aut de qua gente aut familia Barlaā fuerit. Nec tempus quidem Auenniri regis, aut huius Barlaā indicare potest: quomodo & incertum esse tempus tum Barlaam, tum aliorum monachorum, Vincentius scripsit: qui fabulosam, ut omnino uidetur, eam narrationem retulit libro decimoquinto, capitibus aliquot. Sed cum apud uetustiores & probatiores autores nulla horū mentio fiat, plura de his uerba facere, ociosum & indignum iudicauimus.

DANIEL, SYMEON.

DAniel & Symeon monachi fuerunt eremitæ, celebres in Syria, nō procul ab Amidenorum ciuitate, circa montem Gaugalium. Sozomenus libro tertio, capite decimoquarto. Et Symeonem discipulum Ephrem Syri fuisse, idem testatur libro eodē, capite decimosexto.

HILARION.

EXtat de uita Hilarionis narratio longa apud Hieronymū, ad quem lectorem remittimus. Interea uerò, quæ de eo dici satis nobis esse uidentur, breuiter commemoramus. Natus fuit Hilarion parentibus idolis deditis, in uico Thabatha (Sozomenus Thabacam legit) uicino urbi Gazensium in Palæstina. Sozomenus in Cypro eum educatum scribit. A parentibus Alexandriam missus, & Grammatico cuidam celebri traditus est: apud quem in literis & doctrina profecit laudabiliter, maximè uerò in dicēdi arte, quæ famam ei & beneuolentiam apud omnes nō mediocrem peperit. Sed cum Antonij, celeberrimi tum in Ægypto monachi nomē Alexandriæ audiisset, cupiditate & desiderio eius uidendi, in Ægyptum profectus est: & apud eum mensibus duobus cōmoratus, uitæq; genus quod profitebatur ille, ac morū grauitatem contemplatus, ipse quoq; monastica uita delectatus est. In patriam igitur, monachis quibusdam comitantibus, reuersus, ubi parentes defunctos cognouit, hæreditatis suæ partem fratribus, partem pauperibus distribuit, nulla in suos usus parte reseruata. Postea monasticen professurus, natus annos quindecim, in solitudinem inter Maioniam emporium Gazense, & littus per quod in Ægyptum iter est, sitam, infestam latrocinijs concessit. Sozomenus locum circiter stadia uiginti à patria distasse retulit: ubi habitaculo ex lateribus, testis, iunco & uirgultis cōstructo, latitudine pedum quatuor, altitudine uerò pedum quinq;, ita ut stantē caput inclinare, iacentem uerò pedes cōtrahere necesse esset, ad multos annos philosophatus est: cum quidem in Palæstina & Syria nondum essent monasteria, atq; autor eius uitæ generis per Palæstinam & Syriam Hilarion meritò perhibeatur. Sed ad exemplum eius innumerabilia postea in ijs terris monasteria condita sunt.

Miraculis plurimis claruit: quorū aliquot Sozomenus libro quinto, capite decimo & decimoquinto, plura uerò in uita eius Hieronymus retulit: ut dono medicandi, sanandi à dæmonibus obsessos, auertendi imminentia pericula & calamitates, & ꝓphetiæ. Quibus, ubicunq; esset, gloriā sibi magnā parauit: quam summo fugiens conatu, hospitiū frequenter mutauit, & in diuersis locis commoratus est. Et enumerant aliquot eius profectiones Sozomenus & Hieronymus, ex quibus mira illa maximè fuit (si nō planè fabulosa uideatur) quam, post obitum Antonij, cum ante biduum decessisset, seu dono suo quodam peculiari, seu admonitione diuina intelligens, ad montem eum in quo domiciliū suum Antonius habuerat, suscepit. Inter cætera eius exercitia commendabile illud præcipuè fuit, quòd sacras scripturas, quas tenuisse eum exactè Sozomenus scripsit, post psalmos & precationes Deo quasi præsente recitare solitus est. Proxima sunt, laborum assuetudo, ocij atq; indulgentię impatientia, continentia: famis, sitis, æstus, frigoris, cæterarumq; molestiarum tolerantia. Vestitus ei saccus fuit, & ex pellibus consuta tunica, quā ab Antonio aliquando dono acceperat. Cibus, quem ante solis occasum nūquā sumeret, carices erant, & herbarū succi: ut Hie-

ut Hieronymus narrat, & superstitiosi quidem, ad hunc modum. Vicesimoptimo, inquit, anno usq; ad uicesimum septimum tribus annis dimidium lentis sextariū madefactum aqua frigida comedit, & alijs tribus panem aridum cum sale & aqua. Porrò à uicesimoseptimo usque ad tricesimum, herbis agrestibus, & uirgultorum quorundam radicibus crudis sustentatus est. A' tricesimo autem primo usq; ad tricesimum quintum, sex uncias panis hordeaci, & coctum modicè olus, absq; oleo, In cibo habuit. Sentiens autem caligine oculos suos, & totū corpus impetigine & punicea quadam scabredine cōtrahi, ad superiorem uictum adiecit oleū: & usq; ad sexagesimumtertium uitæ suæ annum hoc continentiæ cucurrit gradu, nihil extrinsecus aut pomorum, aut leguminis, aut cuiuslibet rei gustans. Inde cum se uideret corpore defatigatum, & propinquam putaret imminere mortem, à sexagesimoquarto anno usq; ad octogesimū pane abstinuit, incredibili feruore mentis, ut eo tempore quasi nouus accederet ad seruitutem (superstitiosam nimirum: Honorem corpori non habentes, Colos. 2.) Domini, quo cæteri soleut remissius uiuere. Fiebant autem ei de farina & comminuto olere sorbitiunculæ, cibo & potu uix quinq; uncias appendētibus. Sicq; complens ordinem uitæ, nunquam ante solis occasum, nec in diebus festis, nec in grauissima ualetudine soluit ieiunium. A' precando et psallendo si quando uacaret, aut humum fodiebat, aut fiscellas ex iunco contexebat: quòd audiebat, exercitia hæc & disciplinam esse monachorum Ægyptiorum. Lectus ei ad mortem usq; nuda fuit terra, & stratum interdum iunceum. Illusiones diaboli multiplices frequenter expertus est, maximè orans & ieiunans: ut nudas mulieres, instructam mensam dapibus, gladiatorū spectacula, aliasq; eius generis præstigias, corporis etiam pulsationem. Nec immeritò, seipsum enim sine Dei mandato tentationibus Diaboli exposuit. Nec periculis quidem caruit. Sub Iuliano enim, à Gazensibus requisitus ad mortem est: quo tempore in Brutio, nō procul ab Alexandria, cum monachis uiuebat. Inde igitur in Siciliam aufugit: ubi ligna ex desertis mōtibus in urbes gestando, uictum sibi quæsiuit. Ex Sicilia ad Dalmatas uenit. Tandem ad Paphum, Cypri urbem in secretiore quodam & aspero loco philosophatus est: ubi & diem suum obijt, annos natus LXXX. Ex eo autem loco Hesychius, seu Hesychas secundum Sozomenum, quem ex discipulis suis familiarissimum habuerat, reliquias eius clàm subreptas in Palæstinā trāstulit: opus sanè ad superstitionem non infrugiferum & incommodum. Hæc de Hilarione Sozomenus & Hieronymus.

HADRIANVS.

Discipulus Hilarionis fuit etiam Hadrianus, à quo parum reuerēter habitus est, ideo quòd post Iuliani necem in Palæstinam reuerti noluisset. Dedit autem contemptus sui pœnam insignem: morbo enim regio cōputruit. Hieronymus in uita Hilarionis.

IVLIANVS.

Iulianum Saba, Syriaca lingua cognomēto dictū fuisse, Theodoritus autor est: cuius se uitam in historia sua, Philotheo, prolixè scripsisse testatur. Ac Sozomenus quidem affirmat, Ephraim Syrum historiographum commentarium de uita eius cōscripsisse: sed horum hodie nihil reliqui est. Monasticen professus est sub Constātio, circa Edessam Syriæ, mirandis maximè donis clarus: ut expellendi dæmones, & sola precatione omnis generis morbos curandi. Sozom. lib. 3. cap. 14. Sæuiens libidine delendi Christianos Iulianus, cum atrocia multa in eos tum comminaretur, tum moliretur, fertur Iulianus is, ardentibus Deum precibus cum lachrymis, ut conatus hostis immanissimi infringeret, inuocasse: atque inter orandum subitò gaudio mentis perfusum, nultū omnē ad hilaritatē cōposuisse. Rogatum autem à familiaribus, qui cum eo tum fuerint, exponeret ipsis, tā derepentè inter lachrymas, gemitus & singultus, obortę sibi tranquillitatis & hilaritatis occasionem, respondisse: Suem nimirum agrestem, uastatorem uineæ Domini, pœnas exoluisse iniuriarū ērga Dominum suum: ac nunc iacere mortuum, ita ut ne cui amplius ab insidijs eius metuendum sit. Idq; postea euentu deprehensum fuisse, eadem hora qua Iuliano monacho id acciderat, q tamē quàm longissimè abfuisset ab eo loco, Iulianum cęsum fuisse. Theodoritus libro tertio, capite uigesimoquarto. Familiaris fuisse uidetur constantibus sanæ doctrinæ inter tumultuationes Arianorum sub Valēte defensoribus, Flauiano, Diodoto, Aphraatę & Acacio: qui, cum de hoc Iuliano mendacia diuulgassent Ariani, facere scilicet eum secum, ad Iulianū Acacium miserūt, obsecrantes ut Antiochiā ueniret, & sparsas de se ab Arianis mendacibus calumnias redargueret, ueritatiq; patrocinium ferret. Relicta igitur solitudine Iulianus Antiochiam tum uenit, ac confictas de se mendacia confutauit: tantumq; præsentia sua effecit, ut ad rectè sentientium cœtus uniuersa multitudo accederet. Theodoritus libro quarto, capite uigesimoseptimo. Sozomenus adeò eum domuisse corpus suū & macerasse scripsit, ut carnis nihil propemodum, præter cutem solam et ossa, circumtulerit. Sozomenus libro tertio, capite decimoquarto.

MARAS.

DIscipulus est Ephraim monachi celebris Maras, Sozomeno lib. tertio, capite decimosexto.

PAVLONAS, ARANAD.

DIscipuli fuerũt Ephraim, eloquentia clari, Paulonas & Aranad. Sozomenus lib. tertio, capite decimosexto: Nicephorus libro nono, capite decimosexto, utrumque ex doctrina sanæ fidei excidisse narrat.

Sub Valentiniano & Valente.

AMMIANVS.

MOnasticen circa Antiochiã exercuit Ammianus sub Valente. Theodoretus lib. quarto, capite uigesimooctauo.

BARGES.

FVit ex monachis illis Barges, qui circa montem Nisibi uicinum Sigoron philosophantes, Greges appellati sunt: quòd herbis iumentorum instar uictitarunt. Sozom. libro sexto, capite trigesimotertio.

BASSVS, SASSONES.

FVerunt monachi in Syria caua: hoc enim nomine, nec pluribus, eorum meminit Sozomenus libro sexto, capite trigesimoquarto.

BARSES.

BArsen inter monachos Syros numerat Sozomenus libro sexto, capite trigesimoquarto: & ait episcopum in suo monasterio fuisse. Theodoretus uerò libro quarto, capite decimosexto, narrat celebrem eius fuisse memoriam Edessæ, & in Phœnicia, Ægypto ac Thebaide, propterea quòd plenus Apostolica fuerit gratia, & morbos per preces curandi dono præstiterit. Quod cum celebritatis ei causa fuerit, & ad se undiq; homines attraxerit, exilia aliquot sub Valente expertus fit: ut in insula Arado, & in oppido Ægypti Oxyrincho: postremò in castello quodã hostibus propinquo, cui nomen fuerit Pheno, in quo senex mortuus sit.

SATTHAEVS.

MOnachus fuit in Cœlosyria, tantæ abstinentiæ, tamq; frequenter ieiunans, ut ex eius dentibus uermiculi scaturierint. Sozomenus libro sexto, capite trigesimoquarto. De hoc iudicandũ est iuxta dictum Pauli Colos. 2. In superstitiõe & humilitate, & nõ parcendo corpori, nec honorem ei habendo, quantum carni satis est.

SALAMINAS, PHYSCON, MALACHION, Crispion.

QVatuor hos fratres fuisse nobilitate celebres in Palæstina, & philosophiam monasticam professos esse in patria, quam circa Betheleam oppidum in agro Gazeno habuerunt, sub magistro Hilarione: Sozom. tradit libro sexto, capite trigesimosecundo.

SVSSEIVS.

NVmerat Eusebium quendam inter monachos Syros, qui apud Nisibenos ad montem Sigoron philosophati sunt, & Greges, quòd herbis pascerentur, nominati, Sozom. lib. 6. cap. 33.

HELIODORVS.

MOnachus est ex eorum ordine qui Greges dicti sunt, in Syria: Sozomenus lib. sexto, capite trigesimotertio, & trigesimoquarto: qui ieiunia per septimanã integram continuare, & noctes multas insomnes ducere ualuit. Gennadius scripsisse eum unum librum ait, de naturis rerum exordialium: in quo ostendat unum esse principiũ, nec quicquam coæternũ Deo. Nec mali conditorem esse Deum, sed ita bonorum omniũ creatorẽ, ut materia, qua ad malũ usus est, pòst inuenta malitia à Deo fit facta. Nec quicquã materialium absq; Deo conditum credendũ esse, aut fuisse aliarum rerum creatorem præter Deum, qui præsentia sua cum niderit mutãdam naturam, præmonuerit de pœna.

HALLAS, VEL ALAS.

SOzomenus Alam, Nicephorus Hallam, monachum Syrum quendam nominat, tantæ abstinẽtiæ, ut per annos totos septuaginta panem prorsus non attigerit: ignarus scilicet illius dicti Paulini 1. Timoth. 4. Omnis creatura Dei bona est, & nihil reijciendũ quod cum gratiarum actione accipitur. Sozom. lib. 6. cap. 34. Nicephorus libro undecimo, capite quadragesimo.

ACEPSEMAS.

IN solitudine Cyri urbis monasticen exercuit Acepsemas, usus eiusmodi disciplina, ut ad annos sexaginta in conclaui abditus lateret, cum nemine colloquens, neq; alicui se conspiciendum offerens: contra Pauli præceptum ad Ebræos 10. Adiuuemus nos mutuò ad prouocandam charitatem, & bona opera, non deserentes collectionẽ nostri, sicut consuetudo est quibusdam. Theodoret. lib. quarto, capite uigesimooctauo.

ISAAC.

ISaacum monachum Iscalitum uocat Sozom. lib. 6. cap. 40. Paulus Diaconus Isacium uocat libro 12. Solitariam is uitam egit in tuguriolo in finibus Constantinopolitanis, quemadmodũ ex Theodoreti & Sozomeni indicatione clarũ est: Suffragator fuit Nicænæ fidei, & assertor constans, ac periculi propter Deum negligẽs, quemadmodum sequens declarat historia. Nam Valentis in Orthodoxos persecutionem ulciscẽs Deus, Scythas aduersus eum armauit, qui Romanas prouincias Thraciã & Macedoniã populati sunt. Contra eos cum expeditionẽ Valẽs fatalem sibi duceret, Isaac ei Constantinopolim egresso his uerbis animose insultasse dici-

dicitur: Quo'nam abis Imperator, bello aduersus Deum suscepto, eiusq; ob eum furorem tuũ auxilio destitutus? An nescis, quot hominum in blasphemiam linguas armaueris, & quot pios ac laudatos uiros ex' ecclesiis expuleris: ob quorum scelerum uindictam barbaros aduersos te nunc Deus extimulauit? Quin tu potius pugnare desine, ac redde prius gregibus optimos pastores: ita sine negocio ad te redibit de hostibus uictoria. Sin hac admonitione mea neglecta, ad bellum tamen progrediere, re ipsa senties, quàm contra stimulum recalcitrare durum sit. Nam nec saluus, nedum uictor reuertêris ipse, & in discrimen ac interitum certum adduces copias tuas. Irarus autem Imperator: Et reuertar, inquit, & occidam te, supplicium que exigam mendacis uaticinij tui. Cui ille, nequaquam minas eas extimisces: Occide, inquit, si deprehenderis in oratione mea mendacium. Sed non redibis: non enim mendacium per me Deus locutus fuerit. Igitur Imperator cõprehendi eum iussit, & in custodia, donec redijsset, asseruari. Sed infœlici eum barbaris, & temerario congressus cõflictu Valens, fuga saucius elapsus in uicum quendam est, in quo ab hostibus incenso perijt. Quod in carcere cognouisse Isaacum, ijs qui circa se essent dixisse, incendio iam perire Valentem, Zonaras autor est. Theodoretus libro quarto, capite trigesimoquarto: Sozomenus libro sexto, capite quarto. Zonaras de Valente.

LAZARVS.

EX monachis Syris circa Nisibenos, ijs quos Greges dixerunt, Lazarus est, postea monasterij episcopus factus. Sozomenus libro sexto, capite trigesimotertio, & trigesimoquarto.

LEO.

INter monachos seu Galatas, seu Cappadocas, clarissimum haber Leonem quendam Sozomenus libro sexto, capite trigesimoquarto. Nicephorus Leontium eum uocat lib. 11. cap. 41. Sozomenus eum Ancyranę postea Ecclesiæ episcopum factum, tradit ibidem.

PAVLVS.

PAulum monachum Syriacum, Sozomenos ait, cum plurimorum in diuersis locis societate monachorum usus fuisset, tandem in loco, Iugato dicto, consedisse: contuberniumq; monachorum frequens ac celebre instituisse, in quo senex admodum, ut qui Sozomeni ipsios tempora contigerit, mortuus & sepultus sit. Sozomenus libro sexto, capite trigesimoquarto. Paulum alium habet in Apamiensium regione solitariè philosophantẽ, Theodoretus libro quarto, capite uigesimooctauo.

PRAPIDIVS.

CElebris inter monachos Cappadocas Prapidius senex est, Sozomeno: qui multorum eom uleorum episcopum fuisse, simulque nobilissimo pauperum hospitio, à Basilio extructo, cui ob id Basilidi fuerit nomen, præfuisse, scribit lib. 6. cap. 34.

PETRI.

PEtri duo, Galata alter, alter Ægyptius, monachi sunt in mõte uicino Antiochiæ. Theodoretus lib. 4. cap. 28.

ROMANVS.

IN eodem mõte etiam Romanus quidam nomine monachum egit. Theodoretus ibidem.

SYLVANVS.

SYluanum natione Palæstinum, in Ægypto primùm philosophatum: deinde in monte Sina aliquandiu habitasse, postremò in Geraris maximũ ac clarissimũ plurimorũ bonorũ uirorum contubernium cõstituisse: Sozomenus lib. 6 cap. 32. tradit.

SOLON.

MOnasticen urbanam Solon professus est Rhinocururæ, cuius ciuitatis episcopus etiam fuit, Melani antecessoris monachi simul & episcopi frater, quo & præceptore usus est: monachus factus ex mercatore. Commendatur beneficẽtia in pauperes, apud Sozomenum lib. 6. cap. 31.

SIMEONES.

MOnachus est in Apameensium regione Simeones, apud Theodoritum libro 4. cap. 28. Alius item Antiochenus monachus eiusdem nominis, ibidem.

SEVERVS.

EST & Seuerus monachus in monte ad Antiochiam sito: Theodoreto libro quarto, capite uigesimooctauo.

THEODORVS.

MOnachus est in Syria caua Theodorus, qui ab incolis, cum nondum Christiani essent, contumelias & plagas perpessus est: Sozomeno lib. 6. cap. 34.

VITVS.

MOnachus fuit & episcopus ecclesiæ Carris, qui etiam Constantino notus quondam fuit. Quem aiunt, cum primùm eum cõspexisset, dixisse, uirum eum frequenter sibi in uisionibus ostensum fuisse: seque per eas iussum, ut eius dictis obsequeretur. Sozomenus libro sexto, capite trigesimotertio. Nicephorus libro undecimo, capite quadragesimo, hanc narrationẽ inuertit. Refert enim, Vito huic Constantinum in uisionibus oblatum fuisse. Et quòd Vitus homines cohortatus sit, ut quòd Constantinus statuisset, obsequenter facerent.

VALENTINI.

MEminit Valẽtini monachi in Syria caua, quem

quem Emisenum alij, Arethusanum alij natione fuisse dixerunt: alterius rursus Valentini à Tittis Apameorum oriundi, monachi ibidem: Sozomenus libro sexto, capite trigesimoquarto.

ZOZIMVS, *uel Zozimas*.

MOnachus Palæstinus fuit Zozimus, inuentor Mariæ Aegyptiacæ: sicut in ea narratione dicemus. Fulgentius lib. 6.

ZENON, ABDALEOS, ABDOS.

EX monachis ijs quos greges dixerunt, circa Nisebenos ad montem Sigoron philosophantibus, sunt Zenon, Abdaleos, & Abdos. Sozomenus libro sexto, capite trigesimotertio.

ZENON.

MOnachus est Zeno in monte ad Antiochiam: Theodorito libro quarto, capite uigesimooctauo.

ZEVGMATIVS.

EIdem & Zeugmatius est monachus admirabilis, apud Cyrestenses: qui quamuis cæcus esset, tamen sedulò circuiuit oras, docens & confirmans, lupisque repugnans. Theodoritus ibidem.

EVLOGIVS.

SOzomeno libro sexto, capite trigesimoquarto, Eulogius monachus est Syrus: qui episcopus tandem ab ijs, apud quos claruit, in monasterio creatus est.

GREGORIVS.

MEminit Gregorij, quem presbyterum uocat, & abbatem monachorũ, Epiphanius in epistola ad Ioannem Hierosolymitanum, quam latinam fecit Hieronymus.

Monachi sub Gratiano & Valentiniano.

MOSES.

MOnachus est Moses in monte ad Antiochiam, Theodorito libro quarto, capite uigesimooctauo.

MARCIANVS, MARIANVS.

THeodoreto Marcianus monachus est in solitudine Chalcidensi, Marianus uerò monachus alius Antiochiæ: libro quarto, capite uigesimooctauo.

MALCHVS.

EIdem Malchus est monachus in monte amœno ad Antiochiam. Theodoritus ibidem, cuius uitam prolixiori narratione cõscripsit Hieronymus, exercendi ingenij magis (ut Erasmus rectè censuisse uidetur) causa, quàm rem, ut esset, simpliciter explicandi proposito. Ait autem, hunc Malchum oriundum ex uico Maronia, Antiochiæ propinquo: à parentibus primùm coactum, ut uxorem duceret: ijs non obsecutum, monachum fieri potius uoluisse. Ab ijs igitur digressum, cum uiatico in solitudinem Chalcidensium uenisse, ac Monachorum eorum quos ibi inuenerit, disciplinæ se tradidisse, & manuum labore uictum quæritasse, corpusq; suum ieiunijs castigasse. Ex eo uerò loco post annos aliquot, præside maximè inuito & dehortante, cum iam patrẽ suũ mortuum intellexisset, profectum, à Saracenis captum, atq; ouibus pascendis præfectum fuisse: habuisse autem & ibi monasticæ disciplinæ loco sua exercitia, ut aut oraret, aut Psalmos, quos in monasterio didicisset, caneret. Cum autem aliquot annis liberaliter & fideliter seruijsset, gregesq; domini auxisset, tandem præmij loco à domino mulierem quandam captiuam, eandemq; domini seruam, uxorem ducere coactum esse. cum qua in specum ubi secessisset, mortem consciscere sibi uoluisse: sed ab ea ne id faceret, retractum esse: postea uerò cum ea de contubernio quidẽ, sed professione castitatis perpetua conuenerit. Præfuisse autem aliquandiu domini gregibus: ac subreptis aliquando duobus hircis eximijs, & carnibus eorum ad uictum segregatis, ex pellibus utres formasse, & flumen transijsse, ac in specum leonum uenisse: & dominum eius illum insequentem, ac ex specu extrahere conantem, à læna cum seruo quodam alio laceratum esse. Verùm nos huius narrationis fidem liberam lectori relinquimus. Ad postremum autem sic ereptum miraculosè, in monasterium ex quo prius exierat, redijsse: in eoq; reliquæ uitæ spacium, uxore uirgine, in eo quidem quod cum illa inierat matrimonio, mulierum contubernio tradita, solitarium exegisse. Hæc in uita Malchi monachi Hieronymus. Ac mirum sanè est, quòd tot huius hominis scelera, prius cõmendanda, quàm damnanda Hieronymus censuerit. Nam parentibus non præstitit obedientiam, contra præceptum Dei, Honora patrem & matrem. Præceptis hominum & uitæ monastica frustra Deum coluit, Matthæi decimoquinto. Interficere seipsum in animo habuit, cõtra mandatum Dei, Non occides. matrimonium secundum doctrinam dæmoniorum (1. Timoth. 4.) contempsit. Furtum commisit, contra Dei præceptum, Non furtum facias.

PALLADIVS.

FLoruit cum Euagrio præceptore suo Palladius monachus, paulo post Valẽtis mortem, ut Socrates indicat, duris multiplicibus corporis exercitijs & miraculis clarus, quæ in religiosa historia Theodoritus cõmemorat. Scripsit de gestis & sermonibus monachorum & monialium: ut Socrates ostendit lib. 4. cap. 23, qui liber hodie extat, inscriptus Lausiaca historia. Sed is an Palladij sit ille, cuius Socrat. meminit, ęstimãdũ alijs relinquimus.

mus. Theodoritus libro quarto, capite uigesimooctauo, Antiochiæ fuisse Palladium scribit, familiarem Simeoni, Eusebio, Ammiano, eiusdemq; professionis alijs. In sacra uerò historia refert, eum uixisse inclusum in parua quadam domuncula, uicina maximo uico ad Antiochiam, ut uidetur, cui nomen Imme fuerit.

Sub Valentiniano & Theodosio.

MACEDONIVS.

IN montibus Antiochiæ uicinis, priuatam & solitariam uitam egit Macedonius quidam, homo literarum & scripturæ diuinæ prorsus ignarus: hoc in mote solum habens exercitij, ut interdiu & noctu precationibus uacaret. Memoriam uerò sui pia quadam libertate & confidentia peperit in hunc modum. Barbarorum incursationibus bellisque assiduis coactus Theodosi⁹ Imperator, tributum aliquando extraordinariũ ab Antiochenis exegerat. Quod indignè & uiolenter illi ferentes, seditione mota, statuã quandam æream Placillæ reginę demoliti fuerãt, ac per magnam urbis partem illudentes traxerant. Quamobrem & libertatem ciuitati Antiochanssum Imperator eripuerat, eamq; incensurum se, & uastaturum minatus fuerat. Magistratus etiam quosdam in ipso deprehensos facinore interfecerat. Minas eas uerò per præfectos Antiochensibus miserat, quos Macedonius, fama nimirum Imperatoris adductus, in urbem ex montibus profectus, in media adortus urbe, ex equis descẽdere prius iussos, sic allocutus est: Age nunciate, ô amici, Imperatori, nõ Imperatorem solum esse se, uerùm & hominem: quamobrem nõ imperium tantùm suum existimet, sed & naturam ei considerandam esse: cumq; sit ipse homo, communis generis subditos se habere. Naturam autem humanam ad imaginem & similitudinẽ diuinam esse perfectam. Quare ne tam crudeliter atq; immaniter imaginem Dei iugulari præcipiat: irritaturum enim fabricatorem illius Imaginis supplicio. Quin & hoc cogitet, hæc ab eo tã iracũdè æreæ imaginis respectu geri. Quãtum autem intersit inter inanimem & animalem, uiuentemq; & rationis compotem: neminem, qui quidem excors non sit, latère. Præterea in mentem etiam ei hoc ueniat, facile nobis esse pro una ænea imagine plurimas restituere: ipsum uerò præstare non posse, ut unum saltem pilum interemptorum fabricetur. Quam orationem cum ad Imperatorem præfecti retulissent, iram suam cohibuit: & loco minarum, priorum excusationem scripsit. Theodoretus libro quinto, capite uigesimo.

THEODOSIVS.

EXtat ad Theodosium monachum epistola Hieronymi, ex eremo Syrię scripta, tomo primo. Describit uitam eius Theodoretus in historia religiosa. Natus Antiochiæ, monasticen profiteri cœpit in monte nemoroso, sito ad oppidum Rosum Ciliciæ, studium suum omne ponens in abstinentia, ieiunijs, orationibus, cantionibus, manuumque laboribus durissimis: ad quos simul adsuefecit, quoscunque professionis suæ socios habuit. Cum autem locus ia, quem uitæ suæ commodum delegerat, incursionibus Barbarorum hominea abducentium infestaretur: Antiochiam se contulit, ubi breui uiuens tempore mortuus est. Theodoretus.

AFRICANI MONACHI PER Ægyptum.

Sub Constantino Magno.

ANTONIVS.

LEgitur passim in narrationibus de uitis sanctorum, Antonij uita eo titulo, quasi ab Athanasio conscripta, & ab Euagrio presbytero Latinè facta sit. Et Hieronymus in Catalogo suo, inter opera Athanasij, Antonij uitam numerat. item in uita Pauli Eremitæ ait, de Antonio multa legi scripta tam latino quàm græco stylo. Affirmat & Augustinus libro octauo confessionum, capite sexto, librum de Antonij uita repertum aliquãdo in parua casa apud fratres Treuiris. Sed utrum genuina sit illa narratio quæ inter uitas patrum hodie uisitur, dubitandum uidetur: nisi quòd commemoratio de uastatione & persecutionibus Arianorum, similis aliquo modo est narrationibus Athanasij in Apologijs, & epistola ad solitariam uitam agentes. Nos tamen quæ ad præsentem de Antonio tractationem accommoda uidebuntur, ex uulgari illa narratione describemus.

Ægyptius fuit Antonius, natus nobilibus & religiosis parentibus, in uico quodam Ægypti quem Apoconiam Sozomenus libro primo, capite decimotertio uocat: & ab Ægyptijs Herecliam dictam ait. Educatus, ut uerisimile est, à parentibus piè & honestè, pietatis & ipse à prima statim ætate amans fuit: pro more habens, parẽtes ad templum euntes studiose sectari, & ad ea quæ legerentur diligenter attendere. Cæterùm nec infantiæ mollitiem & lasciuiam, nec pueriles nugas, aut cætera quibus illa ætas capitur, curauit quicquã, nec delicijs delectatus est: sed ijs quæ præberentur contentus, nihil amplius requisiuit.

Quo animi motu literas discere non expetierit, sed earum rudis perpetuò manserit, incer-

incertum est. Certè eas nescisse eum, nec cu rasse, Sozomenus scribit libro primo, capite decimotertio: ac mentem bonam, ut literis antiquiorem, illis prætulisse. Et ad philosophum quendam, mirantem quòd absque libris esset, dixisse, Socrates refert libro quarto, cap. uigesimoquinto: Liber meus, ô philosophe, natura est rerum conditarum, quæ mihi præsto est, quotiescunq; sermones Dei legere uoluero. Meminit eius rei Augustinus in prologo libri primi de doctrina Christiana: Antonius, inquit, sine ulla scientia literarum, scripturas diuinas & memoriter au diendo tenuisse, & cogitando intellexisse prædicatur.

Parentibus defunctis, annum ipse agens circiter uicesimum, cum sorore admodum paruulà orbus relictus est: ac primùm tum sororis, tum domus curam suscepit. Deinde cum in ecclesia concionantem fortè aliquando audisset recitare dictum Euangelicum, Si uis perfectus esse, uade ac uende omnia tua quæ habes, ac da pauperibus, & ueni ac sequaris me: ad se dictum illud accõmodauit, atq; quæ habuit hæreditate uendidit, sorori parua parte reseruata. Meminit eius Augustinus libro octauo Confessionũ, capite duodecimo. Ipse uerò ad monasticen animum suum prorsus adiecit, cum quidem rara adhuc essent in Ægypto monasteria, nec quisquam qui hoc uitæ sibi genus delegisset alibi, quàm ipse, non longè à sua uilla, rebus omnibus diuenditis atque inter pauperes distributis, priuatus ac solus uiueret. Quamobrem primus apud Ægyptios monasticæ uitę autor ferè creditur: & affirmat Sozomenus lib. primo, capite decimotertio: & libro sexto, capite trigesimotertio.

Excelluit autem in ea professione omnibus pulcherrimis uirtutibus & ornamentis. Fuit mansuetus maximè, & humanus: prudens item, animi robore & fortitudine præstans, in congressu placidus & comis, moribus gratus, & industrius ad componendum aliorũetiam mores, animorumq; impetus: Sozomenus libro primo, capite trigesimotertio. Nunquam hilaris nimium, nec tristis: sed temperatã mentem in omnibus quę sibi acciderent, præ se tulit: nunquam aut ira subita concitatus, patientiam uiolauit, aut humilitatem erexit in gloriam. Sapiens uehementer fuit, ingeniosissimus & prudentissimus, tametsi literas minimè didicisset. Vita Antonij, ubicunq; esset, & seu ad eum alij monachorum uenissent, seu ad alios ipse transijsset, quod utrunq; frequenter fiebat, doctorem egit aliorum, & magistrum. Theodoret. libro quarto, cap. uigesimoprimo.

Celebris fuit & sanationis dono, maximè autem liberationis à dæmonibus: cuius exempla aliquot autor uitæ Antonij recitat, qui & reuelationes eius plures, & uisiones commemorat. ex quibus hanc etiam Sozomenus retulit lib. sexto, cap. quinto: Quòd mulos in templo per uisionem conspexerit sacrã mensam subuertere, cætera uerò quæ in templo essent fœdissimè commaculare ac disijcere. Ex qua paulò pòst futurã Ecclesiæ uastationem per homines iumentis impuris similes, Arianos uidelicet, fratribus prædixit: quę & biennio pòst atrox secuta est. Prędixit tamen & Ecclesię ex turbis illis eluctationem, & gloriam eorum qui fidem Domini seruauissent: Dominus, inquit, rursum miserebitur, et suum citò Ecclesia recipiet ornatum, &c.

Initiò autem in locis à uilla remotioribus solus habitauit: imitatus exemplum senis cuiusdam, qui uitam solitariam eo modo à prima ætate exercuerat. Ex eo loco ad fratres alios, quos sic uiuere nosset, sæpe commeauit: & ab unoquoq;, quod in eo pium, decens, honestum & egregium deprehendisset, sedulò perdidicit. Cum autem annum ætatis suæ ingressus iam esset tricesimumquintum, in heremum secessit, duriorem quàm antè uitam sibi proponens. Ibi cum per annos latuisset uiginti, ad annum usque ætatis quinquagesimumquintum, in publicum tandem prodijt, ac familiaritatem cum monachis alijs, ad quos sæpe accessit, coluit. Ingressus est & urbes. Alexandrię enim, tempore persecutionis quã ibi Maximinus exercuit, & in qua Petrus celeberrimus ille episcopus martyrio functus est, frequens fuit: ubi, qui ad supplicia & mortem ducerentur Christianis semper adfuit: atque animose cohortatus est, ne metu impiorum aut impatientia cruciatuum fracti deficerent, adeò ut monachis omnibus ciuitate præfectus interdiceret. Post Petri igitur martyrium in monasterium suum regressus est: sed ex quo, paulo pòst in aliam eremum se contulit, ubi ad montem sublimem habitaculum suum constituit: cuius hanc fuisse rationem Hieronymus tradidit, in uita Hilarionis. Saxeus & sublimis, inquit, mons per mille circiter passus, ad radices suas aquas exprimit, quarum alias arenæ ebibunt: aliæ ad inferiora delapsæ, paulatim riuum efficiunt, super quem ex utraq; ripa palmæ innumerabiles, multum loco & amœnitàtis & commodi tribuunt. Videres senem (Hilarionem), qui post Antonij obitum ad eum montem accesserat) huc atque illuc cum discipulis beati Antonij discurrere. Hic (aiebant) psallere, hic orare, hic operari, hic fessus residere solitus erat. Has uites, has arbusculas ipse plantauit, illam areolam manibus suis ipse composuit. Hanc pisci-

piscinam ad irrigandum hortulum multo sudore fabricatus est. Illum sarculum ad fodiendum terram pluribus annis habuit. Iacebat in strato eius, & quasi calens adhuc cubile deosculabatur. Erat autem cellula non plus mensuræ per quadrum tenens, quàm homo dormiens extendi poterat. Præterea in sublimi montis uertice, quasi per cochleam ascendentibus arduæ ualde duæ eiusdem mensuræ cellulæ uisebantur, in quibus uenientium frequentiam, & discipulorum suorum cõtubernium fugiens, moratus est. Verùm hæ in uiuo excisæ saxo: ostia tantum addita habebant. Consenuit autem tandẽ in eo loco Antonius, & mortuus est, ut postea dicemus.

Hieronymus in Catalogo, dictasse eum scripsit stylo Ægyptiaco epistolas septem Apostolici sensus, sermonisq;. Quæ utrum illæ sint, quæ hodie inter Orthodoxographa extant, incertum est. Certè si tantæ fuit experientiæ Antonius, ac tot exercitatus & agitatus certaminibus, tantæ denique fidei, quantum de eo proditum est: parum uidentur dignæ epistolæ istæ quæ hodie extant, Antonio: quæ perpetua tautologia sunt, cõpositæ ad unam & eandem formam, qua idem omnibus repetitur: hoc solum habentes eximium, quòd prædicant magnopere et extollunt meritum Christi. Capita tamen quędam ex epistolis ijs & narratione de uita Antonij breuiter annotamus.

Fratres instituens, scripturam illis, nõ sua aut aliorum proponit exempla: ac dicit, ad omnem auditorum disciplinam scripturas posse sufficere. & hoc optimum esse, si mutuis ex ijs consolationibus inter se fratres utantur. Sentit & scripturam seu uerbum sufficere ad cognitionem Dei: Et illa sunt ueneratione omni percolenda, illa toto animi affectu retinenda sunt, quòd hominibus Deus legem scripserit, quòd per filium suum proprijs Ecclesias dotauerit eloquijs. Vita Antonij.

Deum ait esse unum, & secundum essentiam suam unitatem in idipsum. Epistola sexta.

Trinitatem Patris & Filij & Spiritus sancti solam uocat perfectam, & beatam. Sentit ergo, tres esse personas. Epistola quinta.

De Christo, contra Arianos, prædicauit in populo, filium Dei non facturam, non ex nullis extantibus, sed proprium & unius cum patre substantiæ: ne creatura potius, aut adoptio, aut appellatio uideretur. impium esse dicens, uel mente cõcipere, Erat quando nõ erat: cum uerbum Dei, Deus qui est, sempet patri sit coæternus: quia ex eo natus est patre, qui semper est. Vita Antonij.

Et quid melius est dicere, quàm quòd Dei uerbum manens ut erat, ob salutem nostram humanum corpus assumpserit, ut societate mortalitatis nos euehetet ad cœlum, participesq; naturæ cœlestis efficeret? Ibidem.

Et Christiana fides, quæ omnipotentiam Dei, clementiamq; ueneratur, consequenter incarnationem dicit Deo fuisse possibilem: ita tamen, ut non euacuauerit dignatio dignitatem. Ibidem.

Et: Deus uerus est I E S V S, & salutis humanæ gratia fragilem assumpsit naturam.

Rursus de Christi merito grauissimè docet. Ait Mosen, prophetas & patriarchas omnes communi spiritu peruidisse, plagam humanam insanabilem esse: & per nullam creaturam curari posse, nisi per unigenitũ filium Dei, qui sensus sit & imago patris. Epistola quarta & sexta.

Et ipso, utpote extante nostro magno & fideli pontifice ac medico uero, qui solus sanare posset hanc enormẽ plagã, unde & uoluntate patris exinaniuit semetipsum ꝓpria gloria, Deusq; existẽs formã serui assumpsit, tradẽs se propter nostra peccata. Et, Delicta quidẽ nostra humiliauerũt eum, sed liuore eius nos omnes sanati sumus. Epistola secũda. Et: Propter nos pauper factus est, cùm diues esset, ut nos paupertate illius ditaremur: seruitus aũt illius liberauit nos, & infirmitas eius constituit ualidos. Epistola tertia.

Spiritus sancti officium ait esse, consolari & conuertere homines ad recuperandas hęreditates amissas, epistola tertia.

De creatione rectè ait: Deum nihil fecisse quod malum est. Vita Anton.

Deum item adesse creaturis suis, non uno tantum tempore, sed ab exordio mundi. Epistola sexta.

Creaturas oportere mirari tantum, nõ còlere, ne facturæ ueneratio creatoris sit iniuris. Vit. Ant.

De Angelis ait: esse eos omnes ab uno creatore. Sed in hoc differre, quòd alij dicantur Archãgeli, alij dominationes & potestates, & Cherubin: ꝓpterea q̃, cõditoris custodierint uoluntatẽ. Alij uerò diaboli uocẽtur & dæmones, satanas, spiritus maligni, immundi, principes seculi, &c. propter crimẽ & malignas inuentiones. Epistola secunda.

Et de causa lapsus angelorum: Non cœpit ex Dei institutione dęmonũ initiũ: peruersitas ista non naturæ, sed uoluntatis est uitiũ. Boni etenim, utpote à Deo conditi, ex proprio mentis arbitrio ad terras ruere de cœlis: ibiq; in cœni sordibus uolutati, gentilitatis impias instruxère culturas. Et nũc de nobis torquentur inuidia, atq; uniuersa mala commouere non cessant, ne pristinis eorum sedibus succedamus. Vit. Ant. Et: Pro certo est, quòd se nouit diabolus per superbiam

biam & inanem gloriam cœlitus fuisse deiectum, &c. Epistola secunda. Ibidem de damnatione dæmonum & operationibus multa: Innumeras & diuersas habet diabolus nocendi artes. Vit. Ant.

De ratione uincendi Sathanam, ait: Si irruentes mortem nobis intentare uideantur, irridendi porius sunt quàm timendi: quia cũ sint debiles, minantur cuncta, nec faciũt. Vita Antonij. Et: Vna est ratio uincendi inimicum, læticia spiritualis, & animæ Dominum semper cogitantis iugis recordatio. in eadem.

Hominem uocat imaginem Dei, & charũ conditori animal. Vit. Ant.

Item, homines ait omnes unius esse substantiæ, & membra unius corporis inter se iuncta, creata ad immortalem & perpetuam uitam. Epistola secunda.

De libero arbitrio sentit, omnes homines initio conditos esse cum uoluntatis libertate. Epistola secunda. In initio autem Epistolæ primæ, sentit gratiam Dei apprehendere animas per prædicationem uerbi. Et aliquanto pòst sentit, conuersionis modum referendum esse ad conditorem Deum.

Et de renatis inquit: Nolite quæso uirtutis tanquam impossibile nomen pauere: nec peregrinum uobis aut procul positũ uideatur hoc studium, quod ex nostro, DEI GRATIA PRAECEDENTE, pendet arbitrio. Vit. Ant. Item: Tenendus est, inquit, continuus instituti uigor, habentibus Deum auxiliatorem. sicut scriptum est: Quia omni proponenti bonum, Deus cooperatur. Vit. Antonij.

Peccatum ait esse extra naturam, nosq; illud possidere, beneficio scilicet Liberi arbitrij. Epistola quarta.

De lege ait, Mosen non potuisse perficere ueritatis donum: ideoq; omnes sanctos inuocasse patris bonitatem de salutari nostro, ut in terras se demitteret, pro nostra omniũ salute. Epistola secunda.

De bonis operibus ait: Quicunq; in proximum peccauerit, in semetipsum deliquit. Et qui benefecerit proximo, sibimet hoc facit. Postea ait, bonis operibus commendari à nobis, & quasi testatam fieri bonitatem Dei: Sumus, inquit, uestiti grauissimo corpore isto, alieno in uitamento suscitemus Deum in nobis, ut hoc agentes commendemus illam circa nos bonorum uiscerum essentiam. Epistola secunda.

De ijsdem autem proponens præcepta, ordiτur semper à fide, post eam uerò opera ut fructus recenset. ut: Credite in IESVM fideliter, mentem à malis cogitationibus, carnem ab immundicijs seruate puram, & iuxta eloquia diuina: ne seducamini in saturitate uentris, odio habete uanam gloriam, orate sæpissime, psallite, &c.

Deinde contra confidentiam operum grauiter monet, ne quis conscientia rectè factorum sese inflet: & aut alios contemnat, aut iustitiam inde sibi uendicet. Quia non sit iudicandum ante tempus: sed Christo, cui occulta pateant, iudicium relinquendum. Tum quòd in uijs suis, iuxta Salomonem, homines sæpissimè decipiantur, nec possint uel intelligere peccata, uel nõ falli in ratione gestorum: deniq; quòd aliud sit Dei iudicium, non ex corporum superficie, sed ex mentiũ iudicantis arcanis. Vit. Ant.

De Ecclesia ait, uocari eam per uerbũ uirtutis Dei, epistola tertia. Et epistola quarta uocat eam domum ueritatis, ideo constitutam à Deo, ut ad primum initium, hoc est, amissam integritatem, in ea homines conuerteret.

De fine afflictionum ait, Immittere Deum ærumnas & labores, ut peccantes ad pœnitentiam inciter. Epistola prima.

De effectu Martyrij: Nos, inquit, famuli Christi, quo plus premimur, eo magis assurgimus & floremus.

Inter Traditiones de uita solitaria sic inquit: Nemo, cum despexerit mundum, reliquisse se arbitretur ingentia: Quia omnis terra ad infinitatem comparata cœlorum, breuis ac parua est. Si ergo nec uniuerso orbi renunciantes, dignũ aliquod habitaculis possumus compensare cœlestibus, se unusquisque consideret: & statim intelliget, paruis iugeribus agri, & parietibus, uel modica auri portione contempta, nec gloriari se debere quasi magna dimiserit, nec tædere quasi parua sit recepturus. Vit. Ant.

De peregrinationibus: Græci, inquit, studia transmarina sectentur, & in alieno orbe constitutos, inanium literarum quærãt magistros. Nobis uerò nulla proficiscendi, nulla transfretandi fluctus necessitas imminet: in omni sede terrarum constituta sunt regna cœlorum. Vnde & Dominus in Euangelio ait: Regnũ Dei intra uos est. Virtus quę in nobis est, mentem tantum requirit humanam. Vit. Ant.

De ieiunio dicebat, adhibendam magnopere corpori diligentiam: nec corpus esse penitus enecandum, ne operatio contra uoluntatem creatoris dissolueretur. Vit. Ant.

Aiunt eum aliquando cum fratribus saltando ac discurrendo, corpus, ne quid uitij aut morbi contraheret, exercuisse. Quod iter forte præterfacientes uehementer offendit, quod eiusmodi ludum tanto uiro indignũ, & leuitatem esse iudicarent. Animaduertẽs illud Antonius, mandat ex peregrinantibus cuidã, qui balistã gestaret, ut eam tenderet. obse-

obsequitur ille, & iusto modo arcum extendit. Iubet Antonius, ut altius extéderet. Respondet ille: Nequaquam, ne nimium tensus rumpatur. Tum Antonius: Quamobrem igitur, inquit, tu nostro hoc offenderis exercitio, quod hic cum ualetudinis & corporis nostri commodo instituimus? Quod fine du bio si nimiū affligeremus, corrupturi essem*.

De magistratu: Sua debat iudicibus, ut in sententia proferenda, & odio & gratiæ Dei timorem anteponerét. nec ignorare eos debere quod scriptum est: Quocunque iudicio iudicaueritis, in eo iudicabitur & de uobis. In eadem.

Constantino & filijs eius literas scripsit, in quibus monebat eos, ne magnam putarét regiam potestatem: ne præsentia carnis imperio tumentes, se homines esse nescirent, & iudicandos à Christo obliuiscerentur. Ad postremum clementiæ circa subiectos, & iustitiæ, curæ quoque inopum admonuit: atque unum sempiternum esse regem omniū seculorū IESVM Christū testatus est. In eadé.

De resurrectione, iamiam moriturus dixit: Confido in Domino, Quia necessario resurrectionis tempore hoc corpusculum resiliet incorruptum. In eadem.

Contra diuinationes & stultas prædictiones rectè ait: Apud delubra dæmonū quondam credebantur oracula, quæ aduentu Domini nostri IESV Christi indicto silentio obmutuerunt, suosq; perdiderunt captiuos. Et aliquáto pòst: Vt concedamus paulisper, si uera dæmones nunciarent, respondete mi hi, quis fructus est nosse ueniétia? Nunquid aut sciens hæc aliquando laudatus, aut puni tus est nesciens? In hoc unusquisq; sibi præparat seu tormenta seu gloriam, si uel negligat scripturarum mandata, uel faciat. Nullus ob id nostrûm hanc artipuit uitã, ut habeat præscientiam futurorum: sed ut præceptis Domini obediés, amicus incipiat esse de seruo. Curandum est non præscire quæ ueniūt, sed im plere quæ iussa sunt. In eadem, &c.

Nonnulla tamen interdum incómodius etiam extulit. ut quòd de operibus dixit in fine epistolæ primæ: Deum aspicere & consi derare ieiunia, uigilias, meditationes, preces longas, obedientiam, humilitatē & paupertatem spiritus pœnitentis, ac sic tandem misereri. Item quòd sensit, homines in hac uita posse satisfacere Deo pro omnibus muneribus suis: Epistola tertia. Deniq; quòd sanctis mortuis tribuit affectus pro nobis, orationem, gemitus & dolores, Epist. 5.

Nunc pugnas & certamina eius exponémus: ex quibus frequentissima, omniumq; maxima sunt, quæ in eremo, cum primùm eam ingressus est, contra dæmones sustinuit: quorum ludificationes, uexationes, insidias, uerberationes, atq; omnis generis multip lices impulsiones incredibili modo expertus est: de quibus triumphos tamen semper egit, ut Ruffinus ait libro primo, capite octauo. Narrat & Socrates libro primo, capite uigesimoprimo, Antonium manifestè dæ monibus reluctatum, & technas ac certamina eorum sæpe expertum esse. Dimicauit au tem contra eos oratione, uerbo Dei, fiducia auxilij Christi, qua sæpe insultauit ijs, Psalmi illud canens: Dominus mihi auxiliator est, & ego exultabo super inimicos meos. Quemadmodum & de ea fide etiam dixit, Magna & expedita aduersus dæmones esse arma, uitæ integritatem, & intemeratam ad Deum fidem. Exempla certaminum eiusmodi plurima recitat autor narrationis de Antonij uita. Dixit ipse Antonius, dæmones sæpe ut milites armatos in se irruisse, & scorpionibus, equis, beluis, & uarijs serpentibus casam suam repleuisse. se uerò occinuisse: Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri magnificabimur. atque sic monstra illa uniuersa statim diffluxisse. Aspexerunt & alij procul nonnunquam montem eum in deser to Sarracenico, in quo postremò Antonius consederat, omnem dæmonū multitudine, ciente strepitus & armorum sonitus, circundari: quam oratione repulit.

Contra schismaticos deinde, & hæreticos omnes acerrimè dimicauit. Arianos autem adeò detestatus est, ut ne accedendum quidem iuxta eos esse diceret, ut qui serpentib. deteriores essent. Damnauit eorum hæresin in publica aliquando concione Alexandriæ, ubi ultimam eam dixit esse hæresin, & præcursorem Antichristi. Vit. Ant. Scribit & Theodoretus libro quarto, capite uigesimoseptimo, eum sub Constantio, sub cuius patrocinio inualuerat Ariana hæresis, eremo deserta Alexandriam uenisse, atq; obambulando per totam urbem publicè prædicasse, ueritatis præconem esse Athanasium, ueritati uerò aduersari factionem Arianam. Sozomenus libro tertio, capite decimotertio, ait eum constantissimè pro Nicenæ synodi decretis depugnasse. Et in literis ac testimonijs suis sub Constantino pro Athanasio, ait eum Meletianorum accusationes appellasse calumnias: lib. 2. cap. 31.

Conuertit autem ab idololatricis superstitionibus ad religionem uerã Ethnicos multos. Quin & philosophis gentilibus acriter se opposuit. quorū cum nosset stultas & obscœnas religiones, singulas reprehédit, ac sic respondit: Nos Christiani mysteriū uitæ uostræ, non in sapientia mundi habemus repo situm, sed in uirtute fidei, quæ nobis à Deo tributa est per Christum. Vit. Ant.

In æstimatione porrò magna & autoritate apud omnes fuit, ad quos fama de pietate, religione, & uirtutibus eius peruenisset. Est enim eius amicitia plurimùm delectatus Imperator Constantinus, qui ad coosilia de rebus ecclesiasticis sæpe eum adhibuit, atque ut ex prophetis unum obseruauit. Dedit & literas ad eum post synodum Nicænam, ab eo petens ut pro se ac liberis suis apud Dominum intercederet. Ruffinus libro primo, capite octauo: Sozomenus libro primo, capite decimotertio. Nisi quòd unam tantum ab Imperatore repulsam tulit, cum apud eũ pro Athanasio irritatum aliquando ab hæreticis, & deceptum, intercesisset: quemadmodum Sozomeus idem indicat libro secundo, capite trigesimoprimo.

De consuetudine familiarissima cum eremitis sui temporis, in Ægypti desertis omnibus, admonere nihil attinet. Hieroōymus in uita Hilarionis, contubernio eum usum scripsit Isaaci cuiusdam, qui interpres eius fuerit. quem etiam, posteaquam obijsset Antonius in eo monte, in quo habitauit, cum altero fratre quodam Hilarion inuenit: cum & antea quidem eo autore idem uitæ geous fuisset amplexus: ut Sozomenus iodicat libro tertio, capite decimoquarto.

Cum Didymo Alexandrino quàm familiariter cõgressus sit, & qua consolatione tristiciam ex cæcitate releuarit, suprà in Didymi historia osteodimus. Athanasio quantum coniunctus fuerit, à quo & pater appellatur in epistola ad solitariã uitam ageotes, suprà indicatum est. Cum Paulo Thebæo qoodam, qui in persecutione sub Decio in eremo uiuere cœperat, ferius se cõiunxit, nõ ita multo scilicet ante Pauli obitũ, cuius corpus sepeliuit: Hieronymus in uita Pauli Eremitæ. Discipulos plurimos habuit celeberrimos per Ægyptum, Libyam, Palæstinam, Syriam & Arabiam: ut Sozomenus refert libro primo, cap. decimotertio. Qui & de exercitijs eius honc in modum scripsit ibidem: Voluptatem, ioquit, repulit molestijs, quas ipse sibi facessebat. Erat illi cibus panis solus, & sal: potus aqua: prandij tempus solis occasus, cum tamen sæpius biduum aut dies plures ieiunus maneret. uigilabat noctes integras, precationi uacans usque ad lucem. si somnum gustaret, dormiebat paululum inclinatus: cubabat autẽ humi, nec unctiones nec balnea curans: nudatum propriũ corpus nunquã aspexit. Iniuria affectis, ut patronus fideliter adfuit, eiusq; tei gratia in urbes sæpe cõmeabat. intercesit ℘ multis apud Principes ac magistratus, omnibusq; officiosum se ac placidũ exhibuit. Similia de eo retulit in Hilarionis uita Hieronymus, & Efrem in sermone de moderatione risus: ubi uestimẽtum eius interius fuisse refert cilicium, exterius uerò animalis pellem.

Victũ sibi quæsiuit nõ mendicando, sed labore manuũ, cum scriptũ esse sciret: Non operanti, nec uescendũ esse. Mercedem uerò operis sui, panis precio excepto, egentibus largiebatur. Quiescere si quãdo uolebat, iun co cootexto iocubuit. Vit. Ant.

Postremò, cum iam annos cõpleuisset ætatis suæ centum & quinq;, euocari se à Deo sentiẽs, fratribus prædixit, adesse uitæ suę finem: itaq; grauissima cõcione hortatus eos est, ut à Meletianis schismaticis, & Arianis hęreticis diligenter sibi cauerent: ac fidem in Christũ, & patrũ de ea traditiones ex scripturis sanctis extructas, diligenter custodirent. quã concionẽ, iam migraturus ad Dominũ, coram dnobus rursus discipulis quos ad se uocauerat habnit: à quibus & petijt, ut cadauer suum sepelirẽt, nec in lectulis reseruarẽt, quod cum funerib. martyrũ & sanctorũ Ægyptij facere cõsueuerant. Vestimenta sua adferri iussit Athanasio & Serapioni: alterũ enim uestimentorũ ab Athanasio recẽs acceperat. Ac tandem placidissimo fine quieuit, (uita Antooij) aono Christi 361: Imperij Cõstantij 21, secundum Hieronymi Chronicõ.

IOANNES.

Ioannem monachũ quendã Sozom. habet lib. 2. cap. 23: cuius opera Meletiani in accusando Athanasio usi sunt. Subornatus sõ tẽ rat ab illis, ut Athanasiõ homicidij, quasi Arsenium occidisset, apud iudices accusaret.

PAVLVS SIMPLEX.

Paulus Simplex discipulus fuit Antonij monachi magni, monasticã professionẽ ea occasione cõsecutus, ℊ uxorẽ, quã formosam habuit, in adulterio deprehendisset: qua repudiata, et adultero relicta, in eremũ ad Antooiũ se cõtulit, ab eoq; in monasticis exercitijs institutus est: homo alioqui mansuetus, & laborũ tolerans. Dimissus tandẽ ab Antonio, ac seorsim philosophari, ut qui non amplius pręceptoris officio indigeret, iussus, clarus euasit miraculis, adeò ut nec ipso Antonio inferior esset. Sozom. lib. 1. cap. 13. Marullus lib. 4 scribit, Paulũ simplicem ad interrogationem, Esset'ne Christus prior prophetis, per triennium nemini quicquam esse locutum: offensum scilicet ociosa & insulsa quæstione.

PAVLVS.

Pauli primi, ut putatur, eremitæ uitã, exercendi ingenij caosa, quemadmodũ Erasmus indicauit, descripsit Hieronymus. Thebæus fuit, natus annos quindecim circiter in persecotione sub Decio, orbus utroq; parente cum sorore oupta relictus locupleti cũ hæreditate est: cum quidem Græcis & Ægyptiacis literis instructus iam adprimè esset. Insidias

insidias autem mariti sororis animaduertēs, prodere eum uolentis ut Christianum, fuga sibi consuluit, & in specum ad radicem Saxei montis se recepit: ubi amœnitatis occasione inductus, omnem solitarius exegit ætatem, orationibus uacans, cibumq; ex palmarum dactylis, uestimentū ex folijs petens. Quem uerò uictum per annos ante obitum sexaginta, dimidiati panis fragmento tamen commutauit, sicut ad Antonium ipse dixit. Cum autem ad centū & tredecim annos Paulus iam processisset, Antonius in alia degens solitudine, annos natus nonaginta, diuinitus admonitus ad eum uenit, & aliquandiu cum eo commoratus, paulo pòst mortuum sepultura affecit.

PAVLVS *alius.*

PAulus alius monachus est Hypselitanus, in Hypseliote nomo Ægypti, Athanasio apologia secunda. Athanasio amicus, & proditor fraudis Eusebianorum, de Arsenio ab Athanasio extincto.

SYLVANVS.

HEliæ monachi frater, monachus & ipse est Syluanus, Arsenij proditor: Athanasio Apologia secunda.

THEODORVS.

MOnachus fuit Ægyptius Theodotus, discipulus Ammonis: Sozomenus libro primo, capite decimoquarto.

AMATHAS.

DIscipul' est Antonij monachi Amathas. Hieronymus in uita Pauli eremitæ.

Sub Constantino Iuniori, Constante & Constantio.

APOLLONIVS.

IS ab anno decimoquinto ætatis, quo primùm monasticen profiteri cœpit, in solitudine usq; ad quadragesimū uersatus, tandem ad hominum cœtus transiit, philosophiam docuit: & mirabilibus operibus ac curationibus, quas precibus à Deo impetrauit, claruit. Sozom. lib. 3. cap. 15. Apolloniū monachorū patrem uocat Athanasius in epistola ad Dracontiū, & episcopum factū indicat.

ANVB.

IS ab eo tempore, quo in persecutione fidē suam constanter confessus est, postea per omnem uitam uerus fuit, ac precando adeò potens, ut quidquid à Deo peteret, cōsequeretur. Sozom. lib. 3. cap. 14.

BENIAMIN.

MOnasticen in Scethi professus est Beniamin, ad extremā usq; senectutem, & clarus fuit dono medicandi: quo absq; ullis medicamentis, cōtactu solo interdū, nōnunquā olei inunctione, additis precibus, quouis laborātes morbo liberauit. Ipse uerò aqua intercute cōtracta, ægrotantes nihilominus curauit: morbū interea suum adeò non ferens molestè, ut se uisentes consolatus sit: ab ijsque petierit, ut pro anima sua Deum precarentur: de corpore suo subinde hoc dictitans, Non profuisse scilicet sibi dum sanum esset, neq; nocuisse posteaquā morbo cōflictari cœpisset. Sedit aūt hydropicus in ampla quadā sella, quoniā decumbere in lecto non posset. Mortuus in tantū intumuit, ut foribus domicilij sui efferri, nisi postib. unà cum foribus ablatis, nequiuerit. Sozom. lib. 6. cap. 29. Ruffinus lib. 2. cap. 8, Beniamin inter monachos Nitriæ numerat, sub Valentiniano.

CRONIVS. CRANION.

CRonium eremitam fuisse in Ægypto, idem narrat, ex eorum numero qui amictu pelliceo pro disciplina usi sunt: libro tertio, capite decimoquatto. Cranionem uerò celebrem fuisse monachum in Scethi, qui ad annum centesimum decimum usq; uixerit: libro septimo, capite trigesimo.

ISAAC, PELVSIANVS.

MOnachos duos Isaacum & Pelusianum, Hilarion profectus ad montem diui Anconij, post eius mortem in hospitio Antonij reperit. Fuerat aūt Isaac Antonij interpres, quemadmodū in eius uita suprà retulimus. Hieronymus in uita Hilarionis.

MACARIVS I.

CElebres sub Cōstantio & Valente in Ægypto monachi fuēre Macarij: quorum hic Ægyptius, alter Nitriæ deserta incoluit: ut Ruffinus indicat lib. 2, cap. 4. Aut Scythiæ montem: ut Sozom. lib. 3. cap. 14. homo grauis ac uenerandus, adeò ut etiamnum puer à monachis diceretur παιδάριον γέρων, ob morum scilicet senilem grauitatem. Miracula multis claruit, ut sanationibus, expulsionibus dæmonum, & resuscitatione mortuorū. Exempla aliquot Ruffinus commemorat uehementer miraculosa, ut periculum propemodum illis sit, ne fidem excedere uideantur. Exercitia multa asperiora sustinuit, de quibus ad Euagriū discipulū suum, cum ad eum is in æstu feruenti uenisset, & aquę haustum ad sitim sedandam petijsset, ipse uerò sufficere sibi umbrā responderet: dixit se annis totis uiginti nec pane, nec aquā, nec somno ad satietatē usq; usum esse. Nam panem, inquit, meum comedi in pondere, & aquam bibi in mensura: & corpus meum parietibus applicando, somni nonnunquam quàm minimum mihi surripui. Socrates lib. quarto, capite uigesimotertio. Lucij is, Ariani nequissimi, sæuitia in exilium compulsus est, sub Valente, ut paulo pòst dicemus. Vixit annis x c, ex quibus l x in solitudine exegit. Sozomenus, ut suprà.

MACARIVS II.

ALter Macarius Alexādrinus fuit, dissimilis

lis Aegyptio illi morum comitate et suauitate, qua ad monasticæ uitæ cupiditatem adolescētes plurimos inuitabat: cæterùm quòd ad dona & mirac ula attinet, nihil priori inferior. In exilium Macarium utrumq; cum alijs aliquot, quos coniunctos habebant illi, clarissimis monachis, Isidoro, Heraclidæ & Pambo, sub Valente Lucius Alexandrinus, lupus magis quàm episcopus, insatiabiliter aduersus orthodoxos furens, expulit in insulam quandam intra paludes Aegyptias sitam, in qua nullus prorsus Christianus erat. Sed eam ingressi pietatis illi athletæ, doctrina & miraculis ad Christum plurimos conuerterunt. Feruntur ipsorum dæmonum ad eos uoces, per filiam sacerdotis fani uetusti Iouis, quod in ea insula fuit: quòd sint famuli Christi, & se exigant etiā ex hac in quam uenerint insula. Theodoretus lib. 4. cap. 21. Sed hæc de illis fama cum Alexandriā peruasisset, ac laudis celebritatisq; non parū ipsorum nomini adderet: Lucius pœnas, si suis exosus factus esset, metuens, in eremum ex insula eos reuocauit. Fuit autem presbyter monasterij Macarius is, sicut & prior alter. utrumq; uerò conspectū sibi, ab ijsq; benedictionem accepisse sese, Ruffinus gloriatur. Exercitia Macario posteriori huic multiplicia Sozomenus tribuit, quæ partim ipse sibi excogitarit, partim ab alijs præstari audiens imitatus sit: inter ea uerò precationis assiduitatem, quæ tanta fuerit, ut pilos consueto more genibus innasci prohibuerit. Ruffinus lib. 2. cap. 4 & 8. Socrates lib. 4. cap. 23 & 24. Theodoretus lib. 4 cap. 21. Sozomenus libro tertio, capite decimoquarto: & libro sexto, capite uigesimo.

MACARIUS III.

Diuersus à duobus illis Macarijs, etiā tertius quidam esse uidetur, de quo hæc re culit Sozomenus libro sexto, capite uigesimonono. Macarius, inquit, iuuenis (nam hoc eum nomine à superioribus uidetur discernere) cum puer adhuc, oues iuxta lacū Mariæ pasceret, iocando fortè, quendā ex sodalibus suis inuitus occiderat. Metuens igitur, ne ad pœnas homicidio dignas abriperetur, in solitudinem per fugam se recepit. ibi cum triennium latuisset, sub dio uiuens, ędiculam tandem sibi construxit. in qua annos 25 philosophiam monasticā professus, ad postremùm gratulatus est sibi calamitatē, quæ puero olim sibi accidisset: ut quæ occasio ad exercendam beatam uitam sibi fuisset.

PAMBO, uel PAMBUS.

Discipulus fuit Pābo Antonij, iuxta Ruffinum & Sozomenum. qui cum cæteris monachis Ægyptijs Nicænam fidem constanter profitentibus, ac quiduis potius perferre periculi, q̃ eam negare uolentibus, in persecutione, quam in monachos Ægyptios Lucius exercuit sub Valente, missus in exilium, inde uerò paulo pòst reuocatus fuit. Contuberniū suum habuit in cellis, ut Ruffinus ait. Socrates narrat, ad professionē monasticā illiteratū eum accessisse. Itaq; à quodam dictarionē psalmi alicuius petijsse, qui ei Psalmum 38 proposuerit. ex quo percepto primo uersu, Dixi custodiā uias meas, ne peccem in lingua mea: Pambus statim abiecit, satis se habere inquiens, quòd exerceret. Rogatus uerò aliquando, utrum rebus ipsis uersum eum adimplesset? respondisse, sibi per annos totos decem & nouem negociū fuisse in accommodando ad opus eo uersu. Ex deserto tandem, Athanasio hortante, Alexandriam se contulit: sicut idem indicat lib. 4. capite 23. Præter Socratem uerò, Pambi meminit Ruffinus lib. 2. cap. 4 & 8. Sozomenus libro tertio, capite decimoquarto: & libro sexto, capite uigesimo.

PUTUBASTES.

Extitit monachos celebres Ægyptios Putubastes: Socrati lib. tertio, cap. 14. & Sozomeno libro sexto, capite trigesimo.

PITYRION.

Pityriō eremita in deserta Aegypti Athenis profectus, Sozomeno est libro tertio, cap. decimoquarto.

PASIUS.

Monachus Aegyptius Pæsius est, Nicephoro lib. 9. cap. 14. inter eos qui Socrati & Sozomeno sunt, Pamboñe scilicet, Heraclidem, Cronium, &c.

SERAPION.

Serapionem, quem Magnum uocat Sozomenus, monachum in Aegypto fuisse, cōtemporaneū Macarijs, Pamboni, Paphnutio, Pachomio, & alijs, refert lib. 3. cap. 14. Idem & lib. 6. cap. 28, Serapionē circa Arsenoitem degisse scripsit, habuisseq; sub se monachorum circiter decē millia: quos omnes sic instituerit, ut laboribus proprijs cum sibi necessarias pararent, tum etiam alijs suppeditarent. Idem de Serapione Palladius. Rursus eiusdem lib. capite trigesimo, Serapionis inter monachos meminit, qui contemporanei fuerint Antonio magno. De Serapione exēplum hoc retulit Marullus lib. primo: Cum nihil præter tunicam & pallium, & Euangeliorum librum haberet, duobus pauperibus obuiam factus, alteri pallium, alteri tunicam dedit. Et cum nudus sederet, interrogatus quis eum spoliasset? protento codice quem manu tenebat: Hic, inquit. Iterum alios mendicantes conspicatus, etiam codicē uendidit, & uendiri preciū illis distribuit, dicens à Domino præceptū esse: Vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Necdū se istud implesse putabat, donec semetipsum quibusdā genti-

gentilibus uendidit:ita tamen, ut ipsos Domino lucraretur. Cumq; eos ad Christū conuertisset, pecunia, quam acceperat, se redemit. Idem Palladius.

SCARON.

Monachus est Ægyptius Scaron, coætaneus Paulo, Pachomio, Hilarioni, & alijs. Ottho Phrysingensis lib.4.cap.14.

SARMATA.

Discipulus fuit Antonij Sarmata celebris: sed interfectus est à Saracenis, qui in monasterium Antonij irruerant, sub Constantio, Anno Christi trecentesimo sexagesimo secundo. Hieronymus in Chronico.

ARSISIVS.

Monachus Aegypti est Arsisius, Sozom. lib.3.cap.14., sub Constantio. Meminit eiusdem & lib.6.cap.30, inter monachos Scethicos, sub Valente.

PATRINVS.

Presbyter est Sozomeno monasterij Patrinus, ex familiaribus Meletianorū, Athanasio insidiantium. Consituri enim illi de Arsenio in Athanasiū calumniā, Arseniū inuentum apud Patrinū eum abdunt. Is postea cum Elia quodā monacho deductus, testatur in uiuis esse Arsenium. Sozom. libro secundo, capite uigesimotertio.

PAPHNVTIVS.

Monachus est Ægyptius Paphnutius, Sozom.lib.3.cap.14. sub Constantio. Est & Abbas Paphnutius Bergomensi, sub Valentiniano & Valente: de quo ociosæ & prolixæ commemorationes habentur in uitis patrum, & Palladio: ex quibus, qui uolent, petere possunt.

Sub Iouiniano.

AGATHON.

Monachus est Agathon in Thebaide, religione, doctrina atque authoritate celebris, Bergomēsi lib.9. Athanasius in epistola ad Dracontiū, inter patres monachorū, qui episcopi facti sunt, Agathonē numerat.

Sub Valentiniano & Valente.

APOLLONIVS.

Apollonius quidam per uitam suā mercaturam exercuerat, literarum prorsus rudis: senex autem in Scethim abijt, ac monachorum medicum communem egit, diebus singulis ad decūbentes accedens: illisq; medicamenta & necessaria alia, quæ proprijs pecunijs sibi comparauerat, exhibens. Sozom.lib.6.cap.29.

APELLES.

Regionem Ægypti quandā, Achorim Sozomenus nominat, frequentem monasterijs, in qua Apellem monachū uixisse scribit, miraculis clarum: de quibus, ut memorabile scilicet, illud recitat, oblatum ei, noctu nimirū, dæmonem, mulieris ornatæ specie, à quo tētari se de castitate cum ilicò animaduerteret, ferrum candens quod in manibus exercebat, in faciem eius illidit: adeò ut ulnere ex ictu stridenti, & lamentabundus dæmon abscesserit. Sozomenus libro sexto, capite uigesimooctauo. Verùm quid de his nugis sentiendum, suprà in capite de Miraculis diximus.

BENVS.

Præfuit in Ægypto monasticis ordinibus Benus, celebris prophetiæ dono, quiq; à nemine unquā uisus sit aut irasci, aut iurare, aut mentiri: uel leue aliquid, uel præfractū, uel deiectū dicere. Sozom.lib.6.cap.28. Verùm quis hanc nimiam commendationem non habet pro mendacio? cum certum sit, hunc quoq; hominem ex posteritate Adam fuisse, de quibus scriptura dicit, Omnes peccauerunt, &c.

BONOSVS.

Fuerat ab infantia pariter cum Hieronymo educatus, & in literis institutus, Bonosus: postea Hieronymi socius, & comes. Sed tandem ad monasticam uitā ab eo incensus, relicta patria, parentib. & amicis, libris solis comitatus, in insulam quandā desertam & horridā secessit philosophaturus, quo tempore in Syria agebat Hieronymus. Meminit eius prolixè Hieronymus duabus epistolis, altera ad Ruffinum, altera ad Chromatiū: Ecce puer, inquit, honestis seculi nobiscū artib. institutus: cui opes affatim, dignitas ad primè inter æquales erat, contēpta matre, sororibus, & charissimo sibi germano, insulā pelago circumsonante naufragam, cui asperę cautes, & nuda saxa, & solitudo terrori est, qui quasi nouus Paradisi colonus incedit. nullus ibi agricolarum, nullus monachorum, ne paruulus quidē quem nosti Onesimus, quo uelut fratre in osculo fruebatur, in tanta uastitate adhęret lateri comes, solus ibi; &c. Meminit eius in Chronico quoque, sub anno Christi 381.

COPRES.

Copren monachū Aegypti Sozom. habet lib.6.cap.28. eumq; dono curandi ægritudines quascunq;, dæmonibusq; imperandi, excelluisse refert.

DIOSCORVS.

Præses fuit cōtubernij centū monachorū in Aegypto Dioscorus, familiaris Isidoro & Serapioni, patribus et ipsis monachorum. Sed Dioscorus, quòd presbyter esset, summa diligentia in sacrorum celebratione usus est, examinans atq; explorans singulos ad sacra mysteria accedentes, utrum ipsos debitè probassent, aut alicuius malefacti cōscij sibi essent. Sozom.lib.6.cap.28.

DOROTHEVS.

Celebris fuit inter monachos ad Mateoten, & in finibus Libyę philosophantes, Dorotheus, patria Thebanus, cuius exercitia aspera multa Sozomen⁹ exposuit: Quòd diē scilicet insumpserit operis cōstruendi ex lapidibus, quos à mari proximo asportaret, tuguriola: quę illis habitanda cōcederet, qui ædificare ipsi non possent. noctu uerò occupatus fuerit cōtexendis ex palmarum folijs sportulis, ex quibus uictum sibi compararit. Quòd cibi quotidianū dimēsum sibi fuerint, panis sex unciæ, cum minutorū olerū manipulo: potus uerò aqua. Quòd per omnē uitā suam nunquā in strato, aut lecto, pedib. extensis dormierit. quodq́; ad hunc modum, quamobrē corpus suum affligeret, & enecaret, cuidā aliquādo interrogāti responderit: Quoniā me enecat. Sozom. 6. cap. 29.

DIONYSIVS.

Numeratur inter præstantissimos monachorum, eorū qui ad Rhinocuruтā philosophati sunt, Dionysius, à Sozom. li. 6. ca. 31.

EVAGRIVS.

In Syria primùm monasticē professum Euagriū apparet. In eam enim cum ueuisset Hieronymus, hospitio eius usus est. ac cum postea ibi uicturus, in Syriæ solitudinē secō tulisset, hospitē uicissim frequenter se inuisentē Euagriū accepit. Quod in epistolis ad Ruffinū & Chromatiū Hieronymus ipse testatur, adeò ut & necessariū suū uocet in uita Malchi monachi. Extāt & eius ad ipsum epistolæ. quanquā duos eius fuisse nominis Euagrios, uerisimile est: alterū Syriacū, alterū Ægyptiū, de quo nunc dicimus. Fuit is ex ciuitate quadā Iberorū, Euxino portui uicina, & sacras literas à Gregorio Nazianzeno didicit, eiusq́; in ecclesia Constantinopolitana diaconus fuit, uir eximius eruditione, atque eloquētia præstās, cōsultus, ingenio moderato, nec arrogans nimiū, nec cōtumeliæ impatiens. Extat Nazianzeni ád eū de deitate oratio. Relicta aūt Constantinopoli, unà cum Nazianzeno Hierosolymā abijt, indeq́; ad monachos Ægyptios in Scethim transijt, quorū cōtubernio se cupidissimè adiunxit. Vsus est aūt consuetudine utriusq; Macarij, quorū institutione in studio Christianæ religionis plurimùm profecit. Fuit & Ammonio familiaris: Discipulum habuit ipse uicissim Palladium, quo cum post obitum Valentis floruisse eum Socrates tradidit. Cum ad episcopatū obeundū aliquando eum Theophilus Alexandrinus impelleret, per fugam elapsus est. quod & ante eum Ammonius fecerat. Cui cum Euagrius obiecisset: reum se scilicet esse corā Deo, quòd ut ne episcopus crearetur aurem sibi amputasset, respondisse ei Ammonius in hunc modum fertur: An non putas pœnas te daturum Euagri, quòd linguam tu tibi propter philautiam, collato tibi à Deo docendi dono non utens, absciderís?

Libros ab eo scriptos hoc ordine Socrates recenset. Primus, Monachus seu monasticus, secundū Volaterranū, uel de practica. Secundus Gnosticus, uel de eo qui scientiā sit sortitus, capita complectens quinquaginta. Terti⁹ Cōtradictorius, ex diuinis scripturis contra tentatores dæmones desumptus, & in octo partes sexcentaq́; problemata Prognostica distributus. Quartus, duo uolumina uersuum, alter ad cœnobitas, alter ad uirginem: ex quibus monachorū aliquot apophthegmata Socrates ibidem recitat. Socrat. lib. 4. cap. 23. Sozom. lib. 6. cap. 30. Scripta autem eius, & sententijs & elocutione ad persuadendum accommodata fuisse, Nicephorus tradidit lib. 11. cap. 42. Quamuis in sana fidei doctrina claudicasse eum, id quoque affirmat. Sed nunc Hieronymi iudicium de scriptis Euagrij adscribimus, ex epistola eius ad Ctesiphonē, aduersus Pelagiū: Euagrius, inquit, Ponticus Hyperborita, scribit ad uirgines, scribit ad monachos, scribit ad eum cuius nomen nigredinis testatur perfidiæ tenebras: edidit librum & sententias *περὶ ἀπαθείας*, quam nos impassibilitatem uel imperturbationē possumus dicere, quando nunquam animus ullo perturbationis uitio cōmouetur, & (ut simpliciter dicam) uel saxum uel deus est. Huius libros per Orientē græcos: & interpretante discipulo eius Ruffino, latinos plerią; in Occidente lectitant. qui librū quoq; scripsit quasi de monachis, multosq́; in eo enumerat qui nunquam fuerunt: & quos scribit, fuisse Origenistas, & ab episcopis damnatos esse, nō dubiū est: Ammoniū uidelicet, & Eusebiū, & Euthymiū, & ipsum Euagriū, &c. Idē in procemio aduersus Pelagianos Euagriū hunc Hyperboritā Manicheo, Priscilliano, Iouiniano, & cæteris Syriæ hæreticis annumerat: cumq́; ijs sensisse dicit, posse ad perfectionē, similitudinem & æqualitatem Dei humanā uirtutē & scientiā peruenire: & ne cogitatione quidē & ignorantia, cum ad consummationis culmen ascenderit, posse peccare.

EVLAGIVS.

Sozomeno lib. 6. cap. 28, Eulagius presbyter & monachus Ægyptius est, quem à diligentis in officio commendat: atq; doni illud habuisse eum tradit, ut ad mysteria sacra accedentium cogitationes pernouerit, delictaque eorum deprehensa manifestè redarguerit, resipiscentes uerò postea rursus admiserit. Est & Athanasio in epistola ad solitariam uitam agentes, Eulagius senex episcopus (loci non meminit) pulsus ab Arianis in exi-

in exilium, sub Sebastiano duce Constantij.

ELIAS.

Monachus fuit religiosus Elias, qui per annos septuaginta primùm solus in locis desertis monasticam disciplinam professus, postea non procul ab Anrinoo, nominis Antinonæ metropoli, philosophatus est, in decrepita maximè ætate: in qua tamen de ieiunijs & monasticis exercitijs nihil unquam remisit. Fuit autem annorũ circiter centum & decem. Sozom. lib. 6. cap. 28. Est & Helias monachus Socrati lib. 2. cap. 8. Ac meminit eius Athanasius Apologia secunda, ubi fratrem eius Sylnanum nominat.

HELLES.

Monachus in Ægypto Helles fuit, in eo uitæ genere à iuuentute institutus, & miraculis clarus: quorum nullum tamen Sozomenus retulit, præter ridiculum & præstigiatorium illud, quòd ignem in sinu, sine cõbustione uestimenti, gestauerit. Sozomenus libro sexto, capite uigesimooctauo.

HERACLIDES.

Eremita est sub Valentiniano & Valente, in Ægypto celebris, & Antonij Magni discipulus: Socrati lib. 2. cap. 4. & Sozomeno libro tertio, capite decimoquarto: & lib. sexto, capite uigesimo, Heraclides, seu is, seu alius, est monachus religiosissimus, ad Lausum scripsit librum de uitis sanctorum patrum, quem Paradisum inscripsit: apud Vincentium lib. 17. cap. 24.

IOSEPH.

Ioseph, Ruffino libro secundo, capite octauo, monachus est Ægypti, in Pispiri, seu monte Antonij.

IOANNES.

Ioannes celeberrimus inter Ægypti monachos fuit, à iuuentute in solitudinibus uersatus, literarum rudis, sed memoria tenacissima præditus, cui uictus herbæ ac radices, potus aqua quocunq; in loco inuenta esset. Excelluit duobus potissimùm maximis donis, medendi nimirũ morbis incurabilibus, & prædicendi futura. Quam de eo famam audiens Theodosius Imperator, ad repressionem Eugenij tyranni profecturus, de belli euentu quæri ex eo curauit: anno Christi trecentesimo nonagesimosexto, iuxta Prosperum. Qui & uictoriam certam de Eugenio, & mortẽ suam in Italia paulo pòst, prædixit. Fuit autem tum in Thebaide Ioannea: in quam translatus, monasterijs plurimis præfuit. Sozomenus libro sexto, capite uigesimooctauo: Theodoretus lib. quinto, capite uigesimoquarto: & Sozomenus rursus libro septimo, capite uigesimosecundo.

Alius.

Videtur & in uigesimonono capite libri sexti, de alio loqui Ioanne monacho Sozomenus: quem presbyterũ monasterij sui in Aegypto fuisse, ac dono medicandi, pedibus ac membris luxatis laborãtibus, claruisse indicat.

ISIDORVS.

Monachum Isidorum Ruffinus in Scethi habitasse retulit. Sozomenus patrem eũ fuisse, & præsidem monastici cuiusdam cœtus, cuius curam sedulam habuerit, & disciplina competenti exercuerit, scripsit. Familiaris fuisse uidetur Serapioni & Dioscoro, qui & ipsi monachorum patres fuerũt: duobus item Macarijs, cum quibus, à Lucio Ariano episcopo persecutore & tyranno exularum in insulam quandam ab impijs habitatam missus est. Ruffinus lib. 2. cap. 8. Theodoretus lib. 4. cap. 21. Sozom. lib. 6. cap. 28. Apophthegma hoc de Isidoro sic satis arrogans Socrates retulit lib. 4. cap. 23. Habere se scilicet quadraginta annos, in quibus peccatum quidem mente senserit, nunquam uerò nec concupiscentiæ nec iræ consenserit.

MARCVS.

Monachus est Sozomeno in Scethi celebris Marcus, ab adolescentia placidus, prudens, & sacrarum scripturarum peritus, Deoq; char⁹, & Macario familiaris: qui de eo retulit, nunquam scilicet eum, à se presbytero panem aut calicem Domini ad mensam sacram accepisse: sed ab angelo, cuius se manũ ad iuncturam usq; conspicere Marcus dixerit. Sozomenus libro sexto, capite uigesimo nono. Sed hæc fabulã, ut alia monastica multa, redolere uidentur.

MELANES.

Numeratur inter monachos inquilinos à Sozomeno Rhinocururæ Aegypti, celebris Melanes, episcopus eriã eiusdem urbis: & cõmendatur ab externis operis Ecclesiasticis, nimirum animo in præsenti periculo intrepido ac cõfidenti, & in inimicos etiam insidiatores officio & beneficẽtia prompto. Cum enim ab Arianis missi eò essent qui eum comprehenderent, ac fortè in templo eum offendissent lychnos præparantem, sed non agnouissent, quæsissentq; ubi esset episcopus, ille in ædes suas receptos eos, ut ex itinere fessos, mensa structa, ad quam ipse ministraret, refecit: ac postea episcopum se esse significauit. Quum illi qui ad capiendum eum uenerant admirati, ad quid aduenissent ei retulerunt: ac reuerentia erga eum, facere sese fugiendi sibi potestatem benignè indicarunt. Ad quod Melanes: nequaquam formidare se, inquit, aut obstare quo minus quod in eum ut facerẽt imperatum eis esset, exequerentur: cõmunem esse eam rectè sententium de fide fortunam, quã nec ipse subire dubitaret. Sozomenus lib. sexto, capite trigesimoprimo.

MOSES.

MOses Æthiopa quispiam ijs temporibus, qui latrocinia sectat' erat, sanguine mul torum, quos morte affecerat, madens, casu in desertum Schetin uenit, & solitariam uitam profiteri cœpit, corpus robustum quod sibi erat, innumeris exercitijs subigens. Pane enim modico fine obsonio contentus, pluri mùm operis faciebat. Pet diem autem quinquagies orabat. Fertur autem sexenniũ integrum singulis noctibus stans orasse, sine somno: quod ut impossibile, ita fabulosum est. Subseruijsse etiam monachis, remotis inter se spacijs circum se distantibus, afferendo aquam noctu. Quibus omnibus ex lattone laudatissimus factus est monachus, presbyter etiam tandem monachorũ pet Schetim. Mortuus est annos natus circitet septuaginta quinque, præstantissimis post se discipulis relictis. Sozom. lib. 6. cap. 29. Ruffino Moses is, ut uidetur, monachus est in Nitria, cum Beniamin: lib. 2. cap. 8.

MOSES *alius.*

CLaruit in eadem solitudine Moses etiam alius, ingenio mansueto prædit', & qui in dilectionis mutuæ officijs præstandis eximius esset. Valuit autem dono etiam sanandi morbis affectos, pet orationem. Sozomenus ibidem.

MOSES SARACENVS.

MOsis Saraceni historiam meminimus & suprà aliquories nos perstrinxisse. Sub Valentis Imperio, cum omnia persecutionibus in orthodoxos immanissimis plena essent, in finibus Alexandriæ et Palæstinæ ferè oberrabat, solitariam uitam agens. Quo tem pore Mauuia Saracenorũ regina, ruptis post mariti obitum cum Romanis initis fœderibus, uehementi bello Palæstini atq; Arabici limitis oppida atq; urbes quatere, uicinasq; simul Romanorũ uastare prouincias cœpit. Cumq; frequentibus prælijs Romanos aetriuisset exetcitus, & peremptis plurimis, in fugam teliquos uertisset, pacẽ per legationẽ orata, ea cõditione atma depositurã se, & bel li finem factutam ptomisit, si monachus, cui Moses nomen esset, genti suę episcopus præficeretur. nam & propter religionem ac fidem, mulrisq; admirandis operibus clatus maximè Moses fuit. Conditionem igitur eam Romani duces, quibus gratissima fuit, ad Imperatorẽ teferunt: qui quæri ilico Mosen, & comprehendi deduciq; iussit Alexan driam, & episcopum ordinari. Pertinebat au tem ordinandi ius ad Lucium, qui occupato scelere & fraude Alexandrino præsulatu, epi scopum tum egit. Ad quem adductus Moses: Ego quidem, inquit, sacetdotio me iudico indignum. Attamen si quid pet me fieri in dispensatiõe sua Domin' uoluerit, meumq; sacerdotium salutare futurum rebus publicis est, Deum testot, me nunquam commissurum, nt Lucius hic sanctorum sanguine pollutas & cruẽtas super me inijciat manus, cuius inuocatione spiritum sanctum nõ uenire certus sum. Tum Lucius: Temeritas ea est, ait, conniciari, & condemnate eum, cuius tu fidem ignoras. Quin ex me prius disce, quæ mea de doctrina sententia sit. Moses contrà: Ne putes, inquit, ignorari à me fidem tuam, de qua testantur serui Dei, opera & furore tuo per metalla damnati, episcopi in exilium trusi, presbyteri, diaconi extra Chtistianas terras telegati, bestijs alij, alij etiam ignibus traditi. Nunquid potest uerior esse fides quæ auribus capitur, quàm quæ oculis peruidetur? Apud me uerò certum est, quòd qui facere ista non uerentur, Christo minimè rectè credant. Sic igitur Lucij otdinatione repudiata, ad episcopos exules in montana deductus, & ab ijs ordinatus est. Profectus autem ad Saracenos, Christi fidem apud eos fœlicissimè propagauit. Ruffinus libro secundo, capite sexto: Socrates libro quarto, capite trigesimosexto: Theodoretus libro quarto, capite uigesimotertio: Sozomenus libro sexto, capite trigesimooctauo.

ORIGENES.

DIscipulus Antonij monachi, magni illius & celeberrimi, Origenes fuerat. Claruit autem & ipse magno nomine in monasterijs Scheticis, sub Valente. Sozomenus libro sexto, capite trigesimo.

OR.

MOnachus Ægyptius est Ot, Nicephoro libro undecimo, capite trigesimoquarto. Meminit eius Hieronymus aduersus Pelagium, ad Ctesiphonem epistola, & monachum Origenistam fuisse indicat.

PEMENES, PERICHIVS.

FAsciculis temporũ Pemenes & Perichius Ægyptij monachi sunt, sub Valente.

PIOR.

MOnachus est in eremo Scethica Ægypti Pior, Sozomeno: qui morosa uerè, & monacho truce digna de eo tetulit. Quòd adolescens patetnas ædes ad monastices ptofessionẽ egressus, uouerit se ad suos nunquã reditutũ. Quòd post annos quinquaginta, à sorore sua uidendi eius cupida solicitatus, iussus etiã à monachorũ præsidibus, in patriã ad se ut uenitet, uenerit quidem, sed astãs ad fores, cum se paululũ cõtemplari sororẽ iussisset, & oratiunculã recitasset, in solitudinẽ redierit. Sozomenus libto sexto, capite uige simonono. Examinanda & iudicanda est hęc monstrositas, iuxta ptæceptũ, Honora patrẽ tuũ & matrẽ tuã. & 1. Tim. 5. Si quis suorũ, & maximè domesticorũ curã nõ habet, fidem

dem negauit, & est infideli deterior. Socrates de Piore ex Euagrio retulit, ambulando eum cibum capere consueuisse. Interrogatū autem, quamobrem sic uesceretur: aliàs respondisse, nolle se cibo tanquam operis aliquo necessarij facientem uti, sed malle neglectim & obiter. aliàs uerò: Ideo, ne inter uescendum corporalis aliquid delectationis anima perciperet. Socrates libro quarto, capite uigesimotertio.

PETRVS.

EST & Petrus monachus Euagrio, naturalium theorematum peritus. Socrates libro quarto, capite uigesimotertio.

PAVLVS.

PAulum Ægyptium monachum in Pherma Scethidis monte habitasse, Sozomenus tradidit: præfectum contubernio quingentorum fratrum. Nihil autem operis præter preces facientem, neq; quicquam ab aliquo, nisi quantum in uictum diurnum suppeteret accipientem. sustinuisse autem quasi pro dimenso suo exercitium, per diem singulos trecentas precationes: quarum ut numerum obseruaret, in ore uoluerit totidem lapilloa, quorum singulos ad precationes singulas deposuerit. Sozomenus lib. 6. cap. 29. Hæc iudicanda sunt secundum Christi mandatum Matth. 6. Orantes nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt. putāt enim, quòd in multiloquio suo exaudiantur. Paulos alio duos Ruffinus habet lib. 2. cap. 8. quorum alterum in Apeliote, alterū in Focis monasticen professum scribit.

PACHON.

PAchon monachus est Scethicus, à puero ad senium usq; in solitudine incredibili cum tolerantia conuersatus: Sozomeno lib. sexto, capite uigesimoprimo.

PIAMMON.

EIdem & Piammon monachus presbyter est, præses monasterij cuiusdam in tractu Ægypti: quem ab angustijs terræ *Διολκὸν* dictum, Nicephorus tradit libro uudecimo, capite trigesimoquinto.

PASTOR.

MOnachus est Nitriæ pastor, & presbyter, genere, fide, doctrina & miraculis clar⁹. Bergomensi, Supplementi lib. 9.

STEPHANVS.

MOnasticen professus est Stephanus religiosissimè circa Mareoten, non procul à Marmarica, per annos sexaginta. Fuit autē familiaris Antonio magno. Et quod ad mores eius attinet, placidus in colloquijs, prudens, & utilis, qui & dolentiū & morientiū animos demulcere cōmodissimè posset, & ægritudines quascunq; animorū ad hilaritatem cōuertere. Quod remedium etiam ipse sibi, sicubi de proprijs ærumnis dolendū sibi esset, adhibuit. Graui aliquando & incurabili cōflictana morbo, interea dum labefactata membra medicis secanda præbebat, palmarum folia manibus contexebat: admonens obiter adstātea, ne dolorem sibi aliquem ex suis cruciatibus admitterent: sed cogitarēt, omnia quæ Dei uoluntate gererentur, bonum aliquando exitum habitura. Nam & hoc sibi constare, profuturum sibi eiusmodi dolorum experientiam. Ac satius esse in hac, quàm futura uita, peccatorum admissorum pœnas luere. Sozomenus libro sexto, capite uigesimouno.

SYNCLETES, ET SYRVS.

SVnt eremitæ Ægyptij & Syncletes & Syrus, in Fasciculis temporum.

ACATHON, ACHILLES, ARSENIUS.

MOnachi sunt in solitudinibus Ægypti, Fasciculis temporum, sub Valente.

ZACHARIAS.

FAsciculis temporum inter monachos in solitudinibus Ægyptijs Zacharias etiam numeratur.

DIDYMVS.

MOnachus fuit in Thebaide Didymus, hoc exercens religionis, ut separatus ab omnium hominum consuetudine per omnem uitam ageret: quemadmodum ex Euagrio Socrates retulit libro quarto, capite uigesimotertio: Didymus, inquit, cum nonaginta annos uixisset, nulli hominū ad mortem usq; conuixit. Sed quis non hæc monstra hominum execretur, ut inimicos humanæ societatis, contra totam secundam tabulam Decalogi delinquentes: Diliges proximum tuum sicut teipsum? & 1. Corinth. 7. Vnūquemq; sicut uocauit De⁹, ita ambulet.

Sub Gratiano & Valentiniano.

GELALON, GELASIVS.

FAsciculis tem porū, sub anno Christi trecētesimo septuagesimoquarto, monachi sunt in solitudinibus Ægypti.

Sub Valentiniano & Theodosio.

ARSENIVS.

IN commemoratione rerum gestarum Theodosij, Zonaras refert Arsenium diaconum fuisse Romanæ ecclesiæ, uirum & eruditione & uirtute celebrem: cuius discipliñę Theodosius duos filios Imperatores, Honorium & Arcadium, literis & moribus imbuendos, numerata ingenti pecūnia tradiderit: cumq; ijs non ut cum Imperatoribus, sed uulgaribus, agere eum iusserit: plagas etiam adhibere, sicubi negligentes essent, & officiū nō facerēt: planè deniq; pro filijs suis habere. Atq; addit: Imperatorem aliquando de im-

deimprouiso Arsenij ludū ingressum, cum pueros Imperatores in sellas collocatos, Arsenium autem stantem docendi munere fungi deprehendisset, grauiter indignatum præcepisse, ut pueri posthac assistentes discerét, Arsenius uerò sedés quæ præceptoris essent faceret. Quod ab eo postea tempore ab illis obseruarum fuerit. Fortè autem plagas ab eo aliquando pro delicto certo Arcadius acceperat, qui irarus, insidias, ut fit, præceptori comparauit, ac de eo occidendo cogitauit. percussore subornato. Quod consilium Arsenius animaduertens, aula relicta, clam in solitudiné Scethim se cōtulit: ibiq; solitariam uitam sanctè professus est. Ab Imperatore autem diligenter quæsitus, inueniri nusquam potuit. Nicephorus libro duodecimo, capite uigesimotetrio, Arcadiū ipsum, cum sanctissimè in solitudine uiuere Arseniū cognouisset, misisse ad eum, qui nomine suo ueniā delicti sui simul, & benedictionem ab eo peterenr, retulir. Addidit etiam, præclara monumenta & libros plurimos ab eo relictos, quorum nullum tamen nominat. Meminit disciplinæ cuiusdam Arsenij monachi, Socrates libro quarto, capite uigesimotertio. Vnde eum alijs monachis ut præceptorem præfuisse conijcitur. Arsenius, inquit, iuuenes delinquentes non separabat, sed eos tantum qui prouecta essent ætate. dicebat enim, iuuenem, si separaretur, reddi cōtemptorem disciplinæ: adultiorem uerò, ex dolore separationis facilius resipiscere.

Arsenius alius fuit Melitianæ societatis episcopus, per quem perfidiosam fabulam suam Ariani & Meleriani aduersus Athanasium egerunt: cuius in historia persecutionū diui Athanasij crebra facta mentio est. Theodoretus lib. 1. cap. 29.

IOANNES.

Fasciculis temporum, in solitudinibus Ægypti monachus, Ioannes Breuis Bessariensis est, sub Theodosio.

LVSTRION, LVCIVS.

Fasciculis temporū Lustriō & Lucius monachi sunt Ægyptij, sub Theodosio.

THEODORVS.

Est & Theodorus Ægypti, ut uidetur, monachus: quem Hieronymo commendat Theophilus Alexādrinus. In epistola Theophili ad Hieronymum, tomo tertio.

MONACHI PER EVROPAM.

Sub Valentiniano & Valente.

FLORENTINVS.

Monachus est insignis cū Bonoso & Ruffino Florentinus, beneficentia maximè in pauperes celebris: Hieronymo in Chronicis, sub anno Christi trecentesimo octogesimoprimo.

Sub Valentiniano & Theodosio.

ALEXANDER, MINERVIVS.

Monachis Tolosanæ urbis Alexandro & Mineruio, Hieronymus nuncupauit cōmentarios in Amos.

RVSTICVS.

Gallus fuit natione Rusticus, qui matris religiosæ fœminę studio, literis primùm in Gallijs diligenter institutus, Romam postea missus est: Monasticen uerò postremò professus est. Extat ad eum epistola Hieronymi de forma uiuendi monastica digna.

CHRYSOGONVS.

Aquileiæ monachus est Chrysogonus, ad quem extat epistola Hieronymi, inter epistolas quæ tomo primo operum eius continentur. Meminit idé Chrysogoni alterius, quem sectatorem uocat Ruffini, in fine libri primi apologiæ aduersus Ruffinum.

NEPOTIANVS.

Heliodori monachi & episcopi nepos fuit ex sorore, Nepotianus monachus & presbyter. Scripsit ad eum longam epistolam, ui uendi formam clericis & episcopis dignam cōplectentem, Hieronymus. Deposita militia, quā iuuenis exercuit, quicquid habuit peculij pauperibus erogauit, una atq; altera uili ueste solum sibi reseruata: atq; auunculo suo Heliodoro episcopo aliquandiu adhæsit, ab eoque in diuinis literis institutus est. Tandem etiam clericus sub eo factus, per solitos gradus presbyter ordinatus est. In qua dignitate, mores probatissimos ac uirtutes illustres præ se magna omnium cum admiratione tulit, beneficentiā maximè, atq; omnis generis officia in pauperes & miseros. Relicto uerò clericatus ordine, domū postea se contulit, & monasticen profiteri cœpit du rissimis exercitijs, & orando & uigilando, maximè autem meditatione & lectione scripturarum & Doctorum: in quarū cognitione adeò euasit excellens, ut in disputationibus & familiarib. alioqui colloquijs, si quid in medium productū fuisset, statim dignosceret: atq; Tertuliani esse illud, Cypriani istud, hoc Lactantij, illud Hilarij, Martutij Felicis aliud, hoc Victorini, illud Hieronymi esse diceret. Lectione deniq; assidua & meditatione diuturna pectus suum, sicut Hieronymus ait, bibliothecā effecit Christi. Extinctus tandem febri est: qua quamdiu conflictatus est, hilari semper uultu conspectus est, adeò ut & auunculum Heliodorum mœstum sæpe consolatus fit: & plorantibus illis qui ad se uisendum uenerant, solus ipse risérit. Hieronymus in epitaphio Nepotiani, ad Heliodorum, tomo primo.

MVLIB-

MVLIERES ECCLEsiasticæ.

EVSTOCHIVM.

Celebratur ab Hieronymo plurimis in locis Eustochium, Romana uirgo, matris Paulæ filia: cum qua Roma relicta Bethleem abijt. In epitaphio Paulæ matris, Iuliã eam quoq; ab Iuliorũ, qui ab Ænea fuerũt, sanguine dictam, testatur. Eamq; exemplũ unicum nobilitatis & uirginitatis toti orbi propositum, uocat in proœmio in Esaiam. Et in proœmio cõmentariorum in Ezechielem, libri decimitertij, acumen illi ingenij, ac scripturarũ tribuit desideriũ, quò sæpissimè ab eo efflagitarit commẽtarios in Esaiã, sicut indicat in proœmio commentariorũ in Esaiã. Fratrẽ habuit Pammachiũ, & familiares Augustinũ & Alipium: sicut ex epistola Hieronymi ad Alipiũ & Augustinũ apparet.

EVPHRASIA.

Claruit Alexãdriæ sub principatu Theodosij, abstinẽtia monastica & miraculis, Euphrasia uirgo. Sabellicus Enneadis septimæ lib. 9. Patrem habuerat ex nobili familia Antigonum nomine, matrem uerò Euphrasiam, piam & religiosam fœminam: quibus amissis, in monasterium se cõtulit, ibiq; per annos octodecim ad trigesimum usq; ætatis suæ annum uixit, ac pòst mortua est. Bergomensis lib. 9. Marulus libro 4 retulit, eam, priusquam in Thebaide religioni monasticæ se tradiderit, à parẽtibus nobili cuidã patricij generis iuueni desponsam fuisse. Theodosium igitur missis ad eam literis, cogere ut iuueni nuberet uoluisse. Sed cui ipsa responderit, sponsum se habere in cœlo, nõ in terra: ac certũ sibi esse, omnia extrema perpeti, quàm fallere fidẽ illi datã. Cumq; insuper Theodosi⁹ opulẽtas uiri nuptias donis suis se cumulaturũ pollicitus esset, respõdisse eã: Opes suas esse Christum, munera igitur sua alijs cõferret. Sed hęc & similia facta iudicanda sunt iuxta corpus doctrinæ Christi & Apostolorum, in prima Centuria descriptum.

MARIA AEGYPTIA.

Imperatorum Valentis & Valẽtiniani temporibus fuisse uidetur Maria, quam Ægyptiam dixêre, quantum ex Sabellico & Bergomense cõstat. Extat in uolumine de Vitis patrum prolixa de ea narratio, autoris Pauli cuiusdam diaconi Neapolitani, ex qua pauca hæc describimus. Nata in Ægypto ex parentibus Christianis Maria, & baptizata est. Relictis autem, cum ad annum ætatis peruenisset duodecimum, parentibus, Alexandriã se cõtulit, ubi libidinum æstu corpus suum prostituit turpissimis modis. Inde uerò Hierosolymã uenit cum illis, qui ad diem festũ exaltationis crucis cõmeare eò pro cõsuetudine solerent, nulla necessitate, nisi ut in frequenti peregrinantiũ cœtu libidinem expleret. Hierosolymis tamẽ in templo compuncta, pœnitentiam egit, ac uitæ deinde in meliorẽ frugẽ instituẽdæ proposito, posteaquã in æde Ioãnis Baptistæ ad Iordanẽ, cœna Domini usa fuisset, in desertũ abijt: ubi per annos quadragintaseptẽ extra omniũ hominũ consuetudinem uixit, nuda oberrans, & tenuissimo alimẽto uictitãs, corpusq; domãs incredibili abstinẽtia, quanquam nõ sine certaminibus, quòd uitæ antè actæ in flagitijs intra annos decem & septẽ uix posset obliuisci. In solitudine nullũ unquã uidit hominem, nisi Zozimũ monachũ quendã Palæstinum, qui ex religionis suæ ritu deserta pererrans, in eam fortè incidit. Atq; tandẽ post biennium ex eo tempore, quo in eam inciderat, mortua inuenta & sepulta est. Hæc de Maria ex eadẽ narratione retulerũt Baptista Fulgosus libro 6, Marulus lib. 4, Sabellicus exemplorũ lib. 2, & Enneadis septimæ libro nono, & alij. Sunt autem reliquæ eius narrationis partes, non fabulis solũ, uerùm & erroribus plenæ: ut quòd beneficio Mariæ uirginis ad meliorem uitam conuersa, oraculis admonita, ac per omnẽ uitam gubernata & protecta sit. In quam sententiam habentur quędam precatiunculæ, quæ Christi merito excluso, ipsam etiã salutem acceptã referunt diuæ uirgini. Fabulis uerò monasticis similia ueheméter uidentur illa, quòd alimentũ ei in deserto ad annos XVII præbuerint panes duo dimidiati: quòd Iordanẽ pedibus siccis transierit: quòd inter orandum, intra terrã & cœlũ cubitali sublata altitudine à Zozimo uisa sit: quòd leonis immanissimi ministerio tandem sepulta sit, &c.

MELANIA.

Meminit Melanię sub anno Domini 377, in Chronico suo Hieronymus, & in epistola ad Paulã super obitu Blesillæ filiæ. Fuit autẽ nobilissima fœmina Romana, Marcelli quondam consulis filia. Quæ cum marito nõdum humato, duos simul amisisset filios, incredibili fortitudine, naturã ipsam propemodũ excedente, ab omni sibi dolore temperauit, adeò ut nec illachrymarit, sed deuoluta in pedes tantum dixit: Expeditius tibi seruitura sum Domine, quia tanto me onere liberasti. Relicto igitur unico filio, prætore tunc urbano, eidemq; omni quã habebat cõcessa possessione, Hierosolymã nauigauit: ibiq; tanto uirtutũ præcipueq; humilitatis fuit miraculo, ut Teclæ nomen acceperit.

MARCELLA.

Sanctorum omniũ decus inclytum, ac Romanę urbis maximè, ut Hieronymus inquit, Marcella, nata illustri fuit familia, in qua & cõsules, & prætorio præfectos meminisse

nisse posset. Matrem habuit Albiná. nam patris nomen Hieronymus non exprimit. nupta post patris mortem, septem tãtum mensibus coniunx fuit: post quos marito orbata, nuptijs io perpetuum renunciauit. nam & Cœrealem, cuius clarum inter Consules Romanos nomẽ fuit, fastidiuit: pudicitiam deinceps per omnẽ uitam professura, nihil morara uulgi iudicia de ea professione, quá Romæ ipsa prima ausa est. In ea igitur monastica professione, uirtutibus atq; occasionibus omnibus quæ ad pudicitiam cõseruandam, & uitam cum religione transigendam facerent, egregiè studuit, pauperes pascens, abstinentię uacans: sacras uerò scripturas inexplebili euoluens auiditate & desiderio, caoens subinde ex Psalmo illud: In corde meo abscondi eloquia tua, nt oõ peccẽ tibi. Scripturas uerò ab Hieronymo Romæ didicerat, ad quẽ absentẽ sæpe scripsit, eumq́; opibus suis adiuuit. Quædá etiã ad monasticá uitá pertinentis ab Athanasio & Petro, qui Arianorũ immaoitate Romá ꝓfugerant, acceperat. Sic uiuẽs, nobiliũ fœminarũ Romę ad idem uitę institutum amplectendũ multas adduxit: ut Sophroniã, & alias. Contubernalibus præcipuè usa est Eustochio & Paula. Origenistarum, qui Hierosolymis inualescere cœperát, factionẽ, sanã fidem cõuelleotem, ipsa prima ꝓdidit, publicè cõsutaoit, ac repressit. Vrbe uerò à Gothis capta, à diripientibus fustibus flagellisq́; cæsa, salua tamẽ cum cõsortio suo maosit. post quá calamitatẽ, sano, integro ac uegeto corpore in Dño obdormiuit. Hieronymus in epitaphio Marcellæ ad Principiá.

PAVLA.

IN Paulæ laudibus Hieronymus superbit. Nobilissima fuit Romana fœmina, nata patre Rogato, Gręco, nobilissimo, & ex Agamemnonis regis genere origioẽ suũ ducẽte. Matre uerò Blesilla Romana, ex Scipionum Gracchorumq́; familia. Viro matora, Toxotio uiro clarissimo, sanguinem altissimũ ex Ænee & Iuliorũ cognatione trahẽti, nupsit. coi quinq; Paula liberos edidit: Blesillam scilicet, Paulinã Pammachij uxorẽ, Eustochiũ, Ruffinã, filias quatuor, & Toxotiũ filiũ. Marito defuncto, mundi cõtemptũ profiteri cœpit: atq; in eo proposito Romæ uixit annos quinq;. Deinde cum episcopis, Paulino Antiocheno, & Epiphanio Salaminę Cypri episcopo Roma profecta, peragratis omnib⁹ Iudææ & Ægypti locis, quarũ in scripturis sanctis mentio fit, ac monumentis historiarũ utriusq; testamẽti accuratissimè cõspectis, in Bethleẽ tãdẽ cõsedis: ubi per trienoiũ in angusto sese continuit hospiriolo. Postea oerò quatuor extruxit monasteria, unum uirorũ, tria uirginũ, quas ad pietatẽ & religionẽ sedulò formauit, cum ad unguẽ sacras scripturas memoriter teneret. Inter quas etiam in multis exercitijs uitæ asperioris, ieiuniorũ, cõtinentiæ (quæ in ea tanta fuère, ut & morbos sibi accerseret) orationum, psalmodiarum, (Psalmos autem etiam Hebraicè canebat) uigiliarum cõsenuit: Hieronymi cõtubernio familiarissimè usa, à quo & enarrationem utriusq; Testamenti cum filia Eustochio audiuit, eumq́; ut cõmentarios librorũ sacrorum conscriberet impulit, sicut in procœmio libri decimioctaui cõmentariorum in Esaiam Hieronymus affirmat.

Tandem cum in eiusmodi uitæ genere annos exegisset uiginti, mortua est, septimo Calendas Februarij, tertia sabbati, post solis occasum. Sepulta est quinto Calendas Februarij, Hoorio Augusto & Arestino (Aristeneto, secundum Cassiodorum: qui cùm cõsul sexies esset, Honorius Augustus cum eo consulatum gessit) consulibus: anno scilicet Christi CCCCVIII, posteaquã uixisset in mundi contemptu Romæ annos quioq;, Bethleẽ annos uiginti, atq; omne uitę tempus compleuisset anois LVI, mensibus VIII, diebus XX. Sepulchrum ipsius Hieronymus his consignauit uersibus:

Scipio quam genuit, Paulæ fudère parentes:
Gracchorum soboles, Agamemnonis inclyta proles:
Hoc iacet in tumulo. Paulam dixère priores.
Eustochij genitrix, Romani prima senatus,
Pauperiem Christi & Bethlemitica rura secuta.

In fronte speluncæ:

Aspicis angustum præcisa rupe sepulchrum
Hospitium Paulæ est, cœlestia regna tenentis.
Fratrem, cognatos, Romam, patriamq́; relinquens:
Diuitias, sobolem, Bethlemiti conditur antro.
Hic præsepe tuum Christe, atq; hic mystica Magi
Munera portantes, hominiq́; Deoq́; dedère.

Hieronymus in Epitaphio Paulę, ad uirginem Eustochium.

DEMETRIAS.

EXtat ad Demetriadem uirginem, Iulianę filiam, quæ se Christo consecrarat, Hieronymi epistola, scripta ab eo ferè decrepito, sicut ipse testatur: in qua de uita & moribus in professione castitatis regendis, ei præcipit.

ASELLA.

PAter Asellæ filiam sibi natam ante annos pubertatis uirginitati cõsecrauerat. Quæ protinus post duodecimum annum monachæ uitam amplexa, Romæ quasi in eremo uixit. Extat de eius laudibus Hieronymi epistola ad Marcellam, tomo primo.

PRINCIPIA.

MArcellæ contubernalis & discipola Principia fuit uirgo. scribit ad eam epitaphiũ Marcellæ Hieronymus, tomo primo. extat ad eã explanatio Psalmi quadragesimiquarti, tomo quarto.

FABIOLA.

LAudat Fabiolam nobilem fœminam Hieronymus, quòd post lapsum ad Christum conuersa, sanctissimã uereq; Christianã egerit uitã. Scripsit ad eandem de uestibus Aaronis epistolam: aliam item de Mansionibus, tomo quarto. Extat eius epitaphiũ, scriptum ad Oceanum, tomo primo.

VIRGINES HARMONenses.

AD uirgines castitatẽ profitentes in monte Hermon, ut uidetur, scribit Hieronymus: ac significat, se humaniter ab ijs aliquando fuisse exceptum, & gratias agit. Epistola extat tomo primo.

HEDIBIA, ALGASIA.

ERudita fuit mulier Hedibia, nata rhetore erudito Paterio. Per Apodemium enim in Bethleẽ missum, proposuit Hieronymo duodecim quęstiones, ex aliquot sanctarum scripturarũ locis: ad quas respondet ipse tomo quarto. Eadem rursus cum Algasia quęstiones ei alias misit explicandas. Habitauit autem utraq; in extremis Galliarũ finibus.

PUBLIA.

NObilissima fuit, & uirtutibus egregijs celeberrima fœmina Publia, mater Ioannis Antiocheni presbyteri, ueneranda caniciẽ anus. Quę marito amisso, cum quo in matrimonio breui uixit tempore, magistram se uirginum, castitatem exercentium professa est Antiochiæ. Ea quomodo risui & contemptui habuerit Iuliani Imperatoris circa restituendos idolorum cultus furias, etiam alibi diximus. Cum enim pro more & exercitio familiari haberet celebrationem Dei, & cantiones quibus cœtum uirginum suarum exercebat, accidit ut aliquando ad ædes eius præteriturus Imperator accederet. Quo con specto, iubet illa statim cœtum suum altiori canere uoce uersus ex Psalmo, quo infirmitas idolorum incessitur: Simulachra gentiũ, argentum & aurum, opera manuum humanarum. Et: Similes ijs fiant qui faciunt ea, & uniuersi illis cõfisi. Quibus auditis, magno cum dolore indignatus Imperator, mandat, ut prætereunte se deinceps cauere desinerent. Sed illa paruipendens Tyranni idololatræ imperium, maiori postea cura choros instituit, iussitq;, quoties Imperator præteriret, animose canere: Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius. Quod rursus Iulianus grauissimè ferens, adduci ad se eam imperauit, eiq; contumeliæ causa per satellitem alapas in utramq; genarũ impingi: quam ignominiam ipsa maximi honoris loco habens, domum reuersa, sacris in Imperatorem cantionibus, ut antè consueuerat, deinceps perpetuò illusit. Theodoritus libro tertio, capite nono.

CAPUT XI.

DE HAERETICIS.

DE MELETIANIS HAEreticis.

MELITIUS.

MELITIUM episcopũ ciuitatis cuiusdã Ægypti constitutũ, paulo antè quàm in rabiẽ suã conuersus Arius fuerit, Theodoretus indicat lib. 1. historiæ Ecclesiasticæ, cap. 8. Floruisse aũt eum cũ Petro episcopo Alexandrino, & martyre clarissimo, & secundum ab eo dignitatis & autoritatis locũ in Ægypto obtinuisse, confessionisq; & carceris ac captiuitatis eius sociũ fuisse, Epiphanius scripsit. Qui etiã uirũ eum, ob mores & uitã laudatissimã, illustrẽ, uenerabilẽ, omnibusq; charũ fuisse tradidit. Post Petrum uerò martyrio perfunctũ, magna Melitio cum successore Achillæ, qui post Petrum episcopatũ gesserat, Alexãdro amicitia fuit, cum quo & cõmunẽ gessit religionis & Ecclesiæ curã Alexandrię: in eo solo ab Alexãdro dissidens, q. proprios cœt⁹ & cõmunionẽ habuit. Cuius rei quã causam habuerit, suprà in narratione de Melitianorũ hæresi exposuim⁹. Prędicat eius in cõmuni Ecclesiæ cum Alexãdro gubernatione, attentã & circũspectã uigilantiã Epiphanius, in eo q. Meletiũ primum ex omnibus, Arij fraudes & corruptelas doctrinæ fidei animaduertisse, atq; Alexandro pdidisse scripsit. Sed quã pietatis & zeli ueri laudem integrã, nõ ppetuò conseruauit Meletius. Ambitionis enim & imperandi accẽsus libidine, aduersus Alexãdrũ seditionẽ agitauit: & ordinãdi potestatẽ, quæ penes Alexandrũ, officij nomine, tum solũ erat, in multis sibi ciuitatibus petulãter usurpauit, queadmodũ suprà dictũ est. Tametsi Meletiũ inimicitias nõ aduersus Alexãdrũ modò, uerũm eriã antecessores suos Petrũ & Achillam gessisse, seq; nulla pbabili de causa ab Ecclesia separasse, Theodoret⁹ scripserit lib. 1. cap. 6. A' quo, sicut & ab alijs, Epiphanij narratio, ut ferè in plerisq;, nõ parũ uariat. Nam quòd de turbationib. & exactionib. Meletij per Thebaidã & Ægyptũ, Theodoret⁹ & Socrates & Sozomenus commemorãt, Epiphanius prorsus tacuit. At quòd illi ad mot⁹ & seditionẽ contra Alexandrũ retulẽre, hic ad laudẽ ferè pietatis Meletij applicat, cũ in exiliũ & metalla pscriptũ eũ, pfectiones suscepisse narrat: in quib. ecclesias multis in locis ædificarit, ordinatis passim episcopis, presbyteris & diaconis.

Certè propter eas res à synodo Nicæna, quæ in epistola sua intemperanter petulantem & ferocem Meletium, ac nulla uenia dignum esse iudicauit, omni potestate conci-

liendi aut sibi, aut aliis conferendi honores Ecclesiasticos, exuit & priuauit: quemadmodum Theodoretus indicat lib. 1, cap. 9.

ARSENIVS.

EPiscopus fuit ciuitatis Hypselitarum, & societatis Meletianæ, Arsenius: quē Ruffinus scripsit libro primo, capite decimoseptimo, lectorem quēdam Athanasij fuisse. In quo persequendo, postea plurimum operæ suæ Meletianis dedit: qui persona eius ad id calumniæ contra Athanasium usi, resectam dextram manum de cadauere quodā, & conditam in arcula circumferebant, prædicantes Arsenij esse, quem Athanasius occidisset. Quā impudentem accusationem nec in frequentibus synodis in Athanasiū texere uerebantur, sicut suprà dictum est. Cæterùm Arsenium Meletiani ipsi abdiderāt: Sozomenus lib. secundo, cap. uigesimotertio. Qui proditus & inuentus, in synodo Tyri unà cum illis contra Athanasium subscripsit. Socrates lib. 1, cap. 32. Extat epistola Arsenij ad Athanasium, missa, ut uidetur, cum post synodū Sardicensem Athanasius ecclesiā suam recepisset, apud Athanasium apologia secunda: in qua erroris sui palinodiā canit, ac se Athanasio subijcit, ad hunc modum:

¶ Athanasio beatissimo Papæ, Arsenius episcopus ciuitatis Hypselitarū, cui aliquando præfuit Meletius, unà cum presbyteris & diaconis in Domino salutē dicit plurimā. Et nos quoq; diligentes pacem & unanimitatem cum Ecclesia catholica, cui tu per Dei gratiam præfectus es, nolentesq; Ecclesiastico canoni pro ueteri instituto subijci, scribimus tibi Papa dilecte: promittimusq; in nomine Domini, nos deinceps non cōmunicaturos cum schismaticis, aut cum ijs quibus nondum pax est cum Ecclesia catholica, siue episcopi sint, siue presbyteri, siue diaconi: neq; cum illis in concilio coituros, neq; literas pacatas ad illos daturos, neq; inuicem ab illis accepturos: neq; citra tuam metropolitani episcopi sententiam, ullum de episcopis aut alio dogmate communi & Ecclesiastico decretum edituros: sed cessuros canonibus antè susceptis, ad exemplar & modum episcoporum Ammoniani & Tyranni Plusiani, & reliquorum episcoporum. Præterea obsecramus tuam humanitatem, ut nobis quam primùm rescribas, & de nobis ad nostros in sacris collegas, indicesq; nos iam stare pristinis decretis, pacēq; agere cum catholica Ecclesia, & regionum istarum episcopis counitos esse: credimusq; tuis precibus, ut gratis & efficacibus apud Deum, istā pacem firmā indissolubilemq; perpetuò futurā, secūdum Dei uoluntatem, Domini omniū, per IESVM Christū Dominum nostrū. Totum cœtum sacrorum uirorum, qui sub tua iurisdictione est, nos, & qui nobiscum sunt, salutamus: & quum primùm Deus permiserit, excurram ad tuam humanitatē. Valere te exopto multis temporibus Papa beatissime.

ACHAS, IOANNES, PINNES, *Helias monachus.*

AChab accusator fuit Athanasij, de cæde Arsenij: Ioānes autem histrio istius sycophantiæ, Pinnes presbyter, & Helias monachus, Arsenium occultarūt: quod cotā duce Alexandrino postea confessi sunt. Extat de eo facto epistola Pinnæ presbyteri, apud Athanasium apologia secunda.

DE ARIANIS HAE*reticis.*

ARIVS.

TRadunt, inquit Epiphanius, Arium Libyn fuisse genere: patre natum (ut ipse in epistola sua apud Theodoretum libro primo, capite quinto testatur) Ammonio. Et Antiochiæ quidem unà cum Eusebio Nicomediensi Lucianum audiuit, presbyterū & martyrē, à quo in literis sacris eruditus est: quemadmodum Nicephorus scripsit libro octauo, capite nono. Qua occasione ad presbyterij dignitatem Alexandriæ peruenerit, ignoratur. Nisi quòd inter presbyteros Alexandrinos primas eum tenuisse, & quòd cauillationum dialecticarū non imperitus, sed in eiusmodi disciplinis exercitatus esset, scripturarum interpretationem concreditam ei fuisse, Nicephorus idem retulit lib. eodem, capite quinto.

De statura & habitu corporis sui, animiq;, hæc inter cætera Epiphanius retulit: Erat, inquit, statura ualde longus, subtristi specie, figuratus ueluti dolosus serpens, qui decipere posset omne innocens cor, per uersutum suum prætextum. Dimidium palliū semper indutus, & stolam: dulcis erat in colloquio, persuadēs semper animas, ac blandiēs. Quibus artibus septingentas breui spacio uirgines castitatem professas, in suam sententiam pertraxit: præter presbyteros septem, & diaconos, quos secū abstraxit, duodecim. Quæ omnia, prius quàm à Meletio proderetur, & ab Alexandro hæresis ipsius animaduerteretur, effecit. Quā quomodo cœperit, ac quo progressu confirmarit, dictū à nobis alibi est.

Hæresi igitur eius deprehēsa, familiariter satis cum eo Alexander episcopus cōtulit, à proposito eum impio & audaci abducere conatus: in quo tamē operā omnē lusit. Quam obrem eum etiā à dignitate & munere sacerdotali remouit. Theodoretus lib. 1, cap. 4: Epiphanius lib. 2. tom. 2. hæresi 69.

Pulsus ita & confusus Arius, in Palæstinā aufugit, ibiq; adulatione & blanditijs socios erroris sui conciliare sibi studuit. Ac Nicomediam ad Eusebium amicum ueterem ueniens,

ueniēs, benignè ab eo susceptus hospitio est. Cumq; bene diu apud eum moraretur, totum eum in sententiam suam pertraxit: eoq; quasi præsidio quodam fretus, literas cum collegio suo ad Alexandrum scripsit, quibus hæresin impiam suam excusare uolens, magis prodidit. Venit interea rumor de Ario ad Constantinum regem, qui malo huic, & cōtagio perniciosissimo, quòd tum non Alexandriā solùm, sed & urbes alias prouinciasque infecerat, medicari cupiēs, Synodum frequentissimam Nicææ indixit: à qoo cum dogmate soo Arius damnatus & explosus est. Eusebius lib. 3 de uita Constantini: Ruffinus lib. 1. cap. 1. Socrates, Theodoretus, Sozom.

Presbyter uerò Constantiæ, Constantini sororis, quæ Licinij tyranni coniunx fuerat, Ariano dogmati fauens, Arij absentis causa suscepta, apud Constantiam de eo sæpe per occasionem loquutus est: subinde ita excusans Arij causam, quasi nequaquā ita sentiret Arius, & à Synodo iniustè cōdemnatus esset. Atq; hoc quidē credulæ mulieri persuadere, presbytero difficile tum non fuit. Interea in morbū letalem Regina incidit. Inuisit Rex ægrotantem. illa opportunitatē nacta, presbyterum ei, ut pium ac diligentē, & Imperio eius bene admodū cupientem cōmendat, ac paulo pòst moritur. Presbyter in amicitiam Regis hoc modo cōmendatus, eadem postea apud eum de Ario agere cœpit: Nunquā scilicet dissensisse eum à synodo Nicęna, sed quorundā calumnijs pręter fas & ius oppressum esse. Ibi, Si Arius (respondit Rex) cum Synodo sentit, recipiā eum, et cum dignitate in locum suū Alexandriæ restitui curabo. Mittit simul literas ad Ariū, ad hunc modū scriptas.

¶ Victor Constātinus Maximus August⁹. Iam olim soliditati tuæ significatū est, ut in castra mea uenires, quò cōspectu nostro frui posses. Vehementer uerò admiramor, quòd id non confestim feceris. Quapropter iam ascenso publico uehiculo, ad castra nostra properè uenias: ut clementia ac prouidentia nostra potitus, ad patriam reuerti queas. Deus te custodiat, frater. 6 calend. Decēbris. Socrates lib. 1. cap. 25.

Accessit ad eas literas cōfestim Eusebij suo rumq; gregaliū conatus, quo ad Imperatorē ipsum Arius euocatur. à quo iussus, ut scripto plano quodam sententiam suam de fide testaretur, per simulationē & dolum, uti diabolus solet, scripturam eiusmodi de sua fide, de industria ad uerba fidei Nicænæ accommodatam, Imperatori exhibuit.

¶ Pientissimo ac Deo dilectissimo Imperatori nostro Constantino, Arius & Euzoius presbyteri. Fidē nostrā, Domine Imperator, sicuti Deo dilecta pietas tua mādauit, scripto hoc exponimus. Ad hunc modum autem & nos, & qui nobiscū sunt omnes, credere confitemur, sicut hic infrà subijcitur. Credim⁹ in unum Deum, patrem omnipotentē: & in Dominū Iesum Christum filium eius, genitum ex eo ante omnia secula, Deum Verbū, per quem omnia facta sunt, tam quę in cœlo quàm quæ in terra: qui uenit, carnem assumpsit, passus est, resurrexit, ascēdit ad cœlos, & uenturus est ad iudicandū uiuos et mortuos. Et in Spiritū sanctum, & carnis resurrectionem, & uitam futuri seculi, & regnum cœlorum: et unam sanctam catholicam Ecclesiam Dei, à finibus terræ usq; ad fines illius. Hanc fidem ex sanctis Euangelijs accepimus, Domino discipulis suis dicente: Profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen patris & filij & spiritus sancti. Si uerò ista nō sic credimus, & uerè patrem & filium & spiritū sanctum recipimus, sicut credit et recipit omnis Ecclesia catholica, & sacræ scripturæ docent, secundū quas per omnia credimus: sit Deus iudex noster, & nunc, & in futuro die. Quapropter pietatem tuam, Imperator noster Deo dilectissime, obsecram⁹, ut nos tanquam Ecclesiasticos, fidemq; & sensum Ecclesiæ ac sanctarum scripturarū habentes, matri nostræ, uidelicet Ecclesiæ, amputatis quęstionib. & superfluis uocabulis ex illis emanantibus, per pacificā tuam et religiosam pietatem unias: ut & nos & Ecclesia, pace inter nos restituta, cōsuetas, pro trāquillo ac pio Imperio tuo, omniq; genere tuo preces cōmuniter fundam⁹ omnes. Sozom. lib. 2. cap 27.

Hanc scripturam posteaquam cognouisset Constantinus, quærit, Nihil ne aliud in animo haberet, & an uerè quod profiteretur sentiret? Respōdit Arius, Affirmare se iureiurando, tenere se fidem Ecclesiæ catholicæ, ac rectè credere. Absoluit igitur eum Imperator, iuratum, non sensisse ea quorum insimulatus ab Alexandro, fuisset Ecclesia eiectus, sic locutus: Si recta est fides tua, probè iurasti: sin impia est fides tua, & iurasti, iudicium de te erit Dei de cœlo. Athanasius oratione prima contra Arianos: & ex eo Theodoretus libro primo, capite decimoquarto. Addit Socrates lib. primo, capite trigesimooctauo, Arium dogma suum in charta quadam descriptum sub ala gestasse, atq; ita per imposturam iurasse, ad eum se modum uerè sentire, sicuti scripsisset.

Nec tamen in Ario recipiendo iudicium suum solum ualere Imperator uoluit: sed consentaneum esse ratus, cognitioni eorum quibus secundum Ecclesiæ legem de talibus causis iudicandi potestas esset, subijcere: mox Ariū cum suffragatoribus suis Hierosolymā misit ad episcopos tū ibi fortè congregatos: simulq; scripsit, ut Arij scripturā cōsideret, & an uere aut resipuerit nunc, aut ab

Alexandro iniuriam antea passus sit, diligenti cognitione & iudicio examinent. Illi igitur, ne quid Imperatoris sententiæ aduersarentur, Arium cum suis in communionem recipiunt. Ac literas mox ad Imperatorem, Alexandrinam etiã Ecclesiam, & episcopos ac clericos per Aegyptũ, Thebaida & Libyã mittũt, hortantes ut ex animo eas reciperet, quorũ fidei, quòd recta esset, etiã Imperator testimonium dedisset, cuiq; Imperatoris sententiæ synodus ipsa subscripsisset. Sozom. lib. 2, cap. uigesimoseptimo.

Fretus eo iudicio, de successu simulationis ac deceptionis suæ gaudens, post synodum Hierosolymitanam in Aegyptũ reuertitur. Aliquandiu autem frustra moratus Alexandriç, cum in communionem admittere eum Athanasius nullo modo pateretur, Constantinopolim redijt. Vbi cum solita ui introducere eum conarentur, Alexander, qui tum eius Ecclesiæ gubernationem administrabat, simili illis ui restitit, negans autorem hæreseos, & tot Ecclesiarum turbatorem recipi oportere. Res ad contentiones & pugnas minimè leues deuenit, Eusebianis crebrò minitantibus, nisi Arium Alexander admitteret, fore ut Ecclesia ipse eiectus, in exilio degat, & successor ipsius Ario cõmunicet. Id enim se perfecturos dicebãt: qui tantum prius potuissent, ut ipso inuito, ab Imperatore Arius ultro reuocatus esset. Talia minitantes Eusebiani discedunt, & postero die ui introducere in ecclesiam Arium constituunt. Alexander in armis pietatis maiorem fiduciam collocans, templum cum duobus ex ijs qui secũ conuersabantur, ingreditur: ad & aram prostratus, noctẽ illã totam lachrymans, preces ad Dominum Ecclesiarũ fundit, ne permitteret lupum cum ouibus misceri, qui quæ luporum essent uerè agere cupiens, ouis se nunc pelle contexisset. Ferunt autem, eum hæc quoq; uerba orationi adiecisse: Sin autem permittis Domine, ut hęc molitus in Ecclesiam tuam irrepat, per tuum ineffabile consilium (neque enim inuestigari iudicia tua possunt) me famulum tuum à præsenti uita libera. Atque hæc precatus, domũ lachrymans redijt.

Die uerò noctem eam consecuta, procedit cum pompa Arius, fiducia Eusebianorum insolens, petulans ac procax, ut qui se mox in episcopali throno collocandum sibi somniaret. Sed exemplum iudicij Dei admirabile attende. Ducitur quasi triumphabundus Arius. Ad forum Constantini uentũ est, ubi derepentè ex conscientiæ uulnere metus ortus, Arium incesiit: eumq; alui laxitas, secretũ de uia locũ petere cogit. Expectat interea foris, quę eũ ad téplũ comitatura erat, pompa: cessat diutius Arius. Quidã igitur ingressi, mortuum eum in sede, dissolutis & excretis intestinis, repererunt.

Hic exitus Arij fuit: quem etsi à turpitudine uendicare hi qui cũ eo sentiebãt, studiosè laborabãt: alijs, subitò quodã circa precordia morbo orto suffocatũ: alijs, prę nimis lętitia, quòd res ei sua ex sentẽtia succederet, extinctum: nõnullis, ueneno eũ sublatũ affirmantibus, pœnã tamẽ impietate & flagitijs Arij dignã, ac diuinitus immissam pleriq; censuẽre. Theodoretus lib. 1, cap. decimoquarto: & hæreticarum fabularum libro quarto: Sozomenus lib. 2, cap. uigesimonono & trigesimo: Athanasius lib. primo cõtra Arianos, & in epistola ad Serapionem: Epiphanius ibidem. Visum est autẽ huc adscribere, quæ de interitu Arij Cœlius Sedulius Paschal. lib. 1. commemorat.

Hæc est uera fides, hanc spreuit habere salutem
Arius infelix, qui curua per auia rectum
Flectere uisus iter, foueam delapsus in atram
Corruit, & tetri mersus petit ima profundi:
Tam uacuus sensu, iustæ quàm tempora pœnæ,
Visceribus fusis, uacuus quoq; uentre remansit.
Demens, perpetui qui non imitanda parentis
Iura, caducorum gradibus simulauit honorum.

MENOPHANTES.

Apud Athanasium et Menophantes et Menophantus legitur. episcopus fuit Ephesi, qui in synodo magna Nicææ patronum se primùm Arij professus est: postea uerò cõsensu reliquorum territus, fidem quam cum alijs ad Arij mentẽ composuerat, excussit, & contra Arium subscripsit. Theodoretus lib. 1, cap. 7. Arianismum autem non exuit. Eusebio enim se deinde adiunxit: unde & inter principes Eusebianorũ sectę post Eusebiũ ab Athanasio numeratus, deposit' est ab episcopatu in synodo Sardicensi, tum ob hæresin in qua cũ Eusebio cõmunicauerat, tũ ob alia crimina. Athanasius apologia secũda: & Sozomenus lib. 3, cap. duodecimo. Postea igitur cum accusatoribus Athanasij se coniunxit, eorumq; conciliabulo interfuit Antiochiæ: Sozom. lib. 4, cap. 8.

EVSEBIVS, THEODOnius.

Frater is fuit Eusebij Cęsariensis: quemadmodum ex Arij epistola apud Theodoretum libro primo, capite quinto constat. Episcopus primùm fuit Ecclesiæ Beryti: qua relicta, Nicomediensem occupauit. Ario familiaris fuit ab ineunte ętate, ut cum quo à Luciano Antiocheno presbytero sacras literas didicerat. Vnde & Collucianistam eum Arius uocat, in epistola quam ad eum excommunicatus primùm ab Alexandro scripsit. Qua accepta, Eusebius sociũ se cõtinuò Ario indiuulsum, hęreseosq; suę propugnatorem acerrimũ adiunxit. Nã & in synodo Nicæna, cum

cum eorum sententijs qui Atium damnaue-
rant, subscriberet, simulanter id fecit, morbũ
suum occultans: ex quo uel solo facto de Eu
sebij ingenio abundè iudicare licet. Socium
habuit moribus suis per omnia similẽ, Theo
gonium Nicænum episcopũ, quo cum com-
mnnicato fraudulento ac seditioso consilio,
cum ad excitandã Arij hęresin ac nouas tur-
bas animũ adiecisset, per imposturã effecit a-
pud eum, cni acta & subscriptiones Nicænæ
synodi cutandæ & custodiendæ traditæ e-
rant, ut subscriptiones suas, sibi ac Tbeogo-
nio teddetet. Sozomen. lib. 2. cap. 21. Mor-
tuo deinde Alexandro Constantinopolita-
no episcopo, relicta Nicomedia, in episcopa-
tum Alexandri pet nim & fraudem inuasit.
Theodotetus libro primo, capite decimono
no: Athanasius apologia secunda, ex epistola
synodi Alexandrinæ. Ob quod facinus, si-
ue quòd publicè uterq; docerent, non debe-
re sentiri filium patri coessentialem esse: siue
quòd cum nonnullis Alexandtinis, quos sy-
nodus tanquam non rectè sententes, donec
resipiscetent, à cõmunione suspenderat, com
municauerant, exilio à Constantino mulcta
ti sunt. Sozom. lib. 2. cap. 21: Athanasius apo-
logia secũda. Extat Imperatoris ipsius ad Ni-
comedienses epistola, apud Tbeodoretum
libro primo, capite decimonono, in qua fla-
gitiosissimi Eusebij mores prolixè comme-
morantur. sic enim Impetator scripsit: Quis
imbuit talibus nocentem multitudinẽ? Ni-
mirum Eusebius crudelitate tyrãnica initia-
tus, &c. Reuocati tamen postea sunt, & Ec-
clesias suas receperunt, cum resipiscentiæ li-
bellum episcopis exhibuissent. Sunt qui so-
rorem Impetatoris in somnis, aut alioqui ui
gilantem diuinitùs admonitam esse dicant,
Rectè nimirum sentire tum Eusebium, tum
Theogonium, ac per iniuriam exilium fer-
re. Ea igitur re motum Impetatorem, ab exi-
lio eos teuocasse. Sozomenus libro tertio, ca-
pite decimonono. Exemplar autem libel-
li resipiscentiæ sic habet: Conueniebat qui-
dem, ut iam præiudicio reuerentiæ uestræ
condemnati, quæ à R. V. iudicata sunt, silen
tio traderemns. Verùm quoniam absurdum
est, calumniatotum accusationem aduersum
nosipsos silendo confitmare: ob eam causam
de nobis refetimus, quòd & in fidem consen
serimus, & sensum dictionis homousij scru-
tantes protsus pacati simus: nec ullo modo
hæresi adhæserimus, sed pro cautione Eccle
siarum, quæ menti nostrę succurrebant, sub-
monuerimus: & ipsi pacati, & eos qui no-
bis acquiescere debebant, pacatos redden-
tes, fidei subscripserimus. Anathematis-
mo autem non subscripsimus, non quòd fi-
dem reprehenderemus: sed quòd eum qui
accusabatur, talem esse non crederemus, per
ea quæ ab illo nobis separatim tam pet epi-
stolas quàm in faciem cotàm dicta fuerant,
persuasi. Si uerò sancta uestra Synodus ea de
re certa est, non repugnantes, sed ijs consen-
tientes quæ à uobis diligenter sunt explo-
rata, his etiam literis de consensu nostro sa-
tisfacimus: non quòd exilium molestè fe-
ramus, sed ut suspicionem hæteseos à nobis
reijciamus. Quapropter si nos ad faciem ue-
stram admittere ac suscipere dignamini, ha-
bebitis in omnibus concotdes, & sequaces
eorum quæ decreta sunt à uobis. Et quo-
niam reuetentiæ uestræ eum humaniter re-
uocare placuit, qui hisce de rebus accusatus
est: absurdum nobis uisum est, si reuocato
reo, & ad reddendum rationem de ijs quo-
rum gratia accusatus est admisso, contra nos
ipsos atgumentum culpæ silentio nostto tra
deremus. Itaque, sicuti R. V. Christi aman-
tem decet, Deo dilectissimum Imperatotem
nostto nomine submonete, precesq; nostras
illi insinuare, ac ea de nobis, quę uos decent,
quantocius consultate dignemini. Sozom.
libro 2. capite 16.

Restitutus igitur Eusebius, magno denuò
in honore ab Imperatore habitus est. Cle-
mentia igitut Imperatoris abusus, magnam
sibi libertatem & licentiam sumens maiores
quàm unquam antea in Ecclesia turbas ex-
citauit: totius Arianorum collectionis con-
tra Atbanasium (cuius uexator fuit, ut Atba-
nasius inquit in apologia ad Constantinum,
acetbissimus) administratot & cõcinnator.
Nicepborus libro octauo, capite quadragesi-
moquarto: Epiphanius libro secundo, tomo
secundo, hæresi 68.

Mortuus tandem est sub Iulio Romano
episcopo, cum Sardicense concilinm pet Im
petatores Constantium et Constantem con-
uocatum esset, ut Atbanasius indicat apo-
logia secunda.

ATHANASIVS.

ATthanasij, qui Anazarbi episcopus fuit,
Arius meminit in epistola sua ad Euse-
bium: eumq;, quòd secum senserit, anathe-
mate percussum esse queritur. Theodoretus
libro primo, capite quinto. Athanasius de sy
nodo Arimini & Seleuciæ, Nazatbonensem
eum nominat, ac similes cum Ario blasphe-
mias scripsisse testatur, ac nudius quidem q̃
alios bæresim retexisse. Eum Acaciani furi
bundi post exautoratione in synodo Seleu-
ciana, Basilio expulso, episcopum Ancyræ
constituerunt. Sozomenus lib. quatro, cap.
uigesimoquatto, & uigesimoquinto. Quo
nomine, episcopi scilicet Ancyrani, cum Ma
cedonianis & Acacianis in synodo Antio-
chiæ sub Iouiniano pro confirmatione fidei
Nicænæ, subscripsit. Socrates libro tertio, ca
pite uigesimoquinto.

VRSATIVS, VALENS.

EPiscopi fuerût Vrsacius Syngiddonę supe rioris Mysiæ, Valens uerò Mursorû superioris Pannonię. Siue uerò in defendêdo Arij dogmate pertinaciâ, siue uarias Ecclesiarum perturbationes, ac seorsim in Athanasiû exquisitas persecutiones spectes, proximi post Eusebianos fuerût Valês & Vrsaci*. Hinc Hilarius libro côtra Arianos, ait, spiritum Arij ex angelo diaboli in angelum lucis transfiguratum, ad Vrsacium & Valentem defluxisse. Et Athanasius in Apologia secunda, principes eos post Eusebium fuisse dixit sectæ Eusebianorum. Idem in oratione prima contra Arianos ait, utrunq; ab Ario catechismo, ut neophytos, & adolescentes imperitos, ut Hilarius eos uocat, institutos fuisse. Et cum antea ab ordine presbyterorum reuulsi fuissent, postea impietatis commendatione episcopos appellatos esse.

Audacem & impudentem utrunq; fuisse, actiones eorum contra Athanasiû, quorû suprà in persecutionibus meminimus, probant. Et miratur Athanasius apologia secunda, audax & improbum flagitium hoc, quòd ab ultimis illis Pannoniæ finibus Tyrû usq; profecti sint, atq; inde post tantum itineris Alexandriam rursus contenderint, tantum eò, ut se testes Ischyræ adderent, & in Athanasium sentêtiam ferrent. Nec ab alijs præterquam suæ sectæ hominibus, in honore aliquo aut numero habiti sunt: sicut eos episcopi Eusebiani, qui apud Syrmiû côuenerant, & fidem côposuerant, sanctissimos eos fratres & coepiscopos nuncuparunt.

Quia uerò sectatores essent Arianæ rabiei, ac sceleratiora multo quàm Eusebiani contra Athanasium egissent, à synodo Sardicensi primùm exautorati ac depositi sunt: atq; ita quidê, ut non solû non episcopi deinceps non essent, sed ne digni quidem etiâ fideliû communione haberêtur. Athnasius apologia secunda: Sozom. lib. 3, cap. duodecimo. Post eam igitur synodum, suiq; condemnationem, Romam (ut qui se semper temporibus & rebus obtinentibus accommodare, ut Nicephorus ait lib. nono, cap. trigesimonono, scirent) profecti sunt: ac se pœnitentia peccatorum, propter quæ à synodo excommunicati essent, duci simularunt, literas pœnitentiæ Iulio Romano tum episcopo eiusmodi offerentes.

Domino beatissimo Papæ Iulio Vrsatius & Valens.

¶ Quandoquidem satis constat, & nos superioribus têporibus multa grauia de Athanasio p epistolas criminatos fuisse: & tuę humanitatis literis admonitos, ut crimina pbaremus, nunq̃ earû rerû documenta afferre potuisse: Ideo côfitemur tuæ humanitati corâ uniuersis nostris fratrib. presbyteris, omnia quæ ante hac ad uestras aures de Athanasio perlata fuêre, falsa & ficta esse, & omnibus modis ab eo aliena: ac proinde recipimus eius communionê, maximè quia tua in Deû pietas ueniam, secûdum genuinam suâ probitatê, nostro errori impartiri dignata est. Quin & hoc promittimus, nunquam, si aliquando Orientales, atq; adeò ipse Eusebius uelit malitiose eum in iudicium uocare, nos citra tuam sententiam eò abituros. Hæreticum porrò Ariû, eiusq; propugnatores, qui dicunt, Erat quando non erat Filius, aut eû ex non ente ad essentiam emersisse, aut qui neget Christum Deum esse Dei filium ante secula, quemadmodum in priori libello nostro Mediolani edidimus, & nunc & semper anathemate damnamus: nostraq; manu denuò protestamur, nos Arianam hæresim eiusque authores in æternum damnare. Ego Vrsacius, quum præsens meæ confessioni interessem, subscripsi: quod itidem & Valens fecit. Athanasius apologia secunda: Sozomenus libro tertio, capite uigesimotertio. Ad Athanasium uerò hoc modo scripserunt:

Domino & fratri Athanasio episcopo Vrsacius & Valens episcopi.

¶ Nacti occasionem per fratrem & compresbyterum nostrum Museum, istuc ad tuam dilectionem euntem, chare frater, eius opera admodum te ex Aquileia salutatû uoluimus: optamusq; te saluum nostras epistolas perlegere. cuius rei fiduciam nobis daturus es, si tu quoque in scribendo uices obseruaris. scire enim te uolumus, pacem tibi nobiscum esse, & communionem Ecclesiasticam intercedere: cuius rei fidem esse uolumus nostram istis literis inscriptam salutationem. Diuina prouidentia seruet te domine dilecte frater. Athanasius & Sozomenus ibidem.

Recepti igitur, & ad communionem admissi iterum sunt. Et ad tempus quidem se ὁμοουσίῳ assentiri professi sunt. Interfuerunt etiam paulo pòst synodo Syrmiensi, quæ Photinum damnauit. Attamen simulatam se & fucatam egisse pœnitêtiam, & Arianismum occultè circumferre, factum illud eorum in synodo Mediolanensi conuocata à Constantio, non obscurè ostendit. Cum enim magno numero ibi essent Ariani: uenissent autem eò etiam, Eusebius Vercellensis, uir pius & rectè sentiens, clerici item Romani, & Lucifer Sardiniæ episcopus: Eusebius decem diebus, quibus Ariani in Athanasium maliciosa consultarunt, ad synodi consessum prohibitus est accedere: tandem uerò, ubi libitum illis fuisset, admissus. Ibi cum certior fieret, synodum conuenisse, ut in Athanasium subscriberetur: De sacerdotum

dotum, inquit, fide oportere prius constare. Compertos enim sibi quosdam esse, ex his qui adessent, hæretica labe pollutos. Atque ita fidei exemplum expositæ apud Nicæam in medium deponit, spondens omnia se quę postularent, esse facturum, si pro fidei professione prius subscripsissent. Dionysius igitur Mediolanensis episcopus chartam primus accepit. Vbi uerò profiteri scribēdo cœpit, Valens calamum & chartam è manibus eius uiolenter extorsit, clamans his rebus nihil agi. Hilarius libro ad Constantium Augustum.

Mox palàm ueluti canes ad uomitum reuersi, Arianos se professi sunt: causam illam prætexentes, quasi pœnitentiam, quā simulassent, metus illis Constantis religiosissimi Imperatoris extorsisset: cum tamen nec Imperator ipse, nec satellitum eius quispiam, aut Notariorum Romę tum, cum pœnitentiæ libellum exhibuerant, adfuisset. Athanasius in epistola ad solitariam uitam agentes.

In Ariminensi igitur synodo, quę post Mediolanensem proximè ab Imperatore conuocata erat, iterum Vrsacius & Valens, quòd apertè præcones se impiæ Arianorum sententiæ pronunciarent, ac totam ueritatis constitutionem subuertere conarentur, damnati sunt ab altera parte, eorum qui fidem & decreta synodi Nicænæ cōfirmare nitebantur. Qua de re dum ad Constantium synodus legatos cum literis mittit, Vrsacius & Valens anteuertunt, & synodum accusant. Imperator uerò, quoniam iam antè Ariano fauebat dogmati, synodo succensuit: Vrsacium uerò ac Valentem, cum alijs qui unà aduenerant, multis honoribus affecit. Ac mox potestatem illis dedit, quicquid collibuisset cōtra Ecclesias moliendi: simul mandans, ut expositionem fidei Arimini lectæ, pro qua tantopere pugnabant Vrsacius & Valens, per Italiam mitterent: ac si qui illi subscribere recusarent, eos ab Ecclesijs arcerent, aliosq; in eorum loca substituerent. Hinc igitur turbationes & innouationes plurimæ per Occidentem natæ sunt. Expulsi ab Ecclesijs multi, in exilium missi multi: inter quos Liberius Romanus episcopus, fidei illi subscribere nolens, deportatus est.

Relicta deniq; Italia Vrsaci⁹ & Valens, cū suo grege ad Orientis partes concesserunt, & apud Nicen ciuitatem Thraciæ cōcilium instituerunt, in quo fidem eorum quam Syrmij primùm, deinde Arimini exhibuerāt, in Græcam linguam conuersam publicarūt, & autoritate synodi uniuersalis quondam Nicææ congregatæ commendarunt: similitudine nominis simplicioribus imponere studentes, ut eam esse fidem quæ Nicææ Bithynię tradita olim fuerat, intelligerent. Sed paulo pòst hoc sophisma eorum deprehensum est, ipsique ridiculi facti sunt. Socrates libro secundo, capite trigesimoseptimo: Athanasius in epistola de synodis Arimini & Seleuciæ.

ARITHALAS, ACHILLAS, CARponus, *Sarmates, & Arius alter.*

Presbyteri fuerunt parœciæ Alexandrinæ, abdicati cum Ario, cui initiò adhæserant, ab Alexandro episcopo: quemadmodū & diaconi eiusdē Ecclesiæ hi, EVZOIVS, MACARIVS, IVLIVS, MENAS, & HELLADIVS. Socrates libro primo, capite sexto: Theodoretus libro primo, cap. 4.

THEONAS, SECVNDVS, *Maris.*

Theonas Marmaricę episcop⁹ fuit: Secundus Ptolemaidis Ægypti, quem Athanasius oratione prima contra Arianos Pentapoliten nocat: & in epistola ad solitariā uitam agentes, nominetenus episcopum, hominemq; mortalium omnium teterrimum. Hi duo cum se Ario primùm adiunxissent, unà cum eo ab Alexandro excommunicati sunt. Postea iterum condemnati à trecentis decem & octo episcopis in synodo Nicæna, quòd dictionem ὁμοούσιον reprehendissent, & synodo subscribere noluissent. Socrates libro primo, capite octauo: Theodoretus libro primo, capite septimo & octauo. Damnatus eum his simul & Maris est, Chalcedonia Bithyniæ episcopus: quem Nicephorus lib. octauo, capite trigesimoprimo, discipulū testatur fuisse Luciani Antiocheni martyris. Inter Arianos autem præcipuæ autoritatis eum fuisse inde apparet, quòd à Constantio Imperatore ad cognoscendum Athanasij & Pauli Constantinopitani causam ad Constantem missus est. Socrates libro secundo, capite decimooctauo: Athanasius de synodo Arimini & Seleuciæ. Senem eum & cæcum fuisse, sub Iuliano alibi retulimus: ac quomodo Iuliano obuiam pertexerit, impium eum & apostatam acclamans. Socrates libro tertio, capite duodecimo.

THEODORVS.

Heracleotā hunc Theodorum nomināt, à patria, quæ ei in Thracia Heraclia fuit, seu Perinthus: Theodoretus libro secundo, capite tertio. Est autem & apud Socratem et Sozomenum pro eodem nomine Theodorus & Dorotheus. Clarum enim fuisse eruditione, & in sacra Euangelia commentarios edidisse, Theodoretus tradidit. Episcopū eum primùm in patria Heracleæ fuisse, ex Athanasio apparet apologia secunda: ex qua in Arianorum conciliabulum Antiochiæ contra Athanasium uenit: & ad Constantem

confessus est, fuisse falsa: sed à Meletianis se, ut talia de Athanasio per calumnias proderet, fuisse coactum. Athanasius apologia secunda: Epistola cōcilij Sardicēsis apud Theodoretum lib. 2, cap. 8.

EVLALIVS.

PVlso in exilium ab Eusebianis Eustathio Antiocheno episcopo, ab ijsdem in locū eius lectus & pater eius Eulalius, Ariana labe infectus, qui Cæsariæ Capadociæ episcopus prius extiterat, uita defunctus est. Theodoretus libro primo, capite uigesimoprimo: Sozomenus libro quarto, capite uigesimoquarto.

EVPHRONIVS.

EVlalio ijdem substituerunt Euphroniū, qui presbyter prius fuerat, & ciuis Cæsariæ Capadociæ: quemadmodū ex epistola Cōstantini apud Eusebiū lib. tertio de uita Constantini clarum est, ubi & fide uir probatissimus prædicatur. Episcopatu uerò eo per annum solum functus, mortuus est. Sozom. libro secundo, capite decimonono, & uigesimoprimo: Socrates libro primo, capite uigesimoquarto. Zonaras in Maximino scribit, eum per annos octo episcopatui Antiocheno præfuisse: in eo fortasse errans, quòd ante Euphroniū sedes Antiochena certū & diuturnum nullum habuerit episcopum, ut Socrates ibidem retulit.

PLACITVS.

EVphronio succesit Placitus, homo nefarius: sicut ex Athanasio refert Theodoretus lib. secundo, cap. uigesimoquarto: cum iam annus ageretur ab obitu Magni Constantini quintus. Theodoretus libro primo, capite uigesimoprimo. Zonaras eum duodecim annis præfuisse scripsit. Sub illis igitur omnibus, quia uirus Arianū occultè circum ferrent, plurimi pietatis studiosi, tum ex sacerdotibus, tum ex plebe Ecclesiasticos cœtus deseruere, & priuatim cōuenerūt. Theodoretus ibidem.

STEPHANVS.

STephanū Libycū hominē uocat Athanasius, in epistola de Synodo Arimini & Seleuciæ. Secut⁹ in episcopatu Antiocheno Placitū est: de quib. utrisq; Theodoret. lib. 2, cap. uigesimoquarto, ad hunc modū ait: Placiti & Stephani impia & nefaria Antiochiæ perpetrata facinora, tam multiplicia sunt, ut peculiare narrationis opus, tanquam grauia, desiderare uideantur. Sed de Stephani improbitate suprà quædā, in capite de Persecutione, à nobis dicta sunt. Ex quibus de reliquis ei⁹ moribus iudiciū fieri potest: quemadmodū rectè Theodoretus dixit libro secundo, capite nono. Addit Athanasius in epistola ad solitariam uitam agentes, truculentiæ & crudelitatis Stephani, pro hæresi sua, mirum exemplum: quo eum, aditum à socio suo Secūdo Pentapolitano, Barce presbyterum quendam in ipsa Pentecostes die calcibus cōtritum interfecisse narrat.

Depositus à synodo Sardicensi est, tum ob hæresim, quòd filium à patre separaret, & unicum à patre suo abalienaret: tum ob fabulam illam sceleratam, quam lusit legatis missis à Constante ad Constantium ex synodo, ueluti diximus. Athanasius ad solitariā uitam agentes: Theodoretus libro secundo, capite nono & decimo.

Redijt postea in synodum Seleucianam, à qua iterum cum illis quibus adhæsit reiectus est. Athanasius de synodis Arimini & Seleuciæ.

LEONTIVS SPADO.

THeodoretus Leontium Phrygium fuisse narrat, hominem ingenio præditū admodum uersuto & fraudulento: libro secundo, cap. decimo. Sectatorem eum Luciani martyris fuisse, postea uerò præceptorem Aëtij, cui prophetas, & maximè Ezechielē enarrarit, Nicephorus scribit lib. nono, cap. decimoseptimo. Presbyterum eum fuisse Athanasius scripsit, in Laodicensi forsan Ecclesia: ut Nicephorus habet libro nono, capite uigesimo nono. Ab ea uerò dignitate depositus est, cum audax quoddam & temerarium & stultum facinus in proprio corpore cōmisisset. Cum enim in suspicione esset, quasi minus castè cum muliercula quadam, ex eo, ut uidetur, genere quas συνεισάκτους uocarunt, Eustolio nomine, uiueret, iussus est ab eius contubernio abstinere. Is uerò retinendæ illius cupidus, ut suspicionem à se remoueret, seipsum excidit: post quod factum depositus est. Cum autem post Eustathij exilium Eusebiani eos, quos ne in clerū quidem ob impietatē recipi oportebat, in Ecclesias introducerēt, & episcopos crearent, ut socios eos in impietate sua coniuratosq; haberent: etiā hunc Leontium, quem ne ad Laicorum quidem communionem admitti, ideo quòd se ipsum absciderat, æquum fuerat, Stephano in Antiochenorum Ecclesia successorem fecerunt, contra leges Nicæę conscriptas. Cum autem maxima pars populi Antiocheni Apostolica dogmata studiose amplecteretur & retineret, Leontios personam moderationis indutus, morbum suum astutè curare conabatur, quanquam tegere & dissimulare ita minimè posset, ut quòd Arianus esset ignoraretur. Cum enim bifariam diuisos cerneret sacerdotes & plebem, unamq; partem in psalmodijs accommodare glorificationi filij coniunctionem ET, alteram autem præpositionem PER filio, spiritui autem IN applicare: ipse ut neutram partem offenderet, glorificationem illā tacitus memo

tabat,

rabat, clarè tantum proferens clausulam postremam, In secula seculorum, ut exaudiri posset. Fertur autem ibi capite suo, canicie dealbato, contacto dixisse: Niue hac soluta multum erit luti. futurum significans, ut se mortuo, ista psallendi diuersitas in seditionem aliquando desineret, eo quòd successores ipsius multitudini, perinde atque ipse fecisset, obsecundaturi non essent. Sozomenus libro tertio, capite uigesimo.

Huc accessit, quòd Arianos præ alijs complectebatur, & honoribus ac dignitatibus ornabat, quo quisque ex eo numero turpior & sceleratior esset: ueluti Aetium, quem cum suo etiam periculo in ordinem diaconorum euexit: nihil interea curans, nec honorans eos qui Apostolicis dogmatis adhærebant. Athanasius in apologia de fuga sua, & in epistola ad solitariam uitam agentes: Theodoretus libro secundo, capite uigesimoquarto, ex eodem Athanasio. Mortuus tandem est senex, post synodum Mediolanensem, cum propter dissensiones episcoporum in Occidente adhuc Imperator Constantius ageret: Sozomenus libro quarto, capite duodecimo. Postquam annis octo episcopatum gessisset: Zonaras in Maximino.

ACACIUS.

NVmerat Sozomenus Acacium inter eloquentes & celeberrimos aliquot uiros sub Constantio, libro tertio, capite decimoquarto: & lib. quarto, capite uigesimotertio, non uulgarem eum fuisse ait in consilijs uirum, & in docendo atq; efficiendo potétem. Discipulus fuerat Eusebij Pamphili, à quo sacras literas didicerat: quemadmodum eo nomine sæpe gloriatum ipsum, sed per stoliditaté, Athanasius ait, in decretis synodi Nicææ. Sozomenus idem testatur libro eodem, capite uigesimotertio. Præditum fuisse insigni eruditione, etiam Hieronymus in Catalogo illustriũ uirorum annotauit: ubi & μονόφθαλμον, quòd luscus esset, dictũ fuisse monet: ac scripsisse in Ecclesiasten septendecim uolumina, aliaq; quorum ibidem meminit. Successit in episcopatu Cæsariési præceptori suo Eusebio, sub Constantino iuniore. Socrates lib. secundo, cap. quarto. Et quanquam longissimè primùm se remoueret ab Arianorum & Eusebianorum blasphemijs, media quadam (ut Theodoret. ait lib. 2. cap. 31.) incedens uia: atq; in eo, filium scilicet patri similem esse secundũ essentiá, rectè sentiret, quòd & Antiochiæ in Encænijs eum cum Patrophilo professum fuisse Athanasi' retulit, de synodo Arimini & Seleuciæ: tamen ab ea sentētia postea deflexit, & in Isauria cum Patrophilo scripsit, τὸ ὁμοούσιον & ὁμοιούσιον, ut uocabula à sacris literis aliena, & nomē substantiæ tollere, ut quod in scripturis non reperiretur. Athanasius ibidem: et Sozomenus libro quarto, capite duodecimo, & uigesimosecundo. Hinc & sociũ Eusebij, ac post eum Eusebianorum sectæ principem Athanasius dixit Apologia secũda. In synodo igitur Sardicensi, omnium episcoporum Occidentalium suffragijs exautorat' est. Sed quod ipse contumaciter neglexit, summo cum omniũ qui sententiam aduersus eum tulerant contemptu. Athanasius apologia secũda: Theodoretus libro secũdo, capite uigesimosexto. Deinde & in synodo Seleuciæ, cuius tamen ipse autor fuerat, quemadmodum Athanasius ait, de Synodo reprehensus primùm, quòd rectam sententiá de filio in contrariam & hæreticam conuertisset, depositus est. Ferunt eum ibi interrogatum, quamobrē, cùm prius editis scriptis professus esset, filium patri secundũ essentiam similem esse, nunc secundum uoluntatem duntaxat similem contenderet, ineptè respondisse: Neq; ex recentioribus, nec uetustioribus, quenquam ad scriptorũ suorum rationem reddendam adstrictum esse. Sozomenus libro quarto, capite uigesimosecundo. Depositus igitur Acacius, cum suis, Constantinopolim ad Imperatorem confugit: ubi cōciliata sibi prius Imperatoris beneuolentia, miras turbationes instituit. Synodum enim quinquaginta episcoporum conuocauit, in qua episcopos rectè sentientes non quidem propter fidem, sed alias uarias ob causas exautorauit: & Macedonio coniunctus persecutiones piorũ durissimas excitauit, quemadmodum suis locis dictum est. Sozomenus ibidem, & capite uigesimotertio, uigesimoquarto, uigesimoquinto, & deinceps.

DE THEOPHRONIO ET *Eutychio.*

EVtychium Epiphanius libro tertio, tomo primo, orthodoxã fidē accepisse tradidit à Maximo, Hierosolymitano cōfessore ac episcopo: eamq; ad tempus episcopat' alicui' simulasse, ac propterea nihil cum Acacio cōmune habuisse: tandem uerò dogma suũ neque confessum fuisse, neque negasse, neque turbæ aliquid circa illud mouisse. Plura suprà in capite de Hæresibus, de Theophronio & Eutychio dicta sunt.

ARRIANUS.

EVdoxio successit Arrianus: & episcopatu Antiocheno per quadrienniũ functe' est. Zonaras in Maximino, tomo secundo.

EUZOIUS.

EX illis qui Ario res nouas in Ecclesia Alexandrina mouenti adhæserant, fuit etiam Euzoius, qui & ipse eiusdem Ecclesiæ presbyter fuerat: discipul' Acacij & Eutychij, ut Epiphanius ait libro 3. tom. 1. Igitur & cùm Ario, tum ab Alexandro, tum à synodo Nicæ-

nadamnatus fuerat. Theodoretus lib.secundo,cap.trigesimoprimo:et lib.quarto,capite uigesimosecundo. Mansit tamen manifestus per omné uitam Ariani dogmatis patronus: qua de re & honorib.tandem ab illis auctus est. Pulso enim Meletio,qui in Eudoxij locum successerat, Ecclesias Antiochenas ei tradiderunt, & principem Arianę sectę constituerunt.Theodoretus lib.secundo,capite trigesimoprimo: Sozomenus lib. quarto,capite uigesimooctauo. Vsus & is est Imperatore Valente,suæ doctrinę & patris defensore: atque adeò quidem,ut quotquot ei communicare noluerint, Ecclesijs Antiochenis expulerit, & uarijs supplicijs subiecerit. Socrates libro quarto,cap.secundo.Euzoius autem, etiam Nouatianis infestus fuisse dicitur: quorũ Ecclesiam in Cyzico ad pauimentum usque destruxerat. quam Iulianus postea,qui hęreses omnes fetre potuit,Christianos non potuit, reparauit.Socrates lib.tertio,capite duodecimo. Mortuus est Euzoius cõsulatu Valentis quinto, & iunioris Valentiniani primo:quo tempore barbari in Thracia, quam paulo antè hospirium à Romanis acceperant,nouas turbas dederunt. Socrates libro quarto, capite trigesimoquinto.

GREGORIVS.

Habuit post expulsum Athanasium Alexandria duos flagitiosissimos homines, summa ui in episcopatum intrusos, Gregorium alterum, alterum Georgium: quorum historia ita narratur confusè ab Athanasio,ut alterum ab altero uix possis discernere. Nam de Gregorio ad hunc modum narrat in Apologia secunda: Gregorium,inquit, peregrinum & externum hominem, neque Alexandriæ baptizatum, neque plebi cognitum,neque postulatum à presbyteris, Eusebiani episcopum crearunt Antiochiæ triginta sex suffragijs: atque inde deduxerunt Alexandriam, non cum presbyteris, aut diaconis ciuitatis,nõ cum episcopis Ægypti,sed cum militibus:contra canones Ecclesiasticos. Quæ deinde acta feruntur in introitu Gregorij, ostendunt qualis fuerit ordo in eius ordinatione. Temporibus enim ita pacatis, prout renunciant qui inde ueniunt,& quemadmodum episcopi scribunt, ipsa Ecclesia incendium passa est: uirgines denudatæ, monachi conculcati, presbyteri & multi ex populo indignè habiti & uiolati, episcopi in carcerem detrusi, multi item spoliati: sacra mysteria, de quibus incusabant Macarium presbyterum, ab Ethnicis direpta, & in terram abiecta sunt, &c. In qua narratione multa insunt, quæ etiam de Georgio narrat in epistola ad orthodoxos de persecutione, & alibi. De Gregorio tamen, illa,quòd manu armata in Ecclesiam introductus sit, uerè dicuntur. Nam cum Constantius persuasus à Constantia Licinij uxore Ariana, Athanasium ante biennium uix ab exilio Treuirensi reuersum, ecclesia exigi iussisset,Athanasius periculum suum prȩuidens,ipse in Italiam ad Iulium episcopum confugit:quemadmodum Theodoretus retulit libro secundo, capite quarto. Postea missus est cum militibus Gregorius, magna cum ciuitatis Alexandrinæ calamitate & clade, & in Ecclesiam ui inductus, per præfectum Syrianum (Athanasius Philagrium habet, Ægypti præfectum) qui per ecclesiam, cum uesperi ad psallendum populus conuenisset, agmen duxit, dispositis, spe comprehendẽdi in medio cœtu Athanasium: quem tamen prius euasisse Theodoretus scripsit: sed quem miraculosè ex media frequentia clam egressum, Socrates libro secundo, capite undecimo: & Sozomenus libro tertio, capite sexto, tradiderunt. Testatur idem & Athanasius ipse in apologia de fuga sua: ut ex eo citat Theodoretus libro secundo, capite decimotertio. Sic igitur in sedem Alexandrinam Gregorius collocatus est. quod indignè populus ferens, præ dolore ecclesiam,ad Dionysij uocatam, incendit. Socrates & Sozomenus ibidem. Gregorius uerò per Ægyptum, eos qui sibi communicare nollent, duriter afflixit. Sozomenus libro quarto, capite quarto. Sed episcopatum eum non uidetur obtinuisse diu. Qui enim Alexandriæ Arianæ sectæ fuerunt,eum ideo quòd negligenter dogma eorum tutaretur, & propter mala quæ ciuitati ingressus eius attulerat,templi item incendium,transtulerunt: quemadmodum Sozomenus narrat libro tertio,capite septimo.

GEORGIVS.

Georgius natione Cappadox, ex sordido & uili uitæ genere ad episcopatum, seu tyrannidem potius, Alexandriam peruenit. Circa panem enim, inquit Nazianzenus in oratione funebri in Anathasium, uiliorem ætatem egerat, succidiæq; adeò suillæ promus condus fuerat. Hæc enim ibi de Georgio ad hunc modum narrat: Monstrum Cappadocense ex ultimis diebus excitatũ, genis malignum,malignius mente, nec penitus liberum, sed permixtum, primò mensæ alienæ seruus, & placentis uendibilis, penitus omnia uentris gratia & facere & dicere:demum rebus se applicuit publicis,mirumq; in modum fidem est consecutus, ita ut carnes suillæ, quibus milites sustentantur, illi concederentur. Inde fidem fingit, ac uentri seruiuit: cumque solum corpus residuum ei maneret, audendum sibi esse censuit; aliamq; ex alia permutans regio-

nem & ciuitatem, quemadmodum solent fugitiui, ad postremū communis Ecclesiæ malo, tanquam plaga quædam Ægyptiaca, Alexandriam peruenit. Ibi ab oberrando constitit, ac maliciam inchoauit. Et erat inter reliqua nullius precij, non sermonibus præditus liberalibus, non conuersatione urbanus, non forma reuerenti conspicuus: sed solùm fictione inani personatus, prauitate uerò & rerum confusione omnium ualidissimus. Hæc Nazianzenus. Translato autem Gregorio, ueluti iam dictum est, eum Ariani qui Alexandriæ essent, successorem adhibuerunt. Et in honore quidem & precio apud Constantium Imperatorem fuisse eum, ex epistola Imperatoris apparet, ad Alexandrinos scripta, quam Athanasius in Apologia sua ad Constantium ponit. Sed tyrannidem atrocissimam & immensam exercuisse eum cum socio impietatis ac crudelitatis suæ, atque executore Sebastiano duce, suprà diximus: & commemoratione longa exponit Theodoretus libro secundo, capite decimoquarto: ac recitat prolixè Athanasius in apologia exilij sui. Exosus igitur omnib. ueluti lupus & tyrannus factus, cum uiolentius quàm sacerdotem deceret dominaretur, terribilis omnibus, & aduersus Athanasianos crudelis, cum uinculis ac plagis uiros simul & mulieres affligeret, Alexandria expulsus est: cum in eum populus in Ecclesiam irruisset, parumq; abfuisset quin eum interemissent. In quo motu & discrimine uix seruatus, ad Imperatorem aufugit. Sozomenus libro quarto, capite decimo. Paulo uerò pòst reuersus, cum atrocius quàm unquam antea grassatus fuisset, terribilior etiam multo quàm antea & exosior factus est, cum & ethnicos et Christianos ad religionem, sicuti uolebat, cogeret: Ethnicos uerò præ cæteris maximè exagitaret, festorum illis patriorum celebrationibus interdicens, ac templa eorum ornatibus spolians. Sozomenus libro quarto, capite trigesimo. Mortuo igitur Constantio, & Iuliano Imperatore publicè promulgato, Ethnici, Imperatoris impij & gentilis præsidio confisi, seditionem in Georgium uehementem mouerunt: sed quæ repressa est, cum uinculis Georgius traditus est. Quod supplicij nondum satis esse sacrilego & uastatori templorum Ethnici arbitrati, mane in carcerem irruerunt, & Georgium interemerunt. mox camelo impositum, per totum diem quasi in triumpho cadauer circumductum, contumelijsq; ac probris illusum, circa uesperam igni tradiderunt. Nazianzenus in oratione funebri in Athanasiū: Sozomenus lib. quinto, capite septimo: Socrates libro tertio, capite secundo, apud quem & exemplar extat epistolæ Imperatoris Iuliani ad Alexandrinos, de hac ipsa nece Georgij: libro eodem, capite tertio.

LVCIVS.

Lucius natione Alexandrinus presbyter, à Georgio quodam ordinatus, secunda quædam Ægypti plaga & flagellum (ut Nazianzenus oratione funebri in Athanasium ait) ueritatis proditor, luporum pastor, qui super ouile ascendit latro, secundus Arius, turbida & ad libidinem pestilens lacuna, impij fontis fluuius largior. Olim Samosatensis, post Eunomium, ecclesiæ fuerat episcopus, lupus uerius atq; insidiator gregis quàm pastor. Quamobrem et in odio omnium qui Samosatis incorruptam seruabant Apostolicam doctrinam fuit, etiam puerorum: qui in eum, ut hæreticum & blasphemum, in publico aliquando foro lusisse hoc modo feruntur. Cōuenerant pueri, lusus pilæ & delectationis gratia. Fortè autem per forum asello insidens incedit Lucius: ubi agitata pro lusus ratione puerorū pila, per asini pedes deuoluitur. Qui ingēti mox uociferatione exclamant, pollutam esse pilam, quia pedes asini hæreticum gestantis contigisset. Ignem igitur excitant, pilamq; per eum traijciunt, lustrari eam ita putantes. Theodoretus libro quarto, capite decimoquinto: Sozomenus libro sexto, capite quinto.

Interfecto deinde in tumultu gentilium Georgio, Euzoius eum ex Antiochia perducit Alexandriam: cum iam Athanasius episcopatus sui anno quadragesimosexto, post infinitas afflictiones obdormijsset, successoremq; Petrum sua uoce designasset. & episcopum Arianorum ordinat, stipatus exercitu Magni Imperatoris thesaurarij: cuius adiutus præsidio Petrum expulit, & turbas multas Alexandrinis dedit: Socrates libro quarto, capite uigesimoprimo: & Sozomenus libro sexto, capite decimonono. Sed quando ad episcopatum eum Lucius peruenerit, & quę in eo flagitia perpetrarit, ip se ad hunc modum in epistola sua Petrus narrat: apud Theodoretum libro quarto, capite uigesimosecundo.

¶ Gentis, inquit, illius prætor Palladius, qui sectæ esset Gentilis, quiq; simulachrorum gratia periclitari et aduersum Christum bellum exercere nunquam dubitasset: is igitur coactis memoratis copijs, tali in Ecclesiam impetu ferebatur, ac si barbaros subiugandos adoriretur. Tunc quidem, tunc deterrima accidēre: quę conatus exponere tantum, subijciente maximum mihi dolorem memoria, ingentem lachrymarum uim profudi. Quod sanè fieret diutissimè, nisi diuina cogitatione à me repressa fuissent. Nam in Ecclesiā quę Theonę uocatur, intrógressę copiæ,

copię,pro uerbis grauibus simulachrorũ laudes persouabant, pro lectione sacræ scripturæ turpes plausus manuũ & fractas fœdè uoces edebāt: cõtumelias uerò eas erga Christi uirgines usurpabant, quas & memorare lingua nõ sustinet ob turpitudinē: & quicunq; audierat, si non desiperet modò, aduersus illas obturabat aures suas, optabatq; se surdũ potius esse quàm audire talem fœditatem. Atq; utinam uerbis tantũ peccarent, ac non re ipsa uincerent orationis obscœnitatem. Ferri enim conuicia possunt qualiacunq; ab ijs,in quibus cognitio Christi & doctrina diuina manet. Sed isti qui essent uasa iræ,comparata ad interitum,curuato naso obscœnos per nares sonos,clarum & quasi (ut ita dicā) de aquæ fistulis eiaculantes, discerpebant uestes sanctarum Christi uirginum,quarum religiosa exercitatione sanctitatis imago exprimeretur:atque ita,sicut natura tulerat,nudas per urbem totam quasi triumphantes agebant, illudebantq; cum obscœnitate pro arbitrio suo: erantque omnino crudelia & barbarica omnia. Quod si quis misericordia motus dehortatione sua obsistere auderet, uulneratus discedebat. Verùm, ô rem calamitosam, multis illarum uis uitiumq; oblatum, multæ illarum pulsatione fustium cum capita tunderentur exanimatæ sunt: quarum neque sepulturæ corpora mandare concedebatur. Multa itaq;, etiam num quiritantibus parentibus,corpora non comparent. Sed quid ego parua percurro, neque ingentia potius exequor? Cur immoror his, & non festino ad urgentia? ad quorum narrationem, satis scio, admiratione perciti manebitis diu, exanimati nobiscum, stupentes cogitatione mansuetudinis Domini,qui non funditùs hanc uniuersitatem confecerit. Quæ enim, ut scriptum est, neque facta, neque audita sunt in diebus patrum nostrorum,ea super altari ipso perpetrarunt impij. Tanquam enim in proscenio dissolutæ actiones, puerum uirilem sexum abnegantem, & affectantem oculos muliebrem,stibio, sicut scriptum est, oculos litum, & fuco rubentem os, ueluti ipsorum simulachra, confusa uirili ac muliebri figura,imposuēre super sanctũ altare, ubi spiritus sancti aduentũ expetimus: qui illic circulari compositoq; motu huc & illuc manus torquens saltaret: huic illi & clarùm arridebant, & nefarias acclamabant uoces. Sed & hoc rati non nimiæ peruersitatis opus, & præterita bella magis quàm nefanda esse, ex ipsis unum notissimæ turpitudinis, nudatum uestibus simul ac pudore, ita ut in lucem edimur, collocant in solio Ecclesiastico, appellantque Concionatorem turpem aduersus Christum. Nam pro diuinis uerbis fœditatem, pro oratione graui obscœnitates, pro pietate impietatem, pro continẽtia fornicationem memorabat: docens commoda esse uitæ cùm alia, tũ adulterium, uenerem masculam, furta, crapulã, potationes. Inter hæc, cum ego ab Ecclesia discessissem.(quid enim facerem aliud, cum irruerent milites, cum esset cõducta argento ad seditionē multitudo, ubi pecuniæ cupiditas, ubi gentiliũ copiæ, & maximæ promissiones?) tũ igitur noster successor aduenit,episcopatum, ut aliquã dignitatē mundanã auro mercatus,Lucius, affectans improbitatē & gesta luporũ. Non hunc cõstituerat cõuentus orthodoxorũ episcoporũ, nõ uerorũ clericorũ suffragia, nõ populi postulatio, quemadmodũ Ecclesiasticis iubetur sanctionibus. Aderant autem illi (simpliciter enim ingredi nõ potuit) non aliqui episcopi, non presbyteri, non diaconi, non populi multitudo, non deducebatur à cultoribus uitæ solitariæ cum hymnorũ diuinæ scripturæ cantu: sed cum illo Euzoius erat, qui pridem cũ Ario diaconus in urbe nostra Alexandria, à synodo sancta & magna Nicæna exautoratus fuerat, & nunc præsularis est pestis Antiochenorum. Huic comitabatur largitionũ Comes, cum ingenti militum manu,in omni semper impietate nobilis, nomine Magnus: qui imperāte Iuliano,ecclesiã Berytiorum,quæ illustris est urbs Phœnicum,incenderat: fueratq; coactus eandē de sua pecunia restituere, imperante felicis memoriæ Iouiano:neq; multum abfuit quin capite truncaretur,nisi multorum intercessione clementiam Imperatoris obtinuisset. Nunc uestrũ feruorem considerare decet, quem & oro ut ad animaduersionem incitare uelitis, quanta peccata in Ecclesiã Dei commissa fuerint, cum talis,qualem dixi, tyrannus bellum nobis intulisset.simul enim ille à pietate uestra & omnium ubiq; orthodoxorum episcoporum sæpenumero abdicatus Lucius, occupauit iustissimis sibi de causis infensam urbem: non enim hic modò, ut ille maledicus in Psalmis insipiens, dicit, Non est Deus uerè Christus: sed & actionibus suis cùm perditus,tũ exitialis est, cũ gaudeat blasphemijs quę in Seruatorē nostrũ immittuntur ab iis q neglecto creatore seruiunt creaturæ. Rectè enim hoc à me dicitur, cùm scelestus propè ita ut Græci, à recentium numinum ueneratione non abhorreat. Nam tales laudationes coràm ei acciuebant: Faustus aduentus tuus episcope, qui filium negas: Serapis propitius te adduxit, nominantes simulachrũ patriæ suę. Nullum intercesserat momentũ,suprà memoratus Magnus,impietatis illius inseparabilis socius,& acerbus satelles, ac crudelissimus prætor, cogit sub curæ cõmissas

 multitu-

multitudines: comprehensosq; presbyteros & diaconos numero decem & nouem, quorum aliqui excederēt annū ætatis suæ octogesimum, quasi reos flagitij alicuius, aut legum Romanarū cōtrarij facinoris, in publicum iudicium adducit, ibiq; perpellere adoritur, (ignarus legū uirtutis Christianorū) ut paternam, ab Apostolis ministerio patrū acceptā, fidem prodere uelint, affirmans hęc grata futura esse humanissimo quoq; Augusto Valenti: Moueri uos infœlices (clara uoce clamās) finite, ut accedatis dogmati Ariano. Veniā enim uobis numen, etiam si uestra sit uera religio, facile daturum est, qui non uestra sponte, sed ui coacti feceritis: coactioni enim semper relinquitur defensio, uoluntatis autē est accusatio. Proinde hac ob oculos cōsideratione posita, accedite libēter et absq; cunctatione, ad subscribendū dogmati Ariano: quod nunc iste (nomine eum appellans) Lucius prædicat. Neq; enim uos clam est, si pareatis Imperatoribus, uos pecuniā, opes, honores cōsecuturos: abnuentibus uerò uincula, tormenta, quæstiones, flagra, carnificinas propositas: nec non pecuuijs ac possessionibus ademptis, patria carendū, & exilij tristium quorundam locorum condemnationem subeundam esse. Ita ille uir egregius, temperatis affectu charitatis minis, hortatione sua omnes deducere à sententia pietatis nitebatur. At illi nullū maius tormentum esse arbitrati proditione pietatis, sicuti reueta est, compulsi ad respondendnm, tali bus uerbis usi sunt, quibus uirtute ac forti animo minas simul ac fraudes illius prostrauerunt: Desine de cætero, desine huiusmodi nos territare oratione, cessa inania uerba proferre. Nos enim neq; nouitium uenerantes, neq; recentem Deum, etiamsi tu frustra undabundus spumes, irruasq; ut uentus uehemens, non depellemur tamen de pietatis uita, quandiu uiuere licebit. Nunquam sensimus Deum esse à potentia, sapientia, ueritate remotum: nunquam eum qui modò pater, modò non pater foret, secundum istum impium Arianum, cum opinione esse temporalem aut momentaneum filinm. Si enim iuxta uesaniam Arianorum creatura est filius, minimè coessentialis patri: ad nihilum recidet etiam pater, qui absq; filij substantia, iuxta ipsos, pater aliquando non fuerit. Si uerò semper est pater, cum substantia nimirum ex ipso progeniti ueri, non quasi defluentis germinis, (pati enim certè Deus nequit) an non demens fuerit, ac rabiosus, qui asserit fuisse aliquando cum non esset filius, per quem omnia, ut gratiosa essent, sunt constituta? Nostri igitur totius orbis patres, (à quibus alienati isti spurij sunt) ut conuenit congregati Nicææ, extermi-narunt anathemate prauitatem Arianæ sententiæ, quam nunc iunior iste defendit: neque illi, quò tu adigis, diuersientialem à patre filium prohibuere, sed ex eadem essentia. Quo rectè & piè intellecto, de collatis non paucis sacræ scripturæ locis, coessentia lem illum confessi sunt. Hæc & huiusmodi alia cum dicerent, in uincula coniectos multis diebus asseruauit, si quo modo posset à pietatis sententia dimouere. Sed illi potius, ut in spacio strenui in primis athletæ, omni formidine pulsa, perungentes sese rebus à patribus diuina mente fortiter gestis, confirmabantur in sensu pietatis, gymnasiū quoddam uirtutis credentes esse tormenta. Ad hoc igitur certamen illorum, cum essent (ut beatus Apostolus inquit) spectaculo angelis ac hominibus, accurrit tota ciuitas, uisura athletas Christi, qui fortitudine uincerent tortoris iudicis flagra, & trophæa excitarent de impietate per suam patientiam, & de Arianis triumphos agerent, quos oppressos acerbus iste hostis minis simul atq; dolis prodere erga Christum impiæ factioni uoluisset. Desperans igitur à tormentis infesto animo inflictis, omni populo querente, ac multum lamentante, acerbus & ab humanitate prorsus alienus ille, usitatam turbulentiæ multitudinem rursum ad iudicium, uel potius inanem condemnationem conuocat, in maris littore: ubi redemptæ mercede aduersus hos uoces, consueto more emittebantur à simulachrorum cultoribus atq; Iudæis. cumq; nollent manifestæ impietati Ariani furoris cedere, fertur sententia, omni iudicium circumsistente populo deplorante, Alexandria eos deserta Heliopolim proficisci debere, cuius incolarum ne audire quidem quisquam Christi nomen sustinet: sunt enim simulachratores uniuersi. Post hęc, iussis nauem illis conscendere, ipse stans in littore (propè enim in publicis balneis pronunciata sententia fuerat) strictum ostentabat ensem, quo se terrorem incussurū sperarett illis, qui ancipiti gladio hostea dæmonas sæpe sauciauerant: atq; ita iubet nauigare, nullo neque commeatu, neq; omnino fugæ solatio attributo: quod in primis admi rabile ac incredibile fit, undabundo mari, atque illo ipso facto, ut opinor, commoto, nolenteq; (ut sic dicam) ministerio suo illorum iniusti imperij in parte uersari: demonstrabat enim ignorantibus etiam, barbaram iudicis illius uoluntatem. Verè igitur possumus de his dicere, Obstupuit cœlum: nam tota ciuitas, cum hæc fierent, lamentabatur, & nūc quoq; in planctu est. Quorum alij manib. alternis de pectore plausu sua excita bāt claros: alij manib. oculisq; in cœlū sublatis, de ui testificabātur modò nō his uerbis: Audi-

Audi cœlum, & auribus percipe terra, quàm indigna facinora cōmittantur. Deniq; eiulatu omnia erant plena, & lamentorum carmina ubiq; celebrabātur, deniq; lachrymis omnium subitò manabat fluuius, inundatione sua maris penè undas obscurans. Sed cum ille suprà dictus in littore astans iam uela sustollere nautis imperaret, tum confusi eiulatus uirginum, mulierum, senum, adolescentulorum, lamentaq; uehementibus implicata lachrymis, ac uniuersæ multitudinis clamores, accumulatos undabundi maris strepeotesq; impetus abscondebant. Illis autem ita Heliopolim uersus iter tenētib⁹, ubi omnes essent superstitiosi, obi diabolica uoluptaria uigeret uita, ubi horribiles bestiarum sedes, circùm ubiq; montibus cœlum attingentib⁹: tum reliqua in media orbe multitudo publicè priuatimq; luctus ac querimoniæ uerba usurpabat, qui neq; flere permitteban tur edicto prætoris urbis Palladij, qui & ipse esset superstitiosiss im⁹. Nam multi ex ijs qui lachrymas profudissent, arrepti, & coniecti in carcerem: deinde lacerati, itiq; flagris, ac torti, Phēnesia postea ac Proconnesia in metalla missi fuere: homines Ecclesiæ cum diuino feruore propugnatores. Magna enim pars fuit solitariam uitam colentium, & propter exercitia religionis manentiom in desertis locis: cum quibus numero triom ac uigioti, paulo pòst diaconus etiam, qui attulerat nobis communitatis ac consolationis literas ab amico nostro Damaso episcopo Romano, uiōctis post tergum manibus publicè à lictoribus trahebatur, tanquam insignis aliquis maleficus: qui magis quàm ullus homicida tortus, saxis & plumbi massis ceruice diu quassata, ad eundem modum ut alij nauem conscendit, cum signum diuinæ crucis fronti afformasset, & neglectus omnisq; curæ expers, in Phennesia metalla, quæ æris sunt, deducitur. Iudice autem insuper etiam tenera puerorum corpora torquente, aliqui inter tormenta iacuēre expertes exequiarum, cum hanc ab illo sibi unam & extremam consolationem peterent parentes, fratres, cognati, denique uniuersa ciuitas. O' uerò singularem inhumanitatem iudicis, uel potius damnatoris: ueritatis pogiles trahuntur cum homicidis, et illorum insepulta manent corpora, strenui athletę proiecti esca iacent feris ac uolucribus: qui patrum misericordia tangereutur propter conscientiam, capitibus tanquam ob scelerata facinora obtruncati fuere. Quæ Romana lex, quæ Barbarorum sententia, puniuit ob patres susceptum dolorem? Quando ueterum ullus simile facinus designauit? Iussit olim Pharao necari masculi sexus Hebręorum fœtus: hoc expresserat mandatum coniuncta com metu inuidia. quanto autem his illa humaniora? quanta in optiooe ioiuriæ potiora, quàm in comparatione sceleris mious mala? quamuis sanè inter se scelera iosepatabilia sint. Superant fidem quæ memoramus, inhumana, immania, crudelia, barbara, immitia, acerba. Ipsi tameo Ariani furotis ministri, inter hæc læta festa agitabant. Tota autem ciuitate in luctum effusa (non enim erat domus, ut in Exodo legitur, in qua non esset mortuus) haud acquieuere petulantia obdurati, quo minus amplius ad scelera exercerentur. Voluntatem enim incitantes ad deteriora, ad episcopos usque prouinciæ uirus improbitatis suæ protulere, usi satellite iniuriarum, Comite largitionum, cui oomen Magno, ut suprà diximus. ac illorum aliquos ad iudicium adduxeruot: alios, quibus ipsis libuit modis circumueoēre: undique omnibus ponētes laqueos, ut impietate possent capere: neque quicquam inausum relinquentes, sed circumeuntes ad exemplum diaboli, patris sectæ ipsorum, quærentesq; quē deglutirent. Sed cum omnioo illos conatus erga cunctos sui frustrarētur: tū undecim Ægyptiacos episcopos, uiros qui ab ineunte uiq; ætate exercēdæ religionis gratia In desertis locis consenuissent, quiq; pietatem fidei inculpabilis prædicarent, & educati lacte piorum dogmatum, uictoria sæpe potiti io congressu dæmonū, uirtute sua uenerabiles aduersario, in Arianam sectam sapientissima oratione fuissent inuecti: eos igitur, instructi ab istius Magni crudelitate, exules eiecerunt in urbem nomine Diocæsariam, cuius incolæ Iudæi essent, trucidatores Domini. Et tamen, ut Orcus, non saturati morte fratrū, audent dementes ac furiosi ubiq; terrarum monumēta crudelitatis suæ relinquere, affectantes famā nobilitatis facinoribus. Ecce enim rursus clerices catholicæ Ecclesiæ manentes Antiochiæ, cum qui busdā in solitaria uita spectatis, q̃ constituissent noo relinquere intestata tragica illorū facta, Imperatorijs obstrepere auribus, effecēre ot Neocæsariam in Pontum mitterentur: qui fortasse, qoę illorū locorū barbaries, uita etiam sunt spoliati. Tales tempora ista tragœdias tulere, dignas quidem obliuione ac silētio: sed narratione comprehensas, ad opprobrium eorū qui lioguas suas uibrarunt contra unigenitum. qui morbo blasphemiæ implicati, nō modò cōfigere Dominum huius uniuersitatis conantur, sed etiam aduersum pios famulos illius exitiale bellū susceperūt. Eadem, sed breuius, narrat Nazianzenus in oratione funebri in Athanasium.

Subijcit ibidē Theodoret⁹ historiā de Lucio, quā nec nobis hic prætereundam esse du cimus. Venit ijsdē tēporib, quib. episcopatū

Lucius Alexandriæ occupatum ui & armis getebat, ad cognitionem Euangelij, quemadmodũ suprà diximus, Mauuis, Saracenorum gentis regina: quæ ab Imperatore Valente petijt, ut Mosen quendam pietate celebrem, in finibus Alexandriæ & Palæstinæ habitantem, ad se mitteret. Imperator petitioni illi Reginæ non cõtradicens, Mosen ad se accersit, & Alexandriam mittit, ibiq; iubet ab episcopo ordinationẽ petere. Captus igitur Moses, ad capessendũ sacerdotium Alexandriã deducitur. Adest ibi Lucius, ordinãdi potestate & autoritate fungens. Ad quem ductus Moses, ducibus præsentibus & populis ordinationẽ Mosæ expetẽtibus, cõfestim ait: : Ego quidem me indignũ tanto munere & agnosco libens, & cõfiteor. Attamẽ si quid diuinę dispensationis Deus per me agi & curari sic uult, Deum nostrum testor, me nunquam passurũ, ut sanctorũ sanguine madentes & pollutas manus Luci' mihi imponat.

Cumq; Luci' offensus diceret, Peccare Mosen, tam facilè condemnantem eum, cuius fidem ignoraret: respõdit ille, Desine (inquit) Luci, dolosis tuis rationib. mihi imponere. Equidẽ satis mihi perspecta est fides tua, de qua testificãtur serui Dei ad metalla hinc inde damnati, episcopi in exilium trusi: presbyteri, disconi, extra Christiani nominis habitacula relegati: bestijs præterea alij, alij ignibus traditi. An potest igitur uerior esse fides quæ auribus capitur, quàm quæ oculis peruidetur? Certũ est, Spiritus sancti gratiam, te inuocante, mihi non uenire. Pugnas enim cum dogmatis Apostolicis, illisq; contraria doces. Et qui Christo rectè credũt, talia non cõmittunt, qualia tu audes. Hæc & his similia Moses confidentissimè in probrum & contumeliam Lucij locutus, ad alios episcopos, quos in exiliũ Lucius pepulerat, deduci se iubet, atq; ab illis sacerdotium accipit. Theodoretus lib. eodem, capite uigesimotertio. Ruffinus libro secundo, capite sexto.

Gesta sunt autem hæc omnia quæ de Lucio commemorauimus, Imperatore Valente Antiochiæ cõmorante. Qui posteaquam inde discessit, Alexandrini improbitatẽ Lucij & scelera non amplius ferẽtes, animis confirmatis, & fiducia sumpta, urbe eum & episcopatu expulerunt: ac Petrum reuersum ex Italia, & literis Damasi instructũ, in locum Lucij uicissim substituerunt. Lucius ad Imperatorem Constantinopolim properè abnauigat: sed haberi ibi suæ causæ ratio tum non potuit, ideo quòd bellum ei necessariũ contra Barbaros, qui iam Thraciam perruperãt, & suburbia ipsa Constantinopolitana uastauerant, gerendũ fuit: cum quibus cõgressus, mortuus est. Nec uerò deinceps ad episcopatum redijsse Luci' legitur. Socrates lib. quarto, capite trigesimoseptimo: Sozomenus libro septimo, capite trigesimooctauo.

PATROPHILVS.

Episcopus fuit Scythopoli, similia per omnia sentiens ac scribens, quæ Arius & Ariani reliqui. Athanasius de synodo Arimini & Seleuciæ: qui & in oratione prima contra Arianos, audacissimũ eum uocat ad omnem impietatem: & in apologia secunda, ex epistola episcoporũ Ægypti, odium eius immane & furiosum extitisse narrat in omnes orthodoxos, et in primis Athanasium. Ait & reiectum eum primùm in magna synodo Sardicensi fuisse: deinde & in synodo Seleuciana, cui interesse, cum quidem deberet, noluit, oculorum dolorem causatus, depositus est, eo quòd Dorotheo presbytero ipsum accusante uocatus nõ obediuit. Socrates libro secundo, cap. quadragesimo: Sozomenus libro quarto, capite uigesimosecundo.

Mortuus esse creditur ante Iuliani Imperium. Sub eo enim apud Scythopolim reliquiæ eius effossæ sunt, earumque pars reliqua dissipata: cranium uerò palo altius infixum, contumelia & execratione illusum, ut Nicephorus scribit libro decimo, capite decimotertio.

THEODOTVS.

Athanasius utroq; nomine, Theodosij & Theodoti, pro eodem uti uidetur, in epistola ad solitariã uitam agẽtes, & de synodo Ariminẽsi & Seleuciana. Episcopus fuit Laodiceæ sub Constantio: Theodoretus lib. primo, capite quinto. Socrates libro secundo, capite quadragesimosexto. Athanasius ad solitariam uitam agentes, etiam Tripolitanam eum Ecclesiã tenuissẽ scribit: & sensisse eum eadem quæ Arius, testatur in scripto de synodo Ariminensi & Seleuciana. Arius etiam ipse in epistola ad Eusebium, Theodotũ ijs annumerat, qui priorem esse Deum filio tradiderant, atq; anathema propterea facti fuerant. Theodoretus libro primo, capite quinto. Et à communione cum orthodoxis reiectum eum in synodo Seleuciana, indicat Athanasius de Synodo.

GEORGIVS LAODICENVS.

Presbyter fuit Arethusæ sub Constãtino, ordinatus ab Alexandro Alexandrino episcopo: quemadmodum ex epistola Constantini ad Theodoretum & Narcissum liquet, apud Eusebium libro tertio de uita Constantini. Episcopum eum factum esse ab Arianis, & Laodicenę Ecclesiæ post Theodotum præfuisse, Athanasius testatur oratione prima contra Arianos. Et in apologia secunda, principem eum dixit sectæ Eusebianorum. Sicut & unum ex illis fuisse, qui dictionẽ homousij detestati sunt, Socrates indicauit

dicauit libro primo, capite uigesimoquatto. Attamen inconstanti & uersatili eum in doctrina sententia fuisse, & aliàs recte de filio sensisse, sicut in synodo Seleuciana professus fuerat: aliàs iuxta Arij opinionem, Socrates idem scripsit libro secundo, capite quadragesimosexto. Extat certè epistola eius ad Basilium & Macedoniū, apud Sozomenum libro quarto, capite decimotertio: in qua manifestè Aetium, & quotquot filium patri dissimilem dixerunt, damnat. Rursus uerò Eusebianos & Arianos monuit, dicerent quidem filium esse ex Deo: sed sic ex eo esse sentirent, quemadmodum cæteræ creaturæ ex Deo esse dicerentur. Hoc enim de Georgio narrat Athanasius, de synodo Ariminensi & Seleuciana.

Idem in oratione prima contra Arianos, Georgium inter eos recenset, qui à presbyterorum ordine reuulsi fuerint. Et in Apologia secunda dicit, eum depositum fuisse à synodo Sardicensi: ut ex Sozomeno libro tertio, capite decimotertio cōstat, propter eam ipsam hæresin, quòd filium ab essentia patris separasset, & damnatos olim ob Arij hæresin suscepisset.

MARCVS ARETHVSIVS.

INsignis fuit Marcus inter episcopos Syriæ, cum Georgio Laodiceno, quo tempore Eudoxius sub Constantio prælulatum Antiochenū ui occupauit, cum ad hos duos ordinatio pertineret. Sozomenus lib. quarto, capite duodecimo. Interfuit synodo Antiochenę Eusebianorum: à quibus legatus cum alijs ad Constantem missus, & Athanasij condemnationē iustam esse asseruit: & fidei formulas, Græcā unam, duas Latinas exhibuit, à Nicæna formula dissentiētes, præterea inter sese ipsas contrarias. Socrates libro secundo, capite trigesimo: Sozomenus lib. tertio, capite decimo: Athanasius de Synodo Ariminensi et Seleuciana. De martyrio eius, in quo senem admodum interemptum eum, Sozomenus idem scripsit libro 5. capite decimo, suo loco dictum est.

ASTERIVS SOPHISTA.

MEminit Asterij Athanasius oratione secunda contra Arianos, & callidum eum uocat Sophistam, hæreseosq́; Arianæ patrocinatorem. Cappadox fuit, qui philosophandi studio, ostentationis & quęstus gratia telicto, ad Christianam religionem animum adiecerat, Luciano martyre pręceptore usus: ut Nicephorus tradit lib. octauo, cap. 53. Statim igitur Arij opinionem ex professo complexus, libros composuit Arij dogmatibus consonos, quos per ciuitates obertans ostendebat. Sectabatur autē studiose episcopos Arianos per synodos: eorumq́; conatus, quātum potuit, in hæresi defendenda adiuuabat: ductus spe quadam, quæ illum tandem frustrata est. Assectam enim se Arianis præbens, fore putabat, ut præclarum aliquem ab ijs episcopatum acciperet. quod uerò parum ei successit. Cum enim in persecutione sub auo Constantij dijs sacrificasset, adhiberi ad rerum sacrarum administrationem non potuit. Hinc & idolorum cultorem & immolatorem dæmoniorum eum Athanasius dixit, in decretis synodi Nicænæ, & de synodo Ariminensi & Seleuciana. Commodius tamen & reuerētius de filio locutum, quàm Arianos cæteros, idem scripsit oratione secunda contra Arianos, ubi inquit: Asterius quamuis aduocationem præstet Arianæ sectæ, dicatq́; unum esse ingenitum: tamē istis contraria allegat, sapientiamq́; Dei increatam esse dicit, &c. Socrates libro primo, capite trigesimosexto: Sozomenus lib. secundo, capite trigesimotertio. Scripsit & libros contra Marcellum Ancyranum, quod Hieronymus in catalogo indicat. Platina sub Liberio etiam commētariorum eius meminit in epistolam ad Romanos, in Euangelia, & in Psalmos, quę à studiosis eius sectę diligenter lectitari prodidit.

EVGENIVS.

EVgenium Sozomenus libro quarto, capite octauo, inter hæreticos Arianos triginta recenset, qui Antiochiæ in conciliabulo conspirationem contra Athanasium fecerunt. Fuisse autem episcopum Nicænum, ibidem indicat.

QVINTIANVS.

IN locum Asclepę episcopi Gazensis quòd Arianis aduersari putaretur, Ariani Quintianum substituerunt quo tempore Athanasius Alexandria pulsus, Romam profugus ad Iulium uenit. Sozomenus libro tertio, capite octauo. Hinc Athanasius apologia secunda, ait eum lupi more in ecclesiā Gazensem irruisse: postea uerò in synodo Sardicēsi, ut non episcopatu solùm, sed & cōmunione fidelium indignum, ut qui filium à patre separaret, amotum esse. Idem Theodoretus libro secundo, capite octauo, in epistola synodi Sardicensis.

CECROPIVS.

EPiscopus fuit Nicomediæ, quem eò ex Laodicæa misisse Constantium, Athanasius refert in epistola ad solitariam uitam agentes. Idem & episcopatum sibi arrogasse per impietatem, indicat in oratione prima contra Arianos. Interijsse eum in terræmotu, quo Nicomedia tota concussa est, post synodum Sirmiensem, cum iam ad aliam synodum Nicomediæ habendam episcopi propę essent, narratio Sozomeni indicat libro quarto, capite decimosexto.

EPICTETUS.

HUnc Athanasius Cecropio adiungit, & hostē Orthodoxorū utrumq; nominat. De utroq; enim sic scribit oratione prima cōtra Arianos: De Cecropio & Epicteto hypocrita superfluum est dicere, cum omnibus liqueat, ob quas causas, & per quos inimicos Ecclesiæ, etiam isti promoti sint: nimirum qui se calumniarum in Episcopos orthodoxos, quibus insidiæ parabantur, actores histrionesq; præbuerunt. Hi cum essent non nisi in ordine presbyterij constituti, nec uulgo cogniti haberentur: tamen per impietatem episcopatus titulum sibi procurarunt. Eaq; de causa Georgium Cappadocem quendam redemerunt, eo animo, ut eum ad uos mitterent. Illi quidem hia machinis utuntur contra ueritatem, non tamen illorū animus latet, etiamsi milliea ueluti anguillæ in sinus Mæandrosq; lubricent, & sese occultare studeant, quasi non sint Christi perduelles. Igitur denuncio nobis, ut quisq; caueat, ne ab illis decipiatur, aut furtum sui patiatur.

De Epicteto uerò seorsim sic scribit, ad solitariam uitam agentes: Epictetum neophytum hominem, iuuentute ferocem, audacē, in amoribus habet Constantius, eo quòd eū ad omnia scelera promptum alacremq; conspiceret, eiusq; opera episcopis quibus uelit insidias struit. Nihil enim est quod ille graue tur facere, modò Imperatori placeat, etc. Post longam altercationem cum Liberio episcopo, Cōstantius, cum ut Ariania consentiret, impellere eum nequaquā potuisset, in exiliū abire iussit: missis tamen ei muneribus, quę accipere recusans Liberius, adferri iussit Auxentio & Epicteto, quibus ijs opus esset. Theodoret. lib. 2, cap. 16.

EPICTETUS CORINTHIUS.

A priori diuersus uidetur Epictetus Corinthius, de quo suprà inter doctores retulimus. Cū tamen quædā ei corruptelæ adsignentur, hic eum collocare uoluimus.

De hæreticis opinionibus ex Commentarijs Epicteti episcopi Corinthiorum.

De Epicteti commentarijs, hæreticis opinionibus & blasphemijs adeò refertis, hæc indicat Athanasius in epistola ad eundē: Hęc mihi uisum est, inquit, scribere, postquā inci dissem in Commentarios à tua sanctitate cōpositos: qui utinā nunquā scripti essent, quo prorsus nulla eorū apud posteros relinquatur memoria. Postea has enumerat in ijs deprehensas hæreticas hypotheses.

1 Consubstantiale dicunt corpus ex Maria genitum cum uerbi diuinitate, seu corpus patri coæternum esse, uel cōsubstantiale esse uerbum corpori.

2 Si enim corpus Christi statuamus, aiunt, eiusdē cū uerbo substātiæ esse, Trinitas nihil peregrini, accessu uerbi in se recipiet. Contrà si concedatur, corpus humanū esse, & ex Maria prosatum, necessum est, cum sit alienum, diuersumq; à deitate, & in eo sit uerbū, quaternitatem pro Trinitate ob supersduentū & additamentum corporis constitui. Vel: Is qui dicit ex Maria editū esse Dominicū corpus, non iā Trinitatem, sed quaternitatē in deitate constituit: ac perinde qui ita seutiūt, ijdem & carnē dicunt quam ex Maria induit Saluator, esse substantiæ Trinitaris.

3 Verbū in carnem & ossa, costas, neruos, & prorsus in corpus commutatum esse, & à sua natura degenerasse dicunt.

4 Fictione, nō reuera, Deum uerbum corpus esse factum.

5 Ipsam Deitatem quę patri est consubstantialis, circumcisam fuisse, & ex perfecta imperfectam esse traditam.

6 Illud corpus quod in cruce pependit, nō corpus humanum, sed ipsam opificem rerū Sapientiam fuisse.

7 Christum nō ex Maria, sed ex sua sibi natura corpus finxisse.

8 Non minoris esse ætatis corpus Deitatis uerbi, sed id ei coæternum perpetuò fuisse, eo quòd ex substantia Sapientiæ conflatum sit, dicunt.

9 Ambigere audent, sit'ne Dominus ex Maria editus, substantia Deus, & natura filius Dei: corpore autem ex semine Dauidis, & ex carne Mariæ.

10 Negant eum qui carne passus est, & crucifixus, Christum fuisse.

11 Dicunt carnem illius mortis capacem non fuisse, sed eam fuisse immortalis conditionis.

12 Dicunt uerbum ita in sanctum hominē, ut in aliquē ex prophetis descendisse: ipsum tamen uerbū nequaquā hominem esse factū, desumpto ex Maria corpore: sed alium esse Christū, alium filium Dei qui ante Mariam & ante secula extiterat filius Dei.

13 Asserunt alium esse filium, aliud esse Verbum Dei.

14 Dicebant eum qui ex Maria prodijsset, non esse eundem Christum & Dominum et Deum.

Hæc erant, inquit Athanasius, in tuis cōmentarijs, aliter quidem dicta: sed tamē quæ & eandem sententiam, & eandem uim ad impietatem haberent.

Confutatio 1 Hypotheseos.

¶ Nihil certè tale in diuinis scripturis, quę Deum in humano corpore fuisse aiunt, repe riss. Et patres q Nicææ cōuenerunt, non corpus, sed filium ipsum patri coęternum fuisse asseuerāt, idq; ex substantia patris: corpus uerò rursum ex Maria secundū diuinas scripturas ortum

ras ortũ traxisse, confitentur. Et: Si consubstantiale est uerbum corpori, superfluum est ut Mariæ uel mentio uel usus habeatur, cum corpus illud ante Mariam constiterit: quemadmodum & uerbũ, si modò illud est coæternum corpori, secundum uestram disciplinã. Quorsum igitur necessarius fuit uerbi Dei aduentus? an ideo scilicet, ut sibi consubstantiale corpus indueret, uel mutatus, alienatusq; à sua ipsius natura, in corpus degeneraret? Non enim seipsam Deitas assumit, ut sibi quod consubstantiale sit induat. Sed neq; procauit uerbum, quod aliorum peccata redimit, ut degenerãs in corpus, ipsum pro se ipso in sacrificium offerat, atq; ita redimat. Apagesis: Semen enim Abrahæ apprehendit (ut inquit Apostolus) unde debuit per omnia fratribus assimilari, & assumere corpus qđ nobis esset simile. Ideoq; ꝓ fundamento istius rei subijcitur Maria, ut ab ea hoc ipsum corpus mutuaretur, quod ꝓ nobis offerret. Eandẽq; Mariã Esaias prophetando demonstrat, &c. Et: Gabriel circumspectè & cũ bona cautione, non dixit, Quod natũ fuerit in te: ne forinsecus introductũ in eã corpus existimari possit. Sed, quod ex te, inquit, nascetur, &c. Et: Eiusdẽ rationis est, quòd octauo die circũcisus est: eiusdẽ quoq;, quòd Simeon eũ in ulnis suscepit: eiusdẽ, quòd puer fuit, quòd creuit, & ad trigesimũ annũ peruenit.

Confutatio 2 Hypotheseos.

Hæc cum loquuntur, non sentiunt, ipsos in seipsos impingere. Nam tametsi ex Maria procreatum esse id corpus negent, uerboq; consubstantiale esse affirment, æquè tamen quaternitatẽ, quã simulant sese effugere uelle, cõstituũt. Vt enim filius, secundũ patres, cõsubstantialis patri, nõ est idẽ qui pater, sed fili⁹ cõsubstantialis respectu patris: ita quoq; corpus consubstantiale uerbo, non est idem quod uerbum, sed aliud respectu uerbi: atq; ideo cùm aliud sit, & quartũ in ordine, summam quatuor personarum pro tribus constituit pro ipsorum opinione. Sed enim uera & perfecta & indiuisibilis Trinitas additamentũ recipere nõ potest, quòd in illa Trinitas sit quã ipsi cõminiscuntur, &c. Et: Trinitas, uerbo corpus ex Maria assumente, in suo ternario permansit, nullũ in se recipiẽs auctariũ aut diminutionẽ: sed pfecta semper est, & una Deitate Trinitas agnoscitur. Atq; ita fit, ut in Ecclesia un⁹ Deus pater uerbi ꝑdicetur.

Confutatio 3 Hypotheseos.

Corpus quippe in sepulchro erat positũ, cũ Verbũ abijt ut prædicaret spiritibus, q in carcere tenebãtur, ut dixit sanct⁹ Petrus. Quę res maximè declarat stulticiã eorũ q dicunt, Verbũ in ossa & carnẽ cõuersum esse. Nam si hoc uerũ esset, qđ opus fuisset monumento? Ipsum corpus ꝑ se pfectũ fuisset, ut prædicaret spiritibus in orco positis. Nunc autẽ ipse ꝑfectus est ad prædicationẽ, corpus uerò Ioseph linteo inuolutũ in Golgatha deposuit: ostẽsumq; est cunctis, Verbũ corp⁹ nõ fuisse, sed corp⁹ uerbi corp⁹ extitisse, &c. Et: Non dixit, Quẽadmodũ me uidetis carnẽ & ossa existere: sed, Habere, inquit: ne ipsum Verbũ in istiusmodi res uersum esse crederetur, &c.

Confutatio 4 Hypotheseos.

Non fictione ista agebantur, absit, quemadmodum nõnulli existimauerũt: sed ut uerè, & per uerum Saluatorem hominẽ, totius hominis salus conciliaretur. Nam si fictione et simulachro tenus Verbum in corpore fuit, secundũ istorũ opinionẽ: & si quid fictione agitur, imaginariũ est: sequitur omnino, & apprehensu facile est, hominũ salutem ac resurrectionẽ esse rem opinariã, apparentẽq;, nõ ueram ac solidam, secundũ impium Manichæũ. Atqui nõ est inane spectrũ, et res imaginaria, salus nostra. neq; corpori duntaxat, sed integro homini, corpori & animæ, salus est cõparata: Verboq; ipsi uerũ corpus ex Maria secundũ scripturas est genitũ. Verũ inq̃, quia idem est cum corporib. nostris: & quia Maria, unde est genitũ, soror nostra est, eo q̃ omnes liberi sum⁹ ex Adamo procreati, &c.

Confutatio 5 Hypotheseos.

Non, ut nõnulli suspicati sunt, substantia ipsa Verbi cõmutata, circumcisionem passa est, cum inalterabilis planè & incommutabilis sit illa, ipso teste Saluatore: Videte inquit, q̃ ego idẽ sum. Paulo quoq; id indicante: IESVS Christus heri & hodie, idẽ in secula. Sed neq; corpore circũciso, gestato, uescente, laborãte, in palo affixo et passo, quicq̃ eorũ sensit impatibile illud et incorporeũ Verbũ Dei.

Confutatio 11 Hypotheseos.

Si mortuus non est, cur Paulus tradidit Corinthijs, quod et acceperat, Christum esse mortuum pro peccatis nostris, secundũ scripturas? Aut qui factum, ut uel ulla ratione resurrexerit, si mortuus non fuit?

Confutatio 12 Hypothesis.

Quòd falso imaginantur & dicũt, q̃ ut uerbũ in singulos prophetas uenit, ita quoq; in Mariæ filiũ uenisse: superfluũ est, in illis refutãdis uelle operã sumere cũ eorũ stulticia manifestã sui damnationẽ præ se ferat. Si enim uerbũ ad eũ modũ uenit, cur ex uirgine (quę so) ac non ex uiro & muliere ꝓdijt? Ita enim quisq; sanctorũ genitus est. Aut cur, si ea ratione uenit, nõ ipsius tantũ, sed omniũ mortes dicantur pro nobis fuisse toleratę? Cur item, cum ad singulos prophetas Verbũ deuenerit, solũ duntaxat in Mariæ filio prædicatur, semel eũ in cõsummatiõe seculorũ uētũ esse? Aut cur ita ueniẽte uerbo, ut ad priores illos sanctos uenerat, oẽs quotquot ei ãt, uita pfuncti sunt: et nemo omniũ, nisi Mariæ filius,

filius, intra triduũ resurrexit? Aut cur deniq; fit, ut Verbo pro aliorũ ratione io Christum ueniente, ipse solus Emanuel appelletur, ueloti corpore diuinitatis pleno, ac proinde Deificato: cũ Emanuel nihil aliud sit, quàm nobiscum Deus? &c. Et: De reliquis omnibus dicitur, quòd uel creati uel geniti sunt: de solo aũt Marię filio scriptũ est, Verbũ caro factũ est. Ex quibus ostenditur, ad reliquos quidem sanctos uerbũ factũ esse, ꝓphetaodi gratia: ex Maria autem ipsum Verbũ carne assumpta hominẽ prodijsse, ita tamen ut natura substãtiaq; Verbũ Dei remanserit: secundũ carnẽ uerò ex semine Dauidis, & ex carne Marię homo genit⁹ ꝓdierit, ut à Paulo dictũ est, quem pater declarauit in Iordane, atq; itidem in monte per haec uerba: Hic est filius meus ille dilectus, in quo mihi gratulor.

Confutatio 10 & 14 Hypothesium.

Si Deus in corpore non erat, quomodo statim ubi editus erat à Maria, uocatus est Emanuel, quod interpretatum sonar Nobiscum Deus? Cur item Paulus, si Verbum in carne non erat, Romanis scripsit: Ex quibus Christus secundum carnem, qui est Deus super omnia benedictus in aeternum, Amen? Quapropter cõfiteantur se errasse, qui prius inficiati sunt, eum qui in cruce erat, Deum fuisse: fidem habẽtes cunctis scripturis, & in primis Thomae: qui postquam uiderat in eo clauorũ signa, exclamauit, Dominus meus & Deus meus. Dominus enim & Deus gloriae filius in corpore erat cruci affixo, & igno minioiose habito, &c.

MACARIVS, MARTYRIVS, *Hesychius.*

Macarium presbyterũ appellat Athanasius, Martyrium autem & Hesychium diaconos: ac significat eos & Arianos, & Eusebianorum legatos fuisse, apud Iulium Romanum episcopum, contra Athanasiũ. Apologia secunda.

PISTVS.

EX Athanasij calũniatoribus etiam Pistus quidam fuit, qui subornatum se à Meletianis, ut calumnias in Athanasium fingeret tales, quales Ischyras, propria postea manu testatus est. Indicãt hoc in epistola sua presbyteri & diaconi Mareotici, apud Athanasiũ apologia secunda. Iulius uerò Romanus Arianũ fuisse hunc Pistum indicat, eoq; nomine ab Alexandro & cõcilio Nicaeno olim condemnatũ: gradumq; ordinis sui accepisse à quodam Secundo. quem ipsum quoq;, ut Arianũ, synodus Nicaena reiecerat. Athanasius ibidem.

AMMON.

AMmonem Athanasius subscriptorem uocat Georgij, tyranoici illius episcopi Alexandrini: quem ob impietatem & scelera multa, ab Alexandro episcopo, & ab Ecclesia eiectum fuisse, significat in epistola ad Orthodoxos.

AVXENTIVS, OEMOPHILVS, *Gaius, Germanus.*

HOs omnes cum Vrsacio et Valente sensisse, sociosq; fuisse omniũ eorum seu consiliorum, seu fortunę, Socrates tradidit libro secundo, capite trigesimoseptimo: & Athanasius de Synodis Arimini & Seleucię. Vocat & eos omnis dissidij & seditionis autores, epistola synodi Ariminensis ad Constantium, apud eosdem.

Venerat aũt Auxentius è Cappadocia Mediolanum, ibiq; à Constantio episcopus haereticorum constitutus erat in locum Dionysij expulsi: homo ne Romanae quidem linguae, sed haereseos tantum peritus. Athanasius ad solitariam uitã agentes. Scribit multa de Auxentio Ambrosius lib. 5 Epistolarũ, & oratione inuectiua in Auxentium, ubi nomina habere eum sua pro regiooibus ait. In Scythiae enim partibus Auxenrium quondam dictum, Mediolani se Mercurium uocare. Narrat & multa de impietate eius Hilarius, libro contra Ariaoos & Auxentium. Vocat eum blasphemum, & hostem Christi, Satanae angelum, & perditum, fidei negatorẽ.

Haeresin eius non simplicem fuisse, Sozomenus autor est lib. 6, cap. 23: sed consutam partim ex Arianismo, partim Anomianismo, partim ex Pneumatomachismo.

Proditus igitur de haeresi à Gallis & Venetis, Romę in frequenti Synodo depositus est sub Damato. Sozomeous libro sexto, capite uigesimotertio. Scribit & Theodoretus, eum in multis synodis abdicatum esse. Confessionem porrò ad Valentinianum & Valentem ralem edidit, sicut in Hilario ponitur: Credo in unum solum uerum Deum patrẽ omnipotentẽ, inuisibilẽ, impassibilẽ, immortalẽ. Et in filium eius unigenitũ, Dominum nostrũ IESVM Christũ, ante omnia secula & ante omne principiũ natum ex patre, Deum ex uero Deo patre, secundũ quod scriptũ est in Euangelio: Haec est aũt uita, ut cognoscaot te solum uerũ Deum, & quẽ misisti IESVM Christũ. Per ipsum enim omnia facta sunt, uisibilia & inuisibila. Qui descendit de coelis uoluntate patris propter nostrã salutem, natus de spiritu sancto ex Maria uirgine secundũ carnem, sicut scriptũ est: & crucifixum sub Pontio Pilato, sepultum, tertia die resurrexisse: ascendisse in coelos, sedere ad dexteram patris, uenturum iudicare uiuos & mortuos. Et in spiritum sanctum paracletum, quẽ misit Dominus & Deus noster saluator IESVS Christus discipulis, ueritatis spiritum. Deniq; non multo post synodũ Romanam mortuus est. Sozomenus lib. 6, capite

capite uigesimoquarto: Socrates libro quarto, capite trigesimo.

Demophili patriam Nicephorus lib. duodecimo, cap. octauo, scribit fuisse Berrhœam. Depositus in synodo Ariminensi cum Vrsatio & Valente, præfuit postea ecclesiæ Arianorum Constantinopoli, sub Gratiano, ab Arianis in locum Eudoxij surrogatus: Sozomenus lib. sexto, capite decimotertio. Quo tempore Gratianus Imperator in eam curã studiosissimè incumbens, ut omnes gentes sub se in religione concordes efficeret, Constantinopolim ipse accessit, & ad Demophilum misit, qui mandarent, ut secundum concilij Nicæni dogma religionem administraret, & ad concordiam populum in uarias hæreses scissum reduceret: aut si minus huic edicto pareret, ab Ecclesia discederet. Demophilus autẽ facturũ se hoc omnino negauit. Accõuocatæ multitudini Imperatoris quidem mandatũ denunciauit, sed extra partes ciuitatis Ecclesiam se deinceps collecturum significauit: legem Christi proponens, quæ ex una pulsos ciuitate, in aliam se recipere iuberet. Socrates libro quinto, capite septimo: Sozomenus libro septimo, cap. 5. Mortuus tandẽ sub Theodosio est: Socrates lib. quinto, capite duodecimo.

Gaium Socrates lib. primo, capite sexto, inter illos numerat episcopos, qui initio statim Ario se adiunxêre.

Germanum, quem sic appellat Socrates libro secundo, capite trigesimo: Sozomenus lib. quarto, capite decimoseptimo Germiniũ uocat, & Athanasius de synodis Arimini & Seleuciæ. Ex eiusdem scripto ad solitariam uitam agentes apparet, eum fuisse è Cyzico. Damnatus uterq; cum Vrsacio & Valẽte est, in synodo Ariminensi. Socrates lib. 2, capite uigesimosecundo.

DE MACEDONIANIS *hæreticis.*

MACEDONIVS.

Moriens Alexander Constantinopolitanus episcopus, Paulum sibi successorem legerat, cum factio Ariana Macedoniũ ei substituere magis laborasset: de quo Alexander interrogatus responderat, uirũ eum esse aulicum, & ad mores principum accommodatum: Paulum uerò rerum diuinarum scientem, & ad docendum instructum. Suffragijs igitur de Paulo episcopo & successore Alexãdri eligendo præualentibus, episcopus ille factus est, sed dignitatem illam non diu tenuit. Etenim cum Constantinopolim Imperator Constantius uenisset, & de Pauli electione certior factus fuisset, molestè eam tulit: Paulum indignum esse arbitratus, cui episcopatus committeretur. Synodo igitur conuocata, ab Ecclesia eum repulit. Tum uerò Macedonio frustra laborante, ut episcopatum eũ capesseret, Eusebius Nicomedia relicta eum occupauit, potestatẽ eum occupandi Imperatore ei decernente. Sozomenus libro tertio, cap. 3 & 4. Eusebio paulo post synodum Antiochenã defuncto, qui Constantinopoli Nicænæ synodi dogmati adhærebant, Paulum in ecclesiam duxerunt: Ariani contrà in alia ecclesia cõgregati, Macedoniũ Constantinopolitanum episcopum ordinarunt. Ex qua re mot⁹, bellis nihil absimiles, Constantinopoli frequentes orti sunt. Quæ Imperator Antiochiæ cognoscens, Paulũ ui militari expelli curauit. Idem libro eodem, cap. 7. Proficiscitur Paulus Romam, & iniustã expulsionem Iulio episcopo exponit: qui eum literis instructum Constantinopolim mittit, & sedem suam recipere iubet. Imperator contrà Hipparcho præsidi mandat, ut Paulo urbe pulso, episcopatum Macedonio traderet. Relegato igitur Paulo, armata manu Macedonium in ecclesiam ducit, omnibus ingressum eum, ecclesia prius occupata & repleta, prohibere conantibus, adeò ut circiter ter mille homines centum & quinquaginta (ut Socrates testatur lib. 2, cap. 16) conculcati & occisi sint. Hæc cruenta in episcopatum Constantinopolitanum Macedonij irruptio fuit. Sozomenus lib. 3, cap. 9. Nec mitius quidem Macedonius, episcopatu potens, postea egit. Sæuijt enim atrocissimè in omnes pios, bellum Ecclesiæ concitãs non minus exitiale, quàm eiusdem temporis tyranni mouebant: cum Imperatori persuasisset, ut legibus suis (quarum autoritate, quicquid colliberet, molíretur) se armaret.

Profecta igitur sic à Macedonio egregia in Christianismum gesta sunt, bonorum ac rectè sentientium cædes, exilia, pugnæ, mancipationes, & bella intestina. Socrates lib. 2, capite uigesimosexto, & trigesimooctauo.

Sed nec Arianorũ fauore, nec principis sui beneuolentia & præsidio usus diu Macedonius est. Ariani enim eum repudiabãt, quòd quamuis filium coessentialẽ cum patre esse non fateretur, tamen ne factum quidem aut creaturã dicere sustineret: etiamsi spiritũ sanctum creaturã planè esse affirmaret. ob quod & Pneumatomach⁹ primus dictus est, ut Basilius ait in expositione fidei Nicænæ. Ante eum enim diuinitas sancti Spiritus in quæstionem nõ uenerat. Theodoretus lib. 2, cap. 6. Imperator uerò, tum quòd persecutionẽ eius improbaret, tũ ob turbas Mantiniæ datas, de quibus dictũ alibi est, tum ob tumbã Magni Cõstantini temerè & superbè translatam in aliã Ecclesiã succéseret, episcopatu suo priuauit, cum annum in eo uix egisset. Cui depositiõi accessit etiã Acacianorũ, synodũ Ariminẽsem Cõstãtinopoli cõfirmantiũ, exauto-

exautoratio. Sozom. lib. 4, cap. 2, uigesimoprimo, & uigesimoquarto.

Priuatus igitur episcopatu, non amplius conformiter cum Arianis sensit: sed filiū patri per omnia similem etiam secundum substantiam esse, dixit. In spiritum sanctū uerò blasphemus esse non destitit. Idem libro eodem, capite uigesimoseptimo. Denique in loco quodā e regione urbis Cōstantinopolitanæ, Orientem uersus sito, quem Pylas seu Claustra dixêre, priuatam uitam aliquantisper agens, ibi mortuus est. Idem, ibidē cap. uigesimosexto. Nicephorus lib. nono, cap. quadragesimosexto.

MARATHONIVS.

PVblicus hic militū Quæstor fuerat, Macedonij ipsius necessarius: militia deserta cū opes per eam nō mediocres sibi quæsiuisset, Macedonij diaconus factus est: cuius cōsilio pauperū contubernia, mulierū simul & uirorū monasteria & scholas instituit. homo sermonis elegantis, & ingenij ad persuadendū potētis: quibus seu uirtutibus seu artificijs, Macedoniani ferè excelluerunt. Hæresin Macedonianam, in tantū studio et pecunijs suis adiuuisse & promouisse dicitur, ut Macedonianos à nōnullis nō immeritò Marathonianos dictos, Sozomenus putet. Solus enim ille cum contubernio suo in causa fuisse uisus est, quòd hæresis ista Constantinopoli tam diu durarit. Socrates libro secundo, cap. trigesimooctauo: Sozom. libro quarto, cap. uigesimo, & uigesimoseptimo: Nicephorus libro nono, capite quadragesimosecundo.

Factus est Marathonius episcopus tandem Nicomediæ, à Macedonio, cum is Constantij autoritate quassationes et perturbationes maximas in ecclesijs Constantinopolitanis, paulo ante synodum Seleucianā exerceret: quemadmodum suo loco dictum est. Socrates & Sozomenus ibidem.

ELEVSIVS.

MIlitauerat in Palatio Eleusius: qui quòd in hæresi cū Macedonio consentiret, ab eodē in iisdem turbis, quibus Marathoniū Nicomediensem designauit episcopū, apud Cyzicū episcopus ordinatus est. Virū eū, sicut & Marathonium, probatis moribus fuisse, Sozomenus tradidit libro quarto, capite uigesimo: sed studiose utrunq; adflixisse, quanquam minus apertè quam Macedoniani, eos qui filium patri homousion esse sentirent. Quæ tamen de Eleusio narratio, non eadem est apud Socratem & Theodoretum. Is enim libro secundo, capite uigesimoseptimo, Eleusium post synodum Constantinopolitanam, in qua eum Macedonianis præfuisse Socrates et Sozomenus scripserunt, cum alijs, ut Eustathio, Basilio, Syluano pro homousij uoce apud Imperatorē Constantiū, acriter dimicasse tradidit: atq; adeò etiam, ut cum Imperator expulsionem & exilium cōminaretur, Eleusius respōderit: Esse quidē penes Imperatorem, quid supplicij in pietatem seu impietatem statuere uelit: nunquā autem se facturos, ut à doctrina paterna deficiant. Hoc rursus de Eleusio Socrates habet libro quarto, capite sexto. Valens post uictum felici pugna Procopium Constantinopolitanum tyrannum, Nicomediam uenit, ubi iratus Synodo quæ paulo antè Lampsaci fuerat, & Arianos deposuerat, Eleusium Cyzicenum ad se uocat, coacto prius conuentu Arianorum quorundam. In quo placidè Eleusium hortatur primùm, ut in Arianam fidem consentiat. Negat ibi tum Eleusius, licere sibi hoc per religionem facere. At ubi minis exilij & publicationis bonorum fremere Imperatorem uidet, perterrefactus, Ariano dogmati consentit. At post consensum pœnitentia statim ductus, Cyzicumq; reuersus, coram omni populo uim sibi factā conqueritur, seq; coactum & nolentem doctrinam suam abnegasse. Hortatur simul, ut alium sibi episcopum quærant Cyziceni. Hinc igitur paulo pòst euenisse idem addidit, ut ab Arianis mandato Imperatoris Cyzico Eleusius expulsus, atq; in eius locū Eunomius surrogatus sit.

Sozomenus etiam lib. 4, cap. uigesimoquarto narrat, Eleusium ab Eudoxio & Acacio depositum esse, in confirmatione synodi Ariminensis, post Seleucianam: non ob fidē, sed alias aliquot causas, quas ibi commemorat. At lib. 5, cap. decimoquinto, idem scribit, expulsum eum esse à Iuliano: ideo quòd delubra prophanorum deorū contumelia affecisset, & uastasset.

SOPHRONIVS.

EPiscopus fuit Pompeiopoli Paphlagoniæ, hæresim Macedonianam apertè præ se ferens, cum Eleusio & Eustathio coniunctus: qui post Constantium, sub Iuliano Macedonianos se dici liberè patiebantur. Sozomenus libro quinto, cap. decimoquarto. Idē sub Iouiniano, cum Basilio Ancyrano & Syluano Tarsensi homiusion pro homousio approbat, & Anomianos damnat. Socrates lib. 3, cap. uigesimoquinto: Sozomenus libro 6, capite quarto.

EVSTATHIVS.

EPiscopus Sebastiæ in Armenia fuit: qui patrem habuit Eulalium, episcopum Cæsareæ Capadociæ: Socrate autore libro secundo, cap. quadragesimotertio. Dictus est unà cum Macedonio pneumatomachus. Cum enim Macedonius spiritū sanctū in diuinitate Triadis comprehendere detrectaret, consensione Eustathij: Et spiritum, inquit, sanctū neq; ego dicere uolo, quamuis nec creaturā uocare

uocare ausim. Socrates libro secundo, capite quadragesimoquinto. Ingenio fuit admirabili, & ad persuadendum apto, facilidq; quamuis ad dicendū neq; instructus à natura esset, neq; eam artem exercuisset. Sed quantum persuadendi artificio ualuerit, hæc sequentia testantur. Autor enim Armenijs, Paphlagonibus, ijsq; qui ad Pontum habitant, fuit monasticæ conuersationis. Ac de uita diligenter instituenda, de cibis quibus uel utendum, uel abstinendum esset, de uestitu, de moribus & exacta conuersatione præcepisse dicitur: adeò ut nonnulli Asceticum Basilij Cappadocis libellum, eiusmodi de uita eiecticia, moribus, uestitu, atq; his similibus præcepta proponentem, ab hoc scriptum esse affirment. Cum autem nimium Eustathius circa illas res occuparetur, euenit ei, ut in superstitiosas multas & absurdas & alienas à legibus Ecclesiasticis obseruationes exorbitarit. Nuptias enim etiā damnauit: & in ædibus eorum qui honestè etiā matrimonio coniuncti uiuerent, preces dicere detrectauit. Sed & presbyteros cōiuges tanquam pollutos præ se cōtempsit. Dominicis diebus ieiunauit, Ecclesiasticos cœtus in domibus ubicunq; uellet coegit: ac concessit, ut qui Ecclesias auersarentur, domi communicarent. Diuites in uniuersum à regno Dei exclusos esse pronunciauit. Carnibus uescentes dānauit, uestitum proprium mutauit: cumq; habitu philosophico ipse uteretur, etiam sectatores suos peregrino cultu uti iussit. Nuptias etiam, ueluti Montanus, soluit. & effecit, ut maritos suos mulieres ultro relinquerent: postea autem, cum se continere minus possent, in adulterij & fornicationis peccatum inciderent. Quin & hoc mulierib. quibusdam prætextu religionis persuasit, ut capita tonderent, ac more uirorum uestitæ incederent. Quorum omnium gratia, Synodus uicinorum episcoporum Gangris metropoli Paphlagonum congregata, Eustathium deposuit, & dogma atq; obseruationes suas anathemate damnauit. Cum quidem & pater ipsius episcopus Cæsariensis, antea cum deposuisset, quòd contra leges Ecclesiasticas stolam indecentē gestasset. Sunt tamen qui non Eustathiū ipsum, sed discipulos suos, tales obseruationes tradidisse affirmant. Socrates libro secundo, capite quadragesimotertio. Sozomenus libro tertio, capite decimoquarto. Reiectum etiam in Synodo Sardicensi Eustathiū Athanasius scribit, oratione prima contra Arianos. Coniunxit tamen unà cum Macedonianis cæteris, sese Eustathius Homousianis: à quibus ex Synodo Lampsacena & Smyrnensi legatus ad Liberium Romanum episcopū, cum literis fidem Nicænam profitentibus, cum Theophilo & Syluano missus est. Socrates libro quarto, capite undecimo & duodecimo. Meminit istorum, aliorumq; quę ad uitam Eusthatij huius pertinent, Basilius in epistola septuagesimaquarta ad Occidentales, ex qua breuem narrationem perspicuitatis gratia huc adscribimus: Est unus, inquit, ex illis qui plurimum excitant turbarum, Eustathius ex Sebastia minoris Armeniæ. Hic olim institutus ab Ario, cum is Alexandriæ floreret, impias aduersus unigenitum Dei blasphemias strueret, sectator illius & inter selectissimos discipulos connumeratus fuit. Postcaquàm uerò ad suos reuersus, à beatissimo Hermogene Cæsariæ episcopo, propter impiam opinionem condemnaretur, confessionem illi obtulit sanæ fidei, atq; ita manus impositionem ab eo obtinuit. Vbi uerò dormitionem accepit Hermogenes, mox ad Eusebium Constantinopolitanum sese contulit, qui & ipse nihilo minus impium Arij dogma tuetur. Inde pòst quibusdam de causis pulsus, ad patriam sese recepit, illiq; denuò erroris purgationē obtulit: sed ita, ut celata & obtecta mentis impietate, quandam exhiberet uerborum rectitudinem. mox uerò ubi utcunq; adeptus esset episcopatum, anathematismum contra homousion in Synodo Ancyræ habita scripsisse deprehenditur. Exilia ad Seleuciam profectus, cum illis quos eiusdem habet opinionis ea gessit, quæ omnes norunt. Constantinopoli uerò iterum ad ea quæ ab hæreticis proposita sunt, consensit. Atq; ita episcopatu eiectus, propterea quòd iam in Meletina Synodo depositus esset, uiam sibi ipsi per quam restitueretur excogitauit: eam uidelicet, ut ad uos proficisceretur. Quæ uerò sint illi à beatissimo episcopo Liberio proposita, & ad quæ cōsenserit, nobis clam est: nisi quòd epistolam tulit, per quam restitueretur. ea ubi Tyanę Synodo exhibuit, in suum locum restitutus est. Iste itaq; iam fidem eam in quam receptus est, depopulatur, cumque illis facit qui homousion condemnant.

EVTROPIVS.

Presbyter Cōstantinopolitanus fuit, professione Macedonianus: ita tamen à Macedonianis separatus, ut proprios seorsim conuentus duceret. Socrates libro quinto, capite uigesimoquarto.

DE NOVATIANIS HAERETICIS.

AGELIVS.

Homousianorum fidem amplectebantur Nouatiani: sed ecclesias proprias, & episcopos per successionem habebant. Horum Cōstantinopoli episcopus fuit hic Agelius,

Agelius, inde à Constantini Magni temporibus: homo superstitiose religiosus, sine pecunijs uiuens, nudis pedibus & simplici tunica uestitus incedens. His enim rebus absolui uitam Apostolicam arbitrabatur. Socrates libro quarto, capite nono: Sozomenus libro sexto, capite nono: Suidas. Ac sic quidem uiuens admirationi multis erat: cum alioqui indoctior esset, & ad dicendum aut disputandum de dogmate imparatus. Quare cum explicandum aliquid sibi apud alios esset, aut conferendum, ad manum habebat Lectorem eruditum & exercitatum Sisinium, de quo postea dicemus. Socrates libro quinto, capite decimo: Sozomenus libro septimo, capite duodecimo. Nisi quòd præcipua una uideretur fuisse commédatio, in professione scilicet sua, constantia. Sunt enim, qui & in persecutionibus sub Ethnicis confessoré fuisse adseuerent. Sozomenus libro eodem, capite decimoquarto.

Cum sub Constantio Ecclesias Constantinopolitanas crudeliter adfligeret Macedonius, ac Nouatianos præcipuè, quòd doctrinam Homousianam adprobabant, intolerabiliter exagitaret, fuga se tum Agelius subduxit. Socrates libro secundo, capite trigesimooctauo. At cum postea Valens, & Homousianos & Nouatianos Constantinopoli expelleret, Agelium exilio multauit. Sed paulo pòst placatus per Marcianũ, reditum ei ad Ecclesiam concessit, & conuentus liberè facere permisit. Socrates libro quarto, capite nono: Sozomenus libro sexto, capite nono.

Annis & ætate confectus tandem sub Theodosio, in morbum incidit. In locum igitur suum ordinat Sisinium Lectorem, & presbyterum Nouatianorum. Cum autem ordinationem eam molestè ferre populus uideretur, & Marcianum præferendum fuisse obstreperet, ideo quòd eius beneficio Nouatianorum Ecclesiæ sub Valente tranquillæ manserant: ordinat Agelius, populi offensam placare studens, & Marcianum. Cumque paulo pòst ex morbo nonnihil conualuisset, ecclesiam ingreditur, illámque coràm ipse alloquitur, dicens: Marcianum quidem post me habebitis, post eũ uerò Sisinium habetote. Ita domum reuersus, cum paululum superuixisset, mortuus est: cum annum Imperij sui sextum Theodosius ageret, ac non multo pòst nasceretur ei Honorius. Præfuerat autem ecclesiæ Nouatianorum Agelius annis quadraginta, Socrates libro quinto, capite duodecimo: & uigesimoprimo.

MARCIANVS.

SIc igitur Agelij in episcopatu successor ex Marcianus factus, uir eruditione & moribus celebris, prudens, religiosus & eloquens: qui à Maximo philosopho unà cum Iuliano Imperatore in philosophicis disciplinis institutus quondam fuerat, postea uerò in curia Imperiali militauerat, & filias Valentis Imperatoris Anastasiam & Carosam gramaticam docuerat. Cuius rei gratia reuerentet eum Imperator Valens habuit: eiusque autoritate motus, Agelium pulsum, uti diximus, reuocauit, & ecclesijs Nouatianorum tranquillitatem reddidit. Socrates libro quarto, capite nono & libro quinto, capite duodecimo: Sozomenus libro sexto, capite nono. Mortuus est Marcianus post Theodosij mortem, cum in regnum Arcadius & Honorius paulo antè successissent, eodem die quo Ruffinus præfectus occisus est, qui dies fuit uigesimusseptimus Nouembris. Socrates libro sexto, capite primo.

ACASIVS.

EPiscopus Nouatianorum Constantinopoli fuit Acesius, eo tempore quo Ecclesias perturbabat Arij insania. At quia grauitate morum & religione apud omnes laudatus erat Acesius, gratus etiam Imperatori fuit: qui & ad Synodum eum Nicænam accersiuit. In qua cum rebus necessarijs, ut uidebatur, transactis, fidei formula conscriberetur, ac subscriberetur, Imperator ad Acesium solum conuersus, quæsiuit eum, an sibi fidei forma & de Paschato celebrando canon constitutus probaretur? Respondit Acesius: Se nihil noui, quod sanxisset Synodus, intelligere. Eandem enim tum fidei formulam, tum Paschatis constitutionem ab Apostolorum ipsorum temporibus se percepisse. Rursus uerò Imperatori interroganti, Quare igitur se à consentientium secum in fide communione seiungeret? referebat ille, quæ inter Cornelium olim & Nouatum sub Decio acciderant: ac de persecutione quædam, & canonis austeritate conseruanda urgebat, quòd nimirum communicatione diuinorum mysteriorum digni censeri non deberent, qui post baptisma peccatum mortale commisissent. Sed ad pœnitentiam quidem admittendos esse, ita, ne remissionis spem à sacerdotibus, sed ab ipso Deo, qui & possit solus, & potestatem haberet peccata remittendi, expectare iuberentur. Ad hæc festiuè Imperator: Scalas ergo, inquit, ô Acesi, in cœlum pone, & solus ascende. Socrates libro primo, capite decimo: Sozomenus libro secundo, capite trigesimosecundo: Suidas.

DE LV-

DE LVCIFERIANIS.

LVCIFER.

Episcopus fuit eruditione & autoritate clarus, Caralorum ciuitatis Sardiniæ: quem de fide orthodoxâ rectè sensisse, inde uidetur, quòd Athanasio familiaris fuit, & in Synodum eius Alexandriam, ex qua ad Antiochenses scripsit, diaconos suos misit Herenniû & Agapetum. Athanasius tomo duodecimo ad Antiochenses. Accersitus uerò ad concilium Mediolanense, sub Constantio, contra Athanasium subscribere noluit: restatus subscriptionem, eam non Athanasij expellendi causa, sed fidei destruendæ grã tia institutam esse. Quamobrem & cum alijs sic secum sentientibus, à concilio cum Imperatoris autoritate, in superiores Thebæorum partes relegatus est. Socrates libro tertiò, capite quinto. Athanasius in Apologia ad Constantium, in Apologia de fuga sua, & in epistola ad solitariam uitam agentes, ait: eum post libetrimam impietatis Constantij, & zelo feruidissimo plenam reprehensionem, cum Eusebio & Dionysio exilio mulctatum fuisse. Inde postea sub Iuliano reuersus, cum corruptum & infelicem Ecclesiæ statum inuenisset, commune cum Eusebio Vercellensi, quem exilij socium habuerat, consilium inijt, de emendando corrupto Ecclesiæ canone. Decernitur igitur, ut Antiochiam Syriæ ipse proficiscatur: Eusebius uerò Alexandriam ad Athanasium abeat, conuocandæ Synodi & confirmandorum Ecclesiasticorum dogmatum causa. Mittit eò cum Eusebio Lucifer diaconum suum, dans fidem, se omnia ista amplexurum, quæcunque in Synodo constituta fuissent. Sic Antiochiam Lucifer abit. Quò cum uenit, perturbatam Euzoij & Meletij dissidijs hæreticis reperit Ecclesiam. Quibus malis mederi studens, Paulinum ibi uirum moribus & uita probatum, episcopum ordinauit. Paulo pòst, transacta synodo Alexandriæ, Antiochiam uenit etiam Eusebius: & Paulinum ibi episcopum ordinatum offendens, permolestè quidem tulit, ideo quòd se nihil facturum sine Synodi conscientia & consilio Lucifer abeunti ipsi promiserat. attamen nomini & reuerentiæ Luciferi parcens, tacitus abijt. Auxerat dolorem Eusebio, quòd Paulini ordinario Ecclesiæ isti nihil profuisset, sed dissidentem adhuc multitudinem reperetat. Hic Lucifer animaduertens, ordinationem Paulini Eusebio non probari, quod contumeliæ sibi loco habebat, iratus ab Eusebio discessit: & quæcunque in synodo Alexandriæ decreta erant, irrita efficere conatus est. Quæ res seu schismati seu hæresi Luciferianæ occasionem dedit. Lucifer enim in Sardiniam postea redijt: atque ex eo tempore, qui se illi coniunxerunt, ab Ecclesia ipsi se segregarunt. De Luciferi hæresi dictum suprà est. Socrates libro eodem, capite sexto & nono: Theodoritus libro secundo, capite decimoquinto: Sozomenus lib. quinto, cap. duodecimo, & decimotertio. Mortuus est sub Valẽtiniano & Valente, ut in Chronicis suis Hieronym⁹ annotauit, anno salutis CCCLXXIIII.

DE MARCELLIANIS *hæreticis.*

MARCELLVS.

Episcopus fuit Marcellus Ancyræ minoris Galatiæ, quemadmodum suprà dictum est. Rectè eum initio ac syncerè de religione Christiana sensisse, testimonio ei est epistola synodi Sardicẽsis, quæ pulsum eom ab Arianis, Ecclesiæ suæ reddidit. apud Athanasium apologia secunda: & In epistola sua Iulius Romanus episcopus ad Eusebium, Narcissum, Marium, & Macedonium, ubi fidem Marcelli & confessionem in synodo Nicæna spectatam fuisse affirmat, & Arianis eum contradixisse. Hæc enim de Marcello Iulij uerba sunt: Cum à uobis postularetur, ut de fide diceret Marcellus, tanta cum fiducia per se respondit, ut nemo non perciperet, eum nihil à ueritate alienum profiteri: sed eadem cum pietate, qua Ecclesia, de Domino ac saluatore nostro sentire. neque iam tantummodo, sed olim etiam huius sententiæ fuisse se cõfirmabat: uti & nostri presbyteri, qui tum in concilio Nicæno aderant, de ipsius recta fide contestabantur. Nam & eum tunc quoque in sententijs dicendis dimicasse cum Ariana hæresi, testes fuêre. De uiro igitur quem reiectæ opinionis & synceræ religionis esse testimonijs approbatũ est, quid quæso uos facere oportuit?

De hæresi eius, & qua occasione in eam lapsus fuerit, nimis argura scilicet & contentiosa contra Asterium Arianum disputatione, suprà diximus. Theodoretus libro secundo Inconfusi, affirmat eum cum Artemone, Sabellio & Samosateno contra diuinitatem Christi sensisse. Idem Athanasius in oratione, unum esse Christum. Et ob eum errorem quo initium filio Dei à natiuitate ex Maria tribuerit, quem scripto etiam prodidit, à synodo Constantinopolitana, ecclesia sua priuatus est, substituto in eius locum Basilio. Quanquam non defuerunt, qui Inquirendi & disputandi eum studio magis, quàm ex professo ita adseuerandi, de Christo scripsisse prodiderunt. Quamobrem & à synodo postea Sardicẽsi Ecclesiam suam recepit, cum probabilibus rationibus ostendisset, se ad eum modum non sensisse. Viden-

tur autem ad eiectionem eius non parum Eusebiani fecisse, quorum in eum maximū fuit odium, ideo quòd decretis eorum nec in Phœniciana, nec Hierosolymitana synodis, in quibus Arij causam tum egerant, consensisset: nec dedicationi magni templi Hierosolymis interfuisset, propterea quòd communionem eorum auersaretur. Quam rem contumeliosam ipsi etiam Imperatori Constantino fuisse, literis calumniosis ad eum missis, Imperatori indicarunt.

DE PHOTINO

Marcello præceptore usus Photinus, è minori Galatia ortus, impiam & ipse de Christo, nudo homine, hæresin diuulgauit, seu Ebionem seu Sabellium secutus. Profiteri autem dogma hoc nouum cœpit sub Constantio, cum episcopatum Syrmiensem administraret. Socrates libro secundo, capite octauo: & libro septimo, capite trigesimosecundo: Sozomenus lib. quarto, capite sexto: Theodoretus lib. quinto, cap. undecimo.

Fuit autem Photinus græcis & latinis literis iuxtà eruditus: nam & græca & latina lingua libros suos scripsit. Ad quam laudem, etiam hæc ingenij sui beneficia accesserunt, facundia scilicet expedita, & in persuadendo ingens uis, qua in opinionem suam non paucos pertraxit. Sozomenus ibidem. Quæ omnia ingenij bona, ut Hieronymus ait, uno superbiæ malo perdidit.

Scripsisse eum multa, in Catalogo suo Hieronymus indicauit: è quibus præcipua dixit fuisse uolumina aduersus gentes, & ad Valentinianum. Socrates etiam libro secundo, capite trigesimo, contra omnes eum hæreses scripsisse tradidit: sed in hoc solum, ut dogma suum confirmaret. Quod etiam post depositionem ab episcopis in synodo Syrmiensi, defendere pertinaciter non destitit. In disputatione enim à Basilio Ancyrano uictus, cum etiam post damnationem ab episcopis humaniter admoneretur, ut dogma suum abijceret, illisq; consentiret, tamen nō paruit. Hieronymus eum à Valentiniano tandem expulsum, in Catalogo scripsit: fortasse hoc significans, quod Gratianus cum Valentiniano iuniore imperium consecutus, Photinianos ex Ecclesia expulit. Socrates libro quinto, capite secundo. Mortuum Photinum in Gallia sub Valentiniani & Valentis imperio, circa annum Domini trecentesimum octogesimum, Hieronymus in Catalogo annotauit.

DE APOLINARISTIS.

APOLINARIVS.

Hieronymus in Catalogo suo, Apolinarium filium presbyteri cuiusdā, eiusdem nominis, quod & suprà retulimus, fuisse tradidit. Eum se uerò audijsse docentem Antiochiæ, & coluisse, in epistola ad Pammachium & Oceanum testatur. Nam & Antiochiæ fuisse Apolinarium, priusquam Laodiceno episcopatu potitus est, Theodoretus indicauit libro quinto, capite quarto. Grammaticis disciplinis in adolescentia operam dedit, ac poesi maximè. Postea uerò ad sacrarum literarum studia animum adiecit, in quibus explicādis innumerabiles libros, ut Hieronymus ait, composuit. Sed cum fieri non potuerit, quin in tanta copia scriptorum multum ac sæpe erraret, in hæreticas opiniones absurdas multas incidit, dum sententias quasdam à uirtute diuinæ scripturæ ad humanas fabulas detorsit: quemadmodum illa sunt, quæ de resurrectione mortuorum, & carne Christi ineptè lusit. Hieronymus eum uigintiquinque probatissimis libris Porphyrium confutasse scribit, in epistola ad Magnum oratorem Romanum: quorum etiam in epistola ad Pammachium meminit, & egregia uocat uolumina. Item in apologia pro libris aduersus Iouinianum, ubi & contra Celsum eum scripsisse indicat. Et in procemio commentariorum in Oseam, affirmat se legisse commentarios Apolinarij in Prophetas, ac dicit nimis eum breuem fuisse in interpretando, adeò ut parum eius explicationibus adiuuari lector possit.

Legem tulerat Iulianus, quemadmodum dictum alibi est, ne in Græcorum literis Christianorum pueri instituerentur. Tum uerò Apolinarius historias antiquas sacrarum literarum ad Homericum quendā modum uersibus exposuit, ad Saulis usque tempora: Euangelia uerò & Apostolica dogmata ad dialogorum formam, ad exemplum Platonis redegit. Quæ res & legem Imperatoris inclementem irritam fecit, & Ecclesiæ plurimùm profuit, cum reiectis Ethnicorum scriptis, sacra hæc pueris discentibus proponerentur. Socrates libro tertio, capite decimosexto: & Sozomenus lib. quinto, capite decimooctauo.

Theodoretus libro quinto, capite tertio Apolinarij hæresin sub Valentinianum collocat: quam prodidisse eum occasione adempti præsulatus narrat, cum quidē Apostolica dogmata rectè tueri Apolinarium plerique crederent. Depositus enim à Damaso est ob nouitatem dogmatis de carne & anima Saluatoris, quam reiectus ab episcopatu, palàm confidenter profiteri, ducemq; se suæ sectæ, eorum qui Apolinaristæ ab eo postea nominati sunt, constituere cœpit. Obijsse eum sub Theodosio, Hieronymus scripsit in Catalogo.

VITA-

VITALIVS, SEV
Vitalis.

DE his suprà in capite de Doctorib. quædam diximus. Theodoretus Vitalem, Sozomenus Vitalium nominat, presbyterum quendam Antiochenum, ordinatum ab Apollinario Antiochię, priusquā se Laodicæam contulisset. Apollinarij enim sectator Vitalius factus erat, cum studio Apostolicorum dogmatum, honestate uitæ, & in officio sedulitate apud omnes clarus & uenerandus fuisset. Causam accedendi ad Apollinarium hæresin hanc habuisse dicitur, admodum puerilem & ineptam. Presbyteri munus administrarat olim cum Fabiano, qui episcopus Antiochię postea creatus est. Is Vitalium pro more episcopum quendam inuisere cupientem, fecerat id pro hibuerat. Quod sui contemptum & ignominiam Vitalius interpretatus, Fabianum offensus reliquit, & ad Apollinarium defecit. Cumque in magna autoritate apud Antiochenos prius sub Meletio fuisset, bona plebis pars reuerentia erga eum ducta, hæresim sibi suam à se persuaderi passa est. Vnde & Vitaliani ab Antiochenis, qui ad Vitalij communionem accessissent, nominati sunt. Sozomenus libro sexto, capite uigesimoquinto: Theodoretus libro quinto, capite quarto.

TIMOTHEVS.

APollinarij sectator etiam Timotheus fuit quem in epistola sua ad synodum Constantinopolitanā Damasus Romanus prophanum dixit, atque hac formula exautorauit: Scitote prophanū illum Timotheum, discipulum Apollinaris hæretici, unà cum impio dogmate, iamdudum à nobis exauctoratum, neque nos credere reliquias doctrinæ illius de cætero uspiā ualituras esse. Theodoretus libro quinto, capite nono.

DE AETIANIS HAEreticis.

AETIVS SYRVS
Aëtius.

AEtius patriam habuit, ut Suidas ait, Antiochiam Cœlosyriæ. Huius pater homo militaris Gregorius, cum in militia aduersis rebus conflictatus tandem interijsset, bona eius, qui tum rerum potiebatur, princeps publicauit. Quare unà cum matre Aëtius ad extremam redactus pauperiem, ad aurificum artem discendam, admodum adhuc puer, se contulit: ut quocunque posset modo, sibi uictum pararet. Ea arte ubi satis est usus, cum natura ad studium & artes illustriores duceretur, ad dicendi disciplinam est conuersus: seque adiunxit Panlino, qui è Tyro Antiochiam pridem uenerat, quem uiuente etiam adhuc Constantino audiuit. Mortua matre, cuius gratia aurum conformanti arti operam nauauerat, totus statim in dicendi studium incubuit: breuique certamen subiens, multos disputando uicit. Postquam autem Eulalius, qui tertius & uigesimus episcopus Antiochiæ à temporibus Apostolorum fuisse traditur, post defunctum Paulinum in Antiochenam sedem est collocatus, Aëtius ingenij beneficio tantum profecerat, ut acrimonia in disputando, & oratione exquisita iam uti posset. Cumq; nulli cederet, multos etiam in disputationib. pro arbitrio exagitaret, ferri diutius ibi non potuit: cum multi dignitate & autoritate præstantes uiri, ab adolescente aurificum adhuc officinam tedolente, se uexari dolerent. Multitudo igitur ingens, motu aduersus Aetium concitato, urbe eum expulit. Quo tempore relicta Antiochia, Anabatzum concessit: atque ibi artem rursus suam ita parandi uictus gratia exercuit, ut non prorsus dicendi certamen omitteret. Accidit tum, ut sophistæ cuidam Aëtij ingenium admirato, artem suam cum eo communicandam uideretur. Ibi igitur Aetius in sophistæ domum receptus, homini inseruiens, omne (ut fieri solet) famuli ministerium præstitit. Sophista grammaticam & logicen ei tradidit. Ipse uerò cum herum ob minus rectam de diuinis oraculis opinionem argueret, mercedem bene de se meritæ domus, abdicationem tulit. Atque inde eiectus, cum Athanasio Anazarbi antistite uixit, apud quem Euangelistas exactè excutiens legit. Deinde Tarsum, ad Antonium Luciano martyri notum uenit: à quo Apostolum discens, satis diu cum eo, cum adhuc in presbyterorū ordine Antonius esset, mansit. Cum autem in episcopum Antonius lectus esset, neque iam doctrinæ qua Aetium erudiebat uacare posset, ille Antiochiam est reuersus. Et ibi cum à Leontio adhuc presbytero prophetas, atque in primis Ezechielem doceretur, propter linguæ intemperantiam, & sententiæ impietatē, inde rursus est expulsus. Itaque sophisticam exercens, & certamine cum eis qui clari eo studio erant congrediens, loca multa circumijt. Postea uerò & medicam artem accuratè didicit, Sopole in ea disciplina magistro tum claro usus. Qua percepta, pauperes gratuitò curauit. Quod si aliquando egeret, noctu ad quempiam artis suæ peritum, ne interdiu à studijs potiorib. abduceretur, adibat, & aurum quod accuratiore arte elaborandum esset, petebat: atq; opere celeriter perfecto, & à cōductore operæ suæ mercede accepta uitam sustentauit. Socrates & Suidas, eum sic oberrantem etiam Alexandriam uenisse scripse-

scripserunt, cum ism dogma Arianum prædicare cœpisset: sed paululum ibi moratum post Aristotelicarũ doctrinarum, quarum magistros ibi audierat, cognitionem, Antiochiam rediisse: ubi Leontio ad episcopatum Antiochenum euecto, Aetius ab eo diaconus designatus, & ad munus in Ecclesia docendi delectus est. Variat ab hac narratione Nicephorus, qui lib. 9, cap. 17, eum Alexandriam uenisse scripsit, posteaquam aliquandiu docendi munus in Ecclesia sustinuisset. Cum uerò Imperatori Gallo, qui ex Constantio, fratre Constantini Magni (quẽ admodum Lætus tradidit) natus, à Constãtio Cæsar appellatus, sed per insidias postea interfectus est, Antiochiæ occasione artis medicæ, ut Sozomenus refert, innotuisset, Gallus uerò religionis Christianæ studiosos maximi faceret: Aetius, quò gratiorem se Imperatori probaret, in disputationibus etiam de rebus sacris & Ecclesiasticis se exercuit. Quomodo autem Categorijs Aristotelis deceptus, in Arianismum lapsus sit, suprà diximus.

Diaconus igitur à Leontio ordinatus, cõtentiosis disputationib. de Deo, ut erat petulans & audax naturâ, studuit adeò, ut illis etiam qui suæ partis essent, cum intricatos Syllogismos eius intelligere nõ possent, infestus heret, & heterodoxus haberetur: ut Socrates indicat libro secundo, cap. trigesimoquinto. Georgius certè Laodicenus Arianus in epistola quadam ad Basiliũ Ancyranum, Aetium execrandum & hæreticum nominat: apud Sozomenũ lib. 4, cap. 13. Eandemq; ob causam, & quòd multarum perturbationũ, dissidiorũ & seditionum in Ecclesia autor fuisset, ab Acacianis, seu Eusebianis, ut Athanasius scribit de Synodis, eiectus est. Sozom. lib. eodem, capite uigesimoquarto. Condemnatus deinde, & in exilium actus est à synodo Constantinopolitana, autoritate Constantij Imperatoris, tum ob hæresim, tum quòd propter amicitiam cum Gallo Imperatori suspectus esset. Extat ea de abdicatione Synodi eius epistola apud Theodoretum lib. 2, cap. 28. Reuocatus autem tandem à Iuliano est, placidissimis literis, & iumentis ad reditũ necessarijs missis, ideo quòd Galli fratris sui amicitiam coluisset, eamq; ob rem à Cõstantio pulsus fuisset. Sozomenus libro quinto: Epiphanius lib. 3. tomo primo, hæresi 76.

EVDOXIVS.

SIc quidem is appellatus fuit, qui præstare ex sese nihil min' potuit, quàm de religione bene sentire: homo alioqui Sybaritico luxu dissolutus, ut Theodoretus ait libro 2, capite uigesimoseptimo. Episcopus primùm fuit eloquens & celebris Germaniciæ, quæ urbs in finib. Ciliciũ, Syrorũ & Capadocũ sita fuit. Cum autẽ sectator esset aulæ Imperatoris, & uacare audisset, Leontio mortuo, episcopatũ Antiochenũ, per cubicularios Imperatoris intercessores impetrat, ut in Syriam ei proficisci liceat, simulans eã regionem consolatione & custodia ẽgere: cũ & alioqui pro more & ingenio haberet, dominandi libidine functiones ex alijs ciuitatibus in alias inuadere: quemadmodũ de eo Constantius ipse scripsit apud Sozomenum lib. 4. cap. 13. Facile igitur hoc ab Imperatore impetrat: cumq; celeriter peruenisset, uacantem episcopatũ Antiochenũ, uelut spec exagitatus inuasit, nihil morat' iudiciũ celebriorũ in Syria episcoporũ, quales tũ fuẽre Georgius Laodicen' & Marcus Arethusius, ad quos electio pertinebat. Atq; Imperatoris quidẽ uoluntate & sententia, eorũque qui in aula potiores erãt, Eudoxiũ, tantum sibi iuris & potestatis sumpsisse putabatur: sed à se talem episcopũ non missum esse, Imperator ipse ad Antiochenos scripsit. Sozom. lib. 4, cap. 12, & 13: Theodoretus libro 2, cap. uigesimoquinto, uigesimosexto, & uigesimoseptimo.

Sic igitur tyrannico modo episcopus ex sese ipso factus, non ut Leontius improbitatem insitam occulebat, sed rabie manifesta in Apostolica dogmata ferebatur, omnis generis calamitatibus eos afficiens qui contradicere sibi ausi fuissent. Theodoretus & Sozomenus ibidem.

Ac pœnas mox quidem per tyrannidem occupati episcopatus daturus fuerat, sicut Imperator minatus ei fuerat, nisi conuentũ episcoporum Nicææ in Bithynia indictum, terræmotus intercepisset. Theodoretus libro secundo, capite uigesimosexto. Cum autem postea Imperatorem ipse impulisset (quod & Athanasius de synodo Ariminensi & Seleuciana indicat) ut synodũ Seleucianam cogeret, in ea pœnas blasphemiæ ac perfidiæ suæ dedit. In ea enim, à Basilio Ancyrano, Eustathio Sebastiæ Armeniæ, Syluano Tarsense & Eleusio Cyziceno episcopis accusatus, cum quidem impudenter proprium dogma, quod cum Aetio commune habuit, coram Imperatore pernegasset, depositus est. Theodoretus libro secundo, capite uigesimoseptimo: Sozomenus libro quarto, capite uigesimosecundo: Athanasius de synodo Ariminensi & Seleuciana.

Tum igitur cõsueta tyrannide in episcopatum Constantinopolitanũ, in quo pridem mortuus Macedonius fuerat, insilijt, usus ad hoc opera Acacij & sectatorum eius. In eo quasi prudentius suæ fortunæ consulturus, cùm iam cum periculo suo didicisset, odisse Impera-

Imperatorē eos qui de filio ut creatura blaſphemē docerent, Eunomium, qui tum inter duces ſectæ Arianorū haberi cœperat, & cui unà ſe Eudoxius copulauerat, clam monuit, ut quam ſecum foueret ſententiam, celaret: Poterimus enim, inquit Eudoxius, per occaſionem promulgare aliquādo quæ nunc tegimus. Theodoretus lib.2, cap.29. Ac coniuncto quidem ſtudio cum Acacio, omnē mouebat lapidem, ut omnia de quibus Synodus celeberrima Nicæna ſtatuiſſet, irrita efficeret. Sozomenus lib.4, capite uigeſimoſexto. adiumento ad id eo utens, quòd in nonnulla apud Imperatorem Valentem, quem in fidem Arianam baptizauerat, poſitus erat gratia, ac plurimùm quidē ualebat. Hinc & ſynodū apud Tarſum Ciliciæ ab Homouſianis pro cōfirmanda fide Nicæna inſtitutam impediuit, eaq; irritatus maioribus malis Homouſianos affecit: à quorum perſecutione, ne prodigijs quidē auocari ſe ſinebat. Socrates libro quarto, capite decimo, & duodecimo.

Mortuus eſt Conſtantinopoli, Valentiniano & Valente tertiò conſulibus, poſteaquam eccleſiam Conſtātinopolitanam rexiſſet, ſeu potius euertiſſet, per annos decē & nouem, iuxta Socratem lib.4, capite 14: undecim uerò, ſecundum Sozomenum libro ſexto, capite decimotertio.

EVNOMIVS.

Capadox fuit Eunomius, ortus ex uico quodam cui nomen Dacora fuit: ut Sozomenus indicat libro ſeptimo, capite decimoſeptimo. Venit ex Capadocia Antiochiam, quo tempore ſapientis exiſtimatione celebris eſſet Aetius: ubi à Secundo Pentapolite Ariano commendatus, in amicitiā ab Aetio ſuſceptus, ab eoq; in ſacris literis inſtitutus eſt: Nicephorus lib.9, capite decimoſeptimo. Cuius etiam notarium fuiſſe Socrates lib. ſecundo. cap. trigeſimoquinto, & Suidas ſcripſerunt. Cum autem in ſynodo Conſtantinopolitana Aetius abdicaretur, ipſe epiſcopalem dignitatem ibidem conſecutus eſt. Et pulſo apud Cyzicū Eleuſio, Eccleſiam eam regendam accepit, ſub Valente, ut Suidas refert. Theodoretus libro ſecundo, capite uigeſimoſeptimo, & uigeſimonono: Sozomenus libro quarto, capite uigeſimoquinto.

Ineptum eius laudatorem citat Nicephorus lib. duodecimo, capite uigeſimonono, Philoſtorgium, ex quo hanc de Eunomio narrationem deſcribit: Eunomium, plurimùm, inquit, ut diuinum hominem, admiratur eccleſiaſticus ſcriptor Philoſtorgius. Prudentiam enim & uirtutem eius incomparabilem fuiſſe, apertè nugatur: & oris formam & corporis partes decētiſsimas, cum multa uenuſtate deprædicat, atq; ex ore eius orationem fluentem margaritis comparat. Quamuis in laudem eius progreſſus, balbum fuiſſe confitetur. Quod uitium tamen in eo ita exornat, ut ſuauē ei eloquentiam tribuat. Quin & uitiliginem, quæ faciem illius quaſi notis quibuſdā deformauerat, ornamentum quoddam ori illius attuliſſe confirmat. Omnes autem alios eius libros diuinis laudibus efferens, præ cæteris excellere epiſtolas eius dicit.

Præditum eum diſputādi facultate fuiſſe, Sozomenus tradidit lib.7, cap.ſexto. Sed Suidas uerboſum eum magis, & ſophiſticis nugamentis ex ſe fingendis deditum fuiſſe affirmat: per quæ in blaſphemias ſæpe inciderit, cum contraria dogmatis ueritatis, Arium imitatus, effunderet, exiguam habēs ſacrarum ſcripturarum cognitionem & intelligentiā, ut in quarū lectione non multū uerſatus fuiſſet. Quaobrē & eius rei, de qua diſputare ſibi propoſuiſſet, ſcopū haud ferè unquā aſſecutū eſſe: adeò ut & in magna illa ſermonis copia, perquàm tenues & leues ſententiæ fluctuarint. Scripſiſſe eum ſeptem tomos in epiſtolā ad Romanos, idem autor eſt: plurimis quidem in eam uerbis abſumptis, ſed quibus tamen ab Epiſtolæ ſcopō procul aberrarit. Hæc Suidas.

Hæreſim quidem ſuam & impietatem, quemadmodum dictum eſt, Eudoxij conſilio, cui ſe Aetio relicto adiunxit, aliquantiſper celauit, poſtea uerò manifeſtè prodidit. Quamobrem & Cyzico, poſtulante ita Imperatore Conſtātio, ab Eudoxio inuito fugere iuſſus eſt. Ceſsit igitur Cyzico, Eudoxio ſuccēſens, quaſi cuius opera pelleretur. Atq; ab eo tempore ſeparatos cœtus habuit in ædibus priuatis Chalcedoni, ubi libros ſuos publicauit & oſtendit, multosq; peruerſis ſuis doctrinis corrupit. Quod nō ferēs Imperator Theodoſius, cum alioqui neminèm heterodoxorū perſequeretur, in exilium hunc Eunomium deportari iuſsit. Theodoretus lib.2, cap.24: Socrates lib.5, cap.20: Sozomenus lib.7, cap.6. Narrat Nicephorus libro duodecimo, cap. uigeſimonono, Imperatorem certos homines Chalcedonem miſiſſe: qui Eunomium caperēt. Captū igitur, Halmyridem Myſiæ ad Iſtrū deportari mandaſſe. Ex quo loco tamen in patriam ſuam Cæſaream Capadociæ tranſlatus ſit: ubi cum mirificum in eum hominum odium fuiſſet, quòd libros contra Baſilium eius loci epiſcopum compoſuiſſet, in agros ſuos apud Dacoram Cæſareæ recipere ſe coactum eſſe. Vbi cum priuatus aliquādiu uixiſſet, mortuus tandem ſit, & ſepulturam conſecutus. Idem Sozomenus libro ſeptimo, capite decimooctauo.

VRANIVS.

MEminit Vranij Sozomenus ſolus, & ex eo Nicephorus. Fuiſſe eum epiſcopum Tyri indicat, qui in conuentu Antiochiæ, quem Eudoxius poſt inuaſum Leontio defuncto epiſcopatum Antiochenum conuocauit: ibiq; palàm utranq;, & Homiuſij & Homouſij uocem reprobauit, patri filium diſsimilem eſſe dicens: & Occidentalium epiſcoporum autoritatem allegans, qui ita decreuiſſent: Oſium ſignificans, qui Syrmij ad euertendam Valentis, Vrſacij & Germanij opinionem, Homiuſij & Homouſij uocem non uſurpari conceſſerat, quòd utraq; uox ignota eſſet ſcripturis: & eſſentiam Dei inueſtigare, humanæ mentis excederet captum. Sozomenus lib. 4, cap. 12. Depoſitus eſt in ſynodo Seleuciæ, cui interfuit. Idem libro eodem, capite uigeſimoſecundo.

THEOPHILVS.

EVm epiſtola epiſcoporum Ægypti apud Athanaſium, Narciſſo & Patrophilo accenſet, quos immani furore & ſtudio impiæ doctrinæ Arianæ aduerſus omnes epiſcopos orthodoxos conſpirare indicat. Adnumerat Theophilum Caſtabalenſem epiſcopum Macedonianis, Socrates lib. 3, cap. 25. Quem Macedoniani, cum Eudoxius fultus præſidio Valentis, omnes à ſe diſſentientes grauiter perſequeretur, ad Liberiũ epiſcopum Romanũ cum alijs miſerũt, cum mandatis & ſignificatione, Macedonianos pœnitẽtiam egiſſe, ab Anomianis defeciſſe, & Homouſianorũ fidem deinceps amplexutos. Socrates libro 4, cap 11. Nicephorus etiam Theophilum Indum Adiabenẽſem, Ariano dogmati plurimùm addictum fuiſſe, indicat lib. nono, cap. decimooctauo.

ASPHALIVS.

PResbyter fuit Eccleſiæ Antiochenę, Aëtianæ hæreſi uehemẽter deditus: quem in cõuentu epiſcoporum Ancyræ, quos ad templi conſecrationem Baſilius euocauerat, apud Conſtantium Aëtius legatum habuit. Sozomenus libro quarto, capite decimotertio.

DE AERIO.

DE Aërio, uti diximus, perpauca tradita ſunt. Epiphanius libri tertij tomo primo, hæreſi ſeptuageſimaquinta, condiſcipulũ eum fuiſſe ſcripſit Euſtathij. Cum aũt epiſcopatus uterq; ſuidi fuiſſent, eueniſſe, ut eo Euſtathius prior poriretur, Aërius autem ad eum nõ perueniret. Orta igitur inter eos æmulatio eſt. quam ut è medio Euſtathius tolleret, Aërio blanditus, presbyterum eum conſtituit, & gubernationẽ Prototrophei cuiuſdam in Ponto ei commiſit. Sed quam nihili Aërius faciens, æmulationem conceptam aluit, & nec precibus nec blãditijs, nec minis Euſtathij pacari ſe paſſus eſt. Tantum de Aërio Epiphanius.

DE PRISCILLIANISTIS.

PRISCILLIANVS.

GNoſticorum hæreſis, quam Marcus quidam Memphia ex Ægypto profectus, in Hiſpanias intulerat, hoc tempore, circa annum ſcilicet Domini (ut Sigisbertus annotauit) trecenteſimum octuageſimumſextum: iuxta Chronicon uerò Hieronymi, trecenteſimum octuageſimumtertium, ſub Graciano & Valentiniano Imperatoribus, in iiſdem regionibus Priſcillianus propagauit: inſtitutus ab Agape nobili muliere, & Helpidio rhetore, qui Marci illius auditores fuerant. Cæterùm Priſcillianus de familia nobili ortus fuit, opibus diues, acer, inquies, facundus, multa lectione eruditus, diſſerendi ac diſputandi promptiſsimus. Felix profectò, ſi non prauo ſtudio corrupiſſet optimum ingenium. Protſus enim multa in eo animi & corporis bona uiſebantur. Vigilare multum, famem ac ſitim ferre poterat: habendi minimè cupidus, utendi parciſsimus. Sed idem uaniſsimus, & plus iuſto inflatior prophanarum rerum ſcientia. Quin & magicas artes ab adoleſcentia eum exercuiſſe creditum eſt. Is ubi doctrinam exitiabilem aggreſſus eſt, multos nobilium, pluresq; popularea, autoritate perſuadendi, & arte blandiendi alli cuit in ſocietatem. Ad hæc molieres nouarum rerum cupidæ, fide fluxa, & ad omnia curioſo ingenio, cateruatim ad eum confluebant. Quippe humilitatis ſpeciem ore & habitu prætendens, honorem ſui & reuerentiam cunctis iniecerat. Iamq; paulatim perfidiæ iſtius tabes, pleraq; Hiſpaniç peruaſerat. Quin & nonnulli epiſcoporum deprauati, inter quos Inſtantius & Saluianus, Priſcillianum non ſolum conſenſione, ſed ſub quadam etiam coniuratione ſuſcepetant.

Hæc cum ad Adyginum Cordubenſem epiſcopum fama perueniſſent: ſtatim ia ad Idarium decrepitæ ætatis ſacerdotem refert: remq; eò perducit, ut Synodus Aquitanorum epiſcoporum apud Cæſaraugustam conuocetur: cuius iudicio Priſcillianus cum ſuis, Inſtantio, Saluiano & Helpidio, quos diximus, ſubijcere ſe ueritus, abſens damnatus eſt. Poſt hæc, animis ad audaciam conuerſis, Inſtantius & Saluianus Priſcillianum in Labilienſi (Abylenſi habet Hieronymus) oppido epiſcopum conſtituunt. Ibi Idatius & Ithacius acrius offenſi, edictum ab Imperatore Gratiano extorquent, quo hæretici omnes non Eccleſijs ſolùm & ciuitatibus exigi, ſed extra omnes terras propelli iubebantur. Ex

Gnoſticis

Gnosticis igitur, qui episcopi uidebantur; Instantius, Saluianus & Priscillianus rebus suis diffisi, sponte locis suis cessêre, reliquos metus dispersit.

Illi uerò itinere ad Damasum, Romanæ urbis ea tempestate episcopum, ut se el purgarent, suscepto, per interioris Aquitaniæ fines transiêre: ubi apud imperitos impletatis suæ semina sparsere, maximeque apud plebem Elusanam, sanè tum bonam, & re 10 ligioni studentem. Inde à Burdegalensibus repulsi per Delphinum, in agro Euchrociæ cuiusdam fœminæ aliquantisper subtitêre: atque aliquos erroribus suis infectos, comites sibi adsumpsêre, alienas maximè fœminas: in quibus & Euchrocia erat, cum filia Procula: quam Priscilliani stupro grauidam, partum sibi graminibus depulisse fama erat. Romam igitur cum uenissent, ne in conspectum quidem Damasi admisi 20 sunt, & Saluianum amiserunt. Inde Mediolanum profecti, ab Ambrosio quoque repulsi sunt. Quare consilia mutare coacti: largitionibus Imperatoris aulicos corrupêre: & edictum impetrarunt, ut Ecclesijs suis in Hispanijs restituerentur. Ita reuersi in Hispaniam, statim Voluentium etiam Proconsulem corruperunt, & Ecclesias in libertatem suam receperunt. Laborabat tum quidem acriter Ithacius, quomodo hæreti 30 cis resisteret, sed frustra: Quin & accusatus ab his, quasi Ecclesiarum perturbator esset, fugere in Gallias tum coactus est. Interea uerò rumor uenerat, Clementem Maximum, quem Theodosius postea interfecit, intra Britannias imperium sumpsisse, ac breui in Gallias erupturum. In Treuerorum igitur oppidum ingressum Maximum ilico Ithacius adijt: ac Priscillianum & socios eius, quasi qui multorum criminum 40 rei essent, detulit: impetrauitq; à nouo Imperatore, ut Galliarum præfectus, & Hispaniarum uicarius, ad quos Maximus literas dederat, synodum Burdegalæ indicerent. in qua Instantius, quia se parum expurgasset, episcopatu suo priuatus est: Priscillianus uerò ad Imperatorem prouocauit. Secuti accusatores Idacius & Ithacius, Priscilliani crimina grauissimè apud Imperatorem exaggerarunt: sed Martini Treueren 50 sis episcopi consilio, qui hæreticos episcoporum sententia iudicatos Ecclesijs pellendos, non ui tollendos censuit, nihil in eos uiolenti primùm commisit. Postea uerò à Magno & Rufo episcopis deprauatus, & à sententia minori deflexus, causam præfecto Emodio (Euodio Hieronymus habet) uiro acri & seuero, commisit. Qui Priscillianum gemino iudicio auditum, conuictumq; maleficij, nec diffitentem obscœnis se studuis 60 se doctrinis, nocturnos etiam turpium fœminarum egisse conuentus, nudumq; orare solitum, nocentem pronunciauit: & in custodiam, donec ad principem referret, redegit. Ita rebus ad Palatium delatis, censuit Imperator, Priscillianum sociosq; eius, capitis damnari oportere. Ita igitur gladio addictus Priscillianus est, unaq; cum eo Felicissimus & Armenius: qui nuper à Catholicis, clerici Priscillianum secuti, desciuerant. Latronianus quoque & Euchrocia, gladio perempti sunt. Instantius, quem superius ab episcopis damnatum diximus, in Silynam insulam, quæ ultra Britanniam sita est, deportatus. Itum deinde in reliquos sequentibus iudicijs est, damnatique Asarinus & Aurelius diaconus gladio: Tyberianus, ademptis bonis, in Silynam insulam datus: Tertullus, Potamius, & Ioannes, tanquam uiliores personæ, & misericordia digni, quia ante quæstionem se ac socios prodidissent, temporario exilio intra Gallias relegati sunt. Burdegalæ uerò, quædam Priscilliani discipula, Vrbica nomine, ob impietatis pertinaciam, per seditionem uulgi lapidibus extincta est. Annum Hieronymus annotauit in Chronico, trecentesimum octuagesimumoctauum: Sulpitius Seuerus libro secundo: Hieronymus.

DE PHILOSOPHIS.

MAXIMVS.

Ephesius fuit philosophus, magus & præstigiator: qui Iuliani Nicomediæ discentis fama motus, eò uenit. Ab eo uerò Iulianus philosophica tum percepit, & in prauas de rebus diuinis opiniones inductus est, adeò ut ex sincero Christiano, nec ab alijs quàm Christianis præceptoribus à pueritia institutus, in simulatorem pessimum, sub Maximi huius disciplina & consuetudine degenerarit. Imperator autem Iulianus factus, eo non modò pro amico, sed & consultore ac ductore, non sine periculo suo usus est. Vanis enim eiusdem diuinationibus somnijsq;, quasi Alexandro ipso superior & celebrior euasurus esset, persuasus & impulsus est, ut in Persia bellum gerens, Regis Persici supplicationes reieceriт, atq; ad interitum sui usq; bellum insolenter cotinuarit. Quamobrem & consilij nocentis paulo pòst pœnas exoluēs Maximus, à Valentiniano, tanquam præstigiarum artifex & impostor, necari iussus est. Socrates libro tertio, capite primo, & uigesimoprimo: Theodoretus libro quartó, cap. uigesimooctauo.

THEMISTHIVS.

Philosophus fuit Iuliani tēporibus, à quo & præfectus Constantinopoleos designatus

tus est, ut Suidas scripsit. Commẽtatus multis est in Aristotelem. Coram Iouiniano Constantinopoli librum recitauit consularem: Valenti uerò, cum atrocissimè in Homousia nos sæuiret, & nouis quotidie suppliciis eos exagitaret, librũ obtulit, quo admonuit, non debere illũ molestè ferre differentiã dogmatum Christianorum, quæ collata ad multitudinem & confusionem gentilium dogmatum, quorum supra sint sexcenta, esset perexigua. Præterea sæpe fieri, ut pro conditione dogmatis alicuius, necessariò contentiones nascerentur. Hoc libello nonnihil mitior Imperator factus, Homousianos non amplius morte, sed exiliis mulctauit. Socrates libro tertio, capite uigesimosexto: & libro quarto, capite trigesimosecundo: Sozomenus libro sexto, capite trigesimoseptimo.

LIBANIVS.

Syrus fuit Sophista celeberrimus, à quo Basilius & Gregorius adolescente Rhetoricas didicere traditiones Antiochiæ. Socrates libro quarto, capite uigesimosexto. Docuit etiam Constantinopoli circa Iuliani tempora. Inde uerò à pædagogis eiectus, aliquandiu Nicomediæ fuit. Iuliano interfecto, Lamentationem scripsit, qua omnia quæcunq; fecerat Iulianus, laudauit, etiam libros quos contra Christianos ediderat. Extat aduersus hoc Libanii scriptum Antilogia prolixa, apud Socratem libro tertio, cap. uigesimotertio.

DOROTHEVS.

Socrati libro secundo, capite quadragesimo, Dorotheus presbyter est Antiochenus, qui in synodo Seleuciana Patrophilum episcopum Scythopolitanum occupauerat. Idem uerò sub Valente, consulatu quidem Valentis quinto, & iunioris Valentiniani primo, Euzoio Antiochiæ Arianorum episcopo mortuo, surrogatus est: quemadmodum Socrates idem testatur libro quarto, capite trigesimoquinto, Sed rursus sub Theodosio, cum seu sponte sua, seu accersitus eò uenisset, in episcopum Arianorum, Marino, qui ex Thracia eò uocatus uenerat, repudiato, quòd instructior, ac idoneus magis iudicaretur, lectus est. Vbi postea cum Marino schisma suscitauit, motæ occasione Arianissimæ & uanissimæ quæstionis, utrum priusquam filius extitisset, pater uocari Deus potuisset: quod Marino affirmante, ille negauit. Sozomenus libro septimo, capite decimoseptimo.

DADOES.

Dadoes ex principibus & signiferis fuit sectæ Messalianorum, sub Valentiniano & Valente. Theodoretus libro quarto, cap. undecimo.

EVLALIVS.

Expulso in exilium Arianorum improbitate & delationibus, Magno Eustathio Antiocheno episcopo, Eulalius ab illis in locum eius suffectus, sed eo episcopatu breuissimo functus, mortuus est. Theodoretus lib. 1, cap. uigesimoprimo.

GREGORIVS BERYTI.

Gregorium Beryti episcopum quendam Arius in Epistola sua ad Eusebium, secũ facere ostendit, nomenq; eius epistolæ inseruit. Theodoretus lib. primo, cap. quinto.

LVCIANVS.

Epiphanius libro primo, tomo tertio, hæresi quadragesima tertia, ait, Constantini temporibus Lucianum fuisse Arianorum hæresi addictum, quem inter testes suos Ariani citent. Idem rursus libro secundo tomi secundi, hæresi sexagesimanona, Nicomediensem fuisse indicat, quocum Eusebius signifer Arianæ factionis conuixerit.

MEMNONIVS.

Eidem Semiarius est Memnonius, libro 3 tomi primi, hæresi septuagesimatertia.

PHILIPPVS.

Patrophili, Scythopolitani episcopi Ariani, successor est Philippus, æquè hæreticus, atque Arianismi uehemens propugnator: Epiphanio libro tertio tomi primi, hæresi septuagesimasecunda.

SYLVANVS.

Aubianorum hæreticorum est episcopus Syluanus, genere Gothus: Epiphanio lib. tertio, tomo 1, hæresi septuagesima.

FAVSTVS.

Ex Arianis illis Faustus quispiã fuit, quos synodus Illyrica, propterea quòd non cõfiterentur filium sanctumq; spiritum esse ex patris essentia, condemnauit. Theodoretus libro quarto, capite nono.

TELEMACHVS.

Est inter eos Arianos, quos condemnat synodus Illyrica, Telemachus: Theodoretus in epistola synodica episcoporum Illyrici, lib. quarto, cap. nono.

COLVTHVS.

Presbyter fuit in Ecclesia quadam Alexandrina Coluthus, infamis ambitione, quemadmodum & Arius. A quo tamen diuersis lusit opinionibus, adeò ut & Arii socios & coniuratos accusarit: sicut indicat Alexander

lexander Alexandrinus in epistola ad Alexandrum Constantinopolitanũ, apud Theodoretum libro primo, capite quarto. Peruersa autem eum quædam docuisse, Epiphanius indicat: quæ tamen non explicat. Habuisse etiam suos sectatores, qui se Coluthianos dixerint. tametsi non diu durasse Coluthi hæresin, sed mox dispersam fuisse, ostendat libro secundo, tomo secundo, hæresi sexagesimasecunda. Epistola presbyterorum & diaconorũ Mareoticorũ ad præfectos Aegypti, apud Athanasium apologia secunda, Coluthum non uerum, sed imaginariũ uocat episcopum, à quo Ischyras ordinatus sit: quem uerò in generali concilio Hosius cum cæteris episcopis iusserit, ut pro presbytero se haberet, qualis antea fuisset. Epistola apud eundem, episcoporum Aegyptiorum, qui cum Athanasio in Synodũ Tyriam uenere, Coluthanos cum Arianis & Meletianis coniungit, eosq; uocat Ecclesiæ catholicæ hostes.

AMAPOBIVS.

Meminit in annotatiunculis in aliquot locos Euangelistarum Arnobius, hæretici Amapobij, à quo multos deceptos fuisse air: sed tamen, quam fuerit hæresin professus, non explicat. Annotatiunculæ istæ hodie inter Orthodoxographa extant.

ADELPHIVS.

Est ex principibus sectæ Messalianorum Adelphius: Theodoreto libro quarto, capite undecimo. Sicut & Dadoes, Sabas, Hermas & Symeones.

POLYCHRONIVS, ASCLEPIAdes, *Amantius, & Cleopater.*

Haereticos istos omnes abdicauit Synodus episcoporum Illyricorum sub Valente: quemadmodũ indicat Synodica epistola ad Ecclesias Asiaticas & Phrygias, apud Theodoretum libro quarto, capite nono: Perscripsimus uobis, ut finatis abdicatos à nobis, contactos furore Arij, qui non confitentur filium, sanctumq; spiritum esse ex patris essentia. eorum nomina subiecimus: Polychronius, Telemachus, Faustus, Asclepiades, Amantius & Cleopater.

HELVIDIVS.

Heluidius Auxentij discipulus, Symmachi imitator, homo nec facundus, nec eruditus: scripsit librum, in quo testimonijs diuinæ scripturæ nõ intellectis, probare conabatur, deiparam Mariam, posteaquam IESVM citra coniugis operam pepererat, ex Ioseph marito communi more filios aliquot produxisse: eosq; in diuinis literis fratres Domini uocatos fuisse. Et inuenit hic egregius doctor discipulos, hoc est, reperit dignũ patella operculum, qui Heluidiani sint dicti: siue, quemadmodum testatur Hieronymus, Antidicomariani, græco uocabulo, quos latinè possis dicere aduersarios Mariæ. Ita refert Augustinus in libello de hæresibus ad Quoduultdeum. Hunc igitur Heluidium refellit Hieronymus, & confirmat Mariã perpetuò fuisse uirginem, etiamsi hoc non est apertè scriptum in literis diuinis: sed Apostolorum & sanctorũ patrum traditione, ueluti per manus ad nos deriuatum, & omnium Christianorum consensu cõmprobatũ. Gennadius: Erasmus in argumento scripti Hieronymi aduersus Heluidium.

IOVINIANVS.

Iouinianus ex monacho clericus, homo obscurus, sed diues, nec eruditus tamen, nec eloquens: iam olim extinctam Basilidis hæresin conatus est instaurare, editis super hac re commentarijs, quibus ex diuinæ scripturæ testimonijs perperam intellectis, probare nitebatur, Verè baptizatos non posse relabi in peccatum. Quem errorem adscribit Augustinus & Pelagio. Hæc cum Romæ doceret, neminem sacerdotem, aut alicuius nominis clericum in errorem potuit trahere: tantum mulierculas quasdam corrupit, adeò ut, hoc audito, quædam uirgines sacræ prouectæ iam ætatis nupserint uiris. Porrò quòd ipse non duceret uxorẽ, id negabat se facere, quòd hinc præmiũ aliquod speraret: sed ne molestijs matrimoniorũ irretiretur. hoc est, nõ ut melior esset, sed liberior. Diuus Augustinus errores quosdam cõfert in Iouinianum, quos tamen illi non impingit Hieronymus: utiq; non dissimulaturus, si quid tale docuisset. Nempe Mariam IESV matrem pariendo fuisse corruptam: adhæc, Omnia peccata esse paria, quemadmodum habent Stoicorum paradoxa. Verùm apparet, Diuum Augustinum nec Iouiniani, nec in hunc Hieronymi libros legisse: tantum rumore populi didicisse, quòd nouerat de Iouiniano. Testatur autem, Iouiniani nullam factam esse mentionem nec apud Epiphanium, nec apud Philastrium, in hæresiarcharum catalogo. Reperisse tamen in quodam libro, qui scriptoris titulum non habebat, Iouinianum inter hæresiarchas annumeratum. Addit, hanc hæresin se iuuene ortam, ac protinus extinctam fuisse, nec ad ullorum sacerdotum deceptionem peruenisse. Apparet autem, huius errorem damnatum fuisse opera Victorini & Pammachij, & antequam aduersus eum scriberet Hieronymus. Attamen hoc argumentum non illibenter arripuit, impendiò semper fauens uirginitati. & ob id nuptijs iniquior, quàm episcopi quidam esse uolebant. Erasmus In argumento libri primi aduersus Iouinianum.

CYRION

CYRION.

EPiſcopus eſt Dolyches Cyrion, ſocius in Synodo Seleuciana, eius partis quæ Homouſion repudiauit: Epiphanio libro 3, tomo primo, hæreſi ſeptuageſimatertia.

CHARISIVS.

EIdem ibidem Chariſius Azoti eſt epiſcopus, ſentiens & ſubſcribens cum reijcientibus Homouſion, in Synodo eadem.

EVTYCHIANVS.

EPiſcopus eſt Patarorum Lyciæ Eutychianus, contra Homouſion ſubſcribens in Synodo Seleuciana. Epiphanio libro 3, tomo primo, hæreſi ſeptuageſimatertia.

EXERESIVS, ELISSAEVS.

EPiſcopus eſt Geraſorum Exereſius, & Eliſſæus Diocletianopolis, inter reijcientes Homouſion in Synodo Seleuciana: Epiphanio ibidem.

GYMNASIVS.

SEmiarius eſt Gymnaſius, inter eos qui confeſsionem fidei planè Arianam ſcripſerunt, ex ſynodo Ancyrana ad comminiſtros in Phœnice: Epiphanio libro tertio, tomo primo, hæreſi ſeptuageſimatertia.

GELASIVS.

EPiſcopus eſt Gelaſius Acacianus, conſtitutus à Cyrillo Hieroſolymitano: libro 3, tomo primo, hæreſi ſeptuageſimatertia.

GEMELLINVS.

EST ex Acacianis & Gemellinus, eidem ibidem.

CAPVT XII.

DE MARTYRIBVS.

MARTYRES SVB DIOCLETIANO ET MAXIMINO.

MArtyrum ſub Diocletiano primus is fuit, qui apud Nicomediam zelo pietatis Imperatorũ Diocletiani & Maximini, qui tum ibi aderant, lata & adfixa cōtra Chriſtianos edicta refixit, ac minutatim diſcerpſit. Bergomenſis Ioannem appellat.

Eum, tametſi Sabellicus & Platina, quẽadmodum ſuprà diximus, ſcripſerint pelle nudatum, & aceti ac ſalis in uiſcera detecta perfuſione necatum eſſe: tamen hoc ſupplicij genus ad Petrum martyrem ſecundum pertinere potius uidetur. id enim de eo Euſebius indicat lib. 8. cap. 6. Veriſimile eſt autem, eum adfixi decreti uiolatorem non uulgari pœna adfectum fuiſſe, in recenti eo Imperatorum Chriſtiani ſanguinis ardore flagrantinm furore, & primis perſecutionis initijs. Hoc ſaltem de eo Euſebius Ruffini commemorat: Cnm ad Auguſtum & Cæſarem Diocletianum & Maximianũ relatum eſſet religioſi & illuſtris uiri factum, continuò omni in eum crudelitatis genere deſæuientes, ne hoc quidem ſolum efficere quiuerunt, ut eum mœſtum aliquis uideret in pœnis: ſed læto atq; hilari uultu, cum iam uiſcera in ſupplicijs defeciſſent, ſpiritus tamen lætabatur in uultu. Ex quo tortores ſui grauius cruciabantur, quòd omnia ſuppliciorũ genera cōſumebant in eum, quem ne triſtem quidem ex his reddere poterāt.

PETRVS, DOROTHEVS, *Gorgonius.*

PRoxima perſecutio & crudelitas in aulicos, atq; adeò domeſticos ipſos Imperatoris fuit: ex quib. Petrus ſacrificare iuſſus, cũ noluiſſet, eo quo retulimus modo forti & conſtanti animo, tormēta diuerſa & multiplicia ſuperauit: ut flagra, lacerationes uſque ad oſsium nudationem, aceti ſale mixti in purulentas corporis partes ſuffuſionē: craticulam: & in ea ad ignem lentum, quo dinturnior eſſet cruciatus, aduſtionem. Inter quæ omnia lætus ille & alacris, uictor tandem expirauit. Quod conſpicati, Dorotheus cubiculi regij præpoſitus, & Gorgonius: Cur, aiunt, Imperator, punis in Petro mentis ſententiam, quæ in nobis omnibus uiget? Vt quid in illo crimen ducitur, quod omnes nos confitemur? Hæc nobis fides, hic cultus, & unanimis eademq; ſententia. Eos igitur ille cum in medium nihilo minus uenire iuſsiſſet, ſimilibus penè, ut Petrum, ſupplicijs affectos, ad poſtremũ laqueo appenſos, necari iuſsit. Euſeb. Ruffini lib. 8. cap. 6.

PHILOROMVS.

PRincipali quadam dignitate & munere militari Alexandriæ Philoromus fungebatur, & in autoritate magna erat. Comprehenſus autem ut Chriſtianus, à cognatis & amicis, alijsq; in dignitate conſtitutis, denique & ab ipſo iudice obſecrabatnr, ut ſe ipſum, uxorem & liberos ſuos reſpiceret: Sed perſuaderi ei nequaquā potuit, ut confeſsionem Chriſti contemneret, & negationem eius propriæ ſuæ ſuorumq; ſaluti anteponeret. Minas igitur, contumelias, iniurias & tormenta à iudice ſibi illata, generoſe ſuſtinuit: & pietatis ſuæ præmium, capitale ſupplicium accepit. Euſeb. lib. eodem, cap. 9. Niceph. lib. 7. cap. 9.

ADAVCTVS.

NAtus erat ex illuſtri apud Italos familia quadam Adauctus, cui gubernationem Reip. Imperatores commiſerāt: quam & in magna apud eos autoritate & inculpatè geſſerat: propter præclaram tamen pietatis & Chriſti confeſsionem, ſupplicio mortis

mortis affectus, martyr egregius obijt. Eusebius libro eodem, cap. 11.

EVSTRATIVS.

ORtus Eustrati⁹ ex Arabracis, regione Armeniç uicina, & in Graecis disciplinis cũ laude institutus, apud Lysiam Orientis praefectum, qui Imperatorum iussu persecutionem ibidẽ in Christianos exequebatur, scribae ducalis ordinis officio fungebatur. Mirificam autem martyrum constantiam contemplatus, in martyrij desiderium, cum religionem Christianam occultè prius didicisset, exarsit. Non alios igitur accusatores expectans, seipsum detulit, & Christianum se esse ingenuè professus est, impiorum Ethnicorum amentiam & uanitatem palàm execratus. Abreptus igitur, & in sublime extensus, acriter primùm cęsus est. Igne deinde ad uiscera eius admoto adustus, & sale atque aceto perfusus, postremò uerò testarum fragmentis acutis ita attritus est, ut unum uideretur corpus eius, & continuum uulnus. Diuino tamen beneficio corpus eius pristinae formae restitutum est. Tandemque Sebastiam abductus, unà cum Oreste comite igni traditus est. Nicephorus libro septimo, capite decimoquarto.

EVGENIVS, AVXENTIVS, *Mardarius.*

HOs omnes Nicephorus comites Eustratij uidetur appellare. Scribit autem, similia cum Eustratio supplicia pertulisse Eugenium & Auxentium: quorum ille, quòd impietatem publica uoce taxasset, lingua execta, deinde manibus ac pedibus fractis, martyr decesserit: hic uerò gladio percussus sit. Mardarius uerò apud Nicopolim per talos in sublime suspensus, subulisq; ignitis perforatus atque dispunctus, & facibus insuper exustus, uitam finit. Nicephorus ibidem: & Symeon Metaphrastes. Qui Auxentium tradit fuisse diaconum Ecclesiae Anracenorum: ijsq; adiungit martyrem Oresten, uirum militarem.

SERGIVS, BACCHIVS.

MArtyres fuerunt Sergius & Bacchius, ad finem usq; uitae fortes egregiè, & constantes: quorum alter fustium letalibus uerberibus, alter gladio interemptus est. Post eos Nicephorus proximè recenset Eulampium & Enlampiã, martyres Nicomedienses, Agapen, Irenen, Chioniã & Anastasiam: quam Vincentius libro duodecimo, capite sexagesimosexto, sub praefecto Illyrici, manibus pedibusque palo alligatam & crematam scripsit.

GEORGIVS.

CElebris inter martyres eius temporis etiam Georgius fuit, natione Cappadox. Is adolescens, in daemonas Gentilium acriter inuectus erat, Imperatorumq; impietatem deriserat. Captus igitur, in carcerem & uincula conijcitur: mox ungulis acutis laniatus, calce ardẽti adustus, fidiculis distractus, mucronibus membratim dissectus, in quibus omnibus tormentis constantiam generoso martyre dignam declarauit: ac gladio tandem percussus est. Nicephorus libro eodem, capite decimoquinto.

PROCOPIVS.

CÆsariensis fuit in Palaestina Procopius, functus in Oriente ducali dignitate, quã ei Diocletianus tribuerat. Is contra daemones gentium, eorumq; cultores liberè & animose depugnauerat, solius Christi potentiã laudibus supremis efferens. Deinde aurea & argentea idola, quę fieri sibi curauerat, impietate cognita diminuerat, eorumq; precium inter pauperes distribuerat. Ob eam pietatem, innumeras poenas torturę, fidicularum, ungularum, quibus eius concisa cutis est, ignium, facium, ferramentorũ mucronumq; sustinuit, & tandem gladio percussus est. Nicephorus ibidem.

IVLITTA.

EXtat inter opera Basilij oratio de Iulittã martyre, quam ad martyrium eiusmodi occasione quadam peruenisse narrat. Eripuerat illi potens quidam auarus, atq; ut uidetur praefectus Imperatoris (illi enim plerumq; edictis Imperatorum cõtra Christianos, in suum emolumentũ abusi sunt) quas possederat facultates, agrum, uillam, pecudes, seruos, quae in suam potestatem omnia transtulerat. Refert illa iniuriam ad iudices: dicitur actioni dies: adest instructus ille quẽ accusauerat. Incipit ipsa cùm dolore de hominis uiolentia & rapinis cõqueri, & probare quòd facultates nunc ereptas sibi optimo iure tenuerit. Respondet auarus ille, & flagitiosus raptor, actionem eam non ualere: ideo quòd nihil iuris cum alijs commune sit illi, quae deos Imperatorũ non colat, & Christi fidem non abiuret. Æqua igitur & probabilia dicere uisus, accusatus tandem efficit, ut thus & focus in medium adferantur, feraturq; sententia: Posse mulierem legibus legumque praesidio uti, si Christum abneget: sin minus, neque in iudicio, neque in legibus, neque in reliqua politia locum eam habituram. Ad haec: Valeat, inquit illa, uita, ualeant meae facultates. Haec enim omnia perdere potius malo, quàm una uoce impia & blasphema in Deum creatorem meum deprehendi. Agit & gratias Deo, quòd diuitias fluxas atq; fragiles posset nihili facere, & cõfessionem Christianam potiorem ducere. Interrogata pòstea aliquoties, haec tantùm respondit: Seruam se esse Christi. Accedunt cognati & amici, qui eam ut sententiam

mutet & abneget exhortantur: quibus illa maledicit. Ad quod continuò iudex, non opibus solum eam suis priuat, sed & rogo adiudicat. Quam sententiã ipsa cupidè, ut rem gratissimam & iucundissimam, recipit, ad flammam properans, ac uultu omni & habitu sermoneq; alacritatem & constantiam egregiam præ se ferens. Ad adstantes uerò mulieres eiusmodi oratiōe utebatur: Ne grauemini pro pietate subire labores, ne'ue naturæ muliebris fragilitatem causemini. Ex eadem enim, qua illi, materia sumus, & ad imaginē Dei æquè atq; illi conditæ. Non enim caro tantũ ad mulieris constructionem sumpta est, sed & os ex ossibus: ex quo & robur, & cõstantia, & patientia tam nobis ex Deo, quàm uiris debentur. Quæ cum dixisset, in pyram ultro ipsa prosilijt.

MARTYRES XL.

IDem & in alia quadam oratione, de quadraginta militibus martyribus eiusmodi narrationem texit. Venit in quendã locum, quem nõ explicat Basilius, imperatoris præfectus cum edicto, ne quis Christũ profiteretur: confessus aũt, omnis generis supplicijs, ac tandem etiã morti obnoxius esset. Subornantur qui Christianos exploratos deferãt: collocantur insidiæ, & in mediũ constituuntur gladius, crux, rota, flagella. Oritur ingēs animis omniũ consternatio: fugiunt alij, alij fluctuant, & alij minis absterrentur, & ad cõspectum cruciatuũ abnegant. alij autē in certamē quidē martyrij descendũt, sed cruciatibus uicti, in naufragio ueluti, confessionis gloriã amittunt. Ibi igitur quadraginta milites, iuuenes generosi, cum præfectus Imperatoris edictũ ostendisset, & obedientiã requireret, liberè & audacter Christianos se esse ultro profitentur, & nomina sua dicunt. Præfectus ad tantam libertatem obstupefactus, dubitat quid faciat. Mox tamen blando eos fermone aggreditur, admonens, ut ętatem suam respiciant, neq; intempestiuam mortem cum dulci uita cõmutent. Deinde pecuniã pollicetur, & honores Imperatoris nomine. Sed ea illi omnia floccifacientes, in longam & liberrimã erumpunt orationē: se nec uitæ huius, nec dignitatũ, nec pecuniarũ cupiditate affici: sed Christi, & regni cœlestis desiderio teneri: hoc addentes, se pro charitate & fide in Deum, & rotam, & crucem, & flammas perpeti paratos esse. Irritatus ea oratione barbarus præses, nouum cruciatus genus excogitat. Dispicit stagnum quoddã in media ciuitate, frigori uehementi & flatibus Boreæ horridis expositũ. (nam tum bruma erat) in quo nudos sub dio pernoctare cogit. Illi autem in hoc supplicij genus alacres descendunt, exhortantes sese mutuò, ac Non amictum (inquiunt) exuimus, sed hominē ueterem, concupiscentiæ deceptione corruptum deponimus. Gratias agimus tibi Domine, quòd cum isto amictu, simul & peccatum exuere licet. Quoniam ob serpentē eum induimus, ob Christũ uerò exuimus. Posthæc nudati in eum locum deducũtur, frigus uehemens experiuntur, rigescunt membra omnia gelu. Posteaquam uerò illuxit, adhuc spirantes, igni traduntur: ac cineres eorũ in fluuiũ proijciuntur. Fortè ex illis unus ualidior uiuus manserat. Cuius miserti lictores, ad matrem eius, quæ tum aderat, se uitã ei donaturos, aiunt. At illa proprijs filium apprehendēs manibus, currui eum, in quo reliqui iacentes ad pyram ferebantur, ipsa imposuit, admonens, ut cum contubernalibus cæteris suis iter beatũ perficeret. Similem fermè historiam de quadraginta martyribus Sebastiæ Armeniæ in stagno necaris, suprà ex Nicephoro, & Sozomeni lib. 9. cap. 2 retulimus, quæ sub Licinio accidit: eædē'ne sint, an diuersę, lector iudicet. Circumstantię nõnihil uariant. Nam hi iuuenes dicuntur, illi uerò coniuges fuerunt: horum cinis in fluuium est proiectus, illorum uerò reliquiæ à muliere quadam Eusebia asseruatæ sunt.

GORDIVS CENTVRIO.

CIuis fuit Cæsariensis Gordius, miles egregius, & centurio. Is in durissima persecutione, abiecto militari baltheo, exilium sibi ultro elegit: & in desertũ secessit, in quo per annos aliquot uitam egit solitariam & religiosam. Egressus uerò inde die quadam, qua in urbe Martis festa celebrabantur, & cũ populus in theatrũ frequentissimus, certamina uisurus conuenisset, in eminentiorem theatri locum cõscendit, & ingenti uoce exclamauit Apostoli illud: Ecce inuentus sum ab ijs qui me nõ quærunt, his qui me nõ interrogabant palàm apparui. Quibus uerbis significabat, se ad certamen ultro uenisse. Ad hanc uocem turba, omnibus spectaculis neglectis, circumspicit quis esset, sic exclamãs. Agnoscitur Gordius, & silentio per præconem imperato, ad præsidē qui tum ibi sedebat, & certamen instituebat, ducitur. Interrogatus quis esset, aut unde, & quamobrē eò uenisset, singula explicat. Reuersus, inquit, sum, ut palàm ostenderem me edicta tua omnino nihil curare, sed IESVM CHRISTVM, spem meã præsidiumq; profiteri. Cumq; acceperim, te reliquos homines crudelitate superare, hoc sanè tempus explendo meo uoto idoneũ sumpsi. Irritatur his uerbis præses, ac quicquid habet furoris in Gordiũ omne conuertit. iubet præsto esse lictores, flagella, rotas, equuleum, & omne tormentorũ genus excogitari. Ad quę Gordius: Quin damnum, inquit, profectò me facere uideor, si sæpe uarijsq; modis extingui, uariaq; pati pro Christo

Christò ſupplicia nequeo. Magis illa libertate offenſus præſes, exerceri eum iubet omni genere tormentorum, quorum nullis tamen Gordius expugnari poteſt. Sed oculos ad cœlum eleuans, illud ex Pſalmis accinit: Dominus mihi adiutor, nō timebo quid faciat mihi homo. Et illud: Non timebo mala, quoniam tu mecum es. Tormenta deinde in ſe ultro prouocat: & ſi quę ſupplicis moræ intercedebant, increpat. His igitur cum ſe nihil efficere præſes uideret, lenitate & illecebris oppugnare animum Gordij inuictum et generoſum conatur. Promittit ſe magna ei, ſi Chriſtum neget, daturum: ut locum inter milites illuſtrem, facultates, opes, ac quicquid tandem cupiat. Sed ſurdo fabula canitur. ille enim Pręſidis inſaniam ridens, penes ipſum eſſe negat collationem alicuius, quod æternis ſedibus dignum ſit. Extremo igitur furore percitus præſes, ad damnationē Gordij accingitur. Qui damnatus, extra urbem concremandus educitur. Proruit ſimul ex urbe uniuerſa multitudo. adſunt qui Gordium amplexantur, exoſculantur, & ut ſuæ parcat iuuentuti flentes exhortantur. Quibus Gordius reſpondet: Nolite flere ſuper me, ſed ſuper inimicos Dei, qui in Chriſtianos continuò graſſantur: Ipſos inquam flete, qui ignem nobis parant, ſibimet gehennę incendia in die irę theſaurizantes. Meum uerò ſolicitare aut emollire animum deſinite. Ego enim pro nomine Domini IESV CHRISTI, mille pericula, milleq; mortes, ſi neceſſe ſit, adire paratus ſum. Adſunt rurſus alij, qui ut Chriſtum ore ſaltem neget, corde uerò retineat, ſuadent. Quibus ille: Lingua, inquit, quam Chriſti beneficio retineo, adduci non poſſum, ut autorē ſuum neget. Corde enim credimus ad iuſticiā, ore autem ad ſalutem confitemur. His addidit & alia quædam, talia maximè, quibus ad amorem & deſideriū martyrij circumſtantem ſe multitudinē cohortabatur. Poſt quæ, uultu alacri & gaudente, coloreq; nuſquam mutato, in ignis ſupplicium uolens ſe immiſit. Narrat Baſilius in ſermone in Gordium martyrem, militem Cæſarienſem.

BARLAAM.

PRædicat in alio quodā ſermone Baſilius, & Barlaam nobilem & illuſtrem martyrem, qui flagella lictorum ad torporem uſque ſuſtinuit, & lacerationem, neruorū reſolutionem, laterumq; perfoſsionē. Ad quę tormenta omnia cum inuictus ſtaret, lictores eum ad aram, cui impoſitus eſſet ignis ad ſacrificandum dæmonibus, adducūt: & thus ardens manui dextræ, quam firmiorē adhuc habebat, imponūt, ad ignem eam admouentes: & fore arbitrantes, ut ignis ui dextra expugnata, thus ardens in aram excuteret. Sed ea ſpe flagitioſi illi tortores fruſtrabantur. Nam flamma manum quidem ambedebat: perdurabat autem illa, cineris inſtar flammā ferens, cum quidem ex Pſalmo Barlaam recitaret illud: Benedict⁹ Domin⁹ Deus meus, qui docet manus meas ad prælium.

AGNES.

HAbetur in numero ſermonū D. Ambroſij, unus etiam de martyrio Agnetis, nobilis Romanæ uirginis: ſed an is ſit Ambroſij, Eraſmus dubitauit. Nec enim ueriſimile eſt, tantum doctorem uſq; adeò delectatum fuiſſe narrationibus rerum non neceſſariarum, quales in eo ſermone de paſsione Agnetis multæ inſunt: ut quòd ad lupanar damnatam Angelus cinxerit immenſo fulgore: quòd aciem oculorum cupientium eam intueri perſtrinxerit: quòd repudiatus ſponſus, ingreſſus ad eam, extinctus, ac poſtea ab ea ad uitam reuocatus ſit: quòd rogo incenſo impoſitā, flammas à ſe in duas partes ſecuerit, quæ circumſtantes attigerit, ipſa illęſa: quòd gladio tandem percuſſa, noctu apparuerit, chorum uirginum comptiſsimarum ducens, & cum parentibus excubantibus ad ſepulchrum ſuum collocuta ſit, & miracula poſtea fecerit: ac quæ alia ocioſa multa ei narrationi inſerta ſunt à monacho aliquo, ut uidetur, ſomniante. Retulit totam eam narrationem Prudentius in hymnis de coronis, hymno cui titulus eſt, Paſsio Agnetis Martyris.

AGRICOLA, VITALIS.

LAudat in alia quadam oratione Ambroſius, quam inſcripſit Exhortationem ad uirgines, martyria Agricolæ & Vitalis: quos ſub Diocletiano & Maximino Bononię paſſos alij ſcripſerunt. Seruus Agricolæ Vitalis fuit. Agricola autem cum eo de martyrio pactus, pręmiſit eum, ut ſe ad martyrium offerret. Incidit ille in Chriſtianorum perſecutores: qui, ut Chriſtum neget, cogere eum tentant. Recuſantem uerò, & Chriſtum conſtantius confitentem, omni genere tormentorum exercent, adeò ut ſine uulnere nulla pars corporis eſſet. Vitalis inter medios cruciatus, cum ſe Deo breui oratione primùm commendaſſet, extinguitur. Poſtea Agricolam inuadunt, cuius quia mores & uirtutem ipſi etiam hoſtes admirātur, paſsionem eius differunt: quam moram cum martyrij cupidus Agricola moleſtè ferret, & tortores prouocaret, cruci adfixus eſt.

EVLALIA.

EMeritana Hiſpaniæ uirgo Eulalia, tredecim (ut Petrus de Natalibus retulit) annorum, Dacium Maximiani præſidem obiurgarat, quòd impius in Deū, tanta in Chriſtianorum ſanguinem atrocitate fureret. Ideoq; arrepta, & ad aram idolorum ducta, cum

ſacrificare noluiſſet, rogo impoſita, martyrium fecit. Narrat ad hunc modum Prudentius in hymno de laude Eulaliæ uirginis:

Aſt ubi ſe furiata lues,
Excitat in famulos Domini,
Chriſticolasq́; cruenta iubet
Thura cremare, iecur pecudis
Mortiferis adolere deis.
Infremuit ſacer Eulaliæ
Spiritus, ingeniȷ́q; ferox
Turbida frangere bella parat:
Et rude pectus, anhela Deo
Fœmina, prouocat arma uirûm.
Sed pia cura parentis agit,
Virgo animoſa Domino ut lateat
Abdita rure & ab urbe procul,
Ne fera ſanguinis in precium
Mortis amore puella ruat.
Illa peroſa quietis opem
Degeneri tolerare mora,
Nocte fores ſine teſte mouet,
Septaq; clauſtra fugax aperit,
Inde per inuia carpit iter.
Ingreditur pedibus laceris
Per loca ſenta ſitu & uepribus,
Angelico comitata choro:
Et licet horrida nox ſileat,
Lucis habet tamen illa ducem.
Sic habuit generoſa patrum
Turba columniferum radium,
Scindere qui tenebroſa potens,
Nocte uiam face perſpicua
Præſtitit, intereunte Chao.
Non aliter pia uirgo uiam
Nocte ſequuta diem meruit:
Nec tenebris adoperta fuit,
Regna Canopica cum fugeret,
Et ſuper aſtra pararet iter.
Illa gradu cita peruigili,
Millia multa prius peragit,
Quàm plaga pandat Eoa polum.
Mane ſuperba tribunal adit,
Faſcibus adſtat, & in medijs
Vociferans, rogo quis furor eſt,
Perdere præcipites animas,
Et malè prodiga corda ſui
Sternere raſilibus ſcopulis,
Omnipatremq́; negare Deum?
Quæritis ô miſeranda manus
Chriſticolum genus? En ego ſum
Dæmoniacis inimica ſacris,
Idola protero ſub pedibus,
Pectore & ore Deum fateor.
Iſis, Apollo, Venus nihil eſt,
Maximianus & ipſe nihil.
Illa nihil, quia facta manu:
Hic, manuum quia facta colit
Friuola utraq;, & utraq; nihil.:
Maximianus opum dominus,
Et tamen ipſe cliens lapidum,
Proſtituat uoueatq́; ſuis
Numinibus caput ipſe ſuum,
Pectora cur generoſa quatit?
Dux bonus, arbiter egregius,
Sanguine paſcitur innocuo:
Corporibusq́; pijs inhians,
Viſcera ſobria delacerat,
Gaudet & excruciare fidem.
Ergo age tortor adure, ſeca,
10 *Diuide membra coacta luto:*
Soluere rem fragilem facile eſt,
Non penetrabitur interior
Exagitante dolore animus.
Talibus excitus in furias
Prætor ait: rape præcipitem
Lictor, & obrue ſupplicijs,
Sentiat eſſe deos patrios,
Nec leue principis imperium.
Quàm cuperem tamen, ante necem,
20 *Si potis es, reuocare tuam*
Torua puellula nequitiam:
Reſpice gaudia quanta metas,
Quæ tibi fert genialis honor.
Te lachrymis labefacta domus
Proſequitur, generisq́; tui
Ingemit anxia nobilitas,
Flore quòd occidis in tenero,
Proxima dotibus & thalamo.
Non mouet aurea pompa thori,
30 *Non pietas ueneranda ſenum.*
Quos temeraria debilitas,
Ecce parata miniſteria
Excruciabilis exitij.
Aut gladio feriêre caput,
Aut laniabere membra feris,
Aut facibus data fumificis,
Flebiliterq́; ululanda tuis
In cineres reſoluta flues.
Hæc, rogo, quis labor eſt fugere?
40 *Si modicum ſalis eminulis*
Thuris & exiguum digitis
Tangere uirgo benigna uelis,
Pœna grauis procul abfuerit.
Martyr ad iſta nihil, ſed enim
Infremit, inq́; tyranni oculos
Sputa iacit: ſimulachra dehinc
Diſsipat, impoſitamq́; molem
Thuribulis pede proſubigit.
Nec mora, carnifices gemini
50 *Iuncea pectora dilacerant,*
Et latus ungula uirgineum
Pulſat utrinq;, & ad oſſa ſecat
Eulalia numerante notas.
Scriberis ecce mihi Domine,
Quàm iuuat hos apices legere,
Quia tua Chriſte trophæa notant,
Nomen & ipſa ſacrum loquitur
Purpura ſanguinis eliciti.
Hæc ſine fletibus & gemitu
60 *Læta canebat, & intrepida,*

Dirum

Dirus abest dolor ex animo,
Membraq́; picta cruore nouo
Fonte cutem recalente lauant.
Vltima carnificina dehinc,
Non laceratio uulnifica
** Oretenus, nec arata cutis,* *al. Cratetenus.
Flamma sed undiq; lampadibus
In latera stomachumq́; furit.
Crinis odorus † & in iugulos † ut
Fluxerat, inuolitans humeris,
Quo pudibunda pudicitia,
Virgineusq́; latêret honos,
Tegmine uerticis opposito.
Flamma crepans uolat in faciem,
Perq́; comas uegetata caput
Occupat, exuperatq́; apicem:
Virgo citum cupiens obitum
Appetit & bibit ore rogum.

CASSIANVS.

CAsiani martyris mentionē facit Petrus de Natalibus lib. 7. et episcopū eum fuisse dicit Brixiēsem in Italia: in foro uerò Cornelij postea scholas puerorum rexisse, ubi & passus sit. Martyrium eius hoc modo narrat Prudentius, in hymmo de pasione Casiani martyris in foro Corneliano:

Præfuerat studijs puerilibus, & grege multo
Septus magister literarum sederat.
Verba notis breuibus comprendere cuncta peritus,
Raptimq́; punctis dicta præpetibus sequi.
Aspera nonnunquam præcepta, & tristia uisa,
Impube uulgus mouerant ira & metu.
Doctor amarus enim discenti semper ephebo,
Nec dulcis ulli disciplina infantiæ est.
Ecce fidem quatiens tempestas sæua premebat
Plebem dicatam Christianæ gloriæ:
Extrahitur cœtu è medio moderator alumni
Gregis, quòd aris supplicare spreuerat.
Pœnarum artifici quærenti, quod genus artis
Vir nosset, alto tam rebellis spiritu,
Respondent, agmen tenerum ac puerile gubernat,
Fictis notare uerba signis imbuens.
Ducite, conclamat, captiuum ducite, & ultro
Donetur ipsis uerberator patuulis.
Vt libet illudant, lacerent impunè, manusq́;
Tingant magistri feriatas sanguine.
Ludum discipulis uolupe est ut præbeat ipse
Doctor seuerus, quos minis coercuit.
Vincitur post terga manus, spoliatus amictu,
Adest acutis agmen armatum stilis.
Quantum quisq; odij tacita conceperat ira,
Effudit ardens felle tandem libero:
Coniiciunt alij fragiles, inq; ora tabellas
Frangunt, relisa fronte lignum dissilit.
Buxa crepant cerata, genis impacta cruentis,
Rubetq́; ab ictu curua tumens pagina.
Inde alij stimulos, & acumina ferrea uibrant,
Qua parte aratis sulcis scribitur.
Et qua secti apices abolentur, & æquoris hirti
Rursus nitescens innouatur area.
Hinc foditur Christi confessor, & inde secatur,
Pars uiscus intrat molle, pars scindit cutem.
Omnia membra manus pariter fixêre cruentæ,
Totidemq́; guttæ uulnerum stillant simul.
Maior tortor erat, qui summa pupugerat infans,
Quàm qui profunda perforata uiscera:
Ille leuis, quoniam percussor morte negata
Sæuire solis scit dolorum spiculis.
Hic quanto interius uitalia condita pulsat,
Plus dat medelæ dum necem propè applicat.
Este precor fortes, & uincite uiribus annos:
Quod desit æuo, suppleat crudelitas.
Sed male conatus tener, infirmusq́; laborat,
Tormenta crescunt, dum fatiscit carnifex.
Quid gemis? exclamat quidam: tute ipse magister
Istud dedisti ferrum, & armasti manus.
Reddimus ecce tibi iam millia multa notarum,
Quæ stando, flendo, te docente excepimus.
Non potes irasci quòd scribimus: ipse iubebas,
Nunquam quietum dextra ut ferret stilum.
Non petimus toties te præceptore negatas,
Auare doctor, iam scholarum ferias.
Pungere puncta libet, sulcisq́; intexere sulcos,
Flexas catenis impedire uirgulas.
Emendes licet inspectos longo ordine uersus,
Mendosa fortè si quid errauit manus.
Exerce imperium, ius est tibi plectere culpam,
Si quis tuorum te notauit segnius.
Talia ludebant pueri per membra magistri,
Nec longa fessum pœna soluebat uirum.
Tandem luctantis miseratus ab æthere Christus,
Iubet resolui pectoris ligamina.
Difficilesq́; moras animæ, ac retinacula uitæ
Relaxat, arctas & latebras expedit.
Sanguis ab interno uenarum fonte patentes
Vias sequutus, deserit præcordia.
Totq́; foraminibus penetrati corporis exit,
Fibrarum anhelans ille uitalis calor.

ALBANVS.

REceperat Albanus in Britannis hospitio clericum quendā, persecutionem duorū tyrannorum Diocletiani & Maximiani fugientem, nōdum conuersus. Contemplatus autē clerici illius in pietate & religione studium, ductus ipsius exemplo, admonitionibusq; edoctus, eandem cum eo religionem profiteri & ipse cœpit. Fortè interea ad præfectum Imperatoris fama peruenit, latitare apud Albanū confessorē Christi. Mittit is igitur statim, qui diligentius inquirāt & adducant. Veniunt illi ad Albani ædes. qui indutus hospitis sui habitu, pro eo sese offert: & ad iudicem ducitur, qui tum dæmonum sacrificijs intentus erat. Quærit cuius sit familiæ? Respondet Albanus: Quid ad te iudex, cuius sim generis? Christianus sum, Christianorū officija uaco. Rursus iudex quærit, qui uocetur? Respōdet is, Albanū se uocari à parentibus, & Deum uerum ac uiuum omnium conditorem adorare se et colere. Iubet

igitur eum iudex sacrificare idolis. Ad quod ille: Sacrificia, inquit, uestra dæmonum sunt sacrificia, nec cuiquā opitulari possunt: imò quicunq; quo tu iubes modo sacrificauerit, cruciatus ęternos apud inferos pro mercede recipit. His uerbis irritatus iudex, Albanū loris cædi à tortoribus iubet. Pòst cum uerbera eum nō patienter modò & animose, sed & cum gaudio ferre uidet, gladio percutiendum pronunciat. Quę porrò in hac narratione apud Bedam sequuntur, de exiccato alueo ab Albano, dum ad locum supplicij iret: de complanato monte, & excitato fonte, ociosa uidentur: quibus, quam quisque uolet fidem adhibeat. Nobis nec utilia, nec necessaria relatu uisa sunt. Beda libro primo historię Ecclesiasticę gentis Anglorum, capite septimo.

QVIRINVS.

EPiscopus fuit Sisciæ (Eusebius Sesciam uocat) Pannoniæ superioris. Eius martyrium, quod sub Maximino fecit, anno Domini CCCXIIII, ut Eusebi⁹ annotauit, describit Prudentius in Hymnis περὶ στεφανων:

Insignem meritis uirum
Quirinum, placitum Deo
Vrbis mœnia Sisciæ
Concessum sibi martyrem,
Complexu patrio fouent.
Hic sub Galerio duce,
Qui tunc Illyricos sinus
Vrgebat ditionibus,
Fertur Catholicam fidem
Illustrasse per exitum.
Non illum gladij rigor,
Non incendia, non feræ
Crudeli interitu necant,
Sed lymphis fluuialibus
Gurges dum rapit, abluit.
Non refert, uitreo æquore,
An de flumine sanguinis
Tingat passio martyrem:
Aequè gloria prouenit,
Fluctu quolibet uuida.
Summo pontis ab ardui
Sanctæ plebis episcopus
In præceps fluuio datur,
Suspensum laqueo gerens
Ingentis lapidem molę.
Deiectum placidissimo
Amnis uertice suscipit,
Nec mergi patitur sibi,
Miris nasta natatibus
Saxi pondera sustinens.
Spectant eminus è solo
Doctorem pauidi greges:
Nam Christi populus frequens
Riparum sinuamina
Stipat agmine sepserat.
Sed Quirinus ut eminens
Os circumtulit, heu suos
Exemplo trepidos uidet:
Nil ipse proprij memor,
Inter stagna periculi,
Confirmat pia pectora,
Verbis mirificis rogans,
Ne quem talia terreant,
Ne constans titubet fides,
Aut pœnam putet emori. Et paulo pòst:
Orantem simul halitus,
Et uox deserit, & calor.
Scandit spiritus ardua:
Fit pondus graue saxeum,
Corpus suscipiunt aquæ.

ROMANVS.

IRruerat Galerius cum præfecto Asclepiade in Antiochenorū urbem, eo proposito, ut omnes ibi ad abnegandū Christū armis et ui cogeret. Fortè tum Christiana plebs in cœtum conuenerat: ad quam illico accurrit Romanus, nuncians adesse eos qui impetum et uim in Christianos essent facturi. Adhortatur igitur cœtum omnē ne trepidet, aut imminenti periculo cedat. Efficit autem, ut ille Christianus grex matrum, uirorū, paruulorum, uirginum conspiret: sitq; omnibus una sententia & uoluntas, fidem tueri, & libenter emori, ut Prudentius ait.

Refertur ad præfectum, armatam militum manū à plebe nihil minus extorquere quàm fidem Christianam posse: ideo quòd ducem habeat Romanum, per quem in contumaciā armentur omnes, ut iugulos tectos obstinatè objiciant, gloriosa morte pro Christo perire expetentes. Iubetur igitur è turba Romanus extrahi, & adduci, ut causam solus pro cæteris dicat. Paret ille, & manus colligandas ultrò exhibet. Cumq; iam ad Imperatorem uentum est: An tu, inquit ille, solus is es, qui in contumaciam & seditionem plebem cōcitas, & causa es quamobrem omnes interimi necesse erit? Tu ergo prior supplicium lues: atq; ipse prior feras, quod ferendum cæteris suasisti. Respondet Romanus: amplecti se præfecti sententiam: nec recusa re se, quin pro toto cœtu solus hostia fiat, quocunq; suæ crudelitatis modo. Quòd enim ab Ecclesia suo consilio armata manus repulsa sit, ideo factum esse, quòd nihil minus liceat, quàm seruis idolorum ac dæmonum, potestatem sanctam intrandi domum facere, purumq; orationis locum pollui. His incensus dictis Asclepiades, in equuleo eum suspendi & euiscerari iubet. Sed suggerunt lictores, uirum esse eum primarium, quem tali affici supplicio non liceat. Flagris igitur eum & plumbatis cædi mandat. Ille interictus gaudens hymnum dicit, ac nequaquam sibi nobilitatis nomine parci iubet: Absit, inquit, ut me nobilem sanguia parentum

tum præſter, aut lex curiæ: generoſa Chriſti ſecta nobilitat uitos. Deinde ingenti animo & libertateq́; in præfectum inuehitur: et deos Ethnicos, ſuperſtitionemq́; omnem idolorum, riſu, ludibrijs, & contumelia exagitat: Deumq́; Chriſtianotum, ut Deum ſolum uerum, pia & prolixa oratione prædicat. Qua uehemẽter offenſus Aſclepiades, latera eius mucronibus ſcindi iubet, uſq; dum oſſa albentia appareant. Incipit ad hęc Romanus: Nequaquam ſibi dolere quaſcunq; laniatiónes: dolere autem ſe, tam tetto errore corrũptum præfectum, cæteros ſeducere. Mox longiſsima rurſus oratione de Deo, de Chriſto, de æterna ſalote Chriſto credentium, de uanitate idolorum, de hominum humanarumq́; rerũ fragilitate concionatut. Ad quod præfectus, ictus in os conuerti, & uerboſitatem labija contuſis coerceri iubet.

Implet (igitur) *iubentis dicta lictor improbus,*
Charaxat ambas ungulis ſtridentibus
Genas, cruentis & ſecat faciem notis,
Hirſuta barbis ſoluitur carptim cutis,
Et mentum ad uſq; uultus omnis ſcinditur.

Sed Romanus: Gratias, inqoit, ago tibi ô præfecte, quod ampliora mihi oria patefeciſti meatus, qoibus Chtiſtum prædicare poſſim. Tor ecce laudant ota, quot ſunt uulnera. Repreſſus hac conſtantia præfectus, à tortoris quieſcere lictores iubet, & ignem minatur, cõuicijs martytem impetens, illudq́; addens: Chriſtum, quem cruci affixum ipſe prędicet, recentem eſſe, cum gentium dij uetuſtate commendentur. Nactus hinc occaſionem Romanos, longam iterum orationẽ texit, de æternitate Chriſti, de aſſumpta natura humana, de morte & ſatis factione Chtiſti pro hominibus.

Hic ſe, inquit, *uidendum præſtitit mortalibus:*
Mortale corpus ſumpſit immortalitas,
Vt dum caducum portat æternus Deus,
Tranſire noſtrum poſſet ad cœleſtia:
Homo eſt peremptus, & reſurrexit Deus.
Congreſſa mors eſt membra geſtanti Deo:
Dum noſtra tentat, † *ceſſat immortalitas.*
Stultum putatis hoc ſophiſtæ ſeculi:
Sed ſtulta mundi ſummus eligit pater,
Vt ſtultus eſſet ſeculi, prudens Dei.

† ceſsit in mortalib.

Poſt hæc, aliaq́; multa Romanus ait: Cædò præfecte, puerũ aliquem ſeptennem; quę ætas nec odijs nec uitijs alijs, quæ cõmunia eſſe adulris ſolent, obnoxia eſt, auditurus quid is dicat. Probatur hoc Aſclepiadi, qui è turba ſtatim puerũ accerſitũ in Romani cõſpectũ ſiſtit. Quærit is: Dic fili, utrum tibi uidearor uerũ eſſe & cõgruẽs, unum'ne Chriſtum, & in Chriſto patrẽ colere, an adorare deos infinitos? Reſpondet puer: Illud certè, quicquid eſt, quod Deũ eſſe homines perhibent, unũ eſſe neceſſe eſt, quod cum uno unicum ſit: cumq́; Chriſtus hoc ſit, Chriſtum eſſe uerum Deum neceſſe eſt. Plutes enim Deos nec nos pueri credimus.

Stupens ad hoc præfectus, puerũ quærit, quo iſta autore didicerit? Reſpondet ille, ex matre, à qua ſimul cum lacte hauſiſſet, Chriſto credendum eſſe. Mattem igitur cõtinuò acciri iubet Aſclepiades. uenit illa, puerũ in ſublime arripi mandat, & matre ſpectante loria duriſsimè cædi. Adſtant qui à lachrymis & cõmiſeratione temperare ſibi nequeũt. Sola marer de filio datum ſpectaculũ ſine fletu, gaudens & alacris intuetur. Quin & aquæ hauſtum poſcentem filiolum obiurgat: Calicem eum expectaret, quem occiſi in Bethleẽ olim bibiſſent infantes, lactis & papillarum immemores. Præterea & Iſaacum reſpiceret, paruulũ patri unicũ: qui cum immolandus aram & enſem aſpexiſſet, ultro tamen mactaturo patri colla præbuiſſet. Interea cutem cũ capillis à uertice tortor reuellit. Acclamat mater: Patere fili, mox enim ad eum uenies, qui caput nudatũ nunc tuũ per contumeliam, regio ueſtiat diademate. Adhæc & alia matre monente, puer lætus, uirgas & dolores uulnerum ridet. Pręfectus, quia nullia tormentia puerum uinci cerneret, in carcerem eum concludi præcipit, Romanumq́; tanquam mali huius autorem acerbius torqueri iubet.

Sic igitur nouus cruciatuum actus Romanum excipit.

Illum recentes per cicatricum uias,
Denuò exarabant: quaq́; acutum traxerant
Paulo antè ferrum, mox recrudeſcentibus
Plagis apertas perſequebantur notas.
Quos iam ſuperbus uictor ignauos uocat:
O non (inquit) *uirile robur, ô molles manus;*
Vnam labantis diſsipare tam diu
Vos non poteſſe fabricam corpuſculi?
Vix iam cohæret, nec tamen penitus cadit,
Vincens lacertos dexterarum inertium.
Citius cadauer dentibus carpunt canes,
Longeq́; morſus uulturum efficacior,
Ad deuorandas carnis offas mortuæ.
Languetis imbelli fame, ac fatiſcitis:
Gula eſt ferina, ſed ſocors edacitas.

His ut ultimam ferat ſententiã pręſes exardeſcit: Si, inquit, mora tibi moleſta eſt, parabitur citò tibi ignis, ne quid dubites: perdetur ſimul tecum & puer, quem rebellionis tuæ ſocium & teſtem appellaſti. Ducuntur ad ſupplicij locum Romanus & puer ſimul. Romanus à foro abreptus, reſpectans ait: Appello ab iſta tua, præfecte impie, crudelitate, ad Chriſtum meum: non quòd mortem metuã, ſed ut probetur, quàm nihil hoc ſit quod tu iudicas.

Peruentum ad cædis locum eſt, puerum, quẽ in cõplexu mater foràs extulit, carnifex

 poſcit.

poſcit. Dat illa, præter oſculum nihil moratæ. Et uade, inquit, nate dulciſsime. Mox, cervicem dum enſe carnifex ferit, accinit illa: Precioſa in cōſpectu Domini mors ſanctorū eius: Ecce ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ. Hæc ubi dixiſſet, caput amputatum pueri in palliū explicitū excipit, & pectori applicat.

Interea in altera parte pyra ingens cōſtruitur, in quam iniectus Romanus, futurum dixit ut non cremaretur. Statim igitur imber coortus (ſi uerum eſt) ignes extinguit. Iubet accerſi carnificem præfectus, qui linguā Romano execet. Venit ille, linguam ex faucibus imis protrahit. Loquitur ille nihilominus: Chriſtum, inquit, loquenti lingua nunquam defuit. Et, Linguam loquelæ ne miniſtram poſtula.

Stupet ob hæc inſanus præfectus, & carnificem, quaſi qui ferrum in ore eius fruſtra uerſarit, ſeu arte breue aliquod uulnus intulerit, & linguam uocis organum nōn exemerit, accuſat. Iubet ille præfectum digitos in fauces inſerere & linguæ retinacula ſcrutari. iubet & periculum eum facere in bruta pecude, & explorare utrū lingua exempta ſonus aut ſtridor aliquis maneat. Tandē tum martyris animoſitate, tum miraculis præfectus uictus, abripi eum in carcerē & ſtrangulari iubet. Prudēti⁹ in hymnis de coronis martyrū.

SEBASTIANVS.

ORtus ex Narbonenſi Gallia Sebaſtianus, miles primæ cohortis Diocletiani princeps & moderator, Chriſtianus fuit: qui multos Chriſti martyres exhortationibus ſuis ad conſtantiam animauerat, & in fide retinuerat. Delatus igitur apud Imperatorem, comprehendi iuſſus eſt, ac in apertum campum deduci: ubi à militibus ſagittis transfixus, corpus uerò eius in cloacam abiectū eſt. Bergomenſ. lib. 8. Petrus de Natalibus lib. 2. cap. 106. Meminit Sebaſtiani martyris Ambroſius in commentarijs in Pſalmum 118. Symeon Metaphraſtes ſocios Sebaſtiano martyrij hos omnes adnumerat: Marcum & Marcellinum fratres, Nicoſtratum cum uxore Zoe, Tranquillinum Seniorem cum uxore Martia, Traglinum, Claudium, Caſtorem, Tiburtium, Caſtullum, &c.

CATHARINA.

NArrationi de martyrio Catharinæ, Alexandrinæ uirginis, alij alias nugas affinxerunt: quemadmodū narratio Petri de Natalibus multa habet palàm impudētia & blaſphema, de eius conuerſione facta per apparitionem Mariæ & Chriſti in ſomnis. Bergomenſis narrat, eam ad cōſpectum multorum Chriſtianorū, qui ad prophana ſacrificia flentes impellerentur infremuiſſe, & in faciē Imperatori Maxenrio audacter reſtitiſſe, ac de crudelitate eum obiurgaſſe: quamobrē in carcerem ilico abripi eam iuſſerit. Addit autē, nocte prima angelū ad eam acceſsiſſe, hisq; uerbis ad conſtantiā martyrij animaſſe: Conſtanter age grata Deo puella, quia tecum eſt Dominus, pro cuius honore certamen ſuſcepiſti. ipſe enim impetū uerbi infundet in os tuum, cui aduerſarij reſiſtere non ualebunt. Sed hoc in medio nos relinquimus. Quemadmodum & illud, quòd quinquaginta philoſophos diſputādo uictos cōuerterit, ac martyres fecerit, unà cum Porphyrio Maxentij neceſſario, & Fauſtina Imperatoris uxore. Tandē uerò ipſa tormenta uaria, ut equuleū & gladios diſtentos per totā, experta, obtrūcatione capitis martyriū ſuum cōpleuit, circa annum Domini (ut Antoninus iudicat) CCCX. Martyrium eius prolixè ſcripſit Symeon Metaphraſtes.

PANTHALEON.

MEdicus fuit illuſtris Nicomediæ, Chriſtianum ſe profeſſus ſub Diocletiano in eadē urbe: poſt cruciatus in equuleo, & lampadarū exuſtiones, gladio percuſſus eſt. Bergomenſ. in Suppl. Chronicorum lib. 8.

CHRISTOPHORVS.

CHriſtophor⁹ eunuchus ab eremita quodam iuſſus eſt migrare ad quendam fluuium, ac per eum, quia ingenti eſſet ſtatura, peregrinantes tranſportare. Quo munere dū aliquandiu functus fuiſſet, noctu tandē puer uenit, qui ſe per flumen deferri ab eo petijt. Exportatus autem ad littus, dixit ſe Chriſtum eſſe. Hæc narratio de Chriſtophoro peruulgata eſt: ſed quam hiſtoriam eſſe, nos nō affirmamus: cogitationem tamen pij alicuius eſſe hominis putamus, de Eccleſia. Cæterum Chronicon quoddam Hartmanni narrat, Chriſtophorum incomparabilis magnitudinis & uirtutis uirū hoc tempore in Samo ciuitate Lyciæ, pro Chriſto mortem pertuliſſe: ac primùm uirgis ferreis attritū, deinde flammis exuſtum, ac ſagittis confoſſum, & tandē capite cæſum eſſe. Idem Bergomenſis habet.

BARBARA.

IISdem temporib. Barbara, nobiliſsima uirgo in Thuſcia, poſt carceris ſqualores, neruorumq; inciſionē, lampadas laterib. admotas, aliosq; cruciatus multos & diuerſos, ad extremum gladio percuſſa eſt. Bergomenſis ibidem.

VINCENTIVS.

VIncentius Hiſpanus fuit, Leuita ſanctiſſimus, qui hoc tempore martyrium fecit Valentiæ ſub Daciano præſide: quemadmodum ex hymno Prudentij uidere eſt. Bergomenſis in Supplemento, de eius martyrio ex ſermone quodam Diui Auguſtini hæc citat: Magnum & admirandum ſpectaculum noſter animus cæpit: nec immaniſsimā & per-

& perniciosissimam, sicut solent in theatris, quarūcunq; nugarū, sed planè utilissimā & fructuosissimā uoluptate oculis interiorib. hausimus, cum beati Vincentij passio legeretur. Iuuat uidere inuictā martyris animā cōtra insidias antiqui hostis. contra sæuitiā Daciani, cōtra dolores mortis, carnis acerrima conflictatione certantē, & in auxilio Dei cuncta superantē. Nā Dacianus ipse, sanctissimū hominē in eculeo primùm leuatū roto corpore distēdi fecit, distētumq; diuersis uulnerib. cruciari, cruciatū etiā pectinib. lacerari, carnificesq; ad crudelius sæuiendū uerberibus fecit urgeri. Eiusdem deinde corpus, in craticula positū, uncinis ferreis aperiri, & ardentes laminas infigi, ac sale ignito aspergi, laceratumq; in teterrimo carcere fecit includi: ibiq; restas acutissimas cōgeri, in lignoq; pedes eius affigi, & sine humano solatio derelinqui. Idē in alio sermone: Beatus Vincentius uerè Vincētius fuit. fortissimè enim omnia mortis pericula uicit. Vicit in uerbis, uicit in pœnis, uicit in cōfessione, uicit in tribulatiōe, uicit exust*, uicit submersus, uicit uiu*, uicit & mortuus. Sed in Augustini probatis sermonibus hodie ista non leguntur.

THEODORVS.

Christianus est, in urbe Amasia Hellespōti, & martyr sub Diocletiano celebris: Vincentio lib. 3. cap. 93.

FAVSTVS.

Aegypti* fuit Faustus martyr, sub Diocletiano. Nicephorus lib. 8, cap. 5.

GEREON CVM SOCIIS.

Martyr est sub Maximino Gereon cum socijs trecentis decē & octo, in cāpis Coloniæ uicinis. Petrus de natalib. lib. 9. cap. 47.

MENAS.

Aegyprius fuit Menas, professione miles: qui abiecta militari zona, in deserta loca aliquādiu sub Diocletiani persecutione sese abdidit, ieiunijs, uigilijs, & scripturarū diligenti meditationi uacās. Inde uerò egressus ad Cotyensiū urbē, cū spectaculū quoddā ex more publicū celebraret, clara uoce è sublimi Christianū se esse proclamās, ad Pyrrhū præsidē ductus est. Ab eo de fide sua interrogatus: Cōuenire dixit, Deū cōfiteri, quoniā lux sit, & tenebræ in eo non sint. Hoc enim Paulū docere, dicentē: Corde quidē credi ad iustitiā, ore aūt fieri cōfessionē ad salutē. Varijs deinde, atq; ijs quidē atrocib. affect* supplicijs, præsentē & fortē ubiq; ostendit animū, inter cruciatus & minas in ore habēs illud: Nihil est quòd mea quidē sentētia cōferri possit cum regno cœlorum. Neq; enim totus mundus potest, æqua lance expensus, uni cōparari animæ. Et: Quis nos separabit à charitate, quæ est in CHRISTO IESV? Afflictio, an angustia? Et: Habeo persuasum à Domino, meo & rege, nō timere eos qui corpus occidūt, animā aūt nō possunt occidere: illū aūt potius timere, qui potest corpus & animam perdere in gehenna. Post multiplicia demū tormēta, cū extrema in eum sententia pronūciata esset, ut gladio percuteretur, ad locum supplicij deductus dixit: Ago tibi gratias Domine Deus, quòd me dignatus sis cōspici sociū preciosæ tuæ mortis: & nō dedesris deuorandū hostib. agrestibus, sed effecisti perpetuò purā in te seruare fidē. Symeō Metaphrastes tomo 5. Sequitur ibidē Timothei Alexandrini longa de miraculis Menæ martyris narratio, quam prolixitatis uitandę gratia huc inserere noluimus.

MENAS ALIVS, HERMOGENES, & Eugraphus.

Alius est Menas Atheniēsis martyr fortis, cū Hermogene præfecto: mirabiliter interr tormēta Manæ cōuerso & Eugrapho, ministro Manæ, eidem, sub Imperatore eodem.

SAMONAS, GVRIAS, ABIBVS.

Martyres sunt, Samonas ex uico Ganade ortus, Gurias ex Sarcigitua, Edessæ Mesopotamię educati: & Abibus ex Thelsæa uico, constantissimi: Metaphrastæ, sub Diocletiano & Antonino præside.

COSMAS, DAMIANVS.

Martyres sunt eidem, sub eadem persecutione, Cosmas & Damianus, orti ex partib. inferioris Asiæ, & educati (cū pater eorū decessisset) à fœmina honesta, casta, moderata, pia & fideli, Theodote. Per omnē uerò uitām cōtinentia, pietate & uirtutibus Christianis conspicui.

HIERON, CVM SOCIIS.

Cappadox, Tyanensis patria, Hieron martyr, cū aliquot alijs cōfessoribus, sub Maximino, in urbe Melitinæ: Metaphrastę.

MAVRITIVS, CVM LEGIONE Thebæa.

Venit ex Syria in Galliam & Italiā Mauritius, dux eius legionis quę Thebæa diceretur, euocat* à Maximino, occasiōe ducēdę expeditiōis cōtra Bagaudas rebelles: seu insidijs potius, ut uerisimile est, tyrāni, qui in istis partib. sæuiri facili* posse in Christianos, q̄ in Oriēte, sibi persuaserat. Romā igitur primùm ingressi cū Mauritio milites Thebani, à Marcello ibi sancto episcopo in fide confirmati sunt: dato iuramēto, se uitā poti* ipsam hostib. relictuos, q̄ de fide accepta cessuros esse. Exercitū deinde Imperatoris p Alpes in Galliā usq; secuti. Castra tū Cæsariani cōstituere nō pcul ab oppido, quod Ottodorū dicebatur: ubi dæmonib. suis Maximin* sacrū instituit, conuocauitq; omnes ad id tum Orientis tum Occidentis milites: seriò mandans, per deorū aras iurarent, pugnare uelle se & aduersus Bagaudas rebelles, & Christianos

nos dijs Imperatorum inimicos persequi. Nunciatur mandatum Imperatoris Thebano quoq; exercitui, qui ad Rhodanum amnem, in loco quem Agaunum dixere, consedebat: sed Ottodorũ accedere non vult. Quia secum singuli certò constituunt, animosq; obfirmant, eo loci extingui se, quàm aut dijs sacrificare, aut contra Christianos arma sumere, malle. Quod & animo intrepido Maximino accersenti eos, sacramenti militaris nomine & religione, respondent. Ibi tum ira percitus tyrannus, decimum quemq; eius legionis gladio cædi iussit: cui illi certatim ingenti cum lætitia ceruices obiecere suas. Addidit hoc ipsum factum, magnum & animi & fidei robur Mauritio, qui milites cõfestim grauissima concione ad constantiam & fortitudinem exhortatus est. Qui rursus accersiri, Imperatori respondere iusserunt. Suscepisse se arma pro reipublicæ defensione, non aduersus Christianos. Quod ad sacra uero idolorũ attineret, uitam eripi sibi potius commissuros, quàm Deum suum pernegaturos, aut dæmonum sacrificijs religionem suam contaminaturos. Iubet igitur ad supplicium postulari tyrannus iterum decimũ quemq;. Cum nec tum uerò de sententia sua cederent Christianissimi milites, immisit in legionem exercitum suum omnem, tam pedestrem quàm equestrẽ, Maximinus: ac cinctam undiquaq; iugulari præcepit. Petrus de Natalibus libro octauo, capite centesimoter tio: Vincentius lib. 12. cap. 2. Symeon Metaphrastes, qui septoaginta tantũ fuisse Mauritij milites scripsit. Citatur ex Ambrosio, in quo tamen non reperitur, breuissima de Martyribus illis narratio, in hunc modum: Caterua fidelium diuino lustrata lumine, ab extremis terræ finibus ueniens, tibi Domine fideliter supplicauit. Et tam corporeis bellatorũ mucronibus circumsepta legio, quàm spiritualibus etiã armis uallata, ad martyriũ uigili constantia properauit. Hos pestifer tyrannus, ut eos metu perterreret, ad internicionẽ supplicij decimauit gladio: atq; postmodum constanter eos perdurantes in fide, uniuersos pariter capite plecti præcepit. Sed hi tanto charitatis ardore feruebant, ut eiectis armis, flexo poplite passim gratulantes, spiculatorũ tela hilari corde susciperent. Inter quos beatus Mauritius, tote fidei amore succensus, decertando martyrij est coronam adeptus. Visum est & aliam narrationem de Thebæorũ pietate, cõstantia & martyrio, ex cõfessione & apologia Ecclesiæ Magdeburgensis, edita anno 1550, huc inserere. De Thebæis scriptũ est in uita Mauritij, cũ Diocletianus & Maximianus Augusti, infensissimi Christianis, iuberent ipsos quoque Thebæos arma capere ad subiugandos rebelles Romani Imperij: tunc Thebæos secundum præceptũ CHRISTI, quod iubet reddere DEO quæ sunt DEI, & Cæsari quæ sunt Cæsaris, incertos adhuc, quib. rebellib. bellũ pararetur, misisse quidẽ ad Imperatorẽ electã militũ legionem, uerũm cũ hoc mandato, ut in bellis iustis Imperatorẽ iuuarẽt: cõtra Christianos nequaquã arma mouerent, sed ipsos potius defenderent contra iniustam uiolentiã. Huic legioni dux erat designatus Mauriti⁹.

Venit igitur Mauritius cũ legione ad Imperatorẽ Maximianũ, iamq; totus eius exercitus ad Ottodorũ cõgregatus, accipit mãdata, ut omnes inito fœdere cõiurarẽt cõtra rebelles Romani Imperij, maximè Christianos: quos rebelles propterea tantum iudicabat, quòd fidem Christi abijcere, & idolis immolare recusarent.

Tunc Mauriti⁹ & omnes pij milites, facta secessione renunciãt Imperatori, se nihil ea in re seditiose facere. esse quidẽ se milites Imperatoris, & ad defensionẽ reipublicæ armis paratos: sed fidẽ Christi nequaquã deserturos, aut cõtrà facturos. inq; hoc sanctissimo ꝓposito ita perseuerãt fortes Christi milites, ut q inuaderis reliq toti⁹ exercit⁹ man⁹ effugere nõ poterãt, omnes ibi martyriũ poti⁹ ipsi ꝑna uolũtate susciperẽt, q̃ alijs inferrent, aut dominũ uitę salutisq; autorẽ abnegarẽt.

INDES ET DOMNAS, CUM *multitudine uiginti milliũ martyrũ.*

MArtyres uiciesmille passos Nicomediæ sub Maximino, inter quos Indes fuerit, & Domnas, Metaphrastes refert.

CYRUS, IOANNES, ATHANASIA *cum filiabus, Theoctiste, Theodota & Eudoxia.*

ALexandrinus fuit Cyrus, professione medicus, q persecutionẽ Diocletiani & Maximini in Ægypto fugiẽs, in Arabiã secessit, ibiq; monachũ se ꝑfessus est, doctrina & miraculis clarus. Cui se post annos aliquot sociũ adiũxit Ioãnes Edessa oriundus: militia, quã prius exercuerat, relicta. Interea eadem adhuc sæuiẽte persecutione in urbe Canope Ægypti, ob cõfessionẽ in uincula cõijciũtur, Athanasia, pia & Christiana quędã fœmina, Cyro nota, cõ filiab. trib⁹, Theoctiste, Theodota & Eodoxia. Quarũ omniũ infirmitati metuẽs Cyrus, ad cõfirmãdas eas, eodẽ loci cũ Ioanne cõrendit: quo tẽpore Ægypri præfecturã administrauit Syrianus dux, cui⁹ improbitatis & truculẽtiæ in Christianos uirgines etiã & mulieres, Athanasi⁹ quoq; meminit in Apologijs suis, & epistola ad solitariã uitã agentes. Accusati igitur ab Ethnicis, quasi eorũ persuasione deos atq; Imperatorum religionẽ uirgines cõtemnerent despicerent, & ad sacrificandum adduci nõ possent, comprehensi, & post editam constantem con-

confeſsionem, gladio percuſsi ſunt: cōdemnatis ad mortem etiam Athanaſia, cum filiabus. Symeon Metaphraſtes.

FAVSTA, EVELASIVS, MAXIMINUS.

CYzici foit Fauſta uirgo, diuitibus natā parentibus, & ab ijs ad pietatē Chriſtianam ſtodioſe educata. Orphana uerò relicta ſub Maximino, comprehenſa, & cruciatibus multiplicib. ſubiecta eſt ab Euelaſio Palatij primario, quē inter tormenta conuertit. Deinde à Maximino præfecto, qui & ipſe preci bus Fauſtæ ad Dominum conuerſus, cum utriſq; martyrium obijt. Metaphraſtes.

THYRSVS, LVCIVS, CALLINICUS, Philemon, Apollonius, Aſilas, Leonides, Arrianus.

ORti ex Bithynia, clari genere & honoribus, Thyrſus, Lucius, Callinicus, illuſtre fecerunt martyriū: Apollonios item Lector, & Philemon tibicen, miraculoſe cōuerſus, dum ab Apollonio, ot pro ſe ſacrificaret, ſubſtituitur. Sed & Aſilas & Leonides ſub Arriano præſide Thebaidis, qui poſt multiplicibus cruciatibus martyres eos afflictos, tandem etiam neci datos, ipſe quoq; ſubitò conuerſus, martyrio perſunctus eſt. Symeon Metaphraſtes.

IVLIANA.

NIcomedienſis uirgo pręſtāti forma, Chriſtianā fidē conſtanter profeſſa, et nuptias Eleoſij Senatori idolis dediti, quòd dæmonum cultum abijcere, & eundem ſecū deum adorare nollet, aſpernata: poſt uaria tormenta, certamina etiam cum diabolo, martyrio tandem illuſtri functa eſt ſub Maximino. Symeon Metaphraſtes.

CHRYSOGONVS, ANASTASIA, Agape, Irene, Chionia & Theodota.

ROmanus quidam fuit Chriſtianę pietatis ſtudioſus Chryſogonus, pręceptor Anaſtaſiæ uobilis fœminæ Romanę, quæ à patre coacta gentili, quāuis nupta marito Publio, pudicitiā tamen & fidem Chriſtianā tutata eſt: & martyres uinctos omoibus officijs cōplexa, ad conſtantiā etiā animoſe exhortata eſt. Poſt Chryſogonō interfectū, fecit ipſa quoq; celebre martyriū Aquileiæ, quò ſeſe ultrò martyrij auida contulerat: cum ſupplicija & morte prius fuiſſent ibi affectæ clariſſimæ uirgines, quibus indiuulſe toto martyrij tempore adfuit, Agape, Irene, Chionia & Theodota. Symeon Metaphraſtes.

ANYSIA.

PVella fuit Theſſalonicenſis Anyſia, nata parentibus locupletibus & Chriſtianis. Martyr fit in tumultu promiſcuo gentilium in templo, poſteaquā edictū Maximinus cædibus Chriſtianorū obſaturatus propoſuiſſet, quo impunè liceret cuique interficere Chriſtianos nbicunque locorum deprehenſos. Symeon ibidem.

CYPRIANVS, IVSTINA.

INter martyres ſub Diocletiano & Maximino, Vincētius Cyprianum & Iuſtinam uirginem numerat. Cyptianus ciuis foit Antiochenus, turpiſsimus primùm magus, diabolo à parentibus conſecratus à puero: poſtea conuerſus & baptizatus ab Anthino, tantū in pietate profecit, ut diaconus, preſbyter, ac tandem epiſcopus Antiochię ab Anthino cōnſtitutus ſit. Vincentius lib. 12. cap. centeſimo uigeſimo, uigeſimoprimo & 2.

GLYCERIVS.

NIcephoro lib. 7. cap. 6. Glyceri⁹ inter martyres Nicomedienſes eſt, qui ſub Diocletiano & Maximino ſupplicio extremo pro coofeſsione adfecti ſunt. Vocat autem præcipuum presbyterorū Nicomedienſiū martyrum, qui poſt uaria tormēta gladio ad extremum percuſſus ſit.

FELIX, FORTVNATVS, Achilleus.

FElix presbyter, Fortunatus & Achilleus, diaconi ſunt in urbe Valentia, martyres, ſub Diocletiano: Viocentij Speculi libro tredecimo, capite quadrageſimoprimo.

ARTHEMIVS.

ARthemius Romæ fuit, carceris Martyrū præfectus ſub Diocletiano: qui à Petro exorciſta conuerſus, martyrium et ipſe fecit, gladio percuſſus ab Ethnicis. Vincentius libro 12, capite 74. & 5.

CYRIACVS.

EIdem lib. 12. cap. 99 diaconus eſt Romanus ſub Marcello epiſcopo, et martyr ſub Diocletiano.

CARPOPHORVS, ABVNDVS.

CArpophor⁹ Thuſcus presbyter, & Abundus diaconus, martyres ſunt in urbe Spoletana ſub Diocletiano: Bergomenſi libro 8. Vincentio libro duodecimo, capite centeſimo quinquageſimonono.

CLAVDIVS, SYRINVS, Antonius.

CVm Marcellino epiſcopo Romæ martyriom ſimul fecere, et trucidati ſunt, Claudius, Syrinus, & Antonius. Sabellicus Enneadis ſeptimæ libro octauo.

CVCVFATVS.

MArtyr eſt in nrbe Barcinona, poſt cōſtantem fidei ptofeſsionem, Cucufatus: Vincentio libro duodecimo, cap. nonageſimoprimo & ſecundo.

FELIX.

EPiſcopus eſt Apuliæ, cum Adaucto & Ianuario presbyteris, & Fortunato & Septimo lectoribus, martyr ſub Diocletiano in urbe Venuſina Apuliæ: Bergomenſi libro octauo.

DE MARTYRIBVS sub Licinio.

HERMYLVS, STRATONICVS.

Diaconus Hermylus, & Stratonicus fa miliaris eius, carceris custos, ob egregiam confeßionem Christianæ fidei, à Licinio tyranno post cruciatus multos suffocati sunt in Istro. Metaphrastes.

THEODORVS.

Exercitus dux Theodorus, spectata forti tudine uir, Heracleæ in Ponto habitans, Mariandinotum genti præerat. is quòd euocatus ad Licinium non uenisset, hospitem ipsum habuit, eiusq; deos comminutos egentibus dedit. Hunc Licinius, etiamsi egregiè charum haberet, multis tamē affecit cruciatibus. Nam & in crucē eum egit, & subulas in meatus secretiores corporis eius immisit, postremoq; capite truncauit.

Alius hic est à tyrone illo, qui in Amasea ciuitate sub Bringe, Maximiani præfecto, holocaustum factus, supplicium ignis fortiter pertulit.

Sicuti & ille, qui Pergæ in Pamphilia cru cifixus, uitam finijt. Nicephorus libro septimo, capite quadragesimoquarto.

MILLES.

Martyrinm tempore Constantini fecit & Milles: qui militiam primùm professus apud Persas, Christianam deinde fidem amplexus, & Persicæ cuiusdam ciuitatis episcopus factus est: in qua cum neminem ad Christianismnm conuertere posset, post nerbera & afflictiones multas, ab eo incolis sustinuit, maledictionem ei ciuitati imprecatus, eam deseruit. Quæ paulo pòst à rege Persarum subuersa fuit, propterea quòd in eum primates eius grauiter quædam deliquissent. Sozomenus libro secundo, capite decimoquarto. Symeoni Metaphrastæ martyres Persici sub Sapore fortißimi sunt, Acindymus, Pegasius, Anempodistus, & Epidephorus. Eidem etiam Sadoth episcopus in Persia, Symeonis successor, cum clericis & monachis eius regionis centum uiginti & octo martyr est, anno secundo persecutionis sub Sapore.

ABROBCALAAS, ANANIAS.

Cvm persecutionē in Persia exerceret Sapores, duos hos senes decrepitos cū Symeone episcopo comprehendi, & ad supplicium duci iussit. Ananię autem, cum fractus & tremebundus uideretur, Pusices quidam præfectus artificū regiorū, acclamauit proprio cū periculo: Modico momētò, ô senex, oculos claude, & fortis esto: prope enim est, ut Dei lucem uideas. Sozomenus libro secundo, capite decimo.

DE MARTYRIBVS sub Iuliano.

AEMYLIANVS, DOMITIVS.

Dorostoli, quæ celebris urbs Thraciæ est, Aemyliannm in certamine uictorem, Capitolinus præses totius Thraciæ rogo impositum concremauit. Theodoretus libro tertio, capite septimo: & Nicephorus libro decimo, capite nono. Eidem ibidem & Domitius martyr est, monachus celebris, quē in spelunca sua latentē præteriens quispiā inhumanißimè lapidū aggere obruit.

MARCVS ARETHVSIVS.

Marci uerò Arethusij tragœdia, Aeschyli ac Sophoclis magnitudinem eloquentiæ desiderat, qui illius afflictiōes digna expositione exornent. Hic enim, imperante Constantino, simulachrorū quoddam templum euerterat, ac in eo loco ecclesiam ædificarat. Arethusij autem, Iuliani animaduersa uoluntate, inimicitias erga illum suas detegunt. Ac fugere ille quidem primùm, iuxta Euangelicum præceptum, conatus est. Sed ubi suorum quosdam pro se comprehendi sensit, reuersus, sanguinarijs illis ultro sese obtulit. Qui cum illum cœpissent, neq; misericordia senectutem, neq; pudore studium uirtutis prosecuti, hominem uita & doctrina ornatum, primùm nudant, & corpus illius pulsant, totumq; nerberibus lacerant: mox in fœtidas cloacas abijciunt. atq; inde retractum, pueris stilis compungēdum proponnnt. Postremò in corbem collocant, iusculoq; & melle inunctum suspendunt sub dio, in grauißimo æstu, pabulū uespis & apibus. Atq; hęc ideo faciunt, ut alterutrum horum extorquerent ab eo: nimirum ut nel templum subuersum restanraret, uel ædificationis impensas restitueret. At ille, ut grauißimos perferre cruciatus cogeretur, tamen facturum se quicquam, quod peterent illi, recusabat. Rati deinde pauperem esse enm, nec pecuniæ tantnm persoluere posse, dimidium se remissuros ei aiunt, si reliquum solueret. Verùm ipse suspensus, puerorū stilis saucius, & à uespis apibusq; depastus, nō modò non prodebat dolorē, sed etiā impios eos ridebat: eosq; humiles & terrenos esse dicebat, se uerò arduum & sublimem. Tandem postulantibus non magnam pecuniæ summam, respondebat: Ad impietatem obolum conferre unum, perinde ualet, ac si quis conferat omnia. Ita igitur uicti, dimiserunt eum. Idem lib. eodem, capite eodem.

THEODORVS.

Cvm in Iulianum, Christiani reliquias Babylæ martyris, ueluti diximus, ex Daphne Antiochiā transferentes, quædam libera & alta uoce ex Psalmis succinuissent tanta ille rabie & furore correptus est, nt sequenti

seqnenti die Christianos eos omnes compre hendi, in carceres conijci, pœnisq; & cruciatibus affici iusserit. Dederat id negotij Salustio præfecto, qui quanquã gentilis esset, tamen immane eiusmodi & intemperans facinus Imperatori dissuadebat. Cnm autẽ moderari eum iræ suę nõ posse animaduerteret, iuuenẽ quendam feruida pietate, Theodorũ nomine, ut primus occurrit, comprehendit, & à prima luce ad horam usq; decimam, tanta crudelitate & tot mutatis carnificibus tor sit, in eculeo, loris, laterum perfossionibus, alijsq; immanib. tormentis, ut apud nullam ætatem factnm simile extet. Cum autem in eculeo sublimis Theodorus, hinc inde lateri bns instãte tortore, nihil faceret aliud, quàm quòd nultu securo & hilari psalmũ, quẽ pridie cœtus uniuersus cecinerat, iteraret: nec se quicquã effecisse crudelitate sua Salustius uideret, uinctũ eum in carcerẽ coniecit, & ad Imperatorem abijt, ac quid egerit nunciat. Monet uerò Imperatorem, ne quid tale facere pergat. Futurum enim ut Christianis gloriam, sibi uerò infamiam & ignominiam, si sic sæuire in eos pergat, conciliet. Dimissus itaq; Theodorus est, & Antiochiam postea uenit. ubi interrogatus ab aliquibus, ecquos sensisset in eculeo & tormentis dolores? respondit: Initiò se quidem nonnihil percepisse doloris, sed mox adfuisse sibi iuuenem quendã, qui sudanti sibi & sudores absterge ret, & aquã frigidã freqnenter suffunderet. Quare ita delectatus fuerit, ut cũ de eculeo deponi iussus esset, mœstior factus fuerit. Ruff. lib. 1, cap. 36: Theodor. li. 3 ca. 11: Sozom. lib. 5, cap. 20.

ARTEMIVS.

DVx fuit sub Iuliano Artemius Ægyptiacorum militũ. Is magistratum sub Constãtino gerẽs, simulachra plurima deiecerat. Eum autẽ Iulianus non facultatibus solum & dignitate spoliauit, sed & post plurimos miserandos cruciatus, capite ad postremùm truncauit: aliam quidẽ prætexens eius culpam, quasi autoribus cædis fratris sui Galli socius fuisset: sed reuerà ideo, quòd Artemij pietatem sibi in posterum etiam obsuturam uerebatur. Theod. lib. eodẽ, cap. 18: Niceph. libro decimo, capite undecimo.

EVSEBIVS ET NESTABVS *fratres.*

GAzæi, qui prę cęteris paganismi studiosi maximè fuerunt, fratres duos Eusebiũ & Nestabum Christianos, domi latitantes comprehenderunt, ac carceri primùm traditos flagellarunt. Deinde cum in theatrum conuenissent, uehementer aduersus eos uociferati sunt, quòd templa eorum labefactassent: illisq; ad destructionem & contumeliam paganismi, præteritis temporibus abusi fuissent. Inter nociferandum autem, dum mutnò sese ad illorum cædem incitant, ira accensi, seq; inuicem, ut in seditione fieri solet, adhortantes, ad carcerem decurrunt, indeque extractos fratres crudelissimè interimunt: iam pronos eos, iam supinos raptantes, & ad pauimentũ illidentes, ac partim lapidibus, partim fustibus, partim alijs rebus, qnas utcunq; furor obiecisset, cædentes. Aiunt autẽ & mnlieres è textrinis egressas, radijs eos pnpugisse: et coquos qui in foro erant, alios cum illusione ollas plenas feruenti aqua focis ereptas in eos effudisse, alios eos ueru bus trãsfuerberasse. Postquã autem eos abundè lacerassent, & capita eorũ sic contudissent, ut cerebrum ex illis in terram efflueret, traxerunt eos extra ciuitatem, in eum locum quo bestiarum cadauera abijci solent, igneq; succenso corpora eorũ combusserũt: ossinmq; reliquias quas ignis nõ absumpsisset, inter ossa camelorum & asinorũ miscuerunt, ne inueniri facile possent.

NESTOR.

NEstor cum fratribns illis cõsobrinis suis conuersatus, atque unà cum illis à populo Gazæorum comprehensus, uincula ac flagella tum quoq; expertus fuerat. Tractus po strẽmò per ciuitatẽ extra portas, spirans adhuc quidẽ, morti tamẽ uicinus, ptoiect⁹ est. Quod beneficij loco, illi qui traxerant, moti pulchritudine corporis eius, sibi cõferre uisi sunt. Hinc eum aliqui sublatũ ad Zenonem, qui & ipse fratrũ Eusebij & Nestabi cõsobrinus erat, duxerunt: apnd quem inter ipsa ulcerum & plagarũ medicamina mortuus est: Sozom. lib. 5. cap. 9.

EVPSYCHIVS.

CÆsariẽsis fuit, ex Cappadocũ nobilibus: occisus à Cæsariensibus propter templũ Fortunæ, cui destruendo operam ille suam cum alijs collocarat. Propter quam demolitionem, Cæsariẽses in maximã Iuliani offensam et indignationẽ incurrerãt: illi pręcipuè, qui manus suas templo ei destruendo adhibuerant. Quo factũ est, ut alij eam ipsam ob causam occisi, alij perpetuis exilijs damnati sint. Sozom. lib. eodem, cap. 11.

DE MARTYRIBVS SVB *Isdigerde Persarum rege.*

HORMISDA.

EDidit in persecutione, quam Isdigerdes Persarũ rex mouerat, Hormisda quidam nobilis Persa, gente Achæmonides, qui patrem præfectum magni nominis habuerat, eiusmodi illustre testimoninm. Cum enim Christianum eum esse rex cognouisset, ad se accersitũ, seruatorẽ suum Deum abnegare iubet. Ad quod ille: Nec iustũ (inquit) Imperator, nec utile imperas. Quomodo enim, qui Deum, omniũ Dominũ, contemnere & abnegare docetur: non etiam regem, ut hominem

minem, despiciat? Ac si supplicio dignum iudices imperij & autoritatis tuæ contemptorem: an non multo maioribus pœnis subijciendum censes eum, qui omnium negauerit creatorem? Tum rex, quem æquum fuerat Hormisdæ admirari sapientissima dicta, opibus suis & dignitate spoliatum, ad camelos exercitus eum damnauit, iubens ut eos nudus duceret. Paret uoluntati regis Hormisdas, & multos dies camelos regit. Com autē aliquando rex è superiori tabulato prospiceret, uidet optimum Hormisdam solis radijs fuscatum & puluerulentum, camelos ducere. recordatus igitur patris Hormisdæ, qui illustrem præfecturam quondam gesserat, adduci ad se eum iubet, linea tunica indutum. arbitratus autem fractum eum partim priori suo malo, partim mollitū benignitate regis, abnegare denuò iubet fabri filiū. Ibi indignatos & zelo diuino in census Hormisda, uestem discissam ad pedes regis abiecit, talia addens: Si propter munus lineum illud tuū deserere me sperasti pietatem, en tibi donū tuum cum impietate, quam possides. Hanc eius fortitudinem & spiritum rex contemplatus, nudū eū è regno suo expulit. Theod. lib. 5. cap. 39.

BENIAMIN.

IDem rex & Beniamin diaconum comprehensum in carcerem includi iusserat, & biennium iam integrum in eo asseruatus fuerat: cum fortè legatus Romanorum alijs de causis in Persiam ad regē uenit, qui pro diacono intercedens, liberationem ei à uinculis impetrat. rex enim precibus legati obsecutus, dimittit eum ea conditione, ne cum Magis doctrinam Christianam cōmunicet. Ibi Beniamin: Quis ista, inquit, præstare possit? Quomodo enim lucē, quam consecutus ego sum, alijs impertiri nō possim: cum sacra testetur Euangeliorum historia, quāto dignus supplicio sit occultator talēti sui? Sed ad hęc tum rex animum non aduertens, solui eum iubet. Diaconus igitur, quemadmodum antea consueuerat, docere perrexit, omnibusq; lumen salutis impertijt: idq; per anni spaciū assiduᵉ agit. Quo elapso, quid faceret Beniamin, regi indicatur. Rex accersitum eum, iterum iubet abnegare Deū, quē coleret. Tum ille: Qua re dignō rex ducat, interrogat eū, qui à regno suo deficiens, alienū eligat? Cōq; respondisset rex, morte talem dignum, extremoq; supplicio se iudicare: sapienter Beniamin conclusit, Quam igitur pœnam mereri eum censes, qui sit desertor Creatoris sui, & deitatem, debitumq; illi honorē, alicui conseruorum suorum tribuat? Hac oratione accensus rex, uiginti calamos acui, ac unguib. digitorum manuum atq; pedum eius infigi iussit. Cumq; hoc suppliciū pro ridiculo haberi ab eo conspicaretur, alium calamū acutum impingi uerendis illius, & extrahendo atq; immittendo inenarrabiles cruciatus ei excitare pręcepit. Post hoc uerò suppliciom, rex impius atq; immanis, stirpem ramosam in meatus naturæ diacono adigi iussit, quo extremo cruciatu uictus athleta fortissimus expirauit. Theodoret. ibidem.

MARTYRES SVB CONstantio.

MARTYRIVS, MARCIANVS.

PAuli Constātinopolitani episcopi, quē sub Constantio Ariani sceleratè expulerunt, & exulantem postea interfecerunt, Macedonio in eius locum surrogato, domestici fuerunt Martyrius hypodiaconus, & Marcianus psaltes ac sacrarum scripturarum lęctor. Cum autem expulsions Pauli populus Constantinopolitanus exacerbatus, & in seditionem prouocatus, Hermogenem præfectum, cui mandatum Paulum eijciendi Imperator dederat, interfecisset: Macedonius Martyrium & Marcianum præsidi, ut autores tumultus in quo occisus esset Hermogenes, tradidit: à quo extremo supplicio affecti sunt. Feruntur autem magno animo mortem eam sustinuisse. Quamobrem & monumentum illis insigne, ut martyribus, à populo Constātinopolitano ante urbis muros positum est. Sozomenus libro quarto, cap. tertio: Socrates libro secundo, capite duodecimo & tredecimo.

MARTYRES SVB Valente.

NICETIVS.

GOthus fuit Nicetius genere, qui apud Gothos & cōfines nationes in Germania Istro conterminas, religionis Christianę doctrinam primus propagauit. Captus autē à Gothis ad Danubium, cum deos eorū adorare nollet, crematus est. Auentinus libro secundo, ex Petro de Natalibus, ut uidetur, qui hunc Nicetium, seu Nicetum, ut habet, à Theophilo Gothorum episcopo, qui synodo Nicænæ interfuit, doctū in fide Christiana & baptisatum scripsit: postea uerò sub Athanarico Gothorum rege, qui sub Valentiniano ad fidem Christianam eum suis conuersus est, constanter Christum prædicasse: quo tempore Theophilo episcopo Vlphilas successerat. A' Gothis autem circa Danubiū, qui ab Athanarico ptopter religionem deficeantant, igne suffocatum tradit. Petrus de Natalibus libro quinto, capite quadragesimo.

CAPVT XIIII.

DE MIRACVLIS.

Non parum admirationis habet tota Ecclesiæ huius seculi historia. Si enim cogites, Deum suam Ecclesiam contra tot ac tantos hostes & tyrānos, Diocletianum, Maximinum, Maxentium, Licinium, Iulianum & similes tutatum esse: & subinde excitasse pios Imperatores, qui Christianā religionem amplexi & uenerati sint, quales fuerunt Constantinus Magnus, & filius eius Constās, Iouinianus, Theodosius: Deinde si animo tecū perpendas, qua ratione puritas doctrinæ cōseruata sit per Alexandrum, Athanasium, Hilarium, Basilium, Ambrosium, & similes numero paucissimos sinceros episcopos, cōtra tantā hæresiū Lernā, quas excellētissimorū doctorū autoritas, & multitudo astipulatorum, & Imperatorū & aularum edicta & neruus propugnabat: Dei infinitam sapiētiam, bonitatem & potentiā miraberis. Id uerò cum nō sit huius instituti prolixius exponere, lectorem monuisse sat habemus de præcipuis quibusdam miraculis, quæ hoc seculo acciderunt.

Cæterùm ea quæ mirabilia hoc seculo accidisse, passim apud autores commemorantur, diuersi sunt generis. Quædam enim narrantur ab autoribus qui hoc seculo uixerūt, & ea certò comperta habuerunt: quędā uerò ab ijs qui seculis inferioribus fuerunt, & qui rumores & fabulas postea confictas ex apocryphis hauserūt, & historijs superiorū temporum fine iudicio inseruerunt. Huius generis miraculosas narrationes apud Zonaram, Nicephorū, Vincētium, & alios posteriores historicos plurimas reperias: quibus haud facilè sine suspicione falsitatis fidem adhibeas.

DE MIRACVLIS SVB *Diocletiano.*

Narrat Eusebius libro octauo, capite septimo, se in persequutione Diocletiana in Palæstina, & in Tyro Phœniciæ, spectasse suis oculis, quòd ferocissimæ bestiæ, ut ursi, pardi, tauri, & similes, quibus martyres erant obiecti, licet fame & ferro ignito ad furorem irritatæ essent, tamen ad martyres aut accedere noluerint: aut in eos impetū facientes, obturatis faucibus resilierint: & alios quidem accedentes extrinsecus arripuerint & malè tractarint, solis uerò martyribus pepercerint. Nicephorus eandem referens historiam lib. primo, capite septimo, quo rem efficeret admirabiliorē, ex suo cerebro affingit, taurū cuidā martyri lingua pedes lābisse, & religiose quodāmodo ab eo discessisse.

In Syria terræmotus factus est, quo apud Tyrum & Sidonem passim labētibus tectis, multa millia hominum prostrata sunt. Eutropius libro decimo. Idem Eusebius in Chronico annotat, factum esse anno Domini trecētesimo: & Orosius libro septimo. Sabellicus Enneadis septimæ libro octauo, affirmat hunc terræmotum accidisse decimonono anno Imperij Diocletiani.

Vincentius libro duodecimo, capite quadragesimo, & quadragesimoprimo, in fabulosa narratione de Lucia & Geminiano, terræmotus & aliarum rerum mirabilium meminit: & libro duodecimo, capite quinquagesimoquarto, terræmotum Spoleti factum esse. idem libro duodecimo, capite septuagesimoprimo, cum paterentur Vitus & Modestus, tonitru & terrēmotum factum esse affirmat. Sed cum ipse hoc seculo non uixerit, nec certos eius rei habeat autores, quantum mereatur fidei, lector iudicet.

Illud uerò quis nō omnino fabulosum & idololatricum, uerboq; Dei contrarium esse olfaciat, quod Platina & Hermannus Gigas de Floribus temporum, nugantur, sine ullo uerorū testimonio, Petrum in somnis apparuisse Marcello presbytero, & præcepisse corpus Marcellini honorificè sepeliri, & pro sancto coli?

Zonaras etiam tomo secundo, sub Diocletiano narrat rumorem, quem haud ex certo aliquo autore acceperit: quòd Constantio Chloro ægrotanti, & ob cæterorum filiorū ineptam indolem mœsto, angelus astiterit, & pręceperit, ut Constantinū Magnum imperio præficeret.

DE MIRACVLIS SVB CONstantino Magno.

A Constantino & exercitu eius, cum esset in expeditione aduersus Maxentium, crucem in cœlo conspectam esse, Eusebius autor est: ex quo sequētes historici sunt mutuati, cuius rei descriptionem libuit ex ipso subijcere. Sic autem eam rem narrat lib. primo de uita Constantini: Cum hæc penes se expenderet, ac rectè reputaret, quomodo hi qui multitudine deorum consisi fuerant, usq; adeò multis exitijs obnoxij fuissent, ut nec genus ipsis, nec germen, nec radix, nec nomen ullum aut memoria inter homines superesset: Deus uerò patris sui conspicua illi & quàm plurima uirtutis suæ documenta dedisset: sed & consideraret etiam, quàm turpem sortiti fuerint exitum, qui iampridem cum tyranno bella gerentes, cum multitudine deorum aciem instruxerant: quorum alius re infecta à conflictu secessit, alius uerò etiam in medijs exercitibus cæsus, morti traditus est. Cum hæc inquam omnia animo secum ipse conferret, stultum fore circa eos morari, qui dij non sunt, & post tantum ueritatis experimentum in erro-

rem seduci, ideoque solum paternum sibi Deum colendum esse arbitratus est. Inuocabat itaque hunc precibus suis, orans ac supplicãs ut seipsum sibi, quis nam esset, ostenderet, ac dexteram suam negocijs propositis porrigeret. Hæc autem oranti, ac indesinenter supplicanti Imperatori, ostentum quoddam diuinum summa admiratione dignum apparet: quod forsan haud facile crederetur, si ab alio quopiam narratum esset: cum uerò ab ipso Imperatore uictore nobis, qui ista iam scripto recensemus, diu postea, quando cognitionem ac consuetudinem ipsius consecuti sumus, narratum sit, ac iureiurando affirmatũ: quis nam fidem isti narrationi dare detrectabit? præsertim cum etiã temporis successus certum illi ueritatis testimonium attulerit. Circa meridionalis solis horas, die iam declinãte, ipsis se dicebat oculis in cœlo supra solem trophæum crucis è luce constructum, ac scripturam additam uidisse, sic dicentem: IN HOC VINCE. Quo conspecto, & se stupore correptũ esse, ac totum exercitum, qui aliquò proficiscentem assequebatur, & miraculum spectabat, hæsitãdoq; ad se dicebat, Quid nam sibi uult hoc ostentum? Cum uerò ipse cogitabundus esset, deq; eo quod uiderat plurima in animo uolueret, & nox ipsum iam irruens apprehendisset, dormienti sibi Christum Dei, unà cum signo quod in cœlo uiderat, apparuisse, ac præcepisse dicebat, ut signum sibi iuxta formam eius quod in cœlo apparuisset, comparatet, illoq; contra hostium conflictus auxilij loco uteretur. Mox orto die, ubi surrexisset, amicis arcanum hoc exposuisse: ac conuocatis auri ac lapidum preciosorum opificibus, in illorum medio sedisse, imaginemq; signi depinxisse, & ut auro illã ac lapidibus preciosis exprimerent præcepisse. Signũ hoc & nos aliquando uidimus: erat autem tali figura elaboratum. Erat hasta in sublime erecta, & auro circundata: cornu habebat transuersum, ad formam crucis factum. supernè in summo apice contexta, circundata erat: sub quo salutaris appellationis symbolum erat. duo uersus nomen CHRISTI primis characterib. significabant, R litera in medio uacante, quę in galea posterioribus etiam temporibus Imperator ferre solebat. In trãsuerso aũt cornu, quod in hasta transfixũ erat, uelamen quoddam pendulum suspensum erat, regalis scilicet purpura, quæ uarietate preciosorum lapidum inter se cohærentiũ, ac splendore lucis fulgurantium, auroq; multo inserto cooperta, indicibilem exhibebat spectantibus pulchritudinem. Itaq; uelum hoc de cornu pendens, moderatam habebat tam longitudinis quàm latitudinis circumscriptionẽ. Ipsa uerò basta sursum erecta, ad initiũ inferius admodum protracta, supernè uerò in sublime sublata, sub crucis trophæo ad extremitates usq; circundantis illud ueli, pij Imperatoris Imaginem ad pectus usq; aureã, unà cum liberorum imaginibus præferebat. Socrates libro primo, cap. secundo, eandem historiam commemorans dicit: Constantinum uidisse columnam lucidam sub specie crucis, cui erant inscriptę literæ dicẽtes, IN HOC VINCE: eumq; interrogasse eos quos secũ habebat, an ipsi quoq; uidissent: ac illos affirmasse, se quoq; uidisse. Sozomenus uerò lib. primo, capite tertio: Paulus diaconus libro undecimo: licet ex Eusebio idem referãt, tamẽ affirmant eum uidisse per soporem, ad Oriẽtem partem in cœlo signum crucis igneo fulgore rutilare: & cum esset ea uisione exterritus, adstitisse angelos dicentes, ἐν τούτῳ νίκα Constantine: quod est, In hoc uince.

Monuerat Deus Constantinum per signũ crucis, & literas additas, IN HOC VINCE, de agnitione & inuocatione ueri Dei, & Domini nostri IESV CHRISTI: in cuius rei memoriam id signum uexillo inscribi curauit, ut esset tanquam symbolum religionis Christianæ. quamobrem Deus etiam non ob superstitiosam hominum opinionem, quasi in eo signo uis inesset, sed propter agnitionem Dei, fidem, inuocationem, & professionem ueræ religionis fecit, ut quędã mirabilia circa id signum acciderent. Nam Eusebius lib. secundo de uita Constantini commemorat, trophæo crucis aciem Constãtini præcedentis, Licinium bis esse uictum. Imperatorem enim selectioribus satellitibus, quos secum habebat, & corporis uiribus, & animi uirtute, moribusq; pijs pręditos, numero nõ infra quinquaginta iniunxisse, ut lãceis suis signũ circundarent & cõplecterentur, ita ut quisq; per uices humeris suis portaret: & si quam exercitus sui aciem laborare & defatigari uidisset, iussisse trophæum crucis quasi auxiliare quoddam medicamẽtum eò deferri, & cõfestim cœpisse suos hostibus fieri superiores. Hæc Imperator ipse (inquit Eusebius) illis qui cõmentarios scribebant, longo pòst tempore, cum ocium nactus esset, exposuit: illudq; memoratu dignum narrationi suæ adiecit. In medio, inquit, belli conflictu hoc aliquando accidit, ut exercitu repentino strepitu ac tumultu consternato, is qui signum gestabat in humeris, prę metu anxi⁹ esse cœperit: illudq; alteri postea, ut è bello fugeret, tradiderit. Vbi aũt ille signum recepisset, iste qui fugiebat iam extra signi custodiã cõstitutus, telo p intestina traiect⁹ cõfoditur, uitaq; spoliatur. Cum hic aũt met⁹ et incredulitatis pœnã dedisset, illicq; iã mortu⁹ iaceret, alter q salutare trophæũ tulerat, uitę suę custodia potitus

potitus est, ita ut sępenumero telis contra ipsum iactis ipse lator seruatus sit, tropheį uerò hasta missa iacula exceperit. Et erat hoc supra modũ admirabile, quòd in breuissima hastæ circumferẽtia appulsa hostiũ iacula, in ipsa quidẽ hasta fixa penetrarãt, uerùm ipse lator à morte liberabatur: ita ut nullo unquã sint iaculo tacti, qui huiusmodi ministerium obibant. Hęc autẽ non à nobis proferuntur: sed ipso Impetatore ad alios ea commemorãte, ad nostras autes peruenerunt.

Zonaras tomo tertio, de imperio Constãtini: & Nicephorus libro septimo, capite trigesimotertio: & libro octauo, capite tertio: & commenticia donatio Constantini, fabulantur, Petrum & Paulum apparuisse Constantino, eumq; hortatos esse, ut accersat Syl uestrũ. fore enim, ut suscepta religione Christiana & baptismo, à lepra liberaretur. idq; eũ fecisse. & cum baptizaretur, subita luce lo cum esse illustratum, & sonum ueluti psalterij & lyræ suauem concentum exauditũ: & Constantinum manu è cœlo tactum, à lepra mundatũ, ex aqua baptismi recenti carne indutũ, quibusdam quasi piscium squamis in unda relictis, egressum esse. Sed hæc ueterũ & probatorum autorum testimonio carent, ac supposititia censentur.

Cum Licinius esset in expeditione aduersus Constantinum, ostentum quoddam mirabile circa ciuitates tyranno subiectas apparuisse ferunt: nempe uarias armatorum Constantini acies, in ipsa meridie, ciuitates quasi, quæ iam bello uicissent, pertransire: idq; tum uisum est, cum reuera nemo dũ mi litum illius uspiam cõpareret. Eusebius lib. secundo de uita Constantini.

Sozom. lib. 1, cap. 8, uulgari rumore ferri narrat, Deũ in bello cõtra Gotthos & Sauromatas (quod gestũ est anno Constantini uigesimoseptimo, Domini trecentesimo trigesimosexto) p somnia et ostenta Constantino indicasse, quanta prouidentia ei adsit, & res eius promoueat. Nicephorus lib. 7, cap. 47 dicit, Constantinũ in bello cõtra Byzantios cũ iã bis uictus esset, iterũ uidisse signũ crucis, in cœlo stellis effigiatũ, hac inscriptione: IN HOC SIGNO HOSTES OMNES VINCES. idq; postridie sic accidisse. Idem lib. 7, cap. 49 autor est, eũ in bello contra Scythas, tertiò crucem illã uidisse. Et Zonaras tomo tertio de Constantino inquit: Ferunt Constantinum in prælijs cum Licinio & Maxentio cõmissis, uidisse armatum equitem, signum crucis pro uexillo ante aciem suam præferentẽ: ac rursus Adrianopoli duos ei uisos adolescentes, qui hostiũ phalanges cæderent. Item circa Byzantiũ noctu omnibus dormientibus, conspectum ab eo ignem, qui fulguris instar uallum exercitus sui collustraret.

Narrat Nicephorus lib. octauo, cap. uigesimotertio, in Nicæna synodo Chrysantũ & Musoniũ episcopos è uita prius decessisse, q̃ Nicænæ fidei subscripsissent. Patres itaq; synodi ad monumenta eorũ accessisse, & scriptũ manibus tenentes, tanq̃ ad uiuẽtes & audientes dixisse: Bonũ certamen sancti patres nobiscũ certastis, cursum peregistis, fidẽ seruastis. Si igitur ratũ esse deber, quod à nobis actum est, quoniam nunc nullo interposito obstaculo Trinitatis splendore illustrati, clarius id perspicitis, peropus est uos nobiscum libello subscribere. Hæc cum dixissent, libellum obsignatum ad tumulum deposuisse, noctemq; totam insomnem egisse. Et postridie ad locum redeuntes, signa inuiolata inuenisse: & libello resignato, subscriptiones illorum reliquis insertas cognouisse, recentes adhuc, & in hæc uerba cõceptas: Chrysantus & Musonius, qui cum patribus omnib. in sancta prima œcumenica synodo Nicæna consensimus, quamuis corpore translati, manu tamẽ propria nos quoque libello subscripsimus. Sed hæc non tantum testimonio eorum qui tum uixerunt destituuntur, uerùm etiam aliena sunt à pietate & fide patrũ Nicænæ synodi.

Celebratur ab Ambrosio, in oratione funebri de obitu Theodosij: & Ruffino lib. 1, cap. 8: & Socrate lib. 1, cap. decimoseptimo: & Theodoreto lib. primo, cap. decimooctauo: & Sozomeno libro secundo, cap. primo, miraculosa crucis in qua pependit CHRISTVS inuẽtio. Eusebius uerò, qui eo tẽpore uixit, & qui libro tertio de uita Constantini etiam meminit Helenæ, & loci Resurrectionis CHRISTI, iussu Imperatoris repurgati, ne uerbũ quidẽ ea de re facit. & uideretur eius prorsus ignarus fuisse, nisi in Chronico eius hæc extarent annotata: Anno Domini trecẽtesimo uigesimoquinto, Imperij Constantini decimo sexto, Helena Constantini mater, diuinis monita uisionibus, beatissimũ crucis signum, in quo mundi salus pependit, apud Hierosolymã reperit. Verùm quàm facile hæc à posteriorib. inseri potuerũt? Quia aũt antiquiorem non habemus eius rei narratorem Ambrosio, placuit ex ipsius uerbis eam historiam connectere.

Sic inquit sub finem orationis funebris de obitu Theodosij: Helena mater Constantini, anxia pro filio, cui regnum orbis Romani cesserat, festinauit Hierosolymam, & scrutata est locum Dominicæ passionis. Venit ergo Helena, cœpit reuisere loca sancta. insu dit ei spiritus, ut lignũ crucis requireret. Accessit ad Golgathã, & ait: Ecce locus pugnę, ubi est uictoria? Quæro uexillum salutis, & non inuenio. Ego, inquit, in regnis, & crux Domini in puluere? ego in aulis, & in

ruinis Christi triumphus? Aperit itaq; humum, decutit puluerē: tria patibula confusa repetit, quæ ruina cōtexerat, inimicus abscōderat. Sed non potuit obliterari Christi triūphus. incerta hęret, ut mulier: sed certam indaginem spiritus inspirat, eo quòd duo latrones cum Domino crucifixi fuerint. Quærit ergo medium lignum. sed poterat fieri, ut patibula inter se ruina confunderet, casus mutaret & inuerteret. Redit ad Euangelij lectionem, inuenit quòd in medio patibulo prælatus titulus erat, IESVS NAZARENVS REX IVDAEORVM. Hinc collecta est series ueritatis, titulo crux patuit salutaris. Inuenit ergo titulum, Regem adorauit. non lignum utique: quia hic gentilis est error, & uanitas impiorum. Sed adorauit illum qui pependit in ligno, scriptus in titulo.

Quæsiuit clauos, quibus crucifixus est Dominus, & inuenit. De uno clauo frenos fieri præcepit, de altero diadema inrexuit: unum ad decorem, alterum ad deuotionem uertit. Misit Constantino filio suo diadema gemmis insignitum, quas preciosior ferro innexas, crucis redemptionis gemma cōnecteret. Misit & frenum: utroq; usus est Constantinus, & fidem transmisit ad posteros reges. Verùm Erasmus iudicat, hæc scripta non esse Ambrosij: Meritò igitur de fide laborat historia. Ruffinus uerò, qui paulo post Ambrosium uixit: & Socrates, Theodoretus, & Sozomenus, in cæteris quidem consentiunt: uerùm quædam siue de suo, siue aliorum cerebro addunt: nempe quòd titulus à cruce auulsus, non potuerit denorare crucem. quamobrem Macarium Hierosolymorum episcopum, præmissa oratione ad Deum, sigillatim illas tres cruces, unam post aliam, primariæ cuidam fœminæ, iam propè uicinæ morti imposuisse. Sulpitius Seuerus in libro secundo sacræ historiæ: & Sozomenus libro secundo, capite primo: & post eum Nicephorus lib. octauo, capite uigesimonono, etiam mortuo cuidā impositam esse nugantur, & ex recuperata ualetudine innotuisse, quæ'nam esset crux Domini: & Helenam unam portionem crucis theca argentea inclusam, ad memoriam illic uisere cupientibus reliquisse: alteram autem Imperatori misisse: quam solus Socrates libro primo, capite decimoseptimo, ex uulgari rumore & testimonio incolarum Constantinopolis asseuerat, Constantinum (ita persuasum, quòd ea ciuitas foret salua, in qua portio crucis asseruaretur) accepisse, & in sua ipsius statua condidisse, quam Constantinopoli in foro, de suo nomine dicto, in purpuream & magnam columnam collocauerit. Sed cum superstitiosa illa opinio Constantino pio Imperatori haud competat, ut qui mediocriter in doctrina Christiana instructus, nouerit non in ligno uim aliquam esse conseruandæ ciuitatis: sed si quid fecit, ad memoriam conseruandam passionis Domini fecit: relinquatur ea Socrati & alijs hominibus superstitiosis, qui doctrinæ puritate amissa, ex antiquitatis uestigijs, superstitiosas & idololatricas uenerationes fabricarunt, comminiscentes uarios & miraculosos euentus: quales Nicephorus libro octauo, capite trigesimosecundo, de tertia cruce à Constantino in columna marmorea Constantinopoli in ἀρτοπωλίῳ, hoc est foro panario collocata commemorat: quòd eius uirtute sanati sint, qui rigore inflammationis uexarentur, & oculorum doloribus & suffusionibus premerentur, & quòd angelus Domini ter quotannis per altissimum intempestæ noctis silentium, uelut fulgur ad eam descenderit, & circa eam suffitum fecerit, & hymnum trisagion cecinerit, ac rursum ueluti stella micans subuolarit. Idem libro octauo, capite quinquagesimoquinto narrat, ad tumbam Constantini Magni, & statuam ipsius in porphyretici marmoris columna positam, magna miracula edita esse, ut nulla ægritudo contrectatis eis non cederet. Verùm hæc superstitiosa sunt, & hoc seculo non acciderunt, & non carent suspicione monastici figmenti.

Cùm Constantinus Imperij sui anno decimo, Christi uerò trecentesimo uigesimoprimo, in campo qui est ante Ilium ad Hellespontum, supra Aiacis sepulchrum descripsisset spacium ædificandæ urbis, noctu oraculo admonitus est, ut Byzantium Thraciæ ultra Chalcedonem Bythyniæ repararet. Sozomenus libro secundo, capite tertio: Nicephorus libro septimo, capite quadragesimooctauo: & libro octauo, capite quarto. Zonaras uerò & alia ea de re nugatur, tomo tertio, de Imperatore Constantino: quòd postquam oraculo admonitus esset, ut urbem extrueret, eiq́ue nomen de suo nomine faceret, primùm in Sardica, deinde in Sigæo, denique in Chalcedone id opus inchoarit. Sed aquilas deuolasse, fabrorumq́ue funiculos arreptos, freto superato iuxta Byzantium deiecisse: idq́; aliquoties factitasse. & eo augurio Constantinum motum, isthuc architectos transtulisse. His uerò, ut ædificationem istius urbis planè miraculosam efficeret, Nicephorus libro octauo, capite quarto, etiam hoc cōmentum adijcit: De ea, inquit, illud quoque memoriæ proditum est, ut Imperator ipse pedibus, hastam manu tenens, ambitū mœniaq; eius definiens circumijt, quòd comitibus eius ulterius quàm cōueniret, pomœria urbis proferre

proferre uideretur, quendam ex eis ad eum accessisse, atq; rogasse: Quò usq; tandem heret? illumq; disertè respondisse: Eò usq;, dum qui me præcedit ductor constiterit. Vnde satis constabat, cœlestem quampiam ei præijsse uirtutem, quæ eum, quod fieri deberet, instrueret.

Michaelem in traiectu, & in eo loco qui Sostheniū appellatur, apparuisse in somnis Constātino illic cubanti, & dixisse: Ego sum Michael archidux Domini Sebaoth uirtutū, Christianorum fidei tutor, qui tibi contra impios tyrannos belligeranti auxiliaria arma contuli: & eam ob causam Constantinum ibi duas ecclesias archangelo Michaeli extruxisse, autor est Nicephorus libro septimo, capite quinquagesimo. Hermānus Gigas id factum anno Domini trecentesimo trigesimo, annotat. Hæc cum à probatis autoribus, qui hoc seculo uixerunt, ignorentur, ad superstitiones confirmandas excogitata à posterioribus, non multum fidei apud ueritatis studiosos mereri possunt. Meminit etiam eius loci Sozomenus libro secundo, capite tertio: & Michaelem appellari dicit, eo quòd Michael ibi apparuisse credatur. quod etiam ipse eo probare nititur, quòd multi uarijs morborū generib. correpti, ibi Deo supplicantes sint sanati: cuius rei gratia commemorat fabulam de Aquilino & Probiano. Verùm hæc omnia superstitiosa sunt, & ad Constantini seculum non pertinent: sed Sozomeni tempore, siue propter superstitionē euenerunt, siue conficta sunt.

Ruffinus libro primo, capite decimo, ex Bacurij regis gentis Iberorum, quæ habitat ad Pontum Euxinum, relatu narrat, tempore Constantini Magni eam gentem, per fœminam quandam captiuam, regis filium oratione curantem, de religione Christiana reginam instruentem, beneficium quoddam à Christo regi illi exhibitum, cōuersam templum ædificare cœpisse: & structis muris, cum iam columnæ essent duæ impositæ, & tertia foret eleuanda, non potuisse eam loco moueri. Sed fœminam illam oratione sua impetrasse, ut columna illa, quam tot machinæ & tot homines mouere non poterant, altero die esset erecta, & supra basim librata suspensa, nec tamen superposita, & ipsis hominibus spectātibus sensim super basim suam, summa cum libratione consideret. Eadem referunt ex Ruffino Socrates libro primo, capite uigesimo: & Sozomenus libro secundo, capite sexto. Theodoretus uerò libro primo, cap. uigesimotertio, cum etiam ipse historiam de cōuersione Iberorum commemorat: hæc quæ miraculosè circa columnā euenerint, præterijt: fortè eam ob causam, quòd haud ueraesse cognouit, aut iudicauit.

Cum Constantinus præcepisset, ut omnibus ecclesijs decimæ soluerentur de omnibus rebus, uox in aere audita est: Hodie uenenum infusum est Ecclesiæ. Autor est Hermannus Gigas. Malleolus autem de nobilitate asserit, manum in Laterano uisam esse ad parietem, cunctis uidentibus simul ac legentibus, scribere: Hodie uenenum Ecclesię infusurus. idq; eo die factum esse, cum Constantinus magnus Syluestro pontifici dederit ecclesiæ Romanæ palatiū Lateranum, & urbem Romā ac Italiæ prouincias. Idam Naucierus libro secundo, Generatione undecima affirmat: ac colligit, non tam ad res donatas, quàm ad iurisdictionem secularem, & superbiam, quam diuitię pariunt, eam uocem, si tamen unquam audita sit, referendam esse.

Biennio ante mortem Constantini, Cometa inusitatæ magnitudinis fulsit. Eutropius libro undecimo: Orosius libro septimo, capite decimonono.

DE MIRACVLIS SVB FILIIS CONSTANTINI.

ANno primo Constantij, Christi uerò trecentesimo quadragesimoprimo, Sapores rex Persarum, cum obsideret Nisibin, uidit stantem in muro quendam ornatu Imperatorio, splendoremq; conspexit purpurę ac diadematis: ac suspicatus adesse Romanorum Imperatorem, cunctis interminabatur supplicium, qui nunciatant eum abesse. Illis uerò affirmantibus se uerum nunciasse, & Constantiū Antiochię esse, uisionis significationem intelligēs: Deus, inquit, pugnat pro Romanis: Theodoretus libro secundo, capite trigesimo: & Zonaras tomo tertio, de Imperio filiorum Constantini.

Anno quarto Constātij, Domini uerò trecentesimo quadragesimoquarto, multæ urbes Oriētis terræmotu terribili conciderūt. Hieronymus in Chronico. Socrates libro secundo, capite septimo & decimo narrat, quinto anno post mortem Constantini, consulibus Marcello & Probino, Antiochiæ celebratam synodum, damnasse Athanasium: & fidem Nicænam uerbis quidem probasse, sed re ipsa damnasse, & aliam substituisse. Et paulo pòst, Deum eam impietatem terræmotibus in Oriente passim excitatis, maximè uerò Antiochiæ, quæ integrum annum concussa sit, puniuisse. Eadem Sozomenus lib. tertio, cap. decimoquarto refert. Eutropius uerò libro undecimo, etiam terræmotū in Beryto Phœniciæ ciuitate factum esse scribit, & plurimā partem eius oppidi corruisse: eaq; calamitate multos gentiles terrefactos, Ecclesiā ingressos esse: & spopōdisse se Christianā religionē amplexuros, si liberaretur.

Anno septimo Constātij, Domini uerò trecentesimo quadragesimoseptimo, Neocęsarea

in Ponto terræmotu subuersa est, excepta ecclesia ac episcopo, cæterisq; qui ibidē reperti sunt. Hieronymus in Chronico: & Eutropius lib. II: Orosius lib. 7.

Anno Constantij octauo, Domini uerò trecentesimo qoadragesimooctauo, Dyrrachium Dalmatiæ terræmotu corruit, & tribus diebus & noctibus Roma nutauit, plurimæq; Campaniæ urbes uexatæ sunt. Hieronymus in Chronico: Eutropius libro undecimo, de Constantio.

Anno eiusdem decimo, Domini uerò trecentesimo quinquagesimo, sol defecit: absque dubio denuncians sequuturam cladem, quam Romani à Persis acceperunt. Hieronymus in Chronico.

Apud Daphnen, amœnum illud & ambitiosum Antiochiæ suburbium, uisu relatuq; horrēdum natum est monstrum: infans ore gemino, dentibus cum binis, & barba, quatuorq; oculis, & breuissimis duabus auriculis: qui partus ita distortus, monebat rempublicam In statum uetti deformem. Marcellinus lib. 19.

Anno Constantij decimoseptimo, Domini uerò trecentesimo quinquagesimoseptimo, in die Pentecostes, cum Gallus à Cōstantio Cęsar creatus, & in Syiiam ablegatus, Antiochiam uenisset, signū crucis in cœlo splendidè refulgens apparuit, non sicut Cometes radijs defluens, sed corpore multę lucis, mediocriter & densum & perspicuum, longitudinem habēa ueluti ex Cranio seu Golgatha usq; ad montem Oliuarum, ac circiter quindecim stadijs cœlum ea regione complectēs: latitudinē uerò longitudini correspondentem. Sozomenus lib. quarto, capite quinto: Hieronymus in Chronico: Eutropius libro undecimo: Nicephorus libro nono, capite trigesimosecundo.

Porrò ea quæ Sozomenus libro quarto, capite tertio, de Martyrio & Marciano circa hoc tempus occisis narrat, quòd monumento eorum ante muros Constantinopolitanos, quòd à Ioanne inceptum sit, & à Sisinnio perfectum, locus ille qui antea inuius fuisset propter spectra, sit purgatus, & insulani à dæmonibus illic liberati, fabulosa & superstitiosa sunt.

Com Iulianus circiter annum Constantij uigesimum, Domini uerò trecentesimū sexagesimum, esset Cæsar creatus, & in expeditione esset aduersus Barbaros, & io quādam ingrederetur ciuitatem, corona laurea, quibus solent ciuitates ornari, inter columnas pendens, rupto fune super caput eius decidit, eumq; aptissimè coronauit: quòd cuncti clamore suo, Imperij ei fore signum interpretati sunt. Eutropius lib undecimo: Socrates libro tertio, capite primo.

Anno Constantij uigesimotertio, Domini trecentesimo sexagesimotertio, consulibus Tatiano & Cerealio, uigesimaoctaua mensis Augusti, cum Imperator mutata sententia de Nicæa, suasu Basilij, Nicomediæ Bithyniæ synodum indixisset, terræmotus id oppidum subuertit. Socrates libro secundo, capite trigesimonono: & Hieronymus in Chronico. Theodoretus libro secundo, capite uigesimosexto, hæc de Nicæa narrat. sed deceptus est errore famæ: ut apparet ex Sozomeno libro quarto, capite decimosexto. Etenim fama, (inquit) sicuti solet, mala ista his qui procul erant, non hactenus tantum annunciabat, quatenus acciderant: sed spargebat in uulgus, & Nicæam & Perinthum & reliquas ciuitates uicinas, & Constantinopolim, calamitatis huius factas esse participes. Idem narrat, Deum Arsatio, cui dam antea reuelasse, cladem illam futuram: illum uerò, cum alijs homioibus exposuisset, & hortatus esset ad pœnitentiam & preces, esse derisum. Quare Deum non tantum terræmotu id oppidum concussisse, sed etiam igne inflammasse, & in cinerem redegisse.

Cum Constantius propter bellum Persicum esset Antiochiæ, & Iulia[n]o ad eum iret, uindemia iam collecta, circa occasum pleiadum, uuæ denuò sunt prolatæ: & imber ex aëre descendens, in eius simul ac cæterorum uestem singulas crucis signaculo guttulas formauit. id uerò alij aliter sunt interpretati. Nam ipse pro bono omine habuit: alij uerò dicebant, uuarum signum præter tempus, significare perditiooem Imperatoris, ad instar huiusmodi botrorum, & parui temporis fore eius imperium. Per crucea uerò, calamitatea Ecclesiæ denotari. Eutropius libro undecimo, de Constantio: Sozomenus libro quinto, capite primo.

Anno Domini trecentesimo sexagesimoquarto, Constantij uerò uigesimoquinto, cum moreretur Constantius Mopsocrenus, magno terræmotu bona pars Constantinopolis diruta est. Eutropius libro undecimo. Honorius uerò, eodem terræmotu multas etiam Orientis ciuitates esse deiectas affirmat. Nec est dubium, quin Deus tot terræmotibus, qui acciderunt sub hoc Impe ratore, testatus sit, sibi Arianas blasphemias aduersus filium suu omnino displicere.

Posteriores quidam autores, quia nimij uitæ monasticæ & sanctorum defunctorum fuerunt præcones, rumusculos undecunque arreptos anno taruot, ad rea illas nouas & uerbo Dei minus consonas commendandum. Hinc Sozomenus libro tertio, capite decimoquarto: Ferunt, inquit, de Pachomio monacho, quòd apparitione diuini angeli

angeli admonitus sit, colligere iuniores mo nachos: & libellum illi dederit, continentem regulas uitæ monasticæ. Et de Hilarione narrat, quòd ad monumentum eius etiamnum multi ægroti & dæmoniaci curentur: idq; tam apud Cyprios fieri, obi pri mùm educatus, quàm apud Palæstinos, quò translatus sit. Verùm hæc inter signa men dacia, quib. superstitiones & Antichristi ido lolatriæ confirmandæ erant, in secunda ad Thessalonicenses epistola, capite secundo, suum habeant locum.

Extat inter opera Athanasij libellus de passione imaginis Christi, in quo cōmemorarur, Iudæos in Syria, in urbe Berytho, ima ginem CHRISTI olim à Nicodemo compositam, & uastata Hierosolyma in Syriā translatam, crucifixisse: & lancea dextrum eius la tus perfossum, aquam & sanguinem emisisse, & hydriam compleuisse. Eo uerò cruore Iudæos unxisse paralyticum, & alios quamplurimos ægrotantes, eosq; subitò pristinæ ualetudini restitutos esse. Quamobrem Iudæos conuersos, religionem Christianam suscepisse, & baptizatos esse à metropolitano, qui etiā cruorem illum uitreis ampullis exceptum, per Asiam, Aphricam & Europam miserit. Sed librum illum Athanasij nō esse, facilè ex phrasi agnoscitur. Nec id hoc seculo accidisse, ab autoribus fide diguia anootatur.

DE MIRACVLIS SVB *Iuliano.*

Quæ Iudæis, instaurare templum Hierosolymitanū molientibus, permissu Iuliani acciderint prodigiose, infrà suo loco expooemus. Narrat Theodoretus lib. 3. cap. 2, Iulianū in adolescentia, metu tyrā nidis Constantij, q ptopinquos suos iugula ri curabat, in Lectorū cœtū sese abdidisse, & in eo sacros libros populo recitasse, ac tandē ēdē martyrum extruere cœpisse. Verùm martyres perspecta eius animi peruersitate, mole stè eius labores tulisse: & fundamenta eius templi, antequā cōsecraretur, imitata animi eius mutabilitatem, collapsa esse. Sed potten tum hoc quidē fuisse, concedi posit. Verùm quòd eam rem sanctis martyribus adscribit, qui non sunt καρδιογνῶσται, & qui dormiredi cuntur, erroneum est.

Cum Constantius Gallum in Oriente Cæsarem fecisset, Iulianus in spem potiundi Imperij uenit. Discurrebat autem per Græciam, & quærebat uates & ariolos, eosq; consulebat de rerum euentu. Com autem in quendam incidisset, qui polliceretur sibi prę dicturum futura, & in simulachrorum adita introductus esset, inuocabat ille magus dæmones. Appatebant aotem subitò illi, & qu dem forma (ut solent) atra & horrida.

Iulianus metu perculsus, illicò frontē signac cruce. Ad eā rem dæmones subitò disparent, Dominici trophæi & sui stragis memores. Sed præstigiator obiurgat Iulianum ob metum: & cùm Iolianus uim crucis admiraretur, ex animo eius eam opinioē illo sophismate euellebat, quòd dæmones non ob crucem euanuissenr, sed odio facti eius. Theodoretus libro tertio, capite tertio: Sozomenus libro quinto, capite secundo.

Pythius Daphnæus à Iuliano consultus de euentu expeditionis in Persas, respondit, se à uicinis mortuis impediri: ijs uerò aliò translatis, se uelle prædicere futura promittebat. Erat autem in eo luco sepultus Babylas, & alij martyres. Iulianus itaq; Christianis cōcessit, ut reliquias Babylę aliò trāsferrent. Hac uerò re diabolus paulatim superstitionem de mortuorum reliquijs, earumq; uirtute instillare incautis hominum mentibus studuit. Nam cum à Deo prohiberetur fascinare homines, is astutè per men dacium & fallaciam eam uim sanctis mortuis affinxit, ut superstitionem reliquiarū, sicut dictum est, confirmaret. Verùm non multo pòst, cum Babylas inde esset translatus, fulmen cœlitus demissum, totum templum Apollinis incendit: & eius simula chrum ligneum quidem, sed auro obductū, in cineres redegit. Quo Deus uerus testatus est, de fictitij Dei & idoli uanitate: & quòd non sancti mortui, sed Deus qui in cœlis habitet, dæmonem illum repressetit. Theodoretus libro tertio, capite undecimo: Sozomenus lib. quinto, cap. decimonono, uigesimo, & uigesimoprimo.

Narrat Theodoretus libro tertio, capite decimoquarto, se ex quodam sene, qui filius fuerat cuiusdam Sacerdotis, audiuisse, quòd cum in adolescentia à patre aufugisset Antiochiam, ibique à Melitio Christianam religionem percepisset, à patre uerò quæsitus & repertus, domumque retractus, & post multa uerbera cubiculo inclusus esset, numi ne quasi correptus, & diuina auctus uirtute, omnia paterna idola in eodem cubiculo col locata contriuerit. Cum autem metueret patris reditum, eiusq; ob idola indignationē, ad CHRISTVM deprecabatur, ut se respiceret, & perfringeret seras, & fores panderet. Nam tua, inquit, causa hæc passus sum, & feci. Quæ cum dixisset, resiliebant setæ, & aperie bantur fores.

Sozomenus libro quinto, capite secundo, ex relatu aliorom narrat: aliquando acci disse, cum Iulianus exta gentilium more ad indagaodum religionis Christi euentum inspiceret, ot signum crucis corona circundatum in ijs inueniret. Ea uerò res cæteros diuinatores turbabat, qui augurabantur,

cur, religionem & doctrinam crucifixi fore sempiternam, propterea quòd corona, qua crux erat inuoluta, uictoriæ: & circulus initio & fine carens, perpetuitatis esset symbolum. Sed magister præstigiarum coniectabat, crucem circulo inclusam significare religionis Christianæ angustias & carceres, quibus inclusa exitium sit sortitura. Meminit etiam huius Gregorius Nazianzenus, prima oratione infamatrice in Iulianum. Idẽ libro & capite eodem refert, suo tempore ad huc in uiuis fuisse, qui indicarint, se ex alijs, qui sua oculis spectarint, audiuisse, quòd cum Gallus & Iulianus Maximæ martyris monumentum maxima æde cingere instituissent, & partiti id opus fuissent, ut alter alterum excellere magnificentia & honore certarent, Galli quidem ædificationem successisse: uerùm Iuliani opera alia subruisse: alia, ex fundamentis producta, ubi pauimentum attigerint, non substitisse. terra enim, ut Gregorius Nazianzenus in oratione prima infamatrice in Iulianum ait, emouebat id quod à Iuliano laboratum erat. & Nicephorus refert libro decimo, capite primo, cementa & materiam aliam eiectam, & in terram tanquam uento ualido prostratam esse, & quosdam etiam lapides coniungi conglutinariq; non potuisse: & multos inde coniectasse, Iuliani animum erga religionem minus esse syncerũ, sed propter Gallum, eum pietatem simulare. Sed fortè etiam ea de re Deus testatus est, sibi mortuorum sanctorum superstitiosum cultum non placere. Optatus narrat libro secundo contra Parmenianum, Donatistas in persequutione iussisse, Eucharistiam orthodoxi episcopi canibus fundi: sed eos canes in rabiem uersos, dominos suos dilaniasse.

Cum Iulianus Cæsareæ Philippi, amota imagine Hæmorrhousſę, de qua diximus in priori Centuria, suam ipsius statuam substituisset, nimirum ut superstitiosam herbæ illius uim sensim sibi adscriberet: ignis uehemens cœlitus delapsus, statuam Iuliani circa pectus discidit, & caput unà cum collo deiecit, tellurique facietenus infixit, quatenus media circa pectus fuerat disrupta. Imaginem uerò Christi Ethnicos trahendo tum temporis confregisse: eamq; à Christianis eius loci collectã, in Ecclesiã collocatã esse, narrat Sozom. libro 5, capite 21. Sed uidetur etiam ea fulmine confracta esse: ut extaret testimonium, superstitionem illam, qua statuis uis aliqua tribuitur, Deo non probari.

Cæterùm ea quæ Sozomenus eodẽ in loco narrat, de fonte circa Emahus, postea Nicopolim dictam, ubi Christus cum Cleopha post resurrectionem ambulans, in alium uicum properare simulauit, & ubi cum discipulis aliquando lauarit pedes, quòd eam acceperit uim, ut esset medicina omnis generis morborum, non modò hominibus, sed etiam animãtibus: planè sunt superstitiosa, & inferiori seculo, in quo Sozomenus uixit, attribuenda.

Rei admirandę loco narrat Zonoras, tom. tertio in uita Iuliani, quòd Tarsi columnas Æsculapij, à sacerdote Christiano, ædificio oratorij insertas, cũ eas permissu Iuliani Ethnici repeterent, euulserint quidem è contignatione, & ad ianuas aduoluerint: sed ulterius promouere nequiuerint, ideoq; re infectã discesserint: & quòd post mortem Iuliani ab episcopo Ægæ, oppidi Ciliciæ, leui opera in suum locum restitutæ sint.

Solent & reuelationes, & apparitiones, & uisiones nonnihil admirationis mouere. Sed ea quæ hoc seculo accidisse quibusdam priuatis hominibus commemorantur, pleraq; superstitionem & uanitatem redolent. Huius generis est, quod Sozomenus libro quinto, capite nono refert: Deum mulierculæ cuidam Gazæ habitãti reuelasse, Eusebij & Nestabi martyrum ossa, inter camelorum & asinorum iacere cadauera: & iussisse eas reliquias colligere, & asseruare.

Simile & illud est, quod Nicephorus libro decimo, capite duodecimo commemorat, quòd cum Iulianus res in foro Antiochiæ uenales, uidelicet panes, carnem, poma, placentas, sacrificiorum sanguine contaminasset: Deus arcano modo Theodorum martyrem sub Maximino interfectum, ad episcopum Euzoium miserit, & abstinere à rebus illis in foro uenalibus, & cricicum in ollis coquere & comedere iusserit.

Huic affine etiam illud est, quod Nauclerus libro secundo, Generatione decimatertia narrat: Basilium Cæsareæ Cappadociæ episcopum, cum ob minas Iuliani, quibus Cæsaream, reuersus ex bello Persico, subuersurum sese dixerat, indicto ieiunio triduò in templo Mariæ uirginis, Deo supplicasset, in somnis uidisse, Mercurium militem dudum defunctum, mandato Mariæ uirginis occidere Iulianum. & ea uisione commotum, adijsse sepulchrum Mercurij martyris, & arma ibi pendentia non reperisse. Æditiuum autem interrogatum, quò arma eius peruenissent: respondisse, se nescire. & sacramẽto adfirmasse, uesperi ea adhuc adfuisse. redijsse itaq; Basilium in montem, & nocte excitasse alios, eisq; dixisse, Iulianum esse interfectum. eo nuncio excitatos, uenisse ad Mercurij sepulchrum, & lanceam eius pristino loco restitutam, & cruore fœdatam reperisse. Sed ad confirmandam inuocacionem

nem

nem Mariæ uirginis, & mortuorum neneratationem, hæc à posterioribus confictaesse ex eo constat, quòd eius rei neque ipse Basilius, neque alij uetustiores meminerunt scriptores. Et quòd ex historia Basilij constat, eum tempore Iuliani Cæsareæ non potuisse agere episcopum, cum post aliquot multos annos Imperij Valentis, episcopus creatus sit: ut refert Sozomenus libro sexto, capite decimosexto: & Hermannus Gigas in suis floribus temporum, sub Iuliano, hanc fabulam non de Basilio, sed de Blasio quodam episcopo Cerastensi contexit.

Huc pertinere etiam uidetur uisio de morte Iuliani, quam amicum quendam Iuliani uidisse, Sozomenus indicat lib. sexto, capite secundo. Quòd cum ad eum (inquit) in Persia existentē properaret, & in loco quodam uiæ publicæ diuertisset, ac penuria domestici hospitij coactus, in Ecclesia, quæ illic erat, dormiret, noctu ad eum, siue uigilantem siue dormientem, multi ex apostolis & prophetis congregati, de contumelia Imperatoris aduersus Ecclesias conquesti sint, ac quid faciendum esset inter se cōsultanerint: & postquam eade re multis deliberassent, ac ueluti perplexi essent, duo in medium surgentes, aliosque bono animo esse iubentes, ac festinanter tanquam ad destruendum Iuliani imperium properantes, concilium illod reliquerint: & quòd homo ille, rerum istarum admirabilium spectator, susceptum iter deinceps negligens, ut quis esset nisionis illius futurus exitus uideret, rursus eodem loco dormierit, iterumq; eundem conuentum uiderit. ad quem subitò ueluti ex itinere reuersi, ingressi sint illi qui præterita nocte contra Iulianum pugnaturi discesserant, ac reliquis aonunciarint esse eum occisum. Eodem autem die Didymus philosoph⁹ ecclesiasticus, Alexandriæ degens, ac propter Imperatoris aduersus Ecclesias obstinatiooem contristatus, cùm quòd ille seductus esset, tum quòd Ecclesiæ contemnerentur, ieiunauit, & Deo hac de causa supplicauit. & quoniam ea cura premebatur, nihil cibi ne nocte quidem ingruente accepit: sed sic in sede constitutus, in somnum incidit, ac uelut in ecstasim raptus, uisum est ipsi, uidere se equos albos in aere cursantes: & eos qui illis insidebant, quasi præconis uoce clamantes, Annunciate Didymo, hoc die, circa hanc horam, occisum esse Iulianum: & is hoc Athanasio episcopo significet. Hac uisione accepta, surrexit & comedit. Et hæc quidē cùm ab amico et familiari Iuliani, tum à philosopho uisa, sic gesta esse percepit: & neuter ex illis in his quæ uidit, à ueritate aberrauit, sicut postea patuit.

Pridie quàm petijt Iulianus, Ethnicus quidam ex ordine indicum Antiochiæ iuxta prætorium excubans, uidit congeriem stellarum, literas in hanc sententiam exprimentem: HODIE IVLIANVS IN PERSIA OCCIDITVR. Notato tempore, postea cognitum est, eodem die fuisse eum interfectum: Zonaras tomo tertio, in Iuliano.

Narrat Aurelius Victor, in Iuliano, terræmotos uetuisse expeditionem Iuliani in Persidem: & nocte diem qua interijt præcedente, ingentem globum cœlo labantem uisum esse, qui significarit infœlicem belli euentum.

MIRACVLA SVB VALENtiniano & Valente.

Anno secōdo Imperij Valētiniani, Christi uerò trecentesimo sexagesimonono, ut annotat Hieronymus in Chronico, & primo cōsulatu Valentiniani & Valentis (ut indicat Socrates libro 4. cap. 3.) terræmotus pet totum orbem factus, afflixit multas ciuitates, & mare terminos suos motauit: quibusdam enim locis usq; adeò exundauit, ut loca quæ antea perua fuerant, undis opplerit: & alia loca ita deseruit, ut arida sint repertа. Nam Siciliæ & multarum insularū urbes, & innumerabiles populos oppressit. Alexandriæ mare subinde discedēs & recurrēs, recursu suo consuetos terminos transilijt, & prolixo spacio aridam inundauit: ita ut in fastigijs tectorum, post undarū delapsum, scaphę marinæ sint inuentæ. Ac narrat Marcellinus, se unam uetustate corruptam uidisse.

Hieronymus in Chronico, & in uita Hilarionis: Socrates lib. quarto, capite tertio: Sozomenus libro sexto, capite secundo: Paulus Diaconus libro duodecimo: Orosius libro septimo. Meminit etiam Nazianzenus in oratione funebri Cæsarij fratris, & dicit: Nicæam etiam tum esse concussam, & præter Cæsarium, paucos alios periculo esse liberatos.

Coosulatu Licinij & Iouiani, & quarto Imperij Valentiniani, Christi trecentesimo septuagesimoprimo, delapsa est grando Constantinopoli, secunda mensis Iulij, adeò magna, ut manum adimpleret, & lapidibus similis esset. Hanc autem grandinem multi ab irato Deo deiectam esse dicebant, ob Valentis scelus: quòd syneeros quosdam doctores, Eudoxio communicare detrectātes, exilio multasset. Socrates libro quarto, capite decimo: Hieronymus in Chronico: Paulus Diaconus.

Eodem anno apud Atrebatas uera lana pluuiæ immixta, e nubibus destillauit. Hieronymus in Chronico, Paulus Diacon⁹, Orosius libro septimo. Hermannus Gigas in tertium Imperij Valentiniani annum id reijcit.

Anno

Anno Imperij Valentiniani & Valentis quinto, cum uterq; consularum secundò gereret, Christi uerò trecentesimo septuagesimosecundo, terræmotus circa Bithynia fiebat: & Nicæa, quæ sæpe antea corruerat, undecima mensis octobris funditùs est subuersa. Factû hoc esse anno duodecimo post ruinam Nicomediæ, Socrates libro quarto, capite decimonumerat. Verùm iuxta Hieronymi Chronicon decim' duntaxat fuit. Paulò post hunc terræmotum, etiam Germæ ciuitatis Hellesponti multæ partes alia concusione terræ subrutæ sunt: & uidebantur isti terræmotus indicia esse futurarum perturbationum Ecclesiæ. Socrates ibidem.

Anno imperij Valentiniani septimo, Christi trecētesimo septuagesimoquarto, magna fuit Cæsareæ siccitas: quā ingens fames subsequuta est. Basilius sermone tertio in diuites, & Hieronymus in Chronico.

Zonaras tomo tertio, de imperio Valentis: & post eum Nauclerus Generatione decimatertia, commemorant de Basilio, quòd cum legatione fungēs pro catholicis episcopis expulsus, apud Valentem nihil promouisset, in hæc uerba tandem eruperit: Iudicium huius controuersiæ Deo est permittendum, Imperator. Claudatur templum accuratè. Ariani foris stantes precentur Deum. id si ultro eis patuerit, habento: sin minus, concedatur & nobis precari Deum. Quod si ualuæ ultrò apertæ fuerint, statuendum erit, sacram ædem à Deo nobis esse attributam. Sin eanec nobis aperta fuerit, sic etiam ad Arianos pertineto. Placet Imperatori sententia, consentit, ædes Nicæna undique clauditur. Precantur Ariani Deum. Cum satis diu nugati essent, ædes non aperitur. Cum autem tandem re infecta, hæretici recessissent: uenit Basilius cum suis, & facta oratione, præcinit illud Psalmi: Attollite portas principes uestras, & introibit rex gloriæ. Ad ea uoces contriti sunt uectes, & rupta sunt claustra, ac uento irruente apertæ fuut portæ. Sed si hæc ita acciderunt, mirum quòd uetustiores autores, qui aliàs prolixi sunt in laudibus Basilij, ea non annotarunt.

Vita monastica, quæ hoc seculo parum piè cœpit, uarijs apparitionibus & illusionibus diabolicis occasionem dedit: quas pro rebus mirabilibus ætas posterior celebrauit. Sic Sozomenus narrat libro sexto, capite uicesimooctauo, Apellem quendam monachum circa Achorim, in monasterijs Ægypti, multa edidisse miracula: & aliquando cum noctu operas fabriles fecisset, spectrum dæmonis forma pulchræ & exornatæ mulieris ei apparuisse, & ad libidinem incitasse. Sed illum candens ferrum ex camino arreptum, in faciem Dæmoni impegisse, atq; ita spectrum illud fugisse, & stridore & lamentatione suum dolorem testatum esse. Simile & illud est, quod idem libro eodem, capite uicesimonono nugatur: Piammonem monachum, cum sacra administrasset, uidisse angelum ad mensam adstate, & eos qui ex monachis adessent in librum annotare, absentes uerò expungere. Sed quis non olfaciat, hæc fabulis quàm ueritati simi liora esse?

Simile & illud est, quod idem autor libro septimo, capite uicesimoprimo narrat: quòd cum Valens Constantinopolim caput Ioannis Baptistæ, in Cilicia apud monachos Macedonianæ hæreseos reseruatum, transferre iussisset, uehiculum ad Pantychium prædium Chalcedonense ita constitisse, ut ulterius promoueri nulla ui aut arte potuerit: ideoq; in pagum Cosilai depositum esse. Sed & hæc uel ob superstitiouem euenerūt: uel à superstitiosis hominibus ficta esse, ad confirmandam uenerationem mortuorum, quis non animaduertat?

Iuo in Chronico suo annotat, sub Valentiniano, quendam Arianum in concioue Ambrosij uidisse angelum ad aures eius adstantem, & ea quæ dicenda essent suggerere.

Theodoretus narrat libro quarto, capite decimosexto, Barsis episcopi Edesseni lectulum in Arado relictum, ægrocis in eum collocatis, pristinam ualetudinem per fidem restituisse.

Orta est hæresis Messalianorum sub Valente: ut Theodoretus indicat libro quarto, capite undecimo. Epiphanius narrat libro 3, tomo secundo, in Phœnice Ecclesiam horū fulmine ictam esse.

MIRACULA SUB THEODOSIO & Gratiano.

Anno sexto Imperij Gratiani, Domini uerò trecentesimo nonagesimotertio, signum in cœlo quasi columna pendens ardensq; per dies triginta apparuit, ut annotat Prosper in Chronico. Huius uerò prodigij descriptionem uidetur Nicephorus lib. duodecimo, capite trigesimoseptimo, afferre in hunc modum: Inopinata & insolens stella, inquit, in cœlo mediæ noctis tempore prope Luciferum refulgens apparuit, circa eum ipsum qui Zodiacus dicitur, circulum. Ea quòd, propter coruscantes radios ingens & lucida esset, non admodum Lucifero cessit. Paulatim uerò ad eam ingena etiam aliarum stellarum uis aggregabatur. Spectaculum id si uidisses, apum examini, quæ circa ducem suum in orbem obuolitant, contulisses. & quæ ueluti ex mutua & uiolēta concusione ab omnibus eis emicuit lux, in unā quandam

quandam commista flammam euadebat, & gladij prorsus ancipitis, magni & horrendi, cum terrore quodam relucens, faciem reddebat. Quod enim reliquæ stellæ in idem reciderent uisum, & una, eaque sola quæ primùm conspecta fuerat, habitu toto ueluti radix aut capulum aliquod appareret, & quodammodo fulgorem exhibitæ illius stellæ omnem proferret, perinde atque ex lucerna funiculus ardens, sic flamma in sublime tollebatur. Hoc quidem uisum sic nouum quoddam præbuit spectaculum. Motus autem eius prorsus à stellarum omnium cursu differebat. Primùm etenim ex eo unde diximus loco moueri incipiens, unà cum Lucifero & oriebatur & occidebat. Deinde paulatim ab illo absistens, segniter & pedetentim quasi ad ursas conuersum, cursum tenebat, & ueluti ad spectãtes obliquè ad sinistrã sua gradiebatur uia. Ambitum quidem eundem cum stellis alijs, ad quas accesserat, communem perficiebat: proprio autem motu, qui ad quadragesimum productus est diem, uix tandem ad ursam maiorem peruenit. Atque in media astri eius parte, ubi postremũ refulsisset, euanuit. Quo tempore ensifera, seu potius ensis formam referens, hæc stella apparuit.

Circa id tempus Nilus in Ægypto adeò excreuit, ut metus esset, ne & Alexandriam & Libyam inundaret. Sozomenus lib. septimo, capite uicesimo.

Sozomenus libro septimo, capite uicesimotertio refert, famam increbuisse, quòd nocte quæ eam diem antecessit, quo Antiocheni, Theodosij eiusq; uxoris statuam in tumultu deiecissent, spectrum forma muliebri altæ magnitudinis & aspectu horrendum, per plateas urbis circumcursauerit, & aërem horrisono flagello uerberauerit, ac si quis equos aut alias bestias ad furorem extimularet.

Quod idem narrat libro eodem, capite quinto, de apparitione Mariæ uirginis in templo Constantinopolitano Anastasia dicto: quæ hoc seculo fuit domuncula, in qua Gregorius Nazianzenus tradebat synceram de Trinitate doctrinam: inferiori ætate procul dubio contigerunt, & ex opinione ac superstitione suam ducunt originem.

Theodosium non ita longè antè quàm ad Imperium uocaretur, in somnis uidisse Meletium Antiochenum episcopum, chlamydem sibi induere Imperialẽ, & corouam capiti suo imponere: idq; somnium narrasse cuidam amico, & euentum comprobasse diuinum fuisse, narrat Paulus Diaconus libro duodecimo.

Idem etiam Theodosio, cum in Alpibus esset constitutus, cum Eugenio signa collaturus, in somnis apparuisse duos uiros uestibus candidis exornatos, & equis albis insidentes: & iussisse, ut die illucescente pugnam iniret: se enim ad id destinatos esse, ut uictoriam ad eius partes inclinarent, & hostes cæderent. & quidem nomina sua indicasse, quòd alter esset Ioannes Euangelista, alter uerò Philippus apostolus. Idem etiam quẽdam militem eadem nocte somniasse, refert Theodoretus libro quinto, capite uicesimoquarto: Paulus Diaconus decimotertio, in Theodosio: & Nicephorus libro duodecimo, capite tricesimonono.

Sozomenus autem & Nicephorus, ut qui præ alijs fabulosos uulgi rumusculos suæ narrationi intertexere studuerunt, referunt: quòd eo tempore, quo collectis belli copijs Imperator cum Eugenio congressus est, quidam dæmoniacus in templo Ioannis Baptistæ Constantinopoli, in sublime raptus, Ioanni Baptistæ conuiciatus sit, & capitis amputationem exprobrando exclamauerit, dicens: Tu me uincis, & exercitui meo insidiaris. Sed cum hæc à Socrate & Theodoreto, & Ruffino, qui propius ad hanc ætatem accesserunt, ignorentur, quis nõ suspicetur inferioribus seculis conficta esse? aut si quid tale accidit, à diabolo esse eiusmodi prẽstigias offusas oculis hominum, ad confirmandam mortuorum inuocationem & uenerationem? quemadmodum idem autor non ueretur nugari, Theodosium Ioannem Baptistam in templo ad eius honorem ædificato inuocasse, eiusq; auxilium contra hostes implorasse: quod idololatricũ, & tam pio Imperatore indignissimum esse, iudicare quilibet facilè potest. Nam Ruffinus mirabilem illam Theodosij uictoriam, precibus eius quas ad Deum fudit, adscribit libro secundo, capite tricesimotertio. Narrat enim, compertum esse quòd post illam Imperatoris uocem (Tu omnipotens Deus nosti, quia in nomine CHRISTI filij tui ultionis iustæ, ut puto, prælia hæc suscepi: si secus, in me uindica. Si uerò cum causa probabili & in te confisus huc ueni, porrige dexteram tuis, ne fortè dicant gentes, Vbi est Deus eorum?) uentus ita uehemens exortus sit, ut tela hostium in eos qui iecerant retorqueret. Sozomenus libro septimo, capite uicesimoquarto: Nicephorus libro duodecimo, capite trigesimonono.

Sub Theodosio etiam hoc mirabile accidisse commemorat Sozomenus libro septimo, capite uicesimosexto: Duo quidam pauperes, Epiphanium aliquò abire obseruantes, & ut plus aliquid ab eo reportarent satagentes, alter ad terram sese proijciens, iacebat ueluti mortuus: alter adstans plorabat,

rabat, & quasi propter socij sui mortem lamentabatur, querebaturq́; de paupertate, quòd mortuum sepelire non posset. Epiphanius iacenti requiem apprecabatur, & quæ ad sepulturam necessaria erant largitus: Sepulturam, inquit plotanti, cura, & à lachrymis cessa ô fili. non enim in præsenti resurget. Et quod iam accidit, irrefragabile est, ac prorsus magno animo ferri debet. his dictis præterijt. Pôst, cum nemo appareret amplius, iacentem in terra, qui adstabat, pede pulsans, simulque laudans quòd pulchrè mortuos esset imitatus: Surge, inquit, ut diem hunc ex laboribus tuis in delicijs transigamus. Quum ille uerò nihilo secius in terra iaceret, & amplius neque clamantem audiret, neque pro uiribus pulsantem ac uersantem se sentiret, concitato cursu ad sacerdotem ueniens, quo usi essent artificio significat, ploransq́; & capillos uellicans orat, ut socium suum excitet. Epiphanius, ut quod acciderat, haud molestè ferret hortatus, hominem à se dimittit.

Post uictum Eugenium, non ita longè ante obitum Theodosij in castello Emahus, natus est puer perfectus, ab umbilico & sursum diuisus, ita ut haberet duo pectora & duo capita, & unusquisq; duos sensus: & unus edebat, alter non edebat: & quando unus dormiebat, alter uigilabat. Interdum simul dormiebant: quandoq; inuicem sese percutiebant, simul autem flebant uterque. Vixerunt annis ferè duobus: & cùm unus esset mortuus, alter adhuc quatuor dies uitam duxit. Paulus Diaconus libro tertiodecimo, de Imperio Theodosij. Videtur & Hieronymus huius monstri meminisse. nam ad Vitalem inquit: Nostra ætate Lyddæ duplex natus est homo, duorum capitum, quatuor manuum, uno uentre, & duobus pedibus.

Terræmotus graues & ingentes, pluuias & caligines tenebrosiores solito, obitũ Theodosij præcessisse, Ambrosius annotauit in oratione de exitu & uita & uirtutib. Theodosij, tomo tertio.

Hieronymus in libro aduersus errores Ioannis Hierosolymitani, meminit cuiusdam eclipseos ante paucos menses in Pentecoste factæ: quæ tanta fuerit, ut totus mundus iam iamq́; uenturum iudicem formidarit.

Idem in Ioelem inquit: Nostris temporibus uidimus agmina locustarum terram texisse Iudæam: quæ postea misericordia Domini inter uestibulum & altare, hoc est, inter crucis & resurrectionis locum, sacerdotibus & populis Dominum deprecantibus, atque dicentibus, Parce populo tuo; uento surgente in mare primum, hoc est in mare mortuum: & nouissimũ; hoc est illud quod ad Occidentem est, & quod ducit in Ægyptum, in cuius littore sunt Gaza, Ascalon, & Azotus: &c. proiectæ. Cumq́; littora utriusque maris aceruis mortuarum locustarum, quas aquæ euomuerant, implerentur, putredo earum & fœtor in tantum noxius fuit, ut aerem quoque corrumperet, & pestilentia tam iumentorum quàm hominum gigneretur.

Monasticum & superstitiosum planè est, & confictum ad uirginitatis nimiam commendationem, quod Hieronymus in epistola ad Lætam nugatur: aliquando ad Prætextatam uxorem Himetij patrui Eustochij uirginis, in somnis uenisse angelum, eamq́ue increpasse, quòd obtemperans marito suo, uirginis cultum mutâsset, & neglectum crinem mundano more pexuisset: uincere cupiens uirginis propositum, & matris desiderium. & inter cætera dixisse: Tu' ne ausa es uiri imperium præferre Christo? Tu caput uirginis Dei, tuis sacrilegis attrectare manibus? quæ iam arescent, ut sentias excruciata quid feceris: & finito mense quinto, ad inferna ducêris. sin autem perseueratis in scelere, & marito simul orbaberis, & filijs. Hæc autem omnia per ordinem expleta esse: & seram miseræ pœnitentiam, ue locem signasse interitum.

CAPVT XIIII.
DE REBVS IVDAICIS *externis.*

GENTIS Iudaicæ in historia huius seculi crebrò fit mentio: & habitasse ex ijs quosdam in multis Asiæ regionibus, ut in Palæstina, ad Diocæsaream, Diospolin, & Tiberiadem, Antiochiam, & in Persia & India: Nicephorus libro octauo, capite trigesimoquinto: & in multis partibus Africæ, ut Alexandriæ: nec in paucis Europæ urbibus, ut Constantinopoli & Romæ, patebit ex sequentibus. Et Nazianzenus oratione prima de reconciliatione monachorum dicit, eos suo tempore per totum orbem terrarum dispersos esse. Subiecti autem fuerunt Imperatoribus Romanis, ij qui sub eorum uixerunt imperio: id quod apparet ex legibus, quas Imperatores hoc seculo siue pro eis, siue contra eos tulerunt, ut postea dicetur. Et D. Hieronymus libro secundo commentariorum in Esaiam inquit: Iudæi capti sunt, & usque hodie seruiunt, & non deposuerunt seruitutis iugum: nec iudices habent

bent proprios, Romanisq́; subijciuntur iudicibus, in tantum, ut de principibus eorum, qui esse uidentur in populo, Romani principes iudicent. Idem in Danielem inquit: Iudæos adhuc hodie seruire cognoscimus. Ac eos qui in Persia fuerunt, regi Persarum fuisse subiectos, apparet ex historia apud Sozomenum libro secundo, capite octauo: ubi Simeonem Seleuciæ episcopum apud regem accusasse dicuntur. Et Hieronymus testatur, suo adhuc tempore decem tribus Iudæorum, olim abductas, in ciuitatibus Medorum & Persarum exulare, & captiuas teneri: libro quinto in Ezechielem, & libro sexto in Hieremiam. Imperatores hoc seculo alios alijs æquiores habuerunt. Constantinum Iudæis, eorumq́ue religioni fuisse infensissimum, uel ex epistola eius apparet, quæ extat apud Theodoretum libro primo, capite decimo, in qua appellat eos inimicissimam turbam, & dicit eos Dominum interemisse, & mentibus captos esse: & non ratione, sed cæco impetu duci, eaq́; amplecti, quò quemque insita rabies sua impellat. Cum autem eos qui ex eorum numero ad Christianam transirent religionem affligere, & lapidibus obruere cœpissent: Constantinus legem, constituta graui pœna, nimirũ cremationis, tulit, ne quid molestiæ inferrent ijs, qui deserta Iudaica superstitione, ueram doctrinam amplecterentur. Extat ea lex in Codice, de Iudæis & cœlicolis. Templum Hierosolymitanum sub hoc Imperatore instaurare, temerario ausu factio quædam Iudaica cœpit. Verùm Constantinus re cognita, eorum opera disijci curauit: & tum architectos & fabros, tum reliquam multitudinem, ut perduellionis reos, seuerè castigauit. Infamiæ enim notam eis iussit, & aures præcidit, & corpora eorum mutilauit, eosq́ue tanquam fugitiua mancipia circumduxit ad ludibrium & terrorem alijs: quemadmodũ indicat Chrysostomus in oratione de Iudęis. Vrbe etiam Hierosolyma ijs interdictum fuisse, apparet ex Sozomeno libro quinto, capite uigesimosecundo, ubi ea de re apud Iulianum conqueruntur. Et Hilarius in psalmum quinquagesimumoctauum, de suo tempore (uixit autem sub Constantio & sequentibus aliquot Imperatoribus) loquens inquit: Etiam nunc ingressu ciuitatis eiusdem, edicto Romani regis inhibentur. Sed tamen Iudæis conuersis ad Christianam religionem Constantinum fauisse, apparet ex historia Iosephi, quem comitis dignitate ornasse, & sumptibus ad ædificandam ecclesiam in Tyberiade iuuisse dicitur: apud Epiphanium libro primo, tomo secundo, hæresi tricesima.

Rege Persarum Sapore clementiore & fauentiore, ijs qui in Persia erant, usi fuisse uidentur. nam cum Iudæi unà cum Magis ad persequendum Christianos incitarunt, ut suprà in loco de Persecutione, ex Sozomeni libri secundi capite octauo diximus. Testis etiam est Hieronymus, Persas nunquã quicquam crudele in Iudæos commisisse. Patris exemplum sequuti filij Constantini, nec 10 ipsi Iudæis admodum dediti erant. & quamuis non prorsus Iudæos esse uetarent, aut eos suo impetio eijcerent: tamen cauebant legibus, ne ij qui ex Iudæis nati non essent, eorum collegio & hæresi associarentur. Quare edicebant, ne quis Iudæus seruum aliquẽ ex alia hæresi emeret. quod si quis transgrederetur, futurum illum publicum seruũ. Si uerò aliquis non modò emisset, sed etiam circumcidisset seruum ex alia hæresi emptum, capite plectendum eum esse, bonis om 20 nibus confiscatis. Sozomenus libro tertio, capite decimoseptimo.

Cum ob seditionem Magnentij tyranni, Iudæi Diocæsariani omnia perturbationum in Romano Imperio plena esse animad uerterent, ipsi opportunitatẽ sibi oblatam rati, arma capiunt, noctu interficiunt milites præsidiarios, Palæstinam perrumpunt, & iugum Romani Imperij à ceruicibus suis re- 30 mouere instituunt. Sed commodùm aderat Antiochiæ Gallus Imperator. is misso exercitu, Iudæos opprimit, cæsis multis hominum millibus, usque ad innoxiam ætatem: & ciuitates eorum, Diocæsaream, quæ & Sepphurim appellatur, Tyberiadem & Diospolim, plurimaq́ue alia oppida partim igni tradit, partim diruit, & ad seruitutem pristinam eos redigit, anno Imperij Constantij decimoseptimo, Christi uerò trecentesi- 40 mo quinquagesimoseptimo, ut annotat Hieronymus in Chronico: Socrates libro secundo, capite trigesimotertio: Sozomenus libro quarto, capite septimo.

Sub Iuliani Imperio animos recipere, & cristas erigere Iudæi cœperunt. Nam is Imperator, cum à religione Christiana defecisset ad ethnicam idolorum uanitatem, persequutor quidem erat hominum ordinis à se deserti, uerùm Iudæos beneuolen- 50 tia prosequebatur: ut testatur Sozomenus libro quinto, capite uicesimosecundo.

Vt autem suum erga eos declararet amorem, scripsit ad patriarchas & duces & populum Iudæorum, & hortatus eos est, ut pro se & Imperio suo orarent, & quosdam ex suorum numero ad se ablegarent. Opinatur Sozomenus eum id fecisse, non tam quòd religionem Iudaicam probaret, quàm quòd ea re Christianis ægrè facturum sese puta- 60 rit: aut quòd existimarit, se Iudæos faci-

lius ad finam, quàm parabat, Ethnicam religionem adducturum. Iudæi autem animo Imperatoris cognito, continuò ad eum legatos mittunt. Eos, ubi aduenissent, interrogat, cur neglecta lege Moysaica, sacrificia nulla celebrent? Illi respondent: Suis sacrificijs præfinitum esse certum locum: nimirum Hierosolyma & templum. quare cum id oppidum & templum dirutum, ipsiq; inde procul abiecti essent, fas sibi non esse alijs in locis immolare. Iulianus sperans, se IESV CHRISTI uaticinium, de nunquam iterum instaurando templo mendacij conuicturum, datis pecunijs publicis, templum illud Solomonis restituere, & perinde atque maiores suos, secundum priscam consuetudinem Iudæos sacrificare iubet. Hanc orationem magna cum uoluptate & læticia Iudæi excipiunt, & ad omnes suæ professionis & sectæ homines, in toto orbe terrarum, ea de re perscribunt, cohortantes ut sese accingant, ad recuperandam patriam, religionem & libertatem, ac instaurandum templum.

His excitati Iudæi, abiectissimi hominum omnium: animum recipiunt, & in spem ueniunt, Dei auxilio se omnia in pristinum statum reducturos: qua qnidem adeò efferuntur, ut quasi triumphum ante uictoriam cantantes, Christianis passim insultent: & apertè minitentur, se grauioribus malis & calamitatibus eos affecturos, quàm ipsi olim à Romanis accepissent.

Et quidem non parum Christianos passim afflixerunt, Imperatore conniuente. Nam Damasci duas incenderunt basilicas, & plures alias, ut Gazæ & Ascalone & Beryti, & uicinis in locis, & Alexandriæ: ut refert Ambrosius in epistola ad Theodosium, quæ in libro quinto epistola uicesimanona est. Ex omnibus igitur terris cateruatim Hierosolymam magna celeritate & alacritate, etiam ex remotissimis locis contendunt: sumptus ad ædificationem contribuunt tum Iulianus, tum Iudæi, tum Iudaicæ mulieres, quæ in eam rem omnem suum muliebrem ornatum sponte contulisse dicuntur. Instrumenta habebant uaria, ut ligones, falces, corbes ex argento factos. Aderat etiam quidam eius negocij ab Imperatore constitutus præfectus, ad opus promouendum. Iuuabant etiam eos Græci quidam (ut Nicephorus refert libro decimo, capite tricesimosecundo) somniantes opus illud perfici posse. Ad laborem infinita hominum multitudo adhibetur: operas faciunt, non modò uiri, sed etiam mulieres. Primùm purgant locum, & mulieres puluerem sinu exceptum exportant. Materias & rudera prioris structuræ disijciunt, spe nouæ extructionis. Fodiunt, & aggerem efferunt. Aduehuntur & præparantur Imperatoris largitione ligna, lapides, lateres cocti, argilla, calx, & alia ad ædificationem necessaria. Cum autem gypsi & calcis aliquot mille modij essent in aceruum congesti, ex improuiso, turba cum frigore & procellis incidens, uniuersam materiam dispergebat. Erat tum temporis Cyrillus Hierosolymorum episcopus: is cum uideret conatus Iudæorum, & multi ex pijs essent soliciti de euentu, consolabatur suos: atque ex Danielis & Domini nostri IESV CHRISTI uaticinio prædicebat, Iudæorum ædificationem non feliciter cessuram. Sententiam uerò eius comprobat euentus. nam cum iam rudera omnia remouissent, & fundamentum attigissent structuræ prioris templi, & altera die super id fundamentum ædificaturi essent, noctu oritur terræmotus, qui lapides in fundamento ueteris structuræ templi positos funditus euomit, & cunctos unà cum contiguis ædificijs disijcit. Ædes etiam quæ templo uicinæ erant, & publicæ porticus in quibus lauabant, subitò dirumpebantur: & multi homines, tum qui propter opus facien dum aderant, tum qui spectandi gratia accesserant, lædebantur: quorum alij confestim peribant, alij semimortui, ac uel cruribus uel manibus mutilati, alij alijs corporis membris miserè confecti inueniebantur. Hoc Dei irati signo non absterrentur Iudæi: sed rursus opus aggrediuntur, tum ob Imperatoris mandatum, tum ob studium & cupiditatem recuperandæ suæ fortunæ. Verùm quid accidit? Ignis siue cœlitus delapsus, ut Socrates: siue ex templi fundamentis ut globus emicans, (ut Nazianzenus, Ruffinus, Theodoretus, & Sozomenus referunt) siue accedere coactis, siue puluerem egerentibus, ut quidam ambigunt, occurrens, operarios multos ambussit: & instrumenta, ut malleos, ferras, ascias, & materiam ad ædificandum necessariam absumpsit, incendio illo per totum diem durante. Cum nec sic quidem ab opere discederent, noctu in cœlo signum crucis fulget: & uestibus Iudæorum qui præsto erant, omnium cruces atri coloris imprimuntur: quas cum abluere & abstergere tentarent, non poterant. Quę res eos mouet, ut aliqui ex eis Christum agnoscant esse Deum, eique displicere templi instaurationem: & ab opere desistant, & ad religionem Christianam accedant. Reliqui uerò indurati & excæcati, domum sese recipiunt, indignè ferentes, rem minus prosperè cecidisse: atq; ita tépli illius fundamentum

tum, quod instaurari posse somniabant, iuxta IESV CHRISTI prophetiā penitius euulsum est, ne lapis super lapide relictus uideatur: in testimonium, Mesiam esse exhibitum. Narrant Ruffinus libro primo, capite uicesimooctauo: Socrates libro 3, capite uicesimosecundo: Theodoretus libro tertio, capite uicesimo: Sozomenus libro quinto, capite uicesimosecundo: Zonaras, Nicephorus, & alij. Gregorius Nazianzenus, oratione secunda infamatrice in Iulianum, hoc addit, suo tempore quosdā huius miraculi spectatores & mystas, ostendisse uestimēta, quę crucis fuissent signata notis.

Iulianum sequutus Iouinianus, pius Imperator, Iudæis & gentibus, ne sua sacra palàm exercerent, interdixit. Sed cùm eius imperium intra spacium octo mensium esset finitum, succedentes Imperatores, Valentinianus & Valens, Gratianus & Theodosius, Iudæis non quidem æquè ut Iulianus addicti fuerunt: sed tamen aliquanto clementiores quàm par erat.] Nam Valens Antiochiæ degens, Iudæis & gentibus licentiam concesit, sua sacra ut uellent tractandi. Theodoretus libro quarto, capite uicesimoquarto: Paulus Diaconus libro duodecimo.

Synagogas Iudæorū merito hospitij gaudere, ideoq; milites in eas irruere non debere, sanxerunt Valentinianus & Valens, l. tertia. Cod. de Iudæis & cœlicolis.

Immunitatem etiam, quam antiquitùs Iudæi habuissent, restituunt eis Gratianus, Valentinianus & Theodosius, l. quarta, tit. eodem.

Hac Imperatorum lenitate & indulgentia abusi, sese passim insolentiores aduersus Christianos exhibuerunt. Alexandriæ Iudæi prætorem, Petrum successorem Athanasio datum, ab ecclesia expellentem, sedulò iuuant. Theodoretus libro quarto, capite uicesimo, & uicesimoquarto. Et Constantinopoli cum Theodosius abesset, prouincijs occidentalibus Iudæi, à præfecto urbis, homine ethnico, muneribus & blanditijs impetrant, ut sibi liceret synagogam in foro ærario extruere. Et cum essent in opere, populus præfecto maledicit, ob impietatis concessionem. Verùm ille conuicia nihil curat, & Iudæi interea synagogam perficiunt. Facta seditione, populus Synagogam incendit & cremat. Ambrosius libro quinto, epistola uicesimanona ad Theodosium, uidetur annuere, episcopum Constantinopolitanum pro autore incendij esse habitum. Præfectus ad Imperatorem, quid accidisset, perscribit. Is autem re minus bene considerata, sententiam aduersus incendiarios profert: quòd debeant sumptus in ædificatione synagogæ factos, Iudæis persoluere: & id seruitutis ferre, ut Iudæi illic Synagogam extruant & possideant. Hanc sententiam cum Ambrosius refutasset, & ob eam Imperatorem redarguisset, quòd pro Iudæis contra Christum pugnet: Theodosius mutauit, & Byzantijs mulctam remisit, & Iudęos intra urbem Regiam synagogam tenere uetuit. Zonaras tomo tertio, de Theodosio.

Siue igitur ab episcopis rectius edocti, siue à Iudæis seditiosis & turbulentis hominibus irritati Imperatores, postea sese aduersus eos, eorumq; superstitionem seueriores exhibuerunt.

Nam Theodosius & Valentinianus, l. decimasexta, Cod. de Iudæis, imperant, ut Iudæorum primates, qui in utriusq; Palæstinę synedrijs morātur, uel in alijs prouincijs degunt, periculo suo anniuersarium canonem de synagogis omnibus, Palatinis compellentibus, exigant, ad eam formam, quam patriarchæ quondam coronarij auri nomine postulabant: & hoc quod de Occidentalibus patriarchis cōferri cōsueuerat, suis largitionibus inferatur. Item l. ultima, eodem titulò, sanciunt, ne Iudæi ad dignitates & publica officia admittantur: & ut liceat quidē eis ueteres synagogas fulcire, sed non nouas fabricare.

Idem Theodosius, cum Honorio & Arcadio, etiam edixit pœna capitali, ne Iudæi cum Christianis matrimonium contrahant, l. quinta, Cod. de Iudæis. aut si uelint cum Christianis contrahere, seruent morem Christianorum. l. sexta, Cod. eodem.

Apparet, eos inuitos legibus Romanis paruisse, ex eo quòd Ambrosius in epistola ad Theodosium lib. quinto, epistola uicesimanona ait: Iudęos negare, se teneri legibus Romanis, & eas leges crimina putare.

CAPVT XV.

DE ALIIS RELIGIONIBVS *extra Ecclesiam Christi.*

DE IVDAISMO.

Fæx gentis Iudaicæ, in reprobū sensum tradita, etiam hoc seculo suam superstitiosam religionē mordicùs tenuit & coluit: licet tamē subinde aliqui ex ijs ad Ecclesiā uerā accederēt, ut suprà suo in loco dictū est. Vt aūt in diuersa orbis terrarum loca Iudæi dispersi erant, ita etiam pluribus in locis Iudaismum obseruarunt.

Capita doctrinæ retinuerunt eadem, quæ superioribus seculis habuerunt.

De Scriptura.

Se libros ueteris Testamenti, Moysis & Prophetarũ amplecti, Iudæi pfessi sunt: Hieronymus in præfatione in Ionã. Et habuerũt aliquot translationũ exemplaria, quarum aliam quintam, aliam sextam, aliam septimã appellabant translationem: Hieronymus in capite tertio ad Titum. Præter eos etiam suas quasdã habuerunt traditiones pharisaicas, quas δευτερώσεις appellabãt, & Rabakibę & Simeonis, & Hillæ: ut Hieronymus testatur ad Algasiam. Habuisse etiam Iudæos in Tyberiade libros quosdam noui Testamenti, ut Euangelium Ioannis & Matthæi, & Acta apostolorum hebraicè, sed inter apocrypha repositos & deprauatos. Epiphanius libro primo, tomo secundo, hæresi tricesima, ex relatu Iosephi cuiusdam Iudæi conuersi indicat. Nouo tamen testamento Iudæos obtrectare, Athanasius in oratione contra Arianos indicat.

De Deo.

Dicunt solũ uerũ Deũ esse, quẽ ipsi colãt: Zonaras tom. tertio, de Constantino. & excusantur idololatriã gentiliũ, quòd creaturæ potius quàm Deo inseruiant. Athanasius in oratione cõtra gregales Sabellij: & Nicephorus lib. 7, cap. tricesimosexto. Et negant Deũ patrẽ esse, & filiũ habere. Hilarius de trinitate lib. quinto. Et Christianis obijciũt, quòd plures deos præter unũ colant. Athanasius in oratione contra gregales Sabellij.

De Filio Dei.

Filium Dei ignorant. Hilarius de Trinitate libro quinto. eumq́; prorsus negant: & iis qui per filium patrem uenerantur, pluralitatem deorum obijciunt. Athanasius in oratione contra gregales Sabellij. Iudæi confitentur Deum, & negant filium. Hieronymus in quartum caput Ezechielis.

De Messia.

Messiam esse exhibitum, & Danielis prophetiam & alias impletas esse negant. Eusebius de demonstratione euangelica libro octauo: & Hilarius in psalmum centesimum tricesimumprimum. Negant Messiã ex uirgine nasciturum: & illud Esaiæ, Ecce uirgo concipiet, interpretantur, Ecce puella concipiet. Basilius in sermone de humana Christi generatione. Negant etiã, Messiã sub maledicto Dei esse debere, & patiendo peccata generis humani expiare: Hieronym' in tertium caput ad Galatas. Iudæi expectationem uenturi Christi habent, sed illum passurũ nõ arbitrantur. Athanasius sermone tertio cõtra Arianos. Negant Alma apud Esaiam significare uirginem. Hieronymus in Esaiam.

De IESV CHRISTO.

IESVM CHRISTVM nõ modò negant esse Messiã, sed etiã multis contumelijs & blasphemijs eũ pscindũt. Dicunt enim, eũ fuisse hominem maleficum, & præstigiatorem. Zonaras tom. tertio, de Constantino. Et ei ter per singulos dies, mane scilicet, & in meridie, & uesperi, sub nomine Nazarænorũ maledicũt in synagogis suis. Hieronymus lib. decimotertio & decimoquarto in Esaiã, & ad Pammachium & Oceanum: & Epiphanius libro primo, tomo secundo. Ad Christi mentionẽ non inflectunt genua illa. Hieronymus lib. tertio in Esaiam.

De Creatione.

Negant omnia esse per filium Dei creata. Athanasius in oratione cõtra gregales Sabellij: Iudæi angelos consortes nostros, authores nostræ creationis faciũt. Et illud Genesis tertio, Faciamus hominem, sentiunt non ad filium esse dictũ, sed ad angelos adstantes. Basilius homilia nona in Hexaemeron.

De Angelis.

Iudęi sequũtur dęmones, & beneficia Dei ad illos referunt. Hieronymus in Oseam.

Iudęi iurant per angelos, eosq́; uenerãtur honore & obsequio Dei. Hieronymus in caput quintum Matthæi.

De Lege.

Sentiunt, suas ceremonias adhuc esse necessarias ad salutẽ, & nullo modo abrogandas. Hieronymus ad Augustinum.

Somniant, circumcisionem necessariò obseruandam. Epiphanius in libro de mensuris. Sic & discrimina dierum & temporum: Hieronymus in quartum caput ad Galatas. & ciborum: idem ad Algasiam. & paschatis festum: Theodoretus libro primo, capite decimo.

Censent etiam alijs in locis, extra templũ Hierosolymitanũ, sibi non licere sacrificare. Theodoretus lib. 3, cap. uigesimo: Sozom. libro quinto, cap. uigesimosecundo: Socrates libro 3, cap. uigesimo.

De Captiuitate sua.

Sentiebãt, se in ultimo tẽpore, scilicet post annos quadringentos triginta, ex dispersione per Romanos facta, reductum iri, & ædificaturos templum & Hierosolyma: & Deũ suis manibus Romanorũ filios & filias eis traditurũ, ut uendant sõs Iudæi, nõ Persis & Æthiopibus & cæteris nationibus uicinis, sed Sabæis, genti longissimæ: quia Dominus loquutus sit, ut populi sui ulciscatur iniuriã. Hieronym' in Ioẽlẽ. Idẽ testatur historia de conatibus Iudæorum in instaurãdo templo sub Iuliano, de qua paulo antè diximus.

De Gentibus.

Sentiunt, gentes non pertinere ad regnũ Dei: & indignè ferunt, cognitionem diuinã ad eas translatam. Hilarius in Psalmũ quinquagesimumoctauum.

De Christianis.

Christianorum religionem dicunt esse nouam. Nicephorus libro septimo, capite trigesimosexto. Et Christianis pro infamia obijciunt, quòd Saluator eorum sub Dei maledicto fuerit. Hieronymus in tertium caput ad Galatas. Et usq; hodie in synagogis suis sub nomine Nazaræorum, blasphemant populū Christianum. Hieronymus in Amos. Et nomen Christianum ter per singulos dies, sub nomine Nazaræorum anathematizant. Hieronymus lib. 2 in Esaiam.

Iudæi & Samaritani Christianos immundos arbitrantur, eorumque contactum fugiunt. Hieronymus libro decimooctauo in Esaiam.

De Traditionibus.

Traditiones Pharisaicas & Rabinorum, superstitiosè sibi obseruandas censent. Vnde apud Hieronymum ad Algasiam inquiunt: Rabakiba, & Simeon, & Hille nobis tradiderunt, ut bis mille pedes in Sabbatho ambulemus.

De Magistratu.

Iudæi negant se legibus Romanis teneri, & leges crimina uocant. Ambrosius libro 5, epistola uigesimanona.

De Magia.

Magiæ studium & incantationes magnifecerunt & exercuerunt: ut patet ex historia apud Epiphanium libro primo, tomo secundo, hæresi tricesima.

De Melchisedeck.

Sentiunt, Melchisedeck bonum quidem & iustum uirum, ac sacerdotē altissimi fuisse: sed ex scorto natum esse, ideoq; nec nomē matris aut patris in sacris literis expressum. Epiphanius lib. secundo, tomo primo, hæresi quinquagesimaquinta.

De Extremo die.

Iudæi secundum aduentum Messiæ confitentur & sperant, sed frustra. Lactantius libro septimo, capite primo.

De uoluptuoso Iudæorum millenario.

Iudæi somniant inter cætera deliramenta in aduentu Christi sui, & in mille annorū regno, Sodomam restituēdam in antiquum statum, ita ut sit quasi paradisus Dei, & quasi terra Ægypti: & Samariam pristinam recepturam fœlicitatem, ut de Assyrijs reuertantur in terram Iudæam. Hierusalem quoque tunc esse fabricandam: & omnes filias eius, urbes uidelicet & uiculos & castella, quæ sub ipsius futura sint potestate, florituras, ut prius floruerunt. Et ipsam Hierusalem auro & argento & preciosis lapidibus extruendā, de qua & Esaias uaticinetur: Constituam iudices tuos sicut prius, & consiliarios tuos sicut à principio: & posthæc uocaberis ciuitas iustitiæ, mater ciuitatum, fidelis mons Zion. & nostra loquatur Apocalypsis, & Dauid cātet: Benefac Domine in bona uoluntate tua Sion, & ædificentur muri Hierusalem. Et in alio loco: Ædificabuntur ciuitates Iudæ, & habitabūt & commorabuntur ibi, & semen eorum in æternum dirigetur. Hieronymus in decimumsextum caput Ezechielis.

De Gog & Magog.

Iudæi putant Gog Ezechielis tricesimooctauo, esse gentes Scythicas immanes & innumerabiles, quæ trans Caucasum montem, & Mæotidem paludem, & prope Caspium mare ad Indiam usq; tendātur: & has post mille annorum regnum à Diabolo commouendas, & uenturas in terram Israel, ut pugnent contra sanctos, multis secum gentibus congregatis. Hieronymus in Ezechielis capite tricesimooctauo.

DE RITIBVS ET CEREmonijs Iudaicis.

Habuerunt Iudæi hoc seculo, sub omnibus Imperatoribus adhuc passim, in ijs ubi degebant locis, suas synagogas: ut testatur Hieronymus ad Pammachium. & licuit quidem eas Imperatorum cōcessu tenere & frequentare: sed tamen sub finem huius seculi, Theodosius & Valentinianus edixerunt, ne nouas ædificarent, ut suprà diximus. In synagogis suis eos gazophylacia, & in ijs præter pecuniam, etiam libros sacros habuisse, constat ex narratione Iosephi apud Epiphanium lib. primo, tomo secundo, hæresi trigesima. Imagines aut statuas in ijs eos non coluisse, colligi potest ex Ambrosij epistola uigesimanona libri quinti.

In eas autem diebus Sabbathi conueniebant secundum legem Moysi, ad legendam & tractandam sacram scripturam, & ad preces faciendas. Videntur etiam synagogis pro scholis usi esse, in quibus sapientes eorū certis dieb. traditiones suas exponere solebant. Hieronymus ad Algasiam. In synagogis etiā suis ter p singulos dies, mane scilicet & meridie & uesperi, sub nomine Nazaræorū anathematizabāt, tum IESVM Christū ipsum, tū alios Christianos, dicētes: Deus maledic Nazaræis. Hieronymus in Amos, & libro decimotertio & decimoquarto in Esaiam: & Epiphanius libro primo, tomo secundo.

Circumcisione utebantur secundum legem. Sed ne alios præter Iudæos circūciderent, suæq; sectæ adiungerent, Constantius cum fratribus suis lege interdixit. Sozomenus libro tertio, cap. decimoseptimo: Qui à Iudæis ad Samaritas profugiunt, iterum circumciduntur: similiter & qui à Samaritis ad Iudæos trās fugiunt. At hoc adhuc grauius est, quòd etiam à circumcisione præputiati fiunt, arte quadam medica per instrumentū attracto-

attractorium, Spathiſtetem appellatũ, internam membrotũ cuticulam attrahi ſinentes, futuramq; admittentes, & glutinatorijs circundatis, præputiũ rurſus ſuperinducũt. Habes & teſtimoniũ apud ſanctũ Apoſtolũm, ubi hæc uerba hoc modo dicit: Circumciſus aliquis uocatus eſt? ne attrahatur ipſi præputium. In præputio aliquis eſt? ne circumcidatur. Hanc autem traditionẽ diabolici inuenti, Eſau fratrẽ Iacob reperiſſe aiunt, ad abnegationem Dei, & ad deletionẽ characteris patrum ipſius. Epiphanius libro de Menſuris.

Bis eos Paſcha in uno anno celebrare, Conſtautin° in epiſtola ſua (quę extat apud Theodoretũ lib. primo, cap. decimo) indicat. Celebrabãt autẽ Paſcha decimaquarta die menſis primi, iuxta ueterem ritum. Socrates lib. quinto, capite uigeſimoprimo.

Obſeruarunt abſq; dubio & alias feſtiuitates in lege mãdatas, licet in hiſtorijs huius ſeculi non fiat earum mentio. In Palæſtina diebus feſtis ſolebant ungere capita. Hieronymus in ſextum caput Matthæi.

Non ſacrificabant uictimas, quia templo carebãt: ut ipſi teſtantur coram Iuliano, apud Theodoretũ lib. tertio, cap. uigeſimo: & Socratem libro & cap. eodem: & Sozomenum lib. quinto, capite uigeſimoſecundo.

Nemo ex Iudæis mendicabat: ut teſtatur Iulianus in epiſtola ad Arſacium, apud Sozomenum libro quinto, capite ſexto.

Legis præcepta ſcripta in membranulis, circundabant capitibus ſuis. Hieronymus libro ſeptimo in Ezechielem.

Non parcebant Iudæi corporibus ſuis in aſſumptione ciborũ, contemnentes interdũ quæ habebant, & quærentes quæ non habebant: ex qua neceſsitate debilitates & morbos ſibi interdum contrahebant. Hieronymus ad Algaſiam. Veſcebantur uitulis pro altilibus & lactentibus. Hieronymus lib. ſecundo contra Iouinianum.

In more etiam, ſua adhuc ætatẽ, Iudæos habere, Hieronymus libro tertio in Hieremiam teſtatur, ut in luctibus incidant lacertos, & caluicium faciant. Et libro ſecundo in Hieremiam inquit: Hic mos uſque hodie permanet in Iudæa, ut mulieres ſparſis crinibus, nudatisq; pectoribus, uoce modulata omnes ad fletum conciteut. Hieronymus libro ſecundo in Hieremiam.

In Sabbato, ultra bis mille pedes non ambulabant. Hieronymus ad Algaſiam.

Solebant quotannis eo die quo Hieroſolyma capta eſt, eò uenire, & deſolationem urbis deplorare. Hieronymus in Sophoniæ caput primum: Legamus Ioſephum, & prophetiam Sophonię, illius cernimus hiſtoriam: & hoc non tantum de captiuitate dicendũ eſt, ſed uſque ad præſentem diem perfidi coloni poſt interfectionem ſeruorum, & ad extremum filij Dei, excepto planctu prohibẽtur ingredi Hieruſalem: & ut ruinam ſuæ eis flere liceat ciuitatis, pretio redimunt: ut qui quondam emerant ſanguinẽ Chriſti, emant lachrymas ſuas. Et ne fletus quidem eis gratuitus ſit, uideas in die quo capta eſt à Romanis & diruta Hieruſalem, uenire populũ lugubrem, cõfluere decrepitas mulierculas, & ſenes pannis annisq; obſitos, in corporib. & in habitu ſuo iram Domini demonſtrantes. congregatur turba miſerorũ, & patibulo Domini coruſcante, ac radiante ἀναςάσει eius, de Olijueti monte quoq; crucis fulgẽte uexillo, plangere ruinas templi ſui populũ miſerum: & tamen non eſſe miſerabilem. adhuc fletus in genis, & liuida brachia: & ſparſi crines: & miles mercedẽ poſtulat, ut illis flere plus liceat. & dubitat aliquis, cum hæc uideat, de die tribulationis & anguſtiæ, de die calamitatis & miſeriæ, de die tenebrarum & caliginis, de die nebulę & turbinis, de die tubæ & clangoris? Habent enim in luctu tubas: et iuxta prophetiam, uox ſolẽnitatis uerſa eſt in planctum. Vlulant ſuper cineres ſanctuarij, & ſuper altare deſtructum, & ſuper ciuitates quõdam munitas, & ſuper excelſos angulos templi: de quibus quondã Iacobum fratrem Domini præcipitarunt. Hæc de captiuitate dicta ſint Iudæorum.

DE REGIMINE ECCLEſiaſtico Iudæorum.

AD rem eccleſiaſticam Iudæorũ pertinebat templũ & Hieroſolyma: uerùm ut ſuperioribus ſeculis uaſtata, et Iudęis erepta, ita nec hoc ſeculo in poteſtatem Iudæorum redierunt. Conati quidem aliquid ſunt ſub Conſtantino, ſed malè eis ceſsit, ut ſuprà diximus. Et Euſebius dicit, ſe uidiſſe illam antiquitùs celebratam Sion, iunctis bobus à Romanis uiris arari, & Hieroſolymam inſtar pomorum cuſtodiæ deſertam ad extremam tedãctã ſolitudinem. Euſebius libro ſexto de demõſtratione Euangelica. Poſtea ſub Iuliano, cum ſuis rebus fauentem haberent Imperatorẽ, & publicis ſumptibus templi inſtaurationẽ iuuantẽ, diuinitùs repreſsi ſunt: in teſtimoniũ, quòd Meſsias eſſet exhibitus. Et Nazianzenus in oratione prima de recõciliatione monachorũ dicit, Iudæis tantum patẽte acceſſum ad illa loca, ut una dis deſolationem eorum deplorent, & non ut ibidem habitent. Et Hieronymus in Sophoniæ caput primum: Qui diuina in templo tractarẽt, ſacerdotes erant, ex certa tribu ad eam rem deſtinati: ſed ut ſuperioribus ſeculis deſcriptiones tribuum interierunt, ira nec hac ætate reſtitutæ ſunt. Rectè igitur Hilarius in pſalmũ quinquageſimũ octauũ dicit, Iudęos ſiue templo & ſiue ſacerdote & ſiue regno eſſe:

esse. Verùm quia Iudaica colluuies passim p̄mansit, eaq; obstinatè & pertinaciter in suo errore perseuerauit, in societatem quandam & ordinē, quo diuturnior esset sua superstitio, & ꝓpagari posset ad posteros, coierūt, ut alij alijs præessent & gubernarēt. Gubernatores aūt illi alij appellantur Duces seu principes, apud Hieronymū lib. 2 in Esaiam: & apud Sozomenum lib. 5, cap. 22. Alij Patriarchæ seu primates, ut cōstat ex loco Sozomeni allegato, & ex l. decimasexta, Cod. de Iudęis & cœlicolis. Erat aūt patriarcharū summa dignitas, & à Gamaliele originem trahebat, & ad hæredes propagabatur. Tempore Constantini eam obtinuit quidam iuuenis nomine Ellel. Illis autem patriarchis adiuncti erant collegæ, quos Apostolos appellabant. Officium patriarcharum erat, præesse Synedrijs, hoc est consistorijs Iudæorum, & controuersias de lege cognoscere, & iudicare, & primitias ex alijs prouincijs & synagogis colligere per suos Apostolos: ut apparet ex narratione Iosephi Iudæi conuersi, apud Epiphanium libro primo, tomo secundo, hęresi tricesima: & ex l. decimasexta, Cod. de Iudæis. Deinde habebant etiam suos doctores, quos Sophos, id est sapientes appellabant. Horum officium erat, certis diebus traditiones discipulis exponere, quod illi dicebant δευτέρωσιν. Et uidentur hi adhuc reliquiæ seu umbra fuisse sectæ pharisaicæ. Hieronymus ad Algasiam, quæstione decima. Præpositos synagogarum fœdo operi delegatos sapientissimos quosq; habent, qui sanguinem uirginis siue menstruatæ, mundum uel immundum, si discernere oculis non potuerint, gustu prælibant. Hieronymus ad Algasiam, quæstione decima.

Hebrææ linguæ studiosi ab ineunte ætate erant, & pueri uocabula sui sermonis uernacula penitissimis sensibus imbibere solebant: ut ab exordio Adam usq; ad extremū Zorobabel, omnium generationes ita memoriter uelociterq; percurrerent, ut eos suū putes referre nomen. Hieronymus in tertiū caput ad Titum.

Iudæi re ipsa scripturæ historiam simpliciter, quasi fabulas, adolescentulis tradere solent. Cumq; iam magis ætate quàm habitu scripturarum creuerint, altiora & latētia dogmata per secundarios docent. Eusebius de præparatione euangelica libro duodecimo, capite secundo.

Solebant ob accentum & pronunciationem Christianos hebraicè loquentes irridere. Hieronymus in tertium caput ad Titum. & si quam uerborum, & non sensus discrepantiam, in literis eorum reperiebant, id uehementer exaggerabant. Hieronymus in Ezechielis tricesimumseptimum caput.

Cæterùm ut superioribus seculis peruersa illa gens Iudæorum, ita etiam hoc, omnes suos neruos & conatus eò intendit, ut Christianę religioni impedimēta apponeret, idq; non uno modo. Nam suis calumnijs doctrinam & religionem Christianorū suspectā apud omnes reddere conati sunt, ut nouā, & planè impiam. Si quos ex suis ad eam accessisse cognouerunt, lapidibus eos obruerunt: ut patet ex lege Codicis, de Iudęis & cœlicolis. Si ex gentilibus eam amplexos audirēt, eos quoq; reprehendebant. Cum enim Constantinus factus esset Christianus, Iudæi Helenæ familiares iusserunt eam ad filium scribere, & obijcere, quòd malè sibi prospexisset, quòd ad nouam Nazaræorum religionē animum applicasset. Nicephorus libro septimo, capite tricesimosexto: & Zonaras de Constantino. Disputationibus etiam suis doctrinam Christi labefactare conati sunt. unde Romæ cum Syluestro disputasse dicuntur à Nicephoro lib. septimo, capite trigesimosexto. Ne baptizati quidem Iudæi, omnes synceri fuerunt: cuius rei exemplum est in Sabathio, qui cum Christianus & Nouatianus factus esset, conatus est fieri episcopus, & celebrationem Paschatis cum Iudæis conformare. Socrates libro quinto, capite uigesimoprimo. Et recitat exemplum Hieronymus in caput tertium ad Titum, de Iudæo, qui simulabat se conuersum esse, ut simplicium corda peruerteret, dicendo Matthæum & Lucam in genealogia Christi discrepare. Cum non possent disceptando uincere, uim data occasione tentarunt, & Christianos miseris modis afflixerunt. Hinc est, quòd Hieronymus in quartum caput ad Galatas inquit: Iudęi plus persequuti sunt Christianos, quàm gentiles. Et in Abdiam: Legimus, uidimus, quotidieq; comprobamus, quandò persequutio contra Ecclesiam oritur, multo peiores persequutores Iudæos & hæreticos in Christianos fieri, quàm ethnicos. Item: Videmus exultare hæreticos, & gaudere Iudæum, & unum esse de persequutoribus, & in Ethnicorum numero eos computari.

Sed eorum uanitati, calumnijs & blasphemijs, ac furori aduersus ueritatem & doctrinam IESV CHRISTI, opposuerunt sese tum pij omnes, tum maximè uerò doctores Ecclesiarum: in quorum numero sunt Eusebius Pamphili, qui libro octauo, demonstratione secunda, refutat eorum assertionem, quòd prophetia de septuaginta septimanis Danielis nondum sit impleta, cum tamen ab eo tempore propè millesimus agatur annus: & accusat eos impietatis & cæcitatis. & Lactantius libro septimo,

capite

capite primo dicit, eos legere scripturam, sed non intelligere: & frustra expectare lætum CHRISTI aduentum, cum eum quem humilem uiolarunt, sensuri sint in potestate uictorem, & ab eo sint ad æterna supplicia destinati.

Pugnauit etiam Athanasius contra Iudæos. nam in epistola ad solitariam uitam agentes ait, Iudæos omissis scripturis, fabulis & genealogijs decertare: & in oratione contra gregales Sabellij dicit, Iudaismũ quidem esse contrarium gentilitati, sed tamen eum extra ueritatem consistere: multa quidem & magnifica Iudæos contra idololatriā dicere, & iuste, cum eos execrentur, quòd creaturæ potius quàm Creatori inseruiant: sed tamen non ideo superstitionē incessunt, pro pijs habendos esse, dum filium Dei, per quem omnia creata sint, inficientur: ijsq; qui per filium patrem uenerantur, pluralitatem deorum obiectent.

Et Basilius homilia nona in Hexaëmerō, refutat Iudæorum opinionem, qua negantes filium Dei, fingunt Deum in creatione dixisse ad angelos, faciamus hominem: & acerbe inuehitur in eos, obijciens eis, quòd semper exercitatam paratamq; linguam habuerint, & mentem, ad omne quoduis falsum dicendum atq; fingendum: & quòd non patienter religionis rectæ sententiam per fidi accipiant: sed ut ferarum eæ quæ summo persequuntur hominem odio, cum in caueis includuntur, fremunt, strident, atq; sæuitiam quidem naturæ feritatemque suam ostendunt, explere ueram rabiem nequeũt: sic & inimicam gentem ueritatis Iudæos, in angustum intrusos, effugia quærere. Et in sermone de humana generatione Christi refutat opinionem Iudæorum, quòd Messias nasciturus sit de puella: & probat, in sacra scriptura Alma pro uirgine accipi: & ex historia Euangelistarum, Mariam puram fuisse uirginem, neque à Iosepho neque ab alio contactam.

Hieronymus etiam passim Iudæorum delyria infringit & expugnat. nam contra id quod affirmant, se habere sacras scripturas, ideoq; se errare non posse, inquit in Prophetam Amos: In toto orbe terrarum porrectum est silentium Iudæorum: ubicunq; fuerint, mussitant potius quàm loquuntur: & cum blasphemia eorum contra Dominum saluatorem ad cœlum usque perueniat, omnis interpretatio scripturarum muta est, & silens, & aures non penetrat audientium. Item in caput octauum Amos: Ablata est ab eis lex, & prophetæ æterno conticuerunt silentio: mouentur à mari ad mare, & ab Oceano Britannico usque ad Oceanum Atlanticum: id est, ab occidente ad meridiem, & ab aquilone usque ad orientem, toto orbe peregrini, uerbum DEI non ualent inuenire. In præfatione in Ionam uerò idem ait: Condemnatur generatio Iudæorum, credente mundo: & Niniue pœnitentiam agente, Israel incredulus perijt: illi habent libros, nos librorum Dominum: illi tenent prophetas, nos intelligentiam Prophetarum: illos occidit litera, nos uiuificat spiritus: apud illos Barrabas latro dimittitur, nobis Christus filius Dei soluitur. Et in epistolam ad Marcellam dicit, Præsidia angelorum & gratiam Christi ab ijs recessisse. Et in epistola ad Pammachium & Oceanum inquit: Si expedit odisse, & gentem aliquam detestari, miro odio auersor circumcisos. Usq; enim hodie persequunrur Dominum nostrum IESVM Christum, in synagogis Sathanæ.

Contra opinionem de necessaria rituum Moysaicorum obseruatione, Hieronymus ad Augustinum inquit: Ego, reclamante mundo, libera uoce pronuncio, ceremonias Iudæorum & perniciosas esse, & mortiferas Christianis: & quicunque eas obseruauerit, siue ex Iudæis, siue ex gentibus, eum in barathrum diaboli deuolutum iri. Finis enim legis Christus, ad iusticiam omni credenti.

Contra opinionem de discrimine ciborum, inquit in epistola ad Algasiam: Non honorant semetipsos, cum omnia munda sint mundis: nihilq; possit esse pollutum, quod cum grariarum actione percipitur: & idcirco à Domino sit creatum, ut saturitate et impletione carnis humanos artus uegetet atq; sustentet.

Contra opinionem de Iudæorum, post annos quadringentos triginta, reductione ex captiuitate Romana, in Ioelis caput tertium puguat in hunc modum: Ægyptus in desolationem erit.) Et in hoc loco Iudæi grauissimo somno dormiunt: in ultimo tempore, quando non Christum, sed Antichristum suscepturi sunt, uindictam sui iu Ægyptios, qui uicini sunt, & in Romanos, quos interpretantur Idumæos, spe uanissima confingentes: ut scilicet, quo modo Pharao, & omnis eius exercitus, qui per quadringentos & triginta annos populum Dei captiuum tenuit, in mari rubro submersus est: sic etiam Romani, qui eodem annorum spacio Iudæos possessuri sunt, ultione Domini deleantur. Hoc illi spe sibi cassa promittant: neque enim possunt exponere, quare, cum in orbe tantæ sint nationes, duæ solum gentes Ægyptiorum & Idumæorum expetantur ad pœnam: aut cur pro Idumęis intelligantur Romani, cum eadem licentia mentiendi è diuerso possimua

mus asserere, sub Idumæorum uocabulo uel Persas, uel Elamitas, uel Francos, Alemannos, gentesque alias significari. Nos autem dicamus, tempore Dominicæ resurrectionis, uel die iudicij (utrumque enim recipimus) & Ægyptum & Idumæam, in eo quod Ægyptus & Idumæa sunt, destruendas.

Et de somnio Iudaico, de uoluptuoso mille annorum regno in terris, inquit in Ezechielis caput decimumsextum: Nos horum perfectam scientiam Dei iudicio relinquentes, imò liquidò confitentes, post secundum aduentum Domini Saluatoris nihil humile, nihil futurum esse terrenum, sed regna cœlestia, quæ primò in Euangelio promittuntur: hoc dicimus, quòd in Ecclesiæ statu cuncta creata sint, & quotidie compleantur. Sodoma reuertitur in antiquum statum, quando naturæ suæ reddita gentilis prius & impia anima, intelligit creatorem. Samaria recipit antiquam beatitudinem, hæreticorum errore contempto, & sancta doctrinæ & fidei Christianæ. Cumq; illæ reuersæ fuerint: & Hierusalem, uisio pacis, quæ interpretatur Ecclesia, reuertetur in pristinum statum. de qua scriptum est: Factus est in pace locus eius. Et: Hierusalem quæ ædificatur ut ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Et in Apostolo: Quæ autem sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater nostra. Et in eodem: Accessistis ad montem Sion, & ad ciuitatem Dei uiuentis, Hierusalem cœlestem, & millia angelorum frequentium. Et reuertetur cum filiabus suis, quæ in toto orbe dispersæ sunt.

Et in Micheæ caput quartum, eandem opinionem refutat his uerbis: Hæc Iudæi necdum expleta cernentes, in futuro sibi Christi pollicentur aduentu, & dicunt uniuersas nationes Iudaico populo seruituras: ipsumq; imperium Romanorum, quod sub nomine interpretantur Edom, conterendum esse ungulis suis, & cornibus uentilandum: quod quàm sit stultum, ex omnibus scripturis facile comprobatur.

Idem in septimum caput Micheæ, refutat opinionem Iudaicam, quòd in die illa qua Christus ædificaturus sit maceriam Hierusalem, scripturas sanctas legis & prophetarum, quas nunc teneant gentes, ab ijs sit ablaturus, & traditurus populo Iudaico.

Et in Sophoniæ caput secundum, refutat Iudæorum opinionem, quòd ante finem mundi, uicturi sint gentes. Sicubi, inquit, artati fuerint in historia, ut doceant completum esse, quod dictum est, Statim transiliunt: ad futura Christi tempora, & omnia quæ non possunt exponere, post multa secula sibi repromittunt, & dicunt: & Moab, & filios Ammon, & Ægyptū, & Philistim, & Idumæam, quæ nunc insultant Iudæis, eo tempore puniendas. Interrogemus ergo eos, quare has potissimum gētes Deus puniat: & non totum orbem, in quo Iudæi longè lateq; dispersi sunt? Si enim meretur Moab corripi Iudæis insultans, & filij Ammon & reliquæ gentes in circuitu: quare Gallia non corripitur? quare Britannias in comminatione non ponit? Cur Hispaniæ ea pœna alienæ sunt? quam ob causam de Italia nihil dicitur? de Aphrica cur tacetur? Et, ut semel dicam, cum totus orbis Iudæos captiuos teneat: quid solæ gentes tantum commisere flagitij, quę in circuitu eius sunt, ut solæ potissimùm nominentur? Hæc contra Iudæos, & generalem in omnibus prophetis, ubicunq; aduersum gentes aliqua prophetia dicitur, explanationem.

Et in Zacharię caput undecimum, dicit ex textu Prophetæ, Non eruam eos, &c. Audi Iudæe, qui tibi uanissimas spes repromittis, & non audis dicentem Dominum, atq; firmantem, Non eruam de manibus eorum: quòd æterna sit apud Romanos tua futura captiuitas. &: Pascam pecus occisionis, ut semper Iudæi nutriātur ad mortem, propterea quia Dei sententia est.

Et in tertium caput ad Galatas, Hieronymus Iudæis obijcit, quòd sacros libros corruperint. & ex illo Deuteronomij uigesimoseptimo, Maledictus omnis, &c. abiecerint uocem יהי ne sub maledicto esse uideantur.

Et in primum caput ad Titum dicit, Sapientes Iudæorum sine autoritate scripturæ, & sine ulla assertione nationis anilia & fabulosa fingere. Et in caput duodecimū Matthæi dicit, Iudæos nunc multo maiori dæmonū possideri numero, quàm olim in Ægypto, ante legis noticiam.

Eusebius etiam Emisenus, editis scriptis Iudæos refutauit: ut testatur Hieronymus de Viris illustribus.

Ambrosius quoq; passim oppugnat Iudæos, & accusat eos quòd sensum librorum Dei non habeant. Et in sermone decimoseptimo de Calendis Ianuarijs, uetat Iudæorum consortia. Non solum gentilium, sed & Iudæorum consortia uitare debemus, quorum etiam confabulatio est magna pollutio. Hi etenim arte insinuant se hominibus, domos penetrant, ingrediuntur prætoria, aures iudicum & publica inquietant: & ideo magis pręualent, quo magis sunt impudentes. Et in epistola ad Theodosium Imperatorem, quę est in libro quinto niceſſimanona, in qua obiurgat Imperatorem, quòd iussisset Iudęorum synagogā Constantinopoli

tinopoli ab episcopo accensam, ab eodem in staurari. & in populum uindicari, grauiter in Iudæos inuehitur, & dicit eos in omnis generis prosilire calumnias, & circa diuina esse mendaces, & negare se legibus Romanis teneri, eaq; crimina putare: & synogogas eorũ esse perfidiæ loca, & domos impietatis, & receptacula amentiæ, quæ Deus damnarit.

Hilarius etiam in Iudæos, Psalmum centesimum tricesimumprimum non de Christo, sed de Dauide accipientes, inuehitur inquiens: Audent Iudæi, aduentum Domini nostri, quo in corpore salutem humano generi reddidit, abnegantes, hunc Psalmũ ad Dauid referre: ut in passione Domini impij, ita & in prophetiæ scientia imperiti, legentes & non intelligentes, habentes & nesciẽtes, uenerátes & nõ obedientes. Qua enim religionis simulatione, ꝑpheticarũ literarum libros uenerẽtur, multis cognitũ est. Cõtrectare legẽtes manu nõ audẽt, lintheo substernunt, ad finẽ sacramẽti testes adhibẽt: & hoc eò proficit, ut maiore irreligiositatis crimine eorũ, quib. tantus honor debetur, dicta aut contaminent, aut dissimulent, aut nesciant. Hoc eò dictum est, quia cũ in prophetis longè postea quàm Dauid corpore excesserat, scriptũ habeant, (in Hieremia ita: In illa die dicit Dominus, contribulabo iugũ à ceruice eorũ, uincula eorũ disrumpam, & non impe rabuntur ipsi adhuc alijs dijs, & operabũtur Domino Deo suo. Et Dauid regem ipsorum suscitabo illis, & rursum suscitabo illis Dauid regem oriẽrem iustum, & regnabit rex, & intelliget & faciet iusticiam & iudicium super terram. In diebus illis saluabitur Iuda, & Israel commorabitur fidens. Item in Esaia: Et excitabo pastorem super eos unum altum, & pascet eos seruus meus Dauid. Et erit his pastor, & ego ero illis in Deum. & Dauid princeps in medio eorũ. Ego Dominus locutus sum. Et disponam ad Dauid testamẽ tum pacis) nolunt credere quod docentur: neq; his fidem habent, quibus debere uenerationem cõfitentur. Et religiosi quomodo erunt, autoritatem abnegantes religioni? Dauid cum patribus quiescebat, ipse testamentum datæ per Mosen legis cognouerat: tanto postea Deus per prophetas locutus est, Dauid excitandum regem, pastorem, orientem iustum, in cuius diebus Saulus Israel sit, ad quem Deus testamentum pacis disponit. Ergo est Dauid nõ hic Iesse filius, psalmorũ ex parte cõscriptor: sed Dauid, ob custodiã gregis sui pastor. Pastor enim bonus pro ouib' suis animam ponit. Ob æterni regni gloriã rex, cui dictũ est: Rabbi, tu es rex Israel. Ob iudicem Dei, iustus: Pater enim non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio. Ob lumen mundi, oriens: Erat enim lux uera, quæ illuminat omnem hominẽ, uenientem in hunc mundum. Ob filij dignitatem, testamenti pacis hæres: Omnia enim mihi data sunt in cœlo & in terra. &, Pacem meam relinquo uobis. Confiteantur ergo necesse est Iudæi, longè post tempora Dauid, esse hæc prædicata.

Contra opinionem Iudaicam, quòd Melchisedeck sit filius scorti, eo quòd nomen neq; patris eius neq; matris sit expressum, pugnat Epiphanius lib. 2, tom. 1, hæresi 55, opponens exempla Raã meretricis, & Zambræ scortatoris, & Casbitæ meretricis, quorũ nomina extent scripta, etiamsi alieni sint, & nõ de genere Israel orti. Et libro secundo, tomo secũdo, hæresi sexagesimaseptima inquit: Nos matrem Melchisedeck in traditionibus reperimus, itemque patrem. Erat enim hic ex generibus Sidonis & Chananæorum.

Prudentius in Apotheosi carmẽ ad uersus Iudæos scripsit, et obijcit eis, quòd blasphement Dominum IESVM CHRISTVM, cuius passio sit significata per Paschalem agnum, & qui promissus sit Abrahę: & quòd scriptu ram carnaliter intelligant, & sint gens blasphema & surda.

DE GENTILIVM RE-*ligione.*

Mansit etiã hoc seculo Ethnicorũ religio. Nã licet Cõstantinus, & post eũ filij eius, idolorũ tẽpla claudi iusserát: tamen Iulianus ea referari & instaurari præcepit. Aboleuit quidẽ iterum id mandatũ postea secutus Iouinianus, & Valẽrinianus: uerùm collega huius Valens in Oriente, tũ Iudæis tum gentibus suam superstitionem publicè exercendi facultatem dedit. Ac licet Theodosius templa idolorum, nõ ut priores claudi, sed planè destrui, & solo ęquari mãdauit: tamẽ nec ea ratione prorsus omnes Ethnicę superstitiones aboliræ ubiq; terrarum sunt, neq; omnes ijs abiectis ad Christianismũ accesserũt, sed plurimi in suorũ maiorũ religione præfractè perstiterũt. Adeò difficulter inueterati errores & prauæ cõsuetudines è mẽtibus hominũ euelluntur. Viguit aũt Ethnicismus in omnibus tribus orbis terrarũ partibus: ac quidem etiam ijs in locis, ubi Ecclesia habuit sua hospitia. Quod ut manifestũ fiat, ordine loca commemorabimus.

ETHNICISMVS PER *Asiam.*

Hierosolymis ab Hadriano usq; ad imperium Constantini, per annos circiter centum octoginta, in loco Resurrectionis Christi, simulachrum Iouis: et in rupe Crucis, statua Veneris ex marmore facta, à gentibus colebatur sacrificijs & immolatiõib. quibusdã uictima-

uictimarum. Hieronymus in epistola ad Paulinum. Sed eum locum repurgari, & templũ Veneris destrui, ibiq; ædem sacram, in quã Christiani conuenirent, Imperator Constantinus, eiusq; mater Helena, curarunt. Eusebius libro tertio de uita Constantini: & Socrates libro primo, capite decimoseptimo: et Sozomenus libro secundo, cap. primo: Ruffinus lib. 1, cap. 7.

Gazæi & tempore Constantini, & postea multo magis sub Iuliano, Ethnicæ superstitioni addicti fuerunt. Sozomenus lib. quinto, capite tertio: Theodoretus libro tertio, capite sexto. Ac testatur Sozomenus lib. septimo, capite decimoquinto, sub Theodosio adhuc, Gazæos & Rhaphiotas in Palæstina Ethnicam superstitionem defendisse.

In Bethelia uico Gazæorum erat templũ antiquum, nomine Pantheon, in suprema eius loci parte, colliculo humana opera coges sto situm, uniuersum uicũ undiq; excellens. Sozom. lib. 5, cap. 15.

Maiumæ, quæ erat naualis Gazæorum statio, usque ad Constantinum gentiles erant: sub eo autem conuersa, nomen Constantiæ accepit. Eusebius libro quarto de uita Constantini: quod postea Iulianus ei abrogauit, eamq; Gazensibus subiecit. Sozomenus lib. 5, cap. 3.

Ascalone sub Iuliano gentiles sacerdotibus Christianis, & mulieribus uirginitatem professis, aluos dissecoere, & completas hordeo porcis obiecerunt. Theodoretus libro tertio, capite sexto.

Anthedonam ciuitatem maritimam, circiter uiginti stadijs à Gaza distãtem, sub Iuliano paganismo deditam, & circa cultũ statuarum superstitiosam fuisse, Sozom. lib. quinto, capite nono scribit.

Sebastæ etiam gentiles sub Iuliano fuisse, apparet ex Theodoreti libro tertio, capite sexto. Et Epiphanius scribit, in Sebaste, quæ quondam Samaria dicebatur, filiam Iephte pro numine adorari, & in eius honorem quotannis festiuitatem celebrari: libro secundo tomi primi, hæresi quinquagesimaquinta.

In Sicimis seu Neapoli indigenas sacrificium facere in nomen puellæ, idem libro tertio tomi secundi, hæresi septuagesimaoctaua indicat.

De Ethnica superstitione ad quercũ Mambre, Sozomenus lib. secundo, capite quarto scribit. Sed Constantinus iussit eos idololatricos cultus aboleri, & ecclesiam ibidem extrui: ut patet ex eius epistola ad Macarium, & cæteros Palęstinæ episcopos, apod Eusebium lib. tertio de uita Constantini.

Cæsarea Philippi incolas gentiles habuit, & Iulianus ibi statuam suam collocari in loco statuæ Iesv Christi mandauit. Sozom. libro quinto, cap. uigesimoprimo.

Heliopoli ad Libanum montem, Veneris templũ gentiles freqoentabant, & pro more patrio uirgines suas cuiuslibet stupro exponebant. Sed id templum destruxit Constantinus, & eam cõsuetudinẽ abrogauit: uerũ nihilominus etiam sub Theodosio quidam ibi paganismum acriter defendisse dicũtur. Sozom. lib. 7, cap. decimoquinto.

In Aphacis circa Libanum montem & Adonin fluuium, sed quandam inuocationem certo die, à summo uertice Libani, ignis instar œstri progressus, in uicino flumine mergebatur. Dicebant autem esse Vraniam, eo nomine Venerem appellantes. Sozomenus libro secundo, capite quinto.

In Tyro Hercules colebatur. Nicephorus libro nono, capite quadragesimoquinto. Et patet ex Maximini edicto apud Tyrios affixo, Iouem Maximum ibidem cultum esse, & Tyrios ethnicę superstitionis fuisse obseruantissimos. Eusebius libro nono, capite septimo. Sed Constantinus postea ibidem tẽplum sumptuosissimũ Christianis extruxit. Eusebius libro quarto de uita Constantini.

Phœnicum gentiliũ passim fit mentio. nã apud Sozomenum libro secundo, cap. qoarto, ad quercum Mambre Phœnices conuenire dicuntur. & Hieronymus libro secundo aduersus Iouinianum dicit, Phœnicum gentes diabolum pati. Athanasius Phœnicum idololatriæ meminit in oratione cõtra idola.

Chaldæos Belum colere, Arnobius libro octauo aduersus Gentes indicat.

Arabes tempore Cõstantini ad quercum Mambre idololatriam exercuisse, Sozom. libro secundo, capite quarto indicat: & Arabũ gentilium Hieronymus in libro secundo cõtra Iouinianum meminit.

In Arabia, Petræos & Acropolitas sub Theodosio adhuc pro templis suis impense dimicasse, Sozomenus libro septimo, capite decimoquinto indicat: & quosdam in Arabia Petræa, Robom & Edom inhabitantes, Moysen propter diuina signa Deum putare, & adorare ipsius imaginem, Epiphanius libro secundo tomi primi, hæresi quinquagesimaquinta scribit. Idem libro tertio tomi secundi, hæresi septuagesimaoctaua indicat, superstitiosas quasdam mulieres in Arabia, à partibus Thraces, more gentilium Mariam adorare.

Regnauit & in Syria Ethnicismus. Arnobius enim libro octauo cootra gentes dicit, Syros colere Astartem. Et Syrorum sub Theodosio, pro templo Apameæ ad fluuium Axium sito decertantium, meminit Sozomenus libro sexto, capite decimoquinto. Fuisse autem Apameæ templũ

Iouis, Theodoretus libro quinto, capite uigesimoprimo indicat. Et in Aulone regione Apamæorũ, ut Sozomenus habet. Nicephorus uerò in ualle Aulocremis, libro duodecimo, capite uigesimoseptimo.

Antiochiæ sob Maximino, Theotecnus persecutor Christianorũ, simulachrũ quoddam Iouis, tanquam Dei amicitiæ, incantationibus quibusdam & præstigijs statuit, ac ceremonias impuras illi, initiationesq; execrabiles, & detestabiles expiationes excogitat: & portenta oraculorum illius, quæ uidebatur edere de affligendis Christianis, ad ipsum Imperatorem deferri curabat. Eusebius libro nono, capite tertio. Sed Licinius postea, cum Antiochiam uenisset, ex sacerdotibus & prophetis eius statuæ, tormentis exquisiuit, qua fraude usi essent, & Theotecnum interfecit. Eusebius libro nono, capite undecimo. Et postea Antiochię & Daphnæ sub Constantino templa idolorum clausa sunt. Sed Iulianus ea referauit, & ibi consuluit ipse Pythium Daphnæum, in cuius honorem ibi statua erat collocata. Theodoretus libro tertio, capite nono & undecimo. Et de Daphne Sozomenus libro quinto, capite decimonono hæc refert: Daphne insigne Antiochiæ suburbium, nemore multarum cupressorum cingitur, & alijs quoque plantis mixtim unà cum cupressis exornatur. Et tellus illa utrinque à montibus benefragrantia & uaria florum genera sub arboribus producit. Tectum autem quoddam, imò magis umbra, loco illi undique imminet, propter densitatem ramorum ac foliorum: non permittens, ut solares radij terram attingant. Locus hic iucundus est, & admodum delectabilis, copia ac uenustate undarum, temperaturaq; tempestatum, ac mitium uentorum flatibus. Fabulantur hic gentiliũ eruditi, Daphnem Ladonis fluuij Arcadiæ filiam, cum Apollinem amatorem fugeret, in arborem eiusdem nominis esse conuersam. Apollinem uerò, cum ne sic quidem ab affectione amoris liberatus esset, dilectam ramusculis coronasse: & quamuis arbor esset, complexum esse: eumque locum asidua frequentatione, haud minus quàm quicquam aliud ipsi charum, In precio habuisse. Hoc itaque suburbium, Daphnem, cum tale esset, accedere turpe iudicabatur probis hominibus. Ipse siquidem situs, & natura loci, ad ignauiam & uoluptatem inuitabat. & fabulæ hypothesis, amatoria existens, modica occasione accepta, morbum amantium iuuenibus alioqui corruptis duplicabat, qui fabularum prætextu grauiter incendebantur, & absque pudore libidinosa facta aggrediebantur, nec castitatem complecti ualentes, neque castos eo loco uidere sustinentes. Etenim si quis sine amata in Daphne morabatur, stupidus & expers gratiæ, ac quasi scelus quoddam & abominabilis auersandusq; iudicabatur. Et aliàs is locus Ethnicis uenerabilis, ac in multo precio erat. Erat enim illic elegans Daphnæi Apollinis imago, & templum magnificè ac preciose elaboratum, quod Seleucum Antiochi patrem, cui cognominis est ciuitas Antiochena, extruxisse ferunt. Affirmatur autem ab illis qui ista colunt, fluere illic aquam diuinationis è fonte Castalio, qui consimilem & energiam & appellationem cum eo sortitus sit, qui in Delphis habetur. Et quòd Adriano, cum adhuc priuatus esset, de futuris Imperij rebus eo loco fuerit prædictum.

Ferunt enim eum, cum foliũ Daphnes fonti immersisset, hausisse futurorum sciẽtiam, in folio literis expressam. Vbi uerò Imperium nactus esset, fontem hunc obturasse, ne & alijs ex eo, quæ futura essent, præscire liceret. Paulus Diaconus libro duodecimo, sub Valentiniano refert, permissu Valentis gentiles Antiochiæ Iouis cultũ atq; Dionysij, sacraq; Cereris celebrasse publicè, per mediam plateã bacchantes & circũcursitantes.

Emesæ sub Iuliano gentiles occuparunt Christianorum oratorium, & consecrarunt Dionysio Cynidi, quod mollem sonat: ibique posuere ridiculum simulachrum eius gemini sexus. Theodoretus libro tertio, capite septimo.

Arethusæ in Syria. nam ibi templum idolorum Marcus episcop⁹ destruxit, sub Constantio. sed tempore Iuliani ob eam rẽ damnatus est, & iussus ut templum suis sumptibus instauraret. Verùm is maluit mortem oppetere, quàm obolum cõferre ad templi idololatrici restaurationẽ. Sozom. lib. 5. cap. 10.

In Cœlosyria. nam ibi pagani monachos quosdam affixisse dicuntur. Sozomenus libro sexto, capite trigesimoquarto.

In Mesopotamia. Cum enim Iulian⁹ Carras uenisset, reperit ibi templum Iouis, quod à paganis frequẽtabatur. in id autem ingressus cum suis, ad ianuas & claustra disposuit milites & custodes, ne quis accedere posset. ille uerò intus sacrificauit, & orauit. Sozomenus libro sexto, capite primo. & mulierẽ capillis suspendit, amputatis manibus, eiusq; uterum aperuit, ut Persarũ uictoriam in iecore eius inspiceret: ut postea sub Iouiniano, cum id templum apertum esset, cognitũ est. refert Theodoretus lib. 3. cap. 26. & Paulus Diaconus in Iuliano, libro undecimo.

In Asyria. nam Asyrios Iunonem & Venerem colere, Iulius Firmicus Maternus ad Constantium & fratrem eius scribit, in libro de abolendis gentium idolis.

In Cilicia. nam delubri dæmonis Cilicum à Cõstantino destructi, Eusebius libro tertio de uita Constantini meminit. Sed Sozomenus lib. secundo, capite quinto: & Zonaras tomo tertio, templũ Asclepij dicit ibi fuisse antiquissimum & celeberrimum.

In Lycia Athanasius enim de humanitate Verbi, oraculorum Lyciorum meminit.

In Mileto Licinius uatem Apollinis Didymæi consuluit, de euentu belli contra Constantinũ. qui respondit Homericis uersibus: O senex, teuera ualde te iuuenes conficiunt bellatores, & robur tuum dissolutũ est, grauis uerò senectus tibi imminet. Sozomenus libro primo, capite septimo.

In Miso metropoli Phrygiæ templum à Constantino occlusum, sub Iuliano à præside Amachio reseratur & expurgatur, & à paganis colitur, persecutionem ibidem Christianis patientibus. Socrates libro tertio, capite decimoquinto: & Sozomenus lib. quinto, capite undecimo. & testatur Iulius Firmicus, Phryges matrem Deorum colere. idem Arnobius lib. 8 aduersus Gentes affirmat.

Cyziceni gentiles in Mysia, à Iuliano petebant restitutionem suorum templorum: & non modò eam, sed etiam insuper Eleusij episcopi & Christianorum proscriptionem & eiectionem impetrabant. Sozomenus lib. quinto, capite decimoquinto.

In Cappadocia. nam Cæsareæ ad Argium metropoli Cappadocum, templum Iouis & Apollinis & Fortunę fuit. Ante Iulianum Iouis et Apollinis templa sunt destructa à Christianis. Sub Iuliano uerò, etiam Fortunę templum est subuersum: ob quam causam Iulianus Ethnicos, qui ibi erant, licet pauci numero, grauiter reptehendit ob ignauiam, quòd non obstitissent, & aliquid pro Fortuna periculi & laboris sustinuissent. Sozomenus libro quinto, capite quarto.

In Media. nam apud Gelos, mala facientes à legibus eorum laudari, Epiphanius libro tertio, tomo secundo, de fide catholicæ Ecclesiæ testatur.

In Persia. nam Persas ignem colere, Iulius Firmicus ad Constantium & fratrem eius scripsit. & simulacrum Mithræ: ut Epiphanius libro secundo, tomo secundo, hære si sexagesimasexta indicat. Ac Persas gentiles magna ex parte fuisse, patet ex persecutionibus quas in Christianos exercuerunt: de quibus suprà suo loco.

In India. nam Indorũ gentiliũ polygamiæ Hieronymus meminit lib. primo aduersus Iouinianum: & magorum atque incantatorum in India mentionẽ facit Epipbanius libro secundo tomi secundi, hæresi sexagesimasexta. Indos Liberũ patrem colere, Athanasius in libro contra idola scribit.

Idem de humanitate Verbi, meminit oracnlotum apud Çabiros in India.

GENTILISMVS PER *Africam.*

ETsi in Africa multæ passim fuerunt Ecclesiæ, ut suprà suo loco ostensum est: tamen adhuc etiam passim gentilium uigue tunt superstitiones. Vnde Iulius Firmic' scripsit ad Constantium & fratrẽ eius, magnam partem Aphrorum Iunonẽ & Venerẽ colere.

In Aegypto sub Theodosio pagani sacrificare Nilo prohibiti, seditionẽ moliebantur. Sozomenus libro septimo, capite uigesimo.

De Aegyptijs passim extant testimonia. nam Lactantius lib. quinto, cap. uigesimoprimo, dicit eos bestias colere. Et Hilari' commentarijs in Matthæum canone primo affirmat, Aegyptũ idolis plenam esse, et omnigena deorum mõstra uenerari. Vrbium autem in Aegypto, in quib. maximè gentiliũ superstitiones celebratę sunt, harũ fere fit mentio.

Alexandriæ, ubi antrum Mithræ sacrum: Socrates libro tertio, capite secnndo. & Serapis: Sozomenus lib. quinto, capite septimo. & ad ripam maris circa Alexandriã coli mortuos nautas Timagenem & Canobum, & eius uxorem Eumenutbin, Epiphanius in Anacephalæosi indicat.

Asti mettopolis Prosopitæ, ubi Dionysiũ: Butici, ubi Harpocratẽ. Epiphanius lib. 3. tomo 2. Memphis, quam Hieronymus adhuc suo tempore metropolim superstitionis Ægyptiæ esse dicit, lib. nono in Ezechielem.

Heliopolis: Eusebius de præparatione Euangelica, cap. 3. Menuthidis, Sai, Pelusij, Bubasti, Abydis, Pharbeti, Busiridis, Sebennyti, Diospolis: Epiphanius. Anubis, ubi hominẽ adorarũt. Euseb. de pręparatione Euangelica, cap. 2. Elephantinopolis, ubi simulacbrũ cærulei coloris, uiri corpus, caput arietis habens, colebatur: Eusebius de præparatione lib. tertio, capite tertio. Castelli Ægypti Anamis, ubi homo pro Deo cultus, sacrificia comedit: Eusebius ibidem.

Et turbam Neogrorum in Ægypto sepulchrum Ioseph custodire, & colere & adorare adhuc suo tempore, & ex ipsius simulachro immũdos spiritus colligi: Iulius Maternus Firmicus scribit ad Constantium.

Carthaginenses Saturnum colete humanis uictimis, Lactantius lib. primo, capite uigesimoprimo scribit.

Lybes arietem cognomento Ammona colere, Athanasius libro contra idola testatur.

Æthyopum nationes in diabolo saginari, Hieronymus libto secundo cõtra Iouinianum scribit.

DE GENTILISMO IN IN*sulis maris mediterranei.*

In Salamine insula templũ Palladis fuis-

se, & Agraulam Cecropis filiam cultam esse humano sanguine: Eusebius libro quarto de præparatione Euangelica, capite septimo, ex Dionysio annotat.

In Cypro Venerem coli, Iulius Firmicus Maternus scripsit in libro ad Imperatores Constantium & Constãtem, de errore prophanarum religionum.

In Papho Venerem honorari, Athanasius in oratione contra idola indicat.

Rhodios olim Saturno hominem sacrificare solitos esse, Eusebius refert libro quarto de præparatione Euangelica, cap. 7.

In Creta Curetes Saturno pueros sacrificasse olim, Histrius scripsit, referẽte Eusebio lib. 4 de præparatione Euangelica, cap. 7. Et Athanasius in oratione contra idola monet, Cretenses Iouem uenerari, & Saturnum immolatis filijs placare.

In Eleusine Cereris & Proserpinæ mysteria exerceri, Epiphanius lib. 3, tom. 2 de fide catholicæ Ecclesiæ indicat.

In Delo Iulianus consuluit oracula, an expediret bellum contra Persas suscipere. Paulus diaconus lib. undecimo: & Theodoret. lib. 3. cap. uigesimoprimo.

In Samo Epiphanem sacrificijs & festis solennibus gentiles uenerari, testis est Epiphanius libro primo, tomo secundo, hæresi trigesimasecunda.

In Chio Dionysiũ Omadiũ coli immolatione hominis, refert Eusebius libro quarto de præparatione Euangelica, cap. 7.

Cephallenes etiam Epiphanio sacrificare, Epiphanius lib. 1, tom. 2, hæresi trigesimasecunda narrat.

DE GENTILISMO PER *Europam.*

DE Græcia ait Arnobius, quòd ritibus annuis adoret & celebret Liberũ: lib. septimo aduersus Gentes. & Iulianũ in Græcia discurrisse, & uates ac diuinos quęsiuisse, eosq; consuluisse de spe imperij potiundi, Theodoretus lib. 3, cap. 2.

Athenis sub Iuliano, Gentiles mysteria quædam construxisse, & inspectores uiscerum pueros imberbes & masculos, & fœmellas mactasse, & carnes eorum gustasse, Socrates narrat libro tertio, capite decimotertio. Simulachri Serapij, eiusq; sacerdotũ meminit Epiphanius lib. 2, tomo primo, hæresi sexagesimaquarta.

Bœotiorum oraculorum meminit Athanasius de humanitate uerbi. Apud Thebas diuino honore affici Liberũ, qui olim ob tyrannidem & magicas artes à Lycurgo in mare proiectus sit, Iulius Firmicus testatur, in libro de errore prophanarum religionum.

Delphis Apollinis erat templum, propter oracula quæ à dæmone ibi reddebantur, celebre: sed Constantinus simulachra & tripodes inde sustulit. Eusebius libro tertio de uita Constantini: & Sozomenus libro secundo, capite quinto. Iulianus autem postea Delphos misit, & de euentu belli Persici dæmonem consuluit. qui respondit: Omnes nũc excitati sumus dij, ut feramus trophæa, Theta iuxta fluuiũ, sed horũ ego ductor sum, futurus ferus bellipotens Mars. Theodoretus lib. 3, cap. uigesimoprimo.

Meminit et Athanasius Delphicorum oraculorum, in libro de humanitate Verbi.

Apud Pythios etiam Apollo oracula reddere solebat. & dicit Athanasius, Pythia responsa apud omnes in admiratione fuisse: oratione de humanitate uerbi. & Epiphanius testatur, Archemori apud Pythios sua fuisse mysteria: lib. 3, tom. 2, de fide catholicæ Ecclesiæ.

In Isthmo Achaico Athamanti & Melicertæ de Ino natis sacra fieri, Epiphanius testatur ibidem.

Epidaurios Aesculapium uenerari pro Deo, Arnobius libro octauo aduersus Gentes scribit.

Arcades Mercurio diuinos exhibere honores, Athanasius in oratione contra idola refert.

Apud Lacedæmonios Marti homines mactari & offerri, Eusebius libro quarto de Præparatione Euangelica, capite septimo commemorat.

Ad Epiri urbem Dodonam, Iulianus mĩsit consultum Apollinem. Theodoretus lib. tertio, cap. uigesimoprimo. Meminit Athanasius oraculorum Dodonæorum, oratione de humanitate uerbi.

Apud Thessalonicenses & Macedones sacra Corybantum uigere, Iulius Firmicus in libro de errore prophanarum religionum testatur.

Constantinopoli in templo Fortunæ Iulianus sacrificauit, teste Paulo Diacono lib. undecimo, de Iuliano.

Romæ ecclesia Christi quidem celebris fuit hoc seculo, ut suo loco ostensum est: sed tamen nihilominus ea in urbe, senatus & nobiliores, & maxima pars uulgi, Ethnicis superstitionibus addicta fuit. Ac testatur Arnobius libro octauo aduersus Gentes, Romanos uniuersa idolorum genera colere. & Prudentius libro primo contra Symmachum inquit:

Et tot templa Deûm Romæ, quot in urbe sepulchra
Heroum numerare licet: quos fabula manes
Nobilitat, noster populus ueneratus adorat.

Et ibidem prolixum catalogũ simulachrorũ, Romæ diuinis honoribus ex Senatus decreto affectorũ cõtexit: et cessasse idolorũ cultum tum primùm Romæ, cũ Constantinus Maxen-

Maxentium deuicerit, idem libro eodem testatur. Sed Symmachus in epistola sua ad Valentinianũ & Theodosiom affirmat, Constantium Imperatorẽ nihil decerpsisse sacrarum uirginum priuilegijs: sed repleuisse nobilibus sacerdotia, Romanis ceremonijs nõ negasse impensas: & per omnes uias æternæ urbis lætum sequutum esse Senatum, uidisse placito ore delubra, legisse inscripta fastigijs nomina Deorum, percontatum esse templorum origines, miratum esse conditores: & quanquam alias religiones ipse sequutus sit, tamen has seruasse Imperio. Huic astipulatur Athanasius in oratione contra idola, ubi dicit: Senatum Reges suos intra Deorum numerum cõsecrare. Et Hieronymus, Romæ tutelæ simulachrum in singulis domibus cultum esse, asserit libro decimosexto in Esaiam. Et usq; ad Theodosium duæ turpes consuetudines, ethnicæ scilicet, in spelunca latronũ captiuos tenendi peregrinos, & in lupanari adulteram obscœnis coitibus puniendi, adhuc in usu fuerunt: quas Imperator eò ueniens abrogauit. Socrates libro quinto, capite decimooctauo. Et apparet ex epistola Symmachi, adhuc sub Valentiniano & Theodosio & Arcadio, Senatũ Romanum fuisse idololatriç Ethnicç deditum. eius enim nomine perit, ut Imperatores iubeant Romæ in curia aram Dijs parari, & sumptus ad sacrificia dari, & sacrorum ministris & uirginibus Vestalibus suos prouentus reddi, & ueterem religionis statum instaurari & permitti. Extat epistola illa Symmachi pro sacris patrum apud Ambrosium, & apud Prudentium. Idem libro primo, epistola quinta, postulat curules ludos ac scenicas uoluptates celebrari.

In Albano monte olim niueos, nunc uerò ruffos tauros offerri, Senatus sanctione cõstitutum esse, Arnobius libro secundo aduersus Gentes scribit.

Hetruriam genitricem & matrem superstitionum appellat Arnobius, libro secondo aduersus Geotes.

Gallos Mercurium colere, Arnobius lib. octauo contra Gentes affirmat.

Celtas & Occidentaliores omnes adhuc suo tempore homicidio sacrificare, Eusebius libro quarto de prçparatione Euangelica, capite septimo refert.

Paganos apud Gothos idololatricos cultus instaurare conatos esse, in Fasciculo temporum annotatur, sub Theodosio.

Scotorum gentilium, more pecudum sce de lasciuientium, meminit Hieronymus libro secundo contra Iouinianum.

Scythas Tauricos Dianam colere, Arnobius libro octauo contra Gentes, & Athanasius in oratione contra idola, affirmant.

CAPITA OPINIONVM *Gentilium.*

DE LIBRIS EORVM.

NOn utebantur sacris Ecclesiæ libris, sed Poetarum & Philosophorum, Dialecticorum & Rhetorum, & aliarum artium commentarijs. Nam Iulianus cum uideret Christianos legere Ethnicorum libros, & inde occasionẽ sumere eos refutandi, lege prohibuit, ne Christianorum pueri in poetis ac reliquis commentatoribus Ethnicis & philosophicis artibus instituerentur. Socrates libro tertio, capite duodecimo: Theodoretus libro tertio, capite octauo: Sozomenus libro quinto, capite decimooctauo. & Arnobius libro secundo, multos autores enumerat, quibus Gentiles credant: ut Thaletem, Heraclitum, Pythagoram Samium, Platonem Sotraticum, Aristotelem, Panætium, Chrysippum, Zenonem, Epicurum, Democritum, Metrodorum, Archesilaum, Carneadem, Plotinum, Numenium, & similes: & sub Maximino in scholis libros quosdam de Iesu & Pilato contumeliæ gratia confictos, pueris traditos esse, Eusebius libro nono, capite septimo testatur.

DE DEO.

GEntilium quidam sentiebant, naturaliter insitam esse Deorum notionem. Iamblichus de mysterijs Ægyptiorũ cap. primo.

Alij uerò negabãt inuestigari posse, Deúsne sit an non. & inuestigationẽ eius esse inanem laborem, cum Simonides Hieroni interroganti, quid & quales arbitraretur Deos esse? responderit, quòd sibi, quanto inquisitio tardior pergeret, tanto ueritas fieret obscurior. Et quòd Socrates interrogatus de cœlestibus, responderit: Quod supra nos, nihil ad nos. Arnobius libro octauo contra Gentes.

Alij negabant prorsus Deum esse. Hilarius in sexagesimumprimũ Psalmum, & sexagesimumquintum.

Vnum esse uerum & magnum & primum Deum, quidam asseruerũt: ut Orpheus apud Lactantium libro primo, capite quinto. & Gentes apud Arnobiũ libro secundo: & Grçci apud Epiphanium lib. tertio tomi primi, hæresi septuagesimasexta, unum magnum Deum cõfitentur, cæteros appellant paruos Deos. Et Iamblichus libro de mysterijs, Illum autem magnum Deum alij sentiunt ex aere natum esse, ut Orpheus apud Lactantiũ lib. primo, cap. quinto, ubi eũ Protogonon, quòd ante ipsum nihil sit genitũ: & φάνητα, quòd cũ adhuc nihil esset, ipse primus apparuerit, & ex aere immenso natus sit, appellat.

Alij uerò asserunt, eum suam essentiam ipsummet genuisse, ideoq; patrẽ sui & essen-

tię appellari. Iamblichus de myſterijs, capite trigeſimonono. & Iulius Firmicus Matern⁹ iunior in præfatione libri quinti matheſeôn dicit, Deum ſibi, patrem ac filium uno uinculo neceſsitatis obligatum eſſe.

Ex hoc porro magno & primo Deo, qui ſibiipſi ſufficiẽs ſit & immortalis, natos eſſe alios Deos ſentiebant. Inquit enim Iamblichus libro de Myſterijs, cap. 16: Mens diuina per ideas ſuas Deorum cœleſtium procreat animas, atq; per eas cœleſtia corpora, & utraque ſibi coniunncta perpetuò retinet.

Deos autẽ illos à primo Deo ortos, inter ſe unitos eſſe, & ubiq; ſibi inuicem ineſſe, & in quolibet eſſe potentiam infinitam, & naturam indiuiduam, incomprehẽſibilẽq;, & ubiq; præſentẽ: Iamblichus de myſterijs cap. ſexto, & decimoſexto.

¶ Diuiſiones Deorum has ferè faciunt: Vnus eſt magn⁹ Deus, alij ſunt parui. Epiphanius libro tertio tomi primi, hæreſi ſeptuageſimaſexta.

Deus primus dat omnibus omnia, Dij uerò omnibus aliqua largiuntur. Iamblichus de myſterijs cap. decimoſeptimo.

Alij ſunt uiſibiles, alij inuiſibiles. Iamblichus de myſterijs capite decimoſeptimo.

Deos alios materiales, alios immateriales ponimus. Materiales ſunt, qui materiam in ſe comprehendunt atq; exornant: immateriales autem omnino, qui à materia ſegregati penitus ſunt. Secundum igitur ſacerdotiã artem incipi ſacrificia à dijs materialibus decet. Non enim aliter ad immateriales Deos patet aſcenſus. Iamblichus libro de Myſterijs, cap. trigeſimotertio.

Alios eſſe ſuperos Deos, alios inferos: & illos læto & albo delectari colore, hos uerò furuo: Arnobius lib. ſeptimo contra gentes. Et Prudentius infernorum meminit lib. primo contra Symmachum.

Alios eſſe mares, alios fœminas: Arnobius idem libro tertio, & ſeptimo contra Gentes.

Plures itaque Deos coluerunt Gentes: Lactantius libro quinto, capite decimo. Nec exiſtimarunt id peccatum eſſe: idem libro quinto, capite decimonono. Ob ignorantiam ueri Dei: idem in Epitome diuinæ inſtitutionis, capite tertio. Imò ſenſerũt, unum & eundem Deum ab omnibus coli, ſed diuerſa ratione: & parum referre, qua quiſque prudentia uerum requirat. uno enim itinere non poſſe perueniri ad tantum ſecretum. Symmachus in Epiſtola ad Imperatores pro ſacris patrum, apud Ambroſium lib. quinto, epiſtola trigeſima.

De diuerſitate Deorum gentilium, Athanaſius in oratione contra idola inquit: Non apud omnes iſdem exiſtimãtur dij: ſed quot ſunt gentes, totidem Deorum genera confinguntur. Eſt quoque ubi eadem regio, atque adeò eadem ciuitas inter ſe diſsideat in ſuperſtitione idolorum. Phœnices certè Aegyptios Deos non agnoſcunt: neque Aegyptij eſdem cum Phœnicibus ſimulachra adorant: nec Scythæ Perſarum, nec Perſæ Syrorum numina recipiunt. Pelaſgi Threicios Deos repudiant, Thraces Thebanos ignotos habent. Indi contra Arabes, Arabes contra Aethiopes, & Aethiopes uiciſsim contra illos in ratione ceremoniarum diſſentiunt. Syri Cilicum deos non colunt: & Cappadocum gentes, alios præter iſtos, deorum nominibus appellant. Diuerſos item Bithynij, diuerſos Armenij commenti ſunt. Et quid opus multis? Qui in continente ſunt, alios ab Inſulanis deos uenerantur. In ſumma, quælibet ciuitas, & uicus, uicinorum numina non agnoſcens, ſua præſtituit, eaq; ſola deorum loco haben da exiſtimat.

Arnobius libro octauo aduerſus gentes, idem affirmat. Inde adeò per uniuerſa imperia, prouincias & oppida, uidemus ſingulos ſacrorum ritus Gentiles habere, & Deos colere municipes: ut Eleuſinios Cererem, Phrygas Magnam matrem, Epidaurios Æſculapium, Chaldæos Belum, Syros Aſtarten, Dianã Tauros, Gallos Mercurium, uniuerſa Romanos.

Gentiles à Deo uero aberrantes, alij Cœlo, Soli, Lunæ, reliquisque ſtellis diuinos honores conſecrarunt: eos non ſolum numina, ſed & aliarum quoque rerum autores arbitrati. Athanaſius in oratione contra idola. Chaldæi mundum ſuperiorem Deum eſſe dicunt, & ſtellas deos appellant. Ambroſius libro ſecundo de Abraham, capite tertio.

Aegyptij ſolem Oſyridem, & lunã Iſidẽ uocant, eoſq; ut Deos adorant. Euſebius libro tertio de Præparatione Euangelica, cap. ſecundo: & Hilarius in pſalmũ ſexageſimũ primum. Et Arnobius Solem & Lunã deos gentiles eſſe dicit, lib.

Alij æthera & aerem, eaq; quæ in aere ſunt, Deos appellarunt. Athanaſius contra idola.

Alij elementa, principiaq; illa quibus corpus conſtituitur, calorem, frigus, ſiccitatem & humiditatem, & fontes & amnes pro numinibus celebrarunt. Athanaſius contra idola. Et Euſebius libro tertio de præparatione Euangelica, capite ſecundo indicat, Aegyptios dixiſſe, Aquam & ignem ueneranda eſſe, ut elementa humanæ ſalutis.

Prudentius lib. primo cõtra Symmachũ
Quicquid humus, pelagus, cœlum mirabile gignunt,

Id duxere deos: colles, freta, flumina, flammas.
Hæc sibi per varias formata elementa figuras
Constituere patres, hominumq; vocabula mutis
Scripserunt statuis, vel Neptunum vocitantes
Oceanum, vel Cyaneas caua flumina Nymphas,
Vel syluas Dryadas, vel deuia rura Napæas.
Ipse ignis nostrum factus qui seruit ad usum,
Vulcanus perhibetur, & in uirtute superna
Fingitur, ac delubra Deus & nomine & ore
Assimulatus habet, nec non regnare caminis
Fertur, & Aeoliæ summus faber esse uel Aetnæ.

Et Hilarius in Psalmom sexagesimumprimum: Nilo Ægyptij sacrificant. Sozomenus libro septimo, capite uigesimo: Eusebius libro primo de uita Constantini. Persæ ignem colunt: Iulius Firmicus.

Alij homines, eorumq; simulachra, tum uiuentium, tum mortuorum, in deos retulerunt. Athanasius contra idola. Diocletianus, ut Deus adorari uoluit. Eutropius libro decimo.

Hominem apud Anubin oppidum in Ægypto adorant. Eusebius de Præparatione Euangelica libro tertio, capite secundo. In castello Anamis colitur homo, qui sacrificia oblata deuorat: Eusebius libro tertio de Præparatione Euangelica, capite tertio. Epiphanes in Samo: apud Epiphanium libro primo tomi secundi, hæresi trigesimasecunda. Moyses in Arabia: Epiphanius libro secundo tomi secundi, hæresi quinquagesimaquinta. Maria: Epiphanius libro tertio tomi secondi, hæresi septuagesimaoctaua. Puella quædam in Sicimis: ibidem. Thermutis, filia Amenoph, filij Pharaonis, eo quòd educauit Moysen: Epiphanius ibidem. Archemor, Athamas, Melicerta, Priapus, Rhea, Dionysius, Saturnus, Harpocrates, Antinous, Hircus Mendesios, Asinus in nomine Seth, Gigas Tipho, Hecate, Senepthij, Isis sacrificatur. Epiphanius libro tertio tomi secundi, de fide catholicæ Ecclesiæ. Timagenes Anasiæ, & Canobus Menelai gubernator, & uxor eius Eumenuthis, Marnas (cuius & Hieronymus in uita Hilarionis meminit) seruus Asterij Cretensis apud Gazæos, Cæsius nauclerus apud Pelusiotas, diuinis afficiuntur honoribus. Epiphanius in Anacephalæosi. Belus, Astartes: & uernaculi dij Romanorum, quales sunt Romulus, Picus, Tyberinus, Cœsus, Pilumnus, Picumnus, Acca Laorentia & Flora meretrices propudiosæ. Arnobius lib. octauo. Summanus: Arnobius libro sexto.

Alij in lapides & ligna & reptilia tum aquatici generis, tum terrestris, & in brutas ferasq; beluas diuinum nomen transtulerunt, ijsq; diuinos honores attribuerunt. Athanasius contra idola, & Hilarius in Psalmum sexagesimumprimum, & sexagesimomquintum.

Templa felibus, scarabeis & buculis sunt ædificata: Arnobius libro primo. Ægyptios bouem, ouem, canem, Anubim, felem, ichneumonem, accipitrem, aquilam, hircum, Priapum, Pæanas, Satyros, sacros tauros Apin & Mneuin, & lupos, & scarabeum animatam Solis effigiem putantes, ut Deos uenerari, Eusebius libro tertio de præparatione Euangelica, capite secundo indicat. Arnobius his accenset asinos, capita boum & ueruecum, Deos ex homine & capro mixtos, item ex leone & cane, serpentes, crocodilos, bestias, aues & pisces: libro octauo contra Gentes.

Alij monstra pro dijs coluerunt: ut apud Ægyptios sunt Canicipites, serpenticipites, asinicipites: & in Libya Iupiter Ammon, ueruecino capite configuratus. Athanasius contra idola.

Alij partes corporis, aut caput, aut humeros, aut manus, aut pedes, inter Deos retulerunt, & ceremonijs extulerunt. Athanasius.

Alij ex uitijs Deos fecerunt: ut Libidinem, & Venerem, & Amorem. Athanasius ibidem.

Alij ausi sunt suos principes, eorumque liberos inter numina referre, aut per reuerentiam regum, aut metum tyrannorum: ut in Creta Iupiter, in Arcadia Mercurius, apud Iodos Dionysius, apud Ægyptios Isis & Osyris, Horus & Antinous amasius Adriani. Non ita pridem, & fortasse etiam nunc, Romanus Senatus suos ab origine Imperatores, aut omnes, aut saltem eos quos ipsis libitum est, cœlo arisq; dedicant, legibusque & senatusconsultis Deos esse iubent. Sic prisci Græcorum dij, Iupiter, Neptunus, Apollo, Vulcanus, Mercurius, Iuno, Ceres, Pallas, Diana, Thesei edicto accepere nomen & diuinitatem: & apud Ægyptios Isis, Proserpina minor, & apud alios Vsous. Athanasius, & Arnobius libro primo. & Prudentius libro primo contra Symmachum enumerat multa simulachra, inter quæ & Augusti & Liuiæ sunt, quæ Romæ coluntur. Arnobius plurimorum meminit, ut sunt: Iupiter Dodonæus, libro primo: Saturnus, libro secundo. Mars, Mercurius, Apollo Delius, Clarius, Dydimæns, Philesius, Pythius, Æsculapius, Aius, Locutius, Hercules, Liber, Triptolemus, Romulus, Quirinus: libro primo. Dis pater, Vulcanus, Picus Fauni pater, Latinus: libro secundo. Pales, & Inuus: libro tertio. Nemestrinus deus, Noctutis deus, Serapis: libro quarto. Libentinus, Fauous, Pansus, Genij Gruodu les, Lares; libro primo.

Bellona, Diana, Ceres, Minerua: Arnobius libro primo. Latona, Leda, Dione, Maia: Arnobius libro secundo. Flora curat, ut arua florescant: Iuno puerperijs præposita, Præstana dea, Panda dea, Pellenda dea, Pertunda dea, Peta dea, Patellana dea, Orbona, Mellouia, Ossilago. Arnobius libro quarto.

Musarum Heliconiadum & Panos meminit Sozomenus libro secundo, capite quinto. Meminit & Panos Eusebius lib. quinto de præparatione Euangelica, capite nono. Iouis Capitolini mentio fit apud Zonatam, tomo tertio, de Constantino. Recitantur & alij quidã, ut Dionysius Gyuides: Theodoreto libro tertio, capite septimo. Bacchus: Theodoret. libro quinto, capite uigesimo. Venus: Eusebio libro secundo de uita Constantini. Canopus Ægyptiorum deus hydria sudante Chaldæorum deum Ignem extinxit: Ruffinus libro secundo, capite uigesimosexto. In ciuitatibus maximis atq; potentioribus populis, sacra fiebant scortis meritorijs quondam, atq; in uulgarem libidinẽ prostitutis. Arnobius libro primo. Thebani Liberum tyrannum olim adorabant: Iulius Firmicus Maternus. Pluto & Proserpina, Adonis, Venus, Penates, Vesta, Palladij numẽ, ab eodem Iulio Materno recensentur. Magna mater, seu Cybele, ab Arnobio libro septimo, & Prudentio contra epistolam Symmachi.

Alij etiam res alias inanimatas pro Dijs coluerunt, ut Romam: Prudentius libro primo contra Symmachum, & Hieronymus libro decimosexto in Esaiam. & Victoriã, Symmachus in epistola pro sacris patrum. Publicam Fortunam Iulianus Constantinopoli ueneratus est: Socrates libro tertio, capite primo & undecimo: & Theodoretus libro quinto, capite uigesimo. Meminit & Sozomenus libro quinto, capite quarto, templi Fortunæ. Cloacinam Tatius inuenit, & coluit. Pauorem Hostilius, atq; Pallorem: mox nescio à quo Febris dedicata. Arnobius libro octauo.

Sentiebant singulos Deos certarum rerũ & singularum esse datores: ut Liberum patrem credebant posse dare uindemiam, Cererem fruges, Aesculapium sanitatem, Neptunum aliud, aliud posse Iunonem, Fortunam, Mercurium, Vulcanum. Arnobius lib. secundo contra Gentes.

Sentiebant, Deos suos inuenisse artes. Athanasius contra idola. Iupiter figulinam inuenit artem, Neptunus gubernatoriam, Vulcanus ærariam, Minerua textoriam, Apollo musicam, Diana uenatoriam, Iuno stolæ confectionem, Agriculturam Ceres, & alias alij reperisse traduntur ab his qui illorum gesta conscripsere.

Gentes suos deos, quos colunt, natos, & ex masculorum fœminarumq; conuentionum lege genitos fatentur. Item alios esse mares, alios fœminas: Gerere similitudinem hominum, & mortalium uultibus esse formatos. Singulos habere opificum more sua artificia: alios esse deos discordiarum, pestilentiarum, amorum, furiarum, bellorũ: iræ, perturbationi, cæterisq; animorum affectibus mancipatos & obnoxios esse: gaudere, lætari eos pecorũ sanguine, cædibus & mactatione hostiarum. Arnobius libro septimo aduersus Gentes.

Epicurus & alij eius sectæ senserunt, Deũ nemini irasci, neque curare res humanas. Lactantius libro de ira Dei, capite octauo: & Hilarius in sexagesimumprimum & sexagesimumquintum Psalmum.

Existimant, Deum terrenis operibus indigere. Lactantius libro sexto, capite primo.

Somniant, Deos sub nudo cœlo inuocatos, extra sua templa non posse audire. Arnobius lib. sexto contra Gentes.

De IESV CHRISTO.

Sentiunt Christum esse hominem, ignominiosa morte peremptum. Arnobius libro primo contra Gentes.

DE ANGELIS.

Iamblichus archangelos & angelos inter superos ponit: eosq; inuocatos, scilicet per magiam, uenire dicit, capite nono.

Magorum primus Hosthanes, Angelos, id est, ministros & nuncios Dei, sed ueri, eiusq; ueneratione uonir assistere: ut & nutu ipso & uultu contremiscant. Arnobius libro octauo.

DE DAEMONIBVS, ET HEroibus, & animabus.

Post deos ponimus dæmones, heroes & animas puras. hi tres ordines sunt pedissequi deorum. Iamblichus de mysterijs capite primo.

Dæmones alios bonos, alios malos, Porphyrius & Iamblichus de mysterijs cap. trigesimo sentiunt.

Plato in Symposio naturam dæmonum exprimere nititur. Vult enim esse substantiam inter mortalem immortalemque, id est, inter corpus & spiritum mediam, terreni ponderis & cœlestis leuitatis admixtione concretam, ex qua promanet in nos procupido amoris. & dicit eos informari & illabi pectoribus humanis, & sensum mouere, & affectus fingere, & ardorem cupiditatis infundere. Arnobius libro octauo.

Dæmonum bonorum officium est, opificium

ficium circa naturas mundanas usq; ad singula transfigere simul atque perficere, & animas alligare corporibus. Iamblichus capite decimooctauo.

Et quæ sunt in dijs ineffabilia & occulta, exprimere atque patefacere. Iamblichus capite secundo.

Dæmonum improborũ officium est, decipere homines malos, eosq; obsidere, & incitare ad alia atq; alia scelera. Iamblichus de mysterijs, capite tertio.

Hostanes prodidit, dæmones terrenos, uagos & humanitatis inimicos esse. Arnobius libro octauo.

Inter dæmones esse ordinem, ut unus aliquis sit dux, qui habeat suos ministros, Iamblichus capite quadragesimoquarto indicat.

Dæmones abominari & fugere crucem Christi, historia Iuliani testatur apud Theodoretum libro tertio, capite tertio.

Dæmonum substantiam ali animabus, & cruore ex pecudum assidua cæde profuso, Iulius Firmicus ex Porphyrio refert.

HEROES.

Heroum officium est, uiuificare, & ratiocinari, & animas custodire, easq; à corporibus soluere. Iamblichus capite decimooctauo. Genios nascentibus animabus addi custodes, & urbibus, Symmachus in epistola pro sacris patrum affirmat.

ANIMAE.

Nulla est in anima passio uel peremptoria, uel turbatoria. atq; hanc impassibilitatẽ anima nõ solum acquirit electione, sed possidet ipsa natura admodum superiore. Iamblichus capite nono.

Non dicimus animas fieri, sed accipere à dæmonibus heroibusq; nonnihil, & ex se multa insuper adhibere. Iamblichus capite decimooctauo.

Pherecydes & Plato senserunt, animas immortales esse: sed Dicearchus & Democritus contrarium asseruerunt. & Lucretius, animam mortalem esse probare uoluit his rationibus. Prima, quia cum corpore nascatur, ideoq; & cum eodem intereat. Secunda, quia sensus crescant in pueris, in senibus uerò imminuantur. Tertia, quia anima sit obnoxia dolori & luctui, & ebrietatis dementiæ. Quarta, quia ut oculus à corpore diuulsus non uideat, ita anima separata à corpore non sentiat, propterea quòd & ipsa sit pars corporis. Lactantius libro septimo, capite septimo & duodecimo.

Pythagoras & eius asseclæ sentiebant, animas in alia atque alia transire corpora. Lactantius libro tertio, capite decimonono.

Deum, Deos, Heroes & Animas sic discernunt. Dij tenent summum entium, animæ infimum. Dij possunt omnia, momento uniti: animæ contrà neque omnia, neque momento, neque unitæ. Dij faciunt cuncta, q; omnia, non inclinati: animæ cum inclinatione quadam agunt. Dij sunt præcipuæ causæ: animæ uerò ex illorum uoluntate dependent. Iamblichus capite quarto.

Item, Deorum prouidentia uniuersalis est, dæmonum uerò particularis. Deus dat omnia omnibus. Dij omnibus aliqua largiuntur: dæmones atque animæ aliquibus solum aliqua tantum. Idem capite decimoseptimo.

DE CREATIONE.

Epicurus sensit, mundum ex atomis conflatum. Lactantius libro de ira Dei, capite decimo.

Ægyptij senserunt, Solem esse creatorem omnium rerum: & Solem & Lunam mundum gubernare, & omnes res per eos crescere & ali & augeri. Eusebius de Præparatione Euangelica libro tertio, capite secundo.

Stellas proprium sensum diuinamq; prudentiam ex Deo habere: & quidem mentem diuinam necessitate cuiusdam legis stellis infundi, & in orbe solis descendere, & in orbe lunæ ascendere, Iulius Firmicus Maternus lib. 1. cap. 3 Matheseôn sentit.

Deos architectos mundi appellat Iamblichus capite secundo: & dæmones res creatas perficere, idem capite decimooctauo indicat.

Crediderunt quidam, genus humanum ex lapidibus procreatum. Arnobius libro 5 aduersus Gentes.

Alij tamen senserunt, Deum natura monstrante hominem condidisse ex quatuor elementis, & diuinum spiritum è cœlesti mente in corpus infudisse. Iulius Firmicus in libri tertij Matheseôn præfatione. idem in præfatione libri septimi, Deum fabricatorem mundi, & omnium aliarum rerum facit.

Per spiritum flatilem, autorem omnium, senserunt creaturas sustentari. Ambrosius libro secundo de spiritu sancto: & Iulius Firmicus lib. 1. cap. 3 Matheseôn.

DE LIBERO ARBITRIO.

Animarum suarum salutem in seipsos reposuerunt, fieriq; sese deos suo intestino conatu confisi sunt. Arnobius libro secundo contra Gentes.

De Lege diuina.

De lege diuina nihil apud Gentiles legas. Iamblichus de legibus ciuilibus, & alij, elegantia dicta habent.

De

De Peccato.

Ignorant peccatum & nefas esse, alium præter Deum uerum adorare. Lactantius libro quinto, capite decimonono.

De Euangelio.

De Euangelio nusquam quidquam apud Gentiles reperitur.

DE IVSTIFICATIONE, seu salute.

Senserunt se saluari per bona opera, eaq; ceremonialia magis quàm moralia. Lactantius libro sexto, capite primo.

Homines autem neglecta iusticia, cum sint omnibus flagitijs ac sceleribus inquinati, religiosos se putant, si templa ac aras hostiarum sanguine cruentauerint, si focos adolenerint, ac ueteris uini perfusione madefecerint, &c. Item libro sexto, capite secundo: Quisquis hanc saginā præstiterit, quamuis ille grassator, adulter, ueneficus, parricida sit, beatus ac felix erit. Hunc dij diligunt, hunc tuentur, huic omnia quæ optauerit præstant.

Scholastici gentiles docebant, se Deo esse gratos, nec fati abnoxios legibus: si uitā restrictius agerent, aulam sibi eius patēre: ac post hominis functionem, prohibente se nullo, tanquam in sedem patriam referri. Arnobius libro secundo contra Gentes.

Magi spondēt se habere commendaticias preces, quibus emollitæ nescio quæ potestates, uias faciles præbeant ad cœlum contendentibus subuolare. Idem ibidem.

Hetruria in libris Acheronticis pollicetur, certorum animalium sanguine numinibus certis dato, diuinas animas fieri, & à legibus mortalitatis educi. Arnobius ibidem.

Felix est, qui Deo, quatenus fieri potest, similis fuerit, perfectus, simplex, purus & separatus ab humana uita. Iamblichus in epistolis, referente Stobæo.

De bonis operibus.

Quædam Gentes censuerunt, etiam contra legem naturæ, inhonestè uiuendum esse. Vnde apud Geloos, male facientes à legibus laudari, Epiphanius prodidit libro tertio, tomo secūdo, de fide catholicæ Ecclesiæ: & Lactantius libro sexto, cap. primo indicat, Gentiles neglecta iusticia turpissimè uixisse.

Alij tamen econtrà senserunt, ciuiliter honestè uiuendum esse, & Deos esse secundum patrios ritus colendos: ac quidem summum Dei cultum in operibus ceremonialibus posuerunt. Arnobius lib. 4. aduersus Gentes.

Senserunt etiam, opera bona sine Dei alicuius auxilio solis humanis uiribus præstari nō posse. unde Iamblichus inquit, cap. uigesimo sexto: In religione nullum potest opus esse efficax, nisi adsit illic superiorū aliquis, spectator operis, & impletor. Natura enim humana nec rationem, orationem ue sine dijs suscipere potest, nedum diuina opera facere sine ijs ualet. Est enim imbecillis & hebes usq; adeò, ut nullum nullitatis suę remedium habeat, nisi quandam diuini luminis portionem desuper accedentem, sine qua nihil à nobis fit diuinum. Et Maximinus in edicto quod extat apud Eusebium libro nono, capite septimo, dicit Iouem Tyriorum mentibus salutarem uoluntatem inspirasse.

De Sacramentis.

Symbolorum & Sacramentorum mira potestas, solis nota numinibus, præstat nobis deificam unionem: quando operamur in sacris, non conficimus per intelligentiam Sacramēta. alioquin & actio eorum intellectualis foret, & daretur à nobis. Conrrà uerò, & nobis non intelligentibus hęc propriū opus peragunt, & Deorum potestas, quò hæc referuntur. Iamblichus capite uigesimo.

De sacrificijs.

Sentiebant dijs superis albas, inferis uerò nigras uictimas mactandas esse. Arnobius libro septimo contra Gentes. Item, Deabus fœminas, dijs uerò masculas hostias offerri oportere. Arnobius libro septimo contra Gentes.

Sentiebant Deos pecorum sanguine, cædibus & mactationibus, mero, thure, æris tinnitibus, tibiarum sonis, equorum curriculis & theatralibus ludis coli. Arnobius libro septimo.

Sentiebant sacrificijs Deos coli: Sozomenus libro quinto, capite primo. & honorari: Arnobius libro septimo contra Gentes. & iratos placari: Lactantius libro quinto, capite decimotertio: & Arnobius libro septimo contra gentes. & res prosperas impetrari, & aduersas auerti: Arnobius libro septimo. & Deorum auctitari potentias, & clariorem, ampliorem & augustiorem fieri eorum sublimitatem: Arnobius libro septimo contra Gentes. Et remissionem peccatorum & salutem acquiri. Lactantius libro sexto, capite secundo: & Arnobius secundo contra Gentes. & sacrificiorū cruore & animabus animantium nutriri dæmonum substantias: Iulius Maternus Firmicus.

De oratione.

Gentes ignorabant tantum unum uerum Deum esse adorandum, ideoq; uaria genera & monstra Deorum à se excogitata adorabant. Lactantius libro quinto, cap. decimoquinto. Et quidem totidem deos adorarūt, quot esse finxerunt, quorum catalogum suprà recensuimus. ac restatur Lactantius lib. quinto, cap. decimoquarto, Gentes terram Dei digiris imaginaram metuere & adorare. Ac testatur Athanasius contra idola, Platonem cum Socrate descendisse in Pyreæū, & offictam

effictam humana arte Dianam adorasse.

Inuocabant enim eos, quos dubitabant dij ne an deæ essent: dicentes, Siue tu deus es, siue tu dea es. Arnobius libro tertio contra Gentiles.

Adorabant etiam planetas, cuius rei exemplum ex libri primi capite quarto Matheseωn Iulij Materni Firmici adscribimus: Sol igitur optime, maxime, qui mediam cœli posides partem, mens mundi atque temperies, dux omnium, princepsq́; qui cæterarum stellarum ignes flammiferarum luminis tui moderatione perpetuas: tuq́; Luna, quæ in postremis cœli regionibus collocata, ad genitalium seminum perennitatem menstruis semper incerta luminibus, solis augusta radiatione fulgescis: & tu Saturne, qui in summo cœli uertice constitutus, radiationem sideris tui, pigro cursu & tardis agitationibus prouehis: & tu Iupiter, Tarpeiæ rupis habitator, qui mundum ac terras salutari semper ac benigna maiestate lætificas, sed secundi globi posides principatum: tu uerò Gradiue Mars, rutilo semper horrore metuende, qui in tertijs cœli regionibus contineris: uos etiam fidi Solis comites Mercuri & Venus, Constantinum maximum principem, & eius inuictissimos liberos, Dominos & Cæsares nostros, consensu uestræ moderationis, & Dei summi obsequente iudicio, perpetuaq́; eis imperia decernente, facite etiam nostris posteris, & posterorum nostrorum posteris, infinitis seculorum continuationibus imperare, ut omni malorum acerbitate depulsa, humanum genus quietę felicitatis munera consequatur. Nobis uerò tenuem ingenij spiritate substantiam, ut uestro præsidio fulti, facile ea quæ Lolliano promisimus, compleamus: & quicquid ex diuino sapientum magisterio concepimus, ueris sententiarum definitionibus explicemus. Idem in præfatione libri quinti Matheseon: Tu quicunq; es Deus, qui per singulos dies cœli cursum celeri festinatione continuas, qui maris fluctus mobili semper agitatione perpetuas, qui terræ soliditatem immoto fundamentorum solio roborasti, qui laborem terrenorum corporum nocturnis opibus recreasti, qui refectis uiribus rursus dulcissimi luminis gratiam reddis, qui corporis fragilitatem diuinæ mentis inspiratione sustentas, qui omnem operis tui substantiam salutaribus uerorum flatibus uegetas, qui fontium ac fluuiorum undas infatigabili necessitare profundis, qui temporum uarietatem certis dierum cursibus reddis: solus omnium gubernator ac princeps, solus Imperator ac Dominus, cui tota potestas numinum seruit, cuius uoluntate operis perfectio ac substantia constat, cuius incorruptibilis natura cunctam perpetuitatis substantiam ornat: tu omnium pater pariter ac mater, tu tibi pater ac filius uno uinculo necessitatis obligatus, tibi supplices manus tendimus, te trepida supplicatione ueneramur, da ueniam quòd tuorum cursus siderum, eorumq́; efficacias explicare conamur. Tuum sit, quod ad istam nos interpretationem nescio quod impulit numen: pura mente & ab omni terrena conuersatione seposita, ac cunctorum flagitiorum labe purgata, hos Romanis tuis libros scripsimus, ne omni disciplinarum arte translata, solum hoc opus extitisse uideatur, ad quod Romanum non affectasset ingenium. Vosq́; perrennium siderum cursus, tuq́; Luna etiam humanorum corporum mater: ac tu omnium siderum princeps, qui menstruis Lunæ cursibus, lumen & adimis pariter ac reddis, Sol optime maxime, qui omnia per dies singulos maiestatis tuę moderatione componis, per quem cunctis animantibus immortalis anima diuina dispositione diuiditur, qui solus cœli ianuas apetis claudisq́; ad cuius arbitrium fatorum ordo disponitur: da ueniam, quòd gracilis sermo, ad numinis tui secreta peruenit. Non enim sacrilega cupiditas, aut profanæ mentis ardor ad hoc nos studium nuper impegit: sed animus diuina inspiratione firmatus, totum conatus est, quod didicerat, explicare, ut quicquid diuini ueteres ex Ægyptijs adytis protulerunt, ad Tarpeiæ rupis templa perferret.

Sentiebant Deos in templis esse inuocandos, eo quòd sub axe nudo & ęthereo tegmine inuocati, non posint audire: & nisi de proximo admoneantur, frustrà eis preces fiant. Arnobius libro sexto.

Docebant statuas esse adorandas, non quidem ea opinione, quòd æs, aurum & argentum, & similes statuarum materiæ dij sint: sed quòd per simulachra deorum aliàs inuisibilium præsentia exhibeatur: & quòd ijs Dij inhabitant, & uirtutes diuinæ insint, propter dedicationem seu consecrationem: & quòd per ea dij colantur & honorentur. Arnobius libro sexto. Et testatur Sozomenus libro septimo, capite decimoquinto, Libanium sophistam gentiles Alexandrinos, cōtristatos ob statuarum deiectionem, consolatum esse, ne propterea à religione deficerent. Simulachra enim esse quidem corruptibiles materias, ideoq́; deleri posse: uerùm inesse illis quasdam uirtutes, easq́; in cœlum subuolare.

Iudicabant, Deos non in rebus prosperis, sed in aduersis inuocandos & colendos esse. Lactantius libro secundo, capite primo.

Magi spondebant, se suis commendaticijs precibus posse mortuis aditū ad superos patefacere. Arnobius libro secundo.

Sentiebāt, oratione & supplicatione Deos dæmonesq; cultos, multa mala repellere, quæ alioquin naturaliter euenirent. Iamblichus libro de mysterijs, capite decimo.

De Oraculis.

De futuris euentibus ex idolis & dæmonibus sciscitari, licitum esse censebant: ut patet ab exemplis Licinij, apud Eusebiū de uita Constantini lib. secundo: & apud Sozomenum lib. primo, capite septimo: & Iuliani apud Theodoretum lib. tertio, cap. nono: & Paulum Diaconum libro undecimo.

Oracula per malos dæmones reddi, Porphyrius sensit: sed Iamblichus, per deos responsa dari autumat, libro de mysterijs, capite trigesimo.

Heraclitus dixit, Delphicum Deum neq; abscōdere, neq; dicere oracula, propterea ut homines ad dialecticam inuestigationē excitet. Iamblichus, referente Stobæo.

De Ceremonijs.

Existimabant magnū nefas & piaculum esse, officia rituum, procurationemq; miscere, & generis certi certas hostias ius esse consecrare numinibus, certaque supplicamenta præstanda propter antiquitatem & consuetudinem, & hominum scita. Arnobius libro septimo contra Gentes.

Dierum obseruationem, & maximè lunarium, in obeundis negotijs necessariam esse ob felicitatem, aut infortunia, putabant. Ambrosius libro decimo, epistola octogesima tertia.

Obseruabant discrimina ciborum. Sozomenus libro quinto, capite tertio.

In hos fines suos ritus exercebant, ut uel remuneraretur diuina indulgentia, uel auerteretur imminens ira, uel iam tumens & fæuiens placaretur. Arnobius libro octauo contra Gentes.

Philosophi hanc afferunt rationem: idcirco se imagines Deorum fingere, ut per eas sibi Deus respondeat, & reueletur. Non enim posse inuisibilem aliter nosci, quàm per huiusmodi. Alij sapientiora & altiora his se dicere arbitrantes, aiunt ideo hæc fingi atque formari ut per ea cœlestes inuocentur, & appareant angeli atque uirtutes, sicq; apparentes, ueram illis Dei insinuent noticiam. Athanasius contra idola.

De Ludis.

Ludis Floralibus & Megalensibus putabant honorari Deos, & offensos reconciliari. Arnobius libro septimo.

Opinabantur suos Deos affici & delectari æris tinnitibus, tibiarum sonis, equorū curriculis, theatralibus ludis, irasq; aliquando cōceptas eorū satisfactione molliri. ibidem.

Somniabant etiam suos Deos indiligentia in peragendis ludis ad iram cōmotos, pœnas irrogare, easq; rursus instauratis & curiosa repetitis obseruatione ludis auertere. Idē libro eodem.

De translatione Idolorum.

Idolis peregrinis iussu aruspicum & usum aliunde accersitis, & delubris & altioribus columnis & simulachris in eorum honoré constitutis, sentiebant auerti metus, & grauissimos hostes pelli, & respublicas amplificari, & uictorias, prouinciarumq; possessiones recuperari. Arnobius libro septimo. Sic magna Matre ex Phrygio Pessinūte accita, iussis uatū, salutaris populo & magnarum causa læticiarum fuit. Nam & diu potens hostis ab Italiæ possessione detrusus est, & gloriosis illustribusq; uictorijs decus urbis restitutum est pristinum, & Imperij fines longè lateq; porrecti, & innumeris gentibus, ciuitatibus, populis, libertatis ius raptum est, & iugum seruitutis impositū, multæque res aliæ foris domique perfectæ, ineluctabili firmitate Gentis nomen, maiestatemque fundarunt. Arnobius libro septimo contra Gentes.

De Calamitatibus.

Causam calamitatū & malorum, elementorum inæqualitati adscribebant. Arnobius libro secundo contra Gentes.

Alij malum per sese subsistere, & peculiarem substantiam habere somniabant. Athanasius contra idola.

Alij mala & publicas calamitates imputabant neglecto idolorum cultui, & uiolatis sacerdotū priuilegijs: ut Symmachus in epistola pro sacris patrum.

Christiani opinabantur ideo multa accidere mala, quia dij ijs essent infensi: propterea quòd hominem natum, & crucis supplicio interemptum, & Deum fuisse contendant, & superesse adhuc credant, & quotidianis supplicationibus adorent. Arnobius libro primo. Et quia Deus eorum aut non possit, aut non uelit opitulari ipsis: & ita aut inualidus sit, aut iniquus. Arnobius libro octauo.

Suas uerò calamitates uel præsentes uel imminentes cultu idolorū, uel præsentium, uel aliunde acersitorum, auerti posse opinabantur. Arnobius lib. septimo cōtra Gentes.

De Coniugio.

Phœnices Heliopolitani sentiebant, uxores debere esse communes: eamq; ob causam liberi eorum incerti erant, cum nulla liberorum & parentum esset discretio. Virgines etiam hospitibus prostituebant. Socrates libro primo, capite decimooctauo.

Indos & Barbaros uxores plurimas habere, eorumq; lege uxorem carißimã cum marito defuncto cremari, Hieronymus lib. primo aduersus Iouinianum indicat.

De Cœlibatu.

Virginitatem Vestaliũ senserunt prodesse publicæ saluti: ut constat ex epistola Symmachi pro sacris patrum. Ægyptij non permiserũt suis sacerdotibus, ut mulieribus miscerentur. Hieronymus libro secundo aduersus Iouinianum.

De Magistratu.

Magistratum seruatorem & custodem legum esse oportere, & subditos tueri, & uim inferẽtibus resistere: & in eum finem omnia dirigere, ut subditos beatos efficiat: Iamblichus sensit, citante Stobæo ex eius epistolis.

De Philosophia.

Philosophiã ueram sapiẽtiam esse, eamq; præferendam sacris literis putabant. Lactantius libro tertio, capite decimotertio.

De Artibus.

Artes, Deorum inuentum esse docebant: Arnobius lib. tertio contra Gentes. & cuiq; Deorum suam artem adscribebant: Athanasius contra idola. Dialecticam aut Mercurium aut Calliopen hominibus monstrasse, Iamblichus dixit, citante Stobæo.

De Astrologia.

Secundum stellarum decreta, quod fatum uocant, sentiunt omnia prospera & aduersa hominib⁹ accidere. Iulius Firmicus Siculus lib. primo, cap. 3 Matheseon. Idem in præfatione libri octaui Matheseon, studio Astrologiæ tribuit, quòd separet ab omnium prauarum cupiditatum desiderijs. Idem lib. 2 capite 33 dicit, solum Imperatorem stellarum non subiacere cursibus, & in eius solius fato stellas non habere decernendi potestatem: ideoq; Mathematicum & aruspices nihil certi posse de statu Reip. uel de uita Romani imperatoris prædicere.

De Morte.

Cum primùm solui membris abieritis, enodes alas nobis affuturas putatis, quibus ad cœlum pergere, atq; ad sidera uolare posSitis? Arnobius lib. 2 contra Gentes.

De Somnijs.

Quædam sceleratæ mulieres dæmonum illusionibus seductæ, credunt ac profitentur se nocturnis horis cum Diana paganorũ dea, uel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierũ equitare super quibusdã bestijs, & multa terrarũ spacia intẽpesta nocte transire, eiusq; iussionibus uelut dominæ obedire, & certis noctibus ad eius seruitiũ euocari. Canon Concilij Ancyrani.

De Mortuorum apparitionibus.

Somniabant animas mortuorum circa tumulos & corporum suorum reliquias oberrare. Lactantius lib. 2, cap. 2.

De Purgatorio.

Opinabantur animas post mortem purgari à uitiositatibus. Arnobius lib. secũdo contra Gentes.

De Inferno.

Credebant sub terris esse regna & domicilia Plutonia, & esse deos & manes ibi, dijs inferis subditos: ac Deos inferos hominibus esse minus faustos, & tristioribus rebus præpositos. Arnobius lib. 7 contra Gentes.

De Resurrectione.

Græci resurrectionem mortuorum prorsus negãt. Epiphanius in Ancorato. Et Cæcilius apud Arnobium libro octauo, irridet Christianos, quòd sese renasci post mortem, & fauillas & cineres asserãt, & cœlo & astris interitum denuncient.

DE REGIMINE SACRO ET *ritibus Gentilium.*

DE sacrorum gentilium administratione & ritibus, utile est lectorem commonefieri, ut fœdas & horrendas eorum superstitiones agnoscat, & originẽ uanarũ ceremoniarum, quę ex Gentilismo in Ecclesiam *aliquando* incuria & improbitate hominum irrepserũt, notet, & sensibus imis reponat.

De Sacerdotibus.

Præfecerunt etiam Gentiles suis sacris certos homines, quorũ alios sacerdotes appellant: ut apud Eusebium lib. 8, cap. 15: & libro nono, capite quarto: Sozomenum lib. quinto, capite tertio: & Hieronymum libro secundo aduersus Iouinianum, & alibi passim. Alios uates & prophetas. nam uatis Didymæi Apollinis meminit Sozomenus lib. primo, capite septimo: & uatis Heleni, Arnob. libro primo contra Gentes. & prophetas ac sacerdotes ut incantatores & seductores Maximinus interfecit: Eusebius libro nono, capite decimo. Et prophetarum Mithræ meminit Epiphanius lib. secundo tomi secundi, hæresi sexagesimasexta. Alios diuinatores. Eusebius enim lib. 2. de uita Constantini, distinctè diuinatorũ & prophetarũ Ægyptiorum meminit. Alios aruspices: & horũ mentionem facit Eusebius lib. 2 de uita Constãtini, quòd fortunata Licinio prędixerint. Hariolorum meminit Arnobius lib. primo contra Gentes. Incantatorum & ueneficorũ etiam crebra passim est mentio, ut apud Eusebium lib. secundo De uita Constantini, & alios. Æditurorum meminit Zonaras tomo tertio, de Iuliano. Æditualium, Theodoretus lib. tertio, cap. decimoquarto. & Mithrę simulacbro æditu os, sacerdotes & prophetas adiunctos fuisse, Epiphanius lib. 2 tomi secundi, hæresi sexagesimaquinta testatur. Pontificũ Arualium & Saliorum, Vestaliũ & Augurum

Augurum, Arnobius libro octauo meminit: Pontificum maximorum, & Curionum maximorum, & quindecimuirorum laureatorum, & Flaminum Dialium mentionem facit Arnobius lib. 4 contra Gentes. Theologorum & Antistitum, ut Timothei & Butæ Tarentini & aliorum meminit Arnob. libro quinto, qui de originibus sacrorũ rituũ scripserunt. Præerant etiam sacris mulieres, quales erant apud Romanos uirgines Vestales: Symmachus in epistola pro sacris patrũ. quas nutrices & conseruatrices perpetui ignis uocabant: Arnob. lib. 4. & præsagę, quę erant uates quæ impulsu dæmonũ oracula reddebant: Arnobius lib. 1. contra Gentes.

Officia æditouru merant, astare ad ianuas templi, & ingredientes aspergere aqua lustrali. Theodoretus lib. 3, cap. decimosexto: Sozomenus lib. sexto, cap. sexto. & Daphnæ æedituales lustrasse cibos Iuliani, Theodoretus lib. 4, cap. 14 indicat.

Sacerdotum munus erat, custodire sacra: Sozom. lib. 5, cap. 3. & gerere curam eorum quæ intra templa erant: Iulianus in epistola ad Arsacium: Sozomenus libro quinto, cap. decimosexto. & sacra rectè administrare, & examinare spiritus apparentes iuxta regulas certas: Iamblichus libro de Mysterijs cap. 19. inspicere uiscera & exta ob futurorum euentuum inquisitionem: Eusebius lib. 2 de uita Constantini. rerum naturas, causasq́; & rationes siderum contemplari, omnibus alijs mundi negotijs curisq́; postpositis: Hieronymus libro 2 contra Iouinianum. profiteri philosophiam: nam apud Socratẽ lib. quinto, cap. decimosexto, Helladius grammaticus Iouis sacerdos, et Ammonius Apollinis, dicitur magiã exercere: nam apud Paulũ diaconum sub Iuliano lib. undecimo, sacerdos idolorum magus est, & in adyto euocat dæmones, qui Iuliano apparent. Literarum sacerdotaliũ mysteria explicare: cuius sub prętextu artẽ magicam eos tradidisse, ex Ruffini lib. 2, cap. uigesimosexto cõstat. Augures Arnobius lib. quarto appellat, diuinæ mentis & uoluntatis interpretes.

Successio sacerdotum.

Apud Persas Magi suam religionẽ ex auita progenie & sacerdotali genere procurabãt: Sozom. lib. 2, cap. 8. Sed alijs in locis nõ fuisse eandem rationem, apparet ex Eusebij lib. octauo, cap. decimoquinto: & lib. nono, cap. 4, ubi Imperator dicitur constituisse sacerdotes & pontifices.

Collegia sacerdotum.

Habuerũt sua collegia sacerdotes, in quæ etiã alios solebant recipere. Nã Symmachus in epistola pro sacris patrum dicit, Constantium nobilibus repleuisse sacerdotia. Et habebant suos reditus & sumptus, nã Iulianus annonam ecclesiarum, quam Constantinus etiã ex ærario Ecclesijs dari præceperat, ministris dæmonũ adscripsit. Sozom. lib. 5, cap. tertio: & Nicephorus lib. decimo, capite decimotertio. Et Iulianus ipse in epistola ad Arsaciũ affirmat, se singulis annis triginta millia modiorum frumenti per uniuersam Galatiã dari præcepisse, ad sacerdotes & pauperes alendos. & iubet ut Gentiles adsuefaciat ad offerendũ dijs primitias frugũ: Sozom. lib. 5, cap. decimosexto. Impensarum ab Imperatoribus in Romanas ceremonias collatarũ, meminit Symmach' in epistola p sacris patrũ.

Habebant etiam sua priuilegia. nam Constantium priuilegijs uirginum sacrarũ nihil decerpsisse, Symmachus testatur, epistola p sacris patrũ. Et Eusebius libro 8, cap. 15 dicit, Maximinum incantatoribus dignitates & maximas prerogatiuas largitum esse: & Sozomenus libro quinto, cap. tertio testis est, Iulianum sacerdotes idolorum immunitate ab oneribus publicis donasse.

De uita antiquorum Ægypti sacerdotum Chæremon Stoicus narrat, referente Hieronymo aduersus Iouinianum libro 2, quòd se nunquã miscuerint mulieribus: nunquã cognatos et propinquos, et ne liberos quidem uiderint. Sed hoc seculo sacerdotes ethnicos impurum uitę genus egisse sub prætextu religionis, apparet ex historia sacerdotis Serapidis nomine Tyranni, qui nobilibus matronis stupra offerebat, asserendo Saturnum iubere ut in templo pernoctent: apud Ruffinũ lib. 2, cap. uigesimoquinto. Et ex epistola Iuliani ad Arsacium apparet, sacerdotes uxores proprias habuisse: apud Sozomenum lib. 5. capite decimosexto.

Sacerdotes Isidis atq; Serapis rasis capitibus incedebant, teste Hieronymo libro decimotertio in Ezechielem: & Serapij sacerdotes Athenis rasos esse, Epiphanius indicat libro secundo tomi primi, hæresi sexagesimaquarta.

Cogebantur etiã sacerdotes à prophanis cibis abstinere: Sozomenus libro quinto, capite tertio. Non licebat sacerdotibus ad theatra accedere, aut in tabernis bibere, aut operi alicui turpi ac probroso præesse: ut patet ex epistola Iuliani ad Arsacium, apud Sozomenum libro quinto, capite uigesimosexto. Domi in cubiculis suis habebant sua etiam quæ colebant simulachra: Theodoretus lib. tertio, capite decimoquarto. Apparet etiam eos pallijs fuisse amictos. nam sub Iouiniano, pallijs abiectis communi uestitu usi dicuntur: apud Socratem libro tertio, capite uigesimoquarto.

Officia & ritus uirginum Vestalium Prudentius libro secundo contra Symmachum describit in hunc modum:

Quæ

Quæ nunc uestalis sit uirginitatis honestas,
Discutiam, qua lege regat decus omne pudoris.
Ac primùm paruæ teneris capiuntur in annis,
Ante uoluntatis propriæ quàm libera secta
Laude pudicitiæ feruens, & amore deorum,
Iusta maritandi condemnat uincula sexus.
Captiuus pudor ingratis addicitur aris,
Nec contempta perit miseris, sed adempta uoluptas
Corporis intacti, non mens intecta tenetur.
Nec requies datur ulla thoris, quibus innuba cæcum
Vulnus, & amissas suspirat fœmina tædas.
Tum, quia non totum sper salua interficit ignem:
Nam resides quandoq; faces adolere licebit,
Festaq; decrepitis obtendere flammea canis,
Tempore præscripto membra intemerata requirens,
Tandem uirgineam fastidit Vesta senectam.
Tum thalamis habilis tumuit uigor, irrita nullus
Fœcundauit amor materno uiscera partu,
Nubit anus ueterana sacro perfuncta labore,
Desertisq; focis, quibus est famulata iuuentas,
Transfert emeritas ad fulcra iugalia rugas,
Discit & in gelido noua nupta tepescere lecto.
Interea dum torta uagos ligat infula crines,
Fatalesq; adolet prunas innupta sacerdos,
Fertur per medias ut publica pompa plateas,
Pilento residens molli, seq; ore retecto
Imputat attonitæ uirgo spectabilis urbi.
Inde ad consessum caueæ, pudor almus, & expers
Sanguinis it pietas, hominum uisura cruentos
Congressus, mortesq; & uulnera uendita pastu
Spectatura sacris oculis, sed & illa uerendis
Vittarum insignis phaleris, fruiturq; lanistis.
O teneram, mitemq; animum, consurgit ad ictus,
Et quoties uictor ferrum iugulo inserit, illa
Delicias ait esse suas, pectusq; iacentis
Virgo modesta iubet conuerso pollice rumpi:
Ne lateat pars ulla animæ uitalibus imis,
Altius impresso dum palpitat ense sequutor.
Hoc illud meritum est, quòd continuare feruntur
Excubias, Latij pro maiestate palatij,
Quòd redimunt uitam populi, procerumq; salutem,
Perfundunt quia colla comis bene, uel bene cingunt
Tempora tæniolis, & licia crinibus addunt.
Et quia subter humum lustrales testibus umbris
In flammam iugulant pecudes, & murmura miscent.
An quoniam podij meliore in parte sedentes,
Spectant æratam faciem, quam crebra tridente
Impacta quatiant hastilia, saucius & quam
Vulneribus patulis partem perfundat arenæ!
Quum fugit, & quanto uestigia sanguine signet, &c.

DE SCHOLIS.

GEntiles etiã suas Academias & scholas habuisse, & Philosophos in ijs docuisse, supra in loco de Politia Ecclesię dictũ est. Meminit et Eusebius libro nono, cap. quinto et septimo, scholarum Ethnicarum, in quibus pueris inculcarunt blasphema de Pilato & Christo poemata. Et scholis & libris Gẽtiliũ Iulianus interdixit: Theodoretus lib. tertio, capite octauo: Sozomenus lib. quinto, cap. decimooctauo. In scholis ingenia puerorũ corrumpi fabulis poetarũ de dijs, Arnobius lib. 8 contra Gentes indicat. Et Canopi publicam scholam artis magicæ fuisse, & celebriorem Alexandrina, usq; ad Theophilum, qui id simulachrum destruxit, Ruffinus lib. secundo, cap. uigesimosexto indicat.

Consociatio Prouincialium sacerdotum.

In singulis prouincijs unus aliquis sacerdos principatũ obtinebat, qui alijs sacerdotibus per oppida et diuersis loca cõstitutis pręerat. Solebãt autẽ tales deligi ex hominibus, qui in negotijs ciuilibus & rebuspublicis erant illustrissimi & exercitatissimi: ut patet ex Eusebij lib. 8, cap. 15: & lib. 9, cap. 4. & ex epistola Iuliani ad Arsaciũ: Sozomeni libro quinto, cap. decimosexto. Appellabantur autem summi sacerdotes, ut patet ex iam allegatis dictis. nam Iulianus Arsacium summum sacerdotem Galatiæ uocat.

Officium autem horum erat, agere inspectorem & gubernatorem aliorũ sacerdotũ, eosq; ordinare, & de officijs suis admonere, & minus bene sese gerẽtes à sacro ordine remouere, dictare decreta de sacris, & de sacerdotum moribus, gerere curam sacerdotaliũ prouentuum, & de ijs suppeditare sumptus ministris sacrorum, & pauperibus in xenodochijs, & alijs egenis subsidium petentib'. Iulianus in epistola ad Arsacium. Porro ut maiori autoritate præessent alijs, instructi erant huiusmodi metropolitani seu archiepiscopi, caterua militari, & satellitio. Eusebius lib. 8, cap. 15. & præsides politicos eos uenerari oportebat, ad quos nec accedere, aut ijs occurrere in ciuitatẽ ingrediẽtibus tenebantur. Iulianus in epistola ad Arsacium.

De Primatu.

Summam potestatem pontifices eligendi & constituendi per prouincias, Imperatores gentiles sibi arrogabant. nam eã ob causam Diocletianus pro Deo adorari uoluit, & ut pedes suos exoscularentur in terram prostrati præcepit: uti libro superiori ex Eusebio, & Pomponio Læto, & Eutropio relatum est. Maximinus apud Eusebium lib. octauo, capite decimoquinto: & libro nono, cap. quarto, eam autoritatem sibi usurpat. & Iulianus seipsum titulo summi Sacerdotis ornat: apud Sozomenum lib. 5, cap. 1.

DE TEMPLIS.

AEdificia illa in quibus sacra sua gentiles tractarũt, autores huius seculi modò tẽpla appellabãt, ut Arnobius lib. 6 cõtra Gentes, Symmachus in epistola pro sacris patrũ: modò delubra, ut Arnobius lib. 8 (ait autẽ, ut hoc obiter moneamus, Varro lib. octauo rerũ diuinarũ: Delubrũ alios existimare, in quo præter ædẽ sit area assumpta Deûm cau

sa, ut est in circo Flaminio Iouis Statoris: alios, in quo loco Dei simulachrum dedicatū sit) modò phana: ut idē Arnobius lib. 6 & 8. & Lactantius libro primo, capite uigesimo, & alij passim. Fana autem à fando Festus dici putat, quòd pontifex in dedicatione templi certa uerba præfari soleat.

Solebant autem templa struere nō modò ex uulgaribus lapidibus, cęmentis & lignis, sed etiam ex marmoribus, & alijs preciosis materijs. Laquearia exornabantur auro & gemmis, ita ut sidereos euomerēt uariatā distinctione fulgores: Arnobius libro sexto cō tra Gentes. Intus erant fabrefacta cōclauia, & cellulæ: Arnobius ibidem. Adytorum secretorum, & tenebricorum antrorum, & secretorum recessuum, & intimorum sacrorū penetralium, ad quæ fas non erat accedere profanos, meminit Eusebius libro de uita Constantini. In illis occultis locis custodiebant simulachra, & alia quę à Ioue prouenisse dicebantur. Ex his erāt Pythię diuinatoris Apollinis, & Musę Helicōnides, & ex Delphis tripodea, & uulgatus ille Pan. Sozom. lib. 2, cap. quinto. Item in ijs sacrificantes homines mactabant, & ex uiscerum scrutatione diuinabant, et incantationes conficiebāt, & alia scelera ut libidines & stupra & adulteria perpetrabant. unde in adyto Mythræo Alexandriæ, multa hominum tum recens, tum olim occisorum crania sunt reperta. Socrates libro tertio, capite secundo. Idem lib. quinto, capite decimosexto indicat, in Mythręo à Theophilo destructo Alexādriæ, mysteria homicidiorum reperta. & priapos in adytis inuentos, Sozom. lib. septimo, cap. 15 indicat. & Arnobius inquit: Vbi magis à sacerdotibus, quàm inter aras & delubra, conducuntur stupra, tractantur lenocinia, adulteria meditantur? Deniq; in æditūorum cel lulis magis, quàm in ipsis lupanaribus, flagrans libido defungitur. Vestibulorum & fastigiorum Eusebius libro tertio de uita Cō stantini meminit: & Arnobius indicat, templa fuisse aureis rolis & sublimibus elata fastigijs, quibus Deorū nomina, & fortè eorum qui ibi colebantur erant inscripta: ut patet ex Symmachi epistola ad Imperatores, pro sacris patrum.

Iouis templum Apameę porticū quadratā habebat. quæ in sublime exritata, adaptata & imposita ei erat. Columnæ erāt maximę, magnitudine ipsa templo iuxta proportionem respondentes. Columnæ cuiusq; ambitus sedecim cubitos habebat. Nicephorus libro duodecimo, cap. uigesimoseptimo.

Habebant item in tēplis aras & altaria. quorū meminit Symmach⁹ in epistola pro sacris patrū. Super aris autē stetisse simulachra idolorū, quę colebātur, atq; ita in uno tēplo plures aras fuisse, apparet ex Prudentio, qui libro primo contra Symmachum inquit de simulachris Romæ deæ tutelari adiunctis: *Omnibus ante pedes posita est sua cuiq; uetusta Arula.* — Nec in tēplis tantū, sed etiā in aulis (ut apud Theodoretum lib. 3, cap. 16) & in curijs (ut patet ex epistola Symmachi ad Imperatores pro sacris patrum) aras habuerunt, in quibus sacrificia tractarunt.

Statuas & simulachra in omnibus templis fuisse, apparet ex Arnobij sexto contra Gentes.

De materia statuarū, Arnobius monet lib. septimo, quòd fuerint ossa, lapides, æra, argētum, aurum, testa, gypsum, marmor. Et Eusebius lib. tertio de uita Constantini, meminit simulachrorū aureorū, & ex ære elegāter fabrefactorū: et Pythij simulachrū Antiochię ligneum, sed auro obductum fuisse, Theodoretus lib. 3 cap. 11 indicat. Et in altioribus columnis signa quędam & simulachra in honorem Deorum constituta esse, aduersus imminentiū periculorū metus, Arnobius libro septimo narrat.

In statuis autem illis, cum postea sub Cō stantino & Theodosio euerterentur, reperarunt aut mortuorum corporum ossa, atque arida crania, incantatorum peruersitate imposita: aut sordidos panniculos, fœda abominatione refertos: aut fœni & stipularum fasciculos. Eusebius libro tertio de uita Cōstantini. Ac per statuas incantatores suas exercoisse fraudes, patet ex historia Theotecni apud Eusebium lib. 9, capite 3 & 11. Ex adytis per cuniculos in statuas prorepebāt, indeq; responsa dabant: Theodoretus lib. 5, capite uigesimoferundo.

Iulianus, ut tēpla gentilia Christianorum Ecclesijs conformaret, iussit in ijs altaria & primarias sedes ædificari. Sozom. lib. 5, cap. decimosexto. Et tibias & tympana & cymbala & symphonias in templis habuisse, ex Arnobij lib. septimo contra Gentes patet. Imaginū anathematū & ornatus templorū Alexandriæ meminit Sozom. lib. 4, cap. 30.

Templa exstructa solebant pontifices consecrare certis ceremonijs, & dicare uni alicui, quos pro dijs colebant, indeq; templū denominare. Emesę Græci consecrarunt ecclesiā paulo ante extinctā, Dionysio Gynidi, quod mollem sonat: ibiq; posuerūt ridiculū simulachrū eius gemini sexus. Theodoret. lib. 3, cap. 7. Templū, inquiunt, hoc Martis est, hoc Iunonis & Veneris: Apollo hic habitat, in hoc manet Hercules, in illo Summanus. Arnobius lib. 6 contra Gentes.

Solebant & consecrare statuas, easq; ungere oleo. nam Arnobius libro primo cōtra Gētes inquit: Si quando cōspexeram lubricatum lapidē, & ex oliui unguine ordinetū, tanquam

tanquam inesset uis præsens, adulabar, affabar, & beneficia poscebam. Et lib. 6. indicat, Gẽtiles per dedicationes uelle efficere, ut dij in statuis habitent.

Plura in una ciuitate habebant templa. nã Prudentius libro primo cõtra Symmachum dicit, Romã tot templa Deûm habere, quot in urbe sepulchra Heroum numerare liceat. Et Alexãdrię templum Bacchi & Serapidis fuisse, patet ex Sozomeno lib. 7, cap. 15. Et alia ad uiam publicam, alia in locis remotis posita esse, ex eodem colligere licet. Reperiuntur & in collibus & nemorib. delubra: quale fuit templum Veneris in uertice montis Libani, in fruticeto positũ. Eusebius lib 3. de uita Constantini. Et templum Apollinis Daphnæ, cuius situs & natura loci ad ignauiam & uoluptatem inuitabat. nam iucundus ille locus & delectabilis erat, copia ac uenustate undarum, temperieq; aeris. Sozomenus lib. 5. cap. 19. Et Hieronymus lib. 2 in Hieremiam dicit, Gentiles ad capita fontiũ & lucos amœnissimos uictimas immolare.

Et templis ac aris reditus destinatos esse, ex Sozomeni lib. 5, cap. 3 cõstat: ubi Iulianus templa per Orientẽ reserari, & renouari, & aras restitui mandasse, & multos reditus illis constituisse dicitur. Et Lactanti⁹ inquit lib. 1. ca. 20: Quid tantos sumptus uel fingendis, uel colendis imaginibus impẽdere prodest? Romanos mille æditũis & excubitoribus simulachra protexisse, canes in Capitolio pauisse, & anseribus uictum præbuisse, Arnobius narrat lib. 6 contra Gentes. & pullos cauea reclusos, Arnobius libro octauo.

Porrò quibus statis diebus aut horis Gentiles soliti sint in templa sua conuenire, non admodũ explicatè legitur in autorib. huius seculi. Diem Dominicũ, & feriam quintam, eos pro sacris celebrasse, ex Meltiadis decreto cõstat, quo sanxisse dicitur, ne quis ijs diebus ieiunet. Quotidie Apollini supplicari, Arnobus lib. 1 cõtra Gentes dicit. Non autem in omnia templa quolibet die et tempore ingredi licebat. Arnobius lib. 8. Quædam fana semel in anno adire permittũt, quędam in totũ nefas est uisere: quædã uiro nõ licet, nõnulla absq; fœminis sacra sunt. Etiam seruo quibusdã ceremonijs interesse, piaculare flagitium est. alia sacra coronat uniuira, alia multiuira: & magna religione conquiritur, quæ plura possit adulteria numerare. Præsides in templa ingrediẽtes, nõ licebat præcedere milites, sed sequi. Iulian⁹ in epistola ad Arsaciũ, apud Sozom. lib. 55. cap. 16. Qui sacris interesse uolebant, à cibis prophanis abstinere cogebãtur. Sozom. lib. 5. cap. 3. Christianos ad gentiliũ superstitionem redeũtes, nõ prius ad aras & sacra admittebãt, q̃ dęmones ἀποτρεπαίων placassent, & mũdati purgationibus et expiationib. essent, et Christianę religioni renũciassent: Sozom. lib. 5 capite 5. Ingredientes in templa æditui, utrinq; ad ianuas adstantes, madidos quosdam oliuæ ramusculos manu tenentes, aspergebant aqua lustrali. Theodoretus libro tertio, capite decimosexto: Sozomenus lib. sexto, cap. sexto.

In templis aũt hæc peregisse siue sacerdotes, siue alij uidentur. Mane cantiones quasdam, collatis ad tibiam uocibus, cantabant, quas Excitationes appellabãt. Arnobius lib. 7. Lectionum & concionũ, quibus populus de cultu Deorum & honestate uitę fit institutus, mentio apud autores non fit: nisi quòd Iulianus ad imitationẽ Christianismi, doctores & lectores gentiliũ dogmatũ & admonitionum cœpit cõstituere: ut narrat Sozomenus libro quinto, capite decimosexto.

Sed ut fit ab ijs qui uera Dei agnitione carent, in ceremonijs, sacrificijs & adorationibus summũ Deorum suorũ cultũ ponebant. Genera aũt sacrificiorũ hæc ferè recẽsentur: Oblatio uictimarũ, & hecatombarũ, & anathematũ & holocaustorũ. Euseb. lib. 3. de uita Constantini. Pro uictimis autem, Gentiles olim usq; ad Hadrianũ mactasse homines: Eusebius lib. 4 de præparatione Euangelica, cap. 7. & Lactantius lib. 1. cap. 21 testãtur. De hoc seculo testatur Hieronym⁹ lib. 5. in Ezechielem, Ethnicos filios suos, uel paruulos per ignem transferre, uel adultos trãsire cõpellere. Ac sub Iuliano, inspectores uiscerũ imberbes pueros, masculos & fœmellas mactasse, et carnes eorũ gustasse: Socrates libro 3. capite 13 indicat. Sed uulgo animantia immolarunt, uerùm ea pro diuersa ratione deorum, non unius generis. Nam dijs superis offerebant uictimas cãdidi coloris: & extremitates tantum cõsecrabãt, reliquas partes comedebãt. Euseb. lib. 4. cap. 4 de præparat. Euang. dijs inferis uerò, terrestrib. & infernis, quadrupedes furui coloris: & dijs masculas, deabus fœminas cædebant uictimas. Dijs terrestribus super aras, inferis aũt in foueis mactabãt hostias. Dijs marinis offerebãt uolucres, sed eas cõijciebant in fluctus, & quidem nigri coloris. alijs dijs omnibus præter terrestres, licebat uolatilia albi coloris offerre: sed ita, ut corpora eorum comburerentur, & sanguis ad aram circũduceretur. Euseb. lib. 4 cap. 4 de præparatione Euang. Telluri matri scropha ingens immolabatur fœta: Mineruæ uirgini uirgo cædebatur uitula, nullis unquã stimulis, et nullius excitata conatu. Arnobius lib. 7. Ioui taurũ, Mercurio et patri Libero caprũ, Proserpinę bouẽ mactabant. Arnobius lib. eodem, ubi & aliorũ animaliũ meminit, ut porci, gallinę, lituli, anseris, capri, paui. Cereri ouis solebat mactari: Euseb. lib. 4 cap. 4. de præpar.

Euang. Et Iulianus tauros ad aras immolauit. Soctat.lib.3.cap.17. Aras hostiarum sanguine cruētabant. Lactantius lib.6.cap.1. &, Terra hostiarū sanguine polluebatur: Theodoret.lib.3.cap.5. In aris ignis toto tempore Valentis ardebat: Theodoret.lib.5.cap.20. & altaria igne resplendebāt: Theodoret. lib. 3.cap.5. Ac usq; ad Theodosiū, ad idolorum aras ignem incensum esse, Iuo in Chronico, et Heinricus de Erphordia tempus annotat: usq; scilicet ad annū sextū Theodosij. Solebāt autem in sacrificijs inspicere iecur & exta, ad explorandū arcana et futura: l. secunda, Cod. de paganis. Exta autem sub Romulo & Pompilio percocta & madida cremabant: sed sub Tullio, semicruda cœperūt porricere. Arnobius lib.2. Post sacrificia pellibus uictimarum incubabant per noctem in templia, ut somnijs futura cognoscerent. Hieronymus lib. decimooctauo in Esaiam.

Oblatio thymiamatum: Sozomen. lib. 2, cap. 4. Incensio thuris masculi ante ipsa numinum signa: Arnobius lib.7. cōtra Gentes. testatur etiam Epiphanius libro secundo tomi primi; Gentes dijs thus sacrificare. & Lactantius inquit: Thure colunt, quod corde debebant: lib. primo. cap. uigesimo. Idem inquit, Thus aris imponūt: lib.5.cap.21 Solis autē dijs superis thus offerri moris erat: Arnobius libro septimo.

Oblatio libaminū: & horū meminit Eusebius lib.3. de uita Constantini: & Sozom. libro secundo, capite quarto: & Theodoretus lib. quinto, cap. uigesimo. et Lactanti' inquit lib. sexto, cap. primo: Focos adolant, ac uetere uino madafaciūt: sactas dapes apparant, & exquisitas epulas offerūt. cum adoleuissent thus, uinū superfundebāt altaribus, & uenerabiles cnissas seu fumos carbonib. excitabāt extinctis, hac formula uerborū, Mactus hoc uino inferio esto. Inferio, inquit Trebatius, uerbū ea causa est additū, eaq; ratione profertur, ne uinū omne omnino quod in cellis atque apothecis est cōditū, ex quib. illud quod effunditur promptū est, esse sacrū incipiat, & ex usibus arpiatur humanis. Addito ergo hoc uerbo, solum erit quod inferetur sacrū, nec religione obligabitur. Et postea, Mactus hoc uino inferio esto: quid est aliud q̃ dicere, Tantū esto mactus, quantū uolo: tantum amplificat', quantū iubeo? Arnobi' lib. 7. Solebāt in templis post immolationē uictimarū, mundiori uestitu induti cœnare: ut patet ex Canone 4 & 5 concilij Ancyrani.

Oblationes primitiarū de frugibus, quas Iulianus sanxit in epistola ad Arsacium.

Adorabant simulachra in terrā prostrati: Arnobius lib.6. Ad sacrificia adiungebant adoratiões: ut patet ab exēplo Iuliani. Theodoretus lib.3.cap.9. & Sozom. lib.6, cap.1. & nobilium uitorū, apud Ruffinum lib. 2. cap. 25. Lactantius lib.5. capite 21. Adorant hostes. & Arnobius inquit libro primo, Grundules adorāt Lares, Aios, Locutios, Libentinos. item: Romulum in ędibus adoratis amplissimis. Inter orandum dicebant, Siue tu Deus es, siue tu Dea es. Arnobius lib.3. Solebant sacerdotes uiolentis quibusdam minis aduersum superos uti, ueluti: Nisi uos ita feceritis: uel, cōtrà si feceritis aliquid, cœlos cōstingam: uel, Occulta Isidis patefaciā: uel, Arcanum in abysso reconditum diuulgabo: aut, Sistam barin, id est, sacram nauim: aut, Membra Osyridis Typhoni dispergam, & similia. Porphyrius apud Iamblichū, cap.36. de mysterijs. Honorabant idola coronis, floribus, aris, tinnitibus, quassationib. cymbalorū, tympanis, symphonijs, tibijs, crepitibus scabillorū. Arnobius lib.7. Vndique hospitea deos quęrebāt, eosq; deos faciabāt. Extruebāt etiam ignotis numinibus & manibus aras. Arnobius lib. 8. Dijs accēdebāt in templis lumina. Lactantius libro 6.cap.2. & Licinius accensis cereis candelis pro consuetudine sacrificasse dicitur apud Eusebiū, lib.2 de uita Constantini. In templo etiam post sacrificia cœnabant Gentiles, ut apparet ex canone 4 concilij Ancyrani. Cum è templo sacerdotes domum ibant, auspicabili salutatione mandabant, per lenes nænias, ut dij bene ualerēt. Arnobius libro septimo contra Gentes.

DE RITIBVS QVORVNDAM *simulachrorum & sacrorum.*

QVia uerò singula numina suas certas ceremonias, & officia cōsuetudine recepta habuisse, Arnobius libro septimo testatur: ideo quorundam descriptionas, prout in autorib. huius seculi occurrūt, adijciem'.

SATVRNVS.

Carthaginenses Saturno humanas hostias immolabāt olim: Lactantius lib.1, cap.21. & Phœnices & Cretenses eum mactatu liberorum placabant: Athanasius contra idola. In Ægypti regione sacra Saturno facientes, uinculis ferreis seipsos includebant, comamq; prolixissimā nutriebāt, & uestitū sordidum ac attritum gerebant: & quotidie suos nasos annulo includebāt, & perforabant in honorem Saturni. Epiphanius lib.3 tomi secūdi, de fide catholicæ Ecclesiæ.

IVPITER.

Prisci Latini Iouem Latialē humanis cædib. uenerabātur: Athanasi' cōtra idola. & Arnobius lib.8. testatur, adhuc suo tempore Iouem homicidio coli: & quòd Saturni filio dignum sit, mali et noxij hominis sanguine saginari. Sebazium Iouem uenerātes, cum initiabant, anguem per sinum ducebant: Iulius Firmicus de errore profanarum religionum.

Cultum

Cultum Iouis Cretensium describit Arnobius libro 8: Nutrix capella est: & auido patri subtrahitur infans, ne uoretur: & Corybantũ cymbalis, ne audiat uagitus, tinnitus elidttur. Idem lib. 2 indicat, Ioui tautũ immolari oportuisse, & nõ caprum aut bouem.

SOL.

Persæ Solem adorando colebant. Sozomenus libro 2, capite octauo, nono & decimo.

MARS.

Marti ex prælio reduces Scythæ, deputato triumpho captos bello centesimant, in centurias diuisis captiuorum corporibus, ac pro numero centuriarum hostias cędunt. Athanasius contra idola.

MERCVRIVS.

Mercurio Galli humanas uel inhumanas cædebant hostias: Arnobius libro 8 contra Gentes. Mactare etiam caprum Mercurio solebant: Arnobius libro septimo.

VENVS.

Audio Cyniram Cyprium templum amicę meretrici donasse, cui erat Venus nomen: initiasse etiã Cypriæ Veneri plurimas, & uanis cõsecrationibus deputasse. Statuisse etiã, ut quicunq; initiari uellet, secreto Veneris sibi tradito asse, manum mercedis nomine Deæ daret: quod secretũ quale sit, omnes tacitè intelligere debem*, quia hoc ipsum propter turpitudinem manifestius explicare nõ possumus. Iulius Firmicus de errore profanarũ religionũ. Arnobius lib. 5: Cypriæ Veneris abstrusa illa initia prętereamus, in quibus sumentes ea, certas stipes inferũt ut meretrici, & referunt phallos propitij numinis signa donatos. De cultu Veneris apud Phœnices, Eusebius lib. 3 de uita Constãtini hæc refert: Nemus erat, & delubrum, non in medijs ciuitatibus, neq; in foro & plateis, sicuti multa ciuitatib. ornatus gratia delectantur: sed extra ulam, extra triuia, extra publicam uiam, spurco Veneris dæmoni in parte uertici montis Libani in fruticeto positum. Erat hic maliciæ schola omnibus lasciuis, & multa ocij indulgentia corpore corruptis. Itaque uiri quidã effœminati, non uiri, abnegata naturæ honestate, muliebri morbo dæmonam placabãt. Deinde & illegitimi ac furtiui mulierũ congressus, arcanaq; & turpia facta, tanquam in loco illegitimo ac temoto, in eo delubro exercebantur: nec quisquã erat magistratus, ea quæ fiebant puniens, eo quòd nemo uir honestus illic cõparere auderet. Verum nõ poterãt, quæ illic agebantur, magnũ latère Imperatorem. Cum aũt ipsa illa regia prouidentia uidisset, huiusmodi delubrum Solis radijs iudicauit indignũ: ideoq; totum funditus unà cum ipsis sacris deleri iubet. Athanasius oratione cõtra idola: Olim certè Phœnissæ mulieres ante idola prostituebantur, deditantes numinib. suũ quæstũ: persuasæ meretricatu ea propitiari, ac prosperitatẽ rerũ inde nasci. Viri quoq; abdicato sexu, nec se amplius mares esse ferẽtes, mulierũ naturã affectarũt.

ADONIS.

Hieronymus in Ezechielis caput octauũ: Quẽ nos Adonidẽ interpretati sumus, & Hebræus & Syrus sermo Thammutz uocat. unde quia iuxta gentilẽ fabulã in mense Iulio amasius Veneris, & pulcherrim* iuuenis occisus, & deinceps reuixisse narratur, eũdem Iuniũ mensem eodẽ appellãt nomine, & anniuersariam ei celebrãt solennitatem, in qua plãgitur quasi mortuus, & postea reuiuiscẽs canitur atq; laudatur. Iulius Firmicus in libro de errore profanarũ religionũ, eadẽ fermè scribit: In plurimis, inquit, Orientis ciuitatibus, licet hoc malum etiã ad nos transitũ fecerit, Adonis quasi maritus plangitur Veneris, et percussor eius uulnusq; monstratur circum stantibus. Mars enim in porci syluestris speciem formamq; mutatus, ut sibi primas partes in amore Veneris uendicaret, incautè contra se ruentem percutit iuuenem. Idem symbolon quoddã cõmemorat, quod non incommodè ad Adonim applicari uidetur. Nocte quadam, inquit, simulachrũ in lectica supinum ponitur, & per numeros digestis fletibus plangitur. Deinde cum se ficta lamentatione satiauerint, lumen infertur. Tunc à sacerdote omniũ qui fleuerãt fauces unguntur, quib. perunctis sacerdos hoc lento murmure susurrat: θαῤῥεῖ τε τῷ θεῷ, ἔσται γὰρ ἡμῖν ἐκ πόνων σωτηρία. atq; ita cum gaudio idolum de sepultura profertur. Haud dissimili ceremonia postea statua CHRISTI sepulchro imposita, & psalmis plancta, & gutturibus chorauliũ largis potationibus irrigatis, tandem circa diluculũ cum candelis & acclamatione è sepulchro erepta, & hinc inde à cursitantibus circumagitata est.

CYBELE, RHEA, MATER *Deorum.*

De cultu mãtris Deûm, Iulius Firmicus in lib. de errore profanarũ religionũ ad Cõstantiũ, hæc refert: Phryges qui Pessinuntẽ incolunt, circa Galli fluminis ripas, terræ cæterorum elementorũ tribuũt principatum, & hanc uolunt omniũ esse matrẽ. Deinde ut & ipsi annuũ sibi sacrorũ ordinam facerẽt, mulieris diuitis ac reginæ suæ amorem, quæ fastus amati adolescentis tyrãnicè uoluit ulcisci, cum luctibus annuis consecrarunt. Et ut satis iratæ mulieri facerent, aut ut pœnitenti solatium quærerent, quem paulo antè sepelierant, reuixisse iactarunt: & cum mulieris animus ex impatientia nimij amoris arderet, mortuo adolescenti templa fecerunt. Tunc quod irata mulier pro iniuria spretæ fecerat formæ, hoc ordinantes

à se pati uoluere sacerdotes. Sic annuis sacris cum honore terræ istius funeris pompa cōponitur. & cum persuaderetur hominibus, quòd colant terram, miseri funeris ueneran tur exitium. Idem postea dicit, in Phrygijs sacris, quæ Matris Deûm dicunt, per annos singulos arbor pinea cæditur, & in media ar bore simulachrum iuuenis subligatur. Arnobius etiam libro quinto originem & cere monias sacrorum Matris Deûm commemo rat his uerbis: Apud Timotheum, non igno bilem Theologorum uirum, nec non apud alios ęquè doctos, super magna Deorum ma tre, superq; sacris eius, origo hæc sita est, ex reconditis antiquitatū libris, & ex intimis eruta (queadmodū ipse scribit, insinuatq;) mysterijs. In Phrygiæ finibus inauditæ per omnia uastitatis petra, inquit, est quædam, cui nomen est Agdus, regionis eius ab indigenis sic uocatæ. Ex ea lapides sumptos, sicut Themis mandauerat præcinens, in orbē mortalibus uacuum Deucalion iactauit, & Pyrrha: ex quibus, cum cæteris & hæc Magna quæ dicitur informata est mater, atq; animata diuinitùs. Hanc in uertice ipso petrę datam quieti & somno, incestis Iupiter cupiditatibus appetiuit. Sed cū obluctatus diu, id quod sibi promiserat, obtinere nequisset, uoluptatē in lapidem fudit uictus. Hanc pe tra cōcepit, & mugitibus editis multis prius, mēse nascitur decimo, materno ab nomi ne cognominatus Acdestis. Huic robur inuictum, & ferocitas animi fuerat intractabilis, insana & furialis libido: & ex utroq; sexu, ui rapta diuastare, disperdere, immanitas quò animi duxerat. non deos curare, non ho mines, nec præter se quicquā potentius credere: terras, cœlum & sidera cōtemnere. Cuius cum audacia quibus 'nam modis posset uel debilitari, uel cōprimi, sępenumero esset deorum in deliberatione quęsitum, hæsitan tibus cęteris, huius muneris curam Liber in se suscipit: familiarem illi fontem, quo ardo rem fuerat suetus, & sitiendi lenire flagrantiam, ludo & uenationibus excitatam, ualidissima succendit ui mesi. necessitatis in tēpore haustum accurrit Acdestis: immodera tius potionem hiantibus uenis rapit: fit ut insolita re uictus, soporem in altissimum de primatur. Adest ad insidias Liber, ex setis sci entissimè complicatis unum plantæ inijcit laqueum, parte altera proles cum ipsis genitalibus occupat. exolutus ille ui meri, corri pit se imperu, & adducēte nexus planta, sua ipse se uiribus, eo quo fuerat priuat sexu, cū discidio partium sanguis fluit immensus. ra piuntur & combibuntur hæc à terra, malū repēntè cum pomis ex his Punicū nascitur: cuius Nana speciem contemplata, regis San garij fluminis filia, carpit mirans, atq; in si nu reponit, fit ex eo prægnans. tanquam uitiatam claudit pater, & curat ut inedia mori atur. Pomis atq; alijs bacculis deûm sustentatur à matre, enititur paruulum. Sed expo ni Sangarius præcipit. repertum nescio quis su mit, format, lacte alit hirquino: & quoniā Lydia scirulos sic uocat, uel quia hircos Phry ges suis Atagos elocutionibus nuncupant, inde Atys nomē ut sortiretur effluxit. Hunc unicè mater deûm, ore fuerat quòd excellen tissimo, diligebat: & Acdestis blandus adul to comes, & quà solū poterat amans, tectis assentationibus uinctus, saltuosa ducens per nemora, & ferarū multis munerib⁹ donans, quæ puer Atys primò sui esse dicebat laboris atq; operis glorians, per uinū deinde cōfi tetur, & ab Acdesti se diligi, & ab eo donis syluestribus honorari. Vnde uinum quod sīlerium prodidit, in eius nefas est sanctuariū inferre pollutis. Tunc Pessinuntius rex Midas, alienare cupiens tam infami puerū coniunctione, matrimonio eius suam filiam destinat: ac ne sæuus aliquis nuptialia interrumperet gaudia, fecit oppidum claudi. uerùm Deûm mater adolescentuli fatū sciens, interq; homines illū tam diu futurū saluū, quandiu esset solutus à matrimonij fœdere, ne quid accideret mœsti, ciuitatem ingreditur clausam, muris eius capite subleuatis: quod esse turritū ratione ab hac cœpit. Acdestis scatens ira conuulsi à se pueri, & uxoris ad studium deriuari, conuiuantibus cunctis furorem & insaniam suggerit. conclamant, exterriti adorandorū Phryges: mammas sibi demetit Galli filia pellicis: rapit Atys testulam, quam instigator ipse gestitabat insanię, furiarum & ipse iam plenus, perbacchatus, iactatus. proijcit se tandē, & sub pini arbore genitalia sibi desecat, dicēs: Tibi Acdesti hęc habe, propter quæ motus tantos furialium discriminum concitasti. enolat cū profluuio sanguinis uita: sed abscisa quæ fuerant, Magna legit mater Deûm, & inijcit his terram, ueste prius tectis atq; inuolutis defuncti. Fluore de sanguinis uiola flos nascitur, & redimitur ex hac arbos. Inde natum & ortum est, nunc etiam sacras uelarier & coronarier pinos. uirgo sponsa quæ fuerat, quam Valerius pontifex Ia nomine fuisse conscribit, exanimati pectus lanis molioribus uelat, dat lachrymas cum Acdesti, interficitq; seipsam: purpurantes in uiolas cruor uertitur interemptæ, mater suffodit etus deûm, unde amygdalus nascitur, amaritudi nem significans funeris. Tunc arborem pinum, sub qua Atys nomine spoliauerat se ui ri, in antrum suum defert, & sociatis plancti bus cum Acdesti tundit, & sauciat pectus pausatæ circùm arboris robur. Iupiter rogatus ab Acdesti, ut Atys reuiuisceret, non sinit:

finit: quod tamen fieri per Fatum posset, sine ulla difficultate condonat, ne corpus eius putrescat: crescant comæ semper, digitorum ut minimus niuat, & perpetuo solus agitetur motu. Quibus contentum beneficijs Acdestim, consecrasse corpus in Pessiounte ceremonijs annuia, & sacerdotum antistitibus honorasse. Epiphanius libro tertio tomi secundi de fide catholicæ Ecclesiæ, dicit, Rheā colentes pueros masculos execare, & sine uirilibus membris uitam degere. Et Arnobiua libro octauo dicit, Gallos, sacerdotes scilicet Cybeles, colere eam corporis sui supplicio. Telluri matri scropham iogentem immolare solebant: Arnobiua libro septimo contra Gentes.

ATYS.

Non 'ne illum Atym Phrygem, abscissum & spoliatum uiro Magnæ matris in adytis, Deum propitium, Deum sanctum, Gallorū conclamatione testamini? Arnobiua lib. primo contra Gentes.

PROSERPINA.

In Proserpinæ sacria cæsa arbor in effigiē uirginis, formamq; componitur: & cum intra ciuitatem esset illata, usq; ad quadragesimam noctem deplorata cumburitur. Iulius Firmicus in libro de errore profanarum religionum. Epiphanius de ijsdem sacris libro tertio tomi secundi, de fide catholicæ Ecclesiæ inquit: In adytis fiunt turpia, mulierum denudationes, tympana, placetæ, rbombus, calathua, lana confecta, & cymbalum, & cyceon potus in phiala præparatus. Arnobius libro quinto de origine horum sacrorū hæc scribit: Quodam tempore, inquiunt, cum in Siciliæ pratulia purpureos legeret nondum mulier flores, & adhuc uirgo Proserpina: cumq; illam per floream messem huc atq; illuc passim lectiooia cupiditas auocaret, per profundæ altitudinis speluncam rex prosiliens manium, raptam uirginem secum uehit, & terrarum absconditur successibus rursus. Quod cum factum nesciret Ceres, nec filia esset ubi nam gentium suspicaretur, intendit animum perditam toto in orbe conquirere. Sumit faces geminas, flammia comprehensas Aetnæis, quibus sibi prælucens, pergit ire quæsitum terrarum in regionibua cunctis. Io istius conquisitionis errore Eleusinos etiam peruehitur fines. Pagi istud est nomen, regione in Attica cōstituti: qui illud temporis has partes incolebant, terrigenæ, quibus nomina hæc fueranr: Baubo, Triptolemus, capellarum Dysaules custos, Eubuleus porcorū: gregis lanicij Eumolpus, à quo & gens fluit Eumolpidarum, & ducitur clarum illud apud Cecropios nomen: & qui postea floruerunt caduceatores, hieropbantæ atq; præcones. Igitur Baubo illa, quam inco lam diximus Eleusinij fuisse pagi, malis multiformibus fatigatam accipit hospitio Cererem, adulatur obsequijs mitibus, reficiendi corporia rogat curam ut habeat: sitienti ardori oggerit potionē cymum, cyceonem quam nuncupat Græcia. auersatur & respuit humanitatis officia mœrens dea, nec eam fortuna perpetitur ualetudinis meminisse cōmuois. Rogat illa, atq; hortatur cōtrà (sicut mos est in huiusmodi casibua) ne fastidium suæ humanitatia assumat: obstinatissimè durat Ceres, & rigoris indomiti pertinaciam retinet. Quod cū sæpius fieret, neq; ullis quiret obsequijs ioeluctabile propositum fatigari, uertit Baubo artes: & quam seriò non quibat allicere, ludibriorum statuit exhilarare mirsculis. partem illā corporis, per quam sextus fœmineus & sobolem prodere, & nomen solet acquirere generi, eam longiore ab incuria liberat, facit sumere habitum puriorem, & in speciem leuigari nondū duri atq; striculi pusionis. redit ad Deam tristem, & inter illa cōmunia, quibus moris est frangere ac temperare mœrores, retegit seipsam, atq; omnia illa pudoria loca rauelata mōstrat. inguinibua atq; pubi affigit oculoa diua, & inauditi speciei solaminis pascitur. tum diffusior facta per risum, aspernatam sumit atque ebibit potionem. & quod diu nequiuit uerecundia Baubonis exprimere, propudiosi facinoria extorsit obscœnitaa.

Symbola, quæ rogati in sacrorū acceptionibus respondebant, erant: Ieiunaui, atque ebibi cyceonem: exta sumpsi, & in calathum misi: accepi rursus, & in cistulam transtuli.

Bouem Proserpinæ immolare moris erat: Arnobius libro septimo.

DIANA.

Scythæ Taurici colunt Dianam, ita ut naufragos & quoscunque ex Græcis cæperint, pro hostijs ei iuguleot. Athanasiua contra idola.

IVNO.

De cultu Iunonis, quæ nunc Argiua, nuoc Samia, nnnc Pœna dicebatur (ut refert Arnobiua libro octauo) hæc Iulius Firmicus, in libro de arrore profanarum religionum refert: Assyrij & pars Afrorū aerem ducatum habere elem entorū uolunt, & hūc imaginata figuratione uenerantur. nam hūc euodem, id est aerem, nomine Iunooia, uel Veneris uirginis (si tamen Veneri placuit aliquando uirginitas) consecrarunt. Iunonem sanè, ne & huic deesset incestus, Iouis uolunt ex sorore coniugem factam. Et fœmineum sanè boc elementum colunt. Nam quis aer interiectus est inter mare & cœlum, effœminatis eum sacerdotum uocibus prosequuntur: Dic mibi boc nomen, quod in uiro fœminam quærit. Cui aliter seruire

sacerdotum

sacerdotũ suorũ chorus non potest,nisi effœminẽt uultũ,cutem poliāt,& uirilem sexum ornaru muliebri dedecorẽt.Videntur in ipsis templis cum publico gemitu miserāda lodibria,uiros muliebria pati:& hanc impuri & impudici corporis labẽ gloriosā ostētatione detegere.Publicāt facinora sua, & cōtaminati corporis uitiũ,cum maxima delectationis macula cōfitentur.Exornāt muliebriter nutriros crines:& delicatis amicti uestibus,uix caput lassa ceruice sustentāt.Deinde cum sic se alienos à uiris fecerint,adimpleti tibiarũ cantu uocāt deam suā,ut nefario repleti spiritu,uanis hominibus quasi futura prædicant.

VESTA.

Virgines Vestales per omnem calēdarum diem accedebant ad Draconis,qui Romæ esat,descensum,& cibos ei similaginis ministrabāt. Vincētius lib.13,cap.53.

MINERVA.

Mineruę uirgini uirgo cæditur uitula,nullis unquā stimulis ullius operis excitata conatu.Arnobius lib.septimo contra Gentes.

ISIS.

Isis perditũ filium cum Cynocephalo suo, & alijs sacerdotibus luget, plangir,inquirit: & Isiaci miseri cædunt pectora,& dolorẽ infœlicissimæ matris imitantur.mox inuento paruulo gaudet Isis,exultant sacerdotes, Cynocephalus inuentor gloriatur: nec definit annis omnibus uel perdere quod inueniũt, uel inuenire quod perdũt.hæc Ægyptia quõdam,nunc & sacra Romana sunt. Arnobiua libro octauo contra Gentes.

OSYRIS.

In sacris Isiacis de pinea arbore cæditur truncus: huius trunci media pars subtiliter excauatur,illis de segminibus factũ idolum Osyridis sepelitur in adytis: hoc annuis luctibus plangunt,rasa capita tundunr, pectus lacerant,ueterum uulnerum resecant cicatrices.Et cum certis diebus hæc fecerunt, fingunt se laceratĩ corporis reliquias reperire: & cum inuenerint,quasi sopiris luctib. gaudenr.Iulius Firmicus. Originẽ huius idololatriæ ibidem commemorat:Isis soror est, Osyris frater,Typhon maritus.is cum comperisset Isidem uxorem incæstis fratris cupiditatibus corruptam esse,occidit Osyrim,artuatimque laceraui, & per omnes Nili fluminis ripas miseri corporis palpitātia membra proiecit.Isis cum sorore & Anube uenatore quærit discerpti mariti membra,quę Anubis artificio canum uestigātium inuenit: unde & canino capite pingitur. Inuẽtorũ Osyrin Isis sepulturæ tradidit,& in rei memoriam publicam ceremoniam instituit.

SERAPIS.

Serapis idololatriā Ruffin.lib. 2,cap.23, in hunc modũ describit:Locus est non natura, sed manu & cōstructione per centum aut eo amplius gradus,in sublime suspēsus, quadratis & ingētib.spacijs omni ex parte distēnsus: cuncta uerò, quo ad summum pauimentorum euadatur,opere forniceo cōstructa, quę immensis desuper luminaribus,& occultis aditibus,inuicem in semet distinctis,usum diuersis ministerijs & clādestinis officijs exhibebanr. Iam uerò in superioribus extrema totius ambitus spacia occupāt exhedræ, & pastophoria,domusq; in excelsum porrectæ,in quibus uel æditui,uel hi quos appellabant ἁγνεύοντας,id est,qui se castificāt, commanere soliti erant. Porticus quoq; post hęc omnem ambitũ quadraris ordinibus distinctæ intrinsecus circumibanr. In medio totius spacij ædes erat, preciosis edita columnis, & marmoris saxo extrinsecus amplè magnificeq; constructa.In hac simulachrum Serapis ita erat uastum,ut dextra unum parietem,alterum læua perstringeret:quod monstrum ex omnibus generibus metallorum lignorumq; compositum ferebatur. Interioris delubri parietes laminis primò aureis uestiti,super has argenteis,ad postremũ æreis habebantur: quæ munimento preciosioribus metallis forent.Erant etiam quędam ad stuporem admirationemq; uidentiũ, dolis & arte composita. Fenestra perexigua ab ortu solis ita erat aptata,ut die qua fuerat institutum simulachrũ Solis ad Serapin salutandum introferri, diligenter temporibus obseruatis,ingrediente simulachro, radius solis per eandem fenestrā directus, os & labra Serapis illustraret:ita ut inspectante populo,osculo salutatus Serapis uideretur à sole. Erat & aliud fraudis genus huiusmodi. Natura lapidis magnetis huius uirtutis esse perhibetur,ut ad se rapiat & attrahat ferrum. Signum solis ad hoc ipsum ex ferro subtilissimo manu artificis fuerat fabricatũ,ut lapis cuius naturā ferrum ad se trahere diximus, desuper in laquearibus fixus,cum temperatè sub ipso radio ad libram fuisset positũ simulachrum,& ui naturali ad se raperet ferrum,assurrexisse populo simulachrum,ut in aere pendere uideretur.Et ne hoc lapsu propero proderetur,ministri fallaciæ: Surrexit (aiebant) sol,ut ualedicens Serapi discedat ad propria.De cuius origine diuersa fertur opinio paganorũ. Alij Iouem putant, cuius capiti modius superpositus: uel quia cum mensura modoq; cuncta indicet moderari, uel uitam mortalibus frugum largitate præberi. Alij uirtutem Nili fluminis, cuius Ægyptus opibus & fœcũditate pascatur. Quidam in honorem nostri Ioseph formatum perhibent simulachrum,ob diuisionem frumenti, qua famis tempore subuenit Ægyptijs. Alij repertum in historija Græcorum ueteribus

ueteribus ferunt, Apin quendam patremfamiliâs seu regem in Ægypto Memphis positum, cum famis tempore frumenta apud Alexandriâ defecissent, ex proprio affatim ciuibus alimenta præbuisse. Quo defuncto, in honorē eius instituerint apud Memphis templum, in quo bos quasi indicium optimi agricolæ nutritur, habens quædam coloris insignia, qui ex nomine eius Apis appelletur: σορὸν uerò, id est sepulchrū, in quo corpus eius inerat, Alexandriā deduxerint. & soron Apis primò ex cōpositione Sorapin, pòst uerò per corruptionē Serapin nominarint. Quod an uerum sit, aut nihil omnino, de his Deus uiderit.

Iulius Maternus Firmicus etiam affirmat, Iosephū sub nomine Serapis à Neogrorū tur ba coli, & adorari. Et fuisse thoraces Serapis Alexandriæ per singulas quasq; domos in parietibus, in ingressibus, in postibus & fenestris positos, Ruff. lib. 2. cap. 29 indicat. Solebant aūt ad Serapin gentiles cubitū Nili & symbola quædam deferre: id enim ut suo iterum tempore fieret, Iulianus præcepit. Sozomenus lib. 5, cap. 3. Athenis etiā Serapij simulachrū fuisse, eiusq; sacerdotes rasos esse, & frondes palmarū porrexisse ascendētibus ad simulachri adorationem, patet ex Epiphanij lib. 2, tomo 1, hæresi sexagesimaquarta.

MYTHRA.

In Persia Mythræ numen habebat sacerdotes, æditues & prophetas, Labdacū & Parcū. Epiphanius lib. 2, tomi secundi, hæresi sexagesimasexta. Iulius Firmicus in libro de errore profanarū religionū dicit, Mythrā esse ignem, & Persas simulachra eius gemina uenerari, alterū forma uiri, alterum fœminæ: & hanc quidē triformi uultu & monstrosis serpentibus effingere.

TVTELA.

Ipsa Roma orbis domina, in singulis insulis domibusq; Tutelæ simulachrū cereis uenerans ac lucernis, quā ad tuitionem ædium isto appellāt nomine, ut tam intrantes quàm exeuntes domos suas, inoliti semper cōmonerentur erroris. Hieronymus in quinquagesimumsextum caput Esaiæ.

ROMAE SIMVLACHRVM.

Simulachrum & cultum Romæ Prudentius in libro priori contra Symmachū in hūc modum describit:

Delubrum Romæ colitur: nam sanguine & ipsa
More deæ, nomenq; loci ceu numen habetur,
Atq; urbis Venerisq; pari se culmine tollunt
Templa, simul geminis adolentur thura deabus.
Vera ratus, quæcunq; senatu autore probentur,
Contulit ad simulachra fidem, dominorq; putauit
Aetheris, horrifico qui stant ex ordine uultu.
Illic Alcides spoliatis Gadibus hospes
Arcadiæ fuluo ære riget: Gemini quoq; fratres
Corrupta de matre nothi Ledeia proles,
Nocturniq; equites, celsæ duo numina Romæ
Impendens retinente solo, magniq; triumphi
Nuncia, suffuso figunt uestigia plumbo.
Assistunt etiam priscorum insignia regum,
Dux Italus, Ianusq; bifrons, genitorq; Sabinus,
Saturnusq; senex, maculoso & corpore Picus,
Coniugis epotum sparsus per membra uenenum.
Omnibus ante pedes posita est sua cuiq; uetusta
Arula: Iano etiam celebri de mense litatur
Auspicijs, epulisq; sacris, quas inueterato
Heu miseri sub honore agitant, & gaudia dicunt
Festa calendarum: sic obseruatio creuit,
Ex atauis quondam male cœpta, deinde sequutis
Tradita temporibus, serisq; nepotibus aucta
Traxerunt longam corda inconsulta catenam,
Mosq; tenebrosus uitiosa in secula fluxit.

AESCVLAPIVS.

Æsculapius cupidinis & auariciæ causa, sicut canit Bœotius Pindarus, fulminis transfixus est telo: Arnob. lib. 4. & in Epidauro & Tyberina insula pro deo, qui ualetudini præsideat, cultus est. Sed cum Romæ pestis grassaretur, uatum responsis ad Vrbem inuitari iussus est, ut ab luis cōtagio morbisq; pestilentibus tutā eam atq; incolumē præstaret. Ex Epidauro aūt nihil aliud allatum est, quàm magni agminis coluber: qui postquā è naui se extulit, ad insulam Tyberinā repsit. Arnobius lib. 7 contra Gentes. In fano eius Ethnicos stratis pellibus hostiarū incubare, ut somnijs futura cognoscant: Hieronymus libro decimooctauo in Esaiam.

ASCLEPIVS.

Ægis Ciliciæ Asclepius habebat templū: in quo Ægeatæ uota facientes, ad Asclepium precabātur, ut ægrotātes pristinæ ualetudini restitueret. Apparebat autē dæmō noctu, & malè habentes sanabat. Sozom. lib. 2, cap. 5.

HERCVLES.

Herculē sacrificijs, hostijs & thure incenso inuitabant, & colebant. Arnobius lib. 1.

ROMVLVS.

Non'ne Romulū patrē, senatorū manibus dilaceratū centū, & Quirinū esse Martiū dicitis, & sacerdotib. & puluinarib. honoratis, & in ædib. adoratis amplissimis, & post hæc omnia cœlū ascendisse iuratis? Arnob. lib. 1.

PRIAPVS.

Quosdam Phallum siue Priapum circumferre, & Priapeia turpitudinis sacra perficere, Epiphanius libro tertio, tomo secundo, de fide catholicæ Ecclesiæ dicit.

MOYSES.

In Arabia Petræa Moysen propter diuina miracula pro Deo colūt, & adorant eius imaginem. Epiphanius libro secundo tomi primi, hæresi quinquagesimaquinta.

MARIA.

Quædā mulieres in Arabia ad partes Thraces,

ces, currū quendam siue sellam quadratam ornantes, expasso super eam linteo, per aliquot dies panem proponunt, & offerunt in nomine Mariæ. Omnes autem de pane participant. Item habebant imaginem Mariæ, quam adorabant, & offerebāt ei collyridem seu placentam. Epiphanius libro tertio tomi secūdi, hæresi septuagesimaoctaua, & septuagesimanona.

LIBER CRETENSIS.

ORiginem & ceremonias Liberi Cretēsis, Iulius Firmicus in libro de errore profanarum religionum commemorat. Liber Iouis fuit fili⁹, regis scilicet Cretici. Hic cum fuisset adultera matre progenitus, nutriebatur apud patrem studiosius quàm decebat. Vxor Iouis, cui Iunoni fuit nomen, nouercalis animi furore commota, ad necem infantis omnifariam parabat insidias. Proficiscens peregrè pater, quia indignationem tacitas sciebat uxoris, ne quid ab irata muliere dolo fieret, idoneis, sicut sibi uidebatur, custodibus tutelam credit filij. Tunc Iuno opportunum insidiarum nacta tempus, & ex hoc fortius inflammata, quia proficiscens pater, & sellam regni puero tradiderat, & sceptrum, custodes primùm regalibus præmijs muneribusq́; corrupit. Deinde satellites suos, qui Titanes uocabantur, in interioribus regiæ locat partibus: & crepundijs ac speculo fabrefacto, animosita pueriles illexit, ut desertis regijs sedibus, ad insidiarum locum puerilis animi desiderio duceretur. Illic interceptus trucidatur: & ut nullum posset necis inueniri uestigium, particulatim membra conscissa satellitum sibi diuidit turba. Tunc, ut huic facinori aliud facinus adderetur, quia uehementer tyranni crudelitas timebatur, decocta uarijs generibus pueri mēbra consumunt, ut humani cadaueris inauditis usque in illum diem epulis uescerentur. Cor uisum sibi soror seruat, cui Minerua fuit nomē, quia & ipsa sceleris fuit particeps: & ut manifestum delationis esset indicium, & ut haberet unde furētis patris impetum mitigaret. Reuerso Ioui filia ordinem facinoris exponit. Tunc pater funesta calamitate cladis, et acerbi luctus atrocitate commotus, Titanes quidem uario genere excruciatos necat. Nec prætermissum est in ultione filij aut tormentum aliquod, aut pœna: sed per omnia pœnarum genera bacchatus, necem qualitercunque filij uindicauit, affectu quidem patris, sed tyrannica potestate. Tunc, quia diutius pater ferre lugenris animi tormenta non poterat, & quia dolor ex orbitate ueniēs nullis solatijs mitigabatur, imaginem eius ex gypso, plastico opere perfecit: & cor, ex quo facinus fuerat sorore deferente detectum, in ea parte plastæ collocat, qua pectoris fuerant lineamenta formata. Post hęc, pro tumulo extruit templum, & pædagogum pueri constituit sacerdotē, huic Silenus fuit nomen.

Cretenses, ut furentis tyranni sæuitiam mitigarent, festos funeris dies statuunt, & annuum sacrum trieterica cōsecratione componunt, omnia per ordinem facientes, quæ puer moriens aut fecit, aut passus est. Viuum laniant dentibus taurū, crudeles epulas annuis commemorationibus excitātes: & per secreta syluarum clamoribus dissonis eiulantes, fingunt animi furentia insaniam, ut illud facinus non per fraudem factum, sed per insaniam crederetur. Præfertur cista, in qua cor soror latenter abscōderat: tibiarum cantu, & cymbalorum tinnitu, crepundia, quibus puer deceptus fuerat, mentiūtur. Sic in honorem tyranni à seruiente plebe Deus factus est, qui habere non potuit sepulturam.

IDOLOLATRIA AD QVERcum Mambre.

De idololatria ad quercum Mambre Sozomenus libro secundo, capite quarto, hæc commemorat: Locus ille quem nunc Terebinthum uocant, quindecim stadijs ab Hebron, quam à meridie uicinā habet, ab Hierosolymis uerò circiter ducentis & quinquaginta stadijs distat: de quo uerax sermo est, Abrahamo ibi filiū Dei unà cum angelis contra Sodomitas missis apparuisse, illique filij generationem prædixisse. Annuam uerò illic panegyrin, eamq́ue splendidam, regionis illius incolæ, & ulteriores Palæstini & Phœnices & Arabes, etiamnum messia tempore celebrant. Conueniunt autem illic plurimi etiam nundinarum gratia, tam emptu ri quàm uendituri. Est enim id festum cunctis frequentissimū, Iudæis tanquam de patriarcha Abrahamo gloriātibus, Græcis propter angelorum apparitionem: Christianis uerò, quoniam etiam tum temporis pio uiro is apparuit, qui posterioribus temporibus ad salutem humani generis per uirginem sese manifestè exhibuit. Honorant autem eum locum pro sua quique religione, alij ad unum omnium Deum orantes, alij angelos inuocantes, & uinum libantes, ac thure, uel boue uel hirco, uel oue aut gallo sacrificantes. Quod enim quisq; charum ac bonū habebat, toto anno accuratè nutrirū, secundum uotum, cùm sibi ipsi, tum domesticis suis, ad eiusdem festi conuiuium asseruabat. Honorantes autem eum locum cuncti, sine ad cauendam iram Dei, ne quid mali parerentur, ne cum uxoribus quidem, cum in eo agerent, commiscebantur: quamuis illæ eo festo ornatui, & munditiei muliebri plus solito

solito uscarent, & temerè in conspectū progrederentur, neq; aliàs lasciuiebant, tametsi tabernacula communiter & promiscuè haberēt. Est enim locus ille serenus & indiscretus, nec ulla habens ædificia, nisi sola quę circa ipsam quercum ab Abrahamo olim structa fuerant, unà cum puteo ab ipso parato. Tempore uerò panegyrico nemo ex eo hauriebat. Etenim secundum legem gentilium alij lychnos accensos in illum iaciebant, alij uinum infundebant, alij placentulas, alij numismata, unguenta, uel thymiamata inijciebant: eamq; ob causam, sicut fieri solet, aqua illa cōmixtione iniectorum corrupta et inutilis uidebatur.

CARPOCRATES.

De Carpocratis idololatria hæc Epiphanius libro tertio, tomo secundo scribit: Apud Buticum, siue ipsam Buto ciuitatem, Harpocratem nutriunt instar nutricum: qui senes iam sunt ætate, quiq; in mensis solennitate imaginarias Ori numinis afflationes perficere ex dæmone coguntur. Vnusquisq; autem ciuis, & ualde iam senex, unà cum adolescentibus contribulibus, & alijs ætatibus puberibus, sacerdotes eiusdem, Ori uidelicet & Harpocratis existentes, capite rasi, unusquisq; inquam fert impudenter seruile ac detestabile puerile signū, & furiosi ac desipiētes, & ob hos ludos derisi, ab his qui seipsos à dęmonis pręstigijs prudentes exememerunt, sursum ac deorsum nullo detinente feruntur, & pulticulis farinæ ac similaginis, atque alijs eiusmodi confectionibus primùm faciem obliti, ita ut in ebullientem lebetem faciem immittant, & à facie, miraculi uidelicet gratia, multitudinem fraudulenter extimulent, impertiunt per manum de facie detergentes unicuiq; petenti, ut particeps fiat: atque hoc sanitatis ac medelæ morborum gratia.

NILVS.

Aegyptij & Alexandrini Nilum colebant per uiros effœminatos androgynos: Eusebius libro quarto de uita Constantini. Ac sub Theodosio eum incantationibus eliciebant, & sacrificijs oblectabant, & sanguinis profluuio conspurcabant: ut testatur Sozomenus libro septimo, capite uigesimo.

DE IMAGINIBVS QVORUNDAM deorum.

Pingebantur etiā dij certis imaginibus. ut Saturnus cum falce messoria: Ianus fronte ancipiti, & dentata claue: Iupiter riciniatus & barbatus, dextra fomitem sustinēs perdolatum in fulminis morem: Iunonius ille cæstus, aut militari sub galea puellula delitescēs: Deūm mater cum tympano, cum tibijs & cum psalterijs Musæ: Mercurius pinnatus, Argiphontes: Æsculapius baculo: Ceres mammis cum grandibus, aut in Liberi dextra pendens potorius cantharus: Mulciber fabrili cum habitu: at Fortuna cum cornu, pomis, ficis, aut frugibus autumnalibus pleno: semitectis femoribus Diana, aut ad libidinem concitans Venus nuda, Anubis canina cum facie, aut genitalibus proprijs inferior Priapus. O species formidinum diræ, metuendique terrores, propter quos genus hominū torpedine in perpetua affigeretur, nihil moliretur attonitum, ab omniq; se actu scelerose flagitiosoq; frenaret. Falciculę, claues, caliādria, fomites, talaria, baculi, tympaniola, tibiæ, psalteria, mammæ promptæ, atq; ingentes cantharuli, forcipes, cornuaq; pomifera, nuda corpora fœminarum, & uetretrorum magnitudines publicatæ. Nonne satius fuerat saltitare, cantare, quàm sub titulo grauitatis & seueritatis obtentu, tam frigida tamq; inepta narrare simulachra, ab antiquis ad peccata cohibenda & ad nocentiū formata impiorumq; formidines? Arnobius libro sexto contra Gentes. Item: Hammon cum cornibus iam formatur et fingitur arietinis: Saturnus cum obunca falce: custos ruris, ut aliquis ramorum luxuriantium tonsor: cum petaso gnatus Maiæ, tanquam uias aggredi præparet, & solem pulueremq; declinet: Liber membris cum mollibus, & liquoris fœminei dissolutissimus laxitate: Venus nuda & aperta, tanquam si illam dicas publicare, diuendere meritorij corporis formam: cum pileo Vulcanus, & malleo, manu liber, sed dextra, & fabrili expeditione succinctus: cum plectro & fidibus Delius, citharistæ gestus seruans, cantaturi, & nænias histrionis: cū fuscina rex maris, tanquam illi pugna sit gladiatorij obeunda certaminis: neq; ullum est reperire figmentum alicuius numinis, quod non habitus certos ferat fabrorum liberalitate donatos.

DE INITIATIONIBVS.

Solebant Gentiles, suos initiare, quos ad sacra idolorum primùm admittebant: et habuisse singula idola suas certas initiationū formas, patet ex ijs quæ hactenus commemorauimus. & Iulius Firmicus in libro de errore profanarum religionū meminit symbolorum & signorum, quibus initiati sacris se inuicem discreuerint: & Arnobius initiationis per colubrum mentionem facit libro quinto contra Gentiles. Christianos uerò non admittebāt ad sacra, nisi suæ priori professioni & fidei Christianæ renunciassent: & dæmones ἀποτροπαίους, id est malorum depulsores placassent: & purgationibus & uictimis cruentis, baptismū ab Ecclesia acceptū abluissent. quod Iulianus fecit ipse, & ut alij facerent mandauit. Theodoretus lib. 3. cap. 3. Sozom. lib. 5. cap. 2 & 5.

DE CIRCVMCISIONE.

VT à Iudæis ad gentes etiam ritus circumcisionis peruenit, ita hoc quoque seculo eo quidam populi usi sunt. Nam Hieronymus libro secundo in Hieremiam testatur, suo adhuc tempore circumcidi aliquos Palæstinos, Ægyptios & Idumæos, Ammonitas, Moabitas, & Sarracenos solitudinem incolentes. Et circumcisionis Sarracenorum Sozomenus quoque meminit libro sexto, capite trigesimooctauo. Et gentem Indorum circumcidi, Nicephorus libro octauo, capite trigesimoquinto indicat. Gentes autem eam rationem quam Deus suo populo olim tradiderat, non obseruasse in circumcidendo, ex Ambrosij libro secundo, capite undecimo de Abraham appatet. Refert enim, Ægyptios decimoquarto demum anno mares circumcidere: & uulgo ferri, fœminas apud eosdem anno eodem circumcidi, eo quòd ab anno decimoquarto incipiat flagrare passio uirilis, & fœminarum menstrua sumant exordia.

DE FESTIS.

DIem solis, & feriam quintam seu Iouis, factos gentilibus fuisse, ex Miltiadis decreto, si tamen eius est, apparet. Deinde certis anni diebus celebrabant suorum idolorum quædam solennia festa: qualia sunt Cerealia, quæ ad quintum idus Aprilis celebrabantur à mulieribus. Epiphanius libro tertio, tomo secundo, de fide catholicæ Ecclesiæ. Et lectisternij Cereris Arnobius libro septimo contra gentes meminit. Ac Cereris festa palàm Antiochiæ sub Valente celebrari permissa esse, Theodoretus libro quarto, capite uigesimoquarto indicat. Et Megatalia, quæ similiter à mulieribus obseruabantur: Epiphanius ibidem. Dialia, quorum Theodoretus libro quarto, capite uigesimoquarto meminit. Et Arnobius libro septimo cõtra Gentes inquit: Iouis epulum cras est: Iupiter enim cœnat, magnisque implendus est dapibus, iamdudum inedia gestiens, & anniuersaria interiectione ieiunus. Ad publicum epulum Iulianus Daphnen uenisse, id que festum per dies septem egisse, dicitur apud Theodoretum libro tertio, capite decimoquarto Orgia, seu Bacchanalia, seu Liberalia, quæ Romæ celebrantes decimo sexto calendas Aprilis, gestabant perticas: Epiphanius libro tertio, tomo secundo, de fide catholicæ Ecclesiæ. Bacchabundi in uijs et plateis cum parmis cursitabant, rabioso clamore & strepitu: canes discerpebant, Theodoretus libro tertio, capite quinto: & libro quinto, capite uigesimo. Meminit & Bacchanalium Arnobius libro quinto contra Gentes. Lauatio matris Deûm festum erat, quo aquis adiuncta cineris frictione, sordes statuæ eius abluebantur. Arnobius libro septimo contra Gentes. Hanc ceremoniam postea Antichristus imitans, certis diebus præcepit in Ecclesijs altaria lauari.

Vindemia Æsculapijs festum erat, quod celebrabant uindemiatores post uinũ expressum. Arnobius libro septimo contra gentes. Sed ea solennitas postea ad diuum Martinũ est translata.

Natalem Telluris solenni ceremonia obseruatũ esse, ex Arnobij septimo contra gentes patet. Idem libro primo indicat, tyrannos & reges à Romanis indigetes & dinos appellari, puluinaribus & aris, & ludorum & natalium celebritate honorari. Idem imitatus Antichristus, sanctos canonizauit, eorumq́; natales religiose coli instituit.

Calendas Ianuarij in honorem Iani, soleni ritu obseruabant: ita quidem, ut epularentur, & in campum procederent, & saltarent, ut patet ex Ambrosij sermone decimoseptimo. Eodem die Romani strenas sibi inuicem dabant, ut patet ex epistola sexta libri primi Epistolarum Symmachi. In cunctis urbibus, & maximè in Ægypto, & in Alexãdria, idololatriæ uetus consuetudo est, ut ultimo die anni & mensis eorum, qui extremus est, ponant mensam refertam uarij generis epulis, & poculum mulso mistum, uel præteriti anni, uel futuri fertilitatem auspicantes. Hieronymus libro decimooctauo in Esaiam.

Circuitionum gentilium Arnobius libro octauo meminit. Si Romanorum ritus percenseas, ridenda quàm multa, multa etim miseranda sunt. Nudi cruda hyeme discurrunt. alij incedunt pileati, scuta uetera circumferunt, pelles cædunt mendicantes, uicatim Deos ducunt, quædam fana semel anno adire permittunt, quædam in totum nefas est uisere.

DE LVDIS.

LVdos etiam sacros inter religionis officia deputabant, & ad Deos honorandos, & placandos in publicis deorum festis exhibebant: quales erant Florales, & Megalenses, & Attellanæ. Arnobius libro septimo: ubi & nominatim quorundam meminit, ut Amphitryonis Plautini, Europæ, Ledæ, Ganymedis, Danais, Atyis, Adonis, & tragœdiæ Alcidæ Sophoclis, & Herculis Euripidis, item Floræ. Spectacula gladiatorum Constantinus quidem prohibuit: Sozomenus libro primo, capite octauo. Sed tamen Romæ ea adhuc sub Theodosio in usu fuisse, apparet ex epistola Symmachi ad Theodosium: & ex Prudentij libro posteriori contra Symmachum, ubi Imperatorẽ rogat, ut eam consuetudinem abroget.

Tu mortes miserorum hominum prohibeto litari.

Solebant Imperarores singulis decennijs panegyres celebrare. Sozomenus libro primo, capite uigesimoquiuro.

Solebant autem iu spectaculis publicis, omniū sacerdotum magistrorumq; collegia, pontifices maximi, & maximi curiones, & quindecimuiri laureati, & diales cum apicibus flamines, & augures, & castæ uirgines Vestales, & cunctus populus, & cousulatib. functi patres, dijs proximi & augustissimi reges, assidere. Arnobius lib. 4.

DE TRANSLATIONE IDOLORUM.

IN magnis calamitatib. solebāt cōsulere uates & oracula, per quos Deos possenr liberari à malis uel præsentib. uel imminēribus: et cū uatesrespōdissent de peregrinis dijs aduehendis, sedulò id curabāt. Sic ad Hannibalem uincendum, & Romanum imperiū amplificandum, magna mater Deûm ex Phrygio Pessinunte accita, & Romam translata est, & magnifico templo honorata. Arnobius libro septimo contra Gentes. Et ad pestem abigendam, Æsculapius, qui erat magnus coluber, Epidauro Romā est adductus, & templo & sacrificijs cultus. Arnobius ibidem. Planè simili superstitione Constantinus reliquias quasdam de cruce ab Helena reperta, Constanrinopolim dicitur transtulisse, ut esset eius urbis conseruatrix. Huc & translatio capiris Ioannis, & aliorum sanctorum & martyrum congruit, de qua suprà in loco de Miraculis dictum.

RITUS CIRCA MORIENTES & DEFUNCTOS.

MOribundis solebant facem rribuere, mortuis uerò coronam. Arnobius libro octauo. Funera curabant tibijs, & publico ploratu. Eusebius libro nono, capite octauo. Apud Indos cadauera cremabantur, & quidem uxor carissima uiua cum morruo mariro in rogum collocata exurebatur: ut indicat Hieronymus libro primo aduersus Iouiuianum. Pro mortuis magi preces con mendaticias faciebāt, quibus tantam uim ac tribuebant, quòd ijs placatæ potestates permittant animas ad cœlos subuolare. Arnobius lib. 2. Hinc Antichristus indulgentiarum aucupium didicit.

OBLATIO PRO MORTUIS.

GRæci in Pandemis, hoc est popularibus diebus, deferebant ad monumenta mortuorū, cibos ac potus: & edulia quidem prorsus exurebant, sed uina libabant, & nomina sepulrorum mortuorum proferentes acclamabanr: Surge tu, comede & bibe & lætare. Epiphanius in Ancorato. Et hanc ceremoniam Antichristus in Ecclesiam Christi inuexit, in Missa offerendo pro uiuis & mortuis.

DE MORIBUS GENTILIUM.

IDololatriam omnis generis scelera sequi, quis est qui ambigat? ea uerò quis enumeret? Athanasius in orarione contra Idola inquit: Omnes iu turpissimis uiuunt, & certamen inter se prauiratis suscipere uidentur. &, ut dixit sanctus ille Christi minister Paulus: Mulieres eorum mutauerunr usum naturalem, in eum qui est præter naturam. Iridem quoq; & masculi, omisso naturali usu fœminę, libidine in se mutuò exarserunt, mares in mares turpitudinem patrantes. Hæc & huiusmodi designantes, confitentur & ostendunt, Deos suos hoc genere uiræ usos fuisse. Ex Ioue enim stupra puerorū & adulteria, ex Venere meretricatū, ex Rhea obscœnitatem, ex Marte cædes, ex alijs alia huiusmodi didicerunt: quæ quidem ut à legibus uindicantur, ita quicunq; purus & integer est, auersatur. Et passim turpissimæ cōsuetudines in usu fuerunt. Vt apud Phœnices, mulieres ante idola prostituebantur: Athanasius de idolis. Et sponsæ ante connubium experiundæ prius sponsis tradebantur: Sozomenus libro primo, capite octauo. Apud Alexandriam androgyni: Eusebius libro quarto de uita Constautini. Romæ spectacula gladiatorum, sese mutuò interficientium: Sozomenus libro primo, capite octauo. Et alia consuetudo fœda, adulteram castigandi per manifestam stuprationem: Socrates libro quinto, capite decimooctauo. Iudi plures habebant uxores: Hieronymus libro primo aduersus Iouinianum. Scotorum nario uxores proprias nō habet. & quasi Platonis politiam legerit, & Catonis sectę tur exemplum, nulla apud eos cōiunx propria est: sed ut cuiq; libitū fuerit, pecudum more lasciuiunt. Persæ, Medi, Indi, & Æthiopes, regna non modica, & Romano regno paria, cum matribus & auijs, cum filiabus & neptib. copulantur. Tibareni, quos dilexerunt, senes suspendunt in patibulis. Hircani, uolucribus & canibus semiuiuos proijciunt: Caspij, ijsdem bestijs mortuos. Scythę eos qui à defunctis amati sunt, uiuos infodiunt cum ossibus mortuorum. Bactri, canibus ad hoc ipsum nutritis obijciūt senes. Hieronymus libro secundo aduersus Iouinianum.

Apud Seras uiri crines implicant, et domi desident, unguentis delibuti, effœminati, ab uxoribus parati: mulieres uerò uiceuersa capillum capiris rondent, uirili cingulo se cinguut, & in agro omnia opera faciunt. Epiphanius libro tertio, tomo secundo, de fide catholicæ Ecclesiæ.

Regnabant etiam inter eos horrendæ su-

perstitiones: qualis illa est, quòd Magi Persici Trabulam Simeonis sororem serra in duas partes dissectam, stipitibus alligabant, & Reginam ægrotantem per medias transire iubebant, spe recuperandæ sanitatis. Sozomenus libro secundo, capite duodecimo. Et sacerdotes Iouis Capitolini Constantinum iussisse, suam lepram sanguine infantum curare & abluere, Nicephorus libro septimo, capite trigesimotertio narrat. quanquã Platina in uita Marci id factum esse neget. Et ad uictoriam acquirendam saga quædam Magnentium iussit uirginem immolare, eiusq; sanguinem uino mistum militibus gustandum præbere: ipsa interim carmina quę dam recitante, & dæmonum opem implorante. Zonaras tomo tertio, de imperio filiorum Constantini.

Superstitiose obseruabant dies lunę, in obeundis uel omittendis negotijs: & quintam diem lunæ fugiebant, nihilq; in ea incipiebant. Ambrosius libro decimo, epistola octogesimatertia. Ad inquisitionem nominis eius, qui post Valentem esset imperio potiturus, Iamblichus & Libanius literas uigintiquatuor pulueri inscripserunt, & cuique granum tritici & hordei imposuerunt, & gallum recitatis carminibus quibusdam dimiserunt: ut ex quibus literis grana sumeret, nomen successoris cognoscerent. Accepit autem grana ex literis θ, ε, ο, δ. Valens ea re cognita, multos ijs nominibus appellatos sibi suspectos sustulit. Zonaras tomo tertio, de Valente.

Etiam in cibis suos quosdam ritus obseruarunt. nam Arabes & Sarracenos & Barbaros in eremo habitantes camelorum lacte & carnibus uiuere, & nefas putare porcorum carnibus uesci: Septentrionales uerò populos ijs non uesci. In Ponto & Phrygia xylophagis, qui nascuntur in lignorum carie, & Orientales & Lybiæ populos locustis, Syros crocodilis terrenis, Afros lacertis uiridibus uesci: & Ægyptios & Palæstinos propter boum raritatem à uaccarum esu abstinere, sed taurorum & boum & uitulorum carnibus uti: ac econtrà in sua prouincia scelus putare, uitulos comedere. Nomades, Troglodytas, & Scythas & Hunnos semicrudis uesci carnibus: Ichthyophagos errantes in littore maris rubri, solis calore assatos pisces uorare: Sarmatas, Quados, Vandalos, equorum & uulpium carnibus delectari: & Scotos se in Gallia uidisse humanis carnibus uesci, Hieronymus testatur lib. 2. contra Iouinianum.

Massagetæ & Derbices miserrimos putant, qui ægrotatione moriantur: & parentes, cognatos, propinquos, cum ad senectam uenerint, iugulatos deuorant: rectius esse ducentes, ut à se potius quàm à uermibus comedantur. Hieronymus ibidem.

Iurare solebant per deos suos. nam testatur Socrates libro tertio, capite uigesimotertio, Libanium frequenter per Herculem, Bacchum & Asclepium iurare in libris suis. Romæ in curia aram idololatricam fuisse, & ad eam iuramenta facta esse, patet ex epistola Symmachi ad Imperatores pro sacris patrum, & Ambrosij duabus contra eandem.

A' QVIBVS ET QVOMODO *propugnatus Gentilismus.*

Non defuerunt etiam hoc seculo, qui diabolo in propugnando et defendendo Gentilismo, & oppugnando & calumniando ueram Christianorum religionem, suam operam gnauiter præstiterunt. Inter eos primum locum iure tenent sacerdotes, & collegia eorum. Nam eos malè habuit suas uanitates & deceptiones manifestari, et argui, & superstitionem sibi quæstuosissimam abrogari, & suam dignitatem imminui, seque in odium & contemptum uulgi adduci: quare manibus pedibusque obnixè sua sacra exornare & tueri, & Christianorum religionem calumnijs & mendacijs nõ modò inuisam, sed etiam periculosam & detrimentosam omnibus reddere studebant. Maximè uerò id agebant, ut Imperatores facerent suæ superstitioni addictos. per eos enim reliquum uulgus in officio retinere, & Christianis periculum creare poterant. Sacerdos idolorum Iulianum à uera religione abduxit, & odio Christiani signaculi repleuit. Paulus Diaconus libro undecimo. Et principem idolorum Iuliano mandasse, ne quicquam Christianum uel ageret, uel cogitaret: Sozomenus libro quinto, capite secundo narrat. Ad sacerdotum, philosophi quoque suas coniunxerunt copias. nam Ruffinus libro primo, capite tertio, & alij narrant, philosophos etiam quosdam gentiles Nicæam, cum ibi synodus congregata esset, uenisse: & cum episcopis, fretos Dialecticis sophismatibus, concertasse. Sozomenus etiam libro primo, capite decimooctauo commemorat, philosophos ad Constantinum Byzantium accessisse, eique obiecisse, quòd ueterem religionem, quam maiores sui & omnes Romani principes essent amplexi, abdicaret, & nouam institueret: & petijsse, ut sibi cum Alexandro episcopo disputare ea de re liceret. Quod cum esset permissum, & Alexander ad opponentem dixisset, Præcipio tibi in nomine IESV Christi, ut obmutescas, philosophum obmutuisse prorsus, nec uerbum amplius prole-

proloquutum esse, atq; ita cum ignominia cæteros discessisse. Libanium Sophistam apparet gentilismi fuisse acrem defensorem & propagatorem. Nam eam ob causam Constantius mandasse uidetur Iuliano, ne Libanium Syrum sophistam accederet. Socrates libro tertio, capite primo. Et libro eodem, capite uigesimosecundo refert, quòd Christianismum in libro de Iuliano uellicauerit. Iamblichus non quidem, quantum ex historijs liquet, contra Christianos expresse, sed tamen pro Ethnicis librum de mysterijs Ægyptiorum scripsit. Et Olympus philosophus nomine & habitu, Alexandriæ doctrina & armis gentilium sacra propugnauit. Ruffinus libro secundo, capite uigesimosecundo: Sozomenus libro septimo, capite decimoquinto. Et scholarum magistros in Gentilium religione in pueros propaganda, & odium Christiani dogmatis instillando, multũ laborasse, Eusebius indicat libro nono, capite quinto & septimo.

Imperatores etiam, & alij politici domini, sua autoritate, edictis & uiolentia ac armis Ethnicas superstitiones defenderunt, & promouerunt, Christiq; doctrinam impugnauerunt. Inter eo sunt Diocletianus, Maximinus, ut suprà in loco de Persecutione est expositum: et Licinius, qui à Christianismo ad Gentilismum defecit. Eusebius libro primo & secundo de uita Constantini: Sozomenus libro primo, capite septimo. Et Iulianus, qui nõ modò ipse ad gentilium uanitates à uera religione desciuit, sed etiam subditis suis, ut idem facerent suasit. Sozomenus libro quinto, capite primo. Et obtemperantes honoribus & dignitatibus & beneficijs cumulauit, ijsque permisit quicquid uellent contra Christianos agere. erga reluctantes sese difficilem & infensum ac hostem exhibuit: & idolorum templis apertis, uetusta priuilegia & prouentus Christianis ademptos gentibus dicauit. Sozomenus libro quinto, capite tertio. Militiæ cingulum non dari nisi immolantibus iussit, studijs autorum gentilium Christianis interdixit, ludos literarum solis ijs qui deos uenerarentur patère decreuit: ac præmijs, honoribus, blanditijs, persuasionibus, maiorem populi partem, quàm si atrociter persequutus esset, elisit. Ruffinus libro primo, capite trigesimosecundo. Miro artificio studuit Gentilismum in externis ritibus Christianismo conformem reddere: ut patet ex epistola eius ad Arsacium, apud Sozomenum libro quinto, capite decimosexto.

Primarium Romani exercitus uexillum, cui Constantinus crucis symbolum inscribi curauerat, in priscam formam redegit: & in popularibus uexillis Iouem pingi iussit, tanquam cœlitus apparentem, coronamq; & purpuram Imperij symbola exhibentem: Martem denique et Mercurium in ipsum respicientes, & ueluti oculo attestantes, quod & eloquio & bellandi ualeret industria. Hæc autem & quæcunq; alia ad cultum paganismi facere uidebat, imaginibus immisceri iubebat, ut prætextu honoris, qui Imperatori deputatus erat, clam oculum quæ per picturam accesserant adorarentur, abusuq; priscorum rituum omnimoda circumspectione subditorum animos suffurari satagebat. Sozomenus libro quinto, capite decimoseptimo: Socrates libro tertio, capite decimotertio. Et Hieronymus ad Oratorem Magnũ testis est, Iulianum in expeditione Parthica aduersus Christũ septem euomuisse libros, & iuxta fabulas poetarum se suo ense lacerasse. Ac laudasse Iuliani libros Libanium in epitaphio Iuliani, & dixisse omnes Christianorum libros ad illos collatos, esse ridiculos & nugaces: Socrates libro tertio, capite uigesimosecundo narrat: & capite sequenti, eam laudationem ut uanam infringit. Iulianus alter, auunculus Imperatoris Iuliani, strenuum quoq; sese Gentilismi propugnatorem præbuit, apud Sozomenum lib. quinto, capite septimo.

Sapores Rex Persarum, eiusq; successores aliquot, gentilium idola tutati sunt, uiolentiam & crudelitatem in Christianos exercentes. Sozomenus libro secundo capite octauo & nono: ut suprà suo loco copiosius expositum est. Valens Imperator Christianã quidem religionem professus est, sed gentibus suam idololatriam quouis modo liberè exercere permisit: ut narrat Theodoretus libro quarto, capite uigesimoquarto: & Zonaras tomo tertio de Valente. Sub eo Palladius prætor Alexãdrinus nõ parum Alexandriæ pios afflixit, & sacra gentilium promouit. Theodoretus libro quarto, capite uigesimo secundo. Sub Theodosio Symmachus præfectus urbis Romæ, unà cum Senatu, conati sunt gentilium sacris mederi: ut patet ex epistola Symmachi pro sacris patrum, in qua nomine senatus petit, ne quid de gentili religione Imperatores mutent, & mutata in integrum restituant. Idem facit libro primo, epistola quinta, & sexta, & undecima.

Athanaricus rex Gotthorum, etiam in sua ditione patrocinium idolis præstitit, & sacrificare detrectantes capitali supplicio affecit. Socrates libro quarto, capite trigesimotertio: Sozomenus libro sexto, capite trigesimoseptimo: & Orosius libro septimo.

Exemplum sacerdotum & philosophorũ & Imperatorum & præfectorum imitans, indomitum uulgus in conseruanda idolorum

religione, haud postremas ferebat. Nam aduersus Christianos irreconciliabili odio flagrabant, & dicterijs & calumnijs, & conuicijs & falsis criminarionibus eos proscindebant. Narrat Nicephorus libro septimo, capire trigesimoquinto, Græcos idololatras Constantinũ, quòd filium suum manu propria occidisset, calumniatos esse: & Sozomenus libro quarto, capite decimo indicat, Ethnicos Athanasium criminatos esse, quòd incantationibus usus futura præsciret. Et Theodoretus lib. tertio, capite quinto, gentes scurrilitate et dicterijs in pios inuectas esse, neq; ullis in pompis sibi à conuicijs temperasse: uerùm Christianos non conuicijs cum illis certasse, sed apertè errores eorum redarguisse, commemorat.

A' criminationibus ad uim apertam sæpe peruentum est: ut parer ex Theodoreti libro tertio, capite sexro: & Sozomeni libro sexto, capite trigesimoquarto: Socratis libro quinto, capite decimosexto. Ac refert Sozomenus, sub Theodosio, libro seprimo, capite decimoquinto, pro fanis acerrimè dimicasse gentiles, Alexandrinos & Petræos, & Acropolitas in Arabia, Raphiotas & Gazęos in Palæstina, Heliopolitanos in Phœnicia, Apamæos in Syria.

¶ Cæterùm ad patrocinium suæ superstitionis his ferè utebantur argumentis. Primùm ab antiquitate, quòd sua religio esset antiquissima, quam sui maiores omnes essent amplexi: à quorum consensu recedere, summum sit nefas. Arnobius libro octauo cõtra Gentes, et Symmachus in Epistola pro sacris patrum apud Prudentium inquit: Iam si longa ætas autoritatem religionibus faciat, seruanda est tot seculis fides: & sequendi sunt nobis parentes, qui secuti sunt feliciter suos. Eodem argumento philosophi Byzantij Constantinum inuadunt obijcientes, ab eo non rectè fieri, quòd res diuinas nouaret, & nouam religionem in ciuitatem introduceret, prærer eam quæ in usu fuisset suis parentibus, & antecessoribus in Romano imperio. Sozomenus libro primo, capite decimooctauo.

Secundum ab effectu, quòd esset utilis ac salubris hominibus & imperijs. Per eam enim Romam esse contra Hannibalem & alios hostes seruatam: Symmachus in epistola pro sacris patrum. Et Romam ideo omnium prouinciarum & partium orbis terrarum Imperio potitam, quòd uniuersos Deos qui essent in orbe terrarũ, ac ignotos etiam, uenerata sit & coluerit, Cæcilius apud Arnobium libro octauo affirmat. Et Maximinus apud Eusebium lib. 9. cap. 7, ob cultum idolorum asserit Tyrijs & alijs, omnis generis beneficia à dijs conferri.

Tertium ab incommodis: ob religionem idolorum intermissam, aut abolitam, Deos irasci, & omnis generis mala cumulari. nam Maximinus libro nono, capite septimo, in edicto suo omnes calamitates publicas imputat Christianorum à gentilibus sacris defectioni. Et Symmachus in epistola pro sacris patrũ affirmat, publicam famem sequutam esse, ob mutationem sacrorum, & abrogationem priuilegiorum Vestalium & sacerdotum.

¶ Criminationes uerò has ferè contexebant, ad Christianorum religionem deformandam. Quòd noua esset, & nuper admodum nata, quam maiores omnes ignorarint: Sozomenus lib. 1. cap. 18.

Quòd eius inuentores & assertores essent homines deploratæ, inclinatæ, desperatæ factionis: Cæcilius apud Arnobium lib. 8.

Quòd cœtus ille Christianorum esset collectus ex ultima fece imperitiorum & mulierum, qui nocturnis congregationibus & ieiunijs solennibus, & inhumanis cibis confœderarentur, latebrosa & lucifugax natio, in publico muta, in angulo garrula.

Quòd sese occultis notis noscát, & ament mutuò, antequam nouerint.

Quòd inter eos uelut quædam libidinum religio misceatur, & se promiscuè fratres appellent, & sorores, & intercessione sacri nominis committant incæstum.

Quòd uulgò feratur, eos asini caput consecratum uenerari. Alij uerò dicant, eos ipsius antistitis & sacerdotis colere genitalia, & quasi parentis sui adorare naturam.

Quòd hominem summo supplicio punitum pro facinore, colant.

Quòd initiádis apponatur farre cõtectus, quem occultis uulnerib. occidant, & sitienter sanguinem eius lambant.

Quòd ad epulas solenni die coeant cum omnibus liberis, sororibus matribus, sexus omnis homines, & omnis ætatis: ac illic post multas epulas, ubi conuiuium caluit, & incæstę libidinis ebrietate feruor exarsit, canis qui candelabro nexus est, iactu offulæ ultra spacium lineæ qua uinctus est, ad impetum & saltum prouocetur: & sic euerso & extincto conscio lumine, impudentibus tenebris, nexus infandę cupiditatis inuoluant per incertum sortis: & si non omnes opera, tamen conscientia pariter committant incæstum.

Quòd religio eorum sit obscura, & nullas aras habeant, nulla templa, nulla nota simulachra: Cæcilius apud Arnobium libro octauo.

Quòd cùm eorum Deum Romana gens non norit, cum aliàs omnes Deos colat, uerisimile sit, non esse Deum, quem Christiani colant.

Quòd

Quòd doctrina eorum planè sit monstrosa, & rationi absurda. Nam de Deo eos sentire, quòd omnium mores & actus, uerba denique; & occultas cogitationes diligenter inquirat, & ubique discurrat & præstò sit: cum id Deum non deceat, ut molestias sustineat, & inquietus sit, & curiosus: & siquidem adsfet factis, & omnib. in locis intersit, nequeat singulis inseruire per uniuersa districtus, nec uniuersis sufficere, in singulis occupatus. Cæcilius apud Arnobium lib. 8.

Item eos hominem in Palæstina natum, & crucis supplicio affectum, & Deum & Dei filium facere & colere: Libanius & Iulianus apud Socratem lib. tertio, capite uigesimotertio: Arnobius libro primo.

De mundo eos docere, quòd incendio sit conflagraturus, quasi aut naturæ diuinis legibus constitutus ordo turbetur: aut rupto elementorũ omnium fœdere, & cœlesti compage diuisa, moles ista, qua continetur & cingitur, subruatur.

Culpam uel innocentiam eos Deo attribuere, ut qui spontaneos non cupiat, sed electos: eoq; Deum iniustũ iudicem fingi, qui sortem in hominibus puniat, & non uoluntatem.

De resurrectiõe aniles fabulas eos adstruere, quòd post mortem & cineres & fauillas sint renascituri: cum tamen planè sit absurdum, astris denunciare interitum, & sibi æternitatem repromittere: & cum nulla ratione posait explicari, siue fingatur resurrectio cum corpore, siue sine corpore, siue alio corpore, quòd resuscitatio mortuorũ fieri possit: & cum in tot seculis quæ effluxerũt, nullus ab inferis remeauerit, ut exemplo credi posait. Arnobius lib. 8.

De uita æterna eos fabulari, quòd ipsi sint bonis fruituri, alijs iniustis in æternas pœnas abiectis: cum tamen neq; in hac uita bene habeant, sed sint omnium calamitosissimi. Vnde constet, Deum ipsorũ aut non posse ijs opitulari, aut nõ uelle: atq; ita eum uel inualidum, uel iniquum esse. Cæcilius apud Arnobium lib. 8 contra Gentes.

Quòd nec ipsi inter sese de dogmate suo consentirent. Hoc argumento utebantur philosophi, qui Nicæam conueniebant, cum ibi synodus celebraretur. Sozomenus libro primo, capite decimooctauo.

Quòd sacra scriptura esset perplexitatibus & contradictionibus plena, ideoque incerta omnia. Hac calumnia usum esse Iulianum et Porphyrium, Socrates libro tertio, capite uigesimotertio indicat.

Quòd Christianismus omnis generis calamitates publicas secum afferret. Deos enim eos punire, quòd hominem credãt esse Deũ: eumq; post crucis supplicium adhuc super- esse dicant, & adorent. Arnobius lib. 1. & Maximini edictũ apud Eusebium libro nono, capite septimo.

A' QVIBVS ET QVOMODO *laboratum sit in gentilium superstitione refutanda, & abolenda.*

VT autem diabolus cum suis organis in defensione & propagatione gentilismi sudauit: ita econtrà Dominus noster IESVS Christus per suum exercitũ ad eius expugnationem & subuersionem incubuit, ac subinde magis magisq; promouit. In eo uerò exercitu primipili & antesignani erant Ecclesiarum fideles & uigiles ministri, qui non modò uoce & doctrina in arces & munitiones gentilium superstitionũ impressionem faciebant: sed etiam scriptis, ut machinis & arietibus admotis, & fortissimè incussis fundamenta subruebant. In horum numero erant, Eusebius Pamphili, in libris de præparatione Euangelica: Lactantius, in libris septem diuinarum institutionũ, & in libris de ira Dei, & de opificio Dei, & alijs: Arnobius in octo libris contra Gentes: Athanasi⁹ tum in alijs libris, maximè uerò in oratione cõtra idola: Iulius Firmicus Maternus in libro de errore profanarum religionum, ad Constantem & Constantium Augustos: Ambrosius tum in alijs, præcipuè autem in duabus epistolis contra Symmachi epistolam, libro Epistolarum quinto, epistola trigesima, & trigesimaprima: Apollinarius, qui ad Iulianũ contra Gentilium errores de Deo scripsit, ut indicat Theodoretus lib. 5. cap. 20: & Sozom. lib. 5. cap. 18. Hieronymus etiam passim in suis scriptis: Prudentius in libris duobus cõtra Symmachum, & in alijs passim: Epiphanius in Ancorato & Anacephalæosi, ac in libris de hæresibus. Socrates in lib. 3. cap. 23 refutat Libanium & Porphyrium, & Iulianum. Eusebius Emisenus, quem libros cõtra Gentes edidisse, Hieronymus in catalogo testatur: & alij innumerabiles. Fuerunt etiam qui manibus rem aggressi, templa idolorum destruxerũt, permissu Imperatorum. nam Marcus episcopus Arethusæ, sub Constantino, simulachrorũ templum destruxit. Cyrillus diaconus, eodem imperãte, Heliopoli ad Libanum, multa simulachra, quæ adorabantur, confregit. Theodoretus libro tertio, capite septimo. & Marcellus accepto mandato ab Imperatore Theodosio, Iouis templum apud Apamenos euertit. Theodoretus libro quinto, capite uigesimoprimo. Idem fecit Theophilus Alexandrinus, ut narrat Ruffinus libro secundo capite uigesimosecundo, tertio, quarto, quinto & sexto: & Socrat. lib. quinto, cap. decimosexto: Theodoretus libro 5. capite 22. Georgius episcopus Alexandrinus prohibuit, ne gentes sacrifica-

crificarent, & patria festa celebrarent: militesq; & ducem Ægypti armata manu in ciuitatem introduxit, & imagines & anathemata & ornatum templorum abstulit. Sozomenus libro quarto, capite trigesimo: & libro quinto, capite septimo.

In secundo ordine pij magistratus erant, nimirum Imperatores, eorumq; præfecti & collegæ. Ii autem edictis & legibus & externa ui gentilium idololatriam coercuerūt, & magna ex parte aboleuerūt. Nam Constantinus Magnus lege edixit, ne simulachris sacrificarent, ne uaticinia sciscitarentur, ne statuas erigerent, ne sacrificia occulta facerent, ne ciuitates monomachijs polluerent. Eusebius lib. quarto de uita Constantini. Templa idolorum claudi iussit, l. prima, Cod. de paganis & sacrificis. eaq; accedere & sacrificare capitali pœna uetuit. Theodoretus lib. quinto, capite uigesimo: & Sozomenus libro primo, capite octauo. Ac multis in locis idolorum templa destrui curauit: & pœna capitali edixit, ne quis gentilis aruspex, aut sacerdos limen alterius accedat. l. Nullus aruspex. Item uetuit, ne quis aruspicem, aut mathematicum, aut ariolum consulat. l. Nemo aruspicem. Et ne quis dæmones inuocet, uel imagines cereas incantet, l. multi magicis. Cod. de maleficis & mathematicis. Et turpes gentilium consuetudines abrogauit, ut suprà suo loco dictum est. Helena mater Imperatoris Hierosolymis fanum Veneris destruxit: Paulus diaconus libro undecimo. Artemius dux Aegyptiorum militum sub Constantino plurima simulachra deiecit, ob quod à Iuliano postea capite mulctatus est. Theodoretus lib. 3. cap. 18.

Constans etiam & Constantius leges statuerunt, contra eos qui uel sacrificare, uel imagines colere, aut alias Ethnicas superstitiones exercere præsumerent. Theodoretus libro quinto, capite uigesimo: Sozomenus lib. 3. cap. 17. & lib. 4. cap. 10.

Iouinianus templa idolorum à Iuliano aperta iterum claudi iussit, & sacrificationes prohibuit. Socrates libro tertio, capite uigesimoquarto: Theodoret. lib. 5. cap. 20.

Valentinianus, idolorum cultum in Europa suppressit. Theodoretus libro quinto, capite uigesimo. Et Valentinianus unà cum Valente, ne quis artem magicam disceret, interdixit, l. Culpa similis. Cod. de maleficis & mathematicis. Tandem autem Deus Theodosium, ut alterum Iosiam excitauit, qui ab Ambrosio & alijs pijs doctoribus de officio suo admonitus, & probè instructus, funditus extirpari templa idolorum iussit. Theodoretus libro quinto, capite uigesimo.

Fecerunt & alij Christiani suum, in eo cōtra Gentilismum bello, officium, instituendo, monendo sanabiliores & imperitiores, & taxando gentiliū errores, & demonstrando idolorum uanitates. Theodoretus libro tertio, capite quinto: Socrates libro tertio, capite secundo: Sozomenus libro quinto, capite septimo. Orando Deum, ut confundat idola, eorumq; cultores. Theodoretus libro tertio, capite nono: Sozomenus libro quinto, capite decimonono. Ac etiam destruendo idola: Socrates libro tertio, capite decimoquinto. Et fugiendo eorum templa, sacrificia, festa, ludos & alios ritus superstitiosos: ut patet ex Arnobij lib. 8 contra Gentes, & Ambrosij sermone decimoseptimo.

Postremò & Busyridem de Encratitarum hæresi fortiter contra Ethnicos egisse sub Iuliano, Sozomenus lib. quinto, capite undecimo prodidit. Et Photinum hæreticū contra Gentes uolumina scripsisse, Platina sub Syricio testatur. Iudæos etiam Gentes execrari, quòd creaturæ potius quàm creatori inseruiant, Athanasius oratione contra gregales Sabellij monet. Imò & ipsi gentiles Imperatores, quædam legibus abrogarunt. Sic Diocletianus & Maximianus artem Mathematicam ut damnabilem interdixerunt, l. Artem geometriç. Cod. de maleficis & mathematicis.

In conflictu autem cum Ethnicis hoc egerunt, ut argumenta ab antiquitate & ab utilitate Ethnicæ superstitionis dissoluerent. De antiquitate Arnobius lib. octauo respondet, quòd non possit gentilium religio esse antiquissima: cum demonstrari possit, omnes eorum Deos homines fuisse, & mortuos esse. Ac eleganter inquit inter cætera: Non debet antiquitas imperitorum, fabellis suis delectata, uel capta, ad errorem mutui rapere consensus, cum philosophorū suorum sententijs refellatur, quibus & rationia & uetustatis assistit autoritas. Et libro secundo demonstrat, Deos gentilium non fuisse ante duo millia annorū: si quidē à Ioue usq; ad hęc tempora non plures quàm tot numerari possint anni.

Prudentius uerò in libro posteriori contra Symmachū, his contra antiquitatia obiectionem utitur rationibus. Prima, quòd nō omnes antiquæ consuetudines obseruandę sint, & quòd in melius eas liceat mutare. idque probat exemplis tum sacrorum mutatorum, tum aliarum consuetudinum. Secunda, quòd sicut in homine sint discrimina ætatis, ita etiam in mundo: & iam adesse tempus, ut homines diuina sapiant. Tertia, quòd extet in antiquis exemplum nobile libris,

Iam tunc diluuij sub tempore, uel prius, uni
Inseruisse Deo gentem, quæ prima recentes
Incoluit terras, uacuoq; habitauit in orbe.

Quar-

Quarta, quòd olim Romani non coluerint multos Deos, sed raris sacellis contenti, paucas posuerint io collibus aras.

Innumeros pòst deinde Deos (inquit) uirtute subactis
Vrbibus, ex claris peperit sibi Roma triumphis:
Inter fumantes templorum armata ruinas
Dextera uictoris, simulachra hostilia cæpit,
Et captiua domum uenerans ceu numina uexit.

Et Ambrosius in epistola ad Theodosium & Valentinianum ioquit: Non annorum canicies est laudanda, sed morum: nullus pudor est, ad meliora traosire.

De utilitate, quòd religio Ethnica seruarit & ampliarit Romanom imperium, responder Arnobius libro octauo prolixè, Non religiooe, sed iniusticia Romanos cœpisse suũ regnum. Et nõ ideo tantos esse factos, quòd religiosi essent: sed quòd impunè sacrilegi. nec potuisse Deos illos peregrinos Romanos iuuare, cum contra eos arma cæperint, & com dij illi suos non potuerint contra Romanos tutari. Ac longa historiarom serie demonstrat, auguria obseruantes & Deos colentes, infelices euentus esse sortitos: & ecõtrà Deos & auguria & oracula spernẽtes, fortuna secunda usos esse. Et affirmat Deos gentilium esse diabolos, eosq́; impotentes & fallaces: ideo non posse eos suis cultoribus opem ferre. Ambrosius libro quinto, epistola trigesimaprima ad Valeotinianum: Hæc sacra, ioquit, Hannibalem à mœnibus, à Capitolio Senones repulerũt. Itaq; dum sacrorũ poteotia prædicatur, infirmitas proditur. Ergo Haonibal diu sacris insultauit Romaois, & dijs contra se dimicantibus usq; ad muros urbis uincẽdo peruenit. Cur se obsideri passi sunt, pro quibus deorum suorum arma pugnabant? Nam de Senooibus quid loquar, quos Capitolij secreta penetrantes Romanę reliquiæ non tulissent, nisi eos pauido anser strepitu prodidisset. En quales templa Romana pręsules habent. Vbi tunc erat Iupiter? An in ansere loquebatur? Verùm quid negẽ sacrorum ritus militasse Romaois. Sed etiam Hannibal eosdem Deos colebat. Vtrum uolunt igitur, eligant. Si in Romanis uicerunt sacra, in Carthaginẽsibus ergo superata sunt: si in Carthaginensibus triumphata, nec Romanis utiq; profueruot.

Prudentius etiam in libro posteriori contra Symmachum monet, Deos gentiles cum suos à quibus colebantur non potuerint seruare, neq; Romam seruasse, aut imperium eius ampliasse. & postea Deum probat esse imperij Romani autorem, qui cunctos populos uoluit sub aduentu Messiæ in unam monarchiam coactos.

Quòd ob neglectum cultum Dij irascantur, & publicis malis & calamitatibus sese uindicent, Ambrosius libro quinto, epistola tricesimaprima negat: quia non in omnibus locis, ubi sacra abolita sint, fames & difficultas rerum fuerit. Et Prudentius libro posteriori contra Symmachum dicit, famem & alias difficultates suas ob causas accidere: & quidem euenisse, antequàm Dij gentiliũ coli cœperint. Ac si ob abolitos sacros ritus illa accidãt, cur nõ soli Christiani ijs affligantur? Cur non idololatris parcant sui dij?

¶ Deinde sese acciogunt etiã ad uanas opiniones eorum infringendas, quales suprà recẽsuimus. Nam assertionem eorum, qoòd non possit inuestigari an sit Deus, refutat Arnobius lib. 8. & osteodit, illud opificiũ mundi, & omniũ rerum pulcherrimò ordinẽ, manifestum esse testimonium & argumentum, Deum esse. Deinde, omnes homines in eo consentire, quòd Deus sit. Tertiò, omnes philosophos et poetas affirmare Deum esse.

Opinionem, quòd plures sint dij quàm unus, refutat Arnobius lib. 8. ubi indicat: quẽadmodũ in imperio politico unum aliquem summum esse oporteat, ita quoq; in rerum omniũ gubernatione unum tantum Deum esse oportere. Et Lactãtius ex poetis & philosophis & Sibyllis probat, uoum tantũ esse Deum: lib. 1. diuinarum iostitutionum, capitibus quinto, sexto & septimo.

Opinionẽ quòd Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Luna, Mercurius, Iuoo, Cybele, Hercules, Æsculapius, Apollo, Neptun,* Castor, Pollux, Minerua, Diana, & alij qui à gẽtibus coluntur, nõ sint dij: refotãt Arnobius, Lactantius, Athanasius, Prudentius, his rationibus. quia homines fuerint, quia multis sceleribus sese polluerint: & mortui & sepulti sint, eorum sepulchra ad huc demonstrari possint, & ab hominibus diuinos honores acceperint, & plures eiosdem nomiois fuerint: & nõ sint immortales, nec omnipotentes, neq; ubiq; præsentes: & quòd suos cultores neque tutari, neque hostes suos ulcisci queant: & licet allegoricè fabulæ de dijs exponantur, tamen ad res creatas referantor.

Opinionem, quòd alij superi, alij inferi, & hi uictimis furuis, illi albis delectentur, Arnobius euertit libro septimo: docens, inferorum prorsus esse cassum nomen & uacuum, neque ulla sub terris regna esse aut domicilia Plutonia: & quamuis inferis mactent nigras uictimas, tamen carnem & ossa esse alba.

Opinionem quòd alij sint booi, alij sinistri dij, idem eleganter destruit libro eodem: eo quòd, cum Dij alij natura mali sint, oon possint uel mille gregibus, uel altaribus mille immutari, ut boni fiaot. Deinde si bonis, ut prosint, res diuina conficiatur: alijs autem, ne noceant, ijsdem rationibus supplicetur; sequitur, ut intelligi

debeat,

debeat, nihil dexteros profuturos, si nulla acceperint bona, fieriq; ex hoc malos: malos autem, si acceperint, nocendi posituros mentem, fieriq; ex hoc bonos. atq; ita perducitur res eò, ut neque hi dextri, neque illi sint læui.

Cæteras de Dijs opiniones eleganti collatione Christianorum doctrinæ infringit Arnobius lib. septimo, quam adscribimus: Age nunc summatim, quoniam sermo prolatus est & perductus in hæc loca, singularum partium oppositionibus comparemus, utrum'ne uos melius rebus de superis sentiatis, an porius nos multo & honoratius opinemur, & rectius, quodq; rei diuinæ suam præstet atq; attribuat dignitatem. Ac primùm uos, Deos, quos in rerum natura uel arbitramini esse, uel creditis, quorumq; in téplis omnibus simulachra constituistis, & formas, profitemini esse natos, & ex masculorum fœminarumq; seminibus, conuentionum progenitos lege. At uerò nos contrà, si modò dij certi sunt, habentq; huius nominis autoritatem, potentiam, dignitatem, aut ingenitos esse censemus (hoc enim religiosum est credere) aut si habent natiuitatis exordium, Dei summi est scire, quibus eos rationibus fecerit: aut secula quanta sint, ex quo eis attribuit perpetuitatem sui numinis inchoare. Vos habere sexus Deos, aliosq; ex his mares, fœminini generis alios esse censetis: nos potentias cœlestes discretas esse sexibus abnegamus: quoniam discrimen huiusmodi terrenis animantibus datū est, quas coire, quas generare autor uoluit rerū, substituendis per libidinem prolibus. Vos hominum similitudinem gerere, & mortaliū uultibus existimatis esse formatos: nos effigies remur submotas esse ab his longè, quoniam forma mortalis est corporis: & si fortè est ulla, comprehendere neminem posse indubitabili asseueratione iuramus. A uobis artificia singuli opificum more habere perhibentur: ridemus, cum audimus nos ista. quoniā Dijs artes necessarias non ducimus, arbitramurq; nō esse, quas constat & liquidum est paupertatis ad subsidium comparatas esse. Discordiarum alios ex his uos, alios dicitis qui pestilentias irrogent, alios qui amores, qui furias: alios uerò qui præsint bellis, & sanguinis effusione lætentur. At uerò nos contrà, ab ingenijs numinum iudicamus esse disiuncta: aut si sunt qui hæc mala miserrimis inferant subijcientque mortalibus, ab deorum contendimus procul esse natura, nec sub huius nominis prædicatione ponendos. Irasci & perturbari uos numina, cæterisq; animorum affectibus mancipata esse, atque obnoxia iudicatis: nos huiusmodi motus alienos existimamus ab his esse. sunt enim ferocium generum, & mortalitati subeuntium functiones. Vos pecorum sanguine, uos cædibus & mactationibus hostiarum gaudere, lætari, & in gratiam cum hominibus remissis offensionibus redire opinamini: nos amorem sanguinis nullum esse in cœlitibus ducimus. nec esse tam duros, ut miserorum animantium cæde saturatas abijciant iras. Vos mero, uos thure, honorem arbitramini dijs addi, & eorum augescere dignitates. nos monstrum & prodigium iudicamus, quòd quisquam hominum credit, aut augustiorem fieri Deum fumo: aut ex roribus exiguis uini, ipsum sibi ab hominibus ducere laris sanctè atq; honorificè supplicatum. Vos æris tinnitibus & tibiarum sonis, uos equorum curriculis, & theatralibus ludis persuasum habetis Deos delectari & affici, irasq; aliquando conceptas eorum satisfactione molliri. nos inconueniens ducimus, quinimò incredibile iudicamus, eos qui gradibus mille genus omne uirtutum perfectionis transierint summitate, in uoluptatibus habere, atque in delicijs, res eas quas homo sapiens rideat, & quæ non alijs uideantur continere aliquid gratiæ, quàm infantibus paruulis, & triuialiter & populariter institutis. Hæc cum ita se habeant, cumq; sit opinionum tanta nostrarum uestrarumq; diuersitas: ubi aut nos impij, aut uos pij, cum ex partium sensibus pietatis debeat atque impietaris ratio ponderari? Non enim, simulachrum qui aliquod sibi conficit, quod pro Deo ueneretur: aut qui pecus trucidat innoxium, sacrisq; incendit altaribus, is habendus est rebus deditus esse diuinis. Opinio religionem facit, & recta de dijs mens, ut nihil eos existimes contra decus præsumptæ sublimitatis appetere. Cum enim cuncta quæ his dantur, sub oculis hic nostris uideamus absumi, quid ad eos aliud ab nobis dicendum est peruenire, nisi opiniones dijs dignas, & eorum conuenientissimas nomini? Hæc sunt dona certissima, sacrificia hæc uera. nam pulticulæ, thura cum carnibus, rapacium alimenta sunt ignium, & parentalibus coniunctissima mortuorum.

Opinionem Epicuri, quòd Deus res humanas non curet, refutat Lactantius libro de ira Dei, capite decimo: Quia si Deus sit, necesse sit eum esse prouidentem, ita ut teneat præterita, & sciat præsentia, & præsciat futura.

Opinionem de atomorum conglobatione ad mundi et rerum omnium compositionem, refellit capite undecimo: Quia si una esset omnibus eademque natura, non possent res effici diuersæ tanta uarietate, ut in mundo uidemus. Item, non possent conseruari certæ species.

Opinio-

Opinionem quòd dæmones sint dij, Arnobius libro octauo, eo refutat, quòd à Christianis adiutati per Deum uerum & solum, inuiti miseris corporibus inhorrescant, & uel exiliant statim, uel euanescant gradatim prout fides patientis adiuuet, aut gratia curantis aspiret. Constantinus etiam in epistola sua ad Orientales prouincias, quam Eusebius de uita Constantini libro secundo recitat, indicat Apollinem respondisse, se impediri per eos qui iusti essent in terra, quo minus uera proferret. & haud obscurè inde colligit, dæmonem illum non esse Deum.

Contra opiniones de iustificatione seu salute per bona opera siue sua siue aliorum acquirenda, Arnobius libro secundo inquit: Blandimenta hæc cassa sunt, & inanium fomenta uotorum. Seruare animas alius, nisi Deus omnipotens, non potest: nec præterea quisquam est, qui longæuas facere perpetuitates possit, & spiritum subrogare, nisi qui immortalis et perpetuus solus est, et nullius temporis circumscriptione finitus. Cum enim dij omnes, uel quicunq; sunt ueri, uel qui esse rumore atq; opinione dicuntur, immortales & perpetui uoluntate eius sint, & beneficij munere: qui fieri potest, ut alij præstare uel quod ipsi sunt ualeant, cùm alienum id habeant, & maioris potentiæ commodatum? Cedat licet hostias quantas libet Etruria, humana sibi omnia sapientes negent, Magi cunctas emolliant & commulceant potestates: nisi à Domino rerum datum fuerit animæ id quod ratio postulat, idque per mandatum, multum postea pœnitebit fuisse irrisui, cum ad sensum cœperit interitionis accedi. Et paulo pòst: Christianus ergo ni fuero, spem salutis habere non potero? Ita est, ut ipse proponis. Partes enim saluris dandæ, conferendæq; animis, quod tribui conuenit, necessariumq; est applicari, solus à Deo patre iniunctum habet, & traditū, ita se habentibus semotis atque interioribus causis. Vt enim dij certi, certas apud uos habent tutelas, licentias, potestates. neque eorum ab aliquo id quod eius non sit potestatis ac licentiæ postulatis: ita unius pontificis CHRISTI est, dare animis salutem, & spiritum perpetuitatis apponere. Si enim patrem credetis Liberum dare posse uindemiā, medicinam non posse: si Cererem fruges, si Æsculapium sanitatem, si Neptunum aliud, aliud posse Iunonē, Fortunam, Mercurium, Vulcanū, certū esse singulos certarū ac singularū datores: & hoc necesse à nobis est ut debeatis accipere à nullo animas posse uim uitæ atque incolumitatis accipere, nisi ab eo quem Rex summus huic muneri officioque præfecit. Hanc omnipotens Imperator esse uoluit salutis uiā, hanc uitæ, ut ita dixerim, ianuā, per hunc solū est ingressus ad lucem: neq; aliàs datū est uel irrepere, uel inuadere, cæteris omnibus clausis, atq; inexpugnabili arce munitis. Licet ergo tu purus, & ab omni fueris uitiorū contaminatione purgatus, cōciliaueris illas, atq; inflexeris potestates, ne ad cœlum redeunti uias claudant, atque obsepiant transitum: ad immortalitatis accedere nullis poteris cōtentionibus præmium, nisi quod ipsam immortalitatem facit, Christo attribuente perceperis, & ueram fueris admissus ad uitam.

Opinionem de sacrificijs, quòd ijs colantur & propitij reddantur Dij, refutat Lactantius libro sexto, capite primo: quia Deus nō indigeat terrenis operibus. & Arnobius lib. septimo: quia uniuersi animorum affectus dijs ignoti sint, ideo consentaneum esse, Deos nunquam irasci, præsertim cùm ita sit ferarum & brutorum, & cum afferat dolorem animi, & passiones, quæ in diuinam naturam nullo modo competant. Item, si Dij irascantur, non sciri certum, quòd sacrificijs placandi sint: cū nunquam ab ijs constitutum aut sancitum sit, quod eo modo irati reconciliari debeant. Et postea docet, Deum iratum sine ullis præmijs, nullisque mercedibus, iras atque animos ponere, & peccatorib. delicta donare. Hoc enim esse proprium numinū, liberales uenias & concessiones habere gratuitas. Monet etiam, eam opinionem esse moribus hominū perniciosam. crescere enim multitudinem peccantium, si redimendi peccati spes detur: & facilè iri ad culpas, ubi uenalis sit ignoscentium gratia.

Etiā illā opinionē refellit, q. dij sacrificijs fiant auctiores, Arnobius libro eodem: quia prorsus sit cōtumeliosum in diuinā naturā, eam ab homine per sacrificia augeri: indeq; sequatur, Deum homine inferiorem esse.

Opinionem, deos per simulachra coli & adorari, similiter uanam esse Arnobius lib. 6 ostendit. Nam nihil iniuriosius aut durius esse, quàm Deum alterum scire, & rei alteri supplicare: opē sperare de numine, & ad effigiē nullius sensus deprecari. Deinde nihil diuini inesse simulachris, ex eo probat, q. ab hominib. fiāt: & q. sub ijs reperiātur stelliones, sorices, mures, blattæ lucifugæ, & omnis generis spurcitię, & semirosæ panis duricies, ossa, panni, lanugines, chartulæ.

Contra opinionem, quòd dedicatio sacta in simulachra inferat eos qui ibi adorentur, inquit: Nō improba, neq; aspernabilis ratio, qua possit quiuis tardus, necnō & prudētissimus credere, deos relictis sedib. proprijs (id est cœlo) nō recusare, nec fugere habitacula inire terrena, quinimò iure dedicationis impulsos simulachrorum coalescere iunctioni.

In gy-

In gypſo ergo manſitant, atq; in teſtulis dij
ueſtri? quinimo teſtularum & gypſi, mētes,
ſpiritus atq; animæ dij ſunt? atq; ut fieri au-
guſtiores uiliſsimæ res poſsint, concludi ſe
patiuntur, & in ſedis obſcuræ coercitione la
titare? Ergo illud à uobis parte in hac pri-
mùm deſideramus & poſtulamus audire, in-
uiti'ne hoc faciunt, id eſt iure dedicationis
attracti ſimulachrorū ineunt manſiones? an
proni & faciles: neq; ullis neceſsitatibus ir-
rogati? Si inuiti hoc faciunt, & qui fieri pote
eſt, ut in aliquam neceſsitatem imminuta
maieſtate cogantur uoluntariæ obſecutionis
aſſenſu? Et quid in teſtulis dij petunt, ut eas
ſedibus ſidereis anteponant? Vincti omnes,
& propemodum colligati, nobilitent teſtu-
las, & cætera quibus ſigna conſiunt? Quid er
go, in materijs talib. ſemper'ue dij manſitāt,
neq; abeunt uſpiā, etiamſi res poſtulauerit
maxima? an habent irua liberos, cum libue-
rit abire quocunq;, & ab ſuis ſedibus ſimu-
lachrisq; diſcedere? Si permanendi neceſsi-
tatem patiunrur, quid miſerius his eſſe, aut
quid infelicius poterit, quàm ſi eos in baſi-
bus ita unci retinēt, & plumbeę uinctiones?
Sed concedamus, ut cœlo & ſidereis ſedibus
anteponant, diuinitatis ſuæ perdiderint po-
teſtatem. Sin antem cum uoluerint euolant,
& abſolutum ius habent, inania relinquere
ſimulachra: ergo aliquo tempore deſinent eſ
ſe dij ſigna, & in dubio ſtabit quando ſacra
debeant reddi, quando his cōueniat, atque
oporteat abſtinere. Sæpenumero uidemus
ab artificibus hæc ſigna modò paruula fieri,
& palmarem in minutiem contrahi: modò
in immenſum tolli, & admirabilem in am-
plitudinem ſubleuari. Ratione hac ergo ſe-
quitur, ut intelligere debeamus in ſigillolis
paruulis contrahere ſe deos, & alieni ad cor-
poris ſimilitudinem coarctari: aut uerò in ua
ſtis porrigere ſe longius, atq; in maximitate
producere. Ergo ſi hoc ita eſt, & in ſedenti-
bus ſignis deum ſedere dicendum eſt, & in
ſtantibus ſtare, in procurrentibus currere, ia
cularier iacientibus tela, et ad illorum for-
mare atq; aptare ſe uultus, et ad reliquos ha-
bitus figurati corporis ſimilitudinem com-
modare: in ſimulachris dij habitant, ſinguli-
ne in ſingulis? toti, an partiliter, atq; in mē
bra diuiſi? Nam neq; unus Deus in complu-
ribus potis eſt uno tempore ineſſe ſimula-
chris, neq; rurſus in partes ſectione interue-
niente diuiſus. Conſtituamus enim decem
millia ſimulachrorum toto eſſe in orbe Vul-
cani: nunquid eſſe (ut dixi) decem omnib.
in millibus potis eſt unus, uno in tempore?
Non opinor. qua cauſa? quia quę ſunt priua-
ta, ſingulariaq; natura, multa fieri nequeūt,
ſimplicitatis ſuæ integritate ſeruata: & hoc
amplius nequeunt, ſi hominum formas dij
habēt, opinatio ut ueſtra declarat. neq; enim
manus à capite ſeparata aut pes diuiſus à cor
pore, ſummam poſſunt præſtare totius: aut
dicendū eſt, portiones idem poſſe quod to-
tum, cum conſiſtere nequeat niſi fuerit par-
tium congregatione conflatum. Si autem
in cunctis idem eſſe dicetur, perit omnis ra-
tio atq; integritas ueritati, ſi hoc fuerit ſum-
ptum, poſſe unum in omnibus uno tempo-
re permanere: aut deorum eſt unuſquiſq; di
cendus, ita ipſum ſemet ab ipſo ſe ipſi diui-
dere, ut & ipſe ſit, & alter, non aliquo diſcri-
mine ſeparatus, ſed ipſe idem & alius. Quod
quoniam recuſat & reſpuit aſpernaturq; na
tura, aut innumeros dicendum eſt, confiten
dumq; eſſe Vulcanos, ſi in cunctis uolumus
eum degere atq; ineſſe ſimulachris: aut erit
in nullo, quia eſſe diuiſus natura prohibetur
in plurimis. Et tamen, ò iſti, ſi apertum no-
bis & liquidum eſt, in ſignorum uiſceribus
deos uiuere, atque habitare cœlites, cur eos
ſub ualidiſsimis clauibus, ingentibusq; clau
ſtris, ſub repagulis, peſſulis, alijsq; huiuſmo-
di rebus cuſtoditis, conſeruatis, atq; habetis
incluſos: ac ne fortè fur aliquis, aut nocturnus irrepat latro, æditnis mille protegitis, et
excubitoribus mille? Cur canes in Capito-
lijs paſcitis? cur anſeribus nictum, alimo-
niamq; præbetis? Quinimo ſi fiditis, Deos i-
ſtic eſſe, nec ab ſignis uſpiam, ſimulachrisq;
diſcedere: permittite illis curam ſui, reſerata
ſint ſemper atq; aperta delubra: ac ſi quid à
quopiam temeraria fuerit fraude ſubreptū,
uim numinis monſtrent, & ſub ipſo furti at-
que operis nomine ſacrilegos pœnis conue-
nientibus figant. Indigna enim res eſt, & po
tentiam deſtruens, autoritatemq; ſummo-
rum, cuſtodiam numinum canum ſolicitu
dinibus credere: & cum aliquā quæras pro-
hibendis formidinem furibus, non ab ipſis
petere, ſed in anſerū ponere & collocare gin
gritibus. Arnobius lib. 6. contra Gentiles.

¶ Tertiò criminationes etiā, quibus Chri
ſtianiſmum infeſtabant Gentiles, firmis fun
damentis & demonſtrationibus infringe-
bant, & diluebant. Nam ad uulgarem illam
obiectionem, quòd Chriſtianorum religio
nouella eſſet, & ante annos quadringentos
non fuiſſet, reſpondet Arnobius libro ſecun
do inter alia: Religionis autoritas nō eſt tem
pore æſtimanda, ſed numine: nec colere qua
die, ſed quid cœperis, intueri conuenit. Ec
poſtea: Niſi moleſtū eſt, dicite, omnipotens
& primus Deus nouella uobis uidetur res
eſſe: & qui eum uenerātes colunt, inauditas,
incognitas, repentinas agitare atq; inducere
religiones? Eſt'ne illo antiquius quicquā?
aut quod eum præcedat re, tempore, nomi-
ne, poteſt aliquid inueniri? Nonne ſolus in-
genitus, immortalis, & perpetuus ſolus eſt?
Quia

Quis caput aut fons rerum est? non ipse? Cui debet æternitas hoc ipsum, quod nuncupatur æternitas? non ipsi? Infinita ut prodeant secula, non ex eius perpetuitate perficitur: indubitabile istud, & uerum. Non ergo quod sequimur nouum est: sed nos serò addidicimus, quid nam sequi oporteat, & colere: aut ubi nam conuenire, & spem salutis affigere, & salutaria subsidia collocare. Nondum enim affulserat, qui uiam monstraret errantibus, & caligine in altissima cõstitutis cognitionis lumẽ immitteret, & ignorationis discuteret cæcitatem.

Contra criminationem quòd Christiana religio esset falsa, pugnat Lactantius libro quinto, capite decimotertio: & probat eam ueram esse sapientiam, eo quòd faciat, ut homo hominẽ diligat, eiq; benefaciat: & quòd ei tanquam uero bono omnes inuideant: & quòd subinde plures accedant, etiam in ipsis afflictionibus: & quòd in eius professione plurimi uitam profundant: & quòd ij qui fortè cruciatuum dolore uicti sacrificarint, postea per pœnitentiam ad eam reuertantur. Et libro quinto Diuinarum institutionum, capite uigesimo, eleganti comparatione gentilismi & Christianismi demonstrat, in illo omnia uana & incerta, falsa & inutilia esse: in hoc uerò omnia firma, uera & certa. Verba eius hæc sunt: Nihil ibi ad uitam, nihil ad sapientiã, nihil ad fidem discitur. Quæ enim est superstitio illorum deorum? quæ uis? quæ disciplina? quæ origo? quæ ratio? quod fundamentum? quæ substantia? quò tendit? aut quid pollicetur, ut ab homine possit fideliter seruari, fortiterq; defendi? In qua nihil aliud uideo, quàm ritum ad solos digitos pertinentem. Nostra uerò religio eo firma est, & solida, & immutabilis: quia iusticiam docet, quia nobiscum semper est, quia tota in animo colentis est, quia mentem ipsam pro sacrificio habet. Illic nihil exigitur aliud quàm sanguis pecudum, & fumus, & inepta libatio: hic bona mens, hic purum pectus, innocens uita. Illuc ueniunt sine delectu adulteræ impudicæ, lenæ, procaces, & obscœnæ meretrices: ueniunt gladiatores, latrones, fures, uenefici: & precantur nihil aliud, quàm ut scelera impunè committant. Quid enim latro sacrificans, aut gladiator roget, nisi ut occidat? Quid fœnerarius, nisi ut fallat? Quid meretrix, nisi ut plurimùm peccet? Quid adultera, nisi ut mortem uiri optet, aut ut sua impudicitia celetur? Quid lena, nisi ut multos bonis exuat? Quid fur, nisi ut plura compilet? Hic uerò etiam leui commissó peccato locus nullus est. Et si quis ad sacrificium non integra conscientia uenerit, audit quæ illi Deus comminetur: ille qui latebras cordis uidet, qui peccatis semper infestus est, & exigit iusticiam, qui fidem poscit. Quis huic malæ menti, aut malæ preci locus est? At illi infœlices, nec ex sceleribus suis intelligunt, quàm malum sit quod colunt: quandoquidem flagitijs omnibus inquinati ueniunt ad precandum: & se piè sacrificare opinantur, si cutem lauerint: tanquam libidinem intra pectus inclusam ulli amnes abluant, aut ulla maria purificent. Quanto satius est, mentem potius eluere, quæ malis cupiditatibus sordidatur: & uno uirtutis ac fidei lauacro uniuersa uitia depellere? Quod qui fecerit, quamlibet inquinatum ac sordidum corpus gerat, satis purus est.

Criminationem illam, quòd CHRISTVS non possit esse Deus, cùm sit homo natus, & patibulo affixus interierit, Arnobius libro primo refellit: et probat ex eius rebus gestis, quòd uerus sit Deus: ac eum sua uirtute, & non arte magica edidisse miracula, ex eo demonstrat, quòd nullus unquã extiterit Magus, qui similia solo uerbo, ut Christus, fecisset. ac indicat, qualitatem & deformitatẽ mortis eius, dicta aut facta non immutare: ac retorquet criminationem in Gentiles, quòd & ipsi Deos colãt, qui interfecti & membratim discerpti sint: ut Liberum patrem, Herculem, & alios. Hieronymus etiam in primum caput ad Romanos, contra Gentilium calumniam, quòd infamia sit dicere Saluatorem hominem factum, crucifixũ esse, inquit: Imò si nõ pudet uos affirmare, Iouem in animalia mutatũ irrationabilia & insensibilia, propter inanem libidinẽ: multo minus nos pudere debet, ut hæc affirmemus de Christo. Nam in illo est horrendum dedecus, in hoc admiranda pietas. Et Socrates lib. tertio, capite uigesimotertio, contra Porphyriũ & Iulianum & Libanium inquit: Quomodo homo in Christo Deus prædicetur, & quomodo manifestè quidem fuerit homo, occultè uerò Deus, & quomodo utraq; uera sint, diuini quidem Christianorum libri norunt: gentiles uerò antequam credant, intelligere non possunt.

Ad quæstionem autem, cur Christus non prius sit exhibitus, quàm illo tẽpore, respondet Arnobius lib. 2: Ratio & hîc fuit, cur non nuper, sed hodie sospitator generis aduenit. Quæ nam igitur ratio? Non imus inficias, nescire nos. Neq; enim promptum est cuiquam, Dei mentem uidere: aut quibus modis ordinauerit res suas, homo animal cæcũ, & ipsum se nesciens, ullis potest rationibus cõsequi. Quid oporteat fieri, quãdo uel quo genere, ipse rerum cunctarũ pater, moderator & Dominus scit solus. Nec si ego nequiuero causas uobis exprimere, cur aliquid fiat illo uel hoc modo, continuò sequitur, ut

infecta fiant quæ facta sunt: & amittat res fidem, quæ generibus uirtutum tantis, & potestatum, indubitabilis esse monstrata est. Tu opponas & referas, cur tam serò emissus est sospitator? Io infinitis perpetuis seculia nihil omnino dicẽdum est serum. Vbi enim finis & initium nullum est, nihil præmaturum est, nihil tardũ: tempus enim à finibus & extremitatibus noscitur, quæ habere nõ potest series & immoderata continuatio seculorum. Quid enim si res ipsæ, quibus opem cooueniebat ferri, opportunitatem istã temporis exigebant? Quid si alterius conditionis antiqua, alterius fuere sequẽtia? Quid si priscis aliter subueniri, aliter debuit posterioribus consuli? Nonne literas auditis com memorantes uestras, fuisse homines olim semideos, Heroas, cum immanibus corporibus atq; uastis? Non infaotes sub uberibus matrum Stentoreos legitis edidisse uagitus, quorum ossa uarijs in regionibus eruta, uix repertoribus fecerunt fidem, humanorum reliquias esse membrorum? Potest ergo fieri, ut tum demum emiserit Christũ Deus omnipotẽs, Deus solus, postq̃ gens homioũ fractior & infirmior cœpit nostra esse oatura. si quod hodie factum est, ante millia fieri potuisset annorũ, fecisset istud Rex summus: aut si post totidem millia id quod hodie factum est, debuisset impleri, nihil Deum cogebat necessarias temporum non expectare mensuras. Rationibus fixis peraguntur res eius: & quod semel decretũ est fieri, nulla potest nouitate mutari.

Ad criminationes, quòd Christiani caput asini, & uirilia sacerdotis & hominem colãt, Arnobius respondet libro octauo: Quis tam stultus ut hoc colat? quis stultior, ut hoc coli credat? nisi quòd uos & totos asinos in stabulis cum uestra Hippona cõsecratis, & eosdem asinos cum Iside religiosè deuoratis: itẽ boum capita, & capita ueruecum, & immolatis, & colitis: de capro etiã & homine mixtos deos, & leonũ & canũ uultu deos dedicatis. Nonne et Apim bouem cum Ægyptijs adoratis & pascitis? nec eorum sacra damnatis instituta serpeotibus, crocodilis, beluis cæteris, & auibus & piscibus: quorum aliquem deum si quis occiderit, etiã capite punitur. Iidẽ Ægyptij cum plerisq; uobis nõ magis Isidem, quàm cæparũ acrimonias metuunt: nec Serapidẽ magis, quàm strepitus per pudẽda corporis expressos extremiscũt. Etiã ille q de adoratis sacerdotis uirilibus aduersum nos fabulatur, tentat in nos cõferre quæ sua sunt. Ista enim impudicitiæ eorum forsitan sacra sint, apud quos sexus omois membris omnibus prostat, apud quos tota impudicitia uocatur urbanitas, qui scortorũ licentię inuident, qui medios uiros lambũt, libidinoso ore inguinibus inhærescunt: homines malæ linguæ, etiamsi tacerent: quos prius tædescit impudicitiæ suæ, quàm pudescit. Proh nefas, id in se pessimi facinoris admittunt, quod nec ætas potest pati mollior, nec cogi seruitus durior. Hæc & huiusmodi propudia nobis non licet nec audire, etiam pluribus turpe defendere est. Ea enim de castis fingitis, & pudicis, quæ fieri non crederemus, nisi de uobis probaretis. Nam quod religioni nostræ hominem noxium, & crucem eius adscribitia, longe de uicinia ueritatis erratis, qui putatis Deum credi, aut meruisse noxium, aut potuisse terrenum. Næ ille miserabilis, cuius in homine mortali spes omnis innititur: totum enim eius auxiliũ cum extincto homine finitur. Ægyptij sanè hominem sibi, quem colant, eligunt: illum unum propitiant, illum de omnibus cõsulunt, illi uictimas cædunt: & ille qui cæteris Deus, sibi certè homo est, uelit nolit. nec enim conscientiam suam decipit, si fallit alienam. Etiam priocipibus & regibus, non ut magnis & electis uiris (sicut fas est) sed ut deis turpiter adulatio falsa blanditur, cum & præclaro uiro honor uerius, & optimo amor dulcius præbeatur. Sic eorum numen iouocant, ad imagines supplicant: genium, id est dæmonem eius implorant: & est eis tutius per Iouis genium peierare, quàm regis.

Contra calumniam quòd cruces colant, Arnobius libro octauo inquit: Cruces etiam nec colimus, nec optamus. Vos planè qui ligneos Deos consecratis, cruces ligneas, ut deorum uestrorum partes, forsitan adoratis. Nam & signa ipsa, & cantabra, & uexilla castrorum, quid aliud quàm inauratæ cruces sunt, & ornatæ? trophæa uestra uictricia non tãtum simplicis crucia faciem, uerùm & affixi hominis imitantur. Signum sanè crucis naturaliter uisimus in naui, cum uelis tumentibus uehitur, cum expansis palmulis labitur: & cum erigitur iugum, crucis signum est: et cum homo porrectis manibus Deum pura mente ueneratur. ita signo crucis aut ratio naturalis innititur, aut uestra religio formatur.

Contra illud quòd Christiani de cæde infantis & sanguine initientur, idem libro eodem ait: Putas posse fieri, ut tam molle, tam paruulum corpus, fata uulnerum capiat: ut quisquam illum rudem sanguinem nouelli, & uixdum hominis cædat, fundat, exhauriat? Nemo hoc potest credere, nisi qui possit audere. Vos enim uideo procreatos filios nunc feris & auibus expooere, nunc adstrãgutos misero mortia genere elidere: sunt quę in ipsis uiscerib. medicaminibus epotis originẽ futuri hominis extinguãt, & parricidium

cidium faciant, ante [illegible] dunt. Nam Saturnus filios suos non exposuit, sed uorauit. Meritò ei in nonnullis Africę partibus à parentibus infantes immolabantur, blanditijs & osculo comprimente uagitum, ne flebilis hostia immoletur. Tauris etiam Ponticis, & Ægyptio Busiridi ritus fuit hospites immolare: & Mercurio Gallos, humanas uel inhumanas uictimas cædere. Romani græcum & græcam, gallum & gallam, sacrifici uiuentes obruêre: hodieque ab ipsis Latialis Iupiter homicidio colitur: & quod Saturni filio dignum est, mali & noxij hominis sanguine saginatur. Ipsum credo docuisse sanguinis fœdere coniurare Catilinam, & Bellonam seruum suum haustu humani cruoris imbuere: & comitialem morbum hominis sanguine, id est, morbo grauiore sanare. Non dissimiles, & qui de arena feras deuorãt, illitas & infectas cruore, uel membris hominis & uiscere sagi natas. Nobis homicidium nec uidere fas, nec audire: tantũq; ab humano sanguine cauemus, ut nec eduliũ pecorũ in cibis sanguinem nouerimus.

De incæsto conuiuio, idem eodem libro inquit: Fabulam grandem aduersum nos dæmonum concio mentita est, ut gloriam pudicitiæ deformis infamiæ auersione macularet: ut ante exploratam ueritatem, homines à nobis terrore infandæ opinionis auerteret. Sic de isto & tuus Fronto, non ut affirmator testimonium fecit, sed cõuicium ut orator aspersit. Hæc enim potius de uestris gentibus nata sunt. Ius est apud Persas, misceri cum matribus: Aegyptijs & Athenis cum sororibus sunt legitima connubia. Memoriæ & Tragœdię uestræ incæstis glorian tur, quas uos libenter & legitis & auditis. Sic & deos colitis incęstos, cum matre, cum filia, cum sorore coniunctos. Meritò igitur incæstũ penes uos sæpe deprehenditur, semper admittitur: etiã nesciëtes miseri potestis in illicita proruere, dum Venerẽ promiscuè spargitis, dũ passim liberos seritis, dũ etiã domi natos alienæ misericordiæ frequẽter exponitis: necesse est in uestros recurrere, in filios inerrare. Sic incæsti fabulã nectitis, etiã cũ cõscientiã nõ habetis. At nos pudorẽ nõ facie, sed mente præstamus: unius matrimonij uinculo libenter inhæremus: cupiditatẽ procreandi aut unam scimus, aut nullam: cõuiuia non tantum pudica colimus, sed & sobria. nec enim indulgemus epulis, aut conuiuium mero ducimus: sed grauitate hilaritatem tẽperamus casto sermone, corpore castiore: pleriq; inuiolati corporis uirginitate perpetua fruũtur, potius quàm gloriãtur. Tantũ deniq; abest incæsti cupido, ut nõnul [illegible] coniunctio. Nec de uestros & pupuras recusamus: nec [illegible] si sumus, si omnes unum bonum sapimus, eadem cõgregati quiete, qua singuli: nec in angulis garruli, si audire nos publicè aut erubescitis, aut timetis. Et quòd indies nostri numerus augetur, nõ est crimen erroris, sed testimonium laudis. Nam in pulchro genere uiuendi & perstat & perseuerat suus, et accrescit alienus. Sic nos denique non notaculo corporis, ut putatis, sed innocentiæ ac modestiæ signo facile dignoscimus. Sic mutuo, quod doleris, amore diligimus, quoniã odisse nõ nouimus: sic nos, quod inuidetis, fratres uocamus, ut unius Dei parentis homines, ut consortes fidei, ut spei cohæredes. Vos enim nec inuicem agnoscitis, & in mutua odia sæuitis. nec fratres uos, nisi sanè ad parricidium, recognoscitis.

Contra obiectionẽ, quòd occultent quod colant, & delubra & simulachra non habeant, idem respondet eodem libro: Putatis nos occultare quod colimus, si delubra & aras non habemus? quod enim simulachrum Deo fingam, cum, si rectè existimes, sit Dei homo ipse simulachrum? Templum quod ei extruam, cum totus hic mundus eius opere fabricatus, eum capere nõ possit? et cum homo latius maneam, intra unam ædiculam uim tantæ maiestatis includam? nonne melius in nostra dedicandus est mente? in nostro imò consecrandus est pectore? hostias & uictimas Domino offeram, quas in usum mei protulit? ut reiciam ei suum munus, ingratum est, cum sit litabilis hostia, bonus animus, & pura mens, & syncera sententia. Igitur qui innocentiam colit, Domino supplicat: qui iustitiam, Deo libat: qui fraudibus abstinet, propitiat Deum: qui hominem periculo surripit, opimam uictimam cædit. Hæc nostra sacrificia, hæc Dei sacra sunt: sic apud nos religiosior est ille, qui iustior. At enim quem colimus Deum, nec ostendimus, nec uidemus? Imò ex hoc Deum credimus, quòd eum sentire possumus, uidere non possumus. In operibus enim eius, & in mundi omnibus motibus uirtutem eius semper prę sentem aspicimus, cũ tonat, fulgurat, fulminat, cum serenat. Nec mireris, si Deum non uides. Vento & flatibus omnia impellũtur, uibrantur, agitantur: et sub oculis tamen nõ uenit uentus & flatus. Solem adeò, qui uidendi omnib. causa est, uidere nõ possumus, radijs acies submouetur, obtutus intuentis hebetatur: & si diutius inspicias, omnis uisus extinguitur. Quid ipsum solis artificẽ, illum luminis fontẽ possis sustinere: cũ te ab eius fulgoribus auertas, à fulminib. abscon-

das? Deum oculis carnalibus uis uidere, cum [illegible] poßis, nec tenere? Sece-ßim Deus actũ hominis ignorat: & in cœlo constirutus, nõ poteſt aut omnes obire, aut ſingulos noſſe? Erras ô homo, & falleris. Vnde enim Deus longè eſt, cùm omnia cœleſtia terrenaq;, & quæ extra iſtam orbis prouinciam ſunt, Deo cognita plena ſint? ubiq; non tantum nobis proximus, ſed infuſus eſt. In ſolem adeò rurſus intende: cœlo affixus, ſed terris omnibus ſparſus eſt, pariter præſens ubiq; intereſt, & miſcetur omnibus: nuſquã enim claritudo uiolarur. quãto magis Deus autor omnium, ac ſpeculator omniũ, à quo nullum poteſt eſſe ſecretum, tenebris intereſt: intereſt cogitationibus noſtris, quaſi alteris tenebris? Non tantum ſub illo agimus, ſed cum illo (ut propè dixerim) uiuimus. Nec nobis de noſtra frequentia blandiamur: multi nobis uidemur, ſed Deo admodum pauci ſumus. Nos gentes, nationesq́; diſtinguim⁹: Deo una domus eſt, mundus hic totus. Reges tantum regni ſui per officia miniſtrorum uniuerſa nouere. Deo iudicijs opus non eſt: non ſolum in oculis eius, ſed & in ſinu uiuimus.

Opinionem Gentilium, quòd mundus non poſsit incendio conſumi, etiam Arnob. libro octauo contra Gentes refutat illo principio: quòd cũ omnia quæ orta & facta ſint, poſsint interire, etiam cœlum neceſſe ſit ut pereat. Et ab autoritate, quòd Stoici affirment, conſumpto humore omnem mundũ ignem concepturum: & Epicurei de conflagratione elementorum & mundi ruina eadẽ ſentiãt, & Platonem & alios philoſophos ea dem ex umbra diuinarum prædictionũ prophetarum dixiſſe.

Somnium etiam illud, quòd homines nõ ſint reſurrecturi, refellit eodem libro Arnobius, ex eo quòd etiam Philoſophi aliquid ſenſerint de animarum immortalitate: & quòd cum homo potuerit primùm à Deo fingi, etiam denuò poſsit reformari: & quòd licet nobis uideãtur perire corpora, tamẽ Deo elementorum cuſtodia reſeruetur. & quòd omnis natura meditetur futuram reſurrectionem: ſolem enim demergi & naſci, aſtra labi et redire, flores occidere et reuiuiſcere poſt ſenium, arbuſta frondeſcere, ſemina non niſi corrupta reuireſcere.

Nugas etiam illas Gentilium, quòd nullum ſit futurum iudicium, in quo pij præmia accepturi, impij uerò pœnas daturi ſint æternas, idem refutat eodem libro, ex philoſophorum libris, & carminibus poetarum de Stygia palude, & Phlegetonte: & monet, quòd ſicut ignes fulminum corpora tangant, nec abſumant: & ignes Aetnæ montis & Veſuuij, & ardentium [illegible] pœnale illud incendium non damnis ardentium paſci, ſed inexeſa corporum laceratione nutriri.

Ad obiectionem de paupertate & miſerijs Chriſtianorum reſpondet: Quòd plerique pauperes dicimtur, non eſt infamia noſtra, ſed gloria. Animus enim ut luxu ſoluitur, ita frugalitate firmatur. & tamen quis poteſt pauper eſſe, qui non eget, qui non inhiat alieno, qui Deo diues eſt? magis pauper ille eſt, qui cum multa habeat, plura deſiderat. Dicam tandem, quemadmodum ſentio: nemo tam pauper poteſt eſſe, quàm natus eſt. Aues ſine patrimonio uiuunt, & in diem paſcua paſcuntur: & hæc nobis tamen nata ſunt, quæ omnia ſi non concupiſcimus, poſsidemus. Igitur ut qui uiam terit, eo felicior quo leuior incedit: ita beatior in hoc itinere uiuendi, qui paupertate ſe ſubleuat, non ſub diuitiarum onere ſuſpirat: & tamen facultates, ſi utiles putaremus, à Deo poſceremus utiq;. Indulgere poſſet aliquantum, cuius eſt totum. Sed nos contemnere malumus opes, quàm continete: innocentiam magis cupimus, magis patiẽtiã flagitamus: malumus nos bonos eſſe, quàm prodigos. Et quòd corporis humana uitia ſentimus & patimur, non eſt pœna, militia eſt. fortitudo enim infirmitatibus roboratur, & calamitas ſæpius diſciplina uirtutis eſt. uires deniq; & mentis et corporis ſine laboris exercitatione torpeſcũt: omnes adeò ueſtri uiri fortes, quos in exẽplũ prædicatis, ærumnis ſuis inclyti floruerunt. Itaq; & nobis Deus nec nõ poteſt ſubuenire, nec deſpicit: cum ſit & omnium rector, & amator ſuorum: ſed in aduerſis unumquemq; explorat & examinat, ingenium ſingulorũ periculis penſitat: uſq; ad extremam mortem uolũtatẽ hominis ſciſcitatur, nihil ſibi poſſe perire ſecurus. Itaq; ut aurũ ignibus, ſic nos diſcriminibus arguimur. Quàm pulchrum ſpectaculum Deo, cum Chriſtianus cum dolore cõgreditur, cum aduerſum minas & ſupplicia & tormenta componitur, cum ſtrepitũ mortis & horrorẽ carnificis irridens inculcat, cũ libertatẽ ſuã aduerſus reges & principes erigit: ſoli Deo, cuius eſt, cedit: cum triumphator & uictor, ipſi qui aduerſum ſe ſententiam dixit, inſultat. Vicit enim, qui quod contendit, obtinuit. Quis non miles ſub oculis Imperatoris audacius periculũ prouocet? nemo enim præmium percipit ante experimentum: & Imperator tamen, quod non habet, non dat: nõ poteſt propagare uitã, poteſt honeſtare militiã. At enim Dei miles, nec in dolore deſeritur, nec morte finitur. Sic Chriſtian⁹ miſer uideri poteſt, nõ poteſt inueniri.

Vos

Vos ipſi calamitoſos uitos fertis ad cœlum: Mutiū Scæuolam, qoi cum erraſſet in tegē, perijſſet in hoſtibus, niſi dexteram perdidiſſet. Et quot ex noſtris non dexteram ſolum, ſed totum corpus uri, cremari ſine ullis eiulatibus pertulerunt, cum dimitti præſertim habetēt in ſua poreſtate? Viros cum Mutio, uel cum Aquilio ant Regulo comparo. Pueri & mulierculæ noſtræ cruces & tormenta, feras, & omnes ſuppliciorum terriculas inſpirata patieotia doloris illudunt.

¶ Rationes generales, quibus probarunt, Gentilium religionem non eſſe uerā, ſed falſam, hæ ferè colligi poſſunt.

Prima: Quia in ſacris literis ſit prohibitus cultus idolorum: Erubeſcāt omnes qui adorant ſculptilia, & q̄ gloriātur in ſimulachris. Theodoretus libro tertio, capite nono: Sozomenus libro quinto, capite decimonono.

Secunda: Quia multos Deos colere ſit cōtra rationem. Lactantius libro quarto Inſtitutionum diuinarum, capite tertio: & Apollinarius in libris cōtra gētiles philoſophos. Ad Iulianum etiam, ſine ſacrarum ſcripturarum teſtimonio probauit: eos de Deo aliter qoàm ſecundum rationem ſentire. Sozom. libro quinto, cap. decimooctauo.

Tertia: Quia idolorum cultus ortus ſit ab Ægyptijs & Babylonijs, qui eos qui in uita aliquid memorabile geſſerunt, inter Deos retulerunt, illisq; ſtatuas erexerunt, aut alioquin imagines ipſorū in honore babuerunt: & poſtea ad Græcos rranslata eſt eiuſmodi ſuperſtitio, & inde ad omnes nationes. Epiphanius in Anacephaleoſi, Arnobius, Lactantius, Athanaſius, Prudentius.

Quarta: Quia diaboli ſint autores gentiliū ſuparſtitionum, qui aſciuerint ſibi nomina potentum regum, & ſub eorum titulis ſibi deorum uendicarint honores. Lactantius libro quarto de diuinarum rerū inſtitutione, capite uigeſimoſeptimo.

Quinta: Quia uana ſit religio, inuenta ab ijs qui ſint κωφοὶ καὶ ἀνόητοι, ſurdi & excordes: qui nec audierint, nec ſenſerint diuina. Lactantius lib. 5, cap. decimoquarto. & nō intelligant terrenis operibus Deum nō indigere: Lactantius lib. 6, cap. 1.

Sexta: Quia non ſit antiquiſsima religio, ſed ante duo millia annorum, eo tēpore quo Saturnus & Iupiter uixerint, inuenta. Arnobius lib. 2. contra gentes, & Prudentius libro poſteriori contra Symmachum.

Septima: Quia omnes quos colāt pro dijs Gentes, demonſtrari poſſe homines aliquando fuiſſe. Lactantius lib. 7, cap. 6. Arnob. lib. 4: Mortalia ſunt, quæcunq; narratis: & poſſumus mōſtrare homines fuiſſe, qnos Deos appellatis. Athanaſius contra idola: Prudentius contra Symmachum libro poſteriori,

Octaua: Quia gentilium dij aliquando eſſe cœperūt, nec ſunt immortales, nec ſibi ſufficiunt, nec omnipotentes. Arnobius, Athanaſius, Lactantius.

Nona: Quia nomina deorum ſuorum Ethnici, allegorias tractantes, exponunt de rebus creatis. Arnobius libro tertio contra Gentes.

Decima: Quia nullis iuſticiæ uirtutisq́ue præceptis atudiat, neqne homines meliores reddat. Lactantius libro quarto, cap. 3. Athanaſius, Euſebius, Arnobius.

Vndecima: Quia dij gentium, eorumq́; religio doceat ſcelera. Athanaſius cōtra idola. & Lactantius libro quinto, capite decimo: Nec eſt difficile docere, cur Deorum cultores boni & iuſti eſſe non poſsint. Quomodo enim ſanguine abſtinebunt, qui colunt cruentos Deos, Martem atq; Bellonā? Quomodo autem patentibus parcent, qui expulſorē patris ſui Iouē: aut natis ex ſe infantibus, qui colunt Saturnum? Quomodo pudicitiā tuebuntur, qui colunt deā nudā & adulterā, & quaſi apud Deos proſtitutam? quomodo ſe à rapinis & fraudibus abſtinebōt, qui Mercurij furta nouerunt, docentis nō fraudis eſſe decipere, ſed aſtutiæ? Quomodo libidines cohercebunt, qui Iouē, Herculem, Liberum, Apollinē, cæterosq́; uenerātur: quorū adulteria & ſtupra in mares & fœminas nō tātum doctis nota ſunt, ſed exprimuntur etiam in theatris, atq; cantantur, ut ſint omnib. notiora? poſſunt'ne inter hæc iuſti eſſe homines, qui etiamſi natura ſint boni, ab ipſis tamen dijs erudiantur ad iniuſticiam?

Duodecima: Quia philoſophi intellexerint falſam eam eſſe religionem, ſed meliorē & ueriorem inuenire non potuerint. Lactantius lib. 4, capite tertio.

Tredecima: Quia gentiles in theatris derideant ſuos deos, atq; religionem eorum. Lactantius lib. 5, cap. uigeſimo.

Decimaquarta: Quia fana & delubra, & ſtatuæ, plena ſint abominationibus & fraudibus. Socrates libro tertio, capite ſecundo: Sozomenus libro quinto, capite ſeptimo: & Arnobius.

Poſtremò: Eccleſiam & omnes pios monuerunt, ut à gentilium ſuperſtitione ſeſe auellerent & exirent: ut patet ex Iulij Firmici libro de errore profanarum religionū, ad Auguſtos. Ac Ambroſius ſermone decimoſeptimo mādat, ut Chriſtiani feſta gentiliū, ut calendas Ianuarias, & ſimilia caueāt: quia non debeant eſſe ſocij idolorum: quia nō ſit ſocietas luci cum tenebris, & iniuſticiæ cum iuſticia, neq; pars fideli cum infideli, & non poſsint duobus Dominis ſeruire: quia Ianus fuerit homo: & obſeruātes calēdas, homini mortuo deferāt honores diuinos. & quia ꝓhibitum

hibitum sit dies obseruare: & quia sit res malæ speciei, & confirmet Gentiles in suo errore.

Deinde Imperatores pios & bonos sedulò monuerunt, ut non modò Gentilium superstitionem non iuuarent, aut fouerent: sed ut eam obnixè studerent etiam suo neruo & gladio stirpitus euellere, & abolere, ut opus diaboli, & uirus Ecclesiæ nocentissimum. Nam Iulius Firmicus Maternus in libro de errore profanarum religionum ad Constantium & Constantem Augustos, hac de re sic scribit: Sed & uobis sacratissimi Imperatores ad uindicandum & puniendum hoc malum necessitas imponitur, & hoc uobis summi Dei lege præcipitur, ut seueritas uestra idololatriæ facinus omnifariam persequatur. Audite & commendate sanctis sensibus uestris, quid de isto facinore Deus iubeat. In Deuteronomio lex ista præscripta est, ait enim: Quòd si rogauerit te frater tuus, aut filius tuus, aut uxor tua, quæ est in sinu tuo, aut amicus tuus, qui est æqualis animæ tuę, latèter dicens, Eamus & seruiamus alijs Dijs gentium: non consenties ei, & nō exaudies eum, & non parcat oculus tuus super eum, & non celabis eum, annuncians annunciabis de illo. Manus tua erit super eum in primis interficere eum, & manus omnis populi deinceps. Lapidabunt eū, & morietur: quoniam quæsiuit auertere te à Domino tuo. Nec filio iubet parci, nec fratri, & per amatā coniugem gladium uindicem ducit. Amicū quoq; sublimi seueritate persequitur, & ad discerpenda sacrilegorum corpora omnis populus armatur. Integris etiam ciuitatibus, si in isto fuerint facinore deprehensæ, decernuntur excidia. Et ut hoc prouidentia uestra manifestius discat, constitutæ legis sententiam proferam. In eodem libro, in integris ciuitatibus pœnam Dominus hac uoce constituit. ait enim: Aut si audieris in una ex ciuitatibus, quas Dominus Deus tuus dat tibi, inhabitare illic dicentes, Eamus & seruiamus Dijs alijs, quos nō nostis: interficiens necabis omnes qui sunt in ciuitate cæde gladij, & incendes ciuitatem igni, & erit sine habitatore, non ædificabitur in æternum. Et auertetur Dominus ab indignatione iræ suę, & dabit tibi misericordiam, & miserebitur tui, & multiplicabit te, si exaudieris uocem Domini Dei tui, & obseruaueris præcepta eius. Misericordiæ suæ uobis, sacratissimi Imperatores, Deus summus præmia pollicetur, & amplificationis maxima augmenta decernit. Facite itaq; quod iubet, complete quod præcipit. Themistius libro ad Valentem scripto, reprehendit eum, quòd cum uellet Christianus Imperator perhiberi, sexcenta dogmata gentilium ferret, & aduersus solam orthodoxorum sententiam iniquum sese præberet. Socrates libro quarto, capite trigesimosecundo.

Ac cum Gentiles Senatores Romani à Valentiniano per Symmachum præfectum urbis petijssent, ut aram, ad quam in curia solebant iuramenta præstare, & in medium consulere, quam Constantius destrui curauerat, suo edicto mandaret restitui: & sacerdotibus & uirginibus Vestalibus sua emolumenta et priuilegia reddi, quæ Gratianus abrogauerat: Ambrosius duabus epistolis Imperatores Valentinianum & Theodosium grauissimè monuit, ne id facerēt: Quia dij gentium sint idola: & qui Deo uero militet, non possit illis simul seruire: & quia non liceat consensum aliquem colendis idolis & prophanis ceremoniarū cultibus exhibere: & quia ab antecessoribus, & maximè à fratre eius Gratiano, priuilegia illa sint sublata, & non possint restitui bona conscientia: & quòd omnis qui id suadeat, aut statuat, idem faciat, ac si sacrificet, & quidem totum senatum Christianorum in periculum adducat. Si enim gentilis succedat Imperator, Senatores ad aram sacrificiaq; conuenire nolentes afflictum iri: & si concesseris, Episcopi hoc æquo animo ferre non poterunt. licebit ad Ecclesiam conuenire: sed illic non inuenies sacerdotem, aut inuenies resistentem: ea in re quo que peccabis contra fratrem tuum, eiusq; fidem & decreta damnabis: & contra patrem tuū, qui si sciuisset ibi aram esse, ipse destruxisset. Huiusmodi commonefactionibus Imperatores & magistratus tandem excitati, idolorum templa & simulachra funditus delere inceperunt.

CAPVT XVI.

DE MOTIBVS ET MVTAtionibus in imperijs Politicis.

DIOCLETIANVS & Maximianus Herculius, anno Domini septimo & trecentesimo, ille Nicomediæ, hic uerò Mediolani, consultò & deliberatè imperio sese abdicarunt: (Eusebius in Chronico) palàm quidem negociorum molem & senectutem causantes: sed amicis, se id ex desperatione facere, quòd non possent extinguere Christianorom religionem, confitentes. Nicephorus libro septimo, capite uigesimo: Zonaras tomo secundo, de imperio Diocletiani: & Chronicon Vrspergensis.

Maximinus itaq; Galerius solus imperiū biennio tenuit. Eusebius in Chronico. Sed quia erat Constantius Chlorus ab Herculio Cæsar iam olim designat⁹, cū eo prouincias Imperij

Imperij sorte partitus est: ac obtigit ei Illyricum, Asia & Oriens: Constantio uerò Chloro Italia, Gallia, Hispania et Africa. Sed cum hic tantum Gallias, Britannias & Hispanias regendas susciperet: Italiam uerò recusaret, & Africam: Galerius Seuerum & Maximinum Cæsares fecit, & huic Orientem, illi Italiam commisit, sibi uerò Illyricum retinuit. Eusebius in Chronico: Paulus Diaconus libro undecimo: Orosius libro septimo: & Platina in Marcello. Paulo antè Constantioi imperiũ, Sueui, Vandali & Burgundiones, à Vistula, & finn Venedico, Codanoque per integrum annõ profecti, ad ripas Histri Marisiæq; consederunt: & Franci uastatis Gallijs, Hispanias inuaserũt. Auentinus libro secundo de rebus Boiorum.

Mortuo Constantio Chloro, Constantinus ex cõcubina Helena procreatus, & apud Tharsum (ut Iolius Firmicus Siculus refert libro secundo Matheseon, capite quarto) genitus, successit. Maxentius uerò Herculij Maximi filius, à prætorianis militibus Romę Augustus appellatur: quę res causam motibus præbuit. Sozomenus libro primo, capite quinto. Nam Galerius Seuerum contra Maxentium mittit. Verùm is Rauennæ, secundo Imperij sui anno, Domini uerò trecentesimo duodecimo, à Maxentio occiditur. Orosius. Eutropius uerò ad tres Tabernas id factum esse indicat. In cuius locum Galerius Licinium Imperatorẽ Carnõti designat. Eusebius in Chronico: & Socrates lib. primo, cap. secundo. Maximianus Herculius cùm cognouisset, Romæ Maxentium filium suum appellatum Augustum, ad Imperium, quo se abdicarat cum Diocletiano, recipiendum, animum adiecit: eaq; spe Romam uenit. Vrspergensis in Chronico. Sed à Constantino Massiliç oppressus, & extinctus est: ut ex Hugone refert Vincentius in Speculo lib. 13. cap. 2. Verùm Socrates lib. 1. cap. 2, Tarsi Ciliciæ eum uitam finijsse scribit. Maximinus Oriẽtis Imperator Armenios, Romanorũ socios, in sese irritauit, cum eos ad Gentilismom cogere tẽtaret. Niceph. libro septimo, capite uigesimooctauo. Sed postea Licinios & Constantinus contra eum bellum susceperunt: & cum iam esset à Licinio punĩedus, moritur, anno Imperij sui sexto, Domini uerò trecentesimo decimoseptimo. Eusebius in Chronico.

Cum autem Maxentius Romæ tyrannidem exerceret, & ciuium uxores stupraret, & ad Magiæ usum grauidas mulieres discinderet, & infantum uiscera perquireret (Eusebius lib. octauo, capite decimoquarto: Nicephorus libro septimo, capite uigesimoprimo) Constantinus contra eum arma cepit, & deuicit, (Eusebius, in Chronico) anno Domini trecentesimo decimooctauo: (Socrates libro primo, capite secundo) atq; ita Imperij potestas ad duos redijt, Constantinum & Licinium. Verùm & ipsi de summa Imperij decertarũt. ac cum Licinius aliquoties esset uictus, reconciliatus est tandem Constantino propter sororẽ, ac Imperium certis conditionibus recepit. Verùm cùm nõ staret pactis, denuò uictus & interfectus est. Eusebius libro secundo de uita Constantini: & Zonaras: & Nicephorus libro septimo, capite quadragesimoquinto. Post uictum Licinium, Persæ arma cæperunt, & incursiones in Romanum Imperium fecerunt. Nicephorus libro septimo, capite quadragesimoseptimo. Et hi quidem postea Romanis denuò subiecti non sunt. Bello enim petiti, semper superiores eis fuerunt. Ac annotat Anshelmus Ryd in catalogo annorũ, Persas ab hoc tempore, nempe anoo quarto Constantini Magni, Asiæ imperium tenuisse annos trecẽtos & nouendecim.

Byzantij etiam iugum seruitutis excusserunt, & Romanis tributum pendere recusarunt. Sed Constantinus, licet semel atq; iterum infeliciter cum ijs congressus repelleretur, tamen tandem urbem eorum expugnauit. Nicephorus lib. 7. cap. 47.

Crispus filius Constantini Sueuos deuicit, & transtulit eos trans Istrum in Pannonias. Vandalos, & partem horũ Burgundionas, ad Rheni Danubijq; ripas deinde distribuit. Auentinus lib. secundo de rebus Boiorum, sub Constantino.

Inter ea autem quæ sub Constantini Imperio acciderũt memorabilia, illud maximè est illustre, quòd Cõstãtinopolim extruxit, eamq; alteram Romani Imperij sedem constituit: atq; ita Romanã aquilam bicipitem fecit, & eam urbem nouam Romam appellauit, & Imperatricẽ omnium populorum, qui Romanum Imperium agnoscentes, siue in Septentrione, siue in Austro siue in Oriente, siue ad mare mediterraneum habitant, ab eis quæ ad Istrum extructæ sunt urbibus, & ab Epidamno, quæ non longè ab Ionio sinu sita est, usque ad Cyrenem & proximam Lybiam, per totum quod dicitur Boreale clima, & regionem Arctoam. Sozomenus libro secundo, capite tertio: Nicephorus libro octauo, capite quarto. anno imperij Constantini uigesimooctauo: Nicephorus ibidem. Sed Hieronymus in Chronico indicat, eam urbem dedicatam esse anno uigesimoquinto Constantini, & Christi trecentesimo trigesimoqnarto.

Tumultuabantur Gotthi & Sarmatæ: Auentinus Orientales Germanos addit libro secundo, eosq; in Thracias irruisse dicit. Sed Constantin⁹ Gotthos in Sarmatarũ regione

uicit, circa annum Imperij sui uicesimumseptimum, Domini uerò trecentesimum trigesimumsextũ. Orosius lib. septimo. Verùm haud ita multo pòst Sarmatę dominos suos, quos Arcaragantes uocabant, facta manu in Romanum solum expulerunt, anno Domini trecentesimo trigesimoseptimo.

Anno sequenti Callocerus in Cypro res nouas molitus opprimitur. Hieronymus in Chronico. Vt autem Imperij statum in plures diuisum accepit, ita ipse quoque uniuersum eius principatum, ueluti hæreditatem paternam filijs suis tribus distribuit: nempe Constantino, quẽ Cæsarem creauit decimo Imperij sui anno, partes Occidentales trans Alpes, nimirum Britannias, Gallias, Hispanias: Constantio uerò, quem anno uicesimo Cęsarem designauit, partes Oriẽtales, à freto Propontidis, cui interfecto Dalmatio Armenia & uicinæ regiones accesserũt: Constanti aũt, quẽ tricesimo Imperij sui anno Cæsarẽ cõstituit, partes medias, nimirum Illyricum, Noricũ, Pannonias, Mœsos, Liburnos, Dalmatas, Thraciam, Græcos, Macedoniam, Achaiam, Africam, Italiam. Auentinus libro secundo annalium Boiorũ, & Pomponius Lætus: Eusebius libro quatto de uita Constantini: Socrates libro primo, capite trigesimonono: Theodoretus lib. primo, capite trigesimoprimo. Sed Sozomenus libro secundo capite trigesimoquarto, dicit Constãtino & Constanti Occidentem contigisse.

De ficta donatione Constantini, qua Romano pontifici Occidentis imperium donarit, suprà in capite de politia Ecclesię dictum est. Et Auentinus libro secundo de rebus Boiorum dicit, se mirari, extare tam stolidos homines qui credant, & tam imprudentes qui defendere audeãt: præcipuè cum etiam Pius secundus Pontifex maximus, uir harum rerum peritus, nugas huiusmodi ut commenta anilia, fabulamq; inanem rideat. Ac notet pius Lector, Chronica recẽtiorũ, inter quos & Anshelmus Ryd est, turpiter hallucinari, cum asserunt, Constantinum Romano episcopo ter supra Reges coronato, Romã cum Italiæ Siciliæq; regnis donasse, & cessisse. id enim ex commentitijs scriptis, cõtra omnis historiæ huius seculi consensum, absq; ulla autoritate probatorum autorum affirmant. Habitum regium Constantinus gemmis, & caput suum perpetuo diademate decorauit. Vincentius libro decimoquarto, capite primo: ex Hugone.

Imperium filiorũ Constantini, quod fuit annorũ uigintiquatuor, & mensium quinque, & dierum duodecim, autore Hieronymo in Chronico turbulentũ etiam satis fuit. Nam Sapores rex Persarum, qui, cum Constantinus esset Nicomediæ mortu*, occasionem opportuniorem nactus, in Mesopotamiam excurrit, eamq; depopulatus, Nisibin obsidebat duobus fermè mensibus: Hieronymus in Chronico. Oritur & intestinũ bellum inter duos fratres Constantinũ & Constantem, de finib. distributi Imperij. & Constantinus natu maximus, dum accitis Francis & alijs Germanię populis, occupatis Rhetijs & Vindelicia & Norico Italiam inuadere conatur, ut natu minimi partes: apud Aquileiam, ad Alsam, à Constantis ducibus temulentus interficitur, cõsulibus Acyndino & Proclo, anno Domini trecentesimo quadragesimotertio. Hieronymus in Chronico: Socrates libro secundo, capite quinto: Paulus Diaconus lib. undecimo. Constans autem, ubi de cæde fratris cognouit, regiones eius occupat: sed in Gallijs recuperandis maximus ei labor fuit. nam Franci inter ciuilia bella rege Theodomato Gallias deuastarãt, & sedes ibi cæperant. Integro biennio decertat cum ijs Constãs: & tandem rex Francorũ cum matre sua gladio perit. Imperator pacẽ facit, icto cum Francis fœdere. Hieronymus in Chronico: Paulus Diaconus libro undecimo. Atq; ita occiso Constantino, Romani Imperij pars Occidentalis ad Constantẽ, Orientalis uerò ad Constantium d euenit. Sozomenus lib. tertio, cap. secundo. Constantius autem cum Sapore rege Persarum octo prælia cõmisit, & Nisibis iterum obsessa est mensibus tribus, anno Imperij eius decimo, Domini uerò trecẽtesimo quinquagesimo. & in nono tandem apud Singaram, haud dubiam uictoriam militum stoliditate amisit. Post eam Nisibis tertiò obsessa, Bizabda & Amida captæ sunt, anno Imperij Constantij undecimo, Domini trecentesimo quinquagesimoprimo. Eusebius in Chronico. Constantem uerò Magnẽtius dux Rhetici & Vindelici limitis, à militibus pecunia corruptis Augustus appellatus, oppugnat: & fugientem in Hispaniã, occidi in Helenæ castro curat, anno Domini trecentesimo quinquagesimoquarto. Meminit & Athanasius in apologia ad Constantiũ, eius cædis. In ea turbatione Nepotianus Romæ arripit Imperiũ, & Vetranio (Nicephorus Britannio habet) Mursæ à Constantia Imperatoris sorore diadema accipit, iussus Magnentio repugnare. Id cum publicè profiteretur, & Constãtium per literas ad Magnentij oppresionem euocaret, Constãtius ei insignia Imperatoria misit. Nicephorus libro 9, cap. uigesimooctauo.

Cum autem Magnentius proditione Heraclidæ senatoris, populum Romanũ & Nepotianum cõcidisset, Britannio certis conditionibus de Imperij societate cum Magnentio transegit. Quia uerò Constantium contra se in expeditione esse intelligebant, missis

sis legatis rogāt, ut armis positis, principem honorem obtineret, & se regni socios agnosceret. Zonaras tomo tertio, de Constantio. Verùm Constantius facta cum Persis pace, ad Europam liberādam arma capit. In Thraciam ubi uenit, Britannio ei obuiam processit: & deposita purpura, ueniam supplex petit & impetrat (factum id anno Domini trecentesimo quinquagesimoseptimo. Athanasius tamē in epistola ad solitariā uitam agentes, dicit Constantiū è medio Britannionem sustulisse) & postea ad Mursam cum Maxentio prælium cōmittit, eumq; uincit: sed magno Romani Imperij detrimento. Nam cæsa sunt tria & quinquaginta millia præstantissimorū militū. Anno sequēti, cum Lugduni Magnentius uires recuperare tentaret, à Constantij copijs obsessus, sua manu sese in palatio interfecit. Athanasius in apologia ad Constantiū dicit, Magnentiū Iudā imitatū, eodē mortis genere sibi ipsi carnificē factum esse.

Interea in Oriente Iudæi præsidio Romano noctu interfecto, sese in libertatē uindicare moliūtur: sed à Gallo Constantij patruele delentur, anno Domini trecentesimo, quinquagesimoseptimo. Germaniæ etiam populi, Alemanni, Franci, Chamani, uiuere rapto assueti, Gallias uastant, & ditantur rapinis Romanorū. Auentinus lib. secūdo Annalium Boiorū. Cum iam Constantius recuperasse omnia uideretur, Syluanus dux Germaniæ inferioris, à militib. Imperator creatur: sed à Constantij copijs Agrippinę, uicesimonono die interficitur, anno Imperij Constantij decimonono, Christi trecentesimo quinquagesimonono. Eodem etiam anno Constantius patruelē suum Gallum, quem Cæsarem fecerat, ob suspicionē interfecit. Hieronymus in Chronico. Interea Germani magna ui in Galliā irruūt, & florētissimas urbes & antiquissimas capiūt, diripiūt, excindūt: castra hyberna, æstiua expugnāt, legiones cū auxilijs delent. Nobilitas omnis Gallorū aut ferro in acie cecidit, aut capta ad undecim millia Germanis seruiuit. Contra hos Constantius arma cæpit: sed cum ui nihil posset, & auxilia Germanorū Romanis necessaria esse dictitaret, actum est de pace: ad quam confirmandam fœdus intercesſit. Alia manus Germanorū in Rhetias Vindelicum erupit, Italiam petitura. contra quos Constantij copiæ missæ, primò quidē à Germanis atteruntur, ex insidijs prorumpentibus: sed postea auctę Germanos uincunt, & ex Rhetijs in Germanias expellūt. Ammianus Marcellinus lib. 15. Auentinus lib. 2 Annalium Boiorum. Germani qui Gallias occuparāt, longè lateq; ruptis limitibus grassabantur. contra eos Constantius Iulianū Imperatorē creat, & emittit octauo idus Nouembris, anno Domini trecentesimo sexagesimo: qui Alemānos apud Argentoratū & alijs in locis uincit. Hieronymus in Chronico, & Ammianus Marcellinus libro eodem. Rebus ad Rhenum nondum prorsus à Iuliano pacatis, Sueui, Quadi, Sarmatæ, Scythę, qui sunt Daci, Gotthi, Getę, similes moribus & armis, Pannonias & Mœsias latrocinantium modo incursant. Contra eos uenit Constantius. & cū fuga elapsi cum præda essent, insequutus Quados & Sarmatas & Sueuos in deditionē & societatem cogit: & seruos Sarmatas, qui dominos suos eiecerant, captos in Pannoniā Seruiam transtulit. Cum Iulianus Rhenū apud Moguntiam ponte fabricato transisset, Germanos fœdus secum inire coegit. Sozom. lib. 5. cap. 1. & serui in Pannoniā translati, rebellare nituntur: uerùm à Constantio reprimuntur. Turbas rex Persarū denuò mouet, & à Constantio reposcit Armeniā & Mesopotamiā: quas nisi cedat, bellum indicit. Marcellinus lib. 17. Ad quem reprimēdum dum Constantius abit, Scoti & Picti Saxonum populi Britannias uastant: aduersus quos Lupicinus mittitur. Accidit & Constantinopoli insignis mutatio. nam Constantius eam urbem ingressus, proconsularem dignitatem aboleuit, & Honoratū primum urbis præfectum constituit. Nicephorus lib. 9. cap. 44. Et Saracenorum tumultuantiū, circa annum Domini trecentesimū sexagesimumsecundum, Hieronymus in Chronico meminit.

Cum iam Gallias à Germanis Iulianus liberasset, à militib. appellatur Augustus. Sed declinandæ suspicionis causa id ad Constantium perscribit, & rogat ut eam dignitatem sibi confirmet, se ipsi non aliter quàm antea cum Cęsar esset obtemperaturū. Verùm cum Constātius per literas cum eo expostulasset, quòd suam sententiam non expectasset: ac ei turpe esse ostendisset, quòd Augusti titulum non ab eo cuius esset autoritas, sed à confuso militum tumultu accepisset, & suasisset ut ad pristinum habitum à se traditum reuerteretur: & Quæstori mandasset, ut illis qui magistratū gererent, abrogaret, & alios surrogaret, propterea quòd Iulianum Augustum appellari cōcessissent: Iulianus firmata cum Germaniæ gentibus pace, acceptis copijs, Occidentis regiones sibi adiungit, & Constantinopolim uenit. Marcellinus, & Zonaras tomo tertio, de filijs Constantini. Constantius ea re cognita, inducias cum Persarum rege facit, & aduersus Iulianum sese accingit. Sozomen. libro 5. cap. 1. Verùm in itinere inter Ciliciam Cappadociamq;, in Mopsi uiculo, seu Tharsi, ex febri moritur. Hieronymus in Chronico, anno Domini trecentesimo sexagesimoquarto. et in Epitaphio Nepotiani.

Occupauit itaq; Iulianus Imperiū. Theodoretus

doretus lib.3, cap.1. Sub eius imperio, quod unius anni & septem mensium, aut duorum annorum & octo mensium fuit, ut Hieronymus annotat, in Ecclesia quidē magnæ acciderunt mutationes, ut suis in locis dictum est: sed Imperium in cæteris locis satis tranquillum fuit, nisi quòd rex Persarū, ut uiuo Constantio, ita eo mortuo, in fines Romanorum, unde paulo antè recesserat, incursionem fecit. Coegit contra eum exercitum Iulianus, & Antiochiam uenit. Persæ metuentes eius potentiam & fortunam, legatos ad Iulianū mittebant, postulātes ut rem ipsam quibusdam nobilibus componendam committeret. Verùm ille eos dimittebat, dicēs: Meipsum paulo pòst uidebitis, nec opus est legatione ulla. Socrates libro tertio, cap. decimonono. Cum iam in Persas mouisset, & quibusdam urbibus expugnatis, multis interfectis, plutimis captis, magnaq; præda parta, Ctesiphontem urbem obsideret: rex quidem Persarum legatione missa pacem petebat. Verùm cum non impetraret, coniunctis omnibus suis uiribus cum Iuliano congreditur: & Iuliano siue à Persa aliquo, siue ab uno ex suis militibus, siue à dæmone (ut Callistus, unus ex necessarijs Imperatoris, in carmine de bello Iuliani scripsit) interfecto, uictoriam obtinuit. Socrates lib. tertio, cap. uigesimoprimo: Zonaras tomo tertio, de imperio Iuliani.

Iuliano extincto, imperium ad nouos homines, qui non erant Romani, à militibus transferri cœpit. Nam Iouinianus, tribunus militum, Augustus creatur à militibus in Persia. Socrates libro tertio, cap. uigesimosecundo. & postea Tharsi Ciliciæ Consul pronunciatur: Socrates libro tertio, capite uigesimosexto.

Sub Iouiniani imperio, quod tantum octo mensium fuit, hoc memorabile accidit, quòd Imperator ob factam cladem Iuliani, & exercitus Romani in Persarum regione conclusi angustiam & famem, ac ob metum ne quis alius sibi Imperium in Occidente arriperet, pacem à rege Persarum redemit, resignato Syriç principatu, & Nisibi & Singara, cum magna Mesopotamiæ parte, anno Domini trecentesimo sexagesimoseptimo. Hieronymus in Chronico: & Socrates libro tertio, capite uigesimosecundo: Theodoretus libro quarto, capite secundo. Estque fœdus de pace triginta annorum initum: Socrates libro quarto, capite secundo. Et regi Persarum cautum, de non ferendo auxilio Arsaci regi Armeniorum: Auentinus libro secundo Annalium Boiorum. Paulus Diaconus, ante eum diem, ex quo Romanum imperium conditum fuerit, nunquam accidisse dicit, ut mutatis finibus, & parte Imperij tradita, pacem redemerint. libro undecimo, de Iouiniano.

Ad Valentinianum genere Pannonium, Imperij summa, militum Septimanorū Nicçç Bithyniç electione et suffragio delata est: qui trigesimo die pòst Constātinopolim ueniens, fratrem suum Valentē ad Imperij consortium legit. Socrates lib. quarto, capite primo. eiq; Orientales Imperij partes Asiam et Ægyptum tradidit: sibi uerò reliqua, ab Illyrijs ad Oceanum occidentalem usq;, & uniuersam Epirum eregionē sitam, usq; ad extremas Lybias subiecit. Sozomen⁹ lib. sexto, cap. sexto: Theodoretus libro quarto, capite quinto. Horum Imperium turbas multas habuit, & mutationes insignes. Nam Valentinus duas uxores duxit: & legem promulgauit, licere cuiuis duas simul habere uxores. quo sanè non parum deformauit & turbauit Romani Imperij statum, quem Constantinus & filij eius à legib. pietati & rationi contrarijs repurgauerant. Socrates libro quarto, cap. trigesimoprimo. Deindecum Valens Antiochiæ in Syria rectè sentiētes affligeret, Procopius consobrinus Iuliani, qui paulo antè sub Iouiano tyrannidē affectans, cæperat Chalcedonem (ut Nicephorus narrat libro undecimo, capite quarto) Constantinopolim ingressus, Imperium sibi rapuit: & multis copijs breui temporis interuallo contractis, Valentem adoriri parat. Socrates lib. quarto, capite tertio. Valens re cognita, exercitu collecto ei obuiam procedit. Apud Phrygiam salutarem (ut Hieronymus in Chronico habet) seu Natoliam, (ut Socrates libro quarto, capite quinto: & Sozomenus lib. sexto, capite octauo) congreditur. Procopius à ducibus suis Agelone et Gomario capitur, & Valenti traditur. Iurauerat Valens, se eis parciturū: sed postea iuramento uiolato, Agelonem & Gomatiū serra dissecari, Procopium uerò duabus arboribus incuruatis alligatū discerpi curauit. Socrates libro quarto, capite quinto. In hoc bello Vadomarus rex Germanorum Valenti auxilio fuit, ob quod Phœniciæ ducatu donatus est: ut Auentinus libro secūdo Annalium Boiorum narrat, de Valentiniano. Chalcedonis muri destructi sunt, eo quòd ciues Procopio fauentes, Imperatori conuicia ti fuerant, & transitum denegarant. Socrates libro quarto, capite octauo. Factum id anno secundo imperij Valentiniani, Domini trecentesimo sexagesimonono, iuxta Hieronymum: consulatu Gratiani & Dagalæphi. circa finem mensis Maij. Socrates libro quarto, capite nono.

Cum Valentem Orienti præfecisset Valentinianus, Mediolanum uenit. Germani eò legatos mittunt pro more, ut ad principem nouum,

nouum, pacemq; uenalem offerunt: sed cum minora quàm sperauerant munera accepissent, abiectis donis in Germanias reuertuntur. ubi grauiter in auaritiã perfidiamq; Romanorum perorãtes, fæuissimas cõcitarũt nationes. nam omnis Germania transrhenana in armis erat. Limites proximos sibi quæque gens persultat: Gallias simul & Rhetias, Vindeliciamq; Alemanni depopulãtur. Suevi, Quadi, Noricum & Pannonias (Sarmatæ præsidem à Romanis datũ expulerunt: Pomponius Lætus) & Mœsias uexant. Gothi Thracias deprædantur. Scoti, Picti, Saxonũ nationes, Britannias, oramq; Gallicã ærumnis atterũt cõtinuis: Ammaricęq; gentes Africam solito acrius incursant. Persarũ rex non contentus ijs quæ antea à Romano Imperio auulserat, Armenijs quoq; manus iniectabat, dicens eos antea ad maiores suos pertinuisse. Marcellinus lib. 26. Sed occurrente Arintheo legato, ex Armenia recessit. Pomponius Lætus. Valentinianus primùm Gallias, deinde Britannias pacauit: & quendam Valentinum in ijs tyrannidẽ meditantẽ, antequam erumperet in actum, oppressit: anno Imperij sui octauo, Christi trecentesimo septuagesimoquinto, iuxta Chronicon Hieronymi. & Africam, Mauritaniã, à Thirmo tyranno (ut Paulus Diaconus lib. undecimo indicat) uindicauit, per Theodosium ducem, patrem Theodosij Imperatoris: ut testatur Claudianus ad Honoriũ, de auo ipsius Theodosio:

Hinc processit auus, ——
Ille leues Mauros, nec falso nomine Pictos
Edomuit, Scotumq; uago mucrone sequutus
Fregit Hyperboreas remis audacibus undas.
Quid rigor æternus, cœli quid frigora prosunt?
Ignotumq; fretum? maduerunt Saxone fuso
Orcades, incaluit Pictorum sanguine Thule,
Scotorum tumulos fleuit glacialis Hyberne.

Alemannos (Paulus Diaconus Saxones uocat) auxilio Francorũ Valentinianus in eorundem regione uicit, anno Imperij sui decimo, Domini trecẽtesimo septnagesimoseptimo, iuxta Hieronymi Chronicon. Paulo pòst alterũ ex filijs Gratianũ, insignib. ornatum, appellauit Augustum, cõsentiente exercitu: & præfecit urbi Romæ Ophitũ, ut Pomponius Lætus indicat. Burgundiones, qui quondã à Druso & Tyberio subacta Germania interiore per castra quæ Burg appellantur dispositi erant, in magnam gentem excreuerãt, plures quàm octoginta millia ad Rheni ripas descenderũt. Hieronymus in Chronico, anno Domini trecentesimo septuagesimoseptimo: & Paulus Diaconus.

Valentiniano, duodecimo Imperij sui anno ob indignationem aduersus Sauromatas uomitu sanguinis extincto: Gratianus assumpto in Imperium Valentiniano fratre, quem milites in Aconco ciuitate Italiæ Imperatorem pronunciarunt, cum patruo Valente regnare cœpit. Hieronymus in Chronico: & Socrates libro quarto, capite trigesimoprimo. Is anno Domini trecẽtesimo octogesimo, impari militũ numero cum Alemannis, admodum iuuenis apud Argentoriã oppidũ Galliarum signa contulit, & ultra triginta millia Alemannorum interfecit. Hieronymus in Chronico: & Paulus Diaconus lib. 11. de Gratiano: Gothi, Istri ulteriora incolẽtes, intestino bello sese cõficiunt. & Valente Phrytigernum iuuante, Athanaricus uincitur. quæ res occasionẽ multis Barbaris, ut Christiani fierent, præbuit. Socrates lib. 4. capite 33. Haud multo pòst alio inter Barbaros exorto dissidio, Gothi ab Hunnis è finibus eiecti, ad Romanos cõfugiũt, et petũt sibi hospitium dari: & promittunt Imperatori seruitium & obedientiam. Valens eos sine ulla fœderis pactione recipit, & Thraciæ partes concedit: & sperans se opera eorum usurum contra hostes, Romanorum militum negligit augere numerum: quæ res sanè Romano Imperio infausta & perniciosa fuit. Socrates lib. quarto, cap. trigesimoquarto. Nam Gothi (Pomponius Lætus Alanos uocat) accepta Thracia, Romana regione secure fruentes, ea fortuna abusi, bellum contra hospites & benefactores mouerunt: & Thraciam, Pannoniam, Epirumq; & Thessaliã, direptis & incẽsis aliquot urbibus, depopulati sunt. Ea re cognita Valens, omissa persequutione orthodoxorum Antiochia discedens, Constantinopolim uenit: & clamore ciuium, arma aduersus hostes suburbia uastantes postulantium inflammatus, in hostes mouet, eosq; ab urbe arcet, & Adrianopolim usque prosequitur. Ibi autem cum hostibus congressus, cæso exercitu, ipse in uico quodam uulneratus obsidetur, & igne crematur, anno Valentis decimoquarto, Domini trecentesimo octogesimoprimo: iuxta Chronicon Hieronymi. Sed Socrates libro quarto, capite trigesimooctauo dicit, illum annos tredecim cum fratre, & tres annos post illum imperasse.

Cum autem Valens Antiochia discederet, aliud detrimentũ Romanum Imperium accepit. Nam Saraceni Mauia Imperatrice à Romanis deficiunt, & Orientem uastant. Verùm id bellum paulo pòst compositum est per Moysen episcopum, qui ad eos missus, CHRISTI doctrinam eis tradidit. Socrates libro quarto, capite trigesimosexto: Sozomenus libro sexto, capite trigesimooctauo. Gothi, sublato Valente, Constantinopolim properant. sed Dominica uxor Valentis, ciuium præsidio, & Saracenorum à Mauia missorum auxilio, ab urbis uastatione hostea propulsauit. Socrates lib. quinto, capite primo:

primo: Paulus diaconus libro undecimo.

Gratianus cum iuniore Valentiniano tenebat imperium in Occidente: & quia Valentinianus propter ætatem rempublicam Italiæ administrare nondum poterat, consules Probo cuidam prouinciarum gubernationem commiserunt. Cum autem Gratianus uideret opus esse Imperatore contra Hunnos & Alanos & Gothos Thraciam depopulantes, ex Hispania Theodosium accersit, & côtra Barbaros mittit. quos cum ex Thracia, magna strage edita eiecisset, ad Gratianum uenit: qui eum Sirmij, consulatu Ausonij & Olybrij decimasexta Ianuarij Imperatorem designauit, eiq; purpuram induit, & sceptra regni Valentis, hoc est Orientis & Thraciæ commisit, anno Domini trecentesimo octogesimosecundo. Prosper in Chronico: & Socrates libro quinto, capite secundo: Theodoretus libro quinto, capite quinto & sexto: Paulus diaconus libro undecimo, de Gratiano. Eodem anno Longobardi ab extremis Germaniæ finibus, Oceaniq; littore, Scandiaq; insula magna multitudine egressi, & nouarum sedium auidi, Iborea & Aione ducibus Vandalos primùm uicerunt: Prosper in Chronico. Theodosius Constantinopolim post uictoriam Scytharum, hoc est Alanorum & Hunnorum et Gothorum uenit, ibiq; cum Athanarico Gothorum rege fœdus percusit. quo paulo pòst mortuo, ut Paulus Diaconus dicit: seu interfecto, ut Prosper in Chronico affirmat: uniuersæ Gothorum gentes sese Imperatori dediderunt. Venerunt & Parthi, & cæteræ Barbaræ nationes Constantinopolim, & pacem ac fœdus cum Theodosio fecerunt. Paulus Diaconus: Socrates libro quinto, capite undecimo. His bene feliciterq; peractis, Theodosius filium suum Arcadiũ, quinto imperij sui anno, Augustum creat: anno Domini trecentesimo octogesimosexto, iuxta Prosperum in Chronico.

Cum iam per Gratianum Occidentis, & per Theodosiũ Orientis Imperij partes suæ tranquillitati restitutæ uiderentur, anno sequenti nouæ seditiones fiunt. Nam cum Gratianus Romanos negligeret milites, & paucos ex Alanis amplis stipendijs aleret, & Barbarorum amicitia, comitatu & habitu uteretur: exercitus Romanus id ægrè ferens, in eius odium Maximum quendam, uirum strenuum, Imperatorem in Britannia creat. Ac is contra sacramenti fidem in Galliam transiens, Romanas sibi adiungit legiones: & Gratianum, Merobaudis magistri militum proditione uincit, & fugientem Lugduni dolo Andragathij cæpit, & occidit. Socrates libro quinto, capite undecimo: & Hieronymus in epitaphio Nepotiani: Prosper in Chronico. Et Valentinianum iuniorem cogit, suum imperium approbare: eumq; unà cum suo administratore Probo Italia expellit. Socrates libro quinto, capite undecimo: & Paulus Diaconus libro undecimo, de Gratiano. Et filium suum Victorem, consortem regni creat. Prosper in Chronico. Cum autem Maximus legationem ad Theodosium misisset, & Occidentis partes sibi cedi postulasset: Imperator eam neq; reprobauit, neq; recepit: sed collectis copijs Mediolanum uenit. & cum contra Maximum aciem instrueret, milites apparatu Theodosij absterriti, Maximum quem crearant Imperatorem cæperunt, & uinctum Theodosio tradiderunt. Andragathius, qui Gratianum occiderat, de sua salute desperans, in flumen è naui prosilijt, & submersus est. Maximus autem in tertio ab Aquileia lapide spoliatus insignibus Imperatorijs, capite mulctatur: & filius eius Victor, ab Arbogaste in Gallijs interficitur. Imperatores Romam ingresi, triumphalia festa celebrant: & Symmachum Maximi fautorem & laudatorem, & criminis læsæ maiestatis reum, ad Ecclesiam confugientem, intercessione Leontij episcopi Nouatianorum in gratiam receperunt, consulatu Theodosij secundo, & Cynegij, Domini uerò trecentesimo nonagesimoprimo: iuxta Socratem libro quinto, capite decimoquarto: & Prosperi Chronicon. Atque hoc modo Valentinianus Orientis imperium, seditiosis tyrannis extinctis, recepit. Verùm id haud annos tres pacatũ tenuit. nam anno Domini trecentesimo nonagesimoquarto, ut Prosper in Chronico annotauit, Titiano & Symmacho consulibus, Eugenius ex Grammatico miles factus, Arbogasti ducis auxilio Valentinianum suffocat, & de laqueo suspendit: (Hieronymus in epitaphio Nepotiani) & imperium Occidentis arripit. Ea recognita, Theodosius filium suum Honorium consulatu suo tertio & Abudarij, decima Ianuarij, Imperatorem designat: & unà cum Arcadio Constantinopoli relinquit, & cum exercitu in partes Occidentis proficiscitur. In Gallijs ad Phrigdum fit conflictus. & cum Barbari Transistrani, qui Eugenio suppetias ferebant, uiderentur superiores Romanis, Imperator oratione prostratus in terram, à Deo imperrat uictoriam, sexta die Septembris, consulatu Arcadij tertio, & Honorij secundo: iuxta Socratem libro quinto, capite uigesimoquinto. Sed iuxta Prosperi Chronicon, consulatu Olybrij & Probini, anno Domini trecentesimo nonagesimoseptimo. Altero die Arbogastus in fuga constitutus, suo sese gladio interficit.

Ex hac commemoratione constat, Orientis

tis & Occidentis impetium penes Imperato res,eorumq; successores fuisse: & Romanos episcopos post Constantinum non tenuisse Occidentis imperium: quod inferioribus seculis in commẽticijs, & nulla antiquitate & autoritate firmatis scriptis, sibi ab eo donatum, cessumq; nugati sunt. Nam Constans Italiam, ut hæreditatẽ paternam tenuit: quæ postea, sublato Nepotiano & Magnentio, ad Constantium uenit. qui & Roma Liberium episcopum expulit, cum nollet Arij opinionem amplecti. Valentinianus etiam Italiam cum Occidẽtis impetio gubernauit, & quidem Romæ Ophitum præfecit: & Valentinianus iunior Italiã per Probum præfectum rexit. Er Theodosio & Arcadio & Valentiniano Romam fuisse subiectam, testãtur plures epistolę Symmachi urbis pręfecti, ad eosdem Imperatores: præsertim in libro primo, epistola quinta, septima, duodecima, & trigesimanona.

Deinde & illud constat, ius eligendi Imperatores, & designandi & inaugurãdi, seu pur puram Imperialem induendi, & coronã imponendi, tum exercitus, tum Imperatores adhuc superstites sibi usurpasse. Nam Constantinus Magnus, & Iulianus, & Iouinianus, & Valentinianus senior, & Valentinianus iunior, ab exercitu Imperatores et Augusti sunt creati, & inaugurati: ac filij Constantini tres à patre suo, & Valens à fratre, Theodosius à Gratiano, Arcadius & Honorius à patre Imperatores & Augusti declarati, insignia Imperij acceperunt. Nusquam in probaris autoribus huius seculi annotatum reperitur, quòd quispiam Romanus episcopus elegerit aut coronarit Imperatorem aliquẽ, nedum ab Imperio remouerit. Theodoretus lib. quinto, capite sexto narrat, Theodosium in somnis uidisse Meletium Anriochenũ episcopum, sibi paludamentum Imperarorium induere, & coronã capiti imponere. Verùm idem indicat, Theodosium paulo pòst à Valenre designarum Imperatorem, sceptra Imperij accepisse: & non à Meletio, quem longè pòst in Concilio primùm uidit & agnouit. Theodoretus libro quinto, capite septimo.

FINIS QVARTAE CENTVRIAE.

ERRATA, QVORVM DVBIA ASTErisco * signauimus.

Pag. 5. lin. 21. *iucundißima* 16. 27. *Constantini* 29. 30. *Imperator* 32. 23. *transijt* 36. 25. *in felicißimo* 39. 10. *suspensi* 41. 23. *Siciliam* 49. 29. *priscorum* 52. 12. *res* 412. 10. * *cæde* 424. 22. * *ab heresi Arium* 527. 41. *. *Homœusiani* 588. 9. * *Romana* 600. 56. * *Aliud apud Cæsarienses* 904. 22. * *Eustathium*

LOCORVM SCRIPTVRAE S. QVI IN QVARTA ECCLESIASTICAE HISTOriæ Centuria explicantur, INDEX.

Primus numerus Paginam, secundus Versum significat.

GEnes.1. In principio fecit Deus cœlum & terram 950.28 Tenebræ erant super faciem abyssi 954.30 Sint in signa. 284.34 Faciamus hominem 347.1 & 348.51 & 1464.17
2 Fecit Deus hominem 348.54 Propterea relinquet homo patrem & matrem 265.51 Crescite & multiplicamini 303.47 Ne comedas de ligoo hoc 298.22
3 Serpens decepit me 981.30
6 Videntes enim filij Dei filias hominum 339.38
14 Benedictus Abraham Deo summo 334.10
15 Credidit Abraham Deo 911.20
19 Pluit Dominus de cœlo 371.46
49 Non deficiet prioceps ex Iuda 224.23 Lauabit in uino stolam suam 912.24 Gratiosi oculi eius à uino 912.42
¶ Exod.12. Hic mensis principium mensium erit uobis 445.17 Et facies pascha Domino Deo tuo. 447.40 Agnus sine macula mundus 447.53
20 Non facietis uobis deos argenteos & aureos 1121.14 Honora patrem tuum & matrem tuam 1304.40
32 Dixit Dominus ad Mosen, Dimitte me 257.56
33 Legem à Deo accipit Moses . 200.8
¶ Deut. 5. Noo erunt tibi Dij alij præter me 1121.16
8 Virtus mea aut patientia mea fecit mihi oirtutem 228.20
13 Eamus & seruiamus dijs alienis 1559.23
¶ Iudic.17. Vnusquisque faciebat quod rectum uideretur in oculis suis 583.56
¶ 4 Reg.5. Giezi lepra percutitur 485.18
¶ Iob.38. Cùm me laudarent simul astra 198.24
¶ Tob.4. Ieiunium & eleemosyna à peccato liberat 293.29
¶ Psal. 2. Filius meus es tu 339.26 & 344.33 & 348.13 Dabo tibi gentes 380.14 & 1101.5
6 Lauabo per singulas noctes lectum meum 469.19
8 Domine Dominus noster 249.32
14 Qui pecuniam suam non dedit ad usuram 662.42
15 Dominus pars hæreditatis meæ 398.3
19 Hi in curribus, & hi in equis 1314.22 Mandatom Domini lucidum, illuminans oculos 218.25
21 De uentre matris meæ Deus meus es tu 348.15
23 Attollite portas principes uestras 1451.41 Non timebo mala, quoniam tu mecum es 1409.7
24 Domini est terra & plenitudo eios 955.22
31 In manus tuas Domine commeodo spiritum meum 959.38
32 Verbo Domini cœli firmati sunt 168.25 & 196.12 & 363.49
33 Et labia mea non loquantur dolom 692.38
35 In lúmine tuo uidebimos lumen 340.21 & 639.3
36 Iusti inhabitabunt terram 1198.20
44 Eructauit cor meum uerbum bonum 620.33 Quooiam ipse sit Domious Deus noster 398.16
48 Vocauit terram ab ortu solis usque ad occasum 380.16
49 Immola Deo sacrificium laudis 248.9 & 249.43
50 Quare tu enarras iustificationes meas 359.31
51 Cor mundum crea io me Deus 335.11 Sacrificium Deo spiritus contritus 248.13 Et ædificentur muri Hierusalem 1466.4
54 Quis dabit mibi pennas sicut columbæ 475.37
62 Deus meus ad te de luce uigilo 470.4
68 Exurgat Deus & dissipentur inimici eius 1337.51
72 Dominabitur à mari osque ad mare 380.15
74 Congregasti capita draconum in aquis 235.16
75 Factus est in pace locus eius 1473.28
81 Dilata os tuum, & implebo illud . 255.22
85 Veritas de terra orta est 281.41
94 Adoremus ad locum ubi steterunt pedes eius 432.25 Ploremus coram Domino 398.11
95 Quia in manu eius sont omnes fines terræ 274.37.
96 Confundantur omnes qui adorant sculptilia 456.60 & 1557.17
103 Emitte spiritum tuom & creabuotur 168.27 Omnia in sapientia fecisti 362.23
110 Dixit Domious Domioo meo 1168.16 Tu es sacerdos in æternum 1156.32 Ex utero ante luciferum genui te 333.30 & 620.34
112 Laudandum nomen Domini ab ortu solis usque ad occasum 380.18
116 Dirupisti uincula mea 249.9
117 Hæc est dies quá fecit Dominus 445.45
118 Quoniam bonus est, quoniam in secula misericordia eius 241.27 Veniat super me misericordia tua Domine 250.59 Ab omoi uia mala prohibui pedes meos 361.36 Media nocte excitabar ad confitendum tibi 469.59 Tempus faciēdi Domioe 444.44 In corde meo abscondi eloquia tua 1335.17
127 Nisi Dominus ædificaoerit domum 927.4 & 952.6
131 Habitabo in eis, qooniá elegi eam 823.50
133 Quàm iucũdum habitare fratres in unum 823.46
134 Idola gentiom argentũ & aurum 1121.17
140 Pone custodiam ori meo 449.8
141 Eleuatio manoum mearum sacrificiũ uespertinum 248.12 Fiat oratio mea sicut incensum in conspectu tuo 248.39

¶ Pro-

¶ Prouerb.4. Viæ iustorum similiter ut lux fulgebunt 228.14
8 Dominos creauit me initio uiarum suarū 335.1 & 886.23 & 887.890.45 Ante æuō fundauit me 332.51 Ante oēs colles generauit me 184.30 Docebouos uerba mea 361.31
12 Dolus in cordibus architectantium mala 643.25
18 Iustus ipse accusator sui in primo sermone suo 241.20 & 242.6 Impius cùm uenerit in profundum contemnit 621.13
30 Vestigium serpentis in petra 339.6
¶ Cant.4. Hortus conclusus soror mea 1162.43
¶ Ecclesiast.3. Altiora te ne quæsieris 337.24
¶ Esa.1. Agnouit bos possessorem suum 444.51 Filios genui, & amplitudine extuli 339.39 Constituam consiliarios tuos sicut à principio 1465.58
7 Ecce uirgo concipiet 1463.47 Emanuel 1375.5
14 Ascendam, & similis ero altissimo 201.40
30 Si couersus ingemueris, saluus eris 233.47
49 Tempore accepto exaudiui te 444.57
52 Intelliget seruus meus dilectus, quem dilexit anima mea 321.58
53 Hic peccata nostra fert 909.50 Generationem eius quis enarrabit? 164.1 & 184.26. 36 & 337.37 & 647.25 & 787.52 & 908.6
55 Qui inebriat terrā, & infundit eam 166.57
61 Spiritus Domini super me 903.39
¶ Hierem.8. Turtur & hirundo nouerunt tempus suum 444.48
9 Non glorietur sapiens in sapientia sua 6
10 A signis cœli nolite metuere 286.57
22 Nolite flere mortuum, neque lugere 771.26
23 Nónne uerba mea uelut ignis 361.30
¶ Ezech.18. Viuo ego, nolo mortem peccatoris 253.60
¶ Dan.3. Species quarti qui apparebat similis filio Dei 344.34
7 Aspiciebam in uisione noctis 351.13
¶ Ioel.2. Quisquis inuocauerit nomen Domini, saluus erit 229.43
¶ Amos 4. Firmans tonitruum & creans spiritum 393.16
¶ Zach.2. Qui uos tangit 577.3
8 Veritatem & pacem diligite 920.39
11 Non eruam eos de manu eorum 1474.26
14 In oriente pedes Domini stabunt 432.27
¶ Malach.1. Et in omni loco offertur incensum nomini meo 248.23
3 Videte quòd ego sim, & non mutor 620.46
¶ Matth.1. Liber generationis Iesu Christi 184.35 Ecce uirgo in utero habebit 385.49 Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est 192.29
2 Mortui sunt qui quærunt animam pueri 385.19
Facite fructus dignos pœnitentia 230.17 Ego à te debeo baptizari 420.26 Hic est filius meus, de quo benè sensi: hunc audite 178.52 & 187.46 & 339.24
4 Si tu es filius Dei 290.52 Non in solo pane uiuit homo 468.59
5 Ciuitas super montem posita 261.30 Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio 230.35 Non iurate omnino 222.40 Esto consentiens cum aduersario tuo 1198.24
6 Orantes nolite multum loqui 1329.29 Quærite primùm regnum Dei 256.56
7 Arbor bona fructus bonos facit 377.48 Nolite quod sanctum est dare canibus 778.6 Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum 229.49
8 Leprosus adorabat Christum 350.4 Mulier fimbriæ contactu sanata est 350.6
10 Estote prudentes ut serpentes 794.15 Qui corpus possunt occidere, animam non 371.5
11 Neq; patrem quis nouit nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare 182.39 & 337.45 & 341.37 Venite ad me omnes 204.55
12 Qui dixerit uerbum contra filium hominis 217.20 Quicunq; autem dixerit contra Spiritum sanctum 194.3 & 729.20
14 Et increpauit mare 350.9 Verè filius Dei es 335.39
16 Tu es Christus filius Dei uiui 261.15 & 559.17 & 563.49 & 575.9 Quicquid ligaueris super terram 984.9 Hodie tempestas erit. rutilat enim triste cœlum 283.16
18 Quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? 240.24 Si duo ex uobis consenserint super terram 240.29 Quicunq; de minimis istis scandalizauerit quempiam 269.21 Expedit ei, ut demergatur in profundo maris 692.22 Angeli uident semper faciem patris 352.30
19 Et erunt duo in carne una 265.45 Si uis perfectus esse, uade & uēde quæ habes 1307.22 & 1320.58
20 Et primi erunt nouissimi 376.60 Multi sunt uocati, pauci uerò electi 862.53 Sed quibus datum est à patre 213.42 Creditis quòd possum hoc uobis facere 348.43
22 Date Cæsari quæ Cęsaris sunt, & Deo quę sunt Dei 129.30 & 149.40 & 848.59 & 1187.14 In resurrectione neque ducent uxores 386.32 Si Dauid Dominū eum uocat, quomodo filius eius est? 371.22
24 Videte ne quis uos seducat 621.30 Cœlum & terra transibunt 982.43
26 Euntes parate nobis pascha 443.54 Hoc est corpus meum 243.13 & 244.45 Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis 243.44 Ter me negabis 1162.37 Spiritus quidem promptus est, caro infirma 350.42 Vt transeat poculū hoc 289.3 Peccaui quòd tradiderim sanguinem iustum 233.30
27 Heli Heli lamazabathani 288.60 Sol obtenebratus est 350.14 Verè hic filius Dei erat 335.41
28 Data est mihi omnis potestas 351.30

Euntes docete omnes gentes 161.47 & 353.40 & 670.11 & 788.18 & 1342.15 Baptizate omnes gentes 380.33
¶ Marci 1. Volo, mundus esto 348.41
2 Fili remittuntur tibi peccata tua 348.42
14 Videbitis cœlum apertum 351.14
¶ Lucæ 1. Gabriel missus est ad Mariam 385.
49 Spiritus sanctus superueniet in te 398.
50 Quod ex te nascetur, sanctum est 1373.
26
2 Simeon accipit eum in ulnas suas 385.52 Crescebat ac proficiebat ætate 327.36 & 332.
16
3 Confitentes peccata sua 242.31 Neminem concutiatis 719.46
10 Non est discipulus supra magistrum 692.11 Qui nos spernit, me spernit 302.
46
22 Principes gentium dominantur 573.6
23 Hodie mecum eris in Paradiso 164.19 & 647.43 Pater in manus tuas commendo spiritum meum 191.45
24 Videte quòd ego ipse sum 1374.32 Sicut me uidetis habere 385.54
¶ Ioan. 1. In principio erat uerbum 183.16 & 335.49 & 336.51 & 370.20 & 620.22 Omnia per ipsum facta sunt 336.49 & 346.55 & 349.8 & 352.38 & 363.44 & 371.34 & 393.17 Et sine ipso factum est nihil 333.6 Verbum caro factum est 361.45 & 385.17 & 5?1.33 & 645.20 & 822.35 & 895.10 & 902.49 & 951.47 & 1024.56 & 1375.8 Vnigenitus filius qui est in sinu patris, ipse enarrauit nobis 336.42 Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi 178.39 & 225.59
2 Soluite templum hoc 371.10 & 446.5
3 Quod natum est ex carne, caro est 350.44 Omnis qui credit in eum non peribit 227.21 Qui non credit, non habebit uitam, sed ira Dei manet super eum 4
4 Spiritus est Deus 331.60
5 Pater meus usque modò operatur, & ego operor 214.44 Filius non potest facere quicquam, nisi quod uiderit Patrem facientem 321.18 Quæcunque pater facit, eadem & filius facit 348.39 Nil facit filius, nisi quod uiderit patrem facientem 349.1 Sic & filio dedit uitam habere in semetipso 789.12 & 790.14 Qui non honorificat filium 334.22
6 Hic panis quem ego dabo 1157.28 Hic est panis qui de cœlo descendit 1260.46 Caro mea uerè est cibus 243.22 Verba quæ ego locutus sum 361.39
8 Qui à seipso loquitur, gloriam propriã quærit 985.10
9 Cæcus à natiuitate sanatur 350.10
10 Ego sum pastor bonus 385.25 Sicut nouit me pater, & ego cognosco patrem 336.27 & 620.60 Oues meæ uocem meam audiunt 182.53 Ego & pater unum sumus 177.46 & 340.8 & 346.9 & 347.25 & 620.44 & 644.52 & 639.4 & 760.12 Potestatem habeo ponendi & recipiendi animã meam 346.36 Nemo tollit animam meam à me 164.8 & 348.44 & 647.32 & 888.52 Pater in me est, & ego in patre 334.2 & 360.26 & 759.40
13 Qui lotus est, non opus est ut iterum lauetur 1101.32
14 Pater maior me est 341.48 & 347.22.35 Qui uidet me, uidet & patrem meum 163.58 & 334.1 & 336.4 & 340.17 & 620.37 & 644.53 & 647.23 Ego sum ueritas 281.40 Ego rogabo Patrem & alium aduocatũ mittet uobis 194.34 & 353.38 & 1261.14 Qui diligit patrem, diligit & filium 341.10
15 Ego uici mundum 342.43
16 Adhuc multa habeo uobis dicere 194.32
17 Pater uenit hora, clarifica filiũ tuum 444.35 Hæc est uita æterna 322.49 & 333.29 & 1376.46 Omnia mea, tua sunt 175.16 Pater sanctifica eos in nomine tuo 176.13
20 Vado ad patrem meũ & patrem uestrum 787.34 Et mitte manum tuam in latus meum 385.55 Dominus meus & Deus meus 386.1
21 Petre amas me, pasce oues meas 240.43 & 261.51
¶ Act. 1. Hic est Iesus 351.17 Parthi, Medi, Elamitæ 14.2
5 Non mentitus es homini, sed Deo 397.19 Oportet Deo magis obedire quàm hominibus 354.5
8 Pecunia tua tecum sit in perditionem 485.16
20 Exurgent uiri loquentes peruersa 583.43
24 Oportebat Iudæos ex Asia adesse qui te accusarent 682.13
¶ Ro. 1. Ex quibus Christus est secundum carnem 1375.24 Coluerunt creaturam præter creatorem 346.25 Mulieres mutauerunt usum naturalem 1530.10
3 An Iudæorũ Deus tantùm? 787.37 Existimamus fide iustificari hominem 226.21
5 Tentatio affert probationem 263.21 Regnauit mors ab Adam usq; ad Mosen 239.30 Superabundauit tãt gratia per Christum Iesum 225.56 Charitas Dei diffusa est in corda credentium 281.29
8 Vanitati creatura subiecta est. Si quis spiritum Christi non habet, is non est eius 322.58 & 354.46 Spiritus ipse interpellat pro nobis, gemitibus inenarrabilibus 194.55 Qui quidem proprio filio non pepercit 339.19 Quis nos separabit à dilectione Dei 1421.58 Deus est qui iustificat, quis est qui condemnet? 1072.48
9 Non est uolentis, nec currentis, sed miserentis Dei 215.44 & 214.39
10 Inuentus sum à non quærentibus 1408.38 Zelum Dei habent, sed non secundum scientiam 952.22 Finis legis Christus est ad iustitiam omni credenti 1472.28 Corde creditur ad iustitiam 1409.38 & 1421.50 Quomodo inuocabũt in quem non credũt? 229.46
11 Quis cognouit sensum Domini 184.32

¶ 1 Cor. 1. Ego quidem Pauli 840.37 & 861.33 Perdam sapientiam sapientum 1213.38 Qui gloriatur, in Domino glorietur 227.45 Factus est nobis iusticia, sanctificatio & redemptio 226.46
2 Scrutatur profunda Dei spiritus 352.27 Nisi Iesum, & hunc crucifixum 1258.34
3 Si quis uidetur sapiēs esse inter uos, stultus fiat 286.3
5 Pascha nostrum Christus est 447.37 Tradidi talem Satanæ in interitū carnis 1112.56
7 Alligatus es uxori, noli quærere solutionē 774.37 Vt uacetis orationi 581.53 Melius est nubere quàm uri 301.11 Superest ut qui habent uxores, sint tanquam non habentes 303.59 De uirginibus præceptum non habeo 303.27
8 Vnus Deus & pater ex quo omnia 400.42 & 402.16 & 393.50 Vnus Dominus Iesus Christus per quem omnia 195.33 & 319.30 & 336.21 & 620.54 & 642.26
10 In nube baptizati sunt 448.48
11 Qui manducat & bibit indignè 244.42
13 Maior aūt horum charitas 1018.40
15 Verùm omnes immutabimur 898.16 Absorpta est mors uictoria tua 221.49 Seminatur in corruptelam 1141.36 & 1202.58 Primus homo ex terra terrenus 371.35 De inde finis erit, cùm tradiderit regnum patri 351.22
¶ 2 Cor. 3. Dominus spiritus est 354.29
5 Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi 224.25 Charitas Christi constringit nos 953.33
6 Ecce nunc tempus acceptabile 444.59 Quæ consonantia Christo cum Belial? 339.3
9 Hilarem datorem diligit Deus 228.39
13 Nam etsi crucifixus est ex infirmitate 350.45
¶ Gal. 1. Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris 220.30 Si quis aliud Euangelium annunciauerit, anathema sit 343.7 & 387.5 & 730.42 & 847.18 & 856.13
3 Lex ministerio angelorum tradita 200.9 Lex pædagogus usq; ad Christum 386.35
4 Postquam uenit plenitudo temporis 1157.6 Primum testamentum in monte Sina datum est 224.9 Quæ uerò sursum est Hierusalem, libera est 1473.31 Dies obseruatis, & menses 444.10
5 Si circūcidamini, Christus uobis nihil proderit 386.29
6 Si præoccupatus fuerit aliquis 719.49
¶ Ephes. 1. Elegit nos in ipso ante constitutionem mundi 205.48
2 Dei donum est, non ex operibus 1025.12
3 Ideò flecto genua mea ad patrem 345.14
4 Vna fides, unum baptisma 235.53 & 238.46 Loquamini ueritatem unusquisq; cum proximo suo 403.30
¶ Phil. 2. Qui cùm in forma Dei esset, non est rapinam arbitratus, &c. 165.9 & 347.29 & 348.6 & 931.48 Deus est qui operatur in nobis & uelle & perficere 214.42 Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo 230.44
3 Nostra conuersatio in cœlis est 888.18 Omnia pro reiectamentis duxi præ cognitione Christi 952.30
¶ Colos. 1. Qui est imago Dei inuisibilis 813.31 Primogenitus uniuersæ creaturæ 332.40 Habitat in eo omnis plenitudo corporaliter 1138.37
2 Ne quis uos deprædetur per philosophiam 286.18 & 1141.54 Honorem corpori non habentes 1297.26
4 Vt sciatis quomodo oporteat uos unicuiq; respondere 258.43
¶ 1 Thess. 4. Priores resurgent qui mortui sunt 272.7 In puncto temporis 284.54
¶ 2 Thessal. 2. Filius perditionis Antichristus 280.23 Dominus dirigat corda uestra in dilectionem Dei 354.26
¶ 1 Tim. 2. Obsecro fieri orationes, obsecrationes 249.28 & 256.10 & 414.5
3 Non neophytum 659.35
4 Omnis creatura Dei bona est 1300.29
5 Accusationem aduersus presbyterum non admittito 689.12 Seniorem ne increpaueris 692.9 Vt hæc obserues sine præiudicio 398.31
¶ 2 Tim. 3. Omnes qui piè uolūt uiuere in Christo, persecutionem patientur 263.2
4 Argue, obsecra, increpa 258.47
¶ Titum. 1. Vnius uxoris maritus 913.4 Contradicentes uince 313.30 Omnia munda mundis 581.57
¶ Ebr. 1. Multipliciter Deus locutus est patribus nostris 398.20 Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius 179.57 Per quem & secula creauit 338.13
2 Semen enim Abrahæ apprehendit 1373.16
13 Iesus Christus heri & hodie 336.18 & 620.51 & 1374.34
¶ 1 Pet. 3. Omnes unanimes in oratione estote 719.53
¶ 1 Ioan. 2. Pueri nouissima hora est 448.19
5 Et sumus in uero filio eius Iesu Christo 333.40 & 647.18
¶ Apoc. 1. Qui est, qui erat, & qui uenturus est 348.25

LOCORVM SCRIPTVRAE

FINIS.

RERVM ET VERBORVM IN QVARTA ECCLESIASTICAE HISTORIAE CENTVRIA memorabilium INDEX.

AAron exul in Diocæsarea 1004.25 et 1087.11
Abacuc & Michææ monumẽta et reliquiæ cui ostẽsa 1020.56
Abbas 488.27
Abbas Ephraim Syri discipulus 992.1
Abbas monachus 471.19
Abdaleos monachus 1303.10
Abdas martyr in Persia 87.44
Abdias propheta 308.19
Abdiesus martyr in Persia 87.34
Abdos monachus 1303.10
Abedechalaas martyr 86.50 & 1427.50
Abgarus à synodo Seleuciana excõmunicatus 815.5
Abibus ex Thelsæa martyr sub Diocletiano 1422.22
Abigai presbyteri Hispani uita 1192.23
abominatio cur dictus Antichristus 280.11
abominationibus omnia apud Gentiles plena 1558.43
Abraham Ephraim Syri discipulus 992.1
Abrahams quomodo iustificatus 227.3
Abrahamum cũ Lazaro apud inferos esse, malè sentit Hieronymus 304.19
Abrahã per opera legis iustificatũ falsè asserit Hieronymus 292.43
de Abrahæ fiun Buschy Emisent doctrina 984.39
Abrahamo ubi apparuerit filius Dei cũ angelis 1524.32 ubi Deus ipse 521.2
Abramins martyr in Persia 87.44
Abramus Vrinsemus subscribit synodo Antiochenæ 830.60 & 997.1
Abrilij Anthedonij labor in cõuertendis ethnicis 27.44 uita 1295.12
absoluere pœnitentes ubi fuerit munus presbyterorum 491.1
absoluendi uetus ritus 425.44
absolutionis mora in quo consistat 242.11
abstinentia monachorum 474.4
abstinentiæ officinæ monasteria 466.26
abstinentiam urgent Aeriani 401.4
Abundantius Tridentinus episcopus 864.20
Abundi diaconi martyrium 1426.38
Abydis gentilismus 1482.36
Acacius Aetianus 391.35 Arrianæ sectæ princeps 17.14
Acacius Berrhœæ episcopus 527.32 legatus Flauiani 608.22 et 902.16 et 848.30 subscribit synodo Antiochenæ 830.60 ubi excommunicatus 537.27
Acacius à Cæsarea Arianus 324.17 & 708.48 in synodo Seleuciana 810.28 ab ea depositus 814.60 item à synodo Sardicensi 750.42 & 758.41
Acacius presbyter quidam 1023.50
Acacij acta in synodo Seleuciana 812.26 fidei formula ibid.
Acacij Ariani uita 1355.28
Acacij Cæsareensis contentio cum Cyrillo 514.17 doctrina minus Apostolica 890.820.11. mendacium & iniuria in Cyrillum 110.42 schisma inter eundem 595.16 odium in eum 881.41
Acaciani à Macedonianis damnati 829.24 à synodo Seleuciana depositi 110.56 quid inceperint 111.2 & inde.
Acacianorum acta in synodo Antiochena sub Iouiniano 830.8 hæresis & doctrina de filio Dei 399.2. & inde. munificentia de bonis Ecclesiasticis 508.47
Acacianorum synodus Antiochiæ 818.53 Constantinopoli sub Constantio 815.24
Acacianis subscribit Meletius 890.28 & 891.54 cũ Acacianis cur nõ sentiãt Macedoniani 365.24
academiæ gentilium 1505.52
Acca Laurẽtia meretrix dea 1489.53
accipiter Aegyptiorum deus 1490.6
accusationes Athanasij in synodo Tyri 675.27 per totum quãdo confirmatæ sint 689.3
de Accusatoribus admittendis, canon synodi Constãtinopolitanæ 853.16
Acdestis res gestæ 1515.31 & 1516.11 inde
Acepsemæ monachi uita 1300.34
Acepsimæ martyris reliquiæ in Armeniam deportatæ 457.26
Acesius Nouatianorum episcopus 314.40 in Nicæna synodo 631.35
Acesij Nouatiani colloquiũ cum Constantino 592.20 & 653.10 uita 1384.22
Acgocius Thessalonicẽsis episcopus 2133.33
Achab ex synodo Tyri aufugit 675.21
Achab Meletiani uita 1340.5
Achæi episcopi 20.50 in synodo Nicæna 618.6
Achaiæ ecclesiæ 20.60 episcopi in synodo Sardicensi 747.58
Achatij historia de Nicomediæ concussione 411.41
Achemor deus 2489.37
Acheron fluuius 279.10
Achetas diaconus 96.58 eius uita 992.5
Achiab Athanasij accusator 83.26
Achiæ Silonitæ liber 309.6
Achillas apostata 619.33
Achillas lector Arianæ hæresis author 317.11
Achillas seu Achilles Alexandrinus episcopus 1025.22
Achilles accusator Athanasij 675.47
Achilles Arianus in Nicæna synodo 631.21
Achilles à Meletio odio habitus 590.8
Achilles monachus 1330.18
Achilles presbyter Arianus 319.7 et 323.47 et 1350.7
Achillei diaconi martyris uita 1426.12
Acholius 855.14
Acholius Thessalonicẽsium episcopus baptisat Theodosium Imperatorẽ 1456 & 848.22 eius uita 1332.31
Acindimus Persicus martyr sub Sapore 1417.43
acolythus qui possit esse in Rom. ecclesia 481.9
de Acolythi ordinatione canon synodi IIII Carthaginensis 873.59
acoluthi 488.13
Acropolitæ gentiles 1478.41
actus boni sacrificium iusti 247.28
actiones in conuentib. Christianorum 411.21
de Actionibus in baptismate, narratio Dionysij Areopagitæ 420.44
acta Apostolorum 311.19
acta Nicænæ synodi 654.30
acta prioris synodi in altera sæpe examinata 538.52
actorum Andreæ liber 311.12
actorum Pilati liber 311.8
in Acta quæ uerba relata de Christianis 51.50
Acyndin9 & Proclus Coss. 1564.12
Adamãtius episcopus 680.20 orthodoxus 1090.41
Adamo quomodo Seth similis 643.40
Adanæ episcopus 16.20
Adaucti martyris uita & supplicium 1404.54
additicinus quiddam in Sozomeno 77.37
Addo liber 309.5
Adelphius 803.23 & 818.17
Adelphij hæretici uita 1401.30
Adelphij Nuphecs Lychnorum episcopi uita 1097.32 exul in Diocæsarea 1087.9
adflictis quæ officia præstita 461.24
de Adiaphoris, doctrina Hierony-

ronymi 1245.16 patrū 267.48 hypothesis Priscilliani 403.18
administrationis ecclesiasticæ curæ qui præficiendi 636.23
in Admonitionibus publicis & priuatis quid obseruatum 494.53
adolescentis cuiusdam conuersio 31.40
Adolphus Messalian9 387.38
adolescentis cuiusdam impudens factum 93.30
adolescentes canunt ad mensam Theodosij Imp. 439.26
de Adolescentibus mœchantibus canon synodi Eliberinæ 697.60
Adolius Macedonianus conuersus 1003.48
Ados Viennensis citatur 1096.16
Adonis fluuius 1478.11
Adonis deus 1491.27 eius cultus 1514.6 ludus 1328.31
adorationum gentilium ritus 1511.37
adoratoria quæ loca appellent Messaliani 388.27
Adrianus Imperator 1480.15
Adrianus martyr sub Maximino 34.36
Adriani presbyteri Antiocheni uita 890.1
Adrianopolis 804.60 eius episcopus 121.18
Adrianopolitani capite truncati ob Arianos 94.40
Adrumentinū conciliū 873.4
aduenæ qua humanitate à Melane accepti 461.39
aduenis Christianis Cyzico interdictum 119.51
Adulæ martyres sub Diocletiano 41.60
adulter quis corā Deo 266.27
de Adulterorū pœnitentia, canon synodi Ancyranæ 614.47
adultera quæ 149.46
adulteræ puniendæ consuetudo à Theodosio extincta 541.4 & 1485.22 et 1330.32
adulteria in baptismo renūciari 238.24
adulti cuiuslibet ætatis aut dignitatis ad baptismum admißi 416.40
adusti cur quidam sint 39.6
adustiones per carbones, suppliciorum forma 42.58
Adyginus Cordubensis episcopus 1192.20 eius acta contra Priscillianū 1396.44
adyta templorum gentilium 1507.15 quid in ijs actū. ibid.
Æas Botalianæ ecclesiæ episcopus 1020.41
ædes ecclesiæ amplificatæ sub Constantino 76.28
Ædesij res gestæ in India 26.13
Ædesij & Frumentij uita 961.23
æditorum officia apud gentiles 1303.16
ædituales gentiliū 1302.35
Æga Ciliciæ oppidū 1448.17
ægri quotidie baptisati 416.27
ægris quam humanitatem exhibuerint Christiani 461.25
ægros oratione curat Paphnutius 493.3
ægroti relegati ab Arianis 104.4
Ægyptiaci dies 495.49
Ægyptus 832.27 tota Apollinarij hæresi contaminata 384.60 Arianismo infecta 326.9 ab eo liberata 355.13
Ægyptus quot hebdomadibus comprehendat quadragesimam 441.16
Ægyptum motibus complet Meletius 590.10
Ægypti ecclesiæ 19.4 earum merita sub Athanasio 33.32 cura cui commissa 515.2 augmenta sub Athanasio 33.32
Ægypti episcopi in synodo Hierosolymitana 687.24 in Sardicensi 747.54
Ægyptij 413.26 de creatione 1494.21
Ægyptij ethnicismo dediti 1482.11 Flauiano recōciliati 608.26 quando celebrarint pascha 446.24 quo ritu sacra Saturno fecerint 1512.45
Ægyptij Nili inundatione ad amplectendum Christianismum moti 29.14 quando eiecerint Israelitas 448.40
Ægyptij dij Phœnicibus ignoti 1488.5
Ægyptij martyres sub Diocletiano 40.53
Ægyptij monachi 464.11 & 1306.18
Ægyptiorum causæ in Tyro synodus cōgregata 667.57 cibus 1531.44
Ægyptiorum episcoporū afflictiones sub Valente 139.44 literæ ad Dionysium 680.34
Ægyptiorum mos in circumcidendo 1527.8.19 schisma 592.47
de Ægyptijs monachis & eorum uita 472.10 & 473. inde
Æubalas Arianus presbyter 1350.7
Ælianus proconsul Africæ 588.38
Ælurion 680.23 orthodoxus 1090.41
Æmiliæ ecclesiæ 22.9 episcopis qd scribit Ambrosius 443.30
Æmyliani martyris sub Iuliano uita 1428.3 supplicium 121.3
Æneas Ptolemaidis episcopus 712.16
Æneas Syluius refutat donationem Constantini 569.18
Aer deus 1488.47 Iunonis nomine cultus 1518.51
ex Aere an natus Deus 1486.53
ærariæ artis inuentor Vulcanus 1491.57
Aeriani hæretici, & eorum hypotheses 399.56 & 400.10
Aerij hæretici uita 1395.47
Aerius presbyter xenodochij procurator 508.8
Æsculapius cur fulmine percussus 1522.19 eius cultus ibid.
Æsculapius Epidauriorum deus 1484.23 & 1488.28 & 1490.53 sanitatis dator 1491.50
Æsculapij Gazensium episcopi uita 966.14
Æsculapius Romā cur translatus 1529.25 de ipsius columnis miraculū 1448.10
Æsculapij imago 1525.60
Æsculapio Cretensi scribitur de Ario 622.6
Ætalas presbyter Athanasij 1062.14
ætas episcopi 437.34
ætas omnis sacramento idonea 239.17 baptismo 416.39
æternitas Dei probatur 171.55
Æthales presbyter Arianus 319.7 & 323.47
Æthas 630.27
æther deus habitus 1488.47
Ætherens Edissenus episcopus 712.22
Æthiopes Auxumitæ 991.51
Æthiopum coniugia cū propinquis 1530.41 ecclesiæ 19.48 nationes in diabolo sagittari quis dicat 1482.55
Aetius 622.48 & 850.47 Arianus 324.19 Aristotelicarum disciplinarum auditor 510.58 hæreticus in Oriente 363.28
Aetius Liddæ episcopus Arianus 81.1 & 688.36 in synodo Sardicēsi 767.56 eius uita 966.23
Aetius presbyter Athanasij Ancyrani 897.18
Aetius in synodo Hierosolymitana 769.50
Aetij Syri ἄθεος hæretici uita 1389.45 qui ei adhæserint 391.33
de Aetio quid actum in synodo Constantinopolitana 816.39
Aetianorum hæresis 390.30 mores & ritus 394.1 uitæ 1389.42
Aetianorum seu Eunomianorum hæresis 364.22
Aetiana secta per quos & quousq; promota 395.6 & inde
affectibus obnoxij dij gentilium 1492.10
affectuum oblitus Diocletianus 40.11
afflictiones Ecclesiæ unde 262.42 ubi fiant 449.53
afflictionum finis 263.7 de eo doctrina Antonij monachi 1312.21 Maximus Ægyptij 1018.3.20
Afra Hilariæ meretricis filia 1103.51

Afra meretrix per quẽ conuersa 29.21
Africa 282.26 Ammaricarum gentium incursionibus nastata 1569.15 hæresi Donatistarũ contaminata 376.8 et 585.35 persecutione Diocletiani turbata 41.17
Africæ ecclesiæ 19.3 gentilismus 1482.3
Africani doctores Ecclesiæ Christi 1024.6 metropolitani cur & quomodo distincti 522.47 monachi 1306.18
Africanæ ecclesiæ baptizãt infantes 416.29 quorum Pascha celebrarint 449.43 quæ in cõuentibus obseruauerint 413.2
Africanis ecclesijs exorcismus usitatus 417.50
Africanum schisma 584.17
Afrorum cibus 1531.43 literæ pro Macedonianis conuersis 531.30
Agannon martyr 46.8
ἀγάπαι probibitæ hoc seculo 461.32
Agape Gnosticorum hæresi imbuta 1196.14
Agape martyr 1405.52 & 1425.39
Agapes martyr 54.24
de Agape, canõ synodi Laodicenæ 836.4
Agapetus diaconus Luciferi 827.60. diaconus 1116.55
Agapius Ægypti episcopus 1091.45
Agapius Seleuciæ episcopus 712.43
Agas martyr in Persia 87.43
Agathamnon 680.26 & 685.11 orthodoxus 1090.42
Agathius 823.22
Agathocles Siculus fictilib. usus 47.19
Agathodæmon 823.22 & 828.25 exul 1097.40
Agathonis monachi uita 1321.39
Agathon episcopus quidam 1062.48
Agathon monachus Ægypti 1330.18
Agathus exul 1097.40
Agaunus locus ad Rhodanum 1423.4
Agdelas martyr in Persia 87.45
Agdus Petra 1515.19
Agelij Nouatianorum episcopi acta in synodo Cõstantinopolitana 862.3 ubi eius consilijs usus Nectarius 1129.8 uita 1126.41 & 1382.56
Agelonis, proditoris supplicium 1568.41
ἀγένητος deus 287.27
Aggæus propheta 308.21
agitatores à communione separandi 702.36 et 705.55
Agnes XIII annorũ martyrio functa 54.37
Agnetis martyris uita 1410.8
Agralla Cecropis filia humano sanguine culta 1483.1
agri, Christianorum habitacula sub Licinio 60.42
agros in pauperum nutricationem cõfert Valens cõuersis 508.16
Agricola martyr sub Diocletiano 41.35 alius sub Maximino 54.22
Agricolæ martyris uita 1410.33
Agricolaus Cæsareæ Palæstinæ episcopus 610.49
Agricolaus hostis Christianorum 61.4
agricultura 77.14
agriculturæ inuẽtrix Ceres 1491.59
Agrippinensis synodus 728.38
Agritius exorcista 1178.30
Agritij Treuirensis episcopi uita 1178.8
Aiacis sepulchrum 1440.35
Aion Longobardorum dux 1571.26
Aithales Arianus in Nicæna synodo 631.21
Aithalas Persa manus mortuas ac pendulas ex tormentis circumfert 87.36
Aithalus apostata 619.33
Aius deus 1490.53
Alani populi 1570.27 à Theodosio uicti 1371.9
Alaphionis ab Asalea monachi uita 1295.16 studiũ in conuertendis ethnicis 27.45
Alaphionis cuiusdam cõuersio 32.27
Alus monachus 80 annis panẽ non gustauit 471.40
Alæ monachi uita 1300.24
Alba, Italiæ metropolis 515.41 eius ecclesia 22.12
Albanus apud Massiliã martyr 45.59 sub Diocletiano 42.25
Albani Britanni martyris uita & suppliciũ 1414.40
albani mõtis sacra 1485.39
Albinus martyr 54.27
Albini & Amantij consulatus 728.43
Albina Marcellæ mater 1335.1
Alcidæ Sophoclis tragœdiæ ludus 1528.51
Alcimades Semiarius 995.28 & 363.13
Aldus citatur 1180.51
de Aleatoribus canõ synodi Eliberinæ 702.6
Alemanni Christiani 23.35 à Iuliano uicti 1566.1 à Valentiniano Imp. 1569.41 uastant Gallias 1565.27
Alemannorum Arianorum 30000 cæsa 355.18
Alentij diaconi uita 1177.11
Alepsimas episcopus martyr 87.32
Aletij presbyteri uita 1177.16
Alexander Ægypti episcopus inter præcipuos Nicenæ synodi patres 630.23
alexander Africanus quidã Arianus 1096.54 & 314.15
Alexãder episcopus Alexandriæ, Ario se primus opponit 316.54 & 737.26 encænia celebrauit 452.24 refutat Arij hypothesin contra diuinitatem Christi 335.45. & inde
Alexandri Alexãdrini acta in opprimẽda hæresi Ariana 1340.51. & inde dissidij cum Ario occasio 618.20 dissensio cũ Meletio 590.8 historia de pueris seinuicem baptizantibus 423.20 honores, causa Arianæ hæresis 317.15 literæ ad uicinas Ecclesias de Arij eiectione 619.1
alexandri alexandrini episcopi uita 1025.34 libri. ibid. certamina 1026.31 familiares. ibidem 58
alexãdri & Arij acta 773.10
alexãdro quid scribat de fide sua Arius 623.18
alexandro & Ario quid à Constãtino scriptũ 624.54
Alexander Antiochenus episcopus schisma oppressit 598.27
alexander Baucalis, Arianæ hæresis author 317.4
Alexãder episcopus Cõstantinopolitanus 50.40 & 528.11 quem successorẽ eligi mandarit 453.55
alexandri Constantinopolitani episcopi amicitia cũ Alexandro Alexandrino 1016.57 pericula ob Arium repudiatum 594.16 contra Arium orantis exemplum 432.46 pro Ecclesia 497.17 uita 1122.8 preces contra Arium. ibid. periculum ob nõ admissum Arium 1343.20
alexandro Constantinopolitano scribitur de Ario 622.11
alexander episcopus ecclesiæ ad lacum Mariam 630.45 eius uita 1084.58
alexander exul in Diocæsarea 1087.9
alexãder Macedonianus cõuersus 1003.48
alexander Magnus 617.47
alexandri monachi uita 1332.2
alexander Paphlagon, Nouatianorum episcopus ab Arianis necatus 103.9
alexander Pergamẽsis martyr 46.2
alexander philosophus 512.42
alexander presbyter Athanasij 1062.8
alexander quidam 1268.34
alexander in synodo Antiochena 712.47
alexãder Samaritanus 363.14
alexandri Thessalonicensis literæ ad Dionysium comitem 681.14 & 744.16 & 781.27 uita 1133.16
Alexandria metropolis Ægypti & Africæ 516.22 à maris inundatione afflicta 1450.29

alexan-

Alexandriæ ciuicismus 1482. 22 martyria sub Diocletiano 40.56 sub Maximino 53. 60 martyres quæ tormēta passi 41. 58 & 43.10
alexandriæ ornamēta 4 mulieres castitatem nouēres fuisse 467.36
alexandriæ quid egerit Antonius monachus 1308. 32 quid Eusebius Vercellensis 1195.46 quos tumultus inceperint Ariani 780.48 quot tēpla gentilia 1509.9
alexandriæ seditio orta in Christianos 150.7
Alexandrinus metropolitanus 523.60
de Alexandrini episcopi administratione, canon synodi Nicenæ 657.35
alexādrini populi luctus pro Athanasij exilio 678.16 testimonium de Athanasio 1029.10
alexandrino archiepiscopo quarum prouinciarū ecclesiæ commendatæ 515. 2 & inde.
alexandrini Christiani ab Arianis cæsi 92.9 quid à gentilibus perpessi sub Iuliano 128.20 Heliopolim pulsi à magno præfecto 137.58
alexandrini consolati sunt Athanasium exulantem 460. 49 quando celebrarint Pascha 446.24
alexandrini doctores 1024. 10 episcopi 524.22 monachi à Valente edicto expulsi 28.10
alexandrinorum persecutio sub Valente post mortē Athanasij 133.54 & inde. responsum Magno præfecto datum de abnegatione pietatis 136. 54
alexandrinis cōmēdat Athanasiū Constātinus 82.47 & 1048.32
alexandrinæ ecclesiæ actiones in publicis conuentibus 412. 28.35. doctores 19.6 Perturbatio sub Lucio Ariano 1360. 48. & inde
alexādrinam ecclesiam duos simul episcopos non habuisse 493.35
alexandrinæ scholæ uetustas et celebritas 510.52.
alexandrina synodus sub Cōstantio 770.1 eius epistola ibidem. alia sub Iouiniano Imper. 830.14 eius epistola synodalis ad Imperatorem ibidem 30
alexandrinæ synodi epistola ad omnes ecclesias 505. 13 alia sub Iuliano epistola 823.17.
Alexandrinū conciliū 353.6
alexandrinum schisma sub Constantino 394.33
Alexij Romani uita 1199.7
alexionis à Bethagathone monachi uita 1295.15 labor in conuertēdis ethnicis 27.45
Algasia 1177.18
Algasiæ uita 1337.16
Alipius 1213.14
Alipius Tagastensis episcopus 865.27 eius testimonium de synodo Nicena 666.36
Allegoriarū usus apud Optatum Mileuitanū 1100.4
Alleluia quando cantandum secundū Vigiliū 603. 3
alleluia uox psalmodijs addita 477.29
Alligationes ad triccas capitib. demissis, supplicioru formæ 42.43
Alma quomodo in scriptura accipiatur 1471.41
alma apud Esaiam quomodo interpretentur Iudæi 1463.56
Almachius 864.34
Alpha 473.7
Alphius Apamea Cœlosyriæ episcopus 615.39
Altare profanatū ab ethnicis Alexandriæ 135.5
altaria templorum 409.17
altaria & aræ in tēplis gentilium 1507.57
altarium lauationem unde desumpserit antichristus 1528.4
Alypus episcopus 765.21
alypius Alexandrinus presbyter 82.36
Amabilis episcopus 1266.13 amicus Hieron. 1255.30
Amachius præses gentilis 1481.18 eius in Christianos tyrannis 123.16
Amandus Argentinensium episc. 728.56 & 730.21
Amantius Arianus 324.39 à synodo Illyrica abdicatus 841.37
amantius Niciēsis episcopus 864.24
amātij hæretici uita 1401.33
amantij & Albini consul. tus 728.43
Amapobij hæretici uita 1401.23
Amasda Cappadociæ persecutione Maximini turbata 53.58 Licinij 18.20
Amasia Hellesponti urbs 1411.28
Amastris ecclesia 18.1
Amathas eremita 470.54
amathas monachus 1317.31
Ambacū propheta 308.20
Ambanēsis ciuitas ad fidem conuersa 24.49
Ambiani populi 1177.55
de Ambitiōe episcopatus, canon synodi Nicenæ 658.28
ambon Aegyptius episcopus 1090.33
Ambrosius Camaldulensis 1007.51
ambrosius episcopus Mediolanensis 22.41 & 35.21 sub Valentiniano 128.56
ambrosius 160.9 & 385. 8 & 403.55 & 527.56 et 855.14 & 864.15 antiquitatem Gentilismi impugnat 1541.9 utilitatem ibid 30
ambrosius contradixit Arianismo 327. 25 de Eusebio Vercellensi 499. 44
ambrosius non agnouit primatum Romanum 357.1 Gētilismi cōfutator 1538. 28 ingressu tēpli prohibet Theodosium Imp. 145.38
ambrosius quomodo distinguat auditores 496. 53 refutat Marcellum 370. 45 quomodo schisma Mediolanense sustulerit 600.49
ambrosius quid doceat de loco animarum 270.23 de Arianorum fundamentis 331.36 de baptismo 235. 46. de baptismo Constantini 571. 14 infantiū 239.8 de bonis operibus 229.6 & inde. de claustibus 240.2 de Cœna Domini 242.55 de cōfessione 241. 60 de coniugio 265.13 de Deo 172.37 de discrimine ueteris & noui testamenti 224.36 de duabus in Christo naturis 187.36.50 de ecclesia 239. 59 de euangelio 221.6 de eius & legis discrimine 223.14 de Filio Dei 180. 59 de generatione filij 181. 49 de hominis præstantia 208. 18 & 209.42 de Homousij uocabulo 645.52 de inferno 279. 25 de iustificatione 225.50 et 226.6 de legis usu & fine 219. 45 & inde de libero arbitrio post lapsum 213.25. & 214.17 de libertate Christiana 249.56 de officio sacerdotū 489.33 de peccato 215. 38 et 216. 3.32 de philosophia 285. 55. & inde de pœnitentia 231.36 de ritibus circa baptismū 418. 25. & 419 inde de sacrificio. Christianorum 249.25 de stipēdijs ministrorum .506.10 de urginitatis uoto 467.51 de uita æterna 276. 45 & 277.23 uera admonitio de monachatu 466.24 Constantia & fortitudo contra Valētinianum iuniorem 146. 41 contra Iustinæ tyrannidem orantis exemplum 432.47
Ambrosij censura & seueritas in Theodosium Imp. 1164.21 & inde debortatio à restitutione Gentilismi 1360.11
Ambrosij electio à Valentiniano approbata 347.42
ambrosij nani 1161. 34 certamina 1162.53 narratio de inuentione crucis Christi per Helenam 1438.30 de martyrio legionis Thebææ 1423. 38 de Paschatis obseruatione 443.28 præcepta de exercitijs uirginum sacrarum 468. 35 pugna contra Symmachum Romanum 1166.16 & inde cōtra Iudæos 1474.46
Ambrosij periculosa opinio de antichristo 306.36 et inde. de Cœna Domini 294. 38 de inuocatione sanctorum 296.39 & inde de memorijs martyrum 302.37 de oratione 293.43 de personarum triū operationib. 176.33
Ambrosij testimoniū de sacra scriptura 169.23
Ambrosij uita 1147.10 uirtutes 1149.55. libri 1150.47
Ambrosio

Ambrosio concionāti Angelus astare uisus ab Ariano quodam 1452.25
Ambrosio morituro offertur corpus Domini 429.56
Ambrosio qui familiares fuerint 1168.58
Ambrosius Macedonianus conuersus 1003.47
ambulationes Iudæorum in sabbatho 1467.52
Amenus Syrmiensis Illyrici episcopus 864.18
Amenoph Pharaonis F. 1489.35
Amentius presbyter Athanasij 1062.12
amicitiæ studiosi Christiani 461.1
amicos baptisandis adstitisse 419.36
Amida capta 1564.37
Amigetius 839.37
Ἀμμοῦς ubi Christus 1080.16
Ammaricarum gentium incursus in Africā. 1569.15
Ammianus monachus. 1299.14
Ammianus & Volusianus Coss. 704.13
Ammon Arianus 324.44. eius uita 1375.57
Ammon catholicus 680.22
Ammon presbyter Alexandrinus 1062.4
Ammon ubi monasticæ religionis professor 472.6
Ammoniacæ Ecclesiæ curā cui commissa 515.3
Ammonianus Aegyptiorum episcopus 1090.28
Ammonitæ circūcisi 1527.8
Ammonius 823.22 et 828.14
Ammonius Apollinis sacerdos 1503.37
Ammonius Arispater 622.30. & 1540.20
ammonius Dioscori frater aduersarius Theophili Alexandrini 1059.40
ammonius episcopus relegatus 103.60 exul in Diocæsarea 1087.10
ammonius martyr sub Diocletiano 41.3
ammonij monachi sacerdotium recusantis historia 437.53 inde
ammonius presbyter Alexādrinus 1063.10
amnes pro numinibus culti 1468.52
amnes toti Christianorum sanguine tincti 42.10
Amonis diaconi martyrium 61.9
amonius de causis unionis 190.26
amor Dei 1490.27
amorion dij 1492.9
Amos propheta 308.19
Amphilochius episcopus 16.59. & 527.55. qua ratione ad Iconij episcopatū uocatus 439.29 et inde. quid de Basilio scripserit. 939.10 & 850.27 liberat suos à Messalinorum haeresi 521.59
Amphilochius Lycaonicus 843.27. quid cōtra Eustathianos egerit 388.52
Amphilochij Lycaoniæ episcopi uita 993.18
Amphilochio Iconiū regendum commissum 514.37
Amphion Epiphaniæ Ciliciæ episcopus 16.12 & 610.60 & 615.43
amphion Nicomediæ episcopus Arianus 774.52
amphionis Constantinopolitani uita 1113.32
Amphitryonis Plautini ludus 1528.49
ampliationes ecclesiarum 92.58
Ampotactitæ haeretici 401.39
Anabarzū oppidū 1390.20
anachoretas cur dictus Paphnutius 1087.43
anachoritæ monachorū genus in Aegypto 474.50
ἀνάθεμα in epistolis decretalibus 576.33
Anagamphus Aegyptius episcopus 1091.30
Ananias martyr in Persia 1427.50
ananias presbyter martyr 86.50
ananus homo cultus 1489.25
Anastasius episcopus Romanus 604.36 & 1208.19 & 607.35 & 1059.54 succenset Flauiano 901.49
Anastasia martyr 45.42 & 54.35 & 1405.52
anastasia Valentis Imper. filia 1384.7
anastasiæ Romanæ martyris uita 1429.41
anastasiæ oratorium Constantinopoli 407.59 & 1453.45 & 918.19
Anathemate qui ferendi 161.25
anathemata in templis gentilium 1508.44
anathematum oblatio gentilis 1510.23
Anatolius Beroensis subscribit synodo Antiochenæ 831.11. eius uita. 996.50
anatolius Emisenus episcopus 712.15
anatolij Buboiæ episcopi uita 1103.40
anatolius quidam 1023.54 & 823.19 & 828
ancillæ Athanasij pœna. 157.23
Ancoratus liber Epiphanij unde dictus 1106.5 et inde
Ancyra Galatiæ. 32.19 eius ecclesia 17.49
ancyrana synodus 538.8 & 545.58. quando & à quibus habita. 610.36. eius canones 611.3
ancyranæ synodi à Basilio episcopo cōgregatæ acta 798.25
ancyrani concilij canon de diaconis 487.25
Andragatius Maximi dux 147.9 eiusdem dolus in Gratianum 1571.58
Andreas Arsenoitæ episcopus 1090.60 & 823.24. & 828.20
Andegauis Galliæ urbs conuersa 1524.43
Androgyni apud Alexandriam 1530.28 à Constantino sublati 540.10
Andronicus martyr sub Diocletiano 39.34
Anemius 855.15
Angeminus episcopus quidam 1201.8
Anempodistus martyr Persicus 1427.43
Angarus Cypri Euphrasiæ episcopus 1116.52
Angari synodus Nouatianorum 862.58
Angarensis Nouatianorum synodus 844.22
Angeli benefici 200.17 quādo & in quem finem cōditi 198.19.26
angelorum definitio & substantia 197.57.60 numerus 198.10 officium 198.26 & 200.3 lapsus quomodo descriptus à Basilio magno 957.12
angelorum lapsorum damnatio & pœnæ 204.16
angelorum ungosa distinctio apud Dionysium 289.57
angelorum officium 926.13 natura ibid.35
angelorū defectio & actiones post lapsum 200.22 & 1239.44
de Angelorum lapsu, doctrina Antonij monachi 1310.50 Athanasij 1037.7
de Angelorum natura, doctrina Didymi Alexandrini 1065.54 de officio, Gregorij Nysseni 932.31
angelis annumeratur spiritus sanctus à Tropicis 398.34
angelos quando hominibus adhibitos sentiet Lactātius 1081.51
ab Angelis paulò diminutus homo 207.17
de Angelis doctrina Ambrosij 1157.41 Antonij monachi 1310.42 Athanasij 1036.59 Basilij magni 950.47 Chromatij 1197.17 Epiphanij 1108.54 Eusebij Cæsariensis 910.45 Gentiliū 1492.30 Gregorij Nazianzeni 926.20 Hieronymi 1239.25 Hilarij 1139.29 C. Marij Victorini 1259.53 Maximi Cynici 1016.28 Prudentij 1182.14 Theophili Alexandrini 1056.45
de Angelis, hypothesis Iudæorum 1464.20 naeuum Hieronymi 1247.58 ueterum errores 289.28
Anglia statim post exhibitum Messiam ad fidem conuersa 7.
Anhelaus comes Orientis 543.18
Anianus Arianus 890.12
Anilius proconsul Africæ 586.8
Anilio quid pro Christianis scripserit Constantinus 64.19 & inde.
Animi elatio in baptismo occidenda 238.30
Anima hominis inuisibilis et incomprehensibilis 171.40 libera cōdita 212.50 sponsa immortalis sponsi 246.27 anima quomodo debeat pœnitentiam agere, ex Basilio 232.57
Animam nō accepisse Christum 382.60 & 383.8
de Anima, Priscilliani hypothesis

pathesis 403.4
animarum locus 270.1 de eodem ueterum somnia 304.16
animarum multitudinem quam fingat Lactantius 1081.57
animarum salutem in se ponunt gentiles 1494.52
animarum status post mortem 276.50
de animabus, doctrina gentilium 1493.34
animantia immolandi mos apud gentiles 1510.36
Anubion exul in Diocæsarea 1087.11 et 1090.41
annunciationis Mariæ festum 431.16
annus trigesimus in doctore ecclesiæ probatus 437.38
per Annum quoties communicandum 428.14
annorum trium pœnitentia quibus in synodo Ancyrana indicta 611.1
Anomæi hæretici 390.30
Anomiani hæretici notati 830.45 refutati 527.40 à Basilio 954.17
ἀνόμοιον 399.37
ἀνόμοιον uox ab Arianis abolita 811.50 & 813.27
anseres à gentilibus oblati 1510.59 in Capitolio pasti 1309.33
Anshelmus Ryd notatur 1563.44
Antaradi in Syria ecclesia 15.38
Antheas rex martyr 54.29
Anthedonæ ciuitatis ethnicismus sub Iuliano 1479.35
Anthinus Antiochenus 1426.9
Anthinus causa schismatis in Armenia 601.50
Anthimus Nicomedensis episcopus capite cæsus sub Diocletiano 59.56
Anthonia martyr 54.31
Anthropomorphitarum contentio & actiones cum Theophilo Alexandrino 1059.8 hæresis 373.50
ἄνθρωπος cur homo dictus 206.2
Anthus Macedonianus conuersus 1003.48
Anthymi Thyanæ Cappadociæ episcopi uita 1003.58
Antichristus cur abominatio à Daniele dictus 280.11 unde ansam regnum Christi in politicũ transformãdi sumpserit 498.60 & 499.1 & inde
antichristi propria descriptio 282.24
de Antichristo, ueterum doctrina 280.5 Ambrosij 1161.29 Eusebij Emiseni 984.55 Hieronymi 1246.58
de Antichristo mirabiles opiniones Ephrem Syri 1010.31 nœuus Hieronymi 1250.53 opiniones incommodæ 306.2
antichristi duo secundum Lactantium 396.19
Antidicomariani hæretici 1402.1 ab Epiphanio confutati 1113.47
Antidicomarianitarum hæresis 404.57
Antimus episcopus martyr 45.51
Antinoæ ecclesia 19.30
Antinone Thebaidis quid egerint Eulogius & Protogenes 28.47
antinone Christiani martyrio sublati 41.13
Antinous amasius Adriani 1490.34
Antinus metropolitanus Tyanæ in Cappadocia 514.53
antinous deus 1489.39
Antiochia martyr 45.42
antiochia metropolis Asiæ 516.23 terræmotu concussa sub Constantio 1442.50
antiochiæ clerici exulatum missi sub Valente 139.60
antiochiæ ethnicismus 1479.6 martyres quæ tormenta passi 43.1
antiochiæ synodum sub Constantio Arianorum 91.45 alia contra Athanasium 708.27
antiochiæ Syriæ synodum cõgregari curat Euseb. 533.47 conueniunt Macedoniani 567.58
antiochiæ quæ martyria facta sub Diocletiano 39.23 quæ initia persecutionis Iuliani 117.16
antiochiæ templum Christianis impetratum 34.13
antiochia Mygdonia 1007.21
antiochiæ Pisidiæ patriarchatus 16.30
antiochenses Pisidiæ ecclesiæ Optimo concreditæ 514.35
antiochenus metropolitanum 514.21 & 523.60
antiocheni doctores 885.20
antiocheni quamdiu pertulerint Arianismum 326.17 transferunt cadauer Babyle 456.57
antiochenorum Arianorum ritus inter psallendum 523.20
antiochenorum rebellio aduersus Theodosium 1305.22
antiochenis quid rescripserit Constantius 110.28
antiochenos hortatur Basilius 519.45 Constantinum 541.18
antiochena bibliotheca incẽsa sub Iouiniano 309.45
antiochena ecclesia 15.30 eius uasa preciosa 504.30
antiochena fides in Lampsacena synodo confirmata 842.18
antiochenæ fidei formula 811.35
antiochena multitudo tota ad Christum transit 53.59
antiochena Carræ synodus 843.5
antiochena synodus 111.54 à Iulio Romano reprehẽsa 535.29 alia Acacianorum 818.55
antiochena synodus Constãtij authoritate congregata ab Eusebianis 534.53
antiochenæ synodi sub Constantio Canones 712.52 & inde 713.714
antiochena synodus alia sub Cõstantio 718.30 et 819.51 alia dãnat Eusthatiũ Sebastiæ episcopũ 821.2 alia eius deponit 688.32
antiochena synodus sub Iouiniano 127.32 & 599.23 eiusdem literæ ad Iouinianũ Imp. 830.3 et inde
antiochenæ synodi canon contra primatum Romanum 552.15 declaratio uocis homousij 641.31
ad Antiochenam synodum cur nõ uenerit Maximus 536.7
antiochenũ schisma ob Eustathij exilium 593.32 aliud 595.34 aliud.ibid. aliud 506.4
antiochenum schisma sub Iuliano 598.3 sub Theodosio & Gratiano 605.12 aliud. ibid. aliud 607.5
antiochenus compresbyter Athanasij 1102.47
antiochus presbyter Hierosolymitanus 885.14
antiochus presbyter frater Eusebij Samosateni F. 972.23 manum Iouiani recusat 435.59
Antiochus & Ioannes compresbyteri 957.50
antiochus Resinatis episcopus in synodo Antiochena 712.23
Antipater Rosenus subscribit synodo Antiochenæ sub Iouiniano 830.60 & 996.56
antiphonæ quando & ubi cœptæ 414.28 per quẽ psalmis additæ 1293.27
Antiphron episcopus 828.22 & 1091.4
ab Antiquitate defensus gentilismus 1535.30 refutatus. ibidem
Antistites gentilium 1503.6
Antoninus archiepiscopus Florentinus 569.11
antonino Pio cõparatus Iulianus 114.24
antoninus præses Diocletiani 1422.27
Antonius Anachoritarũ uitæ illustrator 476.30
antonius monachus Ægypti 464.12 & 1296.3 monasticæ uitæ author in Ægypto 470.41 Athanasij amicus 1040.43 et 1044.11 miraculis clarus 495.20
antonij monachi familiares 1315.1 exercitia & discipuli. ibid. 40.44 intercessio pro Athanasio nihil efficit 678.22 libri & doctrina 1309.17 & inde. nœui 1313.45 certamina & pugnæ. ibid. 56 sodalitas infestata ab Arianis 140.32
antonij monachi uita diligẽter conscripta 1306.22 uirtutes 1307.40 miracula. ibid. 59
antonio monacho familiaris Didymus 1067.6
antonius Romanus martyr 1426.45

antonius

Antonius Tharsi Ciliciae antistes Arianus 324.24 & 1390.36 eius uita 993.13
Anub monachi uita 1317.47
anubion 680.24
anubis gentilismus 1482.37 imago 1526.6
anubim colunt Aegyptij 1490.5
apud Anubin Aegypti homo adoratus 1489.22
anuli & baptismi collatio, apud Gregorium Naz. 927.37.
anus Ecclesiae opibus sustentatae 508.23
Anysius diaconus Basilij Ancyrani 995.24
anysius Thessalonicensis episcopus 1133.32
Anysiae Thessalonicēsis uirginis martyrium 1425.54
Apameae ecclesia 15.37 templū ethnicum 1478.57
ἀνάτυς ubi Christus 1080.16
Apelles ab Arnobio refutatus 1074.59 à Prudentio 1185.25
apellis monachi cuiusdam pugnae cum daemonibus 1451.53
apellis monachi uita 1321.56
Aphraates Diodori Tarsensis socius 897.57
Aphraatae monachi colloquium cum Valente 141.20
Aphricae episcopi in synodo Sardicensi 748.1
Aphricanus 391.30
Aphthonius presbyter Alexandrinus 1063.22
Aphthonius in Sardicēsi synodo absolutus 751.3 & 754.9
apis quidam paterfamiliâs 1521.1
apis seu Alapij presbyteri Alexandrini uita 1060.22
Apin & Mneuin sacros tauros colunt Aegyptij 1490.8
Apocalypsis an Ioannis Apostoli 311.48
Apoconia Aegypti, patria Antonij monachi 1306.46
apocrypha ueteris testamenti 308.56
Apocryphis utuntur Priscillianistae 403.44
Apodami martyrologi libri 1266.20
Apodamius Gallus amicus Hieronymi 1213.24
ἀναίτιος deus 287.28
Apolinaris restitit Iuliani legi 117.24
apolinaris haereticus 850.48 & 895.40
apolinaris haeresis qua occasione damnata 534.22 ubi planè abdicata 386.57
apolinaris schismatis causa Antiochiae 605.44
apollinari haeretico quantū restiterit Gregorius Nazianzenus 918.12 & 921.16 Basilius 954.11
Apollinarius episcopus Beryti Phoeniciae 15.15
apollinarius Gentilismi confutator 1538.32
apollinarius haereticus 314.24 & 887.14 & 530.11 ab Epiphanio confutatus 1113.46
apollinarius pater & filius excommunicatus 965.31 cur 414.15
apollinarij haeresis 381.53 eius hypotheses 382.58 à Damaso dānata 1291.29 à Romana synodo 846.28
apollinarij haeresis occasio 899.35
apollinarij haeretici uita 1387.58 libri 1388.11
apolinarij duo cur excommunicati 458.37
apolinarij cur ecclesia eiecti 501.43
apolinaristae quatenus ab Orthodoxis admittantur 479.32 quomodo 854.34 cum quibus haereticis conueniāt 382.54
apollinarius citatur 822.30
apollinarij Laodiceni auditor Hieronymus 1211.34
Apollo 680.29
apollo deus 1490.52 cur apud Daphnen non responderit Iuliano 126.3
apollo Didymaeus à Licinio consultus 1481.9
apollo Dodonae consultus à Iuliano 1484.34
apollo Pythius 1484.13
apollo unde numen adeptus 1490.41
de Apollinis amore, fabula gentilium 1479.42
apollinis responsum quoddā 73.9
apollinis sacerdotes 456.49 templum fulmine incensum 1446.28
apollinis templum & cultus Delphis 1483.59
apollinis templi Daphnae situs 1509.16
apollinis templum Caesareae Cappadocum 1481.32
apollini quotidie supplicatū 1509.42
apollo diaconus Mareoticus 1090.34
Apollonius 680.24
apollonius martyr sub Diocletiano 41.15
apollonij martyris historia 1425.16
apollonius Oxyrinthi episcopus homousion impugnat 1097.21
apollonius presbyter Athanasij 1062.14
apollonius sophista Christianorum accusator 36.39
apollonij monachi uita 1317.37
apollonij cuiusdam monachi sub Valēte uita 1321.47
apollos Mareoticus diaconus 1090.34
apologeticum Athanasij de fuga sua 823.9
de Apostatis, canon primae synodi Arelatensis 704.2 secundae 706.17
apostolus ubi ὑποτάσσω uocabulo abusus 822.19
apostoli quomodo deum uiderint 375.12
apostoli cur honorandi 302.52 cur iusserint Christianos ad Orientem orare 432.39
apostoli qui apud Iudaeos dicti 1469.17
apostolorū nomina blasphemant Anomiani 393.29
apostolorum phrontisteriū, Romana ecclesia 552.36
apostolorum templa Constātinopoli 408.5
ob Apotelesmaticam accusatus Eusebius Emissenus 973.52
ἀποτρόπαιοι dij 1509.60
apparitiones hoc seculo factae 1448.19
appellandi ad episcopos à iudicijs politicis concessio, cuius rei occasio fuerit Antichristo 498.59
Appianus diaconus Alexandrinus 1062.19
Appiani Ciliciae episcopi uita 966.10
appion diaconus 343.35 eius uita 1090.20
de Applicatione Coenae pro uiuis & mortuis 295.4
apri insidijs interfectus Numerianus 35.36
Aprosrasij Christianos persequentis interitus 152.56
Apronianus martyr 45.24
in Apside Ciliciae ecclesia Christi 16.15
apuliae ecclesiae 22.2 episcopi. ibid. 22 in synodo Sardicensi 747.60
apum Ambrosij os ambientium historia 1147.25
aqua lustralis apud ethnicos 117.50
aquae lustralis usus apud gentiles 1510.5
aqua materialis causa baptismi 235.18
aquae usus in coena Domini 428.39
aquae similis sacra scriptura 169.56
aquam baptismatis consecratam esse hoc seculo 415.46
aqua eadem omnis generis homines baptizati 415.37
aqua feruenti cubicularius Valentis extinctus 259.31
aqua feruenti perfusi Christiani 120.33
aqua, sale & pane usi ieiunantes 441.52
aqua & ignis cur ueneranda 1488.56
Aquilae uersio 312.6 ab Epiphanio reprehensa 1105.32
aquila Romana biceps facta 1562.37
aquilam colunt Aegyptij 1490.6
Aquileia 89.41
aquileiae martyres sub Diocletiano 41.36 alij 45.58
aquileiensis synodus 21.42
aquileiensis synodi occasio 863.57 & 864.9
aquileiense concilium 859.52
aquilius 1557.8
ara Dei quae sacrificia imponenda 247.38
aram in curia Romana restitui dissuadet Ambrosius 557.26
ad Aram in curia Romana iuramenta facta 1532.8

ara

aræ boctiarion sanguine cruentatæ à gentilibus 1511.2
aræ hoc seculo etiam in templis fuisse, ostenditur 409.15
aris reditus destinarunt gentiles 1509.24
Arabia Audæanorum hæresi infecta 375.41
arabiæ Christiani securibus cæsi 40.38 episcopi in synodo Sardicensi 747.55 in Hierosolymitana 687.24
arabicæ mulieres Mariam colentes 298.29
Arabiæ Petreæ episcopi in synodo Antiochena. 712.18
arabicæ ecclesiæ 15.21
arabicæ ecclesiæ incommoda Gregorius Nyssenus emendat 937.57
Arabes 413.27 in synodo Nicæna uisi 618.2
arabum ceremoniæ 1488,11 gentilis superstitio 1478.36 ritus circa cibos 1531.36
Arabianus Aneri episcopus 997.6
Arabianus Antri episcopus subscribit synodo Antiochenæ 831.6
Arabion Adraorum episcopus 995.36
Arabracis regionis Armeniæ uicinæ martyr 40.50
Aranad monachus 1299.5
Arascius eunuchus 92.9
Arbethion 680.25
Arbethion orthodoxus 1090.42
Arbethinon Ægyptius episcopus 1090.53
arbitrium hominis in quo situm 952.3
arbitrium liberum quomodo hoc seculo explicatum 212.20
Arbogastus dux 1572.39 seipsum interficit ibid. 59 & 1164.8
Arbogasti innocentia 498.52
ad Arbores alligationes, suppliciorum forma 42.52
arca Noe, Ecclesiæ typus 260.49
Arcadius Theodosij F. 245.18
Arcadius Imperator 13.12 quando Augustus creatus 1571.40 & 572.37
Arcadij erga præceptorem suum ingratitudo 1331.9
arcadij & Honorij consulatus 872.60
arcadij Imperatoris obitus 1060.1
arcadio Imp. cur nullam reuerentiã exhibuerit Amphilochius 994.13
arcadum dij 1484.26
Arcaragontes Sarmatarum domini expulsi 1563.5
Archelaus Dolichenus episcopus 712.26
Archelai acta cum Arsenio in synodo Tyri 674.17
Archemori apud Pythios mysteria 1484.17
Archesilaus philosophus 1486.22
archiatrorum immunitates 513.5
Archidiaconi 488.19
archiepiscopi qui dicti 516.54 & 489.12
archisacerdos sacerdotum Athanasius 517.9
Arelati concilium sub Constantino 23.14
arelatensis ciuitas 66.18
arelatensis episcopus metropolitanus in Gallia 516.12
arelatensis synodus prima cur indicta 702.17 secunda quando 704.10 & 1117.18. alia contra Donatum 587.27 & 541.57
arelatensis synodi decretum 1293.58
arelatense concilium uniuersale, tempore S. Martini 705.43
Arethusæ ethnicism⁹ 1480.34
arethusæ Macedoniæ episcopus 20.52
arethusiorum immanitas in Marcum senem 121.5
Argentina qua uictoria nobilitata 355.16
Argentoratum Iuliani uictoria clarum 1566.2
Argentoria Galliæ oppidũ qua uictoria clarum 1570.7
Argiua Iuno 1518.44
Arianus Cos. Rom. 589.16
Arianzum prædiũ 920.43
aries cognomento Ammon dictus, à Lybibus cultus 1482.53
Ariminum synodus colligitur sub Constantio 109.46
arimini Occidentalium synodus habita sub Constantio 798.56
arimini fides per Acacianos aucta 815.44 à synodo Lampsacena damnata 842.19
Ariminensis synodus 18.10 & 535.2 & 147.2 quos damnarit 801.30
ariminensis synodus per dolum à Constantio coacta 549.20
ariminensis synodi decreta à Romana synodo damnata 844.44 literæ ad Constantium Imp. 802.16 sententia 804.8 literæ alteræ ad Constantium 805.11 supplicatio ad Constantium pro expulsis 532.44
ariminensis synodi testimonium de fide Nicæna 665.1
ariminense apud Senones concilium 21.54
ariminensis concilij decreta à Romana synodo reprobata 538.30
Ariomanitæ hæretici 356.10 & 737.42 & 754.43
ariomanitarum hæresis unde conflata 773.10
Arsenicus Seleucobolus 997.5
Aristei episcopi Græciæ uita 966.5
Aristeri quomodo recipiantur ab Ecclesia 854.32
aristeros qui hæretici se appellent 479.30
Ariston 680.26.31
aristones duo orthodoxi 1090.42
Aristonicus Seleucobolus subscribit synodo Antiochenæ 831.1
Aristoteles 1486.20 ub Ambrosio confutatus 1168.38 à Gregorio Naz. damnatus 928.27
aristotelici noui Ariani 331
aristotelicarum categoriarum sophismata 392.40
aristotelicarum disciplinarum doctores in schola Alexandrina 510.57
Arius Alexandrinus quando hæresin suã mouerit 316.58 Alexandria eiectus 326.54 à synodo Nicæna damnatus 327.3 Alexandriam remissus 670.43
arius à synodo Alexandrina expulsus 501.34 à Basilio refutatus 954.16 ab Hieronymo 1251.17 & 1252.59 à Damaso damnatus 1291.28 in Romana synodo damnatus 691.2
arius Antichristus 306.45 & 850.47 statua diaboli 629.21 damnatus in Nicæna synodo 537.26 & 135.46 excommunicatus 424.21 cur non receptus 425.7
arius notatur 177.14 cum suis officio motus ab Alexandro Alexandrino 1026.32 an in Palæstina receptus 621.58 in synodo Hierosolymitana 769.50 in exilium missus 545.9 ab eo reuocatus 547.19 per Constantinum 548.32
arius superstes ne an mortuus fuerit tempore concilij Nicæni 632.27
Arius & Euzoius fidẽ suam offerunt Constantino 669.52
arius apostata 619.33
arrius alter Arianus presbyter 1350.8 in synodo Nicæna 631.23
arius quidam ab Arianis relegatus 94.48
Arij Petræ Palæstinæ episcopi uita 995.6
Arij hæretici uita 1340.16 eiectio ex Alexãdrina ecclesia narratur 773.10
de Arij damnatione ad quos scripserit Alexãder 528.6
arij fides Constantino exhibita 1342.2 fundamenta 331.22 hæresis 13.29 hypothéses 319.14
arij innocentia quibus persuasa 669.11 interitus 1122.32
arij libri cremati 545.15 literæ ad Alexandrum Alexandriæ episcopum, de fide sua 623.18 ad Eusebium Nicomediensem 622.25

Arij restitutio Constantinopoli schisma excitat 594.1
arij subita morte multi ad fidem conuersi 31.19
arij symbola quaedam, seu compendia fidei 317.46
arij & Alexandri dissidij occasio qualis 618.20 *quid ipse scripserit Constantius per Hosium Hispanum* 624.54
arij duo 1032.34
Arianus quidam, fuit Adrianus 815.11
Ariani Aetij haeresi addicti 391.33 *ab Ambrosio refutati* 1168.28 *ab Arnobio* 1074.39 *ab Hilario* 1144.40 *à Iulio Rom. reprehensi* 719.19
ariani in synodo Rom. sub Iulio damnati 735.5
ariani quidam conuersi 355.21 *multi Basilij miraculo conuersi* 32.40
ariani ubi Constantij potestate abusi 549.12 *quatenus ab orthodoxis admitti possint* 479.28 *quomodo* 854.30
ariani rebaptizatur ab Aetianis 394.29
ariani Ebreae linguae ignari 1105.31 *discedere Constantinopoli coacti* 35.14 *ex Oratorijs profligati* 146.13
ariani qua occasione in inuidiam ruerint 285.10 *quae Alexandriae fecerint* 780.48 *quibus iniurijs usi in Orthodoxos* 858.59. & *inde*
ariani resipiscentes à Romanis episcopis recepti 551.9
ariani sacris aedibus decreto Gratiani expulsi 34.55 *ubi expulsis Christianis successerint* 34.4
arianorum acta Philippopoli Thraciae 768.21 *ars & uafricies detegitur* 751.43
arianorum constantia in persecutione Gothorũ 142.4
arianorum defensor Valens 130.48 *in fuga è Sardicensi concilio atrocia facinora* 94.37. *et inde. ferocia sub Valente* 132.25
arianorũ fidei formula per imposturam composita Arimini 806.55
arianorum fundamenta & uis in dialectica disputatione 332.35 & 886.22
arianorum furor contra Athanasium 101.39 *in Homousianos Alexandriae* 140.20
arianorum haereticorum uitae 1340.14
arianorum insidiae in Gregorium Nazianzenum 919.49 *in Hieronymũ* 1210.56 *mores & ritus* 323.6
arianorum cum Nouatianis praelium 103.21 *scelera quibus fidem ueram impugnarunt* 100.40
arianorum schisma Constantinopoli 600.3 *sub Gratiano* 608.56 *synodus Nicomediae* 843.54 *reprehendit Iulium Romanum episcopum* 93.30
in Arianorũ urbis quid contineatur 351.2
arianis subscribit Osius 1190.30
arianos reprimunt Imperatores 546.1.6 *quantum detestatus Antonius monachus* 1314.32
in Arianos quid statutum in synodo Sardicensi 750.20
de Arianis recipiẽdis, canon primae synodi Arelatensis 702.13
arianae blasphemiae summa synodo Nicaenae oblata 636.11
arianae disputationes de Deo, lege ueteri 546.8
arianae fidei formula ad Iaeolos missa 731.30
arianae haeresis authores 317.3. & *inde. furores* 916.53
arianae hypotheses de Spiritu sancto refutãtur 352.22
ariana pestis quomodo paulatim repressa, quidam etiam conuersi 355.1
ariana secta triplex facta 364.21
Ariani dogmatis rationes 327.29
arianismus Eusebij Caesariensis 906.37 *per quos propagatus* 313.44
arianismo quomodo infectus primum Constantius 90.17
arma expedita aduersus daemones quae 1314.14
de Arma proijcientibus in pace, canon synodi Arelatensis primae 702.34
de Armatis, ostentum Licinio uisum 1437.32
Armeniae ecclesiae incrementa 33.36 *motus & schisma* 601.45
in Armeniã propagatus monachismus 464.19
in Armeniam relegatur Valentinianus 117.56
armenij Christiani 18.22 *Romanorum socij* 1561.44
armenijs à Persis manus iniectae 1569.18
armenijs quis author monasticae uitae fuerit 471.58
Armenius Priscillianista gladio addictus 1398.9
Arintheus dux sub Valente 142.53 *legatus ad Persas* 1569.20
Arnobius 160.6 *an naeuorum expers* 1073.56
arnobius antiquitatem gentilismi impugnat 1540.32 *utilitatem* 1541.15 & 1538.23
arnobius gentilium opiniones de dijs Christianismi collatione destruit 1543.8
arnobius quid doceat de coena Domini 243.42 *de creatione* 195.14 *et* 196.24 *de inferno* 279.4 *de iustificatione* 225.25.41 *de libero arbitrio* 212.22 *de naturarum duarum unione in Christo* 187.56 *de operibus Christi in humanitate* 191.9 *de fine orationis* 257.28 *de peccato* 215.44 *de philosophis* 283.38 *de poenitentia* 231.34 *de resurrectione* 271.9
Arnobij Afri uita 1067.42 *libri* 1068.1 *familiares* 1075.1
arnobij mirabilis opinio de inferno & poenis impiorum 305.41 *locus* 14.18
arnobij scripta nihil habere de primatu Romano 554.27
Arrianus praeses Thebaidis conuersus & martyr factus 1425.24
Arriani Ariani episcopi uita 1336.50
arrogantia causa lapsus Luciferi 200.36
arrogantia arguitur Romana ecclesia 483.4
Arsaces rex Armeniorum 1567.55
Arsacius confessor expellit daemonium 439.50
Arsacius Nectarij frater 1127.40
arsacio cuidam quae reuelatio facta 1444.19
arsacius summus sacerdos Galatiae 1506.20
arsacio Galatiae pontifici ethnico quid scribat Iulianus 115.38
Arsenicus Macedonianus cõuersus 1003.47
Arsenij Ægyptij episcopi cuiusdam uita 1097.8
arsenius clericus 83.4
arsenij diaconi Romani & monachi uita 1330.48
Arsenius Hypselitarum episcopus 515.14 & 752.57
arsenij Hypselitarum episcopi Meletiani uita 1319.4
arsenius Hypselopolitanus episcopus 83.48
arsenius Macedonianus conuersus 1003.47
arsenius Meletianae societatis episcopus 1331.34 & 357.3 & 752.57
arsenius monachus 1330.18
arsenij proditor 1317.25
cum Arsenio quid actum in synodo ad Tyrum 673.55 & 675.3
de Arsenio quid Iulius scribat Orientalibus 740.42
de Arsenio quae mendacia in Athanasiũ excogitarunt Eusebiani 672.6 *de eo purgatus Athanasius* 776.10
Arsisij monachi uita 1321.15
Artema haeresis 339.47
Artemidorus 680.31
Artemius 864.14

Artemius dux Ægyptiorum militum sub Iuliano martyr 123.31 gentilismi destructor 1539.34
Artemij Ægyptiacorũ militum ducis & martyris uita 1429.37
Artemonis hæresis à Prudentio confutata 1185.7
artes à dijs inuentæ 1491.54
de Artes docentium immunitate lex Constantini 77.35
artium cyclopædia obiter ab Athanasio gustata 1027.48
de Artibus, doctrina gentilium 1501.23
artificijs honestis operam dedisse Christianos 463.22
Arthemidorus orthodoxus 1090.43
Arthius orthodoxus 1090.43
Arthemius Aruernorum episcopus 1177.5
arthemius cum uxore & filia martyr 65.27
arthemij martyris uita 1426.28
aruales gentilium 1502.60
aruspices gentilium 1502.47
aruspicina diaboli inuentum 282.60
Asarinus Priscillianista gladio damnatus 1398.27
Ascalonis urbis situs 1456.4 ecclesia 14.53
ascalonensium petulantia in Christianos sub Iuliano 120.21 & 1477.30
Ascetæ qui 601.5
asceteria monachorum domicilia 473.21
Ascetica an Basilij γνήσια sint 946.28
Ascha martyr 54.22
ἀσυλία quæ loca 1087.42
Ascla martyr sub Diocletiano 41.15
Asclepas Gazensis episcopus resistit Arianismo 327.19 & 530.16 & 530.22 & 537.36 in synodo Tyri 672.60 ab Arianis pulsus 93.17 restitutus 100.37
asclepæ Gazensis episcopi uita 960.6 causa in synodo Sardicensi defensa. 755.11. & inde
Asclepiades Arianus 324.39 à synodo Illyrica abdicatus 841.37
Asclepiadis hæretici uita 1401.35
Asclepiades præfectus Galerij 1426.16
Asclepij Dei Cilicum cultus 1522.34 templum in Cilicia 1481.5
Asellæ uirginis uita 1336.48
Asiæ ethnicismus 1476.33
Asiani episcopi 524.15. in synodo Nicæna 618.5
Asiana diœcesis 545.20
Asianæ ecclesiæ baptisant infantes 416.33
Asiatici doctores 880.58 monachi 1294.52
Asiaticæ ecclesiæ 14.38 quæ communiter obseruauerint in connubiis 413.2
Asilas martyr sub Diocletiano 1425.16
Asimorum episcopus Gregorius Nazianzenus 517.5
asinus in nomine Seth deus 1489.40
asini caput Christianos uenerari calumniãtur Gentiles 1536.32 ea criminatio refutatur 1551.35
asini mortui resuscitatio 1175.17
asini ab Aegyptijs culti 1490.12
asinicipites dij Ægyptiorũ 1490.19
Aspendi ecclesia 16.29
Asphalius presbyter Antiochenus, Aetianus 391.39
Asphalij Aetiani hæretici uita 1395.40
de Assentatoribus quid senserit Iouinianus 327.26
assumptionis templum Hierosolymis 407.52
Assyriæ ethnicismus 1480.57
Astartes dea 1489.50
Astarten coluerint Syri 1478.56
Astericius sophista 331.43
Asterius ab Arianis relegatus 94.48 à synodo Seleuciana excommunicatus 815.5 & 823.31 et 828.7
Asterij subscriptio in synodo Alexandrina 828.42
asterio ecclesiarum Orientis emendatio commissa 553.10
Asterio Orientalium ecclesiarum cura commissa 823.4
asterius Arabs 758.12 & 995.10
asterij Arabis uita 1062.26
asterius Cappadox Arianus 324.16
asterius sophista 643.21 cur in ordinem Ecclesiasticum nõ receptus 436.53
asterius Cappadox sophista hæresin excitat 359.50
asterij sophistæ uita 1369.47 eius libri 1370.20
asterius Cretensis 1489.47
asteriana hæreseos hypotheses 360.1
asterij hypodiaconi uita 1007.10
asterij Scythopolitæ uita 1062.42
Asti metropolis Prosopitæ idololatria 1482.29
Astremonius Aruernorũ episcopus 1177.4
astrologia diabolorum inuentum 282.60
de Astrologia, gentilium doctrina 1501.30 Hieronymi 1247.23
ex Astronomia quid elegerit Basilius 512.50
astrorum motui nec præsentia nec futura adscribenda 283.29
Atagi hirci dicti à Phrygibus 1516.8
Atetius presbyter 831.9
Athamantis & Melicertæ cultus 1484.20
Athamas deus 1489.37
Athanarichus Gothorũ rex 1263.6 gentilismi propugnator 1534.52 conuersus 1432.47 uictus 1570.13
Athanarici regis fœdus cum Theodosio 1571.30 sæuitia in Arianos 141.58
Athanasiæ martyris cum tribus filiabus uita 1424.36
Athanasius Africanus quidam 1096.48
Athanasius quidam episcopus Arianus 324.23
Athanasius Ancyrenus subscribit synodo Antiochenæ 831.8 & 843.34
athanasij Ancyrani uita 897.4
athanasius Anazarbi antistes 1390.33
athanasij Anazarbi episcopi Ariani uita 1346.42
athanasius quidam Capitonis F. 1091.36 in synodo Sardicensi absolutus 751.3 & 754.10
athanasij diaconi Alexandrini opera in synodo Nicæna 630.23
athanasij diaconi cuiusdam uita 1062.48
athanasius Scythopolita Secundianus 995.39
Athanasius Alexãdrinus põtifex, episcopus maximus dictus 525.26 & 160.7 & 537.35 & 550.18 & 622.47 & 960.14
athanasius qua occasione è synodo Tyri discesserit 676.43 post discessum depositus 677.13 Constantinopolim ad Imperatorem fugit. ibid.
athanasius Alexandri familiaris 1026.53 quorum criminũ accusatus apud Constantinum 671.19.46
athanasius exulatum missus Treuerim 85.30 ubi Treuiri latuerit 1178.28
athanasius in Gallias relegatus à Constantino 548.34 eius persecutio sub Constantio. ibid. 41
athanasius Alexandriam remissus à Constantino iuniore 708.16 ab exilio reuocatus 90.51 ab ipso Constãtio Imp. 98.8. & inde. de duplici flagitio ab Arianis accusatus 83.2 & 505.6 tertio fugatus ab Arianis 93.58
Athanasius Alexãdria exire iussus à Iuliano 119.39 permanet Alexãdriæ sub Valente 132.3 clàm delapsus Alexandria Romã fugit 92.4 à Constante defensus 346.54 à crimine cædis purgatur 772.16
Athanasius in synodo Sardicensi absolutus 751.2. et inde. benignè susceptus ab Occidentalibus 530.40
athanasius quomodo in genere

nere refutet Arianismum 331. 50 & 332 per totum 348. 4. 33 & 349.20.53 & 350. 2.34. 58 & 351. 352 & deinceps 353.36. 57

athanasius refutat Apolinaristas 385.3.11. & inde Aëtery haeretici furores 360. 37 Gentilismum 1558.24 Marcellũ 370. 48 Milutum 405. 56 Tropicos 398.37

Athanasius quid de fide Nicaena scripserit Iouiniano Imp. 664.54 non agnoscit primatũ Romanum 554.57

Athanasius de Apolinaristis 383.2 de Arij fundamentis 331.24 de defectione Liberij 1284.6 de origine errorũ 313. 52 de Potentini haeresi 397. 44

Athanasius quid docuerit de abusu coenae Domini 246.32 de angelis 197. 55 & 198. 48 de angelis malis 200.37 de Annunciationis Mariae festo 451.16 de Christi altero aduentu 275. 16 de coniugio 265. 46 de creatione 195. 26 de Deo 170.49 de Euangelio 220. 59 de filio Dei 179.60 de generatione filij Dei non scrutanda 186.3 de recipiendis lapsis 425.1 de lapsu hominis 210. 40 de libero arbitrio 212. 49 de libris ueteris Testamenti 307. 25 de loco animarum 270. 2 de duabus in Christo naturis 188. 8 de oratione 251.8 de operibus Christi in humanitate 191.35 de peccato 215. 49 de philosophis 284. 13 de resurrectione 271.37 de sacrificijs 246. 49 de Spiritu sancto 192.24 de unitate Dei 173.24

Athanasij Alexandrini episcopi acta cum Frumentio de conuertenda India 26. 31 acta in synodo Nicaena contra haereticos 1040.3 familiares et amici. ibidem. casus & pericula 1041. 3 acta cum Iouiniano de fide 599.30

Athanasij actiones in publicis conuentibus 412.18 Apologeticum de fuga sua 813.9 infractus animus in persecutione Iuliani 124.29

Athanasij è Tyro in Aegyptum abitus narratur 682.4

Athanasij causa à Constantino & Constãte defensa 544. 22. 32 à Iulio Rom. etiam contra Orientales 735.30 per aliquot paginas seq.

Athanasij ad Marcum Ro. epistola falsa 663.14 suppositicia 1275.25

athanasij errores de inuocatione sanctorum 295. 58 & 297.44

athanasij exhortatio de uita monachorum 465.36

athanasij exilium in Gallijs quãdiu durauerit 1044. 1. & inde 678.8

athanasij explicatio uocum Essentiae et Homousij seu coessentialis 641. 42. per totum, & deinde

athanasij fidei quis testimonium ueritatis perhibuerit 500.19 formulae precandi 253.10. et inde. fuga 102.14 genus & artificium orationis 1051.60 doctrina 1033.17

athanasij innocentia à Sardicensi synodo commendata 750.33 ab Alexandrina cõfirmata 720.6

athanasij pro Alexandrinis intercessio apud Constantium Imp. 34.11

athanasij liber uirginum sacrarum uiuendi formulã continens 469.31

athanasij & suorum literae ad episcopos Tyri congregatos 678.37

athanasij locus 14.16 naui 1038. 8 certamina. ibid. hostes. ibid. 47 narratio de actis Nicaenae synodi contra Arium 637.21 de Georgij Cappadocis crudelitate 104. 35. et inde. de Pauli Cõstantinopolitani exilijs & nece 1125.43

athanasij periculosa opinio de Christo 288.54 de angelis 289. 44 et 290. 19 de coena Domini 294.26 de diabolo 290. 47 de libero arbitrio 291. 15 de uirginitate 299.56

athanasij ordinatio ab Eusebianis accusata 675. 57 pericula sub Iuliano 1051. 1. & inde. perpetuus patronus Osius 1187.20 de fide Nicaena praeconia 665.12. & inde. de Osio 536.29

athanasij pugnae contra Iudaeos 1471. 7 querela de Constantio 543. 55 reditus in Orientem sub Constantio 100.30

athanasij studia puerilia 511.54 symbolum 162. 16 & 647.2

athanasij testimonium pro Basilio Magno 957.50 de Constantio Imperatore 89.54 de Damaso 1291.58 de Hosij laudibus 1189.60 de Isauriae episcopis 17. 34 de sancta scriptura 160.27 uirtutes 1029.39

Athanasij Alexandrini episcopi uita 1027.20. & inde. libri 1030.18. & inde

athanasio amicus Maximus quomodo factus 884. 54 familiaris Caecilianus 1085. 48 Antonius monachus 1315.32 Didymus Alexandrinus 1067.12

athanasio oblatus resipiscentiae libellus Vrsacij & Valentis 1348.28

athanasio quae crimina intẽtarint gentiles 1535. 10 quae falsò tribuantur 1038.8

athanasio quae scripserit Basilius 328. 38

athanasium quo beneficio affecerit Constans Imp. 508. 44 quomodo commendarint Iulius Rom. episcopus, & Constantius Imp. 96.10 & 98. 52

Athanasium qui Imperatores ab exilio reuocarint 547.2

in Athanasium omnia mendacia à Meletianis conficta 357.12

cum Athanasio quomodo egerint Ariani 81.49. & inde

de Athanasio, colloquiũ Liberij episcopi & Constantij Imp. 107.16

Athenae 916.9 & 940. 50

athenarũ gentilismus 1483. 45 ornamenta 4

atheniensis scholae celebritas 511.9

athenienses contra Christianos incitati à Maximino 51. 6

Athenodorus Aegyptius episcopus 1096. 42 & 1097.26

Athe Aetius haereticus dictus 392.15

Attali cuiusdam acta in synodo Aquileiensi 863. 7

attellanae ludi 1528.48

Atticus & Caesarius Coss. 866.36

Atrebatae populi 1450. 56

Atys Phryx deus 1517.18

atys nomen unde 1516. 9

atyis ludus 1528.51

auaricia in baptismo occidenda 238.19

auariciae inimicus Valentinianus 125.18

auariciam Christiani nõ exercuerunt 462.56

Audactus martyr 45.35

audactus & Felix martyres sub Maximino 54. 36

audactus presbyter martyr 1426.56

Audae episcopi Persae zelus 150.40

Audaei successores 375.22

audaeanorum haeresis 375. 50 hypothesis 374. 6 mores & ritus. ibid. 30

audaeana secta ubi sit grassata 375.22

Audax martyr 46.12

Audentius episcopus Hispanus refutat Photinũ 370. 42

Audianorum haeresis 310. 39

auditorum coetus quomodo distincti 496.47

ad Auditorũ captũ, se quantum accommodarint doctores 494.13

Audius haereticus ubi monasteria suae sectae instituerit 477.4

Auennirus rex Indiae 1295. 26

Auentini locus de donatione Constantini 1563.36

auersionis seu odij afflictio 1018.35

aues ab Ægyptijs cultæ 1490.15
ab Auibus ieiunatũ in Quadragesima 441.58
de Augure recipiendo, canon synodi Eliberinæ 700.36
Augures gentilium 1503.1. 44
auguratio, diaboli inuentũ 283.1
auguria prohibita 878.49
de Auguriorum consultoribus, canon synodi Ancyranæ 615.5
Augustæ martyres sub Diocletiano 42.17
Augusta ciuitas 24.61
Augustæ Rhetiæ martyres 23.17
Augustinẽses monachi 1354.14
Augustinus Hipponẽsis episcopus 866.48 & 880.1 qualis Ambrosij amicus 1169.31 & 1213.14 & 1255.18 ubi alienus ab Hieronymo 1254.36
augustinus citatur 62.15
augustini narratio de schismate Donati 588.60 & inde. de Vincẽtij Hispani martyrio 1420.59
augustini testimoniũ de Epiphanio 1104.49 de libris ipsius 1105.40 de libris Ambrosij 1150.48 de Macedonianis uariatio 365.16
Augustus 765.9
augusti simulachrum Romæ cultum 1490.48
Augustus Euphratesiæ episcopus 995.31
augustus mensis cur liber à ieiunio 441.6
aulæ gentilium æris ornatæ 1508.5
ex Aulis Imperatorum optimos martyres processisse 47.41. & inde
aulici persecutionis participes sub Diocletiano 39.42
aulicis in Christianismo instituendis ubi ædem construxerat Constantinus 77.6
aulicos suos quomodo diuiserit Constantius Imperator 47.52 & 48.1 inde
Aulonis regionis Apameorũ idololatria 1479.2
Aurelius Carthaginẽsis episcopus 865.24 & 866.42 & 870.20 & 872.39
M. Aurelio Antonino comparatus Iulianus 114.14
Aurelius Priscillianista gladio damnatus 1398.17
Aurelij Victoris sententia de morte Diocletiani 152.25
aurium mutilationes, suppliciorum forma 42.56
Ausonij & Olybrij consulatus 1571.13
de Auspiciorum consultoribus, canon synodi Ancyranæ 615.5
Auxanon Nouatianorũ presbyter 314.44 ab Arianis multa perpessus 103.10
Auxentij martyris uita & supplicium 1405.28
auxentius Mediolanensis episcopus Arianus 324.49 & 528.23 & 1144.53 et 809.11 Eunomianus 591.42
Auxentius excommunicatus 557.32 in synodo Ariminensi 799.50 in synodo Romana damnatus 844.36 et 846.23 Mediolani mortuus 35.20 & 128.43
Auxẽtij Ariani uita 1376.4
Axius fluuius 1478.58
αὐτουργὸς Deus 287.27
αὐτουργὸς Deus dictus 287.26
Azadanes diaconus in Persia martyr 87.34
Azades eunuchus regis Persarum martyr fit 87.11
Azanæ ecclesia 17.9
Azoti urbis situs 1456.5 ecclesia 15.2
de Azyma Iudæorum, canõ synodi Laodicenæ 836.51

B

Babylæ martyris reliquiæ 1428.57 translatæ iussu dæmonũ & Iuliani 1446.17 & 456.51
Babylæ martyris sepulchri translatio 126.1
Bacchanalia gentilium festa 140.59 quomodo celebrata 1527.50
Bacchus deus 149.116
Bacchi orgia sub Valente celebrata 540.47
bacchi templum repurgatũ Alexandriæ 150.7 quomodo tractarit Theophilus Alexandrinus 1057.41
Bacchus martyr 45.36
Bacchi martyris uita 1405.45
Bactri senes canibus obijciunt 1530.49
Bacurius Iberorum rex 27.13 & 1441.36
Bagandes populi 1422.45
Baisanis diaconi Aphroditi, oppidi Africæ, uita 1091.59
Baleus de defectione Liberij 1284.37 de Marcello Rom. episcopo 1270.41 de Restituto archiepiscopo narratio 1294.5
banna Papæ donata 565.44
Bannochorense collegiũ in Anglia 511.35
baptisatus in ægritudine nõ admittendus ad presbyterium 617.11
de Baptisatis post sacrificia, canon synodi Ancyranæ 613.22
de Baptisatis peregrè, canõ synodi Eliberinæ 697.32
baptismatũ discrimina 238.44
baptismus quid 234.52 qualis transitus 237.30 quibus ritibus peractus 414.56 quomodo conferendus 235.45
baptismus Constantini 563.23
baptismi Christi dies 450.55
baptismi causa materialis 235.15 formalis. ibid. 23 & 419.14 fundamentum 175.47 ratio 236.8 finis & effectus ibid. 48 & 238.12
baptismi ritus in Rom. ecclesia 477.30 cum subuerit Eunomius 394.41
baptismi tempus Pascha & Pentecoste ubi constitutum 694.8
de Baptismi tempore, canon synodi Laodicenæ 837.11
baptismum cur in senectam distulerit Constantinus 61.57
baptismum qui ritus secuti 419.50
circa Baptismum qui casus hoc seculo extiterint 423.15
de Baptismo doctrina Ambrosij 1160.53 Arnobij 1073.14 Basilij Magni 953.3 Chromatij 1197.46 Epiphanij 1111.47 Eusebij Emiseni 983.28 Gregorij Nazianzeni 937.32 Gregorij Nysseni 934.29 Hieronymi 1243.38 Hilarij 1140.48 Lactantij 1079.9 Optati Mileuitani 1099.17 Theophili Alexandrini 1057.4
de Baptismo, Arij hypothesis 323.2 refutatur 354.50 Donatistarum 377.23 Eunomij & Aetij 393.24 Iouiniani hæretici 381.25 Messalianorum 387.50
baptizandi potestas penes quos 414.56
baptizandi tempora præcipua 416.12
baptizandum tantùm in Paschate & Pentecoste, quis Romæ constituerit 477.50
Baptizandi 878.35 quomodo in Asiaticis ecclesijs tractati 417.8
baptizandi ter mersi 418.59
baptizandorum institutio 418.41
baptizandis quod ieiunium impositum 442.4
baptisandis os tangi solitum 419.34
baptizandos peccata confiteri solitos fuisse 417.32
de Baptizandis canon synodi Laodicenæ 837.13
baptizatos signare & chrismate inungere quis constituerit Romæ 478.17
baptisteriorum ubi fiat mentio 415.55
baptisterijs flammæ iniectæ ab Arianis 104.60
barbam qui monachi resecuerint 471.52
Barbara à patre Dioscoro interfecta 151.53
Barbaræ uirginis martyris uita 1420.45
Barbari ad agnitionem Dei uocati per Constãtinum 684.36

Barbari quomodo ad fidem conuersi 27.17
barbari quomodo affecti in Christianam religionem 73.48
barbarorum fœdus cũ Theodosio Imperatore 1571.35 polygamia 1501.1 ritus in cibis 1531.36
Barbasymes Persa martyr 87.40
Barcenonæ martyres 45.45
Barges monachus 471.19 & 1299.17
Barlaam heremitæ uita 1295.24
Barlaam martyris uita & historia 1409.48
Barlamenus Pergami episcopus subscribit synodo Antiochenæ 831.2
Barlameni uita 997.10
Barochius Arabiæ episcopus 1091.53
Barrbanus Iudæus, nocturnus præceptor Hieronymi 1212.7
Barsus Edessenorũ episcopus orthodoxus 458.59
Barses Edessenorum episcopus 1000.10 Edessa pulsus sub Valente 130.58
de Barsis episcopi Edesseni lectulo, miraculũ 1452.30
Barsis monachi uita 1299.28
Bartholomæus Apostolus conuertit Indos 961.46
Bartholomæi Pincerni de Monte arduo, narratio de Constantini donatione 564.2
Bartholomæum Pincernum ad quid subornarint pontificij 570.21
Baruch quomodo iustificatus 217.5
Basiliada à Basilio extructã esse 945.4
Basilianus Laudensis episcopus 864.25
basilicæ appellatio 407.12
basilicæ duæ Christianorũ à Iudæis incensæ 1459.36
basilicæ extramurana, &c. 407.45
basilicas ædificandi cura episcopis commissa 499.16
basilicas quantum defenderit Ambrosius 147.33
Basilides hæreticus 316.48 & 824.35 & 928.23 ab Athanasio refutatus 1039.28
basilidæ hæresis à Faustino refutata 1023.33
Basiliense concilium 569.16
Basiliscus martyr 45.32
Basilissa martyr 45.43
Basilius à synodo Seleuciana excommunicatus 815.5
Basilius Amasenus episcopus martyr sub Licinio 60.54 & 610.51 & 615.42
Basilei Amaseni episcopi uita 960.36
basilius Ancyranus episcopus 110.24 & 314.28 in synodo Syrmiẽsi 784.43
basilius Ancyranus in synodo Sardicensi depositus 750.45 & 758.37 Macedonianus 364.49 legatus Macedonianorum ad Iouinianum 968.42 cur depositus ab Acacianis 1092.13 à Victorino confutatus 1261.39
Basilius Ancyranus cuius schismatis author 599.21 non interest synodo Seleucianæ 810.52 quomodo consecrarit templum à se constructum 408.44 & 499
Basilius Ancyranus quandiu Ario restiterit 327.15 Semarianæ hæreseos præses 363.6
Basilij Ancyrani disputatio publica contra Photinũ 495.27
Basilij Ancyrani Galatæ episcopi uita 966.38 libri 967.9 subscriptio. ibid. 7 socij 968.5
Basilio Ancyrano quæ crimina ubiecerint Acaciani 111.13
in Basilium Ancyranũ quæ sententia lata à synodo Sardicensi 969.15
Basilij Ancyrani presbyteri uita 960.50
Basilij Angylæ uita 966.33
Basilij Cauniorũ Lydiæ episcopi uita 969.36
Basilius Galatarum episcopus 17.47
Basilius cum VII martyr sub Maximino 54.21
Basilius Cæsareæ Cappadociæ episcopus 18.13 & 160.8 & 383.4 et 327.51 ecclesiarum Cæsareæ Cappadociæ gubernator 314.46 metropolitanus 489.9 cur non expulsus sub Valente 131.37
Basilius Iuliani condiscipulus 511.12 an de confirmatione docuerit 422.34
Basilius in synodo Romana 855.15
Basilius Valentis filium oratione sanat 159.16
Basilius quid docuerit de angelis 197.60 & 199.5 de angelis malis 200.42 de arbitrio hominis 213.11 de baptismo 234.53 de bonis operibus 229.42 & 55 de catechumenis 417.11. et inde de cœna Domini 243.15 de cõiugio 265.30 de confessione 241.47 de creatione 196.30 de cruce 262.46 de Ecclesia 259.46 & 260.29 de Euangelio 221.2 de Eustathio Macedoniano 1332.8 de excommunicatione 240.50 de extremo iudicio 275.44 de festiuitatibus martyrum 541.35 de filio Dei 180.51 de generatione filij 182.47 de fine hominis 210.27 de hominis præstantia 207.8 et 209.53 de inferno 279.19 de lapsu hominis 210.51 de lege 217.57 de magistratu 268.16 & 269.8 de ministerio uerbi 258.12. & inde de oratione 250.16 de peccato 215.30.37. & 216.29 de pœnitentia & eius partibus 283.5 de pœnitentia 231.41 de salutis nostræ causa 225.46 & 226.14 de scãdalo 269.32 de Spiritu sancto 191.48. de uita æterna 276.52
Basilius de Apolinaristis 382.31
Basilius de consociatione uniuersali ecclesiarum 522.24 de Marcelli & Photini hæresi 370.21 de ritibus Ecclesiarũ Asiæ & Africæ 413.4 de synodis intermissis 517.35
Basilius refutat Arium de Spiritu sancto male sentientem 354.3 et 17.46 53. Encratitas 402.3. Iudæos 1471.12
Basilius quomodo definiat hominem 206.6. distinguit auditores 496.48
Basilius quomodo ad episcopatum uenerit 498.4
Basilius ubi monasteria constituerit 464.55
Basilij aui historia 939.30
Basilij baptismus 941.41. beneficentia 461.50. memorabilis beneficentia tempore famis 944.55
Basilij magni naui 953.50. certamina 954.2. confessio de Deo 164.59. consultatio cum Constantio de loco synodi eligendo 542.19
Basilij disputatio de fidrali scientia 284.25 per totũ, & inde. dissidium cum Eusebio Cæsariensi 461.10
Basilij Magni doctrina 947.27 ad Athanasium epistola 528.38 exercitia 959.4 mox ibid. 26
Basilij Cæsariensis familiaritas cũ Meletio 891.40 fortitudo & confessio sub Iuliano 124.9 laudes 489.22 ex Nazianzeno 438.14
Basilij legatio pro Nicænis, inanis 531.49
Basilij locus 14.26 de Apollinario hæretico 314.23 de Eusebio Palæstino 986.8
Basilij mors & epitaphium 920.59 & 959.34
Basilij periculosa opinio de inuocatione sanctorum 296.

296.17 de libero arbitrio 291.22 de monachatu 300.37
Basilij oratio de Iulitta martyre 1406.26 praeconium de fide Nicæna 665.53 pugnæ aduersus Valentem Imperatorem 954.35
Basilij querela 915.30 de ecclesiæ turbato statu 583.25
basilij querelæ de miserrimis sui episcopatus temporibus 943.4 res gestæ in Græcia 32.33
basilij scripta 945.8 testimonia de Athanasio 1053.16
basilij testimoniū de sancta scriptura 160.13 de sacræ scripturæ utilitate 169.4
basilij Magni uirtutes 958.25.43 uita 959.6
basilij cum Eusebio simultas 942.13 & 917.19 cum Nazianzeno coniunctio 940.52. & 916.11 & 928.34
basilij & Ambrosij amicitia 1169.5
basilij & Valentis de apertione ædis alicuius acta 1451.23
basilio Cæsariensi quod miraculum acciderit cum Mercurio milite 1448.42
basilium nusquā meminisse primatus Romani 555.41
ob Basilium Cæsariensem schisma ortum 600.56
basilij Romani uita 1199.21
basilius Thessalonicēsis episcopus 1133.5
Bastianus Ambrosio consociatus 515.60
Bassones monachus 1199.25
Bassus monachus 1199.25
Bassus Zeugmatis episcopus 712.28
Batthæus monachus 471.18
Batthæi monachi abstinentia & uita 1299.44
Baubo Cereris hospita 1517.54
balare Christianis in nuptijs prohibitum 837.36
Beatrix martyr 54.[illegible]
Beatus Rhenanus [illegible]
Beda notatus 1415.12 & 567.28 & 617.51
Belgicæ episcopos quo nomine appellet Hilarius 525.1
Bellona dea 1491.1
Bellum peccati effectus 217.52
Bellorum dij 1492.9
Bella cur gesserint sancti ueteris testamenti 6
belluacum ad fidem conuersum 24.46
beluaci martyres sub Diocletiano 41.56
beluæ pro dijs cultæ 1489.58
belus Deus 1489.50
belum colūt Chaldæi 1478.34
benedictio sponsarum 451.40
benedictiones nuptiarum in Romana ecclesia 482.27
benedictus Marcelli Romani pater 1269.58
benedicta martyr sub Iuliano 123.40
beneficia pauperibus exhibentes ab Arianis & Manichæis dānati 104.13
beneficiorum Constantini in ecclesiam summa 75.52
Beneuenti grassatam Diocletiani persecutionem 41.43
Beneuolus legū scriptor catholicus 146.54
Beni monachi uita 1322.11
Beniamin diaconi Persæ martyris uita 1431.28
beniamin in Nitria monachus 454.14
beniamin miraculis clarus 493.26
beniamin monachi uita 1317.53
Berrhœa Syriæ 890.26
berrhœa Thraciæ urbi Liberij exilio clara 109.21 & 1285.7
Berytus Phœniciæ terræmotu concussa 1442.54
Beryti Phœniciæ ecclesia 15.14 eius ecclesiæ incrementa 33.20
berytiorum ecclesia à quo incensa 135.53 & 1362.30
Besanduce patria Epiphanij 1103.51
Bessarion Nicænus 1209.60
Bestiæ ab Aegyptijs cultæ 1482.16 & 1490.15
bestiæ feroces 54.41
bestias martyribus obiectis pepercisse 1433.47
à Bestijs non læsi Christiani 38.13
cum Bestijs certare coacti Christiani 42.40
Berthelia Gazæorum uicus 32.26 & 1477.18
Bethlehem sedes senectutis Hieronymi 1212.4
Bias 512.44
Bibliorū uersiones quot 311.55
Bibliotheca Antiochena incensa sub Iouiniano 509.45
bibliotheca huius seculi 509.6
bibliothecas consecrat Constantinus 77.56
bibliothecis templa Christianorum instructa 509.35
Bicor martyr in Persia 87.49
Bicoris episcopus Persarum 490.18
Bithynia Arianismo tentata 526.28 terræmotu quassata 159.8
Bithyniæ ecclesiæ 17.17 episcopi in synodo Hierosolymitana 687.22
Bithyniæ monachi 1294.54
Bituricensis synodus 22.57
Biza Thraciæ urbs exilio Eustathij clara 886.60
Bizabda capta 1564.36
de Blasio quodam episcopo miraculum 1449.12
blasphemiæ Arianæ libellus synodo Nicænæ oblatus 636.12
blasphemia in spiritum sanctum quis 217.40
blasphemiæ ab Imperatoribus repressæ 545.24
Blastammon 680.18
Blastammonis Aegyptij uita 1085.8
Bleusius Arianus 969.42
Blondus citatur 579.51
Boccon presbyter Athanasij 1091.50
Bochras seu Boceboris martyr in Persia 87.43
Bœotiorum gentilismus 1483.53
Bonfinius citatur 579.32
Bonifacius martyr 45.57
Bonifacius martyr sub Maximino 54.19
Bonifacius primus 873.14
Bonifacius IX quando uixerit 574.19
Boni author Deus 172.47
Boni & mali lex 219.26
Bona ecclesiæ 503.20
Bonorum ecclesiasticorum custodiam ad presbyteros pertinuisse 490.50
Bonorum ecclesiasticorum usus 505.12
bonis ecclesiasticis asseclas pararunt sibi hæretici 508.44
bonis ecclesiæ qui præfuerint 505.1
bonorum publicationes sub Licinio 60.27
bona omnia condita esse 196.48
de Bonis operibus doctrina patrum 228.7
de Bonis operibus ueterum uani 292.58
Bononiæ martyres sub Diocletiano 41.35
bononienses uirgines 467.53
bononiensium ecclesiæ martyres 21.46
de Bonosiacis recipiēdis canon synodi secundæ Arelatensis 705.36
Bonosus Hieronymi amicus 1207.46
bonosi cuiusdā episcopi causa 880.45
Bonosi monachi uita 1322.22
bos ab Aegyptijs cultus 1490.59
bos Proserpinæ immolatus 1510.56 & 1518.36
boum capita ab Aegyptijs culta 1490.12
boum certamina cū Christianis 42.41
Bostra ecclesia 15.25
bostrensibus quid scripserit Iulianus 119.55
botherichus dux militum interfectus 1164.28
Botrus Donatista 1085.28
Botrus ambitor episcopatus Carthaginensis 584.55

Bringes Maximini præfectus ubi persecutiones mouerit 53.58 & 1427.22
Brison Philipporum Thraciæ episcopus 21.15
Britannia 832.24
Britanniæ ecclesiæ 24.22 schola celeberrima 511.32
Britanniæ à Scotis & Saxonibus uexatæ sub Valentiniano 1569.14 uastatæ 1566.24
Britanni persecutionem Diocletiani experti 42.20
Britanni in synodo Sardicensi 748.2
ad Britannos quando ecclesia propagata 25.5
Britannici doctores 1291.53
Britãnio Scythiæ ecclesiarũ gubernator reprehẽdit scelera Valentini Imper. 496.7 & 1564.57
Britij Marulensis episcopi uita 1267.25
Britto 855.14
Brittonis Romani uita 1199.21
Brixiam secedit Cecilianus 587.56
Brundusinus 839.38
Bruno Amerbachius de scriptis Hieronymi 1230.30
Bruschius citatus 1178.14
Brutiæ episcopi 22.22 in synodo Sardicensi 748.1
Bruta pro dijs culta 1489.57.
Brutorũ carnibus uesci coacti homines sub Iuliano 158.44
Bubasti gentilismus 1482.36
buculis templa ædificata 1490.3
Burdegalensis synodus 403.56
Burdegalenses 1397.11
Burg castra dicta sub Druso 1569.50
Burgũdiones quando omnes ad fidem conuersi 27.50. quò collocati à Crispo Cõstantini filio 1562.31
Burgundionum ecclesiarum ritus in publicis conuentibus 414.36
Burgundionum gẽtis auctio 1569.49 migratio 1561.12
Busiridis gentilismus 1482.36
Busyridis de Encratitarum hæresi ad Christianismũ conuersi historia 32.18
Busyridis hæretici acta contra gentes 1540.15
Butus gentilis theologus 1503.6
Butici Ethnicismus 1482.30
Buto ciuitatis idololatria 1525.19
Byturensis synodus 1145.21
Byzantium Dei genitrici dedicatum 534.1
Byzantij ecclesia quantum ampliata 32.60 & inde
de Byzantio Thraciæ admonitus Constantinus noctu 1440.36
byzantij rebelles à Constantino expugnati 1562.23
byzantinus ludus 511.17

C

Cabiri Indiæ populi gẽtiles 1481.2
cauſonia Messalianorum 388.44
Cæcilianus archidiaconus 438.22
Cæcilianus Carthaginensis ecclesiæ episcopus 64.55 & 65.13 Lucillam arguit 496.3
Cæciliani Carthaginẽsis episcopi uita 1085.14
Cæciliani et Donatistarum causa quomodo trãsacta 541.26
Cæcilio Carthaginensi munera mittit Constantinus 506.27 quid eidem Cæcilio mandarit Constantinus de turbatoribus 496.14 & 520.10
cæcilij cuiusdã uita 1089.56
cæcilius cur irriserit Christianos 1502.16
cædis à crimine purgatur Athanasius 772.16
cædes sæpe mouerunt Ariani 323.42
Cælosyriæ ecclesiæ et episcopi 15.45
Cæsaraugusta Hispaniæ urbs Prudẽtiæ patria 1179.26 turbata persecutione Diocletiani 23.10
Cæsareæ Augustæ martyres sub Diocletiano 42.2 & 45.44
Cæsaraugustana synodus contra Priscillianistas 1396.48
Cæsareæ ecclesia 14.47
cæsarea Cappaciæ metropolis 516.24 eius ecclesias rexit Basilius 514.46
cæsareæ Cappaciæ episcopi 18.11 idololatria 1481.31 laus à bonis literis 940.41
cæsareæ siccitas & fames sub Valentiniano & Valente 1451.18
apud Cæsaream quomodo inceperit persecutio Iuliani 117.17
cæsariensis bibliotheca 509.51 schola 510.33
cæsarienses monachi repugnant Basilio Magno 957.48
cæsariensium pœna ob destructum fortunæ templum 119.5
cæsariensium schisma 597.20. aliud. ibidem
cæsariẽsibus facultates adẽptæ sub Iuliano 118.22
cæsareæ Palæstinæ synodum non accedit Athanasius 672.33
cæsarea Philippi 409.44 eius incolæ gẽtiles 1477.59
cæsareæ Philippi quod miraculũ factũ Iuliano 1447.42
cæsareæ Ponti synodus 111.47 & 821.1
cæsarius & Atticus Coss. 866.36
cæsarius frater Gregorij Nazianzeni mortuus 916.49
cæsarius martyr sub Maximino 54.17
Cæsius nauclerus deus 1489.47
Castriæ schola in Britannia 511.34
Caius apostata 619.36
Caius Arianus 1144.53
Caius presbyter Athanasij 1062.59
Caius presbyter Mareoticus 1063.1
Calabriæ ecclesiæ 21.57
Calabri in synodo Sardicẽsi 747.60
calami non reddentis, Valẽtis Imp. miraculũ 956.30
calamis acutis digiti martyrum perforati 43.3
calamitates publicæ persecutiones secutæ 155.24
calamitatũ nostrarum finis 263.26
calamitates suas exposuerũt inuicẽ Christiani 528.42
calamitatibus cur exerceantur pij 264.23
calamitatibus publicis afflictos consolantur episcopi 494.42
de Calamitatibus doctrina gentilium 1500.29
Calemerus diaconus Paulini 828.1
Calemeri uita 965.56
Calemerus Paulini Antiocheni presbyter 896.41
Calendæ Ianuarij à Gentilibus obseruatæ 1528.19
Calendarum recursus 225.12
Calfurnius Romæ præfectus 693.19
Caligines tenebrosiores solito sub Theodosio 1455.44
Calix Domini uino & aqua permixtus offerendus. 429.1
Calicis sacri custodia penes quos in Africanis ecclesijs 490.57
Calicis usus in Cœne Domini administratione 427.30
calicum aureorum & argentorum usus in ecclesia Romana 480.8
Calixtus diaconus Damasi 1192.29
Calixtus quidam damnatus in synodo Romana 1274.56
Calixti Romani diaconi uita 1198.44
Callicrates Claudiopolitanus episcopus, Macedonianus episcopus 364.51 eius uita 997.17
Callinicus episcopus accusator Athanasij 675.28
Callinicus Meletianæ sectæ assecla 357.4
Callinici in Peluso episcopi Meletiani uita 1085.53
Callinici martyris historia 1425.15
Callinicum Orientis castrũ 1165.25
Callistus de morte Iuliani 1567.27
Callistus in Romana synodo damnatus 691.4
Callocerus in Cypro oppressus 1563.8
Calor pro numine cultus 1488.51
caluitium quando faciant Iudæi 1467.46
calumniatores Basilij Magni 957.34
camelorum lacte qui uescãtur 1531.37
cameræ lapsus quos obruerit Romæ 152.44
Campania 832.24
Campaniæ ecclesia 21.57 urbes terræmotu uexatæ sub Constan

sub Constantio 1443.9
Campani in synodo Sardicē si 747.60
candelæ cereæ 410.7
candelarum accensiones interdiu à Constantino institutæ 497.48
Candidus Arianus à C. Mario Victorino confutatus 1257.4
candidus Villaregiensis à Donatistarum hæresi conuersus 380.55
canis ab Aegyptijs cultus 1490.5
canes cur interfecti post persecutiones 156.13
canes in Capitolio pasti 1509.32
canum Eucharistiam non uiolantiū historia 431.52
canicipites dij Aegyptiorum 1490.18
canistro uiminco corpus Domini portatum 427.45
Canobus Menelai gubernator Deus 1489.44
canobi nautæ mortui cultus apud Alexandrinos 1482.26
canones in synodis conditi 537.60
canones synodi Ancyranæ 611.8 Nicænæ 659.8 Sardicensis 762.53
canonici libri utriusq; testamenti 838.4
canonicæ epistolæ 714.13
Canopi dei Aegyptiorum auxilium 1491.19
Canopi schola artis magicæ 1506.3
Canticum Canticorum Salomonis 308.7
canticorum Salomonis numerus 809.19
cantiones gentilium in templis 1510.9
cantiunculis quibus usi Apolinaristæ 384.47
cantus sacri in conuentibus 411.45
Cantonis cuiusdam domus Constantinopoli 919.19 & 1013.41
cantoris ordinatio 874.22
de Cātoribus, canon synodi Laodicenæ 835.12
caper quibus dijs immolatus 1510.56
Capianus Donatista 585.37
capillos nutriunt monachi Mesopotamiæ 471.50
Capito Siciliæ episcopus 1117.12
capitolinus præses Thraciæ 121.5 & 1428.6
capitolij sacerdotes quid cō suluerint Constantino 562.10
ad Capitolij idolū non ascendendū, canon synodi Eliberinæ 700.21
Cappadocia 832.28
cappadociæ Christiani quomodo cruciati sub Diocletiano 39.82
cappadociæ diuisio 514.49 ecclesiæ 18.5 episcopi in synodo Hierosolymitana 687.23
cappadociæ ethnicismus 1481.31
in Cappadociam propagatus monachismus 464.29 pertigit Diocletiani persecutio 18.18
cappadoces in concilio Nicæno 618.5
captiui Christiani liberi dimissi 50.41
de Captiuis peregrinis, gētilis consuetudo Romæ abrogata 1485.21
de Captiuitate sua, Iudæorū hypothesis 1464.43
Capua metropolis Campaniæ 1174.60
Capuæ episcopus 21.51
capuensis synodus 544.52 & 550.39 & 880.42
Caput pro Deo cultum 1490.12
capita Christianorum confracta 120.35
capita ungere soliti Iudæi 1467.22
capitibus Christianorum in Persia pellis detracta 151.8
capitis Ioānis baptistæ trāslatio qualis 1529.31
capitum in ecclesia quatuor genera 556.44
Caralæ Sardiniæ episcopus 20.35 ciuitas 1385.4
Carceribus traditi Christianorum doctores in Syria 38.54
carceres tribuit animabus Lactantius 304.18
ad Carceres damnati, liberi dimissi Christiani 50.42
Cardinales quindecim ad quid constituti Romæ à Marcello 488.54
Carmina Apolinarij 384.50
Carneades philosophus 1486.22
carnē Christi mortis capacē non fuisse, refellitur 1374.39
carnē Domini de cœlo in Mariam descēdisse, somniat Apolinarius 383.20
carnem humanam quātum fugiāt Patriciani 406.16
carnes Christianorum qualiter sectæ 151.10
carnes humanæ ab inspectoribus uiscerum gustatæ 1483.48
carnes lustratione pollutæ à Iuliano 121.39
carnes deuitant Priscillianistæ 403.19
carnibus brutorum uesci coacti homines sub Iuliano 158.44
carnibus semicrudis qui uescantur 1531.50
à Carnibus cur ieiunatum 441.55
de carnibus, canō synodi Ancyranæ 611.33
Carolus Magnus 574.11
Carosis Valentis Imper. filia 1384.8
Carpocrates 918.14
carpocratis dei cultus 1525.16
carpon à synodo Nicæna depositus 641.2 Romam cur citatus 551.5
Carpones presbyter Arianus 319.8 & 323.48 quid apud Iulium Romæ egerit 738.11
Carponus apostata 619.34 Arianus presbyter 1850.7
Carpophori Thusci martyrium 1426.58
Carris ecclesia Christi 16.6
Carris in Mesopotamia quā idololatriam exercuerit Iulianus 1480.44
in Carrarum partes monachi propagati 464.28
Cartarij Hispaniæ episcopi uita 1192.28
carterius Antaradi Syriæ episcopus 15.40
carterius Macedonianæ sectæ antesignanus 364.60
Carterius quidam 897.27
Carthaginenses humanis hostijs placant Saturnum 1512.41
carthaginensium gentilismus 1482.50
carthaginensis ecclesia 19.58
carthaginēsis prouinciæ mos in iudicādis episcoporum peccatis 519.24
carthaginensis synodi canō contra primatū Romanū 552.11
carthaginensis prima synodus à quo collecta, et quid in ea tractatum 707.23 secunda 865.13 tertia 866.30 eius canon 412.47 alius canō memorabil. contra primatū 554.4
carthaginensis quarta synodus 873.30 eius canon 415.33 & 417.60
carthaginensis sexta synodus approbat fidem Nicænam 666.36 alia synodus 870.14 alia 872.56. & aliæ 873.6
Casbita meretrix 1476.13
Caspij mortuos bestijs projciunt 1530.47
caspium mare 1466.13
Castianus martyr inuocatur à Prudentio 297.23
castiani martyris in foro Cornelij uita 1413.20
Castianus Scytha 450.52
castianus 864.36 de Donatistis 377.2 & inde. de quadragesima 441.40
castabalensis ecclesia 18.28
Castalius fons 456.50
Castalij fontis aqua diuinatoria 1480.13
castelli Aegyptij Ananis gentilismus 1482.42
Castimoniales mulieres à Donatistis stupratæ in Mauritania 467.46
castitatis inimicus 265.26
de Castitatis præmio, canon synodi quartæ Carthaginensis 879.31 & inde
castitates ubi & quandò fiant 449.52
Castor martyr 1419.47
Castorius martyr 45.31 & 54.16
castra propria persequitur Diocletianus 38.7
castrorum præfecti impium factū 51.41 pœna 154.55
Castritius comes in synodo Sardicensi 748.8
Castrutius Pannonius cæcus 1167.45
Castullus martyr 1419.48
Castulus martyr 45.16
Castulus presbyter Arianus 147.50
casus circa baptismum 423.15 Cœnam 431.1 excommunicationem 426.47 exorcizationes 439.49 ordinationē 439.28

Catanenses

Catanenses martyres 46.1
Catanensiũ Siciliæ urbs persecutione Diocletiani turbata 20.24
Cataphrygiæ diœcesis 545.20
cataphrygi haeretici à Constantino damnati 314.52
cataphrygum hæresis ab Athanasio refutata 1039.39
in Cataphryges constitutio Constantini 545.27
de Cataphrygibus, canon synodi Laodicenæ 834.40
κατηχήσεις Cyrilli 883.1
catechisticæ formulæ rudibus traditæ 494.28
de Catechumeno, canon synodi Elibertinæ 699.11
de Catechumeno peccãte canon synodi Neocæsariensis 616.24
catechumeni 479.50 qui dicti 417.10 lapsi quomodo recipiendi 426.43
catechumeni apud Occidentales quomodo ad episcopatum electi 436.23
catechumeni tantum baptizati 416.45 ad communionẽ non admißi 428.33
de Catechumenis lapsis, canon synodi Nicænæ 658.25. & 661.58
de Catechumena, canon synodi Elibertinæ 701.3
Categoriæ Aristotelis 395.52 ijsdem deceptus Aetius 1391.22
Cathari sine baptismo in suũ ordinem recepti 424.1 & 854.32
Catharos qui hæretici se appellent 479.30
de Catharis recipiendis, canon synodi Nicænæ 637.47 & 660.41
Catharina martyr 54.28
Catharinæ martyris uita et supplicium 1419.50
Catholicus qui excommunicandus 878.42
Catholicos persequũtur Donatistæ 380.6 rebaptizant Ariani 323.31 item rebaptizant Eunomius & Aetius 393.25
Catholica ecclesia qui dicti tempore Meletij 590.54
Catholicæ ecclesiæ quid restitutum à Constantino 64.18
Caucasus mons 1466.12
Caunij Lydiæ populi 969.37
Causæ ciuiles in priuatis synodis compositæ 502.23
Cecilianus Carthaginensis episcopus 376.10 & 702.20 à Donatistis damnatus 707.25
Ceciliani electio 584.56 à Donatistis reprehensa 585.24 innocentia 586.40 et 587.49 & 588.22
Cecilius episcopus Carthaginensis 19.40 quid ei scripserit Constãtinus 66.38
Cecropis filia humano sanguine culta 1483.1
Cecropij Ariani episcopi uita 1370.48
Cecropius in Ancyrana synodo 798.30
Celesius Donatista 1085.28 ambitor episcopatus Carthaginensis 584.55
cellulæ in templis gentilium 1507.15
Celsus Orientalis episcopus 969.55
Celsus Romanis gymnasijs arrogatus 511.31
Celti ad fidem conuersi 27.35
Celtarum sacrificia homicidio facta 1485.48
Cenobius presbyter martyr 46.14
cennones Montanistarum 351.50
Census publici diminuti sub Constantino 78.56
centuriæ monachorum 475.16
Cephallenium gentilismus 1483.34
Cerdon hæreticus 928.23
cerdonis hæresis à Faustino refutata 1023.33 à Prudentio item 1185.23
Cerealius et Tatianus Coß. 1444.3
cereæ candelæ 410.7
cerei funeribus prælati inter deducendũ 454.28
cerei per diem non accendendi in cœmiterio 698.17
ceremoniæ Arianorũ 313.15 Iudæorum 1466.20
ceremoniæ huius quarti seculi 406.48 quales ab Imperatorib. confirmatæ 547.49 quæ in priuatis synodis abrogatæ 501.49
ceremoniæ in synodis confirmatæ 537.3
ceremonijs se saluari opinãtur gentiles 1495.10. quãtum suis tribuant Iudæi 1464.28 iudicium Hieronymi de eis 1472.23
de Ceremonijs, doctrina gẽtilium 1499.24
ceremonialis & moralis legis discrimen 1017.14
ceremoniales leges abrogandæ 218.15
Ceres 1491.1 frugum datrix 1491.49 in Eleusine insula culta 1483.20 unde diuinitatẽ adepta 1490.42
Cereris imago 1525.60
cereris sacra Antiochiæ habita sub Valente 1480.26 & 130.33
cereri ouis mactata 1510.59
cerealia gentiliũ festa 140.60 quando celebrata 1527.30
Cerinthus 928.23
certamina singularia prohibita à Cõstantino 540.5
Chæremon Stoicus citatur 1504.24
Chalcedonis martyres sub Diocletiano 41.30 et 46.3
Chalcedonis muri destructi 1568.49
Chalcedonensis synodus contra Eutychen. 855.1 eius contra eundem testimonium de fide Nicæna 667.18
chalcedonensis synodus sub Arcadio & Honorio 17.21 sub Valentiniano & Martiano 617.53
chalcedonẽsis synodus Amphilochij testimonio usa 994.59 Athanasij 1034.48 Petri Alexandrini 1025.7
chalcedonense conciliũ 515.1
chalcidis partes Audæanorum hæresi infectæ 375.33
Chaldæorum dij 1488.37 ethnicismus 1478.34
Chamani uastant Gallias 1565.27
characteres puerorum collo suspendere, reprehenditur 460.4
Charisius quidam 999.43
Charisij hæretici uita 1403.6
charitati nimium tribuit Maximus Aegyptius 1016.4
Cherebus presbyter Albanasij 1062.56
Cherubim 290.2
Chij insulæ gentilismus 1483.31
Chiliastarum errore imbutus Lactantius 1082.55
Chilon discipulus Basilij 947.11
Chionia martyr 1405.52 & 1425.39
chlamys purpurea Papæ donata 565.38
chlamydes militares Cyzicenorum 463.26
choreæ Christianorum 412.6
chorepiscopi episcoporum uicarij 490.11
de Chorepiscopis canon synodi Ancyranæ 613.27 Antiochenæ sub Constantio 714.49
Chrestus Nicææ episcopus ab Arianis constitutus 774.53
chrestus Syracusiorum episcopus 20.21 & 537.17 & 541.58
chresti Syracusiorum episcopi uita 1117.16
chresto Syracusiorũ episcopo quid scripserit Constantinus 165.45 de Donato 586.55
chrisma in ampulla conseruari solitum 420.10 à quo consecrandum statuerit Syluester 503.8
chrismatis consecratio à Syluestro instituta 1274.45
de Chrismate, canon synodi Laodicenæ 837.21
Christina martyr sub Diocletiano 42.1
Christophori martyris uita & historia 1420.25
χριστὸς seu χρηστὸς 1142.20
Christus adorandus etiam postquam caro factus est 350.2 an apparuerit Cõstantino 29.57
Christus cur baptizatus à Ioanne 236.27
Christus cur non prius exhibitus quàm suo tempore, Gentilium opinio examinatur 1550.50
Christus iustitia uera 226.31 sub lege factus quomodo 888.28
Christus uesti nuptiali comparatus 1100.6
Christi aductus in carne negatur ab Apolinaristis 382.9

Christi

Christi alter aduentus qualis futurus 275.17
christi cum Cleppha ambulatio ad Emahus 1447.58
christi ad inferos descensus 192.2
christi diuinitas probatur 548.33 generatio humana 183.24 descripta apud Basilium 949.3
christi humanitas & officium 189.49 imago à Iuliano deiecta 409.43
christi ex imagine sanguis fluxit 33.28
christi meritum 1258.27
christi meritū & beneficia quomodo tractauerit Eusebius Cæsariensis 909.42 Basilius 949.28
christi nomen ad pocula inuocatum 463.36
christi oblatio 224.40 opera in diuinitate 190.53
christi & fluminis collatio 166.54
cum Christi statua quid actum 1514.56
contra Christi diuinitatem, hypotheses Arij 320.13.24 & inde. humanitatem 321.54
de Christi uera diuinitate & humanitate, Arnobij doctrina 1069.23 de beneficijs eiusdem 1070.3 Athanasij 1033.52 & 1034.1.14 Eustathij Antiocheni 887.36 Lactantij 1077.47.53
de Christi merito, doctrina Gregorij Nazianzeni 925.7
de Christi officio doctrina Didymi Alexandrini 1065.26
Christo animā molestis affectionibus non obnoxiam tribuit Hilarius 1142.14
christū accepisse initiū affirmat Lactantius 1080.6
christum aliquando nō fuisse, Arij opinio refutatur 335.50
christum cur prædicarint martyres 264.9
christum incarnationis suæ tēpore in cœlo & in terra fuisse 349.53
christum legislatorem uocat Ephrem 1009.51
christum non posse Deum esse, Gentilium opinio, refutatur 1550
christū quibus conuicijs proscindant Iudæi 1463.59
de Christo doctrina Ambrosij 1156.23 Antonij monachi 1309.51 Basilij Magni 948.43 Chromatij 1197.3 Ephrem Syri 1008.37 Epiphanij 1107.56 Eusebij Cæsariensis 908.41 Eusebij Emiseni 979.58 & 981.15 Fausti presbyteri 1022.50 Gregorij Nazianzeni 924.54 Gregorij Nysseni 931.12 & inde. Hieronymi 1238.3 Hilarij 1138.48 Iulij Firmici Materni 1118.17 Maximi Cynici 1015.35 Optati Mileuitani 1098.29.40 & inde, Prudentij 1181.20 Theophili Alexandrini 1055.58 C.Marij Victorini 1258.5
de Christo hypotheses Apolinarij 382.59 Asterij hæretici 360.1 & inde. Eunomianorum 392.24 Macedonij 364.4 Marcelli & Photini hypothesis 369.36 Priscilliani 402.51 Semiarianorum 363.17
de Christo, uaqui ueterum doctorum 287.38 sententia gentilium 1492.26
de Christo quid actum in synodo Aquileiensi 864.48 quid pronunciarit synodus Alexandrina sub Iuliano 822.27
in Christo duæ naturæ 187.59
Christianus quis sit 227.34
christiani hominis officium 1098.58
christiani, qui Imperatoris edictū Nicomediæ discerpserat, supplicium dirum 44.2
christiani quid 257.29 cur ad Orientem precari iussi 432.40
christiani cur conuenirant ad quercū Mambre 1524.43
christiani iusti pronunciati ab ethnico sacerdote 73.25 libertatem recipiunt sub Galerio 50.30
Christiani unde fiamus, & quomodo seruemur 226.55
christiani Galilæorum filij dicti à Iuliano 115.10 Gentilismi destructores 1539.59
christiani in Sardiniam relegati 20.37
christiani Hebraicè loquentes à Iudæis irrisi cur 1469.54 ab ijsdem afflicti sub Iuliano 1459.34 à Gazæis 120.30 à uulgo gentili 1535.2 ab Alexandriæ paganis 150.10
christiani centum unà martyres facti in Persia 86.41
christiani uicies mille in templo incendio oppressi 40.16
christiani ueri & falsi quomodo cogniti sub Iuliano 126.22
christiani ad gentilium superstitionem redeuntes, quatenus à gentilibus admissi 1509.58 et 1516.52
christianorum alacritas in perferendis tormētis 44.11 & inde
christianorum Cyzicenorum proscriptio 1481.27
christianorum ecclesiæ in Persia uniuersæ destructæ 150.48
christianorum hostes qui 262.54
christianorum legio martyrio affecta 41.9
christianorum martyria in Persia 87.2
christianorum mores & disciplina 458.28 ex Epiphanio 463.41
christianum nomen ter quotidie anathematizant Iudæi 1465.10
christianorum paupertas & miseria excusatur contra Gentilium calumnias 1556.6
christianorum pueris libris gentilium interdictum 1586.11
christianorum religio antiquissima 907.57 sanguis ubi totos amnes tinxerit 42.10 eundem dijs uouit Iulianus 124.1
de Christianorum sacrificijs Eusebij Cæsariensis uera doctrina 911.56
christianis cur inimicus Licinius 57.23 cur militia interdictum à Iuliano 117.33
christianis interdictum spectacula Ethnicorum accedere 458.42
christianis qua occasione fauere cœperit Maximinus 56.36
christianis quæ restituta Cōstantini & Licinij constitutione 63.34 quantum fauerit Constantius Imperator 47.40 & inde. solis, magistratibus fungi permissum à Constantino 76.11
christianis se clementē ostendit initiò Iulianus 114.40
christianos ab exilio reuocat Gratianus 34.53 uocat Galilæos Iulianus 456.53
christianos quoq; exercuisse militiam 463.11
christianos sanguine infantis non initiari 1552.50
christianos occultare quod colant, Gentilium calumnia refellitur 1554.21
christianis quid indignius 107.50
de Christianis, hypothesis Iudæorum 1455.1
christiana doctrina Gentilibus absurda uisa 1537.1
in Christianæ fidei fundamētis primùm instituti pueri 511.42
christiana libertas quæ 249.56
christiana religio quibus criminationibus Gentilium impugnata 1536.12 ab ijsdem liberata 1548.43
christiana religio sanus clusa ob Arij defectionem 624.36
christianæ religionis antiquitas & authoritas 1548.46 ueritas 1549.14 propagatio sub Constantino Imp. 25 per totum
christianæ religioni quàm infensi Iudæi hoc seculo 1470.3
christianismum omnium calamitatū causa putatur ab ethnicis 1537.57 tormentis amplificatus 117.8
christianismi simulatores ad ordinationem non admissi 436.36
christianismum exterminare instituit Iulianus 115.8
Chromatius ignorat primatum Romanum 356.8
Chromatius quid doceat de bonis operibus 218.8

de diaboli studijs 203.50 de iustificatione 292.35 de oratione 252.25 de Trinitate 178.1
Chromatij naeui 1198.6 familiares, ibid. 28
Chromatij Aquileiensis episcopi uita & libri 1196.41 & inde
Chronica Hieronymi 1218.44
Chrysampelus Orientalis episcopus 969.49
Chrysanti & Musonij defunctorum subscriptiones 1438.2 fabulosae 963.44
Chrysippus philosophus 1486.21
Chrysogonus martyr 45.37 & 54.36
Chrysogoni Romani martyris uita 1425.38
Chrysogoni monachi uita 1332.14
Chrysostomi narratio de poena Iudaeorum sub Constantio 546.28
Chyonia martyr 54.24
Cibi, à quibus per ieiuniorũ tempus abstinuerint, non expressi 441.48
ciborum discrimina apud gentiles 1499.37 apud Iudaeos 1464.34
ciborum discrimen apud Iudaeos refutat Hieronymus 1472.30
ciborũ scrupulositas 225.13
ante Cibos orationes habitae 434.7
in Cibis quos ritus obseruarint gentiles 1531.35
Ciceronis libri ab Hieronymo lecti 1209.38
Ciceronis locus 1284.51
Ciceronus 839.37
Ciliae martyres 45.58
cilicia idololatria purgata per Constãtinum 539.58
ciliciae ecclesiae 16.8 episcopi in synodo Antiochena 712.35 in Hierosolymitana 687.22
ciliciae ethnicismus 1482.1
cilices Apolinarij haeresi contaminati 384.57
cilices in synodo Nicaena uisi 618.2 quomodo celebrarint pascha ante synodũ Nicaenam 650.44
cilicum deos à Syris non recepi 1488.13
Cinus 680.27
Circuitiones gẽtiliũ 1528.34
circuitiones Petri 311.2
circulus perpetuitatis symbolum 1448.3
Circumcelliones quales haeretici 379.11 & 375.50
circumcisio 219.14 propter quos introducta 239.5
circumcisionis iniuria 225.11
circumcisionem necessariò obseruandam tradunt Iudaei 1464.30
circumcisione etiam Gentiles usi 1527.1 Iudaei 1466.51
circumstantiae uerisimiles in epistolis decretalibus nullae 579.36
Cirzici martyres 467
cisterna Capitolij 562.11
in Ciuilibus causis sentẽtiam etiam dixisse episcopos 498.20
ciuitas quid 276.57
ciuitas munitionis cur dicta Ecclesia 259.48
ciuitas Phrygiae tota ob Christianismũ incẽsa 40.40
ciuitatis cuiusdam in Persia euersio 156.40
ciuitatis unius ne duo sint episcopi, prohibitũ 493.47
ciuitates Orientales terraemotibus quassatae 157.9
ciuitatum interitus cur eueniant 263.35
in Ciuitatibus habitare prohibiti Christiani 119.30
Cizycense schisma 599.53
Clarius Apollo 1490.52
Claudia Claudij Augusti filia 47.4
Claudiani uersus ad Honorium 1569.32
claudicantes ad fidem manifestandi 529.47
Claudius Lugdunensis episcopus 1177.8
Claudius martyr 45.25 & 1269.39 & 1419.47
claudius episcopus Piceni prouinciae 807.46 & 1265.25
claudius in synodo Hierosolymitana 769.53
Claudius Romanus martyr 1416.44
claues ecclesiae quid sint 240.2 quibus ritibus administratae in Romana ecclesia 478.40
clauium administrationis ritus 424.8
de Clauibus, doctrina Chromatij 1197.53
claustra, locus 1379.11
Clemens Alexandrinus 822.29
clemens Ancyrae episcopus 17.50 eius uita 959.45
clemens doctor 391.29
clemens Maximus à Theodosio interfectus 1397.34
clementis liber 311.2
Cleopater Arianus 324.39 à synodo Illyrica abdicatus 841.38
cleopatris haeretici uita 1401.36
cleri appellatio & clericorũ 488.57
clericus quis non statim debeat fieri 657.11 & 659.24
de Clerici ordinatione canon synodi Nicaenae 552.10
de Clerici uxore moechante, canon synodi Eliberinae 700.50
clerico non licere causam in publico examinare 690.25
clericum non debere ecclesiã deserere 705.16
clerici qui dicantur 64.57 & 128 martyres in Persia 1427.45
clerici non accusandi, ex epistolis decretalib. 580.30
clerici Antiocheni exulatum missi sub Valente 139.60
clerici immunitate & honoribus ornati à filijs Constantini 548.13 ab ipso quoq; Constantino 77.26 unà cum domesticis 506.41
clerici à publicis oneribus non immunes 498.57 militibus adscripti à Iuliano 118.52
clericorum auaricia lege repressa 504.27
clericorũ castigationes 707.60. causae à iudicibus non cognoscendae 501.21
clericorum filijs interdicta spectacula ethnicorum 458.45
de Clericorum coniugio, canones synodi Arelatensis secundae 704.21
de Clericorum ministerio, canon synodi Laodicenae 835.52
clericis omnis immunitas adempta à Iuliano 118.26
clericis Romanis quae donarit Constantius 565.47
clericis usura interdicta 705.25
de Clericis canones aliquot synodi quartae Carthaginensis 876.17 & inde. Eliberinae 697.9 & inde
de Clericis digamis canon synodi Nicaenae 663.52
de Clericis sine causa uagãtibus non recipiendis, canõ synodi Nicaenae 658.31 & 662.18
Clidonij presbyteri uita 1004.30
Clinia 9512.61
cloacinae deae inuentor 1491.43
à Coactionibus atrocioribus cur abstinuerit Iulianus 117.6
Cocytus fluuius infernalis 279.10
Codanus siccus 1561.13
de Coelibatu, doctrina gentilium 1501.5
Coelij Sedulij uersus de Arij interitu 1344.18
coelo diuini honores consecrati 1488.52
sub Coelo conuentus egisse Christianos 460.9
coelestia uenerantes taxantur 286.8
coelosyriae ethnicismus 1480.41
coemiteria haereticorũ 834.45
coemiteriorum situs 434.46
in Coemiterijs quando Christiani cõuenerint 407.18
in Coemiterijs cõuenire prohibiti Christiani 51.4
Coena Domini quotidie celebranda 427.51 & inde. quibus ritibus 426.56
coena Domini humanis traditionibus deformata in ecclesia Romana 480.1
coenae Domini abusus 246.22 causa efficiens 246.57 finis 245.23
coenae Domini definitiones 242.51 memoria in publicis congressib. celebrata 427.21 nomina 242.41
de Coena Domini oblatione nullam hoc seculo fieri mentionem 249.23
coenae Dominicae uerborum commemoratio 429.15 utraq; species 428.35 & 244.31
coenam Domini distribuere quibus

quibus permissum 426.59
circa Cœnam qui casus hoc seculo fuerint 431.1
de cœna Domini, doctrina Basilij Magni 951.25 decretalium epistolarum 581.38 Eusebij Cæsariensis 912.50 Eusebij Emiseni 983.52 Hieronymi 1243.46 Hilarij 1140.54 Iulij Firmici Materni 1119.40 Theophili Alexandrini 1037.8
de Cœna, Messalianorum hypothesis 387.46 opiniones huius ætatis 294.24
Cœnæ ubi in prandia mutatæ 441.2
cœnationes in templis factæ à gentilibus 1311.33
cœnobitæ monachorum genus in Aegypto 474.47 & 475.14
Coepiscoporum nomen 524.44
Cœrealis consul 1335.6
coessentialis uox quo consilio fidei inserta à concilio Nicæno 641.14
coessentialem esse patri filium, explicatur in synodo Nicæna 640.23
coessentialitas 833.14 quo modo intelligenda 839.43 ab Arianis sublata 806.7.39 anathemate notata à synodo Constantinopolitana 817.7
coessus Deus 1489.52
cognitio Dei quæ 182.53
Coi episcopi 20.19
collegia sacerdotum gentilium 1503.55
collibus imposita delubra gentilium 1509.11
colloquentes in templo reprehenduntur 460.22
Collucianista Arij dictus Eusebius Nicomediensis 1344.55
Collutbiani hæretici 629.28 & 681.28
Coloniæ Agrippinæ martyres sub Diocletiano 42.16
Colonienses martyres 23.28
Coloniæ Comanæ ecclesia 18.16
Coloniensis synodus sub Iuliano Romana 728.38
per Colubrum initiationes gentilium factæ 1526.51
columna in cœlo uisa sub Gratiano 1452.43
de colūna miraculum apud Iberos 1441.45
ad Columnās alligati Christiani 43.33
Colutbi hæretici uita 1400.54
colutbiani hæretici 1401.7
Colymbetbra quid 416.1
Collyridiani hæretici 405.30
collyridiani Mariæ offerentes taxantur 299.4.405
colythus presbyter 779.8
Comes Phœniciæ 543.19
comes præses synodi ad Tyrum 673.21
comites in synodo Sardicensi 748.33 & 749.8
comessationes Christianorum hilares 463.35
cometa sub Constantino uisus 1442.18
de Comicis, canon synodi Eliberinæ 700.60
communistrorum nomen 524.45
commissalia non uertenda in conuiuia 837.45
communicandum quotidie 427.51
communicatio quotidiana, non oblatio, in Romana ecclesia 480.26
communicatoriæ literæ 697.39
communio, cœna Domini dicta 242.49
communio à quo episcopo accipienda, canon synodi Eliberinæ 699.50
ad Communionē omnes adigūt Macedoniani 366.4
ad Communionē qui admissi in Occidente 428.30 non admissi uagantes sine causa probabili 333.25
communiones accidentium quales faciendæ 530.5
à Communitate ecclesiastica cur recedant Audæani 374.36
compastorum nomen 517.7
competentes qui dicti 417.3
Complutis persecutio Diocletiani grassata 23.11
compresbyterorum nomen 524.45
concilium episcoporum prouincialium bis in anno agendum 716.49
de Concilijs ter in anno celebrandis quid constitutum in synodo Romana 690.14
conciones ad populum 414.29 à precibus inceptæ 432.4
conciones in episcoporū conuentibus habitæ 413.32 in medijs ecclesijs habitæ 413.49
concionum sacrarum tempus & materia, in conuentibus 412.16
conciones quanta attentione audierint Christiani 460.13
concionator à gentilibus aduersus Christum erectus 1361.59
cōcœnationes in templis usitatæ hoc seculo 463.29
Cōcordius diaconus Damasi 1292.29
concordij diaconi Romani uita 1198.44
concordiæ studiosi Christiani 461.1
cōcordiæ ecclesiasticæ amās Iouinianus 127.10
concordiæ episcoporum fautores Imperatores 341.8
concordiæ uinculum quid uocet Alexander 522.21
concubitus cum propria uxore castitas dictus à Paphnutio 656.47
concubitus uagi à Constantino interdicti 77.23
confessio à sacerdote celebraturo dicenda 480.18
confessionis studiosi Christiani 438.32
confessionis ritus Constantinopoli abrogatus à Nectario 497.29
ob Confessionem & preces congressus publici institui 431.39
de Confessione doctrina Arnobij 1073.39 patrum 241.10. corā ministro 17
de Confessione, Priscilliani hypothesis 403.21
de Confessione publica Ambrosij testimonium 242.33
confessorum literæ 703.2
confitendi ritus ante baptismum usitatus 418.5
confirmatio baptismo prælata in epistolis decretalibus 581.34
confirmatio in Romana ecclesia à quo instituta 478.26
de Confirmatione post baptismum, quid hoc seculo traditum 422.51
cōfutationes Arianismi 326.48
congressus publici cur instituti 431.59
congressus publici in ecclesia Romana 477.16
congressuum publicorum ritus 407.2 quàm frequentes amantes Christiani 460.6
coniugum officia 266.9
coniugium quid 265.30 à sacerdote benedictiõem, quis statuerit 482.33
coniugium sacerdotibus interdictum in synodo Eliberina 698.11
cōiugij author Deus 263.39
coniugij prohibitio in epistolis decretalibus 581.30
de Coniugio, doctrina Ambrosij 1161.22 Chromatij 1198.3 Eusebij Cæsariensis 912.58 Hieronymi 1245.20 eiusdem næuus 1230.7 doctrina gentilium 1500.53
de Coniugio, hypothesis Arianorum 401.2 Priscilliani 403.11
de Coniugio honestè sensisse hanc ætatem 264.34
de Coniugio prodigiosæ opiniones ueterum 302.38
Conops presbyter 1024.1
Conradus Halberstadensis 1287.15
de Conregionalibus presbyteris, canon synodi Neocæsariensis 617.17
consacerdotes 490.23
consecrationes templorum usitatæ hoc seculo 408.9 & 452.20
consensionis harmoniā quid uocet Eusebius 522.20
consignationem per signum crucis post baptismum quis instituerit Romæ 478.22
consistoria personarum ecclesiasticarum 500.43
consobrini coniugij nomine non committendi 548.4
consociatio ecclesiarum unius prouinciæ 513.38
consociatio uniuersalis ecclesiarum 522.1
cōsolationes quando inter docendū adhibitæ 494.56
Constans Imperator Occidentis 747.30 Athanasij amicus 1040.34 Gentilismi destructor 1539.38 quando à Magnentio interfectus 101.38 & 1049.58 & 1564.48

Constantis ad Constantium Imp. literæ pro Athanasio & Paulo 94.27 & 1046.41
constantis bella 1564.16 interitus 89.43
constanti Cæsari quam hæreditatem reliquerit Constantinus 1563.20
constantia Constantini filia 123.44
constantia Constantini soror 669.12 nubit Licinio 59.3 eius acta in causa Arij 1341.16
constantia Cypri metropolis 1104.24
constantiæ Cypri episcopus 20.3
constantia Palestinæ 829.34
constantia urbs ex portu Gazæ ædificata 27.30
constantinus Cos. Romanus 589.25
Constantinus Magnus 10.17.39 Augustus 62.52
constantinus in Britannia Imperator creatus 57.36 ad bellum sine præmissa oratione non progressus 459.12
constantinus amator Osij 1186.60 Antonij monachi 1315.5 Gentilismi quantus destructor 1539.11 Nicæni concilij præses 543.6 contra Donatistas 380.43 increpat Synodum Tyri 544.22 Iudæis infensissimus 1457.17
constantinus quando imperium adeptus, & quàm diu id administrauerit 62.20 quantum auxerit res ecclesiæ 503.30 & inde
constantinus senex baptisatus demum 416.47 non Romæ sed Nicomediæ 570.47 ubi authoritate sua abusus 548.32
constantinus Imper. se quoque episcopum Dei uocat 539.26 & ministrum. ibidem.
constantinus de electione episcopi 434.38
post Constantini baptismum quanta ecclesiæ accessio facta sit 33.16
constantini acta in reprimenda Arij hæresi 1341.8. literæ ad Arium.ibid.38 acta inter Donatistas & Cæcilianum 541.37
constantini apophthegmata 62.5 authoritas auget laudes Romæ 549.53
constantini beneficiorū summa in ecclesiam 75.52
constantini Constantij Imp. F. descriptio 61.38
constantini Magni donatio an uera 539.56 eius narratio 560.8 refutatio 567.20
constantini ceremoniæ in cōsecratione templi Saluatoris Hierosolymis 408.21 & inde. cogitationes de cultu uero Dei 29.29
constantini & Acesij colloquium post synodum Nicænam 653.10
constantini dominandi cupiditas 572.42 cum Licinio edictū pro Christianis 54.60 & 55.4 aliud ad prouinciales Palæstinæ 67.16
constantini edictum contra hæreticos 514.55 fauor & edicta de Christiana religione 25.8 & inde
cōstantini epistola ad omnes ecclesias missa de Paschatis celebratione 651.15 & 442.46 ad Nicomedienses de moribus Eusebij & Theogonij 79.21
constantini epistola ad synodum Tyri 543.22 & 668.14
constantini duæ epistolæ de actis contra Arium in synodo Nicæna 649.20
constantini filiorum leges 540.14 sub ijsdem quæ hæreses fuerint 364.16
constantini gestus & actiones in conuentibus ecclesiasticis 411.26 industria circa libros sacros conseruandos 509.10
constantini intercessio pro Christianis apud Saporem Persam 88.11 ira in Athanasium 678.8 iudicium de moribus Eusebij Nicomediensis 1345.31
constantini labores contra cultus idololatricos 539.49
constantini lepra fabulosa 571.35
constantini lex de immunitate docentium in scholis 513.6 lex de Paschatis obseruatione 449.26
constantini literæ ad Alexandrum & Arium 624.54 ad Arium 669.32 ad Athanasium minaces pro Ario 670.55 & 1041.16 ad Alexandrinos pro Athanasio ibidem 51 ad synodum Tyri 1042.21 ad Athanasium 82.11 ad Alexandrinos.ibidem. 47 ad Athanasium de Meletianis 545.50 pro Athanasio 671.31 ad Chrestum 20.22 & 586.56 ad Donatistas 585.51 ad Miltiadem 586.6 ad Eusebium Nicomediensem 33.7 ad Romanam Magnam 629.19
Constantini literæ pro Christianis ad Saporem Persarum regem 18.41 & 25.47 ad Tyri congregatam Meletianorum synodum 84.1 expostulatoriæ cum synodo eadem 683.48
Constantini munificentia 78.38 & 508.39
constantini narratio de baptismi ritu in ecclesia Romana 477.32
constantini natiuitas 1561.19 opera circa terram sanctam excolendam 458.2 ossa in alium locum transfert Macedonius 103.39
constantini præconia de Eusebio Pamphili 904.35 præsentia qualis in Nicæna synodo 634.22 oratio ad eandem. ibidem 34 ad Deum precatio pro reformanda religione Christiana 74.10 precandi formula 433.53
constantini profusio in ædificatione templorum 76.34 testimonium de Athanasio 1052.55 uerba de seipso 73.19
constantino quid scripserint Donatistæ 585.42
constantinum quæ calumnia affecerint Græci 1535.6
sub Constantino, qui monachi clari 1294.56 & 1306.20 quæ miracula 1434.35 alia memorabilia facta 1562.35
constantinus iunior ab exilio reuocat Athanasium 547.12 & 708.16 quando & quarum regionum Cæsar creatus 1563.14
constantinus iunior apud Aquiliam temulentus interfectus 1564.11
constantini iunioris literæ ad Alexandrinos pro Athanasio 90.55 et 685.24 & 1044.24 interitus 89.39 testimonium de Athanasio 1052.53
constantinopolis quando ædificari cœpta & absoluta 572.6 & 1562.37
constantinopolis noua Roma dicta 534.3 & 553.32 grandine afflicta 1450.47 à Gothorum incursu liberata 1570.56 terræmotu concussa sub Constantio 1444.45
Constantinopolis gentilissimus 1484.42 laus à bonis studijs 940.47
constantinopoli quæ mutatio sub Constantio facta 1566.25 quantum grassatus sit Arianismus 326.29
Constantinopoli pulsi Christiani sub Valente 131.21
constantinopoli quando conuentus celebrarint Christiani 411.16 qui ritus in conuentibus ecclesiasticis obseruati 413.43 an synagogam habuerint Iudæi 1461.44 & inde
de Constantinopoli ædificanda quæ miracula narrentur 1440.32
constantinopolitanus episcopus Romano coæquatus 553.43

Constan-

Constantinopolitanus ludus à Basilio frequentatus 511.78
constantinopolitanus metropolitanus 524.2
constantinopolitani doctores 1121.56
constantinopolitanorum Quadragesima 441.17
constantinopolitana ecclesia 21.3 eius ampliatio 33.1 instauratio 34.40 & 55.2 turbatio sub Macedonio 102.20
constantinopolitana seditio sub Constantio 93.1
constantinopolitana synodus 582.49 & 146.17 contra Apolinarem 586.56 altera contra Macedonianos 366.57
constantinopolitana synodus Acacianorum sub Constantio, & eius acta & literæ 815.24 & inde. sub Iustiniano 633.34 sub Theodosio alia, contra Arianos & alios 861.40 alia synodus sub Theodosio, & quid in ea tractatum 848.4
constantinopolitanæ synodi decreta 553.47 epistola ad Theodosium 851.20 septem constitutiones 852.4 præconium de fide Nicæna 664.57
constantinopolitanæ alius synodi sub Theodosio litera ad synodum Romanam 858.45
ad Constantinopolitanam synodum abusi Ariani authoritate Constantij 549.14
constantinopolitanum schisma propter Arij restitutionem 594.1 aliud sub Constantio. ibid. 50 sub Gratiano 608.40 aliud Arianorum. ibid. 56
Constantius Arausicus episcopus 864.21
Constantius Brytannorũ rex 1294.6
constantius Chlorus Cæsar 1560.59
constantij Chlori Imperatoris uita, uirtutes & imperium 47.1 & inde
de Constantio Chloro ægrotante rumor Zonaræ 1434.30
constantius episcopus 519.50
constantius sacerdos 169.22
constantius Sciscianensis episcopus 864.30
constantius & Iulianus Coss. 815.31
constantius Constantini F. Imperator 21.6 amicus Semiarianorum 363.9 à Basilio Ancyrano reprehensus 969.5 ab Eusebio Vercellẽsi 1194.45 in synodo Mediolanensi reprehẽsus 537.56
constantius 573.46 & 547.5 cum Ecclesiæ malo baptizatus 416.50 qua fraude Arianismo imbutus 90.16 Arianismi propagator 324.57 perpetuus defensor Arianorum 664.43
constantius Christianæ religionis fautor 25.1 denuò ab Arianis seductus persequitur orthodoxos 101.42
constantius Magnæ Deæ aram Romæ auferri iubet 540.54 reprimit turbas Eudoxij 545.59 ubi authoritate sua abusus 548.41
constanti Mopsocrenus mortuus 1444.44
constantius quando imperauerit 24.2
constantij Cæsaris creati Imperium 1563.17
constantij Constantini F. descriptio, & quis fuerit ecclesiæ status sub illo 89.30 inde. bella 1564.19 ad Alexandrinos epistola pro Athanasio 98.52 & 99.24 ad Athanasium aliquot epistolæ, & pro illo 1047.1048.1049
constãtij Imp. & Liberij episcopi colloquium 107.26 et 677.25 et 1281.10
constantij noui conatus & uiolentia in Athanasium 1050.1 consultatio cum Basilio de loco synodi 541.26
constantij fœdus cum Germanis 1565.45 exitus 157.30 & 820.56 iudicium de decretis synodi 544.10
constantij Imp. labor in confirmanda Ariminensi fide 816.35 leges aduersus Gentilismum 1539.38 literæ ad Athanasiũ pro reditu ab exilio 96.3 et inde. literarum summa ad synodos Arimini et Seleuciæ 799.51 et 804.49
constantij potestate ubi Ariani abusi 549.12
constantij uerba de uocatione episcoporum confirmanda 547.30
constantium in Mediolanensi synodo præsentẽ fuisse 543.8
de Constantio quid scribat Symmachus gentilis 1485.2
in Constantio quid reprehẽdat Athanasius 549.30
sub Constantio & Constante quæ hæreses fuerint 368.10 qui martyres 1432.10 quæ miracula facta 1442.23 qui monachi clari 1295.10 & 1317.36 quæ schismata 594.50 quæ synodi actæ 708.10
constitutionis Imperialis Constantini & Licinij pro liberè colenda Christiana religione, exemplum 61.40
constitutionis apostolorum liber 310.34
consubstantialitatis uox 91.37 & 643.29
consubstantialitatis uocis usus etiam ante synodum Nicænam 359.40
consubstantialis & substantiæ uocum usus ante synodum Nicænam 644.39
de Consubstantiali hæretica hypothesis Epicteti refutatur 1572.58 & 1573.1 & inde
consuetudines turpes ab Imperatorib. abolitæ 540.56
ad Consultationes de futuro episcopo finitimi cõuocati 518.45
consummation[is] mundi quæ signa præcessura 274.59
contritio pœnitentiæ pars 255.39 & 1072.23
contritioni nimiũ tribuit Hieronymus 1249.52
contritionem nimis exaggerat Ephrem 1010.18
de Controuersijs sententias communicasse metropolitanos 526.4
contubernia monachorum in ciuitatibus 464.48
contumeliam qui sanguini Christi faciant 246.35
conuentuum in ecclesijs tempus antelucanum 410.26
in Conuentibus quæ actiones fuerint Christianorum 411.21
conuersiones quædam insignes 29.10
cophinos terræ duodecim unde extulerit Constantinus 564.60
Copris monachi uita 1322.46
Corcyræ episcopi 20.19
Cordubensis episcopus 23.3
Corinthi synodus ab Athanasio reprehensa 1132.18
Cornelius per quid acceperit spiritum sanctũ 292.42
Cornelij & Nouatiani dissidium 592.34
corona uictoriæ symbolum 1447.2
coronæ laureæ miraculum 1443.54
coronati martyres 45.38
corpus Christi cur edamus 245.53
corpus solum à Christo acceptum, non animam 382.60 & 383.1
corporis partes inter deos relatæ 1490.22
corporis totius mutilatio, cruciatus forma 54.44
corporis & sanguinis Christi memoria quotidie celebrata 427.51
in Corporis Christi sacramento quid offerendum statuerit Syricius 480.32
corpora Christianorũ combusta 120.37
corpora interfectorum canibus obiecta ab Arianis 93.42
corpora qualia in resurrectione futura 273.14 & inde
corporum humanorũ instauratio 1141.22
corporum suorum oblatione quid uoucant martyres 264.6
corporibus suis non parcunt

Iudæi 1467.35

corporalia an non etiam petenda 256.52

Corsicæ insulæ episcopi 20.40

Corybantum sacra apud Macedones, & Thessalonicenses 1484.38

Cosilai pagus 1452.19

Cosmus martyr 46.10 & 54.20

Cosmæ martyris uita 1422.28

crania gentilium à Christianis ostensa 122.39

in Crany loco templum extructum 458.12

Cranionis monachi uita 1318.14

Crassus à Constātino uictus 452.51

creationis ordo 926.11

creationis operā simul et semel extitisse docet Hilarius 1143.18

de creatione quid patres huius seculi docuerint 195.1

de Creatione, doctrina Ambrosij 1157.34 Antonij monachi 1310.34 Arnobij 1070.42 Athanasij 1036.47 Basilij Magni 950.23 Chromatij 1197.16 Epiphanij 1108.37 Eusebij Cæsariensis 910.35 Gentilium 1404.17 Gregorij Nazianzeni 926.7 Gregorij Nysseni 952.8 Hieronymi 1238.51 Hilarij 1139.20 Iulij Firmici Materni 118.28 Lactantij 1078.12 C.Marij Victorini 1259.48 Maximi Cynici 1015.38 Optati Mileuitani 1098.55 Prudentij 1182.2 Theophili Alexandrini 1056.43

de Creatione, hypothesis Iudæorum 1464.12 Priscilliani 402.55

creata omnia à Deo gubernari 197.13

creatura quomodo comparata 291.23

creaturæ quomodo ex Deo dicantur 638.30 & 642.9 quomodo sustententur 1494.47

credenti omni in Christum angelū adsistere 1199.6

credentes in Deum cur examinentur 263.19

Crescentia martyr 54.27

Crescentis Africani uita 1092.4

Cresconius Grammaticus defendit Donatistas 379.55

Creta 852.27

cretæ insulæ gentilismus 1483.14

cretenses quo ritu Iouem colant 1513.1

cretenses in synodo Sardicensi 747.58

cretenses ecclesiæ 20.11

criminationes Gentilium in Christianam religionem 1536.12 refutatæ 1548.43

Crinitus citatur 1178.40 & inde.

Crispina uirgo martyr 46.18

Crispinianus martyr 46.13

crispinus martyr 46.13

crispion monachus 1299.54

Crispus Cos.Rom. 589.25

crispus à Constantino patre interfectus 1675.52

crispi Constantini F. res gestæ 1562.29

crispus martyr 45.35

crispus presbyter martyr sub Diocletiano 41.33

Crocodilus Ægyptiorū deus 1490.15

crocodilis terrenis qui uescātur 1531.43

Cromatius presbyter 864.36

cronius 680.30

cronius Ægyptius episcopus 1091.7

cronius monachus Ægyptius 472.13

cronij monachi uita 1318.14

cruciatuū formæ sub Maximino 54.39

crura ubi Christianis fracta 39.32

crux Domini quando inuenta 1271.21

crucis Christi miraculosa inuentio per Helenam 1418.28 et 883.37 translatio per Constantinum qualis 1529.28

crucis inuentionis festum Romæ institutum 482.16

crucis in cœlo apparitio sub Constantino 1454.39

crucis signum in baptismo 421.46

crucis signum Constantino ostensum 29.50

crucis signum uisum Gallo Cæsari 1443.20

crucis signum in extis inuentum sub Iuliano 1446.58

crucis signum appingunt domibus Alexandrini 459.49

crucis signi usus hoc seculo 459.51

crucis symbolo cur militum arma signauerit Constantinus 76.57

de Crucis cultu, calumnia Christianis obiecta refellitur 1552.32

cruci inuentæ quantum tribuerint patres huius ætatis 302.4

cruci cur subiecti pij 264.24

crucem Christi abominantur dæmones 1493.19

de Cruce quid docuerint patres 262.40

de Cruce, doctrina Chromatij 1198.1 Gregorij Nysseni 954.37 Hieronymi 1245.8

cruces atræ Iudæorum uestibus quando cœlitus impressæ 1460.51

crucifixiones cruciatus forma 54.42

Ctesiphontis Persarum episcopi uita 961.17

cubicularij Valentis in aqua feruenti interitus 159.31

cubitus in Nili inundationibus exigi solitus, ecclesijs Christianorum addictus à Constantino 76.18

cucullo qui monachi usi 472.20

in Cucumis qui martyres sub Diocletiano fuerint 45.46

Cucufati martyris uita 1426.50

Cucusum oppidum Cappadociæ exilio Pauli Constantinopolitani clarum 1125.85

Cues episcopus in Thebaide superiore 1094.40

Culcianus persecutor Christianorum 154.32

Cumarum ecclesia 22.88

Curetum in Creta gentilismus 1483.14

curiæ gentilium aris ornatæ 1508.7

Curio presbyter 1272.57

curiones maximi gentilium 1503.2

currere et uelle nostrum esse 214.53

Cusanus Cardinalis quando refutarit donationem Constantini 569.14

cusana bibliotheca 1098.15

Cuspiniani testimonium de scriptis Ambrosij 1152.25

Cybele 1491.30 quomodo culta 1514.42 & 1517.12

cyceonem quam potionem Græci appellent 1518.5

Cycladum ecclesiæ 20.14

Cymatius 823.18 & 828.7

Cymatij Palti Cœlesyriæ episcopi uita 992.55

cymbala in templis gentilium 1508.48

Cyniras Cyprius 1513.22

Cynius Ægyptius episcopus 1091.7

Cynon in Nicæna synodo celebris 650.30

Cynopolis ecclesia 19.27

Cyprus 832.26

Cypri ecclesia 19.59

Cypri insulæ gentilismus 1483.5 episcopi quando conuenerint 517.42 & 413.34

Cyprij 1445.6

Cyprij in synodo Sardicensi 747.55

Cypriarum ecclesiarū ritus circa baptismum 418.5

Cyprianus episcopus martyr 46.9

cyprianus de infantibus baptizandis 239.39

cyprianus presbyter 1268.30

cypriani Antiocheni martyris uita 1426.3

Cyriacus Adanæ episcopus 16.21 & 525.58 & 1128.48 & 1266.48

Cyriacus diaconus martyr sub Diocletiano 1426.35

Cyriacus Rom. diaconus martyr

martyr 45.23
cyriaci diaconi commendatio 1004.36
cyriacus legatus Orientalium ad Rom. synodum 855.26 & 858.35 & 535.49
cyriacus Mysiæ episcopus 1265.1
cyriacus præses Marcelli hæretici sectator 368.60
cyriacus quidam 768.41
Cyrillus Alexandrinus testimonio Amphilochij usus 994.54 Athanasij 1034.13 item Gregorij Nysseni 931.45 authoritate Iulij usus 1278.16 testimonio Petri Alexandrini usus 1024.53
Cyrilli in Ephesina synodo præconia de fide Nicæna 666.50
cyrillus Heliopolis diaconus 15.51
cyrillus diaconus simulacrorum gentilium destructor 1538.48
cyrilli diaconi dirũ supplicium 120.46
cyrillus episcopus in Papho 20.9
cyrillus Hierosolymitanus 848.21 ab Acacio accusatus coram Constantio Imp. 882.6. socius Basilij Ancyrani 968.59 Hierosolymis ab Acacianis pulsus 595.30 & 110.42
cyrilli Hierosolymitani episcopi constantia aduersus Iudæos 1460.10
cyrilli contentio cum Acacio Cæsariensi 514.17 laus 861.20 pietas in pauperes prædicatur 507.24
cyrilli Hierosolymitani episcopi uita 881 & inde
cyrillus in synodo Seleuciana 810.25
cyrillus quidam 1268.10
cyrilli cuiusdam mendaciũ de Hieronymo 1210.30
cyrillia scripta Cyrilli appellata 883.3
Cyrinus martyr 1269.39
Cyrion Philadelphiæ episcopus 712.20 (t
cyrionis hæretici uita 1403.
Cyri Alexandrini martyris uita 1424.35
cyrus episcopus in Armenia 601.51
cyri Berrhææ Syriæ episcopi uita 965.38
cyrus quidã à Meletio ordinatus 1004.42
Cyzicorum ecclesia ab Arianis occupata 103.16
cyziceni in Mysia gentiles 1481.25
cyziceni Christiani quibus artificijs dediti 463.23

D

Daciæ metropolis Sardica 515.30
daci in synodo Sardicensi 747.56
Dacorum ecclesia 23.56 excursio in Pannonias 1566.6
Daciæ ecclesiæ persecutionẽ Valentis experiuntur 132.32
Daciani præsidis Hispaniæ crudelitas in Christianos 42.4 tyrannis 1192.52
Dacus Maximiniani Imp. præses 1410.57
Dacora Eunomij patria 1393.33
Dadastana uicus 833.33
Dadoes Messalianorũ princeps 1399.58
Dadoes Messalianus 387.38
dæmon quid respõderit Valenti de Imperio 133.40
dæmonis ignem prohibentis Apameæ historia 440.12
dæmonis Cilicum delubrum à Constantino destructum 148.11
dæmonis superbiæ malicia duplex 1016.54
dæmones Christi beneficio non redempti 1056.52 non mali à Deo facti 201.30
dæmones incantando consulit Maxentius 58.26
dæmonum sacra edicto Constantini sublata 540.32 differentia, natura & officia 1492.46 & 49.60 substantia unde alatur 1493.22
dæmonum uoces de monachis 1319.16
dæmonibus beneficia Dei tribuunt Iudæi 1464.22
dæmones esse deos, Gentilium opinio refutatur 1545.1
dæmones ad crucis signum fugisse à Iuliano 1446.2 per totam terram uagari 203.9
dæmones uerbo fugat Paphnutius 493.2
cum Dæmonibus pugnat Antonius monachus 1313.59
de Dæmonibus, gentilium doctrina 1492.40
de Dæmonibus inmundis doctrina Maximini Cynici 1016.32
in Dæmones iaculantur Messaliani 388.2
dæmonia quomodo fugarit Apelles monachus 1451.60
dæmoniorum eiectio 439.50
Dagalæphi & Gratiani cõsulatus 1568.55
Dailampo 839.38
Dalmatia 832.25
Dalmatæ in synodo Sardicensi 747.58
Dalmatarum ecclesiæ 21.33
Dalmatius Cæsar 891.34
Damascus 575.45
Damasci ecclesia 15.11
Damascus Phœniciæ 154.56
Damasci Phœniciæ quid per mulierculas infames factum 51.41
Damasus episcopus Romanus electus 481.38 & 138.53 & 403.54 & 527.56 & 539.44 & 551.18 & 607.35 & 839.37 & 895.35 & 1365.35
Damasus à Faustino reprehensus 1023.5
damasus Hieronymi amicus 1255.13 qua ratione pontifex dictus ab eodem 558.10
damasus Romanæ synodi præses sub Constantio 2129 & 844.41
damasus succenset Flauiano 901.49 eidem reconciliatus 526.37
damasus synodum contra Apolinariũ colligit 386.42 ubi Theodosij authoritate usus 574.31
damasi arrogantia ad Orientales 552.38 constitutiones 502.60 & 503.15 & 1290.25.60 et inde. certamina 1291.13
damasi cõstitutio de ieiunio 482.3
damasi decretum commenticium 579.22 electio schismatis occasio 600.13 epistola de Chorepiscopis 490.30 epistola ad Orientales de Apolinarij & Timothei excommunicatione 846.50 & 855.45
damasi Rom. epistolæ decretales 575.31
damasi familiares 1291.37
damasi ad Hieronymum iudicium de scriptis Lactãtij 1079.42 libri 1288.28 fides 1189.36
damasi uitæ Pontificum 510.5
damasi episcopi symbolum 168.11 synodus contra Auxentium 528.26 uita 1287.32
damasi & Petri Alexan. cõsilia de Apolinaris hæresi 534.24
damaso familiaris Theophilus Alexãdrinus 1059.49
ante Damasum non fuisse psalmodiã Romæ 477.24
cum Damaso communicantes Ecclesijs suis redditi sub Gratiano 605.50
Damianus martyr 46.10 et 54.20
Damiani martyris uita 1422.28
damnati qui iudicio Dei relicti 424.50
damnatis in synodo apellatio ad Imperatores concessa 544.40
Danais ludus 1528.51
dandum omnibus censet Nazianzenus 461.47
Danielis monachi uita 1291.41
Daniel propheta 308.28
Danielis prophetiam impletam esse negant Iudæi 1463.43
Danubius 1432.46
Danubianæ prouinciæ Christianæ 24.6
Daphnen ueniens Iulianus quid fecerit 31.59
Daphne suburbium Antiochiæ describitur 1479.28

daphnes locus sacrificandi sub Iuliano 121.17.33 & inde
Dardanus 1268.10
dardani in Synodo Sardicensi 747.57
dardanorum ecclesia 23.55
Dathan & Abiron à terra uiui deuorati 263.51
Dauid quomodo iustificatus 227.6
dauidis politia 6 psalmi quot 309.10
dauidis domus confusio accidit 263.46
Dausas martyr in Persia. 87.45
dausæ Persarum episcopi uita 966.27
december ordinationibus celebrandis destinatus apud Romanos 480.48
decreta synodorum etiam ab Imperatoribus examinata 544.6 ab omnib. episcopis approbanda 538.14
decretales epistolæ Romanis episcopis falsò adscriptæ 575.28
decuriæ monachorum 475.16
decuriones ad cleri locū non admissi 506.59
dedicatio deorum in simulachra refutatur 1546.53
dedicationes templorum hoc seculo festiuæ 452.20 et 408.58 ad eas quando cōuenerint homines 410.50
ad Dedicationes ecclesiarū conuenire soliti episcopi diuersarum prouinciarū 533.39
per Dedicationes quid efficere studeant gentiles 1309.3
defectores in persecutione Diocletiani 44.41
definitiones in synodis factæ ab Imperatoribus confirmatæ 545.2
defunctorum corpora uestita & uncta in Occidēt. ecclesijs 453.51
defunctorum memoria renouanda 451.54 ritus apud gentiles 1519.37
defunctis non conferendum sacramentum 867.8
de Delatoribus, canon synodi Eliberinæ 701.30
delationum falsarum authores in priuatis synodis damnati 502.12
Delphorum gentilismus 1483.59
delphici dei responsiones 1499.20
delphica oracula 1484.11
Delphinus episcopus 1266.43
delubra gentilium 1506.57 quid. ibid. ex Varrone
Deli insulæ gentilismus 1483.23
Delius Apollo 1490.52
delij imago 1526.35
Demetria uirgo martyr sub Iuliano 123.41
Demetriadis uirginis uita 1336.41
demetrius diaconus Athanasij 1063.6
Demetrij Thessalonicensis uita 1130.1
democritus philosophus 1486.21
Democritus de anima 1493.45
Demophilus Arianæ fidei defensor 862.35 & 109.58 & 324.18 in synodo Ariminensi 799.50 & 800 inde
demophili Ariana acta cum Theodosio 609.6 uita 1376.4
cum Demophilo Ariano quæ egerit Theodosius 35.5
Demosthenes monachus 200.16
demosthenis cuiusdam insania contra Basilium Magnum 934.54
denariorum duorum Lucæ X allegoria 1100.16
depositis quatenus ad ecclesiam redire non licuerit 537.38
depositi fidelis custos Eusebius Samosatenus 971.22
Derbices suos cognatos iugulatos deuorant 1531.57
descensus Christi ad inferos 192.2
desertrices potentiæ qui angeli dicti 926.37
Desiderius Lingonicæ episcopus 729.1
desiderius martyr 46.6 & 54.23
desiderius presbyter 1191.53
desolationis abominatio cur dictus Antichristus 280.13
desyderij presbyteri uita 1266.25
Deucalion 1515.22
deucalion orbis cur dictus Hilarius 1146.29
Deus unus esse probatur 173.20
deus author boni 172.47 lux uera 432.33 perfectus 175.19 promulgator legis 218.4
deus quos asciscat 205.17 cur percutiat 263.54 quomodo se ostenderit Constantino 29.47
deus quomodo iussus 375.10 quid in sacrificio requirat 247.42 quibus rebus placetur 232.28
dei auxilio quid fecerit Constantinus 74.12
dei cognitio unde petenda 1068.23 & 1137.34
dei cognitionem ubi homines consequantur 4
dei descriptiones 171.10 & inde. imago in homine qualis 209.28 notitia necessaria 170.15
deo quomodo diabolus aduersetur 951.31
deo quomodo similis homo 207.4
deum esse ubiq., ostenditur 172.26
deum humanam formam et membra habere fingunt Audæani hæretici 374.8
deum in nobis operari bene 228.15 sensibus humanis non posse comprehendi 170.30
deum quomodo noscere se iactent Anomæi 391.48
deum patrem esse negant Iudæi 1463.29 patrem sui esse gentiles sentiunt 1486.59
deum terrenis operibus indigere putant gentes 1492.20
deum à seipso creatum scribit Lactantius 1080.1
deum nescientibus quomodo noceat diabolus 202.53
à Deo omnia gubernari 297.8
de Deo quid doctum sit hoc seculo 170.5
de Deo, doctrina Alexandri Alexandrini 1025.52 Ambrosij 1156.4 Amphilochij 993.36 Antonij monachi 1309.45 Arnobij 1068.36 Athanasij 1035.52 Basilij Magni 948.30 Chromatij 1197.1 Eusebij Cæsariensis 908.6 & inde. Eusebij Emiseni 979.57 Faustini presbyteri 2022.26 Gregorij Naz. 923.24 Gregorij Nysseni 931.2 Hieronymi 1237.26 Hilarij 1137.42 Iulij Firmici Materni 1118.6 Lactantij 1077.18 Liberij Romani 1278.46 C.Marij Victorini 1257.37 Maximi Cynici 2015.7 Optati Mileuitani 2098.23 Prudentij 1181.5 Theophili Alexandrini 1055.52
de Deo Arianorum hypothesis 400.12 Anomæorum 291.48 Arij 519.17 Donatistarum 376.36
de Deo, gentilium hypotheses 1486.28 refutātur 1542.12 Iudæorum 1463.22 Marcelli & Photini 369.24 Messalianorum 387.42
de Deo quædam periculosa opiniones ueterum 287.20
de Deo quid disputet Theophronius Cappadox. 395.57 quam opinionem defendant monachi Aegyptiaci 477.10
de Deo quæ Sapori scribat Constantinus 88.11 & inde
ex Deo, phrasis declarata in synodo Nicæna 638.28 quomodo ab Aetianis accepta 819.19
ex Deo magno & primo alios malos esse dicunt gentiles 1487.6
dij ab animabus quomodo differant 1494.2
dij artium inuentores architecti mundi 1491.54 & 1494.32

dij geno

dij gentium ex masculis et gemellis prognati 1492.2 cur in templis adorandi. 1498.35
dij parui qui 1486.51
dij plures à gentibus culti 1487.45
dij quòd per simulachra colendi, gentilis opinio refutatur 1546.42
deorum alienorum cultus in epistolis decretalibus 581.14
deorum gentilium diuersitas 1487.38 diuisiones aliquot. ibidem. 19
deorum pedissequi 1492.44 pluralitas Christianis obiecta à Iudæis 1463.30
deorum pluralitas refellitur 1542.20
deorum quorundam imagines 1525.50
dijs superis quæ oblationes factæ à gentilibus 1510.38 dijs inferis quæ. ibid. 41
deos multos colere, cõtra rationem 1337.20
deos gẽtium homines fuisse. ibid. 54
deos extra sua templa non posse audire inuocantes, gentilium somniũ 1492.23
deos sacrificijs fieri auctiores, gentilis opinio refutatur 1546.37
ex Dijs fictis quos mores didicerint gentiles 1530.16
deitas unita 173.53
de Deitate dissoluta Marcelli opinio refellitur 371.2
Dexter Paciani F. 1177.47
dextræ porrectio cum rei symbolum 461.3
dextras igni cur immiserint Christiani 39.8
δευτερωταὶ qui Iudæis 1469.30
δευτερώσεις traditiones Iudæorum 1463.11
Diabenorum in Persia regio in uniuersum Christiana 18.48 persecutione turbata 87.22
diabolus quid 203.21 antichristus 306.44 unde natus 951.10
diabolus hæreseon parẽs 313.36 malorum author 494.44 peccati fœnerator 1159.12
diaboli lapsus causa 201.36 nomen unde 200.50 et 201.15
diaboli opera quibus in baptismo renunciatur 238.22
diabolo & operibus eius renunciant baptizandi 418.35
de Diabolo, doctrina Arnobij 1070.32 Epiphanij 1109.6 & uersus. ibidem. Gregorij Nysseni 932.40 Iulij Firmici Materni 1118.37
diaboli gentilium superstitionum authores 1537.37
diabolorum damnatio 204.16 post lapsum studia 202.38
de Diabolis ueterum opiniones 190.26
Diaconus cum muliere nobili rem habens depositus 496.43
diaconus ante X X V annum non constituendus 437.50
diaconi appellatio & officium 491.45
diaconi cuiusdã martyrium horrendum 138.51
de Diaconi ordinatione canones synodi IIII Carthaginensis 873.51
de Diacono peccante, canon synodi Neocæsariensis 617.1
diaconi 487.36 carceribus inclusi 38.37 coniuges 267.20 pauperũ procuratores 507.18
Dioconi qui ordinati in Romana ecclesia 480.52
diaconi septem constituendi canon synodi Neocæsariensis 617.30
de Diaconorum coniugio canon synodi Ancyranæ 613.9
diaconorum officium apud Constantinopolitanos 413.46 & 491.7
de Diaconorum officio & honore, canon synodi Nicænæ 658.43 & 662.2
diaconis baptizandi munus iniunctum 414.58 cœnæ distributio quatenus non permissa 426.59
de Diaconis lapsis canon synodi Ancyranæ 611.18
de Dioconis, canon concilij Ancyrani 487.25 Eliberinæ synodi in Hispania 696.56. & 697 inde. uarij eiusdem synodi 701.43 & inde. canon synodi Laodicenæ 835.39
diaconissæ 488.43 diaconissarum officium 492.18
de Diaconissis, canon Nicænæ synodi 658.52 & 663.4
ad Diaconi gradum qui Romæ admittendi 481.10
diadema Papæ donatũ 565.35
Dialectices professores quot in schola Romana 513.17
in Dialectica disputatione omnem Arianismi uim consistere 331.36
dialectici in synodo Nicæna 631.41
dialecticorum libris usi gentiles pro sacris 1486.17
Dialecticorum stupor in synodo Constantinopolitana 862.21
Dialia gentilium festa 140.59 & 1527.40
Dialogi Flauiani 902.43
Diana 1491.1 à Platone & Socrate adorata 1497.1 à Scythis culta 1485.58 & 1488.30
Diana quo ritu culta 1518.38 unde diuinitatem adepta 1490.42
Dianæ imago 1526.5
cum Diana an equitent noctu ueneficæ 615.26
Dianius 957.60
Dianius Athanasij dilectus 1091.12
Dianij ad Bosporium episcopi uita, fides & uirtutes 1004.46
Dianius episcopus Cæsareæ Cappadociæ Athanasio aduersarius 962.35
Dianij Eusebiani uita 970.1
Dicasius Tauiensis episcopus 615.58
Dicæarchus de anima 1495.45
Dicellus presbyter Athanasij 1063.6
dicta scripturæ concinnè explicata à Maximo Ægyptio 1018.38
dictionis genus in epistolis decretalibus 575.50
Didymæus Apollo 190.52
Didymus cæcus Arianis restitit 327.21 Antonij monachi amicus 1315.29
Didymus præceptor Hyeronymi 1211.43
didymus refutat Arij hypotheses de spiritu sancto 352.31 & inde. ignorat primatum Romanum 556.10
didymus quid doceat de ratione baptismi 236.8
didymus de spiritu sancto 194.5
didymi Alexandrini uisio de interitu Iuliani 1066.47 & 1449.40
didymi Alexandrini cæci uita 1063.30 & inde. libri 1064.1 eorũ utilitas. ibidem. 40 doctrina. ibidem. 53 laudes 1066.34
didymum uidendi gratia Alexandriã profectus Hieronymus 526.30
didymi monachi uita 1330.26
Didius martyr sub Diocletiano 41.2
dies Dominicus 410.54 Paschatis celebrando decretum in synodo Nicæna 651.8
dies à gentilibus obseruati 1490.32
dies qui pro sacris habiti apud gentiles 1509.36
dies qui baptismo destinati 416.7
dierum discrimina obseruãt Iudæi 1464.33
de Dierum appellationibus Syluestri constitutio 1174.37
dies obseruare quando impium 444.13
diebus certis Christianos orasse 433.18

Digamia à Syricio probibita 1293.25
digamiā in Ecclesia nō damnari 267.41
de Digamis, canon Valentinianæ synodi 847.47
digiti calamis acutis perforati 43.3
dignitatis dies festiui habiti hoc seculo 453.15
Dipnus Donatista 585.37
Dimocritæ dicti Apolinaristæ 382.5 ab Athanasio refutati 1039.45
Diocæsarea urbs 139.53
diocæsarea Iudæorum, sub seruitutē redacta 1458.34
diocletianus 13.11 ut deus adorari noluit 1489.19 & 1506.42 quomodo exorsus sit persecutionem 37.10
diocletianus gentilismi propugnator 1533.27
quando ad imperium uocatus, & quamdiu id tenuerit 35.39 spoliat Christianos milites suis dignitatibus 463.14
diocletianus Imperatoriā dignitatem deponit 46.50 quando & cur 1560.43
diocletiani apophthegmata 3550 & inde. post depositum Imperium miserabilis exitus 151.51 inde 152 & inde
sub Diocletiano miracula 1433.42 synodi 609.30
diocletianæ persecutionis initium 885.26
Diodori Asiani episcopi uita 1012.16
Diodori cuiusdam uita 1012.7
diodorus Cilicum episcopus 848.28 & 850.33 refutat Photinum 370.40
diodorus Tarsensis episcopus 519.4 & 525.59
diodorus & Flauianus opponunt se persecutioni Valentis 141.7
diodori Antiocheni uita 897.22 Tarsensis postica 898.4
diodori Tarsensis episcopi acta cum Nectario in synodo Constantinopolitana 1127.54 doctrina 898.11 & inde. libri. ibidem. 40 inde
diodoro Tarsensi episcopo cura Cilicum commissa 514.30
diodorus episcopus ab Arianis pulsus 94.58
diodorus Psalmorum cantus instituit 411.33
Diogenes quidam 111.14 & 512.44
diogenes Genuensis episcopus 864.30
diogenes presbyter Alexandrinus 1092.10
Diognius 676.36 perstringitur 779.44
diomedes Venerem uulnerauit 1121.8
Dione dea 1491.2
Dionysius deus 1489.38 Antiochiæ cultus sub Valente 1480.25 Asti cultus 1482.29
dionysij ædes incensa 92.20
dionysij cultus restitutus sub Valente 130.32 templum Alexandriæ 407.57 incensum 1358.28
dionysius Gynides deus 1491.15
dionysio Cynidi sacra facta Emesæ sub Iuliano 1480.30 templum dicatum Emesæ 1508.49
dionysius Omadius homo cultus in Chio 1483.31
dionysius Albæ episcopus 22.13 ex synodo abit 106.53
dionysius Albæ episcopus in synodo Mediolanensi 797.18
dionysij Albæ episcopi uita 1193.38
dionysius Alexandrinus quibus uocabulis ante synodum Nicænam usus 644.37
dionysius exul 1145.25
dionysius Areopagita Athenien. episcopus 1129.38
dionysius quid doceat de angelis 198.6 & 200.3 de Cœna Domini 242.48 de diabolo 201.28 de resurrectione 274.14 de sacræ scripturæ utilitatibus 169.55 de uita æterna 278.54
dionysij Areopagitæ libri ignorant primatum Romanum 559.27
dionysij Areopagitæ narratio de actionibus in baptismate obseruatis 420.44 de ritibus in administratione cœnæ 430.6 de consecratione monachi 466.42 de ordinationis ritu 438.54 de ritu funebri 455.42 utilitatibus 169.55
dionysij nugosa opinio de angelis 289.55
dionysius Comes 543.17 præses synodi ad Tyrum 673.24
dionysij Comitis literæ ad Eusebianos 681.40
dionysio Comiti quæ scripserint Ægyptij, &c. 680.34
dionysius Diospolitanus episcopus 1097.58
dionysius Indorum princeps & deus 1490.33
dionysius Leidæ episcopus 1092
dionysius Mediolani episcopus Italiæ metropolitanus 515.43 & 268.53 & 797.51
dionysij Mediolanensis libertas 1193.56
dionysij monachi uita 1323.20
dionysius presbyter Alexandrinus 1061.3
dionysius Romanus 930.14 Substantiæ & Consubstantialis uocibus usus 644.17
Diopetus Aurelianorum episcopus 729.4 & 731.12
Diopolitanus episcopus quidam 1091.26
dioscurus 680.29
dioscorus igne cœlesti consumptus 152.53
dioscorus monachus 1058.33
dioscori monachi uita 1322.51
dioscorus presbyter Athanasij 1092.18
Diospolis gentilissima 1482.37
diospolis Iudæorum sub seruitutem redacta 1458.35
dis pater 1490.55
disciplina Christianorum 458.28
disciplinæ paternæ afflictio 1018.30
Discolius Rhemorum episcopus 728.58 & 731.4
discordiarum dij 1492.8
discordias componunt presbyteri 490.42
disputationes Arianæ de Deo lege uetitæ 546.8
disputationes priuatæ de Arij secta 634.5
ad Disputationes publicas cur admissi diaconi 491.15
ob Disputationes synodi prouinciales collectæ 517.46
dissensiones episcoporum, authoritate Imperatorū compositæ 541.8
pro Dissentientibus oressecr thodoxos 497.22
dissidia inter episcopos quomodo composita 526.34
dissidium peccati effectus 217.32
in Distributione corporis et sanguinis Christi quibus uerbis usi ueteres 419.47
diues & Lazarus 264.38
diuites plebeij ab Ecclesia non suscipiendi 507.5
diuinationis æqua 1480.12
diuinatores gentilium 1502.44
diuinationes falsæ ex tripodis cur editæ 73.13
diuinationes ab Antonio monacho reprehensa 1313.28
de Diuinationibus, canon synodi Ancyranæ 615.6
diuina et humana natura in Christo 186.40
diuinitas Christi ab Athanasio defensa 1034.2
in Diuinitatem Christi, hypotheses Arij 320.14 refutatæ 332.12
de Diuinitate æquali patris & filij, doctrina Arnobij 1068.53
diuisio, peccati effectus 217.52
docere populum, episcopi et presbyteri munus 489.54
in Docēdo quid obseruarint Ecclesiæ doctores 494.39
doctoris ecclesiæ ætas 437.34

doctores Africani 1024.6
doctores huius quarti seculi 160.5 ex alijs in alias ecclesias translati 533.11
doctores peregrini dissensionum compositioni adhibiti 519.30
doctorum ecclesiae uitae 880.57
doctorum Christianorum persecutio in Persia 87.20
doctorum piorum persequutiones 15.34
doctorum ecclesiae dissidiũ sub Iouiniano 127.37
sincera doctrina de aequalitate omnium episcoporum 554.16
doctoribus omnibus eadem cum Petro potestas data 555.59
doctoribus ueris testimoniũ ueritatis perhibuerunt monachi 500.14
doctrina de Deo non naturaliter nota 170.19
doctrina uera in synodis confirmata 536.58
doctrina Basilij 947.27 Gregorij Nazianzeni 923.16 Gregorij Nysseni 930.60
doctrinae huius IIII seculi in.linatio 287.18
doctrinae negotia coram populo tractata 301.6
ad Doctrinae puritatem conseruandam quid potissimum ualeat 78.10
doctrinam ecclesiae quantũ excoluerint episcopi & presbyteri 494.10
Dodonae urbis Epiri idolum 1484.35 oracula. ibid.
Dodonaeus Iupiter 1490.50
dogmata falsa ab Imperatoribus repressa 545.24
dogmatica Eusebij Emiseni 979.56 (43
Dolicha Syriae oppidũ 972.
domicilia monachorum disiuncta 473.22
dominandi cupiditate inflãmatus Constantinus 572.42
Dominica Valentis Imp. uxor 1570.57
dominicus dies quadragesimae liber à ieiunio 440.49
dominici diei festiuitas seruata 442.13 obseruatio sub Constantino 547.56
dominicum diem ieiunijs peragunt Romani 481.59
dominica die non ieiunandum 445.52 ieiunant Encratitae 401.35
de Dominica die constitutio Constantini 77.15
dominica Christianorum 407.8
dominica oratoria construere permissum Christianis à Maximino 57.22
dominica uasa tradentium poena 703.18
Domitij martyris uita 1428.5
Domnas & Indes martyres cum 20000, sub Diocletiano 1424.30
Domninus Gratianopolitanus episcopus 864.23
Domnion 1254.31
Domnionis uita 1266.30
domnus episcopus Trapezũtis 17.41
domi communicare, culpatum hoc seculo 427.18 & inde
domus similis ecclesia 260.57
domus haereticorum sublatae 315.35
domus Christianis restitutae sub Maximino 57.25 restitutae Ecclesijs 503.27
ad Domum Ecclesiae custodiẽ constituti diaconi 491.23
donatio Constantini 76.48 ficta 1563.33 narratur 560.8 refutatur 567.20 quae in ea pugnent cum ratione fidei 574.44
donationem Constãtini qui refutarunt publicis scriptis 569.5
Donatianus Cabellanorum episcopus 728.52 eius sententia in synodo Coloniensi 729.29
donatiani haeretici 376.28
donatianus martyr 54.27
donatianus Talaricensis primae sedis episcopus 880.1
donatus Grammaticus 1207.56 cum utroque parente martyr sub Iuliano 123.34
donatus Aretiae episcopus, martyr sub Iuliano 123.37
donatus Calamensis schismaticus 585.23
donati Euoniae in Epiro episcopi uita 1132.1
donatus Macomediensis cõuersus 380.56
donatus Masculitanus schismaticus 585.12
Donatus in Romana synodo damnatus 586.41 & inde
donati appellatio ad Constantinum 544.46 successores 380.47
donati Romani uita 1205.59
donatus Veronensis 905.2
donati duo haeretici 376.21
donatistae 927.35 arbitros petũt Galliae episcopos 526.45 ob rebaptisationem reprehenduntur 436.9 ab Optato Mileuitano refutati 556.26
donatistarum errores de baptismo refutat Optatus Mileuitanus 1101.16
donatistarum haeresis quando inceperit 375.50 licentia sub Iuliano 379.48 literae ad Constantinum 585.42
donatistarum poena ob proiectam canibus eucharistiam 1447.58
donatistarum ritus & mores 378.38
donatistarum & Caeciliani dissẽsio quomodo transacta 541.26 & inde
donatistis ecclesias restitui iubet Iulianus 548.56
in Donatistas leges latae ab Imperatoribus 380.38
à Donatistis baptisati utrum ad sacerdotium admittendi 526.9
à Donatistis castimoniales mulieres stupratae 467.46
donum & sacrificium offerenda 247.9
dormire maximam diei partem ritus Messalianorum 388.5
dormientes se crucis figura consignarunt 459.37
Doroscolis Thraciae urbs 121.2 & 1428.4
Dorothea martyr sub Maximino 54.21
Dorotheus & Gorgonius 44.8
Dorotheus martyr 45.53 & 54.18 eius uita & supplicium 1404.13
Dorotheus suspendio mulctatus 39.52
dorothei diaconi uita 1020.18
dorothei cuiusdam haeresis 404.16.30 uita 1399.35
dorothei Thebani monachi uita 1323.8
dorotheus presbyter 1368.17
dorothei Tyri episcopi uita 966.1
dorotheus in Italiam missus 528.56
dorsa Christianorum Persarum excoriata 151.2
Dorylae ecclesia 17.9
Dracontius 823.23 & 828.16
dracontius Pergamenus depositus ab Acacianis 112.5 relegatus ab Arianis 104.1
draconty Pergameni episcopi uita 970.10
draconty Aegyptij uita 1092.30
Drusi gesta in Germania 1569.50
ducis cuiusdam impium factum 51.41
duces Iudaeorum Ecclesiastici 1469.7
ducenti septuaginta martyres 54.28
Dulianorum haeresis 364.1
Δõλ@ Christus per contumeliam dictus à Dulianis 364.7
Dydimus 160.11
dydimus caecus praefectus scholae Alexãdrinae 510.54
Dyrrhachiũ Dalmatiae terraemotu concussum sub Constantio 1443.6
Dysaules caprarius 1517.55

E

Ebionis haeresis 339.46 à Prudentio refutata 1185.7

Ebrea

Ebreæ linguæ ignari Ariani 1105.31
ebreæ linguæ studiosus Hieronymus 1269.25
Ecebolus Constantinopolitanus sophista, falsus Christianus 126.32
ecclesia quid sit 259.28 una 261.56 perpetua 263.3
ecclesia unde nomen sortita 5 quomodo fundata 261.58 grex pusillus 262.6
ecclesia naui similis 260.40 à Gentilium superstitione dehortata 1558.48
ad Ecclesiæ administrationem qui non admissi 436.47
ecclesiæ bona 503.20 calamitates 262.42 censura de atrocioribus peccatis 424.12 dona & caput 1099.52 fundamentum 261.16 caput. ibid.39 dona 262.13
ecclesiæ persecution: patientis formula precandi ab Athanasio exposita 253.30
ecclesiæ propagatio 24.38 locus 13.40 notæ 261.5
de Ecclesiæ ornamentis historia Mensurij 584.40
ecclesiæ pax & libertas quarum rerum causa 36.57
ecclesiæ politia & gubernatio hoc seculo qualis 483.45
ecclesiæ Dei splendor quomodo augeatur & status turbulentus hoc quarto seculo 583.30
ecclesiæ thesaurus S.scriptura 160.34
ecclesiæ tranquillitas sub Constantino 61.32 & persecutio sub Gratiano, Valentiniano iuniore, & Theodosio 143.52 sub Iouiniano 126.40 sub Iuliano 113.5 sub Maximinis 48.25 sub Maxentio 57.35 sub Licinio 58.48
ecclesiæ turbationes sub Constantino 79.1
pro Ecclesiæ salute preces ordinatæ 497.8
ecclesiæ Iudaicæ regimen 1468.31 Romanæ religio & mores 482.51 ritus 477.15
ecclesiæ quæ beneficia præstiterit Constantinus 75.52
ecclesiam catholicam quam uocet Lactantius 554.43 super Petrum ædificatam asserit Ephrem 1010.29
ecclesiam unam à duobus gubernatoribus simul regi, à legibus ecclesiasticis alienum 493.40
ecclesiam uacantem uicini curarunt 519.47
de Ecclesia, doctrina Alexandri Alexandrini 1026.12 Antonij monachi 1312.15 Chromatij 1197.58 Epiphanij 1111.59 Eusebij Emiseni 984.30 Eusebij Cæsariensis 912.8 Hieronymi 1244.46 næuus Hieronymi 1250.2 doctrina Hilarij 1141.7 Iulij Firmici Materni 1119.59 Optati Mileuitani 1099.48
de Ecclesia, Donatistarum hæresis 576.48
ecclesiæ per Asiam 14.37 per Africam 19.3 per Europam 20.43 per insulas maris mediterranei 19.52 assensæ Nicænæ fidei 832.23
ecclesiæ Christianorum direptæ & destructæ sub Iuliano 118.36 à Licinio cur conclusæ 60.6
ecclesiæ Christianorum cur ad Orientem precari iussæ 432.40 ab hæreticis infectæ corriguntur, & uisitantur ab episcopis 526.54
ecclesiæ etiam in synodis dedicatæ 537.51 quæ item dedicandæ 409.5
ecclesiarum bibliothecæ 509.48 consociatio impedimentum primatus Romani 551.59
ecclesiarum doctores carceribus inclusi sub Diocletiano 38.54 restituit Gentilismo 1538.14
ecclesiarum instauratio 34.2 ministri ueneratione culti 460.14
pro Ecclesiarum salute episcopos orasse 497.15
ecclesiarum unius prouinciæ consociatio 513.38 uniuersalis consociatio 522.1
ecclesias quas hortentur aut consolentur episcopi uicini 519.40
ecclesias & monasteria simul regere, nouum episcoporum officium 499.41 & inde
ecclesijs flammæ iniectæ ab Arianis 104.60
de Ecclesijs restituendis epistola Constantini ad Eusebium 72.6
pro Ecclesijs laborantibus auxilia petita à Synodis 536.1
ecclesiastes Salomonis 308.4
ecclesiastici conuentus Antiochiæ deserti 593.48
ecclesiasticorum uirorum LXXXI interitus sub Valente 132.39
ecclesiasticarum constitutionum non ignari ad ordinationem admissi 437.1
ecclesiasticarum mulierũ uitæ 1333.1
ecclesiasticæ res quando ab Imperatoribus pendere cœptæ 541.23 earundem causæ episcopis in synodis commendatæ 543.41
ecclesiasticis functionibus quales præfecti hoc seculo 483.43
ecclesiastica scripta Hieronymi 1218.17
eclipsis in pentecoste facta sub Theodosio 1455.50
Edessa Mesopotamiæ, & alia Osroenorum 973.15 Messalianorum hæresi infecta 387.29
edessæ Mesopotamiæ ecclesia 15.58 monachi 464.23
edessa quid contra Homousianos egerit Valens 135.10
edessam quomodo fame liberarit Ephrem Syrus 1011.13
edesseni exilio multati ob confessionem fidei 28.36 Ariano episcopo communicare nolunt 458.58
edessenæ ecclesiæ archidiaconi 488.23
edictum pro Christianis Constãtini ad prouinciales Palæstinæ 67.16
edicti à Maximino affixi exemplum 52.4
edicta Diocletiani contra Christianos 37.20
edicta Imp. æneis tabulis insculpta & suspensa 51.54
Egeæ ciuitatis martyres 46.9
Egladius Macedonianus conuersus 986.34
eiuratorum officium 492.7
electio ministrorum ecclesiæ quo processu facta 435.14
electicijs operibus plurimum tribuit hæc ætas 293.34
eleemosynæ post conditum finum datæ 455.10
eleemosynarum distributio in festis sanctorum 453.23
elementa pro numinibus culta 1488.50
Elephantinopolis gentilismus 1482.39
Eleusinæ insulæ gentilismus 1483.20
Eleusinum pagus 1517.50
Eleusius episcopus apud Cyzicum 17.12 Macedonianus 364.58 & 366.55 & 829.19 & 848.40 Macedonianæ fidei defensor 862.37 & 968.58 in Ancyrana synodo 798.31 cur ab Acacianis depositus 986.49 ecclesia sua pulsus 110.38 cur 111.9 & 599.57 & 817.33
Eleusij Cyzici episcopi lapsus & pœnitentia 131.26 eiectio 1481.29 sententia in synodo Seleuciana 814.18
Eleusij Macedoniani uita 1379.42
Eleusium cur Cyzico pepulerit Iulianus 119.46
cum Eleusio Cyziceno quid actum à Valente Nicomediæ 843.58
Eleusij Senatoris nuptiæ cur à Iuliana spretæ 1425.32
eleusij furor in Christianos 103.15

Eleuthe-

Eleutherius martyr 45.53
Eleutheropolis ecclesia 14.54
Eliæ monachi uita 1325.2
Eliberinæ synodi in Hispania canones octoginta nouem 695.12
eliberinus 428.14
Elissæi hæretici uita 1403.15
Ellanici Tripolitani episcopi uita 995.51
Ellel Iudæorum patriarcha iuuenis 1469.16
Elpidij Laodiceni episcopi uita 1012.25
Elpidius lector Marcelli hæretici sectator 368.60
elpidius Macedonianus conuersus 999.51
elpidij Imperatoriæ domus præfecti exitus 158.31
elpidius presbyter 734.44
elpidius presbyter in Illyrico 1153.10
elpidius Romanus presbyter 1196.25 & 1240.47
elpidius procurator apostata factus in gratiam Iuliani 118.54
elpidius Satalorum episcopus ab Acacianis depositus 112.25
elpidij Satalorum Armeniæ episcopi uita 970.36
elpidius quidam syndiaconus Basilij 1012.30
elpidius in synodo Hierosolymitana 769.51
Elusana plebs à Priscillianistis infecta 1397.10
Emabus fons 1447.59
Emeritæ Hispaniæ martyres 41.60
Emesa ethnicissima 1480.28
Emisæ in Phœnicia martyres sub Maximino 53.50
Emissæ quæ martyria facta 39.25 ecclesia 15.11
Emodij seu Euodij præfecti seuera animaduersio in Priscillianistas 1397.57
encænia huic seculo etiã festiua 452.20
encænia Antiochiæ quasi dei formula clara 811.29
Encratitarum hæresis 32.17 & 316.46 & 401.29
encyclicæ epistolæ contra Arium 622.3
energumenis manus quotidie imponendæ 439.60
de Energumenis canon synodi quartæ Carthaginẽsium 878.53 synodi Eliberinæ 697.50
enneadecaterida quem circulum appellarint ueteres 443.40
Enthusiastæ hæretici 387.23
Epactarum ratio ubi ab Epiphanio tradita 1105.24
de Epate eximia Basilij urba 957.9
Ephæstus diaconus Mareoticus 1091.17
Ephesij quidam bis baptisati 377.53
Ephesina ecclesia 16.61 schola 510.41
ephesinæ synodi contra Nestoriũ coactæ, testimoniũ de fide Nicæna 666.44
Ephraem seu Effraem uita 1087.16 libri. ibidem. doctrina 1008.31
Ephrem Edessanæ ecclesiæ archidiaconus 488.24
ephrem Edessæ presbyter modos sacros instituit 411.35 quomodo fame liberarit Edessam 1011.13
ephrem Syrus ignorat primatum Romanum 556.11 nimium tribuit crucis signationi 302.13
ephrem certamina 1010.40 formula precandi 254.9
Ephrem quid docuerit de adiaphoris 268.6 de angelis 199.50 de Antichristo 282.23 de causis unionis 190.7 de cœna Domini 245.16 de generatione filij Dei 185.7 de inferno 279.45 de iudicio extremo 276.19 de oratione 250.24 pulcherrimè de eadem 252.30 de proprietatibus monachorũ 465.26 de resurrectione 273.45 de s. scripturæ utilitatibus 169.50 de Trinitate 178.20. & inde. de uita æterna 278.15
Ephrem næui 1009.48. de angelis opinio 289.48 de bonis operibus 293.40 de inuocatione sanctorum 297.34 de iustificatione 292.38 de pœnitentia 294.8 de traditionibus 301.32
Ephres 160.12
Epictetus episcopus Arianus 108.15
epictetus cuiusdam Ariani uita 1371.1
epictetus Corinthiorum episcopus 647.1
epicteti Corinthiorum episcopi uita 1132.12 hæreticæ hypotheses 1371.40. & inde
Epicurus philosophus 1486.21 quid docuerit de creatione 1494.18
epicuri opiniones de Deo & mundo refutatæ 1544.48.54
epicuro ubi consentiat Lactantius 1081.41
epicurei quid de Deo doceant 1492.15
epicureorum errores à Lactantio confutati 1084.13
Epidamnus 1562.46
Epidaurus Pisidiensis Pamphyliæ episcopus 610.56
Epidauriorum dij 1484.23
Epidephorus martyr Persicus 1427.43
Epigonius Bullensis 865.26 & 866.45
ἐπίσκοπος ... 1260.49
Epiphanes in Samo cultus 1489.28
epiphanem colunt Samij 1483.27
epiphaniæ Ciliciæ episcopus 16.11
epiphaniorum dies liber à ieiunio 440.51
epiphaniorum nomine quæ festa dicta 450.52
Epiphanius Constantiæ Cypri episcopus 20.4 & 160.10 & 299.2 & 526.20
Epiphanius beatus papa 558.16 Hieronymi amicus 1255.16 facultatum ecclesiæ custos 505.26 Romanũ primatũ ignorat 558.19 quomodo distinguat auditores 496.51 Anthropomorphitarum nomine suspectus 1113.59 refutat Apolinaristas 385.3 & 386.12 Arium 345.11 & 327.26 Audæanorum hæresin 375.10 Encratitas 402.4 gentilismum 1538.37 Photinum 371.25 & 372.35 Pneumatomachos 397.3
Epiphanius quid docuerit de angelis 198.20 & 199.34 de animarum loco 170.45 de cœna Dñi 244.16 de cõfitendis rite ante baptismũ 418.7 de creatione mundi 195.59 & 196.8 de Deo 170.58 de diabolo 201.16 de diaconorum officio 491.7 de discrimine ueteris & noui Testamenti 224.7 & 53 de diuersitate in celebrãdo Paschate 443.2 de Ecclesia 260.16 de gregib. monachorum 471.42 de extremo iudicio 276.8 de iustificatione 225.30 de lege 218.3. & inde. de magistratu 268.20 de Meletij schismate 590.27 de ministrorum ecclesiæ stipendijs & uictu 505.42 de duabus naturis in Christo 189.15 de oratione 250.47 de peccato 216.13 de philosophis 286 de pœnitentia 231.49 de regno Christi 262.32 de resurrectione 273.13 de s. scriptura 165.34 de Spiritu sancto 193.34 de traditionib. 301.24 de Trinitate 177.2
Epiphanij Cyprorum episcopi uita 1103.45
epiphanij iudicatio de libris ueteris testamenti 309.31 locus de electione Athanasij 1028.52 & 1053.12
Epiphanij næui 1112.42 narratio de morib. Christianorum 463.41 de occasione Arij hæreseos 618.44 de eiusdem symbolo 318.1 de uita et disciplina monachorũ Ægyptiorum 473.44
epiphanij pietas quo miraculo probata 1105.2 scripta. ibid. 33 pugna aduersus Iudæos 1476.11

Epiphanij sententia de praesentia Arij in synodo Nicaena 633. 1 symbolum 267.26 & 648.4

epiphanij periculosa opinio de Christo 289.1 de coniugio 303.9 de inuocatione sanctorum 297.30 contra eam. ibid. 54 de libero arbitrio 291.32

epiphanij cum Ioanne Constantinopolitano simultas 1114.19 cum duobus pauperibus miraculosa historia 1454.57. & inde

epiphanio familiaris Theophilus Alexandrinus 1059.55

Epiphanius Salaminae episcopus politicis negocijs inuolutus 498.40

epiphanius sophista ex ecclesia eiectus 424.17 & 381.58 & 458.38 & 965.30

epiphanij sophistae schola Laodiceae 510.24

epiphanio sacrificant Cephallenes 1483.34

Epirotae in synodo Nicaena 618.6

Epirus à Gothis uastata 1570.31

epiri episcopi 20.52 episcopi in Sardicensi synodo 747.57

epiri gentilissimus 1484.33

episcopus à quibus ordinandus, canon synodi Nicaenae 657.18

episcopus manum ordinando imponens qualis esse debuerit 435.47

episcopi aetas quae debeat esse 437.34 affectus quis 241.4 munus, docere populum 489.55 officia & ornamenta 489.20

episcopi cuiusdam matertera ab Arianis necatae nec sepeliri permissa 92.33

episcopi morientis electio successoris, rata habita 434.50

episcopi peccantis causa in prouincialib. synodis disceptata 519.17 & inde

de Episcopi ordinatione canones quartae synodi Carthaginensis 873.42

episcopi Donatistae ebcio de arca Noae 378.2

episcopo de ciuitate in aliam transire, probibitum canone Sardicensis synodi 762.60

episcopo peregrino locus sacrificandi datus 703.48

de Episcopo, quid statuerit Romana synodus 692.60 & 691. per totum

de Episcopo alienũ thorum commaculante, Constantini sententia 460.34

in Episcopo ordinando quae requisita 437.6

episcopi auaritiae insimulati ab Hieronymo 508.51 & 487.36

episcopi qui dicti 516.48 apices & principes dicti 556.48 à Licinio occisi 60.1

episcopi dissidentes ad quos appellare soliti 526.42

episcopi Imperatorum literis & ope ad synodos cõuocati 524.42 ab ipsis defensi 546.48 in synodis ordinati 537.6

episcopi non iudicandi ex epistolis decretalibus 580.30

episcopi quando sub altari iacentes orarint 432.45 qui depositi aut excommunicati in synodis 537.22

episcopi qui ordinati in Ro. ecclesia 480.51

episcopi uxorati 486.4 & 267.8 quando praesentes opem Imperatorũ implorarint 521.14

episcopi quot cõuenerint ad synodum Nicaenam 629.39

episcopi quidam donis miraculorum clari 492.58 quãdo à presbyteris taxati et accusati 495.40

episcopi LXXX testes pro Athanasio in synodo Sardicensi 748.12 & 751.1

episcopi nonaginta ab Arianis pulsi 92.43

episcopi Orientales à Iulio Romano episcopo reprebensi 91.23 singuli singulis ecclesijs praefecti 493.34

episcopi Cilices 16.10 Montanistarum 551.51

episcopi Syriae carcerib. inclusi 38.56

episcoporum Alexandrinorum martyria sub Valente & Magno praefecto 139.32

episcoporũ consilys ubi usi Imperatores 542.1 conuersatio cum quibus mulieribus debeat fieri 657.14 & 659.43

episcoporum introductionibus interfuisse monachos 500.23

episcoporum lites in synodis dijudicatae 537.12 ordinatio quibus ritibus peracta 434.31 ad synodum uenire detrectantium poena 543.30

episcoporum per Aegyptum persecutio ab Arianis intentata 92.25 profectiones ad alios per longinquas regiones 529.28 sententiae quàm ratae habitae à Constantino 498.20 societatis symbolũ 525.28 suffragia in ordinando ministro ecclesiae 434.34

episcoporum uicinorum conuentus ad templorũ consecrationem 520.50 uocationes & ordinationes confirmare penes Imperatores 547.27

episcoporum uitae 880.56

de Episcoporum electione, canon synodi Laodicenae 834.59

de Episcoporum multitudine Basilij locus 14.28

episcopis basilicarum aedificandarum cura commissa 499.16 baptisandi munus iniunctum 414.58 iuris dictio in clericos commissa 502.33

episcopis quem bonorem habuerit Constantinus in concilio Niceano 460.30

episcopis duobus Sardicensis concilij quid praebuerint Arianis spectaculi 95.24

episcopos ab exilio reuocat Iouinianus 34.27 & 127.47 duos in una ciuitate non admittit synodus Nicaena 657.59

episcopos in exilia pulsos cõsolati sunt Christiani 460.46 quanta inmanitate occiderint praesides Licinij 60.16

episcopos Romanos nequaquam tenuisse imperium Occidentis post Constantinum 1573.1

episcopos uicinarum ecclesiarum exulantes, synodos priuatas babuisse 502.36

episcopos quoque sententias in cuilibus prouinciis se causis 498.20

ob Episcopos ab exilio reuocatos gratulationes factae 531.53

de Episcopis seditiosis, canõ synodi Ancyranae 614.27

de Episcopis ad synodum uocatis, canon synodi Laodicenae 836.55

de Episcopis, canones synodi Eliberinae in Hispania 696.56 & 697. et inde

ad Episcopalem cathedram quatenus quis admittendus Romae 481.15

episcopatus Romanus quando primùm sanguine cõparatus 481.36

epistola Graecis quid 714.19

epistola falsò adscripta Iulio, ad Orientales 719.40. & inde

epistole Apostolorum 311.20

epistolae decretales Romanis episcopis falsò adscriptae 575.28

epistole duae Nicaenae synodi tempore scriptae reijciuntur 666.19

epistolae encyclicae Clementis 312.4

epitaphia sepulchris affixa lita 455.21

epulae Christianorum in letioribus conuentibus 412.6

equis qui uescantur 1531.53

equitis armati apparitio Cõstantino facta 1437.54

Equitij diaconi uita 1012.34

Equitij & Gratiani consulatus 847.45

Erasmus martyr sub Maximino 54.19

Erasmus Roterodamus 294.39 & 430.51

Erasmus Rot. de Luciferianis 373.22 de libris Athanasij 1030.36 de Hieronymo parum aequo scriptis Ambrosij 1151.8

Erasmus de laudibus Hieronymi 1236,1 de uersione eiusdem 1214.54
erasmi iudicium de libris Arnobij 1068.5 & inde. de stylo Basilij 947.16
Eratius Placianensis 615.45
erecti orarunt Christiani 432.51
eremitæ quidam miraculis clari 493.19
eremitæ qua opera iuuerint ecclesias 500.32
eremitarum apud Saracenos res gestæ 27.56
Eridani accolæ Christiani 22.25
erigi in pedes, ritus circa baptismum 417.44
Eron Macedonianus conuersus 999.51
ob Erroris suspectos synodi prouinciales collectæ 517.56
errores in synodis damnati 556.59
errorum origo 312.54
de Erroribus iudicatum in prouincialibus synodis 518.13
Esaias propheta 308.25
Esau cuius traditionis author apud Iudæos 1467.10
esca spiritalis, cœnæ Domini nomen 242.48
escas abominantur Encratitæ 401.30
Esicij uita 1003.52
Esdræ liber apocryphus 602.43
esdræ libri 307.52
Esseni qui dicantur 476.24
essentiæ uox quo consilio fidei inserta à synodo Nicæna 641.14 abrogata ab Acacianis 111.6 ab Arianis sublata 806.7 & inde 39
ex Essentia, phrasis concilij Nicæni explicatur 640.3
ethnicismus per Asiam 1476.53 & inde
ab Ethnicismo dehortatur Christianos Basilius Ancyranus presbyter 961.3
ethnici cuiusdã uisio de morte Iuliani 1449.60
ethnici ab Antonio monacho conuersi 1314.52 ab Epiphanio refutati 1113.39 ab Hieronymo 1251.16
ethnici Christianorum Deũ prædicant 50.49
ethnici à Lactantio impugnati 1083.49
ab Ethnicorum consuetudine abstinent Christiani 458.36
ethnicorum conuentus ad cõcilium Nicænum 30.40
in Ethnicorum disciplinis uersari Christianis cõcessum 511.51
ethnicorum furor in Christianos Alexandriæ sub Iuliano 122.41
ethnicorum libri euoluendi 512.14 de ijsdem Hieronymi somnium 1209.40
ethnicorum miseria ob uerbi Dei penuriã & uiolentia in Georgij Alexandrini cadauer 1359.47 & inde
ethnicæ scholæ 1505.56
Etorion presbyter Mareoticus 1091.16
Eua Adamũ offendit 269.51
Euagrius 544.52 & 567.27 & 810.31
Euagrius & Eucharides Coss. 848.11
euagrius exulatum missus sub Valente 132.22
euagrius Alexandriæ præses 150.15 & 1057.40
euagrij Antiocheni uita 900.16
euagrij locus 633.55
euagrij Constantinopolitani episcopi uita 1126.30
euagrius Homonsianorum episcopus 886.57
euagrij Mitylenæ insulanæ episcopi uita 1117.1
euagrij monachi amicitia cũ Hieronymo 1209.11 uita 1323.24 libri 1324.5
euagrius Paulini successor electus 896.31 & 607.24
euagrius presbyter & legatus in synodo Aquileiensi 864.34
euagrius Siculus subscribit synodo Antiochenæ sub Iouiniano 830.59
euagrius Siculus Macedonianus conuersus 1117.8
euangelium quid 220.40
euangelij effectus 221.23 nulla mentio apud gentiles 1495.5
euangelij & legis discrimen 221.58
euangelij secundum Ægyptios liber 311.10
ab Euangelio neminem excludi 221.11
de Euangelio, doctrina Ambrosij 1159.43 Chromatij 1197.13 Eusebij Cæsariensis 911.27 doctrina Hieronymi 1242.23 Prudentij 1183.4
euangeliorum liber ubi prælectus ab episcopis 413.45
euangeliorum codicis usus in ordinando episcopo 436.19
de Euangelijs sabbato legendis, canon synodi Laodicenæ 835.16
euangelius Absuritanus 873.17
eubolem subulcus 1517.56
Eubulus quidam 1102.39
eubolus Basilij præceptor 32.36 & 941.47
Eucarpiæ ecclesia 17.8
eucarpius Macedonianus cõuersus 999.51
eucharides et Euagrius Coss. 848.11
eucharistia Cœnæ Domini nomen 242.42 moribundis allata 429.52 in os infusa. ibidem.
eucharistia communicaturis in manum tradita 429.39 à canibus non uiolata 431.52 & 1447.38
eucharistiæ distributio quibus permissa 426.60
eucharistiæ finis seu fructus 245.23
eucharistiam diuidere diaconis quatenus permissum 491.56
de Eucharistia, doctrina Ambrosij 1161.7 Hieronymi 1243.46 C. Marij Victorini 1260.24 Optati Mileuitani 1099.45
eucherius & Siagrius Coss. 864.6
eucherius Lugdunensis episcopus 1153.17
euchitæ hæretici 387.20
euchrotia Priscilliani hæresi infecta 1397.12 gladio perempta 1398.11
Euclides 512.42
euclius præfectus 403.49
Eudæmon Meletianæ sectæ assecla 357.4
Eudæmon presbyter Constantinopolitanus sub Nectario 1127.24
Eudoxiæ Ægyptiæ uirginis martyris uita 1424.37
Eudoxius Aetianus 391.34 uiolẽtiæ accusatus 798.35
eudoxij Aetiani hæretici uita 1391.54
eudoxius quomodo sibi Antiochenum episcopatum uendicarit 532.47 à synodo Seleuciana depositus 815.3
Eudoxius Constantinopolitanus episcopus Arianus baptizat Valentẽ 130.15
Eudoxius Germaniciæ episcopus 708.50 & 731.30 Arianæ sectæ princeps 17.14 & 81.5 et 109.58 & 524.15 & 538.9 & 889.56 & 968.20
eudoxius in synodo Seleuciana 810.29
eudoxij rabies in Antiochenos 110.18
eudoxij turba à Constantio repressa 545.59
de Eudoxio quid actum in synodo Constantinopolitana Acacianorum 816.40
eudoxianorum hæresis 364.28
eudoxianorum & eustathianorum schisma Antiochiæ 595.34
cum Eudoxianis quid actum in synodo Lampsacena 842.5.22
Euelasij præfecti martyris historia 1425.10
Euentius Ambrosio consociatus 515.60
Euentius Cliniensis episcopus 864.28
Eufemia martyr 46.3
Eugenia martyr 54.37
eugenij Ariani uita 1370.27
eugenius Macedonianus conuersus 986.23 & 99.20
eugenius in Ancyrana synodo 798.30
Eugenij martyris uita et supplicium 1405.28
eugenius ex Grammatico miles factus Imperium arripit 1572.38 à Theodosio uictus 145.20
Eugenij tyrannis in Ambrosium 1164.5
Eugenius Nicænus episcopus Athanasij accusator 986.17 & 996.14
Eugenius presbyter martyr sub Iuliano 986.21 & 996.17
Eugraphus martyr 1422.17
Eulasius martyr 46.8

Euippy uita 995.42
Eulagy monachi uita 1324.50
Eulalia martyr sub Diocletiano 41.60
eulalia uirgo martyr 45.45
eulaliæ uirginis martyris uita & supplicium 1410.54
eulalius Amasiæ ad Pontum episcopus 1000.10
eulalius Arianus 324.9 & 889.56
eulaly Ariani episcopi uita 1353.6
eulaly Doarensium episcopi uita 999.56
eulalius Cæsariæ Capadociæ episcopus 131.45
eulaly Cæsariensis uita 970.53
eulaly hæretici uita 1400.3
eulalius Nazianzensi ecclesiæ præfectus 921.10
Eulipia martyr Nicomediensis sub Diocletiano 40.13
Eulampia martyr 1405.15
Eulampius Nicomedicusis martyr sub Diocletiano 40.13 & 1405.50
Eulogius Ambianorum episcopus 728.57 & 730.37
eulogius Edessæ episcopus 527.34 & 848.29 in exilium missus 4322.43
eulogy Edessenus uita 1000.16
eulogius exul in Diocæsarea 1087.9
eulogy exulis uita 996.1
eulogius presbyter Edessenus exilio mulctatus 28.43
eulogius Syrus monachus 1303.26
eulogius in Thebaida relegatus 132.54
eunæus quid fecerit 116.25
eumathius Macedonianus conuersus 1000.48
eumenuthis dea 1489.45 eius cultus apud Alexandrinos 1481.27
eumolpius Macedonianus conuersus 986.33.
eumolpus opilio 1517.56
eumolpidarum gens 1517.57
eunomiæ Tychianorum hæresis 396.9
eunomoitheopbronianorum hæresis 395.39
eunomius 850.47 et 862.36
eunomius Arianus 324.19 Cyzico pulsus 599.60 & 600.1 quomodo hæresim suam sparserit 391.3
eunomius à Damaso damnatus 1291.28 à Theodosio Imp. repressus 386.51
eunomy Aetiani hæretici uita 1393.31 libri 1394.25
eunomy episcopi acta in Africa cõtra Donatistas 588.1
cũ Eunomio lauare cur recusent Samosatenses 458.54
eunomiani hæretici 390.30 ab Ambrosio confutati 1168.5 à Basilio 954.18 à Gregorio Naz. 928.5 à Theodosio proscripti 150.28
eunomiani quatenus ab Orthodoxis admittantur 479.40 quibus ritibus admittãtur ad Ecclesiam 834.41
eunomianorum seu Aetianorum hæresis 364.22
de Eunuchis, canon synodi Nicenæ 659.13
Euoclij diacõi uita 1000.57
Euphemia martyr sub Prisco proconsule 41.31
Euphemitæ hæretici 389.41
Euphrasia Alexãdrinæ mulieris uita 1333.21
Euphrates episcopus Agrippinæ superioris Galliæ 516.14
euphrates episcopus cur condẽnatus in synodo Agrippinensi 728.45
euphratis Agrippinensis episcopi uita 1174.49
Euphrates Coloniensis episcopus 23.29
euphrati episcopo quid ab Arianis acciderit 95.32
euphrates flumen 971.51
euphratis accolæ 413.28
euphrationis Calanorum episcopi uita > 995.51
euphratius exul in Diocæsarea 1087.11
euphratij Balanensis episcopi uita 970.20
Euphronius Antiochenus 973.29 & Arianus 324.9 & 889.56
euphronij Ariani episcopi uita 1353.15
euphronius Cæsariensis Cappadocũ presbyter 889.51
euphrosinus Macedonianus conuersus 986.33
Euplus diaconus martyr 46.1
euplus episcopus accusator Athanasij 1086.12 & 675.46
Eupsychius Cæsariensis episcopus occisus 119.8
eupsychij Cæsariensis martyris historia 1430.36
eupsychij Cappadociæ episcopi uita 966.38
europæi ecclesiæ doctores 1121.54
europæ ecclesiæ 20.43 quos dies baptismo destinarint 416.21
europæ gentilissimus 1483.37
europæ incolæ expertes monasticorum contuberniorum 476.40
europæ ludus 1528.50 martyres sub Diocletiano 41.26 monachi 1331.52
europæ scholæ celeberrimæ 511.7
europæ arum ecclesiarum cõuentus 411.4
eusebia Cõstantij Imp. uxor 987.30
eusebius Birgillellorum Galliæ episcopus 828.5 & 1173.1
eusebius Bononiensis episcopus 864.16
eusebius Cæsariensis 622.46 & 688.34 & 843.33 & 960.21 Arianus 80.60
eusebius Cæsariensis an præses synodi Nicenæ 885.17
eusebius ex Cæsaria Palestinus subscribit Nicenæ synodo 637.45 & 639.28 & inde. de immolatione idolorum accusatus 775.44
eusebij Cæsariensis blasphemia 995.58 doctrina & Arianismus 906.35
eusebij Cæsariensis errores 913.14 certamina. ibid. 42 dissidium cum Basilio 461.9 & 917.18 & 942.13
eusebij Cæsariensis schisma 600.59 scripta nihil habere de primatu Romano 527.49.46 symbolum Nicenæ synodi 646.27
Eusebij Cæsariensis uita 903.56 & inde
eusebio Cæsariensi scribitur de Ario 622.4
eusebius Chalcidensis episcopus 527.33 & 1005.42
eusebij Chalcidis in Hellade episcopi uita 1131.22
eusebij Cremonensis episcopi uita 1199.27
eusebius Dioscori frater, aduersarius Theophili Alexandrini 1059.40
eusebius Emissenus 708.52 auditor philosophorum scholæ Alexandrinæ 510.60
eusebius Emisenus Gentilismi confutator 1538.48 Iudæorum 1474.43 ignorat primatum Romanum 559.12
eusebius Emisenus quid doceat de filio 181.32 de descensu Christi ad inferos 192.3
eusebij Emiseni uita 971.8 pericula. ibid. doctrina & fides 974.3 libri. ibidem. homiliæ nuper editæ. ibidem, & inde
eusebij Emiseni studiorũ descriptio 511.44
eusebius Gadarensis in Palæstina episcopus 712.13
eusebij Gazensis reliquiæ colliguntur 457.22
eusebius Nicomedensis episcopus præceptor Iuliani 113.24 quando baptizauerit Constantinum 570.58
eusebius Nicomedensis episcopus Arianus 323.52 hæresim mouet 357.44 & 532.43 Arij patronus 594.17 & 671.44 & 688.33 & 708.47 & 1041.33
eusebius belli contra pietatẽ antesignanus 79.15 eius mores. ibid. occupat Constantinop. ecclesiam 533.21 & 1124.17
eusebius à synodo Seleuciana excommunicatus 815.5 à Macario excommunicatus 883.49 in exilium deportari iussus 545.38 exilio cum Ario mulctatus 640.45 ab exilio reuocatus 547.23 quãdo mortuus 1346.37
eusebij Nicomediensis calumniæ in Athanasiũ 671.14 improbitas in Imperatorem & Eustathium Antiochenum 80.38
eusebij Nicomediensis episcopi Ariani uita 1344.46 acta apud Iulium Rom. cõtra Athanasiũ 530.50 libellus blasphemus synodo Nicenæ oblatus 636.7 discerptus 637.1 res gestæ descriptæ 774.14 mors Constantinopoli 719.2

Euse-

Eusebio Nicomediensi quid scripserit Arius 622.25
ad Eusebium Nicomediensem epistola Constantini de conseruandis libris sacris 78.15
de Eusebio Nicomediense quæ scribat Alexander Alexandrinus 619.17
eusebianæ hæresis origo 357.43
eusebiani Arianorum duces 357.46 Alexandri Alexandrini inimici 1026.35 à Synodo Sardicensi depositi 750.39 & 758.41
eusebiani Romanam synodũ subterfugiunt 732.41 contra Athanasium prouocant ad Iulium Romanum 526.50 subscribũt synodo Nicænæ 637.40
eusebiani unde occasionem accusandi Athanasium sumpserint 671.7
eusebianorum doctrina 358.54 refutata 359.23 literæ in synodo Hierosolymitana 687.42
eusebianorum studia & intercessiones pro Ario eiecto 773.13 timor in synodo Sardicensi 748.28 fuga 749.42 tyrannis & crudelitas 770.21 & inde
eusebianorum et Iudæorum collatio 682.22
eusebianis quid Iulius de synodi Romanæ sententia scripserit 735
eusebianis quantus inimicus fuerit Arius quidam 995.8
cum Eusebianis quid egerit Iulius Romanus 1276.35
eusebius Pamphili 630.43 & 160.7 bilinguis dictus à Socrate 592.58 quantum celebratus à Constantino 523.48 ignorat donationẽ Constantini 567.26
eusebius Pamphili Gentilismi confutator 1538.20 Iudæorum 1470.54 spectator persecutionis in Thebaide 44.14
eusebius quid doceat de angelis 198.30 de angelis malis 200.23 de cœna Domini 242.53 de Deo 172.550 de eccles. 259.39 de euangelio 220.40 de filio Dei 179.33 de generatione filij 184.42 de lapsu hominis 210.34 de discrimine legis & Euãgelij 221.60 & 222. per totum, & inde. de libero arbitrio 212.36 de operibus Christi in humanitate 191.15 de Spiritu S. 192.20 de sacrificijs 247.56
eusebij Pamphili dissidium cum Eustachio Antiocheno 592.48
eusebij Pãphili laudes 904.35. libri. ibidem & inde. locus 13.49 & 494.30
eusebij narratio de crucis apparitione sub Constantino 1434.39 de Maximini supplicio 153.2. 40
eusebij symbolum 161.28
eusebij & Pamphili concordia 914.35
eusebio quid scripserit Constantinus 72.6
eusebius Pictauiensis episcopus 1172.54
eusebij Põti præfecti uiolentia in Basilium Magnum 957.1
eusebius presbyter quidam 112.28
eusebius ex laico Romanus episcopus fit 437.21 & 502.40
eusebij Romani constitutiones 478.30 & inde. constitutio de festis 482.15 & 503.10
eusebij Rom. decretum, de cœna Domini 480.13 epistolæ decretales 575.30
eusebij Romani episcopi uita 1271.5 decreta & constitutiones. ibidem
eusebius Rotomagensiũ episcopus 729.5
eusebius Samosatensium episcopus 435.59 subscribit Synodo Antiochenæ sub Iouiniano 830.58
eusebius Samosatis expulsus sub Valente 130.57
eusebij Samosateni familiares 972.25 martyrij occasio. ibidem. laus 819.54 constantia in conseruando deposito 820.55
eusebij Samosatensis opera in exilio & post exilium 527.25 pericula sub Valente 971.40 uindictæ non cupidi exẽplũ 461.18
eusebij Samosatensium episcopi uita 971.2
eusebius Sebastiæ Palæstinæ episcopus 986.6
eusebius Seleuciæ Syriæ episcopus 986.2
Eusebius Thessalonicensis sacerdos 1132.58
eusebius Vercellensis episcopus 225 & 499.44 & 553.12 & 893.51
eusebius Vercellensis in synodo Mediolanensi 797.19 eius acta, ibidem. è synodo abitio 106.54
eusebij Vercellensis episcopi uita 1194.4 consilium cum Lucifero Caralensi 526.58 & 821.31
eusebij & Luciferi schisma 598.34
eusebij Vercellensis exilium 1193.46 & 1194.30 libri 1196.3
eusebij Vercellensis libertas contra Arianos in synodo Mediolanensi 1348.52 subscriptio in synodo Alexandrina 822.10
eusebio Vercellensi Occidentalium ecclesiarum cura cõmissa 823.6 & 553.10
eusebius 823.21
eusebius episcopus 1266.47
eusebius episcopus in synodo Hierosolymitana 769.52
eusebius eunuchus Constantij 107.58 & 1278.22
eusebius exul 1145.25
eusebius & Hypatius Coss. 799.31
eusebius & Ruffinus Coss. Romani 747.21
eusebij cuiusdam subscriptio in Synodo Alexandrina 1173.8
eusebius quidam Eunomianus 395.7
eusebius Hieronymi pater 1207.7
eusebius hæreticus receptus 537.48
eusebius legatus Oriẽtalium ad Rom. synodum 855.26 & 858.35 & 535.50
eusebij & Nestabi fratrum martyrum uita 1429.50 de eorundem reliquijs miraculum 1448.26
eusebius monachus 471.19 eius uita 1300.1
eusebij Romani presbyteri uita 1265.48
Eusion Meletianæ sectæ assecla 357.5
Eustathius diaconus 1000.54 [16
eustathij cuiusdã uita 996.
eustathius episcopus Antiochenus 157.1 & 768.34 præses synodi Nicænæ totius 536.21 & 630.27
eustathius Antiochenus refutat Ariũ 327.9 quæ in synodo Nicæna respõderit orationi Constantini 635.20
eustathius Antiochenus falsò adulterij accusatus 81.10 per fraudẽ ab Antiochena synodo cur depositus 638.40 Bziã Thraciæ ciuitatem exulatum mittitur 132.28
eustathij cum Eusebio Pamphili schisma 592.48
eustathij Antiocheni episcopi uita 885.52 doctrina 886.3 exilium. ibidem 689.18
cum Eustathio Antiocheno episcopo quàm iniustè actum ab Arianis 80.58 & inde
eustathiani qui dicti Antiochiæ 593.50
eustathianorum & Meletianorum schisma Antiochiæ 593.4
eustathius Berrhœensis episcopus 528.11 & 1027.3
eustathius Berhœa Antiochiam translatus 533.13
eustathius Sebastiæ Armeniorum episcopus 110.24 & 18.25 & 946.38 cur condemnatus 427.15 & 440.54
eustathius in Ancyrana synodo 798.31 socius Basilij Ancyrani 968.57
eustathius Sebastiæ episcopus Macedonianus 364.55 & 366.35 & 829.20
eustathius 842.55 Macedonianorum legatus 532.16 cur à patre Cæsariæ Cappadociæ episcopo dignitate priuatus 496.21 & 970.56 à quibus synodis excõmunicatus, depositus et damnatus 821.9 & inde
eustathius Sebastiæ, & quibus fuerit monasticæ uitæ author 471.60 cur à synodo Gangrensi depositus 463.7 in synodo Seleuciana 810.27 ab eadẽ

excommunicatus 815.7
eustathij acta in synodo Constantinop. contra uocem coessentialitatis 817.6
eustathij Macedoniani uita 1380.51
eustathium cur deponant Acaciani 111.43 cur damnauerit synodus Gangrēsis 486.40
eustathij haeresis 396.27
eustathius Epiphaniae in Syria episcopus 970.43
eustathius Isauriae episcopus 712.45
eustathius Macedonianus cōuersus 986.29
eustathius Marcelli haeretici sectator 368.56
eustathius Pinarorum & Sidymorum episcopus 970.48
eustathius haereticus 530.11
eustathius medicus 941.21
eustathius Constantinopolitanus presbyter 1129.28
eustathius presbyter Sardicensis 750.5
eustathius in synodo Aquileiensi 864.36
eustochium 1054.53
Eustochij amicitia cum Hieronymo 1210.47 uita 1333.3
Eustolus Nicomediae Bithyniae episcopus 610.52
Eustorgius Italiae episcopus 1206.16
Eustorgius senator Nicomediensis conuersus 29.26
Eustratius martyr sub Diocletiano 40.51
Eustratij martyris uita & supplicium 1405.3
Eutropius 27.54 et 567.26
eutropius nobilissimus Romanus 47.2
eutropij locus de Diocletiano 35.45 de Iuliano 113.38
eutropius Adrianopolitanus episcopus 21.19 eius uita 1262.40
eutropij Macedoniani uita 1382.48
eutropius presbyter Constātinopolitanus Macedonianus 1127.18
eutropij presbyteri uita & libri 1265.48
Eutyches Basilij Ancyrani notarius 1005.36
eutyches Semiarianus 363.13
eutychiani & Honorij consilatus 873.33
eutychiani monachi uita 1294.58
eutychiani haeretici uita 1403.10
eutychius haereticus 396.9 à synodo Seleuciana excommunicatus 815.6
eutychij Ariani uita 1356.40
eutychius Eleutheropolitanus episcopus 999.12 subscribit synodo Antiochenae 831.3
eutychij Eleutheropolitani uita 970.28 odium in Cyrillum 881.47
eutychij subdiaconi acta & pericula ab Arianis 1092.58 & inde
eutychianorū haeresis 396.9
Euthymius Theophili Alexādrini aduersarius 1059.40
Euzoius diaconus Arianae haeresis author 317.11 & 130.59 & 135.45
Euzoius apostata 619.34
euzoius Arianus diaconus 1350.12 & 599.36 in schismate Antiocheno ab Arianis episcopus electus 595.58
euzoius Antiochenus episcopus constitutus 820.39 in Nicaena synodo 631.21 à synodo depositus 640.60 cur non receptus 425.7 ab exilio reuocatus 547.19 per Constantinum 548.32
euzoij Ariani haeretici uita 1356.54 studium circa bibliothecā 509.53 Valentis authoritate abutentis molestia 549.4
exactionibus persecutio aucta sub Iuliano 118.1
exceptorum munere ubi functi diaconi 491.15
excidentes semetipsos ad clerum non admittendi 657.10
excitationes quid uocēt gentiles 1510.11
excommunicationis casus 426.47 usus hoc seculo 424.12
de Excommunicatione quid docuerint patres 242.50
excommunicatorum damnationē ad omnes familiares suos relatam esse 424.47
cum Excommunicatis cōmunicantes uel orantes, etiā excōmunicati 424.44
de Excommunicatis ab alijs non recipiendis canon synodi Nicaenae 660.2
excrementa per os egerit Iulianus 158.12
exercituum clades cur eueniant 263.36
Exeresij haeretici uita 1403.25
exilium Basilio denūciatum quibus miraculis impeditum 956.25
ad Exilij minas quid responderit Basilius Magnus 955.21
in Exilia qui missi sub Iuliano 119.31
exilijs qui multati à Licinio 60.30
exitus synodi Nicaenae 664.3
exorcistae ordinatio 874.5
exorcistae 488.10
exorcizationis circa baptismum usus 417.45
exorcizationes obsessorum 439.48
expeditiones militares apparatae 155.39
de Expulsis nō recipiendis, canon synodi Nicaenae 657.24
exta cur à gentilibus inspecta 1511.12
de Extremo iudicio, ueterum doctrina 274.47
de Extremo die, Iudaeorum hypothesis 1465.40
Exucontij haeretici 390.45
exulantes innocenter ab Imperatoribus reuocati 546.60
pro Exulantibus intercessiones factae apud Imperatores 531.37
Exuperantius Dertonensis episcopus 864.29
exuperantius diaconus martyr 1193.1
exuperantius presbyter iniuriosus 880.27
Exuperij Tolosani episcopi uita 1277.21
de Exuperio Tholosano quid scripserit Hieronymus 427.42
Ezechiel propheta 308.27

F

Fabiani Antiocheni episcopi res cum Vitalio Apolinarista 1389.20
Fabiani Antiocheni uita 899.31
Fabiolae Romanae funus 454.40 uita 1337.1
Fabius citatur 1151.47
fabri filius dictus Christus à Iuliano 125.15
facilitatis arguitur Romana ecclesia 483.4
facinorosi seuera cēsura pressi 496.20
factum & genitum, uocabula Nicaenae synodi explicantur 640.13
facultates ademptae Christianis à Licinio 60.28
ad Facultatum proscriptionem min.., responsio Basilij 955.30
cum Facultatibus martyrum quid egerit Constantinus 76.5
Fegadij cuiusdā uita 1174.20
fames, cruciatus forma 54.45
fames sub Iuliano & Iouiniano Imp. 158.48 quanta secuta sit persecutiones 155.45
fame necati Christiani 42.45
familiae totae peste & fame consumptae 136.25
pro Fanis qui Gentiles dimicauerunt sub Theodosio 1535.23
fatum gentilium 1501.31 & 1507.5
Faunus deus 1490.59
Fausta Constātini uxor idolis dedita 61.55
Fausta martyr 46.8
Faustae uirginis martyris Cyzici uita 1425.4
Faustinus Iconiensis episcopus 518.42
Faustinus quidam Donatista 379.50
faustinus Macedonianus cōuersus 1001.1
Faustinus martyr 45.32 & 54.30
faustinus 160.11 presbyter ignorat primatum Romanum 556.9
faustinus quid doceat de Deo 172.12 de diabolo 201.24 de filio Dei 181.16 contra Arium 346.54 & 349.7
faustini presbyteri uita 1021.43. libri ibidem.
faustini testim. de S. scripturae utilitatibus 169.47
Faustus Aegyptius martyr sub Diocletiano 1421.32
Faustus Alexandrinus martyr sub Diocletiano 41.2
faustus Arianus 324.39
fausti haeretici uita 1400.42

faustus

faustus à synodo Illyrica abdicatus 841.37

faustus Mesenatis ciuitatis martyr 46.6

fausti cuiusdam ordinatio causa schismatis 601.49

Febris dea 1491.45

Felem colût Ægyptij 1490.6

felibus templa ædificata 1490.3

Felicianus martyr 45.30 & 54.26

felicianus & Maximianus Coss. 723.16

Felicissimus Priscillianista gladio addictus 1398.8

felicitas huius quarti seculi quomodo obscurata 383.12

Felix episcopus Ambrosio consociatus 515.60

felix Autumitanus episcopus 1083.25

felicis diaconi Autumitani historia sub Diocletiano 584.32

felicis Apuliæ episcopi martyrium 1426.55

felix Aquileiensis martyr 45.58

felix Comensis episcopus 557.38 & 1177.37

felix Ladricensis episcopus 864.18

felicis Ladricensis Donatistæ historia cum Eucharistia 431.49

felicis Nolani presbyteri uita 1206.20

felix Quæstor imperialis thesauri, Iuliani apostatæ 118.53

felicis quæstoris scomma in uasa ecclesiæ Antiochenæ 504.33

felix & Liberius simul gubernant ecclesiam Rom. 553.17

felix Rom. episcopus 1283.43 Romano episcopatu expulsus 396.45

felicis Rom. epistolæ decretales 575.38

felicis II Romani uita 1285.55 congressus cum hæreticis 1286.12

felix Belemselitanus episcopus 865.25

felicis Treuirensis episcopi uita 1278.1

felix Venusinus episcopus martyr 46.11

felix exorcista 1178.32

felix hæreticus 886.32

felicis in Imperitana prædicatio 24.55

felix Aphrorum legatus 864.32

felix martyr sub Diocletiano 41.39 & 45.35 & 34.34

Felix martyr Gerundensis 43.46

felix & Audactus martyres sub Maximino 54.36

felicis innocentia contra Donatistas probata 588.34 & inde

felix presbyter martyr sub Diocletiano 1426.22

felix quidam 765.9

felix quidam à Syricio damnatus 1293.33

feriæ quartæ & sextæ ieiunia 440.40

feria quinta à ieiunio libera 482.12

ferijs inhærere prohibitum 878.52

feriatica à quibus non accipienda 816.49

Ferox Macriensis episcopus 870.26 & 872.32

ferrum cruciatus forma 54.41

ferrum uibrare in conuentibus soliti circumcelliones 379.37

Festi Iudæorum præfecti de Paulo accusato oratio 682.16

festus martyr 54.23

festa Gentilium 1327.25

festa quæ celebrata seculo hoc quarto 442.12 quibus ritib. peracta Constantinopoli 413.43

festa ecclesijs suis denunciant episcopi 498.11

festa Romanæ ecclesiæ 482.5

festorum tempora ecclesijs decernenda 547.39

de Festorum ratione sociæ ecclesiæ à superioribus edocta 520.33

festiuitas continua intra Pascha & Pentecosten 449.21

festiuitates martyrum 451.26

Fibitius Abbas 1178.23

fictilibus usus Constantius Imperator 47.19

fictione Deum uerbum corpus esse factum, refellitur 1374.10

Fidentius Donatista 585.38

fides uera quæ 188.47 quæ ecclesiæ fundamentum 261.16

fides sola quatenus non satis sit ad perfectionem 237.20

fides pœnitentiæ pars 233.10 & 1072.24

fides Arimini per Acacianos aucta 813.44 Syrmij exposita 800.42

fides Theodosij Imperatoris 143.6

fidei articuli humanæ rationi ignoti 3

fidei Christianæ fautor Constantinus 61.49

fidei fructus bona opera 230.1 militia 227.12 uis 1102.14

fidei gratia cur accensi sumus 230.38

fidei negotia etiam corã populo tractata 301.6

fidei nulla mentio apud Lactantium 1082.30

de Fidei causis iudicium intempestiuè sumptum ab Imperatoribus 549.18

fidei Arianæ formula Nicææ cõficta sub Constantio 806.10

fidei Antiochenæ formula 811.35

fidei Nicænæ formula commendatur 664.50

fidei formula in synodo Sardicensi composita 761.10

fidei formula ab Arianis missa ad Italos 731.30

fidei formulæ in synodo Nicæna publicatæ 646.3

fidei symbola in synodo Syrmiensi composita 787.28

fidei ab Eusebio & synodo Antiochena mutatæ exemplum 709.37 & 710 inde

fidei iustificationem tribuit Gregorius Nazianzenus 927.20 primum locum in iustificatione Eusebius Emisenus 982.44

fide quoque ueteris Testamẽti patres saluati 227.1

fide apprehendi misericordiam Dei, applicari iustitiam 226.41

de Fide doctrina Athanasij 1037.57 Basilij Magni 948.6 Hilarij 1140.38 C. Marij Victorini 1260.8 Maximi Ægyptij 1017.30 Optati Mileuitani 1099.10

de Fide iudicium episcopis commẽdatum in synodis 543.41

figuli agrum cur parari curarit Helena 454.55

figulinæ artis inuentor Iupiter 1491.55

figuras puerorum collo suspendere, reprehenditur 460.4

filius Deus perfectus 173.20

filius Dei qualis sit 179.30

filius non creatura, ut Ariani negantur 137.10

filius cur λόγος dictus 189.32 uerbum 31.1 solus ex substantia patris, in Nicæna synodo declaratur 638.34

filius secundũ quid patri similis, quæstio in Seleuciana synodo tractata 814.32

filius in quo minor patre 164.46 quomodo à patre differat 178.14 in quo 181.22

filius ab æterno quomodo à patre genitus sit, non inuestigandum 181.42

filius Dei quatenus impaßibilis, & quatenus paßibilis 330.34 quatenus in patre 180.25.40 quatenus posterior patre secũdum Eunomium 392.37

filij diuinitatem quibus testimonijs probet Athanasius 332.21 cuius sinus pater est 190.48

filij natiuitatem sciri nõ posse 181.18

filium Dei negant Iudæi 1463.34

filium Dei cur oportuerit hominem fieri 949.28 omnia nouisse, imò etiam iudicij diem 349.30

filium Dei esse creaturam, quibus rationibus probet Arius 327.30 & inde, 328 & inde

de Filio Dei patris quid docuerint doctores huius seculi 179.30 & inde

de Filio Dei articulus accuratè expositus à synodo Sardicensi 759.14

de Filio, doctrina Alexandri Alexandrini 1025.52 Athanasij 1035.55 Basilij Ancyrani 967.16 Didymi Alexandrini 1065.4 Eusebij Cæsariensis 908.41 & inde

Faustini presbyteri 1022.30 Hilarij 1138. 14
de Filio Dei Acacianorum dogma 399.11 Arrianorum hypothesis 400. 13 Aetij & Eunomij 391.26 Arianæ 320.13 Asterij sophistæ 360.4 & inde. Iudæorum 1463.33 Marcelli & Photini 369.36
cum Filio quæ nobis communia dicant esse Eusebiani 641.56
filiorum Ethnicorum per ignem lustratio 1510.30
filios uenia peccatores obtinerunt patres pœnitentes 426.13
filium intercessor pro Donato 587.34
Firmianus Lactantius Imperatorum scriba 570.40
firmius Ambianorū episcopi uita 1177.52
firmum Italiæ, Lactantij patria 1075.16
firmius episcopus quomodo propagauerit ecclesiā in Gallijs 24.41
firmi presbyteri cuiusdam uita 1021.32
Flacci præsidis Spoletani horribilis interitus 152. 50
Flacilla 1021.51
Flacillus Eusebianus 680.38
flagitia reprehendendi liberius 493.37.
flagra tormenti genus sub Diocletiano 41.34
flagris Christiani percussi 4320 concisi 120.31
flamines Diales 1503.4
flamines qui ad cōmunionē non admittendi 695.18
Flamminæ templū in Persia subuersum 150.42
Flauianus Antiochenus episcopus toti Orienti præesse existimatus 514.17
flauianus presbyter Paulini hypocrisin apertè arguit 495.42 Syria expellit Messalinos hæreticos 521.44
flauianus 459.28 cuius schismatis causa 607.8 & inde. cuius dissensionis 896.34
flauianus à Theodosio defensus 546.40 psalmos canere instituit 411.33
flauianus & Diodorus se opponunt Valenti 141.7
flauiani amicitia cum Damaso 1202.23 appellatio ad Imperatorem 544.51
flauiani colloquium cum Paulino 895.51 contentio cum eodem & Apollinari 606.8 & inde
flauiani dogmatica quadam de Christo 902.41 libri. ibidem. exemplum 551.24
flauiani pro Antiochenis intercessio apud Theodosium 498.37 libertas in dicenda causa sua 901.57 ordinatio à Theodosio defensa 532. 55
flauiani Antiocheni res gesta contra Messalianos 388.56 testimonium de fide Damasi 1289.56
flauiani Antiocheni uita 900.36 & inde
flauiano Antiocheno cur succenserint Damasus & Theophilus 526.37 cur Theophilus Alexandrinus 1050.44
flauius exul 1097.44
flauius Himerius exarchus Marcotæ scribit 683.30
Flauius Vopiscus quando uixerit 1178.42
Flora meretrix dea 1489.53
floræ deæ auxilium, ludus 1528.53
florales ludi 1499.55 & 1528.47
Florentius martyr 46.36
florentia persecutione Diocletiani turbata 41.42
florentini monachi uita 1331. 56
florentius & Taurus Coss. Rom. 818.53
florentij uita 1267.31
florianus martyr 54.25
florum purpureorum usus in exequijs 455.14
fluminis & Christi collatio 166.54
fluuium colentes Androgyni exterminati à Constantino 540.7
fluuijs immersi Christiani 133.5
fodicationes per ungulas, suppliciorum forma 42. 46
ad Fodinas metallicas damnati Christiani 46.38
Fœgadius episcopus 1266.43
fœlix & Liberius simul gubernare Ecclesiam Romanam iubentur 493.50
fœmella ab Athenienfibus mactata 1483.48 sub Iuliano mactatæ 1510.33
fœmina miraculosa apud Iberos 1441.38
fœminæ cuiusdam casta historia cum Maxentio 58.2
de Fœmina ancillam uerberante, canon synodi Eliberinæ 695.37
fœmina dea 1487.42
fœminæ apud Ægyptum quando circumcisæ 1527. 20
fœminæ Christianæ qua conticinelia ab Arianis affecta 92.12
fœminæ mendicantium eunt post persecutionem 155. 58
fœminis in cœmiterio peruigilare cur interdictum 698.21
de Foute circa Emabum, fabulosa narratio 1447.59
fontes circa Antiochiam inquinati à Iuliano 121.32
fontes pro numinibus culti 1488.52
fori Cornelij ecclesia 22.11 nacatis cui commendata 519.53
forma baptismi 419.14
formata quid 714.19
formata litera quæ 525.52
de Formata, canon synodi Laodicenæ 837.1
formula fidei in Sardicensi synodo composita 761. 30
formula precationum 253.1
fornicationis in baptismo renunciandum 238.23
Fortuna dea 1491.38
fortunæ imago 1526.3 templū Cæsareæ Cappadocum 1481.32 à Cæsareensibus destructum 119. 5 & 1430.39
fortunæ templum Constantinopoli 1484.42
fortunæ sacrificat Iulianus 117.48
fortunatiani Aquileiæ episcopi uita 1193.4 libri. ibid.
Fortunati diaconi martyris historia 1426.27
Fortunatus lector martyr 1426.57
fortunatus 865.14
fortunatus Aquileiensis martyr 45.38
fortunatus martyr sub Diocletiano 41.40
Franciam totam ab hæreticis defendit Hilarius 22. 48
Franci nasstant Gallias 1565. 27
francorum bellum cum Constante de Gallijs 1564. 16 in Hispanias incursio 1561.15
Franciscus Philelphus 1236. 57
fratres Domini qui 405.26
fratrum dissidentium oblationes non recipiendæ 878.60
fratrum nomen inter episcopos 524.44
fratrum pia pignora temerè à legibus imperatorijs prohibitum 548.6
fratres falsò accusantium pœna 703.32
de Fratribus Domini, opinio uana Heluidij 1401.56
fraternitatis quis reus factus 704.52
fretellas 1268.23
frigus pro numine cultum 1488.51
frigore martyres quadraginta necati 61.1
frons crucis signo consignata 459.32
fructus lustratione polluti à Iuliano 121.39
de Fructibus à Iudæis non benedicendis, canon synodi Eliberinæ 699.35
frumentij Auxumes episcopi uita 993.4
frumentius Indorum episcopus ab Athanasio creatus 533.36 miraculis clarus 493.6
frumentij adolescentis res gesta in India 36. 33
frumentij & Kedesij uita 961.23
frumentum ecclesijs de publico collatum 503. 50
frumenti quot modios suppeditarit Iulianus in pauperes & peregrinos 507. 41
frumenta ecclesijs restituit Iouinianus 127.58 & 835. 24

frumen-

frumentario reditu priuati Constantinopolitani 93.22
fumo ignis remißiore Christiani extincti 39.30
Funestus citatur 865.19
fundamentum ecclesiæ 261.16
fundas circumagere in conuentibus soliti Circumcelliones 379.37
fundi restituti ecclesiæ 503.27
funiculis Christiani percußi 43.20
funerum gentilium ritus 1529.40
funebres ceremoniæ superstitiosæ hoc seculo 453.48
funebres orationes 454.59
furiarum dij 1492.9
furto in baptismo renunciari 238.25
de Furibus, miraculum Spiridionis an uerum 1115.24
fustibus Christiani percußi 43.19 & 120.33
fustibus usi Circumcelliones 379.33
futura prædicere conantur Messaliani 388.8

G

GAbdiabus Persarum episcopi uita 966.30
Gabynius presbyter martyr 45.26
Gabriel angelus 931.23
Gadaræ ecclesia 24.53
Gaddiabes martyr in Persia 87.41
Gaius 823.22 & 828.12
Gaius diaconus Arianus 319.9 & 323.30 damnatus 846.24 in synodo Ariminensi 799.51
Gaij Ariani uita 1376.5
Gaius episcopus senex 1063.3
Galatæ filij Valentis Imp. miraculum 956.31
Galatiæ ecclesiæ 17.43
Galatæ ad fidem conuersi 27.36 in synodo Nicæna 618.4 in Sardicensi 747.56
Galatarũ monachi 464.45
Galerius Maximinum socius Constantij in Imperio. 47.7 eius descriptio 48.24 & inde quomodo tyrannide Orientẽ occuparit 85.41
Galerij Imperatoris palinodia de persecutione Christianorum exemplar 49.12
Galienus capit sacerdotes 25.24
in Galilæam cur post resurrectionem ierit Christus, delirium Lactãtij 1080.41
Galilæorum filij, Christiani dicti à Iuliano 115.10
Gallia 832.24 à Donatistis contaminata 376.30
Galliæ Celticæ episcopi 22.59
Galliæ occidentalis ecclesiæ 23.13 martyres 46.10
galliam ab Arianismo liberat Hilarius 1146.24
in Gallia quæ propagatio ecclesiæ fuerit 24.42
galliæ Arianismo afflictæ 326.42 ab Alemannis uastatæ 1569.8
galliarum ecclesiæ à quibus uisitandæ 553.13
galliarum metropolitanus 516.8 synodi 846.16
Galli 528.22 & 844.37 quo ritu Mercurium colant 1513.16 germanis subiecti 1565.45
galli in synodo Sardicensi 748.2
gallorum dij 1485.46 literæ pro Macedonianis conuersis 532.30
ad Gallos quando ecclesia propagata 25.5
gallici doctores 1133.38
gallicæ ecclesiæ 22.27
gallica ora à Scotis & Pictis uexata 1569.14
Galli sacerdotes Cybeles 1517.12
gallus fluuius 1514.47
Gallus Iuliani frater in quibus scholis fuerit institutus 510.34 à fratre & regno & uita priuatus 114.38 à patruele Constantio interfectus 1565.37
gallui Imperator rebellionem Iudæorum punit. 1458.31
galli Imperatoris interitus 1391.12
de Galli & Iuliani ædificatione miraculum 1447.28
gallinæ à gentilibus oblatæ 1510.57
Gallinariæ insulæ ecclesia 20.27
Gamaliel 1469.13
Gangalius mons 1295.44
Gangrensis synodus 18.3 & 111.51
gangrensis synodus sub Constantio Imp. 427.14 cur condemnarit Eustathium 440.54 & 821.1 & 1381.43
Ganymedis ludus 1528.50
Garaus martyr 45.55
Gaudentius episcopus in synodo Sardicensi 763.43 & 765.29 ab Arianis depositus 758.41
gaudentij episcopi uita 1262.3
Gaza ab Arianis occupata 24.4
gazæ urbis situs 1456.4 ecclesia Christi 15.18
gazæi Paganismi studiosi 1429.51 & 829.38
gazæi ethnicæ superstitioni addicti 1477.10 ad fidem quando conuersi 27.30
Gazæorum petulantia nimia in Christianos sub Iuliano 120.21.29
Gazensium martyrum reliquiæ colliguntur 457.17
Gazophylacia in synagogis Iudæorum 1466.30
Gebalon monachus 1330.41
Gedeon quomodo iustificatus 227.5
Gelasius de donatione Constantini 568.6
Gelasij Acaciani hæretici uita 1403.26
gelasius Cæsariensis Palæstinæ episcopus 848.30 eiusdem uita 1005.47
gelasij Cæsareæ Cappadocum episcopi testimonium de morte Diocletiani 152.20
Gelasius monachus 1330.41
Gelasius I Papa quos Eusebij libros approbarit 905.17
gelasius Salaminensis episcopus 20.8
Geli Mediæ populi ethnici 1481.42
Geloi gentiles 1495.45
Gelonius Macedonianus conuersus 1001.5
Gemellini Acaciani uita 1403.30
Geminianus martyr 45.36
Geminianus cum LXXIX martyr 54.35
Gemmator à Siricio damnatus 1293.35
genæ martyrum ungulis dilaceratæ 43.28
Genedius 865.24
generatio diuina non curiosè indagãda 181.42
Genesius martyr 45.35
Genethlia quale festũ 450.49
genitum & factum, uocabula Nicænæ synodi explicantur 640.13
Genialis excommunicatus 557.32
genij Grundules dij 1490.59
genios nascentibus animabus & urbibus addi custodes 1493.30
Gennadius 962.57 & 1021.60
gentes de Deo 1486.48
gentium baptismata quid 238.47
Gentes impugnat Gregorius Nazianz. 928.28
de Gentibus, hypothesis Iudæorum 1464.56
gentiles ubi derideant deos suos 1558.40 quo modo recipiantur ab ecclesia 854.49 quib. authorib. credant 1436.18
gentilium dij non immortales 1558.1 disciplinæ exagitatæ à Basilio 941.22 libri prohibiti episcopis 874.49
gentilium literis imbuendi Christianorum pueri 512.2
gentilium mores 1530.3 odium in Basilium Ancyranum presbyterũ 961.7
gentilium opinionum capita 1486.1. religio quæ hoc seculo fuerit 1476.28 ritus & regimen sacrum 1502.20
Gentilium religio falsa esse quibus rationibus probetur 1557.12
gentilium religionem uanißimam esse probat Iulius Firmicus Maternus 1120.56 & inde
Gentilium superstitio à quibus et quomodo refutata & abolita 1538.4 templa sub Iouiano clausa 34.29

Gentilibus puellæ Christianæ non elocãdæ 696.42
de Gentilib. ad Christianismum recipiendis, canon synodi Eliberinæ 698.41
Gentilismus à quibus et quomodo propugnatus 1532.14 gentilismus per Africam 1482.3 per Europã 1483.37 in insulis maris mediterranei 1482.58
gentilismi antiquitas refutata 1540.30 utilitas etiã 1541.13 uanitas 1557.49
gentilismum suũ quibus argumentis defenderint ethnici 1535.29
genua adorando flectere, ritus circa baptismum 417.44
genua flectentes cur orarint Christiani 433.8
ex Geometria quid elegerit Basilius 512.50
Georgius Arianus 324.22 & 810.32 & 823.25
Georgius Alexandrinus Arianus à synodo Sardicensi damnatus 750.44. & 758.37 à Seleuciana depositus 815.1 & 454.4
Georgius Alexandrinus episcopus Arianus in synodo Syrmiensi 784.44 gentilismi impugnator 1538.59 cum camelo combustus 122.51
Georgij reditus Alexandriã 112.38
Georgij Alexandrini episcopi Ariani uita 1358.41 supplicium 1359.40
Georgius Arethusianus quomodo Antiochenus episcopus factus 889.44
Georgius Cappadox quando libros sacros incenderit 535.17 Cappadocense monstrum 1050.30
Georgij Cappadocis immanitas in Christianos Alexandrinos 104.21
Georgius Laodiceæ Syriæ episcopus 708.52 & 532.48 cuius sophismatis author 819.23 & 536.2
Georgius Laodicenus qua ratione à synodo Sardicensi damnatus 750.42 & inde 758.42 & 973.10
Georgius Laodicẽsis Semiarianus 363.7
Georgij episcopi Laodiceæ acta aduersus Apollinariũ 381.60 doctrina hæretica 820.9 et 890.47
Georgij Laodiceni uita 986.35 & 1368.48
Georgius martyr 54.30
Georgij martyris uita 1405.57
Georgius Trapezũtius 904.53
Gereon Coloniæ Agrippinæ episcop. cũ CCCXVIII. socijs capite cæsus 45.14 eius martyrium 1421.34
Germæ ciuitatis Hellesponti multæ partes terræmotu deiectæ 159.3 & 1451.11
Germania transrhenana tota in armis sub Valentiniano 1569.6
germaniæ primæ & secundæ episcopi 23.37 quo ipsos nomine appellet Hilarius 524.60
germani à Constantij militibus uicti 1565.54
germani Orientales à Constantino uicti 1562.58
germanorũ fœdus cum Constantio 1565.45 cum Iuliano 1566.15 incursiones in Gallias 1565.40 & 1565.26
Germanicia peste Eudoxij infecta 519.5 à ueneno Ariano purgata 35.25
germanus Altisiodorensis episcopus 1266.4 eiusdem uita 1175.12
germani Ariani uita 1376.5
germanus Neapolis Palestinæ episcopus 611.1 & 615.37
germanus in synodo Hierosolymitana 769.51
Germinius Arianus 799.50. & 800. inde et 1144.53
germinij Ariani uita 1377.34
germanij clerus 112.24
Gerontia uidua 1216.29
Gerontius Larissæ Cœlosyriæ episcopus 615.48
gerontij Nicomedicensis episcopi ordinatió 1012.49
Gerontij uita 1171.1
Gerundæ martyres 45.46
Gerundensis Hispaniæ ciuitas cuius prædicatione clara 24.56
Gesnerus 1014.37 & 1289.72
gestus orantium apud ueteres 432.49
Getarum motus 1566.6
Getuli Christiani 19.46
Gigas de defectione Liberij 1284.42
gigas Typho deus 1489.40
gladius, suppliciorum genus sub Diocletiano 42.36
gladij lictorum hebetati cæde Christianorum 44.16
gladiatorum spectacula Romæ 1530.30 & 1528.53
Gloriæ cupidus Iulianus 114.27
gloriatio in Deo quæ perfecta 227.49
gliribus obiecti Christiani 151.13
Glicerij Nicomediensis martyris uita 1426.14
Gnostici monachi 476.60
gnosticorum hæresis in Hispania 316.51 & 1396.5
de Gog & Magog Iudæorũ somnia 1466.9
gomarij proditoris suppliciũ 1568.41
Gordianus martyr sub Iuliano 123.41
gordij centurionis martyris uita et supplicium 1408.27
Gorgonia Greg. Naziãzeni soror 431.15 & 921.47
gorgonius suspendio mulctatus sub Diocletiano 39.53
gorgonius & Dorotheus 44.8
gorgonius martyr 45.53 & 54.18
gorgonij martyris uita et supplicium 1404.14
Gororanes Persarum rex Christianos persequitur 150.54
Gothianorum hæresis 404.16
Gothia Anthropomorphitarum hæresi infecta 375.27
gothi ethnici 1432.37 à Theodosio uicti 1571.9 qua occasione se Theodosio Imp. dediderint. ibid. 30
gothorum defectio ad Arianismum 1263.30 idololatrici cultus 1485.52
gothorum intestinum bellũ 1570.11 irruptio in Romanas prouincias 141.58 motus 1566.6
gothorum ab Hunnis eiectorum rebellio aduersus Romanos 1570.16 tumultus à Constantino repressi 1562.57
gothorum primus episcopus quis 24.11
gothos è Thracia pellit Theodosius 144.60 & inde. quibus uerbis adortus sit Ambrosius 148.31
Gotthicæ literæ quando inuentæ 24.16
gothicarum literarum inuentor 1263.6
gradus personarũ 487.33
gradus in templis fieri curauit Iulianus 409.36
Græcia 832.25
græciæ ecclesiæ 20.58 gentilismus 1483.39
græci de Deo 1486.48 iuuant Iudæos in restitutione Hierosolym. sub Iuliano 1459.53 cur conueniant ad quercũ Mambre 1524.42
græcorum calumniæ in Constantinum 1535.6 dij 1490.40 philosophi taxantur 284.17
græcorum disciplinis institui prohibiti Christiani 117.20
græcorum elementorum usus in monasterijs 473.5
græcorũ dogmatũ explicationes in conuentibus 422.56
graminum esus persecutiones secutus 135.55
grãmatices professores quot in schola Romana 513.27
grammaticorum auditor Athanasius 511.54
de Grammaticorũ immunitate lex Constantini 77.37 & 513.8
grando maxima sub Valẽte Imp. Constantinopoli 158.52
grandinis miraculum sub Valente & Valentiniano 1450.46
Gratianus quando uixerit, & quid de donatione Cõstantini habeat 567.56
gratianus quomodo Imperiũ adeptus 144.17
Gratianus Imperator Occidentis

dentis 574.7 expellit Arianos ecclesijs 346.1 reuocat Meletiũ ab exilio 892.13 quantum profuerit ecclesijs 34.50
Gratianus ab Andraga'io occisus 147.9 à Maximo uictus & occisus 1571.36
Gratiani acta in causa Flauiani 607.26 & inde. cum Demophilo Ariano 1377.10 beneficia in Ecclesiam 146.3 clementia in Iudæos 1461.20 constitutio de frumento Ecclesiæ 503.54
Gratiani epistola pro sacerdotibus Dei 460.40 imperij initia & motus 1569.59 lex contra Arianos 895.33 lex de amplectenda religione 539.43 uictoria de Alemannis Arianis 335.14
gratianum quanta reuerentia salutarint episcopi 460.57
sub Gratiano quæ hæreses 402.32 quæ miracula 1452.40 qui monachi 1303.38 & 1330.40 quæ schismata 605.10
gratianus & Probus Coss. 1052.43
gratiani & Equitij consulatus 847.45
de Gratia, doctrina Basilij Magni 952.10
gratiarum actiones in conuentibus Christianorum 411.24
Gratus episcopus Carthaginensis 707.31
grauidis baptizandi tempus liberum concessum 426.19
greges cur & qui monachi dicti 471.20 & 1299.20
Gregorius Arianus 324.21 in politicis negocijs exercitatus 499.6
gregorij Ariani crudelitas in Alexandrinos 92.18 & inde. in Orthodoxos 1095.1
gregorij Alexãdrini episcopi Ariani uita 1357.30
gregorius Antiochenam Ecclesiam inuadit 718.53
gregorius Armeniæ maioris episcopus, martyr sub Licinio 60.56
gregorij Bætici uita 1191.8
Gregorij Berythi episcopi Ariani uita 1400.10
gregorius Cinnensis 615.38
gregorius Dianius Cæsariæ Cappadocum episcopus 708.50
gregorij Eliberitani episcopi exilium 1191.4
gregorij Hispani uita 1192.34
gregorius Laodicenus cuius sophismatis autor 393.54 & 16.53
gregorius Magnus 156.47 & 622.47 Nazianzenus 18.6 & 436.4 & 527.52 & 843.36 & 385.4.30
Gregorius Nazianzenus Iuliani condiscipulus 511.13 præceptor Hieronymi 1211.46 ignorat primatum Romanum 558.44
gregorius Nazianzenus cur non expulsus sub Valente 131.38 quid in Nestorio reprehenderit 1129.14 quando Constantinopolim translatus 21.12 è Nazianzo 539.17 Constantinopolitanã ecclesiam instaurat 34.42 cum Basilio monasteria constituit in Ponto 464.56
gregorius Nazianz. contra Arium probat Christum omnia nouisse 349.37 & 345.36
Gregorius Nazianz. qui & Magnus dicitur, quid benè doceat de angelis 199.29 de baptismo 234.60 de baptismo infantum 238.32 de bonis operibus 228.43 & 229.56 de confessione 241.43 de Deo 170.34 & 173.8 definitio Dei 171.15 de diabolo 201.52 de filij Dei generatione 183.43 de libero arbitrio post lapsum 213.40 de oratione 250.21 de peccato 215.12 de pœnitentia 231.46 de præstãtia hominis 207.52 de discrimine ueteris & noui Testa. 224.29
gregorij Naz. confeßio, seu summa fidei 165.33 libri & scripta 921.25 & inde. doctrina 923.16 naui 927.42 certamina. ibid.57
gregorij Nazianzeni oratio in synodo Constantinopolitana 849.42
gregorij Nazian. pater lapsus 916.38 receptus 596.56 & 597 inde
gregorij Nazian. pericula ab Arianis 919.49 & alijs 929.4.10 & inde præconium de fide Nicæna 665.58 testimonium de Damaso 1192.7 de Iuliano 114.30
gregorij Nazian. & Basilij neceßitudo 916.11 & 928.34
gregorij Nazianzeni Theologi uita 914.46 periculosa de inuocatione sanctorum opinio 296.25
Gregorius Neocæsariensis 940.19
Gregorius Nyssenus ecclesiarum Cæsareæ Cappadociæ moderator 514.49 episcopus 18.13 patriarcha 850.24 Basilij Magni frater 848.26 uxoratus 486.1
gregorius Nyssenus 274.24 & 385.6 & 458.21 & 527.52 ignorat primatum Romanum 556.9 & 559.9
gregorius Nyssenus quid docuerit de adiaphoris 268.9 de causis unionis 190.18.33 de Deo 173.10 de doctoribus Ecclesiæ 494.16 de operibus Christi in humanitate 191.56 de præstantia hominis 208.27 de uita æterna 277.58 de libertate Christiana 250.4
gregorij Nysseni periculosa opinio de bonis operibus 293.3 de cœna Domini 295.27 de libero arbitrio 291.30
gregorij Nysseni iter Hierosolymitanum excusatur 937.50
Gregorij Nysseni naui 935.4 certamina. ibidem. oratio de aduentibus Hierosolyma 936.4 studiũ in synodo Constantinopolitana 367.11 uita 929.18 libri 930.11 doctrina. ibid.60
Gregorij censura de scripto Hieronymi contra Vigilantium 602.7
Gregorius monachorum abbas 1303.31
gregorij Spoletani episcopi martyrium 152.50
gregorij Spoletani presbyteri uita 1206.6
gregorius Spoletanus martyr 54.24
gregorius resistit legi à Iuliano latæ 117.24
gregorius presbyter ob Arianismũ officio motus 1026.40
gregorius presbyter martyr 45.40
Gregoras diaconus Mareoticus 1091.21
gubernatio Ecclesiæ hoc IIII seculo qualis 483.45
gubernationis cõmunis officia 525.53 ratio 493.32
à Gubernationis ecclesiasticæ forma abhorrent epistolæ decretales 580.6.
gubernatores Iudæorum ecclesiastici 1469.6
gubernatoriæ artis inuentor Neptunus 1491.36
Gurias ex Sarcigitiua martyr sub Diocletiano 1422.22
guttulæ crucis signaculum facientes, ubi 1444.32
Gymnasius Semiarianus 363.12
Gymnasij hæretici uita 1403.20
gypsi & calcis aceruus dispersus Hierosolymis 1460.6

H

HAdriani Hilarionis discipuli uita 1298.2
Hæmorrhoussæ statua Cæsareæ Philippi 1447.42 imago 409.43
hæreseologia 1257.16
ab Hæresi redeuntium pœnitentia quæ constituta in concilio Eliberino 697.20
hæreses sub Constantino & aliquot alijs Imperatoribus 316.54 sub Gratiano 402.31 quæ Basilij tempore fuerint 94.18
hæreses inter docendum taxatæ 495.16 quæ à Prudentio refutatæ 1183.58

hæresium origo 312.54
hæretici ab Ecclesia arcendi 854.26 an post mortem excõmunicandi quoque 633.37
hæretici Christianos se dicunt esse 263.8 ad conuenticula congreganda Imperatorũ authoritate abusi 549.11
hæretici qui à Basilio oppugnati 954.5 & inde. ab Hieronymo confutati 1251.17 & 1252.12
hæretici damnati inter docendum ex ecclesijs eiecti. 495.32 in prouincialibus synodis depositi 518.2 qui à synodis recepti 537.46
hæretici conuersi quomodo recepti in Romana ecclesia 478.34 & 479.24 pœnitentes recepti 424.57
hæretici monachorum 476.51
hæretici quomodo tractandi, decretum synodi Alexandrinæ sub Iuliano 822.51
hæretici qui sine baptismo in suum ordinem recepti 424.1
hæreticorum benedictiones non accipiendæ 836.25
cœtus nõ ecclesia, sed conciliabulum 877.47
hæreticorum librorum lectio quatenus episcopis cõcessa 874.50
hæreticorum conuersorũ literæ ad diuersos episcopos & Imperatores 532.6
hæreticorum literæ ab orthodoxis non receptæ 525.38 dogmata & tumultus ab Imperatorib. repressa 545.23 munificentia de bonis Ecclesiasticis 508.44
hæreticorũ patriarchæ philosophi 287.4
hæreticorum uitæ 1338.1
de Hæreticorum nuptijs uitandis canon synodi Laodicenæ 834.52
hæreticis puellæ catholicæ non elocandæ 696.46
hæreticos quando ab exilijs reuocarint Imperatores 547.15
cum Hæreticis nihil commune habuerunt Christiani 458.50
de Hæreticis damnatis in aliqua prouincia ad alias scriptum 527.59
de Hæreticis recipiendis, canon synodi Constantinopolitanæ 854.26
pro Hæreticis orasse Orthodoxos 497.22
hæreticæ hypotheses Epicteti Corinthij 1371.56
ἀγνοηταὶ qui dicti 1520.15
ἅλις δρυός, prouerbiũ 1030.38
Hallæ monachi uita 1300.24
Haloander citatur 728.42
ἁμαρτία & παράπτωμα differunt 216.39
Hammonis imago 1526.23
Hannibal cur Romam obsederit 1166.38 à Romanis uictus 1529.19
Harroli gentilium 1502.50
harmoniam pacis quid uocet Eusebius 522.20
Harmony cuiusdã modi musici impij 411.37
Harpocrates Butici cultus 1482.30
Harpocrates deus 1489.39 eius cultus 1525.20
Harpocration 680.23 in Nicæna synodo 630.30
Harpocration exul in Diocæsarea 1087.10
Harpocrationis Cynonis episcopi uita 1086.16
Hassutius Donatista 585.37
Hebrææ linguæ quàm studiosi Iudæi 1469.39
Hecate dea 1489.41
hecatombarũ oblatio 1510.23
Hedibiæ uita 1337.17
Helena stabularia Constantini mater 61.42 Augusta 1178.11 ad fidem conuersa 30.37
Helena Veneris templũ Hierosolymis destruxit 1539.31 crucis inuentrix 302.4 & 883.37 & 1438.16
helena agrum figuli parari curat 454.55 quæ et ubi templa ædificauerit 407.53 crucis inuentionis festum Hierosolymis instituit 482.18
helena ministrat uirginibus sacris 467.14. & inde
helenæ matris Constantini superstitiones 458.4
Helenæ castrum in Hispania 2564.43
Helena oppidum 89.45
Helenopõtus oppidum 939.28
Helianus proconsul 389.15
Helias 470.48 non adorandus 299.37
de Heliæ reditu opinio Ambrosij 1162.46
de Heliæ aduentu, nugæ Lactantij 306.16
Helias monachus 464.15 miraculis clarus 493.26
Heliæ monachi Meletiani uita 1340.6
Heliconiades musæ 1491.9
Heliodorus Altinensis episcopus 864.27
Heliodorus clericus eius consuetudinis author 486.33
heliodorus Hieronymi amicus 1207.46
Heliodorus monachus & episcopus 1332.22
heliodori monachi uita 1300.7
Heliodorus Sozusæ Pentapoleos episcopus 1093.25
heliodorus in synodo Constantinopolitana 817.59
Heliopolis ecclesia 15.51
Heliopolis ethnica superstitione referta 1478.3 & 1482.34
Heliopolim exulatum proficiscũtur Alexãdrini Christiani 137.59
Heliopolitarũ crudelitas in Christianos 120.46
Helladius apostata 619.35
Helladius diaconus Arianus 319.9 & 323.49 et 1350.13 in synodo Nicæna 631.23
Helladius grammaticus, Iouis sacerdos 1503.36
helladius Luciferianus 373.37
Helladius patriarcha Cæsariensis 18.15 episcopus 1171.21 Basilij Magni successor 848.25
Helladij Cæsariensis episcopi uita 1012.40
Helladius Ponticarum ecclesiarum præses 514.57 Ponticæ diœcesis patriarcha 850.23
Hellanius 622.51
Hellanici Tripolitani episcopi uita 962.10
Hellas 486.36
Helles monachus Ægypti 1325.15
Hellespontiacæ ecclesiæ 17.31 Arianismo infectæ 316.28
Helpidius rhetor Gnosticus 1396.15
Heluidius hæreticus 1222.41
heluidij hæretici uita 1401.48 liber. ibid.
heluidianorũ hæresis 404.56
Henricus de Erphordia 39.34
Heortasius Sardensis episcopus depositus 112.8
Heortasij Sardensis episcopi uita 992.33 & 1265.31 & 363.12 & 986.56
Hephatah uocis usus 418.33
Heracides, seu Heraclides Marcelli hæretici sectator 368.58
Heraclammon 680.30
Heraclammon episcopus 1086.30
Heraclea Thraciæ quibus martyribus clara sub Licinio 61.9
Heracleæ ecclesia 19.29
Heralides 680.32
Heraclides monachus Ægyptius 472.13
Heraclidis monachi exilium 1319.7 uita 1325.23
Heraclides miraculis clarus 493.22
Heraclidas pecuniarũ Constantini quæstor 66.51
Heraclidis senatoris proditio 1564.55
Heraclides presbyter Alexandrinus 1061.7
Heraclitus philosophus 2486.19
Heraclius comes 1050.21
Heraclius Hierosolymitanus 882.52
Heraclius cur depositus 436.58
Heraclius presbyter Mareoticus 1093.13
Heraclij presbyteri Tyrij uita 986.45
Heraclius Tyrius incantator 111.10
Heraclius Zelensis Armeniæ maioris episcopus 610.53 & 615.40
herbarum lethiferarum esus persecutiones secutus 155.56
Hercules deus 1490.54 in Tyro cultus 1478.18

Her-

Herculis dei cultus 1522.40
herculis Euripidei ludus 1328.52
herculei Maximiani descriptio 36.21
heremitæ 470.20
herennius diaconus Luciferi Sardiniæ episcopi 116.35 & 827.60
Herennius Hierosolymitanus episcopus 882.52
Hermeon 813.23 & 828.18
Hermæus episcopus accusator Athanasij in synodo Tyri 962.10 et 675.47
Hermannus Gygas citatur 40.7 notatur 1434.22
Hermas Messalianus 387.38 hæreticus 1401.33
Hermes Ægyptius episcopus 1092.47
Hermias inter lauandum peregrinorum pedes captus 462.19
Hermiæ subdiaconi uita 1092.58
Hermion Taneos nomi Tanites Ægypti episcopus 2092.53
Hermogenes Cæsariæ episcopus 1382.16
hermogenis Cæsariensis uita 962.25
hermogenes martyr sub Diocletiano 1422.16
hermogenes præses 111.21
hermogenes prætor in Constantinopolitana seditione occisus 93.3 & 719.8
hermogenis præfecti horrendus interitus 595.9 & 1124.31
Hermolaus episcopus et martyr 959.53
hermolaus presbyter 29.24
Hermonenses uirgines 1337.10
Hermonis Hierosolymitani uita 881.5
Hermyli diaconi martyrium sub Licinio 1417.6
Herodes Proconsul 379.38
Heroica carmina Gregorij Nazianzeni 917.12
Heron philosophus 19.11
Heroum apud gentiles officium 1493.26
Hester liber 308.39
Hesiodus legendus 512.30
Hesichius Alexandriæ minoris episcopus 712.37
Hesychij Ægyptij episcopi uita 1084.34
Hesychius diaconus Arianus 736.45 & inde. eius uita 1375.36
hesychius Eusebianorum legatus 551.1
hesychius Hilarionis discipulus 457.32
hesichius martyr sub Diocletiano 41.3
Hesychius comes in synodo Sardicensi 748.8
heterodoxi 111.38
hetruria mater superstitionum 1485.43
hetruriæ doctrina de iustificatione 1495.34
Hieracas presbyter 1093.16
Hierapolis ecclesia 15.37 & 17.8
Hierapolensium episcopus 899.45
ἱεραρχία quem uocet Dionysius 489.18
Hierarchia Dionysij quomodo distinguat auditores 496.60
Hieratius Macedonianus conuersus 1001.8
Hierax hæreticus 318.26 & 623.41
Hierax presbyter 1093.26
Hieremias propheta 308.26 ex utero sanctificatus 1034.52
Hierichuntis ecclesia 13.1
Hieroglyphicæ literæ in templo Serapidis inuentæ 29.7
Hieron Tyanensis martyr cum socijs sub Diocletiano 1422.36
Hieron tyrannus 1486.34
Hieronymus Paulus Cattalanus quando donationem Constantini impugnarit 569.19
Hieronymus 160.10 cur Alexandriam profectus 526.28 quantus Iudaicorum delyriorum destructor 1471.45 Gentilismi confutator 1538.39
Hieronymus scriptis Ambrosij parum æquus 1150.59 Chromatio familiaris 1198.28 Romanæ ecclesiæ amantissimus 480.23 refutat Photini hæresin 372.15
Hieronymus quomodo distinguat auditores 496.56 quid narret de Ægyptijs monachis 474.37
Hieronymus quid doceat de angelis 199.45 de Antichristo 280.19 de Arrianismi fundamento 331.46 de baptizandorum institutione & renunciatione 418.41. & inde. de cœna Domini 243.19 de coniugio 265.24 de cruce 262.49 de defectione Liberij 1184.30 de diaconorum officio 491.44 de differentia legis & euangelij 223.35. & inde. de duabus naturis in Christo 189.34 de Ecclesia 260.20 de episcopis non uxoratis 487.4 de eremitis 470.43 de extremo iudicio 276.12 de generatione filij 184.23 de hominis præstantia 207.27 de miseria hominis 212.14 de libero arbitrio 214.32 de horis orandi 433.24 de inferno 279.41 de Iudæorum deploratione 1467.56 de lapsu diaboli 202.32 de magistratu 268.33 de peccato 216.38 de philosophis 286.56 de pœnitentia 232.1, & inde. de prædestinatione 205.40 de Quadragesima 441.44 de resurrectione 273.31 de ritu pœnitendi & recipiendi in ecclesia Romana 479.2 de sacrificijs 246.55 de scandalo 269.17
Hieronymus de utilitate s. scripturæ 169.29 de Spiritu sancto 193.57 de Trinitate 177.51 de uita æterna 277.34
Hieronymus de uictu Hilarionis 1297.1. & inde
Hieronymi amici 1255.7 exercitia. ibid. 41
Hieronymi certamina 1212.40 & 1151.14 commendationes & laudes 1135.58 disputatio de baptismo infantum 239.20. per totum
Hieronymi doctrina 1137.1 & inde. familiaritas cum Damaso 1291.37 cum Gregorio Nazianzeno 918.42 formula precandi 253.43
Hieronymi iudicium de libris Theophili Alexandrini 1054.16 de scriptis Euagrij 1324.22 de dictione Hilarij 1136.44 de scriptis Lactantij 1079.33
Hieronymi libri qui amissi 1133.37 locus de Diodoro Tarsensi 898.14 uaria loca de Eusebio Cæsariensi 906.37 contra primatum Romanum 557.48
Hieronymi narratio de synodo Ariminensi 806.53 de uita Antonij 1308.47 de uita Malchi monachi 1303.56
Hieronymi nugæ de Prætexata Himerij uxore 1456.15
Hieronymi opiniones & næui 1247.46 de Antichristo 306.50 de inferno 305.56 de libero arbitrio 291.38 de loco animarum 304.38 de nuptijs seu coniugio 303.14 de purgatorio 304.34
Hyeronymi peregrinationes 1208.14 præceptor Didymus 1067.27 pugnæ aduersus Vigilantium 601.54 aduersus Ioannem Hierosolymitanum 603.30 scripta 1213.30
Hieronymi testimonium de Epiphanio 1104.35 de Hilario 1146.56 de Iuliano 115.8
Hieronymi uita 1206.53
Hieronymi & Ruffini dissidium 603.46 odium irreconciliabile 1201.40

Hieronymo familiaris Theophilus Alexādrinus 1059.57

Hierosolyma mater Ecclesiarum 861.18 metropolis Palæstinæ 516.21

hierosolymæ desolatio quotannis deplorata à Iudæis 1467.54 solitudo 1468.41

Hierosolymam restituere cupit Iulianus 1459.42

Hierosolyma interdictum Iudæis 1457.45

de Hierosolyma adeuntibus oratio Gregorij Nysseni 936.4

Hierosolymæ ethnicismo contaminatæ 1476.55

hierosolyma uisit Eusebius Arianus 80.46

Hierosolymorū episcopi prærogatiua honoris 514.12 de eius honore, canon synodi Nicænæ 657.43 & 660.36

hierosolymis uirgines sacræ inuentæ 467.15

hyerosolymitanus metropolitanus 524.1 eidem honoris prærogatiua delata à synodo Nicæna 552.7

hierosolymitanorum doctorum uitæ 881.1

Hierosolymitana Ecclesia 14 synodus 532.2 & 368.28 collecta sub Constantio 687.10 eius epistola, sed falso ascripta. ibid. 42

hierosolymitana synodus recipit Arium 1342.56

hierosolymitana synodus sub Constantio per Athanasium habita 768.56 eiusdem literæ & acta 769.5.14. & inde

Hierosolymitanæ synodi literæ pro Athanasio 1049.42

ad Hierosolymitanam synodum qui missi 535.42

Hilaria meretrix conuersa 1103.31

Hilarianus Hierosolymorum episcopus martyr sub Iuliano 223.38 & 882.51

Hilarion monachus 32.32

hilarionis monachi reliquiæ in Palæstina reconditæ 457.31 uita 1295.50 peregrinatio 1092.2

ad Hilarionis monumentum quæ miracula fiant 1445.3

Hilarius diaconus relegatus 107.22

hilarius Pictauiensis episcopus 22.46 & 160.8 & 501.41 & 575.44

hilarius Pictauiensis exilio damnatus in synodo Mediolanensi 798.22 relegatus 107.16 Euangelium propagat in Illyria sub Iuliano 33.48

Hilarius synodum Mediolanensem libro refutat 539.13 Arium 344.36

Hilarius de fide in synodo Sardicensi cōposita 761.10 à Faustino reprehensus 1023.5 de primatu Romano nihil habet 555.35

hilarius quando uixerit 24.3 & 1457.50

Hilarius quid doceat de fine affectionum 263.18 de officio angelorum 198.52 de Antichristo 280.6 de operibus Christi in humanitate 191.50 de duabus in Christo naturis 188.23 de cœna Domini 243.24 de confessione coram Deo 241.10 de creatione 195.36 de Deo 172.27 de die iudicij 275.35 de Ecclesia 259.43 de filij natiuitate 182.17 de hæreticis 313.45 de fine hominis 210.21 de iustificatione 225.37 de legis authore 218.1.10. & inde. de libero arbitrio 212.32 & 214.12 de magistratu 269.2 de operib. Christianorum proprijs 228.28 de oratione & rebus petendis 250.58 de pœnitentia 232.52 de resurrectione 271.54 de scandalo 269.24 de s. scriptura 160.20 de officio Spiritus sancti 194.30 de uita æterna 276.41 de unitate Dei 175.25

Hilarij exilium 1193.47 & 1194.31 liber cōtra Constantium Imp. 496.3

Hilarij locus 14.34 de Quinquagesima 450.16 de symbolo synodi Syrmiensis 788.25

Hilarij naeui 1142.10 certamina & pericula 1144.37 narratio de synodo Mediolanensi 797.31

hilarij periculosa opinio de Christo 288.41 de angelis 289.52 de iudicio extremo 305.35. de loco animarum 304.24 de bonis operibus 293.8 de satisfactione 294.16 de traditionibus 300.24

Hilarij pugnæ aduersus Iudæos 1475.9 symbolum 164.29

Hilarij Pictauiensis episcopi uita 1133.40 libri 1134.25 dictio 1136.44

Hilarij et Leonis Romani historia 1287.25

Hilario quarū Ecclesiarum uisitatio commissa 553.12

Hildus Auernorum episcopus 1277.4

Hillæ Iudæi traditiones 1463.11 & 1465.21

Himerius Tarraconensis 480.59

Hipparchus præses 111.21 & 1378.19

Hipatius & Eusebius Coss. Romani 799.32

Hipponensis ecclesia 19.44

hipponensis concilij decreta in synodo Carthaginensi confirmata 870.58

hipponensis regio à Domitianis occupata 376.28

Hircani feminiuos uolucrib. proijciunt 1530.46

hircus Ægyptiorum deus 1490.7

Hirtus Mendesius deus 1489.39

Hispania 832.23 à Donatistis contaminata 376.30 persecutione Diocletiani turbata 41.58

hispaniæ ecclesiæ 21.61 doctores 1178.34

hispaniæ episcopis quid scripserit Meltiades 503.2

Hispaniæ martyres 45.43 synodi 846.16

hispani in synodo Nicæna 618.7 in Sardicensi 748.1

historia huius seculi quid cōmemoret 10

historiarum analogia in epistolis decretalibus uiolata 578.29

historici ethnicorum euoluendi 512.16

Histri ripa 1561.14

Histria Italiæ regio 1207.4

Histrius Timoniacensis episcopus 615.46

ὁδοιπορικὸν Lactantij 1076.18

holocaustorū gentilium oblatio 1510.24

Homerus legendus 512.30

Homeri authoritate utitur Iulianus 116.20

homeri uersiculus in Arium detortus 629.24

homericis uersibus ubi usus uates Apollinis 1481.11

homo ubi adoratus 1482.38 pro deo cultus sacrificia deuorat 1482.43

homo quid 205.56 cur nouissimus conditus 272.17 unde iniquus 951.19

hominis misera post lapsum conditio 211.10

hominis usti sacrificia 247.27

hominis lapsus et status post lapsum describitur 210.33 partes præcipuæ 206.8. & inde. materia ex qua, & efficiens 206.19

hominis præstantia 207.8. & inde. finis 210.15 proprium resurgere 274.25

de Hominis conditione ante & post lapsum doctrina Gregorij Nazianzeni 926.39 Gregorij Nysseni 932.44. & inde

de Hominis creatione, gentilium doctrina 1494.36

de Hominis lapsu & restitutione, doctrina Maximi Cynici 1016.44

de Hominis præuaricatione & restitutione, doctrina Basilij Magni 951.51

hominem ad imaginem Dei esse conditum 206.28 sua culpa iniustum esse 1078.41

hominē fragilem initiò creatum asserit Lactantius 1081.43

propter hominē cuncta creata 197.16

de Homine in uniuersum doctrina Athanasij 1037.12 Ambrosij 1157.52 Antonij monachi 1311.14 Epiphanij 1109.30 Hieronymi 1240.4 Hilarij 1139.48 Iulij Firmici Materni 1118.40 Lactantij 1078.30

C.Marij

C.Marij Victorini 1260.3 Prudentij 1182.20
de Hominis lapsu, doctrina Theophili Alexandrini 1056.55
de Homine, Priscilliani hypothesis 402.55 necnon Hieronymi 1248.27 ueterũ opiniones periculosæ 290.56
ex Homine & capro dij mixti & culti 1490.14
Homines cur conditi & redempti 5. ad quid conditi 1078.30 cur nascantur 210.17
homines in deos relati 1489.17 & adorati. ibidem.
homines quamdiu pro uictimis mactati à gentilibus 1510.26
homines uicies mille in uno templo concremati à Maximiano 40.37
hominum ortus an ex sideribus colligi possit, disputatio Basilij 284.40
hominibus primis quomodo potuerit nocere diabolus 211.30 quantum noceãt diaboli 202.48
de Homicidis, canon synodi Ancyranæ 614.56
homicidio cultus Iupiter 1512.53
homicidiorum mysteria in adytis templorum gentilium reperta 1507.34
ὅμοιον 399.33
ὁμοιούσιον pro ὁμοούσιον uocat filium Macedonius 364.8 qui sint idem concionati 599.23 & 967.25
homœusiani refutati 527.41
homiusiani cur dicti Macedoniani 365.9
ὅμοιος Christus patri 166.30
homousion ab Arianis damnatum 768.23 non admittit synodus Syrmiensis 787.45
ὁμοιούσιον & ὁμοούσιον ab Arianis abolentur 811.49 & 813.21
homousij fides in Sicula synodo confessa 842.58
homousij dictio 161.54 quo consilio fidei inserta à synodo Nicæna 641.14 ab Acacianis exagitata 819.5 ab ijsdem exposita Iouiniano 830.34
ὁμοούσιος uox schismatis Ægyptiorum causa 593.2
homousij nomen traducunt Ariani in synodo Ariminensi 800.32
ὁμοούσιον uocabulum non esse in sacris literis, obijcit Arius 330.34
de Homousio, doctrina C. Marij Victorini 1258.42 obiectio Arij refutatur 343.52 & 344.3
homousiani duriter uexati à Valente 131.12 Ægypto & Alexandria pulsi sub eodem 140.16
homousiani in Syria oppressi 132.10
homousianorum acerrimus persecutor Macedonius 354.50
homousianorum ecclesiæ ab Arianis subuersæ 102.50
homousianorum & Meletianorum schisma 596.5
homousianorũ schisma Antiochiæ sub Valentiniano & Valente 399.44
homousianorũ 3150 oppressi ab Arianis 93.50
Homuncionitæ à Prudentio refutati 371.52
homuncionitæ qui dicti à Prudentio 1185.8
Honorati Ambianensis præsulis uita 1175.25
honoratus Mauritaniæ episcopus 866.44
honoratus Tolosanus episcopus 1175.31
honoratus primus præfectus Constantinopolis 1566.28
honores pietati postpositi à Christianis sub Diocletiano 38.20
Honorius Theodosij F. 145.18 natus 1383.55 quando imperator creatus 1572.43
Honorij natiuitas 1127.13
Honorij & Arcadij Consulatus 873.1.32
horæ certæ Orationibus Christianorum determinatæ 435.24
Horatus ecclesiæ Vercellensis sacerdos 429.55
Hormisda à fratre Sapore incarceratus 85.48
Hormisdas martyr in Persia 87.42
Hormisdæ Persæ martyris uita 1430.49
horti restituti ecclesiæ 503.30
Horus Deus 1490.34
Hosius Cordubæ in Hispania episcopus Alexandriam cur missus 624.50 amicus Eustathij Antiocheni 839.41
Hosius an consenserit in condemnationem Athanasij 686.34 inter præcipuos Nicænæ synodi patres numeratus 630.22
hospitalia constituit Iulianus apostata 507.56
hospitalitatis exempla 461.56 & 1116.10
hospitis Euangelici allegoria 1100.14
hospitum curam agere officium presbyterorum 490.49
Hostanes primus Magorum de angelorum ministerio 1492.55
Hostiarij 488.34
hostiarum mactatione lætari deos gentilium 1492.12
Hostilius Pauoris dei inuentor 1491.44
humana & diuina natura in Christo 186.40
humanitas Christi 89.49
contra Humanitatem Christi, hypotheses Arij 321.54
humerali usi monachi 472.22
humeri pro dijs culti 1490.22
Humerius Sarracenensis episcopus 1021.9
humerius Tarraconensis episcopus 581.27 & 1292.53
humi dormitiones ubi & quando fiant 449.52
humiditas pro numine culta 1488.51
humilitas quàm chara Deo 234.7
humilitate orationem commendari 252.9
Hunni à Theodosio uicti 1571.9
hunnorum cibus 1531.49
Hyginus Aegypti hyparchus 675.34
Hyginus diaconus Marcelli haeretici sectator 368.58
Hyiopatorium docent Sabelliani 479.43
Hymenæi defectio 621.25
hymni matutini 413.40 & 459.16 uespertini 413.50
hymni sacri in conuentibus usitati 412.44 quando & ubi incapti 414.27
hymnorum author Ambrosius 414.24
hymnos manè cecinerunt Christiani 434.11
Hypatianus episcopus Heracleæ Perinthi 22.2 & 841.60 Arianus in synodo Syrmiensi 784.46
Hypatiani Heracliæ Perinthi episcopi uita 1131.8
Hypatij Anomiani uita 987.2
Hypatij syndiaconi Epiphanij uita 1012.55
hyperberetæus mensis apud Græcos 716.58
hyperechius Semiarianus 363.11
hyperethij Macedoniani uita 1001.12
hypodiaconi 488.17 coniuges 267.20
ὑπόστασις 826.2
de ὑποστάσει quid tractatum in synodo Alexandrina 821.15
hypotheses Anomæorum seu Eunomianorum 391.47 Apolinarij 382.59 Arij 319.14 Asterij haeretici 360.1 Donatistarum 376.36 Epicteti Corinthij, hæreticæ 1371.56 Iudæorum 1463.1 Macedonij 365.4 Marcelli & Photini 369.23 Messalianorum 387.40 Pneumatomachorum 396.45 Semiarianorũ 363.16
Hippolytus in Romana synodo damnatus 693.24
Hypsistariorum error 914.58 & 915.1 & inde.
Hyrcania religione Christiana imbuta 18.52
Hyrenea martyr 54.24
Hyreneus martyr 54.22
Hythius Macedonianus conuersus 1001.10

I

IA uirgo 1516.50
Iacobus 680.31
Iacobus frater Domini unde præcipitatus 1468.28
Iacobi epistola 311.22
Iacobus Antiochiæ in Mygdonia episcopus in synodo

Nicæna celebris 630.36
Iacobi Athanasij amici uita 992.18
Iacobus Nisibensis episcopus 712.24
Iacobi Nisibeni episcopi uita 962.40 miracula. ibidem. libri 963.2
Iacobus presbyter martyr in Persia 87.33
iambici uersus Gregorij Nazianzeni 917.11
Iamblichus Gentilismi propugnator 1533.10 quid doceat de angelis 1492.31 de anima 1493.38 de bonis operibus 1495.58 de Deo 1486.30.52 & 1487 & inde. de sacramentis gentilium 1496.20 de salute 1495.40
iamblichi indagatio de Valentis Imp. successore 1531.25
Iamneæ ecclesia 15.2
Iani festa apud Gentiles 1528.19
iani imago 1523.53
ianitores 488.34
Ianuarius episcopus Beneuētanus martyr 46.4
Ianuarius martyr 54.23
ianuarius in synodo Aquileensi 864.35 à Siricio damnatus 1293.33
Ianuarius presbyter martyr 46.12 & 1426.56
Ianuarij episcopi in synodo Sardicensi sententia 767.41
Ionus Cornarius 1204.31
Iberi ultra Armenios ad Arctom habitantes quomodo ad fidem conuersi 26.44
iberorum gens ad pontum Euxinum 1441.36 conuersa miraculosè. ibid.
Iboreus Longobardorum dux 1571.26
Ichneumonem colunt Ægyptij 1490.6
Ichthyophagorum cibus 1531.50
Iconium metropolis Lycaonum Amphilochio commissa 514.37 & 993.23
Iconij Lycaoniæ ecclesia 16.55
Idacij sacerdotis acta contra Priscilliani hæresim 1396.46 uita 1191.12 libri. ibidem 42
de Idiotarum psalmis, canon synodi Laodicenæ 837.60
idola in domibus non habenda 698.52
idolorum cultus à quibus ortus 1557.28 sub Theodosio collapsus 540.20
idolorū cultui quamdiu adhæserit Constantinus 61.54
idolorum cultum scriptura prohibet 1557.16
idolorū translatio apud gentiles 1500.7 & 1529.13
idolorum templa Alexandriæ à Theophilo destructa 1057.30
idolorum templa destruunt episcopi 499.27 clausa & pleraq; destructa sub Constātio 1539.16
idola frangentis pœna 700.26
idola quibus modis honorarint gentiles 1512.26
ab Idolis abducere legis finis 219.43
idololatræ qui ad communionem non admittēdi 695.14
idololatria Christianis interdicta 836.34 in epistolis decretalibus 581.14
idololatriæ gentilis uanitas ostensa et refutata 1120.54 & inde
idololatriam gentilium execrantur Iudæi 1463.25
de Idololatrijs probibendis leges ab Imperatoribus latæ 539.47
Idumæi hoc seculo circumcisi 1527.8
Idumæorum nomen Romanis indunt Iudæi 1472.46
iecur cur inspexerint gentiles 1511.12
Iebu liber 309.6
Ieiunium quod 268.4 quibus diebus & cur probibitum à Meltiade 1509.40
ieiunij officina, monasteriū 466.26
ieiunij ritus in ecclesia Romana 481.52
ieiunio nimium tribuit Hieronymus 1250.39
de Ieiunio doctrina Antonij monachi 1312.49 Eusebij Emiseni 984.34
ieiunia circa Pascha 449.54 quibus ritibus peracta 440.24
ieiunia prolixa obycit Christianis Iulianus 440.30
de Ieiunijs canon synodi Eliberinæ 697.28
Iephtha quomodo iustificatus 227.6
Iephthæ filia ubi pro numine culta 1477.44
Iesus sacramentorum author 243.59
Iesu Christi diuina & humana natura 186.40 incarnatio 163.4
Iesum & Pilatum pueri per contumeliam in scholis sonare docti 51.57
de Iesu Christo hypothesis Iudæorum 1463.59
Iesu Naue liber 307.34
Iesu Syrach liber à quo scriptus 308.38
Ignis Chaldæorū deus à quo extinctus 1491.20
ignis à Persis cultus 1481.46 & 1489.35 sub Valente in aris gentilium 1511.5
ignis tormenti genus sub Diocletiano 42.36 crucia tus forma 54.41
ignis operarios Hierosolymitanos amburit 1460.38
ignis & aqua cur ueneranda 1488.36
Ilamnon episcopus 1093.31
Ilammonas episcopus relegatus 103.60
Ily ecclesia 17.8
illuminationes diuinas per angelorum ministerium fieri 200.5
Illyricum Arianismo infectum 326.37
Illyriciani à Victorino confutati 1261.39
Illyrici martyres 45.56 ecclesiæ 21.26 uisitant eas & corrigūt Eusebius Vercellensis & Hilarius 553.12
in Illyria Euangelij doctrina propagata ab Hilario 33.48
Illyrij quomodo celebrent quadragesimam 441.15
illyrici synodus 545.19 sub Valentiniano & Valente 838.30 sub Valentiniano 129.8 in ea qui Ariani abdicati 324.36
Illyricæ synodi epistola de actis in ea 840.24
imago quid 789.23
imago Christi denuò à Iudæis in Syria crucifixa 1445.15
imago Dei quomodo pingatur 293.50
imaginē Dei in homine quid dicat Epiphanius 1113.3
ad Imaginem Dei homo conditus 206.28 & 207.3 & 209.10 & inde
imagines quorundā deorum 1525.50
imagines deorum cur fingant philosophi 1499.45
imagines in templis gentilium 1508.44
imagines imperij excogitatæ à Iuliano 116.54
imaginum ornamentum 409.42
imagines non habent in synagogis Iudæi 1466.34
immateriales dij qui 1487.30
immundiciæ in baptismo renunciari 238.24
immunitas antiqua Iudæis restituta 1461.33
immunitates sacerdotib. concessæ 506.34
immunitatibus iuuant ecclesias Imperatores 548.8
immutabilis Deus esse probatur 171.55
Imperium qua conditione acceperit Iouianus 117.2
Imperium fato dari, dictum Constantini 62.12
Imperij hæreditatem quomodo distribuerit filijs Constantinus 573.26
Imperij palatium Papæ donatum 565.34
de Imperij statu cur nihil certi prædici posse credant gentiles 1501.41
Imperiorum politicorum motus &

tus & mutationes 1560. 40
Imperator *excommunicatus* 424.26
imperatoris sedes in synodo Nicæna 633. 59
imperatoris non esse quæ diuina sunt 149. 35
ad Imperatoris oblatam amicitiam responsio Basilij Magni 955.44 *& inde*
imperatorem durissimè tractat Ambrosius 495. 57
ad Imperatorum relata episcopi electio 436. 31
imperatores cœlo arisq; dedicati 1490.36
imperatores qui ab exercitu creati 1574.2 *ad tuenda synodorum decreta solicitantur* 538.5
imperatores pij Gentilismi destructores 1539.8
primæ & secundæ tabulæ custodes 539. 24
imperatores impij authoritate sunt abusi in orthodoxam doctrinam 548.22 *Gentilismi propugnatores* 1533. 13 *primatum ecclesiasticum sibi arrogarũt* 1506. 48
imperatores in synodis reprehensi 537. 55
imperatorum amicitia cum Ambrosio 1169.23
imperatorum authoritas impedimentum primatus Romanæ ecclesiæ 559. 34
imperatorum authoritate synodi œcumenicæ congregatæ 534.36 *leges in Donatistas* 380.38
imperatorum præsentia in synodis 543.4 *pueri supplicijs affecti à Diocletiano* 39.42
imperatoribus subiecti Iudæi 1456.52
imperatores eligẽdi potestas non penes episcopum Romanum 1574.22
ab Imperatoribus emendationem malorum petunt episcopi 520.56
imperialis cõstitutionis Constantini & Licinij exemplum pro liberè colenda religione Christiana 62.40 & 64.16 & *inde*
imperialis thesauri de libris sacris conseruandis impensi 509.22
imperialia munera 506. 27
imperialia sceptra Papæ collata 565.42
impius quis 246.33
pro Imperij felici statu preces sacræ ordinatæ 497. 7
impiorum miseria post hanc uitam 275.54
ab Impiorum consuetudine abstinent Christiani 458.36
de Impiorũ pœnis post hanc uitam, doctrina Iulij Firmici Materni 1120. 36
impiorum & piorum peccata differunt 216. 44
impietatis authorum pœnæ 68. 22
impunitas sceleratorũ sub Iuliano 120.13
inanimata pro dijs culta 1491.33
incæstus accusati Christiani à Gentilibus 1536.30 *calumnia à Christianis auertitur* 1553.27
incantãdi ars, in synodo Ancyrana damnata 615. 20
incantatores gentilium 1502.51 *Indiæ* 1481. 56
ad Incantatores confugientes ægri reprehenduntur 459.60
de Incantatoribus canon synodi Laodicenæ 836.43
incantationes prohibitæ 878.49
incarnatio Christi 1077.53 *à Prudentio descripta* 1181. 26 *ab Athanasio defensa* 1053.52
incorporeus esse deus ostẽditur 171.35
de Incorrigibilib. abscindendis Ambrosij locus 496.33
Indes & Domnas cum 20000, *martyres* 1424.30
India ulterior quomodo ad fidem conuersa 26.3
in diæ Ethnicismus 1481. 54
indiæ pars à Bartholomæo Apostolo conuersa 961. 46
indi Christiani 18.60 *circumcisi* 1527.12
indorum ceremoniæ 1488. 10 *coniugia cum propinquis* 1530.41
indorum polygamia 1501. 1 & 1530.35 *sepulturæ mos* 1529.42
indorum & Romanorum fœdus ruptum 961.31
Indiciæ uirginis innocentia 502.15
de Indifferentibus, hypothesis Aerianorum 401.8
indigni etiam experti Christianorum beneficentiã 461.45
indulgentiarum aucupium unde didicerit Antichristus 2529.50
ab Infamia liberati Christiani edicto Constantini 75.59
infantis à Iudæo inter synaxim Christianorum usi historia 431.45
infantis monstrum sub Constantio natum 1443. 19
infantis cæde & sanguine Christianos initiari, confutatur 1552.50
infantis natiuitas an ex siderum positio cognoscatur 285.11
infantes matribus redditi à Constantio 562.15 *etiam in templa adducti* 410.48 *quo pacto ad baptismum admissi* 422.35
infantes ab uberibus matris pendentes ad incendium portati ab Arianis 142.7
infantum baptismus etiam hoc seculo usitatus 416. 28 & 238.52 *approbatus Gregorio Nazianzeno* 927.41
infantum fletus in natiuitate 239.58
infantum sanguine lepram purgare suadet Sacerdos Iouis Capitolini 1531.7
infantum uiscera inquisita à Maxentio 58.24
inferio, uerbum oblationib. gentilium adhibitum 1511. 41
inferi dij qui 1487.37
ad Inferos qua hora descenderit Dominus 469.53
infernus in medio terræ secundum Hieronymum 305.57
de Inferno, ueterum doctrina 279.4 *opiniones* 305.40
de Inferno doctrina Hieronymi 1246.46 *gentilium* 1502.7 *uanus Hieronymi* 2250. 48
infideles quomodo ad ecclesiam admittantur 854. 49
Ingeniosus à Syricio damnatus 1293.34
pro Inimicis nondum conuersis preces ordinatæ 497.9
initiationum gentilium ritus 1526.42
iniurias sibi inuicem questi sunt Christiani 530. 22
innocentes ab Imperatorib. defensi 546.48
Innocentius Romanus episcopus 608.26
innocentius sacerdos quidam in Asia 987.7
innocentius quidam amicus Hieronymi 1255.34
instãtius episcopus Priscilliani hæresi pollutus 2396. 40
instaurationes ecclesiarum 34.2
institutio ecclesiæ prima pars gubernationis 494. 10
Insulæ persecutione Diocletiani turbatæ 41.19
insularum in mari mediterraneo Ecclesiæ 19.52 *doctores* 1103.24 *gentilismus* 1482. 58
insularium ecclesiarum ritus in conuentibus 413.32
intercessiones pro pœnitente recipiendo factæ 426.7
intestinæ seditiones ecclesiæ perniciosiores bello externo 634.50
inuidiæ in baptismo renunciari 238.25.30
inuisibilis esse Deus ostenditur 171.35
inundationes cur eueniant 263.36
inuocationis studiosissimi Christiani 459.7
de Inuocatione sanctorum quid senserit hæc ætas 295.57

Iniun deus 1490.57
Ioannes Abbas 1178.18
Ioannes Adrianus martyr 45.52
Ioannes Antiochenus 667.5
Ioannis Antiocheni presbyteri uita 986.54
Ioannis Antiocheni cuiusdã uita 1066.1
Ioannes Apamæorum episcopus 519.5
Ioannes Arsacius Constantinopolitanus episcopus 22.10
Ioannes baptista 470.49 Anachoritarum uitæ princeps 476.31 an à Theodosio inuocatus 1454.33 non adorandus 299.38
Ioannis Baptistæ exultatio in utero matris 1034.53 templum extra Constantinopolim 408.4
de Ioannis Baptistæ capite, miraculum sub Valente 1452.13
Ioannes Breuis Bessariensis monachus 1331.40
Ioãnes Chrysostomus 1127.41
Ioãnnis Chrysostomi præceptor 1012.24
Ioannes Cochlæus 1098.15
Ioannes compresbyter Athanasij 1102.47
Ioannes Conon Norimontanus 930.17
Ioannes Constantinopolitanus quãdo depositus 903.45 & 1058.35.
Ioannis Constantinopolitani simultas cum Epiphanio 1114.19 & 1060.3
Ioannes cubicularius Constantiæ martyr sub Iuliano 123.42
Ioannis Edesseni martyris uita 1424.35
Ioannes Euangelista 311.18 Theodosio apparet 1454.7
Ioannis epistolæ 311.25
Ioannes Hierosolymitanus episcopus ab Hieronymo impugnatur 603.32 & 1251.18
Ioannis Hierosolymitani dissidium cum Hieronymo 1212.56
Ioannes martyr 45.34
Ioannes martyr in Persia 87.42
Ioannes alter martyr in Persia 87.44
Ioannis martyris sub Diocletiano uita & supplicium 1403.41
Ioãnes Meletianæ sectæ princeps 357.6 episcopus 1035.59 & 1086.34
Ioannis Meletiani heretici uita 340.5
ioannis cuiusdam Meletiani exilium 594.40
ioannes monachus quidam 83.10
ioãnes monachus in Thebaide de dono prophetiæ clarus 493.28
ioannes monachus quidam Aegypti quomodo dæmonia expulerit 439.56
ioannes monachus alius & presbyter Aegypti 1325.59
ioannis monachi uita & calumniæ in Athanasium 1316.28
ioannis monachi Aegyptij uita 1325.38
ioannes Poræsius 905.30
ioannes presbyter Hierosolymitanus 885.14
ioannes presbyter Rom. martyr sub Diocletiano 41.33
ioannes presbyter martyr sub Iuliano 123.42
ioannis Priscillianistæ exilium 1398.19
ioannes Rauenn. 579.30
ioannes quidam è synodo Tyri aufugit 675.11
ioannes & Antiochus compresbyteri 957.50
Iob 264.19 filijs priuatus 263.45
Iobi exemplum 494.48 liber 308.14
Iobminus in Romana synodo damnatus 693.22
Ioel propheta 308.19
Ionas propheta 308.20
Iosaphat Auenniri Indiæ regis F. 1295.25
Iosephus Arimathiensis Angliam ad fidem conuertit 7
ioseph quomõ sepelierit patrem Iacob 455.31
iosephus sub nomine Serapis ubi cultus 1521.17
ioseph sepulchrum ubi cultum & adoratum 1482.46
ioseph monachus in Aegypto 1325.33
ioseph in Pispiri monachus 464.16
ioseph miraculis clarus 493.27
iosephus ex Iudæo Christianus factus 1195.9
iosephus Græcus Laicus 476.12
iosephi Iudæi conuersi historia 1457.56
Iosiæ animaduersio in sacerdotes dæmonum 633.44
Iota 473.8
Iouiniani Pergensis mannus cur noluerit ferre Antiochus 436.1 & 999.31
Iouiani Pergensis uita 997.23
Iouinianus hæreticus à Siricio damnatus 1293.31 excommunicatus 557.32
iouiniani hæresis 381.3 uita 1402.13
iouiani & Licinij Coss. 1450.44
iouinianus militarem dignitatem ultro deponit 117.42
iouianus ignobilis pacis author 573.57
iouinianus Imperator factus Christianus 126.30 & 547.8 Gentilismi destructor 1539.44 non fauet Iudæis 1461.15 idololatriam prohibuit 540.36
iouianus cur Athanasium ad se euocarit 542.5 et 1040.34 Homousianis consentit 34.23
iouiniani inquisitio de fide 664.53
iouiniani interitus 128.8 mors 833.35 obitus 1052.20
iouiniano ratio fidei exposita ab Athanasij synodo 519.11
sub Iouiniani Imperio quid memorabile gestum 1567.40 qui monachi fuerint 1321.37 schisma quod 399.12 quæ synodi acta 830.1
iouinianus Pergensis episcopus 16.24
iouinus 864.35
iouius dici uoluit Diocletianus 36.10
iræ obnoxij dij gentilium 1492.9
iram Dei quis mortalem faciat 251.31
Irenæus Aegypti episcopus 1086.54
Irenæi Thessalonicensis episcopi uita 1130.10
Irenæus citatur 822.30
irenæus 680.28
irenæus Arianus 324.44
irenæus quidam amicus Ambrosij 1264.8
irenæi Tripoleos Phœnices episcopi subscriptio contra uocem Homousij 987.13
Irene martyr 1405.52 & 1425.39
Irenes filiæ mortuæ Spiridionis miraculum 1115.29
irenæus episcopus martyr 45.54
irenij Cretensis episcopi uita 1103.34
Irenius Gazensis subscribit synodo Antiochenæ 831.9
irenopolis ecclesia 16.22
Isaac accusator Athanasij 675.47
isaaci Aegyptij episcopi uita 1087.3
isaac martyr in Persia 87.45
isaacis monachi exclamatio in Valentem 142.[illegible] uita 1300.46
isaaci monachi uita 1318.22
isaacus quidam amicus Antonij monachi 1315.22
Isacoces magnæ Armeniæ episcopus subscribit synodo Antiochenæ 831.4
Isacocis Armeniæ magnæ episcopi uita 997.31
Isauria 832.27
isauriæ episcopi in synodo Antiochena 712.42 in Sardicensi 747.55
Isaurorum ecclesiæ 17.52
Ischyramon uel Ischyros episcopus Athanasij amicus 1086.45
Ischyros Mareoticus accusator Athanasij 1086.50 perstringitur 779.5
ischyræ profugi opera contra Athanasium 671.58
ischyræ calumniatoris Athanasij historia 427.34

ischyre

Iſchyræ Arriani uita & calumniæ in Athanaſium 1352.5
Iſchyrus orthodoxus 680.21
Iſchyrion accuſator Athanaſij 675.29
Iſdigerdis Perſarum regis perſecutio in Chriſtianos 150.36
ſub Iſdigerde Perſarum rege qui martyres 1430.47
iſidorus Cyrenenſis epiſcopus 527.34
iſidori Cyrenſis epiſcopi uita 1006.12
iſidorus epiſcopus 848.30
iſidorus exul in Diocæſarea 1087.10
iſidori Hiſpalenſis locus de Oſij exitu 1191.2
hiſtoria de donatione Conſtantini 567.43
mendaciũ de Conſtãtino rebaptizato 571.1
iſidorus monachus 440.3
iſidorus monachus in Scytia 464.13
iſidorus miraculis clarus 493.22
iſidori monachi exilium 1319.7 uita 1326.5
Iſidorus presbyter 1059.50
iſidorus quidam 1058.32
iſion Athanaſij accuſator 1086.50
Iſis 1489.41 & 1490.33 quibus ritibus colatur 1519.24
iſis luna dicta Aegyptijs, & pro dea culta 1488.41
Iſidis & Serapis ſacerdotes raſi 1504.38
Iſraelitæ exire urgentur ex Aegypto 448.34
Iſter Euſebij Samoſateni exilio clarus 971.60
Iſthmi Achaici gentiliſmus 1484.20
Italia 832.24
italia Arianiſmo infecta 326.37 ab Ariana peſte liberata 355.15 à Donatiſtis contaminata 376.30 perſecutione Diocletiani turbata 41.41
Italiæ frequentiſſimæ eccleſiæ 21.35
italiæ eccleſiarum uiſitatio quibus commiſſa 553.12
italiæ metropolitanus 515.43
itali in ſynodo Sardicenſi 747.59 an acceperint fidei formulam ab Arianis miſſam 731.30
italorum literæ pro Macedonianis conuerſis 532.30
ad Italos quando eccleſia propagata 25.5
Italici doctores 1193.3 epiſcopi 502.41
italicæ eccleſiæ tranquillæ ſub Valente 132.37
Ithacij Soſſubenſis epiſcopi uita 1191.12
Iudæ epiſtola 311.25
Iudæa terra à locuſtis uaſtata 1455.56
iudæi cuiuſdam ſimulatio 1470.31
iudæi per infantem uiſum conuerſi hiſtoria 431.41
iudæorum in ædificatione templi Hieroſolymitani conuerſio 33.50
iudæi à quibus doctoribus confutati 1470.49
iudæi confutati ab Ambroſio 1165.45 et 1166.8 & inde Arnobio 1074.34 Athanaſio 1039.46 Epiphanio 1113.38 Hieronymo 1251.16 Prudentio 1184.44
iudæi execrantur Gentes 1540.20 cur conueniant ad quercum Mambre 1524.41
iudæi conuerſi à non conuerſis lapidati 1470.9
iudæorum baptiſmata 238.50
iudæorum Berythi conuerſorum hiſtoria 408.11 baptiſma petentium hiſtoria 417.22
iudæorum Chriſtianorum conuentus Romæ 694.30
iudæorum decem tribuum exilium 1457.12
iudæorum deploratio anniuerſaria deſolationis Hieroſolymæ 1467.54 eccleſiaſticum regimen 1468.31
iudæorum errore de ſpiritu ſancto imbutus Lactantius 1081.8
iudæorum fautor Iulianus Imp. 1458.44 inſolentia in Chriſtianos 1459.30 machinationes aduerſus eccleſiam ab Imperatoribus repreſſa 546.19
iudæorum multorum conuerſio 33.26
iudæorum in Perſia odium in Chriſtianos 85.60
iudæorũ petulantia in Chriſtianos 1461.37 rebellio à Gallo Imperatore repreſſa 1458.31 & 1565.22
iudæorum ſeceſſio à Deo 287.52 ſynagoga ubi incenſa 1165.26 et inde
ad Iudæorum cõfirmandam peruicaciam abuſi autoritate ſua Imperatores 549.23
de Iudæorum primatibus lex Theodoſij & Valentiniani 1462.17
iudæorum & Euſebianorũ collatio 682.22
Iudæis conuerſis quantum fauerit Conſtãtinus 1457.54
in Iudæos dura uerba Theophili Alexãdrini 1058.17
de Iudæis imaginem Chriſti denuò crucifigentibus narratio 1445.15
ex Iudæis Antichriſtum uenturum affirmat Hieronymus 806.51
iudaici ritus & ceremoniæ 1466.21
iudaica conſuetudine qui Paſcha celebrarint ante ſynodum Nicænam 650.44
iudaicæ res externæ quæ fuerint hoc ſeculo 1456.36
iudaiſmi propagatio & doctrina 1462.50.59
iudaizare Chriſtianis prohibitum 836.10
Iudas quatenus à uenia non fuiſſet excluſus 233.
iudæ proditoris defectio 621.26
iudicium extremum quando conſtituatur 274.47
iudicium futurum probatur contra Gentilium nugas 1555.53
iudicij dies 275.34 tempus. ibid.
de Iudicio extremo opiniones ueterum 305.12
de Iudicio extremo doctrina Hieronymi 1146.17
Iulij Firmici Materni 1120.36
iudicia eccleſiaſtica quomodo fieri debeant 107.34
iudicia uniuerſalia duo ſomniat Lactantius 305.26
ad Iudicia ciuilia quatenus non appellare licuerit eccleſiaſticis 502.26
iudices à cauſis eccleſiaſticis abſtinere ſe debent 501.17
Iudicum liber unde habeat nomen 307.37 eiuſdem hiſtoria 583.55
iudicum politicorum auxilio ubi uſi epiſcopi 521.52
Iudith liber 368.40
iugum naturæ, coniugium 265.30
Iuliana uirgo martyr 45.46 & 54.20
iulianæ Nicomedienſis uirginis martyris uita 1425.30
Iulianus capuæ epiſcopus 21.52
iuliani Capuani epiſcopi uita 1193.16 libri.ibid.
iuliani Chaldæi uita 963.28
iuliani Coenſis epiſcopi præconium de fide Nicæna. 667.10
Iulianus diaconus quidam 1267.50
iulianus hæreticus 619.35
Iulianus martyr 45.43
iuliani monachi opera Antiochena multitudo conuerſa 33.59
iuliani Sabæ monachi uita 1298.10
iuliani cuiuſdam uita 1264.3
iulianus quomodo ad Imperium uenerit, idq; adminiſtrauerit 113.5 et inde. ubi Auguſtus appellatus 1566.33 quando Imperium adeptus. ibidem. 60 Imperator creatus & miſſus contra Germanos 1565.59
Iulianus Imperator etiam Occidentis 373.54 adoleſcens quam ſcholam frequentarit 510.34 res nouas in Europa molitur 820.56
Iulianus adepto Imperio quis fuerit in Chriſtianos

nos 114.40 spoliat Christianos milites suis dignitatibus 463.17 quatenus Iudæorum fautor 1458.44 quid Iudæis concesserit 549.24 quantus Gentilismi propagator & defensor 1533.53 renouator 540.35 quid suis sacerdotibus & ecclesijs contulerit 504.54

Iulianus quid obiecerit Athanasio 1050.56

iulianus ab Ambrosio confutatus 1167.58 ab Hieronymo 1251.16

iulianus quomodo ultimum suum actum explicauerit 123.47

iuliani acta contra Cyrillum 882.35

iuliani condiscipuli 511.12 epistola ad Arsacium Galatiæ pontificem de paganismo 115.38 fœdus cum Germanis 1566.25

iuliani gentilismus 433.19 improbitas etiam Athenis taxata Gregorio Nazianzeno 917.4 & 928.30 initiatio & purgatio à Christianismo 1526.58 insidiosa imitatio gubernationis ecclesiasticæ apud Christianos 507.35

iuliani insolentia & bellum in Persas pacem petentes 1567.15

iuliani institutio 113.23 ingenij dotes 114.13 horrendus interitus 157.46 & 126.44 Didymo per uisionem patefactus 1066.47

iuliani septem libri aduersus Christum 1534.18 statua Cæsareæ Philippi 1477.60 quod eidem miraculum acciderit 1447.46

de Iuliani morte uisio narratur 1449.14

iuliano cur noluerit respondere Apollo 456.52

Iulianum quis à uera religione abduxerit 1532.36

de Iuliani & Galli ædificatione miraculum 1447.28

sub Iuliano quæ hæreses fuerint 875.50 qui martyres 1428.1 quæ miracula 1445.32 quæ schismata orta 598.1 quæ synodi actæ 821.27

iulianus Iuliani auunculus Gentilismi propugnator 1534.26 sacrilegus 504.38

iuliani auunculi crudelitas in Antiochenos Christianos 112.40 miserabilis interitus 158.4

iulianus et Constãtius Coss. 815.31

iulianus & Paulinus Coss. 617.49

Iulitta martyr 498.13

Iulittæ martyris festus dies 451.35 uita & martyrium 1406.26

iulius Arianus diaconus 1350.13 & 319.9 & 323.49 in Nicæna synodo 631.22

iulius synodo Antiochenæ contra Athanasium non interest 708.60

iulius Firmicus 575.44

iulius Firmicus Maternus Gentilismi confutator 1538.26

iulij Firmici Materni admonitio ad Constantium & Constantem Augustos cõtra gentilismum 1559.10

iulij Firmici Materni astrologi uita 1117.30 eius libri. ibid.

iulij Firmici Materni locus 14.15

Iulius Romanus episcopus 524.49 pontifex dictus ab Athanasio 555.7 amicus Athanasij 1040.41 Constantis Imp. auxilium implorat 574.29

iulius sibi canones mentitus 533.56

iulius Romanus episcopus reprehendit orientales episcopos 93.23 synodum Antiochenam 535.29 quarum rerum accusatus ab Orientalibus 552.43 cur ab Arianis depositus 768.30 ab Orientalibus 1277.34 excommunicatus 531.35 & 553.4

iulij Romani affectatio ab Orientalibus refutata 550.33 decretum de materialibus in cœna 428.49 & inde. de nuptijs 482.33

iulij decreta 428.49 diligentia in conseruandis rebus gestis ecclesiæ 509.60 & inde. epistola ad Alexandrinos 97.10 & inde. ad Antiochenos 538.54. ad Athanasium 529.22

iulij prolixa epistola ad Orientales Arianos pro defensione Athanasij & Marcelli 735.30 & inde

iulij Rom. epistolæ decretales 575.31

de Iulij epistolis iudicium 582.3 & inde

iulij Ro. epistolarum ad Orientales summa 719.19 intercessio inter Athanasium & Arianos 530.50 Literæ ad Alexandrinos pro redeunte Athanasio 531.55

iulij Rom. tempore celebrata synodus Nicæna 630.53

iulij uerba de Marcello hæretico 1386.27

iulij Romani episcopi uita 1276.1 certamen & epistola. ibid. 1278.8

iulio Rom. offerunt resipiscentiæ libellum Vrsacius & Valens 1347.53

iulio falsò adscripta epistola ad Orientales 719.40

iulij cuiusdam uita 1264.5

iulius mensis cur liber à ieiunio 441.6

iumentorum fœtore quomodo enectus Marcellus 1270.41

iumentis ad synodos uecti episcopi 542.50

Iunius mensis unde dictus 1514.12

Iunius à Tyro, in synodo Seleuciana 810.29

Iuno ab Aphris culta 1481.10 ab Assyrijs 1480.57 unde diuinitatem adepta 1490.41

iunonis colendæ ritus 1518.43

iunonis auxilium 1491.4 odium in Liberum 1525.18

Iunopolis ecclesia 18.2

Iuon quando uixerit 567.49

Iupiter à Cretensibus cultus 1483.18 & 1490.52

iupiter Maximus Tyri cultus 1478.11 & 1496.9 unde diuinitatem adeptus 1490.40

iupiter planeta à gentilibus adoratus 1497.21 quibus ritibus cultus 1512.52

iouis Amonis cultus in Libya 1490.20

iouis Capitolini ubi fiat mentio 1491.13

iouis Statoris delubrum in circo Flaminio 1507.1

iouis cultus restitutus sub Valente 130.32

iouis cultus apud Cretenses 1513.1

iouis dies gentilibus sacer 1527.26

iouis fanum destruitur Apameæ sub Theodosio 440.11 idolum quid contra Christianos dixerit 51.15

iouis pictura 1525.54

iouis simulachrum Hierosolymis 1476.58

iouis simulachro Antiochiæ qui cultus instituti 1479.8

iouis templi Apameæ constructio & ornatus 1507.50 & 1479.1

iouis templum Cæsareæ Cappadociæ 1481.32 Caris Mesopotamiæ 1480.45

ioui taurus oblatus 1510.55

iouem in uexilla pinxit Iulianus 1534.1

iuramenta gentilium per deos suos facta 1532.4

iuris

iuris cognitio pestis appellata à Licinio 58.59
iuris & legum doctores in schola Romana 513.29
iurisdictio in clericos episcopis mandata 502.33
Iustificatio legi non ascribenda 220.18
iustificationis causa formalis 226.14 effectus 227.59 fructus, bona opera 230.1
de Iustificatione ueterum huius seculi incommodæ opiniones 292.20
de Iustificatione doctrina Ambrosij 1159.56 Arnobij 1072.53 Basilij Magni 952.10 Chromatij 1197.39 Epiphanij 1111.12 Eusebij Emiseni 982.44 gentilium 1495.8 gentilis opinio refellitur 1545.13 Gregorij Nysseni 934.11 Hieronymi 1242.29 nænus Hieronymi 1249.28 doctrina Iulij Firmici Materni 1118.47 Lactantij 1078.55 Marij Victorini doctrina 1260.8 Maximi Cynici doctrina 1017.25
iustificatores hominum se asserunt Donatiani 378.24
Iustina martyr 46.9
Iustina uirgo martyr 1426.3
de Iustina martyre error Epiphanij 1113.51
Iustina Valentiniani uxor promouet Arianismum 325.18 eius studia contra Homousianos 146.31
Iustinæ Valentiniani Imp. coniugis certamen cum Ambrosio 1162.56 uiolentia in Ambrosium & suos 549.8
Iustinianus Rauricorum episcopus in synodo Colonię̃si 728.57 & 730.29
Iustiniani tempore congregata synodus Constantinopoli 633.35
iusticia quomodo nob. Christus factus 226.47
Iusticiæ Christi applicatio per fidem 1119.10 collatio gratuita. ibid.
Iusticiæ coram Deo author 225.19
iusticiam fide applicari 226.41
iustus cur in calamitates incidere permittatur 264.26 eius sacrificia 247.27
iusti quando simus 22.618
Iustus legatus Gallorũ 864.32
iustus Lugdunensis episcopus 22.51 eius uita 1175.34
iustus martyr 54.30
iustus presbyter Alexandrinus 1061.10
Iuuencus ignorat primatum Romanum 556.10
iuuenci presbyteri uita 1178.36 libri. ibid. uersus de cœna Domini 243.48
iuuenis cuiusdam egregium factum cum Donatistis 378.56 & 379 inde
Iuuentij Christiani militis historia sub Iuliano 121.49
iuuentij Samaritani res gestæ 31.34
iuuentio martyri monumenta statuta 451.29

K

KEbij Corinij Britanni uita 2294.23

L

LAbdacus Persa 1521.32
Labilense oppidum 1396.54
laborum officina monasterium 466.26
laboratores 488.34
laboratorum ordo 492.10
Lacedæmoniorum dij 1484.29
lacertos quando incidant Iudæi 1467.45
lacertis uiridibus qui uescantur 1531.43
lachrymæ Christianis prohibitæ 138.40
lachrymare quatenus Christo conuenerit 333.11
Lactantius 160.7 Gentilismi impugnator 1538.21 Iudæorum 1470.60
Lactantius rhetoricæ professor in schola Nicomediensi 510.26 quando uixerit 554.33 de candido uestitu baptizatorum 420.16
Lactantius quid doceat de regno Christi 262.20 de coniugio 266.9 de creatione 195.2 de cruce 262.42 de Deo 170.38 & 171.29.56 & 173.21 de ecclesia 259.28 de extremo iudicio 274.47 de filio à patre ab æterno genito 181.44 de fine hominis 210.15 de inferno 279.13 de iustificatione 225.30 de oratione 250.34 de peccato 215.25 & 216.25 de philosophia 282.59 de pœnitentia 231.21 de resurrectione 271.18 de sacrificijs noui Testamenti 247.7 de signis mundi finem præcessuris 274.60 de uita æterna 276.47
Lactantij Arnobij discipuli scripta nihil habere pro primatu Romano 554.33
Lactantij disputatio de origine hæresium 312.54 libri inter apocrypha relati 1079.40 neui plurimi 1079.58
Lactantij periculosa opinio de Deo 287.20 de angelis absurda 289.30 de angelorum lapsu 1112.50 de animarum loco 304.18 de Antichristo 306.2 & inde de bonis operibus 292.59 de Christo 287.39. 288 & inde. de diabolo 290.27 de homine 290.57 de iudicio extremo & signis illud præcessuris 305.13 & inde
Lactantij de iustificatione 292.21 de libero arbitrio 291.12 de magistratu 304.5 de philosophia 307.18 de peccato 292.9 de purgatorio 304.42 de resurrectionibus duabus error 305.7 de spiritu sancto 289.12
Lactantij uita 1075.12 libri. ibidem.56 & inde. doctrina 1076.31
Lactantium nec personã nec officium Christi intellexisse 1080.54 de spiritu sancto nihil sciuisse 1081.2
lactis & mellis prægustent concordiam baptizati 420.35
lacti similis sacra scriptura 169.57
lacubus inclusi Christiani 151.12
Ladon fluuius Arcadiæ 1479.42
lætitia communis in conuentibus 412.44
Laicus crimen clerico inferre ubi prohibitus 691.12 quomodo possit ad dignitates Ecclesiasticas uenire in ecclesia Romana 481.20
Laico docere non permissum 879.14
Laici aduenæ in Nicæna synodo 631.49
Laicorum & clericorum distinctio in epistolis decretalibus 580.26
Laicis quando baptisare concessum 415.26
lampades in templis 410.7
lampadum usus post baptismum 419.60
Lampsacena synodus 17.23
lampsacena synodus sub Valentiniano & Valente 841.45 & inde. contra Arianos 131.18 qui eam impetrarint à Valentiniano 535.9
Lamyrion presbyter 831.7
lana pluuiæ immixta ubi & quando destillarit 1450.56
lanificia Cyzicenorum Christianorum 463.24
Laodicea ecclesia 15.37 & 17.9 eius episcopi 16.51 schola 510.23
Laodicenæ Ecclesiæ Pelagio commendatæ 514.33
ad Laodicenses epistolam non esse Pauli 311.44
Laodicenæ synodi post Iouinianij obitum collectio 833.50 canones 834.1 & inde
Laodicensis Cõcilij XLVIII Canon 423.3

lapidibus diuinum nomen inditum 1489.56
lapidibus uerberati Christiani 120.33
lapsi quatenus ad Deum redire possint 232.3
lapsis se non iungunt Donatiani 378.30
de Lapsis absq; tormentis in persecutione, canon synodi Nicænæ 658.6 & 661.16 canones synodi Arelatēsis secundæ 704.36 & 705.6
de Lapsis recipiendis dissensio Meletij & Petri Alexandrini 356.42
de Lapsis quibus recipiendis agat canon synodi Laodicenæ 834.11
lapsus diaboli causa 201.36
post Lapsum cur uiuamus 5
de Lapsu hominis doctrina Arnobij 1070.55 Epiphanij 1109.37 Gregorij Naz. 926.42
laquearia in templis gentilium 1507.11
Lares dij 1490.60
largitionibus adiutæ ecclesiæ ab Imperatoribus 548.8
Largus martyr 45.23
Larissæ ecclesia 15.33
Lateranense palatium Imperij Papæ donatum 565.34 & 563.8
Latinus deus 1490.36
Latini quo ritu coluerint Iouem 2512.53
Latona dea 1491.2
Latronianus Priscillianista gladio peremptus 1398.11
latronianus Siciliæ præfectus 66.20 & 387.30
latronum & Circumcellionum uita eadem 379.28
lauacra cum mulieribus communia non habenda 836.29
lauacra Iudaica 225.14
lauatio matris Deûm quale festum 2327.60
laudatio quæ Deo accepta 247.23
Laureacensis ecclesia 24.8
Laurentius à Prudentio inuocatur 297.12
Laurentius episcopus 1075.8
Laurentius episcopus quidā 1262.11
Laurentius Valla quando donationem Constantini refutarit 569.9
Lauricius 812.31
Lauricius Acacianus 399.6
Lazarus mendicus 228.56
Lazarus monachus 471.19 eius uita 1301.34
Lazarus & diues 264.38
lecticæ efferendis mortuorū corporibus aptæ 454.4
lectionem audiunt baptizati egressi ex aqua 420.23
lectiones Messalianorum 388.32
lectoris ordinatio 874.11
lectores 488.10
lectores gentiles à Iuliano cōstituti 1510.16
lectorum ministerio qui sociandus in Rom. ecclesia 481.4
de Lectoribus canon synodi Laodicenæ 833.50
Leda dea 1491.2 eius ludus 1528.50
Ledecensis Cypri episcopus 20.2
Ledrensis Cypriorum episcopus 965.7
Legatus Gallorum 864.31
legati Imperatorum locum in Concilijs supplerunt 543.13
legati in accusationibus hæreticorum, presbyteri 490.45
legationes Christianorū non admissæ à Iuliano 122.52
legendi munus in ecclesia cur subierit Iulianus 113.43
legio Christianorū ubi martyrio affecta 41.9
legionis Thebanæ martyriū 1422.40
ad Legionum urbem in Britannia scholam fuisse 511.33
Leidæ episcopi 22.19
Lelendus citatur 1294.28
Lennica Hispaniarum urbs 1191.36
Lemni episcopi 20.19
Leocadia martyr 46.19
Leocandia martyr 54.31
Leonanus Acacianus 399.4
Leonas aulicus Constantij Imp. 810.18
Leonides martyr sub Diocletiano 1425.16
Leonis monachi uita 1301.40
Leonis Romani episcopi & Hilarij historia 1287.25
ex Leone & cane dij mixti cultiq; 2490.14
leones non læsisse Christianos 38.36
Leoninus presbyter Pictauiensis 1173.22
Leontius Antiochenus episcopus Arianus 324.13 & 798.34 & 810.31 & 889.56 & 900.43 cur excommunicatus 502.14
Leontij Antiocheni episcopi obitus 110.15
Leontij Cæsariensis Cāppadociæ primæ episcopus 610.58 & 615.42 orthodoxus 997.46
Leontius Comanensis episcopus Macedonianus 364.31
Leontius Comanæ ecclesiæ in Pamphilia episcopus 997.43
Leontius episcopus 615.55
leontij Nouatianorum episcopi Romæ uita 1199.36 intercessio pro Symmacho 1572.27
Leontius presbyter ex Thalamepoli regia in synodo Ancyrana 798.32 eius uita 987.18
leontij spadonis Ariani uita 1334.17
leontij Tripolis Lydiæ episcopi uita 987.27
lepra Constantini 562.6 ficta 571.35
Lesbus persecutione Diocletiani turbata 41.20
Letoius Semiarianus 363.11 & 1001.29
letoius Melitensis Messalinorum hæresin ex sua prouincia repulit 521.36 eius uita 1001.20
Leucadia uirgo martyr sub Diocletiano 422.2
Leucippi delyrium à Lactantio refutatum 1084.22
Lēuitæ calamitas 1045.6
lex naturalis 3
lex norma & dux bonorum operum 229.26
lex quomodo lata 218.6 unde & quomodo data 217.56 quem non possit iudicare 406.35
lex triplex 219.10
legis author 218.1 finis & usus 219.37 ceremonialis & moralis discrimen, apud Maximum Cynicum 1017.14
legis diuinæ nulla mentio apud gentiles 1494.57
legis præcepta scripta capitibus circumdederunt Iudæi 1467.32
per Legis opera sanctos ueteris Testamenti iustificatos falsè asserit Hieronymus 292.42
legis & euangelij discrimen 221.57
legem nostris operibus non impleri 230.46
in Lege quæ prætermittenda 218.22
de Lege, doctrina Ambrosij 1159.22 Antonij monachi 1311.40 Athanasij 1037.51 Chromatij 1197.20 Epiphanij 1110.43 Eusebij Cæsariensis 811.14 Eusebij Emiseni 982.35 Gregorij Nazianz. doctrina 927.17 Gregorij Nysseni 933.53 Hieronymi 1241.34 næum 1249.28 doctrina Hilarij 1240.15 Lactantij 1078.47 Prudentij 1183.4 Theophili Alexandrini 2036.57
de Lege, hypotheses Iudæorum 1464.27
leges honestæ rerumpub. ornamenta 3
leges ceremoniales 218.10
leges iniquissimæ Christianis à Licinio datæ 59.35 & inde
leges monachorum 471.32 Imperatorum contra idololatriam ethnicorum 539.48 contra Donatistas 380.36
leges quatuor quæ 219.17
legum doctorum immunitates 513.6
legum ministerium 268.36
libaminum oblatio apud gentiles 1511.31
Libanius diaconus 1001.32
Libanius rhetor præceptor Iuliani

Iuliani 118.31

Libanius sophista Constantinopoli eiectus 510.30 cum discipulis conuersus 32.37 acer gentilismi propugnator 1533.2 per quem iurauerit 1532.6

Libanij epistola ad Basilium 941.5 indagatio de Valentis Imp. successore 1531.25 consolatio ad Alexandrinos gentiles 1498.50 uita 1599.20

Libanio sophistæ quid responderit ludimagister Antiochiæ 125.17

de Libanio quid somniet Optatus Mileuitanus 1300.34

Libanus mons 1478.3

libellus Eusebij Nicomediensis in synodo Nicæna discerptus 637.1

libellos famosos in ecclesia ponentes excommunicandi 699.48

libellos resipiscentiæ offerentes hæretici recepti 537.46

Libentinus deus 1490.52

Liber deus 1490.54

liber pater uindemiæ dator 1491.48

Liberi Cretensis origo & ceremoniæ siue colendi ritus 1523.12 imago 1526.1 & 29

liberi patris res gestæ 1515.50 cultus apud Græcos 1483.40

libero patri caper immolatus 1510.56

liberum patrem colunt Indi 1481.59 Thebani 1483.55

liberum tyrannum adorant Thebani 1491.26

liberalia festa 1527.50

liberalitas Constantini 78.56

liberationes insignes festiuitatum occasiones 452.47

liberatus archidiaconus Carthaginensis 899.28

liberi Phœnicum cur incerti 1500.57

liberi qui redditi edicto Constantini 75.55

liberorum mactatu ubi Saturnus placatus 1512.42

Liberius Romanus episcopus catholicus 365.20 & 573.47 & 842.54 totius occidentis episcopus præcipuus 101.10 Athanasij amicus 1040.41 recipit Macedonianos 532.18 relegatur 107.13 & 574.27 expulsus 1573.10 Arianismo subscribit 325.55

Liberius & Fœlix simul gubernant ecclesiam Romanam 493.49 & 553.17

liberij defectio 1284.6 & inde. constitutiones 1285.32 epistolæ decretales 575.31

Liberij Romani in Pentecoste baptizaturi celebritas & precatio 478.3 & inde

liberij literæ 843.44 mors 481.38 scriptum de spiritu sancto ad Orientales 550.50 traditio de uirginum sacrarum exercitijs 468.40 uita & res gestæ 1278.30 confessio. ibidem. exilij occasio 1280.12

liberij Romani exiliũ 686.27 expulsio 805.45 ad Constantium Imp. libera oratio 1280.39 cum eodem colloquium 1281.10 & 107.26 & 627.25

ob Liberium motus Romæ qualis 596.38

pro Liberio exulante intercedunt Occidẽtales 531.41

libertas Christiana quæ 249.56

libertas pietatem abnegantibus proposita 38.23

libertas reprehendendi uitia & flagitia 495.37

de Libertis, canon synodi Eliberinæ 702.10

de Libero arbitrio quid hoc seculo traditum 212.20 ueterum huius ætatis confusa tractatio 291.6

de Libero arbitrio ante & post lapsum doctrina Eusebij Emiseni 982.10 Ambrosij 1158.15 Antonij monachi 1312.20 Arnobij 1071.8 Basilij Magni 951.54 Epiphanij 1109.50 Eusebij Cæsariensis 910.55 Gregorij Nazianzeni 926.51.59 Gregorij Nysseni 933.28 Hieronymi 1240.16 næuus Hieronymi 1248.48 doctrina Hilarij 1140.5 Maximi Cynici 1016.53 Optati Mileuitani 1098.57 Prudentij 1182.27

de Libero arbitrio, hypothesis Donatistarũ 378.12 gentilium 1494.51

Libido dea 1490.26

libido in baptismo occidenda 238.30

libri canonici ueteris & noui Testamenti qui 838.4

libri sacri qui pro ueris aut apocryphis habiti hoc seculo 307.22

libri sacri populo in conuentibus lecti 411.56 combusti à Diocletiano 37.27 à Macario non combusti 682.57

libri sacri describi, proponi ecclesiæ & cõseruari ad posteritatẽ curati à Constantino 77.50 & 78.15

libros sacros quomodo conseruare studuerit Constantinus 509.16 & inde

libri noui Testamenti 311.14 ueteris Testamenti qui non habeantur 309.4

libri hæreticorum perlustrati sub Constantino 545.36

libri sacri flammis traditi à Circũcellionibus 379.23

libri philosophici contra Christianos emißi 36.43

librorum sacrorum incendium per Georgium Cappadocem quando factum 555.17 per Arianos 509.38

libros sacros quomodo legerit Iulianus 113.54

libros suos quomodo concludat Ephrem Syrus 1009.44

libros Arij celantium pœna 545.16

libros contra Christum euomuit Iulianus 123.57

libros philosophicos nihil certi de creatione mundi docere 195.8

libri Alexandri Alexandrini episcopi 1025.43

libri Ambrosij 1150.47

libri Amphilochij 993.33 Antonij monachi 1309.17 Apolinarij hæretici 1388.11 Arnobij 1068.2 Asterij Sophistæ 1370.20 Athanasij Alexandrini 1030.18 Basilij Ancyrani 967.9 Basilij Magni 945.8 & inde. Chromatij 1196.56 Cyrilli 883.1 Damasi 1288.28 Didymi Alexandrini 1064.2 Diodori Tarsensis 898.40 Ephrem Syri 1007.40 Epicteti Corinthij hæretici 1371.46 Epiphanij 1105.33 Euagrij monachi 1324.5 Eunomij hæretici 1394.25 Eusebij Cæsariẽsis 904.49 Eusebij Emisseni 974.10 Eusebij Vercellensis 1196.3 Eustathij Antiocheni 887.16 Eutropij 1265.53 Faustini presbyteri 1022.50 Flauiani 902.42 Fortunatiani 1193.6 gentilium 1486.3 Gregorij Nazianz. 921. 925 & inde. Nysseni 930.18 Heludij hæretici 1401.51 Heraclidis monachi 1325.28 Hieronymi 1213.30 & inde. Hilarij Pictauiensis 1154.25

libri Iacobi Nisibeni episcopi 963.2 Idacij Lennicæ urbis Hispaniarum episcopi 1191.42 Iuliani à Liberio laudati 1534.20 Iuliani Pelagiani 1193.30 Iulij Firmici Materni 1127.34

Libri Isidij Romani episcopi 1278.8 Iuuenci Hispani 1178.45 Lactantij 1075.56 Optati Mileuitani 1098.12 Paciani Barcilenæ episcopi 1177.44 Pantaleontis Constantinopolitani 1123.12 Petri Alexandrini episcopi 1024.53 Photini hæretici 1387.34 Prudentij 1180.34 Rheticij Augustodunensis episcopi 1171.55 & inde. Ruffini 1203.40 & inde. Serapionis 1095.53 Seueri Aquilij 1192.1 Sophronij 1264.32 Theophili Alexandrini 1054.6 Tiberiani Bætici 1192.13 Tichonij Afri 1103.7 Timothei Alexandrini 1061.58 Triphylij 965.16 Victorini Maßiliensis Rhetoris 1176.59 Victorini Patabionensis 1174.44 Vitellij Donatiani 1096.37

Libya 832.28 tota quot hebdomadibus comprehendat Quadragesimam 441.16

Libya utraq; 413.26

Libyæ ecclesiæ 19.31 episcopi in synodo Hierosolymitana 687.24 in Sardicensi 747.54

Licinius apostata gentilismi defensor 1533.29 Augustus 62.53

Licinius Imperator creatus 1561.32 à Constantino interfectus 1562.9 persecutionis author Anasceæ 18.20 quomodo persecutionem in Christianos mouerit 59.26 turpiter à Constantino uictus 61.27 & 452.51 quo miraculo à Constantino bis uictus 1436.35 capitali supplicio affectus ab eodem 546.41 idololatriæ Antiochenæ ultor 1479.15

Licinius & Iouianus Coss. 1450.44

Licinij disceptatio 58.50 historia 513.48 libido 60.36

Licinij cum Constantino lex pro Christianis 554.1

Licinij Imp. interitus 155.13

sub Licinio qui martyres 1432.1

lictores cæde Christianorum lassati 44

ligno quomodo post uerbera impositi Christiani 43.52

ligna pro dijs culta 1489.56

Liguriæ ecclesiæ 22.9

Limenius Vercellens. episcopus 264.17

lingua Diocletiani uermes profert 152.15

lingua uernacula in ecclesia utendum 414.20

à Liquamine ieiunatum 442.10

Litaniæ usus 411.39 & 433.43

Litaniæ in quibus ecclesijs receptæ 414.1

literæ pacificæ quarum rerum symbolum 556.39

literæ quales in templo Serapidis Alexandriæ inuentæ 29.7

literarum bonarum scholæ conseruatæ à Constantino 77.30

literarum quantus hostis Licinius 58.54

literarum sacrarum periti ad ordinationem admißi 437.1

literarum ludos quibus permiserit Iulianus 115.15

literarum symbolum inter episcopos 525.30

literas puerorum collo suspendere reprehenditur 460.4

lites in priuatis synodis compositæ 502.23 etiam à presbyteris 490.41

Liuiæ simulacbrum Romæ cultum 1490.48

locus animarum 270.1

loca quæ Christianis restituta constitutione Constantini & Licinij 63.35 & inde

ad Loca sancta proficiscendi consuetudo reprehenditur 935.60

locustæ quorum cibus 1531.42

locustarum miraculum sub Theodosio ab Hieronymo narratum 1455.55

locutiones perplexæ refutãt donationem Constantini 569.58

Locutius Deus 1490.53

λογομαχίαι inter doctores ecclesiasticos cuius rei caussa 36.60

λόγος 166.35 cur dictus filius 189.32 & 191.5

Longi presbyteri Alexandrini uita 1060.18

longini Ascalonis Phœniciæ episcopi uita 963.59

Longino scribitur de Ario 622.6

Longinus Neocæsariensis episcopus 17.40

Longinus Neocæsariẽsis Ponti Polemoniaci episcopus 610.59 & 615.50 eius uita 992.24

Longobardorum emigratio & uictoria 1571.22

loris Christiani percußi 43.20

Losias Orientis præfectus sub Licinio hostis Christianorum 61.3

Lucas euangelista 311.18

lucernam cur portare iubeamur 228.10

ad Lucernas accensas orarunt Christiani 434.26

lucernis uti Messalianos 388.30

lucernales Psalmi & orationes 413.42

Lucia martyr 45.36

lucia uidua martyr sub Maximino 54.34

lucia uirgo martyr 54.28

Lucianus Antiochenus presbyter martyr sub Diocletiano 40.4 sub Maximino 53.54. & 45.50

Luciani martyris uersio Bibliorum 312.35

Lucianus Arcæ Phœniciæ episcopus 997.32

Lucianus Arcenus subscribit synodo Antiochenæ 831.12

Lucianus Arij præceptor 1340.22

luciani Ariani uita 1400.26

lucianus in Beluaco passus 41.56

lucianus Donatista 585.37

lucianus hæreticus 339.50

lucianus martyr 843.22

lucianistæ à Victorino confutati 1261.38

lucifer cur lapsus 200.36

lucifer stella 1452.51

lucifer Caralæ episcopus 20.35 & 1102.55 & 1192.39 metropolitanus Sardiniæ 268.52 & 516.2 in synodo Mediolanensi 797.20 ordinat Paulinum Antiochenum episcopum 893.50 relegatur 107.15

luciferi Caralensis Sardiniæ consiliũ cum Eusebio Vercellensi 526.57 exiliũ 1193.47 & 1194.31 & 1145.26

luciferi studium & gesta in synodo Alexandrina 821.31 & inde

luciferi hæretici uita 1385.2

luciferi & Eusebij schisma 598.34

lucifer Sardiniæ in Thebaide episcopus 502.42

luciferiani hæretici 372.58 & inde 605.39 ab Hieronymo confutati 1251.19

luciferianorum schismati an consenserit Faustinus 1023.4

Lucilla Hispana promouet Donatianos 180.1. diues & factiosa fœmina 585.5 & 1085.32

lucillam arguit Cæcilianus 496.1

Lucina nobilis fœmina hæredem scribit Romanam ecclesiam, & ideo relegatur 504.56 & 1270.50

lucinij Betici uita 1267.32

Lucius Adrianopolitanus 530.6 & 550.17 & 960.14 quam uim passus ab Arianis 94.53 ab Arianis pulsus 93.18 episcopus restitutus 100.37 eius interitus 102.6

lucij Adrianopolitani episcopi uita 1130.32

lucius Angliæ rex pius .2

lucius episcopus in Antinoo 1082.17

lucius apostata 619.35 Arianus intrudit se in Alexandrinum episcopatum 135.35 eius uiolentia 499.10 & 549.6 & 1000.58 & 823.35 expellit

expellit Petrum Alexandrinum 1024.29 et 599.35 & 1319.1
Lucij Alexandrini ordinationem cur repudiarit Moses Saracenus 1328.3 & 1367.16
lucij Ariani tyrannis in Alexandrinos monachos 28.11 tyrannus ingressus in ecclesiam Alexandrinam 435.15 uita 1360.4
lucius diaconus Arianus 329.1 & 323.49
lucius diaconus Mareoticus 1087.13
lucius Euzoianorum presbyter accusator Athanasij 1051.55
lucij martyris historia 1425.13
lucius militum dux per Isauriam 810.20
lucius monachus 1331.44
lucio presbytero Alexandrino quid responderit Iouinianus Imp. 127.20
lucius Sarmata Arianus in Nicaena synodo 631.22
lucius quidam in synodo Sardicensi restitutus 751.25
lucorum destructio à Theodosio imperata 540.27
lucra turpia sectari clericis prohibitum in Nicaena synodo 658.38 & 662.40
Lucretius quibus rationibus probet animam esse mortalem 1493.46
ludi gentilium 1499.54
ludi sacri à gentibus cur instituti 1528.43
ludos curules postulat Symmachus 1485.37
ludos literarios quibus permiserit Iulianus 115.15
ludimagister Antiochiæ quid responderit Libanio 125.27
ludimagistris quid præceptum sub Maximino 51.38
Ludouicus Viues 1266.2
Lugduni interfectus Gratianus 1571.58
Lugdunensium ecclesia 22.30
lugdunenses episcopos quo nomine appellet Hilarius 125.1
lumina dijs suis accendunt Ethnici 1512.23
luminaria cur sub recitationem Euãgelij accensa in Orientalibus ecclesijs 410.29
luminariũ dies baptismo destinatus 416.13 quod festum dictum 451.9
luminarium significationes necessariæ 283.6
luna à gentilibus adorata 1497.14
lunæ dies superstitiose obseruati à gentilibus 2531.19
lunæ diuini honores consecrati 1488.33
lunæ obseruatio in celebrando Paschate 443.15
luna mundum gubernari 1494.22
Lupicinus contra quos missus 1566.24
Lupus Mesopotamiæ episcopus 992.30
lupus Oliuetanus 1221.30
Lupianus Tamugadensis episcopus 870.23 & 872.48
Lupus Tarsensis episcopus 610.50 & 615.47
lupos colũt Ægyptij 1490.1
Lusitaniæ martyres 23.9
Lustrion monachus 1331.44
Lutherus de Hieronymo 1231.44 de næuis Hieronymi 1247.52 quando donationem Constantini impugnarit 369.22
D. Lutheri sententia de Arij præsentia in synodo Nicæna 632.55
luxuria in baptismo occidenda 338.29
Lybia Arianismo infestata 326.10
lybiæ Ecclesiarum cura cui commissa 515.2
lybici in synodo Nicæna 618.1
lybiorum cibus 1531.42
gentilismus 2482.53
lychni Ecclesiæ 410.12
Lyci episcopi defectio 44.45 & excommunicatio. ibid.
Lycia 832.27
lyciæ episcopi in synodo Sardicensi 747.56
Lyciæ Ethnicismus 1481.2
Lycopolis ecclesia 19.30
Lycosthenes 1289.32
Lycurgi tyrannis in Liberũ patrem 1483.56
Lyddæ ecclesia 15.1
Lyddæus præceptor Hieronymi 1212.11
Lydiæ ecclesiæ 16.44
Lytorius Melitenus quid egerit contra Ecclesiasticos 388.48
Lysias Orientis præfectus 1405.6
Lysiæ Orientis præfecti crudelitas in Christianos 41.29

M

Maares martyr in Persia 87.42
Macaria Gregorij Nysseni soror 930.49
Macaris 823.25
Macarius 622.51 & 680.30
macarius Ægyptius exilio mulctatus 28.15
macarius presbyter Alexandrinus 82.36 ab Eusebianis accusatus 672.28 & 673.1 & 676.19 de poculo mystico fracto, excusatur 777.54 exilio multatus 28.15
macarij presbyteri Alexandrini uita 1060.23
de Macario inquisitio Eusebianorum 682.43
macarius Arianus diaconus 2350.12 & 324.3
macarij Ariani uita 1375.35
macarius Cellinorum presbyter 431.32
macarij Constantinopolitani presbyteri uita 1123.42
macarius Eusebianorum legatus 351.1
macarius eremita 470.15
Macarius episcopus Hierosolymitanus qualiter baptismum administrarit 414.59 & 630.29 & 1027.1
macarij Hierosolymitani litera ad Constantinum 520.60 uita 883.24
macario episcopo Hierosolymitano extructio basilicæ concessa 499.18 quid scripserit Constantinus 520.15 scribitur de Ario 622.5
macarius monachus Ægypti 464.12 & 440.2
macarius de inferiore eremo monachus Ægypti 464.13
macarius Palæstinus 758.11 & 995.22
macarius uterque miraculis clarus 493.22
macarius presbyter 736.45
macarij presbyteri ætas 437.35
Macarij I. monachi uita 1318.30
macarij II. Alexandrini monachi uita 1318.60
macarij III monachi uita 1319.38
macarij duo monachi exilio mulcati & reuocati 140.33
Macchabæorum libri 308.53 memoria certo tempore alicui celebrata 452.38
Macedonia 486.36 & 832.25
macedoniæ episcopi 20.52 in synodo Hierosolymitana 687.21 in Nicæna 618.6
macedonum gentilismus 1484.38
macedonij monachi uita & historia 1305.18
macedonij cuiusdam in Phrygia horrendum martyriũ 123.15
Macedonius Mopsuestiensis episcopus 712.36
macedonius Mopsidonius episcopus 988.9
macedonius Acacianus 399.8 episcopus 21.5 Constantinopolitanis per uim obtrusus ab Arianis 93.1 & 719.5
Macedonius 731.31 & 676.37 & 864.35 & 850.48 Arianismum promouet 323.42 à Damaso damnatus 1291.28 schismatis Constantinop. causa 594.60 in Ancyræna synodo 798.30
Macedonij bellũ contra Orthodoxos 102.21 ingenium 1123.60 ordinatio 1124.24 insaniam qui promouerint 366.27 rabies 103.35 uiolentia in Orthodoxos 548.48 uita 1377.43
Macedoniani cum Homousianis quando coniuncti 367.35 olim Semiariani cur dicti 362.58
Macedoniani ecclesia catholica eiecti à synodo Constantinopolitana 367.14

14 cur non sentiant cum Acacianis 365.24 quatenus ab Orthodoxis admitti queant 479.29 & 854.31
Macedoniani Valentem pro synodo interpellant 535.4 & 841.49 in synodo Constantinopolitana sub Theodosio 848.38
macedonianorum conuersorum legatio ad Imperatorem & episcopos 532.15 synodus in Sicilia 842.53
Macedonianorum dogma 892.4 epistolas cur recipere Liberius recusarit 525.39 hæresis 364.18
macedonianorum hypotheses 365.4 mores & ritus 366.3 uariæ synodi 829.18
macedonianorum hæreticorum uitæ 1377.41
macedonianis quid responderit Iouinianus 127.11
macedonienæ hæreseos monachi 477.2 origo 364.30 professores. ibid.48
Macedonopolis ecclesia 16.5.
Macrina nutrix Basilij pia 940.18
Macrinus subscribit synodo Hierosolymitanæ 769.53
Macrini in Samnia episcopi uita 964.5 eidem scribitur de Ario 622.7
Macrius Arianus 324.2
Macrobij presbyteri uita & libri 1206.43
Mactus hoc uino inferio esto: formula oblationis gentilis exponitur 1511.40. & inde
Mæotis palus 1466.13
Magdeburgensis ecclesiæ cōfessio & apologia 1423.56
magiæ studio dediti Iudæi 1465.28
magiæ studiosi ad ordinationem non admissi 436.57
per Magiam inuocare docet angelos Iamblichus 1492.34
magica ars, diaboli inuentum 283.2 à sacerdotibus gentilium tradita 1503.42
magicæ deceptiones à Christianis damnatæ 459.57
Magi in India 1481.56
magi executores edicti in Christianos per totā Persiam 87.2
magorum munera Christo oblata 1178.53
magorum authoritas apud Persas, & crudelitas in Christianos 85.50 successio 1505.48 horrenda superstitio 1531.1
magorum doctrina de iustificatione 1445.30
de Magis, canon synodi Laodicenæ 836.43
magistratus author Deus 268.15 officium & gladius. ibid. finis. ibid. 37 officia in conseruanda disciplina ecclesiastica 539.16
magistratus suffragia in ordinando ministro Ecclesiæ 434.33
magistratui quatenus obediendum 268.42
magistratū quid doceat uerbum Dei 5
de Magistratu, canon synodi Eliberinæ 700.9 doctrina Antonij monachi 1313.9 Hieronymi 1245.33 Iulij Firmici Materni 1120.4
de Magistratu, hypothesis Iudæorum 1465.23 gentilium 1501.12 ueterum stipulæ 304.4
magistratus Christiani exauthorati à Diocletiano 37.29
magistratus pij Gentilismum abolent 1539.7
magistratus liberrimè ab episcopis reprehensi 495.49
magistratibus fungi, solis Christianis permissum à Constantino 76.11
magistratibus honorem debitum exhibuerunt Christiani 460.52
magistro scholæ defuncto qualis surrogandus 513.1
magistri Athanasij 1028.5
Magna mater 1491.29
magnæ matris translatio 1500.15
magnæ Deæ ara in curia Romana 540.53
Magnentius tyrannus 1277.53 & 108.57 per dolum Imperator factus 89.44
magnentius tyrannus occidit Constantem Imp. 101.38 quando 1049.58 ubi uirginem immolare iussus ob uictoriam 1531.13
magnentius Iudæ exemplo sui ipsius carnifex 1565.16
magnentij bellum cum Constante 1564.40 seditio 1458.23 uictoria de Nepotiano 564.55
Magnus episcopus 1597.55
magnus Chalcedonensis subscribit synodo Antiochenæ 831.2 & 997.50
magnus Damascenus episcopus 712.17
magnus orator Romæ 1254.31
magni Themisorum Phrygiæ episcopi uita 988.28
magnus à synodo Seleuciana excommunicatus 815.6
magnus thesaurarius 1360.38 eius impietas. ibid. & 1362 & 134.3 & 136.20.
Maia dea 1491.2
Maima Gazæ portus ad fidem quando conuersus 27.28
Maionia emporiū Gazense 1196.17
Maiorinus Donati successor 380.49 Donatistarum episcopus 585.28
Maiuma ciuitas Palæstinæ religiosa 829.32
maiumæ ethnici 1477.23
Malachias propheta 308.22
Malachion monachus 1299.53
Malchus captiuus monachus 1217.58
malchi monachi uita 1303.48
malum cur grassari permittat Deus, Lactantij opinio 1082.11
mali nō esse authorem Deū, Prudentij doctrina 1182.6
mali & boni lex 219.26
malorum causa inter homines 73.16 clementis adscripta 1500.30
maledictiones imprecantur Christianis Iudæi 1466.47
malefacientes ubi laudati 1495.45
Mambre quercus 520.18 qua idololatria celebris 1478.29: & inde. ad eam quæ & quibus ritibus idololatria exercitata 1524.22
Mammææ filius Alexander 312.32
mancipes à Theodosio supplicio affecti 540.60
mandræ domicilia monachorum 471.49
manè orasse Christianos 434.10
Manes ab Athanasio refutatus 2039.18 à Gregorio Nazianzeno damnatus 928.18
Manichæus hæreticus 623.38 & 824.35 damnat legem 225.46 à Prudentio confutatus 1185.29
manichæi hæretici 316.47 & 362.8 ob quæ impia damnandi 445.37 ab Ambrosio confutati 1167.55 ab Arnobio 1074.45 ab Athanasio 1039.18 à Basilio 954.23 à Gregorio Nazian. 928.12 à Syricio damnati 1293.30
manichæi Romæ deprehensi à Miltiade 1272.31
manichæos nihili facere beneficium & commiserationem 104.18
mansuetudo animi sacrificiū iusti 247.27
Mantinei in Paphlagonia quod prælium gestum inter Arianos & Nouatianos 103.21
Mantuani uersus de pœnitentia & martyrio Marcellini Romani 1269.46
in Manuum traditam esse Eucharistiam communicantis 419.39
manu una è testudine appensi Christiani 43.30 unctuarum extensione cruciati martyres 43.38
manus baptisatis imposita 420.33
manus Christianorum excoriatæ in Persia 151.1
manus pro dijs culta 1498.23
manuum impositio in ordinatione episcopi 435.35
de Manuum impositione super ordinandos, canon synodi Laodicenæ 834.21
manuum labore quosdam ministros uixisse 505.40

manuum

manuum mutilationes, suppliciorum forma 42.56
manus in coelum tollere, ritus circa baptismum 417.43
Maras monachus 1299.1
Marathonius diaconus Macedonij 491.27 quantum studio & pecunijs adiuuerit Macedonianā haeresin 366.43 monachorum contubernia instituit Constantinopoli 464.50
Marathonij Macedoniani uita 1379.15
Marcellae in Liguria 1194.14
Marcella monachatum prima profitetur Romae 483.11
Marcellae Romanae uita 1334.56 amicitia cum Hieronymo 1210.46
Marcellina soror Ambrosij 1142.13 & 1147.20
Marcelli & Probini Consulatus 1442.44
Marcellinus & Probinus Coss. 708.39
marcellinus diaconus Athanasij 1061.18
marcellinus Rom. episcopus an & cur condemnatus in synodo Sinuessana 609.42 & inde
marcellini Rom. epistola decretales 575.30 lapsus 44.49 uita 1268.46 defectio 1269.26
Marcellinus presbyter martyr 45.28
marcellini presbyteri uita 1265.5
marcellus diaconus martyr 45.41 & 1193.1
marcelli diaconi uita 1265.5
marcellus Angerensis haereticus 711.34
marcellus Ancyrae Galatiae episcopus 610.49 & 530.5 et 550.17 & 966.48 ab Arianis pulsus 93.17 restitutus 100.36 pulsus denuò 102.5
marcellus Ancyranus primatum Romanum ignorat 338.35 Asclepae socius 960.14
marcellus Ancyranus episcopus qua occasione in haeresin delapsus 368.12 & 850.48 & 530.12 in synodo Nicaena 630.48 in Sardicensi defensus 751.13 & 754.59 & inde. à communione suspensus 501.41
marcellus à Damaso damnatus 1291.29 à Victorino confutatus 1261.37
marcelli Ancyrani causa per Iuliū defensa contra Orientales 743.55 & inde. haeresin damnandam censet Basilius 529.34
marcelli haeretici uita 1386.13 sectatores à Prudentio refutati 1185.8
marcelli & Photini hypotheses 369.23 rationes & argumenta 370.1 à quibus confutentur. ibid.33
marcellianorum haereticorū uitae 1386.12
marcellus Apameae episcopus 499.29 Iouis templi Apamea destructor 1538.51 eiusdem insignis historia 440.10
marcellus Pontifex 58.43
marcellus Romanus episcopus 1412.50
marcelli Romani constitutio 488.54 & 502.53 epistolae 551.35 epistolae decretales 575.30 uita 1269.52 & 1270.1
marcellus 537.36 in synodo Aquileiensi 864.36
Marcianus Lampsacenus, Macedonianus 848.40
Marcianus monachus 1303.43
Marcianus Nouatianorum episcopus 863.8 eiusdem testimonium de Sabbatio 435.40 uita 1383.60
marcianus ab Arianis trucidatus 102.39 à Syricio damnatus 1291.33
Marcianus Macedonianus conuersus 1001.40
marciani Psaltis martyrium sub Constantio 1432.11
Marcion haereticus 78.5 ab Ambrosio confutatus 1167.53 ab Arnobio 1074.59 ab Athanasio 1035.4 ab Epiphanio 1113.44 à Faustino 1023.33 à Gregorio Naz. 928.16 ab Hieronymo 1251.20 & 1252.17 à Prudentio 1186.2 à Constantino damnatus 314.51
in Marcionistas Constantini constitutio 545.27
marcius 823.23 & 828.11
Marcus Arethusanus episcopus in Syria 532.49 & 20.53 & 324.44 & 323.59 in synodo Syrmiensi 784.44 & 823.24 & 828.18 Gentilismi destructor 1538.46
Marci Arethusani historia 1480.35 uita 1369.27
Marci Arethusij martyris sub Iuliano tragoedia 1428.14
marcus Celadensis presbyter 1368.10
marcus episcopus relegatus ab Arianis 104.1
marcus euangelista 311.18
Marcus Gnosticorum haeresis author 1396.5
marcus Hopperus 905.47
marcus monachus quomodo Eucharistiam acceperit 431.34
marcus presbyter Romae 1212.46
marcus Romanus episcopus 21.45 & 541.42 Athanasij amicus 1040.40
marci Romani epistola ad Athanasium de canonibus Nicaenae synodi 663.41 epistolae decretales 575.31 & 551.35 uita 1275.15
marco Romano episcopo an scripserit Athanasius 555.11 quid de Donatistis mandet Constantinus 586.6 quid scripserit idem 65.10
marci in Scethi monachi uita 1326.23
marcus Zygrorum episcopus 1093.43
marci cuiusdam senis horrendum supplicium 121.3
marcus & Marcellinus fratres martyres 1419.44 & 45.28
marci duo episcopi 1093.36
mardanus Eunuchus Iuliani praeceptor 512.22
mardarij martyris uita & supplicium 1405.29
mareas martyr in Persia 87.41
mare quando innauigabile 155.32 quando suos terminos mutarit 1450.23
maris fundum cruciatus forma 54.42
in Mare proiecta Christianorum cadauera 38.43
mareotis regio Alexandrina 1352.8 eius ecclesia 519.13
mareotidis ecclesiae cura cui commissa 515.3
in Mareote quae testimonia collegerint Ariani contra Athanasium 780.5 & inde
mares Aegyptiorum quando circumcisi 1527.19
mares dij 1487.48
Mares Dolichiae episcopus 329.35
maris Dolichia episcopi uita 1006.22
Margareta martyr 54.28
mariae Aegyptiacae inuentor 1303.8 uita 1333.46
maria an innocanda 298.14 culta 1489.32 ab Arabum mulieribus adorata 1478.52
mariae aduersarij 1402.2
mariae uirginis apparitio Cōstantinopoli 1453.44 cultus apud Arabes mulieres 1522.60 inuocationis exemplum apud Athanasium 296.6 laudator nimius Ephrem Syrus 1010.9
Mariae uirginitatem destruit Iouinianus 381.32
mariae qui haeretici offerant 405.31
mariam post natum Saluatorem, Iosepho nupsisse qui dicant 405.5
Marianus monachus 1303.43
marianus Scotus 580.20 & 617.50 notatur 694.56
marinus episcopus 22.31 & 65.16
maritius Arelatensis episcopus 586.1
marinus Chalcedonensis episcopus 996.25
marinus Galliae episcopus 541.43 eius uita 1171.42
marinus haereticus 404.31 & 1399.48
marinus ab aquis Tibilicianis Donatista 385.12
maris Chalcedonius episcopus Arianus 92.54 & 85.16 & 323.54 & 676.37 & 815.36 hostis Athanasij 1041.35 in Nicaena synodo 631.14 cur depositus ab Acacianis 111.38 perstringitur 779.44

Maris Chalced. calumniæ in Athanasium 671.15 uita 1350.17
marisiæ ripa 1561.14
marini quid super tumbas cō iugum sparserint 455. 13
marius Victorinus contradicit Arianismo 327. 26
C. Marij Victorini naui 1260.60 uita 1256.33 libri. ibid. 53 Reliqua uide infrà in Victorino
Marnas deus apud Gazeos 1489.45
Maronia Malchi monachi patria 1303.56
Mars Deus 1490.51 belli potens 1484.9 à Diomede uictus 1111.9
marti homines offerunt Lacedæmonij 1484.30
martem quo ritu colant Scythæ 1513.10
Mars planeta à gentilibus adoratus 1497.24
Marsilius Patauinus quando donationem Constantini refutarit 569.6
Martinus Galliæ Celticæ episcopus 22.59
martinus Maguntiacensium episcopus 728.59
martinus Pannonij exilium in Gallinaria insula 20.28
martinus episcopus Treuerensis 403.55 de Priscillianistis 1397.50
D. Martinus Turonensis 1176.25
D. Martini solennitas 1118.9
S. Martini tempore concilium Arelatense congregatum 705.45
Martinus Papa 568. 23
martinus V. Pontifex 1221. 31
martyris nomine nō dignum se quis dixerit 119. 21
martyres quatenus tormentis non uicti 44.11 à feris non læsi, quomodo, interfecti 38.42
martyres septuaginta nouem in Sicilia trucidati sub Diocletiano 41.23
martyres sub Constantio 1432.10 sub Diocletiano & Maximino 1403. 40 sub Isdigerde Persarum rege 1430.47
sub Iuliano 1428.1 sub Licinio 1427.1 sub Valente 1432.33
martyrum Alexandrinorum fortitudo 44.35
martyrum corpora transferendi ritus etiam occidentalibus obseruatus 457. 36
martyrū dies honorare præcipit Constantinus 547. 58
martyrum ecclesia dicti Meletiani 590.53
martyrum facultates quibus restituta per Constantinum 76.5
martyrum festiuitates ubiq; celebratæ 451.26 imagines in templis collocatæ 409.58 memoriæ 451.48 & 302.36
de Martyrum memoria celebranda, canō synodi Laodicenæ 832.10
martyrum nomen & honores inuidit Christianis Iulianus 112.16
martyrum numerus quotidie auctus 44.57
martyrum sine hæredibus bona in ærarium ecclesiæ collata 503.45
martyrum in Persia numerus sub Sapore 87.52 alacritas 151.22
martyrum quadraginta historia & supplicia 1407.20
martyrum uitæ 1403.36
de Martyribus falsis, canon synodi Laodicenæ 836.30
martyrium magnum, templum Hierosolymitanum 407.19
martyrij uocabuli usus 407. 14
de Martyrij effectu, doctrina Antonij monachi 1312. 24
de Martyrio, hypothesis Donatistarum 378.32
martyribrum finis 263. 60
de Martyrijs hæreticorum, canon synodi Laodicenæ 834.46
Martyriani hæretici 389. 41
martyrius Arianus 731. 31
Martyrij Ariani acta apud Iulium 736.54 uita 1375.35
martyrius ab Arianis trucidatus 102.39
martyrij hypodiaconi martyrium sub Constantio 1432.11
martyrius Marcianopolitanus 848.33
martyrij Marcianopoleos Thraciæ episcopi uita 1131.52
martyrius medicus 1118.53 eius uita & colloquium cum Nectario 1131.28
martyrij Orientalis uita 988.3
de Martyrio & Marciano martyribus fabulosa narratio 1443.41
Maruthas Mesopotamiæ episcopus legatus ad regem Persarum 498.47
masculi ab Athenienfibus mactati 1483.47 sub Iuliano mactati 1510. 33
Massæus historicus 617.51
Massagetæ suos cognatos iugulatos deuorant 1531. 57
massaliæ consul Prudentius 1179.41
massiliæ quod decretum contra Christianos proposuerit Maximianus 41.51
massiliensium ecclesia 22. 43
massiliani ab Epiphanio confutati 1113.48
mater Deorum à Phrygibus culta 1481.23 quo ritu 1514.42
Matris Deûm imago 1515. 58 translationis causa 1529.11
materiales dij qui 1487.29
materialia cœnæ Domini 428.35
maternus episcopus 22.31 & 65.16
maternus Agrippinensis episcopus 585.59 & 541. 43 eius uita 1172.42
mathematica ars ab ipsis gētilibus Imperatoribus abrogata 1540. 25
ob Mathematicam accusatus Eusebius Emisenus 973. 51
mathematici 403.3
matidius presbyter in Suedris 526.19 & 1001.57
matrimonio Christianorum Iudæis interdictum 1462. 34
matrimonij finis 266. 43
matrimonio semper carendum sacerdoti, secundum Hieronymum 487. 13
de Matrimonio, doctrina Epiphanij 1112.7 Lactantij 1079.17
de Matrimonio quæ cura imposita episcopis 499. 58
matrimoniales causæ legibus Imperatorum adiutæ 548.1 in synodis priuatis tractatæ 502.4
de Matronarum uestibus canon synodi Eliberinæ 700.12
Matthæus Euangelista 311. 18
Mauia Saracenorum regina 28.5
Mauuia Saracenorum regina 1327.32 & 1367.3 & 1570.59
Maureandus chorepiscopus martyr in Persia 87.49
maureandus chorepiscopus Bicoris 490.17
Mauricius Epiphaniæ episcopus 712.29
mauritius Christianæ legionis ductor cū socijs 166.6 martyrium passus 45.17 eiusdem cum legione Thebæa, uita & historia 1422.40
Maurilij Andegauensis episcopi uita 1126.13
mauorum Lollianus 1117. 36
maurini Arelatensis episcopi uita 1172.44
mauritania persecutione Diocletiani turbata 41. 17
mauritaniæ ecclesiæ 19. 42
mauritaniæ puellæ Mediolani ab Ambrosio uelatæ 467.40
Maurus diaconus Mareoticus 1087.10
Maurus martyr 45.24
maxentius Maximiani Herculei F. qua occasione imperium adeptus, & quomodo id administrauerit 57.36 libertatem Christianis restituit 584. 53
maxentij Romæ Augusti pronunciati seditiones 1561.

1561.22 tyrannis. ibidem. 53 repressa 55. 1

maxentius à Constantino uictus 30.12

maxentius tyrannus 576.57 & 1085.23

maxentij tyranni Romani interitus 155.2

ad Maximæ martyris monumentum quod miraculũ factum 1447.14

maximianus & Felicianus Coss. 725.16

maximianus Herculius cur se imperio abdicarit 46.50 & 1560.44 à Constantino oppressus 1561.40

maximiani Herculei descriptio 36.21 persecutio in Britannia 24.28 tyrannis contra Christianos 50.58 & 51.1 & inde 1270.45

maximiani Christiani militis historia sub Iuliano 121 49

maximiano martyri præclara monumenta constituta 451.29

maximilianus Laureaci episcopus 24.9

maximinus Galerius solus imperat 1560.57 Cæsar Orientis 1561.6 gentilismi propugnator 1533.28 morbo correptus quæ bona restituerit ecclesiæ 503.24 etiam edicto 55.10

maximini Imp. Deum Christianorum glorificantis literæ pro Christianis 56.40

maximiani furor in Christianos 40.10

maximini persecutionis exordium 51.15 & 450.32 & 630.19 sacrificia & uiolentia in milites Thebanos 1422.56 supplicium & interitus 153.1

maximini liberi & cognati supplicijs affecti 154.50

sub Maximinis ecclesiæ persecutio & tranquillitas 42.24

maximinus præfectus Romæ 574.5 & 600.31

maximini præfecti martyris historia 1425.10

maximinus Treuerensis ab Arianis depositus 768.35

maximini Treuirensis episcopi uita 1472.10

maximini tyranni lasciuia 462.47 persecutio 884.8 supplicium & exitus 153.32

maximopolis ecclesia 14.54 & 15.1

maximus Cynicus Apolinarista 382.47 & 608.47 & 849.40 depositus 850.7 etiam à Diodoro Tarsensi impugnatus 898.37

maximini Cynici abdicatio 882.59 acta cũ Gregorio Nazianz. 918.58 necis 1018.50

maximi Aegyptij & Cynici uita 1013.6

maximus diaconus Paulini 816.1

maximus Emonensis episcopus 864.24

maximi Ephesij philosophi uita 1398.32

maximus Galliæ præfectus ecclesiam afflegit 132.36

maximus Hierosolymitanus episcopus Athanasio suã dignitatem restituit 518.18 & 962.15 & 881.25 in synodo Tyri 672.59 et 677.18 in synodo Hierosolymitana 769.2.50

maximus Hierosolymorũ episcopus cur ad Antiochenam synodum non uenerit 536.7 & 708.54

maximi Hierosolymitani expulsio 805.46 uita 884.2 lapsus 31

maximus Imperator 403.58 quando bello petitus à Constantino 572.2

maximus Macedonianus conuersus 988.18

maximus Nolanus episcopus 1206.21

maximus Nouatianorum Nicænorum episcopus 1001.44

maximus Paulini Antiocheni presbyter 806.41

maximus philosophus præceptor Iuliani 113.32 eius uita 988.23

maximus Romæ præfectus 546.16 & 1199.6

maximus Seleuciæ ad Taurum episcopus 1013.2

maximus Treuerensis episcopus 27.23 amicus Athanasij 1040.37 & 1124.45 in synodo Coloniensi 728.51 & 729.10

maximi tyranni interitus 1572.19 seditiones 1571.52 uiolentia in Ambrosium 1163.51

maximus in synodo Aquileiensi 864.36

Mecopas diaconus Mareoticus 1087.20

Medi Christiani 18.60

medicina spiritualis, cœnæ Domini appellatio 142.46

medici fætore Maximini occisi 153.16

de Medicorum immunitate & mercede lex Constantini 77.37 & 513.5

Mediolani martyres sub Diocletiano 41.49 & 45.55

mediolani synodus collecta Imperatoris authoritate 534.57 contra Donatistam 588.21

mediolanensis ecclesiæ celebritas 22.36 instauratio sub Theodosio 35.19

mediolanensi episcopo aliquot ecclesiæ adiunctæ 515.55

mediolanensis synodus per dolum à Constantio colligi iussa 549.19 & 796.50 synagoga malignantium dicta 797.16 ab Arianis coacta 106.49 libro Hilarij refutata 539.14

mediolanensium responsio ad literas Syricij 557.17

mediolanense schisma 600.37 aliud. ibidem.

mediterranei maris insularum doctores 1103.25

Megalenses ludi 1499.55 & 1528.47

megalopoleos ecclesiarum inspector 515.26

Megatalia festa gentilium 1527.38

melania Romana fœmina 1201.21

melaniæ Romanæ uita 1334.40

melanis monachi uita 1326.35

melanis episcopi Rhinocururæ historia de accensione lychnorum in templis 410.10 hospitalitas 461.57

Melanus monachus 1302.26

Melchiadis Rom. epistolæ decretales 575.31 mendacium de baptismo Constantini 571.20

de Melchisedecho, Iudæorũ calumnia 1465.32

meletius Antiochenus 35.24 & 124.21 & 519.3 & 848.21 & 942.8 & 522.59 cur ex ecclesia eiectus 112.52 Antiochia pulsus à Valente 130.25 ridet Diodori Tarsensis consilium 1128.7

meletius Antiochenus episcopus subscribit synodo Antiochenæ sub Iouiniano 830.57

meletius defector in persecutione Diocletiani 44.44 cuius schismatis causa Antiochenis 605.14 & inde. à Theodosio in somno uisus 1574.16 Constantinopoli mortuus 892.53

meletij adolescentem occultantis ædes 32.8

meletij in episcopum Antiochenum electi historia et doctrina 819.46 & inde 820.16 primum Sebastiæ Armeniæ, postea Antiocheni episcopi uita 890.15 doctrina. ibid.

meletij colloquium cum Paulino 606.22 exilij causa 891.23 tempus. ibidem. cum suis mendacium de Athanasio falsum ostenditur 82.22 obitus 608.44 odium in Cyrillum 881.46 in Alexandrinos episcopos 355.40 hæreseos socij 357.8

meletij Antiocheni episcopi reliquiæ Constantinopoli Antiochiam translatæ 457.4 schismatis causa 589.50

meletio quid scripserit Basilius 528.54

meletium qua reuerentia accesserit Theodosius 849.1 & 892.38

ob Meletium Sebasta Antiochiam translatum schisma 595.49

à Meletio ordinati ad res ecclesiasticas quomodo tractati in synodo Nicena 654.20
de Meletio quantum desiderium in auditoribus relictum 893.13
Meletianus quidam 810.35
Meletiani perstringuntur 728.12
meletianorū & Eustathianorum schisma 598.3
meletianorum & Homousianorum schisma Antiochiæ 596.6
meletianorum hæresis 355.37 studia 356.10 mores 357.21 uitæ 1338.3
meletianis Tyri congregatis quid scripserit Constantinus 84.1
meletianos olim ab Arianis dissensisse 356.8
meletianis usi Ariani contra Orthodoxos et præcipuè Arium 357.8
de Meletianis quid scripserit Athanasio Constantinus 545.50
meletianæ sectæ origo 356.42
Meletij Lyci in Thebaide episcopi causa in synodo Nicæna tractata 653 35
meletius presbyter Basilij Cæsariensis 1001.35
Melicerta deus 1489.37
Melicertæ & Athamantis cultus 1484.20
Meliphthongus diaconus Mareoticus 1087.20
Melitus 830.11
melitij hæretici uita 1338.7
Melitinæ Armeniæ ecclesias quis rexerit 314.45
melitenæ Armeniæ regionis martyres 40.48
in Melitina regione persecutio grassata sub Diocletiano 18.31
Melitinensis synodus 111.55 & 819.2
mellis & lactis concordiam cur prægustent baptizati 420.35
melli similis S. scriptura 169.57
à Melle ieiunatum 442.11
Mellonia dea 1491.7
melodiæ lugubres ab Antiochenis usurpatæ 411.50
Meltiades Romanus episcopus martyr sub Maximino 54.11 & 416.12
cōfirmationem in Rom. ecclesia instituit 478.28
Meltiadis Rom. ambitio 503.1
membrorum amputatio & adustio, cruciatus forma 54.43
membrorum ranis incuruatis alligatorū distractio, suppliciorum forma 42.53
in Membris existens lex 219.24
in Membris arcanis cruciati martyres 41.7
membratim extensi Christiani 41.24
Memnonius Semiarianus 1400.28
de Memorijs martyrū quid docuerit hæc ætas 302.36
Memphis superstitionis Ægyptiæ metropolis 1481.31
Memphitis ecclesia 19.28
Menæ Athemensis martyrium 1422.16
menas Ægyptius miles & martyr sub Diocletiano 1421.38
menas diaconus Arianus 319.9 & 323.49 apostata 619.35 in synodo Nicæna 631.22 et 1350.13
menas quid dicant Græci 447.48
mēdacio in baptismo renunciari 238.24
mendacia in epistolis decretalibus 578.32
mendicus nullus inter Iudæos 1467.29
Menedemi orthodoxi cum alijs LXXX uiris interitus 1001.48 & 1003.24
Menironius Semiarianus 361.12
Menna martyr 46.16
Mennas martyr sub Maximino 54.17
Menophantus Ephesius Arianus 324.5 in synodo Nicæna 631.16 à synodo Sardicensi depositus 750.40 & 758.42
menophanti Ephesij episcopi Ariani uita 1344.27
mens orationis fons 251.9
mens rapax in baptismo occidenda 238.29
mentis furor lapsus diaboli causa 200.36
mentis lex 219.20
mensa cœnæ Domini nomen 242.44
mensa sacra 427.46 quæ dicatur à Theodoreto 409.22
ad Mensam etiā orasse Christianos 450.24
ad Mensam Imp. Theodosij adolescentes cecinisse 450.26
mensæ ligneæ in templis 409.39
menses qui à ieiunio liberi 441.6
Mensurij episcopi Carthaginensis historia sub Diocletiano 584.34
menturi persecutionis tempore Priscillianus concedit 403.22
Menuthidis ethnicismus 1482.35
in Mercatores decreta condemnationes 147.56
Mercurius Arcadum Deus 1484.26 et 1490.32.51
mercurius Gallorum deus 1485.46 & 1488.30
mercurius unde diuinitatem adeptus 1490.41 quibus ritibus cultus 1513.16
mercurij imago 1525.59 & 1526.27
mercurio caper immolatus 1510.56
de Mercurij militis apparitione 1448.47
mercurius planeta adoratur 1497.27
mercurius Suessionum episcopus 729.4
de Meretrice, canon synodi Eliberinæ 699.7
meretrices prostituentes Romæ per Theodosium sublati 540.60
Merlinus citatur 1130.12
Merobaude & Saturnini consulatus 861.43
merobaudis magistri militum proditio 1571.56
Meropius Tyrius philosophus 961.26
Mesenatis ciuitatis martyres 46.5
Mesapotamia 375.45 Arianismo infestata 326.21 à Persis depopulata 1564.1
mesopotamiæ Christiani quomodo cruciati sub Diocletiano 39.28
mesopotamiæ ecclesiæ 15.55 episcopi in synodo Antiochena 712.21 in Nicæna 618.3 in synodo Hierosolymitana 687.23
mesopotamiæ ethnicismus 1480.44 monachi 471.43
in Mesopotamiam propagatus monachismus 464.23
mesopotamij quomodo celebrarint Pascha ante synodum Nicænam 650.44
Messaliani à Flauiano capti 388.60
messalianorum Ecclesia in Phœnice fulmine icta 1452.34
messalianorum hæresis & hypotheses 387.18.42 & 310.44 quibus locis, & à quibus episcopis eiecta 521.36 è Lycaonia pulsa 994.37
messalianos Syria eijcit Flauianus 902.33
de Messia hypothesis Iudæorum 1463.42
ad Metalla damnati Christiani liberantur sub Galerio 50.42
μετεμψύχωσις Pythagoræ à Lactantio confutata 1084.25
μετάνοια quid 232.33
Methodius Olympi Lyciæ ciuitatis episcopus 16.43 & 887.14
Metrodorus philosophus 1456.22
Metrophanis Constantinopolitani episcopi uita 1121.57
Metropius presbyter 729.46
metropoles non eodem modo omnes dictæ 516.28
metropolitani qui 516.59 unde dicti 489.8 in synodis ordinati 537.6
politicis negotijs occupati 498.32
metropolitani insigniores ad generales synodos inuitati 535.25
metropolitanorum ab exilijs reuersorum cura pro ecclesijs 518.60
metropolitanis synodos conuocandi potestas in sua prouincia concessa 534.12
Michæas propheta 308.19

Michea & Abacuc monumēta cui ostēsa sub Theodosio 1020.56
Michaelis archāgeli apparitio Constātino facta, falsa 1441.8
Midas pessinuntius rex 1516.20
Milanes Rhinocururæ episcopus 19.16
miles per quos gradus ad altiora ascendat 438.25
militis Christiani tessera baptismus 234.56
militis cuiusdam somnium 1454.9
milites Christiani suis dignitatibus spoliati sub Diocletiano 463.13
militum Christianorū XL martyrium in stagno Sebastæ, sub Licinio 60.60 & 61.1
militū arma cur crucis symbolo signauerit Constantinus 76.57
militibus Christianis quid proposuerit lustrator exercitus Diocletiani 38.9
militiæ cur Christianis interdictum 117.33
militiæ cingulū quibus dederit Iulianus 1533.44
militiam quoque exercuisse Christianos 463.11
de Militiam abiectam repetentibus, canon synodi Nicænæ 658.12 & 661.32
militari ordine spoliatis Christianis quid liberum reliquerit Constantinus 75.60
Milesius Apostolos imitatur 493.9
Mileti Ethnicismus 1481.9
millenarius Apollinarij hæretici refutatur 386.28
de Millenario delyrium Lactantij 1083.10
de Millenario uoluptuoso, Iudæorum hypothesis 1465.44 refutatur 1473.9
Milles Apostolorum imitator 493.9
milles quod martyrium sub Licinio perpessus 1427.28
millis cuiusdam episcopi historia 156.32
Miltiades Romanus episcopus 541.41 & 21.44 & 537.17
Miltiadis cōstitutio de ieiunio 482.2 epistolæ 551.34 uita 1272.11 epistolæ & constitutiones. ibi.
à Miltiadis sententia prouocat Donatus ad alios episcopos 536.56
Miltiadi Romano episcopo quid scripserit Constantinus Imp. 65.10 quid de Donatistis scribat Cōstantinus 586.6
sub Miltiade Romano collecta synodus Eliberina 695.13
Miluius hæreticus 1038.59 infelix 265.48
miluij hæresis 405.52
Miluius pons 155.2
minerius 1268.34
Minerius & Alexander 898.15
Minerua dea 1491.1 Liberi soror 1523.43
mineruæ cultus 1319.20
mineruæ uitula oblata 1510.55
Mineruij monachi uita 1332.2
à Ministro pēdere uirtutem baptismi 377.32
coram Ministro an confitenda peccata 242.17
ministri ecclesiarum in honore habiti 460.24 immunes sub Constantino 77.26
ministri fœnerantes à communione separandi 703.14
ministrarum officiū 492.18
ministrorum officium 138.18 ordinatio propria episcopi 489.59 quibus ritibus peracta 434.31
ministrorum ordinationes per gradus & interualla ætatis, Romæ 480.60
ministrorum ecclesiæ stipendia & uitæ sustentatio 505.32
de Ministrorum officio doctrina Hieronymi 1244.34
de Ministrorum usura & fœneratione, canon synodi Laodicenæ 834.23
ministros ordinandi gratia synodi prouinciales habitæ 318.23
ministros pro Imperio supplicantes aluit Constātinus 459.9
ministerium uerbi quomodo propagatum per Christum 6.7
ministerij dignitas 258.56
de Ministerio quid docuerint patres 258.12 Eusebius Emisenus 984.7 Hieronymus 1244.22
Miophantus à synodo Sardicensi depositus 730.40
miracula Hilarionis 1296.32
miracula sub Constantino Magno 14.34. sub filijs eiusdem 1442.22 sub Diocletiano 1433.42 sub Iuliano 1445.32 reparationem Hierosolymæ impedientia sub eodē 1460.6 & inde per totum. sub Theodosio & Gratiano 1432.40 sub Valente & Valentiniano 1450.15
miseriæ Christianorum ratio contra Gentilium calumnias 1556.6
misericordiam Dei fide apprehendi 226.41
misericordiam nihil ualere apud Manichæos 104.18
Misi Phrygiæ metropolis Ethnicismus 1481.16
missæ celebrandæ superstitio in Romana ecclesia 497.56
missæ nusquam mentio facta 430.46
de Missam celebrantis ornatu, constitutiones Syluestri 480.10
de Missa à presbytero celebranda quid constituerit synodus Romana sub Syluestro 692.43
Mithræ antrum sacrum Alexandriæ 1482.22 simulacrum à Persis cultum 1481.48
mithron mysteriorum gentilium locum quis repurgarit Alexandriæ 1058.2
mittendarum qui Spiritum sanctum appellauerint 393.12
mitræ uirginibus uelandis impositæ 468.27
Mneuin & Apin colunt Aegyptij 1490.8
Moabitæ circumcisi 1527.9
Mocius martyr in Persia 87.41
Modestus martyr 46.15
Modestus martyr 45.59 & 54.26
modestus præfectus sub Valente 132.43 & 1000.25
modesti præfecti acta cū Edessenis 28.36 contra Basilium Magnum 955.7 conuersio ab eodem 956.56
modi musici impij, sed suauissimi, Harmonij 411.37
mœchus quis ad communionem non admittendus 695.51
de Mœchis, canon synodi Eliberinæ 699.23
mœsia à Scythis uastata 1566.7 à Sueuis & Quadis uexata 1569.12
Moguntia 1566.15
moguntiæ ecclesia 23.48
Mona insula 1294.40
monades Cambriæ populus 1294.44
monachi consecratio ex Dionysij Hierarchia 466.42 gloriatio quæ 465.27
monachi Cæsarienses resistunt Basilio Magno 957.48
monachi celebriores testimonium ueritatis perhibent ueris doctoribus 300.14
monachi coniuges 267.8 liberorum patres 466.21 & 486.4
monachi quidam miraculis clari 493.18
Monachi à Paganis afflicti in Cœlosyria 1480.41 in exilium acti 440.2 pedibus obtriti 105.7
monachi CXXVIII. martyres in Persia 1427.45
monachorum Aegyptiorum uita & disciplina ex Epiphanio 473.44 tria genera 474.44
monachorum Alexandrinorum exilium 28.10
monachorum abstinentia 474.4
Monachorum duo genera hoc seculo fuisse 464.38 exercitia & proprietates 465.10 hæretici 476.51
monachorum iunioris studia, ex Ambrosio 466.30

CC 3 mona-

monachorũ schemata quæ diu fieri non debeant. 483.37
monachorum schisma sub Constantio 596.48
quorundam in conuertendis ethnicis studiũ 272.44
monachorum Syrorum disciplina 471.10
monachorum uitæ 1294.50
monachos seipsos cur profiteantur Messaliani 388.20
in Monachos hæreditates ecclesiæ captantes lex Imperatorum 304.20
de Monachis lex Valentis Imp. 104.44
Monachatus in Romana ecclesia 483.5
Monachatus initium 464.10
monachatum nimis laudauit Basilius 953.52
de Monachatu quid Basilius docuerit 300.37
monasteria quarum rerum officinæ olim fuerint 466.25
monasteria quando non fuerint in Europa 476.32
monasteria Aegyptiorum nullum qui non laborare suscepisse 474.18
monasteria in Aegypto uastata 212.11 sub Valente 140.26
monasteria Virginum 467.8
monasteria & ecclesias simul regere nouum episcoporum officium 499.41
ex Monasterijs ecclesiarum ministri desumpti 500.10
Monastice quando & ubi cœperit 464.10
monasticæ disciplinæ leges 476.43
monasticæ uitæ apparitiones & illusiones 1451.48 author 470.32 author apud Aegyptios 1392.35 ratio, obseruatio & cultus 464.54
μονόφθαλμος Acacius dictus 1355.42
monothelitæ hæretici 568.23
Monstrum apud Daphnen natum sub Constantio 1443.17
monstrum pueri sub Theodosio natum 1455.26
monstra pro dijs culta 1490.17
Montanus hæreticus 387.19 ab Athanasio refutatus 1039.39 à Gregorio Naz. damnatus 928.16 ab Hieronymo 1252.44
Montanistæ hæretici 376.24 quatenus ab orthodoxis admitti queant 479.41 quomodo 854.43
montanistarum impietates secuti Romani episcopi 551.46
Montenses hæretici 376.26
montes Christianorum bospitia sub Licinio 60.42
Mopsuestiæ episcopus 16.14
de Morborum & peccatorum reuelatione, simile 242.21
mores ecclesiæ à Constantino correcti 76.16
mores Aeriaorum 401.18 Aetianorum 394.1 Arianorum 323.6 Andæanorum 374.18 Christianorum 458.18 ex Epiphanio 463.41 Donatistarum 378.18 ecclesiæ Romanæ 482.51 gentilium 1530.3 Macedonianorum 366.3 Priscillianistarum 403.36
moralis legis diuisio 218.18
sententia 219.31
moralis & ceremonialis legis discrimen 1017.14
morosuli monachi Zita uel Chi uocandi 473.8
mors peccati effectus 117.50 cur reperta 1110.35 à Christo deuicta 221.43
mors Christi iustificatio peccatorum 216.39
mortis Dominicæ sacramentum, cœnæ Domini appellatio 242.47
mortis finis 271.55
mortem cur timuerit Christus, periculosa Hilarij opinio 288.50
mortem uiolentam martyrium uocant Donatiani 378.42
de Morte, gentilium doctrina 1501.44
mortium in Diocletiani persecutione genera 42.27
moribundis afferri solita eucharistia 429.52 in os infusa. ibidem
circa morientes qui ritus obseruati à gentilibus 1529.35
de Morientibus in pœnitentia, canon synodi secundæ Arelatensis 705.11
mortui non afficiendi ignominia 706.36
mortuorũ apparitiones credunt ethnici 1501.60
mortuorum quantam curã egerint Christiani 461.30
mortuis quid obtulerint Græci 1529.54
mortuos sanctos inuocat Ephrem 1009.53
à Mortuis qua hora resurrexerit Dominus 469.56
pro Mortuis preces gentiliũ 1519.46
Moses quorum librorum author 397.29
moyses ab Arabibus cultus 1478.46 & 1489.30
moysis cultus apud Arabes 1522.54 constitutio de Pascbate 445.14
mosi fuit ab Euangelio discrimen 222.2
de Mosi manu in sinum reducta, simile 190.39
mosen per opera legis iustificatum, falsò asseritur ab Hieronymo 292.44
moses 680.28
moses Aegyptius episcopus 1087.26
mosis Aethiopis monachi uita 1317.1
moyses Cassabalæ episcopus 712.38
moyses miraculis clarus 493.24
moses monachus in monte Antiochiæ 1303.40
mosis alterius monachi uita 1327.24
moyses in Nitria monachus 464.14
moses quidam eremita Saracenus 28.3 Saracenorum episcopus 458.51 & 500.12 & 570.52 manum Lucij impositam ferre recusat 435.49
mosis fidem probat Damasus 532.53 & 550.44 et 1292.18
mosis Saraceni monachi historia & uita 1317.30
motus animi in baptismo accidendi 238.32
Muis episcopus relegatus 103.60 & 680.31
muis fuit Mui episcopi Aegypty uita 1093.57
Mulciberis imago 1526.2
mulctis pecuniarys persecutio aucta sub Iuliano 118.1
mulier capillis suspensa à Iuliano 1480.50
mulier concubitum cum diacono, confessa presbytero 497.35
mulier Gazensis collegit reliquias martyrum 457.17
mulieris Antiochenæ in conuertendo iuuene quodam studium 31.40
mulieris captiuæ res gestæ in conuertendis Iberis 26.46
mulieris cum filiolo ad martyrium properantis histo ria 133.25
mulieris infamis Antiochiæ pœna 157.2
ex Mulieris iecore præsagit euentum belli Iulianus 114.8
de Muliere fœtum necante, canon synodi Eliberinæ 700.41
de Muliere duobus fratribus nubente, canon synodi Neocæsariensis 616.7
cum Muliere dormire extra coniugium, non esse peccatum ait Aetius 394.17
mulieres cuius hæreseos authores 405.37
mulieres sacris gentiliũ præfectæ 1503.9 ubi uirorum opera faciant 1550.55
mulieres in Thebaide quibus cruciatibus affectæ 42.48
mulieres prægnantes sectæ à Maxentio 58.23
mulieres DCC cum Ario Alexandria expulsæ 467.39
mulieres XL quod martyrium pertulerint 61.8
mulierũ alas dissecti et proiecti porcis 120.21
mulierum Christianarũ bla critas in perferendis supplicijs 54.49 officia & 462.30 uitæ 1333.1
mulierum labores in reparanda Hierosolyma 1459.59 in luctu apud Iudæos mos 1407.48

mulierum ubera arcis compressa absciderunt Ariani 103.4
mulieribus baptisare non cõcessum hoc seculo 415.30
mulieribus quatenus ministerium Dei non committendum 492.50
mulieres initiari nolẽtes quomodo cruciarint Macedoniani 566.8
in Mulieres quantum insanierit Maxentius 57.55
cum Mulieribus quibus conuersari debeant episcopi 657.14 & 659.43
de Mulieribus canones synodi quartæ Carthaginensis 879.16
de Mulieribus partus illegitimos necantibus, canon synodi Ancyranæ 614.50
mulierculæ insanis impudẽtia in Athanasium in synodo Tyri 674.30 alterius contra Eustathium Antiochenum 688.53
mulierculæ cuidam ossa Gazensium martyrum monstrata per usionẽ 1448.26
mulierculæ lapidibus & fustibus cæsæ 1050.26
muliercularum infamium facinus Damasci phœniciæ 51.41
multitudines corrumpere, Aetianorum studiũ 394.2
mundus ex nihilo factus 195.48 ad quid cõditus 197.14 à quo factus secundum Priscillianum 402.56
mundus superior deus dictus à Chaldæis 1488.37
mundi finis 872.22 consummationem quæ signa præcessura 274.59 interitus 197.25
de Mundi creatione, doctrina Ambrosij 1157.34 gentilium 1494.18
mundo ac luxuriæ eius renunciant baptizandi 418.36
mundum non posse incendio consumi, gentilium opinio refutatur 1555.28
de Mundo, disputatio Basilij Magni contra philosophos 950.24
de Mundo doctrinam Christianorum calumniantur gentiles 1557.17
munera Imperialia 506.27
munificentia Constantini 23.38
Mursa 1564.49 & 1565.12
Musæ Heliconiades 1491.9
musarum imagines 1525.59
musicæ inuentor Apollo 1491.58
musica instrumenta cur improbasse uideatur Ambrosius 462.53
Musonianus Comes 748.7
de Musonij cuiusdam subscriptione fabulosa narratio Nicephori 963.44
musonij & Chrysanti mortuorum subscriptiones 1438.2
musonius primæ sedis Byzancenæ episcopus 515.20 & 522.54 & 870.21 et 872.43
musonij Zanensis episcopi testimonium de fide Nicæna 662.45
Mutilationes membrorum, suppliciorum forma 42.56
Mutius Scæuola 1557.2
ex Mutuo datis indigenti, lucrũ facere, inhumanum 463.2
Muzonius episcopus prouinciæ Bizantinæ 807.38
muzonij uita 1262.17
mynius 823.25
Myræ Lyciæ episcopus 16.40
myri Lyciæ ciuitas 964.11
Myrsenes presbyter Alexandrinus 1061.14
Mysia 832.29
mysiæ episcopi 23.43 in synodo Hierosolymitana 687.22 in Sardicensi 947.56
mystagogia cœnæ Domini appellatio 242.44
mysterium Domini administrare, ministrorum officium 258.20
mysterij iniquitatis manifesta indicia in epistolis decretalibus 580.23
mysteria diuina unde æstimanda 204.38
de Mysterijs participatio Christianorum in conuentibus 411.24
mythræ magica sacra 122.22 in Persia cultus 1521.30

N

NBomenia 219.14
Nana Sangarij filia 1515.59
nares tangi solita baptizandis 419.34
Narcissus Augustæ in Creta episcopus 1103.18
Narcissus multos ubi ad fidẽ conuerterit 24.61
Narcissus Irenopolis episcopus 712.40 Arianus in synodo Nicæna 631.18 à Sardicensi synodo depositus 750.44 & 758.41
Narcissus Neroniadis Ciliciæ episcopus 610.57 & 615.49
Narcissi Irenopolitani episcopi Ariani uita 1351.38
Narcissus Cilix Arianus 323.59
Narseus Persarum rex 85.37
Natalis Christi nomen & festiuitas 450.37
natalis Domini liber à ieiunio 440.51
natalium memorias etiam festiuas hoc seculo fuisse 453.10
Nathalia martyr 54.37
Nathan liber 309.5
natiuitas an à Natiuitate differat 284.56
natolia Phrygiæ 1568.35
naturæ humanæ imbecillitas 1495.60
de Naturæ humanæ assumptione, doctrina Gregorij Naz. 925.7
ex Natura peccatũ esse qui docuerint 384.33
naturarum duarum in Christo unio 187.55
de Naturis duabus in Christo doctrina Epiphanij 1107.56 Eusebij Cæsariensis 909.26 Eusebij Emiseni 981.4
naturalis lex 218.28
naturalis legis tres partes 218.45
Naucleri locus expenditur 567.42
Naucratius Basilij Magni frater 1002.5
naufragia cur eueniant 263.37
Naum filius Eleasari propheta 308.20
nauigantes Christianos secum circumtulisse eucharistiam 450.5
nauigatio Gregorij Nazianzeni periculosa 915.58
nauis Ecclesiæ comparata 160.40
nautarum lex 438.20
Nazaræi qui 601.5
Nazaræorum religio 694.39
Nazianzum oppidum Cappadociæ 914.47
Nazanzi episcopus 18.8
Nazianzenus 160.9 ob nimias Basilij laudationes reprehensus 958.56
Nazianzenus quid doceat de duabus in Christo naturis 188.57 de conditione mundi 196.14 de coniugio 264.55 de loco animarum 270.12 de Psalmis funebribus 454.2 de spiritu sancto 192.60
Nazianzeni encomium de Basilio 438.12 de Cæsariensi schola 510.48 de Eusebio Samosateno 972.32
Nazianzeni locus de breuitate articuli de spiritu sancto 648.58 narratio de laudibus Athanasij 1029.57 & 1052.59 de monachorum exercitijs 465.9
Nazianzeni neuus de baptismo infantium 416.33 de bonis operibus 295.19 de cœna Domini 294.32 de coniugio 502.58 de libero arbitrio 291.28
Nazianzeni sententia de eligendis episcopis 483.59 & 484.45
Nazianzeni pater post peractam Cœnam Domini à morbo liberatus 431.2
Neapolis in Campania persecutione Diocletiani turbata 41.42
neapolis ecclesia 14.53 & 22.19
neapolitani ethnici 1477.48 martyres 46.4
necromantia diaboli inuentum 183.2
Nectarius 608.58
Nectarius Constantinopolitanus episcopus 21.9 & 526.2 & 848.34 ad episcopatum raptus 849.60
Nectarius Megalopolis & Thraciæ patriarcha 850.21 quod presbyteri officium abrogarit 491.3

Nectarij Constantinopolitani episcopi electio à Theodosio approbata 547.45 acta in synodo Constantinopolitana 862.2. & inde. uita 1127.35. & inde
nectarij senis ordinatio 436.28 & 437.21
Nectarius Viennensis episcopus 22.53 eius uita 1173.26
ad Negandum parati Messaliani 388.23
negociationes clericis prohibitæ in synodo Eliberina 697.2
negociatoribus pleni carceres 148.3
Nemestrinus Deus 1490.57
nemora templis gentilium ornata 1509.13
Neocæsarea in Ponto terræmotu subuersa sub Constantio 1442.60 & 1443.1
neocæsariam in Pontum qui exulatum missi 140.4
neocæsariensis ecclesia 17.38 synodus quando collecta, et quæ in ea tractata 615.30
Neocæsariensis concilij canon de Chorepiscopis 490.20 alius 416.17
Neogrorum in Ægypto gentilismus 1482.45
Neon Macedonianus conuersus 988. 47
neon Seleuciæ Isauriæ episcopus depositus ab Acacianis 112.15
Neonis Seleuciæ Isauriæ episcopi uita 988.34
Neonas episcopus Seleuciæ 15.36
neophytus ad sacerdotiũ non admittendus 704.30
neophytus qui in clerum non lectus Romæ 480.59
de Neophyti ordinatione quid in synodo Romana tractarit Syluester 699.47
de Neophyto, canon synodi Laodicenæ 834.19
Neophyti 878.39
Nepotianus Auernorum episcopus 1176.30
nepotiani monachi uita 1332.21
nepotiano quomodo cesserit arreptum imperiũ 1564.47
Neptunus unde numen adeptus 1490.40
Nestabi & Eusebij fratrum martyrum uita 1429.50 reliquiæ colligũtur 457.21 de ijsdem miraculum 1448.26
Nestoris confessoris martyrium 120.41
nestoris martyris sub Iuliano uita 1430.22
Nestorius præfectus 1049.17
nestorio quid scripserit Constantius Imp. 100.12
Nicæa metropolis 514.58
Nicæa ciuitas terræmotu quassata 159.2 sub Constantio 1444.5 sub Valentiniano & Valente 1450.41 funditùs euersa 1451.5
nicææ synodus Arianorũ sub Constantio quid conclusérit 805.59. & inde
nicæam quàm uarij homines uenerint ad synodũ 631.40
ad Nicænam synodum cur non uenerit Rom. episcopus 535.52
nicænorum patrum sanctio de electione episcopi 518.52
Nicæna ecclesia & synodus 17.28 & 13.50 & 591.55
nicæna synodus authoritate Imperatoris conuocata 534.42 quando 617.35 ob duas causas 628.29 damnat Ariũ 327.3 obstitit primatui Romano 552.2
nicænæ synodi acta contra Eusebianos & Arianos 357.51. et inde. eidem subscribunt metu Ariani 358.28 & 654.30
nicænæ synodi authoritas et fides cõmendatur 664.48. & inde. canones 659.8 exitus 664.3 locus 1633.54. & inde
nicæna fides in Illyrici synodo confirmata 838.37 in Romana 844.43 in Sicula 842.59
Nicæna fides sub Iouiniano ab Alexandrina synodo approbata 831.20
nicænæ fidei decreta per totum orbem missa 538.20 formula & confessio 833.42 & 646.3 deprauatio in synodo Antiochena 709.37 & 710.7. & inde
Nicænam fidem respuentiũ pœna 545.6
nicæni concilij canon de diaconis 491.53 de eminentia Romanæ ecclesiæ 549.58
nicænum symbolum 161.6 in synodo Sardicensi compositum 768.10
Nice Thraciæ ciuitas 1349.53
Nicephorus 567.28 notatur 694.56 & 904.2
nicephori fabulosa narratio de Musonio & Chrysantho 963.44 locus examinatur 664.6
Nicephori locus de uxore Gregorij Nysseni, expenditur 938.57 de interitu Diocletiani 152.10
nicephori confictum miraculum 33.44 narratio de columna in cœlo uisa 1452.49
Nicephori nugæ 993.27
Nicetas Flauiadis episcopus 712.39
Nicetæ Viennensis episcopi uita 1176.23
Nicetius Lugdunensis episcopus 1176.26
nicetij Gothi martyris uita & supplicium 1432.35
Niciæ Aquileiæ hypodiaconi uita 1199.48
Nicolaus Cæsariensis episcopus 1262.22
nicolaus Myræ Lyciæ episcopus 16.41 martyr sub Licinio 60.55
nicolai Myrorum Liciæ episcopi uita 964.18
Nicolaus III quando uixerit, & quid de donatione Constantini habeat 568.58
Nicomachus Bostrorum episcopus 712.19
Nicomedia metropolis 514.59 Imperatorum in Oriente sedes 37.18
nicomediæ baptizatus Constantinus 570.50
nicomediæ docet Lactantius 1075.32 inuenta uersio Luciani 312.45
nicomediæ in Bithynia martyria incepta sub Diocletiano 59.39
Nicomediæ ciues quid pro deorum cultu egerint apud Maximinum 55.37
nicomediæ martyres 43.50 & 1405.51 sub Maximino 53.54 terræmotus 1370.53
Nicomediensis ecclesia 17.24 schola 510.26 Arianorum synodus 843.54
Nicon 680.27
Nicon Aegyptius episcopus 1087.35
Nicopolis unde dicta 1447.59
nicopolis ecclesia 14.53
nicopolis in Thracia martyres sub Diocletiano 41.27
Nicostratus martyr 45.30
Nicostratus cum uxore Zoe martyr 1419.45
Nigriani & Sergij consulatus 784.38
Nilamnon Ægyptius episcopus 1094.7
Nilus presbyter Alexandrinus 1060.52
Nilus Ægyptius martyr sub Diocletiano 40.55
Nilus episcopus martyr 46.7 & 1084.33
nilus ignorat primatum Romanum 556.8 de bonis operibus 229.27 de lege 220.37
Nili næuus de iustificatione 292.30
Nili inundatio causa conuersionis Ægyptiorum 29.14 alia sub Gratiano 1433.29
Nili dei cultus 1525.42
nilo Ægyptij sacrificant 1489.13
nilo sacrificare prohibentur pagani 1482.12
Ninus Tubulatensis episcopus 870.24 & 872.49
Nisæ ecclesia 16.58
Nisibis Mesopotamiæ urbs 1007.20 quando à Persis obsessa 1011.49 & 1564.2
Nisibis ecclesia Christi 16.5
Nisibenorum monachi 471.17
Nisibenis quid inuitatus fit Iulianus 123.4
Nitriæ monachi 1059.4 presbyter 19.1
Nobilis martyr sub Maximino 54.18
nobilis Christiani cuiusdam memorabile factum & supplicium 57.44

Noctutis

Noclutis deus 1490.58
noctis initium precibus exceptum 434.15
noctu conuentus celebrat Athanasius 410.46
nocturnæ preces 459
Nomadum prouinciæ religio Christiana 18.50
Nomadum cibus 1531.48
nona hora cur orationi deputata 433.40
Nonnus 680.16
Nonnus Aegyptius episcopus 1087.30
Nonna mater Gregorij Nazianzeni pia 915.17
nonnæ uocabulum apud Hieronymum 470.16
Noricum sub Valentiniano uexatum 1569.10
norici ecclesiæ 23.39
norica in synodo Sardicensi 747.59
notariorum munere ubi functi diacoui 491.15
notarios quos aluerit Romana ecclesia 509.8
nouatio Apollinaris ubi plane abdicata 386.57
Nouatus à Gregorio Naz. refutatus 928.20
nouati cum Cornelio dissidium sub Decio 592.34
Nouatius 927.29
nouatianum Romana ecclesia expulsum 552.53 & 725.50
nouatiani quatenus recipiendi, canon synodi secundæ Arelatensis 704.53
nouatiani 578.53 sine baptismo in suum ordinem recepti 424.1 & 479.29 & 854.31
nouatiani ab Ambrosio confutati 1168.23 ab Arianis coacti ad communionem 102.55
nouatianorum ecclesia Cyzici solo æquata 103.19 & 1357.18
nouatianorum hæresis 314.38
nouatianorum hæreticorum uita 1382.54
nouatianorum synodus Angari 862.58 Pazensis 844.10
in Nouatianos constitutio Constantini 545.26
de Nouatianis canon synodi Laodicenæ 834.28
de Nouatianis recipiendis canon synodi Nicænæ 657.47 & 660.41
nouatianum schisma 592.12
nouorum mensis custodiendus 446.40
nouum testamentum reijciũt Iudæi 1463.13.19
noui testamenti libri 311.14
Numerius Arianus 324.15
Numenius philosophus 1486.23
numerianus cuius insidijs interfectus 35.38
numerius presbyter Suedorũ 1001 60
numerius sophista Atheniensis 512.6 & 940.58
numidiæ ecclesiæ 19.43
ex Numidia oriundus Donatus hæreticus 375.60
numidius episcopus 866.46
numidius Aphrorum legatus 864.33
numidius Maslylitanus 865.25
numinibus ignotis aræ extructæ à gentilibus 1512.21
numismatis cudendis dedititi Cyziceni Christiani 463.24
nunechius Laodiceæ Phrygiæ Pacatianæ episcopus 610.55
nuptiæ in quadragesima prohibitæ 837.33
nuptias celebrari in quadragesima interdictum 453.29
nuptiarum ritus in Romana ecclesia 482.37
nuptijs præmia collata 453.44
nuptijs præfert uirginitatem Hieronymus 303.24
nuptias dissuadentes damnantur ab Ambrosio 865.14
nuptiæ secundæ & plures non prohibitæ 267.32
nuptiæ secundæ ab Ambrosio damnatæ 1161.59
nuptiarum secundarum conuiuio presbyter interesse prohibetur à synodo Neocæsariensi 616.37
nuptias secundas sacerdotibus interdictas ait Epiphanius 1113.10
nuptias secundas qui reijciãt 302.59 & 303.9 et inde
de Nuptijs secundis canon Laodicenæ synodi 834.6
Nyssa Ponti oppidũ 939.42

O

Obedientiam nouam nimis exaggerat Ephrem 1010.18
de Obedientia noua, doctrina Basilij Magni 952.43
oblationes gentiles 1510.23
oblatio pro mortuis apud gẽtiles 1529.52
oblationes in festis 453.20 quo ritu factæ in publicis conuentibus 414.41
oblationes quæ non recipiendæ 878.60 & inde. in domibus prohibitæ 837.58
oblationum usus quibus committendus secundum Damasum 503.15
de Oblationibus canon synodi Laodicenæ 835.9
de Oblationibus quid statuerit Miltiades Romanus 480.40
obsessorum exorcizatio 439.48
Occidens liber ab Arianismo 326.39
in Occidente persecutione Christianorum grassatur Maximianus 38.4
occidẽtales ecclesiæ ab Arianis afflictæ 805.54 sanctorum reliquias quo ritu leuarint & transtulerint 457.36
occidentales quot hebdomadibus cõprehendant Quadragesimam 441.15 quo ritu hæreticos pœnitentiam agentes receperint 479.24
occidentalium consilium petit Basilius 555.48
occidentalium omnium sacrificia homicidio facta 1485.48
occidentalium solicitudo ob infectum Arianismo Orientem 528.15
occidentalium & Orientalium schisma magnum 596.17
occidentalibus ecclesijs communis ritus pœnitendi & absoluendi 429.44
occidentale Imperium Syluestro donatũ, falsissimum 572.26
oceani ecclesiæ 34.21
oceani uita 1267.53
Octauia Tungrorum ciuitas 1174.21
Octauius episcopus ab ordinatione depositus 880.19
Octauius quidam familiaris Arnobio 1075.3
Octauij cuiusdam uita 1089.56
Oculi baptizatorum luto illiti 420.30
oculorum effossio crucis forma 54.44
oculis dextris effossis Christiani ad fodinas damnati sub Diocletiano 46.37
Odiberdus Abbas 1178.24
odium Arianorum in rectè sentientes 323.38
œconomiæ ornamenta ex uerbo Dei 5
œconomus ecclesiæ 505.28
œconomica afflictio 1018.25
œcumenicum inspectorem omnium ecclesiarum ordinare, non consultum esse 523.43
offerri quæ debeant 247.8
officium Christi 189.49 spiritus sancti 194.30
offendiculum quid 269.32 quot de causis fiat ibid.
Olei iunctio post baptismum 419.51
ab Oleo ieiunatum 442.8
olera lustratione polluta à Iuliano 111.40
oligarchia ecclesiæ 517.11
Olibrij & Ausonij consulatus 1571.13
Olympi ciuitatis Lyciæ episcopus 16.42
olympius Alexandrinus diaconus 1061.31
olympius ex Aonis episcopus ab Arianis calumnijs petitus 94.59
Olympio Cappadociæ præsidi familiaris Gregorius Naz. 928.59
olympius Mareoticus diaconus 1061.32
olympius Thraciæ episcopus occidi iubetur 102.12
olympij episcopi in Thracia uita 1130.54
olympij episcopi acta in Africa contra Donatistas 588.1
olympius philosophus propugnator gentilismi 1533.13
olympij sophistæ seditiosa uox 150.18
omnipotentia Christi 349.7
Onagri adolescentis impudens facinus 95.30
operæ ecclesiasticæ 489.54
opera Christi in diuinitate 190.53 in humanitate 192.9

opera

opera Christianorum propria quæ, et quomodo animo præstanda 228.25
opera quæ Deo placeāt 229.35 fidei & iustificationis fructus 230.1
Opera manuum auersantur Messaliani 388.14
operum bonorum causa efficiens 228.7 finis 229.55
opera nimium extulit Antonius monachus 1313.46
operibus nostris non impleri legem 230.46
operibus non confidendum 1312.3
de Operibus doctrina Ambrosij 1160.28 Antonij monachi 1311.45 Chromatij 1197.41 incommoda sententia Ephrem 1000.13 doctrina Eusebij Cæsariensis 921.49 Eusebij Emiseni 982.34 gentiliū 1495.42 Gregorij Nazianzeni 927.24 Hieronymi 1242.55 nænus Hieronymi 1249.37
de Operibus doctrina Hilarij 1140.19 Iulij Firmici Materni 1119.24 Maximi Aegyptij 1017.41
de Operibus bonis ueterum naui 292.38
Ophitus Romæ præfectus 2569.48
opiniones Gentilium uanæ refutantur 1542.10
opinionum gentilium capita 1486.1
de Opinionibus nouis indicatum in prouincialibus synodis 518.13
Optatianus Tricastium episcopus 728.53 & 729.38
Optatus Aegyptius episcopus 1102.24
optatus 680.24
optatus Mileuitanus contra Donatistas 380.10 & inde. 160.12
optatus Mileuitanus quid docuerit de baptismo 237.45 de Donatistis 584.28 de ecclesia 260.60 de Petro & eius successoribus in ecclesia Romana 556.12
optati Mileuitani locus 14.20
optati Mileuitani episcopi uita 1098.4 libri. ibidem. naui 1100.18 certamina. ibidem. 40
Optimus Antiochiæ in Pisidia patriarcha 16.31 episcopus 527.54 & 848.27 & 850.29
optimi Pisidiæ episcopi uita 1019.13
optimo Antiochenses Pisidiæ ecclesiæ concreditæ 514.35
opulenti ab Ephrem cur obiurgati 461.53
Or monachus Aegypti 1328.35
Ori numen 1525.22
oracula Dei non attentè audientes reprehenduntur 460.13
oracula, diaboli inuentum 283.1
oracula Lyciorum 1481.8
de Oraculis, gentilium doctrina 1499.8
orandi studium & perseuerantiam languescere queritur Hieronymus 459.55
de Orandi modo, doctrina Ephrem Syri 1009.21
orandus quis sit 260.33
orantes ad Orientem respexisse 432.15
orasse alios pro alijs 433.45
oratio quid 250.16 Christianorum sacrificium 912.4
orationis finis 257.28 efficacia. ibid. 51 ritus 431.37
oratione tantum qui communicare debeant, canon synodi Ancyranæ 613.59
orationem quid commendet 252.9 & inde
ad Orationem stare, synodo Nicæna decretum 663.12
oratione certandum aduersus diabolum 250.15
de Oratione, periculosa Ambrosij opinio 295.44 superstitiones gentilium 1496.50
de Oratione doctrina Arnobij 1073.39 Chromatij 1197.56 Epiphanij 1111.51 Hieronymi 1244.4 Iulij Firmici Materni 1119.56 C. Marij Victorini 1260.40 Maximi Ægyptij 1017.46
orationes Christianorum in conuentibus 411.23
orationes funebres quales 454.59 matutinæ 413.41 & 459.16
orationum forma 433.42 quot genera 256.6
de Orationibus canon synodi Laodicenæ 835.25 & inde
oratores quomodo legendi 512.17
oratoriæ exercitator Basilius 941.2
oratoriæ professores in schola Romana 513.27
oratoriæ Christianorum ædes in Persia demolitæ 86.17
oratoria 407.10 Constantinopoli Arianis erepta 546.5
orbis totus terræmotu concussus sub Valentiniano & Valente 1450.21
orbona dea 1491.7
Ordinandi ministros causa prouinciales synodi habitæ 518.23
in Ordinando quorum authoritas potior habenda 657.40
ordinandorum catalogus etiam Imperatori oblatus 436.34 examen 436.14
ordinati in ecclesijs comprouinciales missi 518.41
ordinatio episcoporū aut ministrorum quibus ritibus peracta 434.31
ordinationis ritus in ecclesia Romana 480.45 ex Dionysij hierarchia 438.54
de Ordinatione quid statuerit Romana synodus sub Syluestro 690.50
de Ordinatione episcopi, canon synodi Arelatensis secundæ 707.12
ordinationes illustres ab Orientalibus & Occidentalibus probatæ 532.34
ordinationes ministrorum 497.60 per gradus et interualla ætatis, Romæ 480.60
ordinationes episcoporū confirmare, penes Imperatores 547.27
ordinatorū episcoporū nomina ad alios missa 438.46
ordo qualis in ecclesia definitus à Deo 538.48
ordinis similitudo obseruata 437.26
Orestes martyr 1405.25
orgia quando & quo ritu celebrata 1527.50
Oriens à Saracenis uastatus 1570.50 terræmotibus concussus sub Constantio 1442.40 penè totus Arianismo infectus 326.5 Messalianorū hæresi pollutus 387.28
ad Orientis prouinciales quid scripserit Constantinus Imp. 72.35
ad Orientem respexerunt orantes 432.13
in Oriente staturos pedes Domini 432.26
in Oriente quæ synodus acta sub Constantio 731.20
in Oriente persecutione grassatur Diocletianus 36.8
quomodo inceperit persecutio sub Iuliano 127.17
orientaliū cibus 1531.42 epistola responsoria ad Iulium Romanum 715.26 & 726.4 acta aduersus eundem 531.10 rescriptum ad imperiosas Iulij literas 552.34
orientaliū synodi Philippopoli ciuitate Thraciæ acta 968.21
Orientalium & Occidentalium schisma magnum 596.17
orientalis synodi decreta contra Syrmiensem 789.8
orientale schisma super Paschatis obseruatione 591.20
Origenes 391.30 Arianæ hæresis author 317.36
origenis errore imbutus Didymus Alexādrinus 1066.2 laudator Eusebius Cæsariensis 906.43 nimius laudator Hieronymus 604.3 eiusdem librorū numerus. ibid. 42
origenis osor Hieronymus 1253.46
origenis libri à quibus reprehensi 887.14 damnati 1019.40 ab Epiphanio condemnati 1113.49
origenis libros cur damnauerit Theophilus Alexandrinus 1058.26
origenis scripta quæ ab Hieronymo uersa 1218.51

Origeni

Origeni aduersatus Eustathius Antiochenus 887.26
origenistæ ab Hieronymo cõfutati 1251.18 à Theophilo Alexandrino repressi 1058.58
origenistarum hæresis insimulatus Ruffinus 1203.22
origenistarũ insidiæ in Hieronymum 1210.58 & 1212.42
origenis monachi uita 1318.30
originalis peccati uis 216.58 propagatio 217.5
ornamenta ecclesiastica 504.2
ornamenta ecclesiæ quibus custodienda dederit Mensurius 584.40 à Cyrillo cur uendita 110.50
ornatus templorum gentiliũ 1508.44
Oron flumen 131.2
Orosius Hispanus presbyter amicus Hieronymi 1213.17 & 567.28
Orpheus poeta de Deo 1486.46
Orphytas presbyter 831.8
Orphitæ presbyteri uita 997.55
Orthodoxographa 1084.35 & 1257.17
in Os infusa Eucharistia morientibus 429.58
Osea propheta 308.18
Osius Cordubensis episcopus 23.3 & 66.48 Occidentis episcopus præcipuus 101.10 Cæciliani amicus 1085.45 Alexãdriam missus à Constantino 541.13 in Orientem cur missus 591.50
Osius Sardicẽsis synodi præses 750.18 & 748.5
osius Cordubensis relegatus 107.16 ab Arianis depositus 768.32 in synodo Syrmiensi ad subscriptionem uerberibus coactus ab Arianis 784.58 & inde
osij literæ ad Iulium Romanum 538.37 naeus 1190.21 præconia ex Athanasio 536.29
Osij Cordubæ Hispaniarum episcopi uita 1186.54 literæ ad Constantium 1188.1
Osio familiaris Paulinus 896.22
ossa Christianorum ossibus camelorum & asinorum cur permixta 120.38
Ostilego dea 1491.7
ostiarij ordinatio 874.16
de Ostiarijs, canon synodi Laodicenæ 837.2
Ostreus Melitinensis 843.36
Ostrei Melitinensis episcopi uita 1002.12
Osyris 1490.12
Osyris sol dictus Ægiptijs 1488.41 quo ritu colatur 1519.55
Otho Phrisingensis quando uixerit, & quid de donatione Constantini habeat 568.30
ociosum nõ esse Deum ostenditur 172.47
Otrinus Melitianæ Armeniæ patriarcha 850.26
Otreius ecclesiarum Melitenæ Armeniæ rector 514.46
Otreij seu Otremi uita 1021.1
Otrius Melitinensis 848.35
Ottodorum oppidũ 1422.5
ouis ab Ægyptijs culta 1490.5 Cereri mactata 1510.59
ab Ouis ieiunatum 442.11
Oxyrinchum oppidum Aegypti 1299.41

P

PAcatiana diœcesis 545.20
Pachonis monachi uita 1329.35
Pachonius accusator Athanasij 675.47
Pachonio monacho angelũ apparuisse 1444.60
de Pachonio monacho narratio Sozomeni 472.23
Pachymius martyr sub Diocletiano 43.2
Paciani Barcilenæ episcopi uita 1172.42 libri. ibid.
pacis harmoniam quid uocet Eusebius 522.20
Pacis templum Constantinopoli 408.5
pacificæ literæ quæ 525.31
Pæanas colunt Ægyptij 1490.7
παιδεραστής quis dictus 1318.36
Pædarotas Heracliensis episcopus 1262.35
Pæsius monachus Ægyptius 1320.30
pagani CCCL. terræmotu oppressi 152.47
Pagani à Victorino confutati 1261.42
paganorum impetus in Christianos Alexandriæ 150.10 in Ægypto seditio 1482.11
paganorũ apud Gothos cultus 1485.52
paganorum templa iterum ædificata sub Iuliano 118.58
de Paganorum conuiuia accedentibus, canon synodi Ancyranæ 612.43
de Paganis uitandis, canon synodi Laodicenæ 836.53
paganismum dilatat Iulianus 115.6 ad Christianismi institutionẽ attemperat 115.19
Palæstina ab Audæanis infecta 375.41
Palæstinæ ecclesiæ Arianæ 326.15 episcopi in synodo Antiochena 712.12 in Hierosolymitana 687.24
palæstinæ martyres 45.54 monachi 1294.53 schola 510.17 synodus sub Iuliano 829.30
ad Palæstinæ prouinciales quod edictũ miserit Constantinus pro Christianis 67.16
in Palæstinã propagati monachi 464.18
in Palæstina quomodo inceperit persecutio sub Iuliano 117.16
Palæstini 413.27 & 1445.2 circumcisi 1527.7 in synodo Nicæna uisi 618.2
palæstini martyres sub Diocletiano 38.30
palæstinorum beneficentia in sacerdotes quosdã 27.48
Palæstinorum esus 1531.44 Quadragesima 441.16
palatium Lateranense Papæ donatum 565.34
Palea titulo quæ insignita apud Gratianum 568.2
Pales dea 1490.57
palinodiæ Galerij Imperatoris exemplar 49.12
Palladius 1254.30
palladij Ariani acta in synodo Aquileiensi 864.9
Palladius Euagrij monachi discipulus 1313.51
palladij laici mulcta 880.23
palladij Galatæ uita 1002.35
palladij monachi uita 1304.50
palladij numen 1491.28
palladius præfectus propugnator Gentilismi 1534.40
palladij prætoris furor in Christum 134.12 tyrãnus in Christianos Alexandriæ 1360.48
palladius presbyter 957.48
paladij presbyteri in Cappadocia uita 1002.24
Pallas unde diuinitatẽ adepta 1490.42
palladis templum in Salamine 1482.60
pallio quo usi Imperatores 579.27
pallijs usi sacerdotes gentilium 1504.54
Pallor deus 1491.44
palmeis uirgis cæsi Christiani ab Arianis 106.33
Paludij insulæ incolæ, quomodo ad fidem conuersi 28.17
Pambus in Cellulis monachus 464.14 miraculis clarus 493.22
panbi monachi exilium 1319.8 uita. ibid. 55
Pambonas Ægyptius monachus 472.12
Pammachius 1354.32
Pammachij Romani uita 1200.1
Pammathius Ægyptius episcopus 1089.28
Pammuthius 680.28
Pamon miraculis clarus 493.27
Pamphylia 831.27 Messalianorum hæresi tentata 387.33
pamphyliæ Ecclesiæ 16.23 episcopi in synodo Sardicensi 747.56 Nicæna 618.4
Pamphilus Cæsareæ presbyter martyr sub Diocletiano 38.48
pamphili nomen unde Eusebio inditum 904.1. & inde
pamphili & Eusebij concordia 914.35
Pan deus 1491.9
Panætius philosophus 1486.20

Panæ

Panaretus appellatur Sapientiæ Salomonis liber 310.16
Panchar⁹ Visocensium episcopus 729.1
Pancratius Arianus in synodo Syrmiensi 784.45
Pancratius martyr 45.26 & 54.18
pancratij Occidentalis episcopi uita 1262.30
pancratius Pelusianus episcopus 1094.24
pancratius Romanus presbyter relegatus 107.21
pancratij Romani presbyteri uita 1196.30
Panda dea 1491.5
in Pandemis quid obtulerint mortuis Græci 1529.53
Paneadis ecclesia 15.11
panegyres ab Imperatoribus ethnicis celebrati 1529.2
panegyricæ festiuitates quæ 432.54
Panephysæ ecclesia 19.28
panis usus in cœna Domini 418.45
pane, sale & aqua usi ieiunantes 441.52
panes κολλυρίδες qui 405.41
panes lustratione polluti à Iuliano 121.39
Pannonia à Gothis uastata 1570.30
pannoniæ Ecclesiæ persecutionem Valentis experiuntur 132.32 episcopi in synodo Hierosolymitana 687.21
pannoniæ episcopi Ariani 326.35
pannoniæ sub Constantio uastatæ 1566.7 sub Valentiniano uexatæ 1569.10
pannonij episcopi 23.43 in synodo Sardicensi 747.59
Pansus deus 1490.59
Panthaleon martyr 45.52 & 54.30
panthaleontis martyris uita 1420.20
Pantaleon medicus Nicomediæ baptizatus 29.25
pantaleon ignorat primatũ Romanum 556.8
pantaleontis Constantinopolitani uita 1123.8 concio. ibid.
Pantheon templũ apud Gazenses 1477.19
de Pantomimis recipiendis canon synodi Eliberinæ 700.16
Pantychium prædium Chalcedonense 1452.16
Papæ appellatio non soli Romano episcopo tributa 525.10
Papas martyr in Persia 87.42
Paphlagoniæ ecclesiæ 17.56
in Paphlagoniam propagatus monachismus 464.19
Paphlagonibus quis author monasticæ fuerit uitæ 471.58
Paphnutius abbas Bergomensis 1321.32
paphnutius Anachoreta Meletianus 1085.59
paphnutius episcopus Thebaidis 19.22
Paphnutius Ægypti episcopus donis miraculorũ clarus 492.39 & 680.25 & 823.24 & 828.29 inter præcipuos Nicænæ synodi patres numeratus 630.17 in synodo Tyri 672.58 & 677.17
Paphnutij sententia in synodo Nicæna 486.11 de nuptijs sacerdotum 656.45
Paphnutij uita 1087.38 acta in synodo Nicæna 1088.2 in Tyria. ibid. 46 uerba ad Maximũ in synodo Tyri 884.44
Paphnutij monachi uita 1311.29
Paphus Cypri urbs 1297.32
Paphi insulæ gentilismus 1483.9
Papias martyr 45.24
paradisus externa an deleta per diluuium 6
paradisus ubi consitus 432.18
paradisi spiritualis exornatio & amplificatio 6
de Paradiso, opinio Ambrosij 1162.40 doctrina Epiphanij 1109.34
Parasceua 410.55
parasceues dies ieiunio apud Palæstinos peractus 440.35
Parcus Persa 1521.32
Pardalius Macedonianus cõuersus 1002.20
pardalorum certamina cum Christianis 42.41
à Pardalis non læsi Christiani 38.36
parentes baptisandis astitisse 419.36
parentes quid doceat uerbũ Dei 5
Parmariarum insularũ martyres 45.42
Parmenianus Donatista 1098.12 ab Optato Mileuitano refutatus 1100.46
Parmeniani hæretici 376.25
parœmiarum Salomonis numerus 309.14
Parthenium mare 915.46
Parthenius Hellespontiacus 17.36
Partheniј uita 964.56
Parthorum fœdus cum Theodosio 1571.35
paruulorum baptismus 239.18
paruulos initiarunt Macedoniani 366.6
Paschæ sex dies ieiunio peracti 440.44
de Paschæ solennitate quid conclusum in synodo Romana sub Syluestro 690.9
pascha bis in anno celebratum à Iudæis 1467.13
pascha quando celebrandũ statuerit Constantinus 442.19 quomodo celebrarint Africanæ ecclesiæ 449.43
pascha non esse peragendũ, dicunt Aeriani 401.9 cum Iudæis perficiunt Audæani seu Anthropomorphitæ 374.34
paschatis celebrandi diuersitas 443.1 in synodo Nicæna tractata & composita 650.44. et inde. tempus unde metiatur Epiphanius 1105.22
paschatis diebus solis baptizant Thessali 416.5
paschatis festum obseruant Iudæi 1464.34
super Paschatis obseruatione schisma Orientale ortum 591.20 ubi compositum. ibid.
de Paschate celebrando narratio Ambrosij 443.28. & inde per aliquot paginas. canon indifferens Nouatianorũ 863.34 Nouatianorum synodus 844.16
paschatis epistola Theophili Alexandrini 1055.6
paschales feriæ quibus ritibus peractæ Constantinopoli 413.44
Pascij Viennensis episcopi uita 1171.38
Pasinicus Zenensis episcopus Macedonianus 364.50
pasinici Zenensis uita 998.24
passionis dies obseruandus 445.46 & 447.51
Pastoris liber an canonicus 310.30
Pastor Nitriæ presbyter 19.1
Pastoris monachi uita 1329.46
pastores expulsi, restituendi lege Gratiani 547.11 qui ab Ambrosio reprehensi 495.48
pastorum omnium & Petri eadem potestas 555.58
Pataræ prouinciæ Lyciæ ecclesiæ 16.37
Patauij episcopi 22.19
Patellana Dea 1491.6
Pater Deus perfectus 175.19 in quo maior filio 164.45
pater filij filium 190.48
pater quatenus filio prior secundum Eunomium 391.37 quatenus in filio dicatur esse 180.33.40
patris officio ubi Deus functus 206.32
patri secundum quid filius similis, quæstio in Seleuciana synodo tractata 814.32
patrem solum esse Deum, Ariana hypothesis refutatur 347.43
de Patre quid docuerint huius IIII seculi doctores 178.56
de Patre, doctrina Alexandri Alexandrini 1025.52 Didymi Alexandrini 1065.4. & inde. Faustini 1022.29 Hilarij 1138.4
de Patre hypothesis Arij 319.47
patres suos negant Ariani 323.13
patres Nicæni concilij quomodo à Constantino excepti 542.58 earum descriptio

scriptio 629.30
patres ante Abraham fuisse Christianos 227.18
patres ueteris Testamenti etiam fide saluati 227.1
patres synodorum quando increpati ab Imperatoribus 544.18
patrum approbationes & testimonia de authoritate synodi Nicænæ 664.48
Paterius rhetor 1337.18
Paternus quidam ab Ambrosio reprehensus 502.6
Patiani Barchionensis episcopi uita 1191.48
patibula suppliciorũ forma 42.44
patientiæ officina monasterium 466.26
patria nostra 432.41
patriarcha quis dictus 489.14
patriarchæ Iudæorũ 1469.9 officium ipsorum. ibidem.
patriarchæ de Pepuza Phrygiæ Montanistarum 551.50
Patriarchas constituit synodus Constantinopolitana 850
patris monachorum officiũ 475.27
patrimonio instructi ad locum cleri non admissi 506.60
Patrini monachi uita 1321.20
patroni episcopi, præsidis Toletani concilij præconium de fide Nicæna 666.28
Patricianorum hæresis 406.14
Patricius Isauriæ episcopus 712.46
Patricij Palti episcopi uita 998.1
Patricius Palti episcopus subscribit synodo Antiochenæ. 831.10 in synodo Hierosolymitana 759.51
Patropassiani ab Athanasio refutati 1039.32 à Prudentio 1184.16 à Victorino confutati 1261.35
Patrophilus Scythopolitanus episcopus Arianus 324.6 & 708.49 & 881.26 Arianus 81.1 & 688.35 in Nicæna synodo 631.17 in Sardicensi depositus 750.60 in Seleuciana 810.29 à synodo Seleuciana depositus 815.4 à Macario Hierosolymitano excommunicatus 883.50
patrophili Ariani uita 1368.4
patrophilus quidam 1002.30
pauimenta domorum Dei à quibus uerrenda 878.55
ad Pauimentum proiecti & adusti Christiani 43.57
ad Pauimenta illisi Christiani 120.32
Paulæ matris Hieronymi exequiæ 454.30
Paulæ Romanæ fœminæ uita 1335.36 epitaphia 1336.22 amicitia cum Hieronymo 1210.47
Paulinianus Hieronymi frater 1207.31
Pauliani fratris Hieronymi uita 1006.31
paulianistæ hæretici 369.10 rebaptizati 424.4 & 705.34
de Paulianistis rebaptizandis, canon synodi Nicænæ 658.50 & 662.51
in Paulianos constitutio Constantini 545.27
Paulina Pammachij uxor 1200.9
Pauliniani hæretici à Constantino damnati 314.52
Paulinus & Iulianus Coss. 617.49
Paulinus Eustathianorum episcopus à Lucifero constitutus 598.19 Antiochiæ 527.11 & 622.47 & 768.33
Paulini Antiocheni confessio orthodoxa manu propria scripta 894.59 hypocrisis à Flauiano presbytero taxata 495.42 ordinatio qualis 893.53 & inde. subscriptio in synodo Alexandrina 828.48 & 821.56 & 821.32
Paulini Antiocheni episcopi uita 893.20
de Paulini episcopi creatione, dissensio Luciferi & Eusebij 373.6
ob Paulinum quale schisma ortum Antiochiæ 605.18 & inde
Paulinus Arianus 324.21
Paulini Efrem discipuli uita 1002.45
paulinus hæreticus 530.12
Paulinus Nolanus episcopus 1218.5
Paulini Thessalonicæ episcopi uita 1130.26
Paulino Thessalonicensium episcopo quid scribat Damasus 855.41 & 856.35
Paulinus metropolitanus Galliarũ episcopus relegatus 107.14 & 268.52
Paulinus Treuerensis Galliarum metropolitanus in synodo Mediolanensi 797.19 Marcelli hæretici sectator 396.4
paulini Treuirensis exilium 1193.46 & 1194.30 uita 1173.37
Paulinus Tyburis episcopus 769.60
paulinus Tyri episcopus Arianus 688.43
paulini Tyrij uita 964.32
paulinus Ambrosij uitæ scriptor citatur 1147.24
paulonius monachus 1299.8
Paulus Apostolus 264.35 & 505.50 de Antichristo 280.20 & inde. secundò iubet baptizari Ephesios 377.53
Paulus & Petrus an Constantino apparuerint 568.25
Pauli epistolæ 511.26 templum Constantinopoli 408.4
Pauli Ægyptij monachi uita 1329.16
Paulus Anachoritarum monachorum uitæ author 476.19
paulus in Apeliote monachus 464.16
Paulus Constantiæ cubicularius martyr sub Iuliano 123.43
Paulus Constantinopolitanus episcopus quibus iniurijs affectus ab Arianis 92.47 & inde 550.16 & 595.1 & 719.4 & 960.14
Paulus Constantinopolitanus cui suam iniuriam conquestus sit 530.24 & 531.4 restitutus 100.36 perfidè strangulatus 102.1
Pauli Constantinopolitani episcopi uita 1123.48 per uaria pericula & exilia 1124 & inde. pericula à Macedonio & Arianis perpessa 1377.46 & inde
Paulo Constantinop. quid obiecerint Macedoniani 532.41
Paulus diaconus Alexandrinus 1061.39
Paulus diaconus 567.27 eius locus 25.18 & 449.23
Paulus Emesenus 843.35
Paulus in Focis monachus 464.16
Pauli Hypselitani uita 1317.17
Paulus in Latorum ciuitate Ægypti episcopus 1094.40
Paulus martyr in Persia 87.41
pauli monachi Syriaci uita 1301.49
paulus Neocæsariensis episcopus 712.31
pauli Neocæsariensis ad Euphratis ripam episcopi uita 964.23 manus & celebritas Nicææ 630.39 horrendum martyriũ sub Licinio 60.57
paulus Nolanus 1206.36
paulus presbyter quidam Epiphanij 1013.50
paulus Samosatensis 211.18 & 824.34 & 850.48
pauli Samosatensis hæresis 339.48 ab Athanasio refutata 1059.9 à Victorino 1261.37
pauli Simplicis monachi uita 1316.34
paulus sympresbyter Basilij 990.3
Paulus Thebæus monasticæ uitæ princeps 470.56 Antonij amicus 1315.35
pauli Thebæi monachi uita 1316.52
Pauli Tyri episcopi uita 564.51
paulus uterq; miraculis clarus 493.26
Paulus in synodo Hierosolymitana 769.51.52
pauor deus 1491.44
paupertati uoluntariæ quantum tribuat Chromatius 292.36 & 301.29
pauperes ex bonis ecclesiæ sustentati 505.36 & 507.16 & inde. peregrini ex bonis

ex bonis Ecclesiæ sustentati 505.36
pauperũ cura diaconis commissa 491.26
pauperum curam agere, officium presbyterorum 490.49
pauperum duorum artificiũ in fallendo Epiphanio 1454.57
ad Pauperum suorum subsidia, quid suppeditarit Iulianus 507.38
in Pauperes quæ officia fuerint Christianorũ 461.24
paupertatis Christianorum ratio 1456.6
Paupurius Limacẽsis schismaticus 585.22
pauus à gentilibus oblatus 1510.59
Pazensis Phrygiæ Nouatianorum synodus 844.10
pazensis synodus Nouatianorum 863.14
de Peccantibus ante presbyteriũ, canon synodi Neocæsariensis 616.51
de Peccantibus post baptismum, canon synodi Valentinianæ 847.53
peccatum, in docendo prius obiurgatum, postea consolationes adhibitæ 494.56
peccatum in Spiritum sanctum quomodo explicet Eusebius Emisenus 982.25
peccati originalis uis 216.58 propagatio 217.5 effectus 217.49 lex 219.21
peccati uera confeßio quæ 241.32. & inde
peccatum non esse à Deo 215.48
de Peccato quid docuerint patres huius IIII seculi 215.24
de Peccato originis, doctrina Ambrosij 1158.51 Antonij monachi 1311.37 Arnobij 1071.4 Epiphanij 1109.37.57 Eusebij Emiseni 982.20 Gregorij Nysseni 933.36 Hieronymi 1240.41 & 1241.13 naeuus Hieronymi 1249.8 doctrina Optati Mileuitani 1099.5 Prudentij 1152.57
de Peccato hypothesis Apollinarij 384.31 Donatistarum 378.24 gentilium 1495.1 Iouiniani 381.22
de Peccato doctorum huius ætatis opiniones 292.8
peccata per quid remittantur 240.21
peccata largitione purganda autumat Lactantius 1082.23
peccata confiteri soliti baptisandi 417.32
peccata piorum & impiorum differunt 216.44
peccatorũ discrimina 216.25 prohibitio, legis usus 219.39
de Peccatorum & morborum reuctatione simile 242.21
de Peccatis Nouatianorum schisma 592.37
peccatoris pœnitentis ritus in ecclesia Rom. 479.3
peccatores quibus ritibus ab Ecclesia recepti 426.6
pecorum sanguine lætari deos gentilium 1492.12
pectus crucis signo notatum 459.35
pecunia peccata redimi autumat Ambrosius 1161.53
pecuniæ ex ecclesijs Christianorum ademptæ sub Iuliano 118.38
pecuniarum procurationes cur Christianis prohibitæ à Iuliano 117.34
pecunias ecclesijs largitus Constantinus 66.37
Pecysius presbyter 1089.15
pedes inter deos relati 1490.23
pedes baptizatorum lauit episcopus uel presbyter 420.25
pedes Domini ubi statuti sint 432.26
pedes peregrè uenientium lauare, solenne 462.15
pedes lauandi ritum Romæ non obseruatum affirmat Ambrosius 557.19
pedibus ubi Christiani suspensi 39.29
Pegasius Persicus martyr 1427.43
Pelagius Ægyptius episcopus 1089.28
Pelagius Laodicea pulsus sub Valente 130.57 & 680.27
Pelagius Laodicenus 848.29 et 850.32 subscribit synodo Antiochenæ 831.5 & 843.34
pelagij Laodiceni episcopi uita 998.6
pelagio Laodicena ecclesia commendata 514.33
pelagiani ab Hieronymo esse futati 1251.19
Peleus Ægyptius martyr sub Diocletiano 40.55
Pellenda dea 1491.5
pellibus cur induti monachi 472.15
pellibus uictimarum cur incubuerint gentiles 1511.17
Pelius episcopus martyr 46.7
Pelusianus Arianus, in synodo Syrmiensi 984.46
pelusiani monachi uita 1318.22
Pelusij ecclesia 19.28 gentilismus 1482.35
Pemenes monachus Ægypti 1328.41
Penates deus 1491.28
Peneleus martyr 45.48
Pentapolis ecclesiæ 19.35 cui commissa 515.3
pentapolis episcopi in synodo Sardicensi 747.55
Pentecoste libera à ieiunio 440.47
pentecostes dies baptismo destinatus 416.14
pentecostes festiuitas etiam hoc seculo obseruata 450.23
de Pentecostes die canon synodi Eliberinæ 699.4
penus cuiusdam ecclesiæ Alexandrinæ 504.2
Peparæ ecclesia 16.51
perditis nullus honor 202.47
peregrinantes Christianos circumtulisse Eucharistiam 430.2
peregrinantium pedes lauare, solenne 462.15
peregrinationes ad loca sacra 457.58
de Peregrinationib. doctrina Antonij monachi 1312.39
ad Peregrinorum suorum subsidia quid suppeditarit Iulianus 507.39
peregrinos quomodo sibi inuicem commendarint episcopi 519.58 & inde
Pergami ecclesia 22.18 martyres 46.2
pergami grassatur Diocletiani persecutio 41.42
Pergensis in Pamphilia ecclesia 16.23
Perichius monachus Aegypti 1328.41
Pericles 512.42
pernoctationes in basilicis martyrum 411.15
Persiæ ecclesia numerosißima 18.39 episcopi in synodo Hierosolymitana 687.22 in Nicæna 618.4
persiæ Ethnicismus 1481.46
in Persia per triginta annos durat persecutio 150.52
Persæ Christiani facti sub Constantino 25.44
Persæ fautores Iudæorum 1458.6 solem adorant 1513.8
persæ oratores afflicti à Iuliano 123.10
Persæ ex quo Romanis non amplius subiecti 1562.13
persarum copulatio cum propinquis 1530.41 fœdus cum Romanis 1567.52
persarum monachi 471.13 motus contra Constantium 1566.19
Persis Syrorũ numina ignota 1488.8
persicæ persecutionis in Christianos authores 85.50
persecutio Diocletiani quãdiu durauerit 46.10
persecutionis Diocletianæ causæ & descriptio 36.33
persecutionis magnitudo sub Valente 143.25
in Persecutione præuaricati quomodo tractandi, canon synodi Arelatensis secundæ 704.56
persecutiones & tranquillitates ecclesiæ sub Diocletiano & Maximiano Herculeo 15.32 & inde. sub Constantino 79.1 sub Iuliano 113.1 sub Valentiniano & Valente 128.1
persecutiones ab Arianis inflicta fidelibus 858.59

pero

persecutionum pœnæ 151.28 scaturigines 36.54
persecutores nostri qui 262.56
persecutores ecclesiæ à pijs Imperatoribus repressi 546.39
personarum ecclesiasticarũ gradus 487.33
personæ diuinitatis tres 173.43
personarum diuinitatis operationes 176.6
personarũ proprietas 174.10
de Personarum idiomatis, doctrina Arnobij 1070.37
de Personis singulis tribus, doctrina Athanasij 1037.50 Gregorij Nazianz. 923.55
de Personis diuinitatis, Arij hypothesis 319.27
Pertunda dea 1491.6
pestilentiarum dij 1492.8
pestis persecutiones secuta 155.45 & 156.16
peruigilium quid apud Lactantium 411.6
Peta dea 1491.6
petilianus Donatista 379.57
petræi Arabes gentiles 1478.41
Petronij Bononiensis episcopi uita 1199.50
Petrus Ægyptius episcopus 1089.29
petrus Ægyptius monachus 1302.8
petrus Alexandrinus episcopus martyr sub Diocletiano 41.1 in carcerem inclusus 549.5 gladio percussus sub Maximino 53.60 & inde 46.17 & 1308.34
petrus Alexandrinus episcopus cur excommunicauerit episcopum Lycij 44.46 cum CCC alijs securi percussus 45.12
petri Alexandrini dies festus quotãnis celebratus 451.56
Petrus Alexandrinus episcopus 133.58 & 134.9 & 846.31 & 918.50
petrus Alexandrinus à quibus ordinatus 518.35 & 539.45 & 551.19 largitionum amator 1013.27 quæ ab Arianis perpessus 530.28
Petrus Alexandrinus synodum cum Damaso colligit contra Apolinarium 386.42 restitutus 1367.50
petrus Alexandrinus quid doceat de oratione 252.20 ignorat primatum Romanum 556.8
petri Alexandrini Canones pœnitentiæ superstitiosi 302.31 epistola 15.16
petri Alexandrini cum Damaso familiaritas 1292.9 iter Romanum 534.23 narratio de electione & ordinatione 435.14 de Persecutione sub Lucio Ariano & Palladio prætore 1360.48
petri Alexandrini ordinationem probat Damasus 532.53
petri Alexandrini episcopi uita 1024.11 libri. ibidem. 33
petrum Alexãdrinum expellere iuuant Iudæi 1461.40
à Petro Alexandrino cur seiunctus Meletius schismaticus 589.56
petrus Apostolus cur Cephas dictus 556.15 petra dictus 558.52 episcopus episcoporum dictus ab Arnobio 554.34
petri Apostoli fabulosa apparitio 1434.24
petri epistolæ 311.22
petri Apostoli primatum occinunt episcopi Romani 551.31
petri ad uincula festum 482.6
ob Petri lapsus explicationẽ reprehensus Ambrosius 1162.6
petri & Pauli apparitio cõmentitia Constantino facta 1437.16 & 562.25
petri & Pauli Apostolorũ festum 452.6
petro cur tertiò commissæ oues Christi 1111.40
Petro, quod Dei est, adscriptum in epistolis decretalibus 581.16
super Petrum fundatam ecclesiam affirmat Hieronymus 557.46
de Petro, minus commoda locutio Arnobij 1074.13 Hilarij 555.30
Petrus Ammonianus 680.22
petrus Basilij Magni frater 848.16
petrus Cappadociæ episcopus 527.53
petrus diaconus Alexandrinus 1061.39
petrus exorcista martyr 45.29
petrus Galata monachus 1302.8
petrus Gindarẽsis episcopus 712.30
petrus Grabbe compilator tomorum Conciliorum notatur 554.23 eius locus de epistolis 582.44
petri Hyppi Palæstinæ episcopi uita 989.44
petrus Leoniensis Lycaoniæ episcopus 610.54
petrus martyr secundus 1403.53
petrus martyr 45.50 & 54.12
petri martyris uita & supplicij genus 1404.13
petri monachi uita 1329.12
petrus Nicomediæ antistes 1032.42
petrus presbyter Mareoticus 1089.25
petrus Sebastæ episcopus 939.54
petrus Sipponius subscribit synodo Antiochenæ 831.5 & 998.30
petrus quidam sympresbyter Basilij 990.7
petrus subscribit synodo Hierosolymitanæ 769.53
petri cuiusdam aulici infandum supplicium & martyrium sub Diocletiano 39.45
Peucetius Quintianus persecutionis executor sub Galerio Maximino 48.56 Maximini amicus 154.28
φάνητα cur Deum dixerit Orpheus 1486.56
Pharao 139.17 iubet egredi Israelitas ex Ægypto 448.34
pharbeti ecclesia 19.28 gentilismus 1482.36
pharisaicæ traditiones à Iudæis obseruãtur 1465.18
pharmutius mensis 446.26
phaseus presbyter Alexandrinus 1061.34
phennesia 138.45
phenum oppidum 1299.42
pherecydes de anima 1493.44
Philadelphiæ ecclesia 16.50
philadelphus Iuliopolis Galatiæ primæ episcopus 610.51
philadelphus Pompeiopolis episcopus 17.57
philagrius de morte Pauli Constantinopolitani 1126.3
philagrij Ariani crudelitas in orthodoxos 1095.1
philagrius Macedonianus conuersus 989.33
philagrius Ægypti præfectus 780.4 & 92.8
philagrij Ægypti præfecti immanitas in Christianos 104.40
philares Libyæ episcopus 1192.40
philaster Brixianus episcopus 864.20
philaster contradixit Arianismo 327.26
philastrius contra Arium 346.41
philastrij uerba contra hypothenses Semiarianorum 363.36
Phileas Thmuitanorum episcopus sub Diocletiani persecutione 19.18 ciuilibus muneribus clarus 498.33 & 40.57
phileæ Thmuitarũ episcopi narratio de tormentis Christianorum 43.15 testimonium de martyribus Alexandrinis 44.26
philedius à synodo Seleuciana excõmunicatus 815.6
philemon martyr sub Diocletiano 41.15
philemon martyr 54.22
philemon tibicen martyr 1425.16
philesius Apollo 1490.52
philicadus Agustadarum Phrygiæ episcopus 989.53
Philippus 680.28
philippus Ægyptius episcopus 1089.29
philippus apostolus Theodosio apparet 1454.8
philippi hæretici uita 1400.30
philippus præses 1124.51
philippi præsidis actiones cum Paulo Constantinopolitano 93.35
philippi Macedoniæ 887.5
philippẽsis in Thracia ecclesia 21.14

philippopolis Thraciæ ciuitas 759.17
philiti defectio 621.26
philius à synodo Seleuciana excommunicatus 815.6
philo Ægyptius episcopus 1094.14
philo Cypri episcopus 1116.39
Philo Lybicus episcopus 1102.33
philo Platonis imitator 476.21
philogonius causidicus Antiochenus fit episcopus 437.19 & 528.10 & 622.50 & 962.14 & 1027.3
philogonij Antiocheni episcopi uita 885.36
philologus Adrumentanus episcopus 870.25 & 872.50
philon Ægyptius episcopus 1094.35
philonus relegatus ab Arianis 104.2
philoromi martyris uita & supplicium 1404.38
philostorgius Eunomij laudator ineptus 1393.54
philosophia inanis & falsa 283.51 eius sectæ à ueritate alienæ 283.59
philosophia ex professo damnata à Lactantio 307.18
philosophia quæ duo nouerit rectè 283.20
philosophiæ professores in schola Romana 513.29 studia à Basilio non prorsus abiecta 944.12
philosophiam sacris literis præferunt gentiles 1501.20
eum Philosophia non conferendum uerbum Dei 902.14
de Philosophia, ueterum doctrina 282.56
philosophus à Spyridione conuersus 1115.40
philosophi gentilis disputatio cum sene Christiano 30.50
philosophi & senis historia in synodo Nicæna 631.50
philosophi Alexādrinæ scholæ 510.60
philosophi 1558.36
patriarchæ hæreticorum 187.4
philosophi quanti propugnatores Gentilismi 1532.42
à Basilio conuersi 32.35
philosophi ab Ambrosio refutati 1168.37 ab Epiphanio 1113.39 à Gregorio Naz. 928.26 à Lactantio 1084.2
philosophorū disputatio cum Alexandro Constantinopolitano episcopo 1122.53
philosophorum dogmata ab Hilario impugnata 1141.42
philosophorum libri contra Christianos emissi 36.43 cur Christianis prohibiti 115.11
philosophorum libros nihil certi de mundi creatione docere 195.3
philosophorum libris usi gentiles 1486.6
philosophorum uitæ 1398.30
philosophos causas rerum ignorare 283.45
philosophis cur se opposuerit Antonius monachus 1314.54
philosophicarum scholarum usu priuati Christianorum liberi 511.59
philoxenes presbyter 734.44
philoxenus Romanus presbyter 1196.25
philumenus 812.29
philumeuus Antiochenus episcopus ad tempus 896.49 & 671.21
phineas Ægyptius episcopus 1089.29
phinees 680.31
phœbus Polycalandæ Lydiæ episcopus 989.50
phœniciæ Comes 543.19
phœniciæ episcopi in synodo Antiochena 712.14 in Hierosolymitana 687.24 in Nicæna uisi 618.2
phœniciæ duæ ciuitates ad fidem quomodo conuersæ 25.51
phœnices 413.27 Apollinarij hæresi contaminati 384.52
phœnices gentiles 1478.27 quo ritu colant Venerem 1513.36 quos honores uiris bonis defunctis exhibuerint 452.11
phœnicum deos ab Aegyptijs non agnosci 1488.5
phœnicum gentilium cænigia 1500.55
phœnicum mos turpissimus à Constantino abrogatus 76.25 & 1530.23
phœnices ab idololatria liberat Constantius 539.57
Phorton Sebastiæ sacerdos 990.12
photinus Macedonianus conuersus 1002.21
photinus 23.51 & 850.47
photinus Marcelli hæretici discipulus 368.56
photinus alter Marcelli hæretici sectator 368.57
photinus hæreticus in synodo Syrmiensi depositus 784.28 à Basilio Ancyrano confutatus 968.14 ab Arnobio 1074.56 à Gregorio Naz. 928.18 à Prudentio 1185.8 à Victorino confutatus 1261.34 à Damaso damnatus 1291.9 à Syricio 1293.33
Photinus in Romana synodo damnatus 691.3
photini hæretici uita 1387.13 libri. ibid. libri aduersus Gentes 1540.18
photini & Marcelli hypotheses 369.24
photiniani hæretici 369.9 rebaptizādos canone Nicænæ synodi statuitur 658.50 & 662.51
photiniani rebaptizati 424.4 & 705.34
photinianos refutauit Ambrosius 1168.4
photius de scriptis Athanasij 1032.53
phrasis epistolarū decretalium 575.40
phrasis refutat donationem Constantini 569.25
phrygia fame pressa 159.11 exilio Hilarij clara 1145.43
phrygia diœcesis 545.20
phrygiæ ecclesiæ 17.4
phrygiæ ciuitas cum uniuersis incolis concremata sub Diocletiano 40.40
phryges hæretici quatenus ab Orthodoxis admitti queant 479.42 & 854.44
phryges quo ritu colant Matrem Deorum 1514.46
phrygij in synodo Nicæna 618.5
phrygum Dea 1481.13 hæresis 316.45 ritus in cibis 1531.40
phrygianus hæreticus 387.19
phrygium papæ donatum 565.36
phrytigernus Gothus 1570.12
de Phylacterijs canon synodi Laodicenæ 836.44
phyleas Ægyptius martyr sub Diocletiano 41.5
phylo Lybicus 1102.55
physcon monachus 1299.53
physices cognitione excellēs Epiphanius 1105.26
Piammonis monachi fabulosa uisio 1452.4 uita 1329.40
piceni episcopi in synodo Sardicensi 747.59
Pictauij ecclesia 22.46
pictaui seu Pictones Gallorum gens 1133.42
picti Saxonū populi Britanniam uastant 1566.23
picturas improbat Hieronymus 410.2
picturas in ecclesia cur noluerit esse synodus Eliberina 693.24
picumnus deus 1489.52
picus Fauni pater Deus 1490.56 & 1489.52
pietatis comes simplicitas 884.33
pietatis metropolis Roma 552.37
pietatis sinceræ quàm studiosus fuerit Constantius Imp. 47.40
pietatis studiosi Christiani 458.32
pij cur cruci subiecti 264.23
piorum & impiorum peccatum differt 216.44
pios quibus insidijs adoriatur diabolus 202.58
pigmenius presbyter martyr sub Iuliano 123.41
pigmeni Romani presbyteri uita 1265.14
pilati acta conficta sub Maximino 51.43
pilumnus deus 1489.32
pineæ arboris usus in sacris Matris Deūm 1515.7
pinnes Meletianus hæreticus 1340.5
pinnes presbyter 1089.20

Pioris monachi in Ægypto uita 1328.45 morositas ibidem
Piperius Samosatensis episcopus 712.32
Pipinus 574.10
Pirropogon præfectus cum XL ministris obrutus 152.45
pisces ab Ægyptijs culti 1490.15
à Piscibus ieiunatum 442.11
Pisidiæ ecclesiæ & episcopi 16.36
Pison Adanenus subscribit synodo Antiochenæ 831.6 & 998.35
Pison Augustæ episcopus subscribit synodo Antiochenæ 831.10
Pispiris mons Antonij 464.17
Pistus 680.27
pistus Ægyptius episcopus 1089.30
pistus Arianus 738.21
pisti Ariani uita 1375.43
pistus Mareoticus diaconus 1094.32
Pithis inuenta uersio Bibliorum 312.28
Pitunus exul in Diocæsarea 1087.11
pitini cuiusdam uita 989.38
Pittacus 512.42
Piturensis synodus 1145.22
Pityrion monachus 1320.26
Pius II Pontifex ridet donationem Constantini 1563.39
Placentinæ uirgines 467.51
Placentius Arianus 324.10
Placillæ reginæ statua demolita 1305.24
placita Valentiniani Imp. mater 1125.21
placitus Antiochenus Arianus 324.18 & 889.56 & 973.30
placiti Ariani episcopi uita 1383.31
planetæ à gentilibus inuocati 1497.6
plebis Romanæ fides laudatur 482.55
plenaria synodus quæ dicatur 716.10
Plenes Ægyptius episcopus 1094.35
plenes episcopus relegatus 104.1
plenius episcopus 1094.20
Platina de defectione Liberij 1284.40
platinæ nugæ 1434.22
de Syricij constitutionibus 479.10 testimonium de Gratiano 34.59
Plato Socraticus philosophus 1486.19 de anima 1493.44 de dæmonibus 1492.49 de inferno 279.8
Plato ab Ambrosio confutatus 1168.37 à Gregorio Nazianzeno 928.27
Platonis inscitia 195.8 libri ab Hieronymo lecti 1209.38
plaustrum quibus ecclesia fuerit 142.55
Plautus in synodo Sardicensi absolutus 751.4 & 754.10
plauti presbyteri uita 1094.26
plauti libri ab Hieronymo lecti 1209.38
Plotinus philosophus 1486.23
Plotiniana schola 510.19
plumbo bulliente martyres perfusi 41.5
Plusiani Ægyptij episcopi uita 1089.3
Plutio presbyter 1094.26
plution in synodo Sardicensi absolutus 751.4 & 754.10
Pluto 1491.27
pluuiæ ingentes sub Theodosio 1455.43
Pneumatomachus qui primus dictus 1379.49
πνευματόμαχοι cur Macedoniani dicti 366.2 & 852.16 & 918.14 à Basilio refutati 954.18
Pneumatomachorum hæresis, hypotheses, & confutationes earundem 396.38 & 397.1 & inde
pneumatomachos Nicænæ synodi tempore non fuisse 649.8
poculi mystici usus in cœna Domini administratione 427.33
de Poculi mystici contritione accusatus Athanasius 675.29 purgatus 777.54
ad Pocula Christi nomen inuocatum 463.36
Poemen in Pispiri monachus 464.16
pœnæ Iunonis cultus 1518.45
pœnæ ecclesiæ unde 262.42
pœnæ exquisitæ Christianis inflictæ in Persia 150.59
pœnæ persecutionum 151.28
de Pœnis impiorum, huius ætatis opiniones 305.40
pœnitendi uetus ritus 425.43 in Romana ecclesia 478.43
pœnitentis recipiendi mos 426.10
pœnitentes quomodo recepti 424.52 & 927.29 ad communionem non admissi 428.34
pœnitentibus satisfactionum leges præscribere, eosq; absoluere, ubi fuerit presbyteri munus 491.2
pœnitentibus tempus pœnitentiæ præscriptum 426.21 & inde
de pœnitentibus uarij canones synodi Carthaginensis quartæ 877.59 & inde
de Pœnitentibus morientibus, canon synodi Nicænæ 658.19 & 661.49
pœnitentiæ partes præcipuæ 233.8
pœnitentiæ ritus Constantinopoli abrogatus 497.29
pœnitentiam agere quid sit 232.21
pœnitentiam necessariam esse 231.20
de Pœnitentia, doctrina Ambrosij 1160.37 Arnobij 1072.21 Athanasij 1037.60 Basilij Magni 952.48
de Pœnitẽtia doctrina Chromatij 1197.44 Ephrem Syri 1008.51 Epiphanij 1111.27 Eusebij Emiseni 983.5 Gregorij Nysseni 934.18 Hieronymi 1243.8 nænum Hieronymi 1249.51 doctrina Iulij Firmici Materni 1119.18 Lactantij 1078.59 Optati Mileuitani 1099.12
de Pœnitentia, hypothesis Donatistarum 378.27 uarij canones synodi Arelatensis secundæ 705.58 & inde
de Pœnitentia satis frigidè hac ætate tractatum 231.22 sinistra huius ætatis tractatio 294.1
sine Pœnitentia publica nemo receptus 425.15
pœnitentiarius presbyter à Nectario abrogatus 501.50
poetæ quomodo legendi 512.17 qui ibidem.28
poetarum libri Christianis cur interdicti 115.11
poetarum libris usi gentiles 1486.6
Polemon orator & philosophus 922.58
politia ecclesiæ 453.45
politia monachorum Syrorum 471.31
politiæ ornamenta ex uerbo Dei 5
Pollarion presbyter Mareoticus 1089.24
pollutis cur usi Christiani 121.44
Pollux Lybiæ episcopus 1094.46
pollux 810.34
Polychronius Arianus 324.38 hæreticus 1401.45 à synodo Illyricæ abdicatus 841.36
πολυπραγμοσύνης occasio 46.58
polygamia Indorum gentilium 1481.54
Polynicus presbyter Mareoticus 1089.24
à Pomis ieiunatum 442.8
Pompeiopolis ecclesia 17.56
Pompilius 1511.15
Pomponij Læti locus 35.49 sententia de morte Diocletiani 152.25
Pontianus martyr 45.38
Pontifex paganorum Iulianus Imp. 115.3
Pontifex qui dictus 489.18
Pontificis appellatio 525.15
Pontifici Romano quod priuilegiũ dederit Constantinus 564.34
Pontifices maximi apud gentiles 1403.2 & 1502.60
Pontificum festiuitates Romæ quotannis celebratæ 482.23
Pontificum Romanorum cõstitutiones de uirginibus 483.16 uitæ per Damasum

sion conscriptæ 510.5
Pontius Donatista 377.12 & 379.53
Pontus 832.28
Ponti ecclesiæ 17.58 martyres 39.38 quàm horrenda tormenta passi 43.1
pontum accolentibus quis antehor monastices 471.59
Pontici episcopi 524.28 in synodo Nicæna 618.4
ponticorum ritus in cibis 1531.40
Ponticis ecclesijs quis præfuerit hoc seculo 314.57
poplitibus sinistris infractis Christiani ad fodinas damnati sub Diocletiano 46.37
populi suffragia in ordinando ministro ecclesiæ 434.33
porci à gentilibus oblati 1510.57
in Porcos qui conuersi 156.54
Porphyrius ab Hieronymo confutatus 1251.17 eius locus de dæmonibus 1492.46
porphyrius quando in Sicilia aduersus Christianos scripserit 906.11
porphyrianos cur dicat Arianos Constantinus 650.21
Portiana Basilica 147.48
porticus quadrata in templo Iouis Apameæ 1507.50
Posthumianus episcopus 866.47
Potamij Priscillianistæ exilium 1398.19
Potamon 680.25
potamõ Ægyptius episcopus 1089.28
potamonis Ægyptij episcopi uita 1094.55
potamon confessor plagis cõcisus ab Arianis 92.29
Potamonis Heracliæ Asiæ episcopi uita 1095.10
potasij Mediolanensis episcopi uita 1174.5
Potentini hæresis 397.42
potestas ecclesiæ qualis 240.10
de Potestate Clauium quid habeant epistolæ decretales 581.41
potestatibus eminentioribus in quibus obediendum 269.10
præcipites cur se dederint Christiani 39.10
prædestinationis & propositi differentia 205.40
de Prædestinatione ueterum doctrina 204.37
prædia Christianis restituta sub Maximino 57.25
prædia restituta ecclesiæ 503.27
prædia Ecclesiastica tributis obnoxia 507.7
prædictiones stultæ ab Antonio monacho reprehensæ 1313.28
præfecti Castrorum impium facinus 51.40 pœna 134.55
præfecto Edessæ alapam impingit Valens 133.13
præfecti seditiões in ecclesijs compescere soliti 546.13
præfectorum auxilio ubi usi episcopi 522.52
de Præficiendis in ordinibus & proficiendis quid in synodo Romana sub Syluestro tractatum 690.32
præfracti seuera episcoporũ censura pressi 496.20
de Prægnantibus, canon synodi Neocæsariensis 616.31
Præpositorum apud Iudæos fœdum officium 1469.33
præsagæ gentilium 1503.13
præsidis ecclesiæ officium 488.40
præsides ecclesiarum in exilium missi sub Iuliano 119.32
præsides dimittunt Christianos illæsos sub Galerio 50.37
præsides prouinciarum quomodo ad Paganismum adnitendi 116.31
præsidum auaritia & iniuria in Christianos sub Iuliano 118.9
de Præsidibus, canon synodi primæ Arelatensis 702.42
præsidenti munus in concilijs cui commissum 536.13
ad Præsidentias aspirare per gradus ubi usitatum 438.9
Præsidij diaconi uita 1019.26
præstana dea 1491.5
Præsul quot testibus damnandus 691.20
Prætextatæ Himerij uxori angelum apparuisse, figmentum 1456.15
Prætextatus martyr 45.38
prætorum iniusta facta taxantur 495.53
prapidij monachi uita 1302.1
precandi formulam militibus præscripsit Constantinus 77.3
precatio pia qualis gradus 250.23
precationis dilectæ duo modi 251.21
precationes, sacerdotem missam facturum præparantes falsò supponi operibus Ambrosij 430.49
precationum formulæ 253.1
precationũ studiosissimi Christiani 459.7
precatiunculæ inter deponendum in terram defunctũ. 455.3
peccatorum ordo à Iuliano institutus 488.49
precatoria quæ loca dicant Messaliani 388.27
preces in Paschatis celebratione 449.53
preces sacræ pro omnibus rebus necessarijs ordinatæ 497.6
preces cum Christianis non faciunt Audæani 374.30
preces priuatæ Christianorum continuæ 434.20 earundem exempla 433.52
ob Preces, congressus publici instituti 431.59
prepedigna martyr cũ filijs 45.25
presbyter ante XXX. annum non ordinandus 617.5 non eligendus 437.45
presbyter nemo creatus nisi prius fuerit diaconus 438.40 qualis pœnitentibus præfectus, et quod ipsius officium 425.53 & inde
presbyteri munus etiam docere populum 489.56
de Presbytero Ariano quid decreuerit synodus Romana 691.5
de Presbytero fornicante canon synodi Neocæsariensis 616.2
presbyteri 487.36 qui ordinati in Rom. ecclesia 480.52
presbyteri carceribus inclusi 38.57
presbyteri coniuges 267.10 xenodochiorum procuratores 308.8
presbyteri octoginta in naui combusti 159.9
presbyterorum numerus etiam in amplis ciuitatibus 494.4
presbyterorum officia 490.41 persecutio in Persia 87.20 suffragia in ordinatione ministri ecclesiæ 434.34
presbyteris baptizandi munus iniunctum 414.58
de Presbyteris lapsis canon synodi Ancyranæ 611.7
de Presbyteris canones synodi Eliberinæ in Hispania 696.56 synodi Laodicenæ 837.47
presbyteræ quæ mulieres dictæ 834.55
presbyterium qui Romæ consequi posset 481.14
Priapus deus 1489.38 Ægyptiorum 1490.7
Priapi cultus 1522.49 imago 1526.8
priapi in adytis inuenti 1507.15 Alexandriæ circumlati 1058.5
primæ sedis episcopus quis dicendus 554.10
primate inconsulto episcopus nõ ordinandus 518.57
primatus in gentili sacerdotio 1506.40
primatus Romani exordia 549.30
primatum Rom. qui hoc seculo impediuerint 351.57 & inde
ad Primatum paulatim aspirãt Rom. episcopi 529.24
de Primatu Romano ex epistolis decretalibus 580.36
de Primatu doctrina Hieronymi 1247.12
primogenitus inter multos fratres cur dicatur Christus 332.41
primus martyr 45.30 & 54.26
primitiæ sacerdotibus oblatæ 306.20
primitiarum de frugibus oblationes apud gentiles 1511.55
principis religiosi exemplum 77.55 munus quod 268.30

de

de Principe maligno, hypothesis Priscilliani 402.56 & inde
principes eorumque liberi inter numina relati 1490.29
principiæ amicitia cum Hieronymo 1210.46 uita 2336.55
priscianus episcopus quidam 1264.13 & 1266.47
priscianus legatus Orientalium ad Romanam synodum 855.26 & 858.35 & 535.30
priscillianus clericus martyr sub Iuliano 123.40 & 1265.21
priscillianus hæreticus 316.52 capitis damnatus 403.49 & inde cum socijs 1398.6
priscilliani hæresis & hypotheses 402.34 & 2191.13
priscilliani hæretici uita 1396.4
priscorum episcoporum defensio quòd filius sit patri consubstantialis 639.22
priscus Marci Romani pater 1275.49
priscus presbyter Rom. martyr sub Iuliano 123.39
priscus proconsul 41.31
priscus Romanus presbyter 1265.21
priscus quidam 1102.39
priuati in seruitutem rapti sub Diocletiano 37.31
de Priuignum ducentes, canon synodi Eliberinæ 700.56
priuilegium Romanæ ecclesiæ à Constantino datũ 564.7
priuilegij formula de donatione Constantini expenditur 570.42
priuilegia sacerdotum gentilium 1504.14
proæresius sophista 940.59
probationis afflictio 1018.27
probatius Eunuchus Arianus 324.33
probcianus 588.52
probinus & Marcellinus Coss. 708.39 & 1442.44
probus index 1032.50
probus martyr sub Diocletiano 39.34
probus Italiæ administrator 1571.6 expulsus à Maximo 1572.5
probus prætorij præfectus 1147.48
probus & Gratianus Coss. 1052.43
processus in lite contra absentem quando non firmus habitus 539.5
procliani presbyteri uita 989.57
proclus de Eutomio 392.7
proclus & Acyndinus Coss. 1564.12
proconnesia 138.46
proconsularis dignitas à Constantio mutata Constantinopoli 1566.27
procopij Cæsariensis martyris uita 1406.10
procopius princeps 920.45
procopius tyrannus Constantinopolitanus 131.10 & 843.56 & 1380.9
procopij tyranni supplicium 1568.38
procula à Priscilliano hæretico stuprata 1397.17
proculus Massiliensis prouinciæ primas 516.5 et 864.26
proculi Pontificis uita 1176.32
de Proculo Massiliensi quid actũ in synodo Taurinatensi 880.12
procuratores quando cleri honore ornandi 707.51
professorum literarum immunitas lege Constantini cauta 77.37 & 513.6
professoribus artium salaria soluta 513.23
profuturus episcopus 1103.2
prohæresius sophista Atheniensis scholam suam relinquit 517.6
propagatio ecclesiæ 24.38
prophetæ gentiliũ 1502.37
prophetæ quomodo Deum uiderint 375.13
prophetarum duodecim liber 308.16
prophetarum nomina blasphemant Anomiani 393.28
prophetarũ scripta quæ non inuenta 309.8
prophetiæ dono clarus Spiridion 493.4
prophetias impletas esse negant Iudæi 1463.43
propinatio qualis usitata 463.35
propositi & prædestinationis differentia 205.40
propositiones Iouiniani hæretici 381.35
prosabbati ieiunium 440.40
proserpina 1491.27 in Eleusina insula culta 1483.20 quibus ritibus 1517.23
proserpina minor apud Aegyptios 1490.44
proserpinæ raptus 1517.37
proserpinæ bos immolatus 1510.56
προσανλέμα 407.10
prosper Numidiæ episcopus 490.28 & 578.22 & 1102.28
prosperi Chronicon citatur 848.14
protogenes presbyter Edessenus exilio mutatus 28.44
protogenis presbyteri Edesseni historia mirabilis 423.41 uita 988.50
protogenes Sardicensis episcopus & præses synodi 750.11 & 513.32 & 526.39 ab Arianis depositus 768.39 in Thebaida relegatus 132.54
protogenis literæ ad Iulium Romanum pro Sardicensi synodo 538.37
protogenis Sardicensis episcopi uita 1130.15
protogonon cur deum appellet Orpheus 1486.55
prouerbia Salomonis 308.1
prouincialium sacerdotum apud gentiles consociatio 1506.8
prouincialibus Orientis quid scripserit Constantinus 72.35
prouinciarum singularum synodi annuæ 517.26
prouidentiæ deorum & dæmonum discrimen 1494.11
de Prouidentia, recta doctrina Gregorij Nysseni 932.18 Arnobij 1068.36
Prudentius 16 ⁊ 10 ignorat primatum Romanũ 556.80 inuocat sanctos 297.12
prudentius Gentilismi confutator 1538.36 antiquitatem Gentilismi impugnat 1540.46 utilitatem 1541.50
prudentius quid de imaginibus 409.57 de Roma dea 1521.52 refutat Homuncionitas 371.52
prudẽtius de pluralitate deorum 1488.60
prudentij uersus de loco animarum 280.37 de bonis operibus 229.14 de Deo 172.41 de diaboli lapsu 202.9 de discrimine legis & Euangelij 224.50 de duabus in Christo naturis 189.6 de filio Dei 181.6 de inferno 279.30 de libero arbitrio ante lapsum 213.17 post lapsum 214.24 de miseria hominis 211.36 & inde. de patre 179.20 de prædestinatione 205.20 de resurrectione 272.31 de Trinitate 176.41 de uita æterna 277.42
prudentij uersus quòd omnia bona condita sint 196.55 carmen aduersus Iudæos 1476.21 hymnus de Eulaliæ uirginis martyrio 1411.2 & inde. de Cassiano martyre 2413.26
prudentij naui 1183.14 de cruce 302.9 de defunctorum corporibus ungendis 453.53 de exequijs 455.17
prudentij uersus. de festis 449.36 de Maxẽtij interitu 155.8 & 287.7 de purgatorio 304.48
prudentij uita 1179.25
Psais 680.32
psais Aegyptius episcopus 1089.29
psaliani hæretici 387.26
psalmistæ ordinatio [illegible]4.22
de Psalmistis, canon synodi Laodicenæ 835.50
psalmodia Christianorum in conuentibus 411.23
psalmodiæ origo 411.30 & 413.11 usus post baptismum 419.58
psalmodiam Romæ ante Damasum non fuisse 477.24
psalmi matutini 459.16
psalmi idiotarum in ecclesijs non dicendi 837.60
psalmi lugubres in efferendis funeribus cãtati 454.7

Psalmorum libri 307.55
psalmos mane cecinerunt Christiani 434.11
psalta 488.15
psalterium quoties ab Hieronymo uersum 1215.13
Psathyriani qui dicti 1019.60
psatyrianorum haeresis 404.16 doctrina 1264.26
Psenosyris Aegytius episcopus 1094.35 & 1094.20 relegatus 103.60
Ψυχομαχία Prudentij 1180.36
Ptochotrophium quid 508.10
Ptolemaidis ecclesia 15.10 & 19.29
Ptolemaeus Philadelphus rex Aegypti 312.3
ptolemaeus Thmueos Augustonices episcopus 1094.51
Publiae uirginum coetus Antiochiae magistrae confessio & fortitudo 125.30 & inde. cantio contra Iulianum 896.55
publiae foeminae nobilissimae uita 1337.25
pudicitiae quam studiosae fuerint Christianae mulieres 462.35
pudicitiae muliebris hostis Maxentius 57.55
puella in Sicimis culta 1489.34
puella alij desponsa, cur ab alio non ducenda 482.38
puellae quae sponsae Christi dicendae 300.2 innuptae quomodo à Licinio tractatae 60.34
puellae gentilibus iunctae, à communione separandae 703.11
puellae duae in mare proiectae 39.20
de Puellis corruptis, canon synodi Ancyranae 613.18
de Puellis matrimonio elocandis, canones aliquot synodi Elibernae in Hispania 696.42
de Puellis post castitatis uotu nubentibus canon synodi Valentinianae 847.49
de Puellis sacris, synodi Arelatensis secūda canon 706.57
pueri cuiusdam historia cum Romano martyre 1417.54 martyrium 1418.9
pueri monstrū sub Theodosio natū in Emabm 1455.26
puero mulierē mētito profanatur altare Alexandriae 135.7
pueri baptismo & oratione Protogenis à morbis liberati 423.52
pueri sub Iuliano mactati 1510.33 imberbes ab Atheniensibus mactati 1483.47
puerorum baptismus 417.5
puerorum à se inuicem baptizatorum historia 423.20 & 501.56
puerorū corpora torta 139.3
de Puerorum baptismo Dionysij Areopagitae narratio 422.24
de Puerorum stupratoribus canon synodi Eliberinae 701.18
pueros Saturno sacrificant Cretenses 1483.14
punicum malum unde ortū 1515.58
purgatorium statuunt gentiles 1502.3
de Purgatorio, huius aetatis doctorum figmenta 304.41
Pusices Persa quale martyrium perpessus 86.52
pusices praefectus 1427.55
Putubastus monachus 1320.22
Pylae, locus 1379.10
πυγῶν subuersum 150.41
ad Pyrenaeum montem quando ecclesia propagata 25.6
Pyriphlegeton fluuius infernalis 279.11
Pyrrha 1515.23
Pyrrhus praeses 1421.46
pythagoras philosophus 1486.19 & 512.43
pythagorae opinio de anima 1493.60
pythagorae stulta μετεμψύχωσις à Lactantio refutata 1084.25
Pythius Apollo 1490.53
pythius Daphnaeus à Iuliano consultus et cultus 1479.23
pythij Daphnaei responsio Iuliano data 1446.11
pythij simulachrum Antiochiae 1508.48
pythiorum oraculorum admiratio 1484.15 diuinatio adulterina 74.4

Q

Quadi à Constantio uicti 1566.10
Quadorum cibus 1531.52
Quadragesima Romanae ecclesiae 481.58
quadragesimae dies Domini cus liber à ieiunio 440.49
ante Quadragesimae diē cur celebrandae synodi prouinciales 660.18
de Quadragesima, canones synodi Laodicenae 837.23.30 & inde
quadragesimalis ieiunij diuersitas 441.11
quadragesimus dies post obitum celebris ob defuncti memoriam 455.25
de Quaestionibus grauiorib. consilia communicasse metropolitanos 526.4 consultatum in synodis priuatis 501.54
quaternitas in Trinitate refutata ab Athanasio 1373.36
quartodecimani siue quaternarij quatenus ab Orthodoxis admitti queant 479.31 quomodo 854.33
de Quartodecimanis canon synodi Laodicenae 834.28
Quentius presbyter 729.47
ad Quercum Mambre templum aedificat Constantinus 520.18
ad Quercum Mambre ethnicismus usurpatus 1477.52 idololatria 1524.22
Quindecimuiri laureati gentilium 1503.3
de Quinquagesima inter Pascha & Pentecosten Ambrosij sententia 449.59 & inde
Quintianus Gazae episcopus Arianus 324.39 in synodo Sardicensi depositus 750.46 & 758.38
quintiani Gazensis uita 989.23 & 1370.34
quintiani Ponti episcopi uita 989.18
quintinus Ambianorum episcopus 24.52
Quirium deus 1490.55
quirinus Laureaci episcopus 24.9
Quirini martyris uita 1415.20
quirinus episcopus Scescanus quale supplicium pertulerit 54.5
quirinus Sisciae episcopus martyr 45.56
quiriaci cuiusdam uita 996.28
quotidie conuenisse Christianos in ecclesia 410.35

R

R Litera 1434.49
Raab meretrix 1476.12
Rabakibae traditiones 1463.10 & 1465.21
ramis incuruatis alligatorū membrorum distractio, suppliciorum forma 42.53
Raphael Volaterranus de stylo Basilij 947.14 quando donationem Constantini impugnarit 569.21
rasi qui sacerdotes gentiliū 1504.38
rasurae horrendae 42.35
rationes uerisimiles nullae in epistolis decretalibus 579.35
rationes Ariani dogmatis 327.29
Rebaptizatio Actianorum 394.26
rebaptizationem probant Donatistae 377.52
recessus secreti in templis gentilium 1507.16
recipiendi poenitentes ritus 426.3
recipiendi ritus in Romana ecclesia 478.43
reconciliatio praecessit Synaxin 428.27
ad Recti inuentionē quae uia potissima 169.6
Rectij Augustodunensis episcopi uita 1172.50
redemptio quomodo nobis factus sit Christus 226.50
reditus ecclesiae in quatuor partes distribuendi 693.31
reditus adimuntur Basilio Magno

Magno 957.19
reditus templorum gentilium 1509.24
reditibus ecclesiæ qui præfuerint 505.1
regimen Ecclesiasticum Iudæorum 1468.31
gentilium 1502.20
Regina Angliæ 8
Regino notatur 617.40
regio uiuentium beata 277.14
reges infelices qui 8
reges in deorum numerum consecrati 1485.15
reges decem quando orbem Romanum diuisuri 281.58
regum impiorum pœnas etiam in posteritatem grassari 8
Regum libri in ueteri Testamento cur sic dicti 307.44
regnum Christi spirituale & æternum 262.19
regnum Christi in politicum mutat Antichristus 499.1
Regulus 1557.8
religio ecclesiæ Romanæ 482.51
religionis Christianæ uetustas 74.42
religio uera authoritate Imperatorum propagata 539.39
religionis custodes Magi apud Persas 85.58
religiosorum abstinentia 474.4
reliquiæ sanctorum 456.34
uenerandæ secundum Hieronymum 1250.45
quo ritu translatæ in Romana ecclesia 482.43
reliquiarum superstitio quomodo primùm à diabolo inducta 1446.24
reliquias sanctorum populo commendare, nouum hoc seculo officium 499.37
Remigius episcopus ordinatione priuatus 880.19
remissionem peccatorum sacrificijs acquiri docuerūt gentiles 1496.43
pro Remissione peccatorum ubique Deum inuocat Ephrem Syrus 1009.9
Renoboth monachorum genus in Ægypto 474.53
regiæ domus Imperatoris cōflagratio 37.15
Renatus cur excommunicatus 502.14
de Renatis, doctrina Antonij monachi 1312.27
de Renunciatione baptizandorum 418.50
reprehensi pœnitentes quomodo recepti 424.52
reptilia pro dijs culta 1489.56
rex Iberiæ ultra Armenios quomodo conuersus 26.60 & 27.3
res quæ & qua ratione petendæ 250.57 & 256.43
res contributa ecclesiæ 504.8
in Rebus aduersis tantum orarunt gentiles 1498.57
de Rebus ecclesiæ uenditis, canon synodi Ancyranæ 613.51
Reipub. sumptibus ad synodos uenerunt episcopi 542.52
Reipublicæ Ecclesiasticæ quales præficiendi 484.33
rerumpub. ornamenta quæ 3
resipiscentia cur pœnitentia dicta 232.50
resipiscentiæ libellus Eusebij & Theogonij Arianorū 1345.44
Restituti Britanni archiepiscopi Londinensis uita 1293.55
Resurrectionis admonitio quod tempus 433.2
resurrectionis dies obseruandus 445.47 & 447.51
resurrectionem mortuorum negant gentiles 1502.14
Symmachiani 406.44
de Resurrectione mortuorū ueterum doctrina 271.8
Alexandri Alexandrini 1026.16
de Resurrectione doctrina Antonij monachi 1315.24 Eusebij Emiseni 984.45 Gregorij Nysseni 934.54 Hieronymi 1245.41 Hilarij 1141.22 C. Marij Victorini 1260.51 Prudentij 1185.52 Theophili Alexandrini 1057.10
de Resurrectione, gentiles fabulæ 1537.28 refutatæ 1555.40 Apolinarij hypothesis 384.36
resurrectiones duas fingit Lactantius 305.7
reuelationes hoc seculo factæ 1448.19
reuelationes Messalianorum 388.7
Rhaphiotæ ethnici sub Theodosio 1477.16
Rhea dea 1489.38
Rhea quo ritu culta 1514.42 & 1517.10
Rhenus presbyter Alexandrinus 1061.40
rheni accolæ ad fidem conuersi 27.34
Rhenanæ prouinciæ Christianæ 24.6
Rhesinatis ecclesia 16.5
rhetiæ prouincia persecutione Diocletiani turbata 42.19
rhetiæ ab Alemannis uastatæ 1569.8
rhetiæ Vindelicum à Germanis occupatæ 1565.50
rheticius Augustoduni episcopus 585.60 & 65.26
rheticij Augustodunensis episcopi uita 1171.51 libri. ibidem.
Rheticius Galliæ episcopus 541.42 & 22.31
rhetoricam ubi didicerit Nazianzenus 510.17
rhetoricen Romæ professus Victorinus Afer 511.25
rhetorum auditor Athanasius 511.55
Rhetorum libris usi gentiles pro sacris 1486.7
Rhineæ Syrorum ecclesia 15.41
rhinocurura 1502.25
rhinocururæ ecclesia 19.15
Rhodanus amnis 1423.3
rhodanus in synodo Mediolanensi 797.20 è synodo abit 106.55
rhodani Galliæ episcopi uita 1174.11 exilium 1193.46 & 1194.31 & 1145.26
rhodi episcopi 20.18
rhodiorum gentilismus 1483.11
Rictionarus Galliæ præfectus persequutionem Treueri mouet 23.24 sæuus in Christianos 41.46 & 42.8
ridentes in templo reprehenduntur 466.21
Riparius presbyter 602.57 & 1191.53
ritus huius quarti seculi 406.48 circa baptismum 414.54 administrationis clauiū 424.8 circa Cœnam 426.56 eorundem in Cœnæ administratione descriptio ex Dionysio 430.6
ritus funebris descriptio ex Dionysij hierarchia 455.42
ritus circa ieiunia 440.24
circa nuptias 453.28
circa orationem 411.57
circa ordinationem 434.30 circa Paschatis celebrationem 449.50
ritus reliquias sanctorū transferendi 482.43 sepulturæ 453.48
ritus ecclesiæ Romanæ 477.16
ritus circa claues 478.40
circa cœnam Domini 480.1 circa ordinationem. ibid. 44 circa nuptias 482.26
ritus Aerianorum 401.28
Aetianorum 594.1 Apolinaristarum 584.44
Arianorum 323.6 Audæanorum 574.28 Donatistarum 378.38 gentilium 1502.20 eorundem finis 1499.45
Iudaici 1466.20 Messalianorum 587.58
Macedonianorum 566.4 Priscillianistarum 403.36
rogatianus martyr 54.2
rogatiani uita 1266.30
Roma dea 1491.34
Romæ deæ simulacrum & cultus 1521.48
Roma metropolis Italiæ 516.23 Romanæ ditionis 515.52 ad Christum conuersa per Constantinum Imperatorem 30.17 cur domina mundi facta, Gentilium ratio 1535.52
Roma nationū, non ecclesiarum caput 557.9 quando duos simul habuerit episcopos 493.49
Roma terræmotu concussa 152.41 quando tribus diebus & noctibus nuauerit 1443.8 à Donatistis contaminata 576.30

Romæ

Romæ gentilismus 1484.45 ornamenta 4. in præfatione
Romæ non baptizatus Constantinus 570.47 motus propter Liberium 596.38 schisma ob Damasi electionem 600.13 synodus colligi iubetur à Constantino 65.6 sub Iulio 530.55 cõtra Apolinarium 386.45 Donati causa 586.38
Romæ quot templa gentilia 1509.7
Romanus Antichristus apro similis 7 in præfatione
Romani cuiusdam adolescentis historia cum Iuliano 119.19
Romanus episcopus Latinè locutus in Concilio Nicæno 570.28 qua occasione ad primatum aspirarit 529.23
Romani episcopi non fuisse, generales synodos conuocare 535.11
de Romani episcopi administratione canon synodi Nicænæ 657.35
sine Romani episcopi consensu an dedicanda ecclesia 533.50
Romano episcopo quarum ecclesiarum cura commissa 515.48
Romanum episcopum nulli generali synodo præfuisse 536.45
Romani exercitus seditio aduersus Gratianum 1571.48
Romanus metropolitanus 523.59 Pontifex non uniuersalis dictus 554.11
Romani primatus exordia 549.38
Romani doctores 1268.44 episcopi 21.44 succensent Flauiano 901.49 Flauiano reconciliati 608.27
Romani martyres sub Diocletiano 41.33 sub Maximino 54.11
Romanorum dij uernaculi 1489.50
Romanorum & Iudæorum fœdus ruptum 961.31
romanorum fœdus cum Persis sub Iouiniano 1567.52
Romanorũ episcoporum insolentia unde aucta 550.26
romanorum Pontificum uitæ per Damasum conscriptæ 510.5
romanos episcopos non tenuisse Imperium Occidentis post Constantinum 1573.2
romanos uniuersa idolorum genera colere 1484.51
Romanis episcopis epistolæ decretales falsò adscriptæ 575.18 quid authoritatem præ alijs conciliauerit 549.46
romanis magistratibus functi Christiani 463.10
romanis inuiti subiecti Iudæi 1462.39
romana ecclesia unde locuples facta hoc seculo 504.53
Romanæ ecclesiæ laus 552.36 monachatus 483.8 religio & mores 482.51 ritus 477.15
Romanam ecclesiam in decretis condendis totam fuisse 502.50
romanæ mulieris pudicitia 462.48
Romanæ prouinciæ à Gothis uastatæ 141.58
romana schola 511.24
romanæ scholæ professores 513.26
romana synodus cur decreta Ariminensis concilij reprobarit 538.30
romana synodus sub Constantio & Cõstante Impp. et Iulio episcopo 732.33 sub Damaso 528.28 eius epistola ad Illyricos 808.42.55
romana alia synodus sub Damaso 846.16 alia 844.30 eius epistola. ibid. 55
romana synodus sub Syluestro & Constantino 689.44 alia 690.56 alia iussu Constantini à Syluestro collecta 693.5
Romana synodus sub Theodosio 855.6
romanæ synodi decreta 691.4 per totum. eiusdẽ scriptũ ad Illyricos episcopos 21.29
Romanæ synodo interfuit Theodosius 543.11
Romanæ urbis Imperium quamdiu non tenuerint Pontifices 574.18
romanum exilium Athanasij 1045.37
Romalius Africæ uicarius 588.25
Romanus Ægypti præses 150.15
romani Antiocheni episcopi uita 959.57
romanus martyr 46.17
Romani martyris uita 996.36
romani martyris uita & supplicium horrẽdum 1416.15 & inde
romanus monachus 1302.12
Romas martyr in Persia 87.42
Romulus deus 1489.51 & 1490.54
romuli Dei cultus 1522.44
sub Romulo quid cum extis actum 1511.14
rori similis sacra scriptura 169.56
Rosum Ciliciæ oppidum 1306.7
rudiores Christianos quomodo instituerint episcopi 494.21 & inde
Rudus seu Radus chorepiscopus Cappadociæ 615.52
Ruffinus Cos. Romanus 589.20
Ruffinus & Eusebius Coss. Romani 747.20
Ruffinus equitum magister duriter ab Ambrosio reprehensus 1155.10
Ruffinus 567.16 ab Hieronymo confutatus 1251.18
Ruffini Aquiliensis presbyteri uita 1201.14 calumniæ in Hieronymum 1211.2
Ruffini libri 1203.40
Ruffini symbolum seu doctrina 1201.54
Ruffini narratio de canonibus Nicænæ synodi 651.4
Ruffini de defectione Liberij 1184.22
Ruffini et Hieronymi simultas 603.46
ruffi mille distribui iussi à Constantino 520.10
Rufus episcopus 1397.55
Rufus spiculator in Augustalliana 683.17
Rusticus episcopus 1075.9
rusticus monachus 427.43 & 1216.18
Rustici Galli monachi uita 1332.7
rusticus Occidentis episcopus 1261.53

S

SAbas Messalianus hæreticus 1401.53
Sabas Messalianus 387.38
Sabbatius presbyter ex Iudæo factus, iterum iudaizat 435.42
Sabathij Iudæi animus non sincerus ad Christianismũ 1470.25
sabatij cuiusdam Nouatiani in synodo Angarensi acta 863.6
Sabbatiani quatenus ab Orthodoxis admitti queant 479.29 quomodo 854.31
sabbati ocium 225.18 ieiunium 441.9
sabbathi diebus conuentus celebrati à Iudæis 1466.37
sabbato cur conueniãt Christiani 410.58
de Sabbato Iudæorum, canon synodi Laodicenæ 836.10
in Sabbato non fuisse conuentus Ecclesiasticos Romæ 477.18
sabbata 219.14 omnia ieiunio peracta Romæ 481.54
sabbatis diebus ieiunandum constituit synodus Eliberina 697.42
sabbatij Galliæ episcopi uita 1175.48
Sabellianus in Romana synodo damnatus 693.21
Sabellici nugæ de Syricij cõstitutionibus 479.10
sabellius hæreticus 316.47 Antichristus 306.45 notatur 177.22 & 623.39 & 711.35 & 824.33 & 850.47 & 918.24
Sabellius ab Athanasio refutatus 1039.12 à Damaso damnatus 1291.28 in Romana synodo damnatus 691.5

Sabellij error 784.30 pestis 860.28
Sabelliani quatenus ab Orthodoxis admitti queant 479.43 quomodo 854.44
Sabelliani ab Ambrosio confutati 1163.15 à Basilio 954.17 ab Hieronymo 1251.20 & 1252.33 à Prudentio confutati 1184.14
Sabellianismi insimulatus Paulinus 895.29
Sabina martyr sub Diocletiano 42.1
Sabinianus Zeugmatenus subscribit synodo Antiochenæ 831.7 & 999.8
Sabiniani diaconi impostoris uita 1006.55
Sabini Alynæ ciuitatis episcopi uita 1192.59
Sabinus Cos. Romanus 589.20
Sabinus episcopus martyr 45.40
Sabini Hispalensis Hispaniæ episcopi uita 1192.56
Sabinus martyr 54.35
Sabinus martyr in Persia 87.41
Sabinus Placentinus episcopus 864.19
Sabini cuiusdam uita 1100.38
Sabini confessoris uita 1175.25
Sabinus præfectus Galerij quid egerit pro Christianis apud alios præsides 50.1 & inde
Sabino præfecto quid scripserit Maximinus pro Christianis 55.12 & inde
Sabinus quidam schismatis inter Nouatianos author 844.18
Sabores martyr in Persia 87.45
sacco conspicui incedūt monachi 471.51
sacerdotis cuiusdam filia à dæmone liberata 28.22 & inde 440.6
sacerdotis cuiusdam filius quàm dira à patre passus 121.17
sacerdotis cuiusdam filij historia 31.40
sacerdotis idolis sacrificantis exclamatio apud Prudentium 30.23
sacerdotis uita qualis debeat esse 259.10 benedictio in nuptijs 453.34
sacerdotes Aegyptiorum uxorati 1501.9 eorum uitæ 1504.23
sacerdotes Dei quouis indice probatiores 76.53 immunitate donati & priuati 506.34.50 & inde qui ad communionem recipiendi 700.5
sacerdotum alui defficti & porcis proiecti 120.23
sacerdotum capita radunt Donatistæ 436.9
sacerdotum coniugium 267.6
de Sacerdotum coniugio doctrina Epiphanij 1112.24 Eusebij Cæsariensis 912.58 Hieronymi 1245.28
de Sacerdotum coniugio canon synodi secundæ Arelatensis 704.21
sacerdotum fuisse, baptisare 415.22
sacerdotum omnium officiū 489.32 ordinationi Imperatorum authoritas accessit 460.54
sacerdotū persecutio in Persia 87.20
sacerdotum prouincialum apud gentiles consociatio 1506.8
ad Sacerdotum suorum subsidia quid suppeditarit Iulianus 507.36
sacerdotum testimonia de innocentia Arbogasti 498.51
sacerdotum uxores 486.18
sacerdotes Dei præ omnibus hominibus honorauit Cōstantinus 460.27
sacerdotes de sacerdotibus iudicare debere 501.4 solos cœnæ diuidendæ præfuisse 417.6
de Sacerdotibus perdendis edicta Diocletiani 37.43
sacerdotes gentilium 1502.30 & 1503.22 Gentilismi propugnatores 1532.21
sacerdotum summorum officium apud Gentiles 1506.22
sacerdotum paganorum officium 116.3 minæ in superos 1511.8 successio 1503.47 collegia. ibid. reditus. ibid. uita, inde
sacerdotium res diuina 258.57
ad Sacerdotium electi qui abijciendi postea 657.60 & 661.9
sacramentum ab Eusebio dicta confirmatio 478.30
de Sacramento utroq; doctrina Eusebij Cæsariensis 912.22
sacramenta per se, non per homines sancta 1099.38
sacramenta quid 234.33 finis eorum. ibid. 41 administratio an solius episcopi 490.7
sacramentorum autor 243.59 contaminatio in epistolis decretalibus 581.31
de Sacramentis, Donatistarū hypothesis 377.20 doctrina gentiliū 1496.11
in Sacramentis quid operatur 380.25
sacrarium 409.40
in Sacrario Imperatores sedere nolüit Ambrosius 497.40
sacrificare non solent extra Hierosolymam Iudæi 1464.38
sacrificantes in persecutione ad ordinationem non admissi 436.52
de sacrificantibus in persecutione canones concilij Ancyranæ 611.28 & inde
sacrificium altaris quomodo celebrandum statuerit synodus Romana 691.45 in puro linteo celebrandum 480.13
sacrificium & donum offerenda 247.9
sacrificia Christianorū quæ secundum Eusebium Cæsariensem 911.56
sacrificia occulta prohibita à Constantino 540.4
sacrificiorum gentilium genera quæ & quot 1510.21
de Sacrificijs quid docuerint ueteres 246.48
de Sacrificijs Christianorum doctrina Lactantij 1079.12
de Sacrificijs, doctrina gentilium 1496.21 refutatur 1546.13
Saclesinus presbyter 1002.58
Sadoth episcopus Persa martyr 1427.44
Sai ethnicismus 1482.35
Sal catechumenis exhibendus 867.5
sale, pane & aqua usi ieiunantes 441.52
Salamenus Germaniciæ Cœles Syriæ episcopus 611.1 & 615.50
salamina Cypriorum metropolis 1104.24
salamina, hoc est Constantia Cypri episcopus 20.3
Salaminas monachus 1299.53
salaminis insulæ gentilismus 1481.60
Salianus tribunus 94.18
salij gentilium 1502.60
Salomon Cornubiæ dux 1194.14
Salomonis libri qui canonici 308.11 qui non inuenti 309.15
salomonis politia 6
salomonicus episcopus 1261.50
saltationem suam quomodo excusarit Antonius monachus 1311.53
saltare in nuptijs uetat synodus Laodicena 837.36
saltare repente, ritus Messalianorum 387.60
Saluatoris imago apud Berytum Syriæ 409.55
ob Saluatoris martyrij consecrationem conuocata synodus Hierosolymitana sub Constantino 687.17
saluatoris templum Hierosolymis 407.48 & 408.11
Saluianus episcopus Priscilliani heresi pollutus 1396.40
salus nostra quæ 176.55 in quo consistat 226.16
salutis nostræ causa Christus 225.16
salutem nostram non esse rem imaginariam 1374.10
salutem quis & quomodo comparauerit 1118.48
de Salute doctrina gētilium 1495.8 opinio refutatur 1545.14
Salustius præfectus Iuliani 126.18

Salustij

salustij praefecti tyrannis in Christianos 1429.3
Samaria, quae & Sebaste, ethnicismo dedita 1477.43
samaritani fugiunt Christianos 1465.13
Samonas martyr sub Diocletiano 1412.22
samosatis ecclesia 15.38
samosateni error 784.30 haeresis à Prudentio confutata 1185.7 damnata 645.7
samosateni lauare cum Eunomio recusant 458.54
samosatensium conuentus ad Antiochi ordinationem 518.33
Samson quomodo iustificatus 227.5
Samuel quomodo iustificatus 227.6
Samus Lyciae ciuitas 1420.40
samus persecutione Diocletiani turbata 41.22
sami insulae gentilismus 1433.27
samiae Iunonis cultus 1518.45
Sanctinus Articlauus episcopus 729.2
sanctum cur mala pati permittat Deus 264.33
sancti quomodo geniti 1374.52
sanctorum carnes à gliribus absumpti 151.17 funera quo ritu elata 453.58
sanctorum natales ab Antichristo canonizati 1528.17
sanctorum reliquiae 456.34
de Sanctorum inuocatione quid senserit haec aetas 295.57
sanctos ubique esse contendit Hieronymus 1250.59
sanctos ueteris Testamenti per opera legis iustificatos, falsa Hieronymi assertio 292.41
sanctificatio quomodo nobis factus sit Christus 226.48
sanctimonialis consecratio 874.27
Sangarius flumen 1515.39
sanguinis ex imagine Christi effluxio 33.28
sanguinis Christi quis contumeliam faciat 246.35
sanguinem Christi propinare quibus permissum 427.8
sanguine intestino ciuitates non foedandas esse, cuius uox 46.43
de Sanguine quantum abstinuerit Iulianus 129.11
sanctis ecclesia 17.9
sanorum operationes in conuentibus Christianorum 411.23
sapientiae liber à Salomone scriptus 308.36
sapientiam in philosophia nullam esse 284.12
sapor dux Gratiani 546.1
sapores Gratiani praefectus 894.44
sapores Persarum rex persequitur Christianos 18.43 cum successoribus defensor Gentilismi 1534.30 fauet Iudaeis 1458.1
saporis Persarum regis imperium, crudelitas in fratres, & persecutio 85.35 & inde. edictum contra Christianos 86.58 excursiones in Romanum Imperium 1563.59 exercitus in fugam disiectus à crabronibus 96.50
sapori Persarum regi quaestio facta 1442.26
saprion Aegypti episcopus 1089.39 & 680.24
ara ecenimonachi 472.4
saraceni per quos ad fidem conuersi 27.36 circumcisi 1527.9
saracenorum defectio à Romanis 1570.49
saracenorum ritus in cibis 1531.36 tumultus 1566.30
sarasamnon exilio multatus ab Arianis 92.27
Sardica urbs Illyricae Daciae metropolis 513.30 & 747.22
sardicae synodus indicta 1046.19
sardicensis synodus 16.46 & 17.33.46 authoritate Constantis Imp. congregata 534.48 quando collecta. & cur 747.18 ignara primae Romani 553.26 damnat Arianismum 327.13 quos Arianos damnarit 324.29
sardicensis synodi authoritas diminuta in synodo Alexandrina 822.8 canones 762.53 canon contra primatum Romanum 552.23 decretum 34.8 de clericis uagantibus 707.44
sardicensis synodi dura sententia in Basilium Ancyranum 969.15
sardicēsis synodi epistola omnium actionum seriem continens 751.40 & inde. altera 754.40
sardicensis synodi praeses Osius 536.36 sanitas 94.23 uerba, quibus ad iudicium prouocati sunt Eusebiani 748.48
sardinia 832.26
sardiniae insulae ecclesia 20.34
sardium ecclesiae 16.49
sarmatas presbyter Arianus 519.8 & 323.48 & 1350.8
sarmatus apostata 619.34
sarmatae monachi uita 1321.10
sarmatae praesidem Romanum expellunt 1569.10 tumultuantes à Constantino uicti 1562.57 à Constantio 1566.10
sarmatum cibus 1531.52
sasimorum ciuitatis Cappadociae episcopus 18.6 cur noluerit esse Gregorius Nazianzenus 917.35
satalorum ecclesia in Armenia interiore 18.27
sathanae renunciant baptizandi 417.40
satanam sanctorum orationibus excludi 257.49
sathanam uincendi ratio ab Antonio monacho monstrata 1311.6
satamani haeretici 389.42
de Satisfactione huius aetatis opiniones 294.15 naeuus Antonij monachi 1313.52
satisfactionum leges poenitentibus praescribere cuius munus 491.3
Saturninus Arelatensis episcopus Arianus 326.43 & 324.48 sectio sus 1145.16
saturnini haeresis à Faustino refutata 1023.32
Saturninus martyr 45.37
saturnini Romani diaconi uita 1264.56
saturnini & Merobaude consulatus 861.43
saturnus deus 1489.38 & 1490.50 quibus ritibus cultus 1512.40 à Carthaginensibus 1482.50
saturni imago 1525.55 & 1526.23
saturno homines sacrificant Rhodij 1483.11 pueri sacrificati apud Curetas 1483.14
Satyri, Ambrosij fratris, è naufragio seruati historia 431.17
Satyrus Ambrosij frater 1147.16
satyros colunt Aegyptij 1490.7
Sauses monachorum genus in Aegypto 474.47
saxones à Valentiniano uicti 1569.42
scabillorum crepitus ad idola gentilium 1512.19
de Scandalo, doctrina ueterum 269.16
scandia insula 1571.24
scaphae marinae in fastigijs tectorum inuentae 1450.32
cophae supplicium forma sub Diocletiano 42.36
scarabeum colunt Aegyptij 1490.8
scarabeis templa aedificata 1490.3
scaron monachus 1311.8
scelera docent dij gentium 1338.13
sceleratorum impunitas sub Iuliano 120.13
Schedia ecclesia 19.29
schisma Donatistarum in Africa 584.16
schismata sub Constantio 594.50 sub Gratiano & Theodosio 605.10 sub Iouiniano 599.13 sub Iuliano 398.1 sub Valentiniano & Valente 599.42
schismatum origo & causae 583.3 & inde

ad Schismaticos reprimendos iudicum et præfectorum auxilio usi episcopi 521.50
scholæ qualis professor fuerit Protogenes 28.54
scholæ huius quarti seculi 510.10
scholæ gentilium 1505.51
scholarum ministrorum immunitates 513.6
scholarum magistri gentilismi propagatores 1533.18
scholarum quantam curam gesserit Constãtinus 77.28
in Scholis publicè docere quibus permissum 512.56
scholasticorum gentiliũ doctrina 1495.24
scholasticorum studia iuuit Constantinus 78.52
σκῆνος quid 269.18
scortatio nihil Aetianis 594.21
scorti cuiusdam impudentia 95.31
scortis meritorijs sacra facta 1491.23
Scotiæ ecclesia 24.32
Scoti anthropophagi 1531.54 Britannias uastant 1566.23
scotorum gentilium fœda lasciuia 1485.55 natio caret uxoribus 1530.36
Scotinus Ancyrogalata Marcelli heretici sectator 369.2
scriba Stiliconis sub excõmunicatione à dæmone discerptus 426.49
scripta Ecclesiastica Hieronymi 1218.17
scripta lex 218.30
scriptura sacra ab hæreticis adulterata 78.5 quale mare 169.23 Ecclesiæ thesaurus 160.34 quid contineat 161.1
scripturæ sacræ reuerentia et authoritas 160.15 testimonia quomodo tractentur in epistolis decretalibus 577.32 uersiones quot 311.55 utilitates 169.4
de Scripturæ duplici sensu, doctrina Eusebij Cæsariensis 907.45
de Scripturæ reuerentia doctrina Gregorij Nazianzeni 925.16
scripturam Canonicam non repudiant Priscillianistæ 403.43
scripturam sacram calumniantur gentiles 1537.52 quomodo tradant adolescentibus Iudæi 1469.47
de Scriptura doctrina Ambrosij 1155.52 Amphilochij 993.40 Antonij monachi 1309.35 Epiphanij 1107.15 Hieronymi 1237.2 Hilarij 1137.11 Iulij Firmici Materni 1117.59 Lactantij 1076.32 C.Marij Victorini 1257.31 Maximi Cynici 1014.41 Theophili Alexãdrini 1055.48
in Scriptura nihil reprehendendum 160.56
de Scriptura Anomianorum hypothesis 393.27 Iudæorum 1463.1
scripturæ quatenus errores pascant 313.33
scripturarum lectio in conuentibus 411.59
de Scripturarum cognitionis utilitate, doctrina Basilij Magni 947.47
scripturas sacras tradentium pœna 703.17
scropha Telluri matri oblata 1510.52
Scyrion monachus 464.15
scyrion miraculis clarus 493.26
Scythiæ episcopi 18.54
scytha in synodo Nicæna 618.4
scythæ defunctis charos uiuos defodiunt 1530.48 quo ritu Martem colant 1513.10
scytharum cibus 1531.49 irruptio in Romanas prouincias 1500.56
scytharum metropolitanus 515.35 motus 1566.6 religio & unus tantùm episcopus 18.57
scytharum Tauricorum dij 1485.58 & 1488.30
scythis Persarum dij ignoti 1488.7
de Scythis, somnia Iudæorum 1466.11
Sebastæ gentiles sub Iuliano 1477.40 martyres sub Licinio 60.60
sebastiæ Armeniæ episcopus 18.24 Ecclesia 14.53
Sebastiani ducis exercitus turbat Alexandriam 462.18
Sebastianus Manichæus persecutor Homousianorum 103.50
sebastianus martyr 45.27
sebastiani militis et martyris uita 1419.30
sebastianus præfectus 177.60
Sebazius Iupiter quo ritu cultus 1512.58
Sebennyti gẽtilismus 1482.36
Secontaruri ecclesia 683.33
secularibus officijs fungentes ad episcopatum admissi 437.15
Secunda uirgo sacra 1175.52
Secundiani Ariani acta in synodo Aquileiensi 864.9
Secundi Barcæ presbyteri martyrium 1097.48
Secundus Pentapolis episcopus 319.10 Arianus 523.50
secundus Ptolemaidis episcopus Arianus in synodo Nicæna 631.15 & 633.28 exilio multatus 640.46 & 619.36 & 738.25
secundi Ariani episcopi uita 1350.16
secures suppliciorum formæ 425.4
securibus cæsi Christiani in Arabia 40.58
sedentes, non stantes doctores disputasse & concionatos esse in publicis conuentibus 414.33 & inde
sedes primariæ in Ecclesijs 409.30
seditionum motores Ariani 323.42
Selenas Gothorum episcopus 24.19
selenæ Gothorum episcopi uita 1264.20
Seleucia 918.1
seleuciæ ecclesia 16.29
seleuciæ Ecclesia, synodus & episcopus sub Constantino 15.34 & 16.29 & 17.59 & 535.3
seleuciana fides in Lampsacena synodo confirmata 842.18 & 810.58
seleuciana synodus quomodo conuocata & acta sub Constantio 810.8 & 798.57
seleucianæ synodi diuisio in duas partes 811.8
seleucianæ synodo an interfuerit Basilius Ancyranus 968.35
Seleucianæ synodo interest Cyrillus 881.58 quid mãdarit Constantius 810.36
Seleucus Antiochi pater cuius templi extructor 1480.9
sellæ Valentis miraculum 956.26
Semei liber 309.6
Semiariani 852.16
semiarianis annumeratus Basilius Ancyranus 967.28
semiariana hæresis 362.58 eius hypotheses 365.15
seminibus usi ieiunantes 441.60
Senatus Rom. quamdiu à Christianismo alienus fuerit 572.32 & 1484.47 Gentilismi defensor 1534.45
Seneca de Deo 287.29
Senepthy dij 1489.41
senis cuiusdam Christiani disputatio cum philosopho gentili 50.50 in synodo Nicæna 651.50
senis cuiusdam uerba de S. scriptura 160.50
senes Ecclesiæ opibus sustentati 508.22
Senones ab ansere proditi in oppugnatione Capitolij 1166.46
separationis ab Ecclesia caussam quam faciant Donatistæ 376.2
Sepphurim ciuitas 1458.35
septendecim hominum millia, triginta dierum spacio trucidata sub Diocletiano 45.8
Septentrionaliũ ritus in cibis 1531.39
Septimus lector martyr 1426.57
septuaginta duorum interpretum uersio 311.60
sepulchrum Christi idolo Veneris fœdatum, & à Constãtino repurgatum 458.3
sepulchra donaticia 454.50
sepulturæ ritus 453.48

sepulturæ quorundam hæreditariæ 454.48
Seræ Christiani 18.60
serarum uirorum & mulierum mos inuersus 1530.53
Seras ex Paratonio Libyæ episcopus 1096.26
Serapammon catholicus 680.23
Serapamnonis episcopi Ægypti uita 1094.55
Seraphim 290.2.19
Serapion Antipyrgi Libyæ episcopus 1096.21
Serapion Arianus 324.45
serapion citatur 822.30
serapion monachus circa Arsenoiten quot monachos sub se habuerit 473.35
serapionis monachi uita 1320.36 exemplum eximium ibid.
serapion presbyter Alexandrinus 1060.56
serapion presbyter Mareoticus 1060.60
serapion Thebanus episcopus 521.28
serapion Thmuitanorum episcopus 19.20
Serapionis Thmuai siue Thebani uita 1095.36 eius libri. ibid. apophthegma 109.6.13
Serapij sacerdotes rasi 1521.25
serapij simulachrum apud Athenienses 1483.50
Serapis deus 1490.58 & 136.17
serapis thoraces abradunt Alexandrini Christiani 459.45
serapis colendi ritus 1519.59 origo 1520.50 cultus Alexandriæ 1482.23
serapidis templum Alexandriæ quando in ædem Christianorum mutatum 29.4 à Theophilo destructum 1057.50
Sercipas diaconus Mareoticus 1089.34
Serena Diocletiani uxor martyrium perpessa 40.7
Sergianus Antiochiæ Pisidiæ, siue Cariæ episcopus 610.55
Sergius martyr 45.36
sergij martyris uita 1405.45
Sergij & Nigriani consulatus 784.38
de Seris & foribus miraculum 1446.50
serpens Euam decepit 269.31
serpentes pro dijs habiti 1490.14
serpenticipites dij Ægyptiorum 1490.18
Serras diaconus Mareoticus 1089.34 in synodo Constantinopolitana 817.58
Seruation Tungrorum episcopus 23.33
seruationis Tungrorum episcopi uita 1174.20
Seruatius Tungrorum episcopus 728.58 & 730.52
Seruatori nuncupatis diebus feriandum 547.53
seruorum in Pannonia rebellio 1566.17
seruos ab heris abalienare, excõmunicatione dignum 463.5
de Seruis Iudæorum, leges datæ à Constantini filijs 1458.15. & inde
Seth Adamo similis 643.41
Seuerianus Africanus episcopus 1096.18
seueriani episcopi uita 990.57
Seuerinus Coloniensis episcopus sub Theodosio 23.31
seuerini Coloniensis episcopi uita 1176.40
seuerinus Semiarianus 363.13 eius uita 1005.6
Seueri Aquilij Hispani uita & libri 1191.58
seueri chorepiscopi uita 1003.2
Seuerus Italiæ Imperator 1561.6 à Maxentio occisus 1561.29
seuerus monachus 1302.46
seueri scriptoris cuiusdam uita 1264.41
Seuerinus Senonum episcopus 728.53 & 729.32
sexta hora cur orationi determinata 433.38
Siagrius & Bucherius Coss. 864.6
siccitas pro numine culta 1488.51
siccitates immensæ sub Iuliano 138.41
siccorum esus ubi & quando fiat 449.53
siccorum esu ubi usi ieiunantes 441.52
Sicilia Hilarionis monachi exilio clara 1297.49 persecutione Diocletiani turbata 41.23
Siciliæ urbes quando terræmotu concussæ 1450.27
siculi in synodo Sardicensi 748.1
siciliensium synodus ob Macedonianos conuersos collecta 532.23 & 842.50
siculæ Ecclesiæ 20.10
in Sicinnis, ethnicismus uiget 1477.48
Sicininum 1198.59
Sidon terræmotu concussa sub Diocletiano 1433.60 & 152.39
Sidonis martyres 46.14
Sidosij societas 817.23
Sigerius presbyter hæretici Marcelli sectator 368.57
signaculũ doni spiritus, qualis phrasis, 479.39 & 854.41
signaculum spirituale baptizatorum 420.28
signum quale Constantino ostensum 19.50
signo crucis in uexillo Constãtini quæ miracula acciderint 1436.15
signa consummationẽ mundi præcessura 274.59
de Signiferi orbe disputatio Basilij 1285.3
Sigoron mons 471.18
Silenus Liberi pædagogus et postea sacerdos 1524.5
Siluanus martyr 45.55
Silyna insula 1398.14
Similitudinis uox ab Arianis usurpata 805.59. et inde
de Similitudine quid tractatũ sit in synodo Nicæna 643.31
Simeones Antiochenꝰ monachus 1302.34
simeones monachus in Apameensium regione 1302.32
Simeon archiepiscopus Seleuciæ 489.12 & 516.57
simeon Seleuciæ episcopus à Iudæis accusatus 1457.9
simeonis Iudæi traditiones 1463.11 & 1465.21
Simeon hæreticus 928.23
Simeonidis de Deo responsum 1486.34
Simphorianus martyr 45.32 & 54.16
Simplicianus Ambrosij successor 1190.54
simpliciani sententia de baptizatis à Donatistis 526.9
simpliciani uita 1200.13
simpliciores monachi Alpha & Iota uocandi 473.7
simplicitas pietatis comes 884.33
Simplicius Augustudunensiũ episcopus 728.55 & 730.18
simplicius martyr 54.30
simplicius & Beatrix martyres 45.33
simulachrum cærulei coloris ubi cultum 1482.40
simulachrorum quorundam ritus 1511.57 & 1512.33
simulachrorum contemptus unde sequutus 25.56
simulachrorum gentilium infirmitas 125.40 materia 1508.17
simulachris sacrificare prohibitum à Constantino 540.3
simulatores Christianismi ad ordinationem non admissi 436.56
simultates cauerũt Christiani 461.6
Singara 1564.34
de Sinu Abrahæ, Eusebij Emiseni doctrina 984.39
Sinuessana synodi acta, & uariatio authorum de ea 609.31 & inde
Sion à Romanis arata 1468.40
Siricius Romanus 1098.8 et 607.35
Sirmij martyres 45.49.
Sirmiensis synodus cur conuocata 23.49
Sisciæ ciuitatis Illyrici martyres 45.56 episcopus in synodo Sardicensi 747.59
Sisinnius Arianus 324.45
Sisynnius diaconus in Hispania 1192.4
Sisinius lector Agelij 1383.4
Sisinni Nouatiani consilijs usus Nectarius 1129.8 in synodo Constantinopolitana 862.7
Sisinnius Romanus diaconus 1264.56
Smaragdus martyr 45.24
Smyrnensis ecclesia 16.61
societas, carnæ Domini appellatio 242.49
societatis episcoporum symbolum 525.28
societatis studiosi Christiani 461

ni 461.1
So. us diaconus martyr 46.5
Socrates 512.42
socratis responsio de cœlestibus 1486.38
socrates historicus 567.27 Gentilismi confutator 1538.39
socratis testimonium de Epiphanio 1104.34 de epistolis Romanorum Pontificum 582.1
socrati familiaris Eudæmon 1127.30
Sol à Persis adoratus 1513.8 à gentilibus 1497.9
solis adoratio, religio Persarum 86.15
solis defectus sub Constantio 1443.13
solis dies gentilibus sacer 1527.26
soli diuini honores consecrati 1488.33
solem omnium rerum creatorem esse sentiunt Ægyptij 1494.21
solidos quingentos Imperatoris non accipit Liberius 109.23
solitudines Christianorum domicilia sub Licinio 60.42 non liberæ sub Maximino 54.53
Solon 511.41
Solonis monachi uita 1302.23
Solomonis templum restituĕ cupit Iulianus 1459.15
Somnus ipse Christianis oratio 433.28
somniorum uisa quid appellent Messaliani 388.16
de Somniorum cōsultoribus, canon concilij Ancyrani 615.5
de Somnijs, Gentilium doctrina 1505.50
Sopater philosophus scholæ Plotinianæ præses 510.22
Sophi Iudæorum qui 1469.27
Sophiæ templum Constantinopoli 408.5
Sophonias filius Chusi propheta 308.21
Sophroniæ amicitia cū Hieronymo 1210.46
sophronius Pompeiopolis episcopus 17.58 Macedonianus 364.50 cuius schismatis author 599.23 & 829.20 & 967.24
sophronius Pompeiopolitanus Paphlagoniæ episcopus, depositus ab Acacianis 112.8 cur 505.18
sophronij Pompeiopolis episcopi exclamatio in synodo Seleuciana 814.5 uita 1380.40
sophronium Pompeiopolitanum cur excommunicarint Acaciani 462.57
sophronij cuiusdā uita 1264.30 libri, ibidem
sopoles medicus, Aetij præceptor 1390.30
σορὸς Apis sepulchrum 1521.10
sorores duæ in mare proiectæ 39.20
sortilegium in synodo Ancyrana damnatum 615.20
Sozimus Arianus 324.45
sozomenꝰ de electione Athanasij 1018.30 de Meletij schismate 590.20
sozomeni narratio de ritu pœnitendi & recipiendi in Rom. ecclesia 478.43 de Syris monachis 471.11 & inde. de ueteri pœnitendi & absoluendi ritu 425.42
sozomeni testimonium de Epiphanio 1104.51
Spathsterent quid appellent Iudæi 1467.1
spectacula cruenta Romanorum damnata à Constantino 76.21
spectacula ethnicorum accedere Christianis interdictum 458.42
spectaculis in publicis Gentilium qui ordine assederint 1529.5
de Spectaculis, canon synodi Laodicenæ 837.39
spectrum Antiochiæ uisum sub Theodosio 1453.35
Spiridion episcopus Thrymiduntis in Cypro 19.61 & 964.15 & 965.9 dono prophetiæ clarus 493.4 inter præcipuos Nicænæ synodi patres numeratus 630.21
Spiridionis coniugium 485.53 beneficentia 461.34 humanitas erga peregrinos 462.21
spiridionis Cypri episcopi ieiunium in Quadragesima 441.29
Spyridionis Cyprij uita 1114.58 acta in synodo Nicæna 1115.35 hospitalitas 1116.10
Spiritus sanctus quid 192.17 Deus perfectus 175.20 à patre & filio distincta persona 193.23
spiritus quomodo à filio differat 178.13
spiritus sancti aduentū quomodo prædicant Messaliani 388.10
spiritus sancti diuinitas probatur cōtra Arium 353.35
spiritus sancti officia 165.27 & 194.30
spiritui sancto restituitur sua gloria in synodo Constantinopolitana 367.8
spiritus sancti substātia negatur à Lactantio 289.15
spiritum sanctum esse creaturam, quibus argumentis probet Arius 331.5
spiritū ueritatis qui accipiat 256.40
in Spiritum sanctum qui peccent 217.22
de Spiritu sancto cur breuis articulus synodi Nicænæ 648.60 decretum synodi Alexandrinæ 822.45
de Spiritu sancto quid hoc seculo doctum sit 192.10
de Spiritu sancto, doctrina Alexandri Alexandrini 1026.8 Ambrosij 1156.40 Antonij monachi 1310.31 Athanasij 1035.25 Basilij Magni 949.41 Chromatij 1197.13 Didymi Alexandrini 1065.14.32 Epiphanij 1108.17 Eusebij Cæsariensis 910.29 Eusebij Emiseni 932.4 Gregorij Nazianzeni 925.57 Hieronymi 1238.31 Hilarij 1239.12 C. Marij Victorini 1259.3 næuus eiusdem 1261.1 doctrina Theophili Alexandrini 1056.40
de Spiritu sancto, hypotheses Aetij & Eunomij 392.49 & 393 inde. Arij 322.3 refutantur 352.23 Macedonij 365.45 Marcelli & Photini 369.54 Pneumatomachorum 396.47 confutatur 397.2 Semiarianorum 363.27
de Spiritu sancto quid senserit Basilius Ancyranus 967.56 nihil sciuisse Lactantium 1081.2
spirituum peruersorum actiones post lapsum 200.24
à Spiritibus immundis uexati, quomodo tractandi, 698.27
spiritualis lex 219.18
Spoleti ecclesia 22.18 martyres 45.39 terræmotus sub Diocletiano 1434.13 quid factū sit in terræmotu 152.46
de Sponso & sponsa quid Carthaginēse concilium statuerit 453.33
de Sponso & sponsa, canon synodi quartæ Carthaginensis 874.37
de Sponsa sororem uitiante, canon synodi Ancyranæ 615.12
sponsarum benedictiones in Romana ecclesia 482.27
sponsarum uelatio & benedictio 453.40
de Sponsis obscœna Phœnicum consuetudo 1530.25
de Sponsalia frangentibus, canon synodi Eliberinæ 699.58
in Sponsalibus benedictio facta à sacerdote Romæ 481.35
squalidum orationis genus 1023.14
in Stagno frigore constricto necatorum martyrum historia 1407.54
Stando orandum quando 433.16
stantes cur & quando orarint Christiani 432.52
stare ad orationem in synodo Nicæna decretum 663.12
statio post baptismum 419.56
stationes totius noctis in conuentibus ecclesiasticis 411.52
statuæ cōsecrari, oleoq; ungi

solitæ à gentilibus 1508.57
statuam Dei cuiusdam ethnici cur seruarit Theophilus Alexandrinus 1057.45
Statuarum gentilium materia & descriptio 1508.13 quid in eis inuentum. ibid. cõtemptus 25.34
statuas cur adorãdas censuerint gentiles 1498.40
in synagogis non ferunt Iudæi 1466.34
statuas erigere prohibitum à Constantino 540.4
ex Statuis ethnicis pecunias conflatas donat ecclesiæ Constantinus 503.36
status animarum post mortem 270.50
stellarum congeries quid de morte Iuliani indicauerit 31.27
stellis diuini honores cõsecrati 1488.39
stellis tribuunt sensum gentiles 1494.26
stellas cur cognoscant astrologi 283.37
Stephanus protomartyr 576.39 quomodo Deum uiderit 375.12
Stephani Antiocheni episcopi crudelitas in orthodoxos 95.26
Stephanus Arianus 324.27 in synodo Sardicensi depositus 750.39 & 810.34 in synodo Constantinopolitana 817.58
Stephani Ariani uita 1353.44
Stephanus chorepiscopus Cappadociæ 615.44
Stephanus Germaniciæ ecclesiam ab Ariani ueneno purgat 35.26 & 519.5
Stephani Germanicensis episcopi uita 1006.47
Stephanus Mauritaniæ episcopus 1102.43 & 1289.10
Stephani monachi uita 1329.50
Stibenelus Orientalis 998.38
Stiliconis scriba à dæmone discerptus 426.49
Stiliconis serui ab Ambrosio excommunicati historia 1165.18
stipe publica cur dari solita 508.29
Stobæus citatus 1495.41
Stoicorum opiniones à Lactãtio refutatæ 1084.7
stolæ cõfectionem quis inuenerit 1491.59
stolæ candidæ usus post baptismum 420.3
Stratonici martyrium sub Licinio 1427.6
strenarum dona apud Romanos gentiles 1528.23
Strenus martyr 45.49
Stridon oppidum 1206.57
Stridgna oppidum 1207.4
studium pacis quid nocet Eusebius 522.20
de Stupratorib. puerorum, canon synodi Eliberinæ 701.18
Styx fluuius infernalis 279.10
subdiaconus qui debeat esse Romæ 481.9
subdiaconi 488.38
de Subdiaconi ordinatione canones synodi quartæ Carthaginensis 873.53. & inde
de Subdiaconis, canon synodi Eliberinæ 697.54
Laodicenæ 835.44
sublationes in aera capitibus demissis, suppliciorũ forma 42.47
subsellia in templis Iuliani 409.37
Substantiæ uox ab Acacianis abrogata 111.6
admissa à Constantinis 785.17
substantiæ & consubstantialis uocabulorũ usus ante Nicænã synodum 644.39
Suessionis martyres 46.13
Sueui à Constantio uicti 1566.11 à Crispo 1562.29
sueuorum migratio 1561.12
suffocationes per funes, suppliciorum forma 42.54
suffragiorum usus in ordinatione ministri ecclesiæ 434.33
Suidæ testimonium de Eunomio hæretico 1394.14
Summanus dem 1489.54
sumptus suppeditati episcopis ad synodos profectuoris ab ecclesia 508.56
Sunias 1268.23
supellex episcopi qualis esse debeat 874.45
superbia in baptismo occidenda 238.30
superbia lapsus diaboli causa 201.38
superbiæ exordium à diabolo 202.1
superhumerale Papæ donatum 565.37
superi dij 1487.37
Superior Neruiorum episcopus 729.3
superstitio gentilis quibus argumentis defensa 1535.30
superstitiones horrẽdæ gentilium 1530.60
superstitiones Iudaicæ prohibitæ 878.51
suppliciorum formæ sub Maximino 54.39
suppliciorum genera in Persia 150.59
suppliciorum in persecutione Diocletiani genera 42.27
Sulpitius Seuerus amicus Hieronymi 1213.24
citatur 1191.15
de Hilario 1146.53
Susanna uirgo martyr 45.34
susceptorum nulla certa mentio, hoc seculo 419.44
suspẽdia in cruces, suppliciorum forma 42.43
suspicionibus laborantes liberati in synodis priuatis 502.10
Sydonis ecclesia 15.3
Syllabicorum hæresis 400.6
syluæ Christianorum domicilia sub Licinio 60.42
Syluanus Aubianorum hæreticorũ episcopus 1400.38
syluanus Audæanæ hæresi addictus 375.28
syluanus episcopus Emissæ 15.13 martyr cum alijs factus sub Diocletiano 39.25.7 sub Maximino 53.51
Syluanus martyr 45.4
syluanus Gazæ episcopus 15.19 cum alijs triginta capite plexus 38.45
Syluanus Germaniæ dux Imperator creatus 1565.31
syluani Heliæ fratris monachi uita 1317.23
Syluanus Orientalis 998.38
Syluani Palæstini monachi uita 1302.16
Syluanus Semiarianus 363.7 & 108.57 Constantinopolitana ecclesia expulsus ab Arianis 110.39 & 142.56
Syluanus Tarsi episcopus 16.89 Macedonianus 364.49 Macedonianorum legatus 532.16 cum schismatis author 599.22. & 967.23 in synodo Hierosolymitana 769.51 in Seleuciana 810.27
Syluani Tarsensis fiducia in synodo Constantinopolitana 817.16
sententia in synodo Seleuciana 811.26
Syluani Tarsensis uita 990.18. & inde
Syluanus tyrannus 1277.54
Syluester Daciæ episcopus 1262.35
syluester Romanus episcopus 30.37 & 477.33 & 88.36
Syluestri constitutio de baptizatis 478.20
de chrismate 503.8
constitutiones de diaconis 491.60 & inde. de festis 482.10 decreta in synodo Romana sub Constantino 689.57 decretũ de nuptijs 482.30
Syluestri decretales epistolæ 575.31 disputatio cum Iudæis 1273.43
constitutiones 1274.29
miraculum cum Tauro 694.50
Syluestri Romani episcopi uita 1272.51
Syluestro episcopo Romano donatio Constantini facta 560.21
à Syluestro non baptizatus Constantinus 570.47
symbolum Basilij Magni 948.2
symbolum Nicænum 161.6
symbolum de Adonide Veneris 1514.25
symbolum societatis & coniunctionis episcoporum 525.28
symbola fidei in synodo Nicæna publicatæ 646.3 in Syrmiensi composita 785.20

Symbola gentilium 1496.12 in sacris gentilium 1518.32
ex Symbolis non celebranda communia 837.45
Symeon episcopus Persa martyr 1427.45 falsò apud regem accusatus 86.2
symeon Metaphrastes 994.50
symeones Messalianus hæreticus 1401.34 & 387.39
symeonis monachi uita 1295.41
Symmachus Galliæ præfectus pater Ambrosij 1147.14
symmachi Samaritani uersio Bibliorum 312.13
symmachus Romæ præfectus, Gentilismi propugnator 1534.44 & 557.26 ab Ambrosio confutatus 1166.16 à Prudentio quoq; 1186.4 Theodosio reconciliatus 1572.24
Symmachi epistola ad Imperatores 572.36 ab Ambrosio refutata 521.7 & inde
symmachi epistola pro gentilismi restitutione 1485.2
symmachianorum hæresis 406.14
symmicta dictus Athanasius 524.57
symphoniæ in templis gentilium 1508.42
Syna mons Arabiæ 214.11
Sinnada ecclesia 17.8
synagoga Iudæorum Constantinopoli 1461.44
synagogæ Iudæis concessæ à Valentiniano & Valente 1461.29
Synaxis cœnæ Domini appellatio 242.50
ad Synaxin accessuri quomodo se præparauerint 428.20
synaxes ordinatæ quando 428.12
Syncletes monachus 1330.24
synepiscopus Iulij Athanasius 524.52
synodus plenaria quæ dicatur 716.10
synodus in Palæstina sub Iuliano 829.30
synodi Nicænæ acta 654.25
synodi prioris acta in altera examinata 538.52
ad Synodum uenire detrectantium pœna 543.30 & inde
de Synodum colligendi loco consulti episcopi ab Imperatoribus 541.26
synodi annuæ in singulis prouincijs 517.26 & inde. generales absq; Imperatorum authoritate non collectæ 541.15 priuatæ 500.38 prouinciales singulis annis quo tempore habendæ 660.17
synodi Macedoniarum 829.18
synodi sub Constantino 689.30 circa Imperium Constantini 610.34 sub Constantio 708.10 sub Diocletiano 609.28 sub Iouiniano 830.1 sub Iuliano 821.27 sub Syluestro Romano collectæ 1274.51 sub Theodosio 848.1 sub Valentiniano & Valente 838.28
synodorum authoritas impedimentum Romani primatus 552.1
synodorum decreta Imperatoribus defendenda 538.5
synodorum impia decreta scriptis refutata 539.11
synodorum principem quem uocent Ariani 536.42
synodis Imperatores ipsos præsuisse 543.4
synodos conuocandi potestas penes quos in qualibet prouincia 534.12
synodi propter dissensiones ab Imperatoribus congregatæ 541.50 & 542.11
synodos generales conuocandi potestas penes Imperatores 534.32 ad easdem metropolitani & insigniores episcopi uocati 535.35
synodos cur auersatus Gregorius Nazianzenus 920.47
in Synodis generalibus quæ acta sint 536.53 in priuatis quid tractatum 501.23
synodalis epistola ad Constantium ex Arimino 802.16
synodalis epistola Sardicensis 751.40 altera 754.40
synodales literæ quæ 525.36
Syracusano episcopo causa Donati iudicanda mandata 586.51
Syrus 810.34
Syria Apolinarij hæresi contaminata 384.59 Messalianorum hæresi infecta 587.28
syria terræmotu concussa sub Diocletiano 152.39 & 1433.59
syriæ Cœles episcopi in synodo Antiochena 712.25
syriæ cauæ episcopis scribitur de Ario 622.8
syria Ethnicismus 1478.54
syriæ episcopi in synodo Hierosolymitana 687.23 in Nicæna 618.2 monachi 1294.53
in Syria doctores ecclesiarum carceribus traditi 38.54
Syri 413.27 quomodo celebrarint Pascha ante Nicænam synodum 650.44
syrorum cibus 1531.42
Syrorum monachorum disciplina 471.10
syriacæ ecclesiæ 15.28
syrianus dux exercitus 718.58 & 1045.30
syriani ducis Ægypti tyrannis in Christianos 1424.52
syrianus præfectus 1358.15
syriani præfecti crudelitas in Christianos Alexandrinos & Athanasium 91.58
syricius Cyrreticensis episcopus 712.34
syricius fratres uocat Mediolanenses 557.28 succensct Flauiano 901.49 Ambrosij amicus 1168.60
syricij constitutiones 1292.51 constitutio de baptismo 477.50 decretum de sacramento corporis Christi 480.33
syricij epistolæ decretales 575.32 sententia de sacerdotibus 526.8 uita 1292.46 epistolæ, ibidem.
de Syricio Romano quid habeat Optatus Mileuitanus 556.32
syrimus Romanus martyr 1426.44
Syrmium ciuitas Illyriæ 369.12
syrmij fides quæ exposita 800.42
in Syrmio synodus contra Photinum collecta 372.43
syrmiensis synodus 23.4 & 493.53 cur, quando, & quomodo conuocata 784.27 Romani primatus ignara 553.17
syrmiensis synodi fides 787.28
Syrus monachus 1330.14
Syri presbyteri Romani uita 1200.44

T

TAbennasitæ monachi 473.15
tabernaculum ad templi formam ædificatum circumferri ad bellum uoluit Constantinus 77.9 & 407.34
Tabulæ in templis 409.40
Tacianus diaconus 1020.4
Tarcondinantus Ægerates 712.41
Tarquinius Romæ præfectus 1273.11
Tarsinus presbyter Suedrorum 1001.60 & 526.19
Tarsus metropolis Ciliciæ 16.18
Tarsi Ciliciæ martyres sub Diocletiano 39.33
Tarsensis synodus à Valente impedita 843.5
Tarsensi episcopo cura Cilicum commissa 514.30
Tatianus & Cerealius Coss. 1444.3
Tatianus cuiusdam horrendum martyrium 123.16
Tatius Cloacinæ deæ inuentor & cultor 1491.45

Taurinatensis synudi decreta 880.6
Taurinensis synodus 516.7
Taurinum 22.4 & 1194.7
taurinus Catholicus 680.22
taurinus episcopus quidam 1089.47
taurus Ioui *immolatus* 1510.56
taurum uiuum dentibus laniant Cretenses 1524.11
cum Tauro *quod miraculum fecerit* Syluester 694.50
de Tauro *quodam figmentum* Nicephori 1433.57
tauri in Albano *monte uffer ri constituti* 1485.40
taurus mons 375.39
taurus præfectus pratory 807.32
taurus & Florentius *Coss.* 818.53
Tecbla sancta 299.34
Tecla templum Seleuciæ 942.2
tecta ædium terræmotu cōcussa 152.39
Tecmessæ ecclesia 16.23
tegulæ tactu lethaliter læsus Eusebius *Samosatensis* 461.20 *occisus* 972.47
Telemachus Arianus 324.38 *à synodo Illyrica abdicatus* 841.36
Telemachi Ariani uita 1408.42
de Telis in iaculatores suus retortis, miraculum 1454.49
Telluris natalis à gentilibus celebratus 1528.18
Telluri matri quid oblatum 1510.52
Temperantia Christianorum quarum rerum occasiu 73.38
Templum Hierosolymitanum à Iudæis ædificari prohibet Constantinus 1457.33
templum cum uicies mille Christianis incensum 40.37
templa Christianorum destructa 37.14 & 407.8 & *inde*
templa deorum quot Romæ 1484.54 *gentilium* 1506.52 *quomodo extrui solita* 1507.8 *consecrari* 1508.46
templa Gentilium clausa sub Iouiniano 34.29
templa idolorum à Theophilo Alexandrino *destructa* 1057.30
templorum ædificationes episcopis adscriptæ 499.23 *consecrationes huic seculo festiuæ* 452.20
templorum consecrationes & exornationes à Constantino *excogitatæ* 497.50
ad Templorum recens ædificatorum consecrationem uicini episcopi conuocati 520.49
ad Templorum dedicationes quando conuenerint homines 410.30
in Templorum consecratione quos ritus obseruarit Basilius Ancyranus 968.5
in Templorum ornatu & extructione, profusiu Cōstantius 76.34
templis reditus destinarunt gentiles 1509.24
templa consecrare nouum hoc seculo episcuporum officium 499.34
tempus epistolarum decretalium 580.15
tempus quodlibet baptismu aptum 416.11 & *inde*
temporum discrimina ubseruant Iudæi 1464.33
temporum rationem auditoribus indicarunt episcupi 498.11
de Tempurum ratione suciæ ecclesiæ à superioribus edoctæ 520.53
in Tenebris sedens populus quis 3
tentationis ratio duplex, & causa 263.56
Tentyræ ecclesia 19.29
Terebinthus locus 1524.27
Terentius dux pius quid à Valente *Imp. petiuerit* 142.30
Terenty fabulas interpretatus Donatus Hieronymu 1208.1
Terentius Tomæorum episcopus 21.24 & 848.32
Terenty Tomæorum episcopi uita 1132.5
Teridatis cuiusdam Armeniæ principis cum subditis conuersiu 33.39
Teridatis in Armenia *persequentis Christianos pœna* 156.45
terna immersio etiam hoc seculu recepta 419.2
terra hostiarum sanguine polluta à gentilibus 1511.3
terræ sacræ expurgatiu hoc seculo facta 457.58
terram à gentilibus metui & adurari 1496.58
terræmotus 882.44
terræmotus persecutionem Diocletiani *secutus* 152.37
terræmotus memoria Alexandriæ *sub* Iuliano *instituta* 452.57
terræmotus sub Cunstantio 1442.40 *sub* Diucletiano 1433.59 *sub* Iulianu 158.37 & 1450.9 *sub* Theodosiu 1455.43 *sub* Valentiniano & Valente 1450.21 & 1451.4
terræmotus Antiochiæ 718.48
terræmotus cur eueniant 263.36
terræmotu Hierosolymæ fundamenta discussa 1460.21
tertia hora cur oratiuni determinata 453.37
Tertulli Priscillianistæ exilium 1398.19
Tertulliani opinio de angelorum lapsu 1112.49
Thessaradecatites, hæretici 834.29
Tessera Christiani militis baptismus 234.56
Testis Nemetum episcopus 728.54 & 729.42
Testamenti noui libri 311.14 *sacrificia* 247.6
Testamenti ueteris abrogatiu 225.5 *libri qui recepti habiti hoc seculo* 307.23 *sacrificia* 246.48
testamenti ueteris & noui libri qui canonici 838.4
testamenti ueteris & noui distinctiu 221.57 & 223.53 *consensus* 224.6
de Teste falsu, canon synodi Eliberinæ 701.37
testimonia scripturæ quomodu in epistolis decretalibus tractentur 577.52
testimonia de authoritate synodi Nicænæ 664.48
textoriæ artis inuentrix Minerua 1491.57
Thabatha Hilarionis *patria* 1295.55
Thales philosuphus 1486.18
Thalia Ary *liber improbatus à synodo* Nicæna 327.6 *condemnatus* 641.7
Thammutz Dei cultus 1514.8
Tharatus martyr sub Dioclatianu 39.54
Tharsi martyres 45.57 *synodus* 131.55
Thasius quidam 1013.24
theatrum quale Hierosolymis *extrui iusserit* Iulianus 124.3
theatra accedere sacerdotibus gentiliū interdictum 1504.46
theatrici à communione separandi 702.39 & 705.58
Thebæi 413.27
Thebaidis ecclesiæ 19.24
thebaidis ecclesiarum cura cui commissa 515.2
thebaidis episcopi in synodo Hierosolymitana 687.25
thebaidis episcopus secundus post Alexandrinū 522.56
thebaidis martyres 41.7
thebaida superiorem peruagatus Arianismus 326.10 *tumultu complet* Meletius 590.10
thebarum Aegypti martyres 41.9
thebarum episcopi 20.52 *gentilismus* 1483.54
thebani in synodu Nicæna 618.3
thebani dy Thracibus ignoti 1488.9
thebææ legionis martyriū cū Mauritio *duce* 1422.40
D. *Theclæ templum Seleuciæ* 812.22
Themis 1515.21
Themistius philosophus intercedit pro Homousianis *apud* Valentem 140.53 *cur reprehenderit* Valentem 1159.56
Themisty philusophi uita 1398.58
Theoctistis uirginis martyris uita 1424.36
Theoctistus Ostraimes *Aegypti episcopus* 1096.32

Theoctistus Syrus 1019.56
de ΘΕΟΔ literis, historia 133.41
Theodomarus Francorum rex occisus 1564.20.
theodora martyr 54.25
theodoretus Antiochenus presbyter 385.9
theodoretus 567.27
theodoretus de diuinitate Spiritus sancti, contra Arium 354.30 refutat Apolinaristas 385.2 de Audæanorũ hæresi 375.1 de Meletij schismate 590.19
theodoreti narratio de Donatistis 378.41 de Lucio Ariano 1366.58
theodorici presbyteri Antiocheni uita 903.50
theodoritus presbyter Antiochenus uasorum Ecclesiæ custos 490.53
theodoriti presbyteri martyrium 118.44 supplicium ob uasa ecclesiæ 504.43
theodoriti testimonium de Athanasio 1053.12
theodorus 680.26 & 676.37
theodorus Aegyptius monachus 1317.27 & 1331.47
theodorus Agauensis episcopus 1084.50
theodorus Amasenus martyr 1417.21
theodorus Athrybeos episcopus 828.19
theodorus episcopus Athribyes nominatus Athribites 1089.52
theodori Bergensis in Pamphilia martyriũ 1427.25
theodorus Chæretapũ Phrygiæ episcopus à synodo Seleuciana depositus 815.1
theodori ducis exercitus Licinij horrendum martyrium 60.49 uita 1427.10
theodorus episcopus in synodo Hierosolymitana 769.50
theodorus Gaza 1210.4
theodorus Heracleæ Thraciæ episcopus Arianus 92.54 & 323.56 & 582.43 & 708.49 à Synodo Sardicensi depositus 750.43 & 758.41 perstringitur 779.44 Athanasij aduersarius 1041.41 in Sardicensi synodo excommunicatus 537.27
theodori iuuenis horendum martyrium sub Iuliano 1428.55
theodorus Laodicẽsis episcopus 16.53 excommunicat Apolinarium 424.18 & 712.33
theodorus Lector citatur 887.3
theodorus martyr.sub Diocletiano 41.4 & 45.38
theodor.martyr cũ LXXX orthodoxis 1003.23
theodorus martyr 43.38
theodorus tormentis cruciatus sub Iuliano 126.17
theodori martyris uita 1421.27
de Theodoro martyre sub Maximino, miraculum 1448.35
theodori monachi uita 1302.40
theodorus episcopus Mopsuestiæ 16.14 eius præceptor 1012.23
theodorus Octodorensis episcopus 864.22
theodorus Pergensis martyr sub Licinio 60.54
theodorus Perinthius Arianus 91.30 & 671.45
theodori Perinthij Ariani uita 1350.48
theodorius quidam episcopus 1089.47
theodorus episcopus Tyri martyr sub Licinio 60.52
theodorus Vasadensis episcopus 712.44
theodori omnes occisi à Valente 133.45
theodosiolus Hispanus interfectus sub Valente 133.48
theodosius dux Valentiniani Imperatoris 1569.30
theodosius episcopus 833.57
theodosij monachi uita 1306.1
theodosius Philadelphiæ Lydiæ episcopus à synodo Seleuciana depositus 815.2 eius uita 992.51
theodosius qua occasione Imperator creatus 1571.10 ex Hispaniæ nobili prosapia ad Imperium uocatur 144.29 eius laudes.ibidẽ Imperator Occidentis 574.7 & 572.37 & 622.46 baptizatus 416.53 & 423.16 religiosus 568.33
theodosius ante pugnã orasse dicitur 434.4 subitò in morbum lapsus, Thessalonicæ baptizatus 20.56 an inuocauerit Ioannem Baptistam 1454.33 quãtum iuuerit religionis propagationem 540.24
theodosius defendit Flauianum 546.30 approbat Nectarij uocationem 547.45 quàm seuerè acceptus ab Ambrosio 1164.21 excommunicatus 496.28 templi ingressu prohibitus 429.41
theodosius ut alter Iosias, Gẽtilium templa funditus destruxit 1539.53 reprimit Eunomium & Apolinarium 386.51 eripit Arianis oratoria 546.6 quantum ecclesijs profuerit 34.50 & 35.2
theodosius quanta reuerentia Meletium affecerit 892.38 & inde
theodosij Imp.acta laudabilia in synodo Constantinopolitana contra hæreses 862.1 & inde. actiones in conuentibus ecclesiasticis 412.53 clementia in Iudæos 1461.20 congressus cum Amphilochio 994.3
theodosij constitutio de mulieribus 492.50 consultatio cum Nectario 541.7 cura pro episcopatu Constantinopolitano 483.20
theodosij leges de subuertendis fanis simulachrorum 28.61 peccatum & pœnitentia 145.31 & 425.11 receptio.ibid.27 studium contra Macedonianos 366.57 circa orationem 459.14
theodosij testimonium de Ambrosio 1169.28 uictoria de Maximo 1572.14 uisio 848.44 reuerentia erga Meletium & synodum Constantinopolitanam.ibidem 55 uisio de Meletio Antiocheno 1453.51 alia. ibid. 59
theodosij uxoris humanitas 462.3
sub Theodosio miracula quæ facta 1452.40 qui monachi 1305.10 & 1330.46 & 1312.1 quæ schismata 605.10 quæ synodi actæ 848.1
Theodosia martyr sub Maximino 54.22
theodotionis Ephesij uersio Bibliorum 312.20
theodotus 810.31
theodoti Antiocheni uita 899.40
theodotus Hierapolis episcopus 527.33
theodoti Ariani uita 1368.28
theodotus Laodiceæ episcopus Arianus 81.2 & 688.36 & 324.22 & 501.45
theodoti Laodiceni episcopi uita 965.20
theodotæ Aegyptiæ uirginis martyris uita 1424.36
theodotæ Romanæ martyris uita 1425.39
theodoti interfecti sub Valente 133.46
Theodulus 810.31 Ambrosio consociatus 316.1
theodulus Athanasij presbyter effugit Arianorum insidias 100.59 & inde
theodulus Basilij Ancyrani notarius 1003.18
theodulus ex Traianopoli calumnijs petitus ab Arianis 94.60
theodulus occidi iubetur 102.12
theoduli cuiusdam horrendum martyrium 123.15
theoduli Traianopolitani episcopi uita 992.42
theoduli interfecti sub Valente 133.47
theognis Nicææ episcopus Arianus 92.53 & 632.14 & 512.41 & 323.53 & 85.16
theogonius Nicænus Arianæ factionis dux 358.35 Athanasij aduersarius 1041.41 & 325.37 & 671.44 & 688.34 belli contra pietatem antesignanus 79.16 eius mores.ibidem perstingitur 774.49
Theogonius hæreticus receptus 537.49 exilio mulctatus cum Ario 640.46 & 345.38 ab exilio reuocatus 547.23

Theogenij l e .e adulterina m f. n do Sardicensi lecta 751.8 & 736.10 uita 13;4.46
theologus quis magnus 1014.52
theologus cur dictus Gregorius Nazianzenus 919.39
theologi gentilium 1503.5
Theon 680.25.27
theon diaconus Alexandrinus 1062.19
theon presbyter Hierosolymitanus 1020.14
theon presbyter Mareoticus 1089.42
Theonas Alexandrinus 1029.1
theonas apostata 619.36
theonas Lybi episcopus 319.10 Arianus 3:3 30
theonas Marmaricensis Arianus in Nycena synodo 651.15 & 633.28
theonæ Marmaricæ episcopi Ariani uita 1350.16
theonæ templum Alexandriæ 407.57 prof anatum 1360.60
Theophania festum Natalis Christi dictum 450.44
theophaniæ templum Hierosolymis 407.52
theophilus 842.56 & 887.15
theophilus in synodo Constantinopolitana 817.59
theophilus Alexandrinus 160.10 & 499.31 amicus Hieronymi 1255.17 Gentilismi destructor 1538.35 ignorat primatum Romanum 556.9
Theophilus Alexandrinus quomodo Flauiano reconciliatus 526.36 quando mortuus 1060.1
Theophilus Alexandrinus quid doceat de baptismo 236.3 de bonis operibus 229.25 de humanitate & officio Christi 189.49. de peccato 216.22 de resurrectione 273.42 de uita æterna 278.9
theophilus Alexandrinus confutat Apolinaristas 585.3. & 386.20 Audæanorum hæresim 373.6
theophili Alex. na.um de bonis operibus 293.35
theophili Alexandrini certaminis 1057.29 epistolæ cur per totam Ægyptum missæ 498.17 uita 1053.24 libri 1054.6 doctrina 1055.46 næui 1057.20
theophilo commissa Orientalium causa 550,38
theophilus Castabalensis episcopus 18.29 Macedonianus 354.52 ab Acacianis depositus 112.33
theophili Castabalensis Ciliciorum episcopi uita 991.14
theophilus Gothorum primus episcopus 24.12
theophili Gothorum episcopi uita 1261.59
theophili hæretici uita 1195.20
theophili Indi uita 991.30
theophilus Iudæ.. Arianus 324.31
theophilus Ledrensis episcopus 423.35
theophilus Macedonianorũ legatus 532.16
theophilus martyr sub Maximino 54.21
Theophrastus quidam 1003.12
Theophronius Cappadox qua occasione in hæresin delapsus 395.50
theophronianorum hæresis 305.38
theophronius episcopus Thyanensis 18.9 eius fidei formula 711.12
theophronij Ariani uita 1356.38
Theoprobus Cypri episcopus 1116.46
Theoseba diaconus Tyriæ Ecclesiæ 1020.8
Theotecnus persecutionis sub Galerio Maximino executor 48.56
Theotecni incantatoris odiũ in Christianos 51.10
theotecnum quæ ultio diuina secuta 154.36
Theotimus Arabenus episcopus 998.44 subscribit synodo Antiochenæ 831 11
theotecni persecutoris Christianorum idolum Antiochiæ 1479.6
Theotecni Scytharum episcopi uita 1019.32 uox de libris Origenis 1114.22
Thermæ Traianæ 693.11
Thermon 881.7
Thermutis Antenoph filia cur pro dea culta 1489.35
thesaurarij Iuliani horrendus exitus 158.22
Thesei edicto quibus diuinitas decreta 1490.42
Thessalia 486.34 à Gothis uastata 1570.31
thessaliæ episcopi 20.51
thessali in synodo Sardicensi 747.58
Thessaly episcopi Cæsariæ Cappadociæ testimonium de fide Nicæna 667.25
Thessalonicæ septẽ M. hominũ interfici permisit Theodosius 135.15
thessalonicæ baptizatus Theodosius 145.5
thessalonicam exulatum mittitur Paulus Constantinopolitanus 93.46
thessalonicensis episcopus 20.55
thessalonicensium sacra & dij 1484.38
Thicianus Donatista 379.59
Thipasa Cæsareensis Mauritaniæ ciuitas 431.50
thirnus tyrannus oppressus 1569.28
Thmuitana ecclesia 19.17
S. Thomæ Apostoli templum Edessæ 407.46
Thracia Arianismo tentata 326.28 occupata à Gothis 142.13 uastata 1570.30
thraciæ ecclesiæ 20.60
thraciæ ecclesiarum inspector 515.27
thraciæ episcopi 514.29 in synodo Hierosolymitana 687.22. in Nicæna 618.5
thraciam à Barbaris liberat Theodosius 1571.9
thracia Gothis deprædatur 1569 13
thraces in synodo Sardicensi 747.37
thracenses ecclesiæ persecutionem Valentis experiuntur 132.32
Thracensium ecclesiarum mentio apud Ambrosium 21.28
Thraso martyr 45.39
threicij dij à Pelasgis repudiati 1488.9
Throras episcopus Alexandrinus 1025.23
thronus in templis 403.37
throni angelorum statio 290.1
Thrymidunitis in Cypro episcopus quis 19.61
thuris adolendi constitutio sub Iuliano 116.58
thuris incenso decipit Christianos Iulianus 119.25
thuris incensio apud gentiles 1511.22
thuscia persecutione Diocletiani turbata 41.44
thusci in synodo Sardicensi 747.60
thyanensis episcopus 18.9
Thyatiræ ecclesiæ 16.51
thymele.. 837.41
thymiamatum oblatio apud gentiles 1511.21
Thyrsi martyris historia 1425.15
Tibarenis senes charos suspendunt in patibulis 1530.44
tiberiani Bætici uita & libri 1192.12
Tiberius martyr 46.15
Tibiæ in templis gentilium 1508 41
tibiæ martyrum ungulis dilaceratæ 43.28
tibiarum usus in funeribus gentilium 1529.40
Tiburtius Coromatij F. martyr 45.13
Tiburtius martyr 1419.48
Tichonij Afri Donatistæ uita & libri 1103.7
Timagenes dux 1439.43
timagenis nautæ mortui cultus 1482.26
Timotheus Alexandrinus patriarcha Ægyptiarum ecclesiarum 830.30 & 608.46 & 848.20 & 1014.18
Timotheo Alexandrino Ægyptiacæ ecclesiæ cõmissæ 515.18
Timotheus Antiochenus quidam 1272.60
Timotheus Apolinarij discipulus à Romana synodo damnatus 846.43 & 382 excommunicatus 855.56

Timothei

Timothei Apolinaristæ hæretici uita 1389.31
timotheus chorepiscopus quidam 1003.15
timothei diaconi acta in synodo Tyri pro Athanasio 674.40
Timotheus Diopolitanus 680.29
timotheus Gentilium theologus 1503.6 *citatur* 1515.11
timotheus musicus 512.43
timotheus presbyter Alexandrinus 1061.43 *eius uita.* ibid. *libri.* ibid.58
timotheus presbyter martyr sub Maximino 54.12
Titanes 1323.30 *à Ioue trucidati.* ibid.
titiani & Symmachi consulatus 1572.37
tituli Romanorum episcoporum in epistolis decretalibus 576.25
Titus Bostræ episcopus 15.26 *subscribit synodo Antiochenæ* 831.4
Titi Bostrensium episcopi uita 991.1
Titi liber Iuliano oblatus 119.60
Tito similis existimatus Iulianus 114.22
de Tito quid scripserit Bostrensibus Iulianus 119.55
Tobiæ liber 308.42
Toleti martyres sub Diocletiano 42.1
toletani concilij testimoniũ de synodi Nicenæ authoritate 666.27
Tomis ecclesia Christi 21.23
tomæorum episcopus metropolitanus Scythiæ 515.37
tormentum maximum quod 136.54
à Tormentis cur abstinendum putauerit Iulianus 117.6
torturæ sub Diocletiano 42.35
Trabula Symeonis filia martyr fit in Persia 87.25
trabula Simeonis Persici soror dissecta 1531.2
traditionum humanarum necessaria obligatio in epistolis decretalibus 581.3
traditionum patrum liber 310.50
de Traditionibus huius ætatis periculosæ opiniones 299.56
de Traditionibus doctrina Antonij monachi 1312.27 *necnon Hieronymi* 1250.24 *Iudæorum hypothesis* 1465.18
Traglinus martyr 1419.47
Traiani ducis liberum responsum Valenti datum de amissa uictoria 142.42
Traiani templum Antiochiæ 509.43
Traiano comparatus Iulianus 114.23
Traianæ thermæ 693.11
Traianopolis Thraciæ urbs 887.1
Tranquillinus 1268.6
tranquillinus martyr 45.29
tranquillinus senior martyr cum uxore Martia 1419.46
tranquillitas ecclesiæ sub Constantio 46.48 *sub Iouiniano* 126.40 *sub Iuliano* 113.3
pro Tranquillitate publicæ preces ordinatæ 496.9
translatio sanctorum 456.34
translationes Hieronymi 1213.44
de Transsubstantiatione 295.3
de Transsubstantiatione patrum commoda doctrina Eusebij Emiseni 985.30
trapezuntis episcopus 17.41
trebellij Pollionis locus de Diocletiano 35.50
tres personæ diuinitatis 173.43
treueris Athanasij habitatione clara 23.19
treueris exulatum mittitur Athanasius 85.30
treueris quantum grassata sit persecutio sub Diocletiano 42.8
treuirensium ecclesia afflicta sub Valente 132.35
treuirense exilium Athanasij 1044.4
tributum à Christianis exactum sub Iuliano 118.35
tributis obnoxia clericorum prædia 507.7
trigamiam non damnari in ecclesia 267.42
Trigerius episcopus ordinandi potestate priuatus 880.20
trigintaseptem millia martyrum 54.29
trinitas diuina 173.44 *sancta* 841.19 *Margaritæ comparata à Gregorio Nazianzeno* 924.17
trinitatis assertor Meletius 890.57
trinitatis articu i acerrimus defensor Alexander Alexandrinus 1025.50
trinitatis in baptismo locus principalis 237.52
trinitatis defensor maximus Athanasius 1033.18
trinitatis mysterium in monte Thabor ostensum 178.25
trinitatẽ corporeis oculis uidere iactant Messaliani 388.10
de Trinitate, doctrina Ambrosij 1156.4 *Antonij monachi* 1309.48 *Arnobij.* 1068.36 *Basilij Magni* 948.6 *Chromatij* 1197.1 *Damasi* 1289.39 *Didymi Alexandrini* 1064.55 *Ephrem Syri* 1008.34 *Epiphanij* 1107.30 *Eusebij Emiseni* 979.57 *Hieronymi* 1237.42 *Hilarij* 1137.52 *Iulij Firmici Materni* 1118.12 *C. Marij Victorini uita* 1257.40 *Maximi Cynici doctrina* 1015.20 *Prudentij doctrina* 1181.5
de Trinitate, Eunomij hypothesis 392.17 *Priscilliani* 402.48
Triphyllius episcopus Cypri Ledecensis 20.2
tripodes Apollinis à Constantino sublatæ 1484.1
Tripolis 866.57
tripolis ecclesia 16.50 & 15.11
Triptolemeus deus 1490.54 & 1517.54
Troglytæ seu Troglodite heretici 390.48
Trogloditarum cibus 1531.49
tropici heretici 398.24
Tryphilus Ledranus episcopus à Spyridione reprehensus 1115.13
triphylij uita & libri 965.3
Tryphon presbyter Mareoticus 1089.42
tumultus seditiosi hereticorum ab Imperatoribus repressi 545.25
Tungri Christiani 23.33
tunica coccinea Papæ donata 565.39
tunicis sine manicis cur usi monachi 472.17
turbationes ecclesiæ sub Constantino 79.1
turbatores magistratui deferunt episcopi 496.10
Tuscis mons cuius rei terminus in schismate quodam constitutus 596.28
tutelæ simulacbri cultus apud Romanos 1485.17
tutelæ deæ cultus 1521.40
Tutus Magirpẽsis episcopus 873.17
Tyanæ Cappadociæ metropolitanus Anthimus 514.53
Tyanensis synodus 532.27 & 843.29
Tyberiani Priscillianistæ exilium 1398.17
Tyberias sub seruitutem redacta à Gallo Imp. 1458.35
Tyberinus deus 1489.52
tyberis fluuij accolæ Christiani 22.25
tyberij gesta in Germania 1569.50
tympana in templis gentilium 1508.41
Typhon Osyridis occisor 1519.47
tyranij episcopi Antiocheni uita 885.21
tyrannio episcopus Tyri 15.6
tyrannion episcopus Tyri martyrio perfunctus sub Diocletiano 38.44
tyrannion quidam in mare proiectus martyrium tulit 38.61 & 39.1
Tyrannon martyr 45.47

Tyrannus Ægyptiorum episcopus 1090.28
tyrannus catholicus 680.22
tyranni Serapidis sacerdotis impura uita 1504.30
tyrannorū crudelitas in libros sacros 77.60 & 78.1. & inde
Tyrius uir quidam ab Indis ultimis interfectus 26.11
Tyrrhenum mare 20.26
Tyrsus presbyter Mareoticus 1089.42
Tyrus terræmotu concussa 152.39 sub Diocletiano 1433.60
tyri Phœniciæ ecclesiæ 17.19 & 15.3 synodus. ibid. 6
tyri concilium Eusebianorum 773.35
tyri episcopis scribitur de Ario 622.8
tyri idola gentilia 1478.18 martyres 45.47
tyri synodus condemnat Athanasium 83.43 & 458.14 an uera synodus dicenda 673.12 increpata à Constātino 544.22
tyri synodi acta 678.54
Tyri synodo legati Imp. præsunt 543.16
tyri congregatæ synodo Meletianorum quid scripserit Constantinus 84.1
apud Tyrum congregat synodum Constantinus 533.44
in Tyro Phœniciæ martyria facta sub Diocletiano 38.32 quæ & quando synodus congregata 667.52

V

à Vaccarum esu qui abstineant 1531.45
Vadomarus Germanorum rex Phœniciæ ducatu donatus 1568.45
uagantes sine probabili causa, ad communionem nō admissi 533.25
ubera quomodo mulieribus abscissa ab Arianis 103.4
Valens Mursorum Pannoniæ superioris episcopus Arianus 92.56 & 807.31 & 85.17 & 109.57 perstringitur 779.46 & 325.57 & 676.38 & 797.58
Valens Mursorū episcopus in synodo Syrmiensi 784.47 Athanasij aduersarius 1041.36 quæ damnarit in synodo Ariminensi 807.48 & inde. exilij Liberij parator 1283.31 à synodo Sardicensi damnatus 750.43 & 758.42 ubi excommunicatus 537.17 damnatus 346.24
ualens ab Arianismo conuertitur 101.24 à Iulio Rom. receptus 551.14
Valentis Mursorum episcopi calumniæ in Athanasium 671.16 pœnitentia 686.8 uita 1347.1
Valens & Vrsacius in synodo Ariminensi confusi 801.31 à Victorino confutati 1261.37
ualentis & Vrsacij grassatio in Ecclesiam 805.41 pœnitentia 769.54 & 798.6
ualentis & Vrsacij pœnitentiæ libellus 1347.53
Valens imperator Arianus 942.30 conuersus bona auget Ecclesiæ 508.16 ab Isaaco monacho increpatus 1301.8
ualens cur à Themistio reprehensus 1559.56 Arianismi acerrimus defensor 325.28 perpetuus 664.43 Gentilismi fautor 1534.35
ualens militarem dignitatem ultrò deponit 117.42 interficit omnes quorum nomina à Th incipiunt 133.43 ubi Imperiali dignitate abusus 549.1 non permissus legi de exilio subscribere 159.22
ualens Imp. suam cuiq; relinquit religionem, præter orthodoxos 540.40
ualentis Imp. acta cum Athanasio 1052.22 contra Basilium 954.34 bellum in orthodoxos 130.46 conatus in stabiliendo Arianismo 601.28
ualentis Imperatoris defectio à Christianismo 130.9 edictum in monachos Alexandrinos 28.10 epistola pro sacerdotibus Dei 460.40
ualentis imperij turbæ 1568.24
ualentis Imp. interitus in tugurio 144.3 & 159.47 & 1570.40
ualentis lex de monachis 140.44 cum aulicis oblatio 414.50 odiū in Orthodoxos 892.6 persecutio 365.19 eius magnitudo ab orthodoxis descripta 143.25
ualentis Imperatoris pœnitentia 425.19 turbæ in Christianos 34.37
ualentis et Valentiniani lex ad episcopos in Illyrica congregatos missa 129.14
sub Valente quæ calamitates fuerint publicæ 158.52 qui martyres 1432.33
sub Valente & Valentiniano quæ schismata 599.42
Valentia Galliæ urbs 847.42 & 1426.25
Valētiniana synodus sub Damaso 847.40
ualentiniani hæretici à Constantino damnati 314.51
ualentinianus quæ constitutione Constantini interdicta 545.27
ualentinianus quādo Imperium adeptus 128.14 et 532.17 leges pro religione statuit 540.38
ualentinianus imperator Occidentis 574.2 & 572.36 Gentilismi per Europam destructor 1539.48 propagat Arianismum 325.13 fratri cur suppetias ferre recusauerit contra Gothos 459.4
Valentinianus militarem dignitatem deponit 117.41 relegatus. ibid. 51
ualentinianus approbat Ambrosij electionem 547.42
Valentiniani Imperatoris constitutio de frumento Ecclesiæ 503.53
ualētiniani Imp. epistola pro sacerdotib. Dei 460.39
ualentiniani Imperij turbæ et motus 1568.3 interitus 143.56 & 1569.57
ualentiniani Imp. oratio ad Mediolanensem synodū pro eligendo episcopo 1148.3 responsum ad milites 128.36 eius oratio ad episcopos. ibid. 41 uerba ad synodum Mediolanensem 484.6
Valentiniani & Valentis Imp. clemētia in Iudæos 1461.19 literæ de synodi in Illyrico actis 838.44
ualentinianum ab exilio reuocat Iouinianus 127.50
in Valentiniano quid reprehendat Ambrosius 549.32
sub Valentiniano & Valente quæ miracula 1450.15 qui monachi 1303.38 & 1305.10
ualētiniani iunioris acta cōtra Ambrosium 1163.1 et inde. interitus 1572.40
ualentinus Aetianus 391.36
ualentinus Arelatensis episcopus in concilio Coloniensi 728.52 & 719.25
ualentinus episcopus 615.55
ualentinus hæreticus 613.36 & 824.34 ab Arnobio refutatus 1074.39 ab Athanasio 1039.28 à Gregorio Naz. damnatus 928.16 à Victorino confutatus 1261.34
ualentinus quidam tyrannus oppressus 1569.23
ualentinianus monachus in Syria caua 1302.60
ualentinus primæ sedis Numidiæ episcopus 865.18
ualentinus à Tittis Apameorum oriundus monachus 1303.3
Valerianus Antisiodorensium episcopus 728.55 & 729.57
Valerianus Aquileiensis episcopus 864.14
ualeriani Cæsaraugustæ episcopi uita 1192.47
Valerianus in concilio Romano sub Damaso 808.56
ualeriani Occidentalis episcopi uita 1263.47
ualerianus papa dictus 558.15
Valerius Hipponensis episcopus 19.45
ualerij Hipponensis episcopi uita 1109.15

Valerius

ualerius pontifex 1516.49
ualerius uicarius 589.22
Vandali à Longobardis uicti 1571.26
uandalorum cibus 1531.52
migratio 156.1.12
uandalos quomodo distribuerit Crispus 1562.31
M. Varro πολυγραφώτατος 1234.12
Varro quomodo delubrũ definiat 1506.59
Vasconum ecclesia 22.55
Vesensis synodus 706.14
uasorum sacrorum direptio sub Iuliano 118.38
de Vasis ecclesiæ responsum Ambrosij 147.16
uates gentilium 1502.36
uaticinia sciscitari probibitũ à Constantino 540.4
Vectetius quidam 1268.40
uectigal ex tributis deductũ donat ecclesijs Constantinus 503.40
uehicula suppeditata episcopis ad synodum profecturis 508.56
uehiculis ad synodos uecti episcopi 542.46
uelle à Deo esse 213.54
uelum picturatum discidit Hieronymus in templo 410.4
uenationem quis inuenerit 1491.58
Venedicus sinus 1561.13
uenefici gentilium 1502.51
ueneficarum mulierum quæ opinio damnata in synodo Ancyrana 615.24
Venerij cuiusdam uita 1264.49
Veneti 528.22 & 809.3 & 844.37
Venetiarum ecclesiæ 21.38 & 22.9
Venodotæ Cambriæ populi 1294.43
uentres martyrum ungulis dilaceratæ 43.28
Venus dea 1490.27 & 1491.18.28 à Diomede uulnerata 1121.8 ab Aphris culta 1482.10 ab Assyrijs. ibid. 57 in Cypro culta 1483.5 in Papho 1483.9 quibus ritibus 1513.21
Venus planeta adoratur 1497.27
Veneris diem cur solennem statuerit Constantinus 442.17
ueneris idolum à loco sepulchri Christi remouet Constantinus 539.53
ueneris idolo sepulchrũ Christi fœdatum 458.3
ueneris imago 1526.6.30 statua Hierosolymis culta 1476.59 templum apud Heliopolitanos 1478.3
ueneris templum in uertice Libani 1509.14 à Constantino destructum 120.59
Venusæ ecclesia 22.19
Venusam Apuliæ Diocletiani persecutione turbata 41.43
uerberationes, suppliciorum formæ sub Diocletiano 42.39
uerbum Dei præstãtissimum ornamentum Rerumpublicarum 3
uerbum res absoluta 187.1
uerbum quale filius Dei 163.42
uerbum quomodo caro factum 981.10
uerbum ita in hominem descendisse, ut in aliquem ex prophetis, refutatur 1374.45
uerbi Dei inter homines fulgentis commoda 4 bona 5
de Verbi effectibus doctrina Eusebij Cæsariensis 907.4
Verbo omnia condita 195.58 & 196.7
de Verbo, id est filio Dei, doctrina Athanasij 1035.55
uerborum cœnæ commemoratio 429.15
Vercellarũ apud Ligures ecclesiæ 22.4. & 1194.7
Vergerij sermo de D. Hieronymo 1222.7
uernaculo sermone cõciones habitæ 412.40
Verona persecutione Diocletiani turbata 41.44
Veronensis ecclesia 21.46
uersiones Bibliorum quot 311.55
uersiones Hieronymi 1213.44
uersus Gregorij Nazianzeni 817.13
ueribus transfixi Christiani 120.34
ueruecum capita pro numinibus culta 1490.13
uespera sabbati conuenisse Christianos 410.51
uespertinæ preces 459.18.21
Vesta dea 1491.28
Vestæ cultus 1519.15 templum in Persia subuersum 150.42
uestales uirgines 1167.17 gentilium 1502.60
uestalium uirginum officia & ritus 1504.58
uestalium uirginitatis utilitas 1501.6
uestibula templorum gentilium 1507.42
uestimenta Ecclesiastica 504.7
uestis nuptialis Christus 1100.6
uestis candidæ usus post baptismum 419.53
de Veste quod simile acceperit Eusebius hæreticus 158.47
uestibus Iudæorum cruces atræ ubi impressæ 1460.51
ueteris Testamenti librorum indicatio ex Epiphanio 309.32
in Vexilla quid Iulianus pingere præceperit 1533.58. & inde
uiam auxilij Ecclesiarum laborantium quid uocet Basilius 522.26
uicarij episcoporum 490.20
de Vicarijs episcoporum, canon synodi Ancyranæ 611.27
uictima quæ Deo acceptabilis 247.49
uictimarum gentilium oblatio 1510.23
uictimas cur non sacrificarint Iudæi hoc seculo 1467.24
Victor Abderitanus episcopus 865.29
uictor Augustanus martyr 45.60
uictor diaconus 729.47
uictor dux sub Valente 142.53
uictor martyr sub Diocletiano 41.49 & 45.55
uictor cum parentibus martyr sub Maximino 54.34
Victor in urbe Troia cum CLX socijs martyr factus 45.18
uictor Maximi filius 1572.6
uictor Mediomatricorũ episcopus 728.60
uictor Pupputanensis episcopus 865.30 & 873.16
uictor Rusiccadiensis 585.21
uictor Vangionum episcopus in synodo Coloniési 728.54 & 729.50
Victoria dea 1491.36
Victorianus Maßiliensis episcopus 870.22 & 872.47
Victorinus Afer Rhetoricæ professor Romæ 511.25
M. Victorinus ignorat primatum Romanum 556.3 pugnat contra Arium 345.13
Victorinus 160.8
Victorinus quid doceat de baptismi fin: 236.38 de officio Spiritus sancti 194.42. de operibus Christi 190.58 de S. scriptura 160.49 de Trinitate 175.37
uictorini periculosa opinio de Deo patre 287.35 de Spiritu sancto 289.21
M. Victorini Afri symbolum 166.22
uictorinus martyr 45.31 & 54.16
uictorinus Parrhisiorum episcopus 729.3
uictorini Patabionensis episcopi uita 1174.40 libri. ibid.
uictorini rhetoris Maßiliensis uita 1176.58
uictorinus in Romana synodo damnatus 693.21
uidua quæ ecclesiasticis bonis sustentanda 508.26
uiduæ adolescẽtes unde sustentandæ 879.19
uiduæ quæ dictæ 492.36
uiduæ Antiochenæ pudicitia cum filiabus 462.39
de Vidua mœchante, canon synodi Eliberinæ 701.20
uiduarum officium 874.31
à Viduis quæ exacta sub Iuliano 118.30
de Viduis, canon synodi Laodicenæ 834.55
Viennensis Galliæ episcopus 22.53
Vigilantius 1254.30
Vigilantius Bartilonensis ecclesiæ in Hispania presbyter traducitur ab Hieronymo 601.56 & inde

Vigi-

Vigilantij contentio cum Hieronymo 457.51 uita 1265.56
uigiliæ autelucanæ 410.32 nocturnæ ecclesiarum Europæarum 411.13
uigiliæ circa Pascha 449.53 quando & ubi incep tæ 414.27
uigilias in medio Azymorū faciunt Audæani 374.51
Vigiliū quid docere iubeat Ambrosius 300.3
uigiuti millia martyrum Nicomediæ 1424.30
Vincentius 538.32 & 809.43 notatur 941.46
Vincentij archidiaconi Hispani uita 1192.52
uincentij Capuæ episcopi uita 1174.49
uincentius diaconus martyr 45.45
uincentio episcopo quid ab Arianis acciderit 95.33
Vincentij Hispani martyris uita 1420.52
uincentius martyr sub Diocletiano 41.60
uincentij Persæ presbyteri Romani uita 1200.50
uincentius presbyter Romanus ad Nicænam synodum missus 535.55 & 630.58
uincentij Romani presbyteri uita 1193.13
uincentij presbyteri cuiusdam uita 1020.24 & 1201.1
uincula, cruciatus forma 54.45
Vindelicia ab Alemaunis uastata 1569.9
Vindemia, Æsculapij festum 1528.6
uindictæ etiam iustæ uou cupidi Christiani 461.18
uinum & lac baptisatis datum 420.39
uini quot sextarios in peregrinantes & pauperes suos suppeditarit Iulianus 507.43
uini usus in cœna Domini 428.39
uino similis S. scriptura 169.57
à Vino cur ieiunatum 442.55
uiolarum usus in exequijs 455.14
de Virgine consecrata matrimonium expetente, canon concilij Rom. 483.25
uirgines Hermonenses 1337.10
uirgines sacræ quàm inmaniter tractatæ sub Iuliano 120.53 pedibus calcatæ 1050.17
uirgines duæ cum matre se in fluuium præcipitant 39.13
uirgines de bonis Ecclesiæ sustentatæ 508.31
uirgines quàm horribiliter afflictæ à Palladio prætore Alexandrino 134.42 denudatæ ab Arianis 92.41 nefaria passæ ab Arianis 105.4
uirgines triginta quatuor flagris cæsæ ab Arianis 106.5
uirgines hospitibus prostitutæ apud Phœnices 1500.59 ubi stupro expositæ 1478.5
uirgines Vestales 1503.10
uirginum Christianarum apud Persas martyria 87.28
uirginum monasteria 467.8 sacrarum exercitia 468.35
uirgines castitatem uouere instituit etiam Basilius 567.27
uirgines desponsas stupro exponendi mos à Constantino abrogatus 76.25
uirgines uelaudi ratio 468.17
uirginibus in publicum prodire quamdiu nō concessum 462.51
à Virginibus quæ exacta sub Iuliano 118.30
de Virginibus, constitutiones decretales 483.16 aliquot canones synodi Elberinæ in Hispania 696.23. & inde
uirginitas nimis prædicata à Basilio 953.50 præfertur nuptijs ab Hieronymo 303.24
uirginitatis uotum in Europa 467.48
uirginitatem Mariæ destruit Iouinianus hæreticus 381.31
de Virginitate, canon synodi Ancyranæ 614.40
uirgis Christiani percussi 43.19
uiri ubi mulierum officijs destinati 1530.53
uirorum bonarum memoriā annuis celebrant festiuitatibus Phœnices 452.11
uiri duodecies mille quando conuersi 27.38
uirorum ecclesiasticorum LXXXI interitus sub Valente 132.39. & inde
uiri quadraginta nouo supplicio ab Arianis lacerati 106.32
de Virilibus sacerdotis, criminatio Gentiliū à Christianis refellitur 1531.36
uirtus qualis à lege exquiratur 220.16
uirtutes fidei opera 230.33
uirtutum officinæ, monasteria 466.25
uiscerum inspectores apud Athenienses 1483.46
uisiones hoc seculo factæ 1448.20
de Visitatoribus, canon synodi Laodicenæ 837.53
Vistula fluuius 1561.13
uita innocens iusti sacrificium 247.28
uita nostra agon & uirtutis stadium 264.50
uitæ coram Deo author 225.19
uitæ cōuersatio Macedonianorum 366.15
uitæ humanæ finis 271.55
uitæ innocentiam simulant Audæani 374.55
uita æterna quid 276.41
uitæ æternæ doctrinam calumniantur gentiles 1537.39
de Vita æterna, doctrina Eusebij Emiseni 984.51 Hieronymi 1246.36 Theophili Alexandrini 1057.12
Vitaliana factio 606.55
uitaliani hæretici 1389.26
Vitalis martyr sub Diocletiano 41.35
uitalis Antiochenus Syriæ cœles episcopus 610.48 & 615.35
uitalis seu Vitalij Antiocheni episcopi uita 885.28
uitalis martyr sub Maximino 54.22
uitalis martyris uita 1410.33
uitalis presbyteri Antiocheni schisma 606.38
Vitalis Romani presbyteri uita 1206.44
uitalis Salomitanus 615.36
Vitalius Antiochenus 693.29
uitalius presbyter Antiochenus Meletianus 382.43
uitalij Antiocheni altus uita & defectio 899.54
uitalij seu Vitalis hæretici Apolinaristæ uita 1389.1
Vitellius Afer Donatiani schismatis defensor 1096.36 eius libri. ibid.
uitia omnia in baptismo occidenda 238.28
uitia mundi finem præcessura 275.2. & inde
uitia pro dijs habita 1490.26
uitia reprehendendi libertas 495.37
in Vitro sanguis Christi portatus 427.46
uitula Mineruæ oblata à gentilibus 1510.33
uituli, Iudæorum cibus 1467.40
Vitus martyr 45.59 & 54.26
Viti monachi uita 1302.45
uitus presbyter Romanus ad Nicænam synodum missus 535.55 eius uita 1193.13
uitus seu Vitalis presbyter Rom. in concilio Nicæno 630.56
Vlphila Gothorum episcopus 24.14 legatus apud Valentem Imp. 498.44 & 815.37
ulphilæ Gothorum episcopi uita 1262.55
unctionis usus post baptismum 420.1
ungulis dilacerata gena martyrum 43.29
unionis causa 190.7
unita deitas 173.53
unitas Dei 173.20
uniuersalis nullus episcopus dictus 554.11
uocabula nominum quando in Ecclesia mutanda 344.6
uocandi ministros causa prouinciales synodi habita 518.23

uo:ationes episcoporum con firmare penes Imperatores 547.27
uoch in aere auditæ miraculum 1442.3
uolnerum oblatio apud gentiles 1510.46
Voluentius proconsul à Priscillianistis corruptus 1397.27
uoluntas humana in quibus rebus libera & serua 213.58
uoluntatis humanæ libertas impedita 1016.53
de Volantatis nostræ libertate doctrina Eusebij Cæsariensis 811.4
Volusianus Cos. 589.16
Volusianus & Annianus Coss. 704.13
nota quæ utilia 300.33
Vranius Actianus 391.36
uranius Apamiæ episcopus subscribit synodo Antiochenæ sub Iouiniano 832.59 & 998.47
urany hæretici uita 1395.1
urany Himerorum prouinciæ Osroenæ episcopi testimonium de fide Nicæna 667.38
uranius Melitinæ episcopus subscribit synodo Antiochenæ 831.2 & 998.48
uranius Mesopotamiæ episcopus Audæanæ hæresi addictus 375.26
uranius Tyri episcopus 811.11 & 998.55
urany Tyrij odium in Cyrillum 881.46
Vrania, quæ & Venus dea 1478.15
Vrbani Formensis Donatistæ interitus 431.49
urbanus martyr cũ LXXX orthodoxis 1003.23
urbanus Mauritania episcopus 866.44
extra Vrbes quando Christiani conuenerint 497.24
Vrbica Priscilliani discipula lapidibus obruta 1398.24
Vrbicus Auernorum episcopus 1176.54
Vrene Syriæ urbs 997.3
Vrsatius Actianus 391.36
ursatij diaconi Rom. schisma quomodo repressum 600.17
ursatius Singidonensis superioris Mysiæ episcopus, Arianus 92.55 & 85.17 & 109.36 & 313.56 & 676.37 perstringitur 779.46 in synodo Ariminensi 799.50 & 800. inde. damnatus 846.24 à synodo Sardicensi 750.53 & 758.42 à synodo Seleuciana depositus 815.1 ubi excommunicatus 337.27 Athanasij aduersarius 1041.35 ab Arianismo conuertitur 101.24 à Rom. episcopis receptus 551.14 & 1144.52 & 1188.10
Vrsacius exily Liberij parator 1283.31
ursaty Singidonensis calumniæ in Athanasium 671.15 pœnitentia 686.8 uita 1347.1
Vrsacius & Valens in synodo Ariminensi confusi 801.31 à Victorino confutati 1261.37
Vrsacij & Valentis grassatio in Ecclesiam 805.41 pœnitentia 769.54 & 798.6 pœnitentiæ libellus 1347.53
Vrsini competitoris Damasi seditio 1288.12 & 481.39
ursini Romani diaconi uita 1198.50
Vrsio episcopus ordinatione priuatus 880.19
Vrsus præfectus Aphricæ 66.44 & 520.10
ursorum cum Christianis certamen 41.40
ab Vrsis non læsi Christiani 38.36
Vrion presbyter 734.57
ὁσία 826.3
ὁσίας uox in synodo Syrmiensi non probata 787.44 & 365.10
usiæ nomen abiectum ab Arianis 807.24 & 808.38
de ὁσίᾳ quid decreuerit synodus Alexandrina sub Iuliano 821.15
Vstbazaræ Persæ lapsi, & ad pœnitentiam reducti historia 86.20
usuræ clericis prohibitæ in concilio Nicæno 658.38 & 662.40
usuras Christiani non exercuerunt 462.56
Vsus uox apud Hilarium 1142.18
utilitas Gentilismi 1535.48 refellitur 1541.13 uææ denuò prolatæ circa occasum Pleiadum sub Constantio 1444.30
Vulcanus deus 1490.55 unde diuinitatem adeptus 1490.41
Vulcani imago 1516.33
uulgi studium in conseruando gentilismo 1534.60
uulpibus qui uescantur 1531.53
Vuolfgangus Musculus 905.1
uxor quæ in Scriptura dicatur 405.25
uxor ubi cum marito defuncto concremari solita 1501.2
de Vxoris sororem ducente, canon synodi Elibertinæ 700.31
ob Vxoris adulterium uir ad ministerium Ecclesiasticum non admittendus 616.43
uxores quatenus habere debeant sacerdotes 486.28
de Vxores frequenter ducentibus, canon synodi Neocæsariensis 616.14

X

X Litera 473.8
Xanthus urbs 45.21
xenodochia Ecclesiæ instituit Theodosij uxor 462.10
xenodochia construi iubet Iulianus 116.7 & 507.58
xenodochiorum Christianorum procuratores presbyteri 508.9

Z

Z Abulonis ecclesia 15.1
Zacharias monachus 1530.22
zacharias propheta 308.22
Zambrias scortator 1476.13
Zebennij Eleutheropolitani episcopi uita 1020.53
Zenobius Acciaiolus 905.42
zenobius Efrem Syri discipulus 992.13
zenobius medicus martyrio affectus 39.8
zenobius Sydonis episcopus 15.5 martyr sub Diocletiano 38.45
zenobius in synodo Hierosolymitana 769.52
Zenon Gazensis episcopus templum extra urbem ædificat 407.42 & 1430.31
zenonis Gazensis martyris reliquiæ colliguntur 457.21
zenon Imperator 887.5
zenonis Maiomenæ ecclesiæ Episcopi uita 1020.33
zenon monachus 1303.10.17
Zenon philosophus 1486.22
zenoni episcopo in Phœnice scribitur de Ario 622.7
zenon presbyter quidam 1003.41
zeno Stoicus de inferno 279.14
zenon Tyanensis 843.35
zenonis Tyrinensis episcopi uita 1003.36
zenon Veronensis episcopus 21.46
zenonis Veronensis episcopi uita 1196.36
Zeugmatij monachi uita 1303.20
zita 473.8
Zocomus Saracenorũ princeps qua occasione cum subditis religionem Christianam acceperit 32.45
zodiacus circulus 1452.52
Zoe martyr 1419.46
Zoe uxor Nicostrati martyr 45.30
Zoilus 813.24 & 828.21
Zoilus Andromenæ episcopus 1096.58
zoilus Larisenus subscribit synodo Antiochenæ sub Iouiniano 830.59
zoili Lariseni episcopi uita 998.59
zona usi monachi 472.21
Zonaras 567.28 de Arianæ hæresis authore 317.34
Zonaras monachus notatur 694.57
Zozimus monachus 1334.15
Zozimus uel Zozimas monachus Palæstinus 1303.6

FINIS.

BASILEAE, OPERA ET EXPENSIS PARTIM IOANNIS OPORINI, PARTIM NIcolai Brilingeri, Anno Salutis humanæ M. D. LX. Mense Martio.